

D. ALPHONSI VILLAGVT NEAPOLITANI,

ABBATIS MONASTERII S. BENIGNI, ORDINIS S. BENEDICTI, CONGREGATIONIS CASSINENSIS,

Consultationes Decisiuæ:

Quas ad varios casus tam in Pontificio, quàm Cæsareo iure in praxi tractatos, miro ordine ex Sacris Canonibus, Iurisconsultorum Responsis, Cæsarum Rescriptis, Interpretumque lucubrationibus exegit.

Opus verè aureum, omnibusque Theoricis, & Practicis, in foroque tum consulentibus tum etiam causas Ciuiles, Criminales, Ecclesiasticas, in frequentioribus materijs tractantibus, vtile admodum, & necessarium.

Summarijs ornatum: Indiceq; locupletissimo illustratum.

CVM PRIVILEGIIS.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

VENETIIS, Apud Damianum Zenarium MDCI.

ILLVSTRISSIMO
AC
REVERENDISSIMO
D.D. DOMINICO PINELLO
S.R.E. CARDINALI.

D. ALPHONSVS VILLAGVT
Abbas Monasterij S. Benigni, Congregationis Cassinensis æternam fœlicitatem.

IAMDIV in votis habui, Cardinalis amplissime, vt aliquid mihi suppeteret, quòd pro collatis in me beneficijs tibi potissimum in grati animi significationem responderem. Sed in hac mea diutina cupiditate plurimùm angebar; & velut æquoris vado infixus, animo æstuabam; Cùm tuam ex vna parte meritissimā Celsitudinem, meam

ex altera tenuitatem prospectans, vires offenderem, & debito, & desiderio lōgè inferiores. Et quid enim viro præclarissimo, & generis nobilitate, & literarum eruditione, & morum sanctimonia, & in cętum purpuratorum Patrum cooptatione fulgenti, tantulus ego ipse Abbas, dignum vsquā retributione meditarer? Tandem mihi sic cogitāti occurrerunt Decisiones imprimendæ, quæ meritò dicandæ fuerant tuæ magnanimitati, vt signum aliquod grati animi ostenderem; prę sertim cum te apud homines heroica generositate spectabiles, qualem te esse nemo inficiari possit, quando vegetum animum exili robore non comitāte, enitatur aliquis gratiarum actionem, si non persoluere, cum non possit; saltem dum possit externa aliqua demonstratione testari. Hoc igitur infimum recognitionis munus, ILLVSTRISSIME CARDINALIS, quod solum mihi superesse animaduerto, nactus occasionem edendi in lucem nostras hasce Decisiones, animo quam libentissimo exequor; & me innumeris beneficiorum vinculis tibi deuinctum, ita gratijs referendis profiteor longè imparem. Quòd si illas tuo nomini nuncupando arbitretur insuper aliquis me etiam tali ratione strenuum, ijsdem contra obtrectatorum liuores delegisse patronum, vt non negarim, ita habeo pro comperto, me haudquaquam meditata ab alijs ex-

pectatione

pectatione fraudatum iri. Interim ego, quę meę partes erunt, Deum Optimum Maximum deprecabor, vt ipse, qui potest solus, & in hac primùm peregrinatione, & demum in æterna patria te bonorum omnium aggregatione fœlicitet. Vale.

Genuæ, ex nostro Monasterio Sancti Benigni.

Kalen. Ianuarij. M D C I.

AD CANDIDVM LECTOREM.

PRAE *tuis mundißimis manibus accipias exopto candißime Lector has meas quamplurimarum quæstionum quotidianarum lucubratas Decisiones, quas in vtroque foro precibus euictus, ad Dei Optimi Maximi honorem, & gloriam, Congregationis meæ Caßinensis decus, Innocentium tutelam, & malignorum, ac scelestorum confusionem, & iustam punitionem, ac denique ac iustitiæ dilucidationem produxeram: Confido enim plurimùm in Domino IESV te ex accurata perlustratione earum maximum solamen percepturum fore; cùm stylo ibi in pertractandis materijs facillimo vsus fuerim, etsi non minimum laborem sustinuerim;*

rim;

rim; cùm non desint quæstiones de feudis, fideicommissis, de appellationibus, de beneficijs, & alijs ciuilibus, & criminalibus me consulente ventilatis, ac definitis in vtroque foro. Vale.

Datum in eodem Monasterio Sancti Benigni,

eodem die.

Gli Eccellentissimi Signori Capi dell'Eccellentissimo Conseglio di X. infrascritti: Hauuta fede dalli Signori Reformatori del Studio di Padoa, per relation delli tre à questo deputati, cioè del Reuerendo Padre Commissario dell'Inquisitione, del circ. & fidelissimo Secretario Lorenzo Massa, & di Domino Fabio Paulini D. Lettor publico, che ne i Trattati de Extensionibus, & Interpretationibus iuris, di D. Alfonso Villagut: Item nelle Decisioni, & Conségli dell'istesso, non vi è cosa contra le Leggi, & sono Libri degni di stampa, concedono licentia, che possino esser stampati in questa Città.

Datum die 14. *Iunij. M D C.*

D. Nicolò Querini. D. Marc'Antonio Loredan. D. Lorenzo Capello.	Capi dell'Eccellentissimo Conseglio di X.

Illustrissimi Consilij X. Secre.
Cælius Magnus.

1600. à dì 13. Luglio registrato in Libro.

Antonius Laured. Officij contra blasph.
Coadiutor, & Secr. sub.

INDEX RERVM MAXIME INSIGNIVM, SCITVQVE DIGNIORVM, QVAE DECISIVIS

his continentur Consilijs, vberrimus ac perinde diligentissimus.

Aggres-

Appellare

Appella-

B

C

E

F

Falsarius

G

H

I

Impedit-

 seuerior

tandi.

actio

Ius

Mutuum

Claustra

Q

Regula

li z rerit

Rescri-

T

Testis

promis-

Valun-

FINIS.

CONSILIA DECISIVA, SEV DECISIONES CONSVLTIVAE AD VARIOS CASVS IN IVRE PROPOSITOS, ET TERMINATOS:

per admodum Reuerendum Abbatem

D. ALPHONSVM VILLAGVT.

SVMMARIVM.

1 EMPHITEOTICA locatio semper in dubio dicenda erit facta solùm ad tertiã generationem.

2 *Nullo modo*]. talis clausula quid importet.

3 *Penitus*] quid importet talis clausula. & nu. 8.

4 *Emphiteotica locatio in dubio semper facta intelligetur secundum consuetudinem locantium.*

5 *Emphiteoticus contractus, de bonis Ecclesiasticis factus ad quartam generationem (vbi adest consuetudo, vt non fiat nisi ad tertiam) erit vitiosus, saltem quoad quartam generationem: etsi quamplurimi grauissimi Doctores dicant, totum contractum esse vitiosum.*

6 *Factis cõtra legem si nõ valet quod ago, vt ago: valebit, vt valere põt.*

7 *Vtile per inutile non vitiatur.*

9 *Concessio rei feudalis, & allodialis*

facta alicui, si quoad feudalem erit inualida, remanebit valida quoad allodialem.

10 Venditio facta de rebus prohibitis vendi, & insimul de concessis vendi: valida tantum erit quo ad rem vendi concessam.

11 Donatio generaliter omnium bonorum facta præsentiũ & futurorũ, licèt de iure nõ valeat in totũ, ualebit tamẽ quo ad p̄sentiũ donationẽ.

12 Auctẽn. si quas ruinas. C. de sacrosanctis Eccles.

13 Ecclesia collegiata deueniens ad inopiã poterit sibi retinere possessionẽ emphiteoticã, inuitis agnatis vltimi emphiteotæ, si ad ipsã deuoluta fuerit ipsa emphiteotica possessio.

14 Emphiteotica locatio vsque ad tertiam generationem facta finitur in nepotibus primi locantis.

15 Locantis in perpetuum bona emphiteotica Ecclesiæ quæ sit pœna.

16 Alienatio bonorum emphiteoticorũ magni momẽti Ecclesiæ collegiatæ sine cõsensu ipsius expresso in Capitulo, & capitulariter congregatæ, præcedente super tali alienatione facienda tractatu in Capitulo, erit ipso iure nulla, nullumque de iure præiudicium generabit ipsi Ecclesiæ, etiam si facta fuisset ab ipsius Ecclesiæ Prælato, vel Economo.

17 Alienationis Ecclesiasticorũ bonorũ appellatione venit vẽditio, permutatio, donatio, & in feudũ, vel emphiteosim, vel vsũfructũ traditio.

18 Alienationis prohibitio, vltra prędicta, tam a iure, quàm ab homine facta, comprehendit eiusdẽ rei pignorationem, quamcumque hypothecationem, seu obligationem, & cuiusque seruitutis impositionem.

19 Alienatio bonorum Ecclesiasticorũ ad vitam hominis factam, comparatur perpetuæ, ita vt ambæ æqualiter sint prohibitæ. & quare.

20 Tempus centum annorum a Doctoribus dicitur perpetuum, & quare.

21 Alienationẽ perpetuã Panor. appellat alienationẽ factã ad 30. annos.

22 Consensus expressus, vbi a iure exquiritur, non sufficiet tacitus.

23 Possessio inculta tradita in emphiteusim ab Ecclesia, vt melioraretur, si redeat per generationem finitã locatiuum optimè culta ad Ecclesiã, eam non poterit Prælatus sine solemni consensu Ecclesiæ collegiatę, & causa, concedere alteri.

24 Concessio faciẽda alicui de aliqua magna re ẽt ad tẽpus, non poterit fieri de iure a Prælato sine cõsensu expresso Cap. suæ Ecclesię collegiatæ.

25 Bona Ecclesiæ collegiatæ vbi sunt distincta inter ipsam, & eius Prælatum, tunc poterit Prælatus solus illa assignare ad vitam suã, quæ sibi competunt, & nõ alia, nec post mortem ipsius: non autẽ si fuerint communia sibi, & Ecclesiæ suæ collegiatæ, sine eius expresso consensu.

26 Alienationi factæ per Prælatum, & Capitulum non debet præsumi pręcessisse consensum expressum: cùm sit solemnitas extrinseca, quæ nunquam præsumitur, & quare.

27 Alienationis legitimæ forma q̃ sit.

28 Alienatione Ecclesiasticæ rei magni momẽti requiritur tractatus, et cõsensus Cap. vltra cõsensũ Prælati.

29 Cõtractus requirẽs scripturã, nũquã ex sola patiẽtia intelligẽt renouari.

30 Emphiteoticarũ Ecclesiasticarũ possessionum natura est, vt per mortẽ ultimi emphiteotę ipsę deuoluãt ad Eccle-

Ecclesiam meliorata possint tribui liberè alteri, sicut dicitur de re feudali, ut latius Panormitanus exemplificando docuit.

31 Ecclesiæ, finitæ locationis emphiteoticæ bonorũ eius tẽpore præfixo, licebit (& ei quoque qui habet causam, aut iura cessa ab ea) nõ solùm per remedium iuris agendo interdicto vti possidetis, sed etiã remedio facti, & sic via extraiudiciali, ac extraordinaria, propria auctoritate dictam possessionem nancisci, & illum, qui naturalẽ possessionẽ fuit ingressus, vi expellere atq; eijcere.

32 Possessio Ecclesiastica inculta in emphiteosim data, præcedente iuris solemnitate, si redeat ad Ecclesiã in eodẽ statu, & nõ meliorata: poterit iterũ a Prælato tradi in emphiteosim, nulla præcedente solemnitate iuris, & quare.

33 Possessionem emphiteoticam deuolutam ad Ecclesiam ex finita locatione, non obligatur ipsa Ecclesia concedere agnatis vltimi emphiteotæ, sed poterit illam sibi retinere.

34 Emphiteosis & locatio precaria quo ad substãtialia earũ nõ differũt, cũ a Doctorib. dicãtur affines, & quare.

35 Ecclesia volente, & declarãte ex nõ petita renouatione locationis finitæ hæredes vltimi emphiteotæ priuantur possessione huiusmodi Ecclesiastica taliter ad Ecclesiã deuoluta.

36 Renouatio locationis quinquennalis, de sui essentia requirit scripturã.

37 Prælati Ecclesiarũ etiã collegiatarũ poterunt præiudicare suis Ecclesijs in rebus acquirẽdis sine eorum expresso cõsensu, etsi postea teneantur illis restituere, seu satisfacere pro talibus damnis illatis, & in iuribus acquisitis minimi valoris, ac momenti, & quare.

38 Prælati Ecclesiarum collegiatarum poterunt sine iuris solemnitate rem Ecclesiasticã etiã immobilẽ modici valoris alienare illis inconsultis.

39 Prælati talia bona alienãtes nõ dicẽtur uiolasse iuramẽtũ de nõ alienando aliquid incõsulto superiore.

40 Prælati collegiatarũ Ecclesiarũ nõ poterunt præiudicare suis Ecclesijs in dãno alicuius magni momẽti vitando iuris sibi acquisiti, sine expresso consensu ipsorum, & quare.

41 Prælati sunt Procuratores bonorũ Ecclesiasticorum, & non domini.

42 Donationes etiã graues factæ a Prælato Ecclesiæ collegiatæ consultis, et cõsentientibus Canonicis, cõtractus tenet: sed rescindendus venit p̃ restitutionem in integrum: contractus huiusmodi vero factus inconsultis Canonicis non erit validus.

43 Prælatus Ecclesiæ collegiatæ non poterit rescindere contractum, per quem Ecclesię acquisitum est ius.

44 Statutũ prohibẽs mulieri alienationẽ, erit interpretãdũ locũ habere solũ in acquisitis, et nõ in acquirẽdis.

45 Statutũ laicorũ, ꝙ nõ valeat in præiudicium Clericorum, intelligetur in quæsitis, & non in acquirendis.

46 Prælati delictum quando noceat suæ collegiatæ Ecclesiæ, & quando nõ.

47 Prælatus in iuribus ẽt acquisitis suę collegiatæ Ecclesiæ, qñ ei noceat.

48 Administratoris delictum, quando præiudicet domino.

49 Prælatus, quando poterit repudiare hæreditatẽ Ecclesiæ suæ delatã, & quãdo nõ, et quare, per totũ usq; ad finẽ præsentis fundamenti, cùm ibi multa notatu dignissima habeãtur.

Procuratoribus Ecclesiarum collegiatarum, ad hoc vt recipientes Canonem post locationem finitam, vel caducitatem alio modo incursam ab emphiteotis, præiudicent ipsis Ecclesijs, & quare.

73 Ignorasse ius suum, in dubio præsumitur quem.

74 Scripturæ solemnitates ad renouationem locationis finitæ emphiteoticæ possessionis est necessaria, secus tamen est in remissione caducitatis incursæ ex non soluto Canone, etsi non semper.

75 L. Item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. vera interpretatio traditur.

76 Contractus emphiteotici etsi de essentia nō requiratur scriptura de consuetudine: Tamen ex patientia Prælati, & Capituli, si perseueret emphiteota in locata possessione post finitam locationem, non intelligitur factam fuisse possessionis ipsius renouationem. & quare.

77 Receptio Canonis quando post caducitatem incursam præiudicet Ecclesiæ collegiatæ.

78 Renouatio locationis finitæ facienda erit expressè, aliàs erit nullius virtutis.

79 Ecclesia pauper potest pro se retinere emphiteosim ad se deuolutam.

80 Ius nullum acquiritur recipiētis ex concessione solius Prælati Ecclesiæ collegiatæ alienantis sine eius consensu expresso.

81 Temporis non firmatur tractu quod ab initio non subsistit.

82 Locatio emphiteoticorum bonorum Ecclesiasticorum facta ad vitam alicuius, vel in perpetuum sine consensu Ecclesiæ collegiatæ non præstabit causam, vel titulum præscribendi ipsi locanti.

83 Possideri quādo aliqua de iure communi non possunt ab eo, qui præscriptionem obijcit, quantumcunque habeat bonam fidem, nec præscribet: quia præscriptio ius creatum auocat, nouum autem ius nō creat. & quare.

84 Præscribente de iure Canonico duo necessariò requiruntur insimul, videlicet, Titulus iustus, & bona fides: & hoc præcipuè in præscribente bona Ecclesiastica; & quare sola præsumptio non sufficiat.

85 Titulus putatiuus & coloratus, nō prodest ad præscriptionem complendam, vbi ius resistit, licet præscribens erret in iure.

86 Taciturnitas nō operatur cōsensum, vbi tractatur de aliquem obligādo.

87 Solemnitas non præsumitur solùm ex diuturnitate temporis, nisi alia præsumptio comitetur: & hoc quando agitur de magno præiudicio, secus si solùm de minimo.

88 Episcopus si iurauit non alienare inconsulto Papa, & reperiatur facta alienatio, in qua nihil exprimitur de licentia Papæ obtenta: non præsumetur huiusmodi solemnitas ex diuturnitate tēporis, cùm non constet inde verè, vel præsumptiuè Papam habuisse notitiam dicti contractus.

89 Titulus ibi non præsumitur, vbi agitur de magno præiudicio, sicut est venditio, vel simplex cōcessio proprietatis.

90 Patientia, & scientia domini non operatur consensum, nec præsumptionem tituli in possessore, nec solemnitatem substantialē respicientem iustitiam tituli: cum ipsa non præs-

præsumatur ex diuturnitate temporis, & quare.

91 *Capituli ratihabitio subsequens non firmat inualidam locationem emphiteoticam præcedentem factam sine consensu expresso Capituli, a Prælato, & quare.*

92 *Negotia, quæ de iure possunt sortiri effectum ab initio, possunt ratificari, & non alia.*

93 *Prælatus, vel Procurator Ecclesiæ collegiatæ, quando possit renouare tacitè locationem possessionis emphiteoticæ deuolutæ ad Ecclesiam, ex non soluto Canone, vel alia causa, per acceptionem Canonis soliti.*

94 *Ratihabitio alienationis præcedentis factæ a Capitulo, quomodo, & quando dicatur valere.*

95 *Ratificatio an fieri possit, vbi agitur de præiudicio tertij.*

96 *Actus inualidus non potest ratificari, & quare.*

97 *Ratificatio, quando dicatur sortiri effectum.*

98 *Consuetudo præstare non poterit facultatem Prælatis Ecclesiarum collegiatarum, alienandi bona Ecclesiastica sine expresso consensu Capituli capitulariter congregati.*

99 *Consuetudo, quando possit validè de aliquo disponere.*

100 *Consensus expressus Prælati, & Capituli, semper necessarius est in alienatione bonorum Ecclesiasticorum, etiam si ipsa essent diuisa, quoad vsumfructum eorum.*

101 *Facere nemini licebit contra consuetudinem aliquam, vel ius, nisi de iure leges condere, aliàs peccaret, nisi ex iusta causa hoc faceret.*

102 *Consuetudo non poterit tollere solemnitatem requisitam a iure in alienatione bonorum Ecclesiasticorum.*

103 *Consuetudo alienandi bona Ecclesiæ sine consensu Capituli, etiam si sit initij immemorabilis, non erit valida.*

104 *Venditio bonorum Ecclesiæ a solo Prælato facta, an & quando valida sit.*

105 *Consuetudo non potest detrahere solemnitati requisitæ in actu.*

DECISIO PRIMA.

Thema cum dubijs.

QVAEDAM Ecclesia regularis collegiata, quæ semper assoluit locare bona sua emphiteotica ad tertiã generationem per multos annos recepit per manũ economi, vel Prælati sui a quodam possidente talia bona annuam pensionem, siue Canonem conuentum pro dicta locatione, & postea a filio eius, ac deinceps gradatim a descendentibus ipsius emphiteotæ primi, nomine census debiti, pro retenta ab ipsis possessione suprascripta emphiteotica recepta ab ipsa Ecclesia: cuius tamen locationis instrumentum hodie ostendi non potest, propter ipsius antiquitatem: sed solum receptio dicti Canonis a dicto primo locante ab ipsa Ecclesia descripta in libro antiquo, & authentico dictæ Ecclesiæ collegiatæ: nec non a nonnullis descendentibus ab ipso primo emphiteota.

Pro cuius legitima decisione quæruntur tria;

Primum quorum est:

An dicta locatio præsumatur solum facta a dicta Ecclesia collegiata ad tertiam generationem.

Secundum.

An in prima generatione numeranda includatur dictus primus emphiteota, seu locator in emphiteosim dictorum bonorum.

Tertium:

An Prælatus, seu enconomus dictæ Ecclesiæ collegiatæ, & regularis recipiens nomine ipsius Ecclesiæ Canones (post finitam dictam tertiam generationem, ac per consequens locationem ipsam) ab hæredibus tertiæ generationis prejudicauerit iuri acquisito ex dicta tertia generatione finita dictæ Ecclesiæ: ita quòd videatur, saltem tacitè, ab Ecclesia ipsa indultam illis fuisse caducitatem, & factam dictæ locationis renouationem.

INVOCATA prius ope potentissima Domini & mediatoris omnium nostrum Iesu Christi, qui dixit: Sine me nihil potestis facere: litteris demandare studebimus quicquid sentiemus circa propositas tres quæstiones, quibus decisis, decidi casum propositum per se patet. Quapropter (Deo Optimo Maximo duce) sigilla-
2 tim ipsas examinabimus, illarúq; decisiones muniemus auctoritatibus sacrorum Canonum, Imperialium legum, ac Doctorum vtriusque censuræ oraculis, vt omnia afferenda luce meridiana clariora reddantur.

De prima ergo proposita quæstione, in qua diximus fore agendum, ac examinandum. An dicta locatio præsumenda sit facta solum ad tertiam generationem. Primò videbatur fore dicendũ, quòd dicta locatio emphiteotica (de qua agitur) fuerit intelligẽda facta in perpetuum, & non ad tertiam generationem solum. Et ratio potẽtissima hęc videtur, quoniam licet de iure ipsi Ecclesiæ in perpetuam emphiteosim locare bona sua immobilia, iuxta textum in Authen. Si quas ruinas. C. de sacrosan. Eccles. Necnon & iuxta sententiam Bal. & Pauli de Castro in dicta Authent. si quas ruinas. Ad quod accedere videtur, quoniam inde videtur ipsam Ecclesiam vtilitatem maximam consequi, eò quod hoc ipsum videatur vergere in maiorẽ ipsius Ecclesiæ libertatem, cui semper erit consulẽdum. His non obstantibus conclusiuè respondendo sit mistima hæc conclusio sit.

1 Locatio emphiteotica† (de qua agimus) in dubio semper intelligenda erit facta solum vsque ad tertiam generationem & non vltra, seu ad vlteriorem lineã, sive

generationem. Hæc conclusio tribus firmissimis fundamentis verissima comprobabitur. Primum quorum est. Quoniam hoc ipsum ad litteram nos docuit mirabilis & singularis textus in Authen. de non alien. aut permutan. §. emphiteosim. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet [Emphiteosim autem siue in sanctissima maiore Ecclesia, siue in omnibus reliquis adorandis domibus fieri sinimus, & in accipientis persona, & in duobus eiusdem personę hæredibus, videlicet, Filijs & nepotibus, & non transire ad aliquẽ alium hæredem.] hæc ibi. Huic fundaméto etiam se libentissimè subscripserunt & infrascripti alij Doctores (vltra Doct. in dicto §.) videlicet Bal. in l. 2. col. 1. num. 8. versic. quero quãdo. & rursus ibidem col. 2. num. 11. C. de iure emphiteo. Iason in dicta l. 2. nu. 161. Alciatus in regula secunda, præsumpt. 36. quem citat, ac sequitur Cæsar Vrsillus in addit. decisionis Afflicti 107. num. 9. Alex. in l. qui in aliena nu. 15. ff. de acquir. hæredit. Antonius de Butr. in c. in præsentia. de probat. Probatur insuper hoc primum nostrum fundamentum, & hac ratione. Nam si pręlatus voluisset concedere dictam locationem etiam ad quartam generationem, includẽdo in ipsa locatione etiam ipsius primi emphiteotæ pronepotes: hoc de iure facere non potuisset propter dictum textum in pręcitato §. emphiteosim. Vbi vltra supra citata verba subditur, videlicet. [Aliter autem emphiteosim fieri nullo modo permittimus: neque quod sit aliquod penitus habere robur sinimus.] hæc ibi. Quapropter meritò erunt ponderanda il-
2 la verba [Nullo modo] † cum importent clausulam decreti nullatiuam, prout docuit latè Felinus in c. ex litteris. col. 11. extra de constitu. cum etiam prohibitam denotet omnem dispẽsationem, vt per Decium in c. at si clerici. col. 33. extra de iudic. Idem docuerunt Moderni in l. 1. §. sublata. ff. ad Trebel. & in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Cath. Felin. in c. ex parte, versic. quintus casus, extra de constitu. in c. Rodulfus de rescript. & in d. c. at si clerici. §. de adulterijs. Itẽ animaduertendum, quòd in d. §. emphiteosim: est & aliud verbũ,
3 videlicet, [Penitus] † quod idem significat, quod ex toto, prorsus seu omnino, vt in c. 1. de suppl. negli. prælat. & not. in Clem. fin. de procurat. & intelligitur ipso iure, vt docuit glo. in l. si quis aduocatorum. versic. penitus arceãtur. de postul. Abbas in c. in quibusdam. extra de pœnis. Alex. in l. quis nam fractis. ff. de verbor. obligat. Item animaduertẽdum, quòd in d. §. emphiteosim. reperiuntur & verba geminata, videlicet, [Nullo modo permittimus, neque quod sit aliquod penitus robur habere sinimus] quo casu lex extendi nõ potest aliquo modo, sed debet intelligi, vt iacet in littera, prout docuit glo. not. in Clem. 1. in versic. Diœcesano. de iure patron. quam ita notat Geminianus in c. duobus. col. 10. de rescript.

rescript.in sexto. Huic etiam interpretationi astipulatur Ludouicus de Gozadinis. in consi.suo 25.nu.8.&9. versic.decimo etiã.

Secundum fundamentũ dictæ nostræ conclusionis est, quoniam cũ in dubio, & specialiter in contractu emphiteotico intelligatur facta locatio secundum locantiũ
4 consuetudinem,† & consuetudo dicti Monasterij, seu collegiatæ Ecclesiæ semper fuerit locare sua bona emphiteotica solum ad tertiam generationem, prout ex inspectione instrumentorum quàm plurimorum similium locationũ palam omnibus fiet. Inde necessariò consequens fiet, quòd & dicta locatio, de qua agitur, cuius instrumentum non reperitur, facta omnino sit intelligẽda ad tertiam generationem, & non vltra: & quòd in dubio sit intelligenda locatio facta secundum consuetudinem locantium, probatur auctoritate infrascriptorum Doct. Nam libẽtissimè infrascripti Doctores ei se subscripserunt, videlicet Bal. in l.2.nu.11. C.de iure emphit. Angel.in Authen.de non alien. aut permut. §. emphiteosim. Bal. ipse rursus in addit. ad Specul. in titu. de locato. col.4. versic.Ecclesia potest dare. Ioannes de Imola in c.potuit.in fi.extra de locato, vbi refert se ita cõsuluisse. Ludo.Rom.in consi. suo 455. incip. In casu &c. Barbatius in c. 2. col.2.extra de accusat. Bart.in l.iusiurandi.§.si liber. ff.de oper.liber.& in l.& hæredibus. §.fin. ff.ad Trebell. Abbas in c. in præsentia. extra de probat. Marsil.in singul.425.incip.In cõtractu, & in singul. 493. incip. In contractibus. & in consi.85. nu.32.& 33. Iason in l.certi conditio.§.si nummos.col.4 ff.si certa pecunia. Vbi hoc multipliciter probat, & exemplificat Boerius in cons.77.nu.30.& sequentibus.

Tertium fundamentum nostrę conclusionis est, quoniam quando alicui Ecclesiæ esset cõsuetum (vti diximus, & probare in casu nostro obtulimus) locari bona sua in emphiteosim vsque ad tertiã generationem: si Prælatus vel procurator locasset illa ad quartam vel ad vlteriorem generatio-
5 nem: dictus locationis † contractus omnino dicendus foret vitiosus, ac nullus, saltem quo ad illam quartam generationem adiectam in instrumento locationis vltra consuetudinem ipsius Ecclesiæ. Inde sequitur, quòd dicta locatio, iam consumata tertia generatione sit & ipsa finita, etiam si in instrumento deperdito fuisset conuentum expressè etiã de quarta generatione: quod non erit prçsumẽdum in casu nostro, stante suprascripta consuetudine. Diximus [saltem quoad illam quartam generationem.] quoniã circa hoc ipsum duplex reperitur apud Doctores grauissimos sententia. Nam aliqui eorum dixerunt locationem emphiteoticam de bonis Ecclesiæ non posse fieri nisi ad tertiam generationem: ita quòd si fieret ad quartam, vel vlteriorem, contractus non solum quo ad vlteriorem generationẽ, verumetiam quoad tertiam esset

ipso

ipso iure nullus,& huic sententiæ se subscripserunt infrascripti Doct. videlicet. Bar. in cons. suo incip. Visa quadam constitutione Episcopi Florentini: quem citat ac sequitur Lapus in sua allegatione 80. in fine: subdēs idipsum docuisse Nicol. Alex. de Perusio in sua quæstione incip. Quæ Episcopali constitutione cauetur. & rursus idem Bart. in Authen. qui rem. C. de sacrosan. Eccles. Idipsum multis medijs docuit Iason in l. 2. nu. 169. 170. & 171. C. de iure emphiteo. probans hanc sententiam esse verissimā. Idem expressè docuit Bal. in l. quæcunq; num. 2. C. de bonis, quæ liber. vbi tradidit & hanc pulcherrimam
6 regulam, dicens, quòd in factis contra legem: si non valet quod ago, vt ago: non valet, vt valere potest. Idem latissimè, & elegantissimè docuit Mattheus de Afflicto noster cōpatriota in sua decisio. 107. per totum, asserēs, quòd hoc ipsū tenuerit maior pars de consilio, & quòd denique ita fuerit indicatum in causa Motię de Motijs. Huic etiam sententiæ latè se subscripsit in proprijs terminis Lapus in allegatione 80. per totum. idem docuit Ioannes de Imo. in l. quod dicitur. ff. de verb. obligat.

Alij vero Doctores è contra asseuerauerunt huiusmodi contractum locationis validū esse quo ad tertiam generationem solum: non autem quo ad quartam, vel vlteriorem: & hi in fauorem suæ sententiæ afferebant iuris vulgatam illam regulam in c. vtile. de regu. iur. in sexto. In qua hæc ad verbum habentur, videlicet. [Vti
7 le † per inutile non vitiatur.] & hoc ipsum docuerūt expresse sequentes Doct. videlicet, Bal. (immemor forsan suæ contrariæ sententiæ supra a me citatę in relatione contrariæ opinionis) in Authen. si quas ruinas. num. 3. C. de sacrosan. Eccles. cuius Bal. sententiæ se subscripserunt Pau. de Castro in Authen. Qui rem. nu. 7. C. de sacrosan. Eccles. & ibidem Fulgos. col. vlt. Ludo. Rom. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. oblig. Imo. Ioānes de Ana. & Panormitanus in c. potuit. extra de locato, & conducto.

Sed summopere expediet memoriæ comendare, quòd has sibi Doctorum aduersantes sentētias non defuerunt, qui nixi sunt ad concordiam, & recōciliationem quoquo pacto eas trahere. Sciendum igitur, quòd Alex. hanc nitens reconciliare in l. sed etsi mihi. nu. 5. ff. de verbor. obligat. talibus verbis vtēdo, videlicet, Ponderanda erunt quæ in stipulatione huiusmodi interfuerunt. Nam aut concessio huiusmodi locationis est facta in genere: adeo quòd recipiens non possit damnum prętendere, & procedit secunda opinio, scilicet Bal. in dicta Authen. si quas ruinas. & sequacium Doctorum supra per nos relatorum. Aut recipiens poterit damnū prętendere, vt quia concessio facta esset secundum formam, de qua Bar. in l. 1. C. de iure emphiteot. videlicet. Soluendo in principio locationis maximam summā pecuniæ:

cuniç: puta centum aureos, & postea omni anno certum quid: & hoc casu vitiatur in totum, quia si valeret solum vsque ad tertiam generationem, posset forsan damnum pati recipiens: quia si hoc putasset, noluisset soluere tantam summam pecuniæ: & hoc ipsum probare nititur Alex. per arg. in l. cum eiusdé. ff. de edilit. ędicto. & in l. ędiles. §. cum autem. ff. eo. vbi resoluitur contractus in totũ propter vitium vnius ex pluribus rebus venditis. Aretinus verò aliter concordat dictas sententias cõtrarias in dicta l. sed etsi mihi. col. 4. in fi. in verf. secundò inducitur per Dominum meum: dicẽs sententiam primã, scilicet, Bart. & sequacium esse veriorem de rigore iuris. Bal. verò & sequacium, esse ęquiorem: quorum sententiæ ipse ibidem se subscripsit, eo quod

8 dictio penitus, † aliquando non denotet actum nullum, sed secundum subiectam materiam: & idẽ ibidem subintulit ipse Aretinus de locatione facta ad maius tempus, quàm de iure Ecclesia potest. Cæsar autem Vrsillus in addit. decisionis 107. Afflicti, dixit, quod prima Doctorum sentẽtia solum vera sit, quando posset colligi ex mente contrahentium, quòd noluissent consentire tali cõtractui, nisi in toto esset firmus ac validus: quia in damnum Ecclesię sic resultaret, si vtile, idest, licitum ab inutili, seu illicito tempore locationis separaretur: quod & nititur probare sequẽtibus medijs, & primo per text. in c. 1. §. ad hoc. de pace iuram. firm. Vbi And. de Iser. voluit, quòd si alicui conce-

9 datur † feudum, & allodium, licèt non valeat concessio rei feudalis, quia sine assensu, valet tamen quoad allodiũ, cuius dicto astipulatur Ioannes de Ana. in c. quærelam. in fine. extra de simonia sequens in hoc ipso Panormitanum ibidem, dicens, quòd aliquando venduntur plura principaliter, inter quæ est aliquod prohibitum vendi: † & tamen venditio huiusmodi tenebit, & valida

10 erit tota solum quo ad illa non prohibita vendi: etsi non pro re vendi prohibita: quorum suprascriptorum sententiam retulit, ac amplexatus fuit quoque Iason in consi. 55. lib. 1. Idem docuit Decius in Authen. Qui rem. C. de sacrosan. Eccles. dicens, hanc esse communem. Idem docuit Curt. in tract. feud. quæst. 6. car. 12. dicens, hanc esse communem. Ad hoc ipsum probandum facit consuetudo Neapolitana. Vbi si fuisset facta alienatio in fraudẽ coniunctorum, in contractu inter viuos non annullatur, nec rescinditur in totũ, sed solum quoad medietatẽ, prout retulit Vrsillus vbi supra. Ad idem facit, quoniam

11 † donatio generalis omnium bonorum, præsentium, & futurorũ; licèt de iure non valeat in totũ: valebit tamen quo ad præsentia, prout docuit Decius post alios in l. fin. C. de pactis. Idem docuit Hippolitus de Marsil. in suo singulari 517. incip. Donatio omnium bonorum: asserens quòd donatio omnium bonorum pręsentium, & futurorum non valeat, vt

latè habetur per omnes in l.ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor.obligatio. & in l.fin.C.de pactis.quod dictum limitant, & meritò infraſcripti Doctores, dicẽtes hoc ſolum verificari quo ad bona futura: prout notanter docuerat Ang. in conſi.ſuo 106.incip. Quædam mulier.aliàs incip. Super dicto facto,col.1.citans ad hoc text.in l.ſancimus. C.de donat.quod dictum refert,& ſequitur Alexan. in conſi.157.incip.In cauſa, & lite.col.vlt.vol.6. quod eſt notandum ad intelligentiam dictarum legũ,prout docuit Marſilius vbi ſupra.Attamẽ quicquid ſit de validitate contractus huiuſmodi, ſufficiat nobis in præſentiarum pro comperto habere, ꝙ dicta locatio emphiteotica (de qua eſt ſermo)de iure debeat declarari ac iudicari facta ſolum ſaltem quo ad tertiam generationem,& non vltra.

His ergo præmiſſis quàm facillima erit reſponſio ad ea,quæ ſuperius fuerunt allata contra præſentem noſtram veriſſimam deciſionem. Nam primò negamus conſequentiam illam, quæ elici videbatur ex dicta Authentica ſi quas ruinas.Quis enim ſine rubore aſſeuerare audebit conſequentiam illã elici ab illo antecedente,ſic arguendo? Eccleſia poteſt bona ſua immobilia in perpetuã emphiteoſim locare: ergo locauit in perpetuum? Cum nulla huiuſque proferatur valida ſcriptura hoc continens:cui forſan ſtandum eſſet,etſi ſciamus melius de iure fore dicendum ipſi nullo pacto ſtandum fore,ſtante legis expreſſa in prohibitione in dicto §. emphiteoſim: per quam apertiſſimè proſpicitur Eccleſiæ vtilitati. Secundò reſpondemus, quòd nihil colligatur contra nos ex di-

12 cta Authen.† Si quas ruinas.quoniam ibi fit ſolum mentio de domibus ruinoſis, quæ aliàs ab Eccleſia reædificari non poterãt.Sermo autem noſter hic habetur de poſſeſſionibus frugiferis exiſtentibus, & de his, quæ quàmfacillimè frugiferæ reddi poſſint. Tertiò,& vltimo reſpõdemus,dicentes eſſe falſiſſimum quod fuerat aſſertum de maiori vtilitate, & libertate indè captanda ab Eccleſia ipſa, prout patet ad ſenſum. Nam ſi in dubio huiuſmodi locatio eſſet intelligenda facta in perpetuum, & non ad tertiam generationem (prout ſemper dicta Eccleſia collegiata conſueuit locare bona ſua emphiteotica)talis

13 Eccleſia ſine † ſua culpa priuaretur duplici maximo commodo. Nam primò ipſa vergente aliquo caſu ad magnam inopiam, finita tali tertia generatione poſſet ipſa bona ſibi ac ſuæ menſę pro neceſſarijs miniſtrãdis eiuſdẽ Eccleſiæ miniſtris applicando, ac retinendo: & non poſſet cogi agnatis emphiteotarum ipſa bona locare volentibus aſſignare, prout latiſſimè probauit Boerius in conſi.ſuo 98.num.16.vol.1.Secundò ipſa Eccleſia priuaretur non mediocri vtilitate,quàm aſſequeretur in concedendo laudemiũ ratione renouationis dictæ locationis antiquæ facienda

in

in persona extranei pro reliquo tempore locationis finiendę post tertiam generationem primi emphiteotæ locantis: Vel maiori quantitate pretij pensionis, si de nouo locaret dicta bona tanquã Ecclesiæ acquisita, siue ad eã deuoluta ex finita tertia generatione primi emphiteotæ, iuxta conditiones bonorum emphiteóticorum. Nec huic veræ responsioni poterit obstare sentẽtia Bal. & Pau. de Castro in dicta Authẽ. si quas ruinas. Cùm & ipsi loquantur de domibus ruinosis. Nos autem de possessionibus frugiferis, & de his, quę facillimè tales effici poterant, prout etiam ex dictorum Doct. sententia supra citata per nos in probationẽ tertij fundamenti plenè patuit.

De secũda proposita quæstione, scilicet

An in prima generatione numeranda includatur dictus primus emphiteota, seu recipiens dicta bona in emphiteosim: Nec ne.

ET primò videbatur dicendum, quòd nullatenus in tali locatione emphiteotica facta vsque ad tertiam generationẽ, pro prima generatione recenseatur, ac connumeretur ipse primus emphiteota locator. Cùm nulli dubium videatur fore, neminẽ posse seipsum generare, eo quòd vnusquisq; generetur, ac producatur ab altero, & non a seipso (vt experientia totum genus humanũ docuit,) si ergo nemo generat seipsum: inde sequi videtur, q̃ cũ sermo habeatur in contractu emphiteotico de tertia generatione, vt scilicet fiat locatio vsque ad tertiam generationẽ: videantur huiusmodi verba interpretanda fore, quòd prima generatio dicatur contineri in filio, vel filijs, secunda in nepotibus, tertia in pronepotibus: & sic vltra personam primi locantis non dicendum fore finitam tertiam lineam, seu tertiam generationẽ, nisi extincto, seu mortuo pronepote dicti primi locantis. Quapropter ne compellamur asserere, quòd quis possit generare seipsum: dicendum videretur, quòd locatio facta vsque ad tertiam generationem, (prout in casu nostro) intelligenda sit protrahi vsque ad pronepotem ipsius primi emphiteotæ locantis.

Conclusio tamen amplectẽdæ sit hæc, emphiteosis Ecclesiasticæ
14 concessa † vsque ad tertiam generationem includit pro generatione prima numeranda ipsum principalem primum emphiteotam locãtem ab ipsa Ecclesia talem possessionem. Ita, quòd prima generatio in tali contractu comprehensa incipiat ab ipso locante. Secunda generatio a filio ipsius primi locantis. Tertia a nepote ipsius primi locantis, & filio filij ipsius primi locantis, & nõ vltra progrediatur talis locatio: ita quòd verum sit, quòd dicta Ecclesiastica locatio in emphiteosim facta ab Ecclesia, non intelligatur includere pronepotem

tem primi locatis, sed solùm nepotem, & quod mortuo nepote primi emphiteotæ, extincta & finita sit ipsa locatio emphiteotica, & ipso iure possessio ipsa locata reuertatur ad Ecclesiam. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primo enim per apertissimū textum in Authent. de rebus Eccles. non alien. & permut. §. emphiteosim. Vbi hæc ad verbum habētur, videlicet: [emphiteosim autem siue in sanctissima maiori Ecclesia, siue in omnibus reliquis adorandis domibus fieri sinimus, & in accipientis persona, & in duobus eiusdem personæ hæredibus, videlicet filijs, & nepotibus, & nō transire ad aliquem alium hæredem.] hæc ibi. Idem probatur per text. in §. si vero, in perpetuū. iuncto §. hæc omnino a nobis. in Authen. de non alien. aut permut. Nam in dicto §. si vero. hęc habentur, videlicet: [Si verò in perpetuam quisquam emphiteosim accipere præsumpserit, quod non li

15 ceat, † aut temporalem quidem, non tamen secundum huius nostræ legis obseruationem etiā sic cadat quidem de emphiteosi, & quod datum est, maneat apud venerabilem domum. Debet autem cōtinuò & post casum emphiteomatis quantum futurus erat soluere, si secundum legem subijsset emphiteosim, nihil apud eum remanente ex rebus pauperum, quæ frustra per emphiteosim datæ sunt. Hæc igitur omnia custodiantur prædictis subiecta pœnis, neque tabellionibus præsumentibus instrumētis talibus ministrare, sed metuentibus vsque ad exilium, & nunquam reuertantur, nec si sacra hoc præbeat forma, neque iudicibus, vel dictare talia instrumēta præsumentibus, vel facta suscipere; & gestis monumentorum ea firmare: nec etiam ipsi & cinguli, & dignitatis substantiæ casum, secundum Leonis cōstitutionē substineāt.] hæc ibi. Probatur & secundò Doctó. sententia. Nam præsenti conclusioni expresse infrascripti Doctores se subscripserunt, videlicet, Specul. in titu. de locato. §. nunc aliqua enim. nu. 150. Bar. in consi. suo incip. Concessa alicui emphiteosis. Bal. in l. 2. col. 1. & 2. versi. quarto quando per præscriptionem. C. de iure emphit. & in Authen. Defuncto. col. 1. versic. & nota. C. ad Tertull. Salicetus in d. l. 2. col. pen. vers. sed vigesimo-quartò potest dubitari. Ang. in §. adeo. col. 1. vers. in glo. auferre. Institu. de locato. Pau. de Cast. in consi. 338. col. 1. & 2. volum. 2. vbi istam nostram conclusionem ampliat quoque dicendo ipsam verificari, etiam si in instrumēto locationis esset dictū, in ipsius tertiam generationem: & rursus ipsemet Pau. idem docuit in dicta Authen. si quas ruinas. C. de sacrosan. Eccles. Iason in l. 2. num. 168. & 169. C. de iure emphit. Imo. in l. quod dicitur. colum. 9. versic. aduerte tamen circa quartum. ff. de verbor. signif. Socinus in consi. 25. col. pen. vers. sextò ex alia. Corneus in conf. 223. col. 3. vers. in termi. autem. vol. 4. & in consi. 51. nu. 4. versic. est verumtamen.

men.vol.3. Card.Alex.in c.1.§.& quia,col.pen. vers.quid autem di ctum. in titu. Qui feudum dare poss. Antonius Gabriel.in lib.3. conclu.titu.de emphiteosi.col.4. ferè per totum,asserens hanc esse communem opinionem. Probatur & tertio hac ratione. Cum enim dubia sint interpretanda in fauorem Ecclesiæ, & hæc conclusio sit dubia propter nonnullos Doctores ei aduersantes: Indè sequitur veritas ipsius conclusionis stante communi Doct. sententia adhærentium pręsenti nostrę conclusioni.

Ad obiectionem, & eius probationē modo facillima erit responsio, dicendo,quòd etsi in rebus naturalibus nihil dicatur generare seipsum, non inde sequitur, quòd contractus emphiteoticus simpliciter,& non secundū formam communem celebratus debeat aliam interpretationem recipere,quàm lex ipsa Imperialis,& communiter Doctores tradiderint: & quòd tali pacto sint verba illa scilicet [Ad tertiam generationem] interpretanda: vt insimul includat in prima generatione ipsum primum emphiteotam, ac locatorem, prout per allata hucusque apertissimè patuit.

De Tertia proposita quæstione, videlicet

An Prælatus seu enconomus dictæ Ecclesiæ collegiatæ,& regularis,recipiens nomine ipsius Ecclesiæ Canones post finitam dictam tertiam generationem: ac per consequens post finitam locationem ipsam, ab hæredibus tertiæ generationis, præiudicauerit iuri indè acquisito dictæ Ecclesiæ,ita quòd videatur saltem tacitè ab Ecclesia indultam illis fuisse caducitatem, & factam renouationem dictæ locationis emphiteoticæ.

PRimò videbatur dicendum, quòd Prælatus, seu enconomus,aut procurator dicti Monasterij per receptionem Canonis ab hæredibus vltimi emphiteotę post caducitatem incursam ab ipsis hæredibus ex finita tertia generatione, cui solum facta fuerat tacitè locatio emphiteotica possessionis ipsius Ecclesiæ præiudicasse videatur iuri acquisito dicto monasterio, nec non tacitè renouasse prædictam locationē: qua stante nō videtur dictum monasterium posse dictum hæredē dicti vltimi emphiteotæ priuare dicta possessione emphiteotica, iuxta regulam iuris.Taciti & expressi eadē est virtus, vt in l.cum quid.ff.si cer.pet.Cum ergo si dictum monasterium expresè dictam locationem finitam ipsius vltimi emphiteotę hęredibus renouasset, non posset ipsos a tali locatione expellere: sic nec modò eo quòd tacitè videatur illam renouasse:quod factum fuisse intelligatur statim post finitam generationē ipsos permittēdo perseuerare in retentione dictæ possessionis, & in recipiendo solutionem conuenti, ac consueti Canonis,iuxta text.in l.item quæritur.

tur. §.qui impleto.ff.de locato.

Secundò præterea idem probari videtur ex eo, quòd præsumatur in dicta renouatione interfuisse omnes solemnitates de iure requisitas propter diuturnitatem temporis elapsi a die mortis vltimi emphiteotæ, vsque ad præsentem diem. Sicut ergo si affuissent solemnitates in renouatione locationis huiusmodi, non possent dicti hæredes vltimi emphiteotæ expelli a dicta locatione: ita & nūc ex solemnitate præsumpta propter temporis diuturnitatem: & quòd præsumatur ex diuturnitate tēporis cōfecti, contractus omnes solemnitates interuenisse probari videtur triplici modo. Primò enim per text. apertissimū in l.si filiusfamilias. C. de petit. hæredit. vbi hæc habent, videlicet, [Si filiusfamilias delatam sibi hereditatem per longum tēpus detinuit, eo ipso (vtpotè agnita hæreditate) patri suo eius commodum acquisiuisse videtur.] hæc ibi. Probari videtur idem per text. in l.qui in aliena. §.1.ff.de acquiren. hæred. vbi hæc habentur, videlicet, [Sed si non adierit filius diu tamen possedit hæreditatem, credēdus est vterque adijsse hæreditatē: vt Diuus Pius Imperatorque nr̄ rescripserunt.] hæc ibi. Idē probatur per text. in l.sciēdum.ff.de verborum oblig. & in cap.peruenit.extra de empt. & vendit. Probari videtur & secundò Doct. sententia. Nam idipsum docuerunt infrascripti. Glo. enim in dicta l.si filiusfamilias. in vers. detinuit, & in dicta l. qui in aliena. §.1.vers.filio. Idem docuit Bart. in dicta l. si filiusfamilias.§.1. Idem Bal. in dicto §.1. nu.2. dicens, inde elici argumentum, quòd ille qui tenuit vt emphiteota, præsumatur emphiteotarius, licèt non posset ostendere emphiteoticum instrumentum. Idem repetijt idem Bald. in dicta l.si filiusfamilias. & in l.siue possidetis. in quarta oppos. C.de ꝓbat. Idem docuit Paul. de Castro in d.l.qui in aliena: Idem docuerunt latissimè Alexan. & Ias. in l. sciendum.ff.de verb.oblig. Idem docuit pluribus alijs auctoritatibus Felinus in c.sicut.nu.29.extr. de rescript. & rursus Alex. in consil.79. in dubio secundo.volum.1. Decius latissimè in consi.409. Idē Aretinus in consi.36. colum.pen. probatur & multis alijs Doctorū sententijs recensitis ab Antonio Gabriele in tracta.conclusionum lib.1.titu.de præsumptio.conclusione prima per totum, & rursus in tit. de præscript.conclus.1.

Probaturi videtur & tertio hac ratione, videlicet: Cùm expediat Reipublicæ, vt rerū dominia non sint incerta, & quòd negligentia sua cuique obsit, etsi vera non essent hæc quæ attulimus, inde sequi videretur, quòd nemo certus esset de vero dominio rei, quam apud se retinet, ac per consequēs im[illegible]rò fuisse iure cautum, quod ex d[illegible]urnitate temporis solemnitas contractus præsumatur.

Pręterea & quarto ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, vt in ratihabitionē.de reg. iur. in sexto. At ratihabitionē totius

tius collegiatæ Ecclesiæ affuisse in huiusmodi tacita renouatione locationis ex scientia præsumpta, & taciturnitate, quæ ex diuturnitate tanti temporis præsumitur: indè sequitur, quòd sicut si mandatum speciale dedissent omnes Monasterij suprascripti (de quo agitur) suo Prælato, vel Procuratori dicti Monasterij ad renunciandum iuri suo, vtique potuissent illi præiudicare iuri acquisito dicto Monasterio ex finita generatione: & ex post facto videtur dicendum ex ratihabitione tacita dictorũ Monachorum dicti Monasterij non reclamantium contra huiusmodi tacitam renouationem factam ex receptione Canonum post mortem vltimi emphiteotæ, de manu ipsius heredis, præiudicasse iuri Monasterio acquisito ex finita generatione.

Præterea, Consuetudo est altera lex, immo præiudicat legi, vt docet textus, in capitulo finali. extra de consuetudine, & in l. consuetudo. ff. de legibus. At consuetudo dicitur esse in ipso Monasterio, quòd Prælatus, vel Procurator ipsius apocas de recepto faciant nomine Monasterij, & in dicto nomine Monasterij compareant tam si agatur contra ipsum, quàm pro ipso. Inde videtur sequi, quòd virtute dictæ consuetudinis totum Collegium dictæ Ecclesiæ sciendo illam, & non reclamando, videatur mediante sui Prælati, vel Procuratores persona remisisse huiusmodi caducitatem, & renouasse locationẽ dictis hæredibus dicti vltimi emphiteotæ mortui propter receptionem Canonis in subsequentibus annis.

His in contrariũ allatis non obstantibus, vnica conclusione more solito Deo Optimo Maximo dante, satisfaciemus propositæ quæstioni difficillimæ.

Conclusio tenenda circa præsentem propositã tertiam quæstionem sit hæc. Prælatus & enconomus siue Procurator dicti Monasterij, & per consequens dictæ Ecclesiæ collegiatæ, non potuit præiudicare, seu renunciare iuri acquisito dictę Ecclesiæ & finita tertia linea, seu generatione primi emphiteotæ locatoris dictorum bonorum Ecclesiasticorum propter mortem vltimi emphiteotæ constituentis tertiam generationem ipsius primi locatoris, etiam si (vt supponitur) hæredes vltimi emphiteotæ moderni possessores dictam possessionem emphiteoticam deuolutam (ipso iure a die mortis dicti vltimi emphiteotæ) possideant semper soluentes dictæ Ecclesiæ collegiatæ Canonem conuentum dicti Monasterij Prælatis, vel Procuratoribus pro tempore existentibus. Nec dicti Prælati, vel Procuratores per huiusmodi receptionem Canonum poterant renouare tacitè, vel expressè dictarum possessionum

emphiteoticarum locationé dictis hęredibus sine nouo ac pręuio tractatu capitulariter facto, ac expresso inibi consensu Monachorum dicti Monasterij. Cum ergo talis consensus de iure requisitus in tali prætensa renouatione nunquam affuerit, nec ad præsens adsit: Indè sequitur dictos hæredes dicti vltimi emphiteotæ illegitimos esse possessores dictarum possessionum, & tanquam tales omnino omni via iuris, & facti (auctore tamen prætore) expellendos fore ab illis: & ipsum Monasterium non tantum in possessionem mittendum iuris emphiteotici, scilicet vtilis dominij ipsarum possessionum, (quod a die mortis vltimi emphiteotæ finiẽtis tertiam generationem primi emphiteotæ) de iure ad ipsum peruenit. Verum etiã meritò asseueramus ipsum Monasterium mittendum fore in possessionem plenam facti, ac in ipsa fore tuendum ab omni Curia Ecclesiastica, & seculari. Hæc nostra conclusio probatur ijsdemmet medijs, quibus probabuntur subsequentia fundamenta, cum luce meridiana clariùs eluceat probari ipsam conclusionem ipsismet fundamentis verissimis.

Primum fundamentum præsentis nostræ vnicæ conclusionis est. Quoniam alienatio bonorum Ecclesiæ collegiatæ,
16 † magni momenti ad vitam, vel in perpetuum de iure non potest fieri a Prælatis, vel Procuratoribus dictæ Ecclesię, non pręcedẽte capitulariter tractatu, & expresso consensu maioris, & sanioris partis Monachorum ipsius Monasterij. Quapropter si his non præcedentibus fieret ipsa alienatio, de iure nullum sortietur effectum, quando dicta bona fuissent communia ipsis Prælato, & collegiatæ Ecclesiæ: Vt in casu nostro omninò fatendum erit: cum agatur de bonis emphiteoticis Monasterij regularis, & Monachorum viuentium in communi vnà cum Abbate. Hoc fundamentum verissimum probatur triplici medio. Primò enim per textum apertissimum in capitulo alienationes. capitulo sine exceptione. duodecima quæstione secunda, in capitulo nulli liceat. extra de rebus Eccles. alienandis, vel non alienandis. Vbi expresè prohibetur alienatio rerum Ecclesiasticarum per emphiteosim perpetuam, & per textum, in capitulo, vt super, §. possessiones. extra de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non aliẽnandis, ibi. [De fratrum tuorum, & saniori partis consilio, & assensu.] Ex quibus verbis elicitur apertissimè quòd Summus Pontifex ibi intellexerit de consensu expresso: cum præposuerit consilium: quod non fit per silentium, sed per verba expressa. Idem probatur per textum in capi-

capitulo ad audientiam. extra de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non alienandis. Vbi Cœlestinus Tertius præcepit reuocari, & irritari alienationem bonorum Ecclesiæ collegiatæ factam per nonnullos Canonicos, sine consensu reliquorum de Collegio. Idem probatur in capitulo primo, de rebus Eccles. non alienandis, in sexto. Vbi reuocari præcipitur alienatio facta non præcedente solemni tractatu. Idem habetur in capitulo secundo, de rebus Ecclesię non alienandis, in sexto. Vbi expresse prohibentur alienari bona Ecclesiastica in emphiteosim sine consensu Capituli. Ratio autem huius decisionis dum redditur a Pręposito in capitulo Diaconi. numero primo, duodecima quæstione secunda, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. No-
17 ta alienationem † bonorum Ecclesiæ generaliter esse prohibitam, vendendo, permutando, donando, vel in feudum, vel emphiteosim, vel in vsumfructum dando. Nam omnia ista sub versiculo alienationis comprehenduntur, vt in l. prima. C. de fundo dotali: & sciendum,
18 quòd alienatione † alicuius rei prohibita tam a iure, quàm ab homine, prohibita intelligetur ipso iure ipsius rei pignoratio, & quæcumque hipotecatio, siue obligatio, & cuiuscumque seruitutis impositio, vt docuit apertissimus textus in l. sancimus. C. de rebus alienandis, vel non alienandis. & ibi per Doctores. Hoc ipsum fundamentum probatur insuper in Clementina prima, de rebus Ecclesię non alienandis. Vbi expresse prohibentur possessiones Monasteriorum alienari, vel locari in perpetuum, vel ad vitam, sine consensu Conuentus, & irrita declaratur huiusmodi alienatio. Idem habetur in capitulo primo, ibi. [Absque collaudatione, & subscriptione] extra de his, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli. Idem probatur per argumentum in capitulo nouit. extra de his, quæ fiunt a Prælatus. Vbi Alexander Tertius declarauit irritas institutiones, & destitutiones factas a Prælato sine consensu Capituli, quod & rursus Cœlestinus Tertius præcepit in capitulo ea noscitur. extra de his quæ fiunt a Prælat. Idem expresse habetur in capitulo cum Apostolica. §. in alienatione. extra de his, quæ fiunt a Prælat. Vbi Innocentius Tertius his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [In alienatione quoque iuxta Leonis Papæ decretum, consensus Episcopi sine clericorum consensu non sufficit.] hæc ibi. Idem apertissimè habetur in capitulo tua nuper. extra de his, quæ fiunt a Prælatis. Vbi Innocentius Tertius declarat irritam donationem, venditionem, ac commutationem rerum Ecclesiasticarum factam

per Prælatum absque conniuentia, & subscriptione Collegij. Idem probatur in l. prima, C. de iure emphiteo. Probatur & secundò præsentis fundamenti veritas, Doctorum scilicet authoritate (vltra glosas & Doctores in dictis citatis iuribus, vbi hoc expressè docuerunt.) Hoc enim docuit Glo. in capitulo potuit. in versiculo expelli. extra de locato, & conducto, cuius singularem doctrinā meritò communiter ibidem Doctores collaudantes sequuti fuerunt. Idem docuit Ioannes Andreas in regu. is, qui tacet. in tertia quæstio. de regu. iuris in sexto, hoc ipsum probans tribus validissimis rationibus: nec non authoritate Damas. & Bart. Nec veritati nostri fundamenti poterit obstare, quòd ibi Ioan. Andr. videatur loqui in aliena-
19 tione perpetua: † tum quia alienatio perpetua, & ad vitam hominis quo ad præsentem materiam, scilicet prohibitionis alienandi bona Ecclesiastica æquiparantur in Clementina prima, de rebus Ecclesiæ non alienandis, vt supra retulimus ad verbum ipsum textum referendo: cum etiam communiter Doctor. doceant locationem factam ad vitam vnius hominis dici perpetuam, cum homo possit viuere centum annis: quo-
20 rum † tempus a Doctoribus communiter dicitur perpetuū, & merito cum idipsum expressius dicatur a l. prima, & l. nulla. cum ibi not. ff. pro socio. & in l. Caio. §. Imperator. ff. de alimentis, & cibarijs legatis. Nam hoc ipsum quoque docuerunt expressè inter alios, Glo. & Doctores in dicta Clementina prima, & in dictis l. prima, & l. nullus. Decius in consilio suo 204. quem citat, & sequitur Rebuffus in suo breui, & elegantissimo tract. de alienatione rerum Ecclesiasticarum, numero vigesimosexto, qui & ibidem citat & alios Doctores, idipsum sentientes. Idem docuit Panormitanus in capitulo secundo, not. primo, extra de his quæ fiunt a Prælat. asserens posse dici perpetuam alienationem factam ad vitam vnius hominis, ad hoc vt ipsa indigeat interuentu solemnitatum requisitiuarum in alienationibus bonorum Ecclesiæ prohibitis generaliter, qui Panormitanus idem rursus docuit in capitulo nulli. columna prima, extra de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non alienandis, dicens, perpetuam dici alienationem
21 † prohibitam, etiam si fiat per triginta annos. Idem docuit Rodohanus in tractatu de rebus Ecclesiæ non alienandis, folio decimosexto, numero septimo, & rursus latius in folio vigesimoseptimo, numero 33. & 34. Idem docuit Augustinus Berous in consilio 155. numero vigesimoquarto, versiculo facit etiam. Idem Glos. singul. in capitulo finali, versiculo

ſiculo perpetuas. & ibi per Doctores. extra de reſcriptis. Idem latiſſimè docuit Cardinalis Alexandrinus in capitu. Abbatibus. numero tertio, per totum, 12. quęſtio. 2. Idem Geminianus in capitulo primo, columna penultima, verſiculo & nota, de rebus Eccleſ. non alienand. in ſexto, tradens hanc optimam regulam: quòd vbi requiritur conſenſus
22 † expreſſus, non ſufficiat tacitus: qui ibidem in fine dixit, quòd quando Epiſcopus eſt principalis alienans, tunc debet habere conſenſum ſui Capituli. Ex quibus omnibus allatis claruit locationem emphiteoticam factá ad vitam vnius hominis dici perpetuam, ac per conſequens arguendo a fortiori, multò magis dici perpetuam, ſi facta fuerit ad tertiam generationem, vt fuit locatio (de qua hìc eſt ſermo) ſi ergo perpetua dicenda erit: inde neceſſariò ſequitur Ioannem Andream in dicta regu. is qui tacet. loquutum fuiſſe in terminis pręſentis fundamenti, quando dixit, quòd ad validitatem ipſius requiratur expreſſus, & non ſufficiat tacitus conſenſus Collegij alicuius collegiatæ Eccleſiæ. Idē docuit ad verbum in proprijs terminis præſentis noſtri fundamenti, Specul. in libro quarto, titu. de locato. §. ſequitur videre. numero quarto, verſicul. cæterum. vbi Ioannes Andreas in additio. in verſicu. contractus. idipſum eleganter docuit, tradens formam celebrādi contractum huiuſmodi renouationis locationis emphiteoticæ. Specul. rurſus expreſſiſſimè idem repetijt in lib. 4. titul. de emphiteoſi. §. nunc aliqua. numero 37. verſic. vigeſimoſextò quæritur. Idem docuit Berous in conſil. 116. numero 9. & in conſil. 122. in fine, dicens hanc eſſe communem, ſcilicet, quòd in caſu præſentis noſtri fundamenti ſolus Prælatus non poſſit caducitatem remittere. Idem docuit ſpecialiter Imola in dicto capit. potuit. numero 34. circa finem. Idem docuit Præpoſitus in capit. fine exceptione. nume. 14. 12. quęſtione ſecunda. Idem docuit Panormitanus in capit. vt ſuper. columna ſecunda, verſic. ego crederem. extra de rebus Eccleſ. alienan. vel non alienan. qui ibidem concludit dicens, ſi res in-
23 culta † tradita in emphiteoſim, vt fuit a principio poſſeſſio, de qua eſt ſermo, prout veriſimiliter creditur, & elicitur ex ipſa natura contractus emphiteotici (ſcilicet ad meliorandum) vt melioraretur: tunc per generationem finitam redeat optimè culta ad Eccleſiam: in tali caſu non poterit iterum a Prælato concedi ſine ſolemnitate, & ſine cauſa, cum ceſſet cauſa primę conceſſionis. Hæc Panormitanus, quem citauit, & ſequutus fuit Rodohanus in ſuo excellenti tract. de rebus Eccleſ. non alien. in rubr. de immobil. rerum Eccleſ. alienan. nume. 56. & ſequenti. Idem rurſus clarius ipſemet Panormitanus docuit in capit. 2. columna ſecunda, verſic. & Gloſ. extra de his, quæ fi. a Prælar. ſine conſenſu

Capituli. His prçcisis verbis vtēs, videlicet, Et glo. optimè soluit, & eius solutionem semper nota, vt in concessione facienda in perpetuum requirantur solemnitates a iure requisitæ: vt subscriptio, & consessus expressus: secus in concessione facta ad tēpus: & vt animaduerteremus, quòd ipse Panormitanus non loquatur in casu nostro, dum dixit, quòd in cōcessione rei ecclesiasticæ facta ad tēpus non requiratur consensus expressus: sed quòd tunc loquutus fuerit quando agitur de alienatione rei modicæ: Audiamus obsecro, quomodo se ipsum fuerit interpretatus. Quapropter sciendum, quòd in eodem c. 2. col. 2. in vers. ex quo habes. idem Panormitanus dixit, ꝙ doctrina Glo. Innocentij, & Hostiens. sit semper notanda. Ex quibus, inquit, habemus, quod vbi fieret concessio magnę † rei etiam ad tēpus, debet interuenire cōsensus Capituli expressus, qđ & voluit Ioannes And. in addit. ad Specul. circa finem rubr. de rebus eccles. nō alien. & ideo textus in dicto c. 2. potest intelligi quando fit concessio ad tempus non modicum, puta ad vitam alicuius. Nam tūc æquiparatur perpetuę alienationi quo ad solemnitatem seruandam. Item nota, quòd in concessione rei modicæ non erit necessarius consensus Episcopi: sed ad vitam alicuius sufficiet consensus Capituli, & Prælati: sed in cōcessione † rei nō modicæ: & hoc vbicunque bona Prælati, & Capituli essent cōmunia, sed si distincta: tunc Prælatus posset assignare illa alicui ad vitam ipsius Prçlati sine consensu Capituli. Idem rursus ipsemet Panormitanus in c. ea noscitur. col. fin. vers. in alijs. extra de his, quæ fi. a Prælat. his præcisis verbis vtens, videlicet, In alijs verò actibus non præsumitur pro consensu, nisi forte factum sit antiquum, iuxta not. per Innocentium in c. innotuit. extra de eo, qui fur. ord. sed certè, subintulit ipsemet Panormit. hæc dicta sunt obscura, & non credo vsquequaq; vera. Nam vide text. in contrarium in cap. 1. eod. titul. vbi requiritur subscriptio, vt clarè probetur consensus: vt docuit glo. in c. 2. eo. titu. in sexto, vbi in alienatione facta † per Prçlatum, & Capitulum non præsumitur, quòd tractatus intercesserit: fortius ergo non debet præsumi expressus consensus (& subdit ibidem ipse Panormitanus includendo) sed vbi requiritur consensus expressus, nunquam ego præsumerem pro consensu, quia est solemnitas extrinsęca, quæ nunquam præsumitur, & per hoc obuiatur multis fraudibus. Hæc Panormitanus vbi supra. qui rursus idipsum sentiens in c. nouit. extra de rebus Eccles. alienan. vel non. in versic. vlterius quæritur, quem citat quoque, ac sequitur Rodohanus in tract. de rebus Eccles. non alien. in fol. 67. nn. 6. 7. 8. 15. 50. & 62. probans quamplurimis auctoritatibus, quòd etsi Prælatus collegiatę Ecclesiæ possit alienare res minimas Ecclesię collegiatæ sine expresso consensu

Collegij

Collegij, non tamen poterit alienare res magni momenti sine expresso consensu sui Collegij. Idē rursus repetijt ipsemet Rodohanus ibidem in fol. 125. nu. 39. dicēs, quòd de forma alienationis
27 legitimæ sit, vt Capitulum cum Prælato, siue Prælatus cum Capitulo tractet, & deinde cum consensu ipsius, deliberatione facta, alienet: quod rursus expresse repetijt idem Rodohanus ibidem in fol. 357. nu. 4. nec non in f. 167. nu. 13. & 17. Vbi tradidit hanc regulam, dicens, quòd in omnibus casibus, qui concernunt præiudicium Ecclesiæ requiritur consensus Capituli, & pari modo in spectantibus communiter ad Episcopum, & Capitulum. Idipsum rursus ipse Panormitanus repetens in capit. cum vos. extra de his, quæ fi. à Prælat. dixit, ꝙ etsi consensus Capituli nō sit semper necessarius in negotijs, tamē erit semper necessarius in negotijs Ecclesiasticis, quæ tangunt communiter Episcopum, & Capitulum, vt in c. accedens. extra de præscript. quod & in dicto c. accedens. Idem Panor. repetijt in versic. in glos. & melius in c. 1. not. 2. eod. tit. subdens, quòd vbi agitur de alienatione perpetua, tunc requiritur consensus Capituli expressus, nec sufficiet tātus per tex. in c. 1. iuncta glos. eod. tit. in sexto. cuius Panormitani sententiæ se subscripsit Rodohanus in dicto tracta. de rebus Eccles. non alien. fol. 169. nu. 28. Idem docuit glos. decisionis 98. Capellæ Tolosanæ asserens, quòd in alienatione rei Ecclesię collegiatę requiritur cōsensus & subscriptio Collegij ipsius Ecclesiæ, quod & denuo Rodohanus vbi supra, confirmauit in fol. 169. nume. 27. dicens, quòd etsi in alienatione rei modicę nō requiratur consensus Capituli, benè tamē requiritur in alienatione rei magnæ, vt latius Panormitanus docuit in c. continebatur. eod. tit. ex quibus ipsemet Rodohanus vbi supra, colligit, quòd in alienatione rei magnæ (vt contingit in casu proposito) facta etiam ad tempus requiratur etiam consensus Capituli, & ad hoc probandum citat Ioannē And. in addit. ad Specul. in tit. de rebus Eccles. non alien. & Turrecrema. in summa. 12. q. 2. quod & repetijt idem Rodohanus vbi supra, in fol. 182. nu. 6. & 7. & fol. 183. nu. 25. dicēs, consensum Capituli tacitum sufficere in alienatione facta ad tempus breue, expressum verò requiri in perpetua: qui Rodohanus ibidē in fol. 234. & 235. idipsum repetijt per totum. Idipsum rursus docuit Panormitanus in c. 1. not. 1. extra de his quæ fi. à Pręlat. sine consensu Capituli, sequēs Federicum de Senis in suo cons. 51. dicens, quòd etsi in concessione rei modicæ posset Prælatus sine consensu Capituli rem Ecclesiasticam alienare: non autem rem
28 magnam: † quia requirerentur omnes solemnitates requisitæ; vt est tractatus & consensus expressus Capituli. Idem docuit Glos. singul. in cap. 1. versic. perpetuis. de rebus Eccles. non alien. in sexto. cuius sententiæ ibidem se subscripsit

scripsit Dominicus in versi.& nota. asserens, quòd vbi requiritur expressus consensus, non sufficiet tacitus, nec præsentia habentis consentire: qui Dominicus paulò ante ibidem in vers.sed & contra præmissa. dixit, quòd concessio temporalium possit fieri per Prælatum sine consensu Capituli: dummodo fiat causa pietatis, vel remunerationis impensi seruitij, non titulo, vel ex causa locationis. quod dictum erit intelligendum secundum mentem eiusdem expressam supra, scilicet in re parui momenti, ac valoris.

Et ne quis suspicetur nostri fundamenti veritati suffragatos non fuisse Legistas. Sciendum, quòd ex Legistis quoq; infrascripti Doctores quamlibentissimè se subscripserunt præsenti nostro fundamento, videlicet Bar.in l.2.nu.8. C.de iure emphit.Bald.in l.3.nu. 2.C.de iure emphit. & expressius in l.1.nu.40. C. quando non pet. par. & in c. quæ in Ecclesiarum, nu.33.extra de constitu.cuius sententiam Ias.sequens in l.1.nu.66. versic. Item per practicam. C. de iure emphit. asseruit esse communem conclusionem: quòd si finita esset locatio emphiteotica per generationem finitam, & dominus pateretur emphiteotam stare in re emphiteotica; non intelligeretur eo ipso solum secum tacitè facta locationis renouatio: & ratio secundum eum est, quia
29 contractus † requirens scripturã, nunquam ex sola patientia intelligetur renouari, iuxta text. in l. Item quæritur, §. qui impleto. in vltimis verbis.ff.locati. Vnde mul tum benè concluditur (subdidit ibidem Iason) quòd nũquam intelligetur renouari: quod & notandum erit ad practicam sciendam. Qui Iason idipsum repetẽs in l.2.num.130.& 131. C. de iure emphit.asseruit hanc esse communem Doctorum sentẽtiam. Idem docuit Alex.in consil.105.nu.18. lib.5.Ruin.in cons.70.post nu.14. lib.5.Cœpolla in consil. ciuil.47. nu. 3. & nouissimus omnium Iulius Clarus in suo excellenti tracta.de emphiteosi,quæst.10.versi. sed nunquid.

Probatur & tertiò præsens verissimum fundamentum hac ratione irrefragabili. Cùm enim alienatio facta de re non parua communi Prælato, & collegiatæ Ecclesiæ non possit fieri, imò fit ipso iure irrita, & inualida, nisi illa vergat in vtilitatem euidentẽ ipsius Ecclesiæ collegiatæ, vt docuit tex. apertissimus in c. ad aures, & c. vt super. extra de rebus Eccles.alien. vel non, in Clem.1. eod.tit.& in cap tua, extra de his quæ fi.à Prælat.sine consensu Cap. & nisi fiat cum consensu expresso Capituli ipsius Ecclesiæ collegiatæ, vt per innumera ferè supra recensita iura, & Doctor.sententias apertissimè probauimus. Inde patentissimè colligitur veritas tam allatæ conclusionis vnicæ, quàm præsentis primi fundamenti eiusdem. Cùm cõcessio bonorum Ecclesiasticorum immobiliũ in emphiteosim perpetuam, vel ad vitã vnius dicatur alienatio ipsorum bonorum prohibita ab vtroque

iure

iure, & quòd alienatio sit dicta locatio, ¿o uit text. apertissimus in dicta Clem. 1. & in cap. nulli liceat. extra de rebus Eccles. alien. vel non alien. & ibi latissimè per Doct. & præcipuè per Panor. vbi supra, qui inter alia, in dicto cap. nulli, col. 1. versic. nota, quòd verbum alienatio. infrascripta protulit præcisa verba, videlicet: Nota, quòd verbum alienationis in materia Ecclesiastica capitur largissimè, vnde comprehendit contractum, per quē transfertur vtile dominium tantū: & addidit ibidem Panormitanus: & nota, ꝙ perpetua emphiteosis est regulariter prohibita in rebus Ecclesię, & dicitur perpetua etiam si sit ad triginta annos, de quo vide bonum textum in cap. hoc ius. vers. perpetua. 10. q. 2. & in Authent. perpetua. C. de sacrosanct. Eccles.

Secundum fundamentum cui firmissimè innititur nostra cōclusio est hoc. Possessiones enim dantur in emphiteosim, vt meliorentur (iuribus vulgaribus) vt inde finita locatione ad tertiam generationem (vt supponitur, & fuit probatum factam fuisse a dicto
30 Monasterio) † propter mortē vltimi emphiteotę comprehensi in illa tertia generatione, ipso iure dicta possessio iā meliorata (prout est possessio, de qua est sermo) deuoluatur, ac reuertatur ad dominum directum ipsius possessionis, quo ad eius vtile dominium, & ius ipsum emphiteoticū, absq; facto & sententia Iudicis ex ipsa natura rei emphiteoticæ sub conditione implicita locatę, ac secūdum naturā ipsius contractus emphiteotici; absque aliqua necessitate ipsam possessionem actualiter apprehendendi. Hoc fundamētum probatur duplici medio. Primo enim per argum. in cap. 2. extra de feudis. Vbi interrogatus Innocētius Tertius, respōdit, Vasallo mortuo posse Ecclesiam liberè alteri concedere feudum, quod vtique non dixisset, nisi sciret ipso iure per mortem feudatarij possessio feudalis quo ad vtile dominium redire ad eius dominum directum: At cùm adsit identitas rationis in possessione emphiteotica, quæ in possessione feudali, vt patet ad sensum, & cōmuniter docuerunt Doctores asserentes valere argumentum regulariter de feudo ad emphiteosim, & è contra, vt inter alios copiosissimè probat hāc ipsam pertractando materiā Nicolaus Euerardus in sua præexcellenti Topica iuris, in locò de feudo ad emphiteosim. Inde apertissimè comprobatur hoc secundū fundamentum probari dicto Canone taliter arguendo. Idem elici videtur ex l. fina. C. de sacrosanct. Eccles. Idem probatur & secūdò Doctorum auctoritate. Nam infrascripti Doctores ad ipsum senserunt: Paul. de Castro enim hoc expressè docuit in consil. suo 143. quem citat, ac sequitur Augustinus Berous in consi. 102. nu. 24. & in tantum contenta in præsenti fundamento dicuntur vera, quòd ipsemet Berous in consil. 202. nu. 48. addidit, & hoc summoperè memoriæ cōmendandum, dicens, ꝙ finita

31 finita emphiteosi licebit † ipsi Ecclesiæ, & habentibus causam, ac iura cessa ab ea non solùm per remedium iuris agendo interdicto vti possidetis, sed etiam remedio facti, & sic via extraiudiciali, ac extraordinaria, quia licitum erit ipsis propria auctoritate possessionem nancisci, & illum qui naturalem possessionẽ fuit ingressus, vi expellere, atque eijcere, vt voluit Glo. quam sic Bar. declarauit in l. 1. §. interdictum, in fi. col. 1. ff. vti possidetis. Vbi Bartol. hoc ipsum cõfirmauit, & sequutus fuit, quod & postea docuit Alex. in l. quemadmodum. ff. de acq. poss. asseuerans hanc esse communem Doctor. opinionem, quod & dictus Berous vbi supra, multis alijs medijs docuit. Cum ergo meliorata fuerit possessio (de qua est sermo) inde sequitur, quòd finita dicta locatione per consumptionem tertiæ generationis, non poterit dici, quòd dicta possessio remanserit in suo pristino statu, in quo reperiebatur quando fuerat locata dicto primo emphiteotæ, seu locatori. Quapropter cum agatur de damno vitando ipsius Ecclesiæ, Prælatus solus, vel Procurator sine expresso consensu Capituli dicti Monasterij nõ potuit tacitè, vel expresè de nouo locare in emphiteosim dictam possessionem emphiteoticam pleno iure deuolutam dicto Monasterio, dictis heredibus dicti vltimi emphiteotæ, in quo finita fuit tertia generatio, ad quam se extenderat dicta locatio facta à dicto Monasterio dicto primo emphiteotæ locatori, vt quàm elegantissimè docuerũt infrascripti Doctores, videlicet, Panormitanus in cap. vt super. colum. 2. in vers. in glo. super versic. intelligantur. extra de rebus eccle. alien. vel nõ alien. postquam dixisset, quòd bona feudalia, & emphiteotica non dicantur de mensa Ecclesiæ, cum vtilitas eorum pertineat ad aliũ, statim subintulit infrascripta, videlicet: Sed aduertendum, quòd ista bona quandoque redeunt ad Ecclesiam pleno iure, puta, quia finitum est tempus concessionis, vel propter defectum hæredũ vasalli, vel emphiteotæ, vel propter delictum eorum, vt in c. potuit. extra de locato, & conducto. & in c. 1. de feudis. Qui Panormitanus ibidem post multa cõcludendo his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Ego crederem, quòd vbi prima causa concessionis duraret de præsenti habent locum prædicta: sed vbi cessaret illa prima causa concessionis, tunc putarem, ꝙ eo ipso, quòd redeunt ad Ecclesiam, efficiuntur de mensa, & assumũt sibi naturam, & qualitatem aliarum rerum Ecclesiæ. Exemplum. Res seu possessio aliqua Ecclesiæ inculta fuit tradita in emphiteosim hoc respectu, vt reduceretur ad culturam, aliàs Ecclesia nõ concessisset: tractu temporis huiusmodi possessio optimè culta reuersa est ad Ecclesiam ex aliqua ex causis supracitatis: non video (inquit ibi Panormitanus) quòd iterum possit concedi sine solemnitate debita, & sine causa: Nam cessat causa primæ concessionis,

cessionis, & militat nunc argumentum a ratione cessante, vt in c. cum cessante. extra de appellat. & cessat ratio Innocentij dicentis (prout ipse Panormitanus paulò ante retulerat,) quia ab initio videtur ordinatum, vt illa bona concederentur in feudum, vel emphiteosim. Vnde nil noui facit nunc Prælatus iterum concedendo. hæc Innocẽtius, & subdit Panormitanus, vbi supra, sed vbi causa perseueraret, procederet primum dictum, scilicet Innocẽtij. Exemplum. Ecclesia habebat
32 † castrum, quod fortè propter custodiam, & alia, erat magis damnosum, quàm vtile: deliberauit semel cum solẽnitate debita dare in feudum, vel emphiteosim, si tractu temporis redeat ad Ecclesiam: poterit ipsa Ecclesia alij iterum de nouo cõcedere sine solemnitate, non obstante iuramento de non alienando: quia ista (subdit ibi Panormitanus) nõ est noua alienatio, sed quædam executio ordinationis antiquæ: ad quod facit text. in c. cõsuluit. extra de Iudęis. & in c. recolentes. extra de statu regul. & addidit notandam hanc limitationem fore, cum non soleat a Doctoribus tradi, etsi sibi videatur verissima, & rationabilis, subdidit ibidem Panormitanus, cuius sententiam ad verbũ hìc referre studuimus; vt omnibus palam fieret, quod expressissimè Panormitanus ipse senserit in casu nostro oportuisse inesse solemnitates iuris, scilicet tractatum Capituli, seu Monachorum cõgregatorum in Capitulo ad sonitum campanellæ, & eorum expressum consensum, ac subscriptionem, vt iuridicè facta renouatio dictæ antiquæ locationis finitæ dici possit: cum dicta emphiteotica possessio (de qua est sermo) deuoluta fuerit meliorata per emphiteotas, & non reperiatur modò in suo pristino statu inculturę, in quo erat tempore primæ locationis: sed effecta fuerit benè culta, & frugifera: quod & apertissimis documentis loco, & tempore oportuno (si opus fuerit) probabitur. Si ergo, in casu nostro non sufficit consensus expressus Prælati, vel Procuratoris Ecclesiæ collegiatæ: multo minus sufficiet eorum tacitus. Idem docuit Rodohanus in tractat. de reb. Eccles. non alien. fol. 81. nu. 55. & sequenti. amplectens dictam Panormitani sentẽtiam, quam ipse probat verã alijs medijs: quod & repetijt ibidem in fol. 246. num. 6. vers. sed declara materiam hanc: qui ibidem nu. 16. vers. & pari modo, asseuerauit hoc ipsum docuisse Doctores in c. 1. qui feud. dare poss. & ibidem Card. in princip. vltimæ colum. Quod & rursum idem Rodohanus repetijt ibidem fol. 248. nu. 24. asserens hoc ipsum docuisse Mattheum de Afflict. in libro suo super constitutiones Regni, in constitu. incip. Baiulos omnes. & in lib. 3. in constitu. incip. Diuæ memoriæ. Idem docuit Rota Beninten. conclusione 13. quod & repetijt ipse Rodohanus in codẽ tract. fol. 360. nu. 4. & quòd tam Panormitanus vbi supra, quàm Rodo-

Rodohanus vbi supra, non intellexerint dicere generaliter, quòd Prælatus collegiatæ Ecclesiæ solus sine expresso consensu sui Collegij possit præiudicare suæ Ecclesiæ in bonis iam acquisitis ab ipsa, etsi nōdum incorporatis mensæ ipsius: etsi non possit præiudicare in applicatis dictæ mensæ, (vt prima facie aliquibus visum fuisse audiuimus) quod & elici poterit apertissimè tum ex verbis ipsiusmet Panormitani, vbi supra relatis, quem sequutus fuit Rodohanus vbi supra. Cum etiam ex eleganti doctrina Augustini Beroi in consil. 116. nu. 9. Animaduertendum ergo summopere erit, quòd ibi Panormitanus nolens admittere sine distinctione supra relatam sententiam Innocentij, dicentis vbi supra posse Prælatum solum semel locata in feudū, vel emphiteosim cum solemnitate (si denuo redeant ad Ecclesiam) sine tali solemnitate in emphiteosim dare, tradidit illam peroptimam regulam, dicens, dictum Innocentij locum habere in possessione non meliorata, sed permanente in statu pristino, in quo tunc dicta possessio reperiebatur tēpore locationis solemniter factæ. Nā tunc solus Prælatus posset locare, cùm illam locans nihil noui videatur facere. Non autem illud dictum locum habere in re meliorata, & effecta vtiliori Ecclesiæ: quia tunc non posset eā Prælatus locare sine iuris solemnitate, scilicet sine expresso consensu Capituli. Nam talis possessio sic meliorata, deuoluta ad Ecclesiā collegiatam eo ipso, quòd fuit deuoluta, dicitur aliquo pacto effecta de mensa Ecclesiæ, & assumit sibi naturam, & qualitatem aliarum rerum Ecclesiæ ipsius, vt omnino in earum alienatione necessarius sit expressus consensus Prælati, & collegiatæ Ecclesiæ. Ex his ergo benè pōderatis colligitur, quàm longe aberrēt a via veritatis, qui crediderunt Panormitanum aliter docuisse, quàm nostra conclusio contineat. Ac per consequens patuit ipsum fauisse etiā in præsenti fundamēto, cui & Augustinus Berous in dicto consil. 116. num. 9. apertissimè se subscripsit. Nam postquàm expressissimè ibi docuerat, quòd solus Prælatus Ecclesiæ collegiatæ nō posset per receptionem futuri Canonis præiudicare suæ Ecclesiæ in bonis communibus ad ipsam aliquo pacto deuolutis sine expresso consensu Collegij dictæ Ecclesiæ hæc præcisa verba, videlicet: Si verò Ecclesia non sit collegiata, vel saltē totum ius ex priuilegio, vel consuetudine in solo Prælato resideat (quod nō est in casu præsentis nostræ quæstionis principalis propositæ) tunc recipiendo Canonem pro futuro tempore, posset Ecclesiæ præiudicare, iuxta not. per Gl. (quam ibi omnes Doct. sequuntur) in cap. potuit. extra de locato & conducto: quia tunc Prælatus diceretur a iure mādatum, & potestatem in hoc Ecclesiæ præiudicādi habere, iuxta ea, quæ not. & habentur in c. vt super. de reb. Eccles. alien. vel non alien. & cum sit Procurator suæ Ecclesiæ iuris

dispo-

dispositione, qui liberam & generalem bonorum Ecclesiæ administrationem habere dicitur, vt docet tex. ad hoc singularis cum glo. in cap. fin. 12. q. 1. & alia glos. melior de iure in cap. quia Episcopus. 3. q. 5. Nihil mirum si in acquisitis, nondum tamen incorporatis, nec mensæ Ecclesiæ applicatis, solus Prælatus, & Collegium Ecclesiæ collegiatæ, id est sine Episcopi, vel alterius superioris consensu præiudicare potest, vt in dicto capit. vt super. ibique Abbas & omnes: & est alius text. in cap. 2. extra de feudis. vbi glo. Hæc omnia Berous vbi supra. Ex quibus patuit veritas interpretationis sententiæ Panormitani in dicto cap. vt super. a nobis supra traditæ, & insimul quomodo sit interpretanda sentētia ipsius Panormitani, dicētis ibi, quòd Prælatus possit in bonis acquisitis Ecclesiæ collegiatæ præiudicare, si illa non fuissent incorporata ipsi Ecclesiæ, sicut sunt bona ex caducitate, vel locatione finita redeunt ad Ecclesiam non mutato pristino statu: sed si mutassent, scilicet si fuissent meliorata, tunc non posset Prælatus ipsa locare, vel aliter alienare, nō seruatis iuris solemnitatibus: quia eo ipso, quòd meliorata redeunt ad Ecclesiam, efficiuntur de mensa Ecclesiæ. Cum ergo simus in possessione meliorata, & sic ad Ecclesiam deuoluta. Patet inde non solum tacitè, verum etiam expressè non posse Prælatum præiudicare iuri sic acquisito ipsi Ecclesiæ collegiatæ, renouando locationem finitam hæredi vltimi emphiteotę, non præuio expresso consensu Monachorum dicti Monasterij, cum dicta bona emphiteotica effecta fuerint ipso iure (stante dicta deuolutione ex finita dicta locatione facta ad tertiam generationem) de mensa ipsius Monasterij, & Prælatus ipsam renouare sine expresso consensu suæ collegiatę Ecclesię, vt latissimè probabimus infra in quinto fundamento pręsentis nostrę vnicę conclusionis. Videatur ergo ibi latius.

Tertium fundamentum est. Quoniam dictum Monasterium non tenebatur dictas possessiones emphiteoticas ad se ipso iure delatas † ratione locationis finitę denuo concedere locationem agnatis dicti vltimi emphiteotę illam petentibus: cum posset sibi illas retinere, & non teneatur huiusmodi locationē concedere illis: cum hoc ipsum approbet communis Doctor. sententia, quam refert, & sequitur Petrus Benintēdi in tractatu decisionum causarum Rotę Bonon. conclusione 19. afferens ita fuisse iudicatum ibi. & huic fundamento astipulati fuerunt ex Canonistis, Imola in capit. penulti. extra de locato. Panormitanus in cap. bonę memorię. el secondo, colum. penult. in princip. numero 28. in versi. hoc dictum ego limitarem. extra de postul. Prælat. Idem Ludo. de Gozad. in suo elegantissimo consilio 39. incipien. In Christi nomine, Amen. Prima facie, per totum, sed specialius,

&

& apertius in nu. 7. vers. circa secundum, quo ad doctrinam Bar. Vbi limitat ac interpretatur doctrinam Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & æsti. & respondet omnibus contrarium sentientibus, & specialiter Decio in consil. 131. & 329. qui dixit, quod aliàs possent eludi agnati mẽdacio dicentium talem possessionem velle pro se retinere. & addidit hoc esse friuolum: cùm ex post facto possint reclamare. Idem docuit Corsetus in addit. ad Panormitanum, vbi supra. in versic. renonationem. & specialiter ibi. Tertiò limita. Idem docuit Ancharanus in consi. 133. in 2. dubio. Idẽ Staphil. in tracta. de lit. grat. & iustitiæ. fol. 79. Idem docuit Panormitanus in c. bonæ. el secondo. col. penulti. de postulat. Prælat. & ibi Corsetus in Apostilla. Iaf. in consil. 24. col. pen. vol. 3. Aretinus in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obligatio. Curtius senior in cons. 48. Roman. in consil. 22. nu. 5. Anch. in cons. 133. dub. 2. Zas. in cons. 8. volum. 2. Ripa in l. 1. num. 9. ff. de priuileg. credit. Idem Antonius Gabriel in tract. conclu. lib. 3. tit. de iure emphit. conclus. 1. nu. 14. vers. quartò limita. vbi latissimè, & eruditissimè examinat, quãdo Ecclesia, vel alter dominus directus possit alienare extraneo possessionem emphiteoticam deuolutam ad se contra voluntatem agnatorum vltimi emphiteotæ. & ex Legistis idipsum docuerũt infrascripti, videlicet: Aretinus in l. si mihi & Titio. col. 6. vers. Bal. tamen. ff. de verborum oblig. Iaf. in consi. 24. col. pen. vol. 3. Curt. sen. in cons. 48. Romanus in cons. 22. nu. 5. Iaf. in consil. 8. vol. 2. Ripa in l. 1. nu. 9. & sequen. ff. de priuileg. credit. Ruin. in consil. 151. col. 5. & in consil. 152. col. 1. & in consil. 155. colum. fina. vol. 1. Calcan. in consil. 8. nu. 45.

Quartum fundamentum, quo fulcitur nostra conclusio, cum in iure certissimum habeatur, quòd emphiteosis, & præcaria locatio
34 † quo ad substantiam ipsarũ ambarum non differant, in tantum, quòd id, quod in vna earum dicatur, ad aliam extẽdatur. Quapropter Glos. singul. in cap. præcaria. 10. quæst. 2. dixit eas esse affines. & Bart. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. dixit illas in omnibus, & per omnia similes, & Alex. in consi. 165. col. 2. lib. 2. & Panormitanus in c. 1. col. 2. versic. Item fit, vel dicitur. extra de præcarijs. asseruit, contractum præcariè, quo ad substantiam eius dici posse contractum emphiteoticum, ex quo fit in perpetuũ, vel ad magnum tempus: addẽs, necessariò renouationem locationis de quinquennio in quinquennium fore faciẽdam in fauorem Ecclesiæ, ne longitudine temporis locationem accipiens, vel eius hæres dicat rem esse suam. Quapropter subdidit, sicut non petens inuestituram à nouo domino cadit a iure suo, sic & iste, qui non petit renouationem elapso quinquennio, ac per consequens sicut in cõtractu præcariæ si conductor omiserit tempore cõuento petere renouationem

nem locationis (volēte Ecclesia) absque spe recuperationis à iure suo cadit, vt voluerunt Doct. omnes post glo. fin. in cap. 1. extra de præcarijs. & ibi per Host. Imol. Abbatem, And. Barbat. & alios. Ita omnino erit dicendū in contractu emphiteotico Ecclesiæ, cū eadem prorsus militet ratio. & ideo dicunt, quòd volēte ipsa Ec-
35 clesia, † & declarante ex non petita renouatione locationis finitæ hęredes vltimi emphiteotę priuentur possessione huiusmodi ad ipsam Ecclesiam pleno iure deuoluta ex dicta locatione finita, prout ipse Procurator dicti Monasterij, facto ipso declarauit litem contestando contra hæredes vltimi emphiteotę, illegitimique moderni possessoris dictæ emphiteoticæ possessionis deuolutæ ad ipsum Monasterium propter finitam locationem factam ab ipso ad tertiam generationem. Inde quoque sequitur, quòd finita tertia generatione dicti primi locātis, etiam si esset peruentum ad quartam, vel quintam generationem: cum de iure dici non posset dictam locationem tacitè fuisse renouatam ex perseuerantia dicti illegitimi moderni possessoris dictæ emphiteoticæ possessionis ipsam pacificè possidendo, & pro ipsa soluēdo Canonem dicti Monasterij, Prelato, aut Procuratori forsan, antiquitus conuentum cum primo emphiteota, & ab ipso solutum: cum dicta renouatio de sui substantia, ac natura essentiali requirat expressum cōsensum in ipsa facienda nō solum Prælati, verumetiam Monachorum dicti Monasterij, pręcedēte inter eos in tractatu collegialiter facto in Capitulo, & subsequente aliqua scriptura hoc attestante subscripta manu ipsorum, vel saltem, vt hodie est in vsu, interueniente præsentia notarij publici, (& testium ad hoc rogatorum) & conficiente instrumentum cū annotatione nominum Monachorum ibi collegialiter cōgregatorum, & consentientium stipulationi huiusmodi instrumenti, vt satis abūdè probatum fuit per allata in probationem præcedentium fundamentorum, & pręcipuè primi fundamenti. Cum hic apertissimè comprobetur vacare argumentum a minori ad maius affirmatiuè tali pacto, dicendo,
36 Si in renouatione † locationis quinquennalis de sui essentia, ac robore requiritur aliqua scriptura, (vt fuit probatum) & specialiter docuit Berous in consil. 106. nume. 7. vol. 1. & ratio (secundum eum est) ne longitudine temporis locans, vel eius hæres dicere audeat rem taliter locatam pleno iure suam esse: Quantò ergo magis scripturam requiri in huiusmodi locationis ad tertiam generationem renouatione erit dicendum? Ex hoc ergo quarto fundamento colligitur quoque veritas præsentis nostrę conclusionis.

Quintum fundamentum conclusionis nostræ est: nam Regula vulgatissima & verissima apud
* Doctores communiter recepta est, quòd quamuis Prælati Ecclesiarum collegiatarum irrequisito

37 sito eorum † Capitulo in rebus acquirendis possint præiudicare suis Ecclesijs etiam collegiatis (etsi non negent ipsos tñ Prælatos inde teneri ad satisfaciendũ dictis Ecclesijs pro huiusmodi damno sibi illato eorum culpa, iuxta expressum text. in c. fin. extra de iniurijs, & damno dato, cũ similibus iuribus vulgaribus,) vt in c. potuit. extra de locato. in c. de quarta. extra de præscript. & ibi per Doct. communiter. Necnon in iuribus acquisitis, minimi tamen momenti, seu præiudicij: vt docuit textus in cap. cęterum. extra de donationibus. Vbi communiter per Doct. vltra quos per Panormitanum in c. veniens. nu. 21. versic. concludendo. extra de præscript. quem ibi sequitur Felinus. nu. 5. in fine. vers. vnde habeo: quod dictum sequuntur Decius ibidem, & Moderniores, & ratio eorum est: quoniam de minimis non curat Prætor, quæ colligitur ex text. in c. terrulas. 12. q. 2. Vbi habetur, quòd Prælatus po

38 terit † sine iuris solemnitate alienare rem Ecclesiasticam etiã immobilem modici valoris: quod & docuit ibi per ipsum textum Dominicus a Sancto Geminiano. in vers. & glo. & idem Glo. in c. Abbatibus. & ibi Archid. 12. q. 2. & idem docuerũt Innocẽtius, Antonius, & alij Canonistæ in c. 1. extra de his, quæ fi. a Prælat. Glo. & Host. in c. si proponente. extra de rescript. Ioannes And. in regula. Qui tacet. de regu. iur. in sexto. Idem Federicus de Senis in suo consi. 210. incip. In Christi nomine. casus talis est. Vbi per

39 hoc dicit rẽ modicam † esse exclusam a solemnitate, & rigore iuris, contineriq; sub iuramento Prędati: qui iuraret, se non alienaturum inconsulto superiore, vt docuit quoque Henricus Boich in c. etsi quæstiones. extra de simonia. & Ang. in §. hoc etiã. in fi. in Authen. de alienat. & emphit. Petrus Ancharanus in cõsi. 420. incip. Quidam seruus Antonius, col. 1. & rursum idem Petrus Ancharanus, Imo. & Panormitanus (sequentes illud dictum Federici) in c. super. de rebus Eccles. alien. vel non, quod idem Panormitanus repetijt in c. fin. col. pen. extra de Eccles. ędific. & Ioannes Faber in Authẽn. Hoc ius porrectum. col. 2. vers. tertio casu. & ibi etiam Bal. & Salicetus. C. de sacrosan. Eccles. Imo. in c. 1. extra de his quæ fiũt a maior. par. Cap. Socinus in consi. 208. incip. Visis actis. col. pen. Barbat. in cons. 61. incip. A Ioue principium. col. 4. vers. præterea facit. lib. 3. & Iason in c. 1. col. 6. vers. ad dictorum confirmationem, & iterum col. sequenti. vers. quartò vltra alios titu. qui feud. dare poss. & Franciscus Curtius in tract. feudorum. in quæst. 21. quæst. pen. principalis. Non autem dicti Prælati po-

40 terunt præiudicare † ipsi Ecclesiæ collegiatæ in damno alicuius magni momẽti vitando iuris acquisiti sine expresso consensu ipsius, & ratio rationum est, quoniam Prælati nõ sunt domini rerum suæ Ecclesiæ, sed Procurato-

41 res, † prout ad verbũ docuit tex.

in

in cap.2.extra de donat. vbi Alexander Tertius his præcisis verbis hoc ipsum decreuit, videlicet: [Fraternitatem tuam credimus non latere, quòd cum Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit Procurator, non dominus: conditionem Ecclesię meliorare potest, facere verò deteriorem non debet. Accepimus, quòd prædecessor tuus graues donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis incõsultis. Vnde quoniam donationes huiusmodi de iure non teneant: indulgemus tibi, vt liceat donationes huiusmodi tam à clericis, quàm à laicis legitimè reuocare.] hæc ibi. Idem probatur per argumentum in cap. delictum personæ. de regulis iuris, in sexto. vbi dicitur [delictum personæ non debet in damnum Ecclesiæ redundare.] Idem probatur per argumentum in l. magis puto. §. fundum. ff. de reb. eorum, qui sub tutela. vbi hæc habentur, videlicet: [Fundum autem legatum repudiare pupillus sine Prætoris auctoritate non potest.] hæc ibi. Dixi probari per argumentum, quoniam idipsum ex ipso elicitur, vt latius probauimus in præcedenti secundi fundamenti probatione. Idem & secundò docuerunt Doctores in dicto capit. 2. & alij infrascripti. Nam idem docuerunt expresse ex Canonistis, Glo. in cap. si Episcopus. 16. quæst. 6. & Glos. in capitulo placuit, in versicul. negligentia. 16. quęstio. 3. & rursus ibidem Archidiac. in columna secũda, versic. in eadem Glo. ibi. Non concedo. vbi sequens Goffre. di-

42 xit, quòd si Prælatus † fecerit graues donationes consultis, & consentiẽtibus Canonicis, tenet contractus, vel rescinditur per restitutionem in integrum, vt in cap. requisiuit. extra de in integrum restitu. si verò ipsis Canonicis inconsultis: tunc contractus ipso iure non tenet, vt in capit. 2. extra de donat. Amplectitur ibidem ipse Archidiac. sententiam Hostiẽs. dicentis in dicto cap. 2. talem donationem fuisse nullam duplici ex causa, scilicet vna, quia in grauamen Ecclesiæ: alia, quia sine consilio Canonicorum. hæc Archidiaconus vbi supra. Idem docuit Innocentius in dicto cap. 2. Idem docuit Geminianus in capitulo primo, de rebus Eccles. nõ alienan. in sexto. Idem docuit Federicus de Senis in suo consil. 9. cuius sententiam citat, & sequitur Panormitanus in cap. tua nuper. extra de his, quæ fiunt à maiori parte Capitu. qui Panormitanus idipsum repetijt in capit. quoniam, numero quarto, versic. vltimo hîc quæro, extra de decimis. & in cap. verum. numero secundo, extra de foro competen. & in cap. verum, numero tertio, extr. de cõdit. appos. Idem Imol. in capitulo secundo, de donatio. Idem rursus Panormitanus in capitulo veniens, numero 21. extra de præscript. & rursus in cap. potuit, numero quintodecimo, versicu. vnde solus Prælatus. extra de locato. Idem docuit Felinus in

cap. contingit, el primo. nume. 5. per totum, extra de sentent. excommunicationis; & in cap. querelam, numero secundo, extra de simonia. vbi infrascripta præcisa verba protulit, videlicet; Nota,
43 quòd Prælatus † non potest rescindere contractum, per quem Ecclesiæ est ius acquisitum. Idem docuit Decius in cap. pastoralis. numero 35. extra de exceptio. & rursus in capitulo Ecclesia Sanctæ Mariæ, nume. 241. versic. & ad id, quod dictum est, extra de constitu. & iterum in consil. suo 588. incip. Viso puncto, & dubijs, numero quintodecimo, qui Decius idipsum repetijt in l. seruus, numero nono, & decimo, C. de pactis, sequens Roman. in consilio 184. incip. Visisque narran. vbi di
44 xerat, quòd statutum, † in quo habetur, quòd mulier alienare non possit, intelligatur in quæsitis, non in quærendis, vt docuit Imola in consilio septuagesimo quarto, incip. In casu præmisso. Et quòd statutum laicorum
45 non valeat † in præiudicium clericorum, intelligitur in quæsitis, secus in quærendis, vt not. Bart. in rubric. de constitut. Et ratio est, secundum eos: quia in quæsitis agitur de damno vitando, in quærendis verò de lucro captando. Nam in quæsito agitur de redemptione, quæ est fauorabilior. Idem prorsus docuit Mantua in cap. 2. aut 2. extra de in integ. restitutione, à num. 29. vsque ad 32. sequens Panormitanum in dicto cap. tua. Idem docuit Augustinus Berous in consil. 116. incip. In causa caducitatis. numero 9. volumine primo, cuius præcisa verba retulimus supra in probationem primi fundamenti præsentis nostræ conclusionis. Idem repetijt idem Berous in consil. 120. volumine primo, incip. Concludo in præsenti causa. nume. 19. & iterum in consil. 109. numero 31. versic. nec repugnat licentia, volumine primo, & in consil. 122. numero 9. & 23. volumine primo. Addens, quòd propter pactum additum contractui emphiteotico de non alienando, magis, magisque verificatur regula, quòd Prælatus non possit præiudicare in acquisitis ipso iure (vt in casu nostro) etsi in acquirendis. Idem latius docuit Speculat. in lib. 4. titul. de emphiteosi, nu. 37. versicul. vigesimosextò quæritur. Idem apertissimè docuit Dynus in cap. delictum personæ. in fine, de regul. iur. in sexto. vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Sed dici solet communiter, quòd delictum commissum à Prælato,
46 † & Collegio, scilicet communicato cõsilio, redundare posset in damnum Ecclesiæ, vt in l. iubemus nauem, C. de sacrosanct. Eccles. Delictum verò Prælati tantum, seu alicuius, seu aliquorum de Collegio non præiudicat: & ita loquitur hæc regul. hæc Dynus. Cuius sententiæ ibidem se subscripserunt & alij Doctores, sequentes Glos. eiusdem capitu. delictum. Ex Legistis infrascripti idipsum docentes, se subscripserunt veritati præsentis nostri fundamenti, Bartolus enim in dicta

Liu-

l. iubemus nullam, numero 4. idipsum elegantissimè docens dixit, quòd etsi Prælatus † in iuribus iam acquisitis negligendo, scilicet permittendo aliquē contra Ecclesiam præscribere in aliquo iure sibi competenti, seu in aliqua re (pleno iure) suæ Ecclesiæ possit præiudicare, non tamen poterit Ecclesiæ suæ præiudicare in committendo, seu faciendo sine consensu Capituli suæ Ecclesiæ. Hæc Bartolus. cuius sententia communiter approbatur, & meritò à Doctoribus, tam Canonistis, quàm Iuristis, vt statim videbimus. Cum ergo veritas ita se habeat, quòd Prælati in faciendo, seu committendo non possint præiudicare Ecclesiæ suę collegiatæ sine consensu illius Collegij, inde elicitur quoque veritas præsentis nostri fundamenti: cum Prælati locando, seu renouando locationes rerum Ecclesiarum collegiatarum iam finitas, & ipso iure, nullo hominum ministerio mediante, inde deuolutas ad ipsas Ecclesias, peccarent in committendo, seu faciendo, & non in ommittendo, vt patet ad sensum: quòd & apertius patebit ex relatione eorumdemmet verborum, quibus ipse Bartolus ibidem vsus fuit: Verba ergo ipsius sunt hæc, videlicet: Breuiter dic, aut quæras vtrum Prælatus possit præiudicare Ecclesiæ contrahendo, aut aliud faciendo. Primo casu non potest præiudicare, nisi licitè contrahat, vt in dicta l. iubemus, & in dicta Authentica, hoc ius porrectum. Secundo casu, aut loquimur in querendo, & potest præiudicare, vt in Authentic. Nestorianis. C. de hæreticis, & in corpore vnde sumitur. Aut in iam quæsitis, & tunc aut negligendo, & potest Ecclesiæ præiudicare, puta patiendo contra se præscribi, vt in Authenti. quas actiones. C. de sacrosanctis Ecclesijs. Aut aliud faciendo, & tunc aut facit cum consensu Capituli, & potest ei prejudicare, & sic loquitur ista lex, aut sine consensu Capituli, & tunc non potest prejudicare Ecclesiæ, vt in cap. delictum personæ, de regulis iuris in sexto. & ita intelligunt illud cap. Doctores. hæc omnia Bartolus vbi supra. qui rursus eadem breuioris sermonis periodo repetens in l. seruus. C. de pactis, idipsum docuit: & idem rursus repetijt in rubric. ff. de constitutionibus. Idem docuit Bartholomeus Socinus in l. Termilius, numero 16. ff. de condit. & demonstratio. sequens Imol. in capitulo secundo, extra de donatio. Idipsum docentem. Idem docuit Romanus in consil. 184. incip. Visisque narratis: dicens, quòd statutum, in quo habetur, quòd mulier alienare non possit, intelligatur in quæsitis, non autem in quærendis, vt notat quoque Imo. in consil. 64. incip. In casu premisso, & statutum laicorū, quòd non valeat in prejudicium Clericorum, intelligitur in quæsitis, secus in quærendis, vt not. Bartol. in rubric. ff. de constitutionibus. & ratio est, quia in quęsitis agi-

tur de damno vitando: in quęrendis verò de lucro captando: nam in quæsitis agitur de redemptione, quę est fauorabilior: Idem expresse docuit Bald. in his præcisis locis, videlicet; Primò in l. iubemus. la seconda, numero secundo, & duodecimo, C. de sacrosanctis Ecclesijs, asserēs, quòd negligentia Prelati noceat Ecclesię, quod dictum ipsemet volens declarare in dicto nume. 12. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Aut vult præiudicare Prę latus Ecclesię delinquendo, & tunc si delinquit cum consensu totius Capituli, & preiudicat Ecclesię, vt in Authent. de Sanctis Episcopis, §. si quis rapuerit, secundum Iacob. Butrig. sed Dominus Guglielmus dicit in hoc puncto, quòd in acquirendis potest preiudicare, sed non in acquisitis: quod not. in l. si quis in tantum, C. vnde vi. Aut deliquit solus Prę latus, & tunc secundum omnes non præiudicat Ecclesiæ: sed tu dic, (subdidit ibidem ipse Baldus) Aut loquimur in præiudicio personali, & tunc administrator

48 † non prę iudicat domino, nisi dominus concurrat in eodem delicto tacitè, vel expresse, vt in l. finali. C. de excostan. & transfer. milit. libro duodecimo, & per Innocentium in capitulo extra. vt lite non contestata: Aut loquimur in præiudicio reali, & tunc refert. Aut est merum, & apertum delictum, & non præiudicat administrator domino, nisi quatenus dominus esset factus locupletior. Aut nō est verum delictum, sed velatum, & inclusum, seu coniunctum cum ministratione: & tunc præiudicat domino. Tamen, dominus habet regressum cōtra gestorem. Idem rursus apertius repetijt idem Bald. in l. pupillorum, numero secundo, C. de repud. vel abstin. hæredit. dicens, quòd Prælatus, seu Rector Ecclesiæ perquisito, quòd hæreditas

49 † delata Ecclesiæ sit damnosa, vel subiecta nimis vexationibus, potest eam efficaciter repudiare, tamen si est Ecclesia collegiata, requiritur consensus Capituli, nec requiritur auctoritas Episcopi: quia illa non est alienatio: cum nihil de bonis Ecclesiæ transferatur in alium, vt in l. magis puto, §. si fundus legatus. in primo respons. ff. de rebus eorum. Neque enim pauperior fit, qui non acquirit, vt in l. si sponsus, §. si maritus hæres, ff. de donatio. inter virum, & vxorem. Cùm hæreditas nō sit in bonis nostris ante agnitionem. Hęc Bald. vbi supra. Ex quibus elucet veritas nostri fundamenti, taliter arguendo ex verbis ipsius. si Bal. voluit, ꝙ requiratur consensus Ecclesiæ collegiatæ in repudiatione hę reditatis damnosæ delatæ ipsi Ecclesiæ, & ratio est; quoniam posset contingere, quòd Prælatus videatur Ecclesiæ suæ illa perniciosa, quæ tamen re vera non sit, vt per tractatum eorum de Collegio plenius possit dignosci, &

50 tamen hæreditas † delata nondum ab institutis hæredibus acceptata de iure nō poterit connumerari inter bona illorum: cùm non

non fiat locupletior ipse hæres, nisi hæreditatem acceptet: vt docuit textus apertissimus in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. & in dicta l. si sponsus. §. si maritus hæres: quātò ergo magis non poterit præiudicare ipse Prælatus Ecclesiæ collegiatæ in bonis acquisitis suæ Ecclesiæ, sine consensu illius: quod ipsemet Bal. apertius docuit (eodem modo arguendo ex verbis ipsius) in l. fin. C. de acquir. vel retinen. poss. in sua addit. in fi. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Prælatus Ecclesiæ in acquisitis non præiudicat, secus in acquirendis, quia acquisita iam deducta sunt in suo esse: acquirenda verò non. quod dictum ipsemet Bal. volens declarare *in l. cōtra iuris*. §. si curator. ff. de pactis. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Iste textus est in argumentum, quòd legatū Ecclesiæ rector ipsius non possit repudiare, sicut nec poterit paciſci de non petendo: etsi Federicus censuerit contrarium: credo (inquit) si istud legatum esset vtile Ecclesiæ, quòd non posset repudiare: secus si cōtineret onus. Nam etiam in acquirendis cum repudiantur, versatur damnum. vt in l. liberto 80. ff. de bon. liber. Hæc ille. si ergo Prælatus collegiatæ non potest repudiare legatum vtile suæ Ecclesiæ delatum, cuius ius nondū plenè per acceptationē eius acquisierat, vt alia iura, & bona tali Ecclesię iam incorporata per acceptationē, multo minus alienare, seu damnificare poterit ipsam collegiatam in bonis iam ipso iure acquisitis ex deuolutione, & ex finita locatione facta de bonis proprijs ipsiusmet Ecclesiæ. Quod & rursus ipsemet Bal. repetijt in l. magis puto. §. fundum autem. in principio. ff. de rebus eorum, qui sub tut. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota quòd si fundus est legatus Ecclesiæ, scilicet collegiatæ, Rector ipsius non posset illud repudiare: quod nota benè. Idem docuit Iason in l. si filius meus. numero 4. ff. quod quisque iur. & in l. seruus. numero secundo, C. de pactis. dicens quòd solus Prælatus in quęsitis non poterit pręiudicare suę Ecclesię collegiatę, etsi aliquando in quęrendis. quod ipsemet Iason repetijt sub alijs verbis in l. si constante. numero decimo, ff. soluto matrimon. Vbi loquens de iure quęsito Ecclesię collegiatę dicit illius Pręlatum non posse renunciare iuribus Ecclesię, quia esset donatio, quę sibi regulariter est interdicta, vt in capitulo secundo, extra de donat. Idipsum repetijt idem Iason in l. filiusfamilias. §. Diui. numero octauo. ff. de legat. primo. Idem docuit Franciscus Aretinus in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. Eccles. columna prima, in fine, his pręcisis vtens verbis, videlicet. Distinguo cum quęrimus. An factum Prælati nocet Ecclesiæ. Aut loquimur in acquirendis, aut in iam acquisitis. Primo casu dicendum est, quòd Prælatus negligendo in acquirēdis nocet Ecclesiæ sed paciscendo præiudicare non

poteſt, vt in l. Præſes. C. de tranſact. & in l. pactum curatoris. C. de pactis. Secundo caſu principali, quia loquimur in bonis iam quæſitis, dico, quòd negligendo Prælatus nocet Eccleſiæ, ideo pręſcribitur contra eam, vt in l. fina. C. de ſacroſanctis Eccleſ. Contrahendo autem, & paciſcendo Prælatus non poteſt nocere Eccleſiæ, niſi ſeruet ſolẽnitates requiſitas in cõtractibus rerum Eccleſiarũ, vt in l. iubemus. §. ſanè. Authẽ. hoc ius porrectũ. C. de ſacroſan. Eccl. Delinquendo autẽ, aut loquimur in ſolo Prælato, & tunc delictum ſolius Prælati nõ nocet Eccleſiæ: aut Pręlatus cũ Capitulo, & ſic tota Eccleſia delinquit, & hoc tunc contingit quando tota Eccleſia, ſeu Capitulum ad hoc fuiſſet congregatum: nõ autem ſi caſualiter in platea, & alio in loco reperiatur alia de cauſa congregatũ Capitulum delinquat, quia non diceretur Eccleſiam delinquere, ſed ſingulos ipſius, & ſic ipſi, & non Eccleſia puniretur. Hęc ille.

Sextum & vltimum fundamentum dictæ noſtræ cõcluſionis elicitur ex illa optima Doctor. communi doctrina, ac concluſione. Concluſio Doctor. n. cõmuniter
51 eſt, quòd Prælatus † collegiatę Eccleſiæ, non poſſit aliquo pacto præiudicare in bonis acquiſitis ſuæ Eccleſiæ virtute legati facti ſibi de aliquibus bonis immobilibus nõ parui valoris poſt mortem legantis, illa bona repudiando, etiam ſi illa nondum ab Eccleſia ipſa collegiata fuiſſent acceptata, ac applicata menſæ ſuæ, & vnitæ alijs, ſeu deſcripta in libris ipſius Eccleſiæ, in quibus & alia bona deſcripta reperiuntur, etſi aliquo pacto a nonnullis ſoleat dici illa non tranſiſſe ad dominium plenum Eccleſiæ, antequàm illa acceptauerit, prout de hæreditate docuit textus in l. pretia. ff. ad l. Falcidiam. & in l. ſi ſponſus. §. ſi maritus hæres. ff. de donat. inter virum, & vxorem. vbi dicitur ne-
52 minem fieri locupletiorem † ex inſtitutione facta in hęredem ante ipſius hæreditatem aditionẽ. Hoc autem fundamentum probatur veriſſimum duplici medio. Primo enim per argumentum in l. magis puto, §. fundum. ff. de rebus eorum. qui ſub tut. vbi hæc habentur, videlicet: [Fundum autem legatum repudiare pupillus ſine Pręttoris auctoritate non poteſt: eſſe enim & hanc alienationem, cùm res ſit pupilli, nemo dubitat.] hæc ibi. Diximus probari hoc fundamentum per argumentum in dicto §. fundum. cum ex ipſo (iuxta infraſcriptas citatas Doct. ſententias) eliciatur veritas ipſius, arguẽdo ab identitate rationis tali pacto, videlicet:
53 Si legatum factum pupillo, † nõdum ab ipſo receptum, pupillus ipſe, repudiando ſine auctoritate Prætoris nõ poterit ſibi ipſi pręiudicare in iure, inde acquiſito ſuper re taliter ſibi legata, pro eo, quòd ipſi pupillo non fuerat à iure conceſſa poteſtas alienandi bona ſua ſine Prætoris auctoritate, etſi potuiſſet dubitari de bonis legatis pupillo ante ipſorũ acceptationem, cùm nõ viderentur (propriè loquen-

loquendo) cônumerâda inter bona ipsius, eo ꝙ ab ipso non possiderentur, idcircò de illis in d. §. statuit Imperator idem fore omnino dicendû: ac per consequês, inde elicitur dicta bona legata, nondum acceptata connumerari inter bona ipsius pupilli: cû prohibeantur illa alienari, quod non esset, nisi dicerentur propriè eorum ius plenum acquisitum ipsi pupillo virtute dicti legati. At qm̄ in casu nostro Ecclesia fruitur pri
54 uilegio pupillorum, † seu minorum, vt inter alia innumera iura, docuit textus apertissimus in c. 1. extra de in integ. restitu. & ibi & alibi communiter per Doct. ideo meritò diximus probari præsens fundamentum per dictum §. fundum, ac per consequens, ꝙ Prælatus
55 † Ecclesiæ collegiatę solus nô posset repudiare legatum alicuius vtilitatis non paruæ factum suæ Ecclesiæ non habito expresso consensu sui Capituli, seu Collegij, etsi hoc possit cum tali côsen
56 su † tale legatum repudiare non seruata aliqua alia solemnitate: cum dicta bona legata nô fuerint adhuc incorporata mensę ipsius Ecclesiæ collegiatę, ac descripta in eius libris ad instar pupillo, q aliquod prędium de iure sibi debitum pignoris actione, vel causa iudicati possit statim ipsum captum distrahere, ac vendere, nulla solênitate interpositionis decreti Prętoris pręmissa: sicut compelleretur facere, si dictum prędium fuisset iam incorporatum cum alijs bonis suis iam pacificè possessis: cum hoc non sit contra Senatusconsultum, quod statuit non alienari prędia pupillorum, nisi auctore Prætore, vel Pręside Prouincię, vt ad verbum docuit textus in l. 1. & 2. C. de prędijs, & alijs rebus minoribus, & ibi per Doctores: sic ergo dicendum, quòd etsi bona emphiteotica Ecclesię vtilia per finitam lineam, ac insimul locationem deuoluâtur ad ipsam collegiatam Ecclesiam ipso iure, & talium alienatio omnino sit prohibita per innumera iura supra sępius citata, etiâ si non fuissent applicata mensę ipsius Ecclesię, sicut alia bona ab ipsa possessa directo, & vtili dominio iam descripta, vt talia in suis libris: cùm & ipsa bona nuperrimè ad ipsam Ecclesiam deuoluta per caducitatem, vel finitam generationem primi locantis, ante ipsam locationem erant verè in dominio ipsius Ecclesię, sicut reliqua, eo ꝙ aliàs non potuissent illa locare. Quapropter patet nos meritò posse arguere à maioritate rationis tali pacto, si alienatio facta per pupillum rei sibi legatæ ex sola repudiatione ipsum non priuat iure sibi competenti, propter legatum sibi factum super re legata: quantò minus priuabitur Ecclesia collegiata re, quę à principio erat pleno iure sua, eo quòd super ipsam habebat dominium directum, & vtile, si propter alteram ex his supradictis causis reintegretur directum dominium cû vtili prius alienato. Quapropter nulli dubium erit maiorem rationê nul-

litatis actus reperiri in Prelato alienante dictam possessionem rursum deuolutam ad Ecclesiam collegiatā sine eius expresso consensu, quàm in pupillo alienante sibi legata sine Prætoris consensu, super quę nullum ius habuerat ante dictum legatum sibi factum. Meritò igitur diximus, ꝙ dicta bona alienari, seu de nouo in emphiteosim tradi non poterant de iure, sine expresso consensu Prelati, & dicti Monasterij Monachorum, seu Capituli, capitulariter ad hoc congregati: nam sicut pupillus sibimet in repudiatione legati sibi facti præiudicare non poterit sine auctoritate Prætoris, etiam interueniente consensu tutoris, stante tali iuris prohibitione: sic eodem modo, nec Capitulum Monasterij supradicti sine Prælato, nec Prælatus sine Capitulo poterit dicto Monasterio præiudicare in alienatione talium bonorum emphiteoticorum, sic ad ipsam collegiatam Ecclesiam deuolutorum: & quod diximus, quòd Prelatus nō possit præiudicare Ecclesię collegiatę per repudiationem legati vtilis facti ipsi Ecclesię, cuius est Prælatus. probatur ad verbum, & secūdò Doctorum infrascriptorum auctoritate. Nam ex Canonistis huic nostro fundamēto libentissimè se subscripsit Petrus de Ancharan. in cap. cum super. columna secunda, versic. pone exemplum. extra de rebus Eccles. alienan. vel non. & ibi quoque Barbatius in versiculo tangit hic. Ibidem Imola columna penultima, versic. tertiò tangit. qui Imol. idem repetijt in capitulo primo, eodem titulo, & in capit. tua nuper. in fine. versicu. vltimo tangit hic. extra de his, quę fiunt à Prælat. Idem docuit Felinus in capitulo contingit, el primo, columna finali, versic. nunquid. extra de sentent. excommunic. asserens veriorem esse sententiam Glos. in dicto cap. contingit. versic. iniuriosa dicentis, Prælatum

57 sine † consensu suæ Ecclesiæ collegiatæ non posse remittere iniuriam factā suę Ecclesię, cum Episcopus sit Procurator, & non dominus, vt in cap. fina. 12. quæst. 1. quia non potest facere conditionem Ecclesiæ deteriorem, iuxta text. in capitulo secundo, extra de donat. ex cuius Glo. verbis ipse Felinus dixit, non posse solum Prælatum repudiare legatum sine consensu Capituli, & ꝙ hanc glo. sequuntur omnes, prçter Abbatem: addens, quòd Baldus in capitulo primo, columna tertia, in titul. qui feud. dare poss. dixerit, quòd iniuria communis Ca-

58 pitulo, & Prelato, † non poterit remitti à solo Prelato. Idem prçclarissimè docuit Cardinal. Alexand. in cap. sine exceptione. 12. quæst. 2. colum. fina. num. 17. versic. vndecimo fallit, asserens hoc ipsum sentijsse idem Calderinus, & Petr. de Perus. in dicto cap. contingit. per textum in dicta l. magis puto. §. fundum. Item Lapus de Castell. docuit in allegat. 26. numero quarto, versic. Item solemnitas. his præcisis verbs vtēs, videlicet: Item solemnitas non exigi-

exigitur in rebus nondum in Ecclesiam incorporatis. hinc est, quod Prælatus cum Capitulo potest repudiare legatum, vel hæreditatem sibi delatam, sicut dicitur de pupillo. C. de prædijs minorum. l. 1. 2. & 3. secus si sine Capitulo, vt in dicta l. magis puto. §. fundũ. Idem docuit Antonius Gabriel. in suo tractatu conclusionum, libro quarto, titul. de legatis, conclus. 3. nume. 1.

Et ne quis credat solùm Canonistas adhesisse huic nostro fundamento, & non etiam Legistas: sciendum, quòd ex ipsis infrascripti quoque se ipsi subscripserunt. Nam Bald. idem docuit in dicta l. magis puto. §. fundum, versic. nota quid si fundus. & in l. contra iuris. §. primo, vers. Item est argumentum. ff. de pactis. & in l. pupillorum. C. de repudianda hæred. & in l. præses. C. de transact. & in c. 1. & c. tua. extra de his quę fiũt à Prę lat. & in cap. nulli. extra de rebus Eccles. non alienan. Idem eruditissimè docuit Paul. de Castro in l. legatũ, circa finẽ. vers. tamen videtur. ff. de legatis primo. vbi dicit hoc ipsum probari per l. magis puto, §. fundum, qui etiam ibidem respondet Federico de Senis, qui in consilio 9. videtur docuisse Prælatum solùm posse repudiare huiusmodi legatum factum suæ Ecclesiæ collegiatæ sine eius consensu. Idem docuit Ioannes Cimator in repetione dictæ l. legatum. Idem docuit Ruinus in consil. suo 113. columna prima, in fine, versiculo & sicut videtur. volumine tertio, dicens hanc esse communem Doctor. sententiam. Idem docuit Romanus in l. is, qui hæres. §. neque filius. ff. de acquirenda hæreditate. Idem docuit Alexand. in dicta l. legatum, numero 2. per totum, asserens hanc esse magis communem opinionem:

59 quia talis repudiatio † dicitur esse alienatio per dictum §. fundũ. vt voluit Dyn. Iacob. de Aret. Bal. & Imol. in l. seruum filij, §. primo, in principio. ff. de legatis primo. & ideo requiritur cõsensus Capituli in omni alia alienatione requisitus, iuxta cap. 1. & 2. de reb. Eccles. non alienan. in sexto. Ad quod etiã facit quod dixit Imola in l. si fundum sub conditione. §. si Titius. ff. de legatis primo. Nec obstare poterit veritati pręsentis nostri fundamenti, secundum Alexan. vbi supra, textus in l. qui autem. in principio. ff. quæ in fraudem credit. quia ibi non erat acquisitum legatum creditoribus. meritò nec dicetur alienatio, secus in casu nostro: cum per legatum factum Ecclesiæ succedente morte legantis ipso iure sit acquisitum ius legatorum

60 bonorum ipsi legatario, † eo quòd etiam ignorante illud acquiratur per mortem testatoris, à qua dies legati cedit, vt in l. si post diem. in fine. ff. quando dies legati cedit. Respondebimus & secundò dictę propositę obiectioni cum Paulo de Castro in dicta l. magis puto, §. fundum, in lectione Bononiensi, quòd ibi erat persona habilis, quæ repudiabat: in quæstione autem nostra secus.

secus. Idem docuit Franciscus Aret.in d.l.legatum. col.2. vers. Tu autem aduerte. sequens Bal. vbi supra, etsi postea ipsemet Aret.in l.is qui hæres.§.neque filius.col.5.in princ. & in vers.vnde quicquid dicant isti Domini Canonistæ. ff. de acq.hæred. infrascriptis verbis vsus fuerit, forsan impressoris culpa, videlicet. Veritas est, quòd nec per solum Prælatum,nec cum consensu Capituli potest fieri ista repudiatio,sicut tenet Bal. in d. §.fundũ. l.magis puto. In practica verò (subdidit ipse Aretinus) seruaretur opinio Canonistarum.hæc ille. Ex quibus prima fronte ipsũ fuisse sibi ipsi contrarium videtur,quod tamen de tam singulari Doctore nefas esset suspicari. Quapropter animaduertendum, quòd hoc contigisse credimus ex errore potius impressoris, vt diximus,quàm ex sua sententia; quod quam facillimè comprobatur ex verbis ipsiusmet Aretini ibidem statim prolatis, cum dixerit,sicut tenet Bal. in d.§.fundum. Vbi ad verbum ipse Bal.docuit Prælatum cum consensu expresso Ecclesię suę collegiatæ posse repudiare legatum factum dictæ suæ Ecclesiæ,etsi non ipse solus Prælatus: cuius sententiæ ad verbum ipsemet Aretinus in d.l. legatum se subscripserat: eo magis q hoc ipsum Canonistæ communiter docuerunt:prout docuit Felinus loco citato,& supra a me relato: quos insimul elegantissimè conciliauit Cardin. Alex. seu Præpositus in d.c.sine exceptione.num.17.vers.vndecimò fallit. his præcisis,& memoriæ cõmendandis verbis, videlicet. Vnde dicas, eorum opinionem concordando, quòd aut quæritur. An Prælatus possit repudiare bona etiam immobilia non parui valoris legata suæ Ecclesiæ collegiatæ, cui nondum fuerant incorporata, vt sunt illa, quæ præscribuntur, vt in fin.de præscript. vel illa quæ sunt legata,vel relicta legata ipsi collegiatę Ecclesię, Pręlatus, inquam, talia bona posset repudiare sine cõsensu Capituli, vel è conuerso,Capitulum sine licentia sui Prælati? & dicendum est quòd non, vt in dicto §. fundum.& ita procedit opinio Ioannis Cald. Pet.Anch. & sequaciũ. Aut quæritur, an possit Prælatus rector, & Capitulum repudiare huiusmodi legatum sine licentia Superioris? etiam dicendum est quòd poterit,& ita procedit opinio Federici de Senis, & sequacium: & hoc voluit Bal. in l.pupillorum. C.de repud.hæred. Ex his ergo relatis ex Præposito,seu Card. Alexan. patuit non solum quòd Federicus,& eius sequaces (si bene intelligantur,non cõtradicũt pręsenti nostro fundamento, sed nec Doctoribus supracitatis,qui expressè, & ad verbum ei se subscripserunt. Ex his etiam apertissimè elicitur, quòd illa verba Aretini in dicta l.is qui hęres. §.neque filius.sic corrigenda forent, videlicet. Veritas est, q nec per solum Prælatum, sed cũ cõsensu Capituli poterit fieri ista repudiatio. Ex his denique elicitur

tur quoque veritas supradictæ applicationis præsentis fundamenti ad decisionem veritatis presentis quæstionis, vt patet ad sensū. Cum palam fiat ex supra hucusq; allatis legitimè posse argui a maioritate rationis tali pacto, videlicet. Si Prelatus Ecclesiæ collegiatæ nō poterit præiudicare sue Ecclesię collegiatę sine expresso consensu ipsius in legatis ipsi Ecclesię factis: quanto minus poterit preiudicare ipsi Ecclesię collegiatę in renouatione locationis emphiteoticę possessionis, olim pleno iure tam in directo, quàm vtili dominio possessę a dicta Ecclesia collegiata, & ipsius mensę applicatę: & nunc nouissimè per obitum vltimi emphiteotę in vtrisque dominijs, scilicet directo & vtili reintegratæ, & ad ipsam possessionis deuolutę, & finita tertia generatione primi emphiteotę, cui locatio ipsius possessionis a dicta Ecclesia facta fuerat? Cū proculdubio Ecclesia ipsa collegiata habeat maius, ac pinguius ius in ipsis possessionibus emphiteoticis, quàm in legatis nondū acceptatis (vt supra tetigimus) eo quòd per locationem ipsa Ecclesia solum transtulerit dominium vtile, sibi retinendo dominium directum, cum tacita (etsi a iure expressa) conditione, quòd finita locatione reintegrātur ambo dicta dominia: vt communis Doctorum scola semper docuit. Etsi in reb⁹ legatis dictę Ecclesię ante factum legatum de ipsis Ecclesia ipsa nullum habuerit ius. Cū ergo Ecclesię collegiatæ ipso facto etiā ante acceptationem legati fuerit acquisitum ius nō repudiabile a Prælato sine ipsius Capituli consensu. Indè sequitur, quòd multò minus Prælatus posset præiudicare suæ Ecclesiæ collegiatę in iure vtili ipso facto acquisito ei ex finita dicta locatione mediante morte vltimi emphiteotæ: cum indè reintegretur dominiū vtile dominio directo, quod nunquam ipsa Ecclesia collegiata per dictam locationem amisit, & quidem huic concordiæ allatæ per Præpositum loco citato, & per nos hic relatæ summoperè fauet, quod in casu nostro speciali docuit ipse Feder. de Senis in suo conf. 179. Vbi concludit Prælatum cum consensu Capituli sine aliqua alterius superioris licentia posse legitimè concedere in emphiteosim possessionē solitam tradi in emphiteosim, si reuerteretur ad Ecclesiam collegiatam propter finitam locationem.

His denique præmissis, & probatis fundamentis nostræ verissimæ conclusionis ac decisionis præsētis quæstionis propositæ tertio loco ad respondendum gradatim obiectis nos accingemur, Deo Optimo Maximo duce & omnium bonorū operum Auctore.

Ad id ergo, quod primo loco fuit obiectum in fauorem partis affirmatiuæ dicentis, scilicet, ꝙ Prælatus, seu Procurator dicti Monasterij, seu collegiatæ Ecclesiæ per receptionē Canonis soliti, seu cōuenti inter ipsam, & pri

mum

mum locatorem post ipsius finitam tertiam generationem, & tacitam renouationem locationis prȩiudicauerit iuri acquisito ipsi Ecclesiæ, quæ videbatur per huiusmodi Canonis receptioné renouasse, & denuo locasse huiusmodi emphiteoticam possessionem hæredibus vltimi emphiteotæ. Respondemus octo modis: & primò, quòd ante omnia diligenter in hac materia erit perquirendum quis nam fuerit ille, qui annorum sequentium post locationem finitam receperit Canones: quoniam ad hoc, vt recipiendo huiusmodi pensioné post mortem vltimi emphiteotæ præ-
61 iudicetur † Ecclesiæ collegiatæ, habenti dominiũ directum in huiusmodi possessione, necesse fuisset, quòd talis recipiens Canoné, habuisset a iure, vel ab homine potestaté specialem & mãdatum tali modo præiudicãdi dicto Monasterio: quod quidem mandatũ a dicto Monasterio ipsius Procuratores, & Prælatos nunquam habuisse per se patet eo ipso, quòd dicti hȩredes contrariũ non probent, & tamen ad eos spectat hoc probare, cum contrarium non sit verisimile: Quapropter cum Ecclesia (de qua agitur) sit collegiata ipsius Prælatus, vel Procurator sine eius speciali mandato nõ potuit præiudicando ipsi Ecclesiæ remittere caducitatem talem, & concedere renouationem dictæ locationis dictæ possessionis emphiteoticæ sine expresso consensu ipsius Ecclesiæ, prout latissimè in nostris quinque fundamentis allatis ad probandam veritatem præcitatæ nostræ cõclusionis probatum per nos fuit. Cum neque
62 a iure dicti Prȩlatus † & Procurator nunquam tale mandatum habuerint præiudicandi eorum collegiatæ Ecclesiæ, immo contrarium, vt probauimus, vt latissimè docuit Augustinus Berous in cons. 116. num. 8. & 9. vol. 1. & ante ipsum singularis glo. in c. potuit. in vers. expelli. extra de locato, & conducto. quam communiter ibidem Doct. sequuntur, & alij supracitati in probationé primi fundamenti, quod & videtur quoque probari per text. in c. nouit. & c. pastoralis. extra de his, quæ fi. a Præl. sine consensu Cap. Nec obstat quod docuit Glo. suprascripta asserens, quòd ex pa-
63 tientia † & tollerétia directi Domini admittentis feudatarium, vel emphiteotam ad obedientiã, vel solutionem subsequentem, videatur ipsum Dominum remisisse caducitatem: Quoniam secundò respondemus hoc non habere locum in casu nostro, sed solũ in Prælato Ecclesiæ non collegiatæ, vt ipsamet glo. ibidé docuit. Respondemus & tertiò, quòd regula est, quòd vbicunque actus,
64 † propter quem a iure suo cecidit emphiteota, est successiuus, & adhuc post caducitaté durat, vt puta, quãdo cecidisset propter alienationem factam inconsulto Domino directo, vel ob finitam generationem, vel finitam locationem, vel propter aliquod habens aliam causam successiuam, vt puta si quis per aliquos annos soluisset

soluisset quidem Canonē, sed nō integrum pro quantitate possessionis emphiteoticæ. Nam ex solutione partis, & non totius pensionis conuentę quis incurrit caducitatem, † & a Domino directo poterit priuari tali re emphiteotica tota, & nō solum pro parte: nisi cessasset propter paupertatem: prout latissimè docuit, & expressè Iason in l.2.nu.54.vers. sextodecimò quæro. C. de iure emphit. Oldr. Lau. in consilio 19. Bal. in rubr. C. de contrah. empt. in quæst. 10. Alber. in Auth. qui rem. C. de sacrosan. Eccles. Imo. in c. potuit. col. 19. extra de locato. Vbi respondet ad omnia iura quæ possent citari in cōtrarium, vbi addidit, quòd si quis promisisset soluere pensionem sub pęna centum, si postea soluisset partē tantum teneretur ad solutionem totius pœnæ. & quòd cadat a iure suo docuit quoque plenè hoc disputans Salic. in Authen. perpetua. C. de sacrosan. Eccles. Pau. de Cast. in l. in executione. §. pro parte. ff. de verb. oblig. addens, quòd si totū soluisset, excepto vno nummo, etiam priuaretur. Attamen summopere nobis placet distinctio qua vtitur Iulius Clarus in §. emphiteosis. quæst. 8. vers. hoc autem de plano. vers. ego autem. qui nititur interpretari, & cōcordare duas sententias Specul. quæ videntur ad inuicem contrariæ, his verbis vtens, videlicet. Ego tamen aliquando dicebam quòd ita potest distingui, vt illæ duæ decisiones Specul. ad concordiā reducerentur. Aut pensio erat vnius nummi: & cessans in illo nummo nō excusetur a caducitate, vt dictum est supra, & in istis terminis non loquitur Specul. in 2. q. nec in 30. q. titu. de locato. §. nunc aliqua. Aut pensio erat maioris summæ, & tunc aut emphiteota cessat in parte notabili, puta dimidia, aut tertia, aut quarta parte, etsi quidem cessauit per errorem, vel paupertatem, excusatur non solum pro parte qua soluit, sed etiam pro toto. Aut verò non apparet de paupertate, nec de errore, & tunc cadit a toto, secundum opinionem Specul. in dicta quæst. 29. quæ etiam est communis. quam tamen ego intelligo, vt procedat, quando præstabatur vnica pensio super tota re, puta, decem aureos super vna domo, vel fundo, &c. secus autem si pensio præstaretur ad ratā, puta pro quinquaginta perticis terræ ad rationem solidorum decem pro singula pertica: Nā hoc casu inclinando in mitiorem partem teneo, quòd ex quo quælibet pertica habet quodāmodo constitutā suam pensionem, non caderet emphiteota, nisi pro illis perticis, pro quibus non persoluisset pensionem, vt quis non puniatur, nisi eatenus, quatenus deliquit: regulariter enim quis puniri non debet, nisi in eo, in quo deliquit, l. rescriptum. ff. de his, qui. vt indign. & est communis regula, vt ait Ioannes Monachus in c. 2. nu. 2. de hæretic. in sexto. Faciunt quæ dixi infra, hoc eodem §. feudum. quæst. 3 1. vers. sed pone. Aut verò emphiteota cessauit in nummo:

mo: puta, si pensio erat sex, aut octo scutorum, cessauit in vno: & hoc casu esset excusandus pro rata, & in istis terminis videtur lo qui Specul. in dicta quęst. 30. Ego tamen de facili inclinarem, quòd excusaretur in totũ: maximè vbi nõ appareret illum cessasse propter contumaciam, vel contemptum: quod in dubio præsumendum non est: & ita in facti contingentia iudicauit Senatus in publica audientia in causa cuiusdam Dionysij Cerensani: qui ex fictu floreno. 16. cessauerat in tribus libris Imperialium. hæc peroptima regula traditur ab ipso Claro. & causam duratiuam (prout contingit in casu nostro) & hanc regulam specialiter docuit Antonius de Butrio in cons. 22. incip. In nomine Domini, &c. Visis punctis. col. 2. & 3. qui ibi ad hoc ipsum probandum plura allegat. quem refert, & sequitur Dominus Præpositus in titu. Quo tempore mil. col. 4. vers. item in quantũ ista glo. in vsu feud. quos refert etiam, & sequitur Berous in cons. 116. nu. 12. vers. pręterea, quòd ex patientia. Cum ergo hìc actus illius possessoris illegitimi, & hæredis vltimi emphiteotæ dictorum bonorum emphiteoticorum post tertiam generationem finitam, & locatione expiratã perseuerantis in retentione dictorũ bonorum, nulla hucusq; sibi concessa locatione noua, seu antiquæ locationis renouatione suis progenitoribus factæ a monasterio suprascripto, meritò sit dicendus continuus, eo quòd nullo temporis interpollati spatio fuerit interrupta possessio illegi-

66 tima illius, ex renouatione † dictæ locationis petita, indè apertissimè sequitur, quòd adhuc durat huiusmodi illegitima possessio dictorum hęredum vltimi emphiteotæ: cum non solum sit transactum post mortem ipsius vltimi emphiteotę tempus vnius anni, & diei, seu mensis a iure statutum in c. 1. §. Titius. Si de feudo controuer. fuer. inter Dominum, & agnatos: in fauorẽ agnatorum, seu hæredum legitimorũ ipsius vltimi emphiteotæ: vt etiã expressè docuit Romanus in consil. 70. per l. cùm ita. §. in fideicõmisso. & in l. peto. ff. de legat. 1. quem citat, & sequitur Berous in cons. 106. nu. 41. addens, quòd huiusmodi agnatus non petẽdo infra tale tempus dictam renouationem, ipso facto renunciat iuri suo: ita quòd nõ poterit amplius illam petere, si extraneum inuestisset tali possessione emphiteotica Dominus directus: quod & antea docuerat Bal. in consi. 243. nu. 4. vol. vlt. hanc esse communẽ opinionem asseuerãs, quam Hyppolitus Bonacos. in suo tract. cõmun. opinio. in vers. emphiteota, qui non petijt inuestituram, sequutus fuit: Romanus in consilio 22. in fine. & in cõs. 70. & in l. prętor ait. §. fin. ff. de noui ope. nunc. Decius in cons. 131 col. 2. Gozad. in consi. 39. col fi. & consi. 71. col. 1. vbi dicit communem opinionem, & col. fin. Paris. consi. 21. colum. 36. vol. 1. & cons. 101. colum. fin. vol. 1. Marianus iun. in cõs. 76.

in

in fi.volum.1.Ruin.consi.35.col. 4.vol.1.Ripa in l.1.num.11.ff.de priuileg. credit. Glo.in Consuetu.Biturigen. col.2. Tiraquel. de retract.lignag.in §.1.glo.10.nu.4. & sequen. latè Iason in consi.24. col.fi.vol.3.& in l.2.nu.22. C. de iure emphit.& in l.petens.col.4. C.de pactis.Brun.in consi.67.col. 3.Corset.in apostil.ad Pan. in d. c.bonæ.col.fi.in limit.4.Ant.Gabr.latissimè in tract. conclu. lib. 3.Alber.cõclusione prima per totum. Non negamus tamẽ,quòd si directus Dominus non inuestisset extraneum, & isto interim agnatus vltimi emphiteotæ vellet renouationem,illam petere posset infra triginta annos,vt docuit vbi supra Berous sequens Romanum in d.consi.70. quamuis ante annum lapsum a die finitæ locationis si Dominus directus inuestisset extraneum,agnatus vltimi emphitheotæ si cõquæratur apud Iudicem, tunc Iudex huiusmodi inuestituram reuocabit,& agnatum inuestiri præcipiet,eo quòd non possit sibi imputari ad negligentiam non petijsse illam: cum adhuc fuerit constitutus infra tẽpus sibi a iure indultum expressè in d.c.1.§.Titius. & ibi per Præpositum seu Card. Alex. & alios col.2.& ratio rationum est: quia beneficium a iure indultum nemini est auferendum,vt in regul. indultum. de regu.iur.in sexto, & ibi latissimè per Dynum, Ioannem And. Alber.& reliquos Docto.vtriusque iuris.Cum de iure, illo medio tempore nihil sit no-
67 uandum † in præiudicium tertij,vt docuit textus in l.siue pars. C. de dilationibus. Vbi hæc habentur,videlicet.[Siue pars,siue integra dilatio fuerit data eo vsq; Iudicis officio cõquiescat,donec petiti temporis defluxisse curricula.]hæc ibi inter alia. Idẽ probatur per text.in c.non solum: in princ. de appellat.in sexto. Vbi hæc habentur,videlicet.[Non solum innouata post appellationẽ a diffinitiua sententia interiectã, debent semper exceptis casibus, in quibus iura post sententiam prohibent appellare: ante omnia
68 † per appellationis Iudicem penitus reuocari,sed etiam ea omnia,quæ medio tẽpore inter sententiam, & appellationem, quæ postmodum intra decẽnium interponitur ab eadem contingit innouari: ac si post appellationẽ eadem innouata fuissent.] hæc ibi.Vbi singul. glo. in verf.innouata. traddidit regulam prædictam his pręcisis verbis vtens,videlicet.Sicut post appellationem a diffinitiua nil attentari debet: sic nec pendente iure,quod competit condemnato ad appellandum,scilicet vsque ad decẽ dies: indultum.n.a iure beneficiũ,&c. vt in dicta regula indultum. Vnde sicut ius alicui non debet auferri,sic nec spes ad ius, vt in l.si vsusfructus mihi. in princip.ff.de vsufru. quemadmodum caue. Et sciendum quòd sententiæ suprascriptę se subscripsit ibidem Ioannes Andr. & Geminianus, sed vt tandem ad rem nostram deueniamus, dicemus,quòd si non petens per annum, & diem renouationem

tionem locationis finitæ (cuius petitio omnino necessaria erat ad legitimè possidēdam rem emphiteoticam concessam suis progenitoribus) veniunt priuandi iuris auctoritate dictis bonis emphiteoticis, & iure sibi concesso, vt non possent ipsis anteferri extranei in locatione dictorum bonorum emphiteoticorum Ecclesiasticorum. A fortiori arguendo igitur, dicendum erit, quòd illius vltimi emphiteotæ hæredes, moderniq; possessores dicendi erunt illegitimi detentores bonorum Ecclesiasticorũ, cum post tot annorum circula post mortẽ vltimi emphiteotæ possederint nulla locationis finitæ facta renouatione. Ad hoc ipsum probandũ accedit, quòd cum adhuc pars aduersa non probauerit, nec probare legitimè poterit in terminis præsentis quæstionis Ecclesiam ipsam collegiatam sciuisse hoc caducitatis ius sibi competere, locatione, seu generatione finita: ideo nec poterit de iure ipsum Monasteriũ dominum directum dictæ emphiteoticæ possessionis deuolutionis iure sibi contingente per mortem vltimi emphiteotæ, eo quòd ipsum Monasterium non poterit de iure dici recipiendo Canonem manu Pro-
69 curatoris vel Prælati † sui remisisse tale ius sibi acquisitum dictis suis aduersarijs iniustis detentoribus dictorum bonorũ emphiteoticorum, iuxta not. per dictum Præpositum (vltra notata communiter per Doct.) in c. 1. §. præterea. quo temp. mil. in vsib. feu. quos recitat; & sequitur Berous in dicto suo consi. 116. num. 13. vers. rursus in terminis: quod & elegantissimè quoque docuit Iason in l. 2. nu. 130. C. de iure emphit. Nec de iure obstare poterit dicto Monasterio, quòd Prælatus & Monachi præsumantur sciuisse dictum hæredem vltimi emphiteotę debuisse petere renouationem dictæ locationis finitæ infra tempus vnius anni, & diei, siue mensis: & quòd postea ipso iure ceciderit a iure suo: ac per consequens, quòd ipsum tolerando in tali locatione, videantur renouationem dictæ locationis fecisse: cum omnes Prælati in primo ingressu regiminis collegiatæ Ecclesiæ ipsorum de iure teneantur facere inuentarium de omnibus rebus Ecclesiæ suæ: ac per consequens cõficere instrumenta ipsa, iuxta rationabilem doctrinã Specul. in titu. de instrumentis. §. fin. vers. qui in alterius: & sic præsumitur ipsũ sciuisse cõtenta in huiusmodi instrumentis, cum hoc ad ipsius munus spectet, iuxta nota. per Abbatem in cap innotuit. extra de elect. iũcto c. manifestè. 12. q. 1. Nam respondetur. Primò, quòd etsi ad officium Præla-
70 torum † spectet inuentarium facere, ac inuestire nouum emphiteotam. Non tamen sequitur Prælatos dicti Monasterij pro tempore sciuisse speciali scientia, & singulari notitia perfectè omniũ bonorum suæ Ecclesiæ sic in inuẽtario descriptorum naturam, statum, & conditionem. Cum (vt superius docuimus, asserendo ipsam

ſam conſuetudinem Monaſteriorum, ac Prælatorum) Prælati omnes dicti Monaſterij pro tempore breui ſui regiminis (eo quòd ſæpe neque per biennium præſint tali Monaſterio) vidētur hoc ipſum perficere eis eſſe ferè impoſſibile. Reſpondetur & ſecundò, quòd (vt latius fuit approbatum) Prælati, & Procuratores (pro tempore) dicti Monaſterij nullo pacto poterunt præiudicare iuri acquiſito ipſi Monaſterio ex tali locatione finita. Et ratio rationum dependet ab optima doctrina, quam communiter tradunt Doctores, dicentes, quòd in emphiteoſi ab Eccleſia regulari
71 conceſſa † (vt in caſu noſtro) Prælatus & Syndicus ſimpliciter (etſi ſcienter) recipiendo Canonem non potuerint præiudicare ipſi collegiatæ Eccleſiæ in iure iam acquiſito ſibi ex finita dictæ poſſeſſionis locatione. Vt latiſſimè fuit probatum ſupra in probatione primi noſtri fundamenti huius noſtræ concluſionis, quod & elegantiſſimè quoque docuit Berous in conſilio 102. numero quinquageſimoſeptimo, verſiculo, tertiò reſpondeo. & in conſilio 116. numero nono. Ad quod ſummoperè facit id, quod ipſemet Berous in dicto conſilio 116. numero decimo, his præciſis verbis docuit, dicens. Ex his infertur, quòd ſimplex negotiorum
72 geſtor, † immo Procurator, qui ſimplex mandatum haberet exigendi, & recipiendi Canones a conductoribus, & emphiteotis: niſi etiam ab illis, qui ob non ſolutum Canonem a iure ſuo cecidiſſent: non diceretur Eccleſię præiudicare, neque ius caducitatis remittere argumentum eorum, quæ habentur per Innocentium in capitulo in cauſis, extra de officio delegat. & per Pau. de Caſtro in l. prima. ff. de iudic. in repet. circa finem. Vbi volunt Procuratorem nō poſſe ſine mandato ſpeciali prorogare. & faciunt ea, quæ habentur in l. mandato generali. ibiq; Bart. ff. de Procuratoribus. & per Innocentium in capitulo cum olim. extra de offic. deleg. & habentur in l. ſi conſentit. §. videamus. & ibi Bar. ff. quibus modis pig. vel hipoth. ſoluitur. Vbi habetur, ꝙ Procurator non poterit ius Domini remittere, niſi habeat ſpeciale mandatum, vel cum libera, vt ibi. Nec denique obſtare veritati noſtræ concluſionis, & reſponſionis factæ ad dictā primam obiectionem, illud quod pro parte aduerſariorum obijcitur contra Monaſterium, videlicet. Quòd poſt mortem vltimi emphiteotæ Monaſterium ipſum per manum ſui enconomi, ſeu Procuratoris dictas penſiones ſine reſeruatione aliorum iurium ſuorum, ſeu ſine proteſtatione receperit: ex quibus videbatur fuiſſe tacitè confirmatam locationem finitam, vel renouatam ab ipſo Monaſterio, ſeu Eccleſia collegiata. Non (inquam) obſtare hoc poterit noſtræ veræ ſententiæ: nam huic obie-

ctioni (vltra supra allatas responsiones)tripliciter satisfaciemus, & primò dicendo, quòd talis simplex receptio pensionis, tunc solum (forsan) obtineret vicem renouationis, quando Ecclesia collegiata, & collegialiter præcedente tractatu ad hoc necessario (vt supra probauimus) recepisset solutionem pensionum scienter post notitiam vltimi emphiteotæ, & locationis emphiteoticæ finitæ, & deuolutionis insimul ipso iure incursæ dictæ rei emphiteoticæ ad ipsum Monasterium ab hæredibus vltimi emphiteotæ. Nam aliàs dictæ pensionis receptio non obstabit dicto Monasterio (de quo latius supra diximus) quod etiam elicitur elegantissimè ex capitulo primo. Quo tempore mil. & ibi per Bald. & glo. quos refert, & sequitur Berous in suo consilio 102. numero quinquagesimosexto, versiculo secundo respondeo, addens, quòd ad hoc ipsum probandum faciunt notata per Bal. Dynum, & Imo. in l. Meuius. §. duobus. ff. de legat. secundo, & per Specul. in titu. de locato. §. nunc vero aliqua. versiculo vigesimoquarto quæritur. & per Alexan. in consilio decimoquatto. At quoniam in casu nostro non fuit legitimè probatum hucusque: neque probari poterit vllo tempore dictum Monasteriũ collegialiter sciuisse in receptione Canonis facta per manum sui Prælati, vel Procuratoris finitam tunc temporis, vel antea emphiteoticã huiusmodi locationem, eo magis, cum in dubio de iure præ-
73 sumatur † ignorantia, vt apertissimus docuit textus, in l. verius. ff. de probation. & in l. fina. ff. pro suo. stante cõtinuo ferè motu Monachorum a dicto Monasterio per solitas mutationes eorum. Quod & rursus mirificè, ac apertè docuit ipsemet Berous in sæpe citato consilio 116. numero octauo, addens hoc ipsum esse dicendum, si Prælatus Ecclesiæ postea pensiones simpliciter recipiens, de illarum receptione per scripturam appareret. Nam non propter hoc, inquit, renouationi necessariò faciendæ de iure fuisse satisfactum. Neque ius caducitatis ex non petita renouatione proueniens fuisse remissum videretur. Cum solemnitas
74 † scripturæ ad renouationem faciendam sit necessaria: quamuis secus contingat in caducitate ex non soluto Canone proueniente, quæ tacitè ex receptione futuri Canonis postea facta censeretur remissa: vt habetur per glo. & Doctores in capitulo potuit. extra de locato. Nisi (vt diximus) receptio dicti Canonis fuisset facta cum protestatione, quòd nolit renunciare iuri sibi acquisito ex præterita solutione Canonis non facta: vel alia quacunque causa, vel colore, quem prætendere aliquando posset contra ipsum emphiteotam. Nec præsenti nostræ responsioni factæ ad dictam primam obiectionem poterit aduersari textus ibi cita-

citatus in l. item quæritur. §. quo
75 impleto † ff. locati. cum ibi non loquatur in casu nostro, & a diuersis non fiat illatio: Nam apertissimè elicitur agi de simplici locatione annali, per quã nullum transferri dominium vtile, vel directum propriè sumptum per se patet; etsi nudum ius vtendi tali re locata per annum transferatur; de cuius contractus renouationis essentia nõ requiritur a iure expressus consensus, mediãte aliqua scriptura Authentica hoc protestante contrahentium, ac per consequens nec Capituli collegiatæ Ecclesiæ collegialiter congregatæ, vt probauimus requiri in casu nostro. Nec tantum præiudicium generatur *Domino* rei locatæ per annum ex renouatione huiusmodi annalis locationis, sicut per renouationem locationis rei emphiteoticæ iam finitæ: quod ex contextu verborum dictæ l. item quæritur. §. quo *impleto*. quàm facillimè comprehenditur, & cõmuniter a Doctoribus passim edocetur. Nam Baldus in dicto §. quo impleto, columna secunda, versiculo quarto hic quid in emphiteosi; dixit, quòd etsi de consuetudine scriptura de essen-
76 tia † contractus emphiteotici non requiratur, Tamen ex patientia Prælati, & Capituli ipsum emphiteotam perseuerare in locatione bonorum emphiteoticorum finita locatione, non intelligitur fuisse renouatam huiusmodi locationem; quia ibi agitur de vtili dominio transferendo, & sic non de modico præiudicio. Idem docuit Alexan. in consilio 76. volumine quinto, & rursus in consilio decimoseptimo, columna tertia, volumine quarto, expresse asserens tacitam reconductionem non habere locum in emphiteosi. Idem docuit Romanus in consilio 103. versicu. Viso de quo aliqua paulò post. Idem docuit Mattheus de Afflicto (noster compatriota) in decisione 375. numero sexto, & septimo. Vbi & Vrsillus in addit. numero quinto, & sexto. Idem docuit Iason in l. secunda, numero 130. C. de iure emphit. dicens hanc esse communem opinionem. Idem docuit Decius in consilio 328. incipiente. In casu proposito. numero primo, sequens Bald. in dicto §. quo impleto. Idem docuit expressissimè Ioannes Andreas in regula, Is qui tacet. de regulis iuris in sexto, in articulo tertio, asserẽs non sufficere taciturnitatem, & patientiam singulorum de Capitulo. Idem docuit Azo in sua summa in rubrica. C. de sacrosan. Eccles. Idem docuit Specul. in libro quarto, titulo de emphiteosi. §. nunc aliqua. numero quarto, versiculo quartò quæritur. assignans ibi omnes differentias inter locationem simplicem, & emphiteosim. Qui ibidem versiculo quintò quæritur. concludit scripturam non esse de essentia istius contractus, sed benè consensus Domini directi, & em-

phiteotæ: de quo tamen consensu (loquens in casu nostro, scilicet in Ecclesia collegiata) ibidem ipse Speculator numero trigesimoseptimo, versiculo vigesimosexto quæritur, idipsum docuit, asserens, quòd si Ecclesia
77 receperit pēsionem solitam † ab emphiteota postquam cecidisset in commissum non priuabitur iure illum expellendi si sine consensu Capituli ipse Prælatus ipsam recepisset: & idem dicit, si affuisset talis consensus Capituli, si dictum Capitulum ignorasset illum cecidisse in commissum, vel recepisset dictam pensionem cum protestatione: etsi sufficiat solus consensus Prælati, quando eius Ecclesia non esset collegiata: nisi & ipse similiter ignorasset dictam emphiteoticam possessionem cecidisse in commissum: vt ibi addidit Speculator numero trigesimoquinto, versiculo vigesimoquartò quæritur. Idem probatur ex alia differentia, quæ reperitur inter contractum simplicis locationis annalis, & locationis emphiteoticæ. Nam si emphiteota elapso termino locationis sibi factæ (nisi pactum expressum initum fuisset inter ipsum, & Dominum directum) non petierit statim locationem ipsam renouari, postea petere illam nō poterit: immo si Ecclesia vellet,
78 quòd renouatio † haberet locum, illa expressè fieri deberet: cùm a iure ipsa statuta fuerit in fauorē Ecclesię, prout etiam docuit Decius in consilio 329. numero 1. asserendo hanc esse communem Doctorum sententiam in capitulo primo, extra de præcarijs. Quapropter secundum hanc sententiam posset limitari id, quod docuit textus in l. ne cui. & l. sequenti. C. de locato, & conducto. Vbi habetur, quòd directus Dominus non tenetur locare eidem conductori post finitam locationem: nisi ad hoc per speciale pactum se astrinxisset: etsi ibidem Bald. dixerit, quòd lex ista sit valde notanda pro contractibus emphiteoticis, in quibus promittitur renouatio, & assignans rationem huius dicti, addidit dicēs, alteri enim de iure concedi non potest, quod renouandum est priori locanti, vel eius successoribus: & quòd hoc summopere sit memoriæ retinendum, cum sit quotidianum, & verum maximè in emphiteoticis, & feudalibus propter ius reale, quod pacta præcisa tuentur. Nam ex perseuerantia emphiteotæ in locatione post tempus locationis finitum, non censetur facta renouatio locationis: (prout fuit non semel probatum in prę adductis hucusque in probationem præsentis responsionis per nos factæ primæ obiectionis auctoritate Doctorum) inter quos fuit recensitus Berous in consil. 119. numero tertio, sequens Baldum in l. vnica. quæstione vndecima, C. quando non peten. part. & hæc allata sufficiant in fauorem nostræ

nostræ responsionis suprascriptę. Ad id quod secundo loco obijciebatur contra nostram veram decisionem asserendo, quòd propter diuturnitatem temporis debeat præsumi affuisse solemnitatem de iure requisitam in renouatione locationis factæ a dicto Monasterio hæredi vltimi emphiteotæ mortui, propter cuius mortem extincta fuerat locatio facta a Monasterio ipsi primo emphiteotæ locanti ad tertiam generationem. Respondemus ergo huic obiectioni modis dicendo. Primò per diuturnitatem temporis non præsumi solemnitatem requisitam in re magni momenti (prout est in casu nostro.) Cum inde ipsa Ecclesia collegiata dicti Monasterij priuaretur solutione Laudemij, in casu, quo vellet dictam locationē finitam renouare & secundo. Necnon quoniam ipsum Monasterium posset de iure dictam possessionem emphiteoticam, sic ad se reuer-
79 sam, seu deuolutam † sibi retinere in casu paupertatis incursæ, prout docuit Rodohanus in tractat. de rebus non alienandis, folio 247. numero decimoseptimo, versiculo sed videtur. Quapropter patet, quòd in his, & similibus casibus ipsa Ecclesia collegiata iniustè priuaretur indè vtili dominio sibi de iure acquisito: & quòd leges & iura in contrarium citata in casu nostro locum non habeant, nec loquantur in terminis præsentis nostræ quæstionis: & quòd hæc nostra responsio sit verissima, probatur duplici medio. Primo enim per textum apertissimum in Clementina prima, §. si quis autem ibi. [Nec ex concessione ipsius reci-
80 pientis † ius aliquod acquiratur.] de rebus Ecclesię non alienandis. Vbi Glo. docuit contractum huiusmodi non valere: Si ergo huiusmodi contractus a iure reprobatur, cum addita declaratione, quòd indè nullum ius contrahentibus præstandum sit: Inde sequitur diuturnitatem temporis nullo pacto posse dare illi validitatem, ac virtutem: cum huiusmodi pœna sit perpetua, vt docuit ibidem Glo. in versiculo pœnam. dicens huiusmodi pęnam esse de sui natura perpetuā: cum ibi non adijciatur tempus, stante regula illa optima in capitulo non firmatur. de regu. iur in sexto, vbi dicitur. [Non firmatur
81 † tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.] Quapropter meritò Cardin. Zabarella in dicta Clementina prima, columna vndecima, versiculo vndecimò quærens. sequens Genze. & Matth. ibidem, dixit, quòd ex tali concessione, seu locatione rei Ecclesiasticæ factæ ad vitam
82 † alicuius, vel in perpetuum: a Prælatis sine expresso consensu Capituli, non pręstetur causa pręscribendi ex tali titulo, stante tali iuris prohibitione, etiam si contrahens cum Prælato credidisset affuisse in tali concessione consensum Capituli, cū dictus text. dicat non acquiri ius aliquod. Quapropter huiusmodi concessionis titulus habendus erit pro

non titulo, vt in l.nec vllam. §. 1. ff. de petit. hæred. & clarius in c. 2. §. contractus. de reb. non alien. in sexto. Vbi hæc habentur, videlicet. [Contractus autem omnes iuramenti pœnæ, vel etiam alterius cuiuslibet firmitatis adiectione (quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis sequutum fuerit, decernimus adeo iuribus carere, vt nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent.] hæc ibi. Vbi glo. in versic. præscribendi. dicit esse speciale in alienatione rerum Ecclesiasticarum prohibita: cum alias ex glo. fin. in c. si diligenti. extra de præscript. tradens hanc peroptimam regulam, dixit, quod
83 quando aliqua† de iure communi non possint possideri ab eo, qui obijcit præscriptionem; quantumcunque habeat bonam fidem, non præscribit: quia præscriptio ius creatu auocat, nouũ autem ius non creat, vt in capitulo contra morem. distin. 100. sic ius decimarum non cadit in laicum, & ideo nulla valet ibi præscriptio, vt in c. vltimo, 16. q. 1. & ratio assignata a dicta glo. in principio est, quia ex solo cursu temporis ius non constituitur, sicut nom tollitur. vt in l. obligationum. §. placet. ff. de act. & oblig. Quapropter dicta singularis glo. inter alia quamplurima exẽpla, quæ subintulit, dixit sic in Monasterio, si Monachi nollent subesse Episcopo, quia allegarent præscriptionem, (cum de iure communi subiectionem euitare non possent) oporteret eos ostendere titulum, ex quo habuissent causam præscribendi. Cum ergo in casu nostro, a iure communi vtroque sit prohibita locatio emphiteoticæ possessionis Ecclesiæ, collegiatę Prælatis eius sine expresso consensu ipsius Ecclesiæ cum decreto irritante: indè apertissimè sequitur, quòd huiusmodi locatio non possit tueri, vel legitimari per diuturnitatem temporis, seu præscriptionem cuiuscunque temporis: cum huiusmodi locatio de iure nullam tribuat præscribendi causam, nec titulum: quoniam sacri Canones in capitulo si diligenti, & capitulo finali. extra de præscript. statuerint nullum ius tribui possidenti aliquid pręscriptio longissimi tẽ-
84 poris cuiuscunque,† nisi in toto præscriptionis tempore duo insimul concurrerint, videlicet, Titulus & bona fides: ita quòd vno decedente, aliud non sufficiat ad ius nouum acquirendum pręscribenti per præscriptionem: vt communiter Doctores docuerunt in dictis iuribus, & alibi quoque sæpissimè. Cum ergo in hærede vltimi emphiteotæ volente præscribere contra Monasterium desit iustus titulus approbatus a iure, nihil prodesse patet, sibi in nouo iure acquirendo solus tacitus, vel expressus Prælati dicti Monasterij consẽsus, nisi insimul affuisset expressus consensus capitulariter Collegij dicti Monasterij scietis dictum caducitatem in tali tacita

reno-

renouatione locationis prætensæ sibi facta per receptionem Canonis nonnullorum post mortem vltimi emphiteotæ, ac per consequens post finitam locationem primam, & vtile ius ipsius possessionis emphiteoticæ reuersum ad ipsum Monasterium, cum ex tali renouatione facta tacitè per solum Prælatum maximum præiudicium inferatur dictæ Ecclesiæ collegiatæ; vt fuit probatum: & quòd quando agitur de magno præiudicio, sola tẽporis diuturnitas non sufficiat ad concedendum iustum titulum, seu legitimum dominiũ idipsum probatur per textum in l. inuitum. ff. de seruit. vrb. præd. & in l. in eo. §. fin. ff. de ritu nupt. vbi habetur secundum Socinum in regula 391. quòd taciturnitas quo ad alicuius iuris diminutionẽ, seu actionis sibi competẽtis sublationem pro consensu non habetur. Probatur & secundò Doctorum auctoritate. Nã ex Canonistis Ioannes And. in c. 2. col. 2. in verf. causam. de reb. Eccles. non alien. in sexto. dixit, quòd in huiusmodi præscriptionibus requiritur titulus: cum nedum præsumptio, sed etiam ius cõmune sit contra præscribentem: quoniam Ecclesiæ, & earum res debent esse liberæ, vt in c. nouerint. 10. q. 1. Idem ad verbum docuit Geminianus ibidem. §. contractus. verf. sed quare isto casu requiritur titulus, etsi ipse Dominicus subdat in fi. dicti §. contractus. verf. Glo. in versic. præscribendi ad concordiam reuocando, sententiam Tancred. quam ponit Bart. in quæstione venerali. nu. 59. dicens, quòd qui emit a solo Prelato si habuerit bonam fidem, præscribit: & sententiam Hug. & Damas. dicentium non præscribere: ipse Geminianus (inquam) vbi supra, sequens Ioan. And. ibidem in fin. dicit, quòd volens præscribere si erraret solum in iure: vt quia putabat solum Prælatũ sine Capitulo posse alienare: quòd tunc non præscribit, & quòd ita procedat dictum Hug. & Damas. Aut errat in facto: vt quia putabat Prælatum habere cõsensum Capituli, & nõ habebat, & quòd tũc præscribat: & quòd ita procedat dictũ Ber. & hanc solutionem ponit in simili glo. in c. Apostolicæ. de donat. & in c. 2. extra de his, quę fi. a Pręlat. Idem docuit Pan. in d. c. Apostolicæ. super glo. in verf. præscriptionem, asserens, quòd titulus
85 † etiam putatiuus, & coloratus non prodest ad præscriptionem complendam, vbi ius resistit, licet præscribens erret in iure, & in consi. 179. nu. 5. Idipsum rursus Ioan. And. in regu. is qui tacet. in tertia quæstione. De regu. iur. in sexto. hanc nostram ad verbum pertractans quæstionem, se subscripsit nostræ respõsioni pręsenti. Idem docuit Dynus in eadem regula, Is qui tacet. in vers. & ideo solent aliqui dicere: asserens, quòd vbi tractatur de aliquo obligando, taciturnitas non operatur cõsensum. vt in l. filiusfamilias. §. inuitus. ff. de Procurat. Idem perpulchrè docuit Antonius Corsetus in suis singulari-

 bus,

85 bus, in versic. taciturnitas. † Ad hoc ipsum probandum auctoritas Panormitani, qui idipsum repetens in c. 1. not. 1. extra de his, quæ fi. a Prӕl. sine cons. Cap. sequensque Feder. de Senis in consil. suo 51. asseruit, quòd etsi Prӕlatus in concessione rei modicæ posset sine consensu Capituli rem suæ Ecclesiæ alienare: non autem rem magnam, quia requirentur omnes solẽnitates requisitę: vt est tractatus, & consensus expressus Capituli: quod & repetens in c. 2. col. 2. in vers. ex quo habes, extra eo. dixit quòd doctrina glo. Innocentij, & Host. sit semper notanda, cum ex illa habeamus, ꝙ vbi fieret concessio magnæ rei etiam ad tempus, debet interuenire expressus consensus Capituli:
87 & quòd solemnitas † non pręsumatur solú ex diuturnitate temporis, nisi alia præsumptio comitetur, docuit ipsemet Pan. in c. Albericus. col. pen. extra de testibus. Antonius de Butrio in cap. peruenit. col. 22. de cẽsibus. Imo. in c. si diligenti. col. pen. in fi. & col. sequenti. extra de præscript. & in l. 1. §. fin. col. 2. in fi. ff. de aqua plu. arcen. Idem prorsus docuit Felinus in c. sicut. nu. 30. vers. vide omnino Bart. in disput. incip. Mulier habens magnum patrimonium. extra de sent. & re iudic. Nam postquam ibidem. nu. 26. tradidisset regulam dicens, ꝙ solemnitas non præsumatur, nisi probetur, & subdiderit in numero 29. hanc regulam fallere propter diuturnitatem temporis: in dicto tamen num. 30. concludit istud intelligi iuxta Bar. quando agatur de paruo præiudicio, secus si de magno: quod & ipsemet Felinus ibidem. nu. 34. repetijt, dicens, quòd regula suprascripta fallat quoque in actu modici pręiudicij facto a viro prouido: quia tunc præsumetur pro solemnitate extrinseca, sed ipsemet Felinus ibidem. nu. 33. in vers. bene fateor, concludit, quòd quando consensus esset requirẽdus a principio a tali persona; cum qua nõ fuit sequuta diuturna obseruantia actus, vt patet contingere in casu nostro propter ferè annuales mutationes Prælatorum, Procuratorum, & Monachorum dicti Monasterij (de quo est sermo) neque aliqua continuata eius notitia: tunc non esset inducta præsumptio, quòd illa persona consentisset, quia cessat dicta ratio, vt elegantissimè quoque docuit Alex. in suo consi. 373. incip. Viso themate suprascripto. circa fine,
88 dicens, quòd si Episcopus † iurauit non alienare inconsulto Romano Pontifice, & reperiatur facta alienatio, quæ de licentia Papæ nihil exprimit: certè ex diuturnitate temporis non præsumitur dicta solemnitas: cum non constet verè, vel præsumptiuè Papam habuisse scientiam dicti contractus secundum ipsum: & addit ibi Felinus dicens, de hac decisione nunquam obliuiscaris. hęc omnia ibi Felinus, qui & alia his similia rursus docuit in capitulo illud. extra de præsumpt. quod & repetijt in capitulo Albericus. extra de testibus.

dicens

dicens præsumi solemnitatem ex diuturnitate temporis, quando agitur de modico præiudicio, & quòd in alienatione rei modicæ solū non requiratur consensus expressus, vt in c.1.nu.13.de his, qui feu.dare poss. Idem docuit Prępositus, seu Cardin. Alex. in d.c.1.

Idipsum docuerūt & infrascripti Doctores Legistæ. Nam Bart. in l.1.§.fi.nu.7. in vers. solue.ff.de aqua plu.arcen.& in l. pen. nu.2. vers. quæro quid volo. C. communi diuid. vbi expressè dixit dicta iura nō habere locum vbi agitur de
89 magno præiudicio, quia tūc † nō præsumeretur titulus, quod & rursus confirmauit in sua quæst. disput.incip. Mulier habēs magnū patrimonium, quod & repetijt ipsemet Bar.in l.cum de in rem verso.nu.5.ff.de vsur. sequens Glo.in l.pen. C. communi diuid. dicentem, quòd diuisio præsumitur ex patiētia longi temporis, quia est modici præiudicij: sed venditio, seu concessio simplex proprietatis non præsumitur, quia est magni præiudicij. Idem docuit rursus ipse Bar.in l.seruitutes. col. 1. ff. de seruitut. Idem docuit Bald. in l.pen.nu.3. & 4. C.de communi diuid. amplectendo dictā sententiam Bart.ibidem, etsi limitet id, quod dictus Panorm. addiderat de duobus fratribus, qui per decem, vel viginti annos diuisim aliqua bona paterna possederat, si non posit probari diuisio facta per aliquem contractum solemnem: tamē solemnitas diuisionis præsumitur secundum Bart. ibi, si quis eorū diuisim soluisset onera pro sua portione: hoc ergo dictū Bal. ibi limitauit, dicens hoc esse verū, si partes huiusmodi taliter diuisim à dictis fratribus sint æquales, secus si fuerint inæquales. Idem rursus, quod respōdimus dictæ obiectioni, confirmauit idem Bal.in l.cum non solum, §.non autem licentia. C. de bonis quæ liber. asseuerans ex illo textu elici argumētum, ꝙ in alienatione rerum Ecclesiasticarum, & dotaliū necessaria sit solemnitas, vt in l.si fundus sit sterilis. ff. de rebus eorum. Idem repetijt Bald.in dicta l.cum de in rem verso.col.1. Idē docuit ad verbum Paul. de Castr. in dicta l.pen.nu.3. asseuerans, ꝙ Doctores hoc ipsum docuerint: vnde ipse ibi concludit, ꝙ si quis possedit lōgo tempore rem meā, me sciente, & patiente: & ego vellem modo agere rei vendicatione, si ille dixerit illam à me emisse, nec inferat aliā probationem, nō ideo talis vēditio probaretur, cum inde mihi oriretur maximū prę iudiciū, si taliter perde-
90 rem dñium: vnde patientia, † & scientia mea nec operabitur consensum, nec pręsumptionē tituli. hæc Paul. qui idipsum docuit ad verbū in l. filiusfamilias.nu.3. C. de petit.hæred.& in l.qui aliena. nu.4.ff.de acq.hæred. Idē docuit Alex. in d.l. qui in aliena. nu.11. vers. vel responde, prout sequens Bart.in d.q.incip. Mulier habēs. & in cons.179.nu.5.& seq. vol.6. & in cons.12.nu.7.vol.4.& in cōsil.218.nu.5. & 10. & sequen.vol. vbi latè de hac materia pertractat. & in cons.11.col. fina.vol.4.

& con-

& consil. 1. colum. 11. volum. 5. & in consi. 94. nu. 6. & sequen. vol. 7. vbi loquitur de quodam instrumento venditionis cõfecto annis quinquaginta duobus tunc elapsis: concludens ex eo tempore nõ presumi solemnitatem, quod etiã dixit in dicto consil. 218. nu. 10. & in consil. 9. vol. 3. citans Panor. in c. ea noscitur. extra de his, quæ fiunt à Prelat. quos citauit, ac sequutus fuit Afflictus noster in decis. 345. nu. 5. dicens non præsumi, quando altera pars negat interfuisse in solemnitate substantiali, quę respicit iustitiam tituli, quia tunc nõ præsumitur ex diuturnitate. Idem docuit Craue. de antiquit. par. 3. in princ. nu. 22. & seq. post Alex. & Dec. vbi supra, & alios per eos allegatos. Idem Brunus in tract. de forma, & solemnitate artis. de probationibus, & præsumptionibus formę, & solẽnitatis, col. 9. vers. vndecimò est aduertendum. vbi dicit formam siue solemnitatem essentialẽ nunquam pręsumi: quia sic esset pręsumere ipsum factũ, nõ solemnitatem facti: ꝙ autem huiusmodi solemnitates requisitę ante alienationes rerum Ecclesiasticarũ sint de substantia actus, seu contractus, latissimè docuimus in nostro tract. extensionum legum pœnalium, & correctoriarum. Idem docuit apertissimis documentis Grãmaticus (noster compatriota) in decis. 64. per totum. Idem docuit Fulgos. in l. 1. colum. pen. C. qui admitti. Idem Socinus in cons. 254. col. 2. Idem Curtius in cons. 87. col. 2. Idem rursus Bald. in tract. pręscrip. in 3. par. nu. 47. Idem Florianus in l. seruitutes. colum. fin. ff. de seruitu. Idem Ang. Aret. in § ęque. col. 6. institu. Idẽ docuit Ias. in l. 1. col. 5. C. qui admitti. & ibi Decius in tertia lectura, col. 8. & iterum Ias. in dicta l. qui in aliena. col. 7. nu. 46. & 47. sequens Bart. & Paul. de Cast. vbi supra, etsi re vera tam obscurè ipse Iason ibi procedat, quod vix queat percipi, quæ sit ipsius sententia: licèt addat, ꝙ hanc Bart. sentẽtiã amplexatus fuerit Chrysostomus de Castello in d. l. qui in aliena. Nõ negamus ipsum Iasonem ad literã idipsum docuisse in l. 1. nu. 66. versi. idem practicare. C. de iure emphit. & in l. 1. col. 5. versic. quartò limita. C. qui admitti. post Alex. & Fulgos. ibi per eundem citatos. Idem rursus ipsemet Ias. in consil. 148. nu. 7. & seq. colum. 4. & in consil. 176. col. pen. vol. 2. in cons. 140. col. penul. vol. 4. Idem docuit Socinus iun. in cons. 16. nu. 10. & 12. volum. 1. & clariùs in cons. 16. nu. 12. vol. 2. Matthęus de Afflict. in decis. 345. nu. 5. & 6. Idem docuit Natta in consil. 162. nu. 29. vbi nu. 24. post Alex. in dicta l. qui in aliena. dicit prędictam pręsumptionem militare in solẽnitate formali extrinseca: secus in solemnitate substantiali. Et ratio huiusmodi sententię nostrę innixę Doctorũ auctoritatibus redditur à Cacherano in decisione Pedemont. 173. nume. 5. quoniam pręsumptio ex diuturnitate temporis nulla erit, nisi probata scientia, & patientia eius, de cuius pręiudicio agitur,

vt

vt docuit Roland. à Valle in consil. 2. nu. 137. post Bald. Alexand. Barbat. Iasonem, & alios ibi ab ipso citati, & Dec. in consil. 409. vers. ex aduerso. nu. 14. eo magis, quòd Iason citatus a Cacherano, vbi supra, nu. 8. vers. concludens, doceat antiquitatem, secundum communem opinionem esse centum annorum: si ergo cētum annorum, inde sequitur in casu nostro non posse præsumi solemnitatem interfuisse, cum non fluxerint centum anni à die mortis vltimi emphiteotæ, & sic a die taciteę locationis præsumptæ in persona succedenti immediatè ipsi vltimo emphiteotæ. Idem latissimè docuit dictus Cacheranus in dic. decis. Pedemon. 173. per totum, sed præcipuè in vers. quibus non obstantibus, sequens Bartol. in dicta quæst. mulier habens amplum patrimonium, col. fin. in principio. Ad hoc accedit, quòd huiusmodi diuturnitas temporis possessionis dictorum bonorum emphiteoticorum post finitam tertiam generationem, ac per cōsequēs post finitam locationem nō facit præsumere verum titulum, & legitimam præscriptionem in casu nostro. Nam regula est, ꝙ vbi agitur de graui præiudicio ex diuturnitate temporis, titulus non pręsumitur, vt latissimè per supra allata fuit probatum.

Ex his ergo patuit, quomodo sint intelligenda iura, & Doctorū sententiæ in contrarium allatæ, nempè per diuturnitatē temporis alienationis præsumi in celebrāda alienatione ipsa interfuisse omnia, quæ a iure requiruntur de solemnitate actus exercendi, scilicet quādo agitur de paruo pręiudicio tertij, non autem quando de magno; cum aliàs sibimet ipsis aduersarentur, quod de tantis Doctoribus nō est suspicandum: eo magis, quòd tempus non sit modus tollendæ, vel inducendæ obligationis, vt docuit text. in l. obligationum ferè, §. placet. ff. de actionib. & oblig. & ibi per Doctores, & per Glos. in l. cum de in rem verso. vers. longo. ff. de vsuris.

Et quamuis quidā Doctor Florianus aliquo pacto nixus fuerit nostram hanc tot Doct. & legum oraculis fulcitam responsionē labefactare, infrascriptis fucatis, & non veris rationibus: Nihilominus (vt veritas ipsius magis, magisque elucesceret) ipsis respondere operępretium duximus breuiter. Dicebat enim, ꝙ ipsi obstaret doctrina infrascriptorū Doctorum, & obseruantia ritus Florentinæ Curiæ, videlicet: Quòd præsumatur solemnitas requisita etiā in re magni momenti, prout docuit Gabr. in consil. 88. nu. 18. multis deductis decisionib. Idem facit in cons. 82. nu. 30. lib. 2. post decisionem 315. nu. 2. lib. 1. & decis. 365. nu. 3. & seq. lib. 2. Vbi in specie de triginta annis, & solēnitate non enunciata per Cassiadorum decis. 5. tit. de Procurat. & nouissimè notat Rota in decisio. 179. nu. 1 par. 2. & quòd ita practicetur Florentię. Ad quod quàm facillima erit responsio (vltra supra per me allata) dicēdo primò huiusmodi impugnationi obstare tot

re tot supra allatæ sententiæ Doctorum: & secundò dicimus, quod dato, & non concesso, quod ita obseruetur Florentiæ in foro seculari, nunquam tamen concedendum erit hoc ipsum obseruari in foro Ecclesiastico, quando agitur de magno præiudicio faciendo Ecclesijs, vt in casu nostro: cùm in fauorē Ecclesiarum in casu nostro emanauerit constitutio Clementis Quinti, & habetur in Clement. 1. §. si quis autem. de rebus Ecclesiæ non alien. prout in principio nostræ responsionis latissimè probauimus. & in c. 2. §. contractus, de rebus Eccles. nō alien.

Ad tertiam oppositionē propositam respondendo breuiter, dicimus, quod stante verissima probatione eorū, quæ attulimus paulò ante in responsione ad secundam obiectionem, dicimus, quòd dicta propositio non militet contra decisionem nostram, eo quòd re vera potius ipsa ei famuletur, quàm cōtradicat: cum supponamus Capitulum dicti Monasterij non consentijsse capitulariter huiusmodi alienationi tacitè factæ per Prælatum, vel enconomum dicti Monasterij, ac per consequens non potuisse hoc ascribi dicti Capituli negligētiæ, sed potius Prælati, siue Procuratoris vecordiæ, quibus ex officio incumbebat vigilanter pertractare negotia Monasterij: si ergo ipsius Monasterij capitulariter ad culpam de iure imputari nō poterit, inde sequitur, quod dicta illorum negligentia nō debebit dicto Monasterio præiudicare in iure sibi acquisito ex dicta generatione finita, vt patet ad sensum, & latissimè fuit supra probatum.

Ad quartam obiectionem fundatam in ratihabitione tacita ipsius Capituli dicti Monasterij, post tacitam, seu prætensam renouationem locationis factā, quam facillimè respondendo dicimus, quòd dicta ratihabitio Capituli post locationem etiam expressè factam, & nullius virtutis: cum de forma, ac essentia ipsius renouationis, seu secundæ locationis sit dictus expressus consensus, vt latius ex prædictis patuit; quod & confirmari, ac probari conuincitur per text. in regu. non firmatur. de regul. iur. in sexto. vbi hęc habentur, videlicet: [Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.] & quòd talis subsequens ratihabitio ab initio non subsistat, & de iure validam non reddat, ac firmam ipsam renouationem dictæ præcedentis locationis (etiā si ipsa expressè facta fuisset pèr ipsum Capitulū) probatur apertissimè per argum. in c. auditis. ext. de elect. vbi Innocentius Tertius declarauit irritam, & nullam fuisse electionem factam in persona cuiusdam Clerici per minorem partē Capituli, licet post actum huiusmodi electionis superuenisset cōsensus aliquorum de Capitulo, ex quorum omniū numero potuisset dicta electio facta a maiori parte Capituli esse legitima: qui Innocentius Papa Tertius ad hoc ipsum confirmandum attulit hāc præcisam rationem, dicēs, quòd

ex post

ex post facto nequeat conualesce
91 re, † quod ab initio de iure non
valebat: & idcircò electio, quæ in
actu ipso electionis ipso iure erat
nulla, per subsequentem consen-
sum aliquorum, qui tali electio-
ni tunc non consenserant, non po
terat esse rata, & valida. Idem in
casu nostro, præcisè in c. cum vos.
extra de his, quæ fiunt a Prælat.
cùm dixerit, quòd in alienatio-
nibus rerum Ecclesiasticarũ mo-
dicarum factis à Prælatis sine con
sensu Capituli sufficiat superue-
niens ratihabitio Capituli: nõ au
tem in alijs maioris momenti (vt
est in casu nostro) & ita interpre-
tatus fuit ipse Innocentius Quar
tus, tex. in dicto cap. cum vos. vbi
dicitur, quòd alienatio rei Eccle
siasticæ temporalis facta a Præla-
to sine consensu expresso Capitu-
li erit valida, si postea ratificare-
tur per Capitulum. Vbi Panormi-
tanus in not. 2. refert, Doctores
intelligere hunc Canoné in con-
cessione facta ad tempus, cum in
alienatione perpetua non habeat
locum ratihabitio propter neces-
sitatem præcedentis tractatus, se-
cundum Innocentium, subdens,
ꝙ fauore Ecclesiæ poterit etiam
perpetua alienatio facta à Præ-
lat. sine expresso consensu Capitu
li ratihaberi per Capitulũ: dum-
modo tunc quando talis ratihabi
tio fit a Capitulo, seruentur om-
nia, quæ a principio fuerant ser-
uãda, scilicet tractatus & expres-
sus consensus (prout ipsemet Pa-
normit. superius dixerat) quod &
aliàs ipsemet dixerat in d. cap. 1.
col. 2. versicu. sed quæro nunquid.
extra de his, quæ fiunt a Prælat.
asserens talem alienationem non
esse ita irritam, quòd non possit
per Capitulum ratificari, & vt cla
rius doceret se intelligere prædi-
cta, dũmodo in ratificatione om
nia concurrerent necessaria de iu
re requisita: addidit dicens, quo-
niam etiam in ratihabitione po-
terit interuenire tractatus: quod
& Hostiens. videtur innuisse in
summa. titul. de his, quæ fiunt a
Prælat. sine consens. Cap. §. in qui-
bus requiritur consensus. in vers.
puto veriorem sententiam Laur.
& rursus in §. in quibus consil. in
vers. illud autem non est omitten
dum. Nam in dicto vers. puto ve-
riorẽ. ipse Host. dixit, quòd sicut
electio, in qua non est seruata for
ma, erit irrita, & non poterit ra-
tam habere ex post facto, vt in d.
c. auditis. ita & alienatio, quæ ip-
so iure esset irrita, ratificari non
poterit. Qui Host. etiam in dicto
vers. illud. & sequenti. Concludit,
quòd quando conceditur à Præla
to alicui aliquid ad tempus, & nõ
in perpetuum, sciente Capitulo,
& non contradicente, quòd suffi-
ciat: secus si ipso ignorante, etsi
possit talem cõcessionem Capitu-
lum ratam habere per consensum
subsequentẽ, vt in c. cum vos. ext.
de his, quę fiunt a Prelat. & ratio
huius sententiæ, secundum eundẽ
92 est, quia negotia, † quę de iure
ab initio possunt sortiri effectũ,
ratificari possunt, vt per multa iu
ra ibi per ipsum citata probauit.
Vide ergo ibi latius apud eum.
Idem docuit Rodohanus in tra-
ctatu de rebus Eccles. non alien.
fol.

fol.27.nu.33.& 34. citãdo ad hoc duas decisiones Rotæ sub titu.de reb.Eccles.non alien.etsi subdiderit, quòd tunc solum habebit locũ talis tacita renouatio per acceptionem Canonis nõ soluti, quan
93 do Capitulum cõcessisset † ei potestatem locandi de nouo (quod meritò nõ supponitur in casu nostro, cùm nõ interuenerit.) Idem apertissimè docuit Ant. de Butr. in dicto c. cum vos. quem citat, ac sequitur Rodohanus vbi supra. fol.182.addens, quòd quando lege cauetur, quòd actus non possit geri sine consensu talis personæ, vel Capituli: tunc huiusmodi cõsensus requiritur per modum solemnitatis, & sic pro forma: aliàs actus erit nullus, nisi in ipso actu interuenerit, vt docuit Bart. in l. Gallus,in princ.ff.de liber.& posthum. Idem confirmauit in casu nostro Imol. in dicto c.cum vos. vbi dixit, quòd cum exigitur consensus tertij pro solẽnitate actus, etiam non in fauorem illius, vel contrahentium: tunc actus nõ poterit ratificari per subsequentem consensum, nisi contrarium in iure reperiatur: & sic ipse Imol.intelligit text.in cap.cum dilectus. extra de iure patro. & dictum c. cum vos. quod & docuit quoque Rebuffus in suo compẽdio, tract. de alien.rer. Eccles.in vers.tertiò requiritur. Idem rursus apertiùs docuit Rodohanus in dicto tract. fol.183.nu.24. dicens, alienationem factam sine expresso consensu Capituli per ratihabitionem sequutã ipsius valere nõ ex tunc, scilicet ex tempore alienationis,
94 † sed ex nunc, idest ex tẽpore ratihabitionis. Ad hoc ipsum quoque probãdum accedit, quòd huiusmodi ratificatio prætensa est nullius valoris, cum de essentia ipsius (vt de iure valida sit) ipsa ratificatio debeat fieri tempore, quo dispositio fieri posset, aliàs corrueret ipso iure: & ratio est, quia extremum a quo non est habile, secundum Bart. in l.honorũ. ff.rem rat. hab. Corneus in consil.110.col.penul.litera M, vol.2. Dec.in l.contractus.& in l. semper, qui non prohibet. nu.15.16. & 17.ff.de reg.iur. Nam ipse Decius in ipso nu.15. vers.tertiò regula principalis.dixit, ꝙ vbi agitur de præiudicio tertij ratificatio fieri non potest: cum in præiudicium tertij non retrotrahat.
95 † argum. in l. si partem, §.fina.ff. supp.quemad.ser.amit.prout Bartolus conclusit in l.cum in debitum, §.si procurator.not.2. ff.rem rat.hab. August.Berous in consil. 277.incip.Tutor.in fi. Idem repetijt Decius vbi supra, num.16.di-
96 cens, quòd actus, qui debet † ratificari si validus nõ fuit, non poterit ratificari, prout not.docuit Petr.de Anchar.in consil.123.incip. Vnus ex Procuratoribus. & Bart. in l.quod obseruare. in prima oppos.ff.de officio Proconsulis. vbi inquit, ratificatio non potest fieri de actu nullo, ita ꝙ actus confirmetur a tempore, quando actus ille nulliter factus fuit: etsi actus nullus possit ratificari: ita quòd ex nunc valeat tempore ratificationis: cuius doctrinam sequutus fuit Alex.in consil.78. incip.

cip. Viso.col.pen. lib.3. aliàs col. pen.lib.5. Idem docuit Bal. in c. cum consuetudinis.nu.4. versicu. Item scias. extra de consuet. dicens, quòd in facti contra ius, vel iuris ordinem non habeat locum ratificatio, vtputa, si alienata est res Ecclesiæ non præcedente tractatu, vel alius actus, sit nullus ipso iure : nullus etiã erit aduenien te ratificatione eorũ, qui sunt de Capitulo, vt in c. auditis. extr. de elect. & ratio est, secundum eum: quoniam id, quod semel consum ptum est, ratificare non poterit. hæc sunt præcisa verba Bald. qui idipsum confirmans in l. executorem. colum.4. versi. sed si notarium. C. de execut. rei iud. dixit, quòd quando mandatum pro for ma à lege, vel statuto requiritur: tunc nõ sufficit ratificatio. Idem docuit Cagnolus in dicta l. semper, qui non prohibet. nu.20. vers. secundò limitatur. dicens, quòd tũc ratificatio sortietur suum ef-
97 fectum, quando ratificatio † fieret intra illud tempus, intra quod actus qui ratificatur, fieri potuisset, aliàs secus. per l. fin. ff. quis ordo in bo. poss. ser. & in l. bonorũ. ff. rem rat. hab. Idem docuit Cacheranus in sua Pedemont. decis. 119. num.24. dicens, Socinum in consil.77. nu.114. & seq. volum.1. post Bart. & Alex. docuisse, quòd ratificatio nunquam operetur, quã res non sunt integræ: & alia mutatio rei est facta (vt contingit in casu nostro) cùm supponatur, vt re vera est, quòd Prælatus, & economus iam receperint Canonem post transactum tempus locationis antiquæ iam finitæ, nullo interueniente expresso consensu Capituli dicti Monasterij, prout etiam docuit Alexan. in cons.78. num.10. vol.5. vbi post Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. ad l. Iul. de adulter. & alios Doctor. inibi per eum citatos, cõcludendo ait, quòd ratihabitio tũc retrotrahatur, quãdo res est integra & in eo statu, in quo erat, quando ab initio fuit gestus ille actus, qui ratificatur, aliàs non: quem refert, & sequitur Decius in cons.247. col. pen. versic. tertiò bene facit, & sequenti. & in cons.226. nu.6. Idem docuit Federicus de Senis in consil.179. dicens, quòd si concessio facta a Prælato cum consensu Capituli forsan esset nulla, quia debuisset interuenire Episcopi auctoritas: si superuenisset dictus episcopalis consensus, durante tali consensu Prelati, & Capituli, dicta locatio esset valida. Probatur & præsens nostra responsio ex hac irrefragabili ratione dicendo, quod cũ superius sæpissimè fuerit probatũ, quòd in alienationibus rerum Ecclesiasticarum, quæ perpetuæ appellantur (de quarum nostro est hæc, de qua est sermo, vt fuit probatum) requiratur necessariò expressus consensus Capituli, nec sufficiat tacitus, prout et docuit tex. in cap.1. extra de his, quæ fiunt à Prælat. sine consensu Capituli: vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet: [Irrita erit Episcoporum donatio, & venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ absq; collaudatione, & subscriptione Clericorum.] hæc ibi.

Ex

Ex quibus elicitur apertissimè, quod necessario requiratur in simili negotio cōsensus expressus tempore alienationis, & quòd non sufficeret simplex ratihabitio, quod & expressè, vltra præcitatos Doctores, docuit Albericus de Rosatis in regula, qui tacet. nu. 16. de regul. iur. in sexto. Idem docuit tex. iuncta Glo. in cap. 1. de rebus Eccles. alienan. vel non. & ibi per Doctores, & expressius per Panormitanum in dicto cap. 1. notab. 2. extra de his, quæ fiunt à Prælat. quod & Hostiens. ibidem docuit.

Ad quintam obiectionem, in qua dicebatur, quòd saltē ratione consuetudinis per huiusmodi tollerātiam dicti hæredis vltimi in dictis possessionibus emphiteoticis post tempus finitum, & receptionē Canonis videatur facta renouatio locationis dictarū possessionum à dicto Monasterio, quàmfacillima erit respōsio (Deo Optimo Maximo duce:) Nam etsi negetur hanc (vt prætenditur a parte contraria) vigere in dicto Monasterio consuetudinem, vt passim Prælatus solus, vel enconomus solus sine expresso consensu Capituli dicti Monasterij possit renouare locationes emphiteoticas: contra quam negatiuam oporteret partem aduersam probare affirmatiuam ei cōtrariam, vt omnis Doctorum Schola semper docuit: sed dato & non concesso, quòd talis consuetudo vigeat in Monasterio supradicto, adhuc asseueramus ipsam nō esse alicuius virtutis, ac nullum posse producere ex se legitimum effectum, cùm consuetudo præstans facultatem Prælato, vt irrequisito Capitulo suæ Ecclesiæ collegiatę possit alienare eius bona, sit nullius prorsus virtutis, vt diximus, & docuit apertissimus textus in c. cum causa. §. nos autem. extra de sent. & re iudic. Vbi Alexāder Tertius Papa infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet: [Nos autem considerantes, quòd licèt
98 vsus, vel consuetudinis † non minima sit auctoritas: nunquam tamen veritati, aut legi præiudicat, vobis & Ecclesiæ vestræ domū adiudicauimus supradictā.] hæc ibi. Idem habetur & adhuc apertius in c. 1. extra de consuet. vbi hæc habētur, videlicet: [Consuetudines, quæ in Ecclesijs grauamen inducere dignoscūtur, nostra nos decet consideratione remittere.] hæc ibi: Et quòd hæc consuetudo prætensa sit Ecclesijs pernitiosa, per superius allata luce meridiana clarius patuit, & latius infra ex Doctoribus statim recensendis apparebit. Nam idē ad verbum docuit Bal. in Authēt. Hoc ius porrectum. col. 3. nu. 18. vers. breuiter. C. de sacrosan. Ecclesijs. vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Breuiter sic dico.
99 Aut consuetudo disponit † super iure personarum: puta, quòd posset Prælatus irrequisito Capitulo alienare, & non valet ista consuetudo. Aut disponet super iure causæ: puta, quòd pro quacunque leui causa possit alienare, & donare: & similiter non valet. Aut disponit super iure solēnitatis, vel formæ, & tunc refert. Aut omissio

formæ

formæ potest esse damnosa Ecclesiæ, puta, omissio tractatus, & nō valet, vt in dicto cap. cum causam. in sui ratione. Aut omissio formæ non est damnosa Ecclesię, & tūc potest, vnde multa sunt de forma, quæ non sunt approbata à consuetudine, vt in c. nulli. extra de rebus Ecclesiæ alien. vel non. Vnde si consuetudo habet, quòd sufficiant singulares consensus cū expressione nominis singulorū: dummodo Ecclesiæ nō accrescat, nec decrescat aliquid, valet consuetudo. Hæc omnia Bal. qui rursus idipsum breuiori stilo confirmauit in cap. causam. in fine. ext. de iudic. his præcisis verbis vtēs, videlicet, Item scias, quòd in factis arduis (adde tu, vt in casu nostro) semper Capitulum indiget

100 consensu Prælati sui, † & Prælatus consensu Capituli: licèt bona, quæ tangunt statum Ecclesiæ sint diuisa secundum Ioannem, & alios in capitulo primo, extra de Procuratoribus. Idem breuiter Innocentius Quartus docuit in dicto capitulo cùm causa. his præcisis verbis vtens, videlicet: Consuetudo, quę erat, quòd venditiones factæ a Prælatis sine consensu Capituli valeant, non tenet, cùm grauamen inducat Ecclesijs, vt in cap. 1. extra de consuetud. Hæc ibi Innocentius qui idipsum repetit in cap. in dubijs. extra de renunc. dicēs renunciationem factam in manibus Prælati valere, nisi esset in Ecclesia magna, quia tunc requiritur etiā consensus Capituli, vltra consensum Prælati. hæc Innocentius, qui rursus idem asseruit latius, & clarius in rubric. de consuetud. columna secunda, versic. sed id ideo est, asserens, quòd consuetudo, quæ est in grauamen Ecclesiæ est nulla, & rursus ibidem colum. 3. in principio subdidit infrascripta præcisa verba, videlicet: Vel dicas & melius, quòd contra iu-

101 ra, & contra pręcepta venire † licet his, quibus licitum est nouam legem & specialem introducere contra illud ius, vel præceptum: similiter & nouam consuetudinem: sed si tale esset, quòd contra illud ius, vel pręceptum nō liceret sine peccato legem specialem statuere: sic nec consuetudinem. Et ad hoc, vt non peccet ille, qui contra ius, vel præceptum Domini Papæ facit: oportet, ꝙ ex aliqua iusta causa faciat, & volens similiter introducere consuetudinem, hoc faciat consentiente eo, qui fecit legem, vel potestatē habet condendi legem contra illud ius, vel mandatum. hæc Innocentius vbi supra. Cùm ergo per hucusque allata patuerit talem consuetudinem esse pernitiosam Ecclesijs, & introductam sine iusta causa, & a Prælatis, qui non possunt condere leges communes de directo aduersantes sacris Pontificijs constitutionibus: inde patuit ipsam consuetudinem esse nullius virtutis, ac per consequēs nullum legitimum actum posse introducere dictę collegiatæ Ecclesiæ. Quod & expressius docuit Rodohanus in tractatu de rebus Ecclesiæ non alienand. folio 158. numero 57. & sequens

Innocentium vbi supra, & rursus idem Rodohanus vbi supra. fol. 199.nu.10.& fol.204.nu.37.& fo. 157.nu.18. citans ac sequens Io. And.Host. & Calder. dicentes, q
102 consuetudo † non possit adimere solemnitatem.c.fine exceptione.12.q.2. Idem concludit Fel.in dicto cap.causam. col.2. nu.3. in fin. vers.& dicas his præcisis vtés verbis, videlicet: Et dicas, quòd in bonis diuisis, licèt casus sit arduus, non requiritur consensus, sed sufficit consiliũ. Vbi verò sunt communia, requiritur consensus. Hæc Felinus vbi supra, qui eadem repetens latius & apertius in dicto cap. cum causam. col.3. nu.2. vers. considera bene, dixit, quòd
103 cõsuetudo † alienandi sine consensu Capituli, etiam si sit immemorabilis initij, non erit valida: quia est expresse reprobata in dicto cap. cum causam. Quapropter Imol. in Clem.2. col.4. de rebus Eccles. non alien. simpliciter ibi transiens cum glo. ibi in vers. consentiente. dicit, quòd Prçlatus nõ præscribit potestatem alienandi sine Capitulo. Idem docuit expresse Hostiens. in summa, tit. de rebus Eccles. non alien.§. & quibus ex causis. vers. in rebus Monasteriorum alienandis. & Archid. in cap. In venditionibus. 17. q.4. Idem docuit Panorm. in d.c. cum causam. col. fina. vers. ad vnum reprehendens glosam ibidẽ dicen-
104 tem, quòd venditio † a solo Prçlato facta valida sit, si pretium probatur versum in vtilitatem Ecclesiæ saltem, si hoc habet consuetudo: addẽs ibidem ipse Panormitanus hoc ipsum non esse verum. Primò, quia non sufficit rem alienare in casu licito, nisi etiam seruetur solemnitas a iure introducta, vt apertissimè habetur in capitu. sine exceptione. 12. quæstio. 2. & ibi communiter per Doctor. & in cap. 1. de rebus Eccles. non alienan. in sexto, nec con
105 suetudo † poterit detrahere solẽnitati. Hec Panormitanus, vbi supra, qui Panormitanus ibidem rursus in colum. penult. in versic. nota bene hanc glos. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Nota bene hanc glo. dicti capituli cum causam. & post multa conclusit, quòd consuetudo non possit diminuere solemnitatem inductã in alienationibus rerum Ecclesiasticarum, prout etiam ibidem sentit Ioannes Andreas, dicens, hoc esse, quia hoc inducit grauamen Ecclesijs, ac per consequens illa esset contra libertatem Ecclesiæ. Quod & rursus idem Panormitanus docuit in dicto c.1. extra de consuetu. per totum, cuius sententiæ rursus se subscripsit Rodohanus in supradicto tracta. f.159.nu.63. & seq. & nu.80. vers. secundò fallit, afferens ad hoc ipsum probandum sententiam Hostiens. in c. nulli. de reb. Eccles. nõ alien. & in summa, eo. tit. §.3. vers. in rebus. & Archid. in c. in venditionibus. 12. q. 2. & in c. nemini. 16. q.7. vbi se remisit ad ea, quæ dixerat in dicto cap. in venditionibus: Addentes ipsi Doctores vbi supra, pro ratione huiusmodi decisionis: quia adhibere talem consensum possit esse, seu generare

re

te grauamē Ecclesijs collegiatis, cui malo intendit in dictis iuribus Sedes Apostolica occurrere.

Et hæc pauca de multis dicta pro decisione propositę quæstionis difficillimę sufficiant. Et talis est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Ordinis S. Benedicti de Obseruantia Congregationis Cassinensis, aliàs Sanctæ Iustinæ de Padua. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Feudum antiquum & paternum dicitur illud, quod acquisiuit aliquis ex ascendentibus pro se, & omnibus descendentibus filijs legitimis, & naturalibus.*

2 *Feudum nouissimè acquisitum cum clausula in inuestitura contenta, quòd in omnibus habendum sit pro antiquo & paterno, vel iure feudi antiqui, dicitur antiquum & paternum, & taliter infeudatus gaudebit in omnibus priuilegio feudi antiqui, & paterni.*

3 *Feudum dicitur gratiosa concessio.*

4 *Feudatarius quo ad quid comparetur vsufructuario alicuius possessionis.*

5 *Imperator non potest de iure auferre ius competens vni, & illud tradere alteri sine rationabili causa.*

6 *Feudum dicitur quidam contractus.*

7 *Principum rescripta, seu priuilegia sunt concedenda sine aliorum iniuria, & præiudicio.*

8 *Feudi antiqui in successione dari ius accrescendi asseritur, & luculentissimè probatur: & quid sit hoc ius accrescendi.*

9 *Nepos succedit in feudo antiquo patrui decedentis sine filijs legitimis, & naturalibus.*

10 *Datum communiter duobus ab Imperatore, pars vnius eorum decedentis sine filijs legitimis, & naturalibus, succrescit alteri consorti: & quòd hoc etiam locum habeat in feudis, probatur.*

11 *Principum beneficia, latissimè erunt interpretanda.*

12 *Absurdum est, et temerarium libertatem non augeri, sed astuta interpretatione domini coarctari.*

13 *Feudo, vel emphiteosi a Principe concessa datur ius accrescendi.*

14 *Vbi in iure feudorum non reperitur aliquod specialiter decisum contra ius commune, tunc standum erit decisioni iuris communis.*

15 *Feudum poterit appellari gratia.*

16 *Ius accrescendi habet locum in feudis à Principe concessis.*

17 *Ius accrescendi datur de iure feudorum.*

18 *Frater fratri in eius feudo succedat, et filius præmortui fratris patruo, si pereant non superstitibus legitimis filijs eorum.*

19 *Ius accrescendi regulariter non datur fratri superstiti per mortem alterius fratris, sine filijs legitimis & naturalibus in feudo nouo, & non paterno: & quare in feudo paterno detur.*

20 *Feudo nouo, & non paterno, quando detur etiam ius accrescendi.*

21 *Ius accrescendi in feudo antiquo datur, & quare.*

22 *Ius accrescendi, quomodo aliter magis propriè vocetur.*

23 Proximiores agnati in feudo antiquo, etsi non in feudo nouo semper præferũtur domino, & alijs agnatis, non extantibus filijs feudatariorum, etiam si essent in remotissimo gradu, dummodo sit de familia ipsorum.

24 Feudi paterni per alienationem feudum ipsum reuertitur ad agnatos, omisso domino directo, & consentiente alienationi, si nõ consentijssent agnati: & huius assertionis verissimæ quatuor redduntur rationes.

25 Frater confeudatarius extraneum, & non fratrem superstitem instituens in portione feudi sibi competente, priuabit illum hæredem tali portione: & idem dicitur de filio fratris (præmortui) superstite. & quare.

26 Agnato proximiori, quid dicere, ac probare sufficiat, vt possit succedere in feudo, aut in parte feudi, quã possederat in uita sua eius agnatus.

27 Ius accrescendi an dicatur legis, aut hominis.

28 Feudo antiquo, & nouo qui succedant.

29 Testator poterit prohibere filijs alienationem, etiam legitimæ eorum, ex causa rationabili: cũ talis prohibitio dicatur continere commodum & fauorem, non odium filiorum.

30 Prohibitio alienationis facta à testatore cum causa, dicitur consona iuri communi.

31 Barones prohibendo filijs alienationem vasallorum: eo ipso, quòd filij alienauerint, ipsi vasalli dicuntur liberati à talium filiorum seruitute, & quare.

32 Prohibitio legis, vbi concurrit cum prohibitione testatoris, etiam sine causa, esset valida, & quare.

33 Prohibitio alienationis facta à testatore incipiente à præcedenti prohibitione pura. Primò prohibẽdo res alienari, licèt postea subiungat futurũ subiunctiui: dicendo, etsi alienauerit, deueniat in talem: tunc talis prohibitio est valida, & alienatio facta contra talem prohibitionem erit ipso iure nulla.

34 Concessione in generali non veniunt, quæ quis verisimiliter non esset concessurus.

35 Dispositio nulla feudatarij nõ habentis filios legitimos in morte facta, erit valida in præiudicium domini directi, aut agnatorum eius, & quare.

36 Prohibitio alienandi facta à testatore siue tacitè, siuè expressè impedit dominij translationem, & quare.

37 Prohibitio hominis de alienando si concurrat cum legis prohibitione expressa, non poterit illud alienari etiam ex causa dotis, vel alia causa permissa a iure.

38 Alienationis prohibitæ appellatione, quæ de iure veniant.

39 Locatio fructuum feudalium facta per feudatarium, ad quod tempus se extendat.

40 Venditio censualis fructuum feudalium, seu illorũ obligatio cum obligatione etiam implicita, vt illa perseueret post mortem etiam feudatarij, dicitur alienatio à iure prohibita, & à testatore prohibente alienationem rei feudalis.

41 Feudum nemini licere in totum, vel in partem vendere, vel pignorare, vel quomodolibet distrahere etiam

etiam pro anima salute, sine permissione illius domini, ad quem de iure ipsum spectare dignoscitur, probatur.

42 *Agnatus proximior ipso iure succedit in feudo paterno, & si repudiauerit hæreditatem illius, feudo retento, non tenebitur ad debita feudatarij mortui, & quare.*

43 *Vsusfructus est pars dominij, quapropter feudum alienare prohibitus, nec eius partem poterit alienare. & quare.*

44 *Facultas vendendi feudum si alicui data est, is hipotecare illum non poterit.*

45 *Prohibitus vendere feudum non dicitur prohibitus vendere fructus ipsius pro tempore, quo apud eum erit res feudalis solum. & quare.*

46 *Feudatarius an de feudo possit disponere in sua morte.*

47 *Agnatus succedens in feudo paterno, repudiata hæreditate, non tenebitur satisfacere creditoribus ipsius feudatarij mortui, etiam legatarijs, cui ipse successit, & quare: nisi solum de fructibus anni illius, in quo mortuus fuit. & quare.*

48 *Agnatus proximior post mortem feudatarij alienantis feudum, poterit de iure reuocare ipsam alienationem: licèt filius non. & quare.*

49 *Testatoris nulla dispositio facta de antiquo feudo valet. & quare.*

50 *Hæres non poterit aliquis institui in re sibi de iure debita.*

51 *Vasallum, seu feudatarium posse disponere de feudo, ipsius conditionem faciendo meliorem, & etiam ordinationem onerosam, intelligitur de feudo nouo, & hæreditario non antiquo.*

52 *Feudum vel eius fructus non poterit grauari, vel aliàs obligari pro debitis feudatarij post mortem eius.*

53 *Repudiatio feudi antiqui facta a feudatario etiam in beneficium Domini directi, sine consensu agnati proximioris, & non præiudicat, nisi solum vita durante ipsius feudatarij, & descendentium eius, si qui legitimi essent. & quare.*

54 *Agnatus etiam repudiata hæreditate sui agnati mortui, retinere poterit eius feudum, filius verò ipsius feudatarij mortui non, & quare. & nu. 55.*

56 *Imperator, vel quilibet dominus directus alicuius feudi antiqui non poterit de iure assensum præstare tam in vita, quàm in morte feudatarij, & eius filiorum, descendentiumque legitimorum in præiudicium agnati proximioris, ipso non consentiente, & alienatio ipsius facta virtute talis assensus erit ipso iure nulla, nullumque sortietur effectum in præiudicium agnati proximioris post mortem ipsius feudatarij obtinentis talem assensum pro se, & suis filijs legitimè descendentibus, & quare.*

57 *Ius succedendi in feudo paterno non poterit auferri etiã iuramento feudatarij renunciantis interueniente, a filijs & agnatis, & quare.*

58 *Facere sine solemnitate necessariò requisita, & aliquid non facere, parificantur.*

59 *Venditio nulla ex defectu solemnitatis de iure non dicitur venditio.*

60 *Alienatio facta non seruata forma legis, non erit valida, & ratio est: quoniam non seruata forma permissiua, succedit statim forma desbentiua.*

DECISIO II.

Quæstio talis examinanda proponitur.

DOMINVS Neapolion Spinola possidens quoddam feudum paternum & antiquum (cùm illud pacificè ante ipsum semper ascendentes ipsius per ducentos annos possedissent) & cum tandem cōperisset, quòd propter innumera bella præcedētia amissa fuissent priuilegia, seu instrumenta inuestiturarum ipsius feudi indulta eius ascēdentibus ad Imperatorem tunc existentem (vt latissimè in priuilegio inuestituræ habetur) recurrens pro confirmatione, & noua inuestitura dicti feudi sibi & suis hæredibus legitimis, & naturalibus indulgēda, illam benignissimè obtinuit propter obsequia recepta a dictis eius ascendentibus. Declarauitq; ibi ipse Imperator in dictę concessę inuestituræ priuilegio: se illud concedere de nouo, attamē se velle illud fore in omnibus habendum tanquam feudum paternum, & antiquum, & quòd in ipsō possint succedere omnes legitimi eius descendentes in infinitum: & quòd possit illud alienari in extraneos etiam, cum tandem hac inuestitura obtenta in vltimis constitutus condidisset testamentum habens tres filios (nempè Iacobū, Baptistam, & Paulum) præcepit illis in dicto testamento, vt quilibet eorum, qui voluisset feudū retinere pro se, vnicuique fratrū reliquorum ipsius assignare cum effectu teneretur decē milia scutorum. Nec non & præcepit ibidem quòd nullus eorū & descendentium ex ipsis in infinitum posset alienare dictum feudum in extraneam personam, nisi prius monitis omnibus ipsius testatoris descendentibus vsque ad tertiam generationem ipsius, scilicet ad pronepotes suos: addens, quòd si contrarium fieri per suos descendentes (pro tempore possessores dicti feudi) contingeret: ex nunc prout est tunc alienatio ipsa esset nulla, & alienantes ipso facto essent priuati dicto feudo, vel parte eius sibi de iure alias contingente: & illi succedāt proximiores agnati dictorū alienantium. His peractis Dominus ipse Neapolion senior ex hac vita subtractus fuit: & conuentione inter dictos tres filios eius superstites habita, ipsi feudo succesit alter eorum fratrum nomine Paulus, & illud possidens per annos multos pacificè, habuit vnicū filium legitimum, & naturalem nomine Stephanum, qui successit in feudo mortuo Paulo eius patre: qui Stephanus habuit duos filios ex legitimo matrimonio, nempè Dominum Neapolionem & Ra-

& Raphaelem: qui ambo fratres cum essent orbati dicto Domino Stephano eorum patre, petierunt confirmationẽ, seu inuestituram dicti feudi in suam personam ab Imperatore Maximiliano Secundo, tunc imperante, & illam obtinuerunt die 6. Maij 1566. & post nonnullos annos ipse Dominus Neapoliõ iunior nepos dicti Domini Pauli, & pronepos dicti Domini testatoris mortuus est, superstitibus Domino Stephano & Domina Portia filijs legitimis, & naturalibus ipsius Domini Neapolionis, necnon Domino Raphaele dicti Domini Neapolionis iunioris fratre, & confeudatario: qui Dominus Raphael suscipiens administrationem totius feudi: eo quòd dicti eius nepotes adhuc essent constituti in infantili ætate, multa contraxit debita imprudẽtia sua, quę ascenderũt ad summam aureorum viginti quinque mill. & vltra: quapropter obligauit, ac vẽdidit redditus dicti feudi: tradens suis creditoribus potestatem recipiendi fructus illius partim ad rationẽ sex pro centenario, & partim ad rationem septem pro cẽtenario: & hoc obligando, hipotecando, seu pignorando dictum feudum illis, non solum inconsultis alijs cõpronepotibus, videlicet Ioanne Angelo, & Iulio superstitibus dicti Domini Neapolionis senioris testatoris, verùmetiam dicto Domino Stephano dicti Raphaelis nepote, ac dicti Domini Neapolionis iunioris legitimo filio, & de iure confeudatario, & proximiore ipsius Domini Raphaelis agnato ad quem de iure tota pars feudi ipsius, quæ fuerat Domini Raphaelis deuoluebatur ipso mortuo sine legitimis, & naturalibus filijs. etsi asseratur in dicta venditione censuali, seu obligatione fructuum facta per ipsum Dominum Raphaelem affuisse assensum Imperatoris, quamuis etiam hoc negetur ex parte dicti Domini Stephani confeudatarij, eo quòd asseratur ipsum assensum fuisse concessum post mortem dicti Domini Raphaelis. At quoniam nihil ad rem hoc facere, nec contra ipsum Dominum Stephanum ex hoc posse concludi ex decisione præsentis quæstionis elucescet. Hac controuersia omissa studebimus eo breuiori sermonis periodo, in medium afferre veram ipsius decisionem. At, vt facilius ei⁹ veritas dignoscatur, hic primum annotare curabimus arborem ipsius Domini Neapolionis senioris primi nouiter inuestiti, & testatoris, qui illis feudi inuestituræ confirmationem recepit cum suprascripta potestate.

Arbor

Dominus Neapolion senior
filij fuerunt
Iacobus Baptista & Paulus
ex eo ex hoc nemo ex hoc
nascitur nascitur
Laurentius Stephanus
ex eo ex eo
Ioannes Angelus, & Iulius.
Neapolion & Raphael
ex hoc ex hoc
nullus
Stephanus, & Portia.

INuocato Sanctissimæ ac Indiuiduæ Trinitatis numine,atq; Beatissimę Deiparę Virginisq́ue Mariæ, ac nostri Sanctissimi Patriarchæ Benedicti suffragio humiliter implorato, literis commẽdare studebimus quicquid ex vtriusque iuris apicibus,atque vtriusque censurę Doctorum votis excerpere pro decidenda proposita quęstione desuper indultum fuerit.

Firmissimè asseueramus Illustrem Dominum Raphaelem nõ potuisse obligare dicti feudi partem a se possessam sine consensu Domini Stephani eius nepotis, ac confeudatarij: Nec ipsum Dominum Stephanũ aliquo iure teneri ad soluenda debita contracta per dictũ Dominum Raphaelem super fructus,seu redditus dictæ eiusdẽ feudi partis olim possessæ a se,etsi sibi Domino Stephano de iure dicta pars tanquam agnato proximiori accreuerit: primò facta dicta obligatione expressè prohibita sub pœna priuationis dictæ partis feudi à Domino Neapolione seniore primo nouiter inuestito in dicto feudo: (prout latius in testamento eiusdem continetur) & secundò saltem interuentu mortis ipsius Domini Raphaelis cõfeudatarij decedentis sine filijs legitimis & naturalibus,quamuis ipse Dominus Stephanus repudiauerit hereditatẽ ipsius Domini Raphaelis eius patrui,& cõfeudatarij: & ad hoc asserendũ meritò mouemur quinque rationibus, seu fundamentis vtrique iuri innixis. Quibus tamen pro maiori intelligentia afferendorum premittimus hoc feudum (de quo agitur) dicẽdum fie antiquum & paternum,& non nouum,quãuis fuerit renouata inuestitura in persona Neapolionis iunioris,& ipsius Raphaelis fratrum & pronepotum Illustris Domini Neapolionis senioris, qui

fuerat inuestitus de tali feudo ab Imperatore Maximiliano Primo, post illius pacificam possessionẽ per ducẽtos annos habitam a suis ascendentibus ante dictam nouã inuestituram. & hoc ipsum affirmamus duplici moti conclusione verissima apud Doctores communiter recepta.

Prima conclusio sit: Illud feudum erit antiquum & paternum, & non nouum (quamuis fuisset
1 renouata inuestitura † ab aliquo moderno successore) quod fuerat acquisitum ab aliquo ascendente illius, qui nouissimè fuit inuestitus de ipso feudo, prout communiter docuerunt Doctores, fundati in cap.1.de success. feudi. & in cap.1.§.paternum.de natura successio.feudi. vbi hæc habentur, videlicet: [Paternum autem voco, quicũque ex superioribus id acquisiuit.] vbi glos. in vers. paternum. Idem habetur in cap.1. de gradibus success. & ibi per Doct. vltra quos idem docuit Curt.iun. in prima par. principij.tracta.de feudis, in octaua quæst.colum.2. versic. sub hac prima. dicens, hoc communiter doceri per Doctores, quẽ Curtium citat, ac sequitur Iulius Clarus in tract. feu. §. feudum.quæst.8.in princ.& Bald. idem docuit in cap.1.§.hoc quoque.nu.20.tit. de success.feudi, & in proęmio lib.feudorum.nu.42.

Secunda conclusio. Regula est in iure verissima, & a Doctoribus tanquam talis amplexata cõmuniter, quòd quandocumque con-
2 cessio inuestituræ feudi † sit cum hac clausula, videlicet: Quòd ipse Imperator concedit feudum iure feudi antiqui, & paterni, prout fuit concessa inuestitura supradictis Dominis Neapolioni iuniori (patri Domini Stephani iunioris) & Domino Raphaeli fratribus ac legitimis & naturalib. filijs Domini Stephani senioris nepotis Neapolionis senioris, & testatoris: sẽmper ipsum feudũ erit dicendum antiquum, & paternũ, & tanquam tale fore regulãdum, prout semper Doctores docuerunt, inter quos sunt infrascripti, videlicet Bald. in cap.1. col.2.in fin.vers.extra nota. de alienatione paterni feudi.Iaco.Ardizo. in summa feudorum.in 2.par.2.par. princip.sub rubr.quid sit nouum feudum.col.1.vers.sed quæritur si vasallus. Aluarot in c.1.§. his verò, col.2. vers.quæro ab extra.de succes.fratrum, aliàs de gradibus succed. in feudum. & in c. 1. col. fin.versic.quęro, quòd si detur.de vasall.decrepit. ætate. & ibi Præpositus in Præludio feudali. col. 14. versic.Bald.quærit hic. Mart. Laud.in c.1.de alienatio.paterni feudi.col.14. & nota secũdò.Bal. & ibidẽ rursus Præpositus, col.2. vers.ideo dicit Bal.Alex.in consi. 30. col.3. vers.fortius dixit Bald. vol.1.cons.2.col.2.in fine.vers.fortius: Hoc ipsum docuit Duenas in regula 323.Iason.in cons.1.volum.3.& in vsibus feudorum.nu. 90. communem dicit, quod confirmauit Anton. Gabr. in suo excellenti tract.conclus.lib.3.tit.de feudis, conclus.1.in princi.& Iulius Clarus in dicto §. feudũ.q.8. versi.sed hic occurrit, afferens ibi com-

communiter receptam. Bald. sententiam supradictam in dicto c. 1. de alienat. feud. pater. vbi & recensuit quamplures alios Doctores idem sentientes.

His ergo premissis ad declarationem dicti feudi, de cuius successione agitur: superest modò, vt quinque fundaméntis, ac rationibus verissimis innitor, ac fundari supra recensitam nostram sententiam, siue decisionis presentis quæstionis probemus.

Primum ergo fundamentũ est. Quoniam cùm feudum gratiosa
3 cõcessio dicatur, † inde sequitur, quòd de iure non poterit auferri per Imperatorem ab eo, cui de iure ipsum competit. At cùm de iure totum feudum competat ipsi Domino Stephano iuniori, post mortem dicti Domini Raphaelis etiam aliter disponente, si dictus Dominus Stephanus non consenserit eius dispositioni. Inde sequitur nõ potuisse Imperatorem inuito Domino Stephano tribuere facultatem Domino Raphaeli, vt posset alienare, seu obligare dicti feudi medietaté in vita sua possessam, & solùm vita eius durante sibi competentem: cùm feudatarius
4 † comparetur a Doctoribus vsufructuario, stante prohibitione alienandi ipsum feudum sine cõditionis alicuius addictę ob-
5 seruãtia. Et quòd Imperator † hoc non possit: probatur duplici medio. Primò enim per text. in c. 1. de feudo sine culpa nõ amit. & in c. 1. de natura feudorũ. Idé probatur & secundò Doctorum auctoritate infrascriptorum. Nam glo. singul. in dicto c. 1. de natura feudorum. & glos. fin. in dicto cap. 1. in fine. de his, qui feud. dare poss. hoc ipsum docuit. Idem docuit Bart. loquens generaliter de omni dominio vtili, in l. quicunque, C. de fun. pater. lib. 11. Bal. in cap. peruenit. extr. de iureiuran. & in c. 1. col. 1. ext. de probat. & in c. 1. per illum textũ, de natura feud. & in consi. 327. col. 4. vol. 1. per totum. Paulus de Cast. in consil. 46. col. fin. vol. 2. Felinus in c. quę in Ecclesiarum. col. 19. & seq. de constitu. Beltran. in cons. 15. col. 1. volum. 1. Ioannes de Platea in d. l. quicunque. Aymo in cons. 135. colum. 2. Panormitanus in c. quæ in Ecclesiarum. col. pen. in fine. vers. & ex hoc soleo dicere. de constit. Romanus in cons. 352. in fine. Idipsum docuerunt quamplurimi Doct. sigillatim recensiti ab Ant. Gabr. in tract. conclus. lib. 3. titul. de iure quæsito nõ tollendo. conclus. 5. nu. 33. versic. inferri potest. Ad hoc ipsum probandum accedit nouissimus omnium Doctor Iulius Clarus in §. feudum, q. 59. in princ. dicens, quòd cum vasallus sit dominus vtilis ipsius feudi, Princeps, etiam si sit Imperator, non poterit illud dominium sine causa ab eo auferre, eo ma-
6 gis cùm feudum † dicatur cõtractus, & secundum communes regulas Princeps ex contractu obligetur, sicut priuatus. Idipsum docuit Boerius in decis. 211. nu. 23. Idem docuit Andr. ab Iser. compatriota noster in c. constitutionem. tit. de reuocatione feudorũ, & rerum feudalium in lib. 3. Cõstitutio-

stitutionum Regni Neap. in vers. confirmetur. in fin. dicens, ratione huius esse, quia rescripta Prin
7 cipũ † sunt concedenda sine aliorum iniuria, & præiudicio, vt docuit tex. in l. 2. C. de iure fisci. Idẽ docuit Cassaneus in rub. 3. *Le Seigneur du fied*. fol. 422. nu. 17. citãs ad hoc ipsum probandum Alex. in consi. 30. col. 2. vol. 5. Et horum ratio talis reddi poterit, quoniã Imperator, vel Papa aliquid concedendo alicui non intendit aliquem in iure sibi acquisito lędere: quia priuilegium graue non datur in præiudicium alterius, vt in cap. in his. & in c. dudum. de priuilegijs. & in c. ex tuarum. in fine. extra de vsurpalij: cum alijs iuribus ibidem relatis a glosis ipsorum. Idem habetur in l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico, & in l. 2. ff. de administr. tut. impub. & in l. nec auus. C. de emancip. liber. & in l. quotiens. C. de precib. Imper. offer. & alijs passim citatis a Doct. communiter in dictis iuribus.

Secundum fundamentum est. Quoniam in feudo (de quo agi-
8 tur) datur ius accrescendi, † seu repræsentandi feudatariorũ mortuorum personas sine (iuxta Bal. doctrinam locis infra citãdis) ius inuestituræ primi parentis, seu ascendentis: & sic (in casu nostro) Domini Neapolionis senioris proaui dicti Domini Stephani iunioris filij dicti D. Neapolionis iunioris pronepotis dicti D. Neapolionis senioris testatoris: ita vt meritò, & iuridicè sit dicendum, quòd dictus Dominus Stephanus iunior succedere de iure debeat in locũ dicti Neapolionis iunioris eius patris; Ac per hoc non solum in medietate feudi competentis dicto Neapolioni iuniori: verũ etiam in alia medietate feudi suprascripti antiqui, & paterni, possessi a Domino prędicto Raphaele in vita sua,
9 ipso postea decedẽte † sine filijs legitimis, & naturalibus, prout apertissimus docuit textus in c. 1. §. his verò. de success. fratrum, vel gradib. succed. in feudo: quod & confirmauit alius textus in c. 1. §. hodie. de success. feudi, & quòd hoc nostrum fundamentum fuerit verissimum, probatur quoque Doct. auctoritate infrascriptorũ (vltra Doct. scribentes in dictis iuribus.) Nam Cardin. Alex. hoc docuit expressè in d. §. his verò. col. 1. & fin. Ioannes Faber in §. cum filius. col. 1. instit. de hęred. quæ ab intestato defer. & ibidem Angel. col. 2. Glo. in cap. 1. §. 1. in versic. solus. De natura success. feud. Corneus in Authen. Post fratres in fi. C. de legitimis hæredibus. Iason in l. si auiæ. col. 2. C. de succes. edict. & in l. si duo. in fine. ff. de iureiuran. Bal. in consi. 185. & in consi. 195. vol. 5. Corneus in consi. 24. col. fin. vol. 2. Abbas in consi. suo 85. col. penul. nu. 6. vol. 1. Iason in l. his potest. col. 6. & sequen. ff. de acquir. hæred. Fulgos. in consi. 8. in fi. Aretinus in consi. 164. col. 1. Afflict. super constitut. Regni. fol. 208. col. 4. Corneus in consi. 131. nu. 10. vol. 2. Curtius in tract. feud. in 3. par. col. 21. & sequenti. & col. 39. Aluarot. in c. 1.
col.

col.pen.de natura success. & in c. 1.§.1. col.2. de gradibus success. in feudis. Alex. in l. Gallus. §. quidam rectè. col.pen. ff. de liber. & posthu. & in cons.51. col.3, vol.4. Paris. in consi.3, col.pen. vol.1. & in consi.3, col.pen. eo. vol. Tiraquel. de iure primogen. quæstio. 40. num.18. Idem docuit Iulius Clarus in §. feudum; quæst.66. in vers. aut verò vasallus, dicens, quod si feudum sit antiquum erit verissima conclusio nostra per omnes Doct. approbata, vt docuit Curtius iunior in dicta quinta par. in 3. conclusione. Hanc esse communem opinionē attestatur Alexan. in l. si finita. §. si de vectigalibus. col.15. ff. de damno infecto: prout illum refert Decius in consil.252. post nu.6. Præpositus idē dicit teneri communiter in d.c. 1.§. pen. quem refert Zas. in tract. de feudis in dicta decima par. in 2. particula. conclusione 5. Idem docuit rursus ipsemet Iulius Clarus in quæst.77. Vbi peculiariter hanc quęstionem disputat. In cuius fauorem facit id, quod in l. vnica. C. si liberali Imperat. socius. lib.10. habetur. Vbi ipse Imperator statuit, quòd si quis ex

10 his, † quibus communiter aliter ab eo donatum est, nullo hærede, relicto decesserit, ad consortem potius, quàm ad personam aliam pars decedentis pueniat: & ideo ponderādus erit dictus textus in d.l. vnica. vbi Imperator simpliciter loquitur in donationibus factis ab Imperatore, habeat locū in feudis, quæ cōmuniter a Principe fuerant concessa: & infrascripti Doct. tenuerunt quòd sic: de quorum numero est Bal. in l. vnica. nu.15. C. de caducit. toll. cuius opinionem dicit esse communem Iason in l. si mihi, & Titio. col.3. nu.6. vers. tertiò fallit. ff. de verb. obligat. qui etsi prius asseruisset hanc esse communem Doct. sententiam: postea ibidem in col.4. vers. contrariam tamen. nu.7. subintulit, quòd contraria sententia sit verior de iure: ita quod etiam in feudo concesso duobus ab Imperatore, vel ab alio supremo Principe, non habeat locum ius accrescendi; sed portio feudi deficiens reuertatur ad directum Dominum, prout docuerat Cynus in l. vnica. ad fi. C. quando nō peten. par. & ibidem Salicetus in nona quæst. Idem tenent And. de Iser. Iacob. Aluarot. Mar. Laud. in c.1. ad finem. De duob. fratribus a Cap. inuest. And. de Iser. in c.1. de beneficio fratrum. Addens ipse Iason, quòd talium sententia, in puncto iuris semper sibi visa fuerit verior de iure: quam sententiam ipsemet Iason rursus fuit tutatus multis medijs in repet. l. re coniuncti. ff. de legat.3. Attamen si in vtroque loco ponderentur verba ipsius Iasonis (prout tacitè videtur nobis Iulium Clarū, vbi supra ponderasse) procul dubio in casu nostro ipsum Iasonem nobiscum sentijsse animaduertere vnusquisq; quàm facillimè poterit: Nam ipse in confirmationem talis sententiæ prolationis vsus fuit his præcisis verbis, volēs satisfacere Doctoribus contrarium sentientibus, & dixit, quòd textus

textus in l.vnica. C. quando non peten.par.loquatur solum in mera liberalitate Imperatoris, & sic in mera, & pura donatione, quod nō poterit de feudo ratione cuius feudatarius tenetur ad seruitia, & homagia exhibenda Domino directo ipsius feudi; quasi ipse Iason tacitè innuerit, quòd si reperiretur aliqua concessio feudi facta ab Imperatore cum expressa concessione (prout fuit concessio facta dicto Illustri Domino Neapolioni seniori, & filijs,& successoribus in futurum, vt latissimè ex contextu verborū priuilegij inuestituræ ipsis concessi probatur) asserendo, quòd non teneatur ad aliquod seruitium,aut homagium; non haberet locum sententia Cyni, & Salyc.qui vtique videbantur expressè aduersari præsentis nostri fundamenti veritati.Concluditur ergo Iasonem potius fauere nostro fundamēto quam ipsi aduersari: cui,& ante ipsum expressè fauerunt sequentes Doctores, videlicet Bart.in l.1. C.si liber. Imper. in prima quæstione,referēdo qōnem ad textum, per dictum text. in d.l.vnica. C.si liber.Imper. soci. lib.10. asserens ad hoc ipsum probandum hanc rationem, scilicet, quia beneficia † Principum sunt latissimè interpretāda. vt in l.fi.ff.de constitu.Princ.& in c.cum dilecti. extra de donat. & in c.quia circa.de Priuilegijs.& in c.olim tibi. de verb.signif. Ad hoc ipsū facit text.valde notabilis in l.fin.circa mediū.C.de Propo.agen.lib.10. vbi singulariter

11

12 text.ille dicit,absurdum † esse & temerarium libertatem non augeri, sed astuta interpretatione Dñi coarctari,& per illā l.vnicā. infert Bar. ipse multum singulariter.in l.vnica. C.de caduc.toll. vbi & Bal.in §.in primo.col.pen.

13 asserentes,q si feudum, † vel emphiteosis cōcederetur a Principe duobus (prout in casu nostro) in eadē inuestitura, q inter eos haberet locū ius accrescēdi:& ideo fm eos,si duo fratres essent facti Marchiones, vel Duces vnius Prouinciæ: tunc haberet locum ius accrescendi inter eos: & ratio secundum eosdem est, quia hoc est feudū Imperiale, per dictam l.vnicam. iuncto c. 1. quis dicat.Dux, Comes, vel Marchio in vsibus feudi.& quòd inter feudatarios habeat locum ius accrescendi docuerunt expresè Bal. Iacobus Aluarot. & Card. Alex. in c. 1. de fratribus de nouo beneficio inuest. Et latius ipsemet Bal. in cap.1. de duobus fratribus a Capit.inuest. in feudo. Idipsum docuerūt Bal. Cumanus, Pau.de Cast. & latissimè Alex. in dicta l.si mihi & Titio colum.2. nu.7. versic.tertiò fallit. Qui Cumanus ibidem fatetur se ita respondisse interrogatus nomine Venetorum. Alexan. autem respondens ad motiua allata per Iasonem dicentem,quòd non reperiatur ius accrescendi in iure feudorum, & ideo q non debeat ipsum concedi in feudis: dixit,q vbi in iure feudorum non reperitur aliquod decisum specialiter contra ius commune, standum erit

14 erit decisioni † iuris communnis: vt in dicto c. 1. de gradibus succed. in feudo. & not. ibi glo. 1. in qua ponderat ibi Bal. & est melior textus in c. 1. in fi. de success. feudi noui. per Bal. in l. fin. C. de suis. & in l. cum oportet in princ. C. de bo. quæ liber. At quoniam in vsibus feudorum nō reperitur textus prohibens ius accrescendi in concessionibus factis a Principe, ergo, &c. ad hoc accedit quod ipsemet Alex. addidit vbi supra, quod idipsum eliciatur ex notatis per Bal. in præludijs feudorū,
15 vbi concludit, quòd feudū † possit appellari gratia. Idem docuit Ang. in l. vnica. C. quando nō pet. par. Aretinus in consi. pen. incip. Magnifici, & Excelsi Domini. in 4. col. & latius Franciscus de Curtis in consi. 49. incip. Memoriæ recolendæ Dux Mediolani Tertius, col. 34. & sequen. Idē est de mente Bar. in d. l. si mihi & Titio. col. vltima. Idem Gratus in consil.... nu. 14. lib. 1. Socinus iunior in consil. 73. num. 22. & sequenti. lib. 1. Idem docuit rursus Iulius Clarus in q. 77. vers. sed certè credo. dicens, quòd dicta opinio Bart. Bald. & sequacium sit ma-
** gis communis, & verior, quòd scilicet in feudis a Principe con-
16 cessis † habeat locum ius accrescendi: cum enim in alijs concessionibus Principum ita reperiatur cautum de iure communi, illi standum fore ait etiam in feudis: ex quo expresse non reperitur iure feudorum dispositum in contrarium. Attamen pace tantorum virorum dixerimus: Ponderanti, beneque libranti sensum verborum c. 1. §. Et quia vidimus de personis. versic. cum verò. De his, qui feudum dare poss. præforibus apparebit, quòd etiam de
17 iure feudorum detur ius † accrescendi in feudis. Hæc enim præcisa verba ibi habentur, videlicet. [Cum vero Conradus Romā proficisceretur petitum est a fidelibus, qui in eius erant seruitio: vt lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio extendere dignaretur: & vt frater fra-
18 tri sine legitimo hærede † defuncto, vel filio beneficio, quod eorū patris fuit succedat.] hęc ibi. Quę omnia militari in casu nostro per se patet, cum agatur de successione nepotis in parte patrui sui defuncti sine hærede, & in feudo concesso duobus fratribus, alter quorum mortuus fuit relicto hærede, reliquo mortuo sine hærede. Idipsum in casu nostro, scilicet, in feudo antiquo & paterno docuit ibidem Glo. in versic. frater. Hoc ipsum elicitur ex text. in c. vnico. De fratribus de nouo beneficio inuest. arguēdo a contrario sensu (quod in iure est fortissimū) hæc enim habentur in principio dicti c. vnici, videlicet [Si duo fratres de nouo beneficio, & non de paterno simul inuestiti fuerint, vno sine hærede defuncto, ad alterum non pertinet eius beneficij portio.] Ex quibus verbis apertissimè colligitur Imperatorem declarasse, quòd etsi dixerit, quòd quando aliquod feu-
19 dum fuisset concessum † duobus fratribus, altero decedente sine filijs

filijs ius ipsius feudi non accrescat reliquo fratri: solum hoc voluit intelligi quãdo sumus in feudo nouo, non autem in paterno, vt est feudũ, de quo agitur: quasi expressè declarauerit, quòd quãdo feudum est paternum: ius debeat accresci alteri fratri, & sic nepotibus, & alijs descendentibus: cum in vtroque feudo sit dare rationem differentiæ. In feudo enim nouo tantũmodo considerata fuit nobilitas, seu obsequiũ illorum duorum fratrum: in quorum gratia fuerat facta concessio dicti feudi. In antiquo verò & paterno renouato per cõcessionem factam duobus fratribus non solum fuit habita ratio meritorum ipsorum duorum fratrũ, verum etiam ipsorum ascendentis primi inuestiti, cui facta fuerat dicta concessio. Quapropter non sine misterio Imperator in d.c.1. apertissime innuit, quòd ius accrescendi non cõcedatur reliquo fratri quãdo beneficium, seu feudum fuisset nouum, idest, de nouo concessum ipsis fratribus: & in hoc verificari intelligẽda erit supra recensita sentẽtia Iasonis, & eorum quos ad hoc ipse ibi citauit. Quapropter remanet conclusio firmissima, quam in præsenti nostro fundamento attulimus: eo magis, quòd & subsequentes Doct. idipsum docuerunt, videlicet. Euerardus in sua iuris Topica in loco a feudo ad emphiteusim. Nicolaus Boerius in decis. 214. nu. 3. in vers. & pro hac decisione. Concludens post Bal. in d. c. 1. not. 1. quòd etiam in feudo nouo detur ius accrescendi fratri superstiti; quando communi nomine fuit acquisitum. Nec nõ quando Imperator voluisset remunerare vtrunque: quoniam in vtroque casu non obstante dicto c. 1. de success. duorum fratrum in nouo feudo concedetur ius accre-
20 scendi † superstiti fratri, quando frater mortuus non habuisset filios: quod & in casu nostro contigisse per se patuit: quamuis (vt diximus) feudum de quo agitur, etsi fuerit renouatum duobus fratribus: tamen fuerat antiquum, & paternum: & sic nulla remanet modò dubitatio in casu nostro, quòd detur ius accrescendi: prout etiam docuit expressè Bal. in c. 1. §. fin. De feudo Marchiæ Ducatus & Comitatus: dicens. Nota ex isto §. quòd in nouo feudo non habet locum ius accrescẽdi, neque ius successorium, & est ratio, quia feudum respicit solummodo suum stipitẽ. De antiquo
21 autem feudo † ibidem loquens ipse Bal. in num. 4. dicti c. 1. asseruit, quòd mortuis sine hærede descendentibus, qui feudum possidebant, retrocedet feudum ad cohæredes, & quidam dicũt vsq; ad quartum gradum, quidam vsque ad septimum; & quidam in infinitum beneficio inuestituræ primi parẽtis, respectu cuius omnes isti sunt descendentes, prout docuit Iacobus de Belu. & addit ipse Bal. ibidem num. 5. versic. vlterius nota. dicens vlterius nota, quòd illud, quod aliquãdo appellatur ius accrescendi magis propriè dicitur ius inuestituræ primi

22 primi parentis: quòd sic vel sic descendit, & addidit ibidem vltimo loco in eodem cap. num. 6. vers. sed si per directum, quòd notãdum sit valde: quia possibile est quotidie accidere in successione Illustrium Comitum, & Baronũ: qui ab Imperatoribus habuerunt feudum iam sunt quingẽti anni, quòd mortuo vltimo Comite sine hærede, succedant quicunque agnati, etiã si sint centesimo gradu: quia feudum est paternum,
23 † & idem dicitur in successione Regnorum: quia si moreretur tota domus Regia, & staret vnus de sanguine antiquo ipsius familiæ, & non esset alius proximior; esto, quòd esset millesimo gradu: tamen iure sanguinis ipse succederet: Idipsum idem Bald. repetijt in cap. 1. §. hoc quoque, nu. 1. 2. 3. & sequentibus. de success. feudi, dicens, quòd per alienationem
24 † feudi paterni feudum reuertitur ad agnatos, prout per ipsum textum docuit Iacobus de Bel. in cap. Imperialem. in fine princ. de prohibit. feudi alien. per Fed. & hoc ipsum notatur in ipso textu, & in c. 1. §. sed & res. Per quos fit inuestit. & idem docuit Gl. in dicto cap. Imperialem. in princ. in cip. Si autem. & tenuit Andr. de Iser. in cap. 1. si vasallus priuetur feudo, cui defer. & ibidem vbi supra Bald. addidit, dicens, ꝙ quotiescũque feudum est antiquum, per alienationem factam deuoluitur feudum ad agnatos omisso domino: & huius cõclusionis prima ratio secundum eundem ibidem nu. 3. est, quia talis alienatio videtur prohibita non tam fauore domini, quàm familiæ agnatorum, in honorem, scilicet familiarum, vt in l. 1. §. 1. ff. de ven. inspic. Secunda ratio est, quoniam agnatus olim præferebatur domino in prohibitione alienationis. ergo & in reuocatione: quia potior est in iure prohibendi, debet esse potior in iure reuocandi: Argumentũ in l. in cõcedendo, & in l. in diem. ff. de aqua pluuia. Tertia ratio est, quoniã vasallus quando peccat in alium, quàm in personã Domini, agnatus pręfertur domino, vt in cap. si vasallus. An ille, qui interfecit fratrem domini sui: quæ quidẽ rationes approbatę fuerunt, & ab ipso Iacobo de Belu. vbi supra. Idipsum docuit Bal. in cap. Imperialis. §. satis bene. num. 2. de prohibit. feud. alienat. per Lothar. vbi dixit, ꝙ feudum reuertitur cũ suo ordine formali, & non alteratur ex facto morientis sine hærede, quod & repetijt ipsemet Bal. in c. 1. col. 4. nu. 5. Si vasallus feudo priuetur, cui deferatur, dicens, quòd si feudatarius alienat feudum contra naturam ipsius feudi, si quidem domino consentiente, tunc feudũ aperitur in cohæredem (in casu nostro contigit) & non in dominũ, quod & tertiò repetijt in c. 1. §. & quia vidimus. De his, qui feud. da. poss. rationes verò alias istius iuris accrescendi per agnatum in feudo paterno per mortẽ patrui, vel aliorum ascendentium. assignauit idem Bal. in d. §. & quia vidimus. col. 4. vers. Item ius accrescẽdi. Vbi loquens de iure accre-

scendi dixit hoc prouenire, & quarto ex natura inuestituræ. vt in c.si Capitanei. de feudis Marchiæ: & ꝙ sit prouisio legis supplens factum hominis, vel ipsum interpretans: quia sicut si a principio fuisset vnus hęres, totum habuisset. Ita dicendum erit (inquit Bal.) si res recidat ad vnum, vt in l. sicut. in fin. ff. quod cuiusq; vni. & subdidit, quòd glo. docuit in
25 eodem c. quòd † frater mortuus instituens hæredem extraneũ, superstite alio fratre, nõ ipsum priuabit portione, quæ erat apud morientem. Idipsum rursus docuit, alijs tamen verbis, ipsemet Bal. in c. si quis miles. (& est constitutio Imperatoris Lotharij) numer. 12. De Constitutio. Lotharij asseuerans, quòd in feudis filius fratris præmortui dicitur constitutus, & succedere in cella patris: patruus verò non habens filium (vt in casu nostro) non dicetur habere cellam, nisi in se ipso, & ideo filius fratris dicitur proximior per fictionem, quo ad gradum, & per veritatem quo ad effectum. Idipsum docuit compatriota noster Excellentissimus feudista Andreas de Iser. in capitulo primo, de natura success. feud. columna quarta, & numero decimoquarto, versiculo nunquid nepos ex filio. Vbi dixit, quòd filius fratris pręmortui in feudo diuisibili succedit cum patruo, quia tenet locum patris sui præmortui, cum paternum ingrediatur gradum. Quapropter apertissime colligitur (vt docuit postea Ioannes Baptista Viccemala in suo consilio incip. Videretur prima fronte. numero 73. vers. vnde satis, & sequẽ. quod reperitur primum inter consilia diuersorum Doct. in materia de
26 feudis) ꝙ satis sit agnato † probare se descendentem ex primo acquisitore, & dicere, ꝙ vult feudum descensum a cõmuni ascendente primo acquisitore: cũ hoc facere possit ex gratia, & priuilegio sibi concesso, per tex. in c. 1. an agnati vel filij. Ex quibus omnibus coniunctis colligitur luce meridiana clarius Dominum Stephanum iuniorem filium legitimum & naturalem Domini Neapolionis iunioris, & nepotis dicti Domini Raphaelis fratris dicti Domini Neapolionis iunioris, fuisse, & esse agnatum proximioré ipsius Domini Raphaelis eius patrui defuncti sine filijs legitimis, & naturalibus: ac per consequens ipsi Domino Stephano iuniori de iure competere ius accrescendi, vt apertissimè quoque colligitur ex text. in l. prima, C. quando non pet. par. peten. accres. & in l. qui plur. ff. de vulgaris, & pupill. & alibi sępè legitur. Nam & ius accrescendi poterit dici subrogatio hæredis in locum prioris, qui non existeret: ex duobus enim, aut pluribus institutis hæredibus, si vnus eorum deficit, & sic hæres non existit, portio sua cohæredibus
27 accrescit, † & sic in illius locum subrogatur. Nã ipsum ius accrescẽdi nõ est simpliciter in sedispositio testatoris, sed legis, vt in l. si in testamẽto, ff. de vulg. & pup.

F prout

prout etiam docuit Paulus Leonius in tract. de substitutionibus. quæst. de vulgari substitu. num. 11. & 16. Idem docuit Cassaneus in consuetu. Burgund. sub titu. Enchoses feudales. §. 5. fol. 438. num. 13. dicens, quòd non extantibus filijs, aut alijs descendentibus in proximo gradu succedunt fratres, vt in §. 1. Institu. de legit. agnat. success. Addés quòd si in feudo nouo non succedat frater alteri fratri, nec alij transuersales, vt in capitulo primo, de feudis Marchiæ: Aliud tamen est dicendum in feudo antiquo, quia
28 succedunt transuersales † etiam in millesimo gradu. Et quidem hoc dixerunt supra citati Doctores fundati in capitulo primo, §. hoc quoque, de success. feudi. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Hoc quoque obseruatur, vt si frater meus alienauerit partem suam, vel fecerit inuestiri filiam suam, si moriatur sine hærede masculo, nihilominus reuertitur ad me: & olim obseruabatur vsque ad quartum gradum tantum, secundum quosdam: hoc ideo, quia postea non vocatur feudum paternum: alij autem dicunt vsque ad septimum gradum.] hæc ibi. Hodie tamen (& meritò dicemus) vsque ad gradum infinitum, vt apertissimus docuit textus ad verbum in capitulo primo, §. hoc quoque sciendum. in fine. De ijs, qui feudū dare poss. vbi glo. & Doct. vnanimes hoc docuerunt. Idipsum apertissimè habetur in c. 1. §. his verò. de succes. fratrum. Vbi hæc ad verbum habētur, videlicet. [His verò deficientibus vocantur primò fratres cum fratrum præmortuorum filijs: deinde agnati vlteriores: quod ita intelligendum est, si feudum sit paternum.] hæc ibi. Et quamuis innumeras alias Doctorum auctoritates idipsum confirmantium in medium afferre potuissemus in fauorē veritatis huius nostri fundamenti secundi: ipsas tamen missas facientes, studio breuitatis ad afferēdum tertium nostræ sententiæ fundamentū accingemur.

Tertium igitur fundamentum est. Quoniam Dominus Neapolion senior meritò potuit prohibere alienationē dicti feudi suis descendentibus in infinitum cum dicta conditione inserta in eiusdem condito testamento: cum etiam potuisset de iure prohibere alienationē eorum legitimæ: quoniā talis prohibitio proculdubio vergat ac tendat in fauorē descendentium ab ipso ac dicti testatoris familiæ vtilitatem: ne essent ipsi posteri proni ad dissipanda bona dicti feudi sibi relicta & successoribus suis, & hoc tanquam de iure communi verissimum comprobatur, quàm virtute priuilegij dicto Neapolioni seniori primo inuestito testatori indulti ab Imperatore de disponendo de ipso feudo tam in vita, quàm in morte prout voluisset ipse testator: cum nec hoc repugnet iuri communi, immo sit secundum naturam feudi. Vt paulò post latius probabitur. Quo stante (cum duo vincula magis ligēt) omni-

omnino de iure fatendũ erit Dominum Raphaelem eo ipso quòd alienauit dicti feudi partem inconsultis Domino Ioanne Angelo, & Iulio compronepotibus ipsius testatoris, transgrediẽdo pręceptum ipsius testatoris, fuit ipso iure priuatus dicta parte feudi sibi alias competente, taliter disponente dicto testatore: nec nõ & iuris communis præcepto.

Et quòd potuerit ipse testator
29 † prohibere descendentibus etiam alienationem legitimę propter supra allatam causam apertissimè colligitur ex textu in l. filijs matrem. C. de inofficioso testamento. & in l. si emancipatus. ff. de bono. poss. contra tabulas. & in l. si quis in suo. C. de inofficioso testamento, prout etiam ibi, & alibi Doct. sępe dixerũt, de quorum numero est Bart. Bal. Salicetus, & Pau. de Cast. in dicta l. si quis in suo. Idem docuit rursus Bar. in l. cum ex filio. ff. de vulgari, & pupil. & ibi Ang. Imo. & Pau. de Cast. dum volunt, vt quatenus prouisio illius legis contineat filij prouisionem, non porrigatur. Et istam limitationem sequitur Alexan. in dicta l. quoniam in prioribus. in apostillis ad Bart. Idem docuit Cassaneus in consuetu. Burgund. fol. 244. columna tertia, Guald. caut. 16. de leg. Ex quibus omnibus infertur id, quod diximus, quòd scilicet, prohibitio alienationis etiam in legitima facta a parẽte cum causa: quia cognoscit filium minus industriosum, & non benè res suas administrantem: ex quo dicitur continere filij prouisionem & fauorem, & nõ incommodum: tolleratur, nec de legitima reijcitur, vt notat Pau. de Cast. in cõsilio septuagesimoseptimo, incipien. Visis. colum. secunda, quem refert & sequitur Pau. Pic. in l. in quartam. columna quadragesimatertia, ff. ad l. Falcid. & defendit opinionem Pau. de Cast. ab obiectis. Idem docuit Ioannes Crotus in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de legat. primo, & ibi Iason columna quarta, Ioannes Antonius Alexan. in consilio vigesimoseptimo, columna prima, in fine, & sequen. & in consilio octauo, columna prima, Ferrat. cautela 35. Ruin. in consilio 136. columna quinta, volumine secundo, Bero. in quæstione 87. Ripa in dicta l. filiusfamilias. §. Diui. numero 28. versic. limita. & ibi Ruin. columna 12. Ioaz. columna 8. & 9. Apostilla ad Alciatum in prima regula, in secunda Præsumpt. numero 3. Decius in consilio 442. numero 28. versic. nec huic conclusioni, vbi dicit communem esse opinionem, quòd
30 alienatio † huiusmodi facta a testatore sit ipsi iuri communi consona: & per consequens talem subsequentem alienationem esse de iure nullam: cum hoc probetur apertissimè per textum in capit. Imperialem. De prohibit. feud. alien. Vbi latissimè per Doctores. Idipsum probatur auctoritate Bart. in l. generaliter. §. si petitum. ff. de fideicommis. lib. vbi inter alia dixit, quòd si Baro
31 † vel Comes prohibeat filio, vel

alijs institutis alienare vasallos: ex quo talis prohibitio censetur facta fauore, & commodo vasallorum. In casu alienationis, & sic contrafactionis (vt verbis eiusdem Bart. vtamur) videtur relicta liberatio vasallis: & tunc inducitur liberatio vasallorum a subiectione, & sic a superioritate Domini. & ita voluit Bart. se fundando in dicto §. si petitum. vbi illud deciditur in seruo. Ad hoc ipsum probandum accedit, quòd de iure communi, absque prohibitione testatoris, Domin⁹ prohibetur alienare vasallos inuitos; quia eorum interest non mutare Dominum. textus est in capitul. præterea ducatus. De prohibita feud. alien. per Feder. Idipsum docuerũt infrascripti Doctores, videlicet Glo. in l. inuitus. ff. de fideicommiss. lib. Specul. in titu. de feud. §. quoniam, versiculo vigesimonono, & ibi Ioãnes And. in addit. quæ incipit. & hanc rationem nota. Bal. in capitulo primo, §. si quis miles. in primo not. per illum textum. Quo tempore miles. & in l. in testamento. C. ad l. Falcid. & in capitulo si in generali. Si de feudo fue. controuer. inter Dominum, & agnatum. & in capitulo primo, circa finem. extra de restitut. spoliat. Bal. rursum vnà cum Salic. & Pau. de Castro in l. debitorum. C. de pactis. Abbas in capitulo auditis, columna sexta, extra de præsumpt. Alexan. in l. secunda, in principio. ff. soluto matrimonio. Ex his ergo elicitur argumentum a maioritate rationis, sic dicendo. Cum

32 in casu nostro concurrat † prohibitio legis cum prohibitione testatoris. Inde sequitur, quòd talis prohibitio etiam sine causa valeret, vbi aliàs non valeret: & ratio est in promptu: quoniam duo vincula magis ligant, prout etiam latissimè docuit Iason in l. filiusfamilias. §. Diui, columna sexta, numero *66*. & sequenti. ff. de legat. primo, qui ibidem, numero vigesimosexto, versiculo tu potes dicere, quod & repetijt ipse Iason ibidem, numero quadragesimoprimo, versiculo secundò notanter limita. dicens, quòd doctrina Bartol. & Doctores procedat, quando testator incępis-

33 set a præcedenti prohibitione pura, quia primo prohibuit res alienari, licet postea subiungat futurum subiunctiui, etsi alienauerit, deueniat in talem. Nam tunc prohibitio bene valet, & tenet, & alienatio est nulla propter prohibitionem puram præcedentem, quo casu fideicommissum non reuocatur tunc in casu, quo dominium iam sit in alium translatum, ex quo prohibitio simpliciter facta cum causa impediret translationem dominij, & sic cessat ratio, l. Stichus seruus. ff. de man. test. prout etiam docuit singulariter glo. finali in dicta l. Stichus. & Aretinus in consilio decimooctauo, incipien. Visa & discussa consulta. & quòd talibus verbis præcisis vsus fuerit Illustrissimus Dominus Neapolion senior in suo condito testamento ex inspectione ac lectione ipsius apertissimè

tissimè colligitur. Nec poterit obstare nostro presenti tertio fundamento id. quod insulsè obijcitur a parte aduersa, dicendo, quod in casu nostro dictę legum ac Doctorum auctoritates non habeant locum: cum ipsis Domino Neapolioni iuniori & Raphaeli com pronepotibus dicti Domini Neapolionis senioris ac testatoris fuerit priuilegium, seu inuestitura renouata ab Imperatore tūc imperante, cum potestate de ipso feudo disponendi in vita & in vltima voluntate, prout fuerat concessum Domino Neapolioni seniori eorum attauo in prima inuestitura sibi in dicto feudo facta, vt ex serie verborum dictæ inuestituræ colligitur. Quo stante videbatur eis posse dici auctoritate Imperatoria fuisse abolitum vinculum fideicommissi factum a dicto Domino Neapolione seniore in suo testamento. Ad quam obiectionem Deo Optimo Maximo duce quàmfacillimè respondemus, dicendo, quòd etsi respōsio vera iam elicita fuerit ex supra citatis in probationem primi fundamenti, vbi probauimus Imperatorem non posse videri voluisse nec de iure posse sine causa præiudicare iuri tertio acquisito: nisi expresè hoc declarauerit afferendo causam, ac per consequens per se pateat Domino Stephano iuniori filio dicti Domini Neapolionis iunioris ipsum Imperatorem non potuisse de iure, nec voluisse prę-iudicare iuri illi acquisito in dicta feudi parte altera possessa per eius patruum Raphaelem, motum virtute iuris communis, ac dispositione dicti Domini testatoris, cui tradiderat plenam potestatem disponendi de ipso in vita, & in vltima volūtate, prout sibi placuerit: quod & latissimè probabimus in quinto, & vltimo nostrorum fundamentorum, quibus innititur propriè præsentis quæstionis nostra decisio. Vide ergo ibi. Et quamuis (vt diximus) ex allatis hucusque elicita fuerit apertissimè responsio ad obiecta, tamen pro maiori illorum intelligentia addemus illis nonnulla scitu dignissima: Sciendum igitur, quòd cum in genera-
34 li concessione † non veniant ea, quæ quis verisimiliter non esset concessurus, vt in regula. In generali. de regulis iur. in sexto, & verisimile non sit Imperatorem voluisse confirmare priuilegium inuestituræ concessum dicto Domino Neapolioni seniori in personam Domini Neapolionis iunioris, & Domini Raphaelis pronepotum iuxta simplices præces sibi porrectas ab ijsdem, vt ex tenore ipsius priuilegij colligitur; per illa verba generalia (in quibus nulla fuit facta per ipsum mentio de vinculo facto in dicto feudo per ipsum Dominum Neapolionem seniorem) voluisse mutare naturam feudi, in qua tempore dictæ concessionis factæ ipsis reperiebatur ipsum feudum, & sic tacitè contradicere gratiæ factæ dicto Domino testatori ab Imperatore ipsum inuestiente: a quo sibi fuerat potestas tradita

de disponendo de ipso, vt sibi placuisset in vita, & in vltima voluntate: per iura allegata superius: sed simpliciter intendit ipsum priuilegium confirmare in personam dictorum Dominorũ Neapolionis iunioris, & Raphaelis fratrum, iuxta statum, in quo tunc feudum reperiebatur: quoniam aliàs de reuocatione dicti vinculi illati a testatore in fauorem omnium suorum descendentium mentioné fecisset. Nec indè dicta confirmatio aliàs facta, dicenda erit frustratoria, quoniam primo per ipsam fuerant ipsi Domini fratres inuestiti: cum aliàs sine tali inuestitura petita, & de nouo illis concessa fuissent de iure ipso feudo priuati vulgaribus iuribus. Et secundò per ipsam disponendi potestatem ibidem repetitam, fuit ipsis fratribus quoque indulta potestas aliquo alio modo vinculandi ipsum feudum ad cõmodum successorũ, ac descendentium filiorũ, & agnatorum: quod etsi dicti Domini fratres non fecerint, non ideo indè erit dicendum eos tali potestate fuisse priuatos. Ex his omnibus in confirmationem veritatis præsentis nostri tertij fundamenti in medium producti patuit veritas ipsius. Ad cuius corroborationẽ

35 accedit, ꝙ dispositio † Domini Raphaelis vltimi feudatarij in medietate ipsius feudi tãtum, & testatoris nouissimi contra naturam ipsius feudi de ipsius medietate sibi contingente non poterat aliquo pacto de iure valere, vt docuit apertissimus text. in c. 1. de succesſ. feudi. ibi [Nulla ordinatione defuncti in feudo manẽte, vel valente] & hæc est communis regula, prout docuerunt infrascripti Doct. videlicet Socinus iunior in cons. 72. post nu. 40. lib. 1. Curt. iun. de feud. in quarta par. princ. in prima regula in pen. q. Idem docuit Iulius Clarus: in §. feudum. q. 40. in princ. credens rationem nostri huius fundamenti esse, ꝙ cum vasallus, seu feudatarius non sit Dominus feudi, nisi donec vixerit: meritò non debet posse de eo disponere in præiudicium eorum, quibus ex prouidentia primi acquirẽtis post eius mortem, feudũ debetur, etsi possit vasallus testari de feudo, & de ipso aliquatenus disponere, dũmodo indè faciat eius conditionem meliorem: & hoc tunc solũ quando feudũ ipse acquisisset, nõ autem hoc posset facere in feudo antiquo, prout latissimè probabimus infra in fundamento quarto circa medium. Vide ergo ibi omnino. Ex his ergo apertissimè cõprobatur dictum Dñm Raphaelẽ non potuisse disponere circa redditus, seu fructus recipiẽdos post eius morté ex dicti feudi medietate sibi competente in præiudiciũ dicti Dñi Stephani iunioris eius nepotis: & ratio rationũ est, quoniam (vt annuimus) statim ꝙ ipse alienauit contra dictã prohibitionem Dñi Neapolionis senioris primi inuestiti, & testatoris, ipsa alienatio de iure fuit nulla, prout inter alios firmissimè docuerũt infrascripti, videlicet glo. in l. cum pater. §. liberti. ff. de legat. 2.

gat. 2. vbi Castrensis: quinimo poterit statim substitutus ipsam reuocare: prout d. glo. docuit. & Pau. de Castro per text. in l. peto. §. quinque. ff. de legat. 2. Socin. in cōs. 135. nu. 3. lib. 1. Negusantius in tract. de pignor. 5. par. 3. mēbr. nu. 46. Crauet. in cons. 61. num. 6. Rolan. in cons. 85. lib. 1. & consi. 81. lib. 2. Bursat. in cons. 48. nu. 4. ex quibus omnibus habemus, ꝙ
36 prohibitio † alienandi, siue tacita, siue expressa impedit dominij translationē: in cuius cōclusionis fauorē est textus in l. fin. C. de rebus alien. non alien. & est cōmunis opinio, vt dicitur ab Alex. in suo cons. 59. nu. 6. vers. sed opponitur. lib. 5. eo magis ꝙ a tali dispositione D. Neapolionis senioris testatoris redditur magis roborata iuris dispositio, prohibēs alienationem feudi in præiudicium agnatorum, cum hominis prouisio sit longè potentior iuris dispositione: prout etiam latissimè docuerunt infrascripti Doct. videlicet Felinus in c. pastoralis. §. cum autem, nu. [illegible] extra de officio deleg. & Doct. in l. fin. C. de pactis. Sed quis ambiget fortiorem nexum hunc extimādum fore? si cum prouisione legis concurrat hominis prouisio: vt in simili videmus in re aliqua fideicommissi restitutioni supposita, quæ a iure cōmuni alienari prohibetur, vt in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebell. & in Authen. res quę. C. communia. de legat. & fideicommiss. & nihilominus si cum prohibitione legis concurrat prohibitio hominis expressa
37 † non poterit etiam ex causa dotis, vel alia causa permissa alienari: vt latissimè docuit Iason in dicta Authent. res quæ. nume. 24. post Bal. in cap. 1. §. donare. num. 3. qualiter olim feudum poterat aliena. Idemque latè confirmat Ioannes Crottus in consi. 144. nume. 16. & sequen. Ad hoc ipsum probandum accedit, quòd cum Dominus Neapolion senior testator fuerit acquisitor dicti feudi mediante noua inuestitura poterat facere ordinationē onerosam descendentib. suis, faciendo conditionem eorū meliorem, prout apertissimè docuit Pau. de Castr. Alex. Felinus, Iser. & quamplures alij citādi infra in probationem sequentis quarti fundamenti. Vide ergo ibi omnino.

Quartum fundamentum præsentis nostræ sententiæ est. Quoniam etiā in materia feudali appellatione venditionis, vel alie-
38 nationis prohibitæ, † venit etiā pignoratio, hipotheeatio, vsusfructus assignatio, locatio ad longū tempus, necnon & seruitus. quāuis nō negemus de iure posse feu-
39 datariū † locare, vendere, pignorare, aut hipothecare quomodolibet fructus, redditusq; sui feudi duntaxat vita sua durante: cum dicta sua obligatio nō intelligatur facta, vt perduret post mortē ipsius sine descendentibus legitimis filijs: eo ꝙ tunc ipsum feudū vnà cum fructibus pēdentibus, & recipiendis a dicto feudo vel feudi parte post mortem feudatarij spectet, & pleno iure transeat ad Dominum directum ipsius feudi

in defectum legitimorum descendentium, vel agnatorũ eius: quibus tamẽ superstitibus ipsum feudum obueniet. Primo legitimis filijs. & secundò, ipsis non extantibus post mortẽ feudatarij transibit ad proximiorem agnatum, & sic proculdubio ad dictum Stephanum iuniorem filium Domini Neapolionis iunioris, & nepotem dicti Domini Raphaelis, & eius cõfeudatarium in dicto feudo. Qui Dominus Stephanus nullo iure dictante, tenebitur ad soluenda debita contracta per Dominum Raphaelem suprascriptũ & vltimo loco mortuum sine legitimis, & naturalibus filijs repudiata tamen eius hæreditate, & acceptata feudi parte reliqua: licèt ipse Dominus Raphael præceperit ipsi Domino Stephano nepoti, & proximiori agnato solutionem quamplurimorum debitorum, vt latissimè probabimus paulò post, dum probandum erit nobis hoc ipsum fundamentum:

40 & quòd dicta venditio † censualis fructuum dicti feudi, seu obligatio facta cum conditione implicita quòd perduret post mortẽ ipsius Domini Raphaelis confeudatarij sit vera alienatio prohibita in testamento dicti Domini Neapolionis senioris, quã facillimè probabimus (Deo duce) auctoritate legum, & Doctorum, Quapropter sciendum, quòd in l. sancimus. C. de rebus alienis non alien. Imperator his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Sancimus siue lex alienationem inhibuerit, siue testator hoc fecerit, siue pactio contrahentium hoc admiserit: non solum dominij alienationem, vel mancipiorum manumissionem esse prohibendam: sed vsusfructus dationem, vel hipothecam, vel pignoris nexum penitus prohiberi, similique modo & seruitutes minimè imponi, nec emphiteosos contractus, vel testatoris voluntas, vel pactionum tenor, qui alienationem interdixit, aliquid tale fieri permiserit.] hęc ad verbum in d. l. sancimus. Idipsum & in materia feudali apertius colligitur fuisse statutum in capitulo Imperialem, versiculo hac ędictali. De prohibita feudi alien. vbi Federicus Imperator his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Hac ędictali, Deo propitio perpetuò valitura lege sancimus: vt nulli liceat † feudum

41 totum, vel partem aliquam vendere; vel pignorare, vel quocunque modo distrahere, seu alienare, vel pro anima iudicare sine permissione illius Domini, ad quem feudum spectare dignoscitur.] hæc ibi. At cum ad Dominum Stephanum iuniorem tanquam ad proximiorem agnatum pertinere ipsam medietatẽ feudi dignoscitur, ergo sine ipsius expresso consensu facta huiusmodi alienatio, seu hipothecatio de iure nulla erit dicenda: & quòd hoc sit verissimum de iure adhuc clariori legis auctoritate probabimus. Nam singularis & in aurea tabella imprimendus textus hoc docuit in cap. primo.

an agnatus, vel filius defuncti poss.retin. vbi hæc ad verbum ha
42 bentur. [Si contigerit † vasallum sine omni prole decedere, agnatus ad quem vniuersa hæreditas pertinet (repudiata hæreditate) feudum (si paternum fuerit) retinere poterit, nec de debito hæreditario aliquid soluere cogitur, sed in fructibus, si quos reliquit, vt de eis debitum soluatur, quo tempore decesserit (secundum quod supra diximus) considerabitur.] hæc ibi. Idipsum apertissime docuerunt infrascripti Doctores statim citandi, vltra glosas dictarum legum. Nam idem docuit Glo.& Doctor. in cap. 1. versic. alienationes. De Cap. Conra. quam dicit esse communiter approbatam. Alex. in consil. 18. post nume. 5. lib. 5. quem refert Picus in repet. §. Titia. post nu. 99. Paris. in consi. 88. nu. 4. lib. 2. & hanc opinionem dicit esse magis communem Berous in quæst. 95. nu. 1. & ita est communis conclusio, vt attestatur Curtius iun. in dicta 4. par. q. 15. & ratio est, quoniã vsus-
43 fructus † est pars dominij: merito ergo cum vasallus prohibitus sit alienare vtile dominium, nec etiã posse, alienare debebit eius partem: cum is, cui data est licentia vendendi feudum nõ possit illũ hypothecare. post And. de Iser. in c. Imperialẽ. col. 2. nu. 6. & seq. de prohibit. feud alien. per Fed. qui Iser. ibid. in col. 1. nu. 3. versic. sed fructus. dicit, ꝙ feudatarius posset vendere fructus totius temporis, quo apud eũ erit res feudalis: & ratio est sm eum, quoniam vsusfructus pars est dñij: Merito ergo cum vasallus prohibitus sit alienare vtile dñium ipsius feudi, neq; etiã posse, debet alienare
44 eius partẽ, cum is, cui data † est licentia vendẽdi feudũ nõ possit illum hypothecare, prout docuit And. de Iser. in c. Imperialẽ. col. 2. nu. 6. & seq. de prohibi. feu. alien. per Federicum Imperat. qui And. ibid. in col. 1. nu. 3. versic. sed fructus. dicens, ꝙ feudatarius possit vendere fructus totius tẽporis, quo apud eum erit res feudalis: & ratio est, secundum eum, quoniam
45 prohibitus † vendere feudum nõ prohibebitur vendere fructus ipsius, vt in l. de codicillis. §. instituto. ff. de legatis 2. & in l. pater. in principio. ff. de legatis 3: sed si venderet feudatarius fructus pro duobus annis, & moriatur, feudo aperto Dño, omnes obligationes pereũt, vt in l. lex vectigal. ff. de pign. Nam non poterit habere plus iuris emptor super dictos fructus, ꝙ habebat venditor. Quapropter si venditor moriretur ante Martij mensem, fructus feudi recipiendi erũt Domini (scilicet si Dñs ipsi feudatario mortuo non superstitibus filijs, aut agnatis) & nõ emptoris. Idipsum docuit idẽ Andr. de Iser. in constitut. Regni. c. constitutionẽ. in vers. nullam omnino. de reuocat. feud. & rerũ feud. dicens, quod idcirco emptor fructuum feudi perdit pretiũ: quia sciens, emit rem prohibitam alienari, quod rursus idem Iser. ibid. cõfirmans, dixit in col. 6. in vers. trãsactionis, ꝙ feudatarius poterit solũ vẽdere fructus totius tẽpis, quo

quo apud eum erit res feudalis: & ratio per ipsum est, quoniam prohibitus vendere, non prohibetur de fructibus cedere, vt in l. pater. in princ. & in l. Codicillis. §. instituto. ff. de legat. 2. & quod ideo caueant sibi ementes: quoniam si feudatarius venderet fructus pro certo tempore, & interim moriatur (feudo aperto domino) omnes obligationes pereunt, vt in l. lex vectigalis. ff. de pignoribus. Idipsum ibidem rursus confirmans ait in col. 9. versi. locare. concludens in vers. in hac quæstione, quòd rei feudalis locatio fieri posset in annum, vel vltra in modicum tempus, videlicet, ad quinquennium. Idipsum apertius adhuc docuit Mattheus de Afflictis cōpatriota noster, in dicto c. Imperialem. col. 4. nu. 39. sed nu. 38. vers. sed dubium. relata supradicta sententia Isern. vbi supra, ipsamque interpretando dixit, quòd ipsa sit vera habita distinctione. An sit mortuus feudatarius ante Martium, vt in c. 1. §. his cōsequenter supra. Hîc finitur lex Conradi: etsi nihil ibi dicat Iser. quid sentiendum, quādo successerit filius, vel agnatus in feudo, an pereant omnes obligationes factæ per defunctum: Tamen ipse Afflictus ibidem dicit, quòd in hoc articulo erit concludendum. Quod si feudum est ex pacto, & prouidentia, & filius fecerit inuentarium, & tunc sit idem, vt dictum est, quando feudū aperitur domino, & tunc non poterit defunctus † disponere vnam
46 candelam pro anima sua: hęc Afflictus ipse: attamen pace ipsius dixerimus, Iser. hoc expressit, idipsum nos docēs: cùm dixerit in capit. 1. An agnatus vel filius defun. repu. hęred. in nu. 1. & 3. quòd feudatarius decessit habens feudum paternum antiquum multis
47 creditorib. relictis succedūt, † agnati filio non extante, hæres esse poterit, & feudum retinere, etiā hæreditate, seu allodio non recepto; & sic faciendo nō tenebitur creditorib. & ratio est, sm eum, quia habuit feudū nō à defuncto, qui in feudo, & de feudo nihil potuit ordinare, vt in c. 1. in princ. de success. feud. sed habet ex pacto, & prouidentia cōcedentis illi præcessori, qui fuit agnationis communis causa: etsi de fructibus feudi anni ipsius, in quo mortuus est agnatus sine filio solui debeāt debita hæreditaria: & ratio est secundum eundem Isern. quia fructus de hęreditate censentur, quando post Calendas Martij decessit supra. hic finitur lex, §. similiter. Et addit, q̄ sicut non potest iudicari de feudo pro anima, sic nec feudum obligare poterit legatis, quæ sunt contracta pro debitis propter feudum. hęc omnia docuit Iser. vbi supra. De quibus ipse Mattheus de Afflict. in c. 1. nu. 36. De vasallo qui contra constitu. Lotharij loquens, dixit, quòd quando feudum est antiquum & hæreditarium, etsi filius non possit reuocare aliena-
48 tionem, tamen agnatus † poterit cōficiendo inuentarium, & sic in hoc est agnatus melioris conditionis, quàm sit filius: tamē agnatus

tus non reuocabit statim alienationem, sed expectabit mortem alienantis, vt docuerat Andr. de Iser. in c. i. §. hoc quoque de succeß. feud. Ratio verò rationis praesentis nostri fundamenti est (vt diximus) quoniam dictum grauamen, quod videtur impositū parti dicti feudi paterni antiqui à dicto Domino Raphaele confeudatario de satisfaciendo creditoribus suis de ipsius fructibus, est iniustum & contra naturam feudorum: cùm de ipsis de iure non poterat disponere, nisi vita eius durante, vt satis abunde fuit probatum, quod & in terminis praesentis docuit quoq; abunde satis Albertus Brunus in suo paeleganti consilio 180. incip. Visis dubitationibus: sed ne videamur hoc ipsum gratis affirmasse, & nullis veris fundamentis inniti; sciēdum quod idipsum docuit tex. in c. 1. in princ. de succeß. feudi. vbi hoc etiam docuit Aluarot. in principio commenti: vbi dicitur, quòd
49 nulla testatoris † dispositio de feudo valet, & manet cum cōcordantibus, de quibqs per Alex. in dicto consil. 30. col. 5. vers. septimo, cū sequenti. Idem voluit Martin. de Land. in c. 1. in prin. col. 1. qui feu. dare poss. dicens, non valuisse testamentum Illustris Domini Marchionis Mātuae, in quo primogenitum haeredem constituerat, & Dominus Iason in l. de quibus, col. 12. vers. tertiò ergo. ff. de legibus. & Bal. & Doct. in c. 1. in princ. col. 5. versi. quaero vtrum pater. ff. de prohibi. alien. feu. per Feder. vbi dicitur limitare, nisi in feudo per se acquisito, interueniente tamen Domini consensu, vel in feudo hęreditario. & Bal. & Doctor. in c. 1. §. donare. Qualiter olim feu. poterat alien. & Moderni in Authent. eos quae, colum. 12. C. commu. de lega. dicentes, ꝙ non valeat dispositio testatoris etiam prohibēs feudi alienationem, & secundum Andr. de Iser. in dicto cap. 1. in princ. de succeß. feu. nō licet testari de feudo etiam inter filios, & ita in proposito huius casus decidit Dominus Iacob. de Sancto Georgio in sua inuestitura feudali, in clausula. & cum pacto, ꝙ de ipso feudo possint testari in quaest. fina. quod & fortificatur, quia re vera de iure dictus Dominus Stephanus Iunior etiā pro ipsa dimidia venit ad ipsum vigore concessionis factae Domino Neapolioni seniori inuestito; vnde dicto Domino Stephano dicta dimidia pars feudi debetur tanquam successori, & descēdenti legitimo dicti Domini Neapolionis senioris, & non tanquam haeredi dicti Domini Raphaelis, minusque tenebitur ad soluendam legata facta per ipsum Dominum Raphaelem, vt habetur in cap. 1. in prin. an agnat. vel fil. defuncti. vbi Doct. & in cap. 1. de gradibus. succeß. in feud. vult Bal. in consil. 433. incip. Foemina. vol. 1. secundum Pe. impreßionem. & in consil. 382. incip. Petrus. eo. volum. & Cuma. in consil. 163. incip. Guarnerius in 3. dubio. Ad quod etiā faciūt multa accumulata per Curtium seniorem in consi. 48. incip. Memoriae. col. 3. vers. feudum paternum,

ternum: ad effectum, quòd ipse Dominus Stephanus iunior non dicatur pro ipsa etiam dimidia feudi accepisse ab ipso Domino Raphaele eius patruo, sed ab illo Imperatore, qui ipsum feudū concesserat Domino testatori primo inuestito, scilicet dicto Domino Neapolioni seniori attauo Domini Neapolionis iunioris eius patris, virtute dictæ cōcessionis feudi. Quapropter per se patet non valuisse institutionem factam per ipsum Dominum Raphaelem in ipsum Dominum Stephanum de dicta dimidia ipsius feudi, ad ipsum Dominum Stephanum, vt supra per ipsam cōcessionem dicti Imperatoris de iure deuoluēda, sicut nō valet hæredis institutio,
50 † per quam quis est in re sua institutus, vt per Bal. in l. simus. §. repletionem in 3. col. C. de inoffic. testam. sicut etiam nō valet legatum alicui de re sua, seu ipsius legatarij factum. Institu. de legat. §. sed si rem legatarij, sicut etiam non valet legatum factum legatario de re sibi debita. Institu. eo. tit. §. è contrario. Ita quòd succedat dispositio l. ab eo. C. de fideicommisso. cum sua materia: quapropter sicut dictus D. Stephanus nihil capit ex testamēto dicti Raphaelis assumendo ipsam dimidiam partem feudi possessam ab ipso in vita sua, ita ex ipso testamento grauari nō potuit. Et prædicta comprobantur etiam vera & hac ratione: quia, scilicet ex quo ipse Dominus Stephanus fuit nominatus implicitè (nempè cū veniat appellatione descendentium ex ipso Domino Neapolione seniore primo inuestito in dicto feudo, eo quod sit eius abnepos, & filius Domini Neapolionis iunioris illius pronepotis, in concessione feudi: veniet ergo etiam ipse Dominus Stephanus ad hanc partem feudi iure suo, nec est necesse, quòd sit alterius hæres, seu quòd veniat vt hæres ipsius Domini Raphaelis patrui, vel Domini Neapolionis senioris per iura satis clara supra citata, ad hoc probādum quod & expressè voluit Bald. in cap. 1. §. & quia. col. 3. vers. quærit glo. pone, quòd frater. qui feud. dare poss. & Alex. in consil. 26. vol. 4. Consen. in cons. 50. col. 6. quod & fuit consilium Collegij Bononiensis. Bene verum est tamen, quòd Paul. de Castro in consil. 153. incip. In causa. in antiquis. cum quo transit Felinus in cap. prudentiam. in princ. col. 2. de officio. deleg. te-
51 nens, quòd vasallus † possit testari de feudo, & disponere faciendō feudi cōditionem meliorem. Sed secundum Alex. in cons. 125. vol. .... Illud procederet in feudo per talem disponentem acquisito, in quo secundum Alexan. in consil. 18. incip. Super primo dubio. col. 2. vol. 5. bene liceret acquisitori facere ordinationē onerosam, prout voluerunt etiā And. de Iser. & Aluarot. in c. 1. in principio. in fine commenti. de alienat. feudi pater. vbi idem dicunt de feudo hæreditario, cùm in feudo per alium acquisito deteriorem eius conditionem facere nō liceat per prædicta. & habetur in

cap.1.§.è cõtrario.vbi Aluarot.in secundo notabili. de inuestit. de re alien.fac. Nam grauando Dominum Stephanum iunioré propter ipsam dimidiam partem feudi, faceret vtique ipsius feudi conditionem deterioré, & quòd successor posset grauari, quod tamen omnino illicitum esset, sicut non liceret seruitutem imponere, nisi ad præiudicium imponentis, vt in dicto cap.1.§.quid ergo.de inuestit. de re alien. faci. & quòd feudum non possit obligari pro debitis vasalli, seu feudatarij docuit expresse Bald. in capit.1. an agnatus, vel filius.nume.23.& se-
52 quenti.dicens, quòd feudũ † non possit obligari pro debitis vasalli, neque fructus ipsius feudi, loquendo de fructibus, qui mortuo vasallo sine hærede masculo pertinerent ad agnatum, vel ad Dominum: Nam feudum antiquum non poterit alienari in præiudiciũ proximioris agnati sine eius
53 consensu, etiam si vasallus † refutaret feudum antiquum in manibus Domini: quia talis refutatio non præiudicat agnatis, nisi in vita ipsius refutantis, & descendentium suorum, prout apertissimè post alios declarauit Bald.in c.1. §. hoc quoque. versic.conclus.10. nu.12.de success.feud.& in cap.1. versic. sed quid si ille, qui habet feudum paternum refutauit ipsi Domino.num.6.de alienat.feudi paterni. Idem docuit Iacobus Alvarot.in cap.1. §.denique.nume. 27.quæ fuit prima causa benefic. amit.& hanc quoque sententiam dixit Curtius iunior in tracta.de feudis. in quarta parte. Ex quibus caus.feud.amitt. versic.tertia igitur est regula principalis. numero 147. Chorcouius in tracta. commun. opinio. in versic.feud. conclus.83. centur.2. & Hyppol. Rimin.in consil.383.nu.87.& sequen. vol.4. vbi consuluit, ꝙ non possit alienari feudum paternum sine consensu agnatorum, quasi subiacés restitutioni: & ratio secundum eundem est, quoniam videtur feudum datum, vt omnes descendentes veniant, sed successiuè, prout quis est proximior: vnde admittitur qui est in primo gradu, donec viuit, quo mortuo sine hærede, sequens admittitur: & ideo (inquit ipse Hyppol. Rimin. vbi supra,) nec cum consensu Domini, vel Episcopi (si est feudum, cuius dominium directum esset alicuius Ecclesiæ secularis) poterit vendi in prȩiudiciũ agnatorũ compreheńsorum in inuestitura, vt cõiter tenent Doct. Feudistæ, recésiti per ipsum Hyppol. Rimin.in supradicto suo cõs.383. a nu.47.vsque ad 53. Et ꝙ D.Stephanus supradictus agnatus proximior dicti Dñi Raphaelis confeudatarij possit succedere in parte feudi, quȩ apud ipsum erat ante ipsius morté, etiam repudiata eius hæreditate (vltra citata iura & Doctores) idipsum docuerunt & infrascripti alij, videlicet Paul. de Cast.in l.ex facto.§.fi.ff.ad Tre
54 bell.dicés, ꝙ sufficiat † agnato, ꝙ sit descendés à primo acquirenté ipsum feudũ, prout ẽt docuit Gl. in §.fin.quam Ias.reputat notabilem in l.si non sortem. §.libertus. in fi-

in fine.ff.de cõdit.indebiti.& rursus in consil.57.col.1. in princ.& fine vol.1. Socinus in consi.57.volum.3.& Decius in cons.38.quod & latissimè probauit Ioannes Baptista Vicemala in consil. suo incip. Videretur prima facie.num. 67.185.& 186.quod est in tracta. consiliorum diuersorum in materia feudali,& ratio secundum eũ est, quoniã in feudo antiquo nullus agnatus habet causam ab alio, sed quilibet eorum a concedente, & succedit in feudo, vt ex tunc,non autem vt ex nunc, idest non succedit in feudo dictus Dominus Stephanus,prout modò reperitur nepos dicti Domini Raphaelis, sed vt descendens a Domino Neapolione iuniore, qui fuerat pronepos dicti D.Neapolionis senioris primi inuestiti in dicto feudo,& insimul acquirentis ipsum pro se,& suis descẽdentibus. Quapropter repudiata hereditate vltimi descẽdentis confeudatarij obtinebit feudum tãquam descendens per lineam rectam,vt diximus, ab ipso Domino Neapolione seniore ; & tanquam proximior agnatus vltimi feudatarij , secundum veriorem, & magis communem Doctorum opinionem, fundatam in tot iuribus præcitatis, quam & sequutus fuit Iacobus Aluarot. & Bal. in c.1.an agnatus, vel filius. Meritò igitur diximus dictam feudi partem non potuisse alienari,quasi subiacens restitutioni,sine cõsensu ipsius Domini Stephani. Et idcirco concludendum videtur omnino, ꝙ Dominus Stephanus dicendus sit successor in toto ipso feudo dicti D. Neapolionis senioris eius proaui,& primi inuestiti in ipso,prout semper communiter docuisse Doctores , asseuerat Alex. in consil.10.nu.8. vol.3.quem refert & sequitur Gozad.in consil.8.nu.2.quos retulit, & sequutus fuit Iulius Clarus in §.feudum. quæst.9. vers. sed quæro. asserens Alex. pluries docuisse, quòd sufficiat, ꝙ ipse agnatus proximior sit hæres, vel primi acquirentis ipsum feudum,vel vasalli vltimo loco defuncti , & ꝙ hæc sententia magis sibi placeat: & vt melius eius sententia perciperetur, statim subdidit, dicens, cùm descendẽtes illius primi acquirentis succedant in ipso feudo , virtute primæ inuestituræ , in qua fuerunt vocati ipse Dominus Neapolion senior , & omnes descendentes ab eo. Quapropter meritò non erit cõsideranda, vel ponderanda successio illius,apud quẽ feudum totum, aut eius pars vltimo loco repertum fuerit, sed tantummodo illius,cuius beneficio descendentes ipsi ad feudum admittuntur , prout in facti contingentia iudicasse Senatum Mediolanensem retulit,vbi supra Iulius Clarus, quod & postea repetijt vbi supra, in quest.40.vers. sed quia. circa finẽ. & rursus in q.76. per totum . Idem docuit Bald. in cap.1.col.2.nu.5. vers. sed in materia feudorum. An agnat.vel fil. dicens, in hoc meliorem esse conditionem agnatorum , quàm
55 filiorum feudatarij † vltimo loco mortui,dicens huius decisio-

nis quinque posse assignari, videlicet: Prima, qm filius computatur eadem persona cum patre. Secūda, quia interest patris habere heredem, vt in l.2.ff.de interrog. act. vnde quādam iniuriā videtur facere filius patri abstinendo ab hæreditate paterna, & sic quodāmodo facere contra naturā, cùm filius connumeretur (vt in prima ratione) inter membra patris, & non possit aliter succedere, nisi ex persona patris, quod non reperitur agnatis. Tertia ratio est, quia filij veniunt eodem iure cum patre, sed agnati diuerso, & ex trāsuerso capite, etsi in casu nostro hæc ratio non habeat locum: cùm ipse Dominus Stephanus iunior sit abnepos dicti Domini Neapolionis senioris eius attaui in linea recta (vt patet ad sensum) habebit tamen locū dicta tertia ratio in alijs agnatis constitutis in linea transuersali. Quarta, quia inter patrem & filium non reperitur digressio, sed egressio: Attamen in transuersalibus (vt sunt agnati non descendentes per lineam rectam á communi stipite) est disgressio. Quinta, & vltima ratio quæ redditur, est: quoniam feudū ad liberos cum sua causa, suisque vitijs transmittitur, sed ad agnatos simpliciter deuoluitur, prout docuit Andr. de Iser. in cap. 1. col. 2. nu. 4. versic. vbi verò. referens nonnullas ex supra citatis rationibus. Idipsum fecit Mattheus de Afflict. in dicto cap. 1. & alij Doctor. plerique passim in dicto cap. 1. Et cùm sit hæc communis Doctorum sentētia, supra citatis auctoritatibus contenti ad afferendum & probandum quintum fundamentū veritatis supra recensitæ nostræ sententiæ Deo Optimo Maximo duce accingemur.

Quintum & vltimū fundamentum supradictæ nostræ sententiæ
56 est. Quoniam Imperator † de iure non potest consensum præstare alienationi feudi totius, vel partis rei feudalis factæ, vel faciendæ á feudatario tam post mortē, quàm in vita ipsius feudatarij, ita vt noceat, vel præiudicet agnato proximiori nō consentienti tali alienationi: quin post mortem ipsius feudatarij decedentis sine legitimis filijs dictum feudum, vel pars eius possessa ab ipso feudatario in sua vita, deuoluatur ad ipsum proximiorē agnatum, & sic ad dictum Dominum Stephanū iuniorem, qui est agnatus proximior dicto Domino Raphaeli confeudatario, virtute primæ inuestituræ factæ de ipso feudo ab Imperatore Domino Neapolioni seniori primo acquirenti ipsum feudū pro se, & suis descendentibus: & per consequens omnis concessio, quæ forsan fuisset obtenta ab Imperatore in præiudicium ipsius Domini Stephani a Domino Raphaele confeudatario, esset nullius virtutis ad prę iudicandum ipsi Domino Stephano proximiori agnato in iure ad se deuoluto per mortē ipsius Domini Raphaelis tam in ipsa medietate feudi, quàm in fructibus percipiēdis ex ea post illius mortem, cum ipse Dominus Stephanus

mus triplici iure, seu via effectus sit ipso iure Dñs vtilis vtriusque, scilicet Primò, quia erat proximior agnatus dicti Domini Raphaelis. Secūdò, quia recta linea descenderit à Dño Neapolione seniore primo inuestito pro se, & descendētibus. Et tertiò, quia sibi competebat etiam pars feudi eiusdem Domini Raphaelis, iuxta mandatū ipsius Domini Neapolionis senioris in suo vltimo testamento præcipientis, ipso facto priuari eius descendentem, qui ausus fuisset alienare ipsum feudum, non præmissis quibusdā conditionibus supra relatis, & in ipso succedere ipsius alienantis agnatum proximiorem. & ratio nostri fundamenti est & hęc quoque, quoniam Imperator concedendo sine consensu ipsius Domini Stephani, concessisset vtique in præiudicium iuris ipsi Stephano acquisito, & sine rationabili causa, quod est de directo contra ius etiam naturale, imò & contra ipsiusmet mentem expressam in c. alienatio feudi. de alienat. paterni feudi. vbi Imperator in terminis præsentis quæstionis loquens vsus fuit infrascriptis præcisis verbis, videlicet: [Alienatio feudi paterni non valet etiam Domini voluntate, nisi agnatis cōsentientibus, ad quos beneficium quandoque sit reuersurum, nec in filiā vasallus poterit cōfirmare agnatis nō consentientibus, vel postea ratum non habentibus.] hæc ibi. Vbi Glo. in verſ. nec in filiam. dicit, quòd si Imperator confirmauerit feudum in filiam, non consentiente agnato, filia ipsum retinebit donec vixerit pater, sicut Dominus si sibi refutatum fuisse à feudatario. Idipsum elegantissimè docuit Andr. de Isern. noster ibidem nu.2. verſ. & licèt. Idē docuit Matthęus de Afflict. ibidem in princ. dicens, quòd licèt feudum possit alienari cum consensu Dñi, talis tamen alienatio non valeret quantum ad agnatos, qui non consenserunt alienationi, & sic post mortem alienantis competit reuocatio huiusmodi alienationis illi agnato, qui immediatè erat successurus post mortem alienantis, si non consensisset in alienationem ipsius feudi. qui Afflictus ibidē col.8. nu.23. verſi. quartò nota. dixit, quòd Dominus non possit inuestire illum de feudo, ad quem non pertinet successio, in præiudiciū debentis succedere in feudo, etsi facta sit inuestitura non præiudicat illi debenti succedere de iure, & quòd hoc habeat locum in feudo paterno, cùm hoc ipsum expresse probet supradictus textus, & ratio est, quoniam filia regulariter non succedit patri in feudo, nisi in priuilegio concesso hoc expressum fuerit, vt docuit singul. tex. in cap. 1. §. filia. de success. feudi paterni, & expressius docuit tex. in c. 1. §. his verò deficientibus. de success. fratrum. vbi hæc habētur, videlicet: [His verò deficientibus vocantur primò fratres, cum fratrum præmortuorum filijs, deinde agnati vlteriores, quod ita intelligēdum est, si feudū sit paternū: hoc est, si fuit illius parentis, qui eius fuerit agnatio-

agnationis communis.] hæc ibi. Idipsum docuit Bal. in dicto c.1. col.1.nu.1.& col.2.nu.2.de alien. feudi paterni: dicens, quod requiritur consensus agnati proximioris, aliàs consensus Domini feudi præstitus in alienatione feudi paterni erit nullus ipso iure: & prima ratio secundum eum est, quoniam non poterit agnatis nõ consentientibus præiudicare Imperator. Nam quantum sit ad præiudicium agnatorum omnes ferè conueniunt, vt docuit quoque Iulius Clarus in §.feudum.q.32. quod quando feudum est antiquum, siue paternum nõ durat apud secundum vasallũ, nisi donec viuit vasallus, qui infeudauit, vel eius descẽdentes: eo autem mortuo resoluitur eius infeudatio, proximiorque agnatus venit ad feudum, prout etiam docuit Specul.in tit.de feudis.§.quoniam. versi.decimononò.& est communis opinio, vt dicit Alex.in consil.15. nu.9. lib.5. quem refert Ruin. in consi.33.nu.18.lib.1.& in cõsi.213.post nu.2. vol.eod. Et ratio secũda est, quoniam cum feudũ istis agnatis debeatur ex pacto, & prouidentia primi concedentis, meritò nõ potest vasallus aliquo modo eis præiudicare, vt volunt communiter Doctores, & retulit Berous in q. 95.nu.6.ad hoc ipsum probãdum facit quod docuit idem Iulius Clarus in d. §.feudum. in q. 34. vers. & hæc: dicens, quòd etiam si feudatarius renunciauerit Domino feudi, scilicet directo, non præiudicabit agnatis ipsius feudatarij, quando feudum esset antiquum, seu paternum, prout etiã docuerat Bald.in cap.1. in princ. nu.3. de alien. feudi paterni, quẽ omnes communiter Doct.sequuntur, vt docuit Iacob.ibid.in vers. & vnus ex dictis.post nu.8.versic. addite in quãtum. & ratio est secũdum ipsum, quoniam vasallus non potest tollere agnatis ius illis quæsitum ex tenore primæ inuestituræ, proueniens ex pacto, & prouidẽtia primi acquirentis, & ideo etiam talis renunciatio non nocebit ipsi agnato, cui post mortem sui agnati feudatarij sine filijs de iure competit ipsum feudum. & hæc est cõmunis opinio, vt docuit Aluar.in c.1. post nu.4. vers. oppono ab extra. Quemadmodum feudum ad fem.perti. & clariùs post eum docuit Collegium Bonon. inter consilia Curtij senior.in cons.50.nu.21. cuius sententiam refert & sequitur Paris.in cons.17.nu.16.lib.1. Tertia ratio huius, quam afferunt, est, quoniã hoc est ius quæsitum descendentibus ex tenore primę inuestituræ: meritò igitur nõ poterit tolli per aliquem ex successoribus primi inuestiti. Et quod hæc sit cõmunis conclusio, docuit etiam Curtius iun.in cõsi.171.nu.5.Idipsum repetijt Iulius Clarus in d. §.feudum.q.41. per totum. Idem docuit Bald.in c.1.§.hoc quoque. col.4.nu.16. vers.sexta conclusio. de success. feudi: dicens, quod licèt interuenerit cõsensus Domini in alienatione feudi, nõ tamen prę iudicat agnatis non consentientibus. argum.in l. per fundum.ff. de seruit.rusti.præd. Idipsum repetijt

petijt Bald. in c. 1. nu. 1. 5. & 7. de alien. feud. pater. dicens, ꝙ Dominus in præiudicium agnatorũ nõ poterit consentire alicui alienationi ipsius feudi: & ratio quarta est, cùm requiratur consensus agnatorum, qui sunt proximiores: quia illi habent ius reuocandi, & ideo nõ poterit Dominus in præiudicium agnatorum gratiam facere fœminæ. & in num. 2. ibidem dixit, ꝙ mortuo feudatario sine liberis, deuoluitur feudum ad agnatos, sed non ad Dominum. Idem repetijt idem Bald. in c. 1. nu. 1. quemadmodum feudum ad filiam pertineat. Ad hoc etiam probandum accedunt quamplurima, quæ recensuit Corbulus in tract. de emphiteosi. tit. de causa priuat. ob alienat. quæst. 7. nu. 5. & sequent. etsi loquatur in materia emphiteotica, quia in casu nostro æquiparatur materiæ feudali, vt copiosissimè per multa probauit Euerardus in sua excellenti Topica iuris, in loco à feudo ad emphiteosim. Pro quinta ratione dici poterit, quòd ad hoc ipsum probandum, summopere deseruit hoc, quod communiter à Doct. dicitur, quoniam etsi quando inhibitio alienationis fieret in fauorem alienantis, ipse poterit suo fauori renunciando, alienare: cùm quisque possit renunciare fauori suo, vt in l. si quis in conscribendo. C. de pactis. cum simil. tamen hoc non habebit locum in casu nostro: cum prohibita alienatio feudi fuerit in fauorẽ alterius quoque, videlicet: Non solùm ipsius Domini directi, verum etiam agnatorũ feudatarij descendentium ordine suo succedentium a primo feudum ipsum acquirente, vt latissimè supra fuit probatum, vt in cap. 1. de alienat. feud. pater. vbi & Bald. & reliqui Doctores, & in c. 1. de prohibita feud. alien. per Feder. Inde apertissime colligitur, ꝙ hoc ius † nõ
57 poterit etiã cum iuramẽto (maximè in odium filiorum, & agnatorum tacitè vocatorum in inuestitura primo inuestito concessa, tolli, prout singulariter docuit glos. 1. & ibi Doct. in c. si diligenti. extra de foro compet. & gl. fin. per illum textum in c. cùm contingat. extr. de iureiuran. Alex. in consi. 55. nu. 9. vol. 1. Aret. in consil. 18. col. 2. in fine. Iason, loquẽs præcisè in materia alienationis feudi. in Anthen. Sacramenta puberum. nu. 47. & 48. C. si aduersus vendit. Tiraquel. in repet. l. si vnquam. in prefatione. nu. 164. C. de reuocan. donat. Natta in cõs. 470. nu. 18. Vital. in tracta. clausularũ. col. 744. nu. 16. Bald. Nouell. in 7. par. priuilegio 18. Corn. in similibus terminis, in cons. 248. l. c. vol. 2. latè Paul. de Cast. in consil. 441. col. fin. vers. secundò videtur facere dubium iuram. vol. 2. & hos omnes sequitur Cacheran. in decis. Pedemont. 172. nu. 20. & 21. Cùm ergo dictæ dimidiæ partis dicti feudi antiqui alienatio facta fuerit in penitus extraneum, non seruata forma iuris feudalis, nec dispositione primi acquirentis, Domini scilicet Neapolionis senioris à principio dictæ alienationis, vt habetur in cap. 1. de

alienat.

alienat.feud.pater.& ibi commu niter per Doctor.quod & Bartol. repetijt in l. cùm lex. colum.2.ff. de fideiussor. & in l. si ita quis.§. ea lege.nu.6.ff.de verbor.obliga. vbi dixit contractum esse ipso iu re nullum. Idem docuit Dec.post alios Doctores à se recensitos in consil.308.colum.3. quamobrem inde elicitur ipsam alienationem fore habendã,ac si facta non fuisset: & ratio est,quoniam aliquid
58 non gerere, † vel absque solemnitate gerere parificantur,vt Vantius in tracta.de nullitatibus. ex defectu citationis.num.25. quod etiam docuit Corn.in l.fin. §.etsi præfatam.C.de iure deliber.cùm
59 vẽditio † nulla ex defectu solemnitatis non sit venditio.argum.in l.4. §.condemnatum. ff.de sent.& re iudic. & in l.2.ff.de auctorita. tutor. & curat. cum similibus allatis per Cottam in Memoriali. in versicul. actus nullus, eo quòd pro non scripto habetur quod fit nõ seruata forma, secundum Bal. in l.1. §.pro secundo.in fine.C.de caducitate tollenda.quem refert, ac sequitur Brunus cum pluribus concord.in tracta.de forma & solemnitate, articulo de potentia & effectu formæ & solemnitatis. colum.23. versic.vltimò alius hic restat, dicens, post Bald. & Romanum,quòd non valeat aliena-
60 tio † facta non seruata forma legis, quoniam non seruata forma permissiua, succedit immediatè forma destructiua. & per hæc credimus probasse quintum hoc nostrum fundamentum. Quapropter meritò dicendum erit,quòd licentia alienandi cõcessa ab Imperatore (vt prætenditur per partem aduersam) ipsi Domino Raphaeli,non præiudicat ipsi Domino Stephano proximiori eius agnato (& abnepoti dicti Domini primi inuestiti testatoris) nõ consentienti huiusmodi alienationi dictæ partis feudi attinentis ad ipsum Dominũ Raphaelem solùm eius vita durante. Et ratio rationum est, quoniam dicta concessa facultas alienandi de iure recipit restrictionẽ ad vitam,scilicet ipsius Domini Raphaelis, & non vltra, vt docuerunt expressè & eleganter Doctores (vltra iam citatos supra) infrascripti, videlicet Alex.in suo consi.106.nu.3.vol.4. Sigismun.in consil.7. nu.33.& sequen. per tex.in cap.1.§.etsi clientulus.de alienat.feudi. Ruinus in consil.33. nu.18. vol.2. post Specul.Isern.Aluarot.& Alexand.per eum allegatos, quod & præsertim verificatur in casu nostro, cũ agatur de non paruo præiudicio ipsius D.Stephani descẽdentis linea recta à primo acquisitore dicti feudi, prout Ruin.in cõs.203. num.25.& sequenti.vol.2.Gratus in consil. 22. in fin.lib.1. Ad hoc accedit, quòd nos loquimur in feudo ex pacto, & prouidentia primi acquirentis pro se, & suis liberis, quorum ius primus ipse cõtrahens, prout in suo testamento semper voluit conseruari in sua familia in legitimis descendentibus. Quapropter inde sequitur non potuisse Dominum Raphaelem posteriorem, & vnum ex descendentibus à dicto primo ac-

quirente alienare, vel aliter obligare feudum, vel eius partem à se possessam, vel eius fructus post ipsius mortem, etiam accedēte consensu Imperatoris Domini directi dicti feudi in præiudicium liberorum, ac descendentiū ex ipso primo inuestito, explicitè, vel implicitè vocatorū in prima inuestitura facta dicto primo acquirenti, prout communiter docuisse Doctor. in c.1. §. hoc quoque. de success.feud.& in c.1.de alien. feudi paterni, supra latissimè fuit probatum: & per auctoritatem Doctorum relatorum à Cacherano in decisione Pedemont. 164. nu.16. versic.Item potest responderi, per totum.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli V.I.D. & Abbas Congregationis Cassinensis.

SVMMARIVM.

1 *Hypotecatio prior tempore super re feudali, nullo assequuto assensu Domini directi, erit de iure posterior hypothecatione posteriore subsequuto assensu supradicto, ac per consequens creditor huiusmodi posterior tempore, erit prior in iure, & præferretur illi priori in assequendo quod sibi debetur, & quare.*

2 *Alienatio facta non seruata forma legis est inualida.*

3 *Actum ad aliquem conficiendum, quando duo, vel plura coniunctim requiruntur, vno ipsorum deficiente, totum corruit.*

4 *Feudalis res alienari non potest sine assensu Domini directi ipsius rei feudalis, nec legari pro salute animæ. & quare.*

5 *Hipothecatio rerum feudalum quid de essentia requirat.*

9 *Possessio an eodem modo amittatur, quo acquiratur.*

7 *Copulatiua copulans orationes respectiuè per modum accidentis quid denotet.*

8 *Orationes duæ quando positæ sunt copulatiuè non principaliter, sed respectiuè ad aliud, tunc requiritur concursus vtriusque, & quid si qualibet principaliter.*

9 *Causa posita pro coniuncta sumatur pro disiuncta.*

10 *Causæ plures in lege positæ quid denotent quando fuerunt positæ etiã plures finales effectus, qui ex lege sequi sperantur.*

11 *Copula posita inter duo incompatibilia quid denotet, & quid inter consonantia, & quid inter diuersa, & quid inter adiectiua.*

12 *Oratio pluralis diuisa inter diuersa disposita distributiuè quid operetur, & quid complexiuè.*

13 *Copulatiuorum existentia requisitæ ad iuris effectum ex ipsis copulatis inducendum quid operetur.*

14 *Copula posita in libello, vel positionibus an requirat probationem vtriusque.*

15 *Conditiones plures appositæ copulatiuè sunt omnes implendæ, vt in iudicio obtineatur quod intenditur.*

16 *Copulatiuæ ad veritatem, siue ponatur*

natur affirmatiuè, siue negatiuè requiritur concursus vtriusque copulati.

17 *Conditio duplex opposita in substitutione, debet vtraque verificari, aliàs nõ sortiretur suum effectum, etiam in pœnalibus, & multipliciter exemplificatur.*

18 *Copula, quæ negat extrema, an requirat vtrunque, vt statuti dispositio locum habeat.*

19 *Conditionibus in intrinsecis ad substitutionem dirigentibus, quid sit magis attendendum.*

20 *Adstringens se ad probandum certum tempus, licet non esset de necessitate, tamẽ teneretur illud probare, aliàs succumberet.*

21 *Lex loquens sub duplici conditione copulatiua requirit, quòd vtrunque impleatur, & idem erit de dispositione quacunque hominis, & multipliciter exemplificatur, & probatur etiam de iure Canonico.*

22 *Electio facta non concurrente maioritate Capituli, etiam si concurrat senioritas, est nulla.*

23 *Regula, Cessante causa. quem sensum recipiat.*

24 *Dictio, quæcumque, copulatiua reposita in aliqua dispositione, quid denotet, perpulchre traditur.*

25 *Probare omnia simul narrata, quando quis teneatur.*

DECISIO III.

THEMA.

Quidam nobilis emit censum super fructibus cuiusdam feudi a feudatario, illud sibi obligante, nullo expedito assensu Domini Imperatoris directi Domini, ad quem de iure spectabat huiusmodi cõsensum præstare. Post hanc igitur contractam simplicem hipothecam, dictus feudatarius rursus idem feudum hipothecauit alteri nobili, qui volẽs huiusmodi fructus legitimè percipere ex dicto feudo, statim recepta tali obligatione impetrauit assensum huiusmodi ab Imperatore per speciale rescriptum.

Quæritur modo quis istorum nobilium de iure dicendus sit prior in iure percipiendi huiusmodi censum, ita vt non possit de iure molestari a reliquo idem ius habente supra dictis fructibus.

Breviter respondendo asseueram⁹ proculdubio præferẽdum fore eũ, qui posterior tempore fuerat in hy-
1 potheca, sed prior † in impetratione assensus Domini directi: & quòd hæc nostra responsio sit verissima, probabitur duplici medio. Primò Doctorum auctoritate, & secũdò irrefragabili ratione. Sciendum igitur, quòd hoc ipsum apertissime infrascripti Doctores

ctores docuerunt cōmuniter, videlicet And. de Iser. in c. 1. §. si facta. num. 8. quem sequuti fuerunt ibidem Aluarot. nu. 9. & Præpositus. nu. 3. Iacobinus in vers. inuestiui. nu. 5. & rursus idem And. in c. Imperialem. in princ. colum. 6. vers. Item quæritur an consensus. nu. 14. de prohibit. feud. alien. per Feder. cuius sententiæ ibidē astipulati fuerunt Sigismun. Lostr. in suis Paraphrasibus. col. 20. versic. id, quod dicit Bar. Camer. fol. mihi 87. col. 4. litera S, ibi, limita tamen hoc & Albert. Brun. in consi. feudal. 96. nume. 3. Mari. Frec. de subfeud. lib. 2. in materia assensus regij. quæst. 30. & ita fuisse iudicatum per Regium Consil. Neap. refert Afflict. decisio. 286. & ibi in sua annot. Cæsar Vrsillus, & Marin. Frec. vbi supra, testatur suo tempore ita bis fuisse iudicatum per prædictum Regium Consiliū, Idipsum nouissimus omniū Vincentius de Franchis decis. 86. nu. 3. & seq. testatur, asserens, φ suis temporibus in hoc aliqua difficultas non fuit, quin semper fuerit prælatus, qui fuerat anterior in assensu impetrato, & quòd in tantum sit vera ista conclusio, φ etiam verificetur si in prima venditione, vel hypoteca fuisset reseruatus Regius, aut Imperialis, siue cuiuscunque Domini directi assensus, prout præcitati Doctores in citatis locis, vnanimes docuerunt, vtramque conclusionem multis medijs ibid. probātes, sed vltra eas, nos probabimus hāc infrascripta ratione. Cùm enim regula sit ac cōclusio communiter à Doctoribus approbata (vt latissimè docuimus in nostro tracta. de extensione) φ quando de essentia, aut forma alicuius actus requiritur, quòd aliquid interueniat in ipso actu conficiendo, φ tunc illud tale dicatur essentiale in ipso, sine cuius concursu, actus erit ipso iure nullus, & inualidus. Inde apertissimè sequitur, quòd dicta hypotecatio prior in tempore facta, nullo assensu interueniente, nec subsequēte antequàm fuisset facta posterior illa hypotecatio, statim subsequente assensu, qui est de essentia validitatis alienationis, dicenda non tantùm posterior in iure, verum etiam nulla ac si nunquam fuisset facta: & ratio rationum est, quoniā aliquid non facere, vel absque solemnitate necessariò de iure requisita, facere parificatur, vt Vantius inter alios per multa probat in suo tracta. de nullitatibus ex defectu citationis. nu. 25. & Cor. in l. fi. §. cum præfatam. C. de iure deliber. cum venditio nulla ex defectu solemnitatis nō sit venditio, arg. in l. 4. §. cōdemnatum. ff. de sent. & re iudic. & in l. 2. ff. de auctor. tutor. & curat. cū similibus allatis per Cottam in suo Memoriali. in versicu. actus nullus, eo quòd pro nō scripto habetur quod fit non seruata forma, secundum Bal. in l. 1. §. pro secundo in fin. C. de caducis toll. quē refert ac sequitur Brunus cū pluribus concord. in tract. de forma & solemnitate, articulo de potentia & effectu formæ, & solēnitatis, col. 23. in vers. vltimò istius hic restat, dicēs, post Bal. & Rom. quòd

2 quòd non valeat alienatio † facta nō seruata forma legis, quoniam non seruata forma permissiua, succedit statim forma destrūctiua: cùm ergo prior hypotecatio nullum ius introduxerit in hypotecante, eo quòd fuerat actus informis, & informandus ex concursu assensus, & ex tali nulla oriatur legitima actio. Inde sequitur, quòd hypotecatio posterior informata per subsequentem assensum dicenda de iure sit prior in iure, ac per consequens ipsa præferenda sit dictæ informi hypotecatione, etsi fuerit prior tempore.

Ad hoc ipsum probādum summopere deseruit regula illa iuris vulgatissima apud Doctores, in
3 qua habetur, ꝙ quando duo, † vel plura coniunctim requiruntur ad aliquem actum cōficiendum, vno ipsorum deficiēte, totum corruit. At quoniam (vt diximus) obligatio rei feudalis à feudatario facta sine assensu Domini directi ipsius rei, est nulla, vt fuit probatū, eo quòd hoc sibi fuerat prohibi-
4 tum † per text. apertissimum in c. Imperialem. versic. hac edictali. de prohibita feudi alienatione. vbi Fridericus Imperator his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: [Hac edictali Deo propitio, perpetuò valitura lege sancimus, vt nulli liceat feudum totū, vel partem aliquam vendere, vel pignorare, vel quocunque modò distrahere, seu alienare, vel pro anima iudicare sine permissione illius Domini, ad quem feudū spectare dignoscitur.] hæc ibi. Ex quibus apertissimè colligitur, ꝙ dicta obligatio facta sine assensu Domini directi, obligatio nō poterat dici de iure, sed solùm quædā promissio de obligando dicta bona feudalia: quapropter inde per se patet, ꝙ de essentia hypote-
5 cationis, † & translationis iuris super dictis feudalib. bonis duo concurrere coniunctim requirebantur, scilicet assensus Domini directi in obligatione huiusmodi faciēda, & ipsamet obligatio: cùm assensus sine sequuta obligatione nullum ius transferre poterat, nec obligatio sine assensu: & quòd verissima sit quoque supra per nos citata iuris regula, probatur infrascriptis medijs. Et primò per argumentum apertissimū in l. fina. §. ait lex. ff. de diuortijs. vbi hæc habentur, videlicet: [Ait lex quandiu patronus eam vxorē esse volet, & velle debet vxorem esse, & patronus durare. Si igitur aut patronus esse, aut velle desierit, finita est legis auctoritas. Illud rectissimè placuit quasi quali voluntate intelligi possit patronus animum habere desijsse quasi in vxorem finiri legis huius beneficium.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. 3. §. hoc autem. ff. de itinere actuq; priuato. vbi hęc habentur, videlicet: [Hoc à superiore distat, quòd illo quidem interdicto omnes possunt vti, qui hoc anno vsi sunt. Hoc autem interdicto is demum vti potest, qui hoc anno vsus est, & ius sibi esse reficiendi docet. Ius autē videtur ei esse reficiendi, cui seruitus debetur. Itaque qui hoc interdicto vtitur, duas res debet docere, &

hoc anno se visum, & ei seruitutē competere: cæterum si desit alterutrum deficit interdictū.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. cum ij. §. si prætor. ff. de transact. vbi hæc habentur, videlicet: [Sed etsi non de omnibus inquisierit, quæ oratio mādat; hoc est, de causa, de modo, de personis transigentium, dicendum est, quamuis de quibusdam quæsierit, transactionem esse irritam.] hæc ibi. Vbi Glos. in versic. irritam. elicit inde argum. quòd totum habeatur pro irrito, cùm aliquid de faciendis omittitur. Idem probatur per argum. in l. quemadmodum. ff. de acquir. vel omitt. poss. vbi hęc habētur, videlicet: [Quēadmodum nulla possessio acquiri, nisi animo & corpore potest,
6 † ita nulla amittitur, nisi in qua vtrumque in contrarium actum est.] hæc ibi. Idem per argum. in l. possideri. §. in amittenda. ff. eodem titul. vbi dicitur, quòd possessio animo solo non potest. Idē probatur per argum. in l. fin. antem. §. possidere. ff. de rei vend. & alijs iuribus citatis à Glos. dictæ l. fin. in vers. auctoritas. Idem per argum. in l. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de verb. oblig. vbi hęc habentur, videlicet: [Si quis ita stipulatus fuerit, decem aureos dabis, si nauis venerit, & Titius Cōsul factus sit, non aliàs dabitur, quàm si vtrumq; factum sit.] hęc ibi. Idem probatur in quampluri mis alijs similibus iuribus Imperialibus. Nam idē probatur per tex. in l. si hæredi. ff. de condit. institu. vbi hæc habentur, videlicet: [Si hæredi plures cōditiones coniunctim datæ sunt: omnibus parendum est, quia vnius loco habentur: si disiunctim, cuilibet.] hæc ibi. Cùm ergo duæ conditiones requirantur cōiunctim in casu nostro, vt transferatur dominium ad eum, qui prior recepit hypotecam rei feudalis, scilicet dicta obligatio coniunctim cū assēsu Dñi directi. Inde sequitur illam fuisse nullā, ac per cōsequens, qui posterior fuit in recipiēdo hypotecā cū dicto assensu, effectus fuit meritò prior in iure legitimo inde acquisito illo, qui obligationē sine assensu obtinuisset. Probatur & secūdò Doct. auctoritate vltra glo. in dictis iurib. & pcipuè in d. l. fin. vers. auctoritas. quę dixit, & sic nota cum duo sunt necessaria, vnum interuenire non sufficit. Idem docuit Glo. in l. 3. §. hoc antem. vers. competere. ff. de itinere, actuque priuato, dicens, quòd ex dicta l. elicitur, q quando sunt duo, vel plura necessaria, alterum adesse nō sufficiat, citans l. fin. C. de auctor. pręst. Idipsum docuit elegantissimē Bart. in l. si is, qui ducēta. §. vtrū. col. 5. vers. tertio casu. ff. de reb. dubijs.
7 dicens, q quādo copulatiua † copulat orōnes respectiuè p modū accidētis, q tūc stet propriè, i. requiritur cōsensus vtriusq;, vt in l. si hæredi plures. ff. de cōdit. institu. in qua l. si hęredi. ipsemet Bart. dixit, q veritas sit, q quādo duæ
8 orōnes † ponūtur copulatiuè, nō pricipl̄r, sed respectiuè ad aliud, tunc requiritur concursus vtriusque, vt hîc, sed qñ plures orōnes

non

non copulantur respectiuè ad aliud, sed quælibet principaliter, tunc copulatiua ponit magis causa ordinis, quàm coniunctionis: ideo non requiritur concursus vtriusque, & probatur per l. ea tamen adiectio.ff.de legat.3. Idem docuit ipsemet Bar. in extrauag. ad reprimendum. super versic.ne ex eorum absentia. col.2.in vers. Item ne talia maleficia, & sequitur glo. in c. 2. extra de rescript. (quā retulit quoque ac sequutus fuit Panormitanus loco infra citando)dicentis.

9 Aut quælibet causa † est sufficiens ad producẽdum effectum, & sufficeret vna, & tunc coniuncta ponitur pro disiuncta, vt in l. sæpe.ff.de verb.signif. aliquando requiritur cõcursus omnium: verum inquit ipse Bart.est,quando in lege ponũtur plures causę,hoc est,plura facta, ex quibus debet sequi iuris effectus:tunc enim de facili cognoscitur, an quodlibet factum de per se sit sufficiens ad productionem effectus iuris: cũ ius certum sit, vt in l.2.ff.de iuris & facti igno. sed quando in lege

10 † ponuntur plures causæ, & plures finales effectus, qui ex lege sequi sperantur; tunc an omnes requirantur est dubium, sed dic (ait ipse Bart.) quòd quando effectus sunt separati, & distincti: sufficit alterā ex illis causis adesse,sed si illę plures causæ, & plures effectus tendunt ad idem:tũc si vna causa ponitur,vt ratio:alia, vt ratio rationis: vel vna ponitur tanquam maior propositio, altera vt minor ad probandum: tunc

11 vtraque requiritur, † vt in l.1.ff. sol.matrim. & in l.sed si lege. §.si rem.ff.de pet.hæred. hęc peroptima decisio ac regula traditur a Bart.vbi supra,qui Bart.idipsum repetẽs, sequendo sententiā Iac. Butr.in quæst.de mercator. & artificibus artis lanæ, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Quandoque copula ponitur inter duo incompatibilia, & tunc resoluitur in disiunctiuam. Quandoque ponitur inter consonantia simul, & tunc aut consonant simul in vnum, vt quasi insit vnum alteri, & tunc dempta copula de medio resoluitur in adiectiuum illius,vt in l.1.§.1.ff.de pactis.Quandoque copula ponitur inter diuersa: & tunc aut inter duo substantia non aliter verificata,& requiritur cõcursus copulatorum, vt in l.huiusmodi.§.si Titio.ff.de legat. primo, & in omnibus legibus tractantibus materiam coniunctorum. Quandoque cadit copula inter duo adiectiua; & tunc aut respectu alicuius substantiui, aut non: si primo,requiritur concursus copulatorum, quando non copulat respectu certæ substantiæ; & dic,vt dicam in sequenti membro. Quādoque copula cadit inter omnes,& tunc respectu alicuius accidentis, aut non. Primo casu requiritur concursus copulatorum,vt in d.l.si hæredi.Secundo casu non,vt in l.1. ff.ad l.Cornel.de sicar.hęc Bar,Idem docuit Bal.in l.1.col.2.a vers. circa hũc articulum,vsque in fin.C.de condict.infert.cuius sententiam colligendo, dicimus ipsum docuisse

ad

ad verbum. Primo, quòd quando
12 pluralis oratio † diuiditur in diuersa disposita distributiuè, tunc non requiritur concursus ipsorũ: si verò ponitur cõplexiuè, & tunc requiritur concursus copulatiuorum, vt in d.l. si hæredi plures: si vero dubitatur qualiter ponatur, tũc aut loquimur quo ad modum significandi, aut quo ad effectum significati: si primo, secundum rigorem verborum requiritur veritas conditionis in vtroq; sed secundum sensum, & intentionem naturalẽ erit distinguendum: Aut est eadem ratio de vno quo ad vnũ, quæ de pluribus quo ad plures: & tunc, aut illa ratio est vera a quocumque incipiens, aut in persona vltimi morientis tantum, & scietur, quòd sit vna ratio tantum, vt puta. Aut inter seipsos est aliqua prouisio testatoris expressa, vel tacita, vt ius accrescendi: & tunc non sufficit alterum quo ad alterum, vt in l. fin. ff. de instit. & substitu. & l. quis. ff. de impube. & alijs substi. aut inter illos cessat omnis prouidentia tam testatoris quàm legis, & in hoc casu loquitur text. in l. Lucius. §. Gaio. ff. ad Trebell. & addit in fine, quòd Iacobus Butr. in quadam disputatione de legato facto mercatoribus, & artificibus lanæ, dixit, quòd vbi pluralis locutio, seu oratio non resoluitur in singularitates, est quia tendit ad vnum effectum, & non ad diuersos: quia ea, quæ distinguntur, seu tanquã separata operantur quodlibet de per se, vt in l. falsa. §. vltimo. ff. de condict. & demonstr. & subdit denique Bal. ibidem. & Nota, quòd quando copula apponitur in libello, seu rescripto. Aut ordinatur ad diuersos effectus, & vtrumque est probandum: aut ad eundem effectum, & idem si se astrinxerit, & neutrũ per se sufficit, aliàs sufficit alterum probare, vt not. Archidiaconus in c. omnes. dist. 1. Tu dic, quòd aut vnum copulatorum est causa alterius, & vtrũque est probandum: aut sunt separata & separatos producũt effectus, & tunc ad victoriam copulatiuam requiritur vtrumque, sed ad victoriam disiunctiuam sufficit alterum. hæc Bal. vbi supra, qui addit hæc verba. Vel dic, vt docuit Barto. in l. Diuus Adrianus. ff. de re iudica. vbi reuera hoc ipsum idem docuit breuiter Bald. in l. si mater. C. de contrahen. empt. dicens, quòd contractus possit esse nullus duplici ex causa, & vtraq; potest eodem libello proponi: sed nunquid est necesse simul probare: ex quo copulatiuè proponit duas causas nullitatis. Resp. non: vt in l. scio. ff. de appellat. & in c. ex parte Abbatiss. de priuileg. & ibi per Innoc. secus vbi plura requirerentur respectu vnius effectus, seu loco eiusdem fin. causæ. Nã tunc oportet vtrunque probari, vt in l. 1. §. fin. & in l. 3. §. hæc autem a superiore. ff. de itin. actũque priuato, & ibi not. Idem docuit Bal. in l. Titia diuortium. in princ. ff. sol. matrim. his præcisis verbis. Nota hic, quòd quando duo cõiunctim sunt probanda, deficiens in probatione

vnius,

vnius, deficit in toto, vt hic patet in patre, qui habet coniunctim probare patriam potestatem, & filiæ consensum, & ita not. in l. 3. §. hoc autem. ff. de itinere actuq; priuato, Vbi glo. notat istud. Idipsum docens Bal. post Cyn. in d. l. si hæredi. in additionibus his præcisis singularibus verbis vsus fuit. Aut plura copulata proferuntur a lege, aut homine absolutè, ita quòd veritas, vel falsitas alterius orationis non dependeat ex copulatione: & tunc ad veritatē ipsorum copulatorum nō requiritur existētia omnium, sed vnūquodque per se potest effectum suæ existentiæ producere. vt in l. Arriani. C. de hæretic. aut copulata non ponuntur absolutè, sed ex copulatione expectatur veritas, vel falsitas alterius orationis dependētis ex ipsis: tunc aut existentia copulatorum requiritur solum ad merum factum, quia his existentibus, non ex his, sed ex dispositione legis, vel hominis inducitur iuris effectus: tunc existētia omnium requiritur, vt hic, & ff. de verb. obligat. in l. si quis ita. Aut existentia copulatorum
13 requiritur ad iuris effectum † ex ipsis copulatis inducendum: puta, quia non aliàs lex, vel homo inducit obligationem, sed istis mediātibus, & ex istis originem inducit iuris effectus immediate. Tunc si vnumquodque per se sufficit, non requiritur cōcursus. vt in l. 2. §. fin. ff. de condit. institu. & in c. ex parte. extra de rescript. Si verò neutrum per se sufficit: tunc requiritur consensus vtriusque, & facit quod notatur in glo. c. exhibita. vers. dictis grauaminibus, incip. quia simul. & addit ipse Bal. quòd de hac materia tractauerit Iacob. Burr. in quæstione legati facti mercatoribus, & artificibus artis lanæ, & dixit, quòd si plures qualitates copulantur vni subiecto, requiritur omnium existentia, vt hic. Si autem copulantur diuersis subiectis ita quòd quælibet concernat proprium subiectum: tunc non requiritur omnium existentia, vt in d. l. 2. §. fin. Hæc omnia Bal. vbi supra. Qui idipsum docens in d. c. ex parte. col. [illegible] num. 2. & deinceps. sequens glo. ibi, dixit, quod quando est posita pro cōiunctione copulatiua, seu disiunctiua: tunc quælibet cōditio per se sufficit: & ideo necessario non requiritur concursus vtriusque conditionis, cum aliquando copula ponatur inter extrema, quorum non est concursus ex iuris dispositione: & tunc copula non requirit existentiam vtriusque extremi: vt [illegible]cit illa lex not. in l. cum solitum. C. de sent. & interlocu. & subdit Bald. quòd hæc faciant ad
14 quæstionem. Vtrum † copula posita in libello, vel positionibus requirat probationem vtriusq; nec ne. Et præmitto, quòd qualitas, & subiectum sunt duæ res: tamen vna, scilicet qualitas adiacet alteri, scilicet, substātiæ: quia qualitatis esse est inesse, & sic super qualitatē narratur: & sine ea cessat remedium intentatum oportet qualitatē probari, vt in l. prætor. §. docere. ff. vi bono. rapt. sed si per

si per eam geminatur effectus: non est necesse eam probare, nisi quis velit vtrunque consequi, vt patet in furto manifesto. Nā manifestum est, quòd qualitas est, per quam pœna geminatur. Si ergo probatur furtum, sed nō probatur cōditio illa (manifestum.) Non tamen absoluetur reus, sed condemnabitur in minus: & tamen si Iudex condemnaret vltra probata, sententia esset aliqua: dummodo libellus hoc patiatur, vt dicit l. illa notabilis. ff. de infamibus. l. quid ergo. §. pęna grauior: apparet ex prædictis, quòd non vitiatur principale, licèt accessorium non probetur. & adde quod notatur in cap. 1. super. versic. defecerit. de elect. lib. sexto, & iuxta notabilem Theoricam istius glosæ: nota, quòd aut de iure requiritur, quòd vtraque pars sit vera, & oportet vtranque probari: aut quodlibet per se sufficit, alterum probari, & ego addo (inquit ibidem Bal.) quòd si vnum venit ad informationē alterius; oportet probare vtrumque, vt in l. habebat. ff. de institor. actio. hęc Bald. vbi supra, qui ibidem nu. 8. concludit dicens, quòd ex prædictis appareat, quòd copulatiua probatio non requiratur, vbi iuris dispositio est contenta de altero extremorum, vt in l. appellanti. §. non solere. ff. de appellat. Idem docuit rursus Bal. in l. 1. colum. 2. vers. ad veritatem autem copulatiuæ. ff. de iust. & iure. his præcisis verbis. Aut enim copula ponitur inter conditiones, & tūc respectu eiusdem, vel partis dispositi, & requiritur veritas vtriusque partis, vt in d. l. si hæredi plures. Idem dispositum accipio pro vno & eodem effectu, vel pro pluribus correlatiuis, aut respectu diuersi dispositi: & tunc redduntur singula singulis: vnde intellectus diuidit, & veritatem copulę distribuit, & ideo non requiritur veritas vtriusque partis. Aut copula ponitur inter causas, & tunc, aut ex pluribus concurrentibus resultat vna ratio tantum, in qua fundatur mēs loquentis, & exigitur copulatiuis concursus causarum, vt in l. vnde. §. hoc autem a superiore. ff. de itin. actuq; priua. Aut resultant plures rationes efficaces, quælibet per se, & tunc non requiritur concursus, vt institu. de excu. tut. §. si plures. Aut nō sunt causæ, sed partes causarum: & tunc requiritur partium concursus, vt in l. 1. ff. qui numero tut. Aut copula ponitur inter modos, & tunc si modi sunt finales, idem quod in conditionibus: si impulsiui non est curandum. Aut copula cadit inter demonstrationes: & tunc pro veritate vnius partis habetur certitudo dispositi, & sufficit altera pars: Aut certitudo dispositi non potest haberi nisi per concursum seu veritatem vtriusque partis: & tunc requiritur concursus. Aut copula cadit inter dispositiones, quia verbo dispositiuo plura copulantur: & tunc, aut vtrumque est principale, & non relinquitur veritas vtriusque partis. Aut alterum accessorium, tunc deficiente principali disposito, deficit accessorium

cessorium dispositū, vt in l.si cui. ff.de fundo instruct. In dubio autem. Aut copula cadit inter plures qualitates, seu adiectiua respectu vnius substantiui: tunc requiritur concursus, sed si posset referri ad vnum substantiuū multipliciter qualificatum, & ad diuersa qualificata suo modo refertur ad plura, non ad vnum: quia natura copulæ debet seruari in dubio, sicut natura cuiuslibet dictionis in dubio est seruanda. & denique addit ibidem Bal. quòd etsi regulariter ad veritatem disiunctiuè inspecta propria natura ipsius vocabuli, nō requiratur veritas vtriusque partis, cum propria natura vocabuli sit quædam vis attributa dictioni ab intellectu *ad exprimēdum* aptè, & propriè conceptum mentis, sed inspecta benigna interpretatione, q̄nque ad veritatem disiunctiuè requiritur veritas vtriusque partis propter saluandam præsumptam intentionem loquentis. hæc Bal. vbi supra.

Idē docuit Pau.de Cast. in d.l. si quis ita stipulatus. his præcisis verbis vtens, videlicet. Ad veritatem copulatiuè requiritur concursus vtriusque copulati: sed ad veritatem disiunctiuè sufficit alteram partem esse verā, & quòd primum dictum procedat, quando copulātur ad vnum effectum: sed si non respectiuè ad aliud: sed quodlibet per se, tūc ponitur continuatiuè, & in quolibet de copulatiuis verificatur. vt in l.1.ff. de infam. quod dic, vt plenè per Bar. in l.is, qui ducenta.§.vtrum.ff.de rebus dubijs, cuius præcisa verba supra retulimus: cum recenseremus sententiam Bart. Idem breuiter repetijt idem Pau.in d. l.si hæredi.dicens, quòd quando
15 conditiones plures † apponūtur copulatiuè debent omnes impleri: si autem disiunctiuè implere vnam: & est in electione implere debentis. & sic ad veritatem copulatiuę requiritur cōcursus: sed ad veritatem disiunctiuæ sufficit altera. hæc Pau. Idipsum breuiter repetijt ipse Pau.in d.l.Diuus Adrianus.col.3.nu.3.vers.in glo.1. magna.dicens quòd quandocunque plura requiruntur, non sufficit alterum. & ad hoc probādum citat text. in dicta l. cum hi. §.si prætor.

Idipsum excellentissimè docuit Iason in d.l.si quis ita stipulatus. cuius singularia dicta colligendo dicimus ipsum infra verba protulisse in colum.2. num.1. vers. Nota primo ex isto textu vnam regulā, quòd ad veritatem
16 † copulatiuę siue ponatur affirmatiuè, siue negatiuè requiritur concursus vtriusque copulati: & sic coniunctio copulatiuæ requirit veritatem suarum extremitatū, quia affirmatiua requirit per vtrumque esse: negatiua verò per vtrūque non esse. facit l.si is, qui ducenta.§.cum ita. & §.vtrum.ff. de rebus dubijs. & ad istam regulam concordat vulgata l.si hæredi plures.ff.de condict.insti.vnde quando in substitutione appo
17 nitur conditio duplex, † debet vtraque verificari: alias non est locus substitutioni, secundum

Pet.

Pet.de Anch.in consi.262. incip. Iste magister Gerardus. Ludou. Rom.in consi.132. incip. Incipit prima dubitatio. & in cons.138. incip. Noua superuenit. & Ioannes de Ana. in cons.66. incip. Visis his.& addit ibi Iason. num.3. vers.amplia.dicens quòd hæc regula procedat quoque in pœnalibus:vnde quando a lege,vel statuto imponitur duplex pœna copulatiuè, tunc vtraque debet impleri.vt in l.nemo.la seconda.C. de Episcopali audien. secus si alternatiuè.vt in l.si fugitiui. C.de seruis fugit. secundum Bart. in l. quid ergo.§.pœna grauior.in colum.1. ff.de infami.& addit & aliud mirabile, & verum dictum Bal. in c.1. ad finem. De duobus fratribus a Capit.inuest.in vsibus feudi . Vbi dixit,pone statutum dicit.Si quis tempore mortis caruerit filio,& filia,succedat ei frater . Modo quidam carens filio, sed non filia moritur,quæritur vtrum de vi sermonis admittatur frater ? Et videtur,quòd sic:quia verũ est dicere , ego careo boue, & equo,si careo altero:Nam co-
18 pula,† quę negat extrema, requirit vtrumque esse, vt in dicta l.si is,qui ducenta.§.cum ita. Cõtrariũ determinat subtiliter ibi Bal. quia verum est dicere , quia ego careo copulato extremo: vt not. per gl.not. in Clem.in plerisque. de elect.vnde hæc verba talis Ecclesia caret Clero & populo Christiano æquipollet huic sermoni, non habet clerum, nec populum Christianum:si ergo alterum habet prædicatio de copulata carẽtia est falsa:& si falsa est omnino, cessat statuti dispositio , vt in l. prætor ait, cuius dolo. §.hæc autem actio.vers.docereque , cum similibus.ff.vi bono rapt.limitandam verò fore hanc veram regulam subdidit ibidem Iason,secundum Bartolum . Primo vt procedat quando plura copulantur respectiuè respectu vnius subiecti; vel vnius dispositionis, vt est hic respectu stipulationis de decem. Si autem principaliter , & de per se,vt duę orationes cõpulatę:tũc in quolibet de copulatis verificatur,vt patet in l.1.ff.de infami. & similibus,quia tunc est potius continuatiua, quàm copulatiua, prout plenius docuit Bart. in d.l. si is,qui ducenta. §.vtrum,& hãc sententiam ipse Iason , vbi supra tuetur, dicens hoc ipsum fecisse Ang.Aret.in §.pen.institu.de hęredi. institu. Et secundò fore limitandam subdidit ibidem Iason , vt dicta regula procedat in conditionibus extrinsecis : secus in conditionibus intrinsecis: Vt si sit facta substitutio fideicommissaria,vel pupillaris, & sit collata post mortem duorum copulatiuè:puta,quia sit dictum:si Titius & Sempronius hæredes instituti decesserint in pupillari ætate, vel sine liberis, substituo Caium: licet illa copula importet, quòd conditio mortis vtriusque debeat impleri inspecta propria significatione verborum:Tamen in persona vnius si eueniat conditio, & non alterius, habebit locũ substitutio , quo ad illam partem hæreditatis, quæ peruenit ad illum,

lum, in cuius persona fuit purificata conditio, vt in l. hæredes mei.§.cum ita. ff.ad Trebell.& l. pen.cum glo.C.de impube. & alijs subsli. quia in istis intrinse-
19 cis † conditionibus ad substitutionem magis attenditur mens, & intentio testatoris, & qua ratione sint apposite, quàm significatio verborũ, vt in iuribus præalleg. ita egregiè limitat Salicet. in d.l.pen.quem sequitur Alex.in consi. suo 93. vol.3. incip. Aliàs consultus respõdi.col.3. ad quod facit quod docuit Bald. in c.2.in pen.col.de rescript.dicens, quòd potius sit inspicienda mẽs,quàm verborum copula, quia aduerbia & coniũctiones sæpe ponũtur im propriè,& vnũ pro altero, vt dicit glo. singul. in l.eas causas. ff. de condict.& demonstr. Et tertiò fore limitandam huiusmodi regulam dicendo ipsam habere locũ, vt procedat in actu recipiente dispositionem a voluntate disponentium: secus in actu,qui disponitur secũdum dispositionem legis: vbi nõ est concursus ex legis dispositione: & tunc copula non requirit existentiam vtriusq; extremi. & est textus not. in l.cũ solitum. C. de sent. & interloc. om.iudic. glo. not. in c.2.de rescript.& ibi ita in specie limitat Bal.in col.2.ad fin.hæc omnia Iason,vbi supra,qui idipsũ breuiº, & apertius docuit in l. Diuus Adrianus.col.4.nu.19. versic.adde quòd vbi. ff. de re iudic. his præcisis verbis vtens, videlicet. Vbi duo vel plura sunt cõiunctim ꝓbanda deficiens in probatione vnius deficit in toto.l.Titia diuortium, & ibi Bald.& Ang. ad hoc not. ff.sol.matrim.sicut astringẽs
20 † se ad certum tempus, quamuis non esset de necessitate,tamen tenetur illud probare,aliàs succumberet,secundum Bart.in l.habebat. per illum text. ff. de institu. & concludit ipse Iason, quòd cũ Imperator mandauerit duo, videlicet. Rem senerè vindicari,& causam in integrum restitui: sed primum fieri non poterat, scilicet aduersarium criminaliter puniri, nisi eius conspiratio interuenisset in corrumpendo testes. Idipsum docuit idem Iason in l.si filius, qui in potestate. colum.2. nu. 2.& 5.dicens, ꝙ quotiescunq;
21 lex † loquitur sub duplici conditione,copulatiua requiritur vtrũque impleri. l.si hæredi plures.ff. de condict. institu. sed quando copula ponitur inter contraria, vel inter tendentia ad diuersum effectum, vt hic, non requiritur concursus vtriusque copulati, secundum Bald.in c.cum venissent. in not. 3. de eo qui mitt. in poss. causa rei seruan.per Bart.& alios. in l.1. in princ. ff. de iust. & iure. Idẽ ipse Iason docuit in l. 2. col. 1.a num.2.& deinceps. ff.de condict. caus. da. & causa non sequ. Vbi elegantissimè docet, quòd quando pecunia datur ex duplici causa, oportet vtranque copulatiuè impleri: aliàs si vna sola impleatur,non sufficiet, & poterit datum repeti.facit regula l.si hæredi plures. cum simil. ff.de condict.institu. Ad idem facit simile: quòd quando duo sunt copulatiuè

latiuè probanda non sufficit alterum probari. vt not. Cano. in c. 2. de rescript. per illum text. & facit quod vult glo. & Doct. in Clemen. plerisque de elect. & confirmatur (subdit Iason) quia vbicunque Papa vel Princeps mouetur ex duabus causis simul consideratis, altera deficiente, cessat dispositio: quod & probatur in cap. quoniam frequenter. in §. porrò. §. si autem. extra. vt lite contest. hinc est, quòd accusans aliquem, quòd percussit Titium, & cũ sanguinis effusione, succumbit probata solum percussione, secũdum Cyn. Bald. & Salic. in l. 2. de probat. & Bal. in l. in causis. C. de accus. Panormitanus in c. examinata. col. 3. de iudic. & in c. conquestus. ad fi. de foro competen. Florianus in l. 1. in principio. ff. ad l. Aquil. Ioãnes And. in addit. Specul. in tit. de accusat. & inquis. su per rubr. & Bal. in l. quid ergo. §. pœna grauis. col. 6. de infami. dixit, quòd si accusaui aliquem de furto, & dixi esse furtum manifestum, & postea probaui simpliciter furtum, debet reus absolui. hæc omnia, & his similia docuit Iason vbi supra, quæ summopere deseruiunt ad dilucidationem veritatis p̃sentis nostræ decisionis.

Et ne quis putet hanc peroptimam regulam (qua diximus probari præsentem responsiuam decisionem) non probari iure quoque Pontificio, sciat quòd eadem eliciatur ex text. in c. olim. extra de rescriptis. vbi Innocentius Tertius cùm mandasset quibusdam Commissarijs, quòd si de quibusdam enarratis constaret, priuarẽt quendam suo beneficio, & illud conferrent alteri. in fine, his p̃cisis verbis vsus fuit. [Nos igitur respondemus, quòd clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc vt ipsi R. præfata Ecclesia conferatur: quia licèt vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem huiusmodi perpetrauit, nõ tamen propter hoc eadẽ Ecclesia est aduersario assignanda, nisi super alijs facta fuerit plena fides.] hæc ibi. Ex quibus patet verificari regulã nostram, cùm supponantur plura necessariò concurrenda ad producendum vnicum effectum, scilicet vt dicta Parochia conferatur ipsi R. Idem probatur apertissimè in c. licèt causam. §. ijdem quoque testes. extr. de probat. vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: [Ijdem quoque testes Fauentinorum generaliter repellũtur, quia nõ probant illud, ad quod probandum eorum syndicus se adstrinxit, videlicet: Quòd corrupti falsa dixissent, quoniã etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicũt.] hęc ibi. Idem elicitur ex c. quoniam frequenter. §. porrò, & §. si autem. ext. vt lite non contest. Ex quibus §§. vt peroptimè Panorm. docuit in cap. cum cessante causa. col. 2. nu. 2. de appellat. Nam ibi proceditur contra absentem duabus de causis. Prima, in fauorem coniugis expectantis, de cuius fornicatione timetur. Secunda in odium contu-

contumacis:& sic cessabat altera causa, puta odium contumaciæ, & sic cessatur dispositio. Idem elicitur ex c. cum dilecta, de rescriptis. Idem eliciturex c. quoniam. de elect. in sexto, vbi declaratur nulla electio cõfirmata, quæ facta fuerat non vocatis vocandis, nec discusso negotio, cum ambo sint a iure præcepta concurrere.

Idipsum ꝓbatur auctoritate Canonistarũ. Nã hoc ipsum docuit Glo.1.in vers.perpetuo.in c.2.extra de rescriptis.dicẽs, si coniunctim duo mandantur, quorũ neutrum per se sufficiat: sed si vtrũq; probetur, sufficit ad remotionẽ: vtrumq; probãdum est. Idem repetijt breuiter glo.in d.c.olim.in vers.ad oĩa remittens se ad ea, q̃ dixerat in d.c.2.Idẽ expresse docuit glo.in d.c.licet causã. §.ijdẽ quoq;. in vers.se adstrinxit his p̃cisis verbis vtens, videlicet. Sic vr̃ ꝙ si aliquis se adstringat ad duo probanda, quorũ alterum per se sufficeret: tunc nõ sufficit probare vnum, nisi impleuerit intẽtionem suam, ad quã se obligauit, vt in l.vltima. C.de rei vendic.

Idem docuit Pan. in c.quapropter.col.2.nu.7.vers.Nota, vt ibi. ext.de elect.his præcisis verbis vtens.ibi maior, & sanior pars. ꝙ
22 nõ valet electio, † nisi fiat per maiorem, & saniorem partem Capituli: non ergo sufficit sanioritas, nisi ẽt concurrat maioritas. Nam de natura istius copulatiuæ [&] est copulare vtrumq; extremorũ principaliter, vt not. gl. in c.quęrelã.de simonia. hęc Pan. vbi sup. Idem docuit in infrascriptis locis Pan. Nã hoc ipsum docuit in c.cessante causa.col.1. & 2.nu.2. ext.de appell. dicens, ꝙ d.regula (in qua dr̃, ꝙ cessante causa, cesset effectus, erit intelligẽda vera, qñ causa finalis est vnica: si autẽ sunt duę causę finales alicuius effect⁹, seu cõstitutionis, quarũ quęlibet per se sufficit ad illũ effectũ pro-
23 ducendum, † licet tunc cesset vna causa: non tñ per hoc cessat effectus: vt est textus affinitatis. Institu. de nupt. secus dic (subdit ipse Panor. vbi quęlibet causa distributiuè non sufficit ad effectum illum producendum, sed simul consideratè: tunc.n. si cessat vna causa debet cessare effectus. Ad hoc adduco bonum text. in c.qm̃ frequenter.§.porro.iuncto §.si autẽ. ext.vt lite non contest. Nam in §. porrò.proceditur contra absentẽ lite nõ cõtestata duab.de causis. Prima in fauorẽ coniugis expectãtis, de cuius fornicatione timet̃. Secunda in odiũ contumacis, & sic cessat altera causa: puta odiũ contumaciæ, cessat dispositio, vt in d.§.si autẽ. hæc Pan. vbi supra. qui & in d. c. quoniam frequenter. §.porrò in fine. vers. Nota ergo.extra, vt lite nõ cõtest. his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. Nota ergo bñ ex hac glo.& text. ꝙ qñ duę sunt causę alicuius dispositionis oportet, vt habeat locũ dispositio, ꝙ concurrat vtraq; causa: secus si tantum altera adest ad hoc text. in §.affinitatis. Institu. de nuptijs: potest tamen ille text. adduci in contrariam sententiã, q̃a cessante vna causa, nõ cessat effectus dispõnis, sed manet

vigor alterius causę:text.verò iste procedit,quando quælibet per se non sufficit, sed oportet, q̃ vtraque simul concurrat: quod notandum fore subdit ipse Panormitanus ibidem: Qui volens nos ple-
24 nè docere naturam † copulatiuæ orationis, & sensum plurium copulatiuorum his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Distingue colligendo dicta Doctorum, quòd aut copulatiua, & vel alia dictio copulatiua ponitur inter impossibilia, ita quòd nõ possunt simul esse verę, & tunc copulatiua resoluitur in disiunctiuam: vt si testator dicit volo, quòd testamentum meum valeat iure testamenti, & iure codicilli. Nam certum est, quòd valet iure codicilli, si non valet iure testamẽti, quia impossibile est, vt valeat tanq̃ testamentũ, & vt codicillus: quia in tęstamento requirit necessariò hæredis institutio: in codicillo verò nõ est hæredis institutio, vt plenè habet in l.fi.C.de codicil. Aut copulatiua ponitur inter ea, quæ simul possunt esse vera, & tunc, aut extrema copulata non sunt omnino diuersa: & tunc copulatiua non stat propriè, quia de natura copulatiuę est, vt copulet omnino diuersa, & quòd vtrumque copulatum veniat principaliter, vt not. glo. super Rubr. ff. de iur.& fact.ignor. & glo. in c.quærelam, de simonia. Aut extrema sunt diuersa, & tunc si vnum venit ad alterum, vt accidens: copulatiua resoluitur pro 1. ita quòd substantiuum exponitur adiectiuè. Exemplum in l.prima, iũcta glo. ff.de pactis. Vbi dicitur quòd pactum est duorum placitum, & cõsensus. Dictio verò placitum exponitur actiuè, id est, placitus consensus duorum. Si verò nõ sic venit vnum ad reliquum, & tunc aut ponitur inter speciem, & genus: aut inter speciem, & indiuiduum, & dic vt notat Dynus in regula generi.de regu.iur.in sexto. Aut ponitur inter duo separata, & communia, & tunc, Aut sumus extra iudicium, & in prorsus voluntarijs, & copula stat propriè, & requiritur, quòd vtrumque copulatum verificetur. Vt si promitto tibi decem si Titius miles factus fuerit, & Sẽpronius Comes: non enim teneor dare, nisi vtrunque accidat. vt in l.si quis.ita stipulatus. ff. de verbor. obligat.& hoc intellige, quando copulatiua formatur affirmatiuè, vt in pręcedenti exemplo: secus si negatiuè, quia tũc requiritur, quòd neutrum accidat. Exemplum. Promitto Titio si Andreas non fuerit factus Consul, & Imperator non veniet in Italiam. vt in dicta l.si. quis ita. Aut sumus in iudicijs, & tunc est dubium. Vtrum si Princeps mandet duo copulatiuè, vel si pars aliquid posuit copulatiuè in libello, vel in articulis, vtrum requiratur vtrumque, & hoc casu distingue: quòd aut plura copulata veniunt ad diuersos effectus consequendos: & tunc non sufficit alterum ad consequẽdum omnes effectus, & iste est casus in c. olim. infra eod. vbi de hoc. Aut plura copulantur ad vnum effectum consequendum, & tunc.

Aut

Aut astrinxit se ad probandum vtrumque, & non sufficit alterum probare: licèt aliàs per se sufficecisset: quia imputandum est sibi ex quo se ad vtrumque obligauit, vt in capitulo licèt. de probat. & not. in l. Diuus. ff. de re iudic. vbi de hac materia. Hoc (inquit Panormitanus) intellige verum, nisi vertatur fauor publicus: quia nõ potuit pars se obligare ad vtrunque in præiudicium iuris publici. Vnde tunc licèt ipse compellatur in probando vtrumque, Iudex tamen ex officio suo, si probatum est alterum per se sufficiẽs, dẽt occurrere, & ex officio procedere. ad quod vide bonã glo. in c. si fortè, de elect. in sexto. facit c. constitutus. ext. de appellat. vbi text. notanter dicit, ꝙ si pars appellans non fuit prosequutus appellationem in termino, potest Iudex prosequi, si ibi vertitur fauor publicus, & hoc in actore. Si verò reus se obligauit ad probandum aliquid vltra, q̃ esset necesse, si non probat non perdit causam: quia per hoc non priuatur cõmodo possessionis. Vnde actore nõ probante, debet reus absolui, vt habetur in l. circa. ff. de probat. & in c. vnico extra, vt Eccle. benef. Aut iste se non astrinxit ad probandum vtrumque, & tunc, Aut vnum venit, vt qualitas ad reliquum, & sufficit alterum probare: vt puta, si excipio, ꝙ testes corrupti falsa dixerũt, vt not. per Bar. in d. l. Diuus. Aut non venit, vt qualitas, sed est æquè principale: & tunc si neutrum per se sufficit, vtrumq; est probandum, vt in c. cum dilecta. infra eo. Si alterũ per se sufficit, satis est illud probare. Nec in dubio videtur se astringere ad vtrũq; ad hoc c. iam dudum. ext. de præben. & in c. exhibita. de iudic. sed propter istas ambiguitates euitãdas cauti Aduocati & Procuratores solent apponere in fine libelli, & articulorum, ꝙ nõn astringant se ad probandum nisi ea, quæ necessariò incumbunt. hæc omnia Pan. quæ memoriæ sunt commendanda.

Idẽ docuit Felinus in d. c. 2. col. 10. nu. 24. vers. copula contingit. ext. de rescript. dicẽs, ꝙ vbi copula ponitur inter duo, dẽt regulariter dispositio verificari in vtroq; vt in l. si hæredi. ff. de condict. institu. cum cõcord. & licet ipse Felinus subdat triplicẽ limitationẽ dictæ regulæ vers. illinc. Nihilominus in fauorẽ dictæ regulæ restrinxit quinq; modis tertiã limitationem suprascriptã, vbi in fauorem regulæ multa exẽpla subintulit, & illa probauit, quæ hic recẽsere longum esset, & superfluũ, eò magis ꝙ in relatio. supradictarũ summarũ Doct. multa ex eis recensita reperiuntur, saltẽ virtualiter, & reductiuè. Idẽ colligitur ipsum Felin. docuisse in d. c. licet causã ex ipsius elegantissima doctrina ferè per totũ, & specialiter in col. 22. nu. 81. vers. secundò limita dũmodo. Vbi ipse limitauit conclusionẽ primam post glo. in vers. astrinxit. in qua cõclusione dixerat, ꝙ ita demũ teneatur quis probare oĩa simul
25 narrata, q̃ aliàs per se sufficerẽt, quã deducta non distinctè, vel copulatiuè, sed qualificatiuè: puta, si dicatur manifestè deliquit, dixit. n. ipse Felin. d. 2. limitatione;

dummodo qualitas sit de substátia actus, vel defensionis: qa dét vtrumq; probari: Vt in l. hébat. ff. de institut. secus si qualitas nó sit de substantia actus, vel defensionis, quia deficiens in probatione qualitatis obtinebit in simplici facto, eo probato. qđ & ipse Felinus ibi ꝓbat multipliciter. Vide ibi per te. Et ad hoc idẽ poterit afferri doctrina eiusdẽ Felini in c. cum dilecta, per totũ, sed præcipuè in col. 5. nu. 36. vers. gesta cótra formã. cum sequentib. duodecim ampliationib. ext. de rescriptis. in quibus apertissimis iuris documentis probantur oĩa, quæ tam per nos, q̃ per supra recẽsitos Doct. probauimus in pñti decis.

Idem docuit Decius in c. 2. ferè per totum. ext. de rescript. vbi sequens ibidẽ Pan. infert nonnullas cõclusiones & limitationes supra per nos relatas in recitatione sniẽ dicti Pan. ibidem. Vide ibi. Qui Decius in d. c. licet causam. sequitur Pan. in suis dictis supra ꝑ nos relatis. Idem Decius sequitur Panorm. in d. c. cum cessante. col. 2. vers. limitatur hoc ꝑ Abbatẽ. n. 4.

Idem docuit ad verbum Philippus Franchus in d. c. qñ. in princ. Vbi idem per Ioan. And. & reliquos addens, ꝙ vbi aliqua copulatiuè requiruntur, nó sufficit alterum interuenire, sed requiritur copulatiuorũ concursus, vt in l. si hęredi. ff. de condit. insti. & in c. cum illis. §. fi. de præben. in sexto.

Et hęc est mea sentẽtia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli V. I. P. & Abbas Congregationis Cassinensis.

SVMMARIVM.

1 *Vltimis voluntatibus, & fideicommissis, vbi contingit de aliquo controuerti, ante omnia voluntas testatoris erit attendenda, cùm ipsa præualeat verbis, dummodo non repugnent, & hoc procedit etiam in voluntate tacita collecta ex coniecturis, & quare.*

2 *Fideicommissa, vt odiosa non præsumuntur.*

3 *Testatoris si de voluntate apertè nõ constiterit in testamento, eo quòd verba sunt obscura, tũc erit recurrendum ad id, quod est verisimile.*

4 *Ordo seruandus interpretatione scripturarum, quis sit.*

5 *Dispositio testatoris porrigitur ad casum, de quo ipse si cogitasset, vel interrogatus fuisset, verisimiliter respondisset.*

6 *Testatoris voluntas, habenda erit pro lege, in his, quæ merè à voluntate ipsius dependent, & non in aliis, & quare.*

7 *Testatoris voluntas elicitur & ex coniecturis, attẽdẽda erit, et quare.*

8 *Dispositio omnis recipit interpretationem in casu omisso à verisimili mente disponentis.*

9 *Institutio facta in vno casu, trahitur ad aliũ, de quo si testator cogitasset, idem verisimiliter statuisset.*

10 *Vltimis voluntatibus, & fideicommissis testatoris volũtas tacita collecta ex coniecturis erit attendenda, & prout verisimile est ipsum respondisset, si fuisset de tali casu omisso interrogatus, vel secundum suam consuetudinem disponendi, et idem dicitur in interpretatione statutorum.*

11 *Filium sororis alicuius non esse de familia*

familia paterna ipsius sororis.probatur.

12 *Etsi qui nascuntur ex filio, dicantur in potestate aui, non tamen qui nascuntur ex filia.*

13 *Filij non sunt in potestate matrum, sed patrum, & quare.*

14 *Filia nupta extra familiam, non dicetur de familia patris, sed mariti. & quare.*

15 *Dispositio inducta in fauorem agnationis & domus non comprehendit fœminas, cùm in ipsis finiatur agnatio.*

16 *Propositio indefinita non refertur ad omnia, vbi non est vniformis ratio.*

17 *Clausula generalis speciali subsequuta, restringenda de iure erit ad specificata tantum, si plura fuerant specificata, & sic è contra.*

18 *Sexus masculinus in dispositione testatoris pluriès repetitus non concipit fœminum, & quare.*

19 *Qualitas masculinitatis, quando in vna parte testamenti est expressa, intelligitur etiam in sequenti repetita.*

20 *Descendentium appellatione regulariter veniunt etiam fœminæ, quoniam & descendentes de fœminis dicuntur de genere.*

21 *Descendentes ex fœmina nobili, & viro ignobili, non sunt nobiles, & quare.*

22 *Testator loquens de filijs masculis, & in eodem testamento tamen in alia eius parte simpliciter loquens de filijs, censebitur etiàm de filijs masculis in dicta alia parte loquutus, & hoc tam in principio, quàm in alia parte testamenti fieri contigerit.*

23 *Testamenti verba dubia præcedentia capiunt intellectum à sequentibus.*

24 *Mentio de liberis masculis, si in institutione, vel prima substitutione fiat ipsum verbum (masculis) in omnibus substitutionibus censebitur esse repetitum.*

25 *Clausula adiecta in lege interpretata, videtur repetita in lege interpretante.*

26 *Verba præcedentia limitant sequentia verba obscura, adeo quòd ipsa videntur repetita.*

27 *Clausula àpposita in medio, etiam si sit apposita per verba præteriti temporis, refertur ad sequentia, & ad præcedentia.*

28 *Clausula in fine, vel in medio alicuius dispositionis, semper erit intelligenda secundum capitula, seu clausulas in principio dispositionis positas, & quando.*

29 *Dispositio limitata in masculis, dicitur prohibita in fœminis, et quare.*

30 *Clausulam in fine positam referri ad omnia præcedentia, quomodo intelligatur.*

31 *Testamenti vna pars recipit interpretationem ab alia.*

32 *Descendentium appellatione etsi intelligantur omnes indiscriminatim & in infinitum, cuiuscunque gradus vel sexus illi sint, & siue sint nati ex masculis, siue ex fœminis, tamen hæc regula fallit, & quando.*

33 *Fœmina dicitur aliquo pacto caput, & finis familiæ.*

34 *Fideicommissum relictum per lineã masculinam descendentibus, non*

comprehendet fœminas per mascu los descendentes, & multò minus masculos per fœminas, & idem dicitur de emphiteosi, & quare.

35 *Nepos ex filio in fideicommisso excludit nepotem ex filia, & quare*

36 *Statutum excludens filiam extantibus filijs masculis, excludit nepotem ex filia, & omnes descendentes ex ea, & quare.*

DECISIO IIII.

THEMA.

Quidam nobilis in suo condito testamento antequam nominasset aliquem in suum hæredem vniuersalem vsus fuit his præcisis verbis, videlicet: *Voglio, che resti herede mio sempre il primogenito, & vno solo sia herede*; & paulò ante immediatè his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: *La casa mia di Genoua sia del mio herede, & non solo la goda lui, ma li descendenti d'herede in herede, di figli maschi primogeniti*: & his expletis, denique instituit suum vniuersalem hæredem nepotem, filium nempè sui fratris præcipiendo, quòd si dictus nepos hæres institutus ex legitimo matrimonio non suscepisset filios masculos, dicta hæreditas transferreretur ad alium nepotem suum filium eiusdem fratris sub quadam conditione: qui, si conditione etiam stante, non habuisset masculos filios, denique ipsa hæreditas redderetur filio alterius nepotis sui, filij scilicet dicti sui fratris: cum hac conditione, vt tali hæreditati succederet semper primogenitus dictorum nepotum, & descendentium masculorum filiorum vsque in sempiternum: & extincta dicta linea masculina illorum trium nepotum substituit suum hæredem supradictis nepotibus, & filijs eorum, primogenitum filij suæ sororis nomine Elisabet vxoris quòdam Bartholomei de Michaelinis: & deficiente hoc primogenito, substituit propinquiorem familiæ Chiaritorum: & post multa in dicto testamento concludendo ipse testator vsus fuit his præcisis verbis, videlicet. *Item perche ho scritto, che mancando la linea di parenti di donna, cioè di mie sorelle, così qui, come à Pietra Santa, che debba succedere il più propinquo di Chiariti: Voglio, & ordino, che siano anteposti tutti li descendenti di mie sorelle alli altri parenti.* At quoniam hic testator vltra dictam Elisabet habebat alias sorores, nempè duas nuptas Ianuæ, & tres in Petra Sancta: maiorque nuptarum Ianuæ nuncupabatur Iulia, & minor Margarita: & ex Iulia natus est ex legitimo matrimonio quòdam Dominus Bernardus Boerius, & ex ipso vnicus filius nomine Octauius Boerius, & ex alia minori testatoris sorore nomine Margarita nupta Ianuæ nata est quædam filia nomine Mariola, & ex ipsa filia dictæ sororis, & neptis testatoris natus est filius nomine Octauianus Albara.

Quæri-

Quæritur modò quis dictorum nepotum videatur tacitè substitutus à testatore, dictis eiusdē nepotibus masculis hæredibus institutis, sibiq; inuicem substitutis, & morientibus sine filijs legitimis. An Magnificus Octauius Boerius pronepos d. testatoris descēdens ex virili, seu masculina linea viri, seu mariti dictæ Iuliæ sororis dicti testatoris. An Magnificus Octauianus Albara pronepos dicti testatoris descendens ex fœminina linea viri siue mariti dictæ Margaritæ sororis dicti testatoris: ita vt de iure possit dici vocatus ad dictam hæreditatem, cùm testator inter alia voluerit non fore diuidendam ipsam hæreditatem, sed vni tantum assignandam in perpetuum, vt in testamento ipsius apertissimè habetur.

Respondemus, quòd proculdubio dicta hæreditas deuoluta est ad Magnificum Octauium Boerium pronepotem dicti testatoris, ac per consequens ipsi erit assignanda, & non Magnifico Octauiano Albaræ pronepoti dicti testatoris, quod & probabimus subsequentibus fundamentis verissimis.

PRIMVM fundamentum præsentis nostræ responsionis decisiuæ sit. Quoniam regula iuris est, quòd in vltimis voluntatibus, † & fideicommissis (prout in casu nostro) vbicunque de aliqua re controuerti contingit semper, & ante omnia ipsius testatoris voluntas attendenda erit, & secūdum illam erit iudicandum: cùm etiam potius ipsa attendenda sit, quàm eiusdē verba: dummodo omnino nō repugnent: quod tritum, & vulgatū est hanc conclusionem (& per cōsequens præsens nostrum fundamentum) ab omnibus Doctoribus communiter receptam docuit Roland. a Valle in consilio 82. numero vigesimoquarto, volumine tertio, quem sequitur Michael Grassus in suo tract. commu. opinio. quæstio. 76. numero secundo. & hæc conclusio procedit non tantum in voluntate expressa, verùm etiam in tacita collecta ex coniecturis. Idipsum docuerunt & infrascripti Docto. videlicet. Paris. in cons. 43. numero 24. Quapropter fideicommissum nedum quibuscunque verbis inducitur, sed sola defuncti voluntate declarata quocunque modo, vel coniecturis, etiam si expresse ex verbis non appareat, prout docuit Bart. in l. ex facto. §. rerum. ff. de hæredib. institu. quē sequuntur omnes Doct. communiter, vt testatur Paris. in consilio 92. nu. 14. volum. 2. & in consi. 25. nu. 34. & sequen. vol. 3. & in cons. 86. nu. 16. vol. 2. & in consi. 90. & Curt. iun. in cons. 121. nu. 10. & ita receptissimi iuris esse profitetur Gernaldus Mazzol. in cons. 6. nu. 13. Decad. 1. quem refert Ludo. Zunctus in dicto cons. incip. Pro vxore. nu. 386. & nouissimè egregiè

1

giè tradit Franciscus Mantica in tract. de coniecturis vlt. volũt. lib. 8. titu. 1. licèt enim vulgata & trita sit omnium sententia, quòd fi-
2 deicommissa † (vt odiosa) nõ presumãtur: in tãtum tamen vera est hæc conclusio, quòd mens testatoris coniecturis collecta magis debeat attendi, & obseruari (vt docuit quoque Michael Grassus in tract. commu. opinio. titu. de fideicommissis. quæst. 4. num. 6.) quam qualitas verborum a testatore prolatorum: ita vt a vi, & natura verborum sępius recedatur sequendo coniecturatam mẽtem ipsius testatoris, put docuit tex. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. vbi communiter hoc firmant Doctores. vt testatur Paris. in dicto consi. 43. nu. 24. & verissimam ac communem hanc esse conclusionem idem Paris. fatetur in consi. 19. num. 15. & in dicto consi. 25. nu. 35. & in tantum est vera hęc regula, quòd si de volun-
3 tate testatoris † apertè non constiterit in testamẽto, & verba sint obscura, aut quandoque aliquod omissum esse videtur: tunc nè dispositio concidat, sed substineatur recurrendum erit ad id, quod est verisimile, & sic tacitè ex eo volũtatem testatoris conijciem⁹ iuxta regulam iuris in c. inspicimus. de regu. iur. in sexto, vbi dicitur [Inspicimus in obscuris qđ est verisimilius.] Vbi Dynus docet, quòd ordo secundum intellectum scripturarum obscuritatẽ continentium talis seruandus sit: † vt primò sequamur voluntatem scribentis, si de ea potest apparere, vt in l. pater. in principio, & §. condit. ff. de condit. & demonstr. & in l. in ambigua. ff. de rebus dubijs, & in l. 3. C. de liber. præter. & secundò sequimur id, quod est verisimile. vt in l. semper in stipulationibus. & in l. cum in testamento. ff. de rebus dubijs. & in l. cum res. respon. 2. ff. de legat. primo, & hæc regula iuris, (vt docuit quoque Michael Grassus in tract. commu. opinio. titu. de testamentis quæst. 76. num. 5.) scili-
5 cet, quòd dispositio † testatoris porrigatur ad casum, de qua ipse si cogitasset, vel interrogatus fuisset, verisimiliter disposuisset; quã regulam communiter receptam attestatur Socinus iunior in consilio 91. numero quadragesimoquarto, in fine, volumine tertio, & in consilio 78. numero trigesimoprimo, Fernand. Vasq. de resol. §. nono, numero 16. Mantua libro tertio, titu. 19. numero quarto, & quòd hæc regula sit verissima probatur quoque & infrascriptis alijs auctoritatibus: hanc tradidit nobis text. in l. non aliter. ff. de legat. tertio, cum similibus. eo quòd hæc sit communis regula, vt rursus docuit Paris. in consilio 41. numero 15. & in consilio 52. numero sexto, & in consi. 78. num. 16. & in consilio 90. num. 10. volum. 2. & in consilio 23. numero nono, & in consi. 25. num. 31. & in consi. 53. num. 10. vol. 3. Idem docuit Socinus iunior in consi. 116. nu. 10. lib. 3. Imò in tantum est vera hæc regula, quòd de iure inde dicendum erit, testatoris voluntatem

6 † habendam fore pro lege: prout docuit textus litteris aureis describendus in Authen. de nuptijs ferè in principio in §. disponat itaque. Vbi hæc formalia verba habentur, videlicet. [Disponat itaque vnusquisque in suis, vt dignum est, & sit lex eius voluntas, sicut & antiquissima nobis lex, & prima penè Reipubl. Romanorum disponens ait (dicimus autem duodecim tabularum) secundum antiquam, & patriam linguam: ita dicēs. Vti legassit quisque de sua re, ita ius esto; nullo valente citra eius volūtatem, nec si sacram impetret formam, nec si quisquam aliud omnium aliquid aliud disponere malit.] hæc ibi. Vbi glo. & Doct. communiter. Verissima ergo erit hæc regula, illam intelligendo solum procedere in his, quæ merè ab ipsius testatoris voluntate dependeat, (vt in casu nostro euidentissimè liquet.) Nam non posset facere testator quin leges non habeant locum in suo testamento, vt peroptimè inter alios docuit Iulius Clarus in §. testamentum, quæstio. 61. Quapropter inde sequitur, quòd in vltimis voluntatibus non solum expressa testatoris vo-
7 luntas erit attendenda, † verùm etiam & illa, quæ ex coniecturis: prout colligitur ex apertissimo textu in l. cum proponebatur. ff. de legat. secundo. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Cū proponebatur in scriptura fideicommissi, quod pluribus sub conditione fuerat relictum, per errorem omissam mutuam substitutionem, quam testator in secundis tabulis cum eosdem substitueret expressisset: Diui Marcus, & Comodus Imperatores rescripserunt, voluntatem manifestam videri mutuò factæ substitutionis: etenim in causa fideicommissi (vtcumque præcaria voluntas quæreretur) coniectura poterit admitti:] hæc omnia, ibi. Et quòd hæc sit communis regula, docuit etiam Decius in l. prima, post numerum quartū. C. de collat. & ratio euidentissima est, quoniam omnis dispositio reci-
8 pit † interpretationem in casu omisso a verisimili mentis disponentis: & prout est verisimile disponentem fuisse responsurum si fuisset interrogatus. hoc idē expresse dixisset, prout docuit textus in l. finali, ff. de hæred. instituen. vbi Imperator decreuit institutionem secundam factam in persona alterius nullam, sed primam validam, quæ fuerat a testatore cassata propter famam, quæ ad se peruenerat de morte prius in hæredem instituti, & ibi communiter per Doctores. Idem docuit singularis glo. fin. in l. tale pactum. ff. de pactis, dicēs, idem nota de iure esse seruādum, quòd verisimile est statutum fuisse, si hoc quæsitum fuisset. Et quòd hæc regula verificetur in vltimis voluntatibus, probatur vltra dictam l. finali, per textum in l. cum res legata, ibi. [Nam si alibi voluit.] ff. de legat. primo, vbi hæc habētur, videlicet. [Nam si alibi voluit, ibi præstanda est, vbi testator voluit: vel vbi verisimile

est

est eum voluisse, & ita Iulianus scripsit.] hæc ibi. Vbi Aret.in colum.2.notab.4. dixit, quòd illud propriè dicitur ex voluntate alicuius, quod colligitur ex verbis dispositionis, quam facit.

Idipsum docuit tex.in l.Titius testamento.§.Lucius. ff. de liber. & posthum.vbi ex verisimili mente, ac voluntate testatoris institutus posthumus in hæredem, etsi natus tempore (quo condebatur testamẽtum) esset, tamen pro posthumo à iure habetur. ex quo §. Lucius.Aret.ibidem col.1.elicit, quòd institutio facta in vno casu,
9 † trahitur ad alium, de quo testator cogitasset, idem verisimiliter fecisset. Idem probatur per text.in l.fin. C.de posthu. hæred. institu. vbi ferè idem decernitur quod in dicto §. Lucius. & hanc optimam regulam tãquam de iure verissimam amplexati fuerunt infrascripti Docto.videlicet Angel.in l.Gallus.§.& quid si tãtum. col.3. vers.fallit etiã. ff. de liber. & posthum. Petr.de Anch.in consil.339. in fine.vers.pro hoc optimè, & in cõs.336. vers.facit quod not.Alex.in consi.66.col.17.in fi. versic.si ergo isto casu.vol.2.& in consil.142. col.3. vers.nam idem testator.vol.2.Iason in consi.208. col.2.versic.secunda ratio est.volum.2. Claudius in l.mulier.in fine.ff.ad Trebel.Idem docuit Bal. & Doct.in d.l.tale pactum. §.fin. & in l. custodiam. ff. de peric. & commo. rei ven. & in l. 1. C. quæ res pignor.oblig.poss.Paul.de Castro & moderni in l.Lucius, per illum textum.ff.de liber.& posthu. Glo.in Clem.1.in versic.Præsidentes. de rescript.Glo.in c.2.versic. reus.de confessis, in sexto. Rom. in consil.105. & 392.& 438.& in l.4.§.Cato.ff.de verb.oblig at. Albertus Brunus in tract.de statutis exclud. fœmin. à success. artic.5. q.13.col.3. vers.vbicunque est ve
10 risimile. & quod testatoris † volũtas siue expressa, siue tacita sit attendenda, & illi prorsus adhærendũ, (vt frequenter placidum, & communiter dictum) affirmauit Dec. in l.1.post nu.4. C.de collat.& colligitur ex l.cùm proponebatur.in fine.ff.de legat.2.& Iulius Clarus docuit in §. testamentum. q. 76. versi.in vltimis voluntatibus. quæ quidem regula, maximè locũ habet in fideicommissis. Nam in ipsis licèt voluntas testatoris ex verbis expressis colligi nõ possit, sed tantum ex coniecturis, illa tamen attendenda omnino erit, adeo vt plerumque propter coniecturatã mentem (vt dixit Iul. Clarus vbi supra, in vers.idque maximè) testatoris à vi & proprietate verborum sit recedendum, vt in l.hæredes mei.§.cùm ita.cum ibi not.ff. ad Trebell. & est cõmunis Doct. cõclusio, vt docuit Parisius in consil.43 nu.24.lib.2. & in consil.75. nu.50.vol.2.& in consil.17.nu.17. lib.3.& in cõs.25.nu.35. lib.eod. quinimò fideicommissa ipsa ampliantur, restringuntur, extẽduntur, declarãtur, & limitantur per rationem & causam, propter quã testator motus fuit ad fideicommissum ita faciendum: adeo, vt talis ratio & causa potius attendi debeat, quàm verba expressa,

vt in l. cùm pater. §. dulcissimis. vbi not. ff. de legat. 2. & est cõmunis conclusio, vt docuit Paris. in consil. 6. nu. 20. & in consil. 18. nu. 21. & in consil. 25. nu. 29. lib. 3. & ratio est secundum [illegible] Clar. vbi supra, quoniam coniecturata mẽs testatoris in fideicommissis adeò potens est, vt plerumq; operetur, ꝙ aliqui admittantur, qui aliàs non admitterentur; & aliqui excludantur, qui aliàs admitterentur. & ꝙ hæc regula sit communiter recepta, docuit Curt. in consil. 57. nu. 5. qui Cur. subintulit, dicens, ꝙ si huiusmodi voluntas nõ elucesceret (quod dici non poterit in casu nostro) verbis insistendum esset, prout est Doctorum communis sententia. & hoc docuit Curt. in consil. 169. nu. 1. Sed si huiusmodi volũtatis perspicuitas defecerit, obsecũdabitur consuetudini testatoris, prout docuit Iason in l. si seruus plurium. §. vltimo. nu. 2. ff. de lega. 1. Nec præsenti nostro fundamento nostræ sententiæ obstare de iure poterit qđ docuit Parisius in cons. 87. nu. 50. lib. 2. dicens, quòd dispositio testatoris in vnum casum cõcepta, non proferretur ad aliam, quoniã hoc eius dictum erit sanè intelligendum, scilicet ꝙ habeat locum solummodo, quãdo testatoris voluntas etiam coniecturis collecta aliud suaserit (prout contingit in casu nostro) vt docuit inter alios Decius in l. si mater. num. 2. C. de institu. & substitu. dicens hanc esse communem Doct. sententiam: & quòd testatoris mens ita sit interpretãda prout præsumitur testatorem respondisse, si interrogatus fuisset, probatur communi Doct. Glosæ & Doct. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. cum concordantibus per Socinum iun. in consi. 90. incip. Dominus Marianus. nu. 1. & 14. & in cons. 172. incip. Sic inter cętera legitur. num. 29. vol. 2. & in consi. 54. nu. 7. vol. 4. Hippolitus de Marsil. in l. sed sciendum. col. 2. vers. item scias. ff. ad l. Pompe. de Parricid. vbi singulariter dixit (sequens Alex. in consi. suo 279. incip. Ponderatis his, & in consi. 307. incip. Aliàs consultus. col. 4. & in consi. 66. incip. Viso titulo, in 5. col.) quòd regula intelligendi statutum in casu omisso, in qua habetur, ꝙ quãdo (prout ipsemet Marsil. ibidem. nu. 4. dixerat) vnum est expressum, & aliud omissum: idem intelligitur in casu omisso, quod in expresso; quando statuentes idẽ statuissent expressè, si interrogati fuissent: & idem fore dicendum (subintulit idem Marsil. in dicto vers. Item scias) & locũ habere in dispositione testatoris: quoniam idẽ debet intelligi esse statutũ in casu omisso per testatorẽ, quod in casu expresso, si de casu omisso fuisset interrogatus. Idem rursus repetijt ipse Marsil. in l. si quis viduam. nu. 11. versic. & istud non solum. ff. de quæst. Idem docuit Bertran. in consilio 134. col. 1. versic. pro qua regula. vol. 1. in nouis. Curtius iunior in consi. 83. col. 4. vers. & ideo succedit. Marianus Socinus iunior in consi. 168. col. 12. vers. demum ex omnibus. vol. 1. decis. Neap. 69. nu. 20.

nu.20. in nouis. Alexan. in d.l. Titius. §. Lucius. in not. 1. Vbi etiam Iason in not. 1. & ibi Bal. & Ang. in princ. vterque, circa finem. & Aretinus ibidem. Et quòd testator (de quo est sermo) in casu occurrente hodie potius Magnificũ Octauium Boerium, quàm Magnificum Octauianum Albaram expressè substituisset dictis nepotibus, & eorum filijs masculis, nepoti primogenito filio filij masculi primogeniti dictę Elisabeth eiusdem testatoris sororis, si cogitasset dictorum nepotum lineam masculinam annihilandam, vnà cum linea masculina viri, seu mariti dictæ Elisabeth apertissimè colligitur ex verbis illius habitis in testamento ipso. Nam quando substituit dictis nepotũ filijs nepotem primogenitum filij masculi & primogeniti dictę Elisabeth, tacitè præelegit agnationem sororij, seu mariti dictæ Elisabeth, quàm aliorum consanguineorum cognatorũ de Chiaritis, seu de familia Chiaritorum: Nõ enim testatorem ignorare pręsumendum erit (cùm prudens fuerit) filium Elisabeth sibi cognatum esse, & non agnatum: & eum per consequens non esse de familia sua, sed solũ de familia patris eius, cùm nec ipsa Elisabeth illũ vnquã habuerit in sua potestate, illo permanente semper in potestate pa-
11 tris. Et quòd filius † sororis non sit de familia paterna matris suę, probatur apertissimè per text. in §. 1. versic. at qui. Institu. de legitima agnat. tutel. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet: [At qui per fœminini sexus personas cognatione iunguntur, agnati non sunt, sed aliàs naturali iure cognati. Itaque amitæ tuæ filius nõ est tibi agnatus, sed cognatus: & inuicem tu illi eodem iure coniungeris: quia qui ex ea nascuntur, patris, nõ matris familiã sequuntur.] hæc ibi. Vbi cõmuniter per Doct. An autem filia tam nupta, quàm virgo, vel vidua sit in potestate patris, & gaudeat priuilegio patri concesso & descendentibus eius. Vide latissimè, quæ diximus in tracta. extensionum, in quæstione de extensione priuilegiorum conclusione, per totum. vbi reperies hanc materiam exploratam, ac decisam: & quòd dicta Elisabeth non habuisset filium (si illam genuisset) in sua potestate, ac per cõsequens nec nepotem filiũ proprij eius filij, docuit text. apertissimus in §. qui igitur. in fi. Institu. de patria potestate. & ibi per Doct. communiter cùm text. sit apertissimus. hæc verba præcisa continens, videlicet: [Qui igi-
12 tur ex te, & vxore tua nascitur † in tua potestate est. Item qui ex filio tuo, & ex vxore eius nascitur, idest nepos tuus, & neptis, ęquè in tua potestate, & pronepos & proneptis, & deinceps cęteri. Qui autem ex filia tua nascuntur, in potestate tua non sunt, sed in patris eorum.] hæc ibi. Et quòd
13 filij † non sint in potestate matris eos parientis, sed solùm patris elegans textus docuit in §. fœminæ. & ibi per Doctor. Institu. de adoptionibus. Et ratio horum est,
14 quoniam fœmina † nupta extra fami-

amiliam patris sui, non dicetur esse de familia patris, sed viri sui, prout inter alios probauit Cacheranus in decisio. Pedemonta. 127. nu.1. multis auctoritatibus ibi allatis. addens ipsam non dicendam esse de cognomine paterno, & quòd inde sequatur, q
15 dispositio † inducta in fauorem agnationis, & domus non comprehendit fœminas, in quibus finitur agnatio, iuxta vulgatã opinionẽ Ioannis de Anania in consil.4.incip.Visis statutis.colum.2. vers.circa verò secundum dubiũ, cum quo plerique Doct. trãseunt, præsertim Ruin.in cõs. 146.nu.4. lib.2. Paris.in consil.22.nu.41.& in consil.40.nu.43.lib.3.Alciatus in consil.69. incip. Visis his. Rimin. in consil.121.lib.1. Crauet. in consi.180.250.& 306. Et ratio est, secũdum Cacheranum vbi su-
16 pra, quia indefinita † propositio non refertur ad omnia, vbi non est vniformis ratio, secundũ Bal. in l.tres fratres.in princ. ff.de pactis. & Dec. in consil.309. nu.13. Socinus iunior in consi.1.nu.115. & consil.23.nu.27. lib.1.consil.9. nu.7.consil.168.nu.29.& 50.& in consil.186.nu.10.lib.2.Cùm ergo mater Domini Octauiani non dicatur de familia patris sui post contractũ matrimoniũ extra familiam,& sic non de electa familia viri sororis testatoris nomine Margarithæ auiæ dicti Domini Octauiani: sed solùm de familia patris sui generi dictæ Margarithæ, quod non dicendum erit de Domino Octauio Boerio nato ex Magnifico Bernardo, qui fuerat legitimus filius dictæ Iuliæ sororis testatoris, quæ per matrimonium effecta fuerat de familia viri sui patris dicti Bernardi, ac per consequens ipsius Bernardi. At cùm per huiusmodi substitutionem factã à testatore in personam primogeniti filij primogeniti sororum eius, & per consequens ipsius Octauij, qui fuit primogenitus filij primogeniti Iuliæ sororis testatoris iam (vt diximus) effectæ de familia viri sui Ioannis Baptistæ Boerij, & aui dicti primogeniti Octauij substituti, apertissimè colligitur ipsum testatorem elegisse per huiusmodi substitutionem, agnationẽ, ac familiam contractam per sororem eius Iuliam auiã prædicti Domini Octauij eius nepotis descendẽtis ex ea per lineam directam masculinam,& D.Ioãne Baptista Boerio auo eiusdẽ Octauij. Cùm ergo (vt satis abũde probauimus) filij filiarum non dicantur de iure de familia, & agnatione patrum filiarũ, sed solùm filij filiorum, & ex supra recensitis præcisis verbis testatoris præ eligentis instituere in hæredem nepotem primogenitum filij primogeniti sororis Elisabeth, & non pronepotes suas neptes dictæ Elisabeth filias eius filiarum. Inde apertissimè elicitur testatorem magis dilexisse familiam & agnationẽ mariti Elisabeth suæ sororis, in defectum filiorum nepotum suorum (nempè filiorum fratrum suorũ,) ac per cõseqnens lineã masculinã dicti mariti Elisabeth, q̃ descendẽtes ex ipsa Elisabeth per lineã

fœmininam, cùm dictæ fœminæ non dicantur de familia aui earum, nec de familia de qua erant matres ante cõtractum matrimonium: At cùm ipse testator circa medium ipsius testamenti substituerit dictum primogenitum filij primogeniti dictę Elisabeth sororis suę, & illi substituisset illos de Chiaritis sibi agnatos, priuandò magis propinquos nepotes aliarum sororum: Impeditus ab infirmitate, credẽdus sit hoc fecisse, putans dicto primogenito primogeniti filij Elisabeth sororis suæ se substituisse (vt iuris erat) alios primogenitos filiorum primogenitorum reliquarum sororum, cum eadẽ met conditione, quam intimauerat in substitutione dicti primogeniti filij primogeniti dictæ Elisabeth. Arbitrans se hoc expressisse; ideo in fine testamenti procedens quasi per modum epilogi recensuit breuiter, ea quæ ordinasse putabat, non cũrans ea omnia verba ad amussim repetere (quibus vsus fuerat in substitutione dicti primogeniti filij primogeniti Elisabeth.) his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: [*Item perche ho scritto, che mancando la linea di parenti di donna.*] quasi expresse elegerit lineã masculinam suorum affinium, & sic per consequens agnatos maritorum sororũ ipsius, prout expressè dixerat, loquendo de descendentibus ex Elisabeth: & ne offenderet agnationem virorum suarũ sororum, idcircò noluerat instituere, vel substituere sorores suas, nec à fortiori neptes, aut filios neptum (vt infra latiùs) propter rationes iam dictas, & quòd nostra interpretatio mentis, ac verborum dicti testatoris sit legitima, ac iuri consona, quàm facillimè per statim subinferenda probabitur. Sciendum ergo, ꝙ regu-
* la iuris apertissimi est cõmuniter
17 recepta, quòd clausula † generalis speciali subsequuta, restringẽda de iure erit ad specificata tantum, si plura fuerant specificata, & sic ẽ contra, prout probat text. peroptimus in l. legatorum petitio. §. qui plures. ff. de legatis 2. & ibi latissimè per Doctores in dicto §. ergo. hæc præcisa autea verba habentur, videlicet: [Qui plures hæredes instituit testamento, a quibusdã nominatim reliquit legata, postea codicillos ad omnes hæredes scripsit. Quæro quæ legata debeãtur? Modestinus respondit: cùm manifestè testator testamento expresserit à quibus hæredibus legata præstari vellet, licèt codicillos ad omnes scripserit, tamen ea, quæ codicillis dedit, ab his præstanda esse, quos munere fungi deberi testamento ostẽdit testator.] hęc ibi. At quoniam ipse testator in principio testamenti, ac medio; dum instituit, & substituit hæredes, semper repetijt se velle substituere primogenitum filium nepotũ filiorũ fratris, successiuo ordine: & deficiẽte linea masculina eorũ, substituit primogenitũ primogeniti sororis suæ Elisabeth, & sic lineam masculinam descendẽtem ex primogenito filio dictæ Elisabeth, & eius coniugis: Ideò clau-

sula illa generalis in fine testamē-ti, quæ prima fronte videtur com plecti omnes descendentes, quoquomodo ex eius sororibus siue per lineam masculinam maritorum suarum sororum, siue per lineam fœmininam, scilicet ex filiabus sororum ipsius testatoris, omnino de iure venit restringenda, & declaranda, iuxta limites conditionum specialiter & nominatim expressarum, scilicet ad lineam masculinā filiorum dictarum sororum ipsius testatoris omnino veniet restringenda, vt iam ipse testator expresserat, prout latiùs probabitur per afferenda in probationem subsequentis secundi fundamenti. Vide ergo ibi, & memoriæ cōmenda, quæ ibi producentur cùm sint quotidiana, & difficilia.

Fundamentum secundum est. Quoniam nostræ sententiæ summopere fauet regula illa tradita communiter à Doctoribus, dicen
18 tibus, ꝙ quando sexus † masculinus esset in dispositione testatoris pluries replicatus, tunc sexus masculinus nō concipit, seu comprehendit fœmininum, prout docuit Socinus in cons.100.col.fin. vol.4. Dec.in l. fœminæ. nu.105. versi.sed tamen aduertendum. ff. de reg.iur. vbi dicit, quòd secundum Bal.in c. cùm te.de rescript. huiusmodi verborum geminatio præcisam ostendunt voluntatem. Idem docuit Gratus in consil.65. nu.11.vol.2.& in consi.68.nu.18. vol. 2. Quapropter concluditur
* communiter à Doctoribus, quòd quando in vna parte testamenti
19 qualitas masculinitatis † est expressa, intelligitur etiā in sequenti repetita, vt inter alios docuit Mar.iun.in cons.90.nu.16.& seq. vol.1.quem sequitur Ant.Gabriel in tract.conclus.lib.6.tit.de verb. signific.conclus.6.nu.14.vers.tertiò limita. Et quòd in dispositione testatoris (de quo est sermo noster) sexus masculinus fuerit repetitus, imò & qualitas masculinitatis ex ipso testamento apertissimè colligitur, cùm disposuerit, ꝙ si defecerit filij masculi suorū nepotum (nempè filiorum fratris sui) statim ipsa hæreditas deuolueretur ad primogenitum filium primogeniti Elisabeth eius sororis, & nō ad ipsam Elisabeth, vel ad eius primogenitum, sed nec ad filium primogenitę filiæ ipsius Elisabeth: Nam si hoc voluisset, vtiq; expressisset. At cùm expressè voluerit dictam hæreditatem fore assignandā primogenito primogeniti filij Elisabeth: arguendo ergo modò a contrario sensu, dicendum erit ipsum testatorem priuasse primogenitam (si nō adesset primogenitus masculus dictæ Elisabeth) primogenitæ dictæ Elisabeth, eo magis, ꝙ hoc ipsum testatorem expressisse quoquomodo comprobatur ex subsequuta statim substitutione Chiaritorum, in casu, quo primogenitus Elisabeth non haberet filium masculum. Cùm ergo ipse testator epilogando, & concludendo, quæ præcipere intenderet in suo testamento expresse nō disposuerit contrarium: dicendo, ꝙ vellet primogenitum primogenitæ filię

sororis

ororis suæ Elisabeth substitui in hæredem deficientibus filijs masculis primogenitis filiorum fratris sui (quos instituerat hæredes, ordine tamen successiuo) cùm ergo hoc nõ expresserit: inde sequitur nos idipsum asseuerare non posse, eo quòd contrarium apertissimè eliciatur ex verbis, & mẽte ipsius testatoris. Nec vllo modo fauere poterunt dicto Domino Octauiano Albatæ aduersario illa verba generalia, quibus vsus fuit dictus testator in fine sui testamenti, dicens. [*Item perche ho scritto, che mancando la linea di parenti di donna, cioè di mie sorelle, così quì, come à Pietra Santa, che debba succedere il più propinquo di Chiariti. Voglio, & ordino, che siano antepossti tutti li descendenti di mie sorelle alli altri parenti.*] Verba (inquam) hæc generalia, videlicet: [*li descendenti di mie sorelle,*] licèt regulariter intelligenda sint com
20 prehendere sexũ vtrumque, † quĩ & descendentes ex fœminis dicuntur esse de genere, vt docuit Decius in l. fœminæ. nu. 66. & 67. ff. de reg. iur. recensitis multorum Doct. sententijs, statim tamen ipse Decius subintulit ibidẽ nu. 68.
21 dicens, quòd descendentes † ex fœmina (vt est Dominus Albara) nobili sunt deterioris conditionis, quia non dicuntur esse nobiles: cùm nobilitas non dicatur à matre, vt docuit Bald. per illum textum in l. liberorum. in fin. ff. de senat. & rursus idem repetijt idẽ Bal. in l. fin. vers. sed hîc quæro. C. de seruis fugit. & tradit Petr. de Anchar. in consil. 389. incip. Visis diligenter iuribus. Quapropter (subintulit Decius vbi supra,) ꝙ huiusmodi ex tali fœmina natus non poterit portare arma matris: quia tale ius deferendi arma non competit cognatis, vt not. Bar. in tract. de insig. & armis. in versic. quæro qualiter. vbi allegat tex. in l. ius familiarum. C. de Relig. & horum est apertissima ratio, quoniam descendentes ex fẹmina nõ sunt de familia eius, vt latissimè in primo fundamento probauimus. Non ergo de iure prodesse dicto Magnifico Albarę poterunt dicta verba generalia testatoris, quoniam descendentes ibi solùm erunt dicendi ij, qui ex primogenito sororum aliarum oriãtur masculi, & sic ex linea masculina, & nõ fẹminina, vt in dicto testamento, testator loquendo de filijs Elisabeth sorore sua apertissimè expresserat, tum quoniã hoc elicitur ex mẽte testatoris (vt antea probauimus,) cùm etiam ex optima illa apud Doctores vulgatissima, & verissima communiter approbata, in qua habetur, quòd
22 si testator † in vna parte testamẽti loquatur de filijs masculis, & in eodem testamento in alia parte simpliciter dicat de filijs, censebitur etiã de filijs masculis in dicta alia parte, in qua simpliciter dictum fuerat de filijs, prout declarauerunt, ac docuerunt communiter Doctores, inter quos est Panormitanus in consil. 35. nu. 3. circa fin. vol. 1. vbi inter alia notatu dignissima in materia nostra in vers. nec obstat. his præcisis verbis vsus fuit; videlicet: Nec obstat

obstat si dicatur testatoré in principio fecisse mentionem de filio simpliciter: quia ex quo in eadem operatione, & dispositione fecit mentionem de filio masculo, videtur semper intellexisse de masculo. Nam verba præceden-
23 tia † dubia capiunt intellectum à sequentibus, & hoc apertè videtur probari in simili, in l. qui filiabus.ff.de legat.1. & in l.fin.§. cui dulcia. ff.de vino,trit.& oleo leg. hæc Panormitanus,qui hæc protulit verba in finalibus verbis eiusdé cōsilij,videlicet: Et quicquid sit satis est testatorem dixisse de masculo,& non de fœmina. Vnde sufficit ita scriptum esse, vt in cap. scriptura.193. & in l.prospexit.ff.qui,& à quibus. hæc Panormitanus.Idem docuit Cumanus in consil.117. in princ. Curt. senior in consi.52.col.5.& 6. Barbat. inter consilia Alex. in vol.4. consil.48.col.5. & sequenti.Iason in consil.3.fol.pen.vol.1. Paris.in consil.18.col.3.vol.2. & in consil. 71.colum.4. & sequen. volum.4. Decius in consil.15.col.penult.& fina. & in consil. 445. col.5. & in consi.480.colum.1.& sequenti.& in consi.495.col.2.& in conf.568. colum.1.Iason in consil.140. colum.7.in fundamento octauo, colum.fin.vol.2.& in consil.69. col. fina.volum.3.& in consi.137. colum.8. vol.4. Alex. in consil.150. circa finem.& in consil. 106.Franciscus Curtius in cons.112. col.2. & pen.& in consil.113.col.3.& in consil.114.col.fin. & in cons.153. col.2. Marianus iunior in consil. 90.num.17.vol.1.& in consi.160. col.7.vol.2. Mantua in cons.221. Gratus in consil. 89. col.1. vol.2. Ruin.in consil.36. col.5. vol.1.& in consi.118.col.3.vol.1. Idipsum docuit Cacheranus in decis.Pedemont.127.ante nu.1.versic.tertiò facit regula, citans ad hoc probandum singularem text.in l.qui filiabus.ff.de legat.1. Et vltra supradictos grauissimos Doctores idipsum docuit elegantius (meo quidem iudicio) in materia casus nostri.Guido Papæ in sua breui & eleganti decisione 485. incip. Si in aliqua dispositione.vbi formaliter dixit, quòd si in ali-
24 qua † dispositione fiat mentio de liberis masculis,vtpotè in institutione, vel in prima substitutione ibidem subiūcta: ipsum verbum, masculis in omnibus substitutionibus cēsetur esse repetitū, prout probat textus in l.3.§. filius.ff.de liber.& posthu.& apertiùs & meliùs in l.legatorum.§.qui plures. ff.de legat.2. cuius text.tenorem ad verbum recensuimus in fine allatorum in probationem præcedentis primi fundamenti. Idem probatur per argumentum in l.nihil.ff.de coniungen. cum eman.liber.vbi hæc optima regula tradi-
25 tur, quòd clausula † adiecta in lege interpretata,videtur repetita in lege interpretāte, prout docuit ibi Bart.& reliqui Doctores. Nam ibi hæc ad verbum habentur, videlicet: [Nihil in hac parte edicti cauit Prætor, vt legata exceptis personis nepos præstet: sed potest superior sermo, & ad hunc casum referri. Nam absurdum est patrem quidem eius le-

gata præstare, ipsum verò plus habere, cum eadem conditione in eandem partem vocentur.] hæc ibi. Ad hoc ipsum, (quod diximus) probandum accedit regula generalis, in qua habentur,
26 quòd præcedentia verba † limitant, seu declarant sequentia verba obscura, adeo quòd ipsa videntur repetita, vt quàmplurimi Doctores docuerunt, inter quos est ipse Guido Papæ, vbi supra.nu.2. versicu. & facit pro hoc. In cuius regulæ fauorem facit textus in l. si ita institutus. §.Grisogonus. cũ ibi not. per Bartolum. ff. de verborum obligatio. Ad hoc ipsum facere videtur text.in l.talis scriptura.§.hanc scripturam. ff.de legatis primo,& ibi per Bartol.cuius sententiam reassumens Aretinus ibidem columna secunda,notabili vltimo, dixit, valdè singu-
27 lariter, quòd clausula † posita in medio, etiam si sit apposita per verba præteriti temporis, refertur ad sequentia,& ad præcedentia, de quo ibidem per Bartol. & alios plenè. At quoniam clausula illa dispositionis testatoris factæ de substitutione primogeniti filij Elisabeth sororis testatoris posita reperitur in medio supradicti testamenti: Inde sequitur illam fore extendendam ad sequentia, scilicet ad vltimam clausulam, in qua dixerat testator se in substitutione velle fore præferendos omnes descendẽtes ex eius sororibus,alijs consanguineis eius de familia Chiaritorum. Quapropter terminus ille [Descendentes] referri debebit, ac declarari secundum præcedentem clausulam,in qua substituerat descendentes ex Elisabeth alia nempe sorore sua, scilicet vt intelligãtur vocati solum primogeniti filiorum primogenitorum sororum testatoris, & non aliæ personæ,quæ ex sororibus descendentes etiam possent regulariter vocari, stante alia iuris regula, quòd
28 clausula † in fine,vel in medio alicuius dispositionis sit semper intelligenda secundũ capitula, seu clausulas in principio dispositionis positas,quãdo si fieret huiusmodi relatio ad illa capitula,vel clausulas nõ induceretur aliquid exorbitãs à iure communi,prout docuit Aretinus permulta in dicta l.talis scriptura. col.5. versic. quartò adde. Et hæc quidem est verissima,nisi aliter de mente testatoris appareret ex mente eiusdem testatoris coniecturata,cùm ipsa voluntas coniecturata sit seruanda,vt latissimè fuit probatum in fundamento primo.vbi & probauimus id elici etiam ex mente ipsius testatoris recollecta ex ipsius verbis,& hãc regulam tanquam verissimã amplectitur Guido Papæ in quæst.485. asserens se vidisse ita in diffinitione cuiusdam causæ determinari. Sed & ponderandum quoque summopere erit pro vera decisione præsentis quæstionis id,quod singulariter docuit ipsemet Guido Papæ in fine dictæ questio.485.dicens,
29 quòd dispositio † limitata in masculis (prout fuisse illam de qua fit sermo, supra fuit satis abunde probatum) dicitur prohibita in fœmel-

fœmellis: & ratio est, quoniam id, quod vni applicatur, denegatur in cæteris, vt in l. quod rursum. §.si quis. in fine. ff. de legatis primo. Ad hoc etiam facit textus in l. fideicommiss. §. cùm esset. ff. de legatis tertio. Cum ergo testator limitatiuè applicuerit bona sua hæreditaria filijs masculis fratris sui, eos adinuicem substituendo, addens, quòd si sine filijs masculis decederent, substituerit primogenitum filij primogeniti Elisabeth suæ sororis, apertissimè inde conuincitur testatorem prohibuisse in dictis bonis succedere primogenitam primogeniti filij, vel primogenitum filię primogenitę dictæ sororis. Inde necessariò sequitur, quòd per clausulam generalem vltimo loco factam noluisse ipsum testatorem contrarium disponere, sed voluisse intelligere de descendentibus ex sororibus, modò, quo dixerat loquendo de descendentibus ex Elisabeth sorore sua, scilicet de descendentibus ex masculis filijs sororum ipsius testatoris, exclusis procul dubio masculis descendentibus ex filiabus sororum eius, & sic prohibuisse dicta sua bona deuenire ad primogenitos filios filiarum sororũ eius, prout est Dominus Octauianus Albara: sed solùm ad primogenitum filij primogeniti sororum suarũ, prout est Dominus Octauius Boerius. Ad quod probandum accedit quod docuit Marianus Socinus iunior in repet. rub. ff. de verborum obligatio. nu. 380. his pręcisis verbis vtens, videlicet: Et quod

30 aliàs dicitur clausulam † in fine positam referri ad omnia præcedentia, iuxta l. talis scriptura. ff. de legatis primo, procedit quando res patitur, & præcedentia nõ habent aliquo modo super eo certam determinationem. Cùm ergo in casu nostro talem relationẽ maxima cum ratione res, seu negotium (de quo agitur) patiatur, eo quod contrarium non possit elici ex verbis, ac mente testatoris, & precedentia non habent certam contrariam determinationẽ, immo potius intrinsecam, ac propensam relationem, seu determinationem. Idcircò hoc solùm superest, vt fateantur ipsam clausulam in fine dicti testamenti collocatam interpretandam fore in fauorem Magnifici Boerij.

Tertium fundamentũ est. Quoniã regula vulgatissima & verissi-
31 ma iuris est, quòd vna pars † testamenti (prout in pręcedẽti fundamenti annuimus) per aliã partem eiusdem testamenti declaretur, & ab ipsa recipiet verum sensum voluntatis testatoris expressę, etsi non ita clarè in ipsa parte testamenti, ita vt verbum ambiguum in vna parte positum recipiat interpretationem ab eodem verbo in alia parte explicitè declarato, prout communiter Doctores semper docuerunt, teste Emil. Ferret. in l. qui filiabus. in principio. nu. 4. ff. de legatis primo. Et ratio huius regulæ potentissima est, quoniam regulariter mens testatoris præsumitur fuisse in vna parte testamenti, quæ fuit in alia, prout docuit Bart. in

l.Centurio. colum.9. versicul.vel quid si in precedentibus.ff.de vulgari, & pupillari, quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Socinus iunior in consil.101. num.7.lib.1.& Iulius Clarus in §. testamentum. quæst.76.in versic. tertia regula. Idem docuit Paris. in consil.73.nu.48.lib.2.& in consil.72.lib.4.quem refert, ac sequitur Emanuel Soarez in tract.commun.opinio.titu.de testamentis. nu.73.& quòd hæc communis sententia sit vera,& de plano procedat, docuit Michael Grassus in tract.commu.opinio. titu. de testamentis quæst.76.nu.22.vbi etsi dixisset, quòd de hac regula varij varia senserint: tamen ipse ex mente Doct.eam declarando dixit, quòd procedat quando sumus in eadem clausula, & dispositione (prout contingit in casu nostro)quoniam tūc qualitas expressa in vna parte testamēti, censetur repetita in alia: prout docuit etiam Sforz. Odd. in tract. compen.par.6.articulo 4.conclusione 4.& Paris.in consi.35.num. 19.volum.3.qui asseruit hanc esse communem in consi. 87. nu.49. vol.2. & in consi.38. nu.24. & sequen. vol. 2. declaratur quoque vera eadem regula, quando ex coniecturis alijs de voluntate testatoris appareret, vel eadem ratio esset, prout docuit idem Michael Grassus, vbi supra, num.23. dicens Socinus iunior in consilio 158. numero 48. volumine 2. testari hanc sententiam esse ex omnium Doctorum mente.

Fundamentum quartum, & vltimum præsentis nostræ consultationis est: nam quamuis regu-
32 lariter appellatione † descendentium omnes indiscriminatim, & in infinitum cuiuscunque gradus, vel sexus illi sint,& siue sint nati ex fœmina, siue masculo dicantur descendentes, vt in l. fina. & ibi communiter Doctores. C. de suis & legitim. hæred. prout docuit etiam Bartolus (quem sequuntur omnes) in l. Gallus. §. etiā si à parente. ff. de liberis, & posthumis,& testatur quoque Parisius in consil.72. nume.7. volumine quarto, quod & certissimū hoc esse asseuerauit ipsemet Paris. in consil.88. nu.12. & sequen. volumine 2. Hoc tamen intelligendum erit sano modo, & locū habere, quando in testamētis nulla fieret mentio de masculis: non autem si de masculis descendentibus fieret mentio in fideicōmisso, in testamento derelicto (prout in casu nostro adesse permulta probauimus.) Nam tunc descendentes ex fœminis (vt est D.Octauianus Albara) excludentur à fideicōmisso, prout apertissimè docuerunt intrascripti Doctores, videlicet Bart. in dicto §.etiam si à parente. vbi asserit hanc esse magis communem opinionē. Idem docuit Socin.sen. in d.l.Gallus.§. nunc de lege. subdēs ab ea nō esse recedendum,& ꝙ hæc cōclusio sit certa, & ab oībus approbata, docuit Decian.in cōs.172.nu.16. vol.3.& ꝙ omnes teneant descendentem ex fœmina excludi ab eo gradu & iure, à quo fœmina ipsa excludit, asseruit Carolus Molin. in con-

in consuetu.Paris. §.16. nu.1. fol. 192. quam sententiam Arius Pinellus dixit esse receptissimam, in tract. de bonis maternis. num. 19. libro 3. & nouissimè Franciscus Mantica in suo tract. de coniectu ris vltimarum voluntatum. lib. 8. tit. 11. num. 7. & ratio secundum eos est, quoniam testator apponendo istam qualitatem masculinitatis, censetur cōsiderasse conseruationem familiæ, quam prælegit, ac maiori amore fuerat prosequutus: & quòd ita Doctores tradant in l. omnes maximū. C. de liber. præter. vt docuit Tiberius Decianus in consilio 83. nume. 88. volumine primo. quæ enim familiæ conseruatio nō poterit fieri per fœminas, quæ di-
33 cuntur † aliquo pacto esse caput & finis familiæ: cùm descendentes ex fœminis (vt in primo fundamento latissimè fuit probatū) non sint, nec dicantur de familia earum, sed patrum. Et hoc casu quando agitur de familiæ prælectæ conseruatione, tutius procedere hanc conclusionem docuit Pinellus vbi supra. Idem docuit per omnia Michael Grassus in suo tracta.commun.opinio.titul. de fideicommissis. quæstione 15. numero primo, & secundo. Idem docuerunt infrascripti Doctores, quando fideicommissum fuisset
34 relictum † descendentibus per lineam masculinam. Nam & tunc quoque fœminæ ex masculis descendentes non comprehendentur, & minus masculi, seu fœminæ descendentes ex fœminis, videlicet Alexan. Iason, & Doctor. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de liber. & posthum. & ibi Alciatus nume. 20. dicens, hoc communiter teneri. Hanc quoque esse communem opinionem, asserit Crottus in l. filiusfamilias. §. Diui. nume. 163. in fine. ff. de legatis primo. Idem docuit Michael Grassus vbi supra, nu. 3. versi. sed quid si fideicommissum. Ad hoc ipsum firmādum summopere deseruiūt ea, quæ docuit Specul. in libro 4. titul. de emphiteosi. nu. 173. versic. 146. quæritur. vbi concludendo dixit, quòd si quis acceperit rem aliquā in emphiteosim pro se, suisq; filijs masculis, & superfit nepos nō ex filio masculo, sed ex filia: huiusmodi nepos priuabitur emphiteosi, & ratio secundum eum est, significatio huius verbi, vt filius & nepos sit suus, & in eius potestate constitutus, sed filius filiæ non est in potestate aui: ergo non erit suus: Vnde meritò ad eum non erit habendus respectus, vt in fi. Institu. de patria potestate. & in §. sui. Institu. de hæred. qualit. & diffe. Et quòd filius ex fœmina, vel aliquis ex eius linea non admittatur ad supradictum fideicommissum, probatur per argumentum in l. prima, ff. de iure immunit. & in l. prima. C. de condit. inser. Attamen idipsum clariùs & ferè in terminis præsentis quæstionis docuit Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. in libro quarto, in rubric. de testamentis. columna quinta. versicu. sub hoc titulo generaliter tangam. Vbi proposuit hāc quęstionem priùs

examinatam à Ricar. Malum. dicens, quòd Titius habens duos fratres, scilicet Seium & Meium: instituit Seium hæredem, rogans eum, quòd si decederet sine liberis restitueret hæreditatem Meio fratri, vel eius hæredibus masculis. Mortuo Titio testatore, moritur & Meius, relicto nepote ex filia mortua, vel viuente: demum moritur Seius (hæres rogatus) sine liberis: quæsitum fuit an fideicōmisso in persona dicti nepotis ex filia sit locus, & concludit, quòd non, quoniam eadem ratio, quæ fuit in excludendo fœminas, sit in excludendo filios fœminarum: quapropter nepos ex filia non admittetur, sed hæres Sei sibi retinebit hæreditatem Titij testatoris, cùm expirauerit fideicommissum, & rationes, quas supradicti Doctores afferunt in cōfirmationem dictæ decisiones, vltra supra allatas sunt duæ: quarum prima est, quia nepos non venit nisi per filiam sibi matrem exclusam: Ista ergo, quæ sibi filiæ non sufficiunt alteri, scilicet filio filiæ censeri non debent, vt in l. qui aliena. §. quamquam. ff. de negotijs gestis, & in l. filium. ff. ad Macedo. Secunda verò ratio est, quoniam certum est, quòd filia est agnata: quapropter siue habeatur computatio ad Titiū primum testatorem, siue ad Meium, semper est videre ius agnationis, & prioritatem eius in vno gradu: illa ergo non admissa, absurdum esset admittere eius respectu non agnatum in gradu vlteriori constitutum: vnde ipse Ioannes Andreas vbi supra, concludenter post aliqua iura ibi per eum citata ad hoc, vt responderet ad allata ibi in contrarium: dicit responderi posse vnico verbo, videlicet: Quòd licèt sit probabilis testatoris voluntas, illis præponitur, qui excludendo fœminas, descendentes ex illis excludere voluit. Ad quod facit (secundum eos) textus in l. cùm quæstio. in fine. C. de legatis, vbi hæc habentur, videlicet: [In omnibus etenim testatoris voluntatē (quæ legitima est) dominari cēsemus.] hæc ibi. Ex quibus omnibus allatis patuit, quòd de iure nihil modò prætendere poterit Magnificus Octauianus Albara nepos ex filia sororis dicti testatoris: sed bene Magnificus Octauius Boerius testatoris nepos ex filio alterius sororis eiusdē testatoris, vocantis ad suam hæreditatem solum nepotes sororum ex filijs masculis ipsarum, vt latissimè in primo, & secundo fundamento fuit probatum. Et sciendum, quòd supra citatam Ioan. And. sententiā amplectitur Aretinus in l. Gallus. §. instituens, colum. pen. in fine. in versi. nam aliquando nepos. ff. de liber. & posthum. quærens, quando nepos masculus ex filio vellet excludere nepotem ex filia. concludit in col. fin. ibidem in versic. sed salua reuerentia, quòd nepos
35 † ex filio excludat nepotem ex filia: quia nepos ex filio succedit ex persona patris, sed nepos ex filia succederet ex persona propria, & non patris, scilicet qui non erat filius testatoris, sed extranei,

tranei, ex filia tamen testatoris. Nec obstat, quòd hîc loquatur de agnatis, quia respectu vocationis factæ à testatore maritus Magnificæ Iuliæ sororis ipsius testatoris habitus fingitur pro suo agnato, vocando in hæreditatem suã nepotem filium primogenitũ eius filij primogeniti & Iuliæ sororis dicti testatoris, qui nepos proculdubio dicetur esse de agnatione sui aui & Iuliæ auiæ sororis ipsius testatoris. Cùm ergo tacitè habitus fuerit dictus Magnificus Octauius Boerius nepos & filius ex primogenito dictæ Iuliæ tanquam agnatus, siue de agnatione prædilecta, scilicet viri dictæ Iuliæ. Inde sequitur apertissimè, ꝙ omnia, quę à Doctoribus supra à nobis recensitis fuerunt ponderata, & dicta de prælatione nepotum ex filio contra nepotes ex filia locũ meritò habeant in personam Magnifici Boerij, contra Magnificum Albaram, cùm idipsum quoq; docuerit rursus idem Aretinus in dicta l. Gallus. §. nunc de lege. colum. 4. versic. in glosa posita super. versic. nam etsi. ff. de liber. & posthum. ad verbum se subscribens supradictis sententijs Specul. & Ioannis Andreæ. Addens idipsum docuisse Bald. in l. prima. C. de condit. inser. & Paul. de Castro in dicto §. nunc de lege. & quòd ibi ipse dixerit se ita cõsuluisse illa ratione potissimè, quia nepos non debeat esse melioris conditionis, quàm filia. & rursus idem Bald. in Authent. si quas ruinas. in sexta car. C. de sacrosanctis Ecclesijs. & Angel. in l. sed si hoc. §. liberos. ff. de in ius vocan. & reddens ipse Aretinus rationem talis decisionis vbi supra, subintulit, dicens, quoniam illa verba non videntur posse significare aliud, nec propter aliud esse posita, nisi vt videretur descendẽtibus masculis per lineam masculinam. Vnde (inquit) in feudis videmus, quòd quia fœmina excluditur à feudo, etiam masculus ex fœmina videtur exclusus, vt in l. 1. §. hoc autem. qui feud. dare poss. nisi feudum à principio fuerit effeminatum, idest habuerit originem à fœmina. Ad hoc etiam facit quod docuit auctoritate multarum legum, ac Doct. Albertus in suo tract. singulari de statutis fœminas & cognatorum lineam à successionibus excludentibus. artic. 6. membro 3. q. 1. per
36 totum. vbi concludit, ꝙ si † statutum excluderet filiam extantibus filijs masculis, si extaret nepos ex filia non admitteretur ad hæreditatem aui, prout inter alios docuit Bart. in l. liberorum. in antepenult. colum. cum sequenti. ff. de verborum signific. Idipsum latissimè docuit Georgius Natta in suo excellẽti tract. de statutis excludentibus fœminas à successione. in octaua quæstione secundæ principalis quęstionis per totum. vbi inter alios citat Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. dicentem, quòd statutum simpliciter excludens fœminam filiam, tunc nepos & quilibet ex ea descendens dicetur exclusus tanquam descendens ex inhabili materia: & quia idipsum ibi

probat innumeris auctoritatibus legum & Doctor. & rationum: idcirco sufficiet nobis hic annuere vbi illę auctoritates possint reperiri: cùm summopere illa deseruire veritati præsentis nostræ consultationis reperiet, eo ꝙ iuxta omnium Doctorum sententiam statuta & testaměta cùm sint stricti iuris saltě in casu nostro erunt æquiparanda, quo ad modum interpretandi contenta verba in vtrisque: Cùm & Marsilius (vt latiùs retulimus in probationem primi fundamenti nostræ consultationis) docuerit fore iudicandum tam in interpretandis statutis, quàm testamentis ex verisimili voluntate, ac intentione disponentium in vtrisque, quod scilicet verisimiliter expressissent in casu omisso, si fuissent de ipso interrogati. Ex quibus omnibus in præsenti consilio allatis, concludendo, asseueramus Dominum Octauium Boerium verum hæredem per fideicommissum de iure fore declarandum dicti testatoris, & Dominum Octauianum Albaram fore ab huiusmodi hæreditate excludendum.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Appellationem regulariter fore admittendam, probatur vtroque iure, & communi Doctor. sententia.*

2 *Appellatio quare ab vtroque iure fuerit inducta, & ex dicta regula, in qua habetur ab vtroque iure fuisse indultam appellationem resultat veritas consulentis, & quomodo. nume. 3.*

4 *Probans aliquid per aliquam iuris regulam, dicitur habere fundatam intentionem, in tantum, quòd nisi probetur contrarium, pro ipso erit pronunciandum.*

5 *Appellatio fuit introducta, ne innocentes iniustis sententijs grauarentur.*

6 *Audientia, si cui denegetur per aliquod statutum, non ideo in dubio fuisse denegatam ei appellationem censebitur.*

7 *Princeps non potest sine causa aliquem priuare beneficio appellationis, & quòd per consequens in dubio erit dicendum tale beneficium omnibus indultum à Principe, nisi expressè illud fuisset denegatum ab ipso.*

8 *Præsumendum in dubio non est per generales constitutiones voluisse Principem, vel Rempublicam particularē priuare iure sibi iam concesso a iure etiam ciuili.*

9 *Iudicandum in dubio erit fore deferendum appellationi.*

10 *Impugnatio prima quæ affertur à parte aduersa, contra petitam admissionē appellationis factæ a Magnifico Boerio.*

11 *Impugnatio secunda.*

12 *Impugnatio tertia.*

13 *Impugnatio quarta.*

14 *Responsio ad primā impugnationem.*

15 *Responsio ad secundam impugnationem.*

16 *Exceptio licet firmet regulam in casibus non exceptuatis, tamen verificatur hoc solum in casibus dissimilibus ijs, qui expressi specialiter sunt in iure communi, vel municipali, non autem in similibus: cùm ad eos fiat extensio etiam si in ipso iure esset dictio taxatiua, & dicti casus similes non reperirentur expressi in iure communi, vel municipali.*

17 *Statutum disponens in materia iuris communis, et aliquos casus excipiens extenditur ad consimiles a iure exceptos, cùm debeat recipere omnes iuris cōis limitationes, ampliationes, quoniam tunc etiam extenditur ad casum fictū, quando talis casus fictus a iure communi fuisset æquiparatus casui vero.*

18 *Statutum si disponat præter, vel contra ius commune, tunc casus in statuto expresè non prouisus relinquitur dispositioni iuris communis.*

19 *Statutum loquens in materia iuris communis, & aliquos casus excipiens, non firmat regulam in non numeratis contra ius commune antiquum, cùm in casibus non exceptis suppleatur a iure communi.*

20 *Statutum Genuense prohibens extensionem per identitatem rationis est simile ad verbum Statuto Mediolanensi, cum ibi idipsum inhibeatur, & tamen Carpanus probat talem extensionem per dictum statutum non fuisse prohibitam.*

21 *Appellationem fuisse indultam Magnifico Boerio probatur verbis ipsiusmet statuti Genuensis.*

22 *Responsio ad tertiam obiectionem.*

23 *Responsio ad quartam impugnationem.*

24 *Statutum Genuense prohibens ipsum interpretari alio modo, quàm iacet in littera ipsorum, quomodo erit intelligendum.*

25 *Carpani sententia circa statutum Mediolanense prohibens interpretationem, & præcipiens non fore admittendam appellationem, nec aliam interpretationem, sed fore seruandum, vt iacet in littera.*

26 *Statuta probibentia interpretationem extensiuam, illam admittent pro vitanda aliqua absurditate inde procedente, etiamsi a statuto dicatur ipsum fore intelligendum, vt littera iacet, secundum Carpanum, & plerosque omnes Doctores, & per statutum huiusmodi non præcipitur iudaica interpretatio, auctore Carpano, & alijs. nu. 27.*

28 *Interpretatio rationabilis quare nulla lege possit prohiberi.*

29 *Decretum Principis priuans bonis Franciscum rebellem, & omnes eius fratres, non comprehendit Andream eius fratrem, & ipsi Francisco inimicum. & quare.*

30 *Statutum probibens interpretationem eiusdem non includit legitimam, sed solum friuolam: & idem dicitur de statuto probibente appellationem, vel exceptionem.*

31 *Absurdum quid dicatur.*

32 *Statutum probibens omnem interpretationem præter litteralē, quomodo sit intelligendum, quando ipsum interpretando secundum corticem litterę sequeretur absurditas,*

tas, multis auctoritatibus probatur etiam si in huiusmodi statuto fuisset prohibita omnis glosatio, subauditio, & extraneus intellectus.

33 Statutū Genuense in casu omisso recipit interpretationem a iure communi, etiam si dixerit non fore interpretandum, nisi vt iacet littera, prout in simili statuto docuit Catpanus.

34 Interpretatio passiua, quæ dicatur, & quòd casus a statuto omissus sit decidendus iuxta iuris communis dispositionem, multis auctoritatibus probatur, & quòd extendatur ius commune ad ipsius decisionē.

35 Omissum a lege quid sit, & quid tacitum a lege dicatur.

36 Casum omittere in aliquo statuto aliud est, quàm de casu aliquo prouidere contrarium, & ideo casus omissus a statuto decidendus erit, iuxta iuris communis dispositionē.

37 Statutum Genuense non sustulit interpretationem legalē, iuridicam, necessariam, vel fauorabilem etiā si dixisset, quòd esset intelligendum verè, & propriè. nu. 38.

39 Statutum Genuense non tollit interpretationem intrinsecam, quæ ex verbis colligi poterit.

40 Statutum Genuense non tollit veram, nec expositiuam interpretationem, neque litteralem, & gramaticalem intellectum.

41 Statutum Genuense non aufert interpretationem, per quam ostenditur mens statuentium, cùm magis ista sit attendenda, quàm verba. & hoc probatur.

42 Statutum Genuense non tollit interpretationem, per quam ipsa Capitula statutorum ad concordiam, & non ad correctionem poterunt reduci: cùm interpretatio, quæ sumitur ex alio statuto non censeatur prohibita per dictum statutum. & hæc regula applicatur statuto Genuensi in casu proposito.

43 Statutum Genuense non remouet interpretationem passiuam, sed solum extrinsecam, & friuolam.

44 Statutum Genuense non remouet interpretationem veram, nec restrictiuam secundum ius commune, ne quis indebitè pœnam patiantur, etiam si inde statutum ipsum nihil operaretur vltra ius commune.

45 Statuto remouere appellationem, nō obstante ex iustis causis licebit appellare, & maximè si quis manifestè grauaretur, vel euidenter sententia esset iniqua, vel lata sine causæ cognitione.

46 Statutum Genuense intelligendum erit reiecisse solum appellationem friuolam, non autem iustam, & quando ex actorum inspectione poterit cognosci notoriè iniustitia sententiæ.

47 Principem per clausulam, appellatione remota, non est verisimile voluisse ius litigatoris auferre, et ideo stante tali Iudicis iniustitia, poterit appellari, cùm dicta clausula non se extendat, nisi ad friuolam appellationem.

48 Statuto non obstante, probibente oppositionem exceptionis, poterit opponi exceptio euidens ex inspectione instrumenti, & actorum.

49 Clausula inserta in statutis et priuilegijs. [Quibus non obstantib. etc.]

non

non obstante probatio, quæ fiet per inspectionem oculorum, & euidentiam facti, seu actorum, non intelligitur remota per talem clausulam.

50 *Statutum prohibens indifferẽter appellationem, est nullum secundum Alciatum.*

51 *Sententia notoriè iniqua est ipso iure nulla, etiam si talis notorietas solum dependeat ex actorum inspectione.*

52 *Sententiæ iniustitia resultans ex actis faciet ipsam sententiam nullã, si habuerit relationẽ ad ipsa acta, & ex inspectione ipsorum actorum apparere possit ipsius sententiæ iniquitas.*

53 *Sententia habẽs relationem ad acta (ex quorum inspectione comprehenditur eius iniquitas) erit nulla, etiam si talis relatio esset facta in genere, & specialiter ad certam partem actorum, auctoritate multorum Doct. probatur, etiam si dicta sentẽtia non se retulisset expressè ad acta, sed error consisteret in ea parte actorum, ad quam de necessitate refertur sententia sine expressa relatione.*

54 *Sententia lata a Principe supremo non recognoscente superiorem (licet sit inappellabilis, regulariter cùm ipsa fieri debeat ad superiorẽ,) tamẽ falleret regulam, quãdo Princeps supremus pronunciasset sententiam in aliqua causa ad relationem alterius, etsi supremorum syndicatorũ tribunal recognoscat superiorem, scilicet Serenissimum Senatum Genuensem. Nam quòd tunc a dicta sententia possit appellari probatur quàmplurimis auctoritatibus.*

55 *Statutum Genuense (vti iuris communis correctorium) erit strictè intelligendum in tantum, quòd vbi esset dubium an appellatio in casu occurrenti esset admittenda, necne, quòd omnino foret pronuntiandum, posse appellari. Probatur apertissimis documentis.*

DECISIO V.

Admodum Illustres Domini Iudices.

EVICTVS precibus ac amicitiæ, veritatisque vinculo vinctus, vt propositis a vestris Illustribus Dominationibus dubijs super admittenda appellatione proposita a Magnifico Octauio Boerio a sententia lata, a quã Illustribus supremis sindicatoribus in fauorem Magnifici Octauiani Albarę operępretium duxi nonnulla necessariò scitu pro faciliori intelligentia afferẽdorum in responsionem dictorũ dubiorum in medium producere, etsi circa illa breuibus vsus fuero verbis, cùm auribus perceperim Illustres admodum, ac singulares Doctores ipsis satisfecisse reliquis vos ergo Illustres Dominos his præsentibus certiores reddere studebo meam fore, ac esse sentẽtiam nullo pacto denegandã fore admissionem appellationis propositæ

pro

pro parte Magnifici Octauij Boerij contra sententiam diffinitiuã latam ab Illustribus supremis Sindicatoribus in fauorem Magnifici Octauiani Albaræ contra ipsum Magnificum Octauium Boerium: & ne videar proprio sensui ac intellectui potius voluisse inniti, quàm veris fundamentis elicitis a nonnullis regulis vtriusq; iuris, ac vtriusque censuræ singularibus Doctoribus subsequentia fundamenta verissima, & non fucata subinferre operæpretium duxi, vt inde veritas nostræ sententiæ luce meridiana clarius omnibus illam perlegentibus innotescat.

Primum quorum est. Quoniam
1 appellatio † generaliter, & regulariter fuit concessa omnibus indifferenter vtroque iure Pontificio scilicet, ac Imperiali, vt per omnia iura contenta sub eodem titulo, & per omnes Pontificias constitutiones contentas in 2.q. 6. & ibidem per Doct. & in l. & in maioribus. C. de appell. vbi hæc habentur, videlicet. [Et in maioribus, & minoribus negocijs facultas appellandi est. Nec enim Iudicem oportet iniuriam sibi fieri existimare, eo quòd litigator ad prouocationis auxilium conuolauit.] hęc ibi. vbi latissimè per Doct. Idem in l. si quis prouocatus. C. de appellat. & hoc fuit prin
2 cipaliter † ad iniquitatem, seu imperitiam Iudicis corrigendam, vt in l. 1. ff. de appell. vel ad supplendum quod incautè in priore iudicio fuerat omissum, vt in l. per hanc. C. de temp. appell. c. cũ. Ioannes, de fide instrumen. prout docuit glo. in pragmatica sanctio. titu. de causis. ff. 117. col. 3. Idem docuerunt infrascripti Doctor. dicentes, quòd in omni causa licebit appellare, nisi in iure expresśè in aliqua causa contrariũ specialiter decerneretur, videlicet Glo. ordin. in l. qui restituere in fi. ff. de rei vendic. quam ad hoc not. allegat Bar. in l. 1. circa principium. C. si de moment. poss. fuer. appellat. Idem docuit Specul. in titu. de appell. §. 1. & 2. vbi probat hanc esse regulam generalem, vt vnicuique oppresso liceat appellare. Idẽ docuit Bart. Socinus in cons. 195. vol. 2. col. 2. vers. sed præmissis non obstantibus, quòd & ipsemet Socinus confirmauit in cons. 300. incip. in causa interpellationis, col. 8. vol. 2. versic. secundum est, quòd regulariter. Idem docuit Decius in cons. 34. nu. 2. post Specul. Bal. & Ang. per eum ibi citatos, qui Decius in cons. 49. nu. 1. dixit, quòd statuta prohibentia appellationem sint strictè interpretanda, quem sequitur Cacheran⁹ in decis. Pedemont. 60. nu. 6. versic. in contrariam opinionem. Idem docuit Ang. in consi. suo 45. incip. Statuto ciuitatis Florentiæ, col. 1. nu. 3. dicens hoc esse generale, quòd ab omni sententia diffinitiua possit appellari; & quòd hoc solum fallat in casibus expressis in iure: ergo (subdidit Angelus,) quòd hic casus remanebit sub regula permissiua, qui Ang. in suo consi. 187. nu. 2. vers. per rationes probatur. dixit, quòd vsus appellationis

lationis sit frequens, & necessarius, cum per eum quandoq; corrigatur iniquitas, quandoque iudicantes error, vt in l. 1. ff. de appell. addens, quòd inde pateat, quòd fauore publico est inductū. Idem docuit Bartholomeus Socinus in regula vigesimaquarta, fallentiarum. Idem docuit Lanfrancus in repet. c. quoniam contra titu. interlocut. & appellat. nu. 102. vers. quæro in quibus causis. extra de probat. Idipsum docuit Alciatus in sua praxi in cap. de appellatione, titu. in quibus causis appellari possit, docens, quòd regulariter in omnibus præterquam in casibus a iure expressis possit appellari. Ad hoc ipsum probandum summoperè deseruit regula, quam docuit glo. ex illo text. in l. 1. in vers. actio. C. de arbitris, dicens, quòd ab illa sententia poterit appellari, ex qua oritur actio, seu exceptio iudicati: cuius doctrinam sequutus fuit Iason in l arbitro. ff. qui satisd. cog. At ex sententia diffinitiua cuiuscumque iudicis ordinarij oritur actio, seu exceptio rei iudicatæ, vt in l. actori. C. de rebus cred. & iuramen. vbi dicitur, quòd ex iuramento nascitur actio ad instar iudicati: Indè sequitur, quòd a
3 sententia diffinitiua † lata a supremis Sindicatorib. poterit appellari: At cum hic noster casus in iure communi, vel municipali Genuensi expressus non reperiatur prohibitus, indè colligitur appellationem factam a Magnifico Boerio fore admittendam de iure. Qua regula iuris stante pro Magnifico Boerio ipsum habere fundatam intentionem probandi fore admittēdam appellationem prædictam ab ipso factam a sententia lata per Illustres Dominos Sindicatores supremos in fauorem Magnifici Octauiani Albaræ sui aduersarij in causa inter ipsos agitata coram ipsis Illustribus Dominis Sindicatoribus supremis, procedentibus in ipsa nō tanquam Sindicatores, sed vt eorum Iudices ordinarij virtute decreti contenti in lib. 3. statutorū Ciuitatis Ianuæ c. 18. §. Iurisperitorum, & Medicorum. In tantum dicimus habere intētionem fundatam ipsum Magnificum Octauium de iure, quòd onus probandi contrarium transmittitur virtute dictæ regulæ ad ipsum Magnificū Octauianum eius aduersariū, prætendentem non fore ipsius appellationem admittendā, iuxta iuris regulā communiter a Doctoribus approbatam, in qua habetur, quòd habens pro se regu
4 lam † in casibus ab aliquo iure speciali non determinatis, dicetur habere fundatam suam intentionem: vnde pro ipso erit pronunciandum, donec probetur de exceptione, vt docuit textus apertissimus in l. ab ea parte. ff. de probat. & ibi per glo. & Doct. Idem docuit textus in c. ad decimas. ext. de restitu. spoliat. & ibi per Doct. Idipsum docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Glo. in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & Bal. in c. 1. colum. 2. & 3. de alien. iudi. mut. ca. fac. & in l. si tutor, & l. fin. C. de ser. pig. dat. manu-

manumiss. & in l.3. C.fini.regun.
dicens non esse a regula legis recedendum,& quòd sic sit pronunciandum nisi per aliam legẽ contrarium probetur:& rursus idem
Bal. in l.Tutor.in fine. C. de ser. com.manu. Idem docuit Bart.in
l. quoties. ff. si quis caut. asserens,quòd res dicetur certa esse,
pro eo, qui habet regulã pro se:
idipsum repetijt ipse Bartol. in
l.1.col.2.ff.si quis in ius voca.vbi
allegat Innocentium in c.praeterea. ext.de dilat. quod dictũ pro
notabili reassũpsit Matthesilan⁹
in suo not.singul.19. incip.nota,
quòd sentẽtia interlocutòria dicens,quòd sententia interlocutoria, vel diffinitiua lata expresse
contra regulam iuris communis
est nulla,licet reperiantur aliqui
casus excepti, in quibus saluari
posset illa sententia,ex quo illi
casus speciales non sunt expressi
in illa sententia.Idem docuit Albericus de Rosatis in parte 2.statutorum,quaestio.158. incip.si ex
forma statuti.circa finem,dicens
standum fore regulae donec doceatur de exceptione. Idem docuit Decius in l.1.nu.6. & 7.ff.de
regu.iur. Idem docuit Glo.circa
finem rubricae de regu.iur.in sexto, dicens potiorem esse eius causam pro quo facit regula:habet
enim aduersarius necesse ostẽdere rationem quare in illo casu regula non loquatur.Idem communiter Doct.docuerunt in rubr.de
regu.iur. in sexto. Idem docuit
Felinus in c.quoniam frequenter
in princ.3.col.ext.vt litẽ non contest.Idipsum latè, & optimè docuit Iason in l.cętera,col.2. not.
3.nu.3. & 4.ff.de legat.1. Idẽ docuit Curt.in rubr.C.qui admitti,
col.3.Aret.in l.1.col. fin.ff.de testam. Idem Cagn.in l.1.nu.21.ff.
de regu. iur. Idẽ docuit latissimè
Euerardus in sua Excellenti Topica iuris in loco ab exceptione
ad regulam. num.12. vers.primò,
quòd in dubio, vbi multis medijs probat, quòd in dubio potior est causa illius,qui habet regulam pro se:habet enim,inquit,
aduersarius necessario ostendere
rationem quare in illo casu regula non debeat subsistere, & sic
semper pronunciandum esset pro
illo,qui habet regulam pro se.videatur ibi per ipsum: cum ergo
regula iuris sit,vt admittatur generaliter appellatio, inde sequitur, quòd appellatio facta a Magnifico Boerio fuit admittenda.

Secundum fundamentum est,
quoniã idipsum suadet ratio fundamentalis,qua fuit introducta a
Legislatoribus auctoritas,ac po-
5 testas appellandi, † quae vtique
fuit ne tali denegata defensione
innocentes iniustis sententijs grauari possent ab iniquis,vel indoctis iudicibus,vt docuit textus in
c.cum speciali.extra de appell.&
ibi communiter per Doct.& propterea infrascripti Doctores subsequentia meritò docuerunt. Nã
Imo. quẽ refert,& sequitur Bart.
Socinus in consi. suo 195. incip.
Circa primum consultationis articulum. col.3. vers.confirmatur.
nam appellatio, vol.2.in c.significauit, extra de appell. docuit,ꝙ
6 licet alicui denegetur † audien-

tia

tia in dubio non censebitur dene gari appellationem, vnde non videtur, quòd intētio Principis fuerit hanc defensionem tollere. Idē docuit Duenas in regula 43. incip. Appellatio iusta probās multis medijs non posse Principem
7 † sine causa tollere hanc innocentię defensionis speciem. Idem docuit Alciatus in sua praxi. in titu. de appellat. in cap. quid sit appellatio. asserendo ipsam indultam esse hominibus de iure naturali, cùm sit defensio, & si sit de iure ciuili secundum formam, in qua hodie cōceditur. Quapropter in dubio non poterit præsumi Principem, vel vniuersitatē, seu Rempublicam non recognoscentē aliquem superiorem in suis constitutionibus generalibus, vel municipalibus præiudicare voluisse iuri tertio acquisito, nisi expresè exprimeret etiam si causa rationabilis subsisteret tollendo ea, quæ fuerunt subditis indulta de iure etiam ciuili, cùm hoc ipsum non deceat, vt in l. digna vox. C. de legibus, quoniam ex quo eis est acquisitum ius, & actio appellandi ex dictis indultis expressis in citatis iuribus contra sententiam diffinitiuam contra se latā. Non erit ergo præsumendum Principes supradictos, nisi expressè hoc declarasset, voluisse, quòd generales cōstitutiones ipsos priuare tali iure sibi acquisito, vt docuerunt Ruin. in consi. 29. col 3. & in consi. 167. col. 6. vol. 1. & in cons. 12. col. 7. vol. 3. quem refert, ac sequitur Antonius Gabr. in tractat. conclu. libro 3. titu. de iure quæsito, conclusione 2. num. 29. vers. quartò limita. Meritò ergo dicimus Serenissimā Rempublicam Genuēsem in volumine suorum statutorum non priuasse Magnificos Iurisperitos, & Medicos, ac Notarios hoc legis communis beneficio, cum hoc expressè non declarauerit, & regula sit in fauorem ipsorum. Quapropter in dubio pro ipsis iudicandum erit per illustres Iudices modernos, cum in dubio non præsuma-
8 tur † hoc Illustres Dominos statutarios voluisse statuere (nulla speciali causa expressa) tantoque damno illos grauare, prout docuerunt infrascripti Doct. videlicet Cyn. in l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. publi. & per Canonistas communiter in c. nonnulli. ext. de rescript. & in c. si quando de officio deleg. & in c. vnico. de excess. Prælat. quos retulit, ac sequutus fuit Benedictus Capra in regula 10. nu. 43. & sequen. & nu. 16. & sequenti, vt habetur in thesauro cōmu. opinio. sub nomine dicti Benedicti. in vers. ius ciuile. nu. 43. vnde Imo. in d. c. significauit. post supradicta subdidit, quòd hæc interpretatio sit admittenda, cū per eam quis indebitè damnum non patietur, & alter prohibeatur locupletari cum aliena iactura, & ideo Bartholomeus Socinus, vbi supra subdidit, & meritò, quòd etiam verba generalia cuiuscūque dispositionis ne hoc malum oriatur, restringi debeāt, vt in l. si serui vestri, cùm ibi not. C. de noxal. & per Glo. & Doct. in l. fin. §. in computatione. C. de

iure deliberandi.& traditur in c. cum dilectus, ext.de consuet. eo magis, quòd in re dubia (subdit
9 ibi Socinus) potius † iudicãdum sit fore deferendum appellationi, & appellari posse,quàm non. vt in c.de priore, & ibi not. ext. de appellat.quod & probatur per Ang. in l.quoniam iudices. ff.de appell.& per ea, quæ docuit Innocentius in c. cum dilectus, el secondo,ext.de rescript.Idem docuit Specul. in lib.2. titu. de appellat.§.nunc dicamus.nu.5.vers. quædam verò est media,siue dubia.concludens ibi, quòd in dubio si appelletur appellationi erit deferendum,quia ius eam admittit,huic veræ assertioni de seruire comprobatur id, quod docuit Salicetus in l.fin.col.2. vers. interdum quæritur, an prouisio facta in vno casu, extendatur ad alium.C.de postu.hæred.his præcisis verbis, videlicet. Aut quæritur, an de vno casu speciali simpliciter trahatur ad aliũ,& tunc, Aut dispositio est in re incerta,& dubia,ita quòd ad vtrumque casum poterit trahi, seu secundum vtrumque interpretari, & tunc si de fauore tractatur,vtrumq; comprehẽdet, non tã ibi extensionis: secus si de odio tractetur.hæc Salicetus, ex cuius verbis vera comprobatur nostra sententia, cũ agatur de re fauorabili reo,vt est admissio eius appellationis, & hæc allata sufficiant in probationem secundi fundamenti allati in fauorem nostræ sententiæ:alia verò afferentur in probationẽ responsionis faciendæ obiectionib.propositis, ac proponendis tam dictæ nostræ sententiæ, quàm eiusdem fundamentis.

Sciendum ergo, quòd aduersarij primo negant regulam fauere admissioni dictæ appellatio-
10 nis propositæ † a Magnifico Boerio,ac per consequens, quæ attulimus in ei⁹ fauorẽ,retorquendũ fore aiunt in eiusdem Magnifici Boerij odium,ac prætẽsionis suæ reprobationem, asserentes, ꝙ cùm fuerit inhibita appellationis admissio a sententijs supremorũ Sindicatorum regulariter per ius municipale Ciuitatis Genuę, vt videtur elici ex locis subsequentibus dicti iuris municipalis: indè sequitur, inquiũt,on⁹ probandi contrarium fuisse statutum in dicto iure municipali transferri ad Magnificum Octauium Boerium, quem oportebit probare, quòd per dictũ ius municipale sibi licuerit appellare a sententia diffinitiua lata contra se ipsum ab Illustribus supremis Sindicatoribus,& sic docere se esse in casu cõcesso,& excepto a dicta regula ꝓhibitiua appellationis,& qđ regula iuris municipalis deneget appellationẽ a sentẽtia diffinitiua lata a Sindicatoribus supremis probatur, inquiunt. Primò per textum ipsius municipalis iuris contenti in lib. 1. capit.2. §. non possint, vbi hæc habentur, videlicet. [Non possint vllo modo a sententijs ipsorum supradictis Sindicatorib.latis appellari, nec contra eas opponi, contradici, aut quærela moueri directè, vel indirectè, nec peti

possit

possit ab eis melioratio, imò sint, & habeantur pro validis, firmis, & legitimis, & mandentur executioni, exceptis tamen causis, de quibus in statutis de Sindicatoribus Magistratũ Dominij, seu de quibus aliter per statuta, vel leges Reipublicę dispositum esset.] Ex quibus inquiunt aduersarij, quòd indè eliciatur regula prohibitiua appellationis a sententijs supremorum Sindicatorum exceptis casibus ibi exceptuatis, in quibus nulla fit mentio de admittẽda appellatione facta a Magnificis Iurisperitis, vel Medicis contra sentẽtias latas ab ipsis supremis Sindicatoribus. Addunt

11 & † secundò aliud statutum contentum in lib. tertio statutorũ, c. 1. de sententiarum firmitate, in principio, vbi expressè firmatur regula vniuersalis de non admittendis appellationibus cõtra sententias latas per Magistratus ordinarios, siue delegatos insimul prohibendo, ne ab aliquibus sententijs possit reclamari, aut supplicari, aut peti earum melioratio, neque in integrum restitutio, neque opponi de ipsarum nullitate, etsi ibi subdatur exceptio casuum contentorum in statuto de meliorandis sententijs, & in statuto de appellationibus. Ad-

12 dunt † tertiò, quòd in dicto lib. 3. cap. 3. statutorum, in quibus agitur de appellationibus admittendis, nulla mentio facta fuit de ipsis Magnificis Iurisperitis, & Medicis, & Notarijs, ac per consequens nullus casus exceptuatus in fauorem ipsorum Magnificorum Iurisperitorum, & Medicorum circa appellationẽ eorum admittendam. Quapropter concludunt regulam supra allatam de non admittendis appellationibus, firmam adhuc remanere cõtra dictos Magnificos, iuxta iuris regulam vulgatã, in qua habetur, quòd exceptio firmet regulam in contrarium in casibus non exceptuatis. Addunt in-

13 super & † quartò, quòd §. incipiens. [In casibus prædictis, & a sententijs diffinitiuis contentorum.] In dicto libro 3. cap. 3. in quo post enumerationem multorum casuum, in quibus conceditur appellatio, nunquam reperitur facta mentio de sententijs latis a supremis Sindicatoribus. Idcirco, etsi in dicto §. verba inserta fuerint generalia, in quibus videbatur ipsos Illustres statutarios voluisse implicitè includere ipsum Magistratum supremorum Sindicatorum, & sic tacitè concedere appellationem à sententijs latis ab ipsis, Cum in dicto §. hæc habeantur, videlicet.
„ [In casibus prædictis, & a sen-
„ tentijs diffinitiuis latis per Ma-
„ gistratus appellari possit, nõ ob-
„ stante, quòd appellans citatus e-
„ tiam personaliter ad audiendam
„ sententiam non comparuisset in
„ termino assignato in præcepto,
„ seu citatione, & contumax fuis-
„ set, per quam contumaciam re-
„ medium appellationis non tolla-
„ tur, sed competat perindè, ac si
„ comparuisset, & hoc dummodo

" appellatio non sit remota, quia " ubi per alia statuta remouetur appellatio, vel disponitur a certis sententijs non posse appellari, per præsens statutum non sit eis denegatum.] Ex quibus aduersarij intelligunt statutum non vniuersaliter indulsisse appellationis beneficium, sed in casibus specialibus nominatim, & expressè concessis in dicto statuto. At quoniam, inquiunt, nullibi in statutis legitur indultam specialiter fuisse appellationem contra sententias diffinitiuas latas ab ipsis Illustribus supremis Sindicatoribus: Indè sequitur, quòd nec per tale statutum vtens verbis generalibus fuerit indulta dicta facultas appellandi a dictis sententijs ipsis Magnificis Iurisperitis, & Medicis, ac Notarijs.

Ad primam ergo obiectionem
14 † factam dicto Magnifico Boerio de statuto supradicto in capitulo secundo, de supremis Sindicatoribus, dicimus nihil aduersari ipsi Magnifico Boerio, cùm ibi tantummodo fiat mentio de appellationibus non admittendis a sententijs diffinitiuis, latis per ipsos Illustres supremos Sindicatores, super Sindicatibus, ac per consequens non super alijs causis, in quibus ipsi non gerunt personam Sindicatorum, sed Iudicum ordinariorum. Ex quibus quoque elicitur argumentum a contrario sensu, quod est in iure fortissimum tali pacto arguendo, cùm regula iuris sit, quòd admittenda sit appellatio a sententijs diffinitiuis latis per quoscumque Magistratus, (vt supra latissimè fuisse probatum) patet & in dicto §. capitulo primo, de supremis Sindicatoribus nulla specialis exceptio facta fuerit de nō admittenda, vel admittenda appellatione a sententia diffinitiua lata ab ipsis, in alijs causis, in quibus non agitur de rebus pertinentibus ad correctionem officialium, & de ipsis Sindicatibus, (vt in casu nostro:) ergo regula, in qua dicitur admittendā fore appellationem in casu nostro, (cum non reperiatur casus occurrens in causa nostra ibi exceptus, vt in eius littera) firmat ipsam in contrarium, idest in hoc casu nostro non exceptuato. Quapropter concludendum erit per dictum statutum tacitè fuisse concessum ipsi Magnifico Boerio beneficium appellationis cōtra sententiam (in causa sua lata) a Sindicatoribus supremis, vt patet ad sensum.

Ad secundam obiectionem
15 † quàm facillimè erit responsio, sic dicendum: quòd etsi regula sit, quòd exceptio firmet regulam in contrarium, videlicet in non exceptuatis casibus, & regula per aduersarios allata, licèt appareat contra Magnificū Boerium, tamen re vera si benè ipsa percipiatur, & eius natura, iuxta sanctiones Pontificias, Imperatorias, ac Doctorum decreta ponderetur, vtique vnusquisque mentis compos necessariò fatebitur, nihil aduersi contra

tra admissionem appellationis af ferri per dictos casus ibi specialiter exceptuatis, eo quòd communiter a Doctoribus tenetur cũ maximo fundamento, (vt statim dicemus,) quòd licet dicta re-
16 gula sit vera, † tamen nullo pacto foret negandum, ipsam recipere inter alias fallentias, & hanc, scilicet, quòd ipsa non habebit locum in casibus similibus ipsis casibus exceptuatis, tam a iure communi, quàm a iure municipali. (Nam quo ad ipsos exceptuatos casus nõ firmatur regula a dicta exceptione in ipsis casibus similibus, immo potius exceptio ad ipsos casus similes extendetur etiam si adesset in ipsis casibus exceptuatis dictio taxatiua in iure excipiente, licet etiam huiusmodi casus similes nõ reperiantur alibi in iure communi, vel municipali expressi, & hoc propter identitatem rationis: Cùm ergo hoc ius municipale Genuense dispositum reperiatur in materia iuris communis, scilicet de admittendis, vel non admittendis appellationibus, indè sequitur, quòd casus hic exceptus expresè a statuto, sit decidendus, sicut ibi expressus casus similis fuit decisus: & quòd hæc nostra limitatio, & responsio supradictæ secundæ obiectioni fuerit verissima, ac innixa innumeris auctoritatibus decisionum Pontificiarum, Imperatoriarum, ac vtriusque iuris Doctorum statim: quàm facillimè probabimus, prçmittendo tamen ei nonnulla pauca in probationem illius clausulç, in qua diximus [etiam si adesset in ipsis casibus exceptuatis dictio taxatiua.] Quapropter hanc clausulam probant veram in casu nostro (cùm simus in materia fauorabili, scilicet de appellatione admittenda ad ostendendum iniustum grauamen illatum Magnifico Boerio, mediante diffinitiua sententia supradicta) subsequentes Doctores, videlicet Bartolus in l. si constante, numero quadragesimoquarto, versiculo aut in ea sunt verba taxatiua. ff. soluto matrimonio, & in l. serui nomine, numero tertio, versic. & sic nota, quòd licet sit dictio. ff. de vsucapionibus. Idem docuit Panormitanus (sequens Bartolum vbi supra) in capitulo cum dilecta, in octauo numero, versiculo & vide ad prædictum notabile dictum Baldi, extra de confirmatione vtili, vel inutili. Idem docuit Decius in capitulo iurauit, columna tertia, numero quinto, versiculo sed addatis. extra de probation. vbi asserit hoc ipsum docuisse Alexand. in dicta l. si constante. in principio, columna sexta, versiculo item in quantum. Idem docuit Antonius Corsetus in suis singularibus, in verbo extensio. incipien. dispositio simplex. & hæc attulisse sufficiat quo ad probationem nostræ assertionis circa particulam illam in fine adiectam, scilicet, [etiã si adesset dictio taxatiua in iure excipiente.

His ergo præmissis, & de iure veritissimis, sciendum quòd veritissimã statim probabimus quoque fuisse supradictam nostram responsionem, munitamque triplici clipeo contra aduersarios, ne ab ipsis offendi possit. Primò enim probatur auctoritate iuris Pontificij, ac Imperialis: probatur enim primò per argumentum in Clementina exiui, §. cum autem natura. de verborum significatione, vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm autem natura termini restrictiui hoc habeat, quòd sic excludit ab ipso extranea, quòd cuncta ad ipsum pertinentia includit.] Dixi per argumentum probari, eo quòd etsi ad verbum veritas præsentis limitationis inibi non contineatur, benè tamen ex ipso elicitur: cùm ibi dicatur, quòd includat sub expressè exceptis omnia pertinentia, idest habentia eandem identitatem rationis: vt quàm plurimi Doctores paulò post citandi dixerunt, ac per consequẽs sequitur, quòd casus excepti extendãtur ad similes expressè non exceptos.

Nam hic textus citatur ad hoc ipsum probandum inter alios ab Ana. in consilio trigesimosexto, & per Decium, & Cagnolum, in l. prima, ff. de regulis iuris, numero trigesimosexto, & trigesimoseptimo, qui ambo hoc ipsum multis medijs, & exemplis probant Rodericus Suarez in repetitione l. regressus, de executione contract. versiculo, venio ad secundam partem, prout refert, & sequitur Couarru. in libro secundo variarum resolutio. capitulo quinto, numero sexto, in fine. Idem probatur per textum in capitulo post translationem, §. verùm postulationi. extra de renunciatio. vbi Innocentius Tertius commemorando constitutionem Concilij Constantinopolitani. Adde quòd eius tenor est canonizatus in capitulo hoc nequaquam, septima quæstione decimaseptima, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Verum postulationi huiusmodi videbatur Concilij Constantinopolitani Capitulum obuiare, in quo statutum est, vt quicumque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam vlterius ad Pontificatum resurgat: vnde contradictum Concilium (cùm sit vnum ex quattuor principalibus, quæ sicut quattuor Euangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum postulatio admittenda. Cęterum speciales quidam casus inueniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obstante) is, qui vitam Monachalem elegit, rursum potest ad Episcopatum assumi: si enim quisquam persecutione rabie seuiente, vel prępediente inualetudine corporis, cum proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad Monasticã vitã descendat, persecutionis, vel ęgritudinis impedimento cessante ad

Episco-

Episcopalē poterit resurgere dignitatem. Item si quis propter litteraturæ defectum (ne tanquam cęcus cęco ducatum præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolica deserendo ad otiū se contulerit Monachale, ac per exercitium lectionis scientiæ repererit Margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus a Domino Cathedram reascēdere pastoralem. Rursus si quis per cupiditatem parentum (eo tamē penitus ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto, Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittēs, obseruantiam elegerit regularem, etsi ad Episcopatum eundem postmodum redire nequeat, iuxta Canonicas sanctiones ad alium tamen poterit licitè reassumi: Quamquam autem in his, & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso Monasticam vitam elegit resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum intelligitur Cōcilium attentari: quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitā Monasticam penitētiæ causa descendit, (& paulo post subditur ibidem,) cùm ergo nobis constare nequiuerit ob quam causam prędictus I. Episcopatui olim cesserit mandamus quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquā ex præmissis causis, seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra (dummodo necessitas, vel vtilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiæ Fauētin. maximè si veritati subnititur, ꝙ dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati, &c.] hę ibi inter alia. ex quibus apertissimè colligitur veritas præsentis nostræ limitationis, cùm inibi rememoretur regula tradita a Concilio Constantinopolitano, in quo habetur, ꝙ Episcopus ingrediens religionem, sit inhabilis deinceps ad alium Episcopatum obtinendum, quæ postea regula fuit cōfirmata a d. Innocentio Tertio in d. cap. post translationem, necnon declarata intentio ipsius Concilij, excipiendo expressè supracitatos quattuor casus: & ne quis putaret, ꝙ regula illa vulgatissima in qua habetur, ꝙ exceptio firmat regulam in non exceptis, ad corticem verborum esset intelligēda, & quòd ideo non esset extendenda ad alios casus similes inibi expressis: Addidit statim ibidem Papa, ꝙ idē sit dicendū in casibus similibus, & hoc bis repetijt ibidē, primò in verbis illis, [quamquā aūt in his, & cōsimilibus casibus,] & secundò ibi [quatenus si tibi constiterit, ꝙ propter aliquā ex præmissis causis, seu consimilibus.] Idem probatur per textum in c. cum dilecta. §. nos igitur. extra de confirm. vti. vel inutili. vbi Innocentius Tertius infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Nos igitur attendentes, quòd iure sit ciuili statutum, vt quando periculū testium formidatur ne veritas occultetur, & probandi copia

fortuitis casibus subtrahatur etiam lite non contestata. testes valetudinarij, & alij de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur eiusdem æquitatis similitudine prouocati prædicta priuilegia, quasi iam nimia vetustate consumpta, cum fuerint non in pergameno; sed in papiro conscripta, duximus innouãda.] hęc ibi. Idem docuit textus, quàm apertissimè in c.quoniã frequenter.ext.vt lite non contestata, vbi idipsum Innocentius Tertius statuit apertius infrascriptis vtens verbis, videlicet. [Quoniam frequenter in dubium reuocatur a multis, an lite non contestata testes recipi valeãt, auctoritate pręsentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quòd lite non contestata non est ad receptionem testium procedendum, nisi forte de morte testiũ rimeatur, vel absentia diuturna, in quibus casibus, cùm ciuiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes & valetudinarij, & alij testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timetur). etiam lite non contestata sunt proculdubio admittendi, siue pars conuenta sit contumax, siue sit absens absque malitia, vt conueniri non possit.] hęc habentur ibi in principio. sed in §.porrò ibidem idem probatur. Nam ibi hæc habentur, videlicet, [porrò speciales causæ possunt occurrere, in quibus casualiter esset aliud obseruandum, vt (verbi gratia) si super alicuius electione, vel copula maritali quæstio moueatur, tunc etenim ne propter longam moram in spiritualibus, & temporalibus patiatur Ecclesia lęsionem, vel viro, siue mulieri fornicationis occasio præbeatur, maximè cùm propinquitatis gradus opponitur lege Diuina prohibitus, in huiusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda: siue quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, siue quia malitiosè se ipsum occultat, siue quia impedit ne possit ad eum citatio peruenire) testes lite non contestata sunt meritò admittendi, & nihilominus si de causa loqueat ad diffinitiuam sentẽtiam procedendum.] hæc ibi. Ex quibus elicitur. Primò quòd non sine causa dicitur in textu [ciuiliter;] quoniam in causa criminali criminaliter mota, vt docet hîc Innocentius reciperentur testes lite non contestata, nisi reus citatus non compareat, & sic sit contumax; secus si ciuiliter fuisset mota. Idem docuit Ioannes Andr. & Hostien. ibi, & omnes alij: & ratio secundum eos est: quoniam tunc ipso contumace existente, testes recipiũtur etiam facta litis contestatione, vt docet textus apertissimus in cap.veritatis.extra de dolo. & contum. & ibi per Doctores, & per Glo. in dicto cap.quoniam frequenter.versic.ciuiliter elicitur, & secundo apertissimè quoque probatur, quòd exceptio facta non firmet regulam in similibus casibus.

bus. At potius, quòd ad eosdem extendatur, cùm ex mente iuris, vel hominis eliciatur, quòd velint ipsos comprehendi in casibus exceptuatis, & si expressè illi non fuerint nominati sub facta exceptione, & tertiò quòd valeat argumentum a testibus ad instrumenta, seu priuilegia, cùm æquiparentur quo ad hoc ipsum: cùm regula de testibus non admittendis ante litis contestationem excipiat testes nonnullos, & talis exceptio includat etiam renouationem priuilegiorum, & similes casus expressis in dicto capitulo quoniam frequenter. Idem probatur per textum in capitulo ad audientiam. extra de cleri. non resid. vbi hæc habentur statuta ab Honorio Tertio, videlicet. [Ad audientiam nostram peruenit, quòd cùm in Meldensi Ecclesia quædam sit constitutio vallata iuramento, & auctoritate sedis Apostolicæ confirmata, vt Canonici, qui non resident in eadem suarum priuentur fructibus præbẽdarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, siue in Apostolicæ sedis seruitio contingeret detineri, & infra: Decernimus, vt duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratę in tuo seruitio existentes suarum fructus integrè percipiant præbendarum: cùm absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo, & ipsius Ecclesiæ seruitio commorantur.] hæc ibi. Idem probatur per textum in capit. cum dilectus filius, extra de cler. non residen. vbi Honorius Tertius idem statuit declarans statutum ęditũ a Capitulo Meldensi his verbis, videlicet. [Cum dilectus filius Magister Otto, & infra mandamus quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus præbendæ suæ assignetis eidem in nostro seruitio commoranti, cùm familiares nostri, qui circa nos se obsequiales exhibent vniuersis minori non debeant prærogatiua gaudere, quàm vestrum singuli, quorũ negotia per ipsos sępius promouentur.] hæc ibi. Ex quibus ambobus his Canonibus elicitur apertissimè, quòd casus excepti in iure tam communi, quàm municipali etiam extendantur ad similes, etsi ipsi inibi non sint expressi. Quapropter exceptio in huiusmodi casibus non firmatur, cum illi comprehensi intelligantur in expressè exceptis propter identitatem rationis. Nam ecce in dicto capitulo ad audiẽtiam. habetur, quòd in statutario illo iure, etsi expressè excepti non fuissent non residentes propter famulatum præstandum Episcopo, sed solùm pro seruitio Papę, vel essent infirmi: tamen de iure intelligendos fore eos residere, & exceptos illos fuisse tacitè, put declarauit ibi Honorius Tertius Papa, qui & in dicto capitulo cũ dilectus. Declarauit, quòd statutum illud in quo dicebatur, quòd sint illi Canonici excepti à pęna amissionis fructuum suarũ præbendarum, qui actu residerent, & quòd talis pœna illos inuolue-

uolueret, quòd in Ecclesia non residerent, non comprehenderet Canonicos deseruientes Summo Pontifici: cùm reputandi sint residentes, & tacitè similiter excepti propter identitatem rationis. Nam & Ecclesiæ seruitio, & vtilitati etiam consuli assoleat apud Summum Pontificem per huiusmodi Canonicos obsequio ipsius Summi Pontificis addictos.

Probatur & secundò pręsens limitatio Doctorum auctoritate: Glo. enim in dicto capitulo cum dilecta, versiculo similitudine. dixit, quòd ratio similis æquitatis similia iura suadere videtur, & quòd eadem sit ratio in testibus, & instrumentis, vt in l. in exercendis. C. de fide instrumentorum, & in capitulo peruenit. extra de testibus cogen. hæc Glo. illa, quibus addimus, quòd in dicta l. hæc ad verbum probantur, cùm inibi hæc habeantur, videlicet [In exercendis litibus eandem vim obtinent tam fides instrumentorum, quàm depositio testium.] hæc ibi. Idem & clariùs docuit Glo. in l. ob ęs. C. de prædijs minorum. in versiculo alienum dicens, alienum tantum, vel similem causam, vt dotem, vel donationē propter nuptias, & huiusmodi. hæc Glo. illa, pro cuius intelligentia sciendum, quòd ipsam præsenti limitationi se subscripsisse probatur ex verbis dictæ l. ob æs, cuius est glo. Nam ibi hæc habentur, videlicet. [Ob æs alienum tantùm causa cognita præsidiali decreto prædium rusticum minoris prouinciale distrahi permittitur.] hæc ibi. Glo. ergo volens declarare, quòd etsi textus ipse excipiet solum propter æs alienum tantum, nihilominus talis exceptio comprehendet aliam similem causam, ad quam ipsa exceptio extendenda erit: vnde in ipsa simili causa non erit locus axioma illud, seu regula, quòd exceptio firmet regulam in non exceptuatis, cùm exceptio comprehendat similia exceptuatis a regula, etsi expressè ipsa non fuissent nominata in exceptione facta in iure communi, vel municipali: idcirco, inquam, subdidit, vel similem causam, vt dotē, &c. Idem & ad verbum ferè docuit Bartolus in dicta l. ob æs. Nam ibi infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. Hinc dicit, ob æs alienum tantum, subandias, vel similem causam. Nota ergo, inquit, quòd licèt in lege sit dictio taxatiua, tamen extenditur ad alios casus similes virtute aliarum legum. Idem Bartolus docuit rursus in l. prima, numero vndecimo, versiculo quæro, dicitur hic. ff. de officio eius, cui manda. his verbis vtens, videlicet. Quæro dicitur hic, quòd causa meri Imperij potest delegari si Præses vadit extra Prouinciam, sed quid si ipse est infirmus, an eodem modo potest delegare videtur, quòd non, per hunc textum ibi [non aliter.] In contrarium est veritas, secundum nostros Doctores, & Cynum hic in sexta quæst. argum. in l. prima, ff. de

ff.de officio Cõsulis. Præterea eadem est ratio in infirmitate, quæ est in recessione Præsidis. hęc ille ibi. Ex quibus habemus, quòd licèt exceptuatus casus fuerit a regula generali de non delegando, quando Præses egreditur Prouinciam, firmauerit regulam in reliquis casibus non exceptuatis, tamen ex mente Legislatoris elicietur dictam exceptionem fore extendendam ad quemcumque casum similē ipsi excepto, cùm militet eadem ratio, qua mouit Legislatorem ad illum casum excipiendum, quæ proculdubio fuit, vt per se Præses expediret negotia, & per alium, quando ipse pro se non posset, impeditus a rationabili causa. Idem rursum docuit Bartolus in l. serui nomine. numero tertio, versiculo, & sic nota. ff. de vsucapio. & vsurpa. dicens, quòd licèt hic sit dictio taxatiua, tamen auctoritate alterius legis extenditur, sed si alia lex hoc non diceret, tunc propter rationem legis extēderetur in materia fauorabili, & pia, & idem prorsus docuit in l. si constante. quæstione nona, numero quadragesimoquarto, versiculo aut in ea sunt. ff. soluto matrimonio. Idem docuit Glos. in l. prima, in versic. iudicati. in fine. C. de condit. indebiti, dicens, dic ergo hic non ex causa iudicati, scilicet vel simili: nam sufficit si Legislator vnū ponat gratia exēpli. Idem docuit Glo. bene intellecta in l. fin. versic. voluerit. C. de reuocan. donat. infrascriptis vtēs verbis, videlicet: Voluerit sic: ergo quinque sunt, sed quid si donator inops factus nō alatur: potest dici eum ad hoc cogi, vel donationem reuocari, licèt non enu meretur: hic argumen. in l. alimenta. in principio. & in §. primo. ff. de liber. agn. & in l. Diuus. & in l. ingratus. ff. de iure patro. hæc Glos. illa. Sed notandum, ꝙ dixit. [Glos. bene intellecta,] & hoc propter tex. in dicta l. fin. cui cōcordare debet, eo quòd ipsam interpretari creditur, cuius est Glos. Nam ibi hæc habentur, videlicet: [Generaliter sancimus omnes donationes lege confectas, firmas, illibitasque manere, si non primò donationis acceptor ingratus circa donatorem inueniatur, ita vt iniurias atroces in eum effundat: Secundò, vel manus impias inferat: Tertiò, vel iacturæ molem ex insidijs suis ingerat, quæ non leuem censum substantiæ donatoris imponat: Quartò, vel vitæ periculum aliquod intulerit: Quintò, vel quasdam conuentiones siue in scriptis donationi impositas, siue sine scriptis habitas, quas donationis acceptor spopondit, minimè implere voluerit: ex his enim tantummodo causis, si fuerit in iudicio dilucidis argumentis cognitionaliter approbatæ, etiā donationes in eos factas euerti concedimus, ne sit cuiquam licentia, & alienas res capere, & frugalitatem irridere donatoris (& ipsum iterum donatorem, suasque res perdere) & præfatis malis ab ingrato donationis acceptore affici.] hæc ibi inter alia.

ex quib. modò apertissimè elicietur veritas interpretationis nostræ factæ circa sententiam dictæ Glo.cùm ex ipso textu habeatur, quòd fuerit constituta regula, ꝙ omnis donatio legitimè facta, reuocari non possit, exceptis quinque casib. supradictis, inter quos nō reperitur casus exceptus, & dictis quinque additus à Glosa, scilicet quādo donator in inopiam versus fuerit, & ei donatarius alimenta non præstiterit, cùm ipsa Glo. asserat idem iudicium sit de hoc casu faciendum, etsi inter illos quinque expresè non fuerit connumeratus: & ratio, quæ Glo. mouit alia reddi non potest, nisi ratio similitudinis istius casus, cū casu ingratitudinis in textu expresso: cùm & ingratus donatarius nō alimentans in inopia existentem suum donatorem, apertissimè comprobetur, quòd nota: quia hanc rationem Doctores nō tradiderunt. Idem docuit Alex. de Imola in l.certi conditio. §.si. ff.si cer.pet. Idem Angel.Ioannes de Imo. & alij Doctores in l.1.§. si is, qui.ff.ad Trebellia. (vt refert Euerardus in Topica iuris. cap. locus except.ad regulam.) Idem docuit Bald. in d.c. post translationem.num.3. versic.nota, quòd exceptio. dicens, nota, quòd exceptio in vno casu porrigitur ad similes casus, vt in versic.quamquā autem, est textus multum notabilis hìc. hæc ille. Idem docuit Cardinalis Zabar.etsi non sic explicitè in dicta Clem.exiui.§.cùm autem.vbi postquàm dixisset, quòd exceptio firmet regulam, subdit in quarto not. quòd de æquipollentibus idem iudicium hìc, & in §.proximo, ac si apertè dixerit, quod dixi de exceptione, quòd firmet regulam: idem dicendum erit de æquipollentibus casibus exceptuatis per exceptionem factam, etsi specialiter de ipsis facta non fuisset aliqua mentio in casibus exceptis. Idem docuit expresè Panormitanus in dicto c. cùm dilecta.nu.6.versic.Item nota, dicens, semper tene menti, ꝙ nedum dispositio simplex trahitur ad alium casum ex identitate rationis, sed etiā casus exceptus à regula. Nā Papa hìc casum exceptum in c.quoniam, vt lite non contest.vbi fuit concessum, quòd testes recipi possint non seruata iuris solemnitate trahi ex identitate rationis ad innouationē priuilegij, & sic per hoc credo, inquit ibi Panormitanus, quòd licèt in iure reperiantur tres casus excepti duntaxat, in quibus absentes debent vocari ad Capitulum, de quibus per Glos. in c.2. de testibus, in sexto. quòd vocandi erunt in alijs casibus consimilibus, vel arduioribus. & per hoc limita id, quod dicitur exceptionem firmare regulam in non exceptis, vt in c.Dominus. 32.q.7. procedit enim, vt restringatur regula ad casus non consimiles exceptis: si autem exceptio est facta per dictionem taxatiuam, etsi specificè alibi in iure non excipiatur, nihilominus fiet extensio ad ipsos casus per identitatem rationis in materia fauorabili, & pia, vt sensit Glos. not. in l. illud.

C.de

C.de sacrosanct. Eccles.in versic.
alicuius.secus in materia restrin-
gibili, vt not.in l.1.C.de patr.qui
fil.distr.& hoc nota.hęc Panormi
tanus, qui idipsum docens in di-
cto c.quoniam frequenter. nu.4.
in fine.in vers.& ex hoc tex.dixit,
quòd ex illo text. & Glos.notan-
dum erit, quòd casus excepti fir-
mant regulam. 32.q.7.cap. Do-
minus,nisi reperiantur excepti in
alia parte iuris, seu sint similes
exceptis & ad hoc habes bonam
Glo.in l.1.C.de condit.indebiti.
Nō enim possunt omnes iuris ar-
ticuli eadem lege comprehendi,
vt in l.non possunt.ff.de legibus.
hæc Panormitanus ibi, qui idip-
sum, docens paulò post in eod.c.
nu.6.vers.quæro quid sit, si non ti
metur de morte, vel absentia diu-
turna (post multas auctoritates
Doctorum) ipse sequens senten-
tiam Glo. ibidem in vers. subtra-
hatur, & Host.Io.And.& Anto.de
Butr.dicentium, quòd non solùm
in casibus expresse exceptis à di-
cto cap.quoniam frequenter.pos-
sunt recipi testes ante litis conte-
stationem, verum etiam, quando
adest timor, quòd propter morā
varient fidem, si de facili possent
obliuisci facti seriem : quam sen-
tentiam ipse Panormitanus ibid.
probat his verbis vtēs, videlicet:
Ego sequor Gl. & Host. Moueor:
quia eadem ratio est, cum time-
tur de obliuione, sicut cum time-
tur de morte : satis enim quo ad
partem habetur pro mortuo te-
stis, cùm negotij oblitus est. arg.
in c.in apibus.§.ecce.7.q.5.vbi di
cit textus, quòd translatus de be-
neficio habetur pro mortuo, quo
ad illud beneficiū, & quo ad suc-
cessorem, & maximè hoc dicen-
dum est in casu nostro, vbi consi-
deratur mors, duntaxat propter
testimonium : si ergo eadem ra-
tio est, ergo eadem debet esse iu-
ris dispositio, & maximè cū hoc
habeat æquitas.argum.optimum
in c.cum dilecta.extra de confir-
1 mat. vti. vel inuti. vbi Papa hunc
casum exceptū (cùm timetur de
periculo testiū) extendit, seu de-
clarat habere, locum etiam cùm
timetur de consumptione instru-
mentorum, motus simili æquita-
te. Ad hoc bona Glos.in l.1.C.de
condit.indebi.vbi notabiliter di-
cit Glo.quòd excepto vno casu à
regula, videntur excepti omnes
consimiles : satis enim est vnum
esse exceptū, exempli gratia. hæc
Panormitanus vbi supra, qui rur-
sum idem confirmans (loquendo
de statutis generaliter aliquid sta
tuentibus, conforme tamen com
muni iuris dispositioni) in dicto
cap.cum dilectus.nu.5.vers.& no
ta ex hoc, & ex textu. his verbis
vsus fuit, videlicet: Constitutio
disponens in materia iuris, non
includit in se casum aliàs exce-
ptum à iure communi, seu casum
fictum à iure communi. Nam de
iure communi est, quòd non resi-
dens fructus non percipiat, sed fa
miliaris Papæ excipitur, seu cen-
setur residere, vnde cōstitutio sim
pliciter dictans, vt nemo habeat
fructus in absentia, non includit
casum à iure exceptum, imò ve-
rificatur in casu ficto à iure, qui
habetur pro vero, & sic habes ca-
sum,

sum, in quo statutum verificatur in casu ficto, contra notata in l. 3. §. hæc verba. ff. de negot. gest. & in c. in nostra, extra de iureiuran. & hoc ideo est, qa ius in hoc æquiparat casum verum, & fictum, vnde constitutio disponens regulariter id, quod ius, debet recipere omnes limitationes, & interpretationes iuris communis, quod perpetuo nota: secus dic vbi statutum esset præter, vel contra ius, & odiosum. Tunc non verificabitur in casu ficto, sed verba debent intelligi propriè, & in suo ꝓprio significatu, & sic intellige illam l. 3. & c. in nostra. hæc Panormitanus vbi supra, qui eadem repetēs in c. ad audientiam. nu. 2. versicu. primò nota vnum dictum. extra de Cleric. non resid. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet: Primò nota vnum dictum satis notabile,
17 quòd statutum † disponēs in materia iuris, & excipiens duos casus aliàs à iure exceptos, non videtur excludere alios casus prorsus consimiles, a iure exceptis, & hoc ideo, quia ex quo disponitur in materia iuris, & non agit specificè derogare iuri, recipit omnes limitationes iuris. Nam de iure non residentes priuantur fructibus, & excipiuntur infirmi, & existentes in seruitio Papæ, vel Episcopi: statutum verò (de quo hic) excipiebat solùm duos casus, nec per hoc excludit tertium casum, imò intelligitur exceptus, sicut excipitur à iure communi. Quod videtur mirabile cōtra regulam illam, quòd exceptio firmat regulam in casibus nō exceptis, vt in c. Dominus. 32. q. 7. & facit hæc litera optimè in argumentum, quòd sicut casus exceptus à iure, extenditur ad consimilem casum propter identitatē rationis, & probatur in cap. cum dilecta. extra de confir. vtili, vel inutili, & notat Glos. in l. 1. C. de condit. indebi. Ita & casus exceptus à statuto, vbi disponit statu-
18 tum † in materia iuris, vt probatur hic: si autem disponeret contra ius, vel præter, forte dicerem oppositum, quia casus expresse non prouisus in statuto relinquitur dispositioni iuris communis. Secundò nota principaliter ex tex. ibi. [Cùm absentes dici non debeant, quòd statutum disponēs in materia iuris, verificatur etiā in casu ficto,] quādo casus fictus est verus, vel æquiparatur à iure casui vero, quòd est etiam bene notandū, & clariùs probatur hic, quàm in c. præcedenti: & aduerte, subdit idē Panormitanus, quia Papa hic non intendit indulgere Episcopo, nec statutum de nouo facere, sed potius respondit de iure interpretando statutum: patet ex versi. decernimus, & ex ratione quam allegat. hæc Panormitanus vbi supra. Qui idem rursus docuit breuiter in c. iurauit. extra de probat. nu. 3. vers. & ex hoc nota. vbi dixit, & ex hoc nota, ꝙ vbi vnum ius venit exceptiuè, seu limitatiuè ad communes regulas iuris, fit extensio illius per identitatem rationis. Iura enim quæ admittunt testes publicatis attestationibus, loquuntur, cùm agitur de matrimonio iam contra-

cto,

cto, vt in c. series. c. cum in tua. ext. de testibus, nihilominus extenduntur ad sponsalia, quando subest ratio peccati, ad hoc text. not. qui hoc bene probat in cap. cum dilecta. extra de confir. vti. vel inuti. Idem Panormitanus rursus docuit in c. cum omnes. nu. 7. versicul. casus exceptus. extra de constitu. vbi post relationem sententiæ Antonij de Butr. idem sentientis, dixit casus exceptus à lege debet extendi ex idētitate rationis, vt est tex. uot. in c. cum dilecta. extra de confir. vtili, vel inutili, quod tene menti, & sic non solum lex communis extenditur ex identitate rationis, sed casus excepti extenduntur. hæc Panormitanus, vbi supra. Qui rursus idē docens in c. inter alia. nu. 15. versic. preterea, extra de immun. Eccles. dixit, quòd vbicūque loqui-
19 tur constitutio † in materia iuris communis, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulam in nō enumeratis contra ius commune antiquum, imò in casibus nō exceptis, suppletur à iure communi. Ad hoc allego tex. in c. ad audientiam. cum ibi not. ext. de Cler. non resid. Item adduco Gl. & Bar. in l. serui nomine, vbi notāter voluit, quòd si vnum ius ponit regulam, & excipit aliquem casum cum dictione taxatiua, ꝙ nihilominus excipiuntur alij casus, qui reperiūtur excepti in alia parte iuris. hæc Panormitanus vbi supra. Idem docuit Antonius de Butrio in c. cum dilecta. col. 3. versic. nota argumētum. extra de cōfir. vti. vel inuti. vbi hoc innuit, dicens, nota argumentum à simili in iure procedere, & quòd hoc voluerit ipse nos docere in casu præsentis limitationis, elicitum apertissimè ex verbis ipsius cap. cum dilecta supra à nobis recensitis, cum per ipsum Canonē extendatur exceptio facta in testibus non admittendis regulariter ante litis contestationem ad innouationem priuilegiorū faciendam, propter identitatem rationis, vt ibi docuit Summus Pontifex. Attamen meo iudicio, idipsum clariùs docuit rursus ipse Antonius in c. translato. col. 2. versic. nota quartò, extra de constitu. dicens, nota quartò vnam regulam in materia extensionis. Quando duo extrema separata ad inuicē ex aliquo accidenti verè connectuntur, tūc dispositum in vno ad reliquum extenditur, dato quòd de illo nō fiat mentio, & per hoc habes limitationem ad illud dictum in vno, in alio negatū: quia id verum, nisi tacitum sit per viā rationis, & naturam cōnexorum cum expresso, vel se habeat consequutiuè ad expressum, sic limita. c. non ne. extra de præsumpt. & l. maritus. C. de procura. & aduerte, quia non propterea dicitur comprehendi exprefsè, sed intellectiuè. hæc ille. Et quòd voluerit intelligere in casu præsentis limitationis, demonstrauit, citando dictam l. maritus, in qua habetur, quòd licèt maritus possit agere pro vxore, tamen si vxor ipsius concesserit mandatum procuratorium in vno, nō poterit ipse maritus agere in alijs, cum videatur

sibi prohibitum tacitè ab vxore, & ratio talis reddi potest, quia exceptio tam negatiua, quàm affirmatiua firmat regulam in non exceptuatis, & idcircò ipse Dominus Antonius dixit limitandā fore dictam l. maritus. quando ratione identitatis, id quod expressè fuit cōcessum in vno, & in alio videtur cōcessum, si eadem ratio suadeat, ac doceat talē fuisse mentem tale quid concedentis: & hęc satis sint in probationem præsentis nostræ interpretationis sententiæ Domini Antonij, cum & id ipsum quàm apertissimè ipsemet docuerit in c. cum dilectus, & in c. ad audientiam. extra de Cleric. non resid. sententia ferè ad verbū comprobatur veritas nostræ sententiæ. vide ergo ibi latius per ipsum, eo quòd etsi ipse ibi loquatur de statuto aliquos casus excipiente, non extendendo ad casus exceptos in alio iure communi, ita vt non possit exceptio facta in ipso statuto comprehendere & casus exceptos à iure communi, nō tamen incongruum erit arguere a fortiori, cū statuta dicātur stricti iuris, & quòd debeant strictè interpretari, ac per hoc quasi ꝙ includat exceptos casus à iure communi, quod non contingit sic suspicari de exceptione facta in aliquo iure particulari cōmuni, eo quòd apertissimè fuit probatum per præcedētia ipsam exceptionem non firmare regulam in alijs casibus dissimilibus exceptis in alia parte iuris cōmunis: Ex his ergo potuit Dominū Antonium astipulatū fuisse præsenti limitationi. Idem docuit Felinus in cap. pastoralis. col. 2. versic. pro quibus facit, extra de rescriptis, dicens, quòd licèt a iure sint expressi certi casus, in quibus vocari debent Canonici absentes, de quibus per Glos. in vers. ipsorum. in c. 2. de testibus, in sexto, tamen debent etiam vocari in alijs casibus, vbi est similis ratio. Idē rursus docuit ipsemet Felinus in cap. quoniam frequenter. col. 2. versi. limita secundò, extra vt lite non contest. sequens Panormitani sententiam in d. c. ad audientiam. Idem docuit Ioannes de Anania, & Cardinalis Zabar. in cap. lator. extra de homicid. qui Ananias in fine dicti cap. lator. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet: Vltimò quærit hic Flor. duo piscabant in quadam naui alter cum ligno, in quo erat ferrum ad detrahēdum ramos arborū obstantes, cum instaret detractioni, casu percussit socium, & mortuus est: fuit dubitatum an ille teneatur, dicit fuisse consultum de facto, quòd non: dummodo aliàs adhibuerit diligētiam, quam debuit, nec obstāt verba statuti, quę dicebant, quòd homicida occidatur, nisi faceret causa defensionis necessarie: licet enim statutum excipiat vnum casum tantum, tamen debebat intelligi, secundum ius commune, & sic de homicida culpabili, vt in l. 2. ff. de noxalib. & pro hoc facit quod notat Salicetus in l. pen. C. ad l. Cornel. de sicar. vbi reprehendit Butrium, dicentem, quòd statuta nō requirunt dolum, & ideo concludit, quòd statuta pœnalia

reci-

recipiunt interpretationẽ restrictiuam, secundum ius commune: & pōdera bene, quòd istę duę auctoritates, videlicet Flo. & Salic. sunt sufficientes ad liberãdum hominem à morte, qui commisit homicidium sine dolo, pro quo etiã facit, quia casus exceptus à regula, etiam conditione taxatiua tantũ in simili potest extẽdi ex identitate rationis, vt probat tex. Gl. & Bar. in l. ob æs alienum tantum de prædijs minoribus, & in l. illud. de sacrosanct. Eccles. per Genze. & Io. de Lig. in c. statutum. §. cum vero. de rescriptis, in sexto: & probatur optimè in cap. ad audientiam. ext. de Cler. non resid. hæc ille. Idem docuit Dec. in l. 1. nu. 32. vers. postremo nō est omittendum, & num. 36. versic. si vero exceptio. ff. de regulis iuris, vbi docuit, ꝙ exceptio facta in vno casu, porrigitur ad similem, quando nō adesset dictio taxatiua. sed ibidem nu. 35. versic. sed quæritur an exceptio dicit, quòd quando exceptio facta est taxatiua, tunc non porrigitur, seu extenditur talis exceptio ad similes casus. hæc Decius vbi supra. Qui tamen in c. cum dilecta. col. 2. versic. & hoc etiam ampliatur. ext. de confirm. vtili, vel inutili. Id quod negauit in dicto nu. 35. de exceptione facta cũ dictione taxatiua, sequens Pan. & alios, affirmauit. Nã postquàm ibidem in col. 1. vers. quintò noto, dixisset quintò noto, ꝙ casus exceptus à regula, extenditur ad alium casum similem, vbi supra, subiunxit, & hoc etiam ampliatur si facta sit exceptio ꝑ dictionem taxatiuam. Abbas hic dicit, facit quòd notat Barto. in l. si constante in princ. ff. soluto matrimonio, & in l. 3. §. cum Titio. ff. de alimentis legatis, & in proposito, in terminis tradit Angel. in l. si hominem. §. in ędilitijs. ff. de ędil. edic. in l. Paulus. §. hæres rogatus. vers. & hinc est. ff. de vsu. in l. Ita nobis. C. de adulter. cum similibus, & tradit Alex. & moderni in l. 1. C. de cōtratabu. & idem Alex. in d. l. si constante. in 2. charta, & consil. 130. incip. In causa: col. 3. lib. 4. hæc ibi Decius, cuius sententiam commendauit, & secutus fuit Aegidius Bossius in sua Praxi. crimin. titul. fin. nu. 41. ex quibus patuit, quòd ipse Decius melius recordatus correxerit, quæ dixerat in dicto num. 35. Idem rursus ipsemet Decius docuit in consil. 284. col. 3. nume. 5. versic. quia exceptio à regula, vbi eadem repetens dixit, quòd exceptio à regula facta in vno casu ad casum similem porrigitur, vt in c. cum dilecta. vbi Abb. ext. de cōfir. vti. vel inuti. & hoc etiã procedit si facta sit exceptio ꝑ dictionem taxatiuam tantum, vt notat Abbas in d. c. cum dilecta. & dixi ibi. hæc ibi. qui Decius eadem repetijt in consi. 151. nu. 6. vers. non obstat dixit, non obstat, quòd exceptio facta in c. si Papa de casu hæresis contra regulam (quæ ibi ponitur) videtur cōfirmare regulam in casibus non exceptuatis: quia illud verũ est in casibus dissimilibus ab exceptuatis: secus est in similibus casibus: quia exceptio facta in vno, ad similẽ casum

sum porrigitur, vt notat Abbas per illum tex.in c.cum dilecta.de confir.vtil.vel inutil. & idem Abbas in c.iurauit. ext.de probat.& hoc etiã procedit, si exceptio facta sit per dictionem taxatiuam tantum, vt notat Bar. in l. si constante. in princ.ff.soluto matrim. Idem docuit iterum Decius in c. iurauit.col.3.versic.in Glo.1.ext. de probat.sequens Panormitanũ in d.c.cum dilecta. Idem docuit Antonius Corset. in suis singularibus,in vers.extensio.incip. Dispositio simplex, nedum trahitur ibi inter alia notatu dignissima, dixit, quòd dispositio simplex nedum trahitur ad alium casum ex identitate rationis,sed etiam casus exceptus à regula.tex. est elegãs, & celebris in c. cum dilecta. extra de confir.vti. vel inuti. vbi Papa casum exceptum in c. quoniam frequenter, extr.vt litę non contest. (& sic non seruata iuris solemnitate) trahis ex identitate rationis ad innouationem priuilegij,& per hoc limitat regulam, & id, quòd dicitur exceptionem firmare regulam in casibus non exceptis, vt in cap.Dominus.32. q.7. Procedit enim talis regula, seu tale dictum, vt restringat regula ad casus non consimiles exceptis, vt etiam docuit Bar. in l. serui nomine. ff.de vsucap.quem & ipse Corsetus sequitur in suis singularibus. in versicu.extensio. incip. Dispositio simplex. & in versi.statutum.incip. Nota vnum dictum satis notabile, vbi supra, asserens ipsum Bartol.ibi dixisse, prout verè dixit, prout supra retuli,quòd etiam si exceptio facta fuerit per dictionem taxatiuam, nihilominus extenditur ad alium casum,si in alia parte iuris reperitur exceptus: si autem specificè alibi non excipitur,tunc per identitatẽ rationis extenditur in materia fauorabili, & pia, vt sensit Glo.not.in l.illud.C.de sacrosan. Eccles. in versic.alicuius:secus in materia restringibili.hæc ille.Idẽ docuit Euerardus in sua Topica iuris, in capitulo c.ab except.ad regulam.nu.5. versic.tertiò dicta thorica exceptio firmat regulã, vbi postquã ad verbũ se subscripsit præsenti limitationi,citando quoque alios Doctores ad hoc ipsum probãdũ attulit pulcherrimã decisionem cuiusdam quęstionis ad hanc ipsam materiam attinentium. his verbis vtens in nu.7.videlicet versic. Item per illud vidi ego decidi vnam arduã quæstionem ortum sumentem ex tractatu pacis initę inter Serenissimũ Imperatorem Maximilianũ ex vna parte, & Flandros cum adherentibus ex altera, in quo nominatim excipiebãtur aliquot, qui nõ debebant in emenda Imperatori soluenda contribuere ex eo,ꝙ sequuti fuerãt partes Imperatoris, & cũ fieret executio cõtra quosdam Flandros, specialiter nõ exceptos,qui etiam sequuti fuerant partes Imperatoris, ipsi se opposuerunt, sustinentes se non teneri ex eo,quòd ex partibus steterant Imperatoris:obijciebatur autem contra eosdem, quòd erant Flandri, & sic comprehensi sub regula,nec erant excepti, & exceptio

firmat

firmat regulam in non exceptis, sed ipsi replicabant,& dicebant, quòd eadem ratio vigebat in ipsis,quę in exceptis:& maior cum substinuissent partes Imperatoris, vt excepti, & plura pertulissent damna,quàm alij excepti,& quòd illa fuit mens disponentis, & quòd aliter intelligendo seque retur absurdum: & dicebāt quòd exceptio firmat regulam in casibus dissimilibus exceptis,sed nō in casibus similibus exceptis, & *ita* fuit iudicatum in magno con silio Cæsaris, me præsente, quod manda memorię, addidit ibidē Euerardus, ex quibus patet ipsum loquutum fuisse in terminis præsentis limitationis, prout apertissimè *ibi* docuit, cùm loquutus fuerit in terminis iuris communis,& municipalis. Idem docuit Couarruuias in secundo libro variarum resolut.cap.5.nu. 6.vers.hæc oīa eo tendunt.dicens hoc ipsum docuisse Ioannem Lupi in tract. de donat. inter vir. & vxo.in §.16.num.6. Idem docuit Ioan. And.in d.c.qui ad agendū, col.1.vers.vbi enim nihil de procurat.in sexto, dicēs,ꝙ vbi nihil est expressum, totū est generale, sed aliquo expresso, clausula generalis includit similia. Idem do cuit Philipp.Franc.in d.c.qui ad agendum,§.sed si aliquis.dicens, ꝙ expresso vno casu, in quo requi ritur speciale mādatum, adiecta clausula generali, fit tunc extēsio ad similes casus non expressos, ēt si in talibus casibus non expressis requiratur specialis expressio,vel speciale mādatum. Idem docuit Nauarrus in c.1.§.laboret in 14. vers. pro contraria tamen parte, & in 119.vers. Non obstat etiam. de pęn.dist.6. Idem docuit Ang. de Arimine in addit.tract.Angeli de maleficijs. vers.& ibi caput a scapulis amputetur.nu.42.vers. tertius casus. in fine, & num.43. vers.& per consequens exceptio. Idem Paulus Fuscus in singularibus suis, vers.exceptio firmat regulam. Idem Sil. in summa, verbo alienatio, numero duodecimo,§.duodecimo pręfata forma, circa medium: & quia statutum excipiens aliquos casus exceptos a iure communi, nō censetur ex-
20 cludere † casus similes iuris communis,sed interpretandū fore secundum ius commune, prout do cuit Carpanus in 1.vol. ad c.107. fol.157.nu.22. statutorū Mediolanensium, in quibus præcipitur interpretatio litteralis,& omnia alia, quæ in nostro Genuensium statuto requiruntur, vt in lib.1. cap.18.§.1.titu.de extrinseco intellectu prohibito. qui Carpanus ad ipsū confirmandū citauit subsequentes Doctorum sententias his pręcisis verbis ibi vtens,videlicet.Ita signanter post Abbatem firmat Ias.in l.si constante, n.85. declarando,vt per eū n.86.& 87. ff.sol.matr.Corsetus sing.statutū. Secundo facit, quia non excipit hos casus taxatiuè,quinimò etiā ꝙ eos exciperet taxatiuè,tamē ꝙ non excluderentur casus similes, ita in his terminis not.Alex. cōs. 130.n.6.7.& 8.vol.4.vbi sic ēt declarat opinionē Bal.d.l.1.§.excipiunt ad fi.ff.de ferijs.Idē Alciat.

cons.157.n.9.Idē Turzanus in suis regulis. nu.86.vers.regulam.Afin. sua Praxi Iud.§.31.c.57. & ꝙ per dictionem taxatiuam non excludantur casus similes,not.Soc.sen. cons.38.num.4.vol.1. Brun.tract. statut. excludent. fœmin.arti.12. q.16.casu 31.nu.3. Berous consil. 93.nu.7.& 8.vol.3. latè Tiraquel. tract.retract.lignag.§.20.Gl.vnica,nume.3.& 4.& latius tract.retract.conuent.§.1. Glos.5.nu.6.& 7.not.etiam Boss.tract.suo crimi. titul.de remiss. merced. publica. nu.36.vers.non obstat primū. Idē Plot.cons.16.nu.28. Vrsill.ad Afflict.decis.46.nu.26. pro qua etiā opinione facit cōclusio illa,quòd exceptio nō ampliat regulā plusquàm sit eius natura, vt not.Aret. cons.30.nu.9.Felin.in c.quoniam frequenter.nu.1. limit.1. & nu.2. limit.3.vt lite nō contestata,cum nec etiam operaretur, ꝙ casus similes exceptis comprehenderentur sub regula,qui aliàs non comprehenduntur,vt not.Aret.consil. 30.nu.9.decis.1. cū dilecta. nu.6. de confir.vtili,vel inutili, & consil.44.nu.4.cum addit.ibi confirmat hanc etiam opinionem illa conclusio,quòd regula non extenditur, nec ampliat per exceptionē, vt tradit in his ferè terminis Alciat.cōs.748. ad finem. Didac. Couarruuias.tract.variarum resolutionum.lib.2.cap.2.nu.9. Nam exceptio ponit,nō priuat, vt not. Ias.§.superest.nu.1. Instit. de act. facit etiam,quia casus nō dicitur à statuto omissus,vbi adsit voluntas cōiecturata, & similis sit à statuto comprehensus, vt not. Menoch.consi.76.nu.25.& 26.vol.1. Ad decisionem autem Baldi,d.l. 1.§. sed excipiuntur. ad finē,quā sequitur Ioan.Crott.locis allegatis, potest responderi, tenendo hanc opinionem, quam ego potius tenerem , prout respondet Alexan.consil.130.nume.8.vol.4. verum hæc indagatio in hoc casu,stantibus decretis allegatis, superflua est, licèt posset seruire in casu aliorum statutorum similiū. Qui autem sint casus, in quibus possit procedi de iure communi diebus feriatis, vltra hic expressos,notātur dicta l.2. ff.de ferijs, & in l.1.& 2.C.de ferijs. not.aliquos Socin.d.reg.125. die feriata,& præcipuè si tractatur de datione tutellæ, vel curæ, vbi nō requiritur causæ cognitio , vt not. Ias.l.1.§.sed excipiuntur.nu.6. ff. de ferijs.nouissimè Lanfrāc.Balb. in suis cōmunibus. cent.4. consi. 132. Idem in examine testium ad perpetuam rei memoriā , ex quo indiget celeritate , vt not. Bald. consil.2.volum.2. & dicetur cap. sequenti . Idem in exequutione sententiarum in iudicatum transactarum , vt not. Castrens. consil.119.num.1.volum.2.Orian.d. cap.quoniam contra. cap.1.de citationibus.num.19.de probatio. Alexan.consil.130.nume.2. volumine quarto , nisi versetur causæ cognitio, vt ibi per eum. Socin. d.regula 125. limitatione sexta. Rebuffus tracta. de litteris obligat. artic. 3. Glos.3. nume.6. ita Senatus quotidie censebat., sed nunc non est opus per d. Decreta . Idem in capiendo debitore suspe-

suspecto, quia potest cępi die feriata etiam in honorem Dei. Ita Bald.consil.166.num.1.vol.5.Ias. d.l.1. §.sed excipiuntur. nume.9. ff.de ferijs. Idem docuit Glo. Capellæ Tolosanæ, in quæst. 161. in verbo ad quam etiam Episcopus. circa finem, dicens, quòd licèt singularis casus iste, scilicet quod in causis leuibus, nedū Episcopi, verū etiam Presbyteri sunt priuilegiati in hoc, vt dum defferunt iuramentum, non teneantur iurare tactis Sacramentis: sufficit enim in tali casu ipsos iurare per eorū cōsagrationē, vt in c. si quis Presbyter.2.q.5. quod sic restringitur, vt dictum c.fin. ponat aliquid speciale in Episcopo, & vt alia iura non corrigantur. in casibus vero non leuibus, scilicet similibus expressis in alleg. c. fin. dici potest Episcopum priuilegiatum, vt nō tangat: exceptio enim firmat regulam in contrarium, in casibus nō similibus exceptis, vt not.Gl. in l.1.C.de condit. indeb. & in l. 1. ff. quod vi, aut clam, & in c.cū dilecta.de confir. vtili, vel inutili. Ita tenet Sicul. in c. fin. alleg. etsi iuxta intelligentiam traditā communiter illius regulæ, in qua ha-
21 betur, ꝙ exceptio † firmet regulā in cōtrarium, videatur satisfactū dictæ appellationi, ne tñ aliquibus appareat hoc ipsum nos non posse probare auctoritate ipsiusmet Genuensis statuti tali obiectioni, & secundò respondemus:
22 sciendum ergo, † quòd in dicta obiectione dicebatur, non reperiri indultam in aliquo loco ipsorum statuorum concessam admissionem appellationis ipsis Magnificis Medicis, ac Iurisperitis, quòd etsi expressè non fiat inibi mentio de admittendis appellationibus a sententijs latis per Illustres Sindicatores supremos in causis Magnificorum Medicorū, & Iurisperitorum, quorum ipsi sunt Iudices ordinarij, vt statim probabimus: sed neque expressè poterit ab aduersarijs probari fuisse inibi huiusmodi appellationis admissionem prohibitā: si ergo nō fuit prohibita, ergo concessa implicitè, & tacitè. nec obstat statutum in c.1.de sententiarum firmitate.lib. 3. cùm taciti, & expressi eadem sit virtus, vt in l.cum quid. ff. si cer. pet. & quòd hoc appellandi beneficium ipsis Magnificis fuerit concessum, probatur primo per statutum ipsum Genuense, contentum in lib.3. c. 18. de priuilegijs Doct.Medicorum, & Notariorum. §.3.incip. Iurisperitorum, & Medicorum, vbi cōceditur ipsis Magnificis in priuilegium (ob singularem statutariorum obseruantiā erga eos tanquam Reipublicæ benemeritos,) vt possint, licèt habere in Iudices ordinarios suos actiuè, & passiuè Sindicatores supremos, & nō tantum ipsos, verum etiam & Sindicatores ordinarios, indulgendo ipsis Magnificis, vt ad libitū possint se conferre ad quem maluerint ex his Magistratibus pro causis suis expediendis, & hoc in speciale priuilegium, comparādo dictos vtrosque Magistratus in procedendo in causis dictorum Magnificorum Iurisperitorū, & Me-

dicorum æquales in iurisdictione ordinaria exercenda super causis eorum, & meritò cum in ipsis nō processuri sint, vt Sindicatores, sed vt eorum Iudices ordinarij: idem studuerunt apertius confirmare ipsimet statutarij in lib. 1. statutorum.c.2.§.2.sub tit.de Sindicatoribus supremis, limitādo, seu declarando qualitatem iurisdictionis collatæ ipsis supremis Sindicatoribus, dicēdo eam debere esse ipsorum iurisdictionē, s. eādem met, quæ virtute statutorū fuerat collata ipsis ordinarijs, his præcisis verbis vtendo, habeant etiam eandemmet iurisdictionē, quæ harum legum vigore competit Sindicatoribus ordinarijs, etsi hunc solum casum exceperint à dicta regula tradita, addentes ēt hæc verba, videlicet: (vt ipsi supremi possint auocare ad se causas, & negotia ab illis ordinarijs Sindicatoribus,) in quo statuto ponderanda omnino veniūt illa verba, videlicet, (habeant eādem met iurisdictionē) cum inde eliciatur ipsos statutarios, mediante eadē met ipsa clausula voluisse nobis patefacere eos noluisse indulgere dictis supremis Sindicatoribus maiorem iurisdictionem illa, quām contulerant Sindicatoribus ordinarijs, sed talibus voluissē constituere illis metam iurisdictionis eis concessæ, & vt hanc eorum voluntatē magis exprimerent, statim post regulā dictam constitutam subdiderūt tal lentiam excipiēdo casum, in quo maiorem iurisdictionem eisdem conferre intenderent, dicendo, ꝙ ab ipsis ordinarijs possent auocare causas, & negotia quasi in hoc tantum maiorem iurisdictionem cōferrent cū non reperiatur inibi hoc ipsum cōcessum ipsis ordinarijs Sindicatorib. in causis, & negotijs agitatis corā dictis supremis: quapropter patet ad sensū, ꝙ respectu modi ꝓcedēdi, & administrādæ iurisdictionis in causis ipsorū Magnificorū Iurisperitorū, ac Medicorū, remaneat inde inconcusa regula, s. ꝙ in casib. nō exceptuatis sint pares in iurisdictione, & ꝙ in hoc habeat locū iuris regula vulgatissima, ꝙ exceptio firmat regulā in cōtrariū in casibus nō exceptuatis: & rō fuit differētia graduū: in reliquis vero modis iudicia decernēdi remanebūt (vt diximus) æquales in iurisdictione. Hac ergo de causa (meo quidē iudicio) ipsi Illust. statutarij omiserunt expresse declarare quid ipsi vellēt statuere circa admittendas, vel nō admittēdas appellationes propositas cōtra latas diffinitiuas sñias ī alijs causis dictorū priuilegiatorū, q̄ sup eorū Sindicātib. cū expresse statuere decreuisset de ipsis īsimul vnico cōtextu, prout fecerūt in lib. 3. c.3. de appellationib. in §. incip. A sñijs diffinitiuis his præcisis verbis vtētes, videlicet. A sñijs diffinitiuis latis per Sindicatores ordinarios excedentib. summam librarum tricētarū possit appellari ad supremos Sindicatores, a quibus in casu cōcessę appellationis possit appellari ad Senatū, ex quo Decreto, apertissimè colligitur, ꝙ à sentētijs excedētibus summā libra-

librarum tricentarũ latis ab ipsis ordinarijs Sindicatorib. datur appellatio ad superiorẽ Magistratum, & quia eius immediatus superior Magistratus non est Senatus, sed Magistratus dictorum supremorum Sindicatorũ, ideo dicitur in statuto, quòd possit (procedendo gradatim) appellans appellare a dd. sententijs ad dictos supremos, & a sententijs latis ab ipsis ad Senatũ eodem modo: & in eo statuto eos statuisse comprehenditur, cum simus in casu simili exceptuato a dicto statuto, ꝓpter ęqualem vtrorum Magistratuum iurisdictionem, de appellationibus faciendis a sententijs latis a dictis Sindicatoribus supremis, vt scilicet appellari a dictis sententijs immediatè possit ad Senatum, cum inter Magistratum ipsorum supremorum, & Senatũ non detur Medicis Magistratus (ad quem possit prius recurri,) vt reperitur in sententijs latis a Sindicatoribus ordinarijs, & quidẽ hæc nostra interpretatio verificatur in decreto supradicto in libro 1. c. 2. de supremis Sindicatoribus, vbi habetur, quòd supremi Sindicatores habeant eandemmet iurisdictionem, quæ cõpetit Sindicatoribus ordinarijs: si ergo a statuto declaratum fuit Sindicatores supremos habere eandemmet iurisdictionem, quã ordinarij Sindicatores, & ambo hi Magistratus sunt ordinarij Iudices constituti a statuto in causis Iurisperitorum, & Medicorum, & per statutum iurisdictione fuerunt æquiparati præter supradictum casum, & expresse reperitur in statuto supradicto, ꝙ a sententijs ordinariorum poterit appellari ad Senatum, qua de causa negandum erit posse virtute statuti eiusdem, & eodem modo appellari a sententijs diffini-
23 tiuis † latis a Sindicatoribus supremis ad ipsummet Senatum, nõ animaduerto eo magis, quòd volentes confirmare, quòd dixerant in libro primo, capitulo secundo, §. 2. de potestate supremorum Sindicatorum, dũ in dicto libro tertio, capitulo tertio, titu. de appellationibus, nullam specialem mentionem facere curauerunt, quid sentiendum de appellationibus faciendis a sententijs latis per ipsos Sindicatores supremos, etsi de omnibus alijs Magistratibus specialiter docuerint in ipso Capitulo, sed solum quid dicendum fuerit de appellationibus contra diffinitiuas latas ab ordinarijs Magistratibus, meritò iudicantes hoc fore superfluum, cum declarassent Magistratum supremorum Sindicatorum habere eandemmet iurisdictionem, quæ competat Sindicis ordinarijs. Quapropter indè elicitur, ꝙ si poterunt appellare dicti Magnifici a sententijs latis a Sindicatorib. ordinarijs, per consequens & a sententijs latis a supremis Sindicatoribus, vt paulo ante latius ꝓbauimus. Quod animaduertẽtes ipsi statutarij de hoc prędictis de causis nõ fore a quoquã rõnabiliter dubitãdum post singulorũ Magistratuũ nominationẽ in eo. c. 3. de appellationib.

in §. in casibus prędictis breuiter, quæ sigillatim dixerat, epilogando, vsi fuerũt illa forma verborũ, dicentes, in casibus prædictis, id est in quibus diximus fore admittẽdam appellationem, cum dixerant non fuisse admittendam appellationẽ ab ipsis ordinarijs sindicatoribus, quãdo causa, de qua agitur non excederet summã tricentarum librarum, sed in excedentibus fore admittendam, & volẽtes quod diximus clarius cõfirmare, nõ vsi fuerunt his verbis, & à sentẽtijs diffinitiuis latis per Magistratus specialiter nominatos, appellari possit, sed voluerũt vti termino vniuersali, dicendo simpliciter, latis per Magistratꝰ, comprehendere volẽtes vnica voce omnes Magistratus ipsius Reipublicæ, inter quos est Magistratus Sindicatorum supremorum; nec obstant illa sequentia verba in eodem §. in casibus prædictis, videlicet: Non obstante, quòd appellans, citatus etiam personaliter ad audiendam sententiam nõ comparuisset in termino assignato in præcepto, seu citatione, & contumax fuisset, per quam contumaciam remediũ appellationis non tollatur, sed cõpetat perinde ac si cõparuisset, & hoc dummodo appellatio non sit remota, quia per alia statuta remouetur appellatio, vel disponitur à certis sententijs non posse appellari per præsens statutum non sit eis derogatum, hæc ibi. & quidem non cesso mirari, quonam pacto quis præsumat decretum apertissimũ in fauorem Magnifici Boerij velle retorquere contra ipsum, cum proculdubio, si quis voluerit ipsius verba nõ lippis oculis perlegere, at potius intellectus acumine ipsorum valorem põderare ipsa interpretando (vt decet Iurisperitos) secundum benignã mentem statuentium verbis supradictis expressam, verum etiã secundũm sensum Grammaticalem, reperiet apertissimè dicto Magnifico Boerio fauere, etsi ipse litteralis sensus, quã sępissimè à Doctoribus, ac legibus vulgatis præcipiatur non attendi in hmõi legibus fauorabilib. enucleandis. Sed vt breuibus hmõi obiectioni satisfaciamus, subnixè obtestor admodum Illustres Iudices, vt mecum perlegant omnes §§. dicti capituli tertij. lib. 3. statutorum, eo quòd proculdubio perspiciẽt Illustres statutorũ conditores fuisse benignissimos in concedendis appellationibus à sententijs latis contra omnes, & singulos conciues cuiusuis gradus, sexus, & ætatis fuerint: quoniã inde animaduertent, quòd ipsi Domini statutarij studuerint primò explicitè recensere omnes Magistratus ordinaria iurisdictione fungentes in ciuitate eorum, inter quos fuit proculdubio Magistratus ordinariorum, & per consequens supremorum Sindicatorum (prout latius supra probauimus) & insimul decernere, quando, & à quibus eorum diffinitiuis sententijs valida fuerit appellatio: secundo loco sermonem habuerũt de appellationibus factis a sententijs latis à Iudicibus delegatis: tertio lo-

co

co studuerũt Iudices appellacionum monere ne transgrederẽtur metas iurisdictionum sibi indultarum: his præmissis animaduertentes ipsi Illustres statutarij, ꝙ potuisset in dubium forsan ab aliquibus reuocari quid foret sentiendum de appellationibus factis à sententijs diffinitiuis, latis per Sindicatores supremos (etsi hoc fuisset implicitè decisum in lib. 1. §. 2. capituli secundi, de Sindicatoribus supremis, vbi habetur eos eandem met iurisdictionem habere, quàm habent ordinarij Sindicatores, de quorum iurisdictione circa appellationem, etiam expresè fuerant decisum per eosdem quid senserint) ipsi in dicto lib. 3. c. 3. §. à sententijs diffinitiuis latis per Sindicatores ordinarios: breuiter igitur ipsi Domini statutarij tali tacitè interrogationi, respondentes in dicto §. incip. In casibus prędictis per modum epilogi, expresè dicunt in casibus prædictis, scilicet expressis, & à sententijs diffinitiuis, latis per magistratus, appellari possit vtẽtes illo numero plurali complectentes de iure omnes, & singulos Magistratus ipsius Reipublicæ, inter quos vtique connumeratur Magistratus supremorũ Sindicatorum, & credentes hoc ipsum annuendo obuiasse dictæ ambiguitati forsan oriũdę se contulerunt ad decidẽdam aliã quæstionem, quæ potuisset etiam futuris temporibus, & meritò in Republica ventilari contra eos, qui per cõtumaciam etiam personaliter citati non interfuerunt sententiæ promulgatæ tempore statuto, & sibi intimato, cum hac etiã sola de causa in pœnam eorũ contumacię de iure communi, nullo pacto possent vti tam necessario, ac salubri rimedio appellandi à sententia diffinitiua contra se lata, pro tuenda propria innocentia à iure introducto ipsi Illustres Domini (inquam) tanquam prudentes patres concesserũt ijsdem beneficium appellationis in casibus supra enarratis, in quibus scilicet vniuersaliter omnibꝰ fuerat idem beneficium concessum: volentes ergo breuiter nos docere, epilogãdo, quę de appellationibus proponendis à sentẽtijs à cunctis Magistratibus ciuitatis Genuen. latis, eruditissimo vtentes stylo, dixerunt in omnibus casibus, & à sententijs diffinitiuis latis per Magistratus possit appellari, etsi nihil subdidissent, viderentur voluisse talibus verbis excludere contumaces à tali beneficio. Quapropter volentes tanquã patres misericordes se ostendere erga conciues etiã contumaces, & insimul non alterare, quæ in superioribus. §. §. eiusdem capituli, (in quibus vniuersaliter indulserant appellationis beneficium à sentẽtijs latis ab vnoquoque Magistratu, cũ aliqualibus exceptionibus) (vt ex contextu verborum patet) vsi fuerũt illa celebri, ac erudita forma verborum cõditionali, scilicet in casibus prędictis, & à sñijs diffinitiuis latis per Magistratus appellari posset, nõ obstante, ꝙ appellãs, &c. ac si apertè dixerint, nõ solum concedimus eis

posse appellare à sententijs diffinitiuis latis per Magistrat⁹ quoscunque, seruatis cõditionibus supra enarratis, verum etiam & illi qui pro eo, ꝙ sentẽtię promulgatæ non affuit postquàm fuisset citatus ad ipsam audiẽdã termino præfixo contra ipsum per dictos Magistratus fuisset lata sententia diffinitiua, licèt sciamus (tacitè dicentes) de iure cõmuni talibus denegatam fuisse facultatem appellandi à sententijs contra se latis in pœnam contumaciæ ipsorum, tñ voluerũt eorũ appellationem admittẽdam fore, ex quibus omnibus bene per Illust. Iudices libratis, apertissimè ipsis apparebit dictũ §. in casib. prędictis, &c. fauere Magnifico Boerio, nec ipsi obstare posse subsequẽtia illa verba, nõ obstante, cum duo voluisse, vt diximus in ipso §. statutarios facere, quàm facillimè colligatur: Primum quorum fuit confirmare, ac declarare breuiter per modum epilogi omnia, quæ in reliquis superioribus §.§. decreuerant: Secundum, indulgere citato (ad audientiã sentẽtiæ, & contumaciter non comparenti) facultatem appellandi. & quòd dicti §. in casibus prædictis interpretatio nostra fuerit conformis menti dictorũ statutariorũ, elicitur quoque ex vltima clausula ibidẽ addita, videlicet (& hoc dummodo appellatio non sit remota, q̃a vbi per alia statuta remouetur appellatio, vel disponitur à certis sentẽtijs nõ posse appellari, per præsens statutum non sit eis derogatum) ex quibus verbis apertissimè elicitur, quòd fuerit facta regula vniuersalis in ipsius §. primis verbis concedens, quòd in casibus supra recensitis, liceat à sententijs diffinitiuis latis per quoscunque Magistratus appellari, nõ solum ijs, qui citati ad audientiam sententiæ citationi obtemperassent, verum etiã si per contumaciã affuissent, etsi de iure cõmuni talibus denegetur appellatio: sed ne aliquibus videretur inde fore eliciendum, ꝙ tã dictis cõtumacib. q̃ astantibus publicationi sentẽtiæ esset indifferẽter in omnibus casibus indultum appellare à diffinitiuis latis per quoscunque Magistratus, restringẽdo regulam talis priuilegij indulti, ipsamq́; declarãdo expresse excipere voluerunt omnes casus, in quibus alias dixerant non fore admittendam appellationẽ à diffinitiuis: quapropter remansisse dignoscitur dictam regulam intactam de appellãdo à diffinitiuis, latis per quoscunque Magistratus, etsi tres inibi subijciantur exceptiones, nec poterit hęc nostra (ni fallimur) interpretatio dici ꝓhibita à statuto in lib. 1. c. 16. §. 1. de extrinseco intellectu: cũ hoc ꝓbetur primò ex rubrica ipsius, eo ꝙ in d. r. §. dicatur in d. c. fore sermonem habendũ de extrinseco intellectu prohibito, ac si apertè protestarẽtur ibi statutarij se in dicto c. solum prohibituros extrinsecum intellectũ dari decretis suorum statutorũ, non autem intrinsecum, qui necessario elicitur ex vero sensu verborum, consonę tamen menti ipsorum, necnon iustitiæ distributiuæ,

tiuæ, cui ipsi non consuluissent, si (vt aduersarij arbitrantur) fauore appellandi fuissent Iurisperiti, Medici, ac Notarij, nulla assignata ratione priuati, quo per eosdem statutarios fuerant reliqui conciues, etiam contumaces, non ita benemeriti Reipublicæ cohonestati: sed nec obstant, quæ postea in eodem capitulo dicuntur, quòd non admittantur aliqua interpretatio extensiua, aut restrictiua, quacumq; de causa, etiam ratione identitatis, aut maioritatis rationis, nec illa ampliare, nec subaudire, aut arguere, sed ꝙ dicta statuta forent intelligenda, prout litera iacet.

24 † Non inquam nostræ superiori interpretationi dicta verba aduersari posse duplici medio, facillimè probatur. Nam primo dicimus, quòd ipsimet statutarij in dicto §. primo, in quo dicitur, quòd non fiat nisi litteralis statutorum interpretatio; statim à regula tres casus exceperunt: Primus quorum fuit [quando proferretur verbum in masculino genere, volentes, quòd tunc intelligatur comprehendi etiam fœmininum, si illud, in quo genus masculinum profertur, poterit conuenire etiam fœminino ita sicut masculino, etsi hoc alicui statuto expresè non contrarietur: Secundus casus a regula exceptus est, ꝙ vbi aliquid profertur in numero plurali, intelligatur etiam in singulari, & è conuerso, si tamen illud poterit ita vni conuenire, sicut pluribus, & pluribus sicut vni: Tertius casus exceptus à regula de non interpretando statuta, nisi ad literam est, quòd vbi fit mentio de Magistratû Genuæ, vel de Magistratu districtus, aut Dominij, intelligatur de omnibus Magistratib. Reipublicæ, tam in Dominio, quàm extra, si terminus, vel casus occurrens poterit conuenire, vel congruere.] hæc ibi ad verbum. Ex quibus patuit, quòd Illustres statutarij in eodem met §. constituta regula, de non interpretando statuta, nisi ad literam, statim absurditatis vitandæ gratia à regula exceperunt supradictos tres casus. Quapropter, ne tanquam cœci, recurrendum nobis erit nõ ad sutores, vel ad rusticos pro vera interpretatione valoris dictæ regulæ sic limitatæ, sed ad Doctores. Quorum proprium est interpretari regularum, & fallentiarum valorem. At quoniam vt annotauimus supra in declarationem vulgatæ illius regulæ iuris, in qua dicitur, quòd exceptio firmet regulam in contrarium in casibus non exceptuatis, & probauimus innumeris decretis vtriusque iuris, ac sententijs dictorum vtriusque censuræ, quòd inter alias fallentias, quæ de iure tribuitur dictæ regulæ, meritò est illa, in qua dicitur ipsam fallere in casibus similibus ipsis expresè exceptuatis à regula, licet ipse casus similes non reperirentur in iure communi, vel municipali expressi; & hoc propter identitatem rationis, etiam si exceptionibus fuisset annexa dictio taxatiua,

vt

vt ibi in responsione ad secundā obiectionem factam, fuit ad satu ritatem probatum: his ergo de iure sic stantibus (ni fallamur) non poterit supradicta nostra interpretatio dici prohibita dicto statuto de extrinseco intellectu prohibito, sed implicitè indulta, tū quia videtur minor supradicta, quæ in cap. de appellationibus fuit exclusa facultas ipsis priuilegiatis supradictis appellandi a sententijs diffinitiuis per supremos Sindicatores latis, cum stante statuto lib. 1. c. 2. §. 2. de supremis Sindicatoribus, in quo tribuitur supremis Sindicatoribus iurisdictioque Sindicatoribus ordinarijs, a quorum tamen sententijs admittitur appellatio, vt in cap. de appellationibus, §. 4. Nec dici poterit nostra hæc interpretatio, nisi litteralis, cùm de iure dici non possit extensiua, sed cōprehensiua, quam quidem etiam stante supradicto statuto esse licitam docuerunt infrascripti Doctor. loquentes in terminis dicti statuti prohibētis interpretationem. Quapropter sciendum, ꝙ

25 Horatius Carpanus † nouissimus scriptor, & doctissimus interpres statutorum, in suo tract. super statuto Mediolanensi, in quo expressè prohibetur appellatio ferè ijsdem verbis vtendo, quòd vtitur statutum nostrum Genuense. Ipse Carpanus, inquam, in vol. secundo, ad capitulum 174. fol. 45. nu. 13. verbo verum, quòd hæc verba referens opinionem Doctorū declarantium quid importent verba illa, quòd (verba statutorum communis Mediolani seruentur, vt iacet littera) postquam in numero 1. super versiculo [verba statutorum] dixisset, quòd simile statutum, vel per verba similia, vel æquipollentia habetur, quòd totam ferè Italiam, pro ut notat Cotta in suis Memorial., in vers. statuto cautum est, ferè in principio. Picus in Authen. Præterea. num. 41. C. vnde vir, & vxor. super versic. [seruentur, vt iacet] dixit, quòd si statutum diceret, quòd statutum seruaretur præcisè, tunc etiam haberēt interpretationes, de quibus infra, vt not. Alexan. in consi. 80. nu. 5. vol. 1. & signanter Iason in l. omnes populi. nu. 60. vers. item, quòd Bar. & col. seq. ff. de iust. & iur. Brun. relatiuè in tract. statut. fœm. exclud. artic. 5. quæst. 23. nu. 23. ad finem, & articulo 8. quęst. 8. ad finem. Qui Carpanus ibidem num. 31. addidit, ꝙ statutū si tolleret interpretationem legis ciuilis, & quamlibet aliam, non tolleretur per tale statutū, tamē interpretatio per punctum rationis, vel ex cōmuni vsu loquendi, vel ex obseruantia. Ita Corn. in consi. 331. nu. 9. versiculo item ex alio, vol. 1. inter alia, refertq; infrascriptos Doctores tenentes, quòd tantum friuola interpretatio sit remota, quando remoueretur interpretatio, dicens hoc docuisse Corneum consil. 131. colum. 2. nu. 14. vol. 1. Idē Barbatia in l. cùm acutissimi. nu. 165. C. de fideicomm. Brun. tracta. statut. fęmin. exclud. art. quinto, quæstio 29. num. 22. versic. qui plus dicit. Menoc. tracta. adipisc.

remedio quarto.num.226. Rol.a Valle tracta.de lucro dotis. quæstio.35.num.3.Gallinius dicto libro octauo,c.31.num.5. & quòd omnes interpretationes non sint remotæ, notat Aret. consi.108.& consi.109. coegistis me; & consi. 144.licèt statuta.Felinus in rubri ca decretalium,colum.quinta.in principio.versiculo secundò amplia.Decius conf.64.ad finem.Alciatus in tracta. de verbor. significatio.lib.2. nu.28.cum sequent. Ruin.conf.27.ad finem,volum.5. Cassan. in suis comment. in fine in verbo conclusio., & approbatio.in textu.interpretes per totu. Alba consi. 20. per totum. Natta conf.172.nu.14.vol.1. Sciendum insuper, quòd postquam dictus Carpanus in dicto tractatu vol.2. ad cap.174.in quo intenderat declarare valorem verborum illorum, quæ reperiuntur inserta in statuto Mediolanensis Ciuitatis, scilicet, verba statutorum comunis Mediolani seruentur,vt iacet in litera. ibidem in fol.45.num. 15. postquam, inquam, dixisset, quòd per dicta verba statuti tolleretur omnis extensio,& hoc ipsum auctoritate aliquorum Doctorum probasset in num.16.statim subiunxit duas fallentias dictæ regulæ inquantū prima dixit
26 fallere, quando extensio † fieret. ad euitandam absurditatem, vel. circumscriptionem, prout Brunus in tractatu de statutis fęminas excludentibus a successione artic.5.quæst.29.num.21. vers.sic nec etiam. in secunda verò fallentia dixit dictam regulam de non facienda extensione verborū statuti,in quo perciperetur ipsa seruari ad litteram,fallere, quando extenderetur ad simile, quia tantum intelligitur reiecta dissimilis,prout docuerat dictus Brunus vbi supra, vers. & tunc bene credo. inquit ipse Carpanus, cuius quidem sententia quo ad secundam fallentiam verissimam fuisse iam fuit probatum per quamplurima supra allata in declaratione illius regulæ, in qua habetur, quod fallat regula illa: exceptio firmat regulam in cōtrarium in casibus non exceptuatis, quando diximus, & probauimus per ipsam non esse prohibitam extēsionem ad alios casus similes exceptuatis: vide ergo ibi, quia reperies ibidem relatam sententiam Carpani id ipsum sentientis, & ad hoc citantis alios Doctores. Cū ergo eadem ratio vigeat in sententia lata ab ordinarijs Sindicatoribus,quę in supremis, cùm eadem sit iurisdictionis potestas:vt elicitur ex lib.1.statutorum Genuę,c.2.§.2. & ambo sint Iudices ordinarij,vt in lib.3. de priuilegijs Doct.& Medic. c.18.§.3. Indè sequitur arg.ab identitate rationis eo magis, quod hoc videantur Illustres statutarij expressisse in lib.3.cap.3.titu.de appellationibus.§.incip.a sententijs diffinitiuis latis, vbi expresè dixerunt posse appellari a diffinitiuis sententijs latis ab ordinarijs Sindicatoribus super causis excedentibus tringintarum librarum valorem,quòd & probatur, & hac alia ratione nempe,quia iudaica, inter-

interpretatio, scilicet ad corticē litteræ per huiusmodi statutum
27 non exigitur,† vt docuit Carpanus vbi supra, nu.54. vers.iudaica.sequens Iasonem in l. non dubium.num.18. C.de legibus. Alia vero quæ in confirmationem suprascriptorum veniunt ponderanda in probatione nostræ verissimę interpretationis circa dicta verba statuti Genuensis, infra latius afferemus. Circa vero secundam fallentiam, in qua Carpanus dixit fore extendēdum statutum pro vitanda absurditate summopere ipsā laudamus, in cuius confirmationem, sciendum hoc ipsum docuisse infrascriptos Doctores, dicentes, quòd statuta generalia erunt intelligenda, ac restringenda secundum formam iuris communis ratione vitandę absurditatis: Inter quos est Glosa in Clemen. litteras.de rescript. & in Clem. Auditor.eodē tit. arguendo ex ipsis per locum ab oppositione.dicta enim Glo. disputan.hoc tenuit, ac docuit. Idem docuit Bal. in l.si quis non dicam rapere.C.de Episcopis,& cler. facit l.nam absurdum, ff.de bon.lib. & per Imo.in l.si vero.§. de viro. ff.sol.matrim. Nam etiā quando statutū prohibet interpretationē ratione euitandę absurditatis poterit fieri interpretatio, vt disputando concludit Ray.de Forli.& refert Pet.de Anchar.in c.1.colum.vltima, extra de constitut. quos sequutus fuit Bartholomeus Socinus in consi. 84.nu. 3. & 4. vers.tertiò principaliter.volum.1. Nam hæc regula est peroptima, & a iure approbata in l.2.C.de noxal.actio.& in l.vt gradatim, §.1. ff.de muneribus. Item docuit Carpanus vbi supra, num.88. dicens, quòd per dictūm statutum non reijciatur interpretatio, vt euitetur absurdū, quòd prius iam dixerat, & probauerat auctoritate infrascriptorum Doctorum, scilicet Aretin. consi.109. num.1. Alexan. consi. 80.num.8.vol.1.consi.83. num.5. vol.2. Socin.senior consi.84.nu.4. vol.1. Iaf.l.non dubium, num.39. C. de leg. Alciatus l.prima, §.si quis ita.num.9.cum sequen.ff.de verborum obligat.Brun.dicto articulo 5. quæst.29. nu.22. & tunc bene credo. Cotta in verbo statuto cautum est ferè. versiculo, & quid eo modo debet fieri interpretatio. Hippolitus Rimin. consil.74.nu.66.volum.primo. Idem Gallinius tract. de verbor. signific.lib.8.cap.30. num.28.& Idem docuit Paulus de Castro in l.1.ff. si cer.pet. quem sequitur ibidem Bartholomeus Socinus. columna sexta, num.42. afferens, quòd si statutum sit in Ciuitate, quòd verba statuti intelligātur stricte; & quòd non possint addi, vel detrahi, hoc statutū debet intelligi ita vt non remoueatur interpretatio litteralis, quia est omninò necessaria, & quod statuta non sint intelligenda ad litterā, prout iacent, docuit Bal. in l.non dubium C.de legibus. & in l.non satis, C.de bo. quæ libe. & text. in l. 3.C.de lib.præter.cū ibi not.quos in d.l.1.sequutus fuit Socinus.idē docuit Alciatus in l.1.§.si quis ita

col.3.nu.3.ff.de verb.obligat. dicens ex ipso textu colligi,quod in materia etiam stricta & requirente aliquid ex verbis explicari non censetur reiecta sana interpretatio, quæ possit ex verbis colligi, imò lex non posset talem prohibitionem facere secundum Bal.in l.2.§. his legibus, ff.de origi. iur. vbi reddens rationem huius dicti dixit hoc esse, quia naturaliter in
28 terpretatio† est necessaria,& ideo nulla constitutione prohiberi potest, quia alias lex esset impossibilis:& illud facit ad statutum dicens,quòd verba in statutis intelligantur ad litteram, prout iacẽt: Nã non censebitur prohibita interpretatio rationabilis. vt per Bar.in l.omnes populi.col.pen.ff. de Iustit.& iure,cum multis similibus aggregatis per And.Sicul.in l.cum acutissimi. car.24.C. de fideicommis.& per Franciscum de Curtis. consil.9.col.8.subdit vero ipse Alciatus ibidem, quòd cùm hæc quotidie vertantur in consilijs,poterimus dicere quòd aut in statuto agimus de restrictione,& tunc licèt militent verba, cessat ratio expressa, vel quæ sola potest assignari, iuxta glo.in l.Quamuis. C.de fideicommiss.& tale statutũ non compræhendet illum casum, quia non videtur dictum per statuentes quod mente non agitauerũt,vt in l.Labeo,ff.de suppel.leg. & ita procedit,quod ĩ notabili casu consuluit Decius in consil. 64.
29 vbi decretum Principis† puniens rebellem & eius fratres,factum ad finem,vt tales magis absterrentur respectu propinquorum,nó comprehendet fratrem inimicum rebellis,quia propter talem quis nõ absterretur. Aut agimus de extensione, etsi in statuto militet eadem ratio, extendetur quatenus uis verborũ importet, etiam latè ea intelligendo litteraliter tamẽ. Hęc Alciatus vbi supra.Idem docuit Ripa in lib.1.respon. titu. de legib.& consuetu.resp.3.num.14. & deinceps.vbi concludenter pro
30 bat, quòd statuta† quæ dicunt ipsa fore intelligenda ad litteram & prout littera sonat, vt canetur in calce voluminis statutorum. tamen erãt interpretanda, vt non remoueant interpretationes legitimas,sed solũ friuolas,vt docuerunt infrascripti Doct. videlicet Bar.in l.omnes populi,vltima q. 6.quæst.princip. ff.de iustitia & iure, & ibi Iason col.11.& sequitur Bal. in l.quamuis,& ibi etiam Iason C.de impu.& rursum idem Iason in l.Iam hoc iure,ff.de vulga.& pupill.& in l.quamuis,ff.de in ius vocan.& in l.fin.C. de success.ędicto. Alex.in l.1. col.8.ff.si cer.pet.& consi. 50.col.2.& consi. 80.colu.4.lib.1.& consil. 213. colum. 2.& pen. lib.3. Panormitanus in proęmio Gregorij,& ibi Felinus col. 3. Barbat. consil. 39. colu.2.& consi.21.col.11.lib.1.& consi.7.col.13.lib.2. & ad hoc ipsum probandum, faciunt quę dicuntur a Doctoribus de clausula appellatione remota, per quam censetur solum remota friuola appellatio, vt in l 1.ff. à quibus appell.non lic. vbi Bar. idẽ de clausula nulla exceptione obstate.pro quo est tex.in c.ex parte, el.2. de

officio

officio deleg. & ibi per Felinum amplissimè,& Alex.in consi.133. incip.super quæsitis, col.2. lib.5. Felinus enim in dicto capit. ex parte,col.3.nu.6.fallentia tertia, quòd dispositio generalis tam iuris communis,quàm statutarij sit restringenda pro euitanda absurditate, prout etiam docuerũt & infrascripti alij Doctores, videlicet Bart. in l. omnes populi, in 6. quæst. principali post principiũ.ff.de iustitia, & iure, & Bar. idem in l. non dubium. C. de legibus,& in l.prima,in fine. C.de agric.& censi.lib.11.Panormitanus in c.solitę,de maiorit.& obedietia.Bal.in l.benignius,in principio. ff.de legibus, & in l.Gracus,C.de adult.verba enim legis non debent captari, vt in l.penultima, ff.ad exhibendum,etiam si præcedat aliud statutum generale, vt (docet Euerardus in Topica iuris in loco ab absurdo.nu.4. vers.hinc etiam est) quo cauetur, quòd verba statuti intelligantur præcisè, & ad litteram sine vlla interpretatione sub maxima pęna, subdens id ipsum fuisse iudicatum Bononiæ, vbi simile statutum fuerat conceptum sub iisdem verbis: nam in ipso dicebatur generaliter, quòd quicunque extraxerit sanguinem in platea puniatur pœna manus,barbitonsor tamen qui extraxit sanguinẽ in platea phlebotomiam faciendo,etsi fuisset Bononię dubitatũ, an fuisset indè puniendus barbitonsor pœna statuti tandem fuit decisum,quòd non,vt euitaretur absurditas, quæ indè sequeretur si fuisset obseruatus iudaicè cortex litteræ dicti statuti, prout docuerunt sequentes Doct. videlicet Alber. de Rosat. post Iac. Butrig.in l.quamuis.ff.de in ius vocando,& Iason in d.l.non dubiũ. Hinc etiam dixerũt infrascripti, quòd statutum generaliter,& indistinctè disponens,quòd homicida pœna capitis puniatur, restringi debeat ad dolosè occidentem, nec habet locum in eo, qui per lasciuiam, vel petulantiam, aut culpam occidit, & multominus, in eo qui sine culpa occidet, & sic restringitur statutum,ne sequatur absurdum. Idem docuit Alex.de Imo.in consi.102.vol.3. incip. Domini Redemptoris, & cap.super eo, de quo quæritur,& Pau.de Castr.in consi.192.incip. In Christi nomine amen. In causa carceratorum,& Cepoll.in cõsil.crimin.30.per totum, vbi hoc apertissimis documentis probatur. Hinc etiam singulariter dixit Albericus de Rosat. in prima par.statut.quæst.273.versic. Item quæro aliam quæstionem. quòd si statuto caueatur, quòd habens centum in bonis, vel plus debeat tenere equum, & arma in seruitio communis,vt vitetur absurditas non solum tenebitur ad tenendum equum, & arma, qui tenet in bonis cẽtum,& paulò plus,verùm etiam,& qui habent cẽtum, & multo plus quinque mille, vel maiorem summam, cùm hoc ipsum eliciatur ex mente statuentium,qui illis verbis non putarũt excusandum ditissimum, sed potius includendum fore in eorum

statuto

statuto quãuis de sui natura dictio[Plus] regulariter ad modicam quantitaté referatur, & eodem modo intelligendum foret statutum, in quo caueretur, quòd habens 40. annos, vel plus sit excusatus ab exercitu: nam si dictio plus ad modicam quantitaté referetur, inde hoc absurdum sequeretur, f. q̃ habens centũ annos nõ excusaretur, & qui 41. excusaret, & hoc probat alijs medijs ibidé Albericus. Id ipsum multis alijs exemplis probat Euerardus, vbi supra, asserens in nu. 8. quòd ab-
31 surdum † dicatur illud, in quo neque ratio, neque æquitas militat; Et vt ad rem nostram tandem deueniamus, quòd absurdum sit velle, quod statutum Genuæ supradictum priuet per illa generalia verba, nulla assignata ratione, ipsos Magnificos Iuris peritos, ac Medicos tutela propriæ innocentiæ, cui per remedium appellationis cõsulitur nulliq; rationi, aut æquitati inhærere dignoscitur, cùm ipsum beneficium fuisse quibuscunque mechanicis indultum propriç eorum indemnitatis remediũ ibi reperiatur. Quàpropter, vt vitetur hæc sic enormis absurditas falsè intellecta in statuto de supremis Sindicatoribus, à quorum sententijs prohibetur appellatio, cum ibi agatur, vt sçpius fuit dictum, de appellationibus à sententijs ipsorum, vt (Sindicatores sunt) non autem ibi fiat sermo, de sententijs latis ab ipsis vt Iudices sunt ordinarij aliquorum sunt, vera indè comprobatur hæc nostra responsio, & interpretatio dicti capituli de supremis Sindicatoribus, prout etiam apertissimè cõprobatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, qui videntur exposuisse ad verbũ dictum statutum ciuitatis
32 Genuç, in quo prohibetur † omnis interpretatio alia, preterquã litteralis: sciendum ergo, quòd de hoc etiam loquentes infrascripti Doct. in infrascriptis locis hæc sequentia docuerunt pro vt eos retulit Albertus Brunus in suo præcedenti tract. de statutis excludentibus fœminas à successione, articulo quinto. quæst. 29. incipiẽdo, à vers. sed Petr. de Anch. nã infrascripta ad verbũ ibi retulit, quç cùm summopere dilucident veritaté supradictæ nostræ interpretationis statutorum Gennensium ad verbum, & ipsã referre visum fuit. Quàpropter sciendum, quòd Petrus de Ancha. in repet. c. Canonum statuta: in vltimis verbis ext. de constitu. dixit, quòd etiam si extet statutum disponens, quòd statuta debeant intelligi ad litteram prout iacent, absque glosatione, sub auditione, vel extraneo intellectu nõ modo nõ intelligitur exclusa interpretatio, quç sumitur pro cõgrua vocabili expositione, sed nec etiam interpretatio, quæ se habet per modum extensionis de vno casu ad alium, quando alias resultaret absurditas, vel circumscriptio, quia absurditas debet videri exclusa, etsi ex verbis videatur admissa, vt in l. scire oportet §. Illud ff. de excu. tut. l. cõsultã diualia. C. de testa. & pariter circum-

conſcriptio, quæ ſub ſpecie legis ſæpe crimen inuoluit. l. fraus. & l. contra. ff. de legibus, ſubdit quòd extenſio poteſt fieri per modum æquitatis, & ſimilitudinis rationis, quando æquitas, vel ratio eſt ſcripta in lege, vel ſtatuto: & ſic ex mente Pet. de Anch. talis diſpoſitio ſtatuti non eſt magni effectus, & idcirco dixit Paul. de Caſt. in conſil. 183. incipien. in cauſa, quæ vertitur in l. 2. in vol. antiquorum conſiliorum, ſecundum primã impreſſionem, quod ſtante ſtatuto, quod verba eorum intelligãtur modo groſſo, & prout iacent, non tolletur neceſſaria vel iuridica interpretatio, ſed parum operabitur tale ſtatutũ: per not. per Bar. in l. omnes populi, in 7. col. quæſt. 6. princ. ff. de iuſt. & iure. vbi dixit ſtatutum diſponẽs verba ſtatutorum nõ recipere debere interpretationem, gloſationem, vel extraneum intellectum nihil, aut modicum operari, quia friuola tantum interpretatio intelligitur ſummota, non autem iuſta, & iuridica, quod etiam ſequitur ibi Bal. & Boni. in l. Cæſar. ff. de publi. prędictã opinionem ſequitur Cuma. in conſil. 136. incip. viſis Inſtrumentis, vbi voluit quòd ſtante ſtatuto quòd ſtatuta intelligãtur vt ſunt ſcripta, & groſſo modo, non excludetur intellectus, qui colligitur ex verbis, nec alius iuſtus, aut veriſimilis, per not. p Bar. in loco pręalleg. & Bal. in l. non ſine. C. de bo. quę libe. ſequitur Petr. de Anch. in dicta repet. c. Canonum ſtatuta, in col. 77. verſi. & prędicta, adeo ſunt vera, & in 79. col. verſi. tertio principaliter. Imol. in c. Rainutius, de teſtam. vbi tenet contra Bal. qui contrarium dixerat in dicta l. prę cibus. 3. colum. verſ. & nota quod in quibuſdã, C. de impub. & aliorum ſubſtitu. Idem dixit Antoni. de But. in c. fi. in fallentia 5. extra de conſuet. aſſerens, quod ſtatutum expreſſè prohibens extẽſionem intelligitur prohibere omnino diſſimilem, non autem omnino ſimilem per Glo. in l. illud. C. de ſacroſan. Eccl. & in l. ob ęs. C. de prędi. mi. facit l. argẽtarius in principio ff. de eden. & quod not. Guil. de Cuneo in l. de quibus, ff. de legibus. fortius dixit Franciſcus de Aret. in conſi. 109. incip. coegiſtis me ſubtilizare. aſſerens, quod ſtante ſtatuto, quod ſtatuta nullam debeant recipere interpretationẽ, ſed debeant intelligi, prout iacent: non intelligetur excluſa interpretatio paſſiua: quia tunc ipſum ſtatutum ſe non extendit ad caſum non expreſſum, ſed lex communis ſe extendit ad ſtatutum, inferens ex hoc, quod eo caſu ſtatutum præferens agnatos cognatis in ſucceſſione, illos etiam præferat in tutela, vult Maria. conſi. 84. incip. viſa. colum. 3. verſi. decimo & vltimo facit quod dixit Paul. de Caſt. in conſ. 346. incip. pñs caſus. in volu. antiquorum conſiliorum ſecundum primã impreſſionem, quod ſtatutũ excludens matrem propter collaterales, & ſic propter patruum magnũ, multo magis excludet propter auum paternum, etiã ſtãnte ſtatuto, quod

verba

verba statutorum debeant ad literam intelligi, etsi statutum dicat, quòd vigore alicuius legis ciuilis, vel alterius cuiuscumq; statuta exponi, interpretari, vel extrahi ad alium sensum non possint, quam sonet verba. Interpretatio tamen quæ fit in punctum rationis, vel ex communi vsu loquendi, vel ex cōmuni obseruantia, non intelligetur sublata, sed proueniens ex lege ciuili Canonica, prætoria, vel municipali, secundum Corn. in consi. 331. incipien. In hoc. col. 2. vol. 1. qui plus dicit in col. 3. in princ. ꝙ per dictum statutum friuolę tātum interpretationes videntur sublatę, post Bar. in repet. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Nec laudabilis, aut intrinseca interpretatio videtur sublata, nec restrictiua, per quam prauus tollitur intellectus, secundum Corn. cons. 224. incip. Non sequendo, col. 5. vol. 2. vbi declarat quis dicatur litteralis intellectus, & ꝙ nō tollatur per talia statuta iusta, & legitima interpretatio voluit Alex. in cōs. 50. incip. Visis & oportune consideratis, col. vlt. & in cons. 80. incip. Viso & oportune, &c. col. 3. vers. & ita declaratur, cum præce, vol. 1. vbi dicit hanc esse commu nem opinionem, & tunc vnum statutum debere per aliud distingui Dominus Baptista de S. Seuerino in d. l. omnes populi, in vlt. carta solum refert opiniones Doct. & nihil a se ipso concludit: verior, inquit Brunus, vbi supra, videtur pręcedens opinio in casu suo, qñ statutum vult attēdi sonum verborum, quouis modo loquatur, (quod non est in statuto nostro Genuensi,) quia subdit ibidē Brunus, quod ex mente nō est ex verbis, cùm aliud sint verba, & illud quod sonant, aliud mēs, quę plus continet, quàm quod verba sonant, & eorum Grammaticalis significatio. l. non aliter. ff. de legat. 1. not. in l. non dubium. C. de legib. & in Instit. de legit. patro. tu. in text. & glo. & in titu. sequenti, & in l. qui neque, §. 1. ff. de reco. facit Clemen. exiui de Paradiso, de verborum significatione, vbi Papa prohibet glosationem regulæ Sancti Francisci, & solum litteralem grammaticalem admittit, (vt etiam habetur in statuto nostro: tūc benè credo quod talis prohibitio limitetur, vt non excludatur limitatio (inquit vbi supra ipse Albertus Brunus) quæ tendit ad obuiandum absurditatibus, vel circumscriptionibus, quasi non fuerit mentis statuentium eas admittere per plura allegata: vult Marianus in d. consilio 84. in columna tertia, versiculo sexto, & versiculo decimo,
33 & vltimo, & quòd dictum † statutum Genuensem in casu omisso recipiat interpretationem passiuam a iure communi probatur infrascriptis auctoritatibus allatis ab ipso Domino Carpano in dicto tract. interpretationum statutorum Mediolanensium, quæ ad verbum quo ad obseruantiam ipsorum præcipiunt eademmet, quæ in statutis Genuę in libro primo, cap. 16. §. primo, tit. de extrin. intellect. prohib. & quidem

M ipse

ipse Carpanus inter alia uotatu dignissima ad q.174.fol.47.vol.1. nu.77.vers.admittitur etiam. his precisis verbis vtitur, videlicet. admittitur etiã interpretatio passiua a iure communi proueniẽs, quia tunc non dicitur fieri extensio, sed eo casu lex communis se extendit ad statutũ. Ita not. Aret. cons.108.nu.1.& cons.109. nu.1. Ang.in l.non possunt, nu.1. vers. secundo casu, ff.de legibus. Alex. in l.1.§.lex Falcidia, col.1.ad fin. ff.ad legem Falcid.& cons.50.nu.12.& cons.80.nu.5.vol.1.Cuman. cons.30. nu.1. Brun. d.artic.5. q.29.nu.22. Cotta in suis memorialibus, dicto verbo statuto cautum est ferè, vers.item stante hoc statuto. Curt.iun.cons.7. num.8. Claud. Saysel. in l. inter cęteras, nu.17.ff.de liber.& posthum.Rolan.à Valle tracta.de lucro dotis, quæst.26.nu.12.Menoch.consi.5. num.27. volum.1. Crauet.tracta. de antiquit.tempo. quarta parte princ. in principio, numero 49. Plot. dicto consi.17. num.68. ad finem, declarãdo, vt per Cæpol. consi.82. num.7. Idem Camillus Gallin. tract. de verborum significatione, libro octauo, cap.8.numero 12.& 13. & libro 6. capit. 5.numero quarto,& quinto, (vbi notat quæ dicatur passiua,& acti-
34 ua interpretatio) † & quidem passiua interpretatio est legis ostensio. ita Gallinius dicto libro sexto, capitulo 21. numero 16. (Nisi ea fuisset sublata per statutum in specie, ita Brun. dicto tracta. statut. fœm. exclud. articulo septimo, quæst. tertia, ad finem,) & quod casus omissus in statuto remaneat in dispositione iuris communis probatur infrascriptis etiam auctoritatibus. Nam primo legum auctoritate, tex. est enim clarus in l.si extraneus. ff.de condict.ex causa data, vel non sequuta in l. commodissimè, ff.de liberis, & posthumis, & in l.si cũ dotem.ff.sol.matrim.& per Ang. in l.Titius, §.Lucius, ff.de liber.& posthu.probatur & secundo Docto.auct.vltra glosas in citatis iuribus.Bart.enim in l.Cæsar.in 6. & 7.col.ff.de publica.dixit, quòd in statuto hoc, scilicet quod fiat omissum remaneat in dispositione iuris communis, vt indè interpretationem recipiat lex, nec taliter remaneret indecisa.Bal.id ipsum docuit in l.si is qui, col.2. C.si pen. app. mors interue. dicens, quòd omissum differat à tacito, ex quo omissum dicetur id quod a lege non suppletur: tacitũ vero quod lex supplet, & in l.vbi adhuc. C.de iure dot. dixit quod
35 casus † omissus per viã pacti non excludit pactum dispositionis legalis, & in l.humanitatis, col.nun. pen. C. de impub. & alijs dixit, quod si casus omissus sit similis expresso, fiat extensio de vno ad alium. Idem Bal.in l.si mater. C. de institu. & substitu.sub condit. fact. docuit dicens, quod etsi in ambitiosis, & restringendis casus omissus habetur pro omisso, nec attenditur ibi similitudo, sed in fauorabilibus, & extendendis distinguit, aut ratione casus omissi defuit solemnitas, & tunc habebitur pro omisso, vt in dicta

l.com-

l.commodissimè, aut non defuit solemnitas, & tunc si est eadem æquitas, & omnimoda similitudo. Adde (vt in casu nostro) tunc talis casus omissus habebitur pro expresso, vt in l. si mater. C. de institu. & substitu. sub condict. fact. Aut non est omnimoda similitudo, & tunc habetur pro omisso, vt in l. fin. C. de his qui ven. æta. impetr. siue omittatur a Canone, siue a consuetudine, siue a statuto etiam iurato, siue a paciscente, siue ab impetrante, siue ab appellante, siue a Iudice dante, siue a dante procuratore, & vbicumque ponderatur modus magis, quàm finis: & ibi latius per ipsum Bal. cuius sententiæ assipulatus fuit Euerardus in sua præexcellenti Topica iuris in loco ab æquipollentibus. nu. 14. vers. extra autem dictos casus. Romanus idem docuit in consil. 227. incip. Spectabilis. & dixit quòd statutum loquens de debito, remanet in dispositione iuris communis quo ad delinquentem, ex quo ipsum omisit, & in cõs. 454. incip. In re præsenti dicit. quod licet constitutio municipalis det vxori post mortem mariti facultatem petendi alimenta de tacita hipotheca, tamen nihil determinans pro his efficit, vt tanquã omissũ relinquatur dispositioni iuris cõis. Idem Mantua probat in sua collect. in d. l. si extraneus. ff. de condict. causa data, vel non data per multa. Idẽ docuit Alex. in d. l. si extraneus, col. 2. n. 4. vers. tamen concordãdo, dicens quod concordando omnes poterit dici, quod casus omissus habetur pro omisso in ipsa dispositione hominis adeo, quod ex ipsa dispositione agi non possit: sed non habetur pro omisso extra illã dispositionẽ hominis, inspecta dispositione legis, quæ de illo casu prouidet. Idem docuit Iason in d. §. Lucius, num. 5. dicens, quòd casus omissus a testatore, (quod fortius est) habetur pro omisso, & relinquitur dispositioni iuris communis, vt in dicta l. commodissime, vbi in col. 1. not. 1. dixit quòd casus omissus habetur pro omisso, & relinquitur dispositioni iuris communis: & quod ad hoc quotidie allegetur dicta lex, idem docuit Alciatus in 3. libro, ff. de verb. signif. col. 3. vers. igitur, vbi postquam dixerit, ꝙ prima conclusio, seu axioma sit quòd prouisio, quæ quid dispositum est in vno casu facta, ad aliũ non producitur, subdidit ipsum non habere locum in quattuor casibus. Primus quorum est, cùm id quod omissum est virtute expressi, intelligi potest, vel ex natura actus, vel ex antecedente, & consequente necessario, vel propter connexitatẽ, vel quia inuicem se respiciant, vel quia per argumentum a contrario sensu id suadeatur. Idem docuit Ioannes Annibalis in rubr. ff. sol. matrim. nu. 18. vers. sed est casus omissus a statuto, dicens quòd tunc casus omissus in statuto relinquendus sit dispositioni iuris communis. Idem docuit Barthol. Socinus in suo præeleganti consi. 32. incip. Omnipotens Deus adsit, col. 5.

M 2 nu.

nu. 18. versic. vlterius posito sine præiudicio, vol. 1. his præcisis verbis vtens, videlicet casus omissus habetur pro omisso, & ideo remanet in dispositione iuris cõmunis, siue omittatur a Canone, vt in c. 2. de translat. Prælat. c. is qui, primo responso, de sent. excom. in sexto, in Clem. ne Romani. & Clem. constitutionem, de elect. siue a lege, vt in l. an in totum. C. de ędif. priua. l. si vero. ff. sol. matrim. cum simil. alijs iuribus vulgatis: siue a statuto etiam iurato, vt in c. pen. de iureiuran. cum simil. siue a consuetudine, vt in l. 1. C. quæ sit longa consuetud. & in c. cum dilectus de consuet. siue a testatore, vt in l. commodissimè. ff. de liberis, & posthumis, & l. ex his, ff. de excusat. tut. siue a Iudice, seu a superiore concedente, vt in cap. susceptum, lib. 6. l. solemus, §. fin. ff. de iudic. siue ab appellante, vt in Clemen. appellanti, de appellat. & in l. pręcipimus. C. de appell. siue a Procuratore, vt in c. cum olim. de officio delegat. & in l. maritus. C. de procurat. siue ab impetrante, vt in dicto capitulo susceptum, & in capitulo cum in illis, & c. cui. de præben. in sexto: siue a cõpaciscentibus, seu contrahentibus, vt in l. inter socerum, & l. Beblius. ff. de pact. dot. l. fin. C. de pactis, l. si cum dotem, in principio, & ibi per Doctores, ff. soluto matrimonio, & l. si extraneus, ff. de condict. ob cau. hæc Socinus, vbi supra. Idem docuit Angelus de Perusio in suo consilio 71. incip. Statuto antiquo, nu. secundo, dicens, quod statutum nouum non loquens de nepote non cõtradicit antiquo: nam nouum, etsi hũc casum omittat, & vt de omisso iudicaretur, secundum ius commune, vt in l. commodissimè. ff. de liberis, & posthumis, tamen si statutum vetus prouideret de ipso, tunc standum esset dispositioni ipsius: & ratio, secundum ipsum est, quoniam aliud est ca-
36 sum omittere, † & aliud de casu prouidere contrarium, vt in l. si extraneus. ff. de cõdict. ob cau. & in l. post dotem. ff. soluto matrimonio. Idem repetijt ipsemet Ang. in consilio suo 92. numero secundo, dicens quod casus omissus relinquitur dispositioni iuris communis. Idem docuit Salicetus in l. fin. C. de posthu. hæred. col. 2. vers. interdum queritur, dicens, ꝙ si quæratur, an prouisio facta in vno casu extendatur ad alium. & inter alias distinctiones quibus ibi vtitur est ista, aut dispositio est, inquit, certa, & clara vnum casum tantum concernens: & tunc, aut casus omissus euenit, seu contingit præter fraudem aliquam, & tunc si est per omnia similis expresso, vt quia eundem effectum consumauit, & tunc ad illum extenditur, vt in l. Deo nobis, C. de Episcopis, & cler. & pro hoc accedũt omnes leges, in quibus cauetur, quod non refert quid ex ęquipollentibus fiat, vt l. si mater. C. de institu. & substitu. sub cõdict. & in l. fideicommiss. §. si qui. ff. de legat. tertio: sin autem non est per omnia similis. Tunc aut ratio paritatis,

aut

aut æqualitatis seruandæ hoc suadet, & tunc ad alium casum extenditur, vt institu. pro socio, §. illud, & in l. fin. C. de fruct. & lit. expen. vbi autem hæc cessent, & tunc casus proximus non extendetur ad casum omissum, vt in l. cum dotem, ff. sol. matrim. & in l. commodissimè. ff. de liber. & posthu. & in l. si extraneus. ff. de cōdict. ob causam, & q casus omissus habeatur pro expresso, quādo est eadem æqualitas, & omnimoda similitudo repetijt ipsemet Salic. in d. l. si mater, etsi potuissent quamplurimæ aliæ sententiæ in corroborationem veræ interpretationis traditæ superdicta capitula statutorum Ciuitatis Genuæ, nihilominus sufficiet supra allata ad probādum, quòd casus omissus a statuto, sit decidendus secundum dispositionē iuris communis. At quoniam in primo, & secundo fundamento superius p̄iacto fuit abunde satis probatū, quod iure cōmuni nemini regulariter sit deneganda facultas appellandi a sententijs cōtra ipsum latis pro Iudices quoscumque. Nec poterunt obstare, quæ afferuntur ab aduersa parte, nitente probare quod simus in casu omisso a statuto, ac per consequens casus omissus huiusmodi erit pro omisso habendus, quoniam talis regula in fauorabilibus præcipuè (vt in casu nostro) non habere locum per supracitatos Doct. sententias apertissimè patuit: Cum ergo dato, & nō concesso, nec vnquam concedendo, si essemus in casu omisso a statuto esset nobis recurrendum ad dispositionē iuris communis, ac per consequens esset omnino de iure facultas appellandi ipsi Magnifico Octauio Boerio concedenda. Quanto magis (in casu nostro) cū tale beneficium ei fuisse indultum etiam ab ipso statuto supra latissimè probauerimus. Non erit ergo denegandā d. Magnifico Boerio facultas appellandi a dicta snīa contra se lata a supremis Sindicatorib. ad q accedūt ea, quæ ad declarationem statuti Genuēsis in c. 16. lib. 1. §. 1. tit. de extrin. intel. prohib. docuit eruditissimus Doct. Carpanus in præcitato tract. in vol. 2. in responsione ad c. 174. statutorum Mediolanen. In quo fuerat statutū, quod verba statutorum suorū seruarentur, vt iacet litera, q Carpanus post nōnulla per nos supra allata in nu. 65. & sequentibus infrascripta docuit in fauorē verissimæ nostræ interpretationis dictorum statutorum Genuensium: his ergo præcisis verbis vsus fuit, quæ studui ad verbum referre, vt ipsamet perlegere possit, qui ad veram decisionem q̄onis propositæ pertingere voluerit, etsi dictus tractatus forsan sibi non esset. Dicit ergo ibi Carpanus, q per prædi-
37 cta verba statutorū † supradictorum nō tollatur interpretatio legalis iuridica, & necessaria, & fauorabilis, & q docuerit ita Alex. cons. 80. nu. 5. vol. 1. Barbat. d. l. cū acutissimi, nu. 170. vers. & ideo in proposito. C. de fideicom. Brun. d. art. 5. q. 29. nu. 21. vers. & sic ex mēte Decij. & n. 22. vers. & quid. Idē Cotta d. verbo statuto cautū

est ferè, vers. & de effectu, & vers.
& dicit Anton. (quod quidem
procedit etiam quod statuta fuis
sent facta ad correctionem iuris
communis, ita Alex.consi.50.nu.
10. & consi.80.nu.4. vol.1. Ias.in
l.quamuis, num.2.C.de iure dot.
Rumus cons.27.nu.11. volum.5.
Plot.cons.17.nu.68.ad finem, Ro
lan. a Valle tract.de lucro dotis,
quæst.35.nu.3. Gallin.d.consue-
tud.sua in ver.legare, quæst.7.nu.
136. Idem Gallinius d.tract.de
verbo.signif.lib.8.c.30.nu.1.cum
tribus sequentibus, & c.31. nu.5.
& 16.) Quod etiam subdit Carpa-
nus procedit, si statutum diceret
38 † quod verba statutorum debe-
rent intelligi verè, & propriè. Ita
Bonacossa quæst.crimina.in ver-
bo, statutum, vers.si statutum di-
cit, & quod cēseatur remota tan-
tum interpretatio hominis, non
legis notat dictus Bonacossa latè
d. quæst. crimin. in verbo glosa-
tio, Menoc. tract.adipiscend.re-
med.4.nu.225.ad fi.versic.respon
det & secundo. Menoch. idem
cons.5.num.27.vol.1.& consi.11.
nu.19.vol.1.Plot.consi.17. nu.68.
Idem notat Gallin. d.tracta.lib.
8.c.13.nu.15.& c.30.num.7.& c.
31.nu.16. Quæ quidem interpre-
tatio quam recipit a lege, & iure
communi debet esse declarato-
ria, & distributiua non amplia-
tiua, vel restrictiua, ita Cotta di-
cto verbo statuto, cauetur Plot.
consi.17.nu.68. Non tollitur pa-
riter prędicta statuti verba inter-
39 pretatio intrinseca, quæ ex ver-
bis colligi potest, & quæ sit sub-
stantialis, licèt tollatur extrinse-
ca. Ita not. Alex.cons.80. col.pe-
nult.nu.5.vol.1, Dec.in c.transla-
to.nu.13.de constitut. Idem Bar-
batia.d.l.cum acutissimi.nu.167.
& nu.170.vers.Ideo statutum, &
vers.171. ad finem, versic. & cum
appareat. C. de fideicommiss.
Brun. d. tractat. statut. fem. ex-
clud.art. 5.quæst.29. nu.22. vers.
nec laudabilis.Paris.consi.10.nu.
12.vol.3.Roland.a Valle tract.de
lucro dotis.quęst.35.num.3. Me-
noch, in tracta. adipisc. remed.
quarto nu.223. Idem consi.6.nu.
19.& cons.11.nu.6.vol.1.Bonacos
sa in quęst. crimin. in verbo in-
terpretatio vers.statutum remo-
uens.Idem notat Gallin.tract.de.
verb.signif.lib.4.c.5.nu.27.& lib.
6.c.22. nu.2. quæ colligitur trib.
modis, vt ibi per eum nu.3. cum
seq. Idem notat libro 8. cap.13.
nu.5.& cap.31. nu.12. vera quo-
que interpretatio non censetur
remota. Ita Alciatus in tracta.de
verbor.signific.col.peu. num.63.
vers. sed quid si alia lege. Idem
Cotta d. memorab. in verbo sta-
tuto cautum est ferè, versic.& di-
cit Alciatus interpretatio etiam
40 expositiua † non censetur reie-
cta, ita not.Barbatia d.l.cum acu
tissimi, numero 170.versic. Acce-
datque.C.de fideicommis.maxi-
me si sumatur interpretatio hæc
ex congrua vocabuli expositio-
ne, vt notat Brun. dicto articulo
quinto, quæstione 29. nume.21.
versiculo sed Petrus de Anchar.
Gallinius in tracta. de verborum
significatione libro octauo, ca-
pit. 31. numero 17. (litteralis in-
super) & grammaticalis intelle-
ctus

ctus non censetur remotus, ita not. Bal. in l.2. nu.8. C.de patribus, qui filias distraxerunt, & in Auth. si qua mulier, cap.fin. C.de sacrosanct. Eccles. Castrens. in l.1. nu.18. vbi Alexan. nu.13. ff. si cer. peta. Alex. consi.50. num.2. vol.1. Cotta d. memorab. in verbo statuto cautum est fere, vers. Idem dicit, & versic. proinde dicit Brunus d. art. 5. quæst. 29. versic. est enim sensus. Osasc. decis.21. num. 15. Camillus Gallin. d. tracta. de verbor. signif. lib.8. cap.30. num. 17. & cap.31. nu.17. Quis autem dicatur litteralis intellectus not. Corn. consi. 224. nu.10. ad finem volum.2. Barbat. d.l. cum acutissimi, nu.120. C.de fideicommiss. Ripa dicta l.1. num.26. & 27. ff. si cert. petat. vbi signanter hoc ipsum declarat Rolan. a Valle consilio 62. num.30. volum.3. & litterali intellectus non dicetur id quod virtualiter continetur in aliquo, ita cautum in libro 19. communium in verbo virtualiter, & comprehensa. Non reijci-
41 tur pariter interpretatio, † per quam ostenditur mens statuentium, quæ magis attendi debet, quam verba. ita notat Barbat. d. l. cum acutissimi, num.172. C.de fideicommiss. Corn. dicto consilio 331. columna 2. num.9. versiculo item ex alio. volumine primo, Brun. dicto articulo quinto, q.29. nu.22. vers. & sic statutu. Paris. consi.16. nu.51. vol.3. vbi tamen mens sit scripta in statuto not. Brun. d. art. 5. q.29. versic. & tunc latè notatur supra Gallin. d. tract. lib.8. c.31. nu.18. Idem si non sit expressa, sed vnica possit reddi, vt ibi per eum nu.19. hæc omnia ad verbum sunt Carpani verba vbi supra. Pro cuius peroptime, (vbi supra nu.81. in §. non reijcitur) sententiæ confirmatione sciendum erit, quòd supradicta Carpani sententia non solùm roboratur suprascriptorū ab ipso citatorum Doctorū auctoritate, verùm etiam & subsequentium, qui vnica voce id ipsum docuerunt in locis statim citandis. Nā hoc ipsum docuit Glo. fin. ac singularis in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. dicens id esse de iure seruandum, licèt nō sit statutum, quòd verisimile est statutum fuisse, si hoc ipsum quæsitum a statutarijs fuisset, vt in l. si totas. C. de inoff. donat. & in l. eum qui. §.1. de verb. oblig. & in l. si duobus. §. hæres. ff. de legat. 1. Bal. in d. §. fin. in 2. not. vbi & Pau. de Castr. col.1. in fi. in versic. Nota quòd dispositio, & ibi Fulgos. col. 2. vers. in eadem, ad finem. Ibi Iason in fine, versic. in quarta, & vltima glo. ibi Iacobus in col. 1. vers. nota subsequenter. Idem rursus Iason in l. Titius. §. Lucius. not. 1. nu.1. ff. de liber. & posthu. asserens, quòd similiter extendatur statutū ad casum, in quo verisimiliter idem statuissent, vel prouidissent statuentes si interrogati, aut recordati fuissent, prout ita expresse docuit glo. finali valde solemnis, & reputata singularis in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. vbi Bal. & Ang. dicentes, quod dicta glo. sit not. ad multa, & procedit etiam in contracti-

tractibus rescriptis testamentis, & vltimis voluntatibus: & rursus idem repetijt Iason in l. Barbarius, colum. fin. in fine. & sequen. versic. tum diligenter not. ff. de officio prætor. Alex. in consil. 24. colum. 11. versic. insuper respondeo. volum. 2. & in consi. 217. colum. 7. versic. ad octauum argumen. volum. 2. Claud. in l. mulier, versic. nota text. ff. ad Trebell. Romanus in consi. 392. in fine versiculo tertio certum est. Idem docuit elegantissimè idem Hippolitus de Marsil. in l. sed sciendum, numero secundo. iuncto numero quinto, ff. ad l. Pompeiam de parricid. sequens dictam glo. fin. in dicta l. tale pactum, §. fin. dixit, quòd si statuentes statuerunt in aliquo casu, & in aliquo casu omiserunt, quod idem iudicandum sit in casu omisso, quod in casu expresso, si idem statuissent in casu omisso, si fuissent interrogati, quod statuerunt in casu expresso, quā glo. appellauit singularem Romanus in consilio suo 105. incipien. Viso themate, quam rursus singularem, ac notabilem vocauit idem Romanus in consilio 382. incipien. Circa primum, in fine, verbis, & in consilio 339. incipien. Circa primum propositum consultationis, in principio, columna secunda, quam glo. allegauit pro notabili Bal. in l. prima, C. quæ res pigno. oblig. poss. & Alexan. in consilio suo 48. incipien. super executione. colum. 3. volum. 1. & in consi. 215. incipien. Nec arguendi, colum. 9. & in consi. 386. incip. circa hanc dubitationem, col. 4. & in cons. 387. incip. Memor. & in cons. 24. incip. Animaduersis, col. 12. & in cons. 34. incip. Viso, col. 3. & in cons. 46. incip. Ponderatis. quam etiam glo. pro valde notabili allegauit Barbat. in c. veniens, col. 9. extra de accusat. & in cons. suo incip. Clementissimi Dei patris, col. 5. & huic glo. similis est glo. in l. 1. C. de raptu virg. in vers. sponsam suam. Nam in d. l. sermo fit solùm de pęna rapientium sponsas, & fuit omissum quid foret dicendum, si sponsa raperet sponsum causa libidinis: tamen dicit glo. idem fore dicendum. Cum sit eadem ratio in vtroque, etsi ibi solum fiat mentio de rapiente sponsam. Nā cùm hoc sit frequētius, ideo hoc fuit expressè prouisum, vt communiter dixerunt ibidem Doct. & ratio est, quoniam etiam in penalibus masculinum concipit fœmininum in penali constitutione nō expressum propter identitatem rationis, scilicet, quando sumus in casu, vel in materia, quæ conuenit vtrique sexui: & verba legis sic possunt adaptari fœminis, sicut masculis: & rursum idem dicetur, quando sumus in materia indifferenti, quæ poterit conuenire vtrique sexui, vt multarum legum, & Doctorum auctoritate docuit Hippolit. de Marsil. in dicta l. vnica, numero 125. & numero sequenti, C. de raptu virgin. & Antonius Gabr. in libro sexto conclusio. titu. de verborum significatione conclusione sexta, & quod casus omissus

sus sit comprehensus in expresso etiam in pœnali dispositione statuti, & quòd secundum casus expressi decisionem sit decidendus casus omissus propter identitatem rationis, vtputa si statutũ dat prœmium accusanti delinquentẽ, & de denunciantem nihil dicat, tamen omnino ad denunciantem extendetur ipsum statutum, prout multis medijs docuit Hyppolitus de Marsilijs in dicta l. vnica. numero 230. versiculo & rursus alia Glosa. versiculo per totam. C. de sacrosanctis Ecclesijs, quæ disposita in casu expresso, extendit ad casum omissum: nam ibi solum Imperator cassauerat exprefsè statuta contra libertatem Ecclesiæ facta in Italia, & omiserat quid esset dicendum de similibus statutis, quæ essent in alijs Regnis, & Prouincijs in dicta nouissima constitutione non expressis: & concludit idem fore dicendum propter identitatem æqualitatis. Idem in casu nostro docuerunt & quamplurimi Doctores citati ab Antonio Gabr. in tractatu conclusion. libro sexto, titul. de regulis iuris. conclusione decima, numero 2. versiculo primò amplia, necnon & Mantua in sua collectanea. super dicta l. tale pactum. §. fina. ff. de pactis. vbi hoc ipsum docuit quàm plurimis exemplis, ac doctrinis propositis per eum, videte omnino ibi eum. Idem docuit Alciat. in principio nu. 3. columna prima. ff. de verborum significatio. & hoc multis medijs per totum ipsum tertium librũ. Idem Hyppolitus de Marsil. in consilio 16. numero 34. per multa. Idem docuit Glos. in versicu. Præsidentes. in Clementina prima, de rescriptis. Ad idẽ faciunt & aliæ quamplures similes doctrinæ Iurium, Doctorumque citatæ ab Hyppol. de Marsil. in dicta l. sed sciẽdum. numero secundo, tertio, & quarto, ff. ad l. Pompeiam. de parrici. Nam ibi numero quarto, versic. & ex istis ampliat veritatem præsentis decisionis, his præcisis verbis vtens, videlicet: Quod sicut quandò vnum est expressum, & aliud est omissum, idem intelligatur statutum in omisso, quod in expresso, quando statuentes idem statuissent, si fuissent interrogati. Ita quando vnum tantum est concessum, & omnia alia sunt generaliter prohibita. Nam tunc videtur, & illud concessum, quòd generaliter est prohibitum, quando si prohibens fuisset interrogatus specialiter, illud concessisset. At quoniam nullo pacto erit suspicandum tam iustos conditores statutorum ciuitatis Genuæ voluisse per illa verba generalia priuare tam salubri appellationis rimedio, ac tutela sine causa ipsos Magnificos Doctores, & Medicos, quod per supradicta patuit, quòd indulxisse omnibus reliquis ciuibus, non ita benè meritis: Cùm (vt probauimus) appellatio sit de genere concessorum, & non prohibitorum, immo & sit species defensionis, quæ generaliter ab omni iure est concessa, vt probauimus: Inde sequitur concludendum, quòd

quòd cùm expressè in dicto statuto non sit ipsis Magnificis Medicis, ac Doctoribus inhibita facultas appellãdi, hic casus aliquo pacto possit dici in statuto omissus: inde sequeretur fore attendẽdam dispositionem iuris communis, à quo fuit indulta illa appellãdi facultas, etsi nos negemus (vt paulò ante probauimus) respondẽdo obiectis per admodum Illustres deputatos Iudices, hoc expressè non fuisse illis concessum, immo expressè concessum: Si ergo dato, & non concesso, quòd appellatio eis non fuisset expressè concessa, inde sequitur omnino de ipso casu omisso in statuto fore iudicandum, iuxta alterã ex regulis duabus à Doctor. traditis, dicendo, quòd sit hic casus omissus decidendus: Aut iuxta id, quod verisimile sit statutarios respondisse, si de hoc fuissent interrogati, prout probauimus supra. Aut iudicandum foret tãquam de casu omisso, & per cõsequens (vt probauimus) decidẽdus erit, iuxta dispositionem iuris communis, dicendo omnino appellationem fore admittendam, prout ius commune generaliter, & regulariter disposuit: & quòd hæc nostra interpretatio verborum supradictorũ statuti Genuensis sit vera, probatur & alia iuris regula allata à Carpano in supradicto tractatu ad c. 174. fol. 47. num. 85. & 89. in quo dicit, ꝙ per huiusmodi statutum non tolli interpretationẽ,
42 † per quam ipsa capitula statutorum ad concordiã, & non ad correctionẽ poterunt adduci, vt docuit Alciat. in tract. præsumpt. regula secunda, præsumpt. 28. vers. & istud procedit: Nam interpretatio, quæ sumitur ex alio statuto non censetur reiecta. Ita Alexan. consil. 80. nu. 5. vol. 1. & consil. 32. nu. 3. vol. 7. Dec. in c. gratam, colum. 2. in princ. num. 4. de officio delegati. & in l. fin. in princ. nu. 3. C. de edendo. Brun. d. c. vt in artic. 5. quæst. 23. nu. 22. vers. & tunc vnum statutum. Flor. consi. 17. nu. 68. Rol. à Valle consi. 62. nu. 3. volum. 3. Osasc. decis. 167. nume. 18. Idem docuit Cotta in suis memorabilibus, in verbo statuto cantũ est ferè vbiq; per Italiam, dicẽs, quòd verba statutorũ seruẽtur, vt iacet litera: Hic enim Doctor post nonnulla ibidem allata, subdidit, ꝙ in §. Item stante hoc sta-
43 tuto, ꝙ interpretatio † passiua nõ potest remoueri per tale statutũ, vt latè per Dec. in c. translato. in penult. col. & seq. extra de const. in prioribus scriptis, sed solùm extrinseca, vt docet Felin. in c. super quæstione. in princ. in 1. col. extra de officio deleg. Ex his ergo præmissis, quàm facillimè elicitur veram fuisse conclusionem supra per nos allatam, cùm in libro 1. c. 2. §. 2. statutorũ Ianuensiũ fuerit indulta supremis Sindicatoribus eadem met iurisdictio (vt ijsdem verbis statuti vtamur) quę ordinarijs Sindicatoribus fuerat mox concedenda in seq. c. 3. eiusdem libri: Cùm ergo iam cõcessa fuisset ambob. Magistratibus eadem met iurisdictio, idcircò meritò Illustres statutarij in lib. 3. eorundem statutorum. cap. 3. §. 4. dum

dum intenderēt declarare qñ ab ipsorum sentētijs liceret appellare, nulla alia facta mētione de appellationibus à sententijs latis à supremis Sindicatoribus: (Cū hoc videretur ipsis superfluam, propter supradictam decisionem factam in dicto §.) nullam fecerunt mentionem expressam inibi, vel alibi in dictis statutis de quęstione hac, quid scilicet sentiendum foret de appellationibus à sententijs dictorum supremorum, vt ordinarij Iudices sunt priuilegiatorum: Idcircò ne correctio statutorum videatur cōcedi, omnino fatendum erit nostram interpretationem admittendam fore, stante supradicta Carpani sententia, dicentis, quòd verbis dicti statuti nō debet censeri reiecta interpretatio, quæ sumitur ex alio statuto, ad quod facit, quod in declarationem statuti Mediolanensis contenti ijsdem verbis, quibus & nostrum: dixit ergo (in præcitato loco inter alia) quòd vera in-
4 terpretatio † nō videtur reiecta, nec remota interpretatio restrictiua, cùm interpretatio friuola tantum per huiusmodi statutum remoueatur. Ad hoc etiā probandum (quod intendimus) summopere deseruit, quod communiter docuerunt Doct. infra, statim citandi, dicentes, quod statutū huiusmodi debeat interpretari, ipsum restringendo secundum ius commune, ne quis indebitè pœnam patiatur, per tex. in l.2. C. de noxal. act. vt peroptimè docuit Hyppolitus de Marsilijs in cōs. 7. nu. 15. & seq. & Salic. in l. penul. in fine. C. ad l. Cornel. de sic. dicēs, quod statuta pęnalia recipiūt interpretationē restrictiuam, secundum ius commune, qui idipsum apertius docuit in l. fin. §. si vero. C. de iure deliber. nu. 5. vers. Bar. verò, tenet Glo. dicens, quòd statutum recipiet interpretationē restrictiuam, seu declaratiuā, secundum ius commune, quando aliquis iniustè damnū incurret, etiam si inde statutum nihil operaretur vltra ius cōmune, ac per consequens statutum, in quo haberetur, quòd hæres contra factum defuncti venire non possit, & testator obligauit fundū eius, quem, postea hæredem instituit, qui hæreditatem eius adiuit, & inuentarium solemniter fecit, an fundum suum poterit à creditore vendicare, ipse dicit (sequens ibidem Glo. & Bart.) quòd sic, quoniam verba statuti essent intelligenda de hærede, qui nō fecit inuētarium, vel de eo, qui fecit, sed vltra vires hæreditatis nō grauatur: & ipse Salicet. respondens ad Cynum contrarium sentientem, dicit, quòd tūc statutum vltra ius commune operatur, quando restricta ad ius commune, ratio recti sermonis non remaneret salua, vel non omnia verba statuti possent aliquid operari, vt in contrario, aliàs ad ius commune restringuntur, & ne inducatur correctio legis, in statuto intelligun tur apposita gratia clarioris, & maioris notitiæ, quod certè fore tenendum (subintulit ibi Salycetus.) & quòd ex his inferatur, vt si statuto caueatur, vt executio instrumenti

frumenti ita fiet cõtra hæredem, sicut contra defunctum, tale statutum intelligatur, nisi hæres fecerit inuentarium, & vires hæreditatis non patiantur, vt in hac glo.not.ex quibus subdit Salic. se vidisse decidi aliam quæstionẽ,s. statuto cauetur, vt quis pro debito confessionato possit incarcerari: certè (inquit) hæres, qui fecit inuentarium pro debito à defuncto confessionato, nõ poterat incarcerari. hæc Salic. qui latius idipsum docuit in d.l.2. col.3. vers. Aut restrictio, quam intendimus facere poterit fieri salua ratione sermonis. Idipsum breuiter docuit Bart. in d.l.2. C. de noxa.act. referens se latius de eadem dixisse in l.omnes. ff. de iusti. & iure. Idem docuit rursus Bart. in l.non dubium.nu.9.C.de legibus.Bald. idipsum docuit in d.l.2.& in l.ab executiõe. col.pen.C.quo.appel. non recip. Idem Alex. docuit in dicto §. in computatione. col. 4. nu.10.vers.in eadem ibi,sed quid si statutum: Asserens, quod licèt Cyn. & Ray. ibidem contrarium docuerint, & ꝙ Ray. fuerit motus, quia aliàs sequeretur, quòd statutum nihil operaretur cõtra. l.fin.ff.de legat.1. & c.si Papa. de priuileg. in sexto. tamen dictæ Glosæ (inquit) hoc ipsum docentis se subscripserunt ibidem Iac. de Bel.Fran. Tigr.Bar. Bal. Salic. Fulgos.& Paul.de Cast. vnica voce dicentes, ipsam Glo. valde notandam ad hoc, scilicet quod statutum debeat interpretari secundũ ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur, & quòd hanc Glos. sequantur Imol. & Anch. in c.1. ext. de test. & respondens ad l.si quando. cum similibus, dicit fore respondendum, quòd statutum debeat interpretari, iux. ius commune, ne quis indebitè patiatur damnum, etiã si ita interpretando, statutum nihil operaretur, sed vbi quis indebitè damnum non pateretur, tunc foret interpretandum vt aliquid operaretur. Et quòd statutum sit interpretandum, iuxta ius commune, ne quis indebitè aliquid pateretur, docuit tex. in c.cum dilectus. & in c.ad audientiam.ext.de Cleric.non resid. & ibi per Anton.& Imol. & in c. ex parte. lo vltimo. ext. de verb.signific. & ibi Antonius, qui hoc ipsum sensit in c.1. de rescript. Idem repetijt Imo. in l.4. §. Prætor. ff. de damn. infect. vers.quæro quid si statutum, concludens, quòd quando non datur graue præiudicium parti (dato, quòd statutum non intelligatur, secundum ius commune) tunc statutum intelligetur, prout verba iacent, vt aliquid addat iuri communi, non autem quando graue præiudicium generaretur alicui: Nam tunc etiam poterit dici, ꝙ statutum aliquid operetur, quia addit nouum vinculum vltra vinculum iuris communis, vt docuit Bart. ad l.1.ff.ad l.Falcid. & Ant. de Butr. in dicto c.ex parte. per illum tex. Idẽ rursus docuit Alex. in l.si quis priore. col.2. vers. iuxta Glo. dicit Rom. ff. ad Senatusconsul. Trebell. vbi concludit cũ Bar. & Io.Calde. contra Bal. quòd statuta etiam si veniant derogatiuè

contra

contra ius cōmune, recipient interpretationem à iure communi. Nam si statutum augebit legitimā filiorum, habebunt tunc locū omnia iura communia disponentia de legitima filiorū: vnde filius in tali legitima non poterit grauari sicut ius commune disponit in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. Ad hoc accedit quod ipse Bald. docuit in rubri. extra de caus. poss. & propriet. col. vlt. vbi dicit, q̄ si statutū venit ad ampliandum ius commune, tunc idē erit in ampliāte, quod in ampliato: vide ibi alia per ipsum Alex. ibidem. Idem docuit Ias. in d. §. in computatione col. 4. num. 2. & 13. quod & breuius repetijt in Authent. Præterea, col. 5. nu. 14. vers. ista solutio non est bona. C. vnde vir & vxor, sequens Alex. in d. l. si quis priore. in casu ibi proposito, scilicet etiam quando statutum procedit derogatiuè ad ius commune, asserens, quòd contra Bal. docuerit Io. de Imo. in l. si vero. §. de viro. in primo membro princip. ff. solu. matrim. & Rom. in d. l. si quis priore, qui asseruit Valentiæ contra Bal. consuluisse. Idem repetijt breuius ipsemet Iason in l. Marcellus. in not. 4. nu. 6. ff. ad Senatuscōsul. Trebell. Idem docuit Mātua in sua collect. iuris. in d. §. in computatione, vbi eleganter, (more solito) multipliciter exemplificat hanc nostrā cōclusionem, ipsam approbando. Idem docuit Feli. in c. edocemus. de rescript. quē sequitur Cassa. in cōsuet. Burgūd. in rub. 6. §. quinto, in fi. vers. & ad illud, quod dictū est supra. f. 872. asserens, q̄ tūc tale statutū melius erit, vt sit frustratorium, & nihil operetur, quā, q̄ quis iniustè inde damnum patiatur, & q̄ hæc ratio iā adducta militet in casu nostro vltra citatos Doc. idipsum sentijt Carpanus in tracta. supradicto, in declaratione c. 141. statutorum Mediolanen. f. 202. nu. 22. his præcisis verbis vtēdo, s. q̄ etsi per statutum remoueatur appellatio, tñ ex iustis causis licet appellare,
45 † de quib. per Spec. tit. de appell. §. in quibus, n. 28. maximè si quis manifestè grauaretur, vel euidenter sñia sit iniqua, vt in his terminis not. Alex. cons. 113. nu. 8. & 9. vol. 5. Decius cons. 49. nu. 3. Soci. sen. cons. 39. col. 3. nu. 10. cum seq. vol. 4. Idem Rebuffus tract. de appell. art. 3. Glos. 2. nu. 17. Idē Nat. cōs. 172. nu. 4. vol. 1. Menoc. tract. adipisc. reme. 4. nu. 852. vel si lata sit sine causæ cognitione, vt ibi p eum. nu. 855. Idem notat in ritib. magnæ curiæ. c. 44. nu. 12. ad finē, & nu. 13. & q̄ tantum friuolæ appellationes sint reiectæ per dictū statutum, non autē iustæ, not. Menoch. tract. arbit. lib. 2. cent. 2. casu 197. nume. 3. & docuit etiam Carpanus, vbi supra.

In casu etiā nostro militat doctrina Doctorum infrascriptorū, dicentium, q̄ statutum prohibēs appellationem non habebit locū, quando ex actorum inspectione poterit cognosci notoriè iniustitia sententiæ latæ. Quoniam admittetur tunc appellatio. Nā hoc ipsum docuerūt infrascripti Doctores, videlicet Glos. singul. in c. ex cū quæstione, in versi. post appellatio-

pellationem.extr.de restitutione spoliatorum, dicens teneri appellationē, licet in litteris fuisset inhibita, quia remotio appellationis nō impedit appellationē, vbi manifestè quis grauatur, vbi communiter per Canonistas idem dicitur, cuius decisioni fauent. tex. in c. postremo. c.pastoralis. & c. vt debitus honor.ext.de appell.& ibi per Glos.& Doct. & præcipuè per Glos. magnam in dicto c. vt debitus. in vers.absque rationabili causa. vbi habetur, quòd clausula appellatione remota, prohibetur appellatio irrationalis, & frustratoria, quæ à iure non conceditur: non autē quando quis præsentia non iniustè grauaretur. Idē docuerūt infrascripti Doct. Nam Horatius Carpan⁹ nouissimè scriptor, & doctus statutorum interpres in suo sępe citato tract. super statuto Mediolanen. quod similiter prohibet appellationem ferè ijsdem verbis vtendo, quibus vtitur statutum nostrum Genuens. ipse Carpanus (inquam) in primo vol. ad c.116. fol.172. col.2. nu. 163. vers. appellatio pariter. dixit, ꝙ appellatio pariter admittatur à duabus sententijs conformibus, non obstante dicti statuti dispositione, quādo iniustitia esset euidens, & notoria ex actis, vt tradit Bal. in consi.141. ad finem. vol.1.& in l.1.num.4.C.si de moment. poss. & Alex. in consil.106. nume.27. vol.3. per. in c.pastoralis.circa finem.ext.de appell. Idipsum repetijt idē Carpanus ibidem ad c.141. fol.202. nu.22. versic. appellatione remota, dicens, quòd etsi remota fuerit per statutum appellatio, tamen ex iustis causis licebit appellare, de quibus per Specul. tit.de appell. §.in quibus. nu.28.& in fine. versi. nec est verisimile, dicit, quòd non sit
47 verisimile, † Principem per clausulam, scilicet appellatione remota, velit ius litigatoris auferre, & in dicto nu. 28. dixit breuiter, ꝙ non obstante prohibitione appellationis propter iniquitatem sententiæ, vel facti Iudicis, grauādo aliquē contra ius, poterit appellari, & quidē hoc verificatur, maximè si quis manifestè grauaretur, vel euidenter sententia sit iniqua, vt in his terminis not. Alex. in consil.113. nu.8.& 9. volum. 5. Dec. in consil.49. nu.3. Socin. sen. in consil.39. col.3. nu. 10. cum seq. vol.4. Idem Rebuffus in tract. de appel. artic.3. Glo.2. nu.17. Idem Natta in conf.172. nu.4. volum.1. Menoch. in tract. adipiscen. remedio quarto, num.852. Idem not. Cummia in titibus magnæ Curię. c.44. nu.12. ad finem, & nu.13. & quod per huiusmodi statutum solum appellationes friuolæ sint reiectæ: non autem iustè docuit idem Carpanus vbi supra, nu.25. sequens Menoch. in tract. arbitr. lib.2. cent.2. casu 197. nu.3.

In huius sententiæ fauorem faciunt dicta per Bal. qui dictæ Glosse subscripsit in l.1.C.si de momē. poss. sue. app. cuius sententia nō refert ac sequitur Alex. in consi. suo 301. incip. Visis dubitat. vol.5. Abbas in consil.44. incip. In præsenti quæst. & vltra medium, quos Doctores retulit, ac secutus fuit Hyppolitus

politus de Marsil. in consil. 81. incip. Salus omnium. nu. 68. versic. Item in casu nostro potuerit appellari, & in versicu. sequentibus. Ad hoc facit, quòd docuit Bald. in l. si ex prædijs. C. de euictionibus. vbi dixit, quòd stante statuto, ꝙ contra instrumentum nulla
48 possit opponi exceptio, † quòd tamen poterit opponi exceptio, euidẽs ex inspectione instrumenti, quod dictum refert, ac approbat Barbat. in cap. cùm in iure. in pen. char. col. vlt. de officio delegati. Rom. in consil. suo 42. incip. Visis, quæ egregiè: Ad hoc ipsum facit, quod docuit Io. de Imol. in l. fin. col. 9. ff. à quibus app. non licet. vbi dixit, quòd stante statuto, quòd contra instrumentum publicum non possit opponi aliqua exceptio, nisi exceptio solutionis: Quòd tamen tali casu poterit opponi alia exceptio, quæ ex inspectione instrumenti ipsius apparet. Idem docuit Cynus in l. ita nobis cordi. C. de adult. & Antonius de Gama. in tract. suo guarrentigiæ in 1. & 2. quæstione, dicentes, quòd si statutum dixerit, quòd nulla exceptio possit opponi, nisi talis & talis, tamen aliæ iustæ non censentur exclusæ, & hos Doct. refert, ac sequitur Bar. Soci. in cons. suo 225. col. 2. vers. secundò, quia ad hoc faciunt multa, quæ in materia presenti exemplificando in multis, docuit idẽ Hyppolitus de Marsil. in l. 1. §. si serui quasi. nume. 6. & deinceps. ff. de quæst. vide ibi latissimè per eum. Necnon & quod docuit Petr. de Anchar. in cons. suo. 212. incip. de iure cõmuni. circa finem, vbi dicit, quòd statutum prohibens, ꝙ contra sententiam non possit opponi de nullitate, non habet locũ de nullitate, quæ cõstat ex inspectione actorum, & concludit ipse Mars. ibidem nu. 13. dicens, quòd per talia limitandum erit, ꝙ di-
49 cetur in statutis, † vel priuilegijs (quibus non obstantibus) quoniã per euidentiam, & inspectionem oculorum admittetur probatio cõtra prędicta. Quapropter cùm ex inspectione actorum, ac inibi productorũ elucere notoriè (cum debita reuerentia tamen sit dictum) poterit iniustitia sententię latæ contra Magnificum Boeriũ, inde apertissimè sequitur, ꝙ non obstãte statuto (si quod esset denegans grauato appellationis remediũ) appellatio ipsa esset admittẽda, cùm inibi solùm debeat intelligi prohibita frustratoria, & non legitima appellatio proposita à grauato notoriè: Ad hoc ẽt confirmandum accedit, quod docuit Alciat. in repet. c. cùm cõtingat. nu. 145. versic. primò statutũ. extra de iureiuran. dicens, quòd statutum non potest generaliter
50 prohibere appellationem, † etsi prohibeat, erit nullũ, scilicet indifferẽter. Idipsum scilicet quòd appellatio in casu nostro sit admittenda, probatur & alio medio. Quoniã ipse Magnificus Boerius offert se probaturũ iniustitiã sententiæ contra se latæ per notorietatem iniustitiæ resultãtem ex inspectione ipsorum actorum. In quibus debebat fundari vera, ac legitima sentẽtia in sui fauorem, &

& contra aduersarium, cum proculdubio si omnia producta in actis Illustres supremi Sindicatores, vel deputati ab ipsis iusta statera librassent, ex ipsis vtique coacti fuissent sententiã in fauorem Magnifici Octauij Boerij pronunciare contra Magnificum Albaram, & non è contra, vt fecerunt: & quod verum sit, quòd non habeat locum statutum nostrum Genuense prohibẽs appellationem, quando notoriè ex actorum inspectione patere poterit iniustitiam sententiæ vltra allata hucusque, probatur auctoritate Carpani loquentis in casu nostro, ac interpretantis verba ipsius statuti, (vt supra diximus.) His enim verbis vsus fuit in responsione ad cap. 398. vol. 2. fol. 176. col. 2. nu. 35. verbo non cẽsetur autem. docens, quòd non obstante statuto prohibente exceptionem proponi contra sententiam latam, dicit tale non remouere exceptionem, quam quis vult incõtinenti probare, vt tradit Abbas in c super eo. nu. 7. de offic. deleg. & Dec. in consi. 424. nu. 6. & cons. 467. nu. 6. & 7. ac Afin. sua praxi iudiciaria, §. 31. cap. 26. & Rol. a Valle tract. de inuent. parte princ. quarta, versic. quæritur etiam, nu. 22.

Ad hoc ipsum probandum accedit conclusio vera, & communis Doct. sententiam, dicentium:
51 quòd quando sententia † notoriè iniqua sit, tunc ipsa erit nulla ipso iure, cui sententiæ se subscripsit Ant. Gabr. in tract. concl. lib. 2. tit. de sententijs concl. 10. num. 1. referens innumeras Doct. sententias, & quamuis in num. 4. verb. Primo limita. referat multos Doctores dicentes dictã conclusionem veram, si intelligatur de alio notorio, quàm quia de eo constat in actis: nihilominus in nu. 5. verbo contrarium, refert infrascriptos Doct. idem docuisse in notorio resultante ex actis, & sunt infrascripti, videlicet. Iac. de Are. Petr. & Cin. in l. ex diuerso, §. fin. ff. solut. matrim. Cin. in l. 1. col. 1. vers. sed quid si Iudex. C. de error. calculi, Guido Papæ singu. 183. Alex. qui dicit communem opin. in consi. 91. col. 1. vers. quia licet, vol. 6. Lofred. consi. 32. col. pen. vers. & hæc cõclusio. Cuman. in l. cum prolatis, versic. illa opinio. ff. de re iud. Rom. in l. admonendi. nu. 20. ff. de iureiur. Imo. in c. cùm dilecta. col. fin. vers. sic obstat, & in fine, versic. facit ad materiam. de rescript. Ias. in l. 1. col. 3. vers. secundum est. C. de errore calculi. Paris. consi. 107. nu. 10. vol. 4. Barbat. in cap. quoniam contra, nu. 52. vers. Bal. in d. l. 1. de probat. Card. in c. cum in nostris, colum. 6. in 3. q. de concess. præben. Ang. in l. si pars. versic. in eadem glo. ff. de inoffic. testam. Rota in nou. decis. 341. in fi. vers. & hoc verum. Rui. consi. 209. col. 10. vers. nec valuit bannum, vol. 1. Beltr. cons. 130. col. 3. vers. præterea sententia præfata, volum. 2. in nonis, & quòd vera fuerit nostra sententia in terminis suis, & approbata a dicto Ant. Gabr. non obstante sententia contraria multorum, quam ipse Ant. licèt vocet esse opinionem magis communem,

munem, nihilominus statim ipse subintulit, dicens dictam contrariam sententiam sublimitandam fore, dicendo ipsam veram, nisi ipsa sententia haberet expressam relationem ad acta, ex quibus iniquitas appareat, quoniam tunc ipsa sententia dicenda erit nulla. Et quoniam sententia, de qua agimus habet apertissimam relationem ad acta, ex quibus comprobatur iniustitia sententiæ. Id-
52 circo † Doct. citatos ab ipso Ant. Gabr. vbi supra ad hoc ipsum cōfirmādum ad verbum referemus. sunt ergo infrascripti, videlicet Bar. enim in l. 1. col. 1. vers. quandoque nō est expressus. & ibi Ias. col. 3. vers. in 2. casu, vbi dicit cōmunem opin. & Dec. col. 2. vers. 2. Bal. concl. C. de errore calculi. Innoc. in c. cùm Bertoldus. col. 2. in glo. in verbo. concessimus, & ibi Ant. de But. col. 6. vers. quintus casus, de re iud. Imo. in l. si is, ad quē. col. 2. vers. ex prędictis, & ibi Iason num. 19. & seq. ff. de acq. hæred. Bal. in l. exceptione, circa fin. vers. sed quid si exprimit. ff. de fideiussoribus. Antonius de Butrio in cap. ab excommunicato. col. 5. vers. quandoque fertur sententia. de rescript. Imola in l. ex diuerso. §. si in iudicio. col. 1. vers. & intellige. ff. sol. mat. Ant. de But. in c. quoniam contra, col. pen. vers. si ex actis, & ibi Imol. columna quarta, versiculo interdum verò, & Dec. numero 37. versiculo tertius casus. de proba. Franc. in capitulo dilecto. columna 45. & sequent. versiculo, sed tu considera aliquos casus. de appellat. Alex. in consi. 123. col. 4. versic. tamen quo ad propositum. vol. 1. Socin. in consi. 99. num. 13. vers. ex quo apparet. vol. 3. vbi dicit, istā communem opin. Curt. iun. cons. 170. col. 2. vers. confirmantur præmissa. Abb. in c. inter cęteras. col. 2. versic. quandoque non est expressus, & versic. si vero apparet de re iud. Afflict. decis. 39. nu. 5. & decis. 47. col. 1. vers. sed per me fuit. Imola in l. qui Romæ. §. duo fratres, col. 7. vers. tu adde. ff. de verborum obligatione, Roman. in l. si is ad quem, numero decimosexto, ff. de acquirenda hæreditate. Anton. de Butr. in capitulo in præsentia, columna secunda, versiculo quandoque allegatur. de renunciat. Felin. in capitulo inter cęteras, columna prima, & sequen. versiculo recipit ista conclusio. de re iud. Barba. consilio decimooctauo, columna quarta, versiculo etsi quispiam, volumine primo. Socinus in regula 254. in vndecima limitatione. Grammaticus consilio 135. columna prima.

Ad hoc accedit sententia infrascriptorum Doctorum dicen-
53 tium, quòd talis sententia † habens expressam relationem ad acta reddatur nulla, etiam si in genere facta sit relatio ad acta, licet non ad certam partem actorum, vt docuerunt infrascripti Docto. videlicet Aretin. in l. si is, ad quē. columna penultima, versiculo & aduerte diligenter, ff. de acquirenda hæreditate, Decius in capitulo quoniam contra. numerō trigesimoseptimo; versiculo &

maximè de probat. Insuper id ipsum probatur auctoritate infrascriptorum Doct. dicentium, quòd etiā si sententia non se referat expressè ad acta, sed error consistat in ea parte actorum, ad quam de necessitate refertur sententia sine expressa relatione, vt tradit Bartolus in l. 1. versic. aut est lata simpliciter, & ibi Iacobi. colum. penult. versic. aliquando vero error est. & ibi Decius colum. 3. versic. tertia conclusio. & Riminald. in versic. in glos. magna, vbi declarat. C. de errore calculi. Bald. in l. 2. circa finem. versic. sed si in libello. C. de re iud. Angel. in l. 1. §. Item si calculi. ff. quæ sententiæ sine appellatione rescind. Alex. consil. 81. col. 1. versicu. plus dicit Bal. vol. 2. Abb. in cap. inter cæteras. col. 21. versic. aut est lata sententia, & ibi Felin. declarat in 3. col. versicu. 4. declar. de re iudic. vbi tripliciter restringit. Areti. in l. si Titius. col. fin. vers. in vno tamen casu. ff. de verb. oblig. Feli. in c. quoniam contra. col. 14. versic. istum casum limita. & ibi Decius nu. 36. versic. prędicta conclusio. & Paris. nu. 111. vers. & circa materiam, de probatio. Gram. consi. 135. col. 1. quos refert, ac sequitur vbi supra Antonius Gabr. nu. 12. in versic. secundò amplia.

Ad hoc ipsum probandum accedit & alia ratio militans in casu nostro, scilicet quoniam licèt
54 à sententia lata à Principe † supremo, non recognoscendo superiorē, non poterit appellari regular. (cum appellatio semper fieri debeat à Iudice inferiore ad superiorē.) Nihilominus fallit hæc regula quando Princeps pronunciasset sententiam in aliquā causam ad relationem alterius: nam tunc conceditur de iure appellatio, prout docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Rom. in consil. 21. Soc. in cons. 165. col. 3. vers. postremò posito. Dec. in c. intimasti. col. fin. vers. tertius casus, & ibi Philippus Francus col. 3. de appell. Paris. in tract. Sindic. fol. 21. Ripa in cap. 1. circa tertiā columnā. de rescriptis. Nicel. in concordia 6. in 19. casu. Abb. in 1. disput. incip. Episcopus, col. 13. apost. ad Felin. in rubric. de appel. colum. 3. postil. ad Paridem de Puteo in tract. Sindic. fol. 20. Goza. in cons. 101. colum. 2. Rebuffus in l. quòd iussit, in secundo nota. nu. 52. ff. de re iud. Ruin. cons. 30. col. 2. volum. 4. Gram. decisio. 35. At cum in casu nostro ex sententia ipsa lata per supremos Sindicatores non fuit proprio motu ipsorum lata, præcedente ponderatione actorum, & eorum, quæ in ipsis fuerant allata, sed solùm ad relationem Iudicum delegatorum, quibus ipsi Illustres Sindicatores inuestigationem rationum vtriusque partis, ac compilationem actorum commiserant, vt palàm ex contextu verborum, tam sententiæ ipsorum supremorum, tum ex relatione dictorum deputatorum luce meridiana clariùs eluceat: inde apertissimè colligitur, quòd dato, non concesso, nec concedendo de iure, vt latissimè per supra allata fuit probatum, quòd prædicta statuta Genuensis

nuensis ciuitatis fuisset prohibita appellatio à sententijs supremorum Sindicatorum tanquam à supremo ferè Tribunali. Nihilominus in casu nostro non haberet locum, tum quia supradictum Tribunal est Tribunal Serenissimi Senatus, ac per consequens non diceretur sententiam latam fuisse à Principe, à quo non licet appellare, tum etiam quoniam (vt diximus & probauimus) etiam si lata fuisset ab ipso Serenissimo Senatu ex relatione aliorum, stante supradicta Doctorum vera sententia, omnino fatendum esset admittendam fore appellationem a tali sententia, vel saltem secũdum infrascriptos Doctores, quibus, cùm videretur dicta sententia Doctor. supradictorum aliquantulum derogare dignitati Principis supremi, dixerunt, ꝙ etsi a sententia Principis non possit appellari, tamen omnino poterit appellari a relatione facta ipsi Principi, super quam Princeps ipse fundasset eius sententiam. At cùm in casu nostro vtroque sentẽtia Doctorum, quæ prima fronte videbatur contraria ambæ Doct. sententiæ faueant appellationi propositæ a Magnifico Octauio Boerio ipsos hìc referre studuimus: hoc. n. censerunt Abb. in capitulo intimasti, columna finali, versiculo tertius actus, de appellatione, & ibi Imola colum na prima, Angel. Aretin. in l. prima, §. primo in fine. ff. de appell. recip. Domi. in capitu. biduum. §. siquidem, & ibi Cardin. Alexand. qui declarat consilium Roman. 2. quæstio. 9. & quòd non appelletur, sed sit exequendo, & ad hoc malè loquatur Roman. tenet decisio Neapolitana 111. in nouis.

Nouissimè verò in hac quæstione, in qua controuertitur an appellatio emissa à Magnifico Boerio sit admittenda, nec ne. Nobis & alia obuiat ratio, vltra innumeras supra recensitas, &
55 est: quoniam statutum † Genuense vti iuris communis correctorium, erit strictè intelligendum, in tantum, quòd vbi esset dubium, an appellatio in casu occurrenti esset admittẽda, nec ne, omnino foret pronunciandum à Iudicibus posse appellari, prout latissimè in primo, & secundo fundamento præsentis nostræ consultationis probauimus: idcircò modò sufficiat nobis afferre sententiam Carpani in simili casu, in tractatu sępe citato, in volumine primo, in responsione ad c. 116. f. 172. nu. 157. §. nec possit vlterius appellari. in fine. in verbo. hæc causę indagatio, dicentis. Hæc autem indagatio vtrum possit appellari, nec ne, à sententia, de iure communi est non modicę vtilitatis: quia si posset appellari, (prout communior sententia videtur, & verior) statutum hoc vti correctorium iuris communis esset strictè intelligendum, & vbi esset dubium an essent à sententiæ conformes, vel ne in dubio pronunciandum non conformes, vt posset appellari. Ita notat in in his terminis Decius consilio 385. numero secundo, versiculo

secus vt videre licet. Bursat.consilio 219. numero decimoquarto, volum. 2.

Hæc omnia allata hic per nos si æquo animo, ac hilari vultu ab Illustribus Iudicibus ad verbum perlecta, & peroptima eorum acutissimorum ingeniorum statera fuerint librata (Deo Optimo Maximo duce) procul dubio, vt tam singulares Iurisperitos decet, admittendam fore appellationem a sententia supradicta per Magnificum Boerium interpositam, definiendum esse ab ipsis Illustribus Dominis Iudicibus asseueramus.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

An filius legitimatus per subsequẽs matrimonium quo ad omnia sit æquiparandus (etiã in fideicommisso) filio legitimo, & naturali.

SVMMARIVM.

1 *Natus ex soluta quod per subsequens matrimonium, cum eadem cõtractum à patre efficiatur quo ad omnia legitimus & naturalis probatur.*

2 *Impedimentũ temporale in matrimonijs, quod tolli speratur etiam cum corporis periculo non irritat matrimonium.*

3 *Naturales filij legitimãtur per subsequẽs matrimonium in mortis articulo, vel à sene contractum.*

4 *Matrimonium subsequens declarare dicitur effectum matrimonialem affuisse tempore copulæ fornicationis.*

5 *Spes non habendæ prolis quando vitiet matrimonium.*

6 *Matrimonium quare fuerit institutum.*

7 *Iuranti matrimonium cum aliqua contrahere, quid faciendum sit & si post tale matrimonium voluerit profiteri aliquam ex approbatis religionibus.*

8 *Matrimonium verum poterit contrahi in articulo mortis.*

9 *Maria virgo Beatissima matrimonium contraxit, post propositum seruandi votum virginitatis in corde factum, ipsum non exprimendo voce.*

10 *Morte, nihil certius, & incertius hora mortis.*

11 *Mortis incertitudinẽ non impedire matrimonium probatur.*

12 *Donationem causa mortis quotupliciter contingat fieri.*

13 *Donatum metu mortis instantis, si detur irreuocabiliter, censebitur in vita donatum.*

14 *Constitutus, in infirmitate dummodo non fuerit alienatus à sensu, cõtrahens matrimonium, vel vouens*

uens incurrit vincula, vt hic.

15 Matrimonium, a principio fuisse per subsequens matrimonium fingitur à iure, & nati verè legitimi, etiam si fuissent concepti vel nati ante matrimonium ipsum nouissimè celebratum.

16 Filius naturalis, ut legitimus efficiatur per subsequens matrimonium, quæ necessario requirantur.

17 Filiorum quo ad libertatē assequendam ex statu matris liberæ attenditur, scilicet matris status tempore conceptionis vel natiuitatis filiorum.

18 Assertio verissima (in qua diximus in articulo mortis posse legitimum matrimonium contrahi ab eo, qui esset sui compos) quinque modijs impugnatur, quibus tamen satisfit gradatim.

19 Spem sobolis satis esse habere in conualescentia, cum etiam sine illa esset verum matrimonium.

20 Naturalis filius per subsequens matrimonium legitimatus dicitur nonus filius, & quare.

21 Matrimonium non vitiatur ab eo, qui contraxit non habens propositum inde suscipiendi prolem: si hoc non deduxisset in pactum.

22 Iurans contrahere, prohibetur ingredi religionem, non adimpleto iuramento.

23 Matrimonium per clericum in minoribus constitutum & beneficiatum contractum esse validum (& si ipse sit compellendus ad renunciandū huiusmodi beneficium) probatur multis medijs.

24 Matrimonium contractum à clerico tunc beneficiato, & in minoribus solummodo ordinibus constituto facit legitimari filios antea natos, & probatur.

25 Filium natum ex clerico solum in minoribus constituto, & libera, per subsequens matrimonium contractum inter eos, antequā renunciasset ipse clericus beneficium, dicendum fore verè & propriè filium legitimum & naturalem dicti clerici, & non differre à quocunque legitimo & naturali filio cuiuscumque in omnibus, probatur peroptimè.

26 Textū in c. tanta. extra qui filij sint legit. comprehendere filios natos ex clericis in minoribus constitutis, & beneficiatis contrahentibus matrimonium ante beneficij renunciationem: probatur apertissimè.

27 Matrimonium subsequens purgat omnem maculam in filio naturali, & ideo de iure dicendi erunt quo ad omnia verè legitimi.

28 Legitimati per Principis rescriptum non erunt dicendi verè legitimati, sed solum per fictionem, & ideo nō succedūt in feudis. et quare. nu. 41. nam differunt à legitimato, per sequens matrimonium. nu. 42.

29 Legitimatus per subsequens matrimonium sortitur omnes iuris effectus, quos legitimi & naturales habent, videlicet ad primogenia, feuda, aliaque omnia quæ expressim filijs ex iusto matrimonio natis deferuntur, admittentur, quia veniunt appellatione descendentium legitimè in quacunque dispositione. nume. 34. & dicitur verè legitimus & naturalis. & quare. nu. 52.

30 *Filius legitimatus per subsequẽs matrimonium comprehendetur in omni instrumento vel statuto, aut alia dispositione faciente mentionem de filijs legitimè natis. & in materia restringibili. num. 40.*

31 *Filius legitimatus per subsequens matrimonium nõ solum dicitur legitimatus quo ad successionem hæreditatis paternę ac maternę, verum etiam quo ad successionem hęreditatis agnatorum & cognatorum illorum, & vltra talium successionem excludunt omnes substitutos illis, num. 32. 33. & 36. & sic in feudo, & in iure patronatus nume. 38. & num. 45. etiam si dicatur ex suo corpore legitimè descendentes, et quare nu. 48. & 50.*

35 *Dispositio quecumque loquens de filio legitimè nato verificatur etiam in quocũque legitimato per sequẽs matrimonium. nu. 39. & 44.*

37 *Legitimatus per subsequens matrimonium dicitur natus ex legitimo matrimonio: & quare poterit esse Episcopus, ac assequi omnes dignitates etiam Ecclesiasticas.*

43 *Matrimoniali in materia, etiam in his, quę sunt de iure ciuili standum erit dispositioni iuris canonici. nu. 51. & hoc in vtroque foro. num. 58. & 59.*

46 *Sacri Canones prǽualent iure ciuili non solum quo ad ordines clericales, verum etiam quo ad successiones, & legitimationes.*

47 *Legitimatus per subsequens matrimonium in fideicommissis excludit substitutum sub illa conditione, si decesserit sine filijs legitimis et naturalibus, & hoc non est mirum; cùm legitimatus per rescriptum idem faciat.*

49 *Donatio facta ex desperatione habendi filios, per superuenientiam liberorum legitimorum reuocatur ipso iure.*

53 *Statutum volens haberi aliquem pro ciue, efficiet ipsum verè ciuem.*

54 *Legitimatio per subsequens matrimonium restituit in integrum, sicut ius postliminij, & habet duo capita, Vnum in quantum de præsenti restituit alteri iura sua, & in hoc disponit per veritatem, non per fictionem. Aliud in quantum trahit retro hanc iuris institutionem, et in hoc disponit fictè & non verè. & quare.*

55 *Nomina naturaliter significantia, sicut adiectio naturalis, respiciunt bastardos, sicut legitimos.*

56 *Legitimatus per subsequens matrimonium, vere comprehẽditur sub verbis testatoris, & ideo nullum ius aufert substituto, seu fideicommissario & quare.*

57 *Filij legitimãtur per subsequens matrimonium celebratum etiam sine dotalibus instrumentis, & alijs solemnitatibus requisitis de iure ciuili tã in terris Ecclesiæ, quàm Imperij: & quare.*

60 *Filiatio etsi directè probari nõ possit, tamen probatio filiationis sufficiet, si fiat per famam viciniæ, vel per prǽsumptiones, ex eo, quia pater nominabat talem suum filium, vel per similia. & quare.*

61 *Certus de aliqua re dicitur ille, cuius animus in contrarium nulla ratione poterit inclinari.*

62 *Natus ex viro et muliere simul cohabitan-*

habitātibus presumitur legitimus. & quare.

63 *Filiationis quando quis constituatur in possessione.*

64 *Pater nominando aliquem filium, an probetur filiatio.*

65 *Sententiæ latæ contra se etiam absentem, quis stare tenetur quando adueniente illius scientia non reclamasset.*

66 *Deponens in vno iudicio tanquā testis, an sibi noceat in alio iudicio tanquam parti.*

67 *Testium depositio erit de iure interpretāda iuxta subiectā materiam articulorum, super quibus interrogantur.*

68 *Filius naturalis, qui potuit legitimari per subsequēs matrimonium, non poterit legitimari per Principis rescriptum.*

69 *Testis deponens per verbum, credo, quando probet.*

70 *Vocanti aliquem filium suum, & pro tali in publico eum reputanti non præstabitur fides, si postea ipse dixerit non esse suū filiū. & quare.*

71 *Verbum, credo, prolatum à teste, quando dicatur positum affirmatiuè, ita vt probet.*

DECISIO VI.

THEMA.

D. Bernardus Boerius existens Clericus, & in minoribus ordinibus constitutus, & beneficiatus, ex quadam D. Lucia Veneta suscepit D. Octauium, post cuius conceptionem, vel natiuitatem contraxit secum matrimonium ante promulgationem sacri Cōcilij Tridentini coram duobus testibus, post quod matrimonium dictus Octauius semper ab eodem D. Bernardo, & conuicinis, ac sanguine fuit habitus pro filio legitimo, & naturali per dictum subsequens matrimonium cōtractum cum dicta D. Lucia constituta ferè in mortis articulo, qui tandem D. Bernardus mortuus ab intestato, fuit ipso Domino Octauio vnico filio superstite.

Quæruntur modo infrascripta.

Primum, an filius supradictus naturalis per subsequens matrimoniū legitimatus fuerit.

Secundum, an huiusmodi filius dicatur verè, & propriè filius legitimus, & naturalis Domini Bernardi supradicti.

Tertium, an huiusmodi filius comprehendatur in instrumento quocunque faciente mentionem de filio legitimè nato ex dicto Domino Bernardo.

Quartum, an huiusmodi filius dicatur legitimus, & naturalis, non

solum respectu patris, aut matris, verùm etiam respectu agnatorum, & cognatorum.

Quintum, an huiusmodi Octauius filius sic legitimatus excludat substitutum, vtputa si aliquis amicus, vel consanguineus dicti Domini patris Domini Bernardi in suo testamento instituisset dictum nobilem filium Bernardum suum hæredem, & dixisset, quod si dictus nobilis filius eius decessisset sine filijs legitimis, & naturalibus, & ex legitimo matrimonio, ex tunc substituit Franciscum hæredem.

Et hæc erunt gradatim examinanda Deo dante.

INVOCATO Sanctissimęque Trinitatis Numine, ac Beatissimæ Deiparæ, Sanctissimique Patriarchæ Benedicti suffragio literis commendare studebimus quicquid ex sacrorũ Canonum, ac legum Imperialiũ decretis, Doctorumque votis excerpere pro decidendis propositis quæstionibus desuper indultum fuerit.

Quo ad primum, vnica hæc statuitur conclusio. Dominus Octauianus supradictus per subsequẽs matrimonium legitimatus fuit, ac legitimus, & naturalis filius effectus dicti Domini Bernardi. Hæc cõclusio triplici medio probatur.

Primo enim per text. apertissimum in c. tanta. extra qui filij sint legit. vbi hæc ad verbum haben-
1 tur,† videlicet: [Tanta est vis matrimonij, vt qui antea sunt geniti, post cõtractum matrimonium legitimi habeantur.] hęc ibi. Idẽ habetur in §. fi. institu. de nuptijs, & apertiùs in §. quibus. versic. nec non. Institu. de hæredit. quæ ab intest. defer. Idipsum apertissimè probatur per tex. in l. cùm quis à muliere. & l. nuper. C. de naturalibus liberis, & in Authent. quib. mo. nati eff. sui. §. reliqui igitur sunt. per totum. & rursus apertiùs in Authent. de incęstis & nefarijs nuptijs. §. dubitatũ itaque in quibusdam gentibus. vbi habetur, quod filij naturales per subsequens matrimonium legitimentur in omni casu, & quo ad omnia.

Probatur & secundò Doct. auctoritate infrascriptorum, (vltra alios communiter idipsum tenentes in citatis iuribus,) videlicet Ant. de But. & Præpositus & Abb. in c. 2. extra de frigidis & malef. & in c. innotuit, & in cap. cùm in cunctis. extra de elect. vbi Decius nu. 23. cum alijs. Iason in l. generaliter. §. cùm autem. C. de institu. & substitu. & in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. Doctores in dicto §. fin. inter quos præcipuè est Siluester Aldobrandinus (Pater Clementis Octaui Summi Pontificis moderni) necnon. Angel. Aret. num. 11. vers. quæro an desponsatio facta in mortis articulo legitimet filios de concubina. Idem docuit Bal. in l. 1. C. de priuileg. dot. & in dicta l. nuper. Idem docuit Ang. in dicta l. 1. Idipsum latissimè, & elegan-

elegantissimè docuit Io.Andr. in Mercur.in Regn.sine culpa. de regul.iur.in sexto.& in c.tanta.ext. qui filij sint legit. Idem Mattheus de Afflict.in c.1.§.naturales.nor. 5.si de feu.fuc. cõtro.inter domi. & agnat.vasal.in vsib.feudi. Idem Barbat.in repet.l.cùm acutissimi. nu.241.cum alijs.C.de fideicom. Couarruuias in suo Epitome de sponsal.in 2.par. c.8.§.2.Gugliel. Mayner.in l.quoties. Idem nu.9. & 22.cum alijs.ff.de reg.iur.Ioannes Bruuel.in conclusione secunda, per omnes ampliationes suas ibi recẽsitas, vnà cum rationibus assignatis, & fundamẽtis earum. Chassaneus in cõsuetud. Burgun. in titu. (des succeßionis) rubri.8. §.3.fol.287.colum.2. num.2.Laurent.Sylua.in consil.3.nu.20.cum alijs.Decius in consil.155.Ludouic.Gozad. in consil.25. nume.1. & 2.cum alijs. Nicolaus Boerius in decs.159. per totum. Gugliel. Bened. in repet. c. Raynutius,in versic. & vxorem nomine Adelasiam.in princip. nu.181. extra de testam. Tiraquell.in l.si vnquam. in versicul.susceperit liberos. nume.71: cum alijs. C. de reuocan. donatio. & in tract.de primogenitu. quæstio. 34. Socinus iunior in consil.11. nume.1. & sequent. volum.2.Roder. Suarez in Glo.l. 1.titul.6.lib.3. fori. Ripa in repetitio. dictæ l.si vnquam. quæstio. 32. Curtius iunior in consil.136. Ludou. à Sardis in tract.de natural. liber. cap. de legitimatione per verum matrimoniũ, cum tribus sequent. Antonius de Rosellis in tractatu de legitimatione. libro primo, cap. de causa materiali legitimationis. Parisius in consil.13.columna quarta,nu.33. & in consi.15. columna prima,volumine secundo. Marc. Mant. in consil.45. Matur. Monta. in Authent.de hæredibus ab intesta.venien.collat.9.pag.36. Duenas in regula 350. Idem Alexand.in l.si quis posthumos,columna prima. ff. de liberis, & posthumis, asserens hanc esse communem opinionem. Ruin. in consil.211. colum.1.vol.1.& consil.263.num.6. vol.3. Idem Antonius Gabriel.in tract.conclus.lib.6.titu.de legitimatione, conclus.1.nu.18.versic. octauò amplia.

Probatur & tertiò infrascriptis nouem rationibus,quibus satisfaciemus nõnullis Doctoribus,contrarium asserentibus, etsi pauci numero sint matrimonium contractum in mortis articulo nõ esse validum. Prima quarum est. Cùm impedimentum temporale
2 † in matrimonijs quod tolli speretur etiam cum corporis periculo nõ irritet matrimonium,vt docuit Innocentius in c. fraternitatis. extra de frigid. & malefic. & omnis infirmitas etiã constituẽs hominem in ferè mortis articulo sit huiusmodi, eo ꝙ quamsæpissimè ex tali periculo hoĩes passim liberentur. Inde sequitur veritas præsentis nostræ conclusionis elici ex hac prima ratione, vnà cum allatis in quarta ratione reddita, eò magis, quòd filij naturales
3 † legitimentur per subsequẽs matrimoniũ in mortis articulo, vel à sene decrepito contractum, vt docue-

docuerunt elegātissimè infrascripti Doctores, videlicet Io. Andr. in regula. sine culpa. post longam disputationem. de regulis iur. in sexto, Panormitan. in c. 2. ext. de frigid. & malef. Idē rursus Ioan. And. Ant. de Butr. & Præpositus in d. cap. tanta. Cin. & Alber. in l. quisquis. C. de natu. liber. Ludoui. de Sard. in tract. de natur. lib. in cap. de legitimatione per verū matrimoniū, nu. 1. 2. 3. & 4. Ang. in § fin. in fin. institu. de nuptijs, hanc opinionem dicit esse communem Alex. in l. si quis posthumos. col. 1. ff. de liber. & posthum. Iason in l. sed & quæsitum. colum na tertia. ff. de liber. & posthum. Didacus Couarunias in epitome de sponsal. par. 2. c. 8. §. 2. nu. 10. Paul. Parisius in consi. 13. nu. 68. lib. 1. Antonius de Rosellis in tract. de legitim. vbi eam latissimè examinat in principio. cap. de legitimationis causa materiali a nu. 23. vsque ad nu. 43. licèt videatur dubius hoc asserere. Idē latissimè docuit Ioannes Brunellus in tract. de sponsal. conclusione secunda, ampliatione quar ta per multa ibi allata. Didacus del Castillo in l. 12. Tau. nu. 25. & ibi Cifuentes, num. 13. Guliel. Mayner. in l. quoties idem, num. 22. ff. de regu. iur. Abbas in c. com missum de sponsal. Laurētius Siluan. in consi. 3. num. 39. Ruin. in consi. 163. nu. 6. vol. 3. Tiraquel. in repet. l. si vnquam, in vers. susceperit. num. 73. C. de reuocan. donat. Montal. in glo. l. 2. titu. 6. lib. 3. fori. Nicol. de Vbal. in tractat. de successionibus ab intestato. in principio, nu. 63. Ioannes Gualdensis in tract. de arte testandi, titu. 1. cautela 14. num. 2. respondentes iuribus, quæ assolent citari ab aliquibus Doctoribus cōtra hanc primam rationem.

Secunda ratio. Cùm per tale matrimonium, non solùm dicatur quis de præsenti contrahere
4 matrimonium, † sed retro habita talis affectio declarari, vt in l. cū quis, & in l. nuper. C. de natural. lib. sed illud poterit fieri in extremis, vt in §. quia verò legem. Authen. vt liceat matri, & auiæ, maximè idem procedet cùm dicatur nouam prolem nancisci, vt in Authen. quibus mod. nat. effici. sui. §. reliqui igitur sunt.

Tertia ratio. Spes prolis † non
5 habendæ, tunc demum vitiat matrimonium, quādo deduceretur in pactum, vt in cap. fin. extra de condit. appos. attamen in casu nostro non fuit suppositum hoc fuisse in pactum deductum: ergo.

Quarta ratio. Si matrimonium legitimum, & validum non esset, vbi spes prolis non adesset, sequeretur hæc absurda. Primum quorum est, quòd inter senes nō posset contrahi matrimonium, quod esse falsissimum doctrina, & vsus longeuus in Sancta Ecclesia tales admittendos fore iudicās ad matrimonium semper docuit, eo quod duę rationes finales institutionis Sacramēti matrimonij assignen-
6 tur † à Sacris Theologis, nempè propter prolis creationem, & remedium: Nam aliàs matrimoniū contractum ab eo, qui cum iuramento promiserat cū aliqua contrahere,

7 trahere, † & postea pœnitens, volensque ingredi Religionem, vt seruaret iuramentum, contraxit cum illa matrimonium, & ante illud consumatum per carnalẽ copulam, ingressus fuerit Religionem, non esset verũ, & legitimum matrimonium, cùm videantur in ipso duo substantialia requisita defuisse, nempè spes prolis, cùm non intenderet ille cõtrahens ad coitum. Item defecit, & Sacramentum, quia per professionem faciendã intenderat contrahens, & per consequens diuertere a tali contracto Sacramẽto, & tamen hoc ipsum cõsuluit fieri summus Pontifex Alexander Tertius in c. commissum. extra de sponsal. his præcisis verbis vtens, videlicet. [Tutius est ei (religione iuramenti seruata) prius contrahere, & postea si elegerit, ad Religionem migrare: si tamen post desponsationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis.] hæc ibi: sic ergo arguendo nõ solum ab identitate rationis, verùm potius a maioritate, dicemus legitimum, ac verum esse matrimonium contractum in periculo mortis, cùm
8 † non omnis in tali articulo constituti, nec eorum maior pars moriatur (experientia teste,) & è contra maior pars ingrediẽtium Religionem profiteantur tria vota atque seculo moriãtur. Idem verificatur in matrimonio contra-
9 cto a † Gloriosa Virgine Maria cum Ioseph, quæ tamen ante matrimonium vouerat Deo interiori locutione virginitatem, vt docuit Sanctus Augustinus, & habetur in capitulo Beata Maria, 27. quæst. 2. & sic iuxta propositum animi non erat spes prolis.

Quinta ratio, cùm morte nihil certius sit, & hora mortis nihil
10 incertius, † & hoc sit generale, tam in ęgris, quàm in sanis, arg. in l. 1. ff. de condict. & demon. Tunc nõ obstat si dicatur in agente in extremis, meritò timemus mortem de proximo futurã, quoniam etiam in eo, qui est hodie sanus cõtingere potest quod apoplexia, vel alias cito morietur: eo magis, q; sępe contingere quotidiana ipsa experientia docuerit; sanari pronosticatos ad mortem, & è cõtra citò occumbere sanos. Quapropter concluditur, & meritò certitudinem, vel incertitudi-
11 nem, † quæ in omnibus mortalibus generaliter reperitur non impedire validitatem contracti matrimonij, aliàs de iure nullum legitime esset matrimoniũ quodcumque contractum.

Sexta ratio. Præterea donatio causa mortis fit aliquando metu
12 mortis non instantis, † aliquando metu mortis instantis de proximo, vt in l. Senatus. §. mortis. ff. de donat. cau. mor. & tamen do-
13 natum metu † mortis instantis, si detur irreuocabiliter censebitur in vita donatum, vt in l. vbi. ff. eo. sed in matrimonio geritur semper cõtractus irreuocabiliter Domino IESV, dicente apud Matthęum. c. 19. versic. 6. Quod Deus coniunxit, homo non separet: ergo perinde habetur factum in periculo mortis instantis, ac si esset factum in vita. Huc etiã accedit, quòd

quòd spirituale matrimonium, quod est per Religionis ingressum contrahitur ex professione facta in periculo mortis, vt docuit textus in c. sicut nobis, extra de regular.
14 modò propter infirmitatem † nō fuerit alienatus a sensu, ac rationis vsu, vt in c. sicut tenor. ext. eo. titu. quo casu tunc neque carnale matrimonium teneret, vt in c. neque, 32. q. 7. & in c. dilectus, extra de sponsal.

Septima ratio. Edictum de matrimonijs non contrahendis est prohibitorium, vt in c. cū apud. extra de sponsal. sed in iure non reperitur cautum laboráti in extremis non esse licitum contrahere matrimonium, inde sequitur ipsi esse cōcessum, alioquin sequeretur hoc absurdum, quod is, qui iurasset contrahere matrimoniū cum aliqua, & aliqua de causa tale iuramentum distulisset adimplere, constitutus postea in articulo mortis necesse haberet deierare inuoluntariè non contrahendo, & sic inuoluntariè peccare mortaliter, quod prorsus absonum esse a ratione per se patet: cùm subiectum peccati sit voluntas, vt in c. Nabuchodonosor. 23. q. 4. & omnes Theologorum scola semper docuit. Quapropter conuincitur veritas pręsentis nostræ conclusionis.

Octaua ratio. Cùm per legitimationem subsequutam per ma-
15 trimonium legitimè † subsequutum fingatur a iure ab initio legitimum fuisse matrimonium, & antea nati legitimi, vt in dicto c. tanta, & ibi communiter per Doctores, & per ipsum textum tenet Socinus in l. Gallus. §. fin. si eius, nu. 4. ff. de liber. & posthumis, & per consequēs declaratur omnis coitus (præcedens ipsum matrimonium) licitus, & matrimonialis. Indè sequitur, quòd sicut in omnibus filius natus ex matrimonio legitimè contracto reputatur legitimus, & naturalis: eodem modo filius naturalis conceptus, aut natus per subsequēs matrimonium iudicādus erit in omnibus legitimus, & naturalis, prout etiam docuit Duenas in regula 350. ampliat. 3.

Nona ratio est, cùm ad hoc, vt filius naturalis legitimari possit per subsequēs matrimonium re-
16 quiratur, † quòd parentes tam tempore conceptionis, quàm natiuitatis potuissent inuicem matrimonium contrahere, & in casu nostro ambo parētes, (vt fuit suppositum) poterant insimul contrahere tam tempore conceptionis, quàm natiuitatis dicti filij. Inde sequitur ipsum esse verè legitimū, & quòd illa requirantur, docuerunt text. in l. nuper, versic. generaliter. C. de natur. liberis, & infrascripti Doctores, videlicet Glo. in c. 2. & ibi Doct. ext. qui filij sint legit. & signanter Hostien. Ioannes And. Antonius de Butr. & ibi Præpositus nu. 17. in d. cap. tanta. Salic. in d. l. nuper. Hēricus Boich in d. c. 2. ad hoc facit etiā textus in l. in seruorum. §. fin. ff. de statu hominum, & in §. sufficit, instit. de iuga. & manu. vbi probatur, quòd quo ad filiorum li-
17 bertatem † status matris tempo-

re

te conceptionis, vel natiuitatis attenditur. Ad hoc ipsum probandum facit etiam textus in l. qui in vtero. ff. de statu homi. Idem Duenas docuit in regula 350. ampliatione 19.

Etsi verissima sit prӕsens nostra
18 decisio † posset tamen contra ipsam quis insurgere triplici telo ignito accinctus. Primum quorũ est textus in l. nuper, vers. spẽ tollendę sobolis. C. de natural. lib. quam legem. Ad hoc ipsum probandum citabat Iac. de Aret. Secundum est, quoniam matrimonium videtur institutum fuisse a Deo Optimo Maximo ex causa primaria in statu innocentiӕ in Paradiso voluptatis ad sobolis procreationem, vt in lib. Genes. capit. 2. [Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, quãobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhӕrebit vxori suӕ, & erunt duo in carne vna.] Idipsum docuit Bonifacius Octauus in c. 1. de voto, & voti redempt. Tertium est elicitum ex verbis Apostoli 2. Corinth. c. 7. dicentis. [propter fornicationem autem, scilicet vitandam, vnusquisque suam vxorẽ habeat, & vnaquaque suum virum.] Ex quibus videtur Sacramẽtum matrimonij pro causa secundaria, scilicet pro vitãda fornicatione. Cùm itaque in matrimonio contracto in extremis videantur deesse illa duo substantialia, videlicet Spem prolis, & euitationem fornicationis. Inde videtur consequens esse, quod deficiente causa matrimonij in matrimonio contracto ab existente in articulo mortis deficiat ipsum matrimonium. Quartum diuersa sunt aliquid facere in vita, & aliquid facere in morte, vt patet in baptismo suscepto in mortẽ & in vita. Nam baptismus susceptus in morte irregularitatem inducit quo ad promotionem ad ordines suscipiendos, vt in c. vnico, dist. 57. vbi prӕcipitur in Sacerdotem non ordinari baptizatum in mortis articulo constitutum, & Diuus Augustinus non audet asserere Sacramentum pęnitentiӕ in tali tempore susceptũ esse illius efficatiӕ, cuius est Sacramentum pœnitentiӕ susceptũ in valetudine bona, vt habetur in c. si quis positus. de pęniten. dist. 7. propter impedimentum suscipientis. Ad hoc additur quia aliquando in mortis articulo constituto denegatur sepultura, vt in c. super eo, extra de raptoribus. Quintum est, quoniam clericus beneficiatus donec non reliquerit beneficiũ, videtur inhabilis ad matrimonium contrahendum, ac per consequens non solum matrimonium sit nullum cum tali contractũ, verum etiam quod per subsequens matrimonium contractum ab ipso beneficiato ante renunciationem beneficij, filij naturales antea geniti non efficiantur legitimi, & naturales virtute dicti matrimonij, prout specialiter docuerunt infra scripti Doctores citati per partem aduersam in dubijs propositis, videlicet Antonius de Roselis in suo tract. de legit. lib. 1. titu. de

tu. de causa mater. legitim. num. 18. in fine. Prępositus in c. per venerabilem, §. quod autem, circa finem, extra qui filij sint legitimi. Ludouic. de Sardis in tract. de legitim. in 2. par. q. 3. cap. de legitim. per verum matrim. num. 17. Bursat. in consi. 129. num. 74. vol. 2. & decis. Pedemont. 154. in principio; His non obstantibus adhuc asseueramus, & firmissime asserimus, verissimam fuisse & esse hanc nostram conclusionem, & satisfaciendo vnicuique ex propositis oppositionibus sigillatim earum fundamenta fucata, veris responsis subuertemus.

Ad primum ergo, respondendo, dicimus ipsum nobis nō ob-
19 stare, quia satis esset † contrahentibus matrimonium spes sobolis in casu conualescentiæ. eo magis quod sine tali spe poterit esse verum & legitimū matrimonium, prout latiùs supra probauimus, in rationibus allatis in fauorem presentis cōclusionis propter humanitatis solatium, qua ratione decrepiti, in quibus cessat omnis spes prolis, matrimonium verum & legitimum contrahunt, vt in c. nuptiarum. 27. q. 1. & in l. sancimus. C. de nuptis. & in c. Quòd si dormierit. & in c. Aperiant. 31. q. 1. quod & apertissimè docuit Glo. & ibi alij Docto. in c. quod sedem, in versiculo impotens, extra de frigidis & malef. Ad hoc additur & ratio vrgens: Nam fi-
20 lius † naturalis per matrimoniū legitimatus dicitur nouus filius per nouam ipsius qualitatem, & patris potestatem, in quam recidit, vt docet textus in §. si quis ergo: cùm enim non vitietur ma-
21 trimonium † si contraheretur ab eo, qui nō habuisset propositum habendi prolem, nisi deduceretur in pactum, vt in c. fin. extra de condit. apposi. & in c. de infidelibus, extra de consang. & affin. ad hoc, videtur facere textus in c. commissum, extra de sponsal. vbi iurans contrahere matrimonium, prohibetur ingredi reli-
22 gionem † nō adimpleta promissione iurata: qui contrahens tamen pro tali causa nullo pacto conuincitur habuisse spem prolis. Cùm in contrahendo huiusmodi matrimonio non intenderit ad copulam habendam cum illa: immo post matrimonium cōtractum intenderit ingredi religionem. Quapropter patet in tali deficere duo illa bona matrimonij, idest spē prolis, & spem Sacramenti: quia intendebat per professionem diuertere à coniuge: & tamen dicitur tale matrimonium validum, quantò magis dicendum erit matrimonium validum & producere ex se omnes effectus, quos producunt generaliter omnia legitima matrimonia, cū tātū in vno deficiat, & per accidens solum. Et hæc dicta sufficiant pauca de multis allatis à Io. Andrea in c. sine culpa, de regu. iur. in sexto, & per Ioannem Brunellum in tract. de sponsal. & matrimonijs, conclusione 2. ampliat. 4. fol. 25. versic. Primò, dum allegat l. Nuper.

Ad secundam obiectionem respondendo dicimus ipsi fuisse satisfa-

tisfactum per allata responsione ad primam, cùm in idipsum coincidat, vt patet ad sensum. & supradicti Docto. idipsum ibidem docuerunt vbi supra, & vt breuiter respondeamus duab. alijs, scilicet tertię & quartę obiectioni, dicimus cum Io. And. & Brunello vbi supra, quòd ex responsione facta ad primã obiectionem fuit per nos satisfactum, & ipsis vt patebit rectè ponderanti omnia ibi allata.

Ad quintam autem obiectionẽ factam de clerico beneficiato, etsi facillima esset responsio: tamen quoniã respondendum omnino videtur auctoritatibus allatis in fauorem eorum, qui videntur asseuerare clericum beneficiatum non esse habilem ad contrahendum non præmissa renunciatione beneficij: sciendum ergo dictam Doct. sententiam, cum reuerentia tamen ipsorum dixerimus, non tantum nulli iuri innixam esse, verum etiam aduersari expresso decreto Alex. Tertij in c. 1. ext. de clericis coniugatis. vbi hęc ad verbũ, videlicet [si
23 qui clericorum † infra Subdiaconatum acceperint vxores ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica & retinendas vxoris districtione Ecclesiastica compellatis, sed si in Subdiaconatu, & alijs superioribus ordinibus vxoris accepisse noscuntur, eos vxoris dimittere, & pęnitentiam agere de commisso per suspensionis & excõmunicationis sententiam compellere procuretis] hęc ibi. Ex quibus patuit matrimonium contractum a clerico beneficiato in minoribus cõstituto legitimum, & ratum ab Ecclesia esse, ac per consequens sortiri omnes effectus, quos, cõmuniter aliæ matrimonia legitima, quoniam aliàs ipse Summus Pontifex decreuisset, ac declarasset illud esse nullũ, vt apertissimè docuit ibidem de matrimonio contracto a Subdiacono, & a constituto in superioribus ordinibus. Idẽ docuit apertissimus textus in cap. quod a te. extra de clericis coniugatis. Insuper sciendum, quòd nõ tamen defuerunt Doctores grauissimi non solùm omnes Canonistæ ibidem, verùm etiam multò plures ex Iuristis hoc ipsum docuerunt, quàm ij fuerunt, qui supradictæ oppositioni quintę se subscripserunt) expressè dicẽtes, quòd per subsequens matrimo-
24 nium contractũ a Clerico † tunc beneficiato in minoribus constituto legitimentur filij antea nati. Quapropter sciendum ergo quòd præsenti nostræ responsioni, ac sententiæ astipulati fuerunt expresse, ac libenter infrascripti Doctores, videlicet Ioannes Andreas in regula sine culpa. de regu. iur. in sexto, multis medijs ibi ab ipso allatis. Ioannes Brunellus in tract. de sponsal. conclusione secunda, ampliatione sexta. Bal. in cap. 1. in §. naturales. tit. qui. fi. de feu. fue. contr. inter dom. & agn. in vsibus feud. sequens Ioan. Andr. Matth. de Afflict. expresse in d. §. naturales. not. 5. nu. 38. Antonius de Butr. in c. tanta. ext. qui filij sint legitimi. Præpositus in dicto

dicto c. Tanta. exprêsè post longam disputationem in quæst. 6. nu. 12. & 13. & rursum in c. per venerabilem. §. Quòd autem, nu. 12. eo. titu. vbi remittit se ad ea quæ dixit in dicto c. Tāta. Glo. in Pragmat. Sanctio. in titu. de concubinarijs. §. ipsas. in versicu. Arcere. vbi post multa sequens idē And. vbi supra, ita concludit Nicolaus de Vbaldis in tract. de successione ab intestato, num. 60. pro hac vera opinione vltra plura allata fundamenta supradictis Doctoribus, Petrus Duenas concludit in regula 350. limit. 7. quòd inde sequatur, quòd matrimoniū huiusmodi contractum à clerico in minoribus constituto & beneficiato validū sit, & quòd etiam tempore conceptionis, vel natiuitatis filij potuisset cōtrahere cū concubina, & filius sic naturalis natus per subsequens matrimonium fuerit legitimatus, & quod faciat ad hoc l. 11. in legibus Tauri. Subactis suprascriptis impugnationibus probatur & tertio pñs cōclusio quo ad idem ēt hac ratione vltra tot fundamenta allata à Ioanne Andrea, vbi supra in dicta regula sine culpa. ad probandum hanc nostrā sententiam: Cum ergo textus in dicto c. tan-
25 ta, † extra qui legitimi sint filij. generaliter loquatur de omnib. filijs illorum, qui à iure non fuissēt aliàs prohibiti cōtrahere matrimonium, ꝙ subsequens matrimonium legitimentur, & vt ex supra allatis apertissimè patuit, matrimonium contrahere clericis in minoribus etiam beneficiatis licitum sit: cùm ipsum per dictum tex. in c. 1. & in c. Quod à te. extra de Bigamis, declaretur validū. inde sequitur dictum textum in dicto c. Tanta. cōprehendere filios naturales clerici in minoribus constituti ac beneficiati: Nam dictus tex. in dicto c. Tanta. & in l. nuper. & in l. cum quis. C. de natural. libe. solum requirit, quòd tempore contractus matrimonij potuerit inter ipsos contrahentes validum matrimonium interesse: cùm ergo hoc ipsum verè reperiatur in casu proposito, de eiusdem conclusionis veritate non erit ambigendum. Et per hæc sit satisfactum primæ quæstioni propositæ.

De secunda proposita quæstione, in qua fuit quæsitum an ipse Dominus Octauius taliter natus ex dicto Domino Bernardo de iure dicendus sit verè & propriè filius legitimus & naturalis ipsius. statuendam duximus de proposita quæstione secundo loco vnicam conclusionem, dicendo dictum filium illius nobilis cle-
26 rici per subsequens matrimoniū verè & propriè dici filius legitimus, & naturalis dicti Nobilis. Hæc conclusio probatur triplici medio: Primo enim per arg. in c. Tanta. extra qui filij sint legit. cùm ibi dicatur huiusmodi filios natos ante matrimonium contractum, post ipsum matrimonium legitimos habendos fore. Idē probatur per tex. in Authen. quib⁹ modis natu. effic. legit. collat. 6. & in Authen. quibus mo. natu. effic. sui ibi. [nihil a legitimis diffe-

differentes] in §.liceat tibi coll.6. Idẽ aptius docuit text.in Authẽ. de incestis, & nepharijs nuptijs. §.dubitatũ, vbi hęc ad verbũ habẽtur, videlicet. [Dubitatũ itaq; in quibusdã gentib.ẽt aliquid de legitimis filijs ex nr̃a constitutione factis existimauimus recte se hr̃e tanq̃ legis pr̃es, & adijcere ei, & soluere dubitationem, etenim cũ tali intellectu ab initio legẽ posuimus. Nã etsi legitimorũ quisq; sit pr̃, & abeũte ei⁹ vxore ex hominibus legitimè transigente habuerit quandã consuetudinẽ ad aliã mulierem, q̃ licebat ẽt legitimè ducere vxorẽ, & fuerint ei filij ante dotalia documenta, si tñ ea fecit, aut ẽt postea, vel etiã soli maneant ante dotalia filij: secundis autẽ non procreatis, aut ẽt postq̃ nati sunt morientib. existimauerunt quidã non posse secũdos esse legitimos: qm̃ preexistãt ex priori coniuge alij legitimi, & ꝓprij filij, quod nullam rectã, & consequentem hẽt consonantiam. Si.n. hm̃oi filios nos legitimos, & proprios demonstrauimus (.s. si eorũ mr̃em post eorum natiuitatẽ accepisset in vxorẽ ille, ex quo generati fuissent, vt docet ibidẽ glo. in verſ. demonstrauimus dotaliũ documentorũ contenti cõfectione: legitimi vero ẽt primi, i. nati ex concubina, q̃ postea duxit in vxorẽ, vt docuit glo. ibidẽ in verſ. primi constituti sunt in oĩb. venient igitur, inquit ibi glo. ẽt ab intestato, & ex testõ (sicut & pr̃, & lex permittit) proprij existentes, atq; legitimi alterutrisque succedent. Quid.n. aliud decernimus, cũ sufficiat legitima, & suorũ appellatio sub potestate eos ostẽdere, & dare etiã contra testm̃, quæ leges præbent, & oĩa hr̃e quæcunq; huiusmodi appellationem decent.] hęc ibi. Idẽ docuit Alex. in rubr. de liber. & posthu. dicens legitimatum per sequens matrimoniũ nihil differre a verè legitimo, & ꝙ hæc est communis opinio. Idẽ Decius in cõs.52. in princ. & huic sententię quoque fauet textus in l.nuper, in princ. cum l.sequenti. C. de natur. liber. vbi habetur, quòd legitimati per subsequens matrimonium efficiãtur verè legitimi, & in potestate.

Probatur & secundo præsens conclusio Doct. sententia. Nam infrascripti se subscripserunt: glo. 1. enim in d.c.tanta. dixit ꝙ nati ante matrimonium post contractum matrimonium erunt dicendi legitimi quo ad omnia, q̃a
27 subsequens matrimoniũ † omnia purgat. Idem docuit Ias. in l.generaliter, §.cùm autem. nu.9. C. de instit. & substit. Ant. de Butr. in c.innotuit. de electio. Paulus de Castro in l.fin. C. de his, qui veniam ętat. impetra. Ripa in l.si vnquã. in rubr. nu.86. C. de reuocan.donat. Chassa. in consuet. Burgun. in titu. (Des succeſſions) rubr.7. §.1. fol. 228. col.4. nu.7. & Duenas in regula 350. ampliatione prima. Idem Antonius Gabr. in tract. conclu. lib.6. tit. de legitimat. conclus. 1. nu.19. & 20.
28 addens, ꝙ etsi legitimati † per rescriptũ, cum clausula perinde, ac si nati essent ex legitimo matrimonio, tamen non erunt tales nisi per fictionẽ, vt per Mar. iun. cons.65. col.1. vol.2. Tamen ij,

qui legitimati fiunt per subsequẽs matrimoniũ, verè dicẽtur legitimi, prout docuit quoq; Ruin. in cõs. 161. col. 8. vol. 2. & quod legi-
29 timatus † per subsequens matrimonium sortiatur oẽs iuris effectus quos legitimi hẽnt, & ad primogenia, feuda, aliaq; oĩa, q̃ expressim filijs ex iusto matrimonio natis deferũtur, admittetur, vt frequenter placidũ asseuerant Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 18. ff. ad Senat. Consult. Trebell. Boerius in decis. 240. n. 16. Couarruuias in tract. de sponsal. par. 2. c. 8. §. 2. nu. 3.

Probatur & tertio irrefragabili rõne allata septimo loco in probationem præcedentis conclusionis. Vide ergo ibi.

De tertia proposita qõne, in qua hr̃ an dictus D. Octauius filius legitimatus per subsequens matrimoniũ comprehendatur in instrumento, vel statuto quocũq; faciente mentionẽ de filio legitimo nato ex dicto D. Bernardo eius pr̃e.

30 Vnica cõclusio sit. Filius † d. Nobilis cõprehendetur in quocũq; instrumento, vel statuto faciente mentionẽ de filijs legitimè natis. Hęc cõclusio ꝓbatur auctoritate Doct. infrascriptorũ. Præpositus hoc. n. docuit in c. per venerabilẽ. §. quod aũt. nu. 63. ext. qui filij sint legit. Ant. de Butr. in c. innotuit, col. 2. in fi. vers. nota. ext. de elect. Decius in c. cũ in cunctis. nu. 29. ext. de elect. Paulus de Cast. in l. fin. C. de his, qui ven. ęta. impetr. & in cons. 155. col. pen. & fin. Ioãnes Campeg. in tract. de dote in par. 1. 5. par. princip. q. 59. in fi. Parisius in consi. 13. nu. 40. vol. 2. Ioan. Crotus in repet. l. Gallus. §. & quid si tñ. nu. 82. & 169. ff. de liber. & posthu. Petrus Duenas in reg. 356. ampl. 3. Hoc ipsũ docuit Ant. Gabr. in tract. cõclu. lib. 6. tit. de legitimatione, concl. 1. nu. 60. vers. cõtrariã opinionẽ tenet. vbi recenset quãplurimos Doctores (quos infra referam in discussione quintæ qõnis propositę, vide ibi.) dicentes quòd ad legitimatos per subsequens matrimonium extẽditur quęcumq; dispositio, in qua diceret de descẽdẽtib. legitimis, vel de legitimè natis.

De quarta proposita qõne, in qua hr̃. An dictus filius dicatur legitimus, & naturalis non solũ respectu patris & matris, verũetiã respectu agnatorũ, & cognatorũ.

Vnica sit conclusio dicti Nobilis filius per subsequutũ matrimo-
31 nium † non solũ fuit legitimatus quo ad pr̃em, & mr̃em, inter quos subsequutũ fuit matrimoniũ legitimum, verũ ẽt quo ad alios agnatos, & cognatos, & quo ad assecutionẽ hęreditatis pr̃næ, ꝓut cõiter tenent Doct. in c. 1. & c. tanta, ext. q. filij sint legit. per tex. apertissimũ in d. c. 1. vbi Alex. III. infra scriptis ꝑcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Cõquesta est nobis N. ꝙ cũ quandã mulierẽ in vxorẽ acceperit R. patruus mulieris ipsã exhęredare conatur eo, ꝙ ante desponsationẽ mr̃is suę nata fuerit, licet postea pr̃ mulieris præfatæ mr̃em ipsius acceperit in vxorẽ. Ideoq; mãdamus quatenus, si ita est, eã legitimã iudicetis, ꝓdicto R. inhibẽtes ne dictæ mulieri hac occasione sup hęreditate materna molestiã inferat, vel grauamẽ: si au-

si autẽ contra hoc venire ꝑsumpse rit, eũ seueritate Ecclesiastica ꝓcellatis.]hęc ibi.Idẽ docuit Duenas in reg.350.ampliat.4. Idẽ docuit Prępos.in c.per venerabilẽ.§. ꝙ aũt,col.7.vers.septimus mod⁹. ext.qui filij sint legit.Ang.in cõs. 17.col.2.& cons.20.Cassan.in cõsuet.Burg.f.300.col.1.quos citat, & sequit Ant. Gabr.in tract.conclus.lib.6. tit.de legit. conclus.1. ampliat.3.nu.8. Idem docuerunt cõiter Pan.& Doct.in c.1.& c.tanta.ext.qui filij sint legit. Et ꝓ hac conclus.facit ẽt text.in §.proxima itaq;. Authen. quib.mo.nat.effic. sui,coll.6.&rõ suprascriptorũ est,
32 qm̃ filij hmõi legitimati † per sequens matrimoniũ succedunt parẽtib.vt alij liberi legitimi ab intestato,& ex testõ,necnon succedunt regulariter cũ alijs filijs legitimis, & naturalib.si adsint,& illis nõ exstantib. alios agnatos, & cognatos excludũt. Prout elegantissimẽ docuit Bart.in l.ex facto.n.3.ff.de vulg.& pup.Bal.in l. si te parẽs.per illũ text.C.de suis, & legit. Adeo vt illis legitima ex bonis pr̃is dẽatur.Ias.in rub.ff.de liber. & posthu. nu.11.vbi appellat eã veram, & cõem conclusionem.& hanc sñiam cõiter approbari scribunt quoq; Pau.Parisius in cons.1.nu.19.in cons.7. nu.1.2. & 3.& in cons.10.nu.74.in 2.par. cõsiliorũ,& Ascan.Clem.in tract. de pat. potest.c.5.nu.52. Idẽ docuit Laur.Rirchouius in tract.cõmu.opinio. vers.filij legitimati.

De quinta,& vltima proposita qõne,in qua hr̃,an dict⁹ filius excludat substitutũ in acquisitione rei fideicõmisso relictę a cognatis,vel agnatis,vel amicis sui pr̃is.

Vnica statuetur cõclusio. Filius supradicti Nobilis, sic legitima-
33 tus † ꝑ subsequens matrimonium excludet quẽcunq; substitutũ pr̃i suo noĩatõ ab auo,vel alijs, & idcirco si pr̃ d.Nob. in testõ instituisset heredẽ d.Nobilem,& substituisset Frãciscũ in suis bonis hæreditarijs quãcunq; dictus Nobilis de hac vita subtractus fuisset non relinquẽdo filios legitimos.Nihilominus dict⁹ filius ipsũ substitutũ excludet a sua pr̃na hereditate. Hęc cõclusio probat̃ duplici medio:Primo.n.per arg.in c.1.ext. ꝗ filij sint legit.cuius verborũ ꝑcissum tenorẽ supra retulimus in ꝓbatione precedentis cõclusionis, cũ dicatur ibi natã ante matrimonium cõtractũ per subsequẽs matrimoniũ legitimã iudicandã fore,ac iõ minimẽ priuandã eã fore hereditate mr̃na:ꝗ quidem dr̃ ẽt hereditas pr̃na,i.quæ erat pr̃is sui,i.in oĩb.bonis, quę quocunq; sua illa effecta fuissent rõne mr̃is, vel pr̃is,vel aliorũ,vt cõis vsus loquentiũ sp̄ obtinuit,& specialiter in casu nr̃o docuit Ruin. in cons. 211.nu.1.vol.1. dicẽs hanc legitimationẽ habilitare talẽ legitimatũ ad successionẽ pr̃nam oĩ iure, videlicet. tã Canonico , q̃ ciuili: cũ veniat appellatione legitimẽ descẽdẽtiũ, vt voluit idẽ Ruin.in cons.109. col.5.vol.3. & in consi. 158.vol.1.& in cons.164. vol.1.& in cõs.108.col.fin.vol.2. Idẽ Ant. Gabr.in lib.6. tract.conclusionũ, concl.1.n.46.& 47.& n.60.vbi addit hoc ẽt locũ hr̃e,si in aliqua di
34 spõne diceret̃ † de descẽdentib. legitimis , prout docuerũt infra-

scripti alij, videlicet Pan. in d.c. tāta, col.2.& ibi Ant.de Butr.col. 1.vers.quęro an limitatio.Iser.(nr cōpatriota. in c.1.§.naturales. & ibi Aluar.col.3.vers.& quid sit inuestit.diceret, & ibi ēt Matth.de Aud.si de feu.fuer.cōtrouer.& rursus Ant. de Butr. in d.c.innotuit. col.2.& ibi Imo.col.2. ext.de electio.Curt.sen. cons.13.col.2.in fi. Præposit.in c.lator.col.5.vers.qro circa prędicta,ext.qui filij sint legit.Trig.singul.35. Curt.in tract. feud.in 3.par.col.31.vers.secunda princip. regula.Dec. in d.c.cū in cunctis,col.2. & in cons.155.col. 2.in vlt.nōt.Idē probatur & Doctoria.Nam cōiter in d.c.1.dixerunt legitimatū per subsequēs matrimoniū intelligendum fore legimatū nō solùm quo ad prēm, & mrēm, verumetiā quo ad agnatos,& cognatos vtriq; vt succedat in bonis eorum.Id ipsum expressius docuerūt infrascripti alij Doct. videlicet Ant.de Butr.ī c.innotuit.ext.de elect. Dec.in consi. 155.n.7.dub.2.& in cons.284.nu. 9.vbi dicit hāc esse cōem opinionē,necnon & hoc reperijt in c.cū in cūctis.nu.28.& in col.2.in vlt. not.de elect. vbi ipse Dec.addit, ꝙ ex ipso textu eliciatur, ꝙ di-
35 spō † loquens de filio legitimè nato,verificatur ēt in legitimato p subsequēs matrimoniū,quem citat,& sequitur Ant.Gabr.in trac. cōclu.tit.de legitimat.n.26.vers. amplia quia non modo talis.asserēs id ipsum tenere Ant.de Butr. in d.c.innotuit,col.2. Pau.de Castro in l.fin.C.de his qui ven.ętat. impetr.Dec.in l.generaliter. §.fi. C.de instit.& substit.Ioan. Crot. in l.Gallus.§.& quid si tm. nu.82. ff.de liber. & posthu. Idē Decius docuit in cons.258. incip. in casu Dni Frācisci,col.1. in fi.& in cōs. 365.incip. Viso cōsilio.col.2. vers. tertio hoc cōprobari. & in consi. 366.incip.ꝑ declarat.col.1. vers. quartò. Idē comprobatur, vol.3. latè Alex. in cons.2. incip. Visis. col.4.vol.1.Idem docuit Ruin.in consi.87.incip.Quia Matth.n.13.
36 vol.3.dicens,ꝙ legitimatus † excludat substitutū,si institutus decesserit sine filijs legitimis,& naturalib.quem citat,& sequit Moder.Parisien. in tract.cōmu. opinio.versic.leges excludit, Alex.in consi.2. incip. Visis codicillis,in lib.1.Curt.in consi.17.col.2.Barbat.in cōsi.27.lib.1.Cotta in suis memor.in vers.legitimatus exclu dit.& in vers.connnater,circa medium,referens hoc ipsum docuisse Martinū Lauden.in tract.de legitimat. col.2. vers.an aūt legitimatns,post Anchar.in repet.c.Canonum statuta. col.80. vers.quid si statutum loquitur:ext.de cōstitu.Calderinus in cons.1.sub titu. qui filij sint legit. Idem docuerūt infrascripti; videlicet Laur. Siluan.in cons.3.nu.21.Bal.in consi. 329.incip.Punctus, quidā substituit.col.2. quē citat, & sequitur Nicolaus Boerius in decis.159. nu.20. Ripa in rubr. ff.si cer.pet. nu. 3. & in repet. l.si vnquam. C. de reuocan. donat. nu.86. Ioannes Antonius Rube.in repet.l.Titia Seio.§.Imperator.nu.46. ff.de legat.2. & hanc eandem opinionem Ruin. dicit esse cōem in cōs. 163.nu.6.& 7.vol.3. Idem docuit Duenas in reg.350.ampliat.9.qui

respondens Bald.(immemori eorum, quæ dixerat in supradicto consil.329.) dicenti in consi.357. nu.1.vol.5. quòd legitimatus per sequens matrimonium non excludat substitutum vbi facta fuerit substitutio sine filijs de legitimo matrimonio procreatis. Nā subdidit ibi Duenas, ꝙ hoc videatur contra text. in c. cùm in cunctis. extra de elect. qui Canon loquitur per talia verba, de legitimo matrimonio, &c. & tamen verifi-
37 catur in legitimato † per sequēs matrimonium, vt docuit Glos. & Doct. in c.innotuit, ext.de elect. Sed vt veritas sententiæ istius Doctoris, ac insimul præsentis nostrę cōclusionis omnibus innotescat, sciendum erit, quòd hęc sunt præcisa verba dicti cap. cùm in cunctis, videlicet: [Ea propter ne, ꝙ de quibusdā pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum, præsenti decreto statuimus, vt nullus in Episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum annum ætatis exegerit, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita, & sciētia commendabilis demonstretur.] hæc *ibi. vbi* quamuis dicatur, ꝙ Episcopus esse non possit, nisi natus de legitimo matrimonio, ac per consequens inde videatur elici argumentum à contrario sensu, concludens, quòd Episcopus esse nō possit natus naturalis, & postea legitimatus per subsequens matrimoniū, nihilominus contra hunc sensum Doctorū sentētia est communis, quòd imò natus ex fornicatione, & per subsequens matrimonium legitimatus poterit esse Episcopus, eo quòd talis dicatur natus ex legitimo matrimonio, cùm ei quoad omnia comparetur à iure Pōtificio, vt patet per tex. in cap.1. & c.tanta. extra qui filij sint legitimi. Vbi habetur, quòd legitimatus sit iudicandus, ac per consequens quo ad omnia, vt latius fuit probatum per iura ciuilia allata in probationem præcedentis fundamenti: & quòd dicatur natus ex legitimo matrimonio is, qui per subsequens matrimonium fuit legitimatus, expressè docuerunt infrascripti Doctores, (dicentes huiusmodi legitimatum posse esse Episcopū, quia & in ipso locum habeat supradicta cōstitutio. c.cùm in cunctis,) videlicet Glos.in cap.innotuit.in versic. coniugata, dicens, ꝙ matrimonium sequens omnia purget, & ideo ille tanquam legitimus est habēdus tali pacto etiam interpretatur Glos. in dicto cap. tanta. in versic.legitimi. his pręcisis verbis vtens, videlicet: Sed nūquid tales legitimos factos per subsequens matrimonium ex illegitimis esse legitimos, quo ad ordines, & honores, videtur, ꝙ non: quia non sunt nati de legitimo matrimonio, vt in c.cū in cunctis. ext.de elect. sed credo (subdit Glo.) quòd legitimi sunt quo ad omnia: quia matrimoniū omnia præcedētia purgat, & sic proxima, & præcedēs turpitudo sublata est. hęc dixit Glos. quas omnes glosas cōmuniter dicitur approbatas à Doctoribus, firmat Duenas in regul.350. ampliatio-

ne quinta, quas inter alios ibidé sequitur Panormitanus in dicto cap. tanta. dicens hunc legitima-
38 tum † succedere parentibus quo ad omnia, & sic in feudo, & iure patronatus. Calderinus in cons. 2. sub rubric. qui filij sint legit. Aegidius de Bellamera in c. 2. nu. 3. distin. 36. & in dicto cap. cùm in cunctis. nu. 18. & ibidem Decius num. 24. Chassan. in consuetud. Burgund. in tit. (des successionis.) rubr. 8. §. 3. fol. 287. col. 2. nu. 6. Ias. in dicta l. generaliter. §. cùm autem. nu. 10. C. de instit. & substit. Nicolaus Boerius decis. 159. nu. 4. & 15. infrascriptis verbis vtens, videlicet: Hæc decisio probatur per Glo. in dicto c. innotuit. vers. coniugata, volentem legitimatū per sequens matrimonium posse in Episcopum eligi: quia matrimonium omnia præcedentia purgat. & eam ibi sequitur Antonius de Butr. col. 2. vers. q̄ro an filius. q̄ dicit esse singulare ad dispositio-
39 nem statuti † volentis legitimè natum per successionem admitti, extendi ad legitimatum per matrimonium: quia appellatione matrimonij, etiam in materia stricta comprehéditur legitimatus per sequens matrimonium: & idem ibi docuit Panormitanus in columna quinta, versiculo ex prędictis, & Albericus de Rosat. in rubric. C. de naturalibus liberis, numero sexto. Idem docuerunt Baldus, Salicetus, & Paulus de Castro in l. fin. antè finem. C. de ijs, qui ven. ętat. impet. & Decius in consilio 155. & in consil. 355. Ioan. Anton. Rubei. in l. Gallus. §. quidam rectè. fol. 15. columna quarta, post principium. in versic. vnum tamen nota. ff. de liber. & posthumis. Tiraquell. in tract. de primogenitura. quęst. 34. nu. 55. Ripa in repet. l. si vnquam. nu. 87. C. de reuocan. donat. & in rubr. ff. si cer. pet. nu. 3. Parisius in consilio 13. nu. 45. lib. 2. Laur. Syluanus in consil. 3. nu. 23. Gugliel. Mayner. in l. quoties. Idem nu. 14. ff. de reg. iur. Ludou. de Sardis in tract. de natural. liber. in c. de legitimat. effectu. nu. 5. Ioánes Cotta in l. pro parte. nu. 14. ff. de seruitu. Petrus Briaxius in directorio electionum. c. 1. par. 2. nu. 6. Idem docuit Syluester in sua Summa. in versi. filij. §. Tertiodecimò quæritur, dicens ex dicto cap. tanta. & ibi notatis à Panorm. & alijs Doctoribus possumus inferre, quòd etiam in materia restringibili ap-
40 pellatione † legitimè nati veniat legitimatus per sequens matrimonium: quia fingitur legitimè natus, prout etiam tenet Iacobus de Beluis. & Hostiens. & communiter Doctores, vt expresè docuit ipsemet Panormitanus in capitulo innotuit. numero 17. versi. & quanquam. extra de elect. Nec obstat cap. naturales. in lib. feud. titul. si de feud. do. vbi dicitur, quòd naturalis & legitimatus nō succedit in feudis: quia intelligitur de legitimato per rescriptū
41 † Principis, quæ legitimatio cùm sit stricti iuris, tanquam dispositio cōtra ius erit restringenda, vt in c. quòd dilectio. extra de consanguinit. & affini. matrimonium tanquam res fauorabilis purgat omnia

omnia præcedentia, & retrotrahitur, ita vt fingatur contractum ante natiuitatem filiorum. Quapropter meritò, inquit Siluester, ipsi filij erunt in omnibus haben di ac si legitimè descendissent fauore matrimonij pro est bonus textus in cap. cùm in cunctis. de elect. vbi dicitur quòd promouendus in Episcopum debet esse legitimè natus, & de legitimo matrimonio. Tamē legitimatus per sequens matrimonium eligi potest in Episcopum, vt notant glo. & communiter Doct. in c. innotuit. de elect. Idipsum docuit Rebuffus in praxi beneficiaria. titu. de rescripto legitimationis mixto. nu. 10. vers. quarto vult, dicens
42 etsi differat legitimus † a legitimato per rescriptum, nihil tamē differt legitim⁹ a legitimato per subsequēs matrimonium. Cacheranus in decis. Pedemont. 154. numero 8. dicit quod in materia
43 † matrimonij etiam in his, quæ sunt de iure ciuili, standum erit iuris Canonici decisioni, vt in c. pen. & fin. extra de secondis nuptijs. vt Bal. quoque tradit in c. ex transmissa. col. 1, extra de restitut. spoliat. Panormitanus in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, col. 6. vbi reliqui Canonistæ. extra de constitu. not. Ruin. in consi. 211. nu. 4. & in cons. 173. num. 7. & in consi. 183. num. 6. & sequen. vol. 3. & in cons. 7. nu. 3. dicens hanc esse cōmunem, vol. 1. Paris. in consi. 29. col. 1. vol. 3. & in consi. 13. col. 6. nu. 40. vol. 2. & in consi. 15. col. 2. vol. 2. & in consi. 1. num. 78. vol. 2.
44 dicitq; quòd statutum † loquens de filijs legitimè natis, comprehendit legitimatos p subsequens matrimoniū, quem sequitur Antonius Gabr. vbi supra, num. 36. versic. amplia. etiam si statutum. Idem docuit Michael Grassus in tract. communium opinionum, versic. de legitimatis. quæst. 38. nu. 4. vers. secundus casus, dicens, hoc ipsum omnes vno ore conclu dere excludi scilicet substitutum
45 † a legitimato per sequens matrimonium, & addit ipse Cacheranus ibidem, quòd Canones de matrimonio iudicantes non solum præualent quo ad ordines clericales, sed etiam quo ad successiones, & legitimationes, quæ
46 † sunt sequelę matrimonij, vt in §. fin. vbi glo. instit. de gradibus cognat. Glo. in l. 1. C. de secundis nuptijs, quod & Bal. elegāter docuit in l. Paulus. ff. de statu hominum, vbi in spem legitimationis ius Canonicum, secundum etiam respectu successionis tradit Curtius iun. in consi. 7. nu. 6. Natta in consi. 473. nu. 38. Sciendum insuper, quòd dictam Glo. in d. c. innotuit, in vers. cōiugata. extra de elect. tāquam verissimam sequuti fuerunt & infrascripti alij Doctores, videlicet, Ibidem Compostella. & Ioan. Andreas, col. pen. Goffred. in summa sub titu. de filijs Presbit, col. 3. vers. fin. quid si quis natus, & in d. c. innotuit, col.... vers. quarto an filius, & ibi Doct. omnes sequuntur. Idem voluit Glo. in d. c. tanta. quam ibi sequitur Ancharanus, col. 2. vers. quæritur, Glo. & ibidem Henricus Boich in principio, Archid. in c.

Osius.distin.56. Iacobus de Beluis.in §.dubitatum, in Authen.de incestis nuptijs. Præpositus Alex. in c.lator. col.6. ext. qui filij sint legit. Alex. in l.ex facto. §.si quis rogatus.& ibi quoque Imola, colum.90. ff.ad Trebel. Ang. Aret. in §.fin. in fi. institu. de nuptijs. Calderinus in consi.2.sub tit.qui filij sint legitimi. Iason dicit hanc magis communem in l.generaliter.§.cùm autem, nu.2.& col.pen. C.de institu.& substitutionibus, & in consi.156. col.1. vol.4. & in l.Gallus.§.& quid si tantum. nume.139.ff.de liber.& posthum.& in consi.2.lib.1. Idem Antonius Gabr.in tract. conclu.lib.6. titu. de legitim. conclusione 1.nu.21. vers. decimo amplia. Et quòd le-
47 gitimatus † per subsequens matrim. in fideicommissis excludat substitutum sub illa conditione si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, & quòd hoc non videantur habere difficultatem docuit Antonius Gabr. in dicto tractat. conclu. lib.6. titu.de legitimatione, conclusione prima, nu. 32. versic. tertiodecimo amplia, quia, inquit, etiã legitimati per rescriptum excludunt substitutũ, per Ias.in d.l.generaliter, colum. pen. & fin.quia hanc dicit magis communem opinionẽ. Idem docuit Alex.in consi.2. nu.13. & 41. vol. 1. & Curtius iunior in consi. 83.nu.8.& in consi.52.col.1.& in consi.27. Ad hoc accedit, quoniã tali pacto legitimatus intelligi-
48 tur legitimatus † quo ad omnẽ effectum successionis, vt singulariter docuit Paris.in consi.13.nu. 34.& consi.15.nu.2.vol.2. Ad hoc accedit, quod docuit Afflictus su per constitut. Regni, sub rub. de matrim.publ.contra.circa finem; dicens quòd si dictum esset in aliqua dispositione ex tuo corpore legitimè descendẽtibus, talis dispositio haberet locum in legitimato per subsequens matrimónium, quẽ citat, & sequitur Antonius Gabr. vbi supra, nu.6. versic. amplia istam vltimam. Marian. Socinus, cùm in l. Gallus, §. & quid si tantum, nu.126. ff.de lib. & posthum. dicens hunc esse de legitimo matrimonio iuris censura: cùm huiusmodi matrimonium retrotrahatur. Idem docuit Eman. à Costa dicto versiculo si absque liberis, nu. 50. quem sequitur Michael Grassus in thesauro comm.opinio.in quæst.38. dicens hoc sine scrupulo procedere in substituto in his verbis, si sine filijs decesserit, vt asserit Sfor. Odd. dicto titu. in par.2. an legitimati.

Probatur & tertiò hac triplici ratione, cùm enim procul dubio, sine cõparatione dignius sit priuilegium legitimationis concessum a Deo mediãte matrimonio, quàm priuilegium legitimationis concessum a Principe per speciale rescriptum, cum habilitatione in fideicommisso succedendi, & tamen hoc rescripto Principis quis habilitatur ad talem successionem si ibi de illa fiat mẽtio. Indè sequitur, quòd legitimatus per sequens matrimonium habilitetur in successione tali: cùm tanta sit matrimonij vis, vt in dicto c.tan-

c. tanta, quòd matrimonium sequens fingatur contractum ante natiuitatem filiorũ, & quòd tanquam tales habendi sint.

Secunda est ratio. Cùm legitimatus per subsequens matrimonium comparetur natis post matrimonium contractum, (vt per superiora patuit,) propter natos ante legitimum matrimoniũ per superueniẽs matrimonium ęquè
49 reuocetur donatio † facta ex desperatione obtinendi filios, sicut per superuenientiam liberorum legitimorum. Indè consequens fit, quòd quo ad successiones in bonis paternis, & alijs hæreditarijs nulla sit vera differentia inter natum ex legitimo matrimonio, & legitimatũ per subsequens matrimonium. Antecedens per supra citata iura, & auctoritates Doctorum, etsi fuerit probatum, tamẽ hic specialiter probatur auctoritate Bald. Panormitan. & aliorum in cap. innotuit. extra de elect. Necnon & Ripæ in l. si vnquam, quæst. 32. C. de reuocan. donat. quos citat, & sequitur Antonius Gabr. vbi supra. nu. 5. vers. vigesimooctauo amplia.

Tertia ratio. Cùm institutio in hæredem, sub his verbis, videlicet: Si sine liberis legitimè natis, vel ex legitimo matrimonio natis, & procreatis decesserit filius meus, substituo talẽ, tunc per sequens matrimonium
50 legitimatus † excludet substitutũ talem: consequens erit quòd multò magis excludet substitutum factum simpliciter. dicendo substituo talẽ, si sine hæredibus legitimis filius morietur, & quòd antecedens sit verum, probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum. Decius enim hoc docuit in l. generaliter, num. 22. C. de institu. & substitu. Ripa in l. ex facto, §. si quis rogatus. ff. ad Senat. consult. Trebelli. & quòd sit hæc opinio conformis communi menti scribentium docuit Alciatus in consil. 52. num. 3. lib. 9. subdens neminẽ fore qui dissentiret, nisi Alex. cõtrarium consuluisset in consi. 6. vol. 7. & hanc sententiam veriorem esse pluribus relatis testatur Sfort. Oddi in tract. Compend. par. 6. articulo vltimo versi. an legitimati, subdens quod si numerentur auctoritates eorum, qui in terminis vtranque partem tenent, huius partis fautores non esse impares reperiet. vnde hanc vti benigniorem & æquiorem tenendam esse asserit. hanc quoque magis communem dicit Emanuel Soarez in tract. commu. opin. in versi. legitimatus. Idem docuit Celsus Hugo in consil. 119. nume. 20. & in consi. 88. num. 4. Franciscus Bursatus in consil. 1. nume. 28. vol. 1. addens contrariã sententiam duriorem esse, & cõtra ius cõe: & ꝙ in nudo verborum vigore fundetur fatẽtur Parisiens. in addit. ad Alex. in consil. 5. vol. 7. Idem docuit Michael Grassus in tract. cõmu. opinio. versicu. legitimatus. quæst. 28. addẽs hanc esse sequendam in fauorẽ matrimonij cùm
51 iuris † canonici dispositionem, in his standum sit magis, quàm dispositioni iuris ciuilis, eo ꝙ legitimati

gitimati huiusmodi verè sint legitimi ac habeantur ac si numquam fuissent illegitimi, quod & communiter Doctores sequũtur, cùm etiam hoc videatur contra verisimilem mentem testatoris, si diceremus eos exclusos: quóniam ista verba, ex legitimo pro-
52 creatis, † non censentur addita nisi ad cauendum contra generales clausulas rescriptorum, & ad excludendum legitimatos per rescriptum, vel gratias pretio, (vt solet) redẽptas, nõ ad disponendum contra ius commune. Imò per has clausulas ei magis se conformare videtur, si non apertè hunc casũ expresserit. Idẽ docuit Franciscus Aret. in l. Gallus. §. si eius. colum. 5. versicu. nouissimè quærit hic Bal. ff. de liber. & posthumis, vbi concludit ex Bald. qui dixit hanc quæstionem fuisse disputatam Bononiæ, quòd si quis fuisset grauatus alicui restituere hæreditatem si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, quod tunc filius legitimatus per subsequẽs matrimoniũ excluderet substitutum, & quòd idem docuerit Angel. in disputatione sua incip. Nobilis quidam genere. in primo dubio. & ratio est, secundum eos, quoniam cùm omnia iura legitimorum attribuantur legitimatis, vt in Authẽ. quib. mod. na. effi. legit. §. si quis ergo ibi. [antiquæ ingenuitati,] & ibi. [ad ipsam deducentes naturam,] & in fine, dum dicit, [nihil à legitimis filijs differentes.] sicut etiam dum dicitur in Authent. quib. mod. nat. effi. sui. §. illud sequitur, quod per interpretationem passiuam quælibet dispositio faciens dispositionẽ de filijs legitimis trahetur ad legitimatos, quorũ dictis, addit ipse Aretinus, dicens: Tu autem potes dicere & melius, quòd legitimatus à tempore legitimationis in futurum est verè legitimus, & ideo nõ est mirum, si ex proprietate verborum comprehendant sub dispositione testatoris: quòd autem sit verè legitimus patet ratione legitimationis, ratione quidẽ, qa in his, quæ sunt iuris, lex disponit disponenda simpliciter, & absolutè per fictionem. Vnde si statutũ
53 † vult aliquem haberi pro ciue, ille est verè ciuis: secus si dispositio iuris imprimat alicui aliquã qualitatẽ quo ad quid, idest quo ad vnum effectum, vel duos, ita declarat notabiliter Bart. in l. nec vtilem. ff. ex quibus cau. maior. & in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. de adulter. & ideo Bal. in quæstione nostra. in l. ea quam. C. de fideicommiss. sentit tacitè veritatem:
54 dum dicit, quòd legitimatio † restituit in integrũ, sicut ius postliminij habet duo capita, vnum in quantum restituit alteri iura sua de præsenti, & in hoc disponit per veritatem, non per fictionẽ. Aliud in quantum trahit retrò hanc iuris institutionem, & in hoc disponit fictè, & non verè, vt salubriter declarat Bart. in dicta l. nec vtilẽ. & ex hoc patet, quòd legitimatus, vt ex nunc, est verè legitimus: & hoc est quod dicunt iura supra allegata, dum volunt, quòd nihil differat à legitimo: quia filius legitima-

gitimatus, erat filius naturaliter facientis eum legitimari. vnde dicere poteris, quod filius legitimatus est verè legitimus, & naturalis. Quod ergo sit naturalis, per supradicta patuit, & quòd sit verè naturalis, patet, quia secundum primæuum ius naturæ, quilibet filius erat legitimus & naturalis patri suo, vt patet in iuribus præallegatis, prout declarauit Bar. in l. tutelas. in principio. ff. de capit. dimi. & in l. pronunciatio. §. familiæ. ff. de verb. signifi. dicens, quòd
55 ista nomina † naturaliter significantia, sicut adiectio naturalis, respiciunt bastardos, sicut legitimos: vnde iste legitimatus, licèt nō dicatur naturaliter legitimus, sed ex accidenti, secundum Bald. qui subtiliter declarat hoc in l. manumissiones. ff. de iustitia, & iure. dicens, quòd dicatur tamen verè & naturalis, & legitimus. Additque vbi supra Aret. in col. 8. respondens secundo dubio ab ipso supra proposito, in quo quæritur an instituens hæredem grauatū, vt restitueret, dixerit, si decesserit sine filijs legitimè natis, seu legitimè descendentibus, & retulit in dicta col. 8. vers. sed ista ratio, cum reuerentia nihil valet, quòd ista qualitas, quòd filius sit legitimus naturalis ad excludendum substitutum satis est, quod insit filio tempore mortis grauati, licet verò filius non videatur fuisse legitimus, quia qualitas adiūcta verbo sufficit, quòd adsit secundū tempus, vt l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxali. & plenè per Bartolum in l. ex facto. in principio. ff. ad Trebell. etsi tu dicas saltim per legitimationem sequutam, si legitimatus excluderet substitutum, auferetur ius quæsitum substituto, quod in dubio non videtur velle Principem, vt in l. nec auus. ff. de emancipat. liber. Ad hoc respondeo, quòd ex quo fi-
56 lius legitimatus † verè comprehenditur sub verbis testatoris nullum ius aufertur fideicommissario, seu substituto: quoniam non fuit substitutus in hunc casum, quū filius legitimatus extaret, si sub appellatione legitimi, comprehenditur legitimatus ex proprietate sermonis (vt supra diximus) vel ex alio capite, & elegantissimè hæc docuit Aretin. vbi supra.

Sequuntur modò dubia oblata à Iudicibus Nob. Octauio de Boerio in causa sua, contra M. Albaram.

IN materia fideicommissi legitimatus per subsequens matrimonium non dicitur legitimè natus. Alex. in consil. 5. nu. 7. Ruin. consil. 92. nu. 13. volum. 3. & Butr. in capitu. per venerabilem. extra qui filij sint legitimi, opinionem Bartoli in l. secunda. ff. de concubi. quod filij clerici beneficiati non legitimentur per subsequens matrimonium, sequuntur Ant. de Rosel. de legit. lib. 1. titul. de cau. mater. leg. nu. 18. in fine. Præpositus in dicto cap. per venerabilem. §. quòd autem. circa finem. Ludo. Sard. de legit. in 2. par. q. 3. de legit. per vi. matrim. nu. 17. Bursat. in consil. 129. nu. 74. vol. 2. decis. Pedemont. 154. in principio.

Secunda

Secunda obiectio. Licet causa matrimonialis pertineat ad forū Ecclesiasticum, & de iure Canonico ad legitimationem filiorum non requirantur multa requisita a iure ciuili, nihilominus quādo agitur de successione, & sumus in terris Imperij videtur attendendum fore ipsum ius Ciuile, & nō Canonicum ex cōmuni opinione relata per Alciat. in consi. 16. nu. 5. to. 3. lib. 9. tradit Angel. in cons. 29. nu. 6. Præpos. in c. tanta. qui filij sint legitimi, col. penult.

Tertia obiectio. Ad probandū, quem esse filium legitimum, & naturalem videtur necesse probare matrimonium saltim præsumptū ad transferendum onus probandi cōtrarium in aduersarium, ad trad. in l. filium, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. Nat. consilio 773. Petr. de fideicom. q. 2. num. 478. & præsertim, vbi agitur de fideicommis. ab extraneo relicto, vt ibi per Petr. num. 484. nec videtur probata requisita ad trāsferendum onus probandi contrarium in aduersarium, ad trad. per Socin. in consi. 39. volum. 1. & per alios supra.

Quarta obiectio. Nec etiam sententiæ, seu decreta videntur prodesse actori, siue quia nō fuit causa defensa coram Reuerendo D. Vicario, nec corā alijs obtenta, cum legitimo contradictore, vt per Alexan. in l. sæpe, num. 60. vers. putat tamen, & ibi num. 78. Bald. & alij in l. ingenuum. ff. de stat. hom. & cùm non fuerint hactenus intimatæ, non videntur transiuisse in iudicatum, ad trad. in l. ab eo. C. quo. & quando Iudex, & plura requiruntur ad hoc, vt præiudicent omnibus.

Quinta obiectio. Nec depositio Magnifici Albaræ vti testis videtur ipsi præiudicare, vti principali, vt per capit. in decis. 52. nu. 4. Ruin. in consi. 193. num. 6. volum. 3.

Sexta obiectio. Et quia non asseruit eum teneri pro nato de legitimo matrimonio, vt requiritur ex testamento, sed quòd eum tennerit pro filio legitimo, & naturali, potest referri ad legitimatum per alios modos, qui habentur per legitimis & naturalibus, & confessio in dubio interpretatur in fauorem confitentis, vt per Decium in consil. 25. nu. 2. versic. confirmatur.

Septima obiectio. Preterea deponit de eius iudicio: quia pro tali eum vidit tractari, quo nō videtur dictū testis probari, vt per Afflict. decis. 381. nu. 7. Alexan. in consil. 63. nu. 18. vol. 4.

Primum dubium propositum fuisse euacuatum patuit per quāplurimas auctoritates allatas in probatione vnicæ conclusionis, satisfacientis quintæ propositæ quæstioni: vide ergo ibi.

Secundo dubio latissimè fuit responsum per allata in responsione ad quintam obiectionem factam de Clerico beneficiato.

Ad tertiam quamfacillima erit responsio, dicendo, quòd etsi quæ ibi proponūtur ab aliquibus paucissimis Doctoribus dicatur, & teneantur, tamen a quampluribus numero Doctoribus cōtrarium

rium esse verius semper fuit asseueratum: quapropter patet non esse verum (cum reuerētia tamen dicentis) ꝙ huiusmodi sit sm cōmunem Doctor: sententiā, vt statim patebit ex recensione infrascriptorum Doctorum firmissimè asseuerantium, ꝙ tam in terris Ecclesiæ, quàm Imperij subiectis, pleno iure quo ad successionē fi-
57 lij † legitimentur ex subsequenti matrimonio celebrato sine dotalibus instrumentis, & alijs solemnijs de iure Ciuili requisitis inter Doctores innumeros, qui hoc docuerunt, sunt infrascripti, videlicet Alex. in l. ex facto. §. si qs rogatus. nu. 19. ff. ad Treb. reprobās ibi Angelum contrarium tenentem in cons. suo 29. nu. 6. & ratio huius verissimæ nostræ sententiæ est, quoniā in materia matrimo-
58 niali † standum erit dispositioni iuris Canonici in vtroque foro, & in vtrisque dominijs, vt expressè, & latè docuerunt Doctores moderni (vt refert & sequitur Duen. in reg. 550. limit. 10. vers. cōtrariā tamen opinionem) in d. l. priuilegia. C. de sacros. Eccles. & in c. per venerabilem. extra qui filij sint legit. Feli. in rubr. & in c. 1. nu. 12. de spōsal. nu. 16. vers. octauò in causa matrimoniali subdidit Duen. vbi supra, ꝙ cōis opinio sit, ꝙ nullis cōfectis instrumētis dotalib. per subsequēs matrimonium, filij antea nati legitimentur, vt in c. tanta. extra qui filij sint legitimi, vbi nō requirūtur aliqua dotalia, vel nuptialia instrumenta, cùm generaliter, & indistinctè ille loquat tex. & hanc opinionē tenuit Cin. in l. nuper. C. de natural. lib. Ioan. And. in regula sine culpa. in Mercur. de reg. iur. lib. 6. Salic. in l. cū quis. & in Authen. si quis habens. C. de natur. lib. Ioan. Faber in §. fin. nu. 2. Institu. de nuptijs. Glos. in §. fin. versicu. generata. Institu. de gradibus. idipsum apertiùs ibi docuit Angel. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota Glos. & similis Glo. est in l. Iurisconsul. §. liberi. in fine glosæ magnæ. ff. de gradibus cognat. quòd in concernentibus matrimonia semper
59 † attenditur ius Canonicum, etiā in foro seculari in terris etiā Imperij subditis. Iason in cons. 234. volum. 22. & in consil. 158. column. 5. volum. 4. in l. quæsitum. column. penultima. ff. de liberis, & posthumis, & in l. generaliter. §. cùm autem. colum. penult. & finali. C. de institu. & substitu. Couarru. in Epitome de sponsal. 9. par. capit. 8. §. secundo, numero octauo: & hanc sententiam dicit communem, & ab ea in iudicando, & consulendo recedendum non esse. Decius in consilio 155. columna secunda, dicens hanc esse communem opinionem Car. Ruinus in consilio 78. columna secunda, volumine tertio, & ibi consil. 51. columna tertia, & sequen. volumine quinto, dicēs hanc esse communem opinionem, & in consilio 211. columna secunda, numero quinto, libro primo, & consilio 13. numer. 46. cum alijs, libro secundo. Laurentius Syluanus (vbi latissimè hanc quæstionem examinat) in consilio tertio, numero trigesimo, cum sequenti.

Guliel.

Guliel. Mayner. in l. quoties idē. à num. 17. vsque ad 22. ff. de regu. iur. Parif. in consi. 13. col. 6. & sequenti. vol. 2. Idem nouissimus omnium docuit Anton. Gabr. in suo eleganti tract. conclus. libro 6. titu. de legitimatione, conclusione prima, num. 11. versic. contrarium addens, quòd hanc opinionem sequuta fuerit Rota in causa Colonien. matrimonij coram Raynaldo Petrutio in anno 1538.

Ad quartam obiectionem, seu dubitationem propositam facilis erit responsio, cùm id, quod quęritur ibi producendum fore ad probationem filiationis legitimæ & naturalis, scilicet quòd saltem præsumptiuè probetur matrimonium inter parentes eius, quē volumus probare legitimum filium. Dicimus ergo hoc ipsum probari primò pro eo, quòd ipse Nobilis pater nomine Bernardus Boerius corā testibus & notario confessus fuit ipsum Octauium Boerium filium ipsius esse legitimum & naturalem ex legitimo matrimonio natum ex se, & Domina Lucia Veneta anno salutis 1522. die 10. Octobris, & ipsum habuisse per septem aut octo annos antequā promoueretur ad Sacrum Ordinem Subdiaconatus, nec nõ semper ipsum publicè habuisse, ac reputasse verum, legitimumq́ue filium natum sibi ex legitimo matrimonio contracto per verba & de præsenti corā legitimis testibus, vt patet per fidem Notarij Io. Baptistæ Bacigalupi Notarij publici Ianuēsis, scriptam die 12. Ianuarij 1571. cui testificationi ac declarationi astipulatur depositio testium multorum iurata facta in Archiepiscopali palatio ac curia Ianuæ, prout latiùs in processu ibidē inchoato compilato in anno 1573. 14. Augusti, & quòd maius est, idipsum apertiùs probatur per sententiam super dicta legitima filiatione lata à Reuerendissimo Domino Lelio Arloto V. I. D. generali Vicario Illustrissimi Archiepiscopi descriptam in processu supradicto desuper cōfecto, folio 177. in quā dictus Dominus Octauius Boerius fuit declaratus filius legitimus & naturalis Domini Bernardi Boerij, natusq́ue de legitimo matrimonio contracto ex dicto Domino Bernardo & Domina Lucia Veneta: & huiusmodi sententia fuit lata præuia citatione aduersariorum dicti Domini Octauij ad audiendum sententiam promulgandam post litis contestationem, & alia acta actita in dicta causa per dictum D. Octauium, vt ex fine dictæ sententiæ colligitur: supradictæ verò declarationi D. Bernardi, & dictæ sententiæ famulantur depositiones infrascriptorum testium, licèt summariè examinatorum Ianuæ ad perpetuam rei memoriam, in anno 1555. die 13. Nā Magister Bartholomęus Cantonus Vercellens. ann. 66. Petrus Ioannes Boerius ann. 50. qui interfuerunt celebrationi matrimonij contracti, vt in fol. 49. vol. 1. & ꝙ fuerit vox publica, ac fama, ꝙ dictus D. Octauius fuerit filius legiti-

legitimus, vt supra dicti Domini Bernardi: & quòd pro tali fuerit ab ipso D. Bernardo de propria scientia deposuerunt in processu summario ad futuram rei memoriam. f. 53. & sequen. testes supra infrascripti Domina Mariola mater Domini Aduersarij, & ipsemet Octauianus aduersari⁹. Qui tamen testis fuerũt postea in pleno iudicio repetiti, & alij quoque examinati, mediante eorum iuraméto (vt in supradicto processu. vol. 1. fol. 28. & sequen.) examinati, & dixerunt, vt statim dicam. Nam dictus Franciscus. fol. 28. deposuit audiuisse sępius tam à dicto Domino Bernardo, quàm à dicta Domina Mariola matre ipsius testis dictum D. Octauium Boerium esse filium legitimum, & naturalem, & natum ex eo, ex legitimo matrimonio contracto antequàm fuisset Presbyter Dominus Bernardus & D. Octauianus supradictus. fol. 31. ratificauit cum iuramento esse vera, quę deposuerat in supradicta depositione sua facta ad futurã rei memoriam. Bartholomeus Albara pater Octauiani aduersarij f. 33. Idem cum iuramento deposuit, dicens, antequàm fuisset in sacris Mariola supradicta. fol. 35. consanguinea. Idem deposuit antequàm fuisset in sacris, & multi alij idipsum testificati fuerunt, vt plenius ibidé. Idem testatur Reuerendus Frater Io. Baptista de Aug. Frater Sancti Frãcisci, Confessor dicti Domini Bernardi, dicens hoc audiuisse à dicto Domino Bernardo.

Ex his ergo omnibus patuit probatum non tantum præsumptiuè, verumetiam apertissimè, & plenissimè fuisse dictum Octauiũ fuisse, & esse filium dicti Domini Bernardi, natumque ei ex legitimo matrimonio.

Ad hoc accedit, quòd docent infrascripta iura, & Doctores.
60 Nam etsi filiatio directè † probari nõ posse dicatur, vt docuit tex. in l. Titius, ff. de cõdit. & demon. & ibi Glos. & Doct. & per multa alia citata ab Hyppolito de Marsilijs in rubr. C. de probat. num. 9. Probatio tamen filiationis sufficiet si fiat per famam viciniæ, vel per præsumptiones resultãtes ex eo, quia pater nominabat talem pro filio, vel per similia, vt volunt cõmuniter Doctores. & ratio est: quia à communiter accidentibus non potest aliter probari ipsa filiatio, & ideo Bal. singulariter dixit in l. filium diffinimus. col. 2. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, quòd si testis dixerit, scio pro certo, quòd A. est filius B. an probet, & dico, videtur quod non: quia dicit impossibile. Attamen contrarium dicit esse verius: quia intelligitur de ea certitudine, quę cõmuniter haberi potest per pręsumptiones hominum, & legum, secundum Iacobum de Rauenna,
61 & Cyn. & addit, quòd certus † dicatur ille, cuius animus in cõtrarium nulla ratione poterit inclinari. Panormitanus verò in cap. lator. extra qui filij sint legitimi, ex verbis Alani ibidem dicentis, quòd licet clandestinè contrahentes, nõ præsumentur coniuges, vt ibidem

ibidem dixit Glos. hoc procedit respectu nubentium, sed respectu filiorum præsumuntur coniuges: ex quo subinfert (inquam) Panor 62 mitanus, quòd natus ex viro, † & muliere simul cohabitātibus præsumitur legitimus: quia fauore legitimationis psumitur inter eos matrimonium, facit tex. in l. in liberæ mulieris. ff. de ritu nupt. qđ maximè procedit si se coniuges vocabant, vt docuit Innocentius in cap. ex parte. ext. de restit. spoliat. addit Panormitanus in d. c. lator, quòd ex nominatione filij, & tractatu vt filij, constituitur 63 † quis in possessione filiationis, etiam si fuisset natus extra domum: quapropter ibidem subdit Antonius de Butr. quem ibi Panormitanus sequitur, & notat Butrius in l. quidam. ff. de probat. ꝙ tractatus parentum, puta, quia illi tractabant eum vt filium, & ipse illos, vt parentes probat aliquē filium alterius. Imò plus vult gl. in cap. transmissæ. extra qui filij sint legitimi, in versic. à vicinia, ꝙ fama viciniæ multum in hoc operetur: imò huic sententiæ, & præcisè in casu nostro summopere facit singularis text. in c. per tuas. extra qui filij sint legitimi, vbi apertissimè elicitur probari dictū Dominum Octauium esse filium legitimum & naturalem, ac meritò vniuersalem hæredē eius ab intestato, stante declaratione ipsius Domini Bernardi Boerij eius patris, confitentis ipsum esse eius filium legitimum & naturalē coram testibus, & Notario, quę confessio in forma authentica producitur, nec non extantibus depositionibus testium supra citatis, qui idipsum testātur apertissimè, vt supra diximus: sciendum igitur hęc esse præcisa verba decisionis dicti Canonis, videlicet. [Per tuas literas intimasti, ꝙ R. ex muliere, quam secundum opinionem maioris partis vicinię in concubinam habebat, prole suscepta, quādam post & aliam ea defuncta duxit in vxorem, & ea de qua prolem susceperat virum aliū sibi copulauit. Processu verò temporis in præsentia multorum firmauit proprio iuramento, quòd eam quā habere visus fuerat concubinam prius affidauerat in vxorem antequàm ex ea filiū genuisset: & postea cùm ageret in extremis eum, quē ex ea susceperat in testamento hęredem instituens legitimum filium appellauit. Cùm autem tuę inquisitioni fuisset cōmissum an filius sic susceptus legitimus esset hęres ipsius R. & ad eius patrimonium admittendus: Tu præter id, quod ex quadā decretali bonæ memoriæ Alexādri Papæ (scilicet in dicto cap. transmissæ.) prædecessoris nostri standūm esse super hoc verbo viri, & mulieris credebas, receptis testibus à filio eiusdem R. productis, quibus legitimè cōprobauit prædictum R. matrem suam in Capolla S. Sergij affidasse, eum ipsius R. heredem esse legitimum iudicasti. Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur, quàm quod simulatè concipitur, licèt dictus R. cum ea dimissa, quam vt cōcubinam habuerat ad

alia vota transierit, videatur ipso facto matrimonium quod inter eos celebratum fuerat denegasse: quia tamen despōsatio per testes legitimos cōprobata eos matrimonialiter fuisse cōiunctos, osten dit siue desponsatio ipsa fuerit de præsenti, vt per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonij inter eos fuerit celebrata, siue per verba de futuro carnali copula subsequuta, non tam decretali dicti prædecessoris. (Adde tu in qua dicitur, quòd creditur verbo coniugum negantium aliquem esse eorum filium, nisi contrarium probetur) nisi quæ in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes te processisse legitimè respondemus sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.] hæc omnia ibi. Ex quibus omnibus conuincitur hoc apertissimo, & singulari Canone probari, quòd breuiter diximus in responsionem quarti propositi dubij, etsi innumera alia possent afferri: illa ergo sufficiant. Non tamen silentio pertranseā, quæ docuit Nicolaus Boerius in decis. 140. nu. 16. quasi prophetando scribens in fauorem istius D. Octauij Boerij. Nam ibi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Mirabilius est, quod

64 pater † nominando aliquem filium legitimum tam in testamento, quàm in alio actu publico matrimonium fingitur, & præsumitur retrò fuisse cum amasia, seu concubina, ex qua nati, siue aliqua expressa verborum ad matrimonij aptorum probatione contractum propter tacitum mulieris consensum, quod ipse Boerius innumeris auctoritatibus docuit esse veram ipsius sententiam.

Ad quintum dubium respondetur ipsum non vera continere, sed falsa (cum reuerentia) cùm ex dicto compilato processu coram dicto Domino Vicario oppositū appareat, eo quod fol... fuerit expedita banna, & publicata, & post comparitionem Domini Albaræ volentis facere partem in iudicio contra dicta prætensa a dicto Domino Octauio, vt in fol... Accessit ad dictum Dominum Vicarium opponens. Fuit etiam citatus ipse aduersarius ad cōcludendū in causa, vt in fol... necnon ad audien. sententiam, vt continetur in fol... qua citatione stante, & ipso nihil producente sentētia transiuit in rem iudicatā, vt in c. quod ad cōsultationē, & in c. cùm Bertoldus. ext. de sent. & re iudic. & ibi per Doctores vnanimes ibidē hoc ipsum dicentes, eo magis, quod non tātum decennij tempus post sententiam effluxerit, verum etiā ferè viginti anni ipso D. Aduersario sciente huiusmodi sententiā emanasse (prout præsumitur) cū sit ciuis Ianuensis, & semper ferè fuerit in ciuitate ipsa moratus: imò, vt dicetur, hanc sententiam fuisse promulgatā iuridicè facto ipso sæpius docuerit (vt dicetur) cum dicta sententia promulgata fuerit in ann. 1573. 30. Octobris, ipse verò confessus fuerit ipsum Dominum Octauium legitimum filium Dom. Bernardi supradicti:

vide ergo in responsione ad dubium quartum: Nam ibi hoc reperies.

Ad sextum dubium, respondendo dicimus, tex. in dicta l. ab eo. C. quomodo, & quando: ad verbum probare in casu nostro contrarium eius, ad quod inductus fuit, cùm ibi dicetur non posse ab eo iudicato recedere neminem
65 quod ipso absente, † & ignorante fuisset iudicatũ, si statim post eius scientiam non conquestus fuisset de contentis in lata sententia. Quapropter me fugit causam citationis dicti textus in fauorem propositi dubij sexti, cùm contrarium eliciatur ad verbum ex ipso, stãte veritate facti. Nam quomodo sine erubescentia poterit Magnificus aduersarius Octauianus negare sciuisse id quod iudicatum contra se fuerat in dicto anno 1573. ipso ædito mensis Octobris die 30. Cùm in anno sequenti 1576. die vero 8. Februarij, cum iuramento asseruerit coram Magnificis Officialibus Sancti Georgij dictum Dominum Octauium filium esse vnicum dicti Domini Bernardi Boetij, nullis alijs relictis filijs, nec filijs filiorum in gradu succedendi, & ipsum hæreditatem dicti Bernardi abintestato assequutum fuisse manu Prætoris dictæ ciuitatis Ianuæ: Cur ergo ipse Aduersarius hoc dixerit nescio, ipse videat, & sic satis sint, quæ in responsione ad sextam propositam obiectionem fuerunt allata.

Ad septimum dubium, respondendo, miror quomodo fuerit in eius fauorem citata sẽtẽtia mei compatriotæ Capicij in decis. 52. numero quarto, cùm ipse non loquatur in casu nostro, vt ad sensum patebit hoc intuenti non lippis oculis, pro cuius maiori intelligentia afferam in mediũ præcisa verba ipsius Capicij in præcitato loco: infrascripta enim ꝓtulit verba, videlicet: Qui in vno iudicio certò modo tanquam te-
66 stis deposuit † non nocet sibi in alio iudicio tanquam parti, vt est decisio Roræ in titul. de confessis in decisione secunda, decisionum Domini Bernardi de Bisgneto. fol. 12. Addit postea ipse Capicius in fine dictæ suæ decisionis, quòd ibi in decisione in antiquis sit cauda, quæ dicit in oppositum his fideliter recẽsitis dicimus sententiam Capicij in casu nostro, ad quem decidendum fuit citata, nihil probari contra Dominum Octauium. Quapropter dupliciter respondebimus dictæ sententiæ Capicij. Primò dicendo, dato, & non concesso, quòd talis propositio esset vera, nihil ex illa produceretur contra nostram sententiam allatam in superioribus conclusionibus, ac responsionibus factis ad supradictas oppositiones, seu dubia oblata. Nam depositio Magnifici Octauiani fuit facta in eodem met iudicio Ecclesiastico, in qua depositione fassus fuit Magnificum Octauium esse legitimum filium Magnifici Bernardi, prout supra latius retulimus in responsione ad quartam obiectionem.

Nec obstat si ibi se retulerit ad

ea, quæ deposuerat in alia sua testificatione facta in actis, vt supra diximus: cùm ipse in tali relatione voluerit ibi deposita in hac secūda depositione pro expressis habere in hac secunda, ac per consequens in hoc vltimo iudicio illa repetendo, in hoc vltimo videtur solùm deposuisse, & non in prima sua depositione: cùm in illa non interuenerit auctoritas Iudicis, quę requiritur in testium examinatione ad futurā rei memoriam, vt in cap. quoniam frequenter, extra vt lite non contest. & Doctor. passim, ideo nulla fuit: & dato, quòd esset illius depositio prima valida: cùm ibi nō fuerit aliqua figura iudicij dicēdum non erit illam computari pro iudicio, ac per consequens deposuisse in duplici iudicio, nec in hoc vltimo fuit ipse examinatus, vt principalis: sed vt testis ratificans primum suum dictum in illo examine informi. Secundò respondetur, quòd huiusmodi propositio sit falsa, nec cōstanter fuerit pro vera firmata à Capicio, vt patuit ex verbis ipsius supra relatis, cùm contra ipsam sint infrascriptæ auctoritates. Nam textus apertissimus est in cap. per inquisitionem. extra de elect. vbi testis dictum cōtra alios nocuit sibi in alio iudicio, cùm aliud iudicium dici poterit quod habitū ibi fuit coram Papa interrogātibus cum Commissarijs, vt ex illo tex. elicitur, & ex ibi notatis per Innocentium: cùm & hoc ipsum concludatur in decisio. 4. incip. Quidam agebat per Rotā in antiquis. titu. de confessis: cōcludendo ergo dicimus, quòd contra huiusmodi propositionem faciat tex. in cap. ex literis. extra de transact. cum ibi not.

Ad octauam obiectionem dicendum erit, ipsam esse friuolam cauillationem, & nullius momenti: quoniam nullo pacto hoc poterit verè dici ex dicta testificatione, cū debeat proculdubio in-
67 terpretari depositio † testiū, iuxta subiectam materiam articulorum, super quibus interrogantur, aliàs depositio eorum esset nulla, cùm videatur, non fuisse iuramento firmatam, vt opus est, & habetur in cap. extra de testibus, & ibi per Doctores, nec creditur eius nouissimę declarationi stantibus tot indicijs præmissis, & in actis productis, ac probatis contra ipsum Octauianum, de quibus supra latissimè diximus. Cum ergo in interrogatorijs propositis, nulla fuerit facta mentio de alia specie legitimationis, nec in ipso D. Octauio poterit alias species legitimationis interfuisse: cum ergo aliam speciem legitimationis interfuisse probari non possit: patet ipsum ibi loquutū fuisse de le-
68 gitimatione † acquisita per subsequēs matrimonium contractū cum dicta Do. Lucia eius matre, eo magis, ꝙ filius naturalis quotiens poterit legitimari per subsequens matrimonium, nunquam poterit legitimari per rescriptū Principis, prout singulariter docuit Bal. in cap. per tuas. extra de maior. & obed. allegans ad hoc tex. singul. in Authen. quib. modis

nat.effi.legit.in §.sit igitur.versic. permittimus, & docuit Hyppol. de Marsil.in singul.130.incip. Dixi tibi superius, & idem apertissimè docuit Glo.& Bar.in dicto §. sit igitur. versic. permittimus. & ibi Angel.& rursus Bal.in c.illud. nu.3.extra de præsumpt.Ias.quoque hanc dicens communem sententiam in l. Gallus. §. & quid si tantum.nu.107. ff.de liber.& posthu.quos sequitur Ant.Gabr.vbi supra, nu.38. versic.decimosextò amplia.

Ad nonam & vltimā obiectionem, respōdendo dicimus, ꝙ etsi
69 testis deponens † de credulitate, vel iudicio suo, regulariter non probet, vt cōmunis Doct.sententiæ semper placuit: tamen quādo redderet causam suæ credulitatis, tunc probat: eo magis in casu nostro, cùm dicta redditio causæ suę credulitatis plenè ꝓbet filiationē, vt probauimus abūde satis in responsione ad quartam obiectionē. Nec sentētia Afflicti mei compatriotæ in d.decis.381.nu.7. sequenti. Bald.aduersatur nobis, cū ipse ibi loquatur regulariter, & quando testes non reddunt rationem dicti huiusmodi.secus in casu nostro, cùm ipse aduersarius reddiderit rationem suæ credulitatis, ac iudicij, dicēs: quia viderit ipsum Dominum Octauium à dicto Domino Bernardo tractari pro filio, & sic bene conclusit dicta Magnifici Octauiani depositio, iuxta Glos.in c.transmissæ. in versic.à vicinia.extra qui filij sint legitimi. & apertiùs ad verbū in cap.per tuas.extra de probat. vbi Innocētius Tertius Papa docuit,
70 quòd si qui nominent † aliquem filium, & ita communiter reputetur, non credetur postea alteri eorum cōtrarium asserenti: & ratio verò est, quia perfectè hoc probari facile non possit. Ad hoc accedit testificatio alia ipsiusmet facta cum iuramento coram Officialibus, vt supra retulimus, & quòd doctrina Afflicti ita debeat intelligi (vt diximus) quid dixerit ipsemet in decisione 307. nume.25. (sequens eundem Bal. in l.qui quinque.ff.de legatis pri-
71 mo) dixit enim, quòd si testis † dixit, credo, quia vidi: Illud verbū, credo, mutat naturam, & ponitur affirmatiuè, & nō dubitatiuè. Ad hoc accedit, quòd sufficit testificationi, vt probet si testis testificetur de eo, quod sensu percipit, vt in l.qui testamēto heres. §.fi.ff. de testamētis, & ꝗ testa. fac.poss. & ibi per Doct. quapropter conuincitur oppositionē fuisse vanā.

Hæc omnia dubia examinādasuscepimus, non ꝙ D. Octauius Boerius fuerit natus ex D.Bernardo Boerio V. I. D. & Clerico in minoribus constituto, & beneficiato, & Magnifica Lucia Veneta, ante eorum insimul contractū matrimoniū. At potius, qm̄ ita à parte aduersa siue aliquo vero fundamento in iudicio fuerat propositum, prout etiam ex dubijs propositis apertissimè elicitur. Diximus ergo quæ ex sacrorum Canonum, Imperialiū cōstitutionū, atq; Doctorū vtriusq; censuræ decretis, ac suis meo ingeniolo colligere desuper indultum fuit.

Qui-

Quibus & meum qualecumque præstiti votum.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

De repetendis, vel non repetendis bonis hæreditarijs alienatis post aditam hæreditatem à filio testatoris instituentis in ipsis hæredem dictum filium alienantem, & suis hæredibus, sub his præcisis verbis, instituo in bonis omnibus meis meum hæredem filium meum Sempronium, & suos hæredes.

SVMMARIVM.

1 *Oratio copulatiua vocat simul, & æqualiter omnes personas copulatas. & nu. 6*

2 *Coniunctio facta per dictionem, &, vel per, cum, an differat.*

3 *Institutio facta per, cum, admittit omnes simul vocatos, etiam si essent personæ, inter quas cadit ordo affectionis, & charitatis.*

4 *Filius si sit institutus hæres, vnà cum alijs extraneis, tunc extranei dicentur simul vocati cum filio.*

5 *Regula communiter approbata est, quòd quando plures personæ copulantur, inter quas non solùm adest ordo affectionis naturæ, & charitatis, verum etiam concurrit necessitas præcisè ipsas in hæredes instituendi, vel causatiuè, ne testamentum rumpatur, tunc personæ copulatæ censentur ordine successiuo vocatæ ad bona hæreditaria, & quare. & quid dicendum sit, si fuissent aliqui vocati nomine collectiuo.*

7 *Nomine proprio si quis nominetur in fideicommisso, & plures nomine collectiuo, quomodo veniant.*

8 *Filius, & nepotes si instituantur hæredes, non dicentur simul inuitati, sed ordine successiuo: & quid denotet institui ordine successiuo.*

9 *Verba hæc in testamento posita, videlicet instituo hæredem meum filium, & nepotem ex eo, quomodo de iure erunt interpretanda.*

10 *Filij in testamento patris præteriti nulla expressa causa, rumpunt testamentum, & veniet ab intestato.*

11 *Frater & eius filij, si instituantur hærede, sprimò admittetur frater, deinde filij ordine successiuo, & quare.*

12 *Liberi, si instituantur hæredes, quomodo sit intelligenda talis institutio.*

13 *Emptores bonorum alicuius, qui instituerat hæredem filium proprium, & eius filios, non poterunt molestari à dictis filijs post mortem patris eorum, qui in vita sua, post tamen mortem sui patris illis vendiderat dicta bona hæreditaria, et quare.*

14 *Verbum, substituo, non comprehendit fideicommissariam substitutionem, sed solùm vulgarem, et pupillarem.*

15 *Institutio breuiloqua simpliciter facta iterpretatur directa, & non fideicommissaria. & nu. 18.*

16 *Fideicommissaria substitutio quibus verbis fiat.*

17 *Testatoris nepotes, de quibus est sermo, dicuntur vocati per vulgarem substitutionem, non autem per fideicommissariam, & quare: & quæ differentia sit inter vtramque substitutionem. nu. 19.*

20 *Institutio directa, quæ dicatur.*

21 *Nepotes non admittentur ad institutionem factam ab auo instituente filium, & nepotes ex eodē filio instituto, si mortuo auo, pater adijt hęreditatem, & dissipauit hæreditaria bona. & quare.*

22 *Fideicommissa tanquàm odiosa, etsi non præsumantur, tamen si verba, & voluntas vrgeant, tunc pręsumentur.*

23 *Personæ aliquando plures vocatæ à testatore per copulatiuam, dicentur solùm vocari ordine successiuo.*

24 *Copulatiua oratio uocat omnes ęqualiter, & non ordine successiuo, quando à testatore fuissent vocati solùm ij, inter quos solùm cadit charitatis, & affectionis ordo, & non necessitatis, saltem causatiue.*

25 *Copulatiua oratio, quando non sortietur suum effectum.*

26 *Testamentis quando idem sit copulare per copulam, &, & per coniunctionem, cum, & quando non. & quære.*

27 *Pater & filij instituti ab auo, quomodo dicantur instituti.*

D E C S O VII.

T H E M A.

Titius viuens, vnicum habens filium Sempronium, nepotes filios dicti Sempronij verò quinque viuentes; testamentum condidit his præcisis vtens verbis, videlicet: In omnibus bonis meis mobilibus, & immobilibus hęredem institno meum, Sempronium meum filium, & eius hæredes. Pòst mortem dicti Titij dictus Sempronius totam hæreditatem patris sui alienauit sine consensu filiorum cohæredum institutorum sub dictis verbis.

Quæritur modò, an dicti filij Sempronij possint repetere dicta bona alienata, ab eorum emptoribus.

Cùm difficillima & quotidiana sit proposita quæstio, operæpretium duximus pro vtraque parte arguere, ac deinceps præmissa distinctione quadam, vnica conclusione satisfaciemus præsenti ambiguitati.

INVOCATO San-
ctissimę Trinitatis
Numine, ac ope
sanctissimę Deipa
ræ, cuius annun-
ciationis festū ho
die celebramus, atque Sanctissi-
mi Patriarchæ nostri Benedicti,
proferemus quicquid sentiemus.

Et primò videbatur dicendum
dictam alienationem fuisse irri-
tam, ac per consequens dicta bo
na dictis filijs adiudicanda om-
nino fore subsequentibus medijs.

Primum est, quoniam in dicto
testamento adest copulatiua ora-
tio, scilicet instituit, & esse voluit
sibi hæredem Sempronium eius
filium, & eius hæredes: cùm di-
1 ctæ orationis copulatiuæ † ea sit
ratio, vt omnes personæ copula-
tæ simul, & æqualiter vocentur, vt
in l.vnica.§.his ita. & §.seq. C.de
caduc.tol.cum alijs simil.iuribus
citatis per Iasonem in l.Gallus.§.
quidam rectè. nu.12. ff. de liber.
& posthum. Corne.in consil.321.
lib.3. vol.3. sed in casu nostro, vt
diximus, isti filij Sempronij copu
pulatiuè fuerunt vocati: ergo si-
mul, & æqualiter dici videtur in-
stituti, eo quòd natura copulæ sit
coniungere pariter, vt in l.2. §.si
quis ita.ff.de eo quòd certo loco.
& in l.reos.§.cum in talibus.ff.de
duobus reis. Idque comprobatur
ex eo, quod dicitur nō esse à pro-
pria natura verborum receden-
dum, nisi de contraria testatoris
voluntate appareat; vt in l. non
aliter. & in l.ille, aut ille.ff.de le-
gatis tertio.

Secundum, quoniam paria esse
dicuntur coniunctionem fieri per
2 dictionem, † &, vel per dictionē,
cùm, vt in l. Titiæ textores.§.ni-
hil.ff.de legat.1.& in l.si quis Ti-
tio, & hæredibus.cum l.sequenti.
ff.de vsufr.accresc.& in l.Triplici.
ff. de verb.signific. sed quando fit
3 institutio † per copulam, cum, vo
caci simul admittuntur, etiam si
sint personæ, inter quas cadit or-
do affectionis, & charitatis, vt in
l.fin.C.de impub. & alijs subslit.
Iason in l.Gallus.§.quidam rectè.
nu.30.ff.de liber.& posthum.Co-
narruuias in cap. Raynutius. §.2.
nu.5.extra de testam.post Anton.
Rub. & fort. quos ibi citat: ergo
in casu nostro dicti filij debent
cum patre admitti, & conuenire
videtur quod docuit Iason in di-
cto §.quidam rectè. nu.32. & 33.
dicens, quòd etsi quando dictio,
cum, ponitur inter personas, qua-
rum vna non est alteri accessoria,
vt in filijs qui non accedunt ma-
tri, tunc non est differētia an con
iunctio fiat per dictionem, &, vel
per copulam, cum: secus si pone-
retur inter personas, quarum vna
accederet alteri, vel ambæ pro
vna reputarentur, vt pater & fi-
lius in potestate: quia adiectus
per dictionem, &, non facit par-
tem, secus per dictionem, cum,
quam Iasonis doctrinā putamus
ipsam accepisse ex dictis Bart. in
l.1.nu.3. ff.de pecul.leg.

Tertium, ad hoc ipsum pro-
bandum concurrit & hęc ratio,
nā si Titius auus instituisset Sem-
4 pronium filium, † & alios extra-
neos in hęredes, ipsi hęredes ex-
tranei hęredes conferentur simul

vocati cum filio, vt in l.fin. C. de impub. & alijs subſtit. arguendo modò à maioritate rationis videtur concludendum, quòd multò magis dicendi erunt inſtituti, ac vocati ad hęreditatem dicti nepotes, filij Sempronij tanquam magis dilecti, quo argumēto motus hanc ſententiam ſequutus fuit Marius Salomonius in d. l. Gallus.§.quidam rectè. nu.46.

Quartum, quoniam dicendum videtur, quòd ſi non fuerint vocati ad hęreditatem dicti nepotes ſimul cum Sempronio patre eorum, ſaltem fuerint vocati ordine ſucceſſiuo, ita ꝙ poſt mortē Sempronij patris eorum remaneant inſtituti hęredes in dictis bonis à dicto Titio eorū auo: Si ergo ordine ſucceſſiuo inde videtur ſequi dictum Semproniū non potuiſſe illa bona alienare tanquam fideicommiſſo tacitè ſubiecta reſtituenda dictis nepotibus poſt mortē Sempronij patris eorum, cùm dicti nepotes dicendi ſint ad dicta bona hęreditāda vocati ordine ſucceſſiuo, quod & videtur probari his medijs. Primū quorum eſt, quoniam in dicto teſtamento dictus Titius inſtituit hęredem ipſum Sempronium, & hęredes ſuos (vtique legitimos & naturales, ideſt nepotes filios dicti Sempronij, cùm nō poſſint interpretari ſecundum mentem ipſius teſtatoris voluiſſe eū priuare nepotes dictis bonis inſtituendo hęredes alios extraneos) cùm igitur de nepotib. ipſa teſtatoris verba ſint omnino intelligēda, & regula, ac firma concluſio ſit apud

5 Doctores, † quòd quando plures perſonę copulātur, inter quas nō ſolùm adeſt ordo affectionis naturę, & charitatis, verum etiam concurrit neceſſitas pręcisè ipſas in hęredes inſtituendi, vel cauſatiuè, ne teſtamentum rumpatur, tunc huiuſmodi perſonę copulatę (prout in caſu noſtro reperitur) cenſentur ordine ſucceſſiuo vocatæ ad dicta bona hęreditaria, quod & docuerunt cōiter Doctores in d.l. Gallus.§.quidam rectè. relati à Iaſo. ibi. nu.11. 12. & 20. Alex.in conſil.22.nu.6.vol.3.& in conſil.13.vol.4.in conſi.24. incip. Attētis his.nu.5.& ſeq.lib.3. Decius in conſ.205.nu.2.in cōſ.213. nu.6.& 7.& in conſil.384.nu.2.3. & 6. Ioannes Crottus in conſil. 4. nu. 1. vbi dicit hanc opinionem communem & veram, & in conſulendo atque iudicādo amplectendam. Iulius Clarus in lib. 3. ſent. iuris. §.teſtamentum, q.80. concluſ.2. qui ſpecialiter loquitur in caſu noſtro, quando hæredes inſtituerentur filius & nepos ipſius teſtatoris, aſſerens, quòd tunc nō cenſeantur vocati ſimul & ſemel, ſed ordine ſucceſſiuo, & ratio eſt ſecundum eum, in eo.§.teſtamentum.q.76. verſi. ſecundo infertur, quoniam diſpoſitio teſtatoris facta de perſonis, quæ ſibi ab inteſtato ſuccedere poſſent, in dubio intelligitur eo modo, & ordine, quo de iure communi, vel municipali ad ſucceſſionem ab inteſtato vocarentur, prout colligitur ex not. per Bart. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. quem omnes ſequuntur, vt docuit Socinus

iunior

iunior in consil.104.nu.26.lib.1. Inde sequitur (ait Clarus vbi supra,) quòd si plures vocati sint ad fideicommissum sub nomine collectiuo: puta, substituo omnes de familia mea, censentur vocati ordine successiuo, ita vt gradatim proximiores admittantur, secundum quod succeditur ab intestato, & ita tenuit Glo. in l. cùm ita. §. in fideicommisso. in versic. nominati sunt. ff. de legat.2. quæ in hoc est communiter approbata, vt dicit Paris.consi.3.nu.41.lib.1. & consil.38.nu.1.lib.2.& cons.51. nu.16.eod.vol. & cons.57. nu.16. eod.vol.& consil.76.nu.6.eo.vol. & consil.83.nu.14. eod.volum.& consil.5.nu.26.lib.3. & consil.50. nu.28. eod. vol. quam conclusionem Socinus in consil.43. num.8. lib.3. & consi.86. nu.8.eod.vol.& Curt.iun. cons.22. nu.12. dicunt

* esse communem. Iulius etiam Clarus in dicta conclusione secunda, videtur specialius loqui de casu nostro dicens, quòd quando inter eos, qui vocantur per copulam, cadit non solùm ordo charitatis, sed etiam concurrit necessitas instituendo, saltem causatiua, vt est, quando instituuntur filius, & nepos ipsius testatoris: eo casu non censentur vocati simul, & semel, sed ordine successiuo, scilicet filius solus in primis, deinde nepos post eum, & quòd hæc est communis opinio, vt attestantur scribêtes in dicta l. Gallus. §.quidam rectè. & in specie Alex.post nu.6.versi.in ea.Glos.ibi.& Iason ibi.nu.20.rursus Alex.in cons.14. nu.10.lib.1.Corn.in consi.156.in l.11.lib.4.Bertran.in consi.9. nu. 1.lib.1.in 2.par.& consi.82.nu.2. eod.vol.& consi.182. nu.1. lib.3. in 2.parte. Curt.iun.in cons.128. nu.1. Berous in c. Rainutius. nu. 68.& sequen. Idem docuit Corn. in consi.231.post nu.1.in vers.prę dictis tamen non obstãtibus, qui Doctor postquam dixisset, quòd

6 natura copulæ † est pariter copulata inuitare, vt in l.si mihi, & Titio. ff.de verb.oblig. & in l.reos. §. in tabulis. ff. de duobus reis. etiam quãdo inuitantur pater, & filius, vt est text. in c.Rainutius. extr. de testam. & in l.si quis Titio, & in l.si mulieri, cum liberis, ff.de vsufru.accresc.& hoc propter naturam copulæ, quæ est, vt copulatiuè censeantur simul, & æqualiter inuitati, etsi non negemus, quòd quãdo vnus nominatur no-

7 mine † proprio, & plures nominantur nomine collectiuo, tunc (vt docuit Corn. in d.consi.231. incip.Visis scripturis, colum.2.in princ.) tunc omnes nominati nomine collectiuo habẽtur pro vno, vt tantundem recipiant, quãtum ille solus nominat⁹ nomine proprio, vt in l.si pater. ff.de vulg.& pupil.& in l.si Titius.ff.de hęred. institu.& in l.planè. in princ. de legat.2. cum simil. etsi fallat hæc regula, quando esset adiectum, ꝙ ęquè succedant: nam tunc in tantum succedit quilibet ex nominatis nomine collectiuo, inquantum succedit nominatus nomine proprio, vel nomine appellatiuo. vt est text. not. in l. interdum. ff. de hæred.institu.pari ratione, & fortius id ipsum sentiẽdum erit, quando

quando vbi adderétur verba hęc, videlicet. Aequis portionibus. Quapropter concludendo dictus Corn. vbi supra in consi. 2. versic. prędictis tamen non obstantibus dicit, quòd quando instituuntur
8 † hæredes filij, & eorum nepotes: tunc non erunt cẽsendi simul instituti filius, & nepotes, sed ordine successiuo, hoc est, quòd si filius non superest tempore delatæ hæreditatis, & sic non erit hæres, tunc censeantur instituti nepotes, vt in l. Gallus. §. quidam recte, ff. de liber. & posthum. & ibi per glo. apertissimè in versic. non exprimat, dicens hęc verba in testamento posita, videlicet, Instituo filium, & nepotem ex eo, interpretanda erunt, quòd substituerit nasciturum nepotem filio, in eum casum in quem preteritus rumperet testamentum, scilicet, quando viuo testatore moritur filius, & postea ipso testatore mortuo nascitur nepos infra x. menses: vt enim testamentũ non rumperetur instituit nepotem nasciturum. Addidit ibidem glo. quid dicendum in casu nostro, scilicet
9 quando testator † instituisset filium, & nepotem natum, & refert idem dicendum fore: cùm dicatur eodem ordine instituisse ipsos, quando testator esset pater, & auus, secus si extrane⁹, & hoc glossam cõmuniter Doctores ibidem sequuntur, vt refert ibidem Aret. col. 2. in vers. in glo. posita super versic. non exprimat, dicens hoc esse, quando inter filium, & nepotem non solum est ordo charitatis naturalis, sed etiã ordo successionis ab intestato, & cum hoc concurrit, quòd aliquo casu testator habebat necesse hũc nepotem instituere, videlicet. Si filius moreretur viuo patre, vt in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de liberis, & posthu. quod & sequutus fuit Corn. vbi supra, qui idipsum confirmauit in consi. 47. incip. In præsenti consultatione. col. 2. vers. his tamen non obstantibus, lib. 4. concludens, quòd vbi concurrit ordo charitatis, & affectionis cũm ordine scripturæ: licèt cesset ordo debiti naturalis, tamẽ censentur instituti, & vocati ordine successiuo, & non simul: sed in casu nostro, vt diximus, vltra ordinẽ affectionis concurrit necessitas instituendi nepotes causatiuè, quia si mortuo patre superuiuente auo testatore ipsi subintrarent in locũ patris, etsi reperirent se prete-
10 ritos † sine insertione causę, possent dicere testamentum nullum, ac ipsum irritare, vt docet singularis, ac aureus textus in Authen. vt cum de appell. cogno. §. aliud quoque, vbi hoc expressè habetur, & docuerunt ibi Doctores, necnon & infrascripti alij, scilicet Glo. in l. 1. C. de inoffic. testamen. Aret. & Ioan. Faber. in §. fin. instit. de exhæred. lib. Pau. de Castro in Authen. non licet. C. de liber. præter. & Cacheranus in decis. Pedemont. 81. nu. 13.

Secundò pro hac eadem opinione vr̃ facere alia cõmunis conclusio, illa qua dicitur, ꝙ si quis instituat fratrem, & eius liberos tunc ipse frater primo admitti-
11 tur, † deinde liberi ordine successiuo,

cessiuo, cùm sint vocati sub nomine collectiuo continente plures gradus, ita concludit Ang. in consil. 58. num. 3. Iason post alios per eum relatos in d. l. Gallus. §. quidam rectè. nu. 22. Socin. in consi. 113. nu. 2. & 3. vol. 1. quem refert, & sequitur Gal. in d. l. §. quidam rectè, col. 5. vers. tertia conclusio, & facit textus in l. fin. iuncta glo. in versiculo C. de verb. signif. Paris. in consi. 25. nu. 28. vol. 1. & in consi. 2. nu. 2. 27. & sequen. vol. 3. Decius in consi. 248. num. 3. & 4. consi. 205. num. 2. consi. 236. nu. 2. Socin. in cõs. 238. col. 2. quem refert, ac sequitur Couuarr. vnà cũ alijs. in c. Rain. §. 2. nu. 6. extra de testam. Grauet. in consi. 22. nu. 2. Ioannes Dilecti de arte testandi titu. 4. causa 6. nu. 4. post Bar. Bal. & Alex. quos refert Neuiz. in consil. 54. nu. 10. Port. in consi. 8. num. 27. Natta in consi. 437. nu. 3. Idem docuit Catheranus vbi supra. nu. 14. & idem dicitur, cùm plures instituerentur vnus nomine proprio, & reliqui nomine collectiuo per dictionem plurium graduum, vt instituo Titium, & eius liberos, vel posteros, vel familiã, dicentur illi vocati ordine successiuo, vt docuit Bart. in d. l. Gallus, §. quidam rectè. quem communiter sequuntur Doctores, vt testatur Gribald. ibi vers. secundo limitatur. Decius in cõs. 248. Couarru. in c. Raynutius, §. 2. nu. 6. quos refert, ac sequitur Michael Grassus in tractat. communi opin. tit. de institu. §. certum est plures, nu. 14. versic. septima qui. nu. 13. ibidem id ipsum docuerat de institutis tali pacto, instituo filium meum, & eius filios collectiuè, eo quòd intelligantur instituti successiuo ordine, & sic primo filius, & post mortem eius filius illius æqualiter, & ad hoc probãdum citat multos Micheal Grassus vbi supra.

Tertiò id ipsum videtur probari, arguendo à maioritate rationis per tex. in Authen. multo magis. C. de sacrosanct. Eccles. Nam
12 si instituerentur liberi, † dicetur institutio facta inter eos ordine successiuo, vt censeantur vocati proximiores, & semper salua gradus prærogatiua, prout docuerũt infrascripti Doct. videlicet Bart. in d. l. Gallus. §. quidam rectè. per text. in l. peto. §. fratre. ff. de legat. 2. & in l. fin. ff. de verb. signif. ad hoc probandum summoperè deseruiunt allata in dicto secundo fundamento. Ergo vbi pater, qui est proximior in gradu ipsi auo, quàm dicti nepotes interuenit, dicendum erit testatorem voluisse seruare gradus prærogatiuam, quam lex, & natura prius ad hæreditatem ab intestato vocabãt, vt in l. fin. C. quorum bonorum. & in Authen. defuncto. C. ad Tertul. & ita præsumitur testatorem censuisse, vt docuit Bal. in l. 1. col. 3. C. de secundis nupt.

Ex his fundamentis verissimis videbatur dicendum dictos nepotes institutos hæredes in dictis bonis Titij eorum aui saltem ordine successiuo, scilicet post mortem Sempronij eorum patris, filij eorum, & coheredis dicti Titij: si ergo ordine successiuo, inde videtur

ur interfuisse institutionem fi-commissariam, ita vt de ipsis n potuisset disponere, vel ali-id alienare in vita sua ipse Sē-onius pater eorum, nisi de vsu-ictu, prout communiter dici-r de rebus subiectis fideicom-missis, ac per consequens, quòd alienatio sequuta fuerit ipso iure nulla.

His tamen omnibus non obstantibus breuiter multa perstringendo dicimus, nullo iure dictos
3 nepotes posse † molestare emptores dictorum bonorum (in casu proposito contentorum,) cùm Sempronius potuerit illa alienare tanquam suæ dispositioni commissa, & non subiecta fideicommisso alicui, etsi non negemus in illis fuisse substitutos dictos nepotes, si Sempronius eorum pater illa in sua vita non dissipasset, & mortuus fuisset ab intestato, vel viuentē Titio eorum auo, eo quòd dicti nepotes ad dicta bona hęreditaria a Titio eorum auo censentur solùm vocati per vulgarem substitutionem, non autem per fideicommissum, prout docuit his præcisis verbis vtens Aretinus in d.l.Gallus. §.quidam rectè.col.4. versic. secundo videtur errare.ff.de liber. & posthum.reprehendens Pau.de Cast.ibidem dicentem, quòd fratre instituto adeunte post mortem testatoris, filij eius vocabuntur ipso fratre mortuo per fideicōmissum. Quapropter ipse ibi subdidit, & hæc præcisa verba, videlicet. Nā hoc videtur impossibile, tū quia substitutio facta per verbum directum ciuile, sicut est verbum instituo, ex quo a principio potuit valere iure directo, non videtur inualidandum fore, vt in l.verbis ciuilibus, & in l.in substitutione. ff.de vulg.& pup. Nam in d.l.verbis ciuilibus hęc habentur, videlicet [Verbis ciuilibus substitutionem post decimumquartum annum ætatis frustra fieri conuenit: sed qui non admittitur, vt substitutus, vt adiectus hæres nūque non erit, ne fiat contra voluntatem, si filius non habeat totum interim, quod ei testamento pater dedit.] hæc ibi. Tum etiam,
14 quia verbum substituo † non cōprehendit fideicommissariā substitutionē, sed solùm vulgarem, & pupillarem, vt est casus hic cū glo.sua, quam allegat Bar.ad hoc ita tenentem in l.Centurio. ff.de vulga. & pupil. Melius ergo potest dicere, quòd filij videntur inuitari per substitutionem vulgarem, & omni casu in quo ipsa substitutio potest habere locum. Hæc omnia Aretinus vbi supra. Id ipsum docuit Corn. in consil. 231.nu.3. vers.tum quia substitutio his præcisis verbis vtens, vi-
15 delicet Tū quia substitutio † breuiloqua simpliciter facta interpretatur directa, & non fideicommissaria, vt in l.iam hoc iure, & in l.Lucius. ff.de vulg. & pupil.& in l.hæreditatem. C.de impuberum, & alijs substitutionibus. hęc ille. Et quia hæc tacita substitutio testamentaria (prout in casu proposito) fuit breuiloqua, & simpliciter facta sine additamento aliquorum verborū denotantium

hanc

hanc institutionem, seu substitutionem fuisse fideicommissariã, cùm inibi non reperiantur hæc verba, quibus institutionem fideicommissariam fieri a Doctoribus communiter docetur. Indè sequitur, quòd huiusmodi insti-
16 tutione † non fuerit fideicommissaria. Verba enim quibus fideicommissaria institutio celebratur, sunt solùm infrascripta, vt ad litterám habetur in §. fin. instit. de singulis rebus per fideicommissum relictis, videlicet. [Verba autem fideicommissorũ hæc maximè in vsu habentur, peto, rogo, volo, mando, fidei tuæ committo, quæ proinde singula firma sunt, ac si omnia in vnum congesta essent.] hæc in d. §. Id ipsum expressius docuit Iulius Clarus in §. testamentum, q. 80. dicēs
17 dictos nepotes testatoris † solũmodo cēsendos fore vocatos per vulgarem substitutionem, non autem per fideicommissum, & quòd hæc sit communis opinio, vt attestatur Decius in consi. 205. post nu. 9. & in consi. 248. post nu. 6. & Paris. in cons. 82. nu. 11. lib. 2. necnon Emil. Ferret. in consi. 10. nu. 1. Addiditque ibidem Clarus, ꝙ vtilitas hoc sciendi est euidens & maxima, quia si censeretur inductum fideicommissum, nō posset filius testatoris de ipsa hæreditate liberè disponere, & testari, sed teneretur illam restituere ipsis nepotibus: si verò est tantũmodo vulgaris substitutio, filio adeunte, statim expirat, iuxta ea, quæ dixi supra. §. substitutio. hæc omnia Iul. Clarus vbi sup. Id ipsum docuerunt expresè & infrascripti Doct. videlicet, Glo. in l. Gallus. §. quidã. ff. de vulg. & pup. insuper sciendum, ꝙ Laur. Kirchouius in tract. commun. opinio. in vers. substitutio: dicit ꝙ substi-
18 tutio † breuiloqua siue sit facta verbis directis, siue verbis cōib. siue sit facta personis imparibus, siue paribus nunquã continet substitutiones nisi directas vulgares, pupillares, & exēplares substitutiones, nunquam aũt fideicommissariã, & hanc esse asserit cōem opinionem antiquorum, & Modern. Doct. prout ēt testatur Ias. in consi. 134. nu. 2. vol. 1. vbi multas ibidē Doct. sententias recenset, q̃ conclusionem cōiter obseruari scripsit consulendo Dec. in cons. 205. nu. 6. & in cons. 292. num. 3. & in cons. 219. nu. 3. vbi addit hanc eãdem opinionem cōem esse, a qua in iudicando, & consulendo non esse recedendum. Memoriæ cōmendãdum quoque summopere expediet pro intelligentia veritatis presentis nr̄ę conclusionis id, quod in terminis ipsius cōclusionis docuit Michael Grassus in tractã. cōm. opin. tit. de substit. vulg. nu. 11. vers. sed quid si quis. Vbi his precisis verbis vtit̄, videlicet. Sed quid si quis instituat filiũ suum, & nepotes ex eo, quo casu censetur vocasse ordine successiuo, & resoluitur per substitutionem, nunquid erit vulgaris, vel fideicommissum? Respōdetur, ꝙ talis insti-
19 tutio † resoluitur in substitutionem vulgarem, non aũt inducitur fideicommissum, & addit, ꝙ ita tenēt infrascripti Doct. videlicet, Glo.

Glo.& sequitur Bar.in l.Gallus.§. quidã rectè.ff.de liber.& posthu. & est communis opinio, vt testatur Alex.& Iason ibidem. & Decius in consi.288. nu.2. prope finem.Ioannes Cœphal.in consilio 134.nu.1.& hoc procedit etiam si eos institutos inuicem substituat testator, quoniam reciproca hæc solam comprehendit vulgarem, prout docuit Bart. in l.Lucius.ff. de vulg.& pupil.& est communis opinio, vt docuit ibidem Alex. nu.19.dictus Cęphalus in d.consi. 134. nu.2. & sciendum quòd suprascriptã Barto. sententiam approbat,ac sequitur Matthesilanus in suo not.157.versi. Nota quòd si decedens,dicens in institutione
20 directa, † vt quando pater instituit filiam, & nepotem ex filia: tunc quia videtur fecisse institutionem ordine successiuo, scilicet, vt primò filia sit instituta viriliter, secundò illi sit vulgariter substitutus nepos.arg.in d.l.Gallus.§.quidam rectè, & ibi glo. & Bart.expresè. Id ipsum repetijt apertius Michael Grassus in dicto tract.commu.opinio. titu. de institu.in quæst.20.nu.17. versic. nona conclusio, dicens, ꝙ quando duo,vel plures instituũtur ordine successiuo, intelligitur per vulgarem substitutionem,non autem fideicommissariam, ita qui-
21 dem vt admittatur nepos † eo casu, quo filius viuo patre moriatur, vel postea nolit adire: secus verò si filius viueret, & adiret, quia tũc nepos omnino excluditur,nec admittitur ꝑ substitutionem fideicommissariam, quia filius nõ censetur grauatus eis q̃cquam restituere, asserens, ꝙ hæc sit communis opinio, vt docuit Galiaul. in d.l. Gallus. §.quidam rectè,Decius in consi.384. incip. In casu proposito. quem retulit, ac sequutus fuit Parisius in consi. 82.nu.11.lib.2.Nouissimè notandum,quòd Michael Grassus in suprascripto tract.titu.de fideicommissis.quæst.4.num.4. & 5.in fine concludendo asseruit: dicens licèt enim vulgata, & trita sit omnium sententia, quòd fideicom-
22 missa † quia odiosa non præsumantur: tamen hoc intelligitur, nisi verba, & voluntas vrgeant: tũc enim illud inductum esse censeri debet:aliàs in dubio minimè extare, vel adesse interpretabimur,hæc ille. cùm ergo ex verbis dictæ propositæ quæstionis non tantum non simus in dubijs, sed in certis, prout colligitur ex supradictis verbis testamenti. Indè concluditur dictam institutionẽ non fuisse fideicommissariam, ac per consequens dictos nepotes nihil de iure posse repetere.

Etsi ex hic allatis apertissimè eliciatur veritas præsentis nostræ sententiæ,& fundamentorũ eius, ac per consequẽs tacitè indè fuerit satisfactum supradictis rationibus in contrarium adductis: Tamen nonnulla breuiter ad ipsa expresè exprimenda afferemus, gradatim procedendo, ac respondendo supra recensitis obiectionibus.

Dicemus ergo ad primã, & secundam nobis factam obiectionem,fundatam, in versic.ratione oratio-

orationis copulatiuæ per coniunctionẽ, &, & coniunctionem, cũ, respondẽdo veritati nostræ conclusionis non obstare propriam vim copulæ incertæ in dictis verbis testamenti, tum quia multoties receditur à propria vi verborũ, ratione subiectę materię, vel verisimilis mentis testatoris, vt contingit in terminis, in quibus loquuntur glo, Bar. & cęteri Doct. in l. Gallus. §. qui rem. ff. de liber. & posthu. & reliqui Doct. supra per me citati: necnon & iura allegata in ipsa glos. & in l. generaliter. C. de institu. & substit. & in l. cùm pater. §. à te peto. ff. de legat. 2. & in l. hęredes mei. §. peto. ff. ad Trebel. & in l. 1. C. de secund. nupt. & in l. si incęstu. C. de incest. nupt. & in l. 1. C. de natu. liber. in quibus iuribus lex
23 vocat plures personas † per copulatiuam, (vt benè dixit) Cornens in consi. 221. col. pen. nu. 2. vers. non enim obstat propria vis copulæ, vol. 1. quem citat, ac sequitur Cacheranus in Pedemont. decis. 81. num. 18. vers. non obstat natura copulatiuæ. & tamen inuitantur ordine successiuo, maxime hoc contingit in casu nostro, cum inter eos, qui vocati fuerunt ad dicta bona hæreditaria, non solum cadit charitatis ordo, & affectionis, verum etiam necessitas saltem causatiua ipsos instituendi, vt latius fuit allatum in probationem quarti argumenti inducti in fauorem partis negãtis dictam alienationem validam: etsi non negemus dictã copulatiuam
24 † orationem hoc efficere, si fuissent à testatore vocati solum ij, inter quos solùm cadit charitatis, & affectionis ordo, & non necessitatis saltem causatiuæ: nã tunc dicta copulatiua oratio inserta in testamento operaretur, vt omnes vocati in testamẽto ad bona hæreditaria simul, & semel, & pro ęquali portione, vt si quis instituisset fratrem, & filios eius, vel alium extraneũ, & filios, aut alios extraneos, prout communiter Doctores tenent, dicentes hanc esse communem Doct. sententiam, inter quos sunt infrascripti, videlicet Alex. in consi. 129. num. 7. volum. 5. Decius in consi. 95. nu. 2. Cępolla in consi. ciuili. 52. post num. 4. asserens, quòd ita teneant communiter Legistæ, & Canonistæ; nec nõ Doct. in dicta l. Gallus. §. quidam rectè, & in specie Imo. post nu. 20. vers. interdum verò Iacob. Put. Ias. ibidem, num. 22. & sequen. Rubeus. ibidem nu. 57. & sequen. & rursus Alex. in consi. 22. post nu. 8. lib. 3. & in consi. 13. lib. 4. Corn. in consil. 229. littera l. lib. 3. Socinus in cons. 90. nu. 1. lib. 1. & consi. 113. nu. 1. eo. vol. & in cons. 238. lib. 1. Idẽ docuit Boerius in decis. 185. nu. 16. vers. & per illum text. asserens hanc esse communem Doctorum opinionẽ, & probari iuribus, scilicet per text. in c. Rainutius, & c. Rainaldus. ext. de testamentis, & in Authen. C. de bonis, quæ liber. vers. & forsitan. Indẽ fit, quòd si pater ab extraneo institutus fuerit vnà cum filijs suis habet solum partem suam, & in parte filiorum nihil iuris, & sic

sic proportione solùm virili succedunt, sicut quando ab intestato pater, & filij succedunt fratri, & filio defuncto, vt in Authen. defuncto, ibi vt viriles portiones faciant. C. ad Senat. Consult. Tertull. Nam magis communis, & vera opinio est (prout docuit Alexan. in d.l. Gallus. §. quidã rectè. & in consi. 22. per totum, sed specialiter col. 3. vers. & quamuis, vol. 3.) quòd si ab extraneo fuerint instituti hæredes, quòd intelligãtur pro suis ratis, & partibus vocati, postquam non sunt de descendentibus testatoris ab eo de necessitate vocãdis, vel instituendis pro conseruatione sui testamenti, & hoc multipliciter probauit ipse Alex. vbi supra, asserẽs se pluries tam cõcludendo, quàm legendo tenuisse, vt testatur in d. consi. 22. & in consi. 13. colum. 4. vers. & ex præmissis præsens consultatio per totam, col. Idem docuit Ang. in consi. 285. in c. super primo puncto. in princip. Idem Socinus in d. §. quadam rectè, vbi ponit quinque cõclusiones. Idem Corn. in consi. 231. incip. De pluribus, vol. 3. Idem Iason in consi. 26. nu. 2. vol. 2. & in cons. 206. nu. 2. vol. 2. Idem Decius in consilio 205. post num. 2. & in consi. 236. post nu. 1. col. 2. vers. sed illa, & in consi. 248. num. 2. & in consi. 253. post nu. 3. & in fine dicti consilij, & in consi. 290. nu. 1. Idem Ruin. in consi. 168. nu. 9. lib. 2. Idem Bertraud. in consi. 9. nu. 1. lib. 1. in secunda parte, & in consi. 215. nu. 5. lib. 3. in 2. par. Idem Curt. iun. in consi. 22. nu. 4. & in cons. 128. post nu. 1. vers. aut quæro. Ioannes Dilect. in tract. de arte testan. tit. 4. caut. 6. nu. 1. Berous in d. c. Raynutius, nu. 82. & sequen. Cacheranus vbi supra allatis in responsionem ad dicta contraria addidit, & hoc notatu dignum, dicens, quòd

25 quando copula † ponitur inter personas, inter quas cadit necessitas instituendi, & ordinata charitas affectionis, tunc copula nõ stabit propriè, nec retinebit naturam suam, sed intelligetur successiuo ordine, prout docuit Glo. in d.l. Gallus. §. quidam rectè. & ibi Bart. ac Iason, qui ibidem nu. 11. & 12. testatur hanc glo. communiter a Doctoribus approbari, quod & confirmauit Decius in consi. 384. nu. 3. Nec obstat, quòd idem sit copulare per dictionem,

26 † &, vel per dictionẽ, cum, quando inseruntur inter personas, vt docuit apertissimus text. in l. Titiæ textores. §. nihil distat. ff. de legat. 1. vbi hæc habentur, videlicet: [Nihil distat, vtrum ita legetur Titio & Meio, an ita Titio cum Meio. Vtrobique enim coniunctim legatum uidetur.] hæc ibi. quoniam duobus modis poterit huic obiectioni respõderi. primo, quòd dicta lex, & aliæ consimiles loquuntur in dispositionibus, vel in personis, in quibus non erat necessitas disponendi, vt in legatis, & fideicommissis, vel personis extraneis. Nam d.l. Titiæ textores. §. nihil distat. & textus in l. si quis Titio, & in l. si mulieri. ff. de vsufruct. accrescen. loquuntur in legatis, & fideicommissis, & in personis extraneis.

traneis, & text.in l.fin. C.de impu.& alijs substit.loquitur in extraneis.Inde sequitur,quòd in casu nostro non militant dicta iura: quoniam copula nõ retinebit naturam suam, cum ponatur inter personas, inter quas cadit ordinata charitas,& necessitas disponendi,vt supra latissimè fuit probatum. Et secundò respondetur etiam cum Bar.in d.§.quidam rectè.nu.4.& 5.quòd quantũ ad inducẽdum coniunctionẽ non erit differẽtia inter prædictas dictiones,sed nihil indè sequitur cõtra nr̃am decisionẽ, vt fuit probatũ.

Respondendo ad tertium fundamentum contra nostrã conclusionem allatum asseuerámus, ꝙ maioritas rationis ĩ casu nostro, etsi aliquo pacto apparẽter videatur:intrinsecè verò examinãda illud reperiri non poterit, tũ quia (vt diximus)cõis, & rationabilis Doct. sñia semper docuit contra-
27 riũ,cùm ẽt pr̃ & filius † simul instituti,dicantur instituti cõditionaliter ab auo,s. in casu quo ante mortẽ aui moreretur pr̃ nepotũ, vel noluisset pr̃ adire hæreditatẽ: nam tunc solum dicerentur instituti ipsi,ne rumperent testm̃: cũ sine causa Auus suos nepotes in tali casu nõ potuisset exheredare, vt iã docuimus in superiorib.q̃a tunc dicerentur succedere auo,& non patri: adita hęreditate igit̃ ꝑ filiũ,ipsi nepotes exclusi a tali institutione intelligẽtur, tum q̃a verisimile est auũ, ita voluisse ꝑꝑ maiorem amorẽ quo propriũ filiũ amauerat,q̃ ex filio nepotes,ꝑut regulariter cõtingit: tum ẽt,quia pr̃ & filius dicuntur vna persona, & filij dicuntur q̃d patris,vt glo. & Docto. cõiter docuerunt in l. quisquis.C.ad l.Iul.Maiest.

Ad quartum fundamentum, & eius rationes,q̃ facillima erit rñsio,dicens,ꝙ non erit bona cõsequẽtia dicere.Nepotes successiuo ordine vocati fuerunt ad hęreditãda suprascripta bona alienata: ergo non poterat pr̃ eorum institutus primo loco hæres illa alienare,ac per consequens talis alienatio fuit nulla: si nulla, ergo de iure erunt dicta bona restituenda eis ab ijs, quib.fuerant assignata titulo venditionis. Nam tunc tale argumentũ esset rationi congrũ: si dicti nepotes essent extranei,& non nepotes testatoris. Cũ(vt ꝓbauimus) in casu nostro per aditionem hæreditatis dictus testõris filius effectus fuerit verus,vnicus,legitimus, ac absolutus Dñs dictorum bonorum,& non fideicõmissarius, nec grauatus illa restituere nepotib.testatoris; cùm nullum prorsus verbum denotans fideicommissum ibi insertum reperiatur:successores ergo fuissent dicti nepotes,si pater eorum non dissipasset,vel alienasset ea in sua vita, & in morte in suo dominio reperta fuissent, vt patet ad sensum, & ex allatis hucusque apertissimè claruit. Et hæc allata sufficiant pro dilucidatione pręsentis nostræ quęstionis difficillimę, ac quotidianę,scituq; dignissimęq;

Et hæc est mea sñia decisiua.

Ego D.Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.T.

SVMMARIVM.

1 Libri scripturæ priuatæ etiam antiquæ regulariter non faciunt plenã fidem in his, quæ ibi continentur, etsi aliqualem præsumptionem, cuius quantitas arbitrio Iudicis remittitur.

2 Scripturæ mercatorum, & campsorum plenè non probant, nisi statutum, aut consuetudo disponeret.

3 Scriptura priuata patris aliquid attestantis inter filios, etiam sine testibus valet.

4 Scriptura priuata suspecta in antidatione, vel annotatione diei, in qua ipsa fuit scripta, an præiudicet creditori posteriori.

5 Regulam habens pro se in casibus a iure non decisis, dicitur habere intentionem fundatam, ita vt transferat onus probandi specialitatem ad aduersarium.

6 Regula allegari pro iure poterit in casu, in quo ius expressè nihil dicit.

7 Sententia tam diffinitiua, quàm interlocutoria lata expressè contra regulã iuris est ipso iure nulla, licet reperiantur aliqui casus excepti.

8 Pronunciandum secundum regulam erit, nisi contrarium probetur.

De valore scripturæ priuatæ in qua dies natalitij filiorum alicuius continentur descripti.

DECISIO VIII.

Quæstio examinanda talis proponitur. Vtrum scriptura priuata alicuius, in qua descripta dies præcisa natiuitatis singulorum filiorum suorum reperitur, plenam fidem faciat contra tertium ad probandam ætatem dictorum filiorum.

Breuissimo sermonis periodo respondendo propositæ quæstioni; firmissimè asseueramus ipsam priuatam scripturam nullo pacto plenam probationẽ facere: sed solùm, si antiqua esset, semiplenã. Et hæc quidem conclusio, seu responsio trib. verissimis fundamentis fulcitur.

Primvm fundamẽtum est. Quoniam regula verissima iuris, & a Doctorib⁹ communiter approbata est, ꝙ
1 libri, seu scripturæ † priuatæ etiã antiquæ regulariter non faciant plenam fidem in hijs, quæ ibi cõtinentur: etsi aliqualem præsumptionem, seu semiplenam probationem faciãt: cuius tamen quantitas, seu qualitas talis probationis sit, relinquẽdum erit arbitrio Iudicis, prout apertissimus docuit text. in l. in coniunctorum. C. de reli. & sumpt. funer. & per text. in l. instrumenta, & in l. exẽplo. & in l. rationes. C. de probat. Cùm in d. l. instrumẽta habeatur, ꝙ priuata annotatio, vel attestatio sola nõ sufficiat ad probationem,

nem, sine alijs adminiculis. Id ipsum docuerunt communiter Doct. in præcitatis iuribus: hectron & specialiter infrascripti Doctores, inter quos est Specul. in lib. 2. tit. de instrum. edit. §. nunc dicēdum restat. Idem docuit Sigismundus pronepos in tract. statutorum, in vers. scriptura, dicens quòd regula sit, quòd nullam scripturam plenam fidem faciat, nisi scriptura tabellionis: vnde scripturę capsorum † & mercatorum non faciunt
2 plenam fidem, nisi statutum, vel consuetudo disponeret contrarium, vt docuit Bal. in l. 1. C. de edendo. idipsum docuit Socin. in regula 238. & in consi. 12. incip. Antequam. col. 5. dicens quod etiam mille scripturæ priuatæ simul iunctæ non faciunt plenā fidem, quē refert, ac sequitur Hyppolitus de Marsil. in repet. rubr. C. de probat. nu. 267. vers. & adde hic. Idem docuit Bart. in l. admonendi. col. 6. vers. item quæro. ff. de iureiur. & expressius in l. in bonę fidei. nu. 2. C. de reb. cred. si cer. pet. Bal. in l. 2. col. 4. aduertas Dñs Cynus. C. de eden. quos sequitur idem Hyppolit. vbi sup. num. 271. vers. item aliud scias, asserens dictos Doct. ibi docuisse, quod scriptura priuata probet semiplenè pro tertio, de quo mea fit mentio. Qui Marsil. ibidem. nu. 274. vers. item in hac materia. subsequendo materiam valoris probationis resultātis ex scriptura priuata. s. quod solùm fidē semiplenā faciet, subdidit sequentia pręcisa verba, videlicet. Itē in hac materia litteræ priuatæ teneas etiam menti; quòd scriptura
3 priuata † patris testantis inter liberos ēt sine testibus valet, (quasi diceret ad aliqnid semiplenè probandum) ita docuit Bal. in consi. suo 396. incip. Quòd cedula. vol. 4. Ad quod etiam facit quod docuit Alex. in consi. 105. incip. super his. quasi per totum, & in fi. vol. 7. Ad hoc ēt faciunt dicta per Ioan. de Imo. in cons. suo 91. incip. In causa, quæ vertitur, col. vlt. versic. nunc restat. & notandum, quod diximus, quod regulariter non plenè probent scripturæ priuatæ antiquæ, quoniam hæc regula licēt in casu proposito sit infallibilis, tamē in aliquibus casibus fallit, prout latius probabit in sequēti consilio.
Fundamētum ꝯm est. Cum regu
4 la iuris sit, quod scriptura † priuata suspecta in antidatione, seu i anticipatione annotatione diei, in qua ipsa scripta fuerat, quo ad hypothecā acquirendā ex tali scriptura non fier præiudiciū posteriori creditori: arguēdo igitur ab identitate rõnis dicendū de iure fore asseueramus nullū generari pręiudiciū nato post diē annotatum in hmõi scriptura priuata, eo magis quod in casu nostro psumatur fraus, cū pr ipsius Albaræ fuerit Notarius in ciuitate Genuensi, in quo nemo matriculat in notariū, nisi post talē ętatem. Quapropter cū dictus Notarius exoptasset citiꝰ matriculari i notarios filios suos, & maximè primogenitū, qui fuit ipse Octauianꝰ Albara, verisimile est in dicto libello suo priuato annotasse dies natalitios omniū suorum filiorū paulò ante, quā verè fuissent nati, & quod suprascripta regula iuris verissima sit probatur Doct. sententia infrascripti enim

Docto. hoc docuerunt, videlicet Bar. in l. scripturas. col. 1. in fi. vers. & rõ huius vltimi. C. qui potior. in pign. hēant. & ibi Bal. col. 1. in fi. vers. & est ratio. & in cons. 198. col. 1. in fi. vers. scđo modo. vol. 1. & in cons. 466. vol. 5. & cons. 249. col. 2. vers. ęq̃tas ēt naturalis. vol. 1. & in cons. 400. col. 2. vol. 5. Pau. de Cast. in cõs. 294. col. fi. vers. q̃a posito. vol. 1. Anchar. in consi. 28. col. 1. vers. cui facile, & col. pen. in fi. vers. Nec est verũ, & in cons. 291. in princ. vers. nã ratio. Socin. in l. 1. col. 20. vers. & ꝓ ista opinione. ff. sol. matrim. Dec. in c. 2. col. 2. vers. secundo Abbas. ext. de fide instrum. & ibidē Card. col. 2. vers. hic accipitur. Fulg. in d. l. scripturas. col. 1. & ibi Iac. Butr. vers. rõ huius. Ripa in l. priuilegia. n. 24. vers. tertio fallit. ff. de priuilegijs credit. Tiraq. de retract. f. 353. nu. 43. & seq. Ant. Gabr. in lib. 1. conclu. titu. de probat. conclusio 10. nu. 2. vers. ratio autem est.

Tertium, & vltimũ fundamentũ est. Qm̃ vt ex iurib. citatis in primo fundamento patuit, regula iuris est, ꝙ d. scriptura priuata non plenè ꝓbat cõtra tertiũ, qua stante dicendũ oĩno erit Magnificum Bocriũ hr̃e pro se contra Magnificum Albarã intentionem fundatã in probando d. scripturã plenè nõ probare, cũ contrariũ ab aliquo iure nõ reperiatur determinatũ, seu decisũ: & ꝙ ille, qui hēt regu-
5 lã † pro se in casib. a iure nõ decisis, hēat intentionē fundatã, ac ꝑ consequens contrariũ asserēti, & allegãti specialitatem incumbat onus illã probandi. Probatur infrascriptis auctoritatibus, videlicet, Per arg. in l. ab ea parte. ff. de probat. & in c. ad decimas. ex. de restit. spoliat. & vtrobiq; cõiter ꝑ Doct. necnon & per glo. in l. oĩs diffinitio. ff. de regu. iur. Idē docuerũt, & sequen. Doct. videlicet, Glo. in rubr. de reg. iur. in sexto, in fine, dicens ꝙ allegetur regula
6 † pro iure, non tam ex origine, q̃ ex forma, & ꝙ potior sit eius causa, pro quo facit regula: hēt. n. aduersarius oñdere rõnem, cũ ãre in illo casu regula non loquat. Quapropter dixit Bar. in l. quoties. ff. si quis caut. ꝙ res dicetur certa esse pro eo, qui hēt regulam pro se: qui Bar. in l. 1. col. 2. ff. si quis in ius vocan. idem repetijt citãs ad hoc Innoc. in c. prӕterea. ext. de dilat. cuius dictũ ꝓ notabili reassumpsit Matthes. in suo not. 19. incip. Nota, ꝙ sñia. dicens ꝙ sñia tã
7 diffinitiua, † q̃ interlocutoria lata expressè contra regulã iuris, est nulla: licèt reperiantur aliqui casus excepti, in quib. saluari posset illa sñia, ex quo illi casꝰ speciales nõ sunt expressi in sñia. Vñ si Iudex interloquatur seruũ torquendum esse contra Titiũ Dominum suum: Hӕc sñia erit nulla, prout docuit Glo. not. in l. 2. ff. de appellat. recip. Vñ Bal. dixit in c. 1. col. 2. de alien. iud. mut. cau. fact. ꝙ s'm regulam pronũciandum erit,
8 † nisi contrarium probaretur, citans ad hoc text. in l. qui restituere. ff. de rei vendic. qd & ipsemet Bal. repetijt in l. tutor. in fi. C. de ser. cõmu. manu. Idē docuit Dec. ĩ cõs. 8. in princ. & in cons. 103. col. 7. & in l. 1. n. 6. & 7. ff. de regu. iur. quã regulã idem Dec. ibidē ampliat, asserēdo & alia notabilia.

Idem docuit Philippus Francus in rubr. de regu. iur. in sexto, col. 2. Felinus in c. quoniam frequenter. in princ. col. 3. ext. vt lite non contest. Iason pulchrè in l. cętera. not. 3. ff. de legat. 1. Curt. in rubr. C. qui admitti. col. 3. dum dixit, quòd excipiens contra regulam de tempore ille probare debet. Idem docuit Cagnolus in d. l. 1. nu. 21. ff. de regu. iur. & additio Dini in capitulo primo, de regulis iur. in sexto.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Dominium bonorum descriptorum in libro æstimi plenè non probatur ad fauorem illius, ad cuius onera sunt ibi descripta, & nu. 20.*

2 *Tributi solutio non probat possessionem rei pro qua soluitur.*

3 *Liber æstimi publici plenam fidem facit etiam contra priuatum, si factus fuerit auctoritate publica, & reperiatur repositus in archiuio publico.*

4 *Instrumento vel scripturæ extractæ de archiuio publico creditur, quia dicitur publicum testimonium habere illud, & quando.*

5 *Scripturæ quæ apud sedem Apostolicam dicantur registra.*

6 *Liber registri notarij positus in archiuio publico probat, licèt absque die, & Consule sit scriptus.*

7 *Liber quando agitur de magno præiudicio, vel scriptura reperta in loco, vbi solùm reseruantur scripturæ authenticæ faciunt plenam fidem.*

8 *Scriptura quando dicatur habere testimonium publicum, ita vt plenam fidem faciat.*

9 *Archiuium quid sit.*

10 *Scriptura reperta in archiuio quibus concurrentibus plenè probet.*

11 *Citatio partis necessaria non est in extractione scripturæ de archiuio publico.*

12 *Liber æstimi quando plenè probet, & nu. 18. & 21.*

13 *Instrumento producto ex archiuio publico, etiam non publicato manu notarij, quando credatur.*

14 *Liber æstimi probat quid quisque habet in bonis, ita vt transferat onus probandi contrarium ad aduersarium eius.*

15 *Scriptura, quæ non apparet manu publica scripta, an probet pro curia plenè.*

16 *Commentarienses qui dicantur.*

17 *Scriptura omnino priuata, quando probabit plenè.*

19 *Præsumitur pro inuẽtario, et quare.*

22 *Ecclesia in sui fundatione debebit dotari bonis valentibus subministrare necessaria ministris ipsius.*

23 *Ecclesiam construens, vel consecrare faciens, eam dotare debet, & quare.*

24 *Bona dotalia Ecclesiæ gaudent priuilegio dotis.*

25 *Dos plenè probatur per instrumẽta, indicia, vel præsumptiones.*

26 *Præsumptio violenta in ciuilibus probat.*

27 *Causa ciuili ad aliquid plenè probandum*

bandum sufficiunt diuersæ præsumptiones, inditia, adminicula, aut probationes, etiam de per se imperfecta, tendentes tamen ad eundem finem, & quando, & quare.

De valore scripturæ priuatæ antiquæ repertæ in archiuio, vbi solum authenticæ scripturæ reperiuntur reposita.

DECISIO IX.

THEMA.

Reuerendo Domino Constãtino Sacerdoti V.I.D. cum fuisset collatum beneficium Ecclesiasticum Parochialis Ecclesiæ Sancti Angeli de Antria nuncupatæ, Diœcesis Aretinæ cum suis honoribus, & oneribus a sede Apostolica per speciale rescriptum, & tandem ipse Dominus Constantinus cùm fuisset admissus a Reuerendissimo Episcopo Aretino, & eius Vicario Generali in curia illius nemine contradicente propter huiusmodi rescriptum, & deseruisset in propria persona dictæ Ecclesiæ per aliquod tempus, antequam tamen specialis, & corporalis possessio omnium territoriorũ, ac bonorum dotalium dicti beneficij nominatim vnà cum suis confinibus fuisset a supra citatis Reuerendissimis sibi tradita, eo quòd ipse Dominus Constantinus legitimè coram ipsis non probauerat fines, & confines dictarum dotalium possessionum: Nuperrimè cùm ipse Constantinus coram ipsis præsentasset scripturam auctenticam continentem specialiter ipsos fines, & confines dictorum bonorum dotalium dictæ Ecclesię extractam ex ęstimo, siue catastro compilato auctoritate Principis, pręuijs publicis proclamationibus factis in eadem ciuitate, in qua dictus eius præcessor in dicto beneficio erat illo non contradicente: & in cuius districtu, seu suburbijs dicta bona sita erant, quod quidem æstimum, seu catastrum per quadraginta retrò annos celebratum, fuit semper reseruatum (prout adhuc hodie reseruatur) in publico archiuio eiusdem ciuitatis, sub fideli custodia cuiusdam officialis ad hoc deputati: in quo assolent reponi omnes scripturæ auctenticæ pertinentes ad dictam ciuitatem, & eius districtum.

Quæritur modò an dicto Reuerendo Sacerdoti nulla mora interueniente sint assignanda dicta bona dotalia dictæ Ecclesiæ (sibi quodammodo desponsatæ) virtute probationis dominij dictorum bonorum dotalium per productionem solam dicti catastri, seu æstimi dicto modo facti.

Sanctissimae Trinitatis (cuius solemnia hodie agimus) inuocato auxilio, nec non Beatissimæ Deiparæ Virginis Mariæ, atq; Sanctissimi nostri Patriarchæ Benedicti: in medium proferre studebimus quicquid ex vtriusque iuris decretis, ac Doctorum sentētijs, nobis ab ipso diuinissimo Numine indulgetur: circa propositam difficillimam quæstionem. Et primò pro parte negatiua occurrit dicendum dicta bona dotalia dictę Ecclesiæ Parochialis descripta in dicto libro æstimi non fore assignanda dicto Sacerdoti sine alijs validioribus probationibus: cùm per dictum librum æstimi plenè non probetur dominiū, nec possessio dictorum bonorum dotalium dictæ Ecclesiæ descriptorum in dicto libro, stāte regula iuris, quòd inde non probetur
1 dominium † quo ad fauorem illius, ad cuius onera sint descripta ipsa bona, prout docuit tex. in l. si pater. & ibi annotarūt Bar. Bal. & Salic. C. de actio. empt. vbi Bart. addidit elici ex dicto textu,
2 quòd solutio † tributi non probet rei possessionē, pro qua soluitur. Idem rursus docuit Bal. in l. quidam. nu. 8. vers. ex prædictis apparet. ff. de condit. institutionū. Idē docuit Alex. in l. decem stipulatus. nu. 17. vers. nam probatio per æstimum. ff. de verb. oblig. Idem docuit Lanfrāchus de Oriano in sua solēni repetitione. c. quoniā contra. in vers. testium depositiones. nu. 165. extra de probat. addens, quòd ita fuerit de facto obtentum in ciuitate Cremonæ. Idē docuit Felinus in c. cùm causam. col. 2. nu. 3. vers. extra istos casus. extra de probat. Idem docuit rursus Alex. in l. pretia rerum. nu. 7. vers. vide ad hoc Bal. ff. ad l. Falcid. vbi sequitur Bald. hoc ipsum repetentem (secūdum Alex.) sed an hoc sit verum, referendo ipsamet verba Bal. in respōsionem ad hanc sententiam, apparebit. Idē docuit Parisius in consil. suo 53. nu. 21. sequens ibi Bart. in d. l. decem. & Alex. in dicta l. pretia rerum. Idem videtur docuisse Dominum Augustinum Beroum in suo consi. 77. volum. 3. sequens ad verbum, ac simpliciter Bartol. & Bal. vbi supra.

His tamen non obstantibus talis erit conclusio tenenda.

Firmissimè asseueramus bona dotalia dictæ Ecclesiæ descripta in dicto libro æstimi, seu catastri de iure erunt assignanda dicto Reuerendo Domino Con-

stantino Rectori dictę Ecclesiæ, cùm dictus liber æstimi, seu catastri in casu nostro plenè probet dominium dictorum bonorũ dotalium dictę Ecclesię Parochialis ibi descriptorum esse dictę Ecclesię. Hęc conclusio verissima comprobatur infrascriptis medijs, ac fundamentis. Quorum primum est: quia liber ęstimi publici plenam facit fidem etiam
3 contra priuatum, † si factus fuerit auctoritate publica (vt in casu nostro) & repertus fuerit inter scripturas auctēticas in Archiuio publico repositus: & hoc probatur per text. in cap. cùm causam. extra de probatio. vbi Honorius Tertius mandauit causam super confines duarum diœcesim, inter duos Episcopos vertentem diffiniri per libros antiquos, vel alio modo (scilicet etiam per nouos auctenticos) quo melius probabuntur: Nec non & per testes, & famam, & quęcunque alia adminicula. Idem & clariùs probatur per tex. in cap. ad audientiam. §. nos autem. extra de pręscript. vbi fidem adhibuit Innocentius Papa libro censuali extracto de Archiuio Sancti Petri, etsi tunc temporis dictus liber repertus fuisset apud quendam Cardinalem. Ad hoc ipsum probandum accedit textus in l. hi, qui fundos. C. de prędijs nauicul. vbi pręcipitur fidem adhiberi libro censuali, & secundum illius taxam successorem compelli ad soluēdum, quocumque titulo in tali titulo successisset. Idem & clariùs habetur in Authent. ad hęc. C. de fide instrum. vbi dicitur, quod charta, quę profertur ex Archiuio publico testimonium publicum habet, idest plenam probationē facit, vt communiter infrascripti Doct. dixerunt. Probatur ergo pręsens conclusio & secundò Doctorum auctoritate. Nam Glos. in c. ad audientiam. in versic. censualem. dixit, quòd instrumento de Archi-
4 uio † publico creditur, vt in dicta Authent. ad hęc: quia dicitur publicum testimonium habere, ex quo Magistratus confitetur illud de Archiuio publico esse, etsi manu Commentariensis consigna consueta posita sint. Idem docuit Gl. singularis in dicto cap. cùm causam. in vers. per libros. dicēns, quod publico instrumēto producto ex Archiuio credatur, etiam si non habuerit subscriptionem. Idem docuit Glo. in cap. peruenit. 30. q. 1. in versic. in Archiuis. Idē docuit & Glo. in dicta Authent. ad hęc. in versic. testimonium publicum. dicens, quod scriptura extracta ex Archiuio publico habet testimonium publicum, si magistratus fidem faciat ipsam extractam fuisse ex dicto Archiuio. Idē docuit Innocentius in cap. 1. in vers. Item dicuntur gesta. ext. de Procurator. his pręcisis verbis vtens, videlicet. Item dicuntur gesta
5 † quędam facta in scriptis redacta, vel potius ipsę scripturę, in quibus gesta referūtur, & istę scripturę apud Sedem Apostolicam registra dicuntur, & ista si sunt bene custodita, & inuenientur in Archiuijs auctenticarum personarum, puta, eorum, qui habent potestatem

testatem auctenticas scripturas faciendi fidem faciunt, vt hic. & in c. ad audientiã. extra de pręscrip. vbi ipsemet Innocentius in versi. censuali, dixit. Nota credi cẽsuali libro, vt in Authen. ad hęc. C. de fide instrum. Idem docuit Io. And. in Addit. ad Speculat. in tit. de instrum. edit. §. nunc dicendũ. in addit. magna incip. Si yconomus. in princ. vers. nam & statur. & ibidem circa finem. in versic. Item liber registri Notarij. Quoniam in dicto versi. nam & statur. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Nam & statur sine his libro cẽsuali, & producto de Archiuio publico, satisque est, ꝗ habeant suas proprias solemnitates, vt in c. cùm causam. extra de probat. c. ad audiẽtiam. extra de præscrip. & in dicta Authent. ad hæc. hæc Io. And. ibi. qui rursus in d. versi. Itẽ liber registri. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Item liber

6 registri † notarij positus in Archiuio publico probat, licèt absque die, & consule, secundum Rom. in consi. 138. & idem iterum docuit ipsemet Io. Andr. vbi supra in supplemento quinto, vbi postquã retulisset, ac sequutus fuisset Nicol. de Matthe. in vers. nũc de secundo videndum, dicẽtis aliquando scripturam priuatam effici publicã, quo ad effectum eius, & dici instrumẽtum publicum, & contingit qñ id, quod deficit in instrumento, vt sit publicũ per iuris ordinationem, suppletur in alio, scilicet ꝗ habet effectũ publici, quod fit per septem supplementa, quorum quintum supplementum est loci deputatio, quod intelligitur cũ auctoritate publica certo die tanquam publica in Archiuijs publicis, & pro publicis cõmuniter habetur, & vt talia per Iudicem seruantur. hi sunt libri censuales, libri æstimorum, & statutorum. argumentũ in dicta Authent. ad hæc. & in d. c. ad audientiam. hæc omnia Io. And. vbi supra. Idem docuit Io. Andr. sequẽs ad literam supra citatam. Glos. in d. c. peruenit. addens, quòd tali pacto sit intelligenda d. Authent. ad hæc. Idem docuit Panormitanus in d. c. cum causam. col. 1. nu. 1. vers. quandoque agitur de magno præiudicio. extra de probat. vbi his præcisis verbis vsus fuit,

7 videlicet: Quando agitur † de magno præiudicio, & tunc si est talis liber, vel scriptura, cui ab antiquis nostris communiter creditũ est, vel reperiatur in loco, vbi solùm reseruantur scripturæ auctenticæ, & tales faciunt plenam fidẽ, vt est text. not. in d. c. ad audientiam. vbi ipsemet Panorm. nu. 11. super Glo. in vers. censualem. sequens ipsam notabilem Glos. his præcisis verbis vsus fuit. Sicut crę ditur hìc (idest in dicto text.) libro censuali. ita in simili per libros antiquos probatur diuisio diœcesim: item creditur pari ratione instrumẽto producto ex Archiuio publico, quia habet testimonium publicum, vt in d. Auth.

8 ad hæc. & dicitur habere † testimonium publicum, siue Magistratus attestetur illud de Archiuio esse, argum. hìc (idest in dicto capit. ad audientiam) siue manu

Com-

Commẽtariensis habeat signa solita, & consueta imponi, & dic Commentariẽsis, idest Tabellionis super Archiuio deputati, etsi nõ sit Tabellio, dummodo sit publicè deputatus ad illud officiũ, sufficit ad fidem imponendam, vt not. in dicta Authent. ad hæc. &
9 est Archiuus † locus, in quo solẽt reponi scripturæ publicæ, & auctenticæ. hæc Panormitanus vbi supra. cuius sententia apertissimè probatur veritas præsentis nostrę conclusionis, ac decisionis. Idem docuit Felinus in d. cap. cùm causam. columna tertia, versic. in eadem Glos. ibi ex Archiuio publico, sequens Panormitanum vbi supra, necnon Innocentium vbi supra: & concludit, quòd stetur
10 scripturę † repertæ in archiuo publico tribus concurrentibus. Primò si sit posita in loco publico: Secundò, quòd habeat custodem deputatum de publico: Tertiò, quòd sit posita inter scripturas publicas: quod rursus ipse Felinus volens dicere in dicto c. ad audientiam. col. 4. nu. 11. vers. prima conclusio, constituit decem conclusiones, in quarum prima dicit, quòd scripturæ archiuij ad hoc, vt plenè probent, requiritur primò, quòd archiuio præsit officialis publicus. Secundò, quòd scriptura, quæ inde producitur fuerit posita inter aucténticas. Tertiò, quòd ex consuetudine faciat fidem: sed de hoc tertiò, de consuetudine (ipsemet subintulit dicens,) quòd non videatur necessarium: nam vbi esset consuetudo illa sufficeret, sine archiuio, vt in c. cum dilectus. extra de fide instrumen. hæc Felinus vbi supra. qui tandem ibidem in conclusione quinta idem repetens dixit, quod quando scriptura est in loco publico, cũ custode publico, & omnes scripturæ ibi repositæ sunt auctenticæ (vt in casu nostro supposuimus, & ita res se habet) tũc sine dubio, & illa etiam censetur auctentica, vt probat textus hic, & in dicta Authen. Ad hæc. & ibi glo. & in sexta conclusione ipse Felinus subintulit dicens, quòd quando scriptura extrahitur de archiuio publico, non est neces-
11 saria citatio † partis. hęc ille. Idẽ docuit, & elegantiùs Pet. de Anchar. in quæst. 60. specialiter loquens in nostra materia conclu-
12 sit, quòd quando liber † æstimi esset repositus, (vt in casu nostro in archiuio communis, & sub custodia Consulum ad hoc deputatorum plenè probat, etiam si careret subscriptione notarij, & alijs solemnitatibus publici instru mẽti, vt per text. in dicta Authen. Ad hæc. hęc ille, qui ad hoc ipsum probãdum ibidem multas Doct. sententias retulit. Idem docuit Decius in dicto c. cùm causam, col. 2. vers. in glo. 1. nu. 12. 13. 14. & 22. col. 3. vers. quartò fallit. Nã postquam ipse Decius constituisset ex dictis Abbatis, & aliorum Docto. conclusionem dicens, quod libri antiqui, & scripturę nõ probent in pręiudiciũ tertij, vbi agitur de graui præiudicio, dicente Aretino, quòd etiam instrumẽto publico non creditur in pręiudiciũ alterius, nisi ille cõsenserit, &

addi-

addidit, quòd ideo sequatur, quod liber æstimi non probet dominium, vt docuit Bal. in l. quidam in suo. in fi. ff. de condit. institu. & statim subintulit ipsemet Decius dicens, quòd dicta conclusio limitetur, & in quarta deinceps limitatione his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, Quartò fallit, quando libri, & scripturæ reseruatæ sunt in loco, vbi solùm autenticæ scripturæ reseruantur, vt in dicto c. ad audientiam, & not. in glo. hîc de archiuio publico per text. in dicta Authen. ad hæc. & tradit Antonius de Butrio in c. 2. col. 3. vers. nonus casus. de fide instrum. & hoc intelligitur, quando custos ibi de publico sit deputatus, & quando scripturæ autenticæ solũ reseruantur, prout Doctores loquuntur. & Ioannes And. in addit. ad Specul. in titu. de fide instrum. §. nunc videndum. vers. Quintum supplementum. Id ipsum latissimè docuit Antonius Gabr. in tract. conclu. lib. 1. titu. de probat. conclusione quinta per totum, vbi coaceruauit in nostræ conclusionis defensionem innumeras Doct. sententias in nõnullis ampliationibus, & limitationibus dictæ quintæ suæ cõclusionis. Idem nouissimus omnium docuit Nicolaus Festasius in suo elegantissimo tractatulo de æstimo, & collectis in prima eius parte, in qua diffusissimè pertractat de probatione resultante ex æstimo, ferè per totum: sed specialius in nu. 40. vers. pro affirmatiua: ad quod citat text. in l. fin. C. de prædijs nauicu. & deinceps vsque ad nu. 50. inclusiuè, videlicet, in versic. huic accedat. concludens id ipsum, quod in nostra conclusione cõtinetur: quod & repetijt ibidem. nu. 56. versic. postremò quæritur nunquid, vsq; in finẽ dictæ primæ partis. Idem docuit Hostiens. in d. c. cùm causam, col. 2. versic. ex instrumento producto, & ibidem Fulgos. in glo. 3. in vers. Item creditur instrumento, & in d. c. cùm causam. Idẽ docuit Imo. in versic. in glo. 1. & Henricus Boich in vers. super eodem c. ibidem Ant. de Butr. col. 2. in vers. in quantum glo. dicit, & iterum in c. 1. col. fin. in fi. in vers. quandoque quædam. ext. de fide instrumen. & rursus in c. 2. col. 3. versic. Nonus casus. ext. de fide instrumen. Idem docuit Card. in cons. 72. col. 3. vers. in cõtrarium, quia acta. Gemin. in cons. 82. colum. 2. versic. sed opponitur. cum vers. sequẽti. Aretinus in d. c. cum causam, ferè per totum. Et ne videatur præsenti nostrę conclusioni Iuristas fuisse aduersatos. Sciẽdum quòd Bart. se ipsi subscripsit in dicta Authen. Ad hæc. vbi sequens glo. dixit, quòd instrumen

13 to producto † ex archiuio publico, etiam nõ publicato manu notarij fides adhibetur, si habuerit testimonium eius, qui præest archiuio publico. hæc ibi Bart. qui & in subsequenti Auth. At si contractus. col. 2. in vers. venio ad Authent. ad hęc. rursus sequens Glo. dictæ Authen. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Dicit Glo. & benè: intellige hic de scripturis quę sumuntur ex Archiuio publico,

co, non tamen sunt publicę: & quod textus dicit, quòd testimonium habet publicum: intelligatis, ꝙ habet testimonium publicum illius Officialis, qui præest Armario, siue Archiuio, nō quòd sint manu Notarij publicata, ꝙ est (inquit Bartolus) notandum, quia illis scripturis creditur, licèt non sint publicę scripturæ, & ex hoc sequitur (inquit Bart.) quòd licèt in scripturis Armarij nō sint anni Domini, indictio, & similia, tamen probant. Hęc ibi Bart. qui idipsum repetens in l. decem stipulatus. nu. 3. vers. sed qualiter. ff. de verb. oblig. dicit, ꝙ fiet notorium Iudici, ꝙ aliquis tantum habeat in bonis per ostensionem li-
14 bri æstimi, † & in ciuitatibus illis, in quibus est ęstimum cōmune, & quòd si alius dixerit, quòd sit plus in bonis, ipse probet, vt not. Glos. in l. cùm de lege. ff. de probat. Idem docuit Bal. in dicto cap. cùm causam. nu. 12. vers. quis enim nouit. vbi his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet: Quis enim nouit vtrum fuerit Notarius, nec ne, vt in l. si quis decurio. C. de fal. si tamen instrumēta reperiuntur in loco solemni bene custodita, vel quibus ex cōsuetudine detur perpetua fides, vt in Archiuio publico, & in Ecclesiarum Codicibus, plurima vera, & indubitata continentibus, standum est ipsis, & id, quod est indubitatum facit valere dubitatum. argum. in l. si quis ex argentarijs. §. 2. ff. de edendo. Idipsum rursus docuit apertius ipsemet Bal. in l. exemplo. numero 1. & 2. C. de probationibus. vbi talem propositam quęstionem soluendo, dixit. In curijs ciuitatum, vel Episcoporum, vel aliorum præsidentium sunt libri, in quibus continetur de certis affictibus, seu redditibus, qui dicuntur deberi curiæ, vel de æstimationibus rerum, vel de aliquibus alijs iuribus debitis curiæ, vel de statutis, vel de consuetudinibus ciuitatū, vel de similibus. Modò quæro (inquit Bal. vbi su-
15 pra) si talis scriptura † non apparet scripta manu publica, nec in forma publica, an talis scriptura sufficiat ad probandum pro curia? solue secundum Nicol. de Mattarel. & distingue, quòd aut curia vtitur tali scriptura contra homines sui territorij, aut contra alios. Si contra alios, non est standum, quia non habent ea, quæ exiguntur in scriptura probatoria: quia tunc res publica vtitur iure priuati. Si autem talis scriptura producatur cōtra personas eiusdem territorij, in tribus casibus debet haberi pro publica scriptura, & facit plenam probationem. Primus quando ibi talis scriptura pro publica habetur, quia inter alias scripturas publicas custoditur, & conseruatur in loco ad hoc publicè deputato per publicos Officiales ad hoc deputa-
16 tos, qui in iure appellātur † Commentarienses, vt sunt libri æstimorum, in quibus ponuntur collectæ communis, & similes. & de his loquitur Authen. Ad hæc. C. de fide instrum. hæc omnia Bald. vbi supra (vt per se patet) ad litteram se subscripsit nostræ conclusionis

sionis veritati: cùm dictus liber æstimorum, in quo dicuntur descripta bona dictæ Ecclesiæ Parochialis, repositus seruetur inter scripturas auctéticas communis Archiuij Aretij (intra cuius fines ipsa bona sunt sita) ab Officiali ad hoc specialiter deputato. Idipsum rursus adhuc apertius docuit idem Bal. in rubr. C. de fide instr. nu. 74. versi. quintum supplementum. vbi postquã ibid. nu. 69. vers. super qua traditur talis regula, di
17 xisset, q si scriptura † sit omnino priuata nõ probet regulariter, addidit dicens, hoc tamen fallit in septem casibus: quia septem modis suppletur priuatũ instrumentum ad probandum, quibus præmissis ipse Bal. subintulit hęc præcisa verba in d. nu. 74. dicẽs, quintum supplementum est loci deputatio, quod intelligo (ait) cùm publica auctoritate scripturæ deputantur custodiendæ tanquã publicæ in Archiuijs, & locis publicis, cõmuniter habentur per Iudices & publicas personas, vt sunt libri censuales, æstimorum, & statutorum, & similes, vt in dicta Auth. ad hęc. Idem rursus docuit ipse Bal. in l. 2. nu. 56. vers. aut loquimur de probatione plena. C. de rei vend. vbi hæc præcisa protulit verba, videlicet: Aut loquimur de probatione plena, & substantiali, & tunc si talis æstimatio est facta publica auctoritate: sicut sunt possessiones æstimatę in libro æsti
18 mi communis, † & talia instrumenta probant: Aut talis æstimatio est facta ex sola affectione singulorum, qui cõtraxerunt, & tũc talia instrumenta non probant. hæc ibi Bald. qui & in l. cùm sit adiecta. nu. 2. versic. sextò nota. dicit, quòd pro æstimo facto à publicis personis præsumitur, quòd sit verum. & in l. scimus. § licentia. nu. 1. vers. nota in dubio. C. de iure deliber. idẽ confirmans Bal. dixit. In dubio præsumitur pro
19 inuentario, † nisi contra probetur. & est ratio: quia non præsumitur omissum, nec vltra positum aliquid in solemni scriptura. hæc ille ibi. Idem docuit Iason in l. decem stipulatus. colum. 8. numero 35. versic. vnde tale æstimum. ff. de verborum obligationibus. dicens, quòd tale æstimum, seu registrum auctoritate publica æditum productum per quemlibet de ciuitate, debet facere fidem, licèt fuerit descriptum inter æstimatum, & ciuitatem: & hoc propter fidem, & auctoritatem publici Officialis: multum enim præsumitur pro Officiali publico. hæc Iason. Idem docuit Florianus in l. census. ff. de probatio. quem refert, ac sequitur Decius in dicto cap. cùm causam. Idem docuerunt quamplurimi Iuristæ citati à Gabriele loco supra citato, quos recensere magis superfluum esset, quàm vtile. Idem docuit Hyppolitus de Marsil. in rubric. C. de probat. nu. 291. in versic. & vltra prędicta, dicens, quòd communis Doctorum sententia sit, quòd plenè probent scripturæ positæ in Archiuio, quod & ipse ibi probat aliorum Doctorum auctoritate, quos ipse ibi indicat nu. 291. vsq; ad nu. 294. inclusiuè, copio-

copiosissimè recensuit. Idem docuit quoque Alex. in Auth. si quis in aliquo. col. 2. versi. sextò fallit. C. de edendo. vbi ad verbum sequitur Innocentium in ca. extra de Procurat. cuius Innocētij præcisa verba supra retulimus; & ad verbum ipsum Alex. sequutus fuit Decius in dicta Authen. si quis in aliquo. col. 1. versic. sextò fallit. & ibidem Ias. col. 4. vers. vltra Bart. fallit quintò.

His ergo præmissis in probationem supradictæ nostrę conclusionis gradatim respōdebimus nonnullis Doctoribus supra per nos recensitis, qui prima fronte videbantur dictæ nostræ conclusioni aduersari.

Ad Bar. in l. si pater. C. de actio. empti. respondendo dicimus, ipsum præsenti nostræ conclusioni minimè aduersatum fuisse, quāuis ibi dixerit, quòd per solutionem tributorum nō probetur rei possessio: nihil (inquam) contra nos docuit (vt per se patet) cùm ex dictis eius verbis hoc non eliciatur: cùm non valeat illatio à diuersis: ipse enim solùm dixit, quòd ex solutione tributorū non probetur rei possessio, ex quibus inferri non poterit: ergo nec per librum ęstimi, siue catastri facti publica auctoritate, & custoditi per publicum Officialē ad id specialiter deputatum: cùm hęc sint diuersa, eo magis, quòd ipse Bar. apertissimè se subscripsit nostrę conclusioni in locis supra citatis. motus rationibus à se productis, & à nobis supra relatis.

Ad Bal. in dicta l. si pater. & in dicta l. quidam. facillima erit responsio, dicendo ipsum ibi loquutum fuisse solùm de valore probationis egredientis ex libro ęstimi, vt talis est. Non vt reperitur compilatus auctoritate publica, præcedentibus publicis proclamationibus: necnon, prout reperitur custoditus in Archiuio communis sub fideli custodia officialis ad hoc specialiter deputati: cùm ipsemet Bald. de huiusmodi scriptura loquēs in locis supra citatis, dixerit ipsum librum ęstimi plenè probare.

Ad Alex. in dicta l. decem stipulatus, idem prorsus respondemus, quod diximus, respondendo ad Bal. cùm ipsemet Alex. in d. Authent. si quis in aliquo. hoc ipsum docuerit, loquens in casu nostro, affirmando huiusmodi scripturā plenè probare.

Ad Lanfranchum de Oriano in dicta repet. dicti capit. quoniam contra. idem respondemus: cùm ipse ibi non loquatur de æstimo habente tot conditiones, quę reperiuntur in æstimo (de quo est sermo) sed simpliciter de ęstimo, prout de per se simpliciter consideratur.

Ad Felinum eadem respondemus, cùm ipse ibi nō loquatur in casu nostro, de quo paulò post loquęns se subscripsit nostræ conclusioni loco supra citato.

Parisio sequenti Bar. & Alex. in hoc, alia responsio nō competit, nisi illa, quām dedimus supra ipsi Bart. & Alex. quos ibi ipse sequitur. vide ibi.

Ad Augustinum Boerin in suo con-

consil.77.respondendo. Primò dicimus idem, quod diximus in responsione ad Bal. Secundò dicimus, quòd dato, & non concesso, quòd huiusmodi liber æstimi nõ probaret plenè, sed solùm præsumptiuè, vt ipse dixit in casu à se ibi proposito, longè distante à nobis proposito. Nonne Bartholomæus Socinus à se citatus (sequẽs Paul. de Cast. qui hoc in iudicio obtinuerat) in l.1.nu.27.ff.de acquir. vel amitt. poss. in vers. pro defensione Domini Pauli: vsus fuit his precisis verbis, videlicet: Liber
20 æstimi, seu catastri, † licèt non probet dominium, neque possessionem rei illius, ad cuius oneta bona sunt descripta, vt est textus, quem ibi ponderat Bart. in d.l.si pater. Tamen si non apparebat, quòd tempore, quo bona fuerunt descripta, essent ab alio possessa, vel in dominio alicuius, tũc probatur dominium, vel saltem possessio, secundum Paul. de Castro, qui hoc not. declarat in d.l.si pater. & ita aliàs consuluit per multas rationes, & per eum obtẽtum fuit. hæc ille. Ex cuius doctrina, & secundum fundamentum nostræ conclusionis elicitur, dicendo, quòd quamuis dictus liber æstimi nõ seruaretur in Archiuio, & ex ipso nõ sumpsisset virtutem plenè probandi (prout in casu nostro sumpsit) nihilominus plenè
21 probaret, † quando nullo pacto probari posset (prout in casu nostro cõtingit) quòd bona ibi descripta fuerint tũc temporis possessa ab alio, quàm à prędecessore dicti Reuerendi Rectoris dictæ Ecclesiæ Parochialis, qui etsi fuerit insimul etiam Archipresbyter collegiatæ Aretinæ, & tunc possederit bona dicti Archipresbyteratus; tamen distincta illa habebat descripta in suo libello, in quo annotatæ erant omnes possessiones & iura dictę suę Ecclesię Parochialis Sancti Angeli de Antria distincta à descriptione bonorum dicti Archipresbyteratus: quę quidem descriptio possessionum dictæ Parochialis Ecclesię concordat cum dicto libro æstimi compilato (ipso Domino Fino Azzo Archipresbytero supradicto adhuc viuente, & talem descriptionẽ fieri sciente, vt præsumitur ex subsequentibus) recõdito in publico Archiuio eiusdem ciuitatis Aretij.

Ad quod accedit, quòd dictus liber dictorum bonorũ dictæ Parochialis Ecclesiæ iussu dicti Reuerendi Fini Archipresbyteri sui prædecessoris fuit scriptus propria manu Presbyteri Leonardi Pontenani Aretini Procuratoris, seu Exactoris reddituum amborum beneficiorum in anno 1587. iussu dicti Reuerendi Archipresbyteri Rectoris dictę Ecclesię Parochialis, & quòd huiusmodi bonorum distinctorũ annotatio in dicto libello fuerit facta per ipsũ Leonardum iussu dicti Fini, probatur ex attestatione facta per ipsum met Leonardum in principio dicti libelli; & quòd dictus libellus fuerit scriptus manu propria dicti Leonardi probatio erit in promptu. ex his ergo omnibus elicitur & secundum verissimum fun-

fundamentum supra recessitæ nostrę conclusionis, seu sententiæ, necnon & verissima responsio ad Augustinum Berouin.

Tertium fundamentũ est. Cùm
22 vnaquæque Ecclesia † in sui fundatione, ac erectione debeat dotari bonis valentibus subministrare necessaria ministris ipsius, vt docet tex. in cap. cùm sicut. extra de consecrat. Eccles. vel Alt. & innumera alia iura, quæ (breuitati studentes) hic massa faciemus. Inde sequitur, quòd bona assignata dictæ Ecclesiæ Parochialis Sancti Angeli pro ministrandis alimentis eius Rectori, meritò dicenda sint bona dotalia ipsius Ecclesię. Nam vt (inter alios Doctores) Panormitanus in d. cap. cùm sicut. nu. 2. not. 1. dixit: fun-
23 dans † aliquam Ecclesiam, vel faciens eam consecrare, tenebitur eam dotare, quemadmodum pater carnalis tenetur dotare propriam filiam, vt docet tex. in l. fi. ff. de dote promissa. & ratio est: quia talis fundator censetur quodammodo pater dictæ Ecclesiæ, cùm ipsam deduxerit de non esse ad esse. Quapropter apertissimè
24 probatur, quòd bona † dictæ Ecclesiæ Parochialis debeat gaudere priuilegio dotis. At cum dos
25 † plenè probari dicatur, si probetur per instrumenta, indicia, vel præsumptiones, prout apertissimus docuit text. in l. cùm citra, & ibi singularis glo. in vers. probanti. C. de iure dotium. vbi etiã cõmuniter per Doctores: & cùm tex. ille sit clarus, ideo ipsi aliqd non addemus, eo magis, ꝙ idipsum docuit Hyppol. de Marsil. in rubr. C. de probat. nu. 63. versic. & magis specialiter. Necnõ & passim alij Doctor. Inde ergo consequẽs fit, quòd plenè dicatur probasse Rectorem dictæ Ecclesiæ si bona dotalia ipsius probasset per indicia, vel præsumptiones, prout verè probauit.

Fundamentum quartum est. Quoniam, cùm regula sit ab omnibus approbata, quòd in ciuili-
26 bus pręsumptio violenta † plenè probet: inter quos est glo. not. in c. quoniam frequenter. §. si aut. el primo. extra vt lite non contestata. & ibid. communiter per Doct. Idem docuit Hyppolit. de Marsil. in rubr. C. de probat. nu. 232. & à nu. 291. vsque ad nu. 295. exclusiuè. Idem Guido Papa in cons. 88. nu. 2. & 3. nec non & alij passim. Inde ergo sequitur veritas nostrę conclusionis, cùm ex ponderatione omnium iurium, prętesionum, ac probationum productarum in iudicio, in fauorem dicti Reuerendi Rectoris dictæ Ecclesiæ Parochialis apertissima, & violenta præsumptio proficiscatur, ꝙ omnia bona nominata per dictum Rectorem sint verè dictæ Ecclesię Parochialis, ac per consequens dicto eius Rectori de iure assignanda.

Fundamentum quintum est. Quoniam regula iuris est communiter approbata, quòd in cau-
27 sa ciuili, † (prout est causa, de qua agitur) ad plenè probandum vnum aliquid, ita quòd dici possit plenè probari, sufficiunt diuersę pręsumptiones, indicia, adminicula,

nicula, aut probationes, etiam de per se imperfectę, tendentes tamē ad vnum, & eundem finem (prout contingere in casu nostro apertissimè cōprobatur,) siue huiusmodi probatio semiplena, (cùm de hac sola intelligamus vna cū Doctoribus cōmuniter) si fuerit eiusdem generis, vt in duobus testib. omni exceptione maioribus, siue diuersi generis, vt est dictū vnius testis, cum fama, quando de per se testis, & de per se fama faceret semiplenam probationem, vt docuit Bar. in l. admonendi. nu. 48. vers. his præmissis. ff. de iureiur. Iason in d. l. admonēdi. nu. 49. vers. successiuè tangit hic Bar. Idem docuit Alex. in d. l. admonendi. nu. 49. versic. quærit etiam Bart. hic Glo. in l. 2. vers. legitimis testib. ff. de excusat. tut. Bal. in d. l. 2. nu. 1. vers. in glo. ibi duę pręsumptiones. & rursus idem Bal. in c. cùm causam. nu. 1. vers. sed oppone. extra de probat. Idem docuit Panormitanus in d. c. cum causam. nu. 2. vers. sed circa hoc quæro. Idem docuit Felinus in d. c. cum causam, numero decimo, versiculo secundo casu, vnà cum versiculo sequenti, videlicet limita. Idem latius docuit Decius in dicto capitulo cum causam. columna tertia, numero 29. versiculo in glo. fin. ex his, quæ Abbas dicit, asserens, ꝙ hoc sit propter fauorem publicum, ne facultas probandi restringatur. Idem docuit Pau. de Cast. in consilio 83. incip. quòd, præfata sententia. circa finem, & in consilio 300. incipien. Iudex. idem docuit Romanus in consi. septimo, incipien. Visis necessarijs. Imo. in consilio 92. & in consilio 13. incipen. In quęstione. & idem passim alij Doctores docuerunt.

1 Fundamentum sextum, & vltimum nostræ sententiæ est. Quoniam idipsum probatur fuisse diffinitum iudicialiter in eodem Ecclesiastico foro contra Reuerendum talem in fauorem talis Ecclesiæ, & ipsius rectoris in terminis propositæ quæstionis, quæ quidem sententia fundata fuit solùm in auctoritate eiusdem libri æstimi, in quo reperiebantur annotata aliqua bona dictę Ecclesię, quę iam fuerunt vsurpata a tali: quæ quidem sententia, cùm transierit in rem iudicatam, & executioni fuerit legitimè mandata, habenda erit pro iusta: & in causa nostra renouanda, cùm simus in eodem foro, & in eodem casu.

Ex his ergo omnibus in medium productis luce meridiana clarius nostram conclusionem, ac decisionem præsentis propositæ quæstionis tot, tantisque legum, ac Doctorum oraculis probatā, verissimam esse patet: ac per consequens de iure nulla mora interiacente bona omnia dotalia dictæ Parochialis Ecclesiæ Sancti Angeli de Antria descripta in dicto libro æstimi, seu catāstri iussu Principis, ac tot proclamationibus præcedentib. descripti, atque in Archiuio dictę ciuitatis Aretij custoditi sub publica custodia officialis ad hoc ipsum specialiter deputati, iuxta fines, & confines ibi annotatos assignāda fore

dicto Reuerendo Domino Constantino moderno dictę Ecclesię Parochialis Rectori: Ne ipsa Ecclesia iniustè propria dote priuata remaneat, ac insimul eius Rector quasi alter sponsus bonis dotalibus sibi implicitè à Summo Pontifice assignatis per speciale rescriptum talis beneficij collationis in sua persona indultum, & ne videatur iniustè mercenarium sua mercede priuari, atque tacitè compelli ad militandum proprijs expensis, & Altari deseruiendum, & ad non viuendum de ipso Altari, contra doctrinā Apostoli.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. D. Qui assevero ita fuisse postmodum obtentum in dicta curia Episcopali ciuitatis Aretij, me tunc ibi morante, etsi Archipresbyter qui interesse prætendebat non citatus fuisset in tali demādata executione, cùm in iudicio non comparuisset, postea appellasset à tali decreto missionis in huiusmodi beneficij possessionem.

SVMMARIVM.

1 *Appellans à missione in possessionem hæreditatis alicui delatæ, et Iudex ipsam appellationem recipiens incurrit pœnam viginti librarum.*

2 *Accessorem in beneficio Ecclesiastico iure optimo comparandum fore hæredi, duplici medio probatur.*

3 *Appellari non potest ab executione sententiæ, nisi executor modum excesserit iudicationis.*

4 *Institutus hæres mittendus erit in possessionem bonorum hæreditariorum, si ille probauerit esse talia bona, non obstante contradictore, qui postea audietur in iudicio competenti, & nu. 23.*

5 *Appellare nemò poterit ad impediendam possessionē, nisi prius probauerit iniustitiam eius: cùm vnicuique volenti probare se violenter eiectum de possessione incumbat prius probare se illius rei fuisse legitimum possessorem.*

6 *Hæres scriptus in possessionem mittitur non obstante contradictore prætendente falsum, vel inofficiosum fuisse testamentum, cuius virtute hæres scriptus fuit in possessionem missus.*

7 *Appellare non licet ab executore sententiæ, sed solùm ab eo, quem dicitur malam sententiam fuisse interpretatam.*

8 *Appellare non licet ad impediendum ne hæres scriptus mittatur in possessione hæreditatis, vel quo minus pignus vendere liceat.*

9 *Appellari non poterit ab executione Pontificij decreti.*

10 *Verba constitutionum, & rescriptorum accipienda erunt cum effectu, & ideo ab obseruatione Pontificij decreti appellatio non admittitur.*

11 *Prouisus à Summo Pontifice, priùs mittendus est in possessionem beneficij Ecclesiastici, & postea audiendus contradictor.*

12 *Ap-*

12 *Appellari ab executione non poterit, nisi executor modum excesserit.*

13 *Appellationibus friuolis non erit deferendum.*

14 *Executio sententiæ, etsi poterit retardari vsque ad quadrimestre, prout de iure cautum est, tamen à Iudice id tempus poterit arctari, et prorogari.*

15 *Appellari ab executione sententiæ, vel testamenti non poterit, nisi executor modum excesserit, & de pœna appellantis, & recipientis appellationem, & quando dicatur executorem modum excedere.*

16 *Appellari licet possit à pronunciatione de exequendo, vel non exequendo, non tamen ab ipsa executione, & quare.*

17 *Appellatio à sententia lata in possessorio, licèt sit diffinitiua, non datur, & quare.*

18 *Iudicio possessorio plenè dicitur probari, per famam, & vnum testem, & quare.*

19 *Agendum, quando esset de possessione violata, prius agendum erit de possessione, qua probata, agi poterit de violentia sibi illata, & non è conuerso, & quare.*

20 *Executor merus non poterit recusari, nec ab eo appellari: secus si non esset merus, & quare.*

21 *Recusatio Iudicis prius proponenda, quàm appellatio, sed ipsa nõ acceptata iniustè, tũc appellatio proponenda.*

22 *Appellatio quare inuenta fuerit.*

23 *Citatio partis non erit necessaria in executione mãdati de puidẽdo aliquem de aliquo beneficio, et quare.*

24 *Partes, quàndo in executione mandati de iure essent citãdæ, qualiter procedendum sit.*

25 *Nullius iuri, quando per prouisionẽ detrahitur, quia ad eum mãdatur, ad quem aliàs prouisio pertinebat, tunc valet, quod facit executor, etiam nulla præcedente cognitione, & quare.*

26 *Confirmatio electionis, & assignatio beneficij curati non poterit retardari per appellationem, & quare.*

27 *Collatio beneficij facta ab eo, qui mandatum habebat de prouidendo tali de tali beneficio tenet, etiam nõ vocatis illis, ad quos pertinet electio, & quare.*

28 *Mandati fines sunt custodiendi.*

29 *Executor merus non poterit audire comparentem, & volentem dicere in personam electi, & quare.*

30 *Appellari quare non possit à sententia possessoris.*

31 *Executio sententiæ per appellationem non impeditur, etsi admittatur appellatio de iure Canonico, secundum aliquos.*

32 *Causa rationabilis appellationis emissæ extra iudiciũ nõ cassat quod factũ est ante appellationẽ, nec impedit eius executionẽ, vel effectũ.*

33 *Appellatio facta in iudicio, suspendit sententiam, & eius effectum, quando fuisset iusta causa appellationis assignata.*

34 *Appellatio facta post possessionem captam non priuat possidentem commodò ipsius possessionis, licèt si postea appellans obtineret, fructus percepti restituerẽtur, aliquali seruata distinctione.*

35 *Confirmatio non suspenditur per cõ-*

traditionem, vel appellationem, nec eius effectus.

36 Electio secunda facta ab aliquibus, ad quos deuolueretur, non erit valida, licèt prima esset cassanda, quia illa erat aliqua.

37 Defendendus erit quis in possessione præbendæ sibi collatæ post appellationem partis aduersæ, antequàm superior, ad quē, incœpisset cognoscere de causa appellationis, secus tamen erit si incœpisset, et quare.

38 Auctore Prætore is, qui possidet, licitè ministrat, quia talis efficitur dominus rei possessæ.

39 Modi, quibus dominium acquiritur de iure ciuili, enumerantur.

40 Legis, aut Principis auctoritate id, quod fit, pœnam non meretur.

41 Spoliatus non censetur, qui auctore Principe, vel Prætore fuit spoliatus aliqua re.

42 Præsumptio iniustæ possessionis contra agentem spolio, quando est, & reus, qui spoliauit habet intentionem de iure communi fundatam: tunc taliter agenti obstat exceptio dominij, & proprietatis.

43 Spoliatus à Iudice non petit restitutionem, nec in eo locum habet regula, quòd spoliatus sit ante omnia restituendus, quoniam hic non restituetur, nisi prius probet iniustam spoliationem.

44 Index non dicitur facere violentiā, cùm semper pro facto eius præsumatur, nisi de dolo possit argui.

45 Spoliatus à Iudice competenti in forma iudicij volēs agere cogitur tria probare, & quæ sint.

46 Propositio illa Doctorum communiter dicentium, quòd obtinens possessionem adserendus sit in possessione sua, donec constet de appellatione aduersarij, & veritate causarū & quòd postquàm constiterit, cogetur omnia restituere, quæ perceperat, quomodo sit intelligenda etiā in fructibus beneficij Ecclesiastici.

47 Possessor bonæ fidei sine titulo quos fructus facit suos, & quos possessor cum titulo.

48 Electus & confirmatus non obstante cōtradictione, & appellatione extraiudiciali, debet consequi possessionem, & quare.

49 Appellatio vbicunque generaliter à iure interdicitur, Iudex ei deferēs, non tenebitur supersedere executioni, nisi exprimatur aliqua causa iuri conformis.

50 Beneficiatus pro possessione beneficij adipiscendæ intentat interdictum adipiscendæ, sicut intentat hæres, vel bonorum possessor.

51 Exceptiones, quæ admittuntur cōtra intentantē in beneficialibus interdictum adipiscēdæ possessionis enumerantur, etsi regulariter non admittatur exceptio cōcernens defectum proprietatis ante adeptam possessionem, & quare.

52 Appellatione ab executione exprimenda causa est, & quare, et n. 58.

53 Causa quæ expressa in appellatione facta ab executore, vel executione suspendat ipsam executionem, & quid sit faciendum in hoc.

54 Captus pp debitū nō erit relaxādus, etiā si appellasset ab ipsa captura.

55 Causa grauaminis in appellatione exprimi debet nominatim, & non in genere, aliàs non deferetur appellatione tali, & quare.

56 Executor

56 Executor merus nō poterit excusari, nec ab eo appellari, & quare.
57 Executor nullo pacto tenetur cessare ab executione propter quascunque exceptiones quotienscumque iudicat illas opponi per malitiam, causa retardanda executionis.
59 Appellatio non valet, si appelletur, ne fiat electio, vel Ecclesiæ ordinatio, vel illud, quod de iure communi esset faciendum.
60 Appellatione facta ab executore exprimenda erit causa rationabilis, aliàs ei non erit deferendum, sed insistendum executioni, appellatione non obstante, & hoc erit obseruandum tā ab appellante, quàm à non deferente appellatione, & quare.
61 Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus non obstat exceptio criminis sine infamia, etiam si ipso iure inferat nuditatem tituli.
62 Beneficium Ecclesiasticū cōtra possidentem, & agentem nomine beneficij sui pro suis iuribus non debet admitti aliqua exceptio, & quare.
63 Exceptio ad impediēdam possessionē post collationem, quādo agitur possessorio adipiscendæ regulariter nō admittitur, nisi quando de defectu tituli, & proprietatis probaretur incontinenti.
64 Nuncius datus ad possessionem tradendam nullam audiet exceptionē, nisi in quinque casibus hic enumeratis.
65 Executor non tardabit executionē, quando cognouerit aliquam exceptionem proponi per malitiam causa differendæ executioni.
66 Iudex ex officio poterit lacerare libellum calumniosum.
67 Exceptio falsitatis, causa differendæ solutionis non admittitur, si contra instrumentum registratum opponatur: tamen cautus sit Iudex, vt in actis faciat describi, vnde sumpserit hanc præsumptionem; ne in causa appellationis, vel syndicatus redarguatur de talis exceptionis reiectione, & idem consulitur Iudici, qui noluit admittere dicta testium propter motum animi sui.
68 Appellatio non erit admittenda ab executione, si appellans solùm dixerit, appello quia modum executionis excedis, nullo speciali excessu expresso, & quare.
69 Sententia de exequendo dicitur interlocutoria habens vim diffinitiuæ, & ideo in appellatione ab ea erit in specie causa appellationis exprimenda, aliàs appellatio non erit admittenda, & quare.
70 Appellans tertius pro suo interesse debet exprimere causam, qua mouetur ad appellandum, & quare.
71 Appellantem à correctione excessiua oportet speciales causas exprimere, aliàs appellatio non admitteretur, et quare.
72 Appellatio tertij, vt admittatur pro suo interesse, debet saltem semiplenè probare causas iustas appellandi ab executione, antequàm ad vlteriora procedatur, & quare.
73 Appellatio à notorio non admittetur, nisi exprimatur causa, et quare.

74 Iudex videns interponi appellationē contra formam iuris cōmunis, vel rescripti, debet in dubio præsumere eam non esse admittendam: cùm non interponatur in casu permisso specialiter, & quare.

75 Sententia de exequendo, quare dicatur interlocutoria, etsi habeat vim diffinitiuæ.

76 Appellari quando non possit à diffinitiua non expressa causa ipsius, et quare.

77 Possessione à momentanea non appellatur, seu à sententia lata super possessione, & quare.

78 Iure ciuili in decidēdis causis Ecclesiasticis vtendum erit nobis, cùm non habemus Canones illas decidentes, & è contra.

79 Executio non impeditur super possessorio per appellationem ab ipsa.

80 Iudex nisi euidenter cognouerit appellationem tenere, ei non deferet: & quando esset iniusta, et quare.

81 Appellationibus friuolis nec iustitia defert, nec à Iudice erit deferendum: sed appellans à Iudice ad quem pro bis remittendus erit puniendus ad Iudicem à quo.

82 Iudici, coram quo allata fuit appellatio friuola quid sit faciendum, aut dicendum.

83 Appellanti propter locum sibi non tutum sufficit dicere locum nō tutum, non assignando causam quare sibi non sit tutus, quando esset hoc notorium Iudici.

84 Iudex à quo non tenebitur deferre appellationi, nisi specialem causam assignet appellans, etiam à sententia diffinitiua, quando esset lata in casu, in quo regulariter appellatio prohibetur, & enumerantur huiusmodi casus, inter quos est, quando appellatur ab executore, & quare.

85 Res certa dicitur pro eo, qui habet regulam pro se, & dicitur habere similiter intentionem fundatam, licèt aliqui speciales casus sint in contrarium.

86 Sententia interlocutoria, vel diffinitiua lata expressè contra regulam iuris communis, est nulla, licèt reperiantur aliqui casus excepti, in quibus sententia illa posset saluari: ex quo illi speciales casus non fuerunt expressi in sententia: & exemplificatur hæc regula.

87 Iuris quādo à cōi regula receditur, causa debet inseri, per quam actus reddatur legitimus, & hæc regula habet locum etiam in citatione.

88 Beneficialibus datur possessio ei, qui habet titulum, & ipsam possessionem petiit, & quare.

89 Missio in possessionē alicuius rei facta per Iudicem quantæ vtilitatis sit.

90 Appellari non poterit, cùm agitur de possessorio mero, & quare.

91 Res licèt sit maximi valoris, & tamen si de possessione tantum contendatur, causa dicitur minima, & quare.

92 Possessorio quando admittatur appellatio, & quando non, & quare.

93 Appellatio tunc in dubio debet admitti, quando subiecta materia appellationem admittit.

94 Casibus non determinatis à iure, intentionem fundatam quis habet, cui regula fauet.

95 Pronunciandum erit secundum regulam,

gulam, nisi contrarium probetur, etiam contra personas, & causas aliàs priuilegiatas, & quare.

96 Appellatio ab executione, & à com missione de exequendo, quando excedítur modus executionis, debet fieri in scriptis, & causa exprimen da erit: cùm regulariter ab executione non fiat appellatio, nec à com missione de exequendo in iudicio possessorio, & quare.

97 Contradictor comparens ante, vel post licentiam datam à Iudice de ingrediendo possessionem (ante tamen ingressum) quam quis petierat, an possit impedire dictæ possessionis capturam, disertè discutitur, et traditur norma Iudicibus procedendi in omni casu, quo contradictor compareret, et vellet impedire immissionem, vel possessionem iam obtentam.

98 Hæres non dicitur posidere hæreditatem, nisi illam apprehendisset, et quare.

99 Iudex quid faciet, quando nemo possidet, & tamen duo præparant se ad occupandam possessionem iacentem.

100 Ecclesiæ possessio non dicitur aliquo modo vacare per mortem Prælati, & quare.

101 Timens priuari ab alio sua possessione, quid faciet, vt sit tutus, & quid Iudex.

102 Testamenti ex vi poterit quis à Iudice immitti in possessione rerum sibi assignatarum in ipso testamẽto, quando nemo compareat ad contradicendum, & quare.

103 Sententia lata in possessorio habet qualitatẽ interlocutoriæ, & ideo appellans ab ea tenetur exprimere causas, & maximè in possessorio beneficij hoc habebit locum, & quare.

104 Possessorium iuris quare debeat fundari in iure vero, vel præsumpto.

105 Executore non appellatur à mero, etsi contradictor admittatur, & quare.

106 Hæres petens immitti in possessionem, & ostendens testamentum, non tenebitur probare mortẽ testatoris, & quare.

107 Appellari etsi ab executione nō possit regulariter à sententia, tamen de exequẽdo appellari poterit, & quare, et quid sit faciendum aduocato solerti.

108 Appellari licet à sententia lata super possessorio non possit, tamen bene posset appellari, quando tale possessorium superet naturã principalis, & in quo casu hoc contingat, & quare.

109 Appellatio vbicũque prohibetur, causa appellationis erit exprimenda in scriptis.

110 Appellari in foro seculari de iure ciuili posset à sentẽtia lata super causa merè possessionis, tamẽ per ipsam appellationem nō retardabitur executio sententiæ, in foro autem Canonico, seu Ecclesiastico non poterit appellari, & quare.

111 Executionis modus, quãdo dicatur excessiuus, vt faciat admitti appellationem ab executione: tamẽ exprimendus erit talis prætensus excessus. et quare.

112 Appellari non poterit à sententia,

seu decreto lato super possessorio, et quare, nisi decretum se extenderet vltra sententiam.

113 Appellatio notoriè calumniosa nõ suspendit iudicatum, et quare.

114 Appellatio facta in casu, in quo de iure regulariter non esset admittenda, non valet, nisi exprimatur causa, et quare.

115 Mandatum generale de appellando non sufficit Procuratori ex hoc, vt possit appellare ab executione sententiæ, cùm talis appellatio in appellante de iure requirat speciale mandatum: aliàs huiusmodi appellatio erit ipso iure nulla, nec sortietur suum effectum, & quare.

116 Procuratoris actus (quicunque is sit) non poterit in pœnam aliquã inducere dominum causæ, nisi in duobus casibus, videlicet si cum eius speciali mandato illud faceret, vel eius nomine factum à Procuratore, postea ipsius causæ dominus ratum habuerit, aliàs Procurator punietur, et non Dominus, et quare.

117 Procurator, sine speciali mandato domini causæ, vel eius ratihabitione appellando ab executione sententiæ, venit de iure puniendus, et non dominus, et actus erit ipso iure nullus.

118 Mandato generali non comprehenditur actus ipso iure punibilis, et ideò pro tali actu puniendus non venit dominus causæ, sed Procurator, nisi suo nomine factum ipse dominus ratum habuisset.

119 Mandatum speciale requiritur in Procuratore, ita vt possit iurare de calumnia in animam domini causæ, quoniam aliàs non obligaret dominum causæ huiusmodi iuramentum, quia etiam de iure talis actus non erit admittendus, etiam si habuisset generale mandatum cum libera.

120 Mandato in generali non venit id, quod à iure fuit probibitum, vel etsi non fuisset omnino probibitum, vel delictum, tamen esset punibile.

121 Actus Procuratoris, qui posset esse cum delicto, et sine, præiudicat domino causæ, donec probetur contrarium, et quid sit dicendum de actu, qui in delictum non cadat.

122 Bona fides Procuratoris non ampliat potestatem sibi datam à suo domino, nec includit mandatum speciale.

123 Dolus commissus à Procuratore in contrahendo, in delinquendo, in impetrando, vel litigando, an noceat domino causæ.

124 Administrator is, qui expresè delinquit in aliquo non erit dicendus, et quare.

125 Procuratori vnius partis quid sit faciendum, quando Procurator alterius partis opponit exceptiones pœnales, idest eas, quæ non probatæ inducunt pœnam opponentibus.

126 Compromittere in arbitrum, periculosum, et pœnale est.

127 Mandato in generali, quis non dicetur constitutus Procurator in causa criminali, quia in illa dominus posset incidere in pœnam.

128 In debitum recipere, vel illicitum facere,

facere, vel in pœnam incidere non includitur in mandato generali, etiam si illud sit cum libera, &c. etiam si dominus causæ iurasset non contrauenire facto Procuratoris, & quare.

129 *Illicitum quid sit dicendum.*

130 *Mandatum ad appellandum ab executione sententiæ non sufficit, etiam si sit generale ad lites, et causas: etiam si in mandato dicatur, quòd possit appellari ab omni sententia diffinitiua, vel interlocutoria, cùm requiratur in indiuiduo mandatum specificum, et quare.*

131 *Lite pendente nemo turbandus erit in sua possessione.*

132 *Appellatio de sui intrinseca natura effectum sententiæ ante eius executionem, et non post immissionem pacificam in possessionem sibi adiudicatam, suspendit.*

133 *Priuilegium nunquam intelligitur concessum contra ius tertij, nisi expressè dicatur.*

134 *Possessor suspectus de dilapidatione (etiam lite pendente) erit remouendus ab administratione, et quis dicatur suspectus in hac materia.*

135 *Executor merus in executione neminem citare tenebitur, et quare.*

THEMA.

Archipresbyter quidam prætendens ius habere in quadam possessione cuiusdam beneficij, quod alter obtinuerat vnà cum possessione pacifica dictæ possessionis, in quam auctore Prętore missus fuerat, etsi non citato ipso Archipresbytero, virtute cuiusdam Pontificij rescripti, & præmissa probatione facta per dictum beneficiatum de dictis bonis suæ Ecclesiæ descriptis in libro auctentico æstimi (de quo latius fuit dictum in præced. consi. ac decis. 9. Intendens ipse Archipresbyter impedire executionem dicti decreti immissionis in possessionem appellauit ad Summum Pontificem ab ipsa executione dictæ sententiæ, ac decreti, & a possessione pacifica iam assequuta dictæ possessionis.

Quæruntur modò quattuor, videlicet.

Primum est. Nunquid dicta appellatio a dicto decreto porrectæ post executionem ipsam dictæ captæ possessionis a Iudice acceptanda fuerat de iure?

Secundum est. Num dicta appellatio non acceptata suspenderit aliquo pacto dictam executionem iam factam: ita vt ipsa frui non possit is, in cuius fauorem fuerat concessa?

Tertium est. An talis prætensa suspensio priuet dictũ beneficiatum in

in dictam possessionem missum fructibus ipsius possessionis, donec veritas iustiæ prætensæ a dicto Archipresbytero elucescat.

Quartum est. Vtrum Iudex, qui miserat in possessionem dictorũ bonorum, dictum beneficiatum citare tenebatur aliquem ante dictã possessionem traditam per ipsius decretum.

DECISIO X.

INVOCATO Sanctissimę ac indiuiduę Trinitatis numine, atque Beatissimæ Deiparæ Mariæ semper Virginis, Beatissimique nostri Patriarchæ Benedicti implorato suffragio studebimus propositas quæstiones eo breuiori stilo, quo vti desuper indultũ fuerit decidere.

Dicimus & asseueramus dictã appellationem factam nullo iure fulciri, aut rationi alicui inniti: ac per consequens meritò ipsam non fore ab eruditissimo Iudice dictæ executionis factæ acceptandam, tanquam non impeditiuam effectus alicuius ab ipsa executione producti, cùm ipso iure fuerit nulla: eo quòd executores ipsi, seu ipsam executionem indulgentes tam Illustris ac Reuerendissimus Episcopus Aretinus, quàm eius generalis Vicarius fuerint meri exequutores rescripti Apostolicæ sedis, per quã fuerat iam collatum dictum beneficium curatum ipsi Præsbitero Constantino, ipsum mittentes in possessioné dicti beneficij ac eius dotalium bonorum coram ipsis iudicialiter probatorũ per librũ Catastri qualificati cõditionibus allatis, in præcedenti consilio no no, plęne probantem dicta bona, in quorum possessionem fuerat missus, esse pleno iure dictæ Ecclesiæ Parochialis sibi quodammodo à summo Põtifice desponsatæ. Præsens ergo sententia nostra triplici medio comprobatur verissima. 1

Primò enim per arg. in l. Quisquis. C. quorũ appell. non recip. vbi hęc habẽtur, videlicet [Quisquis nè voluntas scripta referetur, vel ne ij, quos scriptos patuerit hęredes, in possessionem mittantur, ausus fuerit prouocare, interpositamque appellationem
1 is, † cuius de ea re notio erit, recipiendam esse crediderit: viginti librarum argenti mulcta, & litigatorem, qui tam importunè appellauerit, & Iudicem, qui tam ignauam conniuentiam adhibuerit inuoluat.] hæc ibi. Diximus probari nostram sententiam per arg. in d. l. quisquis. Quoniam etsi nulla fiat mentio ad sonitum, & verborum ipsius corticẽ, seu expresè de materia ipsius: benè tamen tacitè fieri sine pallore negari nõ poterit. Cũ dictus Pręsbyter Constantinus Parochialis supradictæ Ecclesiæ rector verè dicendus sit hæres bonorum ipsius Ecclesię, & sui prædecessoris eius vita durante, non tantum quo ad fructus profecturos ex ipsis, verũ etiam quo ad fructus extantes,

siue

siue repertos in dictis possessionibus, & natos post mortem sui prædecessoris (si qui essent,) vt apertissimus docuit textus in c. relatum, el secondo, §. respōdemus. & in §. vbi autem. ext. de testamentis. Vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Respondemus, ꝙ
2 generaliter bona † quælibet per Ecclesiam acquisita eis debent, iuxta Lateranense Conciliū post acquirentis obitum remanere.] & in d. §. vbi autem : hæc præcisa verba habentur, videlicet, [Vbi autem in loco defuncti tantum vnus est ordinandus, is ea bona, sicut & alia ipsius Ecclesię in Dei timore dispenset.] hæc ibi. Idem prorsus probatur per text. in cap. præsenti, ibi. versiculo [Morientibus eorum ministris.] De officio iud. ord. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet [Morientibus eorū rectoribus, vel ministris, in ipsis inuenta, siue ipsorum vacationis tempore obuenientia, quę in vtilitatem eorundem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reseruari.] hęc ibi inter alia. Hoc ipsum communiter ibidem Glo. & Doct. docuerunt. Necnon & Syl. in verf. beneficiū, f. in principio. Idem docuit Hieronymus Gigas in tract. de pensionibus, quæst. 53. citās ad hoc ipsum probandum, & alios quamplurimos Doctores. Idem docuerunt Timotheus in libro secundo de visitatione c. 2. in fin. & Paulus Fuscus in tract. de visitatione in lib. 2. c. 7. nu. 9. verf. fructus tamen. Idipsum verificatur quoque, & alia ratione, scilicet, quoniā sicut hæres succedit defuncto testatori in honore, ita in onere, cùm hæreditas dicatur deducto ære alieno eodem ferè modo, & beneficiatus se habet circa debita Ecclesiæ soluenda, vt docuit text. apertissimus in c. 1. ext. de solut. Vbi Alexan. Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Ad hoc in Apopolicæ. & infra. sicut filius debita patris soluere tenetur, ita Prælat⁹ sui prędecessoris pro Ecclesiæ necessitate contracta.] hæc ibi, vbi cōmuniter Doctores idipsum senserunt, inter quos est Panormitanus in c. ex præsentium, col. 1. num. 5. ext. de solut. ibidem subdens idipsum fore dicendum de debito contracto per beneficiatum defunctum pro necessitate proprij corporis, & maximè in necessitate extrema. Ex his ergo omnibus in medium allatis potentissimè constitit verum fuisse quod diximus, afferendo præsentem nostram sententiam probari per dictam l. quisquis. loquentem de hærede, cuius hæreditatis assecutio non poterit impediri per appellationem: ita ergo modò arguendo ab identitate rationis in casu nostro, dicemus, quòd talis possessio beneficij, & bonorū eius legitimè (auctore prætore) obtenta impediri non poterit per huiusmodi appellationem interpositam. Probatur idipsum eodem modo arguendo per arg. in l. ab executione. in princ. C. quorum app. non recip. vbi hæc habentur, videlicet. [Ab executione appellari non posse satis, & iure, & constitutionibus cautum est, nisi forte

3 tè executor † sententiæ modum iudicationis excedat:] hæc ibi. Idem probatur,& clarius per argum.in l.fin. C.de edicto Diui Adri. toll. Vbi hæc præcisa verba inter alia habentur, videlicet. [Sancimus, vt si quis ex asse, vel ex parte institutus, competenti Iudici testamentũ ostenderit nõ cencellatum; neque abolitũ, neque ex quacunque suæ formæ parte vitiatum:sed quòd prima figura sine omni vituperatione appareat, & depositionibus testium legitimi numeri vallatum sit,mit
4 tatur quidem in possessionem earum rerum,quæ testatoris mortis tempore fuerunt,nõ autem legitimo modo ab alio detinentur, & eam testificatione publicarum personarum accipiat: sin autem aliquis contradictor extiterit, tunc in iudicio competenti causæ missionis in possessionem, & subsequutæ contradictionis ventilentur, & ei possessio acquiratur,qui potiora ex legitimis modis iura ostenderit, siue qui missus est,siue qui antea detinẽs con tradicendum putauit: nullis angustijs tẽporum huiusmodi missione coarctanda, sed siue tardiùs,siue præmaturè aliquis missus est legis tantummodo arbitrium requiratur, & causa vnde vel missio, vel contradictio exoriatur:siue enim post annale tem pus, siue enim post maioris æui curricula aliquis fuerit missus (si tamen ex legitimo formato testa mento missio procedat) nullum eius temporis obstaculum obijciatur: nisi tantum temporis effluxerit,quòd possit vel possessori plenissimè securitatẽ super dominio præstare,vel ipsi, qui missus est omnem intentionem excludere:si enim vel ex vna parte, vel ex vtroq; latere tẽporis prolixitas occurrerit:manifestissimũ est non solum missionem,sed etiã ipsam principalem causam esse sopitam.] hæc ibi. Diximus probari nostram hanc sententiã per arg. in d. l. finali: nam ex ipsius verbis habẽmus, quòd mittẽdus sit statim in possessionem hæreditatis,non obstante cõtradictore is,qui se esse hæredem probat per productionem testamenti le gitimi, etsi post missionem admittatur contradictor, & hoc est secundum legem arguendo modò ab identitate rationis. Dicimus quòd cùm dictus Sacerdos Parochialis (de quo habetur sermo) verè dicatur hæres dictorum bonorũ sui beneficij quo ad eorum vsumfructum, vita eius durante, sequitur quòd appellatio porrecta contra id quod a iure fieri præcipitur nullo pacto sit admittenda, ne inde impediatur decretum iuris in fauorem dicti Sacerdotis lati,prout per iura allata supra, & infra quoque afferenda apertissimè probatur, ac per consequens, elicitur ꝙ præsens nostra sententia probetur per dictam l.fin. prout etiam infra citandi Doctores docuerunt. Idem probatur per arg. in l.1.C. de appellat. & consult. Vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet.[Prius de possessione pronun ciare, & ita crimen violentiæ ex

cutere præses Prouinciæ debuit, quod cùm non fecerit, iustè ab eo prouocatum est.] hæc ibi. Diximus probari per argum. in d.l.1. quoniam adest locus arguendi a contrario sensu (quod in iure est fortissimum) sic dicendo: si quis iustè poterit appellare: a volente iudicialiter primò cognoscere de crimine violentiæ, quàm de possessione, dicentis, passum se fuisse violentiam in sua pacifica possessione. Cum nemo veraciter dici possit violéter expelli ab aliquo,
5 †nisi solum is, qui illud tale prius pacificè possedisset: oportebit ergo iuxta dictam l.1. prius intentare possessorium, illudque probare, antequam admittatur ad probandum violentiam illatam: cũ talis sit iuris ordo. Inde sequitur, quòd nullus a sententia declaratoria possessionis alicuius rei possit appellare in fauorem alicuius lata, nisi prius ꝓbet se prius possedisse illud tale, de quo conqueritur se fuisse expulsum, violéterque spoliatum. Cùm ergo huiusmodi conditionis fuerit conquestio aduersarij dicti Reuerẽdi rectoris, legitimiq; possessoris dictorum bonorum dotalium dictæ Ecclesię Parochialis Sancti Angeli de Antria, vt apertissimè elicitur ex tenore verborum suæ appellationis, quoniam asseruit se appellare a dicto decreto, ac possessione tradita dicto Reueren do Rectori, quia ipse prius possederat ipsa bona: quorum tamen possessionem non solum nunquã verè habuit (cum illa sibi nunquã ab aliquo Iudice fuerit assignata prout contigisse dicto Rectori in curia ipsa Episcopali Aretina apertissimè constat.) Verùm nec obtulit se ipse aduersarius ad ꝓbandum dictam imaginariã prętensam possessionem, & violẽtam eius spoliationem, prout debuisse eum facere, docuit dictus textus in d.l.1. arguẽdo (vt diximus) a contrario sensu, tali pacto dicendo, videlicet. Si iustè prouocatur, seu appellatur a Iudice, qui aliquem admisit ad probandum priùs iniustam spoliationem q̃ possessionem. Indè sequitur iniustè quemlibet appellare a Iudice parato recipere contradictorem volentem prius probare possessionem, & postea violentam expoliationem possessionis sibi traditæ a Iudice ordinario, seu delegato per decretum immissionis in possessionem, pręcedente summaria causæ cognitione (vti agitur in huiusmodi causis) nullo cõtradictore comparente antè illius possessionis immissioné, reseruando locum contradictoribus, si qui comparuissent legitimè. Ex quibus omnibus elucet ipsam appellationem iniustam fuisse, & de iure respuendam, & ratio rationum est, quoniam dictus Reuerẽdus Rector omnino de iure mittendus fuerat in possessionem dictorum bonorum dictæ suæ Ecclesiæ (tanquam hæres scriptus a Summo Pontifice per collationem sibi factam ab ipso) antequam contradictor fuisset admissus ad aliquid probandum, prout apertissimus docuit textus in l. 3. C. de edicto Diui

Adr.

Adr. toll. vbi hæc ad uerbum habentur, videlicet. [Quāuis quis se filium defuncti præteritum esse alleget, aut falsum, vel inofficiosum testamentū, seu alio vitio subiectum: vel seruus defunctus esse
6 dicatur: tamen scriptus † hæres in possessionem mitti solet.] hæc ibi. vbi glo. in versicu. Quamuis. dixit, quòd si contradictor obijciat contra missionem in possessionem aliquid requirens altiorem indaginem, (vt contingit in casu nostro) hæres scriptus tunc statim erit mittendus in possessionem, & postea audiendus: vt colligitur ex dicto textu: si verò obtulerit statim probationem promptam, erit audiendus antè missionem. & rursus eadem glo. in versic. mitti solet. dixit, quòd adeo est verum hoc, quòd non admittatur appellatio ad impediēdam immissionē in possessionē, vt in l. quisquis. C. quor. appel. nō recip. idipsum probatur in l. ab executore. iuncta glo. in versi. ab executore. & in versic. non licèt. ff. de appellat. vbi hæc habentur videlicet, [ab executore sententię
7 appellare non licet, † sed ab ea, quem malam sententiam interpretatum fuisse dicitur, appellare licebit: si tamen is interpretādi potestatem habuerit, velut pręses prouincię, aut procurator Cęsaris: ita tñ, vt in causis appellationis reddendis, hoc solū quæratur, an iure interpretatū sit: idq; etiā Diuus Antonius rescripsit,] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. fi. ff. de appellat. recip. vel nō recip. vbi hæc habētur, videlicet.

[Si res dilationem non recipiat, non permittitur appellare, veluti ne testamentum aperiatur, vt Diuus Adrianus cōstituit, ne frumentum in vsum militum in annonæ subsidia contrahatur, nevè
8 scriptus hæres † in possessionem inducatur. Item si ex perpetuo edicto aliquid decernatur id, quo minus fiat, non permittitur appellare. Item quo minus pignus vendere liceat, appellari non potest.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. vnica. C. si de momen. poss. fue. appell. vbi hæc habentur videlicet. [Cùm de possessionē & eius momento causa dicitur, & si appellatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortitur effectum. Ita tamen possessionis reformationem fieri oportet, vt integra omnis proprietatis causa seruetur.] hæc ibi. Diximus probari supradictam nostram sententiam per arg. in dictis iuribus: cùm eodem modo arguendo, scilicet, ab identitate rationis, ipsa illam probent, prout docuimus supra ipsam probari per dictum text. in dicta l. quisquis idipsum, & clarius iure Pontificio probatur, nempè per text. in c. consuluit. el terzo. extra de appellat. vbi Alex. Tertius his præcisis verbis vsus fuit in decisionem præsentis quęstionis, atque in confirmationem nostrę sententię supradictæ videlicet: [Consuluit nos tua fraternitas vtrum sit appellationibus deferendū à Rege Frācorum pro Iudęis interpositis, vt mancipia detineāt Christiana. & infra. Non conuenit, quòd pro huiusmodi appel-

appellationibus ab obseruatione decreti debeas abstinere] hęc ibi. Ex quibus elicitur, quòd ab exe-
9 cutione Pontificij decreti, † seu rescripti, appellatio non impedit executionem per ipsum iussam. Idem probatur per arg. in c. relatum. extra de Clericis non resid. vbi hæc ad verbum habentur videlicet. [relatū est nobis, quòd cùm in Lateranensi Concilio statutū sit, vt personæ tali Ecclesia, vel Ecclesiasticū beneficium conferatur, quæ residere in loco, & curam eius per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentati hoc se posse affirmant, sed efficere contradicūt, cùm ergo verba accipienda sint cum effectu ta-
10 les † si præsentati fuerint nō debent admitti, & admissi poterūt ammoueri: nisi fortè de licentia suorum Prælatorum, vel studio litterarum, vel pro alijs honestis causis contingeret eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra huiusmodi intentionem decreti fuerit interiectum.] hęc ibi. Idem apertius probatur per arg. in c. constitutis, el secondo. §. nos ergo. extra de appellat. Vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Nos ergo, quia constitit euidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse, aliam autem tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet obijcere coram nobis. Decernimus tuæ confirmationis effectum, non debere per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendū electionis & confirmationis effectū, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxerit propo-
11 nendum, † postquam pacificam ipsius præpositurę possessionem fueris assequutus, proponendi licentiam non negamus.] hæc ibi. Diximus probari hanc nostram sententiam. per arg. in dicto §. nos ergo, cùm per se pateat, indè elici argumentum non tātum ab identitate, verum etiam à maioritate rationis tali pacto procedendo. Si Summus Pōtifex ibi iudicat irrationabilem causam appellationis fuisse propter illius electi, & confirmati in potentiā ad tuendas possessiones Ecclesię, & ideo non impediendam fore mandauit apprehensionem pacificè possessionis dicti beneficij, in quo fuerat electus ille talis, & conformatus: nec aduersariū posse decreuit per modum exceptionis illum molestari: sed solū posse per modum denunciationis, vel accusationis aliquid opponere contra talem electum, & confirmatum iam possessionem pacificam dicti beneficij obtinentem, quod minus est: quanto ergo magis implicite ipse Summus Pontifex ibi virtualiter, ac implicitè prohibuit molestandum fore in sua pacifica possessione iam adeptā legitimè dictum Reuerēdum D. Constantinum curatum dictæ Parochialis Ecclesiæ, cum suis bonis: cùm vtique possit aduersarius via denunciationis, vel accusationis in iudicio petitorio experiri

periri suas prætensiones, personā actoris gerendo, quandocumque sibi libuerit. Cùm constet dictum beneficium vnà cum suis bonis dicto Reuerendo Sacerdoti legitimè collatum: & plenè quoque probatum fuerit dictā Ecclesiam fuisse omnibus bonis recognitis per dictum D. Constantinum, & illi assignatis mandato Illustrissimi ac Reuerendissimi Episcopi Aretini: Notario curiæ Episcopali stipulāte, & ipsum Reuerendum Cōstantinum in illorum bonorum pacificam possessionem mittente, virtute non solùm dicti mandati, verum etiam rescripti Summi Pōtificis tale beneficium eidem conferentis. Quapropter meritò dicta possessio pacifica apprehensa de iure molestari non poterit: cùm prędicta omnia pręcesserint: etsi non negemus aduersario aditum patere in petitorio iudicio (vt diximus) per viam denunciationis, vel accusationis contra ipsum Reuerendū D. Constantinū pacificè & legitimè possidentem dicta bona sibi assignata legitimè conueniendi: exponendo si quid viderit superesse sibi prætensionis super dicta bona, iuxta text. in c. post electionem. §. quoniam constitit. extra de concess. præben. vbi hæc pręcisa verba habētur, videlicet [quoniam constitit nobis Archidiaconatum tibi per Eboracensem Archiepiscopum primitus fuisse concessum: & institutione facta per ipsum secundum iuris ordinem minimè reprobata, Archidiaconatus non vacans non potuit, nec debuit in aliū ritè transferri, memorato R. qui contra iustitiæ regulam in Archidiaconatum alterius prouehi se consensit: super eo duximus silentium imponendum: sententialiter decernentes, vt institutio facta per Archiepiscopum de te sortiatur effectum. Exinde si super renunciatione, vel abiuratione, vel aliquo præmissorum aliquis, qui velit, & valeat aduersus te quicquam duxerit proponēdum, ordine poterit iudiciario experiri.] hęc ibi. Idem probatur per text. singularem in c. nouit ille. extra de appellat. vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, [Nouit ille, qui nihil ign orat. & infra. Præterea interdicti sententiam Cardinalis nō edidit, sed potius publicauit: nec fuit dictator ipsius, sed verius executor. Vnde cùm secun-
12 dum ius ab executoribus † appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo. Nos etiam in litteris ad hoc directis ad ipsum, appellationis curauimus obstaculum inhibere: appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. De suspitionis autem: licet eum meritò tibi suspectum non fuisse credamus. nō tamen, etsi fuisset propter appellationem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod nō proprio motu, sed nostro potius pręcepto processit.] hæc ibi. Id ipsū videtur probari adhùc expressius in c. cùm appellationib. in princ. de appellat. in sexto, vbi Clemens Quart⁹ expresè id docere videtur

tur vtens his præcisis verbis, videlicet. [Cum appellationibus
13 † friuolis nec iustitia deferat, nec sit a Iudice deferendum, si Iudex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus pro sequente superior de ipsa cognoscens causam ad priorem Iudicem (iuxta sanctiones Canonicas) sine difficultate remittat, eadem die condemnationem faciens expensarum.] hæc ibi. Et quòd appellatio, de qua loquimur, fuerit friuola, supra patuit, & adhuc pro afferenda statim palam fiet. Cùm conquæratur appellans de Iudice pro eo, quòd exequutus fuerit rescriptum collationis talis beneficij a Summo Pontifice indultum ipsi Reuerendo Domino Constantino post tot probationes legitimè in iudicio allatas. Idem probatur per textum in capitulo quo ad consultationem. §. sed nec. extra de sententia, & re iudicata. Vbi Innocentius Tertius infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Sed nec
14 executionem † ipsius sententiæ ideo conuenit retardari: licèt ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum: quia id arctari potest nonnunquam a sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio recepit terminum breuiorem imputari sibi potest, & debet: cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse. Vnde talis non audietur appellans, nisi fortè aduersus eum modus executionis Canonicus excedatur.] hæc ibi. Idem & clarius habetur in capitulo finali. §. ab executione. §. si quis, & §. de possessione., secunda quæstione sexta, Vbi hæc præcisa verba habentur in dictis §§. videlicet. [Ab exe-
15 cutione sententię † appellari non potest, nisi fortè executor sententiæ modum iudicationis excedat: si quis etiam ausus fuerit prouocare ne voluntas defuncti scripta referetur, vel ne ij, quos scriptos patuerit hæredes in possessionem mittantur: & is, cuius de ea re notio erit appellationem receperit, & Iudex, qui tam ignauam conniuentiam adhibuerit, & litigator, qui tam importunè appellauerit viginti libris argenti mulctentur. De possessione etiam, & eius momento, si causa dicatur (quæ sententia interlocutoria appellatur) quamuis prouocatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortietur effectum.] hæc ibi. Et quòd tales executores datis a Summo Pontifice immissione in possessionem bonorum talis beneficij, scilicet Reuerendissimi Episcopus, & Vicarius Aretinæ Diœcesis non excesserint modum adiudicationis, patuit per supra allata, & elicitur ex doctrina singularis glosæ in dicta l. ab executione. versiculo excedat. exemplificantis, quando dicatur executorem excedere modum in exequendo dixit, quòd multis modis hoc contingit. Primò quando satis fuisset misisse aliquem

in possessionem paruæ rei, & misit in possessionem magnæ rei. Secundò si pro maiori quantitate, quàm in sententia continetur. Tertiò, si ante tempus debitum. Quartò, si prætermisisset cognitionem oppositionis oppositæ, quæ datur in quibusdam casibus. Quintò, si malè fuisset interpretatus sententiam latam. hæc omnia ex doctrina dictę glo. quam omnes communiter Doctores statim citandi in probationem pręsentis nostræ sententiæ amplexati fuerunt: & quòd nullus ex his præcitatis excessibus præcesserit, per se patet ex contextu actorum ipsius missionis in possessionem a principio vsque ad finem. Probatur insuper & secundò Doctorum infrascriptorum auctoritate præsens nostra sententia. Glosa enim in dicta l. quisquis. ipsam legem loquentem de volente impedire hæredem ab assequutione hæreditatis mediante appellatione, & quòd talis appellatio non sit recipienda, ipsa (inquam) glo. talem legem extendit ad quemlibet volétem impedire aliquem in quolibet possessorio: citans ad hoc ipsum probandum dictam l. vnicam. C. de moment. possess. Idem docuit glo. in dicta l. ab executione: dicens, quòd quamuis possit appel-
16 lari † a pronunciatione de exequendo, vel non exequendo sententiam, vt in l. & in maioribus. C. de appellat. non autem ab ipsa executione: cùm ipsa executio sit quid facti. Idem docuit Glo. in dicta l. finali, in versiculo missus est. C. de edicto diui Adriani. dicens, quòd post sententiam in hoc possessorio latam, etsi possit contradicere verbis, non tamen poterit resistere re, vel de iure, vel appellare, vt in dicta l. quisquis. Idem docuit glo. in d. l. vnica. in versiculo momento. in fi. C. si de moment. poss. dicens, quòd sententia in possessorio, etsi
17 † sit diffinitiua, tamen ab ipsa non appellatur, quia plenius poterunt singula tractari in quęstione proprietatis: quia eadem causa plenius examinabitur in causa proprietatis, licèt alia via. hæc glo. illa, quam sequitur Decius in consilio vigesimooctauo, numero secúdo, versiculo, & hoc idem glo. Idem docuit Glo. in dicto capitulo consuluit tertiò, dicens, quòd ex ipso textu elicitur, quòd appellatio, quæ est contra Leges, & Canones, & non est aliquatenus admittenda, vt in capitulo relatum. extra de cleric. non residen. hæc glo. illa, & quòd appellatio, de qua in præsenti nostra consultatione agitur, sit contra Leges, & Canones de directo per supra allata apertissimè patuit. Idem docuit Glo. in dicto capitulo constitutis. el secondo, in versiculo rationabilem non fuisse: dicens ex hoc patere, quòd Episcopus non teneretur deferre appellationi pręditæ, quia licèt alius sit potentior, non fuit iusta causa appellandi. Et quòd causa (qua aduersarius

rius motus fuit ad appellandum) expreßè aſſignata non fuerit iuſta, patuit per allata a nobis in præcedenti conſilio, in quo latiſſimè fuit probatum de iure aſſignandam fuiſſe poſſeſſionem, ac plenum dominium omnium bonorum dotalium dictæ Eccleſiæ Sancti Angeli de Antria ipſi Reuerendo Do. Conſtantino ipſius legitimo rectori, & quaſi ſponſo, nec non idem probauimus per ſupra allata hic, & infra afferenda, per quæ probauimus, & probabimus in executione aſſignationis poſſeſſionis dictorum bonorum nullum executorũ interueniſſe exceſſum. Cum a Iudice executore ſolùm fuerint aſſignata ſibi poſſeſſio illorum bonorũ, quæ ipſe Reuerendus Dominus Conſtantinus plenè probauerat eſſe bona dotalia dictæ ſuæ Eccleſiæ. Idem elicitur ex doctrina Matthesilani in ſecũdo ſingulari incip. Nota quòd in iudicijs. Vbi dixit, quòd in iudicijs poſſeſſo-
18 rijs † dicatur agi de leui præiudicio, & quòd ideo probatio per famam, vel per vnum teſtem, videatur habere vim plenæ probationis, prout docuit etiam Bar. in l. prima, C. quorum bonor. & in l. ſecunda in fine. C. vbi in rem ac. & huius Matthesilani ſententiam ſequutus fuit Decius in conſilio vigeſimooctauo, numero ſecundo, verſiculo adeo, quòd licet res. addens, quòd tale modicum reparari poterit. Idem tacitè voluit docere Gloſa in capitulo paſtoralis, in verſiculo quòd de recuperanda. in fine, dicens, quòd
19 quando † agitur de poſſeſſione, & violentia, prius agi debet de poſſeſſione, vt appareat quis poſſideat ad hoc, vt poſtea repertus quis poſſederit, ille experiatur de violentia ſibi illata, & ſic nunquam è conuerſo, vt apertiſſimè habetur cautum in l. 1. C. de appellationibus. hæc omnia nos docuit Gloſa illa ſingularis: ac ſi apertè in caſu noſtro loquens dixerit: ſi is, qui appellare auſus fuerit ab executione, ac miſſione in poſſeſſionem alicuius rei indulta per Iudicem ordinarium, aut delegatum huiuſmodi ordinem, & formam proponendi exceptiones, & appellationem non ſeruaſſet: ipſius appellatio nullo pacto fuiſset admittenda: cùm iniuſtè conquæratur de huiuſmodi ſententia immiſſionis in poſseſſionem in fauorem alterius lata propter probationes in iudicio factas. Idipſum docuit Glo. in dicto capitulo nouit. in verſiculo debuiſset, dicens, quod ſicut non
20 poſset appellari † a mero executore: ita ipſe executor non poſset recuſari: ſed ſi non eſset merus executor benè poſset appellari ab ipſo, & recuſari: ſed videtur potius dicere littera ipſius Canonis, quòd ſi quis appellet a ſuſpecto, quòd propterea etiam non debebit ipſam admittere, quin procedat, quia prima recuſatio
21 † eſt proponenda: etſi Iudex illam non admittat, ſi ſit iuſta, tunc demum erit appellandum: quia tunc ipſum grauat: ſuſpitio enim

proponenda est. hæc glo. illa. Idē docuit glo. in dicto capitulo cum appellationibus. in versiculo deferendum. dicens non esse deferendum appellationi friuolę, cum ap
22 pellatio † non fuerit inuenta, vt esset iniquitatis defensio, sed innocentiæ præsidium, vt in capitulo ad nostram. de appellat. hæc glo. illa. Idem docuit glo. in dicto capit. finali, §. ab executione sententiæ, & in §§. subsequētibus, dicens, quòd a mero executore nō possit appellari, & quòd prius hæres sit immittendus in possessionem hæreditatis suæ, & postea admittenda foret appellatio, vel aliqua proposita exceptio, vt in l. 2. C. de edicto Diui Adriani toll. Probatur insuper auctoritate infrascriptorum Canonistarū. Nam Innocentius in c. dudum. Archidiaconus, col. 2. in versic. sed si per. extra de præsumpt. dixit, quòd si per litteras de prouidendo alicui Ecclesiæ de curato, non tollatur ius alterius, nec fiat alicui præiudicium, vt si ille, ad quem pertinet prouisio mandet alicui dicens, prouideas tali, si est de tali loco oriundus, bene tenet prouisio, etiam si non præcessit vlla inquisitio super conditione, & etiam si partes non vocentur,
23 † quia nec partes in hoc esse possunt: cùm nullus contendat ad se pertinere prouisionem. Etsi dicat, immo fit præiudicium Ecclesiæ, cui magis expediebat habere ortum de loco, quàm aliunde. Respondeo quòd hoc non pertinet dicere aduersarijs se opponentibus contra prouisionem delegati, sicut non licet eis opponere contra prouisionem delegantis. Vel dicit (quod nos non negamus) quia nulla sit prouisio, si non sit seruata forma mandati, sed illud tantùm negamus, quòd non est necesse vocari par-
24 tes. † Item dicimus etiam in præmisso casu, scilicet quando partes vocandę, quod tantum de plano procederet in examinatione conditionis, vel clausulæ, nec dabitur libellus, nec alius ordo seruabitur, vt in capitulo cùm in tua Diœcesi. extra de sponsal. Tu dic, quòd siue verba sonent in monitione, siue in conditione, semper tenet prouisio facta a delegato, etiam cognitione nulla præmissa, quia non fungitur in prouisione vice Iudicis, sed prouisor, vt in capitulo venerabilem. §. obiectioni. extra de electio. & idem est in citatore, & alijs similibus, & ideo nullum ordinem iudiciarium seruare tenetur: tamen si conditio, vel monitio non est vera, cassabitur, vel casum denunciabitur, quod per huiusmodi prouisionem fa-
25 ctum est, tanquam per obreptionem obtentum, vt in capitulo cum olim. §. finali, extra de sententia, & re iudic. Si autem per prouisionem nullius iuri detrahatur, puta, quia ad eum, qui mandat, pertinebat prouisio. (Adde tu, prout in casu præsentis conclusionis) tunc valet quod facit, etiamsi nulla præcedat cognitio; quia prædictam co-

gnitio-

gnitionem videtur ei committere, non tanquam iudici, sed tanquam viro discreto. Hæc Innocentius ibi, qui in cap. proposuit. colum. prima. versic. Nota quòd cum. extra de concess. præben. Nota, quòd cum aliquis eligitur in canonicum, quòd quantumcunque canonica sit electio: tamen post electionem necessaria est assignatio præbendæ: per electionem datur ei ius canonicatus: assignatio autem præbendæ consistit in facto, & tribuit potestatem administrandi in ea: nam nulli licitum est sua auctoritate in ea ministrare antequã præbenda sibi assignetur ab eo, qui potestatem habet assignandi a iure, qualis est Præpositus, vel Decanus, vel quicumque alius cuiuscumque nomine censeatur, qui curam habet illius Ecclesiæ, in qua Canonicus est electus in temporalibus. argum. in capit. 2. extra de institut. & plus dicimus, quia ex quo assignata est sibi præbenda per eum, ad quem pertinet de iure, vel de consuetudine, etiam si ab aliquibus controuersiam patiatur super iure suo, nihilominus tamen licitè ministrabat, quia auctore Prætore possidet: nec dicimus hanc assignationem esse confirmationem: nec in ea requiri examinationem personæ, nec electionis, nec ipsum debere audire contradictorem alicuius, sed summatim, & sine inquisitione: si videtur assignationem faciendam, faciat eam: alioquin supersedeat, & examinationem superiori dimittat. In Prælatis autem, qui habent curam animarum, necessaria est confirmatio, & examinatio personæ, & ele-

26 ctionis. Sed confirmatio † in his, qui habent curam animarum, præcedit assignationem, nec assignatio, quæ alias sibi videtur bona, propter appellationem est retardanda: quia non fit cum causæ cognitione, nec in ea tribuitur aliquid iuris: & hoc benè probatur in capit. constitutis. el secundo. extra de appellation. si diceretur in literis. [exequaris] hic erit merus executor, vel potius habens ministerium tantum: de quo habetur in capit. quoniam. extra de officio delegat. sicut & ille, cui mandatur vt alicui prouideat:

27 videtur quòd teneat collatio† facta ab huiusmodi exequutoribus, etiam non vocatis illis, ad quos pertinet electio: quia eum recipere debent: sicut teneret collatio Episcopi non vocatis canonicis, qui eum recipere debent, & præbendam assignare: nisi in literis contineretur, quòd istos moneret, vel vocaret: quia

28 tunc essent fines mandati † custodiendi, vt in l. diligenter. ff. mandati. & in capit. cum dilectus. extra de rescriptis. & hoc satis videtur hic. & argumen. in cap. accedens. extra de accusatio. Imò plus videtur, quòd si cõpareat aliquis, qui velit aliqua dicere in personam eius, cui conferenda est præbenda, quòd non

debet audiri: quia minister, vel
29 merus exequutor est, † & super
hoc nullam iurisdictionem habet, vt in capitulo de cætero. extra de sent. & re iudi. vbi nota. Et idem dico, si vellet Iudicem recusare, quia non est audiendus, vt in capitulo nouit. extra de officio. deleg. Hæc Innocentius, vbi supra, qui idipsum confirmans (de nostro casu loquens) in capitulo significantibus. columna secunda, versiculo a sententia autem possessorij. extra de noui oper. nunc. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. A sententia autem pos-
30 sessorij non licet appellare, † non quia sit interlocutoria, sed quia sit super proprietate, principalius, & perfectius iudicium expectatur, vt in l. vnica. C. si de moment. possess. fue. appell. sed secundum Canones benè appellatur a sententia possess. vt in capitulo ex conquæstione. extra de restitut. spoliat. attamen si quis illam decretalem benè viderit, non dicit in possessorio appellatum, sed quia petitio super possessorio denegabatur. hæc omnia Innocentius vbi supra. Ex cuius verbis apertissimè elicitur ipsum nos docuisse hoc ipsum esse de iure Canonico: cuius sententiæ astipulatum fuisse Panormitanum (quo ad executionem sententiæ, seu præcepti, aut decreti missionis in possessionem apertissimè elicitur ex ipsiusmet Panormitani verbis. Nam in capitulo cum ad sedem. numero trigesimo, versiculo aduerte, aut quæris. extra de restitut. spoliat. referendo ibi, ac sequendo sententiam Bart. in l. secunda, C. quorum appell. non recip. dixit quòd posset attentari, vt semper possit appellari, sed quòd per appellationem non impedia-
31 tur executio † sententiæ, & hoc videtur velle text. in dicta l. vnica. Simile dicitur de appellatione, quæ interponitur ab executione, vt in dicta l. ab executione. C. quorum appell. non recip. (& subdidit ipse Panormitanus) & placet mihi ille intellectus, vt minus quàm fieri posset, recedatur a dispositione iuris Canonici: & sic aliàs consului de facto. & paulò post concludit, quòd de iure Canonico semper possit appellari, citato ad hoc ipsum confirmandum Federic. de Senis in suo consilio 77. & Pau. in Clem. vnica de sequestrat. qui Panormitanus ibidem respondet Archidiacono, apertissimè asseuerãti, non admittendam fore appellationem in causa momentaneæ possessionis etiam de iure Canonico, nonnullis rationibus ibidem a Panormitano allatis. Vide ergo ibi latius per eum. Cum hæc obiter dixerimus, cùm simus in casu appellationis ab executione missionis in possessionem delegatæ, quam suspendi per appellationem regulariter prohiberi vtroque iure satis abundè docuit Panormitanus ipse in locis infra statim citandis. Idem rursus confirmauit Innocentius in dicto capitulo constitutis, el secondo, columna prima, versic.

nec

nec appellatio. & in colum.2.& 3.his præcisis singularibus verbis vsus fuit, videlicet. Nec appellatio, quam post confirmationem obiecerat, cõfirmationis factum debuit impedire, quoniam a maiori parte contra constitutionem maioris, & sanioris, nulla rationabilis causa obiecta, vel ostensa interposita fuerat: quia & Decanus apponens rationabilem causam suæ appellationi, nec opposuit, nec ostẽdit. & idem est si ra-
32 tionabilem causam † appellationis expressisset. Nam rationabilis causa appellationis emissæ extra iudicium non cassat quod factum est ante appellationem, nec impedit eius executionem, vel effectum: sicut hic erat, quoniam confirmatio hæc (de qua hic textus loquitur) fuit facta sine solemni causæ cognitione, quod factum tenet, secus est in appellatione
33 † emissa in iudicio: quia illa suspendit sententiam, & effectum eius, vt in l.prima, in fine. ff. ad Turpill.& in capitulo pastoralis. §.præterea. extra de officio Iudicis delegati. Alij dicunt, & non improbabiliter, quòd confirmatione facta, etiam in forma iudicij non valet appellatio, nec est ei deferendum, nisi assignet iustam causam appellationis, argumen. optimum in dicto capitulo constitutis, el secondo, & melius in additione ibi proposita, quam extraximus (inquit ibi Innocentius) de registro. Si autem rationabilem causam subijciet, suspendet effectum confirmationis præcedentis: & per consequens nullum sortietur effectum, vt hic colligitur ex argumento a contrario sensu. Si autem possessionem haberet ante appellatio-
34 nem † (adde tu, vt in casu nostro contingit) propter appellationem non omitteret commodo possessionis vti, licèt si postea probaret causam appellationis: fructus restitueret, vt in l. si fundum. C. de rei vendicat. (Adde tu, hoc dictum Innocentij omnino fore intelligendum: si quis solum aliquid possideret bona fide, loquendo de fructibus extantibus, sine titulo, aliàs si cum titulo quoque non teneretur, vt docuit apertissimis documentis ex mente ipsius Innocentij, & aliorum Doctorũ Panormitanus infra referendus ad verbũ, qui asseruit hanc esse cõem Doct. sñiam, quẽ sequuti in hoc fuerunt Grammaticus noster compatriota in decisione 79. per totum, & per alios ibi ab eo citatos. & Cassiodorum in decisione 9. nu.14. tit. de cauf. propr. & poss.) sequitur Innocentius vbi supra, dicens. Itẽ credimus, quòd non esset audiendus appellans, si appellaret tantum ne inuestiretur, quia con-
35 firmatio † non suspenditur per appellationem: ergo in omnibus debet suum effectum consequi. Si autem nulla appellatio, sed tantum contradictio pręcesserit prouisionem: vel etiam si præcessit appellatio sine causa (licèt causa subesset,) vel cum causa, sed non erat vera causa appellationis. Tunc Episcopus propter talem contradictionem, vel

appellationem,non debet dimittere quin prouideat, & sibi faciat tanquam canonico responderi,& non impedietur effectus suæ confirmationis, vt hic. Imò plus est, quia si post talem prouisionē fiet electio ab his,ad quos ex hac causa deuoluitur potestas eligendi,
36 non valet hæc secunda † electio propter hanc solam causam,quia facta est post aliam,quæ erat aliqua: licet primā electionem cassari contingat propter aliquam causam: vt expressè habetur in cap. considerauimus. extra de elect.Tamen benè fatemur (subintulit ibidem Innocent.) ꝙ si Episcopus per stallū chori, & locum capituli, vel alio legitimo modo dedit ei possessionē canonicatus, quòd deferendus sit in tali possessione, quousque constat de sua appellatione,& de veritate causarum. vt in cap.cum venissent,extra de instit. sed postquam constiterit de eis,cogetur omnia restituere quæ perceperat,vt in c.Bonæ memoriæ, extra de appellat. quia tunc primo incipit constare, quod possessio supra data fuit iniusta. Tamen (subdidit ipse Innoc.vbi sup.) hic nota, ꝙ postquā
37 superior cœpit † cognoscere de appellatione,Episcopus vel alius non poterat dare dictæ præbendę possessionem, nec teneret datio, nec defendendus esset in tali possessione, licèt si data esset possessio post appell. antequā superior inciperet cognoscere, defendendus esset in possessione, sed postquā superior incœpit cognoscere, non habet se intromittere inferior: quia iam ad superiorē videtur negotium deuolutum.hæc omnia fore memoriæ comendanda docuit Innocentius Papa IIII. in dicto cap.constitutis.el secundo. ex quibus apertissimè emicuit veritas nostrę cōclusionis.Et sciendum, ꝙ id, quod dixit Inn.
38 vbi supra,ꝙ is,qui auctore † prætore possidet,licitè ministrat,elicitur ex illa conclusione communiter a Doctoribus recepta; in qua habetur,ꝙ missus in possessionem auctore iudice efficiatur dominus talis rei, quando talis executio fieret vigore sententiæ desuper latę,vt dixerunt omnes Doctores in l. iustè possidet, & in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acquirend. possessione, & in §. fin. in fin. institut. de officio iudicis. Nam in dicta l. iustè. hæc habentur,videlicet [Iustè possidet, qui auctore Prætore possidet.] hæc ibi. & in dicto. §. si iussu, hæc habentur, videlicet [si iussu iudicis res mihi restituta sit, accessionem mihi esse dandā placuit.]hæc ibi.& in dicto.§.fi.hęc habentur,videlicet[Quod autem istis iudicijs alicui adiudicatum fuerit,id statim eius fit,cui adiudicatum est.] hæc ibi. Hoc ipsum latius docuerunt infrascripti Doctores,videlicet gl.in dicto §.fin. in vers.eius fit glo.in dicta l.iustè. & Bartolus, & Bald.vbi supra, & reliqui iuristæ,vt benè refert Parisius in consil. suo 42. incip. inhærendo consilio & opinioni.nu. 22.& sequenti. in versic. comprobantur prædicta, qui rursus ibidem num. 28. in versic. plures,

addidit, dicens q plures sint modi, quibus iure ciuili dominium
39 † quæratur, inter quos est ipsa sentẽtia, & iussus iudicis, ac eius adiudicatio, vt habetur in dicto §. fin. & docuit rursus Bartolus in l.1.ff. de acquirend. rer. domi. Et ideo per talem actum ciuilem sententiæ, & adiudicationis iudicialis benè quęritur dominiũ. Idem elegantissimè docuit Augustinus Berous in suo cons. 147. volum. 3. incip. visis, ac benè consideratis concessionibus. nu. 3. 4. 5. & 6. his pręcisis verbis vtens, videlicet. Id, quod fit Principis
40 † vel legis auctoritate, pœnã non meretur, vt in l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. & in cap. qui peccat 23. quęst. 4. Hæc tanquam eiecti & spoliati possit remedio iuris restitutorio agere: quia spoliatus non censetur, qui auctore Præto-
41 re seu Principe est priuatus, † atque spoliatus, & hoc probatur arguendo a contrario sensu per tex. optimum in l. fin. C. vnde vi. vbi expresse docuit Bald. in colum. 2. not. 1. dicens nota, quòd sua auctoritate occupans possessionem vacãtem, tenetur restituere eam: quod est verum, nisi iudicis auctoritate, seruato iuris ordine fuerit in possessionẽ inductus. Nam ille intelligitur esse punibilis, qui auctoritate propria se in possessionem intrudit. hęc Bald. vbi supra. Augustinus verò Berous vbi supra predictis addidit, quòd ad hoc probandum faciunt ea, quę habentur in capit. conquerente. extra de restitutione spoliat. ibi in versic. [sine manifesta causa.] ibique Panormitanus, alijque doctores. & ratio est, quoniam iustè possidere dicitur, qui auctore Prętore possidet, vt in dicta l. iustè. Addidit quoque ipse August. vbi supra. numero 13.
42 quod quãdo est præsumptio † possessionis iniustæ contra agentem spolio: & reus, qui spoliauit, intentionem de iure communi fundatam habet (prout apertissimè constat esse in casu nostro per superius allata, & denuo hic afferenda) tunc agenti obstat exceptio dominij & proprietatis. Idem elegantissimè docuit Iason in dicta l. iustè. numero tertio, & quarto. addens, quòd ita pro facto Iudicis præsumatur, quòd
43 spoliatus † ab eo non petat restitutionem. Nec tunc habet locum regula, quòd spoliatus sit ante omnia restituendus, iuxta l. si quis ad se fundum. C. ad legem Iuliam, de vi publica, vel priuata. & sic missus in possessionem auctoritate Iudicis, efficitur dominus, si ille contra quẽ fit talis missio erat dominus: aliàs si non erat dominus, transfertur vsucapiendi conditio per regulam in l. clauibus. ff. de contrahend. emption. Hæc Iason. Idem docuit gloss. not. & sin. communiter approbata in capit. præsentium. septima. quæstio. prima. dicens, quòd dictum capit. præsentium, semper inducatur ad probandum, quòd spoliatus à Iudice non possit petere restitutionem. vt in capit. notum. secunda
44 quæstio. prima: Iudex † enim non dicitur facere violentiam,

vt

vt in c. 1. 23. q. 2. Cùm semper pro suo facto præsumatur, nisi possit de dolo argui, vt in c. Hoc etiam. 2. q. 6. hæc glo. illa. cuius sententiam ibidem Archidiaconus limitat, dicens ipsam verificari solùm in his, quæ fiunt iudicialiter, vt in casu nostro, non extraiudicialiter, vt persona priuata: quod not. dictum confirmauit quoque Panormitanus in dicto cap. conquerente. not. vltimo, & rursus in c. dilectus filius Abbas. nume. 4. versi. Item nota. extra de rescript. Idem docuit rursus Archidiaconus in c. Quorundam. dist. 74. dicens, quòd hoc sit regulare: vnde talis non restituetur, nisi prius probet iniustam spoliationem. quod & repetijt ipse Archidiaconus in c. Hæc quippè. 3. q. 6. Idem latissimè docuit Felinus in dicto c. dilectus filius Abbas. nume. 1. col. 1. & Archidiaconus iterum in c. quia præsulatus. 1. q. 4. Idem docuit Decius in consil. 149. col. 5. num. 30. versic. sed etiam dato, quòd constitutum: dicens, quòd quando agitur de spoliatione facta à Iudice competenti in forma
45 iudicij: agés debet † probare tria: videlicet. Possessionem eius priorem, spoliationem, & iniustitiam spoliationis. Idem docuit Cæsar Vrsillus in addit. ad decisionem Afflicti 302. citans ad hoc ipsum probandum & alios Doctores, & vt breuius expediamur, dicimus spoliatum à iudice non fore restituendum antequam probet possessionem, & iniustam spoliationem: poteris per te videre & alia plurima allata à Domino Antonio Gabr. in fauoré præsentis conclusionis in tract. conclusionum. lib. 5. titu. de restitu. spoliat. conclu. 1. nu. 123. & sequenti, in versi. limita in spoliato à iudice. Animaduertendum tamen summoperè erit, quòd id, quod docuit Innocétius vbi supra, dicés, quòd legitimo modo obtinens posses-
46 sionem, deferendus † erit in sua possessione, donec constet de appellatione aduersarij, & veritate causarum, & quòd postquam constiterit, cógetur omnia restituere quæ perceperat. Talia enim verba erunt omnino intelligéda cum grano salis, scilicet, quòd erunt restituendæ possessiones, seu bona, in quorum possessionem à iudice missus quis fuerat: nõ autem fructus percepti durante bona fide talis possessoris: prout apertissimè docuit Panormitanus in c. in litteris. num. 20. versic. hinc dicimus. extra de restitu. spoliat. his præcisis verbis vtens, videlicet. Hinc dicimus, quòd possessor beneficij cum bona fide non tenetur ad restitutionem fructuum, aliàs secus, vt notant Domini de Rota decis. 24. aliàs 22. & glo. & Doctor. in c. cùm super. extra de causa propr. & in c. Grauis. extra de restitu. spoliat. hæc Panormitanus vbi supra, qui de eodem apertius loquens in dicto c. Cùm super. num. 7. versicu. si verò quæritur, an succumbens teneatur restituere, his præcisis verbis vsus fuit ibi. breuiter dico idem dicendũ in istis beneficialibus, quod in alijs: debemus enim distinguere, an fuerit bonæ fidei possessor,

vel malæ: & an fructus extent, vel non: prout plenè dicam in dicto c. Grauis. & quidem ipse Panormitanus quàmplurima notatu dignissima ibi docuit de præsenti materia, quorum aliqua solùm afferremus, quæ veritati conclusionis nostræ deseruire videbuntur, & quæstioni occurrenti. Nam Reuerédum Præsbiterum rectorem Ecclesiæ Sancti Angeli de Antria (de quo est sermo) esse possessorem bonorum suæ Ecclesiæ cum iusto titulo, & bona fide quis sine rubore denegare poterit? Cùm ipsam Ecclesiam legitimè obtinuerit à Summo Pontifice, omniumque dictę Ecclesię bonorum possessionem Reuerendissimi Episcopi & Vicarij Generalis Diœcesis Aretinæ (intra cuius fines est talis Ecclesia & eius bona) auctoritate, seruatis omnibus actibus iudicialibus, & cęremonijs iudicialibus seruandis de iure in legitima possessionis apprehensione. Panormitanus enim in dicto c. grauis. nume. 4. in versicu. possessor bonę fidei. his præcisis verbis vs⁹ fuit, videlicet: possessor
47 bonę fidei † semper (sine titulo) facit fructus industriales suos, & naturales, in quantum eos consumpserit: sed naturales non consumptos nõ facit suos. in l. fructus. ff. de vsuris. prout etiam vult (inquit ibi Panormitanus) Glosa hic, & in dicta l. & ex diuerso. ff. de rei vendic. notat Innocentius in c. in litteris extra de restitu. spoliat. Si verò habet titulum, facit omnes suos, etiam naturales non consumptos, & ita debet intelligi l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerũ dominio: & placuit Old. Iac. de Aret. & Bar. & cõmuniter sequuntur hodie Moderni. hæc omnia Panormitanus vbi supra, præsenti quoque conclusioni se subscripsit Panormitanus ipse, rursus in dicto c. constitutis. el secundo, nu. 5. & 6. his pręcisis verbis vtens, videlicet. Item nota, quòd per inuestituram factã post electionem & confirmationẽ transfertur possessio, prout de hoc plenè not. in c. transmissam. ext. de elect. Vltimò
48 nota, ꝗ electus † & confirmatus non obstante cõtradictione, vel appellatione extraiudiciali, dẽt cõsequi possessionem. Nam exceptio non est proportionabilis petitioni possessionis, quia petens possessionem, petit quid facti; sed exceptio opponitur iuri. hæc ibi Panormitanus. Qui in dicto c. Consuluit. not. 1. dixit, quòd vbi appellatio manifestè est contra ius, non tenetur Iudex supersedere, immo debet procedere ad executionem iuris: hoc intellige, inquit, nisi allegetur aliqua rationabilis causa, in qua fortè illud ius generale fallit, vt in c. peruenit. extra de appellationibus. Hoc tamen est verum, quòd vbi-
49 cunque generaliter a iure † interdicitur appellatio, nõ tenetur Iudex supersedere executioni, nisi exprimatur aliqua rationabilis causa iuri conformis, de qua per Innocentium in cap. pastoralis §. præterea. extra de officio deleg. & subdit ibidem ipse Panormitanus in nu. 14. in fine, & in nu. 15. vers. agens, docens, quòd pro possessione

sessione beneficij adipiscendi in-
50 tentat† interdictum adipiscendę possessionis, sicut intentat hæres, vel bonorum possessor, qui est effectus dominus rerum hæreditariarum, & agit pro possessione adipiscenda, vt not. in c. pastoralis. extra de causa poss. & propr. sed certum est, quòd cõtra intentantem hoc interdictum etiam in beneficialibus multæ exceptio-
51 nes † admittuntur: nam primò admittitur exceptio defectus proprietatis, si in continenti offertur probatio, vt not. glo. in c. literas. de restitu. spoliat. facit tex. in l. 3. §. ibidem. ff. Ad exhibed. Item secundo obstat exceptio criminis cum infamia, vt in c. accedens. de accusat. Item tertio obstat, si negatur fundamentum iuris prętensi, vt quia dicitur collatores, & electores non habuisse ius eligendi, vel conferendi: vt legitur & not. in c. Cùm olim. extra de causa poss. & propr. & in c. cùm olim. extra de dolo, & contum. agens pro possessione adipiscenda intentat interdictum possessorium: vnde regulariter non admittitur exceptio concernens defectum proprietatis, nisi in casibus superius exceptis. Regulariter ergo prohibetur exceptio antè adeptam possessionem, quia non instatur pro iure prosequendo: sed Papa in dicto c. pastoralis. §. præterea, nullam exceptionem fecit: quia stat præsumptio contra istum friuolè appellantem, quòd exciperet malitiosè causa differendi possessioné illius. argumétum bonum in c. si fortè. de elect. in sexto. Item dic, quòd ideo Papa generaliter exclusit istum, quia non expressit aliquam de exceptionibus priuilegiatis, quę possunt opponi contra electum, & confirmatum, hęc Panormitanus vbi supra. Ex quib. apertissimè cõprobatur verissima supradicta nostra conclusio. Idé rursum & apertius docuit idem Panormitanus, loqués in casu nostro (si bene ipsius verba ponderentur) in dicto c. quo ad consultationem, nume. 30. versic. quæro an in appellatione infrascriptis præcisis verbis vtendo, videlicet, In appellatione ab execu-
52 tione exprimenda † est causa, quia regulariter est interdicta appellatio, vt hic, & alijs iuribus superius allegatis, & ex certa causa dumtaxat, permittitur, scilicet cùm modus exceditur; appellans ergo in materia prohibita debet exprimere causam ad iustificandam appellationem, præsertim cùm ista sit quædam interlocutoria, vel habet vim interlocutorię, à qua nisi causa expressa non appellatur, vt in c. vt debitus. extra de appellat. & ꝙ causa sit exprimenda, tenuit quoque Specul. in tit. de execut. sent. §. nunc dicendum. versicu. sed nunquid, & ibi Ioannes And. in addit. in titu. de appellat. §. in quibus, versi. Quintus. & Dominus Andreas in dicto c. Quo ad consultationem; & Bar. in dicta l. ab executore. ff. de appellationibus. & addidit ibidem Panormitanus, hæc verba videlicet. Et iuxta prædicta quæro, an per appellationem interpositam ab executore, seu ab executione senten-

sententię suspendatur executio in
53 totum. † dico, aut non exprimitur iusta causa, aut nulla: & tunc non est differenda executio, arg. in dicto c. quo ad cõsultationem, & in l. ab executione. C. quorum appell. non recip. aut exprimitur iusta causa, de qua dubitatur, an sit vera, & tunc suspenditur executio, sed res mobiles, & fructus rei immobilis, in quibus erat executio fienda debent sequestrari, & pendente appellatione apud sequestrum remanere, vt in dicta l. ab executione. Et per hoc notanter dicit Bar. ibi, quòd si aliquis
54 † capitur propter debitum, & ab ipsa captura appellatur, non debet statim relaxari, sed pendente appellatione debet retineri, sicut de re mobile seruatur, quia ponitur in sequestrum: vnde non puto, inquit ibidem Panormitanus valere hanc appellationem appello, quia excedit modũ in exe-
55 quendo, quia causa† grauaminis debet exprimi nominatim, non in genere. vt in Clem. appellantibus, de appellat. & subdidit notandum singulariter hoc dictum, quoniam si causa expressa in appellatione concernit partem, non suspenditur executio in totum: & quòd verissimum sit hoc in executore, quia cùm sit nudus minister non repellitur prætextu suspitionis, vt not. in c. noui, de appellat. hæc Panormitanus vbi supra. qui idipsum breuius docens in dicto c. nouit. nume. 5. versicu. Primus est, sequens glo. ibidem dicentem, quòd primus intellectus dicti c. est, quòd ille legatus
56 tanquam merus executor † non potest recusari, sicut nec ab eo poterat appellari, addens ipse Panormitanus, quòd talis intellectus sit notandus, qui Panormitanus ibidem in nume. 8. versic. conclude. subdidit. Cõclude ergo, quòd quando deputatur per Papã quis admittendum in possessionem, etiam beneficij ad certum ministerium, in quo non potest grauare, quia clarè constet, tunc nec poterit recusari, aliàs secus. Hæc Panormitanus vbi supra. Ex cuius verbis patentissimè elicitur veritas præsentis nostræ conclusionis eò magis, quòd in infrascriptis locis citatis à Felino docemur, ꝙ
57 executor † nullo pacto teneatur cassare ab executione ꝓpter quascumque exceptiones, quotiescumque iudicat illas opponi per malitiam causa retardandæ executionis, quod & rursus ipsemet Panormitanus docuit in conf. 55. vol. 2. col. 1. versic. circa primum. sequens Bar. in l. 2. ff. de appellat. dicens, quòd l. vnica. C. si de moment. pos. possit dici, quòd non interdicat appellationem: in possessorio, sed solùm disponat, vt nõ obstante appellatione, sententia consequatur effectum suum, quasi dicat, quòd licet aliàs appellatio à diffinitiua suspendat executionem sententiæ, vt in l. 1. ff. ad Turpill. & l. Vnica. §. inter. ff. Nihil nouan. appellatione pend. vt in c. venientes. extra de iureiur. cũ simil. tñ hoc casu propter modicitatẽ præiudicij fit executio, sed nihilominus proceditur super appellatione & ea iustificata

retra-

retractatur executio, vt fit per ap
pellationem ab executore. hæc
Panormitanus. Idem docuit Spe-
culator in lib. 2. titu. de appellat.
§. in quibus autem casibus. nu. 5.
versic. Quintò non appellatur ab
executore. & in nu. 7. Nam in di-
cto nu. 5. his præcisis verbis vsus
fuit, videlicet. Non appellatur ab
executore, nisi modum excedat.
& in dicto nu. 7. dicit, quòd cum
58 appellatur † ab executione, causa
rationabilis exprimenda est. &
ibidem rursus in nu. 19. dixit, ꝙ
non valeat appellatio, si appelle-
59 tur ne fiat electio † vel ecclesiæ or
dinatio, vel ne fiat id, quod de iu
re communi fieri debet, seu quod
edicto perpetuo continetur. hæc
ille. Et quòd de iure communi fie
ri debuerit talis assignatio dictæ
Ecclesiæ de Antria dicto Reueren
do Domino Constantino rectori
ipsius, quāpluribus iurib. supra
fuit probatum, & latissimè in prę
cedenti nostro consilio. Videatur
ergo in dictis locis. Idipsum rur
sus docuit Specula. in lib. 2. titu.
de executione sententiæ, §. Nunc
dicendum est a quibus. nu. 7. vers.
Quid si ab executore appelletur.
& sequē. versic. Nam his præcisis
verbis ibi vtitur, videlicet. Quid
si ab executore appelletur? Re-
spondeo non ideo minus exequa
tur, quia ab eo non appellatur, ni
si cum excedit modum in exequē
60 do: quòd si appellatum † sit ab
executore in casu, ĩ quo licet: tūc
si exprimatur id, in quo excedi-
tur, illud solùm per appellationē
suspendetur: sed si nihil speciali-
ter exprimatur, tunc videtur in to
to suspendi: & subdit, quòd tam
appellans debebit causam appel-
lationis exprimere, quàm Iudex
non deferens appellationi, vt in
l. sciendum. ff. de appellat. recip.
& in c. cordi. de appellat. in 6. &
ratio est, secūdum eum, & omnes
Doctores, quia appellatio ab exe
cutore generaliter est prohibita:
idcirco causam, propter quam ap
pellatur, debebit exprimi, vt pos-
sit cognosci, an debeat ipsi deferri,
nec ne: à Iudice à quo. hęc Spe
cula. Idem videtur rursus breuiùs
ipsemet Panormitanus in c. Con-
suluit. el primo, in fi. extra de ap-
pella. dicens, quòd vbicunque ius
prohibet appellationem, Iudex
nunquam teneatur deferre appel
lationi, nisi causa legitima expri-
matur. & quòd ita sint limitan-
da iura, quæ dicūt, quòd in appel
latione a diffinitiua non est neces
se causam exprimere. facit secun
dum eum id, quod legitur & no-
tatur in c. quoad consultationem,
extra de senten. & re iudic. Idip-
sum repetijt Panormi. in c. acce-
dens, col. 1. not. 2. extra de accu-
satio. his præcisis verbis vtens, vi-
delicet. Secundò colligo, quòd a-
61 gēti possessorio adipiscendæ † in
beneficialibus nō obstat exceptio
criminis sine infamia, etiam si in-
ferat nullitatem tituli ipso iure,
& sic intellige istum tex. hæc ibi.
Qui ibidem n. 13. versi. Aut quis.
dixit, Aut quis est in possessione
62 beneficij, & nihil plus petit, † sed
agit nomine beneficij, pro iurib.
ipsius (prout fecit ipse R. D. Con-
stantinus rector Ecclesiæ S. Ange
li de Antria petendo mitti in pos-
sessio-

sessionem iurium dictæ suæ Ecclesiæ) & non debet admitti aliqua exceptio: quia ex quo toleratur in beneficio, debet sibi responderi de iuribus ipsius, vt in c. Nóne. 8. q. 3. & quod in simili notatur in c. Siscitatus. extra de rescriptis. Hæc omnia Panormitanus vbi supra: qui idipsum rursus docuit in c. cum olim. nu. 15. versic. sed colligendo magis vtilia. extra de causa possess. & proprieta. his præcisis verbis vtendo, videlicet. Aut agitur possessorio adipiscendæ post collationem. Aut post electioné, & confirmationem: Primo casu regulariter non admittitur exce-
63 ptio † ad impediendam possessionem: & ratio huius regulę est, quia exceptio est proportionabilis ad actionem in iudicio deductam. Cùm sit actionis exclusio, sed exceptio hoc casu non est proportionabilis: cùm prouisus non petat aliquid iuris, sed quid facti ad executionem iuris obtenti de præterito: ideo exceptio concernés defectum iuris non debet admitti tanquam nó proportionabilis. hęc Panormitanus vbi supra. Cuius sententiã amplexatus fuit Decius in consi. suo nu. 220. versi. Vnde regulariter. addidit tamen ibi ipse Dec. dictam regulam non habere locum, quando probaretur incontinenti de defectu tituli, & proprietatis. Idem docuit dominus Felinus in c. de cętero. col. 2. nu. 3. versi. Secunda conclusio. extra de senten. & re iudic. dicens,
64 quòd Nuncius † datus ad possessionem tradendam, nullam exceptionem audit. exceptis quinque casibus. Primus quorum est, vbi allegatur nullitas notoria, quia pręualet sentẽtię etiam latę super executione. Secundus casus est in exceptione excommunicationis. Tertius casus est in causa criminali; quia videns executor sententiã iniustam supersedere potest, quia periculum non est reparabile. Quartus casus est, Quando exceptio induceretur ad supersedendum ex causa de nouo orta, quę si iudicanti innotesceret, reuocaret commissionem executionis. Quintus casus est in exceptione falsi rescripti. hęc omnia Felinus vbi supra. qui ibidem colum. 3. in versicu. limita omnia prędicta. In probationem veritatis nostrę conclusionis his pręcisis verbis vsus fuit, (etsi etiam per supra allata ab ipso patuit per ipsum confirmatam fuisse dictam nostram conclusionem) videlicet, Limita omnia prędicta, nisi videat executor
65 † opponi exceptionem per malitiam causa differédę executionis: quia non tardabit executionem propter exceptiones prædictas: prout docuit Abbas in dicto c. de cætero, allegando theoricam Innocentij ordinariam in c. post electionem. in fine. extra de concessione præben. quam etiam in proposito extollit Abbas in c. pastoralis, §. quod verò. & in c. ex parte. el secondo, extra de officio delegati. & in c. nullus. extra de pręsumptionibus, & in c. interposita. in principio, extra de appellationibus. Et Petrus de Ancharano in consilio 153. incip. mihi ex enarratis in facto. col. pen. Imola post

Anto-

Antonium de Butrio in c.Cũ contingat. col.7. extra.de officio deleg.facit glo.in l.qui cùm maior. §.si patris.ff.de oper.liber. dicens
66 Iudicem † ex officio posse lacerare calumniosum libellum . de qua glo.sũmopere exultauit Imola in l. pen. §. ad crimen. versicu. Sextò fallit.ff.de publi.Iudi. vnde dixit Ana.post Petr.de Ancharano in dicto c. super eo . quòd si cõtra instrumentũ registratum op
67 ponatur exceptio falsitatis † causa differendę solutionis , non admittitur.Bonus textus hoc ipsum probans est in l. satis aperte , C. de falsis . & Innocentius in c. fin. in fine.de libel.oblatione. hęc omnia docuit Felinus vbi supra : qui post nonnullas ampliationes ibidem allatas : elegantissimè ac singularissimè consuluit Iudicibus ; dicens . Demum potest Iudex esse cautus, vt faciat scribi in actis vndè elicuerit hanc pręsumptionem calumniæ , ne in causa appellationis , vel Sindicatu redarguatur de tali reiectione , vt docuit Bar.in l.Lucius.ff.de infami. & Bal. in l. Cùm magistratibus. C.quando prouocare non est necesse..& in l. fin. C.comina. vel epi.& Innocentius,& omnes in c. quoniam contra.extra de probat. loquentes in simili de Iudice,qui propter motum animi sui nõ fuit sequutus dicta testium deponentium bonis verbis: sed non sincere prolatis . iuxta l.3. versicu. tu magis. ff.de Testibus.hæc omnia dictus Felinus vbi supra,ex cuius verbis apertissimè elicitur veritas præsentis nostræ cõclusionis,cùm dicta appellatio aduersarij facta post pacificam apprehensam possessionem omnium possessionum dictæ Ecclesiæ de Antria sibi assignatarum per Reuerendissimum Episcopũ & Vicarium Aretinum merrum escripti Apostolici executorem(post quam ipse Reuerendus probasset plenè in iudicio bona ipsius Ecclesiæ) propter ꝙ apertissimè patuit ipsos Reuerendissimos non excessisse munus sibi delegatum à Summo Pontifice de ipsum Reuerendum Pręsbiterum mittendo in possessionẽ omnium iurium & bonorum dictæ Ecclesię,nec non per consequens conuincitur maliciosè appellasse dictum suum contrarium à dicta executione immissionis in possessionẽ causa retardandę possessionis singulorum iurium ab ipso sumendæ : qua de causa etsi nondum illam non recepisset,non poterat impediri à dicta appellatione: Inde etiam sequitur, quòd nec modo illa poterit ipsum impedire de iure à plena receptione fructuum,seu redituum dictorum bonorũ dictæ Ecclesiæ : cum fuerit constitutus iam diu in pacifica ipsorum possessione sic legitimè tradita à dicto Reuerendissimo merò executore,ꝙ quidem luculentius docuit dictus Felinus in c.quod ad consultationẽ. col.10.numę. 17. versicu. oportet exprimere.& in colum.11.nume. 20.versicu. Nihilominus primam opinionem.& in colum.12.per totum.extra de sent.& re iudi.cuius sententiam substantialem recensebimus ad verbum eo breuiori

stilo

ſtilo,quo vti poterimus. Nam ibi probat non admittendam fore ap
68 pellationem ab executione † exceſſiua generaliter prolata, ſed quod oporteat ipſam fieri ſpecialiter nominando exceſſum, vt poſſit cognoſcere Executor an vera ſit cauſa, & legitima appellationis, vel falſa, & friuola: cum regulariter a mero executore non poſſit appellari, & huiuſmodi appellatio ſit contra regulas iuris, & executor in exequendo habet præſumptionem pro ſe, & contra appellantem, niſi conſtet contrarium. hæc omnia docet Felinus, quibus ſummoperè probatur veritas præſentis noſtræ concluſionis: ſed quoniam ipſe Felinus in hoc probando attulit ibidem quã plurima iura, ac Doctorum ſententias, quæ hìc recenſere ſummoperè deſeruiet veritati præſentis noſtræ concluſionis, ideo aliqua ipſorum referre hic placuit Sciendum igitur, quòd ibidem nu.18.dixit, quòd oporteat exprimere cauſam in appellatione ab executione exceſſiua, vt docuit etiam Abbas hic in fin. poſt Butr.
69 etſi ſit ſententia † interlocutoria habens vim diffinitiuę. hoc ipſum docuit Bar. in d.l. ab executore. & not. Bal. in d.l. ab executione: quapropter neceſſarium erit nominatim exprimi cauſa grauaminis, & non ſufficeret illam nominare in genere, vt dixit quoque Ludo. Rom. in conſi.41. dicens, ꝙ licèt habeat vim diffinitiuę, tamen neceſſe erit exprimere cauſam exceſſus. in cuius confirmationem eſt deciſio Rot. in nouis. titu. de appellat.45. dicens, quod de exceſſu executionis non præſumitur, niſi doceatur: & quòd Iudex datus ſuper cognitione exceſſus non ſtatim inhibet. Pro hoc etiam facit, quia eſt præſumptio contra appellantem propter auctoritatem rei iudicatæ. Vnde etiam ſi eſſet propriè diffinitiua, iſto caſu debet exprimi cauſa in appellatione, vt in c. cùm ſpeciali. §. porro. extra de appellat. & in c. Romana. §. cùm autem. de appellat. in ſexto, & ibi Glo. & Philippus Franchus. Idem docuit Panormitanus in cap. cum ſuper. colum. 1. extra de appellat. per illum textum in ſimili. Vbi
70 quãdo tertius appellat † pro ſuo intereſſe, debet exprimere cauſam, quia eſt materia, in qua non appellatur: not. Bart. in l. a ſententia. ff. de appellat. ad idem quod notat Abbas in c. 3. ad fi. de appel. dicens idem de appellante
71 † a correctione exceſſiua. Idem docuit Io. de Ana. in conſi.26. incip. In cauſa nobilium. in princ. firmans, quòd eo caſu, quo poteſt appellari a commiſſione executionis debet exprimi cauſa. Idem docuit Pau. de Caſtro in conſilio 25. in principio, & in conſi.325. Idem probat rurſus idem Felinus in dicto capit. quod ad conſultationem in dicto numero 20. exclamans contra Ludo. Roman. aſſerendo, quòd primo exploratum ſit, quòd appellans a diffinitiua habet exprimere cauſam, quãdo in illa materia regulariter

prohibita est appellatio a lege, vel ab homine, vt not. Innocentius in capitulo pastoralis, colum na secunda, versiculo sed dices, cum cognitio. de offic. deleg. facit textus in capitulo Romana. §. sin autem, & ibi hoc tenet Glo. in versiculo mandetur, de appellat. in sexto, & ibi Pet. de Ancharan. in columna quinta, Philipp. Franchus in capitulo pastoralis, in principio, in columna sexta, versiculo nonò operatur. extra de appell. facit doctrina Abbatis, & Philippi in capitulo consuluit. el primo, extra de appellat. vbi dicunt, quòd in casu, quo ius prohibet appellationem, nunquam tenetur Iudex deferre appellationi, nisi legitima causa in ea exprimatur. Idem rursus not. Philippus in dicto capitulo 3. in fine. extra de appell. & dicunt Bal. & Salicetus in Authen. Hodie. C. de appel. quod tertius appellans pro suo interesse non tantum debet exprimere causas, sed etiam iustificare saltem semiplenè antequam ad
72 vlteriora procedatur. † allego Glo. (inquit Felinus vbi supra.) in l. 2. versiculo iudicio. cum Glo. sequen. ff. de appellat. recip. & est textus, & ibi Ang. de Aret. in l. A sententia. in principio. ff. de appellat, allego Bal. in l. finali, circa medium. C. de edicto diui Adriani tollen. vbi dixit, quòd quoties aliqui. vult admitti in quocunque iudicio pro suo interesse, debeat saltem semiplenè docere de eo; facit etiam consilio 343. Ludo, incipien. In proposita, in fine. Vbi dicit formaliter, quòd quando appellatur in casibus a iure prohibitis, & aliquando specialiter permissis, necessaria est expressio causæ, alleg. Innocent. in dicto capitulo pastoralis. Et ideo consuluit, quòd in appellatione a
73 † notorio debet exprimi causa, cùm regulariter in eo sit prohibita appellatio. capitulo cum speciali. §. porrò. de appellat. in sexto. Dicendum ergo erit, quòd a sententia interlocutoria, habente vim diffinitiuæ, exprimenda sit causa, sicut si appellaretur ab interlocutoria: & quantum ad hoc non regulatur vt diffinitiua, quãdo per ipsam non finitur iurisdictio Iudicis: Nam exprimendo causam posset esse, quòd Iudex ea visa reuocaret sententiam, vt potest in interlocutoria per capit. Cùm de cessante. de appellat. Ideo cùm sit reuocabilis, non regulatur, quo ad hoc, vt appellatio a diffinitiua: prout declarat apertè Abbas antiquus in dicto capitulo peruenit, columna penultima, versiculo sed si talis interlocutoria. extra de appellat. Requiritur autem ista expressio causæ non ad substantiam appellationis, sed quo ad hoc, vt sciatur vtrum Iudex habeat deferre, vel non: Cùm enim videat Iudex ap
74 pellationem † interponi contra formam rescripti, vel iuris communis: debet in dubio præsumere eam non esse admittendam: cùm non videat eam interponi in casu specialiter permisso: Ideo eam (vt friuolam) reijciet per capit.

pit. cùm appellationibus friuolis, de appellationibus in sexto. Faciunt quæ dixi in capitulo super litteris, columna decimaseptima, versiculo regula decima. extra de rescript. (Adde tu, quòd ibi quamplurimis auctoritatibus ipse Felinus hoc probat,) quòd vbi quis exercet actum regulariter vetitum, sed in certis casibus permissum, debet exprimere se esse in vno ex casib. permissis. Et est in proposito expressio causæ magnæ importantiæ: vt hic per Abbatem in tota vltima columna, quia si nõ exprimitur, non suspenditur executio. Item expressio denotat modum excessus. Nam per prædicta apparet, quòd istæ rationes inferant expressionem causæ non esse de substantia appellationis: Tamen alia ratio infert, quòd Iudex nõ debeat appellationem admittere, nisi causa exprimatur in dicto casu, propter præsumptionem friuolæ appellationis, quæ primà facie militat contra appellationem interpositam in materia, in qua regulariter nõ appellatur. Itẽ potest esse alia ratio, propter quã necessario debet exprimi causa, videlicet, vt Iudex possit pronunciationem reuocare: ex quo illa interlocutoria est irreuocabilis, licet habeat vim diffinitiuæ, & ista (de quã hic est sermo) cùm
75 per ipsam non finiatur † iurisdictio Iudicis exequentis, vt dixi post Abbatem. in dicto capitulo peruenit. Fortè posset etiam attentari, quòd vbi appellatur ex causa contra regulas iuris, causa sit exprimenda, etiam si appelletur ab interlocutoria, per quam finitur iurisdictio, quicquid dixerit Abbas in dicto capit. peruenit. Tum quia multi supra allegati firmant indistinctè, quòd
76 in omni appellatione † etiam a diffinitiua exprimitur causa; quãdo appellatur contra regulas iuris: tum etiam per rationem proximè dictam: videlicet, vt Iudex videat, an debeat deferre appellationi, cùm habeat pro se regulam prohibentem ne deferat; ex quo est materia, in qua regulariter non appellatur: cogitabis, & ista omnia benè notabis, vltra Aretin. in l. 5. in principio, quarta columna, versiculo, ex dictis tamen eius. ff. de verborum obligatione, vbi simpliciter firmat, quòd in appellatione ab executione debet exprimi causa, sed non mouetur ratione prædicta, quia appellatio fit contra regulas iuris, vel habeat præsumptionem contra se, sed alia ratione separatissima: videlicet, quia (vt ipse ibi latè tenuit) post Imo. in l. si finita. §. non autem. ff. de damno infect. Sententia super executione est merè interlocutoria, & non habet vim diffinitiuæ: qua opinione retenta, procederet sua opinio absque discussione, quæ etiam ipse tenet, volens, quòd vbi appellatur in casu specialiter permisso exprimenda est causa, & ista repone (inquit vbi supra) Feli-

Felinus,) quia nouissima sunt, & de honore lucrando. hæc ille. Idem docuit apertissimè Archidiaconus in dicto capitulo finali, secunda quæstione sexta, columna quarta, & quinta, num. 16. & 17. Vbi post discussionem ibi ab ipsomet factam, an ea de quibus ibi in §. de possessione. & in §. ab executione sint recepta ac canonizata in iure Canonico, sicut sunt de iure ciuili: probat contra Glo. ibi dicens, quòd ibi dicta sunt recepta, & obseruanda quoque a iure Canonico, quod & ipse multis medijs probat: asserens firmiter, quòd ab executione sententiæ non recipitur appellatio, cùm quis euidenter frustratoriè appellet. Nam a momentanea possessio-
77 ne non appellatur, † idest, a sententia lata super possessione. Vnde dici potest, quòd cùm hæc lex prohibens impediri Executionem per appellationem sit canonizata: & sic habeat vim Canonis, & etiam Ciuili lege
78 vtendum sit in Ecclesiasticis † negotijs vbicunque Canoni nō contradicit, vt in capitulo lege. distin. decima. (Adde tu in capitulo secundo, extra de noui oper. nunciat.) & cautum reperitur in iure Ciuili non impediri executio-
79 nem super possessorio † promulgatæ sententiæ propter appellationem interiectam. vt in l. vnica. C. si de momentanea possessione fuer. appel. quæ canonizata est (vt fuit dictum,) & ibi subdit ipse Archidiaconus, quamplurima ad nonnullos Canones, qui assolent citari contra præsentem nostram conclusionem. Qui Archidiaconus idipsum breuius docens in capitulo primo, columna tertia, versiculo reuerentia. de appellationibus in sexto, his verbis præcisis, videlicet. Reuerentia.
80 Dic quòd nisi Iudici † euidenter appareat appellationem tenere, non deferet ei, licet superior possit retractare quod factum est, & idem dicendum erit, vbi apertè videtur appellatio iniusta. Nam tunc non debebit ipsi deferre: & ratio est, quia tunc non esset reuerentia, sed malitia, vel imprudentia, & sic puniendus esset. Institutione de obligatione, quæ ex quasi deli. nascun. in principio, & in c. pastoralis. de officio deleg. secundum Innocen. hæc Archidiaconus vbi supra, qui & in c. ad Romanam Ecclesiam. el primo, num. 1. versic. in eadem Glo. ibi. Admittenda. 2. q. 6. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Vnde dic,
81 quòd appellationibus † friuolis nec iustitia defert, nec est a Iudice deferendum. vt in c. cum appellationibus. de appell. in sexto, vbi dicitur, ꝙ in hoc casu, quòd si appellans prosequitur talem appellationē, superior de causa cognoscens eum appellantem remittere debet ad priorem Iudicem sine difficultate, & eadem die condemnationem facere expensarū, quod est notandum. hæc ille. Ex

cuius

cuius omnib. verbis elicitur quoque veritas præsentis nostræ verissimę conclusionis. & quòd causa inserta ipsi appellationi partis dicto Reuerendo Rectori aduersæ fuerit friuola, supra probauimus, quando retulimus ad verbum dictum c. cum appellationibus. Idem docuit Dominicus a Sancto Geminiano in dicto cap. cum appellationibus. colum. 1. Vbi hæc notatu dignissima verba protulit, videlicet. Nota, quòd Iudex non debet deferre appellationi friuolæ, & est ratio, quia nec ius defert, & sic patet, quòd Iudex in procedendo debet seruare iura: vt in c. 1. extra de constitu. & per istum textum respondent quotidie Iudices appellationibus friuolis, quando non deferunt, & videtur sufficere, si Iudex responderit appellationi
82 friuolæ, † dicendo. Non defero, quia appellatio friuola est, absq; eo quòd assignet causam, quare sit friuola: facit in simili in cap. ex parte. de appellat. vbi sufficit
83 dicere † appello, quia locus non est tutus, licèt non assignet causam, quare tutus non sit. hæc omnia Geminianus vbi supra, cuius sententia interpretanda erit locum habere quando notoriè constat locum non esse tutum dicto citato, ita quòd non possit illuc adire, & Iudex illud scit, non autem habebit locum quando causa esset occulta Iudici, qui meritò ignorat periculum ipsius, nam tum ipsum citatum oportebit exprimere causas, propter quas locus non est sibi tutus, & probare eo modo quo poterit sine suo periculo, & tali pacto concordat Panormitanus in dicto c. ex parte. el primo, vbi hoc docuit post recensitas nouem Doctorum sententias, & peroptimè suprascripta conclusit. Sed circa id, quod dicit hic Geminianus de reijciẽte friuolas appellationes, dic, quòd cautus Iudex, (vt docuit Felinus vbi supra) faciet describere in actis, quare ipsas non receperit, ne in sindicatu possit redargui, sicut, & appellans debet expressè causas appellationis afferre, & si opus fuerit probare, & idem elicitur ex doctrina (supra relata) Domini Speculatoris. Vide ergo ibi latius: aliàs quidem daretur occasio iudicibus calumniandi appellantes, & sic impunè grauandi, quod est absurdum. Idem docuit Decius in c. ad nostram. nu. 28. & sequen. extra de appell. vbi tradẽs nobis regulam generalem his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. In se tamen ratio Abbatis vera est, & not. quòd vbi appellatio prohibetur, nisi certo casu, debet ille casus exprimi, vt appellatio iustificetur. Et ideo Iudex, a
84 † quo appellatur, nõ tenetur deferre appellationi, quando appellatio prohibetur, nisi iusta causa appellandi exprimatur. vt Abbas tradit in capitulo consuluit, el primo infra eodem. Et in appellatione a diffinitiua licèt causa non requiratur, vt in l. Seio. ff. eo. Tamen quando appellatio prohibetur, causa debet exprimi. vt docuit Glo. in cap. Romana. § si autem. in versiculo mandetur

eo-

eodem titu. in sexto, & est dictum Innocentij in capitulo pastoralis. §. præterea. extra de officio deleg. Idem docuit Romanus in consilio 323. incipien. In proposita. in fin. & tradit Cyn. in cons. 60. incip. Visis sic etiā intentio appellante pro suo interesse. Sic etiā quando ab executore appellatur, quia appellatio prohibetur, nisi modus excedatur, in tali appellatione, requiritur, q̄ causa exprimatur, vt not. Barto. in l. ab executore, in principio in secunda oppo. ff. eod. Bal. in l. ab executione. columna prima. C. quorum appell. Roman. in consil. 41. incipien. In præsenti. Pau. de Castro in consilio 325. Ad primum respondetur. in principio Ioannes de Anan. in consi. 26. incip. In causa nobilium. in principio, & ista est communis opinio, & pro his benè facit, quia fundata est intentio contra appellantem: Ex quo habet regulam con-
85 tra se, & res † certa dicitur pro eo, qui habet regulam pro se, vt not. Barto. in l. quoties. ff. si quis cau. licèt aliqui casus in contrarium sint. & idem not. Bart. in l. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis in ius vocan. Et hoc pro not. tradit Matthesil. in singul. 19. incip. Nota, quòd sentētia. (Adde tu quòd ibi Matthesil. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. Nota quòd
86 sententia interlocutoria, † vel diffinitiua lata expressè contra regulam iuris communis est nulla, licèt reperiantur aliqui casus excepti, in quibus saluari posset illa sententia, ex quo illi casus speciales non sunt expressi in sententia. Vnde si Iudex interloquitur seruum torquendū esse contra Titium Dñm suum. Hæc sententia est nulla. vt not. Glo. not. in l. 2. ff. de appel. recip. sequitur ibidem Decius dicens, & causa, quæ exprimitur, debet esse iusta, & non friuola adeo, quòd si non esset opus exprimere causam, prout regulariter est in diffinitiua: si tamen friuola exprimatur, appellatio vitiatur secundum Ioānem Andr. in c. cordi. col. fin. eod. titu. in sexto, & Roman. in suo singul. 767. incipien. In appellatione ab interlocutoria. hæc omnia Decius vbi supra, qui idipsum docens in c. consuluit. colum. 1. nu. 8. versic. & ex responsione Domini Abbatis hic. extra de appell. & ideo causa debet exprimi, ex qua iustificetur, vt per Abbatem in capit. quod ad consultationem. colum. penult. extra de sent. & re iud. & hoc in qualibet dispositio-
87 ne generaliter procedit, † quia quando a communi regula receditur, causa debet inseri, per quā actus reddatur legitimus. vt est dictum Innocentij in c. præterea. extra de dilationibus. Vbi loquitur in citatione: & dicit, quòd quando non potest citatio fieri, nisi in aliquibus casibus ad hoc, vt citatio facta valeat, debet ex illis casibus aliquis inseri. hæc Decius vbi supra, qui idipsum breuius docens in c. dilecto, colum. 2. num. 4. versic. quia causa debet. extra de appell. dicit, quòd causa debeat exprimi in appellatione, alias a Iudice non recipitur. hæc

Decius, qui in consilio 220. loquens in materia beneficiali di-
88 cit † primo & secundo, quòd datur possessio ei qui habet titulum & ipsam possessionem petit, cum hoc possessorium sit priuilegiatum, vt non admittatur exceptio proprietatis defectum, antequã fiat possessionis traditio, & ideo licet obijciatur de inualitudine tituli, nõ debet Dominus Presbirer impediri quo minus admittatur in possessionem beneficij', Nisi statim probaretur de defectu tituli, & proprietatis eius. Hæc Decius vbi supra, qui in l. finali. C. de edicto diui Adriani toll. nonnulla notatu dignissima afferens in infrascriptis numeris. Nam in numero decimoseptimo dixit, quòd missio in possessionem fieri debet in bonis, quæ testator tempore mortis possidebat: & dicit not. Pau. de Castro hìc, quòd si Iudex mittit hære-
89 dem † in possessionem mediante nuncio publico, qui retulit se fecisse hoc: præsumitur, quòd illa bona, in quibus hæres missus reperitur, fuerint bona defuncti: quia pro actu iudiciario in dubio præsumitur: ita notabiliter dicit Pau. de Castro hìc. & in numero quadragesimooctauo, versiculo in Glo. versiculo missus. dicit, quòd in causa possessorij non possit appellari, quod rursus ipsemet Decius latissimè probauit in consilio suo vigesimooctauo, incipien. Et pro tenui facultate mea, asserens, quòd quando
90 agitur † de mero possessorio, nõ poterit appellari: cùm hæc conclusio fundetur super regula communiter recepta, quòd a sententia lata super possessorio non possit appellari, quæ regula ponitur in l. vnica. C. si de momen. poss. quæ taliter intelligitur communiter, & in §. finali, §. de possessione, secunda quæstio. sexta, vbi Archidiaconus hoc ipsum tenuit, cùm talis appellatio vocetur temeraria a Bal. cùm agatur de modico præiudicio, vt declarat Bartolus in l. 2. ff. de appellat. recipien. Adeo quòd licet res sit maximi valoris, tamen si de posses-
91 sione tantum contendatur, † causa dicitur minima, vt docuit Bartolus in l. admonendi. in penult. columna. ff. de iureiuran. Antonius de Butr. in capitulo finali, columna septima. extra de iureiuran. & Matthesil. in suo notabili secundo, incipien. Nota, quòd in iudicijs. Et illud modicum præiudicium reparari poterit. Nam tunc demum admittitur appella-
92 tio † in possessorio, quando ex sententia lata in possessorio infertur tale grauamen, in quo alio modo nõ esset consultum illi, qui succubuit in causa possessorij, vt magistraliter declarat Bartolus in dicta l. 2. columna secunda, vbi exemplum ponit, quando tantum ius retentionis competeret illi, a quo possessio virtute sentẽtiæ abdicatur, vt in l. qui exceptionem. §. si pars. ff. de condit. indebit. Et hoc idem Glo. dicit in l. vnica, versiculo momento. in fi. asserẽs, quòd ideo non possit appellari a sententia lata super possessorio, quia in quæstione proprietatis

omnia postea poterunt retractari. Secus ergo, quando ad causam proprietatis deueniri non potest: quia appellari poterit, cùm præiudicium illatum in possessorio non possit reparari: Ita Ange. dicit in dicta l. vnica, & tota materia ad istam doctrinam secũdum eum reducitur. hoc ipsum docuit Bal. in dicta l. vnica, in principio dicens, quòd dicta l. intelligatur, quando prius possessorium intentatur, quia superest remedium proprietatis: & concludens ipse Decius in dicto consilio vigesimooctauo, in fi. dixit,
93 quòd tunc in dubio † debet admitti appellatio, quando subiecta materia appellationem admittit, prout regulariter est in qualibet causa: vt per Glo. & Docto. in l. restituere. ff. de rei vendic. Nam fundatam habet intentionem, qui regulæ innititur: iuxta Glo. in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iur. & not. Bartol. in l. quoties. ff. si quis cau. sed in casu nostro regulariter appellatio prohibetur, cùm agatur in causa possessorij, vt in l. vnica. C. si de moment. poss. Vnde in tali materia videtur, quòd in dubio debeat iudicari, quòd appellatio prohibeatur: ex quo regula prohibitiua appellationis. Comprobatur hoc, quia cùm agatur de leui præiudicio, & illud possit in iudicio proprietatis reparari secundum supradicta, cessat ratio, quæ facit, quòd in alijs in dubio appellatio admittatur. hæc Decius in dicto consilio vigesimooctauo, qui in l. 1. numero sexto, & septimo, ff. de regu. iur. confirmans dictam regulam peroptimam his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Sicut genus propriè comprehendit species, vt not. Bal. in l. 2. C. de iure aur. annul. facit textus in l. semper generalibus. ff. de regu. iur. Ita regula complectitur casus, qui post regulam superue-
94 niunt. Vnde in † casibus non determinatis fundatam habet intentionem ille, qui regulam habet pro se: & ideo dicit Bartolus in l. quoties. ff. si quis caut. quòd res dicetur certa esse pro eo, qui habet regulam pro se. & idem rursus Bartolus in l. 1. columna secunda, ff. si quis in ius vocan. & dicit Bal. in capitulo primo, colum... de alienis iudi. mut. ca. fac.
95 quòd secundum regulam † pronunciandum est, nisi contrarium probetur. Et ampliatur ista regula, vt etiam ipsa attendatur contra personas, vel causas aliàs priuilegiatas, quia regula, & dispositio, quæ generaliter loquitur, etiam comprehẽdit personas priuilegiatas: vt not. Bald. per illum textum in l. in fraudem. in fine. ff. de testam. milit. Ex quo infert, quòd lex, vel statutum generale etiam habet locum in causa dotis, vel contra milites. & hoc verum esse intelligitur, nisi loquatur in tali materia, in qua causa, vel persona priuilegiata sit. hæc Decius vbi supra, cuius sententiæ ferè ad verbum se subscripsit Cagnolus in dicta l. 1 num. 21. & 22. ff. de regu. iuris. Idem docuit Lãfranchus de Oriano in repet. c. quoniam contra. titu. interlocutoriæ,

toriȩ, & appellationes.num.121. vers.vlteriùs quæro, quando appellatur.ext.de probat.dicens, quòd
96 quando appellatur† ab executione in casibus permissis, videlicet quando exceditur modus in exequendo.vt in l. ab executione, C. quando appel. non recip. tunc debebit causa inseri, & ipsa appellatio fieri in scriptis, vt in interlocutoria.prout docuit Cyn. Bar. Bal.& Ang.hæc ille. Idem docuit Augustinus Berous in consil. 106. nume.10.& 11. volum. 3. vbi hæc præcisa verba protulit, videlicet: In terminis nostris de iure appellari non potuit à commissione facta nuncio de exequendo, prout fuit appellatum: nam est pars executionis realis, & meri facti, vt colligitur ex not.à Bar.in l.a diuo Pio. colum. pen. ff. de re iudic.& per Bal.in c. cùm venissent. extra de eo qui mit. in poss.& per Imo. in l.ab executore, colum. 1. ff. de appell. qui ponit cautelam, vt nõ possit appellari à declaratione facta de exequendo, Idem docuit Ange.in consi. 112.& Salic.in l.ab exequutione. C. quorũ appell. & Felin. in cap. quod ad consultation. extra de re iudica. post Abbatẽ ibi.dicentes, quòd si per Iudicem cõmittatur & fiat exequutio, tunc appellari non poterit: ergo clarè infertur, quòd à commissione de exequendo facta nuncio appellari nõ potest, alioquin vana esset hæc cautela: & hoc est verissimum: pro cuius corroboratione plura adduci possent, quę breuitatis gratia, cumq; hæc sint clara, ommittuntur. & nota quòd hic Doctor non dixit, quod non possit appellari à sententia de exequendo, sed à commissione facta nuncio de exequendo: quoniam sciebat, ꝙ à sententia de exequẽdo poterat appellari, vt docuit Lanfrancus de Oriano, & alij ab ipso citati, & per nos relatos infra in nume. 107. vbi redditur ratio huius decisionis. Secundò sufficit appellare ab excessu simpliciter, nisi exprimatur, in quo fuit excessum, & qualitas excessus: Nam causa appellationis ab interloquutoria debet esse de certa re, & causa: alioquin appellatio non valet, vt in terminis voluit Bal. (qnem alij communiter sequuntur) in l. terminato.col.3. versicu. Pone, quòd victus. C. de fruct.& lit.expen. facit tex. (cùm ibi not.) in c.1.de appell.in sexto, iuncta Clem. appellanti. eod. titu.hæc omnia Augustinus vbi supra.hoc ipsum rursus docuit Didacus Couarruuias in tract.Practic.quæst.cap.23.nume.7. versic. Tertia conclusio.his præcisis verbis vtens, videlicet: Non tantùm iure ciuili, sed etiam Pontificio appellatio admittenda nõ est ad suspensionis effectum ab ea sententia, quæ fertur in iudicio possessorio ex constitutione vltima. C.de edicto Diui Adriani toll. huius opinionis auctor est Bald. in cons.141.num.1.lib. primo.idem Bal.in consi.203.lib.4. nam quòd iure ciuili non admittatur, hæc appellatio asserit Bartolus cõmuniter receptus in dicta l. vltima, col. fin. textus optimus in l. quisquis. C. quorum appell. non recip.

cip. Glo. in dicta l. vltima, versicu. missus est. latè Andr. Tiraq. in tract. le mort. par. 6. declaratione 6. Idem esse respondendum iure Pontificio Bal. ex eo censet, quòd nullibi sit eo iure contrarium statutum. & præterea quia hoc iudicium possessorium fauore testamétorum, & hæreditatum vacantium summariè debeat expediri: nec omnino sequantur aliorũ iudiciorum conditionem, quæ de possessione plerumque tractãtur. sed etsi hoc dubium iure Pontificio cuipiam videatur, illud, obsecro, consideret, quàm facile sit iniqs appellationibus legitimos, ac veros defunctorum hæredes, possessione rerũ hęreditariarum interim iniustissimè fraudare. hęc Couarruuias, qui ibidem quàm plura alia ad hoc ipsum probandum subintulit. vide ergo ibi. Idẽ docuit Guido Papa in decisione 132. incip. sed probato illo errore. nume. 8. his præcisis verbis vtens, videlicet: An à sententia lata super huiusmodi possessorio possit appellari? dic quòd non: vt dicit Ioannes Ferrarij, in titulo super formam libelli, quo petitur hæreditas ex testamento, in Glo. super versicu. quare quum prædicta. in fine. & allegat l. vnicam. C. si de momen. poss. fue. appel. & l. quisquis. C. quorum appell. non recip. potest tamen in integrum restitutio peti ex iusta causa, secũdum Iacobum Butrigariũ, quem sequitur Ioannes Ferrarij, vbi supra. Idem docuit Hostiẽsis in summa titu. de sent. & re iudi. §. Quo remedio. versi. secũdò non appellatur ab executore. & in titu. de officio deleg. §. Quæ delegari possunt. versic. Ab his autem. num. 5. Ex Iuristis verò infrascripti se subscripserunt præsenti nostræ conclusioni: Nam Barto. (vltra passim supra citatos locos) hoc docuit in dicta l. Ab executione, in prin. dicens cum glo. ibidem, quòd ab executione facti (prout in casu nostro) nõ poterit appellari, & quod talis casus habeatur in d. l. nisi excedatur modus. & in dicta l. vnica, dicens illam legem habere locum in possessorio retinendæ, & appellandæ. Idẽ rursus latius Barto. in l. fina. col. 3. nu. 6. versi. contra postquam missus est. & in col. 6. in fi. num. 11. vers. quid ergo dicemus. C. de edicto Diui Adria. toll. Nam infrascriptis vsus fuit verbis, ipse Bart. in dicto versicu. Contra. videlicet postquam quis est missus in possessionem: Aut quis vult contradicere de facto, & non potest. vt in l. addictos: C. de appell. & consult. aut de iure, & similirer non potest: quia cùm sit illa causa momentaneæ possessionis, non potest appellari. vt in dicta l. vnica. & casus est in l. fi. ff. de appell. recip. (& in dicto nu. 11. versicu. quid ergo) his præcisis verbis vtitur. aduerte duos casus. quandoque quis venit
97 ad contradicendum † antequam sit data licentia de ingrediendo possessionem, quandoque post datam licentiã ante ingressum. Primò casu est aduertendum, quòd aut quæritur an quis sit legitimus contradictor ad impediendum executionem, & summariam cogni-

gnitionem, quæ fit ex ostensione testamenti, ex vigore huius l. Aut quæris an sit legitimus contradictor non ad impediendum solam illam summariam cognitionem, sed ad impediendum etiam effectum eius, scilicet immissionem. Primo casu: aut ille, qui venit ad contradicendū, non asserit se possidere; sed dicit se prius immittendum: & tunc illa summaria cognitio non impeditur, sed summatim de iure vtriusque cognoscitur: & illa immittitur, qui potiora iura habet, vt in l. 1. C. de edicto diui Adria. Aut comparet aliquis, qui dicit se possidere, & ideo ille, qui petit immittendum non esse tunc: & quidem producit alium titulum similem titulo petentis; vt puta, aliud testamentum. Tunc Iudex statim pronunciabit non esse locum huic summariȩ cognitioni ex virtute istius legis: sed agendum esse ordinario iudicio, & illum debere obtinere, qui potiora iura habet, vel habere probauerit: ita loquitur opinio Azonis hîc; est casus in hac l. in versic. sin autem aliquis contradictor &c. Vide literam ibi [in iudicio competēti] Non autem dicit in secundo iudicio. Si vero allegat alium titulum, tunc ista summaria cognitio non impeditur, sed super ea de viribus istius tituli allegati cognoscetur: quem autem effectū habet, statim dicam, inquit Bar. vbi supra. Secūdo casu, quando queritur an aliquis sit legitimus cōtradictor quātum ad impediendum missionem in possessionem, & cognitionem summariam. Dico, aut quis ostendit titulum à defuncto, vel ab hærede; & tunc sine dubio impeditur immissio. vt in l. 1. C. quorum legato. & in l. 1. §. rediguntur. ff. quorum legat. Aut allegat titulū, & idem habet possessionē ab alio, quàm a defuncto: tunc siquidem habet possessionem ante mortem defuncti est legitimus cōtradictor vt hic. ibi [earum rerum, quæ testatoris mortis tempore fuerunt.] si vero allegauit possessionem post mortem defuncti: tunc siquidem probet possessionem, vel titulum solùm, non est legitimus contradictor: quia per hoc nō excluditur ius agentis. Sed si probaret possessionem & titulum, & fortè probaret se, vel auctorem suum fuisse dominum, tunc esset legitimus contradictor, & impediretur missio, quia in hoc iudicio potest opponi exceptio, dolo facis. Tamē ab initio non est admittendus ad probandum, nisi sit paratus probare incontinenti, vt supra dixi. Si vero probat titulum & possessionem; Vtrum autem defunctus possederat tempore mortis, vel non; dubitatur: tunc non esset mittendus non propter contradictionem aduersarij tantùm, sed quia hæres nō probat illud, quod est causa suæ intentionis; scilicet defunctum possidere tempore mortis, quod requiritur a lege. Quandoque quis venit post iussum de mittendo ante missionem: tunc siquidem si ipse fuit citatus; hic est aduertendum. si enim primus iussus fuit factus citata parte. tunc si superuenit quidam tertius non citatus, puta, aliquis, qui dicit se hæredem

dem; & se potius mittendũ, quàm illum, de quo pronunciatum est: Dico, quòd missio est retardanda, & de iuribus istius erit cognoscendum: & in l. ita tamen. §. quotiés. ff. ad Trebel. facit c. veniens. ext. de testamentis, & ibi per Innocentium. Quandoque tempore primi iussus nullus est citatus: & tunc idẽ, multò magis audietur ille contradictor superueniens: Ille vero, qui fuit citatus tempore primi iussus, si quidem comparuit, & eius contradictio fuit repulsa, non est dubium, quòd nõ potest audiri: cum non possit appellari in hoc iudicio momentaneæ possessionis, sed si contumaci talis licentia fuisset concessa, tũc veniens audietur, refectis expensis secundum formã Authent. Ei, qui iurat. C. de bonis auct. iud. poss. Quandoque contradictor apparet post missionem iam factã. Et hic aduerte. Nam quandoque non venit de directo ad contradicẽdum primæ immissioni, sed ipse principaliter postulat se mitti apportans suum testamentum, tunc iste primò missus audiretur secundum contradictionem legitimam, secundum ea, quæ supra dicta sunt. Si verò venit de directo petens cassari illam immissionem iam factam: si quidem allegat se possedisse, & citatum non esse: statim illa sentẽtia pronunciabitur nulla, tanquam possessore non citato, vt in l. meminerint. C. vnde vi. etsi per vim, vel alio modo l. fin. C. vnde vi. Si verò non allegat se possedisse, vel dicit se possedisse, tamen fuit citatus; tunc siquidem allegat aliquid, quod est exclusiuum beneficij istius constitutionis: vt quia dicit testamentum (cuius vigore facta est immissio) habuisse vitiũ visibile, vel dicit testatorem non possedisse tempore mortis, tunc immissio irritabitur, vt in l. 1. §. fin. & §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei, qui in poss. mis. est. Et in hac contradictione non erit necessarius libellus, sed procedetur summariè iudicis officio secundum formam, l. a Diuo Pio. §. Si super rebus. ff. de re iudic. Si verò non allegaret aliquid, quod esset exclusiuum iuris agentis: Tunc non fieret reuocatio, sed siquidem ius haberet, deberet recurrere ad iudicium petitorium, & ordinarium. Hæc omnia Bartolus vbi supra, vltra ea, quæ supra retulimus ex relatione sententiarum Canonistarum, ex quibus profectò non solũ probatur præsens nostra cõclusio, verum etiam summoperè dilucidatur. Probatur insuper præsens cõclusio auctoritate Bal. in infrascriptis locis: Nam ipse Bald. præsenti conclusioni se subscripsit in dicta l. ab executione. in principio, & in dicta l. quisquis, in principio. Idem Bal. idipsum docuit in dicta l. fin. C. de edicto diui Adriani, per totum, etsi non loquatur expresse de appellatione non recipienda in casu nostro, benè tamen implicitè. Nam ibi numero secundo, dicit,
98 ꝙ hæres † non possideat hæreditatem. nisi ipsius possessionem apprehendiderit, vt in l. cùm hæredes. C. de acquir. possess. & ratio est,

est, quia existentia sui hæredis facit quem suum hæredem, sed non possessorem, vt in l. si homo. ff. de vsucap. & ideò sequitur, quòd omni hæredi tam suo, quàm necessario, aut extraneo, est necessarium beneficium huius legis. t cùm maximum cōmodum sit habere possessionem, in qua consistit emolumentum fructuum: vt not. in l. 1. §. ex contrario, ff. de acquir. posse. & in l. certum. ff. de rei vendic. & idem Bal. in d. nume. 2. versic. est & quartus casus. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Est & quartus
99 casus, quando nemo tenet, † & tamen vterque properat ad occupandum: & tunc aut verisimiliter posset veniri inter eos ad arma, & tūc sequestrabitur possessio, & vtriq; mandabitur ne accedat sine licentia Iudicis: & si accedit post interdictum Iudicis, punietur, & reuocabitur statim à possessione. Si autem non est timor armorum, tunc non intromittit se Iudex, quia de facto non debet intromittere: & ideo nec prohibet, nec permittit; sicut dicit Innocentius in c. in præsentia, extra de probat. & hoc in rebus profanis: secus in spiritualibus, quia Iudex non debet pati, quòd beneficia spiritualia de facto occupentur. Idem in rebus ecclesiarum, quia ipsa ecclesia possidet, & nūquam vacat possessio ea-
100 orum propter mortē prælati, † quia ecclesia non moritur, secundum Innocentium. Et est notandum,
101 quòd vbi aliquis timet † ne alius suam possessionem inuadat: sufficit ad consequendum Iudicis interdictum facere fidem de possessione in libello, & sine ordine iudiciario secundum Innocentium, & patet in l. liberis. §. fi. ff. de libe. lega. secundum Andr. de Pisis. Tamen tunc super possessione nō fertur diffinitiua, vt not. in l. si quis super. C. finium regun. & idem Bal. in nume. 13. ibidem dicit, Nota tertiò, quòd instrumentum testa-
102 mēti habet hoc præceptū † quod meretur executionem ex sola inspectione quoad missionē ex hoc edicto, vbi nemo comparet ad cōtradicendum: & rursus in quinto not. dicit, quòd vbi non est contradictor, ibi Iudex esse debet facilis in mittendo. & in 10. nota. dicit friuolas exceptiones non fore recipiendas, & quòd illæ dicantur friuolæ, quæ de iure non sunt approbatæ. Idem docuit Bald. in dicta l. vnica. nu. 6. versi. quæro. C. si de moment. posse. dicens, quòd si scriptus hæres in possessionem mittatur, appellari non potest, sed si possessor esset eiusdē tituli: quia est ita scriptus hæres, sicut petitor vtrum poterit appellari? dicit Innocentius, quòd sic, expressa causa: quod ideo dicit, quia credit, quòd sententia lata in possesso-
103 rio † habeat qualitatē interlocutoriæ, & ab interlocutoria est appellandū cū expressione causæ, sed ista consideratio non est vera de iure ciuili: quia ex sententia lata in possessori oritur actio in factum. sed de iure Canonico tenet dictum Innocētij, videlicet: quòd appellatio inserta legitima causa, valet: vt not. extra de restitu. spoliat. c. Cùm sedem. & c. ex conquæstione, & maximè in posses-

sorio

sorio beneficij, quia ibi oportet allegari titulum, vt in c. 1. de regu. iur. in sexto, & idem si agatur possessorio iurisdictionis: quæ iuris adminicula desiderat: & ideo mixtū est possessorium: istud enim possessorium fundatur in iure, & non sufficit exercitiū solùm aliquorum actuum: ideoque pos-
104 sessoriū iuris † debet fundari in aliquo iure vero, vel præsumpto. vt in l. vnde etiā. ff. de itine. actu-q; priua. Hæc Bal. vbi supra. Idem docuit Iason in l. fin. col. 10. num. 29. vers. in tertia par. C. de edi. D. Adriani toll. dicens, quòd remedium illius legis, cùm sit possessorium & executiuum: idcirco in tali causa non admittetur appel-
105 latio, † quia à mero executore non appellatur, vt in l. quisquis. C. quorum appel. non recip. contradictor tamen, seu conquerens de tali executione admittetur: & ratio diuersitatis, vt docuit Glo. ibidem est: quando appellatio deuoluit causam ad superiorem, & sic proponitur coram alio: querela autem proponitur coram eodem, iuxta Glo. not. in Clem. 1. de iure patro. Idem docuerunt Alex. & Paul. de Castro in dicta l. fin. addidit ibidem nume. 13. versic. successiuè. ipse Iason, quòd Bar. (iuxta Gl. in dicta l. fin.) subdit vnum singularissimum, dicens, quòd quan-
106 do hæres † petit se mitti in possessionem, & ostendit testamentū iudici, non habet necesse probare de morte testatoris: imò nec facere fidem per solum suum iuramentum: quia ex quo habet instrumentum testamenti, habet præsumptionem pro se, quòd testator sit mortuus: quia viuo testatore, notarius non debet dare copiam testaméti hæredi. alleg. l. 2. §. si dubitet. cū l. sequen. Quemadm. test. aper. & quòd hoc dictum sit summopere notandum. hæc omnia Iason, vbi supra. idipsum sentit Lanfranchus de Oriano in sua eleganti practica, seu repet. c. quoniam contra. extra de probat. in titu. Interlocutoriæ, & appellationes. num. 102. vt in vers. Secundò fallit. his præcisis verbis vtens, videlicet: Secundò fallit in
107 executione, † à qua non potest appellari. vt in l. ab executione. C. quor. appell. non recip. & in l. ab executore. ff. de appel. poterit tamen appellari à sententia lata de exequendo: secundum Glo. in dictis legibus. & has Glo. sequitur Ang. in dicta l. ab executione: qui dicit ita in practica seruari: subijciens, cautum debere esse Aduocatum actoris petentis executionem: vt instet cum Iudice, vt non pronunciet aliquam sententiam esse exequendam, vel non: quia tunc à tali sententia posset appellari: sed faciat, quòd Iudex iam sententiam exequatur, mittendo in possessionem, &c. & tūc ab ista executione nō poterit appellari. & hæc glo. sententia est communis, & ipsa ita seruatur. hæc ibi Lanfranchus, qui ibidem in vers. Vigesimò fallit. dicens, quòd non
108 appelletur † à sententia lata super possessorio. vt in l. Vnica. in fine. C. si de moment. poss. nisi saperet tale possessorium naturam proprietatis, quia in tali casu benè posset

posset appellari. & ratio, quare à sententia super possessorio nõ pos sit appellari, est: quia grauamen (quod forsã irrogaretur parte aduersæ, reparari poterit in petitorio: ex quo sequitur, quòd si primò fuisset intẽtatum petitorium, & postea lata sententia super eo; & intentaretur possessorium: tunc posset appellari à sententia lata super possessorio: quia modò non expectatur amplius petitorium, secundum Ioannem Mona. in c. vt certa. de elect. in sexto. & Bal. in l. Vnica. C. si de moment. poss. fuer. appell. quia Ioannes Monac. in dicto c. vt certa. dixit, quòd vbi in petitorio renunciatum est. conuentum dominium, non potest amplius intentari possessorium. & eum sequitur Bal. in dicta l. vnica. & in nume. 118. versic. & concludit ipsemet Lanfran. idipsum docuit sequens Innocentium in c. vt debitus. ext. de appel. dicẽs, quòd vbicumq; prohibetur appellatio, si quis appellauerit, tenebitur exprimere causam, aliàs non tenet appellatio: ita dicit Lapus Abbas in c. Romana. §. sin autem. de appell. in sexto, & ibi voluit Glo. & sic præsumptio iuris est contra appellantem: vnde cùm non pos-
109 set appellare, † debet exprimere causam in sua appellatione: & sic non est mirum, si quando appellatũ est à sentẽtia causę, quam quis cognoscit appellatione remota: quia præsumptio est contra appellantem. & ibidem ipse Lanfranchus nume. 121. dicit, quòd quando appellatur ab executione propter excessum, vel in alijs casibus à iure permissis, debet omnino inseri causa in scriptis. Hæc omnia Lanfranchus vbi supra. Idẽ docuit Matthæus de Afflicto noster Neapolitanus in decisione 269. dicens, quòd licèt, quòd per totum consilium (Adde tu Neapolitanum) fuerit decisum, quòd in foro Ecclesiæ non possit appellari à sententia lata in possessorio, vt dixit Glo. in c. Cum ad sedem. in versi. interdictum. extra de restitu. spoliat. & quòd hæc opinio communiter teneatur. sed in foro
110 ciuili † coram Iudice seculari regulare sit, quòd à sententia lata super causa merè possessorij possit appellari: sed tamen per talem appellationem non retardetur executio: sed facta executio, Iudex ad quem cognoscet de iustitia, vel iniustitia causę appellationis: vt expresse docuerunt Bar. & Angel. in l. 2. ff. de appellationib. recip. & concludit ita docuisse Alber. de Rosat. in dicta l. vnica. & hoc ipsum semper fuisse seruatum in practica in dicto consil. in causis similibus occurrentibus inibi. Idẽ docuit apertius Ioannes Ferrarius Montani in suo eleganti tract. de appellat. cap. 5. versi. proinde ab executore. Infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet: Proindè ab executore sententię prouocare non licet, vt quæ sententiam sequitur: cùm frustra esset sententias proferre, nisi & effectum cõsequerentur, vt in c. nouit. de appell. executore autem intra legitimum modum non consistente, siue hoc sit in re iudicata, siue in facto: (vtrumque enim ad iudicis officium

quæ non retardat executionem per ea, quæ notat Bal. in l. 1. C. si de moment. poss. fue. appell. & Angelus in suo consil. 108. hæc omnia Marantha vbi supra. Probatur & tertio præsens nostra conclusio hac breui ratione sæpius inculcata supra in recēsione sententiarum Doctorum: & est talis videlicet. Cùm nullo vero iuris fundamento dicta appellatio à parte aduersa producta appareat, imò ab vtroque iure in casu præsentis conclusionis prohibita, asseueretur communiter à Doctoribus vtriusq; censuræ: prout superius latissimè fuit probatum, Indè apertissimè sequitur verissimam ipsam fuisse: prout etiam & alijs tribus verissimis fundamentis innixam esse probabimus, scilicet, quòd dicta appellatio non fuerit admittenda.

Primò ergo fundamentum sit hoc Quoniam dictus aduersarius, cuius nomine fuerat appellatum, tali appellanti non indulserat speciale mandatum de appelando à tali executione immissionis in possessionem bonorum dictæ Ecclesiæ Parrochialis concedenda ipsius Ecclesiæ rectori legitimo: etsi dictus appellās habuerit à dicto aduersario domino causæ generale mandatum de comparendo in iudicio, & appellando à quacumque sententia contra se ædita, eo quòd contra ipsum aduersarium est regula vulgatissima, verissima, & ab omnibus Doctoribus approbatissima, in qua habetur, quòd man-
115 datum de appellando † non sufficit procuratori, ita vt virtute ipsius possit legitimè, ac validè appellare ab huiusmodi executiōe, nisi in dicto mandato specialiter & expressè habeatur mentio de appellando ab executione cuiuscunque decreti vel sententiæ, ac per consequens, hac etiam ratione dicta appellatio fuit ipso iure nulla, ac nullum sortiri potuit effectum: & quidē hac ratione fulcitur ipsa regula, quoniam aliàs indè sequeretur hoc absurdum, quòd nō dominus causę, sed procurator sine sua culpa pęnam soluendi quinquaginta libras fisco incurrere posset, si ipse appellans ab executione sententiæ, vel decreti succubuerit, & fuisset iudicatum à Iudice ad quem, bene iudicatum, & malè appellatum, vt apertissimè habetur in l. ab executione. C. quor. appell. nō recip. quoniam regulariter procurator
116 † facere non posset, ꝙ ipsius Dominus sine eius speciali mandato incidat in aliquam pœnam. hoc ergo fundamentū verissimū esse probatur vnico medio. Primò. n. per arg. in l. 3. §. si procurator. ff. ꝙ quisq; iuris. vbi hæc habentur, videlicet [si ꝓcurator meus postulauit: quęritur quis eorum iure vtatur? & putat Pomponius me solùm vti, si hoc & specialiter mandaui, vel ratum habui: si tñ tutor vel curator furiosi, vel adolescētis postulauit, ipse hoc edicto coercet. Idē aduersus procuratorē obseruādū est, si in rē suā fuerit datus] hæc ibi. diximus hoc nr̄m fundamentum probari per arg. in dicto §. si procurator. quoniam etsi ad uerbum idipsū ibi nō contineatur, tñ ex ipso elicitur, cùm

indè ꝓbetur verissima illa regula quam ad probandum hoc fundamentum attulimus, & modò breuius repetimus, & est, ꝙ speciale mandatum, & ratihabitio Dñi de aliquo faciendo, requiritur, vt dominus, & nō ꝓcurator ex aliquo facto cōmisso puniatur: aliàs procurator punietur. Ex cuius regulę veritate elicitur quoque veritas præsentis fundamenti. Cùm pro-
117 curator † sine speciale mandato, vel Dñi ratihabitione appellando ab executione iniustè, ipse, & nō Dñs veniat puniendus: quapropter Iudex huiusmodi appellationem non admittet sine speciali mandato Dñi ipsius causæ: Probatur & secundò Doct. auctoritate. Nam docuit Bar. in consi. suo incip. Inter procuratorē Dñæ Bernardinæ, ad finem. dicens, ꝙ stāte statuto, ꝙ nullus procurator producat testes sub certa pęna, nō valere productionem testium factam a procuratore generali contra dictum statutum: nam in gene-
118 rali mandato † non venit aliqd quod sit pęnale. hęc Bar. ex cuius doctrina aptissimè cōprobat verū esse nr̃um fundamentum, cū dicta appellatio possit esse pęnalis ipsi procuratori in casu succumbentiæ, & ideo dicendam & hac rōne ipsam appellationē esse nullā, vt per se patet. Idipsū docuit Ias. in l. si procurator. nu. 6. ff. de condic. indeb. sequens Bar. vbi supra, subdens, ꝙ idipsum docuerit Bar. in cons. suo incip. super qōne per vos mihi consulenda transmissa. Visis oīb. actis. in fine, dicēs, ꝙ in generali mandato non veniat, ꝙ quis opponat exceptiones calumniosas: & propterea debere principalem a contentis in accusatione absolui: cùm procuratori non mandauerit expresè, vt opponeret tales exceptiones. Idipsū rursus docuit Bar. in l. qui bona fide. §. si alieno. nu. 4. 5. 6. 7. & 19. ff. de dam. infec. Nam in dictis nu. 4. 5. 6. & 7. dixit, ꝙ vulgare sit, ꝙ reqratur speciale mandatum in procuratore, vt pęna aliqua puniatur Dñs causę: qm̃ aliàs sine tali mandato procurator delinquendo nō obligat Dñm, cum non veniat in generali mandato. Et ideo ad iurandum de calumnia in animam Domini requiritur speciale man-
119 datum † licèt causa non exprimatur, quod clarius videtur exprimi in Clem. non potest. de procurat. quod etiam communis obseruantia confirmauit, vt docuit ibidem Bart. a qua nō est recedendum: Et idem Bar. vbi supra in n. 19. dixit, se credere, ꝙ si procurator iuret super cōtractum, huiusmodi iuramentū nō obliget Dñm sine speciali mādato, vel nisi Dñs iurasset se ratū habiturum quod per procuratorem fieret. hæc omnia Bar. vbi sup. Ex cuius singulari doctrina emicuit veritas huius nostri primi fundamenti, etsi ibi expresè nō fuerit loquutus Bar. de appellāte procuratore ab executione sine speciali mandato, licèt benè in casibus similibus, in quibus potuisset puniri Dñs causæ propter actū procuratoris sui non specialiter mandatum sibi a suo Dño: & hæc quidem regula verissima fuit rurs⁹ approbata ab eo-

codẽ Bart. in l. si procurator. col. 2. n. 7. 8. & 9. ff. de condic. indeb. Nam ibi his precisis verbis vsus fuit, videlicet. Et per istum textũ ego dixi, & dico pluries in practica, ꝙ in generali mandato non venit, ꝙ procurator petat aliquid, ꝑ quod Dñs incidat in pœnam, & ideo si procurator peteret illud, quod iam decisum est per cõpromissum, poterit pars dicere, ꝙ ex hac petitione posset Dñs incidere in pęnam, & ꝙ ideo procurator non sit de iure admittendus, sine speciali mandato, vel expressa ratihabitione, vt hic, & in d. l. si pr. ff. de his, quæ in fraud. credit. Idẽ dico si procurator produceret aliquas exceptiones, quib. non probatis, Dñs caderet in magnam pęnam ex forma statuti, quia tũc requiritur speciale mandatũ, aliàs non esset parti consultũ, & sic fieret partis conditio deterior per aduentũ procuratoris: & hæc oĩa sunt intelligenda de pęna, quam incurreret Dñs ex tali actu sui ꝓcuratoris sine eius speciali mandato, cùm supradicta sint intelligenda de pęna incurrenda ꝓpter aliquod factum: secus pp aliquod neglectum (quòd consideratur in casu nostro) hęc ibi Bar. Qui iterum idipsum clarius, & elegãtius docens in l. 4. §. si procurator. nu. 3. & 4. ff. quod quisque iuris. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Licèt quædam sint de se licita, si tamen ex eo sit possibile inferri pœnam, non venit ex virtute generalis mandati, sed requirit speciale mandatum, vt hic. & ideo quando per procuratorem proponuntur aliquæ exceptiones, ex quibus pœna infertur, si non probetur, nisi habeat speciale mandatum, adhuc potest petere, quòd Dominus approbet, vel reprobet illam productionem, aliter non audiatur procurator super eis: casus est hìc: Et hoc etiam dicendum erit, si procura-
120 tor † habuisset generale mandatum cum libera, &c. Nam sicut illud, quod est omnino prohibitũ non venit in generali mandato: ita illud, quod non est omnino prohibitum, vel delictum, si poterit esse pœnale: hæc omnia Bart. vbi supra qui rursus idipsum elegantius docuit in l. 1. §. si procurator. nu. 4. & 5. vers. ad secundum, & versic. sequenti. ff. si quis ius dicenti non obtempe. his præcisis verbis vtens, videlicet. Vtrum ex delicto procuratoris possit Dominus conueniri. Dic quandoque procurator facit aliquod, quod certum est esse delictum: & tunc Domino non præiudicat, nisi habeat speciale mandatum, vel ratihabitione sequuta, vt hìc. Aut certum, quòd non est delictum, sed aliàs punibile. & idẽ, vt in d. l. 3. §. si procurator. Aut est tale fa-
121 ctum, † quod potest esse delictũ, & nõ delictum. Vt responsio facta vni positioni, vel interrogationi, in qua potest esse delictum, si est mendacium, & potest esse nõ delictum, si est verum, & tunc dño præiudicatur donec probetur cõtrarium, vt in l. non solum. in principio. ff. de procuratoribus. Aut

est aliud factum, quod in delictum non cadit: & tunc Domino praeiudicat, si habet speciale mandatum, vel generale, cum libera. vt in l. procurator. in principio, & quod ibi not. ff. de tributaria actione. Ex praedictis igitur concluditur, quòd si procurator nomine Domini egit calumniosam litem, & succubuit, & sic constat, quòd est delictum: ipse procurator debet condemnari in expensis, & non Dominus: nisi habeat speciale mandatum: quod Dominus hic mandasse non videtur. vt in l. si procurator. in principio. ff. de condictione indebita, & ita determinasse Papam Clementem, retulit Speculator in titulo de executione sententiae. §. sequitur, versiculo sed quid si procurator. & reperitur casus in l. non est ignotum. C. de administrat. tut. haec omnia Bartolus vbi supra, qui breuiter rursus idipsum docuit in l. 1. §. quotiens. ff. de vi, & vi armata. Idem docuit Bald. in l. si procurator. numero primo, & secundo, ff. de condict. indebit. his praecisis verbis vtens, videlicet. Nota in generali mandato non contineri illicita, licèt procurator sit in bona fide, vt quia putet esse debitum, quod est indebitum. Nam bona fides
122 † procuratoris non ampliat potestatem, nec includit speciale mandatum, quod est notandum: Dicunt Doctores, quòd in generali mandato non continetur ea, quae sunt poenalia Domino. Nam illicitum videtur quicquid poena coercetur, vt in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. Hinc est, quòd in generali mandato non videtur mandatum, quòd procurator sit contumax, vt in l. 1. §. si procurator. ff. si quis iudic. non obtemp. & sic vbi reperitur, quòd Dominus puniatur propter contumaciam procuratoris, hoc est, vel quia contumacia procuratoris transit in contumaciam Domini, quia scit procuratorem contumacem, & non purgat contumaciam. vt in capit. 1. extra, vt lite nō contest. Non enim hoccōtingit vi mandati, sed vi culpae: quia qui cōstituit procuratorem negligentem est in culpa. vt not. in l. finali. C. de exact. milit. anno. libro duodecimo. Vel est, quia potius expedit Domino nō defendi, & sic prodest, & non obest, vt in l. sed haec. §. finali. ff. de procurat. haec Bal. vbi supra. Qui idipsum breuius docens in l. 1. §. si procurator. numero tertio. ff. si quis ius dicenti non obtemp. his praecisis verbis vsus fuit, videli-
123 cet. Aut dolus committitur † a procuratore. Primò contrahendo, aut secundò delinquēdo, aut tertiò impetrando, aut quartò litigando: si ergo primò dolus committatur contrahendo, tunc Dominus non poterit se fundare ex illo contractu, nisi qualificato, prout est a principio, & ideo dolus ministri nocet Domino. Si de secundo loquimur, tunc dolus non nocet Domino. vt in l. meminerint. C. vnde vi, & in l. prima. C. de fals. monet.

quod

quod est vetum, nisi dominus ratificet delictum commissum suo nomine. vt in l. 1. §. quotiens. ff. de vi, & vi armata. Ratio est, quia non administrat, qui expresse de
124 liquit, † imò potius dilapidat, & ideo nisi interueniat ratihabitio, quæ habet vim specialis mandati non præiudicat domino, sed si interueniat, sic. Si de tertio loquimur casu, scilicet quando procurator deliquit impetrando: quod non est absolutè delictum. Tu dic, vt dixi in l. 3. §. si procurator. ff. Quòd quisque iur. vbi hæc formalia verba protulit, videlicet, Procurator vi generalis mandati, item tutor & curator non faciunt dominos in pœnam incidere legalem: nisi in duobus casibus. Primo si habet speciale mandatum, secundo, si dominus ratificat. hinc est quòd
125 quando procuratores † opponunt exceptiones pœnales, & non habent speciale mandatum: aduersa pars debet dicere, quòd procurator non possit exceptiones opponere, nisi faciat, quòd dominus eius ratificet: quod dictum memoriæ erit comendandum: & subdit. & idem dico in Syndico Vniuersitatis. & rursus idem voluit nos docere in suo consilio 307. incip. factum, super quo. lib. 2. ipsemet Bal. qui idipsum repetijt in suo consil. 99. incip. Decreto domini cauetur. col. 2. lib. 3. vt retulit Decius in l. 3. §. si procurator, num. 13. versiculo decimò & vltimò. ff. Quod quisque iuris. idem docuit rursus Bal. in c. nonnulli. in fine. ext. de rescrip. dicens, quòd procurator non possit compromittere sine speciali mandato: quia ibi agitur de magno præiudicio: Nam
126 periculosa † res est & pœnalis compromittere in arbitrum. vt not. in l. sed si emptione. §. Minores. ff. de minoribus. & in l. Non distinguemus. §. si domini. ff. de arbitris. hæc Bal. vbi supra, cuius sententiam retulit & sequutus fuit Iason in l. si procurator. nume. 9. versicu. Item per hanc regulam. dicit Bal. ff. de condic. indebiti. Idem docuit Alex. in l. 3. §. si procurator. nu. 5. & 6. ff. Quòd quisq; iuris. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota quòd in generali mandato non venit posse fieri illud, per quod dominus posset in pœnam incidere. vt legitur & notatur in Clem. Non potest. de pro
127 cur. & ista faciunt, quòd in † generali mandato quis non videatur constitutus procurator ad causas criminales: quia in illis posset dominus incidere in pœnam, si delictum non probaretur. Hæc omnia Alexand. qui idipsum docuit in consilio 137. incip. Pulchrè respondet. columna penult. lib. 4. vt refert Decius in dicto §. si procurator. numero 13. Idem docuit Iason in l. si procurator. numero 4. & sequenti. ff. de condit. indebita, infrascripta notatu dignissima proferens, dicendo ꝙ in mandato quantumcunque generali, nunquam intelligitur mandatum procuratori, quòd
128 indebitum † recipiat, aut illicitum faciat. vt etiam docuit Glo. in capitulo dilecto. in Gl. 2.

&ibi Imo.col.2. de præben. Amplia istam regulam, vt procedat etiam si talis procurator generalis haberet mandatum cum libera. &c. textus est not. in l. Si Pater. ff. de his quæ in frau. credi. nota. Doct. hic. Secundo amplia etiam si Dominus iurasset in generali procuratorio non venire contra factum procuratoris: cùm in generali iuramento illicita excepiuantur. l. eos. §. 1. C. de vsur. Tertiò amplia istum textum & istam regulam secundum Barto. quòd quemadmodum in mandato generali non intelligitur mandatum indebitum, vel illicitum, ita etiam non intelligitur mandatum illud per quod dominus posset in pœnam incidere. Et per hoc dicit Barto. se pluries dixisse in practica, quòd non admitteretur procurator volens petere illud, de quo Dominus fecit compromissum cum pęna, & secutum laudum: quia sic faceret Dominum in pœnā incidere: per hoc etiam dicit Barto. se practicasse, quòd non admittitur procurator volens producere, vel apponere exceptiones, quibus non probatis ex forma statuti incidit in pœnam: ad istud de pœna melius facit textus in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. vbi Barto. idem repetit dicens, quòd illici-
129 tum † videatur quicquid pœna coercetur: vt in l. testamento Cēturio. §. fin. ff. de manu. testa. hæc Iason vbi supra: qui rursus ibidem numero 8. & sequenti dicit, ꝙ per illum tex. & prædicta. dixerit Paul. de Castro ibidem in vltima columna, quòd aliâs reuocauerit sententiam cuiusdam magni Domini, quæ erat lata contra principalem super actione iniuriarum propter articulos criminosos porrectos a procuratore: Nam talis sententia ferri non potuit, ex quo procurator non habebat speciale mandatum. per dictum §. si procurator. Item per hanc regulam dicit egregie Ang. de Aret. in l. ab executore. colum. 3. & sequen. & in l. Si expressim. colum. 27. ff. de appell. quòd ad appellandum ab executione sententiæ: non sufficit mandatum
130 † generale ad lites, & causas: etiam si dicatur, quòd possit appellari ab omni sententia diffiniua, vel interlocutoria: sed requiritur in indiuiduo mandatum specificum ad appellandum ab executione: ratio patet ex prædictis, quia appellans & succumbens cadit in pœnam quinquaginta librarum argenti. vt in l. ab executione. in fine. C. quor. appell. non recip. & hoc multum exclamat allegans illo modo ita tenuisse de facto: & refert ita tenere Ang. in consil. suo incip. pronunciata est tenuta vigore instrumenti locationis. Item per istam regulā consuluit Ludouicus Rom. in consil. 241. incip. circa primum. colum. 4. dicens, quòd cùm statutum vetaret iudicem recusari sine causa sub certa pœna, non potuit procurator allegans causam recusationis sine speciali mandato admitti, nè aliâs dominus in pęnam incideret. Item per hanc regulam tenet etiā Geminianus in c. pen.

circa finem de elect. in 6. quòd si procurator eligit sciēter indignū, dominus non incidet in pęnam c. cum in cunctis. ad fin. de electio. nisi ita specialiter ei mandasset. Ad istam regulam adde facere illud, quod tenet Alexan. in cōs. 81. incip. in causa, & lite vertente. in penul. col. lib. 1. dicens, quòd negatio Procuratoris non facit principalem suum grauari contra ius, onere probandi: quia est pœna. Item ad hanc regulam adde quod pulchrè consuluit Salic. in suo cōsil. incip. in quæsito superius. & est positum inter consilia Petri de Ancharano, in consil. 360. quòd nunquam intelligitur comprehendi in mandato generali aliquod, per quod ex facto Procuratoris Dominus posset argui de fide rupta, vel de violatione fœderum. ex hoc impugnat quasdam reformationes, vt ibi per eum. Item ad istam regulam adde illud, quod tenet Lapus de Castello allega. 127. incip. Primò quæritur. in col. 4. dicens, quòd ex facto Procuratoris Dominus non incidit in pœnam c. eum, qui. de præbend. in 6. eo quia Procurator generaliter datus non censetur datus ad illicita, nec ad ea, quæ habent dominum pœnā afficere. Hæc omnia Iason elegantissimè vbi supra. Idem docuit Dec. in d. l. 3. §. si procurator. col. 2 n. 13. vers. Decimo & vlti. nota. ff. Quod quisque iuris. infrascriptis verbis vtens, videlicet, Decimò & vltimò nota, quòd in generali mā dato non venit: quòd a procuratore fieri possit illud, propter quod dominus in pœnam incideret: facit tex. in l. si pater. ff. de his, quæ in frau. credito. & simil. vt tradū latè moderni in l. si procurator. ff. de condic. indeb. & Anto. de Bur. in consil. 67. incip. in facto proponitur. & in consi. 74. incip. prima facie. Imol. in consil. 76. incip. visis. & in consi. 64. incip. visa locatione. in fi. Romanus in consi. 60. incip. mandatum. & in consi. 261. incip. Spectabiles domini, col. penul. & in cons. 120. incip. circa primum. col. 3. hæc Decius vbi supra. Idem docuit Emanuel Soarez in suo thesauro commun. opinio. in versi. Procurator. num. 309. dicēs, quòd procurator quantumcūque generali mandato creatus, nunq̄ quidq̄ ex illius mādati viribus agere poterit, quod vel illicitū sit, vel mandantem alicui pœnæ obnoxium reddat, vt frequenter placidum renuncio ex Iasone a nu. 5. atque alijs plerisque omnibus interpretibus in l. si procurator. ff. de condic. indeb. Curtius iunior in consi. suo 149. nume. 9. Franciscus Turzanus opin. 66. Idem docuit Hyppol. Bonacossa in suo thesauro commu. opin. versi. Procurator generalis, dicens, Curtium iuni. vbi supra docuisse, quòd procurator generalis non possit facere actum, per quem dominus cadat in pœnam, & quòd hæc sit cōmunis opinio.

Secundum fundamentum est, quoniam dicta appellatio nō fuerat admittenda, cùm regula vulgatissima sit, ꝙ lite pendente † ne-
131 mo turbandus sit in sua possessione, & ratio prima est, cum ipsa ap-
132 pellatio suspēdat de sui † natura

 esse-

effectum sententiæ ante executionem eius, & non post immissionem pacificam in possessionem sibi adiudicatam, & secundò: quia appellatio frustratoria, & vana fuisset post dictam pacificã possessionem talium bonorum legitimè apprehensorum a dicto Domino Constantino Rectore talis Parochialis Ecclesiæ: & quòd vera sit dicta regula probatur apertissimè duplici medio vltra dictam allatam rationem. Primò enim per text. in c. 1. & 2. extra. vt lite pendente nihil innouetur. Nam in dicto capit. 1. hæc habentur, videlicet, [A memoria nostra non excidit, & infra statuimus, vt litteræ prohibitionis nostræ, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum tibi prę iudicium faciant: quo minus tibi, & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio priuilegiorum Apostolicæ sedis indultum, & tu & prædecessores tui consueuistis facere) ante vos per totam Angliam deferre Crucem, quousque diffinitiua sententia decernatur, an Ecclesia tua de iure hoc debeat habere.] hæc ibi. & in dicto capitulo secundo, hęc habentur, videlicet. [Laudabilem, & infra. Quæris quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum. & infra. Ad quod breuiter respondemus, quod coniugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem, iure quod habet in altero priuari non potest.] hęc ibi.

Idem apertissimè elicitur ex tex. in c. dudum. §. de consilio, extra de priuilegijs. Vbi Gregorius Nonus his præcisis verbis vtitur, videlicet. [De consilio fratrum nostrorum decernimus, iuri prædictorum Prioris, & Conuentus super decimis noualium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt a parte altera de decimis noualium non soluen-
133 dis, † non debere per eas, non facientes de hoc aliquam mentionem præiudicium generari.] hæc ibi. Hoc ipsum docuit textus in cap. volumus. in princ. 16. q. 4. Idem docuit text. apertissimus. in c. pen. ext. de institutionibus. Vbi Innocentius Tertius. in §. nos igitur his pręcisis verbis vtitur, videlicet. [Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertate eiusdem Archidiaconatus possessione tuendum, donec probatum legitimè fuerit ex aduerso libertates ipsas Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter fuisse concessas.] hæc ibi inter alia, vbi idem docuerunt Glo. in vers. probatum. & alij Docto. necnon Innoc. in c. constitutis. el secondo, col. 3. vers. sed contra. extra de appellat. Idem probatur in l. 2. C. de probat. & in l. vlt. C. de rei vẽdic. & in Authen. in medio litis sacras iussiones non fieri. §. illud quoque. coll. 8. & in l. Diuus Pius. ff. de petit. hæredit.

Idem docuerunt communiter Doctores in citatis iuribus, & Romanus in suo singulari 411. incipien. lite pendente. & Cassiado-

rus

rus in decisione 9. titu. de causa propr.nu.14.vers.quialis.Non negamus tamen hoc fundamentum admittere sequentem fallentiam, seu limitationem.

Limita singulariter allata in dicto secundo fundamento, dicendo, quòd ipsa non habeat lo-
134 cum in possessore † suspecto de dilapidatione: quoniam tunc remouendus esset a tali possessione, & dicta bona possessa essent sequestranda in loco tuto vsque ad exitum litis motæ contra dictum possessorem: & suspectũ dicimus illum, qui moribus talis est, vt suspectus dici debeat. vt in l.suspectum.ff.de suspect.tuto.nec audiretur talis, licèt vellet satisdare, ꝙ benè administrabit.vt in §.nouissimè.Institu.de suspect.tut.& hoc quãdo suspitio saltem summariè in iudicio fuisset probata. vt in l. licèt Heli.ext.de simonia. & in c. venerabili. ext.de offic. deleg. & tali pacto erit intelligendus text. in c.fin.3.q.2. Vbi Pelagius Papa his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quia ea, quæ de fraudibus Maximiliani flebili ad aures nostras supplicum relationes venerunt, non facilè, secundum veritatem agnosci poterũt, nisi facultas Ecclesiæ, quam in vsus suos malè conuertendo dispersit ab eius potestate, donec causa cognoscatur se ponatur: idcircò nos eum, & a supradictæ Ecclesię patrimonio volumus interim submoueri, & in vestro discussionis ipsius tempore moderamine detineri.] hæc ibi, & quòd ita sit intelligendus talis tex. docuit ibidem glo.& in vers.donec causa. Vbi & Docto. communiter.& glo.in c.1. versic. deferre crucem. ext. vt lite pendente.& ibi per Doct.

Tertium fundamentũ est, quo-
135 niam executor † merus, (vt fuerunt Episcopus, & Vicarius Aretinæ Diœcesis) non tenebatur citare ipsum aduersariũ, aut aliam partem prætendentem inde aliquod interesse, prout expresè infrascripti Doct. docuerunt. Nam ex Iuristis Bart.in l.fin.C.de edicto Diui Adriani. nu.16. Marsil. latissimè in singul.195.vers.nemo priuandus.col.2.versic. teneas tñ perpetuò.Alex.in l.fi.nu.16. C.de edicto diui Adriani. Bal. in l.ab executione. nu.5. C.quorum appell.Ias.in l.1.nu.16.C.de iudic. & in l.fin.nu.18.C.de edicto diui Adriani.Decius in d.l.fin. nu.32. vers.secundo concludit.& nu.33.

Et ex Canonistis Glo.in Clem. 1.vers.repererint. de offic. deleg. Innoc.in c.ex ratione. ext.de appellat. & in c.dudum.col.2. in fi. ext.de elect. Pan. in c.quia clerici.nu.4.vers.secundò intelligunt. ext.de iure patro.& in c.accepta. nu.6.vers.concludo.ext.de restit. spol.& rursus Innoc.in c.dudũ Archidiaconus, col.2. in vers. sed si per. ext.de præsumpt.cuius singularia verba supra retulimus in ꝓbationẽ dictę vnicę conclusionis, cuius hoc est tertium fundamentum.Vide ergo ibi. Nam ibi hoc peroptimè probat afferendo rationes pro vtraque parte.

Et hęc est mea sentẽtia decisiua.

Ego D.Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregat.Cassinens.V.I.P.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Numeratio pecuniæ in contractu emptionis census est de validitate contractus.*

2 *Locus vbi contractus celebratur, quoad solemnitatem eius, attendendus est, & non locus destinatæ solutionis.*

3 *Contractus redditur nullus non solum non seruata solemnitate loci, in quo contrahitur, si de eo quæratur in loco contractus, verum etiam si de eo dubitari cōtigerit alibi, quàm in loco contractus.*

4 *Contractus emptionis censualis de validitate requiritur, vt non omnia, sed specialia fructifera bona obligentur.*

5 *Contrahentibus omnibus in Regno Neapolitano fuit indultum a Nicolao Quinto emere census ac redditus ad rationem decem pro centenario etiam super re mobili infrugifera.*

6 *Contractus quib. modis dicatur celebratus in aliqua ciuitate, vel loco.*

7 *Contractus dubius de vsuraria prauitate dicendus erit legitimus propter bonitatem, ac fidelitatem ipsius creditoris.*

De valore instrumenti censualis.

THEMA.

Quidam Nobilis Iannensis, cum esset creditor alterius Nobilis Ianuensis post multa, tandem mediante instrumento publico confecto Ianuæ conuenerunt de conficiendo alio instrumento in Ciuitate Neapolitana, iuxta stilum, morem, & formam Ciuitatis Neapolis ad omnē instantiam creditoris, idē continente, quod in confecto Ianuæ habebatur, s. dictus debitor ex nūc obligat, ac vendit bona fructifera in censum annuum, ad rationem septem pro centenario, existentia in Regno Neapolis, & ꝙ dictum annuum cēsum soluet dictus debitor dicto creditori de pecunia Neapolitana in Ciuitate Neap. in fine cuiuslibet anni cum potestate tamen affrancandi, &c. & quòd talis solutio facienda Neapoli currere incipiat a dicti instrumenti confecti Ianuæ.

Quæritur modò an dictus contractus sit vsurarius, cùm non fuerit celebratus iuxta formam constitutionis Pij Quinti, per numeratam pecuniam, etsi per recompensationem, seu extinctionem debiti loco solutionis faciendæ.

DECISIO XI.

Invocato Sanctissimę Trinitatis numine, litteris commendare studebimus quicquid sentiemus, illud roborando auctoritatibus legum ac Doctorum.

Et primò videbatur fore dicendum huiusmodi contractum esse vsuraria fęditate immundum sub sequentibus fundamentis. Primum

mum

mum quorum eſt.

Cùm in huiuſmodi contractu
1 defuerit numeratio † pecuniæ, qua fuit emptus cenſus huiuſmodi ad rationes ſeptem pro centenario, & huiuſmodi numeratio eſſe de ſolemnitate eſſentiali actus videatur expreſsè elici ex verbis dictæ conſtitutionis Pij Quinti. Indè ſequitur actum emptionis inualidum, ac per conſequens creditorem emptorem aliquid ſuſcipiendo virtute dicti contractus fuiſſe vſurarium: cùm dictus contractus fuerit celebratus Ianuæ, vbi fuit vſu ipſo omnium ciuium Ianuenſium approbata, & in legē recepta. Cū ergo ita res habeat, & regula ſit quòd quoad ſolemnitatem contractus attendatur lo-
2 cus † contractus, & non locus deſtinatæ ſolutionis, prout docuit Caccialupus in l. cunctos populos. colum. 49. verſic. & dum ſupradixi, & col. 51. verſ. ex prædictis poteſt decidi, Angelus in l. fundus. verſic. primo caſu. ff. de euict. Panormitanus in c. fin. nu. 27. extra de foro compet. quos refert, ac ſequitur Antonius Gabriel in tract. concluſionum. lib. 6. titu. de conſuetudine, concluſione 2. nu. 6. verſ. primò amplia. Qui addidit ibidem. num. 8. verſ. ſecundò amplia. dicens eundem Caccialupum in dicta l. cunctos. nu. 46. verſ. infert, quòd ſi ſtatutū dixiſſet, quòd non ſolùm contra-
3 ctus † non ſeruata ſolemnitate loci, in quo contrahitur eſt nullus, ſi de eo quæratur in loco contractus, verum etiam ſi de eo contingat alibi dubitari, quàm in loco contractus. Cùm ergo dictus contractus careat ſolemnitate loci, in quo fuit initus, & huiuſmodi locus obſeruet ſolemnitatem numerandæ pecuniæ in actu dicti contractus, & numeratio non interfuit, indè ſequitur dictum contractum declarandū fore vſurarium, & illicitum.

Ad hoc ipſum probandum accedere videtur, quòd in dicto cōtractu defuerit & alia conditio, requiſita in dicta conſtitutione Pij Quinti. Nam in dicto contractu fuerunt expreſsè hypothecata, & cenſus ſolutioni obligata omnia bona dicti Nobilis debitoris: quod expreſsè fuit prohibitum in dicta conſtitutione Pij
4 Quinti, in qua dicitur † extinguendum cenſum fore, ſeu ius exigendi ſolutionem penſionis cenſualis pro rata, vel in totum, rei fructiferæ cenſui ſubiectæ. Quapropter aliò ex capite videtur huiuſmodi contractum fuiſſe, & eſſe vſurarium, & pro tali declarandum.

His non obſtantibus dictum Nobilem creditorem non fuiſſe moleſtandum hac de cauſa; cùm contractus huiuſmodi fuerit canonicè, ac iuſtè celebratū. Quod & probatur his fundamentis veriſſimis.

Primum quorum eſt. Quoniam ipſe Nobilis creditor contraxit Neapoli, & non Ianuæ. Quapropter non tenebatur obſeruare dictam Pij Quinti conſtitutionem. Tum quia in dicta Ciuitate vſu illorum ciuium non fuerit recepta, ac approbata pro apertiſſimè

mè probabitur, si ipsi Nobili creditori terminus congruus assignetur ad hoc probãdum, ipso Pio V. sciente & tolerante, cuius scientia & tollerantia eximit omnes ibi contrahentes, & in contractibus suis non obseruantes conditiones illas insertas in dicta constitutione, stante priuilegio, seu constitutione Nicolai V. ædita in anno 1452. die primo Octobris, in qua
5 conceditur † facultas emendi pẽsiones, seu redditus censuales super quibuscunq; bonis etiam mobilibus ad rationem decẽ pro centenario. Et hoc fuerit indultum omnibus cõtrahentibus in Regnis vtriusque Siciliæ, vltra & citra Farum. Quæ constitutio adhuc est ibi in viridi obseruantia, & quòd stante tali constitutione Pij V. a Neapoli communiter non acceptata, contrahentes ibi non teneãtur, neque in foro conscientiæ ipsam obseruare, vt docuit Card. in prohemio Clem. & est communis Docto. sententia. Tum quia dictus
6 contractus † dicitur celebratus Neapoli, & non Ianuæ duabus de causis rationi cõgruis. Prima quarum est, quoniam primo in dicto instrumento confecto Ianuę, folio primo continetur ipsum prius oretenus fuisse celebratum Neapoli per conuentiones ibi completas inter partes. Secundo, quia ibidem fuit conuentum inter partes quòd ad omnem requisitionem dicti Nobilis creditoris, ac emptoris dictæ censualis pensionis conficiendum fore aliud instrumẽtum similis conuentionis, in ciuitate Neapoli. Nam fol. 5. hæc præcisa verba continentur, videlicet. Di tutte le sudette cose se ne debbiano passare le scritture publiche, & assensi Regij in Napoli per mano loro, & di loro legitimi Procuratori, come nel scritto del Signor Giulio Cesare &c. Et idipsum apertius habetur ibidem fol. 10. his præcisis verbis, videlicet. Cui quidem instrumento, vt supra conficiendo ex nunc, prout ex tunc prę fatus illustriss. Ioan. Baptista cõsensum præstitit, & præstat irreuocabiliter, ita vt possit & debeat extendi per quemcunq; Notariũ iuxta stilum, & morem, ac secundum formam dictæ ciuitatis Neapolis ad omnem voluntatem dicti magnifici Antonij Spinulæ, seu eius Procuratoris: & quòd stante tali cõuentione dicatur dictus cõtractus initus Neapoli, probatur auctoritate Doctorũ. Nam in hoc præciso casu docuit Decius in rubri. de consuetu. nu. 2. & Hyppol. de Marsil. in singul. suo 666. incip. Pendet nunc de facto. & additur quoque in dicto contractu, quòd huiusmodi pecunia soluẽda sit in pecunia Neapolitana ad rationẽ septem pro centenario, vt in dicti instrumenti fol. 7. & 8. obligando dictus debitor contrahens se, & suos successores ad dicta omnia perficienda, vt in fol. 9. Tum quia in illo loco quis dicatur contraxisse, in quo se obligauit soluere pecuniã, vt docuit apertissimus tex. in l. contraxisse. ff. de actio. & obliga. vbi hæc præcisa habentur verba. [Contraxisse in eo loco vnusquisq; intelligitur, in quo, vt solueret se obligauit] hæc ibi. Idem

habe-

habetur in l.3.ff.de bonis auct.iudic.poss. vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet, [At vbi quisque contraxit. Contractum autem nõ vtique eo loco intelligitur, quo negotium gestum est: sed quo soluẽda est pecunia] hęc ibi. Hoc ipsum docuerunt Doct. communiter in dictis iuribus: & vltra eos Alex. in consil.21.nu.3. vol.2. citans ad hoc Oldra. quod & repetijt in cõsil.37. vol.5. Idem docuit Fabian. de Monte in tracta. de emptione, in quinta quęst. principali, nu.16. Idem Alciatus in suo respon. 73. nu.6.& 7. & in respon. 69. num.1. post Hostien. Petr. de Monte, & Ioan. Rui. in locis per eum allegatis: ex quibus dicit hanc opinionem esse communem contra Barto. in l.semper in stipulationibus. ff. de regul. iuris.

Ad hoc accedit, quòd etsi simus in claris, quòd dictus contractus fuerit legitimus, vt ex prædictis patuit: sed posito quòd essemus adhuc in dubijs, omnino huiusmo
7 di contractus † dicetur legitimus propter bonitatem ac fidelitatem ipsius creditoris, qui propter nimiam probitatẽ (nę dicamus simplicitatem colũbinam) euasit pauperrimus, respectu pristini ipsius status: & quòd in dubijs contractus dicẽdus sit legitimus, & nõ vsurarius docuerũt infrascripti Doctores, videlicet Bal. in l. rogasti, §. si tibi. col. fi. versic. extra noto. ff. si cer. peta. Alexan. in consil. 221. col.2. in princ. versi. Accedit etiã, volum.2. quem retulit & sequutus fuit Iason in l. seruum fugitiuum. col. 5. versic. hic etiam dicimus. C. de seru. fugit. Alexan. in consi. 200. col.1. versi. Accedit etiam. volu.6. Maria. iunior in consil.83. colum.1. versic. stantibus itaque prædictis. vol.2. Hyppoli. in consil.2. nume.1. versi. & adduci potest. gl. in c. nauiganti. & ibi Hostien. & Ioan. Andre. extra de vsuris. quos refert & sequitur Anto. Gabri. in tracta. conclusio. tit. de maleficijs. conclusio.2. nume.3. versic. secundo infertur.

Et per hæc allata in probationem nostræ sententiæ patuit respõsio ad obiecta. Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Monachus Congregat. Caßinensis V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Empta omnia aliqua pecunię quantitate specialiter mutuatæ ad ipsamet emenda, mutuanti specialiter sunt hypothecata, in tantum quòd prior creditor dicti mutuatarij sit posterior in iure habendi ius super dicta re empta tali pecunia mutuata.*

2 *Mutuanti in refectionem domus, ipsa domus est specialiter tacitè obligata.*

3 *Creditor prior habens specialem hypothecam super aliqua rẽ, postea si posterior mutuet pro refectione illius, hic posterior creditor erit potior in iure acquisito super dicta re obligata.*

4 *Casus nonnulli enumerantur, in quibus prior creditor in tempore erit posterior in iure.*

5 Is,

5 *Is, ex cuius pecunia aliquid efficitur, habet tacitam hypothecam super illud, si ad hoc ipsum fuisset ipsa pecunia mutuata: illo tamen deficiente habebit obligationem personalem: & idem dicitur de re empta: si ad hoc ipsum fuisset mutuata pecunia.*

6 *Locupletari cum aliena iactura nemo potest.*

7 *Creditor prior habet potius ius creditoribus posterioribus in iisdem pignoribus, prater creditorem illum, cuius pecunia aliquid speciale fuit emptum.*

8 *Emptum ex pecunia alicuius, nisi specialiter, vel generaliter hoc sibi fuisset obligatum, non pariet nisi actionem personalem.*

9 *Vera interpretatio l. licet. C. qui potior. in pign. haben. & l. Quàmuis. la terza, C. de pign. & hypot.*

10 *Emptum ex aliqua pecunia specialiter mutuata alicui, tacite illud tale pro illo mutuo obliganti, an pariat obligationem realem, et privilegiatam in re taliter empta, virtute talis contractus mutui.*

11 *Is, cui sunt aliqua bona specialiter hypothecata, poterit ipsa pro sui iuris conseruatione apprehendere, & apprehensa retinere.*

12 *Auferre quod nemo possit aliquid propria auctoritate etiã in pignus à suo debitore, videtur probari multis mediis.*

13 *Spoliatus ab aliquo (non auctore pratore) est ante omnia restituendus pristino statui.*

14 *Vim inferre dicitur qui rem sibi debitam accipit, & non per iudicem reposcit, et ideo hic talis ius suum in ea habitum ammittit ex tali facto suo, et insuper venit puniendus pœna infamia, & arbitraria. An verò hæc omnia ad corticem litteræ sint vera semper, in responsionem ad huiusmodi leges hoc statuentes examinabitur.*

15 *Legatarius propria auctoritate occupans sibi legata, non venit aliqua pœna puniendus.*

16 *Occupans bona sui debitoris propria auctoritate in tribus casibus non venit puniendus.*

17 *Creditor quando furtiuè possit impunè accipere à debitore quod sibi debetur, & quid cauendum sit à tali creditore*

18 *Domini Dei sententia in c. 24. Deuteronomii. quo modo sit interpretanda.*

19 *Prohibita multa sunt regulariter, quæ tamen in aliquo casu contingente sunt licita: & hoc exemplificatur in furante propter extremam necessitatem, quam patitur.*

20 *Textus in c. Conquerente. extra de restitu. spoliat. legitimè exponitur.*

21 *Responsio genuina triplex ad iura ciuilia, quæ videbantur impugnare veritatem dicti nostri corrolarii.*

22 *Regulariter non licet alicui sibi ius dicendo occultè accipere rem sibi debitam occupatam iniustè ab alio, in aliquo tamen casu licebit, & quare.*

23 *Legatarius rem sibi legatã propria auctoritate capere poterit antè aditam hæreditatem, & etiam post illam aditam: antè tamen apprehensam possessionem per hæredem.*

24 *Textus in l. si quis in tantam. C. vnde vi. limitatur perpulchrè.*

25 *Debitor soluens creditori creditoris sui, ipso ignorante uel inuito, in foro*

ro fori non erit absolutus à dicto debito iam soluto.

26 *Debitor soluens creditori creditoris etiam in foro fori liberatus erit à tali debito non simpliciter, sed ope exceptionis doli mali.*

27 *Debitor soluens creditori creditoris in foro conscientiæ est absolutus.*

28 *Odio alterius nullus est grauandus.*

29 *Bona fides non patitur vt semel exactum, iterum exigatur.*

30 *Causa prohibendi furti quæ fuit.*

31 *Statutum Ragusinum declarat creditores defunctorum propter obsequia præstita, etsi essent posteriores, quòd semper sint iudicandi anteriores omnibus creditoribus.*

32 *Prior in tempore, potior in iure erit.*

33 *Statuta laicorum, etsi non complectantur clericos in materia odiosa, bene tamen in fauorabili.*

De creditoris potestate in bonis debitoris.

T H E M A.

Reuerendus D. Donatus Muscatus dum esset obsequijs Reuerendissimi Domini Raphaelis Bonelli, olim Archiepiscopi Ragusiensis mancipatus, & specialiter in custodiendo, & dispensando bona illius, die quadam post mortem dicti Domini Archiepiscopi, cum non solù precibus, verùm etiam minis sibi metus cadens in constantem virum incenteretur a Domino Marco Antonio Bonello, nepote dicti Archiepiscopi creditore illius in maxima quantitate pecuniarum ab ipso specialiter mutuata dicto Archiepiscopo pro emendis innumeris vasibus argenteis, & alijs suppellectilibus pro vsu Capellæ, & domus illiusmet Archiepiscopi eius patrui, ipse Reuerendus Donatus (quamuis inuitus) permisit ipsum Marcum Antonium auferre, & extra domum asportare nonnulla vasa argentea empta dicta pecunia mutuata. At cum ipse Reuerendus D. Donatus studuisset ex reliquis suppellectilibus satisfacere sibimet antiquissimo dicti Archiepiscopi creditori ratione obsequiorum illi exhibitis per multorum annorum curricula, fuit sibi a creditoribus eiusdem posterioribus obiecta dicta permissio dictæ asportationis dictorum vasorum argenteorum.

Dubitatur modò. An dictus Reuerendus Donatus teneatur restituere dicta vasa asportata, vt supra, successori Archiepiscopo tanquam spolia relicta, vel saltem ex valore dictorum vasorum sibi satisfacere per modum recompensationis faciendæ, donec sibi satisfactum fuisset de precio mercedis obsequiorum præstitorum a se Archiepiscopo suprascripto iam defuncto.

DECISIO XII.

PRo cuius quæstionis propositæ decisione, ofno tria præmittenda, ac examinanda erũt necessariò, ex quorum discussione & decisione, quã facillima, veraque apparebit propositæ quæstionis decisio. Primũ ergo horum est.

An ipsamet vasa argẽtea & aliã bona empta à dicto Reuerendissimo Archiepiscopo ex pecunia sibi specialiter mutuata ad ipsa vasa, & alia bona emenda à dicto D. Marco Antonio illius nepote, sint dicto nepoti specialiter obligata pro sua pecunia mutuata.

Secundum, An debitor soluens creditori creditoris sui illo ignorante, vel inuito, sit absolutus à debito denuo soluendi illud suo creditori.

Tertium, an dictus Reuerendus Donatus stante tali solutione facta & approbata (vt dicetur) à legibus & Doctoribus, possit priuari mercede congrua obsequiorũ tot annis exhibitorum dicto Reuerendissimo Archiepiscopo, sibi assignanda ex spolijs bonisque alijs relictis à dicto Reuerendissimo, vel saltem an sit ipse præferendus alijs creditoribus dicti Reuerẽdissimi posterioribus.

Circa primum, vnica conclusio sit hæc. Vasa illa argentea, & omnia alia suppellectilia, quę empta fuerunt à Reuerendissimo Archiepiscopo Ragusino supradicto ex pecunia dicti Domini nepotis ad illa emenda specialiter
1 mutuata † ipsi Domino nepoti reali sunt obligatione obligata: cũ ex tali mutuo, sequuta dicta emptione, ipse Dñs nepos acquisierit in ipsis tacitã hypothecã. Hęc cõclusio probabitur verissima triplici medio. Primò enim per tex. apertissimum in l. 1. ff. in quibus cau. pign. vel hypoth. tacitè contrahatur. vbi hæc habentur ad verbum, videlicet [Senatus consulto, quod sub Marco Imperatore factum est pignus Insulæ creditori datum, qui pecuniam ob restitutionem ædificij extruendi mutuam dedit, ad eum quoq; pertinebit, qui redemptori Domino mandante, nummos administrauit.] hæc ibi. Ex cuius legis contextu elicitur secundum Doctores, quòd mutuanti in refectionem domus, † domus ipsa tacitè
2 est obligata, siue domino, siue cõductori operis sit soluta pecunia, vt ibi habetur specialiter in Rubrica. Idem probatur per arg. in l. Interdum. ff. Qui potior. in pignor. haben. sint. vbi hæc habentur, videlicet. [Interdum posterior creditor potior est priore: vt
3 puta, si in rem ipsam conseruandam impensum est, quod sequens credidit: veluti si nauis fuit obligata, & armandam eam, vel reficiẽdam ego credidero] hęc ibi. Diximus pręsentẽ conclusionem probari per arg. in dicta l. 1. & in dicta l. interdum, quoniam etsi ad uerbum, & explicitè ipsa non contineatur in dictis legibus, benè tamen implicitè, arguendo à fortio

ri

ri tali pacto, videlicet. si d.l.1.& l. interdum volũt, ꝙ si nauis fuisset obligata alicui, & postea pro reficienda, vel armãda ab aliquo fuerit mutuata pecunia, ipsi mutuatori sit obligata in tm̃, ꝙ is, q̇ posterior erat creditor Dñi nauis, fiat mõ ex tali causa anterior, & ĩ obligatione acq̇sita super nauim hẽatur prior creditor, ac per cõsequens primò fingatur sibi obligatam fuisse dictã nauim quo ad hipothecã super ipsam acquisitam. Quantò ergo magis in casu ꝓposito in nr̃a cõclusione, cũ nullus creditor sup dictis vasis argenteis, & alijs supradictis emptis de pecunia ipsi⁹ Dñi nepotis fuerit d. Reuerendis. Archiepiscopi anterior creditor ipsi Dño nepoti. Ad qđ accedit, ꝙ dicta pecunia d. Reuerendis. nõ fuerit mutuata ad refectionẽ dictorũ vasorũ, sed ad integrã emptionẽ, & ex illa ad nouũ ius acquirẽdũ super ipsa vasa empta, prout apertissimè probatur p confessionem auctẽticam factam per ipsum Reuerendissimum mutuatariũ dictę pecunię, & emptorem dictorum bonorum. Quapropter in casu nr̃o patet adesse locũ arguendi a fortiori. Idem probatur q̃ apertissimè per arg. in l. huius enim. ff. qui potior. in pign. haben. Vbi hęc habentur. videlicet. [Huius.n. pecuniam saluam fecit totius pignoris causam: quod poterit quis admittere, etsi in cibaria nautarum fuerit creditum, sine quibus nauis salua peruenire nõ poterat. Item si quis in merces sibi obligatas crediderit, vel vt saluę fiant, vel vt naulũ exoluatur,

4 † potior erit licèt posterior sit, nã & ipsum naulũ potentius est. Tantundem dicetur, etsi merces horreorum, vel areæ, vel vecturæ iumentorum debetur, nam & hiç potior erit.] hæc ibi. Diximus probari hanc nostram sentẽtiam per argumentum in dicta l. huius enim. rationibus allatis paulò ante in interpretationem dictæ l. interdum. Probatur etiam præsens nostra conclusio auctoritate infrascriptorum aliarum legum. Nam in l. licet. C. qui potior. in pig. hab. vbi hęc habentur. [licèt ijsdem pignoribus multis creditoribus diuersis temporibus datis priores habeantur põtiores; tamen eum cuius pecunia prędium comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter obligatum, statim cõuenit omnibus anteferri iuris auctoritate declaratur.] hæc ibi. quibus similia verba habentur in Authen. quo iure vtitur. C. eo. & in l. fin. §. fi. ff. qui potior in pig. hab. vbi per glosas, & Bart. & Bald. & per Philippum Frãchum in regula. Qui prior. de regu. iur. in sexto, col. 1. in versic. tertiò in eo. Idem docuit Specul. in lib. 4. titu. de solut. & oblig. nu. 33. Idem auctoritate infrascriptorum. Nam glo. in l. pen. C. qui potiores in pign. habeantur in vers. personali. constantissimè docuit, quòd is, ex cuius pecunia res aliqua efficitur,
5 † habet tacitam hipothecam, vt in l. 1. l. interdum. & sequenti. ff. in quibus cau. pig. taci. contrah. sed si non poterit creditor sibi satisfacere ex ea, habeat priuilegiũ inter alias personales

X obli-

obligationes: & idem dicendum erit de eo, cuius pecunia res empta est, si ad hoc ipsum fuisset mutuata, vt dicta res fuisset empta: Nam tunc res illa empta erit obligata mutuanti: secus si non ad hoc mutuata fuisset. hæc omnia glo. illa singularis, cuius sententiæ ibidem se subscripserunt infrascripti Doctores non audentes ab eius opinione recedere: quia communis esset, videlicet Bal. & Ang. & Iason in l. creditor. ff. de rebus credit. si cer. pet. appellans eam magistram. Alex. in l. si cum dotem. §. vltimo, col. 3. ff. sol. matrim. Bart. in d. l. 1. ff. in quib. cau. pign. vel hipot. his præcisis verbis vtens, videlicet. Mutuanti in refectionem dom⁹, ipsa domus tacitè est obligata, siue conductori operis sit soluta pecunia. hæc ille. Ex quibus patet se subscripsisse præsenti nostræ conclusioni, arguendo ab identitate rationis, prout superius fecimus. Idem docuit Capicius in tract. de dote, quarta parte, quæst. 8. Idē docuit Chassaneus in Catalago gloriæ mundi parte secunda, consideratione *99*. colum. *6*. probatur & tertiò præsens conclusio hac ratione. Cùm enim nemo debeat † cũ aliena iactura, aut iniuria locupletari. vt docet textus in c. locupletari. de regu. iur. in sexto. Inde sequitur, quòd si vera non esset nostra conclusio, & bona empta pecunia mutuata specialiter ad illa emenda, nō essent tacitè mutuanti obligata, sequeretur hoc absurdum, quòd tam ipse mutuatarius, quàm alij creditores ipsius possent ipso mutuatore inuito locupletari de bonis extantibus, non in sua specie, sed in rebus emptis, cum iniuria, & iactura ipsius mutuatoris. At quoniam hoc esset a ratione longè alienum: idcirco dicendum erit conclusionem nostram esse verissimam.

6

Attamen licet verissima fuerit nostra conclusio tot tantisq; medijs probata, posset tamē quis cōtra eam insurgere, ipsam dicēdo esse falsam, tum quia videntur ei aduersari iura statim afferenda, cum etiam & Doctores non minimę auctoritatis dicentes, quòd in casu proposito dicto mutuatori non debeatur obligatio hipothecaria, seu realis super ipsam rem emptam eademmet pecunia ipsius mutuatoris, sed solū obligatio personalis, & priuilegiata: nisi hoc ipsum specialiter pepegissent, quod & probari videtur per textum in l. licet. C. qui potiores in pign. habeantur. Vbi hęc habentur, videlicet. [Licet ijsdē pignoribus multis creditoribus

7 diuersis temporibus datis priores habeantur potiores: tamen eum cuius pecunia prædium cōparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter obligatum statim conuenit omnibus anteferri iuris auctoritate declaratur.] hæc ibi. Ex quibus videbatur eliciendum fore non deberi realem obligationem ex mutuo super rem emptam ipsa pecunia mutuata, sed tātum personalem. Nisi specialiter de hoc fuisset pactum initum inter mutuatorem,

&

& mutuatarium, prout clarius docuit textus in l. quamuis, la terza, C. de pignorib. & hipothecis. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Quamuis ea pecunia, quam a te mutuo frater tuus accepit, comparauerit prędium: tamen nisi specialiter, vel genera-
8 liter hoc tibi obligauerit, † tuæ pecunię numeratio in causam pignoris non deduxit, sanè personali actione debitum apud Præsidem petere non prohiberis.] hæc ibi. Idipsum (vt diximus) videtur probari auctoritate Doctorum. Nam Bartolus in l. interdum. ff. qui potior. in pign. haben. & infrascriptos alios idipsum docuisse Doctores, videlicet. Glo. in dicta l. interdum. in versic. credidero. Glo. in l. quod quis. ff. de priuileg. creditorum. Vbi idem docuit Zasius post alios per dictum textum in l. quāuis. la terza. Ripa in l. priuilegia. numero decimooctauo, & in l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg. creditorum, & in dicta l. prima, ff. in quibus causis. qui omnes asseuerant hanc esse communem opinionem. Idem docuit Salicetus in Authen. quo iure, seu in l. penultima. C. qui potior. in pignor. habent. Bald. in nouella de dote parte decima, numero trigesimoquinto. Antonius Fanensis secundo membr. quinta parte, numero tertio, & rursus Bartol. & alij communiter in l. si cùm dotem. §. vltimo, ff. soluto matrimonio. Vbi Alexan. scribit hanc opinionem esse communem. Idē Iason in d. l. creditor. Chassaneus in dicta consideratione 99. columna sexta, quorum omnium suprascriptorum Doctorum retulit, & sequutus fuit Didacus Couarruuias in libro primo, capitulo septimo.

His tamen in contrarium allatis non obstantibus adhuc asseueramus suprascriptam nostrā conclusionem fuisse verissimam, cui si iusta intellectus statera librata fuerint, opposita ipsa proculdubio palam fiet tam dicta iura, quàm Doctores citatos ei nullatenus aduersari: at potius suffragari. Quapropter sciendum, Primò quòd textus in dicta l. licet,
9 † & in dicta l. quamuis, non loquuntur in casu nostræ conclusionis. Nam loquuntur de expressa hipotheca, seu obligatione acquisita per mutuantem: nos autem non loquimur de expressa, sed solum de tacita. & idem respondemus supra citatis Doctorū sententijs allatis contra nostram sententiam, quorum maior pars expressè sequuta fuit dictam glo. in dicta l. penultima. C. qui potiores. quam legem aliqui eorum appellarunt Authen. vt supra retulimus. Ne ergo cogamur asseuerare tot celeberrimos Doctores in dictis suis fuisse inconstantes, & varios: omnino tali pacto concordandi erunt. & quòd dictus Reuerendissimus tacitè innuerit se voluisse dicta vasa argentea, & alia suppellectilia emenda ex tali pecunia mutuata ab eius nepote hypothecare, seu reali hipo-

theca obligare pro dicta mutuata pecunia ab ipso nepote, ipsimet nepoti, & non alijs creditoribus: quàm facillimè elicitur ex instrumento facto inter ipsum Reuerendissimum, & eius nepotem, in quo specialiter mentio de pe-
10 cunia tali sibi mutuata † ob talia emenda, quoniam aliàs vtique hæc expressisse fuisset superfluum, & sic poterit & secundò responderi dictis citatis in contrarium iuribus, & Doctoribus volentibus, quòd tunc res empta expressè ex pecunia mutuata sit reali hipotheca obligata mutuatori: quando inter eos sic conuentum fuisset: & quoniam taciti, & expressi eadem est virtus in contractibus. vt in l. cum quid. ff. de rebus creditorum, si certum petatur, prout etiam docuit Decius in l. expressa nocent. numero decimo. ff. de regulis iuris. Indè sequitur veritas nostræ conclusionis probari etiam auctoritate legum, & Doctorum prædictorum. Respondetur tertiò dictis auctoritatibus, quòd ipse concludant, quòd ex tali mutuo oriatur personalis actio ipsi mutuanti contra mutuatarium, & verum est, in defectum scilicet valoris rei mutuatori tacitè obligatæ, quod nos non negamus, sequentes dictam singularem glossam in dicta l. penultima, hoc ipsum expressè docentem in reconciliationem contrariorum, quam glos. maior pars supradictorum Doctorum sequuti fuerunt tanquam singularem. Ex his ergo omnibus patuit veritas præsentis nostræ conclusionis. Ex quibus omnibus hucusque colligitur vnicum memoriæ commendandum corrolarium, & est hoc videlicet.

Dominus Nepos (de quo est sermo) dicti Reuerendissimi Archiepiscopi defuncti potuit de iure apprehendere, & apprehensa retinere dicta vasa argentea sibi
11 tacitè hipothecata † propria auctoritate pro sui iuris conseruatione: cùm non fuissent illucusq; ab alio occupata, secundum communem Doctorũ opinionem, vt docuit Bursatus in consi. 8. nu. 15. lib. 1. post Alex. in l. 1. C. de repud. hæredit. vt etiam retulit idem Bursatus in tract. commu. opinio. sub littera. C. in penult. §. incip. creditor rem sibi hipothecatam.

Etsi verissimum sit suprascriptũ corrolarium, posset tamen quis insurgere contra ipsum, dicendo ipsum esse falsissimum triplici ex capite. Primò, quia contrariatur iuri Diuino. Secundò iuri positiuo. Et tertiò Doct. sentẽtijs. Sciendum ergo, quòd dicto corrolario aduersari videtur ius Diuinum. Nam Deus Omnipotens per os Moysis in libro Deuteronomio, cap. 24. versiculo decimo, & vndecimo. Infrascripta statuit, videlicet. [Cũ repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum e-
12 ius, vt pignus auferas, † sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit.] hæc ibi. Item dicto corrolario aduersatur, vt

vt diximus, ius Pontificium, & Imperatorium. Nam Alexander Tertius Papa præcepit neminem spoliandum fore re a se possessa pro-
13 pria auctoritate, † sed ordine iudiciario: quòd si contrarium quis fecisset quacumque de causa, statim ante omnia spoliato rem a se possessam illucusque restituendam fore mandauit. vt habetur in capit. Conquerente. extra de restitutione spoliatorum, vbi hæc habentur ad verbum, videlicet, [Conquerente nobis Reuerendo clerico accepimus, quòd ipsum Ecclesia de Vuerfort, sine iudicio spoliasti: quia verò non decet honestatem tuam clericos tuæ iurisdictionis sine manifesta causa rationabili suis beneficijs spoliare, quibus teneris paterna prouisione consulere. Mandamus quatenus, si ita est, prædicto Clerico prædictam Ecclesiam cum redditibus inde perceptis restituas, & in pace eam possidere permittas: restitutione autem facta, si quid aduersus eum super præscripta Ecclesia proponere volueris coram Exonense Episcopo delegato à nobis, per te, vel per sufficientem responsalem tuum cum eodem Reuerendo Clerico ordine iudiciario poteris experiri.] hæc ibi. Idem probatur auctoritate iuris Ciuilis. Nam in. l. extat enim. ff. de eo quod metus causa. clarius idipsum habetur decisum, his verbis videlicet, [extat decretum Diui Marci, in hæc verba. Optimum est, vt si quas putas te habere petitiones actionibus experiaris. Et cùm Martianus inde diceret, vim nullam feci, Cæsar dixit: Tu vim putas esse solùm, si homines vulnerentur? Vis est
14 † & tunc, quoties quis id, quod debet sibi putat, non per Iudicem reposcit. Quisquis igitur probatus mihi fuerit rem vllam debitoris, vel pecuniam debitam non ab ipso sibi sponte datam sine vllo Iudice temerè possidere, vel accepisse, isque sibi ius in eam rem dixisse, ius crediti non habebit.] hæc ibi. Idem prorsus docuit textus in l. si quis in tantas, C. vnde vi. scilicet quod pro tali ablatione quis sit priuandus iure suo: & quòd pro hac eadem actione quis veniat puniendus à Iudice pœna arbitraria, docuisse videtur apertissimus textus in l. creditores. eodem titulo. Nam in dicta lege hæc habentur, videlicet, [Creditores si aduersus debitores suos agant: per Iudices id, quod deberi sibi putanr, reposcere debent: alioquin si in rem debitoris sic intrauerint, id nullo concedere Diuus Marcus decreuit ius crediti eos non habere: verba Decreti hæc sunt. Optimum est, vt quas te putas habere petitioni actionibus experiaris, interim ille in possessione debet morari, tu petitor esse. Et cùm Martianus diceret. Vim nullam feci. Cæsar dixit. Tu vim putas esse solùm, si homines vulnerentur? Vis est, & tunc quotiens quis id, quod deberi sibi putat non per Iudicem reposcit. Non puto autem nec verecundiæ, nec dignitati, nec

nec pietati tuæ conuenire quicquam non iure facere. Quisquis igitur probatus mihi fuerit rem vllam debitoris non ab ipso sibi traditam, sine vllo iudice temere possidere, eumque sibi ius in eam rem dixisse, ius crediti non habebit.] hæc ibi. & in l. fin. ff. ad l. Iuliam, de vi priuata. hęc habentur videlicet: [si creditor sine auctoritate Iudicis res debitoris occupet, hac lege tenetur; & tertia parte bonorum mulctatur, & infamis fit] hęc ibi. Idem videtur probari per argumentum in l. 1. C. ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat. vbi hæc habentur, videlicet. [Generali lege decernimus neminem sibi esse iudicem; vel ius sibi dicere debere. in re enim propria iniquum admodum est, alicui licentiam tribuere sententiæ.] hæc in dicta l. 1. Diximus, quòd idem videatur probari per arg. in dicta l. 1. quoniam etsi explicitè impugnatio nostri corrolarij nō contineatur: benè tamen implicitè: cùm ex dicta l. eliciatur, quòd dictus Dominus nepos dicti Reuerendissimi non potuerit dicta vasa, propria auctoritate asportare ex domo debitoris supradicti, sibi ea retinendo, & sic sibi ius facere. Idipsum videtur probari & tertio (vt diximus) Doct. auctoritate. Nā omnes Canonistę (vt vnico verbo q̄ plurima simul complectamur) in d. c. conquerente. docent, quòd spoliatus non iudicialiter re a se possessa etiam iniustè, prius erit res illa sibi restituenda a spoliante; & postea conueniendus in iudicio. Glo. quoque id docuit in d. l. extat. in versi. rem vllam. & in versic. non habebit. Idipsum docuerunt aliæ glosæ in præcitatis iuribus. Idem docuit Bart. in d. l. extat. nu. 5. & 6. dicens, quòd dictus creditor per sententiam debeat a Iudice priuari re ipsa per violentiam ablata a suo debitore, vt etiam docuerat glo. in dicta l. si quis in tantam, in versic. amittat. Idem rursus repetijt Bartolus in dicta l. creditores. subscripsit enim se ibi sententiæ glo. in dicta l. extat. Idem docuit Dominus Placentinus in tract. de accusat. titu. de criminibus. numero 27. dicens talem esse infamem, & mulctandum fore tertia parte bonorum: vt in d. l. fin. ff. de vi priuata.

His tamen in contrarium non obstantibus adhuc asseueramus supradictum nostrum corrolariū esse verissimum: ac per consequēs dictum Dominum Nepotem dicti Reuerendissimi Archiepiscopi Ragusiensis defuncti, de iure puniendum non fore priuatione dictorum vasorum ab ipso asportatorum, nec alia pœna immo potius manutenendum in possessione dictorum vasorum, quod & probabimus quinque medijs. Quorum primum est, quoniam in asportatione dictorum vasorum nullum interfuisse scādalum constat: cùm illa essent in manu ipsius Reuerendi D. Donati supraſcripti ministri dicti Reuerendissimi, qui sciebat dictum liquidum creditum ipsius nepotis. Secundum quoniam ipsa argen-

tea

tea vasa dictus nepos crediderat se potuisse tuta conscientia asportare, vt sibi indè satisfieret de credito suo, cuius causa illa erant sibi hipothecata specialiter, vt supra in probationem nostræ conclusionis fuit probatũ. Tertium, Cum indè dicto Reuerendo D. Donato illorum custodi de iure nullum detrimentum, vel interesse imminere poterat, propter illorum asportationem a dicto D. Nepote factam, eo quòd ipse asportator apocham, & fidem de receptis ipsis manu propria scriptam tradiderit ipsi Reuerendo custodi, quæ statim ipsa præsentari poterit in iudicio. Quartum est, quoniam ipse nepos tunc reperiebatur in dicta Ciuitate Ragusiensi hospes, & ideo meritò suspicabatur ibi non fore in iudicio assequuturum dictum eius liquidum debitum, propter potentiam aduersariorum, ac aliorum (licèt posteriorum) creditorum potentiam, nec non, quia ibi multi ex potentibus odio ipsum nepotem prosequebantur, etsi non respectu sui, sed Reuerendissimi Archiepiscopi defuncti eius patrui. Quintum est, quoniam ipse nepos hoc facere poterat virtute quoque taciti legati sibi facti a dicto Reuerendissimo ipsa vasa propria auctoritate occupare ipsi Domino nepoti fas erat: cùm taciti & expressi eadē sit virtus, vt in l.cum quid. ff. si certum petatur, & in l.triticum. ff. de verborum obligatione, cùm hæc regula procedat, (vt docuit Decius in l.expressa nocent, nu. 10. ff. de regu. iur.) in his, quæ sunt de natura cōtractus, de quibus partes videntur cogitare, & quòd videatur ipsum Reuerendissimum cogitasse legare dicta vasa in mortis articulo (quãuis postea id repentina morte preoccupatus nō perfecerit) poterit apertissimè elici ex instrumento confessionis pecuniarum quãtitatis sibi a dicto suo nepote mutuatarum. Nam videtur iccircò ipsum Reuerendissimum specialiter inibi dixisse, se mutuo accepisse dictam pecuniã ad emēda dicta vasa argentea innuendo (cum Doctor esset) se illis verbis declarasse voluntatem suã, ꝙ omnino vellet illa vasa fore specialiter hipothecata suo nepoti dictam pecuniam mutuanti sibi, & ꝙ forent illi specialiter legãda imminente mortis ipsius articulo, & exprefsè in testamento condendo per eum, tanquam res empta pecunia illius sibi mutuata a dicto Dño Nepote, & ꝙ legata-

15 rius † propria auctoritate occupans sibi legata non sit puniēdus aliqua pena, nec priuandus bonis sibi legatis, docuit Glo. singul. in d.l.extat. in vers. sine vllo Iudice. & ibidem Bar. qui ambo ibidem dicunt, ꝙ licet regulariter pro-

16 pria auctoritate occupans † rem debitoris sui veniat puniendus, tamen in certis casibus non punietur. Primus quorum est (secundum eos) in debitore fugiente, vt in l.ait prætor. §. si debitorem. ff. quę in fraud. credit. & in l.2. C. quando liceat vnicuique sibi ius dicere. Secundus, quãdo pactum intercessit. vt in l.pen. in fi. C. de pignor.

pignor.act.& in l.3. C.de pignor. Tertius in legatario, qui sua auctoritate legatum occupauit, vt in l.1.§.1. ff.quorum legatorum, & hoc verum est quando res legata a nullo possidetur: hæc illi Doctores vbi supra. Et quòd tempore quo fuerunt occupata dicta argentea vasa per dictum nepotem dicti Reuerendissimi a nullo possiderentur: per se patet, quoniam (vt diximus) ipsa vasa reposita erant apud Reuerendum D. Donatum custodem omnium bonorum dicti Reuerendissimi, post cuius mortem illucusque nemini iudicialiter fuerant adiudicata, aut ab aliquo possessa. Et q stantibus supra recensitis circunstantijs, ac causis dictæ asportationis vasorũ auctoritate propria potuerit ipsa asportare dictus D. Nepos, & tuta conscientia hodie illa tãquam sibi debita retinere probatur q plurimis Doct. sententijs. Scienq dumus ergo, q Innoc.IIII. Pontifex in c.olim causam.nu.8.in vers.Itẽ plus dicimus. ext.de restitu.spol. hanc nostram sniam, & responsionem ad obiectionẽ factam contra nostrum corrolarium approbans his precisis vsus fuit verbis, videlicet. Quidam tñ dicunt, & non male, q ẽt sua auctoritate potest 17 † furtiuè accipere sua, dummodo excepto furto hoc malum, nec scandalum valeat generari, quia si inde oriretur scandalũ, vel contra vxorem, vel contra familiarẽ alium, vel quemcunq; alium, tunc debet rem in pristinũ statum restituere: hæc ibi ille, qui ibidẽ paulò post, nu.9.in vers.alij dicunt.in medio. infrascriptis vtitur verbis, videlicet. Si verò non haberet Iudicem, coram quo posset suam iustitiam obtinere: tunc sibi licet sua auctoritate recuperare sua. hæc ille, cuius sententiæ ad verbũ se subscripserunt infrascripti Doct. videlicet. Ioan. And.in d.c.olim causã. col.4.in vers.sed illud, & in vers. vnde: & secundum Innocent. qui Ioan. And. verbis Innocentij addidit, dicens idem fore dicẽdum de quocunq; custode, qui suũ inique abstulit, qui licèt peccauerit, tñ restituere non teneretur, cũ videatur in hoc casu, q dolus cũ dolo, & culpa cum culpa cõpensari posset, cui astipulatur in omnibus suprascriptis D. Ant.de Butr. in d. c.olim causam.col.6.in vers. auctoritate verò Iudicis. Idem docuit Pan.in d.c.olim causam.num.13. Idem docuerunt infrascripti alij, videlicet Glo.in c.insgẽcium.in vers.sediũ. infi. vbi & Archidiaco. Geminianus, & Præpositus sequẽtes quoq; doctrinam Innocentij vbi sup. Cardin. Zabar. in d.c.olim causa.in, Florianus in l.itaq; ff. ad l.Aquil. Felin.in c.qm in.7. ext.de simonia, sequens Innoc. & glo. in dict. insgentiũ. Bal.in l.1.col.2. C. de testis, sequens Innoc. & in margarita, seu repertorio Innocentij in vers. Castrũ. vers. quinto. Afflic. in constit. Neap. lib.1. rubr.8. nu. 36. Hippol. de Marsil.in sing.477. incip. malitijs hoĩum, in vers. itẽ ẽt ad propositũ huius. Felin. rursus in c.pen.nu.2. ext.de homicidijs. Alex.in d.l.si qs in tantum.in prima apostilla, & in cõs.476. incip. Pulchrè respondit. col. pen. & in

consi.474.incipien. Visa Inquisitione, 3.col. Hippolitus de Marsil. rursum in sua practica crimina. §.constante. nu.36.& 37. Bal. in l.2. colum.15. versic. sed nunquid per furtum. C. de seruit. & aqua. & rursus idem Bal. in suo repertorio super Innocentium in versic. Dominium in col. pen. in versic. Dominus potest re suam. Alexan. in consi.135. incip. Circa primam. colum.1. volum.1. & ibidem in colum.5. dixit, quod quando creditor accipit rem debitoris pro sibi satisfaciendo non tenetur vi bonorum raptorum: quia noluit rapinam committere, sed credidit hoc sibi licere stante causa debiti, & addidit hoc voluisse Ros. in libellis suis. de quo latius ibi per eum. Idē rursus docuit Hippolit. de Marsilijs in 1.par.cons.crim. in consi.58. n. 16.& 17. qui asseruit hoc ipsū rursus docuisse Innocentiū in c.quia plerique. ext.de immunit. Eccle. quem sequutus fuit Bal. in l.1.col. 2. C. de testamentis, dicens dictū Innocentiū inibi dixisse, ꝙ licitū sit creditori, qui non potest probare creditum suū, accipere quocunq; bona debitoris, vt sibi satisfaciat. Idem docuit Petrus Follerius in pragmatica de cēsibus. in vers. Nicolaus Episcopus. nu. 116. Cotta in suo memoriali. in vers. dolum bonum. Vbi tenet, ꝙ creditor potest furtiuè accipere auctoritate propria rem sui debitoris. Idem docuit Franciscus Viuius in tract.commun.opinio. in versic. furans, ac surripiens. nu.4. & 5. Idem docuit Bartholomeus Cepolla in consi.26. incip. Magnifice, ac generose Prætor. col.4. versic. item ad hoc optimè facit, & sequens Innocen. & Ant. de Butr. vbi supra, dixit hoc tenuisse quoque Paul. de Cast. in consi.25. col. 3. in principio, & subdidit ibi ipse Cepolla, & hoc consilium vidi sępissimè dari à Theologis. Idem elegātissimè docuit Didacus Couarruuias in primo lib. Variarum resolut. cap.2. nume.15. in versic. Quartò, eodem iure, vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Quartò eodem iure licitum esse videtur ei, qui debitam sibi pecuniam, aut rem quampiam non potest à debitore consequi, equiualentem rem, vel quātitatem ab eo surripere, sicut expresse notāt Innocentius, & Card. Zaba. in dicto c. olim causam. Idem docuit Conradus in tract. de contractibus, quæst. 32. conclusione 2. & in q. 42. conclusione 2. in vers. quartò a simili. Siluester in versic. furtum. §. videlicet Ioannes de Medina in tract. de restitut. quęst. 11. Almain post alios in 4. sent. dist. 15. quæst. 2. quorum opinio communis est. Cauendum tamen est ne quis periurio, mendaciove vtatur ad hoc obtinendum: hoc enim illicitum esse constat. hæc ille. cuius sententiæ ad verbum astipulatur Iulius Clarus in sua practica crimin. §. furtum. in vers. Excusatur autem fur. Idem docuit Aegidius Bossius in sua practica criminali, sub titu. de furtis. num. 3. cum ipse ibi astipuletur dictæ sententiæ Cepollæ in dicto consilio 26. qui expresse se subscripsit sen-

sententiæ Innocentij & Antonij de Butrio in locis supra citatis. & sciendum, quòd dictus Ioannes de Medina vbi supra, in vers. Quibus nō obstantibus, & sequenti peroptimè probat verissimam esse nostrā responsionem, addens hanc etiam esse Alex. de Ales, & Altisiodorensis, & communem doctorum opinionem: Nam etsi prædictæ conditiones defuerint, peccabit solùm is, qui talia abstulit, sed ad eorū restitutionem non tenebitur, si certum erat sibi tantundem deberi. Idem docuit Raymo. Pius Fich. in tract. commu. opinio. in versicu. furtum sequēs Couarruuiam & Iul. Clarum vbi supra idem docuit Emanuel Soarez in tract. commu. opinio. in versicu. Furtum. Idem docuit Hyppolitus Bonacosse in tracta. commu. opinio. in versi. Furtum. sequens Iul. Clarum. Idem docuit Paul. de Castro in consil. 399. incip. priusquàm iura fierent. Idem Iason in l. 1. nu. 7. C. de testamentis ex his omnibus legum ac Doctorum auctoritatibus apertissimè constitit veritas supradicti nostri corollarij. superest modò vt satisfaciamus obiectionibus contra ipsum supra propositis, & primo.

Ad primam obiectionem contra nostrum corrolarium propositam respondendo, Dicimus dictam auctoritatem † c. 24. Deuter. 18 fore intelligendam regulariter, scilicet nemini liceat propria auctoritate auferre sua per violentiā, aut furtiuè, & maximè quando periculum rehabendi sua non esset in mora, & quis esset securus posse sua recipere manu Iudicis, vel amicorum sine scandalo, aut magno suo dispendio: quod nos, & supradicti Doctores fatemur: quod tamen omnino adesse negamus in casu proposito, & quid mirum, cùm multa † regulariter reperiantur à iure prohibita, quæ tamen in casu particulari nonnullis circunstantijs hoc requirētibus omnino fuerint declaranda licita, & non comprehensa in lege illa prohibitiua; vt patet in furto perpetrato ab existente in extrema necessitate, qui tamen non trāsgredietur præceptum Diuinum de non furando: etsi respectu eiusdem rei furatæ voluntatis inuitæ, & non elicitæ possit dici furtum aliquo pacto; tamen respectu voluntatis debitæ nō poterit dici furtum, quia Dominus debebat iure diuino tribuere voluntariè rem illam furatā illi misero in extrema necessitate constituto. Idem ergo in casu nostro dicemus: cùm debitor, à quo creditor rem sibi debitam, vel æquiualentem furtiuè subtulit, ex debito iustitiæ tenebatur illam suo creditori tradere: cùm ergo in casu à nobis proposito desit iniustitia, inde sequitur nullam ibi reperiri trangressionem diuini præcepti de non furando: & sic de singulis.

19

Ad ius Pontificium respondendo dicimus, ꝙ facilis erit responsio, cum eliciatur ex ipsiusmet. 20 † c. Conquærente. extra. de restitu. spoliat. ipsa ueritas dicti nostri corrolarij, arguēdo ex verbis

bis eius à contrario sensu. Nam ibi dicitur, quòd non deceat Episcopum sine rationabili & manifesta causa aliquem clericum spoliare beneficio sibi collato, quod non negamus, sicut nec prudens Iurisperitus non negabit indè elici (arguendo à contrario sensu) quòd si Episcopo affuisset rationabilis & manifesta causa, tunc licitè dictum clericum potuisset de iure tali beneficio priuare: arguendo ergo modo ab identitate rationis, in casu nostro adest causa manifesta & rationabilis tali via redimendi iniustam vexationē procul dubio imminentem deperdendi ea, quę sibi de iure debebantur: Vt apertissimis documētis, per super allatas auctoritates probauimus: Indè sequitur necessariò dictum tex. in dicto c. Conquærente. & doctores in eo non aduersari supradicto nostro corrolario; imò eius veritati summopere fauere.

21 Ad iura autem ciuilia, † quæ videtur aduersata fuisse dicto nostro corrolario. Respondebimus primo cum Bar. & glo. in dicta l. extat. quòd licèt per ipsa probetur regulariter creditorem fore puniendum si propria auctoritate acceperit de bonis suis debitoris, vt sibi satisfaciat pro debito contracto: tamen dicta regula admittit exceptiones per nos supra relatas, & approbatas communiter à Doctoribus: si ergo exceptiones seu limitationes admittit: Indè necessariò sequitur, 22 quòd dicta regula fallat in casu proposito in dicto corrolario, quæ responsio competit Domino Placentino supra citato, cùm nihil de suo addat, sed solùm recitet dicta citata iura. Respondemus & secundò cum Medina in loco supra citato. in tit. Respondetur, in casu dicentes, quòd quamuis ad literam talis creditor videatur cōtra dicta iura egisse, propria auctoritate asportando dicta vasa argentea sibi debita: non tamen indè transgressus fuit, aut violauit mentem Legislatorum: Ratio enim qua ipsi legislatores moti fuerunt ad ipsas leges condendas, procul dubio fuit prospiciendi bono communi, quod læderetur, si fuisset permissum vnicuique indiscriminatim sibi ius dicere, & in recompensationem sibi debitorum aliena clam surripere: quàm facillime vnicuique fuisset subministratus fomes lædendi iniustè, iniurijs, furtis, infamijs, & scandalis proximos suos, eo quòd quàplurimi finxissent rem sibi debitam esse, quæ re vera sibi non debebatur: multi etiam creditū illiquidum putarent liquidum, & nulla liquidatione egere, & alij falsè asseuerarent se desperare de ministranda sibi iustitia à Iudice in assecutione sui crediti, aliaque multa maligni potuissent fingere, vel obijcere, per quæ possent furta & rapinas defendere & effugere tali clipeo pessimo iustas pœnas; de iure indè sibi infligendas à iustis iudicibus. Ad obuiandum his & similibus malis iustissimè legislatores ad talia iura cōdenda moti fuerunt. Cùm ergo nullum

nullum ex prænarratis malis(pro quibus vitandis dicta iura condita fuerunt) in casu nostro suspicari poterit supradictis de causis. Indè sequitur, quòd ratio dictarum legum in casu nostro, ac per consequens effectus ipsius cesset, vt in c. cessante. ext. de appellat. & per multa coaceruata in dicta regula per Tiraquellum. Quàpropter concludimus dicta iura non habere locum in casu nostro: atq; per consequens absque iniuria legum dicta asportatio dictorum vasorum argenteorum potuit fieri auctoritate propria ipsiusmet Do. Nepotis illa auferentis, vt suam tali pacto redemisset pecuniã, qua illa fuerant empta. Quoniam aliàs iniusta fuisset mens legislatoris illarum legum, si per illas iniustè voluisset præcludere omnes vias creditoribus recuperandi sua in casu proposito: vndè meritò cõcluditur dicta iura non aduersari supradicto nostro corrolario. Respondebimus & tertiò dictis iuribus dicentes, quòd in fauorem supradicti nostri corrolarij & Doctorum ipsum approbantium est peroptimum argumentum elicitur in sequentibus iuribus. Sciẽdum ergo quòd idipsum probatur per arg. in l. ait prętor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. credit. vbi dicitur licere creditori auferre bona debitoris fugientis. Si ergo licebit auferre bona fugientis, quãto magis morientis in casu proposito rationibus supra allatis: cùm videatur in vtroque casu adesse identitatem rationis: eo quòd ideirco à iure concedatur creditori ablatio bonorum debitoris fugientis, ne ipse creditor iniustè priuetur re sua: quod in casu nostro meritò contingere timebatur. Idem videtur probari p arg. in l. Generali. C. de Decurionibus: vbi dicitur, quòd vbi non habetur copia iudicis, propria auctoritate capitur Curialis. Idem videtur probari per argu. in c. Dominus noster (citatus ferè ab omnibus Doctoribus supra allatis in fauorem nostri corrolarij) 23. q. 2. vbi refertur sententia diui Augustini in lib 6. quæst. decima q. quòd in bello iusto nihil ad eius iustitiã interest, siue ex insidijs, siue apertè aliquis pugnet. & quòd supradictæ nostræ responsiones fuerint legitimæ, probatur adhuc & auctoritate Caietani, qui de hac quęstione quotidiana verbum faciens in Cõmentarijs 22. quęstio. 66. articulo 5. in versic. in responsione ad tertium. & sequenti versicu. ad hoc. infrascriptis præcisis verbis vsus fuit, videlicet: Duplex occurrit prætactum dubium in articulo tertio, an scilicet impotens recuperare rem suam, aut aliquid sibi debitum via iuris, accipiendo illa sine scandalo, peccet coram Deo: & est ratio dubij, quia talis agit contra cõmunem iustitiam, dicens sibi ipsi in re sua ius. Ex opposito autem videtur, quòd in defectum iudicis licitum sit huic sibi ius dicere. Ad quod dicitur, quòd aliud est loqui regulariter, †& aliud in casu. 22
Constat namq; quòd regulariter non licet occultè accipere proprium

prium apud furem, aut raptorem detentum propter rationem in litera assignatam: quia scilicet agit contra iuris ordinem. in casu autem, in quo aliquis, vel propter detinentis, vel iudicis iniustitiam, aut defectum probationū, aut pp maius damnū amicitię, pacis, vel rerū, aut hmōi, non potest via iudicis suū, vel sibi debitū, hr̄e absq; scandalo, periculo, & offensa cuiuscūq; potest occultè accipere à debitore, vnde sibi satisfaciat. multi dicūt, quòd licitè hoc potest. & ratio est, quia tunc non agitur contra iuris ordinem: quoniam iuris ordo ad reddendum vnicuique suum, & pacem cōmunem seruandam ordinatur. hìc autem pax non violatur (vt supponitur) & obseruatio ordinis iuris aut impediret Dominum ab habendo suum, aut efficere non posset, vt dominus haberet suum, nisi fortè cum maiori damno, vt patet in discurrendo in causis allatis. Est igitur casus, in quo licet a lege discedere, saltem sic, quòd non sit contra iustitiam discedendo à directo illius modo, & propterea absque mortali peccato in huiusmodi casibus quisque poterit occultè recuperare tam suum, quàm sibi debitum: adhibendo cautelam superius dictam: vt scilicet ille, qui occupabat, sciat se non teneri amplius ad restitutionem, ne tali ignorantia ex hoc facto consurgente grauetur, si pęnitens fuerit in futuro obligatus ad talis debiti solutionem, vt indè ille debitor sciat amplius non teneri ad talis debiti satisfactionē. & ratio rationum est, qm̄ in his casibus accipiens non dicetur propriè sibi ipsi ius dicere, at potius exequi ius suum: cùm non vtatur aliqua auctoritate, sed sola occulta acceptione. hæc oīa protulit Card. Caietanus vbi supra, quę memoriæ sunt comendanda à iudicib⁹, aduocatis, procuratorib. & confessoribus: ne insipienter cōpellant aliquem iniustè ad restituendum ea, ad quę de iure nō tenebatur. idipsum docuit Petr. à Palude in 4. sent. dist. 15. quæst. 2. articulo 2. conclusione 5. in versi. quando tn̄ probabiliter credit. dicens, ꝙ quando creditor probabiliter credit, quòd propter potentiā alterius, vel defectum probationum, vel expensarū non posset cōmodè suū, vel sibi debitum repetere: si accipitur sine scandalo occultè, dicunt quidam, quòd non peccet, quia in defectum iudicis poterit quis ius dicere: ita quòd vxor, filij, & serui, vel familia possunt accipere debitum, quando peius sequeretur litigando. Hęc Palu. vbi supra, ad q̄ omnia conformanda accedat nouissimus omnium (de hoc scribentium) Dn̄s Ant. Gabr. in tract. conclusionū lib.... in tit. acquir. vel amitt. poss. conclusione 1. limit. 16. his p̄cisis verbis vtēs, videlicet. De
23 cimosextò limit. in legatario, † q̄ rē legatā ꝓpria auctoritate capere potest antè aditā hęreditatē, & ēt post illā aditā, antè tn̄ apprehensā possessionem per hęredē, vt docuit Glo. in l. nō dubium. C. de legatis. quā ibidem communiter docto-

Doctores sequuntur. & idem docuit Glo. in l. extat. in versic. sine vllo. ff. Quòd metus causa. Socinus in regula 34. in vltima limitatione, & in consil. 33. col. pen. vol. 1. Corn. in cons. 207. in fi. vol. 2. Ripa in c. sæpe. nume. 93. extra de restitu. spoliat. Idem Antonius Gabr. repetijt vbi supra nu. 107. his præcisis verbis vtens, videlicet. Vigesimo nonò limita vt ista
24 dispositio† l. si quis in tantam. C. vnde vi. iusta causa interueniente: vt quia non aderat iudicis copia, vel quia quis non posset alio modo rem suam consequi, prout docuerunt Innocētius in c. olim. el primo, col. fi. versicu. Item plus dicimus, extra de restitu. spoliat. Odofre. in dicta l. si quis in tantam. colum. 3. Abbas, & Ioannes And. in c. 1. de dolo & contu. Signor. Homod. in consi. 75. nume. 14. Alex. in Apostilla ad Bart. in dicta l. si quis in tantam. & in addit. magna. apostillę ad Abbatem in c. qualiter & quando. extra de accusat. Ruin. in consi. 43. col. 5. vol. 4. Felinus in c. 2. colum. fi. de spōsal. & sciendum quòd Specul. in lib. 1. titu. de actore. col. 18. num. 55. in versi. Item quòd vult propria auctoritate. recenset decem & nouem casus, in quibus poterit quis sibi iusdicere.

Secundam propositam quęstionē absoluemus sequentibus conclusionibus: prima conclusio sit
25 hæc, debitor soluens † creditori sui, ignorante ipso creditore vel inuito in foro fori non erit absolutus à debito aliàs soluendo creditori suo. hęc conclusio probatur duplici medio. Primo per arg. in l. fin. C. de negot. gest. in qua hæc habentur, videlicet, [si quis nolente, vel specialiter prohibente domino rerum, administrationi earum se immiscuit, nullam esse aduersus eam vel directam, vel vtilem contrariam actionem.] hæc ibi. Idem probatur & clarius per text. in l. inuito. C. de solutio. in qua hæc habētur, videlicet. [Inuito vel ignorante creditore, qui soluit alij se non liberat obligatione] hęc ibi. Idem probatur per textū in c. ea te. extra de iureiuran. vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Ea te credimus discretione vigere, vt intelligas per te ipsum, quòd onus non remittitur, sed augetur: cùm cuiquam improuidè soluitur, ꝙ alij ex debito est præstandū] hęc ibi. Idem probatur per textū in l. Si verò mihi. ff. de constituta pecunia: in qua hæc habentur, videlicet [Si verò mihi, aut Titio constitueris soluturum, mihi competit actio: quòd si posteaquàm soli mihi te cōstituisti soluturum, solueris Titio, nihilominus mihi teneberis.] hæc ibi. Idem probatur per textū in c. sicut dignum, §. eos insuper. extra de homicidio. in quo dicitur non valere restitutionem rei alienæ, si ipsa fiat alijs, quàm ijs, quibus debetur fieri. Probatur & secundo præsens conclusio Doct. auctoritate. Nam glosæ & Doctores communiter in dictis iuribus idipsum apertissimè fatentur. vbi & Bartolus idem docuit, quod etiam

repe-

tijt in l.si opera. in versi.idem est. ff.de doli mali & met.excep.& in l.solutū.§.solutam. ff.de pig.actione.nu.2. & Ioan.And.Ant.de Butrio,Panormit.Glos.& reliqui Canonistæ in d.c.ea te.& Siluester in versic.solutio.§.4.par.2.

Secunda conclusio,quamuis verissima fuerit,præcedens conclusio nihilominus & verissima merit quoque, quòd dictus Reuerendus Donatus custos vasorum,& debitor eorum,qui soluit, seu tradidit
26 ea creditori † Reuerendissimi Archiepiscopi dicti Donati creditoris,etiam ipso ignorante (cùm tēpore dictæ vasorum traditionis factę eius nepoti creditori ipsius Reuerendissimi)ipse Reuerēdissimus supponatur mortuus in foro fori liberatus omnino iudicabitur à d. debito illa soluendi denuo ope exceptionis contra successores in dictis vasis quocunq; titulo & iure. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primo enim per tex. in l. si opera.ff.de doli mali & met.excep.in qua hæc habentur, videlicet [Si opera creditoris acciderit vt debitor pecuniam,quam soluturus erat,perderet, exceptione doli mali creditor remouebitur.Idē est si creditori eius numeratam pecuniam ratā creditor nō habeat.] hæc ibi. Probatur insuper & secūdò Docto.infrascriptorum auctoritate, videlicet Glos.in dicta l. si opera.in versic.Idem est.Bart.in l. solutum.§.solutam.nu.2. ff. de pigno.actio. Panormi. in c.ea te. in fi.extra de iureiu . hoc ipsum docuit. Probatur & tertiò hac irrefragabili ratione,videlicet. Si vera non esset pręsens nostra conclusio,sequeretur hoc absurdum,scilicet, quòd vnicuiq; liceret locupletari cū aliena iactura, vel iniuria. At consequens est falsum, ergo & antecedens, quapropter fatēdum omnino erit, verissimam fuisse nostram conclusionem.quòd dictum consequēs sit falsum probatur per tex.in regula,locupletari. de reg. iu.in 6. & in l.locupletari.ff.de regu.iu.vbi ad verbum dicitur.[Locupletari nemini licet cum aliena iactura,vel iniuria] hęc ibi : & quòd īde creditor locupletaretur cum iactura ipsius debitoris soluētis creditori sui creditoris, patet per se, quoniam dictus creditor fuisset assecutus duplicatum quod simplum sibi fuerat debitū, eo magis, quòd dictus creditor prætensus,scilicet dicti Reuerendissimi, Nepos & creditor ex tali solutione à dicto Reuerēdo dictorum vasorum custode sibi facta dicti Reuerēdissimi successor,ac hęres remāserit liberatus à solutione d.debiti contracti ab ipso Reuer. cum dicto eius nepote,pro rata valoris vasorum : & quòd inde d.Reuerēdus custos remāserit liberatus ab obligatione soluendi creditorib. alijs d.Reuerendiss.valorem vasorum ipsorum probatur per tex. in l. soluendo. ff. de nego. gest. in qua hęc habentur ad verbum,videlicet, [soluendo quisque pro alio (licet inuito & ignorante) liberat eum.Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius non potest iure exigere. Naturalis enim simul & ciuilis ratio suadet alienam conditionem meliorem quidem

tioni medijs, quampluribus minis dicto Reuerendo factis a dicto nepote: si facultas illas probandi in iudicio ipsi Reuerendo indulgeretur, vt iuris est. Secundò ex hoc quòd ipse Reuerendus tradiderit dicta vasa creditori creditoris sui, scilicet Reuerendissimi defuncti, cui dicta vasa erant reali actione obligatà (vt fuit probatum supra dum probauimus veram fuisse nostram vnicam conclusionem decidẽtem primam quæstionem propositam) ac per consequens ipsum benè gessisse negotium dicti Reuerendissimi creditoris sui, & debitoris nepotis eius.

Sed dato & non concesso (cùm supra in corrolario allato fuerit contrarium probatum) quòd ipse Dominus Nepos errasset propria auctoritate (ius sibi dicendo) asportando dicta vasa sibi reali obligatione hipothecata in partem crediti, quod habebat cum dicto Reuerendissimo defuncto, quis non animaduertet ipsum Reuerendum custodem vasorum grauandum non fore restitutione dictorum vasorum, vel pretij ipsorum? cùm nemo de-
28 beát † odio alterius grauari, vt in regu. non debet. de regu. iur. in sexto, stãte alia singularissima iuris regula in c. bona fides. de regu. iur. in sexto, in quo hęc habentur, videlicet [Bona fides nõ pa-
29 titur; † vt semel exactum, iterum exigatur.] hęc ibi. & quartò. Ad hoc ipsum confirmandum accedunt contenta, & probata in præcedenti conclusione, in qua diximus quòd in foro etiam iudiciali quis tuetur ope exceptionis propositæ, & probatæ in iudicio de solutione debiti facta creditori creditoris sui. Probatur & secundò Doctorum auctoritate infrascriptorum. Qui omnes expressè se subscripserunt præsenti conclusioni, videlicet Ioannes de Medina in codice de rebus restituendis. quęstione tertia, capitu. incip. Quinta causa est, solutio facta creditori creditoris. Glos. dictorum Canonum, & legum. Glos. in §. 1. in versic. solutio fiat. instit. quibus modis toll. oblig. Canonistæ omnes in dictis regulis. & Syluester in versic. solutio. §. quarto, parte 2. Probatur & tertiò hac irrefragabili ratione. Cessante causa cessat effectus, vt in cap. cessante, extra de appellationibus. At causa, qua motus fuit Deus ipse omnipotens ad
30 prohibendum furtũ, † fuit propter iniustitiam (qua grauamus proximos nostros) & ad præcipiendam virtualiter in eodem præcepto restitutionem damnorum iniustè illatorum nostris proximis, nulla alia asignatur à Doctoribus, nisi vt cultores iustitiæ simus, ius suum vnicuique tribuendo, & nemini in iure suo grauamen inferendo. At cùm ex tali inuita permisione dictæ asportationis dictorum vasorum, ipse Reuerendus custos nullius ius lęserit, immo fauerit iuri creditoris, & debitoris. Inde sequitur ipsum non solum in foro fori, sed nec in foro conscientię compellendum fore ad restitutionem

tutionem dictorũ vasorum, aut valoris ipsorum, eo magis quòd dictus Reuerendus custos promptus est pręsentare in iudicio confessionem mandati nepotis asportatoris vasorum suprascriptorum scripta, in qua confitetur se asportasse dicta vasa argentea in partem sui crediti, quod habebat cum dicto Reuerendissimo defuncto.

Tertię & vltimę propositę quæstioni vnica conclusio satisfaciet, quæ talis est Reuerendus Dom. Donatus Muscatus custos vasorum, & olim generalis administrator bonorum Reuerendissimi Archiepiscopi Ragusini defuncti, nullo pacto poterit priuari mercede seu salario, suæ conditioni cõgruo, habito respectu ad singula obsequia illi tot annis impensa ratione permissionis dictorũ vasorũ supradictæ asportationis à se coactè factę per vim & metum cadentem in constantẽ virum sibi illatum à d. nepote legitimo creditore dicti Reuerendissimi, & habente hypothecam realem super ipsa vasa empta sua pecunia (vt fuit probatum) ac per consequens cùm fuerit potior in iure reliquis creditoribus dicti Reuerendissimi, eò magis primò quòd ipse Reuerendus fuerat omnibus præferendus alijs creditoribus ratione prioris crediti ab ipso Reuerendo contracti ex dictis obsequijs præstitis: ꝙ ipsum probaturum ex nunc se offert, si facultas probandi hoc sibi concederetur, & opus esset. & secundo virtute statuti vsu ipso recepto in dicta ciuitate Ragusij,
31 † vbi sunt ipsa bona dicti Reuerendissimi, in quo statuto cauetur creditores defuncti ratione mercedis obsequiorum defuncto præstitorum, & non solutæ, fore omnino præferendos omnibus alijs creditoribus ipsius defuncti in soluendis defuncti debitis. Diximus dictum Reuerendum non fore priuandum sua mercede, ratione dictæ inuitæ permissionis: quoniam ex allatis in probationem conclusionum decidentium primam & secundam propositam quæstionem luce meridiana clarius emicuit dictum Reuerendum non teneri ad restitutionem dictorum vasorum, vel valoris ipsorum. cum à vero ipsorum Domino ea inuoluntariè asportari permiserit: ac per consequens asseueramus ipsum nullo pacto fore grauandum ad recipiendum valorem dictorum vasorum pro mercede tot obsequiorum præstitorum dicto Reuerendissimo. Diximus etiam ipsum Reuerendum præferendum alijs creditoribus dicti Reuerendissimi, quoniam cùm fuerit creditor
32 prior in tempore potior † esse debet in iure, vt in c. qui prior de regu. iur. in sexto, cui regulę concordat text. in l. quotiens vtriusque, ff. de regu. iur. vbi hęc habentur, videlicet [quotiens vtriusque causa lucri ratio vertitur, is præferendus est, cuius in lucro causa tempore praecedit.] hæc ibi. quibus similia habentur in l. secunda. C. qui potiore in pignore habeantur. & per Bartolum, & com-

& communniter per alios Doctores in dictis iuribus. & per Dynum, Ioannem And. Franchum, & reliquos Doctores in dicta regula qui potior. Qui omnes elegantissimè probant verissimũ esse nostrum assumptum, dicentes, quòd licet dicta regula patiatur aliquam exceptionem, vt patet in dicta l. licet. & similibus loquentibus de priuilegiatis præponendis (quæ in casu nostro nõ militant, vt patet ad sensum) tamen verissima est regula, & locum obtinebit in creditoribus diuersorum titulorum, quoniam tunc is, qui est prior in tempore, potior est in iure, & sic ipsi primo solutio facienda erit. Diximus & secundò ipsum Reuerendum præferendum fore reliquis creditoribus dicti Reuerendissimi, ratione dicti statuti Ragusini, quod quidem statutum præ manibus habetur, vt in iudicio præsentetur (si opus esset) etsi hoc sit notorium in dicta ciuitate. Nec huic rationi poterit obstare, quòd dictum statutum fuerit
33 conditum à laicis, † ac per consequens non comprehendere videtur Clericos. Non enim hoc obstare de iure poterit: cùm scimus in materia fauorabili, & nõ odiosa, in quibus de iure statuta laicorum comprehendunt Clericos, vt docuit textus apertissimus in cap. constitutus, extra de restitu. in integrũ. vbi latissimè per Panormitanum numero quarto, & per moderniores in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. extra de constitu. & per Bartolum in l. cunctos populos. nu. 29. C. de summa Trinit. & fide Cathol. vbi & per alios Doctores, per Maranthara in suo speculo in 2. par. cap. incip. Secundus actus. nu. 27. & 28. & per Decium in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 69. Idem docuit Lapus in sua eleganti allegatione 101. incip. In ciuitate Florentiæ, colum. 5. vers. quod autem.

Hæc est mea sentent ia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

De renunciationis valore.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum semper habet in se tacitam conditionem, si res in eodem statu permaneat, aliàs non erit obligatorium.*

2 *Priuilegium reuocatur per nouam causam superuenientem.*

3 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuerat cogitatum, nec verisimile fuerit de ipsorum euentu cogitasse, nec ad ea extenditur, quæ iuranti obueniunt ex nouo iure.*

4 *Renunciatio etiam iurata non trahitur ad casum valde insolitum, & incogitatum.*

5 *Filia cum iuramento renuncians hæreditati paternæ succedit fratri mortuo ab intestato post mortem patris etiam in bonis paternis. et quare.*

6 *Renuncians bonis paternis, vel materni*s

ternis cum iuramento, asserendo se illa nunquam petiturum: poterit petere legata bona à dictis parentibus, et quare.

7 *Iuramentum nō extenditur ultra iurantis intentionem.*

8 *Iuramentum regulariter operatur, ut videatur in genere cogitatum.*

9 *Renunciatio facta de aliquo iure nō se extendit ad ius postea quæsitum, et quare.*

10 *Renunciatio facta de omni iure, quod ad præsens habet, vel habere sperat, non comprehendit, nisi ea, quæ habent causam de præterito, et quare.*

11 *Renunciatione, vel remissione in generali non videtur remissum ius succedendi ab intestato, nisi id expreßè renunciasset, et quare.*

12 *Iuramentum renunciantis quod habet, vel habere sperat in tali re, quomodo sit interpretandum.*

13 *Clausula erit restringenda, iuxta qualitatem animi utentium illa, scilicet solùm ad id, quod quis tunc sciebat sibi deberi.*

14 *Ignorantia in muliere, minore, et rustico præsumitur, ut inde iurantes, eorum iuramentum eis nō noceat, ut videantur cogitasse de successione ab intestato.*

15 *Iuramentum mulieris maioris viginti quinque annorum, an obliget ipsam.*

16 *Frater dotare tenetur etiam de suo peculio sororem.*

THEMA.

Duo fratres germani fuerunt, quorum alter fuit Sacerdos, alter verò contraxit matrimonium, ex quo obtinuit duos filios, & duas filias: præmoriens autem dictus Sacerdos frater, instituit sibi hæredes vniuersales dictos suos nepotes, eos grauando, vt ex sibi relictis bonis dotarent dictas suas neptas cuilibet earum tradendo quandam taxatam pecuniæ quantitatem expressam in dicto testamento in dotem, sub hac tamen conditione, quòd ipsę neptæ renunciassent cuicumque iuri sibi ex hæreditate paterna, materna, fraterna, & ipsius testantis. Post hoc altera neptarum perijt, vnà cum patre, & matre sua intestatis: quapropter dicti nepotes diuiserunt inter se dictas hæreditates, scilicet patrui, patris, & matris eorum, ac dotem mortuæ sororis, facta tandem diuisione supradicta alter fratrum ad inopiā deuenit, eo qui fisco fuerant eius bona publicata propter quēdam ipsius excessum. His peractis, reliquus frater dotauit suam superstitem sororem nomine Camillam, ei assignando maiorem dotē ea, quām sibi assignauerat patruus eius, ex cuius traditione illa renunciauit ei omnia iura pręsentia, & futura quomodolibet sibi cōpetentia medio iuramēto, qui frater assignata suę sorori dicta dote, emit dicta bona alterius fratris iā cōfiscata

a fisco:

à fisco: tandem rogatus dictus frater emptor a dicto fratre paupere, titulo donationis(etsi fingatur vi, & metu extortæ) tradidit dicto fratri pauperi tringētos aureos, quibus mediantibus ille cùm acquisisset non paruam quantitatem bonorum, interfectus perijt ab intestato. Verba verò instrumenti huius renunciationis fuerunt hæc præcisa, videlicet. [omnibus & quibusuis bonis tam paternis, maternis, fraternis, & sororum, quàm Reuerendi Bernardi eius patrui, quādocunque, & qualitercunque pacto finali de vlterius quicquam non petendo legitima stipulatione, ac iuramento vallato.

Quæruntur modò infrascripta.

Primum, Vtrum dicta renunciatio facta ita generaliter includat successionem legitimam pro rata in dictis bonis dicti fratris mortui ab intestato, ita vt ipsam renunciantem dicta successione penitus priuet.

Secundum, Vtrum stante inualiditate dictæ renunciationis in casu præsenti, dicta soror teneatur restituere illam quantitatem pecuniæ, quæ(vltra dotem statutam a patruo) sibi fuit assignata a fratre solo intuitu renunciationis.

Tertium, Vtrum frater superstes possit stante inualiditate renunciationis ex bonis dicti fratris mortui ab intestato ante diuisionem faciendam cum sorore, sibi retinere tringentos aureos, quos prætendit vi, & metu donasse dicto fratri suo.

DECISIO XIII.

INVOCATO sanctissimæ, ac indiuiduę Trinitatis numine, & implorato fauore Beatissimę Deiparę Virginis Marię, atque Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti, quàm breuissimo dicendi stilo litteris commendare studebimus, quæ ponderanda occurrunt in decidendis propositis quæstionibus quotidiana & vtili.

Quo ad primum. Firmissimè asseueramus ipsam Camillā nullo iure fore priuandam portione sibi contingente iure ordinario ex bonis dicti fratris mortui ab intestato, non obstante illa generali renunciatione facta medio iuramento per eam, & quòd pręsens nostra sententia fulciatur ratione, probabimus sex fundamentis sequentibus.

Primum fundamentum est. Quoniam regula iuris certissima & ab omnibus Doctoribus rece-
1 pta semper fuit, quòd † iuramentum habeat in se tacitam conditionem si res in eodem statu permanserit, ita vt non sit obligatorium si non permanserit: cum in qualibet promissione

iurata semper subintelligitur (vt diximus) clausula, rebus sic stantibus, & aliquo de nouo non superueniente: quæ quidem regula probatur duplici medio. Primò enim per text. apertissimum in c. 2. ext. de renunciat. c. ad nostram. el secundo. c. clericus. & c. cum contingat. & c. quemadmodum de iureiurãdo. Authen. Sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. & in l. fin. C. de non numerata pecunia: & per arg. in l. Cùm quis. ff. de solutio. cum similibus. Probatur & secundò Doctorum communiter cum glo. singularibus in dictis citatis iuribus, & vltra eos probatur quoque infrascriptorum Doctorum auctoritate. nam hoc ipsum docuit Feder. de Senis in consil. 273. & 281. incip. casus talis, Vitalis de Cambanis in tracta. de clausulis. cap. de facultate renunciãdi legibus, loquens de insinuatione in folio 323. in versi. secunda opinio fuit. Boer. in decis. 204. nu. 21. Ioannes And. in c. debitores. extra de iureiur. Guido Papa in decis. 199. nu. 3. & in decis. 226. num. 2. Hyppolitus de Marsil. in l. 1. §. fin. nu. 19. versi. Item apparet. ff. de quæstionibus. Bart. in l. 1. §. & post operis. ff. de noui oper. nunc. Bal. in c. cùm Ferrar. col. 5. extra de constitu. Felinus làtissimè in c. non nulli. col. 23. & sequenti in fi. extra de rescriptis: & in horum doctorum fauorem fuit tex. in c. sug gestum. ext. de Decimis. vbi pri-
2 uilegium reuocatur † per nouam causam superuenientem. cùm ergo dicta iurata renunciata facta fuerit tempore quo dictus frater mortuus ab intestato erat viuus & pauperimus. & ideo dicta Camilla sperare ipsum diuitem euasurum, vel aliquid alicuius momenti acquisiturum. inde sequitur dictum iuramentum non sibi obstare qui possit petere partem bonorum illius.

Fundamentum secundum est, quoniam iuris regula approbatissima communiter à doctoribus
3 est, quòd iuramentum non † extẽdatur ad ea, quæ sibi obueniũt ex nouo iure, nec ad ea de quibus non fuerat cogitatum, nec verisimile fuerit de ipsorum euentu cogitare. Cùm ergo meritò dictam Camillam non potuisse cogitare fratrẽ miserrimum ac pauperimum euasurum diuitem per se pateat. Indè apertissimè sequitur ipsam nõ vinctam vinculo iuramenti ad non petendã dictam bonorum portionem. & quòd dicta regula sit verissima, triplici medio probabitur. Primò p text. in c. clericus. & in c. ad nostram. el secondo. extra de iureiur. vbi glosæ singulares, & Doctor. communiter. probatur insuper & infrascriptis alijs doctorum sententijs, Albericus de Rosatis enim hoc ipsum docuit in Regula in malis. num. 4. ff. de regu. iur. Alex. in suo cons. 28. incip. visis. colum. pen. in fi. vol. 1. asserens communem esse opinionem, quòd renun
4 ciatio † etiam iurata non trahatur ad casum valde insolitum & incogitatum: quem Alex. sequitur Mattheus Grimaldus in suo tract. commu. opinio. in versi. renuncia-

nunciatio etiam iurata. Emanuel Soarez in suo tracta.commu. opinio.in vers.renunciatio etiam iureiurando munita.ad hoc ipsum probandum ꝑ optimè facit quod docuit Paul. de Cast. in l. Paulus respondit. ff. de acquir. hæredit.
5 dicens,quòd si filia † cum iuramento renunciasset hæreditati paternæ,& hæreditas paterna postea deuoluta esset ad filium masculum, qui postea moritur ab intestato, dicta soror non prohiberetur succedere in hæreditate fratris, etiam respectu paternorum bonorum: & ita refert consuluisse Oldradum:& ratio secundum eum est, quia postquàm hæreditas pr̄na fuit adita per fratrē desinit esse hęreditas pr̄na, & est pars hęreditatis fraternæ, vt in l. sed si plures. §.filio. ff. de vulg. & pupil.& in l.1.§.veteres.ff.de acquir.poss. cuius dictum amplectitur Areti.in dicta l. Paulus.& roborat per textum in l. qui filij. ff. vt indigni. quem textum citauerat ipsemet Pau.de Castro, vbi supra)& in l.penultima. §. si hæres. ff.de inofficioso testamento.& in l.si seruo meo.ff.de legat.primo. Ad hoc etiam facit quod docuit Bart.(quem citauit, & sequutus fuit Aretinus in dicta l. Paulus) in l. fin. ff. ad Tertull. vbi dixit, quòd si ex forma statuti filia excludatur ab hæreditate paterna, stante masculo, non prohibetur succedere in hæreditate paterna per mediam personam fratris, qui vniuit eam hæreditati suæ. & idem quoque tenuit Fulgos. in l. quamquam. ff. ad l. Falcidiam. Idem repetijt Aretinus in l. 1. §. veteres. columna prima, versiculo & per hoc arguit hic. ff.de acquirenda possessione. Idem docuit Socinus in dicto §. veteres. columna 1.versic.secundò deciditur, & sequitur Curtius iunior in consilio 101. numero septimo, versiculo secundò principaliter, & columna quarta, versiculo non obstant etiam. Idem docuit Dida. super quarto libro,titu. de fideicom.in prima conclusione, & ampliatione secunda. Idem Antonius Gabr.in tract.conclu. lib. 6. titu. de regu. iur. conclusione quarta,numero octauo, versiculo tertiò limita. Boerius in decisione 62.num.17. Decius multis auctoritatibus allatis in l. hæreditas.in fin.&in l.quoties. numero sexto, & septimo, ff.de regu. iur. sequens dictas doctrinas. Ad hoc ipsum probandum facit quoque quod docuit Specul. libro 4. titu. de testamentis,numero 14. versiculo pone filius fecit.& ibi in addit. Ioannes And. versiculo in fine. Vber. & Bal. in addit. Specul. ibidem probantes, quòd si filius vel filia renunciasset bonis ma-
6 ternis, vel paternis † cum iuramento asserentes se nunquam illa petituros: postea si pater illa eis legat petere poterunt ex noua causa superueniente non cognita ab eis tempore iuramenti. Idem docuit latissimè de dicta filia renunciante Hippolitus de Marsil.in dicta l. [illegible].finali.numero 27. versiculo pro quibus optimè facit.ff. de quæstionibus, dicens huiusmodi iuramentum fo-

te intelligendum, quòd non petat aliquid ab intestato patre, secùs si ex testamento tanquam ex noua causa superueniente, prout docuit Bal. in l.fin.col.3. versi.venio ad quæstiones.C.de pact.Idẽ docuerunt Imo.& Ludo. Rom.in l.qui superstites. ff.de acquir.hæred.Bar.in l.stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. Pau. de Cast.in l.pactum. C.de collat. Bald. rursus in c.cum.M. Ferrar. col.5.ext.de constitu. & vt multa insimul complectamur, ibidẽ ipse Marsil.idipsum docens multipliciter exemplificat, qui hoc est consonum veritati, ac rationi. Probatur & tertiò præsens secundum fundamentum hac ratione, quoniam (vt ex allatis elicitur) in dicta Camilla iurante defuit intentio se obligandi in casu non cogitato, cum nunquam hoc sperare posset, propter miseriam fratris mortui: Nam (vt peroptimè docuit Thomas nr̃ Grammaticus in decis.76.nu.18.vers.& pariter,
7 nec iuramentum) † iuramentum de iure non poterit extendi vltra intentionem iurantis. vt in l.fin. C. de non num. pecun. & ibi per Doct. Nec de iure obstare poterit præsenti nostro secundo fundamento doctrina infrascriptorum dicentium, quòd iuramen-
8 tum operatur, † vt videatur in genere cogitatum, prout docuerũt Bar.in l.sciendum.col.2.vers.iuxta prædicta. ff.de verb.oblig. & ibi Rom. col.●. vers.tertio & vltimo. Alex.in consi 27.col.3.vers. vel vt ibi respondet.vol.1.& in l. qui Romæ.§.duo fratres. col.33. ff.de verb.oblig. in versic.vno saltem casu.Felin. in c.ex rescripto, col.4.vers.adde Ludo.ext.de iure iur.Imo.in c.Quintauallis.col.61. in principio, vers.sed certè illud. extra de iureiur. Crottus in dicto §.duo fratres col.39.versi.secundò tamen. & Antonius Gabr. vbi supra, num.21.versicu.Tertiò principaliter amplia. Non enim obstat hęc doctrina, etsi vera in se sit: quoniam non habet locum in casu à nobis proposito, cùm in ipso fallat: vt latius probabimus per ea quę afferentur infra in probationem sexti fundamenti: vide ergo ibi, & manda memoriæ.

9 Fundamẽtum tertium est, quoniam renunciatio † facta de aliquo iure, non se extendit ad ius postea quæsitum: vt docuit Bald. in l.pactum. C.de collat.quem secutus fuit Vitalis de Gambinis in tracta.clausularum. folio 187. col.3.versi.& dicit Bal.

Et ratio præsentis fundamenti talis reddi poterit, dicẽdo, quoniam iuramentum non se extendit ad ea, quæ quis ignorat, iuxta ea, quæ leguntur, & notantur in capitulo veniens. el primo extra de iureiurando, & ibi per Doctores, quod & docuit quoque Henricus de Bouenco in sua repetit. Authen.sacramenta puberum.ibi octaua est illa.C.si aduersus vendit.& faciunt quæ not.in capitulo Quintauallis. extra de iureiurando, prout etiam docuit Guido Papa in consilio 87. numero septimo, versiculo nec firmata. & hanc rationem iuri consonam esse fuit probatum per allata in pro-

probationem præcedentis fundamenti secundi.

Fundamentum quartum est:
10 quoniam renunciatio † facta à dicta Camilla de omni iure quod ad præsens habet, vel habere sperat; non comprehendit, nisi ea, quæ habent causam de præterito, & non de futuro, scilicet ex causa subsistente de præsenti, & non ex causa, quę orietur in futurum: & ratio est, quia de his non poterat cogitare: ad quòd probandum facit tex. in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & ibi per Bar. in quæstio. 6. & in l. si vxor. §. Diuus. ff. de adult. & ibi quoque per Bar. quem sequitur, vbi supra Vitalis supradictus. idipsū rursus docuit Bar. in l. quod seruus. col. vlti. ff. de condit. ob cau. quod & ibi probat per tex. in l. 1. & 2. ff. de statu liber. addens, quòd ista est sola spes, quæ potest cedi, vt in l. spē. C. de donat. addiditque quòd in generali renun-
11 ciatione, † seu remissione non uidetur remissum ius succedendi ab intestato: cuius sententiam sequutus fuit Capicius noster Compatriota in decisione 159. numero decimosexto, versiculo sed ad istam cōsiderationem: dicens ipsam tamen limitandam fore: quando quis expresse renunciasset successioni ab intestato: cum illa successio euenire non possit, nisi ex causa de futuro: prout ipsemet Bar. docuerat in l. 1. in vltimo membro primæ differentię. C. de pactis: dum dicit, ꝙ quando verba renunciationis, vel pacti porrigentur in futurum. hoc modo: si quo tempore res ad me perueniret etiam ex causa de futuro facio tibi pactum de non petēdo, vel alia verba similia (quod non contingit in casu nr̄o) tunc renunciatio taliter facta valeret quo ad futura, per tex. in l. si rem meam. ff. de verborum obligatione, & quòd ibi latissimè docuit Capicius ipse. Idem docuit Cacheranus in Pedemont. decisione 75. num. 5. & 9. per l. 1. & fin. nam ibi dixit regulam à nobis allatam esse verissimam: etsi fallat in casu à Capicio proposito (ipsum tamen non nominando) & ratio per eum ibi, est: quoniam verè poterit renūciari successioni ab intestato, scilicet, si quis illi expresse renunciauerit. idē in casu nr̄o latissimè docuit Boerius in decis. 147. incip. Christi benedicti. n. 12. sequens Bar. in l. post emancipationē. ff. de liber. legat. & in dicta l. si vxor. Idem docuit Felinus in c. si diligenti. ext. de foro compet. col. vlt. versi. Decimò fallit. & dictæ limitationi allatæ à Capicio astipulatur Panormitanus in c. ex multiplici. vbi per omnes Moder. ext. de Decimis. Decius in l. 1. C. de pactis. Bar. Bal. & Salyc. in l. hæredem. in principio ff. mandati, quos citauit ac sequutus fuit Boerius vbi supra nu. 13. in versi. hoc verum nisi. idem rursus docuit Decius in l. pactum ꝙ dotali. in quæst. 16. C. de Collat. Idem docuit ad verbum Hyppolitus de Marsil. in l. 1. §. 1. nu. 22. in versi. Quinimò vnum addo. ff. de quæst. sequens supracitatos doct. vbi supra. & Bar. in l. ꝙ seruus. ff.

de

de condict. ob cauf. & in l.post emancipationem.§.1.ff.de liber. leg.& in l.qui cum tuto.la secunda,ff.de transact.& voluit Bal. in l.spem futuræ actionis. C.de donat. & in l. pactum.in quæst.4. C. de collat. & voluit Petrus de Anchar.in Clem.litteras.de rescript. & in consi. suo 205. incip. Visis col.2.Qui omnes dixerunt (vt refert Hippolitus vbi supra) quòd si
12 aliquis renunciat † cum iuramento iuri, quod habet, vel habere sperat in tali re, intelligatur quod habere sperat ex causa de præterito:non autem ex causa de futuro nouiter superueniente:qa non obstante tali renunciatione poterit petere ius sibi de nouo superueniens super tali re.Cũ ergo dictæ Dominæ Camillæ renũciatio respexerit præterita,& præsentia iura,& non futura(vt in casu proposito)sequitur dictam renunciationem sibi non obstare in casu nostro.

Fundamentum quintum est. Quoniam regula est a Doctoribus approbata,quòd clausulę sint
13 restringendæ iuxta qualitatem animi illis vtentium,scilicet solum ad id, quod quis sciebat sibi deberi, vt docuit textus in l.tres fratres.ff.de pactis, vel scire debuerant. vt in l.quod te. ff.si cer. pet.& docuit vbi supra Vitalis in tract.clausularum,fol.188.versic. item restringuntur. & Doctores in citatis iuribus.

Fundamentum sextum, & vltimum sit. Quoniam regula iuris
14 est,quòd in muliere † minore,& rustico ex iuris dispositione præsumitur ignorantia, quapropter si iurent,iuramentum non nocebit eis, vt videatur cogitasse de dicta successione ab intestato, ita quòd voluerit eidem per illa verba generalia renunciare: nisi specialiter dixisset se renunciare successioni ab intestato (vt supra aliquo pacto probauimus) quam regulam,vt verissimam amplexati fuerunt infrascripti Doct.videlicet Bal. in rubr. extra de rerum permut. versic. item quòd donatio.in fine.& in c.1.§.Item sacramenta. De pace iuram.firm. Calderinus in suo consilio 8. sub titulo de iureiur. Antonius de Butr. in consi.46. incip.Iuris rigor. & in consi.170. incip. Videtur prima facie. Panormitanus in consi. 8.incip.Laurentia mulier, vol.2. & in consi.107.incipien.quatuor sunt in dubio secundo, volum.2. Pau. de Cast.in consi.177. incip. Contra supra superius consulta. Aretinus in consi.33. col. fi. vers. secundò dicimus, & in consi.92. incip.Viso legato.Thomas Grammaticus in decis.76.nu.11. Idem & apertius in casu nostro singulariter docuit Imo.in c.Quintaualis. col.61. versic.quid igitur dicendum.extra de iureiuran.Idipsum elicitur ex doctrina infrascriptorum Doctorũ,videlicet,Glos. in l.2.C.de rescind.vendit.vbi & Bar.in col.2.versic. quæro quid si minor, & ibi Bald.in quæst.9. & ibi Pau.de Castr.col.pen. Salicetus ibidem. col.4. versic. vndecimò.Glo.in c.cum causa.& ibi Panorm.col.fin.& Imo.ibidem. col. 5. & 8. extra de empt. & vendit.

Fran-

Franciscus Curtius in consil. 53. col.3.& seq.Calcan. in consil.27. col.4.Corn.in consil.189.volu.3. & in consil.11.col.5.& 7. volu.4. & in consi.179.col.pen. & consil. 13.col.fin.& in consi.258.col.penulti.vol.4.& in consi. 124.vol.3. & in consi.188.col.antepen. volumi.3.Alexan.in consi.89.col.4.volu.2.& in consi.127.volu.2. Iason in consil.133.col.10. volu.4. Aymo.in consi.142.col.6. & in consi. 192.col.2.Ruin.in consi.135.col. pen.volu.1. Bertran.in consil.47. col.penul.vol. 2. & in consil. 72. col.3.& in consi.232.volu.2.& in consil.15.col.fi. volu.3.& in consil.97.col.3.vol.3.& in consi.225. col.4. & in consi.326.col.5. & cõsil.291.col.2.in fi.volu.3.& in cõsil.238.col.2.vol.2. Boer. in decisione 152.versi.& in homine valde sene: Idem rursus Bertran. in consi.186.vol.1.Antonius Gabr. in tracta. conclusionum,libro 3. conclusio.prima,nu.83.versi. primò sublimita. Nec obstat veritati pręsentis fundaméti limitatio, quam affert Alex.in consi.42.col. pen.versi.pro hoc etiam allegat. volu.1. & Iason in consil.76.in fine volu.1.dicendo,quòd iuramé

15 tum mulieris † maioris 25. annorum, ipsam obligat ad sui obseruantiam : eo quòd videatur cogitasse de tali re futura. Non enim inquam obstat: tum quia dicta domina Camilla erat tempore lati iuramenti longè minor annorum 25. tum etiam, quia contra talem sententiam tenuit Corneus in consil.124.vol. 3. & Marianus iunior in consilio 116. colum.2. volumine secundo.

Circa secundam quæstiunculã propositam asseueramus, quòd cùm dictam donationem quantitatis pecuniarum excedentis quantitatem pecuniæ dotalis legatam ipsi Camillæ ab eius patruo, nullo pacto possit (propriè loquendo) donationem simplicem & gratuitam dici,sed potius transactioné factam cum dicta Camilla,seu(vt magis propriè loquamur)emptionem: eo quòd dictus frater (cui hoc promiserat) illa quantitate excedente legatam à patruo dotalem pecuniæ emerit omne ius, quod dictæ Camillæ illucusq; ex quocunque titulo competere potuisset tam in bonis paternis,maternis,patrui,ac sororis præmortuorum. Inde consequens fit, quòd ĩ traditione huiusmodi dotis excedentis summam pecuniæ dotalis relictæ ab eorum patruo, interuenerit ex parte dicti fratris illã dantis dictæ Camillæ, emptio,& ex parte dictæ Camillæ venditio cuiuscunque iuris sibi competentis supra dicta bona. Cùm ergo interfuerit emptionis contractus & venditionis,& non donationis conditionalis : quis sine rubore poterit negare,quòd nullo pacto poterit d.Camilla obligari ad restituendam dictam excedentem quantitatem pecuniæ fratri suo huiusmodi renunciationem recipienti? eo magis quoniam fra-

16 ter de iure tenebatur † ipsam dotare etiam de suo peculio secundum conditionem tamen ipsius: vt latissimè probauit in suo consilio Do.Guido Antonius Rubellinus.

7 *Substitutus admittetur ad assequendam hæreditatem eius, qui aliquem hæredem instituit nondum natum, si in pupillari ætate fuisset mortuus etiam si talis hæres institutus nunquam fuisset natus, & quare.*

8 *Institutus cōpendiosè si decesserit viuo testatore instituente, is, qui ei erat substitutus admittetur ex vulgari tacita specialiter, & expressa generaliter contenta in compendiosa. & quare.*

9 *Dispositio testatoris de iure recipit eam interpretationem, quam verisimiliter fecisset ipse testator, si interrogatus fuisset, quoad eum casum, qui non sit ex toto ommissus, sed aliquo modo comprehensus sub natura dispositionis.*

10 *Testamenti pars vna venit declarāda per aliam, & quare. Quapropter si in testamento reperiatur aliquod verbum æquiuocum, vel commune, puta, substituo, in vna parte testamenti erit interpretandum, prout reperitur clarè positum in alia parte eiusdem testamenti.*

11 *Testatorem eo modo, quo aliquos instituendo dilexisse comprobatur, eodem modo censendum esse dilexisse substituendo, probatur.*

12 *Substitutus secundo loco habebitur pro substituto primo loco, si nunquam natus fuit, qui substitutus fuerat primo loco, ita quòd succedet instituto morienti sine filijs.*

13 *Filia grauata restituere hæreditatē si sine filijs decedat, poterit statim in vita, et in morte disponere de sua legitima, idest de tertia parte valoris bonorū hæreditatis, & de quarta parte (vltra dictam tertiam) adueniente conditione, propter quam tenebatur hæreditaria bona restituere, & quare.*

14 *Mater succedens filio grauato restituere hæreditatem per fideicommissariam substitutionem recipiet de iure legitimam, & trebellianicam, idest tertiam & quartam partem bonorum hæreditatis.*

15 *Emptor tertiæ & quartæ partis bonorum hæreditatis, quam sibi vendidisset filius grauatus hæres institutus vniuersalis, erit tutus in vtroque foro, & non poterit de iure pro ipsis molestari à fideicommissario: secus erit dicendum si emisset à filio non vniuersali hærede, sed solum in re certa: quia tunc non poterit disponere, nisi de sua legitima.*

16 *Bonorū in quarta parte, quę debetur grauato hæredi non computabūtur fructus interim ex hæreditarijs bonis percepti ab ipso, sed nec in tertia propter legitimām, quæ solum debetur filio grauato.*

THEMA.

Magnificus Antonius Gentilis condens vltimum suum testamētum inter alia his præcisis verbis ibi vsus fuit, videlicet. [Reliquorum omnium bonorum hæredes suos vniuersales instituit, & esse voluit Magnificos Antonium Spinulam, & Thomam Lomellinum; quos tamen rogauit, vt quatenus Virginia filia ipsius testatoris modò nupta Ioanni Dominico efficeretur, & remanet vidua: debeant dictus Antonius, &

& Thomas dictam hæreditatem restituere prædictæ Virginiæ, quam tali casu hæredem instituit, sub tamen modis, & conditionibus, ac substitutionibus, & alijs inferius dicendis: cum hac etiam declaratione, quòd dictus Antonius, & Thomas interim habeant omnem vsumfructum: adeo vt adueniente casu, & tempore restitutionis dictæ hæreditatis prædictæ Virginiæ, restituant, & restituere debeant tantummodo sortem, seu capitale prædictę Virginiæ, non autem fructus. Quam Virginiam, eo casu, quo remaneret vidua, hæredem instituit cum conditione, quòd quatenus ipsa decederet relictis tantummodo filijs ex dicto Ioanne Dominico, tali casu de prouentibus, seu pensionibus dictorum bonorum respondeantur annuatim post vitam dictæ Virginiæ filijs prædictę Virginiæ, in eorum filiorum vita tantum, & non vltra. & post filiorum vitam prædicti prouentus dentur, & soluantur dicto Antonio, & eius descendentibus: etsi decessisset sine filijs soluantur fratribus dicti Antonij, & seu eorum descendentibus, etiamque & dicto Thomæ, & post eum eius descendentibus: & quatenus decederet sine filijs dentur in totum, vel soluantur in perpetuum dicto Antonio, & eorum descendentibus in perpetuum: & hoc in euentum, quòd dicta Virginia decessisset non relictis alijs filijs, nisi ex dicto Ioanne Dominico, quibus solui voluit, prout supra, non autem aliquibus eorum successoribus: Verum si dicta Virginia secundo loco, aut tertio nuberet, & decedens relinqueret filios ex prædicto secundo viro, vel tertio: eo & tali casu prædictam Virginiam hæredem suam instituit solam, & insolidum: ita tamen quòd post eam prædicti alij eius filij ex secundo, seu tertio marito, non autem in aliquo filij ex dicto Ioanne Dominico, quibus nihil vltra dari voluit, nisi prout supra, & in reliquis eos priuauit omni meliori modo. Quatenus vero prædicti filij dictæ Virginiæ, si qui superuiuerent, & alio seu alijs matrimonijs, prout supra decederēt omnes intra ætatem annorum vigintiquinque sine filijs: eo & tali casu prædicti prouentus, seu pensiones dentur, & soluantur prædictis Antonio & Thomæ hæredibus prædictis in omnibus, prout superius expressum, & declaratum fuit, in perpetuum. & sic prout supra instituit, substituit, voluit, & ordinauit, & disposuit omni meliori modo, &c.

Quæritur modò, an dicta Virginia relicta vidua sine filijs possit testari de huiusmodi bonis paternis, nec ne, aut solum de legitima.

DECISIO XIIII.

RESPONDETVR ipsam Virginiam non posse testari nec aliter disponere de dictis bonis paternis: sed solum de legitima, qua priuari non poterat a suo patre testatore virtute statuti Ciuitatis Ianuensis, cuius ciues est pater testator, etsi potuisset priuari bonis alijs paternis non obstante iuris communis

munis dispositione in §. Aliud quoq; capitulum. Authen. vt cùm de appellat. cognos. & ibi communiter per Docto. vbi habetur
1 patrem non posse † exheredare filios nisi legitima de causa expressa in testamento, quod si fecisset, filij succedent ei ab intestato. & quòd de iure non possit de ipsis disponere, probatur subsequentibus verissimis fundamentis videlicet.

Primum fundamentũ est, quoniam regula est iuris, quòd in vltimis voluntatibus, vbicumque de aliqua re controuerti contingat, semper & ante omnia ipsius
2 testatoris † voluntas attendi debebit. vt in l. non aliter. ff. de leg. 3. cum similibus, & est communis regula, vt attestatur Paris. cõsil. 41. nu. 15. lib. 2. & consi. 12. nu. 6. vol. eodem, & consi. 78. nu. 16. eod. vol. & consi. 90. num. 10. vol. eo. & consi. 23. nu. 9. lib. 3. & cons. 25. nu. 31. eod. vol. & consi. 53. nu. 10. eo. vol. & hanc regulam dicit esse ab omnibus approbatam Socinus iunior consi. 110. num. 10. lib. 3. Immo in tantum est vera hæc regula, quòd dicẽdum quo-
3 que sit, quòd voluntas † testatoris pro lege habẽda sit, prout docuit textus vulgatissimus in §. disponat. in Authen. de nuptijs. cũ simil. intelligendo hanc regulam procedere solùm in his, quæ merè ab ipsius testatoris voluntate dependent. Nam non posset facere testator quin leges non habeãt locum in suo testamento, vt peroptimè docuit inter alios Iulius Clarus in §. testamentum. quæst. 61. Quapropter non solùm erit attendenda in vltimis voluntatibus expressa testatoris voluntas, verùm etiam & illa, quæ ex coniecturis colligitur. vt docet textus in l. cùm proponebatur. in fine. ff. de legat. 2. & est communis regula, vt dicit Decius in l. 1. post nu. 4. C. de collat. & ratio est, quoniã
4 dispositio † omnis recipit interpretationem in casu omisso a verisimili mentis disponentis, & prout est verisimile disponentem fuisse respõsurum si fuisset interrogatus: hoc idem expressisset, prout docuit glo. fin. in fine. vers. item nota. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis, quæ quidem regula verificatur peroptimè in vltimis voluntatibus, prout docuit text. in l. cùm res. ff. de legat. 1. & in l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthum. & in l. fin. C. de posthu. hered. instit. quam regulam amplectantur tanquam veram. Angel. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. col. 3. versic. fallit etiam. ff. de liber. & posthum. Petr. de Anchar. in consil. 339. in fine. vers. pro hoc optimè, & consil. 336. versic. facit quod not. Alex. in cõsil. 66. col. 17. in fine. versic. si ergo isto casu. volum. 2. & in consil. 142. col. 3. vers. nam idem testator. vol. 2. Iason in consil. 208. col. 2. versic. secunda ratio est. volum. 2. Claud. in l. mulier. in fine. ff. ad Trebell. Hyppol. de Marsil. in l. sed sciendum. col. 2. vers. Item scias. ff. ad l. Pompe. de parric. & in l. si quis viduam. col. 3. nu. 11. versic. & istud non solùm. ff. de quæst. Bertran. in consi. 134. col. 1. versic. pro qua regula. vol. 1.

quoque noſtræ reſponſionis) in l.
fi.C.de inſtitutio. & ſubſtitu. Vbi
hęc ad verbũ habentur,videlicet.
[Cùm quidam prǫgnantem habe
ret coniugem ſcripſit hǫredem ip
ſam quidem ſuam vxorem ex par
te,ventrem verò ex alia parte, &
adiecit: ſi non poſthumus natus
fuerit,alium ſibi hæredem eſſe:
Poſthumus autem natus impubes
deceſſit: dubitabatur quid iuris
ſit. (Imperator ait reſpondens.)
Nos itaque ſubſtitutionem qui-
dem in huiuſmodi caſu, vbi po-
ſthumus natus adhuc impubes vi
ua matre deceſſerit, reſpuendam
eſſe cenſemus: Tunc autem tan-
tummodo ſubſtitutionem admit
timus, cùm poſthumus minimè
editus fuerit: vel poſt eius partũ
mater prior deceſſerit.] hæc ibi.
Vbi per Doct. & quòd largiſſima
fiat interpretatio in ſubſtitutio-
ni bus docuerunt infraſcripti Do
ctores, videlicet Iaſon plenè poſt
Aretin. in l.1.ff.de vulgar. & pu-
pillari. Ludou. Roman. in conſi-
lio 480. incipien. In caſu propoſi-
tæ conſultationis. Decius in l.
precibus, verſiculo & in quan-
tum poſtea magiſter meus. C.de
impuberibus, & alijs ſubſtitut.
Quapropter pupillaris ſubſtitu-
tio ſecundum Iaſonis opinionem
& communem, quam refert, & ſe
quitur Boerius in deciſione tri-
geſimaoctaua, numero decimo-
quarto, verſiculo ſed quia.ſubſti-
tutio facta in caſum ſi pupillus
hæres erit, & in pupillari ætate
deceſſerit, extendetur ad alium
caſum, quo non erit hæres ſi mo-
riatur in pupillari ætate, & re-
mittit ſe ad dicta per eum in di-
cta l.1.in quarta quæſtio. Bart.ſe-
cundi effectus vulgaris. columna
decimaquinta. Vbi etiam tenet
in illa quæſtione ſi pupillus, cui
pater ſimilem fecerat ſubſtitutio
nem, ſi hæres erit, infra pupilla-
rem ætatem deceſſerat, quòd ad-
mittatur ſubſtitutus: ſiue pater
prouidere potuit, ſiue non: &
iſta eſt communis ſecundum I-
mol. Alexan. Aretin. & Iaſonem
in dicta l.1.& ſic ex tacita vulga-
ri ſucceditur, licet expreſſa pu-
pillaris ſit extincta, ſecũdum Do
ctores ibi. & hoc tenet etiam
Rainut. de Forli. in tract. ſubſtitu.
Volens, quòd ſi pater habebat v-
xorem prægnantem, & dicit fi-
lium naſciturum hæredem mihi
inſtituo, etſi hæres erit in pupil-
lari ætate deceſſerit, ſubſtituo
Caium, & filius non naſcitur, an
ſubſtitutus admittatur, & vide-
7 tur, quod non: quia ſubſtitutio
fuit concepta eo caſu, quo naſce-
retur, & in pupillari ætate dece-
deret: ſed in eo caſu, quo non na-
ſcatur, teſtator non diſpoſuit. Ni-
hilominus ſecundum Rainutium
(quem citat, ac ſequitur Boerius
vbi ſupra) admittitur ſubſtitu-
tus, licet filius non naſcatur. &
hæc ſententia comprobatur vera
per bonum textum in l. ab exhæ-
redati.§.finali, & ibi Ioannes de
Imo. ff. de legat. primo. Vbi pu-
pillaris ſubſtitutio facta poſthu-
mo comprehendit etiam taci-
tam pupillarem poſthumo non
nato. Nam in dicto § hæc haben-
tur, videlicet. [Cum a poſthumo
ita legatur: ſi hæres erit: & non

Z nato

nato posthumo substituti adeant legata debere eos existimandum est, quæ ille, si viueret debiturus erat.] hæc ibi. Idipsum docuit And. Barbat. in capitulo Rainutius, columna trigesimaprima, in materia substitutionis vulgaris. Idem iudicium in casu compendiosę substitutionis, prout est hæc substitutio (de qua fit sermo) docuit Jason in dicta l. prima, quæstione quarta, citans ad hoc Cardinal. Zabarel. ita tenentem in dicto capitulo Rainutius. & verum dicit, qui in quæstione trigesimanona, allegat etiam Baldum ita tenentem in dicta l. precibus. Volentes, quòd si institutus compendiosè
8 † decedat viuo testatore, ꝙ alius ei substitutus ex tacita admittatur: & in terminis singulariter docuit Corneus in consilio 297. volumine primo, & in consilio 138. littera A. volumine quarta. Idem singulariter Baldus innuit in consil. 464. incipien. Quidam Nicolaus. volumine secundo. Vbi erat casus, quòd quidam Nicolaus hæredem fecit vniuersalem filiam suam, & si casus accideret filiam hæredem sine hæredibus filijs decedere, voluit bona venire ad vxorem suã. Decessitq́ue filia viuo patre, tenet, quòd substitutus admittatur ex vulgari specialiter tacita, & expressa generaliter contenta in compendiosa. & hoc ibi probat, additq́ue ita se pluries consuluisse. & hoc eius doctrina reperitur ad verbum in consi. 455. volumine quarto. Idipsum docuit latissimè Boerius vbi supra. Idipsum perpulchrè docuit Dinus in suo consilio quarto. Idem Cassadorus in decisione prima, numero quarto, titulo de testamentis, citans ad hoc Bart. & Alexan. in l. iam hoc iure. ff. de vulgari & pupillari, qui ibidem. numero quinto, versiculo tamen cum substitutio. dixit, quòd cum substitutio debeat habere necessariò vnam conditionem, propterea si testator substituat in eum casum, vel euentum, conditionem illam de necessitate ponit: ideo non videtur excludere alium casum, prout docuit Bart. in d. l. iam hoc iure.

Et quòd mens testatoris (de quo agimus) fuerit, quòd hæreditaria ipsa bona peruenirent ad Antonium in casu, quo Virginia non habuisset filios ex secundo matrimonio: vel si habuisset, illi ante vigesimumquintum annum sine filijs decederẽt per supra citata præcisa verba ipsius patuit, si ergo voluit priuare illis suos nepotes tanquam quid filiæ, quare non & filiam, etsi dicti nepotes nati non sint: ex tacita ergo mente testatoris aliquo pacto ab ipso ex supra insertis verbis patefacta apertissimè colligitur ipsum voluisse in tali casu solùm instituere propriam filiam vsufructuariam, vita sua durante, dictorum bonorum post eius mortem restituendorum dicto Antonio; & cæt. vel eius descendentibus vsufructum in perpetuum, & quòd di-
9 spositio † testatoris recipiat de iure

iure eam interpretationem, quã verisimiliter fecisset ipse testator si fuisset interogatus, quò ad eum casum, qui non sit ex toto omissus, sed aliquo modo comprehensus sub natura dispositionis, (prout in casu nostro) docuerunt infrascripti Doctores, videlicet, Bald. in l. 1. columna finali, versiculo sed pro glo. C. de his qui ante apertam tabulam, Alberic. de Rosat. in l. tale pactum. §. fin. versicu. in vltimo argumento. ff. de pactis. Socin. in l. cùm auus. columna 71. versiculo si verò volumus. ff. de conditione, & demonstratione. Decius in consilio 367. columna secunda, versiculo non obstat si dicatur. Paris. in consilio 89. columna penultima, versiculo tamen omnia ista, volumine secundo. & consilio 82. columna sexta, in fine, versiculo nec iuuat dicere, volumine secundo, & in consilio 35. columna secunda, versiculo si enim coniecturæ. volumine tertio. & consilio 41. columna tertia, versiculo & hoc modo, volumine tertio. & in consilio 63. columna penultima, versiculo prout mihi faceret. volumine tertio. Grat. in consil. 219. columna tertia, versiculo item procedit, volumine.... Ruin. consilio 74. columna quarta, in fine, & sequenti versiculo non obstat etiam, volumine primo, & consilio 177. columna finali, versiculo quia ergo, volumine secundo, & consilio quarto, columna secunda, versiculo nec etiam obstat, & consilio 79. columna finali, versi. & propterea succedit, volumine tertio, Galliaul. in l. Gallus. §. & quid si tantum, numero 20. versiculo secunda sit conclusio, ff. de liberis & posthumis. Gabr. in tracta. conclu. lib. 6. titu. de regu. iur. conclusione 10. num. 7. versiculo primò limita præcedentem ampliationem.

Fundamentum tertium est:
10 quoniam vna † parte testamenti per aliam declaratur, prout communiter Doctores semper docuerunt, teste Emil. Ferret. in l. qui filiabus. in princ. nu. 4. ff. de legat. primo. & ratio est, quoniam regulariter mens testatoris præsumitur fuisse in vna parte testamenti, quæ fuit in alia, prout docuit Barto. in l. Centurio. colum. 9. versiculo vel quid si in præcedentibus. ff. de vulgari, & pupillari, quem sequuntur communiter Doctores, vt dicit Socin. iunior in cons. 101. nu. 7. lib. 1. & Iul. Clarus. in §. testamentum, q. 76. vers. tertia regula. Idem docuit Paris. in cons. 73. nu. 48. lib. 2. & in consi. 72. lib. 4. quem refert ac sequitur Emanuel Soarez in tract. commu. opinio. in vers. testamento. nu. 73. ex qua regula optima subintulit Barto. in d. l. Centurio. quem communiter sequuntur Doct. vt dicit Paris. in consi. 73. num. 48. lib. 2. & consi. 86. nu. 55. eod. vol. & in cõs. 72. nu. 42. lib. 4. & docuerunt q̃ plurimi alij Doctores per nos citati in supradicto consilio quarto, fundamento tertio per totum fol. 174. vt refert Iulius Clarus vbi supra, quòd si in testamento reperiatur aliquod verbum æquiuocum, vel commune, puta sub-

stitutio, in vna parte testamenti debebit illud verbum interpretari, prout reperitur clarè positum in alia parte testamenti: at quoniam verba illa in testamento inserta: [quam Virginiam eo casu, quo remaneret vidua, hæredem instituit] aliquibus possent videri æquiuoca, ita quòd posset ex illis elici testatorem voluisse simpliciter instituere hæredem si remansisset vidua sine aliquo filio tam ex primo, quàm & secundo vel tertio matrimonio? quapropter dictis auctoritatibus reperiuntur confusi: eo quòd non poterit negari quin veniant declaranda dicta verba, prout ipsumet testatorem interpretatum fuisse patuit ex tenore clausulæ statim subsequutæ, videlicet, [cum conditione ꝙ quatenus, etc.] quòd volens confirmare verbis apertioribus in fine subintulit [quòd si aliqui ex filijs dictæ Virginiæ nati ex secundo matrimonio superuiuerent: scilicet, post mortem Virginiæ: & postea infra ætatem 25. annorum decederent sine filijs, tunc huiusmodi bona hęreditaria, in quibus fuerat substituta, & simul instituta in casu viduitatis ipsius Virginię, deuoluerentur ad ipsos Antonium, & descendentes, &c.]

Fundamentum quartum est, quoniam communis cóclusio Doctorum est: ꝙ eo modo, quo testa
11 tor † comprobatur dilexisse aliquos instituẽdo, eodẽ modo censendus erit dilexisse substituẽdo eos: prout docuerunt infrascripti Doct. videlicet Curt. iun. in cósi. 91. nu. 8. Idipsum docuit Michael Gras. in suo tract. cómu. opin. ver sic. sub rubr. de substitutionib. q. 81. n. 9. vers. alia quoq; datᷓ regula. At qm̃ testator (de quo est sermo hic) in princ. sui testaméti instituit heredẽ Antoniũ, & alios, & secundo loco filiam, cui denuo substituit ipsummet Antoniũ institutum: Inde sequitur ipsum testatorem tali ordine vtendo voluisse ostendere, se magis dilexisse Dñm Antonium, quàm filiã, ac per consequens in casu, in quo nõ haberet filios voluerit dicta bona hæreditaria deuolui ad ipsũ Antoniũ, & alios in testamento eodem institutos & substitutos heredes: cùm d. filia nunquàm habuerit filios. Quapropter meritò de casu proposito dicendũ fore vt̃, ꝙ dicitur ab infrascriptis Doctoribus de casu simili proponẽdo statim ꝓ identitatem rationis ex præsumpta testatoris voluntate. Sciendum ergo, ꝙ qñ testator instituisset filium nasciturũ, etsi in pupil. ætate vel postea qñcunque decesserit substituat alium filium
12 secundò nasciturum † etsi is quoque in pupil. ętate, vel postea qñcunq; moriatur, ei Titium substituat, posteaq; cõtingat ex vxore vnũ nasci posthumum, licet secũdus non nascatur, tñ si post in pupillari decesserit Titius secundò substitutus ex tacita vulgari, cui⁹ virtute primo filio substitutus erat eodẽ casu, quo secũdus ei fuit substitutus. Doctores ergo hoc asserẽtes sunt Bal. i l. fi. C. de instit. & substit. & cõem opin. dicit Zãch. i l. hæredes. §. cũ ita, ff. ad Trebell.

bell. contra Oldra. consil. 177. & hanc indubiam appellat Franc. Marzar. consilio primo, numero quarto, secundum quam iudicatam fuisse in curia Romana. dicit idem in epitome fideicommiss. quæstione decimatertia, parte secunda. communem refert Bursatus in consilio 19. numero 13. volumine primo, & Oldr. sententiam falsam esse dicit Moder. Paris. in addit. ad Alex. consi. 1. nume. 10. volum. 1. & in consuetu. Parisiens. §. 120. & hanc opinionem dicit se habuisse de facto, & quòd vidit ita seruari dicit Alber. de Rosat. summus practicus in l. 1. ff. de vulgar. & pupillar. & Crassus contra Scæuolam in clarissima mar. curij causa apud centum viros summo concursu hominum, & incredibili expectatione Romæ defendit & obtinuit, vt retulit Cicero in oratione pro Cecinna, quos refert ac sequitur Michael Grassus in tracta. commu. opin. titu. de substitutionibus. quæst. 81. numero 6. versic. ex his quoque.

Nouissimè occurrit dicendum, quòd etsi de iure fuerit probatum dictam Virginiam tanquàm fideicommissariam nō posse disponere de omnibus bonis paternis, quorum vsumfructum post incursam viduitatem possedit iure institutionis factæ sibi sub supradictis conditionibus, à proprio patre testatore,
12 cùm fuerit grauata † à patre de illis restituendis dictis Antonio & alijs, vt in testamento latius in casibus supradictis: poterit nihilominus de iure disponere per testamentum, & aliam quamcumque dispositionem de sua legitima, idest, de tertia parte valoris dictorum bonorum, quæ fuisset assequuta de bonis omnibus paternis, si pater eius fuisset mortuus ab intestato, vt docet textus in Authentica Nouissimè. C. de inofficioso testamento, & ibi communiter per Doctores, cùm ipsa à patre suo non potuisset illa priuari, non existente causa rationabili expressa in testamento: poterit quoque disponere de quarta parte, detrahenda de dictis reliquis bonis ratione Trebellianicæ, quæ sibi competit ex restitutione talium bonorum facienda dictis Antonio, & alijs, prout apertissimè quoque docuit textus in capitulo Rainaldus. §. dilectus, & in capitulo Rainutius. §. cum autem, & §. in eo vero. extra de testamentis, vbi dicitur posse disponere de dicta tertia parte, quam vocat legitimam portionem de iure naturæ, & quartam per Trebellianum. & in l. contra. C. ad Trebellian. & apertius in l. Marcellus. §. item Pomponius. ff. ad Trebellian. vbi habetur, quòd rogatus restituere hæreditatem deductis legatis, quartam detrahit tam de legatis, quàm de hæreditate. & ibi communiter per Doctores, cum textus sit apertissimus. Idem docuerunt & infrascripti Doctores in terminis quæstionis nostræ loquentes, ac dicentes hanc eandē esse cōmunem Doct. sententiā, videlicet Alex. in

consi.139.incip.eleganter. lib.1. Franciscus Turzan. in tract.commu. opin. in opinione 142. quin & cùm non pure, sed diuersis tẽporibus hæreditatem (vt in casu nostro) restituere iubentur : tum legitimam ipsorum portionem, tum Trebellianicam Pontificio supradicto vbique obseruando, communem affirmat Mattheus de Afflicto Compatriota noster in decis.367. num. 4. qui doctor singulariter ac breuiter dixit, ꝙ hæc hodie sit communis sententia doct.quòd hęres institutus sub conditione, statim poterit detrahere suam legitimam, & adueniente conditione detrahet quartam Trebellianicam : vt docuit glo.dicti c. Raynutius. & c. Rainald. extra de testamentis, & ibi communiter per Doct.quam conclusioné docuerunt quoque Alex. in l.in ratione. §. Quod vulgo. ff. ad Trebell. & in l. Cohæredi. §. cùm filię.ff.de vulgar.& pupill.& ibi Ang.Ioannes de Imo. & Iason, qui Iason idipsum docuit in Authent.res, quæ. C. commu. de legat.& fideicommis.Bar. in l.Papinianus.§.meminisse. ff.de inofficioso testamento: & in l.quamquam.ff.ad l.Falcid. & in l.1.§.fi. ff.si cui plusquàm per.legem Falcidiam.Bal. in l. filium quem. C. famil.hercis.Petrus de Vbaldis in dicto c.Raynaldus, & iterum Alexan.in cons.43.circa finem.vol.2. & diffusiùs in eod. volum. consil. 142.& consi.160.col.2.& vol.3.& addit ibidem Afflictus, quòd si
14 matre† succedet filio sic grauato deberetur sibi legitima & Trebellianica, idest pars tertia et quarta hæreditatis, nec non & fructus illuc vsque perceptos post mortem testatoris : & ꝙ ita in regio Consilio Neapolitano fuerit conclusum. Vrsillus ibidem in annotatione eiusdem decisionis 367. Afflicti.nume.7.idipsum docuit asserens hoc ipsum, quod docuerat Afflictus, docuisse tex.in l.quamquam. C.ad l.Falcid.Ang. in consi.287.incip.Pro clariori.Rom.in consi.238.incip.in hac re. & Decius in consil. 55. incip. in causa. nume.8.& in consi.102. incip. vt petens.nu.7.vbi addidit, quòd filius sic grauatus si disposuerit etiam in vita sua de ipsa legitima, & Trebellianica, seu de bonis hęreditatis non excedentibus valorem legitimæ & Trebellianicæ, non obstante fideicommisso:em-
15 ptor talium bonorum † erit securus.Idem docuit Alex. in consil. 178.vol.5.Iason in consi. 89. col. 3.vol.1.& in cons.171.vol.4. quos citauit Ric. in consil. Decij 236. fuit etiam sequutus Purpura.in l. 1.in fi.C.de pact.Cotta in memoriali in versic.filius grauatus, vbi perpulchra attulit, & Docto. sententijs confirmauit, addens hoc fore intelligendum de filio, qui vniuersalis hæres fuisset institutus (vt in casu nostro) secus de hęrede solùm in aliqua re certa, qa tunc disponet solùm de legitima prout eleganter docuerat Bal. in l.filium quem. colum.10.vers.sed hic quæro præsupposita.C.famil. herciscun. vbi asserit hoc ipsum sępius consuluisse : quem Bald. sequitur Franciscus Cremensis in

not.

not.73. incip. Filius post mortẽ.
16 adde, quòd huiusmodi † quarta Trebellianica nunquam minuetur ex fructib. interim perceptis, communem esse Doct. sentẽtiam astipulatur Paris. in consilio 126. numc. 33. lib. 1. Picus in l. quartam. nu. 10. ff. ad l. Falcid. & Franciscus Viuius in lib. 1. opin. 133. quos refert ac sequitur Emanuel Soarez in tract. commu. opin. titu. de Trebellianica quarta. num. 309. versic. Trebellianicam quartam. Idipsum docuit Cassadorus in decisione secunda, titulo de testamentis asserens ita fuisse decisum in Rota curiæ Romanæ. Addens, quòd Angelum consi. 124. incip. Zolus, col. vltima. idẽ docuerit asseuerans, quòd fructus percepti non erunt computandi in legitima, neque in Trebellianica, quo ad liberos primi gradus, prout etiã docuerat Bar. in l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad l. Falcid. Idem docuit Bart. Socinus in consi. 80. num. 5. volum. 1.

Hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Aedificans aliquod altare in aliqua Ecclesia, quando dicatur habere ius patronatus in eo, et beneficium Ecclesiasticum dicatur fuisse erectum.*

2 *Ecclesiæ omnes cum suis dotibus esse debent in potestate Episcopi loci illius, vbi ipsæ Ecclesiæ fuerunt erectæ.*

3 *Beneficij Ecclesiastici in erectione, quæ requirantur.*

4 *Ecclesia Plebanalis poterit possidere, et tenere Capellam positam in suo Plebanatu, non ponendo ibi Rectorem, sed Capellarum, qui eam officiet: quia huiusmodi Capellæ cedent in vtilitatem Ecclesiæ Plebanalis.*

5 *Capella erecta in aliqua Ecclesia nõ dicetur beneficium Ecclesiasticum, nisi auctoritate Episcopi fuerit fundata, et in titulum perpetuum fuerit tradita.*

6 *Capellæ erectæ sine Episcopi auctoritate poterunt ab ædificantibus, quibuslibet conferri sine consensu Episcoporum, vt eis inseruiatur in Missarum celebrationibus.*

7 *Prælatus solus sine consensu Capituli, an possit præiudicare suæ Ecclesiæ in iure acquirendo.*

8 *Legata, seu donatio facta alicui Ecclesiæ, sub aliqua cõditione, si Prælatus eius illam non obseruauerit, huiusmodi legata, seu donatio redditur inualida, et quare.*

9 *Statutum laicorum, quòd non valeat in præiudicium clericorum, quomodo sit intelligendum.*

10 *Emphiteota ipso facto non cadit à iure suo non soluendo per biennium, vel triẽnium Canonem, etsi ex hoc possit expelli.*

11 *Prælatus in acquisitis à sua Ecclesia præiudicare ei non poterit in aliquid faciendo, secus in omittẽdo.*

12 *Distinctio optima Bal. ad cognoscendum, quando Prælatus, vel mini-*

ster possit praeiudicare suae Ecclesiae, vel suo Domino ex actibus ipsorum.

13 Praelatus collegiatae Ecclesiae nō poterit ei praeiudicare in legatis sibi factis, & quare. (et sic non in omnibus quaerendis) sine consensu Capituli dictae Ecclesiae, licèt consensus Episcopi nō requiratur, et quare, subdidit in locis statim recensendis.

14 Institutus haeres ante ipsius haereditatis aditionem, non dicetur factus locupletior, et quare.

15 Distinctio optima tradita à Bartolo ad cognoscendum, quando Praelatus possit praeiudicare suae Ecclesiae.

16 Iason consultiùs loquens ait, Praelatum posse in acquirendis aliquando praeiudicare suae Ecclesiae collegiatae, in acquisitis verò non.

17 Statutum laicorum, in quo cauetur, quòd Ecclesiae nullo tempore praescribant, valet. et quare.

18 Praelatus non poterit renunciare iuribus Ecclesiae suae collegiatae, nec praeiudicare in iure acquisito, et quare.

19 Praelatus etiam sine consensu Capituli poterit praeiudicare suae Ecclesiae in rebus acquisitis parui valoris, aut damni.

20 Praelatus solus poterit praeiudicare Ecclesiae suae sine consensu Capituli, etiam in re magni valoris, permittendo praescribi aliquod ius suae Ecclesiae ab aliquo.

21 Praelatus praeiudicans Ecclesiae ex suo iniusto facto, etiam in acquirendo, non impunè abibit, cùm inde Ecclesiae laesae oriatur actio contra ipsum Praelatum ad resarciendum dictae Ecclesiae omne damnum, et interesse ab ipsa passum.

22 Praelati collegiatarum Ecclesiarum in legatis magni momēti factis eorum Ecclesijs non possunt praeiudicare sinè eius consensu, etsi in rebus minimis valoris secus sit, et quare.

23 Pupillus sine auctoritate Praetoris non poterit repudiare legatum sibi factum, et quare.

24 Repudiatio legatorū Ecclesiae, quare possit fieri per Praelatum, et collegium sine praeuio assensu Apostolico, etsi dicatur alienatio, non tamen poterit alienari aliud iam pleno iure possessum ab Ecclesia, et nume.26.

25 Ecclesia gaudet priuilegio minorum.

27 Praelatus quae bona Ecclesiae suae collegiatae possit alienare sine eius consensu.

28 Praelatus etsi iuri Ecclesiae in damno iuris acquisiti vitādo possit praeiudicare suae Ecclesiae, Collegio consentiente, non tamen sine eius consensu, & quare.

29 Ecclesiae collegiatae non praeiudicat alienatio bonorum suorum facta à suo Praelato, etiam cum consensu Capituli, non interueniente assensu Sedis Apostolicae.

30 Haeres institutus non dicitur factus locupletior, nisi post ipsius haereditatis aditionem.

31 Tractu temporis nō firmatur, quod ab

ab initio de iure non subsistit.

31 *Impedimentum non præstat, quod de iure non sortitur effectum.*

33 *Acta contra ius debet vtique pro infectis haberi.*

34 *Possessiones & iura Ecclesiarum alienari prohibentur, & declaratur talium alienatio ipso iure nulla, si facta esset sine Apostolico assensu.*

35 *Alienantis bona Ecclesiastica non præuijs requisitis de iure, quæ pœna sit, licèt alienatio sit ipso iure nulla.*

36 *Monachi in suis capellis bini saltem, & non soli morentur.*

37 *Alienantes bona Ecclesiastica non præuijs de iure requisitis, sunt excommunicati.*

38 *Alienationes bonorum Ecclesiasticorum non præuijs de iure requisitis sunt ipso iure nullæ, nec contra ipsas aliquem producent effectum, licèt bene contra alienantes, qui diuersimodè veniunt puniendi.*

39 *Violentia facta in alienandis bonis Ecclesiæ, quomodo sit procedendum, & an præiudicetur ipsi Ecclesiæ.*

40 *Delictum administratoris vbi non præiudicarèt pupillo in bonis suis eadem ratione, & à fortiori non præiudicabit Ecclesiæ delictum Prælati, & Capituli, & quare.*

41 *Prælatus, et Capitulum efficiunt vnum corpus.*

42 *Contractus alienationis factus à Prælato cum consensu Capituli non præiudicat Ecclesiæ, nisi fiat alienatio in casu licito, et seruata solemnitate à iure tradita, & quare.*

43 *Deus est Dominus bonorum Ecclesiasticorum, et non Prælatus, qui solùm est administrator.*

44 *Bona Ecclesiastica de iure ad quæ sint deputata.*

45 *Prælatus, et Capitulum non possunt renunciare statutis, et iuribus Ecclesiæ in præiudicium ipsius Ecclesiæ.*

46 *Ecclesia non poterit priuari dominio vtili, quod haberet in aliqua possessione sibi locata in emphiteosim propter non solutum Canonem a suo Prælato, et quare.*

47 *Clericus procurator, aut iustitiarius Principis secularis, est deponendus, idest priuandus beneficio, et quare.*

48 *Clerici beneficiati matrimonium contrahentes sunt priuandi suis beneficijs, et quare.*

49 *Laicus non potest de iure possidere spiritualia, et decimas, sed nec de his aliquid disponere.*

50 *Clerici beneficium per matrimonium eius ipso iure vacat.*

51 *Clericus in minoribus dictans, vel exequens sententiam sanguinis priuatur beneficio Ecclesiastico, et quare.*

52 *Clericus in minoribus per susceptum officium tabellionatus, dicitur cessisse clericatui, et beneficijs.*

53 *Clericus ferens sententiam criminalem, etiam morte non sequuta, est priuandus beneficijs, et quare.*

54 Com-

De materia beneficiali, & ad eam spectantibus.

THEMA.

Quædam mulier construxit quoddam Altare in Ecclesia Sãcti Martini ad Mesulam nuncupati, Diœcesis Fisolinæ, & postea condidit suum testamentum vltimum in anno salutis 1477. in quo inter alia legauit trecentos florenos de auro largo dictæ Capellæ, seu Altari iam erecto pro eius dote, seu pro remedio animę suæ assignandos statim

tim post eius mortem a quodam Iuliano eius hærede vniuersali Abbati, Monachis, Capitulo & Monasterio Abbatiæ Florentinæ Congregationis Cassinensis, aliàs Sanctæ Iustinæ de Padua, ipsis iniungens, quod quamprimum commodè poterint, illos Florenos conuerterent in emptionem tot bonorum stabilium, nomine dictæ Capellę, quorum fructus, seu redditus in perpetuum sint deputati pro dote dictæ Capellæ: addens solùm quòd vita durante dicti Iuliani sui hæredis, ipse studeret præsentare idoneum Sacerdotem in Capellanum ipsius Capellę, arbitrio, & confirmatione subsequēti Abbatis dictæ Abbatiæ pro tempore existentis, qui Capellanus teneretur celebrare ter in hebdomada in dicto Altari erecto pro animæ testatricis salute, nec non & diebus festiuis opem ferre in dicta Ecclesia Sancti Martini in celebrandis officijs, & quòd post mortem dicti Iuliani sui hæredis, electio, & confirmatio dicti Capellani pertineat, & spectet simpliciter ad dictum Abbatem, Monachos pro tempore existentes, & Capitulum dictæ Abbatiæ, & non ad alium, vel alios: & specialiter disposuit ac declarauit, ꝙ ex fructibus redditibus, seu prouentibus dictorum bonorum immobilium, vt supra emptorum de dictis 300. florenis assignetur congruum salarium dicto Capellano, vt supra. Hæc omnia sunt in dicto testamento, seu legato, post cuius aditionem ac acceptationem factam a Reuerendo Abbati, & Capitulo dictæ Abbatiæ (nescitur quo spiritu) emptas ipsas possessiones ex dictis florenis 300. sibi assignatis a dicto hærede, contulerunt omnia dicta bona empta ex legata suprascripta pecunia ex communi consensu ipsius Abbatis, & conuentus dictæ Abbatię (tūc existentium electo Capellano a dicto Iuliano, & ab ipsis Abbate, & Conuentu confirmato, non attendentes ipsi Reuerendi Monachi, ꝙ ex tali legato iam acceptato ius permaximum acquisiuissent in dictis bonis immobilibus emptis dicta de causa, & sic consensissent sine rationabili causa alienationi bonorum Ecclesiasticorum renunciando dictos redditus annuos constitutos in bonis immobilibus emptis, vt supra excedentes summam salarij prædicti assignandi per eos Capellano, contra tot iura Pontificia. Quod Abbates successores, & Monachi non ponderantes bis vel ter idipsum fecerunt, & vltimo loco elegerūt Eccellentem Dominum . . . . V. I. D. qui post aliquos annos, his vltimis tamen diebus expressè renuncians facto, & opere ipso sequuto habitui, & negotio Clericali se transtulit ad exercendum in curia Serenissimi magni Ducis Tuscię Officium Iudicis criminalis in Ciuitate Florentiæ.

Quæruntur modò tria.

Primum, an dictum dotale legatum factum a dicta testatrice dicendum sit beneficium Ecclesiasticum, nec nè.

Secun-

Secundum, an Abbas & Monachi prædicti per huiuſmodi electiones, ſeu collationes talis Capellę, ſeu Altaris potuerint præiudicare iuri acquiſito dictæ Abbatiæ, ſeu Eccleſię eorum ex dicto legato iam acceptato, ipſum alienando modo prædicto.

Tertium, an dictus Excellens talis de tali, qui talia legata bona ſub nomine beneficij olim Clericus iam effectus merus laicus per aſſumptionem talis Officij, ipſo iure veniat priuandus talibus bonis emptis ex prædicta pecunia legata. Ita quòd pertineat hodie pleno iure ad Abbatem, & Conuentum modernum dictæ Abbatię electio, & confirmatio cuiuſcunque Capellani tam regulari, quàm ſeculari ad ſeruiendum ipſi Altari, iuxta diſpoſitionem dictæ teſtatricis.

DECISIO XV.

INVOCATO prius ſanctiſſimæ Trinitatis numine, ac gratia, necnõ opitulantibus nobis meritis, & interceſſionibus Glorioſiſſimę Virginis Marię, atque Beatiſſimi Patriarchæ noſtri Benedicti, ſtudebimus litteris comendare breuiſſimo ſermonis periodo, quicquid ſentiemus circa propoſitas quęſtiones vnãquamq; illarum abſoluendo concluſionibus, quas probare nonnullis medijs inſudabimus.

Primæ ergo quæſtioni propoſitæ vnica hæc ſatisfaciat concluſio, videlicet. Capella, ſeu Altare erectum in Sancti Martini ad Meſulam Eccleſia nullo interuenien te conſenſu Epiſcopi Diœceſani, ſed ſolum Reuerẽdi Abbatis Abbatiæ Florentinæ Rectoris dictæ Eccleſiæ Sancti Martini (cui fuerunt legata bona ſupraſcripta, pro ſeruitio ibidem faciendo ſecundum prædictas conditiones in legato facto ipſi Altari; nullo pacto dicendum erit beneficium Eccleſiaſticum, nec pro tali habendum fore, aut aliquando de iure haberi potuiſſe, ſed nec vacaſſe aliquando, nec modo vacare poſſe quacunque ratione. Nec aliquando, nec modo de iure poſſe conferri alicui Clerico in titulum: cum non ſit ſeparatum a prędicta Eccleſia Sãcti Martini: ſed ſemper fuiſſe, & eſſe ſimplex Altare ipſius Eccleſiæ ad inſtar mẽbri ipſius corporis dictæ Eccleſiæ, ac per conſequens eodem iure computari debere membrum ipſius Eccleſiæ, & intra eius membra connumerari: ſicut alia altaria aliarum Eccleſiarum non habentium pro ſe alium gubernatorem, quam Rectorem Eccleſiæ ipſius, in qua illa altaria erecta reperiuntur. Hæc concluſio probabitur vnico, & ineuertibili fundamento, iudicio noſtro.

Vnicum fundamentũ erit hoc arguẽdo a ſimili: quis enim ignorat, quòd vt edificans Altare † in aliqua Eccleſia acquirat ius patronatus in ipſo, opus ſit, vt Altare ipſum intituletur auctoritate Epiſcopi interueniẽte, aliàs nullum

lum ius patronatus acquiret in ipso? cùm propriè talis altaris erectio beneficium non sit dicendũ, sed simplex deuotionis signũ factum spe præmij cœlestis, & non temporalis: ac per hoc in oblatis vel legatis factis dicto altari plenum ius transferretur rectori illius Ecclesiæ, in qua constructum erit tale altare. hoc fundamẽtum, probatur triplici medio. Primò enim per arg. in c. nouerint. in c. decretum. & in c. regenda. 10. quæst. 1. in quibus statuitur
2 quòd Ecclesiæ omnes † cum suis dotibus in Episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem eius pertineãt. Diximus probari per arg. in dictis iuribus, quia etsi explicitè dicta iura loquantur de Ecclesijs, & non de altaribus: vacat hìc apertissimum argumentum de maiori ad minus affirmatiuè: sic dicendo: si ex his iuribus tribuitur Episcopis disponendi facultas de dotibus Ecclesiarum, multò magis de legatis factis alicui ex altaribus alicuius Ecclesiæ, cum speciali mandato, ac potestate sibi tradita à testatore (prout in casu nostro.) Nec obstat quòd ibi loquantur iura illa de Episcopis: quia Abbas dictæ Abbatiæ Florentinæ, vel rector ipsius Ecclesiæ Sancti Martini exemptus à Diœcesano Mesulæ, cui dicta Ecclesia non subest, stante exemptione dictæ Abbatiæ cum omnibus grãcijs & Ecclesijs Abbatis illius curę subiectis, nisi quo ad visitationem Sanctissimi Sacramenti & curę Parochialis, cui incumbit ipsius rectoris Capellanus, iuxta Sacrum Conc. Trid. in sess. 7. de reformatione c. 7. & 8. & quo ad omnia alia hìc ponderanda, habendus sit ipse Abbas tanquam ordinarius rector exemptus virtute dictæ exemptionis, de qua publicum & verissimum testimonium ibi habetur. ad hoc ipsum probandũ accedit secundo quòd
3 in erectione beneficij † necessario requiritur vt præcedat Episcopi examen accuratissimum, & Decretum super qualitate ædificij, vel altaris faciendi; prout docuit tex. in Authen. de Monachis §. Illud. & in c. nemo, & in c. nullus. de consecrat. dist. 1. probatur (vltra doctores in citatis iuribus) magis specialiter auctoritate Doctorum infrascriptorum in casu nostro loquentium, videlicet Domini Gaspar. Cald. in consilio 20. sub titu. de iure patro. & Felini tam in consil. 41. nume. 3. & per totum, & in consi. 45. per totum, quàm in c. ex parte. el secondo, num. 1. 2. & 3. extra de rescriptis. Idem docuit Panormitanus in dicto c. ex parte. el secondo, not. primo dicens, quòd
4 Ecclesia Plebanalis † possit possidere & tenere capellam positam in suo Plebanatu non ponendo ibi Rectorem, sed Capellanum, qui eam officiet. hæc Panormitanus, qui rursus dixit in cap. 1. in 3. not. ext. de statu Monach. quòd si fiant capellæ habentes populum debent cedere ad vtilitatem Ecclesiæ Parochialis, in cuius parochia est ista Ecclesia, vt in c. ex transmissa. extra de præscript. arguendo

guendo ergo ex verbis ipsius Panormitani de maiori ad minus affirmatiuè non nè apertissimè elicitur id multò magis contingere, quando ipsa capella non haberet populum, prout est in casu nostro. Idem docuit Decius in dicto c. ex parte, el secondo, nu. 3. dicens, quòd capellanus, qui ponitur ad placitum (adde tu pro ut est in casu nostro) virtute legati hoc expresse dicentis, non dicitur rector capellæ, sed officiator. & idem notat Bald. in consil. 18. vol. 5. vbi rationem adducens, dixit hoc esse quia titulus tribui nō potest, nisi à Diœcesano: secus ergo si capella detur in titulum perpetuum à Diœcesano (adde tu quòd non est in casu nostro) quia
5 tūc dicitur beneficium† simplex, vt per Glo. 1. in fine. Clem. 2. de decimis, quam ibidem sequitur Panormitanus, qui idipsum docuit in c. recolentes. in fin. super versic. Glo. in versic. altaria. extra de statu Monachorum. Idem rursus docuit ipsemet Decius latiùs in consil. suo 210. incip. Viso puncto. nu. 4. Idem docuit Dominicus a S. Gemin. in c. 1. col. fi. vers. istud dubium semel habui. de cōsuetudine in sexto. Idem docuit Rebuffus in sua praxi beneficiaria in cap. incip. Quare instituta sint beneficia. nu. 10. versic. Item non dicitur. fol. 5. dicens, non fore dicendum beneficium Ecclesiasticum ante Episcopi approbationem, sed quædā pia donatio, vel relictum pium, si fortè pro Missis celebrandis, vel pro Anniuersario, vel si aliàs piè in perpetuum relictu fuerit, vt docuit Fel. in c. ex parte. el secondo, de rescript. & rursus idē Rebuff. apertiùs loquens ibidē in subsequenti c. de secularib. beneficijs. nu. 15. vers. altaria. fol. 7. idipsum docēs, dicit, quod altaria fundata in Ecclesia, si cum auctoritate Episcopi constructa sunt, simplicia vocantur beneficia, vt in c. quæsitū. 1. q. 3. & in cap. recolentes, extra. de statu Monachorum. Alia sunt altaria cum Capellania, & Capellaniæ vocantur, & talia altaria nō sunt beneficia, si ab Episcopo nō sunt approbata, vt Felin. in consil. 41. 45. & 47. de quo etiam latissimè scripsit Rom. in Authent. similiter. C. ad l. Falcid. hæc Rebuffus vbi supra, quem refert & sequitur Fuscus in suo tract. de visitatione, in lib. 1. cap. 20. nu. 13. dicens, quod altare in aliqua Ecclesia non dicetur beneficium Ecclesiasticum ante approbationē Episcopi, nec dicetur habere titulum, sed quasi titulum, cum titulus propriè sit Ecclesiæ, & resideat penes principalem, vt puta, Rectorem. (Adde tu, & sic in dicto Reuerendo Abbate) per ea, quę in primo casu dicit Antonius de Butrio in suo consil. 3. & quod sine huiusmodi approbatione Episcopi, dos relicta ipsi altari, dicenda solum sit pium legatū debitum pro tali seruitio altaris, & non beneficium Ecclesiasticum, probatur hac ratione: quia testator de per se non potest facere beneficium Ecclesiasticum, vt docuit Felin. in eodem consil. 45. & addit ipse Fuscus, quòd sic obser

uetur

netur hodie. Idipsum docuit Guido Papæ in decis. 187. dicens, quod
6 Capellaniæ fundatæ † auctoritate Diœcesani sint vera beneficia, sed si sint ordinatæ sine tali auctoritate non erunt beneficia Ecclesiastica. Quapropter hæredes talium fundatorum absque, & sine alia præsentatione facta Diœcesano, vel alteri superiori poterūt liberè conferre tales Capellanias illis, quibus placet, dūmodo idoneis ad hoc, iuxta & secūdum dispositionem testatoris, iuxta not. per Guglielm. de Monte Laud. in Clem. gratiæ. de rescriptis, quod & facit Dominus Delphinus, qui confert Capellam Sancti Vincentij fundatam in Capella B. Marci Grationopolis per Regem Carolum ædificata. hæc Guido Papæ. Idem docuit Matthæus Matthesilanus in not. suo 186. incip. Nota, quòd testator. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota, quòd si testator iubet Ecclesiam construi, vel altare, & assignari ei tantam dotem, illud nunquam fit beneficium Ecclesiasticum, nec acquiritur ius patronatus, nisi auctoritas Episcopi interuenerit, vt not. Io. And. in cap. ex insinuatione. extra de iure patron. hæc Matthesilanus. Ex quibus omnibus, quàmapertissimè patuit veritas fundamenti veritatis præsentis nostræ conclusionis, cum (vt diximus) dicta auctoritas Diœcesani nunquam in illius erectione affuit, & dicta testatrix nullam mentionem fecerit in suo testamēto, ac legato de beneficio Ecclesiastico constituendo, seu erigendo, at potius contrarium iusserit, eo quòd in suo legato expressè dederit potestatem Reuerēdo Abbati dictæ Abbatiæ Flor. de eligendo quemlibet Sacerdotem in Capellanum amouibilem ab ipso quandocūque sibi placuerit, cui assignare deberet pro eleemosyna, seu salario congruentem pecuniæ quantitatem, iuxta ipsiusmet Abbatis arbitrium, quasi expressè volens, quòd redditus, seu fructus, qui percipiuntur ex rebus legatis excedentes summā dicti salarij, ex tunc legaret ipsi Abbati Rectori dictæ Ecclesiæ S. Martini, & Monachis dictę Abbatiæ in subsidium, ac suffragiū animæ suę, dummodo omnino dictus Capellanus persolueret Missas, & alia, quæ in suo testamento ipsa fieri pręceperat. Quapropter gratis videntur asserere nonnulli dictum altare, propter dictum legatum factum (nulla auctoritate Diœcesani erectū) esse appellandum beneficium Ecclesiasticum, & tanquam tale omnino collatū hucusque fuisse, & de reliquo fore conferendum clericis secularibus, eo magis, quod non solum id non eliciatur ex dictis legati verbis, imò expressè cōtrarium: & hæc breuiter dicta sufficiant, cum quamplurima alia attulerit Dominus Felinus in locis citatis, quæ poterunt videri.

De secunda quæstione duę conclusiones cum nonnullis ampliationibus, & limitationibus constituentur. Prima quarum erit.
7 Prelatus solus † sine consensu Capituli (cui forsan preesset) poterit

rit Ecclesię suę preiudicium afferre in legatis, vel alijs quibuscunque iuribus acquirendis suę Ecclesię. Hęc conclusio intelligitur de Prælato Ecclesiæ non collegiatæ, vt infra probatur triplici medio. Primò enim per argum. in c. potuit. extra de locato, & códucto, vbi inter alia Gregorius Octauus dixit, quod [emphiteota non soluens per bienniũ Canonem (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) iustè potuisset expelli.] hęc ibi. Dixi probari prędsentem conclusionem per argumentum in dicto c. potuit. Quoniam etsi explicitè ibi nulla fiat mentio de materia præsentis conclusionis, bene tñ implicitè: ex ipso enim colligitur, quòd sicut dictus emphiteota iustè posset expelli per Prælatum sine Capitulo (cum ibi nulla fiat mẽtio de Capituli consensu postulando) cùm inibi agatur solùm de iure acquirendo Ecclesiæ ex non soluto Canone, lucrando vtile dominium dictę rei emphiteoticę, eo magis, quòd id videtur relictum à Canone arbitrio, & potestate Prælati, dicendo. [iustè potuisset expelli.] etsi non negemus (prout paulò post probabitur) quin ipse Prælatus teneatur ad interesse dictæ Ecclesiæ, si sine causa rationabili desijsset acquirere ipsi huiusmodi possessionẽ emphiteoticã. Idem probatur per argumentum in c. de quarta. c. auditis, & c. veniens. extra de præscript. imò & per omnes Canones eiusdem tituli, in quibus conceditur adeptio iuriũ 8 ac possessionum cuiuscunque Ecclesiæ, propter legitimam præscriptionem quadragenariam cõtra aliam Ecclesiam. Diximus probari per argum. in dictis iuribus: quia patet ibi adesse argumẽtandi ratio à contrario sensu, nec nõ ab identitate rationis tali pacto: sicut enim licèt Prælatis per continuatam possessionem quadragenariam iuris alterius Ecclesiæ, propriæ suæ Ecclesiæ acquirere, illam spoliando, & suam ditando: ita eodem modo elicitur, ꝙ Prælatus per cuius desidiam alter Prælatus acquisiuit ius Ecclesię suę, ipse præiudicauit suę proprię, non petendo iura suæ Ecclesiæ infra tam longum spatiũ quadraginta annorum. Idem probatur eodem modo per argumentũ in quamplurimis iuribus Imperatorijs sub eodem titulo: probatur & secundò auctoritate Doctorũ infrascriptorum. Nam infrascripti Doctores se subscripserũt præsenti conclusioni, & sunt infrascripti, videlicet Federicus de Senis in suo consil. 9. quem citat & sequitur Panormitanus in cap. tua nuper. nu. 9. extra de his, quæ fiũt à maio. par. Capit. & rursus in c. quoniam, nu. 4. versic. vltimo. hic quæro. extra de decimis, & in c. verum. nu. 28. extra de foro compet. & in c. verum. nu. 3. extra de conditionibus appositis. Quem sequitur Barthol. Soc. in l. Termilius. nu. 16. ff. de cõdit. & demon. addens idipsum docuisse. Imò in c. 2. de donat. quapropter concludit ipse Socinus ibidem, quod legata, † seu donatio facta Ecclesię

sub

sub conditione implenda, quòd si illa non sit facta, legata non sint valida, & sic si conditio apposita in legatis si nõ impleatur per Prelatum, ipsa legata erunt inualida: quia Prelatus potest preiudicare, (adde tu, Ecclesie sue non collegiate, alias esset falsa hec sententia, vt infra) in acquirendis, non autem in acquisitis. Idem docuit ipsemet Panormitanus in dicto cap. potuit. nu. 15. vers. vnde solus Prælatus. Idem rursus ipse Panormitanus docuit in dicto c. veniẽs. nu. 21. Idem docuit Decius in c. pastoralis. num. 25. extra de exceptionibus, qui rursus idem docuit in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. nu. 241. vers. & ad id, quod dictũ est. extra de constitu. & rursus idẽ Decius in consil. 588. incip. Viso puncto, & dubijs. nu. 15. Idẽ rursus repetijt ipsemet Decius in l. seruus. nu. 9. & 10. C. de pactis, dicens Prælatum posse preiudicare in querendis, non autem in quesitis, vt etiam docuit Rom. in consil. 184. incip. Visisq; narratis. dicens, ꝙ statutum in quo habetur, quod mulier alienare non possit, intelligitur in quesitis, nõ autem in querendis, vt not. Imo. in cons. 74. incip. In casu præmisso, & statutum laicorum,
9 † ꝙ non valeat in preiudicium Clericorũ, intelligitur in quæsitis, secus in quærendis, vt not. Bar. in rubr. de constitu. & ratio est, quia in quæsitis agitur de damno vitãdo: in querendis verò, de lucro captando: nam in quesitis agitur de redemptione, quæ est fauorabilior. Idẽ docuit Glo. in c. si Episcopum. in vers. damnum Ecclesiæ. 16. q. 6. & ibidem Archid. idem Innoc. in c. 2. de donationibus. Idem docuit Mantua in c. 1. extra de in integr. restit. à nu. 29. vsque ad 32. sequẽs Panorm. in d. c. tua. etiam quò ad recursum contra Prælatum, ꝙ & apertissimè probatur per tex. in l. quicquid. C. arbitri. tute. iuncto c. 1. extra de in integrum restitu. vbi dicitur, ꝙ si Ecclesiam læsam fuisse manifestum fuerit, cũ Epõ eius conditionem deteriorem facere nõ liceat, & Ecclesia iure minoris debeat semper illesa seruari, quæ in damnum eius datũ constiterit, ad ipsius cõuenit ius, proprietatemque redire. Idem dicitur per omnes Doctores ibidem, & specialiter per Panor. in nu. 9. super vers. Glos. in vers. an non licet, & ibi recẽset idipsũ, q̃d dixerat in d. c. tua. de præiudicio circa acquirẽda, etsi nõ p̃iudicet in acquisitis. Idẽ docuit Felin. in c. cõtingit. nu. 5. p totũ. ext. de sent. excom. Idẽ docuit elegantissimè Aug. Bero. in cõs. 116. incip. In causa caducitatis. nu. 9. vol. 1. vbi dixit, ꝙ vbi Prælatus hẽt Collegiũ Ecclesiæ cui preest nõ poterit p̃iudicare iuri Eccl̃ie collegiatæ acq̃sito p caducitatẽ incursam ab emphiteota nõ soluẽte pensionẽ annuã ipsi eccl̃ie, vt Gl. & oẽs Doct. dixerũt in c. potuit. ex̃ de locato. & in c. nouit. & in c. pastoralis. ex̃. de his, q̃ fi. à Prælato sine cõsensu Cap. sed si eccl̃ia subdita d. p̃lato nõ esset collegiata, vel saltẽ totũ ius ex cõsuetudine, vł priuilegio ĩ solo p̃lato residet, tũc poterit p̃iudicare eccl̃ie ipse p̃lat⁹ recipiẽdo

A 2 pensio-

pensionem in iure ecclesiæ acquisito, vt docuit dicta Glo. ab omnib. approbata: quia diceret hoc posse facere iure mandati sibi a iure ipso delegati, vt possit præiudicare ecclesię. hæc ibi Augustin[9] Berous. ne tñ sibi videatur iste Augustinus contrarius in dictis suis, ipsum intellige loqui, quãdo affuit pactum q̃ statim absq; Iudice cadat a iure suo, vt paulo post ipsum hoc docentẽ referam[9] qui idipsum breuius, & ad verbũ docuit in cons. 120. vol. 1. incip. concludo in pręsenti causa, n. 19. Idẽ prorsus in casu prædicto docuit Specul. in lib. 4. tit. de emphiteosi. nu. 37. vers. 26. quęritur. Idẽ rursus peroptimè docuit ipsemet Aug. Berous in cons. 109. nu. 31. vers. nec repugnat licentia, vol. 1. qui etsi ibidem citet Panormit. ipse Panormit. tamen in d. c. potuit. nu. 15. in hoc casu expressè de emphiteosi contrarium docuit, dicens, quod emphiteota ip-
10 so † facto non cadat a iure suo per non solutionem pensionis, quamuis possit repelli. Quapropter solus Prælatus posset præiudicare ecclesiæ, quia non tractatur hic de alienando, sed de non acquirendo: quapropter si Prælatus recipiat pensionem pro futuro tempore, non dicitur alienare: sed ecclesiæ non acquirere, & in non acquirendo solus Prælatus potest conditionem ecclesiæ facere deteriorem, vt docuit Innocentius in d. c. 2. de donat. Idipsum docuit rursus idem Augustinus in suo cõs. 122. vol. 1. in nu. 9. & 23. asserens, q̃ propter pactũ additum contractui emphiteotico de non alienãdo, magis magisque verificatur regula, q̃ Pre-
11 latus † non possit præiudicare in acquisitis ipso iure, etsi in acquirendis. Idem docuit Felinus in c. contingit, nu. 5. per totum, etsi videatur prima frõte Panormitano aduersari. Idem docuit Glo. singularis in c. placuit. in vers. negligentia, 16. q. 3. dicendo Prælatum præiudicare in omittendo, secus in faciendo, & ibidem Archid. idipsum docuit, quorum verba sunt intelligenda taliter pro concordia Felini & Panormitani, scilicet omittendo perficere præscriptionem, quã in aliqua re ab ecclesia possessa. vt in c. veniẽs. ext. de præscriptio. secus verò in faciendo, scilicet in præscriptione alicuius iuris ecclesiastici iã acquisiti de iure. & quod hęc fuerit sententia Felini, probatur ex verbis eiusdem ibidem, & in c. querelam. nu. 2. ext. de simonia. dicentis. Nota quòd Prelatus nõ potest rescindere cõtractum, per quem ecclesię est acquisitũ ius. Idẽ ex Legistis infrascripti Doctores docuerunt. Nam Bal. in l. iubemus. la seconda, nu. 2. & 12. C. de sacrosan. eccles. dixit, quòd negligentia Prelati noceat ecclesię, quod dictum ipsemet volens declarare in dicto nu. 12. his pręcisis verbis vtitur, videlicet. Aut
12 † vult pręiudicare Prelatus ecclesię delinquendo, & tunc si delinquit cum consensu totius Capituli, & pręiudicat ecclesię, vt in Authen. de Sanctis Episcopis. §. si quis rapuerit. secundum Iacob. Butr.

Butr. sed Dom. Guglicl. dicit in hoc puncto, quòd in acquirendis potest præiudicare, sed nõ in acquisitis, quod not. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Aut deliquit solus Prælatus, & tunc secundum omnes, non præiudicat Ecclesiæ. Sed tu dic (subdit ibidem Bald.) Aut loquimur in præiudicio personali, & tunc administrator non præiudicat Dño, nisi Dominus concurrat in eodem delicto tacitè, vel expressè, vt in l. fin. C. de ex coft. & trast. mili. an. lib. 12. & per Innocentium in c. 1. ext. vt lit. nõ contest. Aut loquimur de præiudicio reali, & tunc refert. Aut est merum, & apertum delictum, & non præiudicat administrator domino, nisi quatenus dominus esset factus locupletior. Aut nõ est verum delictum, sed velatum, & inclusum, seu coniunctũ cum ministratione, & tũc præiudicat domino. Tamen dominus habet regressum contra gestorem, etsi ille non sit soluendo, sufficit domino, cedere actionem, vt not. in l. Polla. C. de his, qui vt indig. qa postquàm lucrum est radicatum, perdere lucrum est verum damnum, vel diminutio patrimonij. hæc omnia Bald. vbi supra, qui idipsum breuius docens in l. pupillorum. nu. 2. C. de repudianda, vel abstin. hæred. dixit, quòd Præla-
13 tus, † seu Rector Ecclesię perquisito, quod hæreditas delata Ecclesiæ sit damnosa, vel subiecta nimis vexationibus, potest eam efficaciter repudiare. Tamẽ si est Ecclesia collegiata, requiratur consensus Capituli, nec reqritur auctoritas Episcopi: quia ista nõ est alienatio, cum nihil de bonis Ecclesiæ trãsferratur in alium, vt in l. magis puto. §. si fundus legatus. in primo respon. ff. de rebus eorum: neque enim pauperior fit, qui non acquirit, vt in l. si sponsus. §. si maritus hæres. ff. de donat. inter virum, & vxorem. Cùm hæreditas non sit in bonis nostris ante agnitionẽ. Hæc Bald. vbi supra. Adde tu, in declarationem verbi [agnitionẽ] .s. acceptationem, de quo est apertissimus tex. in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. in
14 qua dr̃ institutum hæredẽ † ante ipsius aditionem nõ esse locupletiorem, & ibi per Doctores. Cuius decisionis rationem assignare studens ipsemet Bald. his præcisis verbis vsus fuit in l. fina. C. de acquir. & retin. poss. in sua additione, in fine, videlicet in acquisitis non præiudicat, secus in acquirẽdis, quia acquisita iam sunt deducta in suo esse; acquirenda verò non: hæc Bal. idipsum rursum docuit Bald. se declarando clarius in l. contra iuris. §. si curator. ff. de pactis. his præcisis verbis vtens, videlicet. Iste textus est in argumentum, quòd legatum relictum Ecclesiæ, Rector Ecclesiæ nõ possit repudiare, sicut nec poterit pacisci de non petendo, etsi Federicus tennerit contrarium: credo (inquit) si istud legatũ esset vtile Ecclesiæ, ꝙ non posset repudiare: secus si cõtineret onus. Nam etiã in acquirendis cùm repudiãtur, versatur damnum, vt in l. liberto octuagita. ff. de bon. lib. ipse Bal. dixit rursum idipsum apertiùs in

l. magis puto. §. fundum autem. in princ. ff. de reb. eorũ, qui sub tutela: his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota, ꝙ si fundus est legatus Ecclesię, Rector ipsius nõ põt repudiare legatum. & nota bene! hęc Bal. ex cuius dictis elicitur, ꝙ ipse voluerit sic distinguere. Primò aut legatum est vtile ecclesię: Secundò aut inutile: si primò solus Prælatus nõ poterit repudiare: cum ibi versetur damnum, sed bene cum cõsensu Capituli, cum non possit propriè loquendo dici alienatio: si secũdò solus poterit. Bar. autem in l. iubemus. la secunda, in nu. 4. C. de sacrosan. Eccles. his præcisis verbis vtitur, videlicet.

15 Breuiter dic, † aut quæris vtrum Prælatus possit prędiudicare Ecclesiæ, contrahendo, aut aliud faciẽdo. Primò casu non põt prędiudicare, nisi licitè cõtrahat, vt in d. l. iubemus, & in Authẽ. hoc ius porrectũ. Secũdo casũ. Aut loquimur in quærendo, & potest præiudicare, vt in Authẽ. de Nestorianis. C. de hæretic. & in corpore vñ sumitur. Aut in iã quæsitis, & tũc aut negligẽdo, & potest Ecclesiæ piudicare, puta, patiẽdo cõtra se præscribi, vt in Auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles. Aut aliud faciendo, & tunc, aut negligẽdo, & tunc, aut facit cũ consensu Capituli, & potest ei præiudicare, & sic loquitur ista lex: aut sine consensu Capituli, & tunc non potest præiudicare Ecclesię, vt in c. delictũ personæ, de reg. iur. in sexto. & ita intelligunt illud cap. Doctores. hæc omnia Bar. elegãtissimè, qui breuius idipsum repetijt in l. seruus. C. de pactis, cuius sententiæ se subscripsit Iason ipsum citans in l. si filius meus. nume. 4. ff. quod quisque iuris. Qui Iason in l. seruus. nu. 2. C. de pactis. dixit,

16 quòd Prælatus † Ecclesiæ solus in quæsitis non poterit præiudicare Ecclesiæ, sed bene aliquando in quęrendis, vt docuerunt Gloss. & Doctor. in l. iubemus. C. de sacrosanctis eccles. & in regu. delictum personæ. de regu. iur. in sexto. & plene Canonistę in cap. 1. extra de dolo & contum. Hinc videmus, quòd solus Prælatus in recipiendo Canonem ab emphiteota, qui triennio cessauerat soluere, & sic poterat expelli, præiudicat Ecclesiæ, quia sumus in quærẽdis:

17 † ita Dominus Car. Flor. tenuit in cap. potuit. extra de locato. & ibi Imol. in col. 26. & sequen. qui de hoc ipso loquitur etiam in rubric. extra de constitut. dicens, quòd ideo valeat statutum laicorum, (Adde, quòd Doctores in capit. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ: extra de constitut. communiter idipsum senserunt,) quòd Ecclesię nullo tempore prescribant, ne ciuitas perdat datia, vel collectas: eo quia statutum respicit quærenda, & non quæsita. Idem rursus docuit ipsemet Iaf. in l. si constante. nume. 10. ff. soluto matrimonio: & loquens de iu-

18 re quæsito, dicit, Prælatum † non posse renunciare iuribus Ecclesiæ, quia esset donatio, quæ est sibi regulariter interdicta, vt in cap. 2. extra de donationib. sed tamen loquens de quærendis, dicit tamen negligendo, & non petendo,

do, Ecclesiæ præiudicat. vt in c. de quarta. & c.veniens. extra de præscript. Idem rursus docuit Iason in l.filius familias, §. Diui.nu. 8. ff. de legat. 1. Idipsum docuit Gemin. in c.1. col. penult. in fine vers.quæro pone, ꝙ Prælatus, vel Rector.ext.de reb.Ecclesię alien. vel non, in sexto, sequens Federin suo cons. 9. loquentem ante acceptationẽ legati, & dicẽtem, ꝙ in sic acquirendis Prælatus poterit prȩiudicare, nõ aũt in acquisitis, cũ in acquirendis nõ videat alię natio rei Ecclesiæ, cum nunquam fuerit in dominio Ecclesiæ. Pro hoc quoq; facit quod docuit Ioãnes And. in c.1. de sepulturis, lib. sexto, super glo. fin. dicens, quòd in acquirendo potest quandoque ille præiudicare, qui non potest in acquisito. Alex. verò in l.legatum.num. 2. & 3. ff. de legatis primo, dicens, Prælatum solum non posse præiudicare Ecclesiæ, non solùm in quæsitis, verumetiam in quærendis sine Capitulo, verum etiam dixisset si intendisset tunc loqui de iure quęrendo de legato facto Ecclesiæ, prout multi ex suprascriptis docuerunt, scilicet de iure acquirendo, seu legato facto nondum acceptato, etsi verè nulla interueniat vera alienatio rei Ecclesiasticę, de quo est textus in d.l.si sponsus, §. si maritus hęres. ff. de donat. inter vir. & vxorem. Vbi dicitur neminem fieri locupletiorem ex institutione facta in hęredem ante ipsius aditionem: & in huiusmodi termini intelligendi erunt loqui Doctores oẽs, qui vbi supra fuerunt citati ab ipso, aliàs si intendisset de omni iure acquirendo vt latius infra in limitatione secunda, sua opinio apertissimè aduersaretur communiori opinioni: quod de tanto Doctore non erit credendum; imò & veriori. Probatur & tertiò pręsẽs conclusio duplici ratione: prima quarum talis nõ incongruè reddi potest, videlicet, cum lucrum nõ acquirere ecclesię, propriè loquẽdo, non sit alienare bona ecclesię, nisi tale lucrum fuisset iam acquisitum ipsi ecclesię, eo ꝙ nemo dici poterit propriè loquendo locupletiorem fieri ex hæreditate sibi legata priusquam ipsam adierit, vt docuit text. apertissimus in l. pretia. ff. ad l.Falcid. & in d.l.si sponsus. §. si maritus hæres. indè sequitur verũ esse, ꝙ Prȩlatus sine Capitulo suę ecclesię possit prȩiudicare in nonnullis rebus acquirendis ab ipsa ecclesia sine incursu alicuius pęnę indictæ alienantibus, vel participantib. in bonis ecclesiasticis alienatis.

Secunda ratio qua idipsum probatur est hęc, quam reddit Bal. in fin. l. fin. C. de acquir. posses. Nam acquisita iam sunt deducta in suo esse, acquirẽda verò sunt in potentia ad esse, & ideo nõ dr̃ in acquirendis Prælatũ alienare bona ecclesiastica, sed solũ in acquisitis.

Amplia primo dicta in præcedenti conclusione dicẽdo, quòd Prælatus solus ẽt in acquisitis poterit prȩiudicare ac alienare ir-
19 requisito † Capitulo res parui valoris, seu dãni. Hęc ampliatio ꝓbatur triplici medio. Primò .n. ꝑ text. apertissimũ in c. cęterũ. ext.

de donat.vbi Alexãder III. ipsam ampliationem confirmauit. probatur & secũdò au&oritate omniũ Doctorum in d.c.necnon au&oritate Panormitani in cap.veniens, nu.21. versi.concludendo, extra de prǫscrip.quem ibi sequitur,& refert Felin.nu.5.in fi.vers. vnde habeo, nec non Decius,& alij Moderniores.probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm enim de minimis non curet Prætor,& ipsi Prælati possent de iure donare aliqua minima rationabili causa: inde sequitur ipsum Prælatum iure Prǫlaturǫ, in hoc posse præiudicare Ecclesiǫ suǫ irrequisito Capitulo fungendo iure suo.

Amplia & secundò, dicẽdo ipsam conclusionem verificari etiã in acquisitis,per præscriptionem etiam in re magni momenti. Nã

20 † Prælatus solus omittendo petere iura,ac possessiones suæ Ecclesiæ ab aliquo possessas, infra quadraginta annos,in tãtum ipsi Ecclesiǫ præiudicabit, quòd ipsa penitus priuabitur iuribus, alias acquisitis. Hǫc conclusio probatur triplici medio. Primò per omnia iura citata in probationẽ dictǫ primæ conclusionis,cuius prǫsens est ampliatio.Secũdò auctoritate omnium Doctorũ,qui fuerunt recẽsiti in probatione dictæ conclusionis primæ, & vltra eos, idipsum docuit Panormitanus in dicto cap.veniens.nu.21.extra de prǫscript.& in c.1.nu.9. extra de restitut. in integr. per dictam l. quicquid. C. arbitr. tuto. cuius sententiæ astipulatus fuit Corsetus in suis singularibus.in versic. prǫscrip.incip. Nota vnum quotidianum. Idem docuit Decius in c.pastoralis.nu.35.ext.de except. probatur & tertiò hac ratione:cũ enim vtroque iure in pœnam negligentium statutum sit prǫscriptionis exceptione posse vnumquemque priuare proprijs bonis, vt sic consuleretur bono cõmuni, ꝙ summopere iuuatur ex agnitione vniuscuiusque iuris, quod quisque habet in re, quam possidet: vnde meritò Prǫlatus ipse negligens priuabitur iure acquisito sibi (mediante sua Prælatura) super re Ecclesiastica,cùm inde ipsa Ecclesia nullum ferè detrimentum patietur, eo ꝙ recursum habeat cõtra Prǫlatum ipsius,vt statim probabitur.

Limita singulariter, quæ dicta fuerũt in supradictis cõclusionib. & secunda ampliatione, dicendo,ꝙ etsi ipsa vera sint,Prǫlatum scilicet posse Ecclesiæ suæ prǫiudicare in iure tam acquirendo,ꝗ acquisito in prædictis casibus, illud tñ intelligendũm est, quò ad eos, qui inde aliquid lucrati fuerunt. Nam quo ad ipsum Prælatũ non verificantur,cùm impunè nõ

21 possit † in prǫdictis casibus præiudicare Ecclesiæ, cũ inde oriatur actio ipsi Ecclesiæ contra ipsum Prælatum ad interesse passum ab ipso sibi resarciendũ,eo ꝙ teneatur ad ipsam Ecclesiam seruãdam indemnẽ à damno incurso ex negligentia,vel praua volũtate sua. Hæc limitatio. probatur triplici medio. Primo.n.per textum apertissimum in c.1.ext.de in integrũ restitutione,vbi Alexãder III. ꝑcepit

cepit ipsam Ecclesiam apertè læsam seruandam indemnem, cum Eps conditionem eius non possit facere deteriorem, & more minoris ipsa Ecclesia seruãda sit indẽnis, prout apertius statuit Innocentius Tertius in c. 2. eod. tit. & idẽ ferè per omnes Canones eiusdem tituli tã Sexti, quàm Decretalium, ac Clementinarum statutum fuit. Necnon idipsum probatur per argum. in l. fi. C. de acquiren. posses. vbi Imperator loquendo in persona Procuratoris, Coloniæ, ac cuiuscunq; alterius (quo ad priuandum verum dominum possessione sua, aut alia re legitimè possessa) statuit (inquam) nullum detrimẽtum fieri posse de tali re acquisita ipsius rei domino, quãuis bene, quo ad aliud lucrũ captandum, quod cessaret sibi ex taliũ desidia, licet sibi remaneat ius agendi contra tales ministros desides ad talis lucri amissi restaurationem. Idẽ & clarius probatur per text. apertissimum (loquentem tamen in persona pupilli minoris) in l. quicquid. C. arbitri. tut. probatur & secundò auctoritate Doctorum ferè omniũ, qui fuerunt citati in probationẽ præcedentis primę conclusionis, nec non & Doctorum in dictis iuribus nuperrimè citatis, & specialiter auctoritate Panormitani tã in d. c. 1. nu. 9. super versic. Glos. in vers. an non licet, & c. 1. extra de dolo, & contu. & in c. tua nuper. nu. 9. ext. de his, quæ fiũt a maior. par. Cap. quem sequutus fuit Mantua in d. c. 1. à nu. 29. vsque ad 32. Probatur & tertiò hac ratione. Cùm enim Prælati Ecclesiastici strictè, ac propriè loquendo non sint domini ipsius Ecclesiæ, ac bonorum eius, sed solùm dispẽsatores (vt in c. extra, de donatio.) cõstituti à Deo Optimo Rectore ipsius, cuius intuitu huiusmodi bona fuerunt Ecclesijs legata. Inde sequitur apertissimè Prælatos tãquam ministros, & quasi mercenarios dispẽsatores teneri ad omne interesse resarciendũ ipsis Ecclesijs, quod eorum vecordia, aut malitia ipsæ Ecclesiæ incurrunt, prout reliqui Procuratores & ministri facultatum aliorum priuatorum, prout cautũ de iure reperitur in titulo Canonico de iniurijs, & damno dato, & in ciuili. ff. de negot. gest. & alijs pluribus.

Limita & secundò singulariter allata in 1. cõclus. secundæ qõnis, dicẽdo ipsam habere solùm locũ in legatis parui valoris, & non in legatis magni momenti factis alicui Ecclesiæ, qm̃ in talibus nõ verificabitur, etsi dicatur aliquo pacto ius acquirendũ, quod ratione legatorum nobis factorum speramus obtinere, eo ꝙ Prælati collegiatæ Ecclesiæ nõ possint in tali-
22 bus præiudicare suę Ecclesiæ † sine cõsensu Capituli, eo ꝙ dicatur renunciatio talis iuris alienatio, quemadmodũ nec pupillus sine auctoritate Prætoris. Hęc limitatio probatur triplici medio. Primo enim per argumentũ in l. magis puto. §. fundum autem legatũ. ff. de rebus eorum, qui sub tut. vbi hæc habẽtur, videlicet. [Fundum autem legatum repudiare pupil-
23 lus † sine Prætoris auctoritate nõ

potest: esse enim & hanc alienationem cùm res sit pupilli, nemo dubitat.] hæc ibi. Diximus probari pręsentem limitationem per argum. in d. §. fundum. cùm ex ipso eliciatur eius veritas, arguẽdo à maioritate rationis tali pacto. Si legatum factum pupillo nondũ receptum, seu acceptatum, pupillus ipse repudiando illud sine auctoritate Prætoris non poterit sibimet præiudicare, quãtò minus Prælatus collegiatæ Ecclesiæ, cui non fuit factum legatum, sed Ecclesiæ, poterit tali iure pręiudicare collegiata ecclesia non cõsentiente? Ratio verò quę mouit Imperatorem ad talem rationabilẽ legem condendam proculdubio fuit, quia talis legati repudiatio est alienatio, cui ipsi pupillo est meritò interdicta sine licẽtia Prętoris, ac per consequens dicta bona sic legata pupillo meritò aliquo pacto connumerata dicẽtur inter alia sua bona, quoniã alias non diceretur alienatio talis repudiatio. At quoniam vtroque iure compertissimum est. Alienationem bonorum Ecclesiasticorũ alicuius momenti esse interdictã Prælatis non tantum collegiatarum ecclesiarum, verum etiam & simplicium, vulgarib. iurib. ipsis. Inde sequitur idem iudicium esse faciendum de legati repudiatione facta à pupillo, & à Prælato sine cõsensu Collegij, cũ Ecclesia gaudeat priuilegio pupillorum. Non autẽ negamus posse Prełatũ

24 † collegiatæ ecclesię nõ requisito alio Põtificio assensu, hmõi bona legata vẽdere, vel repudiare, etsi alia iã pleno iure ab ecclesia possessa nõ possint alienari non puio assensu Apostolico: & ratio diuersitatis talis reddi poterit, qm̃ etsi d. bona legata dicenda sint ipsius Ecclesiæ rõne iuris quod ex legato acquisiuit, tñ cùm non ceperit possessionẽ corporalem eorũ; dicta bona legata dicenda nõ erunt incorporata ipsi Ecclesiæ, prout exprcsè cautum reperitur de pupillo, qui aliquod prędiũ iure pignoris sibi debitum, vel causa iudicati poterit statim ipsũ captũ distrahere, ac vendere: cùm hoc nõ sit cõtra Senatusconsultũ prohibens alienationẽ prædiorũ pupillorũ, vel adolescẽtium, nisi authore Prætore, vel Pręside Prouinciæ, vt ad verbum de pupillo docuit textus in l. 1. & 2. C. de prædijs, & alijs rebus minor. & ibi Glo. & Doctor. Inde etiam sequitur, ꝙ ipsa veritas pñtis nostræ

25 limitationis, cùm Ecclesia † gaudeat priuilegio minorum, prout apertissimus docuit textus in c. 1. ex̃ de in integ. resti. & ibi p Doct.

Idem probatur secũdò auctoritate Doctor. Nã ex Canonistis pñti nostræ limitationi se expressè subscripserunt infrascripti, videlicet Pet. de Anch. in c. cùm super. col. 2. vers. pone exẽplũ. ext. de reb. Eccl. non alien. & ibi Barbat. col. pen. vers. tangit. & ibidẽ Imol. col. pen. vers. tertiò tãgit. & rursus ipsemet Imo. in c. 1. de reb. eccles. nõ alien. & in c. tua nuper. in fin. vers. vltimo tangit hic. extr. de his, quæ fiunt à Prełat. Idẽ docuit Feli. in c. contingit. col. fina. vers. nunquid ibi. extr. de sentẽtia.

excom-

excommunicationis, asserens veriorem esse opinionem glosæ ibi. vers.iniuriosa. dicentis Epum nō posse facere conditionem suę Ecclesię deteriorem: & ideo Felinus ipse ibidē subdidit, dicens, solùm Prælatū non posse repudiare legatum sine consensu Capituli, & q̄ hanc Glos. sequuntur omnes, p̄ter Abbatē. Nā (vt docuit Bal. in c. 1. col. 3. in tit. qui feudū dare poss.) iniuria cōis Capitulo, & Prælato non poterit remitti à solo Prælato. Idē docuit præclarissimè Præpositus in c. fine exceptione. col. fi. nu. 17. vers. vndecimò fallit. 12. q. 2. asserens, q̄ hoc quoq; videatur tenuisse Io. Calder. & Petr. de Peru. in c. contingit. el primo. de sent. excom. per tex. in d. l. magis puto. §. fundum. Idem docuit Lapus de Castell. in allegat. 26. nu. 4. vers. Item solemnitas. his præcisis verbis vtens. Item solemnitas nō exigitur in rebus nondum in Ecclesiam incorporatis: hinc est, q̄
26 Prælatus † cū Capitulo potest repudiare legatum, vel hæreditatē sibi delatā, sicut dicitur in pupillo. C. de prędijs minor. l. 1. 2. & 3. secus si sine Capitulo, vt in d. l. magis puto. §. fundum. Idem docuit latissimè Ant. Gabr. in tracta. conclusionum. lib. 4. titu. de legatis. conclusione tertia, nu. 1.

Et ex Legistis se infrascripti subscripserunt, videlicet Bald. in d. l. magis puto. §. fundum. vers. & nota, quid si fundus. & in l. contra iuris. §. 1. vers. Item est argumentum. ff. de pactis. & in l. pupillorum. C. de repudianda hæredit. & in l. Præses. C. de trāsact. & in c. 1. & c. tua. extra de his, quæ fiunt à Præla. & in c. nulli. extra de rebus Ecclesi. non alien. Franciscus Cremensis in suo notabili, seu singulari 124. incip. Tu scis, quòd Prælatus (sequēs ad verbum hanc sententiam Bald.) se subscripsit pręsenti limitationi secundæ, quam & approbauit Euerardus in sua Topica iuris. loco arg. à pupillo ad Ecclesiam, vel piam causam. nu. 2. vers. hinc etiam est.

Item docuit Paul. de Castro in l. legatum. circa finem. vers. tamē videtur. ff. de legat. 1. qui dixit hoc haberi ex dicta l. magis puto. §. fundum. Idem docuit Ioannes Cimator in repet. dictæ l. legatum. Idem docuit Ruin. dicēs, hanc esse communem in consilio suo 123. col. 1. in fine. vers. & sicut videmus. volum. 3. Idem docuit Rom. in l. si is, qui hæres. §. neque filius. ff. de acquirenda hæreditate. Idem docuit Alexan. in dicta l. legatum. nume. 2. per totum, asserens hanc esse magis communem opinionem, quia talis repudiatio dicitur esse alienatio per dictum §. fundum, vt voluit Dynus, Iacobus de Aret. Bal. & Imola in l. seruum filij. §. primo, in principio. ff. de legatis primo, & ideo requiritur consensus Capituli in omni alia alienatione requisitus, iuxta cap. primū, & secundū, de rebus Eccles. non alienandis, in sexto, ad quod etiam facit quod dixit Imol. in l. si fundum sub conditione. §. si Titius. ff. de legatis primo. Nec obstat præsenti nostræ limitationi (secundum Alexandrum, vbi.

vbi supra) textus in l.qui autem. in principio. ff. quæ in fraudem credit. quia ibi non erat acquisitum legatum creditoribus : merito ergo non dicatur alienatio: secus in casu nostro, cum per legatum factum Ecclesiæ succedente morte testatoris legantis, ipso iure sit acquisitum ius legatorũ bonorum ipsi legatario, cum etiã ignoranti illud acquiratur per mortem testatoris, a qua die legatum cedit, vt in l. si post diem. in fine. ff.quando dies legati cedãt. Respondet etiam aliter Pau. de Castro in dicta l. magis puto. in lectione Bononiensi, quòd ibi erat persona habilis, quæ repudiabat. in quæstione autem nostra secus reperitur, vt patuit ex supradicto. Idem docuit Franciscus Aretinus in dicta l.legatum. col.2. vers. tu autem aduerte, sequens Bal. vbi supra, etsi postea ipsemet Aretinus (in l. is qui hęres. §. neque filius. col. 5. in principio, & in vers. vnde quicquid dicant isti Domini Canonistæ. ff. de acquir. hæred.) his præcisis vsus fuerit verbis, forsan impressoris errore, videlicet. Veritas est, ꝙ nec per solum Prælatum, nec cũ consensu Capituli potest fieri ista repudiatio. sicut tenet Bal. in dicto §. fundum. l. magis puto. in practica verò seruaretur opinio Canonistarum. hæc ille. Ex quibus videtur prima fronte fuisse sibi contrarius, quod tamen de tanto Doctore non erit suspicandum, pro cuius concordia animaduertendum, quòd ipsemet Aretinus ibidem (subdens se sententiæ Bal. in dicto §. fundum) ad verbum se subscripsit præsenti nostrę limitationi, cui & ipse Aretinus in d.l.legatum astipulatus fuerat, & Canonistæ communiter (vt retulit Felinus vbi supra) idipsum docuerunt, si benè percipiantur eorum verba (prout elegantissimè conciliauit omnes insimul Doctores, qui prima fronte videbantur ad inuicem dissentiri) Prępositus Alexan. in cap. sine exceptione. nu. 17. vers. vndecimò fallit, his præcisis verbis vtens, videlicet. Vnde dicas eorum opinionem concordando. Quòd autem quæritur. An Prælatus possit repu-
27 diare † bona etiam immobilia, & non parui valoris legata. suæ Ecclesiæ collegiatæ, cui nondum fuerant incorporata, vt sunt illa, quæ præscribuntur, vt in c.fin.de præscript. vel illa quæ sunt legata, vel relicta ipsi Ecclesiæ: Prælatus inquam, an talia bona possit repudiare sine consensu Capituli sui, vel è cõuerso Capitulum sine consensu sui Prelati: & dicendum est, quòd non, vt in d.§.fundum. & ita procedit opinio Ioan. Calder. Pet. Anch. & sequacium. Aut quæritur. An possit Prælatus Rector, & Capitulum repudiare huiusmodi legatum sine licentia superioris? etiam dicendum est, ꝙ poterit: & ita procedit opinio Federici de Senis, & sequacium. & hoc voluit Bal. in l.pupillorum. C.de repu.hæred. Ex his ergo relatis ex Præposito patuit quoq; quòd ipse Aretinus in d.l. is qui hæres. §. neque filius, nunquam voluerit asseuerare (prout iacet

ibi

ibi in litera per errorem)(credo impressoris) Prælatum cum consensu Capituli nõ posse repudiare legatum relictum Ecclesiæ collegiatę: locus ille ergo sic erit corrigendus secundum mentem ipsius (iam expressam in d.l.legatum) his verbis cõtentus, veritas est, quòd nec per solum Prælatũ, sed cum consensu Capituli potest fieri ista repudiatio, sicut tenet Bal. in d. §. fundum. ex his ergo omnibus patuit veritas pręsentis nostræ limitationis, cui communiter Doctores astipulari cõprobabuntur, si rectè põderabuntur verba eorum.

Secunda conclusio sit. Præla-
28 tus † in damno vitando iuris acquisiti Ecclesię poterit pręiudicare ipsi consentiente Capitulo, nõ autem sine eius consensu. hęc conclusio probatur triplici medio. Primo enim per arg. in c.2. extra de donat. in quo Alexan. Tertius declarauit non valere donationem à prælato facta sine consensu Capituli: cùm pręlati sint procuratores, non Domini rerum Ecclesiasticarum. arguendo ergo à contrario sensu apertissimè elicitur posse prælatum cum consensu Capituli præiudicare Ecclesiæ suæ etiam in bonis acquisitis eidem. Idem probatur per arg. in c. fi. extra de rebus Eccl. non alien. vbi Innocentius Tertius reprobauit quasdam alienationes factas à prælato sine consensu personarum Ecclesiasticarum ipsius Ecclesiæ, etiam si hoc esset secundum statutum secularium id permittens. ex quo capit. arguendo à contrario sensu, elicitur apertissimè prælatum accedente consensu Capituli posse præiudicare Ecclesiæ suæ in alienatione, ac ammissione iurium suæ Ecclesiæ acquisitorum. Probatur & secundò præsens conclusio auctoritate omnium Doctorum tam in dictis iuribus hìc citatis, quàm omniũ, qui superius fuerũt citati in probationem primę cõclusionis pręcedentis: cum vnica voce, vnicoque consensu, ac ore rotundo insimul pręsente conclusioni se subscripserunt. Probatur & tertiò hac ratione, Cùm enim volenti non fiat iniuria, neque dolus: & vnusquisque videatur moderator & rector rerum suarum, ac memor propriæ salutis. Indè sequitur, quòd cùm credita sit administratio rerum Ecclesiasticarum prælato, & Capitulo tam ab ipso Summo Pontifice, quàm à Deo Optimo maximo, præsumẽdum erit ipsum pręlatum vnà cum suo capitulo pro bono Ecclesiæ suę alienasse aliqua ipsius bona: ac per consequens dicendum erit ipsos insimul posse præiudicare iuribus eorum Ecclesię acquisitis cõsentiendo illorum alienationi.

Limita singulariter dictam secundam conclusionem probatam tot, tãtisque legũ, ac Doctorum veridicis oraculis, dicendo illam tamen intelligendam fore cum grano salis, iuxta mentem ipsorum, ac dicendo ipsam verificari solum in præiudicio facto ipsi
29 Ecclesiæ † in alienatione iuris iam sibi acquisiti ex consensu Prę lati, & Capituli: quãdo in dictis alienа-

alienationibus fuisset adimpletę oẽs solemnitates, & formę consti tutę tã a sacris Canonib. q̃ ab Imperatorijs cõstitutionibus. Nam si ipsis prætermissis fieret alienatio cuiuscumque iuris acquisiti ipsi Ecclesiæ à prælatis cum consensu etiam Capituli (prout in casu nostro facta fuit) omnino de iure dicta alienatio erit dicenda nulla, nec sortiri debebit aliquem (etiam per maximo temporis curriculo suum effectum,) quapropter dicta alienatio legati pij facti à dicta testatrice (de quo est sermo) dicto Reuerendo Abbati, & Monachis dictæ Abbatię Florentinę cum supradictis recensitis conditionibus facta in persona tam Excellentis Domini talis de tali,

Quàm suorum prædecessorum in dicto prætenso iure legato, seu imaginario beneficio, fuit, est, & semper erit (si fieri contigerit, quod absit) de iure tam Pontificio quàm Imperatorio, nulla. Et quòd simus in terminis limitationis pręsentis supradictę conclusionis, scilicet in præiudicio facto ipsi Ecclesiæ Abbatiæ Florentinę legatarię in dicta alienatione iuris sibi acquisiti in bonis legatis sibi à dicta testatrice, q̃ facillimè comprobatẽ ex illicita illa collatione, seu (vt rectius dicamus) alienatione dictorũ bonorum legatorum beneficij illius imaginarij erecti, nullo accedente consensu Episcopi Diœcesani, contra tot iura ac cõmuniorẽ sen tentiam citatam in absolutione primæ quęstionis propositę. Imò, (quòd pessimum fuit) & contra voluntatem implicitam ipsius testatricis, vt ex ipsius testamenti, seu legati supra relati tenore patuit: quòd vtique legatum si dictus D. Abbas pro tempore, & Capitulum dictę Abbatię non acceptasset, non vtique alteri sub titulo beneficij imaginarij contulisset vnà cum bonis emptis ex pecunia ipsa legata supradictis, ex cuius acceptatione legati ius dictorum bonorum legatorum iam acquisierat per dictam acceptationẽ: factam per Reuerendum Abbatem & Capitulum Abbatiæ Florentinæ ius in quam in dictis bonis legatis, ex tot tantisque oraculis citatis in vtraque conclusione præcedenti patuit, & præcipuè per argumentum in l. pretia. ff. ad l. Falcid. in qua dicitur institu-
30 tum hæredem † ante ipsius aditionem non esse locupletiorem. Sic ergo arguendo à contrario sensu dicemus per aditionem hęreditatis locupletiores non effici: tum quia dicta alienatio illis de iure erat prohibita, cum etiam ab initio de iure non subsliterit, iuxta vulgatissimas regulas illas iuris in c. nõ firmatur. c. non pręstat impedimen. c. quæ contra iura. c. qui contra iura. de regu. iur. in sexto. Nam in dicto c. non firmatur, hæc formalia verba habentur, videlicet. [Non firmatur
31 tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.] hæc ibi. & quòd talis alienatio bonorum legatorũ de iure ab initio non subsliterit quàmplurimis vtriusque iuris sãctionibus probabitur pau

lo

lò post in quibus omnis iuris acquisiti Ecclesiæ alienatio sine requisitis de iure solemnitatibus irrita, & inanis comprobabitur luce meridiana clarius. Insuper in dicto capitulo non præstat
32 † impedimentum hæc habentur, videlicet. [Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.] hæc ibi. Cum ergò dicta alienatio non sit de iure sortita effectum: inde sequitur quā apertissimè dictum Reuerendum Abbatem dictæ Abbatię posse de iure statim constituere in dicto altari erecto, vt supra, Capellanum Sacerdotem tam secularem, quàm regularem amonibilem, declarando saltem per Iudicem competentem ipsam alienationem pij legati contra mentem testatricis fuisse irritam, ac nullam dicto Capellano de nouo eligendo, assignando debitum salarium, seu eleemosynam, ex fructibus dictorum bonorum: reliquos redditus vero dicti legati applicando suo Monasterio, iuxta mentem dictæ testatricis: reputando dictam alienationem (falsò verò vocabulo appellatam beneficium) pro infecta, iuxta regulam in dicto capitulo, quæ contra ius. Vbi habentur
33 hæc videlicet: Quæ contra † ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.] hęc ibi. Quibus concordat textus singularis in l. non dubium. §. nullum enim pactum, C. de legibus. vbi hæc habentur videlicet. [nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quàm nouellas generaliter imperamus: vt legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat: cęteraque quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere: hóc est, vt ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur: licet Legislator fieri prohibuerit tantum: nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum, sed etsi quid fuerit subsequutum ex eo, vel ob id, quod intercedente lege factum est: illud quoque cassum atque inutile esse præcipimus: secundum prædictam itaque regulam, qua vbicunque non seruari factum, lege prohibente, censuimus: certum est, nec stipulationem huiusmodi tenere, nec mandatum vllius esse momenti nec Sacramentum admitti.] hæc ibi. Ex his ergo aureis iuris vtriusque regulis, ac constitutionibus Doctorumque oraculis super ijsdem regulis, quæ hic referre superfluum fore existimauimus, cū videantur quoque contenta in ipsis, iuri etiam naturali consona. His ergo prætermissis afferemus nonnulla iura, quibus possessio-
34 nes † iuraque Ecclesiæ legitimè acquisita alienari prohibentur, declarando huiusmodi alienationes irritas, & inanes fore ab omnibus habendas: Sciēdum insuper, ꝙ pręsens nostra conclusio infra-

infrascriptis iurib. specialius probatur verissima, & vt incipiamus ab antiquiorib. memorię retinendum erit, quod hoc ipsum fuerit statutum à Beato Gregorio (in lib. 10. Epistolarum) scribente ad Archiepiscopum Mediolanésem, & habetur in c. res in Episcopatu acquisitas. 12. q. 2. & à Leone Papa Quarto in Concil. & habetur ibidem in c. monemus. & in c. quisquis Episcopus vel Abbas. vbi idem statuit ipsemet Leo Papa in septima Synodo. c. 12. addés quod Episcopus hoc faciens, absque Episcopatu sit, & Abbas absque Abbatia. & in c. nō liceat. vbi Symmacus Papa in Synodo Tertia a c. 4. vsque ad 9. dixit non licere Papę prędium Ecclesię alie-
35 nare † & in c. indigni. & in c. quicquid. & est decretum Concilij Agathensis cap. 53. & in c. Abbatibus: & est decretum Concilij Aurelian. 3. cap. 23. hi omnes canones sunt in dicta 12. q. 2. Idem habetur in c. Episcopi ex Concil. Toletano, extra de rebus Ecclesiæ alien. vel non. & in c. nulli liceat. eodem titu. ex Concil. apud Syluanū. & in c. si quis Præsbiterorum. eodem titu. in quo idipsum statuit Symmacus Papa, & in c. possessiones. eodem titu. in quo Innocétius Tertius idem statuit, qui idipsum statuit quoque ibidem in c. ad nostram. eodem tit. & in c. si. eodem titu. ipsemet Innocentius dicens, quòd sine legitimo consensu clericorum, alienatas possessiones irritas esse, etsi iux. constit. laicorum fuissent tales alienationes licitæ. nota ibi [legitimo consensu] legitimus tunc dicetur consensus, quando consentitur alienationi cedenti in vtilitatem euidétem Ecclesię, aut pro imminenti necessitate ipsius, cui aliter non possit occurri. Idem & clariùs probatur per textum apertissimum in c. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. in sexto, vbi Innocentius Quartus declarauit nullam esse alienationé possessionis Eccesiasticæ factam, et auctoritate Episcopi, nisi euidés necessitas, vel vtilitas ipsius Ecclesiæ hoc omnino expostulauerit, & quòd nulla necessitas, vel vtilitas Abbatię Florentinę requisierit dictam abdicationem, seu alienationem dictarum possessionum sibi legatarum, a dicta testatrice, non est qui non animaduertat: cum potuerit commodè, vtiliter, ac decenter Abbas cōstituere Capellanum in dicto Altari vnum ex suis Monachis, eo quòd Ecclesia in qua erectū est ipsum Altare (pro quo factum est legatum) deseruiat alius Monachus fungens officio Capellani ipsius Abbatis Rectoris curati dictæ Ecclesię Sancti Martini eo magis quòd simul, & semel ipse Abbas cōsuluisset bono dictæ Abbatię honestati Monachali, & insimul satisfecisset pręcepto Pontificiali contento in c. pen. & vltimo. ext. de Capellis Monachorum. Vbi pręcipitur, quòd saltem
36 bini Monachi † & non soli deseruiant alicui capellę Monasterij, quod vtique maximo cum iudicio, ac prudentia dictus Summus Pontifex statuit: adimplere Reuerendus

rendus Abbas modernus dictę Abbatiæ Florentinæ poterit. Idipsum rursus fuit statutum à Clemente Quinto, & habetur in Clemen. 1. de rebus eccles. non alien. quòd & postea fuit confirmatum a Paulo Secundo, & habetur in extrauag. Ambitiosę cupiditati. sub titu. de rebus eccles. non alienan. vbi declaratur, quòd pro vitandis pœnis promulgatis cōtra alienantes bona Ecclesiastica necessario requiratur, quòd antē ipsā obtineatur dispensatio, seu consensus Summi Pōtificis, quando contigeret fieri pro necessitate, vel maxima vtilitate Ecclesię. In his ergo iuribus vltra irritationem talis alienationis cōtractus inflictę reperiuntur quamplurimæ penę ijs, qui contra fecerunt, vt latius inibi apertissimè habetur: idipsum nouissimè habetur in Concilio Trid. sess. 22. de reformatione c. 11. vbi fulminantur insuper pœnæ suspensionis, & excom. Papalis contra alienantes
37 † bona Ecclesiastica. Ex his ergo apertissimè patuit alienationem dictorum bonorum legatorū dicto Altari, & simul Abbatiæ Floren. ipso iure fuisse, & esse nullā, cum non cesserit in vtilitatem ipsius Abbatiæ, sed neque pro ipsius necessitate alienata fuerint, nec in dicta alienatione interfuerint solemnitates requisitæ a suprascriptis iuribus: immo contra mentem legantis illā ipsi Altari, & Abbatiæ, & quòd pro nulla sit iudicanda dicta alienatio, habemus etiam expresśè ex iure ciuili. Nempè ex l. iubemus. la seconda, §. scientes. & §. sanè. C. de sacrosanctis eccles. iūcta Authen. Hoc ius porrectum. C. eodem titu. hoc ipsum apertissimè habetur, (etsi sermo habeatur solū) in dicta l. iubemus, la seconda, de alienationibus rerum immobiliū Ecclesiæ Constantinopolitanæ factis nulla necessitate cogente, vel illius Ecclesiæ vtilitate hoc poscente, etiam si affuissent consensus Episcopi & Cleri, seu Capituli ipsius Ecclesiæ, declarando ipsas irritas & de iure nullas, & ꝙ omnino dictas possessiones sic alienatas omnino restituendę forent dictæ Ecclesiæ sic spoliatę bonis suis assignare possumus vltra iam allata pro ratione irrefragabili, hoc scilicet, quòd factæ
38 fuerint dictæ alienationes † contra tot leges, stante regula prædicta, quòd quæ contra leges fiunt, pro infectis sint habenda. & vt ibidem docuit Glo. in versic. habenda. Hoc intelligitur quo ad Ecclesiam, non autem quo ad enconomum alienantem, qui tenetur Ecclesiæ insimul, & emptori illorum, vt ibidem statutum fuit. Attamen sciendumq; huiusmodi constitutio Imperialis loqués solum de bonis ecclesiæ Constantinopolitanæ nō alienandis, per ipsummet Imperatorē postea fuit extensa ad oïa bona immobilia, vel mobilia pretiosa cuiuslibet Altaris ecclesiæ per text. in Authen. Hoc ius porrectum. C. de sacrosf. Eccles. iuncta glo. 1. & ibidem per Doctores. Probatur & secundo præsens limitatio auctoritate omnium Glosarum & Doctorum

ctorum in supra citatis iuribus. Nam ibidem vnanimes idipsum sentierunt: attamen (meo quidē iud.) idipsum docuit elegantiùs ac locupletius Panormitanus in c.1.nume.13.in versi. sed capiendo mentem suam: & sequen.præsentis nostræ limitationis, & colligendo quæ paulò antè recensuerat ipse ex sententia Antonij de Butrio, & aliorum, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, sed capiendo mentem ipsius Antonij videtur quo ad casum pręsentis nostrę quæstionis sic dicendū, quòd
39 aut violentia † fuit illata per solùm Prælatum, aut per Prelatum & Capitulū insimul: primo casu si res spectabat ad mensam Prælati, priuabitur ipse Prælatus in vita sua, vt in c.si clericus.de Capitulo Conradi sub titu.de Feud. vbi hoc statuit Imperator: si verò res alienata spectabat ad Prælatum & Capitulum: tunc Prælatus præiudicabit sibi respectu agendi: quia non poterit iste amplius pro ista re agere, sed nō Capitulum, quia ipsum poterit agere pro Ecclesiæ indemnitate seruanda. Secundo casu, quando violentia in alienatione rerum Ecclesiæ facta fuit per Prælatum, & Capitulum, dicendum erit tunc iuxta sententiam Glo.Lau. & Archid.in c.placuit, 16.q.6.& Domini Cardinalis in c.1.extra de dolo, & contum.& Glo. in c. Priuilegium.11.q.3. indistinctè volentium, vt quantumcumque hoc delictum alienationis, vel aliud, quodcunque communicato consilio, nunquàm præiudicet Ecclesiæ: vt Ecclesia priuetur re sua: quia expresse non possunt Prelatus & Capitulum sine causa legitima & causa debita alienare bona Ecclesiæ, vt in c.sine exceptione, 12.q.2. multò fortius neque tacitè, maximè delinquendo.& distinctio, quæ fit, An aliquid fiat communicato consilio Capituli, vel non; procedit quò ad ea, quæ cadunt sub potestate Prælati, & Capituli, ad obligandum Ecclesiam pro aliqua legitima causa, vt legitur & not. in c. quod quibusdam. de fideiussor. non autem quo ad alia, quæ non cadunt sub potestate eorum. Simile est, quod not.Bar.in l.sciendum.ff.de verb. oblig.& in Authen. si quis in aliquo documen. C. de ædendo. & hoc (inquit ipse Panormitanus vbi supra) plus placet. quare pu-
40 to, quòd vbi delictum † administratoris non præiudicaret pupillo in bonis suis, eadem ratione, & à fortiori non præiudicabit Ecclesiæ delictum prælati, & Capituli. vnde considero, quòd Prælatus & Capitulum non sunt domini bonorum Ecclesiæ, sed est ipse Deus, seu Ecclesia vniuersalis, secundum aliā opinionem, vt in c.cùm ex eo.de elect.in sexto, & per Innocen.in c.cùm super, de causa poss.& propr.(vbi plenè dixi) Prælatus verò & Capitulum sunt administratores: & pro tanto in quibusdam casibus requiritur Capituli consensus, quia non in omnibus habet Prælatus solus legitimam administrationem, sed requiritur Capituli cōsensus, vt patet ex his, quę legūtur & not.
in

in Clem. 2. de rebus Eccle. non alien.& in c. pastoralis de donat.
41 hinc dicimus † Prælatum & Capitulum facere vnum corpus, vt in c.nouit.& c.quanto.de his quę sunt à Prælat.penes quos consistit plena administratio rerum Ecclesiasticarum:& habetur hoc corpus loco Domini, cum bene administrant ipse Prælatus,& Capitulum, loco verò prædonis, cum malo. vnde grauius puniuntur, vt in c.si quis Presbyterorum. extra de rebus Eccles. non alien. in c. sine exceptione, & c. monemus. duodecima quęstione secunda, & in capitulo 2. de solut. sicut dixit lex ciuilis de tutore, in l.qui fundum,§.si tutor.ff.pro emptore.; præterea considero quòd
42 contrahendo † pro negotijs Ecclesiæ, eorum factum non præiudicat Ecclesiæ, nisi fiat alienatio in casu licito, & seruata solemnitate à iure tradita, vt not. in c.1.de in integrum restitu.fortius nō debeat posse alienare delinquendo, etsi diceres, hìc est legis alienatio. Rndeo hoc esse falsum, quia nulla lege hoc cauetur in Ecclesia.Imò si bene ponderetur l.si quis in tantâ.C.vnde vi.super qua fundatur nostra quęstio, potius innuit oppositum: Illa enim lex vult priuare violentum proprietate rei, qui Dominus erat; sed Prælatus, & Capitulum non sunt Domini, sed administratores bonorum Ecclesiasticorum: Deus verò est ip-
43 se † Dominus, cui bona Ecclesiæ sunt oblata, & facta sunt Sancta Sanctorum Domini, vt in capitulo non liceat. c. prædia. & c. qui abstulerit.12. quæstio.2.& in c.cùm ex eo.de elect.in sexto:non ergo Ecclesia debet priuari suo Dominio propter delictum sui administratoris, sicut nec pupillus, nec adultus propter delictū tutoris, aut curatoris, licet isti habeantur loco Domini. Præterea ad hanc sententiam omnes debent moueri,& hac alia ratione.
44 Nempè, quoniam bona † Ecclesiarum non solum sunt deputata ad vsum Prælati, & Capituli pro tunc existētium, verumetiam ad reparationem fabricæ, & alimoniam pauperum, vt in c.fin.16.q. secunda,& capitulo quattuor, & capitulo concessio. 12. quęst. 2. & in capitulo pastoralis. ext. de his quæ fi. a Prælat. Quæ ergo æquitas, aut rigor poterit nobis suadere, vt delictum Prælati, & Capituli, & sic administratoris debeat primo redundare in præiudicium Dei, bonorumque Ecclesię legatorum, cuius est dominium. Secundò in præiudiciū fabricæ ipsius Ecclesiæ, & pauperum, contra omnes vtriusque iuris,& naturalis regulas.Cui concordat sententia Innocentij in capitulo accedentibus. de excessibus Prælat.dicentis, quòd Præ-
45 latus † & Capitulum non possint renunciare statutis, & iuribus Ecclesiæ in præiudicium ipsius Ecclesiæ, & facit capitulum primū, extra de his, quæ fiunt a maior.par.cap.Hoc ipsum voluit nos docere Ioannes And. in cap. constitutis.extra de religiosis domi. vbi accuratè disputando tenuit.

46 Ecclesiam † non posse perdere dominium rei, quam habet in emphiteosi ex solutione Canonis non facta, quia cum sine solemnitate (de qua in capitulo sine exceptione, 12.q.2.) non possint clerici tale dominium alienare, multo fortius non poterant hic Canonem non soluendo, & ex contrario aperietur via fraudibus contra capitulum quanto, extra de diuor. prout etiam docuit Glo. in dicto capitulo placuit. dedita opera scilicet non soluendo Canonem Domino directo dictæ rei emphiteoticæ suo amico, aut consanguineo, vt tali via priuando Ecclesiam ditaret illum dicto Dominio vtili. Ex omnibus, & quamplurimis alijs rationibus (quæ afferri possent) probatur verissima presens nostra limitatio dictæ conclusionis secundæ.

Tertię & vltimę quęstioni propositæ satisfaciet vnica cōclusio, quę est. dato & nō concesso (imò de iure legitimè nunquam concedendo) quòd per dictum legatum factum dicto altari cum supradictis conditionibus fuisset erectum, seu creatū beneficiū Ecclesiasticū, & collatio ipsius facta à Reuerendo Abbate dictæ Abbatiæ Florentinæ, interueniente consensu sui Capituli Monachorū dictæ Abbatiæ dicto Excellēte tali.... tūc clerico, & ad presens effecto merè laico; tum per assumptionem habitus laicalis, cum per functionem officij iudicis criminalis per ipsum administratam in curia Serenissimi Magni Ducis Florentiæ, dictum beneficium (si foret taliter nuncupandum, quod falsum est) vacat, & ipso iure priuandus venit ille, & a dicto Reuerendo Abbate de legatis obsequijs prouidendum, ac si ille mortuus fuisset, nisi quā primum post monitionem ei factam rediret ad assumendum habitum, & censuram clericalem, ac insimul verè renunciaret tali incompatibili officio Iudicis criminalis, cum alias tacitè cōprobetur ipsum facto renunciasse clericatui. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primo per textū apertissimum in c. sed nec procurationem, in c. clericis. & in c. sententiam. extra ne clerici, vel Monachi. Nam in d. c. sed nec. Alexander Tertius in Concilio Lateranen. dixit quod clericus † Procurator, aut Iustitiarius Principis secularis sit deponendus, id est priuandus beneficio, & executione pro eo, quòd officio clericali neglecto, cum contra Apostoli sententiam, se immergat fluctibus seculi. Et in dicto c. clericis. Idem Alexander Tertius statuit clericos iudicium sanguinis exercentes, (prout in casu nostro) sunt deponendi ab officio, & priuandi beneficio: & licèt ibi loquatur expressè text. de clericis constitutis in sacris, tamen omnes Doctores infra statim citandi, dicunt idem iudicium fore de clericis in minoribus constitutis. Et fuerint beneficiati: hoc elicientes ex verbis illius textus [honore priuetur, & loco.] Nam sub vers. honore intelligitur ordinis executio:

47

tio, & sub verſ.loco, intelligitur beneficium, vt ſpecialiter docuit Ioannes And.ibidem quem retulit,ac ſequutus fuit Panormitan⁹ ibidem not.1. aſſerens hunc eſſe verum ſenſum litteræ dicti Canonis.Ioan.And.etiam refert,& ſequitur Diaz in ſua pract. Can. crim.in cap.incip. Clericis in ſacris.col.1. & in dicto c.ſententia prohibetur clericis omnis dictatio, vel executio effuſionis ſanguinis: & quòd laicus merè non poſſit poſſidere beneficium Eccleſiaſticum probatur per arg. in c. quod a te.ext.de cler.coniug. vbi Alexander Tertius ſtatuit clericos
48 † in minoribus conſtitutos contrahentes matrim. priuandos fore ſuis beneficijs,cùm non poſſint nec valeāt vacare Eccleſiaſticis obſequijs vacantes immūdis. Diximus probari per arg.in d.c. quod a te,quoniam identitas rationis priuandi eos reperitur in caſu noſtro,vt latius probauimus per ſupraſcripta iura, & docuerunt Vincentius,Ioannes And.& Panormitanus in c.ſicut te.extra. Ne Clerici, vel Monachi (quorū ſententiam ad verbum infra referemus,) & quòd neque poſſint in ipſo inſtitui probatur, quam apertiſſimè quoque per textum in c.2. ext. de inſtitut. cum laicis non liceat pertractare de negocijs Eccleſiaſticis. Idipſum confirmatur ex text.in c.cauſamque. ext.de præſcript.Vbi dicitur lai-
49 cum † non poſſe poſſidere ſpiritualia, & loquitur ibi Canon de decimis.vacat.n.hic arg. a minori ad maius negatiuè: ſic dicēdo. Si laici de iure non poſſunt detinere decimas, quæ conſiſtunt in rebus temporalibus, quanto min⁹ beneficia Eccleſiaſtica, quę ſunt maiora,& ſpiritualia? Idipſum dicitur in c.ſacroſancta, & in c.Maſſana.extra de elect.quod laicis Eccleſiaſtica poſſidere non liceat. Docuit Paſcalis Papa Secundus, & habetur in c.nullus laicorum.16.q.7.his pręciſis verbis, videlicet. [Nullus laicorum Eccleſiaſticas,vel Eccleſiarum bona occupet, vel diſponet: qui ſecus fecerit,ab Eccleſiæ liminibus arceatur,]& in c.laicis.16.q.7. habetur, quòd laicis quāuis Religioſis nulla de Eccleſiaſticis facultatibus aliquid diſponendi legitur poteſtas attributa, & in ſubſequenti c. hæc habentur, videlicet.Si quis Principum, vel aliorum laicorum diſpoſitionem, ſeu dominationem rerum,vel poſſeſſionum Eccleſiaſticarū ſibi vendicauerit, vt ſacrilegus iudicet: & hæc iura, dē quāplurimis alijs attuliſſe ſufficiat ad probandam pręſentem noſtram cōcluſionem. Quæ apertius probabitur, & ſecundò Doctorū auctoritate. Nēpè omnium Glo. in dictis iurib. citatis, nec non & aliorum infraſcriptorum. Glo.enim in c.1.ext. de cleric. coniug.in verſic.delinquenda. hoc ipſum docuit tacitè in ratione ibi allata. Nam dixit,
50 ꝙ meritò clericus † contrahens matrimonium compellēdus erit dimittere beneficia, cum vacare intelligantur ipſo iure:contrario enim facto iuri renunciauerunt: cum ergo Excellens talis per aſ-

ſumptionem officij iudicandi in cauſa criminali facto ipſo videatur renunciaſſe dicto beneficio, ſi quod eſſet, patet ipſum vacare. Et quòd omnino debeat priuari
51 beneficia clericus† in minoribus dictans, aut exequens ſententiam ſanguinis, docuit Innocentius in dicto capitulo clericis. Illud loquens in ſacris, extendendo ad clericum conſtitutum ſolum in minorib. & beneficiatum, & merito, cum eadem prohibendi ratio adſit, vt poptimè docuit ibidem Panormitanus in not. 1. & in num.7. in verſic. quæro quia textus. & hanc rationem reddit ibidem dicens hoc eſſe, quia ipſe clericus in minoribus per impoſitionem illarum pœnarum incurrit irregularitatem, qua ratione debet deponi, ita conſtitutus in minoribus, quàm in maioribus, vt not. in c. cum non ab homine. extra de Iudic. & ad illum textum dic, quòd verbum Sacris ſumitur largè. Nam omnes ordines Eccleſiaſtici ſunt ſacri. hæc Panormitanus vbi ſupra, qui idipſum confirmauit in c. ſicut te. Ne Clerici, vel monachi, loquendo de clerico effecto tabellione, qui minus concurrit in ſanguinis humani effuſione, quàm Iudex criminalis: Nam referendo ſententiam Vincentij ibidem dicen
52 tis, quòd ſi clericus† in minoribus ſuſcipiat tabellionatum, cedit clericatui, & beneficijs, ac ſi contraheret matrimonium, vt in capitulo primo, & cap. diuerſis. extra de cleric. coniuga. ſubdidit tamē ibidem Panormitanus in num.3. verſic. & pro hoc infertur, quòd Io. And. dixit, quòd dictum Vincentij non reciperetur hodie, niſi per aliquas circunſtantias verificaretur hoc dictum: puta quia officium ſuſcipit a Rege, vel a Principe. (Adde tu, prout eſt in caſu noſtro) qui quos facit notarios, ad publica, & criminalia deputat officia. hoc dictum (inquit Panormitanus) plus placet mihi, & ad hoc induco iſtum textum. hæc Panormitanus ibi, qui Panormitanus in dicto c.2. num. 7. de inſtitut. dixit quod merè laici habitu, & profeſſione, vt eſt hic excellens talis.... non poſſunt præſcribere iura ſpiritualia. Idipſum docuit Diaz in ſua practica, tam in ſupradicto capitulo q.2. quàm in dictæ practicę, capitulo 59. incip. Huius exceſſus, & Follerius in ſua pract. Can. crim. parte ſecunda, capitulo vigeſimoquarto, incip. Vt videri li-
53 cet, dicens clericum† ferentem ſententiam criminalem, ſcilicet capitalem, vel membri mutilationem, etiam ſi ſequuta non fuiſſet executio talis ſententiæ, fore priuandum beneficio. Fuſcus verò idipſum ſentijt dicens, clericum renunciare clericatui, & beneficijs eo ipſo, quòd faciat contrarios actus, vt ſi tonſura derelicta immiſceat ſe ſecularibus, cum videatur ea habere in vituperium, vt in capitulo Ioannes, in fine. de Clericis coniuga. & hoc dicit in tractatu de viſitatione libro ſecundo, capitulo vigeſimooctauo, numero vndecimo.

Ex his ergo omnibus in medium productis patuit primo legatum factum Reuerendo Abbati, Capitulo, & Monachis Abbatiæ Flor. cum illis conditionibus nunquam fuisse beneficium Ecclesiasticū, nec esse in præsentiarum tale nuncupandum. Nec ipso legato iam acceptato a dicto Reuerendo Abbate, & eius Capitulo illi lucroso contra mentem testatricis ipsum Monasteriū Abbatiæ priuandum, illud trāsferendo in clericos seculares sub fictitio titulo beneficij erecti a dicta testatrice, ac per consequens de iure nunquam dictum Excellentem talem possedisse dicta bona legata, seu empta ex pecunia legata, sed neque suos prædecessores in tali falso titulo, sed omni iure tam Pontificio, quàm Imperatorio ipsum fore priuandū dictorum bonorum possessione, cōtra tot iura sibi aduersantia, tum quia dicta alienatio facta annis preteritis ab Abbate, & Capitulo dictæ Abbatiæ Florentinæ tam in fauorem dicti Excellen. talis, quàm suorum prædecessorum, sit de iure nulla. Cum etiam per dimissionem clericatus, quando fuisset dictus Dominus appellandus beneficiatus in dicto beneficio, & per assumptionē muneris Iudicis criminalis, de directo aduersantis clericatui, & tot iurib⁹ hoc Clericis prohibentibus. Quapropter pleno iure potuisset semp tam a principio aditionis dicti legati, q̄ post mortē procuratoris illius Iuliani hæredis dictæ testatricis deputare aliquē Sacerdotem secularem, aut regularē administrandum dictæ Capellæ pro salario congruo ex fructibus possessionis emptæ ex dicta pecunia legata ad hoc dictæ Abbatiæ Florētinæ, & reliquos fructus retinere in subsidiū sui Monasterij, iuxta mentem testatricis.

His p̄missis de iure Monasterij Abbatię Floren. operępretiū duximus insuper tam Reueren. Abbatem, q̄ enconomū, & reliquos Monachos dictę Abbatię animaduertendos fore, ꝙ si repererint supra noīatum merè laicalib. negotijs astrictum, & iniustum detentorem (sub titulo beneficij collati a dictis Reuerendis p̄rib. præteritis, aut pręsentib. nolle renunciare possessiones emptas pecunia dictæ legantis in dotē d. Capellæ, & pro sacro ministerio in d. capella, & Ecclesia explēdo, ipsi Abbatię verè legatariæ, cū supradicto onere, seu executrici dicti pij legati, (prout latissimè supra probauimus) nisi super fructibus dictarum possessionū sibi assignaretur annuus certus cēsus: poterit dictū annuū censum ipse enconomus d. Abbatię (mandato ipsius speciali ad hoc facto) promittere, & tēpore statuto illum soluere tuta conscientia, accedente in hoc cōpositione facta a Iudice, si mota fuisset lis: sin autem ab Episcopo Diœcesano, vt sic ipsa Abbatia redimat vexationē sibi iniustè illatā a tali iniusto possessore iuris iā ex multis annis d. Abbatię acquisiti: licèt nō negemus dictum Dominum non posse apud ipsum retinere tuta cōscientia

tia illos census sibi solutos tanquàm apertissimè iniustos: tum ex eo, quòd titulo beneficij illas possessiones possideat: & de iure dicta capella dotata, sine Episcopi Diœcesani, beneficium Ecclesiasticum dici non possit, vt supra fuit probatum, tum quia etsi beneficium esset: ipso iure: illo fuerit priuatus per renūciationē clericatus tacitè factam per exequutionē officiorū merè laicorū, vt satis abundè per supra allata fuit probatum: quamuis non negemus, quòd si esset aliqua ambiguitas de iusticia ipsius, & Abbatiæ, in tali casu, interueniente compositione & consensu Domini Diœcesani, dictæ Ecclesiæ (in qua est situata ipsa capella) tuta conscientia & ipse Dominus renuncians huiusmodi bona ipsi Abbatiæ poterit, vita tantum sua durante, percipere dictas pensiones si esset clericus, in persona cuius semper loquuntur infrascripta iura: cùm laicus nō solùm nō sit capax beneficij Ecclesiastici, sed nec pensionis, nisi ex dispensatione Summi Pontificis, & tunc solùm pensionis: probatur ergo quod hìc diximus. primo per tex. in c. 2. & c. de cętero. ext. de transact. Nam in d. c. 2. Alexan. Tertius Papa his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Statuimus, vt si su

54 per † decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticā de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & incōcussa illa permaneat.] hæc ibi. & in d. c. de cętero. Idem Alexan. Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [De cętero noueris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium Iudicem litteris impetratis cū aduersario suo componit: postmodum in Ecclesia, de qua agitur ius aliquod habiturus: si compositio non est iuri contraria, non est a loci Episcopo reprobata. Sed census absque Episcopali auctoritate, cui præest Ecclesiæ sub hoc prætextu solutus vitam eius, qui soluerit, nō excedit.] hæc ibi. Idem docuit Honorius Tertius Papa scribens Cardinali titu. Sanctæ Praxedis, & habetur in c. fin. ext. de transact. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ex parte tua, & infra. Poteris ad componendū interponere partes tuas, & interdum aliquid seueritati detrahere, (prout statu Imperij, & excedentium multitudine prouida deliberatione pensatis) videris expedire exceptis nimirum casibus, qui compositionis, siue dispensationis remedium non admittunt: vtpotè coniugij Sacramentum, quod cum non solùm apud Latinos, & Gręcos, sed etiam apud fideles, & infideles existat a seueritate Canonica circa illud recedere non licebit. In his verò super quibus ius non inuenitur expressum, pro-

55 cedas (æquitate seruata) † semper inhumaniorem partem declinando, secundum quod personas & causas, loca, & tempore videris postulare.] hæc ibi. Idem breuiter habetur in c. si primates, 5. q. 2. & in c. studendum est. distin. 90. & quòd transactio, seu com-

56 positio † inter partes licitè fiat aucto-

auctoritate Iudicis tã ante,quàm post litis contestationem,de iure ciuili sit licita,docent omnes leges contentę sub titu. C. de transact. & ibi per Glo. & Doctores latissimè. & per subsequentia iura Pontificia,quæ specialiter videntur loqui in casu nostro, & ꝙ is,qui aliquid recipit,vt ab iniusta vexatione cesset,repeti ab eo id poterit,cum ipse,nisi voluntariè, & non coactè soluerit teneatur ad restitutionem eius,docuit text.in l.penult. & vltima. C. de condict. ex turpi causa. & in l. idem.§.quoties.ff.de condict.ob turp. cau. vbi communiter per Doctores,& glosas.

Idem docuit textus in c.dilectus. el primo.extra de simonia. Vbi recensetur Cœlestinum Papã Tertium scribentem Linconiensi Episcopo,& Priori de fronte fracto huiusmodi redemptionem tacitè approbasse:his enim ille præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Dilectus filius R.Præpositus nobis exposuit, quòd cùm Eboraceñ. Archidiaconus eum multis grauaminibus allicere non cessaret, promisit ei certã quantitatẽ pecuniæ se daturum, vt ab ipsius
57 desisteret lęsione: † Verùm dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ,super dignitatibus, & beneficijs eius ab eius molestia non quieuit: ideoque discretioni vestræ mandamus: quatenus si res ita se habet: Archidiaconum restituere quod accepit (si eũ contra promissionẽ suã venisse constiterit)compellatis.] hæc ibi. Nec obstat nobis, quòd in dicto Canone nulla fiat mentio de præcedente consensu præstito in tali redemptione facta per Diœcesanum, prout nos consuluimus supra, cum ex ipso textu hoc ipsum elici possit, etsi non dictum sit ibi expresse, vt fuerat approbatum ab Innocentio Tertio vtente tali forma verborum,videlicet. [Nisi essent viri prouidi, & honesti tam qui ordinationem fecerunt,quàm illi, circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra super Prioratus negotio,ordinationem illam val de suspectam propter exempli pernitiem haberemus.Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa vnum de duobus electis, vt ipse habeat Prioratum: hoc ex delegata iurisdictione secundum iustitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, vt ipse viginti libras de redditibus Capituli, & quadraginta de prouentibus Prioratus percipiat annuatim: hoc secundum prouidentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate: cùm in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatẽ sibi retinẽdo commissam, se pro bono pacis, & vtilitatis hoc ordinasse fatentur. Quia igitur hęc ordinatio ab omnibus recepta: possunt quæ licitè Prior, & Capitulum de prouentibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium,sed ex iussione iudicum promisionẽ huiusmodi exhibere. Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus:

mus, vt ad præstationem quadraginta librarum nõ dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata: Ne fortè circa prouentus aliqua videatur facta sectio Prioratus: ita quòd ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.] hæc ibi. per quæ apertissimè probatur quod consuluimus: & quòd huiusmodi compositio inter partes fieri non liceat sine Iudicis auctoritate. Probatur insuper idem per textum in capitulo cum pridem. extra de pactis, ibi. [inter se (non tamen nobis mediantibus) conuenerunt: quòd eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti soluerentur: & idem P. liti cederet, & a Monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam auctoritate Apostolica peterent confirmari: Nos eam non duximus admittendam: pro eo quod videbatur prauam illicitè pactionis speciem continere.] hæc inter alia ibi habentur, idem innuitur in c. nullus Episcopus grauamen, 1. q. 1. cum c. quæsitum. 1. q. 3. & in c. 1. extra de vsuris.

Probatur & secundò Doctorum auctoritate hoc ipsum, quod consuluimus. Nam Glo. in dicto c. dilectus. in versiculo restituere his præcisis verbis vtitur, videlicet. Nota, quod ex eo, quòd præcipitur ei restituere, quod accepit ei, qui dedit; innuitur nõ esse turpitudinẽ ex parte dantis ius suũ redimere volentis? Dicas (subdit glo. ipsa) quod ius suum nulli redime-

58 re liceat † in re spirituali, vbi qui petit, habet ius in re illa: quia simoniam cõmitteret, vt in c. Mattheus. ext. eod. titu. sed agere dēt per superiorem, vt in c. ad aures. ext. eo. sed cum ille, qui vexat, nullum ius habet, nisi quia illum vexat de facto malitiosè, & iniustè: Dicunt quidam quòd redimere non possint: sed veriùs, & æquius videtur, quòd cum iniustè vexatur possit redimere vexationem suam. Idem dicendum fore (inquit eadem glosa) de beneficio, vel officio iniustè interdicto, & excommunicatione iniusta scilicet, quòd non committit simoniam, qui dat pro sua restitutione beneficij, vel officij, vel absolutione excõmunicationis, vel interdicti: sed ille, qui recipit, simoniam committit, qui dat nullum ius acquirit, sed dat, vt ius acquisitũ retineat, vel redimat: quod licitum est, vt in d. c. quæsitum, & in d. c. 1. Si vero iustè sit suspensus, vel excommunicatus, si pretium dat, vt absoluatur, vel restituatur, simonia ex vtraque parte committitur, vt docuit textus ĩ c. nemo, ext. de simonia. hęc glo. illa singularis. Idem elegātissimè docuit Glo. in d. c. nisi essēt. in vers. ex iussione. his pręcisis verbis vtens, videlicet. Ex pactione partiũ nõ liceret, nec illã tolerasset Papa, vt in c. cum pridem. ext. de pactis, sed quia Iudicis auctoritate factũm fuit: & quòd Papa hic tolerauit huiusmodi compositionẽ: hoc fecit propter causas predictas, scilicet pro bono pacis & vtilitatis, quia placuit omnib:

etsi.

etsi Papa hanc compositionẽ non tolerasset, auctoritas Iudicis non sufficiebat, quia de iure hoc facere non poterat, vnde dicit Papa. Nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, & ad tẽpus tantum, vt sequitur. hæc illa Glo. Idẽ docuit Glo. in dicto cap. cùm pridem. in versic. non duximus. & in versic. illicitæ pactionis speciem. Idem glosæ in supra citatis iurib. communiter, etsi non dixerint, ꝙ Index ex se non posset componere, & sequuta compositio nõ esset valida, nisi subsequuta fuisset confirmatio Summi Pontificis. Idipsum docuit Innocẽtius in c. 2. de transact. dicens, quòd transactio, & permutatio in spiritualib. tantum licita est, si nihil temporale interueniat, vt in dicto c. 2. & c. de cætero. & etiam in beneficijs, si petantur iure proprietatis, puta, quia vna ecclesia petat ab alia præbendam, quam dicit ad suam collationem pertinere, sed si clericus petat beneficium, non est licita transactio, etiam si vtrisque detur spirituale, vt infra. eod. cap. cõstitutus, nisi secundum modũ, qui ponitur in d. c. nisi essent. Cõpositio autem interuenire poterit, vt infra eod. cap. super eo, sine aliqua dationo, etiã si aliter credat habere ius, sed simpliciter renunciet iuri suo, sed in casu concesso à iure, per quem renunciãs debeat aliquid obtinere, solùm assignetur in vita eius, cui renunciat, & vt hoc assequi possint sine peccato, opus est, vt verè credat se instã causam habere, aliàs sine peccato non tenebit, vt in c. 3. de institu. imò secundum legẽ quantum ad dolosum actorem, nõ teneret talis transactio, vt in l. in summa. in princ. ff. de condit. indeb. fieri ergo debet compositio in casu licito, auctoritate Episcopi, qui subsũnt eis, qui Archiepiscopo, cum eius consensu, & Abbates cum consensu suorum Prælatorum, & erit facienda aliqua causæ cognitio & decretum: Epi verò cum consensu sui Capituli, si habet, aliàs sui presbyteri. Qui Innocentius idem repetijt in d. c. cum pridem. super vers. pranam. dicens, quòd in dicto cap. nisi dicatur licitum iussione Iudicum, sine vllo pacto aliquid dare: hoc autem illicitum ex pacto, caueãt tñ, quia nec hoc ipsum in intentione gerere debent, vt in c. tua nos. de simonia. Idẽ repetijt Innocentius breuiter. in cap. Mattheus. extra de simonia. dicens, ꝙ contradictio vt cesset, siue iusta, siue iniusta ante cõfirmationẽ aliquid dare (vt in d. c.) est simoniacũ, prout apertiùs docuit ipsemet Innocent. in c. significasti in principio. extra de electio. his præcisis verbis vtens, videlicet, Simpliciter dicimus, quòd ante electionẽ Electores, & Superiores nullas debent interponere pactiones, nullasque conuentiones. 1. q. 2. c. quàm pio. & de cõditionibus, dicunt quidam secus: nam potest benè eligi aliquis sub conditione honesta, etiam insolita, & de nouo inuenta: verbi gratia eligimus talem in Sacerdotem, si promisit quotidie celebrare Missam: quia istę monitiones videntur,

tur, etsi meliùs dicatur, quòd ante electionem nec conditio ritè apponitur. Idem docuit Panormitanus in infrascriptis locis. Nã in dicto cap. dilectus. col. 1. not. 1. nu. 3. dixit. Notandum primò ex ipso textu fore casum notabilem, & singularem, quòd sine aliquo vitio potest dari pecunia Prælato ab eo, qui iniustè vexatur in iure suo, vt sic redimat vexationẽ facti: ex quo infertur illud generale, quòd datio pecuniæ pro iure quæsito conseruando contra molestationem indebitam, non inducit simoniam, nec turpitudinem, aliàs non potuisset ille repetere: quia quando turpitudo versatur ex vtraque parte non est locus repetitioni, vt in l. 3. ff. de cond it. ob turp. caus. & in regula in pari delicto. de reg. iur. in sexto, & subdidit, quòd Hostiens. in dicto cap. dilectus. dicit, quòd pro
59 aliquo iure spirituali quærẽdo nõ est licitum aliquid dare, vt in c. Matthæus. eod. tit. sed pro quæsito conseruando sic, vt hic. & addit ipse Panormitanus ibidem, sed dic meliùs, vt ibi dixi, & comprehende totam materiam, sic distingue, quòd aut quærimus in temporalibus, aut in spiritualibus. Primo casu licitè redimitur vexatio, tam pro iure quæsito, q̃ pro iure quærendo, sed recipiẽs pecuniam indebitè tenetur ad restitutionem, vt in l. 1. & in l. generaliter. ff. de calumn. & in l. 4. §. quoties. ff. de cõdit. ob turp. cau. in spiritualib. verò pro iure quærendo nõ est licitum aliquid dare etiam, vt cesset impedimentũ facti: quia videtur iste ambitiosus, dando pecuniam, vt faciliùs illud acquirat, & sic propriè loquitur dictum cap. Matthæus, nec propriè redimitur vexatio, sed datur, vt facilius acquiratur ius spirituale. Pro iure autem acquisito: Aut est in possessione iuris illius, etsi molestetur de facto, licitum est aliquid dare, vt probatur hic, licèt recipiens teneatur ad restitutionem. Si verò iste vexatur: vt quia Episcopus vult eum iustè deponere, vel alius iustè accusare, vel forrè prætendit ius in beneficio, & tunc vexato non licet aliquid dare: quia non redimitur tunc vexatio facti, vt in c. nemo. eodem tit. facit. cap. nisi. cum ibi not. de præben. & cap. cum pridem. de renũc. Aut nõ est in possessione illius iuris iam quæsiti: & tunc, aut habet possessionem etiam illicitè detentam, & non licèt aliquid dare, vt notat Innocentius in cap. ad aures. eod. titu. & tenet Glo. in cap. decimas. 16. q. 7. Nam possessio est quid spirituale, hinc est, quòd non cadit in laicum, vt in c. causam. de rescrip. Vel saltem est connexa cum spiritualibus propter administrationem, quæ inde sequitur, vt in cap. si quis obiecerit. 1. q. 3. Puto (inquit ibi Panormitanus) tamen quòd si propter potentiam aduersarij, vel impotentiam suam non posset de facili ita consequi apud Superiorem, ꝙ tunc, vt euitet magnum præiudiciũ, licitè dare potest pecuniam, sicut in simili de absolutione ab excõmunicatione obtinenda dicit Io. Andr. in

dicto

dicto c. ad Aures. & paulò post subdidit. Nam si dedi pecuniam vt negotium calumniose mihi nõ faceres, possum repetere etiam cum pœna quadrupli, quantumcumque pacto recipiens paruerit: vel potest intelligi ista littera, secundum alium intellectũ: quem sequitur Hostiẽsis, & Ioãnes Andr. quòd hic interuenit compositio inter Archidiaconum, & Præpositum illum, interueniente auctoritate superioris: quo casu licitè repetitur pecunia: nec recipiens tenetur ad restitutionem si compositionem seruat, vt in dicto c. nisi essent. & c. 2. & c. de cætero, de transact. & vterque intellectus est bonus in se, hæc Panormitanus vbi supra. ex quibus emicuit veritas intellectus, quem supra tradidimus ad dictum tex. in dicto c. dilectus. el primo. Idem docuit ipse Panormitanus in dicto c. Matthęus. qui sequens ibidem Innocentium dixit, quòd pro iure quærendo non est licitum dare pecuniam, etiam ad redimendum vexationem: secus pro iure quęsito. ad hoc dictũ c. dilectus. Nam videtur pecuniam dare, vt liberius possit consequi illud ius spirituale, sed quando est iam ius consequutum; & vexatur in eo, tunc pecuniam propriè datur pro vexatione. hæc ibi. qui rursus de eodem nos docens in c. 2. de transact. sequens Innocentium vbi supra, concludit, quòd huiusmodi transactio, vel compositio non
60 solùm poterit † fieri per Episcopos, & Archiepiscopos, verùm etiam per Abbates, & alios inferiores Prælatos non tantùm exẽptos, verùm etiam non exemptos si dictæ Ecclesiæ de quibus agitur sint pleno iure subiectæ ipsis Abbatibus, & Prælatis: & ratio est, quia cùm habeant in eis Episcopalem iurisdictionem, possunt hanc auctoritatem interponere: & addidit hoc dictum memorabile, & quotidie allegatum non fore obliuioni tradendum, quod amplectitur Glo. in Clem. 1. de rebus Eccles. non alien. & quòd ex hoc dicto inferatur ge-
61 neraliter, quòd in Ecclesijs † subiectis Prælato inferiori pleno iure, potest ipse Prę latus inferior exercere omnem iurisdictionem Episcopalem: vnde potest absoluere excõmunicatos in casibus, in quibus potest Episcopus, & alia exercere Episcopalia: prout ipsemet docuit in c. significasti. de foro compet. hæc Panormitanus ibi. qui & in dicto c. de cętero. col. 2. not. 3. dixit, quòd per
62 compositionem † factam auctoritate iudicis delegati potest clericus se obligare ad soluendum aduersario censum toto tempore vitę suæ: licèt Episcopus nõ consenserit, nec consentire velit: & quòd hoc eliciatur ex dicto c. de cætero, & ex dicto c. nisi essent. idipsum repetijt idem Panormitanus in c. super eo, colum. 1. nu. 3. versicu. in glo. 1. de transact. dicens, quòd aut contenditur de beneficio ratione tituli, vel prælationis, & non potest interueni-
63 re transactio, cũ transactio † fiat (vt ipsemet Panormitanus ibidẽ paulò ante dixerat) cùm receditur

tur a lite aliquo dato, seu retēto, vel promisso: compositio autem fit gratis, & amicabiliter, vt cùm prætendens non habere ius, vult à lite gratis recedere: et si possit etiam dici, ꝙ compositio possit fieri aliquo dato, aut retento, vt in c. 2. iuncta Glo. de transact. etsi talis compositio interuenire non debeat in beneficio litigioso, vt detur temporale pro spirituali, vel detur aliud spirituale non à Superiore, sed vigore transactionis, quod non est licitum: quia beneficium Ecclesiasticum non potest obtineri, nisi per Canonicam institutionē, vt in regula prima. de reg. iur. in sexto. & in c. ex frequentibus, extra de institu. prout docuit Innocentius in dicto c. 2. sed amicabilis compositio potest interuenire modo prędicto. Item Iudex ex officio suo pro bono pacis posset componere, vt habens ius in beneficio det aliquid non habenti, iuxta formam. c. nisi essent. de præben. Aut contenditur de beneficio ratione subiectionis. Et tunc idem dicēdum, quod de alia re spirituali, in qua dic, ꝙ transactio non potest interuenire, vt detur temporale propter recessum à lite, vt in c. præterea. de transact. sed bene potest dari, vel retineri aliud spirituale, vt in c. ad quæstiones. extra de rerū permut. & idem Panormitanus in c. fin. extra de transact. col. 2. nu. 7. vers. sed quæro. de eodem materia loquens, sequendo Specul. in tit. de præparat. Iudic. in §. excipitur, dixit, quòd Iudex poterit componere inter partes litigantes, quando earum iura sunt obscura, seu ignota, vt in dicto c. fin. & quamuis ipse Specul. dixerit, ꝙ quando sunt clara dicta iura, vt quia conclusum est in causa, & sic Iudici liquet ꝓ qua parte debeat ferre sententiam, dubitauerit, & reliquerit hoc disputationi, tamen ipse Panormitanus, sequēns Ioan. Andr. dicit, quòd nisi aliquę circunstātiæ suadeant: abstinere debet à tali cōpositione, quasi ex quo sibi liquet de causa, non debeat reducere ad compositionē, ne videatur de iure vnius dare alteri sine causa, quod non licet, cùm Iudex debeat vnicuique reddere ius suum, sed ex circunstantijs posset hoc facere & cæteris paribus magis debet suadere actori vincēti, quàm reo absoluēdo. Ratio quia sententia ferenda pro actore est mandanda executioni, & in executionis actu posset fieri longum litigium, quæ ratio cessat ex parte rei. Tamen in eo posset subesse causa, vtputa, quia actor est pecuniosus & paratus appellare quantum iura sibi permittent: Debet ergo his & similibus causis cōsideratis Iudex abstinere, vel reducere ad concordiam. Ad quod facit textus in c. nisi essent. extra de præben. & hęc erunt memoriæ commendanda. Idipsum apertiùs, & ex professo, docuit idem Panormitanus in dicto cap. nisi essent. In quo textu ipsemet Panormit. nonnulla notatu dignissima, attulit in nostræ materiæ decisione. Et primo in col. 2. in fin. scilicet nu. 6. versic. Item nota. ibi pro bono. dicens, ꝙ solū

pro

64 pro bono pacis arbitrator † poterit tollere de iure vnius, & dare alteri, & hoc non solum in casu dubio, verum etiam in casu certo, ex quo facit pro bono pacis. Nam clarè clarissimum debebat esse Prioratum pertinere illi, cui fuerat adiudicatus, nec ratione iuris competentis in eo poteft fieri condemnatio in pecunia, cùm tractemus de re spirituali, sed solùm ex bono pacis toleratur officio ipsius arbitri, non per partes solùm. Addit & secundò in col. 3. nume. 8. versic. sed quaeritur. ext. Glos. quòd si isti Iudices adiudicassent Prioratum ei, qui nullum ius habebat, tunc ipse si esset in bona fide, nesciés huiusmodi iniustitiam fuisse factam, erit tutus
65 in conscientia, † credens, q Iudices rectè iudicassent, & hoc propter auctoritatem Iudicis. arg. in l. si res iudicata. ff. de sent. & re iudic. & in c. cùm inter. de re iudic. secus si haberet malam fidé quantumcunque sententia trãsijsset in rem iudicatam. Nam in istis be-
66 neficialibus, † licèt sentẽtia transeat in rem iudicatã, respectu illius, contra quem lata fuit, nõ tamen respectu eius, pro quo lata fuit, vt docuit tex. in c. cum dilectus. de elect. & glo. in c. 1. de conceff. preben. & Innoc. in c. ad aures. de rescript. & ratio est: quia respectu eius, contra quem lata fuit, valet, eo quòd poterat renunciare iuri suo, quod proferre noluit infra decennium, vt in capit. quo ad consultationem. de re iudic. & in l. absolutione. C. eod. sed respectu illius, pro quo lata est, non potest valere: quoniam sententia simpliciter declaratoria non potuit alteri tribuere ius: cùm non possit beneficium obtineri sine Canonica institutione, vt in regula prima, de reg. iur. in sexto. Tertiò dicit, quòd fieri nõ possit inter partes cõpositio pro iure spirituali, mediante aliquo temporali sine Iudicis (in quem fuit compromissa) auctoritate: cùm ius praesumat non pro bono pacis illam fuisse factam, quod non praesumet si fieret, mediante Iudice viro honesto, pronido, ac iusto: quia tunc talis compositio
67 † toleratur, vt in dicto cap. nisi essent. & concludit etiam secundum Hostiensem, quòd compositio taliter facta non indigebit confirmatione Pontificia, etsi simpliciter loquẽdo Iudex ex se hoc nõn possit, nisi à partibus ipsis compromittatur, vt subdidit ipse Panormitanus ibidem, columna quarta, numero nono, versiculo sed aduertè. Quartò ibidem addidit numero decimo versicu. in Glos. fina. dicens, quòd vt docet idem textus dicta, compositio terminabitur mortuo condemnato ad soluendum aliquid annuatim: & quòd hoc meritò extendat ibi Glos. ad mortuum ciuiliter. & elicit ex. dicta sententia Glosae, quòd vbicumque mors ciuilis operatur omnem effectum, quem mors naturalis: &
68 mors ciuilis † aequiparatur naturali pro hoc bonum textum in l. Deo nobis. C. de Episcopis, & Clericis, & Glos. in Clementina ne Romani. de electionib. licèt

licèt aliud senserit Glo. in c.pla-
cuit.16.q.1.dicens, ꝙ mors ciui-
lis nũquam æquipararetur natura-
li, nisi in casibus à iure expressis.
Idem Panormitanus de eadẽ ma
teria, loquens in c. cum pridem.
col.3.nu.9.vers.in Glos.in vers.il-
licita.extra de pactis.dixit,quòd
si certus sum me habere ius in ali
quo beneficio,non pecco si dò pe
cuniam ei, qui mouet mihi litẽ,
vt desistat ab ista vexatione : se-
cus si non sum certus.& subdit ex
glo.ead.ipse Panormitanus,ꝙ in
beneficialibus committatur si-
monia ex ordinatione Ecclesiæ,
& nõ ex dispositione Diuina, q̃a
hæc beneficia non fuerunt ordi-
nata per Deum, sed per Ecclesiã,
nec ex se essentialiter sunt spiri-
tualia,sed ex ordinatione Eccle-
siæ accedunt spiritualibus: & ad-
dit ipse Panormitanus,quòd sibi
placeat talis opinio, quãdo esset
beneficium nõ habens annexam
potestatem clauium : nam si ha-
beret, tunc contrarium sibi vide-
tur: quia accessoriè videtur pecu
nia pro illa potestate spirituali,
quod & ipse Panormitanus quã-
plurimis medijs probat in c. ex-
tirpandæ.§.fin.col.20.à nu.53.vs-
que in finem.extra de præben.vi-
de ibi latissimè.Idem docens Do
minus Felinus dixit in c.si quan-
do.col.2. in vers.tertius casus est.
extra de offic.deleg.ꝙ quando Iu
69 dex † delegatus ex permissu par
tium eas composuit,tunc poterit
ipsas cogere ad obseruantiã tran
sactionis, dummodo ipsa transa-
ctio sit secundum ius:secus si con
tra ius. cùm casus hic sit in dicto
cap.nisi essent. Idipsum latiùs, &
apertius docuit ipsemet Felinus
in dicto cap.dilectus.el primo.in
col.1.& 2.cuius dicta colligentes
dicimus ipsum nos docuisse in-
frascripta. Primum quorum est,
quòd hic textus sit melior in iu-
re ad probandum, quòd detur ca
sus,in quo quis sine vitio simonię
possit dare pecuniam pro conser-
uatione iuris spiritualis quæsiti:
& per consequens est casus ad il-
lud,quod dicitur,ꝙ licitè quis re
dimit vexationem suam, scilicet
quando quis vexatur de facto,id
est iniustè. Secundum est, ꝙ talis
pecunia dr̃ turpiter accepta, non
tamen turpiter data,& per conse
quens poterit repeti, cùm non vo
luntariè fuerit data. Tertium est,
70 ꝙ recipiens † à sponte dante, nõ
teneatur ad taliter accepti resti-
tutionem, vt in d.l. ob restituen-
da. Quartum, quòd concludunt
Doctores in dicto cap.dilectus.el
primo. ꝙ nunquam sit licitum re
71 dimere vexationem, † nisi vexa-
tio sit omnino de facto, & redi-
mens habeat ius plenum,adeo ꝙ
si deficeret possessio, adhuc nõ li-
ceret, quasi non sit integrum ius
suum,& cum possessio dependeat
à spirituali, & hoc nisi p̃ona pos-
sidens esset tam potens, ꝙ nõ spe
raretur victoria in iudicio. Nam
tunc liceret redimere huiusmodi
vexationẽ,si redimens nullo mo-
do dubitat de iure suo:quia si du
bitaret, committeret simoniam
dando, etiam si vexatio esset de
facto, prout docuit Beatus Tho-
mas in 2.2. quæst.100. artic.2.in
respon. ad quintũ,& Panormita-
nus

nus in cap. pridem. super Glo. in verſ. illicitè. extra de pactis, niſi ſolueret expenſas factas in Bullis, prout docuit Glo. in c. ſuper hoc. in verſ. pecuniæ. de renunciat. & ibi Imo. in pen. col. Quartum eſt, quòd recipiens propter vexationem facti, ſiue deſiſtat à vexatione huiuſmodi iniuſta, ſiue non, tenebitur ad reſtitutionem taliter accepti. & hoc in iudicio cognoſcetur ſummariè procedendo. Hæc Dominus Felinus vbi ſupra. Ad hoc ipſum probandum ſummoperè deſeruit, qđ docuit Iaſon in l. ſi ſuper poſſeſſione. col. 2. in princ. in verſic. alibi tenet Ludo. Rom. C. de tranſact. ſequẽs ipſum (in cõſ. 55. incip. Volumus dicere hunc Bart.) dicentem, ꝙ arbiter, vel arbitrator poteſt condemnare vnam partem ad dandũ aliquid alteri, pro partium adæquatione per tex. not. in l. ſi ita legatum. ff. de condit. & demon. & ipſe Iaſ. ibidem dixit: ſed tu adde meliorem textum in c. niſi. & ibi Panorm. in 3. not. de præben. & ita ille limitat regulam, quę habet, quòd arbitri poſſunt tantum iudicare de his, de quibus factũ eſt compromiſſum, & non plus: ita dicit textus in c. cùm dilecti. ad finem. de arbitris, & ratio eſt,
72 quia poteſtas arbitri † dependet à poteſtate partium: hoc eſt, arbitri tantum habent poteſtatem, quantam partes eis tribuunt, & non plus, vt in l. nõ diſtinguemus. § de offic. ff. de arbitris. Hinc eſt, ꝙ tenet Ludouic Rom. in conſil. 115. quod incip. Viſo cõpromiſſo. verſ. in primo dubio, ꝙ ex generale compromiſſo non venit, vt arbiter, vel arbitrator poſſit laudare pacẽ debere hincinde fieri de offenſis, & vulneribus hincinde illatis. hæc omnia Iaſon vbi ſupra, ex cuius ſententia elicitur etiam ipſum idem ſentire cùm ſe ſubſcripſerit Panormitano vbi ſupra, qui hoc ipſum expreſſiſſimè dixit, nec non & alijs ſupradictis Doctoribus, etſi ipſi loquuntur in perſona delegatorum, qui & ipſi dixerunt, ꝙ ipſi delegati ex proprio eorũ officio non poſſint componere inter partes vnam alteri condemnando ad aliquid ſoluendum, niſi ipſi dictę partes de communi conſenſu hoc faciendi tribuerint poteſtatem: ex his ergo omnibus habuimus, quòd dictus Reuerendus Abbas Abbatiæ Florentinæ, vel enconomus (nomine & mandato ſpeciali ad hoc ſibi indulto) poterit conuenire cum dicto nobili detinente titulo beneficij (quod nunquam fuit) Eccleſiaſtici de eo renunciando dictæ Abbatiæ pro aliqua rationabili penſione annuatim ſibi aſſignãda (vita eius ſolùm durante) mediante auctoritate Iudicis ordinarij, vel delegati (ſi de hoc lis fuiſſet conteſtata inter eos) vel arbitri ad hoc ab vtraque parte electi cum hac præciſa poteſtate, vel Epiſcopo Diœceſani, etiam ante litem conteſtatam, ſi ille gratis renunciare aliter nollet iuri à ſe iniuſtè poſſeſſo, & prætenſo, etiam nulla interueniẽte Summi Pontificis diſpenſatione (vt ſupradicti Doctores communiter docuerunt) & hoc ex parte Monaſterij

nasterij ex parte autem dicti prętendentis ius in huiusmodi bonis dotalibus dictæ Capellæ sibi collatæ sub falso titulo beneficij Ecclesiastici nihil aliud dicimus, nisi quòd ipse viderit, & iuxta su pra allatas distinctiones consulat suæ saluti.

Hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Pluralitas beneficiorum est a iure prohibita, et quare.*

2 *Præbenda vna sicut non potest diuidi in duas personas, sic non possunt duæ præbendæ vniri in vna persona.*

3 *Beneficium simplex possidens in vna Ecclesia, an possit obtinere aliud curatum in eadem sine incursu priuationis primi.*

4 *Interpretatio vera c. literas. extra de concess. præben. et Clem. si plures. et Clem. fin. de præben.*

5 *Iustè possidet qui auctore Prætore possidet.*

6 *Priuandus est prima dignitate, qui obtinuit, et retinuit secundam simi lem in eadem Ecclesia.*

7 *Habens beneficium Curatũ, si aliud Curatum recipiat, et monitus primum non resignauerit, utroque priuabitur.*

8 *Beneficium non Curatum habens, si recipiat beneficium Curatum, non vacat primum ipso facto, etiam si primum requirat residentiam.*

9 *Extrauag. Execrabilis. de præben. non habet locum in beneficijs simplicibus.*

10 *Possidens beneficium simplex in aliqua Ecclesia, etsi postea obtinuerit aliud beneficium Curatum in eadẽ Ecclesia illud tenere nõ poterit sine dispensatione Episcopali, quia in hoc Episcopus poterit dispensare.*

11 *Dispensatio (vbi de iure requiritur) necessario exprimenda erit, vt valida sit.*

12 *Conditor Canonis vbi aliquem excommunicat, et sibi non reseruat absolutionem, eo ipso concessisse dicitur inferioribus Prælatis ab ipsa absoluendi facultate.*

13 *Ecclesia in eadẽ nemini licebit, nisi vnicum personatum, vel dignitatem, vel præposituram, siue administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur cum præbenda simul habere sine dispensatione Papali, etsi contrarium fieret, esset ipso iure nullum.*

14 *Inferior Papa poterit dispensare cũ suo subdito, vt in eadem Ecclesia teneat vnicum personatũ, vel Officium cum Canonicatu, & præbenda, cùm et hoc possit consuetudo in duobus difformib. beneficijs.*

15 *Capellania data in titulum perpetuũ dicitur beneficium Ecclesiasticum.*

16 *Episcopus potest dispensare, vt quis obtineat duo beneficia difformia in eadem Ecclesia, non autem vniformia, nisi ipsa similia essent annexa alijs, et non principaliter, et sic per accidens duo beneficia curata quis posset in eadem Ecclesia retinere.*

17 Intel-

17 *Intellectus verus c. super eo. de præben. in sexto.*

18 *Episcopus potest cum suis subditis dispensare super pluralitate beneficiorum, quando illorum redditus essent ita tenues, vt ex ijs non possent alimenta suscipere, & quare regulariter hoc sit prohibitum Clericis.*

19 *Beneficia tenere plura propter vtilitatem propriam, quare sit peccatum mortale.*

20 *Episcopus in difformibus beneficijs, etiam in eadem potest dispensare, non autem in similibus.*

21 *Obtinere duo beneficia ei, qui vult, quorum alterum est in vna, & alterum in alia Diœcesi, opus erit petere dispensationem ab vtroque Diœcesano.*

22 *Beneficia curata, quis posset retinere duo, quando alterum eorum esset curatum in actu, et alterum in potentia, seu in habitu, donec fiat in actu, et quare.*

23 *Dispensatio Episcopalis in retentione duorum beneficiorum dissimiliũ est necessaria, et expressè danda, aliàs possessio antea capta sine tali dispensatione sequuta, erit nulla, et nullum ius conferet.*

24 *Actus gestus non seruata forma tradita à iure, vel ab homine, est ipso iure nullus, si dicta forma esset seruanda ante ipsum actum, vel in ipso actu conficiendo, et non post actum.*

25 *Electus et confirmatus, qui de iure non poterat eligi, et confirmari sine dispensatione quid faciet, vt tuta conscientia possit ministrare.*

26 *Electores, vel cõfirmatores, aut præsentatores an sint vocandi antequã Episcopus cum electis confirmatis, vel præsentatis, qui de iure tunc nõ erant habiles ad talia beneficia.*

27 *Electores possunt impugnare propriam electionem ex facto eis nouiter detecto.*

28 *Dispensanti cum iam promoto non habente titulum Canonicum in beneficio, non erit opus de nouo tradere illi possessionem corporalem dicti beneficij, aut dignitatis, nisi hoc mandetur per Papam, et an huiusmodi dispensatio possit tradi in casu notorio.*

29 *Dominio nostro quidquid secundum tempus præsens subijci non potest, scilicet in suo genere, super eo non poterit contrahi obligatiua dispensatio, neque purè, neque in conditionis euentum.*

30 *Testi sufficiet si sit habilis tempore iuramenti, licèt tempore depositionis non fuerit.*

De materia beneficiali circa pluralitatem.

THEMA.

Quidam Sacerdos post adeptum beneficium Ecclesiasticũ simplex, seu Capellaniam, in quodam altari beneficiato cuiusdam Ecclesiæ, in quo beneficio nulla specialis, & personalis requirebatur residentia, nisi simplex obsequium celebrationis tot Missarum quolibet anno, &

cùm illud sibi non sufficeret ad necessaria vitæ ministranda, obtinuit per patronorum præsentationem, & ordinarijs (præuia concursu, & examine, iuxta Sacri Concilij Tridentini Sanctionem) institutionem, beneficium Curatum in eadem Ecclesia, nulla præuia speciali dispensatione sibi indulta super adeptione talis beneficij: Qui institutus auctore ordinario fuit missus in possessionem huiusmodi Curati beneficij, mediantibus omnibus solemnitatibus de iure requisitis.

Quæritur modò, vtrum dictus Sacerdos tuta conscientia possideat primum simplex beneficium, & secundum Curatum.

DECISIO XVI.

INVOCATO Sanctissimæ Trinitatis Numine, Beatissimæq; Deiparæ Virginis Mariæ, Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti, atque nostri cōdiscipuli Sāctissimi Gregorij (cuius hodie festum diem colimus) patrocinio implorato, litteris commendabimus quicquid iuri, ac ratione consentaneum ex scitis sacrorum Canonum, ac Doctorum decretis fore sentiendum in hac proposita quæstione desuper nobis datum fuerit.

Et primò videbatur dicendū, quòd d. Sacerdos ipso iure sit priuatus vtroq; beneficio: tum quia abstinere non pertimuit à pluralitatis beneficiorum adeptione sacris Canonibus aduersante: cū nec statim resignauerit primum beneficium post pacificam possessionem secundi beneficij adeptam, & quòd adeptio pluralita-

1 tis † beneficiorum Ecclesiasticorum sit à iure prohibita (vltra quamplures Canones, & rationes, quas fideliter recensuit Bernardinus Diaz exclamando contra tales homines in Praxi sua Canonica. cap. 42. & rationes non paucas, quas recensuit Rebuffus in sua beneficiaria praxi, titul. de dispensatione ad plura beneficia) videtur (inquam) singularis textus in casu proposito in cap. literas. extra de concess. præbend. in Clemen. si plures, & in Clement. fina. de præben. in cap. de multa. extra de præben. & in Extrauag. execrabilis. §. qui verò. de præbendis. & ibi communiter per Doctores. Si ergo à iure Pontificio hoc fuit prohibitum: Inde sequi videtur, quòd Episcopus in hoc dispensare non potest, sed solùm Papa, prout apertè videtur statutum fuisse in dicto capit. de multa. & in dicta Extrauag. execrabilis, & nouissimè in Sacro Concilio Tridentino in Sess. 24. de reformatione. c. 17. Quod videtur sentijsse Innocentiū Quartum

tum in dicto cap. literas. columna secunda. versicu. Item non est is. vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Ex quo præben-
2 dæ † distinctæ sunt, in aliqua Ecclesia, nõ possunt vniri in vna persona, sicut nec vna præbenda potest diuidi in duas personas, vt in cap. tua. extra de præben. & in cap. singula. distinct. 89. & est hoc casu dicendum, quòd nullo modo potest Episcopus dispensare, vt hic satis innuitur. hæc Innocentius Quartus vbi supra.

His tamen non obstantibus, dicendum erit, ac firmiter asseuerandum. Primò, quòd Sacerdos (de quo est sermo) nullo pacto sit ipso iure priuatus, nec priuandus
3 veniat dicto beneficio † suo simplici priùs adepto, ac pacificè possesso, per acceptationem secundi beneficij Curati in eadem Ecclesia: tum quia nullibi hoc cautum reperiatur, si non lippis oculis totum ius Põtificium perlustretur, prout optimè, & elegantissimè infrascripti Doctores affirmarunt: cùm etiam quia ex dictis citatis iuribus bene ponderatis hoc elici minimè possit, etsi non negemus Sacerdotem ipsum errasse per ignorantiam probabilem recipiendo secundũ beneficium, non præuia expressa dispensatione Episcopali super tali pluralitate beneficiorum: Tamen cùm ipse Sacerdos non sit Doctor, & per consequens non teneatur omnes apices iuris scire: eo magis, quòd huiusmodi secundum beneficium obtinuerit auctore Prætore, scilicet Reuerendissimo Vicario Generali. V.I.D. eruditissimo, sibi illud, ipsum conferente: cuius sententiæ, ac actui ipse Sacerdos meritò stare debuerit (vt subditum decet.) Nec nostræ assertioni verissimæ obstare poterunt iura allegata superiùs: cùm in illis (si recto iudicio librata fuerint) sermo non habeatur de casu à nobis proposito, vt statim palàm fiet. Non ergo obstabit textus in dicto capit.
4 literas. † cum inibi, etsi prohibeatur pluralitas beneficiorum, seu præbendarum, nõ tamen fuit simpliciter omnium, sed similium obtinendarum in eadem Ecclesia: cùm hoc solùm fuerit propositum, & dubitatum coram Summo Pontifice, & sic de simili beneficio solùm in eadem Ecclesia existente: eo magis, quòd in fauorem præbendati nihil aliud ibi fuerit propositum, nisi quòd hoc sibi liceret virtute consuetudinis eiusdem Ecclesiæ: & quòd ab Archiepiscopo (ordinario loci) possessio capta dicti secundi beneficij fuerit confirmata, consentiente Canonicorum cœtu. Quapropter meritò Summus Põtifex præcepit ipsum priuari prima: & sic patuit, non fuisse priuatum secundo beneficio, seu sua præpositura: & sic non vtroque beneficio, sed solùm primo. In casu verò nostro cùm eadem ratio non militet (cùm simus in casu dissimili de directo) ideo nec idem iuris rigor erit seruandus contra hunc Sa-

cerdotem: cùm ipse non obtinuerit duas Præbendas in eadem Ecclesia, sed dissimilia beneficia, vt puta præbendam, & beneficium Curatum: & cùm à diuersis non fiat legitima, ac iuridica illatio, ergo &c. Nõ negabimus tñ (vti diximus superius) ipsum Sacerdotẽ errasse acceptãdo secundum beneficium sine speciali Episcopi dispensatione, quæ vtiq; ei suffecisset (vt latissimè infra probabimus.) Nõ enim sequitur, errauit per ignorãtiã aliquo pacto probabilẽ: ergo venit priuandus vtroq; beneficio: tũ quia ipse Sacerdos in possessionẽ secũ-
5 di beneficij fuit immissus † auctore Prætore, scilicet Reuerendissimo Vicario Generali Diœcesani: & per cõsequens esset dicendum ipsum iustè possedisse, (vt in l. iustè possidet. ff. de acquiren. possessione,) & non fuisse in dolo, & ideo non veniet puniendus pœna ordinaria inflicta à iure dolosis, sed solùm extraordinaria, & arbitraria infligenda culposis (si forsan culpabilis in hoc esset iudicandus.) cùm etiam in dicto cap. litteras. hoc non contineatur. Nec obstat textus in dicta Clement. si plures: cùm ibi sit sermo de eo, qui plures dignitates habens, beneficium Curatum obtinuerat, necnon & de eo, qui iam obtinuerat dignitatem similem dignitati prius obtentæ: de tali ergo loquens, dixit, quòd,
6 priuandus † sit prima dignitate, & sic loquitur textus de duobus beneficijs similibus, & quòd primo priuetur: non autem loquitur de dissimilibus duobus: ergo non loquitur in casu nostro. Nec obstat textus in dicta Clementina fina. cùm & ibi dicatur priuandum fore prima præbenda obtenta eum, qui acceptauerat Archidiaconatum, cui annexa erat alia præbenda, & sic loquitur in similibus præbendis, seu beneficijs: nos autem loquuti fuimus in dissimilibus. Nec obstat dictum cap. de multa. cùm loquatur ibi text. de obtinente secundum beneficium Curatum,
7 qui monitus, vt resignaret † primum beneficium curatum priùs obtentum, quod si resignare contẽderit, vtroque spolietur, ac per consequens text. ibi non loquitur in casu nostro, cùm loquatur in beneficijs similibus Curatis, nos autem de dissimilibus. & vltra hoc, & alia ratio vrgens talis decreti poterit assignari, qm̃ per se patet esse incompatibilia duo curata beneficia, cùm ferè nemo possit vnius curã gerere, quod dici nõ poterit de beneficio simplici, & curato: eo magis, ꝙ huic nostræ interpretationi, c. de multa. expresse astipulatus fuerit Pan. in eo. c. de multa. col. 1. not. 3. his precisis verbis vtens, videlicet. Nota tertiò argum. optimum à contrario litteræ, ꝙ si habens be-
8 neficium ‡ non curatum (vt in casu nostro) recipit secũdũ curatũ, nõ vacat primũ ipso facto, etiam si primum requirat residentiam. Nam iste text. requirit, quòd primum beneficium sit curatũ, sicut secun-

secundum: & licèt aliqui voluerint oppositũ,primum tamen dictum est verius, & est cõmunius, argum.in c.qualis.dist.25.& in l. cùm prætor. ff. de iudicijs. Nec obstat dicta extrauagans execrabilis. §. qui verò. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet.[Qui verò deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officiũ, aut aliud beneficium curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud, quo ipso iure (postquàm secũdi possessionem habuerint, vel per eos, omni dolo, & fraude cessantibus, quo minus habeant, steterit) priuati noscuntur absq; moræ dispendio in ordinariorũ manibus dimittere debeant pari modo. Alioquin ex tunc sint ipso iure ex tunc secundo priuati; nedũ ad sacros suscipiendos Ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud beneficiũ inhabiles reputentur.] hæc ibi. Ex quib.patuit nihil ibi contra nostram præsentem sententiã contineri: cùm de duobus beneficijs curatis tantum sermo habeatur, ac per consequens de similibus, nos autẽ de dissimilibus, & quòd vera sit nostra opinio, in qua diximus dicta iura, quæ prima fronte videbantur aduersari nostræ sententię, nõ loqui in casu nostro: probatur insuper Doctorum infrascriptorum sententia, hoc ipsum docentium. Cassiodorus enim in sua decisione prima, sub tit. de constit. nu. 2. dixit coram se Rotam in anno salutis 1513. in vna causa Legionen. Parrochialis de Portileto decla-

9 rasse dictam extrauagantẽ † execrabilis, non habere locum in beneficijs simplicibus, sed solùm in curatis, & sic, quòd quis non priuetur simplicibus, sed solùm Curatis, & alijs, de quibus exprimitur in dicto §. qui vero. Idem docuit Duenas in regula in nu. 71. nu. 5. vers. Amplia quintò, & omnes alij Doctores infra statim citandi. Nec etiam obstat dicta sententia Innocentij, cùm ipse inibi non fuerit loquutus in casu nostro, scilicet in duobus beneficijs dissimilibus, sed in duobus similibus, asserens in talibus non posse Episcopum dispensare: quapropter nihil contra nostram sententiam elici posse ex verbis Innocentij per se patuit.

Secundò firmissimè asseueramus, ꝙ dictus Sacerdos (de quo est sermo) indigeat dispensatione Diœcesani dictæ Ecclesiæ, in qua ipse possidet dicta duo dissimilia beneficia, vt tutus esse possit in cõsciẽtia illa deinceps retinẽdo,
10 necnon, & ꝙ hanc † dispensationem Episcopus Diœcesanus possit indulgere probatur, quamuis ipse Sacerdos à principio ꝑ ignorantiam iuris probabilem, illam ante pacificam possessionem aditam dicti beneficij Curati nõ petierit, & obtinuerit. Hæc ergo nostra sentẽtia quamfacillimè probabitur verissima triplici medio. Primo enim per argum. in dicto cap. literas. (secundum ipsius germanum intellectum amplexatum ab omnibus Doctoribus infrascriptis.) extra de concess. præben. iuncta Glos. fin. & Panormitano,

& alijs Doctoribus ibidem. elicitur (inquam) veritas nostræ sententiæ ex §. sed Præpositus. in fin. dicti c. literas. vbi non hr̃ à Summo Pontifice fuisse repudiatam, seu irritam declaratam dispensationem Episcopalem, super pluralitate beneficiorum, sed confirmationem sine intentione secum dispensandi: cùm maxima differentia sit inter vtrumque. Nam vbi requiritur de iure dispensa-
11 tio, † oportebit illã expresse indulgeri, vt valida sit, prout docuit textus in c. 2. extra de scismaticis. Quapropter meritò huiusmodi cõfirmatio asserta ꝓ nihilo ibi habita fuit à Papa, prout etiã ibidem singulariter docuit Glos. fina. vbi ibidem docuerunt Panormitanus, & alij Doctores. Accedit & secundò, quòd nos nõ simus in casu dicti cap. litteras. Cùm ergo specialiter in iure cautum non reperiatur quid dicendum fuerit de casu nostro, nec tale munus dispensandi inhibitum reperiatur Episcopis, & simus in pœnalibus: Ne quis ergo odio alterius grauetur, erit nobis omnino fatendum nõ fore priuandum Episcopum facultate dispensandi cum dicto Sacerdote, vt tuta conscientia deinceps possit vtraque beneficia sibi retinendo necessaria vitæ ministrare. Ad quod asseuerandum summopere deseruit regula illa iuris Pontificij vulgatissima, tradita nobis ab Innocentio Tertio in c. nuper. §. in secundò vero casu. extra de sententia excommunicationis, in qua hæc habentur, videlicet. [Quia
12 tamen conditor † Canonis eius absolutionis beneficium sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi.] hæc ibi.

Et quòd hic sacerdos in casu nostro solum indigeat Episcopali dispensatione, adhuc apertius probabitur per infrascripta. Sciẽdum ergo quòd in c. 1. versic. statuentes. de consuetu. in sexto, iuncta glo. in versic. vnicum. hæc habentur, videlicet. [Statuentes, vt cum vnum officium vix dignè valeat aliquis adimplere, nulli li-
13 ceat † de cętero, nisi vnicum personatum, vel dignitatem, aut præpositura, siue administrationẽ, vel officium perpetuum quocunque nomine censeatur, cum prębenda insimul absque dispensatione dictæ sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel iam obtenta tenere: quod si a quoquã secus præsumptum fuerit, irritum sit omnino.] hęc ibi. Ex quibus apertissimè probatur nostra sententia iuxta interpretationem dictorũ verborum factam a glo. supradicta, vtente his præcisis verbis, videlicet. Ergo videtur, quòd de
14 dispensatione † inferioris a Papa vnicum personatum, vel officium cum Canonicatu, & præbenda quis possit habere, & sic possit approbari illa opinio posita a Bernardo in fine glo. vltimæ. c. litteras. extra de concess. præben. & idem credo, si hoc esset de statuto, vel cõsuetudine Ecclesię. Hæc nos docuit glo. illa singularis, cuius sententiæ expresse assipulans ibidem Dominicus a Sancto Geminiano,

miniano, col.2.in versic. Glo. super.versic.nisi vnicum. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Nisi vnicum. recita per contrarium, quòd immo Episcopus possit dispensare, vel etiam consuetudo disponere, quòd quis possit retinere duo beneficia in eadem Ecclesia: In hoc fuerunt opiniones. sed per istum textum est approbata opinio, quòd dispenset in duobus difformibus beneficijs. hæc ille, ibi, qui statim in versic. in fine glosæ, his vsus fuit verbis, videlicet. Conclude secundum Ioannem de Sancto Georgio, si quęritur an quis possit esse triplex in eadem Ecclesia, & dic quòd non: nec ex consuetudine, nec ex dispensatione inferioris a Papa, vt hic: nec iure annexionis, vt notat glo. in Clem. fin. de præben. Si quæritur an possit esse duplex? dic quòd non in eadem Ecclesia, & beneficijs vniformibus, vt hic. vt notat glo. fin. in dicta Clem. fin. in beneficijs difformibus benè potest ex dispensatione Episcopi, vel ex consuetudine, vel ex statuto, vt dixit glo. hic, & in c. litteras. de concess. præben. quod dicit verum etiam si præbenda haberet annexam Ecclesiam Parochialem. vt in c. super eo. de pręben. in sexto. Qui Dominicus cōclusit ibidem paulò post, col.4. vers. istud dubium. dicens, quòd quis non possit obtinere duas Capellanias, seu Capellas, vel duo altaria perpetua in eadem Eccle-

15 sia, quia verè illa data † in perpetuum titulum dicuntur beneficia Ecclesiastica, & quòd hoc responderit Antoni. de hoc ipso se interroganti. Panormitanus sequens dictam singularem glo. latissimè idipsum confirmauit in repet. §. qui verò. c. extirpandæ, col. 21. vers. secundo casu principali scilicet, cum quęritur in pluribus simplicibus. ext. de pręben. dicens, quòd Ioannes And. in d. c. litteras. melius distinxerit (cui astipulatur glo. in Clem. fin. de pręben.) tali pacto videlicet. Aut

16 vult Episcopus † dispensare super pluribus beneficijs simplicibus, vel curato, vel dignitate, & simplici beneficio in eadem Ecclesia, aut diuersis. Primo casu aut beneficia sunt difformia, vt super dignitate, & prębenda, & potest. arg. in c. 1. de consuetu. libro 6. & quod ibi not. facit c. cū nostris. de concess. pręben. Aut sunt vniformia, vt super duabus præbendis, vel canonijs, & non potest: Immo consuetudo in contrarium non valeret, vt in dicto c. litteras, & in dicta Clem. fin. Idipsum probatur per argumentum in c. super eo. de præben. in sexto, iuncta ibidem glo. fin. Nā ibi hæc habentur, videlicet. [Super eo, quòd præbendas, quibus Parochiales Ecclesiæ sunt annexæ, in quibus spiritalem iurisdictionem secundum Ecclesiæ vestræ consuetudinem approbatā: & sic ſm aliquorum interpretationem curā animarum habetis simul personatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum, in eadem Ecclesia obtinetis: vobis (cum hoc generali Concilio non obuiet) dispensatio necessa-

ria non existit.] hęc ibi. Diximus probari hanc nostram sentētiam per arg. in d.c.super eo, quoniā per se patet posse meritò ex ipso argui a maioritate rationis in fauorem ipsius Sacerdotis, quæ apertissimè in casu nostro militat, tali pacto arguendo. Si Papali dispensatione (quæ requiritur in duabus dignitatibus, vel curatis beneficijs retinendis, vt in dicto c.de multa) non indigebit is, qui obtinuit personatum habentem curam animarum, postea quam possederat præbendam, cui quoque annexa erat cura animarum etiam in eademmet Ecclesia, & sic duo beneficia curata insimul, etsi per accidens, & non principaliter scilicet ratione annexionis aliorum beneficiorum dissimilium, quantò magis non indigebit Papali dispēsatione is, qui post obtentum simplex beneficium, seu Altare, siue Capellaniam obtinuisset beneficium curatum in eadem Ecclesia. Diximus non simpliciter sine dispensatione, sed sine dispensatione Papali, quoniam quòd tali Episcopali dispensatione indigeat super tali pluralitate beneficiorū a iure sæpius prohibita: Et licet quis posset subtilizando elicere

17 ex dicto c.super eo, † quòd nulla indigeat dispensatione etiam Episcopali, pro eo; quòd inibi non dicatur necessariam esse dispensationem aliquam, immo quòd nulla requiratur, cùm in fine ibi dicatur [dispensatio necessaria non existit.] attamen si præcedentia verba Summi Pontificis acumine intellectus librabuntur, statim apparebit ibi Papam loquutum fuisse de Papali dispensatione, cùm petita ibi recēsetur ab ipso dispensatio super retentione dictorum dissimilium beneficiorum, & ideo ipse respondens necessariam nō esse dispensationem, suam subintelligendo, quod forsan animaduertens glo. ibidem fin. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Intelligo Papæ dispensationem necessariam non esse, de qua loquitur Concilium; de quo mentionem fecit: aliàs in prębenda, & dignitate benè requiritur dispēsatio Episcopi, nisi consuetudo Ecclesiæ aliud induceret, & illa sine dispēsatione possint simul teneri: quod & breuius & elegantius ibidem dictum fuit per Dominicum a Sancto Geminiano se subscribens dictæ sententiæ glosæ, quod & repetijt in cap. Gratia. col. 5. in principio de rescript. in sexto. His præcisis verbis vtens, videlicet. Quædam sunt beneficia, neque annexa, aut comēdata, vel vnum curatum, & alterum simplex, quia quo ad retentionem ista procedunt a pari, secundum Guliel. in dicta Clemen. gratiæ. de præben. Et tūc aut vult habere duos titulos cōformes in eadem Ecclesia, vt duos Canonicatus, & hoc est prohibitum, vt in c.1. de consuetu. in sexto. Aut vult habere duos disformes in eodem corpore, scilicet Ecclesiæ, & de iure non potest; nisi consuetudo, vel statutum, vel dispensatio Episcopi hoc operetur. vt notat glo. in dicto c.1. de consuetu. in

sexto,

sexto, hæc ille. Qui ibidem diffusè pertractat de beneficiorum multiplicitate dispēsabili. Idem videtur elici ex sacro Concilio Tridentino in sess. 24. de reformatione, cap. 17. vbi etsi apertissimè prohibeatur pluralitas beneficiorum, ac præcipiatur, vt singula solum beneficia Ecclesiastica singulis quibusque conferantur, etiam si Cardinalatus fulgeant dignitate, statim subdidit dicens, nisi illa non sufficeret ad vitæ ipsorum necessaria subministranda, quoniam tunc aliud simplex beneficium poterit sibi conferri, dummodo vtrumque personalem residentiam non requirat: & hoc ipsum statutum extendit ad omnia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine ipsa appellentur: quod quidem sacri Concilij Tridentini decretum declarando secundum eius mentē mox suprascriptis verbis elicitā, meritò videbitur dicendū ipsum summoperè fauere huic Sacerdoti, cùm receperit secundum beneficium Curatum post simplex insufficiēs ad sibi ministranda alimenta, ac per consequens hoc decretum tacitè videtur approbasse, quod supradicti recēsiti Doctores docuerunt, eo magis, quòd verba dicti decreti sunt ferè eadem, quæ recensita reperiuntur in dicto c. super eo. Hoc ipsum expresè docuerunt & Glo. fin. in fine dicti c. de multa. vbi volens nobis tradere verū intellectū dicti c. de multa. prohibentis retentionē duorum beneficiorum in eadē Ecclesia. Dixit Episcopo esse prohibitum dispensare in pluribus personatibus, & beneficijs curam animarum habentibus: in alijs verò beneficijs dispensare posse, sicut priùs poterant. Idem docuisse videtur Glo. in c. dudum. el secondo. vers. intitulatam. circa finem. extra de elect. dicendo Episco-
18 pum † posse dispensare cum Clericis super pluralitate beneficiorum, quādo illorum redditus essent tenues: cùm aliquo iure hoc non reperiatur prohibitum. Idē & clariùs docuit Ioan. Andr. in d. c. ad literas. extra de concess. præben. dicēs, quòd possit Episcopus dispensare cum aliquo circa pluralitatem dissimilium beneficiorum in eadē Ecclesia, non tamen in conformibus: vnde non posset dispensare, vt quis in eadem Ecclesia habeat duos Canonicatus, licèt posset dispensare, vt ibi habeat dignitatum, & Canonicatū cum præbenda, iuxta not. per Gl. in c. 1. de consuetu. in sexto. Idem docuit Glo. in c. gratia. vers. de iure teneri. de rescript. in sexto. secundum Lapum in sua allegatione 117. nu. 2. vers. ad partem alteram. Idem docuit Innocentius in cap. extirpandæ. in princip. extra de præbend. his præcisis verbis vtens, videlicet. Hinc collige, quod in Ecclesia annexa præbendę quis non cogitur residere: & licet cum tali prębenda accipiat aliam habentem curam animarum, nō ipso iure vacat prima: imò licitum est aliam habere, vel ex dispensatione cuiuslibet Superioris, vel et de iure communi, secundum diuersas opiniones: Nam cùm cau

sa-

sa prohibitionis sit, quia non potest apud vtramque residere, & per se curam agere, & causa cesset in annexa, quæ habet curam: cùm ibi residere non teneatur, vt hic. hæc Innocentius vbi supra. Idem latissimè, & elegantissimè docuit Panormitanus in multis locis, & primò in c. cùm iam dudum. col. pen. versic. & vt clariùs. extra de præben. vbi sequens Io. Andr. in d. c. literas. his præcisis verbis vsus fuit post relationem diuersarum sententiarum Doctorum concludentiũ circa hanc materiam, videlicet. Et vt clariùs habeantur prædicta, faciamus duo membra. Primum, nunquid de iure possit quis obtinere plura simplicia. Secundum, casu, in quo de iure cõmuni non est licita pluralitas, vtrum Episcopus possit dispensare. Circa primum, concludo. (inquit Panormitanus vbi supra) sic. Aut beneficia requirunt residentiã, siue inspecto iure communi, siue speciali statuto, & indubiè non est licitum de iure plura retinere: sunt enim incompatibilia propter onus residentiæ, pro hoc. c. penul. extra de Cleric. non resid. & hoc est secundũ mentem iuris: Nam quodlibet beneficium creatur propter officium, vt in c. fin. de rescript. in sexto. Si verò non requirunt residentiam, puta: quia consuetudo est in oppositum (quæ satis valet in simplicibus, vt in c. cùm omnes. extra de constitu.) & tunc aut sufficit vnũ ad sustentandum congruè clericum, & non licet tenere plura beneficia propter vtilitatẽ propriã,

19 imò est peccatum † mortale, cũ sit ibi vitium ambitionis, & auaritię, & occupat stipendia aliorũ pauperum, vt notat Glo. in c. dudum. el secõdo. de elect. & sic poterit intelligi c. sanctorum. dist. 70. vbi dicitur, ꝙ quis non possit esse Præbendarius, & Canonicus in diuersis Ecclesijs. Aut vnũ per se non sufficit, & licet tenere vsq; ad cõgruam substentationem, & sic possunt intelligi c. gratia. de rescript. in sexto. & Clem. gratiæ. eodem titulo. & cap. cùm teneamur. extra de præben. arguendo à contrario sensu. & hoc quo ad primum. Quo ad secundum verò, in quo quæritur. Nunquid Episcopus possit dispensare in casu prohibito: & assumendo dicta Ioan. And. in c. literas. de concess. præben. (quæ solent multum allegari) cùm dicat, quòd in diuersis
20 Ecclesijs potest Episcopus † dispensare: in eadem potest circa difformia beneficia, sed non circa conformia. Vnde non posset dispensare, vt quis in eadem Ecclesia habeat duos Canonicatus, licèt possit dispẽsare, vt ibi habeat dignitatẽ, & Canonicatum cum præbenda, iuxta notata per Glos. in cap. 1. de consuetu. in sexto. sed aduerte (subdit ibi Panormitanus) quia quatenus simpliciter dixit Ioan. And. ꝙ Episcopus possit dispẽsare in diuersis Ecclesijs circa duas præbendas, erit limitandum eius dictum, quòd ipsum habeat locum, quando vna non sufficeret ad sustentationem. hæc docuit ibi inter alia notatu digna ipse Panormitanus, qui idipsum repe-

repetens in dicto cap. de multa. super Glo. in versi. per Sedē Apostolicam. in fine. dicens, ꝙ tota il la Glo. possit reduci ad vnam conclusionem, scilicet, quòd solus Papa dispensat in pluribus curatis, in alijs verò potest dispēsare Episcopus. & addidit ibidē ipse Panormitanus, quòd Innocētius videatur tenere sententiā istius glossę: dicit enim, ꝙ ipse Innocentius dixerit, ꝙ in duobus Curatis dispensat solus Papa, in duobus simplicib. vel simplici & curato Episcopus, etsi sunt in diuersis Diœcesibus debet vterque Episcopus interuenire. hæc Panormitanus vbi supra. Qui rursus in dicto c. extirpandæ. supra citato idipsum sentijt, ac verissimum esse probauit, reddens ibi rationē differentiæ traditā à Ioanne And. in d. c. literas. quare nō possit dispēsare

21 † Episcopus in pluralitate similium beneficiorum in eadem Ecclesia, & super pluralitate dissimilium possit. vide ibi latius per ipsum. Idē apertissimè docuit Abbas Lapus in allegatione sua eleganti 137. incip. Factum super quo, loquendo in casu dispensationis præmissæ, probat aliquem legitimè possidere beneficiū Curatum, & simplex in eadē Ecclesia, etsi ipsemet Lapus in præcedenti sua allegatione 136. dixerit simpliciter nulla facta mētione de dispensatione Episcopali præmittenda, aliquem posse esse Rectorē alicuius Ecclesiæ, ac insimul habere ibidem simplex beneficium, siue Capellaniā in eadem Ecclesia. Idem latiùs docuit Petrus Duenas in regula 71. nu. 5. vers. Amplia quintò adhęrens supradictę glosæ in vers. nisi vnicū. in c. 1. de cōsuetu. in sexto. & glo. fin. in cap. super eo. de præben. in sexto. addens, ꝙ idem docuerit Paul. Paris. in cons. 4. nu. 15. vol. 4. & Lambertinus in suo tract. de iure patro. in par. 1. lib. 2. artic. 15. quęst. princ. 7. nu. 5. quod Duenas vbi supra confirmauit in versic. quartò fallit dicens, quòd quis

22 posset † retinere duo beneficia curata, quando alterum eorum esset curatum in actu, & reliquū in potentia, seu in habitu: donec ipsum, quod in habitu sit curatū in actu: cùm solū duo curata sint prohibita, & ad hoc ipsum probādum citat alios Doctores hoc ipsum tenentes, quos vide relatos ab ipso vbi supra. Idē docuit Mādosius in addit. ad Lapum in allegat. dicti Lapi 116. seu in allegat. 35. Idem nouissimè docuit Fuscus Episcopus Sarnensis, & noster compatriota Neapolitanus in tract. de visitatione, lib. 2. c. 7. sub titu. de Ecclesijs non curatis, seu de simplicibus beneficijs. nu. 8. Idem docuit Benedictus de Capra in tract. commu. opinio. in versic. beneficium. num. 8. dicens huic nostræ sententiæ astipulari Petrum de Perusio in c. quæsitū. ext. de rerum permutat. & quòd hoc ipsum alij Doctores docuerint, vt dictus Petrus Duenas, nu. 4. refert, quod tamen latius prosequutus fuit ipsemet Capra in regula 90. nu. 143. & in dicto tract. in vers. Episcopus. nu. 12. dicens Episcopum posse dispensare, vt

quis

quis habeat in eadem Ecclesia personatum, & Canonicatũ cum præbenda.

Dicimus & tertiò, quòd hodie necessariò requiritur in tali retentione duorum beneficiorum dissimilium in eadem Ecclesia,
23 dispensatio † Episcopalis, etsi non noua possessionis dicti beneficij curati traditio dicto Sacerdoti (de quo est sermo) quamuis dictam possessionem captam non præcesserit dicta necessaria Episcopalis dispẽsatio: quoniam sufficiet, ꝙ Episcopus, vel loci Ordinarius modo dispẽset, cũ dicto Sacerdote in d. beneficio: tũ quia dispẽsatio expresse tribuẽda omnino de iure est, vt docuit text. in c. 2. ext. de scismaticis. Indè necessario sequitur, quòd nisi subsequatur ipsa dispensatio, traditio ipsa possessionis nullo pacto approbabitur legitima a iure, vt producat suum intẽtum effectũ. Nec nostrę pręsenti assertioni verissimæ, quam tot iuribus probauimus in tractatu nostro de extẽsione legum in c. 5. vbi probaui-
24 mus, quòd actus gestus † non seruata forma a iure specialiter prę scripta, erit ipso iure nullus, ac nullum sortietur legitimum effectum, iuxta regulam iuris in c. nõ firmatur. de regul. iur. in sexto, vbi dicitur. [Non firmatur tractu temporis quod de iurę ab initio non subsistit.] & quòd de iure talis missio in possessionem beneficij curati non præmissa tali necessaria dispẽsatione Episcopali per supra allata fuit plenè probatũ, cum & ipse Reuerendissimus Episcopus, vel eius Vicarius generalis stante tali prohibitione non poterat tale beneficium conferre non pręuia dispensatione de iure requisita. Indè sequitur, quòd talis institutio sit omnino de iure habenda nulla, ac si nunquam facta fuisset quo ad forum iudiciale, vt elegantissimè docuit Felinus in c. cum dilectus, col. 2. nu. 4. vers. item addę quòd singulariter. extra de accusat. Nam hoc etiam ipse Innocentius docuit apertissimè in c. nisi cùm pridẽ. col. 2. in versic. indulgeri. extr. de renunc. & in c. innotuit. de elect. loquens ferè de simili casu, dicendo, quòd electus, & confirmatus,
25 † qui de iure non poterat, ac per consequens, quando electio est nulla propter inhabilitatem personæ electæ, ac confirmatæ, cùm debeat petere dispẽsationem, eo quòd sine dispensatione non habeat executionem sui officij, si superior penes quem est potestas dispensandi, dispensationem impendet, etiam non vocatis ijs, ad quos electio pertinet, & confirmatio, cùm per subsequẽtem dispensationem obtinebit Canonicum ingressum in tali beneficio, in quo fuerat electus, & confir-
26 matus: cùm electores † & confirmatores non potuerint resilire a confirmatione, & electione semel facta, & hanc sententiam ipsemet Innocentius, & Hostiens. repetijt in c. innotuit. in principio. extr. de elect. & in d. cap. nisi cum pridem, quam fuit sequutus Antonius in c. at si clerici. §. 1. extra de iudic. Nam hæc eorũ sententia

tentia verissima erit in foro conscientiæ, & quo ad Deum, quando inhabilitas personæ esset omnino occulta, per quam redderetur actus nullus, cùm tunc talis habilitas superueniens confirmaret actum nullum: hoc tamen limitauit, & meritò Panormitan⁹ in d.c.innotuit.col. 5. vers. sed circa dictum Innocentij, & Host. post relationem prædictarũ sententiarum Innocentij, & cęterorum his præcisis vtens verbis, videlicet. Sed circa dictum Innocentij, & Host. distinguerem aliter, licet enim causa nullitatis præcesserit, non tamen puto, ꝙ indistinctè dispensatio superueniens sufficiet: sed dicerem sic: Aut erat tale delictum, seu defectus, qui non inducebat nullitatẽ ipso iure, sed dabat facultatem cassandi, & tunc indubitanter dispensatio sequens etiam illis non vocatis per ea, quæ notauit Innocentius in c.cum nostris. extra de concess. præben. & in c.nisi cùm pridem, de renunc. (Adde tu, ꝙ per errorem citauerit Innocentium in dicto c.cùm nostris ipse Panormitanus cũ ibi ille de hoc nihil dixerit, etsi hoc dixerit in d.c.innotuit.) Aut inducebat nullitatem ipso iure (adde, vt in casu nostro,) etsi delictum erat illis electoribus notum, potest tollerari dictum Innocentij, & Hostiensis, quia non possunt illi (adde tu, patroni) qui præsentauerat ipsum Sacerdotem iam habentẽ simplex beneficium in eadem Ecclesia, allegare nullitatem ex facto eis iam noto, argumentum in capitulo nulli. de electionib. in sexto, & in capitulo diuersis fallacijs. extra de cleric. coniug. debet enim in primo consensu perseuerare. Aut ignorabat tempore electionis, seu prouisionis, & non credo dispensationem superuenientem sufficere, sine illorum consensu. argumentum optimum in d.c.nulli. vbi patet, quòd

27 electores † possunt impugnare propriam electionem ex facto eis nouiter detecto: hæc omnia Panormitanus, vbi supra. Nicolaus verò Boerius hoc ipsum ampliauit in decisione 119.nu.6. versic. facit quod notat idem Geminianus. nam ipse sequens dictum Geminianum, & Card. Alex. in c.vlt.not. vlt.dist.56. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Si di-

28 spensatur † cùm iam promoto non habẽte titulum Canonicum in beneficio, nõ est necessaria noua traditio possessionis beneficij, aut dignitatis, sed sufficit, ꝙ continuet primam, prout ferè ad verbum docuit singularis textus in §.interdum. Institut. de rerum diuis. facit textus in c. ex parte. ext. de concess. præben. nisi mandetur per Papam. Felinus verò vbi supra, sententiam Innocentij, Hostiensis, & Antonij vbi supra intelligit veram in casu omnino occulto, non autem in foro iudiciali, quando casus est notorius. Memoriæ erit quoque comẽdandum, quòd addidit Felinus vbi supra in confirmationem prædictorum, dicens ad hoc facit textus in l.inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. versic. ibi posli-

possibilia. Vbi Doctores colligũt vnam doctrinam pulchram, quòd
29 quicquid † secundum præsens tempus dominio nostro subijci non potest, scilicet in suo genere, vt homo liber res sacra, &c. super eo non potest contrahi obligatiua dispositio, neque purè, neque in conditionis euentum, ex quo habes (inquit) notabilem limitationem ad iura, quæ dicunt, quod paria sunt aliquid fieri tempore habili, vel tẽpore inhabili, & conferre in tempus inhabile facit l. si maior. ff. de seruis expor. & prædicta adducuntur contra Feder. in cons. 139. vbi dicit, quod quamuis testamentum excommunicati sit nullum ipso iure, secundum aliquos, per c. decernimus. de sent. excommunicationis in sexto. Tamen si excommunicatus absoluitur, eius testamentum cõualescit: & adducuntur ista ad quæstionẽ, de qua per Doctores post Ioannem And. in regula factum. de regul. iur. in sexto, in quæst. illa. Vtrum habilitas testis criminosi curreret tẽpore depositionis, vel iuramenti, de quo per Angel. in consi. 1. per Bal. & Pau. de Cast. in l. ad testium. la prima. §. cõditione. ff. de testamentis, vbi dixit Pau. nu. 7. quòd vbi testes requiruntur ad veritatem probãdam, & non ad substantiam actus, sufficiet habilitas earum tẽpore depositionis etiã si tẽpore actus fuissent inhabiles, vel etiam tempore publicationis fuissent inhabiles. Idem docuit Alber. in 4. par. statut. quæst. 71. dicens, quòd suf-
30 ficiet, † quòd tempore iuramenti sit testis habilis, licèt tempore depositionis non sit: sed de hoc aliàs dicemus. Idem docuit Bal. in cap. super eo. el primo, circa medium. ext. de testibus. Idẽ Archidiaconus in capitulo constitutus. 3. quæst. 5. Petrus de Anch. in cons. 84. incip. rationes. Romanus in l. 2. §. quidam damni. colum. 2. ff. de damno infect. Ang. in consil. 192. incip. in proposita quæst. & Bal. in c. In nomine. col. 3. extra de Testibus. cùm ergo tempore actus, qui requiritur de iure, & de eius essentia requiritur habilitas in exercente illum talem actum, nec sufficiat si superueniat talis habilitas huiusmodi actum iam exercitum: Indè sequitur dictã institutionem nullam. Ac per hoc in foro conscientiæ de nouo talis sacerdos indigebit dispensatione, & noua institutione secreta. in foro fori autem opus erit, vt talis fiat in scriptis, vt appareat, cum decretum de immittendo in possessionem, si quod affuit, & possessio ipsa tradita de iure fuerit nulla: cùm fuerit immissus in possessionem dicti beneficij curati dictus Sacerdos inhabilis: eò magis, quod sua inhabilitas fuerit publica, & suo aduersario notissima, vt ipsemet Sacerdos retulit nobis.

Ex his ergo habuimus plene (Deo Optimo Maximo duce) quòd primò dictus Sacerdos non sit ipso iure priuatus aliquo pacto primo simplici suo beneficio antea obtento per acceptionem possessionis pacificę secundi beneficij in eadem Ecclesia situati,

ti, in qua & primũ simplex erat.

Secundò, ꝙ necessario requirebatur dispensatio Episcopalis ante institutionem sibi concessam à Reuerendissimo Vicario Generali, in dicto secundo beneficio curato.

Tertiò, quòd in foro conscientiæ, & iudiciali talis sacerdos nõ indigeat noua inuestitura, seu traditione corporalis possessionis dicti secundi beneficij superueniente tali dispensatione Episcopali: quæ ipsius institutionem, & traditionem non præcesserat: si tamen Episcopus ipsam ratam habeat, & de nouo confirmauerit, declarans illam habendam pro valida, vtique sufficiet dicto Sacerdoti: cùm talis declaratio dici meritò possit dispensatio: cùm simus in casu proposito ab Innocentio, & examinato à Panormitano: quoniam institutio dicti Sacerdotis in dicto beneficio curato merè solùm spectet ad ipsum Episcopum, nemine alio vocato: cùm iam patroni eundem iam præsentassent (& functi essent officio suo) instituendum ab Episcopo: implicitè renunciantes iuri suo: & quòd tali impedimento dictus Sacerdos esset irretitus antè præsentationẽ, & institutionem verisimile sit dictos patronos nõ latuisse: cùm proculdubio sciuissent ipsum antea possidere aliud beneficium simplex in eadem Ecclesia, & quòd aliàs dictus Sacerdos iuridicè non potuisset præsentari, nec institui in tali beneficio Curato, nisi præuia huiusmodi dispensatione: meritò supra recensiti Doctores docuerunt: quare parum esset curandum supradicta limitatione a Felino allata: cùm nec exempla ab ipso ibi relata hoc confirmare videantur, nec aliquid probare contra nostram sententiam tot oraculis probatam, vt per se patet, eo ꝙ superueniens dispensatio dictæ institutioni prius factæ, sine noua possessionis dicti beneficij traditione, vel antiquæ expressa confirmatione non poterit dici vera noua Episcopalis institutio necessario requisita in omni beneficio iuris patronatus. Ad quod facit, quòd ipsemet Felinus de hoc articulo non fuit loquutus, vbi supra cùm sibi forsan videretur clarum, & ideo solum loquutus fuit de vocandis confirmantibus, sequens Panormitanum in dicto cap. innotuit. Quapropter concludendum erit, quòd dictus Episcopus poterat cõfirmare huiusmodi institutionem inualidã, non conuocatis patronis, cùm præsumantur sciuisse huiusmodi impedimentum, vnde videntur præsentando illum eos renunciasse iuri suo.

Et hęc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Solemnitas necessaria præsumitur interuenisse in actu ipso ex diuturnitate temporis.*

2 *Possidens beneficium, vel prælaturam longo tempore, præsumitur illa possedisse auctoritate superioris, et eum fuisse legitimè institutū.*

3 *Vnio præsumitur, ac in ipsa interfuisse assensum Apostolicum ex cursu temporis longissimi, vel saltem quadraginta annorum, et idē dicitur de alia solennitate requisita ad validitatem alicuius actus.*

4 *Præscriptio temporis immemorabilis habet vim priuilegij legitimè obtenti a Principe, necnon et priuilegij se extendentis ad reseruata ipsi Principi.*

5 *Præscriptio temporis immemorabilis habet vim tituli, qua stante, non erit opus alium titulum probare, vel allegare, cùm dicatur præsumptio iuris, et de iure, quæ non admittet probationem in contrarium, et quare.*

6 *Præscriptio centum annorum dicitur immemorabilis, et quare.*

7 *Textus in c. si diligenti. extra de præscript. exponitur.*

8 *Dominium ex minus iusto titulo, quando acquiratur mediante præscriptione, et quare.*

9 *Iurisdictio ordinaria data à Principe ad suum beneplacitum, non expirat morte ipsam concedentis.*

10 *Dicta in officiali perpetuo habent locum in officiali ad beneplacidū, et quare.*

11 *Priuilegium concessum alicui ad beneplacidum, reuocatum non dicetur, nisi de reuocatione illius specialis mentio fiat in eius reuocatione.*

12 *Priuilegium concessum ab aliquo, motò ex aliqua causa, vti propter seruitia, vel merita, non poterit reuocari, nisi ex iusta causa etiam ab ipso concedente.*

13 *Officium collatum ab aliquo vsque ad suum beneplacidum successor concedentis poterit reuocare.*

14 *Beneficium concessum a Papa alicui tenendum vsque ad suæ voluntatis beneplacidum, si ab ipso Papa concedente non reuocetur, perdurabit post mortem ipsius Papæ.*

15 *Gratia non concessa ad certum tempus intelligetur ad perpetuum.*

16 *Priuilegia et beneficium latissimè sunt interpretanda.*

17 *Constitutio sacri Concilij Tridentini in sess. 7. c. 7. de constituendo Vicarium perpetuum in Ecclesijs curatis subiectis regularibus, non habebit locum in Ecclesijs curatis, in quibus ipsi regulares celebrant diuina officia.*

Materia præscriptionis:

THEMA.

Abbatissa, & moniales Monasterij Sancti Andreæ de Porta Ianuæ cùm aduertissent earum Ecclesiam fuisse, & esse curatam, & quòd ex gratia speciali Reuerendissimorum Archiepiscoporum, qui pro tempore præfuerunt in dicta Ciuitate Genuæ electi Curati ad dictam curam fuissent benè visi ipsis monialibus, humiliter pecierunt à Reuerendissimo

rendissimo Domino Paulo Frigosio tunc Archiepisco Genuensi, vt dignaretur ipsis concedere in perpetuum facultatem nominandi, ac eligendi vnum, aut duos Presbyteros ipsis acceptos in Capellanum, vel Capellanos dictæ Ecclesiæ curatæ per ipsas Moniales amouibiles ad nutum: cùm hoc ipsum Monialibus, & Parochianis cedere videretur in maximam quietem, & decus multis de causis. Quapropter Reuerendissimus Archiepiscopus in anno 1471. die Sabbati 14. Decembris per speciale rescriptum ipsius proprio, ac consueto sigillo munitum, ipsis Abbatissæ, & Conuentui supradicto concessit, quòd tam ipsi Reuerendissimo, aut eius Vicario generali, quàm alijs Archiepiscopis, qui tempore fuerint, possint cùm consensu tamen maiori partis Monialium eiusdem Monasterij vnum, vel duos Capellanum, vel Capellanos amouibilem, vel amouibiles ad nutum ipsarum præsentare confirmandum in curatum dictæ curæ Sancti Andreæ, declarans ipse Archiepiscopus in fine dictæ concessionis hoc ipsum dictis Monialibus concessisse ob merita eorūdem Monialium ad ipsius Reuerendissimi Archiepiscopi Domini Pauli Frigosij beneplacitum, virtute cuius concessionis (forsan nudæ, cùm de interuentu assensus Apostolici in confirmationem dictæ gratię, vt opus fuisse de iure videbatur) ipsę Moniales de consensu maioris partis Monialium ipsius Monasterij priuauerunt Presbyterum Thomam de Cicadis de Bobio dicta cura, quam tunc administrabat, & loco ipsius nominauerunt, ac elegerunt Presbyterum Hugonem de Simonetis in curatum per easdem amouibilem a dicta cura dictę Ecclesię in anno 1572. 3. die mensis Aprilis, & in talis nominationis possessione perseuerauerunt vsque ad præsens. Tamen etsi duæ solum aliæ præsentationes, seu nominationes per easdem factæ, ac confirmatæ ab Archiepiscopis duobus successoribus dicti Reuerendissimi Domini Pauli reperiantur propter temporis antiquitatem.

Duo modo quæruntur, quorum

Primum est, an dicta nuda concessio facta ab Archiepiscopo prædicto dederit facultatē dictis Reuerendis Monialibus præscribendi hoc ius nominandi Curatum amouibilem per eas in dicta cura Sancti Andreæ.

Secundum est, an dicta clausula in fine dictę concessionis apposita, scilicet [ad ipsius Reuerendissimi Archiepiscopi beneplacidum] probet gratiam fuisse temporalem, & non perpetuam, ac per consequens, per mortem ipsius Reuerendissimi concedentis subsequutam expirasse.

DECISIO XVII.

INVOCATO Sanctissimæ Trinitatis Numine, Beatissimæq; Deiparæ Virginis Mariæ, Sanctissimiq; Patriarchæ nostri Benedicti suffragio, quorum fauore innixi speramus secundum scita sacrorum Canonum dissoluere propositas quæstiones.

Dicimus, quòd prima fronte videtur dicendum dictam nudam concessionem non contulisse ipsis Reuerendis Monialibus ius præscribẽdi contra Ecclesiam Cathedralem in iure prętenso de nominando Sacerdotem sibi gratũ in Curatum amouibilem, & prçsentandum Reuerendissimo Archiepiscopo Genuensi in dicta cura Sancti Andreæ propter defectum assensus Apostolici in talis concessionis confirmatione necessarij, cùm titulus talis iuris videatur imperfectus, ac per consequẽs nullus: si nullus indè sequitur quoque ꝙ in dictis Reuerendis Monialibus defuerit bona fides, pro eo ꝙ fuerit concessa dicta gratia ab eo, qui de iure non poterat priuare Ecclesiam Cathedralẽ tali iure sine assensu Apostolico, stãte decisione Innocentij Tertij in c. si diligenti. ext. de præscript. vbi habetur, ꝙ de iure Pontificio prçscriptio non currat, nisi in prçscribẽte iura Ecclesiastica reperiatur iustus titul⁹, & bona fides. Vbi latissimè per Doct. si ergo præscriptio prætensa fuit nulla: Indè vr̃ sequi meritò priuandas fore dictas Reuerendas Moniales dicto prętenso iure nominandi curatũ amouibilem ad nutum ipsarum, & confirmãdum ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Archiepiscopo Genuense moderno.

His tamen non obstantibus, asseueramus dictas Reuerẽdas moniales præscripsisse ius nominandi Curatum Parochię Sancti Andreæ supradictæ amouibilem ad nutum ipsarum, quòd & probamus subsequentibus fundamẽtis de iure verissimis.

Primum fundamentũ est, quoniam extrinsecam necessariam solemnitatẽ, scilicet Apostolicum assensum interfuisse de iure prçsumatur: eo ꝙ dictæ Reuerẽdę Moniales non tantum spatio decem annorum in tali possessione pacifica dicti iuris sibi acquisiti perseuerauerint: Verum etiam spatio centum viginti trium annorũ, &
1 ꝙ solemnitas † necessaria præsumatur interuenisse in actu ipso docetur infrascriptis auctoritatibus, videlicet per tex. in l. si filius. C. de petit. hæred. cum alijs auctoritatib. iuris, quas recensuit Ias. in l. si certis annis. col. 3. C. de pact. & in l. sciendum. col. 5. in fi. & in sequenti. ff. de verb. oblig. & in l. qui aliena. col. 1. & sequen. ff. de acquir. hæredit. Socinus in regula 376. fall. 5. qui dicit hanc esse opinionem veriorem. Cassan. in cons. 11. col. 27. Ang. in dicta l. sciendum. col. 1. in fine, & in d. l. qui aliena. per ipsum textum. in vers. sed si non adhibet. vnà cum glosa ibidem. Insuper & Abbas

in c.peruenit. per ipsum textum, & glosam. col.2. ext.de empt. & vendit.Corneus in consi.144.col. fi.in fi.vol.4. Alex.in d.l.sciendũ, col.4.& in consi.113.col.fi.vol.1. Curtius senior in consi.77.col.2. Pet.de Anch. consi.40.col.2. Antonius de Butr. in dicto c.peruenit.col.2.& in c.dignoscitur. ext. de his,quæ fi.a maior. par.capit. Felinus in c.olim.colum.1.extra de litis contest.Marianus iunior in consi.22. colum.4. Decius in consi. 221. columna penult. Hostien.& Ioannes And.in capitulo Albericus. ext. de testibus. & in capitulo illud.de præsumpt.Ioannes de Imo.& Ludo.Romanus in dicta l. qui aliena. Idem docuit Antonius Gabriel. in tract. concluſ. libro primo, titu. de præsumpt.conclusione prima,numero primo.

Secundum fundamentum est. Nam ad hoc ipsum probandum
2 facit,quoniam † qui longo tempore possedit beneficium, vel prælaturam,præsumitur illam auctoritate superioris possidere, & legitimè institutus,prout elegantissimè docuerũt infrascripti Doctores, videlicet Bald.in l.filius. C.de petit. hereditat. & ibi Pau. de Castro,Angel. in l.qui in aliena.& ibi Imo.Cumanus,& Iason columna sexta, ff.de acquirenda hæreditate,& rursus Bal.in l.siue possidetis.columna prima, in fine. C.de probat. Geminianus in capitulo ordinarij, §.primo, columna tertia,de officio ordin. in sexto,& in capitulo si Iudex.§.finali,columna prima, de sentent. excommunic. in sexto, & rursus idem Iason in l.sciendum.columna sexta.ff.de verborum obligat. Petrus Ancharanus in repetit. capituli primi, in octaua quæst.in versiculo dixit tamen Innocentius.de regu.iur. in sexto, Antonius de Butrio in capitulo ex insinuatione. columna penult. de procurat. Decius in consilio 118. columna prima,& in l.prima,lectura tertia, columna octaua. C. qui admitti. Socinus in consi.15. colum. penult. lib.1. Curtius senior in consi.77.col.3. Ioannes de Ana. in c.licet Heli.col.antepen. & pen.ext.de simonia. Cassan. in consi.11.col.27.Barbatius in consil.1.col.5.vol.4.& in consi.26.columna quarta, vol.2. & in consil. 33.vol.2. & in c.requisiuisti. col. 24.extra de testamentis, & in repet. rubr. de fide instrum. col.1. cart.pen.in fine,& sequenti.Brunus in tract. de forma. folio 80. col.2.in fine, & sequenti.Felinus in capitulo sicut, columna 15. in fine, & sequen. ext.de re iudic. Imo.in c.ex frequẽtibus, colum. 2. ext. de institu. & in capitulo ex insinuatione. numero duodecimo, extra de procurator. & in capitulo ea noscitur. colum. tertia,versic.si autem sumus.ext. de his,quæ fi.a Prælat. Abbas in dicto capitulo licet Heli. columna finali, Ioannes And. in dicto capitulo si Iudex. Idem docuit Antonius Gabriel. in tractat. concluſ.dicta conclusione prima,numero decimo, versiculo septimo infertur. Hoc ipsum docuit latissimè Nicolaus Boerius in deci-

sione 124.num.decimoquarto.

Fundamentum tertium est, nã ad hoc ipsum probandum accedit tertiò, quoniam regula est, quòd præsumatur solemnitas vnionis talis facta dictę Curæ cum dicto Monialium Monasterio: iuxta conclusionem illam celebrem Doctorum probatissimam, in qua habetur, quòd præsuma-
3 tur vnio † ex cursu temporis, & interuenisse assensum Apostolicum: etsi probari modò non posset interfuisse. & huic veræ conclusioni se subscripserunt infrascripti Doctores, videlicet Romanus in consi.275.in principio. Alexan. in cons.219.col.4.vol.6. decisio Neapo.368.col.2.in antiquis. Mantua in consil. 83. Lofredus in cons.4.col.9. Nicolaus Boerius in decisione 345. (loquens etiam in spatio annorum 40.) incip.& conclusum fuit. vbi loquitur de consensu Capituli, qui præsumitur interuenisse in alienatione ex diuturnitate temporis: & sic in casu simili casui nostro, vt patet ad sensum: asseritq; idipsum docuisse Alex. in consil. 219.col.3.in fi.versicu. Corroborantur prædicta. per tex. in l. si filius. C. de petit. hæredit. & in l. qui in aliena. in principio. ff. de acquir. hæredit. cum alijs infinitis. Iason in l. sciendum.colum.6. versi.septimò facit.ff.de verb.oblig.qui allegat Alex.in consil.79. incip.circa primum quo, col. 5. volum.1.Dominicus à Sãcto Geminiano in consilio 87.incip.apparet quædam vnio. versiculo ad secundum. Iterum, ipsemet Boerius vbi supra nume.6. quamplurima ad hoc ipsum probandum attulit. Idẽ rursus Felinus in consil.2. nume. 21. & denique Antonius Gabr.vbi supra nu. 12. versi. Octauo infertur.

Fundamentum quartum est, quia idipsum elicitur ex Doctorum alia verissima conclusione: in qua habetur, quòd præscriptio
4 † immemorabilis habet vim priuilegij legitimè obtenti à Principe: & sic in casu nostro erit dicendum: Hęc conclusio probatur per text. in c. super quibusdam. §. Præterea. & ibi per glo. & Docto. in versi. non extat. in principio extra de verb.signif. Idipsum docuerunt innumeri Doctores citati ab Antonio Gabriele in tracta. conclu. lib. 5. titu. de præsumpt. conclusione prima. & sciendum quòd in tantũ hæc conclusio erit vera, ꝙ nõ solũ, (vt diximus) præscriptio tanti tẽporis habeat vim simplicis priuilegij: verùmetiam priuilegij ad reseruata principi se extendentis: vt docuit textus in dicto capitulo super quibusdam. §. Præterea. & ferè innumerabiles Doctores recensiti à dicto Gabriele, vbi supra nume. 3. versic. Primo amplia.

Fundamentum quintum est, nam hoc ipsum etiam apertissimè elicitur ex regula à Doctori-
* bus communiter approbata: in qua habetur, quòd præscriptio
5 † immemorabilis temporis habet vim tituli. iuxta tex. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiua, & in l. si quis diuturno. ff. si seruit. vendic.

&

& in c.1.de præscript.in sexto, & ibi per Doctores vtriusque censuræ, quorum quamplurimos recensuit Antonius Gabr. in tract. supradicto, nu.44. vers.secundus effectus, qui ibidem nume.45. in versiculo infertur igitur addidit, quòd stante tali consuetudine, seu præscriptione (de quibus ibi ipse indiscriminatim loquitur, alius titulus non est probandus, quod & probat multorum grauissimorum Doctorum sententia. Qui Gabriel ampliando veritatem huius præsentis nostri fundamenti ibidem.nu.47.versic.secundò amplia. dixit, quòd non solùm in hac præscriptione titulus non debeat probari, verùm etiam, quòd non debeat allegari: & hoc probat multis ibi recen sitis Doctorum auctoritatibus: subdens ibidem nu. 50. vers.tertio amplia, quòd talis titulus præsumatur: & quòd huiusmodi præsumptio præsumatur, & dicatur præsumptio iuris, & de iure, quæ non admittet contrariam probationem, & hoc ipsum probat auctoritate quamplurimorum Doctorum, qui Gabriel ibidem consequenter attulit quamplurima priuilegia huius præscriptionis immemorabilis, inter quę ibidem in numero 57.versic. tertius effectus principalis. dicit, quòd in hac pręscriptione nō est necessaria bona fides. & ibidem in nu. 61. vers. quintus effectus. dixit quòd in hac præscriptione non sit necessaria scientia illius, contra quem præscribitur, & ad hoc ipsum probandum retulit innumeras Doctorū sententias, quas hic missas facere operępretium duximus breuitati studentes.

Animaduertēdum tamen summoperè erit, ꝙ hæc duo fundamēta, s.quartum & quintum, ex quibus diximus elici veritatem nostrę sententię, erūt sano modo intelligenda, quoniam etsi auctoritates Doctorum ibi allatæ explicitè loquantur solum de præscriptione immemorabili, seu cuius memoria in contrarium non extat, & non de centenaria, seu præscriptione centum annorum (vt in casu nostro.) Nihilominus de ipsa ibi sermo habetur, eo quòd
6 præscriptio centum † annorū dicatur immemorabilis, quia regulariter homines non viuant centum annis, ac per consequens nō possint reminisci facta illa, quæ fieri inceperunt a centum annorum tempore, & quòd hoc quod dicimus sit verissimum, probatur auctoritate Capicij nostri cōpatriotę in decis.4. n.20.vers.etsi dicatur.qui Doctor ibidem probauit ēt vera omnia membra dictorū fundamentorū quarti, & quinti. Idem apertius docuerūt infrascripti Doct.videlicet Cin.in l.2. q.9. C.de seruit. & aqua. Ant. de Butr.in c.veniēs. col.vlt.in princ. ext.de testib.Innoc.in d.c.veniēs. in fi.col.2.in vers.item dicūt quidam, ꝙ si constet.Specul.in lib.2. tit.de probat.§.1.n.23. vers.quid si testes.circa finē illius verbi.Idē docuit Bal. in d.l. 2. in fin.col.2. Card.Zabar.in c.si diligenti.in fi. ex.de pręscript.Idē probatur per

Doctores alios in citatis iurib. Idem Cępolla in tract. seruit. vrban. præd. cap.19.num.5. versic. quando autem dicitur esse. Alex. in consi.16.col.2. versic.secundò principaliter.volum.5.& in consilio 24. Idem docuit Franciscus Balbus in tract.præscript.parte 2. par. tertiæ principalis, num.24. versic. quòd autem dicatur tantum tempus, folio 122. Bertachinus in suo repertorio, in versiculo præscriptio secundò, colum.4. & ibidem dicti Doctores addiderunt quomodo probetur præscriptio centum annorum. Videatur ergo ibi latissimè. Et hæc allata sufficiant pro decisione quęstionis primæ.

Et licet ex iam productis credamus fuisse plenè satisfactum rationibus, quæ videbantur aduersari supradictæ nostræ decisioni. Nihilominus ad maiorem dilucidationem veritatis dictæ nostræ sententiæ dictis motiuis alijs medijs respondebimus au-
7 ctoritate c. si diligenti.† extra de præscript. dicentes, quòd dictus textus intelligatur de alia præscriptione, quàm centenaria, vt puta quadragenaria, & inferiori, vt ibidem subdidit glosa, & Doctores supracitati semper docuerunt, eo magis, quòd in tali præscriptione facta per Reuerendas Abbatissam, & Moniales dicti Monasterij Sancti Andreæ affuerit aliqualis titulus, scilicet concessionis dicti Reuerendissimi Archiepiscopi, necnó & bona fides, quia crediderunt illam sufficere sibi, virtute cuius fuerunt in pacifica possessione a prima die talis concessionis sibi factæ vsq; ad præsens. Ad hoc etiá additur decisio Rotæ in antiquis, sub titu. de præscript. decis. 2. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. Ex
8 minus † iusto titulo, non tamen reprobo, vt rei furtiuæ, vel raptę, acquiritur mediante pręscriptione dominium, quia minus iustus titulus dat causam præscribendi. vt in c.cura. & c. pastoralis. ext. de iure patro. & in l. 2. §. si a furioso. ff. de vsucap. pro emptore. Ad hoc ipsum probandum facit optima glosa in c. si diligenti. in versic. iustus titulus. ext. de præscript. dicens, quòd titulus pro tanto dicitur iustus, quia dat causam præscribendi, si adsit bona fides, vt ille credat talem titulum sufficere, & credat tradentem esse Dominum, quæ omnia affuisse in ipsis Reuerendis Monialibus omnibus compertum est.

Circa secundam propositam quæstionem: Videbatur primò dicendum, quòd dicta concessio ad beneplacidum dicti Reuerendissimi Archiepiscopi Domini Pauli, morte ipsius sequuta fuerit expirata, & sic virtute illius non potuisse de iure ipsas Reuerendas Moniales dicta concessione vti post mortem illius, pro eo, quod morte ipsius expiret quoque eius beneplacidum, & quòd huiusmodi concessio ad beneplacidum dicatur expirasse per illius mortem, videtur probari subsequentibus auctoritatibus. Nam videtur hoc docuisse textus in capitulo si gratiosè. de rescript.

in

in sexto, & textus in l. 1. ff. locati. Ang. in consilio 217. columna penultima, versiculo ad quartum verò. Corneus in consilio 92. colũna prima, versiculo & quòd hoc sit verum. volumine secundo, & in consilio 235. columna secunda, versiculo circa tertium. eodem volumine. Bal. in l. finali, columna quarta, versiculo sextò quæro. C. de contrahenda emptione, & in l. post dotem. columna penultima, versiculo & prædicta faciunt ad quæstionem. ff. soluto matrimonio, Gonza. in consilio vigesimosecundo, columna prima, & sequent. versiculo & pro ista parte. Idem docuerunt & alij Doctores citati a Gabriele in tract. conclus. libro sexto, titu. quod cuiusque vniuersitatis nomine, conclusione prima, numero vigesimosecundo, vers. primo limita.

His tamen non obstantibus asseueramus, quòd in casu nostro huiusmodi apposita clausula, in fine dictę concessionis non priuet dictas Reuerendas Moniales iure nominandi Capellanos amouibiles ad nutum ipsarum in dicta cura Parochiæ Sancti Andreę, quod & probatur subsequentib. verissimis fundamentis.

Primum fundamentum est. Cum iurisdictio ordinaria nominandi dictum Curatum amouibilem ad nutum ipsarum Reuerendarum Monialiũ fuerit ipsis Monialibus indulta a dicto Reuerendissimo Archiepiscopo Genuensi, vt ex tenore dictæ concessionis palam fit, & regula iuris approbatissima sit, quòd iurisdi-
9 ctio † ordinaria data a Principe ad beneplacidum concedentis, non expiret morte ipsius concedentis illam: Indè sequitur apertissimè dictam concessionem per mortem ipsius Reuerendissimi non expirasse. Antecedens probatur auctoritate infrascriptorũ Doctorum, qui hoc ipsum expressè docuerunt, videlicet. Bald. in l. meminisse. in fine. in versiculo quartò quæro. ff. de officio proconsulis, & legati, cuius dictum sequuntur Gabriel in tract. conclus. libro sexto, conclusione prima, numero trigesimoquarto, versiculo quartò sublimita. & Capicius in decisione 116. numero tertio, versiculo quòd si per Principem. Consequens illud per se patet, cum data veritate antecedentis, necessario sequitur & veritas consequentis de directo procedentis ab illo antecedente.

Secundum fundamentum elicitur ex sententia Alexan. in l. principalibus. in fine. ff. si certum
10 petatur dicentis, quòd dicta † in officiali perpetuo, habeant locum in officiali ad beneplacidum. Nam de illa dubietate reuocationis, seu de illo beneplacido iudicatur, vt de perpetuo, vt in l. sufficit. ff. de condict. indeb. & in capitulo si delegatus. de officio delegati in sexto, cui Alexan. sententiæ se subscripsit Capicius in decisione 116. numero tertio, versic. facit quintò.

Tertium fundamentum est, nã idem probatur ex sententia And.

in constitut. ea, quæ in columna secunda, dicentis, quòd quando
11 priuilegium † concessum est alicui ad beneplacidum: tunc si concedens voluerit illud reuocare, debebit specialiter hoc facere: nec talis concessionis reuocatio veniret sub generali reuocatione. Cùm ergo Archiepiscopus tale priuilegium specialiter non reuocauerit: erit firmiter tenendum ipsum confirmasse, & subdidit, idem Capicius vbi supra, numero septimo, versiculo & vide And. quem ipse sequitur dicens, quòd quando priuilegium
12 † fuisset concessum ad beneplacidum, & concedens motus fuisset cum causa: vt propter seruitia, & merita (quod esse in casu nostro apertissimè elicitur ex verbis ipsiusmet Archiepiscopi, quibus vsus fuit in rescripto dictæ concessionis.) & hoc exprimitur in priuilegio, tunc non posset etiam specialiter ipse concedens illud reuocare, nisi ex iusta causa superueniente, quę in casu nostro non reperitur.

Quartum fundamentum est, Nam ad hoc ipsum probandum accedit, quod docuit Ioannes Calderinus super rubr. de rescriptis consi. 3. quem Capicius vbi supra, numero quinto, versiculo Ioannes Calder. dicens. Rector Prouinciæ positus per Papã contulit quoddam officium vsque ad suum beneplacidum: An finito
13 rectoratu, † sit finitum illud officium? & concludit multis rationibus relatis postea a Geminiano in c. si gratiosè. de præben. in sexto, dicens quòd ista verba: [Ad nostrum beneplacidum.] extincto rectoratu operabuntur: quoniam ab eius successore in rectoratu poterit officium reuocare, quod aliàs non potuisset, vt in capitulo decet. de regu. iur. in sexto: cui astipulatur in dicto capitulo si gratiosè Geminianus. Ex his apparet, quòd etsi ab Archiepiscopo immediatè successore potuisset reuocari post mortem dicti Reuerendissimi Domini Pauli Archiepiscopi cõcedentis huiusmodi priuilegium, eo ipso ꝙ non reuocauit, tacitè confirmauit, etsi nullo pacto hodie post longam præscriptionẽ reuocare nõ poterit, vt probauimus.

Quintum fundamentum est, Quia facit etiam ad hoc ipsum probandum, quod docuit Specul. in lib. 4. titu. de emphiteosi. §. nunc aliqua de iure emphiteotico. nu. 178. vers. quid si Dominus Papa concessit: dicens quod
14 si Papa † concessisset alicui beneficium tenẽdum, vsque ad suę beneplacidum voluntatis: quòd durabit talis concessio donec reuocaretur, & post mortem Papæ durabit talis concessio, secundum Vincentium (quem ipse videtur ibi sequi) in c. dudum. el secondo, in fine. de elect. (addens, quód pro sententia ipsius faciat constitutio Innocentij Quarti in c. vt petitioni. de rescriptis. Cũ beneficia Principis latissimè sint interpretanda.

Sextum fundamentum est, nã ad hoc etiã facit sentẽtia Ludo. Gomez. in regula Cancellariæ

de-

de non toll. iure quæsito. quæst. 4. nu. 20. & 21. dicentis, quòd quan-
15 do gratia concessa † non fuit ad certū tempus, licèt reuocari possit, tamen censebitur perpetua: quia perpetuum dicitur illud, quod ad tempus non conceditur: licèt reuocari possit, vt est casus in l. Iurisperitos. ff. de excusat. tut. hinc est (inquit) quòd officialis, qui ad nutū creatur, ex quo ad tempus non datur, perpetuus reputatur: vt docuit Glosa ordinaria in Clement. 2. in versic. per electionem. de rescriptis. sequitur Oldrad. in consil. 4. & Ias. in §. sed iste. col. 6. Institu. de actio. Abbas in c. quanto. col. pen. extra de iureiur. cum alijs concord. vt scribit Iason in l. sufficit. per illum text. ff. de condit. indebit. & ante ipsum Alex. in cons. 216. incip. Magister. col. fin. libro 7. & ideo dicit Geminianus in cap. fin. per Glos. ibi in versic. perpetuas. de rescriptis, quod statuta disponentia circa actus perpetuos, includūt etiam actus, qui possunt esse temporales, & perpetui.

Septimum fundamētum: nam priuilegia, & beneficia in dubio latissime sunt interpretāda, etiam
16 contra concedentem, prout docuit Innocentius in c. dilecti. extra de donat. quem sequitur Pau. de Castro in l. auus neptis nomine. nu. 5. ff. de pactis. & in l. beneficium. ff. de constitu. Principum.

Ex his ergo omnibus allatis elicitur veritas præsentis nostrę sententię circa hanc secundam quęstionem propositam, necnon & apertissima responsio ad auctoritates in contrarium adductas. Ex quibus etiam luce meridiana clariùs patuit dictas Reuerendas Moniales Monasterij Sancti Andreæ nullo iure posse priuari iure acquisito de nominando Capellanos curatos amouibiles ad nutum earum per easdem, etsi approbandos ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Archiepiscopo Genuensi moderno: cùm ipsis inuitis nō possit de iure ipse Illustrissimus, & Reuerendissimus Archiepiscopus conferre in titulum beneficij huiusmodi curam, nec constituere Vicarium perpetuum in ipsa cura: eo, quòd ipsi Illustrissimo, & Reuerendissimo de iure communi sit prohibitum, stante tali præscriptione, cùm nec fuerit concessum per constitutionem
17 † Sacri Concilij Trident. in Sess. 7. c. 7. nec ex declaratione facta per sacram Cōgregationem Illustrissimorum Cardinalium super tali Capitulo. Ex quibus videtur ipsi Illustrissimo Archiepiscopo potestatem cōstituendi Vicarios perpetuos in beneficijs curatis perpetuò vnitis Monasterijs, quoniā dictæ constitutiones loquuntur in beneficijs curatis in illis Ecclesijs, in quibus ipsi regulares non celebrant Diuina officia: nō autem in Ecclesijs Monasteriorū Regulariū curatis, in quibus ipsi celebrāt Diuina officia, vt nuperrimè sacra ipsa Congregatio declarauit, me Romæ hoc procurante à dicta sacra Congregatione, in fauorem nostri Monasterij Abbatiæ Aretinæ, cuius tenor talis est, videlicet. Congregatio Concilij,

cilij cēsuit deputationem Capellani pro exercenda cura annexa alicui Monasterio Regularium, spectare ad Superiores illius Monasterij, de consensu tamen Episcopi, ac præuio examine per ipsum, aut eius Vicarium faciēdo. Hieronym.Card.Matthęus locus sigillo eiusdem Cardin.

Hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg.Cassinensis.V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio simplex (sine adiectione causæ) alienandi facta à testatore, non impedit aliquem hæredem instituere vniuersalem, & quare.*

2 *Adultus licet in vita sua non possit alienare res immobiles sine auctoritate Curatoris, & Iudicis, tamen in testamento solus poterit dare licentiam suis executoribus alienandi res supradictas.*

De materia fideicommissaria, & prohibitione alienandi:

THEMA.

Ioannes Baronus quondam Augustini ex quadā Battina filia quondam Stephani de Insula eius legitima coniuge habuit filium legitimum, & naturalem vnicum nomine Augustinum, quem in testamento instituit hæredem suum generalem in omnibus ipsius bonis mobilibus, & immobilibus, cum conditione, & obligatione, quòd non possit ipse Augustinus vendere, & alienare, nec obligare dicta bona hæreditaria, ac paterna, nisi postquàm fuerit ætatis annorum triginta duorum, & tunc cum consensu dictæ Battinæ eius matris, si tunc superstes esset; cui testator reliquerat partem vsusfructus dictorum bonorum, vita eius durante. Qui Augustinus tandem cùm ætatis suæ attigisset annū vigesimum primum in circa, ex luce hac antequam subtractus fuisset, cōdens vltimum suum testamentum, instituit hæredem vniuersalem dictam Battinam eius matrem.

Quæritur modò, an dictus Augustinus (stante dicta conditione, quòd non possit alienare dicta bona ante trigesimumsecundum suæ ætatis annum) instituere hæredem vniuersalem dictorum bonorum dictam Battinam eius matrem de iure potuisset.

DE-

DECISIO XVIII.

INVOCATO Numine Sãctiſsimę Trinitatis, ac Beatiſsimæ Deiparę Mariæ, Beatiſsimique noſtri Patriarchæ Benedicti implorato fauore. Reſpondebimus præſenti quęſtioni breuiter, dicendo dictum Auguſtinum teſtatorem potuiſſe hæredem inſtituere dictam Battinam eius matrem in dictis bonis paternis, non obſtante dicta conditione, vel prohibitione ſibi facta de alienandis ipſis, aut donandis ante annum ætatis ſuæ trigeſimumſecundum, quod & probabimus quatuor veriſsimis fundamentis.

Primum fundamentũ eſt. Quoniam dictę alienationis prohibitio fuit facta ſimpliciter, ſine aliqua cauſæ additione, vt apparet apertiſsimè in ipſo teſtamento. Quapropter dicendum erit fuiſſe ſimplex conſilium, ſeu præceptũ
1 patris teſtatoris inſtituentis: Aut cùm huiuſmodi prohibitio non annullet in hærede inſtituto virtutem, ac poteſtatem alienandi, quam generaliter, & regulariter cõfert hęredis inſtitutio ipſa teſtamentaria: Inde ſequitur dictũ Auguſtinũ potuiſſe de iure inſtituere hæredem vniuerſalem dictorum ſuorum bonorum dictam Battinam eius matrem: Minor probatur apertiſsimis verbis textus in l. pater filiũ. §. Iulius Agrippa. ff. de lega. 3. & in l. filiusfamilias. §. Diui Seuer⁹, & Antoninus. ff. de legat. 1. & ibi per Glo. & Doctores, inter quos ſpecialiter hoc ipſum in dicto §. Diui Seuerus, & Antoninus docuerunt Ambroſius de Opis nu. 10. Loaz in nu. 3. Crotus nu. 1. Socinus iun. nu. 100. Ripa nu. 2. Iaſon nu. *69*. Alex. ibidẽ. quos ſequutus fuit Illuſtris Dominus Paſcalis Saulius in ſuo eleganti tractatu de alienandis rebus fideicommiſſ. ſubiectis. quæſt. 34. & ratio patentiſsima eſt hæc, quæ ſtatim ſubinferetur, videlicet. Quoniam dicta prohibitio de nõ alienando, niſi teſtator aliud non expreſſerit, eſt intelligenda facta ſolùm de non facienda in vita ipſius prohibiti, non autem in morte de relinquendis ipſis bonis, ſcilicet in teſtamento, ſeu in vltima voluntate, prout ſubſequẽtes Doctores docuerunt expreſsè, videlicet Angel. in ſuo conſil. 57. incip. Dominus Andreas cõdidit ſuum teſtamẽtum. quem citauit, ac ſequutus fuit Alex. plura addendo in conſilio ſuo 154. incip. Viſis & accuratè. volum. 2. de quo etiam per ſcribentes poſt Bar. in l. pater. §. fundum. ff. de legat. 3. Idem Socinus in conſ. 251. incip. Quoniã in præſenti. col. 4. verſ. aliquãdo, & ſecundum, & in conſ. 19. incip. Pro deciſione. nu. 21. Bal. in conſil. ſuo 102. incip. Verba ſtatuti. col. 1. vol. 1. Iaſon in l. non dubiũ. col. 1. C. de teſtamẽtis. Decius in conſil. ſuo 38. incip. Circa primũ. col. 6. & Hyppolitus de Marſil. in ſuo ſingulari 465. incip. Aliqua ſunt. Idipſum apertiſſimè colligitur ex tex. in l. ex hoc. §. alienare.

re. ff.de alien.iud. mut.cau. fact. vbi hæc præcisa habentur verba, videlicet. [Alienare intelligitur & qui alienam rem vendiderit, sed hæredem instituendo, vel legãdo, si quis alienet, huic edicto non est locus.] vbi Glos. Id ipsum docuit Glos. singul. in l. vnica. in versi. sui iuris. C. non liceat habit. lib. 11. Bart. in l. si quis ita. §. ea lege. col. 1. versic. aut est prohibita alienatio. & ibi Paul. de Cast. col. 2. versic. nota vlterius. & ibi Ang. vers. & conclude. ff. de verborum oblig. & rursus idem Ang. in consil. 155. in princ. vol. 2. & in consi. 55. col. 1. versic. præmissis tamen non obstantibus. vol. 3. vbi dixit hanc esse communem opinioné. Paul. de Castr. in cons. 324. versic. Item si diceremus. vol. 1. Iason in l. filiusfamilias. §. Diui. in prima lectura. versic. secundò adde. ff. de legatis primo. Bart. iterum in l. quemadmodum. col. 2. versic. regulariter autem. C. de agricol. & recensit. lib. 11. Ias. iterum in consil. 101. per totum. vol. 1. & in consil. 164. col. 3. vers. bene facit. vol. 4. Curtius senior in consil. 46. colum. 1. vers. tertius casus. Fabianus de Monte in tracta. de empt. & vendit. in quarta part. princ. in 22. & vlt. q. n. 22. & sequenti. vers. circa 16. Curtius iun. in cons. 160. col. pen. vers. non obstat aliud. Marianus iun. in consil. 112. nu. 11. & sequenti. vol. 1. Ruin. in cons. 150. col. pen. versic. & dato. vol. 2. & in cõs. 89. col. 5. vers. & prædicta adhuc confirmantur. vol. 2. & consi. 38. col. 8. vers. sed tamen præmissis non obstantibus. vol. 5. & hos omnes Doctor. citauit, ac sequutus fuit Antonius Gabriel in suo elegantissimo tract. conclusionũ. in libro quarto, sub titu. de fideicommissis. conclus. 10. nu. 1. versic. primus casus est.

Secundum fundamentum nostræ sententiæ est. Nam hoc ipsum verissimum comprobatur hac irrefragabili ratione, arguendo ab identitate rationis: quo-
2 niam licèt adultus † habens Curatorem non possit de iure in vita sua alienare res hæreditarias immobiles sine auctoritate Curatoris, & Iudicis, vt in l. lex, quæ tutores. C. de administr. tut. & in l. magis puto. ff. de rebus eo. quæ sunt sub tut. Tamen adultus in testamento poterit dare licentiam executoribus suis alienãdi res immobiles sine curatore, & sine decreto Iudicis, prout docuit Bal. in l. prædium. C. quando decre. opus non est, & in l. 1. in princ. ff. de reb. eorum, quæ sub tut. quod esse mirabile docuit Iason in l. si frater. in fin. C. qui testam. facere poss. Idem docuit Alex. in consil. 215. incip. Ponderatis. col. 1. vol. 6. & Hyppolitus de Marsil. in supradicto singul. 465.

Tertium fundamentum est. Quoniam hoc ipsum poterit elici ex mente, & voluntate testatoris, (quæ vulgaribus iuribus ante omnia est attendenda,) patris scilicet dicti Augustini, qui in institutione testamẽtaria sua exprescè docuit de maximo amore, quo prosequebatur dictam Battinam coniugem suam, ex eo, quòd præceperat ipsam fore vsufructuariã

dictorum

dictorum bonorum, vnà cum dicto Augustino filio, præcipiendo ei, quòd si ad dictam ætatem triginta duorum annorum peruenisset, posset dicta bona hæreditaria donare, & alienare, accedēte consensu dictæ Battinæ: eo magis, quòd dictus testator non habuerit agnatos, neque cognatos, nisi valde remotos. Quapropter patet, quòd si dictus testator cogitasset de casu præsenti, scilicet de morte eius filij in tali ætate, & conditione, substituisset in hęredem ipsam Battinā. Vnde colligitur ex mente eius elicita ex su pradictis coniecturis, quòd relicta fuerit dicta Battina tacitè hęres vniuersalis dicti Ioannis Baroni eius coniugis.

Nec obstare de iure poterit p̄senti nostræ decisioni statutū Rei publicæ Genuensis in lib. 4. c. 1. §. & valeant nuda præcepta. iuncto §. si verò testator, etsi prima facie videantur aduersari dictæ nostræ sententiæ. Nam in dicto §. & valeant. hæc habentur, videlicet. Et valeant nuda præcepta de non alienando bona testatoris, vel aliter disponentis, & in dicto §. si verò. hæc ad verbum habentur, videlicet. Si verò testator agnouerit hæredem suum, vel legatarium de non alienando, vel de restituendo alij bona, vel aliquam rem ipsius testatoris, nō valeat alienatio facta per hęredem, vel legatarium, & voluntas testatoris seruetur, & mandetur executioni salua, si alienaretur causa, & facto ipsius testatoris: hæc omnia ibi, quæ si non lippis oculis perlegentur, quamfacillimè comprehendetur dictum statutum nullo pacto aduersari nostræ decisioni: cùm non loquatur de alienatione, quæ fit per testamentum, aut aliam vltimam voluntatem: sed de alienatione, quæ fit ab eo, qui est sanus, prout Doctores citati in probatione primi, & secundi fundamenti docuerunt. Cùm ergo dicta municipalis constitutio nō loquatur de casu proposito: Inde sequitur ex illa nihil posse deduci contra dictam Battinam institutam hæredem à dicto Augustino eius filio ætatis vigesimiprimi anni in circa, & per cōsequens, quòd ex regula iuris allata in primo fundamento ipsa Battina habeat intentionem fundatam in sui fauorē. Quapropter concludimus nullo pacto, tuta conscientia ipsam Battinā molestari de iure posse, deinceps à possessione dictorum bonorum hucusque per ipsam pacificè possessorū, ac per consequens ita à quocunque Iudice omnino fore de iure iudicandum.

Hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Pignoratio non transfert dominium rei pignoratæ ad eum, cui pignorat quis rem suam.*

2 *Laudemium non debetur Domino directo, nisi pro alienatione dominij*

nij vtilis propriè dicta, facienda per emphiteotam.

2 *Pignoratio rei emphiteoticæ est prohibita, et quando dicetur alienatio.*

De materia emphiteosis:

THEMA.

In causa vertente inter Monasterium Sancti Stephani à Genua Congregationis Montis Oliueti, & Magnificam Dominam Isabellam de Nigro.

DECISIO XIX:

VLTRA allata in fauorē dictæ Magnificæ Isabellæ matris Magnifici Ioannis de Nigro à Domino Andrea Costapellegrina V.I.D. in suo cōsilio: Tria mihi occurrunt afferēda expresse non tacta ab ipso Domino consulente. Primum, quorum est, quòd prætensum præceptum Curiæ ad instantiam ipsius Magnificæ Isabellæ à Curia ipsa concessum contra eos, qui locauerant ab ipsa huiusmodi bona emphiteotica, & sibi à filio vnico suo emphiteota pignorata, nihil probet cōtra ipsam Magnificam Isabellam. Nam per huiusmodi præceptum (inquam) (in quo dicebatur ipsam Dominam Isabellam esse Dominā huiusmodi terratici, & habuisse illud insolutū) dicendum non erit fuisse probatum ipsam Magnificam Dominā Isabellam voluisse ipso præcepto mediante fateri, & declarare illud instrumentum pignorationis factum inter ipsam, & dictū Magnificum filium fuisse fictitiū, ac per consequens, quòd realiter inter ipsam, & dictum Dominū filium interfuerit instrumentū venditionis, & non pignorationis. cùm ex dictis verbis (si non lippis luminaribus illa legantur) apparebit legenti, illam Dominam verum dixisse, si talia verba intelligerentur, (vt moris est Doctorū) secundum subiectam materiam: eo quod in dicto instrumento agatur nō de transferendo dominio vtili rei emphiteoticæ, sed solùm de vsufructu sibi viduæ acquisito super dictis bonis emphiteoticis sibi pignorati, propter alimenta de iure à suo filio, & vniuersali hęrede sui coniugis defuncti, præstanda loco non solutæ dotalis pecuniæ. Cùm alimenta sibi danda fore in tali casu omnes Doctores communiter semper docuerunt, quod & probare (si opus fuerit) quamfacillimū erit. Quapropter cùm actum fuerit in dicto præcepto de obligando locantem dicta bona ad recognoscendam ipsam Dominam Isabellam in dominā vsusfru-

vsusfructus dicti terratij emphiteotici, eo quòd ipsam possessionem nomine quo supra locauerat dicto locatori. Quid ergo mirũ, aut indignum in dicto pręcepto contineatur, nõ animaduerto. Insuper illam confessionem, quam inde pars aduersa credit elicere (ni fallor) nihil afferre in mediũ contra ipsam Dominam Isabellã, per se patet. Cùm ipsa Domina Isabella verum protulerit, dicendo se habuisse huiusmodi dominium insolutum: Nõnne durante tali pignoratione insolutum tenebit dominium, & ius locandi dictum terracium, atq; ipsum locationis pretium sibi retinendi pro debitis alimentis sibi ministrandis à dicto suo filio vero emphiteota pro non sibi soluta adhuc pecunia dotali: ex cuius fructibus poterat aliàs sibi parare alimenta suæ conditioni conuenientia. Ex allatis ergo patet nobis necesse non esse asserere dicta verba in dicto præcepto fuisse apposita errore muliebri: cùm possint legitimè verificari secundum subiectam materiam relatam ad instrumentum, in quo solùm sibi fuerat cessum ius recipiendi redditus dicti terracij emphiteotici, donec solutum sibi fuerit à dicto filio vero emphiteota integrum debitum dotalis pecuniæ sibi restiruendæ post mortem sui mariti, & patris dicti Domini Ioannis emphiteotæ.

Secundo loco dicimus, quòd
1 cùm per pignorationem † nullum
transferatur dominium in recipientem rem pignori datam, eo quòd illud remaneat adhuc apud dominum rei pignoratæ, quoniã regulariter pignoris frugiferi fructus recepti à retinente dicta pignora frugifera cedunt sorti, vt apertissimus docuit textus in c. significante. extra de pignor. & in c. 1. & c. conquestus. de vsuris. Inde sequitur nullam interuenisse alienationem propriè dictam in dicto instrumento dictæ pignorationis. Cùm apud ipsum Monasterium reperiatur dominium directum dicti terracij emphiteotici, & apud ipsum Dominum Ioannem vnicum filium emphiteotam dominiũ vtile, vltra quę duo genera dominiorum in materia nostra nõ reperiatur in iure propriè dicta. Inde consequens erit, quòd propriè loquendo in materia nostra non erit dicenda alienatio, nisi alterum ex his duobus iuribus alienetur, quod in casu nostro nõ erit dandum. Cùm virtute huiusmodi instrumenti, solũ ab ipso Domino Ioanne filio dictæ Magnificæ Isabellæ matre fuerit concessum ius locandi dictas possessiones emphiteoticas, ac insimul redditus annuos dictarũ possessionum recipiendi, retinendique pro suis alimentis (de iure sibi debitis) ratione non solutæ sibi pecuniæ dotalis. Quapropter patuit nullam veram interuenisse alienationem: si ergo nulla fuit alienatio ipsius directi, vel vtilis dominij: inde sequitur nullum Monasterio deberi laude-
2 mium: † cùm ipsum sibi de iure solùm debeatur propter alienationem propriè dictam dominij

vtilis,

vtilis, quod esse penes emphiteotam patentissimum est.

Tertio loco firmissimè asseueramus non aduersari rationib. allatis in fauorem dictæ Isabellæ à Domino consulente, doctrinam Bart. in l. legata. §. inutiliter. ff. de suppell. legat. & sequacium, qui citantur à Corbulo in tracta. de emphiteotico contract. titul. de causis priuationis ob alienat. rei emphit. in quæst. 14. de causa priuat. ob alienat. irrequisito domino. limit. 33. in fin. fol. 170. dicentium, quòd etsi regulare sit, quòd emphiteota possit irrequisito domino directo pignorare, & hypotecare bona emphiteotica alteri. hoc non verificatur quando pro tanta quantitate fuisset pignorata, vt nō esset spes luendi illa, seu rehabendi per solutionem debiti, pro quo fuerat res ipsa emphiteotica pignorata. Nam tūc (inquiunt) huiusmodi pignoratio

3 † dicetur alienatio. Dicimus ergo, quòd dato & non concesso, q̄ dicta doctrina esset verissima, & communis: Non tamen inde sequitur insulsa illa cōclusio aduersariorum dicentium tali pacto Dn̄s Ioannes emphiteota Monasterij Sancti Stephani supradicti pignorator talis rei emphiteoticæ, verisimiliter tempore contractus non sperabat redimere dicta bona emphiteotica: cùm tantum esset eius debitum cum sua matre (cui illa pignorauit) pro sibi restituēda dotali pecunia, quòd vt ipsam creditricē assecuraret, non solū tradidit dicta bona emphiteotica; verum etiam & alia non emphiteotica, eo quòd illorum emphiteoticorum bonorum valor non solùm excederet valorem supradicti debiti: at potius ad ipsum extinguendum non sufficeret. Ex quibus omnibus eliciendum fore parti aduersæ videbatur, quòd etsi in instrumento pignorationis expresè fuerit facta solùm mentio de pignoratione luenda à dicto Magnifico Ioanne filio pignorante soluto dicto debito dictæ Dominæ Isabellæ matri, recipienti dicta bona emphiteotica in pignus, & illorum fructus, emolumenta, vel redditus loco alimentorum sibi à dicto Magnifico Ioanne filio soluendorum dicta de causa. Nihilominus ex pacto tacito apparere dicebatur (inquiebant) interuenisse venditionem, & sic alienationem dictorum bonorum emphiteoticorū. Ad quod (Deo dante) facillima erit responsio, dicendo huiusmodi prę̄sumptionem nullo pacto inniti alicuius iuris, aut facti vero fundamento: Imò omnino ab eruditissimo Domino Conseruatore dicti Monasterij, & Iudice ordinario in dicta causa, fore iudicandam vafrā atque cauillosam, hac de causa. Quis enim vecors, ac ineruditus, (ne dicamus) inhumanus, asserere non erubesceret supradictam Bar. & sequacium Doctorum sententiam locum obtinere in casu nostro? etsi regularis & vera sit eorum doctrina, & illa locum habeat in extraneo emphiteota, pignorante creditori extraneo, sed non matri, cui ipse pignorator & debitor

debitor mox de iure naturali erit successor, ac legitimus, & vniuersalis hæres, eo quòd ipse pignorator sit vnicus dictæ Dominæ Isabellæ (senis Deum timētis) filius legitimus, & naturalis, ex quibus patet, quòd dictus Dominus Ioannes tempore contractus huiusmodi pignorationis fuerit constitutus in certissima spe rehabendi, seu luendi dicta bona emphiteotica pignori tradita ꝓprię matri prædicta de causa per successionem legitimam non tantum ex testamento, verumetiam ab intestato. Quapropter his, & alijs de causis hic silentio præter missis breuitati studētes, dicim⁹ nullo pacto dictam Isabellam teneri ad soluendum laudemium, dicto Monasterio, cum inter ipsam, & Dominum Ioannem filiū nullus verus aut fictus venditionis interfuerit contractus, sed solum contractus pignorationis legitimè ab vtroque celebratus.

Et hæc est mea sententia decisiua, & ita sentio.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Ludere aleis nulli licet de iure communi in publicis, & priuatis domibus, vel locis, neque ludentes aspicere, etsi cōtrafactum fuerit, nulla poterit sequi condemnatio, & datur soluenti hac de causa repetitio, nisi contra soluentem currisset præscriptio quinquaginta annorum.*

2 *Victus in ludo alearum facto nō pręsenti pecunia, sed credita: an in foro animæ, & iudiciali posit cōpelli ad soluendum deperdita, nec nē secundum aliquos Doctores.*

3 *Actio cui a iure datur multo magis exceptio intelligetur indulta.*

4 *Acquirens aliquid per ludum a filiofamilias, regulariter ad illius restitutionem tenebitur.*

5 *Pater non tenebitur soluere pecuniam mutuatam filiofamilias regulariter etiam si ille habuisset proprium peculium.*

6 *Filiusfamilias acquirens aliquod peculium, de ipso disponere non poterit saltem quoad vsumfructū eius: cum ille transeat ad dominium patris.*

7 *Iuramentum quid sit, & quid iurare.*

8 *Iuramentum assertorium, et promissorium quid.*

9 *Deum manifestare an verū sit quod asseritur dupliciter dicitur.*

10 *Iurandi modus est duplex.*

11 *Iurare dicetur, qui verba proferre hæc ausus fuerit, videlicet per fidē Christi, vel per Religionem fidei Christianæ.*

12 *Iurare per fidem quam quis habet in Deum, an sit iuramentum.*

13 *Fidei præstatio & iuramentum æquipollent, et quare, licet minor pęnitentia erit imponenda venienti contra fidem, quàm contra iuramentum, & nu. 28.*

14 *Iuramentum quod fit per salutem Principis comparatur iuramento, quod fit super Euangelia Sancta.*

15 *Iurare dicitur qui aliquid promittit sub fide sua, etiam nulla facta mentione nominis Diuini.*

16 *Renunciatio facta propter metum, & terrorem iniectum, est nullius virtutis, nisi illa fuisset iuramento, vel fide interposita confirmata.*

17 *Clericus Religionem fidei, & iuramenti sui violans erit suspēdendus ab officio, & beneficio.*

18 *Parum aut nihil referet, vtrum dicatur, sub fide mea, vel dicatur iuro ad Sancta Dei Euangelia.*

19 *Iuramentum est iurare sub periculo animæ suæ, vel fide sua, vt faciunt armigeri.*

20 *Pactum nudum, seu simplex conuentio fide interposita gignit actionem in foro fori, & quare.*

21 *Conditio de præsenti, vel præterito, vel futuro habetur pro causa, & erit valida conuentio.*

22 *Iuramentum an sit si quis iuret aliquid se facturum per salutem suã, aut fidem suam, vel caput suum, et huiusmodi, & tale iuramentum transgrediens, an pœna periurij omnimoda puniendus veniat.*

23 *Animæ periculum, vbi immineat præsumetur in deteriorem partē, cum indè consulatur saluti animę.*

24 *Communicandum non erit cum infamato de percussione clerici.*

25 *Matrimonium contractum cum consobrina eius, cum qua quis prius contraxerat, separari præcipitur, etsi illa nondum fuisset septemnis, & quare.*

26 *Ordinatus ab Episcopo ignoto, de cuius potestate ignoratur, denuo ordinari præcipitur.*

27 *Promittere, affirmare, vel negare per fidem, quam quis habet in Christum, vel Deum, an sit iuramentũ.*

29 *Iuramenti præstatio, & promissio sub fide, quando dicantur.*

30 *Deum non facere differentiam inter simplicem promissionem, & iuramentum quomodo intelligatur.*

31 *Doctores vatia solum verbis sentientes quomodo erunt concordandi circa differentiam, vel æquiparationem promissionis factæ per fidei præstationem, et per iuramentum.*

32 *Periurus dicetur aliquis promittens sub fide sua, si non obseruauerit quod promiserat.*

33 *Non obseruantes promissa sub fide sua facta, non punientur pœna l. si quis maior. C. de trãsact. et quare.*

34 *Fidei præstatio & iuramentum æquiparantur quo ad validitatem actus, et obseruantiam contractus, vt est communis opinio.*

35 *Instrumentum celebratum a promittente aliquid cum iuramēto habet executionem paratam contra promittentem, & idem dicitur contra vtentē his verbis, videlicet si sum nobilis, si sũ Princeps promitto hoc.*

36 *Iudicandum non erit iurasse eũ, qui protulisset verba relata in dicta ampliatione, quando nõ ita specialiter sub tali forma iuramentum fuisset delatum a Iudice, vel a parte aduersa, sed propria voluntate illã protulisset, etsi teneat iuramentum sub tali forma præstitum.*

37 *Si alicui deferatur iuramentum, vt iuret per caput suum, & ille iurasset per Deum, tale iuramentum nõ esset validum, & quare.*

38 *Is, cui defertur iuramentum a parte aduersa, vel Iudice, sub aliqua pręcisa forma verborum, poterit vti verbis ęquipollentibus, & tale iuramentum erit validum.*

39 *Licet*

39 *Licèt in casu dubij in fauorem animę ad uitandum peccatum periurij vtens forma verborum in ipsa limitatione allatorum dicetur iurasse, tamen respectu incursionis pœnæ temporalis ibi allatę à iudicibus in iungendæ transgressoribus hoc non habebit locum: cùm standum de iure sit interpretationi talium verborum faciendæ à ꝓferentibus illa.*

40 *Verba obscura si reperiantur in cõtractibus, illa erunt interpretanda in fauorem promissoris: si tamen secundum illam stipulatio posset valere: et quid faciat aduersarius antequàm agat ex dicto contractu.*

41 *Iurans simpliciter an incurrat pœnam l. si quis maior. C. de transact. si illud non obseruauerit.*

42 *Qui est periurus priuetur beneficio ecclesiastico et quare.*

43 *Pœna l. si quis maior. C. de transact. locũ hẽt solùm, quando adest dolus.*

44 *Iuramentum non obseruàns impeditus ex iusta causa non incurrit periurium, et quare.*

45 *Iuramentum non trahitur ad incognita, vel incogitata.*

46 *Iuramentum vt sit obligatorium requirit de rigore iuris, vt fiat tactis Sacris Scripturis.*

47 *Iuramentum præstitum tactis scripturis solùm impedit restitutionem in integrum.*

48 *Iuramentum vt operetur secundum aliquos requirit tactum scripturæ, etsi hodie hoc per contrariam consuetudinem sit abrogatum.*

49 *Episcopus iurans quando teneatur tangere Sacram Scripturam.*

50 *Libri Sanctorum Euangeliorum pręsentia sine illorum tactu an sufficiãt ad perficiendum iuramentum.*

51 *Tactus Sacrarum Scripturarum in iuramenti delatione vniuersaliter non est necessarius, stante consuetudine in contrarium.*

52 *Tactus Sanctarum Scripturarum in iuramenti delatione quando necessario requiratur, vel Sanctorum Euangeliorum, et nume. 57.*

53 *Per iurij pęna punitur is, qui medio iuramento, non tactis Scripturis extra iudiciũ dixit falsum, seu contrarium ei, quod dixerat in iudicio medio iuramentum, tactis scripturis: eo quòd testis pro tali punictur de falso.*

54 *Ommissio appositionis diuini nominis in instrumẽtis, etiamsi hoc fieri soleat, non vitiabit instrumentum.*

55 *Lex ubi quærit actum qualificatum, non erit satisfactum ei, nisi ea qualitas interueniat.*

56 *Tactus scripturarum ommissio in iuramenti delatione, vbi à iure præcipitur facit actũ irritum, et quare.*

58 *Iuramenti in delatione, quæ fit à parte parti seruanda omnino est conditio indicta, aliàs iuramentum non erit obligatorium, et quare.*

59 *Iuramentum quando simpliciter à parte requiritur, nulla forma erit essentialis.*

60 *Iurare non tenebitur quis secundum formam à parte præscriptam sibi, quando ei esset annexa aliqua execratio, et quare. Aliàs esset seruanda forma iuramenti liçet valeret, si seruaretur forma per æquipollenita verba.*

61 *Iuranti, quando opus sit iurare per Sancta Dei Euangelia.*

62 *Iuramentum, quando simpliciter defertur,*

tò, et quòd hoc pactum contingat fieri, et sumi quatrupliciter. quod et exemplificatur.

93 *Pactum initum inter partes, vt iudex summariè procedat, et quòd si quis non soluerit intra præfixum terminum, incidat in excommunicationem, est nullum. et quare. et sic de singulis hic exemplificatis.*

94 *Citatus qui non fuit in causa ciuili non potest carceri mancipari.*

95 *Abbas dispensare cum monacho non poterit, vt sit proprietarius, et qua re. licet possit ipsi concedere aliqua ad vsum eius cum conditione infra relatâ: nec non et pacisci.*

96 *Renunciare nemo potest iuri, quod pro se introductum non est: vnde nec renunciatio talis iuris etiam iurata, alicuius obligationis est, aut virtutis.*

97 *Statutum præcipiens in instrumento conficiendo adesse aliquam solemnitatē, aliàs, quòd sit nullius uirtutis, non confirmatur et validatur iuramento, secundum aliquos.*

98 *Pactum de re prohibita a lege principaliter in fauorem priuatorum, et secundario reipublicæ, est ipso iure nullū, tamen si uallatum fuerit iuramento, erit validum et obligatorium: non solùm si contractus respiciat res, verùm etiam personas: quamuis in hoc variæ fuerint opiniones, quę hic recitantur vna cum suis fundamentis.*

99 *Actus, cum est omni respectu nullus non confirmatur iuramento, nisi actus ipse a sola voluntate confirmantis dependeat.*

100 *Disponens de effectu, disponit implicitè de causa, sicut qui consequens vult et antecedens.*

101 *Iuramentum tunc solùm non validat contractum prohibitum à lege cōmuni, uel municipali, quando lex ipsum prohibet fieri, declarando ipsum irritum, etiam si fuisset vallatus iuramento, secundum Salic. cuius sententia quō sit intelligenda, dicetur in fine dicti fundamēti.*

102 *Lex annullans contractū dicitur inhabilitare personas ad cōtrahendū.*

103 *Iuramentum contra bonos mores naturales non est obligatorium, contra verò ciuiles, erit obligatorium.*

104 *Mulier se obligans ad aliquid soluendum per iuramentum etiam sine licentia mariti poterit excommunicari post monitiones, et non absolui, nisi facta solutione promissa.*

105 *Statutum simpliciter loquens de aliquo contractu, illum fieri prohibendo, nisi adhibita aliqua solemnitate, non comprehendit huiusmodi contractum iuratum. et quare.*

106 *Iuramentum semper erit seruandum, quando non vergat in detrimentum salutis æternæ: et quare.*

107 *Canones disponentes in casibus spetialibus: quando tamen fundant se in ratione generali, tunc erunt intelligendi, et obseruandi ab omnibus, etiā extra suos speciales casus.*

108 *Iuramentum an excludat nullitatem actus causatam ex causa de futuro, aut de præsenti.*

109 *Canones, qui respiciunt animam, seruandi erunt etiam in foro seculari, etiam in terris Imperij.*

110 *Iuramentum parit obligationem etiam de iure ciuili.*

111 *Cōtractus ꝓhibitus à iure qñ robo retur iuramēto vbi datur optimus in-*

intellectus l. non dubium. C. de legibus, & Authen. sacramenta puberum.

112 Cautela obseruanda a conditoribus statutum volentium aliquid prohibere, & ipsum declarare nullum, etiam si interueniret iuramentũ.

113 Cautela tradita a Panormitano, ut supradicta cautela non sortiatur suum effectum.

114 Probatio regulariter non admittitur cõtra præscriptionẽ iuris, et de iure, licèt admittatur probatio facta per partis aduersæ confessionẽ.

115 Distinctio necessaria, vt cautela Panormitani possit nobis prodesse, et locum habere.

116 Præsumptionẽ iuris, et de iure quicunq; habet pro se, compelli non poterit ad confitendum, cum iuramento nunquid res se aliter habeat, et quare.

117 Probatio iuris dicitur ipsa veritas.

118 Intentionem quicunque plenè probauit suam, non poterit cogi subire iuramentum.

119 Cautela qua vti opus erit statutarijs prohibentibus aliquid fieri declarando aliàs illud nullum etiam si interueneritiuramentum.

120 Iuramentum interpositum ab interdicto a lege, uel Iudice super contractu, non validat ipsum contractum.

121 Contractus factus in casu prohibito a lege nullam faciente mentionẽ principaliter, vel in consequentiã de publica vtilitate, sed solum tendente in fauorem obligantis se, erit nullus, sed tamen iuramento validatur.

122 Contractus a lege prohibitus, eo quòd in re, vel materia, vel forma peccat, non roboratur iuramento, sed semper erit nullus.

123 Victus in ludo alearum regulariter tenetur ad satisfaciendum victori de rebus ibi deperditis, prout communis Doct. opinio semper docuit: & per consequens dicetur lucrantem tuta conscienti a posse sibi retinere sic acquisita.

124 Detinens iniustè aliquid, non differt ab inuasore rei alterius quo ad animæ periculum.

125 Ius ciuile non obligat omnes ad sui obseruantiam, sed eos solos, qui sunt subiecti huiusmodi legibus, quibus tamen per dissuetudinem abrogari poterit.

126 Ludus alearum non computatur inter ludos prohibitos a iure propter consuetudinem hodie introductam in contrarium, & ideo acquisita in ipso, non erunt restitutioni obnoxia.

127 Mutuans in ludo ludenti hodie repetendi mutuatum cõceditur actio propter introductã cõsuetudinem, licet secus sit de iure communi.

128 Contractus qui fit inter ludentes aleis ex propria vi, & natura, an sit illicitus iure naturali, Diuino, vel humano.

129 Ludus vbi de consuetudine est licitus, licet aliàs de se esset illicitus, nõ tenebitur quis ad restitutionem rei huiusmodi lucratæ.

130 Iustinianus quare cõdiderit legem in Authen. alearum. C. de Religio. & sumpt. funer.

131 Statutum licet dicat filium familias non posse se obligare, si tamen

sequatur

sequatur obligatio, et licet directa actio tollatur per statutum, tamen poterit creditor agere actione de dolo, vel stellionatus crimine contra talem, & quare.

132 *Pactum nudum producit actionẽ, seu obligationem naturalem, quæ tamen ex lato Iudicis officio debebit habere executionem, & quare.*

133 *Verecũdia est denegare, quod quis pacto nudo promisit.*

134 *Executio pacti nudi etiam in terris Imperij in foro Ecclesiastico peti poterit per viam denunciationis Euangelicæ.*

135 *Contractu etiam de iure reprobato propter consensum contrahentium, oritur iure gẽtium naturalis obligatio.*

136 *Pacto ex nudo datur aditus adeundi Principem, vt compellatur paciscens obseruare pactum ipsum.*

137 *Pactum nudum etiam de iure ciuili producit actionem, quando aliquis promisisset aliquid alicui sub conditione: cum talis conditionis adiectio habeatur pro causa, & euentus conditionis habeatur pro implemento.*

138 *Prohibitio alienationis facta a testatore sine causa, licet regulariter non valeat, tamen si fuisset facta conditionaliter valebit, et quare.*

139 *Pactum etiam nudum parit actionem, quãdocunque ille, cui aliquid pacto nudo fuit promissum pateretur damnum, si sibi promissa non seruarentur, & nulla actio alia speraretur.*

140 *Pactum non seruans ad quod quis naturaliter, et non ciuiliter est obligatur tenetur leso actione de dolo.*

141 *Pacto nudo apposito ex interuallo non oritur actio, nisi quando tractatur de damno, quod quis aliter vitare non posset, quia tunc etiã ex pacto nudo oritur actio de dolo.*

142 *Actio ex pacto, seu promissione nuda geminata ex interuallo oritur contra paciscentem, vel promittentem etiam de iure ciuili, dummodo secundum pactum habeat relationem ad primum, & expressam.*

143 *Obligationes duæ naturales produnt actionem de iure ciuili, et quare.*

144 *Pactum nudum repetitum, quare dicatur constitutum, et contractus nominatus.*

145 *Confessio extra iudicialis geminata habet vim confessionis iudicialis, et ex ea oritur actio.*

146 *Lex ciuilis quare ex pacto nudo nolit gigni actionem, sed ex stipulatu.*

147 *Obligatio naturalis geminata secundum Iasonẽ non producit actionem, cui contradicit Alciatus, et quare.*

148 *Pactum nudum geminatum ex interuallo quare de iure ciuili producat actionem.*

149 *In stipulatione præcedere debet interrogatio, et sequi responsio, vt sit valida, et quare.*

150 *Constituere in materia pactorum quid sit.*

151 *In pacto nudo secundo non necessario requiritur expressa relatio ad primum, et quare.*

152 *Modus seruandus in intentando actionem nobis acquisitam ex constituta pecunia.*

153 Confeßio geminata non poterit reuocari sub prætextu erroris.

154 Procedens ad aliquem actum præstando iuramentum dicitur ad illũ deliberatè accedere.

155 Actio oritur nobis ex pacto nudo de iure Canonico, quia pacta sunt seruanda.

156 Requisita vt quis obligetur ad faciendum id, quod promisit sub iuramento.

157 Correctio legum non inducitur per verba non clara, & quando decisio non est manifesta propter verba obscura, vel per suppleta, vel per subintellecta, vel tacita, vel a contrario sensũ.

158 Ratio redditur quare de iure Canonico ex pacto nudo oriatur actio in iudicio experienda.

159 Actio oritur ex pacto nudo experienda non solum in foro Ecclesiastico, sed etiam seculari in terris Ecclesiæ subiectis contra etiam laicos.

160 Pactum nudum producit actionem etiã in foro seculari in terris subiectis Imperio.

161 Pactum nudum parit actionem in curia mercatorum, & vbicumque proceditur de bono, & æquo.

162 Statutum mandans in curia mercatorum fore iudicandum de bona æquitate, & non inspectis solemnitatibus iuris ciuilis, quomodo sit intelligendum.

163 Pactum nudum initum metu, vel dolo interueniente, etiam de iure Canonico non parit actionem.

164 Pactum nudũ vallatum iuramento producit actionem in foro fori etiam de iure ciuili contra paciscentem, & ipsum innodat pœna infamiæ, si obseruatum non fuerit, & priuat quocunque iure, aliàs sibi debito.

165 Renunciatio bonorum paternorum facta a filia dotem recipiente, licet de iure ciuili non sit obligatoria, tamen si vallata fuerit iuramento, erit valida, et quare.

166 Iuramentum habet vim clausulæ, quæ apponitur in stipulatione pœnali, scilicet rato manente pactorum.

167 Iuramentum accedens pacto nudo habet vim stipulationis.

168 Contrauenire dicitur, qui ne dum facit, sed ommittit quod facere debuit.

169 Procedens ad aliquem actum præstando iuramentum dicitur ad illũ deliberatè accedere, & quare tunc certioratio non sit necessaria, quæ aliàs de iure fuisset necessaria.

170 Iuramentum operatur vim geminati consensus.

171 Actio oritur ex pacto nudo firmato fidei interpositione.

172 Iuramentum appositũ nõ solum stipulationi, verùm etiam pacto nudo addit forum foro, ita vt in vtroque foro poßit actio intentari, licet paciscentes essent laici, & quare.

173 Promittentes aliquid licet poßint compelli etiam in foro Ecclesiastico si promissa reddere iurauerint: non tamen talium hæredes, & quare.

174 Vinculum, seu obligatio personalis non transit ad hæredes.

175 Hæredes promittentes aliquid medio iuramento, licèt non poßint conuenire in foro Ecclesiastico quo ad pœnam

pœnam periurij, benè tamē quo ad obseruantiam iuramenti facti ab eo, cuius quis est hæres. & quare.

176 *Hæredes per Ecclesiasticum iudicem poterunt compelli ad satisfaciendum locis à suo testatore pro damnis illatis: cùm ad hoc etiam teneantur de iure ciuili.*

177 *Debitor nullus poterit præiudicare creditoribus per scripta ab ipso debitore.*

178 *Hæredes tenentur exequi mandata testatorum, aut renuntiare hereditati: sed si ad hoc non compellerentur à iudicibus secularibus: tunc creditoribus daretur aditus recurrendi ad forum Ecclesiasticum, & quare.*

179 *Iuramentum non egreditur personam iurantis, cùm sit obligatio personalis respectu iurantis.*

180 *Promissum is, cui aliquid fuit cum iuramento ab aliquo, licèt non possit conuenire ipsius hæredes ad satisfaciendum sibi ex dicto contractu initò cum testatore, in foro Ecclesiastico tamen poterit agere indirectè implorãdo iudicis officium, vt compellatur hæres satisfacere sibi creditori dicti testatoris defuncti, ad exonerationem eius animæ.*

181 *Remedio actionis, vel accusationis, quandocunque contra laicum delinquentem poterit succurri: Ecclesiasticus non potest se impedire, nisi in casu negligentiæ, vel per viam denunciationis.*

182 *Iuramentum non afficit hæredem quo ad vinculum spiritualẽ, vt sortiatur forum Episcopi, sicut testatorem, qui iurauit, & quare. etsi quo ad vinculum temporale, ipsum transeat ad hæredes: vt teneantur soluere debita promissa a suo testatore sub iuramento, & quare.*

183 *Testatoris ex facto non ligantur hæredes quo ad censuras, & pœnas spirituales.*

184 *Actiones omnes tam actiuæ, quàm passiuæ testatorum in temporalibus transeunt ad hæredes.*

185 *Præscriptio seu mora non currit contra recipientem pactum curatum, & quare.*

186 *Iuramentum interueniens alicui pacto, seu promissioni, constituit in mora huiusmodi promittentem absque alia creditoris interpellatione: quandocunq; debitor sciet creditorem indigere tali re promissa. & hoc ipsum dupliciter limitatur.*

187 *Moræ purgatio, vbi iuramentum interuenerit de iure non admittitur. & quare.*

188 *Moræ purgatio non admittitur lite contestata.*

189 *Actus vbicunque ad validitatem requiritur, geminatus consensus, vel actus: tunc sufficiet vnicus consensus, vel actus cum iuramento.*

190 *Mox, dictio, in iure reposita denotat executionem ipso iure fieri.*

191 *Moræ purgatio quamuis regulariter non admittatur, vbi iuramentum interuenit. Tamē quando adesset rationabilis causa purgandi moram, tunc admitteretur.*

192 *Moræ purgatio de æquitate Canonica semper admittitur. etiam vbi interfuit iuramentum.*

Moræ

193 *Moræ purgationem semper admitti de benignitate Canonica, intelligendum erit locum habere solùm in foro contentioso pœnitentiali: secus in foro contentioso iudiciali.*

194 *Iuramentum etiam de iure ciuili producit obligationem (quæ aliàs de sui natura non esset efficax ad aliquam actionem producendam) efficacem.*

195 *Mulieris obligatio facta (sine iuramento) fideiussione, ipso iure est nulla: secus si cum iuramento.*

196 *Iuramentum, quod potest seruari sine interitu salutis æternę, erit omnino seruandum.*

197 *Iuramentum vi, vel dolo non extortum, nec delatum redundet in alterius præiudicium, nec obseruatum vergat in dispendium salutis æternæ, erit seruandum. et quare.*

198 *Cogi præcisè ad factum, propter iuramentum poterit quis de iure, etiã si contineat turpitudinem ex parte recipientis.*

199 *Iuramentum adijcit robur actui, super quo interponitur: cum ipsum vltra naturã suam alteret, firmet, roboret, validet, ac de contractu nullo aliquem, & de inualido validum, faciat. quando interponeretur super actu non improbato à iure: pro eo quòd contra publicã vtilitatem, vel contra bonos mores naturales, aut obseruantia iuramenti nutritiua sit peccati, vel in præiudicium tertij: vel vi, aut dolo.*

200 *Actus à iure prohibitus principaliter in fauorem personæ priuatæ, et secundariò ratione vtilitatis publicæ per iuramentum validatur, et quare.*

201 *Iuramenti in materia standum erit decisioni iuris Canonici.*

202 *Lex annullans contractum, vbi sit fundata super vtilitate publica, iuramentum firmat contractum.*

203 *Lex fundata super æquitate naturali est indispensabilis, et incommutabilis.*

204 *Iuramentum delatum contra bonos mores naturales non est obligatorium: secus tamen, contra bonos mores ciuiles, et quare.*

205 *Mores boni naturales, qui dicantur, et qui ciuiles.*

206 *Turpitudinis patronus est, qui celat crimen vxoris.*

207 *Regula, Non est obligatorium. de Regu. iur. in sexto, limitatur, ac declaratur.*

208 *Factum quid dicatur contra bonos mores de iure ciuili, et quid de iure Canonico.*

209 *Pęna indicta ab aliquo soluenda alteri in casu quo aliquid faciant: ipse, qui indixit ad se coarctandum ad aliquod bonum opus faciendum, vel abstinendum se ab aliquo malo opere, erit de iure exigibilis ab eo, cui promissa fuisset dicta pęna.*

210 *Actus gestus per minorem 25. annorum sine curatore, quamuis regulariter sit ipso iure nullus: tamen si compareat in iudicio sine curatore, et actum aliquem faciat: interque non contrauenire processui in aliquo iudicio, vel sententię, ualebit actus per eum spontè factus. et quare: et quòd non requiratur certioratio facienda huiusmodi minori de suo iure, cõmunior est sententia.*

Iura-

211 Iuramentum firmat iudicium, sicut contractum.
212 Iuri, quod quis ignorat, nemo renunciare videtur.
213 Iuramentum extenditur solùm ad excogitata verisimiliter.
214 Iuramentum contra leges quando non valeat.
215 Obligatio ex contractu à iure non inualidato nascitur.
216 Dominium rei lucratæ per ludum alearũ transit ad lucrantem, et quare.
217 Obligatio in ludo est ex parte vtriusque collusoris exponentis suam pecuniam periculo, vt quædam mutua conuentio.
218 Ius dicere sibi ipsi, nemini licet.
219 Regularum illarum iuris in c. qui ad habendum. de regul. iur. in sexto, & in l. inuitus. §. cui damus. ff. de regu. iur. in l. creditori. in fine. C. de pactis. et in l. 1. §. His autem. ff. de superficiebus. vera & notatu dignissima interpretatio.
220 Lucrum vsurarium summopere differt à lucro lusorio.
221 Sententiæ Diui Thomæ & sequacium dicentium lucrantes in ludo, à filijsfamilias, vxoribus, & alijs non habentibus proprium talium acquisitorum restitutioni fore obnoxios: verus intellectus traditur.
222 Filiusfamiliâs quando ex contractu facto incurrat obligationem in ciuitate Genuensi.
223 Iura dicentia denegandã fore actionem creditori filijfamiliâs ex causa mutui, quam interpretationem recipiant.
224 Pater filijfamiliâs celebrantis contractum aliquem, et se obligantis, remanet obligatus pro viribus dicti filij peculij tantùm.
225 Filiusfamiliâs obligatur ex omni contractu, & contra ipsum procedit vsque ad capturam, sed mortuo filio post litis contestationem transfertur iudicium in patrem solùm peculio, et de eo, quod in rem ipsius patris versum est.
226 Promissum ex turpi causa si solutum fuerit, purgata remanet dicta causa turpis per nouum consensum in soluendo; vel de nouo spontè soluere promittendo.
227 Contractus, seu qualitates contractuum mutantur partium consensu.
228 Debitum alicui ex vna causa, poterit in aliam causam conuerti (etiam non interueniente pecunia) sola contrahentium voluntate; modò interueniat interrogatio et responsio contrahentium.
229 Simulatio, quæ contingit fieri in contractibus, scilicet contractus permissi ad contractum permissum, permutatio licita est, et quare.
230 Valet aliquando, quod simulatè concipitur, licèt non valeat quod in veritate agitur.
231 Pecuniæ præsentia in contractus mutui celebratione non est necessaria.
232 Debitum ex vna causa poterit conuerti in debitum ex alia causa per stipulationem, nec non pacto nudo ex interuallo apposito, secus in continenti.
233 Simulationis exceptio non opponitur contra depositum; licèt depositum fuerit de debito ex alia causa.

Lex

De materia acquisitorum per ludum, pactorum, & promißionum iuratarum, quæ in ludo interueniunt:

THEMA.

Duo Nobiles, quorum alter erat sui iuris, alter verò erat filiusfamilias, & nihilominus propria industria mercaturę vacans, in dies augebat proprium peculium varios contractus celebrando sciente patre, & non contradicente: & iuxta diuersitatem negotiorum occurrentium, nunc se alteri obligando ad soluendam pecuniæ quantitatem, nunc ab altero huiusmodi obligationem recipiendo publicè negotiabatur. Hic ergo filiusfamilias, etsi monitus fuisset a patre ne luderet aleis: nihilominus quadam die inter alias lusit, non præsenti pecunia,

pecunia, cum dicto alio nobile sui iuris, postquàm ipsum certiorem reddi. differt se posse ludere securè, & assignare deperdita, cùm haberet peculium propria industria acquisitum, & quod de suo, sine assensu paterno ad libitum posset disponere. Tandem dictus Nobilis sui iuris lucratus fuit (secum ludendo aleis) aliquã pecuniæ quantitatem, a quo post aliquos dies requisitus dictus filiusfamilias, vt ad sibi illam soluendam se proprio chirografo medio iuramento obligaret: Quod ille statim libentissimè effecit, confitendo in ipso se illi esse debitorem tantæ quantitatis pecuniarum pro eo, quòd receperat mutuo ab ipso creditore aliam similem pecuniæ quantitatem, & cum post aliquod aliud tempus, idem deperditor requisitus a dicto creditore, vt satisfaceret huiusmodi debito, indè contracto, ipse debitor proprio chirografo ad illum transmisso certiorem dictum creditorem reddiderit, quòd propria sua pecunia emisset annuum censum, super quadam possessione, vt sibi indè satisfaceret, si illum censum voluisset acceptare. Post hæc autem omnia ipse debitor non facta dicta solutione promissa, ingressus fuit Religionem, & illam professus est, renunciando omnia sua bona suo patri in seculo relicto, cum onere tamen, vt satisfacere teneretur de dictis bonis sibi legatis, creditoribus suis legitimis.

Quæritur modò:

Primò an dictus debitor teneatur in foro conscientiæ satisfacere dicto creditori, & loco eius pater, ac hæres ipsius.

Et secundò, an dictus creditor acquisierit actionem etiam in foro fori contra dictum debitorem, vel eius patrem, ita vt de iure possint compelli dicti debitores soluere huiusmodi pecuniæ quantitatem sic deperditæ.

DECISIO XX.

IN VOCATO in primis Sanctissimæ Trinitatis nu mine, sine cuius ope potētissima, nihil posse facere semper verbo, & operæ professū fuimus. Dicemus igitur quid sentiemus de hac difficillima quæstione propter varias Doct. sententias, & legū decreta. Afferēdo primò q̃, videantur facere contra creditorē ipsum in fauorē debitoris.

Nam primò videbatur fore dicendum dictum patrem hæredem dicti Religiosi non teneri ad soluendum dictum debitū dicto creditori, cum ipse nullā contraxisse, seu incurrisse obligationem illud soluendi proprio noīe: suppo-

supponatur, sed neque nomine filij debitoris, cuius est hæres: quoniam dictus prętēsus debitor nō videatur illius legitim⁹ debitor: ac per consequens, quòd non teneatur ad huiusmodi debitū contractum soluendum, aliquo iure tam in foro fori, quàm in foro poli, seu conscientię: si ergo debitor ille principalis non teneatur, indè subsequitur, quòd neque pater eius hæres ipsius ex testamento. & quòd in foro fori, & poli nō teneatur, probari videtur subsequentibus medijs.

Primum quorum est. Ius Imperiale in Authen. alearum. §. commodis. C. de relig. & sumpt. funer. vbi ad verbum hæc præcisa verba habentur, videlicet [Commodis igitur subiectorum prospicientes hac generali lege decernimus, vt nulli liceat † in pu-
1 blicis, & priuatis domibus, vel locis ludere, neque inspicere, etsi contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed solutū reddat, & actionibus competētibus repetat ab his, qui receperunt, aut eorum hęredibus, aut ijs negligentibus ab eorum procuratoribus, vel patribus, seu defensoribus repetat fiscus, nō obstante (nisi quinquaginta annorū pręscriptione Episcoporum locorū hoc prouidentibus, & Præsidum auxilio vtentibus.] hęc ibi inter alia: ex quibus elici videntur apertissimè hæc. Primum quòd victor non acquirat dominium in re ludo alearum acquisita etiam sibi statim assignata: Nam si hoc verè acquireretur, indè sequeretur, quòd contra eum non daretur perdenti, seu victo actio ad recuperanda sic deperdita, nec diceretur in dicta Authen. alearū [quòd non possit subsequi condēnatio contra victū ad illa sic perdita soluenda victori.] Quapropter videtur ad ipsorum victorē nullum transferri verum dominium eorum, quæ sibi fuissent assignata, ac per consequens ipsi nullam competi actionem ad petenda talia in foro fori, & in foro conscientię.

Secundum fundamentum esse videtur, quoniam in huiusmodi ludo non interfuit pecunia, vel quid simile, sed tantum fuit interposita fides ab vtroque ludente de soluendo deperdito. Quapropter cum ex tali ludo nullam actionem acquirat victor contra victum. Indè fit, vt videatur victū non teneri in foro fori, vel animę ad assignandum victori res per ipsum lucratas ludo fide promissa. Et quòd qui talia perdidit non teneatur soluere in conscientiæ fo-
2 ro, † nec de iure posse ab eo exigi in foro fori infrascripti Doctores docuerunt nonnullis rationibus assignatis ab ipsis. Sciendum igitur, quòd Dominicus a Soto in lib. 4. de iustitia, & iure, quęst. 5. art. 2. circa finem. in versic. vnum autem non est hic. volens se subscribere huic decisioni, dixit. Respondetur nihilominus, quòd dū nō nisi simpliciter pollicitus est, non est censendus renunciare iuri suo qđ hēt, scilicet beneficio iuris ciuilis repetēdi, & ideo sicut si soluisset nihilominus potuisset

soluta

soluta tali ex causa repetere: ita qui pollicitus est in conscientiæ iudicio poterit se defendere, vt non soluat. Neque indè facit contra ius naturæ, licet inter nobiles ei daretur opprobrio. Idipsũ docuit Didacus Couarruuias in repet. regulæ peccatũ. de regu. iur. in sexto, in relect. 2. par. §. 4. nu. 8. vers. superest tamen. sequens Adrianum Sextum in 4. sent. titu. de restitu. cap. incip. Quia in superioribus. dicentem hunc non teneri. Quoniam cùm leges pecuniam in ludo perditam, & ludenti quæsitum iure contractus in pœnam auferant ab eo, qui acquisiuit, iusque eam repetendi concedant perdenti, vti manifestum est: Indè sequitur, quòd qui potest iam solutam repetere legis decreto, poterit eam nondum solutã iustè retinere. Frustra enim quis petit quod statim restituturus est, vt in l. dolo. ff. de doli except. hæc ille. qui ibidẽ post nonnullas rationes allatas contra supracitatam sententiam Adriani in versic. sed & semota, asseuerat sentẽtiam Adriani sibi magis applaudere, subdens. Nam licèt sciam, nec negare possim acquirentem aliquid ex ludo tutum esse in animæ iudicio ad eius retentionem, quia ratione conuentionis, & mutui consensus iure naturę verè id acquisierit, nec lex ciuilis, quæ inducit restitutionẽ in pœnam ludi prohibiti, ante Iudicis condemnationem obtinet. Video tamen iustissimam humanam legem tantum lucranti negare actionem ad petendam pecuniã causa ludi promissam, sed & concedere perdenti repetitionem pecuniæ iam lucranti traditæ. Vnde signum est profectò maximum (inquit ipse) lege humana non solum non habere lucrantem ius ad petendum ludo mediante acquisita, sed & competere perdenti ius ad pecuniam deperditam repetendam. Et indè fit, vt in pœnam ipso iure absque vlla sententia Iudicis is, qui lucratus est promissam pecuniam, constituitur incapax, & inhabilis iuris petendi eã, & id ius transferatur in perdentem. Quapropter (subdidit ibidem Couarruuias) cùm isthęc pœna nullam requirat sententiã Iudicis, nec condemnationem: statim etiam in iudicio animæ iustè potest ille, quam lex ciuilis liberum reddit a solutione pecuniæ promissæ, & præterea dat ei, si soluerit, repetitionem, & retinere pecuniam promissam: cùm promissio nulla sit, nec eam teneatur promittens seruare, & hanc suam sententiam roborat ipse Couarruuias regula illa iuris, quæ his verbis est contenta in l. inuitus. §. cui damus. ff. de regu. iur. vbi hæc habentur, videlicet. [Cui damus actionem,
3 † eidem exceptionem competere multo magis quis dixerit.] Idẽ elicitur ex text. in l. creditori, in fin. C. de pactis, & idem apertius in l. 1. §. is autem. ff. de superficiebus. & in regula Qui ad agendũ. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Qui ad agendum admittitur, est & ad excipiendum multò magis admitten-

ten-

tendus.] hæc ibi. Sed promittẽs (inquit ipse) ludi causa habet repetitionem ad repetendum quod dederit: ergo si nondum soluerit, habebit exceptionem, & ius retinendi rẽ promissam. Hæc Couarruuias, qui ibidem & alias similes rationes subintulit. Idipsum docuit Nauarrus (etsi processerit more suo, obscurè) in suo Manuali. cap. 19. nu. 17. vbi post relationem constitutionis æditę à fęlici memoria Caroli Quinti, in qua expresse prohibetur ludere sub fide, & declaratur nullam inde victori acquiri actionem contra victum, se subscripsit Papæ Adriano Sexto, vbi supra. q. 12. asserenti idipsum esse obseruãdum in alijs Regnis iure communi, & quòd ipsum probauerit Couarruuias in c. peccatum. de reg. iur. in sexto. §. 4. nu. 8. licèt contrariũ tenuerit idẽ Adrianus vbi supra. q. 22. & Castrens. in lib. 2. de lege pœnali. cap. 2. corrol. 3. & addidit ibidẽ Nauarrus, quòd quamuis Couarruuias vbi suprà, nihil dixerit de promittente cum iuramento solutionem ipsam, tamen ipse Nauarrus dixit ibidẽ, ꝙ hic talis propter iuramentum tenebitur soluere deperdita; sed poterit post solutionẽ repetere eadem, sicut dicitur de eo, qui iurauit soluere vsuras, vt in c. debitores. extra de iure iuran. & sicut iurans soluere vsuras (inquit ipse) posset petere absolutionem à iuramento, & postea illas soluere: sic dicetur de iurante soluere deperdita in ludo, si ante solutionem obtinuerit absolutionem à iuramento sic præstito.

Tertium fundamentum videtur esse, quoniam victus † erat
4 filiusfamilias, cum quo ludere non potuisse victorem videtur, eo ꝙ si inde assecutus aliquid fuisset victor, illud restituere in vtroque foro teneatur, vt docuit Diuus Thomas in 2. 2. q. 32. art. 7. in respon. ad secundũ, & sequaces Doctores citandi infra in probationem vnicæ conclusionis decidentis hanc quæstionem difficillimã multis de causis.

Quartum fundamentũ esse videtur, quoniam pater † dicti vi-
5 cti in ludo nullam obligationem restituendi pecuniam filio in sua potestate existẽti mutuatam incurrit, etiam si dictus filius habuisset proprium peculium, vt in l. si filius tuus. C. ad Senatuscons. Macedon.

Quintum fundamentũ esse videtur, quoniam dictus pater prohibuerat dicto filio huiusmodi ludum.

Sextum fundamentum (cui inniti videtur supradicta opinio) esse videtur, quoniam ipse luctus de iure disponere non poterat
6 † plenè de bonis forsan acquisitis ab ipso: cùm pater eius dominus illorũ fuerit (saltem quoad vsumfructum eorum, eius vita durante) vt in l. cùm oportet. §. si quis itaque. C. de bonis, quæ liber. & Roman. in suo singul. 541. Quapropter videretur saltem dicendum, ꝙ non teneatur pater, eius vita durante, dicta debita soluere ex dictis bonis, quorum vsusfructus sibi debeatur de iure.

His

His tamen non obstantibus fir missimè asseueramus dictum patrem dicti victi in ludo in vtroque foro teneri ad satisfaciẽdum dicto victori in huiusmodi debito contracto a suo filio per ludum, iuxta tamen facultatem peculij relicti ab ipso filio debitore, & non vltra illud. Ad quod dicendum mouemur subsequentibus fundamentis verissimis: illis tamen præmittendo infrascripta notatu dignissima, pro intelligentia maiori asserendorum in ipsis fundamentis, quibus probabimus veritatem nostræ decisiuæ sententiæ.

Præmittimus primò, quòd necessariò erit inquirendum an dictum pactum de mutuo recepto vnà cum dicta confessione iurata facta a dicto debitore propter ludum alearum de recepta mutuo dicta pecunia deperdita a dicto creditore, cum pacto mediò iuramento inito de illam restituendo dicto creditori, verè dicendũ sit ipsum pactum fuisse firmatum iuramento, necne: ita vt virtute ipsius creditor ipse adeptus fuerit actionem contra talem debitorem etiam de iure ciuili in foro ciuili? Quapropter sciẽdum, quòd iuramẽtum est affirmatio,
7 † vel negatio de aliquo facto, vel fiendo sacræ rei attestatione firmata, prout elicitur ex doctrina Diui Tho. in 2.2.q.89.art.1. & ex ipsomet docuit Archiepiscop⁹ Flor. quẽ sequut⁹ fuit Syluester in vers. iuramentũ primo, in princ. Quapropter meritò ipsemet D. Thomas vbi supra, dixit, ꝙ iurare est Deum in testem vocare. At quãn Diuinum testimonium aliquãdo inducitur ad asserendum aliquid de præsentibus, vel de prçteritis, & ideo tale iuramentum dicetur
8 iuramentum assertorium, † quando inducitur Diuinum testimonium ad confirmandũ aliquod, quod promittimus facere in futurum, & hoc dicetur iuramentum promissorium. Nam S.Thomas vbi sup. in resp. ad tertium, ꝙ alicuius testimonium inuocatur ad hoc, ꝙ testis inuocatus veritatem manifestet circa ea, quæ dicuntur. At Deus manifestat, an verũ
9 sit quod dicitur † dupliciter. Primò simpliciter reuelãdo veritatem, vel per internam inspirationem, vel ẽt per facti denudationem, dum s. producit in publicũ ea, quç erãt occulta. Alio modo, seu secũdò per pçnam mentiẽtis, & tũc Deus ipse simul est Iudex, & testis, dum puniendo mendacem manifestat mendacium. & ideo duplex est modus iurandi.
10 † Vnus quidem per simplicẽ Dei contestationem: sicut cum quis dicit, est mihi Deus testis, vel coram Deo loquor, vel per Deum, quod idem est, vt docuit Sanctus Augustinus. Alio modo per execrationem, dum aliquis se, vel aliquid pertinens ad se ad pçnã obligat, vt sit verum quod dicitur, & in hoc ipsum S.Thomam, omnes sacri Theologi, & Canonistæ, & Legistæ insimul sequuntur.

Etsi duobus modis in genere dicatur quem iurare, scilicet primò simplici verbo, vt dicendo per Deum ita est, nec erit necesse

F f iuxta

iuxta sententiam Panormitani in c.etsi Christus.ext.de iureiuran.) proferre verbum [iuro.] Secundo modo interueniente aliqua sacra re: vt cùm iuratur super manus Episcopi, vel super Euangelium, vel Crucem, vel huiusmodi: Tamen etsi primo modo contingat fieri multis modis, de quibus certa regula dari non potest: cū legamus in lege veteri, vt in 1. Regum c. 22. iurasse eos dicendo, Viuit Dominus, Viuit anima mea hoc addat mihi Dominus, & huiusmodi. Et in primitiua Ecclesia dicēdo testis est mihi Deus, Deum testem inuoco, veritatem dico in Christo, non mentior: testis est mihi conscientia, vt in c.si peccatum.22.q.1. & sic Deus me adiuuet.35.q.6.c.de parentela, & similiter, & secundo modo, vt per Euangelium Christi, per Crucē Christi, per Sacramentum, per Ordinem Sacrum, aut Sanctos, vt not. in capitulo si aliqua, 22. quęstione prima, vnde meritò Ioannes And. dixit super Clem. quòd iuramentum ex iuris ordine factum multipliciter fit: quædam enim iura dicunt simpliciter debere iurari, quædam corporaliter, quædam super Sancta Dei Euangelia, quædam addunt ipsorum tacturam, vt in capitulo quotiens, prima quæstione septima, etsi consuetudo Italica habeat, quòd sufficiat iurare tangendo quemlibet librum, etiam vbi de corporali iuramento exprimitur, vt subintulit Syluester vbi supra.

Secundò præmittimus, quòd cum iurare quis dicatur multipliciter, vt sciamus quādo quis propriè dicatur iuramento medio aliquid negasse, aut affirmasse, vel promisisse, erunt meritò subsequentia ponderanda, quę partim respiciunt tenorem verborum, quæ quis proferre debeat, vt verè dicatur iurare: & partim respiciunt actus extraneos ipsius iurantis. & de his oībus infrascriptę gradatim conclusiones afferendæ, & probandæ erunt pro maiori dilucidatione omnium ambiguitatum, quę in hac materia possent oriri.

Prima ergo conclusio sit. Proculdubio talia verba proferens
11 conuincetur iurare, † scilicet si quis promiserit aliquid, negauerit, vel affirmauerit aliquid per fidem Christi, vel per Religionē fidei Christianę, prout docuerūt infrascripti Doctores, videlicet Alciatus in l.si quis maior. C.de transact. num.52. versic. igitur si quis promiserit, citans Pan. in c. ad aures. ext. quòd met. cau. & Doctores in c.cum tempore. extra de arbitris. Idipsum colligitur ex c.2. in fin. ext. de fideiuss. vbi dicitur puniendos fore quosdam clericos repertos Religionē fidei, & iuramenti sui violasse, vbi idem dicitur per glo.ibi, versiculo Religionem fidei. & per omnes Doctor. ibidem. & rursus per Alciatum in rubr. ext. de iureiuran. num.10. versic. igitur si quis promiserit, qui ibi reddens rationem dictæ suæ sententię, dicit non esse dubium esse iuramentum, cùm cōpetat definitio huic promis-

promissioni: est enim firmata ꝑmissio per Religionem, & quòd ita procedat dictus textus in dicto c.2. Et quia communis, & Catholica est conclusio, non indigebit alia probatione.

Secunda conclusio, iurasse dicetur quicunque promitteret, negaret, vel affirmaret sub verbo p
12 fidem, † quam ipse habet in Deũ: quoniam huiusmodi promissio, negatio, vel affirmatio est quædam species iuramenti, secũdum Abbatem in c.ad aures.ext.quòd met.cau. Vel dicere possumus, cũ Alciato vbi supra, & secundum alios, quòd æquiparetur iuramento, sed quòd non sit iuramentum, quia ipsum credere hominis versus Deum non est quid sacrum: licèt fides in se sit res sacra, & ita poterunt intelligi, & saluari contrariæ Doctorum decisiones, & de tali loquitur Specul.in titu.de arbitris.§.finali.nu.48.& 49.vers. hoc autem certum est, quando dixit, quòd si quis compromissum vallasset per fidei interpositioné: si postea noluisset obseruare arbitrium, esset periurus. & ratio
13 est, quoniam fidei præstatio † & iuramentum ęquipollent, vt in c. 2.in fi.ext.de fideiussor.& in c.ad aures. extra, quod met.caus.eo, quòd inter simplicem fidem, & iuramentum non sit differentia quo ad Deum. vt in c.iuramenti. 22.q.5.& ibi per glo.& Doctores licet maior pęnitentia imponatur venienti contra iuramẽtum, quàm venienti cõtra fidem. vt in c.pen.ext.de iureiuran.& ibi per glo. & Doctores, sicut expressè quoque docuit glo.in d.c.2.& ra
14 tio est, quoniam † iuramentum, quod fit per salutem Principis, & ei, quod fit super Euangelia Sancta comparatur, vt apertissimè habetur in l.si quis maior.in fine.C. de transact. vbi docuit idem ipse Alciatus.nu.52.vers.igitur si quis promiserit. citans ad hoc Pan. in d.c.ad aures.

Amplia primò singulariter contenta in dicta conclusione secunda: dicendo etiam illa locum habere in eo, qui aliquid promittit
15 sub fide sua † nulla nominis Diuini facta mentione. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primo enim per apertissimum textum in c.ad aures.ext.de his, quę vi met.cau. fi. vbi Clemens Papa Tertius his præcisis verbis vsus fuit; videlicet. [Ad aures nostras te significante peruenit, quòd electus quidam in Plebanum cuiusdam Ecclesiæ ad terrorem laicorum renunciauit electioni, quæ de ipso fuerat a clericis (vno excepto) vnanimiter celebrata. Tuę igitur discretioni pręsentibus in-
16 notescat, quòd renunciatio † facta ad terrorem laicorum (nisi fortè iuramento, vel fide interposita sit confirmata) non impedit quominus is, qui renunciauit Ecclesiæ, ad cuius regimen prius erat electus, præficiatur eidem.] hæc ibi. Idem habetur in c.2.in fi.ext. de fideiussor. vbi hæc habentur, videlicet. [Prefatos vero clericos
17 † si Religioné fidei, & iuramenti sui eos violasse constiterit, ab officio, & beneficio suspendatis.] hæc ibi. Idem probatur & secun-

dò Doctorum auctoritate. Nam Canonistæ communiter in d.c. ad aures. & in d.c.2. hoc docuerunt, & Legistæ in l.3. §. fi. ff. de iureiurando: & vt aliquos recenseamus specialiter, sciendum erit, quòd hoc ipsum docuerunt quàm libentissimè infrascripti, videlicet glo. in capitulo secundo, in versiculo Religionem fidei. extra de fideiuss. Alexan. in dicto §. finali. numero quinto, in versiculo in glo. in versiculo Apollinis, sequens Ioannem Andr. in capitulo primo, de sepult. in sexto, vbi ipse Ioannes And. di-
18 xit, quòd parum, † aut nihil referat vtrum dicatur sub fide mea, vel dicatur, Iuro ad Sancta Dei Euangelia. Vbi & subdidit, quòd sit verum iuramentum, quan-
19 do dicitur sub periculo † animæ meæ. vt in capitulo fraternitatis. extra de frigidis, & malef. quod & Innocent. quoque docuit in c. etsi Christus. ext. de iureiuran. & hæc fore notanda (subintulit Alexan. vbi supra) pro armigeris, qui iuxta vulgare loquentes dicunt, quòd se arctent ad fidem. Idem repetijt Ioannes Andras in capitulo cum tempore. ext. de arbitris, vbi docuit, quòd qui promisit aliquid sub fide, & contrauenit, incurrat pœnas deierantis, de quibus loquitur text. in l. si quis maior. C. de transact. & ibi per Doct. communiter: de hoc tamen articulo infra latius fiet sermo in ampliatione vnicę limitationis. Idem docuit Matthæus de Afflict. in decis. 389. vers. in contrariam, dicens fuisse decisum per totum sacrum Concilium Sanctæ Claræ Neapoli (sic
20 appellatum) quòd pactum † nudum, seu simplex conuentio, fide interposita, est valida, & gignit actionem in foro fori, & hoc propter fidem datam, cùm fides habeat vim iuramenti, vt not. in capitulo penult. in fine, ext. de iureiuran. quoniam ex pacto nudo, cum iuramento, (vt infra latius dicetur) oriatur actio, prout docuerunt Doctores in l. iurisgentium. §. quinimmo. ff. de pactis. & Salicetus in l. legem. C. de pactis. & addidit ibi Afflictus, hoc ipsum decisum fuisse in causa vertente inter duos, quorum alter alteri promiserat sub fide sua soluere certam pecuniæ quantitatem, si sibi ostendisset quoddam instrumentum, & è contra, alter promiserat fide data in pœnam tale quid soluturum, si non ostendisset: & prædictis Afflictus addidit, quòd non obstabat tali actioni, quòd non fuisset causa in tali actione assignata. Nam (inquit) conditio illa, si demonstrauero dictum instrumentum, habetur pro causa, per textum in l. a Titio. ff. de verborum obligatione, & per textum in l. cum ad præsens. ff. si certum petatur, per quæ iura dicunt Pau. de Castro, & Alex. in dicta l. a Titio, quòd etiam si conditio sit impropria, puta de præsenti, vel de præte-
21 rito, illa conditio † habetur pro causa, & dicunt, quòd valeat conuētio si moriatur Imperator hoc anno dabis decē, et si non morietur dabis centū, & subdidit ita fuisse

indi-

iudicatum Florentię, & dicit ibi Alexan. quòd benè fuerit iudicatum. & ad hoc ipsum probãdum citat Host. in cap. gemina. ext. de sponsalibus. dicentem, quòd valebit ista conuentio, si fiat matrimonium inter tales, dabis decẽ: etsi non, dabo tibi centum. & alia huiusmodi exempla subdidit Afflictus vbi supra, Pau. de Cast. in l. si quis cum debitorem. ff. de iureiuran. asserit valere conuentionem hanc, scilicet si die sequenti pluet dabis decem: quia illa conditio habetur pro causa. & idem docuit noster Paris de Puteo in trac. de ludo, in 3. car. reposito, in fi. sui tract. de sindicatu. Idem sentijt Vrsillus in addit. dictæ decis. 389. Afflicti, & quo ad sponsiones factas, & indè obligationes incursas peroptimo stilo prosequitur Beneuen. Stracca in tract. de mercatura. in titu. de sponsionib. par. 4. fol. 187. & sequenti, vbi probat causam adesse in sponsionibus, quando conditiones sub quibus fiunt, sunt honestę, & implentur. Vide ibi latius. Vbi tamen negat hoc locum habere in ludo prohibito, & inhonesto, sed solum in licito, & hoc dixit præcipuè in cap. incip. Quæritur an ex sponsione huiusmodi inter lusores. Vrsillus verò vbi supra, numero tertio, conclusit, quòd etsi prestatio fidei, & iuramentum idem importent, tamen vltra scribentes in l. si quis maior. C. de transact. quem textum declarans Felinus in capitulo præterea, numero decimosexto, extra de sponsal. tandem ex dictis omnium concludit hanc opinionem de iure veriorem esse, quasi tacitè se sentire annuens contrarium obseruari in praxi: nam non eadem pęna plectitur frangens fidem, qua iuramẽtum rumpens. vnde ex his Felinus subinfert ad multa: cuius sententię Vrsillum vbi supra videtur se subscripsisse latissimè ibidẽ hanc materiam prosequens.

Amplia & secundò allata in conclusione secunda, dicendo illa habere etiam locum in casu ambiguo promissionis factæ sub fide sua de aliquid faciendo, vel non faciendo, vel sub simplici fidei præstatione esse, nec ne iuramentum propriè dictum, vt puta, iurando per caput suum, vel per salutem filiorum, vel alia, quæ non
22 sunt Sacra†, vel per salutem suam & huiusmodi: cùm si huiusmodi forma promissionis intelligeretur iuxta terminos conclusionis secundæ: esset procul dubio iuramentum, sed si interpretarentur huiusmodi verba de suæ promissionis constantia, vel taliter ipse promittens intellexerit: tunc dicendum erit, quòd non sit iuramentum, attamen in dubio (cùm in dubijs tutior via sit semper eligenda) quo ad obseruantiam promissionis attinet, tutior capienda est præsumptio, per quam animæ magis consulatur: vt scilicet huiusmodi verba proferens iurasse censeatur: cùm & hoc generale sit, quòd vbi animæ peri-
23 culum † immineat, præsumatur in deteriorem partem: maximè, quando sub tali forma verborum fuisset taliter iuranti

delatum iuramentum a Iudice, vel a parte aduersa eo quòd tunc dicendum erit iuramentum interfuisse, etsi non veniat transgressor talis promissionis puniendus pœna omnimoda peierantis. Hæc ampliatio igitur sic limitata, & declarata probatur triplici medio. Primò enim per argum. in c. cum desideres. §. secundæ quæstioni. ext. de sent. excom. vbi Papa Clemens Tertius statuit non fore communicandum, cum
24 † eo contra quem fama insurrexisset, quòd percussisset clericũ, nisi præmissa per eum purgatione a tali infamia ad arbitrium Episcopi, vel ad cautelam fuisset absolutus, & ibi per glo. & Doctores, & per argum. in c. aliter. 30. q. 5. vbi traditur Euaristum Papam declarasse matrimonia clandestina fornicationes potius pręsumi, quàm legitima matrimonia. Idem probatur in c. iuuenis. ext. de sponsal. vbi præcipitur a Papa Eugenio separari matrimo
25 nium contractum † cum consobrina eius, cum qua quis prius contraxerat, etsi illa fuisset nondũ septennis, quia (inquit ibi Papa) in his, quæ dubia sunt, quod tertius extimamus, tenere debemus: tum propter Ecclesiæ honestatem, cùm licet ætas illius repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentauit, quod complere non potuit. Idem probatur per argumentum in capitulo Presbyteri. distinctione 68. vbi Gregorius Papa Tertius scribẽs
26 ad Bonifacium Episcopum † pręcepit, vt denuo ad presbyteratum ordinarentur quidã Presbyteri, qui fuerant ordinati a personis ignotis, quos fuisse verè Episcopos ignorabatur. Ex quibus omnibus iuribus elicitur (prout etiam collegerunt glosæ, & Doctores ibidem, & Glo. in capitulo vnico. extra de scrutinio in ordine faciendo) hoc esse generale, vt vbi periculum animæ vertatur, præsumatur in deteriorem partem: cùm indè procuretur securitas salutis animæ. Probatur & secundò hæc ampliatio (vltra supra recensitas) Doctorum infrascriptorum auctoritate. Nam Alciatus hoc ipsum docuit in l. si quis maior. numero quinquagesimotertio, versiculo quod si simpliciter C. de transact. & in rubr. extra de iureiuran. numero decimosexto, versiculo & ex hoc etiam infertur. Idem docuit Aretinus in dicta l. si quis maior. notabili sexto, citans ad hoc ipsum probandum textum in capitulo & si Christus. extra de iureiuran. & in l. tertia, ff. de iureiuran. Quapropter secũdum terminos istius ampliationis interpretanda erit sententia Speculator. in libro primo, titu. de arbitris. §. finali, versiculo sed pone, quòd promisi. hoc (inquam) docuit Alciatus in dicta rubric. de iureiuran. numero decimo, & vndecimo, his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. Igitur si quis promiserit per fidem Christi nõ est dubium, quin istud sit iuramentum, quia competit benè promissioni definitio, & est firmata promissio per Religionem, & ita procedit textus

in dicto capitulo secundo, de fideiussor. Vbi habetur pro constanti Religionem fidei violatam. Idem erit si quis promitte-
27 ret † per fidem, quam ipse habet in Deum. Nam & hæc promissio est quædam species iuramenti, secundum Abbatem. in capitulo ad aures. extra, quòd met. cau. Vel secundum alios, æquiparatur iuramento, nō autem est iuramentum, & potest esse ratio, quia ipsum credere hominis versus Deum, non est quid sacrum, licet fides in se sit sacra, & ita possunt intelligi, & saluari contrariæ decisiones, & de tali loquitur Speculator in titu. de arbitr. §. finali, quem allegant, & sequuntur Doctores in dicta l. si quis maior. Hæc Alciatus vbi supra, qui statim subintulit præcisa verba præsentis ampliationis, cuius quoque sententiæ (ipso non citato) se subscripsit Paris de Puteo in tract. de duello, libro septimo, quæstione vndecima, numero decimo, vbi voluit, quòd iu-
28 rans † per fidei præstationem (quo ad eius obseruantiam) perinde erit, ac si iurasset per Dei Euangelia: secus autem quo ad pęnam ex mente Archidiacon. in capitulo iuramenti, vigesimasecunda quæstione finali, quam distinctionem Paridis fore tenendam docuit Antonius Gabr. in tract. conclus. libro tertio, titu. de transact. conclusione prima, numero 29. vers. declara, vt per Paridem. Idem expresè docuit Specul. in lib. 4. titu. de iureiuran. §. 1. num. 14. vers. licet autem, asserés, quòd etsi inter simplicem fidem, & iuramentum non faciat Deus differentiam, maior tamen pœna imponitur pro periurio, quàm pro fide violata, vt in c. querelam. c. debitores. & c. clericus. ext. de iureiuran. Alex. autem in d. l. si quis maior. col. 4. in fi. vers. vltimò quęro. Volens reconciliare Doctores, qui in hoc videntur cōtraria sentijsse, dixit, quòd iuramenti
29 pręstatio † est quando iuratur super contractu in scriptis, vel super altari, vt in l. pen. & ibi videndum erit per Bal. ff. si cer. pet. hoc confirmauit Bart. in Authen. Sacramenta. nu. 7. C. si aduersus vendit. & hoc de iure ciuili: addidit ibi Alex. se credere Canonistas aliter tenere, & quòd idē docuerit Salic. scilicet, quòd requiritur contactus scripturarum in iuramenti delatione, & non sufficiat iurari verbotenus. & subdidit ibidem Alex. quòd præstatio fidei est, quando promitto sub fide non tactis scripturis, secundū omnes, in d. c. ad aures. & concludit ipse, ꝙ ad pęnam dictæ l. si quis maior incurrendam sufficiat præstatio fidei per inuocationē Dei. & quòd opinio supra relata ipsius Specul. (cui astipulatur Ioannes And. Bal. & Ang. in c. cum tēpore. extr. de arbitris) locum habet. Hęc omnia referre ad verbū studuimus, vt eruditus lector animaduertere possit, quòd etsi Alexan. Specul. & reliqui supracitati Doctores videantur prima fronte tenuisse contra præsentem ampliationem: Nihilominus omnia ponderāti intellectus statela sta-

tim apparebit contrarium esse verius, cum ipsi loquantur in casu promissionis factæ sub fide mediante Dei inuocatione: Alciatus verò, & sequaces, vbi supra. Loquũtur de simplici promissione sub fide facta nulla Dei præmissa, vel postposita inuocatione: Et quòd Alex. ibi non contradixerit præsenti nostræ ampliationi, apertius ipsemet declarauit in l. 3. §. dato. in fi. ff. de iureiur. quãdo post relationem supradictarũ sententiarum subintulit infrascripta pręcisa verba, videlicet. Vt tamen aliquam esse differentiam, quæ ad veniendum contra promissionem factam inter casum, quando est sub fide, & casum, quando est facta sub iuramento ad Sancta Dei Euangelia. vt habetis per glo. not. in capitulo penult. extra de iureiuran. & per Archid. in c. iuramenti, 22. quæst. 5. Pro cuius maiori intelligentia sciẽdum, quòd dicta glo. postquam dixisset, quòd inter simplicem promissionem, & loquelam, & inter iuramentum non facit

30 Deus † differentiam, vt in dicto capitulo iuramento, nec refert quantum ad obseruationem: an per iuramentum, an per solam fidem promissam sit astrictus: æque etiam puniretur, si non seruaret promissum, vt in capitulo secundo, extra de fideiussor. & in capitulo ad aures. extra. quòd met. cau. credo (inquit) tamen, quòd maior pœnitentia imponetur ei, qui venit contra iuramentum, quàm ei, qui venit contra fidem tantum sine iuramento, quia magis contemnere videtur. hæc omnia protulit ad verbum glo. illa singularis: tali pacto fore interpretandas sententias infrascriptorum Doctorum, qui sequuti fuerunt sententiam Speculato. vbi supra. Ioannes Andreas, & Antonius de Butr. in capitulo cum tempore. extra de arbitris, in quibus locis tenent, quòd textus in dicta l. si quis maior. quæ loquitur, quando quis iurauit, quòd habeat etiam locum si non interuenerit iuramẽtum, sed fidei præstatio, quia (inquit Iason in §. item si quis. el primo, numero 53. & 54. institu. de actionibus) secundum eos a pari procedunt præstatio fidei, & iuramentum, vt est textus not. in capitulo ad aures. extra quod met. cau. & idem ante eos in terminis tenet glo. finali, in versiculo iuramenti, in capit. secundo, ext. de fideiuss. quæ multum erit signanda, ad quod accedit Glo. finali, in capitulo penultimo, extra de iureiuran. docens, quòd æquè punitur contra promissionem faciens, sicut contra iuramentum. At quoniam ipsamet glo. a supracitatis Doctoribus approbata, quoad quantitatem pœnæ iniungendæ huiusmodi transgressoribus asseruit, quòd ipse credit maiorem pœnitentiam fore imponendam ei, qui violauit promissionem iuratam, quã ei, qui solum promissionem simplicem. Idcircò dicimus, & nos posse omnes Doctores concordes efficere,

31 dicendo, quòd ij, qui dicũt † pręstationis fidei violatorẽ inciderec:

re in pęnam periurij, verum dixerunt interpretando eos locutos fuisse. Primo interueniente aliqualiter inuocatione Diuinę, vel rei sacræ, cùm dicant huiusmodi transgressorem fore puniendũ pęna d.l. si quis maior, quę expresse loquitur de inuocatione Diuina, quæ cum sit pęnalis, non erit extẽdenda, cùm non militet eadẽ ratio irreuerẽtiæ, sic Diuino nomine irrogatæ, prout multi dixerunt, quos referemus infra in probatione vnicæ ampliationis subsequentis limitationis. Secundò locutos fuisse in casu dubij, & in fauorem animę, vt conteratur violator, & Deo satisfaciat, vt diximus in pręsentis ampliationis terminis, nõ autem quo ad incurrendam pœnam periurij ordinariam, & in foro iudiciali plectendam a Iudice, ita vt non possit æqualiter puniri pęna ordinaria, sicut violator promissionis factæ, cum attestatione nominis Diuini, quod apertissimè elicitur ex mente Doct. supracitatorum, & infrascriptorũ, qui etsi dixerint per text. in c. secundo, ext. de fideiuss. & in c. ad aures. extra quòd met. cau. ꝙ idem sit venire contra fidem, & contra iuramentum. Tamen subdunt ibidem glo. supracitatæ, & Doct. ꝙ grauius veniant puniẽdi violatores iuramenti, quàm præstitæ fidei. Quapropter apparet ex his verissimam fuisse doctrinã Alciati in d. rubr. de iureiur. nu. 10. & 11. Et sciendum, ꝙ non solum supradicti Ioan. And. & Ant. sequuti fuerunt Specul. vbi supra, idipsum tenentes, verùm etiã & infrascripti alij Doct. videlicet Ioan. Faber in d.l. si quis maior. & ibidem Ias. in col. pen. & seq. Archid. in c. 1. vers. fide interposita. de sepult. in sexto, & rursus Iason in cons. 91. col. 2. vol. 3. Ripa in c. 2. nu. 3. vers. quintò amplia. de rescript. dicens esse periurum
32 † promittentem sub fide sua, & non obseruantem promissionem. Host. in c. per tuas. ext. de arbitris. Zas. in cons. 12. vol. 2. Ioan. de Silua. in tract. de benef. fol. 120. col. 2. Felin. in c. quęrelam. col. 2. & ibidẽ Pan. ext. de iureiur. Bertr. in cons. 162. col. 5. vol. 1. vbi dixit hanc sententiam esse cõem, & in cons. 178. col. 1. vol. 1. in nouis, & in cons. 1. col. 4. vol. 1. in antiquis, & rursus idem Felin. in c. 2. col. 5. & sequen. ext. de sponsal. Ruin. in cons. 9. col. 1. vol. 3. & Curtius iun. in cons. 186. nu. 21. vol. 3. addens autem, ꝙ si quis deficiat illi, qui reddidit sub fide promittens sub fide sua illi non deficere est periurus, & infamis. Idem docuit Guido Papa in suo consi. 31. a nu. 8. vsq; ad nu. 12. nitens probare huiusmodi transgressorẽ incidere in pęnã d.l. si quis maior. E contra verò fuerũt infrascripti alij Doct. (vltra pręcitatos in principio probationis præsentis ampliationis) dicentes, ꝙ violantes
33 † promissiones suas solum factas per interpositionem fidei, non poterunt puniri in foro fori pœna periurij descripta in d. l. si quis maior. & sunt subsequentes, videlicet Cardin. in dicto c. ad aures. in fine. Geminianus in c. fi. col. fi. de iureiuran. in sexto, & ibidem Philip-

Philipus Franchus col. 1. Ioannes Faber in §. item si quis. institu. de actio. & ibidem Gomes. colum. 14. & sequenti. Parpal. in dicta l. si quis maior. Staphil. in tracta. de litteris gratiæ & iustitiæ, car. 78. Felinus, per illum textum in c. tuis. colum. 3. ext. de testibus. Afflictus super Constitu. Regni. in titu. de periurio. nume. 11. prout retulit Antonius Gabr. vbi supra. & quòd hac controuersia (in superficie) doctorum non obstante, vera fuerit nostra hæc ampliatio, elicitur potissimùm (vltra allata) ex duobus. Primò quia nonnulli doctorum ex citatis (qui videbantur contrarium asseruisse, vt est Felinus peritissimus Canonista) tenuit vtranque sententiam: quasi tacitè innuens se ita voluisse annuere, quando contrarium videbatur docuisse: cùm nostræ ampliationis termini tacitè sint ab ipso approbati: eò quòd dixerit non fore talem transgressorem simplicis fidei suæ puniendum pœna dictæ l. si quis maior. Secūdò idipsum probatur auctoritate īfrascriptorum doctorum, qui expresſè hoc ipsum docuerūt (vltra supra citatos) quoniam ipsi apertè dixerunt: quòd etsi iuramentum, & fidei præstatio æquiparentur, & à pari procedant, vt not. in c. ad aures. extra quod met. cau. & in c. peruenit. c. cùm tempore; & c. ex parte. extra de arbitr. & in c. quærelam. extra ne Prælati vices suas, vel Eccle. sub annuo censu cōcedant. Tamē Laurentius Kircouius in tracta. com mu. opinio in versic. Iuramentum

34 & fidei præstatio† asseruit, quòd quàmuis quo ad pœnas imponendas maxima sit concertatio opinionum: an à pari procedant, tamen quo ad validitatem actus, & obseruantiam contractus, & promissorum: omnium est vna sententia Doctorum, quòd à pari ambulēt: prout nouissimè post multos citatos Doctores refert Floren. à Veningi. in cons. 1. nu. 85. in 4. Tomo Consiliorum. à diuersis, & præcipuis tum accademijs, tum dictis conscriptorum: & Francofort. anno 1572. impress. & pulchre tradidit quoque Minsige. addens, quòd promissiones Principum factæ æquipollent iuramento in obseruationibus iudicij Imperialis Cameræ, Centuria prima, obseruatione 17. Idem docuit Franciscus Bursat. in cons. 78. post nume. 19. qui subdidit,

35 quòd quando in instrumento† esset appositnm iuramentum, vel aliquid loco vel vice iuramenti, vt cùm debeo centum ex mutuo, de quo dò tibi instrumentum notarij, & obligo me sub iuramento: vel si sum nobilis, vel Princeps promitto me ad certum diem soluere: tunc tale instrumentum habebit executionem paratam, vt docuit Bart. in l. 2. ff. de iureiur. & nouissimè Sichar. in l. fin. num. 13. versic. Quartus casus est. C. de ædict. diui Adr. toll. Sciendum insuper quòd presēs nostra ampliatio probatur & tertiò hac ratione qua vsus fuit Alciat. vbi supra ad hoc ipsum probandum. Nam huiusmodi iuramentum in hunc sensum resoluitur, scilicet ita Deus

saluum

saluum me faciat, vel filios meos,
vel principem : & huic rationi a-
stipulatur textus in dicta l. si quis
maior. vbi præcipiuntur eadem
periurij pœna puniri transgre-
dientes pacta, vel transactiones
factas per salutem Principis : si-
cut per inuocationem nominis
Diuini : non obstante contra-
ria sententia Deciani in lib. 7. c.
50. incip. proximum crimini. nu.
4. vol. 2. nullo vero fundamento
inhærendo (ni fallimur) vt elici-
tur. hucusque allatis.

Limita singulariter dicta in ip
sa ampliatione secunda: cùm di-
ximus, quòd etsi in casu dubio,
in quo ignoratur qua intentio-
ne ipse iurans protulerit verba re
lata in dicta ampliatione, iudi-
candum esset ipsum iuramentum
validum, vt consuleretur saluti
animæ ipsius, & quòd ideo fuerit
compellendus illud obseruare: ta
36 men non erit iudicandum † iu-
rasse eum, qui talia verba protu-
lisset, quando non ita specialiter
sub tali forma ei iusiurandũ fuis-
set delatum à iudice, vel à parte
aduersa: sed propria voluntate il-
lud protulisset: licèt aliquo pacto
videatur iurasse per Deum: cùm
respectu Diuini Numinis iurasse
visus fuerit: quàmuis non nege-
mus tenere iuramentum sub tali
forma præstitum: quando talis
forma fuisset sibi indicta à iudi-
ce, vel à parte aduersa: & tali pa-
cto erunt etiã interpretanda om-
nia, quæ attulit Guid. Pap. in con-
sil. 31. à nume. 8. vsque ad 12. vbi
specialiter num. 9. ratione tertia
nititur probare talem transgres-
sorem esse periurum, citando in-
ter alia text. in l. qui per salutem.
ff. de iureiur. hæc ergo limitatio
probatur triplici medio. Primo
enim per text. apertissimum in l.
qui per salutem. & in l. 3. §. fin. &
duabus sequentibus legibus. ff. de
iureiur. nam in dicta l. qui per sa-
lutem. hæc habentur, videlicet:
[Qui per salutem suam iurat, li-
cèt per Deum iurare videatur,
respectu enim diuini numinis ita
iurat: attamen si non ita specia-
liter iusiurandum ei delatum est,
iurasse non videtur: & ideo ex in
tegro solemniter iurandum.] hæc
ibi. Idem probatur per text. in di-
cta l. 3. §. fin. & l. 4. & 5. vbi hęc ad
uerbum habentur, videlicet: iu-
rari autem oportet, vt delatum
est iusiurandum: cęterum si ego
detuli, vt per Deum iurares, tu
per caput tuum iurasti, vel filio-
rum: non erit ratum habendum
iusiurãdum: quòd si exegi, quòd
per salutem tuam iurares, & iura-
sti, stabitur. omne enim omnino
licitum iusiurãdum per quod vo-
luit quis sibi iurari, idoneum est,
etsi ex eo fuerit iuratum, Prętor
id tuebitur? Diuus Pius iureiurã-
do, propria superstitione iuratũ
est, standum rescripsit. Dando iu-
reiurando non aliud quæritur, ꝙ
an iuratum sit pręmissa quęstio-
ne, an debeatur, quasi satis pro-
batum sit iureiurando.] hęc ibi.
Probatur & secundò pręsens limi
tatio Doct. auctoritate. nam Are-
tinus in dicto §. fina. not. primo.
dixit, quòd ille, qui iurat aliter,
quàm defertur, nullitur iurat:
Idem docuit Mantua in sua col-
lecta-

lectanea iuris, in l.ait prætor. in fine.ff.de iureiur.dicens, quòd si quis iuret, in caput suum, & clericus super clericam suam, non valeret tale iuramentum, cùm non respiciat religionem & Deum, & quòd dicta lex non statuerit contrarium: eò quòd loquatur in iuramento habente vim conuentionis & pacti: vsque adeo, vt tale possit præstari, quale contrahentibus placuerit. Idē docuit Alex. in dicto.§.fin. nu. 1. dicens, quòd
37 si quis detulerit † iuramentum alteri: ita, vt iuraret per caput suum, & ille iurasset per Deum: quòd tale iuramentum non esset validum, prout docuerunt etiam Gui. de Cun. Albericus de Rosatis, & Bald. in dicto §.fina. lectura antiqua. idipsum docuit Bart. in dicta l. per salutem. quem Iason sequutus fuit in dicto §.fi. in principio, quos sequitur in tract. crimin. lib. sexto, cap. 10. sub titu. qui sint periuri. num. 4. versi. rursus quęri potest. Idem Salic. in Authen. Sacramenta. C. si aduersus vendit. vbi docens, de quo Sacramento ibi fiat mentio, dixit fieri de Sacramento, per quod concernitur religio Dei, & Euangeliorum: & non sufficeret iurare per caput suum, vel per animam suam, secundum Iac. Butr. & subdit, quòd possit esse ratio, quia Sacramentum est per Sacra astringimentum. Idem docuit Bartholo. Socinus in dicta l. 3. §. iurari. not. primo, asseuerans, quòd sit iurandum secūdum formam delationis: aliàs iuramentum non seruaretur: ex quo infertur (inquit) quòd si detuli, vt iurares per caput tuum, & iurasti per Deum non erit seruandū, secundum Gugl. Alber. & Bal. hic hæc Socinus ipse.

Sublimita singulariter ea, quæ fuerunt allata in pręcedenti limitatione, dicendo ipsa vera, nisi
38 iurās † vteretur verbis æquipollentibus prolatis à parte aduersa, vel iudice: sub quibus vellent iurari, quo ad honorem Dei, vt si quis detulisset vt iuraretur per Dominum Iesum Christum, & ille iuraret per Spiritum Sāctum vel huiusmodi. Hæc sublimitatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, videlicet Bal. in repet. l. 2. ff. de iureiur. vbi quāplura alia exempla subintulit Guil. in l. 3. §. iurari. ff. de iureiur. & Barthol. Socinus in dicto §. iurari. not. primo.

Amplia singulariter allata in dicta l. vnica limitatione, dicendo, quòd etsi in fauorem animæ iudicandum foret iuramentum, promissionem factam sub forma contenta in ampliatione secunda præcedenti, vt ibi asseuerauimus, & hoc probauerimus in casu
39 dubij: cùm in dubijs † tutior via sit eligenda: nihilominus modò superest, ꝙ probemus id, quòd ibi tacitè innuimus: scilicet, quòd hoc non verificetur quando non ageretur in fauorem animæ ad vitandum scilicet peccatum periurij: sed ad pœnam inflictam à iure imponendam ei, qui non obseruasset quòd promisisset sub illa verborum forma: Nam in tali casu verborum huiusmodi interpretatio

tatio erit exquirenda ab eodem, qui illa protulit, eo quòd talium interpretationi esset de iure stan dum, & in fauorē ipsius promittentis, & nō statim esset iudicandus periurus, si ipse affirmauerit in talium verborum prolatione nihil intendisse Diuinum, vel Religionis proprium includere. Hęc ampliatio probatur triplici medio (vltra ea, quæ allata fuerunt supra in probationē ampliationis secundæ conclusionis secūdę. Primo enim probatur per text. in l. quicquid, ff. de verb. oblig. vbi ad verbum hæc habentur, videlicet. [Quicquid astringendę obligationis causa dictum est id, nisi palam verbis exprimatur, omissum intelligendum est, ac ferè secundum promissorem interpretatur, quia stipulatori fuit verba latè concipere.] hæc ibi. Vbi idipsum habetur per glosam in vers. secundum promissorem. Idē docuit Aret. in dicta l. quicquid. not. 2. asseuerans esse verum, quod in
40 contractibus verba obscura † si reperiantur erunt interpretanda in fauorem promissoris, si tamen (vt etiam glo. 1. docuit) secūdum illam stipulatio posset valere, & antequam agatur ex cōtractu posset impetrari officium Iudicis ab eo, cuius interest, vt ista verba ambigua declararentur secundum Bar. in l. veteribus. ff. de pactis: sed hæc declaratio non poterit fieri, nisi semel, vt subdit ibidem Aret. super glo. in vers. promissorem. Qui Aret. in d. l. si quis maior. docuit, quod qui simpliciter iu-
41 rauit, † etsi videatur iurare per Deum: Tamen ipse non credit, quod habeat locum pœna d. l. cum non faciet tantam irreuerentiā) sicut quando quis nomen Dei exprimit specificè. Idē docuerunt Dñi de Rota in antiquis sub tit. de iureiur. decis. 11. dicentes, quod quamuis veniens contra iuramentum deierans puniatur, & possit pri-
42 uari † beneficio, vt in c. quærelam. ext. de iureiuran. & c. peruenit. ext. de fideiuss. non erit tamē priuandus si veniat solùm contra fidem promissam, cùm pœnæ sint restringendæ, & quia maius reputatur præstare corporaliter iuramentum super librum, quàm fidē promittere, vt in l. 3. C. si minor se maiorem dixerit, & ibi glo. pen. & hoc tenuit Rota, licèt Ar-
chidiaconus in c. 1. de sepult. in sexto, super versic. præstita. sequens Specul. vbi supra, videatur tenuisse, quòd incurrat pœnam dictę l. si quis maior. Attamen & hęc sententia interpretanda erit, & concordanda cum alijs, prout in præcedenti ampliatione secunda cōclusionis secundę fecimus. Idipsum in terminis præsentis limitationis docuerunt Domini de Rota in antiquioribus sub titu. de pactis. decisione prima, ferè ijsdem medijs. Idipsum docuit Decianus in tract. crimin. libro 6. titu. qui sint periuri, capit. decimo, numero quarto, concludens, quòd iurans per salutem suam, vel caput suum, & similia vtendo eadem forma iurandi sibi in dicta a Iudice, vel a parte sub forma expressa (hîc per nos) nullo pacto veniret puniendus

de

de periurio transgressor huiusmodi iuramenti: cùm simus in pœnalibus, in quibus fit restrictio: etsi non neget fore puniendum arbitrio iudicis propter dolosam promissionem factam. Idé docuit Alciatus in l. si quis maior, numer. 54. versic. quantum verò respectu pœnarum. C. de transact. & sciendum quòd hanc ipsam limitationem probauimus quamplurimis auctoritatibus allatis in probationem secundæ ampliationis dictæ secundæ conclusionis: cùm ibi reconciliauerimus Doctores, qui videbantur in hoc articulo adinuicé dissentiri: in cuius veritatis cófirmationé summopere deseruit Doctorum inferscriptorum sententia, dicentium vnica ferè voce, quòd dispositio dictæ. l. si quis maior. C. de transact. virtute cuius aliqui ipsorum (inter quos est Guido Papæ in dicto consil. 31. á num. 8. vsque ad 12.) dixerunt, quòd transgrediens iuramentum per solam promissionem sub fide sua, incidat in pœnas expressas in dicta l. si quis maior. Doctores autem sunt subsequentes (vltra recensitos vbi supra á nobis) qui vnica voce dixerunt, quòd dicta lex penalis, in dicta l. si quis maior.
43 †promulgata habeat tantúm locum, quando adfuerit dolus, & non aliter: prout declarauit Bal. in l. nec quisquàm. §. proficisci. colum. 2. ff. de officio proconsul. & ratio est, quoniam in periurio requiritur dolus, vt docuit tex. in l. qui iurasse. in primo responso. in fine. ff. de iureiur. vbi hæc habentur, videlicet. [Quàuis pupillus non videatur peiurare, quia sciens fallere nó videtur] hæc ibi. Idé docuit Glo. & Alex. in l. qui iurato. in fi. ff. qui satisdare cogant. & in dicta l. qui iurasse. nu. 3. versicu. item nota. quòd periurium. qui Alex. in dicta l. qui iurato. dicit hoc ipsum esse etiam de mente glo. in c. breui. extra de iureiuran. imò nos credimus hoc ipsum peroptime colligi ex ipso tex. tamen dicti c. breui. arguendo á contrario sensu. cùm ibi Innocétius Tertius docuerit, quòd qui iurauit defendere Ecclesiá, & requisitus sine iusta causa recusat; periurus est: nec á talis periurij incursu saluat appellatio. inde sequitur, quòd qui non obser-
44 uat † iuramentum impeditus á causa rationabili superueniente, non incurrit periurium: cùm in ipso desit culpa & dolus: & addidit ibidem Alexan. quòd idipsum docuerit doct. in c. 1. extra de delictis puer. Nec non & Bal. singulariter in l. obseruare. §. proficisci. in 2. vol. 3. colum. ff. de officio proconsul. vbi per hoc ipse Bal. sentijt, quòd dispositio, de qua habetur in dicta l. si quis maior, non habeat locum in eo, qui absque dolo vel culpa non seruauit iuramentum: & ratio (secundum eum est, quoniam pęnæ contentę in dicta l. si quis maior. imponuntur ratione periurij, vt ibi per glo. in vers. proprietate. Alex. verò iterum in l. 3. §. fin. in fi. ff. de iureiur. idipsum confirmando, postquàm retulisset sententiam Ioannis And. dicentis cótrarium

in c.tempore.extr.de arbitr.subdidit: videtur tamẽ aliquam esse differentiam inter eum, qui contrauenit promissioni factæ simpliciter sub fide sua, & per iuramentum ad Sãcta Dei Euangelia, vt habetur per glo. not. in c.pen. de iureiuran. & per Archid. in c. Iuramenti, 22. q. 5. & Romanum in l.3.§.fin.versic.dato.ff.de iure iur.etsi addat ibi Romanus, ꝙ si quis dixerit, Deus sit mihi testis, iurasse videtur. Idipsum docuit Mantua in sua collectanea in dicta l.qui iurasse.sequens ad verbum in dicta l. qui iurato: Alex. & de eodem loqués in dicta l. qui iurato. ipse Mantua addit aliam rationem: quo-
45 niam ipsum† iuramentum de sui natura non trahitur ad incognita, seu incogitata, vt in notabili casu tradit Aret. in consi.33. incip. Consultatio. in principio col.pen. nec non & in l.sciendũ, colum.9. versic.reuocatur tamen hoc in dubium. ff. de verb. obligat.vbi dixit, quod de iure quod quis ignorat, non videtur cogitasse.iuramentum autem non trahitur ad incognita.vt in l.fina.C. de non numer. pecu. & in l.fi.ff. qui satisdar. cogan. & melius idipsum probatur per text.in c. veniens. extra de iureiuran. multa alia exempla, & auctoritates ibidem attulit Mantua, quę breuitatis gratia missa faciam. Idipsũ docuerunt quamplures Doct. citati ab Ant.Gabr. in tract.conclu. lib.3. titu. de transact. cõclus. 1. num.28. versic. Decimò amplia. & Guido Papa in consi.31.num. 24.& Specul.in lib.4.titu.de iure iuran.§.1. versic. penultimo, nu. 14.asserens, quòd licet Deus non faciat differentiam inter simplicem fidem, & iuramentum, vt in c.2.ext. de fideiuss. maior tamen pœna imponitur pro periurio, quàm pro fide violata, vt probatur in c.querelam.c.debitores.& clericus.ext. de iureiur.Idem docuit Iac.de Butr.& Bal.in Authẽ. Sacramenta. C. si aduersus vendit.& idem Bal. hoc ipsum repetijt in c.1.§.item Sacramenta, de pace iuram.fir.cũ aliquibus concordantijs ibidem allegatis per ipsum.& rursus in l.1.C.si aduer. vendit.& in l.Generaliter.§.fina. C.eodem titu.& in l.fina.in fine, C.si ex falsis instrumentis.idẽ docuit Ioannes de Imo. in c. cùm contingat.propè finem tertij mẽbri, extra.de iureiur.idem Innocentius in c.etsi Christus.ext. de iureiur. & ibidẽ per alios Canonistas.Idem docuit Rota in antiquis sub titu. de iureiur. decisione 1.aliàs 138.vbi dicitur, quòd etsi periurus, scilicet violans iuramẽtum corporaliter delatum supra aliquẽ librum, puniri possit priuatione beneficij, vt in c. querelam.de iureiur.& in c.peruenit. de fideiuss.non erit tamen priuandus si venisset contra fidẽ præstitam nullo iuramento alio pacto, quod & fuit confirmatum ab eadem Rota in antiquioribus tit.de pact. decisio. prima. idem docuit Capella Tolosana in decis.17. Probatur & tertio præsens limitatio hac ratione, videlicet: Cùm in dubio semper sit facienda

da iterpretatio, vt excusetur quis à pœna periurij: modò interpretatio ipsa sit congrua, vt docuit Honorius Tertius in c. petitio vel stra. extra de iureiur. & ibi glo. & doctores & And. Siculus in consi. 12. num. 3. & 9. vol. 2. & Decianus vbi supra, nu. 18. vers. in dubio autem. inde sequitur veritas præsentis ampliationis.

Tertia conclusio de rigore iuris in iuramenti delatione necessario requiritur tactus Sanctorũ Euangeliorum, vel alterius Sacrę Scripturæ, aliàs non esset legitimum iuramentum, & per conse-
46 quens nõ esset obligatorium, † & huic cõclusioni se subscripserunt infrascripti Doctores, videlicet Gl. prima in principio, in §. item Sacramenta. in titu. de pace iuramento firmata. Cynus in Authen. Sacramenta. puberum. in 4. & 6. quæstio. C. si aduer. vendit. & ibi Bar. col. 1. in fi. versic. quęro circa istud. Capella Tolos. in decisione 161. vbi testatur fuisse determinatũ fore restituendos in integrum quosdam fratres Prædicatores, qui per modum conuentus iurauerant, tacto pectore more Religiosorum (non tactis Sacris Scripturis solemniter) non contrauenire trãsactionibus, ac pactis initis cum quodam, prætendentes lęsam inde fuisse eorum Ecclesiã: eò quòd ibi fuerit determinatũ,
47 quòd iuramentum impedit † restitutionem in integrum, quando fuisset pręstitum tactis Sacris: & non iuramentum alio modo præstitum; vnde patet hoc ipsum esse, quod Bal. volebat nos docere in l. 1. C. si aduer. vendit. in prima solutione. dum opponit de textu in l. alterius. C. si minor se maior dixerit. & Odofred. in dicta Authen. Sacramẽta puberum in prima quæstione: & ibidem Bal. in quæst. 2. Ange. ibidem in col. 1. in fine. vers. sequit in litera facta. & ibi quoque Salic. in quæstio. 2. & ibi Iacob. in not. primo, Isern. in dicto §. item Sacramenta, col. 1. & sequitur Aluarot. col. 3. versic. quæro subsequenter. & ibi Prępositus. col. 2. vers. oppono subsequenter. Afflictus in dicto §. Item Sacramenta. nume. 14. 15. & 23. & in fauorem quoque præsentis cõclusionis peroptimè deseruiunt, quę docuerũt infrascripti Doctores dicentes, quòd, vt
48 operetur iuramentum † requiritur tactus scripturarum: & sunt, videlicet Ioannes Andr. in c. etsi Christus. col. 2. versi. in iuramentis autem. extra de iureiur. Glo. in Clem. i. §. porro. in versi. tacta. de hæretic. Archid. in c. vt circa. col. 4. in versic. præstito. de elect. lib. 6. Abbas in cap. etsi Christus. col. pen. vers. ideo quæro. post Innocentium, ibi. in versic. in iuramentis tamen. & iterum Abbas in c. Fraternitatis. col. fin. versic. & aduerte qualiter. extra. de testibus. & in c. fin. in primo not. extra de iuramento calum. Host. in dicto c. etsi Christus col. 3. versic. in iuramentis verò. Ant. de Butr. ibidem col. 2. in fi. versic. in iuramentis autem. Bal. in c. 1. §. si à domino. colum. fi. in fi. versic. nota, quòd in iuramento quid sit inuestitura. & in c. 1. §. item Sacramenta

ta, col. 2. vers. quæritur, vtrum iuramentum. De pace iuram. firm. Pau. de Cast. & Alex. in l. 3. §. iurari. ff. de iureiur. Et rursus Bal. in repet. l. 2. col. 20. versic. & quid si testis. ff. de iureiur. & in l. generaliter. §. fin. C. de rebus credit. & in l. fin. in fi. C. si ex falsis instrumentis. Idem docuit Specul. in lib. 1. titu. de teste. §. sequitur de testiū iuramento, nu. 4. versic. & nota, quòd testis. & ibi Ioannes And. in addit. in vers. Euangelijs. Nec obstat, quòd ipsemet Specul. in lib. 4. titu. de iureiur. §. in hac materia, in fi. in versic. in summa nota, quòd nihil. Vbi dixit, quòd nihil interest siue iuretur super Euangelia, siue super reliquias, siue dicatur promitto in fide mea, quia non solùm per increata, sed etiā per quælibet creata iuratur. arg. in c. ad aures. ext. quod met. can. & c. cùm tempore. ext. de arbitr. c. 1. ext. de fideiuss. & in c. iuramenti. 22. q. vlt. vel si dicatur, sub periculo animæ meę, vt in c. fraternitatis. ext. de frigid. & malef. Non (inquam) obstat, quoniā Specul. hic non loquitur de iuramenti necessarij. s. iudicialis, validitate, sed generaliter de validitate iuramēti. s. voluntariè prolati, & ibi de validitate iuramēti necessariò delati, vt ex verbis ipsius ibi apertè elicitur, in cuius reconciliationis, seu declarationis confirmationē facit quod ipsemet Specul. in tract. suo super librum Sextum decretalium. in c. vt circa. nu. 30. & sequentibus. de elect. in sexto, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet notabiliter dicit hæc littera de corporali iuramento, quia illud maioris auctoritatis est, q̄ non corporale, vt in l. si alterius. C. si minor se maior. dixe. Alibi dicitur tactis sacrosanctis Euāgelijs, quod idem est. vt in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. vbi habetur,

49 quòd iurans † debeat tangere librum, dicens, iuro super hæc Dei Sancta Euangelia per me corporaliter tacta: nisi fortè iurans fuerit Episcopus, qui tangere non debet, vt in c. nec debet honore, vndecima quæstione prima, & in Authen. sed Iudex. C. de Episcopis, & Clericis, & in capitulo finali, extra de iuramento calum. Quidam tamen intelligūt, & malè, quòd Episcopus tangere debeat, & hoc affirmant per hanc constitutionem. Quid ergo si præ-

50 sente libro † Euangeliorum dico, Iuro per hæc Dei Sancta Euangelia, quòd credo omnia, & singula vera esse, nec tangit illum, non valet iuramentum ex eo, quòd in dicta Decretali dicatur corporale: hoc enim est priuilegium Episcopi, & sic Papa Nicolaus interlocutus fuit: argumentum tamen contra, quòd libri præsentia sine tactu pro iuramento habetur, vt in l. rem non nouam. §. primo, C. de iudic. Itē non sufficiet tangere pedibus, nec cubito librum, si manus habet. argum. in capitulo singula, distinctione 89. & in capitulo cum iniuncto. propè princip. de hæreticis, & in capitulo olim, el primo, de restitutione spoliat. si autem non habet manus, tangat

alio membro: quia nõ obligatur ad impossibile, vt in l. impossibilium. ff. de regu. iur. hæc omnia Specul. vbi supra. Huic conclusioni tertiæ astipulatus fuit Cassane⁹ in suo consi. 39. col. 20. Card. in Clem. 1. §. porrò. quæst. 3. de hæretic. Iason in l. ex ea parte. nu. 9. ff. de verb. obligat. Ruin. in consi. 103. num. 12. vol. 4. Antonius Gabriel. in tract. conclus. titu. de minoribus. conclusione 5. num. 35. Idem docuit Aretinus in dicta Authent. sacramenta puberum, columna secunda, notab. vltimo, versiculo quartò dixi, & versiculo quintò dixi, dicens non sufficere iuramentum verbaliter interuenire, sed necessariò requiritur tactus alicuius scripturæ, etsi non sit Sancti Euangelij.

Non negabimus tamen infrascriptos Doctores docuisse tactũ scripturarum nõ esse de essentia, & validitate iuramenti: Nã hoc asseuerauerunt Imo. in cap. cum contingat. col. 62. versic. item secundò potest dubitari. ext. de iureiur. & sentit Ioannes Faber in dicta Authen. sacramenta puberum esse hoc verum de iure Canonico, & Iacobus de Beluiso. in dicto §. item sacramenta, versic. quæritur si verbotenus. prout eos citat Antonius Gabr. vbi supra, num. 34. versiculo contrarium tenet Imo. Soarez autem in tract. commun. opinion. versiculo eodem, numero 329. dicit hanc esse communem, quem citat Hippolitus Bonacossa in tract. commun. opinio. versiculo eodem, incipien. Iuri iurando non est necessarius tactus scripturarum. Idipsum docuit multis medijs Alciatus in rubr. ext. de iureiur. nu. 28. & 36.

Limita primò singulariter dicendo contentã in ipsa tertia conclusione de iure cõi esse vera: non autem de cõsuetudine generali, cùm de tali consuetudine non re-
71 quiratur vniuersaliter † tactus Sãctorum Euangeliorũ, vel aliarũ sacrarum, vel profanarũ scripturarum: cùm sufficiat tactus cuiuscumq; libri, vel tabulæ, prout expressè docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Glos. in Authen. iusiurandum quod præstatur ab his. col. 2. in vers. quatuor, & in §. item sacramenta, in glo. 1. in tit. de pace iuram. fir. Imo. in c. cùm contingat. col. 62. ext. de iureiur. Abbas in c. fraternitatis. col. fin. versic. & aduerte. & ibi Felinus, col. 8. vers. in glo. fin. ext. de testibus. Abbas rursus in c. fin. not. 1. ext. de iuramento calum. Guido Papæ in q. 35. Iac. Butr. in d. Authen. sacramenta puberum. in 3. q. & ibi Alber. de Rosatis, colum. 1. in fine, & ibi Bal. in quæst. 3. & ibidem Salicetus, & Isernia in d. §. item sacramenta, col. 1. & sequenti. Aluarot. ibidem col. 3. versic. ex hac glo. notatur. Et ibi Præpositus, col. 1. Afflictus ibidẽ nu. 20. & sequenti. Curtius in d. Authen. sacramenta puber. Card. & Imo. post glo. in Clem. 1. §. porrò. vers. tacta. de hæretic. & ibidẽ Bonifacius de Vital. & cæteri cõmuniter Doctor. ibidem Pau. de Cast. & Alex. in l. iurari. ff. de iureiuran. Ruin. in consi. 103. nu. 12. vol.

vol.4. quam opinionem dicit Alciatus esse cõmunem in rubr.ext. de iureiur.nu.40. in versic. stat ergo firma conclusio. Quinimmo ratione etiam de iure procedere dicit Iacobus de Beluiso in dicto §.item sacramenta, in principio de pace iuram. fir. quem retulit, ac sequutus fuit Antonius Gabr. in tract. conclus. libro secundo, tit. de minoribus, conclusione quinta, num. 36. versic. primò sublimita. Idem docuit Decianus in volum. 2. tract. crimin. lib. 6. cap. 11. num. 34. Idem docuit Præpositus in c. hortamur. col. 1. versic. Nota, quòd iuramentum testis 3.q.9. Idẽ docuit Franc. Viuius in tract. cõmun. opin. vers. iuramentũ sufficit pstare. Dicens, quod de consuetudine sufficeret pstare iuramentum super quamcunque scripturam non sacram; quoniam iam diu conualuit stilus, & consuetudo, quòd iurare sufficiat super quamcunque scripturam, habito respectu ad Sancta Dei Euangelia: soler, inquit, quippè per notariũ dici Titius iurauit ad S. Dei Euãgelia manu tactis scripturis: opinio iurãtis, & relatio ista habetur loco Euãgeliorũ quo ad firmandum iuramentum. Nec iurans dicit. Iuro per hæc Euangelia, sed in genere ad Sancta Dei Euangelia, & addidit ibidem Viuius, quòd huiusmodi consuetudo sit seruanda, prout eleganter voluit Baldus, Salicetus, Corneus & Curtius in Authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. Imo. in c. cum contingat. ext. de iureiur. Bal. & Afflictus in c.1.§. item sacramenta, nu.20. de pace, iuramento firm. Corsetus latè in addit. ad Abbatem. in rubr. ext. de iureiur. in par.1.q.4. circa fin.

Sublimita primò singulariter, quæ diximus in præcedenti limitatione prima, dicendo talẽ consuetudinẽ verificari solùm, quan-
52 do † a iure requiratur simpliciter iuramentum corporale, nam tunc requiritur dictus scripturæ tactus: secus quãdo iura expressè dicunt, quòd interueniat tactus Euangeliorum, vel alicuius peculiaris scripturæ nominatim descriptæ, vel specialium reliquiarum, vel huiusmodi, quia tunc necessarius erit illius scripturæ tactus, qui in dicto iure hoc præcipiente exprimitur: aliàs iuramentum esset nullius valoris, prout docuerunt subsequentes Doctores, videlicet Petrus de Ancharano in capitulo, vt circa, columna secunda, versiculo item nota. de elect. libro sexto, Cardin. in Clementina prima, §. porro. quæstione quarta, de hæretic. Felinus in capitulo fraternitatis. extra de testibus. Hippolitus de Marsil. in suo singulari 415. incipien. Iuramentum. Ruinus in consilio 183. numero duodecimo, volumine quarto, Antonius Gabr. vbi supra, numero 37. versiculo limita hanc sublimitationem. Idẽ elegantissimè docuit Alciatus in rubr. ext. de iureiur. nu. 30. fallentia prima, hanc appellans esse communem sententiam, & repetijt in fallentia 4. ibidem. Abbas in eadem rubr. sequens glo. in dicta Clem. 1. vers. tacta. de hæreti-

cis,& in cap. vt circa.de elect.in sexto,& hoc ipsum probatur per text. in c.habemus.22.q.1. vbi canonizata reperitur sententia Beati Hieronymi his præcisis verbis, videlicet. [Habemus in lege Dei scriptum non peierabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui in vanũ.Ideo admonendi sunt omnes,vt diligenter caueant non solùm in Altari,seu Sanctorum reliquijs, sed etiam in communi loquela.] hæc ibi.Idem habetur in c.hortamur.3.q.9.vbi præcipitur exactio iuramenti a testibus.Idẽ latè docuit Ruinus in consi.103. numero duodecimo,& Marquardus de Susannis in tractat. de Indæis,& infidelibus in 2.par.cap. 8. num.15. Marsil. in suo singul. 415. incip. Iuramentum est magnæ importantiæ. Item docuit Franciscus Viuius in suo tractat. commun.opinion. in versiculo iuramentum sufficit præstare.Idem docuit Iacobus de Sancto Georgio in Authen.sacramenta pubonum. C.si aduersus vendit. vbi & Iason propter consuetudinem, quæ hoc approbare potest, quos sequitur Cassaneus in consuetu. Burgun. in folio 1360. numero octauo,& nono,vbi recitat & alios idipsum docentes: & huic sententiæ deseruit quod docuit Decianus in tractat. crimin.volumine secundo, libro sexto, capitulo decimo,numero decimo, versiculo cæterum, & hoc asserens,quòd veniat puniendus pœ-
53 na periurij is,† qui medio iuramento non tactis tamen aliquibus scripturis extra iudiciũ falsum,seu contrarium ei,quod dixit in iudicio medio iuramento tactis scripturis: arguendo a fortiori: cum veniat puniendus de falso testis deponẽs sine iuramento, si postea deposuisset ei cõtrarium cum iuramento.

Attamen posset quis insurgere contra dictã nostram sublimitationem tot Doct.oraculis probatã,dicendo,ꝙ videatur non ideo irritari actus requirens iuramentũ, cum hmõi specifico tactu alicuius specialis scripturæ, vel rei, eo ꝙ huiusmodi solemnitas videatur leuis, & cùm quid leue omittitur in aliquo actu, ipsum nõ vitiat.vt in l.1.§.fin.ff.de vent.inspic.& notatur in l.cũ hi.§.si prętor.ff.de trãsact.per Bal.in procemio titu.de iureiur.col.5. & ꝙ in simili notat Bar. in repet.l.si quis ex argentario.§.si vicinum.ff.de eden.vbi voluit,ꝙ etiam stãte consuetudine,ꝙ appositio Diuini no-
54 minis in instrumentis sit de leui solemnitate, & omissa nõ vitiet.

His tamen & alijs similib.non obstantibus, asseueramus adhuc vnà cum Alciato vbi supra, versiculo sed in contrarium, ꝙ nullo pacto sit recedendũ a supradicta communi Doct. sententia, quam etiam tenuit Abbas in c.fraternitatis.in fi.ext.de testibus. eo magis, quòd hęc firmantur per regulam vulgatam,in qua habetur, ꝙ
55 vbi lex † quærit actum qualificatum non erit ei satisfactum, nisi ea qualitas interueniat.vt in c.1. extr. de regul. l.Fulcinius.§.1.ff. quib.ex cau.in poss.eatur.cũ similib. Quare nõ obstare supradictã

ratio-

rationem allatam in cōtrarium, comprobatur ex allatis; Tum quia negatur, quòd iste tactus requisitus sit leuis solemnitas: cùm per se pateat esse maximi effectus: quia ei contraueniens magis Deum offenderet meritò contemneret, & ideo tanto grauius erit periurium, quanto illud, per quod iuratur est magis Sanctum, prout in capitulo, mouet. vigesimasecunda quęstione prima, & per Abbatem in rubrica de iureiurando, cùm etiam tactus
56 † ipse requiritur in ipsa prolatione iuramenti, & sic videtur de forma, & essentia ipsius, iuxta vulgatissimā, & singularissimam Doctorum communiter receptam, quòd quando aliqua solemnitas debeat immediatè præcedere vel comitari ipsum actum. tunc ipsa solemnitas erit de essentia actus, qua ommissa, actus corruit, vt latissimè probauimus in nostro tracta. extensionum. cap.

Amplia primò singulariter allata in dicta sublimitatione vnica: dicēdo illam habere locum, quando defertur iuramentū per Iudicem, vel alium superiorem: vt contingit in iuramentis solemnibus, quæ præstantur ex forma iuris, vel statutorum: Nam tunc erunt præstanda super Sacrosan-
57 ctis Euāgelijs, nec sufficeret † tāgere aliam Scripturam, & hoc de iure scripto, non autem procedit de consuetudine iam vsu ipso approbata & recepta: etsi contrarium voluerit Paul. de Cast. in l. 3. §. fin. ff. de iureiur. cuius sententia, secundum mentem eiusdem, procedit solùm, quando iure pręcipiatur specialiter tactura Euangeliorum, vt in Clem. 1. de hæretic. & docuit ibidem glo. vt dicemus: cùm ad hoc ipsum citauerit, etsi non expresserit vltima eius verba. Nam Paul. vbi supra addidit, quòd si non essent iuramenta solemnia, quæ præstantur ex forma iuris communis, vel statutorum, consuetudo poterit introducere, vt sufficiat tangere aliam Scripturam, in qua repræsentetur Scriptura Enāgelij, & ad hoc citauit glo. in Clem. 1. in versiculo tacta. de hæretic. & apud Legistas est glos. valde notabilis in Authen. iusiurādum quod pręstatur ab his, &c. in versic. quatuor. dicens, quòd consuetudo sic interpretatur, vt iuramentum factum super quolibet libro valeat, vt in l. si de interpretatione. ff. de legibus & Senat. Consul. & quidem dicta sententia supradictæ Glosæ in versic. tacta. singularis & memorię cōmendanda pro decisione istius materię, & iccircò sciendum ipsam gl. his pręcisis verbis vsam fuisse, videlicet: iuramenta quæ præcipiuntur à iure, sicut testis, calumniæ, veritatis, vel à iure municipali, iudice, vel parte ex necessitate deferuntur, debent fieri tactis Euangelijs, aliàs fieri possunt sine tactura: quędam autem iura dicunt simpliciter iurari, quædam corporaliter, quędam super Sancta Dei Euangelia, quædam addunt ipsorum tacturam, vt hic, scilicet in dicta Clementina,

& in c.quoties. 1.q.7.& in Clem. Romani.verſ.porro.de iureiur.& in c.laudabilem.ext.de frigid. & malefic.

Et addidit dicta Glo.vbi ſupra, quòd de conſuetudine ſufficiat tactus cuiuſcunque libri, vel ſcripturæ, & dicit hoc procedere etiam,vbi de corporali iuramento in aliquo iure exprimitur: nõ autem ſic dicendum erit de tactura Euangeliorum, vt in dicta Clemen.prima, de hæretic. & in concor. Idem docuit Alexan. in l.tertia.§.finali.numero tertio,ff. de iureiuran. in verſiculo addit etiam Paul.Alciatus verò in rubric.extra de iureiuran. numero trigeſimotertio, verſiculo potes in hoc. dixit, quòd in hoc poſſumus diſtinguere tali pacto, videlicet: Aut lex exprimit, vt corporaliter iuretur, & iſtud non habet dubium: Aut nihil dicit, & tunc,aut eſt odioſa, aut non. Si ergo lex eſſet odioſa,tunc requireretur tactus ſcripturæ, & non alias. Et ſatis dicetur legem hoc exprimere, ſi dicatur, quòd debeat ſolemniter iurare, vt eſt de mente Bal. in capitulo primo, ſi a Domino.titu.quid ſit inueſtituræ in vſibus feudi. & facit. l.ſi alterius. C.ſi minor ſe maiorem dixerit.

Sublimita ſecundò ſingulariter allata in dicta limitatione vnica: dicendo illam non habere
58 locum in iuramento delato † a parte parti, quia ſi pars quærat iurari tactis ſcripturis, vel ſub alia ſpeciali forma: quoniam talis forma erit ſeruanda, & hæc ſublimitatio probatur veriſſima infraſcriptorum Doctorum auctoritate. Nam hoc ipſum docuit Gloſ. in Clemen. prima, in verſiculo tacta.de hæretic. Ioannes And. in capitulo etſi Chriſtus. columna ſecunda, extra de iureiuran. Idem docuit Decianus per multa in volum.2. tract. crimin.in libro ſexto, cap.11. & ratio eſt, quoniam iurandum eſt ſecundùm formam delationis, vt in l.3.in fine,ff.de iureiuran.

Limita primò ſingulariter allata in dicta ſublimitatione ſecunda, dicendo ipſa nõ habere locũ, ſi a
59 parte parti † ſimpliciter requireretur iurari, quoniã tũc ſatis erit ſi iuretur ſecundum conſuetudinem,ſ.per Deum, vel Sancta Dei Euãgelia,vt expreſsè infraſcripti Doctores,videlicet Alciat.in rubr.ext.de iureiur.n.32. verſ.alias in dubio.Abbas in rubr. de iureiur.& in c.etſi Chriſtus. ext.eo.titu. Bar.in l.qui per ſalutem. ff.de iureiur.Corſet.in addit.Ad Abbatem.in d.rubr. Idem docuit Bal. in d.l.3.§.fin.in lectura antiqua. & ibidem Fulg.hoc ipſum eliciẽtes ex l.quod ſi nolit. §.ſi aſſidua. ff.de edil.edict. & in l.2.§.finali. ff.de teſtibus. Idem docuit Bart. in l.ſi neque .ff. de iureiuran. Idẽ docuit Pau.de Caſt.in dicta l.tertia.§.finali, idem docuit Alexan. in dicto §.finali, numero ſecundo,addẽs, quòd ſi non conſtaret ſic de cõſuetudine, tunc debebit iurari (ſecundum Bal.in dicto §. fin.) prout in alijs iuratur. Idem docuit Antonius Gabr. in tract. concluſ. libro ſecundo, titu. de mino-

minoribus, conclusione 5. nu. 38. versiculo secundò sublimita, dicens, quòd in iuramentis voluntarijs non refert, an iuretur tactis scripturis, vel sine earum tactu, vt docuit Iason in Anthen. sacramenta puberum, colum. 3. C. si aduersus vendit. quem sequitur Cassaneus in consi. 24. colum. fin. nu. 15. citans ad hoc probandum. Guid. Pap. in consilio 31. col. 7. & sequenti.

Limita & secundò singulariter allata in dicta sublimitatione secunda: dicendo illa fore intelligenda vera, scilicet quòd forma iuramenti præscripta a parte parti sit seruanda, ita quòd aliàs vis iuramẽti corrueret, sano modo, scilicet quando a parte parti pr
60 scriberetur forma iuramenti, cui addita non fuisset aliqua execratio, vel aliquod non solitum: quia si hoc fieret, tunc pars illa taliter requisita omnino a tali iuramento deberet abstinere. Nã vt peroptimè docuit Alciatus in rubr. ext. de iureiur. nu. 32. in fine. hoc ipsum probatur per argumentũ in l. 3. & sequentibus. ff. de iureiuran. hoc ipsum docuerunt & alij Doctores in dicta l. 3. §. fi. elicientes indè regulam, & dicentes, ꝙ forma præscripta a parte parti sit seruanda, aliàs iuramentum esset nullum: inter quos est Alexan. in dicto §. fin. referens idem tenuisse Gui. de Cun. Alber. de Rosat. & Bal. in dicto §. finali, in lectura antiqua. Et ratio secundum eos est, quia responsio non fuit consona interrogationi, seu postulationi, & quòd ad hoc citent l. si quis simpliciter. ff. de verborum obligat. & quòd subdant, quòd si detuli, vt iurares per Deũ Patrem, & iurasti per Filium, tamen valeret iuramentum, quia Filius & Pater idem est Deus in substantia, vt in Epistola inter claras, & sequenti. C. de summa Trinit. & fide Cathol. Idipsum nituntur probare ipsi Doct. per argum. in l. cum sumus. §. 1. C. de agri. & cens. lib. 10. & in l. quæ extrinsecus. in fi. ff. de verbor. obligat. idem docuit Pau. de Cast. in dicto §. fin.

Limita & tertio allata in dicta sublimitatione secunda. Dicendo, quòd quando defertur iura-
61 mentum a parte parti † ex necessitate. Vel quod a iure præcipitur, vt in testimonio ferendo, vel calumniæ iuramento, tunc iuraturus debet iurare ad Sancta Dei Euangelia, sicut dicimus in alijs iuramentis necessarijs, vt in capitulo finali, extra de iuramento calumniæ, prout specialiter, & expressè docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Innocentius, Hostiensis, Abbas, & reliqui Canonistæ in c. etsi Christus. ext. de iureiuran. Nam ibi dixerunt, quòd quando simpliciter defertur iu-
62 ramentum, † videtur deferri per Sancta Dei Euangelia: prout est forma iurandi de iure, vt in dicto c. fi. quos Doctores sequutus recensuit Alex. in l. 3. §. fin. nu. 3. versic. addit etiam Pau. circa finem. Addens, quòd Bar. in l. qui salutem. ff. de iureiuran. tenuit per ipsum textum, quòd tunc videatur iuramentum latum per

Deum:quod & docuit Bal.in l.si neque,§.2.ff.de iureiuran.in versic. neque poterat procedere secundum ista iura digestorum . Idem docuit Glo. singul. in c. vt circa. versic.præstito. de elect. in sexto,quam ibi sequuntur Archidiaconus, & Petrus de Anchar.

Limita & secundò singulariter allata in præcedenti conclusione tertia, dicendo illam non habere locum in Episcopis, & Clericis,
63 quoniam ipsi Episcopi † coram se stantibus Sanctis Euangelijs, etsi ipsa non tangant in duobus casibus, nempè in testimonio ferendo, & in iuraméto calumniæ: in reliquis verò negotijs debent iurare sicut & ceteri.Hæc limitatio probatur duplici medio. Primò enim per text.in c.fin. ext.de iuramento. calum. Vbi Gregorius Vndecimus his præcisis verbis vsus fuit, loquendo de iuramento pręstando ab Episcopo, tanquam a principali, aut teste, videlicet.[Si per te ipsum proposiitis tantum, sed non tactis Euangelijs sicut in dicendo testimonio a te videtur huiusmodi iuramentum exhibēdum.] hęc ibi. Vbi cōmuniter per Doct.subscribitur pręsenti nostrę limitationi vetissimę.Idem peroptimè probatur per tex.in Authen.sed Iudex. aliàs si Iudex. C.de Episcopis, & Cler.[Vbi Imperator precepit in diitibus,ꝙ in exactione iuraméti tam ab Episcopis, ꝗ a clericis nō per eorū tactus super scripturas, sed solùm propositis sacrosanctis Euangelijs,secundum ꝙ decet ipsos Sacerdotes: (Vbi glo.singularis idipsum apertius docuit) & ꝙ illi dicant quod nouerint, non tñ iurant.]hæc ibi.s.per scripturarū illarum tactum, prout ibidé Doctores exponunt.Idem rursus habetur in Authen. de Sanctissimis Episcopis. §.nulli. & ibi communiter per glo.& Doct. Idē docuit Alciatus in rubr. ext. de iureiur. col.pen.nu.35.vers.sublimitátur. Nec pręsenti nostræ limitationi obstare poterit text.in c.quotiés. el primo, 1.q.7.vbi refertur fuisse delatum Episcopo hæretico iuramentum per tactum Sanctorū Euangeliorum:cùm ibi habeantur hęc præcisa verba,videlicet. [Vñ iurans dico per Deum Omnipotentem, & hęc Sancta quattuor Euangelia, quæ manibus meis teneo.]hęc ibi.Idipsum docuit gl. singularis in c.vt circa. in versic. corporali.in fi.de elect.in sexto. Addens,ꝙ probetur,ꝙ in alijs Episcopus teneatur iurare tactis Sāctis Euangelijs per d. text. in c. quotiens.& in c.ego N.in fi.& in c.quotiens.§.porrò.in princ.& in fi.ext.de purgat.canon.& in c.venerabili.ext.de sent.excom.Idipsum docuit Specul.in lib.2.tit.de iuraméto. calum. §.nunc dicam qualiter.nu.4. vers.item nota, ꝙ cùm Episcopus dicens,ꝙ in ferendo iuramento calūnię, vel de veritate non tangit Episcopus Sancta Euangelia,sed inspicit ea, vt in d.c.fin. tamen quandoque tangit .s.cùm reuertitur a scismate, vel hęresi,vt in c.quotiens. el primo, 1.q.7.& qñ absoluitur ab excommunicatione,vel suspēsione. vt.in c.venerabili.ext.de sentētia

excom-

excommunicationis. Idē docuit Pręposítus in c. Episcopus nō flagitetur. 11. q. 1. sequēs citatas sententias glosæ in d. vers. corporali. & Specul. vbi supra. Addēs, quòd tunc expansis manib. super Euangelia iurat, prout ibidem retulit se executum fuisse Bart. Brix. in causa Patriarchæ Grand. & Episcopi Venetorum.

Sublimita singulariter allata in limitatione secunda dicēdo, ꝙ etsi de iure communi in illis casibus supra enarratis requiratur, ꝙ Episcopus tangat Sancta Euangelia, dum iurat: Hodie tamen per contrariam cōsuetudinem introductum est, quòd sufficiat Episco-
64 pis, † & superioribus Prælatis, ac Presbyteris in delatione iuramenti tangere sua propria pectora, & huic sublimitationi se subscripserūt infrascripti Doctores; videlicet Præpositus in c. Episcopus non flagitetur. in fin. 11. q. 1. Idem docuit Pau. de Cast. in Authen. sed Iudex. C. de Episcopis; & cler. Panormitanus in c. tuis; ext. de testibus, quem citat, & sequitur Siluester in sua Summa. in versiculo testis. §. sextò quæritur, particula tertia. Idem Alciatus in rubr. ext. de iureiur. nu. 35. Idē Rota in antiquis sub tit. de iureiur. decis. 7. alias 819. incip. Sciēdū est, etsi ibidē subdiderit Gregorium Papam XI. contrariū voluisse de Episcopis, qui erant in curia Romana, ꝓut audierat ab eodem Papa D. Cardinalis Flor. & ratio erat, quia Papa de iure supra ius potest dispensare, vt habetur in c. præposuit. de concess. præben. Nec mirum, ꝙ hodie sit standum tali consuetudini, cum sit rationabilis, & iam per multorum annorum curricula præscripta, eo quòd talis consuetudo pręiudicet iuri positiuo, vt in capitulo finali, extra de consuetudine, & ibi communiter per Doctores.

Amplia singulariter allata in dicta sublimitatione vnica, dicēdo ipsam habere et locum rōne dictę consuetudinis, in Monachis, seu regularib. & in alijs clericis
64 secularib. † vt docuerūt infrascripti Doct. (vltra citatos in dictæ sublimitationis probationē) videlicet Guido Pape in decis. 65. incip. Licet de iure. nu. 2. quē citat, & sequitur Cartharius nouissim. Doctor (qui adhuc viuit) in sua singulari practica interrogādorum, lib. 3. c. 3. nu. 19. vers. clerici verò iurant, qui quamuis citet ad hoc ipsum probandum Capellam Tolosanam, q. 161. Tamen nescimus quomodo eam in hoc citauerit: cùm apertissimè potius contrarium docuerit, eo ꝙ ibi his pręcisis verbis a se fuerit dicta Capella, videlicet. [Item quidā fratres Prædicatores per modū Conuentus, & solēmniter fecerūt transactionem, pactum, seu conuentionem cum quodam Titio, quas iurauerunt seruare positis manibus suis ad pectus more Religiosorum, & non supra sacra. Post dicunt Ecclesiam læsam, petentes restitutionem nomine Ecclesiæ, opponitur de dicto Sacramento per Authen. sacramēta puberū. C. si aduer. vendit. fuit determinatū. quòd.

quòd possunt restitui: quia illud Sacramentum impedit restitutionem, quando in præstando, Sacrã tanguntur, & non aliter, vt notat Cyn. & Bar. in dicta Authen. & glo. in corpore, vnde illa sumitur. Ioannes And. in c. etsi Christus. de iureiur. Archid. in c. vt circa: in versic. præstita. de elect. in sexto, & rursus Ioannes And. in Clem. 1. in sua glo. super versi. tacta. de hæretic. facit l. 1. C. de iuramento calum. & Collectaneus in capit. constitutus. extra de in integrum restitu.] hæc sunt præcisa verba dictæ Capellæ Tolosanę, ex quibus videtur eliciendum contrarium: nisi dicamus, quòd regulariter sit verum quòd eis sufficiat iurare solùm tacto pectore: non autem in venditionis contractu. de qua tamen quæstione aliàs latiùs Deo Optimo Maximo duce dicetur.

Ex his omnibus allatis in hoc secundo præmisso, quàm facillimè comprobatur promissionem, seu pactum initum inter dictos aleatores, & vallatum verè postea à debitore iuramenti vinculo fuisse.

Præmittimus & tertiò ad maiorem intelligentiam obligationis, quam quis incurrit ex factis pactis, cum aliquo: vt deniq; cognoscere apertissimè possimus veritatem fundamentorum: vnicæ conclusionis afferẽdæ ad veram decisionem prȩsentis propositæ quæstionis quotidianæ difficilis & dignę scitu tam ab aduocatis, Procuratoribus, Iudicibus, quã ab ipsis confessoribus, ne clauis eorum errando aliquem absoluendum ab onere restituendi, condemnet, vel condemnandum ad restituendũm aliquem absoluat.

Sciendum, & memorię tenacissimè imprimendum igitur erit, & tertio loco, quòd initio creaturę humanę homines viuebant, sine legibus scriptis atramẽto, aut aliquo alio instrumento extrinseco, & sine Regibus: & omnia erant cõmunia, nec dum erant inuenta, seu cognita dominia rerum, nec peculiares possessiones & consequenter, nec contractus, nec comercia: in illa ergo ætate vigebant sola illa principia naturaliter ab omnibus, nõ quidem per inquisitionem concessa, sed quasi ex instinctu naturali, seu ex inclinatione quadam ad ipsum verum & bonum: ideo quicquid illa ętate seruabatur,
65 † Doctores appellant ius naturale, quia scilicet, anima rationalis ex vi naturę suę simpliciter, & absque alia inquisitione, vel ratiocinatione determinatur ad eã vel secundum nonnullos vocatur ius gentium primæuum: quia sicut in speculabilibus, quædam sunt prima principia, quæ comẽtator dicit in tertio de anima esse naturaliter innata, seu cognita, non quia à principio nostræ creationis, sed quia sine speciali inquisitione, & ratiocinatione. Imò verò tantum ex sola naturali inclinatione intellectus ad eligibile, illa prima principia statim comprehendimus, & concedimus quando nobis occurrunt.

ita

ita etiã in operationibus: quantum ad practicum intellectum quædam sunt prima naturæ incitamenta, seu (vt ita loquamur) potentiæ & appetitus sensitiui, primæue directiones, aut igniculi quidam, quos ex ipsa natura & suis obiectibus facile tenendos prima illa gentium ætas concedebat: & hoc est quod voluit dicere Bal. in Rubr. 1. de verb. obligat. colum. 2. in fine. & sequitur ibi Socinus col. 1. dum dicunt, quòd ex illo instinctu procedebant aliquæ conclusiones: obli-
66 gationes † ergo quæ ex illo iure procedebant sunt in multiplici differentia. Nam quædam ex ijs procedebant ex virtute solius potentiæ sensitiuæ: cuius modi sunt maris & feminæ coniunctio, illatę violentiæ repulsio, & cętera id genus: quędam verò obligationes producebantur ex virtute potentiæ sensitiuę directę ad obediendnm rationi: vt illa, quòd maioribus pareamus, benefacienti benefaciamus, fidem, promissúmque seruemus, & cętera id genus: quòd autem ea obligatio, vt maioribus pareamus, descendat ex hoc iure, probat Aegisippi libro quinto de excidio Hyerosolimitano cap. 15. lex nempè (inquit) naturę eadem nobis hominibus, volatibus, feris, bestijs infusa, vt vnusquisque cedat potentiori, Taurus Leoni, Ceruus Vrso, & sic de singulis: & approbatur etiam, quoniam non seruare promissa est fidem fallere, hominique insidiari: quod à iure naturali primæuo vetitum reperitur. vt in l. vt vim. in fine. ff. de iust. & iure. & per cõsequens erit dicendum, quòd obligatio, quæ ligat nos ad fidem seruandam, ne decipiamus ei, cui aliquid promisimus, descẽdit de mente dictæ l. vt vim, cùm ibi dicatur esse de iure naturæ prohibitum hominem homini insidiari, ideo etiam hoc eodem iure substantia pactorum erat. & licèt forte illo iure non dum esset intenta materia pactorum. & hæc succinctè dicta de pactorum obseruandorum origine proficiscente à iure naturali sufficiant, cùm ad satietatem ferè diximus de eadem materia in tract. nostro inscripto scrutinium iuris.

Idipsum fuisse præceptum de iure gentium secundario statim apertissimè (Deo duce) probabimus, pro cuius tamen maiori intelligentia erit animaduertendum, quòd sicut † in rebus spe- 67
culabilibus, quæ non sine inquisitione, & ratiocinatione conceduntur: etsi deriuentur à primis principijs per status, & conclusiones; sic in operationibus anima rationalis ex vi suę naturæ ad quædam per ratiocinationem, & inquisitionem incœpit determinari: & illa ex primis principijs deducere: & hoc ideo quia potentia sensitiua, quæ est apta nata aduersari, & obedire rationi, in quibusdam hominibus incepit magis aduersari, & in quibusdam magis obedire rationi: prout docuit Plutarchus in lib. de virtute morum, pagina 7. Dicens cùm animalibus ratione prædi-

prędictis natura dederit omnibus in rebus ratione vti, & ab ea gubernari, nos illam sępe violétiori alio impetu reijcimus. Huiusmodi autem status & conclusiones Philosophi appellant ius gētium simpliciter: nos autem legistæ appellamus ius gentium secundarium, ad differentiam iuris naturalis, quòd à Iurisperitis appellatur ius gentium primęuum. & ex hoc iure cępit esse in vsu meū, & tuum, (& meritò, vt latissimè probauimus in dicto nostro tracta. inscripto Scrutinium iuris, vbi agitur de iure gentium.) & sic dominia rerum inde fuerunt distincta propter illud Deuter. c. 11. versi. 24. [omnis locus, quem calcauerit pęs vester, vester erit] quapropter indè ortū habuerunt
68 bella, † nōn dispositiuè, vt quidā falsè arbitrati fuerunt, sed causatiuè & occasionaliter: quia ius gentium non statuit bella: sed ex quo distincta fuerunt dominia rerum, insurrexerunt etiam bella: vt omnes Doctores vno ore asseuerant ex hoc iure, vt communiter docent omnes, vt cessent bella, quæ ob violata pacta quàm sępissimè geruntur. Meritò per ipsum ius Gentium introducta pa-
69 cta † profecerunt tam res iuri naturali consona, & apta ad sedandas lites, ac dissensiones natas, & oriundas, ex quo etiam iure indulgetur nobis actio ex pactis etiam nudis: cum hoc dependeat à iure naturali: etsi non in foro ciuili, sed solùm Pontificio, vt paulò post dicetur.

Tertio autem loco introductum fuit (Deo Optimo Maximo sic disponente) ius Ciuile: & ratio secundum Doctores illa vi-
70 detur potissima † (de quo latiùs dicemus in supra citato nostro tract. inscripto Scrutinium iuris) scilicet, cùm auctus fuisset Populus Romanus, adeo, vt omnia manu regia nō possent expediri, necessarium fuit, quòd Principes & populi statuerent certos Magistratus, qui iura redderent: & tunc iudiciorum solemnia simul, & actionum formulæ inuentæ sunt: vt quæ dicti Magistratus certiores iure reddendo præessét, oportuit illos decernere leges. nam ex quo non potest Princeps per omnem vitam ad singulos circumspicere, sedulusque assidere cuique, & cuiusq; cōmoditati consulere: necessarium fuit vt constitueret plurimas leges: cùm plus esset in potentia, respectu materię iuris, & in habitu respectu formę iuris, quàm possent deducere in factum, eo quòd tem-
71 pus & quantitas † accidentium semper sunt in maiori potentia & habitu iuris, quàm in actu. ideo necesśe fuit constitui leges nouas successiuè respectu contingétium futurorum, ad quæ ius naturale vel gentium nō potest attingere, vel in quibus est dominium: & has leges in corpore iuris insertas habemus: præsertim eam, quę iubet neminem sine actione experiri, vt in l. si pupilli. §. videamus. ff. de negot. gestis. quapropter licèt quis haberet aliquem naturaliter obligatum: si tamen ius ciuile non assisteret illi obli-

gationi

gationi, dato etiam, quòd illi nõ resisteret. nihilominus ex illa o-
72 bligatione† quis nõ posset experiri in iudicio, vt declarauit Bal. in Rubr. ff. de verb. oblig. colum. 5. in fin. si autem aliqua de causa ius ciuile assisteret, tunc ex illa assistentia iuduceretur obligatio ciuilis, vt declarauit Bal. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. 3. ff. de pactis. & ex ipsa ciuili obligatione oritur actio, vt in l. licèt ea obligatio. ff. de procurat. & indè huius obligationis virtute quis poterit in iudicio experiri. hinc est, quòd licèt de iure gentium secundario posset quis implorare manum regiam ad simplicis pro-
73 missionis obseruantiam:† tamen quia huic naturali obligationi ciuilis lex non assistit: ideo talis promissio dicetur nuda, idest, nullo iuris ciuilis munimento vestita, seu fomentata. & hæc est ratio quare quotidie dicamus talem promissionem esse pactum
74 † nudum: cùm pactum sit duorum, pluriumvè in idem placidus consensus. vt in l. pactum. ff. de pactis. & pactum dicitur à pace, quasi pacis actũ. & pactio est actus paciscendi. Sed sciendum, quòd non sine ratione ius ciuile
75 † noluit assistere obligationi naturali, quæ resultat ex pacto nudo. nã animaduertentes iuris ciuilis conditores, quòd indè maximum detrimentum produceretur bono cõmuni, pro eo quòd quàmplurimi, vt se ostenderent liberales, & gratos ꝙ indeliberatè etiam non requisiti multa promittunt: cum in solis verbis assoleant homines esse largissimos promissores, suasque vires facultatum excedentes. & hac ratione motus Riccardus de Media villa in 4. sent. dist. 38. art. 3. q. 3. dixit, quòd multo etiam ex deliberatione aliqua bona dicunt se facturos, qui hoc non dicerent, si crederent per hoc esse obligatos ad id faciendum tanquam necessarium ad salutem: ad quod facit tex. in c. conuenissent. extra de institu. per quem communiter scribentes solent dicere: quod si ego dico tibi: vis mihi dare talem rem? & tu respondeas, non solùm istam rem, sed quęcunque habeo: quòd ex istis verbis generalibus non nascatur obligatio. quod dictum singulare retulit, & sequutus fuit Franc. de Curte in l. ea, quæ comendandi. ff. de contrahen. empt. quapropter meritò ius ciuile non putauit æquum esse, quòd qs astringatur huiusmodi promissionibus, prout etiam peroptimis rationibus alijs idipsum docuit Salic. in l. legem. colum. 5. in fi. versic. si tamen. C. de pactis. Ex his ergo omnibus hìc allatis, quàmuis eliciatur verissima conclusio, in qua dicimus quòd de iure ciuili pactum nudum non producat actionem contra paciscentem, & in fauorem recipientis tale pactum sibi factum: vt probant infrascripta iura & Doctor. communiter. Nam hoc ipsum docuit apertissimè tex. in l. iuris gẽtium. §. igitur nuda pactio. & in §. & generaliter. ff. de pact. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet: [igitur nuda pactio obligationẽ non parit,

parit, sed parit exceptionem.] hæc ibi, vbi glo. in versic. igitur: addit, quòd hæc regula patiatur nonnullas fallentias iuxta decisionem nõnullarum legum, quas ibi dicta glo. recensuit. vide ergo ibi. idem habetur in dicto §. & generaliter: vbi dicitur [& generaliter quoties pactum à iure cõmuni remotum est, seruari hoc non oportet.] Idem elicitur ex arg. in l. elegãter. §. seruus pactionis. ff. de dolo malo: dum ibi tex.
76 ait, [nullam actionem † esse, quæ exceptione repellatur.] Diximus hoc elici ex argumẽto, quoniam etsi ibi text. non loquatur de pacto nudo, tamen, cùm ibi fiat sermo de actione ex dolo insurgen-
77 te, dicitur, quod ex dolo, licèt † non competat actio, tamen competit exceptio, subdens regulam, quòd vbi competat exceptio, ibi signum sit quòd non competat actio. cum ergo in dicto §. igitur. nuda pactio dicatur, quòd virtute nudi pacti, nulli competat actio, sed solùm exceptio: inde sequitur textum in dicto §. seruus pactionis. idipsum voluisse tacitè confirmare, dicendo, quòd nullà sit actio illa, quæ exceptione repellatur. & insuper, quòd pa-
78 ctum nudum † de iure ciuili nullàm pariat actionẽ, apertissimus tex. in l. legem. C. de pactis. docuit, & ibidem Doctores idipsum docuerunt, & subsequentes alij Doctores in dicto §. igitur nuda pactio. & in alijs supra citatis iuribus communiter: & vltra eos infrascripti Doctores expresè docuerunt, videlicet Decius in l. legem. num. 6. C. de pactis. Alciatus in l. in bonæ fidei. nume. 27. C. de pactis. Hipp. de Marsil. in repet. rubr. ff. de fideiuss. nu. 357. vers. nam licet ex facto. Idipsum elegantius docuit Marianus Socinus iun. in repet. rubr. ff. de verbor. obligat. num. 116. versic. aliquãdo & tertiò. dicens, quòd aliquando ius Ciuile nec approbat, nec reprobat aliquid, seu vt dicitur non assistit, neque resistit, vt contingit in pactis nudis: nam ipso iure Ciuili non approbantur ipsa pacta, vt sic actionem producant, nec etiam improbantur, vt eis ius Ciuile dicatur resistere, & ideo licèt non producant actio-
79 nem, † tamen non sunt omnino nulla, cùm eis oriatur obligatio naturalis ex consensu propter æquitatem fidei seruandæ, quæ na-
80 turalis obligatio † est multiplicis effectus: Impedit enim soluti repetitionem, vt in l. naturales. ff. de act. & oblig. & in l. fideiussor obligari. §. fideiussor. in fi. ff. de fideiuss. Idẽ deduci potest in compensationem, etsi talia pacta tendant ad liberandum suggerente æquitate producunt exceptionẽ, vt in l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. de pact. Idipsum docuit Andreas ab Exea in sua solemni repetitione rubr. de pactis. in tertia par. ipsius. nu. 273. qui elegantissimè subsequenter ibidem subnectit nonnullas ampliationes dictæ conclusionis, seu regulæ, in qua diximus pacta nuda non producere actionem ciuilem, sed solum naturalem, quas tamen hìc referre neglęximus, cùm nihil ad

pro-

propositum presentis nostre consultationis facere videatur. idem docuit Afflictus in decisione 120. num. 2. versic. quia verbum promitto. & nume. 5. versic. igitur ex dicto pacto. dicens, quòd ex pa-
81 cto nudo oriatur obligatio † naturalis tantum, regulariter. idipsum docuit Salic. in dicta l. legē. nu. 7. de his ergo pactis nudis à iure gentium approbatis, ex quibus oritur obligatio solùm naturalis, & non ciuilis, loquens more solito Alciatus in l. 1. nume. 4. & sequen. versic. hæc pacta. C. de pactis. dixit, quòd hæc pacta iure gentium obligationem propter consensum producebant, quæ obligatio naturalis dicitur, & elicitur ex text. in l. cùm amplius. §. is natura. ff. de regu. iur. vbi dicitur. [is natura debet, quem iure gētium dare oportet: cuius fidem sequuti sumus, vbi glo. dixit, quòd quis naturaliter tenetur de iure gentium nudo pacto, eò quòd, scilicet æquum erat seruare talem fidem: vnde
82 & nomen fides † sumpsit, si Ciceroni credemus; quia quòd dictum est fiat. mandari autem huiusmodi promissa executioni aliqua actione non poterant, quia nullæ ex iure erant actiones: solùm ergo ad retentionem, quæ defensiuis est species, sufficiebāt: etsi aliquando his, qui receperant huiusmodi pacta nuda aliquando soliti sint Principes fauere, cogentes huiusmodi promissores ad satisfaciendum promissis: successit indè ius Ciuile, ī quo Legislatoribus visum fuit nō abolere penitus vim huiusmodi nudorum pactorum, quæ ex iure gentium processerat, ipsam relinquentes in sua propria natura; statuentes, vt solùm sint contenti parere naturalem obligationem, prout antè ipsum ius Ciuile producebant hinc simpliciter Pretor (vt in l. iuris gentiū. §. pretor. ff. de pactis. ædicto suo se pacta sua ser
83 uaturus pollicetur: seruat † enim, qui rem vti est, non sinit extingui, etiam si eam non augeat: cùm hec sit germana significatio seruare, nisi aliud ex subiecta materia, vel altera disiunctiua parte appareat. pro cuius rei maiori intelligentia sciendum, quòd natu-
84 ralis obligatio, † sicut ius gentium dupliciter consideratur: nā obligatio naturalis primò considerari poterit pro ea, quæ oritur ex consensu & equitate naturali, quæ suadet promissa seruari, & hæc contrahitur etiam cum seruis, & inter patrem, & filium. Secundo poterit considerari pro naturali instinctu, quo monemur, vt benefacienti benefaciamus: & hæc contrahitur inter quoscunque, etsi varia fuerit Doctorum sententia circa species ip
85 sius naturalis obligationis, † tamen communiter dicitur duplicem esse spē naturalis obligationis: nam alia est, quæ oritur ex ratione naturali, solis hominibus competenti, cùm bruta ratione careant, & ista consistant in obseruantia promissorum: vnde in l. 1. ff. de pactis. & vt quis alteri ne faciat, quod sibi nollet fieri. & huiusmodi, quæ ratio naturalis

ralis suadeat; & ista est de iure gentium: vt elicitur ex l. cùm amplius. §. is natura. ff. de regu. iur. vbi hæc habentur, videlicet: [is natura debet, quem iure gẽtium dare oportet, cuius fidem sequuti sumus] hæc ibi. vbi & idem docuerũt Decius, Cagnolus, & alij. alia est obligatio naturalis, quæ oritur ex instinctu naturæ, qui etiam brutis communis est, vt benefaciẽtibus benefaciamus: nam & bruta hoc faciunt, vt experientia ipsa nos docet. & ius gentium
86 † est duplex, scilicet primæuum & secundarium: primęuum idem est, quod naturale, cùm habeat concomitantiam cum iure naturali: ex quo oritur illa naturalis obligatio, nos mouens ad benefaciendum benefacientibus, eò quòd ipsum fuit introductum naturali ratione absq; constitutione aliqua, ex quo gentes esse cœperunt, vt est fidẽ seruare. Secundarium ius gentium dicitur illud, quo omnes gentes vtuntur, quodque sibi gentes constituęrunt non secundum rationem naturalem, sed quodam modo contra ipsum, vt sunt bella, captiuitates, seruitutes, & dominiorum diuisiones: Ex his ergo concluditur, quòd ius gentium primæuum nihil aliud sit, quàm naturalis ratio insita hominibus, & sic est passio animæ, ex quo iure oritur æquitas, quæ suggerit fidem seruare in omnibus contractibus. Secundarium verò est, quod continetur in hominum introductis cõstitutionibus, ad qđ
87 viuẽdum: & quòd naturalis † obligatio, de iure ciuili non producat actionem & infrascripti alij Doctores docuerunt, videlicet Iason in institu. tit. de actionibus. §. superest. num. 10. qui Iason in l. si quis maior. C. de transact. & moderni in Rubri. ff. de verb. oblig. Maranta in suo speculo. in 6. par. 2. par. super 9. actu. nume. 24. Berengarius Ferand. in repet. l. pacta conuenta. ff. de contrahen. empt. nume. 30. cum alijs sequen. in prima lect. idem docuit Salic. in l. legem. colum. 6. in principio. C. de pactis. dicens, quòd ideo hoc decreuerit ius Ciuile, vt occurreret simplicitatí imprudentium, qui nulla præhabita consideratione, promiserit sua in eorum graue præiudiciũ: & insimul ad compensandam & annihilandam malitiam eorum, qui suis blanditijs spoliant simpliciores rebus suis. Idem docuit Stracchain tract. mercaturę. f. 130. nume. 1. versic. illud in primis. Attamen diceret quis. quare ergo dicunt iura & Doctores cõmuniter, quòd ex simplici nudo pacto non oriatur de iure Ciuili actio Ciuilis, sed solùm naturalis obligatio? ad hoc respondendum erit cum Aret. in institu. titu. de exceptionibus. §. præterea. nume. 13. quòd cùm in pactis nudis versetur solùm factum nudum sine aliqua iuris solemnitate: ideo ius statuit, vt Ciuilis actio & obligatio (quæ oritur ex concursu solemnitatum) non nascatur, sed solùm naturalis obligatio: cùm ipsa non dependeat ab aliqua extrinseca solemnitate,

sed solùm a facto, & consensu contrahentium. Quapropter cessante iuris solẽnitate, etsi cesset ciuilis actio, & obligatio, non tñ naturalis, quæ solùm necessariò requirit consensum contrahentium, & sic meritò vbi non est causa, ibi
88 † non erit causatum. vt in l. manumissionis. ff. de iust. & iure, sed actio est quoddam causatum. vt in l. licèt. §. ea obligatio. ff. de ꝓcurat. ergo non poterit actio sine
89 causa oriri. At pactum † nudum dicitur, cui non subest causa. vt habetur in dicto §. sed cùm nulla. in l. iuris gentium. ff. de pact. & hanc vltimam rationem tradidit nobis etiam Bal. in Rubr. extr. de pactis. colum. 3. in fine: quem refert ac sequitur Franc. Viuius in tract. commu. opinio. in versi. pactum nudum. num. 2.

Pręmittimus & quartò pro maiori intelligentia allatorum & afferendorum in decisionẽ quæstionis propositæ, & totius materiæ pactorum iuramento confirmatorum: cùm in casu proposito ipsum interuenerit: memoriæ igitur tenacissimè comendandum erit: & quarto loco, quòd species
90 pactorum prohibitorum † sunt septem. Quarum prima dicitur quotiens pactum aliquod reprobatur, eo quòd est contra bonos mores: Secunda species est, cùm pactum ideo reprobatur, quia aduersus ius publicum sit. Tertia species est, cum pactum ideo reprobatur, quia versatur in eo, quod principaliter fauore priuato inductum est, & consequẽter in publicam vtilitatem vergit. Quarta species, cũ pactum contingit, reprobatur à lege quæ publicæ vtilitatis, nec in consequentiam quidem meminit de ipsa publica vtilitate, sed prohibet pactum in fauorem paciscentis. Quinta pactorum prohibitorum species dicitur illa: quando lex ipsa pactiones propter varias ciuium vtilitates prohibet. Sexta species cum pactio in odium creditoris à lege reprobatur. Septima & vltima species pactorum prohibitorum dicitur, cum contractus à lege reijcitur, quia in re, vel materia, vel forma peccat.

His ergo generaliter præmissis breuiter de septem speciebus pactorũ prohibitorum superest modò, vt Deo dãte de vnaquaq; eorũ singularis & spãlis fiat sermo.

De prima ergo specie loquentes breuiter dicimus, quod dicta species aptè quidem exemplificatur à Doctoribus. Primo de eo, qui paciscitur de futura succes-
91 sione, † cùm tunc subsit causa captandæ proximorum mortis, vt in l. fin. C. de pactis. & secundo de eo qui paciscitur cum aliquo ex quo eius libera facultas testandi detrahĩt. vt in l. stipulatio hoc mõ. ff. de verb. oblig. & tertio de eo, qui ex pacto suo inito cũ alio ille talis impediretur à libera sibi facultate à natura & lege cõcessa matrimonium contrahendi: vt in l. titia. C. de pactis. & sexto qñ inde quis obligaret ad aliquod maleficium perpetrandum: cùm tunc nulla sit hmõi lex, vt in l. si plagij. & in l. generaliter. C. de pactis. hæc omnia & similia pacta

Hh dicunt

dicunt facta cōtra bonos mores, vt patet ad sensum: Quapropter (vt docet Alciatus in l.pacta quæ contra, col.2. in princ. C.de pactis) dubium non erit, quòd huiusmodi pacta iuramento nō confirmentur.

De secunda specie pactorū prohibitorum sermonem habentes, dicimus, quòd pactū huiusmodi non veniat roborandum per iuramentum ei superadditum, eo quòd illud sit aduersus ius publi-
92 cum: † sed vt melius hanc speciē intelligamus sciēdum erit, quòd hoc ius publicum contingit quadrupliciter fieri, & accipi. Nā primò pro coniunctione sanguinis, vt in l.ius agnationis. ff.eo. titu. Secūdò quādo pro eo iure, quod principaliter fauorem publicum respicit: vt puta, quòd delicta puniantur, vt in l.ita vulneratus. ff. ad l.Aquil. Tertiò pro iure, quod ad fisci, vel Reipublicæ vtilitatem pertinet, vt in l.iurisgētium. §.si paciscar.ff.de pactis. Quartò pro eo iure, cui specialis forma, vel solemnitas tradita est, vt in l. nemo. ff. de legatis primo, & docuit Glo. & ibi communiter scribentes in l. a Diuo. ff. de ritu nupt. in omnibus his casibus dixit Alciatus vbi supra in versiculo secunda species ius publicum dicitur: aduersus quod celebrati contractus nullius sunt roboris, vt in l.ius publicum.ff.de pactis. & vt hæc species apertior fiat subdemus nonnullos casus, siue exempla: vt puta, cùm Sacerdotes, vel alij clerici paciscuntur, vt sub profano Iudice cōueniri possint. vt in capitulo si diligenti, in fine, extra de foro compet. vel Dominus fundum absque colonis adscriptitijsve alienet. vt in l.secunda, (vbi glo.& Doctores,) & in l.quemadmodum. C. de agric. & censit. libro vndecimo. Item ea, quæ affixa sunt ipsi domui pacto transferri in alium, ciuitatemque quod in se est deformare velit. vt in l.Senatus. ff. de contrahenda emptione, & in l.cętera.§.penultimo.ff.de legat.primo. item si quis pacto instātiam prorogare nitatur, vt in l.properandum.§.si quidem.C.de iudic. vel si quis paciscatur, ne opus nouum ex causa publica denunciare possit. vt in l.iuris gentium.§.si paciscatur. ff.de pactis. Vnde & receptum est, non posse partes pa
93 cisci, † vt Iudices summariè, & de plano procedat: id enim ad ius publicum pertinet: vt docuit Clementina sæpe. in versiculo necessariò. de verborum significatione, sicut nec conuenire possent, quòd intra certum terminum nō soluerit, excommunicatus censeatur, vt in capitulo sacro. extra de sententia excommunicationis. Cùm excōmunicatio non possit fulminari, nisi a superiore trina præmissa monitione. Nec vt quis non monitus, nec citatus in carcerem manu sibi inie
94 cta abducatur in † causa ciuili, vt docuit Bal. in consilio 49. volumine primo, & Aretinus in l.fin. ff.de legat.primo, vbi elegantissimè hanc examinans quęstionē, alia notatu dignissima attulit, quæ ad hanc secundam speciem

pacti

pacti confirmandam faciunt, & eodem modo dicitur de pacto, quod esset aduersus Religionis legem. Cùm nullum esset, cum his, qui in Monachorum albo nomen dedit, vel Augustinien. sobolis factas sibi peculium proprium pacto reseruauit, vt docuerunt Doctor. in l. alia. §. eleganter. ff. soluto matrimonio, quod vtique intelligendum erit verum, quan-
95 tum ad proprietatem, † quia tūc pactum huiusmodi esset nullum, cùm sit contra substantialia Monachatus, seu Religionis, teste Innocentio Tertio, qui in capit. cùm ad Monasterium. in fin. extra de statu Monachorum. Vbi hæc præcisa verba protulit, videlicet. [Nec æstimet Abbas, quòd super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio proprietatis, sicut custodia castitatis, adeo est annexa regulę Monachali, vt contra eam, nec Sūmus Pontifex possit indulgentiam indulgere.] hęc ibi. Quib. consonant, quæ habentur in c. non dicatis. 12. q. 1. iuncto c. fi. ext. de condict. appos. clarum est. n. ꝙ illa tria vota sunt de substantia Religionis, & in hoc concordant Canonistę in d. c. fin. & Bar. in Authen. ingressi. C. de sacrosan. Eccles. Quos citat, & sequitur Præpositus in d. c. non dicatis. col. 2. nu. 6. vers. ideo Card. infert. Ad vsum verò pactum erit validum, si concurrerint hæc, videlicet: Quòd Abbas (vt in d. c. non dicatis, docuit Cardin. ipse qui alias Præpositus, etsi nonnulli aliud docuerint. ī d. c. fi. & in d. Authen. ingressi,) cū consensu fratrum possit talem licentiam cōcedere. s. ꝙ Monachus aliquis ad vsum retineat, dummodo totum sit Monasterij, etsi postea talem licentiam possit reuocare, (cui tamen ab illo obediēdum erit,) qñ causa talis concessionis sit rationabilis, & vsus sit incertus, s. vt diximus ad volūtatem Abbatis reuocabilis: non autem si esset certus, & perpetuus, siue irreuocabilis. & exemplificatur etiā hęc secunda pacti species in pactis tutorū inter dicti matrimonij causa. vt in l. prima. ff. de interdict. matrim. Sic licitè potentioribus factæ cessiones reijciuntur, vt in l. 1. C. ne lic. pot. Item in patre, qui paciscitur cum filio, ne ipse teneatur alimenta patre præstare, si inopiam vergeret ipse pater. Vt docuit latissimè Decius in l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. vnde si is, qui super alimentis testamento præstandis transegit, vt in l. cùm hi. C. de transact. vel verisimiliter famę laboraturus erat aduersus iuratam quoq; renunciationem admittetur: hoc enim casu pactum etiam aduersus ius naturale esse quidam arbitrātur, vt fuit Federicus de Senis in consi. 60. & Imo. in c. cum contingat. ext. de iureiuran. & supradictorū ratio, (quam assignauit Alciatus in dicta l. pacta quæ contra) est, quia iuri, quod pro se introdu-
96 ctum non est, renunciare † quis non potest: vnde nec hoc qnidem casu iuramentum valet, aut pactum confirmat, vt docuit glo. in l. secunda, C. de agricol. & re-

censf.lib. 11. quam sequitur vbi supra Alciatus. Hùc pertinent, & contractus, quibus solemnitati probatoriç derogatur: iuris enim publici est probatio, quæ nec iurato quidem pacto tolli poterit. vt in l. ius publicum. ff. de pactis. Quapropter valere legem muni-
97 cipij, † nec ei derogari priuata pactione posse Pau. de Castr. in suo consi. 61. incipien. Nouum. volumine secundo, Respondit, quòd cautum erat, ne instrumento iusiurandum continenti fides vlla præstaretur, nisi certa solemnitas affuisset, cuius sententiæ Alciatus vbi supra se subscripsit.

De tertia autem specie pactorum prohibitorum loquétes dicimus hoc contingere, cum quid principaliter fauore priuato, (vt diximus) est inductum, & consequéter in publicam vtilitatem vergit: Nam & tunc contra huiusmodi iura celebrata conuen-
98 tio † nullius est roboris, vt in l. non dubium. C. de legibus. Vt cũ mulier fundum dotalem aduersus legem Iuliam alienat. vt insti tu. Quibus alien. nõ lic. in princ. Hic enim fauor est priuatus mulieris, cuius sequela est dos, quia expediat Reipublicç mulieres esse dotatas. vt in l. 1. ff. sol. matrim. Meritò igitur talis contractus ipso iure erit nullus: idéque dicendum in similibus casibus. Vt cùm lex id quod priuatam vtilitatem principalius respicit ad ius publicum vult pertinere, vt docuit Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. in secundo casu. & Aretinus in consilio secundo, columna finali. Accedente tamen iuramento aliqui extimarunt confirmari contractum, non solùm si contractus respiciat res, verum etiam si respiciat personas. Alij vero dixerunt contra, dicendo iuramentum fore seruandum, quando respiciat res, secus si personas contrahentium, & horum sententia videtur receptior, secundum Alciatum in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. cui se subscripserũt infrascripti Doctores, videlicet Vincentius Ioannes And. & Ligna. in capitulo cum contingat extra de iureiurando. vbi & Calderinus, & Butrius. Idem docuit Felinus in c. 2. ext. de maior. & obed. Ang. in consilio 160. incip. Domina Catherina, columna tertia, nu. 3, versic. contrarium dico. afferens ad hoc ipsum confirmandum hanc rationem, videlicet. Cum quis contrahit lege ipsum contrahere prohibente. Indè sequitur (inquit) quòd ex tali contractu nulla oriatur obligatio ciuilis, aut naturalis. vt in l. cum lex. ff. de fideiussor. & in l. non dubium. in fine. C. de legibus. & in l. si quis Inquilinos. §. finali. ff. de legat. primo, & in capitulo qui contra. de regulis iuris in sexto, & subdidit Angel. vbi supra, si igitur contractus est nullus ipso iure omni respectu, frustra de cõfirmatione facienda per iuramentum tractatur. Est enim impossibilis confirmatio, nisi præsupponamus aliquod subiectum confirmabile. Dixit enim Innocentius in capitulo cum dilecti, extra de electio. quòd cum

actus

99† actus est omni respectu nullus, non confirmetur iuramento, vt in c.prudentiam.extra de officio deleg. nisi actus à sola voluntate confirmantis dependeat, vt in l.si adop.si iu.facta.Preterea(prout subdidit ibidem vbi supra Angel.) ex quo contraxit lege prohibente,contra bonos mores contraxit: qui enim legem contemnit, moribus abutitur, religione prostrata.vt in l.veluti: & in l.iustum. §. iuris præcepta. ff. de Iustitia & iure . Hinc (secundum eundem Angel.) dependet,quòd non obediens Principi , peccat mortaliter.vt in c.2. extra.de maior. & obed. Concludendum ergo de iure erit , quòd huiusmodi iuramentum tanquàm reprobatum à iure non erit seruandum: & huiusmodi dispositionem non confirmabit, vt in c. non est obligatorium . de regu.iur.in sexto, prout etiam docuit Bart. in l. si quis, pro eo.ff.de fideiussor. hæc Angelus vbi supra,qui ibidem nititur labefactare omnia fundamenta contrariæ sententiæ.Idem docuit Barbat.in consi.2. volum. 1. & moderni in dicta Authen. Sacramenta puberum.vbi & Calder.Butr. Raphael, Faber, Portius, Pau.Leazar.Anch. & Iason, prout ipsis adscripsit Alciatus vbi supra.idem docuit Bar.in dicta l.si quis pro eo. col.3. memb. 3.dicens valere contractum iuratum non obstante statuto inualidante contractum , si statutum respiciat res,secus si respiciat personas. quod & ipse Bart. repetijt in Authen. sacraméta puber. col. 2.nu.15. vers. & ideo pono quæstionem de facto. C.si aduer.vendit.nitens hoc ipsum probare rationibus, quibus supra diximus vsum fuisse Ang. in d.consilio,& addidit, quòd licet communiter aduocati teneant contrarium asserentes statuta non posse facere, quòd minor veniat contra iuramentum suum.Cũ & hoc non possit facere Imperator , ideo (inquiũt)l.non dubium. C.de legib. corrigitur per c. cùm contingat. ext.de iureiur.ipse tamẽ Bart.vbi sup.subdidit dicẽs. Ego dico contra.Nam ista Authen. & c.cũ contingat loquuntur , qñ contractus est prohibitus ratione iuris priuati meritò iurando tollitur eius fauor.Non.n.prohibet aliqs emere a minore,nec a lege minor prohibet vendere,sed dicit lex ꝙ nõ valeat si facit, vñ lex nõ assistit huic venditioni,nec prohibet personã contrahere,sed si quis facit cõtra præceptum legis peccat mortaliter,&c.vt retulimus ex Angelo vbi sup. & conclusit Bar.ibi dicẽs, ꝙ ideo verba statuti erũt diligenter inspicienda.Vtrũ prohibeant personam aliquam cõtrahere,vel prohibeant contractum valere.& addidit dicens hoc fore menti tenendum.Hęc Bar.vbi sup.qui eadem repetijt in l.1.in fi.C.ne fideiussor.dot.dent.& in Authen.decernimus.C.de arbitris.Idem docuit idẽ Ang.in d.Authen. sacramenta puber. col.fin. circa fin. & Ant.de Alex.ibidẽ, qui dixit hãc esse cõem Canonistarum,& Legistarum opinionẽ.Idẽ docuit Pet. de Anch.i c.licet mulieres.de iu-

reiur. in sexto, Alex. in consi. 59. col. 2. vol. 1. Calcan. in cons. 79. el secondo, columna tertia, & in consi. 226. circa medium, in versiculo intelligam ergo. Alexan. in consi. 38. col. 2. vol. 4. & in consi. 18. col. 2. vol. 6. Bal. in l. iurisgentium. §. & generaliter in secunda lect. col. 1. ff. de pact. hoc ipsum docuit, & Grammaticus noster compatriota nonnullis rationibus allatis in sua decisione 12. numero 12. versiculo quòd si statutum prohibet contractum. Et quamuis huius sententiæ fautores recensuerit Albertus Brunus in tract. quòd stantibus masculis, folio 11. columna quarta, & sequen. Tamen & recensuit Doctores quamplurimos contrariũ sentientes, quos ipse sequutus dixit non fore habendam rationem de tali Bart. distinctione: vide ergo ibi per eum. Alex. autem in l. is, cui bonis, C. de verb. oblig. in fine. videtur sequi Bar. & sequaces locis citatis supra.

Contrariam verò sententiam, quòd scilicet simpliciter, & sine aliqua distinctione sit dicẽdum, quòd iuramentum confirmet contractum initum contra formã statuti, scilicet siue illud loquatur in rem, siue in personam docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Pau. de Cast. in l. si quis pro eo. col. pen. & sequen. ff. de fideiussor. dicens se taliter pluries consuluisse, & rursus in Authen. sacramenta puber. col. fin. & ibidem Fulgos. etsi Salic. in d. Authen. col. fin. in princ. postquam recensuisset supradictã sentẽtiam Bart. vna cum eiusdẽ fundamentis subdiderit dicens. Attende, quia ista differẽtia videtur mihi verbalis, non realis. Nam statutum annullans contractum sine certa solemnitate factum cum minore, dicitur prohibere illum absque illa solemnitate cõtrahere: Est enim annullatio effectus implicitæ, & præambulæ prohibitionis, vt clarè patet in l. non dubium. C. de
100 legibus. Vnde qui disponit † de effectu, disponit & de causa: & qui vult consequens, vult antecedens necessarium, vt in l. ad rem mobilem. & in l. ad legatum. ff. de procurat. cum simil. (& subdidit ibidẽ ipse Salicetus.) Ideo puto, quòd vbi statutum annullat contractum, & iuramentum, quod tale statutum teneat, per dictam l. non dubium. & per dictam l. si quis Inquilinus. §. finali, ff. de legat. primò, cum non sit dicendus periurus, qui ex causa concessa non obseruasset illud iuramentum, vt in l. finali. ff. qui satisdare cogan. ad quod accedit, quòd tale sacramentum potest remitti a parte, cuius fauorem concernit, vt in l. finali. ff. qui, & a quib. & in l. si patronus non aluerit. ff. de bonis, quæ liber. & per consequens statutum, eo magis, quòd omnes ciues etiam si non interfuissent in condendo huiusmodi statuto, finguntur interfuisse, & consentijsse, vt in l. omnes populi. ff. de iustitia, & iure, & in capitulo primo, de constitut. in sexto. Et per consequens is, qui cum minore contraxit, propter hoc non poterit iuramentum seruari, quod

ipse

ipse disposuit vires non habere, nec sibi, vel alij seruari. hæc omnia Salicetus vbi supra. Ex cuius verbis elicitur, quòd tunc solùm
101 † iuramentum non validat contractum prohibitum a lege, quando lex communis, aut minicipalis prohibet talem fieri contractum ipsum irritum, declarando expressè etiam si fuisset vallatus iuramento supra allatis rationibus ab ipso Saliceto, cùm præstando consensus tali statuto videantur renunciasse omni iuri suo aduersanti tali statuto: Animaduertendum, quòd dicta sententia Salicetus sit verissima in confirmationem huius secundæ sententiæ, tamen ipsa intelligenda erit cum grano salis, vt latius dicemus in fine relationis istius sententiæ Doctorũ. Insuper sciendum, quòd huic secundæ sententiæ se subscripserunt, & sequentes Doctores, videlicet Antonius de Butr. in capitulo cùm contingat. columna quarta, & ibi Ioannes de Lign. & Imo. colum. quadragesimasecunda, versiculo & nota secũdum, cum pluribus. extra de iureiuran. & Imo. in consilio 167. & sequitur Abbas in dicto capitulo cùm contingat, columna quarta, Pet. de Anchar. in capitulo Canonum statuta. columna quadragesimaprima, & sequenti. versiculo quid dices, de virtute iuramenti. extra de constitu. Idem Raphael in dicta l. si quis pro eo. Idem docuit Aretinus in l. is, cui bonis, columna septima, versiculo vnde circa secundam rationem. ff. de verborum obligatione. & respondens distinctioni qua vtitur Bartolus, & sequaces supra relati in prima opinione dicit, hanc differétiam potius fuisse positã verbis, quàm rebus, quamuis illa ipsi fuerint vsi, vt euitarent decreta, seu statuta. per tex. in dicto capitulo cum contingat. & in dicto capitulo licet mulieres, & alia iura, & ratio est secundum ipsum Aretin. ibidem, quoniam quando lex an
102 nullat contractum, † nulla alia ratione annullat, nisi quia inhabilitat personam ad contrahendum, vel simpliciter, vel si non seruetur solemnitas requisita a lege, vel statuto: hic est enim effectus legis prohibentis, vt in l. non dubium. C. de legibus. Vnde nunquam credidi (subdidit ipsemet Aretinus) hanc distinctionem esse de mente legum. & quòd huiusmodi distinctio non sit recipienda quamplurimis fundamentis optimis ipsemet Aretinus ibi probauit, semper respõdendo fundamentis Bart. & sequacium supradictorum sigillatim, & gradatim, quæ hic referre superfluũ visum fuit. Cùm suffecerit ipsam annuisse. Idipsum elegantissimè docuit Iason in dicta l. is, cui bonis. columna octaua, numero decimooctauo, versiculo tertiò quęrit Bartolus, vbi similiter respondit omnibus fundamentis Bartoli, & sequacium, & negat prodigum prohibitum contrahere, & quòd si contraheret, mortaliter peccaret: cùm talis prohibitio fuerit eius fauore. Quapropter potius censetur consilium, quàm

prohibitio. vt in l. cum pater.§. Mando.ff.de legat.secundo,& in specie ita loquitur in terminis nostris glo. in capitulo quis nesciat.distinctione decima. Et tenent Canonistæ in capitulo nam concupiscentiam. ext. de constitu. Nec est verum simpliciter,
103 quòd iuramentum † contra bonos mores non sit obligatorium: cùm regula, Non est obligatorium de regulis iuris, in sexto, procedat solùm quando iuramentum est contra bonos mores naturæ, vel quasi: secus quando est contra bonos mores ciuiles, quoniam tunc iuramentum esset obligatorium, prout notabiliter declarauit Bal. in l.pactum dotale, in quæstione decimanona. C.de collat. Alber. Brunus vbi supra, præsenti se subscribens sententiæ dixit, hanc esse communem Doctorum sententiam, retulitque alios Doctores ibidem ipsummet sentientes. Idem docuit Bal. in l. iurisgentium.§.&.generaliter in prima lectura. ff. de pact. Abbas in capitulo ad Apostolicam. not. primo. ext. de regul. & in quæstione secunda, incipien. Stante statuto, columna tertia, & sequenti. Pau.de Castro rursus in l.si constante. §.quoties, columna prima, in fine, & secunda.ff.soluto matrimonio,& rursus Iason in dicta Authen. sacraméta puberum. columna decimaquinta, & sequenti, & rursus Pau.de Castro in l. legis virtus. ff. de legibus. Idem docuit Cassaneus in consuetud. Burgun. titu. la femine soit.§.primo,numero 40.versicu-
lo per hanc limitationem.notabi octauo, infrascriptis præcisis verbis vtitur, videlicet. Per hanc limitationem,& decisionem obtinui his diebus,quòd mulier, quæ
104 † se obligauerat iuramento,sine licentia mariti, ex quo virtute præcepti, & monitionis factæ in eam de soluendo intra tempus, quod contra eã poterat impetrari executoriam in forma, de quo legitimè constat, & ex quo fuit excommunicata debitè virtute iuramenti, quòd non debuit absolui, nisi mediante solutione summæ de qua erat obligata. Faciunt multa de iuramento, quia scilicet lex, vel statutum prohibeat contractum fauore etiam alicuius, & etiam loquatur in personam; tamen si contrahat, cum iuramento validatur contractus. ita tenẽt plures, videlicet Salicetus, Fulgos, Pau.de Castro in dicta Authen. Sacramenta puberũ, & Iason quoque ibidem, columna 10. qui & alios quãplures ibidem idipsum sentientes refert, dicentes hanc esse communem opinionem, & veram. Idipsum docuit Alexan. in consilio suo 125.volumine primo,& in consilio trigesimoseptimo, columna sexta, volumine primo, vbi dixit,
105 quòd statutum † simpliciter loquens de contractu, illum prohibendo sine certa solemnitate, nõ extenditur ad contractum iuratum, quod & repetijt in consilio trigesimooctauo, volumine tertio. Idem docuit Bartholomeus Socinus in consilio 147. incipien. Visa facti contingentia, numero.

mero decimo, versiculo secundò respondetur, dicens, quòd posito, quòd contractus esset nullus: tamen confirmatur iuramento: in quo etiam puncto licèt Bart. & Bald. & plerique antiqui multum variauerint, tamen hodie est communis opinio, quòd non obstante solemnitate requisita a statuto, contractus validatur iuramento. Idipsum & clarius idē Bartholomeus Socinus docuit in consilio octuagesimoprimo, incipien. De duobus principaliter quaeritur. columna septima, versiculo his tamen minimè refragantibus. numero decimo, & sequen. vbi inter alia dicit, quod donatio non insinuata, quamuis de iure sit inualida sine iuramento, tamen virtute iuramenti additi reddetur valida: cùm regula sit iuris expressa in capitulo cū contingat. extra de iureiurando, & in capitulo licet mulieres. de iureiurando, in sexto, & in capitulo quamuis. de pactis in sexto, quòd iuramentum sem-
106 per † sit seruandum, quando nō verget in detrimentum salutis ęternae, eo quod tunc iuramētum non solùm liget iurantem ad sui obseruantiam, verùm etiā firmabit cōtractum, cui appositū fuit: prout omnes Doctores in citatis iuribus firmarūt. Ad quod etiam confirmandum facit dicta Authentica sacramenta puberum. & ibi Doctores, & per Bartolum in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. & ratio est secundum Socinum vbi supra, quoniam licèt de iure ciuili ante dictam Authenticam sacramenta puberum. Iuramenta non firmarent contractus inualidos, tamen per dictam Authenticam cōtrarium disponitur in casu suo, & de iure Canonico magis latè idem disponitur, vt in citatis iuri-
107 bus, qui quidem Canones † licèt loquantur in casibus specialibus: tamen quia fundant se in ratione generali, generaliter intelligi debent ab omnibus obseruari etiam extra suos casus. Iccircò licèt ius commune, vel municipale annullet donationem non insinuatam, tamen illa videtur iuuari iuramento per dicta iura, prout firmat Ioannes And. in addit. ad Specul. in titu. de instrum. edi. §. porrò. in vltima addit. in versiculo sed quid si renuncians per citata iura, & per ea, quae ibi continentur. Nam etsi iuramentum, (vt docet idem Socinus in dicto consilio octuagesimoprimo, numero vndecimo,) non excludat
108 † nullitatem causatam ex causa de futuro, scilicet ex causa superueniente ex post facto. Vt propter insinuationem non factam, vel gabellam non solutam ex forma statuti annullantis actum ex post facto. Non tamen excludet nullitatem causatam ex causa de praesenti secundum tempus iuramenti, quia iuramentum refertur ad illud tempus, in quo contrahitur, seu contractus celebratur, & roboratur iuramento. Nec vtilitas publica resultans ex tali prohibitione contractus dicetur principalis, etsi secundaria, (vt idem Socinus ibidem, numero

mero 3. subintulit, in versic. nec obstat quintum argumentum) cùm principaliter tractetur de vtilitate priuata: & secundario de publica. nam etsi intersit Reipublicæ, quòd minores, vel filiæ non malè vtantur eorum substantia: nihilominus id non intenditur ad impediendam virtutem iuramenti, vt in dictis citatis iuribus: & quòd secundaria vtilitas publica non consideretur in materia iuramenti. idipsum docuit quoque Bart. in dicta l. si quis pro eo. & Canonistę communiter omnes in dicto c. cùm contingat. & in supradictis alijs iuribus citatis: constat enim, quòd istud respicit principaliter cōmodū priuatum. Idipsum docuit Felinus in c. 1. colum. 2. & sequen. de maior. & obed. idem docuit Feder. de Senis in consi. 281. & in consi. 272. dum tenet petendam fore relaxationem iuramenti. idem docuerunt Pet. de Anch. in dicto c. cùm contingat, colum. 2. idem Gozad. in cons. 16. Abbas in consil. 8. dub. 2. volum. 2. Alex. in l. si constante. §. quotiens. col. 2. in fi. & sequen. ff. sol. matrim. & in consi. 27. col. pen. & sequen. volum. 1. & in consil. 53. col. pen. vol. 3. & in consi. 110. colum. 1. & sequen. vol. 4. & in consi. 125. col. 8. & sequen. vol. 1. & in consil. 62. in fin. vol. 7. & in consi. 29. colum. 4. volum. 7. & in consil. 54. colum. 3. volum. 7. & in consi. 137. col. pen. volum. 6. Aret. in consil. 54. col. 1. Corn. in consi. 35. incip. videtur prima facie dicendum. colum. 3. versi. his tamen non obstantibus: & col. 4. per totum. vbi inter alia notatu dignissima circa præsentem quæstionem dixit, quòd hęc sententia sibi magis videatur iuri consentanea: eo quòd quando lex vel statutū viriat contractum, recipiat talem īterpretationem; scilicet quòd loquantur, quando in cōtrahendo nōn interfuisset iuramentum, vt tali pacto in hoc non contradicat iuri cōmuni, prout & fieri debere in his terminis docuerat Paul. de Cast. in sua repet. dictę Authen. Sacramēta puberum: dicens hoc procedere quando statutum loqueretur in contractibus onerosis, seu in onerosis, & lucratiuis, prout ibi latius per eum: sed dicta lex vel statutum nunquam se extendet ad cōtractum iuramento vallatum: quod & multis medijs ibi dem probauit. & in consi. 35. incip. Circa primum consultationis. colum. 6. num. 5. versi. Canones enim. breuiter dicens, quòd
109 canones, † qui respiciunt animam, seruari debeāt etiam in foro Ciuili, etiam in terris Imperij, prout docuit glo. singul. in c. 2. de arbitris in sexto, & in regula malæ fidei possessor. de regulis iur. in sexto, & Doct. in c. 1. extr. de noui oper. nunc. idem docuit Lapus in sua elegāti allegatione 25. incip. an minor. nume. 4. dicens, quòd minoris iuramentum habeat duplicem effectum: vnum nempè quia claudit os iuramento contrauenienti: secundum, quod validat cōtractum aliàs de iure prohibitum. idem docuit Ant. Gabr. in tract. conclu. lib. 2. titu.

titu. de iureiuran. conclusione 5, num. 15. versi. contrariam tamen partem, asserens hoc ipsum esse de mente Baldi, Angeli, & Pauli de Cast. in Authē. Decernimus, C. de arbitr. nam Bar. tenet ibi iuramentum non operari, quia prohibitio dirigitur contra personam: & tamen illi contrarium tenent & sentiunt, ꝙ dato, ꝙ prohibitio ad personam se referat, tamen iuramentum operatur: idem tenui Rom. in l. his, cui bonis. col. 2. cum pluribus sequentibus. ff. de verb. obligat. idem docuit Raphael Cuma. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. dicens huic sententiæ non obstare text. in dicta l. si quis pro eo. in principio, quia loquitur in iuramento operarii incertarum: pro quo etiam stipulatio non valet propter incertitudinem, vt in l. ante pen. ff. de stipulat. seruorum, & ibi docuit glo. idem docuit Guido Papæ in decisione quæstionis 190. incip. in honorarijs aduocatorum. nume. 3. versic. vel aliud potest dici: vbi postquam confirmauerat dictam sententiam Cumani: addidit, quòd posset dici: scilicet, quòd licet ex simplici iuramento non oriretur obligatio: tamen vbi præcederet aliqua certa cōditio (prout in casu nostro) inquit ipse, cum iuramento oritur obligatio. & quòd hoc sit de mente Bart. in dicta l. si quis pro eo, ibi, secundò quæro vtrum de iure Ciuili: ex quibus (ipse Guido Papæ ibidem subdidit) patet, quòd iure Ciuili iuramētum in-
110 ducat † obligationem: similiter etiam iure Canonico ex iuramēto oritur actio, vt tenent communiter Canonistæ in c. cùm venissent. extra de institu. & tandem in nume. 5. in versic. sed quid dicendum ad l. non dubium. in fin. C. de legibus. quæ allegatur in contrarium, his præcisis verbis vsus fuit ipse Guido Papæ in dicto num. 5, dicens, aut contractus
111 † secundum naturalem æquitatem, & secundum merum ius gentium habet esse, & formam. verbi gratia, minor ex necessitate vendit rem sine decreto: & tunc æquum erit, quod valeat: tamen ius Ciuile non vult, quòd valeat: quia deficit solemnitas: tamen si interueniat iuramentum, omnia roborantur: quia robur istud est diuini iuris: & hoc iuramentum habet causam subsistendi: ita quòd si minor luserit pretiū, non debebit rescindi contractus: iuxta sepe citatam Authen. Sacramenta puberum. si autem contractus nō contineret naturalem æquitatem: vt quia deficeret forma & causa, tunc non valeret iuramentum, & ita loquitur dicta l. non dubium. in fi. prout docuit Bal. post Iac. Butr. in dicta l. non dubium. & addidit vbi supra dictus Guido ita fuisse decisum in suo tribunali. idem & nos meritò dicimus in casu proposito à nobis. cum iuramentum fuerit appositum obligationi naturali: quam ex pacto nudo omnes incurrere latissimè in superioribus fuit probatum. & adhùc probabitur in probationem fundamentorum nostræ decisionis asserendorum

dorum infrascripta etsi verè in casu nostro affuit stipulatio, & non simplex pactum nudum, vt latissimè fuit sępius probatum, & ex proposita ipsa quæstione clarissimè elucet.

Animaduertendũ tamen summopere expediet, quòd non sine causa (dum supra ferè in principio istius tertiæ speciei) diximus intelligendam fore cum grano salis sententiam Saliceti in Authen. Sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. dicentis, quòd etsi cõtractus fieri prohibentur, nisi seruatis quibusdam conditionibus positis in lege cõi, vel municipali in fauorem priuatorum principaliter, & secundario in fauorẽ publicum: tunc si accesserit iuramentum dictus contractus siue loquatur lex huiusmodi prohibẽs in rem, siue in personam: semper ipse contractus erit validus: & producet actionem virtute iuramenti. Sed si statutaria, vel communis lex non solùm celebrationem huiusmodi contractus prohibuerit, illũ annullãdo, verumetiam annullauerit iuramentum, quòd tunc statutum (inquit ipse Salic.) erit validum: & non obseruans talem contractum, prout iurauerat, non esset periurus, quia ex causa non obseruasset illud, eò magis, quòd iuramentum possit à parte remitti, in cuius scilicet fauorem fuerat delatum. cùm in tali statuto condendo fingantur omnes ciues interfuisse & consensisse. hæc fuit sententia Salic. cuius quidem sententia si intellecta fuisset secundum corticem literę, & nõ secundum mentem ipsius, quæ proculdubio non fuit nos docere, quòd statuta Laicorum possent disponere directè contra iuramenti validitatem: quod munus est solius Ecclesiæ Catholicæ, & eius Summi Pontificis, cui collata fuit potestas à Domino Iesu interpretandi ius diuinum, ac per cõsequens præceptum in ipso contentum, Nõ iures vana per ipsum. vbi pręcipitur obseruantia iuramenti facti de aliquid faciendo vel ommittendo, vt vnica voce docuerunt omnes Theologi, & elicitur ex c. venerabilem. de elect. c. nouit. de Iudicijs, & in c. si imperator dist. 96. & est communis * opinio quoque Doctorum vtriusque censuræ. de quo habetur per Bar. in l. omnes populi, in 3. principali quæst. ff. de Iust. & iure. & p Ant. de Butr. in c. cùm contingat. vers. Tertius casus. extra de iureiuran. & ibidem per Imo. in 3. mem. & ibidẽ per Pan. col. 7. vers. nunc ad prædicta applico: & alibi p alios citatos ad hoc à Thoma Ferrario in cautela 16. incip. Communis & vera opinio. vers. attamen, non habet potestatem. sed ipse Salic. vbi supra voluit nos docere, ꝙ indirectè poterit, modo, paulò post per nos hic relato. ex quibus ergo necessario infertur, quòd stãte statuto, quòd contractus celebratus cum minore, cum filio familiàs, cum muliere, & similibus absque solemnitate à iure requisita non valeat, nec teneat, etiam si iuramentũ super ipsum contractum, fuerit superpositum: tamẽ

si

si minor, si filiusfamiliàs. si mulier facient contractum sine illa solemnitate, iurando ipsum contractū habere, & tenere firmum, & in nihilo contrauenire: contractus, tamen non obstante statuto tenebit, & valebit, quia de iure Canonico (vt sępius fuit probatum) omne iuramentum quod potest seruari sine interitu salutis æternæ, seruandum est: vt habetur in præcitatis iuribus: & ratio est euidentissima, quoniam quotiescunque tractatur de peccato incurrendo, nec ne, statur dispositioni Sacrorum Canonum etiam in foro ciuili: vt not. in c. fin. extra de præscript. & in regu. possessor. de regu. iur. in sexto, & in c. 1. & 2. extra de operis noui nunc. & per Bart. & alios in l. priuilegia. C. de Sacrosanctis Ecclesijs. Cautela tamen esse poterit ijs, qui hoc statuere vellent, vt hoc statuāt indirectè, in quo sensu sunt interpretanda supradicta verba Saliceti: cùm & ipse ibidem, sed paulò superius & hanc ipsam cautelam docuerit: prout fecerūt infrascripti Doctores statim citandi. Cautela ergo talis erit, quòd statuentes vtantur huiusmodi verbis, videlicet, statuimus, & ordinamus, quòd aliqua mulier, aliquis minor, vel aliquis filiusfamiliàs non possit contrahere, vel se obligare absque decreto Iudicis & cōsensu duorum propinquorum, vel sub alijs conditionibus in statuto tamen ex-

112 pressis, & nō statim subdat † etsi aliter factum fuerit, cōtractus & obligatio non teneat, nec valeat, etiam si iuramētum interueniat: quia talia verba nihil releuarent, quo minus iurando super contractus, talis contractus non teneat, non obstante dispositione statuti huiusmodi: sed ipsi statuentes subdant, dicentes, etsi aliter factum fuerit, omnino obligatio censeatur, & habeatur pro ficta, & simulata, & per vim & dolum extorta: quia hoc modo, licèt super contractum fuerit iuratum, tamen tale iuramentum non operabitur, si solemnitas (de qua in statuto) non interueniat, prout notanter docuit Bar. in dicta l. omnes populi, in secunda q. tertiæ quæst. principalis. in fine. vbi dixit ita fuisse iudicatum à se: cuius sententiam sequutus fuit Bal. in dicta Authen. Sacramenta puberum. dicens hanc cautelam esse valde bonam: Idipsum docuisse & alios Doctores recensitos à dicto Thoma Ferrario in dicta cautela, retulit idem Thom. vbi & addidit, quòd Panormitanus in dicto c. cùm contingat. colum. 9. versic. & idem opinor. & in sua disputaione incip. stante statuto condito in Italia. colum. 9. versic. Tertium membrum. det vnum remedium contra talē Bar.

113 cautelam † videlicet. quòd ipse minor, filij familiàs & mulier, & similes personæ prohibitæ contrahere medio iuramento interrogentur, an sit verum, quòd contractus initus cum eis fuerit in veritate simulatus, nec ne, vel per vim, siue dolum celebratus: quia si metu iuramenti dicent veritatem, scilicet quòd dictus con-

contractus non fuerit simulatus, nec per vim & dolũ celebratus, tunc non obstante dispositione statuti cogentur personę (de quibus supra) stare contractui, & ratio secundum eundem est: quia dato, quòd per statutum induceretur præsumptio iuris, & de iure, quòd obligatio contracta absque dicta solemnitate esset fictitia: & licèt regulariter contra præsumptionem iuris & de iure non admittatur probatio
114 † in contrarium: vt in l. antiquę. C. ad Velleia. & in l. vnica. ĩ principio. C. de rei vxor. act. & in c. is quidem. extra de sponsal. tamen contra eam benè admittitur probatio per confessionẽ partis: vt not. Glo. Cyn. Bart. Bal. & alij in Authen. sed iam necessè. C. de donat. ante nupt. & glo. in l. in contractibus. vers. nullo modo. C. de non num. pecu. Innocentius in c. quia plerisque, extra de immun. Eccl. & Barthol. rursus in l. absentem. cum concord. ff. de pęnis. quam Pan. sententiam fore intelligendam veram (si tamen,
115 illam distinxerimus † secũdum distinctionem statim afferẽdam) docuit Ferretus vbi supra tali pacto dicens. Quòd primò, aut statutum inducit præsumptionem iuris & de iure: & tunc dicta sententia Pan procedet vno concurrente, videlicet quòd dictę personæ (de quibus in statuto) vellent iurare, alias si nollent, non possent compelli: & ratio secundum ipsum est: quia quotiescun-
116 que quis habet † pręsumptionem iuris & de iure pro se, non poterit cogi ad cõfitendum cum iuramento, nunquid res aliter se habeat: prout singulariter docuit Bal. in repet. l. 2. col. 18. ff. de iureiur. citans tex. in l. in contractibus. §. illo. videlicet, C. de non num. pecu. quem retulit ac secutus fuit Franc. de Crema in suo singul. 156. incip. contra præsumptionem iuris. addens hoc Bald. dictum fore scribendum aureis literis: quòd & aliter poterit probari, nempè hac ratione, videlicet quia quotiescunq; quis probat intentionẽ suam per pręsumptiones iuris, dicitur eum probare per probationes liquidas: vt docuit glo. reputata singul. & ibi Bal. in l. si tutor. C. de peric. tut. & glo. & ibi Ange. in l. 2. C. de pet. hæred. not. Ang. Rom. Alex. in l. 1. per tex. illum. C. de testamento milit. & Imo. in l. quæsitum. cum alijs suis cõcor. ff. de re iud. Imo. & Iason in dicta l. 1. C. de testam. milit. dixit, quòd pręsumptio iu-
117 ris sit ipsa veritas, citãs ad hoc probandum bonum textum iuncta glo. in l. fin. §. fin. ff. de probar. dicens huiusmodi textum se didicisse à quodam magno Aduocato Papiensi: Ex quibus subdidit idem Thomas Ferretus *vbi* supra quòd quandocumque quis
117 plenè probauerit † intentionem suam, cogi non possit subire aliquod iuramentum veritatis: vt docuit tex. apertiss. in c. 2. ext. de probat. vbi reprobatur consuetudo in contrarium existens. & ibi per glo. & Docto. Aut ergo secundo statutum huiusmodi inducit fictionem: quia fingit ipsum contractum

tractum celebratum cum personis supradictis esse simulatum, & tunc contra talem fictionem non admittetur aliqua probatio etiã per confessionem partis: prout docuit Bal. in conclusionibus Specul. in titu. de confessis. in versic. contra fictionem. & rursus idem Bal. in l. nõ ignorat. col. 2. C. qui accus. non pos. Ant. in c. is qui. de sponsal. col. 2. & hæc allata sufficiant circa primam cautelam superius allatam. Secunda verò
119 cautela † est, si statuentes vellent obuiare quòd contractus celebratus cum personis (de quibus supra) non firmetur iuramento, si solemnitas (de qua in statuto) non interuenerit: quòd interdicatur eis per statutum dispositio suorum bonorum, saluo & excepto si contraherent, cum auctoritate curatoris, vel aliter prout statuentibus placet, & ratio istius secundæ cautelæ fundatur in legis potestate, quæ vtique se extendet proculdubio, ꝙ possit interdicere bonis, vt docuit textus in l. Imperator. ff. ad Trebell. & in l. is, cui bonis. ff. de verbor. oblig. & in l. 1. per totum. ff. de curat. furio. & in isto casu si in contractu non interueniat solemnitas (de qua in statuto) contractus non firmatur iuramento: Et hanc optimam cautelam tradidit Bal. in repet. l. 1. col. 59. vers. sed nunquid est dare aliquod remedium. ff. de iureiuran. & ratio est, quoniam iuramentum inter-
120 positum † ab interdicto super contractu, non validat ipsum cõtractum, prout ibidem ipsemet Bal. subintulit post Iac. de Arc. in l. qui habet. ff. de curator. furio. quod singulare dictum sequutus fuit Franciscus de Crema. in suo singulari 118. incip. Tu scis, quòd prodigo. & ampliando ipsum dicit. Hoc ipsum facere posse Iudicem aliqua honesta, & rationabili causa motus. Idem docuit Iason in d. l. is, cui bonis. in fine. Has autem cautelas retulit Thomas Ferratius in cautela 16.

Et hæc allata sufficiant in probationem, & declarationem dictæ tertiæ speciei pactorum.

De quarta specie pactorum verbum facturus præmittimus, quòd hæ species tunc dicitur contingere, quando lex prohibet pactũ nullam faciens mentionem principaliter, vel in consequentiam de publica vtilitate, sed solùm tendit in fauorem obligantis se,
121 † in quo casu dicetur contractũ esse nullum, si fiat contra dictam legem. vt in l. non dubium. C. de legibus; & exemplificatur in muliere, quę aduersus Senatus Consultum Velleianum fideiubet. vt in l. 2. ff. ad Velleia. Idem si aduersus municipij sui legem absque agnatorum consensu obligari velit. vt docet Felinus in c. 2. ext. de maior. & obed. sic & prodigus, cui bonis interdictum est, si alienet, nihil facit: vt docuerũt communiter Docto. in l. is, cui bonis. ff. de verb. oblig. sic pupillus aut minor absque tutoris, vel curatoris auctoritate obligari nequit. vt in l. pupillus. l. obligari. ff. de auctor. tutor. & in l. si curatorem. C. de restitu. in integrum.

Hi

Hi tamen cõtractus sic prohibiti confirmantur, & roborantur iuramento: quod & communi sententia proditum esse testatur Alciatus in l.pacta, quæ contra. col. 3.num.26.in versic.confirmantur tamen. & hoc esset verissimum, nisi tali iuramento iudicium abesset. vt in c.etsi Christus extr.de iureiur.

Quinta pactorum species eodem (quo præcedens) iure diffinitur: cum lex pactiones propter varias ciuium vtilitates prohibeat.quapropter transactio super alimentis ex testamento in futurum præstandis, non valet. vt in l.cùm hi. ff.de transactio. & hoc ideo ne vana futuræ opulétię spe quisquam allectus aduersus testatoris mentem præsenti pretio, vel leuissimo accepto, magnę vtilitati renunciet, quam pacti speciem multipliciter exemplificat Alciatus in l.pacta, quæ contra. à num. 29. vsque ad nume.36.vbi sigillatim docet quãdo iuramentum consolidet huiusmodi contractum, & quando non: vbi & citat alios Doct. in confirmationem suæ sententiæ.

Sexta pactorũ species est, cùm pactio in odium creditoris à lege reprobatur: vt lex commissoria in pignoribus. vt in l.fina. C. de pact.pignor. & in c. significante. extra de pignor. vt est promissio vsuras soluendi. vt in c. Debitores.extra de iureiur.vt puta obligatio mutui à filio familiàs aduersus Senat.consul. Macedo.cõtracta.vt in l.1.ff.ad Macedon.& in l.nõ licet.ff.de cõtrahen. emp. & multis alijs exemplis idipsum docuit Alciatus vbi supra à num. 36.vsque ad num.44.vide ibi latissimè.

Septima pactorum species est: 122 cùm contractus † a lege reijcitur, quia in re, vel materia, vel forma peccat. etsi huic prohibitioni adiuncta fuerit quoque iuris públici causa: dubium non erit contractum non valere, nec iuramento confirmari, vt cùm quis rem Sacram vel publicam promittit: existimatur.n.impossibilis promissio;quia huiusmodi res extra commercia hominum sunt, vt in l.apud. §.fina.ff. de legat.primo.idem dicẽdum de eo, qui de purpura, vel serico, vel frumento militari paciscatur. Si verò pactio contra publicam vtilitatem non fit, adhùc contractus non valet. vt cùm aliquis sciens rem furtiuam emit, vel cùm contractus in cõsensu peccat: is enim materiam respicit, vt in l. 2. & 3. C.plus valere quod agi. quapropter contractus simulati iuris effectum non habent: sic etiã transactio post rem iudicatam nulla est, vt in l. eleganter. §. si post. ff. de condict. indebiti: quia eius materia ex ambiguitate, incertitudineque conficitur. vt in l.1. ff.de transact.quæ per rem iudicatam est extincta. sic exceptionis non numeratæ pecunię renunciatio nullus est effectus: quia sub fiducia futurę renunciationis factam lex præsumit. vt in l. Frater.ff.de condit.indeb. & quoniã idipsum docuit Alciatus vbi supra quàmplurimis ibi per ipsum

recen-

recensitis, & decisis quæstionibus. Iccircò nobis hic sufficiet ad ipsum remittere lectorem, scilicet in dicta l.pacta, quæ contra, colum.fin. versic.ad hanc sectionem.C.de pactis. Cum hæc omnia de speciebus pactorum hic per accidens produxerimus, ad maiorem scilicet intelligentiam afferendorum in probationē fundamentorum, quibus fulciri comprobabitur decisio præsentis quęstionis propositæ supra tradita, in qua diximus dictum Nobilē victorē in vtroque foro poli nempè, & fori habere actionem contra dictum nobilem victum ante professionem legitimam emissam in Religione approbata, & hodie post ipsam contra patrem, & hæredem eiusdem victi pro rata, tamen peculij, quod ipse victus ei legauit ac donauit. Hæc ergo decisio nostra probabitur sub sequentibus fundamentis.

His præmissis dicimus supra recensitam nostram decisionem pręsentis quæstionis propositę verissimā esse, & fundari subsequentibus verissimis fundamentis.

Primum ergo fundamentum verissimum præsentis decisionis fundatur in communi Doctorum sententia infrascriptorum, qui dixerunt in vtroque foro victum in
123 † ludo alearum teneri ad satisfaciendū victori regulariter, præterquā in tribus casibus loco suo enumerandis, eo q nos nō simus in aliquo ex illis casibus: Ac per consequens dicendum erit dictū victorem posse consequi huiusmodi lucrum, & ipsum sic acquisitum sibi retinere tuta conscientia. sequelæ huiusmodi veritas, etsi per se pateat, tamen adhuc probabitur arguendo ab identitate rationis, & a contrario sensu, per textum in c.sæpe cōtingit. extr.de restitu.spoliat. Vbi Innocentius Tertius æquiparauit (quo ad obligationem restituendi iniustè ablatum) iniustè aliquid detinentem iniusto inuasori bonorum proximorum suorū, his pręcisis verbis vtens, videlicet. [Sancimus, vt si quis de cętero scien-
124 ter rem talem † receperit, cùm spoliatori quasi succedat in vitium, eo quòd non multum interfit quo ad periculum animæ, iniustè detinere, ac inuadere alienum.] hæc ibi. Ex quibus (arguendo a contrario sensu) apertissimè elicitur, quòd sicut tuta conscientia licebit victori retinere huiusmodi lucrum sibi a victo assignatum, sic tuta conscientia is, qui perdidit non poterit retinere illud apud se inuito creditore. Nec obstat, quòd infra citandi Doctores, qui hoc ipsum dixerunt, constituentes hoc pro regula verissima, addiderint ipsā fallere in trib.casib.(vt diximus) nempè. Primò si qui perdidissent essent furiosi, monachi, vxores, filijfamilias, & alij, quibus meritò fuisset prohibita alienatio, seu administratio bonorum. Secundò quando quis violenter traxisset victum ad ludendum ex cupiditate lucrandi: Et tertiò si quis fraudulenter ludendo fuisset aliquid lucratus, quoniam

in his tribus casibus huiusmodi lucra erunt restituenda victo, & quòd præter tres casus illos, quis tuta conscientia posset retinere acquisita per ludum etiam simpliciter a iure communi, vel municipali prohibitum docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Sanctus Thomas in 2.2. quæstione 32. articulo septimo, in responsione ad secundum, dicens, quòd circa illa, quæ per aleas acquiruntur, videtur aliquid esse illicitum, ex iure Diuino scilicet, quòd aliquis lucretur ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt minores, furiosi, & huiusmodi, & in his casibus tenetur victor ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse illicitum ex iure positiuo ciuili, quod vniuersaliter prohibet tale lucrum: sed
125 quia ius † Ciuile non obligat omnes, sed eos solos, qui sunt huiusmodi legibus subiecti, & iterum per dissuetudinem abrogari potest: ideo apud illos, qui sunt huiusmodi legibus obstricti, tenentur vniuersaliter ad restitutionem, qui lucrantur. Nisi fortè contraria consuetudo præualeat hæc Sanctus Thomas, cuius sententiæ ibidem se subscripsit Caetanus in commentarijs, & in sua Summula in versiculo ludus. Ex quorum dictis elicitur apertissimè, quòd quoad obligationem incursam ex perditis in ludo alearum, nullum esset discrimen inter ludentem pecunia præsenti, vel absenti promissa. Idem docuit Maior in quarta sentent. distinctione 15. quæstione 15. & sequen. & Adrianus Papa Sextus in quarto sentent. titu. de restitu. propter ludum, quos retulit, ac sequutus fuit Nauarrus in suo manuali capitulo decimonono, numero decimonono, §. octauo. Idipsum docuit Alphonsus de Castro in suo elegantissimo tract. de lege pœnali potestate, libro secundo, corrol. 3. per totum multis medijs. Idipsum Dominicus a Soto libro quarto, de iustitia, & iure, quæstione quinta, articulo secundo, conclus. 4. Idipsum docuit Ioannes de Medina in suo Codice de rebus restituendis. q. 22. §. illud videtur difficilius. Vbi diffusissimè hoc ipsū probat multis medijs, respōdens insup obiectionibus, quæ sibi potuissent fieri, ex eo, quòd sit translatum dominium ad victorem non obstante Authen. alearum supra citata. Idipsum docuit Dominicus Bannes in cōmentarijs suis super 2. 2. quæst. 32. art. 7. Sancti Thomæ vbi hoc ipsum in proposito casu nostro multis medijs probauit esse, conforme iuri Diuino, & naturali, & non contrarium iuri positiuo dictæ Authen. alearum vsus. C. de religio. & sumpt. funer. prout docuerunt locis citatis supra Alphonsus de Castro. Sotus & Medina. Asseruit enim inter alia ibi in conclusione 4. dictus Bannes, quòd huiusmodi repetitio pecuniæ ludo alearum deperditæ veniet facienda legitimè coram Iudice: Alioquin is, qui lucri fecit non tenebitur in consciētia perdenti illam, si priuatim repetierit, quod & probat ibidem multis

tis medijs. Idem docuit Ioannes Maior. in 4. sent. distin. 15. quæstione 13. & Paluda. in 4. sent. distinctione 15. quęstione 3. articulo 5. addens hoc verificari in foro fori, & poli. Idipsum docuit Syluest. in sua summa. in versiculo ludus. §. 11. & 12. Vbi addidit dicens Alexan. Lombar. in titu. de vsuris docuisse, quòd leges contrarium præcipientes sunt abrogatæ per consuetudinem contrariam: quod patet, inquit, quia repetenti deperdita in ludo non datur actio in foro ciuili, & indiciali, nec sententiæ restitutionis sibi faciendæ. Idem docuit Scotus in quarto sentent. distinctione 16. Et ex Canonistis, ac Iuristis idipsum infrascripti Doctores docuerunt, videlicet Hostiensis in Summa titu. de pœniten. & remiss. §. quid de lusoribus, versiculo sed & sunt personę: Henricus Boich in capitulo inter dilectos. ext. de excess. prælat. communiter Doctores in capitulo clerici. extra de vita, & honest. cleric. Glosator Pragmaticæ sanctionis sub titu. de spectaculis in Ecclesia non faciendis. fol. 185. columna secunda, versiculo dic tamen. Glo. Capellæ Tolosanæ in quæstione 192. per totum. Vbi addidit secundum Ioannem Andream in dicto capitulo clerici, quòd hodie ex consuetudine non
126 reputetur † prohibitus alearum ludus, quamuis olim fuerit prohibitus. Vnde victor non tenebitur tale lucrum restituere victo. Idem diffusissimè ac elegantissimè docuit Iul. Clarus in sua praxi crimin. §. ludus. versiculo, vincens in ludo. dicens, quòd lucrans in ludo reprobato, de consuetudine non seruatur, vt restituatur tale lucrum. Vt docuit Augustinus de Arimine in addit. ad Angelum in tract. de maleficijs. in versiculo metitor di mali dadi, numero decimoseptimo. Quapropter ipse Iul. Clarus ibidem subintulit, & hæc præcisa verba: dicens, quòd stante tali consuetudine, quòd possit ludi ad aleas: talis consuetudo excusat victorem, vt non teneatur ad restitutionem talis lucri indè assequuti, dummodo in ludo fraus non interueniat, & quòd hæc sit communis opinio. vt attestatur Barbatius in consilio 66. numero septimo, libro tertio, quem retulit Rocchus in tractat. de consuetudine, folio vigesimotertio, numero sexto, & subintulit ibidem Iul. Clarus dicens. Ego tamen nunquam vidi in practica seruari, vt detur victo actio repetendi contra victorem, vt restituat ei lucrum per aleas acquisitum. Quapropter valebit consuetudo huiusmodi, vt denegaretur victo repetitio eius quod amisit: & quòd ita teneant communiter Canonistæ, Legistæ, Theologi, ac Sancti Viri, vt etiam attestatur Caccialupus in tractat. de ludo, numero 79. Vnde etiam mutuans in ludo
127 (quicquid sit de iure) in practica seruatur, vt repetat, & quòd talis extet cõsuetudo, docuit quoque Augustinus de Arimine. nu. 15. & sequen. vbi supra, & quòd talis consuetudo valeat est cõso-

num communi opinioni. Attamē sciendum, quòd in cōtrarium hodie practicatur in Regno Neapolitano propter pragmaticam editam a Don Serafanno de Ribera Prorege in anno 1568. præcipienti fore denegandam actionem solum ludentibus, & mutuantibus pecuniam ijs, qui vellent secū ludere: & ex hoc apertissimè colligitur fuisse limitatā huiusmodi consuetudinem citatam a supradictis Doctoribus, quod erit memoriæ imprimendum, vt latissimè docuit Couarruuias in repet. regulæ peccatum. de regu. iur. in sexto, in 2. par. relect. §. 4. nu. 1. dū de materia ludi pertractat in vnica cōclusione, asserēs idipsum fore dicendum etiam si ludus esset aliqua lege humana prohibitus pena exteriori, & lucri restitutione plerumque puniatur ex eo, ta-
128 mē acquisita † in animæ, & conscientiæ iudicio non sunt necessariò restituenda, modò absit fraus, legesq; ludi seruentur, habeantq; ludentes administrationem liberam rerum, quas in ludi conuentionem deduxere: Vbi & num. 3. vers. imò licèt consuetudinē. addidit idem Couarruuias, quòd licet consuetudine non possit alearum ludus fieri licitus, propterea, quòd tot mala ex eo sequentur, poterit tamen consuetudine tolli pœna restituendi ludo quęsita, quæ lege humana statuta est, secundum Diuum Thomam vbi supra articulo septimo, in respon sione ad secundum. Cardinalis, & Imo. in capitulo clerici. extra de vita. & honestate. clericor. Paris de Puteo in tractat. de ludo, & Ioānes Baptista in tract. de ludo. q. 17. quorum opinio cōis est, vt attestatur Adrianus Papa Sextus in quarto sententia. in tractat. de restitutione in Capitulo incip. Quia in superioribus. columna secunda, Rocchus Curtius in capitulo vltimo, tractat. de consuetu. folio decimoquinto, columna secunda. Hæc Couarruuias vbi supra. qui ibidem circa finem, numero secundo, dicit quòd con-
129 tractus, † qui fit inter ludentes ex propria vi, & natura non est iure naturali, Diuino, vel humano illicitus, nec acceptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ receptionis: sed quia solent plura vitia in ludi exercitio contingere: quare inde fit, quòd huiusmodi lex non vetet dominij acquisitionem: sed vt cogatur à Iudice victo repetente, victor ad lucrum huiusmodi restituendum: quam repetitionis actionem posse consuetudine tolli, asseuerat ipsemet Couarruuias, cuius dictis cōcordāt ferè omnes Doctores: quod & Doctores citati supra à nobis dixerunt iam vsu contrario talem actionem repetendi fuisse abolitam, quibus ipse Couarruuias ibidem astipulatur: idipsum docuit Nauarrus in suo Manuali, cap. 19. nu. 19. Idem Petrus Santerna in trac. de mercatorum dispositionibus. nu. 23. & 24. referens Bald. in rubric. ff. de condit. ob turpem causam. Idem Ioannes Andreas in cap. clerici. extra de vita, & honestate clericorum.

sequen-

sequentes hi Doct. Sanctum Thomam vbi supra, ac dicêtes, quòd vbi ludus de consuetudine est li-
130 citus, † licèt aliàs de se illicitus, non tenebitur quis ad restitutionem rei ludo huiusmodi lucratæ. Idem docuit Franciscus Viuius in thesauro commun. opin. in versi. ludus. nu. 4. dicens, quòd acquisita in ludo non sunt necessariò restituenda, vt docuit Sanctus Thomas vbi supra. Idem docuerunt Canonistæ communiter in cap. penult. extra de vita, & honestate cleric. & addidit vbi supra, Viuius, hanc conclusionem communiter à Theologis approbari, imò & ab ipsa consuetudine, quamuis huiusmodi ludus fieri licitè non possit propter tot mala, quæ producit, tamen consuetudo ipsa victorem non solùm ad restitutionem rei sic lucratæ excusare poterit, verum etiam & à pœna soluenda, indicta forsan per statuta aliqua, secundum S. Thomam, & alios Doctores, hic per nos citatos, & per Socinum iuniorem in cons. 68. nu. 103. vol. 3. & Barbat. quoque vbi supra. dicit hanc sententiam esse communem, quod & confirmauit Alciatus in libro octauo Parerg. iuris. cap. 16. vbi ipse Alciatus dixit, quod prohibuerit huiusmodi ludos nona constitutione Iustinianus, & amissorum repetitionem concessit: At Theologi, Pontificijq; iuris Doctores consuetudine eam legem abrogatam contendunt, liciteque retineri lucra ludo facta arbitrantur, dum absque blasphemijs, & impijs in Deum côuitijs certatum sit. Etenim potissima
131 ratio cur Iustinianus † eam legem senserit, ea fuit, quòd lusores in Deum maledici sint. Dum item is, qui ludit si iuris sui sit, habeatque rerum suarum administrationem, qua ratione filijfamilias, & Monachi, & vxores, quæ in manu viri sunt, submouebunt ab hac, scilicet permissione, sic & famuli, & obsonatores, qui dominicam pecuniam ausint in casum dare. Hæc ille. cuius sententia interpretanda erit secundum eius mentem expressam hic, & in regula peccatum. Cum iam præmisisset non teneri ad restitutionem eorum, quæ quis vicisset ludo ijs, qui sunt sui iuris, habentes rerum suarum administrationẽ: & ideo subintulit de his, qui regulariter rerum administratione carent, vt sunt filijfamiliàs, & vxores: etsi ipsemet non negauerit, & hoc dictum recipere limitationem, cum reperiantur filijfamilias, & vxores, quæ habeant propria peculia, & bonorum aduentitiorum administrationem, ac potestatem illa alienandi irrequisitis viris, (vt latius dicemus infra in responsionem ad tertiam obiectionem) prout de ipsis vxoribus loquens idem Alciatus vbi supra, docuit, qui loquens quoque de filiofamilias in secunda regula præsumptionum, præsumpt. secunda, numero tertio, versiculo sed vidi dubitari ferè de simili quæstione dixit, quòd stante statuto, quòd filiusfamilias nõ possit se obligare sine consensu patris, aliquis existens in quasi

possessione sui iuris promisit Titio centum ex causa onerosa, deinde nolebat soluere sub prætex-
132 tu statuti † annullantis obligationem, & videbatur talem in effectu non adiuuari, quia aliàs creditor remaneret deceptus. Nam licet actio tollatur per statutum, tamen poterit creditor agere actione de dolo, vel stellionatus contra talem. Ex quo alia actio deficit. vt in l. prima. ff. de pignorat. act. Bal. in consilio decimoquarto, volumine primo, asserés, quòd statutum tollerat solùm actionem ex contractu: non autem eam, quæ tollitur ex maleficio, vel quasi, vt in l. penultima, C. de dolo. & in l. secunda, & tertia, C. si minor maior. ex quibus legibus apertissimè colligitur idipsum. Nam in dicta l. penultima, hæc habentur, videlicet. [Si maior quinque, & viginti annis hæreditatem fratris tui repudiasti: nulla tibi facultas eius adeundæ relinquitur: sanè si eius vxoris tibi substitutæ dolo factum est, actionem de dolo cōtra eam exercere potes.] hæc ibi. Et in dicta l. secunda, hæc habentur, videlicet. [Si is, qui minorem nunc se esse asseuerat, fallaci maioris ætatis mendatio te deceperit, cùm iuxta statuta iuris errantibus, nō etiam fallentibus minoribus publica iura subueniant, in integrum restitui non debent.] hæc ibi. & in dicta l. tertia, hæc habentur, videlicet. [Si alterius circumueniendi causa minor ætatē maiorem te probare aspectu laboraueris, cum malitia suppleat ætatem restitutionis auxilium tā sacris cōstitutionibus, quàm scriptorum auctoritate statutum est: hæc ibi. Vbi communiter per Doctores.

Fundamentum secundum veritatis nostræ consultationis est: quoniam ex tali etiam nudo pacto (si illud, & non stipulatio interuenisset, vt verè interfuit) ini-
133 to † inter ludentes ante ludum ipsum oritur actio, seu obligatio naturalis, quæ ex lato Iudicis officio debet habere executionem: sicut olim antè introductas per ius ciuile actiones ministrabatur iustitia de iure gentium, siue actione manu regia. vt docuit textus in l. secunda, ff. de origine iur. prout docuit Alexan. etiam in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. columna tertia, numero nono, versiculo dicit etiam. ff. de pactis. Hoc ipsum docuit Antonius de Butr. post Compost. & Innocentium in capitulo quæ in Ecclesiarum. extra de constitu. quos citauit, & sequutus fuit Mattheus de Afflicto in decisione 120. numero quinto, etsi ipse addiderit, quòd Ioannes de Imo. in dicto capitulo, quæ in Ecclesiarum. dixerit, quòd talis opinio in practica non teneatur, nisi adiretur Imperator, vel Rex in suo Regno. Hyppolitus de Marsil. in suo singul. 148. incipien. Graue est. tacitè huic nostro fundamēto se subscripsit, dicens, quòd licet pactum nudum de iure non pariat actionem, quia tamen procedit secundum præcepta iurisgentiū, non debebit denegari iustitia, si

pro

pro illo petatur, vt docuit Antonius de Butr. in dicto capitulo quæ in Ecclesiarum.extra de constitu.quod dictum retulit, & sequutus fuit Alexan. in l.quintus. in apostilla ad Bart. ff. mandati. in fauorem cuius dicti ipse Alexan.ibi aliqua attulit. Pro quo etiam facit quod dixit Bartolus in dicta l.quintus.asserens verecun-
134 diam † esse denegare quod pacto nudo quis promisit. Ad hoc ipsum probandum deseruiunt, quæ attulimus supra in præmissis,quando diximus, & probauimus periurum esse, qui non seruat quod sub fide sua promisit, eo quòd Deus non faciat differentiam inter promissionem simplicem factam data fide,vel iuramento expresso.Vide ergo latius ibi. Hoc ipsum colligitur ex notatis per Innocentium, & Compost.in dicto capitulo quæ in Ecclesiarum, etsi ibidem Imo.dixerit, quòd sibi videatur, quòd in practica in foro ciuili non fieret executio pacti nudi,attēto,quòd ius ciuile disponit, quòd non habeat effectum executionis, & sic Magistratus non tenetur ipsam obligationem exequi quo ad effectum actionis,sed exceptionis, tamen vt in dicto §.sed cum nulla, & addidit, quòd si adiretur Imperator pro executione ipsius obligationis naturalis, peccaret si non faceret ipsam exequi, & ita inquit ipse Imo. quòd idem docuerint Innocentius, & Compostella.vbi supra, & ibi ipse Imola addidit,quòd non sit dubium, quòd per viam denunciationis Euangelicæ in foro Ecclesiastico etiam in terris Imperij posse pe-
136 ti executio † pacti nudi per notata per Doctores in titu. de iudicijs, & per Barto. in extrauagan.ad reprimendum.in versiculo denunciationem. & per Bal.in Authen.ad hoc.cum simili. C. de vsur.Idem docuit Bartholomeus Socinus in l.legem.columna tertia, numero decimo, versiculo hanc tamen conclusionem limita. C.de pactis. Nec refert in casu nostro, quòd ibidem Socinus statim subdiderit hæc præcisa verba, videlicet. Caue tamen, quia non intelligas ita absolutè, quòd quando per inobseruātiam quis esset in damno detur actio, quòd aliàs quasi semper daretur actio:ex quo ille cui pactum non seruaretur quasi semper esset in damno contra istum textum. Vnde intelligas(inquit) quādo propter pactum aliquis aliquid fecisset, seu impleuisset, & altera parte non obseruante propter id, quod fecit,esset in damno, & ita loquitur textus in dicto §. seruus pactionis.l.& eleganter. ff.de dolo: quia tunc ex quo altera pars dolo facit non obseruando,ex tali præexistenti materia doli oritur actio de dolo per illum textum, quem ita eleganter declarat Dominus Ioannes de Monte Sperel.in l.pacta, quæ contra. C. de pactis. Non inquam, hæc Socini limitatio poterit obstare huic nostro secundo fundamento,quod & patet per ea, quæ ipsemet ibidem subdidit, dicens, quòd tunc daretur actio,quando

aliquis propter pactum aliquid fecisset: cùm in casu nostro is, qui lusit, aliquid fecit (non facturus si non præcessisset huiusmodi pactum de soluendo victori) nempè sorti commisit pecuniã suam, & impleuit quod promisit se obligãdo fide interposita verbis declarata, propter quod ipse victus esset in damno lucri cessantis sibi debiti ac soluendi de iure naturę stante pacto nudo præcedente, & sub missione periculo de perdendi in ludo sua propria, quæ sorti, & commisit promittendo, & ipse pacto nudo de soluendo deperdita per ipsum in dicto ludo. & quòd in casu nostro victor adeptus fuerit obligationem; seu actionem naturalem contra victũ & promittentẽ (nudo pacto mediante, vt supra, si solùm ipsum interfuisset) docuit Guid. Pap. in decis. 190. n. 2. dicẽs, ꝙ etsi ex aliqua promissione non oriatur Ci-
136 uilis obligatio, † oritur tñ naturalis, quia ex contractu ẽt de iure reprobato pp cõsensum oritur iure gentiũ naturalis obligatio. vt in l. 1. ff. de nouat. & in l. si pupillus. ff. de verbor. oblig. Si ergo ex cõtractu à iure reprobato oritur obligatio naturalis, quãto magis ex contractu nõ reprobato acquiratur dominiũ eorũ, quæ quis lucratus fuit ludo alearũ, cũ etsi ipse fuerit prohibitus a iure Ciuili cõi, non tamen à iure naturali: licet huiusmodi prohibitio recesserit iam ab aula per contrariam consuetudinem, vti latissimè probauimus ꝑ allata in probationem primi fundamẽti pſentis nostrę decisionis. Nec nõ per afferẽda in probationẽ fundamẽti quinti. videatur ergo ibi latiùs.

Fundamentum tertium nostrę decisionis est, quoniam licet essemus in casu, in quo de iure Ciuili denegaretur actio contra victum in ludo alearum propter nudum pactum præcedens de soluendo deperdita in ipso ludo: ta-
137 men ex tali pacto † datur vincenti aditus adeũdi Principem, vel alium non recognoscentem superiorem, (vt est Serenissima Reipublica Genuensis) vt ipse cõpelleret huiusmodi victum ad seruandum illud nudũ pactum: prout elegantissimè docuit per multa Andr. ab Exea in suo tractat. super rubr. ff. de pactis. in tertia par. a num. 309. & deinceps, afferẽs nonnullas obiectiones contra hoc præsens nostrum verum fundamentum, quibus tamen statim respondendo satisfecit. vide ergo ibi latius per te.

Fundamentum quartum est. Quoniam regula est, quòd ex pa-
138 cto nudo oriatur actio † quando aliquis promisisset aliquid alicui sub conditione, quoniam talis conditionis adiectio habetur pro causa: & euentus conditionis habetur pro implemento. At quoniam victus in ludo ante ipsum ludum pactus fuit cum victore: quòd sibi solueret deperdita in ludo, si ille vinceret; sicut è contra. Victor spoponderat. Inde sequitur, ꝙ ex aduentu, seu implemẽto dictę conditionis factę ex causa reciproca orta fuit actio contra victum ipsi victori ex-

experienda, & producéda etiam in iudicio ciuili, & quòd dictæ regulæ hìc citatæ sint verissimæ gradatim probauimus per subsequentia: Sciendum igitur, quòd huius rationis, seu fundamenti veritati se subscripserunt infrascripti Doctor. videlicet Ang. in l. cum ad præsens, per illum tex. ff. si certum petatur. Bald. in l. quoniam. C. de rer. permutat. Decius in cons. 89. incip. Viso pacto. col. 3. in fin. versiculo tertiò allegata in contrariũ. in prima par. Idem docuit Andreas ab Exea in supradicto tract. num. 442. in limitatione 30. & vt hoc nostrum fundamentũ clarius verissimum esse probetur, operępretiũ duximus hìc referre nonnulla exempla. sciendum igitur, qlicèt
139 alienationis prohibitio † facta à testatore sine causa non valeat. vt in l. cùm pater filium. §. Iulius Agrippa. & in l. Iulius. cum simil. ff. de legat. 3. & ibi per Docto. tamen si fuisset facta conditionaliter, valebit & tenebit: & ratio est, quia talis cõditio habebitur pro causa: vt docuit tex. quem ibi notat ad hoc ipsum probãdum Bal. in l. 4. §. 1. ff. de condict. inst. quem textum dicit esse notatu dignum Iason in l. filiusfam. §. diu. colu. 1. vers. limita illum textum, & ibi Claud. de Seisello. colum. 3. post princ. ff. de lega. 1. Hac eadem ratione moti dixerunt Doctores, quòd valeat conuentio, & promissio sub aliquo futuro euentu conditionis, puta, si talis dominus hoc anno moriatur promittis dare centum, etsi non moriatur promitto dare centum, & viginti, & hoc est, quoniam solus conditionis euentus sufficit, nec alia causa requiritur: vt docuit Pau. de Cast. in l. a Tito. ff. de verbo. obl. dicens ita fuisse determinatum Florentiæ, & latè consuluit Decius in consil. 115. incip. Diligenter consideratis omnib. col. 1. in par. 1. Quæ omnia plurimum deseruient in casu nostro, & qm̃ q̃plurimis aliis recensitis exemplis a d. Andr. ab Exea. vbi sup. Idipsum apertissimè probatur. sufficiet nobis illum citasse.

Fundamentum quintum est, quoniam ex pacto nudo oritur
140 actio, † quandocunque ille, cui aliquid pacto nudo promissum fuit, pateretur damnũ si sibi promissa non seruarentur; & nulla actio alia speraretur, quando tunc vigore talis pacti contra non seruantem dabitur actio de dolo. At quòd damnum sit passurus victor in ludo, si quæ ludo acquisiuit præuia victi huiusmodi pollicitatione, siue pacto nudo: Sed vt melius dicamus, stipulatione per se patet. ergo, &c. & quòd fundamentum præsens sit verissimum, probatur subsequẽtibus auctoritatibus. Nam fulcitur fundamento tex. in l. & eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. Vbi habetur, quòd qui non seruat pactũ
141 † ad quod naturaliter, non ciuiliter est obligatus, tenetur læso actione de dolo. Idipsum docuerunt & infrascripti Docto. videlicet Bart. in dicta l. & eleganter. Bald. in l. cùm mota. col. 3. C. de transact. Angel. à Perusio in consil.

fil. 1. incip. Visis supradictis. qui in col. 2. nu. 9. versic. nec mirum. dixit, quòd non mirum videri potest: si ex nudo pacto agatur: quia semper agitur de dolo, quando in obseruantia pacti nudi affert damnum ei, cui pactus est. vt in dicta l. & eleganter. vbi est casus lucidus, & declarans omnia iura dicentia, ex pacto nudo non agi: quoniam necessariò (inquit) oportet nos dicere, quòd agitur de dolo propter inobseruantiam pacti nudi, vt docuit Bal. Germanus meus in l. cùm mota. col. 3. C. de transact. idem docuit Alex. in l. iuris gentium. §. cùm nulla. col. 3. nu. 9. versi. idem vbicunque. ff. de pact. & in l. in bonæ fidei. col. 4. nu. 10. versic. Vltimò nota. C. de pactis. dicens, vltimo nota, quòd
142 ex pacto † apposito ex interuallo non oritur actio: fallit vbi aliquis tractaret de damno, & alio remedio consultum esse non potest: nam tunc ex pacto nudo semper agetur de dolo: vt est tex. in dicta l. & eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. idem docuit Barthol. Socinus in l. legem. C. de pactis. cuius præcisa verba, & interpretationem ipsorum reperies, in probatione secundi fundaméti allati. vide ergo ibi. quia summoperè deseruiunt veritati præsentis fundamenti. idem docuit Alciatus in Rubr. C. de pactis. nu. 18. versi. quod etiam generaliter. idem rursus docuit Alexan. in l. si conuenerit. nu. 6. col. 2. ff. de iurisdict. om. iudi. Si ergo in pacto nudo datur actio de iure Ciuili: quanto magis in casu nostro, cùm simus in stipulatione.

Fundamentum sextum quo nostra decisio munitur, est regula illa vulgatissima à Doctoribus
* communiter amplexata: in qua habetur, quòd ex pacto, seu pro-
143 missione, † etiam nuda geminata ex interuallo, oriatur actio contra paciscentem, seu promittentem aliquid etiam de iure Ciuili: quando secundum pactum nudum fuisset factum per speciale constitutum habentem expressam relationé prioris debiti contracti per primum pactum nudum: (prout latiùs infra dicemus) cùm Iasonis sententiam referemus. vide ergo ibi. Ac cùm dictus victus in dicto ludo ante ludum ipsum inchoatum promiserit de perdita in ludo soluere: & indè incurrerit obligationem naturalem (vt fuit supra latissimè probatum) & surgens postea ipse victus à ludo, rursus idem promiserit sub chirografo. & post nó nullos méses per literas idipsum promiserit se soluturum iuramento mediante ac per consequens fuit inter eos constitutum factum habens relationem ad priorem promissionem soluendi incursum debitum per ludum. inde apertissimè sequitur victorem sibi acquisiuisse actionem etiam de iure Ciuili contra dictum victum: & quòd dicta regula sit de iure vera, probatur subsequentibus auctoritatibus. & primò per tex. in l. 1. §. Debitum autem. versi. vel natura sufficit. ff. de constitu. pecu. quod & clarius habetur in §. de cóstituta. institu. de actio.

vbi

vbi hæc habentur, videlicet [De constituta autē pecunia cum omnibus agitur quicunque pro se, vel pro alijs soluturos se constituerint, nulla scilicet stipulatione interposita.] hęc ibi. ex quibus apertissimè elicitur veritas nostræ regulę, cùm text. innuerit se constituisse debitorem pro debito contracto à se, vel alio: ac per consequens per promissionem, seu pactum nudum geminatum dicetur quis à iure Ciuili declarari debitor, & contra ipsum ortam actionem. Nam simplex, seu nudum pactum, quod denotarūt verba illius §. de constituta, scilicet [Nulla stipulatione interposita.] geminatum pactum verò nudum præcessisse, scilicet de debita pecunia promissa, probāt illa verba in dicto §. posita. videlicet [Quicunque pro se, vel pro alio soluturos se constituerint.] Quapropter meritò Glo. & infra citādi Doctores idipsum clarius docuerunt. idem docuit text. in l. qui autem. in principio ff. de constitu. pecu. vbi hæc habentur inter alia, videlicet: [qui autem constituit se soluturum, tenetur, siue adiecerit certā quantitatem, siue non.] hæc ibi. idipsum docuerunt infrascripti Doctores. Iason enim eleganter hoc docuit in rubric. ff. de verborum obligat. col. 4. nu. 11. vers. nam regula est. vbi postquam ibidem. num. 10. versi. Quintò est constitutum. dixisset, quòd constitutum (quod est iuris prætorij) nudo pacto producat actionem. vt in §. constituta. institu. de actio. rationē huius assignant (inquit) Raphael Cuman. & Alex. in Rubr. ff. de verb. obligat. col. vltima, dicentes hoc procedere propter geminationem: statimque subdidit ipse Iason ibidem, num. 11. nam regula est secundum eos, ꝙ promissio geminata licèt nudo pacto facta producit actionem. vt in l. 1. §. debitum. ff. de constitu. pecu. quod & docuit Ludo. Roma. in l. in principio. charta pen. ff. de verb. oblig. & in l. si verò. §. de viro. in 31. fallentia. ff. sol. ma-
144 trim. dicens duas † naturales obligationes producere actionē. idipsum & Canonistæ docuerunt in c. per tuas. extra de arbitris. & in c. cùm contingat. extra. de iureiur. idem docuit Alber. de Rosatis in l. iuris gentium. §. Quinimò. col. 7. ad finem. ff. de pactis. Paul. de Cast. in dicta l. 1. in principio, ff. de constitu. pecu. idē docuit Matthesil. in suo notabili 36. incip. nota nouam regulā, quam non ponunt Legistæ. vbi hac ratione idipsum probat, dicens, quòd ex duplici pacto nudo super eadem re ex interuallo facto semper oriatur actio etiā de iure Ciuili: quod & probatur, inquit, hac alia ratione, nempè quoniam virtute primi pacti nudi inducitur naturalis obligatio. vt in l. 1. ff. de pactis. (vt latius per nos supra fuit probatum) ex secundo autem supradicto pacto inducitur actio de constituta pecunia vt in l. 1. §. debitum. iunctis. l. qui autem. §. fina. & l. sequenti. ff. de constitu. pecu. idem docuit Host. in dicto c. per tuas. & ibidem clarius

rius Ant. de Butr. & in c. Quinta vallis. extra de iureiur. idem docuit Alexan. in l. iuris gentium. §. sed cum nulla. col. 3. nu. 9. versic. quibus adde, ff. de pactis. asserés hoc ipsum docuisse Bal. & Ang. in l. fin. C. ad l. falc. idem docuit Bar. in dicto §. sed cum nulla. addens, quòd dictum secundum pactum nudum ideo dicatur constitutum: quia in eo constituit, seu promittit quis se soluturum id, quod ex primo pacto naturaliter obligabatur: quòd pactum
145 † secundum fore appellandum hac de causa contractus nominatus, eò quòd incontinenti producat actionem, & habeat nomé specificum & elegans: & hæc est conuentio legitima inuenta de iure Ciuili: de qua loquitur tex. in l. legitima. in principio, ff. de pactis. cùm ibi not. accipiendo tamen legitimam conuentionem, omnem conuentionem efficacem, & de se validam, inuentam ab aliqua parte iuris Ciuilis, puta à iure prætorio; quod est pars iuris Ciuilis. Hæc Alex. vbi supra, qui idipsum confirmauit in l. legem. nu. 4. versic. in eadem ibi. C. de pactis. & notãdum pro intelligentia dictorum, quòd Iason vbi supra in dicta Rubr. de verb. oblig. in dicto nu. 11. dixerit, quòd hæc sit communis opinio, ac Doctrina Legistarum & Canonistarum, & ratio est (secundum eum) quia obligatio naturalis quando est nata producit actionem, & addidit ipse Ias. subsequenter, quòd ad hoc ipsum probandum benè facit, quia confessio extra iudicialis cẽsetur pactum nudum. vt in l. tale pactum. in principio, ff. de pactis. & sic ex eo nõ oritur actio: vt in l. publia. §. fin. ff. de po. Tamen si talis con-
146 fessio † extraiudicialis fuerit geminata, habebit vim iudicialis, vt docuit Bar. in l. cùm scimus. in fin. C. de agri. & censit. lib. 11. & ex ea tunc orietur actio secundum Abbatem in c. si cautio. de fide instrum. prout docuit quoq; Paul. de Cast. in dicta l. publia. §. fin. & Rom. in l. nuda ratio. col. 1. ff. de do. & in l. sed si possessori. in principio ff. de iureiur. addidit ipsemet Iason ibidem & aliam rationem, quam assignauit (inquit ipse) Rapha. Cum. Paul. de Cast. Alex. in Rubr. ff. de verb. oblig. & Bar. & alij in l. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verb. oblig. di-
147 centes, quare lex † Ciuilis noluerit ex pacto nudo ꝑduci actionem, sed benè ex stipulato. ratio ergo est (secundum eos) propter maiorem deliberationem, quæ est in respondente post interrogationem præcedentem: sed vbi est geminatum pactũ de eodem; censebitur mens deliberata se obligandi: cùm geminatio faciat pręsumi deliberationem, arg. in l. si mulier contra. ff. ad Velleia. prout etiam docuit glo. reputata singularis in c. ex litteris. extr. de diuortijs. ideo tunc etiam debet produci actio, inde sequitur veritas præsentis fundamenti eò magis, quòd non posset de iure dici dictum pactum initum inter ludentes antè ludum fuisse nudum, sed propriè stipulationem: cùm præ-

præcesserit interrogatio ante responsioné,& promissioné simplicem, seu pactú nudũ, vt patet ad sensũ, cùm alter ad alterũ loqués ipsum interrogauerit si victus fuisset, an uellet soluere deperdita: quapropter inter eos non fuit talis promissio indeliberata, & non præcedente interrogatione alterius. ex quo patet, quòd etiam si dicta promissio non fuisset geminata post interuallum temporis, etiam de iure Ciuili gignisset sibi actionem de iure Ciuili. attamen pro vitãda omni cauillatione aduersarij victi & fautorum eius, sciendum nos loquutos fuisse in presenti fundamento: quando dicta secunda promissio, seu pactum nudum expresse fieret per constitutum (vt apertissimè apparet interfuisse in casu nostro supra proposito) scilicet per relationem prioris debiti, & ita loquuntur iura ad hoc probandum supra citata: & huiusmodi constitutum (quod requiritur) non inducetur nisi appareat, quòd secunda promissio fiat animo constituendi: prout probat ineuitabiliter text. (iudicio ipsius Iasonis vbi supra nu. 11. circa finem) in l. si tibi. & ibi glo. fin. in principio, & Cynus. C. locati. & Alberi. in l. iuris gentium. §. quinimo. col. 4. in fin. ff. de pactis. nam in constituto est alia ratio, quàm geminationis. cùm non sit verum quod ab aliquibus dicitur, quòd
148 obligatio naturalis † quãdo est geminata producat actionem, & hoc ostenditur euidenter: & ratio secundum eum est in promptu: & est, quoniam naturalis obligatio se habet ad productionem actionis, tanquam mater, & ciuilis tanquam pater, vt in l. licèt. §. ea obligatio. ff. de procurat. & tali pacto (inquit Iason vbi supra) declarauit Bar. (quem omnes sequuti fuerunt) in l. 1. col. 4. ff. de condit. indebiti. & in l. cùm quis. col. 3. C. de iuris, & facti ignor. & Canonistæ in c. fin. extra de solut. sed impossibile est per naturam, q̃ due fęminæ sine masculo generẽt: ergo nec per artem, q̃ naturã imitatur. vt in §. minorem. institu. de adoptionibus. & in l. adoptio. ff. eodem. sed sciendum, quòd huic rationi contradixit Alciatus, Rubr. ff. de verbor. oblig. num. 21. versic. Tertiò mouetur. dicens, etsi obligatio naturalis sit mater actionis, tamen secunda naturalis obligatio ex pacto nudo proueniens, non erit dicenda mater actionis, cùm de per se sit actio Ciuilis, ex quo fomentatur à Prætore, qui induxit constitutum. at Iason in dicta Rubr. de verb. obli. col. 5. nu. 13. versic. tu ergo dic. concludendo dixit, quòd ratio prædictorum est, quam assignauit Bar. in dicta l. iuris gentium. §. igitur nuda. circa fi. vbi dixit, quòd ideo datur actio ex constituto sequenti pa-
149 ctum nudum ex ĩteruallo, quia constitutum est contractus nominatus, & cõuentio legitima, quia fomentatur à lege prætoria, quæ est viua vox iuris Ciuilis. vt in l. nam & ipsum. ff. de Iustitia & iure. & prætor sequitur meram æquitatem: & ita etiam dixit Bal. in l. fina. C. ad l. Falcid. & Albericus in dicto §. Quinimò. col. 8. & Nico-

Nicolaus de Neapoli. in dicto §. de constituta. in quarta opposi glo. Qui Iason cùm idipsum repeteret in §. in personam, nu. 46. versic. in ea glo. ibi circa finem, institu. de actio. colligit ex Ioanne Fa. & Aret. ibidem nu. 2. versi. & ad euidentiam præmitte. vbi exemplificans idipsum addidit, quòd specialitatis, quare, scilicet speciale sit in constituto: vt in eo ex pacto nudo oriatur actio, est: quia hoc pactum constituti interponitur super debito iam contracto: ideo potius operatur conductionem actionis, quàm si fieret super debito contrahendo. & hic operatur geminatio promissionis, quasi magis appareat de voluntate deliberata promittentis, quàm si vnicus tantum interuenisset consensus, & vnica promissio, cui rationi illorum ipse Iason subdidit similitudinem (cuius argumento idipsum probatur) sequens Bar. in l. 1. si quis simpliciter. ff. de verb. obligat. & Raphael Cum. in Rubr. ff. de verbor. oblig. & dicens quare lex introduxerit, quòd in stipulatio-
150 ne † præcedat interrogatio, & sequatur responsio: & respôdent hoc fieri, quia præcedente interrogatione magis apparet, de deliberata voluntate volentis se obligare: ita erit ergo & in proposito nostro, & hanc rationem in constituto sequitur in terminis dictis Raphael. vbi supra: quod & voluerunt Canonistæ in c. per tuas. extra de arbitris & specialiter Ant. ibidé, & in c. cùm contingat, & in c. quintauallis, extra de iureiur. & multa alia media attulit Iason vbi supra num. 47. & sequenti: quibus idipsum probatur: & idipsum probauit breuiùs Alciatus in Rubr. ff. de verb. obligat. col. 6. nu. 20. versic. & ex hoc infertur, dicens, quòd pactum geminatum pariat actioné: cùm enim ex primo pacto quis obligetur naturaliter propter consensum: certè (inquit Alciatus) secundò paciscens promittit illud, quod tenebatur naturaliter:
151 & sic dicitur constituere † vt in dicto §. debitû. & addidit, quòd hæc sit communis Doctorum sententia, vt per Dominum Alex. in l. iuris gentium. §. sed cùm nulla. ff. de pactis. & in l. legem. C. de pactis. & notandum, quòd Alex. ibidem subsequenter elegantissimè respôdit ad impugnationem, quæ prima fronte videtur fecisse præsenti nostro fundamento, etsi reuera in fine se subscripsit eidé, & ipse, vtens eadem declaratione, seu limitatione, qua vsus fuit & Alciatus: vt patet ex tenore verborum, quibus ipsi vsi fuerunt in decisione præsentis quæstionis, qui Alciatus idipsum breuiùs repetijt in l. in bonæ fidei. colum. 5. nu. 32. versi. sunt & qui. C. de pactis, dicens sententiam receptissimam esse eorum, qui tradiderunt, si pactum nudum iteretur, actionem ex cõstituto nasci. constituere enim est cum parte ipsa statuere, idest, deliberatè promittere, quæ animi deliberatio ex actus geminatione colligitur, quòd si hæc deliberatio non adsit, secus est: nec dicetur con-

constitutum quicquàm esse, nec actio oritur, vt cùm vno tempore vtrumque pactum accesserit: nulla enim hìc erit maior deliberatio. idem docuit Paul. de Cast. in l. fin. C. ad l. Falc. & in l. 1. in principio. ff. de Ca. pe. Rom. in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matrim. in Fallentia 21. versic. Octauò probatur. Corn. in consi. 68. incip. ardua quidem. in fi. lib. 3. idipsum docuit eleganter Decius in l. legem. num. 9. & sequentibus C. de pactis vbi post multa non videtur acceptasse limitationem Iasonis vbi supra, dicentis, quòd necessario requiratur quòd in pacto secundo (vt dici possit constitutum) vt expressa fiat mentio de debito contracto ex primo pacto nudo: cùm (inquit ipse Decius) semper intelligatur: eò quòd se-
152 cundum pactum † supponat primum, & ad ipsum implicitè referatur: & taciti & expressi eadem sit virtus. vt in l. cùm quid. ff. si cer. pet. & ibidem ipse Decius respondendo ad quecunque obijci possent, conclusit dicens, quòd ex pacto nudo producatur actio iure prætorio siue æquitate prætoria si secũdum pactum nudum fuisset factum ex interuallo post primum: quamuis non expressè fuisset facta relatio ad primum pactum nudum. idipsum docuit Salyc. (etsi non ita clarè processerit, prout fecerunt Doctores supra recensiti) dicens in dicta l. legem. C. de pactis. quòd tertius casus à regula exceptus, (in qua communiter dicitur à Doctoribus, quòd pactum nudum nõ pariat actionem Ciuilem, sed solùm naturalem) est in constituta pecunia. vt institu. de actio. §. de constituta. & addidit huius rei duplicem posse esse rõnem. Nam vna est frequentia constituti, & eius æquitas: quia nisi debitum saltem naturaliter deducatur in constitutum. vt in l. 1. §. debitum, ff. de cõstitu. pecu. propter quod non est verisimile incautè & minus deliberatè sine iusta causa hoc fecisse, vt colligitur ex dicta l. 1. in princip. idem docuit Marsil. in l. 1. §. quæstioni. nu. 3. versic. sed etiam pro plena. in fin. ff. de quæst. qui rursus idem repetijt in repet. l. Frater tuus. num. 42. C. ad l. Corn. de sicar. idem docuit Marianus Socinus iunior in repet. Rubr. ff. de verb. oblig. nume. 268. & sequentibus. vbi hanc quęstionem eleganter pertractans, tandem conclusit (vt retulimus supra conclusisse, ac docuisse Iasonem in eadem Rubr. vbi repetijt ferè eadem verba & fundamenta, quibus vsus fuerat Iason) & conclusit, vt docuit Alciatus & Decius vbi supra postquàm animaduertisset se non posse superare rationes eorum: etsi solùm citauerit Decium in dicta l. legem, nulla facta mentione de sententia Alciati in idipsum tendente. vide ergo paulò antè, vbi dictorum Doctorum sententias ad verbum ferè relatas reposuimus ad maiorẽ veritatis dilucidationẽ. idem docuit And. ab Exea in suo eleganti tracta. pactorum. limit. 41. incip. Quadragesimò primò fallit. idem breuiter & eleganter do-

docuit Angel.Aret.in §. in persoñam.in fi.institu.de actio. versic. sin autem esset debitum: dicens, quòd si esset debitum naturale tantum, vel Ciuile & naturale, & elisum exceptione, vel erat in
153 diē: & constituatur † purè, vel sine die, vel erat vtroque modo debitum, sed purè, & in diem; sed cōstituatnr per tertium, tunc erit vtilis & necessaria; & addit practicam seu modum seruādum in intentando actionem nobis acquisitam ex constituta pecunia: dicens, Sic forma libellum, videlicet. Dico contra Titium, quòd cùm esset mihi naturaliter obligatus ad decem (vel alio modo enarres dictum creditum:) dictus Titius constituit mihi se soluturum dicta decem. quare peto per vos Dominum Iudicem dictum Titium cōdemnari ad dandum & soluendum dicta decem. idem docuit Alex. in dicta Rubr. ff.de verb. obligat.nu. 15. versic. quia quando. dicens hoc esse, quia censetur magis deliberata promissio, quando est geminata, & iterata. Vndè ex his meritò Bal.& Ang.collegerunt in l. fina. ff.ad l.Falcid. quòd geminata naturalis obligatio est efficax ad agendum, & potest ad hoc probandum adduci glo.in c.ex litteris.extra de diuortijs. vbi gemi-
154 nata † confessio non potest reuocari prætextu erroris: de quo tangit Bald.in l.error.C. de iuris & facti ignor.& propter hoc (inquit) videmus, quòd vbicunque
155 quis procedit † ad actum præstando iuramentum, dicitur ad illum deliberatè accedere: & hęc fuit ratio, quare ex pacto nudo si interueniat iuramentum oriatur actio: prout infra latiùs probabimus in fundamento octauo, referendo Doctorum sententias. Vide ibi.

Fundamentum nostrę decisionis septimum est regula acceptissima communiter à Doctoribus, quòd ex pacto nudo oriatur no-
156 bis actio † de iure Pontificio, cui omnino standum erit (maximè in foro Ecclesiastico, & conscientiæ, vt peccata, quibus Deus Omnipotēs offenditur vitemus) & quòd hæc regula sit verissima, probatur tribus medijs. Primò enim per textum in c.1.ext.de pactis. vbi hæc habentur, videlicet: [Antigonus Episcopus dixit, aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conuentus (si se non cohibuerit) Ecclesiasticam sentiat disciplinam. Vniuersi dixerūt pax seruetur, pacta custodiantur.] hæc ibi. Idem & apertiùs probatur per tex.in cap.qualiter. extra eodem, vbi Gregorius Papa infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Qualiter in Sardinia studiosè agendum est, vt ea quæ promittuntur, operę compleantur] hæc ibi. Idem probatur per tex. in c.quicunque Episcopi suffragio 12.q.2.vbi Greg.Papa infrascripta protulit verba, videlicet.[Quicunque Episcopi suffragio cuiuslibet aliquid Ecclesiasticæ vtilitatis præuiderint, & pro eo quodcunque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutionem eos exolue-

re

re oportebit, ita vt id ad Concilium Prouinciale deferatur, vt eorum conniuentia confirmetur: & ratio est, quoniam (sicut ait Apostolus 1. Timot. c. 5.) dignus est operarius mercede sua. Idem probatur per text. in c. cùm contingat. ext. de iureiur. cuius verborũ seriem cùm sępius supra recensuerimus eadem hic nõ repetemus: cùm sufficiat nobis ex ipso colligere, ꝙ duo requirantur, vt quis
157 compelli † possit (quæ omnia reperiuntur in casu nostro) ad obseruandam promissionem iuratam. Nempè, Primũ quòd obseruatio eius fieri possit sine interitu salutis æternę. Secundum, quòd illud nõ vergat in alterius pręiudiciũ, ita quòd (vt docuit Cassaneus in consuetu. Burgun. fol. 659. nu. 20. & 21. vers. & per supradicta) non sufficiet vnum sine altero propter dictiones inibi insertas. videlicet [Nec etiam.] quę quidem important inclusam copulatiuã, vt voluit text. (quem ad hoc ponderat, & notat ibi Bart.) in l. si quis, ita stipulatus fuerit. ff. de verb. oblig. quoniam ad veritatem copulatiuę requiritur vtraque pars vera, etiam si contractus huiusmodi roboratus iuramento contra bonos mores non sit, vt ipsemet Cassaneus subdidit ibidem, nu. 24. versiculo dico fortius. Idipsum probatur & secundò infrascriptorum Doct. auctoritate, videlicet Glosę, & communiter Canonistę in supra citatis iuribus. Idem docuit Iason in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. num. 4. ff. de pactis. & in l. si quis maior. C. de transact. & in rubr. ff. de pactis, vbi idipsum docuerunt communiter moderni, & hanc communem Doctorum esse sententiã asseuerauit quoque Frãciscus Viuius in Thesauro comm. opin. in versic. pactorum genera. num. 4. versiculo reuertor igitur ad regulam. Idem docuit Prępositus in dicto c. quicumque Episcopi suffragio. Idem docuit Baptista de de Sancto Blasio in Rubr. decret. quæstione vigesimasecunda, distinctione tertia. Corneus in consilio 2. littera B. libro 1. Alciatus in c. cùm contingat. nu. 339. ext. de iureiuran. Idem docuit Emanuel Soarez in tract. commu. opinio. versic. pactum nudum. dicens hanc esse communem Doctorum sententiam. Idem docuit Decius in l. legem. num. 11. C. de pactis. Marianus autem Socinus super Rubr. ff. de verb. oblig. num. 85. & 86. Volens concordare in hac materia ius Canonicum iuris Ciuilis dispositione. Primò negauit fuisse indultam alicui actionem de iure Canonico propter ipsum pactum nudum, asserens contrarium non probari per textum in capitulo primo, extr. de pactis, cum ad ipsum possit responderi: eo quòd loquatur de pactis aliàs de iure validis, sicut etiam de §. prætor ait. l. iuris gentium. ff. de pactis. & id ipsum elicitur ex verbis ipsiusmet. capitulo primo, cùm ibi dicatur, [suam obtineat firmitatem,] & sic non videtur aliud de nouo induci, & maximè hoc videbatur dicendum, ne ius ciuile corrigeret, & ad alia, quę

pro communi opinione (vt scilicet nudo pacto agatur de iure Canonico) allegatur: responderi posset, vt plenè per Iasonem in d. l. iusiurandum. §. sed cum nullas sed esto quòd subdit ipsemet Marianus vbi supra, quòd ita sit de iure Canonico, responderi poterit, quòd illud est, quia apud Deum nō sit differentia inter simplicem loquelam, & solemnem etiam iuratam: quælibet enim veri vera obseruanda est, vt in capitulo iuramenti, 22. quæst. 5. Vltimò tamen loco subsequentes ipse Marianus nihil pro certo asseuerare voluit, sed cogitādum reliquit alijs. Huic etiam nostro fundamento breuiter se subscripsit Andreas ab Exea in tractat. de pactis, limit. 38. Et quidem, quòd de iure Canonico ex pacto nudo oriatur actio contra paciscentem experienda in foro fori, docuit quoque Alexan. in l. si conuenerit. colunina secunda, num. quinto, versiculo tertiò limita. ff. de iurisdict. om. iudic. vbi dixit hanc esse magis communem sententiam, vt de iure Canonico possit agi, sicut ex stipulatione in capitulo primo. extra de pactis. Idipsum docuit Alciatus in Rubr. ff. de verborum obligatione, numero decimoquinto, versiculo tertiò fallit, vbi dixit, quòd in foro Canonico (in quo proceditur de æquitate) pactum nudum generet actionem. & addit hanc esse magis communem opinionē secundum mentem dictæ Decretalis in c. 1. ext. de pactis. Idipsum inuitus retulit Ang. Aretinus in §. in personam, nu. 7. versic. & licet sit. Institu. de actio. dicens. & licet sit communis opinio tam Canonistarum, quàm Legistarū, quòd de iure Canonico ex pacto nudo oriatur actio: nihilominus subdidit. Ego tenerem opinionem Saliceti, cùm negari non possit, quòd non sit dubium de intellectu dicti c. 1. ext. de pact. eo quòd ibi non specificetur, quod ibi loquatur textus de pacto nudo, nec quòd ibi oriatur actio. ergo (inquit ibi Alciatus) dicendum erit non oriri actionē, stante regula Canonistarum, quòd per verba non clara, & quando decisio nō est manifesta propter verba obscura, vel per supplecta, vel subintellecta, vel tacita, vel a contrario sensu non inducatur le-

158 gum correctio, † prout docuit glo. singul. in capitulo cupientes. §. quòd si per viginti. de elect. in sexto. Huic verò nostro fundamento se subscripserunt communiter Canonistæ, in capitulo cùm venissent. ext. de institu. vt refert Guid. Pap. in decisione 190. incipien. In honorarijs, numero quarto, versiculo ex quibus præterea. addens, quòd dictos Canonistas sequutus fuerit Bartolus in l. si quis pro eo. ff. de fideicommiss. lib. Probatur & tertiò præsens fundamentum his rationibus. Prima quarum est, quoniam

159 in foro † Canonico proceditur per æquitatem, vt in capitulo dilecti. ext. de iudic. At cùm ad standum pactis initis æquitas, ac obligatio naturalis ipsa nos compellat. Vt multis medijs supra latis-

latissimè in fundamento secundo fuit probatum. Inde sequitur, quòd meritò a iure Pôtificio cōpellamur ad adimplenda nuda pacta. Secunda ratio est, quoniam apud Deum, qui est scopus ac finis, ad quem nos mortales exoptat ius Canonicum dirigere per diuinorum præceptorum obseruantiam, nullam aut paruam differentiam facit inter simplicem loquelam, seu promissionem, & iuramentum promissorium sub fidei interpositione, aut Diuini nominis inuocatione: vt in capitulo secundo, in fine. extra de fideiussor. in capitulo ad aures. extra quòd met. cau. & in capitulo iuramenti, vigesimasecunda quæstione quinta, & per glo. & Doctores ibidem, & per glo. in capitulo penultimo. extra de iureiurando, quod & supra quamplurimorum Doctorum sententia probauimus in præmisso primo, conclusione secunda per totum. Vide ergo ibi latissimè: quod docuit (vltra ibi citatos) Marianus Socinus in Rubric. de verborum obligatione, numero 64. in versiculo facit, quia ius Canonicum.

Amplia primò allata in dicto fundamento septimo, dicendo illa habere locum non solùm in foro Ecclesiastico: verùm etiam in foro seculari, scilicet in terris subiectis pleno iure etiam quo ad temporalia Ecclesiæ intantum, quòd ex pacto nudo simpli-
160 ci inibi oriatur † actio, & qui promissionem receperat contra promittentem sub pacto nudo, prout docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Imol. in capitulo quæ in Ecclesiarum, numero vigesimosecundo, ext. de constitu. Bal. in Authen. ad hæc. C. de vsur. vbi docuit illud procedere non solùm in clericis, verùm etiã in laicis subiectis Ecclesiæ quo ad temporalem iurisdictionem. Idem docuit Franciscus Viuius in Thesauro commun. opinion. in versiculo pactorum genera, numero 5.

Amplia & secūdò singulariter allata in d. septimò fundamento, dicendo conclusionem ibi probatam, scilicet quòd pactum nu-
161 dum † pariat actionem contra paciscentem habere etiam locum in foro seculari non solum in terris subiectis Ecclesiæ, verum etiam in terris subiectis Imperij ditioni, secundum communem Doctorum sententiam, quã allegat Fortunius Garzia in capitulo primo, numero decimo, ext. de pactis. Idem docuit Franciscus Viuius vbi supra, numero sexto.

Amplia & tertiò dictam conclusionem iuris Canonici habere locum, idest actionem parere
162 † in curia mercatorum, & vbicunque locorum, vbi proceditur de bono, & æquo, prout docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Bartolus in l. quintus. per illum textum, & in l. si fideiussor. §. quædam. ff. mandati. Bal. & Salicetus in. l. si pro ea. C. mandati. & in l. secunda, C. de constitut.

& in capitulo primo, columna prima, ext. de pactis. Vbi ait, quòd ex pacto nudo agunt mercatores, & numularij inter se, & dicit hoc notari in Authen. de fideiussor. §. penultimo. Idem docuit Alexan. in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. ff. de pactis, & in consilio quadragesimoprimo, vel quadragesimosecundo, incip. Viso puncto. columna secunda, lib. tertio. Idem docuit Franciscus Viuius, vbi supra numero octauo, idem docuit Bartholomeus Socinus in rubric. ff. de verborum obligatione, columna secunda, numero sexto, in fine. Idem docuit Salicetus in l. placuit. in versiculo quæro statuto cauetur. C. de indic. dicens, quòd quando in statuto caueretur, vt in curia mercatorum iudicetur de bona æquitate, non inspectis solemnitatibus iuris qualiter intelligantur hæc verba ipse post relationē sententiæ variæ inter Doctores ipse conclusit, dicēs, quòd cum sit verecundia mercatori allegare huiusmodi exceptionem pacti nu-
163 di, † ideo talis regula erit obseruanda, scilicet quòd ius ciuile tunc debeat obseruari, quando detrahit iuri gentium ex causa: & ideo solēnitas testatorum in dicta curia mercatorum seruanda erit, & idem docuit dicendum fore de exceptione gabellę non solutæ, quæ per statutum debuit solui, quia illa derogat iurigentium fauore Reipublicæ. Vbi autem ius ciuile non detrahit iurigentium, sed solum robur non adijcit, vt in pacto nudo, tunc ius gentium seruatur propter meram ęquitatem, quę debet attendi. Hęc omnia Salicetus vbi supra. Idem docuit Felinus in capitulo primo, numero primo, ext. de pactis. & in pulchra facti specie scripsit Alexan. in consilio quinquagesimosecundo, numero tertio, & quarto, volumine sexto. Decius etiam huic ampliationi pluribus in locis idipsum docuit, & præsertim in consilio septimo, numero tertio, versiculo & pro tenui, & in consilio 107. incip. In causa. columna secunda, & in consilio 421. numero decimoseptimo, plenè & subtiliter. Idem docuit Ioannes Baptista a Sancto Seuerino in tract. de pactis, quæstione decimatertia, numero secundo. Paris. in consi. 82. num. 18. vol. 1. Blancus in tract. de Compa. in 1. quæst. num. 13. tomo 12. Bal. rursus in c. 1. col. pen. ext. de pactis. & in cap. si pro debilitate. ext. de offic. deleg. Idem docuit Afflictus in decisione 399. incip. Fuit latum laudum. num. 3. vers. cum inter mercatores. Vbi idipsum docuit Cæsar Vrsillus. nu. 3. addens hoc ipsum docuisse Barbatium in consi. 62. & Nattam in repet. Clemen. sępe, colum. 88. de verborum significatione, & Iasonem in §. si quis. nu. 78. institu. de actio. & in consi. 82. vol. 1. Idem docuit Alciatus in Rubr. ff. dè verborum obligatione, nu. 15. vers. sed aduerte.

Limita singulariter allata in dicta tertia ampliatione dicti

dicti fundamenti septimi, dicendo ipsa non habere locum quando pactum nudum esset initum
164 dolo, vel metu: † quoniam tunc non produceret actionem, etiam de iure Canonico: cùm in tali casu haberet locum text. in c. 1. ext. de pactis. prout latè probauit Iason in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. nu. 10. ff. de pactis. cui se subscripsit Franc. Viuius vbi supra, nume. 9.

Fundamentum octauum, cui innititur præsentis quæst. nostræ decisio, est: quoniam in dicto debito contracto interuenit iuramentum de iam deperditis in ludo alearum soluendis: & hoc contingit, postquàm desijssent ludere: virtute cuius iuramenti
165 † asseuèramus pactum etiã aliàs ex se nudum superuestiri, & producere etiam actionem de iure Ciuili contra dictum iurantem: quod & probatur triplici medio. Primò. n. per arg. in l. si quis maior. C. de transact. vbi ad verbum hæc habentur, videlicet. [Si quis maior annis vigintiquinque aduersus pacta, vel transactiones, nullo cogente imperio, sed libero arbitrio, & voluntate confectas, putauerint esse veniendum; vel interpellando Iudicem, vel supplicando Principibus, vel non implendo promissiones, eas autem inuocato Omnipotentis Dei nomine eo Auctore solidauerit. non solùm notetur infamia, verùm etiam actione priuatus, restituta pœna, quæ pactis probatur inserta, & rerum proprietate careat, & emolumento, quod ex pactione, vel trãsactione illa fuerit consequutus. itaque omnium eorum mox cõmoda deputabuntur eis, qui intemerata pacti iura seruauerint.] hęc inter alia ibi habentur. Ex quibus apertissimè colligitur ex argumento sumpto à cõtrario sensu, quòd non transgrediens iuramentum (quo quis pactum, etiam nudum, firmasset de aliquo agendo vel ommittendo) ex ipsius iuramento virtute acquiret actionem contra nõ seruantem huiusmodi pactum initum: Nam aliàs fuissent superflua verba illa inibi inserta, videlicet. [verùm etiam actione priuatus] scilicet remaneat, qui iuratũ pactum non seruasset. Nisi Imperator per dicta verba voluisset nobis innuere, quòd is, qui recepit pactum nudum iuratum, acquirit inde in foro iudiciali ciuilem actionem contra paciscentem, vt apertissimè infra citandi Doctores docuerunt. Hoc ipsum elicitur ex text. singulari in capit. 2. de pactis in sexto, vbi Bonifacius Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quamuis
166 pactum patri factum † à filia dum nuptui tradebatur, vt dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex ciuilis, tamen iuramento, nec vi, aut dolo, præstito firmatum fuerit ab eadem, omnino seruari debebit: cùm non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.] hæc ibi. Idem probatur, & secundò Doctorum sententia: Nam infrascripti se subscripserũt

præsenti fundamento. Bart.enim in d.l.si quis maior.col.2.num.7. vers.vlterius nota. Vbi dixit, ꝙ ex illa lege notã dum erit, ꝙ quando est iuratum super trãsactione, vel pacto: qui venit cõtra, reddit data, soluit pęnam, & perdit actionem. Quapropter concludit, ꝙ propter iuramentum hoc efficiatur, & ratio est, quoniã iuramentum habet vim clausulæ, quæ ap-
167 ponitur † in stipulatione pęnali, s. rato manente pacto, &c. imò maiorem vim habebit, vt ex dicta lege patet: cùm ergo iuramentum habeat vim stipulationis, & omnes Doct. concludant (vt probauimus in fundamento sexto, ꝙ ex stipulatione quis adipiscatur actionem. Inde sequitur, quòd pactum nudum ex se, vestitum verò iuramento producat actionem, etiam de iure ciuili per dictum textum in dicta l.si quis maior. Denique apertissimè, & ad verbum concludit ibidem Barto. quòd dicta l. si quis maior. habeat locum in omnibus pactis, cùm ibidem dicatur [Pacta.] Inde sequitur, quòd de omnibus pactis dictus textus loquatur, cùm omnia pacta comprehendantur sub voce illa in numero plurali posita, videlicet. [Pacta.] Et quòd iuramentum accedens pa-
168 cto † etiam nudo habeat vim stipulationis docuerunt etiam & infrascripti Doctores, videlicet. Bal. in consilio 145. incipien. Clausulæ derogatoriæ. libro primo, & in consilio 361. eodem lib. Idem docuit Guid. Pap. in consilio 31. num. 3. versic. etiam quia iuramentum. vbi a num. 4. vsque ad 8. exclusiuè dicti consilij probauit multis rationibus præsens nostrum fundamentum probari dicta l.si quis maior. respõdens motiuis contrarijs aliorum; afferens ibidem multos similes effectus iuramenti. Vide ergo ibi per eum. Idem docuit Salicetus in dicta l. si quis maior. colum. 1. nu. 5. versic. item nota tertiò. Vbi dixit, quòd ex ipsa lege notanda forent inter alia, & hæc, videlicet. Con-
169 trauenire † dicitur, qui nedũ facit, sed omittit ꝙ facere debuit. & in versiculo solidauerit. dixerit glo. quòd iurauit non contrauenire, addẽs ipse Salicetus, idẽ se putare si quis affirmatiuè, (vt in casu nostro) tantum iurauit se pactum, vel transactionem seruare, & implere: quia tunc propriè dicitur iuramento solidare, ideo non implẽdo promissa locum habet hæc pœna, scilicet contenta in dicta l.si quis maior. & in numero septimo, versiculo ibi priuatus. idem Salicetus dicit non seruantem pactum iuratum, esse ipso iure priuatum tali actione. Idipsum & clarius docuit Aretinus in dicta l. si quis maior. columna prima, in principio, & in primo notabili, dicens dictam legem habere locum generaliter in omni contractu, & etiam in pacto nudo: quatenus pœnæ alijs contractibus possint adaptari, vt docuit glo. not. ibidem. Vbi idipsum docuit Bart. & Bal. Idipsum docuit Mantua in sua collectanea in dicta l.si quis maior. in fine. afferens, quòd huiusmodi

iusmodi periurij exceptio non solùm agentem repellit, verumetiam actionem ipso iure pariter perimit, vt docuit Bartolus in Authen. De incestuosis nuptijs. in principio, in columna secunda, & Ancharanus in consi. 382. & addit, quòd ita sit transeundum. Idem docuit Alexan. in rubrica, ff. de verborum obligatione, numero decimoquinto, versiculo propter hoc videmus, dicens, quòd vbicunque quis pro-
170 cedit ad actum † præstando iuramentum dicetur ad illud deliberate accedere: & hæc est ratio rationum quare ex pacto nudo, si interueniat iuramentum, oriatur actio. Vnde signanter dicit Archidiaconus in capitulo quamuis. de pactis. in sexto, & Antonius de Butr. in capitulo si diligenti. extra de foro compet. quòd interueniente iuramento non requiratur certioratio ad actum, ad quem aliàs erat necessaria: Propterea si mulier iuret non contrauenire in contractu, in quo fideiubeat, non opus erit, quòd certioretur de beneficio Velleiani. Et quòd ex pacto nudo, iurato oriatur actio Roman. allegat textus in l. si quis maior. C. de transact. quem ante eum allegauit Innocentius in capitulo cum contingat. extra de iureiurando. Et his omnibus Alexan. recensitis vbi supra subdidit, non discutio hunc articulum, sed videatis per Canonistas in capitulo cum contingat. ext. de iureiurando, quasi tacitè videatur illis se remisisse: Tamen ipsemet Alexan. hunc ipsum articulum accuratius examinando in dicta l. si quis maior. videtur se astipulatum fuisse contrariæ sententiæ. Nam ibi in columna quarta, numero decimoquarto, versiculo extra glosam. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, quòd dictus textus in versiculo actione priuatus. inducatur, quòd ex iuramento inducto, etiam de iure ciuili oriatur actio, & quòd ad hoc alleget Roff. in rubr. ff. de verborũ obligatione, & Roman. in l. 1. in principio eodem titulo, licet magis communis Doct. opinio sit in contrarium, cum speciale sit in liberto. vt in l. si quis pro eo. & ibi per glo. & Bart. ff. de fideicom. liber. & addit, quòd ad dictum textum, in dicta l. si quis maior. posset responderi, quòd intelligatur dictus textus de pristina actione, super qua fuit transactum, & conuentum per transactionem, vel pactum, quæ actio non erat ipso iure extincta. Fortius tamen videtur obstare iste textus dum subiungit pœnam peti posse, scilicet deductum in pactum, vel transactionem, sed dicas, quòd pœna fuerat promissa per stipulationẽ, etsi statim subdiderit, quòd hoc non sit sine diuinatione, de quo tamen articulo non vult disputare. hæc ille Doctor ad verbum, cuius verba retulimus, vt possimus ex illis elicere apertissimè non fuisse suam sententiam absolutam asserere ex iuramento addito pacto nudo non oriri actionem de iure ciuili, quod & adhuc apertius colli-

gitur ex verbis eiusdem Alexan. in l. stipulatio. §. alteri stipulari. numero nono, versiculo vbi autem iuramentum, columna secunda, ff. de verborum obligatione. Nam ibi dixit, quòd vbi iuramentum interuenisset, posset stipulator recta via agere, vt promittens compellatur ad obseruantiam iuramenti, etiam non præcedente denunciatione Euangelica: quia vbi iuramentum seruari potest, cogitur iurās ad obseruantiam illius. vt in capitulo si vero. cum alijs iuribus vulgaribus. extra de iureiurādo, quod & in specie firmauit Bart. in dicta l. si quis pro eo. in sexto membro. Idem docuit Iason in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla, numero vigesimoprimo, ff. de pactis. Antonius de Butr. in capitulo cum contingat. vbi & Abbas, numero trigesimoprimo, extr. de iureiurando. Idem docuerūt Moderni in l. si quis maior. C. de transact. Felinus in capitulo primo, extra de pactis. & ibi Fortunius. numero vigesimoquinto. Matthesillanus in suo notabili singulari trigesimosexto, incipien. Nota nouam regulam. citans ad hoc ipsum probandum dictum textum in l. si quis maior. qui & ibidem addidit dicens, & hoc verificari, quamuis ex simplici iuramento de aliquid præstando in futuro, regulariter non nascatur actio, sed obligatio naturalis, secundum ius ciuile. Vt in dicta l. si quis pro eo. Idem docuit Antonius de Petra post alios per eum citatos in repet. l. primæ, in tertiodecimo effectu iuramenti. ff. de iureiurando, vbi dixit hanc esse communem opinionem: & hic Doctor ad hoc probandum attulit hanc rationem, dicens, quoniam facilius lex permittit contrauenire simplici promissioni, quàm promissioni factæ medio iuramento, quia grauius peccat transgressor iuramenti, quàm simplicis loquelæ, vt docuit Panormitanus in capitulo præterea, el secondo, not. vltimo, extra de sponsal. Idem docuit Cuma. Roman. & Galiaula folio sexto, in rubr. ff. de verborum obligatione. Idem docuit And. ab Exea in suo tracta. de pactis, parte tertia, numero 422. & sequenti, folio paruo 221. Idem docuit Alciatus in capitulo cum contingat, numero 66. versiculo ex ista tamen solutione. ext. de iureiur.
171 dicens, quòd iuramentum † operatur vim geminati consensus. Vnde sicut pactum nudum geminatum parit actionem, vt in l. prima, §. debitum. ff. de constituta pecunia, ita pactum nudum iuratum. Qui Alciatus rursus ibidem columna penultima, numero 339. in fine. versiculo vnde quicquid dicat Iason his præcisis verbis se subscripsit præsenti nostro fundamento dicens, quicquid dicat Iason, tene communē opinionem, quam etiam sequitur Felinus in capitulo primo, columna secunda, ext. de pactis, quæ fundatur in ratione concludente. Nam si iuramentum confirmat contractum, cui lex resistit, & tacit etiam, vt in foro ciuili

uili seruetur, vt in dicto capitulo contingat. & in capitulo secundo, de pactis in sexto, quanto magis confirmabit contractum, vbi lex non resistit, & ex quo naturalis oritur obligatio, sicut est pactum nudum. Tamen animaduertendum, quòd ipsemet Alciatus in l. in bonæ fidei, numero trigesimoquarto, & trigesimoquinto, C. de pactis, negat pactum nudū iuratum de iure ciuili gignere actionem virtute dictæ l. si quis maior. cùm textus loquatur (inquit) non de actione oriente ex pacto, sed de priore actione super qua transactum fuerat. Nam nec super pœnam ibi iuratum fuerat. Idipsum repetijt idem Alciatus in dicta l. si quis maior. numero sexagesimoquinto, versiculo annotansque, & in numero sexagesimosexto, versiculo sed tamen. Cuius quidem sententia, sicut & aliorum Doctorum supra recensitorum; nihil verè contra præsens hoc fundamentum in casu nostro, concludit, cum simus in pacto non simpliciter nudo, sed in stipulatione facta ante ludum, & post ludum ratificata, seu renouata, & sic geminata, & iuramento firmata: ipsi verò Iuristæ loquuntur, quando iuramentum non esset delatum super principali conuentione facta, & quòd textus in dicta l. si quis maior. loquatur, & habeat locum, cùm super principali conuentione iuratum fuit. ex ipso contextu verborum ipsius apertissimè comprobatur. Cùm ergo, (vt diximus) in casu nostro iuramentum fuerit latum super obseruanda, ac opere adimplenda priore conuentione, & sic non sumus in pacto nudo, sed vestito per stipulationem, concurrente interrogatione, & responsione vtriusque volentis ludere, & post ludum accessit, & repetita stipulatio iurata, seu pacto inito inter ludentes. Indè patentissimè colligitur dictam l. si quis maior confirmasse veritatem præsentis nostri fundamenti eo magis, quòd dictum iuramentum superueniens pacto nudo, vt probauimus, multipliciter ipsum vestierit, tribuerítq; vincenti actionem contra victum etiam de iure ciuili, vt per multa quoque docuit Guid. Pap. in consilio 31. incip. Viso ad plenum processu, per totum. & in consilio duodecimo, incip. Ex facti narratione, numero 5. versic. imò etiam. & in decis. 190. nu. 4. versic. ex quibus præterea patet. Idem docuit Hyppolitus de Marsil. in repet. Rubr. ff. de fideiussor. nu. 157. Idem Raphael Cumanus in dicta l. si quis pro eo. in principio. Idem docuit Ambrosius de Vignate in dicta l. iurisgentium, §. quinimo.

Amplia quę diximus in fundamento octauo, dicendo illa habere locum etiam in pacto nudo
172 † firmato fidei interpositione: cùm & ipsam fidei interpositionem iura, & Doctores æquiparent ipsi iuramento, quo ad incurrendam obligationem illud faciendi, quod tali medio promisimus facturos nos, vel omnisuros fore, etsi non quo ad

-tion omni-

omnimodam pœnam inflictam à iure ipsis periuris, prout latissime fuit probatum in præmissi primi, conclusione secunda per totum, vbi quamplurimos recensuimus Doctores hoc ipsum tenentes.& modo specialiter addimus, auctoritatem Guid. Pap. in consi.31.nume.9.per totum se subscribentis præsenti ampliatio ni ad uerbum.

Amplia secundò singulariter allata in dicto fundamento octa-
173 uo, dicendo iuramentum † appositum non tantum stipulationi (vt in casu nostro) v[illegible]metiam pacto nudo addere forum foro: ita ꝙ poterit quis de iure communi actionem indè profectam tentare, seu experiri etiam in foro Ecclesiastico:licèt huiusmodi paciscentes essent laici: quoniam in hoc casu possent in vtroque foro de iure communi conueniri: quod & probatur duplici medio. Primò enim per text.apertissimũ in c.fin.extra de foro compet. in sexto, vbi Bonifacius Papa Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet.[cùm C.laicus(pro quo soluisti certam pecunię quantitatem, in qua pro eo te fideiussorio nomine obligaueris) te seruare indemnem recuset, contra iuramentum à se præstitum temerè veniendo:ipsum coram Ecclesiastico Iudice (ad cuius forum ratione iuramenti huiusmodi cognitio noscitur pertinere) de iure poteris conuenire, vt ipsum, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam: quòd te super prædictis (vt tenetur) seruet indemnem, præuia ratione compellat.] hæc ibi. Idem probatur per text.in c. Nouit.§.Postremò, extr. de iudicijs vbi Innocentius Tertius scribens Prælatis Francię his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet: [Postremò cùm inter reges ipsos fuissent reformata pacis fœdera, & vtrinq; pręstito iuramento proprio firmata: quæ tamen vsque ad tempus pętaxatum seruata non fuerint. Nunquid non poterimus de iuramenti violatione cognoscere? quod ad iudicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur.] hæc ibi. Idem habetur in capit.venerabilem.§.vtrum verò. extra de elect. vbi hæc habentur, videlicet: [Vtrum verò dictum iuramentum sit licitum, vel illicitum: & ideo seruandum, vel non seruandum extiterit,nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum iudicium pertinere.] hæc ibi. Idem expressiùs Bonifacius Papa Octauus, & habetur in c.2.de iureiuran. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Licèt mulieres,quę alienationibus dotium, & donationum propter nuptias consentiunt non contrauenire proprio iuramento firmantes seruare iuramentum huiusmodi non vi, nec dolo pręstitum de iure Canonico tenentur: quia tamen quidam Iudices seculares eas contra præfatas alienationes audiunt: quamuis eis constet legitimè de huiusmodi iuramento.Nos animarum periculis obuiare volentes, eosdem iudices ad seruãdum hoc ius Canoni-

nonicum per locorum ordinarios censura Ecclesiastica determinamus compellendos] hęc ibi. Idipsum probatur & secundo Doctorum sententia. Nam Glo. & Doctor. in dictis citatis iuribus hoc ipsum docuerũt, & vltra eos sunt & infrascripti alij, videlicet. Alciatus, qui in repet. c. cùm contingat. nu. 215. versic. quòd iuramentũ, ext. de iureiuran. & quòd hæc sit communis opinio docuit Iason in consi. 9. nu. 3. vol. 1. idem docuit multorum auctoritatibus Marsil. in suo singul. 367. incip. nemo prudens est. idem docuit Euerardus in sua Excellenti Topica iuris. in loco à vi energiæ. nu. 38. vers. Septimò singularis effectus. asserẽs hoc ipsum probari per d. text. in d. c. fin. & per alios Doct. ibi per ipsum citatos. idem docuit Cass. in consuetu. Burgun. folio 627. num. 12. versi. quod iurans. Idem docuit Lapus in suo allegat. 25. incip. an minor. nu. 3. vers. ad secundam; hoc ipsum probans supradictis iuribus: vbi (inquit) expresse haberi (etsi ibidem in versic. ad tertium subdiderit) eum, cuius interest posse excipere coram Iudice seculari, & quòd Iudex secularis tunc teneatur diffinire iuxta ius Canonicum in c. 2. de foro comp. in sexto.

Limita singulariter allata in ipsa ampliatione secunda, dicendo ipsam locum non obtinere in hæredibus, iurantis: Nam is, in cuius fauorem quis iurauerat, nõ
174 poterit vocare in ius † in foro Ecclesiastico ipsis iurantis heredes, sed solùm in foro seculari, si illi essent laici: cùm iuramentum ex parte iurantis sit personale, vt in c. veritatis. cum ibi not. extr. de iureiur. prout voluit Bal. in l. 1. versic. extra quæritur. C. de rebus credit. & in Authen. Sacramẽta, C. si aduersus vendit. quem sequutus fuit Paul. de Cast. in l. si grege legato. ff. de legat. primo, dicens, quòd si omnes de collegio iurauerant super aliquo contractu, vel compromisso. licet contractus & cõpromissum transeat ad hæredem, vt not. Innocentius in dicto c. veritatis, quo ad obligationem ipsum obseruandi si concernat factum Collegij, non tamen quo ad pœnam periurij, cum sit iuramentum ipsum personale, & non trãseat ad hæredes. idem rursus docuit Bal. in l. fin. col. pen. in versic. non obstat ad prædicta. C. de pact. dicens, quòd iuramẽtum est personale quo ad animæ vinculum, sed quo ad robur contractus iuramentum habet realem effectum, vt in dicta Authen. Sacramenta puberum. C. si aduer. vendit. & Salyc. ibidem; & Capel. Tholos. in decis. 415. Guid. Pap. in decis. 314. incip. iuramentum est quid personale, Ioannes And. in c. fin. de sepult. & ibidem Panormitanus cum quadam tamen moderatione: quod & repetijt idem Pan. in c. veritatis. & latè idem docuit Philippus Franchus in dicto c. fina. de foro compet. in sexto, Idem Rom. in suo singul. 216. incip. Tu habes, Innocentius in dicto c. veritatis. & rursus in suo singul. 376. incip.

super

super iuramento apposito : eo quòd non transeat ad hæredem
175 vinculum, † seu obligatio personalis, sed solùm reale: quod rursus repetijt in decis.414.incip. iuramentum est quid personale.etsi Pan. contrarium docuerit in c. Parochianos . extra de sepult. & quòd hæres iurantis non obligetur quo ad eius animam, & personam ad exequendum promissionem iuratam ab eo, cuius est hæres,probatur infrascriptis alijs auctoritatibus . nam hoc ipsum docuit Berous in consil.8.nu. 33. vol.3.dicens, hanc esse communem Doctorum opinionem : cui astipulatur Hypp. de Bonacossa. in tract.commu. opinio. in versi. iuramentum non ligat. idem docuit Matth. de Afflict. in decisio. 381. incip. quædam Hyppolita. nu.8.versic.nec obstat. vbi dixit, quòd iuramentum præstitum sit personale,quo ad spiritualitatem non ligans animam hæredis sine suo consensu:vt notat glo.in summa 24.q.3.& 1.q.4.& firmat Cardin.Flor.in cons.137.circa finem. & habetur in c. veritatis. & ibi Pan. extra de iureiur. vbi ad hoc citat Ioannem And.in c.fi. de sepult. vbi hæres ratione iuramenti prę stiti per defunctum nō conuenitur in foro Ecclesiastico.

Sublimita dictam limitationem dicendo,quòd etsi verissima sit præcedens limitatio sic simpliciter intellecta , scilicet quòd
176 hæres † iurantis non possit conueniri in foro Ecclesiastico : tamen hoc erit sano modò intelligendum , quo ad scilicet pęnam periurij sibi infligendam : non autem quo ad obseruantiam iuramenti facti ab eo , cuius quis est hæres. Nam si tali hæres non satisfecerit tali promissioni iuratæ : is qui talem promissionem receperat seu pactum nudum iuratum , poterit adire forum Ecclesiasticum : & inibi experiri suam actionem contra huiusmodi hæredem , quem Iudex Ecclesiasticus poterit compellere ad satisfaciendum hmōi creditori,virtute dicti pacti iurati,ét per censuram Ecclesiasticam . Hæc sublimitatio probatur triplici medio . Primò enim per apertissimū tex.in c.Parochianos.extr. de sepult. vbi Greg.Nonus infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet : [Parochiano tuo , qui excōicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio,incendio,iniectione manuum in personas Ecclesiasticas , Ecclesiarum violatione,vel incęstu fuit : Dum ageret in extremis per Presbyterum suum iuxta formam Ecclesiæ absolutus, non debet cęmiterium , & alia Ecclesiæ suffragia denega-
177 ri:sed eius hæredes † & propinqui , ad quos bona peruenerunt ipsius, vt pro eodem satisfaciendum censura sunt Ecclesiastica compellendi.]hæc ibi.Et φ id qđ testator iurauerat facere, teneatur ipsius hæres perficere ? audi quæ præcepit Imperator obseruanda in hac quæstionis decisione in Authen. de iureiurando à moriente præstito.§. sed si quidē. Vbi hæc ad verbum habentur, videlicet.[Sed si quidem iusiurandum

dum moriens præbuerit, & iurauerit secundū sua testaméta, quia nihil est aliud ei propter hęc, hoc amplecti hæredes, siue filij, siue ét extranei sint: & neq; tergiuersari neq; calumniari suos cohæredes, neq; ob hoc seruos quęrere ad tormēta deducere, & alia simul discutere, & perscrutari, quę solius sūt contentionis: alterius aūt penitùs nullius: vt potendum substantia videatur esse tanta, quantum testator iurans hanc solam apud hęredes inueniri voluit: sed hæc quidem inter hæredes, 178 † qui curiosi videntur in defuncti esse substantia, valere volumus, non tamen hoc ratum esse inter creditores, eò quòd nostris declaratum est legibus, quæcunque quilibet pro se dixerit, aut scripserit: hæc ei nihil prodesse, neque creditoribus præiudicare: sed illis licentia sint omnia perscrutari, quo volunt modò: Hæredes autem contentos esse ijs, quæ à testatore dicta sunt. sit quę pęna negotijs inter hęredes: vt qui aduersatur ijs, quę relicta sunt eis, non potuit omnino frui necessitate imminente, aut obedire omnibus, aut vniuersa contemnere: & non hęc quidem eligere. His verò insultare, sed defuncti voluntatem ab eius successoribus ita seruari, vt in nullo cōtradici ei præsumatur.] hęc ibi. ex quib. apertissimè elucet, quòd 179 hęredes † teneātur exequi quascunque promissiones factas medio iuramento, & hoc de iure Ciuili, sed si in foro Ciuili nō ministraretur iustitia dictis creditoribus: tunc eis aditus daretur ad hoc ipsum petendum in foro Ecclesiastico per dictum text. in dicto c. Parochiano tuo. Idipsum apertissimè docuerunt ibidē Glo. in versi. sed eius hæredes. & Canonistæ communiter. Idem docuerunt Doctores in c. veritatis. extra de iureiur. Et Bar. in l. cùm quis decedens. §. Codicilli. ff. de legat. 3. idem docuit Mattheus de Afflict. in decisio. 381. incip. Quædam Hyppolita, in fine; & reddens rationem huius sententiæ, dixit, quòd oporteat hæredem stare ei, quod iurauit defunctus, vt docuit And. de Iser. in constitu. Regni. incip. eos, qui scienter. & concludens ibidem Afflict. dixit, quòd hæres ciuiliter possit accusare ad pœnam, si non obseruat id, quod defunctus iurauerat: non autem criminaliter de periurio ex iuramento defuncti: vt docuit Bart. in l. 1. ff. de Priuatis delictis: & dictus Iser. qui reuera vbi supra idipsum docuit apertissimis documentis, postquàm arguisset, pro vtraque parte. Idem docuit Vrsillus noster Cōpatriota in decisione Afflicti 381. in fine. idem docuit Decianus in tract. crimin. vol. 6. lib. 6. titu. de requisitis in processu periurij, cap. 12. nu. 5. sequens Afflictum & Iser. vbi supra, etsi subdiderit, quòd Iudex Ecclesiasticus non compellet ad obseruantiam iuramenti hæredes defuncti: licèt reuera hoc absolutè non dixerit, sed addiderit hæc, videlicet. secundum tamen declarationes Cagnoli in l. si quis maior.

ior.num.108.C.de transact.quasi voluerit nos docere huiusmodi sententiam fore intelligédam in casu, in quo non speraret verisimiliter sibi ministrandam Iustitiam in foro seculari, scilicet in subsidium: quoniam, vt diximus expedit animæ iurantis, vt pacta iurata per ipsum seruentur, saltem per proprios hæredes, & sic exonerentur eorum animæ ab obligatione restituédi, seu satisfaciendi proximis iuratis, sicut cõmuniter dicitur à Canonistis & Theologis; de hæredibus, quibus fuerint demandatæ aliquæ restitutiones, vel aliqua legata ad pias causas, cùm talium executor post annum sit Episcopus à iure communi delegatus, vt semper docuit communis Doct. opinio. Et sciendum, quòd postquàm huiusmodi interpretationem hìc censuimus; reperimus sequentes Doctor. idipsum docuisse volentes concordare sententiam Ioannis And. sententiæ Panormitani, & aliorum: Nam glosa Capellæ Tholosanæ in decisio. 415. incip. item fuit quæsitum; an pupillus. in versi. adde in eo, quòd dicit, quòd Abbas antiquus in c. veritatis. extra de iureiur. & in c. fin. de sepulc. tenuerit. quòd hæres laicus possit conueniri coram Ecclesiastico Iudice super obseruatione iuramenti præstiti per laicum eius prædecessorem, ad hoc citans text. in l. Hæres absens. ff. de iudicijs. & addit glo. prędicta fuisse sic aliàs determinatum, prout docuit Pan. in c. cùm sit generale. colum. 11. de foro compet. & quòd contrariũ tenuerit Io. And. in dicto c. fin. Ant. autem de Butr. in dicto c. cùm sit Generale, & Dominicus à Sancto Geminiano in dicto c. cùm. C. de foro competente. in sexto, cuius præcisum verborum tenorem retulimus in probatione supradictę ampliationis secundæ: & ratio (secundum eos) est, quoniam iuramen-
180 tum † non egreditur personam iurantis: cùm sit personale ex parte iurantis. vt in dicto c. veritatis. & hoc dixerunt ponderantes textum in dicto c. fin. dum dicit à se præstito. Pan. autem vtramque sententiam saluando vbi supra dixit fore tali distinctione vtẽdum:
181 sic dicendo, aut conuenitur † actione ex dicto contractu, & non poterit agi coram Iudice Ecclesiastico, & sic ꝓcedit opinio Ioannis And. & sequacium: Aut vult agere indirectè implorando Iudicis officium, vt compellatur hęres satisfacere creditori sui testatoris defuncti, ad exonerationem eiusdem animæ defuncti: vt in capit. à nobis. in fin. de sent. excom. & sic procedit opinio Abbatis antiqui: & addidit ipse Doctor & glosator vbi supra, quòd ita de facto semper viderit obseruari in Curia Archiepiscopalis Tholosanæ: cui optimæ distinctioni se subscripsit Felinus in dicto c. cùm sit generale. col. 6. versi. limita sexto. vbi idipsum eleganter docuit Marianus Socinus in col. 7. versic. Tenet Bald. in Authen. ad hec, C. de vsur. vbi Marianus ipse sequens Bald. dixit,
182 quòd quando contra † delinquen-

quentem potest succurri remedio actionis, vel accusationis, Ecclesiasticus non potest se impedire, nisi in casu negligentiæ, vel per viam denunciationis. quem sequitur Petr. de Ancha. in repet. regulę. Ea, quę. de reg. iur. in sexto, quæstio. 9. ex his ergo omnibus infertur, quòd ex nudo pacto poterit agi coram Ecclesiastico: intellige tamen, sumpta ratione peccati: quod & docuit Ang. in l. si certis annis. col. 2. C. de pact. Barthol. autem Socinus in suo consil. 115. incip. circa primam quęstionem. col. 3. versi. preterea. dicens se nunquàm reperisse se iure probari, quòd hæres non iurans possit petere se absolui à iuramento eo, quòd cum iuramentum quid personalissimum sit, vt in dicto capit. veritatis. ad ipsum pertransire non possit: & absolutio supponat vinculum: cessante ergo vinculo cessat & à vinculo necessitas absolutionis. Salicetus verò in Authentica Sacramenta. C. si aduersus vendit. colum. 7. nu. 26. vers. modo quæro, an sacramentum sit personale. implicitè idipsum docuit. Nã dixit, quòd iuramentum non af-
183 ficiat hæredem † quo ad vinculum spirituale, vt hic sortiatur forum Episcopi, sicut & ipse iurãs: cùm hoc respectu dicatur personale, vt docuit Ioannes Andr. in c. fi. ext. de foro compet. & quòd tali pacto sit intelligendum dictum Innocentij in d. c. veritatis. ext. de iureiur. Dicitur verò iuramentum personale quo ad vinculum temporale, etiam quo ad vinciendum hæredem iurantis, idest, vt validitas, & efficacia contractus initus, cũ iurante transeat ad hæredes, si tamen fuerit interpositum super eo, quod sui natura est transmissibile ad hæredem, alias secus: & ratio huius secundum Salic. ibidem est, quia multum discrepat a principali Sacramento hæreditarium Sacramentum, vt in l. generaliter. C. de rebus credit. quia nescit hæres veritatem sicut testator: sed obligatio valida propter iuramentum (quæ obligatio per legem transit in hæredem) cùm afficiat eum, vt in l. vnica. C. vt act. ab hæred. & in l. 1. C. si cer. pet. & in l. pro hæreditarijs. C. de act. hęred. & quòd hæres teneatur exonerare conscientiam defuncti testatoris iurãtis, docuit quoque Alciatus in c. cùm contingat. nu. 122. & 123. vers. secundus effectus. ext. de iureiur. sequens Ant. de Butr. & Panorm. ibidem per text. in c. fin. de sepulturis, & in c. in litteris. ext. de raptor. etsi Alciatus neget hæredem ad hoc teneri ex vi iuramenti facti a suo testatore, sed quia res ad ipsum peruenit cum onere restituendi eam vero suo domino, seu ei, cui de iure aliquo pacto competit, Cassadorus in suis decisionibus titu. de iureiuran. illipsum docuit asserens, quòd licet iurans possit cogi a Iudice Ecclesiastico ad obseruantiam pacti iurati, non tamen hæres, quãuis dictus hæres teneatur adimplere illud, cùm in temporalibus obligatio testatoris transeat ad hæredem, vt in d. l. vnica.

& icircò quo ad censuras,& pęnas animæ ex facto testatoris nō
184 † ligantur hæredes, & addidit ibidem ipse Cassadorus hoc ipsum communiter teneri a Doctoribus in d.c.veritatis. Probatur & tertiò præsens sublimitatio, & hac ratione,videlicet. Cùm iuris
185 regula sit,quòd actiones † omnes tam actiuæ, quàm passiuę testatorum in temporalibus transeant ad hęredem,prout expresse docuit textus in l.2.C.de hęreditarijs actionibus. & ibi communiter per Doctores, & per Cassaneum in consuetu. Burgun. folio 746. nu.8. versic.& omnes actiones. Inde sequitur veritas dictę nostrę sublimitationis.

Fundamentum nonum nostræ verissimè decisionis innititur regulæ illius iuris, in qua habetur, quòd propter vim iuramēti quod in pacto interuenit nulla currat
186 præscriptio, † seu mora contra recipientem huiusmodi pactum iuratum: Cùm ipsum iuramentum incessanter interpellare pro creditore dicatur: quandocunq; debitor sciet creditorē indigere re tali promissa,sicut dicitur,diē interpellare pro homine. Hoc fundamentum probatur triplici medio. Primò enim per tex.in c. quærelam. ext.de iureiur.secundum vnum intellectum: Nam ibi punitur qui voluntate, sed nō necessitate per biennium censum non soluerat Ecclesiæ, cui se soluturum iurauerat; etsi ibi nulla fiat mentio de interpellatione facta, nec ne a creditrice Ecclesia & ibi per Doctores.Idem probatur in l.si quis maior.versic.mox. C.de transact.vbi dicitur,[quòd non obseruantes pacta iurata, mox priuētur omnib.commodis ipsorum, & assignentur ijs, qui seruassent.] quod quidem non diceretur nisi iuramentum interpellaret pro homine creditore. Idipsum docuerunt infrascripti Doct. vnica voce dicentes,ꝙ iu-
187 ramentū interueniens alicui pacto, seu promissioni, constituit in mora huiusmodi promittentem absq; alia creditoris interpellatione,quandocunq;debitor sciet creditorem indigere tali re promissa: & sunt Specul. in lib. primo titu.de Aduocato.§.1.nu. 25. versic.sed nunquid is, qui. Idem docuit Ioannes And. & alij communiter in c.Breui.extr. de iureiur. Idem Pan. in c. fina. de præscript.Decius in l. quod te. num. 11. versic. & circa istam glo. ff. si cer.pet.dicens hanc esse communem Doctorum sententiā, quòd iuramentum simpliciter (de quo loquuntur Docto.vbi supra operatur,vt debitor sponte quod promisit offerre teneatur: & respondens Alexan.qui videtur contrarium docuisse, exemplificat de vasallo, qui non obligatur simpliciter sub iuramento, sed tunc demum quādo fuerit requisitus. vt habetur in c.1. de no.for. fide. & ibi per glo.in versi.requisitus. Cùm ergo simus in diuersis, & à diuersis fieri non debeat illatio: &c. Idipsum docuit Alciatus in dicta l.quod te. circa fi.col. pen. versi.sed.quid in eo, qui iurauit, nisi iurasset illud tale se traditu-

rum, si requireretur: quia tunc nō requisitus non teneretur, & secundò nisi quis interposito iuramento statim creditor indiguerit : cum non videntur actum, vt debitor, cum sacco paratus confestim accurret. Idem docuit Euerardus in sua præexcellenti Topica iuris in loco a Vi. energia, siue efficacia iuramenti, numero 42. versiculo vndecimus singularis effectus. Idem docuit Franciscus Cremen. in suo notabili 122. incip. Vbi est iuramentum. dicens hoc esse aureum dictum. Idem docuit Iason in dicta l. quod a te, num. 22. & 24. idem Seysel. in l. non solum, §. morte, columna 16. ff. de noui oper. nunc. idem Bauer. in tract. de virtute iuramenti, priuileg. septimo, Ripa in l. 4. §. Cato. num. 59. & in l. si insulam, num. 91. ff. de verborum obligatione. Gonza. in consilio 57. num. 11. Crauet. in consil. 57. numero secundo, idem Ripa rursus in lib. 3. respon. capit. 2. numero primo, idem docuit Cassaneus super consuetu. Burgund. folio 792. num. 6. Probatur & tertiò hac ratione, quoniam moræ pur-
188 gatio † de iure non admittitur, vbi iuramentū interuenerit, pront singulariter docuit dictus textus in l. si quis maior. paulò ante relatus, vbi inter alia hæc continentur præcisa verba, videlicet. [Itaque omnia eorum mox commoda deputabuntur eis.] quam peroptimam rationem tanquam de iure verissimam amplexati fuerunt infrascripti Doct. videlicet Bart. in dicta l. si quis maior, columna secunda, numero vndecimo, versiculo & ex hoc nota. dicens ex tali textu fore notādum, quòd iuramentum impediat moræ purgationem, cum hoc sonent verba dictæ legis. Idipsum docuit Aretinus ibidem in vltimo notabili, sequens Bal. & Bar. ibidem hoc ipsum docentes. Idem docuit ibidem Alex. per dictum textum, colum. 2. num. 7. ferè per totum, quod & repetijt in l. si insulam, & communiter Doctores in l. etsi post tres. ff. si quis cautionibus, & in l. si pacto. C. de pactis. Idem docuit Iason per eundem textum, in l. si conuenerit. numero vndecimo, ff. de iurisd. omn. iudic. & in dicta l. si quis maior, nu. 26. & rursus in dicta l. si insulam, columna antepenultima, nu. 35. versiculo teneas communem conclusionē, vbi post nō nullas rationes pro vtraque parte allatas, & examinatas his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Teneas communem conclusionem, quòd iuramentum de non contraueniendo super promissione pœnæ impedit moræ purgationem, qui vltra scribentes, & ipse confirmauerit, huiusmodi communem cōclusionem duplici fundamento.

Quorum primum est, quia iuramentum habet vim litis contestatę, vt docuit text. in l. nam postea q̃. §. si is, qui temporali. ff. de iureiur. vbi Bar. & alij, quod & repetijt in l. eum qui, §. si iurauero. ff. de iureiurando, sed lite contestata non admittitur purgatio
189 moræ, † vt in dicta l. si insulam,

& in l. 1. ff. de pen. leg. secundum fundamentum allatum vbi supra a Iasone est, quia iuramentum, (vt supra nos latissimè probauimus in fundamento octauo, nu. 171.) habet vim actus, seu consensus geminati, & sic vbi ad vali-
190 ditatem actus † requiritur geminatus actus, vel geminatus cõsensus. vt in l. si mulier. lá secunda, & Authen. siue a me. C. ad Velleia. sufficiet vnicus cum iuramento, prout etiam singulariter docuit Panormitanus in cap. cum contingat. ad finem. ext. de iureiurando, sed geminatio impedit purgationem moræ. ergo, &c. Tamen hæc Panormitani regula erit intelligenda vera, quando geminatio non esset facta illicò, sed diuersis temporibus (subdidit ibidem ipse Iason) ꝙ & nos probauimus supra in d. fundamento, vbi reperies quamplurima per nos recensita satis oportunè, quæ Iason vbi supra retulit. Idem docuit Salicetus in dicta l. si pacto. colum. 9. numero 13. versic. secunda conclusio, in qua lege ipse latissimè pertractat, quando mora purgetur, & quando non. Alciatus idipsum docens in dicta l. si quis maior. numero 73. & sequenti in versiculo, mox commoda. dicens hanc esse receptissimam omnium Doctorum sententiam: Purgationem moræ non concedi, cùm ex dictione
191 [Mox †] appareat executionẽ ipso iure fieri: & hanc propositionem meritò dicimus probari veram per textum in l. si is, cui. ff. de legat. 2. quod & docuit quoque Alexan. in consi. 158. num. 5. versic. Præterea vbicunque, vol. 2. dicens, quòd vbicunque in contractu est positum iuramentum, nũquam est locus purgationi moræ. & rursus idem Alex. in consi. 105. nu. 9. versic. Præterea omnis defensio partis. volum. 3. & iterum in consi. 76. nu. 15. versi. item attento. lib. 5. quod & confirmauit in l. si conuenerit. nu. 11. ff. de iurisdict. om. iudic. Idem docuit Mantua in sua collectanea, in dicta l. si quis maior. sequens supra citatos Doctores vbi supra. Idem docuit Romanus in suo singular. 444. incip. Iuramentum excludit facultatem. Hoc ipsum docuit Matthesilanus in suo singul. 50. incipien. Nota magnum periculum. Vbi nonnulla notatu dignissima docuit, & concludendo se subscripsit huic rationi per dictum textum in l. si quis maior. Idem docuit Curtius in dicta l. si quis maior. num. 44. & Papalius ibidem. num. 79. Cagnolus ibidem, num. 110. & num. 111. Idem docuit Decius in consi. 452. nu. 12. in fine, dicens hanc esse communem Doctorum opinionem. Idem docuit Ioannes Franciscus Ripa in l. fin. quæst. 32. nu. 112. C. de reuoca. donat. & hos Doct. sequutus fuit quoque Franciscus Viuius in suo Thesauro commun. opinio. in versi. moræ purgatio. & Kirconius in suo tract. commun. opinion. in eodem. versiculo moræ purgatio. & hanc opinionem magis communem probat Antonius Gabriel. in tract. conclus. libro secundo, titu. de iureiuran.

con-

conclusione secunda. Idē docuit Antonius de Butrio in c. breui. de iureiur. col. fin. in fi. vbi & Panormitanus, col. 2. & Imo. col. 1. in fin. Alexan. in l. 2. §. finali, circa fin. ff. sol. matrim. Aretinus in cōsil. 150. incipien. Visis diligenter, colum. 4. Curtius iunior in tract. feud. par. 4. colum. 24. in 36. causa priuationis. Corsetus in rubr. de iureiur. in quarto priuilegio. Antonius de Bauer. in tract. de iureiur. in 7. speciali. Barbatius in c. fin. fall. 5. & ibi Antonius de Burgos in colum. 5. extr. de empt. & vendit. & rursus idem Barbat. in c. ex litteris, colum. 10. ext. de cōstitut. Iason in l. quod te. col. fin. versic. iuxta prædicta. ff. de rebus credit. & hanc esse communem opinionem Decius ibidem. nu. 11. & ibi etiam Purpur. col. antepenult. versic. septimò exemplificatur. hanc etiam dicit communem Gomesius in §. item si quis postulante, colum. 6. institu. de actio. Idem docuit Felinus in capitulo ex rescripto. colum. penultima, & fin. ext. de iureiur. Ripa in l. 4. §. Cato, numero 59. & in l. si insulam, numero 91. ff. de verborum obligatione. Afflictus in decisione 174. numero quinto, Aymo. in consilio 57. numero secundo, Gonza. in cons. 27. col. 3. & in cons. 31. colum. 1. & sequen. & in consi. 57. col. 3. Idem Claudius in l. non solum. §. morte, colum. 16. versic. aliam nota limitationem. ff. de noui oper. nunc. Cassaneus in consuetu. Burgund. fol. 112. Hispanus in c. per vestras. fol. 90. §. fi. ext. de donat. inter vir. & vxor. nu. 35. Ripa in lib. 3. respon. c. 7. nu. 2.

Limita primò singulariter allata in dicto fundamento nono, dicendo ipsa non habere locum, quando affuisset rationabilis cau
192 sa † purgandi moram, quoniam tunc purgatio moræ admittenda foret, prout docuerūt infrascripti Doct. videlicet Bar. Imol. & Ang. in l. etsi post tres. ff. si quis cautionibus allegantes hoc probari per arg. in l. fin. ff. qui satisdare cogantur, quos recensuit Alex. in l. si insulam. col. 10. nu. 37. & 38. versic. duodecimò fallit. ff. de verb. obligat. qui tamen Alex. ibidem addidit, quod si benè consideratur d. l. fi. potius probare conuincetur, quod propter dictam iustam causam, nō incurrat pęnam, quàm non admittat ad purgandam moram. Idem docuit Alciatus in d. l. si quis maior. col. pen. nu. 76. & 77. vers. sed maior est ambiguitas. subscribēs se opinioni Petri Besutij idipsū sentientis: & addidit hoc ipsum receptissimum esset, prout docuit Imo. in dicta l. si insulam, & Ang. vbi supra, & Decius in consilio 138. col. fin. Idipsum docuit Mantua vbi supra.

Limita & secundò allata in dicto fundamento nono, dicendo illa non habere locum de equitate Canonica, cùm secundum ipsam mora semper possit purgari, pro-
193 ut † limitauit dicta l. si quis maior. Bart. in l. qui crimen. quæst. vndecima, C. qui accusar. allegās annotata in capitulo apud misericordem. 32. q. 1. & Glo. in cap. Beatus, duodecima quæstione 2.

talis lex in vsu: & sic ex ipsa produceretur victo exceptio in fauorem deperdentis contra lucrantem, adhuc dicimus, quòd virtute dicti iuramenti superuenientis dictus victus non posset vti huiusmodi exceptione, seu repetitione deperditorũ, sicut dicimus in simili casu. Nam licèt mulier fideiubendo pro alio non oblige-
196 tur † efficaciter, immo iuuetur Velleiano, vt per omnes leges titu. ff. & C. ad Velleia. Tamen si fideiubeat pro alio, & iuret non contrauenire, ita efficaciter obligabitur, quòd non poterit iuuari dicto priuilegio a dicto iure concesso omnibus, & singulis mulieribus, quia propter dictus contractus initus cum dicta muliere, aliàs de iure nullus, firmabitur, & erit validus: vnde ipsa mulier indè incurret obligationem, ac necessitatem satisfaciendi dictæ fideiussioni, (ac si non fuisset aliàs priuilegiata) iuratæ. Ac per consequens tale iuramẽtum producet ipsam fideiussionem recipienti ius, & actionem ipsam mulierem astringendi in foro ciuili ad satisfaciendum promissioni iuratæ, prout docuit etiam textus in capitulo ex rescripto. ext. de iureiuran. vbi Alexan. Tertius Papa scribens Sardiniensib. Episcopis, vsus fuit infrascriptis verbis, videlicet: [ex rescripto, ꝙ nobis est præsentatum innotuit, Abbatem Tremeñ. cum Petro super summam octo milium solidorum taliter cõuenisse. & infra. super hęc prędictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de obseruanda cõuentione iurauerãt, vt si ipsi deficerent, alij Monachi in loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non seruarent, Abbas dedit V. & eius vxorem fideiussores, qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Ideoque mandamus quatenus tam Abbatem, quam Monachos, quàm V. & vxorem ipsius monere curetis, vt sicut iurarunt, eandem conuentionem faciant adimpleri, alioquin Abbati, & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiæ, & in terra præfati V. & vxoris eiusdem, vsque ad condignam satisfactionem inhibeatis Diuina officia celebrari.] hæc ibi. Vbi idipsum apertissimè docuerunt in casu proposito in pręsenti fundamento glo. & Doctor. & ratio est,
297 quoniam † iuramentum quod potest seruari sine periculo animæ, omnino erit seruandum, vt in capitulo quærelam, & in capitulo cùm contingat. extra de iureiurando, vbi Alexander Tertius rursus idipsum apertiùs docuit, his præcisis verbis vtendo, videlicet. [Cum contingat interdum, quòd constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant ne vlterius contraueniant proprio Sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio contrauenire nitantur. Vtrum hoc eis liceat à nobis tua fraternitas requisiuit. Nos autem fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd etsi mulierum cõsen-

sus in talibus non videatur obligatorius, secundum legitimas sanctiones: nè tali tamen prætextu, viam contingat periurijs aperiri mulieres, ipsa seruare debent hu-
198 iusmodi † iuramenta, sine vi, & dolo, sponte præstita, cùm in alterius præiudicium non redundent, nec obseruata vergant in dispendium salutis æternæ.] hæc ibi, vbi singularis glo. in versiculo debent, & Doctores hoc ipsum asseuerant hoc nostrum fundamentum magnificantes. Cùm ergo indulta reperiatur a lege cõmuni antiqua repetitio deperditorum in ludo alearum in fauorem ipsius deperdentis, & quisque possit renunciare iuri sibi quomodolibet acquisito (iuribus vulgaribus.) Indè sequitur argumentum validissimum a maioritate ratione, dicendo tali pacto, si mulieri ius commune prohibet fideiussionem non tantum pro bono suo priuato, verùmetiã pro bono publico (cui consulitur prohibendo mulieribus directè, & indirectè alienationem propriæ dotis, vt (omnes Doctores affirmarunt semper) immo & declarat huiusmodi fideiussionem ipso iure nullam, & tamen huiusmodi contractus de se nullus solidatur, & efficietur validus ad obligandam ipsam mulierem ad satisfactionem fideiussioni, si huiusmodi contractus fuisset vallatus, ac roboratus iuraméto. Quãtò magis erit obligatorius contractus, seu pactum de soluendis deperditis in ludo alearum si fuisset munitus iuraméto? cùm quis potuit disponere de suo, prout voluerit, & dictus victus voluntariè, cum aliqua spe lucri consentierit tali conuentioni, sicut dicimus de assecurantibus, quibus aliquando opus est deperdita assecurata soluere Domino ipsorum, cùm obligationi huiusmodi se supposuit pro minima mercede, ipsam comparando valori rei sic assicuratæ, vt patet ad sensum. & tamen huiusmodi spes lucrandi raro mouet huiusmodi mulieres. Hoc ipsum & alio exemplo probabimus paulò post, sed ne quis putet solum supracitatos Doctores se subscripsisse supra recensiti exempli veritati: Sciendum quòd idipsum docuerunt, & infrascripti Doctores, videlicet. Bart. in l. si quis pro eo. versiculo quintò prohibetur contractus. ff. de fideiussor. & sequitur Ioannes de Imo. in repet. capituli cum contingat. in quinto casu principali. ext. de iureiuran. Idem expresè vult glo. supradicta (vt diximus) reputata singularis, quam ibidem ad hoc ipsum probandum notauit Bal. Imo. Panormitanus, & Felinus. Idem docuit Pau. de Castro. in repet. Authen. Sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. in columna prima, & in pluribus alijs sequentibus. Idem docuit Euerardus in sua præexcellenti Topica iuris in loco a Vi. energia, &c. numero quarto, versiculo secundus notabilis effectus. & hoc nostrum fundamentum roboratur, & hac ratione, videlicet. Quoniam pro-
199 pter † iuramentum poterit de iure

iure quis cogi præcisè ad factum. vt in capitulo quærelam. ext. ne prælati vices suas. & ibi Butrius, & alij cumulati à Bruno in consilio 89. numero quarto, etiam si contineat turpitudinem ex parte recipientis. vt in capitulo debitores. ext. de iureiuran. & glo. communiter approbata in l. si pecuniam. versiculo necesse. ff. de condict. cau. clar. quam appellat notabilem, & singularem Iason in §. actionem. nu. 47. & §. item si quis postulate. numero decimotertio, institu. de actio. & ibi latè Gomes. numero septimo, in principio, columna quarta, Felinus in capitulo primo, numero tertio, versiculo tertiò fallit, & in capitulo cæterum, numero quinto, ext. de indicijs. & in cap. finali, quintò fallit. columna nona, ext. de foro compet. & in c. veniens. numero secundo, ext. de testibus. & in capitulo ad nostram. columna tertia, versiculo & pro hac parte, post Bal. Abbatē, Anchar. Butr. & Imol. per eum citatos. extra de iureiurando. Idem docuit Barbat. in capitulo veniens. in additione magna ad Abbatem. col. 1. ext. de iureiur. vbi dicitur, quòd difficultas excuset iurantē a periurio, arguendo a contrario sensu: nam indè sequitur, quòd cessante difficultate debet ad iuramētum obseruandum quis compelli, vt docuit etiam decis. Pedemont. 92. nu. 19. 20. & 21.

Amplia veritatem dicti fundamenti in suo exemplo dicendo, ꝙ ipsum procedat etiā si mulier intercedat pro viro suo, & iuret, licèt hoc casu mulier sit magis priuilegiata de iure. vt in Authen. si qua mulier. C. ad Velleia. prout singulariter decidit Pau. de Cast. in consi. suo 219. incip. In causa: quem refert, ac sequitur Euerardus vbi supra addens, quòd nec huic obstet glo. in dicta Authen. si qua mulier. quia ad eam optimè respondet Pau. de Castro in dicto consilio, cui consenserunt idem docētes Ioannes Faber. Albericus de Rosatis, Bal. & ipsemet Pau. de Cast. in d. Authen. si qua mulier, etsi Salicetus ibidem tenuerit contrarium, non attendat ius Canonicū, cui in hac materia standum erit, vt subdidit ibidem Euerardus.

Fundamentum vndecimū præsentis nostræ decisionis elicitur ex vulgatissima, & verissima iuris regula a Doctoribus approbata, in qua habetur, ꝙ iuramentum
200 † adijcit robur actui, super quo interponitur, cum ipsum vltra naturam suam alteret, firmet, roboret, validet, ac de nullo contractu aliquem de inualido validum faciat, quando interponeretur super actu non improbato a iure, pro eo, quòd cōtra publicam vtilitatem, vel contra bonos mores naturales, (vt in casu nostro) cùm ad obseruandas non solum stipulationes, verum etiā pacta nuda propter ludum alearum inita cogamur a iure ipso naturali (vt fuit probatum) vel ob defectum solēnitatis probatoriæ, vel formalis requisitæ a iure, vel statuto, vel ratione materiæ, vel rei super qua interponitur, & sit alia ratione

tione actus huiusmodi a iure improbatus: dummodo obseruantia iuramenti non sit nutritiua peccati, nec tendat in præiudicium tertij. Et quòd hæc regula sit verissima, probat duplici medio. Primò enim per textum in c.cùm contingat.in versic.firmando. ext.de iureiur. cuius verborū series fuit per nos relatus in probatione fundamenti decimi. Vide ergo ibi. Idem probatur per text. in c.2. de iureiur. in sexto, quem ad verbum retulimus supra in probationem ampliationis secundæ fundamenti octaui. Vide ibi.Idem expresse probatur per textum in cap.2.de pactis,in sexto,vbi Bonifacius Papa Octauus infrascriptis præcisis verbis hoc ipsū docuit,videlicet.[Quāuis pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, vt dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex ciuilis, si tamen iuramēto, nō tamen vi, nec dolo præstito firmatus fuerit, ab eadem omnino seruari debebit, cùm non vergat in salutis æternæ dispēdium, nec redundet in alterius detrimentum,] hæc ibi, vbi nota in versic. [firmatum] & versic. [omnino.] Idem habetur & apertissimè in l. 1. & in Authen. sacramenta puberum. C.si aduersus vendit. Nā in dicta l.prima, hæc habentur, videlicet. [Si minor annis vigintiquinque emptori prædij cauisti, nullam de cætero controuersiam te esse facturum, idque etiā iureiurando corporaliter præstito, te seruare confirmasti, neque perfidiæ,neque periurij, me auctorem tibi futurum sperare debuisti.] hæc ibi. Et in dicta Authen. sacramenta puberum. hæc habentur, videlicet.[Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis inuiolabiliter custodiantur. Per vim autem, vel per iniustum metum extorta etiam a maioribus (maximè ne quærimoniam maleficiorum commissorum faciant) nullius esse momenti iubemus.] hæc ibi. Idipsum & secundo Doctorum oraculis clarius probatur. Nam glossæ,& Doctores communiter in citatis iuribus vno ore idipsum asseuerāt. Et animaduertendum, quòd ex hac regula sic probata Euerardus in sua excellenti Topica iuris in loco a Vi.energia,&c. elegantissimè elicit infrascripta corrolaria. Quorum primum est, licèt vbi actus prohibentur a iure principaliter fauore personæ, & rōne
201 vtilitatis priuatæ, licet secūdariò prohibeatur rōne vtilitatis publicæ, vt patet in alienatione rei dotalis, q̄ a iure prohibet principaliter fauore mulieris, & sic rōne vtilitatis priuatæ, & secundariò ratione vtilitatis publicæ, ne mulier remaneat indotata, & sic virum reperire non possit, nec ciuitatem replere liberis hominibus, quod Reipublicæ interest. vt in l.prima, ff.soluto matrimonio iuncta. l.vnica. §.& cum lex. C. de rei vxor. actio. huiusmodi actus sit nullus, vt in l.lex Iulia, cum duabus legibus sequentibus.ff.de fundo dotal. & instituqui-

quibus alien. licet. in principio. Tamen si iuramentum interueniat, vt quia mulier dotem alienans, vel marito alienanti consentiens, iuret non contrauenire. Tunc de iure Canonico (cui standum est in hac materia † iuramenti tanquam spirituali, vt latissimè supra fuit probatum) talis actus, siue contractus validatur, siue firmatur iuramento, prout docuit singulariter textus in dicto capitulo cum contingat, & in dictis alijs iuribus supra citatis. Probatur & secundo præsens corrolarium auctoritate infrascriptorum Doctorum. Nam idipsum docuit Bartolus, & post eum Angel. Pau. de Castro, & alij in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. & latè Iason post alios per eum relatos in dicta Authen. Sacramenta, & rursus per Doctor. in l. iuris gentium. §. si paciscar. ff. de pactis. & rursus Bart. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. & in l. is, cui, ff. eo. tit. Bal. in l. illud. C. de sacrosanctis Eccles. col. 5. & plenius in l. non dubium. C. de legibus. & in l. pactum dotale. C. de collation. Antonius Imo. & Siculus in dicto c. cum contingat. & Alciatus ibidem a num. 94. versiculo tertius casus. vsque ad numer. 113. Vbi hoc ipsum corrolarium elegantissime confirmauit, ac probauit multis auctoritatibus, respondens obiectionibus, quæ produci possent. Vide ergo ibi plenissimè. Vbi inter alia notatu dignissima, dixit hanc communem Doctorum esse sẽtẽtiam, & addidit, quòd huius potentissima ratio secundum Abbatem in dicto capitulo cum contingat. sit quoniam per iuramentum obligatio principaliter Deo acquiritur, & lex humana, vel Canonica non vult, neque potest in fauorem priuatũ impedire talem obligationem, vt in capitulo debitores. ext. de iureiurando. & in capitulo ad Apostolicam. ext. de regul. & in capitulo qui post votum. de voto. in sexto. De hac tamen allata ratione ab Abbate statim ibidem ipse Alciatus subdit, dicens, quòd hæc ratio ita simpliciter intellecta non sit vera, quia ea attenta, idem esset, quando prohibitio fieret principaliter fauore publico, & tunc non poterit impedire obligatio quærenda. Item non infert aliquid ad confirmationem contractus, vnde secundum hanc rationem, satis esset seruare iuramentum, iuxta dictum cap. debitores. licet contractus nõ validaretur, quod est contra communem opinionẽ. Vnde (inquit ibidem Alciatus) verior est ratio, quòd iuramentum confirmet cõtractum, dummodo non sit in preiudicium tertij (vt in d. c. cum contingat.) Vnde nõ confirmat, quando principaliter est contra publicam vtilitatem, quia illi tanquam tertio preiudicaret: sed quando est solum fauor publicus in consequentiam, tũc lex Canonica de eo non curat, cum is, cuius principaliter interest, renũciauerit, & in consequentiam nõ oriatur magnum præiudicium iuri publico: & ita est de mente glosæ,

glosę & Doctorum in c.quamuis.
de pactis. in sexto, & quod do-
cuit Panormitanus in consil. 95.
vol.2. præsenti quoq; primo cor-
rolario se subscripserunt Ioannes
Mo. Archid. Io. And.& Domini-
cus à Sācto Geminiano in dicto
c.Quamuis. necnon & apostilla,
seu additio ad decisiones Capel-
læ Tholosanæ in decisione 383.
dicens hanc esse sententiam com
203 munem, quòd vbi lex † annul-
lans contractum principaliter est
fundata in fauore priuati, licèt
in consequentiam, & secundario
sit fundata super vtilitate publi-
ca, vt in casu allegato in dicto c.
cùm contingat. & supra citato-
rum iurium iuramentum firmat
contractum: vt Panormitanus in-
ter alios, docuit in dicto c. cùm
contingat. colum. 10. & in eius so
lemni disputatione, quæ incip.
stante statuto: Ad hoc ipsum fa-
ciunt quæ subdidit dicta Appo-
stilla vbi supra, dicęns, quòd vbi
lex positiua, seu statutum aliquid
prohibet propter bonos mores
conseruandos, tunc iuramentum
in contrarium nihil valet: vt in
regula iuris contenta in c.non est
obligatorium. de reg.iur. in sex-
204 to, quia talis lex † est fundata
super æquitate naturali, quæ est
indispensabilis, & incommuta-
bilis, maxime per istum iuramen
tum, cùm sit persona priuata. vt
in distinctione 5. in summa. & in
c. quæ contra mores. dist. 8. & vt
nos doceret quid ipse intellexe-
rit in tali sua apostilla per iura-
mētum additum promissioni de
aliquid faciendo quod esset con-
tra bonos mores, subintulit sub-
sequens exemplum, dicens, exem
plum in muliere, quæ viuente vi-
ro dedit fidem adultero de con-
trahendo post mortem viri sui:
205 cùm non valeat, scilicet † iura-
mentum huiusmodi: & intelligo
(subintulit) de bonis moribus
naturalibus, nō autem de ciuili-
bus tantum: quia omnis lex est
fundata super bonis moribus ci-
uilibus, & Ciuili æquitate. vt in
c.consuetudo. dist. 1. Hęc autem
æquitas Ciuilis est variabilis, vt
in c.non debet. extra de consang.
& affinit. quapropter nemo du-
bitat, quin lex prohibens pactum
legis cōmissoriæ in propinquio-
ribus, sit fundata in bonis mori-
bus ciuilibus, & tamen iuramen-
tum in contrarium valet, vt in c.
significante. extra de pignor. hæc
apostillator ille, cuius sententiæ
assipulatus fuit. Barthol. Socinus
in regula 206. incip. iuramētum.
in Fallētia quarta. vbi hoc ipsum
docens apertiùs declarauit qui
206 dicantur boni mores, † contra
quos iuramentum priuatur suo
effectu, his præcisis vsus fuit ver-
bis, videlicet contra bonos mo-
res, scilicet naturales, vt si præ-
beret occasionem delinquendi,
vt in c. Quemadmodum. §. illud
autem. extr. de iureiur. vbi Inno-
centius Tertius hęc protulit. [il-
lud autem iuramentum est pro-
culdubio temerarium: si vir iu-
ret vxori, quòd eam super nullo
crimine accusabit: quia si mulier
fieret infidelis, & nollet cohabi-
tare viro absq; contumelia Crea-
toris, vel illum vellet pertrahe-
re

re ad infidelitatis errorem, tunc incunctanter deberet illam impetere apud Iudicē suum, vt eam (nisi resipisceret) omnino dimitteret secundum Canonicas Sanctiones: quòd si expressè iurasset, quòd eam super adulterium non impeteret; esset ne seruādum huiusmodi iuramētum, cùm scriptura testetur, quòd patronus est
207 turpitudinis, † qui cœlat crimē vxoris: & secundum regulā Euangelij, si primò & secundò correcta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, vt tanquàm ethnica, & publicana deinde vitaretur: ne per hoc ei libera præberetur peccandi facultas propter impunitatem peccati.] hæc in dicto §. illud. & hoc est quod implicitè cauetur in c. non est obligatorium. de regu. iur. in sexto, vbi dicitur [Non est obligatorium
208 † contra bonos mores iuramentum. vbi Dynus post multa exempla (quorum nonnulla paulò antè retulimus) quando probauimus iuramentum validare aliqua de iure prohibita & declarata nulla: vide ibi: vtitur tali peroptima distinctione. Aut prohibita à iure aliqua fuerunt. propter sui turpitudinem, aut in priuilegium, vel fauorem personæ: res ergo à iure prohibitæ propter sui turpitudinem, non firmantur à iuramento, sed solùm prohibitæ in fauorem personæ: quæ à Socino vbi supra nuncupantur res prohibitæ, eò quòd sint contra bonos mores ciuiles, de quibus habetur sermo in dicto c. cùm contingat, extra de iureiur. & in c. 2. de pactis. in sexto. in rebus ergo prohibitis à iure pro eo, quòd sunt contra bonos mores ciuiles, loquuntur sequentes Doctores, (vltra citatos, & in citatis iuribus) dicentes, quòd iuramentum roboret ea, quę propter fauorem priuatorum fuerant à iure improbata: & sunt, videlicet Bart. Ang. Paul. de Cast. & alij in dicta l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus. nec non & latissimè Ioannes de Imo. in repet. dicti c. cùm contingat. in tertio casu principali. Idem docuit Euerardus vbi supra nu. 6. & Ang. Aret. in §. æquè. nu. 6. versic. quæro quando dicatur. institu. de exceptio. dicens, quòd illud iuramentum dicetur contra leges & bonos mores, & per consequens non obseruandū: quando ex ipsius obseruātia quis incideret in peccatum: vt in cap. quamuis. de pactis. in sexto, & ibi, & alibi sępe docuerunt Doct. vide ergo ibi per eum, quando iuramētū sit obligatoriū, cùm enumeret ibi ipsos casus, in quibus iuramētum dicet obligatorium. Idipsum docuit Ripa in lib. 3. respon. c. 6. incip. vulgatissima est. nu. 7. versi. non igitur obstat prima ratio. vbi dixit, quòd iuramentum cōtra bonos mores tunc non erit obligatorium: quando esset contra bonos mores naturales, secus si solùm esset contra bonos mores ciuiles, prout etiā docuerunt Bal. & Paul. de Cast. in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. & regula supradicta non est obligatorium. procedit, quando obseruatio iuramenti nullum. habeat

beat in se peccatum (adde tu, vt contingit in casu nostro) secundum Alex. in consi. 157. incip. Viso instrumento, lib. 2. idipsum docuit Iason in l. ex ea parte. §. mulier. num. 4. versic. adde quòd de iure Ciuili, dicens, quòd de iure
209 Ciuili dicatur † contra bonos mores quicquid est improbum & inhonestum, licèt de iure Canonico illud solùm dicatur contra bonos mores, quod inducit peccatum secundum Bald. in l. quæ contra. not. 2. C. de pact. & in l. pactum dotale. quæstio. 19. C. de collat. & in l. non dubium. in opposit. 17. C. de legibus. & notabiliter in rub. C. de condict. ob tur. cau. & in c. 1. §. Sacraméta, de pace iuram. firm. & addit supradictis ipse Iason fore aduertédum: quòd regula. c. non est obligatorium. de regu. iur. in sexto, debet intelligi quando est contra bonos mores de iure Canonico: & sic quando inducit peccatum: secus quando est contra bonos mores de iure Ciuili, secũdum Paul. de Cast. in dicta l. pacta, quę contra. hæc Iason vbi supra qui rursus ibidem. nu. 7. & 8. versic. Tertiò nota. subdidit dicens, quòd ex ipso textu colligatur, quòd vbicunque fit aliquid contra bonos mores, poterit ad illud cohibendum pęna induci: & ideo dicit Bart. & alij sequuntur hìc esse casum. Quidã multum ludebat, nec poterat contineri, fecit iuramentum amico quòd nunquam luderet, & si luderet, daret tan-
210 tam pecuniã nomine pœnę, † ꝙ valeat ista promissio: & est iusta causa ad conseruãdos bonos mores, vt in hoc textu: & est bona cautela ad refrenandum quem à ludo: per quam retrahi poterit à cõsuetudine ludendi per promissionem pœnę, quæ est valida, & exigibilis. per istum textum. hæc omnia Iason vbi supra, qui in l. is, cui bonis. col. 9. nu. 19. versic. nam iuramentum. ff. de verb. obligat. dixit, quòd regula. non est obligatorium. procedit, quando iuramentum est cõtra bonos mores naturales, vel quasi: non autem quando esset contra bonos mores ciuiles: eo quòd tunc esset obligatorium, prout docuit Bal. in dicta l. pactum dotali. quæst. 19. C. de collat.

Ex regula allata in fundamento vndecimo veritatis præsentis nostræ consultationis elicitur & peroptimè secundum corrolarium: Nam inde dicemus sequi,
211 quòd licèt actus † in iudicio gestus per minorem 25. annorum sine curatore sit ipso iure nullus, vt in l. clarum. C. de auctor. præstan. & in l. cùm & minores (iuncta sua singulari glo.) C. si aduersus rem iudicatam. & per totum titulum. C. qui legit. person. stan. in indi. hab. Tamen si minor 25. annis compareat in iudicio sine curatore, & aliquem actum faciat, iuretque non contrauenire in aliquo, processui, iudicio, vel sententiæ, valebit actus per eum spontè gestus propter religionem iuramenti, & sic stabitur confessioni suæ iuratæ spontè factæ in iudicio sine curatore, cui aliàs non staretur: & ratio est, quia iuramen-

211 ramentum † firmat iudicium, sicut contractum: prout docuit glo. (notabilis in hoc) in Authen. Sacramenta puber. C. si aduersus vendit. quæ etsi loquatur in contractibus, docet tamen dicta glos. hoc ipsum habere locum in iudicijs, cùm in iudicijs quasi contrahatur: quam glo. ibidem sequitur Bar. Bal. Ang. Salycetus, Iason, & reliqui communiter Doct. cui glosæ similis est glo. in §. Item Sacraméta. de pace iuram. fir. & ibidem eam sequuntur Bal. Aluarot. & alij, & Io. de Imo. in repet. dicti c. cùm contingat. circa finem tertij membri principalis. Idem habetur in Capella Tholosana (& latiùs ibidem in additione) in decisione 45. 49. & 106. idipsum docuit Guid. Pap. in decisione 35. incip. si adultus. idem docuit Pet. Iac. in pract. in titu. de actione tutelæ contraria, quando in defendendo, & versic. item notandum, quòd adultus, idé docuit Euerardus in sua Topica iuris. in loco, à vi, energia. &c. nu. 8. versic. Tertiò ex isto sequitur. pro cuius tamen maiori dilucidatione, sciendum: quòd etsi statim citandi Doctores videntur hoc correlarium limitare dicentes, illam solùm verificari in minore certiorato de iure sibi competenti, tanquam minori: & de præiudicio per consequens inde sibi profecturo, propter iuramentum delatum, & ratio secundum eos est; quoniã videtur hanc sententiam inhærere maxime æquitati, cùm præsumatur minorem ius ignorare, vt in l. regula. ff. de iuris & facti ignor. & sic præsumitur nescire beneficium restitutionis in integrum sibi competere: iuri autem, quod quis

213 ignorat, † nemo renunciare videtur, vt in l. mater decedens. ff. de inoffic. testam. & in l. fina. §. sin autem. C. de fur. & secundum ipsos, ratio videtur manifesta: quia de iure, quod quis ignorat, non

214 videtur cogitasse. Nam † iuramentum solummodo ad excogitata verisimiliter extenditur, vt in l. fin. C. de non num. pecu. & in c. veniens. ext. de iureiur. & hanc partem Doctrinæ seruatam (dicit additio ad Capellam Tholos. in decisio. 49.) non fuisse se scire, sed potius contrariam, quam statim & nos referemus. Doctores igitur hoc tenentes fuerunt, videlicet Ioannes Andr. in c. pen. extra de empt. & vendit. Feder. in consi. 299. Cyn. & Bald. in l. 2. C. de rescind. vendit. quam sententiam Ioãnes de Imo. in l. sciendum. ff. de verbor. oblig. citauit, asserens continere in se (vt diximus) maximam æquitatem propter rationes hìc à nobis paulò antè recensitas. contrarium, verò senserunt infrascripti Doctor. dicentes nullo pacto fore admittédam dictam limitationem, sed simpliciter dicendum, quòd non requiratur huiusmodi certioratio: cum virtute iuramenti ipse minor priuari de iure possit dicta restitutione in integr. m: cùm su pradictum ius reputet ipsum stante tali iuramento, maioré. Doct. ho. tenétes sunt Petrus de Bellapertica, & Bar. in l. 2. C. de rescin.

vendit.

vendit.& apertius ipſemet Bart. in l.ſciendum.ff.de verbor.oblig. & in l.ſi duo patroni.§. Iulianus. ff.de iureiur. ſed melius ipſemet Bart.in Authen. Sacramenta puberum.C.ſi aduerſus vẽdit. idem docuit Bal. in l.1.in fin. C. de rebus credit. Ang. Aret. in §.æquè. nu.5.verſic. nota ergo ex glo. inſtitu. de except. dicens colligi ex
215 dicta Glo.ꝙ iuramentum † contra leges non valet, nec eſt obſeruandum:quod Hoſt.in c.quem admodum. extra de iureiur. intelligit verum, quando eſſet pręſtitum contra Canonicas Sanctiones, ſecus ſi eſſet præſtitum contra leges ciuiles; quia tunc non eſſet nullum. & iſtud ſequitur Dominus Ioannes in l. Inquilinos. §. fin. ff. de legat.primo, & pro hoc facit quod notat Ioannes And.in c.tuę.de decimis.& ſubdidit hoc eſſe tenendum menti propter auctoritatem tantorum Doctorum: etſi ſibi hoc dictum videatur durum propter tex. in dicta l.ſi quis inquilinos.§.fin.& in l.adigere.§. quamuis. ff. de iure patro. & in l. liberius iurauerit. ff. de oper. liber.& in l.Non dubium.in fin.C. de legibus. & in Authen. Scęnicas mulieres. per totum.& in Authen.de his. C.de nuptijs cum ſimilibus. vbi etiam de iure Ciuili iuramentum pręſtitum contra illas leges non valet. vnde meritò poſſet ſic dici. Aut lex ciuilis expreſsè improbat iuramentum. & tunc etiam illud præſtitum contra dictam legem, ipſo iure non valet,niſi dicta lex fuerit Canonizata,vel ſpecificè approbata à iure Canonico: quia tunc, cùm ius Canonicum ſpecificè approbet illas leges: dici poterit dictum iuramentum præſtitum contra dictas leges non valere, tanquam præſtitum cõtra ius Canonicum, comprobans expreſſe illas leges. arg.in l. Aſſe toto. cum ſimilibus. ff.de hæred.inſtitu. hæc Aret. vbi ſupra,quę memoriæ erunt omnino comendanda.

Quamuis his omnibus pręmiſſis benè ponderatis ſatisfactum appareat fundamentis allatis in fauorẽ patris, & heredis nobilis illius, qui credito ludens ammiſerat non paruam quantitatẽ pecuniæ. Nihilominus, vt veritas præſentis noſtræ conſultationis ac ſententiæ luce meridiana clarius omnibus innoteſcat, Deo dante, ſtudebimus gradatim, & ſigillatim reſponſum dare Doctoribus patrocinantibus dictis fundamentis in contrarium ſupra allatis.

Ad primum ergo fundatum in Authen. alearum vſus. C.de Religio.& ſumpt.funer. reſpondendo dicimus, quòd dicta lex non ſit hodie vſu ipſo approbata, ſed receſſerit ab aula: ac per cõſequens eius virtutem, ad aliquem obligandum ad ſui obſeruantiam expiraſſe, prout communiter Doctores citati in probationem primi fundamenti noſtræ ſententiæ docuerunt, inter quos eſt quoq; Ioannes de Medina in loco ſtatim hìc à nobis citando: indè apertiſſimè ſequitur, quòd radicitùs euulſo fundamento primo partis aduerſæ, corruerit & eius ædifi-

ædificium: cùm dicta Authen. hodie non habeat locum in iudicio contra victores in ludo. Sed dato & non concesso, quòd vsu communi vtentium fuisset adhuc in suo robore: non inde sequeretur, quòd pars contraria præsumit fore eliciendum inde, sed vt perfectiùs idipsum percipiatur, summoperè expediet accuratissimè pōderare verba ipsius Authen. alearum. in qua hęc inter alia adjuerbum habentur, videlicet [Commodis igitur, subiectorum prospicientes hac generali lege decernimus, vt nulli liceat in publicis, & priuatis domibus ludere, neque inspicere: etsi contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio, sed solutum reddat: & actionibus competentibus repetat ab his, qui receperunt: aut eorum hæredibus, aut ijs negligentibus, ab eorum procuratoribus, vel patribus, seu defensoribus repetat fiscus: nō obstante (nisi quinquaginta annorum) præscriptione: Episcoporum locorum hoc prouidentibus, & Pręsidium auxilio vtentibus.] hæc ibi inter alia. ex quibus solùm elicitur (prout optimè docuit Ioannes de Medina in suo Codice de rebus restituendis. quæst. 22. §. illud videtur difficilius. nu. 3. versi. Tertiò est illa lex Ciuilis.) quòd perdentes contra victores lucrantes habeant actionem taliter deperdita & soluta repetendi infra quinquaginta annos: & ꝙ Episcopo & Officialibus suis concedatur, vt ab ipsis lucrantibus lucrum ipsum exigant, & sibi retineāt, diuidendum inter pauperes. Non tamen ex hoc sequitur, quòd huiusmodi lucrantes teneantur in conscientia restituere huiusmodi lucrum receptum. cùm dictus textus Authen. alearum solùm concesserit repetitionem, non autem denegauerit verum dictarum rerum acquisitarum mediante ludo alearum dominium ad sic lucrantes transferri: nec ibi pręcipiatur restitutio rei sic lucratæ: sed solùm fuit concessa actio repetendi, si victus ea vti voluerit: qua etiam non obstante (vt docuit dictus Medina vbi supra corolario secundo) victus in conscientia tenebitur soluere victori, quæ perdidit in tali ludo: cùm per talem actionem ille non loberetur à tali obligatione. & ratio potissima est: quoniam de iure naturæ quisque tenetur promissionem & iuramentum de re licita factum adimplere: prout latissimè probauimus in productis in fundamento secundo nostrę cōsultationis, ac sententiæ. Videatur ergo ibi. atcùm colludentes ratione contractus lusorij tacitè promiserint (imò in casu nostro expresè promiserint) quod perdiderint se soluturos: & ad id per huiusmodi contractum iuratum se inuicem obligarunt: sequitur omnino eos ad id teneri. Nec obstat lucranti turpitudo lucri, quæ non tam in lucro, quàm in modo, quo acquiritur, aperitur. Exemplum est clarum in meretricio lucro promisso meretrici: quod quàmuis turpe sit ex modo illud acquirendi:

ob promissionem tamen illud venit soluendum ipsi, & quòd actio repetēdi deperdita in ludo alearum concessa à dicta Authentic. Alearum . non obstet lucranti , quin illud possit assequi : apertè colligitur ex c. Debitores . extra de iure iur. vbi promittens cum iuramento soluere vsuras : compellitur illas soluere : licèt facta tali solutione ipsi liceat in iudicio illas repetere. & ratio est, quo
216 niam ex contractu † à iure non inualidato nascitur obligatio : prout docuit vbi supra Medina. Cùm ergo ius dictę Authen. alearum : quamuis præfatum contractum prohibeat , ipsum tamen non inualidat : sed tantum perdenti repetitionem (si ea vti velit) concessit . & inde sequitur , quòd ipse deperdens antequam contra lucrantem agat, & contra ipsum sententia feratur: teneatur victus taliter deperdita victori soluere : & licèt ex simplici contractu ipso lusorio per dictam legem prohibito obligatio ciuilis non oriatur , benè tamen oritur naturalis , quæ maioris vinculi est . indè sequitur etiam contra Adrianum aliud apertissimum argumentum tali pacto formandū. Aut lucrans in tali ludo acquirit ius ad idipsum accipiendum , quod ipso ludo lucratur , aut non . Si primò, indè sequitur, quòd perdens teneatur lucrāti reddere id ad quod ius habere dignoscitur. Si secundò, idest , si non acquirit ius, sequeretur, quod ipse lucrans non posset tuta conscientia rem taliter lucratam sibi retinere , ex quo non alio titulo tenet illud , quàm quia illud lucratus fuerit. Idcircò sequitur quoque, quód si nullum ius illi ad lucrum taliter acquisitum præstiterit: non iure, sed iniuria lucratum retinebit, & per consequens tenebitur in conscientia restituere, quod est contra ipsum Adrianum . Aut igitur Adrianus , & sequaces fateantur perdentē teneri ad id, quod perdiderat, lucranti soluere, aut lucrantem lucrum ex ludo acquisitum teneri perdenti restituere, ét ante condemnationem. Et ad id, quod vltimo loco dicebatur in prima oppositione, (cuius hæc est responsio,) quòd nullum domi-
217 nium † talis rei per ludum alearum transeat ad lucrantē: respondemus, quòd contra hoc, est communis Doctorum sententia iam relata in probationem primi fundamenti præsentis nostræ decisionis : & ratio potentissima est illa, quam reddit Dominicus Bañes in commentarijs 2. 2. Sancti Thomæ, quæst. 32. artic. 7. in respon. ad secundum, in prima conclusione, vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Si attenderemus merum ius naturæ : dicendum erit , & fatendum, quòd per huiusmodi ludum trāsferatur Dominium : modò, tamen ij, qui ludunt, possint alienare bona sua, & hæc probatur tali exemplo (vltra sententiam communem Doctorum) prodigus enim , qui temerè perfundit pecuniam suam , reuera transfert dominium , talis pecuniæ in eum , cui illam donat: ergo multò magis transferet

is, qui ludit, tum quoniam ludus non est ex genere peccatum: sicut prodigalitas: cùm maximè,
218 quoniã in ludo † est obligatio ex parte vtriusque collusoris exponentis suam pecuniam periculo: & veluti quædã mutua & reciproca conuentio: in prodigalitate verò tantum est simplex donatio, & perfusio pecuniarum ex vna parte solùm. Secundò idipsum probatur sic (secundum eũdem Dominicum) in huiusmo di contractu, quamuis sępe admi sceantur quædam alia peccata, & vitia, non tamen committitur aliqua iniuria contra iustitiam commutatiuam. Idipsum peroptimis vtens rationibus probauit Alphõsus de Castro in tractat. de lege pęnali. lib.2.corrollario 3.capit. 2.fol.135. vers.quoniam etsi contractus: dicens, quòd etsi contractus huiusmodi tacitus inter ludentes initus, & a lege prohibitus: non tñ est per ipsam legẽ declaratus inanis, & inualidus, & inde euenire necesse est, vt tali cõtractu stante pdens transferat verum dominium rei perditæ in lucrantem: ex quo enim apertè sequitur, quòd lucrans nõ teneatur restituere ante condemnationem iudicialem. Ex his ergo patuit, quòd in vtroque foro lucrans habeat actionem retinendi pecuniam sic lucratam, donec fuerit compulsus a Iudice iudicialiter procedente ad ipsam restituendam perdenti. Nec illa consequentia (quam aliqui insulsè faciunt) est bona, sic dicentes. Datur a iure actio repetendi taliter perdita contra lucrantem: Ergo non tenebitur perdens victori illa assignare lucranti, vt ei fidem præstitam seruet. Vt latius dicemus paulò post, dum responderimus Doctoribus refragantibus nostræ præsenti decisioni. Dicamus autem pro nunc, quòd contra vsurarium datur actio repetendi vsuras ipsi solui promissas, cum iuramento, & cum effectu postea solutas, & tamen præcipitur huiusmodi solutio, vt seruetur iuramentum, vt in capitulo debitores, extra de iureiurando, nec hoc est mirum: cùm vsurarum exactio sit prohibita non solum iure Ciuili, (vt docuimus per multa in tractatu nostro de vsuris, quæstione septima, per totum.) & Pontificio: verùm etiam iure Diuino contento in vtroque Testamento, & iure naturali, (vt latissimè in dicto tractatu de vsuris in singulis quæstionibus, videlicet tertio, quarto, quinto, & sexto.) Non autem sic legitimè dici poterit de exactis deperditis à victo per victorem in ludo alearum, vt latius infra dicemus in responsione ad secundum fundamentum Doct. aduersantium.

Ad secundam fundamentalem obiectionem factam contra nostram decisionem, & ad Doctores illi fauentes, respondentes gradatim. Dicimus illam non obstare dictæ nostræ decisioni: cùm nulli vero iuris fundamento inhæreat, quoniam si Imperator voluisset, hoc ipsum præcipisset, in casu nostro, prout dicti Doctores supponunt;

in dicta Authen. alearum. expressisset; prout fecit Carolus Quintus felicis recordationis in Regno Hispaniarum, de cuius lege meminit Alphonsus de Castro, & Bannes locis supra citatis, cui similem Cõstitutionem fecit Don Perafannus de Ribera Prorex Regni Neapolitani, præcipiens obseruari Neapoli, & in toto Regno. Prohibuit enim omnibus ludere quocunque ludi genere credito, seu pecunia non præsenti: & quòd taliter ludentes & perdentes non obligentur deperdita assignare, nec indè dici possint defecisse a promissis, vel a re, quæ Equitibus congruãt, eo quòd huiusmodi actus ibi declarãtur nulli, & nullius virtutis ad aliquem obligandum, & ita ibi mandatur iudicari omnibus Iudicibus, vt expresè habetur in Pragmaticarum Regni Neapolitani volumine, tit. de aleatoribus. fol. 20. denegauit ergo actionem, non autẽ retentionem si deperdita victus soluere voluisset, cum simus in pęnalibus, in quibus non fit regulariter extensio, & quisque sit moderator rei propriæ ac dispẽsator, iuribus vulgatib. vnde in foro animæ tales acquirentes nõ erunt cogentes lucrata, & sibi solum restituere, vt docuit inter alios Couarruuias quem supra retulimus in nu. 127. in regula peccatum. Cum ergo nulla mentio penitus habeatur in d. Authen. Alearum. de promissa. solùm solutione deperditarum rerum per ludum alearũ: sed solum ibi dicatur, ꝙ si huiusmodi deperdita soluta repetantur, Iudex iudicialiter procedens ad instantiam repetentis cõpellet lucrãtem ad lucrata restituenda ipsi victo. Cùm ergo virtute ludi ex naturali obligatione victus teneatur assignare victori huiusmodi deperdita, & propter huiusmodi obligationem dominiũ ipsarum rerum transierit de iure naturali ad ipsum victorem, immo stante stipulatione facta per reciprocam promissionem de soluendo deperdita in ludo alearum (vt fuit per nos latissimè probatum per allata in probatione fundamenti sexti, quo probauimus veram fuisse nostram decisionẽ. vide ibi,) & etiam ꝙ de iure ciuili competit actio. Quapropter mirari non cessamus quomodo quis possit assignare rationẽ differentiæ inter dominium acquisitũ victori in pecunia soluta, & in pecunia credita, seu solui promissa (de iure naturali tamen debita, imò & de iure ciuili in casu nostro,) & quoniam hoc apertissimè probabitur ex statim afferendis in responsionem ad singulas Doctorũ sentẽtias, qui præsenti nostrę decisioni aduersantur: procedemus ergo sigillatim, vt facilius possit cognosci veritas afferendorum, prout in singulari certamine contingit.

Ad Dominicum a Soto respondendo asseueramus, ꝙ licèt in locis supra citatis videatur annuisse contra nostram decisionem (vt probauimus referendo ibi eiusdem et verba) tamen cum re vera ipse Sotus ibi non loquatur in casu nostro, s. in stipulatione iurata,

seu pacto nudo iuramento vallato, sed simpliciter de solutione deperditorum per ludum alearū. Iccircò quæ ibi dixit nobis non obstant, eo ꝙ quando loquebatur in casu nostro ibidem hæc præcisa verba protulit, videlicet. Si aūt expresse pollicitus est se non vsurum beneficio repetendi, credi poterit sua sponte a suo abscedere iure, ad minus si iurauit tenetur stare iuramento, nisi tanta esset (quod non est in casu nostro) bonorū iactura, vt posset dispensationem petere. hæc Sotus vbi supra. Ex quib. apertissimè elicitur ipsum voluisse, ꝙ huiusmodi victus in cōscientia teneatur soluere promissum debitum incursum ex ludo, tā rōne expresse promissionis, q̄ virtute iuramenti pstiti de tali debito cōtracto soluēdo.

Ad sententiam Couarruuias rñdendo dicimus, ꝙ (cum reuerētia tanti viri dixerimus) sibi ipsi videtur contrarius, eo ꝙ asseuerauerit, ꝙ ex ludo alearum acquiratur dominium rei deperditæ ipsi lucranti, & subintulerit (loco supra citato dū retulimus eius sniām) in conscientia sibi illam retinere posse ipsum victum, quę videntur prorsus sibi contraria. Nam aut legitimè fuerat translatum dominium talis rei deperditæ a victo ad victorem. Aut non. Si primò, s. translatum fuerat dominiū (vt ipsemet Couarruuias sequēs Adrianū locis supracitatis fatetur. Indè necessario sequitur dictam rē deperditam ludo alearū esse ipsius victoris: si ipsius est? sequitur cum ipsa priuandum nullo pacto legitimè posse, nisi per Iudicem iudicialiter procedentem ad instantiam victi in ludo, & indè victor per sententiam in iudicio latam fuisset cōdemnatus ad dicta lucrata restituenda victo, vt apertissimè colligitur ex contextu verborum ipsius Authen. alearum. & sic non propria auctoritate ipse victus poterit priuare victorē re lucrata, prout elicitur ex ipsa Authen. arguendo a contrario sensu, imò ex mente Legislatoris supradictis verbis insinuata, quòd clarius colligitur ex vulgatissima, & in iure verissima regula, in qua habet̄ nemini licere sibi ipsi ius
219 dicere, † cum de iure fuerit statutum, ꝙ sit priuandus re illa, licet alias sua is, qui sibi ius dicendo sine ptoris auctoritate asportauerit, vt apertissimè dicitur in c. conquerente. ext. de restitu. spoliat. in l. extat enim. ff. de eo quòd met. cau. in l. si quis in tantas. C. vnde vi. in l. creditores. in l. fin. ff. ad l. Iul. de vi priuata. & in l. 1. C. ne quis in sua. & ibi per Doctores. Cùm ergo ratione iuris acqsiti verum illius rei dominiū acquisitum sit lucranti, etiam stante dispositione dictæ Authen. (quæ re vera hodie recessit ab aula, vt superius latissimè probauimus.) Quomodo ergo victus ipsa re deperdita victorem priuando contra illius voluntatem non incurret peccatum furti, & obligationem illam lucranti restituendi: non possumus animaduertere, cū furtum sit contrectatio rei alienę inuito Domino, id est, eo ad quem aliqua de causa legitimè

dominium illius rei fuerat trãslatum, vt patet ad sensum.

220 Ad regulas illas iuris, † quibus Couarruuias nititur probare veram suam sententiam, quamfacillima (Deo Optimo Maximo duce) erit respõsio. Et primò respondemus sic. Dicendo illas locum obtinere in foro iudiciali, vbi datur actio, & exceptio, seruatis cõditionibus requisitis à iure, & nõ aliter, nec alio mõ. At in d. l. Authẽ. alearum (ẽt si esset in vsu) nulla datur actio contra lucrantem, nisi repetitio rei deperditæ proposita fuerit in iudicio apud Iudicem, cuius tunc erit solũ priuare lucrantem rei lucratæ ludo alearum dñio sibi iam acquisito per ludum, & non extra iudiciũ. Idẽ ergo dicendũ erit in exceptione, quæ eodẽ modo proponenda fuerat in foro iudiciali, & probãda, quæ si admissa fuerit, tunc & ipsa locum habebit contra lucrãtem, & nõ alio modo, prout supra fuit probatum iuribus, & rationibus supra citatis. Nam Bannes vbi supra in respõsione ad dictas regulas iuris dixit, illas nõ habere locum, qñ à iure concedatur restitutio in integrũ (vt in casu nr̃o) qñ tunc in odio talis contractus, scilicet mediante prohibito ludo cõceditur restitutio, & repetitio, tamen non reperitur in dicta Authen. alearum. prohibita detentio talis rei deperditę, ac per consequens nec deperdẽs stante trãslatione dominij retinens illam apud se tutus erit in conscientia. Fatemur nihilominus, quòd (vt diximus supra) in foro iudiciali, vbi forsan obseruaretur dicta constitutio Authen. alearum, quæ hodie ferè nullibi est in vsu, concederetur a Iudice perdenti facultas talia deperdita detinendi apud ipsum, sicut & actio repetendi, si illa soluisset, vt etiã docuit Bannes vbi sup. & in tali casu etiã in foro cõscientię posset victus in tali ludo deperdita sibi retinere: non aũt in casu nostro: tũ quia, vt probauimus, hmõi Auth. Alearũ. recessit ab aula, tum ẽt, quia non fuit facta petitio a victo apud Iudicẽ, nec per consequens cõcessa facultas illa deperdita retinendi apud se cõtra voluntatẽ victoris, ad quẽ dñium ipsius rei fuit trãslatum mediante stipulatione inter ipsos facta ante, & post ludũ. Scdò dictis regulis iuris rñdentes dicimus, ꝙ ipse Couar. se subscripserit sñiæ Adriani, qui tandẽ vbi sup. q. 22. vt refert Nauar. vbi sup. contrariũ docuerat. Terriò respõdemus, ꝙ hoc ipsum negauerunt Medina, Alphonsus, & Bãnes vbi sup. multis rationib. ab eisdẽ ibi allatis, & hic a nobis prætermissis. Quartò dicimus similitudinẽ, quam ipse Couar. vbi supra. attulit inter lucrum vsurarium, & lusorium esse nullius virtutis, cum per se pateat differentia illorum

221 lucrorum. † Nam quis ignorat, quòd per lucrum vsurarium, cum factum sit contra iustitiam naturaleque ius, nullò pacto transferatur dominium rei exortæ per vsuram ad ipsum vsurarium, prout verissimis, & apertissimis fundamentis probauimus in tractatu nostro de vsuris, quæ-

quæstione vigesimaquinta, per totum. Per lucrum verò lusorium, in casu nostro, transfertur dominium, vt omnes vnà cum ipso Couarruuia, vbi supra docuerunt. & ratio rationum est, quoniam cùm lucrum vsurarium sit de sui intrinseca natura cõtra ius Diuinum naturale nobis prohibitum (in libro Deuteronomio, capitulo quinto, & Exodi cap. primo, sub pręcepto, Nõ furtum facies) Pontificium, & Ciuile, vt latissimè probauimus in dicto nostro tracta. de vsur. indè apertissimè consequens erit, quòd nulla iudicis declaratio sit necessaria, vt taliter acquisitorũ dominium amittatur. At verò acquisita per ludum etiam prohibitum per ius Ciuile non inualidando ipsius cõtractum, aut acquisitorum retẽtionem expresse, nisi in casu repetitionis iudicialiter propositæ, verè transferatur dominium ipsorum a victo ad victorem, cũ hoc non aduersetur Iustitiæ distributiuæ, nec iuri Diuino, aut Naturali, immo cõforme sit eorum dispositionibus, vt latissimè probauimus in Notabili præmisso tertio, & in probationem fundamenti secundi præsentis nostrę consultationis, ex quibus quidem patuit ratio differentiæ inter acquisita per ludum alearum, & acquisita per extorsionem vsurarum: nec non quòd non possit de iure lucrans in tali ludo ante sententiam contra se latã priuari dominio de iure naturali ad se trãsmisso. Nec obstat, quòd etiam assoleat in medium afferri, quòd perdens in ludo alearum, nollet (si posset) reddere, seu assignare id, quod perdiderat, quadam conditionali nolitione, perindè ac ille, qui vsurario aliquid iniustè exigenti soluit vltra sortem mutuatam, cùm per se pateat longè distare inter se huiusmodi nolitiones solutionum, eo ꝙ is, qui soluit vsuras mutuatori ex ipso mutui contractu ad ipsas soluẽdas nullo iure tenebitur, nec per consequens inclinare suã voluntatem ad illas soluendas: Imò citra iniustitiæ, ac infamiæ notas posset absolutè nolle reddere illas etiam promissas (sine tamen iuramento.) Aut saltem poterit sub hac conditione nolle reddere, si posset sine talis vsuræ redditione, mutuum aliàs impetrare. Quapropter conuincitur quisque mentis suę compos, ꝙ indè sequatur, vt conditionalis nolitio, quę in ipso redditione vsuræ interuenit, satis sit ad efficiendam ipsam redditionem vsuræ innoluntariam, & per consequens ad impediendã veram dominij translationem. Qui autem in ludo, etsi in solutione conditionalem nolitionem habeat, ex ipsa tamen lusorij contractus tenebitur absolutè, & efficaciter velle soluere id, quod perdidit, etiam si crederet se sine tali solutione non fore aliqua infamia maculandũ, cùm hæc sit illius contractus taciti conditio, vt scilicet cui deterior sors contigerit, reddet alteri colludenti id, quod ludi fortunæ commiserat: & hinc euenit, vt illa conditionalis noli-

tio, quam in solutione habet per dens, non sufficiet ad impediendam illius deperditæ translationem dominij. Cùm illa ferè in omnibus debitoribus ratione cuiuscunque contractus reperiatur. Ex quibus omnibus patuit, quòd perdens in ludo alearum verum rerum perditarum transferat dominium. & insimul responsio faciẽda ad Nauarrum, qui videtur astipulari sententiæ Couaruiæ & Adriani vbi supra, etsi ibi addiderit Adrianum vbi supra, in quæst.22. nobiscum sentijsse. quod quidem apertissimis documẽtis docuit Alphonsus de Castro vbi supra, dicens in foro conscientiæ huiusmodi victum teneri stando promissis assignare deperdita vincenti, licèt postea cõpetierit ei actio repetendi contra victorem experienda in iudicio, vbi obseruaretur dispositio dictæ constitutionis Authen. alea rum.

Ad tertiam obiectionem allatam pro parte negatiua, in qua dicebatur, quòd cùm Nobilis ille deperdens in ludo alearum fuerit filius familiàs, ideò videbatur in ipso applicandam fore senten-
222 tiam Diui Thomæ† & omnium Doctorum vtriusque censuræ vnica voce & contextu ferè consono dicentium victorem in ludo tuta conscientia non facere suum lucrum acquisitum ex ludo à filio familiàs: ac à contrario sensu & per consequens, quòd ipse filius familiàs victus non teneretur soluere taliter deperdita ipsi victori. Ad quam, Deo Opt. Max. dante, quàm facillima erit responsio fundata in nonnullis notatu dignissimis hìc statim subnectendis. Sciendum igitur, quòd dicta Doctorum sententia intelligenda erit cum grano salis, & in plurimum, seu regulariter, cùm ipsi loquantur solùm de filio familias, qui regulariter non solùm non sunt sui iuris in cõtrahendo obligationes: verùm nec administrationem aliquam habent bonorum paternorũ, & carent proprio peculio, qui propriè in pręsenti materia loquẽdo dicendus erit filiusfamilias: nõ autem hoc competit filiofamilias, qui cum consensũ patris negotiabatur publicè, & proprium peculium, & eius administratione habebat, vt erat hic nobilis, de quo est sermo: quoniam in pręsenti materia potius censendus erit emancipatus, quàm filiusfamilias, stãte, vt diximus, eius publica negotiatione cum alijs mercatoribus facta ab eo, proprio nomine, & de lucris indè captis ad suum libitũ ipse nobilis disponebat sciente patre, & non contradicente. & quòd de huiusmodi filiofamilias eruditissimi supra citati Doctores nõ fuerint locuti, apertissimè elicitur ex ipsorum met verbis. Nam vbi supra volentes se declarare de quibus filijsfamilias loquerentur, dum dicerent, quòd acquirentes per ludum a filijsfamilias tenerentur ad ipsorum lucratorum restitutionem, subdiderunt dicentes, hoc fore dicẽdum de omnibus, quibus administratio bonorum non est, & aliquo

iure eis prohibitum est donare, vel aliàs alienare bona sua, vt sūt furiosi minores, Monachi, filijfamilias, vxores, & alij similes. Nō est enim ambigendum ipsos Doctores sciuisse, quòd reperiantur filijfamilias, & vxores, quæ haberent bona aduētitia, scilicet quæ ad eos attinerent ad cooperantib. patribus, vel maritis, vt sunt bona, quę eorum meritorum, aut parentelæ solum intuitu eis donata, vel legata fuerant, vel propria industria, ac labore acquisita: vt sunt etiam castrensia, vel quasi castrensia, necnon similia. Et ideo communiter Doctores supra citati dixerunt, quòd ludentes cùm filijsfamiliàs, vxoribus, & alijs, qui non habent administrationem bonorū, nec possunt bona alienare alijs modis: nec poterunt mediante ludo alienare, quòd si alienassent ij, quibus ipsi dedissent ad ipsorum restitutionem tenerentur: sciebant enim ipsi Doctores, quòd filijsfamilias, qui haberent administrationem peculij propria industria acquisiti, de iure essent comparandi inter homines sui iuris, quasi tacitè fuerint emancipati a patribus per permissionem eis factam disponendi de illis bonis. & quòd idem fuerit omnino dicendum de vxoribus, quæ quo ad præsentem materiam pari passu ambulare, quàm facillimè ex subsequentibus probabitur. Attamen pro maiori veritatis huius dilucidatione operępretium duximus hic afferre quid sentire videantur iura tam cōmune, quàm municipale ciuitatis Genuæ, cuius ciues sunt Nobilis victus, & victor in ludo, necnon & Doctores de obligatione, quam cōtra-
223 hunt filijfamilias.† Sciendū ergo, quòd in statutorum dictæ ciuitatis nouissimè æditorum lib. 4.c.20. titu. de contractibus minorum, ac mulierum. §. masculi maiores. Hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Masculi maiores viginti quinque annis existentes in patris, vel aui paterni potestate non possint se obligare, contrahere, nec in iudicio comparere, nisi de consensu patris, vel aui, in cuius potestate fuerint, saluo si negotiarentur palam, vel publicè patre, vel auo patiente, vel non contradicente, quo casu obligatio, & contractus valeat perindè ac si factus esset cum auctoritate patris, vel aui, dum tamen pater, vel auus ex dicto contractu non obligetur.] hæc ibi. Ex quibus apertissimè colligitur veritas præsentis nostrę responsionis factæ ad dictam tertiam obiectionem. Nec hoc mirum, cùm idipsum videatur Imperatorem statuisse in l. 1. & 2. C. ad Senat. consul. Macedon. vbi in dicta l. 1. hæc habentur, videlicet. [Etsi filiusfamilias cum in potestate patris esset, mutuam a te pecuniam accepit, cum se patrem familias diceret, eiusque affirmationi te credidisse iusta ratione edocere potes, exceptio ei denegabitur.] hæc ibi. At cùm Nobilis victus in ludo affirmauerit tacitè se esse patrem familias dicendo se posse disponere de pecunia deperdenda

tanquã sua industria acquisita,& a suo patre suę dispositioni relicta,& hoc iusta ratione crediderat victor,cùm videret publicè eũ contrahentem cum alijs:indè sequitur, ꝙ tam ipse victus, quàm pater eius (etiam non existente dicto Genuensi statuto)tanquam eius hęres teneatur soluere deperdita,nec possint se tueri titulo,ꝙ victus erat filiusfamilias, cùm talis exceptio ei denegetur per dictum singularem textum in d.l.1. Cui quidem consonus est text.in d.l.2.vbi hęc habentur ad verbũ, videlicet.[Zenodorus si cùm sui iuris esse publicè videretur, aut patris voluntate contraxit,aut in eam rem pecuniam accepit, quæ patris oneribus incumberet, vel suæ potestatis constitutus nouatione facta fidem suã obligauit, vel aliàs agnouit debitum, non esse locum decreto amplissimi ordinis rõnis est.]hæc ibi. Vbi per Doctor.cõiter, nec mirum,cum verba textualia sint apertissima. Ad hoc accedit alia verissima regula,in qua habetur, quòd filiusfamilias legitimè, ac verè obligetur ex omni contractu inito cũ alio, præter ex contractu mutui. Sed cùm re uera prima causa obligationis contractæ fuerit promissio facta de soluendis ludo alearum deperditis.& dicta regula sit verissima, teste Iasone in l. prima, numero secundo, C. qui admitti ad bonor. poss. Inde sequitur apertissimè, quòd talis contractus tenuerit, ac indè victus incurrerit obligationem satisfaciendi tali debito per statutum non solùm iuris naturalis, verum etiam ciuilis: eo magis, quòd dicta constitutio Authen. Alearum, non sit hodie in vsu, vt fuit probatum superius. Nec obstare poterit dicto victori, quòd dictus victus, ac debitor ex causa ludi,hodie reperiatur debitor ex causa mutui, & fuerit facta quodammodo transactio actionis ex causa ludi ad actionem ex causa mutui. Primò quasi fraudulenter. Secundò cum regulariter (vt fuit dictum, ex causa mutui non possit obligari filiusfamiliàs. Ad quod respondendo dicimus, ꝙ nulla sit suspitio fraudis, cùm creditor ad hoc faciendum fuit motus ad preces ipsius victi, vt vtilitati,ac commodo eius consuluisset taliter secum transigendo, eo quòd ipse victor maluisset statim sibi solui suum creditum, quàm taliter ipsum obligatum expectare:immo & verum interfuit mutuum, cùm in dicta pecunia lucrata, & de iure soluenda victori, ipse victor retineret dominiũ, & sic poterat meritò dici ipsius victoris, cuius pecuniæ dominium per contractum mutui celebratum transtulit in ipsum victum,retinendo ipse victor ius ęquiualentem pecuniam assequendi tempore expectationis elapso. Quapropter patuit nullam ex parte victoris interuenisse fraudem in huiusmodi commutatione cõtractus, sed pietatem erga victum, cuius vtilitati sic faciendo consuluit. Ad id quod dicebatur dictum filiumfamilias nõ potuisse obligari ex causa mutui, cùm

per superius allata fuerit responsum dicendo, quòd talis obligatio erat conformis iuri communi, & municipali: idcircò eadem hic non repetemus, cùm per se pateat dictum victum ex hac commutatione cõsuluisse honori suo, quia forsan soluendo statim dicta deperdita, ei opus fuisset cessare ab eius negotiationibus cũ maximo proprij honoris detrimento, quibus incommodis ipse victus occurrere studẽs, deprecatus fuit creditorem, vt pecuniam sibi soluẽdam statim mutuo sibi daret, cum re vera nihil (propriè loquendo) intersit modo soluere debitam pecuniam ex causa vnius contractus, & statim eandem mutuo recipere, prout reuera recepit debitor interiori animi motu. Quapropter dicta iura, & his similia statim citanda, in quibus habetur denegandam fore actionem creditori filijfamilias ex causa mutui inter-
224 pretanda erunt † locum habere regulariter, scilicet quotiescũque filiusfamilias carens peculio nesciens, vel nolens negotiari, vel ad hoc non admissus a patre, & publicè habitus pro tali etiam & ab ipso, a quo ipse filiusfamilias petit mutuo pecuniam, sine iusta causa, quis mutuasset illi suam pecuniam, & in casu nostro, cùm cesset prohibitio legum infrascriptorum, vt probauimus supra. Nam ratio potissima denegationis huiusmodi actionis contra filiumfamilias ratione mutui fuit, ne daretur occasio ipsis adolescentiorib. inexpertis ante aditam paternam hæreditatem ipsa paulatim denudari. Compatiendo ius ciuile eorum paruæ experientiæ rerum mundialium agendarum, & pronitati ad dissipanda bona paterna, in quibus acquirendis non desudarunt: meritò denegauit talibus mutuantibus suas pecunias filijsfamilias actionem illa repetendi, quod quidem non fecisset, si casus noster fuisset Legislatori propositus: cùm in ipso cessent huiusmodi rationes, vt patet ad sensum: & quòd Legislator interrogatus in casu nostro hoc respondisset elicitur ex infrascriptis iuribus. Vbi fuit statutum, & filijsfamilias vna cum patre eorũ posse obligari ex contractu solius filijfamilias, tñ pro virib. tm̃ peculij, & non amplius. Nam in l. si quis cum filio, & in legibus duabus sequẽtib. ff. de peculio. Hæc ad verbum habentur,
225 videlicet. [Si quis cũ † filiofamilias contraxerit, duos hẽt debitores filium insolidum, & patrẽ duntaxat de peculio.] hæc ibi. & in sequenti lege habentur hęc, videlicet. [Et ideo si pr̃ filio peculium ademerit nihilominus creditores cũ filio agere possũt.] hęc ibi, & in alia lege subsequẽte hæc habentur, videlicet. [Qui peculij administrationẽ (vt in casu nr̃o) concedit, vr̃ permittere gñaliter, quod & specialiter permissurus esset.] hęc ibi. & ꝙ dicta regula, in qua habetur, ꝙ filiusfamilias,
226 † veraciter obligetur ex omni contractu sit verissima, probatur infrascriptis alijs iuribus. Nam in l. tam ex contractibus. ff. de iudi-

iudicijs hæc habentur, quæ quidem in casu nostro videntur summoperè militare in vtroq; foro: cùm supponatur per professionem emissam solemniter in religione approbata (vt est religio', in qua dictus nobilis in ludo alea rum victus) mortuus ciuiliter dictus Nobilis debitor principalis instituito patre suo in hæredem suum vniuersalem. videlicet: [Tam ex contractibus, quàm ex delictis, in filium familiàs competit actio: sed mortuo filio post litis contestationem, transfertur iudicium in patrem, duntaxat de peculio, & quòd in rem eius versum est.] hæc ibi. Vbi latissimè per glo.& Docto.idem habetur in l.filius familiàs.la seconda. ff.de actio. & obligat.vbi hęc habentur, videlicet: [Filius familiàs ex omnibus causis tanquam pater familiàs obligatur: & ob id agi cum eo, tanquam cum patre familiàs potest.] hæc ibi.vbi latiùs per glo. & Docto. & quòd inde filius familiàs possit carceri mancipari, habetur in l. 3. §. sed vtrum solis. versic. pro indè. ff.de minor.25. annorum. vbi hæc habentur, videlicet. [Pro inde etsi sine iussu patris contraxit, & captus est: si quidem pater de peculio conueniatur: filius non erat restituendus.] hæc ibi. Idipsum docuit Iason in l. qui in aliena. num.3.& ibi Bar.& alij.ff. de acquir.hæredit.dicentes, quòd filius familias poterit obligare se ipsum in omni contractu, & fiet executio contra ipsum mediante eius captura, vt in dicto §. sed vtrum.ex quibus omnibus patuit quòd dictus filius familias ex dicta promissione iurata facta non sine causa de soluendo deperdita in ludo, etiam ante ludum erat obligatus naturali obligatione: & post ludú ciuili, ad quam contrahendam non indigebat patris sui consensu, vt docuerunt tot iura, & Doctores citati. & rursus idem docuit Iason in l.si quis mihi bona.§.iussum.num.3.ff.de acquir.hæredit.& per Doct.ibidem citatos per Iasonem. Nec de iure poterit obstare ijs, quę hucusque diximus, quòd actio adepta à victore contra victum ortum habuerit à ludo prohibito, & fuerit mutata in actionem ex causa mutui: quoniã etsi in suo vigore esset (vti hodie non est) dicta Authen. alearum. Tamen ex subsequenti promissione ac stipulatione facta inter eos, videtur omnino fuisse emundatam dictam turpitudinem, quæ resultare videbatur ex ludi prohibitione, † &
127 iustificatum contractum: quapropter dicenda omnino erit noua licita obligatio nullam habens causam in se turpitudinis ex superuenienti nouo consensu in soluendo antiquo debito contracto ex causa ludi: quod & probatur per argu. in l. si ob turpem. ff. de condict. ob turpem causam. vbi hæc habentur, videlicet. [Si ob turpem causam promiseris Titio quamuis si petat exceptione doli mali, vel in factum summonere eum possis: tamen si solueris non posse te repetere: quoniam sublata proxima causa stipulationis, quæ

quæ propter exceptionem inanis esset pristina causa, idest, turpitudo superesset.] hæc ibi. Idem habetur per arg. in l. 2. C. de his, quæ vi, metusvè causa fiunt. vbi dicitur, quòd spontanea solutio purget metum ad promittẽdum. Dicimus hoc probari per arg. in dicta l. 2. quoniam eadem ratio militat in casu nostro: sic dicendo: sicut spontanea solutio purgat suspitionem metus illati ad promittendum illam: sic spontanea & iurata promissio facta de soluendis deperditis in ludo purgare dicetur malitiam ludi. Idipsum in casu nostro expresse docuerunt infrascripti Doctores, videlicet. Guymier. in glo. fina super Pragmaticam sanctionem. Titu. de spectaculis fol. 175. col. 2. versi. item si ille, qui vincit. His præcisis vtens verbis, videlicet: Item restituere tenebitur, si ille, qui vincit, habuit fidẽ de victis: tunc de tali ludo non consequetur actionem, nec sibi vincenti dabitur actio contra victum. tex. in dicta Authen. alearum. ibi [nulla sequatur condemnatio] Nisi victus postea ludo cessante (vt contingit in casu nostro) promittat vincẽti soluere: nam tunc non poterit obijcere exceptionem, quòd sit pecunia perdita in ludo: quia per sequentem promissionem sponte factã, videtur purgata prima causa turpitudinis. arg. in l. si ob turpem. §. fina. cùm ibi not. ff. de cōdict. ob turp. cau. & subdidit ibidem in folio eodem. colum. 4. quòd Ioannes de Imo. idipsum docuerit in c. Clerici. ext. de vita & honest. cleric. & consuetudo hodie habeat, ꝙ pecunia perdita non restituatur, quod intellige (inquit) nisi in tribus casibus, & quòd mutuata in ludo pecunia repetatur, nisi in quattuor casibus, scilicet si mutuans sit collusor, aut aleator, aut si mutuum factum est minori ludenti, vel mutuanti sit bonis interdictum, qui Doctor ad hoc ipsum probandum citauit, & sequutus fuit sententiam Ioannis And. in addit. ad Specul. in rubr. de verbor. obligat. qui reuera ibi idipsum docuit, loquens in casu simili comprehenso, ac prohibito per dictam Authen. alearum, sequendo Alber. Gal. in l. solent. §. 1. ff. de aleator. scilicet de mutuante in ludo ipso, cui debitor post ludum promisit illud tale sibi soluere, vel sponte recepit præceptũ Iudicis de non soluendo, & conclusit, quòd etsi stante dicta Authen. alearum. huiusmodi stipulatio videatur inualida per text. in l. generaliter. ff. de verb. oblig. maximè cùm illud solutum potuisset repeti, vt in dicta Authen. tamen contrarium esse verius asseruit dicens: quia propter talem promissionem superuenientẽ, prima causa turpitudinis est sublata, & sic conualidata, vt in l. pen. ff. de condit. ob turpem causam. & in l. 2. C. Quod met. cau. idipsum ad uerbum docuit glosator Capellæ Tholosanæ ferè in fine additionis super quæstio. 192. fol. 65. versi. & dic, quòd si vnus tertius. idipsum docuit Imo. in c. clerici. extra de vita honest. cler. & in l.

in l.si quis cùm sciret. ff.de vsucapio.pro emptore.idipsum docuit ad uerbum Augus.de Arimine in addic. ad Ang.in tract. de Malesi. in vers. Mettitor di mali dadi.nu. 16.versic. sed adde vnicam mirabilem limitationem in hac materia. vbi & addidit, quòd dicta Authen.alearum.hodie nõ sit vsu ipso recepta.quapropter indistinctè non repetitur pecunia deperdita in ludo per dictam Authen. alearum.prohibito: & sic etiam in practica seruatur, ꝙ mutuans possit repetere. Diximus etiam superius,quòd contractus reconcilientur inuicem, & conualescant, nouo accedente consensu contrahẽtium. & hoc quoq; probabimus Deo dante. Nam hoc ipsum docuit tex.in l.etsi contra. C.de nuptijs.vbi ad uerbum hæc habentur, videlicet. [etsi contra mandata Principum contractum sit in prouincia consentiente muliere; matrimonium, tamen post depositum officium, si in eadem voluntate perseuerauerint, iustæ nuptiæ efficiuntur: & ideo postea liberos susceptos, natosque ex iusto matrimonio, legitimos esse responsum viri prudentissimi Pauli declarat.] hæc ibi, ex quibus apertissimè colligitur verum esse quod dicebamus, scilicet quòd etsi forsan lucrum ex tali ludo videatur macula aliqua aspersum: tamen purgatum ipso iure remansit,noua superueniente promissione,ratũ habente con tractum, obligationemq; incursam propter ludum alearum: stante regula illa iuris verissima, in qua dicitur, quòd consensu par-

228 tiũ mutentur contractuũ † qualitates, vt docuit inter alios Barthol. Socinus in l.2.nume. 20. ff.si cer.pet. & multipliciter, ac doctissimè Alciatus more suo solitò in l.2. per totum: & in l. singularia.ff. si cer. pet. & alij Doctores ibidem: nec non Ioãnes And. in addit.super Specul. in principio. rubr.de oblig.& solut.inter quos specialiter loquendo de contractibus permissis, & à iure non sim probatis, docuit Bart. Bal. Salycetus Castrensis, & alij plerique omnes in dicta l. 2. & l. singularia: qui vnica voce dixerunt, ꝙ

229 debitum † ex vna causa poterit conuerti, (etiam nõ interueniente pecunia) sola contrahentium voluntate: modò interueniat interrogatio & responsio contrahentium, vt in l. iuris gentium.§. quod ferè nouissima, vbi dicitur ex tali stipulatione nasci actionem.ff.de pactis. sed sic est in casu nostro, cùm dictus filius familias perdens in ludo, de iure naturali, vigoreque liberæ stipulationis factæ inter ipsum & victorem antè ludum: & denuo post ludum expressè ratificatæ, & iterum post aliquot dies alios à die ludi factæ etiam in scriptis, teneretur verè & realiter ex causa ludi per ea, quæ hìc in huius nostræ decisionis probationẽ attulimus. Indè sequitur apertissimè, quòd debitum contractum ex causa ludi, stante colludentis vtriusque consensu, ac spontanea stipulatione (vt docuimus) de iure transferri poterat ad debitum ex cau-

sa

sa mutui: cùm fictione iuris dici possit ex tunc victorem mutuasse dictam quantitatem pecuniarum ex ludo de iure naturali, imò etiã (vt supra probauimus) de iure Ciuili sibi debitam stante inhabilitate dictæ Authen. alearũ abrogatæ ex contraria consuetudine: cùm dicto victori seu creditori de iure hoc licuerit (sibi consulendo) vt sic euitare posset expensas, forsan, faciendas in recuperãdo iudicialiter tali credito, propter Aduocatorum cõsuetas cauillationes, ac Iudicum inclinationes. Vt peroptimè consuluit Bart. Cœpolla in tracta. Cautelarum, Cautela 243. incip. Tres sunt species simulationis. versic. potest addi quarta species simulationis, quę fit de contractu permisso ad contractum permissum. vbi his præcisis verbis vsus fuit; videlicet: potest addi quarta spe-
230 cies simulationis, quæ fit † de contractu permisso ad contractum permissum: quia de vno tacitè agitur, qui erat permissus, & exprimitur alius, qui similiter est permissus. Exemplum. Volo tibi mutuare centum verè, & iste contractus est licitus: sed nolo, quòd fiat instrumentum de mutuo, sed de deposito, ad hoc, vt facilius te possim conuincere per l. fin. C. depositi: sed meliùs dicas per l. si quis vel pecunias. C. depositi: certè (inquit ipse Cœpolla ibi) talis simulatio est licita. ex quo fit de permisso contractu ad permissum contractum. Vel pone aliud exemplum. Maritus, qui non habuit totam dotem, fecit instrumentum de tota dote accepta solemniter, sed quia verè deficiebant aurei, puta, centum: voluit, quòd socer confiteretur se habere in depositum centum aureos: cùm in veritate esset debitor ex causa dotis. Certè (inquit) valet ista simulatio, prout probatur in l. Lucius Titius cùm haberet. ff. depositi. ex qua lege Bartol. elicit, quòd licèt non valeat
231 † q in veritate agitur, tamen valet quod simulatè concipitur. quod & notat Bal. in rubr. C. eodem titu. & ideo (subdit Cœpolla) sis cautus quando vis contrahere cum vno verè, & ex illo contractu non esset tibi sufficienter, vel faciliter succursum, vt tu possis instrumentum facere, de alio contractu, quod habeat faciliorem expeditionem: sicut est contractus depositi, (vt diximus) quia sic nullus contractus est prohibitus, & nemo decipitur. & ita sępius obseruatur. Hęc omnia protulit Cœpolla vbi supra, ex quibus patuit victorem legitimè potuisse acquisitum ex ludo, & sibi debitum iure naturali, sibi consulendo, per permutationẽ contractuum addere obligationem ciuilem (si aliàs ipsa de iure defuisset, quod non contingit in casu nostro, vt fuit probatum) mediante contractu mutui communi cõsensu stipulatio inter ipsum & victum: vt idipsum facilius posset in foro exteriori recuperare: si opus ei fuisset. eo magis, quòd dictus mutui contractus ab vtroque stipulatus fuit mediante iuramentum etiam dicti victi fatentis.

teutis ex tunc se debitorem dicti victoris ex causa mutui: vt in chirographo scripto manu ipsius debitoris apertissimè colligitur: ad quod accedit, quòd tempore talis permutationis cõtractus non deficiebat pecunia ipsi debitori,
232 † propria sui ipsius industria acquisita, & solutioni parata: etsi non fuerit coram dicto creditore proposita præsentialiter, seu corporaliter ꝙ ad validitatem dicti contractus sufficiebat, prout docuerunt communiter Docto. in l. singularia. ff. si cer. pet. inter quos fuit (vltra supra citatos) ipse Aretinus in eadem. l. singularia. vnà cum Alciato (loco statim citando) cuius Alciati præcisa verba paulò post referemus ad maiorẽ dilucidationem præsentis veritatis. ad quod probandum facit quoque peroptimus textus in l. si ex pretio. C. si cer. pet. vbi ad verbum hæc habentur, videlicet: [Si ex precio debitæ quantitatis facta nouatione per stipulationem vsuras licitas ab eo, contra quem supplicas, stipulatus es: falsa mutuo datę quãtitatis demonstratio præmissa, cùm obligationis substantia non defecerit, quò minus vsq; ad modum placidum vsuræ possint exigi, nihil nocet. Si verò citra vinculum stipulationis, tantùm mutuam pecuniam datam conscriptum est, & eius præstari fenus conuenit, simulatis pro infectis habitis, huiusmodi placidum nihil de præcedenti mutauit obligatione.] hæc ibi, Vbi glo. & Docto. inter quos fuit Bar. qui dixit, quòd dicta lex sit bona, docens, quòd id, quod est
233 debitum † ex vna causa, poterit conuerti in debitum ex alia causa per stipulationem, necnon pacto nudo ex interuallo apposito, secus si in continenti: in l. enim singularia. ff. si cer. pet. pecunia debita ex vna causa erat solutioni parata: vnde nuda conuentione in causam mutui potest conuerti, vt ibi notatur. sed si non esset parata solutioni: distingue: Aut vis conuertere in causam mutui per stipulationem, aut pacto nudo: etsi pacto nudo, aut in continenti, aut ex interuallo, vt istis legib. (& addidit) ex hoc habes. Statuto ciuitatis huius cauetur, quòd contra instrumentum confessionatum possit opponi exceptio simulationis. Dico (inquit) & ita de facto obtinui, quòd illa dicitur exceptio simulationis: quando promissio est facta simulatè ob causam nõ veram, vel non iustam. ita loquitur tit. plus valere ꝙ agitur, vt in l. 1. C. de condict. ob turp. cau. quasi dicatur, quando debitum in veritate est ex vna causa, licèt in instrumento confiteatur vt debitum ex alia causa: tunc nõ dicatur instrumentum simulatum: quia obligationis substantia non deficit, vt hic dicit tex. & debitum ex vna causa poterit cõuerti in debitum ex alia causa. hęc omnia docuit Bar. vbi supra addens ipsa fore memoriæ comendanda; cuius elegantissimæ sententiæ astipulati fuerunt Bald. & Salyc. ibidem sciendum insuper, quòd Bart. in l. Lucius. ff. depositi. & Bal. in rubr. C. eodem.

eodem affirmarunt, quòd exce-
234 ptio † simulationis non opponitur contra depositum, licet depositum fuerit de debito ex alia causa, quod & confirmauit Salic. in l. si quis. C. depositi, & cum supradicta iura, & Doctores nō distinxerint de qualitate debiti. An ipsum sit ex causa onerosa, vel lucratiua, dummodo subsit substantia vera, & realis obligationis. Nec nos distinguere debebimus. Quapropter etsi Medina vbi supra, quæst. 22. vers. tertiò non etiā sunt necessariò. contractum ludi enumeret inter cōtractus onerosos, dicimus hoc non obstare dictæ Doctorum, ac legum senten-
235 tiæ generaliter loquentium † de omnibus debitis cuiuscūque speciei, cum lex generaliter loquēs, etiam generaliter debeat intelligi, vt in l. 1. §. & generaliter. ff. de legat. præst. & in l. de pretio. ff. de publ. quod & procedit etiam si in vno casu sit maior ratio, q̃ in alio. Idipsum etiam docuit Angel. Aretinus in §. 1. nu. 35. in fin. institu. de exceptio. & in §. in psonam. vers. Nota quòd id, quod debitum, nu. 1. institu. de actionibus. Ex his ergo omnibus hìc allatis patuit veritas nostræ responsionis factæ ad tertiam oppositionem, cū indè apertissimè probauerimus falsam esse, quòd lucrum ex ludo sit restituendum filiofamilias, (qui perdidit in ludo,) vel eius patri, cùm hoc solū verificetur in filiofamilias non habente bona propria industria acquisita, vel aliás sibi aduentitia, eo quòd in filiofamilias habente administrationem proprij peculij, & aliorū bonorum suorum aduentitiorum, huiusmodi communis sententia locum non habeat, prout latissimè fuit probatum. Sed hoc mirum nemini videri debebit, cùm omnes sacri Theologi, & alij Doctores supra citati in probationem primi fundamenti nostræ præsentis decisionis (quoad obligationem restituendi acquisita per ludum alearum) æquiparent vxores filijsfamilias, asserentes, quòd acquirentes in ludo ab ipsis, teneantur acquisita restituere: & nihilominus eorum sententia secundum implícitam eorum mentem recipit restrictionem, ac limitationem, dicendo illam non habere locum
236 in vxoribus, † quæ habent peculium quomodocunque aduentitium, cùm illius plenum dominium habeant, ita vt de ipso possint disponere, prout sibi placuerit, etiā inuito marito, vt innuit textus optimus in l. maritus. C. de procurat. vbi hęc habentur, videlicet. [Maritus citra mandatū in rebus vxoris cum solemni satisdatione, & alia obseruatione intercedendi liberam habeat facultatem, ne fœminæ persequendæ litis obtentu in cōtumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruant, & conuentibus virorum iudicijs interesse cogantur. Sin autem mandatum susceperit, licet maritus sit, id solum exequi debet, quod procuratio emissa præscripserit.] hęc ibi. Ex quibus apertissimè colligitur, quòd multæ reperiantur vxores, quæ propria

pria habeant peculia: & per consequẽs eorum administrationem & dispensationem etiam inuitis maritis, cùm vnusquisque rerum propriarum sit moderator, ac dispensator. Idipsum (arguendo à maioritate rationis) probatur per text. in l. etsi de tua pecunia. C. de donat. inter virum & vxor. vbi hæc habentur, videlicet. [etsi
257 de tua pecunia mancipia † vxori tuæ comparata sunt, tamen si ei tradita sunt, eorũ dominium non ad te, sed ad eam pertinet: pecuniæ autem tantummodò repetitionem habes, siue negotium eius gerens numerationem fecisti: siue in eam donationem conferens quantitatem pretij largitus es. Etenim vel insolidum, vel quatenus locupletior facta est, actione cum ea competenti experiri poteris.] hæc ibi. Diximus idipsum probari arguendo à maioritate rationis: quoniam si dominium rerum emptarum nomine vxoris, pecunia mariti transit ad vxorem, & non ad ipsum maritum: quanto magis dominium rerum emptarum propria pecunia vxoris, vel aliàs adeptarum rerum industria solius vxoris, ad ipsam transferetur? Si ergo dominium, indè sequitur ipsam de talibus bonis posse per ludum, vel alium modum disponere inscio, vel etiam inuito marito. quapropter apertissimè indè elicitur etiam fallere in talibus vxoribus supradictam regulam Diui Thomæ & sequacium Theologorum (si illam intelligeremus ad corticem literæ.) Sed, vt plenius adhùc veritas dictæ nostræ assertionis pcipiamus: Audiamus, quęso, quid de eadem quęstione nos docuerint Doctores, præmittendo tamen quòd statutum fuit in l. de ijs, C. de donat. inter vir. & vxor. vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [De ijs, quę extra dotem in domum illata, à marito erogata cõmemoras, siquidem, si te donante consumpta sunt, intelligis aduersus hæredes, non nisi in quantum locupletior fuit factus, habere te actionem: si verò contra voluntatem tuam oĩa tibi restitui oportere.] hæc ibi. Idẽ habetur in l. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. vbi hæc habentur, videlicet. [Res vxoris, quæ vel successione qualibet, vel emptione, vel etiã largitione viri in eam antè reatum iure peruenerant, dãnato, ac mortuo ex pœna marito, vel in seruilem conditionem ex pęnæ qualitate deducto, illibatas esse præcipio: nec alieni criminis infortunio adstringi vxorem, cum paternis, maternisvè, ac proprijs bonis frui, eam integro legum statuto religiosum sit: & donatio maritalis ante tempus criminis, ac reatus collata in vxorem, quia pudicitiæ præmio cessit, obseruanda sit, tanquam si maritum eius natura, non pœna subduxerit.] hæc ibi inter alia. ex quibus iuribus apertissimè colligitur id, quod paulò antè diximus: eò quòd non omnis vxor caret proprio peculio: cùm reperiantur vxores, quæ propria bona habeant separata à bonis virorum: quorum

rum bonorum per consequens dominium, cùm apud eas sit: indè sequitur illud posse per ludum, ac alios modos transferre ad quascunque ipse voluerint, irrequisitis ac etiam inuitis earundē maritis: sed, vt hoc ipsum scitu dignissimum clarius nobis innotescat, Audiamus (obsecro) quid de ipso Doctores senserint. quapropter sciendum, quòd Bart. in dicta l. maritus. nu. 2. dixit, quòd
238 mulier † habeat patrimoniū triplicis generis. Nā habet dotem, & ista est viri sine dubio, vt in l. doce ancillam. C. de rei vendi. vbi hæc habentur, videlicet. [Doce ancillam (de qua supplicas) dotalem fuisse in notione Præsidis: quo patefacto dubium non erit, vendicari ab vxore tua nequisse.] hæc ibi. Habet quandoq; vxor ipsa alia bona viro etiā tradita extra dotem, & ista dicuntur parafrenalia: & in his videtur esse maritus solùm procurator, remanente ipsorum dominio apud ipsam vxorem, ac insimul actionem contra suum debitorē, & contra maritum, si illa vxori debita exegerit, prout apertissimus docuit tex. in l. fin. C. de pactis conuentis. & ibi per glo. & Docto. & præcipue per Bart. Habent aliquando vxores & alia bona marito non tradita aliquo modo, & in bonis talibus mariti nō solùm non habent dominium absolutum, sed neque erunt procuratores, nisi habuerint speciale mandatū procuratorium à suis vxoribus, prout docuit tex. in d. l. maritus, & ibi Bart. C. de procurat. Idipsum docuit Aret. in d. l. maritus, cōstituens & ipse supra dictā triplicē spēm bonorum, quę assolent habere nonnullę vxores: etsi specialiter de tertia specie loquendo subdiderit subsequentia notatu dignissima, dicens: Tertia spēs est, qñ hmōi bona non sunt dotalia, nec instrumēta aliorum bonorū (vltra bona dotalia, quæ
239 parafrenalia † dicuntur) sunt tradita marito ab vxore, sed illa reseruauit sibi vxor, nullam illorum curam committendo marito: & hæc bona nō dicentur parafrenalia, & in eis maritus non potest plusq̄ extraneus, ex quo nihil ex eis potest disponere: etsi in parafrenalibus cōsumptis, maritus faciat fructus suos, vt per Bar. in l. si maritus. ff. si cui plusquam. per legem falcidiam. secus erit in ista tertia specie bonorum: quod signanter docuit ipse Aret. tenendum menti, quia est dubium dictum, per Doctores non tactum. Idipsum peroptimè, & clarissimè docuit Alciatus in regula tertia præsumptionum: præsumpt. 26. nu. 10. versic. sextò non procedit. vbi valens docere quando non insurgat pręsumptio adulterij con-
240 tra coniugatam, † quæ acquisierat aliquid, quod non sibi donatum, vel aliàs collatum à viro suo fuisset, dixit. sextò non procedit, quando constat quòd mulier aliunde habebat, vnde potuit acquirere, puta, quia habebat multa bona vltra dotalia, vel erat negociatrix, secundum Bal. in l. cùm oportet. C. de bonis, quę liber. Roman. in conf. 159. incip.

super ea. col. 2. Alex. in consilio 40. col. pen. vol. 3. qui addit, quod etsi in muliere negociatrice declaratio ista videat dubia, ex quo mulier tenetur operari viro. vt in l. sicut. ff. de oper. liber. l. sed si vir. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. Vnde videret, quod omne hoc
241 lucrũ † tanquã ex operis debitis marito esset mariti, prout est de mẽte practici Papiensis in forma libelli, quo vxor agit ad dotẽ. in vers. tanquam bona parafrenalia. Puto (subintulit ibidẽ Alciatus) Bal. opinionem esse veriorem, quia licet vxor teneatur operari viro, non tamẽ tenetur negotiari pro eo, & in num. 4. idem Alciatus in vers. octauò intellige. dixit, quod etsi vxor emisset possessionem pecunia viri sui, tamen adhuc dominium illius non trãsibit ad maritum, sed remanebit apud ipsam, etsi vxor teneatur viro actione personali ad pretium. vt etiam docuit Bar. in l. etsi instrumenta, per illum textum. C. de fide instrum. lib. 10. Bal. in cons. 66. incip. Punctus talis est, in libro Catasti. lib. 5. Signor. de Homod. in cons. 122. incip. Factum sic præsupponitur: Quædam. & in consi. 126. incip. A. habẽs. hæc omnia Alciatus vbi sup. quibus voluit tacitè declarare quod loquendo generaliter dixerat in Parerg. iuris. lib. 8. c. 16. dicens, quòd acquirentes mediante ludo ab vxoribus, teneantur restituere. Nam dicendum erit ipsius sententiam procedere regulariter, cùm vxores, vt in pluribus, carent bonis proprijs, quorum dispositio spectat ad ipsas solas. Idipsum elegantius ac breuius docuit Pet. Gerardi. de Pe. in suo singul. 99. incip. Inter virum, & vxorẽ, qui postquàm docuisset posse contrahi societatem inter virum, & vxorem, subintulit dicens. Et sic per prædicta patet non esse verum indistinctè illud vulgare, quòd quicquid acquirit mulier, acquirat viro. per l. quintò. ff. de donat. inter vir. & vxor. & in l. etiam. C. eo. Nam illa iura procedunt in casu dubio, vt sic tunc cesset in ea suspitio turpis quæstus: aliàs quando appareret expressè vnde quæsierit, puta, pro sua industria, & opera omnibus nota.: tũc sibi quærit, & non viro per allegata iura, aliàs societas non valeret tanquam leonina, vt in l. Mutius. ff. pro socio. Vnde sæpius (inquit ipse) fuit responsum de facto de ipsis mulieribus, quæ se exercent in arte texendi, seu in arte aracamiæ, vt propria lucra sint vxoris, & non viri. Tamen habebitur consideratio tẽporis subtracti, quo debebat facere seruitia ipsa vxor in domo, vt habetur in l. sicut. ff. de oper. liber. & in l. assidui. ff. qui potio. in pign. habe. Eodem modo fuit responsum de facto in istis nutricibus lactantibus pueros alienos. Nam cùm earum operæ versentur non solũ in die, sed & in nocte, etiam quo tempore noctis nihil possunt subtrahere viro de operis, vt in dicta l. sicut, ideo maior pars dicti lucri attribuenda est vxori. Idem ferè per omnia docuit Syluester in versiculo Vxor, per totum. Idẽ peroptimè docuit Ioannes Franciscus.

ciscus a Ripa in libro tertio, capitulo quarto respon. titu. de do. & gra. perfi. & re. qui in num. 1. dixit vxorem posse habere pro-
242 prium † triplicis speciei, videlicet dotē, bona parafrenalia marito tradita, & bona propria, & separata a marito, tam ratione dominij, quàm fructuum. vt in dicta l. maritus. & ibi declarant Bar. & scribentes. C. de procurat. Qui Ripa respondens dictę l. Quintus dixit, quòd dispositio ipsius legis limitatur, vt nō procedat in vxore, quæ licita negotiatione publicè negotiatur, secundum Bal. in dicta l. cum oportet. C. de bo. quæ liber. & in consi. 259. incip. Dicunt Petr. & Cin. ad fin. lib. 1. Non enim procedit præsumptio dictæ l. Quintus. quando vxor aliundè potuit licitè acquirere. Vt in l. etiam. C. de donat. inter vir. & vxor. Vbi ergo mulier negotiatur licita negotiatione debebit cessare dispositio dicta l. Quintus. Nec obstat, quòd vxor teneatur operari ad vtilitatē viri, quia distinguendum fore (ait Ripa vbi supra num. 4.) inter operas obse-
243 quiales, & operas † fabriles, & industriales. Nam etsi vxor teneatur marito præstare operas obsequiales: vt docuit Glo. in dicta l. sicut, & glo. in c. quod dic. 33. q. 2. quæ vult, quòd maritus habeat duplex ius in vxorem. Vnum quo ad debitum carnis: alterum quo ad ministerium in alijs: quoniam glo. & Doctores volunt, quòd
144 vxor † remaneat in potestate patris, & ei acquirat, si patrem habeat: si verò non habeat, sibi acquirat. iuxta not. in l. cum oportet. C. de bon. quæ liber. ita declarauit Bal. in l. si vxorem. C. de condict. infer. Nam tali pacto ibi hoc probauit dicens. Cùm vxor possit cōtrahere societatem cum viro suo. vt in l. diuerso. §. si mulier. ff. soluto matrimonio, l. alimenta, §. fin. ff. de alimentis legatis, possitque simul cum viro contrahere, vt in l. scripturæ. C. de fide instrumen. ergo acquirit sibi, & non viro. & inter operas ipsius vxoris dicit Bal. multum interesse. Nam quædam sunt seruitia obsequialia, & quædam operæ paruæ æstimationis: Istas tenetur vxor præstare in domo mariti, secūdum qualitatem personarum. Cęterum si vxor faceret aliquam artem, vel mercantiam, vel esset chirurgica, vel obstetrix, quæ non sunt operæ domesticæ, nec familiares: tunc quicquid acquirit ex istis operis, sibi acquirit, non enim ad præceptum ma-
245 riti † tenetur vxor negotiari, quod dictum sequitur Alexan. in consilio 132. incipien. Verè crudelis videtur, libro quarto. Vbi idem dixit si mulier conduxerit prædia: quoniam tunc quicquid acquirit, acquiret sibi, & in terminis dictæ l. Quintus. idē dicit Bal. in dicto consilio 299. dicens vxorem teneri marito ad operas obsequiales, nō autem ad artificiales, & fabriles. Et cōcludendo Ripa vbi supra ex ibi allatis, & hic a me recensitis, asserit fore concludendum marito non competere ius vllum in bonis acquisitis prædicto modo, sed ad vxo-

rem spectare, & pertinere pleno iure, & de ipsis habere liberam disponendi potestatem tam inter viuos. vt in l.in re mandata. C.mandati. quàm in vltima voluntate.vt in §.disponat.Authen. de nuptijs.& in l.prima, C.de sacrosan. Eccles. Ex his etiam corrolariè sequitur, quòd ea, quæ in futurum acquirentur per ipsas vxores proprio nomine, & de proprijs pecunijs erunt ipsarum, & non maritorum: cum bona propria, & exercitium licitum habeant.. Ex quibus omnibus huc usque allatis apertissimè colligitur, quòd supra recensita sententia sacrorum Theologorum,
246 ac aliorum Doctorum † dicentium, quòd acquirentes in ludo alearum non teneãtur taliter acquisita restituere perdentibus, nisi acquisierint a filijsfamilias, vel vxoribus, eo quòd tunc taliter acquisita restituere teneantur. Colligitur enim ex dictis, quòd verificetur dicta communis sententia solum in acquisitis a filijsfamilias, non habentibus aduentitium peculium, vel propria industria acquisitum: & idē dicitur de acquisitis ab vxoribus habentibus aliqua bona propria vltra dotalia, & parafrenalia, cùm apud vtrosque verum resideat illorum dominium, & ipsorum dispositio. Indè etiam sequitur, quòd filiusfamilias nobilis (de quo est sermo) iure poterat se obligare ad soluenda deperdita in dicto ludo, & quòd ex tali obligatione ipse victor acquisierit de iure Ciuili cõtra victum actionem experiendam etiam in foro seculari.

Quartæ obiectioni, quæ videbatur probari per textum in l.si filius tuus. C.ad Senatumconsultum Macedonianum, vnicam, & veram reddemus responsionem principalem, etsi possemus etiam ei satisfacere, dicen-
247 do illam legem † fore intelligendam de filio non habente peculium, vel de filio minoris ætatis. per allata ad saturitatem in responsione facta ad tertiam obiectionem. Respõdendo ergo dicimus ipsam in filiofamilias (de quo agitur) locũ non habere, stante iure municipali ipsius ciuitatis Genuæ, cuius nobiles ciues sunt victor & victus: & dubium huiusmodi inibi fuit cõtractum, & non alibi. Cuius apertissimi statuti seriem, ac tenorem ad verbum retulimus supra paulò post principium responsionis factæ ad tertiam obiectionem allatam in fundamento tertio, allato pro parte negatiua.. Videatur ibi.. His ergo de iure sic stantibus dicendum erit, quòd solutio dicti debiti de iure, & iudicialiter peti poterit a patre dicti victi, non vt pater est, sed vt hæres peculij dicti victi, prout optimè elicitur ex mente statuentium expressa his verbis, videlicet. [Dictus tamen pater, vel auus ex dicto contractu non obligetur,] scilicet vt tales, bene verò sint obligata bona talium debitorum, ac per consequens successores in eis: quoniam aliàs ipsi statutarij non consuluissent,

contrahentibus cum talibus filijs familias, vt per se patet, ex quibus clarè apparet esse conformis talis dispositio iuris municipalis, sic intellecta dispositioni iuris cōmunis. Nam in l. fin. C. eo. titu. scilicet Ad Senat. consult. Macedo. dicitur, quòd contractus mutui celebratus a filiosfamilias etiam citra iussionem, vel voluntatē, vel mandatum patris sui, si postea pater illum ratum habuerit, obnoxius erit pater obligationi ipsam pecuniam creditam filiosfamilias restituendi ei, qui illā mutuauerat, acsi cum mandato, vel consensu eius fuisset ab initio ce-
248 lebratus, cum ratihabitio † retrotrahatur, & mandato comparetur, cui etiam consonat quod cautum fuerat in l. si tamē. in principio. ff. ad Senat. cōsult. Maced. Vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Si tamen sciēte patre creditum sit filio dicendū est, cessare Senatuscōsultum. At quoniā dictus filiusfamilias negotiando sępius publicè ēt contractum mutui (vt contingit q̄ sępissimè inter mercatores) celebrauit, sicut & alios contractus procnldubio ipso patre sciente, & non contradicente, cum permiserit ipsum ex se negotiari secundum morem mercatorum. Inde sequi conuincitur ipsius patrem huiusmodi contractum mutui ratum habuisse stante dicta consuetudine mercatorum, & publica negotiatione filij sui, quod insuper & probatur verbis illis generalibus dicti statuti Genuensis, videlicet. [Masculi maiores vigintiquinque annis non possint se obligare, contrahere, &c. existentes in potestate patris, &c. saluo si negotiarentur palam, vel publicè, patre, vel auo patiente, vel non contradicente.] hæc ibi. At cum termini illi, videlicet obligare, & contrahere sint generales, includentes cōtractum mutui (vt patet ad sensum.) Inde sequitur, quòd dictus pater tanquam hæres filij debitoris iuxta facultatem peculij illius de iure in vtroque foro teneatur satisfacere prædicto creditori illius.

Ad quintum fundamētum, cui videbatur inniti cōtraria sententia, facilior erit responsio, dicendo patrem non prohibuisse dicto filio victo ludum alearum inhibendo ei negotiationes, ac reliquos contractus, sicut facere debuerat, si exoptasset occasionem ludendi radicitus ab illius voluntate euellere, ac per consequens administrationem peculij protestatione publica auctoritate præmissa debuisset vtique declarare se nolle assentiri celebrationibus cuiuscunque contractus celebrati per eius filium ad hoc, vt omnes publicè moniti abstinerent a contrahendis negotiationibus, cum dicto filiofamilias, cùm æquum non sit secretam prohibitionem in detrimētum tertij innocenter contrahentis, cum filiofamilias præualere permissioni publicè factæ a patre ipsi filio de coutrahendo cum omnibus, quoniam aliàs iniustè contrahentes cum illo, remanerent priuati bonis proprijs. Quapro-

pter meritò dicendum superest ipsam verbalem, & secretam monitionem fuisse,& ab omnibus esse habendam purum paternum consilium, & non iuridicam, ac præiudiciale creditoribus illius, vt patet ad sensum.

Ad sextam, & vltimam obiectionem fundatam in l.cū oportet.§.si quis itaque,C.de bon.quę liber. & ad sententiam Romani, quum facillima erit respōsio, dicendo dictum textum, † & dictam sententiam Rom.non loqui
249 in casu nostro,etsi regulariter habeat locum in peculio aduentitio filijfamilias,quoniam loquuntur in casu,quando filiusfamilias obtinuisset peculium aduentitium, & non esset debitor alicuius ratione contractus permissi a iure:vt est hic filiusfamilias, qui per ludum transtulit dominium deperditorum in ludo(vt omnes Doctores vnica voce asseuerant) ad victorem propter inde cōtractam obligationem naturalem, & ciuilem,in casu nostro,vt latissimè in fundamentis nostræ decisionis fuit supra probatum:quę a dicto iure municipali expressè non reprobatur, verum potius tacitè approbatum fuit, vt superius fuit dictum,eo quòd in dicto statuto Genuensi non reperiatur denegata translatio dominij rerum deperditarum in ludo. Imò cum obligatio(quam ludētes adinuicem voluntariè de assignandis deperditis in ludis incurrūt) approbetur a iure naturali præcipienti seruari fidem,ac pactis stare, quæ pacta superant omnes leges,vt omnibus est inconfesso, ac per consequens inter contractus nominatos licitus talis promissio reciproca de iure connumeranda erit. Inde sequitur, quòd de Naturali, Canonico & Ciuili dictus filiusfamilias teneatur satisfacere suo creditori, & hodie
250 eius pater, † non vt pater, sed vt illius peculij vniuersalis hæres. Cùm hoc apertissimè fuerit probatum in fundamentis allatis supra in confirmationem veritatis præsentis nostræ decisionis. Ad quod etiam accedit dispositio ipsiusmet debitoris grauantis dictum hæredē patrem, vt ex dicto relicto ei peculio suo satisfaciat suis legitimis creditoribus, & quòd hic creditor, de quo est sermo,sit legitimus per supra allata patefactum fuit.

Et hæc est sententia mea decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg.Cassinensis V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Nouatio propriè sumpta quid sit, et quotuplex, et quid et quotuplex nouatio impropriè sumpta.*

2 *Nouatio necessaria quotupliciter fieri contingat.*

3 *Nouatio uoluntaria quando dicatur fieri, & quare dicatur voluntaria.*

4 *Nouatio,quę fit per litis contestationem quare dicatur notoria.*

5 *Nouatio voluntaria duplex priuatiua, & accumulatiua: & quid sit vtraque.*

6 Fideiussionis munus clericis est interdictum: & ideo fideiussio talis facta regulariter esset nulla: et qua re.
7 Contractus, aut pactum factum lege prohibente, nullius sunt uirtutis. & quare.
8 Sermo simplex, aut promissio verificatur in prima vice.
9 Fideiussoris nouus consensus necessariò requiritur, vt teneatur pro conducente post impletum conductionis tempus statutum.
10 Non refert qualiter quid fiat, dummodo fiat.
11 Obligationum vinculum soluitur eo modo, quo quęri assoleat.
12 Obligatio semel extincta non reuiuiscitur.
13 Nouatione facta, fideiussor liberatur: si ipsi non consentijsset.
14 Nostrum id, quod est, ad alium sine facto nostro transferri non potest.
15 Clerico regulariter est inhibitum fideiubere.
16 Fideiussor ab obligatione prorogata, pro qua fideiussit, remanet liberatus.
17 Fideiussor liberatur si is, pro quo pręsentando iudici fideiussit, captus ab ipso fuisset, & postea aufugisset.
19 Fideiussor eius, qui captus postea à iudice, & carceri mancipatus, à carceribus aufugit, quando teneatur illum denuo praesentare Iudici.
20 Fideiussor liberatur à vinculo fideiussionis, si à creditore, vel Iudice prorogetur statutum tempus comparendi, vel soluendi, & nu. 38.
21 Prorogare quid sit.
22 Securitas indeterminatè concessa alicui Bannito, vt possit ingredi ciuitatem, quomodo intelligatur.
23 Fideiussor obligatus ad tempus. non remanet obligatus prorogato simpliciter tempore. & quare.
24 Prorogatio temporis non dicitur idem tempus in pręiudicium tertij: & ideo tertius liberatur à fideiussione facta.
25 Sermo simplex regulariter uerificatur in prima vice.
26 Promittens representare aliquem coram iudice, ad ipsius mandatum, liberatur per primam pręsentationem: & alia exempla eiusdem generis subnectuntur.
27 Prorogatio operatur solùm inter ipsas partes prorogantes, & non nocet fideiussori. & quare.
28 Compromissum prorogatum respectu tertij dicetur nouum. & quare.
28 Fideiussor obligatur solùm per stipulationem.
30 Compromissum factum ex dispositione hominum, si nõ sequatur laudum infra terminum statutum, expirat ita, vt non teneantur partes aliud facere: secus ex dispositione iuris communis, vel municipalis: & quare.
31 Verba ab homine prolata intelliguntur de primo actu, & quare.
32 Fideiussor se obligans pro tempore limitato, facta prorogatione ipsius temporis à partibus, non tenebitur pro tempore prorogato, nisi de nouo consentijsset.
33 Fideiussor obligatus ad certum actũ, ac tempus respiciens finem obligationis, non censetur obligatus pro illo actu prorogato, si non consentiret de nouo. & quare.

34 Fideiussores non tenebuntur vltra tempus statutum fideiussionis de bona custodia carceris, quando custodes promisissent seruare & custodire castrum: secus si promisissent restituere: & ad hoc dedissent fideiussores, si post illud tempus, Castrum fuisset deperditum.

35 Pignus, vel res obligata à fideiussore pro fideiussione facta ad certum tempus, non remanebunt obligata post illud, etiam si renouetur conductio, nisi nouus consensus fideiussoris superuenerit. et quare.

36 Fideiussore in dubio, in stipulatione nouante non intelligitur obligari.

37 Sermo simpliciter prolatus intelligitur pro prima vice.

39 Fideiussor præsentans principalem carceri, sicut promiserat, si ille postea aufugisset, non tenebitur eum iterum præsentare, et quare.

40 Obligatione nouata fideiussores liberantur à sua obligatione.

41 Prorogatio quid sit.

42 Tempus prorogatum inter prorogantes est vnũ, sed non respectu tertij.

43 Verbum prolatum ab homine consumatur semel, seu prima vice, etiam si euanuerit.

44 Temporis in prorogatione requiritur, vt fideiussor, qui intercessit à principio, denuo expressè promittat, aliàs non tenebitur, etiam si à principio fuisset cõuentum, quòd possit tempus prorogari. et quare.

45 Fideiussores pro prorogato tempore non tenentur, nisi promisissent restituere id, pro quo fideiusserunt.

46 Promittens aliquem præsentare, semel præsentando liberatur.

47 Dispositio hominis quare vnica perficiatur vice, etiam si non habuerit effectum: dispositio verò iuris cõmunis, vel municipalis non: et hoc intellige quando hominis dispositio non est facta contemplatione iudicij, vel litis: secus respectu horum: quia tunc talis obligatio non liberatur vnico actu. et quare.

48 Fideiussor finito termino conuento liberatur à fideiussione: etiam si illud fuisset prorogatum à partibus, ipso non consentiente. et quare.

49 Fideiussor non vocatus in ius, non lædetur actis principalis debitoris.

50 Facultas concessa alicui de ingrediendo claustra Monialium expirat in primo ingressu. et quare.

51 Promittens aliquem præsentare Iudici ad ipsius mandatum, liberatur primai vice. et quare.

52 Obligationis mutatio cum nouatione liberat fideiussorem: nisi fieret ipso sciente, et consentiente tali obligationi.

Obligationis fideiussoriæ materia tractatur.

THEMA.

Quidam Sacerdos Ragusinus pauper, & bonæ famæ, pietatis visceribus affluens compatiendo miseriæ cuiusdam clerici carceri mancipati pro nonnullis suis excessibus, obtulit fideiussionem ducentorum aureorum pro ipso liberando, promittendo ipsum præsentare conspectui Archiepiscopi Ragusini, seu eius Vicario generali, quando in ius voca-

vocatus ille fuisset ab ipsis. Qua fideiussione recepta, fuit ille liberatus. Tandem cum ille clericus fuisset citatus, vt compareret coram Archiepiscopo, ipse comparuit nō personaliter, sed per Procuratorem, ignorante eius fideiussore, qui & obtinuit prorogationem termini ad comparendum per mensem, asserendo Archiepiscopo se velle Romam petere. At cum post mensem a Notario dictæ curiæ Archiepiscopalis Ragusinæ fuisset visus in dicta Ciuitate Ragusina, & monitus, vt compareret, aliàs incurreret pœnam, dictus Clericus fugam arripiens se contulit Posçengam Vngariæ Ciuitatem. Postquàm fugam dictus Sacerdos fideiussor fuit in ius vocatus, ac sibi intimatū, quòd eligeret quod vellet ex his duobus. Aut præsentare in iudicio dictum Clericum, aut soluere dictos ducentos aureos.

Quæritur modo. An de iure dictus Sacerdos compelli possit ad præsentandum dictum Clericum, aut ad soluendum dictos ducentos aureos.

DECISIO XXI.

INVOCATO Sanctissimæ Trinitatis numine, ac Beatissimę sēper Virginis Deiparæ, & Sāctissimi Patriarchæ nostri Benedicti patrocinio in fauorem innocentiæ pij istius Sacerdotis, litteris commendare accuratissimè studebimus quicquid a sacrarum Legum, Doctorumque vtriusque censuræ oraculis in præsentis quæstionis decisionem excerpere desuper indultum fuerit.

Sacerdos (de quo est sermo) nullatenus de iure poterit compelli ad soluendum Curiæ Archiepiscopali Ragusinæ dictos aureos ducentos, sed neque ad repræsentandum dictum Clericum ipsi curię. Cùm per dictam comparitionem per Procuratorem ipsius semel factā, & a Curia admissam, & prorogationem concessam ipsi clerico, inscio dicto Sacerdote fideiussore, ac per consequens nō consentiente a tali fideiussione fuerit absolutus, ac per consequens ab obligatione illum clericum repręsentandi curiæ, cum iuris clarissimi esse probabitur non teneri fideiussorem de his, quæ eueniunt tempore prorogato debitori, vel reo pro quo quis fideiussit, ipso non consentiente expresfè.

Pro cuius sententiæ dilucidatione operęprætiū duximus pręmittere nonnulla notatu dignissima ipsis medijs, quibus (Deo Optimo Maximo duce) probanda erit veritas præsentis nostræ decisionis.

Scien-

Sciendum igitur erit (prout docuit Glo. & Iason in l.1. num.14.
1 C.de iudicijs,) quòd nouatio † est duplex, scilicet propriè, & impropriè sumpta. Nouatio verò propriè sumpta, est duplex, quædam dicitur voluntaria, & quædam necessaria. Nouatio autem voluntaria est duplex, alia quæ dicitur priuatiua, seu extinctiua, & alia quæ dicitur accumulatiua. Nouatio igitur propriè sumpta dicitur fieri, quando prima obligatio tollitur, & transfunditur in aliam nouam, & istud semper (vt infra latius dicetur) in nouatione voluntaria. Nouatio autem impropriè sumpta contingit fieri, quādo obligatio, & prima actio non tollitur, imò magis fortificatur: sed quia adduntur ei noui effectus ratione nouæ formæ additæ, debet fieri nouatio, & istud contingit aliquādo in nouatione necessaria. Nouatio verò, quę ne-
2 cessaria † dicitur, fit dupliciter. Primò mediante stipulatione, & contingit quādo illud, quod debetur certo modo ab vno, stipulor animo faciendi nouam obligationem sub alia forma ab eo, vel alio, & dicitur fieri per stipulationem ratione frequentioris vsus. Secundò fit nouatio volun-
3 taria † per litis contestationem, & hoc contingit, quando creditor vocat debitorem in iudiciū: & quidam tertius pro eo comparet, & in se iudicium suscepit, & in se transfert omnes obligationes, & promittit confideiussorib. soluere de suo, si cōdemnabitur. Certè (inquit Iason vbi supra) primus debitor liberatur, & noua obligatio inducitur in persona huius suscipiētis in se iudicium, & transferentis in se obligationem, & vtraque nouatio ideo dicitur voluntaria, quia fit ex mera voluntate. De prima cōstat, quando fit per stipulationē, quia contractus sunt meræ voluntatis. Vt in l.in cōmodato. §.sicut.ff.commodati. & in l.sicut. C.de actio. & obligat. & propterea dixit Specul.in lib.1.titu.de procurat.§.1. vers.sed nunquid defensor. num.27. quòd nouatio voluntaria non fit, nisi vtroque volente, & ideo si fideiussor veteri principali actione conueniatur, reus iurabit de calumnia, vt notatur in l.non solum.§.sed interdum.ff.de procurat. Idem dicit Bald. in l.vnica. coll.7. C.de his. q̄ pe.no. Simili-
4 ter nouatio, † quæ fit per litis cōtestationem, ideo dicitur notoria, q.a licet quilibet tertius possit venire ad defendēdum reum, suscipiendo in se substantiam iudicij inuito creditore. Tamen nō potest in se transferre obligationem, nisi creditore volente consentire, vt in l.si mandato. in fine princip. ff. mandati. & per hoc appellatur voluntaria. Et
5 hæc voluntaria nouatio † est duplex, videlicet priuatiua, siue extinctiua, & accumulatiua. Nouatio enim priuatiua, seu extinctiua est semper illa, quæ est volūtaria quomodocunque fiat. Eo quia extinguit primam obligationem, & actionem cum omnibus suis qualitatibus, & accessorijs, & nouam inducit. Nouatio

tio autem accumulatiua est illa, quæ vltra primam actionem durat ex contractu. Nam ei alia accumulatur ex sententia indè sequuta, vt docuit gl. in d. l. 1. C. de iudicijs. & in l. duobus. ff. de except. rei iudic. & glo. in l. nepoti. & ibi Bart. ff. de fundo instructo. & hoc modo per iuramentū inducitur nouatio, vt in l. qui iurasse. §. fin. ff. de iureiuran. vt ibi, quia Magistraliter declarat glosa vltra primam actionem, accumulatur noua actio ex iuramento. Nouatio autem necessaria fit ex necessitate nō præcisa, sed causatiua altero ex his tribus modis, prout prosequitur glo. in d. l. 1. Hæc omnia ex citatis Doctoribus, quorum notitia, cùm summoperè expedire nobis visū fuerit pro maiori dilucidatione pręsentis nostræ decisionis, nec non pro melius percipiendis ijs, quæ statim producentur in probationē ipsius nostræ decisionis, ideo ea præmisimus. His ergo necessariò præmissis, sciendum erit, ꝙ præsens nostra decisio innititur auctoritatibus infrascriptis. & primò probatur per argūm. in c. 1. ext. de fideiussor. Vbi clerico
6 † prohibetur expressè munus fideiussionis his pręcisis verbis, videlicet. [Clericus fideiussionibus inseruiēs abijciatur.] & licet ibi prohibeatur assidua fideiussio clerici, vt sonat dicta textualis litera ibi, [inseruiēs] tamen hoc munus fuit simpliciter sibi prohibitum a Sancto Clemente Papa. Vt habetur in c. te quidem, 11. q. 1. Quapropter meritò dicēdum videtur dictum fideiussionis actum factum lege prohibente, nullum esse, sicut & cęteri cōtractus, aut
7 † pacta facta lege prohibente, vt docuit vulgatissima, & optima illa iuris regula in c. quod contra. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Quæ cōtra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.] hæc ibi, quod & apertius, & latius habetur in l. non dubium. C. de legibus, & ibi communiter per Doctores. Nec in casu nostro poterit obstare textus in c. 2. ext. de fideiussor. Vbi Lucius Papa Tertius præcepit compelli quosdam clericos ad satisfaciendum cuidam clerico, qui pro eis fideiussit, & soluit illorum creditori eorū debitum, quasi tacitè inibi innuerit Papa clericis licere fideiubere pro alijs clericis: cùm ibi præcipiat illum fideiussorem fore seruandum indemnē. Nam ad hoc respondetur, quòd ibi Summus Pontifex solum respexerit ad iuris regulam fundatam in iure naturali, quæ habetur in c. locupletari. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Locupletari non debet aliquis cum aliena iactura, vel iniuria.] hæc ibi, & quòd illi clerici locupletati inde fuissent cum aliena iactura, vel iniuria si non fuissent compulsi restituere ipsum fideiussorem pristino suo statui, & sic damnum incursum eorum causa, per se patet. Non autem Papa ibi respexit ad solam ipsam fideiussionem: ex qua nemo acquirit ius contra aliquem, vt omnibus est incōfesso. Idem apertius probatur

batur per arg. in l.boues. §. hoc sermone.iuncta glo. ff.de verb.& rerum signif. vbi hæc habentur, videlicet. [Hoc sermone dum nupta erit primæ nuptiæ significantur.] hæc ibi. Diximus nostram decisionem probari per argu. in dicto §.quoniam re verà ex ipsius verbis patentissimè elicitur (vt etiam ibidem glo. in versic. hoc sermone. & Doctores communiter docuerunt) regula illa describenda litteris aureis, in quà dicitur, quòd simplex sermo, † seu
8 promissio verificetur in prima vice,quam regulam quamplurimis exemplis propositis probauerunt verissimã esse dicti Doctores vbi supra. Vide ergo ibi, & infra alia per nos. Cùm ergo Presbiter(de quo fit sermo) fideiubendo solùm & simpliciter promiserit præsentare ipsum reum clericum ad requisitionem Archiepiscopi Ragusini, indè sequitur quod fideiussor ipse liberatus remanebit ex tali facta à reo comparitione, & acceptata ab ipso Archiepiscopo, cùm idem sit in sententia promittere se aliquem præsentare, & promittere, quòd talis presentandus compareat ad mandatum Iudicis, vt patet ad sensum. Idem probatur per arg. in l. dotis promissio.l.vltima.§.Quod enim. ff.de iure dotium. vbi confirmatur eadem regula his verbis, videlicet: [Quod enim vulgatum est, dotis promissionem, in primis duntaxat nuptijs destinare, neque durare obligationem, si post alterius matrimonium ei nubat, cui doté promiserat, tunc locum habet, cùm intercesserint aliæ nuptiæ.] Hæc ibi.vbi glosa coadunauit alia iura idipsum docentia, vbi & Doctores communiter. Idipsum probatur apertissimè per arg.in l.duobus reis.§.si ei,qui debitorem meum. ff.de iureiuran.vbi hæc habentur, videlicet. [si ei, qui debitorẽ meum in iudicio exhibere promiserit, iusiurandum detulerim: isque iurauerit se omnino exhibitionem eius non promisisse, prodesse id debitori meo non debet: si verò iurauerit se nihil mihi prestate oportere: distinguendum est, & replicatione emẽdandum: vtrũ ideo iurauerit: an quia post promissionem exhibuerit, an verò quia soluerit; quod & in fideiussore debiti distinguendũ est] hæc ibi, vbi glo.in versi.exhibuerit dixit,quòd in tali,scilicet casu exhibitionis rei quoad fideiussorem, non autem quo ad reum ipsum distinguendum est debitum ipsum, pro quo ille fideiusserat. Diximus probari præsentem nostram decisionem per arg. in dicta l. quoniam.ex ipsa apertissimè elicitur eius veritas: cùm indè eliciatur,quòd eò ipso quòd reus presentatus fuerit Iudici, pro cuius præsentatione fideiussor fideiusserat, liberatus fideiussor remaneat ab obligatione illum exhibendi.Cùm ergo in casu nostro habeamus, quòd in ius vocatus dictus clericus reus comparuerit per Procuratorem in iudicio, & recepta seu admissa fuerit talis præsentatio seu comparitio dicti rei à Iudice. indè patet ipsum fideiusso-

deiussorem ipso iure remansisse liberatum ab obligatione pristina illum exhibendi: ac per consequens, ab omni pœna indè incurrenda in casu non præsentationis, cùm pena incurratur pro culpa & non sine ipsa, nec de iure obstare poterit dicto Sacerdoti fideiussori: quòd ipso ignorante, ac absēte fuerit facta huiusmodi rei comparitio, & prorogatio à Iudice: cùm ipsi fideiussori hoc pro fuisse quāfacillimè possimus probare, eò quòd de iure necessario
9 nouus consensus † ipsius fideiussoris affuisse debuerit in tali prorogatione facta, vt vinculum fideiussionis iam extinctum semel per rei comparitionem factam in iudicio, fuisset denuo renouatum, prout docuit singularis tex. in l. item quæritur. §. Qui impleto. ff locati & conducti: arguēdo ab identitate rōnis, vbi hęc habētur, videlicet. [Qui impleto tēpore conductionis remansit, non solū reconduxisse videbitur, sed etiam pignorum videtur durare obligatio. sed hoc ita verum est, si non alius pro eo in priore conductione res obligauerat: huius enim nouus consensus erit necessarius.] hæc ibi. Idem & adhùc clarius probatur per text. in l. Si cùm Hermes. C. de locato, & conducto. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si cùm Hermes vectigal octauarum in quinquēnium continuum conduceret, fidem tuam obligasti, posteaquam spatio eius temporis expleto, cùm idem Hermes in conductione, vt idoneus detineretur, non consentisti, sed cautionem tibi reddi postulasti: non oportet te de posterioris temporis periculo adstringi, cōpetens Iudex non ignorabit.] hæc ibi. Idem probatur, & adhùc apertiùs per tex. in l. nouatione. C. de fideiussor. vbi hæc habentur, videlicet. [Nouatione legitimè perfecta, debiti ī alium translati prioris contractus fideiussores, vel mandatores liberatos esse non ambigitur: si modò in sequenti se non obligauerunt] hæc ibi. Et quòd fuerit facta nouatio in tali contractu fideiussionis factæ à dicto Sacerdote per supradictū Reuerendissimum Archiepiscopum Ragusinum: qui (in casu nostro) non est dubium foret dicendus creditoris fungi officio dicti clerici liberati sua fideiussione: Cùm ille propter sua scelera carceri mancipatus fuisset, & saltem de iure condemnandus pęna pecuniaria: cuius vtiq; post ipsius inflictionem ipse Reuerēdissimus Archiepiscopus fuisset creditor. cùm ergo dictus Presbiter fideiusserit pro ipso clerico de illum præsentando, ac per consequens de pœna indicta soluenda in defectum præsentationis promissæ. inde sequitur apertissimè Nouationem interfuisse inter ipsum Archiepiscopum, & clericum reū: ac per consequens indè fuisse liberatum à talis fideiussionis onere ipsum fideiussorē. cùm solùm spopōndisset sub pęna supradicta ipsum præsentare: & quòd fuerit præsentatus semel patuit, eò ipso, quòd dictus Reuerēdissimus admisit dictam suam compari-

comparitionem factam per suum
Procuratorem, cui postea absen-
te, & ignorante fideiussore, ipse
Reuerendissimus prorogauit ter
minum, iuxta vulgatissimam re-
gulam illam a Doctoribus appro
batam, & fundatam in subsequen
tibus iuribus, scilicet Non refert
10 † qualiter quid fiat: dummodo
fiat. vt in l. cùm seruus. ff. de verb.
obligat. in l. 3. ff. de condict. in-
sti. & in l. 3. & in solutione eius,
quod debetur. ff. mandati. & in l.
soluendo. ff. de negot. gest. & in-
stitu. quibus mo. oblig. toll. cui re
gulę se specialiter subscripsit Ioã-
nes And. in addit. ad Specul. lib.
3. tit. de accusat. §. sequitur vide-
re. nu. 17. super versic. item quæri-
tur ecce. in versic. exceptionem
Odof. aliam quæstionem. Cum er
go dictus clericus reus ante eius
liberationem ex carceribus pro-
miserit se præsentare conspectui
Archiepiscopi pro tempore exi-
stentis, & fideiussor nihil addide
rit, nisi quòd ipse sub pœna su-
pradicta idipsum spoponderit,
& iã semel verè, ac legitimè post
dictam fideiussionem vocatus cle
ricus comparuerit, & non solum
fuerit talis præsentatio, seu com-
paritio admissa ab Archiepisco-
po, verumetiam indulta compa-
renti prorogatio temporis vnius
mensis ad secundò comparendũ.
Indè apertissimè sequitur ipsum
fideiussorem nullo iure potuisse
molestari, aut de iure compelli
virtute dictæ expiratæ fideiussio-
nis per dictam l. nouatione, ad
præsentandum denuo dictum cle
ricum ipsi curiæ Archiepiscopali
iuxta aliam verissimam regulam
iuris, in l. quãuis saltus. ff. de ac-
quir. & amit. poss. vbi dicitur, ꝙ
11 vinculum obligationum † solua-
tur eodem modo, quo quæri asso
leat. ex qua elicitur illa alia regu
la tradita ibi a Doctoribus, quòd
obligatio semel extincta non re-
uiuiscitur. Cum ergo fuerit dicta
12 obligatio † dictum clericum prę
sentandi semel extincta ex tali
eiusdem comparitione, non po-
tuit dicta obligatio reuiuisci ex
nouatione facta inter ipsum Ar-
chiepiscopum, & clericum, ipso
fideiussore ignorante, & non con
sentiente. Et quòd ex tali noua-
ti one, seu habilitatione facta fi-
13 deiussor † fuerit ipso iure libera-
tus a tali onere illum præsentan-
di, probatur per apertissimũ text.
in l. vbicunque reus. ff. de fideius-
sor. Vbi hæc habentur. videli-
cet. [Vbicunque reus ita libe-
ratur a creditore, vt natura de-
bitum maneat, teneri fideiusso-
rem respondit. Cùm verò genere
nouationis obligatio transeat,
fideiussorem, aut iure, aut exce-
ptione liberandum.] hæc ibi. Id-
ipsum probatur per textum in l.
Labeo ait. la seconda, §. si per fi-
deiussorem. ff. de receptis arbi-
tris. Vbi hæc habentur, videlicet.
[Si per fideiussorem fuerit cautũ
in primo compromisso, & sequẽs
similiter proferẽdum Labeo ait,
sed Pomponius dubitat vtrũ iis-
dem, an aliis tam idoneis: quid
enim, inquit, si iidem fideiuberẽ
noluerint? Sed puto, si fideiube-
re noluerint, tunc alios non absi-
miles adhibẽdos.] hæc ibi. Idem
pro-

probatur per text. in l.fin.ff.de pactis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Si reus postquam pactus est a se non peti pecuniam (ideo cępit id pactum fideiussori quoq; prodesse) pactus sit, vt a se peti liceat, an vtilitas prioris pacti sublata sit fideiussori quæsitum est. Sed verius est semel acquisitam fideiussori exceptionem pacti, vlterius inuito extorqueri non posse.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in Authen. constitu. quæ dignit.c.6.in fine. & in l.id quod nostrum.ff.de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Id
14 quod nostrum est, † sine facto nostro ad alium transferri non potest.] hæc ibi. Diximus probari per argumentũ in dictis iuribus, quoniam inde apertissimè elicitur, quòd cùm fideiussor per dictam præsentationem absolutus remanserit ab obligatione illum clericum præsentandi, sine facto ipsius fideiussoris ius talis fideiussionis semel extinctum ad ipsum Archiepiscopum transferri nõ poterit. Idem probatur per arg. in l. blanditus. C.de fideiuss. vbi hæc habentur, videlicet. [Blanditus tibi est, qui non teneri te persua sit, quòd cùm pro alio interuenires, (oti, oyn ✓teleis proiocso, idest, quãdo quidam vis faciam) dixisti, cùm & his verbis obligationem verborum contrahi pridem receptum est.] hæc ibi. Diximus nostram sententiam probari per arg. in d.l.blãditus. quoniam cum ex ipsa eliciatur apertissimè fideiussorem nunquã obligari ad fideiussa soluenda, nisi interuenerit stipulatio eius tacita, vel expressa. Cùm ergo in renouatione dictæ obligationis de comparendo infra mensem concessa dicto clerico, & stipulatio, seu noua promissio, aut fideiussio non interuenerit. Inde apertissimè probatur ipsum non teneri ad dictum clericum iterũ producendum in iudicio, stante alia regula optima elicita ex d.l.blanditus. per Bar. Bal. & alios ibidẽ, scilicet, quòd obligatio fideiussoris semper contrahatur verbis, & non alijs modis. Probatur & secundò Doctorũ auctoritate præsens nostræ sententiæ veritas, & primo Canonistarum. Nam ipsi se subscripsit glo. in d.c.1. ext. de fideiussor. dicens clericum non debere fideiubere. Idem docuit Innocentius in d.c.1. dicens, ꝙ
15 clericus † non debeat fideiubere: quod si fideiubat, peccat. & punietur, sed apertius hoc ipsum docuit Specul. in 4.par.tit. de fideiussore.§.in hoc titulo, nu.19. versic. illud autem quæritur. his præcisis verbis vtens, videlicet. Ecce debitor ꝓmisit soluere certa die dato fideiussore, post hoc creditor illum terminum prorogauit: quæritur, an fideiussor amplius teneatur? Dic quòd non nisi ipse cõsenserit, vt in l.Labeo. ff.de recep.arbitris. in l.Item quęritur.§.qui impleto.ff.locati. in l. Si cùm Hermes. C. locati & not. secundum Goffr. in c.constitutus. extra de fideiuss. Sed videtur, ꝙ solum pro tempore præterito, & non pro futuro teneatur, vt in l. qui mutuam.§.non ideo.ff. mandati.

dati.& concludit dicens. Si debitor ex nouo contractu factus est debitor, & pristina obligatio remansit, tunc tenetur fideiussor de præterito: si verò eandem obli-
16 gationem † prorogauit, tunc excusatus est. hæc ille. Cuius sententiæ se subscripsit quoque ibidem Joannes Andr. in addit. in versic. constitutus. addens, quòd hęc iuuetur per quæstionem disputatã olim per Lamber. de Rampo. loquentem de fideiussoribus custodum Castri deputatorum pro tribus mensibus ad custodiam: qui postea manentes in Castro illud deseruerunt: & terminauit fideiussores non teneri principaliter per leges hic allegatas. Hęc Ioannes Andr. vbi supra, qui idipsum apertius docens in addit. ad Specul. in lib. 3. titu. de accusatione. §. sequitur videre de contumacia accusati. nu. 17. in versi. exceptionem. sequendo Odof. in l. sed & si quis. ff. si quis cau. dixit, quòd
17 si Titius † promisisset Iudici pręsentare aliquem ad suam voluntatem sub certa pęna, ille demum per Iudicem captus fuit: postea manus eius aufugit: quem Iudex à Titio repetit, vel pęnam, si non repræsentet, quærit an teneatur? Distinguit, An ex causa, qua tenebatur Titius illum præsentare, peruenerit in fortiam Iudicis, & tunc liberatus sit: quia non re-
18 fert † qualiter quid fiat, dummodo fiat: vt in l. cùm seruus. ff. de verb. oblig. cum similibus, cuius Doctrina ferè ad uerbum fauet pręsenti nostrę decisioni: cùm possimus arguere ex identitate rationis: eò quòd paria videantur quo ad obligationem fideiussoris extinguendam, quòd Reus (quem fideiussor sub pęna repræsentare Iudici promisit) se præsentauerit Iudici ex solo Iudicis mandato facto ei de se præsentando, nulla interueniente cura ipsius fideiussoris, vel quòd ille se præsentauerit solertia fideiussoris. Nec nobis obstare poterit, quòd ibi Doctores loquantur de reo iam deducto in fortiam Iudicis (scilicet) quòd fuerat carceri mancipatus à Iudice: & ex carceribus postea fugam arripuerat: qm̃, vt patet ad sensum, eadẽ decidẽdi ratio reperitur in casu nostro: scilicet in eo, qui citatus ad se præsentandum Iudici, cõparuit per Procuratorẽ, & eius pręsentatio fuerat acceptata a Iudice, & tacitè habita pro legitima comparitione. Cũ merito ipsius comparitionis meruerit prorogationem temporis denuo se præsentandi sibi indulgeri per mensem, non consentiente, sed talem prorogationem ignorante ipso fideiussore: cùm ad talem prorogationem temporis concedendã non fuerit citatus ipse fideiussor, cuius nouus consensus expressus interesse huic prorogationi erat necessarius, vt abundè satis supra fuit probatum. Hac prorogatione obtenta reus fugam parans se contulit in regionem longinquã. Et quis ignorat ita dicendum fore contumacem Curiæ eum, qui a carcere aufugit, quàm eum, qui comparendo post obtentam à Iudice prorogationem cõparitio-

nis

nis tuæ faciendæ Iudici. Vel qui ingressus carcerem nulla noua fideiussionis pristinę repetitione facta aufugit? Cùm & hoc etiam colligitur ex mente dictorũ Doctorum, & omnium aliorum paulò post referendorũ. Insuper sciendum, ꝙ dictus Ioan. And. vbi sup. subdidit, ꝙ si reus dimissus sub fidei cautione, & pęna a fideiussore incurrẽda fuisset a Iudice captus, & carceri mãcipatus alia de causa, pro qua fuisset dimissus fideiussori, & post huiusmodi carcerationem aufugisset, ꝙ tunc tali distinctione vtendũ esset, dicẽdo, ꝙ aut fideiussor illũ audiens carceri mancipatũ pro alia causa: statim ante eius fugã adijsset Iudicẽ se protestando voce, vel scriptura: ꝙ ipsum haberet pro pñtato, & se nolle amplius teneri ad ipsum præsentandum virtute fideiussionis factæ de illũ Iudici pñtando, aut nullã protestationem fecit. Si ergo primò, tũc talis
19 ꝓtestans † eximit a vinculo fideiussionis factæ, ẽt si ille aufugisset a carcere. Cũ protestatio ei multum proderit. Hæc Ioan. And. vbi sup. qui idipsum confirmauit in c. cõstitutus. ext. de fideiussor. Idẽ docuit Archid. in c. te quidem. in vers. in glo. 1. 11. q. 1. dicens, fideiussorem obligatũ pro re aliqua, cum pacto, ꝙ vsq; ad certum tṗs illud ad aliquid dandum, vel faciendum non teneatur postea nõ teneri ad illud tale dandum, vel faciendum, si is, pro quo ille fide
20 iusserat † obtinuisset prorogationẽ dicti tẽporis. Idem docuit Ant. de Butr. in d. c. cõstitutus. & rursus in c. 1. ext. de offic. deleg. Idẽ docuit Pan. in d. c. cõstitutus. in fi. vers. extra glo. quæro. dicẽs, ꝙ reus obligatus ad soluendũ debitum intra certum tṗs dato fideiussore, si demũ creditor prolõgauit terminũ, fideiussor non remanebit obligatus per text. in l. itẽ quæritur. §. qui impleto. ff. de locato. Vbi dr̃, ꝙ si locaui domũ ad annum, dato fideiussore, si cõduco postmodũ tacitè ad aliud tṗs, fideiussor non est obligatus, nisi de nouo promittat. & hoc intelligitur ẜm eũdem, si fideiussor obligasset se solũ vsq; ad tṗs determinatum. Hęc ille. cuius sñia, etsi ad litteram non probet nostram decisionem; cùm nõ loquatur de aliquo fideiussore promittente sub pęna aliquem repræsentare Iudici, sed de promittẽte soluere debitum: nihilominus ipsũ Panorm. idem voluisse in casu nostro elicitur ex eius verbis supra recensitis. Nã sicut liberatum docet fideiussorem, qui promisit ꝓ locãte domum ad annũ, si prorogatio locationes fiat ꝑ Dñm domus per aliud quoq; tempus. Idẽ prorsus dicendum innuit in casu nostro, cum eadem ratio decidendi reperiatur, qm̃ specialiter dictus Sacerdos fideiussor promiserat præsentare dictum clericum, q̃ primũ in ius vocatus fuisset ab Archiepiscopo Ragusino, ac per hoc ꝓ prima vocatione in iudicium, liberatus ergo remanebit, cũ vocatus dictus clericus in ius comparuerit per Procuratorem, & obtinuerit prorogationem, (quasi nouæ locationis domus) concessionem per alium mensem comparendi ipso fideiussore non

consentiente, sed ignorante huiusmodi prorogationem factam. Ad quòd accedit, quòd prorogatio dictę comparitionis facta fuit in scriptis, vt decuit, quasi nouiter stipulando ipse Archiepiscopus cum d. clerico reo, qui indè contraxit sine aliqua alia fideiussione recepta, aut protestatione facta, nouã obligationem de se praesentando, quae fuit longè minor prima obtenta mediante fideiussore a Vicario generali dicti Ragusini Archiepiscopi praedecessoris. Cum ergo fuerit noua obligatio, cui non consensit ipse fideiubens (de quo est sermo.) Indè luce meridiana clarius elucet ipsum fideiussorem per talem comparitionem admissam, & sequutã prorogationem omnino liberum esse ab obligatione praesentandi dictum clericũ, ac per consequẽs a pęna supradicta ducentorũ aureorũ indè incurrenda, cũ cessante causa cessare dẽat effect⁹, vt in c. cessante. ext. de appellat. Et ꝙ facta nouatione obligatio fideiussoris ipso iure sit cassa, supra q̃plurimis iurib. & Doctorũ oraculis fuit probatũ, & adhuc probabimus pro maiori veritatis nostrae decisionis intelligentia. Quapropter memorię comendandũ erit, ꝙ dicta prorogatio facta in casu nro impropriè dicatur prorogatio, ac per cõsequens non vt talis iudicanda erit: sed magis ꝓpriè loquẽdo, dicenda erit noua concessio facta ab Archiepiscopo Ragusino, eò ꝙ (vt elegantissimè docuit Pan. in c. oblatę. nu. 9. ext. de
21 appellat.) Prorogare † idẽ est, ꝙ extendere, vt in c. P. & G. ext. de offic. deleg. Vnde qñ ꝑ impedimentum quis nõ potuit prosequi appellationẽ infra annũ concessũ ad prosequendum. Si Iudex ei ꝓ percerit indulgendo aliũ annum, nõ poterit dici factã prorogationem dicti anni: sed ꝙ ex noua cõcessione datus fuerit secũdus annus, cũ per lapsum primi anni cõcessi, nihil sibi remanet de tpe cõcesso. Haec Pan. Sic ergo in ꝓposito dicta concessio alterius mẽsis ad cõparendũ, cũ de iure dicenda sit noua concessio, cui nõ consentijt fideiussor nr̃, ideo omnino dicẽdum erit extinctam fuisse dictam fideiussionis virtutẽ. Et hęc, quae diximus pro maiori intelligẽtia dictę sñiae Pan. volumus intelligenda quoq; dicta post relationẽ infrascriptorũ aliorum Doctorum, idipsum sentiẽtium. Idipsum rursus docuit Pan. in c. innouamus. in vers. aut petitio fuit facta indeterminate. ext. de treuga & pace. dicens, ꝙ si fuerit indeterminatè petita, & data securitas alicui ex bãnito veniẽdi ad ciuitatem, puta quia simpliciter fuit
22 data dicta securitas, † & tunc intelligetur de prima vice solũ, & ad hoc facit l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signif. & in l. haec cõditio. ff. de condit. & demõst. vbi dr̃, ꝙ si sit alicui relictũ, cũ nupserit, intelligit̃ de primis nuptijs. Idem apertius docuit Felin. in c. 1. col. 1. nu. 5. vers. secũdò facit. ext. de iureiur. qđ & repetijt in c. ad aures. col. 2. nu. 2. vers. quid aũt si ante aduentũ termini. ext. de simonia, sequens Specul. & Ioannẽ

And.

And. locis supra citatis, dicens, ꝙ
23 fideiussor obligatus † ad tps nō remanet obligatus, prorogato simpliciter tempore, quia non presumitur eius cōsensus durare: vltra q se obligauerit. hæc ibi Felinus. qui rursus idipsum repetens in c. 2. nu. 34. versic. secundò adduco. extra de sponsal. addit dicens idē docuisse Cardin. Flor. in Clem. 1. in 3. char. versi. octauò quæro. de iureiur. idem repetijt rursus ipse Felinus in c. de causis. col. 2. nu. 3. vers. limita tertiò. ext. de officio deleg. his pcisis verbis vtēs, videlicet. In præiudicium tertij pro-
24 rogatio † non dicitur idem tempus. Pone, tu contrahis cum Sempronio, ego fideiubeo pro eo. venit tempus, ꝙ ille debeat soluere: tu creditor prorogas vsq; ad tempus Paschatis, postea finito tempore vis exigere à me fideiussore: quia ille fortè interim effectus est pauper, nō potes, quia imputes tibi, qui prorogasti tēpus. Idem rursus repetijt ipse Felinus in c. innouamus. col. 1. nu. seq. de treuga & pace: dicens hanc esse famosam regulam, de qua hìc per
25 Abbatem, ꝙ simplex sermo † regulariter verificatur in prima vice, per text. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sign. vnde securitas veniendi data bādito intelligitur in dubio ꝑ prima vice, per d. tex. in d. §. hoc sermone. & sciendum, ꝙ d. regulā ipse Felin. multipliciter exēplificat, vbi sup. per totam, col. 2. in fi. cuius addidit & hęc verba, videlicet, promittēs
26 † repræsentare aliquem corā Iudice ad ipsius Iudicis mādatum, liberatur per primā psentatiōnē, & addidit, ꝙ si promitto iactū retis, vel fruct⁹, itelligit de primis: etsi prima vice nihil capiatur, vel fructus non nascūtur, nihil debeo in secunda vice: & obligatus seruire certo tpe si non poterit seruire illo, nō tenet supplere in alio, iuxta sniam quoq; Dominici a S. Geminiano post Archid. allegando casus legum in c. si pp. col. 8. de rescript. in sexto. Hęc Felinus, qui rursum idipsum docuit in c. licet, el terzo, in fi. ext. de testib. vbi in nu. 4. in fi. dixit, ꝙ promittens aliquē præsentare toties quoties, liberabitur per binā præsentationem: Idē docuit Bossius in sua praxi crim. f. 19. nu. 35. citādo aliorum Doct. sentētias idipsum docētes. Idem docuit Archidiac. in c. te quidem. 11. q. 1. dicens, ꝙ fideiussor ad tps, non tenetur ad tps prorogatum. Idem elegantissimè docuit Dec. in d. c. de causis. col. 5. nu. 54. vers. quartò limitat. Vbi dixit, ꝙ prorogatio ope-
27 ratur solùm inter ipsas partes ꝓrogantes, & nō nocet fideiussori: qn etiam Iudex obligauit se limitatè ad tēpus, quia limitata fuit obligatio, nō ex eo, ꝙ agatur de pręiudicio tertij, vt Doctores dicunt, & ratio est, quia respectu tertij ꝓrogatio facit, vt nouus actus dicatur. Vnde Bal. in l. Emilius. col. 6. not. 5. ff. de minoribus dixit, ꝙ si contractus locationis ꝓrogetur, debeat solui noua gabella, & hoc verum erit, qn prorogatio auget obligationem. gratia exempli. Si quis conduxit domū ꝑ vno anno, dato fideiussore simplici-

pliciter, vel expresse pro illo tempore: Non curo (inquit Decius ibidem) in tali casu si prorogatio locationis facta sit ad maius tempus: fideiussor non obligatur pro illo tempore prorogato: & isto casu benè procedit quod Doct. dicunt, quòd facta prorogatione fideiussor liberatur, idest uon obligatur pro illo maiori tempore, quia agitur de noua obligatione. hæc Decius vbi supra, qui rursus latiùs idipsum docuit in suo consil. 93. incip. Pro tenui facultate. per totum. Nam ibi postquàm nonnulla obicijsset contra præsentem decisionem, loquens de fideiussore compromissi exequendi, pro fundaméto veritatis præmittit tria, scilicet dicens, quòd licèt quis promittat non contrauenire laudo ferendo per totum mensem Augusti: prout in compromisso se obligauerat: tamen si fuerit facta prorogatio in aliud tempus, ignorante ipso, non tenebitur sub tali obligatione: cũ respectu tertij dicatur huiusmodi prorogatum compromissum

28 † nouum, iuxta sententiam Baldi in l. Emilius, in repetit. columna sexta, notabili primo, ff. de minoribus. dicentis, quòd si in statuto dicatur, quòd de quolibet contractu soluatur gabella, & locani fundum per annum, deinde contractus prorogetur, erit soluenda noua gabella: quia licèt quo ad ipsos prorogantes sit idẽ contractus, non tamen respectu tertij, vt in l. si cum Hermes. C. locati. & idem docuit Baldus ipse in l. Titius, in principio, ff. de excusat. tutor. Nam fideiussor solùm obligatur † per stipulationem, vt in l. blanditus. C. de fideiussor. Adeo, quòd licèt pactum appositum incontinenti vestiatur coherentia cõtractus, iuxta l. lecta. ff. si certum petatur, tamen ex tali pacto non obligatur fideiussor, sed pcisè in eo est necessaria stipulatio, ita singulariter dicit Bal. in l. ex placito. col. fi. C. de rer. permut. similiter licèt de iure Canonico, sm communẽ opinionem, quis efficaciter ex pacto simplici obligetur, vt not. in c. 1. de pactis. Fideiussor tñ ex tali pacto nõ tenetur sm Bal. singulariter in eo. c. 1. col. pen. Ex quibus datur intelligi, ꝙ in obligatione fideiussionis strictè, & multum limitatè proceditur. Et licèt

29

30 compromissum, † quod debet fieri ex dispositione legis, vel statuti, si semel factũ fuerit, & non sit laudũ sequutũ: quia compromissum expirauit, debeat iterari cõpromissum, & toties fieri, ꝙ habeat effectũ, vt not. Bal. in l. fideicõmissa. §. si quis decem. ff. de legat. 3. Tamen qñ ex dispositione hominis debeat cõpromissum fieri sufficiet, ꝙ semel factũ fuerit, nec opus est, ꝙ iterũ fiat, quãuis non habuerit effectũ, vt not. dixit Bal. in l. 1. col. 8. vers. quarto. C. de his, quæ pe. no. vbi inquit, ꝙ uerbum prolatũ ab homine cõsumatur in primo actu: ideo sufficit, ꝙ semel fuerit compromissum, etiã si postea euanuerit, sec9 si a lege. Hoc ipsum docuit Cynus in l. veluti. §. fi. ff. de edendo, & Specul. in titul. de arbitr. §. excipitur. versic.

versic. sed quid si fuerit actum, & rursus ipsemet Bal. in d. l. veluti. §. hæc vox. prędictos Doctores referens. Vnde (subdidit ibidē Decius) cùm Domina Lisa promiserit non contrauenire laudo ferendo ratione dicti cōpromissi. Ista
31 verba, † quæ ab homine proferuntur, intelliguntur de illo primo compromisso, ex quibus, inquit, infertur, quòd ipsa nō teneatur. Ad hoc accedit, quòd dum partes faciunt compromissum duraturum per totum mensem Augusti proximè futurum: illud tēpus respicit finem obligationis compromittentium, quia non sequuto laudo in dicto tempore ad obseruationem laudi postea lati compromittentes non tenentur, vt in l. cùm dies. §. si intra. ff. de arbitris. sed quando terminus respicit finem obligationis, & datus sit fideiussor, facta prorogatione termini fideiussor liberatur, quia cùm eueniente illo termino finiatur obligatio principalis, & sic etiam fideiussioris: non debet. n. fideiussor absque eius cōsensu de nouo obligari. vt in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. vbi textus, & ibi Bal. Nam noua prorogatio non præiudicat fideiussori. vt in l. fin. ff. de pactis. Vnde qui assumpsit custodiam castri vsque ad sex menses, & dedit fideiussores, si finitis sex mensibus remansit in custodia, & castrum perdatur, fideiussores non tenentur, vt Bar. concludit in l. Lucius. §. Paulus. ff. de administrat. tutelæ. & Angelus in l. si vnus. §. si cum reo. ff. de pactis. & probatur in l. si cum Hermes. C. locati. & ideo Domina Lisa, quæ se obligauit pro obseruatione futuri laudi vigore compromissi duraturi per totum mensem Augusti, ex quo fuit prorogatum compromissum ipsa ignorante, non tenetur. Et licet compromissum habuerit effectum mediante prorogatione, ista prorogatio non potuit nocere dictę Lisæ, quia quo ad eā dicitur nouum cōpromissum: ideo de nouo consensus eius requirebatur: quando ergo fuit appositū tempus ad finiendam obligationem. (Adde tu, prout in casu nostro) cùm talis Sacerdos se obligauerit ad præsentandum Reuerendissimo Archiepiscopo supradicto dictum clericum ad finiendam obligationem suam de illo præsentando incursam ex fideiussione facta, sequuta ergo comparitione illius extinctam remansisse dictam obligationē ex supradictis paruit, vt in casu dictæ l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. sæpe citatæ, & ratio est, quoniam tunc post tale tempus fideiussor reperitur liberatus. Vnde facta prorogatione remanet liberatus, prout erat primo tempore, & de nouo non debet obligari, nisi consentiat, per ea, quæ superius dicta sunt. Hæc omnia memoriæ comendanda docuit Decius vbi supra, in dicto cons. 93. quæ iccircò ad verbum retulimus, quia etsi loquatur in fideiussore eius, qui promisit stare sub pœna: laudo facto per compromissarios. Tamen apertissimè ex ipsis elucet veritas præsentis

nostræ decisionis. Idipsum (breuius tamen) docuit rursus idem Decius in l. lecta, col. 3. num. 13. circa primam quæstionem. ff. si cer. pet. dicens hanc esse communem resolutionē, quam tradidit Alex. in consil. 72. incip. Habita opportuna, col. 2. vol. 6. vbi conclu-
32 dit, quòd quando fideiussor † se obligauit pro tempore limitato, facta prorogatione a partibus, fideiussor non tenebitur pro tempore prorogato, nisi de nouo consentiat. vt in l. si cum Hermes. C. locati, & istam distinctionem tradit quoque Bar. post Iac. de Aret. & Cin. in d. l. Lucius. dicentes, quòd ille, qui fideiussit pro custodia Castri pro sex mensibus; finito semestri, vlterius non tenetur, nisi promisisset, quòd Castellanus Castrum restitueret, quia pro restitutione Castri remaneret obligatus vigore primæ obligationis, a qua non remansisset obligatus per illam obligationem, & in ista distinctione residet Abbas post Pet. de Anch. & Imo. in c. constitutus. ext. de fideiussor. Hęc omnia Decius vbi supra, ex cuius dictis omnibus apertissimè elicitur ipsum se subscripsisse præsenti nostræ decisioni. Idem docuit Parisius in consi. 48. incip. Dominus Petrus. nu. 13. 14. & 15, vol. 1. sequens sententiam Felini, ac Decij in locis supra citatis a me, as-
33 seruitq; fideiussorem † obligatū ad certum actum, ac tempus respiciens finem obligationis, non censeri obligatum pro illo actu prorogato, si non consentiret tali prorogationi ipse fideiussor. Nam textus in d. l. item queritur. §. impleto. ff. locati, communiter a Doctoribus in tali casu loqui tenetur. Idipsum docuit Augustinus Berous in consi. 14. vol. 3. per totum, probans iisdem medijs fideiussorem non teneri ad tēpus prorogatū ipso nesciēte inter partes. Idem docuit Antonius Gabriel in tract. conclus. lib. 3. titu. de fideiussore, conclusione 3. per totum, & rursus in lib. 2. titu. de dilationibus, conclusione 2. num. 24. vers. primò limita hanc ampliationem, dicens, quòd etsi actus factus tempore prorogato censeatur vnus, & idem actus cum actu primi temporis quo ad ipsos paciscentes, & in ijs, quæ dependēt ab eorum volūtate, non autem in præiudicium tertij. (Adde tu, vt est in casu nostro) aut in his, quæ ab eorum voluntate, non dependent. quod & probat ibidem multis auctoritatibus.

Probatur insuper præsens nostra decisio, auctoritate quoque quamplurimorum Legistarum. Nam Bart. ipsi se subscripsit in l. Lucius, §. Paulus. ff. de administr. & peri. tut. & curat. dicens, quòd si aliquis assumpsit custodiā Castri ad sex menses, & dedit fideiussores, si finitis illis sex mensib. custos ille remansisset in custodia, & castrum perdatur, fideius-
34 sores † non tenebuntur, prout et docuit Iacobus de Aret. dicens hanc quęstionem de facto esse Veronæ. & quòd idem docuerit Dinus: addens hoc ipsum habere etiam locū, si dicti custodes promisissent seruare, & custodire ca-

strum

strum per illud tempus, & in hoc dederunt fideiussores: sed si promisissent restituere castrum, & ad hoc fideiussorem dedissent, si castrum esset deperditum, fideiussores tenerentur. Idem rursus docuit ipsemet Bart. in l. item quæritur. §. impleto, nu. 3. vers. venio ad secūdam partem. ff. locati. dicens, quòd eo casu, quo tertius, scilicet fideiussor obligasset pignora pro locationis solutione facienda tempore statuto sibi a locante domum, vel quid simile, si remaneat dictus conductor in locatione post illud determinatū
35 tempus, dicta pignora † a dicto tertio fideiussore obligata nō remanebunt amplius obligata in ista secunda conductione tacitè renouata: nisi nouus cōsensus interuenerit. Et ratio huius (secundum ipsum Bar. vbi supra) est, qa posito, quòd ille tertius, qui obligauit pignora sciat, & hoc patiatur, scilicet illū remanere in conductione, tamen nihil est, ex quo possit colligi, quòd ipse velit ipsas in secunda conductione iterū obligare: quod & declarādo melius ipsemet Bart. ibidem subdidit dicens, quòd quādo colonus remanet in conductione: ex parte eius præsumitur consensus reconducendi: aliàs delinqueret: quod non est præsumendum, (vt in l. merito. ff. pro socio) ex parte Domini, q patitur, similiter hoc est præsumendum, quia ipse facit totum id, ad quod tenebatur ex natura contractus, scilicet patiendo frui. vt in l. proxima. in princ. ff. locati. sed in isto fideiussore, q obligauit pignora istę rōnes cessant, qa licet ipse sciat, & patiat, nihil patit circa rem suā: ex quo videat cōsentire obligationi pignorū. hęc Bar. vbi sup. qui in d. l. Labeo. §. si per fideiussorē dixit, q in prorogatione termini, vt teneat fideiussor: dēt ipse fideiussor denuo promittere. Idipsū docuit iterum Bar. in l. nouatione. C. de fideiussor. dicens, quòd in dubio
36. in stipulatione nouante non intelligitur fideiussor obligari. Idē videtur ipsum Bar. iterum docuisse in l. 1. num. 5. ff. ad l. Iul. maiest. Dicendo, quòd si bannito petēti indeterminatè securitatē veniendi ad ciuitatem, & indè redeūdi, & sibi fuisset ēt illa indeterminatè concessa, intelligitur p prima vice, & qd & rursus docuit Bar. in l. dotis, la vltima ff. de iure dotiū. addens, quòd sermo † simpliciter prolatus intelligitur pro prima vice. & concordat l. bones. §. hoc sermone. ff. de verb. obligat. idem docuit Bal. in dicta l. si cūm Hermes. C. locati. dicens, quòd fideiubens in prima conductione, non tenetur in secunda: siue sit prorogata, siue innouata, etiā ex consequentia primæ. vnde pro
38 rogatio † non operatur, nisi inter prorogantes, ne obstet fideiussorib. & ideo qui fideiubet p Potestate, non tenetur pro eo in officio refirmato pro nouo tempore, vt in l. Lucius. §. Paulus. ff. de administr. tut. vnde etsi fideiussor teneatur pro tempore, quo fideiusserit: nō tamen pro tempore, pro quo non fideiussit. idem docuit rursus Bal. in l. qui crimen. col. 3.

nu.19.versi.Decimo quæritur. C. de his, qui accusare non poss. his præcisis verbis vtens, videlicet.
39 Si fideiussor † præsentauit principalem, & principalis fugit de carcere: nō tenebitur amplius illum fideiussor præsentare, cùm fecerit quod debuerat.argu.in l.1.C. locati cùm culpa custodis nō debeat nocere fideiussori. hæc Bal. vbi supra qui in l.si vnus.§.si cum reo.num.3.ff.de pactis. idem docuit dicens de facto hoc contigisse Florentiæ. qui Bal. iterum idipsum docuit in l.ex Diui. in fin. C.locati. & in dicta l. nouatione. C.de fideiussor.dicens, quòd ob-
40 ligatione † nouata fideiussores non sunt obligati. idem elegantiùs ipsemet Bal. docuit in repet. l.Emilius.col.5.nu.19. versi.nota quintò.ff.de minoribus. his præcisis verbis vtens, videlicet. pro-
41 rogatio † est extensio termini labentis, nondum lapsi: & prorogatio temporis censetur vnum & idem tempus, nec reputatur quid diuersum, vt in l.sed si mouente. ff. de præcar. post terminum lapsum non haberet locum secunda prorogatio: quia tempus absorptum non potest prorogari. sed pone, dicit statutū, quòd de quolibet contractu soluatur gabella. videtur, quòd non, quia vnus contractus est. vel pone, dicit statutum Perusij: Quilibet qui vadit Assisium pro Potestate soluat communi.c.3. potestas est refirmatus pro alio semestri: vtrum soluat iteratò? Videtur, quòd non: in contrarium est veritas: quia inter
42 prorogantes † est vnum quid: sed non respectu tertij, vt in l.si cùm Hermes.C.locati, hæc Bal. vbi supra, qui idipsum docuit alijs vtēs verbis in c.1.nu.9.extr. de pactis. dicens fideiussorem non obligari nudo pacto, nisi fideiubat apud acta.ex cuius verbis elicit Decius in dicto suo consi.93.nu.3.col. 2. quòd in obligatione fideiussoris strictè, & multum limitatè procedendum sit. idem docuit tacitè ipsemet Bal.in l.1.col.7.nu.40. vers.Quartò quæro.C.de his, quæ pœnæ nomine: dicens, quòd statim quòd hæres (cui testator sub pœna mandauerat compromittendum in causa cum Titio) absoluitur ab incursu pœnæ: etiam si noluerit soluere laudum: & ra-
43 tio est, quia verbum † prolatum ab homine consumatur semel, etiam si postea euanuerit.ex cuius verbis ipse elicit quoque in dicto consi.93.veritatem præsentis decisionis. Hæc omnia ex Bal. vbi supra.idem docuit Paul.de Cast. in l.Fideiussor.§.in fideiussorem. ff.qui satisdare cogantur.qui Paulus. & hoc ipsum repetijt in l. in duobus reis.§.si ei, qui. ff. de iureiur.super gl.in vers.exhibuerit. idem docuit Alex.in l.si vnus.nu. 8.ff.de pactis.sequens Bar.& Bal. vbi supra, asserēdo, quòd fideiussores non teneantur pro tempore prorogato, quando se obligassent pro certo tempore: quia tunc prorogatio facta cum debitore non faciat, quòd fideiussor remaneat per tempus prorogationis, quod excedit tempus, pro quo se obligasset, iuxta textum in l. si cum Hermes, C.locati, & hoc est secundum.

dum eosdem vtile pro fideiussori bus Castellanorum, qui se obligant pro semestri: Nam licèt Castellani remaneant vltra semestre in castellania, non obligantur fideiussores. hæc ibi. Alex. qui rursum idipsum docens in l. dies cautioni. nu. 10. versic. item in quantum. ff. de damno infecto. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. in
44 prorogatione † requiritur, quòd fideiussores, qui intercesserunt à principio, tépore quo fuit præstita cautio, se obligent de nouo tempore prorogationis: aliàs nō essent obligati pro tempore prorogationis, etiam si à principio fuit actum, quòd illa cautio possit prorogari, vt prob. text. singularis in l. Labeo. §. hæc autem clausula. & §. sequen. ff. de recept. arbitr. secundum Paul. de Cast. hic. hæc ibi. Alex. qui idipsum repetijt sequendo Bal. in dicta l. Lucius. §. Paulus, & in l. si mora. ff. sol. matrim. num. 16. versic. adde vnum, quod in simili dicit, quòd fideiussores præstito custode in primo anno, non intelliguntur repetiti in tacita relocatione, si simpliciter fideiusserunt, quòd vellent custodire vsque ad annum: quia tunc finito anno liberarentur, vt in dicta l. si cùm Hermes. C. locati. si verò addidisset, quòd
45 restituet, tunc finito anno † non liberarentur: nisi cum effectu restituerint. Idipsum rursus docuit Alex. in l. fideiussor. §. in fideiussorem. col. 2. nu. 5. versic. & dicit circa hoc ipsum notanter Paul. hic. ff. qui satisdare cogan. & rursus idem Alex. loquens in casu nostro specialius. docuit in consilio 360. incip. breuiter in casu &c. quem retulit & sequutus fuit Marsil. in sua pract. §. quoniam. nu. 11. versi. nam si aliquis. idipsum elegantissimè docuit Iason in l. duobus. §. si ei, qui. ff. de iureiur. per totum. & specialiter in nu. 19. concludit auctoritate glo. in dicto §. si ei, qui. in vers. exhibuerit. quòd
46 promittens † quem præsentare, semel præsentando, quem præsétare promiserat, liberatur: quãuis subdiderit nonnullos Doctores illi glosæ aduersari: ipse tamen subdidit dictæ glo. sententiam verissimam esse: illam intelligendo primò de dispositione
47 hominis (adde tu, prout in casu nostro) secus in dispositione legis vel statuti: quia lex debebit intelligi, quòd velit disponere non de vno actu solùm: sed toties quoties opus fuerit. aliàs esset imperfecta. Secundò, quando promissio non est facta contemplatione alicuius iudicij, vel litis, vt contingit, quando familia Potestatis aliquem cepit; ego peto eum relaxari, promittens eum præsentare Potestati, vel quando peto relaxari incarceratum: & promitto eum præsentare in iudicio: tunc procedit ista gl. nam semel præsentando eum, sum liberatus: quemadmodum si etiam non præsentarem elapsis duobus mensibus sum liberatus. text. est singularis in l. pen. & ibi Bart. no. C. de fideiussor. si autem promissio fieret respectu iudicij, vel litis: puta, actor dubitabat: quòd reus amplius non compareret in iudicio

iudicio: ego promisi eum præsentare, tunc quia ista promissio fit respectu iudicij, non erit liberatus fideiussor per vnicam præsentationem in iudicio. Item limita supradicta omnia, in quib. conclusum est verba intelligi de primo actu, vt procedat in dispositionibus hominum. (Adde tu, prout est in casu nostro) secus est in dispositione legis, vel statuti: quia tunc lex debet intelligi, vt velit disponere non de vno actu tantum, sed toties quoties opus fuisset: aliàs lex esset imperfecta: Vnde si statutum disponat, quòd de omnibus causis vertentibus inter coniunctos debeat fieri cōpromissum, certè si semel fuerit factum compromissum, & expirauerit, nō intelligitur de primo compromisso tantum, sed quòd debeat toties fieri donec causa finiatur, vt docuit Bal. & moderni. in l. veluti. §. hęc vox. ff. de edendo. dicens, quòd hæc quæstio sæpe in palatijs versatur. Insuper ipsemet Bal. & alij recensiti a Iasone vbi supra, nu. 20. idipsum docuerunt. Videatur ergo latius vbi supra apud Iasonem. Hæc omnia Iason vbi supra. qui in l. lecta. col. 7. num. 9. vers. circa istud notanter moueo duas quæstiones. ff. si cer. pet. dixit, quòd si creditor prorogat debitori principali terminum ad soluendum absente, & ignorante fideiussore. An fideiussor dicatur liberatus? Ipse Iason post allata nonnulla pro, & cōtra infrascriptis præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Aduertè, quia isti tex tus nihil faciūt. Nam loquuntur in tempore finiendæ obligationis, & tunc verum est, quòd si tempus finiendæ obligationis prorogetur, fideiussor vltra non tenetur, nisi de nouo consentiat. Dicendum ergo, quòd aut fideiussor promisit pro principali vsque ad certum tempus, & tunc si illud tempus prorogetur debitori, per hoc fideiussor non teneretur, nisi denuo consentiret, & hæc est sententia Hostiēns, Imo. Petri de Anch. & Pan. in c. consti tutus. ext. de fideiuss. Idem rursus ipsemet Iason docuit in l. 1. col. 4. in fi. nu. 18. versic. extra glo. inquantum. C. de iudicijs. his præcisis verbis vsus fuit inter alia, videlicet Quæro, An si creditor proroget terminum debitori absente, & ignorāte fideiussore, liberetur fideiussor, quasi censeatur facta nouatio? Dic aut loquimur in termino finiēdæ obligationis.

48 † Puta principalis conduxit domum vsque ad annum, si pro eo aliquis fideiussit, prorogatur ille annus ad alium annum absente, & ignorante fideiussore, an fideiussor liberetur? & in hoc indubitanter conclude, quòd sic, quia cū eueniente termino finiatur obligatio fideiussoris, certè absque eius consensu nō potest amplius obligari. l. fin. ff. de pactis. & hoc tenet Bal. in lectura antiqua. Ang. & moderni. in l. si vnus. in principio. ff. de pactis. Vbi dicūt hoc esse vtile pro castellanis, qui dederunt fideiussorem vsque ad certum tempus, quòd si vltra illud tempus remaneāt, fideiussores vlterius non teneantur. & hoc vltimum

mum etiam tenet Bart. in l. Lucius, la seconda, ff. de administr. tut. & curat. & ibi singulariter limitat, & refert, quòd hęc quęstio fuit facta Veronæ, & refert se consuluisse Florentiæ, vt ibi per eũ. Idem in simili quæstione tenet Albericus de Rosat. in 2. par. statu. in quæst. 144. incipien. Quæro etiam statuto cauetur. Et simile videmus in cõpromisso facto sub pœna duraturo per duos menses, datis fideiussoribus. Nam si tale tempus compromissi postea prorogetur de consensu partium, fideiussores vlterius non tenentur, vt in l. Labeo, la seconda, §. si per fideiussores. ff. de recept. arbitris. Et notat Nicolaus de Neapoli in lectura Bar. in l. Titius, in princ. ff. de excusat. tut. Hæc omnia vbi supra Iason. qui rursus de eadem materia nostra loquens in l. prima, colum. 3. nu. 14. & 15. versic. eodem modo. ff. de in litẽ iuran. His pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. Eodem modo qui fideiussit pro accusato de vulnere, si ex vulnere sequatur mors, non tenebitur ad pœnam homicidij, secundum Specul. in tit. de fideiussore. §. incip.... versic. sed pone, egi cum. versic. sequenti. Bart. & alij in l. fideiussores magistratuũ. ff. de fideiussor. Bal. & Ludo. Ro. in l. siue. ff. qui satisda. cogant. Alber. Bal. & moderni hic. hæc Iason, cuius sententia si benè librabitur, procùldubio benè probat præsentem nostram decisionem. Cùm inde eliciatur fideiussorem nõ teneri fideiussionis virtute de casu eueniente post factam fideiussionem (prout in casu nostro) quod & elicitur ex verbis eiusdẽ Iasonis, qui ibidem statim subdidit, dicens, pro prædictis facit: quia promissio intelligitur, rebus sic se habentibus, prout nunc se habent. vt in l. quod si seruus. ff. de condict. ob causam. etiam si promissio esset iurata, vt in l. fin. ff. qui satisd. cogan. & in c. Quemadmodum. extra de iureiur. c. ad nostram. el secondo. c. clericus: & c. cùm contingat. ext. de iureiur. Authen. Sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. & in l. fina. C. de nõ numerata pecu. & in l. cùm quis. ff. de solutionibus. cum similibus & Doctorum sententijs allatis in probationem fundamenti primi decisionis tertiędecimę. Vide ergo ibi latiùs. Iasõ rursum idipsum sentijt in l. fideiussorem. nu. 8. versi. secundò limita. ff. qui satisdare cogã. idem apertissimè docuit Benedictus de Plumb. & Paul. de Cast. in l. duobus. §. 1. ff. de iureiur. quos retulit, & secutus fuit Felinus in c. Innouamus. col. 2. in fine. in versic. promittens representare. extra de Treuga & pace. idem docuit Emanuel Soarez in suo Thesauro commu. opinio. in versi. fideiussores. nu. 170. asserens hoc ipsum sentire Ripam in l. apud quem. nu. 34. C. de edendo. vbi dixit, quòd communis sit
49 opinio, quòd fideiussores † non vocati in ius non lędũr principalis debitoris actis. idem docuit Paris de Puteo compatriota noster in suo singulari tract. de Syndicatu: in versi. fideiussor officialium. cap. 1. nu. 11. sequens supradictos

dictos Canonistas omnes; & ibidem rursus in cap.3.nu.15. versi. Quòd si contractus prorogatur, dicens, quòd fideiussor remanebit absolutus à vinculo fideiussionis suæ, quotiescunque contractus, in quo, fideiussit, prorogatus fuisset, vel noua forma data: nisi denuo eius consensus in fideiussione fuisset denuo repetitus, & concessus in ipso nouo contractu inito, sed si solùm tempns solutionis fuisset prorogatum, remaneret adhùc obligatus virtute pristinę fideiussionis factæ.& hoc ipsum ibi probat, & alijs auctoritatibus.Idem docuit Bernardinus Diaz in regula 614.incipien. Promittens simpliciter. Idem docuit Bonifacius Vital.in suo tractat.de malef. in titu. de comparitione accusati,nu.68. in versic. sed quæro, vsque ad quod tẽpus. Idem docuit ad verbum Hippolitus de Marsil.in infrascriptis locis, videlicet. Nam hoc docuit expresse in sua praxi crimin. §. quoniam.nu.11.versic.nam si aliquis promisit his præcisis verbis vtens, videlicet. Nam si aliquis promisit aliquem sub pœna præsentare Iudici ad ipsius Iudicis mãdatum liberatur per primam præsentationem, ita dicit Benedictus de Plumbino in l.duobus. §.1.ff.de iureiur.& ibi Pau.de Castro post eum, quos refert, & sequitur Dominus Alex. in consi. suo 360.incip. Breuiter in tali casu.Hæc Marsil. vbi supra,qui ibidem.nu.15. & sequenti in confirmationem dictæ suæ sentẽtiæ addidit infrascripta, dicens, quòd si alicui concedatur securitas eundi, & redeundi, intelligetur pro prima vice tantum, & ꝙ ita docuerit Ioannes de Pla.in l.1.C.de nauicu.lib.11.quem refert, & sequitur Alex.in dicto suo consilio 360.incip.Breuiter in casu præmisso. in principio, & ibi etiam subdit,quòd si alicui concedatur
50 licentia † intrandi claustrum Monialium intelligitur de prima vice tantum,& allegat rõnem dicẽs,ꝙ in materia restringibili dẽt intelligi concessio facta pro prima vice tantum, allegat hoc voluisse Alber. de Rosat. in 2. parte statut.quæst.181.incip. quòd per dictum fratrẽ Vbertum. hęc omnia, & alia his similia exempla idipsum confirmantia subintulit dictus Hyppolitus de Marsilijs: qui in rubr.ff.de fideiuss.num.89. versi.quęro sextò post multas auctoritates hinc indè allatas conclusit concordando Doctores, distinguentes tali pacto, videlicet: Aut fideiussor obligauit se ad tempus, vt puta, quia dixit, volo teneri pro isto debitore vsque ad mensem:& in hoc casu facta prorogatione debitori, non tenebitur fideiussor creditori:secus si simpliciter sine aliqua præfinitione temporis: cuius sententia interpretãda erit iuxta supradicta cùm simpliciter promittẽs aliquem præsentare Iudici, tacitè videatur includere tempus determinandum à Iudice, idest, q̃ primum Iudex illum in ius vocabit: vt infra in ampliationibus istius nostræ decisionis latius docuit Tiraquel.in repet.dictæ.l. bo

nus.

nus. §. hoc sermone. vltra allata hucusque eò magis, quòd paulò post (ibidem tamen nu.99.versi. ad prædicta etiam sequens Alex. in dicto consilio, dixit, quòd si
51 quis promisit † repræsentare aliquem coram Iudice, ad ipsius Iudicis mandatum: liberatur per primam præsentationem. hęc ibi Marsil. qui ibidem subintulit & aliorum Doctorum sentētias idipsum docentiū, nec non & exempla, quibus probauit, quòd promittens simpliciter aliquid; intelligetur semel illud promisisse. hęc omnia scitu dignissima docuit Marsil. vbi supra. idē docuit Bossius in sua praxi crimin. titul. de carcerato fideiussoribus committendo, num.35. in versi. & quæro primo. dicens, quòd si fideiussor præsentat eum, pro quo fideiusserat, non tenebitur amplius pręsentare, si fugisset: si simpliciter fideiussisset præsentare, & cautè presentasset. hæc ille, qui ibidem nu.63. dixit, quòd fideiussor non teneatur pro tempore prorogato, imò liberatur: & scias, quòd quando mutatur adeo obligatio
52 † inter creditorem & debitorem sine scientia fideiussoris, vt inter eos fiat nouatio. iuxta text. in l. nouatione. C. de fideiuss. & l. pacta conuenta. §. Paulus. C. de contrahen. empt. & l. aliam. ff. de nouationibus: & tūc liberatur fideiussor, vt in dictis legibus. hęc ille, qui ad hoc ipsum citauit & alios Doctores, qui rursus ibidem. nu.56. versi. idem fideiussor prætoris: dixit, quòd fideiussor prætoris non teneatur pro tempore, pro quo Magistratus prorogatur; vt docuit Bar. i l. Lucius. §. Paulus. ff. de administ. tut. & ita in similibus casibus fideiussor pro tempore prorogato non tenetur, vt in l. si cum Hermes. C. locati. Decius idē docuit in consil.93. & per Felinum in c. de causis. col.2. extra de officio delegati. hęc Bossius vbi supra. idem docuit Tiraquel. in sua elegātissima repetitione. l. Boues. §. Hoc sermone. ff. de verb. signif. in octuagesimo exemplo. incip. octuagesimò hic spectat: in versic. Secundo. idest. Probatur & tertiò hæc præsens nostra decisio. hac irrefragabili ratione roborata exemplis, ac decisionibus supra recensitis per nos in relatione sententiarum Doctorum. Cùm ergo odia sint restringenda, & fauores ampliandi, vt in c. odia. de regu. iur. in sexto, & valde odiosum & pœnale sit ipsi fideiussori simpliciter promittenti reum (pro quo fideiusserat præsentare,) si teneretur toties quoties eum præsentare, & sic vltra primam vicem: cùm in contrarium ipse fideiussor habeat suam intentionem fundatam: eò quòd habeat pro se iuris regulam, scilicet quòd sermo, seu promissio simpliciter facta, verificetur in primo actu: vt supra recensitis exemplis fuit probatum & iuribus sępè citatis, & maxime per l. Boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signific. ex his ergo omnibus hucusq; allatis satis abundè fuit probata veritas præsentis nostræ decisionis: in qua diximus dictum Presbiterum

rum non fore de iure molestandum, aut compellendum ad præsentandum dictum clericũ reum, pro quo præsentando simpliciter fideiusserat, cùm ille citatus comparuerit, & præsentatio eius fuerit admissa à Reuerendiss. Archiepiscopo Ragusino; à quo fuerat etiam prorogatio vel nouatio facta ipsi, concedendo terminum vnius mensis ad aliàs comparendum. Ac per consequens nec teneri dictũ Presbiterum ad soluendum dictos aureos ducẽtos in pœnam, si non illum præsentasset.

Et hæc est sententia mea decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Concilium Prouinciale cùm sit inferioris dignitatis Archiepiscopo, qui ei præest: non poterit appellari ab ipso ad ipsum Concilium: sed solùm quando ei præesset Patriarcha.*
2 *Concilium Prouinciale non poterit de iure punire excessus Archiepiscopi, quando ipse ei præest: sed nunciare eos superiori, scilicet Patriarchæ, & quare.*
3 *Appellatio propriè sumpta quid sit, & eius diffinitio declaratur.*
4 *Appellationis effectus quis sit.*
5 *Sententia lata in causa appellationis in quo differt à sentẽtia lata in causa restitutionis.*
6 *Appellatio à nouatione in quo differt.*
7 *Appellari quare non possit ab Archiepiscopo ad Concilium Metropolitanum.*
8 *Textus in c. multis. dist. 17. exponitur vnà cum sñia Archidiaconi.*
9 *Archidiaconus si aliquid facit, (vt Archiepiscopus est) non poterit appellari ad Concilium Metropolitanum, sed si Archiepiscopus aliquid faciet, vt Canonicus, vel vt alia persona: tunc poterit ab ipso appellari ad Concilium Metropolitanum, cuius Archiepiscopus ipse est caput: nisi ex dolo hoc ipsum fecerit.*
10 *Textus in c. a Collatione, in fin. de appellatione. in sexto, exponitur vnà cum glo. in c. multis. dist. 17.*
11 *Archiepiscopus errans, licèt puniri non possit à Concilio Metropolitano, poterit tamen moneri charitatiuè.*
12 *Iudicare aliquando ponitur pro monere.*
13 *Appellari poterit ab Archiepiscopo ad Primatẽ, seu Patriarcham.*

De dignitate, & authoritate Concilij Prouincialis.

THEMA.

An Concilium Prouinciale sit maius dignitate ipso Archiepiscopo, ita vt possit ab ipso Archiepiscopo appellari ad ipsum Concilium Prouinciale.

DECI-

DECISIO XXII.

ET si ferè nullus hanc difficillimã, & quotidianam quæstionem examinet: Tamen ipso adiuuante (qui dixit, sine me nihil potestis facere) litteris comendare studebimus quicquid ex Sacris Canonibus, ac Doctorum sententijs excerpere desuper indultum fuerit. & vt faciliùs procedentes melius nostra sententia percipiatur: constituemus duplicem conclusionem, qua decisa reddetur pręsens quæstio.

Prima ergo conclusio sit hæc,
1 Concilium Prouinciale, † seu Metropolitanum, cuius celebrationi de iure non interest, seu pręest Patriarcha non est maius dignitate ipso Archiepiscopo, qui de iure ei præest, cùm caput eius dicatur: ac per consequens ab ipso Archiepiscopo nulli de iure fas erit appellare ad dictum Concilium Prouinciale, cùm sit inferioris dignitatis: etsi liceat appellare, vnicuique à Metropolitano ad Patriarcham, & ad Cõcilium Metropolitanum, cui præest Patriarcha, eadẽ ratione & ad Summum Pontificem. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. quàm apertissimũ. in c. Graue. §. Metropolitani verò. extra de præben. in quo Innocentius Tertius postquam in §. volẽtes eiusdem c. Graue. statuerat faciendam in Concilio Prouinciali diligentem inquisitionem annuatim, ita vt qui post primam & secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, à beneficijs cõferendis per ipsum Concilium suspẽderetur: instituta in eodem Concilio persona prouida & honesta, quæ suspensi defectum suppleret in beneficijs conferendis: & hoc ipsum decreuit postquam statuerat circa capitula, quæ taliter deliquissent: subdidit ibidem Innocentius Tertius hęc pręcisa verba, videlicet. [Metropolitani verò delictum superioris iudicio relinquatur, ex parte Cõcilij nunciandũ.] hæc ibi. ex quibus patet veritas nostræ conclusionis, cùm volens illic Canon tacitè rationem differentiæ assignare nobis, quare à Concilio Prouinciali omnes alij Prælati, & capitula pro criminibus suis suspendi possint, non autem Metropolitani, seu Archiepiscopi. Idcircò consultè ipse Innocẽtius Tertius subintulit vtẽs verbis illis ex parte Concilij nunciandum.] & sic non dixit posse Concilium con-
2 tra † Metropolitanum procedere suo iure, sed solum posse Archiepiscopi excessus nunciare Superiori, ex quibus quoque verbis apertissimè elicitur, quòd etsi Concilium Prouinciale sit maioris dignitatis, ac iurisdictionis Episcopis, & alijs Prælatis Prouinciæ, non tamen Archiepiscopis, qui ipsi Concilio tanquam caput eius præest. Cum per se pateat, non esse inferioris punire excessus Superioris sui, sed tantũ illos nunciare Superiori illius. Quod & adhùc expressius probatur

tur per text. in c. si quis putauerit. 2. q. 6. in quo Victor Papa in Epistola prima, c. 3. scribens ad Theophilum Alexandrinum infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [si quis putauerit se a proprio Metropolitano grauari apud Patriarchã, vel Primatem, (idest, Primatem, vt ibi dicit glo.) diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ Ecclesiæ iudicetur, sedem.] hęc ibi. Idẽ statuit Sixtus Secundus, & habetur, in c. si quis putauerit. el secondo, 2. q. 6. idem fuit statutum in Concilio Calcedonensi cap. 9. & habetur in c. clericus aduersus clericum. §. si verò. 11. q. 1. in fin. his verbis, videlicet. [si verò contra ipsius Prouinciæ Metropolitanum Episcopum, Episcopus siuè clericus habeat controuersiam pergat ad ipsius diœcesis Primatem: aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium exquiratur] hęc ibi. Probatur & secundo Doctorum auctoritate præsens nostra conclusio: nam Innocẽtius Quartus in dicto c. Graue. dixit causas Archiepiscoporum ad Papam esse referendas. Idẽ ibidem docuit Host. quos sequutus fuit Archid. in c. si clericus aduersus clericum. 11. q. 1. idem docuit Panor. in dicto c. Graue. col. 2. versi. nota vltimò. his præcisis verbis se subscribens præsenti conclusioni, videlicet, potes etiam colligere, quòd Metropolitanus non potest puniri per capitulum Prouinciale: & hoc quia ipse est caput Concilij: idem sentijt Lancillottus.

in suis institutionibus Iuris Canonici lib. 1. titu. de Ecclesiasticis constitutionibus. §. Prouincialia Concilia: sequutus in hoc Panormitanum vbi supra. Probatur præsens conclusio & tertiò vnica ratione elicita ex propria natura
5 appellationis † cùm ipsa sit (strictè illã accipiendo, vt decet, & titulo appellationis congruit. prout etiam docuit Bart. in l. 1. ff. de appellationibus) ius, quo interim prima sententia extinguitur: & interim causę cognitio ad superiorem deuoluitur. Diximus appellationem esse ius &c. ne videamur voluisse diffinire ipsũ actum appellandi, prout multi malè fecerunt. Diximus, quo interim prima sentẽtia extinguitur, vt ostenderemus appellationis effectum
4 notatum in fine l. 1. ff. ad Senat. Consult. Turpill. sub his præcisis verbis, videlicet: [Propè est, vt incidisse videatur, quia prouocationis (idest) appellationis (remedio condemnationis extingitur pronunciatio: quoniam (vt docuit ibi glo. in versi. extinguitur) appellatio operatur, vt sententia nõ possit executioni mandari, ac si nunquam fuisset lata. diximus [interim] vt per hoc dif-
5 ferat à sententia † lata in causa appellationis, vel in integrum restitutionis, per quam sententia rescinditur, vel confirmatur totaliter: quoniam per ipsam appellationem sententia lata extinguitur interim, quo ad producendum eius effectum: & expectatur pronunciationis euentus, vt expressè dicitur in l. appellatione.

ne. C. de appellat. Diximus [& per eam causæ cognitio ad Superiorem deuoluitur, vt in l. eos. & in l. a proconsulibus. & in multis alijs iuribus. C. de appellat. & in Canonicis sanctionibus paulò antè recensitis : & per hoc etiam
6 differt appellatio † à nouatione, per quam licèt sentẽtia possit extingui, vel suspendi: causæ tamen cognitio ad Superiorem deuoluitur. At cùm Concilium Prouinciale non præsit & supersit ipsi Archiepiscopo : sed potius de iure ipse Archiepiscopus ipsi Cõcilio. indè apertissimè sequitur nullo
7 pacto posse de iure † appellari à Metropolitano ad ipsum Concilium: cùm nullus inferior dignitate possit ammouere iurisdictionem à suo superiore, & sibi è cõtra aggregando, suum Superiorem punire, vt patet ad sensum. & huic rationi se subscripsit Hostiensis quem refert, & sequitur Archidiaconus in dicto capitulo si clericus . dicens hoc iure fuisse statutum, nè Metropolitanus posset puniri à Concilio, cui præsidet. eò quòd, vt diximus, inferior de iure non poterit punire superiorem, prout docuit Nicolaus Papa, scribens ad Michaelem Imperatorem. & habetur in capitulo inferior sedes, vigesimaprima distinctione: & apertius idem Papa in capitulo nunc autem Diuina. distinctione 21. in qua dixit, non posse quemquam ritè ab ijs, (qui inferioris dignitatis, vel ordinis sũt) iudicialibus submitti diffinitionibus, quod vtique fieret, si conclusio nostra non esset vera, cum tunc fieret Concilium Prouinciale (quod inferius est Archiepiscopo) maius ac Iudex eius, si ritè ad ipsum quis posset appellare, vt annullet eius sententiam, a qua fuit appellatum, ac per consequens puniat, ac liget eius iurisdictionem ipsum impediendo in executione suæ sententiæ latæ contra appellantem, vel ipsum absoluat ab impedimento huiusmodi appellationis, cum de iure appellari possit solum ad Superiorem, & non ad inferiorem, cum (vt diximus) inferior damnare, & iudicare non possit superiorem, nec absoluere, vt in capitulo inferior, capitulo submittitur, & in capitulo in tantum, distinctione vigesimaprima, & in capitulo cum inferior. extra de maioritate, & obedientia.

Et quamuis verissima fuerit dicta nostra prima conclusio tot oraculis probata : Tamen posset quis insurgere contra eam afferendo auctoritatem Archidiaconi in capitulo secundo, de consuetudine in sexto, dicentis. Hæc non mihi videtur bona ratio, quia (inquit) video, quòd appellatur ab aliquo ad se, idest ab Archiepiscopo ad Synodum, vbi ipse est tanquam caput, vt in ca-
8 pitulo multis † distinctione decimaseptima, sic & in capitulo a collatione, in fine, de appellat. in sexto, sic ait, appellatur a Metropolitano ad Concilium Metropolitanum. vt in capitulo omnis. secunda quæstione sexta, Ad

quod respondendo dicimus ipsum Archid. loquutum non fuisse in casu nostrę conclusionis, quod elicitur, q̃ facillimè ex relatis per nos supra ex ipso Archid. excerptis, & ex auctoritatibus ab ipso Archid. allatis, cùm Canones ab ipso citati hoc nō dixerint. Nam licet in d.c. multis. dicatur, quòd si in qualibet Prouincia ortæ fuerint quæstiones, & inter ipsius Prouinciæ Episcopos discrepare cęperit ratio, atque inter ipsos dissidentes non conueniat ad maiorem tunc Sedem referātur, (& vt dicit Glo. ibi in vers. maiorē. idest ad Metropolitanum) etsi illic facilè, & iustè non discernuntur: vbi fuerit Synodus regulariter congregata canonicè, & iustè iudicentur. Non (inquam) obstāt nobis hæc, cùm ipsemet Archid. loquatur de Archiepiscopo, qui aliquid fecit, non vt Archiepisco-
9 pus, † sed vt Canonicus, vel gerendo aliam personam rationē alicuius priuilegij, vt optimè docuit Ioannes And. ab eodem Archid. relatus in d.c. a collatione, & apertius Innocentius in c. irrefragabili. numero 2. ext. de officio ordin. & Bartolus in l. prima. §. solent. in fine. ff. quando appellandum sit, qui Doctores omnes dixerunt, quòd quando Episcopus, vel Archiepiscopus, non vt tales sunt, negligētes in eligēdo, vel faciendo, aut omittendo aliquod aliud, ad quod tenentur, nō vt tales, idest vt Episcopi, vel Archiepiscopi: tunc deuoluetur iurisdictio illud faciēdi, nisi ex dolo hoc non fecissent, vt expressè cauetur in d.c. a collatione. de appel. in sexto, & in c. postulastis. ext. de concess. præben. & per consequens facilis erit responsio ad dictum text. in c. multis. dist. 17. dicendo illum fore intelligendū modo supradicto, scilicet in casu quo non vt Metropolitanus, sed vt alia persona aliquid omittit, aut facit. vt docuit Innocentius vbi supra, & non foro intelligendum secundum corticem litteræ dicti Canonis. Vt euitemus absurda supra allata, quæ aliàs sequerentur.

Ad dictū text. in c. a collatio-
10 ne † in fine. respōdendo dicimus illum præsenti nr̃æ nō fuisse refragatum conclusioni, ac sententiæ, cum solummodo ibi dicatur nō posse appellari ad Metropolitanum, quando in aliquo deliquisset Episcopus, non vt Episcopus, sed vt Canonicus, vel alia priuata persona, quæ vt talis interfuit alicui electioni, vel alteri actui, sed ꝙ tunc esset appellandum ad ipsum Episcopum, vt Episcopali iurisdictione fultus, & non vt persona habens simplex votum in Capitulo, vt ex sententia, & cortice literę dicti c. a collatione. expressè habetur. Nec insuper obstare nobis poterit glo. in d.c. multis, dist. 17. dicens in vers. ad maiorem. Item hic appellat a Metropolitano ad Concilium Metropolitanum, vt in c. omnis, 2. q. 6. quia licèt hoc dixerit, tamen ipse Doctor loquitur in casu, quo præsit dicto Concilio Patriarcha, & nō Archiepiscopus, cum textus a se citatus non dixerit simpliciter

ab

ab omni Concilio Prouinciali: sed ab eo, cui præest Primas, seu Patriarcha, qui proculdubio est superior Archiepiscopo: Quapropter patuit verus intellectus sententiæ dictæ glosæ, elicitus ex ipsiusmet verbis: ad quod accedit quod ipsamet glo. docuit in c. sicut (inquit) laudabile 2. q. 7. in versic. hortamur. citans dictum text. in c. multis. dist. 17. contra id, qđ ipsa dixerat; quòd Concilium Metropolitanum possit cognoscere de suo Archiepiscopo, his pręcisis verbis vtens, videlicet. Videtur dicendum ex hoc, quòd Concilium Prouinciale ordinario iure cognoscat de Primate, siue de Metropolitano suo. Nam cum Concilium iudicet de Papa in his, in quibus potest iudicari, & post multa allata iura hinc indè: licet ex nullo tunc iure per ipsam adducto hoc assertũ eius elici possit (vt illa ponderãti patebit.) Tamen volens cõcordare dicta iura, his præcisis verbis vsus fuit dubitatiuis, videlicet. Sed po-
11 test dici, quòd Concilium † Prouinciale possit iudicare de ipso, (scilicet Archiepiscopo, de quo loquebatur ibi) non autem condemnare, & addidit ibidem glo. Dicens, sed quòd possit iudicare. bene facit, c. saluo. 9. q. 3. & quidẽ hoc in d. c. non habetur, sed solũ, ꝙ si erret Metropolitanus coerceatur a fratribus, scilicet Episcopis in ipso Concilio pręsentibus, scilicet charitatiuè moneatur de suo excessu, ex quibus pa-
12 tuit, ꝙ vox illa [iudicari] † qua vtitur glo. sumenda erit impropriè, cum finis iudicij sit, vel absolutio rei, vel cõdemnatio eius: Et ꝙ dicta gl. noluerit nos docere, prout sonat cortex verborum eius, & forsan aliqui extimarunt: elicitur ex eiusdem verbis prolatis in fine. dicens, sed contra sup. c. proximo, idest immediatè præcedenti, videlicet, in c. Metropolitanum. eadem causa, scilicet 2. q. 7. vbi hæc ad verbum habetur, videlicet. [Metropolitanum vestrum in aliquo postponere non præsumatis, excepto si (quod non optamus) contra eundem habere vos aliquid causæ contingat, vt ob hoc sedis Apostolicæ iudiciũ petere debeatis. Ex quibus omnibus, quàm facillimè cõprehenditur veritas pręsentis nostrę cõclusionis, necnon vera interpretatio sententiæ ipsius glosæ. Cui consonat textus in c. quoties, 2. q. 6. in quo Fęlix Secũdus ad Episcopos in Alexandrina Synodo congregata. infrascriptis verbis vsus fuit, videlicet. [Quoties Episcopi se a suis cõprouincialibus, vel a Metropolitano putauerint prægrauari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellẽt Sedẽ:] hęc ibi, & in c. de Primatibus. dist. 99. hæc habentur, videlicet. [Ab Archiepiscopis autẽ
13 † quoties necesse fuerit, ad primates appellant.] hæc ibi.

Ex his ergo omnibus patuit veritas nostræ cõclusionis, decidentis pręsentem quęstionem, in qua diximus non posse appellari ab Archiepiscopo, seu Metropolitano ad Concilinm Metropolitanũ, qñ ipsi non præsideat Patriar-

cha, sed Archiepiscopus, cum appellatio sēper de iure sit dirigenda ad superiorem, & non ad inferiorem, & ipse Archiepiscopus dicatur caput dicti Concilij, & per consequens superior, quando tamen ibi adesset tanquam Archiepiscopus, sed si ibi interesset tanquam persona alia de Concilio, vtputa, vt Canonicus, & huiusmodi, tunc ab ipso (vt talis est) appellandum esset ad ipsum, vt Archiepiscopus est, sed si dicto Concilio Metropolitano praeesset Patriarcha, tunc liceret appellari ab Archiepiscopo ad Concilium Metropolitanum, cum tunc respectu Patriarchae (qui est superior Archiepiscopo) Praesidentis in dicto Concilio: Archiepiscopus esset inferior d. Concilio per accidens.

Et haec est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis V.I.D.

SVMMARIVM.

1 *Praelati de iure communi tenentur annuatim perquirere fugitiuos, uel expulsos, & ad claustra reuocare salua eorum norma, & disciplina regulari, vel saltem eos collocare in aliquo ergastulo alicuius Monasterij, & quare.*

2 *Praelati tenentur per se, & ordinarios locorum compellere de iure communi, reducereque ad claustra.*

3 *Faciens per alium per se ipsum verè facere dicitur fictione iuris.*

4 *Regulares, quibus a suis Praelatis non conceditur, ad religiones suas, quando teneatur aliàs ingredi? & in seculo quomodo viuere teneantur, & cui subditi sint effecti? & ad quae vota teneantur.*

5 *Obligari ad impossibilia nemo poterit.*

6 *Regulares eiecti: vel fugitiui, quibus non conceditur regressus ad suas religiones, si non fuerint in sacris nō tenebuntur ad persoluēdas horas Canonicas sub praecepto, sicut si essent in claustro, et quare? et an teneantur ad obseruantias regulares.*

7 *Imputari ei non poterit per quem non stat, quin aliquid faciat.*

8 *Regularis cui regressus ad suam religionem non conceditur, aestimandus est in claustro quoad apostasiā non incurrendam, & quare.*

9 *Regulares eiecti, vel fugitiui, quibus regressus non conceditur ad suas religiones efficientur subiecti locorum, (vbi habitant) Ordinarijs, sicut fuerat ante eorum ingressum in religionem, & quare.*

10 *Necessaria quae sunt ad acquirendū sunt quoque necessaria ad perdendum.*

11 *Episcopi quando possint punire regulares exemptos notoriè et scandalosè delinquentes: etiam si sint ex degentibus intra claustra: tam uirtute constitutionis Sacri Concilij Tridentini, quàm extrauag. Clem. Octaui in anno 1595.*

12 *Obligationis vinculum soluitur eodem modo, quo quari assoleat.*

13 *Regularibus expulsis, aut fugitiuis, quibus non datur regressus ad eorum Religionem, ab Episcopis poterit imponi cura animarum alicuius*

alicuius beneficio curati scilicet collatio concedi, cui operam dare poterunt, donec reuocarentur ad claustra suæ Religionis. & quare.

14 *Religiosus regulariter consentire nõ poterit electioni de se factæ sine cõsensu sui Prælati, aliàs electio huiusmodi esset ipso iure nulla.*

15 *Religiosus translatus de vnâ Religione in aliam, non poterit eligi ad curam animarum, etiam accedente sui Prælati consensu.*

16 *Dominium personale transfertur per translationẽ incolatus personę.*

De regularibus eiectis, vel fugitiuis.

THEMA.

Quidam post emissam professiónem in approbata Religione à Sancta Ecclesia propter eiusdem incorrigibilitatem, fuit a dicta Religione expulsus, qui etsi petijsset denuo in eam admitti, tamen ingressus in eandem fuit sibi denegatus: tandem ei a quodam Episcopo fuit collatum beneficium curatum. Quid dicendum?

DECISIO XXIII.

PRo maiori dilucidatione decisionis propositæ quæstionis, quinque examinanda erunt omnino.

Primum quorum est, Vtrũ Prælati regulares fugitiuos incorrigibiles, vel expulsos a Religione, redeuntes spondendo eis mutationem vitæ in gremio Religionis, non tantum recipere, verum etiam quærere statim, eosque in omnibus associare reliquis regularibus dictæ Religionis teneantur.

Secundum, Vtrum huiusmodi regulares fugitiui, vel expulsi, nõ recepti in Religione, in qua fuerunt professi, post eorum humilimam petitionem factam de regrediendo eandem, laxiorem Religionem ingredi teneantur, vel an possint in sęculo tuta conscientia permanere, viuendo regulariter eo meliori modo, quo poterunt.

Tertium, Vtrum huiusmodi regulares eo ipso, quòd non admittũtur in aliqua Religione efficiantur subiecti locorum Ordinarijs.

Quartum, Vtrum locorum ordinarij possint talibus eiectis, vel fugitiuis cõferre curam alicuius Ecclesiæ Parochialis.

Quintum, Vtrum tales regulares stante tali collatione tuta conscientia possint ipsam curam Parochialis Ecclesiæ exercere.

Cum propositę quæstionis mẽbra scitu nnt dignissima, & quotidie contingere possit, ppositus casus, ideo vnũquodq; membrũ ipsius (Deo optimo maximo dãte)

sigillatim decidetur, & sic ipsa quęstio nonnullis conclusionibus responsiuis.

Primo quæsito vnica satisfaciet conclusio.

1 PRima conclusio sit hæc, regulares Prælati † incorrigibiles regulares eiectos, vel fugitiuos de iure communi tenētur annuatim requirere: & ad claustra eos reuocare, salua Religionis corū norma, & disciplina: q̀ si regularis ordo tales fugitiui, vel eiecti non patiatur hoc: huiusmodi rebelles collocandi erunt apud eadem Monasteria in aliquo ergastulo, vel arcta camera, vel in alio loco competente (si absq; graui scandalo fieri poterit), alioquin in alijs Religiosis domibus eiusdem Ordinis ad agendam ibi pęnitentiam, ministrando illis vitę necessaria. Vt sic segregati ab alijs Monachis, pęnas luant suorū criminum, quod si non fecerint dicti Prælati, poterunt de iure cōmuni compelli ad hæc seruanda per Episcopos. Diximus [salua ordinis disciplina,] quia huiusmodi eiecti, vel fugitiui erunt puniendi iuxta decreta regulę, vel statutorū suæ Religionis sub quā militant. Diximus, [quòd si hoc regularis ordo non patitur,] & hoc propter regulares militantes sub regula Diui Benedicti: qm̄ in eius regula c.29. fuit statutum huiusmodi Monachos recipiendos vsq; tertiò solùm: Ita q̀ post trinā expulsionem, vel receptionē, aut fugam vigore dictæ regulæ nō essent amplius in Religione recipiēdi. Hæc igitur cōclusio probatur triplici medio. Primo enim per text. apertissimum in c. fin. ext. de regul. & transf. ad relig. vbi ad verbum ipsa conclusio continetur. probatur idem per arg. in c. quidam Monachi. 16. q. 1. & est Canō Concilij Calcedonensis. c. 23. in quo cauetur Monachos sine licentia Episcopi vagantes cogendos fore ad propria remeare. Idem probatur per c. subsequens, & est Pelagij Papę statuētis Monachos circūuagantes per defensores esse compellendos. Idem probatur per text. in c. peruenit, 27. q. 1. in quo Gregorius Papa statuit reuocandas fore ad Monasterium moniales sacratas egressas, & recludendas in Monasterio. Diximus probari præsentem cōclusionem per argumentum in dictis iurib. quia eadem ratio militat in Monacho, vt docuit ibi quoque glo. dicēs ex hoc c. elici Moniales, vel Monachos pluries egressos reuocandos fore ad claustra, & ibi recipiendos fore. Idem probatur in c. & quia. 27. q. 1. in quo Gregorius in Epistola Quadragesima libri primi, pręcepit Monachos huiusmodi requirēdos fore, & reuocandos ad claustrum, & coercendos ibi fore. Idem probatur in c. Abbates. 18. q. 2. Idē probatur in c. si custos. 27. q. 1. & in c. sequēti. Idem in c. impudicas. 27. q. 1. ex Concil. Triburiēsi c. 6. in quo dicitur huiusmodi regulares in ergastulis detrudēdos fore, ne morbida facta pecus, totum corrumpat ouile. Idem in c. a nobis. ext. de

de apostatis. Vbi dr̃ Prælatum arctissimo carceri posse mancipare apostatam nolentem reassumere habitũ, vt resipiscat. Quod & nouissimè innuitur a sacro Concilio Tridẽtino in sess. 25. c. 4. in fi. in quo dr̃ per locorum ordinarios puniendos fore regulares vagantes ext. Monasterium, sine suorũ Prælatorum licentia. Probatur & secundò præsens conclusio Doct. auctoritate. Quapropter sciendũ, ꝙ præsenti conclusioni se subscripserunt Glosæ in citatis iuribus, necnon & Innoc. & Panor. in d. c. fin. Host. in summa titu. de apostatis, & reiter. rap. §. qualiter puniantur apostatæ, in versic. licet autem Monachus. Idẽ docuit Archid. in dictis iuribus. & præsertim in c. Abbates. 18. q. 2. vbi multa notatu digna attulit. Probatur & tertiò pręsens conclusio hac ratione, videlicet. Cùm enim a nemine sit requirendus sanguis aĩarum illarum, quæ pereunt, nisi ab his, ad quos spectat ex officio ꝓspicere saluti proximorum. Inde apertissimè sequitur, vt Pręlati regularium huiusmodi expulsorũ, vel fugitiuorum a Religione de iure cõi teneantur sub pęna peccati mortalis non solum tales regulares acceptare redeuntes ad Religionem, verumetiam & illos accuratissimè per se, & alios exquirere, & repertos introducere in claustrũ, eos subijciendo suaui iugo disciplinæ regularis: & ꝙ requirendus sit sanguis aĩarum subditorum regularium a suis Prælatis nos apertissimis verbis docuit text. in c. licet Heli. ext. de simonia. & in c. irrefragabili. ext. de officio ordinarij.

1 Secunda conclusio Prælati regulares non solum huiusmodi regulares fugitiuos, vel expulsos de iure cõi sponte regredientes ad Religionem recipere tenentur.
2 † Verumetiam eosdem ad reuertendum per se, & ordinarios locorum compellere, & eosdem excõicatos publicè denunciare. Hęc cõclusio triplici medio probatur. Primò. n. per arg. oĩum iurium allatorum in probationem præcedentis conclusionis, & specialiter per text. in d. c. fin. §. fin. extr. de regularibus. Cùm ibi tacitè innuatur veritas ꝑsentis conclusionis, iuxt. ea quæ dicentur in afferenda ratione præsentis conclusionis secundę. Probatur ꝑsens conclusio, & secundò implicitè Doct. auctoritate (qui allati fuerũt in probationem dictæ primæ conclusionis. Explicitè verò auctoritate Panorm. in d. c. fin. Probatur & tertiò hac ratione. Cũ. n.
3 qui per † alium facit, per se ipsũ facere videatur, vt in c. qui per alium. de regu. iur. in sexto, imò de iure iuris fictione dicat̃ verè facere. vt in c. mulieres. ex. de senten. excom. Indè sequitur, ꝙ sicut huiusmodi Pręlati possent per se, ita & per alios compellere ad regressum ad Religionem huiusmodi regulares remedijs oportunis, ac per consequens per publicationẽ excõicationis huiusmodi fugitiuos, vel eiectos reuocare: cũ Prælatos ad hoc teneri supra probauerimus.

Quæstiunculæ secundæ vnicà

satisfaciet conclusio. Hmôi regularib. expulsis iam emēdatis (quibus a Prælatis suę Religionis non
4 conceditur regressus † ad suā Religionem, in qua professi fuerāt) erit consulendum ingredi aliam Religionem, non tñ ipsi compellēdi sunt. Nisi forsan, qñ ante ingressum illius religionis vouissēt religionem in genere, quia in tali casu tutius erit eis si ingrediantur aliā, licet contrarium sit rōni consentaneum, cùm a simplici illo voto videantur absolutos fuisse, eo ipso, ꝙ maius vinculū incurrerunt votū solemne emittēdo in religione approbata, & per consequens maius vinculū absorbuit minus; vt patet ad sēsum. Attamē vt tuta conscientia in seculo ꝑmaneāt hmôi regulares fugitiui, seu expulsi, tenentur viuere regulariter quoad habitum deferendū, & tonsuram, quia licèt a nonnullis obseruantijs absoluantur, non tñ ab habitu regulari deferēdo, sine dispensatione Sūmi Pontificis, eo ꝙ hoc ipsum facere sibi difficile non erit, maximè stante constitutione c. vt periculosa. Ne clerici, vel Monaci. in sexto, qñ aliàs videretur irritam, & annullatā eorum professionē, quod falsum est, cùm semper remaneant ipsi obligati religioni suæ, licet per accidens excusentur ad tps in casu nostro, cū per eos non stet quin regrediantur suam religionē: ergo non ratione sui, sed alterius, licitè permanebūt in seculo, cum ad impossibilia nemo possit obliga-
5 ri, † vt in c. nemo potest. de reg. iur. in sexto, & eis regressus effectus sit impossibilis, stante cōtraria voluntate Prelatorum suæ religionis, a quorum obediētia inde eo ipso sunt exēpti, & taliter permanebunt donec reuocati fuerint ad eorum Religionem. Non tñ hoc simpliciter sic erit intelligendum, vt ab oī obedientia effecti sint exempti, cùm in tali casu effecti fuerint subditi locorū Ordinario, sicut reliqui Christiani incolæ, & prout ipsi erant ante Monachatum. Remanent quoq; aliquo pacto a voto paupertatis liberi, cum eos non alat Monasterium, & sibi opus sit necessaria vitæ inquirere. Et nō tantum pro victu quotidiano, verūetiam aliquam congregare pecuniæ quantitatem, vt ingruentibus necessitatib. præsentis miserrimę vitę, possit obuiam ire, & sibi consulere, ne fame, siti, aut frigore pereant. Diximus tales aliquo pacto, & non simpliciter remanere exēptos a voto paupertatis, qm̄ reuera bonorum acquisitorū per eos efficiuntur solum vsufructuarij durante eorum vita, cum post talium mortem reddenda erunt Monasterijs, cum aliquali distinctione, ita ꝙ de ipsis legitimè disponere non poterunt, prout possunt laici, & clerici seculares de
6 † bonis propria industria acquisitis. Hi tales, si in sacris ordinibus constituti non fuerint, liberātur ab onere personaliter exoluendo circa persoluendas horas Canonicas, iuxta illud vulgatissimū axioma, in quo dicitur, quòd quis tenetur ad officium ratione beneficij. Quapropter tales si nō

seu-

sentiunt commodum, ac beneficium subministrationis alimentorum, sibi de iure ministrandorum ab Ecclesia, siue religione ex bonis Ecclesiasticis. Indè sequetur, q; non tenebuntur sub pręcepto ad ipsas Canonicas horas persoluendas, sicut nec clericus non beneficiatus, nec in sacris cõstitutus. Neq; ad ieiunia, & alias obseruantias regulares: cum de ipsis nõ emiserint votum expressum: etsi non liberentur a voto castitatis, cum expresse illud emi serant, vel si ipsi proprio ore non emisissent expressè illud, vt patet in forma professionis, qua profitentur Monachi militantes sub regula Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti: ad ipsam tñ obseruandam tenentur, stante declaratione siue decisione text. in c. vnico. de voto, & voti redempt. in sexto. In quo dicitur solemnizari votum ad effectum dirimẽdi matrimonium post votũ huiusmodi contractum, per susceptionem sacri Ordinis, & per professionẽ tacitã, vel expressam in Religione approbata. Quapropter inde sequitur, quòd Prælati subditos regulares a se expellẽtes ab huiusmodi voto absoluere, vel secum dispensare non possunt. cũ non dependeat ab eorum voluntate: sed intrinseca natura voti solẽnis Religionis approbatæ, vt diximus. Hæc conclusio probatur duplici medio (vltra rationes iã allatas supra.) Primo .n. per arg. in c. sine culpa. de regu. iur. in sexto, in quo dicitur neminem fore puniẽdum sine causa, & quidem patet ex hac regula veritas nræ conclusionis sic declaratæ; qm̃ si ipsa vera nõ esset, huiusmodi Religiosi expulsi, vel fugitiui (de qbus est sermo) punirẽtur maxima pęna sine eorum culpa: cùm indè tacitè asseuerari posset eos esse in statu damnationis, existentes extra claustrũ contra ipsorum voluntatẽ, quod esset absurdissimũ,
7 cùm imputare † ei non possit per quem non stat, si non faciat quod per eum faciendum fuerat, vt in c. imputari nõ debet. de reg. iur. in sexto. Quapropter sicut regularis permanẽs in claustro sub obedientia sui Prælati dicẽdus sit esse in statu salutis, quo ad hoc, qa exequitur id, ad qđ voto se obligauit, sic dicendum erit de huiusmodi regularib⁹, quibus in eorũ
8 religionem regressu † non conceditur a suis Prælatis post eorum correctionẽ: cùm in tali casu sint habendi pro regularibus existentibus in claustro, iuxta illã iuris regulam: Cum non stat per eum ad quem pertinet, quominus conditio impleatur haberi dẽt perindè, ac si impleta fuisset: & iuxta aliam regulam. Voluntas habetur pro facto, vbi non stat per volentem. Probatur & secundò Doctorum auctoritate præsens nostra conclusio. Nam Dominicus a Soto quamlibentissimè se subscripsit præsenti conclusioni in libro septimo, quæstione secunda, articulo primo, columna duodecima, in principio, in versiculo superest hic, vsque ad versiculum in solutione ad quartum argumentum: & Syluester in sua præ-

prȩexcellenti summa in versi. religio sextò.§.12. sequens Ray. licèt ipse solùm dicat consulẽdum fore huiusmodi regulari ingredi aliam religioné, si poterit, in casu, quo in suam non concederetur regressus. Probatur & tertiò hac ratione nostra conclusio, videlicet. si enim nostra hȩc conclusio nõ esset vera, multa profectò subsequerẽtur absurda in graue dispendium salutis huiusmodi regularium sine ipsorũ culpa: primum quorum est, quoniã inde sequeretur, quòd posset dici aliquem esse in mortali peccato, quem pȩnituerat mortaliter peccasse, & odio habuerat proprium erroré: & per se non steterat quin perficiat id, quod ommittendo aliàs, mortaliter peccauerat: ac per consequens oporteret dicere, (contra communem Theologorum sententiam) subiectum peccati non esse voluntatem peccantis: & quòd alicui ad peccatum imputari possit quod non á sua, sed ab alterius voluntate dependet: quȩ omnia, & multa alia absurda, quæ afferri possent, non est qui non aduertat, & ideo silentio illa pertransiemus: vt ergo illa vitemus, dicendum erit nostrã conclusionem esse verissimam.

Tertiæ propositæ quæstiunculæ vnica satisfaciet conclusio: re-
9 gulares eiecti, † vel fugitiui, quibus regressus non indulgetur ad eorum religionem, efficiuntur subiecti locorum (vbi ipsi habitant) ordinarijs, sicut fuerant antè ingressum eorum. Hæc conclusio licet expresse non probetur à Doctoribus, cùm de illa mentionem non faciant: benè tamen implicitè ex eorum sententijs elicitur verissima: cùm sit rationi valde consentaneum, vt vnaquęq; ouis regimini alicuius pastoris, ac rectoris subijciatur, nè incurrat aliquod malum. de quo in Sancto Euangelio apud Mattheum. cap. 9. versi. 36. innuitur: cùm ibi referatur Dominum Iesum turbis misertum, eò quòd essent multi vexati & iacentes, tanquã oues non habentes pastorem. Quamobrem ipse Dominus Iesus Apostolorũ principi regimen totius populi fidelis commisit dicens, Petre amas me? pasce agnos meos, vt in Sancto Euangelio apud Ioannem c.21. versi. 55. Probatur ergo præsens conclusio per argu. in l. Quẽadmodum. ff. de acquir. vel ommitt. possessione, vbi traditur hæc optima regula, videlicet. quȩ
10 necessaria † sunt ad acquirẽdum, sunt necessaria ad perdendum. Diximus probari prȩsentem conclusioné per arg. in dicta l. quemadmodum: quoniam licèt explicitè lex ista non loquatur de nostræ conclusionis materia: benè tamen implicitè. Nam nulli dubium est, quòd Prælato & religioni acceptãdo Monachum ad professionem, acquisitum est ius super ipsum: illud inquam, quod antè dictam professionem erat apud loci ordinarium. sic è contra: Modò Prælato & religione eijciente, vel non acceptante regressum Monachum, per illius renunciationẽ, ius super ipsum regularem reuersum fuit ad loci ordina-

dinarium, apud quē priùs erat,: tum quia videtur Prælatum & religionem per huiusmodi reiectionem renunciasse iuri iam sibi acquisito super Monachū, mediante eius ꝓfessione, & voluisse transferre dominium in Episcopum, cui antè professionem subditus erat: iuxta regulam iuris in c. qui tacet. de regu. iur. in sexto, in qua dicitur. [Qui tacet consentire videtur.] & per aliam iuris regulam in l. cùm quid. ff. de rebus creditꝭ. si cer. pet. vbi dicitur, quòd taciti, & expressi eadē sit virtus: eò quòd scienti & consentienti non fiat iniuria, neq; dolus. quapropter veritas pręsentis conclusionis per se patet: cùm Prælati talium scire, aut scire poterant, illos se subijcisse locorum Ordinarij: vti & reliquus fidelium cętus, vt habere possit aliquem, quæ ipsum cognoscere possit inter oues suas: à quo & Sacramenta Sancta suscipere possint. cùm etiam, quia regulares Prælati illos nolētes recipere: meritis eorum vecordiæ priuandi sint iure sibi acquisito super tales ex eorum professione, eosdem permittentes vagari ext. claustra, sicut oues extra caulas suas. prout nouissimè docuit Sacrosancta Synodus Tridentina in sess. 25. cap. 4. sed præcipuè in cap. 14. arguendo à fortiori, siue a maioritate rationis. cùm hęc ibi ad verbum habeantur, videlicet. [Regularis non subditus Episcopo, qui intra claustra Monasterij degit, & ext. ea, ita notoriè deliquit, vt popu-
11 lo scandalo sit, † Episcopo instante à suo superiore, intra tempus ab Episcopo præfigendum, seuerè puniatur: ac de punitione Episcopum certiorem faciat: sin minus à suo Superiore officio priuetur: & delinquens ab Episcopo puniri possit.] hæc in dicto Sacro Concilio Trid. in cuius confirmatione Clemens Papa Octauus in anno 1595. 7. kal. Martij per specialem extrauagantem constituit infra, animaduertens, quòd tam salubres Sacri Concilij constitutio non obseruaretur: his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Nos pro pastorali nostra sollicitudine, præfati decreti executioni (quantū cum Domino possumus) facere, & præmissis malis (vt par est) opportuno aliquo remedio occurrere volentes. de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium. prædicti Concilij interpretum sententia, motu proprio, & ex certa scientia nostra; ac de Apostolicę potestatis plenitudinem hac nostra perpetuo valitura constitutione, omnibus & singulis cuiuscunque ordinis & instituti regulariū, etiam mendicantium superioribus; in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ, ac priuationis dignitatum, & officiorum per eos obtentorum: eo ipso incurrendis pœnis, præcipimus & mandamus, vt iuxta prædictum decretum, quilibet ipsorum, regularem nō subditum Episcopo, intra claustra degentem: & extra ea, ita notoriè delinquentem, vt populo scandalo sit: Episcopo instante, intra tempus ab Episcopo

præfigendum, seuerè puniat: ac de punitione Episcopum certiorem faciat: & aliàs decretum ipsum in omnibus, & p omnia exequatur. Cęterum si superior in regularem delinquentem non animaduerterit, quinimò si illum impunitum ad alia suorũ ordinum loca extra Episcopi diœcesim (vt præfertur) transmiserit, volumus & simili motu, atque auctoritate decernimus, vt Superior instante Episcopo, intra terminum ab Episcopo præfigendum, & sub eisdem indignationis nostrę, ac priuationis dignitatum, & officiorum obtentorum, nec non & sub inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, ac vlterius priuationis actiuæ & passiuæ vocis, ad quas à nemine præterquam à nobis, & à Romano Pontifice pro tempore existen. restitui possit ipso facto similiter incurrendis pęnis, ipsum regularem delinquentem, à loco, ad quem transmissus fuit, reuocare, & in quo deliquit constituere, seu sistere teneatur. Quòd si hoc etiam facere prętermiserit, per præsentes similiter statuimus, vt Ordinarius loci, ad quem regularis delinquẽs transmissus fuerit, super præmissis ab ipso Ordinario loci, in quo deliquit, similiter requisitus, vel aliàs de illius delicto informatus (vt præfertur) tanquam sedis Apostolicæ delegatus prædictum Concilij decretum omnino exequi: & in regularem delinquentem seuerè animaduertere possit, & debeat: decernentes sic, & non aliter per quoscunque Iudices & Commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam eiusdem Romanæ Ecclesiæ Cardin. & causarum Palatij auditores sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate & auctoritate, vbique iudicari, & diffiniri debere. &c. Ex quibus omnibus quamfacillimè elicitur argumentum à maioritate rationis, sic arguẽdo: si loci Ordinarius acquirit iurisdictionem in religiosum degentem intra claustrum, & non subditum ipsius Ordinarij ex delicto perpetrato extra claustrũ notoriè cùm scandalo populi, si eius pręlatus illum non punierit: quod vtique est in præiudicium prælati eius: quanto magis assequetur iurisdictionem super tales regulares, si eos repudiauerint proprij Prælati stante alia iuris regula elicita ex l. quamuis saltus. ff. de acquir. vel ommitt. poss. vbi dicit, quòd
12 vinculum obligationum † soluatur eodem modo, quo quæri assoleat.

Tertiæ & quartæ quæstiunculæ vnica conclusio satisfaciet, quæ vnica conclusio sit hæc. Regularis (de quibus quæritur) Episcopi poterunt assumere ad curam Parochialem exercendam, & per consequens illi tales sic assumpti
13 † illam administrare poterunt tuta cõscientia, donec eis denuo annuatur regressus ad proprias religiones: quo illis indulto, non poterunt amplius illam exercere, nisi concurreret etiam consensus Prælatorum suarum religionum. hæc conclusio probatur tri-

plici medio. Primò enim per arg. in c. Quod Dei timorem. extr. de statu Monach. in quo fuit indultum cuidam Canonico regulari curam exercere Parochialem. idem probatur per arg. in c. si religiosus. de elect. in sexto, in quo
14 dicitur religiosum † non posse consentire electioni de se factæ ad prælaturā extra Monasteriū, nisi præuio Abbatis sui consensu: aliàs irrita sit electio: cùm ipse careat velle & nolle. At cùm dictorum regularium (de quibus fit sermo) stante repudiatione suorum Prælatorum, Abbates effecti sint Episcopi per supra allata. indè sequitur nostram hanc conclusionem probari per dicta iura implicitè, etsi non explicitè, vt patuit. Idem probatur per argumentum in Extrauag. Benedicti Vndecimi (quæ reperitur inter extrauagantes communes) & incipit. Si religiosus. Probatur quoq; per arg. in c. Doctos. & in c. si Monachus. 16. q. 1. & ferè per omnes alios dictæ quæstionis canones. & per arg. in sacro Concilio Triden. in sess. 14. de reformatione c. 11. in quo prohibetur assumi ad curam animarum aliquem regu-
15 larem † translatum ex vno ordine (idest, religione) in alium. nō obstante consensu Prelati sui, ex quibus omnibus arguendo à contrario sensu, patet posse assumi regulares (de quibus quæritur) ad curam animarum, cùm supponatur ipsos non ingressos fuisse aliam religionem post eorum expulsionem, vel fugam. cùm exceptio firmet regulam in contrarium in non exceptuatis, vt latissimè diximus & probauimus in nostro tracta. extensionum legum & c. in quæst. de exceptione: probatur & secundò Doct. auctoritate præsens conclusio, licèt expressè non loquantur in terminis nostræ conclusionis, sed de regulari electo ad curam animarum cum consensu sui Prælati: implicitè vero, in nostræ conclusionis terminis: arguendo ab identitate rationis: cùm idipsum fassi fuissent dicti Doctores, si de pręsenti quæstione fuissent interrogati: Doctores autem, qui tali pacto se subscripserunt præsenti conclusioni sunt infrascripti, videlicet Ioannes Andr. in dicto c. Quòd Dei timorem: & in glo. Clem. 1. de elect. in versic. secularis. Archid. in supra citatis iuribus. Pan. in dicto c. Quòd Dei timorem. Dominicus à Sancto Geminiano in dicto c. si religiosus. Imola in dicta Clem. 1. Decius in c. præterea. extra de præben. qui se subscripsit sententiæ Panormitani, & Imolæ. Federicus Petrutijs de Senis in consi. 136. qui validissimis rationibus hoc ipsum probans respondit obiectionibus quæ fieri potuissent: Præpositus in c. Priscis. dist. 55. Egidius de Bellemera in lib. conclusionum, conclusione 751. sub tit. de iurepatro. Cęsar Lambertinus in articulo 19. quæst. 7. in principio primæ par. primi lib. tit. de iurepatro. qui & asserit esse hanc cōmunem Doctorum opinionem: non obstante contraria opinione dominorum de Rota. Probatur

De eo qui Religionem ingressus, ante annum probationis si exiuit, & reuerti velit, quomodo cum eo agendum sit.

THEMA.

Quidam adolescentulus post sex menses in circa nouitiatus ipsius in religione approbata expletos: ipsam Religionem deserens, rursum seculum petijt, & ibi per nonnullos dies, vel menses in habitu seculari reassumpto perseuerauit. Tandem ad se ipsum reuersus rursus eandem Religionem repetens reassumpsit habitum nouitiorum, & inibi perseuerauit tot mensibus, & diebus, quibus computando pristinum tempus compleretur annus nouitiatus. Ita quòd licet interpollatè, & non continuè per annum integrum habitum nouitiorum detulit in dicto Monasterio, in quo in omnibus actionibus ab omnibus Monachis, vt nouitius habitus fuit. Post quod tempus precedentibus cerimonijs consuetis, & statutis a Sancta Ecclesia solemniter hic adolescens emisit publicè professionem, ac indutus fuit habitu professorum, distincto a nouitiali, & assignatus ei fuit locus in choro, vt moris est, & ad omnia alia fuit admissus, ad quæ soli professi admittuntur.

Quæritur modò, an huiusmodi professio sit de iure valida, & in casu, quo non esset valida, sit ne omninò taliter professus exuendus habitu professorum, & induendus habitu nouitiorum, donec expleuerit annum continuum, ipsum computando a die secundi eius ingressus in Religionem, & an expleto dicto anno continuo teneatur denuo solemniter profiteri Religionem illam, ac si nunquam aliam emisisset professionem, & an pœna digni sint, qui talem ad professionem admiserunt.

DECISIO XXIIII.

INVOCATO Sanctissimæ Trinitatis numine, ac Deiparæ semperque Virginis Mariæ, Sanctissimiq; Patriarchæ Benedicti suffragio, litteris comēdare studebimus eo breuiori stilo, quo vti nobis desuper indultum fuerit pro decisione propositæ difficillimę quæstionis propter varia constitutionum, ac Doctorum decreta.

Firmissimè asseueramus professio-

fessionem taliter emissam, esse ipso iure nullam, nullumque posse vnquam producere iuridicum effectum: ac si nunquā fuisset emissa. Hæc nostra decisio fundatur super quatuor veris fundamentis.

Primum fundamentum est decisio Sacrosancti Concilij Tridētini, in sess. 25. de reformatione c. 15. in his verbis, videlicet. [In quacunque religione tam virorum, quàm mulierum, professio
1 † non fiat ante sextumdecimum annum expletum: Nec qui minori tempore per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicuius regulę, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut alios quoscunque effectus.] Hæc in dicto capitulo. Ex cuius contextu verborum luce meridiana clariùs elicitur, ꝙ sicut requiritur de essentia solemnis professionis ætas annorū sexdecim completorum: sic & vt annus sit continuus & expletus, prout denotat ꝑpositio illa, per,
2 † in dicto decreto inserta: antè dictionem, annum: Nam ibi dicitur. nec qui minori tempore, per annum, prout communiter Canonistæ expresse nos docuerunt. inter quos sunt infrascripti, videlicet. Glo. in c. 2. in versi. per annum. de tempor. ordin. in sexto, hoc ipsum probans per text. in c. prouida consideratione. de elect. in sexto, vbi inter alia, hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Ab Episcoporum consecratione, & confirmatione per annum cōtinuum ipso iure fore suspensos.] quam notabilem glosam expresse sequuti fuerunt ibidem infrascripti Doct. Nam Dominicus à Sancto Geminiano in dicto c. 2. col. 3. in versic. & nota glosam in principio. Dixit, quòd
3 vbi pęna † imponitur per annum: intelligitur de continuo. idem docuit Philippus Franchus in dicto c. 2. col. 3. in vers. in gl. in vers. per annum. & dictis Geminiani addens, dixit, quòd in dubio omne tempus debet intelligi, quòd sit continuum, vt docuit glo. singularis in rubr. ff. de diuersis tempor. præscript. idem docuit Arch. in c. cùm contumacia. de hæretic. in sexto, in versi. per annum. dicens, præpositionem, per, de sui natura demonstrare temporis continuationē: quod & ipse ibidem probat multis allatis auctoritatibus, quas breuitatis gratia missas hìc facimus. Idem docuit Cardin. Zabar. in Clem. Causam. col. 2. versi. Tertiò nota, de elect. idem docuit glo. in c. si constiterit. versi. pernoctauerit. extra de accusat. idem docuit Bart. in Authen. de appellat. & infra quę tēp. debeat appellari, nu. 1. vbi sequēs Speculatorem dixit, quòd tempus legale in dubio semper præsumatur continuum. idem docuit Ioannes And. Geminianus, & Philip. Franchus in dicto c. cùm contumacia. Idem docuit Socinus in consi. 42. incip. in causa restitu. in integ. versi. sed in articulo. in prima par. char. 83. vt docuit & sequutus

quutus fuit Bertachinus in suo dictionario in verbo Per, & Albericus de Rosat. in suo dictionario, in verbo Per, & Bartolus in l.Celsus. num.25. versic.idem si diceret.ff.de vsucapio.& vt multa breuiter perstringamus: sciendum, quòd idem ad verbum docuit nos singul. textus in l.Vrbana.§.pernoctare,ff.de verb.& rerum signif. vbi hæc ad verbum ha-
4 bent, videlicet.[Pernoctare † extra vrbem intelligendus est, qui nulla parte noctis in vrbe est. Per enim totam noctem significat.] hæc ibi.Vbi communiter Glo.& Doctores. Sicut ergo Sacrosanctum Concilium Tridentinũ statuit de decimosexto anno expleto, qui (propriè loquendo) dici non potest: nisi huiusmodi anni fuissent per eorum circulum perfectè continui, sic & dicendum erit dictum Concilium voluisse decernere de anno probationis, quòd scilicet non foret intelligendum, (quando declarauit professionem aliter factam esse nullam) nisi de eo, qui minus, quàm per anni circulum continuum stetisset in probatione, latius patebit ex afferendis in sequenti fundamento.

Secundum fundamentum est. Cùm tempus illud solum dici pos-
5 sit continuum, † quod aliud non interpollat, & per consequens illud dici solum possit continuari, quod nullo temporis spatio intermittitur, ad instar circuli, quod vtique non perficitur, nisi ex linea curua continuata per girum. Inde apertissimè sequitur, quòd dici non possit tempus continuum, vt denotat dictio, Per, nisi fuerit non interpollatũ: quod elegantissimè nos docere studens Sanctissimus ac Deo Optimo Maximo acceptissimus noster Patriarcha Benedictus in sua regula, agens de probationis anno nouitijs concesso in capit.quinquagesimoseptimo sub titu. de disciplina suscipiendorum fratrum, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet.[Postquam nouitio ingressus in Religionem indultus fuerit, prædicentur ei dura, & aspera, etsi promiserit de stabilitatis suæ perseuerentia, post duorum mensium circulum legatur & regula, & dicendum ei erit. Ecce regula sub qua militare vis, si potes obseruare ingredere; sin autem non potes, liber discede. Si adhuc steterit post sex mensium circulum relegatur ei regula, & denique post alios quatuor menses rursus legatur regula, ac deinceps si promiserit de stabilitate sua suscipiatur in Congregatione:] hæc in dicta regula, ex cuius verbis apertissimè elicitur veritas præsentis fundamenti, ac insimul veræ interpretationis dicti Sacri Concilij Tridentini verborum.

Tertium fundamentum est. Quoniam extat consuetudo iu-
6 ris † Pontificij ac Imperatorij, vtentis propositione, Per, denotare tempus continuum ad maiorem dilucidationem decisionis suæ, vt patet in capitulo cupientes. §. cæterum si eligentes. de election. in sexto, in quo

ponitur pœna discordantium in electione faciēda infra octo dies: Vt scilicet suspensi sint ab omnibus beneficijs suis per triennium continuum inchoando a tempore quo deliquerunt. Idem probatur in l. interdum. §. quotiens. ff. de publicanis, & vectigal. Vbi habetur dicenda fore mancipia veterana, quæ anno continuo seruierant in vrbe. Nouitia verò, quæ non anno continuo seruijssent in vrbe. Idem probatur per argumētum in l. vnica. C. de professor. libro duodecimo, in qua dicitur illos Doctores dignos honore fore quodam singulari, qui per viginti annos obseruatione iugi, ac sedulo docendi labori vacauerint. Ex quibus iuribus
7 elicitur, quòd vt † aliquod factū per annum dici possit: opus est id fiat per annum continuum, & non interpollatum: quod & expresse docuerunt Bart. in dicto §. quotiens. Panormitanus in capitulo ad Apostolicam. extra de regularibus. Albericus de Rosat. in suo dictionario in versiculo an impubes. Syluester in sua Summa in versiculo religio. 5. §. quarto, qui Doctores recitant vbi supra, & alios idipsum tenentes.

Quartum fundamentum est. Cum annus probationis sit a iure indultus nouitio ad experiendas austeritates religionis, quam quis ingreditur, & profiteri intendit, ne forsan post emissam professionē in illa Religione ꝓpter eius austeritates non prius expertas ab inceptis resilire ipsi contingat, vt habetur in capitulo ad Apostolicam. extra de regularibus: Indè patentissimè elicitur veritas nostræ sententiæ, cùm indè Nouitius magis, magisque tali pacto poterit ipsius religionis austeritates experiri si fuerit continua eius habitatio per annum continuum, quàm per interpollatum, vt patet ad sensum cum facilius quis ieiunaret quadraginta diebus, vel alia opera carnis afflictiua perficeret, interpollatis, quàm continuis temporibus: vt quotidiana ipsa experientia omnes semper docuit regulares ipsos, immo etiam, & laicos. Quapropter meritò, ac consultò Innocentius Papa Tertius in dicto capit. ad Apostolicam, his præcisis verbis vsus fuit loquens de Nouitio, & Monasterio dixit. [Quòd tempus probationis a Sanctis Patribus sit indultum, non solum in fauorē conuersi, sed etiam Monasterij, vt & illę asperitates istius, & istud mores illius valeat experiri.] hæc ibi, inter alia: Indè luce meridiana clarius patet veritas nostrę decisionis: cùm tunc (proprie loquendo) dicendum sit Nouitium austeritates Religionis, & Monasterium eius mores experiri: si huiusmodi Nouitius per annum
8 continuum † steterit in Monasterio, & iccircò dictus textus vsus fuit sermone indefinito, dicendo austeritates: quod & probatur ex absurdo, quod indè proficisceretur si nostra decisio vera non esset. Quis enim sine rubore auderet negare illicitum, quod fieri

ri expressè prohibuit dictus Canō, dicendo, quòd [Prælatis non liceat indiscretè talium professionem ante annum probationis recipere; quòd si receperint corrigatur, cùm dictum tempus fuerit eis a iure indultum in subsidium fragilitatis humanæ.] & nulli dubium esse poterit, quòd si contingeret Nouitium egredi Religionem in principio ieiuniorum regularium: vt puta, post Festum Exaltationis Sanctissimæ Crucis in mense Septembris, & in seculo permanere vsque ad Sanctam Pascha Resurrectionis Domini Iesu Christi: hic vtique Nouitius non experiretur austeritates Religionis, quæ precipuè consistunt in ieiunijs ferè continuis, & vigilijs matutinalibus. Regrediendo ergo post Pascha expleret annum probationis interpollatum, & non continuum: & sic contra mentem Canonis, & in grauem perniciem tum Nouitij, cum & Monasterij. Cū quàm facillimè contingere posset Nouitium iam professum terrore austeritatum, quas prius expertus non fuerat resiliret ab inceptis, & apostatare. Ex quibus omnibus insimul congregatis, ni fallamur, emicuit veritas propositæ nostræ decisionis, quam postea per speciale decretum confirmauit sacra Congregatio Cardin. super Sacrum Concilium Tridentinū Præside Illustrissimo Domino Antonio Carafa Cardinali, me tunc Romæ morante, hácque declarationem procurāte ad instantiam admodum Reuerendorum Patrum Visitatorum nostræ Congregationis Cassinensis.

Ex supradictæ nostræ decisionis veritate duo proficiscūtur verissima corolaria, quorum primū

9 est taliter professus sit † omnino exuendus habitu professorum, si distinctus esset a nouitiorum habitu (vt est in nostra Cōgregatione Cassinensi) donec denuo post annum continuum probationis expletum a die reuersionis, receptionisque habitus nouitiorum secundo loco factæ computandum sibi solemniter profitenti restituatur dictus habitus professorum distinctus; & admittatur ad omnia, ad quæ solum professi admittuntur, iuxta illam iuris vulgatissimam regulam in capitulo non firmatur. de regu. iur. in sexto. Vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio nō subsistit.] hæc ibi, & quòd talis assumptio habitus, & professionis huiusmodi factæ indulta receptio de iure nō subsistat iam fuit probatum per allata in fundamento primo, & per argumentum in regula. Quę contra. de regu. iur. in sexto. Vbi habentur. [Quæ contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.] hæc ibi, quibus concordat textus in l. non dubium. C. de legibus. & latissimè ibidem per Doctores vtriusque censuræ.

Secundum corrolariū est. Prę-

10 latus & omnes complices, † qui talem adolescētulum (de quo est

sermo) admiserunt veniunt de iure puniendi pęna arbitraria, prout apertiss. docuit textus. in c. ad Apostolicam. ext. de regularibus. & ibi per Doctores.

Et licèt verissima sit præsens nostra decisio tot oraculis probata: posset tamen aliquis contra ipsam insurgendo asserere eã falsam: Tum quia text. in dicto capitulo ad Apostolicam. declarauerit professionẽ emissam antè annũ validam esse: eò, quod tempus anni indultum fuerit ad vtilitatem & cõmodum vtriusque, scilicet Monasterij, & ipsius nouitij. Cùm ergo vnusquisque possit renunciare ei, quòd in sui fauorem statutum fuerit à iure: indè patet, quòd per admissionem nouitij ad professionẽ antè annum continuum, ipsum Monasterium renunciauerit iuri suo: & è contra per professionem emissam antè annum expletum, vel continuum, à Nouitio: ipse quoque renunciauit iuri suo. Idem probari videtur etiam auctoritate Specul. in libro quarto, titu. de statu Monach. numero quadragesimotertio, & Archidiaconus in capitulo non solùm. de elect. in sexto, cùm hi Doctores vnanimes, ac vnica voce consona dixerint huiusmodi nouitium non fore compellendum post annum continuum nouitiatus eius, seu probationis computandum à die secundi ingressus in talem Religionem ad rursus solẽniter profitendum: nisi mutata fuisset asperitas Religionis illius illo interpellato tempore: & ratio secundum eosdem est, quia annus interpollatus sufficeret.

His auctoritatibus non obstantibus, adhuc remanet inconcussa decisio nostra: cum ipsis etsi possemus multipliciter respondere: sufficiet tamen breuis hæc responsio, dicendo: quòd licèt de iure communi antiquo ipsę procedant, non autem hodie: cùm cõtrarium fuerit statutum in dicto sacro Concilio Tridentino su-
11 pra † relato, & taliter interpretato ab Illustrissimis Cardinalibus ipsius interpretibus, vt supra latius fuit probatum. Quando infra tẽpus quinquennij taliter ꝓfessus reclamasset, volens vti tali beneficio, secus post quinquennium, vt in eodem Concilio Trident. sess. 25. cap. 19.

Hæc ergo est sententia nostra, vt dictus adolescens professus, vt supra, exutus habitu professorum distincto, induatur habitu nouitiorum, & vt nouitius in omnibus habeatur donec expleatur integer, & continuus annus a die secundi ingressus computandus, & tũc denuo admittatur ad professionem præcedentibus omnibus solemnitatibus, ac actibus consuetis antè professionem, & in ipsamet emittenda.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregrationis Cassinensis V. I. P.

SVM-

SUMMARIUM.

1 *Professio emissa, quando sit ipso iure nulla.*

2 *Ordo nouus, seu Religio institui non poterit.*

3 *Votum vt dicatur solemne, quæ requirantur.*

4 *Professus in religione non approbata contrahens matrimonium (etiã si tempore professionis credidisset professionem validam) ipsum matrimonium erit validum, & idem dicitur de eo qui suscepit Ordinem Subdiaconatus ab eo quem credebat esse Episcopum, & non erat.*

5 *Iuramento statur dicentis se intendisse obligare se solum illi religioni, quam professus fuit, etsi illa ipsum recipere non potuisset, quia tunc professio nullam obligationem produceret, quod & latissimè probatur subsequenti obligatione.*

6 *Professio Monachalis emissa ante annum decimumsextũ nullam obligationem inducit, si reuocata fuerit infra quinquennium a die factæ professionis computandum.*

7 *Facta contra ius pro infectis habentur. Nec præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.*

8 *Matrimonium primum contra leges factum, quando impediat secundum,*

9 *Intendens se obligare religioni (in sua professione) solum quam profitetur, si in illa esset prohibitum profiteri, non teneretur alias Religiones ingredi, nec in illa persistere, cum tuta conscientia ipse posset legitimum matrimonium contrahere.*

10 *Obligans se ingredi in aliquam specialem Religionem propter peculiarem affectum, quem habet erga eam, si Prælati huiusmodi Religionis illum suscipere nollent, erit absolutus ab huiusmodi obligatione, nec tenebitur ingredi alias religiones, & quare.*

11 *Votum omne sumit vires ab intentione vouentis.*

12 *Monachalis professionis de essentia quæ requirantur.*

13 *Vtile per inutile non vitiatur.*

14 *Prohibitus donare vltra aliquam summam, si donasset vltra illam, licet donatio sit nulla vltra dictam summam. Tamen infra illam donatio facta erit valida, & donator ad illam adimplendam tenebitur, & quare.*

15 *Professio Monachalis emissa ante ætatis annum quartumdecimum, est nulla.*

Ad solemnis voti firmitatem non operatur perseuerantia in religione prohibita post votum per triennium.

16 *Tractu temporis non firmatur, quod de iure ab initio non subsistit.*

De recepto a Monacho, qui habebat facultatem morandi extra Congregationem, & post in eam reuerso, quid agendum sit, & prout in quæsito.

THEMA.

Quidam adolescens suscepit habitum nigrum Monachalem Ordinis Sancti Benedicti a quodam Monacho Congregationis Cassinensis, qui facultatem habuerat a regimine dictæ Congregationis morandi extra ipsam Congregationem, ac acceptandi Rectoriam, seu Prioratum Sancti Moniaci. Qui quidem Monachus nullā sibi impertita facultate recipiendi nouitios, ac admittendi eos ad profitendum regulam Sancti Benedicti sub habitu Monachali nigro, iuxta morem Congregationis Cassinensis ab ipsa Cōgregatione, nec ab ipsomet Summo Pontifice (cuius est proprium hmōi facultatem impartiri) ipsum adolescentem suscepit ad professionem post annum probationis, more Congregationis Cassinensis intendentem se obligare Ordini Sācti Benedicti, vt in obseruantia regulari eiusdem Sancti perseuerandi animo in suo Monasterio obseruantia, ac Religione, in qua annum probationis expleuerat, & non in alia Congregatione eiusdem Ordinis; non tantum in Cōgregatione Cassinensiū, verū nec in Congregatione Oliuetanorum, vel Cęlestinorum. At cum ipse adolescens animaduertisset diebus elapsis prædictum Priorem obtinuisse regressum ad dictā Congregationem Cassinensis, omissaque dicta Abbatia, seu Rectoria, & se contulisse ad dictam suam Congregationem consulere studens propriæ saluti adijt Romā, vt si sibi indultus fuisset ingressus in dictā Congregationem Cassinensis in eam ingrederetur. Verum si hoc datū sibi non fuisset nonnullos tam Sacræ Theologiæ, quàm sacrorum Canonū Professores consulere posset, quid sibi foret faciendum: An scilicet ipse posset tuta conscientia, omisso habitu Monachali nigro, quo indultus fuerat a dicto Monacho, vel teneretur circuire omnes religiones etiā laxiores solum Ordinis Diui Benedicti. An etiam omnes alias religiones, vt inibi recipi posset, ac insimul illas profiteri teneretur.

Quæritur modò, An dictus adolescens teneatur profiteri denuo in aliqua alia Religione, an tuta conscientia deposito habitu, cōtrahere matrimonium.

DECISIO XXV.

INVOCATO Sanctissimæ, ac indiuiduæ Trinitatis numine, Beatissimæque Virginis Deiparæ Mariæ, Sanctissimique Patriarchæ nostri Benedicti implorato auxilio comẽdare litteris studebimus quicquid pro decisione propositæ q̃stionis ex sacris iuris Pontificij apicibus, ac Doctorum votis excerpere desuper nobis datum fuerit.

Asseueramus firmissimè dictã professionẽ emissam a dicto adolescente esse nullam, nullamque de iure obligationem induxisse ipsi: ita vt sicut antè ipsam poterat contrahere matrimonium, sic & post ipsam, quod & probabimus infrascriptis verissimis fundamentis.

Primum fundamentum est. Quoniam regula iuris est, quòd
1 professio † emissa in manu eius, cui a Summo Pontifice non fuit indultum nouam Congregationem regularem instituere, stante iuris decisione, quòd ad validitatem voti solẽnis religionis requiratur, vt ipsa emittatur in religione per sedem Apostolicam approbata, vt docuit text. in c. 1. §. 1. de Religiosis domibus, in sexto, in quo Gregorius Decimus in Concilio generali Lugdunensi ꝓhibuit expressissimè nouũ
2 † Ordinem, vel Religionem institui sine Summi Pontificis facultate, & expressius per text. in c. vnico. de voto in sexto, in quo Bonifacius Octauus declarauit non solemnizari votum religio-
3 nis † per professionẽ emissam in religione non approbata a Sede Apostolica. Probatur & secundò præsens nostrum fundamentum auctoritate Doctorum, Gl. enim in d. c. vnico. in versic. per sedem Apostolicam. immo etiam & in versic. approbatis. addidit & hoc notabile, dicens: si quis post professionem in religione non appro
4 bata † contraheret matrimoniũ: etiam si tempore professionis crediddisset validam fuisse suam professionem in tali religione emissam: huiusmodi matrimoniũ esset validũ: & eadem ratione dixit, quòd si quis reciperet Subdiaconatum ab eo, quem credebat Episcopum, sed non erat; si postea contrahat matrimonium benè tenet, & ita determinauit Barth. Brixien. secundum Tancred. in quæst. Quidã ordinatus. Idem docuit Archidiaconus in c. vnico, in versic. approbatis. Specul. in 4. parte titu. de statu Monach. §. qualiter concipiat libellum. in versic. decimononò quæritur. & clarius in versic. trigesimononò quęritur. Panormitanus in c. porrectum. ext. de regular. & Dominicus a Sancto Gemin. in d. c. vnico, §. confirmatos. col. 3. versic. Nota istam glosam. Nam ipsam sequens his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Faciens professionem in regula, quæ non potest eum recipere ex prohibitione Papæ: Et intendens se illi in specie obligare, nõ est obligatus

etiam in Religione in genere, & super hoc statur † suo iuramento. hæc ille. qui rursus idem docuit in c. constitutione. §. in alijs. col. 3. versic. in secundo, de regul. in sexto. Idem latissimè, & eruditissimè Lapus in sua elegantissima allegat. 47. nu. 5. versic. in contrarium. Vbi ad verbum multis medijs hoc ipsum docuit.

Amplia singulariter allata in dicto fundamento primo, dicendo adolescentem (de quo quæritur) virtute prædictæ professionis emissæ in religione taliter nõ approbata, nec non prędictæ intentionis, quam ipse habuit tempore professionis, non remanere obligatum ad votum simplex religionis alicuius ex approbatis in genere, nec in specie. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primo per argumentum ab identitate rationis excerptum ex Sacro Concilio Tridentino sess. 25. cap. 15. in quo fuit declaratum
6 esse inualidam † professionem emissam alijs, qui non compleuissent annum Decimumsextum: ac quòd ratione illius nulla induceretur obligatio ad alicuius regulę, aut religionis, aut ordinis obseruantiam: Diximus hic notanter nostram ampliationem probari per argumentum ab identitate rationis: quoniã vbi est eadem ratio, ibi idem esse debet & ius: & quòd in casu nostro militet eadem ratio hæc clarius patet: quoniam sicut inualiditas seu nullitas professionis absoluit professum ab omni obligatione obseruandi quæcunque mandantur in regula, ordine, vel religione: ad quæ omnia reliqui professi, quorum professio non irritatur: sic dicendũ ergo erit in casu pręsentis nostræ ampliationis: cùm iam probatum fuerit professionem taliter emissam omnino fuisse nullam, ac per consequens omnem voti virtutem corruisse: cõ magis, quòd pręsens ampliatio videatur probari per arg. in regula. Quæ contra. de regu. iur. in 6. vbi hæc habentur, videlicet [Quæ cõ
7 tra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.] & per argum. in c. Non præstat. de reg. iur. in 6. vbi hæc habẽtur, videlicet. [Non præstat impedimentum, quod de iure nõ sortitur effectum. & per argu. in l. non dubium. §. nullum pactum. C. de legib. vbi hæc habentur, videlicet [Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tã veteres, quàm nouellas trahi imperamus: vt legislatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuisse sufficiat. cęteraque quasi expressa ex lege liceat voluntate colligere: hoc est, vt ea, quæ lege fieri prohibeatur, si fuerint facta non solùm inutilia, sed pro infectis etiam habeãtur, licèt Legislator fieri prohibuerit tantum, Nec specialiter dixit, inutile esse debere quod factum est. Sed & si quid fuerit subsequutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est: illud quoque cassum, atq; inutile esse præcipi-

cipimus. Secundum itaque prędictam regulã, qua vbicunq; enim seruare factum lege prohibente censuimus: certum est, nec stipulationem huiusmodi tenere, nec mandatum vllius esse momẽti, nec Sacramentum admitti.] hæc ibi ad verbum. vbi latissimè per Doctores. Diximus præsẽtem ampliationem probari per argu. in citatis iuribus: quoniam, cùm votum solemne emissum ab adolescente (de quo agimus) sit nullum (vt apertissimis documentis fuit probatum.) Indè necessariò sequitur, ipsum votum etiã (aliàs mediantibus nonnullis solemnijs emissum) non fuisse sortitũ suum regularem effectum: ac per consequens ipsum non præstare aliquod impedimentum, quominus adolescens ille taliter vouens liber sit ad omnia exequẽda, quæ tuta conscientia perfici poterunt à meris secularibus, sicut & ipse fuerat antè emissam dictam professionem: eò magis, quòd Glo. in dicto c. Non præstat. in versic. nõ pręstat. dixerit matrimonium
8 † primum contractum (quod de iure nullum erat ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti) non impedit secundum matrimonium. hæc ille. cuius sentẽtia verificatur solùm si primum fuisset contractũ mediante ignorantia excusabili. non autẽ quando quis scienter huiusmodi secundum matrimonium contraxisset, prout habetur in Clemen. vnica. de consang. & affinit. idem & probatur per arg. in c. 15. q. 6. in fine. & in c. fin. 15. q. 1. in quibus dicitur Deum Optimum Maximum interrogare, ac respicere cor, & non opus. Probatur & secundò Doctorũ auctoritate. Glo. enim in c. vnico. de religio. domibus. in sexto, in versic. rece-
9 ptio. dixit, quòd si quis † talem Ordinẽ profiteri intendisset, non esset obligatus adire aliam religionem, & quòd credẽdum sit ei: aliàs teneretur. Idem docuit latissimè Lapus in dicta allegat. 47. nu. 6. dicens huiusmodi profitentem posse tuta conscientia matrimonium cõtrahere. Idem docuit Archidiaconus expressissimè in d. c. vnico. in versic. valeat, dicẽs, ꝙ si quis se obligasset per professionem intẽdens se obligare huic religioni sibi interdictæ, quoniã tunc non teneretur ingredi aliã religionem virtute dictæ professionis. Et licet pſenti nostræ ampliationis veritati explicitè sacri Theologi nõ se subscripserint, cùm de ipsa non egerint specialem mentionem. Nihilominus asseueramus illos nõ fuisse ei aduersatos, imò implicitè patrocinatꝰ, prout patebit ex citandis statim Doctor. ipsorum sentẽtijs. Sciendum ergo erit, quòd Diuus Thomas in 2. 2. quęst. 88. art. 3. in respon. ad secundum inter alia his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Si autem principaliter inten-
10 dit se obligare † ad hanc religionem, vel ad hunc locum propter specialem complacentiam huius loci, vel religionis, non tenebitur ad religionem (scilicet aliam) intrare: si illi eum recipere nolunt. Ex quibus verbis patet ipsum Sãctum

ctum Doctorem, idem tacitè docuisse in casu nostro, qui est ei similis eo magis, quòd Caetanus ibidem in cōmentarijs interpretando dicta verba Diui Thomæ, dixit. Nam si vouens non intendisset se obligare, nisi ad religiones sibi notas, & in locis propinquis, non tenebitur limites suæ intentionis exire. hæc ille. Ex cuius verbis elicitur quoque veritas præsentis nostræ ampliationis. Idem colligitur ex sententia Riccardi de Mediauilla in 4. sent. distinct. 38. artic. 5. quæst. 1. In respon. ad secundum. Vbi dixit eum, qui vouit se intrare religionem, aut determinat suam intentionem ad vnam religionem tantum, aut non: si sic, non tenetur intrare aliquam religionem, si illa religio, quam determinatè vouit intrare eum non vult recipere, quia illam intrare factū est sibi impossibile, & ad nullā aliam se obligauerat, hæc ille: ex quibus patet ipsum Riccardum implicitè, & quasi ad verbum confirmasse veritatē præsentis ampliationis, cum eius sententia fundetur super intentione ipsius vouentis, & impossibilitate eius ingressus in religionē, quam ingredi vouerat, quæ quidem impossibilitas non tantum meritò venit consideranda ex parte voluntatis Religionis approbatę, q̄ ipsum nollet acceptare, verumetiam ex parte religionis prohibitæ illum acceptare ratione suæ nullitatis, ac fundamenti ipsius, prout peroptimè docuit Dominicus a Soto in lib. 7. de iust. & iure. quæst. 2. art. 1. col. 8. in vers. ex his, quę dicta sunt. vbi inter alia hæc præcisa verba protulit, videlicet: Vt si fortè eam religionē peculiariter vouisti, vbi Neophiti non admittuntur, cùm id primum resciueris, neque illam, neque aliam ingredi teneris: hæc ille. Ex cuius dictis patet nostræ ampliationis veritas, cum professio emissa in religione non approbata, ideft non apta, & licentiata ad recipiendos nouitios ad professionem fit nullius obligationis, ac si nullatenus fuisset emissa. Nostrę quoque ampliationi astipulatur Gabriel Biel in 4. sent. dist. 38. q. 1. art. 3. titu. de voti obligatione. in vers. posset dubitari ferè ijsdem verbis Archidiaconi, Sancti Thomæ, Riccardi, ac communiter Doctorū, vsus fuit, dicēs. Aut talis, &c. Idem docuit Nauarrus in suo Manuali. c. 12. titu. de voto. §. 16. & 17. nu. 46. & 47. Nec obstare poterit præsenti nostræ ampliationi opinio Paludani, in 4. sent. dist. 38. quæst. 4. articulo primo, conclusione 3. dicentis, quòd si quis intendisset ad istam religionem præcisè, & non ad alias, non teneri ad alias in genere; neque ad istam, si illa fuisset omnino annihilata, prohibita, vel illa nollet ipsum vouētem suscipere, secundum alios: contra quos ipse dicit sibi videri huiusmodi vouentem teneri ad religionem in genere. Diximus hanc opinionē non obstare: cùm nulla iuris auctoritate, vel ratione fulciatur: imò contra ipsā sint & iura prædicta & auctoritates

supra

supra citatorum Doctorum, quibus astipulantur quæ afferetur in hac infrascripta rõne: quapropter dicimus præsentem ampliationẽ probari & tertiò, & hac ratione, videlicet: cùm enim apud omnes Theologos sit inconfesso v-
11 numquodque votum † sumere vires ab intentione vouentis: & intentio (vt proposuimus) emittentis supradictam professionem, fuerit intendere se specialiter ad obseruandam vitam Monachalem sub regula Sancti Benedicti, sub habitu nigro in dicto Monasterio Sanctæ Mariæ, credendo se verè posse emittere votum solemne in manibus dicti Prioris, sub noua religione a dicto Priore instituta: ac per consequens cùm inde palàm fiat ipsum vouentem non se obligasse ad alias Congregationes Sancti Benedicti, nec ad alias religiones in genere non teneri perseuerare in religione illa non approbata, nec aliam ingredi sub præcepto: cùm ad alias se non obligauerit explicitè, vt patuit, sed nec implicitè, cùm tantùmodo ipsius intentio fuerit lata ad professionem emittẽdam in dicta religione nouiter instituta, credẽs illam ritè institutam fuisse iuxta Sacrorum Canonum decreto. Ex quibus omnibus patuit ipsum adolescentem non teneri amplius ad circuneundum alias religiones eiusdem, vel alterius Ordinis: nec permanere vinctum voto simplicis religionis: cùm ipsius voti vinculo non se astrinxerit aliàs, nisi per professionẽ, quæ (vt fuit probatum) fuerat solemnizata extrinsecis tantùm solemnitatibus, & nunquam fuit legitimè ac iuridicè emissa, cùm, vt latissimè proba-
12 tum fuit) de professionis † essentiali vinculo requiratur: vt fiat in religione approbata, & in manu eius, qui iure ordinario, vel delegato posset eam iuridicè recipere. At cum ambo hæc essentialiter requisita in casu proposito defuerint. Concludendum de iure omnino erit, non solùm dictam professionem nullam, nulliusque virtutis ac obligationis: verùmetiam dictum adolescentem posse legitimum matrimonium contrahere: ac si nunquam huiusmodi professionem emisisset.

At quoniam posset quis insurgere contra nostram conclusionem, & eius ampliationem, dicendo ipsas falsas primò pro eo, quòd notatur in c. vtile. de regulis iur. in sexto, vbi dicitur. [vtile
13 † per inutile non debet vitiari.] At vtile est votum simplex religionis: ergo non debebit vitiari, nec annullari per subsequens votum solẽne religionis per professionem emissum: licèt ipsum fuerit inutile, idest, nullum: cùm non obliget: Sic ergo videbatur fore dicendum ipsum adolescentem, saltem adstrictum vinculo voti simplicis religionis approbatæ; ac per consequẽs ipsum teneri ingredi religionem approbatam ratione dicti voti simplicis, vt docuerat Petrus à Palude in 4. sent. dist. 38. quæst. 4. articulo primo, col. 3. dicens, quòd si quis

quis intendisset se obligare ad istam religionem præcisè, & non ad alias.teneretur ad alias in genere,etsi non ad istam,&c. prout latius supra retulimus. Secundò. Quoniam post professionē emissam per tres annos cōtinuos perseuerauerit in dicta Religione, nunquam reclamando,ex quo patet ipsum tacitam emisisse professionem, ac per consequens saltem elici videtur ipsum teneri ad ingressum alterius religionis non prohibitæ,vt fuit decretum à Bonifacio Octauo Papa in c.constitutionem.de regul.& transeunt.ad relig.in sexto, in quo inter alia statuit, quòd si quis in aliqua religione ante annum probationis per susceptionem habitus professorum, licèt non teneatur ad religionem, in qua professus est; obligatur tamen ad religionē generaliter,si ętatis aptę sit,si sciēs, & voluntarius,& triduo perseuerasset, quæ omnia videntur concurrere in dicto adolescente,qui in legitima ætate professionem emisit. his tamen non obstantibus adhùc affirmamus verissimas fuisse conclusionem ac ampliationes supradictas.

Ad primam ergo obiectionem respondendo (dicimus) per ipsam regulam iuris nihil probari contra nostram conclusionem: cùm ex ipsa nihil aliud eliciatur, nisi,ꝙ id,quod in se validum est, non inualidetur per subsequētem aliam circunstantiam in se inualidam.quod & patebit in sequenti exemplo posito in glosa dictæ regulę,scilicet si aliquis esset pro-14hibitus † aliquo iure donare vltra summam centum aureorum: si donauerit mille, licèt ipse donator nō teneatur ad mille, quos donare non poterat: benè tamen tenebitur ad centum,& quos donare sibi prohibitum non erat: non tamen hæc regula militabit in casu nostro, quia per emissionem professionis in regula non approbata, is non se obligauit ad votum solemne religionis: & nunquam, (vt supponitur in casu nostro) antè ipsam professionem emissam adolescens ille vouerat se ingressurum aliquam religionem, ratione cuius voti tenebatur ingredi in religionem, in commune,vnde patet dictam regulam iuris non verificari in casu nostro,sed tātum in eo, qui antè ingresſū religionis prohibitæ vouisset ingressum religionis approbatæ in genere: quod non negamus, si adolescens huiusmodi antè professionem, vel ingressum religionis talis prohibitæ vouisset in genere religionem. Nam tunc solùm teneretur, cognita professionis suæ nullitate, ingredi religionem approbatam. stante regula illa vtile per inutile non debet vitiari, quia nullo pacto fuisset annullandum votum simplex religionis in genere emissum antè professionem emissam in religione prohibita per subsequens inutile, idest, per subsequentem frustratoriam, & nullam professionem in religione prohibita emissam.

Ad auctoritatem Paludani, q̃ facillima erit responsio, dicēdo, quòd

quòd licèt ipse contrarium senserit: non iccircò infirmatur veritas nostræ sententiæ, cùm illa innumeris auctoritatibus, tùm iuris, cùm Sacrorũ Theologorum, ac Canonistarum & rationum irrefragabilium fuerit roborata.

Ad secundam obiectionem respondetur, nihil per ipsam contra nostram assertionem probari, & quòd sit verum ex responsionibus ad auctoritatem adductam, ipsa luce clariùs patebit: Dicimus ergo, quòd licèt in dicto Canone decretum videatur contrarium: tamen per text. in c. non solum 2 de regul. & trans. in sexto, habentur, infrascripta inter alia, videlicet. [quòd si quis ante quar-
15 tumdecimum annum † professus fuerit religionem, licèt tacitè vel expressè, omnino ad seculum redire poterit.] & hæc habentur ex ipso text. arguendo à contrario sensu: vt elicitur ex litera eius: Attamen pro maiori intelligentia præsentis responsionis, sciendum quòd de substantia obligationis votis solemnis, & ad
16 eius firmitatem † nihil operatur perseuerantia per triennium in religione prohibita: cùm absolutè per allata in iuribus citatis in probationem dictę nostrę conclusionis probatum fuerit, ipsum votum non solemnizari, nec votum solemne vocandum fore, si emissum fuerit in religione non approbata: eo magis quòd etiam poterit elici veritas nostræ responsionis per regulam iuris in c. non firmatur, de regu. iur. in sexto, vbi habetur hæc regula opti-
17 ma. [Non firmatur † tractu temporis, quod ab initio de iure non subsistit.] ergo cùm dicta professio non subsistat de iure; patet eam nõ firmari tractu temporis: ità, vt ipsa inualida sortiatur suum effectum, ac si fuisset valida: Et licèt tex. in dicto c. constitutionem, dixerit. Professum antè annum probationis non teneri ad illam Religionem, sed ad Religionem in genere: Dicimus ac firmissimè asseueramus ipsum non loqui in casu nr̃o, sed de eo, qui professionem emiserat antè annum probationis: Dicimus insuper, quòd dato & non concesso, imò nec vnquam concedendo, quòd loquatur etiam de professo in Religione non approbata: Tamen ex ipso nihil probari patet contra nos hodie: stante decisione supra allata Sacri Concilij Tridentini, declarantis ipsam professionem nullam esse, nec aliquam inducere obligationem ad alicuius regulę, vel religionis, aut ordinis obseruationẽ, & ad alios quoscunque effectus, vt habetur in dicta decisione allata in ipso Cõcilio sess. 25. de reformatione cap. 15. & in c. 19. sess. eiusdem, vbi datur tempus quinquennij illis, qui emisisse professionem antè legitimam ętatem, vel per metum & vim sibi allatum, aut quid simile dixerint: infra quod tempus solummodò poterunt reclamare, reuocare, ac annullare obligationem cunctam ex huiusmodi professione emissa ortam. ex quibus omnibus patuit veritas responsionis nostræ ad dictas

obiectio-

obiectiones factas, ac per consequens veritas supradictæ nostræ sententiæ.

Et hæc est mea snīa decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis V. I. P.

SVMMARIVM.

1 Falsarius an dicatur scribens nomine alieno, ipso inscio.

2 Falsarius (de quo est sermo) qua pœna puniendus erit.

3 Pœnæ damnationis ad metallum hodie successit condemnatio ad deseruiendum in triremibus.

4 Falsificans scripturas priuatas punitur pœna falsi, sicut falsificans publicas, tã in foro seculari, quàm in foro Ecclesiastico.

5 Quæstio vbi aliqua non reperitur decisa de iure Ciuili, decidetur de iure Canonico, et è contra, in utroque foro: & quare.

6 Falsarius quibus pœnis veniat puniendus de iure Canonico.

7 Suspensio à priuatione etsi regulariter differat, tamen sæpè inter se confunduntur (prout in casu nostrò) & quare.

8 Dictio, Donec, dè iure quem sensum recipiat.

9 Pœna aliqua, quando intelligetur perpetuò inflicta.

10 Falsitatis crimen est sufficiens ad priuandum aliquem beneficio suo.

11 Falsi pœna veniet puniendus quis etiam in scriptura priuata, si illa facceret aliquam præsumptionẽ contra aliquem.

12 Testis deponentis in iudicio contrarium eius, (quod dixerat extra iudicium) dicto non creditur, nisi idipsum repetierit in tortura.

13 Testis approbatus, ac productus ab aliquo plenam fidem faciet si deposuerit contra producentem.

14 Falsarius dicitur vendens rem eandem duobus.

15 Testis criminosus non admittitur de iure Canonico in causa criminali criminaliter mota, etiam si fuisset de crimine emendatus.

16 Mulieres, quæ probibentur testificari de iure Ciuili, & quæ de iure Canonico.

17 Falsitas non nocibilis; an sit punibilis, et qua pœna.

18 Regula, quòd qualibet causa iusta, siue iniusta excuset quem à dolo, & pœna, quando locum habeat.

19 Depositioni conscij criminis qualis fides sit adbibenda.

20 Regula, quòd verba legis sint intelligenda cum effectu, exponitur.

21 Falsi pœna non solum punietur iudicem corrumpens, verùmetiam corrumpere attentans, etsi non sequatur effectus.

De materia falsi, & eius pœna.

THEMA.

Quidam Sacerdos sub nomine hominum cuiusdam villæ scripsit quasdam litteras continentes crimina grauia contra honorem cuiusdam

dam alterius Presbiteri curati, eas dirigendo Superiori illius, ad hoc, vt ipsum amouisset a tali cura, quam ei delegauerat dictus Superior. Qui tandem existens in carcere confessus in iudicio fuit huiusmodi litteras scripsisse nomine hominum dictæ villæ sine eorum mandato, aut scientia; sed proprio motu, vt consuluisset tali pacto honori clericalis Ordinis, & saluti animarum.

Quæruntur modò tria, videlicet:

Primum. An dictus Presbiter fuerit falsarius.
Secundum. Qua pœna veniat puniendus.
Tertium. An sit fides adhibenda ei asserenti illas scripsisse zelo salutis animarum.

DECISIO XXVI.

INVOCATO Sanctissimæ Trinitatis indiuiduę numine, Deiparæq; Virginis Mariæ, & Sanctissimi nostri Patriarchæ Benedicti patrocinio, breuissimo sermonis periodo afferremus in medium quicquid consonum iuribus erit.

Et primæ quæstiunculæ volentes satisfacere firmissimè asseueramus ipsum Sacerdotem fuisse, & esse iudicandum falsarium, cũ scripserit litteras nomine alieno, & non tantũ nomine priuatę personæ. Verum etiam (quod fuit magis erroneum)
1 † nomine vniuersitatis, seu communis dictæ Villæ, ipso irrequisito, & ignorante, prout dictus Sacerdos in sua iudiciali confessione fassus fuit, & sic. Primò hac de causa dicendus erit falsarius, & secundò pro eo, ꝙ ipsemet confessus fuit in actis coram Reuerendissimo Auditore Illustrissimi Legati Apostolici, apud Dominos Venetos, se studuisse, ac nixũ fuisse corrumpere ipsum Reuerẽdissimum Auditorem mediante quodam Officiale eiusdẽ Curię dicti Legati. Quapropter duplici ex causa dicẽdus erit falsarius, ac per consequens pœnæ falsi subijciendus, prout docuit apertissimus textus in l. 1. §. 1. in vers. sed & si quis. ff. ad l. Cornel. de falsis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Sed & si quis ob renunciandum, remittendumvè testimonium dicendum, vel non dicendum pecuniam acceperit, pœna legis Corneliæ afficitur, & qui Iudicem corruperit, corrumpendumque curauerit. Qui in rationibus, tabulis, cerisve, vel alia qua re sine consignatione falsum fecerint, vel rem ammouerint proinde ex his causis, atque si erant falsarij puniuntur.] hæc ibi. quæ omnia approbantur ab Hostiense in Summa titu. de crimine

mine falsi. §. qualiter committatur. & ab omnibus Doctoribus in rubr. ff. ad l. Cornel. de falsis.

De secunda proposita quæstiuncula dicimus, quòd de iure Ciuili huiusmodi falsarius † veniat puniendus pro quolibet ex casibus pœna deportationis, & omnium bonorum publicationis vt in l. 1. §. fin. ad l. Cornel. de falsis. Si huiusmodi falsarius seruus non fuerit, vt in casu nostro (sed si seruus, tunc vltimo supplicio damnabitur: quod & probatur in dicto §. fina. per dictum textum, videlicet. Pœnam falsi, vel quasi falsi, deportatio est, & omnium bonorum publicatio: & si serui eorũ quid admiserit, vltimo supplicio affici iubetur: quæ omnia etiam hodie vera sunt, loquendo de his, qui carent descendentibus, & ascendentibus vsq; ad tertium gradum; & vxoribus, quia tunc bona talium confiscabuntur: si tamen aliquam personam ex talibus haberent, tunc ad eas transmigrarent bona talium falsariorum, vt in Authen. nulli iudicum. §. fin. vbi dixit Bart. quòd id, quod dicitur de deportatione, locum habet in nobilibus:

3 sed i aliquo plebeo est pęna † dãnationis in metallum. hæc ille. & huic pœnæ (prout communiter tenetur) successit cõdemnatio ad triremes. de qua pœna loquens Iul. Clarus in sua praxi lib. 5. §. falsum. in versi. testis qui falsum. his præcisis verbis vtens, videlicet. Si verò deponit falsum ad defensam, incidit in pœnam falsi: quæ est deportatio cum publicatione bonorum; sed quia huiusmodi deportatio non est in vsu; debet puniri pœna extraordinaria ad arbitrium Iudicis, & ita in facti contingentia consuluit Alexan. in consi. suo 97. lib. 7. & in iudicando secuta est Curia Neapolitana. Quę condemnauit ad triremes ad tempus quendam, qui falsum deposuerat ad defensam, vt refert Grãmaticus noster in voto quinto, & suo tract. super constitutiones Regni fol. 116. col. 3. sed nec obstare potest, quin dictus Sacerdos subijciatur supradictę pęnæ eò, quòd non falsificauerit

4 † aliquam scripturam publicam, sed priuatam: etiam pœna falsi puniendus veniat scripturam priuatam falsificans, vt docuit text. in l. Damus licentiam. C. ad l. Cornel. de falsis. vbi inter alia hec habentur, videlicet. [Quòd si expetens vindictam, falsi crimen intenderit: tunc quæstione ciuili per sententiam terminata, criminis fiat indago, vt si quis tabulas testamenti chirografa, attestationesque, necnon & rationes priuatas, vel publicas factas, & Epistolas, vel vltimas voluntates, venditionesvè, vel aliquid prolatum aliquod instituere conabitur; habeat accusãdi facultatem, & conuicta crimina eorum ex legibus, pęnis competentibus possunt vlcisci.] hæc ibi. Idem & breuius habetur in dicta l. 1. §. 1. in versi. Qui in rationibus. ff. ad l. Corne. de fal. vt etiam peroptimè docuit Bossius in sua praxi. titu. de falsis. nu. 81. & hæc dicta sufficiant pauca de multis; quibus

dictum

dictum Presbiterum de iure ciui
li puniendum fore constat. Quæ
vtique pęna etiam in foro Eccle-
siastico executioni mandanda e-
rit:tum quia nulla sanguinis vin
dicta ibi iniungitur:tum quia le-
5 ges ciuiles † adiuuare possunt fo
rum Ecclesiasticum, vt in c.lege,
§.non quod Imperatorum leges,
dist.10.& clarius docuit Innocen
tius Papa Tertius,& habet in c.1.
de noui oper. denunc. Vbi infra-
scriptis verbis vtitur, videlicet.
[Quia verò sicut leges nō dedi-
gnantur sacros Canones imitari,
ita & sanctorū statuta Canonum
Principū constitutionib.adiuuā-
tur, fraternitati tuæ mandamus
quatenus diligenter considerās,
ꝙ post denūciationem noui ope-
ris, siue iure, siue iniuria aliquid
constituatur, legalib.debet cōsti
tutionib.demoliri, & quia nulla
Ecclesia in præiudicium est alte-
rius construēda,negotium ipsum
ſm Legum, & Canonum statuta
non differas terminare.] hæc ibi.
Et sciendum,ꝙ in Authen. vt cle-
rici apud ꝓprios Episcopos. ad
fi. col.6.dicitur, ꝙ leges non de-
dignantur sacras leges imitari.

De iure autē Canonico, quòd
6 falsarius † debeat puniri infrascri
ptis pœnis, sic probatur. Nam
primò debet puniri pœna depo-
sitionis ab ordine, si conuictus,
vel confessus fuerit in iudicio (vt
Presbiter noster) docuit, ac sta-
tuit textus in c.at si clerici. extra
de iudicijs. Vbi inter alia hæc ha
bentur,videlicet.[Si verò coram
Episcopo in iure cōfessi sunt,seu
legitima probatione conuicti:
dūmodo sint talia crimina, pro-
pter quæ suspendi debeant, vel
deponi,non immeritò suspenden
di sunt a suis ordinibus, vel ab
Altaris ministerio perpetuò re-
mouendi.] hæc ibi: & ꝙ dictus
Presbiter fuerit confessus in iudi
cio crimen dignum depositione,
patet: cùm ex cōfessione ipsius in
iudicio facta: cùm etiam per ea,
quæ habentur in c.cùm nō ab ho-
mine.ext.de iudicijs. in quo in-
ter alia hæc habentur, videlicet.
[Consultationi tuę taliter rñde-
mus, ꝙ si clericus in quocunque
Ordine constitutus in furto, vel
homicidio,vel periurio, seu alio
crimine fuerit deprehēsus legiti-
mè,atq; conuictus ab Ecclesiasti-
co Iudice deponēdus est:Secūdo
dēt puniri pœna priuationis be-
neficiorū suorū,vt docuit text.in
c.tā litteris. §.fi.ext.de testib.vbi
hęc habent,videlicet.[Archipres
biterū Lucanum G.Sacristā, qui
contra prædictū electum litteras
nobis sub noīe maioris partis Ca
pituli destinarūt. Cū constet per
attestationes prædictas lōgè ma-
iorem partem Capituli non fuis-
se consciam huiusmodi litterarū
ab officio, & beneficio denūcie-
tis esse suspensos, donec merean-
tur nostram indulgentiam obti-
nere.] hęc ibi.per q̄ patet veritas
nostrę assertionis atque snīæ ar-
guendo in casu nostro a fortiori:
sic argumentando, si ille Archi-
presbiter Lucanus,& Sacrista di-
rexerit ad Papam litteras de con
sensu aliquorum de Capitulo (li-
cet illi tales cōsentientes fuissēt
minorem partem dicti Capituli,

& nominę maioris partis Capituli (nomine Capituli appellantur à Sũmo Pontifice falsarij, & mandantur priuari beneficio & officio, quantò magis Presbiter noster de quo quæritur) priuandus erit: cùm scripserit, & direxerit literas prædictas subscriptas nomine communis dictæ villæ: cui scripturæ nullus de communi, ac villa prædicta consenserat: Nec obstat, quòd dictus Papa ibi non vsus fuerit verbo priuationis, sed suspensionis: Non (inquam) obstarę poterit. quoniam etsi inter
7 se hi duo termini † regulariter distent: Tamen sunt potissimum interpretandi secundum subiectam materiam, eò, quòd adinuicem sæpè confundantur, vt in casu dicti Canonis, & nostrę propositæ quæstionis: cùm ex contextu verborum dicti Canonis comprehendatur luce meridiana clariùs vnum pro altero vsurpatum fuisse: cùm mandet Papa suspendi eos ab officio, & beneficio, donec sibi denuo indulgeat ab ipso Pontifice: & quòd hęc priuatio sic mandata fuerit perpetua: quis sine rubore audebit negarę? tùm quia ibi nulla mentio facta fuerit a Summo Põtifice de tempore durationis dictę suspensionis: tum quia qui penitus priuatur beneficio & officio à Papa, poterit rursus eidem indulgeri ab eodem Papa ac donari beneficium, & executio Officij priùs obtẽti & dicta de causa ammissi. ex quibus elicitur apertissimè, quòd talis suspensio fuerit realis, ac integralis priuatio perpetua: & non simpliciter temporalis suspensio: cùm etiam, quo-
8 niam dicta verba, Donec † &c. similem recipiat sensum: ac si dictum fuisset, donec reuocetur: & quòd huiusmodi verba (quando agitur de crimine præmissa causæ cognitione, prout fuit in dicto c. tam literis) denotent perpetuitatem, docuerunt expresse Imo. Ant. de But. & ferè omnes Doctores in c. ex litteris. extra de constitu. & præcipuè Decius ibidem in fin. Nam omnes vnanimes do-
9 cuerunt, quòd quando pęna † pro crimine aliquo perpetuo cũ plena causæ cognitione: tunc intelligetur pœnam illam esse perpetuam: quod vtique contingere in casu dicti c. tam ex litteris. §. fin. ext. de testibus. patet ad sensum. Tertiò dictus Presbiter falsarius sic depositus ab ordine detrudendus erit in Monasterio ad pagendam ibi pęnitentiã, vt statuit tex. in c. si Episcopus. dist. 50. vbi hæc habent, videlicet. [si Episcopus, presbiter, aut Diaconus capitale crimen commiserit, aut cartã falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officij honore depositus in Monasterio detrudetur: & ibi quandiu vixerit laicam tantummodo cõmunionẽ accipiat.] hæc ibi. Ex cuius verbis quam apertissimè patuit veritas nostræ sententiæ: Et quartò, quòd dictus presbiter veniat priuandus beneficijs propter crimen falsitatis, probatur per argument. in c. olim ex litteris, in fine, ext. de rescriptis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Nos igitur respondemus,

quòd

quòd clausula illa ad omnia debet superiora referri, quòd ipsi R. præfatæ Ecclesia conferatur: quia licet vitia falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesiam ipsa sufficiant, qui falsitatem huiusmodi perpetrauerint.] hæc ibi. Diximus probari hoc quartum assertum nostrum per argumentum in dicto c.olim ex litteris.quoniam licèt explicitè ibi non contineatur decisio nostræ quæstionis, tamen ex ipso elicitur, cùm ex ipso habeamus, quòd propter vitium falsitatis debeat quis priuari beneficio, vt latius postea docuit Panormitanus statim infra citandus: & hæc omnia quoad simplicem falsitatem dicta sint. Sed animaduertendum, & quintò erit, quòd cùm dictum Presbiterum (ex tenore dictarum litterarum falsarum) conuincatur appellandum fore compositorem libelli famosi: iccircò tanquam talis veniret de iure ciuili puniendus pęna capitali, vt in l.vnica. C.de famosis libellis, & de iure Canonico pœna fustigationis, vt habetur in capitulo primo, 5.quæst. prima, quibus vtique ambabus pœnis mandauit tales criminosos puniri Pius Quintus in extrauagan.sua cōstitutione, addens, quòd veniat taliter puniendus etiamsi dictus libellus continuisset vera. Sextò iuxta constitutionem Gregorij Tertijdecimi dictus Presbiter esset puniendus pęna condemnationis ad triremes perpetuò, vel ad tempus, iuxta qualitatem delicti huiusmodi, necnon pœna, & nota perpetuæ infamiæ: quas pœnas ibi Summi Pontifices fulminarunt cōtra memantes, & famigerantes, seu componentes libellos famosos. Quæ omnia vera esse docuerunt quoque infrascripti Doctores. Nam Hostiensis in sua summa in titu. de crimine falsitatis. §.& qualiter puniatur. in versic.falsarius verò.infrascriptis præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Falsarius verò Episcopus deponitur, & in Monasterio detruditur, vt in cap.si quis Episcopus.dist.50. & secundū Da. Vl.est ab officio, & beneficio suspendendus, siue suspensus pronunciandus, sicut & falsarius Capituli, donec indulgentiam Summi Pōtificis mereatur. vt in c.tā litteris.§.vltimo.ext.de testibus. Vel melius secūdum dictum Da.intelligitur, quando in modum accusationis conuincitur criminaliter accusatus: In modum autem inquisitionis si fuisset conuictus, habet locum quod dixi (inquit ibi Host.) vt innuit illa decretalis. cap.tam litteris.vel quando falsarius ciuiliter conuincitur, ad hoc, vt beneficio Ecclesiastico priuetur, quod habet locum in falsario delegati, vel quocunq; vis alio.vt in d.c.olim ex literis. Hęc omnia ex Host.vbi sup. quibus astipulatus fuit Anton.de Butr. in d.c.olim ex litteris. col. 3.in vers.vnum tamen volo, inter alia his verbis, videlicet. Et nota,
10 ꝙ delictum falsitatis † est sufficiens ad priuandum beneficio, quod rursus confirmauit in d.c. tam litteris, num.10. his verbis

 vtens,

vtens,videlicet. Nota decimò falsum committere destinantẽ litteras nomine Capituli, si ipsum totum, vel maior pars non consentit, sed minor pars Capituli. & in notab. 7. ipsemet dixit. Nota pœnam falsarij, quia suspenditur ab officio, & beneficio. hæc ille. Abbas quoque Pan. idipsum docens dixit in d.c. olim ex litteris. not. 2. Nota secundò, ꝙ propter vitiũ falsitatis ẽt commissæ circa litteras inferiorum iudicum, poterit clericus priuari beneficio suo: plꝰ dico, ꝙ si agerẽt criminaliter super hoc vitio falsitatis: clericus ipse falsarius debebit deponi ẽt ab ordine, & priuari omnibus beneficijs, & detrudi in Monasterio ad agendam pœnitentiam, vt in c. si Episcopus. dist. 50. Idem docuit Felinus in d.c. tam litteris. not. 4. se subscribens supra relatę sentẽtię Panormitani, quod repetijt in c. ex tenore. col. 7. in princ. in vers. & dicunt Butr. & Pan. ext. de rescriptis. Hoc ipsum docuerunt vnica voce Archid. Gemin. Præpositus, & Cardinalis a Turrecremata, dicentes falsarium fore priuandum officio, & beneficio, & hoc dixerunt in d.c. si Episcopus. & in c. in memoriã. dist. 19. Afflictus verò noster Compatriota, super Constitu. Regni fol. 117. aliàs sub rubr. de pęnis eius, qui gerit officiũ. nu. 4. Grãmaticus in decis. 27. Ant. Gabr. in lib. 7. conclu. titu. de maleficijs, conclus. 5. nu. 1. & 2. idipsum docue-
11 runt asseuerantes pęnam † falsi fore aliquem puniendum etiã in scriptura priuata faciente aliquã pręsumptionem contra aliquem. Idem confirmauit Inno. in c. tam litteris. nu. 7. ext. de testib. validissimis rationibus, & argumentis probando Presbiterũ falsarium fore de iure priuandum beneficio, & officio.

Nec obstãt nõnulla allata a parte aduersa in fauorẽ dicti presbiteri. Nã primò assertũ fuit, ꝙ etsi conuincatur ipsum Presbiterum scripsisse dictas litteras, tñ ipse probauit per testes deductos vera ĩ ipsis cõtenta fuisse, & ꝙ ideo non veniat puniendus. Ad hoc rñ debimus dupliciter. Primò dicendo ad id, quod dr̃, ꝙ contenta in litteris fuerint probata, esset de iure negandũ, cum illa fuerint solum probata attestationib. testiũ inhabilium, vt statim palam fiet, afferendo eorum qualitates in iudicio probatas per exceptionẽ: sed dato, & non cõcesso, ꝙ fuisset probatę, quid inde? ergo ne saltẽ ratione iniurię illatę nõ veniret puniẽdus de tali facta iniuria, vt statim subinferemus? Et ꝙ legitima non fuerit probatio facta per depositiones testium deductorum ad instãtiam ipsius Presbiteri elicitur ex exceptionibus productis, & probatis contra eorum personas, & dicta: Nam Paulus Gaionus, & Ioannes eius filius testes examinati ad instantiam partis aduersæ in iudicio dixerunt contrarium eius, quod dixerant extra iudicium, vt ex eorundem depositionibus apertissimè elucet, & ideo meritò de iure dicendum erit non fore stan-
12 dũ eorũ dictis, † nisi idipsũ repe-

tierint

tierint in tortura. Vt docuit vltimo loco Iulius Clarus in sua praxi crimin. §.fin. quæst.53. incip. Est etiam pars defensionis, in versic. primus casus est: ibi bene verum, &c. Post Hypp. de Marsil. in suo singulari 213. qui dixit hanc
* esse comunem Doct. sententiam, ex quib. patet hos duos testes nihil probare contra nos in fauoré dicti Presbiteri, ac si nihil deposuissent contra eum.

Item cum Andreas quondam Petri Zoccolarij in testem ex aduerso receptus aliter non probet intentionem producentis, quinimò contrarium (vt in suæ depositionis fol.29.) & sic in fauorem
13 Monasterij: Cui testi † per parté aduersam approbato plena fides adhibenda venit, etiam si vnicus is sit, vt docuit Bar. in l. Lucius. in fine. ff. de fideiussor. Guido Papa in decisione quæst.108. Maranta in tractat. de ordine iudiciario par.6. actu.13. nu.10. Antonius Gabr. in tract. Conclusionum, tit. de testibus, cõclusione 1. limitatione 5. nu.14. & 15. & sic nec hic testis aliquid contra Monasterium probat, imò summopere fauet.

Item cum contra Mattheum de Polis (testem productum a dicto Presbitero) iam plené probatum
14 fuerit ipsum vendidisse † candé rem duobus per multos testes, vt latius in actis, ac per consequens incurrisse crimen falsitatis, vt docuit textus in l. qui duobus. ff. ad l. Cornel. de falsis. Quapropter eius dicto tanquam prolato a falsario nulla fides adhibenda esset, vt semper communiter Doctores docuerunt iuribus vulgarib. probantes.

Item contra Ioannem de Polis opponitur, quòd ipse in sua depositione folio 42. non deposuit, nisi de auditu, & specialiter a quadam Adriana; quæ tamen interrogata a Marco Vngarino respondit, se nunquam hoc dixisse, eo quòd verum nõ esset: quod & idem Marcus medio iuramento testificatur folio vigesimotertio. Cùm sit testis de auditu alieno, & solum deponat de mala fama ipsius Presbiteri Georgij, cõtra quem erat tenor litterarum falsarum, & è contra bona fama ipsius Georgij probata fuisset per viginti duos testes iuratos, in informatione capta ad instantiam Curiæ, ideo eius dictum producentem aduersarium in aliquo releuare non poterit.

Item contra Dominicum Columbera oppositum fuit ipsum esse furem, & cessisse bonis, prout in actis apertissimè fuit probatum ex dicto infrascriptorum deponentium de propria scientia, videlicet Marci Gobbi. fol.2. Marci Vngarini folio vigesimotertio, Laurentij Lucatelli, folio vigesimoquartó, Laurentij quondam Marci Comitis folio septimo, & sic tanquam fur notorius
15 † repellendus erit a testimonio ferendo, prout docuit textus in capitulo de cętero, & in capitulo testimonium, extra de testibus. & in capitulo infames, sexta quæst.1.

Item contra Menicã quondã Iosephi Colũbera fuit oppositũ, quod

fuerit meretrix, & apertissimè probatum depositione infrascriptorum testium iuratorum. Hoc enim deposuerūt de ꝓpria scientia Laurentius Lucatellus fol. 25. Baptista quondam Petri a Bossis fol. 13. Ioannes Antonius Barzus fol. 16. & de auditu Dñs Ioannes de Pino, fol. 26. & ideo ipsius dictum nihil probat, vt latius paulò post probabitur.

Item contra Adrianam filiam Bartholomei Romolotti fuit oppositum, quòd fuerit inhonesta, & meretrix, & iuerit sola sine consensu parentum eius Teruisinam vrbem, & hospitata sit ibi tempore fugę apud quendā Birruarium, prout deposuerunt infrascripti, videlicet Marcus Sebastiani Gobbi fol. 3. Iacobus Francisci Rubei fol. 4. Ragnolinus fol. 9. Lucas Nicolai Ragnolini fol. 11. Alexander quondam And. Feldren. fol. 9.

Nec obstare poterit his exceptionibus ratione meretricij allatis id, quod pars aduersa attulit dicens, quòd necesse fuerit Procuratori cōtrario articulare, & probare, quòd tales mulieres
16 † prostituerint se, & corpora sua palam cuilibet, absq; delectu lucri, & quæstus causa tantùm, & quòd tunc poterunt appellari meretrices publicæ, quibus solis interdicta est facultas testificandi, vt in l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib. & in l. palam. ff. de ritu nuptiarū. Non enim hoc obstat, & ad probationem tripliciter respōdebimus. Primò dicendo, quòd licet de iure Ciuili illa dicatur meretrix (cuius testimonium non recipitur in iudicio,) quæ prostituit se, &c. Textus illi intelligēdi sunt secundum qualitatem locorum, vbi habitant. Nam hoc valet in ciuitatibus, vbi publica postribula reperiuntur, non autem in villulis, (vt in casu nostro.) Secundo respondemus, quòd dato, & non concesso, quòd assertum partis aduersæ esset verum de iure Ciuili: nihilominus in casu nostro non poterit dubitari, quin locum non habeat. Cùm simus in foro Ecclesiastico, in quo attendenda erit dispositio iuris Canonici, quod prohibuit in causa criminali criminaliter mota admittendas fore mulieres contra Clericos, vt tenere communiter Doctores dixit Iulius Clarus in sua praxi lib. 5. §. fin. q. 24. in versic. de iure aūt Canonico. Tertiò quoniam de crimine per exceptionē conuictus in causa criminali criminaliter mota de iure Canonico, in testem non erit admittendus. vt in c. testimonium. ext. de testibus, & quoniam huiusmodi mulieres comprobatę fuerunt criminosæ, ideo & hac etiam de causa repellendæ erunt a testificādo. Vnde earū dictum nihil probasse patet.

Item cōtra Matthiam vxorem quōdam Pascalini Pagnolini oppositum fuit, & probatum de fama, quòd fuerit inhonesta, & testes fuerunt infrascripti, videlicet Laurētius Lucatellus. fol. 24. Marcus Vngarinus fol. 23. Ioannes Ant. Barzus fol. 16. & ideo & hæc repellitur a testimonio authori-

thori-

thoritatibus ante allatis.

Et sic cum ex duodecim testibus ex aduersa parte productis: decem testes patiātur dictos defectus, indè sequitur nullam fidē eorum dictis fore præstandam, satis aperte constare, & inde etiam sequitur minus fuisse verū, quod productum fuit per partē aduersam, dicentem se probasse, ac fundasse suam intentionem cōtra ipsum Presbyterum Georgium, nā quoad duos alios superstites testes integrum numerum duodenarium constituentes dicitur, & respondetur, quòd & ipsi nihil probent.

Nam Magister Leonardus deponit in eius dicto fol. 35. & 36. solum, ꝙ viderit duas mulieres incedentes per publicam viam, qua pergitur ad villam Monasterij post Presbiterum Georgium, & se interrogatū fuisse ab illis de via, qua itur ad dictam villam, & iccircò eius dictum nihil concludere per se patet: tum quia non indè sequitur hæc illatio, mulieres gradiebantur post Presbiterū Georgium, ergo ad domum eius perrexerunt; cùm etiam, quoniā si Georgio conscio perrexissent, post ipsum non vtique de via interrogassent, cùm præuium habuissent ipsum Georgium. Quapropter & eius testimonium tanquam singulare, & dictū irrationabile repellendum de iure erit.

Item contra Mariam quōdam Baptistæ, dicentem se vidisse, &c. opponitur. Primò quia mulieris dictum sit, vt supra fuit probatū. Secundò, quia est testis singularis, cuius dictum non probat, iuribus vulgaribus. & tertiò, quia non est verisimile: cùm huiusmodi facinora ianuis apertis nō assoleant perpetrari, & iccircò eius dictum nihil probare patet.

Ad id, quod secūdariò dicebatur in fauorem partis aduersæ, ꝙ falsitas cōmissa per ipsum Presbiterum Ioannem non sit de iure

17 punibilis, cùm nō nocuerit, † nec nocere poterit alicui. Ad hoc respōdetur, ꝙ forsan assumptū eius verificaretur respectu pœnæ ordinariæ, non autem respectu pœnæ extraordinariæ: cùm de iure talis pęna veniat punienda saltē pęna extraordinaria, s. pœna criminis stellionatus, quæ quidem (vt in l. stellionatus. §. pęna autem stellionatus. ff. de crimine stellionatus) pęna nō debet egredi opus metalli in plebeis, sed in his, qui sunt in aliquo honore positi, est ad tempus relegatio, vel ab ordine remotio, prout docuit singulariter Plotus in repet. l. si quādo. post nu. 721. referens ad hoc innumeras Doctorum sententias: & huic Ploto se subscripsit Iulius Clarus in sua praxi crimin. lib. 5. §. falsum. in vers. item excusatur, si falsitas. in fine. in vers. & in hoc proposito. vbi infrascriptis verbis vtitur, videlicet. Et in hoc ꝓposito concludo, ꝙ licèt falsitas non nocibilis non sit puniēda pœna falsi ordinaria, secundum tamen qualitatem facti, & personarum, arbitrio Iudicis venit puniendi.

Ad illud, quod in fauorem dicti Presbiteri Ioannis dictū fuit,

quòd dictas litteras in contumeliam dicti Presbiteri Georgij ipse Ioannes direxerit non animo ipsum iniuriandi, sed vt consuleret animæ ipsius saluti, quàm facillimè contrarium elicitur tam ex tenore dictarum falsarum litterarū : ex quibus penes graues, & honestas personas illius nomen, ac bona fama, culpa dicti Presbiteri Ioānis prægrauata remansit, cùm ex liuore quodam, & inimico animo contra eundem Georgium ipse Presbiter Ioānes in quo versatus fuit, & est, prout fuit oblatum probari in articulis pro parte Monasterij productis, aliàs ad probationem, quorū (vt de iure fuerat) si fuisset deuenire concessum, satis verificatū quoq; fuisset de vita, & moribus eiusdē Presbiteri Ioannis, necnon & ꝙ ipse sit talis conditionis, vt sit solitus obloqui, & detrahere famæ Religiosorum, & signanter ipsius Presbiteri Georgij, & sic meritò cessaret ratio assignata falsò ab eo, quòd hoc fecerit zelo salutis illius in fauorem eius deducta (contraria voluntate concurrētē) ac probatur, cùm immiscuerit se negotio sibi non conuenienti, ex quibus patet dictum Presbiterū Ioannem non vacasse a culpa, & dolo iuribus vulgaribus, & pęnis fore adicendum statutis a iure contra eos, qui iniuriam inferūt alijs, prout latissimè dicemus in sequenti decisione, & habetur in capitulo cum te. ext. de sent. & re iudic.

Ad illud, quod dictum fuit in fauorem dicti Presbiteri Ioannis asserendo, ꝙ in casu nostro non militet delictū assertę corruptionis Iudicis. Primò, quia pecunia data a Presbitero Ioāne minimè data fuit ea intentione, vt corrūperetur Iudex : sed alia de causa, vt in alijs allegationib⁹ expressū fuit, & causa qlibet excusat a dolo, & pęna siue iusta, siue iniusta. vt in l. igitur. §. 1. ff. de liberali cau sa. & Doctores in l. 1. §. fin. ff. si q s ius dicenti non obtemp. Secūdò, quia in hoc casu non esset credendum assertioni eiusdem Presbiteri Fabij, qui fuerat mediator ipsius Presbiteri Ioannis corrumpere intendētis Iudicem, tum q2 in criminalib. per probationes luce meridianas esset procedendū, non autem per coniecturas reprobatas a l. finali. C. de probat. tum quia socio criminis minimè creditur, nisi in tortura, & nisi in crimine læsæ maiestatis, vt docuit Salicetus in l. finali, C. de accusat. quod dictum quotidie practicatur, & sequūtur Doctores, vt probat Hippolitus in l. 1. §. Diuus. ff. de quæstionibus, & in singulari 209. Tertiò, quia posito, quòd intentio eiusdem Presbiteri Ioannis fuisset corrumpere Iudicem: cùm tamen non sit sequutus effectus corruptionis, eiusdem intentiò minimè esset punibilis, quia verba legis punientis corrūpentem Iudicem pecunia, debent intelligi, sequuto effectu, vt in l. si per alium, §. docere. ff. ne quis eùm qui. & in l. prima. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. & in l. prima, in fine, ff. quod quisque iuris. Et denique cum idem Presbiter

ter Ioannes sponte confessus fuerit ad interrogationem Iudicis se pecuniam dedisse eidem Nuncio: licet constaret eum praua intentione & causa corruptionis dedisse, quod tamen negatur: vtique veniam mereretur; nec aliqua pœna puniri deberet: prout est tex. in Authen. Nouo iure. C. de pœna Iudicis, qui male iudicauit: & in Authent. vt litigantes in exordio litis. §. si quis autem ex litigatoribus.

Respondentes igitur, ad singulas obiectiones allatas a parte aduersa, nitente ex illis probare dictum Presbiterum Ioannē puniendum non fore pro attentato scelere corruptionis Iudicis, probabimus, quòd illis non obstantibus, dictus Presbiter fuerit de iure puniendus etiam & pro tali crimine attentato. Ad Primam ergo obiectionem, dicimus nemini mentis compoti hoc suaderi posse, stante paupertate dicti Presbiteri Ioannis, quæ cùm notissima sit, & in iudicio nomine eius fuerit allegata: non erit nobis opus alijs medijs idipsum probare: cùm nulla maior probatio, quam proprij oris confessio exhiberi possit, iuribus vulgaribus: nec legitima causa hucusque allata fuit, nec afferri poterit huiusmodi attentati criminis, vt per se patet. Nec simpliciter verum de iure est id, quod dicitur,
18 quòd quælibet causa † siue iusta, siue iniusta excuset à dolo & pœna, cùm contrarium ad verbum ex dicta l. igitur. §. 1. citata, eliciatur. Quoniam hæc ad verbum continentur in dicto §. 1. versi. & generaliter, videlicet. [Et generaliter quoties quis iustis rationibus ductus, vel non iustis, sine calliditate tamen, putauit se liberum, & in libertate moratus est: dicendum est hunc in ea causa esse, vt sine dolo malo in libertate fuerit.] hæc ibi. inter alia. ex quibus apertissimè conuincitur dictam primam oppositionē non solùm dicto iure non probari, quinimò de directo cōtrarium, cùm ex actis emicuerit ex mera calliditate dictum Ioannem Presbiterum processisse ad corrumpendum Iudicem: Nam si ipse confisus fuisset in sua innocentia, nunquam ipse pauper voluisset donare sine causa duodecim aureos Iudici longè ditiori se ipso, sed neque Doctores à parte aduersa in communi citati in l. 1. §. fin. ff. si quis ius dicenti non obtemp. hoc docuisse reperitur in casu nostro, in quo apertissimè affuit calliditas: etsi non negemus veram esse regulam citatam, si defuerit calliditas, cùm omnis causa siue iusta, siue iniusta excuset hominem simplicem à dolo vel pœna: cum in tali non supponatur calliditas, & per consequens neque dolus.

Ad secundam obiectionem, in qua aduersa pars dicit non standum fore dicto consocij, scilicet Presbiteri Fabij in dicto crimine attentatæ corruptionis Iudicis: cùm simus in criminalibus, vbi exquiruntur probationes luce meridiana clariores. dupliciter respondebimus: & primò dicendo,

cendo, quòd etsi in criminalibus fuerit procedendum per probationes claras, dũ ageretur ad imponẽdum reo pœnã ordinariam, non autem ad pœnam extraordinariam iuribus vulgaribus, secundò nec est verum, quòd non debeat aliqua fides adhiberi con-
19 socio † criminis: cum faciat in defectu aliorum testium, (vt in casu nostro) talem qualem præsumptionem, vt in c. quoniam. extra de testibus. & ibi per glo. in versi.cum quibus.in fine.& per Doctores omnes, vt latiùs docuit quoque Iulius Clarus in sua praxi crimin.lib.5.§.fin.quæst.21. in versi.successiuè quæro.in versi.sed quid in criminibus. & in versi. & ex hac conclusione. & nos diximus in nostra praxi Canonica crimin.lib.7.titu.de confessione iudiciali, capitulo secundo, conclusione tertia, respondemus & tertiò idipsum probatum fuisse in actis per confessionem ipsiusmet Presbiteri Ioannis, etsi illa re vera fuerit conditionata dicendo se dedisse talem pecuniam dicto Fabio alia de causa, cuius tamen causam allatam ipsum non probasse ex actis apparet, & coniectura fit in contrarium vnà cùm confessione dicti Fabij.

Ad id, quod tertio loco aduersarius obiecit, dicens non fore puniendum dictum Ioannem pro eo, quòd non fuerit sequutus effectus corruptionis, quoniam verba legis &c. respondemus, quam facilimè primo, quòd quamuis vera sit regula citata, scilicet quòd
20 verba † legis sint intelligẽda cum effectu. Non tamen militat in casu nostro, in fauorem dicti Presbyteri Ioannis, imò cõtra ipsum: cũ in l.1.§.1.in vers.sed & si quis. ff.ad l. Cornel. de falsis. mande-
21 tur ad verbum pœna falsi † puniri eum, qui Iudicem corruperit, corrumpendumq́ue curauerit, vt vtamur iisdem verbis dictę legis. Cùm ergo hic Ioannes Presbiter curauerit Iudicis corruptionem, & ad hoc tradiderit duodecim aureos Presbitero Fabio, vt Iudici assignaret. Nescimus quomodo à crimine falsi incurso possit excusari, vt latissimè supra docuimus, cùm verba legis tendant non solùm ad puniendum corrumpentem Iudicẽ, verùmetiam expresè ad attentantem corruptionem, vt patuit ex verbis dictæ legis supra relatę. Respõdemus & secundò, quòd dato & non concesso, quòd pœna falsi fuisset à lege mandatum puniri æquè corrumpentem, & attentantem: non tamen sequeretur, quòd attentans committere aliquod crimen non veniret saltem puniendus pœna extraordinaria, prout latissimè probauimus in nostro tractatu de extensione legum, in quæstione... ferè per totum. videatur igitur ibi, vbi attulimus communem Doctor. sententiam.

Ad illud etiam quod in fauorem dicti Presbiteri Ioannis fuit dictum, quòd non possit de iure puniri tanquam compositor libelli famosi, & sic pœna indicta contra menantes & famigerãtes emanatæ à fœlici recordatione Pij Quinti, & Gregorij Tertijdecimi

cimi Summorum Pontificũ,(quæ fuerunt postea relatæ à Fusco in suo eleganti tractat. de visitatione cap. 1. à nu. 18. vsq; in finem) quia (inquit aduersa pars) prædictæ cõstitutiones si rectè inspiciantur, non egrediũtur terminos vrbis Romæ, cum sint locales, nec extenduntur ad commorantes extra vrbem, vel saltem, extra ditionem temporalem Ecclesiasticam: quod & probari euidenter, inquit, quia Pius Quintus constituit executorem suę cõstitutionis Cardinalem Rusticuciũm duntaxat. Et Greg. Tertiusdecimus constituit Gubernatorem vrbis similiter executorem suæ constitutionis: etsi fuissent illæ Constitutiones vniuersales, vtique executores constituissent expresse vel locorum ordinarios, vel alios, vt in omnibus constitutionibus vniuersalibus Pontifices facere soliti sunt: eò magis, quòd idipsum elicitur apertissimè ex tenore Constitutionis eiusdem Gregorij in illis præcisis verbis ibi contentis, videlicet. [Cùm igitur haud pridem in vrbe nostra secta quædam emerserit hominum curiosorum &c. ex quibus verbis declaratur etiã prior constitutio eiusdem Pij Quinti; quod loquuta fuerit, & locum sibi vendicauerit duntaxat in illis hominibus, qui vocantur menantes, siue famigeratores, commorantes in vrbe: Et quòd eiusmodi constitutiones sint locales ex eo. etiam constat inquiebat aduersarius quòd Illustrissimum Domi nium Venetorum, in cuius territorio lis fuerat cõtestata annis superioribus, constitutionem edidit contra homines huiusmodi conditionis, apposita quoque pęna leuiori, quàm illa, quæ in constitutionibus Pontificijs apposita fuerat. cuius constitutionis vigore postea nonnulli quoque contrauenĩẽtes pęna exilij tẽporalis tñ affecti fuerunt: vñ si huiusmodi constitutiones Pontificiæ ext. curiam, vel ditionem temporalem Pontificis extenderentur, vtique etiã in hoc Illustrissimo Dominio obseruatæ fuissent. Tollitur igitur ex præmissis obiectum de prædictis constitutionibus ex aduerso deductum. Ad quæ omnia breuissima erit responsio, dicendo, quòd etsi forsan sint vera, quæ allata fuerunt in probationem, quòd ipse Presbiter Ioãnes non inciderit in pontificias pœnas supra recensitas, non indè sequitur ipsum non fore puniẽdum in foro Ecclesiastico tanquã compositorẽ libelli famosi, quod principaliter fuit nostra intentio probare, prout supra latissimè probauimus.

Ex quibus omnibus concludimus ipsum Presbiterum Ioannẽ fore puniendum à Reuerendissimo Iudice pro obiectis, & probatis criminibus eiusdem.

Et hæc est mea sententia decisiua. Et ita obtentum fuit in curia Illustrissimi & Reuerendissimi Legati Apostolici in Dominio Veneto me tunc pro Monasterio S. Georgij maioris patrocinante.

Ego D. Alphonsus Villagnt à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis V.I.P.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Condemnatus in iudicio legitimo de crimine falsarum litterarum, & calumniæ, et iniuriarum illataū, efficitur infamis infamia iuris, & priuari poterit beneficio, & quomodo sit procedendum ad priuationem beneficij, & quod talis solùm per Papam famæ restituatur.

2 Episcopus non poterit aliquem infamem bonæ famę restituere, sed Papa.

3 Infamia, quæ ex pœna procedit, maior est quam quæ ex sententia: & statim sortitur suum effectum vt efficiat inhabilem ad quæcunq; beneficia obtinenda.

4 Infamia quando incurratur per sententiam condemnatoriam, et quando non, traditur optima norma.

5 Confessus crimen suum extraiudicialiter in quibus casibus efficiatur infamis.

6 Cōfessus crimen suum in iudicio non efficietur infamis, nisi fuerit de ipso damnatus, & quare.

7 Confessus in iudicio in ciuilibus habebitur pro conuicto & condemnato, secus in criminalibus.

8 Soluens antè condemnationem iudicialem euadet infamiam iuris, quæ aliàs procederet ex condemnatione.

9 Damnatus de crimine iniuriarum est infamis.

10 Sententia lata de crimine contra aliquem statim infamat. & quare.

11 Infamia est triplex, scilicet ciuilis, Canonica, & infamia facti. et quibus modis contrahatur infamia ciuilis.

12 Infamia iuris non contrahitur per sententiam interlocutoriam, vel arbitri, & sic non per sententiam banni, sed solùm per diffinitiuam.

13 Infamis in vno loco, erit vbique infamis, & quare.

14 Sententia in causa & actione iniuriarum, quantumcunq; minima infamat.

15 Confessio, vel contumacia ficta non reddit aliquem infamem.

16 Crimen omne inducens infamiam iuris, est depositione dignum.

17 Iniuriarum actio licèt sit priuati iuris, tamen condemnato irrogat infamiam.

18 Infamia iuris quotupliciter irrogetur.

19 Damnatus de crimine, quod infamat, et ciuiliter, efficietur infamis.

20 Cōfessus verè, et nō fictè crimen suū, quod infamat, etiam si non fuerit sequuta sententia, incurrit infamiam.

21 Infames omnes secundum leges sunt infames secundum canones.

22 Iudex in iudicando, vel condemnando, quando videatur famam reseruare.

23 Causa, & non pœna æstimationem sugillat, & quando hæc vera regula fallat.

24 Condemnatio facta de crimine famoso quando irrogat infamiā condemnato.

25 Infamia iuris ciuilis duplex.

26 Asserere talis pœna incurratur ipso iure, vel ipso facto, idem est.

27 Punitus pœna temporaria, seu ad tempus pro aliquo ex criminibus famosis, incurrit infamiam iuris perpe-

perpetuam, quousque secum dispen satum fuerit.

28 *Punitus pœna pecuniaria inflicta à iure pro crimine famoso, etiam si ipsa maior imposita fuisset, remanebit regulariter infamis. secus si imposita non fuisset pœna non pecuniaria, sed grauior: sed si Iudex imposuisset minorem statuta pœna diuersa, vt puta, pecuniariã pro corporali: nam tunc etiam incurret infamiam, & quare: limita tamen, vt latiùs statim dicemus.*

29 *Pœna non debet inducere premium.*

30 *Pœnam vnam esse & dici maiorem altera, quatuor ex causis contingit.*

31 *Pœna à Iudice iniuncta æqualis iniunctæ à iure reddit condemnatum infamem, si iniuncta fuisset pro crimine famoso. & quare.*

32 *Iudex imponendo minorem pœnam imposita à iure, quando videatur dispensasse cum ipso punito in infamia incursa.*

33 *Damnatus in actione iniuriarum infamis efficitur.*

34 *Condẽnatus diffinitiue ex causa famosa infamis efficitur, etiã si processum iudicialiter fuisset per modum inquisitionis.*

35 *Infamis infamia iuris effectus est irregularis.*

36 *Infamis qui est effectus infamia iuris, et irregularis de iure venit priuandus beneficijs iam obtentis: et effectus est inhabilis ad obtinenda beneficia non præuia dispensatione.*

37 *Irregularis clericus non est ipso iure depositus, sed deponendus, nec ipso iure priuatus beneficijs, sed priuandus.*

38 *Crimen omne infamans inducit depositionem.*

39 *Episcopus non poterit de iure communi dispensare cum infami, et irregulari effecto propter condemnatoriam sententiam diffinitiuam de crimine famoso contra ipsum lata. et quare.*

De infamia, quomodo ex delicto oriatur, & condemnatum afficiat, & inhabilitet.

THEMA.

Quidam Presbiter curatus, Rectorq; cuiusdam Ecclesię curatę postquam conquæstus esset, & accusasset infrascriptum Abbatem, quòd eum falsò diffamasset super confectione libellorum famosorum contra honorem Presbiteri Georgij eius Capellani fuit confessus in legitimo iudicio se scripsisse quasdam litteras nomine cuiusdam vniuersitatis contra honorem alterius Presbiteri Capellani cuiusdam Abbatiæ curatæ, & post multa hinc indè allata pro, & contra in dicta causa. Iudex sententiam diffinitiuam edidit huiusmodi tenoris, videlicet. In causa & causis, &c. inter Monasterium, &c. & Presbiterum, &c. Rectorem Ecclesiæ,

clesiæ,&c.reum inquisitum,processatum,conuentum, & sponte carceratum de & super confectione quarundam litterarum contumeliosarum per modum,& formam libelli famosi manu sua conscriptarum sub conficto nomine hominum loci,&c. contra famam, & honorem Presbiteri,&c.prædicti Monasterij Abbati directarum,& per incognitam personam præsentatarum, necnon asserta intentata corruptione personæ nostræ(scilicet ipsius Iudicis) occasione huiusmodi iudicij medio ducatorum duodecim ad hunc effectum datorum Presbitero,&c. cursori olim nostræ curię.Visis videndis,&c.Dicimus pronunciamus declaramusque dictum Presbiterum, &c. tanquam de prædictis repertum culpabilem,& de iure punibilem,condemnandum fore,& esse, prout eum condemnamus in pœnam,&c.

Quæruntur modò infrascripta quatuor, videlicet.

Primò, An stante tali sententia condemnatoria præcedente eius confessione, & talis deductis in iudicio hic Presbiter effectus fuerit infamis infamia iuris.

Secundò, An infamis infamia iuris sit irregularis.

Tertiò, An talis Presbiter sic infamis, & irregularis effectus possit priuari suis beneficijs iam obtentis,& sit effectus inhabilis ad alia obtinenda.

Quartò, An Episcopus possit secum dispensare super retentione beneficiorum,quæ antè huiusmodi infamiam, ac irregularitatem incursam hic Presbiter obtinuerat,& vt in futurum alia obtinere,ac recipere possit.

DECISIO XXVII.

INVOCATO Sanctissimæ, ac indiuiduæ Trinitatis numine, atq; Beatissimę Marię Dei paræ, ac Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti suffragio litteris cõmendare breuissimo sermonis periodo quicquid ex sacris,ac imperialibus iuris vtriusque apicibus excerpere fas erit pro quæstionis propositę decisione.

Circa quam quæstionem soluendam operępretium duximus (antequã ad articulos illos quatuor examinãdos accingeremur pro maiori intelligentia afferendorum præmittere nonnulla scitu necessarijssima gradatim, & sunt infrascripta, videlicet. Primò infamia quid sit. Secundò quotuplex sit infamia. Tertiò quotupliciter incurrat vnaquæque species infamiæ. Quartò de effectu vniuscuiusque infamiæ. Quin-

Quintò quis possit dispẽsare cum infamibus seu restituere famę, vt habiles fiant ad quascunq; dignitates. Sextò irregularitas quid sit, & vnde dicatur. Septimò irregularitas à quo iure originem ducat. Octauò quibus de causis incurratur. Nonò quos effectus producat. Decimò quis possit dispensare cum irregulari in beneficijs obtentis. Vndecimò quis possit dispensare cum irregulari in beneficijs obtinendis.

His ergo præmissis circa primum articulũ pręsentis quæstionis hæc sit conclusio.

Presbyter (de quo quæritur) effectus est infamis infamia iuris. quia in iudicio legitimè con-
1 demnatus † fuit tum propter iniurias irrogatas dicto Presbitero per ea, quæ continebantur in litteris ipsis. tum quia falsum exposuerat in iudicio, ac per consequens calumniator fuerit comprobatus, vt ex contextu verborum, quibus vsus fuit dictus Presbiter in libello porrecto contra Reuerendum Abbatem, & ex confessione sua facta in iudicio idipsum fatẽte patuit. & quòd hic effectus sit infamis infamia iuris, his de causis probatur per text. in l. iniuriarum. C. ex quibus causis infa. irrog. vbi hæc habentur, videlicet. [Iniuriarum ex persona quoque serui, damnatus, infamia notatur.] hæc ibi. & ibi Bartolus, ac glosa. idem per text. in c. Cùm te. extra de sent. & re iudicata. vbi hæc habentur, videlicet. Cùm te à Bartholomeo iniuriarum actione conuento cò, quòd diceres æquum tuum non esse minoris pretij quàm capillos ipsius: Iudices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent: tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamia, beneficium restitutionis ad famã à Sede Apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quòd nulla fuerit, vel minima facta iniuria: volumus te per prædictam sententiam infamia non notari. hæc ibi. & quò ad calumniæ crimen text. est in c. infames. 6. q. 1. vbi dicitur inter alia quòd sint infames accusatores deficientes in probando delata crimina, nec non & calumniatores. quapropter hic Presbiter dicetur & ipse infamis cum fuerit calumniatus, vt supra, & non solùm defecerit in probatione, imò ipse confessus fuit falsum se dixisse, prout ex sua cõfessione elucet. per textum in l. 1. in fine. & in l. Athletas. §. fin. ff. de his, qui not. infamia, vbi dicitur quòd is, qui damnatus fuerit de crimine iniuriarum, vel calumniæ, efficitur infamis. & quòd damnatus à Iudice de crimine huiusmodi efficiatur infamis docuerunt infrascripti Doctores, videlicet. Innocentius in c. qualiter, & quando, el secundo. nu. 10. vers. credimus tamen. extra de accusat. vbi infrascriptis verbis (inter alia) vtitur, videlicet. Credimus tamen quòd ex quo sententia de aliquo crimine lata est contra aliquem, siue criminaliter, siue ciuiliter agitur, quòd Episcopus, vel Prælatus suus potest eũ spoliare benefi-

neficijs, quæ sub eo habet. 2.q 1. c. multi. tamen debet eum vocare, & contra eum sententiam ferre, si inuenietur, & si non inuenietur eodem modo damnabit eum: quia notorium est crimen per sententiam, vt not. supra c. tua: ext. de cohabit. cler. & mul. & hic Iudex cognoscet in modũ accusationis, vel inquisitionis: vbi benè sequitur pœna oblationis: & sententia non inducitur ad probandum, quòd per eã dicatur priuatus, sed inducitur ad probationem criminis, scilicet quòd sit notorium: sicut & per eandem sententiam de crimine latam, probaretur infamis, & repelleretur á testimonio, vel ab ordinibus. hæc ibi Innocentius, qui & idem replicat de infamia incursa, in c. cùm te. nu. 1. extr. de sententia & re iudicata. his verbis, videlicet: Nam condemnatus in iudicio fit infamis, siuè ciuiliter, siue criminaliter agatur, vt in l. Athletas. §. fin. ff. de his, qui notantur infamia. Ioannes Andr. quoq; se subscripsit præsenti conclusioni in c. cũ te. col. 1. & 2. ext. de sent. & re iudicata. in d. col. 1. infrascriptis verbis vtitur, videlicet,
2 Condemnatus † in actione iniuriarum infamis est, & per Papam potest famæ restitui: & in col. 2. in versic. sed Episcopus hoc non potest. idem replicans dicit, propter quod dici debet, quòd licet Episcopus infamiam infamis ipso iure, vel per sententiam cõdemnati de crimine incursam non tolleret: vel etiam cum eis non dispenset (cùm hoc ei non liceat) nihilominus si dispensaret, tamen ab accusatione & testimonio repelluntur, cùm sint infames hæc ibi. ille, qui & in c. qualiter, & quando. el secondo col. 6. in principio in versic. credimus tamen. refert prædicta verba Innocentij, cui se subscripsisse patet, cùm ipsis non aduersetur. & subdidit infrascripta dicens, maior
3 † enim & euidentior est infamia, quæ ex pœna procedit, quàm quę ex sententia, & statim habet hunc effectum, vt sibi vbique beneficia Ecclesiastica licitè denegentur. c. pastoralis. in fine. extra de pastoralibus: & hunc effectum dicunt quidam habere quamlibet sententiam de crimine latam secundum Innocentium, cuius est Glosa, quam Host. non posuit. hęc ibi. idem sentit Specul. in lib. 2. titu. de officio ordin. §. incip. postremo loco dicendum. num. 8. in versic. hoc etiam nota. vbi infrascriptis verbis vtitur, videlicet. Hoc etiam nota, quòd si Episcopus sustineat infamem ipso iure, vel per sententiam cõdemnatum, vel etiam dispenset cum eo: cùm tamen dispẽsare non possit, vt 2. quæst. 3. §. hinc colligitur. tamen talis non admittetur ad accusandum vel testimonium: cùm sit infamis. Infamis enim irregularis est: hæc ibi. qui & in lib. 3. titu. de accusatione: §. sequitur videre, de contumacia. nu. 9. idem videtur asseuerare, arguendo ex verbis eius á cõtrario sensu. nam ibi infrascriptis vtitur verbis, videlicet: Cùm enim non fuerit de aliquo crimine cõdemnatus, non

fit

fit infamis per sententiam, sed ipso facto secundum Azonem: hæc ille, quibus verbis tacitè etiã dixit vnumquemque condemnatum de aliquo crimine per sententiam fieri infamem infamia iuris. Idem Azo in summa in titulo. Quibus causis alicui infamia irrogatur, numero vndecimo. §. iuris autem infamia, vbi dicit. Iuris autem infamia quandoque irrogatur ipso facto, idest ipso iure propter hoc, quòd aliquid factum est, quandoque demum lata sententia, quandoque ex genere pœnæ, hoc est propter impositionem pœnæ ipso facto, siue ipso iure, & in §. per sententiam, numero primo, vbi infrascriptis vtitur verbis, videlicet. Per sententiam autem irrogatur
4 infamia † si damnetur aliquis in publico crimine: si verò sit priuatum crimẽ non publicum, si quidem actio pecuniariter proposita ex eo crimine infamaret, & crimen criminaliter propositum infamabit, & idem Doctor eadem repetens ibidem, numero tertio, dixit. Infamat autem sentẽtia in prædictis actionibus, si lata fuerit a Iudice, qui habeat iurisdictionem: Bartolus quoque præsenti conclusioni se subscripsit. Nam in l. infamem, numero quarto. ff. de publicis iudicijs, dicit, quòd condemnatus, siue ciuiliter, siue criminaliter actum fuerit, erit infamis, & ibidem numero septimo, & octauo, dicit quòd Glo. in l. 3. §. præterea. ff. de suspect. tut. & in l. vlt. C. de suspect. tuto. & in l. secunda. C. de modo mulctæ. Dynus in dicta l. tertia, & Cynus in l. finali. C. de suspect. tuto. dicunt, quòd condemnatus ex inquisitione non efficitur infamis. Contrarium videtur tenere Oldr. & Andre. de Pisis. Ratio qua non debet inspici ordo procedendi, quia si hoc esset verum, nullus hodie cõdemnatus etiam per accusationem esset infamis, quia cessat ordo antiquus, vt in l. ordo. ff. de publicis iudicijs. Ego aliter dico, sic inquit ipse Bartolus vbi supra. Quandoque quis est damnatus ex inquisitione, & punitur aliqua coërtione, quæ eũ infamat, & tunc est infamis, vt l. ictus fustium. ff. de his, qui notantur infamia. Vnde illi, qui hodie mitrantur, puto quòd sint infames, licet mitrentur ex inquisitione: si autem non est punitus publico iudicio, sed solum condemnatus, non efficitur infamis. Si verò inquisitio succedit de directo in locũ actionis publici iudicij, tunc damnatus est infamis, vt in l. Athletas. §. caluniator. ff. de his, qui notãtur infamia, & rursus idem Bar. ibidem nu. 10. vers. Quæro vtrum confessus dicit, ꝙ
5 confessus † de crimine extra iudicialiter in duobus casibus solũ efficiatur infamis. Primò si post confessionem sequuta est castigatio, vt in d. l. ictus fustium, cũ sua glosa. Secundò si hoc confitetur paciscendo de crimine, vt l. quoniã. ff. de his, qui not. infa. si verò
6 confitetur † in iudicio nõ est infamis. Nã edictum p̃toris requirit

ad hoc, vt quis sit infamis, quòd sit de crimine damnatus. vt in l. prima, ff. de his, qui notãtur infamia, modò in accusatione criminali confessus de crimine non est damnatus, nec habetur pro damnato. vt in l. si confessus. ff. de custodia, & exhibitione reorum. Vbi hæc habentur, videlicet, Si confessus fuerit reus: donec de eo pronuncietur in vincula publica coniiciendus est: vbi Glo. dicit quòd confessus non habetur pro iudicato in causa criminali, secus in causa ciuili, vt in l. prima, ff. de confessis. & l. finali. C. de confessis. Quapropter Bartolus vbi supra, cùm in ciuilibus confessus

7 † habeatur pro conuicto, & condemnato, vt in l. vnica. C. de confessis, (vbi dicuntur hæc. Confessos in iure pro iudicatis haberi placet: quare sine causa desideras recedi a confessione tua, cùm & soluere cogeris. hæc ibi) dicerem (inquit Bartolus) eum infamem, & sic intelligo Glosas prædictas si possent ad hoc aptari, alias male dicerent. Non obstat l. si reus. ff. de procur. quia aliud est cõfiteri, aliud soluere. Ille enim qui confitetur: vel confitetur, vt damnetur, vel vt habeatur pro damnato, meritò cũ sit damnatus efficitur infamis ex edicto prætoris: sed si vult soluere, tunc non confitetur, vt condemnetur, vel vt pro condemnato habeatur, sed vt propter solutionem iudicium euadat, & iste non est infamis ex edicto prætoris, quia non est damnatus: sed videtur magis absolutus: absoluetur enim ab instantia iudicij, & ideo remedium est, vt quis sol-

8 uat † ante cõdemnationem, quia si soluit non erit infamis, & tene menti hanc practicam. Idem Bartolus ibidem, numero vndecimo, dicit subsequenter. Item di-

9 citur hic damnatus † de crimine iniuriarum est infamis. Idẽ Bartolus in l. sed si furti, numero secundo, ff. de his, qui notãtur infamia dicit, quòd sentẽtia lata contra aliquem statim infamat, nec

10 † expectatur donec transeat in rem iudicatam. Nam quædam est executio ipsius sententiæ, quę fit facto hominis, & ista non põt fieri infra tẽpus appellationis interponendæ: quædam est executio, quæ fit a lege, vt infamia, & in his, quæ continent diminutionem status, tunc sententia statim trahit secum executionem, vt hic & in l. qui vltimo, & l. quoad statum, ff. de pœnis. Baldus quoque se subscripsit nostræ conclusioni in capitulo testimonium, numero primo, extra de testibus. dicens: infamia autem est triplex,

11 † scilicet Ciuilis, Canonica, & infamia facti. Cõtrahitur autem ciuilis infamia tribus modis. Nã contrahitur interdum ipso facto in quibusdam casibus expressis in iure, interdum per sententiã diffinitiuam, scilicet Iudicis, non arbitri. Item per interlocutoriam

12 non contrahitur infamia † iuris: & ideo sententia banni, cùm sit interlocutoria, non infamat, vt in l. quid ergo. §. quantum, & §. ex com-

compromisso. ff. de his, qui notantur infamia. Nam in dicto §. quantum, hæc habentur, videlicet. Quantum ad infamiam pertinet, multum interest in causa, quæ agebatur, causa cognita aliquid pronunciatum sit, an quædam extriusecus sint elocuta: nã ex his infamia non irrogatur. Vbi dicit Glosa in versiculo sint elocuta; scilicet inter loquendo. & sciendum, quòd in dicto §. ex compromisso. hæc habentur, videlicet. Ex compromisso arbiter infamiam non facit, quia non per omnia sententia est. hæc ibi, & idem docet Glosa in versiculo non facit. hæc Baldus vbi supra, qui in capitulo veritatis, numero tertio, ext. de restitu. spoliat. infrascriptis verbis vtitur, videlicet, ibi [sine spe restitutionis.] Nota infamem per diffinitiuam non posse de ordinata iustitia reintegrari ad famam, concordat textus in l. prima, §. de qua. ff. de postulãdo. Idem docet idem Baldus in capitulo cum te. numero primo, ext. de sententia, & re iudicata, dicens. Condemnatus actione iniuriarum est infamis, & idem Baldus in capitulo at si clerici. ext. de iudicijs, numero 27. §. quæro an depositus dicit, quòd
13 infamis † in vno loco, est infamis vbicunque, quia fama est indiuisibilis: Antonius etiam de Butrio se subscripsit præsenti conclusioni in capitulo cum te. ext. de sententia, & re iudicata. Notabili primò dicens. Nota quòd senten-
14 tia † in causa, & actione iniuriarum, quantumcunque super minima iniuria infamat etiam si sententia sit iniusta secundum vnum intellectum, & idem docuit Antonius rursus nostræ conclusioni se subscribens in capit. at si clerici, columna octaua, in versiculo plura dicit Glosa. Primò quòd non est infamis. ext. de iudicijs. infrascriptis vtitur verbis, videlicet. Primò quòd non est infamis de crimine ciuiliter damnatus, & in hoc Doctores reprehendunt eam, quia contra l. furti. ff. de his, qui notantur infam. & l. non potest. ff. de furtis. alleg. per eam de quo in capitulo multi, secunda quæstione prima. Adnecte inquantum dixi condemnatũ, vt confessum de crimine infamari, est verum, quando damnatur ex confessione, & sententia secuta propter confessionem, vel probationem veram: secus si damnetur ex ficta cõfessione, propter contumaciam, quia illa confessio
15 nec contumacia infamat: hæc ille ibi, qui paulò post infrascriptis vtitur verbis. Tertiò Glosa dicit, quòd infamia iuris quis deponitur: & habes effectum infamiæ iuris, ex quo nota, quòd omne cri-
16 men inducens † infamiam iuris est depositione dignum. hæc ille. Panormitanus quoque se subscribens nostræ conclusioni in capitulo cum te. columna secunda, notab. secundo, ext. de sententia, & re iudicata. infrascriptis verbis vtitur, videlicet. Nota secundò, quòd licet actio iniuriarum sit
17 priuati iuris, † vt l. finali. C. de iniurijs. tamẽ irrogat infamiam condemnato, vt hic, & l. 1. ff. de

his, qui notantur infam. & scias,
18 quòd infamia iuris † quandoque irrogatur in genere delicti per sententiam declarati, quandoque ex genere pœnæ, quandoque ipso facto, id est ex genere facti, quod prosequere, vt legitur in capitulo infames, §. porrò infamia, tertia quæstione septima, & idem Panormitanus in capitulo at si clerici, numero 26. ext. de iudicijs infrascriptis vtit verbis, videlicet. Primò sentit Glossa, quòd damnatus ciuiliter de
19 crimine, quod infamat † non efficiatur infamis, cuius contrariũ notat Glo. in capitulo cum te, extra de sententia, & re iudi. & illa verior, & communiter approbatur, quod etiam tenet Glo. capitulo multi, secunda quæstione prima. Nam iura communiter dicunt dãnatum de crimine publico esse infamem: nec distinguitur, an ciuiliter, an criminaliter agatur, vt in l. 1. l. Athletas. & l. furti. ff. de his, qui notãtur infa. & l. infamem. ff. de publ. iudi. Vbi hoc notat Glo. & Bartolus. Secundò sentit Glo. quòd confessus cri
20 men † de quo quis damnatus efficeretur infamis, incurreret infamiam. Nam Glo. in l. ictus fustiũ. ff. de his, qui notãtur infamia, tenet quòd incurrat infamiã, quantumcunque sententia non sit secuta. & ita videtur tenere Innocentium in capitulo super his, ext. de pœnis. & ideo in casibus, in quibus quis efficeretur infamis per sententiam, efficeretur infamis per solam confessionem ratione prædicta, quando confessio fuisset vera confessio, secus si fuisset ficta: & idem Panormitanus in capitulo testimonium, numero sexto, in versiculo, & dicitur infamia iuris. ext. de testibus. Vbi dixit. Et dicitur infamia iuris illa, quæ irrogatur per sententiam, vel ipso facto in casibus, in quibus iure cauetur, duntaxat de quibus vide textũ, & Glo. bonam in capitulo infames, §. porrò, tertia quæstione septima, & l. Athletas, §. calumniator. cum §. sequenti. & l. 1. ff. de his, qui notantur infam. & tenet hanc regulam, quòd regulariter omnes in-
21 fames † secundum leges sunt infames secundum Canones. hoc probat text. not. in c. omnes verò, 6. q. 1. Notat Innocentius in c. qualiter, & quando, el secondo, de accusat. Henricus Boich quoque se subscripsit præsenti nostræ conclusioni in cap. cum te. ext. de sententia, & re iudicata. & quoniam perpulchrè quidem hanc materiam pertractat, ideircò ad verbum referemus eius sententiã & tenorem verborum legũ, quas ipse citat, cùm scitu digna sint, & memoriæ comendanda pro pleniori notitia isti⁹ materiæ. Quapropter sciendum, quòd his verbis vtitur, videlicet. Si quæris vtrum, & quando Iudex iudicando, seu condemnando videatur famam reseruare, vel non. Distingue. Aut Iudex condemnat aliquem de crimine nõ famoso: aut condemnat eum de crimine fa-
22 moso. † In primo casu quantumcunque pœnam imponat, non infamat, quia non pœna, sed cau-

23 causa † existimationem sugillat, vt in l.nullam. C.ex quibus cau.not.infamia. Vbi hæc habentur, videlicet. [Nullam existimationis infamiam auunculus tuus pertimescat actibus fustiũ subiectus ob crimen quæstione habita, si sententia non præcessit ignominiæ maculam innodans.] & clarius elicitur ex textu in l.ict⁹. ff.de his, qui not.infam. vbi hæc habentur, videlicet. [Ictus fustiũ infamiam non importat, sed causa propter quam id pati meruit, si ea fuit, quæ infamiam damnato irrogaret: in cęteris quoque pœnarum generibus eadem forma statuta est.] hæc omnia, tamen vera sunt regulariter, sed fallunt, quando pœna aliqua imponeretur, quæ ciuitatem, vel libertatem adimeret, nam tunc pœna durante esset infamis, sed ea sublata non, vt in l.cognitionum. §.minuitur, & §.consumitur. ff.de varijs, & extraordinarijs cognitionibus. Vbi hæc habentur, videlicet. [Minuit existimatio quoties manente libertate circa statum dignitatis pœna plectimur, sicut cum relegatur quis, vel cùm ordine mouetur, vel cum prohibetur honoribus publicis fungi, vel cum plebeius fustibus cęditur, vel in opus publicum datur, vel cùm in eam causam quis incidit, quæ edicto perpetuo inter infamię causas annumerat. Consumitur verò quoties magna capitis minutio interuenit, id est cum libertas adimitur, veluti cum aqua, & igni interdicitur, quæ in persona deportatorum euenit, vel cùm plebeius in opus metalli, vel metallum datur: Nihil enim refert, nec diuersa pœna est operis, & metalli, nisi ꝙ refugæ operis, non morti, sed pęne metalli subijciuntur.] Idem & apertius habetur in l.falsi nominis. §.Ordine. ff.ad l.Cornel. de falsis. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ordine decurionũ decem annis aduocatum motum, qui falsum instrumentum cognoscente Pręside recitauit post finem temporis dignitatem recuperare respondi, quoniam in Corneliam, falso recitato, non facto, non incidit. Eadem ratione plebeium ob eandem causam exilio temporario punitum, decurionem post reditum rectè creari.] hæc ibi. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius elucet veritas istius primi membri, ac distinctionis. In secundo casu, scilicet, quando Iudex condemnat
24 de crimine famoso † (vt in casu proposito in nostra conclusione, vt probatum fuit supra per dicta iura) summoperè expedit pro decisione istius quæstionis distinctione tali vti, dicendo, aut Iudex condemnando imposuit pœnam regularem, & consuetam, & tunc perpetuò est infamis, vt docet Bartolus in l.etsi seuerior, numero octauo, C.ex quibus cau.infa. irrog. & etiam elicitur ex text.in l.1.in fi.ff.de his, qui not. infa.in quo enumerãtur multi casus, ratione quorum aliquis infamis infamia iuris efficitur

tur ipso facto, vtputa, qui lenocinium fecerit, & aliquis pro aliquo delicto (de quo fuit condemnatus in iudicio) enumerato in dicta l. vt qui sunt ij, qui per sententiam fuerunt damnati pro iniurijs illatis, vel pro calũnia. Et iccircò diximus hoc elici ex dicta l. 1. quia cum ibi dicatur tales criminosos, & nullam mentionem ibi faciat textus de tempore vtiquè sequitur legem ipsam voluisse tales esse perpetuò infames: animaduertendum tamen, quòd secundum doctrinam Bartoli ibidem, num. 3. Infamia iu-
25 ris ciuilis † est duplex; nam alia incurritur ipso facto absque ministerio Iudicis: Nam eo ipso, quòd quis facit aliquid prohibitum ipsum proferre sententiam infamiã irrogat: & hoc est, quod dicitur ipso facto quem incurrere pœnam, idest propter ipsum factum, & illud idem dicitur ipso iure, & sic in effectu idem im-
26 portat dicere, † ipso iure, & ipso facto, & hoc videtur sentire Glosa, quæ incipit. Decem vel vndecim casus: sed melius dicas, quòd dicta Glo. incipit. Qui cum in potestate decem, vel vndecim. & istud est quandocunque lex nõ tar factum, vt in prima, & tertia parte huius l. 1. & l. palam. §. qui in adulterio. ff. de ritu nupt. quandoque ista infamia non irrogatur ipso facto per legem, nisi super facto sequatur sententia Iudicis, vt in secunda parte huius l. 1. quod apparet, quia lex non notat factum, sed condemnationem factam super facto, (vt magis propriè loquamur) super accusatione, vel actione, quæ oritur ex ipso facto, seu propter factum. hæc omnia notabilia sunt ex ipso Bartolo, & Glosa vbi supra. Et sciendum quòd prædicta de hoc secundo casu sunt verissima, & verificantur quoque in eo, qui
27 fuit punitus † pro aliquo ex dictis famosis criminibus penã tẽporali, seu ad tempus: nam etiam in hoc casu remanet perpetuò infamis, nisi secum dispensatũ fuerit ab eo, qui talem potestatem habet, vt docuit textus. in l. qui cum vno testiculo. §. ad tempus. ff. de re militari. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ad tempus relegatus si expleto spatio fugæ (idest relegationis, vt docet ibi Glosa) militem se dedit, causa damnationis quærenda est, vt si contineat infamiam perpetuam, idẽ obseruetur, si transactum de futuro sit, & in ordinem redire pòtest, & honores petere militiæ nõ prohibetur.] hæc ibi. ex quibus patuit, vt benè arguit Henricus Boich. Vbi supra, quòd pœnã etiam temporalis imposita pro crimine famoso, seu propter qđ incurritur infamia iuris, quem efficit infamem perpetuò quid & apertius probatur per textum in l. ad tempus. C. ex quibus causis infa. irrogatur. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ad tẽpus in opus publicum damnati pristinũ quidem statum retinent, sed damno infamiæ post impletum tempus subijciuntur.] hæc ibi. Vbi glosa

nobiscum

nobiscum sentit in versic. subijciuntur. Sed si Iudex imposuerit aliam pœnam, quàm regularem, ac consuetam, seu indictam a lege ratione criminis famosi, seu infamiam irrogantis post senten tiam diffinitiuam: in tali casu subdistinguendum erit tali pacto, videlicet. Aut imposuit pœ-
28 nam pecuniariam † pro pecuniaria etiam si ipsam auxerit, & in his casibus semper remanet infamis, vt docet textus in l. quid ergo. §. pœna grauior. in versic. sed si in causa. ff. de his, qui not. infa. vbi hæc habentur, videlicet. [sed si in causa furti, nec manifesti in quadruplum Iudex condemnauerit, onerat quidem reum pena aucta (nam ex furto, nec manifesto in duplum conueniri debuit) verum hanc rem existimationem ei non conseruasse, quãuis si in pœna non pecuniaria eũ onerasset transactum, cum eo videretur.] hæc ibi. Idem dicitur per Bartolum, Glosamq; ibidẽ, & in versic onerasset, & idem dicitur a prædictis Doctorib. ibidem arguendo a fortiori, quando Iudex imponeret pœnam pecuniariam pro corporali statuta a lege, nam tunc infamia irrogatur, vt docuit Bartolus in l. etsi seuerior. numero septimo, C. ex quibus caus. infam. irrogatur, & ibidem Glosa, & Henricus in dicto capitulo cum te. Aut Iudex imponit pœnam corporalem pro pecuniaria, vel corporalem pro corporali, & tunc subdistinguendum erit tali pacto. Aut Iudex imposuit pœnam grauiorem ea, quæ imposita fuit per legem, & tunc. Aut talis pœna erat diuersi generis. Aut eiusdem: si primò, vtputa, pro pœna pecuniaria imposita a lege imponeretur pœna corporalis, vt puta relegationis, vel huiusmodi, & tunc dicendum, quòd ex talis pęnæ iniunctione videtur fuisse a Iudice secum dispensatum super iusamia. Quapropter taliter punitus pro crimine famoso non incurret infamiam iuris, vt docuit textus in dicta l. quid ergo, §. pœna grauior. infrascriptis præcisis verbis vtens, videlicet. [Pęna grauior vltra legem imposita existimationem conseruat, vt & constitutum est, & responsum: vt puta, si eum, qui in parte bonorum mulctari debuit, Pręses relegauerit dicendum erit duriori sententia cum eo transactum de extimatione eius, iccircoque nõ esse infamem.] hæc ibi. Idem dicemus si imposita fuisset grauior pœna eiusdem generis, vt pro minori corporali maior corporalis fuisset imposita: nam tunc videretur secum dispensatum, & sic euaderet infamiam etiam in crimine famoso, vt docuit textus in l. in seruorum. §. in personis. ff. de pœnis, vbi hæc habentur, videlicet. [In personis tam plebeiorum, quàm decurionum illud statutum est, vt qui maiori pœna afficitur, quàm legibus statuta est, infamis non fiat. Ergo etsi operę temporario quis mulctatus sit, vel tantum fustibus cęsus, licet in actione famosa, veluti furti, dicendum erit infamẽ non

esse: quia & solus fustium ictus grauior est, quàm pecuniaria dânatio.] hæc ibi. Idem Glo. ibidem in versiculo infamis. Bartolus, & Henricus vbi supra. Idipsum docuerunt supra citati Doctores, quorum tamen sententia limitanda erit, dicendo ipsam fore intelligendam veram in vtroque casu, secundum Bartol. in dicto §. pœna. numero decimo, & in l. etsi seuerior. numero septimo. C. ex quibus cau. irrog. infa. & secundum Henricum vbi supra, numero septimo, dicentes, quòd quando pœna aucta fuisset propter aliquod extrinsecum accidens, præter naturam delicti in exemplum aliorum, quia multi erant delinquentes in illo delicto, vel tunc instabat magnum periculum: nam tunc infamia tollitur, prout docuit textus in dicta l. etsi seuerior. §. pœna. vna cũ glo. ibi. vt docuit ibidem Bart. numero septimo: & ratio est secundum eosdem, quoniam tunc tacitè secum videretur dispensatum super infamia, vt docuit textus in dicto §. pœna grauior, & in dicto §. in personis. Aut fuit aucta pœna statuta a iure per Iudicem ipsum ex natura delicti propter aliquas qualitates inhęrentes ipsi delicto (quæ ponuntur in l. aut facta. ff. de pœnis. in sex primis qualitatibus ibi recensitis.) Tunc licèt augeatur pœna, non tamen tolleretur infamia, quia in tali casu non diceretur pœna grauior vltra legem imposita, quod requirit dictus textus in dicto §. pęna, sed secundum legem, & prout requirunt qualitates delicti. hæc ille Doctor in d. l. etsi seuerior. numero septimo, & horum ratio secundum dictum Bart. vbi supra
29 est, quia pœna † non debet inducere premium, vt in l. relegatorum. §. fin. in versic. neque enim, ff. de interdict. & relegat. Vbi hęc præcisa verba habentur, videlicet. [Neque enim immunitatem pœna tribuere debet.] hæc ibi. Pro cuius rei maiori intelligentia sciendum, quòd altera ex his quatuor causis contingit dici v-
30 nam pęnam † maiorem altera videlicet. Primò vel ratione effectus, vel secũdò ratione durationis, vel tertiò ratione asperitatis, aut quartò ratione opprobrij. Ratione enim effectus: pœna excommunicationis dicetur maior omnibus pœnis; cùm operetur damnationem mortis æternæ, vt docuit textus in capitulo nemo Episcoporũ, vndecima quæstione tertia. Vbi dicitur Anathema esse æternæ mortis damnationẽ. & hæc pęna operatur quoq; priuationem communionis fideliũ omnium, vt docet textus in c. sicut Apostoli. 11. q. 3. priuat Ecclesię Sacramentorũ participatione actiua, & passiua, vt in c. Engeltrudam. 3. q. 4. & priuat denique multis alijs commodis tam temporalibus, quàm spiritualib⁹, de quibus aliàs plenius dicemus. Ratione durationis ipsius pęnę. Depositionis, pęna est maior omnibus alijs, durat enim in perpetuũ vt in c. constitueretur. dist. 50. ẽt post satisfactionem. vt in c. minor. dist. 50. quod non contingit

in

in pęna excommunicationis. Ratione asperitatis, pęna corporalis est maior omnib.alijs: illa.n. sentitur actualiter, quod nõ est in alijs. Vnde lib.Iob. c.2. vers.4.& 5.dicitur[pellem pro pelle, & cũcta, quæ hẽt homo dabit pro anima sua. Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius, & carnem, & tũc videbis, ꝙ in faciem benedixerit tibi.] Ratione opprobrij pęna signationis in fronte cũ ferro candẽti, & pęna fustigationis per ciuitatem, & similis pęna dicenda erit grauior alia. Quæ omnia de comparatione pęnarũ adinuicem docuit Archid.in c.corripiantur. 24.q.3. quem sequens refert Henricus vbi supra. Si verò 31 Iudex imponeret pęnam † ęqualem pœnæ iniunctę a iure pro crimine famoso, seu pro quo incurritur infamia iuris, & in hoc casu dicendum erit, ꝙ damnatus pro tali crimine remanebit infamis, quòd probari docuit Hẽricus vbi supra, per iura, quæ dicunt, quòd de æquipollentibus idem est iudicium, & quòd non refert quid 32 de æquipollentibus † fiat, vt habetur ex text. in l.fin.§.fi.ff.mandati. Vbi hæc pręcisa verba habentur, videlicet. [Mandaui in hæc verba, Lucius Titio Caio suo salutem. Peto & mando tibi, vt fidẽ dicas pro Publio Meuio apud Sempronium, quęque a Publio soluta tibi non fuerint me repręsentaturũ hac Epistola manu mea scripta notum tibi facio. Quero si non fideiussisset, sed mãdasset creditori, & aliàs egisset, quàm quod ei mandatum esset. An actione mandati teneretur? Respõdeo teneri,] hæc ibi, quod & probatur per textum in l.fideicommissa.§.si cum ita.ff.de legatis tertio, vbi hæc habentur, videlicet. [Si cùm ita fuerit fideicommissum relictum, si morte patris iuris sui effectus fuerit, & emancipatione sui iuris effectus sit: non videri defecisse conditionem, sed & cùm mors patris contingat, quasi existente conditione ad fideicommissum admittetur.] hæc ibi, quæ omnia Glosa in dictis iuribus simpliciter, & libenter ad litteram amplexata fuit, inde eliciendo regulam illam peroptimam, in qua habetur, quòd non referat quid de æquipollentibus fiat, quod & alijs ibi citatis iurib. dicta glosa probare nititur. Attamen si Iudex imposuerit pœnam minorem illa, quę de iure imponenda venie-
33 bat, † tunc tali pacto distinguendum erit, prout docuit Bartolus in dicta l.quid ergo.§.pœna grauior, numero vndecimo, sequens doctrinam Glosæ ibidem in versiculo onerasset, dicentis, quòd si Iudex minuisset pœnam causa cognita, remitteret infamia, sed si sine causę cognitione infamia nõ remittitur. hæc Glosa. Ipse verò Bart. inquam vbi supra infrascriptis vtitur verbis, videlicet. Tu dic Glosã benè dicere per doctrinam l.etsi seuerior. C.ex quibus cau.infa.irrogat, addẽ, ꝙ ibi hæc habentur, videlicet. [Etsi seuerior sententia dici debuit, tamen

cum

cùm Procõsul vir Clarissimus certis rationibus motus, mitiorem sententiam dixerit, & ordine Decurionum te biennio abstinere iusserit: transacto tempore non esse te in numero infamium, palàm est: eò, quòd post biennium remisisse tibi prohibitionem decurionatus Iudex videtur.] hæc ibi. vbi idem fatetur Glosa in versi. certis rationibus, & in vers. remisisse. Dicit ergo Bar. vbi supra, quod tamen intelligẽdum est secũdum exempla diminutionum, quæ hìc ponuntur in Glo. Nam quandoque fit diminutio ex causa, quæ minuit delictum, vt propter iuuentutem, vel senectutem; vel quia fecit homicidium sine dolo, vel quia nimio dolore commotus, vt si interfecit adulterum cum vxore repertum, vt in l. 1. in fine. ff. ad l. Cornel. de siccarijs: tunc tollitur infamia: ita loquitur dicta l. etsi severior. hoc etiam indicat ipsa natura, & nostri mores: si enim dicitur, talis fecit homicidium: statim tu excusas eum, si ipse habuit iustam causam faciendi, vel erat quidam puer, vel similia. Sed si est talis causa, quæ delictum non minuit, vt puta, propter dignitatem nataliũ, punitur mitiùs, quàm alter. certè non minuitur infamia, vt in l. Quædam. ff. de pœnis. hęc Bar. sed tu scito quòd in dicta l. quædam. hæc habẽtur, videlicet. [quędam delicta pagano, aut nullam, aut leuiorem pœnam irrogant, militi verò grauiorem. Nam si miles artem lubricam fecerit, vel in seruitutem se venire passus sit: capite puniẽdum Menander scribit.] hæc ibi. Ex his ergo omnibus patuit veritas nostræ conclusionis vnà cum multis notatu dignis, pro maiori intelligentia præsentis conclusionis, ac totius huius materiæ. Felinus quoque se subscripsit præsenti nostrę conclusioni in dicto c. cùm te. dicens, quòd

33 † damnatus actione iniuriarum infamis est, prout docuit Ioannes de Ana. in c. inquisitioni. col. 2. in versic. aut processit diffiniendo, ext. de accusat. dixit. Aut processit diffiniendo. & tunc si processit contra præsentem (vt in casu nostro,) est infamis: quia est

34 diffinitiuè condemnatus † ex causa famosa. hæc Doctor ille. idẽ fatetur ipse Ioannes de Anan. in c. inquisitioni. col. 2. in versic. aut processit diffiniendo. extra de accusat. vbi referens sententiã Baldi dicẽtis, quòd etiam dum proceditur per viam inquisitionis, qui condemnatus ex causa famosa fuerit per sententiam diffinitiuam, efficitur infamis. quod dictum ipse limitat verũ paulò post in versic. considera si. dicens hoc esse verum, quãdo fuit processum ad instigationem, & promotionem alicuius. quia tunc omnino efficeretur infamis, vt docet Bar. & sequaces. ex quibus patuit ipsum Ioannem de Ana. se subscripsisse nostrę conclusioni, cum crimina pro quibus fuit condemnatus, sint famosa, & sit processum ad inquisitionem ad instigationem Monasterij, quod & rursus

sus confirmauit amplectendo sententiam Innocentij in c.qualiter, & quando, el secondo. ext.de accusat.& Federic. de Senis in consilio 223. & hoc ipse Ioannes de Ana. dixit in c. cùm oporteat . col.4.in versi.quærit hic Do. Flo. vbi infrascriptis verbis vtitur, videlicet. Quærit hic Dom. Flor. ad finem: An infamia probata in vno iudicio habeat effectum quo ad faciendum fidem in alio. verbi gratia : opponitur electo infamia ne confirmetur, & producitur instrumentum sententiæ, in quo continetur, quòd conuentus actione depositi, negauit depositum, fuit conuictus, & condemnatus; & sic infamis effectus : videtur, quòd non sufficiat per id, quod habetur in c.penultimo.extra de sent.& re iudic.& quia res inter alios acta, &c. contrarium disputando tenuit Federicus de Senis in consil. 223. & mouetur per notata per Innocentium in c. qualiter & quãdo, el secõdo. ext. de accusatio.hæc ille, cui se subscripsit Decius vtens infrascriptis verbis paulò post per me referendis. Decius quòque præsenti nostræ conclusioni se subscripsit in c.At si clerici.col.12.num. 34.35. 36.vbi disputat, arguit, & denique concludit, quòd confessus in iudicio legitimo tantum, crimen famosum, efficietur infamis, & à fortiori, si indè fuisset condemnatus iuxta argumentum, ac regulam illam vulgatissimã: propter quod vnumquodque tale, & illud magis, vt in c.cùm in cunctis.de elect.& in num. 37.rursus idem fatetur dicens, & quòd supradictum est de confessione, quę infamat, verum est in vera confessione: secus in ficta : hæc ille. & ꝙ vera fuerit cõfessio dicti Presbiteri propositi in hac quęstione, patet: cum facta fuerit sine tormentis & coram legitimo Iudice: & sciendum quòd idem Decius ipse confirmauit ibidem nu. 43. in versiculo quinta, & vltima conclusione infrascriptis verbis vtens, videlicet.quinta, & vltima conclusio, ꝙ si virtute sententię, & processus in causa ciuili quis factus sit infamis, repelli potest ab omni actu, à quo infamis repellitur, quia respectu infamiæ sententia lata cõtra vnum in vno iudicio facit fidem in alio, vt concludit Federicus in consi.25. Titius electus.col.penult.& not.per glo.in l.ex ea.de postulat. in glo. 2.& in c.testimonium. in versic. Granata. extra de testibus. cum similibus, vt tradit Alexan. in l. sępe.col.8. in versic.tamen aduertendum est, de re iudic.& limitatur hoc per Bald.in l.2.§.deinde. in fin.de origine iuris, & tradunt Mod.in dicto c.testimonium.col. penult.& Federicus in alio consilio 155.Ioannes de Ana.in c.cùm oporteat.col.fin. de accusat. hæc ille.Sciendum tamen, quòd verba Ioannis de Ana. supra retuli ad verbum. Marianus Socinus idem testatur in c. qualiter & quando, el secondo. nu. 1253.extra de accusat.vbi sequitur sententiã Bart. supra relatam.& idem Doctor.in c.supra his.nu.10.11.& 14.& 19. extra de accusat.& Aug. Berous in c.

in c.1.nu.41.extra.de accusat.dicens infamiam iuris irrogari vel ipso iure in quibusdam criminibus, vel per sententiam: idem docet Syluester in versic. infamia.§.5.qui dicit iuris infamiam incurri per iniurias illatas. & sic patuit veritas conclusionis vnicæ circa primum articulum propositum.

Felinus quoque nostræ se subscripsit conclusioni in d. c. Cùm te, nu.10.extr. de sent.& re iudic. & idem facit in c.sicut olim.num. 22.extra de accusat. sequens sententiam Baldi in l. depositum. C.depositi. vbi dicit, quòd condemnatus ex actione infamante, sit infamis,& possit deponi. Idē Felinus dicit, quòd confessus crimen suum in iudicio criminali, dicatur infamis infamia iuris. & hoc probat in c.At si clerici, nu. 25. extr.de iudicijs. idem sentijt Cardinalis à Turrecremata in §. porro. nu. 4.lib.3.q. 7. iuxta textum ibi contentum.

Circa secundum articulū vnica conclusio sit: hæc infamis in-
35 famia iuris † effectus est irregularis. & probatur hæc conclusio auctoritate Doctorum. Nam hoc docet Specul.in lib.1. titu. de dispensatione. §. iuxta propositionis ordinem. nu.18. in versi.infamis enim est irregularis. & idem rursus docet in eodem lib.1. titu. eodem.§.fin.nu.8.in vers.infamis enim irregularis est. Idem docet Archidiaconus in c.qui in aliquo in principio.dist.51.Geminianus idem docuit in dicto c.qui in aliquo.in versi. quæro an iste textus locum habeat de quolibet Sacerdote. Præpositus in dicto c.qui in aliquo.in versic. quæro: an iste text.locum habeat in quacunque infamia. & denique idem docet Cardinalis à Turrecremata in dicto c.qui in aliquo. in principio.

Circa tertium articulum talis sit conclusio. Presbiter &c. effectus infamis & irregularis, est priuandus beneficijs iam obtentis,& effectus est inhabilis ad obtinenda alia beneficia, non præ-
36 uia dispensatione. † hæc conclusio probatur triplici medio. Primò per tex.in c.infamibus. de regulis iur.in sexto, vbi hæc habentur. [Infamibus portæ dignitatum non pateant.] hæc ibi. vbi per glo.& Docto.idem probatur in l.2.C.de dignitatibus. lib. 12. vbi hęc habentur, videlicet.[Neque famosis, & notatis, & quos scelus, aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honestorum cętu segregat, dignitatis portæ patebunt.] hæc ibi. & quòd in casu nostro loquatur hic tex. docet ibi Glo. in principio dicens: dic, famosis infamia iuris, & per sententiam, vt in actionę furti,& similium.idem ibidē docuit Bar. loquens de dignitatibus simpliciter. idem docuit Innocentius in cap. qualiter & quando. el secondo.nu.10.ext.de accusat. cuius verba retulimus in probando conclusionē primi articuli, quem sequutus fuit ibidem Ioannes Andr. Ioannes de Ana. & Felinus in dicto c. qualiter & quando, el secondo. Anton.autem de Butrio se subscribendo præsenti conclusioni in

ni in c. cùm non ab homine, col. 2. in versi. nota irregularem. extra de Iudicijs. dicit nota irregularē
37 ipso iure non fore depositum, sed deponendum. & in c. nisi. ext. de renunciat. col. 3. in principio, in vers. ex his nota. dicit quòd irregulares omnes qui priuantur officij executione, non sunt priuati beneficijs ipso iure, sed priuandi. Ioannes Andr. in dicta regula. c. infamibus, dicit quòd infames debent priuari dignitatibus obtentis. & idem in dicta regula, & c. īfamibus dicit Dynus, & Philipus Francus. Panormitanus quoque se subscripsit nostræ conclusioni in c. At si clerici. nu. 31. ext. de Iudicijs. dicens, quòd propter infamiam iuris quis sit priuatus, vel saltem priuandus beneficijs. Dominicus à Sancto Geminiano in c. satis peruersum. dist. 56. dixit quòd omne crimen
38 infamans † inducit depositionē, cuius sententię se subscripsit Felinus in c. at si clerici. col. 9. nu. 30. in versic. item dic. qui in dicto c. qualiter & quando, el secondo, videtur se subscripsisse sententiæ Ioannis de Ana. ibidem dicentis se subscribere sententiæ Antonij de Butrio & Ioannis de Imola dicentis, quòd talis non sit priuatus ipso iure, sed priuandus denuo per sententiam. vndè patet quòd Felinus vbi supra idem senserit. Baldus quoque se subscripsit præsenti conclusioni in dicto c. at si clerici. nu. 26. vbi dicit, quòd nunquid ex quolibet maleficio potest quis deponi à beneficio. Respondeo, quòd sic: si tale est maleficium, quod de iure ciuili irrogaret infamiam: & sit actum ad hoc via ordinaria. Marianus Socinus. in c. super his. nu. 114. & 117. extra de accusat. afferens ad hoc text. in l. infamia. C. de Decurio. lib. 10. &c. & hanc conclusionem amplectitur Diaz in sua practica cano. crim. c. 223. titulo Beneficijs priuari.

Circa quartum articulum vnica sit conclusio, etsi diuersimodè docuerint circa hunc articulum Doctores, tamen in casu proposito omnes concordant dicentes,
39 quòd Episcopus † non possit dispensare, cùm ad hoc faciendum non compellatur ab aliqua necessitate scandali vitandi, sed nec propter magnam vtilitatem Ecclesiæ sui beneficij, vt patet cognoscenti infimas qualitates dicti Presbiteri: quapropter, vt veritas magis elucescat, sciendum, quod prima opinio Doctorum fuit, quòd nullatenus Episcopus possit dispensari cum tali infami ac irregulari: de quorum numero fuit Innocentius in c. cū te. nu. 1. ext. de sententia & re iudic. Ioannes And. in dicto c. cùm te. col. 2. in principio, Ant. de Butrio. col. 2. in versic. nunquid autem restituat Laicum. Henricus Boich in dicto c. cùm te. nu. 11. 12. & 13. & Felin. in d. c. cùm te. n. 14. & ratio est, quia hoc ipsos episcopos posse iure non est cautum. alia opinio Doctorum fuit dicentium, quòd suadente necessitate Ecclesiæ, cui præest ille infamis, q Episcopi possint dispensare: & hoc dicit Baldus. Panormitanus verò

dicit

dicit in §. at si clerici. §. de adulterijs. nume. 15. quòd directè, & principaliter non potest dispensare, sed solùm indirectè contra sententiam suam. Hodie tamen videtur standum fore sententiæ primę cũ ei concordet Sacri Concilij Trid. decis. in sess. 14. de reformatione c. 6. vbi hęc habetur, videlicet. licet Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum; dispensare, &c. cùm pateat quòd causa talis irregularitatis incursæ fuerit ex delicto deducto ad forum iudicialé: ergo nõ dispensat Episcopus, &c.

Concludimus ergo de iure fore dicẽdum dictum Presbiterum Ioannem propter falsitatem literarum ab ipso compositarũ: quibus maxima iniuria affecit Presbiterum Georgiũ, incurrisse infamiam iuris & irregularitatem non dispensandam, nisi à Papa: & de iure fore priuandum beneficijs Ecclesiasticis, quamuis non fuerit ipso iure priuatus.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregrationis Cassinensis V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum negatiuum includit in se affirmatiuum, quando præceptum negatiuũ non sortitetur suum effectum.*

2 *Vxor, cui mortem maritus minatus fuit, & perse non stetit quin ipsam occideret, non compellitur ad cohabitandum viro suo.*

3 *Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.*

4 *Cui denegatur quod minus est, etiam quod plus est videtur prohiberi.*

5 *Scandala necesse est vt veniant, sed væ homini illi, per quem scandalum venit.*

6 *Inimicis capitalibus se trudere nemo tenebitur.*

7 *Cautio vbicunque non sufficit, vbi fiet sequestratio personæ, et quare.*

8 *Litterę de saluo conducto, is cui fuerunt concessæ non tenebitur illis stare. & quare.*

9 *Vxoris restitutio viro impeditur, non solùm propter viri sęuitiam, verùm etiam propter sæuitiam consanguineorum viri, nec non propter sæuitiam eius in extorquendo debitum coniugale, nec non et per verborum sæuitiam: et è contra propter sæuitiam vxoris, et consanguineorum eius, vir non restituitur: et quare: et tunc vxor erit committenda alicui honestæ matronæ. et quare.*

10 *Satisdatio maleuolum animum non mutat.*

11 *Maritus ex causa poterit vxorem vinculare, castigare, et leuiter verberare pro qualitate culparum, dummodo non procedat ad sęuua, aliàs ipse veniret puniendus.*

12 *Vxor quando erit relinquenda viro suo vitę eius insidianti, et quando non.*

13 *Maritus, qui sine causa, vel enormiter uerberans vxorem suam puniendus*

Adultera separata a viro eam repetente, an cogi possit reuerti attenta viri sæuitia.

THEMA.

Quædam mulier per aliquod tempus in adulterio permansit viro suo sciente, & non contradicente propter quandam pecuniæ quantitatem acceptam ab adultero, qua pecunia consumpta, rediję dictus maritus ad Ciuitatem, in qua dicta adultera morabatur, & nixus fuit ipsam occidere, & ad hoc noctu ingressus est domum cuiusdam vicini eius putans ipsam domum esse propriæ vxoris: quo errore cognito redijt retrorsum, & hoc dixit quibusdam hominibus, & alijs quoq; confessus fuit se velle fingendo recõciliationem, ac reuocationem propriæ vxoris, ei promittendo pacificè secum cohabitaturum: & quòd tali cohabitatione obtenta, ipsam interficeret, & postea in remotis se fore recepturum, quo audito vxor illius non vult secum cohabitare timens sibi propter sæuitiam viri sui, etsi sæpius expetita fuisset a suo viro in vtroque foro.

DECISIO XXVIII.

Modò quæritur vtrum Episcopus, vel quicunque alter Iudex Ecclesiasticus de iure poterit dictam adulteram compellere ad cohabitandum viro suo, nec ne.

Et primò videtur dicendum, quòd Episcopus, vel quicunque alter Iudex Ecclesiasticus poterit illam compellere ad cohabitandum viro suo. quod & videtur probari tali pacto, videlicet.

Illud quod a Deo præcipitur est

est obseruandum de necessitate salutis ab omnibus Episcopis, & iudicibus Ecclesiasticis. At Deus omnibus hominibus indifferenter præcipit, ne vxor à viro suo separetur: imò, quòd sinantur simul cohabitare, ergo nec Episcopi, aut alij Iudices Ecclesiastici poterunt compellere cõiuges ad thori separationem, imò potius cohabitationẽ insimul habendã.

Maior propositio probatur iure Diuino, Domino dicẽte. Matt. c.19. versi.17. [si vis ad vitam ingredi, serua mandata].

Minor probatur verbis Domini, Matth. cap.19. versic.6. Marci capit.10. versic.9. [quod Deus coniunxit, homo non separet.] consequentia per se patet, cùm eliciatur ex maiori & minori propositione: & corroboretur regula illa, apud Sacros Theologos vulgatissima, quòd in præcepto
1 negatiuo † includatur illud præceptum affirmatiuum, sine quo negatiuum præceptum non sortiretur suum effectum, vt patet in præcepto, Non furtum facies: in quo continetur præceptum de restituẽdo rem iniustè possessam (vt latiùs probauimus in tracta. nostro quæst.25. cõclusione vnica & quęst.27. cõcluſ.1. de vsuris) sic & in proposito cùm propriũ munus Iudicis Ecclesiastici sit compellere homines ad obseruãtiam diuinorum præceptorum: ac per consequens compellere coniuges ad cohabitandum insimul. Inde sequi videtur, ꝙ Iudices Ecclesiastici non possent compellere coniuges ad thori separationem.

Sed contra: est sententia Domini, apud Mattheum. c.19. versi. 9. [Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.] Ex quibus verbis elicitur, quòd dicta regula de non separando matrimonió patiatur exceptiones aliquas.

Respondemus pręsenti qõni duplici conclusione, quarum prima talis est, mulier (de qua in pręsentiarum fit sermo) † nullo pacto 2
poterit compelli ab Episcopo, vel alio Iudice Ecclesiastico ad cohabitãdum cum viro suo: imò potius Episcopus, vel alius Iudex Ecclesiasticus tenebitur ipsam amouere (si inibi reperiretur) à domo viri sui, & collocare in domo honesta. compellendo virũ suum ad præstanda illi alimenta necessaria: cùm mors, quam illa timet, sit quoddam malum, seu nocumentum irremediabile, nec committenda sit vita ipsius fideiussoriæ cautioni: cùm ex solutione fideiussionis reparari non possit vita ipsius iam extincta à marito: etsi compelli posset ad cohabitandum, si tanta sęuitia viri non formidaretur, sed aliqualis iniuria verbalis, aut defectus vestium solitarũ, & huiusmodi, quæ ex solutione fideiussionis possent reparari. Hæc conclusio probatur quadruplici medio. Primò enim per arg. in iure diuino: apud Mattheum. c.19. vers. 9. paulò antè relato, vbi habetur, quòd ratione fornicationis perpetratæ ab altero cõiugum, innocens poterit petere & obtinere ab Eccle-

sia

sia celebrationem diuortij. Diximus probari per arg. in dicto iure Diuino, qm reuera adest inibi locus arguẽdi a maioritate rationis tali pacto, videlicet. Si alicui cõiugum indultum est a iure Diuino petere, & obtinere separationẽ matrimonij quoad thorum, ratione iniuriæ sibi illatæ p adulterium cõmissum a reliquo coniuge: quanto magis ei licebit ipsum diuortiũ petere, & obtinere a Iudice Ecclesiastico, qui iustè timet sęuitiam reliqui coniugis, qui capitali odio ipsam persequitur, & iã insidiatus fuit vitæ suę, & asseruit se velle petere cohabitationem illius, vt facilius eam interimere posset? eo ꝙ maior sit iniuria mortis, q̃ violationis thori incursę ex adulterio ꝑpetrato, cũ maius bonũ sit tẽporalis vita adulteræ, quod procuratur per diuortiũ, q̃ fuerit malum iniuriæ illatæ per adulterium: ex quib. elicitur vera interpretatio dictæ sñię Diuinæ, & ipsius intentionis, qđ & probatur regula illa iuris (arguẽdo a contrario sensu) affirmatiua recipiente etiã negatiuam. Nam in c. cui licet. de regul. iur. in sexto, hæc habentur,
3 videlicet. [Cui licet † quod est plus, licet vtiq; qđ est minus.] & in l. non dẽt. ff. de regu. iur. hęc habentur, videlicet. [Non dẽt, cui quòd est plus, licet: quod minus est nõ licere.] hęc ibi. ex qua regula elicit Dec. ibidẽ nu. 2. vers. & è contra, ꝙ hæc regula ẽt negatiuè procedit. & glo. & Doct. in dictis regulis, & rõ est. Quia cui denega
4 tur † quod minꝰ est, ẽt quod plus est vr̃ prohiberi, vt in l. relegatorum. §. põt. ff. de interdictis, & relegatis. vbi hęc habenẽ, videlicet. [Põt alicui & vnus honor interdici: sic tñ, vt si cui honore vno interdictũ sit, non tñ eum honorẽ petere non possit: Verũ nec eos quoq; q eo honore maiores sunt. Est. n. per quam ridiculum, eum qui minorib. pœnæ causa prohibitus sit ad maiores aspirare.] hæc ibi inter alia. Eadẽ regula probatur per text. in l. qui indignus. ff. de Senatorib. vbi hæc habenẽ, videlicet. [Qui indignus est inferiore ordine, indignior est superiore.] hęc ibi. eadẽ regula probatur quoq; per text. in l. cui pacto, ff. de seruis exportãdis. vbi hæc habentur, videlicet. [Cui pacto venditionis pomerio cuiuslibet ciuitatis interdictum est, vrbe ẽt interdictũ esse vr̃. Quod quidẽ cũ aliàs Principũ mãdatis ꝑciperet, etiã naturalẽ hẽt intellectũ ne. s. qui careret minorib. fruatur maiorib.] hęc ibi. eadẽ regula probatur per text. in c. cum illorũ. §. primas. ext. de sent. excõicationis, vbi Innoc. III. his verbis vsus fuit, videlicet. [Cũ maiora intelliganẽ illis ꝓhibita, quib. vetita sunt minora.] hęc ibi inter alia. Idẽ habeẽ in c. miramur. 24. q. 1. vbi Nicolaꝰ Papa dixit absurdũ esse, vt cui nõ licet ẽt cum minimis iuxt. sacras regulas cõicare, liceat penes vos ẽt de maiorib. iudicare.] hæc ibi. & arguendo eodẽ modo probaẽ d. regula ĩfrascriptis alijs iurib. videlicet. in c. nulli clerico. dist. 44. in c. illud. dist. 95. & alibi similia iura reperiunẽ passim. Ex

Tt qui-

quib. ergo oib. iurib. patuit verá fuisse formá arguendi a maiorita te rõnis in d. iure Diuino, cũ nul li dubiũ esse poterit, ꝙ grauius sit, & corpori nr̃o molestius, incur rẽdę morti verisimiliter se expo nere, q̃ iniuria illata viro ex adul terio, eo magis, ꝙ tale adulterio consensum præstiterit vir eius, vt supposuimus in conclusione funda data super quæstione proposita: præsens ẽt conclusio probatur p aliud arg. in iure Diuino. Nam apud Mattheum c. 18. versic. 6. & 7. Domini Iesu sententia his ver- bis contenta reperitur, videlicet. [Qui autem scandalizauerit vnũ de pusillis istis, qui in me credũt: expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demer- gatur in profundum maris. Væ
5 mundo a scandalis: Necesse † est enim vt veniant scandala, verũ- tamen væ homini illi, per quem scãdalum venit.] hæc ibi. Ex qui- bus patuit, ꝙ scandala ab omni- bus etiam iudicib. euitanda sint: si ergo scandala sint vitanda, in- dẽ sequitur, ꝙ non debeat dicta vxor compelli a Iudice Ecclesia- stico ad habitandum cum viro suo, qui minatus est ei mortẽ, & ipsam inferre attentauit, ne cau- sa scandali sit, scilicet ne coope- retur vxoricidio sęui mariti, cũ contra hoc Domini præceptum iura aliqua nunquam docuerunt, nec docere potuerunt, etsi docuis- sent spernenda essent, vt Domini præcepta mandarentur exequu- tioni, & ꝙ Iudex teneatur, vt scã- dalis actiuis obuiare posset, & aliquando passiuis, aliquas non obseruare leges pœnales, & Prin- cipum mandata. iam fuit proba- tum apertissimè in tract. de exten sione legum in quæstione, in qua agitur, an teneatur Iudex punire criminosos repertos ordine iudi- ciario, vel ad mandatum Princi- pis, si ex punitione tali sequeret̃ scandalum. Vide ergo ibi per to- tum, quia multũ reperies notatu dignissima a iudicib. Ex his ergo omnib. ẽt elicitur veritas p̃sentis conclusionis. Probatur & secũdo præsens cõclusio iure Pontificio. Nam in c. ex trãsmissa. ext. de re- stit. spoliat. Alex. III. his vsus fuit s'uis, videlicet. [ex trãsmissa no bis, & infra. Mãdamus quatenus si vobis constiterit, ꝙ præfata mu lier prædicto militi legitimè de- sponsata fuisset, & ab eo cognita: ipsam ei restitui faciatis: recepta tamen sufficienti cautione; ꝙ illi non debeat aliquod malum infer re. Si autem capitali odio, ita mu lierem vir persequitur, ꝙ meritò de ipso diffidat, alicui probæ, & honestę mulieri vsq; ad causę de- cisionem, custodienda studiosius cõmittat̃ in loco vbi vir, vel pa- rentes eius mulieri nullã possint violẽtiã inferre.] hęc ibi. Idẽ pro- batur per text. apertissimum in c. literas. §. fi. ext. de restitu. spoliat. vbi Innocen. III. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Si verò tan ta sit viri sęuitia, vt mulieri trepi danti non possit sufficiens securi- tas prouideri, non solũ non dẽt il li restitui, sed ab eo poti's amo- ueri, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa profe- ctò vr̃ coniux aute causæ cogni- tionem,

tionem, restituenda marito.] hęc ibi. Vbi ponderanda sunt verba illa, [vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri; non solum non debet illi restitui, sed ab eo potius amoueri.] quasi diceret ibi Sūmus Pontifex, si timeret mulier probabiliter ex conditione mariti, & minis ipsi⁹ hoc eliciens interfici a viro, tūc quia sufficiens securitas dari non possit, cùm vitę bonum, quod indè timetur amitti, nulla fideiussionis solutione poterit reparari, vel ęquari: quid.n. prodesset ipsi mulieri occisæ solutio fideiussionis: cū vita sit preciosior cūctis opib. temporalib. iuxta sñiam, in lib. Iob c. 2. vers. 4. scriptā in hęc verba, videlicet. [Pellē pro pelle, & cuncta, quæ hēt homo dabit pro aīa sua.] cùm ergo vitę bonū temporaliter amissum sit irreparabi-
6 le † industria humana, ideo Summus Pontifex præcepit ibi diuortiū celebrari, ne detur viro seuo facultas cōmodè trucidādi propriam vxorē veneno, vel gladio: & hoc propter fragilitatem cautionis, cū capitalib. inimicis nec teneatur se tradere, vt in c. accedens. el secondo, ext. vt lite non contestata, & ne videretur Sanctā mrēm Ecclesiam, (quæ esse debet oīum Christianorū mr̄,) & tutrix ad se confugientiū compellendo dictā mulierem ad mortē, esse nouercā, & scandali materiæ fomentatrix, quod nephas est, non tm̄ asserere, sed nec cogitare quidē. Ex his ergo patuit p̄sentē nr̄am conclusionē probari verbis dicti Canonis. Idem probatur per arg. in c. de Benedicto, 32. q. 1. vbi Pelagius Papa infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [De benedicto quoq; quē vxorē alienā indicasti facinoroso sustulisse sp̄ū, & in suū hactenus p̄sumere detinere cōsortium, si hoc rerū veritas hēt, iubemus experientię tuæ, vt eum cum ipsa quoq; adultera, (.i. punire, vt dicit ibidē Glo.) districtè madare non differas, & caluatos ab inuicem separare, & illum quidem ad Luciū defensorē in Apulię Prouincię patrimoniū, sine dilatione fac migrare: illā vero, siquidē maritus suus, sine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tua ordinatione sub cautela recipiat, nullū ei nihil dūtaxat de cętero simile cōmittenti periculū illaturus: si verò oīno eam recipere noluerit, in alium quendā locum, in quo ei non liceat malè viuere, prouida eā dispensatione constitue.] hæc ibi. Dixi per arg. in d. iure qui ex ipso clarè eliciatur veritas p̄sentis cōclusionis ibi [sine dolo aliquo.] & [periculū illaturus.] Idē probatur adhuc expressius p tex. in l. consensu. C. de repudijs, vbi hæc habentur, videlicet. [Cōsensu licita matrimonia posse contrahi, cōtracta nō nisi misso repudio dissolui p̄cipimus. Solutionē etenim matrimonij difficiliorē debere esse fauor imperat liberorum. Causas aūt repudij hac saluberrima lege aperti⁹ designam⁹: sicut .n. sine iusta causa dissolui matrimonia iusto limite ꝓhibemus, ita aduersa necessitate pressum, vel pressam, quamuis infausto, attamen necessario auxilio

cupimus liberari. Si qua igiť maritum suũ adulterum, aut homicidam, aut veneficum, vel certè contra nſum Imperium aliquid molientem, vel falsitatis crimine condemnatum inuenerit, si sepulchrorum dissolutoré, si sacris ædibus aliquid subtrahenté, si latroné, vel latronum susceptorem, vel abactoré, vel plagiarium, vel ad contẽptum sui, domi suę, ipsa inspiciente cum impudicis mulierib. (quod maximè ẽt castas exasperat) cętum ineuntem, si suæ vitæ veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidianté, si se verberib. (quæ ingenuis aliena sunt) afficienté probauerit, tunc repudij auxilio vti necessario ei pmittimus libertaté, & causas dissidij legib. cõprobare. Vir quoq; pari fine claudeť: nec licebit ei sine causis apertius designatis propriá repudiare coniugalé. Nec vllo modo expellat, nisi adulterá, vel veneficá, aut homicidá, aut plagiariá, aut sepulchrorum dissolutricé, aut ex sacris ędib. aliquid subtrahentem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorũ se ignorante, vel nolẽte cõuiuia appetenté, aut ipso inuito sine iusta, & probabili causa foris. f. pnoctanté, vel circensib. vel theatralib. ludis, vel arenarum spectaculis in ipsis locis, in quib. hæc assolent celebrari, se prohibente gaudentem, vel sibi veneno, vel gladio, aut alio simili modo insidiatricé, vel contra nſum imperium aliquid machinantib. consciá, seu falsitatis se crimini immiscẽtem inuenerit, aut manꝰ audaces sibi probauerit ingerenté: tunc. n. necessariò ei discedendi pmittimus facultaté, & causas dissidij legib. cõprobare.] hæc ibi inter alia. Ex quib. patuit quoq; veritas pſentis conclusionis. Probatur & tertiò præsens conclusio Doct. auctoritate. Ná infrascripti Doct. se subscripserunt pſenti conclusioni, videlicet Glo. in d. c. ex transmissa. vers. sufficiẽti cautione. Glo. in d. c. litteras. in fi. vers. sufficiés, & gl. in c. 1. vers. suspectũ, quam sequiť ibidẽ Ant. de But. & glo. in d. c. de benedicto. in vers. sub cautela. Azo in summa. C. de repudijs. Bar. in d. l. consensu, Innoc. in d. c. litteras. in fi. Bal. in d. c. ex transmissa. n. 2. vers. itẽ nota. & vers. sequẽti, qui dixit. Nota, ꝙ vbi cautio nõ
7 † sufficit, ibi fit sequestratio personæ. Itẽ nota, ꝙ nõ sufficit cautio, vbi est adeo odiũ capitale, ꝙ timeť de sæuitia viri, qui in c. accedens, el secondo, nu. 2. ext. vt lite nõ cõtestata. dicit, ꝙ licèt alicui mittanť litterę de saluo cõductu,
8 non tñ quis tenetur stare illi cautioni, quia pro nihilo habet inimicus tales litteras. hæc ille. Idé docuit Ioan. And. in c. 1. ext. de diuortijs. loquens in persona viri: nam ibi dixit, ꝙ non cogetur vir habitare cum vxore, quæ insidiatur vitæ suæ, si non poterit refrenari, ex quo non poterit aliqua cautione mederi, & loquens de viro insidiante vitæ vxoris. in capit. litteras. colum. 2. versic. sufficienti. dicit, quòd hoc remittitur àrbitrio Iudicis, considerata qualitate personarum. Vnde Hostiensis dicebat, quòd quandoque

doque nulla fit restitutio vxoris, vt in principio huius §.fin.quandoque fit quo ad thorum, & reliqua: quandoque fit quo ad reliqua, sed non quo ad thorum. ex quibus omnibus simul iunctis videtur Ioanné And.se subscripsisse præsenti conclusioni: idem docuit expressiùs Antonius de Butrio in dicto c. ex trãsmissa. vers. nota tertio, dicens. Nota casum in quo impeditur restitutio mulieris: quãdo est tam crudelis vir, quòd frustratorium, & inane est remedium cautionis. ad hoc c.
9 litteras. & nota, ꝙ sicut † restitutio vxoris impeditur ob seueritatem viri, ita & per parentũ eius. hęc ibi. quidẽ repetẽs in d.c.literas col.2.in versi.nota.agenti.dicit nota agenti possessorio in matrimoniali obstare viri sęuitiam: nisi prouideri possit remedio cautionis. & sic habes casum, in quo impeditur restitutio. & ibidem in versi.quæro, quæ sæuitia. dicit, quòd tam sęuitia viri in extorquendo debitum, quia solet violenter cognoscere mulieres: quam sæuitia verborum: nam vtrumque impedit restitutionem. idem docuit Specul.in par. 2. tit. de petitorio possess. & spoliat. §. fin.num.2.versic. sed & in causis. idem docuit Panormitanus in c. 1.nu.4.ext.de diuortijs. loquens de sęuitia tam vxoris, quàm viri, refert Host. (cui se subscripsit) & infrascriptis vtitur verbis, videlicet: sed quęro quid si in mortem mariti mulier continuè insidiatur, nec potest quoquomodo compesci, nunquid liceat hoc casu marito eam deserere? tex.hic non aperit, sed Host.format quęstionem, & dicit, quòd ex quo cautionis remedio prouideri nõ potest, potest eam repellere, & sibi petenti restitutionem obstabit exceptio sæuitiæ.pro hoc bonus text.in c. literas in fine. extra de restitu.spoliat.vbi videtur probari idem fore in marito prosequente vxorem odio capitali: & per illum textum dico, inquit Panor. quòd per Iudicem hoc casu poterit separari matrimonium: quo ad mutuã cohabitationem: & notabis semper illum textum in fine. quem nescio alibi. remanebunt tamen maritus, & vxor licet separati.hęc Panor.vbi supra, quem ad verbum retulit, & secutus fuit Præpositus ibidem.idem docuit Glos. in c. de Benedicto. versic.sub cautela.32.q.1.dicens, quòd si tanta fuerit sęuitia viri, vt nulla cautio videatur sufficere: tunc non est ei reddenda, sed alicui honestæ matronæ cõmittenda, vt in c.litteras. & c. ex transmissa.de restitu. spoliat. quia sa-
10 tisdatio † maleuolum propositum non mutat, vt institu. de susp.ect.tuto.§.vltimo. Idem docuit elegantissimè Henricus Boich in d.c.litteras. col.2.nu.6.versi. aut maritus prosequitur. his verbis vtens, videlicet. Aut maritus prosequitur mulierem tam capitali odio, ita, vt nulla cautione ei mederi potest: & tunc est restitutio differenda, & mulier sequestranda, vt in dicto c.ex transmissa. & dicto c. de Benedicto. & in dicto capitulo literas. §. si verò tadta.

Aut non est tanta viri sęuitia: sed bonus homo simplex, & timens Deum, & tunc, aut quæris nunquid fieri debeat restitutio tam quoad alia obsequia, quàm quo ad thorum, & dico, quòd sic:sic intelligo §. præterea, in principio, & infra eodem. versic.alioquin: & quod ibi notat Hostiensis, hæc ille. Idem rursus docuit Panormitanus in c. quemadmodum, §.illud.col.fin. versic.Nota primò ex Glo. ext. de iureiuran. his notatu dignissimis verbis vtitur,videlicet. Nota primo ex gl.
11 quòd maritus † potest licitè ex causa mulierem castigare, & inuinculare, & tene menti hoc vltimum, quia text. in c.placuit.33. q.2. super quē se fundat.hic Glo. loquitur de vxoribus clericorū, adeo, quòd Glo.ibi in versic.Potestatem. in fine dicit, illud non extendendum ad vxores laicorum,sed Glo.in c.sicut,7.q.1.dixit maritum posse castigare vxorem suam,sed non debet eam verberibus atticere, quia aliena illa esse debent ab ingenuis. vt in l. consensu. C.de repud. Goffr. & Host.hic dicunt, quòd illa l.consensu.procedit, nisi ex causa magna fiat, vt in exemplo Glosæ, & nisi verbera sint leuia. Illa enim videtur marito ex causa permissa.aliàs maritus puniretur,si sine causa, vel enormiter hoc faciat. Concludo ergo, quòd secundum quantitatem culpæ potest maritus corrigere vxorem, ita quòd non procedat ad sęua. Illa enim sunt Iudici relinquenda etiam in seruis proprijs, vt institu. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, §.sed hoc tempore. Secundò no-
12 ta ex glosa,quòd vxor † est relinquēda marito,licet insidietur vitæ ipsius. Hoc puto verum: si potest prouideri aduersus insidias: aliàs non tenetur se exponere periculo mortis. vt in c.litteras. in fine. ext.de restitu.spoliat. sic intellige ea,quæ leguntur,& notantur per Doctores in cap.1. & c. gaudemus.ext.de diuortijs. licèt Glo. aliter dixerit in c.quicquid mulier.32.q.5.Hęc omnia docuit Panormitanus vbi supra, qui in c.cum contingat.nu.20.ext.de foro compet. dicit,quòd ex causa, & leuiter maritus poterit verberare suam vxorem, non autem sine causa, vel enormiter, & quòd sic intelligendus est textus in dicta l.consensu.Idem docuit Didacus Couarruuias.in §.quinto.nu. 2.versic.vnde etiam erit iusta diuortij causa, c.7. secundæ partis. in quartum lib.Decretalium. qui alios Doctores idipsum sentientes retulit,& sunt infrascripti, videlicet Ioannes Lupi. in c.per vestras.not.3.col.penult.ext.de donat. inter vir.& vxor. Hyppolitus in l.fi. col.fi.C.ad l.Cornel. de sicar. & rursus in l.vnica. col.pen. C.de raptu virg.Alexan.in consilio 78.in volumine quinto, & in dicta l.consensu,Gerardus in singulari 65. Idem rursus docuit Panormitanus in dicto capitulo litteras,numero septimo, versiculo vltimo nota textum. infrascriptis vtens verbis,videlicet.Vltimò nota text. in fine valde notabilem, & singularem, quòd vxor non est

marito

marito restituenda, si non potest tutè cum eo morari absque periculo personæ, nec remedio cautionis potest sufficienter prouideri, quinimò hæc est sufficiens causa remouendi eam ab eo, & separandi matrimonium quoad thorum: & idem dic in marito respectu vxoris, vt si insidiatur vitæ mariti, & tentauit eum perdere veneno, neque potest eijci, & petenti restitutionem obstabit exceptio. & sic habes hic casum, in quo præter adulterium, licitum est coniugi dimittere coniugem, quod perpetuo tenementi. Et Iudex arbitrabitur, quando tanta subsit sæuitia, vt non possit prouideri remedio cautionis. argum. in c. de causis. ext. de officio delegati. Idem docuit Iacobus de Bellouisu in sua practica crimin. titu. de pœnis capitalibus. nu. 11. versic. alius est. de repud. l. consensu. Idem docuit Petrus Follerius in sua pract. crimin. titu. dentur Capitula, quòd suffocauit vxorem, num. 65. 66. 67. 68. & vsque in finem Capituli. Probatur præsens conclusio, & quartò hac ratione. Cùm vnusquisque Iudex teneatur iudicare secundum iura, vt nomen suum denominationi congruat. Nam (vt habetur in c. forus. ext. de verborum significatione) Iudex dicitur a ius dicendo, eo quòd ius dicat populo, seu ius disceptet, ac per consequens suum est sententiam proferre secundum sacros Canones, aliaque iura, vt docuit textus in c. 1. ext. de constitutionibus. Indè sequitur, quòd Episcopi, vel alij Iudices Ecclesiastici teneantur ad vnguem obseruare præsentem cõclusionem, cùm sit conformis tot iuribus, ac Doctorum sententijs.

Secunda conclusio. Maritus tã
13 laicus, quàm clericus † verberãs sine causa, vel enormiter vxorem suam, venit puniendus a Iudice a quo, cõpelletur tradere vxori suę tantum pecuniæ quantitatẽ, quæ correspondeat tertiæ parti ante nuptialis largitatis, vel aliter arbitrio Iudicis, considerata qualitate enormitatis verborum, etsi cum causa, & leuiter eam verberare possit, ac in vinculis domi suę retinere. Hęc conclusio probatur duplici medio. Primo per textum apertissimum in Authen. sed nouo iure. C. de repudijs. Vbi hęc habẽtur, videlicet. [Sed nouo iure vir, qui sine causa hoc fecerit. (Adde. s. quòd verberauerit, prout paulò ante immediatè in l. cõsensu. C. eodem, dictum fuerat) ex alia substantia sua, etiam constante matrimonio tantum dabit vxori, quantum tertia pars facit ante nuptialis largitatis, sed matrimonium ob id non soluitur.] hæc ibi. Et animaduertendum, quòd hæc Authen. est correctoria, seu interpretatur dictã l. consensu. in quã simpliciter prohibebatur verberari vxorem, vt peroptimè docuerunt infra citandi Doctores, (vt latius dicetur in subsequẽti conclusione) idẽ probatur per text. in c. placuit. 33. q. 2. vbi ex Concil. Tolet. primo, c. 7. habentur infrascripta, videlicet. [Placuit, vt si quorumcunque

vxores peccauerint, ne fortè licentiam peccandi plus habeant, accipiant mariti earum hāc potestatē (præter necem) custodiendi, ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria, non mortifera eas cogentes,] hæc ibi inter alia. Probatur & secundo Doctorum auctoritate. Nam infrascripti se subscripse runt præsenti conclusioni, videlicet Glos. in dictis iuribus, etsi gl. in d.c. placuit, dicat dictum text. in d.c. placuit, non extendendum ad vxores laicorum, cùm inibi solum fuerit facta mentio de vxoribus clericorum, & alibi hoc expressè non habeatur de vxoribus laicorum: Nihilominus contrarium senserunt infra citandi Doctores, qui expressè præsentē conclusionem docuerūt verissimam, sed contra dictam Glosam sunt omnia iura, & Doctores citati in nostro tract. de extensione legum pœnalium, quæst. 2. in prima fallentia cōclusionis tertiæ, vbi probatur, quòd lex pœnalis, & correctoria poterit extendi ad alium casum inibi non expressum ratione maioritatis, aut identitatis rationis, militantis in ipso casu, quā ratio in dicta constitutione fuisset inibi expressa, quæ militat in alio casu, ad quem fit extensio. & reducendo modo dictam theoricam ad practicam, dicimus, ꝙ ratio in dicto c. placuit expressa fuit hæc, videlicet. [Ne fortè licentiam peccandi plus habeant, accipiant mariti earum hanc potestatē, præter necem, custodiendi, ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutaria eas cogentes.] At cùm eadem prorsus ratio militet in vxorib. laicorum, (vt patet ad sensum) indè consequēs fit, quòd idem ius sit implicitè statutum à d. Concilio Toletano circa vxores laicorum, cùm ibi habita fuerit ratio solum in quantum dictæ mulieres peccātes sunt vxores, & sunt meritò coercendæ, nec ratio differentiæ in casu nostro poterit rationabiliter assignari inter vxores laicorum, & clericorū. Quapropter patuit, ꝙ standum sit regulæ citatæ paulò ante, & a me probatæ in dicta limitatione prima tertiæ conclusionis. Probatur modo idipsum Doct. auctoritate explicitè docentium præsentem cōclusionem, & sunt infrascripti, videlicet Glo. in c. sicut alterius, vers. iudicari, 7. q. 1. Archid. in d. c. sicut alterius. in vers. in 1. Glo. Gemin. in d.c. sicut alterius, col. 3. vers. obijcit, & soluit. Glo. fin. in c. quemadmodum, ext. de iureiur. Io. Andr. in d.c. quemadmodum, col. fin. vers. in gl. vlt. Ant. de But. in d.c. quemadmodum, col. fin. in fi. Panor. in d.c. quemadmodum. §. illud. in fin. vers. Nota primo ex Glo. & in c. cum cōtingat. nu. 20. vers. idem de marito, ext. de foro compet. Henricus Boich in d.c. quemadmodum, nu. 4. versic. super Glo. fin. Felin. in d.c. cū contingat, nu. 11. vers. quā cohertionem, & nu. 12. vers. in vinculis, in fine. Rom. in singulari quarto, & si neget posse vinculari vxor laici. Probatur deniq; & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm.n. vir sit rector vxoris, inde sequitur, ꝙ sibi indultum a iure sit ipsam regere

gere, & a malo coercere, eo quòd reddere ratioñe teneatur de omni peccato, quod fit a familia sua ipso sciente, & pro viribus non contradicente, citra tamen scandalum.

Tertia & vltima conclusio sit
14 hæc Episcop⁹, † & quilibet alius Iudex compellendo vxoré ad habitandum cum viro suo in terminis primæ conclusionis vltra peccati mortalis labé incursam pro iniustitia dictę mulieri ministrata, tenebitur ad vnumquodq; detrimentum temporale restituendum ei, quod indè illa pateretur ex tali cohabitatione. Hæc conclusio probatur triplici medio, & primo iure Diuino, registrato in lib. Exodi, c. 20. versic. 15. & in lib. Deuter. c. 5. vers. 19. Dicẽti ibi Deo Optimo Maximo. [Non furtum facies] quod quidem Diuinum præceptum meritò nuncupatur a Sacris Theologis præceptum Diuinũ naturale, eo q̃ fundetur in præcepto naturæ illo, in quo habetur. Quod tibi nõ vis fieri, alteri ne feceris. vt habetur in c. 1. dist. 1. iuxta Domini nostri Iesu Christi sententiã, dicẽtis apud Mattheum, c. 7. vers. 12. [omnia quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facitè illis.] Probatur ergo primò præsens nostra conclusio præcepto illo Diuino.
15 † [Non furtum facies,] eo q̃ tali pręcepto fuit tacitè, seu implicitè iussa nobis a Dño Deo rei iniustè ablatę a nobis restitutio, nec hoc alienum a ratione videri poterit alicui viro prudẽti, imò maxima decoratum ratione, cũ sit præceptum negatiuũ, includens in se affirmatiuum, iuxt. Dñi Iesu sententiam apud Matth. c. 22. dicentis. [Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cęsari, & quæ sunt Dei Deo,] quod & apertius innuit Apostolus Rom. c. 13. vers. 7. dicens. [Reddite ergo omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal.] Nam qui rem alienam surripere prohibuit, eã postmodum, sic iniustè subreptã contra Dñi sui voluntatem non concessit, vt patet ad sensum. Nec mirum peritis in Sacra Theologia videri poterit per præceptum negatiuum interdum actum positiuum iuberi, quando ad obseruantiam præcepti negatiui est aliquis actus positiuus necessarius, cuius exemplum clarum est in p̃cepto. Non occides, quod cũ in se negatiuum sit, obligat tamẽ ad actum positiuum, sine quo proximum, aut nos ipsos a morte liberare nõ possum⁹, qualis est actus quo proximum a morte iniuriosa illi parata defendimus, iux. Domini præceptũ apud Hierem. c. 21. vers. 12. dicentis. [Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppressum de manu calũniantis, ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & nõ sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.] & sapiens Salomon nos docuit Prouerb. c. 24. vers. 11. & 12. dicens [erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses, si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem aiæ

tuæ

tuæ nihil fallit: reddetque homini iuxta opera.] Idem ergo dicitur de eo, qui cùm possit fame pereuntem, non pascit. Nam qui talem non pauit, occidit: iuxta sententiam Diui Ambrosij in lib. 2. de Officijs Canonizatam in c. pasce. dist. 86. dicentis [Pasce fa-
16 me † esurientem: quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si nõ pauisti, occidisti] hęc ibi. Ex quibus ergo omnibus patet, quòd quamuis pręceptum de non furando negatiuum sit, cùm tamen finis talis præcepti sit, neminem rebus suis iniustè velle priuari: & ille iniustè re sua priuari meritò dicendus erit, à quo res sua quomodocunque aufertur, & alteri tribuitur. At cùm Iudex Ecclesiasticus (de quo sermo hìc habetur) si ausus fuerit iniustè molestare dictam mulierem nolentem se recipere in domo mariti sui supradicta de causa iniustè ipsius damni causa existit. inde sequitur quòd tenebitur vtique restituere ei omne damnum indè incurrendum per ipsam: eò quòd transgrederetur dictum Domini præceptum, Non furtum facies. Tum quia hoc ipsum eliciatur ex diffinitione furti, eò quòd fur-
17 tum † sit contrectatio rei alienæ inuito Domino: quo præcepto omnis iniustitia, ac damnificatio iniusta proximis inferenda prohibetur, & ipsius damni satisfactio, seu restitutio manda-
18 tur. cùm restituere † nihil aliud sit, quàm iteratò aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ: Nam restituere dicitur in pristino statu statuere: quapro-
19 pter in restitutione facienda † sẽper debet attendi æqualitas iustitiæ, secundum compositionem rei ad rem; quod pertinet ad iustitiam commutatiuam. Vndè meritò diximus per præceptũ [Non furtum facies] prohibitum esse auferre rem alienam, & insimul præceptum restituere illud alicui, quod sibi de iure debet, iuxta decisionem Innocentij Tertij, Canonizatam in c. sępe contingit. ext. de restitu. spoliar. dicentis. [Non multum interest quo ad periculum animæ iniustè detinere, ac inuadere alienum.] & ratio huius decisionis est patentissima. Nã Dominus Deus, qui rem alienam capere suo præcepto prohibuit, non solùm eandem contra sui domini voluntatem non concessit detineri, imò implicitè pręcepit eam restitui: cùm meritò & de iure homo non restituens aliena dico possit esse in actu furãdi:
20 † cùm illam detinendo apud se priuet proprium dominũ re sua: & sic semper contrectet rem alienam inuito domino. eò magis, quòd negari non possit (cùm sit cõmunis opinio Doctorũ vtriusque censuræ, & Sacrorum Theologorum) quòd nunquam transferatur dominium rei sic iniustè acceptæ & detentæ ad ipsum accipientem & detinentem: sed permanserit semper apud ipsum verum illius dominũ antè eius consumptionem, & post eam, ius exigendi & obtinendi valorem eius à tali iniustè damnificante. ex quibus omnibus patuit verum

fuisse,

fuisse, nostram conclusionẽ fuisse probatam veram de iure Diuino, expressam in dicto Præcepto. [Non furtum facies] Idipsum elicitur ex verbis Domini in lib. Leuitici c. 19. versi. 13. videlicet. [Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane.] hæc ibi. Nam iuxta interpretationem Diui Thomæ in 2.2. quæstio. 62. articulo vltimo, sicut accipere rem alienam est peccatum contra iustitiam, ita etiam detinere eam: quia per hoc, quòd homo detinet rem alienam inuito domino, impedit eum ab vsu rei suæ, & sic ei facit iniuriam, & ad restitutionem tenebitur: At qui per alium facit, per se facere videtur, fictione iuris. Inde sequitur dictum Episcopum teneri ad restituendum damnum indè illatum iniustè dictæ mulieri, dicente Domino in lib. Exod. c. 21. versi. 33. [Si aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque Bos, aut Asinus in ea, reddet dominus cisternæ, pretium iumentorum, quod autem mortuum est, ipsius erit.] Diximus hoc ipsum elici: cùm adsit hic locus arguendi ab identitate rationis: cùm iccircò Dominus præceperit damni illati restitutionem: quia sicut is, qui aperuit cisternam: &c. tenebitur virtute præcepti Diuini Naturalis. Non furtum facies. ad restitutionem damni inde sequuti: cùm dederit efficacem causam iniustę damnificationis proximi sui: sic arguendo ab identitate rationis, erit dicendum in casu præsentis conclusionis, si Iudices compellendo talem mulierem cohabitare cum viro suo. indè ei contingeret aliquod detrimẽtum, quod meritò illa se incursam fore per cohabitationem timet ipsi tenerentur ad omne damnum inde passum restituendum. idem rursus probatur eodem iure diuino arguendo modo supradicto, nã in lib. Exodi. c. 21. versic. 35. & 36. hæc referuntur precepta à Deo, videlicet. [si bos alienum bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: si autẽ sciebat, quòd bos cornupeta esset ab heri & nudius tertius, & non custodiuit eum dominus suus, reddet bouem pro boue:] Idem rursus probatur auctoritate eiusdem iuris Diuini in eodem libro Exodi, c. 22. versi. 6. vbi hæc habentur, videlicet. [si egressus ignis inuenerit spicas, & aceruos comprehenderit frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.] hæc ibi. idipsum probatur & secundò iure Pontificio, per arg. in c. fin. extra de iniurijs & damno dato, Vbi Gregor. Nonus infrascriptis vsus fuit verbis, confirmans hanc nostram conclusionem, videlicet. [Si culpa tua datum est dãnum, vel iniuria irrogata, seu alijs irrogantibus opem fortè tulisti, aut hæc imperitia tua siue negligentia euenerunt, iure satisfacere super his te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel iacturam (& paulò post subinfertur ibidem)

qui

21 qui occasionem dãni dat, † damnum dedisse videtur.] hæc ibi. idem probatur per arg. in l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. vbi hæc habetur, videlicet. [In lege Aquilia etiam culpa leuissima venit,
22 quotiens sciẽte domino † seruus vulnerauit, vel occiderit. Aquilia dominum teneri dubium nõ est.] hęc ibi. idipsum probatur & tertiò Doctorum auctoritate. Nam infrascripti Doctores se subscripserunt veritati præsentis nostræ conclusionis, & primò ex Sacris Theologis S. Thomas in 2.2. quęstio. 62. articulo 7. in corp. quæst. & in resp. ad secundam Caietanus in Commentarijs ibidem, & in resp. ad secundũ Petrus à Pal. in 4. sent. dist. 15. quæst. 2. articulo 3. in principio. Dominicus à Soto in lib. 4. de Iustitia & iure quæst. 7. articulo 3. conclusione 3. & in lib. 6. de Iustitia & iure quęstio. 1. articulo 4. col. 9. Riccardus à Mediauilla in 4. sent. dist. 15. articulo 5. quæst. 4. in corp. quæstio. Tartaretus in 4. sent. dist. 15. quęstio. 2. Nicolaus de Orbellis in 4. sent. dist. 15. quæstio. 2. §. 16. Gabriel Biel in 4. sent. dist. 15. quęst. 2. dubio secundo, & in quæst. 11. conclusione 3. Hadrianus Papa Sextus in lib. 4. de Sacramẽtis, Titu. de restitu. f. 46. §. Iam dicam pro responsione. Scotus in 4. sent. dist. 15. quęst. 2. articulo 4. §. de secundo ponuntur duo versus. Ioannes de Medina in suo Codice in titu. de rebus per vsuram acquisitis, quæst. 4. de vsura restituenda. in capitulo incip. in quarto argumento principali. §. de cooperantibus autem cum vsurario: &. §. sequen. incip. sequitur indè, quod Iudices. Ioseph Angles in suo opusculo inscripto Flores Theologicarum quæstionũ, super 4. sent. in quæstione. Qui teneatur restituere. dubio 3. conclusione prima. Et ex Canonistis præsenti nostræ conclusioni se subscripserunt Innocentius in c. sicut dignũ. ext. de Homicidio. nu. 4. Ioãnes And. in dicto c. fi. ext. de iniurijs. Ant. de Butr. Ioannes de Ana. & Pan. in dicto c. fin. Goffr. in summa, in titu. de iniurijs & damno dato. Dominicus à Sancto Geminiano in c. Commissa. §. illum. de elect. in sexto, Felinus in c. 1. colum. 14. versic. limitatur quintò. extra de constitu. Didacus Couarruuias in cap. 5. secundæ partis. §. 8. num. 12. versic. Quintò ex eadem opinione. Card. Zabar. Pet. de Anch. & Imo. in clem. vnica. de Vsuris. Nauarrus in suo manuali cap. 17. num. 275. Animaduertendum tamen erit, quòd supra citati Doctores loquuntur de cooperantibus in furtis, vsuris, ac alijs damnis à nobis iniustè illatis proximis nostris. quapropter patet eos eadem ratione implicitè loqui in materia conclusionis nostræ.

Ex his ergo omnibus in medium deductis in fauorem iustitiæ, quam continet petitio dictæ mulieris asseuerandũ de iure concludimus ipsam nullo pacto compellendã fore ad cohabitandum, & morandum cum viro suo, qui sic sępius minatus fuerat illi mortem, & illius vitæ insidiari multoties nixus fuit: sed reponẽdam

fore

fore in domo honestæ matronæ, & ibi subministranda erunt ei alimenta necessaria ex bonis suis dotalibus, & parafrenalibus, si superfuerint, sin aliàs boni viri sui, sicut si domi suæ permaneret.

Et ita sentio decisiuè.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregrationis Cassinensis V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Causa criminali criminaliter mota regulariter de iure non admittitur procurator rei ad allegandas causas causæ, etsi admittatur ad alligandam causam absentiæ: & non admittatur ad cõparendum in foro fori pro reo in prosecutione causę usque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè, et quare nu. 2.*

3 *Pęnę suos auctores solùm tenere debent.*

4 *Delicta impunita remanere non debent.*

5 *Obligare nemo potest in iudicio pro alio in causa criminali, & quare, & quando.*

6 *Puniendus solum in pœna pecuniaria non tenebitur comparere in iudicio personaliter, etiam in causa criminali criminaliter mota contra ipsum: cùm de iure possit comparere per procuratorem vsque ad finem causæ, & quare.*

7 *Reus absens ubicunque damnari poterit, tunc poterit cõparere in iudicio per procuratorem, etiam in causa criminali criminaliter mota.*

7 *Causa pecuniaria, etiã si ex ea ignominia sequeretur, poterit agi per procuratorem.*

9 *Reus personaliter comparere nõ tenebitur, sed poterit per procuratorem in omni causa, in qua pęna corporalis non veniret imponenda, vel non excederet pœnam relegationis.*

10 *Pœnæ sunt restringendæ, et fauores ampliandi.*

11 *Causa criminali, quicunque aliqua de causa de iure non veniet puniendus, nisi ad summum pœna relegationis, citatus personaliter poterit comparere per procuratorem: nec aliter de iure posset compelli ad comparendum personaliter.*

12 *Procurator non solùm admittitur quando quis fuisset accusatus de vulnere, & dubium esset an vulnus esset mortale, vel non: & sic an veniat puniendus pęna capitali, an non: verùm etiam quando quis esset accusatus pro pluribus criminibus, in quibus est vnum capitale, excepto pro ipso capitali.*

13 *Procurator erit admittendus in causa criminali, etiam si maior pœna relegationis esset illa pœna de iure imponenda ipsi citato ad comparendum personaliter: quando citatus fuisset ad comparendum in loco sibi non tuto, & non solùm ad proponendas excusationes absentiæ, verùm ẽt ad proponendas exceptiones concernentes ipsummet crimen, & ad fundandum indicium, & telam iudicij, pro quo fuerat citatus ad informandum.*

14 *Comparere qui aliqua iusta causa non*

non tenebitur in loco, ad quem citatur ratione loci non tuti, non poterit conueniri in alio loco remotiori vltra dietam a fine suæ diœcesis.

15 Citato ad locum non tutum quid facere opus sit.

16 Citati ad locum non tutum poterunt appellare, etiam si in literis delegationis dictum fuisset, omni appellatione remota procedatis in tali causa, nisi iudices assignauerint locum tutum comparendi.

17 Citatus ad locum non tutum non tenebitur credere inimicis, etiam si fuisset ei indultus saluus cōductus, et ideò non tenebitur illuc ire.

18 Locus iudicij specialiter non expressus, intelligitur iussus locus soliti iudicij sine incomodo litigantium.

19 Citatus ad comparendum in loco non tuto, non tenebitur comparere personaliter, quòd si compelleretur à Iudice, haberet iustam causam appellandi à tali grauamine.

20 Citatus an teneatur mittere procuratorem, quando aliqua de causa approbata à iure ipse personaliter non teneretur illùc properare.

21 Citati ad locum sibi non tutum, non tenebitur illùc accedere, etiam si fuissent sibi directæ literæ salui cōductus, & quare.

22 Citatus ad locum sibi non tutum à delegato, poterit petere, vt delegatus remoueatur a delegatione huiusmodi, etiamsi in huiusmodi metum culpa sua incidisset.

23 Citatus ad locum sibi non tutū, quando de iure non teneatur comparere, nec per procuratorem, vel excusatorem, & quare.

24 Citatus ad locum sibi non tutum habendus erit pro non citato: vnde si non compareat, non dicetur contumax, quando nō posset mittere excusatorem.

25 Vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ vnicuique licebit de iure naturali.

26 Homicidium voluntarium quid sit.

27 Homicidium aliquod esse casuale, & non voluntarium ex quibus coniecturis colligatur.

28 Aggressorem nostrum armis possumus statim etiam armis repellere, non autem ex interuallo.

29 Propulsare iniuriam sibi illatam, quando quis dicatur statim, et non ex interuallo.

30 Incontinenti aliquid fieri, quādo dicatur ab eo, qui vult propulsare iniuriam realem, vel personalem.

31 Maleficijs puniendis, quando inspiciatur initium quo ad locum, & tempus, & quando finis.

32 Moderamen inculpatæ tutelæ in quo consistat.

33 Testes volentes deponere, quòd quis aliquem interfecit pro sua defensione, quomodo hoc deponent.

35 Homicidium aliquod non fuisse voluntarium probatur ex qualitate ictus.

35 Honor (loquendo ciuiliter) erit præferendus omnibus alijs rebus temporalibus, ac vitæ propriæ. & quare.

36 Statutum Ragusinum qua pœna puniat homicidam.

37 Lata culpa in criminalibus nō æquiparatur dolo.

38 Violantes Ecclesiæ immunitatem, aliquem ibi vulnerando, vel occidend

cidendo non sunt excommunicati.

39 Sacrilegus regulariter non est ipso iure excommunicatus, nec violator immunitatis Ecclesię rapiendo aliquem de Ecclesia.

40 Extensio in pœnis regulariter nō fit.

41 Vt quis iustè possit excommunicari requiritur de iure Diuino, vt excommunicationi præcedat monitio.

42 Excommunicari iustè nemo poterit, nisi pro mortali peccato contumaciæ, ac per consequens, nisi pro futuro peccato, vt futurum est, & non vt præteritum est. & nu. 43.

44 Excommunicatio fulminata contra aliquē pro præterita culpa, vt prętérita est, secundum Sotum, est ipso iure nulla: tamen reuera licèt fuerit iniusta, non tamen erit nulla.

45 Excommunicari nemo iniustè poterit in specie. aut in genere non pręmissa monitione.

46 Excommunicari nemo poterit iustè pro peccatis præteritis etiam notorijs: cùm etiam in notorijs necessaria sit monitio; eò, quòd solùm ferenda sit pro contumacia, & non pro peccato alio etiam graui. & quare.

47 Excommunicationis ferendæ ab homine de iure sola contumacia est causa; quia etsi notorius peccator possit condemnari, non tamen excommunicari monitione non præmissa. & quare.

48 Citatio partis quando erit præmittenda absolutioni à sententia excommunicationis, & quando satisfactio parti læsæ.

49 Innocentij sententia dicentis, quòd vbi præcessit contumacia etiam extraiudicialis, poterit sequi excommunicatio sine alia monitione: quomodo intelligenda.

50 Diuus Paulus notoriū fornicarium Corinthium priùs monitum extraiudicialiter, et sępius, pręcepit tradi satanæ ad interitum carnis; & sic excommunicari.

51 Contumacia est sola causa excommunicationis.

52 Sententia Doctorum dicētium, quòd excommunicatio inferatur pro diuersis peccatis, scilicet quandoque pro hoc, & quādoque pro illo: quomodo sit intelligenda & quare.

53 Excusandus, licèt regulariter nemo sit nisi pro maxima causa; tamen quælibet contumacia quantumcunque minima erit digna excommunicationis.

54 Citatio an differat à monitione, quæ requiritur præcedere sententiæ excommunicatione.

55 Excommunicatio quare dicatur medicinalis.

56 Excommunicari pro peccato notorio quare quis iustè non possit non præuia monitione.

57 Excommunicatio in notorijs poterit fulminari nulla præcedente monitione, sed quando hoc locum habeat inferius probabitur.

58 Citatio seu monitio quare exigatur antè excommunicationis fulminationem.

59 Iudex Ecclesiasticus regulariter aliquem excommunicans non præmissa monitione, incurrit suspensionem ab ingressu Ecclesiæ, & alias pœnas per mensem. tamen hæc pęna non includet Episcopos, & Superiores prælatos.

60 Excommunicationis sentētia ab homine

mine regulariter non poterit promulgari, nisi præcedente trina monitione facta competenti tempore.

61 Episcopi, & Superiores Prælati occasione cuiuscunque sententiæ siue mandati pœnam suspensionis, vel interdicti incurrunt: nisi fieret de ipsis specialiter, et nominatim mẽtio in sententia, siue mandato, aut iure. & quare.

62 Excommunicãs aliquem iniustè, tenebitur ei ad omnes expensas indè faciendas à tali excommunicato, & ad omne aliud interesse illi indè datum: nec non veniet etiã puniendus arbitraria pęna à suo Superiore. & quare.

63 Excommunicatus ex iniusta causa consequitur indè actionem iniuriarum intentandum coram Summo Pontifice, vel alio inferiore Prælato excommunicatoris, tamẽ Superiore: à quo extimãda erit quanti illa redimenda esset: & quare.

64 Excommunicans aliquem iniustè incurrit Sacrilegium, & quare.

65 Condemnatus ex actione iniuriarum contra se intentata efficietur infamis infamia iuris. & quare.

66 Infamis infamia iuris est irregularis, & quare.

67 Infamis et irregularis venit de iure priuandus suis beneficijs, et quare.

68 Excommunicãs aliquem iniustè nullam ex supradictis pœnis incurret, si consenserit ipse excommunicatus. & quare.

69 Renunciare iuri suo quando alicui liceat.

70 Percutiens, vel vulnerans, aut occidens aliquem in Ecclesia, qua pęna de iure Pontificio plectẽdus sit.

71 Solidorum appellatione, quæ pecunia veniat, tam si reperiantur annotati in iuris communis dispositionis, quàm hominis.

72 Mutuum, aut depositum factum, an reddendum sit in eadẽ monetę qualitate, vel alia, si illa fuisset mutata in valore.

73 Numisma, aureus, & solidus auri eundem valorem retinent.

74 Lex communis loquẽs de solido erit interpretanda de solido aureo, & non argenteo.

75 Aurei septuaginta duo faciunt (prout communius tenetur apud Doctores) libram auri.

76 Solidos dandos fore secundum monetam, quæ est in vsu in loco illo: hoc uerum esse dicẽdum erit, quando hoc fuisset prouisum ab homine vel iure municipali, non autem à iure communi.

77 Solidi, sic annotati in iure, quare sic dicantur.

78 Solidorum descriptorum in statuto, vel alia hominis dispositione appellatione, quæ pecunia veniat.

79 Pœna pecuniaria imponenda pro violatione immunitatis Ecclesiasticæ, in aliquem ibi percutiendo, quæ erit.

80 Pœna ordinaria statuta a iure ciuili contra violantes immunitatem Ecclesiasticam huiusmodi, quæ sit.

81 Vulnerans, vel occidens aliquem in Ecclesia in sequendo aggressorem suum, non veniet puniendus pœna ordinaria iniuncta a iure ciuili, & Canonico, sed mitiori, & quare.

82 Homicidium culpa, & non dolo commissum non erit puniendum pœna ordinaria.

83 *Factum lege permittente non meretur pœnam.*

84 *Moderamen inculpatæ tutelæ excedens occidendo aggressorem iam in fugam se dantem regulariter non punietur ordinaria pœna homicidij, sed pœna exilij, aut relegationis quinquennalis, vel minoris, & quare.*

85 *Pœna ordinaria, quando quis aliqua de causa non veniret puniendus, nunquam de iure poterit puniri pœna corporis afflictiua, sed vel pecuniaria, vel exilij, vel relegationis temporalis.*

86 *Pœna integra homicidij iniuncta per legem Corneliam de sicarijs semper præsupponit non solum culpam, sed & dolum.*

87 *Lex vbicunque loquitur de pœna corporali, aut capitali infligenda: subintelligendus erit dolus, & hoc intelligitur tam de lege communi, quàm municipali: & ideo qui sine dolo occidit aliquem non punietur pœna corporali, sed pecuniaria, vel exilij, aut relegationis quinquennalis.*

88 *Casus decisus in facto in fauorem conclusionis.*

89 *Statutum dicens homicidam occidi, nisi faceret causa defensionis necessariæ, an possit extendi ad alios casus, quàm defensionis.*

90 *Iudicium humanum in quibus debeat imitari iudicium diuinum.*

91 *Homicida, vt pœna ordinaria iuris puniri de iure possit, requiritur, vt dolosè interfecerit aliquem, & quare.*

92 *Culpa lata non æquiparatur dolo, cum de legis Corneliæ de sicarijs agitur pœna, & quare, numero 101.*

93 *Statutum simpliciter dicens, occidens occidatur, qualiter sit interpretandum.*

94 *Statutum tali pacto erit interpretandum, ne quis indebitè damnum patiatur.*

95 *Maleficium duo requirit, vt legitimè tota pœna statuta possit puniri.*

96 *Homicidium committens excedendo moderamen inculpatæ tutelæ de iure non poterit puniri pœna ordinaria.*

97 *Interficiens aliquem, vt contraheret cum vxore eius, si postea contrahat matrimonium erit nullum, secus si defuerit talis praua intentio.*

98 *Statutorum verba erunt interpretanda iuxta formam iuris communis, & quare.*

99 *Statuta pœnalia iniungentia pœnas taxatas a iure communi, erunt extendenda etiam ad illos casus fictos, ad quos & ipsa extensa reperiuntur, & quomodo.*

100 *Statutum dubium recipit interpretationem a iure communi, & idem dicitur de statuto disponente in materia iuris communis, cum tunc recipiet omnes ampliationes, & limitationes, quas recipit tale ius commune.*

102 *Vulnerans vel occidens in Ecclesia aliquem ex repentino motu iræ, vel vindictæ, & non vt ibi salutetur, non erit priuandus priuilegio immunitatis Ecclesiasticæ.*

De homicidio præsertim in Ecclesia commisso, homicidarum Ecclesias violantium pœnis, & de Ecclesiarum immunitate.

THEMA.

Cùm quidam Nobilis Ragusinus fuisset verberatus extra (sed prope) Ecclesiam Sanctæ Crucis Castri Grauosæ, Ragusinæ Diœcesis a quodam alio Nobile Ragusino, in eodem facto euaginauit pugionem (quo erat accinctus more patrio) contra dictum verberantem, ac in fugam iam conuersum, & ipsum insequens vnico vulnere sibi inflicto in dicta Ecclesia (quam ille ingressus fuerat) dictam Ecclesiam egrediens se se in fugam dedit. & cum dictus verberator ex dicto vnico inflicto vulnere intra dictam Ecclesiam mortuus esset, Reuerendissimus Archiepiscopus Ragusinus citauit ad informandum dictum nobilem verberatum, qui iam vnico inflicto vulnere suum aggressorem interfecerat, qui cum comparuisset non personaliter, sed per procuratorem, seu excusatorem obligantem se stare mandatis Ecclesiæ nomine sui principalis, allegando, quòd locus iudicij non esset tutus dicto Nobili, fuit ipso absente personaliter in causa vsque ad diffinitiuam sententiam processum: & antequàm ad ipsius sententiæ promulgationem fuisset deuentum, fuerunt multa in iudicio contradictorio producta, & tandem fuit dubitatum de infrascriptis, &

Primò, An dictus comparens procurator, seu excusator fuerat admittendus in dicta causa, cum regulariter in causa criminali criminaliter mota, non admittatur procurator.

Secundò, An huiusmodi homicidium in Ecclesia perpetratum fuerat dicendum voluntarium, necne: eo quòd dictus Nobilis insequutus fuisset illum iam cessantem a verberibus inferendis, ac sic vnico vulnere inflicto interfecisset.

Tertiò,

Tertiò, An in criminalibus lata culpa æquiparetur dolo.

Quartò, An propter dictum vulnus inflictum in dicta Ecclesia, & sequutam mortem ipse Nobilis sit declarandus excommunicatus, vel saltem a dicto Archiepiscopo possit de iure excommunicari, non obstante tali admissione excusatoris, seu procuratoris, ac acceptatione obligationis ab ipso factæ apud acta, de stando mandatis Ecclesiæ, & iudicata soluendo.

Quintò, An si dictus Archiepiscopus dictum Nobilem (qui iam per dictum procuratorem comparuerat in iudicio, & se obligauerat stare mandatis Ecclesiæ) nulla alia de causa, aut contumacia superueniente excommunicasset, de iure incideret in aliquam pœnam.

Sextò, Quæ sit pœna ordinaria statuta contra violantem immunitatem Ecclesiasticam, aliquem verberando, vel interficiendo in Ecclesia, tam de iure ciuili, quàm Canonico, & cui applicanda erit dicta pœna.

Septimò, An dictus Nobilis prædicto modo, ac de causa violans dictam immunitatem Ecclesiasticam veniat in foro seculari, & Ecclesiastico pœna ordinaria plectendus, vel solum mitiori pœna.

Octauò, An dictus Nobilis (de quo est sermo) potuisset frui immunitate Ecclesiastica, si post tale vulnus inflictum confugisset ad eandem Ecclesiam a se violatam, vel ad aliam, ita vt ab ipsa extrahi non posset ab aliquo Iudice.

Et hæc omnia erant proponenda, & in præsentiarum examinanda gradatim, ac sigillatim, prout proposita fuerunt.

DECISIO XXIX.

O SANCTISSIMA, & indiuidua Trinitas, cuius cultor (ipsa dante) semper fui, sum, & ero: te subnixè obsecro, vt mei ipsius interiores, ac exteriores oculos illuminare digneris, quatenus tuo splendidissimo lumine irradiatus scita sacrorum Canonum, Legumque Imperatoriarum, ac Doctorum sententias mihi libranti, atque ponderanti obuiet verus ipsorum omnium intellectus, vt sic illuminato, propositas quæstiones decidendas absoluere fas sit mihi, in tui cultum animarum salutem, innocentięque tutelã, meæque Congregationis decus.

Primæ quæstioni tribus conclusionibus satisfaciemus, & prima conclusio sit hæc. Regulari-
1 ter in causa criminali † crimina-

liter mota (vt est in casu proposito, procurator rei non admittitur ad allegandas causas causæ, etsi admittatur ad allegandam causam absentiæ, & sic non admittitur ad comparendum in foro fori pro reo in prosecutione causæ vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè, & ad proponendas defensiones, seu exceptiones concernẽtes crimen, pro quo quis est citatus, seu ad fundandum iudicium, & telam iudicij. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per textum apertissimum in capitulo veniens.§.licet autem, in versiculo nec procuratores. extra de accusat. vbi Innocentius Tertius dicit se non potuisse de iure recipere procuratorem in causa criminali: si ergo Summus Pontifex non poterat de iure recipere procuratorem in causa criminali, indè consequens fit (arguendo a maiori ad minus) negatiuè, quòd nec reliqui inferiores Prælati de iure possint. Idem statuit Hadrianus Papa, & habetur in capitulo in criminalibus, quinta quæstione tertia, vbi dicitur. [In criminalibus causis nec accusator (nisi per se) aliquem accusare potest: nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. penultima. §.primo. ff.de publicis iudicijs. Vbi hæc habentur, videlicet. [Ad crimen iudicij publici persequẽdum frustra procurator interuenit, multoque magis ad defendendum, sed excusationes absentium ex Senatusconsulto iudicibus allegantur, etsi iustam rationem habent sententia differtur.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. tunc conuenit. C. de accusationib. vbi hæc habentur, videlicet. [Tunc conuenit potentiores vires adesse iudicijs, dum eorum præsentiam in criminibus publicis per inscriptionem causa deposcat, *licet in pecuniarijs* causis per procuratores litem sustineant.] hæc ibi. Idem probatur per textũ in capitulo si quando, secunda quæstione sexta, vbi Hadrianus Papa hæc statuit, videlicet. [Si quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per seipsos est agendum.] hæc ibi. Probatur & secundo præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam infrascripti Doctores in locis hic citandis se subscripserunt præsenti conclusioni, videlicet Innocentius in capitulo licet in Beato Petro. extra de accusation. in principio. idem docuit Ioannes Andreas in dicto capitulo veniens, columna secunda, in versiculo, in prima Glo. idem docuit Antonius de Butrio in dicto capitulo veniens. columna septima, in versiculo tertius casus est. Idem docuit Panormitanus in dicto capitulo veniens, numero decimosexto, in versiculo si vero exceptio concernit crimen. Glo. in dicto capitulo veniens, in versiculo criminali.

minali.§ & Glo. in dictis legib. Imperatorijs. Felinus idem docuit in c. meminimus, col. 4. conclusione sexta. de accusat. Idem docuit Ioannes de Ana. in d. cap. veniens. col. 4. in versic. in eadem Glos. ibi criminali. Idem docuit Hostiensis in summa titu. de procurat. §. & in qua re, in vers. sin autem quæstio criminalis. Idem docuit Marianus Socinus senior in d. c. veniens, nu. 22. & 23. & in nu. 273. & ferè per totam repet. dicti c. veniens. Idem docuit Bart. in d. §. 1. seu ad crimē. Idem docuit Azo in summa. titu. de procuratoribus. in vers. item aliam subijcio regulā. Idem docuit Specul. in 1. lib. titu. de procuratore, col. 6. nu. 9. in vers. item quòd causa criminalis, quē sequutus fuit Bertachinus in suo repertorio in littera P. §. procurator in criminalibus causis. in principio. Idē docuit Augustinus de Arimine in addit. ad Ang. in tract. de malefi. in versic. presente dicto Caio. nu. 14. in versic. tu autem in hac materia adde, quòd dubito de ista conclusione. Idem Albertus de Gandauo docuit in suo tractatu de malefic. titu. de procuratore, nu. 13. & nu. 26. Idem docuit Ang. in tract. de maleficijs. in vers. qui dominus Iudex videns in §. quæro quid si citatus est reus. Vbi in addit. Augustin. de Arimine dicit hanc esse communem Doctorum opinionem, quam sententiā etiam citat, & sequitur Ioannes Pich. in suo thesauro commun. opinio. & quòd hæc communis opinio procedat non solum in crimine publico, verum etiam & in priuato docuit Aegid. Bos. in tract. malefic. titu. an in crimin. indit. quis poss. pro absen. inter. Idē docuit Franciscus Viuius in dicto Thesauro, in versic. procurator in capitalibus. dicens, quòd si procurator cōpareat pro reo in tali causa, & non reus, ipse reus iudicabitur contumax, & quòd ita iudicauerit ipse, dum esset Iudex in Ciuitate Terami. Idem docuit Benedictus de Plumbino in l. penult. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. nu. 3. & Rubeus ibidem, nu. 10. 121. & sequenti, & hi dicunt hanc esse communem opinionē. vti etiam docuit Albericus de Rosat. in l. seruum quoque. §. publicè. nu. 18. ff. de procuratoribus, & in dicta l. penult. §. ad crimen. nu. 14. Idem docuit Menchiaca controuersia. vsu frequenti. c. 39. nu. 24. Blancus in sua practi. crim. f. 15. nu. 14. Iulius Clarus in sua practi crim. §. fin. quæst. 32. versic. 1. & sequent. dicens hanc esse communem opinionē. Idem docuit Emanuel Soarez in dicto Thesauro, nu. 296. idem docuit Hyppolitus Bonacossa in dicto thesauro in vers. procurator. multos Doctores idem tenentes referens. idē docuit Grassus in lib. 2. comm. opinio. c. 10. q. 1. idē docuit Vantius in tract. de nullita. process. fol. 169. nu. 177. Idem Corneus docuit in consi. 325. in 3. volum. Iason in consi. 144. in quarto vol. Idem docuit Bartholomeus Cepolla in criminali, consi. 52. in fi. & in criminali consi. 72. col. 3. versic. de primo, vbi dicit, quòd

videtur esse magna dubitatio, quia communis sententia est, & idem rursus docuit in consi.47. circa principium. Idem docuit Bossius in sua pract. crimin. titu. an quis in criminalibus iudicijs possit pro absente interuenire, nu.1.Idẽ docuit Henricus Boich in c.tuę, col.2. in versi.aut in causa accusationis. ext. de procuratoribus. Idem docuit Bal. in c. tuæ,num.1.ext.de procurat.idem docuit Goffr. in summa, titu.de procurat. col.3. in versic.dantur procuratores in causis ciuilibus. Idem docuit Paris de Puteo in tract.de sindicatu in §.Iudex, in versic. Iudex potest pro absente. in fine, sequens Bar.in d.§.ad cri men.Idem docuit Antonius Gabriel.in lib.7.conclusionum.titu. de maleficijs,cõclusione nona in principio. Idem docuit Iason in l.cum rem, in 2.not. C.de procurat.Idem docuit Archid.in c.qui generaliter. in Glo.1. de procurat. in sexto, & in c.1.in vers.criminalis.de iudic.in sexto,& in d. cap. in criminalibus, & in dicto c.si quando.Idem docuit Geminianus in d.c.qui generaliter. in vers.oppono,quòd licet, & in d. c.1.de iudicijs,in sexto,in col. 1. in vers.quid si citatus.& in col.3. in versic. mihi videtur.Idem docuit Philippus Francus in d.cap. qui generaliter,col.1.in vers.limita,& intellige,& in d.c.1.col.4.in vers.in eadem Glo. ibi compelli. Idẽ docuit Cardinalis a Turrecremata ĩ d.c.si qñ,& rursùs in d. c. in criminalib.idẽ docuit Hyppolitus de Marsilijs in infrascriptis locis,videlicet, in l.etiam si redhibitus fuerit,nu.104.in vers. quæro vlterius, ff.de quæstionib. & in singulari suo 221. incip.restitutio in integrum in practicà crimin.sua. §.sequtur modò.quinta quæstio,nu.1.in consi.17.num. 11.in consi.39.num.1.in consi.54. nu.1. & in consi.81. nu.59. Idem docuit Iacobus de Bellouisu in sua practica criminali, in titulo De fuga reorum, nu.15.& 16. idẽ docuit Maranta in suo speculo aduocatorum,in c.incip.Quarta pars, nu.35. in vers.quarta vtilitas est.Idem docuit Petrus Follerius in sua practica crimin. in 1. par. secundæ par. nu.1. in versic. optimam, & laudabilem, & in sua pract.Canon.crim.in titu.reperti culpabiles citentur.nu.6.in vers.item quia procurator prohibetur.Et denique idem,& elegãter docuit Petrus de Anchar. in c.1.col.2.vers.quarto nota.de iudicijs, in sexto. Probatur & tertio tribus rationibus.Quarũ prima est, quoniã si regulariter ad-
2 mitteretur procurator † in crimi nalibus. indè hoc absurdũ sequeretur,scilicet,quod iudicium, ac sententia frustraretur suo fine, ac debito effectu: eo quòd post quã reus(qui comparuerat per procuratorem) animadùerteret se fore corporaliter puniẽdum propter scęlus a se perpetratum, nunquã compareret in iudicio, & sic nocens euaderet,& procurator(qui erat mundus a tali crimine,) & ipse pœnam euitaret: Cùm nulli rationi, aut iuri consonum sit pu nire innocentes, sed solum no-

xios

3 xios eo, quod pœnæ † suos debeant tenere auctores. vt in l. sancimus, C. de pœnis, & in c. quæsiuit. ext. de his, quæ fiunt a maiori part. cap. & etiã, vt docet tex. in c. non debet. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Nõ debet aliquis alterius odio prægrauari.] Ne ergo procurator immunis a culpa prægrauaretur odio rei non comparentis (qui de iure veniebat puniendus) & ne de-
4 licta † remanerent impunita, vt in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. summæ ergo rationi innixa comprobatur nostra conclusio, cum ex his omnibus productis sequitur, quòd nemo possit se obligare
5 † in causa criminali, vt docet glo. in c. cum homo, 24. q. 5. & Bal. in c. rescripto. col. 3. ext. de iureiuran. Secunda ratio nostræ conclusionis talis reddi poterit, (secundum Bar. vbi supra.) Cum enim, (vt omnibus est summoperè perspicuum, & patet ad sensum, & quotidiana experientia rerũ omniũ magistra nos docet) accuratius vnusquisque negotia sua gerat, quàm aliena, iccircò vt benè consultum esset ipsis reis, lex pro bono publico voluit, vt dicti rei ad personalem comparitionẽ in criminalibus regulariter compellerentur, & hæ duæ rationes redduntur a Bar. in loco citato. Tertia ratio est (secundum Goffr. Specul. & Marianum Socinum in locis supra citatis,) quia procurator non posset cõsequi per actionem mandati contrariã id quod amitteret, si pœna capitali inde puniretur ipse procurator, vel aliquo membro mutilaretur, aut alia pœna corporis afflictiua: quod tamen secus esset in ciuili, & pœna pecuniaria. vt in l. Plautius. ff. de procurat. & hanc etiam rationem sentit Bart. in extrauag. ad reprimendam. in vers. legitimè. Et hæ tres rationes assignatæ sufficiant, etsi plures enumerentur a supradicto Mariano Socino, & a nonnullis alijs Doctoribus supra citatis.

Etsi verissima sit pręcedẽs conclusio (vt fuit ibi probatum satis abunde) nihilominus fallit ĩ casu nostro, proposito tribus de causis, quæ in subsequentibus conclusionibus afferuntur, & probabuntur. quæ inquam omnes verificãtur in nostro casu, etsi vnaquaque earum sufficeret de iure ad excusandum ipsum nobilem citatum à personali comparitione: quarum prima hic solum probabitur, & est: quoniam dictus Nobilis de iure Canonico, cuius decisioni standum erit in foro Ecclesiastico (solùm venit puniendus pœna pecuniaria) vt inferiùs probabitur in quæstione sexta cõclusione prima, vide ergo ibi: &
6 quòd quando quis venit † puniendus pro crimine perpetrato pęna pecuniaria possit in iudicio comparere per procuratorẽ, non tantum ad proponendas excusationes, verùm etiam in causa causæ vsque ad diffinitiuam sentẽtiam, inclusiuè, & ad proponendas, & probandas defensiones Rei sui principalis, concernentes crimen ipsum pro quo fuit citatus ad cõparendum personaliter in iudi-

cio, imò, & asseueramus, quòd ipse procurator (ad hoc tamen specialiter constitutus) fundare possit iudicium, & ipsius telam prosequi vsq; in finem causæ inclusiue. hæc conclusio probatur triplici medio. & primò per tex. in l.absentem. §.Aduersus contumaces verò. ff.de pœnis. vbi hæc habentur, videlicet. [Aduersus contumaces verò, qui nec denunciationibus, neque ædicti: Præsidum obtemperassent, etiam absentes pronunciari secundum morem priuatorem iudiciorum, potest quis defendere hæc non esse contraria. quid igitur est? melius statuetur in absentes pecuniarias quidem pœnas, vel eas, quæ existimationem cõtingunt, si sępius admoniti per contumaciam desunt, statui posse, & vsque ad relegationẽ procedi. verùm si quid grauiùs irrogandum sit, puta, in metallum, vel capitis pœnam, non esse absentibus irrogãdam.] hæc ibi. idem probatur per argumentum in l.seruum.§.publicè, ff. de procurat. vbi hæc habentur, videlicet. [publicè vtile est absentes à quibuscunque defendi. Nam & in capitalibus iudicijs defensio datur. vbicunque itaque absens quis damnari potest ibi quemuis pro eo verba faciẽtem, & innocentiam excusantem audiri æquum est, & ordinarium admittere quod ex rescripto Imperatoris nostri apparet]. hæc ibi. Diximus probari per argumentum in dicto §.publicè. quoniam, etsi explicitè, & ad uerbum non contineat verba nostræ conclusionis, benè tñ ſm sñiam eius, cum includat oẽs casus, in quib. quis absens dãnari possit, de quorũ numero est casus pñtis cõclusionis & subsequẽtis, vt ibi latiùs dicemus contra Pan. vide ibi. idẽ probatur p arg. in l.2.C.de procurat. vbi hęc habentur, videlicet. [Cùm rẽ pecuniariã esse dicas, potes per maritũ tuũ solemnib. impletis, appellationi aduersariæ tuæ respondere: cùm appellationes pecuniariæ ẽt per procuratores exerceri ab vtraque parte litigantium possint]. hæc ibi. Diximus probari per argu. in dicta l.2. quoniam ex ipsa l. luce meridiana clariùs elicitur, ꝙ quando quis venit puniẽdus pęna pecuniaria poterit constituere procuratorem. vti etiam infrascripti Doctores statim citandi docuerunt. idem probatur per argu. in l.1. §.1. ff. An per alium cau. appellat. red. poss. vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Planè si pecuniaria causa est † ex qua ignominia sequitur potest & per procuratorem hoc agi.] Diximus per argu. quia hìc adest locus arguendi à minori ad maius affirmatiuè. tali pacto, videlicet. si poterit procurator comparere in iudicio pro condennando in pecuniariam pęnam habentem annexam pœnam infamiæ multo magis hoc ipsum licebit in casu nostro, vbi hæc pœna infamiæ abest, vt clariùs ibidem. Idem probatur in §.sed etsi. vbi hæc habentur, videlicet. sed etsi ea causa sit, ex qua sequi solet pęna vsque ad relegationem, non oportet per

8

alium

alium causas agi.] Probatur & secundo Doctorum sententia hęc nostra cóclusio. Nam infrascripti Doctores explicitè ipsi conclusioni se subscripserunt in infrascriptis locis, videlicet. Glo. in dicta l.1.in versi.ignominia: quæ dixit, quòd in omni causa, in qua pœna corporalis non impo-
9 nitur per procuratorem † cuilibet agere licet spontè, non ex necessitate. idem docuit Glo. in c. veniens. in versi. criminali. extra de accusat. idem docuit Bart. in dicta l. absentem. in quæstione secunda, sequens gl. supra citatam, & rursus in l.penult.§. ad crimen. in num.7. versi. hoc præmisso. & nu.14. in versi.quærò.extra Glo.ff. de publicis iudi.idem docuit Innocentius in c.licèt in Beato Petro.col.1.in versi. item in leuibus criminibus, puta, quæ non excedunt pœnam relegationis. extra de accusat. idem docuit expressè Azo in summa titul. de procurat.col.4.in versi.constituitur autem.Specul.in lib.1.titu. de procurat.col.6.nu.10.in versi. Quintò si crimé. vbi sequitur Azonem. idem docuit Host.in summa titu. de procurat.§.& in qua re.in versi. si verò relegationis pœna. Goffr. in summa. titu. de procurat. col. fin. in versi. in summa notandum est. idem docuit Ioannes And.in c.tuæ.col.2.in versic. si verò quæstio est criminalis. extra de procurat.Ant. de Butr. in c. veniens. col.5.in versi.ex hoc infertur.ext. de accusat. idem docuit Panormitanus in dicto c.veniens.num. 18. in versic. si verò venit imponenda pœna relegationis,ext.de accusationibus. idé docuit Henricus Boich in c.tuę.col.3.in versic. aut causa non capitalis. extra de procurat.idem docuit Felinus in c.meminimus.col.4.in vers. sexta conclusio,ext.de accusat.idé docuit Marianus Socinus senior Senensis in d.c.veniens.nu.50.51.& 52.Idem docuit Archid. in c.1.in vers. criminalis de iudicijs.in sexto,dicés quòd(vt docet Host.) vt nó possit interuenire procurator in causa criminali necesse est, q̃ pœna indè imponéda reo sit maior pœna relegationis,ex quibus patuit, quòd ipse Archid. se subscripserit præsenti,& subsequenti conclusioni,tum quia pœnę(de quibus sermo habetur hic,) & in subsequenti conclusione non sunt maiores pœna relegationis,cum etiam ipse sequatur Host. qui ad verbum se subscripsit vtriq; conclusioni.Nam ipse Host.idem docuit de præsentis cóclusionis materia in summa titu. de procurat. §.& in qua re. in versic. & est hoc verum, quando quæstio est pecuniaria. Idem docuit Ioãnes de Ana. in d.c.veniens. col.4.in vers.in eadem Glo.ibi, pęna relegationis. Idem docuit Geminianus in c.1.col.2.in vers.Glo.super verbo criminalis de iudicijs. in sexto, idem docuit Bertachinus in suo repertorio, in litera P. §. procurator in criminalibus. in vers. procurator in causa criminali pecuniaria. idé docuit Raymundus Pius Fichus in thesauro, commun. opin. versic. procurator.sequens Marianum Socinum loco.

loco supra citato. Idem docuit Menchiaca controuer. vsu. frequen.c.17. Idem docuit Pau. de Castro in d.l.seruum quoque. dicens hanc esse communem Doctorum sententiam, quam etiam sequutus fuit Emanuel Soarez in Thesauro communium opinionũ in vers.procurator in ijs criminis causis.Idem docuit Bartholome⁹ Cępolla in criminali,consi.72.colum.3. in vers.de primo non violetur. Idem docuit Iulius Clarus in pract.crim.§.vlt.q.32.per totũ, & specialiter. in versic.cęterum. Fracíscus Viuius,idem docuit in lib.1. commun. opin. 251. idem docuit Hyppolitus Bonacossa in thesauro commun. opin. in vers. procurator,sequens Iulium Clarum vbi supra, dicensque hanc sentẽtiam esse communem. idem docuit Ang.in tractat. de maleficijs,in versic.qui dominus Iudex dicens.nu.16.in versic.ex quo sequitur,quòd in crimine.idem docuit Albertus de Gandauo in tractat.de maleficijs.titu. de procuratore,defensore, & excusatore, nu.26. in versic.item generaliter in causa publica,& priuata.Idem docuit Bossius in pract. crim. titu. an in criminalib.iudicijs qs, nu.4. in vers.tertia conclusio est. idem docuit Hyppolitus de Marsilijs in consi.24.nu.37.& in consil.54.nu.1.Probatur & tertiò pręsens conclusio hac ratione, videlicet,cùm sit pœnale, & odiosum priuari tanto commodo comparendi per procuratorem in causis criminalibus, & in casu præsentis cõclusionis nullo iure cautum reperitur,in tali casu nõ fore admittendum procuratorem. Indè sequitur, quòd verissima fuerit nostra conclusio, cum pœnæ sint 10 † restringendæ. vt in c.in pœnis, de regu.iur.in sexto.

Cùm dictus Nobilis Ragusin⁹ (de quo quęritur) de iure ciuili, 11 & in foro seculari † pro dicto homicidio perpetrato nõ veniat puniendus, nisi pœna (ad summum) relegationis (vt latius probabitur in quæstione septima conclusione vnica.) Iccircò non tenebitur comparere personaliter in iudicio seculari pro dicto delicto,cũ in tali casu poterit comparere in ipso iudicio per procuratorem. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò per arg.in l.seruũ. §.publicè. ff.de procurat. cuius tenorem verborum retuli ad verbum in probatione pręcedentis conclusionis, & per textum in l. absentem. §.aduersus contumaces,ff.de pęnis, cuius tenor relatus fuit supra in probatione præcedentis conclusionis. Vide ibi, & in l.1. ff. An per alium causę appellat. reddi possint: quæ lex in præcedente conclusione fuit ad verbum allata. Vide ibi. Probatur & secundò Doctorum auctoritate. Nam præsenti conclusioni infrascripti se subscripserunt, videlicet Glo. in c.veniens. in versic. criminali.ext.de accusat. Glo.in d.l.1.in vers.relegationem. Glo. in d.l.absentem, in vers.vsque, & in vers. ad relegationem Glo. in c.si quando, 2.q.6. Glo. in l penult.§.ad crimen. ff.de publi. iudi.Glo.in d.l.seruum,§.publicè,

Bart. in d.l.absentem. in secunda quęstione. vbi sequitur dictã Glo. in d.l.absentem, & clarius idem sentijt in l.penult. §. ad crimen, nu.11. in vers.quaero dicitur hic publici iudicij. ff.de publicis iudicijs. dicens, quòd ita tenet consulendo, quia hoc seruat consuetudo. Innoc.in c.licet in B.Petro. col.1.in vers.item in leuibus criminibus, puta quae non excedunt pœnam relegationis. ext. de accusat.Specul.sequens Azoné in lib.3.titu.de procuratore, colum.6.num.10. in versic.quintò si crimen. Azo ipse in summa tit. de procuratoribus.col.4.in versi. constituitur autem procurator. Host.in summa.titu.de procurat. §.& in qua re.in versic.si verò relegationis pęna.Goffr.in summa. titu.de procurat.col.fin.in versic. in summa notandum est. Ioannes And.in c.tuae.col.2. in versic. si verò.quęstio est criminalis.extra de procuratoribus. Antonius de Butrio in c. veniens.col. 4. in versic.relinquitur ergo. extra de accusat. dicens hanc esse sententiam Cy.& Mar.Sill & Iac.de Ra. Ioannis Andr. Host. & Feder. de Sen.in consi.299. idẽ sentijt Henricus Boich in c.tuae,colum.3.in versi. aut causa non est capitalis, extra de procurat. Marianus Socinus senior in dicto c. veniens. nu.100. & sequentibus. extra de accusat.qui maxima cum diligentia examinat praesentem quęstionem pro vtraque parte. & tãdem tuetur nostram conclusionem approbatam à supra citatis Doctoribus, & alijs quàmplurimis, asserens hanc esse communẽm Doctorum opinionem:& ipsius Mariani sententiae se subscripsit Felinus in c.meminimus.col.5.in fi. versic.vltimò limita istam materiam, vt hic per Dominum Marianum.extra.de accusat.& quòd dictus Felinus se subscripserit p̃senti conclusioni (vltra supradicta) elicitur ex verbis ipsius, dicentis in d. c.meminimus. col.5. in versi.item vide Bart. in l. praetor, in principio ff.de damnis infectis) quòd si quis fuit accusatus de vulnere, & dubium est an vulnus sit mortale, vel non, & sic an veniat pœna capitalis, an non; admittetur procurator ad defensam: & addit dicens, quòd vbi
12 quis accusatur † pro pluribus criminibus, in quibus est vnum capitale, admittitur procurator ad aliacrimina, excepto capitali: ex his ergo omnibus videtur elicẽdum, quód Felinus se subscripserit pręsẽti cõclusioni, etsi non ita explicitè sicut supra allati Doctores. Idem docuit Archid.in c. 1.in versi.criminalis.de iudicijs in sexto, dicens, quòd secundum Hostiensem (quòd in causis criminalibus grauibus, in quibus est imponenda pęna maior pœna relegationis, non interuenit procurator: quasi diceret (arguendo à contrario sensu) quòd in criminibus, in quibus pœna relegationis, vel minor erit imponenda, tunc possit interuenire procurator pro reo absente, & quòd Archid.intentio talis fuerit, elicitur ex eiusdem verbis, videlicet secundum Host.cuius senten-

tiæ se subscripsit, & tamen ipse Host. in summa in titu. de procuratoribus. §. & in qua re. in versic. si verò relegationis pœna, vel minor: expressissimè se subscripsit p̄senti nostræ cōclusioni. idem docuit Petrus de Anch. in d. c. 1. col. 2. in versic. quartò nota, quòd in causa criminali, vbi addit, quòd in tali casu nullo pacto posset Judex dictum Reum compellere ad comparendum personaliter; sed ad procuratorem cōstituendum, & instructum dirigendum ad ipsum Iudicem in iudicio. idem docuit Ioannes de Ana. in dicto c. veniens. col. 4. in versi. in eadem Glosa ibi, pęna relegationis. ext. de accusat. idem docuit Geminianus in c. 1. col. 2. in versi. Glo. supra verbo criminalis. de iudicijs in sexto, idem docuit Aug. Berous in dicto c. veniens. col. 14. nu. 39. in versic. stantibus prædictis. modò reuertor ad id. Vbi probat nostram conclusionē probari auctoritate communis opinionis Doctorum, & consuetudine, & respondet Pan. contrarium asseuerāti in dicto c. veniens. nec non & rationibus, quibus ipse Panormitanus vtitur ad confirmandam suam sententiam aduersantem præsenti nostræ conclusioni. idem docuit Bertachinus in suo repertorio in vers. procurator in criminalibus causis, in vers. procurator in causa criminali admittitur, quando pœna est relegationis. Idem docuit Pau. de Castro in dicta l. seruum, dicens hāc esse communem Doctorum sententiam, quam sequitur quoque Emanuel Soarez in Thesauro cōmunium opinionum, in versicul. procurator in ijs crimin. causis. Idē docuit Frācicus Viuius lib. 1. opin. 251. idem docuit Iulius Clarus (qui hanc materiam amplissimè agit) in sua pract. crim. §. vlt. quæst. 32. per totum, & specialiter in vers. Hinc est. Idē docuit Hyppolit. Bonacossa sequens Iulium Clarum, vbi supra, dicens hanc esse communem Doctorum opinionem. Idem docuit Ang. in tract. de maleficijs. in versic. qui Dominus Iudex videns, nu. 15. in vers. quæro quid si citatus est, cuius sententiæ se subscripsit ibidē in addit. Augustinus de Arimine. nu. 19. in vers. tu autem in hac materia. asserens se nolle ab hac opinione recedere, quia communis est. Idem docuit Albertus de Gandauo in tract. de maleficijs. titu. de procuratore, defensore, & excusatore, nu. 26. in versic. item & generaliter in causa publica, & priuata. idem docuit Cępolla in crimin. consi. 72. col. 3. in versic. de primo nō videtur. Idem docuit Cardinalis à Turrecremata in c. in criminalib. col. 2. in vers. secundum est. 5. q. 3. idem docuit Bossius in pract. crim. titu. an in criminalibus iudicijs. quis &c. num. 5. in vers. & in cęteris dicit. Vbi sequitur sententiam Mariani Socini supra p̄ me citati. Idem docuit Petrus Follerius in pract. can. crim. titu. reperti culpabiles citentur. nu. 6. in versic. est tamen bene verum. Probatur & tertiò ratione allata in probationem præcedentis con-

clusionis vide ergo ibi.

Tertia & vltima cóclusio, cùm dictus Nobilis Ragusinus fuerit citatus ad comparendum in foro Ecclesiastico, pro dicta violatione immunitatis Ecclesiasticę: & in foro seculari pro dicto homicidio inde sequuto: & vterq; forus sit in ciuitate Ragusina, quæ meritò est sibi locus nō tutus propter consanguineos interempti, prout est omnibus notum (iccircò hac etiam de causa nullatenus compelli poterit ad personaliter

13 † comparendum in aliquo ex ipsis foris, sed omnino admittendus de iure erit procurator ad hoc specialiter deputatus ab ipso Nobile, non solùm ad proponendas executiones absentię, verùm etiam ad proponendas defensiones, seu exceptiones concernentes ipsummet crimen, pro quo ipse Nobilis fuerat citatus, & ad fundandum totum iudicium, ac telam iudiciariam. Hęc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertissimum in Clem. Pastoralis. §. Pisanaq; & §. esto igitur. de sent. & re iudic. vbi in dicto §. Pisana. hæc habentur, videlicet. [Pisanaque ciuitas, in qua lata fuit memorata sententia, Regem capitali habebat odio notorio, & antiquo.] & in dicto §. esto hæc habentur, videlicet. [Esto igitur quòd Rex ipse aliàs ad præmissa fuisset legitimè per Imperatorem citatus, nunquid venire debuit ad Iudicem exercitu feroci ac grandi, ipsique citato (vt præmittitur) odioso stipatum? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodum populoso multum potenti, ac præfato in eū odio prouocato? Quis enim, auderet, vel qua ratione audere aliquis teneretur consistorij talis subire iudicium, & se in hostium sinu reponere? ac ad mortem per violentam iniuriam, non per iustitiam inferendam vltroneum se offerre? Hæc quidem iure timentur, hæc de more vitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Desiperet igitur qui citationē huiusmodi saperet arctasse.] hæc ibi. Ex quibus luce meridiana clariùs elicitur veritas præsentis nostræ cóclusionis, & quòd nullo pacto citatus ad locum iudicij sibi non tutum accedere teneatur. Idem probatur per tex. in Clem. 1. in §. nos tamē, de foro compet. vbi hæc habentur, videlicet. [Nos tamen Episcopis, qui à suis sedibus proteruia impiorum expulsi nō audent propter metum persequentium, in suis ciuitatibus, vel dięcesibus aut earum parte aliqua residere: nec iurisdictionem ad se spectantem per se, vel per alium inibi exercere, ne iniuria in eorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesijs hoc prętextu remaneat impunita, duximus indulgendum, vt in diœcesibus alienis, in ciuitatibus (videlicet) vel locis insignibus suis Ecclesijs vicinioribus, in quibus poterunt securè morari, & iurisdictionē suam liberè exercere possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios, & fautores dummodo

ciui-

ciuitates, vel loca huiusmodi eisdem expulsoribus, consiliarijs, & fautoribus, sint secura, & ipsi personaliter, vel ad domum, si hoc tutè fieri valeat; alioquin publicè in Ecclesia Cathedrali loci, vel domicilij eorundem citati fuerint (liberè procedere, prout iustitia suadebit] hęc ibi inter alia. Idem rursus probatur per text. in c. statutum. §. cùm verò. de rescriptis in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm verò eiusdem ciuitatis seu diœcesis fuerint actor, & reus, extra ipsas causa non cōmittatur: nec cōueniatur aliquis eorum: nisi ab Episcopo contra aliquem de sua diœcesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra eius Capitulum, seu contra vniuersitatem, ciuitatis, villæ, aut Castri fuerat actio dirigenda, vel nisi actor eandem ciuitatem, vel diœcesim intrare non audens, aut sui aduersarij potētiam meritò perhorrescens, eum infra illas nequeat conuenire securè: in his er-

14 go casibus † extra dictas ciuitatem, & diœcesim possit cōtra prędictos causa committi: nullus tamen eorum vltra vnam dietam à fine suæ diœcesis valeat conueniri, sed & in duobus vltimis casibus, nisi impetrans de prædicto timore, quem in litteris commissionis exprimere teneatur, pri-

15 mò † fidem Iudici faciat, saltem per proprium iuramentum, Iudex ipse nullatenus in causa procedat, sed partes à sua iurisdictione dimittens impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet] hæc ibi. Idem probatur in c. cum R. ext. de officio delegati, vbi hæc habentur, videlicet. [Cum R. Canonicus Ianuensis causam, quę inter ipsum (ex vna parte) ac P. ciuem Ianuen. vertitur: tibi obtinuerit delegari: & idem ciuis propter multas, & graues inimicitias ciuitatis suæ, in tua nequeat præsentia cōparere. Mandamus quatenus supradicto R. huiusmodi optionem relinquas, vt (exceptis Canonicis Ianuen. quos, cùm sint eius socij meritò habet pars aduersa suspectos) in ciuitate, vel diœcesi Ianuensi, in qua sunt multi viri prouidi, Iudicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districtè præcipias, vt eādem causam iuxta rescripti à te obtēti tenorem, appellatione remota, fine debito terminare procuret,] hæc ibi. idem probatur in c. ex parte. el primo. extra de appellat. vbi expressè nostra conclusio probatur. Nam ibi hæc habentur, videlicet. [Ex parte tua: & infra: præsenti pagina respondemus, quòd cùm excusetur honestè, qui ad præsentiam delegatorum Iudicum non potest secùre venire citatus: tu vel tui, quotiens ad illos Iudices vos euocari contigerit, ad quorum præsentiam vobis periculosum est ire, liberè pote-

16 ritis † appellare, etiam si in literis commissionis. appellationis fuerit remedium interclusū, nisi Iudices vobis assignent locū idoneum & securum.] hæc ibi. idem probatur in c. accedens. el secundo. extra, vt lite non contestata.

Vbi

Vbi Innocentius Tertius excusa-
17 uit quendam citatum † ad locum sibi non tutum, etsi sibi fuisset præstitus saluus conductus: eo quòd non debuerat se capitalibus inimicis credere. Idem probatur per arg. in l. si locus, ff. de iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet. [si locus in iubendo iudi-
18 care † non est comprehensus, videtur eo loco iudicare iussisse, quo solet iudicare sine incōmodo litigantiū.] Diximus per argumentum prædictæ legis probari præsentem conclusionem, quoniam in dicta lege præcipitur fieri iudicium in loco non incōmodo partibus litigantibus: & quòd locus non tutus citato ad iudicium, dicatur locus incōmomodus per se patet, & sic indè patuit probari præsentem conclusionem dicta lege. Idem probatur per tex. in c. siue de coniugij. 33. q. 2. vbi refertur decretum Nicolai Papæ his verbis vtentis, videlicet. [siue de coniugij fœdere, siue de adulterij crimine iudicium agitandum sit; nulla ratio patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel leuissimum controuersiæ subire certamen: nisi prius ad tempus fuerit reddita suę potestati, & cōsanguineis proprijs liberè sociata. itaque etiam locus prouidendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda; & non sit difficile testes producere, vel cęteras personas, quæ tam à Sanctis Canonibus, quàm à venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersijs requiruntur. [hæc ī dicto c. siue: Idem probatur per tex. in c. venerabilibus. §. & hoc ipsum. de sent. excommunicationis, in sexto, vbi hęc habentur, videlicet. [& hoc ipsum est in similibus obseruandum: sicut si aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum, & Iudex postea in eum (quia non probauit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget: Nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolui (cum probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est proculdubio audiendus: cùm præsumpta eius contumacia videatur.] hæc ibi, & in subsequenti §. eiusdem. c. hæc habētur, videlicet. [sed si ex causa legitima seu probabili quis appellat. puta, quia locus non est tutus.] hęc ibi. in quibus locis patuit neminem teneri personaliter comparere in loco, ad quem quis citatur, si poterit probare ipsum locum non esse sibi tutum, idem probatur per tex. in c. cùm personæ. §. nos volentes. de Priuilegijs in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Nos volentes super hoc de salubri remedio prouidere statuimus, vt hi, qui se asserunt per priuilegia, seu indulgētias Apostolicæ Sedis exemptos: à locorum Ordinarijs requisiti, huiusmodi indulgentiam, vel Priuilegia, quibus dicunt se fore munitos, ipsis ordinarijs in loco congruo, & securo ostendere, ac ad legendum integraliter exhibere

teneantur

tencantur.] hæc ibi. ex quibus etiam & nostra præsens conclusio probatur. idem eodem modo probatur per tex. in c. accepimus. ext. de fide instrumentorum. Probatur & secundo auctoritate ferè omnium Glo. dictarum iurium, ibidem, & infracriptorum Doctorum, qui se quam libentissime subscripserunt præsenti conclusioni in infrascriptis locis. Nam Innocétius Papa Quartus in dicto c. ex parte, dixit, quòd quan-
19 do quis fuit † citatus ad comparendum in loco ipsi citato non tuto, & potest mittere procuratorem, tenetur per ipsum comparere: & non tenetur ipse personaliter comparere; sed si compelleretur à Iudice ad comparendum personaliter haberet iustam causam appellandi à grauamine sibi illato per huiusmodi citationem & compulsionem ad personaliter comparendum. hæc Innocentius: qui idem rursum confirmauit in cap. prętèrea. extra de dilationibus. idem docuit Bart. in l. recusare. §. si quis alio. num. 1. ff. ad Senat. Consul. Trebel. & rursus in l. metus. nume. 2. ff. quibus ex cau. maio. in integrum restitu. in his locis. Bart. dicit citatum ad locum sibi non tutum non teneri illuc accedere, sed an quis tenea-
20 tur † mittere procuratorem tradit subsequentem distinctionem in l. nõ exigimus. §. si quis in iudicio. nu. 2. ff. si quis cautionibus in iudicio & c. infrascriptis vtit̃ verbis, videlicet: An quis teneat̃ mittere procuratorem. Cyn. distinguit. in l. 1. C. de resti. mili. Canonistæ. ex̃. de procurat. c. 2. & Guil. Iac. Butr. hic. tu dic aliquantulum latius, Aut quis nõ tenetur venire priuilegio perpetuo, & tenetur mittere procuratorem, vt in l. vltima C. de iniurijs. & l. penult. C. de pactis. Aut non tenetur venire priuilegio temporali: & non tenetur mitterere procuratorem, vt in l. 2. ff. de in ius vocan. Aut non tenetur venire ex alia ca sa quàm ex priuilegio: & tunc aut illa causa non est iusta: & tunc tenetur mittere procuratorem, vt in l. Papinianus exuli. ff. de minoribus. & hìc in Glo. aut est iusta, & tunc. Aut est voluntaria & tenetur mittere procuratorẽ, vt in l. eũ. ff. eũ qui appel. in prouin. defen. aut causa est iusta, & necessaria, & tũc, aut loquimur in actore, & tenet̃ mittere procuratorẽ, vt in l. 1. ff. de diuer. & tempo. pręscri. aut loquimur in reo, & tunc non tenetur mittere procuratorem, vt hic, secundum Guil. sed Pet. hoc casu etiam si esset impedimẽtum perpetuum, vel longu, tenetur mittere procuratorem. argum. in l. si lõgius. ff. de iudi. pro quo facit optimè l. penul. ff. de vaca. mu. & hoc etiam tenebat Iac. But. Addo vltra, inquit ipse Bartolus vbi supra,) quòd si esset causa, quæ celeritatem desiderat (vt sunt causæ, quæ possunt tractari tempore feriato, vt in l. 1. & 2. ff. de ferijs, tũc tenetur mittere procuratorem, vt in c. cùm dilectus. extra de dolo, & contuma. & ita intelligit illud c. Innocentius, in c. 2. ext. de procurat. quod mihi placet. Nam regulariter non tenetur

netur quis venire in iudicio propter ferias:tamen qualitas causæ facit, vt esset illa exceptio feriarum:ita in proposito. hæc omnia docuit Bartolus vbi supra.ex quibus summoperè probatur pręsens nostra cōclusio.Idem docuit Bal. in dicto capitulo ex parte. Idem docuit Ioannes Andr.in dicto capitulo ex parte. Idem rursus docuit in dicto capitulo cum R.ad-
21 dens,quòd talis † citatus non tenebitur adire locum iudicij sibi non tutum, etiam cum litteris de conductu.vt in dicto capitulo accedēs. in quo rursus idem docuit ipse Ioan. And. Idem docuit Panormitanus in dicto cap. ex parte.& in dicta Clemen. pastoralis, numero sexto, & in dicto capit. cum R.num.1.& in dicto cap.accedens.el secondo, num.3. vbi & ipse addit dicens. Nota textum quotidie allegabilem, quòd non tenetur quis ire in terram inimicorum etiam cum litteris de saluo conductu. Talis enim cautio nimis fragilis est. argumentum in cap.litteras. ext.de restitu.spoliat. & idem docuit ipse Panormitanus in dicto cap.accepimus. Idem docuit Cardinalis Zabar. in dicta Clemen. pastoralis. colum.5. in §.notorio. not.2. & in dicta Clemen.1. colum.7. in versic.vigesimosecundo quęro.Idem docuit Petrus de Anch. in dicta Clemen. pastoralis. colum. 5. in versic. Tertiodecimò nota. Idem docuit Imo. in dicta Clemen.pastoralis, num.15. in versic. Nota quartò. Idem docuit Henricus Boich in dicto c.ex parte. Idem docuit Specul.in lib.2.titu.de citatione, §.contra citationem autem excipitur. num.10. in versic. item quòd sit citatus ad locum. Idem docuit Antonius de Butrio in dicto cap.ex parte. & in d.cap. cum R.in not.primo,dicēs,quòd vbi ad locum non potest citatus
22 † accedere securus: potest petere,vt delegatus a delegatione remoueatur:nec tenetur stare litteris de saluo conductu. vt in c.accedens.el secondo,ext.vt lite non contest. vbi idem Antonius hoc ipsum repetijt adhuc apertius in colum.2.in notabilibus.Idem docuit Barbatius in dicto c.cum R. in colum.1.in versic.Nota ibi nequiuerit.dicens, quòd ad locum non tutum non potest quis trahi per litteras Apostolicas, supple etiam cum litteris salui conductus,& facit c.accedens.el secondo. vt lite non contest. Non enim potest sufficiens cautio præstari, c.litteras. in fine, de restitutione spoliat. & hoc propter fragilitatem cautionis.l.qui ita,§.1.ad Senaticonsult.Trebel.quod benè seruant tyranni moderni concedentes saluum conductum, quia fidē frangunt,quod est graue.l.1.ff.de consti. pecu. & ideo dicebat Bal. in l.ex hoc iure. ff.de iustitia, & iure.Proh dolor hodie tirāni sanguinem populorum exhauriunt, & vix præcarium dimittunt spiritum.Et sic si Iudex facit residentiam in loco suspecto,potest reus auditorium eius declinare,quando citatus est ad locum non tutum, vel ad locum loci residentiæ,vbi pullulant graues inimicitiæ.

tiæ. hæc ille. Idem docuit Archidiaconus in dicto cap. siue coniugij, 33. quæstione secunda, & rursus in dicto capit. venerabilibus. idem docuit. sed iterum idem docens in dicto cap. statutum. §. cum verò. colum. 6. in versic. non audens. infrascriptis vtens verbis, videlicet, non audens, quia fortè partialis est, & expulsus de ciuitate, vel propter alias graues inimicitias. vt in c. cum R. de officio delegati. Quid si culpa sua incidit in istum timorem, seu casum? In casu isto non facio vim, quamuis impetrās sua culpa etiā graui inciderit in hunc casum. vt in cap. quia diuersi. ext. de concess. præben. Nam hic attendo, inquit, potius iustitiam, & æquitatem Iudicis, quàm factum ipsius delinquentis. In iudicijs omnis formido amputanda est tam reo, quàm actori. Itaque locus prouidendus est, in quo nulla vis formidetur. hæc omnia Archidiaconus docuit. ex cuius verbis Ioan. Andr. Ancharanus, Geminianus, & Philippus Frāchus in locis statim citandis eliciunt, quòd ipse Archidiaconus per prædicta voluerit, quòd citatus ad locum nō tutum excusetur a personali comparitione, etiā si dictus locus effectus sit non tutus ex culpa ipsius citati. Et hoc dixit Ioannes And. in dicto cap. statutum. col. 8. in versic. in glo. fortè in fine. Geminianus in dicto cap. statutum, §. cum verò, col. 5. in versic. Nota benè istud dictum. Ancharanus in dicto cap. venerabilibus. col. 3. in vers. decimotertio nota, & in dicto §. cùm verò. colum. 3. in vers. item quintò. in vers. vel nisi. Philippus Franchus in dicto §. cùm verò. colum. 4. in versic. in Glo. in versic. non audens, qui idem confirmans in dicto cap. ex parte. colum. 3. in versic. in Glo. 1. concludit his verbis vtēs, videlicet. Aut notorium est locum ad quem citatur citato non esse tutum: aut non: Si primò, de iure non com-
23 pellitur comparere, † nec mittere procuratorem, vel excusatorē: sed melius esset si (secundum Innocentium) excusatorem dirigeret: tamen hoc non est necessariū: quia statim quis grauatur, quando ad talem locum citatur, & sic appellare potest: si verò non esset notorium, tunc debebit dirigere excusatorem, quāuis ad hoc ipsum citatum non teneri nitatur ipse Franchus ibi probare. Cum statim possit appellare. vt ex textu in dicto cap. ex parte. elicitur. hæc ille. Idem docuit Decius in dicto cap. ex parte. Idem docuit Felinus in infrascriptis locis, videlicet in dicto c. cum R. in dicto capit. accedens, conclusione 1. 2. & 3. in c. olim. in princ. ext. de exceptionibus. in capit. cùm ordinem. colum. 8. in versic. ad Glo. & specialiter in versic. si diceretur contra, & est colum. decima. ext. de rescriptis. Idem docuit Alex. in consi. 84. in primo volum. numero 3. incipien. Et præsumuntur semper benè tractare subditos. Idem docuit Cardinalis a Turrecremata in dicto cap. siue coniugij. Idem docuit Ferretus in consil. 31. num. 22. Cyn. & Doctores

in l. si procurator. C. de ceden. Idē docuit Alciatus in consilio 28. numero 10, libro sexto: Natta in consil. 556. incip. Nam Principes. in 3. volum. Idem docuit Parisius in consil. 5. num. 182. in 4. volum. incipien. Cum ignorent Principes. Idem docuit Ang. in l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Idem docuit Maranta in suo speculo in sexta par. in capit. de citatione, num. 131. seu §. fin. idem Albertus de Gandauo in tract. maleficiorum. titu. vtrum procurator in maleficijs interueniat. numero octauo, & in titu. de citatione accusati, vel inquisiti, nu. 35. addens, quòd nec litteræ salui conductus tali citato exhibitæ ad hoc compellere possunt. Idem docuit Hyppolitus de Marsilijs in infrascriptis locis, videlicet in 81. consil. num. 43. 44. 45. & 46. vbi docuit citatum ad locum non totum ha-
24 bendum † fore pro non citato, etsi non compareat non dicetur contumax, quod etiam aliorum quamplurimorum Doctorum sententia probat. & rursus in l. 1. §. Præterea, num. 68. 69. & 72. ff. de quæstionibus. nam in dicto num. 69. dicit hoc verum esse, sed limitandum fore, quia si posset mittere procuratorem, tunc teneretur ipsum mittere ad se excusandum. & in dicto num. 72. idem probat ad hoc citando dictā Clemen. pastoralis. & respondit obiectionibus, quæ sibi fieri possent. Idem docuit Petrus Follerius in pract. can. crim. titu. non comparentes contumaces, numero 51. Idem docuit Hyppolitus Bonacossa in suo Thesauro commun. opinio. in versiculo citatus reus. dicens hanc esse communem Doctorum sententiam, & refert non nullos ex suprascriptis Doctoribus idem docuisse. Idem docuit Sebastianus Vantius in tract. de nullitatibus. titul. ex defectu iurisdictionis ordinariæ. num. 165. & 166. per totum. idem docuit Lanfranchus de Oriano in sua pract. seu eleganti repet. c. quoniam contra. de probat. titu. de citationibus. num. 9. idem docuit Bonifacius de Vitallinis in tract. maleficiorum. titu. de citatione accusati, vel inquisiti, numero 35. dicens, quòd talis excusetur a personali comparitione, etiam si habeat litteras de saluo conductu. Probatur & tertiò hac ratione præsens conclusio, videlicet. Cùm nemo debeat, aut teneatur se sponte manibus inimicorū tradere, imò vnicuique liceat de iu-
25 re naturali vim vi † repellere cū moderamine inculpatæ tutelæ. vt in l. vt vim. ff. de iustitia, & iure, & stultissimum sit propriam vitā discrimini committere. Indè sequitur, q̄ si quis citetur ad personaliter comparendum in loco sibi non tuto, talis non teneatur illuc se conferre, sed (vt obediens appareat, nè inde scādalum alijs offerre videretur) comparere ei sufficiet per procuratorē, seu excusatorem, vt in nostra conclusione docuimus, & probauimus satis abundè.

Quæstioni secundo loco proposită vnica conclusio satisfaciet, quæ sit hæc. Et si prima fronte vi-

deatur dicendum dictum homicidium ex inflicto vulnere vnico in d. Ecclesia sequutum fuisse voluntarium, eo quod dictus Nobilis (nemine ipsum compellēte) fugientem hominem vulnerauerit. Nihilominus nullo pacto fore iudicandum homicidium voluntariū, aut pro tali dictum Nobilem puniendum asseueramus: quod & probabimus nonnullis rationib. & Doctorū auctoritatib. Nā primò id elicitur ex diffinitione ipsius homicidij voluntarij. Homicidiū.n.
26 voluntarium dicitur illud, quod quis dolo malo, animo occidēdi perpetrat, vt docuit text. in l. 1. in principio, sed clarius in §. Diuus Adrianus rescripsit. ff. ad l. Corn. de sicar. arguendo a cōtrario sensu, cùm inibi hæc habeātur, videlicet. [Diuus Adrianus rescripsit eum, qui hominē occiderit, si non occidendi animo hoc admiserit, absolui posse.] quod quidē latius probat Couarruuias in Clem. furiosus. de homicidio. in initio secundæ part. relect. in nu. 1. in vers. voluntarium homicidiū. Non negamus tamen largo modo, & improprie sumptum voluntariū homicidium (quæ interpretatio in pęnalibus nunquā fieri potest) posse dici dictū homicidium sequutū ex d. inflicto vulnere, sed propriè loquēdo dictum homicidiū accidentale fore dicendum (vt ēt docuit Dec. in cons. 282. nu. 9. & 12.) quam facillimè apparebit pōderāti casum ipsum, & primo ex
27 qualitate vulnerantis, † & vulnerati. Secundò ex tempore inflicti vulneris, & tertiò ex vnico ipso vulnere inflicto, & statim sequuta fuga vulnerantis. Circa primū dico hoc apparere, qm̄ ambo erant consanguinei ad inuicem (vt oīb. ciuib. Ragusinis est inconfesso) & ante ipsam rixā, in qua, vt fuit in processu probatū, dictus Nobilis defunctus quodā baculo percussit dictum Nobilē (de quo est sermo) & geminauit verbera donec ipse percussus euaginauit pugionem (quo erat accinctus more nobiliū Ragusinorum) ex hoc ergo articulo apertissimè elicitur homicidiū huiusmodi fuisse casuale, & non volūtarium, quod rursus elicitur ex tempore inflicti vulneris. Nā (nulla mora interiacente) euaginato pugione ipse Nobilis baculo percussus insequutus fuit dictū percussorem iam fugientē, & hoc pro honoris proprij redēptione, & vt sic se tueretur ab iniuria corporali recepta ex verberib. geminatis, & a se receptis, cùm Nobili maximè iniurię adscribatur receptio verberum, quod vtiq; facere sibi licebat de iure ciuili, & quòd hoc fecerit sibi a iure concessum, & per consequens sibi licitū probabitur, q̄ facillimè, eo quod vnicuique licitū est vim vi repellere, cū moderamine inculpatę tutelæ, vt in l. 1. C. vnde vi. vbi hæc habētur, videlicet. [Rectè possidēti ad defendendā possessionē, quam sine vitio tenebat, inculpatę tutelę moderatione illatā vim propulsare licet.] hęc ibi. & quod hic text. sit ī casu nr̄o ꝓpitius, patet, qm̄ nobilis ille inuas⁹, fuerat priuat⁹ possessione honoris sui per verbera sibi illata a d. mortuo, q̄ honoris possessionem

nem recte, & sine vitio tenebat sibi a Deo, & a parētib. nobilib. eius communicatam, & diu pacificè possidebat: vnde opus fuerat ei pro recuperanda possessione sui honoris ipsum agressorem vulnerare, vt sanguinis illius effusione aliquali in pristino statu honoris sui constitueretur, quod effecit incontinenti non diuertendo ad alia, & non ex interuallo, prout sibi concesserat lex Imperialis in l.idem est.§.eum igitur. ff.de vi.& vi armata. Vbi hæc habentur, videlicet. [Eum igitur, qui cum armis venit, possumus
28 armis repellere.† Sed hoc confestim, non ex interuallo, dummodo sciamus non solum resistere permissum, ne deijciar: sed etsi deiectus quis fuerit, eundē deijcere non ex interuallo.] hæc ibi. & q̄ hoc fecerit Dominus Marinus noster (etsi percusserit dictum Franciscum post illata verbera iam terga vertentem, & in fugam se dantem) incontinenti, docuit nos textus singularis describendus aureis caracterib⁹. in l.quod ait lex, §.quod ait lex. ff.ad l.Iul. de adulter. vbi hæc habentur, videlicet. [Quod ait lex inconti-
29 nenti † filiam occidat, sic erit accipiendum, ne occiso hodie adultero reseruet, & post dies filiam occidat, vel contra. Debet enim propè vno ictu, & vno impetu vtrunque occidere, æquali ira aduersus vtrunque sumpta, quòd si non affectauit, sed dum alterum occidit profugit filia, & interpositis horis apprehensa est a patre, qui persequebatur, incontinenti videbitur occidisse.] hæc ibi. quæ sunt valde notabilia. Idem & clarius docuit Bartolus in infrascriptis locis, videlicet in dicta l.idem est, §.cum igitur. in fine, vbi postquam docuerat, quòd dicatur id fieri in-
30 continenti quod fit † cùm primum poterit, subinfert, prædicta sunt vera, quando quis vult propulsare iniuriam realē, sed quando quis vult propulsare iniuriam personalem, debet propulsare incontinenti, & hoc est duntaxat, quando propulsatur in ipso fragranti crimine. vt in l.quod ait, §.quod ait. ff.de adulterijs.& nota. per Cynum in l.prima. C. de vi, & vi armata. hæc ille ibi, qui idem docens apertius in dicto §.quod ait, infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. Nota hunc textum in fine, quia est notabilis valde. Item nota, quòd in maleficijs dicitur incontinenti fieri, quod fit vno impetu, licet duret per horam illa rixa. Secundo no-
31 ta, inspicitur initium † quo ad locum, & quo ad tempus. Nam videtur hic, quòd patri permittitur occidere domi suæ tantum, vel generi sui, vt supra, l.proxima.§.ius occidendi. Item incontinenti tantum licet occidere, & tamen hic habes, quòd si illo fugiente per horas alibi interficiatur, videtur in illo loco, & illo tunc, idest illo tempore interfectus. Vnde etsi quando initium actus, & finis fuerit illicitus, tunc inspiciendus est finis, quo ad locum, & tempus; tamen quando principium actus esset licitum,

quia haberet causam licitã: tunc quo ad vtrumque inspicitur principium, vt hic. Pro hoc optime facit l. qui cùm maior. §.1.ff. de bonis liber. & hoc facit ad multa. Pone quidam cepit aliquem per personam in platea, & portauit eum extra plateam, & ibi percussit eum: an punitur tanquã percutiens in platea. Iste textus facit, quòd sic: tamen in contrarium est veritas, vt apparet ex prædictis. Idem si alius insultaret alium in platea, & fugaret eum vsque extra plateam, & ibi eum percuteret: non percuteret in platea. Sed pone alium casum: caue tur statuto huius ciuitatis, quòd quis possit offendere alium ingredientem in possessionem suam, in ipsa possessione sine pœna: modò aggredior illum ingrediẽtem possessionem meam, & illum fugientem prosequor extra possessionem meam, & ibi eum percutio. certè licitè percutio, seu occido, vt hic. Ratio, quia initium fuit licitum. Tene prædicta menti. Hæc omnia notatu dignissima verba protulit Bar. vbi supra, quę summoperè probant tali Nobili aggresso licuisse aggressorem suũ fugientem percutere, cùm talis percussionis principium fuerit licitum, causa defensionis honoris sui, & fuerit facta ipsa percussio in instanti, seu incontinenti, non diuertendo ad alia negotia, quod & alia ratione probatur quoque authoritate eiusdem Bartoli, hoc ipsum dicentis in l. 1. num. 8. in versic. venio ad Glo. magnam. C. vnde vi. & infrascripti alij Doctores statim citandi. Nam ibi Bart. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. Quæro in quo consistat illud moderamen. Ego circa hoc breuiter do regulam, quam ponit textus in l. scientiam, §. qui cũ aliter. ff. ad l. Aquil. vt dicatur tunc fieri cum mode-
32 ramine, † quando aliter se tueri non poterat. Et intelligo aliter se tueri, scilicet ab iniuria. Hoc probo sic. Pro defensione rerum mihi licet hominem occidere, si aliter mihi res salua esse non potest. vt in l. itaque. ff. ad l. Aquil. & in l. furem. ff. ad l. Corn. de sicar. sed omnis iniuria corporalis maior est quauis reale. vt in l. seruorum. in fine. ff. de pœnis. Si igitur ab iniuria corporali me aliter defendere non possum, nisi occidam, licet occidere. Et eodẽ modo si me aliter defendere non possum, nisi percutiam, licet percutere. Et ex hoc determino quæstionem, quam hic formãt Doctores. Si ego potui euadere fugiẽdo, & nolui, sed volui resistere, an liceat, & videtur quòd non: quia poteram me tueri aliter, scilicet fugiendo. Mihi videtur indistinctè dicendum, quem non debere fugere. Nam aliquem fugatum esse est iniuria. vt in l. item apud Labeonem. §. 1. ff. de iniurijs. Ergo pro pulsanda ista iniuria licet resistere. Et ex his habes, quomodo debeãt deponere testes, quan
33 do † volunt probare aliquem fecisse ad sui defensionem. Non. n. habent necessarium dicere, quòd ille nõ potuit aliter euadere mortem, nisi occidendo, sed sufficit,

quòd

quòd ille non potuit aliter euadere mortem nisi occidendo, sed sufficit, quòd dicant, quòd ab aliqua personali iniuria aliter euadere non poterat. Hæc Bart. vbi supra. qui in l.1.C.ad l.Cornel. de sicar. tradit normam hanc, dicēs. Nota quòd ille qui dicit se fecisse homicidium, sed nō dolo, debet probare, quòd dolo non fece
34 rit: hoc autē probabit † ex qualitate ictus, & ex his, quæ inter eos procedebant. hæc ille ibi. ex quibus omnibus patuit ipsum do cuisse, quòd dictus Nobilis post verbera recepta immediatè insequens, & vulnerans vnico vulnere dictum defunctum, non tantū non perpetrauerit homicidium voluntarium, sed nec excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, cū hoc fecerit pro sui honoris læsi restauratione: & quòd occidere liceat aggressorem, quando imminet periculum alicuius personalis iniuriæ incurrēdæ, infrascripti alij Doctores asseuerauerunt, & probauerunt, scilicet Bartolus rursus in consi.101. incip. Vanutius. quem refert, & sequitur Hyppolitus de Marsilijs in consi.81. num.16. Idem docuit Antonius de Butrio in c.olim. el primo, in colum. penult. in versic. secundū. ext. de restitutione spoliat. Alexan. in consi.109. incipien. Visis, & vt oportet. Iason (qui alios etiā citat Doctores ad hoc ipsū probandum) in l. vt vim. in 3.colum. versic. tamen non est necesse, ff. de iustitia, & iure. Angel. in l.is. qui cum telo. C. ad l.Cornel. de sicar. vbi dixit, quòd hoc practicauit in Ciuitate Venetiarum, & defendit quendam accusatum de homicidio. Clarus in sua praxi crim. §.homicidium. in versiculo Idemque. & in versic. excusatur. & sequentibus. Couarruuias in Clem. si furiosus, §.vnico. tertiæ par. relect. fol.635. num.4. in versic. quarto deducitur ex his, qui hoc ipsum confirmari a multis alijs Doctorib. ibidem refert Antonius Gomez. in tract. de delictis. cap.3. Plaz. lib.1.c.28. nu.3. Viuius in lib.2. opinio.85. Bal. in l.1.C. vnde vi. dicens, quòd licitum sit propter defensionem honoris alium offendere, & interfi-
35 cere. Nam † honor omnibus alijs rebus, ac vitæ propriæ est præferendus. vt in l. isti quidem. in fine. ff. quod met. cau. Quapropter Diuus Augustinus (& habetur in c.nolo.12.q.1.) vocauit crudelem eum, qui negligit famam suam, quam Baldi sententiam sequutus fuit Augustinus Berous in rubrica de vsuris. num.61. & 62. Audiamus, quæso, quæ elegantissimè de hoc ipso docuit Bartholomeus Cępolla in suo consi. crimin.42. incip. Cùm Petrus. per totum. sed præcipuè in versic. quam culpam poterimus. citans ad hoc ipsum probandum text. in dicta l. quòd ait lex. in fine. ff. de adult. & ibi vtitur his præcisis aureis verbis, videlicet. Quam culpam poterimus in Petro cogitare, in quo iracundiæ quidem non parua ex tanta ingratitudine, & iniuria Iacobi: non etiam paruus dolor ex tribus vulneribus, aut metus exiguus mortis instantis, ipsum

vndique rapiebant quis adeo prudens, & mentis adeo compos esse potuisset, vt stateram habere potuisset in manibus, & tot in vnum collatas perturbationes sedare, & nihil vltra rectum, citraque fecissent, & maximè in tam breuissimo tempore, in quo nec olla ferués ab igne deposita quiescere potuisset: dicendum ergo (inquit) quòd sicut pater occidés adulterum, & insequutus postea (etiam interpositis horis) filiam, dicitur eadem ira illam occidere. vt in l. quòd ait lex. in fine. ff. de adulter. item etiam Petrus occidens illum sine magno interuallo dicetur eadem ira illum occidisse, neque posse de homicidio doloso teneri, sed culposo, ea quidem adeo tenui culpa atque leuissima, vt nullam pœnam omnino mereatur. hæc ipse Cepolla vbi supra. Diximus etiam hoc homicidium nullatenus fore dicendum voluntarium, ratione vnici inflicti vulneris, & statim sequutæ fugæ (vt ex actis ipsis, & conspectu cadaueris luce meridiana patuit,) quoniam si ipse Nobilis voluisset illum occidere non vnicum vulnus tãtum inflixisset, sed & alia repetijsset donec mortuũ videret, sed cum sciret fore satisfactum honori suo læso ex receptis verberibus ex effusione sanguinis ab ipso illico procurata, cessauit a vulnerando. ex quo patuit ipsum non animo occidendi illum vulneratum fuisse, sic homicidium indè sequutum nullo pacto fore dicendum (propriè loquẽdo) homicidium voluntariũ, nec vt tale puniẽdum, quod peroptimè docuit quoque Decius in d. conf. 282. & Hyppol. de Marsilijs in conf. 67. nu. 56. quod etiã ex depositione testium patuit. cum asseruerint dictum Nobilẽ tẽpore dictæ rixæ, & verberũ receptionis incessisse (more patrio) vestibus longis solo pugione accinctus. Ex his omnibus ergo elicitur, quòd homicidium dicto vnico vulnere perpetratũ dicendum nullatenus fore volũtarium, sed casuale, ac vim vi repellendo, cum moderamine inculpatæ tutelæ commissum, se defendendo, & iccirco in curia Ragusinæ ciuitatis nullatenus puniendum fore, stante statuto ipsius ciuitatis

36 † in hæc verba. [Quicunque fecerit homicidium, nisi se defendendo, quòd probari possit, moriatur.] vt habetur in libro sexto, c. 1. in princ. statutorum dictæ ciuitatis Ragusinæ: hoc ergo stante statuto, vltra iura afferenda in quæstione septima dictus Nobilis nulla pęna, vel ad summum pęna exilij temporalis triennalis, vel quinquennalis de iure venit plectendus. Nec obstat, quòd dictus Nobilis fuerit citatus, & nõ comparuit in d. foro seculari dictę ciuitatis, tum quia fuit citatus ad locum notoriè non tutum, propter capitales inimicitias inibi inde contractas, cùm etiam quia dicti homicidij ob propriam defensionem perpetrati respectu, sit excusatus a personali cõparitione facienda in d. foro, cũ de iure nulla indè pœna veniat puniendus, vel ad summum pecuniaria,

aut

aut breuis exilij (vt probabitur in septima quæstione) eo, quòd de iure quando in iudicio quis venit puniendus pro aliquo crimine pœna relegationis vel pęna pecuniaria, vel citatur ad locum iudicij non tutum, non teneatur comparere personaliter, vt latè probauimus in præcedenti quæstione, nec tunc contumax erit habendus: sed dato, & non concesso, quod esset tanquam contumax, & condemnandus tanquam confessus, & conuictus de sibi imposito crimine: qua fronte ergo, quo iure, qua ratione dictus Nobilis esset puniendus capitali sententia? cùm contrarium decreuerint omnia iura, & Doctores citandi in quæstione septima, & ipsummet statutum ciuitatis Ragusinæ (vt patuit ex relatis verbis ipsius statuti?) Quis enim tam vecors, & quis tam temerarius auderet sine pallore asserere Nobilē benemeritum, pacificum, honestum, & quàmplurimis alijs virtutibus decoratum (pro honoris proprij defensione casuale homicidium sui aggressoris) perpetrātem capitali fore subijciendum sententiæ, hoc solo respectu quia citatus ad locum notoriè non tutum, nō comparuit? Cùm (vt fuit satis probatum) nullo pacto ad hoc teneretur. Sed esto, quòd ad cōparendum personaliter de iure fuisset obligatus, & non comparuit, & ideo tanquam confessus condemnandus. Videamus modò si comparuisset, & confessus fuisset ore proprio facti seriem; prout contra eum testes examinati dixerunt, non ne licèt ex iuribus recensendis in quæstione septima veniret puniendus pœna solùm pecuniaria, vel exilij temporalis; tamen vigore statuti ipsiusmet ciuitatis Ragusinæ nonne veniret absoluendus? Quid enim aliud denotant illa verba dicti statuti dicentis. [Quicunque fecerit homicidium (nisi se defendendo quod probari possit) morte moriatur.] nonne apertissimè approbauit quod Doctores allati in pręsenti quęstione asseruerunt, dicentes omnibus licere alium occidere in defensione proprij honoris? Nonne apertissimè in d. foro seculari fuit probatum, q̄ dictū homicidium fuerit perpetratum à dicto Nobili in sui defensionem? Si ergo dictum statutum à pęna homicidij eximat dictum Nobilem, quis audebit ipsum punire pœna homicidij contra ius naturale, Imperiale, & municipale, & q̄ hoc sit contra talia iura, patet apertissimè: nam esse hoc contra ius Imperiale probabitur in quæstione 7. & quòd sit contra ius municipale, seu statutarium ipsius ciuitatis Ragusinæ, patuit ex iisdem verbis ipsius statuti supra relati. & quòd hoc esset contra ius naturale, probatur apertissimè. cùm vnicuique liceat vim vi repellere, vt docuit tex. in l. vt. vim. ff. de iustitia & iure. vbi hæc habentur, videlicet. [Vt vim, atque iniuriā propulsemus. Nam iure hoc euenit, vt quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit iure fecisse existimetur.] hæc ibi. His ergo sic stantibus, Non. 1

est.

est, qui nó animaduertat dictum Nobilem fore absoluendum ab ordinaria pœna, iuxta statutum dictæ ciuitatis, tum quia de iure homicidium huiusmodi perpetrauerit, cùm eius non comparitio, nullo iure, nulla ratione, contumaciæ ipsius erit adscribendum, seu iusto timori, ac rationabili causæ à tot iuribus (supra citatis, in conclusione tertia quęstionis primæ) approbatæ, vt sępius fuit probatum: Hoc tamen latius probabitur (quo ad pęnam ipsi Nobili de iure iniungédam) in quæstione septima conclusione vnica. vide ibi.

Tertiæ quæstiunculæ vnica cóclusio satisfaciet, quæ talis est. Firmissimè asseueramus in crimi
37 nalibus latam culpam † nullatenus æquiparandam fore (quo ad pœnas infligendas) dolo, vt docet tex. in l. in lege Cornelia. ff. ad l. Cornel. de sicar. vbi hæc habentur, videlicet. [In lege Cornelia dolus pro facto accipitur. Neque in hac lege culpa lata pro dolo accipitur.] hæc ibi. vbi omnes Doctores idem asseuerauernut, & alij citandi in probationé conclusionis vnicæ afferendæ in satisfactionem quæstionis septimo loco propositæ. vide ergo ibi. quorum Doctorum aliquos recésuit, & sequutus fuit etiam Iulius Clarus in sua praxi crimen. quæstio. 84. in principio, vide ibi quia cómunis est hæc opinio.

Quartæ propositæ quæstioni satisfaciemus duplici conclusione, quarum prima sit hæc. Cùm
1 violationi † immunitatis Ecclesiasticæ in Ecclesia aliquem vulnerando, vel interficiendo non fuerit indicta de iure excommunicatio ipso facto incurrenda, inde sequitur, quòd dictus Nobilis pro tali violatione non inciderit excommunicationem iuris. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primo enim per argu. in c. conquestus. extra de foro compet. vbi ad verbum hæc habentur, videlicet. [Conquestus est nobis Bononiensis Episcopus. quòd Potestas, & commune Bononien. temporalem iurisdictionem, quæ in quibusdam Castris, & villis Bononiensis Ecclesiæ cópetit pleno iure: & in cuius quasi possessione fuisse, ac esse dignoscitur per violentiam vsurpare præsumunt. & infra. Cùm autem valde sit iniquum, vt ea, quę collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesijs, vel relicta, aut eis iustis modis alijs acquisita, alijs vsibus applicari: propter quod meritò inuasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegij sunt anathemati vsq; ad satisfactionem congruam supponendi. Mandamus quatenus si tibi constiterit de pręmissis, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab huiusmodi, & satisfacere de præteritis damnis, & iniurijs appellatione remota compellas.] hæc ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per arg. in dicto c. conquestus. quoniam licèt explicitè inibi ad verbum non contineatur veritas nostræ conclusionis, benè tamen implicitè per

dictum textum probatur. Primo cùm adsit locus arguendi à fortiori tali pacto, videlicet. Si aliquis ipso facto non incidit in excommunicationem maiorē pro damno, & iniuria insimul illata Ecclesiæ, ratione perpetrati sacrilegij voluntarij propter vsurpationem rerum temporalium factam: quanto minus erit dicendum dictum Nobilem pro dicto solo vulnere pro restauratione proprij honoris, calore iracundię & iusto subitaneo dolore, dicto defuncto inflicto nō incidisse ipso facto in excommunicationem iuris: cùm etsi quali, quali iniuria dictā Ecclesiam affecerit, hoc non fuit voluntarium, sed per accidens. Tamen ipsam Ecclesiam in bonis suis non damnificauit. Secundò idipsum probatur. quoniam dicta præsumptio vsurpandi bona Ecclesiastica, etsi in dicto Canone non fuerit supposita sententię excomunicationis ipso facto incurrēdæ: nihilominus (vt grauiori sceleri fuit supposita sententiæ excommunicationis Summo Pontifici reseruatę ipso facto incurrendæ, per Sacrosanctum Concilium Tridentinum in sess. 22. de reformatione, c. 11. quod tamen aliquo iure cautum non reperitur in casu nostro, & quòd dictus tex. in dicto c. conquęstus. nostram approbauerit conclusionem, docuit Panormitanus paulò post citandus. Probatur & secundo præsens conclusio Doctorum auctoritate. hoc ipsum explicitè docētium in infrascriptis locis, videlicet: Gl. in c. cùm pro causa. in vers. ob duplicem. extra de sent. excōmunicationis, quam sequutus fuit Riccardus de Mediauilla in 4. sent. dist. 18. articulo 12. quæst. 2. dicens, quòd pro violatione immunitatis Ecclesiæ, nemo incidit in excomunicationem ipso iure, etsi possit excommunicari monitione præmissa, si non satisfecerit damno illato ex dicta violatione. Glo. in dicto c. cōquestus, in vers. inuasores. Goffred. in summa titul. de immun. Eccle. col. 2. in fine. Innocentius in c. conquesti, & clariùs in dicto c. cū pro causa. extra de sent. excommunicationis Ioannes And. in dicto c. cùm pro causa. col. 2. in vers. in prima Glo. Antonius de Butrio in dicto c. cùm pro causa. colum. 2. in fin. in vers. ideo dicit sequens Ioannem And. vbi. supra reprobantem sententiā Host. contrarium asserētis. in dicto c. conquestus. etsi re vera ipse Anto. in dicto c. conquestus. ipsum sequutus fuerit Host. Tamen sciendum, quòd ipse Host. se subscripsit pręsenti conclusioni in summa, titu. de immu. Eccle. §. quæ sit pœna violantium immunitatem Ecclesiasticam. in principio. contradicens supradictæ suæ opinioni, his verbis vtēs, videlicet. Dixit Ray. quòd duplex sit pœna, puta, excōmunicatio, & pecuniaria, quæ quandoque maior, quandoq; minor inuenitur. Tu dic, quòd secundum Canones violator est excommunicandus, vt in c. nullus. & c. si quis deinceps. 17. quæst. 4. & fractor, & incendiarius Ecclesiæ est excommunicatus ipso iure

re

re, vt in c. Canonica.11.q.4. hæc ille. Ex cuius verbis patuit ipsum Hostiensem tacitè se retractasse ab eo, quod dixerat in dicto cap. conquestus. & quòd in dicto loco summę se subscripserit pręsenti nostrę conclusioni, elicitur etiā & secundo apertissimè ex contextu verborum, quæ in dicto c.nullus. continentur. Sciendum ergo quòd in dicto c. nullus. hæc habentur, videlicet. [Nullus clericorum seruum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiā extrahere audeat, vel flagellare pręsumat: quod si fecerit, donec digne pœniteat, à loco (cui honorem non dedit, segregetur.] hæc ibi, vbi Glo. in vers. vel flagellare. dicit. Canonem hoc prohibuisse, ne fieret causa odij, non autem causa correctionis. Quapropter ex dicto tex.& Glo. duo eliciuntur apertissimè. Primum quorum est, quòd violans Ecclesiasticā immunitatē causa odij, ipso iure non fit excommunicatus, sed excommunicandus, nisi dignè pęnituerit. Secundū, quod Hostien. supradictis verbis voluit docere, est, quòd dictus violator non est ipso iure excommunicatus, sed excommunicandus, nisi dignè pęnituerit, & sic in casu nostro ipse se subscripsit nostrę præsenti conclusioni, quoniam dictus vulnerator, & violator immunitatis Ecclesiasticæ, quàm primum se contulit in locum tutum constituit fratrem suum procuratorem specialem ad comparendum in foro Ecclesiastico, & se obligandū stare mandatis Ecclesiæ, & iudicata soluere, vt patuit per instrumentū Notarij publici in actis præsentatum, ac insertum: ex quibus omnibus patet ipsum iam se benè pęnituisse. Ex his ergo patuit etiam Hostien. se subscripsisse præsenti nostrę conclusioni, & quòd pro dicta violatione dictus Nobilis non possit excommunicari. Idē docuit Panormitanus in dicto c. cùm pro causa. & in dicto c.conquestus. vbi in col.fina.nume. 7.his verbis vtens ait, videlicet. Nota ex hac Glo. iūcto textu (qui hoc satis innuit) sacrilegum † non esse ipso
39 iure excommunicatum, sed excommunicādum, (& paulò post) ait, & certè benè distinxerunt, licet non perfectè (vt statim subijciamus) præterquam in eo, quòd Petrus sentit ponendo exemplū, quòd opprimens, vel percutiens aliquē in Ecclesia fit excōmunicatus (& paulò post subdit dicēs,) sentit idem in violante immunitatem Ecclesiæ, capiēdo aliquem de Ecclesia, quod nullo iure probatur. Ad c.cum pro causa. dic, vt ibi not. vbi Glo. expresse sentit contrarium, & vide quod ibi dixi, & quòd non sit excommunicatus tenet hic Collectarius. & facit c.nullus, & c.sequens.17.q.4. hæc omnia Panormitanus, vbi supra. Idem docuit per omnia Felinus in d.c.cōquesti. & denique idem docuit Cardinalis a Turrecremata in c.si quis contumax.17.q.4. Probatur & tertiò præsens cōclusio duab⁹ irrefragabilibus rationibus, quarum prima est. Cùm odia sint restringenda, & fauores amplian-

ampliandi, vt in c. odia, de regu. iur. in sexto, & in pœnis fieri non
40 debeat † extensio, vt in c. in pęnis. de regu. iur. in sexto, & velle aliquem esse excommunicatum in casu, de quo iure cautum non reperitur, sit summè odiosum, & pęnale. cùm excommunicatio sit maxima pœnarum (vt omnes asseuerant) indè apertissimè elicitur, quòd verissima fuit nostra conclusio, cùm nullo iure cautum reperiatur aliquem ipso facto incidere in excommunicationem maiorem pro huiusmodi violatione immunitatis Ecclesiasticæ. Secunda ratio talis reddi poterit, videlicet. Cum enim à diuersis illatio fieri non possit legitimè, & arguere à contrario sensu elicito ex corpore iuris, & exceptio firmat regulam in contrarium, & in aliquibus casibus solùm reperiatur ipso iure violatorē immunitatis Ecclesiasticę incidere in excommunicationem, vt in c. fi. de immun. Eccle. in sexto. Et in casu nostro non reperiatur in iure Pontificio, nec Synodali talis pœna inflicta: indè sequitur talem Nobilem pro tali violatione nullatenus incidisse in pœnam excommunicationis, vt patet ad sensum.

Secunda conclusio est. Nobilis Ragusinus (de quo est sermo) stāte tali sua comparitione facta in iudicio per legitimum procuratorem & excusatorem admissum à Reuerēdissimo Archiepiscopo, & per ipsum obligatione exhibita de stando iuri, & iudicata soluendo; de iure nullo pacto poterit excommunicari pro huiusmodi violatione dictæ immunitatis Ecclesiasticæ, sed solùm puniri alia pœna (de qua infra dicetur). Quapropter asseueramus, quòd si ab ipso Reuerendissimo Archiepiscopo Ragusino huiusmodi sententiam excommunicationis contra dictum Nobilem fulminaretur, dicta sententia esset iniusta, (etiam si dicta violatio fuerit effecta notoria in ipsa ciuitate Ragusina) vti lata contra non contumacem, sed obedientem: ac per consequens contra ius Diuinum, & Pontificium: etsi non negemus illam fore validam in foro fori, vt in capitulo Romana. §. porrò. de senten. excom. in sexto, & ibi per glo. & Doctores cōmuniter. Hęc conclusio probatur quadruplici medio. Primò enim
41 per arg. in iure diuino. † Nam in Sacro Euangelio apud Mattheū. c. 18. vers. 15. 16. & 17. hæc habentur, videlicet. [Si autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipsum solùm: si te audierit, lucratus fratrem tuum eris. Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, vel duos testes, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit: sit tibi tanquā ethnicus, & publicanus.] hæc ibi. Ex quibus omnes Sacri Theologi in 4. sent. & passim alibi. vno ore asseuerant eliciētes hanc veram conclusionem, quòd nemo iustè excommunicari possit, nisi pro peccato mortali cōtumacię:

ac

ac per consequens nulli Prælato sine graui peccato iniustitiæ aliquem sibi subditum non contumacem pro culpa præterita (vt præterita est) excommunicare
42 licebit, seu iustè poterit: † quamuis non negemus Prælatum posse aliquem subditum sibi excommunicare pro præterita culpa; non vt præterita est, sed vt futura, præuia tamen monitione, vt puta, si præceperit alicui in generali, vel speciali, vt restituat rem furtiuam infra tot dies, vel satisfaciat parti offensæ: quoniã tunc excommunicatio ferretur non pro peccato præterito simpliciter etiã absolute, prout præteritum est, sed pro futuro committendo per contumaciam voluntatis illius, qui posset obedire restituendo (prout de iure Diuino tenebatur) iniustè ablata, & nollet. Ex quibus patet, quòd licèt Prælatus possit aliquẽ excommunicare pro præterito peccato, habente effectũ successiuum monitione præmissa: quia tunc propriè loquendo non dicetur ipsum excõmunicari pro præterita culpa, (vt præterita est) sed vt peccatum futuræ cõtumaciæ. At quoniam in casu nostro huiusmodi peccatum præteritum est, & vt præteritum habendum, non vt futurum. indè sequitur dictum Nobilem (de quo est sermo) de iure Diuino nõ posse excommunicari pro tali excessu suo præterito: imò asseueramus, quòd si hac de causa excommunicaretur, Reuerẽdissimus Archiepiscopus ipse Ragusinus ipsius iuris diuini violator esset de iure æstimãdus: nisi forsan ipse Nobilis spontaneum assensum præstaret dictæ fulminationi (aliàs iniustæ) faciẽdæ, quoniam tunc, cùm consentienti nulla fiat iniuria (vt probabimus abundè satis in conclusione fina. quæst. 5.) Indè sequeretur, quòd in tali excommunicationis fulminatione tunc solùm dictus Archiepiscopus iudicãdus minimè esset violator iuris diuini, ac Pontificij, & quòd pro præterita cul-
43 pa † (vt præterita est) nemo sit excommunicandus, ac per consequens nec dictus Nobilis pro tali excessu. Probatur & secundò iure Pontificio: Nam in c. quidam maligni. 5. q. 1. hæc ad verbum habentur, videlicet. [Quidam maligni spiritus cõsilio contra Castorium notarium, ac responsalem nostrum nocturno silentio in ciuitatis loco contestatione posuit in eius crimine loquentem mihi; & etiam asserebat eum de facienda pace callidè cõtradicentem, qui si non exierit, neq; publicè confessus fuerit quisquis ille sit, qui hoc agere præsumpserit, vel consensum tantæ iniquitatis consilio præbuerit ex Dei & Domini nostri Iesu Christi spiritu diffinimus, vt Sancti eius corporis & sanguinis participatione priuatus sit: Si vero, quia latet, & quoniam nescitur, & teneri ad disciplinam non valet: si tanti mali conscius, & prohibitus, corpus & sanguinẽ Domini percipere præsumpserit, anathematis vltione percutiatur: & vt fallax aut pestifer à Sanctæ Ecclesiæ

corpore

corpore sit diuisus: sin autem in eadem ciuitate ingressus publicè poterit docere quæ dixit, vel fortè sciens se non posse (quæ scripsit) ostẽdere, errorem suum fuerit apertè cõfessus Dominici corporis ac sanguinis participatione non sit priuatus: neque à Sanctæ Ecclesiæ corpore alienus existat.] hæc in dicto Canone. Ex quo tria potissimum (ad nostram materiam spectantia) eliciuntur. Quorum primum est, vt ille talis, qui per libellum famosum denigrauerat famam dicti Notarij se in publicum produceret & probaret, quod absolutus fuerat de eo: quod vtique pendet in futurum; ac per consequens tali prę cepto nõ obediens præteritę culpæ adderet futuram culpam contumaciæ, seu inobedientiæ. Secundum quod elicitur, est, quòd si noluisset (sicut de iure Diuino velle tenebatur) scilicet restituere famam lęso in sua fama, ex tũc (cùm esset in peccato mortali) omnino abstinere deberet à perceptione Sacramenti Sanctissimę Eucharistię: quod vtique etiam pendet in futurum: & sic indè sequitur, quòd dicta excommunicatio fuerit fulminata non pro peccato præterito (vt præteritum est,) sed vt futurum est, vt supra diximus. Tertium quod elicitur, est, quòd si nec sic satisfacere lęso in honore, nec probare crimen obiectum voluerit, & in tali peccato persistens non se abstinuerit a perceptione Sacramenti Eucharistiæ, eo ipso incidat in excommunicationem, quod vtique pendet quoque in futurum, vt patet ad sensum. Ex his ergo omnibus elicitur veritas nostræ conclusionis, & quòd non possit quis excommunicari pro præterita culpa, vt præterita est, nullam in se continens cõtumaciæ maculam: Sed animaduertẽdum, quòd hac ratione, & auctoritate citati iuris Diuini motus fuit Dominicus a Soto in 4. sent. dist. 22. quęst. 1. articulo 2. in quarta conclusione ad firmissimè asseuerandum, quòd iure Diuino nemo possit excommunicari pro præterita culpa, (vt præterita est) & quòd si quis ex-
44 communicaretur † pro quocunque grauissimo crimine pręterito cuius nulla monitio præcessit sub excommunicationis nota: ipsa fulminata excommunicatio non solùm esset iniusta, sed nulla: qa (secundum eundem Sotum ibidẽ) in Euangelio non apparet alia facultas concessa Ecclesiæ, vt quempiam habeat tanquam ethnicum & publicanum, nisi eandem non audierit. Nullus autem (inquit ibidem Sotus) dicitur Ecclesiam non audire, nisi fuerit ab illa prę monitus: imò nec dicitur non audire, vt dignus sit excommunicari, nisi sub cadẽ censura fuerit iussus. hec omnia Sotus vbi supra. Tamen (pace tanti doctissimi viri dixerimus) ipsius sententia aduersatur decisioni Sanctæ Ecclesiæ, & omnium Canonistarum. Nam Innocentius Papa Quartus, & habetur in c. Romana. §. sed nec in specie. de sent. excommunicationis, in sexto, vbi hæc ad verbum habentur, videlicet.

cet. [ſed nec in ſpecie, nec in genere pro culpis, & offenſis præſentibus & præteritis excommu-
45 nicationum ſententias † abſque competenti monitione præmiſſa promulgent, etſi contra præſumpſerint, iniuſtas nouerint eſſe illas.] hæc ibi. ex quibus notandum, quòd meritò ipſe Summus Pontifex non dixit excommunicationem latam pro præteritis culpis ſine monitione præuia, eſſe nullam (vt dixerat Sotus à nobis relatus) ſed iniuſtas, prout apertiùs innuit idem Papa, ſubinferens hæc præciſa verba in §. Caueant, videlicet. Caueant etiam ne tales ſententias excommunicationis ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet. ſi tale quid fecerint, vel etiam pro iam commiſſis, ſub hac forma: ſi de illis infra tale tẽpus minimè ſatisfecerint, proferre præſumant: niſi mora in exhibenda ſatisfactione, vel culpa, ſeu offenſa præceſſerit: quibus meritò ad iniungendam ſatisfactionem huiuſmodi, & taliter prohibenda ſimilia inducantur: aut alia rationabilis, quam in ipſis ſententijs exprimant, cauſa ſubſiſtat.] hæc ibi. Ex quibus patuit etiam veritas præſentis noſtræ concluſionis, & quòd dictus Nobilis vulnerator, qui iam cõparuit per procuratorem legitimum (& in iudicio ipſo Eccleſiaſtico fuit admiſſa talis comparitio) & ſe obligauit ad parendum mandatis Eccleſiæ, & ad ſoluendum iudicata: eò magis, quòd per ipſum non ſtet, quin ſatisfaciat parti læſæ: vnde patet, quòd iuſtè excommunicari de iure nullatenus poſſit. Quapropter indè ſequitur, quòd ſi, his non obſtantibus, excommunicationis ſentẽtia fulminaretur cõtra ipſum Nobilem; omnino ipſa foret dicenda iniuſta, & aduerſans ſacris Canonicis Sanctionibus, cùm nemo de iure ac legitimè poſſit excommunicari, niſi pro contumacia exhibita Eccleſię, vel Prælatorum mandatis, præuia *trina monitio*ne, vt docuit apertiſſimus text. in c. ſacro. extra de ſent. excommunicationis, & in c. ex parte. el primo. extra de verbor. ſignif. & in c. nemo Epiſcoporum. & in c. certum. 11. q. 3. & Nouiſſimè ſacroſanctum Concilium Tridẽtinum docuit in ſeſſ. 25. de reformatione. c. 3. per totum, ſed præcipuè, in verſ. quòd ſi executio realis. Et quòd in ipſo Nobili vulneratore defuerit contumacia, tã ex actis ipſis, quàm ex hucuſque allatis emicuit. Probatur & tertiò ſententia Doctorum Canoniſtarum infraſcriptorũ (vltra ſacros Theologos, qui vnica voce hoc ipſum docuerunt in quarto ſententiarũ, & in alijs locis paſſim.) Nam hoc ipſum docuerunt Gloſ. in dicto c. ſacro. in verſic. iuſta fuerit, & in verſ. caueat etiam. Glo. in dicto c. Romana. in verſ. iniuſtas. Glo. in dicto c. ex parte. in verſic. pro contumacia. Glo. in dicto c. Nemo Epiſcoporum. in verſ. mortis. Glo. in dicto c. certum. in verſic. tribus, Innocentius Papa Quartus in dicto c. ſacro in principio. Addens, quòd etiam in notorijs moui-

46 † monitio excõicationem præcedere dét.qui rursus idem repetés in c.testimoniũ,nu.7.vers.& ideo vr̃ melius dicendũ. ext.de testib. inter alia notatu digna,dixit, ꝙ excõicatio solum feratur pro con tumacia, & nũquam pro crimine quantumcunq; illud sit graue. vt in c.certum,11.q.3.Idipsum repetijt.in d.c.ex parte. nu.4.Idẽ docuit Ioan.And.in d.c.sacro.sequẽs Innoc.vbi sup.& in d.c.ex parte, col.fin.in vers.in glo.4.ibi centũ, dicens,ꝙ ab homine nullus excõmunicetur, nisi pro contumacia. quod & repetijt in d.c.Romana. col.4.in vers.si verò sit notorium. dicens,ꝙ cõtumacia,& culpa nõ est de necessitate excõicationis, quoad vinculũ. Vinculat.n.etiam iniusta,benè est de substantia,vel necessitate iustę excõicationis,& vt referunt Innoc.& Host.etiã isti culpabiles nõ excõicabuntur,nisi prius moneãtur,& causa cognita contra ipsos procedatur. Hæc ille.Idipsum docuit Host. in summa tit.de sent.excõicationis.§.q. bus ex causis snĩa excõicationis sit ferenda. dicens ꝙ excõicatio-
47 nis ferendę † ab hoĩe sola contumacia est causa. Idẽ docuit Ant. de Butr. in d.c.sacro. not.1. & in c.cùm sit Romana. in fi.in versic. Nota, ꝙ Iudicis admonitio. ext. de appellat.dicens,ꝙ ẽt notorius peccator, etsi possit condemnari, non tñ excõicari monitione non pręmissa,vt in d.c.sacro.& conclu dit,ꝙ in notorijs requiritur ẽt solẽnitas trium citationũ.& idẽ rur sus docuit in d.c.ex parte. col.4. in versic.oppono, & vr̃,ꝙ distin-ctio,an contumacia.& notandũ, ꝙ ipsemet Ant. de Butr. in c.quæ frõte.col.3.in vers.q̃ro an in absolutione ab excõicatione pars sit citanda.dixit, ꝙ aut processit excõicatio ad instantiã partis, aut ex officio. Si primò, erit citanda
48 pars:† si scdò nullatenus addẽs,ꝙ excõicatus pro offensa dubia poterit absolui non p̃uia satisfactione,dũmodo p̃uia sit cautio de satisfactione. vt in d.c.ex parte, el primo.ext.de verb.signif.secus verò dicendũ erit si pro certa offensa fuisset excõicat⁹,hęc ille,cuius dictũ singulare erit memoriæ comendandũ:cum hoc sit qnotidianũ,& ad verbũ hoc ipsum habeat in d.c.ex parte,el primo,& ibidẽ ẽt per Doct.Idipsum docuit Pan. in d.c.sacro.in princ. & in d.c.cũ sit Romana,n.32. & 33. in vers.in snĩa verò,vbi his p̃cisis verbis vsus fuit,videlicet.[In snĩa verò excõicationis sp credo admonitionẽ competentẽ debere p̃cedere, q̃a primò non cõstat de contẽptu.Iõ dr̃,ꝙ nunquam fertur excõicatio ab hoĩe,nisi ratione contumaciæ. notat notabiliter glo.in c.Episcopi,11.q.3.Dẽt ergo prius reqri,vt appareat, an velit se emendare. Hęc Pan.vbi sup.qui idẽ Pan.rursus docuit in cons.33. nu.4.vol.1. dicẽs,ꝙ tex. in d.c.sacro,indistinctè ꝓhibeat aliquẽ excõicari non pręcedẽte Canonica monitione, quantumcunq; factum dicatur notorium,quia excõicatio fertur ab hoĩe non ꝑ delictũ,sed ꝑ contumaciam, vt notat Glo in d.c.Episcopi.hæc ille ibi,qui idem repetijt in c.qua fronte.nu.10. in vers.

Y y dic-

dic adhuc clarius . ext.de appellat.his verbis vtens,videlicet,semper contumacia debet esse causa immediata ipsius excõicationis, siue præcesserit delictum,siue nõ: debet prius semper moneri, vt satisfaciat,& de hac cõtumacia immediata intellige (inquit) istum textum,& cõsimiles, & adde vnũ notabile dictum Innocentij in c. ex parte,el primo, ext.de verbor.
49 signif.ꝙ vbi præcessit † contumacia ẽt extraiudicialis potest sequi excõicatio sine alia monitione,ꝑ c.certum.11.q.3.vbi hæc habentᷣ. videlicet.[Certum est pro his tribus criminib.aliquem excõicari debere , cũ ad Synodũ Canonicè vocatus venire contemnit; Aut si postquam illuc venerit sacerdotalib.respuit obedire præceptis: Aut si ante finitã causę suę examinationẽ a Synodo abire præsumpserit.]hęc ibi,quæ erunt intelligenda iuxta glos. ibidem in vers. tribus , dicens , quòd quis possit excommunicari pro contumacia istorum trium casuum , cuius dictum iuxta mentem ipsius glosæ, & supra citatorũ Doctorum, erit intelligendum de contumace in aliquo ipsorum triũ casuum post quã fuisset Canonicè vocatus sub pœna excommunicationis statim incurrendæ , quoniam aliàs esset talis sententia contra expressum text.in d.c.sacro.sæpè citato, nec nostra præsens interpretatio aduersatur supradictorum Doctorũ sententijs:quoniam ipsi intendebant solum nos docere,ꝙ non solum dum proceditur iudicialiter necessariò requiritur cõtumacia, & per consequens monitiones,vt iustè quis possit excommunicari. Verum etiam dũ proceditur extra iudicialiter : quod & elicitur ex hoc etiam, quoniã aliàs sequeretur , ꝙ contumacia non supponeret monitiones,quod est falsũ, vt in d.c.sacro. Nam aliàs sequeretur hoc absurdum , ꝙ etiam dũ proceditur in legitimo iudicio sufficeret Iudici alicui aliqđ præcipere sine monitione, alicui subdito. Idem docuit rursus Pan. in d.c.ex parte.el primo, num.3. dicens , ꝙ ab homine nunquam feratur excommunicatio pro delicto tantum , vt not. glo.in c.Episcopi.11.q.3. & satis patet in c.sacro.de senten.excommun. vbi ipse Panor.dixerat, ꝙ Prælatus non debeat excommunicare subditũ, nisi competenti monitione præmissa.Idem docuit Panor.in c.reprehensibilis. nu.2.ext.de appellat.in vers.nota primò, dicẽs. Nota regulam generalem,ꝙ sententia excõicationis , vel suspensionis nunquam est ferenda ab homine , nisi Canonica monitione pręmissa. & sic eliciᷣ illud, ꝙ excõicatio nunquam est ferenda ab hoĩe,nisi pro contumacia, siue in non cõparendo in iudicio,siue in nõ satisfaciẽdo.Idẽ rursus docuit idẽ Pan.in c.si sacerdos.nu.11.ext. de offic.ordin.dicens,ꝙ nec in genere,nec in spẽ dẽt ferri excõicatio, nisi ꝑcedente trina monitione.Idẽ docuit Goffr. in summa in titu.de sent.excom. col.4.in vers. Excõicatio fieri hẽt.& ibi concludens exponendo d.c.ex parte,dixit,ꝙ etsi inibi videaᷣ docere , ꝙ dua-

duabus de causis quis possit excõi cari, videlicet pro contumacia, quia citatus noluit stare iuri) vel pro offensa, qa iussus noluit male ficium emendare. Tñ hæ duæ cau sæ, inquit, coincidunt. Vñ causa excõicationis est sola cõtumacia. Idem docuit Hẽricus Boich in d. c.sacro.& in c.ad nostram.ext.de iureiur.& in d.c.ex parte.Idẽ docuit Felin. in d.c.cũ sit Romana. col.5.in vers.circa glo. fin.conclu dit Abbas. & in nu.19. in vers.secũdò nota,ꝙ omissio. Qui ad hoc ipsum probandum citat alios Doctores, quod & repetijt in d.c.sacro. Idipsum docuit Dec. in d.c. cum sit Romana,nu.21. in versic. sed in contrariũ facit. Idẽ docuit apertissimè,& elegantissimè Aug. Berous in d.c.cũ sit Romana.nu. 83.84.& 85. Qui vnà cum Pan.& alijs citatis supra ibidem agũt de excõicatione lata a Diuo Paulo contra Corinthiũ illum (vt habeẽ

50 in 1.Corinth.c.5.)† qui fornicabatur cũ vxore pr̃is sui: & dicti Doct.concludunt,ꝙ peccatum il lius notoriũ erat, & ꝙ ille fuisset a Diuo Paulo extraiudicialiter sę pè monitus,vt a tã nefando incęstu abstinere debuisset:& quidẽ ꝙ hmõi scęlus fuerit notoriũ, apertissimè elicitur ex cõtextu verborum,quo inibi vsus fuit Diu⁹ Paulus.Nam hæc protulit verba,videlicet.[Oĩno auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio,qualis nec inter gentes,ita vt vxorẽ pr̃is sui aliqs hẽat, & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrũ,qui hoc opus fecit.]hęc ibi inter alia.Idẽ docuit Archid.in d.c.Romana.& in c.Episcopi. 11.q.3.dicẽs,ꝙ excõicatio dẽt ferri pro contumacia, quia semper admonitio pro emendatione dẽt præcedere,quã si cõtemnit excõicatur. Idem docuit ipsemet Archid. in c.nemo præsbiter.2.q.1.dicens,ꝙ pro solo crimine non est quis excõicandus,si velit se corrigere,vt in d.c. nemo Episcopus,2.q.3.& dr̃ cau-

51 sa,s.contumacia. † Pro hac.n.sola causa est quis excõicãdus.arg. in d.c.nemo Episcoporum. & c. nullus Sacerdotum. 11.q.3. & dr̃ tamen excommunicari pro homi cidio, pro furto, & huiusmodi,i. pro cõtumacia de tali,vel tali cri mine. vt in c.certum. 11.q.3. hæc ille.Idem docuit Glo.in c.Episco pi.in vers.minimis. 11.q.3. Idem docuit Cardinalis a Turrecrema ta in d.c.Episcopi. conclus.2.dicens,ꝙ contumacia est causa immediata,propter quam est ferenda excõicatio a Iudice: & quòd hæc opinio est ferè omnium, qui (illud dictum nõnullorum dicen

52 tium,† ꝙ excommunicatio infe ratur pro diuersis peccatis,& qñque pro hoc,quandoque pro illo) exponunt dicentes,i. pro contumacia de tali, vel de tali crimine insurgente, & ita cõtumacia sem per est causa immediata excõicationis: quamuis.n.pro delicto feratur, tamen dicitur ferri pro contumacia, quia semper admonitio pro emendatione præcedere debet.hęc ille.qui in d.c.nemo Episcoporum. conclus.2. & in d. c.certum. idipsum docuit. Idem docuit Geminianus in d.c.nemo

Episcopus. 2.q.1. circa finē. & in d.c.Epi. & in d.c.nemo Eporum. & in d.c. certum.vbi concludendo dixit, ꝙ nemo debeat excommunicari, nisi pro mortali insurgente ex contumacia, & non pro simplici mortali præterito. Idem docuit ipsemet Geminianus in d.c.Romana.§.sed nec.& ibidem in §.caueant. de sent. excommunicationis in sexto. Idem docuit Pet.de Anchar. in d.c.Romana.§. sed nec.dicens,quòd pro delictis præteritis, & præsentibus ex eo sententia excōmunicationis non præmissa monitione ferri non potest, & est ratio: quia excommunicatio non profertur propter crimen, sed propter contemptum. Hinc est, quòd excommunicatio dicitur medicinalis. Cōtemptus ergo monitionis sup satisfactione præteritæ, vel præsentis offensæ requiritur ad illam excommunicationis sententiam, vt sic propter contumaciam, & non propter delictum videatur inflicta. hæc ille. Idem docuit Philippus Franchus in c.Romana.§.sed nec. & §.caueant. not.3. qui idipsum repetens. in c.qui fronte. not.2. ext.de appellat.dixit, quòd contumacia semper debeat præcedere excommunicationem:sit enim admonitio,vt se emēdet,vel satisfaciat, & eo contumace fertur postea excōicatio, ita ꝙ cōtumacia est causa immediata excōicationis,sed offensa,vel delictū est cau-
53 sa mediata, & ideo licet † non sit quis excōicandus, nisi ꝑ maxima causa, vt in d.c.Episcopi. & in d. c.nemo. Tū dixit gl.in c.duo sūt. in vers.videbatur.dist.96.ꝙ qualibet contumacia quantūcunq; minima est digna excōicatione, cū sit delictum. vt in l.oē delictū.ff. de re militari. Idem per oīa elegantissimeq; docuit Marian.Soc. sen.in d.c.sacro. de sententia excōicationis,sed latius in c.perpēdimus.eo.titu.in nu.91.& sequentib.in vers.quæritur octauò an requiratur monitio. Vbi his præcisis verbis vsus fuit,videlicet. Monitio dēt præcedere excōicationis snīam.Vnde non potest Iudex (non præcedēte monitione, & ꝑsentib.testib.idoneis,quib.valeat probari, ꝙ facta sit ipsa monitio) proferre snīam excōmunicationis,vt in d.c.sacro.sicut.n.in alijs sententijs requiritur,ꝙ præcedat citatio.vt in c.consuluit.ext.de of fic. deleg. & in l.de vnoquoq;.ff. de re iudic.ita & in snīa excōicationis exigit monitio, & hęc est
54 differētia † inter citationē,& monitionem,quia citatio fit vt citatus compareat ad snīam audiendā,sed monitio fit,vt quis se corrigat,& sic excōicationem dēt ꝑcedere monitio, quia excōicatio non pōt ferri,nisi ꝑcedente contumacia.Contumacia verò non cōmittitur sine monitione,& ideo dicitur,ꝙ excōicatio est medici-
55 nalis,† quia non fertur,nisi propter contemptum,vt in cap.1. de sent.excommun.in sexto,sed non monitus non dicetur contemnere:exigitur ergo monitio in omnibus præteritis etiam notorijs criminibus. vt in c.de illicita,& c.ecce, 24.q.3. vbi hoc apertissimè probatur. Hæc omnia dixit

Marianus Socinus sen. vbi supra, qui eadem repetijt in eod.c.perpendimus.nu.135. & rursus ibidē in nu.116.& sequent. in vers.Tertiò fallit.his verbis vtēs,videlicet.
56 In notorio † et necessaria est saltē vnica monitio. & hoc ꝓbatur per text.iuncta glo.in c.cū sit Romana.ext.de appellat. quia excōicatio fertur propter cōtemptum, sed non monitus non contemnit: ergo nō erit excōicandus,& quātumcunq; factum sit notorium,nihilominus poterit ipse satisfacere,& corrigere se.hęc ille. Idē docuit Didac. Couarru. Nam in c. alma mater. de sent. excōicationis.in 6.in §.nono.num.4.in vers. ab eadem radice procedit, ꝓbat a iure Canonico fuisse institutum excōicationi ferendæ præmittendam fore citationē, ac monitionem(saltem faciendam domui ipsius excōicandi : & idē Couarru. ibidem,sed num.6. in vers.& hæc quidem adeo vera sunt. vbi probat nonnullis medijs, ꝙ excommunicationi etiam in notorijs ꝑmittenda erit monitio, & rursus ibidem nu.7.in versic.quòd si excōmunicatio.dicit, ac probat, ꝙ excommunicatio lata non pręmissa monitione Canonica,& trina, iniusta censenda est.hęc ille, vbi supra. Probatur & quartò hac ratione præsens nostra conclusio,videlicet,Quamuis excommunicatio iniusta valida sit,& in foro Ecclesiæ militātis solum liget,iuxt. tot Sanctiones Pontificias hucusque allatas, & meritò nè claues Ecclesiæ S.contemptui haberent: sed magis,magisque honorarentur.eo magis, ꝙ excōmunicationis vinculum sumat vires a potestate clauium ipsi S.Ecclesiæ militanti a Domino Iesu Christo indulta ad hoc,vt etiam ab homine iniustè excommunicatus per meritum Sanctæ obedientiæ, & patiētiæ a Deo Optimo Maximo,q̄ nec falli, nec fallere pōt, mereat grām,& meritū dictarum virtutū adipisci : nihilominus cūm causa (vt sępius retulimus supra in relatione sňiarū Doct.) excōicationis immediata sit contumacia: Indè sequitur veritas præsentis conclusionis, ac per consequens dictum nobilē (de quo in conclusione sermonē habuimus) nullo pacto de iure posse iustè excōicari, etsi forsan contra ipsum excōicatio fulminaretur, ipsam fore iniustā, & contra ius Diuinū, & Pontificiū: etsi nonnullā, sed validam asserendum erit,cum non tm̄ dictus Nobilis non repetierit dictam violationem,& ostenderit se contumacem, in repetendo violationē.Verū potius, cūm verè inuolūtaria, ac accidentalis ipsa immunitatis Ecclesiæ violatio fuerit, vt latius fuit probatum per ea, quæ fuerunt allata in probationem vnicę conclusionis,qua fuit satisfactum secundæ propositæ quæstioni, eo magis,quòd ipse Nobilis per ędictum citatus,statim per procuratorem legitimum compareuerit in iudicio, & obtulerit obligationē de stando mandatis Ecclesiæ, & pro dicta violatione satisfaciendo iniunctæ sibi pœnæ. Quapropter rebus sic stantibus,nullo pacto de iure huiusmodi nobilis venit ex-

excommunicandus, vt fuit nobis probatum per supra allata.

Etsi verissima sit pręsens nostra conclusio, posset tamen quis contra ipsam insurgens asserere, ꝙ etsi regulariter verum sit, ꝙ nemo sit excõmunicandus, nisi pro contumacia: tamen hoc fallere videtur in casu proposito, cum peccatum dictę violationis fuerit notorium, & in notorijs poterit fulmi-
57 nari † excõmunicatio, nulla pręcedente monitione, vt docuerunt Ant. de Butr. & Felinus locis paulò post citandis, quibus & Marianus Socinus videtur assensum pręstitisse. Ant. de Butr. enim in c. 1. col. 7. in vers. soluo, hoc dico. ext. de iudicijs his precisis verbis vsus fuit, videlicet. Hoc dico speciale in excommunicatione, ad cuius solemnitatem non exigitur citatio, & monitio, quæ exigitur solum ad purificandum delictum
58 cõtumaciæ, † qua aliter detecta, vt si manifestè contumax est post suã promissionem, non exigit̃ alia monitio, vt hic: & sic cõtumacia aliter manifesta quo ad facultatẽ excõmunicandi, nõ exigitur alia monitio, quod nota, quia limitat c. sacro. ext. de sent. excommunicationis, hęc ille. qui rursus sequẽs Hostiensem, idem repetijt in c. venerabili. col. 4. in vers. non obstat, ꝙ sententia excommunicationis. ext. de censib. vtens his verbis, videlicet, sed Host. dicit nõ esse necessariam monitionem, ex quo (vt dicit Abbas) illum non recipiet, s. ad visitandum, de quo ibi est sermo, cum per hoc probetur manifesta contumacia. hæc ibi Ant. cuius sententię se subscribens Fel. in d. c. sacro. in prima limitatione dicit, dictam decretalẽ primò limitari, qñ excessus est notorius: quia non requiritur monitio, vt docuit Ant. de Butr. in c. 1. col. 7. ext. de iudic. & in c. venerabili, col. 4. ext. de censib. & Marian. Socin. sen. in c. perpendimus. nu. 118. in vers. quartò fallit. ext. de sent. excom. his p̃cisis verbis vsus fuit, videlicet (postquam paulò ante in nu. 117. dixit, ꝙ ante excommunicationẽ regulariter requiratur monitio, subdidit dicens) quartò fallit si contra præsentem pro manifesta offensa fertur excõmunicatio, quia tunc nulla requiritur monitio. vt not. Innoc. in c. dilecto. eo. tit. lib. 6. Hæc ergo omnia videbantur aduersari præsenti nostræ conclusioni (ne dicamus) ipsismet Doctoribus, qui ad verbũ, (vt supra retulimus) se expresse subscripserũt præsenti nostræ conclusioni.

His tamen nõ obstantib. adhuc asseueramus præsentem nostram conclusionem fuisse, & esse verissimam, & nullo pacto impugnari posse doctrina tantorum virorũ, sed potius ponderãdas fore accuratissimè ipsorum sententias: qñ quod prius dixerant verissimum fuit, nec dictis sententijs contradicunt. hæc vltima eorum verba, prout descendendo ad particularia gradatim, & sigillatim apertissimè demonstrabimus. Non ergo obstat primò quod dixit Antonius de Butrio in d. c. 1. cum ibi ipse loquatur de manifesta contumacia exhibita Iudici post suam pro-

promissionem de se præsentando, & non de alio quocũque notorio crimine (vt iacet in littera eius) quod vtique & nos nõ negamus, cùm firmissimè asseuerauerimus idipsum: dicentes solam causam excommunicationis esse contumaciam, eo ꝙ nemo dicendus sit contumax, nisi is, qui monitus nõ obedit monenti, ac aliquid rationabile præcipiẽti. Si ergo sola contumacia est causa excommunicationis. Indè sequitur, ꝙ quãto magis contumacia est manifestior, tantò magis ipsa causa est aptior ad ferendam excommunicationem: & quando dixit Ant. de But. ꝙ stante manifesta contumacia, non exigitur alia monitio, nihil dicit contra nos, imò pro nobis, supponẽdo, ꝙ iam fuerit monitus semel, & monẽti noluerit obedire, & sic contumax fuerit. Idem prorsus erit respondendum his, quæ in d.c. venerabili. dixit, tum quia ibi citauit ad hoc Host. qui expresse nobiscũ est. Tum ẽt quia idẽ prorsus per diuersa repetijt. & hęc allata in responsionem ad Ant. sufficiant. Ad Felinum modo descendentes idem respondemus sic glosando dictũ eius. Nam id, quod dixit, ꝙ quãdo excessus est notorius nõ requiritur monitio, interpretandum erit tali pacto, videlicet, qñ excessus contumaciæ esset notorius, tunc nõ esset necessaria alia monitio, cum ipse iam fuisset semel monit⁹, & ꝙ hæc fuerit ipsius intentio, patet ex eo, ꝙ ad ipsum probandũ citauit supradictam sñiam Antonij, qui loquitũ solum de notoria contumacia, vt supra retulimus ad verbũ. Ad Marian. Soc. facillima erit responsio: cùm ipsemet citando Innoc. in d. c. dilecto. significauerit nobis de qua manifesta offensa loquut⁹ fuerit. Nam ipse Innoc. ibi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Item dicunt quidam, ꝙ etiam incontinenti raptor non posset excõicari pro rapina facta, nisi monitione præmissa. Tñ melius videtur, ꝙ si rapina est manifesta, cùm iusta causa subsit, statim potest excommunicari, nisi incontinenti eam restituat, si est præsens, vel si non est ibi infra certum tempus, quod duxerit præfigendum, vt in c. Romana. §. caueant. de sent. excom. in 6. Hęc ille. ex cuius verbis patet Innoc. docuisse ibi, ꝙ pro manifesta offensa nõ poterit quis excommunicari, nisi prius monitus fuisset. Quapropter indè etiã elicitur tali pacto fore interpretandam sententiam Mariani, & sic illius verbis, [quia tunc nulla requiritur monitio] est addenda hæc dictio [alia,] vt dicat [quia tunc nulla alia monitio requiritur,] & ratio est, quia iam semel monitus comprobabitur contumax si nõ perficiat id, de quo fuerat monitus.

Ex quibus omnibus patuit veritas præsentis nostræ conclusionis, & verè dictos Doctores non contra dixisse ei, ſm mẽtem ipsorum elicitam ex eorundem Doctorum verbis prolatis, & supra ad verbum relatis a nobis.

Quintæ propositæ quæstioni satisfaciemus Deo Optimo maximo opitulante, subsequentib. con

omnes glosæ & Doctores in dictis iuribus hoc ipsum senserunt. & Host. in summa. titul. de sent. excommunicationis. §. quid sit eius effectus. in vers. quartò si feratur. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cùm enim in eo, in quo quis peccet, veniat meritò puniendus, & Iudex excommunicando iniustè, excommunicatum ipsum priuet participatione Diuinorum Sacramentorum, & hominum communione, ac suffragijs Ecclesiæ, in graue damnum & iniuriam ipsius excommunicati, nec non abutatur potestate sibi indulta. indè consequens fit, quòd summa cum ratione ipse Iudex per mensem priuetur ingressu Ecclesiæ, ac per consequens participatione Diuinorum, & potestate sibi ab Ecclesia concessa, de interessendo Diuinis, & ea inibi celebrando. Conclusio verò præsens (quo ad eius secundum membrum) probatur triplici medio, Nam primò probatur per tex. apertissimum in cap. Quia periculosum. de sent. excommunicationis in sexto. Vbi Innocentius Papa Quartus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quia periculosum est Episcopis, & eorũ superioribus propter executionẽ Pontificalis officij, quod frequenter incumbit: vt in aliquo casu interdicti, vel suspensionis incurrat sententiam ipso facto. Nos deliberatione prouida duximus statuendum, vt
61 Episcopi, † & superiores Prælati nullius constitutionis occasione, sententiæ, siue mandati, prædictam incurrant sententiam vllatenus ipso iure: Nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.] hæc ibi. Probatur & secundò Doctorum auctoritate hoc secundum membrum. Nam Glo. ibi, & omnes alij Doctores hoc asseuerant, imò & addit dicta gl. in vers. officij, quòd hæc constitutio fauorabilis se extendat ad omnes & quascunque suspensionis species: & etiam ad suspensionem à beneficio, officio, ingressu Ecclesię, & ab alijs. Probatur ipsum secundum membrum præsentis conclusionis & tertiò hac scilicet optima ratione, qua ibi vtitur glo. in versic. periculosum, videlicet. Cùm enim omne periculosum sit vitandum, vt in c. quiescamus. dist. 42. & in c. vbi periculum. de elect. in sexto, & in l. 1. §. 2. & 3. ff. de carbo. & officium Episcopi, & aliorum Prælatorum superiorum sit communius & generalius, & plures grauarentur, si illud impediri contingeret; ideo Summus Pontifex non tantum Episcopis, quàm subditis per hanc constitutionẽ voluit prouidere. Constitit enim istorum officium in Chrismatis confectione, in frontis chrismatione, ordinum collatione, Ecclesiarumque & altarium consecratione. Quapropter patet, ꝙ maximum periculum & incõmodum incurrerent innocentes populi ex suspẽsionis & interdicti pœna incursa ab Episcopis, & superioribus Prælatis: Ne igitur innocentes puniantur pro delictis Episcoporum, statuta fuerũt præ-

præallata ab ipsa Ecclesia Sancta.

Secunda conclusio, quilibet Iudex Ecclesiasticus si dictum Nobile sic iniustè excõmunicasset,
62 † teneretur ei ad omnes expensas indè faciendas à tali excommunicato, & ad omne illud interesse indè incurrendum: nec non veniret de iure puniendus à suo superiore alia pœna ipsius arbitrio. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. apertissimum in c. Sacro. §. Cùmque extra de sent. excommunicationis, vbi hæc habentur, videlicet. [Cùmque aduersus excommunicatorem de iniusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse ipsi excommunicato resarciendum: aliàs nihilominus si culpæ qualitas postulauerit, Superioris arbitrio puniendus: cùm non leuis sit culpa, tantam infligere pœnam insonti.] hæc ibi. Idem prorsus probatur per text. in c. 1. §. superior. de sent. excommunicationis, in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Superior verò, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxãs latorem excommunicato ad expensas, & omne interesse condẽnet, & aliàs puniatur animaduersione condigna, vt pœna docente discant Iudices quam graue sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare.] hæc ibi. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam glo. & omnes Doctores in dictis iuribus, & Host. in summa, vbi supra in vers. Quintò si sententia iniusta. expresè se subscripserunt præsenti conclusioni tã rationi valde consentaneæ. Probatur & tertiò hac optima ratione, videlicet. Cùm enim vnusquisque de iure Diuino teneatur restituere id, in quo aliquem iniustè dãnificauit, prout docuit Diuus etiam Augustinus (& habetur in c. peccatum. de regu. iur. in sexto) dicens [Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.] Indè sequitur euidentissimè verissimam fuisse præsentem conclusionem: in qua diximus aliquem iniustè excommunicantem teneri ad omne interesse incursum indè ab excommunicato.

Tertia conclusio, contra quemcunque Iudicem Ecclesiasticum (de quo in præsentiarum habetur sermo) talem sententiam excommunicationis forsan, fulminantem: Ipse nobilis sic iniustè ex-
63 communicatus † ex tali excommunicatione lata nancisceretur actionem iniuriarum intentandam coram Papa, vel alio excommunicatoris Superiore, & ab ipso postmodum extimanda esset, quanti redimenda esset. Hęc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per argu. in c. illud planè. in principio. 11. q. 3. vbi hęc habentur, videlicet. [Illud planè nõ temerè dixerim, quòd si quisquàm fidelium fuerit anathematizatus iniustè, potius ei oberit, qui facit, quàm qui hanc patitur iniuriam.] hęc ibi. Diximus probari nostram conclusionem per

arg.

argu.in dicto c. illud. quoniam, etsi ex ipsius verborum sonitu expressa non habeantur contenta in præsenti conclusione, benè tamen tacitè. Cùm ex ipso habuerimus, quòd excommunicans aliquem iniustè, ipsum iniuria afficiat: Si ergo excommunicans aliquem iniustè, ei iniurietur: & omnis, qui iniuria afficitur ab aliquo, ex ipsismet iniurijs nanciscitur actionem iniuriarum contra iniuriantem: indè cõsequens fit, quòd ipse excommunicatus iniustè ex ipsa excommunicatione per maxima iniuria afficiatur: cùm indè non solùm priuetur hominum consortio, verùm etiam Ecclesiæ suffragijs, & Sacramentis, quod est maximũ detrimentum animæ, & corporis; & cùm omnis iniuria affectus ab aliquo, ex dicta sibi illata iniuria nanciscatur sibi actionem intentãdam in iudicio cõtra iniuriantem tam ciuiliter, quàm criminaliter (vt omnes Doctores in c. 1. extra de iniurijs. docent. consequẽs etiam erit, quòd dictus Nobilis si excommunicaretur pro tali violatione, ex ipsa vtique excommunicatione, adipisceretur contra Iudicem excommunicantem actionem iniuriarum intentãdam apud Superiorem excommunicatoris, contra ipsum excõmunicatorem.

Quarta conclusio, Iudex Ecclesiasticus talem Nobilem pro tali violatione immunitatis Ec-
64 clesiæ excommunicans, † incurrit sacrilegium. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. apertissimum. in c. non in perpetuum 24.q.3. vbi hęc habentur, videlicet. [Non in perpetuum damnamur, cùm iniustè iudicamur] dicente Propheta in psalmo. [Nec damnabit illum, cùm iudicabitur illi. Multi Sacerdotum, culpam zelo Dei se persequi profitentur: sed dum indiscretè hoc agitur, sacrilegij facinus incurrunt: & dum pręcipites quasi ad emendandũ ruunt, ipsi quoque multò magis deteriùs cadunt.] hæc ibi. Ex quibus patuit veritas præsentis conclusionis. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam glo. in dicto cap. perpetuum. & reliqui Doctores citati in præcedenti tertia conclusione (in locis ibidem citatis) hoc ipsum docuerunt. Videatur ergo ibi pleniùs. Probatur & tertio præsens conclusio, hac ratione videlicet. Cùm enim sacrilegium dicatur sacri lędium, seu sacri lęsio: & abuti potestate sacra a Deo indulta Ecclesiæ Sanctæ circa fulminandas sententias excommunicationis, lædatur ipsa Sacra Ecclesia, indè consequens fit, quòd excommunicans iniustè incurrat sacrilegium.

Quinta conclusio, si Nobilem (de quo est sermo) Iudex excommunicasset pro supradicta violatione; intentata à dicto Nobili in iudicio contra excommunicatorem suum actionẽ iniuriarum,
75 & † ibi ille condemnatus fuisset ad aliquam pœnam pro dicta iniuria illata, efficietur infamis infamia iuris: Cùm (vt supra fuit proba-

probatum in conclusione tertia præsentis quæstionis) ex tali excommunicatione iniustè fulminata contra aliquem, excommunicatus ipse nanciscatur actionem iniuriarum contra suum excommunicatorem in iudicio intentandam. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. in c. cùm te. extra de sent. & re iudic. vbi Innocentius Tertius infrascriptis præcisis vtitur verbis, videlicet. [Cùm te à Bartholomeo iniuriarū actione conuento, eò quòd diceres equum tuum non esse minoris pretij, q̃ capillus ipsius; Iudices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos cōdemnassent: tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamia: beneficium restitutionis ad famam à sede Apostolica implorasti. Nos autem, quòd nulla fuerit, vel minima facta iniuria: volumus te per prædictam sententiam infamia nòn notari.] hæc ibi. Ex quibus elicitur apertissimè (vt etiam infrascripti Doctores asseuerauerunt) quòd condemnatus in iudicio pro iniurijs illatis efficiatur infamis infamia iuris. idem & clariùs probatur per text. in l. iniuriarum. C. ex quibus cau. infa. irroga. in l. 1. in fine. in l. Athletas. §. fin. ff. de his, qui not. infa. Probatur & secūdò Doctorum auctoritate. Nam glo. in dictis iuribus hoc ipsum docuit. Innocentius in c. qualiter & quando. el secondo, nū. 10. vers. credimus tamen. extra de accusat. & in dicto c. cùm te. nume. 1. Ioannes Andr. in dicto c. cùm te. col. 1. & 2. & in dicto c. qualiter & quando, el secondo, col. 6. in principio, in versic. credimus tamen. Specul. in lib. 5. titu. de accusat. §. sequitur videre. nu. 9. in vers. cùm enim non fuerit. Azo in sua summa, in titu. quibus causis alicui irrogatur infamia. nu. 11. in versic. iuris autem infamia. & in vers. per sententiam. nu. 1. Bart. in l. infamem. nu. 4. 7. & 8. ff. de publicis iudicijs. & rursus ibidem nu. 10. in vers. quæro vtrum confessus. & nu. 11. in vers. itē dicitur hic. & in l. sed si furti. num. 2. ff. de his, qui not. infam. Idem docuit Bal. in c. testimonium. nu. 1. ext. de testibus. & in c. veritatis. nu. 5. ext. de restitu. spoliat. & in dicto c. cùm te. num. 1. Ant. de Butr. in dicto c. cùm te. not. 1. & in c. atsi clerici. col. 8. in versic. plura dicit glo. extra de iudic. Panormitanus in dicto c. cùm te. col. 2. not. 2. & in dicto c. atsi clerici. nu. 26. & in dicto c. testimonium. numé. 6. in vers. & dicitur infamia iuris. Henricus Boith in dicto c. cùm te. in vers. si quæris. qui & hoc ipsum probat alijs medijs. videatur ergo apud ipsum ibi. idem docuit Felinus in dicto c. cùm te. Ioannes de Ana. in c. inquisitioni. col. 2. in vers. aut processit diffiniendo. de accusat. & in c. cùm oporteat. col. 4. in vers. quærit Dominus Flor. ad finem. sequens Innocentium in dicto cap. qualiter & quando. el secondo. Federicus de Senis in consilio 223. Decius in dicto c. atsi clerici. §. de adulterijs. col. 12. nume. 34. 35. 36. & 37. Marianus Socinus senior in dicto

cto c.qualiter & quando. el secondo.nu.1253.& in c.super his. nu. 10.11.14.& 19. extra de accusat. Augustinus Berous in c.1.nu. 41. extra de accusat.Syl. in summa in vers. infamia. probatur & tertio hac ratione, videlicet. Cùm infamia iuris sit quædam inhabilitas ad dignitates Ecclesiasticas, cò, quòd infamibus clausæ esse debeant portæ dignitatum, vt in c.infamibus. de regul.iur. in sexto, & ad dignitates eligi non debeat is, qui mortaliter peccat in proximum, illum ad iram prouocans: sed modestus, patiens, & alijs virtutibus decoratus: indè sequitur, quòd dictus Iudex conuentus actione iniuriarum & condemnatus in iudicio incurrat infamiam iuris.

Sexta conclusio, Iudex Ecclesiasticus conuentus à dicto vulneratore actione iniuriarum dicta de causa in iudicio, & de tali crimine condemnatus: cò ipso, quòd (vt fuit probatum) incurrit
66 indè infamiam † iuris: effectus quoque intelligetur ipso facto irregularis: cùm omnis infamis infamia iuris sit irregularis, prout infrascripti Doctores expressè docuerunt, videlicet Specul. in lib. 1.tit. de dispensatione.§. iuxta propositionis ordinẽ,num.18. vers.infamis. & ibidem.§.fin.nu. 8.in versic. infamis. Archid. in c. qui in aliquo. in principio, dist. 51.Geminianus in dicto c.qui in aliquo,in vers.an iste text. locum habeat. Præpositus in dicto c.qui in aliquo, in versic. quæro an iste text. & Cardinalis à Turrecremata in dicto c. qui in aliquo, in principio.

Septima conclusio, Iudex Ecclesiasticus (de quo est sermo) ratione infamię incursæ ex cõdemnatione de iniuria illata propter excommunicationem iniustè latam, venit quoq; de iure priuan-
67 dus † à suo Superiore suis beneficijs. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per arg. in c. infamibus. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Infamibus portæ dignitatum non pateant] hęc ibi. idem probatur per arg. in l. 2. C. de dignitat.lib. 12. vbi hæc habentur, videlicet.[Neque famosis & notatis, & quos scęlus, aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honestorum cętu segregat, dignitatis portę patebunt.] hęc ibi. & quòd in casu nostro loquantur dicta iura: & vera sit hæc nostra conclusio. Probatur & secundò Doctorum auctoritate. Nam dictæ conclusioni infrascripti Doctores se subscripserunt, videlicet Glo. in dictis iuribus. Bart. in dicta l.2.Innocentius in c.qualiter,& quando.el secondo.num. 10.in vers.credimus tamen.extr. de accusat.Ioannes And.in dicto c.qualiter,& quando.el secondo. col.6.in principio, in vers.credimus tamen. & in dicta regula.infamibus. Ioannes de Ana. in dicto c. qualiter & quando, el secondo, Felinus in dicto c. qualiter & quando, el secondo, & in c. at si clerici. col.9.nu.30. in versic. item dic. Antonius de Butr. in c. cùm nõ ab homine. col.2.in vers. nota

Nota irregularem. extra de iudicijs.& in c. nisi. extra de renunc. col.3. in principio in vers. ex his nota. Dynus & Philippus Franchus in dicto c.infamibus. Panormitanus in dicto c.at si clerici, nu.31. Geminianus in c. satis peruersum, dist. 56. Ioannes de Imo.in dicto c.at si clerici. Bald, in dicto c.at si clerici. nu.26. Marianus Socinus senior in c. super his.nu. 114.& 117. extra de accusat. Diaz in sua praxi can. crim. cap. 123. titu. Beneficijs priuari. Probatur & tertiò præsens conclusio hac ratione, videlicet. Cùm enim beneficium detur propter officium: & infamis, ac irregularis effectus propter talem condemnationem non possit fungi officio suo Ecclesiastico, indè sequitur veritas præsentis conclusionis: & quòd dictus Iudex iniustè excommunicans dictum nobilem post condemnationem incursam in iudicio actione iniuriarum intentata contra ipsum à dicto Nobili sit priuandus beneficijs Ecclesiasticis, si quæ haberet. Octaua & vltima cõclusio sit hæc, & limitatio omnium præcedentium. Nullam ex supra recensitis pœnis Iudex Ecclesiasticus incurreret si excommunicaret di-

68 ctum Nobilem, † ipso consentiente aliqua de causa, vel eius procuratore: si tali consensu non accedente non excommunicasset eundem. cùm stante tali nobilis assensu dictus Iudex meritò non incurreret aliquam pœnam: & ratio rationum est. quoniam vnusquisque potest renunciare iuri suo, & scienti, & consentienti nulla fiat iniuria, neque dolus, vt in c.scienti & consentienti. de regu.iur.in sexto, & ibi per Doctores: & quòd quisque possit re-

69 nunciare † iuri suo, & fauori pro se introducto: si tamen id, in quo quis consentiret, esset solùm sibi præiudiciale, per textum in cap. ad Apostolicam. extra de regularibus. & in l. si quis in conscribendo.C. de Episcopis & clericis. & in c.cùm tempore. extr.de Arbitris. & ibi per Doctores, & præcipuè per Panormitanum in quintò notabili. & in dictis iuribus communiter per Doctores idipsum docetur.

Sextæ propositæ quæstioni satisfaciet triplex conclusio: prima quarum sit hæc. Pœna ordinaria

70 † statuta contra violantes immunitatem Ecclesiæ ex illa violenter aliquem extrahendo, vel ibi percutiendo, vel vulnerando (vt in casu proposito, vel occidendo; de iure Pontificio est pœna solutionis nongentorum solidorum, & alia pęna arbitraria imponenda arbitrio diœcesani illius Ecclesiæ. Hæc conclusio probatur duplici medio. Primò enim per argu. in c.si quis contumax. 17.q. 4. vbi hæc habentur, videlicet. [Si quis contumax, vel superbus timorem Dei, vel reuerentiã Sanctarum Ecclesiarum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem ipse persequutus fuerit, de atrio Ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo Ecclesiæ adherentibus per vim abstraxerit, pro emunitate nongentos solidos

dos Episcopo componat: & ipse publica pœnitentia, iusto iudicio Episcopi mulctetur.] hec ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per argu. in dicto c. si quis contumax. Quoniam, etsi explicitè, & ad verbum præsens hęc conclusio inibi non contineatur, benè tamē implicitè; sumendo argumētum à maiori affirmatiuè tali pacto, videlicet. Si tali pœna mulctandus erit, qui solum aliquē extrahit ab Ecclesia: multò magis puniendus erit is, qui vulnerauit, vel occidit. cùm vtique maius peccatum sit irreuerentiæ. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam ipsi se subscripserunt explicitè infrascripti Doctores, videlicet Glos. ibidem, Cardinalis à Turrecremata. ibidem Host. in sua summa titu. de immun. Eccle. §. quæ sit pœna violantium. in principio. & Panormitanus in c. pen. in fin. extra de immu. Eccle.

At quoniam hic terminus [Solidus] in nostra conclusione insertus, videtur diuersimodè summi, sed, vt perfectiùs propositam conclusionem vnusquisque possit intelligere, operæpretium duximus hic examinare quomodo
71 hic terminus [solidus] † in aliqua hominis, vel statuti dispositione insertus, sit interpretandus: & dicendum erit, quòd aut inseritur in iure tam cōmuni ciuili, quàm Pontificio, aut in quacunque dispositione facta ab homine, vel statuto: si primò. Dicimus, quòd licèt in tali iure non fuerit addita hæc vox. [aureus] Nihilominus intelligitur sermonem ibi fieri de solidis aureis: quorum septuaginta faciunt libram auri, vt docuit Paul. de Castro in l. fin. C. Commun. de leg. Alij verò dixerunt, quòd viginti duo solidi constituant vnam libram auri. Alij verò dixerunt, quòd hodie ad constituendam libram auri legalem requiruntur octuaginta sex ducati Veneti, vel floreni. De hoc tamen latiùs paulò post dicemus. Nam in l. quotiescunque, C. de suscepto Præpo. & Arca. lib. 10. hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Quotiescunque certa summa solidorum, pro tituli qualitate, aut auri massa transmittitur in septuaginta solidos libra feratur accepta.] hæc ibi. Vbi gl. in vers. solidorum dicit, idest aureorum. & notandum, quòd ibidem Bar. dixit, quòd cùm dicitur solidus, licèt non exprimatur, auri, intelligitur tamen de solido aureo: & hoc quando profertur à iure: & subdit, quòd secundum consuetudinem in partibus suis intelligitur de solido minuto, hoc est monetæ minutæ: & hoc intelligēdum fore asserimus iuxta mentem ipsiusmet Bart. quando reperitur vox solidus in dispositione hominis, quod elicitur ex verbis ipsius Bart. præmissis, scilicet secundum consuetudinem in partibus suis: & subsequentibus: cùm subdiderit & hęc verba, videlicet. sed septuaginta duo solidi faciunt libram auri: etsi benè computes, quilibet aureus habet sextam partem vnciæ. Hodie verò aurei Veneti & Florentini,

rentini, quilibet hêt octauã partẽ vnciæ, & sic octo faciũt vnciã, & nonaginta sex faciunt libram auri. hæc sunt præcisa verba Bar. vbi supra, qui rursus de eodem loquens in l.Paulus.ff.de solutionibus, quamplurima dixit notatu dignissima de reddendo mu-
72 tuo, † aut deposito in eadem, aut alia moneta. Idem docuit Glo. in l.1. C. de veter. numisma. potestare. lib. 10. Nam in dicta l.1. simpliciter nominatur solidus: & ibi glo. dicit, solidos, idest, aureos, nominatos à soliditate. & in rubr. eiusdem tituli dicit idem
73 esse valoris numisma, † aureus, & solidus auri. Cynus in l.pen.C. de Donat. idem docuit cum sequentibus Doctoribus. Nam & idem docuerunt Bal. in l.quicunque col.vltima.C.de seruis fugit. & in l.fin.C. Commun. deleg. & in l.illud.col.vltima, C. de Sacrosanct. Eccle. cum alijs allegatis per eum. Salycetus in dicta l.quicunque Alex. in l.fin. ff. de in ius vocan. Angel. in l. sancimus. C. de donat. Panormitanus in c.1.in vers.sed quæritur de quibus solidis intelligatur ista littera. extra de Iudęis. & dicit, ꝙ debeat intelligi de aureis secundum consuetudinem loci: & olim septuaginta duo solidi constituebant vnam libram auri: & idem ipse Panormitanus repetijt in c. fina. nu.1.in vers.solidis. extra de Iudæis. dicens, quòd satis verisimile sit, quòd lex intellexerit de solidis aureis: Nã ridiculus esset, vt pro bono seruo darentur duodecim solidi argentei: nam modicũ esset. & subdidit hoc fore notandum. hęc Panormitanus. ex cuius sententia apertissimè elicitur, ꝙ ipse docuerit, quód si solidus reperitur annotatus in lege communi, sumendus sit pro solido aureo. Idem docuit Ioannes de Anania in c.2.col.12. vers.in glo.fin.ibi si non fuisset dictum. extra de maledicis. dicens, quòd vbicunque
74 hic terminus solidus, † profertur à iure, intelligitur de solido aureo, licèt hoc non exprimatur: & de tali aureo, quorum septuagintaduo faciunt libram auri: & sic quilibet aureus habet sextam partẽ vncię, prout probatur in l.quotienscunque. C. de suscepto Præpo. Arcę. Idem docuit Glo. in §.fi. in versic.solidorum. Institu. de pęna temere litig. Idem docuit rursus Ioannes de Ana. in c.1. & fin. col.2. versic.nota seruum æstimari decem solidis, extra de Iudeis, dicens, quòd accipiatur hic solidus pro floreno, secundũ Vincentiũ, & quòd idem teneat Accursius in l.quicunque. C. de seruis fugit. & Goffr. in l.si libertus. & in l.fin.ff. de in ius vocãdo. coniuncto tex. & ibi singularis. Institu. de pœnis temerè litigan. & addidit vbi supra ipse Goffr. ꝙ hoc ipsum probetur etiam ex cõiunctione aliarum legum, in quarum vna cauetur, ꝙ dentur viginti solidi pro libertis, ne libertas præstita reuocetur, vt in l. cũ ex falsis.ff.de manumissis testamẽto. Idem docuit glos.in d.l.quicunque. in vers.vel viginti solidis. & glo. singul. in d. l.fin.in vers.aureos. dicens, quòd hic aureos dicit in Institu. de pœnis

nis

nis temerè litig. §.fin.solidos appellat. vnde inquit collige aureũ, & solidum idẽ esse, & septuaginta
75 duo aurei † faciunt librã auri. vt in l.quotiescunq;. C. de suscept. prępo.arcę.Idẽ docuit Ioan.And. in d.c.fin.de Iudęis.in vers.in glo. 3.ibi in loco illo.asserens, ꝙ Vincẽt.in d.c.fi.Accurs.in d.l.quicunque. & Goffr. per l.si mulier. ff.de minor.dicant, ꝙ cùm lex dixerit viginti solidos dandos, ne libertas prestita reuocetur, vt in l.cum ex falsis. ff.de manumissis testamento.Nã ibi nulla fit mentio de qualitate solidorũ præstandorũ, an sint dandi solidi aurei, aut argentei, quod tñ fuit expressum in l.Papinianus, §.fi.ff.de inofficioso testamento, vbi agendo de eadem lex, dicit, soluendos fore viginti aureos. Ex quibus omnibus simul iunctis elicitur, ꝙ hæc vox, solidus, in lege cõmuni annotatus, sumitur non pro solido argenteo (vt communiter sumitur,) sed pro solido aureo, & respondens Ioannes And. vbi sup. ad glo. dicti c. fin. in versic. duodecim solidis, dicit, quòd solidi dabun-
76 tur † secũdum monetã, quę est in vsu in loco illo. ad quod ipsa glo. citat.l.nummis.ff.de legat.3.& in l.si seruus pluriũ, §.si numerus.ff. de legat.1. respondet inquam ibi ipse Ioan.And.dicens, responde ſm Abbatem, ꝙ loquitur de pretio apposito ab hoie. hęc vbi sup. Ioan. And. ex cuius distinctione resultat probatio supradictæ nr̃æ distinctionis, paulò post apertius declarãdę.Idẽ docuit Host.in sua summa in titu.de seruis Iudęorũ, & Saracenorum, nu.3. in vers.sed cuius monetę intelliguntur duodecim solidi. sequẽs Goffr.& eos quos ipse Goffr. sequutus fuerat. Qui Goffr.in sua summa in tit.de Iudęis, col.3. vers.sed quæritur cuius monetæ, idipsum docuit. Idẽ docuit Ant.de Butr.in c.fin.in fine. ext. de Iudęis, refertq; supradictam responsionem Ioan. And. quam amplexatus fuit. Idem docuerunt Henricus Boich, & Marianus Socinus sen. in d.c.fin. qui Marianus idipsum repetijt in c. 2.nu.24.25.& 26.eo. titu.sequens Host. vbi supra. Idem docuit Felinus in c.conquerente, colum.1. versic.dum Abbas tangit. ext. de offic.ord. Idipsum docuerunt, & infrascripti alij Doctores, videlicet Rogerius in l.si pater. §.fina. ff.de donationibus. Glo. & Iason in l.penult.in fine. ff.de in ius vocan.& in §.fin.institu.de pœna temerè litig. Aldobrãdinus in §. sed hoc iure, num.3. institu. de Attil. tuto. Glo. Salycetus, & Bal. in l. quicunque. C. de seruis fugit. & in l.finali, & ibi Paul. & Bald.C. commun. delegat. Nicolaus de Neapoli.& Faber in instit.de donationibus. & vt docuit Budeus (quem citat Aldobrandinus vbi
77 supra) solidi † dicuntur, quasi iusti, & integri ponderis, seu & forsan melius secundum glo. in l.prima, C.de veter. numism. potest. libro vndecimo, a soliditate, quia de solo auro fiunt, & isti dicuntur aurei legales, quorum septuaginta duo cõstituunt librã, appellatione solidorum descriptorum in quacunque hoĩs dispositione,

vel statuto veniunt solū solidi ar-
78 gentei, † cùm hoc ipsum nos edoceat communis vsus loquendi receptus communiter in regionib⁹, vbi de solidis habet̄ sermo, prout communiter omnes supra citati Doct. vbi supra expressè docuerunt. Ex quib. omnibus Deo Optimo Maximo fauente collegimus qua pœna veniat puniendus aliquem occidens in Ecclesia de iure Pontificio, & per consequens quomodo intelligenda sit pœna ipsa nonaginta solidorum.

Secunda conclusio. Pęnæ supra
79 recensitæ medietas † applicanda erit Ecclesiæ sic violatæ, & alia medietas personæ ibi offensæ (vltra restitutionem cuiuscunq; damni indè illati personæ offensæ, vel cōsanguineis, si quos haberet) vel pauperū arbitrio Episcopi. Hæc conclusio probat̄ triplici medio: Primò enim per arg. in c. 2. ext. de pęnis, vbi hæc habet̄ur, videlicet. [Præsbiteri interfecti cōpositio, Episcopo ad cuius Parochiā pertinet, soluatur: ita vt medietatem vtilitatibus Ecclesiæ (cui pręfuit) tribuat, & alterā in eius eleemosynā iustè dispertiat: quia nullus eius hæres proximior videtur, q̄ qui ipsum Domino sociauit.] hęc ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per arg. in d. c. 2. quia ex ipsò poterit meritò quis arguere a simili, tali pacto: sicut enim pęna incursa propter violationem immunitatis Ecclesiasticæ collatæ personæ Ecclesiasticæ debet diuidi, sic & pęna incursa propter violationē immunitatis Ecclesiasticæ collatæ loco sacro, ibi percutiendo hominē, diuidenda erit. Probatur & secundo præsens conclusio Doct. auctoritate: Glo. enim idem asseuerat in d. c. 2. vers. vtilitatibus. Idipsum communiter docuerunt Doctores, inter quos est Panor. qui hoc ipsum peroptimè probat.

Tertia conclusio. Pęna ordina-
80 ria † de iure ciuili indicta violātib. immunitatē Ecclesiasticā, ex Ecclesia ipsa aliquē violenter extrahentibus, (& a fortiori, in Ecclesia vulnerantibus, aut occidentibus, est vltimi supplicij pęna, s. pœna mortis. Hæc conclusio probatur duplici medio. Primò. n. per arg. in l. fin. in princ. C. de his, qui confugiunt ad Ecclesiam. Vbi hęc habentur, videlicet. [Pręsenti lege decernimus per omnia loca valitura (excepta hac vrbe regia, in quo nos Diuinitate propitia degētes quoties vsus exegerit inuocati singulis causis atq; personis præsentanea constituta præstamus) nullos penitus cuiuscunque conditionis sint de sacrosanctis Ecclesijs orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi cōfugas: nec pro his venerabiles Episcopos, vel Religiosos œconomos exigi, quæ ab ipsis debeantur, ijs, qui hoc moliri, aut facere, aut nuda saltem cogitatione, atque tractatu ausi fuerint tentare, capitali, & vltimi supplicij animaduersione plectendis.] hæc ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per argum. in d. l. finali, quoniam, etsi non reperiatur ad verbum expressus casus, in quem incidit Nobilis iste, violādo immuni-

munitatem Ecclesiæ per homicidium ibi perpetratum: Nihilominus adest apertissimus locus arguendi a maioritate rationis affirmatiuè, tali pacto videlicet. Si vltimo supplicio damnandus erit violans immunitatem Ecclesiasticam aliquem violēter ab Ecclesia extrahendo solum, quanto magis dicendus erit violator ipsius aliquem ad Ecclesiam ipsam confugientem vulnerans, vel occidēs? Patet ergo ex mente dictæ l.finali, verberantem, vulnerantē, vel occidentem in Ecclesia fore plectendum de iure ciuili pœna capitali. Probatur & secundò pręsens conclusio Doctorum auctoritate in dicta l.finali. eodem modo arguendo ex dictis, & mente eorum, & expressè per Panormitanum in capitulo penultimo, in fine. extra de immunit. Ecclesiæ.

Septimæ quæstioni propositæ vnica satisfaciemus conclusionē, quæ sit hæc. Nobilis occisor (de quo est sermo) nullo pacto de iure tā in foro Ecclesiastico, quàm in foro seculari pro dicto vulnere inflicto, & sequuta morte vul-
81 nerati † dictis pœnis ordinarijs statutis a iure communi, & municipali poterit puniri: sed lōgè mitiori: (etsi dicendus sit eum excessisse aliquantulum moderamē inculpatæ tutelæ) in vtroque foro, scilicet in foro Ecclesiastico mitiori pœna, scilicet pecuniaria, & in foro seculari, etiam stante Ragusino statuto simpliciter statuente, quòd homicida sit puniendus pęna capitali. Quapropter veniet puniendus (ad summū) pœna exilij, vel relegationis quinquennalis, cùm inconsultus calor vitio iracundiæ careat, vt in l.1.§.quæri potest.ff.ad Senat.Consult.Turpill. & facta crimina ex tali incōsulto calore mitiori pęna plectenda sint. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primo enim per text.in l.1.C.ad l.Cornel.de sicarijs: vbi hæc habentur, videlicet. [Frater vester rectius fecerit, si se Præsidi Prouinciæ obtulerit. Quid si probauerit non occidendi animo hominē a se percussum esse remissa homicidij pœna, secundum disciplinam militarem, sentētiam proferet: crimen enim contrahitur si & voluntas nocendi intercedat. Cęterum ea, quę ex improuiso casu potius, quàm fraude accidunt, fato plerumque non noxæ imputantur.] hæc ibi. Et ꝙ hoc homicidium (de quo agitur) ex culpa, & non dolo cōmissum, debeat puniri pęna, seu exilij, vel relegationis quinquennalis, & non mortis, docuit nos apertissimus textus in l.lege Cornelia. §. cum quidam. ff. ad l.Corn. de sicar. Vbi hæc habentur, videlicet. [Cùm quidam per lasciuiam causam mortis prębuisset, comprobatum est factum Ignatij Taurini proconsulis Beticæ a Diuo Adriano, ꝙ eum in quinquennium relegasset.] hæc ibi. Vbi gl.in versic. per lasciuiam, id est per culpam, quod etiam docuit Ioannes de Ana.in c.sicut dignum. §.insuper. in principio.extra de homicid. &
82 quòd homicidium † culposum, seu culpa solum, & nō dolo com-

missum (vt in casu nostro) sit puniendum tantum pœna exilij, vel relegationis temporalis, & non mortis. Probatur quàm apertissimè per text. in l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adulter. vbi hæc habentur, videlicet. [Gracchus, quem Numerius in adulterio noctu deprehensum interfecit, si eius conditionis, vt per legem Iuliam impunè occidi potuerit, quod legi-
83 timè † factum est, nullam pœnam meretur. Idemque filijs eius, qui patri paruerunt præstandum est, sed si legis auctoritate cessante, inconsulto dolore adulterum interemit, quamuis homicidium perpetratum sit, tamen quia & nox, & dolor iustus factum eius releuant, potest in exilium dari.] hæc ibi, vbi communiter Glo. & Doctores hoc ipsum docuerunt, cum textus sit apertissimus. Idem probatur per argumentum in l. si adulterium, §. Imperatores, versiculo si maritus. ff. ad l. Iul. de adulter. vbi inter alia hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Si maritus vxorem in adulterio deprehensam impetu tactus doloris interfecerit. Non vtique legis Corneliæ de sicarijs pœnam excipiet, cùm difficillimum sit iustum dolorem temperare, & magis quia plus fecerit, quàm quia se vindicare non debuerit, puniendus sit.] hæc ibi. Quam legem singularem pro decisione casus nostri, & probationis præsentis conclusionis infra Doctores citandi attulerunt, dicentes vni-
84 ca voce, quòd excedens † moderamen inculpatæ tutelę occidendo aggressorem iam in fugam se dantem, non fore puniendum pœna ordinaria, nec sanguinis, sed pecuniaria, vel exilij, siue relegationis quinquennalis, vel minoris, cum inconsultus calor vitio iracundiæ careat, & paucorum sit hæc virtus temperandi subitaneum iustum dolorem: tradentesque hanc regulam semper memoriæ comendandam, dicunt, quòd quandocunque quis aliqua iusta de causa non veniat puniendus
85 dus pœna ordinaria, † nunquam de iure poterit imponi pœna corporis afflictiua, sed vel pecuniaria, vel exilij, seu relegationis tẽporalis. Animaduertendum tamen, quòd non sine causa diximus prǽsentem conclusionẽ probari per argumentum in dicta l. si adulterium. §. Imperator, quoniã adest locus arguendi ab identitate rationis tali pacto, videlicet. Sicut regulariter interficiens vxorem venit per legem Corneliam de sicarijs pœna capitali plectendus, & tamen in casu proposito Imperator iussit ei mitiorem pœnã imponi compatiendo maximo eius dolori, a quo meritò vir eius motus adulteram interfecit, cùm etsi in eo adfuerit aliqualis culpa, defuit tamen dolus, quo deficiente semper omnia iura, & Doctores conclusterunt reum huiusmodi homicidij non fore puniendum pœna ordinaria, sed mitiori, prout latissimè docuerũt Doct. infra statim citandi. Arguendo ergo modo ab identitate rationis, dicimus, quòd sicut occidens hominẽ regulariter

de

de iure venit puniendus pęna capitali, eo q supponat in occidēte dolus, qm̄ pœna legis Cornel.de sicar.semper supponat dolum, vt
86 integra illa pęna † quis puniatur, vt in l.lege Cornelia. ff.ad l.Cornel.de sicar. At qm̄ Deo dante, in casu nostro nullus affuit dolus in occidente,vt per se patuit in enarratione casus propositi.Indè luce meridiana clarius elicitur dictū Nobilem interfectorem nullo pacto in vtroque foro de iure posse puniri pœna ordinaria homici- 8
dij,sed mitiori,vt puta exilij, vel relegationis quinquennalis,vt elicitur quoque ex d.l.si adulteriū, §.Imperator, & ex.l.quod ait lex, §.quod ait lex.ff.ad l.Iul.de adulter.cuius tenorem verborum , & multa alia notatu dignissima in fauorem etiam præsentis conclusionis attulimus supra in hac eadem consultatione, in quæstione secunda,cōclusione vnica. Videatur ibi.Quinimò hoc ipsum videt̃ probari apertissimè auctoritate , & decisione statuti Ragusinæ Ciuitatis,si iusta statela librabuntur verba inibi contenta.Nam in lib. sexto statutorum Ragusij,c.1.hęc præcisa verba habētur, videlicet. [Quicunque homicidiū fecerit, nisi se defendendo, quod probari possit,moriatur. Hæc ibi.Ex quibus patet ordinaria pœna homicidij dictum nobilem non fore de iure puniendum, sed solum pęna pecuniaria, vel quinquennalis exilij,aut relegationis, vt omnes infrascripti Doctores communiter docuerunt, & in dicta secunda quæstione latissimè diximus.

Probatur ergo & secūdò præsens nostra conclusio Doctorum , auctoritate . Nam infrascripti Doctores in locis infra citādis quàm libentissimè se subscripserunt præsenti conclusioni, videlicet. Iac. de Aret.in l.1. colum.pen. versic. item quæritur, C.vnde vi. Cynus in dicta l.1. in versic.pone, quòd quidam aggressus.Ioannes Faber in dicta l.1.circa medium. Bal.in dicta l.1.col.6. in versic.Decimò quæritur. & in l.vt vim, col.vlt.ff. de iustitia, & iure, & in l.data opera,col.4. vers.item si statutum, C.de his, qui accusa. non poss. & rursus idem Bal. Cynus, Ang. & Pau. de Cast. in l.1. ff.de legi.quì Paul. idem docens in l.etsi seuerior. C.de his, qui not.infam.refert se liberasse quendam a morte, quē Alexan. ibidem sequitur. Idem docuit Lucas de Penna in l.deuotum, col.3. versic.secundò quæritur,quid si me percutias,C. de meta. & Epi.lib.12. Idem docuit Bartolus in dicta l.1.C.de sicar. infrascriptis vtens verbis, videlicet.Qui aliquem absque dolo occiderit, pęna homicidij non tenetur. Idipsum docuerunt & infrascripti Doctores, videlicet Signo.de Homode. in disputatione seu quęstione sua incip. Quæstio talis est, Sēpronius simplicitatis amicus.Rom.in suo tertio singul. incip.An si quis excesserit, Bal.in c.1. §.si quis. in fi.de pace iuram. fir.Rom.rursus in l.cū mulier.col. 32.ff.sol.matrim.Angelus in consil.50. col.26. Alex. in consi.140. & consi.77.Iason in l.vt vim.ff.de iust. & iure Ioannes Baptista dè

Sancto Seuerino in tractat.de debit.suspe. & fugi.col.2. Aretin.in consi.43.col.3. & in consi.80. incip.sicut decet,in fine.& in consi. 147.Dec.in d.l.vt vim. & in cons. 9.& in consi.134. & alij quamplures Doct. citati à Didaco Couarruu. in §.vnico, tertiæ par. relect. in meo libro in folio,vbi sunt omnia eius opera. fol.634. nu.3. Alciatus in lib. 1. dispun. capit.17. Lugdunensis in Alex.cons.15.lib. 1.Ludouicus Carrerius in sua praxi criminali,§.homicidij, nu.22. Glo.pen.in Authen.de armis.Cattellia.Cotta in memorialibus. in versic.armorum,& rursus Couarruuias in §.1. nu.1. secundæ par. relect.in d.vol.fol.610.Ioãnes de Lign. in tract. de Bello.c.98. incip.septimò quæritur.Pau.de Castro in consi.275.& in cõs.192.incip.In cã carceratorũ,col. vlt.lib. 2.& in consi.227.vol.2.addens,ꝙ viderit Bal.Papiæ ibi consulentẽ. Angel. Aretin.in tract.de maleficijs,in vers.& dictus Titius se defendendo,nu.36.in vers.quæritur. Titius vulnerauit.& ibidem Arimine in addit.& rursus dictus Angel.ibidem in vers.scienter,& dolosè. Franciscus Aretin. in consi. 34.incip.Visis diligẽter testibus, in fi.Corn. in cons.204. in fi.lib.1. Hyppol.de Marsil.in l.1.in princ. num.42.ff.ad l.Cornel.de sicar.& in sua pract.crimin.§.qm̃, nu.94. & 95.vbi plenè hoc probat auctoritate multarũ legum,& Doct.ac exemplis,& in l.lege Cornelia,§. cum quidã, nu.4 ff.ad l.Cornel. de sicar.& in consi.81.nu.17.& in singul.100. incip.occidens aggressorem, addens, ꝙ cùm ipse esset Potestas Citatellæ, ita iudicauerit in facto, & cùm pars aduersa de hac sententia fuisset conquesta apud Superiores Paduę, tandem eius sententia fuerit ab illis confirmata.quod & repetijt in l.nihil interest.nu.15. ff.ad l.Corn.de sicar. Idem repetijt ipse Hyppolit. in subsequentibus locis. Nam in consi.67.nu.41.& 42.tradidit hãc regulam, dicens, quòd vbicunque de pœna capitali, aut corporali
87 loquimur, † subintelligendus sit dolus, per notata in l.in actionibus.ff.de in litem iuran.& ibi per Doct.adeo, quòd si statutum imponeret pœnam personalem pro homicidio,vt quia diceret, occidens occidatur, tunc nisi occidẽs occideret dolosè,& ex proposito non haberet locum pœna statuti, sed aliter veniet mitius puniendi. hæc ille, qui idipsum probat alijs auctoritatibus, & rationib. & respondet contrarijs. Vide latius ibi per eum. qui idem repetijt in consi.4. nu.28.& in consi. 7.num.17.& in consi.25. nu.2. & 3.in consi.77. nu.5. & 6. in consi. 91.nu.11. & 12. in consi.103. nu. 5. & in consi.128. num.21. & 22. Alexan.in consi.76.incip.Visa inquisitione,colum.2.in primo volum. Salicetus in l.1. C.vnde vi, qui dixit hanc sententiam tanquã æquiorem fore amplectendam. vt in l.respiciendum. §.primo. ff.de pœnis,vt iustitia sit admixta cum temperamento,vt ibi.& rursus in l.quoniam multa. C. ad l.Iul.de vi publica. Albericus de Rosatis in 2. par. statutorum. quæst.452.

Bolog.

Bolog. in consi.36. Florian.in l. scientiam. §.qui cum aliter. ff.ad l.Aquil. Cępolla in consi. crimin. 29. incipien. Viso processu in penult. colum. & in consi.34. incip. Si vnquam.colum.11.in consi.43. versic.alius casus est, quando vulneratus statim: & latius, & elegantius in consi.33. incip.Multa possent. per totum. & in cons.30. in fine. versic.nec obstat. Vbi dicit, quod non obstet id, quod dixit Bart.& rursus in consi.31. colum. penult.in versic.similiter dicendũ est de iure municipali, qui rursus idem probat, dicens, quòd verba statuti dicentis, quòd occidens debeat occidi, intelligatur de occidente dolosè.& quòd ita docuerit Salyc.in l.non ideo minus.colum.4.C.qui accusare non poss.& Bal. in l.data opera, col.5. C.qui accusar.non poss. & Pau.de Cast. in l.etsi seuerior, C. de his, qui not.infa. Qui omnes dicũt talem homicidam solum exilij temporalis pœna, aut pecuniaria fore puniendum, quos ipse Cœpolla ibi sequitur. Bossius in sua praxi crimin.titu. Quomodo procedatur per actionem in delictis, nu. 38. addens hanc esse communem Doctorum opinionẽ. Hoc ipsum docuit Emanuel Soarez in Thesauro commun. opinio.versic.pœna,nu.155. his verbis vtens, videlicet pęnis corporeis nunquam locus est, vbi dolus non interuenit, quãuis culpa lata arguatur. Cõe inquiunt Cagnol.in l.contractus, nu.10.ff.de regu.iur. Hyppolit.de Marsil.in cons.67.nu.40.& Iulius Clarus in sua praxi crimin. §.vlt. q.84. vers.Vberiꝰ id prosequitur, vers.& ex hac conclusione, Ias.in l.1.nu.70. ff.de legibus. & in l.in actionibus,nu.26. ff.de in litẽ iuran.quẽ refert, & sequitur Viuius in tract.commun.opinio.fol.235. vers. statutum disponens. Plotus in repet.l.si qñ,nu.765. Curt.iun. in l.fin. nu.9. ff.quod quisq; iuris, Menchiaca controuer.illustr.cap. 96.nu.32.Alciat.in l.magna negligentia,ff.de verb.signif.dicẽs hoc esse receptissimum. Claudius Aquens.in l.1.num.33. ff.de legibꝰ, & quamplurimi alij Doctor. in l. quicquid calore, ff.de regu. iur. Iulius Clarus iterum in §. homicidium,vers.culpa, dictæ praxis crimin. dicens hanc esse cõem opinionem. Menochius de arbitrio iudicum,casu 324.per totũ.Thomas Grammaticus noster compatriota in cons.18. nu.7.& 8. & latius in vers.19.nu.13.& 14.in vers. attamen iusto dolore.Marãtha in suo aduocatorũ speculo in 4.parte principali, nu.6.& sequẽtibus. Andreas Tiraq. in tract.de pęnis causa prima,nu.9.in vers.Amplia scđò procedere. Pet.Foller.in sua pract. crimin. tit.recipiantur defensiones reorũ,nu.18.vbi se subscripsit sñiæ Hyppoliti de Marsil. in l.1.ff.ad l.Cornel.de sicar.supra a me relatę,& hac Doctorum Iuristarum sñias retulisse sufficiat: Sed ne quis putauerit hanc nostrã sententiam non sequutos ẽt fuisse Canonistas, studebimus hic referre nonnullos eorũ:Sciendum igitur,quòd infrascripti Doct.Canonistæ se ẽt subscripserunt præsenti conclusioni,videlicet. Ioan.And.

iq addit.ad Specul.super rubr.tit. de homicidio.lib.4.& latius in c. pro possessore,col.2. vers.in contrarium inducitur. de regu.iur.in sexto.Idem docuit elegāter Ioannes de Ana.in c.lator, col.2. vers. vltimò quærit. ext.de homicidio. his p̄cisis verbis vtens, videlicet. Vltimò quærit Dominus Florian. Duo piscabantur in quadā naui,
88 † alter cum ligno,in quo erat ferrum ad detrahendum ramos arborum obstantes,cū instaret detractioni casu percussit socium,& mortuus est: fuit dubitatum,an ille teneatur.dicit fuisse consultum de facto, ꝙ non, dummodo aliàs adhibuisset diligentiam, quā debuisset.Nec obstarent verba statu
89 ti, quæ dicebant, † ꝙ homicida occidatur, nisi faceret causa defensionis necessariæ,licèt.n.statutum excipiat vnum casum tantū: tamen debebat intelligi secundū ius commune,& sic de homicida culpabili, & doloso, vt in l.2.C. de noxa. in c.cum dilectus.ext.de consuetu. & pro hoc etiam facit quod notauit Salyc.in l.pen.C.ad l.Cornel. de sicar. qui concludit ibi,ꝙ statuta pœnalia recipiūt interpretationem restrictiuam ẜm ius cōmune:& subdidit Ananias, vbi sup.dicens, & pondera benè, ꝙ istę duę auctoritates,videlicet. Flor. & Salic. sunt sufficientes ad liberandum a morte, qui cōmisit homicidium sine dolo, pro quo etiam facit, quia casus exceptus a regula etiam cum dictione taxatiua tātum in simili potest extendi.hæc Ananias.Idem docuerūt & infrascripti alij, videlicet, Ant. de Butr.in c.olim, el primo, col.pen. in vers.inquantum dixi. ext.de restitu.spoliat.Pan.in d.c. olim,nu.15.& in c.1.nu.2.ext.de iniurijs. Felinus in c.dilecti filij, col.7.nu.18.in vers.dixit & Iacobus ext.de exceptio.& in c.significasti,el secondo, col.6.nu.14.in vers.tertia conclusio. ext. de homicidio. & rursus Ananias in c. interfecisti,in fine, & in capitulo significasti,el secondo. ext. de homicidio.Couarru.in §.vnico.relectio.tertiæ par.super Clem. furiosus,nu.3.in vers.tertiò apparet.de homicidio. Decius in l.in actionibus,nu.20.ff.de in litē iuran. & in consi.9.nu.2. imò per totum,& in cons.234.nu.7.in vers.secundò quæritur, & in consi.482.nu.9. & in c.2. lect.1. nu.11. vers.ex quib. ext.de constitu.dicens hoc ipsum docuisse infrascriptos alios Doctores, videlicet Salic. in l.2. C. de noxa.cum concord. Alex. in l. etsi seuerior,C.de his,qui not.infa. & in consi.140. incip. videtur in casu proposito, col.3. libro 2. & in consi.144.incipien.post redditum consilium, colum. finali, eodem libro. Pau. de Castr. in l. nemo, C. de Episcopali audientia,in l.prima,in principio,C.vbi senat. vel cla. in l.finali, in fine, ff.de legibus, in consilio 191. incipien.In causa carceratorum. in principio.Ang.in l.is,qui cum telo.in fine,C.de sicar.quem refert, & sequitur Ful. in consi.134. incipien.Visis denuncia.in fine.Cardinalis Zabar. in consilio 44. incipien. Pro Domino Christophoro.circa fin.Bartholomeus Veron

in cons. 30. & 31. hæc omnia retulit Decius vbi supra, qui addidit & infrascripta, videlicet. Et ampliatur ista conclusio si statutum exciperet causam defensionis, vt quia excipiat vnum casum: non tamen ampliatur regula statuti: quò minus intelligatur secũdum ius commune, scilicet dolo interueniente, vt notanter voluit Card. Zabar. in c. lator. de homicidio. ex identitate rationis, vt probat tex. glo. & Bar. in l. ob æs alienum tantùm. C. de prædijs minorum. in l. illud. C. de Sacrosanct. Ecclesijs per Genze. & Ioannem de Ligna. in c. statutum. §. cùm verò. de rescript. in sexto: & probatur optimè in capitulo ad audientiam. ext. de cleric. non resid. Probatur insuper præsens conclusio & tertiò quinq; rationibus irrefragabilibus. Prima quarum est. Cùm iudicium hu-
90 manum † quo ad delicta manifesta debeat imitari iudicium diuinum, prout apertissimè docuit Diuus Augustinus in lib. quęstionum super Iosue, quæst. 8. quem retulit & sequutus fuit Sanctus Thomas in 2. 2. quæst. 108. articulo 4. in resp. ad secundum. & iudicium Diuinum nunquam punire assoluerit delicta leuia, sicut grauia perpetrata ab eo, qui ad illa facienda motus fuerat propria malitia & voluntate, & nulla necessitate, vel repentina iracundia, vt sunt ea, quæ quis incurrit fragilitatis, necessitatis, (etiam conditionatæ cogentis) vel subreptionis causa, prout omnis Sacrorum Theologorum Schola passim docuit. Si ergo iudicium humanum in iudicijs decernendis, ac pœnis infligendis pro manifestis peccatis sequi debet, indè consequens fit, quòd sicut Deus Omnipotens punit mitiùs, & non pœna ordinaria, seu eadem intensiua, & omnimoda, delinquentes voluntate conditionata (vt latissimè probauimus in nostro tract.) De extensionibus cuiuscunq; dispositionis tam iuris, quàm hominis. quęstione... sicut delinquentem absoluta voluntate ac temeraria: etsi ambo hi delinquentes idẽ præceptum in aliquo committendo, vel ommittendo pariter transgrediantur. Eodem ergo modo iudicium humanum mitiùs punire tenetur transgredientem legem humanam voluntate conditionata (vt in casu nostro) quàm transgredientem propria voluntate sua temeraria & absoluta, vt patet ad sensum. Ratio verò secunda talis reddi poterit. Cùm ad hoc, vt quis pęna capitali & ordinaria homicidij legis Corneliæ de sicarijs le-
91 gitimè puniri possit, † requiratur (vt fuit probatum supra in vnica conclusione allata in decisione tertię quæstionis) quòd homicidium fuerit dolo commissum: indè sequitur, quòd dictus nobilis (de quo est sermo) non veniat de iure puniendus ordinaria pęna homicidij: cùm homicidium ab ipso perpetratum non fuerit dolosum, vt latiùs supra fuit probatum multis documentis in decisione secundæ quæstionis propositæ. Neque huic nostræ decisioni

sioni obstare poterunt subsequentia, quæ videntur illi aduersari. Nam non obstat primò, quòd in tali homicidio interuenerit, forsan, etsi negetur, lata culpa ipsius occisoris nobilis: cùm lata
92 † culpa non æquipararetur dolo de iure Ciuili ad hoc, vt quo possit puniri pœna ordinaria homicidij, & sic legis Corneliæ de sicarijs, vt ad verbū docuit tex. in l.lege Cornelia.ff.ad l.Cornel. de sicarijs: imò nec in alijs pœnis corporalibus, seu corporis afflictiuis, vt ibidem habetur, & specialiter docuerunt subsequentes Doctores, videlicet Bart. & Ang. in l.1.§.culpæ autem.nu. 1.ff. si quis testam.lib. esse iuss. fuer. & rursus Ange.in l.ad Commentariensem. C. de custodia reorum. & in l. 1. C.de priuatis carcer.& est Glo.in l.is, qui cum telo.C.ad l. Cornel. de sicar. & glo. in l. sed etsi quæcūque, in principio, vers.iniuria. ff.ad l. Aquil.Glo.in l.in actionibus.ff.de in litem iuran.& ibi per Doctores.Glo.in l.si mera. versic. culpā. ff. soluto matrimonio Bal. In l.quicunque. C.de seruis fugit. qui dixit,quòd vbicunque de pęna capitali, vel corporali loquimur,subintelligitur dolus.per notata in dicta l.in actionibus, & in §. suspectus. institu. de suspectis tuto. prout etiam docuerunt Bal. & Salyce. in l. 2.C. de noxalibus. Glo.singul.in l.ossa.§.in locum.in versic.si dolo. ff.de relig.& sump. funer. quæ dicit, quòd ideo de dolo dixit, quia loquuturus erat de cohertione, quæ absque dolo non imponitur. & hoc etiam notat ibi Flor. & ista est communis sententia Doctorum: vt docuit Barthol. Cœpolla in consil. 23. col.3.& in consil. 34.versic. circa tertium,& vltimum dubium.Nec secundò poterit obstare præsenti rationi secundæ, quòd in dicto statuto Ragusino dicatur [Quicunque fecerit homicidium, nisi se defendendo, quòd probari possit, moriatur.] tum quia iam fuit probatū, quòd tale homicidium dicendum fore commissum in sui defensionē, per allata in probationem vnicæ conclusionis decidentis secundam quæstionem, & in probationem pręsentis conclusionis, & præcipuè per Ananiam: Tum etiam, quia dato, & non concesso, quòd in dicto statuto Ragusino diceretur simpliciter. Quicunque aliquem occiderit, occidatur: Nihilominus illud esset à peritis semper interpretandum secundum formam iuris communis, scilicet si dolosè occiderit, & non si solum culposè seu culpa sua, vt elegantissimè docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Iason in l. 1. num. 70.ff.de legibus. & in l. in actionibus.nu.26.ff. de in litem iuran. quem refert Viuius in Thesauro cōmu. opinionum (in libro meo) fol.239. in versic.statutum disponens. Decius in dicta l. in actionibus. nu. 20. quem refert Plotus in repet.l.si quando.nu.76 5.Curtius iunior in l.fin.num.9.ff.quod quisq; iuris. Menchiaca Controuersiarum illustrium cap. 96. nu. 32. & hoc receptissimum esse attestatur Alciatus in l.magna negligen-

gligentia. ff. de verb. signif. Iulius Clarus in sua praxi. crim. quæst. 84. & Ioannes de Ana. loco supra citato. idem docuit Bal. in l. data opera. col. 5. in principio, versic. item si statutum punit homicidium. C. qui accusa. non poss. vbi dixit, quòd si statutum puniat homicidam ad mortem, & non facit mentionem doli. Tamen Iudex vbi non est dolus, debet temperare sententiam, vt in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. quia affectio tua operi tuo nomen imponit, vt in l. non conuitij. C. de iniurijs. & idem tenet Paul. de Cast. in l. 1. circa principium C. vbi Senat. vel clarissimi. qui dicit, quòd licèt assessores ignorantes consueuerint dicere. quòd vbi statutum simpliciter dicit, quòd homicida decapitetur: non debet distingui, An dolosè, vel non dolosè: sed quòd stare debeamus verbis statuti, q̃a nõ inspicitur animus, sed factum: vt in l. 1. §. Diuus. ff. ad l. Cornel. de sicar. tamẽ ipse Paulus tenuit consequenter contrarium, sequendo Bal. in dicta l. data opera, dicẽs, quoniam alias sequeretur, q̃ quis deberet decapitari pro homicidio casuali: quòd vtique esset contra æquitatem: & addidit ibidem ipse Paulus, quòd ita pluries cõsuluerit, idemq́ue ipsemet docuit in l. nemo deinceps. C. de Episcopali audien. & quòd pro hoc videatur esse Doctrinam Gl. in l. etsi seuerior. versic. certis rationibus, C. de his qui not. infa; eo magis (vt diximus) quòd ius commune velit, vt non teneatur de delicto, vt puniatur pęna corporali, nisi fuerit in dolo: quoniam statuta in dubio ita erunt interpretanda secundum ius commune, vt per allata hucusq; apertissimè probauimus. indè apertissimè sequitur ita fore dicendum in casu nostro, licèt statutum Ragusinum loquatur per verba exceptiua, videlicet. [Nisi se defendendo, quod probauerit.] quoniam tale statutum declarandum erit, prout in simili docuit Cœpolla vbi supra: Nisi etiam homicidium fuerit commissum aliquo alio modo, sine tamen dolo, & maximè hoc procedit sine du-
94 bio: Cùm statuta † sint interpretanda tali pacto, ne quis indebitè damnum patiatur: Nam si cõtrarium diceremus, sequeretur hoc absurdum, quòd vbi aliqualis culpa possit imputari occidenti, puta, quia ludendo, vel per lasciuiam occidit, vel etiam ludendo ad brachia, quia habebat cultellum in vagina sub cingulo suo, quem ante ludum deponere non curauit, seu non cogitauit, si forsan indè egrediẽs culter, aliquem occidisset; si esset talis occisor occidendus, vt obseruaretur cortex & sonus dictæ legis municipalis: eò quòd nullo pacto permittitur ipsum subijci sententiæ capitali, stante. l. 1. C. ad l. Cornel. de sicar. & l. in lege Cornelia. ff. ad l. Cornel. de sicar. Ne ergo quis tale irremediabile damnum incurrat, interpretabitur statutũ Ragusinum, prout simile statutum communiter interpretati fuerunt passim Doctores pro nos supra citati, vt

ti, vt habeat solùm locum in homicidio doloso, non autem culposo, seu quod aliqua alia ex causa processit, quàm ex dolo ipsius homicidæ, prout elicitur ex l. 2. cùm ibi not. C. de noxalibus, cum simil. vt latissimè docuerunt Doctores locis supra citatis. Nec tertiò nostræ præsenti secundæ rationi obstare poterit regula iuris in c. fin. extra de iniurijs. vbi traditur regula illa vulgatissima, videlicet. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. Ac per consequens, cùm dictus Nobilis percusserit pugione dictum defunctum, & ex ipsius vulnere inflicto sit statim sequuta mors illius: videbatur esse puniendum ordinaria pęna homicidij: Non enim obstare poterit de iure nostrę cõclusionis veritati huiusmodi regula: cùm ipsa sit intelligenda in casu nostro de eo, qui dolosè causam damni dedisset, vt talis puniatur pœna ordinaria: secus autem de eo, qui solùm causam culposam dederit alicui dãno. Tertia ratio præsentis nostræ conclusionis est hæc, videlicet. Cùm in maleficijs plectendis principaliter spectetur animus, seu voluntas (eò, ipsa voluntate distinguantur, vt docuit tex. in c. cùm voluntate. extra de sent. excommunicationis) & non exitus dicti maleficij. Indè etiã sequitur dictum nobilem non fore puniendum ordinaria pęna homicidij, sed longè mitiori. Antecedens probatur per text. apertissimum in l. Diuus Adrianus. ff. ad l. Cornel. de sicar. & ibi per omnes Doctores. Consequentia patet, cùm dictus nobilis non vulnerauerit dictum suũ aggressorem animo occidendi, vt latissimè fuit probatum in decisione quæstionis secundę supra propositæ: quod & docuit quoque Glo. in c. 1. versic. procurauerint. extra de conuersione infide-
95 lium, dicens, ꝙ maleficium † duo exigit, videlicet affectum, & opus sequutum. imò hoc ipsum elicitur ex ipsomet c. 1. cùm ibi hæc habeantur ad verbum, videlicet. [Cùm tales non procurauerint virorum interitum defunctorum: matrimonium inter huiusmodi personas licitè potest contrahi.] hæc ibi inter alia. & loquitur tex. ibi de his, qui interfecerant viros quarundam infidelium in bello, quas postea ad fidem conuersas acceperant sibi in vxores: Nam
96 etsi interficiens † virum alicuius, cum animo contrahendi matrimonium cum illius vxore: postea de iure cum ipsa matrimonium contrahere non poterit, etsi de facto contraheret, huiusmodi matrimonium esset nullum, vt docuit text. apertissimus in dicto c. 1. ext. de conuersione infidelium: nihilominus si talis defuerit animus, matrimonium ipsum esset validum, vt in dicto c. 1. docuit Papa Cęlestinus Tertius: Arguẽdo ergo modò ab identitate rationis, dicemus, quòd cùm dictus Nobilis non habuerit animum occidendi dictum defunctum: nullatenus veniet de iure puniendus ordinaria pęna homicidij, quam solus homicida dolosus incurrit: Idem quoque probatur

tur arguendo a paritate rationis per text. in l. 3. §. sed ex Senatus Consulto, ff. ad l. Cornel. de sicar. vbi hæc habentur, videlicet. [Sed ex Senatus Consulto relegari iussa ea, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad cōceptionem dedit, ex quo ea, quæ acceperat decessit.] hæc ibi. Quarta ratio præsentis conclusionis talis reddi poterit, videlicet. Homicidium cōmittens, excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, non poterit de iure ordinaria pœna homicidij plecti. At hic nobilis vnicum vulnus inssigēdo suo aggressori iam verso in fugam, dato & non concesso, quòd excesserit dictum mo-
97 deramen, † inde sequitur de iure ipsum non fore puniendum ordinaria pœna homicidij, sed longè mitiori. Maior propositio probatur per text. in c. significasti. el secundo. §. fin. extra de homicidio. Vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Si verò (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iste priùs ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamuis vim vi repellere omnes leges, & omnia iura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumēdam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos à pœna homicidij penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse percussit, quod cum graue sit, non solet leuem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lætaliter solet lędi.] hęc ibi. Vbi ponderanda venit particula illa inibi inserta, videlicet. [Non est penitus ab homicidij pœna immunis] quæ vtiq; talem interpretationē recipiet, (vt docuit Barthol. Cœpolla in dicto cons. crimin. 34.) quòd dictus tex. videatur docuisse, quòd non debeat puniri ex toto, sed ex tanto, idest, licèt homicidium committens excedendo moderamen inculpatæ tutelę non veniat puniendus tota pœna homicidij: sicut si fuisset tale homicidiū dolosum: tamen punietur, vt culposum, scilicet pœna ad summū quinquennalis relegationis, vel exilij; etiā in casu quo statuto caueretur, q̄ occidens occidatur: quod & repetijt idem Cępolla in consi. 31. versic. similiter dicendum est. Quinta verò ratio prę̄sentis conclusionis, quæ assignari poterit, elicitur ex text. in c. ex parte. el tertio, extra de verb. signif. vbi communiter per Canonistas, & in c. ad audientiam. ext. de cleric. nō resid. & ibi per Doctor. & est, quoniam
98 verba statutorū † erunt interpretanda iuxta formam iuris communis, cum ius cōmune ipsa interpretetur iuxta cōmunem Doctorum sententiam, addentes, q̄
99 statuta † pœnalia iniungentia pęnas taxatas a iure communi erūt extendenda etiam ad illos casus fictos, ad quos & ipsa iura communia extenduntur, aut extensa reperiuntur, vt etiam elicitur ex text. in c. mulieres. §. fin. ext. de sent. excommunicationis, & ibi per

per omnes Canonistas, quod qui dem notatu dignissimum est (de quo tamē latissimè egimus in nostro tractat. extensionum dispositionum quarumcunque scilicet, tam iuris, quàm hominis, in tractat. extensionum de casu ficto ad casum verum.) Hac tamen pro nunc distinctione vtendum erit iuxta sentētiam infrascriptorum Doctorum scilicet. Si statutum esset Ecclesiasticum, tunc pro ipso interpretando recurrendum erit primò ad ius Canonicum, & secundò ad stylum curiæ. Si verò statutum esset seculare: tunc pro ipso interpretando erit recurrendum ad ius ciuile: & qui hoc docuerunt inter alios sunt, videlicet Panormitanus in c. ex litteris. nu. 5. vers. ex quo infero. extr. de constitu. Bal. in l. 1. colum. 2. in vers. quæro si statutum. C. qui bo. ced. poss. addens, quòd in terris Ecclesiæ vbi seruantur Canones, debent cōcordari potius cum iure Canonico, quàm cum Ciuili: quia ibi præualet Papa. & in terris Imperij debent potius concordari cū iure Ciuili. Hæc Bal. quem sequuntur infrascripti, videlicet Decius in dicto c. ex litteris. nu. 8. & ibidem Felinus. col. 2. notab. 2. & ibidem Barbatius. col. 19. versic. secundò probat iste text. quòd statutum disponens. cū duobus alijs sequentibus versiculis. & ibidem Anton. de Butr. col. 2. not. 6. & 7. & rationem talis sententiæ assignantes dicti Doctores dixerunt; quoniam statu-
100 tum † dubium recipit interpretationem à iure cōmuni: & idem dicitur de statuto disponente in materia iuris communis, quoniam tunc recipiet omnes ampliationes, & limitationes, quas recipit tale ius commune, prout latissimè docuimus in nostro tracta. extensionū in quæstione .... vbi agitur de pœna mandantis maleficium. in ampliatione prima cōclusionis, vide ergo ibi, q̄a quotidiana & difficilis & quæst. ad hoc accedit, quòd dictum Ragusinum statutū loquitur in persona, & non in rē, vt ex sonitu exp̄ssorum verborū patuit. Cùm inibi etsi simpliciter dictum ibi sit, si quis homicidium fecerit, morte moriatur: nihilominus erit interpretandum, tunc talem pœnam locum habere, si affuisset dolus: non autē si culpa solùm etiam lata, vt docuit etiam Bart. in l. 1. §. 1. & 2. ff. si quis testa. li. esse iuss. vbi etiam addidit ibidem. nu. 1. vers. & dicas sic. vbi tractatur de
101 pœna corporali lata culpa † non æquiparatur dolo. Idem docuit Ancharanus in c. 1. col. 81. versic. vtrum ergo statuta recipiant. ext. de constitu. dicens si statutum dixerit, quòd qui occidit, occidatur: intelligenda sunt talia verba non iudaicè secundum corticem litteræ, sed secundum mentem statuentium: scilicet si dolo homicidium factum fuisset. Idem docuit Bartholo. Cœpolla in suo consil. crimin. 31. col. pen. versic. similiter dicendum. sequens Bal. in l. data opera. col. 5. & penult. C. qui accus. non poss. & Salycetus in l. non ideo minus. col. 4. C. qui accus. non poss. dicens tale statutum

fore

fore interpretandum secundum ius commune.

Octauam & vltimam propositam quæstionem vnica affirmatiua conclusione absoluemus. vnica ergo conclusio sit hæc. Nobilis (de quo est sermo) de iure potuisset statim illo vnico vulnere inflicto, permanere in dicta Ec-
102 clesia violata, † vel ad aliam confugere, & ibi frui immunitate Ecclesiastica indulta communiter omnibus cōfugientibus ad Ecclesiam post perpetrata maleficia: ita, vt à nullo Iudice de iure extrahi potuisset: cùm (vt per allata patuit) ipse Nobilis tale delictum non perpetrauerit, vt indè frueretur tali immunitate, eò quod ex subitanea & repentina inuasione & verberū receptione sua, & fuga statim facta verberantis, & ingressu illius in dictam Ecclesiam: ab homine iudicio prædito colligi non possit, ipsum homicidium factum fuisse spe veniæ & immunitatis fruendæ. imò de directo contrarium. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per arg. in c. fin. extr. de immun. Eccle. vbi hæc habentur, videlicet. Nōnulli impunitatem excessuum suorum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes: homicidia, & mutilationes mēbrorum in ipsis Ecclesijs, vel earum cæmeterijs committere non verentur: qui nisi per Ecclesiam, ad quam confugiunt, crederent se defendi, nullatenus fuerant cōmissuri. Cùm in eo, in quo delin-
103 quit, † puniri quis debeat, & frustra legis auxilium inuocet, qui committit in legem. Mandamus quatenus publicè nuncietis tales non debere gaudere immunitatis priuilegio, quo faciunt se indignos.] hæc ibi. Diximus præsentem cōclusionem probari per
104 arg. in dicto c. fina. † Quoniam ipsum interpretando per argumentum à contrario sensu, apertissimè apparebit veritas ipsius: cùm indè eliciatur, quòd qui in Ecclesia accidentaliter (vt contigit Nobili nostro) & sine spe, vel præuia cogitatione committendi illud in Ecclesia; vt in eadem repertus nullatenus extrahatur ab aliquo Iudice, vt sic possit frui immunitate Ecclesiæ: eò magis, quod sumus in pœnalibus, in quibus regulariter non fit extensio: (sed de hac materia videantur quamplura allata in nostro tract. de interpretatione extensiua cuiuscunque dispositionis tam iuris communis, & municipalis, quàm hominis) vt in c. in pœnis. & in cap. odia. de regu. iur. in sexto. ad hoc accedit quoniam in casu nostro non tantum reperiatur maioritatis rationis, sed nec ipsa identitas: Cum ratio, quæ mouit Summum Pontificem in dicto c. fina. ad denegandam fruitionem immunitatis Ecclesiæ fuerit propter temerariam voluntatem tale scęlus perpetrandi in Ecclesia ipsa, vt ex verbis ipsius Canonis apertissimè elicitur: quæ tamen ratio non militat in casu nostro, vt per supra allata patuit. Cùm ergo diuersa sit vtriusque ratio, in-
105 dè fit, † quòd diuersitatem quoque iuris inducat ipsa ratio diuersa,

uersa, quæ militat in casu nostro: vt docuit tex. in l. adigere. §. quãuis. cum ibi notatis. ff. de Iure patro. Probatur & secundò Doctorum sententia, pręsens conclusio: Nam explicitè & ad verbum pręsenti nr̃æ cõclusioni se subscripse runt infrascripti Doct. in locis statim citandis. Nam Hostiensis in dicto c. fina. infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. Si quis non ex proposito, nec intendens per Ecclesiam liberari, sed ex abrupto, puta, quia probatur, quòd ipse & ille, quem in Ecclesia, vel iuxta Ecclesiam interfecit, nullas habebãt antea inimicitias inter se: Sed ex verbis ibidem inter eos ortis ad homicidia peruenerunt: & talis immunitate Ecclesiæ gaudere debet. hæc omnia ad verbum dixit ipse Host. quæ quidem omnia militant in casu dicti nobilis, vt latissimè fuit probatum per multos testes in actis productos, & examinatos. Idem docuit Ioannes And. Antonius de Butr. & Henrichus Boich in dicto c. fi. sequentes Host. Pan. autem ibidem dicit hanc esse communem opinionem, & magis æquam: etsi sibi non multùm placeat. & fundat se super præsumptione, dicẽs: quia potest esse, quòd non suberat vetus inimicitia, & nihilominus non commisisset delictum, si sciuisset ab Ecclesia non defendi. hæc ille, cuius sententiam (si recta statela librabitur) nõ solùm non aduersari pręsenti nostrę conclusioni apparebit: verùm potius summopere illi opitulari: tum quia ipsius sententia fundatur super pręsumptione, quæ in casu nostro non militat: eò, quòd perpetrato dicto homicidio in dicta Ecclesia, statim ipse aufugit ab ea: cùm etiam paulò post ipsemet Panormitanus subinferat ibidem, quòd inferiora delicta perpetrans in Ecclesia non priuabitur immunitate Ecclesiastica: nisi hac intentione illa perpetrasset: & reddens rationem dicti sui, dixit, hoc esse, quia cùm tex. deuiet à communibus regulis iuris, & sit odiosus, ideo erit restringendus, quantum fieri poterit, & sic non erit extendendus ext. casum expressum. arg. in c. pœnæ. de pœniten. dist. 1. & in c. odia. de regu. iur. in sexto, ex quibus omnibus patuit ipsum Panormitanum assipulatum fuisse pręsenti nostrę cõclusioni. Idem apertiùs docuit Goffr. in summa titu. de immun. Eccles. Idem docuit Archid. in c. frater, & Coepiscopus. 17. q. 4. sequens Goffredum. Probatur & tertiò hac ratione, videlicet. Cũ
100 exceptio † firmet regulã in contrarium, idest, in casibus non exceptuatis, vt in c. Dominus. 32 q. 7. & in c. quoniam. extra de coniugio leprosorũ. (& nos latissimè docuimus in tract. extensiuarum interpretationum) & ibi per Panormitanum, & solùm tres casus in iure reperiantur exceptuati à regula illa vniuersali, in qua habetur, quòd confugientes ad Ecclesiam fruantur ibi immunitate Ecclesiastica: indè sequitur, quòd dictus Nobilis frui statim, & modò posset immunitate Ecclesiastica, si ad Ecclesias confugeret: eò,

quòd non connumeretur casus ipsius Nobilis in aliquo ex his tribus exceptis de iure communi, quorum duo reperiuntur exceptuati in capitulo inter alia. & tertius in capitulo finali. ext. de immunit. Eccles. Nam in capitulo inter alia. excipitur latro publicus, & nocturnus populator agrorum, & in capitulo finali. extra de immunit. Eccles. excipitur is, qui in Ecclesia homicidium, vel mutilationem fecerit, hoc intuitu, vt ab Ecclesia ipsa defenderetur contra Iudices, sed nec in extrauagan. Gregorij Quarti-
107 decimi † ędita in anno 1591. Nono Kalen. Iunij Pontif. sui anno primo. in hac eadem materia. incipien. Cùm aliàs nonnulli. Vbi infrascriptis præcisis verbis, videlicet. [Hac itaque nostra perpetuò valitura constitutione omnia, & quæcunque priuilegia, indulta, & gratias, tam per prædictum Sixtum, ac Pium Quintum, quàm alios quoscunque nostros Prædecessores, aut nosmetipsos, sedemq; Apostolicam, eiusvè Legatos, super abducendis, vel extrahendis ab Ecclesijs, Monasterijs, sacellis, domibus regularibus, & secularibus, locisvè sacris, aut Religiosis, aliasque in casibus a iure permissis hominibus certorum tunc expressorum, vel non expressorum criminum reis, aut fraudulẽtis decoctoribus, etiam in odium certorum delictorum, & pro bona pace, & quiete publica, & ex causis vrgentissimis, ac necessarijs, & æquipollentibus casibus in iure expressis, atque ex paritate, identitate, aut maioritate rationis extensis, perpetuò vel ad certum nondum elapsum tempus, seu ad vitam alicuius Principis, aut beneplacitum, seu aliàs quomodolibet concessa, etiam iteratis, aut multiplicatis vicibus approbata, & innouata, ac vsu recepta, litterasque Apostolicas sub plumbo, aut in forma Breuis, seu aliàs quomodocunque desuper confectas, quarum tenores hic haberi volumus pro expressis, ac ad verbum insertis, sublata penitus omni differentia: ita vt ad vnam tantum formã reducimus, & moderamur, vt laicis ad Ecclesias, locaque sacra, & Religiosa prædicta confugientibus, si fuerint publici latrones, viarũque grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quivè homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earũvè cemeterijs committere non verentur: Aut qui proditoriè proximum suum occiderint, aut assassini, vel hæresis, vel læsæ maiestatis in personam ipsiusmet Principis rei, immunitas Ecclesiastica nõ suffragetur.] hæc in dicta constitutione inter alia habentur. Ex quibus patuit nõ priuandum fuisse dictum Nobilẽ immunitate Ecclesiæ, si post homicidium huiusmodi casuale, & inuoluntarium, voluisset persistere in ipsa ecclesia, in qua ipsum aggressorem vulnerauerat repen-

tino iracundiæ motu, & quasi priuatus pro primo intellectus acumine: eo magis, quòd (vt diximus supra) ex qualitate repentini eius motus ad persequendum eum, qui ipsum bis, aut ter percusserat baculo (vt deposuerunt testes) ipse nobilis persequendo eum ingredientem Ecclesiam, propè quam tunc ambo reperiebantur, & ex vnico solum inflicto vulnere in corpore illius fugientis elicitur ipsum non intendisse ipsum in Ecclesia mutilare, vel occidere. Ac per consequens dicta verba dictæ constitutionis sibi nullo pacto posse refragari. Nam hæc verba ibi contenta, videlicet. [Quivè homicidia, & mutilationes mēbrorum in ipsis Ecclesijs, earumvè cemeterijs committere non verentur.] Ex quibus colligitur solummodo priuandum fore tali immunitate Ecclesiastica eum, qui ex temeritate præsumpserit aliquem occidere, vel mutilare in Ecclesia. At quoniam per supra allata Nobilē nostrum nō fuisse talem sæpius fuit probatum: Ieccirco asseueramus illum potuisse frui Ecclesiastica immunitate non obstante supradicta extrauagante Gregorij Quartidecimi hoc ipsum elicientes ex ipsiusmet Sūmi Pontificis mente.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli, Abbas Congregrationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Statutum Ragusinum præcipiens, quòd vocatus ad iudicium, & effectus contumax, pro iudicato sit habendus, quomodo sit interpretandum.*

2 *Dominium rerum legitimè per aliquem acquisitum, ab illo auferre nulli licebit, vt tradat alteri, sine causa, & quæ possit esse causa talis ablationis, & quare.*

3 *Iudices aliquem iniustè priuantes bonis proprijs per iniustam sententiā, ad quid teneantur.*

4 *Innocentes sunt adiuuandi, et liberandi ab iniustis oppressoribus.*

5 *Restituere quid sit.*

6 *Restitutione facienda quid sit attendendum, et quomodo probetur ipsam iussam Diuino præcepto. Non furtum facies.*

7 *Occasionem damni qui dat, damnum dedisse videtur.*

8 *Bona aliena non restituens quare peccat.*

9 *Recipiens bona aliena sibi addicta a Iudicibus per iniustam sententiam restituere tenebitur ei, cuius fuerant, vnà cum fructibus eorum, et quare.*

10 *Participat in peccato, qui non obuiat errantibus.*

11 *Facta a Iudicibus vltra eorum iurisdictionem pro infectis erunt habenda, et quare.*

12 *Acquirens aliquid mediante iniusta sententia lata tenebitur ad illud restituendum.*

13 *Possessor malæfidei ad quid teneatur.*

14. *Pen-*

14 *Pensiones, vel tributa non tenetur quis soluere de rebus sibi iniustè assignatis, ad quas restituendas de iure teneretur.*

15 *Puniendus de iure nemo erit in bonis propter crimen alterius cohaeredis, et quare, nu. 16.*

17 *Obligatio quando haberet originem a facto haeredis, vnus non tenebitur ex facto alterius: secus si ex persona defuncti, cuius aliqui sunt haeredes.*

18 *Poena mitigatur in patre, vt possit alere filios infantes.*

19 *Regula, quòd poena non sit extendenda ad innocentes, sed solum ad auctores suos tenendos, multipliciter exemplificatur.*

20 *Nobilem (de quo est sermo) ad obseruantiam dictae iniustae sententiae latae contra se a Republica Ragusina non teneri, nec ad soluendas solitas pensiones eidem Reipublicae probatur.*

21 *Fructum ex eo quis consequi non debet, quod nixus fuit impugnare.*

22 *Impedimentum non praestat, quod de iure non sortitur effectum.*

23 *Facta iure prohibente, pro infectis erunt habenda.*

24 *Satisfacere quisque de iure poterit sibi de bonis debitoris sui, si via iuris non possit suum consequi, et indè nullum scandalum immineat.*

De homicida casuali, eius bonis, & ad quid teneatur ea possidens.

THEMA.

Cùm quidam Nobilis Ragusinus fuisset baculo trina percussione verberatus, post nonnulla habita verba (in rixa facta inter ipsum, & quendam alium Nobilem eius consanguineum) dictus Nobilis percussus in articulo vltimae receptae percussionis dictum verbantem iam fugientem, & ingressum in Ecclesiam ibi propinquam euaginato pugione insequens vnico inflicto vulnere vulneratus fuit, & statim egrediens Ecclesiam aufugiens, illũ sic vnico vulnere vulneratum reliquit. Ex quo vulnere dictus percussus mortuus fuit paulò post in ipsa Ecclesia. At cùm indè dictus vulnerator aufugisset, tandem fuit citatus ad informandum a Republica Ragusina (cuius erat ciuis Nobilis,) vt eius tribunali se praesentaret, qui timens potentiam consanguineorum defuncti commorantium in ipsa Ciuitate Ragusij, quorum hostilem inimicitiam ex tali homicidio incurrerat, in illo tribunali personaliter noluit comparere; nec per Procuratorem, sciens dictã Rempublicam non fore ipsum admissurum, stante statuto prohibente ad-

mitti Procuratorem comparentem pro reo in causa criminali criminaliter mota. Quapropter a dicto tribunali, tanquam homicida, fuit bannitus, & capitali sententia condemnatus: & insuper priuatus bonis proprijs, quæ per ipsam Rempublicam statim fuerunt tradita fratri illius (tunc existenti in eadem Ciuitate) cum conditione, vt ipsi Reipublicæ dictus frater soluere teneretur quæcunque aliàs soluere solitus fuerat dictus homicida ratione bonorum ipsorum existentium tam in dominio Ragusino, quàm extra ipsum.

Quæruntur modò infrascripta.

Primum quorum est. An dictum homicidium taliter perpetratum dicendum sit voluntarium, vel casuale, commissum solum in tutelam proprij honoris, & an sit plectendum pœna homicidij ordinaria, vel mitiori.

Secundum. An dictus vulnerator non comparens personaliter, fuerit tanquam contumax, & conuictus de dicto homicidio condemnandus iuxta aliud statutum Ragusinum.

Tertium. An dictæ Reipublicæ Iudices, qui ipsum nobilem non comparentem pœnæ capitali, & bannitionis perpetuæ a dominio Ragusino subdiderunt, hacque sola de causa dominium hæreditariæ portionis de iure contingentis dicto nobili vulneratori, tradentes illam fratri eius, ad restitutionem dictæ portionis illi vulneratori teneantur vnà cum omni damno, & interesse indè sustinendo a tali vulneratore ex tali sententia.

Quartum. An dictus frater dicti vulneratoris talium bonorum dominium translatum tuta conscientia sibi accipere, & retinere possit.

Quintum. An dictus frater dicti vulneratoris teneatur de iure solitas solutiones pro rata fructuum percipiendorum ex talibus bonis sibi sic traditis a Republica Ragusina persoluere eidem Reipublicæ, sicut antè tale vulnus inflictum faciebat dictus Nobilis vulnerator.

Sextum. An dictus vulnerator in conscientia teneatur stare sententiæ priuationis supradictæ, vel an tuta conscientia possit possidere bona paterna sine solutione solitorum grauaminum (impositorum generaliter ciuibus Ragusinis) super bonis eorum existentibus tam intra dominium Ragusinum, quàm extra ipsum, vt faciebat ante huiusmodi inflictum vulnus, & sententiam supradictam latam.

DECI-

DECISIO XXX.

OMnipotens sempiterne Deus illumina, quæso, me seruum tuum, & splendore gratiæ tuæ circunda cor meũ, vt te duce, in scriptis exprimere valeam, quæ iuris sunt in præsenti consultatione; In qua nobis erit procedendum per nõnullas conclusiones, vt sic vnaqueque proposita quæstio absoluatur, ac ei⁹ decisio verissima cõprobetur.

De prima quæstione proposita hic nihil dicemus, cum eam absoluerimus in præcedenti consultatione, seu quæstionis motæ in foro Ecclesiastico, decisione. In secunda proposita & septima ibi quæstione. cùm igitur nihil noui nobis occurrat hic afferre. ideo lectorem remitto ad dicta loca, vbi copiosissimè de ipsa egimus.

Secundæ propositæ quæstioni satisfaciet vnica cõclusio, quę est etsi in statuto ciuitatis Ragusinæ registrato in libro sexto statutorum ipsius c. 29. cautum sit, † ꝙ vocatus ad iudicium, & effectus cõtumax, pro iudicato sit habendus. Nihilominus, illo non obstante, dicimus & firmissimè asseueramus dictum Nobilem (de quo est sermo) nullatenus comprehendi sub dicto statuto: cùm omnino ipsum fuerit interpretandum loqui de eo, qui nulla de causa à iure approbata excusetur; à personali comparitione facienda in iudicio: quoniam alias si dictum statutum locum haberet in eo, qui iusta de causa non compareret, iniustum vtique, & contrarium iuri naturali statutũ illud comprobaretur, & nullo pacto obseruandum. argum. in c. fin. ext. de consuetu. vbi dicitur nullam positiuam legem, aut consuetudinem præualere iuri naturali, imo omnino foret rescindẽdum, & quòd dictus Nobilis vulnerator a iusta causa approbata a iure fuerit impeditus a comparendo personaliter in tribunali dictę Ciuitatis Ragusinæ, patet in eo, ꝙ ipse fuerit citatus ad comparendum personaliter in loco notoriè non tuto sibi, cum inibi ratione homicidij perpetrati contraxisset grauissimas, & capitales inimicitias inter ipsum Nobilem, & consanguineos defuncti sui aggressoris: & quòd maius est, si cõparuisset, se subijcisset sententiæ, ac iudicio quamplurimorũ Nobilium dicti defuncti consanguineorum, qui vtique in iudicio decernendo contra ipsum concurrissent, iuxta morem dictę Reipublicæ Ragusinæ, & quòd stante tali loco sibi non tuto in dicta curia Ragusina non fuerit comparere obligatus, nec ex tali comparitione non facta nullo pacto fuerit habendus contumax, nec indè per consequẽs pœna inflicta a dicto statuto Ragusino contumacibus inflicta: cùm multis iuribus, ac Doctorum sententijs idipsum fuerit prohibitũ, prout latissimè probauimus in præcedẽti nostra decisione, quæstione prima, conclusione tertia per totũ. Ad quod

accedit, quòd etsi regulariter in causa criminali criminaliter mota non admittetur procurator antequam compareat reus personaliter in iudicio, vt latius probauimus in eadem decisione proxima precedenti, & conclusione prima per totum, tamen hæc regula fallit in casu nostro, vt latissimè quoque docuimus in dicta quæstione prima in conclusione secunda, & tertia, & limitatione prima, & secunda dictæ conclusionis per totum. Videatur ergo ibi: quoniam probauimus ibidem, quòd etiam in dicta causa criminali criminaliter mota nullus teneatur comparere in iudicio, quando de iure veniret puniendus solum pęna pecuniaria, vel quinquennalis relegationis, aut exilij, prout puniendum fore ad summum hunc nobilem vulneratorem multis de causis ibi allatis probauimus. Sed dato, & non concesso, immò nec vnquam concedendo, quòd hic noster Nobilis posset de iure dici contumax, eo quòd fuit citatus ad personaliter comparendum, & non comparuerit, & per consequens, quòd contumax remanserit. Procul fugit a nobis quo iure fieri possit illa consequentia insulsa, ac sine aliquo vero iuris fundamento, quam audiuimus factã fuisse a Dominis Iudicibus criminalibus dictæ Ragusinę Curiæ: dicendo tali pacto, videlicet. Homicida contumax in iudicio habetur secundum Ragusinum statutum pro iudicato: ergo subiacebit omnibus pęnis inflictis ab ipso statuto contra homicidas habitos pro iudicatis, ac per consequens pœnę capitali, & bonorum omnium cõfiscationi. Et quidem non cessamus mirari hanc istorũ iudicum syllogizandi normam, quam nullus non tantum Legistarum, aut Canonistarum aliquãdo somniauit, sed nec Aristotelis, aut Platonis acutissimo ingenio fuit aliquando nota, cùm proculdubio, si eam adinuenissent, nos illam docuissent in suis argumentandi formis nobis relictis: & q-dem hi tales non animaduertunt syllogizantes, quòd talis fantasticus arguendi modus est nullus, eo quòd peccet in materia, & forma. Quapropter exoptarem⁹ eos ponderasse vim verborum ipsius statuti, ac insimul mentẽ statuentium, prout in præcedenti consultatione sæpe librauimus: quod quidem si fecissent, nõ intulissent tot falsas consequẽtias, eo magis, quòd verba illa dicti statuti, scilicet [Contumax habeatur pro iudicato] denotant solùm, ꝙ contumax voluntarius, & non legitimè excusabilis habeatur pro iudicato, idest vt ipso inaudito, in causa mota contra eũdem procedatur, & iuxta merita probationum contra ipsum productarum condemnetur, & non aliter, nec alio modo. At cum ex depositione testium productorum in iudicio tã ad instantiam fisci, quàm consanguineorũ defuncti plenissimè constiterit dictum homicidium a dicto Nobile fuisse perpetratũ immediatè post recepta verbera, & vnicum ictum pugionis illatum. Indè patet fore iudicandũ iuxta

aliud.

aliud statutum supra recensitum, in quo cauetur solum illũ homicidam fore capitali sententiæ subijciendum, & proprijs bonis priuandum, qui non se defendendo aliquem occiderit: sed quoniam per dictas testium depositiones, & per tot allatas legum, & Doctorum sententias constitit dictũ homicidium non fuisse voluntariũ, sed factum in defensionem sui honoris: Indè sequitur omnino, quod aut dicta capitalis sententia; & priuationis bonorum lata contra dictum Nobilem fuerit iniustissima, & contra non solum tot iura cõia, verumetiam ipsamet iura municipalia Ragusina. Aut omnia ipsa iura, & Doctores citati in fauorem dicti Nobilis sint nullius virtutis, sed solũ Iudices consentientes dictæ sentẽtiæ iniustissimæ comprobẽtur probatissimi, ac eruditissimi viri. Aut è contra, vt patet ad sensum, & ad maiorẽ intelligẽtiam supradictorum videantur quàplurima scitu dignissima circa interpretationem verborum cuiuslibet statuti reposita in decisione quinta, vbi agitur de admittenda appellatione, contra corticem verborum statuti prohibentis illam admitti.

Tertiam propositam quæstionem absoluemus duplici conclusione. Prima cõclusio sit hæc, nulli Imperatori, nulli Reipublicæ, & nulli Iudici licebit sine causa euidentissima à iure approbata,
2 dominiũ † legitimè acquisitum super aliquibus bonis per sententiam, aut aliud rescriptum speciale auferre ab vno, & alijs tradere: cùm hoc esset contra ius naturale secundarium, vel secũdum alios, contra ius gentium. & ratio est, quoniam licet Imperator, & Respublica libera, dicantur habere dominium principale totius Territorij seu Dominij eorũ, seu ordinariam iurisdictionem, quo ad conseruationem eorum, quę sũt in suo Statu vniuersaliter administrandam, vt in l. deprecatio. ff. ad l. Rod. de iact. Non tamen habent dominium rerũ priuatarum, quæ olim per ipsum ius gẽtium introductum fuerat: Causa autem legitima (qua stante, possent priuare aliquem bonis suis) erit, si id fiat ob bonum publicum conseruandum in aliqua necessitate, cui aliter non posset consuli: vel ratione delicti, quando scilicet hoc ipsũ ius præcepisset, iuxta qualitatem criminis perpetrati: vel in similibus casibus concernẽtibus bonum publicum: quoniam aliàs grauissime ipsi peccarent transgrediendo pręceptum Diuinum de non furando latum. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. in Clem. Pastoralis. de re iudicata. vbi dicitur Imperatorem non posse tollere concessa homini ab ipso iure naturali: Et quid iuri naturali, seu æquitati naturali conuenientius, quàm, vt quilibet suum pacificè possideat, & suis fruatur bonis? Idem probatur per infrascripta alia iura apertissima: nempè per argu. in l. item si verberatum. §. pen. ff. de rei uendic. vbi hæc habentur, videlicet. [Si fortè ager fuit, qui petitus

est,& militibus assignatus est modico, honoris gratia, possessori, dato: an hoc restituere debeat? & puto præstaturum.] hæc ibi. Idem probatur per argu. in l. toties.§.fin.ff.de pollicitat. vbi hæc habentur, videlicet. [Si cui respublica necessitatem imposuerit statuarum Principi ponēdarum, qui non promisit, non esse ei necesse obtemperare, rescriptis Imperatoris nostri, & Diui patris eius continetur.] hæc ibi. Idem & clariùs probatur per arg. in l. defensionis facultas. in principio.C.de iure fisci.lib.12. vbi hæc habentur, videlicet. [Defensionis facultas danda est hic. quibus aliquam inquietudinem fiscus infert, cum facultates eorundem, adhùc controuersia pendente inquietare, describique fas non sit. Vbi ergo controuersia exstiterit fisco alicuius patrimonium vindicante, apud eum omnibus facultatib.constitutis cognitio ventiletur, vt cum rei exitus debere eas vēdicari probauerit, tunc demum res persequi liceat, & super modo facultatum, ac rerū interrogationem haberi, quæ per conditionales seruos inuestigāda est.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l.lata sententia. C.de appellat. & consult.vbi hæc habētur, videlicet. [lata sentētia, quæ pertinet ad bona vacantia, & ad ea, quæ vt indignis (legibus cogentibus) auferuntur, si quis putauerit prouocandum, vox eius debebit admitti.] hæc ibi. Idē probatur per argum. in l.si priuatus. ff.qui,& a quibus manumiss.vbi hęc habentur, videlicet. [Si priuatus coact a populo manumiserit, quamuis voluntatem accommodauerit, tamen nō erit liber. Nam & Diuus Marcus prohibuit ex acclamatione populi manumittere.] hæc ibi, inter alia. Idem probatur per argumen. in l.venditor fundi,§.si constat. ff. communia prædiorū. &c. vbi hæc habentur, videlicet. [Si constat in tuo agro lapidicinas esse, inuito te, nec priuato, nec publico nomine quisquam lapides cędere potest, cui id faciendi ius non est: nisi talis consuetudo in illis lapidicinis consistat, vt si quis voluerit ex his cędere, non aliàs id faciat, nisi prius solitum pro hoc salarium domino præstet. Ita tamen lapides cędere debet postquam satisfecit domino: vt neq; vsus necessarij lapidis intercludatur, neque commoditas rei iure dominio adimatur.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. quotiens.l.vniuersa.l.nec dānosa, & in l.rescripta.C.de precib.Imperat. offer. Nam in d.l.quoties. hæc habētur, videlicet. [Quoties rescripto nostro moratoria præscriptio remittitur, aditus supplicandi panditur. Quod autem totius negotij cognitionem tollit, & vires principalis negotij exhaurit, sine graui partis aduersæ dispendio conuelli non potest, nec præscriptionis igitur peremptoriæ relaxatio petatur.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in d.l.vniuersa.vbi hęc habentur, videlicet. [Vniuersa rescripta, quæ in debitorum causis super præstandis dilationibus promulgātur non aliter

ter valeant, nisi fideiussio idonea super debiti solutione pbeatur.] hæc ibi. Idem probatur per arg: in d.l.nec damnosa fisco. Vbi hæc habetur, videlicet. [Nec damnosa fisco, nec iuri contracta postulare oportet.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in d l. rescripta, vbi hæc habentur, videlicet. [Rescripta contra ius elicita ab omnibus iudicib. refutari præcipimus, nisi fortè sit aliquid quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimẽ supplicantibus indulgeat.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in l.fin. C. si contra ius, vel vtilit. public. vbi hæc habentur, videlicet. [omnes cuiuscunque maioris, vel minoris administrationis vniuersæ nostræ Reipublicæ monemus, vt nullũ rescriptum, nullã pragmaticam sanctionem, nullamque sacram annotationẽ, quæ generali iuri, vel vtilitati publicæ aduersa esse videatur, in disceptatione cuiuslibet litigij patiantur proferri: sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas.] hæc ibi. Idem in c. in nostra. ext. de iniurijs (quẽ textum pro admodum solẽni ad hoc propositum induxit Cardinalis in consi. 86. incip. Dominus Nicolaus Marchio Estensis, (vt refert Felinus in loco infra statim citando,) vbi hæc habentur, videlicet. [In nostra, & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quòd olim ciues Brixienses pro restaurationibus damnorum illatorũ ad inuicẽ, quæ propter multas ciuiles discordias incurrerãt plurimum aggrauati: statutum æditum de non petendo, vel recipiendo in posterùm restaurationes huiusmodi, à communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam iuramento: Cùm igitur aliud sit damnorum restauratio, quàm satisfactio expensarum: & ideo in iuramento exhibito super damnorum articulo intelligi nõ debeat, quòd factum expensarum fuerit cõprehensum. Mandamus, quatenus iuramento non obstante prædicto, auctoritate nostra prouideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ ad expensarum satisfactionem aliquid cõtribuat, iuxta tuæ discretionis arbitrium, à te sicut expedierit, moderandum.] Hęc statuit ibi Gregorius Nonus. Diximus probari præsentẽ conclusionem per arg. in dictis iuribus, & non per dicta iura: quoniam etsi explicitè, & secundum sonitum, ac corticem verborum non eliciatur veritas præsentis conclusionis, benè tamen secundum sententiam, ac mentem comprehensiuam ipsorum, cùm ex ipsis luce meridiana clariùs eliciatur, quòd vnusquisque Princeps, Vniuersitas, seu Respublica, ac singuli Iudices forenses supremi, & inferiores neminem poterit de iure priuare iure sibi acquisito legitimè super aliqua re: cùm eos oporteat iudicare secundum iura: & sint subditi & ipsi legibus: quod innuere nobis studuit Imperator in l. digna vox. C. de legibus, & constitu. vbi infrascriptis verbis vsus fuit, videlicet. [Digna vox est maiestate regnantis, legi-

legibus aligatum se Principẽ profiteri. Adeo de auctoritate huius nostra pendet auctoritas: & re uera maius imperio est submittere legibus principatum; & oraculo præsentis edicti, quòd nobis licere non patimur, alijs indicamus.] hæc ibi. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam infrascripti se subscripserunt apertissimè, & libentissimè, videlicet: Glo. in dictis iuribus: & Bar. ibidem, sed specialius & meliùs in prohemio, ff. l. omnem. nu. 5. versic. sed tu dic & meliùs. Innocẽtius Papa Quartus in c. quia plerique. nu. 5. vers. sed de hoc forte. extra de immu. Eccle. & rursus idem Innocẽtius, Ioãnes And. Antonius de Butrio, Henricus Boich, Panormitanus, Barbatius, Felinus, Decius, & omnes alij Doctores in c. quæ in Ecclesiarum. ext. de constitutionibus. & passim diuersis in locis alij Doctores: Probatur & tertiò hac ratione pręsens conclusio, videlicet. Cùm Iudex dictus sit, quasi ius dicens populo, siue quòd iure disceptet: iure autem disceptare, est iustè iudicare. Non est ergo Iudex, si non est in eo iustitia, vt peroptimè docuit textus in c. forus. §. Iudex dictus. ext. de verbor. signif. Indè patentissimè sequitur Iudicem non posse de iure iudicare contra iustitiam dictã in iure scripto, at in iure scripto (vt patuit per citata iura in probationem præsentis conclusionis) præcipitur omnibus indifferenter, vt abstineant ab auferẽdo ius legitimè acquisitum tertio in aliqua re, & illud alteri tradere sine causa rationabili: Indè ergo consequẽs fit, quòd verissima fuerit præsens nostra conclusio. De materia autem istius conclusionis videas omnino, quæ diximus in decisione secunda, fundamẽto primo, & vltimo, & in decisione quinta, nu. 7.

3 Secunda cõclusio, Iudices, qui † dictum Nobilem solo respectu dicti homicidij *perpetrati ab ipso, ipsum capitali sententiæ sub*diderunt, & bonis patrimonialibus proprioque solo, ac patria banno perpetuo priuauerunt, ipsa conferentes bona fratri suo, vltra peccatum mortale per eos incursum, talem iniustissimam sententiam fulminantes tenentur ad restitutionem vniuscuiusque damni (quod a dictalis sententiæ iniustè latæ contra tot, tantaque iura, & rationes in præcedentibus conclusionibus vtriusq; quęstionis allatas) ipsi illati in bonis tẽporalibus, & ad satisfactionem iniuriæ illatæ ex iniusta condemnatione, ac insimul iniuriosa quodammodo expulsione iniusta à propria domo, & familia ab ipsos facta. Hæc conclusio probatur quadruplici medio. Primò enim iure Diuino, registrato in lib. Exodi. c. 20. num. 15. & lib. Deuter. c. 5. nu. 19. dicente Domino. [Non furtum facies.] quod præceptum dicitur esse iuris Diuini & naturalis: eo quòd fundetur in præcepto naturæ, in quo habetur: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. iuxta Domini sententiam (apud Matth. c. 7. verfic

sic. 12. dicentis [oĩa quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.] Probatur ergo primò p̃sens cõclusio præcepto il lo Diuino. [Non furtum facies] eo, ꝙ tali pręcepto fuit tacitè, seu implicitè iussa nobis à Domino. rei iniustè ablatæ à nobis restitutio: ac per consequens necessario, imperata nobis satisfactio vniuscuiusque damni illati proximo nostro. Nec hoc alienum à ratione debet videri, imò maxima decoratum ratione. Nam qui rem alienam surripere prohibet, eam postmodum subreptam con tra domini voluntatem non concessit, vt patet ad sensum: Nec inconuenit per præceptum negatiuum, interdum actum positiuum iuberi, quando ad obseruantiam p̃cepti negatiui est aliquis actus positiuus necessarius; cuius exẽplum clarum est in pręcepto [Nõ occides,] quod cùm in se negatiuum sit, obligat tamẽ ad actum positiuum, sine quo proximum, aut nosmetipsos à morte liberare non possumus, qualis est actus quo proximum a morte iniuriosa (illi parata) defendimus; iuxta Domini præceptum apud Hyeremiam c.21. versic. 12. dicentis. [Iudicate mane iudicium, & e-
4 ruite † vi oppressum de manu calumniantis, nè fortè egrediatur, vt ignis, indignatio mea, & succendatur, & non sit, qui extinguat propter malitiã studiorum vestrorum:. & sapiens Salomon nos docuit Prouer.c.24.versic.11. & 12.dicens [erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses: si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit: & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera: idem ergo dicitur de eo, qui cum possit, fame pereuntem non pascit: iuxta sententiam Diui Ambrosij, Canonizatam in c. pasce. dist.86. dicentis. [Pasce fame esurientẽ: quisquis enim pascendo hominem seruare poteras, si non pauisti, occidisti. ex his ergo omnibus patet, quòd quamuis præceptum de non furando, negatiuum sit: cùm tamen finis talis præcepti sit neminem rebus suis iniustè priuare; & ille iniustè dicitur re sua priuari, à quo res sua iniustè quomodocunque aufertur, & alteri tribuitur. At cùm Iudices (de quibus sermo hîc habetur) iniustè priuauerint dictum Nobilem, ipsos transgressos fuisse ipsum Domini præceptum [Non furtum facies] comprobantur: tum quia hoc elicitur ex definitione furti: eò quòd furtum sit contrectatio rei alienæ inuito domino. quo præcepto omnis iniustitia, ac damnificatio iniusta proximis inferẽda prohibetur, & ipsius damno satisfactio seu resti-
5 tutio mandatur, cũ restituere † nihil sit, quàm iteratò aliquem statuere in possessionem, vel dominium rei suæ: nam restituere dicitur, in pristinum statum statuere. Quapropter in restitutione faciẽ-
6 da † semper debet attendi æqualitas iustitiæ secundum compensationem rei ad rem: quod pertinet ad iustitiam commutatiuam. Vnde

Vnde meritò diximus per præceptum [Non furtum facies] prohibitū esse auferre rē alienā, & insimul restituere iussum illud alicui, ꝙ sibi debetur. iuxta decisionem Innocentij Tertij Canonizatā in c. sępæ contingit. extra de restitu. spoliat. dicentis [Non multum interest, quo ad periculū animæ, iniustè detinere, ac inuadere alienum.] Quapropter patuit per supradicta confirmari præsentem nostram conclusionem iure Diuino, per illa verba [Non furtum facies.] Idem probatur per argu. in c. 21. vers. 33. lib. Exodi. vbi hęc habentur, videlicet: [Si aperuerit cisternam, & foderit, non operuerit eam, cecideritque bos, aut asinus in ea, reddet dominus cisternæ pretium iumētorum, quod autem mortuum est, ipsius erit.] Diximus probari conclusionem pręsentem per argumentum in dicto iure Diuino, eò quòd adest locus hìc arguendi ab identitate rationis: cùm iccircò Dominus præceperit damni illati restitutionem: quia sicut is, qui aperuit cisternam &c. tenebitur præcepto Diuino ad restitutionē damni indè sequuti: cum dedisset efficacem causam iniustæ damnificationi proximi sui: sic ergo arguendo à simili, erit dicendum in casu præsentis conclusionis: cùm Iudices talem sententiam fulminantes, efficacissimam causam tot damnificationum (quas indebitè & contra formam iuris opus erit dicto Nobili vulneratori sustinere) dederint. Idem probatur, eodem tamen modo, arguendi per infrascriptas alias iuris Diuini auctoritates: probatur ergo idem per arg. in c. 21. vers. 35. & 36. lib. Exodi. Dicente Domino [si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit; si autem sciebat, quòd bos cornupeta esset ab heri, & nudiùs tertius, & non custodiuit eum dominus suus, reddet bouem pro boue.] hæc ibi. Idem probatur eadem auctoritate iuris Diuini in lib. Exodi. c. 22. versic. 6. [si egressus ignis inuenerit spicas, & aceruos comprehenderit frugum, siue stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.] Idē probatur & secundò iure Pontificio per argu. in c. fin. extra de iniurijs & dam. dato. vbi Greg. Nonus Papa his præcisis verbis confirmauit præsentem nostram cōclusionem, videlicet. [si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata, seu irrogantibus opem fortè tulisti: aut hæc imperitia tua siue negligentia euenerunt: iure super his satisfacere te oportet; nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel iacturam (& paulò post subinfertur ibidē)
7 Qui occasionem † dāni dat, damnum dedisse videtur.] hæc ibi. Idē probatur ꝑ arg. in l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. vbi dicitur [In lege Aquilia etiam culpa leuissima venit, quoties sciente Domino seruus vulnerauerit, vel occiderit: Aquilia dominum teneri, non est dubium.] hęc ibi. Et quòd ipsi Iudices propter talem iniustam sententiam teneantur ipsi Nobil

taliter condemnato ad restituendum omne damnum, & interesse, quod intulerũt ei ex dicta iniusta spoliatione bonorum propriorum, & ex bannitione contra ipsum promulgata: probatur etiam alijs sententijs iuris Diuini. & primò per illud Domini pręceptum in lib. Leuitici, cap. 19. versic. 13. dicentis. [Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane.] hęc ibi, iuxta Diui Thomæ interpretationem nobis traditã in 2. 2. quæst. 62. articulo vltimo, dicentis, quòd sicut accipere rem
8 † alienam est peccatum contra iustitiam, ita etiam detinere eam: quia per hoc, quòd homo retinet rem alienam inuito Domino, impedit eum ab vsu rei suæ; & sic ei facit iniuriam, & ad restitutionem tenebitur. At qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, fictione iuris, vt in c. mulieres. extr. de sent. excommunicationis. Quaproter indè sequitur, quòd ipsi Iudices, qui assignantes per huiusmodi sententiã iniustam bona dicti Nobilis vulneratoris eius fratri, ipsum Nobilem proprijs bonis spoliauerunt; de iure dicendi sint detinere bona aliena inuito Domino: etsi in manibus dicti eius fratris, & ad restitutionem teneri, cũ dictum Diuinum pręceptum negatiuum de non furando obliget semper, & ad semper, iuxta cõmunem Sacrorum Theologorum sententiam, licèt includat in se etiam affirmatiuum, iuxta Domini Nostri Iesu Christi sententiam, dicentis (apud Matthęũ. cap. 22.) [Reddite ergo quę sunt Cęsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.] hæc ibi. quæ verba etsi secundum litteræ corticem videantur continere pręceptum affirmatiuum. tamen, reuera, quoad eorum intrinsecam verborum naturam, continent præceptum negatiuum. cùm indè præceptum sit nobis non retinere bona aliena, seu alijs de iure debita. quod & per pręceptum negatiuum, Nempè, [Non furtum facies] præcipitur, prout apertissimè quoque docuit Cęlestinus Papa Tertius. & habetur in c. graui. ext. de restitut. spoliat. his præcisis vtens verbis, videlicet. [Grauis ad nos quęrela. & infra. Mandamus, quatenus si vobis constiterit de pręmissis prædictum Archidiaconum, ablata præfati Monasterij fratribus cùm integritate restituere, damna plenariè resarcire, & de illatis iniurijs competenter satisfacere compellatis: prouisuri, vt non tantùm fructus à nouo & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. fructus. ff. de rei vendic. & in l. si nauis. §. generaliter. ff. de rei vendic. quarum legum tenores referremus in probationem sequentis quæstionis. Hoc ipsum adhùc clariùs probatur per tex. in c. sępe cõtingit. extra de restitu. spoliat. vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet: [Sæpe contingit, quòd spoliatus per spoliatorem, in alium re translata, dum aduersus possessorẽ non subuenitur.

uenitur per restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis amisso propter difficultatem probationum iuris, proprietatis amittit effectum. Vnde non obstante iuris Ciuilis rigore, sancimus, vt si quis de cętero scienter rem talem receperit, cùm spoliatori quasi succedat in vitium, (eò quòd nō multum intersit, quo ad periculum animæ, iniustè detinere, ac inuadere alienum) contra possessorem huiusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succuratur.] hæc ibi. Vbi per glossam & communiter per Doctores. Idipsum probatur & tertiò Doctorum auctoritate. Nam infrascripti Doctores se subscripserunt præsenti nostræ conclusioni. & ex Sacris Theologis Sāctus Thomas in 2.2.quæst.62.articu. 7.in corp. quęst.& in resp.ad secundum, Caietan.in commentarijs ibidem in resp.ad secundum, Pet.à Pal.in 4. sent.dist.15.quæst.2.articulo 3.in principio, Dominicus à Soto in lib. 4. de iustitia & iure. quæstio. 1.artic. 4. col.9.Riccardus à Mediauilla in 4.sent.dist.15.articulo 5.quæst.4.in corp. quæst. Tartaretus in 4.sent.dist.15.quæst. 2. Nicolaus de Orbellis in 4.sent. dist. 15.quæst.2.Gabriel Biel in 4.sent. dist.15.quæst.2.dubio 2. & in eodem.4.dist.15. quæst. 11. conclusione 3. Adrianus Papa Sextus in lib.4.sent. seu de Sacramentis tit. de restitutione.folio 46.§.iam dicam pro responsione. Scotus in 4. sent.dist.15.quæst.2.articulo 4.§. de secundo ponuntur duo versus. Ioannes de Medina in suo Codice de rebus per vsurā acquisitis, quęst.4.titu.de vsura restituenda. in cap.incip.in quarto argumento principali.§.de cooperantibus autem cum vsurario. & in §. sequenti incip.Sequitur indè, quòd Iudices. Ioseph Angles ī suo opusculo inscripto. Flores Theologicarum quæstionum super 4. sent. in quæstione, Qui teneatur restituere, dubio 3. cōclusione prima. & ex Canonistis īfrascripti se subscripserunt præsenti conclusioni, videlicet. Innocentius in c. sicut dignum.extra de Homic. num.4. Ioannes Andr. in dicto c. si culpa tua. Ant.de Butr. Ioannes de Anania, & Panormitanus in dicto c. si culpa tua. Goffr. in summa, in tit. de iniurijs, & damno dato. Dominicus à Sancto Geminiano. in c. commissa.§. illum. de elect. in sexto, Felinus in c.1. col.14. vers. limitatur quintò. extra de constitu. Didacus Couarr. in capitulo sexto, secundæ partis. §. octauo. nu.12.vers. Quintò ex eadem opinione. Cardinalis Zabar. Petrus de Ancha.& Imo. in Clem. 1. de vsuris. Nauarrus in suo manuali capitulo decimoseptimo.nu.275. summopere enim animaduertendum erit, quòd etsi dicti Doctores expressè non loquantur in terminis præsentis nostrę conclusionis, tacitè bene loquuntur, cùm loquantur de restitutione facienda damnorum alicui illatorum à cooperantibus in furtis, &c. & alijs damnis illatis proximis nostris. Quapropter patet eos eadem ratione loqui in casu pręsentis conclusionis. Probatur & quarto

tò hac breui ratione, videlicet. Qui dat efficacem causam alicuius damni, tenetur de iure Diuino, illud restituere læso iniustè à se. At Iudices (de quibus est sermo) iniustè damnificauerunt dictum Nobilem ipsi iniustè priuãdo (quantum in ipsis fuit) propria vita, proprijs bonis, patria, & omnibus alijs commodis, quæ ex ipsorum fruitione in dies percepisset: ergo ad ipsorum bonorũ, atq; commodorum integram restitutionem de iure Diuino omnino tenebuntur. eò magis, quòd excusari nõ possint aliqua de causã, nec propter talium legum imperitiam, cùm vnusquisq; teneatur scire ea, quę sui muneris sunt: prout omnibus est inconfesso.

Quartæ quæstioni satisfiet vnica conclusione, quæ est. dictus Nobilis vulneratoris frater tuta conscientia recipere non potest bona patrimonialia, † quæ debentur (ratione hæreditatis paternę) dicto fratri vulneratori pro sua rata: quamuis fuerint illa sibi assignata à supradictis Iudicibus virtute supradictorum statutorũ Rei publicæ Ragusinæ. cùm nullo iure (respectu dicti homicidij) dictus vulnerator veniat ipsi bonis priuandus à dictis Iudicibus, ac per consequens, si illa reciperet de manu eorũ, vel virtute seu auctoritate talis assignationis, mortaliter peccaret cooperans peccato ipsorum, & ad ipsa restituenda vnà cum omnibus fructibus perceptis, & ijs, quos frater eius potuisset legitimè recipere ex dictis bonis teneretur: cùm comprobetur dictus frater vulneratoris possessor malæfidei, si virtute dictæ sententiæ iniustæ sibi notæ possedisset dicta bona non animo illa restituendi suo fratri cum omnibus eorum fructibus, tanquam pius fratris sui negotiorum gestor. Hæc conclusio probatur quadruplici medio. Primò iure Diuino citato in conclusione secunda pręcedentibus quęstionis. imò & omnibus iuribus ac Doctorum sententijs ibi allatis: cùm hìc talis frater aliàs cooperaretur dictis Iudicibus in exequutione dictæ sententiæ iniustæ, & in damno iniustè inferendo dicto Nobili vulneratori, cum eadem ratio militet in ipso fratre, quę in Iudicibus ipsis, vt expresè dicti Doctores ibidem docuerũt eo, quòd omnes isti damnificent dictũ nobilem vulneratorem ipsum iniustè priuando bonis suis patrimonialibus, prout infrascripta iura innuerunt, scilicet in c. error, c. quod enim dist. 8. Nam in d. c. error. hæc habentur, videlicet. [Error, cui nõ resistitur, approbatur: & veritas cum minimè defensatur opprimitur, negligere † quippè cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.] hæc ibi. & in dicto c. quid enim. hæc habentur, videlicet. [Quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstant errãti.] hæc ibi, & vt docuit Apostolus Paulus Rom. c. 1. versic. fin. post multa enumerata scelera, concludit dicens. [Qui

talia

talia agunt digni sunt morte, & non tantùm ipsi, sed & qui consentiunt facientibus.] cuius sententia Canonizata reperitur in decreto Nicolai Papæ, & habetur in c. notum sit. in fi. 2. q. 1. & quòd dicta assignatio, seu collatio bonorum dicti Nobilis vulneratoris facta in dictis Iudicib. in personam dicti Domini Michaelis fratris sui, nullum de iure debeat sortiri effectum. probatur per argum. in cap. ea, quæ: de reg. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Ea, quæ fiunt à Iudice, si ad eius non spectant officium
11 † viribus non subsistunt.] hæc ibi. Diximus nostram conclusionem probari per arg. in d. cap. ea, quæ: quoniam etsi explicitè in ipso nõ contineantur verba nostræ cõclusionis, quo ad corticem ipsorum, bene tamen quo ad sententiam, & mentem, cum indè eliciatur, quod dicta assignatio bonorum dicti nobilis vulneratoris facta dicto domino eius fratri, sit nullius virtutis, eo quòd ad dictorum iudicum officium non spectaret, sententias iniustas fulminando, nequaquam priuare bonis proprijs priuatis, vt fuit probatum in conclusione prima preced. questionis. Idem probatur per argum. in c. nemo potest. de regu. iur. in sexto. vbi hęc habentur, videlicet. [Nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.] hęc ibi. Dixim⁹ probari pręsentem conclusionem per arg. in d. c. nemo potest. quoniã, etsi explicitè illa nõ probetur, benè tamen secundum mentem ipsius Canonis, eo quòd indè eliciatur, quòd is, qui nõ habet aliquod ius in bonis aliquibus, neque alteri dare poterit ius in illis, iuxta illud axioma vulgatissimum; Nemo dat, quod non habet. Cum ergo per hucusq; allata fuerit probatum abundè satis, & sępius, quod Iudices nullo iure, nullaque ratione poterant dictum nobilem homicidam priuare bonis suis, & ipsa bona alteri conferre propter tale homicidium perpetratum:
12 Indè sequitur apertissimè, † quòd nec collatio illorum ab ipsis Iudicibus domino Michaeli fratri dicti homicidę facta est alicuius virtutis, aut iuris, ac per consequens, quòd dictus Dominus Michael tuta conscientia illa retinere minimè posset, sed quòd omnino ad illorum restitutionem faciendam dicto Nobili homicidę suo fratri quamprimum teneatur restituere, ne & ipse particeps cooperator, ac exequutor iniustissimę sententię latę contra dictum Nobilem fratrem suum sit, cùm hoc sibi pręcipiatur a Sancta Ecclesia dante implicitè, dicto Nobili homicidæ iniustè spoliato per dictos Iudices bonis suis, facultatem repetendi dicta bona sua à dicto Domino Michaele fratre suo, vt habetur per tex. in c. sępe contingit. extra de restitutione spoliat. vbi hæc habentur, videlicet. Sæpe contingit, quòd spoliatus per spoliatorem in alium re translata, dum aduersus possessorem non subuenitur per restitutionis beneficium spoliato, commodo possessionis ammisso propter

pter difficultatem probationũ iuris, proprietatis ammittit effectum. Vnde non obstante iuris ciuilis rigore, sancim⁹, vt si quis de cętero scienter rem talem receperit, cum spoliatori quasi succedat in vitium (eo, ꝙ non multũ intersit, quoad periculum animæ, iniustè detinere, ac inuadere alienũ) cõtra possessorem huiusmodi spoliato per restitutionis beneficiũ, succurratur.] hæc ibi. Idem probatur per text. in c. grauis. ext. de restitutione spoliat. cuius tenor verborum fuit relatus in probationem secundæ conclusionis pręcedentis quæstionis. Idem probatur per text. in l. fructus. ff. de rei vendi. in qua habetur, ꝙ [Malæ
13 fidei possessor † non tantum tenetur ad restitutionem rei per malam fidem possessam, verum etiã ad eius fructus, qui honestè percipi potuerunt per possessorem.] hæc ibi. Idem in l. si nauis. §. generaliter. ff. de rei vendi. vbi dicitur [Generaliter autem cum fructibus ęstimandis quæritur, constat animaduerti non debere, an malæ fidei possessor fruitus sit, sed an petitor frui potuerit.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. domum. C. de rei vendi. vbi hæc habentur, videlicet. [Domum, quam ex matris successione ad te pertinere, & ab aduersa parte iniuria occupatum esse ostẽdis, præses Prouinciæ cum pensionibus, quas percepit, aut percipere poterat, & omni causa damni dati restitui iubebit.] hæc ibi. Probatur & secundò auctoritate omniũ Doctorum super dictis iuribus, vltra Doctores citatos in probationem secundæ conclusionis pręcedentis quæstionis.

Quintæ quæstioni satisfaciemus vnica conclusione. Dominus Michael frater dicti Nobilis homicidæ nullo iure, nullaq; ratione poterit obligari ad soluendas
14 solitas pensiones † (quas solitus erat soluere frater ipsius pro rata suę portionis hæreditariæ, ac bonorum paternorum,) ratione dictæ assignationis illorum bonorum sibi factæ a Iudicibus, seu ab ipsamet Republica ratione dicti homicidij perpetrati a dicto Nobili homicida suo fratre: cùm indè de iure nullum commodum sentire possit, eo quòd frater eius de iure priuari non poterat, nec sit pro tali causa priuatus, ac per hoc, nec ipse Dominus Michael poterit ipsa bona possidere, quoniam aliàs odio fratris sui ipse iniustè puniretur in bonis, quod quàm sit iniustum, facillimè comprobabitur infrascriptis iuribus. Nam nostra pręsens conclusio elicitur ex text. in c. qui sentit. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Qui sentit onus, debet sentire commodum, & è contra.] At dictus Dominus Michael de iure commodum bonorum portionis fratris sui supradicti sentire nõ poterit, ergo nec & onus soluendi pensionem Reipublicę ratione dictorum bonorũ. Idem probatur per textum, in capitulo imputari, de regulis iuris in sexto, vbi dicitur. [Imputari non debet ei per quem non stat, si nõ faciat quod per eũ fuerat

rat faciendum.] Nam per dictum Dñm Michaelē non stat quin dicta sententia habeat locum, eo ꝙ dominio dictorum bonorum sui fratris assignato obstant duo, s. iniustitia sententiæ, & ꝙ dictorum bonorū maior pars sit in Italia, & de iure, & de facto dictus suus frater ipsis fruatur, & non ipse Dominus Michael; cum facile sit asserere, sint illa tua accipe per te, & hmōi verba proferre. Nam & eodē modo poterit & ipse Michael dicere Reipublicę, sint illa tua, ac cede ad illa accipiēda per te, renuncio tibi effectum huiusmodi iniquę sententiæ: & ꝙ ipse Dñs Michael nō possit de iure grauari odio fratris sui ad soluendas huiusmodi pēsiones: Probabitur per infrascripta iura, & Doctorū sententias, vltra hucusq; allata iura. text. est enim in cap. non debet. & cap. fine culpa. de regu. iur. in sexto. Nam in d. cap. non debet. hæc habentur, videlicet. [Non
17 debet aliquis alterius odio † pręgrauari.] hæc ibi. & in dicto capit. fine culpa. hæc habentur, videlicet, [Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniēdus.] hęc ibi. Ex quibus patet dictum Dñm Michaelem non esse grauandum, ac puniendu ad pdicta solutionis pœna, cum ipse nō fuerit in culpa perpetrati homicidij, nec ipse aliquid fecerit quominꝰ solutio fiat a suo fratre, vel assignata sibi bona illius possideret, vt supra fuit probatum. Idem prorsus eodem modo arguēdo probatur per tex. in l. vnica, C. vt nullꝰ ex vicaneis, pro alienis vicaneorum debitis teneatur. lib. 11. vbi hæc habentur, videlicet, [Graue est, non solū legib. verum etiā æquitati naturali contrarium pro alienis debitis alios molestari: iccirco hmōi iniquitates circa omnes vicaneos ꝑpetrari modis omnibus prohibemus.] hæc ibi. Idē probatur in c. quæsiuit. in fi. ext. de his, quæ fiūt a maiori par. Cap. vbi hęc habentur a Cęlestino Papa Tertio, videlicet. [Cùm peccata suos auctores tenere debeant, nec pœna sit vlterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.] hæc ibi. Idem habetur in l. sancimus. C. de pęnis. vbi hęc habentur, videlicet. [Sancimus ibi esse pœnam, vbi noxa est propinquos notos familiares procul à calumnia submouemus, quos reos sceleris societas nō facit: nec enim affinitas, vel amicitia nefariū crimen admittūt: Peccata igitur suos teneant auctores, nec vlterius progrediatur metus (.i. pœna, vt dicunt ibidem Doct. & glo. in vers. metus) q̄ reperiatur delictum, & hoc singulis quibusque Iudicibus intimetur.] Idem probatur in l. si hæredis seruus. §. si vnus, ff. de legat. 1. vbi hæc habentur, videlicet. [Si vnus ex hæredibus seruum legatum occidisset, omnino mihi non placet cohęredem teneri, cuius culpa factum est.] hæc ibi. Qua quidem l. peroptimè, & apertissimè comprobatur veritas nostre conclusionis, cū ex dicta lege habeatur, ꝙ coheres non debeat puniri in bonis propter crimen alterius cohęredis, & cum dictus Nobilis homicida sit hæres.

hæres patris bonorum, & cohæ-
16 res † fratris sui. Inde patuit per dictam legẽ dictũ Dñm Michaelem non grauandum, seu puniendum fore in bonis ratione dicti homicidij perpetrati à fratre suo cohærede. Idem docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Glosæ in dictis iuribus. Bart. in l. sancimus. dicens, quòd dicta lex facit ad statuta Florentinæ Ciuitatis, quę dicunt, ꝙ consortes de domo teneantur pro crimine commisso ab vno de domo, quasi diceret ipsum statutum esse iniustũ, cùm nemo debeat puniri pro peccato alieno, quod & apertius docuit postea in d. §. si vnus. his verbis vtẽs. videlicet. Nota, quando obliga-
17 tio † habet originem ex persona hæredis, vnus nõ tenetur ex factó alterius. vt in l. fin. ff. ad Syll. secus si ex persona defuncti. vt in l. 2. in fi. & l. eadẽ. §. Catho. ff. de verbor. obligat. Idem docuerunt omnes Doctores in dictis iuribus, & idẽ peroptimè docuit Hyppolitus de Marsilijs in suo singulari 602. incipien. Ex delicto per aliquem. dicens, quòd vigore dictæ regulæ si aliquis haberet plures filios, & filios infantes, & deberet sibi abscindi manus, quòd hoc casu, ne dicti filij fame pereant, talis debebit relegari, aut alia pœna mi-
18 tigari, † ne præiudicetur filijs: ita singulariter dixit Paris de Puteo in suo tract. de sindicatu. In charta 73. in vltima colum. versic. & ideo dixi, &c. vbi refert se ita consuluisse in facti contingentia. & allegat in argumentum, quæ habentur in l. 1. ff. solut. matrimon. & in l. ad bestias. ff. de pœnis. & addit dictus Hyppolitus, tenendum hoc menti fore, quia quotidie euenire potest in facto, qui Hyppolitus idem docens in suo singulari 551. incipien. Pœna debet tenere suos auctores. Addẽs, quòd statutum, quod est Bononię volens, quòd si vnus rusticus non est soluendo debitum suum, exigatur ab alijs rusticis villæ, non valet. ita notanter Bart. in l. legatorum. ff. de legat. 2. Idem docuit Iason in l. si quis suum. §. legis autem. C. de inofficioso testamento. Ad quod allegat Ioan. de Imo. in dicto §. legis autem. Idem docuit & tertiò Hyppolitus de Marsilijs in suo singulari 391. incip.
19 Pœna debet tenere. † qui tale documentum tradidit, ibidem, dicens, si ex forma statu. Ministrales Capellarum debent denunciare maleficia, etsi aliquis ministralis idiota, qui nesciat scribere vadat ad Notarium, & faciat, quòd ipse Notarius scribat denunciam, & ille notarius scribens errat in nomine delinquentis, vel in alio, ꝙ hoc casu Iudex coram quo fuerit producta talis denunciatio, non poterit punire talem ministralẽ, cùm ipse non deliquerit in aliquo: ita notanter dixit Baldus in l. secunda, C. de errore aduocat. tene menti: quia alias vidi hoc in contingentia facti in hac Ciuitate Bononiæ, & nisi ostendissem dictũ Baldi, ille ministralis fuisset condemnatus, licèt esset innocens. hæc ille. Idem Iulius Clarus

docuit in sua praxi crimin. quæstione 86. §. vltimo, quod & probat multis alijs recensitis Doctorum sententijs. Ex his ergo omnibus patuit dictum Dominum Michaelem nullo iure, nulla ratione, nulloque pacto fore astringendum ad soluendam annuam pensionem dictæ Reipublicæ Ragusinæ pro rata portionis bonorum (quæ assignanda fuissent dicto Domino Marino ratione patrimonij sui) tum quia ex illis bonis nullum sentiat commodum, hoc prohibentibus supradictis iuribus, quibus fuit probatum ipsum iniustè fuisse priuatum dictis bonis patrimonialibus, cùm etiã id prohibeat sibi facti contingentia, cùm dictus Nobilis frater ipsius in Italia illis fruatur.

Sextæ quæstioni satisfaciemus Deo dante vnica conclusione. Et vnica conclusio sit hæc. Nobilis

20 homicida (de quo est sermo in præsentiarum) tuta conscientia poterit denegare Reipublicæ Ragusinæ solutionem pensionis annuæ fructuũ, seu reddituum suorum, tam illorum, quos de iure in dominio Ragusino percipit, seu perceperat ante tale homicidiũ perpetratum, quàm quos percipit extra, illud; cùm non tantum nullum percipiat commodum ab ipsa Republica, at potius grauissimum detrimentum atque iniuriam sustinuerit, & adhuc sustineat ex iniusta contra se fulminata sententia, & pro viribus executioni mandata contra tot iura superius citata, cùm ad dicta onera sustinenda non teneatur, nisi quatenus ciuis ipsius Ragusinæ Ciuitatis, ex qua nihilominus fuit expulsus banno mediante, & mortis iniustissimæ sententiæ addictus, ac per consequens ab ipsa Ciuitate habeatur pro mortuo. Nec huic conclusioni poterit obsistere, quòd multi nobiles Ragusini, etsi incolatum faciant extra dominium Ragusinum, tamẽ contribuunt huiusmodi pensionibus etiam ratione redditu um, quos habent, ac percipiunt extra dictum dominium, iuxta statutum dictæ Reipublicę Ragusinæ: quoniam ipsi non fuerunt expulsi, & priuati commodis, quibus nobiles Ragusini morantes in Ciuitate fruuntur, sicut ipse Nobilis, qui inuitus, & iniustè fuit bannitus a dicta Ciuitate, & priuatus bonis suis, quod quidem cessit in ipsius maximum incommodum, detrimentum, ac contumeliam, cùm iniuriosum sit Nobili exulare a patria tanquam infestus Reipublicæ. Vnde merito dicta Ciuitas mereretur priuari commodo solutionis dictæ pensionis, donec resipiscens illi annuat tutum ingressum in Ciuitatem, & satisfaciat arbitrio boni viri de huiusmodi iniurijs, & damnis iniustè sibi illatis. Quapropter inde sequitur quoque ipsi Domino Nobili homicidæ tuta conscientia licere non solum deinceps non soluere dictam annuam pensionem redimendo tali pacto vexationem sibi iniustè illatam, verũ potius (si posset sine scandalo) liceret.

liceret sibi de bonis ipsius Reipublicæ satisfacere sibi de damnis, quæ forsan hucusque sentijt ex tali iniusta sententia: Et quòd vera sit præsens conclusio, probabitur quàm facillimè per infrascripta iura, & Doctorum sententias. & primò circa id, quod diximus, quòd cùm dictus Nobilis nullum sentiat commodum ipsius ciuitatis, quod nixa fuit impugnare, ac sibi iniustè denegare dicta ciuitas, ac per consequens quod non mereatur commodum sentire solutionis prædictę annuæ pensionis. Probatur per text. apertissimum in c. ex eo. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Ex eo non debet quis
21 fructum † consequi, quod nixus fuit impugnare.] hęc ibi, & quòd tuta conscientia possit frui suis bonis patrimonialib. dictus Nobilis, non obstante tali sententia: probatur per text. in c. nō pręstat. de regulis iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet. [Non præ-
21 stat † impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.] hæc ibi. & quòd de iure dicta sententia non sortiatur effectum iam fuit probatum per allata in quæst. 3. conclusione prima, vbi probauimus Principes, Rempublicam, ac Iudices quoscunq; non posse aliquē sine causa priuare bonis suis priuatis: & quòd dicta sententia fuerit fulminata sine causa, iam fuit superiùs probatum, cùm ibi quamplurimis iuribus, ac Doctorum sententijs demonstrauerimus ipsam fuisse iniustam: si ergo iniusta fuit dicta sententia. indè sequitur, quòd sine causa rationali fuerit fulminata. Idem probatur per text. in c. qui sentit. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet: [Qui sentit onus, sentire debet cōmodum, & è cōtra.] hæc ibi. At cùm dictus Nobilis sentiat iniustè grauissimum onus sibi resultans ex priuatione societatis amicorum, consanguineorum, & quàmplurimorum cōmodorum, quæ sentiebat habitando Ragusij: meritò sentiet cōmodum nō soluendi dictam pensionē dictæ Reipublicæ: Et quòd dicta sententia de iure non priuauerit ipsum Nobilem bonis suis, probatur per tex. in cap. quæ contra. de regu. iur. in sexto, vbi habentur, videlicet. [Quæ contra ius fiunt, debent vtiq; pro in-
23 fectis † haberi.] At cum dicta sententia fuerit contra tot iura promulgata. inde sequitur, quòd sicut ante ipsam ipse Nobilis potuisset suis bonis frui, sic & post ipsam: vt etiam docuit text. in l. non dubium. C. de legibus. vbi inter alia hæc habentur, videlicet. [Ea, quę lege fieri prohibentur, si fuerint facta non solū inutilia, sed pro infectis ēt habentur.] hęc ibi. Et notandum, ꝙ Doctores in dictis iuribus idem fatentur etsi nō loquantur specialiter de casu pręsentis conclusionis, sed generaliter de omnibus similibus casibus, quo ad verò illud vltimum, quòd dixi, quòd dictus Nobilis homicida posset tuta conscientia (dummodo desit scandalum) sa-
24 tisfacere † sibi de bonis ipsius Reipublicæ pro damnis incursis

ratione dictæ sententiæ iniustè cōtra se latę, & exequutioni mandatæ: si via iuris, & nullo pacto potuerit consequi illam satisfactionem à dicta Republica: probatur, quàm apertissimè Doctorum infrascriptorum auctoritate. Nam Ioannes de Medina hoc docuit in Codice de rebus restituendis. quæstio. 3. cap. incip. quinta causa est. vers. respondetur in casu. Cardinalis Caietanus in Commentarijs 2.2.q.66. articulo 5. in vers. in responsione ad tertium, & sequenti. versic. ad hoc. Petrus à Pal. in 4. sent. dist. 15. q. 2. articulo 2. conclusione 5. in versic. quando tñ probabiliter credit. & omnes Sacri Theologi passim, in quartò sententiarum. Innocentius in c. olim. el primò, col. fin. vers. item plus dicimus. ext. de restitu. spoliat. Abbas, & Ioannes And. in c. 1. extra de dolo, & contumacia. Felinus in c. 2. col. fi. ext. de sponsal. & quàm plurimi alij Doctores, quos refert & sequitur Anto. Gabriel in lib. conclusionum. tit. de acquirenda, vel amittenda possessione, cōclusione 1. nu. 107. limitatione vigesimanona. incip. vigesimononò limita. dicens hoc ipsum docuisse etiam Signor. Hom. od. in consi. 75. Odofred. in l. si quis in tātam. C. vnde vi. Alexan. in Apostilla ad Bart. in dicta l. si quis in tantam. Ruin. in consi. 43. col. 5. vol. 4. &, quòd hic Nobilis homicida (de quo hic fit sermo) via iuris nullo pacto poterit consequi satisfactionem damni per pessi ex dicta sententia, à dicta Republica Ragusina omnibus ciuibus est ibi notorium: & quòd etiam sibi debeatur etiam satisfactio iniuriarum, quas sibi irrogauit ipsa Respublica per talem iniustam sententiam, docuit text. in c. grauis. extra de restitu. spoliat. vbi hæc habentur, videlicet. [Grauis ad nos quærela, & infra: Mandamus quatenus si vobis cōstiterit de præmissis prædictum Archidiaconum ablata prænominati Monasterij fratribus cum integritate restituere, *damna plenariè resarcire*. & de illatis iniurijs competenter satisfacere compellatis, prouisuri, vt non tantùm fructus à nouo & violento possessore perceptos, sed quos, si eis possidere fuisset licitum, possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.] hæc ibi. ex quibus patuit veritas præsentis nostræ conclusionis.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli, Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Legati dispositio ad pias causas, etiã si esset captatoria, esset valida.*

2. *Committens extremam voluntatem in dispositionem alterius, non videtur decedere intestatus.*

3. *Facultas alicui indulta de aliquid disponendo, prout sibi videbitur, quomodo erit interpretanda.*

4. *Episcopus executor testamentorum, circa legata ad pias causas efficitur, negligentibus executoribus testamentarijs.*

5. Le-

5 *Legatum non acceptatum a legatario, licet regulariter fiat caducum, tamen si fuisset factum ad pias causas ipsum non deficiet.*

6 *Episcopi debent consentire executioni legati pij facienda per hæredes, & executores testamentarios. & quare.*

7 *Episcopus præferre debet Consilium consanguineorum testatoris testamentarijs executoribus discordantibus.*

8 *Episcopi quando possint commutare vltimas voluntates testatorum secundum Concilium Tridentinum.*

De executione relictorum in testamentis qualiter, & per quos facienda sit.

THEMA.

Quidam testator in suo vltimo codicillo facto post vltimum suum testamentum, constituens executores tam sui testamenti, quàm codicillorum his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Item fecit, & constituit sui testamenti, & codicillorum commissarios, & exequutores, videlicet Illustrissimum Episcopum Aquensem, Illustrem Dominũ Bartholomeum Beccariam Baronem loci Morbelli, necnon Magnificum Dominum Iurisconsultum Dionysium Scassum Aquensem, eos supplicando, cum omni instantia, ad acceptandum, quibus dedit, & concessit licentiam exequendi quæcunque per eum disposita, eaque augendi, & diminuendi, prout ipsis videbitur, & hanc asseruit, & asserit esse suam vltimam voluntatem, quam valere voluit iure codicillorum: quod si non valeret iure codicillorum, voluit & mandauit, quòd valeat iure donationis causa mortis, seu cuiuslibet alterius suæ vltimæ voluntatis; & aliàs omni meliori modo, &c. In quo supradicto suo testamento his præcisis verbis alijs vsus fuit, videlicet. [In omnibus autem alijs bonis mobilibus, & immobilibus, iuribus, rationibus, & actionibus, amore Dei, & in remissionem meorum peccatorum pro quarta parte totius meæ hæreditatis hæredem mihi instituo congregationem Clericorum Sancti Pauli Decollati, cum onere tamen quòd intra sex menses proximè futuros post mortem meam erigere debeat Collegium in hac Ciuitate, & ibi exercere opera Sacræ Eucharistiæ confessionũ, concionum, lectionum Sacræ Theologiæ, & casuum conscientiæ, prout facere solet in alijs suis Collegijs: & ea recusante, vel non acceptante, instituo eius loco Congregationem Iesuitarum cum eodem onere grauando vlterius dictam Congregationem ad dandum singulo anno in perpetuum Reuerendo Archipresbitero huius Ciuitatis scuta vigintiquinque, &c. At quoniam dicti Reuerendi legatarij noluerũt accepta-

re legatum sibi oblatum ab executoribus supradicti testamenti. Duo ex dictis tribus executoribus, vnà cum hærede dicti Domini testatoris virtute potestatis sibi a testatore traditæ volentes(quantum in ipsis fuisset)adimplere tacitam voluntatem testatoris (qui vtique si excogitasset dictas Religiones noluisse annuere dicto eius legato) expressam dedisset facultatem ipsis executoribus vocandi alias Religiones ad idē legatum:quod & elicitur ex illis verbis supra recensitis ipsius testatoris,dicentis.[Quibus dedit,& concessit licentiam exequendi quæcunque per eum disposita,eaque augendi,& diminuendi,prout ipsis videbitur.]hæc ibi. Ex quibus apertissimè elicitur ipsis dominis executoribus fuisse indultam facultatem vocandi alios Religiosos ad acceptandum dictum legatum cum conditionibus a testatore ipso requisitis,si fieri posset. Qua fulti auctoritate ipsi domini executores vocauerunt Congregationem Cassinensem, quæ(ne iniustè eorum deuotioni erga ipsam)deesse videretur,acceptauit supradictum legatum, ac bona sibi indè a dictis executoribus assignata.

Quæritur modò,an dicti Domini duo ex tribus executoribus de iure potuerint vocare ad legatum supradictum dictos Reuerendos Patres Cassinenses,non obstante expressa contraria voluntate tertij executoris,qui est Episcopus dictæ Ciuitatis Aquensis.

DECISIO XXXI.

INVOCATO Sanctissimę Trinitatis nomine,Beatissimæque Virginis Mariæ, ac Sanctissimi nostri Patriarchæ Benedicti auxilio, breuissimo sermonis periodo perstringendo, quæ afferenda videbuntur pro decisione præsentis quæstionis, ipsam absoluemus, dicendo quòd dicti duo Domini executores, ex illis tribus, iure optimo poterant vocare dictam Reuerendam Congregationem Cassinensem ad dictum legatum, & sibi illius bona assignare, etiam refragante Illustrissimo Episcopo Aquēse tertio executore: cùm ipsi Domini faciant maiorem partem executorum,ad quam spectat de iure exequi mentem testatoris, etiam refragante minori parte ipsorum. vulgaribus iuribus. & hanc nostram sententiam verissimam de iure fore probabimus vnico, & reali fundamento sequenti.

Vnicum ergo fundamētum sit hoc.Dicimus enim,aut hoc legatum cum supradictis conditionibus factum nullum fuit de iure, aut validum.Si primò(etsi hoc asseratur esse falsum, prout paulò post pbabitur.)Indè sequeretur, quòd

quòd hæres non teneretur ad assignandam alicui dictam quartã partem hæreditatis legatam a testatore ad construendum Monasterium in dicta Ciuitate, ac per consequens nec ad illam assignandam alicui ex executoribus, inter quos est Illustrissimus Episcopus Aquensis, vt patet ad sensum, tum quia dispositio legati nõ fuit posita in voluntate hæredis, sed executorum adimpleta cõditione posita in legato, cum etiam, quia videbatur expirasse conditionem positam in legato a testatore, stante repudiatione legati facta per dictas Religiones: quod vtique asserere esset absurdum, cùm dictus Dominus testator, sine sua culpa priuaretur executione suæ verisimilis voluntatis, & tot suffragiorum cõmodo, quod assequeretur, si executioni mandaretur eo modo quo posset dictum eius pium legatum, & ideo meritò dicendum erit ipsum legatum esse validum, prout docuit apertissimus textus in l. 1. ff. de legat. 2. iũcto textu in l. Senatuscon sultus, §. legatum. & ibi per glos. & Doctores, & specialiter p Aret. in l. si duo rei. col. 2. circa principium. ff. de verbor. obligat. vbi & Iasõn. col. 2. nu. 5. qui rursum idipsum latissimè disputando tenuit in l. captatorias. per totum. sed præcipuè, col. 4. nu. 11. C. de testa ment. milit. vbi concludit, ꝙ hæc est magis cõmunis sententia Doctorum, etiam si esset dispositio captatoria (de qua fit sermo in d. l. captatorias,) ad pias causas sit
1 † omnino valida, quod & ibi multipliciter probare nititur, etsi in fine videatur contrarium annuere de ipsa captatoria dispositione. Tamen in fauorem istius cõmunis sententiæ est apertissimus textus in c. cum tibi, ext. de testamentis. Vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Qui extremam volunta-
2 tem † in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus.] hæc ibi. Si ergo huiusmodi legatum est validum, cum & hoc negari nõ possit. Indè sequitur omnino ipsum fore adimplendum, iuxta intentionem verisimilem legãtis. At quoniam in testamẽto suo ipse testator constituit ipsos Dominos executores tradendo illis expressam facultatem alterandi tam ipsum legatũ, quàm alia per ipsum testatorem disposita, illa augẽdo, vel minuendo, prout ipsis Dominis visum fuisset, prout apertissimè ex verbis ipsius supra relatis apertissimè colligitur. Indè sequitur etiã ipsos duos executores virtute huiusmodi sibi indultæ facultatis, etiam ipsis refragante dicto Episcopo tertio executore, potuisse de iure vocare dictam Congregationem Cassinensem, & nomine illius Reuerendos Abbatẽ, & Monachos Monasterij S. Catherinæ a Ianua eiusdem Cõgregationis ad dictũ legatũ acceptandũ; cũ indè appareat ipsos Dominos executores functos ĩ hoc fuisse iure ad se delato à dicto testatore: eo ꝙ (vt diximus) hoc ipsum apertissimè colligatũ ex verbis in d. testamẽto insertis, videlicet. [Prout.

iut ipsis videbitur] ac per consequens comprehenditur fuisse indultum facultatem disponendi de dicto legato, iuxta arbitrium boni viri: vt docuit text. in dicta l.1.ff.de legat.secundò, iuncta singulari.l.nulli licere.C. de Episcopis & clericis. & ibi per Bart. & Docto.& quòd tale arbitrium indultum sit moderãdum iuxta arbitrium boni viri: vltra dicta iura citata, adest & tex.in l.fideicommissaria libertas.la terza. ff.de fideicommiss.liber.& in l. Thais.§. sorore sua.ff. de fideicommiss.liber.& ibi per Glo.& Docto. Cùm ergo ipsi Domini executores in exequendo piam voluntatem testatoris nullo pacto possint argui de negligentia: quoniam per ipsos non stetit,cùm statim intimauerint dictum Legatum dictis Reuerendis nomĩatis legatarijs,& fuerint prompti ad sibi assignandam dictam quartam legatã à supradicto testatore: eò magis, q̃ illis certioratis de tali legato sibi facto,illud acceptare renuẽtibus, illico ipsi Domini accuratissimi executores inquisierint aliam Religionem, quæ huiusmodi legatum vnà cum annexis oneribus acceptasset: quæ tamen oĩa multis de causis non statim cum sequuto effectu stipulationis acceptationis huiusmodi potuerunt executioni mandari, vt in similibus negotijs experientia quotidiana semper docuit. At cùm meritò causa aliqua rationabilis de iure assignari non possit, cur huiusmodi dispositio facta non spectauerit ad ipsos duos executores(vt aliqui insulsè prætendunt.) Cùm duobus, ex tribus exequutoribus, concordantibus, tertius à potestate exequendi excludatur, si contrarium senserit in exequendo, iuribus vulgaribus,& sic ipse Dominus Episcopus in hoc gerens personam executoris electi, & non Episcopi. Nam nec

4 Episcopus, vt Episcopus, † de iure aliquid poterit circa executionem legatorum, nisi in casu negligentiæ executorum: *(quæ in casu nostro animaduerti non poterit)* vt in c.nos quidem. & in c. tua nobis.& in c. Ioannes. ext. de testamentis. & ibi latissimè per Doctores. Ad hoc ipsum probandum accedit, quòd etsi regulari-

5 ter legatum relictum † per testamentum non acceptatum à legatario efficiatur caducum: Tamen propter fauorem piæ causę ipsum non deficere docuit text.in l.cùm verò.§.si pro non scripto.ff. de fideicommiss.liber. prout latissimè docuit Tiraquel.in tracta.de priuilegijs piæ causæ.priuilegio 38. fol.41. verùm cùm non agatur de cõuertendo legato in alium piũ vsum: quo casu requireretur auctoritas Summi Pontificis, vt latè cumulat idem Tiraquel. in dicto tracta. priuilegio. 135. Cùm ergo modò agatur de executioni mandando ipso legato eo meliori modo, quo poterit, iuxta amplam facultatem disponendi de ipso datam à testatore ipsis dominis executoribus. Inde consequẽs fit, quòd teneatur ipse Dominus Episcopus, vt executor tertius (& vt Episcopus) alacri animo con-

6 consentire † tam deuotæ dispositioni: ad quod facit quod docuit Tiraq. in d. tracta. priuileg. 26. f. 35. vers. secundò, & est limitandum. vbi in terminis pōderat agi de certo, & determinato vsu. & facit Marcus Mantua in consil. 171. vol. 1. qui in nu. 9. inuehitur contra Episcopos, qui nituntur priuare hæredes priuilegijs: quia hoc pacto testatores à relictis tā pijs faciēdis, de cętero facilè auocarentur: vt per eum nu. 10. quando maximè hæredes & executores isti (quantum in se fuit) semper voluntatem dicti testatoris fuerunt executi, & ibidem in nu. 11. & 12. idē auctor probat, quòd onus & cura pertineat ad executores deputatos ab ipso testatore: à cuius voluntate nullo pacto est discedendum: subdens, quòd Episcopus loci debeat dictæ voluntati acquiescere testantis. ad quod etiam facit Alexan. in consi. 206. lib. 6. qui & ipse pręfert executores Reuerendissimis Episcopis, etsi executoribus extinctis, vel exequi negligentibus potestas huiusmodi deuoluatur ad Episcopos, vt supra diximus. Fortiùs ergo huiusmodi Doctrina locum habebit in casu nostro. Cùm prudens ipse testator inter executores primum nominauerit ipsum Episcopum Aquensem: & concurrat voluntas consanguineorum, & hæredum dicti testaris. Ad notata per Roman. in singul. 533. qui tradidit, quòd Epi-
7 scopus † ciuitatis debet præferre consilium consanguineorum, executoribus testamenti discordātibus, & sic dictus Eps Aquensis voluntatem dictorum testatoris consanguineorum voluntatem suæ (vt executor est) præferre debebit: Idipsū docuerunt nonnulli alij Doctores citati in additione dicti singularis Romani. 533. Nec obstare de iure poterit præsenti nostræ decisioni, quòd Sacrum Concilium Tridentinum in sess. 21. de reformatione cap. 6. incip. in commutationibus. tradiderit facultatem Episcopis, † vt 8
ipsi possint tanquam Sedis Apostolicæ delegati commutare dispositiones vltimarum volūtatum ex iusta, & necessaria causa, summariè, & extraiudicialiter de ipsa causa cognoscendo, si inuenerint fuisse sibi vera enarrata, ac rogata. Non enim hoc decretum obstare poterit: cùm non loquatur in casu nostro, vbi hæredes & maior pars executorum concordant, & ipsis executoribus fuit concessa amplissima facultas ab ipso testatore disponendi, & alterandi disposita per ipsum: sed loquitur dictus text. Sacri Concilij Tridentini in casu, quo ipsis executoribus non fuisset assignata huiusmodi libera facultas, vel in alterando disposita per testatorem ipse Episcopus fuisset rogatus ab executoribus vel hæredibus non habētibus huiusmodi facultatem à testatore. quòd deesse in casu nostro multis documentis fuit supra probatum.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis V. I. P.

S V M-

SVMMARIVM.

Delictis an, & quando attendatur principium, vel finis in pœnis infligendis.

THEMA.

Quidam existens in quodam territorio Bononiensi percussit scoppo, vel alijs armis quendam existentem in confinibus territorij Florentini.

Quæritur modò an hic talis possit puniri a Iudice solum dominij Bononiensis, & non a Iudice territorij Florentini, vel ab vtroque Iudice priuatiuè, secundum præuentionem, vel cumulatiuè, siue ab vtroque successiuè.

DECI-

DECISIO XXXII.

O Sanctissima & indiuidua Trinitas semper ab omnibus adoranda, in decisione istius quęstionis difficillimæ adiuua me seruum tuum. & illumina oculos cordis mei meritis Beatissimæ Virginis Marię, & Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti, vt litteris commendare quæram id, qđ in cultũ iustitię, & salutem animarum cędere possit.

Respondemus breuissimo sermonis periodo, mediantibus tribus conclusionib: propositæ quæstioni.

Prima quarũ erit hęc. Quicun-
1 que existens † in vno Territorio, seu Dominio, vel loco exempto emittit sagittam, lanceam, scoppum, vel quodcunque aliud genus armorum, vt lædat aliquem existentem in alio Territorio, seu Dominio, vel loco non exempto: hic cùm offenderit non solùm forum Territorij, in quo ipse erat iacula emittens, verùm etiam forum illius Territorij, in quo reperiebatur is, quem taliter iaculando offendit: ideircò dicemus, quòd ratione huiusmodi criminis dictus criminosus sortietur vtrumque forum, scilicet forum inchoati criminis, & forum consumati criminis. Quapropter vterque Iudex poterit ipsum punire: & datur locus præuentioni, cùm vtroq; loco deliquerit: quàuis punitus ab altero eorũ pro dicto crimine, non poterit amplius puniri à reliquo, nè bis veniat iudicatus in idipsum. Etsi non erit de iure negandum, quòd ponderato initio criminis, fortior sit iurisdictio, quam habet in ipsius punitione Iudex loci, vbi inceptum fuit crimen. Quapropter si vterque Iudex concurrerit in eodem tempore erit pręferendus
2 ille Iudex, † in cuius loco erat, dum sagittauit, vel emisit: Diximus, [quam habet in ipsius punitione Iudex loci, vbi inceptum fuit crimen.] quoniam ratione principij ipsius criminis exorti in suo territorio habet iurisdictionem, vt in simili docuit text. in l. si plures. in fine. ff. arbor. furtim cęsa. vbi hæc habentur, videlicet. [si radicibus vicini arbor aletur: tamen eius est, in cuius fundo origo eius fuerit.] hæc ibi. Hæc ergo conclusio sic declarata probatur triplici medio. Primò enim per arg. in c. fin. extra de foro compet. vbi Gregorius Papa Nonus declarauit, quòd quis sor-
3 tiatur forum † ratione delicti. Diximus probari per arg. in dicto c. fin. quoniam etsi in ipso expressè non contineantur omnia verba præsentis conclusionis, bene tamen implicitè: eò quòd dixerit, ꝙ quis sortiatur forum ratione delicti. At in casu proposito, etsi fuerit vnicus actus, cùm tamen retineat duplicem respectum ratione duplicis fori offensi, & ratione vniuscuiusque ipsius, s. inchoationis, & consummationis huiusmodi criminosus offenderit Iudices vtriusque territorij: Inde consequens fit, quòd nostra conclusio,

clusio probetur dicto Canone. Idem probatur per arg. in c. 1. extra de præsump. vbi reperitur Canizata sententia Salomonis in lib. Prouerb. c. 26. nu. 18. & 19. his præcisis verbis, videlicet. [Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem, ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.] hæc ibi. Diximus nostram conclusionem probari, per arg. in dicto c. 1. quoniam etsi explicitè inibi non contineantur verba præsentis conclusionis quo ad corticem ipsorum: benè tamen quo ad eorum sententiam: cùm ex hoc, quòd emittit lanceam &c. dicatur nocens, vt in dicto c. 1. & sic nocuit quantum in se fuit in loco vbi erat tempore iaculationis: & hac ratione inibi poterit puniri. & ratio rationum est, quoniam inchoando maleficium tale, dedit potissimam causam mali, ei, quem postea tali iaculo percussit. Quapropter meritò Iudex talis loci ex tali crimine incepto in suo territorio adeptus fuit iurisdictionem super ipsum: & Iudex territorij, in quo ipsum maleficium fuit consumatum. & ipse ratione delicti consumati acquisiuit iurisdictionem super ipsum criminosum, vt in dicto cap. fin. idem probatur per argu. eodem modo, in c. 1. extra de raptor. vbi hæc statuta habentur, videlicet. [De illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & depredationes peragunt; placuit, vt ab illius loci Prælato excommunicentur; nec antè ex parrochia illa exeant, quam dignè quæ perpetrarunt, emédent, quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, vbi rapiná fecerint, & omnia plenè emendent.] hæc ibi. Probat & secundò præsens nostra conclusio Doctorum auctoritate: Nam infrascripti libentissimè se subscripserunt eidem conclusioni: Ioannes enim And. in c. 1. de priuilegijs. in sexto, vers. conueniri possunt in loco exempto. infrascriptis vtitur verbis, videlicet. De Monacho Monasterij exempti, 4 qui stans † in loco exempto percussit lapide existentem extra locum exemptum: Disputatum fuit hic, quòd vtriusq; loci habita consideratione, vterq; sit Iudex, scilicet Abbas, & Ordinarius: cùm ponderato initio fortior sit causa primi, scilicet Iudicis exempti, allegabatur. l. si plures. in fine. ff. arbor. furtim cæsa. quem vide pleniùs in c. in obscuris. de regu. iur. in sexto, vbi ipsemet Ioannes And. vltra propositum exemplum proponit de aliquo existente in vno territorio, & iaculante sagittam, & eá percutientem quendam existentem in alio territorio, & post multa arguméta hinc inde allata, ibi his præcisis vsus fuit verbis, videlicet. Soluo. cùm quærimus de delicto ambo concordant, ne maleficia remaneant impunita; vtrumque esse Iudicem Prælatum exempti, vel Paduanum, respectu principij: & quia sub eo perfecit delictum quo ad se: ad quod allegatur c. 1. extr. de præ-

præsumpt. ibi [Qui mittat] & quod ibi notatur in glo. 1. & Ordinariū loci, idest, Teruisinum respectu finis & effectus: & sic conceduntur quę pro qualibet partium sunt inducta: sicut ergo vnū delictum plures personas tangens, vnicuique insolidum attribuitur, vt in l. ita vulneratus. §. fi. ff. ad l. Aquil. & in l. vulgaris. §. si duo. ff. de fur-
5 tis. sic vnum † delictum plura territoria tangens, cuique territorio attribuatur insolidum: inducitur. l. 1. C. vbi de crimine agi opor. prout ibi exponit glo. sic etiam insolidum Ecclesiasticus &
6 secularis † sunt Iudices miserabilis personæ: vt not. in c. 1. dist. 77. & in c. 1. 12. q. 1. non tamen intelligas (subdidit Io. And. vbi supra) vnumquemque Iudicē insolidum
7 imponere pęnā posse: sed reo † pro alterū punito, præcluditur alteri potestas puniendi: quia non iudi-
8 cabit † Deus bis in idipsum, vt in c. Presbiter. dist. 81. (& adde quod hæc sententia annotata reperitur in vigesimoquinto Canone Apostolorum: etsi quædam in margo notata in c. sceleratior. de pœnit. dist. 3. vbi eadem registrata sententia reperitur. dicat illam haberi apud Prophetam Naum. c. 1. ex septuaginta interpretibus: in nostra Biblia latina vulgata inibi non reperitur ad verbum, quamuis ex ibi allatis possit colligi. nu. 9. & 12. cùm in dicto num. 9. hæc habeantur, videlicet. [Quid cogitastis contra Dominum? consumptionem ipse faciet, non consurget duplex tribulatio.] & in dicto nu. 12. hæc habentur, videlicet [Hæc dicit Dominus, Afflixi te, & non affligam te vltra.] hæc omnia attulimus hic, vt dignosci possit ex quo fonte emanauerit dicta Sanctissima sententia) sequitur modò Ioannes And. vbi supra. Dicebat tamen Aegidius, quòd si comparationem fieri oporteret, præferret primum: cùm statim iaciēdo ex inordinato affectu deliquerit: nec potest denegari quin puniendus esset ia-
9 ctus ille, † dato, quòd non percussisset: ad quod probandum ipsemet Io. And. affert quæ dixerat ipsemet in c. in pœnis. de regu. iur. in sexto, dicens, quòd percussio sequuta non est per se delictum (alias essent duo delicta, sed bene effectus præcedentis delicti deriuati à præcedenti causa: hæc omnia ex Ioanne Andr. vbi supra se subscribente dictę sententię dicti Aegidij; quam Ioannis Andr. sententiam ferè ad verbum sequuti fuerunt infrascripti Doctores. Nam Panormitanus in c. fina. nu. 25. & 26. ext. de foro compet. eam sequitur, & ei insuper addidit & hæc videlicet. Hoc ipsum docuit Cynus in l. 1. C. vbi de crimine agi opor. & quòd communiter concludatur, quòd in vtroque foro poterit conueniri: & locus est præuentioni. Nam in vtroque loco deliquit, vt in c. 1. de præsumpt. idipsum ipsemet Pan. in d. c. nota. 1. vbi infrascriptis verbis vsus fuit, videlicet. Nota ex hoc, & ex textu argumentum optimum, & quasi expressū pro decisione quęstionis, quam ponit Io. Andr. in regula in obscuris. de regu. iur. in

sexto,

sexto, in Mercur. quòd si existens in vno territorio percutit sagitta, seu lancea, vel lapide existentem in alio territorio, poterit ratione huius delicti conueniri in vtroq; foro, scilicet vbi delictum inchoauit, emittendo sagittā, vel aliud huiusmodi: & ratio secundum eum est, quia ex hoc dicitur, nocens, vt hic. & poterit etiam puniri, vbi delictum consumauit. & de hoc vltimo non est dubium, vt in c. fin. extra de foro compet. est ergo locus præuentioni inter Iudices vtriusque loci. hæc Panor. Idem docuit Anto. de Butr. in dicto c. fin. col. 1. vers. sed si aliquis. his præcisis verbis, videlicet. Sed si aliquis existens in vno territorio sagittat in alio, vbi deliquit. An censeatur sortiri forum in loco, à quo sagittauit: An in loco ad quem sagittauit & ibi percussit? Dic, vt per Doctores in c. 1. de priuilegijs in sexto, & in regula in obscuris. de regu. iur. in sexto, vbi concluditur, quòd ambo erunt Iudices, etsi concurrerent, deberet præferri is, in cuius loco erat dum sagittauit. de quo per Cynum in l. 1. C. vbi de crimine agi oport. alias erit locus præuentioni, seu præoccupationi: quia in cuiuslibet territorio deliquisse censetur: Vnica tamen pœna puniri debet, & hoc etiam tenuit Dynus in l. pupillus. §. 1. ff. de verb. signif. & Ray. & alij in l. Iurisperitos. §. cùm oriundus. ff. de excusat. tut. & Guil. de Suz. in Authen. Qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oport. idem docuit Ioannes de Ana. in Rubr. de sagittarijs. col. 1. vers. vltimo potest. infrascriptis vtens verbis, videlicet. Vltimò potest circa istam rubricam dubitari de illo, qui existens in vno territorio, percutiat alium existentem in alio territorio cum sagitta: cuius territorij erit Iudex competens? Tangit Dominus meus de Anchar. in c. 1. de raptor. & remittit ad notata per se, in c. postulasti. ext. de foro cōpet. potest solutio colligi ex notatis p Bart. in l. libellorum. vers. vlterius quæro. ff. de accusat. vbi quærit de illo, qui existens in platea percussit cum balista, vel sagitta existentem extra plateam, vel è contra. & distinguit, quòd aut verba legis loquuntur de percutiente, aut de sagittante, & hic ipse Ananias resedit circa hanc quæstionem, quam postmodum accuratius examinans in c. 1. col. 2. vers. quid autem si vnus. ext. de raptor. circa materiam præsentis nostræ conclusionis refert Cynum, & Ang. vbi supra, & pertransijt nihil addendo. Idē docuit apertius Henricus Boich in c. dudum. el primo, col. fin. extra de elect. in vers. exēptus. his præcisis verbis vtens, videlicet. Exemptus in loco exempto manens proiecit lapidem per quem percussit aliquē in loco non exēpto. Queritur an Ordinarius loci, an Prælatus ipsius exēpti huiusmodi delicti sit Iudex? quā q̄stionem ampliauit ad Iudicem cōtractus, vt quia in iurisdictione vnius inchoatur, & in iurisdictione alterius perficitur, & post multa argumenta soluit Ioannes And. in dicta regula. In obscuris,

quòd

quòd si quærat de delicto ne malitia remaneat impunita, vterq; erit Iudex, tam Prælatus respectu principij, & quia sub eo perfecit delictum quo ad se.argu. in c.1.de præsumpt.ibi [Qui mittit. &c.] & quod ibi notatur in prima glosa: & quòd Ordinarius loci respectu finis, & effectus: vt sit
10 sicut vnum delictum † plures personas tangens, vnicuique in solidum attribuitur, vt in l. ita vulneratus. §.fin.ff.ad l.Aquil. & in l. vulgaris. §.si duo. ff. de furtis. sic vnum delictum plura territoria tangens, vnicuique territorio attribuatur insolidum: sic etiam insolidũ Ecclesiasticus, & Secularis sunt Iudices personę miserabiles, vt in c.1.dist.87.non tamen intelligas vnumquemq; insolidum pę-
11 nã imponere posse: sed reo † per alterum punito, præcluditur alteri potestas puniendi: quia non iudicabit Deus bis in idipsum.c. Presbiter.dist.81.c.fin.13.q.fina. Dicebat tamen Aegidius, quòd si cõparationem fieri oporteret, præferret primum: cùm statim iaciendo ex inordinato affectu deliquerit: nec potest negari quin puniendus esset, dato quòd non percussisset; & iactus ille, & percussio sequuta, non est delictum per se. aliàs essent duo delicta, sed est effectus præcedentis delicti deriuati à præcedenti causa, vt in l.si plures. §.fin.ff.arbor. fur. cęsa. Hęc omnia Henricus vbi supra. idem docuit Felinus in dicto c.1.col.penult.nu.12.versic.Nota tertiò ex prædictis. extra de præsumpt. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota tertiò ex prædictis. & ex textu argumentum optimum, & quasi expressum pro decisione quæstionis, quam ponit Ioannes Andr. in Regula. in obscuris.de regu.iur.in 6.vbi retulit supradictam Ioannis Andr. sententiam, & addidit & hæc. dicens, quòd secundum Abbatem erit locus præuentioni. & quòd de hoc Bal. in l.si quis non dicam. C. de Episcopis & Cler.in col. 6. dixerit, quòd si in vna villa vnus fuit
12 ligatus, † & in alia derobatus: dicetur robaria facta in prima villa, quantum ad delictum: in secunda quantum ad executionem delicti: quia in continenti, quòd capio, & ligo eum, derobo: quia priuo eum possessione, si eo animo eum capio, & ligo: & dicit esse textum, & glo. ordinariam in l.1.§.idem Viuianus.ff.de vi & vi armata. item dixit, quòd si puella fuit capta in vno territorio, & cognita in alio: vnusquisque Iudex poterit procedere: & non erit eadem bursa fiscalis: & addidit ipse Felinus ibidẽ, quòd ad hoc faciunt illa dicta crudelia Bart.in l.si Dominium. ff. de furtis. hæc omnia ipse Felinus. quibus addatur, quòd Bar. ibi. num. 2. his præcisis verbis vsus fuerit, videlicet. Et aduertè; aliquis fa-
13 cit furtum † Florentiæ, reperitur hîc cum re subtracta, scilicet Bononię, vel Mediolani: poterit nè puniri hîc. Communiter diceretur, quòd non, de iure: quia assidua contrectatione non nascitur actio furti, sed contra. Dico tibi per hanc legem: Nam sicut

14 mutatione † Dominij nascitur noua actio furti ad pœnam applicandam parti: sic mutatione territorij, & iurisdictionis, noua nascitur actio, seu accusatio furti ad vindictam publicam per illam legem notabilem: & tene menti hęc ibi Bart. cuius sententia videtur roborari verbis dictæ l. si Dominium. Vbi hæc pręcisa habentur verba, videlicet. [Si Dominium rei surreptæ quacunque ratione mutatum sit: domino furti actio competit, veluti hæredi, & bonorum possessori, & patri adoptiuo, & legatario.] hæc ibi. Vbi gl. in vers. Domino. De hac tamen quæstione mota & decisa à Bart. vbi supra videantur Ang. in tract. de maleficijs in vers. vestem cœlestem nu. 15. & sequenti: quia ibi tam ipse, quàm Augu. de Arimine in addit. quamplurima notatu dignissima pro, & contra attulerunt. & hæc annuisse hic sufficiat: cùm obiter tetigerimus illam. Præsenti igitur conclusioni se etiam subscripserunt & alij infrascripti, videlicet Geminianus in c. 1. §. nunquid col. 2. in versic. quæro. pone, quòd Monachus Monasterij exempti. de Priuilegijs in sexto. vbi se subscripsit supradictæ sentētiæ Ioannis And. Idem docuit Philippus Franchus in dicta regula. in obscuris. col. 2. vers. si verò occurrūt. qui se subscripsit dictæ sententiæ Ioannis Andr & Aegidij Cremonensis. Idem videtur voluisse quendam antiquissimum Doctorem nomine Petrum, (vt retulit Bart. in l. libellorum. nu. 7. vers. vlterius quæro. ff. de accusat.) in simili in l. 1. C. vbi de crim. agi opor. cō. quòd videatur tenuisse, quòd teneamur inspicere locum, vbi erat percutiēs tempore iaculationis.

Etsi verissimam fuisse præsentem primam conclusionem multis auctoritatibus probauerimus: tamen volentes obuiam ire his, qui vellent ei aduersari, operæpretium duximus hic subijcere nonnulla, quæ possent illi opponi. Sciendum igitur, quòd videtur allata in dicta conclusione fo- limitanda, dicendo illa solùm verificari in delicto inchoato in vno loco tam respectu agentis, quàm patientis: non autem verificari videtur quo ad delictū inchoatum in vno territorio respectu solùm agentis, & consumatum in alio respectu solū patientis, vt in casu proposito in ipsa cōclus. prout etiam docuit Felinus

15 † in c. fi. col. 6 nu. 26. in vers. 2. cōclus. ext. de foro compet. dicens, ꝙ delictum inchoatum hic, & finitum alibi, punietur à Iudice loci, vbi finitū fuit: si ergo à Iudice finis, ergo nō ab vtroque, nec erit locus pręuentioni, vt tua conclus. docebat. Ad ꝙ accedere vr̄ ꝙ & ipse Fel. in probarionē suę snię attulit sniam Bart. ī l. libellorū. ff. de accusat. loquētis de ꝓijciente telū. Ad hanc obiectionē respōdentes dicimus, ꝙ his nō obstātibus, verissima fuit nr̄a conclus. & ad auctoritatem Bar. quæ videbatur illi aduersari, dicim⁹, ꝙ nec Bart. loquat̄ ibi in casu pręsentis nostrę con-

conclusionis. Nā(vt patet ad sensum.) Nos loquimur hic de sortiendo forum, ita ꝙ hic criminosus sit subiectus vtriq; foro, & ꝙ detur locus praeuentioni: cùm vtramq; iurisdictionē offenderit: Bart. autem loquitur de pœna, qua veniet puniendus de iure cōmuni, vel municipali: & quod mirabilius est, ibidem Bar. ante relationem supradictę snię Petri, dixit, ꝙ si maior pęna ponit̄ in platea, q̄ alibi. Certè locus, vbi quis percutitur inspicitur, statim subintulit dictam Petri sententiā infrascriptis pręcisis vtens ipse verbis, videlicet. Certè mihi non v̄r hoc esse verum. Nam in homicidio inspicimus locū, vbi quis pcutitur, quia ex actu percutiendi quis punitur, ex quo sequitur postea mors: dicitur.n.† homicidiū
26 a cede, seu a cedendo, vt in l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Ideo inspicitur locus, vbi quis percutit. hæc Bart. q. ibidem subdidit dicens, sed in quæstione proposita debemus aduertere ad verba statuti.† Aut.n. statutum punit sagittantem, dicendo, si quis sagittauerit contra aliquem puniatur in tantum. & esset verum dictum Petri, quia actus sagittandi fuit factus in loco, vbi erat percutiens, scilicet in platea: ideo ille locus inspicitur: si verò statutum punit percutientem, quia dicit, si quis percusserit, punietur in tantum: tunc actus percutiendi fit extra plateam, licet sagittatio fiat in platea, ideo ille actus debet inspici, vbi quis percutitur, ibi punietur. Puto tamen, quòd de cautela
17

sit, quòd vtroque casu, vterq; locus inseratur. Hæc omnia verba protulit, vbi supra Bart. Ex quibus colligimus duo. Primū quorum est, ꝙ ipse Bart. loquatur de loco inserendo in inquisitione facienda. Secundum est, ꝙ loquatur de pœna statuta diuersa in diuersis territorijs ratione loci principij, & finis criminis perpetrati: quorum neutrum consideratum fuit a nobis in casu præsentis conclusionis: non primum, quia non agimus de titulo inquisitionis describēdo, sed benè de iurisdictione acquisita per Iudices ratione principij, vel finis, seu consumationis criminis perpetrati. Non secundum: quoniam non loquimur de pœna statuta specialiter contra committentes tale crimē, sed de iurisdictione adepta ex trāsgressione præcepti Iudicis, & de acquisitione iurisdictionis per Iudicem territorij criminis perpetrati tam respectu principij ipsius, quàm eius finis. Quapropter ex hic allatis patuit Bartolum nihil docuisse contra nostram conclusionem: cùm a diuersis fieri nō possit illatio iuribus vulgarib. & casus in præsenti nostra cōclusione propositus a casu ꝓposito ibi a Bart. distet toto Cęlo. Nec in hoc Domin⁹ Felin. (alioquin eruditissimus Canonista) erit aliquo pacto redarguendo, quoniam eo ipso, quòd in sui fauorem citauit dictam Bart. sententiam patet, & ipsum non loquutum fuisse in terminis nostræ conclusionis, sed in terminis, in quibus & Bart. loquutus fuerat, vtendo illa distinctione

ne asserensque, quòd si statutum, vel ius commune loqueretur de sagittante solum, tunc in talē pœnam solum sagittans incideret: sed si loquerentur de percutiēte, tunc solum talem pœnam incurreret percutiens: de quo modo non quærimus: sed solum de qualitate iurisdictionis Iudicis vtriusque loci. De quo ibi nec verbum quidem Bartolus protulit: sed nec & ipse Felinus, cùm ibi ambo loquantur de pœna talibus infligenda a Iudice in genere. Nos autem loquimur, vti diximus supra, de iurisdictione acquisita a diuersis Iudicibus virtute criminis inchoati in vno territorio, & completi in alio territorio. Poterit & secundò responderi sententiæ Bar. in d.l. libellorum, quòd alia etiam de causa nō solum dicemus ipsum Bart. non aduersatum fuisse præsenti nostræ conclusioni, at imò summopere ei fauisse: cùm in sententia idem ipse docuerit; ꝙ in nostra continetur conclusione. Nam etsi in l. quod ait lex. §. quod ait lex. ff. ad l. Iul. de adulter. dixerit, ꝙ quan-
18 do † principium, & finis alicuius operis sit prohibitus semper respiciatur finis, vt puniatur iuxta pœnam taxatam contra eum, qui illum actum perficiet, respiciēdo pęnam inflictā pro actus initio: sed si principiū actus est licitum, etsi finis in sui natura cōsideratus sit prohibitus, tñ stante principio ipsius actus licito, nō veniet act⁹ ille consumatus puniendus, & licet in d.l. libellorū. ff. de accusat. videatur ipse Bart. a sua snīa discrepare: cùm ibi docuerit ea, quæ paulò antè retulimus. Tamen re vera in d. §. ꝙ ait. loquutus fuit de actu, seu opere confirmato in vno met territorio, & non in diuersis: sed in casu quando principiū, & causa actus, seu operis est licita. in d. autem l. libellorū. loquutus fuit de actu prohibito tā rōne principij, ꝙ finis ipsius actus seu operis: & ideo subdidit, quòd talis criminosus veniat puniēdus pœna imposita secūdum *qualitatem*, seu circunstantiam, quę affuit in consumatione ipsius actus prohibiti: & sic graui⁹, vel leuius, iuxta pœnam taxatā contra eum, qui talem actum perfecerit in tali loco. Indè consequens fit, ꝙ cū simus in diuersis foris, s. respectu territorij diuersi, rōne principij, & rōne finis, tunc cū reus efficiat in vtroque foro; & vtrumq; offenderit: ideo priuabit immunitate Ecclesiæ cum ipsam offenderit, si
19 in ipsa † existens iaculasset lanceam extra eam: & aliquem consultò occidisset eò, quòd probabiliter videbitur ipsum ī fraudem & sub spe immunitatis Ecclesiasticæ iaculasse. Ad quod accedit: quoniam si comparauerimus huiusmodi actus principium cum fine ipsius, patebit, quòd potior erit actus principij (cùm sine ipso, crimen non possit consumari, vt apertissimis rationibus supra docuimus). eò magis, quòd dicta sententia cedet in fauorem & reuerentiam Ecclesijs omni iure debitā, & ꝙ hoc sit verissimum, probatur (vltra q̄ plurima allata in probationem sextæ limi-

limitationis conclusionis vnicæ tract. nostri de immu. Eccle. Vbi vide) per arg. in c.fin.extr. de immu.Eccle. Nec non & constitutione Gregorij Quartidecimi excludentis omnes voluntarios ho-
20 micidas † in sua speciali Constitutione sub titu. de immunitate Ecclesię in anno 1591. incip. Cùm aliàs nonnulli.

21 Secunda cōclusio, iaculans † sagittam, vel quid simile, dum existit in loco exempto, vel in vno territorio, vt percutiat aliquem non exemptum, vel existentem in alio territorio, si talem non percusserit, veniret solùm puniendus à Iudice territorij illius, in quo ipse erat, dum iacularet sagittā, vel quid simile. Hęc conclusio probatur ijsdem auctoritatibus, quibus probauimus præcedentem: Cùm omnes Doctores ibi recensiti docuerint spectare ad Iudicem loci, in quo fit iaculatio, punire iaculantes ratione maleficij ibi principaliter inchoati, etsi subdiderint, ad Iudicem territorij, in quo fuit ipsum consumatum, & intentio habuit suum effectum, pertinere punire malefactorem respectu ipsius maleficij consumationis: ac per cōsequens tacitè falsi fuerunt ipsum reū (arguendo à contrario sensu) non fore puniendum à Iudice illius territorij, in quo etsi maleficium intentatum fuerat habere suū effectum, tamen contigit ibi nō perfici. & ratio rationum potissima est, cū nulla iniuria actu ipso consumato fuerit dictus Iudex affectus: Addimus quoque à Iudice loci, in quo stabat ipse iaculans fore puniēdum, iuxta regulas traditas in conclusionibus, ampliationibus, & limitationibus ipsarum in tract. extensionum in quęstione de conatu, seu effectu puniendi, seu de extensione legum pœnalium loquentium de actu consumato facienda ad puniendum conatum, seu affectum; Videatur ergo ibi, vbi hanc difficillimam quæstionem absoluimus Deo Optimo Maximo duce, per quę intercessionē Beatissimę Deiparæ Virginis Mariæ, atque Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti.

Tertia, & vltima conclusiò, maleficium aliquod committentem in confinibus duorum Dominiorum, seu territoriorum separato-
22 rum, † Iudex vterque dictorum confinium poterit punire, & in talis criminosi punitione insimul concurrere, & datur vtrique locus præuentioni: Quapropter ille erit Iudex competens, coram quo priùs fuerit lis cōtestata: sed si ambo eodem tempore concurrerent, deberent insimul conuenire in iudicio decernendo, ne confusio iudiciorum fieret: cùm ille videatur in vtroque territorio maleficium perpetrasse: & in neutro eorum reperitur causa maioris iurisdictionis in ipsum maleficum acquisita respectu huiusmodi criminis admissi. Hæc conclusio probatur duplici medio. Primò ènim per arg. in l. arbor. in principio. ff. Communi diuidundo. Vbi hæc ad verbum habentur,
23 videlicet. [Arbor, † quæ in con-

finio nata est, item lapis, qui per vtrumq; fundum extenditur, quãdiu cohæret fundo, regione cuiusque sunt: nec in communi diuidundo iudicium veniunt, sed: cùm aut lapis exemptus, aut arbor eruta, vel succisa est, communis pro diuiso sit, & venit in communi diuidundo iudicium. Nam quod erat finitis partibus rursus cõfunditur. Quare duabus massis duorum Dominiorum conflatis, tota massa communis est; etiam si aliquid ex prima specie separatum maneat, ita arbor & lapis separatus à fundo confundit ius Dominij.] hæc ibi. Diximus probari nostram hanc conclusionem per argu. in dicta l. Arbor. quia apertissime adest facultas inde argu̅di ab identitate rationis. Probatur & secundo præsens conclusio Doctorum auctoritate (vltra citatos supra in probationem primæ conclusionis) cum & hoc ipsum expressim docuerint & infrascripti alij Doctores. Nam hoc docuit Bal. post alios Doctores. in l. Iurisperitos. §. cum oriundus. ff. de excusat. tut. quem citat & sequitur Ioannes And. in addit. Specul. titu. de compet. Iudicis aditione. §. 1. versic. sed pone aliquis conuenitur. dicens hoc ipsum cõmuniter teneri. Idem docuit Bar. in dicto §. cum oriundus. nu. 2. & Dynus in l. pupillus. §. 1. ff. de verb. signif.

Et hæc est mea sniã decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congreg. Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium si contractum sit inter duos in aliena Diœcesi, & sit aliqua suspitio, quid erit agendum.*

2 *Concilij Tridentini verba in materia contrahendi matrimonium declarantur.*

3 *Taciti & expressi eadem est virtus.*

4 *Consensus tacitus proprij Sacerdotis dat robur absolutioni sacramentali impensæ a Sacerdote non ordinario, nec expressè delegato; sine quo tamen consensu absolutio esset nulla, & quare.*

5 *Clausula in fine, vel medio alicuius dispositionis quomodo sit intelligenda.*

6 *Verba præcedentia interpretantur sequentia obscura in quacunq; dispositione.*

7 *Clausula posita in medio, etiam si sit posita per verba præteriti temporis, refertur ad sequentia, & præcedentia.*

8 *Alienigenis quando sit concedendum contrahere matrimonium, & quis dicatur Parochus eorum.*

De matrimonio contracto in Diœcesis aliena, an & quando validum sit.

T H E M A.

Quidam adolescens Hispanus nobilissimus habitans Mediolani vo-

lens contrahere matrimonium cum quadam matrona nobilissima Hispana, eam nauigio fecit venire ex Hispania vsque ad Ianuæ ciuitatē, vt ibi eam in sponsam duceret, & matrimonium ibi consummaret, & post consummationem matrimonij duceret in domum suam, quæ in Mediolanensi Diœcesi erat: fuit rogatus Archiepiscopus Ianuensis, vt permitteret huiusmodi matrimonium ibi contrahi, non obstāte, quòd dictus Nobilis ante suum discessum à Mediolano non exquisiuisset facultatem Ianuæ celebrandi huiusmodi matrimonium, nec dicta Matrona ante discessum ex Hispania ab Episcopo, vel à Parocho suæ habitationis. Respondebat Archiepiscopus Ianuensis Doctissimus, quòd etsi Archiepiscopus Mediolanensis esset sibi familiarissimus, tamē sibi obstaret decretum Sacri Concil. Trid. in sess. 24. de reformatione, c. 1. §. quod si quis Parochus, Vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, etiam si id sibi ex priuilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat alterius Parochiæ sponsum sine illorum Parochiæ licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso iure tādiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario eius Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat absoluatur.] hæc ibi. Necnon obstare videbatur aliud decretum Sacri Conc. Tridētini in sess. 24. de reformatione c. 7. §. Parochis, vbi fuit præceptum Parochis ne matrimonio vagantium intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinariū delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.] hæc ibi.

Quæritur modò, An dictus Archiepiscopus Ianuensis sine violatione dictorum decretorum Sacri Concilij Tridentini potuerit per se, vel per Parochum illius Parochiæ, vbi pro tunc habitassent dicti Nobiles interesse celebrationi eorum matrimonij.

DECISIO XXXIII.

Breviter respondentes dicimus ipsum Archiepiscopū Ianuensem per se, vel per curatū illius Parochiæ, vbi tunc dicti Nobiles incolatum faciebant posse de iure interesse celebrationi dicti matrimonij stā te huiusmodi familiaritate cum Archiepiscopo Mediolanensi, & ratihabitione, siue (& melius) con sensu tacito illius de præsenti rationabiliter præsumpto. Cùm præsenti nostræ decisioni obstare minimè possint supra recensitæ auctoritates Sacri Concilij Tridentini, vt statim probabimus.

Non enim obstat primò verba dicti Sacri Concilij in d. c. 1. supra

relata, cum ipsis visum fuerit post relationem aliorum verborũ ibidem insertorum in §. qui aliter, vbi infra præcisa verba habeãtur, videlicet. [Qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus
2 † ad sic contrahendũ omnino inhabiles reddidit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout præsenti decreto irritos facit, & annullat.] hęc ibi. Ex quibus elicitur apertissimè dicta sequentia verba in eodem c. 1 §. quòd si quis Parochus, intelligenda fore de illis, qui sine licentia proprij Parochi, aut ordinarij audent interesse celebrationi matrimoniorum, nõ autem de his, qui cum ipsa licentia intersunt. At cùm affuerit dicto Domino Archiepiscopo Ianuensi dicta licentia, etsi tacita, & non expres-
3 sa, & regula sit, quòd taciti, † & expressi eadem sit virtus, vt in l. Cùm quid. ff. de rebus cred. si cer. pet. & in alijs vulgaribus iuribus. cùm ergo supponatur tacita licentia propter familiaritatem ipsorum Archiepiscoporum insimul. Indè omnino sequetur, quòd habenda sit de iure illa pro expressa quo ad validitaté contractus matrimonij, cum primò eadem licentia habita de præsenti roboret sacramentum pœnitentiæ mi-
4 nistratum † ab eo, qui non habet ordinariam, vel delegatam iurisdictionem in persona confitentis sua peccata, cùm aliàs sacramentum pœnitentiæ esset nullum, si collatum fuisset a non habente ordinariam, vel delegatam iurisdictionem, vt ipsummet sacrosanctum decreuit Cõcilium Tridentinum in sess. 14. de reformatione c. 7. & in sess. 23. de reformatione. c. 15. cùm de essentia ipsius requiratur de iure Diuino in ministro vtraque clauis, & non solum ordinis Sacerdotalis, verumetiam copulatiuè & clauis iurisdictionis in pęnitentem. Attamen infrascripti Doctores eruditissimi docuerunt expresśe, quòd sacramẽtum pœnitentiæ alicui collatũ ab alio Parocho, quàm a proprio, virtute consensus taciti, seu interpretatiui proprij Parochi, vel a fortiori, proprij Episcopi, qui haberetur ab ipso ministro, nec ordinario, nec delegato tẽpore administrationis dicti Sacramenti robur, & virtutem tradat absolutioni per ipsum impensæ, ita quòd taliter collatum Sacramentum sortiatur suum effectum, sicut collatum a ministro ordinaria, vel delegata fungente potestate. Doctores ergo inter quos hoc dixerunt sunt, videlicet Dominicus a Soto in 4. sent. dist. 18. quæst. 1. Syluester in verf. confessor. primo. §. 6. particula 8. Gabriel Biel in 4. sent. dist. 18. q. 1. & reliqui Theologi in quarto sententiarum, cum hæc propositio fuerit communiter ab omnibus recepta tãquam verissima, & nouissimus omnium idipsum docuit quoque Nauarrus in suo Manuali cap. 9. sub titu. quãdo sit reiteranda confessio. nu. 5. post Sacrum Concilium Tridentinum.

Ad

Ad hoc ipsum probandum,& eliciendum ex dictis Concilij Triden. verbis summoperè deseruit, & secundò vulgatissima illa regula a Doctoribus communiter recepta: in qua habetur,quòd clau-
5 sula † in fine, vel in medio alicuius dispositionis sit semper intelligenda secundum capitula, seu clausulas in principio dispositionis positas,quando si fieret huiusmodi relatio ad illa capitula, vel clausulas nõ induceretur aliquod absurdum exorbitans a iure communi, prout docuit Aret.per multa. in l.scriptura. §.hanc scripturam. ff.de legat.1. Tertio nostræ interpretationi fauet verissima regula,in qua habetur, quòd præce-
6 dentia † verba posita in quacunque dispositione, limitant verba sequentia obscura adeo, quòd & ipsa videantur repetita vt quamplurimi Doctores docuerunt, inter quos est Guido Papa in sua breui, & eleganti decisione 485. incip. Si in aliqua dispositione, num.2.vers.& facit pro hoc. & in huius regulæ fauorem facit text. in l.si ita institutus. §.Grisogonus. cum ibi not. per Bart. ff.de verbor. obligat. & dictus §. hanc scripturam. & ibi etiam per Barr. cuius sententiam reassumens Aretinus vbi supra, col.2. not.vlt.dixit valde singulariter,quòd clau-
7 sula † posita in medio,etiam si sit apposita per verba præteriti temporis,refertur ad sequentia,& præcedentia, de quo etiam ibidẽ per Bart. & alios plenè. Et hæc allata pauca de multis sufficiant in responsionem ad auctoritatem Sacri Concilij Tridentini in dicta sess.24.de reformatione, cap.1.§. quòd si Parochus.

Nec obstat præsenti nostræ decisioni decretum eiusdem Sacri Concilij Tridentini.in sess.24.de reformatione c.7.§.Parochis. Cũ ipsum declarauerit sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium interpretandi ipsum habentium facultatem his verbis vtẽs, videlicet. [Quando matrimoniũ contrahitur inter duos alienige-
8 nas, † & a paruo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti,quòd non sint de comprehensis inter vagabũdos,proprius eorum Parochus esse intelligitur, in cuius Parochia contrahentes habitant, tempore quo matrimonium contrahunt.] hæc ibi. ad verbum.Ex quibus apertissimè elicitur veritas nostræ decisionis, cũ ambo contrahere volentes peroptimè sint noti, & sit notissimũ eos non esse vinculo alio matrimonij innodatos.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli, Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Milites Melitenses, vulgo dicti de Malta, quod connumerentur inter personas Ecclesiasticas.*
2 *Verberantem Militem Melitensem, an incidat in Canonem si quis suadente diabolo. & nu.4.*

3 Illa-

3 Illatio non fit ex diuersis.
5 Milites Melitenses in eorum professione emittunt tria vota essentialia Religionis sub Sancto Augustino.
6 Religiosus vt quis propriè dicatur, ad hoc vt gaudeat priuilegio fori, & personæ, quid sufficiat.
7 Percutientes Monachos, & conuersos cuiusuis Religionis approbatæ, incidit in sententiam excommunicationis.
8 Monachorũ appellatione venit quilibet professus Religionis cuiusuis approbatæ.

Vtrum verberans militem Hierosolymitanum quendam vulgo dictum, Cauallier di Malta, sit æquè excommunicatus vti verberans clericum.

DECISIO XXXIIII.

CVM præsens quæstio sit quotidiana, & pauci ex Doctoribus expressè nos docuerint q̃d de ea sit iudicandum, cum isti videantur merè laici: iccirco arguemus primò in fauorem partis negatiuæ, dicendo, quòd primò videatur dicendum, quòd dictus verberans non sit excommunicatus subscriptis fundamentis non spernendis.

Fundamentum primum in fauorem partis negatiuæ est, quoniam etsi Miles, seu Eques hic connumeretur à Doctoribus inter personas Ecclesiasticas, eo q̃
1 professus † fuerit regulam Diui Augustini; promittendo castitatem, paupertatem, & obedientiam, possideatque beneficia Ecclesiastica in Commendam, habeatque vsum, vel vsumfructum ipsorum beneficiorum, quod non vtiq; competit laicis, & gaudeat, priuilegio fori; prout reliqui clerici; Tamen non videtur gaudere priuilegio personę, sicut clerici, aliæque personæ Ecclesiasticæ, quæ nominatim enumeratæ reperiuntur in Sacro Pontificio iure communi, vt ex contextu verborum contentorum in c. si quis suadente. 14.q.17. & in c. Monachi. extra de sent. excommunicationis. Quapropter videtur pri-
2 mò dictum verberantem † non incidisse in excõmunicationem: à iure communi latam in dictis iuribus contra inijcentes manus violentas in clericos, & personas Ecclesiasticas ibi specialiter recensitas: cùm simus in odiosis, ac pœnalibus, in quibus fieri debet stricta interpretatio, vt in c. in pęnis. & in c. odia. de regul. iur. in sexto, eò magis, quòd excommunicatio ipsa sit maxima pęnarum omnium Ecclesiasticarum: indè ergo sequi videtur dictos pœnales Canones non extendendos fore ad percutientes dictos milites. Ad quod accedit regula illa vulga-

vulgatissima, in qua dicitur, non
3 fore faciendam illationem † à diuersis. Diuersitas verò per se patere videtur: quoniam ipsi clerici immediatè sunt cultus Diuini obsequio mancipati: ipsi verò Equites addicti exercitio armorū, & vacant bellis, etsi contra infideles, ac inimicos Crucis Christi Iesu Domini nostri: & sic Clerici sunt assumpti in sortem Domini: non autem huiusmodi Milites.

Nec obstare videtur, quod docuit Glo. in c. quisquis. 17. q. 4. in vers. Ecclesiasticis; quam sequitur Syluester in sua summa. versic. Ecclesia primò. §. 5. partic. 6. in vers. Tertiò templarij, & Sanctus Antoninus in sua maiori summa, par. 3. cap. 24. in §. tertiò notandum. Non enim obstant dictæ auctoritates, cùm nulli iuris decisioni adhærere videantur: & iura citata per dictam Glo. ad probādam suam sententiam nullam penitùs faciant mentionem de ipsis Militibus, vt prima fronte videri poterit illa apertis oculis perlegenti. Quapropter eius fundamento ad nihilum redacto, sequi videtur, vt & eiusdem sententia corruat. Nec videtur auctoritatem Sancti Antonini (vt Doctor est) etsi sit maxima: sufficere ad declarandum aliquem incidisse in excommunicationem ipso facto, non declaratum aliquo Canone excommunicatum. Ad quod videtur accedere, quòd ipsemet Sanctus Antoninus in sua summula nuncupatā defecerunt. etsi recensuerit gaudentes priuilegio personæ, nominando varias species personarū Ecclesiasticarum, non tamen connumerauit dictos Milites inter personas Ecclesiasticas, sed solùm expressas nominatim in supra citatis iuribus à dicta glosa, vt sunt clerici seculares, & regulares, Nouitij, conuersi, & oblati, qui se, & sua cum alteratione habitus tradidissent alicui Monasterio. Idem docuit Caietanus in sua summula. i vers. excommunicatio, capitulo decimo. in vers. nota septimò. dicens à iure alijs non fuisse indultum huiusmodi priuilegium personę, nisi supradictis nominatim expressis. Idem videtur docuisse Candelabrum aureum in titu. de excommunicatione. Idem Nauarrus in suo Manuali cap. 27. nume. 79. vers. octauò per Monachum, & expresse docuit Card. Zabar. quē citauit, ac sequutus fuit Marianus Socinus in c. 1. declaratione decimaseptima. extra de foro compet.

His, & similibus tamen de iure non obstantib. asseueramus, ac firmissimè tenemus verberātem vel
4 occidentem † (non in casu necessitatię defensionis cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec in alijs casibus, in quibus verberantes clericos non incidunt in excommunicationē de quibus passim, & communiter loquuntur Doctores) Equitem seu Militem Melitensem aliàs nuncupatum, Hierosolymitanum, incidere in excommunicationem latam contra percutientes clericos in supra citatis iuribus. cum verè sint regulares.

-lares personæ profitētes regulam Diui Augustini, & emittant non solum tria, imò & quatuor vota, prout apertissimè elicitur ex constitutionibus eorum approbatis à quamplurimis Summis Pontificibus, in quibus ipsi Summi Pōtifices semper eos appellant personas Ecclesiasticas & regulares, prout in specie continetur in Bulla Pij Quarti, & quamplurimorum aliorum Summorum Pontificum: Necnon (vti diximus) ipsi
5 Domini † Equites in eorū professione emittant tria illa vota essentialia, videlicet, Votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ: prout omnes regulares Religionis approbatæ: & vltra hæc tria emittunt votum defendendi proprio ense omnes Christianos ab infidelibus, etiam cum periculo propriæ vitæ, prout latissimè, & expressissimè habetur in capitulo secundo Constitutionum ipsius Religionis dictorum Equitū: & quòd emiserint votum paupertatis apertissimè colligitur ex eorū Constitutione sub rubrica: [*Che i fratelli non alienino i beni in qual si voglia modo per essi acquistati.*] Quamuis ipsis tradita fuerit facultas recipiendi de vsufructu bonorum quomodolibet per eos acquisitorum, à dictis eorum cōstitutionibus: Tamen ipsorū alienatio fuit ibidem eis prohibita: & de ipsis disponendi facultas fuit reseruata Magno eorum Magistro, & Capitulo generali ipsorum Equitum: prout cōtingit fieri in omnibus Religionibus approbatis, etsi alijs regularibus nō concedatur communiter vsusfructus ita in generali, vt experientia rerum magistra semper docuit. Nec præsenti nostræ decisioni de iure obstare possunt quę diximus in fauorem partis negatiuæ, citantes ad probandum contrarium supradicta iura, in quibus expressa mentio de ipsis Hierosolimitanis militibus nulla fuit habita: quoniam etsi ad simplicem verbi sonitum, & litterę corticem ibi ipsi non continentur: benè tamen idipsum colligitur ex mente & sententia dictorum iurium: cùm ratio dicti priuilegij personalis ibi indulti per Romanos Pōtifices æquè habeat locum in personis ipsorum Equitum: cùm, vt quis dicatur propriè Re-
6 ligiosus, & possit gaudere † priuilegio fori & personæ, sufficiat, quòd assumpserit habitum alicuius ex Religionibus approbatis à Summo Pontifice, & tempore decreto ab Ecclesia ipsam Religionem profiteatur, promittendo illa tria vota essentialia, videlicet, Votum castitatis, paupertatis, & obedientiæ, prout colligitur ex text. in c. cùm ad Monasterium, extra de statu Monach. & in c. vnico. de voto, in sexto. Cùm ergo ipsi Milites dicta tria vota emittant in regula approbata, nō animaduertere possumus quare non debeant sentire commodum hoc, scilicet frui priuilegio personæ, sicut reliqui Regulares, cū vera dari non possit de iure ratio differentiæ essentialis. Ad hoc quoque facit text. in c. Parochianos. ext. de sententia excommunicationis

nicationis, in quo expresse declarantur incurrere excommunicationis sententiam omnes percu-
7 tientes Monachos, aut conuersos cuiuscunque Religionis approbatę: si ergo conuersi gaudent priuilegio huiusmodi personali, solum quia illa tria vota essentialia emittunt, quanto magis dicendũ erit ipsos dominos Equites frui huiusmodi priuilegio, cùm solemne emittẽtes Religionis suæ professionis votum, vltra votum castitatis, obedientiæ, & paupertatis addunt & quartum (vti diximus) scilicet votum proprio ense oppugnandi infideles in defensionem fidei Catholicę, & obsequium infirmorum hospitalis eorundem? vt latius habetur in ipsorum Constitutionibus. Nouissimè ad hoc ipsum probandum videtur summopere deseruire quod docuit Nauarrus vbi supra, qui consultò credendus erit ibi vsum fuisse illis verbis generalibus dicens, ꝙ incidat in excommunicationem is, qui percuteret Monachum: subdẽs, quòd in hac materia Mo-
8 nachorum † appellatione veniret quilibet Religiosus professus Religionis approbatæ. vt in c. cum illorum. ext. de sent. excommunicationis, & ꝙ percutiẽs cõuersos alicuius Religionis approbatę sit excõmunicatus, vt docuerat text. in c. de monialibus. ext. de sententia excommunicationis.

Ex his ergo hic allatis apertissimè fuit probata nostræ sententiæ veritas, ex quibus apertissimè quoque colligitur responsio ad allata in contrarium. Quapropter concludendo asseueramus, percutiẽtes milites Hierosolymitanos, aliàs vulgo dicti *Cauallier di Malta*, incidere in excommunicatiõnem latam in c. si quis suadente. 14. quæst. 17.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata in causa matrimoniali, quare non transeat in rem iudicatam post decem dies, licet ab ipsa non fuisset appellatum.*

2 *Sententia lata pro marito agẽte contra vxorem ad id, quod verè sibi debebatur, & muliere ad repellendum maritum opponente aliquã exceptionem retractabitur etiam sine appellatione, & quare.*

3 *Matrimonij vinculum indissolubile, quando fuerit institutum.*

4 *Coniugum alter petens, & obtinens diuortium quo ad thorum propter alterius adulterium, si & ipse adulteretur, compelletur redire ad iam separatum coniugem, & quare.*

5 *Res qualibet de facili ad naturam suam reddit, & quare.*

6 *Vir & vxor quoad vinculum incursum per eos ex eorum matrimonio ad paria iudicantur.*

7 *Crimina mutua compensatione tolluntur.*

THE-

THEMA.

Vtrum sententia lata in causa matrimoniali transeat in rem iudicatam, si ab ea appellatum non fuerit infra decem dies a iure statutos ad appellandum.

DECISIO XXXV.

Brevissimo sermonis periodo hanc quæstionem decidendo constituemus vnicã conclusionem, cui subnectemus vnicam ampliationem.

Conclusio ergo vnica sit hæc. Sententia lata in causa matrimo
1 niali † non transibit in rem iudicatã etiã si ab ipsa non fuisset appellatum infra decennium statutum per text. in c. quoad consulta tionem. ext. de sent. & re iudicata. quo iure non obstante ipsa sententia reuocabitur, quandocunque legitimè constabit de errore, vel iniustitia eius. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per text. apertissimum in c. lator, in c. tenor, & in c. consanguinei. ext. de sententia, & re iudic. & per omnia iura in diuersis casibus decidentia sententias circa illos latas non fore approbabiles consensu partium, de quibus latissimè habetur sermo pluribus in locis a Doctoribus. Idipsum probatur per text. aureum in l. si sponsus, §. si vxor. ff. de donat. inter vir. & vxo. vbi habetur,
2 quòd si maritus † egit contra vxorem, ad id, quod ipsi marito verè debebatur, & mulier ad repellendum maritum opposuit aliquam exceptionem, in tali casu absque appellatione huiusmodi sententia poterit retractari, veluti in fraudem legis latæ. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam ex Canonistis infrascripti se subscripserũt præsenti conclusioni, videlicet Glo. dictorum iurium in citatis iuribus, & alijs ibidem communiter, Ioannes Brunellus in tract. de sponsal. & matrimonio conclusione 35. fol. 184. Pan. in c. 1. col. 2. ext. vt lite non contestata, & ex iuristis Glo. in l. 3. §. penult. vers. agatur. ff. de iureiur. Franciscus Curtius iunior in consi. 170. num. 27. & Horatius Mandosius in sua additione ad consiliũ Lud. Rom. 357. in vers. quòd sic. littera A. dicentes hanc esse communem Doctorum opinionem. Idem docuit Laurentius Kirchouius in suo tract. commun. opinio. versic. sententia lata in causa matrimoniali Marantha in suo speculo. Mattheus de Afflictis in decis. 151. nu. 5. Idem docuit Bart. in d. l. si sponsus. dicens illum textum ad hoc ipsum probandum esse aureũ propter fraudes, quæ quotidiẽ fiũt. Probatur & tertiò hac ratione.

ne: Cùm causa matrimonialis sit causa de Sacramento matrimonij,† quod institutum fuit ab
3 ipso Deo Omnipotente antè naturam corruptam, vt in libro Genesis.cap.2.in fi.ac per cõsequens concurrentibus in ipsius contractu omnibus essentialibus, quę de iure Diuino & Pontificio requiruntur, fit ipsũ per homines (quo ad vinculum) indissolubile, non solùm humano iure, verùm etiam Diuino. Indè apertissimè sequitur coniuges post ritè cõtractum matrimonium non posse renunciare iuri suo indè sibi inuicem acquisito, vt aliorum coniugio se copulent: iuxta Domini nostri Iesu Christi sententiam in Euangelio apud Mattheum c. 19. (quod & confirmauit Sacrum Conciliũ Trid. in sessione vigesimaquarta. cap.primo incip.matrimonium) [Quos Deus coniunxit, homo nõ separet.] Quapropter emicuit veritas nostrę conclusionis, eò quòd per mutuum consensum expressum ipsorum coniugum matrimonium ritè celebratum (quo ad vinculum) dissolui non possit: si ergo non poterit dissolui per mutuum consensum expressum, multò minus per consensum tacitum, qui resultaret ex non appellando ab ipsa sententia infra decennium ratione iam allata.

Amplia. singulariter allata in dicta conclusione dicendo in tantum ipsam de iure veram esse, quòd si post sententiã separationis matrimonij quo ad Thorum, Maritus, (ad cuius instantiam sententia diuortij lata fuisset) commisis-
4 set adulterium † nam tunc vxori volenti redire ad maritum & eius thorum, ei non obstabit exceptio rei iudicatæ, quæ viro competeret propter adulterium vxoris, & sequuti diuortij celebrati per Ecclesiam. Hæc ampliatio probatur vera duplici medio. Primò enim expressè auctoritate infrascriptorum Doctorum. Nam hoc ipsum docuerunt infrascripti, videlicet Host. in summa tit. de diuortijs. §.quot modis.nu.9.versic. quid si sententia diuortij. Panormitanus in c.ex litteris: per illum textum. ext. de diuortijs. & licèt Glo. Innocentius in c.1. de diuortijs. & gl.in c.Apostol⁹.32.q.7.& in c.fi. extra de adulter. dixerint, quòd huiusmodi mulier non tentet regressum iure actionis, obstante dicta sententia, sed officio Iudicis. Tamen post Alexan.de Neuo. Ioannes de Ana.& Anto.de Butr.. & Felinus in dicto c. lator. (quos citat & sequitur Ioannes Brunellus vbi supra in limitatione tertia) dixerunt posse huiusmodi mulierem intentare actionem, & quòd sit audienda. Probatur & secundò præsens ampliatio, & hac ratione, videlicet. Cùm res † de facili
5 ad naturam suam redeat, vt in l. si vnus.§.pactus.ff.de pactis. indè elicitur veritas præsentis nostræ ampliationis cùm ex subsequenti mariti adulterio facta videtur compensatio inter eos, extinguẽs commodum dictæ sententiæ: & maiora concurrant in fauorem dictæ mulieris, quæ vtique debebunt præualere rei iudicatæ: Nec obstare poterit nostrę ampliationis.

nis veritati, quòd in fauorem mariti præcesserint duo, videlicet adulterium vxoris, & diuortij celebrati sententia lata legitimè in foro Ecclesiastico. Non enim hoc obstat, quoniam cùm de iure vir
6 & vxor † ad paria iudicandi sint,
7 & crimina † mutua pariq́ue compensatione tollautur, vt in c. nihil. 32. q. 6. & in c. pen. & vltimo. extra de adulter. & in c. significasti. in fine. extra de diuortijs: & in casu hìc proposito adest text. singularis, & ad verbum in c. fina. extra de diuortijs. vbi Alex. Tertius præcepit maritum redire ad vxorem suam, quæ per sentētiam ratione adulterij perpetrati fuerat separata à viro. pro eo quòd furtiuè celebrauerat nuptias cùm alia muliere, & sic adulterium & ipse commisisset.

Et hæc est mea snía decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli, Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Diœcesani de iure communi possunt suis in Constitutionibus taxare pœnas incurrendas à laicis adulteris, vel concubinarijs: & vltra eas, ipsos monitionibus præcedentibus excommunicare, etsi in ipsorum punitione detur locus præuentioni.*

2 *Pœna pecuniaria exacta à laicis adulteris hodie per Sacrum Concil. Trident. erit applicanda locis pijs.*

3 *Episcopus vbi contra reos poterit exequi executione reali, aut personali, erit ei abstinendum à sententia excommunicationis.*

4 *Regno Neapolitano hodie vsu receptum est à multis Episcopis, quòd ipsi non puniant laicos in criminibus mixti fori, quo tamen iure sit introductū, ignoratur antè Pragmaticam. D. Perafan Proregis dicti Regni æditam.*

De Potestate Diœcesani super laicos in delictis.

THEMA:

Quidam Archiepiscopus Genuensis animaduertens quamplurima flagitiosa crimina concubinatus, & adulterij in dies, & ferè publicè laicos suæ Diœcesis perpetrare: Volens eos saltem timore pęnę eos compescere in sua Synodali constitutione ab huiusmodi criminibus abstinere laicis quoque pręcepit sub pęna pecuniaria applicanda reparationi Cathedralis Ecclesiæ, monendo omnes se velle contra eos procedere pro huiusmodi criminibus etiam ad carceris mancipationem, donec in iudicio Ecclesiastico constare de eorum innocentia, vel huiusmodi maleficiorum perpetratione, cùm dicantur fori mixti, in quibus datur locus pręuentionis a Iudicibus factę.

Quęsitum

Quæsitum fuit, an de iure Archiepiscopus hoc potuisset facere, & postea laicos repertos fędatos huiusmodi maculis punire pœnis statutis.

DECISIO XXXVI.

Brevissimo sermonis periodo volentes propositam quæstionem absoluere, afferem⁹ duplicem conclusionem de iure communi verissimã, etsi illa in Regno nostro Neapolitano speciali Constitutione sit abrogata.

Prima cõclusio sit hæc. Firmissimè asseueramus, ꝙ de iure com
1 muni Diœcesani † poterũt in suis constitutionibus pęnas iniũgere concubinarijs, & adulteris, & eas exigere, eosq; post trinam monitionem excommunicare, alijsque pęnis plectere. Hæc cõclusio probatur triplici medio. Primo. n. auctoritate Sacri Cõcilij Tridentini in sess. 24. de reformatione, c. 8. vbi præcipitur Episcopis, vt ẽt ex officio procedentes post trinã monitionem excommunicentur concubinarij, & adulteri, alijs pęnis contra tales inflictis a iure in suo robore permanentib. & in c. 1. ext. de offic. ordinarij proprio iure datur ijsdem facultas libera, adulteria inquirendi, vlciscendi, ac puniendi remotis omnibus impedimentis (etsi opus fuerit) inuocandi brachij secularis auxilium. vbi Panormitan⁹ inter alios Doctores docuit in numero tertio, versiculo adulteria, dicens, quòd huius criminis punitione datur locus præuentioni inter curiã Ecclesiasticam, & secularem, cũ sit crimen mixti fori, & pro ratione assignantes dicunt communiter: quia indè matrimonij Sacramentum in adulterio offenditur. Et quòd ibi Summus Pontifex loquatur de laicis adulteris, per se patet, cum nullum dubium ibi aliàs declarasset Papa si de clericis loqui voluisset ratione propriæ, & absolutæ eorum subiectionis fori Ecclesiastici, & ꝙ in subsidium dictarum pęnarum solutione possint adulteri etiã excommunicari. probatur per tex. in c. intelleximus. ext. de adulterijs, & ibi latissimè per Panor. & alios. Idem ex. c. ad isto die. 35. q. 6. colligitur. n. ex d. c. eadẽmet potestas concessa Episcopis: cùm ibi habeatur, ꝙ ipsi sub iuramẽto possint compellere laicos adulteros abiurare adulteras, & ibi per Doct. Inde apertissimè colligitur Episcopos posse de iure ꝓcedere contra laicos adulteros, & ipsos etiam punire alijs pœnis, quàm pœna excõmunicationis, nec requiri aliam monitionem, cùm de se sit crimen offendens vnum ex

septem Sacramētis Ecclesię: sicut & Iudex laicus potuisset laicum adulterum punire, si in procedendo contra laicum præuenisset Iudicem Ecclesiasticū: Idipsum & clarius cōfirmatur auctoritate sacri Concilij Tridentini in sess. 25. de reformatione c. 3. vbi inter alia hæc præcisa verba habentur, videlicet. [In causis verò iudicialibus mādatur omnibus Iudicib. Ecclesiasticis cuiuscunq; dignitatis existant, vt quandocunque executio realis, vel personalis in qualibet parte iudicij propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo, q̄ in definiendo a cēsuris Ecclesiasticis, seu interdicto, sed liceat eis (si expedire videbitur) in causis ciuilibus ad forum Ecclesiasticū quomodolibet pertinentibus cōtra quoscunque etiam laicos per
2 † mulctas pecuniarias, quæ locis pijs ibi existentibus, eo ipso, q̄ exactæ fuerint assignētur, seu per captionem pignorum personarūque districtionem per suos proprios, aut alienos executores faciendā. Quòd si executio realis, vel personalis aduersus reos, hac ratione fieri non poterit, sitq; erga Iudicem cōtumacia: tunc eos etiam anathematis mucrone præter alias pœnas ferire poterit. In causis quoque criminalibus, vbi executio realis, vel personalis, vt supra fieri poterit, erit a censuris
3 abstinendum, † sed si dictæ executioni facilè locum esse non possit: licebit Iudici hoc speciali gladio in delinquentes vti; si tamen delicti qualitas (præcedente tamen saltem bina monitione) etiā per edictum id postulet.] hęc ibi: ex quibus apertissimè elicitur, q̄ excōmunicatione Iudex Ecclesiasticus in subsidium vtī debeat: ac per consequens, quòd in causa adulterij possit adulteris infligere mulctas, & alias pœnas: quibus si non profecerit, tunc vtendum erit sibi contra tales rebelles mucrone excōmunicationis, procedendo, vt docuit Sacrum Concilium Tridētinum supra relatum, ne tacitè subministrari videretur fomes adulterij, alijsq; flagitijs mixti fori a laicis perpetrandis. Quapropter meritò dicta pœnalis cōstitutio in practica recepta fuit: vt docuit Ioannes Segura in suo directorio Iudicum Ecclesiasticorum in 2. par. c. 13. num. 37. quem citauit (ad hoc ipsum probandum) Ioannes Lopez in additione ad Capitulum 154. num. 5. practicę Canonicę criminalis Bernardini Diaz. Attamen animaduertendum erit ab Episcopis Ciuitatum Regni Neapolitani, q̄ huiusmodi priuilegium Ecclesia-
4 sticis Prælatis procedendi † contra laicos in casibus mixtis, seu mixti fori est omnino per cōtrarium vsum abrogatum, ita quòd non erit deinceps locus præuentioni in puniendis huiusmodi criminibus, & (ni fallamur) ab infra referenda Pragmatica, credimus originem duxisse huiusmodi introductam cōsuetudinem: Sciendum ergo, q̄ etsi nostræ præsenti conclusioni se subscripserit Henricus Boich in c. irrefragabili. §. prouideant, nu. 2. ext. de offic. ordin.

din. dicens Episcopos posse huiusmodi pœnam pecuniariã pro supradictis delictis imponere laicis, & exactã retinere, prout elicitur (inquit) ex textu in capitulo litteras. extra de præsumpt. & in capitulo finali, de pęnis, quod & confirmauit Ioannes Andr. & Hostiensis in cap. vltimo. extra de officio Vicarij, etsi dixerit huiusmodi pęnas exactas conuertendas fore in pios vsus: quod & repetierunt in dicto c. fin. de pęnis. Idem docuit Annibal Rochus in tract. de visitatione, fol. 162. vbi in versic. Concilij Tridentini: citat idem Concilium in sessione vigesimaquinta, de reformatione capitulo tertio. Summoperè tamen expediet memoriæ comendare Pragmaticam ęditam a Don Perafan Prorege dicti Regni Neapolitani in anno 1566. die 22. Decembris his verbis contentam, videlicet Reuerende vir Regiæ dilectissimè. Per lettere & informationi, che ci sono state inuiate per la Regia audientia di questa Prouincia, siamo auisati, come per la Corte vostra Arciuescouale s'è processo a citar laici sotto pretesto di vsure, & similmente si pigliaua informatione contra vn laico di biastemma, con hauerlo citato, che comparesse a dire la causa, perche non è incorso in scommunica. Et di più pretendendo la detta vostra Corte, che certe donne quali habitauano dalla parte di dietro della Chiesa di S. Mattheo, douessero sfrattare come donne inhoneste: loro han fatto mandato per via d'editto, che fra termine di tre dì sfrattassero, sotto pena di scommunica, & non essendo sfrattate, le ha publicate scommunicate: & oltra di ciò, hauẽdo hauuto parole certi Gentilhuomini di questa Città con alcuni Preti della Corte Arciuescouale, ci ha pigliato informatione, & citati detti laici a dir la causa, perche non sono scommunicati: liquali essendone comparsi alcuni di loro, sono stati composti ad vna torcia di cinque libre di cera per vno: delche siamo rimasti molto marauegliati, essendo queste cause attinenti alla giuridittione Regia: Et credemo, che questo non possa procedere dalla mente vostra, ne che per voi sende habbia notitia a tal che possiate rimediarlo, & rimettere dette cause alla detta Regia audientia, allaqual spetta la cognition di quelle, tanto più che nel tempo dell'Arciuescouo Seripanno, ilqual pretendea far sfrattare similmente donne inhoneste, che stauano accosto a detta Chiesa, & procedere in simili altre cause, non ci processe, nè se procedere dalla sua Corte: ma hebbe ricorso alla detta Regia audientia, & da quella fu prouisto al tutto: di maniera che il medesimo potrete far voi esseguire, con far hauer ricorso alla Regia audientia predetta, nellaqual sarà ministrato breue complimento di giustitia: prouedendo voi, che per l'aue-

nire detta vostra Corte non s'intrometta in dette cause, nè in altre simili, toccanteno la Regia giurisdittione: & così l'esseguirete, & farete esseguire non fandolo contrario per quanto desiderate far cosa grata alla predetta Maiestà, & a Noi: la presente resti al presentante.

Ex his, ergo omnibus elicitur quid sit tenẽdum de iure, & quid hodie seruetur in practica in Regno Neapolitano, cum inter crimina mixti fori sit crimen vsurariæ exactionis.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Omnia quæ exequutus fuit Iudex delegatus antequam ostendisset litteras suæ delegationis Iudici ordinario, sunt ipso iure nulla. & quare.*

2 *Recusare quisque poterit Iudicem sibi destinatum, dummodo se offerat probare coram Iudice non suspecto causas legitimas recusationis.*

3 *Iudicis recusati iurisdictio dicitur suspensa, donec fuerit pronunciatum de legitimitate, vel illegitimitate recusationis ab arbitris ad id specialiter electis, & quare.*

4 *Excommunicatio vel alia sententia fulminata post appellationem, vel Iudicis recusationem est ipso iure nulla, & quare.*

De materia recusationis Iudicis delegati.

Admodum Reuerende Pater in Domino Colendissime. Tuis annuere iussionibus studentes litteris commendare non pigebit quicquid sentimus de subscriptis quæstionibus a nobis dissoluendis secundum scita sacrorum Canonum, ac Doctorum sententias, quas proponere dignatus fuisti nobis, quę tales fuerunt.

Primò. An delegatus Iudex possit procedere contra subditos ordinarij in visitando, puniendo, & huiusmodi non prius ostensis ipsi Ordinario Iudici litteris suæ delegationis.

Secundò. An delegatus possit recusari ex rationabilibus causis deductis expresse coram ipso, cum oblatione in scriptis ei facta de illis probandis coram Iudice vtrique parti non suspecto.

Tertiò. An dictus Iudex delegatus sic, (vt suspectus recusatus) recusatione non obstante, possit procedere contra taliter recusantes, ac insimul protestantes de nullitate actorum, & actitandorum

in

in futurum atque ex nunc, prout ex tunc appellantes ad superiorem Iudicem, scilicet delegantem, & ad supremos, vt sunt Collegium deputatorũ ad huiusmodi negotia tractanda Illustrissimorum Cardinalium, & quatenus opus fuisset etiam ad Beatissimum Patrem, possit (inquam) procedere ad fulminationem excommunicationis, vel aliarum censurarum pro executione sui muneris, ac si nõ fuisset recusatus tali pacto.

DECISIO XXXVII.

RESPONSVRI primæ quæstioni propositæ, omissis verborum infrugiferorum circuitib⁹, dicimus ea, quæ
1 Iudex † delegatus exequutus fuit virtute suę delegationis, antequã Iudici Ordinario præsentasset literas delegationis suæ sunt ipso iure nulla, cùm ante talium præsentationem, & ab illo receptionem, seu admissionem habuerit iurisdictionem solum in habitu, & non in actu, vt de iure requiritur in Iudice delegato, cum potuisset recusari, vel excipi contra illas tam ab ordinario Iudice, q̃ a partibus, etiã si ipsi Ordinario, & partibus alio modo constitisset ipsum talem esse Iudicem delegatum. Hæc probantur infrascriptis auctoritatib. videlicet. Adest enim textus apertissimus in c. cũ in iure. ext. de officio delegati, vbi docuit Innocentius Papa Tertius non fore credendum asserenti se delegatum Iudicem: nisi delegationem probet. & ibidẽ per Doct. & Syl. in vers. delegatus. §. 3. & 4. per totum, vbi dicit, quòd Ordinarius non tenetur credere delegato dicenti se delegatũ, nisi ostendat mandatum delegationis, nec indè posset eum punire, cùm vtatur iure suo. Idem docuit decisio Rotæ in nouis sub titu. de officio delegati. Decisione sexta, aliàs 242. per totum, & rursus Rota in nouis. decis. 19. aliàs 457. in fine. sub eodem titu. Glo. in Clement. 1. vers. receptis. de procur. Ioannes And. in c. eam te. in fin. vers. item, quòd a tempore. ext. de rescript. Bart. in l. multum. col. 1. vers. & hæc sunt vtilia ad quæstionem. ff. de condict. & demon. Marianus Socinus sen. in tract. citat. fol. 107. versic. etsi delegatus. aliàs artic. 20. in 6. quæst. princ. Cassadorus in tit. de restitu. spol. decis. 8. num. 12. Archid. in c. si is cui. in princ. ibi sumpto argumento a contrario. de officio deleg. in sexto, & in c. is qui, in princ. de procurat. in sexto, Host. in c. ex conquæstione, col. 1. vers. quisquã a Iudicibus. de restitut. spoliat. & ibi Ancharanus col. 1. in fi. versic. venio ad quæstionem, & ibi Cardinalis in fi. vers. in glo. fin. & ibi Abbas. nu. 10. vers. & hinc sumpta occasione. & ibi Anton. de Butr. col. 2. versic. Hostiensis concludit. Bal in l. falsus, col. 6. vers. sed pone. quòd causa. C. de fur. & in l. eius, qui in Prouincia, colum. 3. versic. sed dubitatur, de procuratore,

tore.ff.si cer.pet.Romanus in con sil.353.col.2.versic.quoad tertiũ. Dominicus in c.1.§.1.versic.Nota, quòd Iudex. de officio deleg. in sexto, Franchus in c.super eo. el secondo, colum. 2. versic.tene mẽti. ext.de appell.& ibi Decius nu.12. versic,vlt. nõta. Bal.in l.1. vers.adde id,quod. C.vt lite penden. & in l.mandatum, col.pen. vers.& nota,quòd Petrus.C.mandati. & in l.ea quæ. col.pen. vers. est eti ãnotãdum,C.de in integr. restit.Bal.in l.3.§.si quis impetrauit, versic.sed contrarium est verum. ff.quod quisque iur. & in l. sed etsi de sua,§.1.vers.& hęc determinantur, ff.de acquir. hæredit. Romanus in l.absenti, nu.5. & sequenti. versic. & determinatur quæstio. ff.de donat. Felinus in c.sciscitatus,col.8. versi.limita hanc partem.ext.de rescriptis. & in c.cęterum, col.10. versic.adde pro regula. ext.eod. tit. Mill. in versic. Iudex delegatus ignorat. Cassaneus in consi.10.nu.18. Angelus in l.cum furiosus. vers.& est argumentum. ff.de iud.Aret. in l. sed etsi de sua, col.1. versic.ex his. inferũtur.ff.de acquir. hæred.vbi dixit esse istam communem opinionem, vbi etiam subdidit, ꝙ nõ sufficit litteras esse præsentatas, nisi etiam sint acceptatæ. Guido. Papæ in quæst.286. Felinus in c. cùm ex officijs.col.16. versic.pro quo vide.ext.de præscript.Bal.in l.eum qui.versic.quartò quæro.ff. de iurisdict. om.iud. Pau.de Castro in l.cùm furiosus.col.1. in fine.vers.quod nota, quia per hoc, ff.de iud.Idem docuit Marantha in suo Speculo in sextadecima distinctione iudiciorum,nu.8.vers. quintò dicitur iudicium.

Secundam quæstionem dissoluendo, dicimus nulli dubium esse, quod partes † possint, motę rationabilibus de causis, recusare Iudicem delegatum: offerendo se coram legitimis Iudicibus probare causas recusationis, vt docet tex.apertissimus in c.suspitionis causa.extr.de officio delegat. & in c.secundò requiris, responso secundo. ext.de appell. & in c.cũ speciali.extr. de appell. & ibi per Doctor. Cano. & in l. apertissimi iuris.& l.sequenti.& in l. fina. C. de iudic. & ibi per Docto. & per Specul.in lib.1.titu. de recusat.§. recusari potest.nu.2.& per tex.in c.si quis contra clericum.extr. de foro compet. & ibi per Abbatem & reliquos Doct. & per text. in c. quod suspecti.3.q.5.& in c. quoties Episcopi. 2.q.6. & in c. postremò.ext.de appellat.& ibi per glo.& Doct.

Tertiæ quæstioni satisfaciẽtes dicimus, quòd eo ipso quòd recusatus fuit Index, omnis ipsius

3 iurisdictio † remanet suspensa, donec arbitri electi ad cognoscendum de legitima, vel illegitima recusatione. iudicauerint ipsam fuisse legitimam vel illegitimam, vt docet text.in c.secundò requiritur. §. tertiò postulas. extra appell. cùm ratio non dictet, quòd suspecti & inimici Iudices sint, vt habetur in fi. dicti §.tertiò postulas, eò quòd non teneat processus, qui cum recusato procedat, vt in c.super. versic.desierat. extra.

extra de officio deleg. & in dicto c. quoties Episcopi. & ibi per Doctor. & specialiter per Specul. in lib. 1. titu. de recusationibus. §. effectus autem recusationis. nu. 3. versic. quia delegatus. & hoc diximus solo intuitu recusationis factæ: ad quod addimus, quòd multò minus remanet apud Iudicem recusatum aliqua iurisdictio si respexerimus ad appellationem insimul subsequenter factam, cùm appellatio suspendat iurisdictionem Iudicis à quo, & deuoluat iurisdictionem ad Iudicem ad quem, fuit facta appellatio per iura vulgata: indè sequitur, quòd stante tali recusatione & appellatione insimul facta cùm oblatione probandi legitimas causas huiusmodi suspitionis coram Iudice non suspecto vtrique parti, Iudex ipse recusatus tanquam priuatus omni iurisdictione nullo pacto poterit procedere contra taliter recusantes & appellantes iudicialiter, nec ad fulminandam aliquam excommunicationem vel censuram Ecclesiasticam, ac si esset omnino priuata persona (sicut in tali actu re vera
4 est) quoniam tales censuræ † essent ipso iure nullæ, ac nullum producerent legitimum, atque iuridicum effectum, sicut si fuissent promulgatæ à quolibet extraneo carente iurisdictione, vt docuit tex. in c. per tuas. extra de sent. excom. & in c. dilectis filijs. §. quia verò. extra de appellat. & in c. solet. de sent. excommunicationis. in sexto, & ibi per omnes Doct. & Syl. in versic. excommunicatio secundò. nu. 7. vers. septimus casus est. Quapropter asseueramus, quòd huiusmodi Iudex delegatus ex abrupto non concesso, & expectato termino ipsum recusantibus ad eligendos arbitros, vel non assignatis apostolis petitis ab appellantibus, procederet ad excõmunicandos ipsos recusantes, ac appellantes, vel alijs censuris innodandos, dictis excõmunicationibus, vel censuris non obstantibus: tanquam nullis possent omnia facere, & celebrare absque periculo irregularitatis, & omnes alios actus legitimos exercere, quos de iure exequi poterant antè huiusmodi censurarum contra eosdem fulminationem, ac si nunquam fuissent illis innodati, vt dicta iura & Doctores docuerunt. quibus additur tex. expressus. in c. ad præsentiam nostram. extra de appellat. & ibi per glo. & Doct. & ratio est, quoniam data fuit excommunicatio à non habente iurisdictionem. cùm tamen iurisdictio sit de essentia & validitate sententiæ ipsius.

Et hæc est mea sñia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli, Abbas Congregat. Cassinen. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Episcopi poterit ne de iure concionari facere verbum Dei in alia Ecclesia, quàm Cathedrali.*

2 *Dispositio est intelligenda rebus sic stantibus.*

3 *Accessus prohibetur ad audiendum conciones extra Parochiam, si id commode fieri potest.*

Vtrum Vicarius generalis legitimè potuerit concedere Ecclesiæ collegiatæ, & nō curatæ Sancti Nicolai Ciuitatis Andrian. inuito Clero Cathedralis Ecclesiæ, vt in dicta Ecclesia de manè possit concionari, non obstante concione de mane facienda et in Cathedrali.

DECISIO XXXVIII.

INVOCATO Sanctissimę, & indiuiduę Trinitatis, & Beatissimæ Virginis Mariæ miraculorum, ac Sanctissimi Patriarchæ Benedicti suffragio breuissimo sermonis periodo exponemus quidquid sentiemus in decisionē ꝓpositæ qōnis:

Et primò, quòd videbatur dicēdum Vicarium † generalē non potuisse indulgere dictæ Ecclesiæ collegiatę cōcionationem de mane inuita Ecclesia Cathedrali. Primò, quia hoc videtur expressè prohibitum ab Illustrissima, & sacra Congregatione Illustrissimorum Cardinalium super Sacrum Cōcilium Trid. qui annis elapsis ad instantiam Ecclesiæ Cathedralis expressè rescripsit Reuerēdissimo Episcopo dictæ Ciuitatis, ꝙ stante paruitate populi non permitteret prædicari de mane in alia Ecclesia, quàm Cathedrali: & secundò idipsum videtur præcipi in Sacro Concilio Tridentino in sess. 24. de reformatione, c. 4. incip. Prædicationis munus, §. moneatque, vbi hæc præcisa verba habētur, videlicet. [Moneatq; Episcopus populū diligenter teneri vnumquemque Parochię suę interesse, vbi cōmodè id fieri potest ad audiendum verbum Dei.] hæc ibi. At quoniam in ipsa Ciuitate non reperiūtur Parochiæ diuisæ, cùm alia nō sit, nisi ipsa Cathedralis: ergo vr̄ dicendum ṡm ipsum Sacrum Conc. Trid. non fore permittendū cōcionari de mane, nisi in Cathedrali, & per cōsequens ipsum Vicarium generalē nō potuisse talem facultatem indulgere dictę collegiatę ecclesię, tum quia hoc vr̄ contra dictam Sacri Concilij decisionem, cùm etiam quia indè videtur fieri prę iudiciū Ecclesiæ Cathedralis iuri acquisito ex constitutione supradicta.

His non obstātibus, firmissimè asseueramus iure optimo potuisse Reuerendissimū Vicarium generalem indulgere dictæ Ecclesię collegiatæ, & non curatæ, vt in ea potuisset concionari.

Ad primam obiectionem respondendo dicimus. Primò quòd meritò subreptitia præsumit dicta decisio, ac mandatum a sacra Congregatione obtentum, vt patet ad sensum ijs, qui numerauerunt familias, & ciues ipsius Ciuitatis, cùm inibi reperiātur modò decem, & octo milia in circa animæ habiles ad suscipiendam sacram Communionē, & domus separatę in catastro fiscali recensitæ sex milia in circa, & tamen a die rescripti obtenti a dicta Congregatione sacra non sunt elapsi, nisi anni tresdecim in circa in quibus

bus non est verisimile populum fuisse auctum in tam maximo numero, ex quo ratione huius articuli comprobatur subreptitium dictum rescriptum: Idipsum elicitur ex hoc secundo capite. Nā ibi non fuerat exposita situatio loci Ecclesiæ Cathedralis, nec paupertas multorum, qui ex distantia loci ratione defectus vestium retrahebantur ab audiētia Diuini verbi, vt patet ex ipsius rescripti tenore. Sed dato & non concesso, quòd dictum rescriptū nō fuisset subreptitium (vt re vera est,) cū hodie cesset causa concessionis talis rescripti, indè sequitur cessandum fore eius effectum, cum hodie nō simus in paruo populo, & regula sit verissima vulgaribus iuribus, quòd dispositio † intelligenda est durantibus rebus, sicque stantibus in suo pristino statu, vt etiam elicitur a regula illa cessante causa, cessat ei⁹ effectus, vt in cap. cessante. extra de appellat. cum ergo hodie populus sit auctus, & adhuc non vigeat causa finalis, quæ mouit sacram Congregationem ad illud rescriptum indulgendum, scilicet propter populi paruitatem: indè sequitur non potuisse de iure hodie locum obtinere dictum rescriptum. Quapropter meritò erit dicendum pijssimum, ac eruditissimum Vicarium noluisse impedire tam sanctissimum opus, potius attendendo mētem, & animi motum, quàm ad corticē verborum Illustrissimorū Cardinalium sacræ Congregationis, qui vtique si interrogati modo fuisset, nunquam denegassent re, non intellexisse in dicto rescripto voluisse comprehendere casum nostrum, prout hodie est.

2 (margin mark beside "dispositio †")

Ad secundam obiectionem allatā, quàm facillima erit duplex responsio, dicendo primò, quòd imò ex ipso decreto Sacri Concilij apertissimè elicitur veritas nostræ decisionis arguendo a contrario sensu, cum prohibeatur ibi

3 † accessus ad conciones audiēdas extra propriam Parochiam. Si commodè fieri poterit. At cū hoc fieri cōmodè non possit. Indè seq. patet licere audire conciones extra Parochiam, ac per consequēs Epm posse indulgere concionari alibi, q̄ in Parochia, vt ī casu nr̄o, ac per consequens extra Ecclesiā Cathedralem, quę propriè solum dicenda erit Parochialis: cū aliæ in dicta Ciuitate desint. Respondetur & secundò, quòd aliquo pacto dicta Ecclesia Collegiata dici poterit Parochialis, imò & Cathedralis ex priuilegio, eo ꝙ ipsi Collegiatę licet administrare oīa sacramēta Ecclesiæ tā terrigenis, q̄ alienigenis incipiēdo à sacramēto Baptismi, vsq; ad extremā vnctionem, qua ēt de causa poterit dici sibi competere facultatē admittendi concionatorem inuita Cathedrali, accedente tamen cōsensu Episcopi Diocęsani, stante dicta decisione dicti Sacri Cōcilij Tridentini.

Et hæc fuit snīa mea decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut Congregat. Cassinen. Abbas V. I. D. Et sic fuit obtentum a sacra Congregatione, vt statim dicetur ex forma infrascriptarum literarum.

Al

Al Reuerendo Signor Vicario Episcopale di Andria.

Reuerendo Signore la collegiata di S. Nicolà ha fatto esporre quà che d'hora innanzi vuole per sua deuotione mãtenersi vn Predicatore particolare per la Quaresima, & hà supplicato che se le conceda facoltà di elegerlo, offerrendo di somministrargli il uitto, & la limosina. Però questi miei Signori Illustrissimi stimando tal dimanda honesta per l'augumento della diuotione, & maggior commodità del popolo, vi ordinano con la presente che gli concediate di far predicare nella detta Chiesa ancora, e di più lasciate l'elettione al Capitolo anco nell'auenire, mẽtre che si venga da voi, & dalli successori pro tempore per l'approbatione, & che sia alimentato da loro come di sopra. Così esequite, Di Roma alli 3. di Febraro, dupplicata alli 10. di Marzo 1597. al piacer vostro il Cardinal Alessandrino.

SVMMARIVM.

1 Monachus caret propria voluntatis vsu.

2 Monachus dicitur mortuus mundo.

3 Permissio specialis denotat regulam esse in contrarium.

4 Monachi, quare olim passim assumebantur ad curam animarum.

5 Religiosos posse assumi ad curam animarum iure cautum esse probatur.

6 Monachus sine consensu sui Abbatis non poterit assumi ad curam animarum, etsi possit interueniente illius consensu.

7 Monachus est ille, in quem potest cadere ius prælaturæ, saltem Abbate suo consentiente, & Episcopo sic ordinante.

8 Monachus assumptus ad curam animarum cum Abbatis sui consensu, an necessario retineat socium suæ Religionis secum.

9 Monachus an possit institui in beneficio Iurispatronatus, in quo consuetum fuerat institui clericum secularem.

10 Monachus electus in Parochũ cum consensu Episcopi & Abbatis, an indigeat aliqua alia dispensatione, vt ipsam curam administret.

11 Prælaturę appellatione quid de iure veniat.

12 Episcopus admittens Monachum ad curam præcedente causæ cognitione, aut notorietate, dispensasse secum dicetur.

13 Monachum fore habendum pro mortuo, indifferenter non est verum.

14 Contraria duo in eodem subiecto esse possunt successiue.

15 Intellectus verus tex. in c. quod Dei timorem. extra de statu Monachorum.

16 Mona-

Monachus an possit praesentari ad Ecclesiam secularem curatam, & quomodo.

THEMA:

Quidam Nobiles habentes ius praesentandi in quodam beneficio curato, ad quod semper praesentarunt instituendos clericos seculares, in praesentiarum ipso vacante, vellent praesentare quidam Monachum in Sacerdotali dignitate constitutum honestae vitae, ac doctrinae sufficientis pro cura exercenda eorum consanguineum, qui ex quo Sãctum habitum assumpsit sub Congregatione Cassinensi, nunquam illa derelicta ad alium Ordinem se transtulit. Quaeritur modo an iuridicè possit praesentari a praedictis, & institui ab Episcopo in dicto beneficio curato, ipso voluntariè hoc onus assumente.

DECISIO XXXIX.

INVOCATO Sãctissimę Trinitatis numine, ac Beatissimae Virginis Deiparae Patriarchaeque Sãctissimi Patris nostri Benedicti suffragio adiuti quicquid ex sacrorum Canonum, ac Doctorum sententijs excerpere poterimꝰ in ipsius decisionem afferremus, & primo.

Pro parte negatiua sũt infrascripta argumenta, nemo dat, quod
1 non habet, sed Monachus † non habet vellle, & nolle: ergo supradictus Monachus non poterit dare velle electioni de se factae, vel faciendae. Maiorem verã esse omnibus liquet. Minor probatur per tex. in capit. si Religiosus, de electio. in sexto.

Praeterea. Nullus mortuus potest praesentari instituendus in
2 benef. curato, sed Monachus post emissam professionem, dicitur mundo mortuus: ergo praedictus Mona-

Monachus nõ poterit præsentari. Maior non indiget probatione. Minor probatur per tex. in c. placuit. 16. q. 1. vbi Eugenius Papa dicit. Sedeat Monachus solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est.

Rursus. Obseruatio voti obedientiç emissi à Monacho per professionem, est de iure Diuino. sed si prædictus Monachus assumeretur ad dictam curam, violaret dictum votum, eximendo se ab obedientia sui Abbatis: ergo consentire nõ potest electioni de se factę. Maior ab oĩbus Theologis, & Canonistis habet inconfesso. Minor probatur ratione irrefragabili, cùm cura animarum secularium reqrat sollicitudinem, & circuitionem extra cellam. vita autem Monachalis è cõtra, quietẽ, silentium, & solitudinem, quę omnia cùm sint de directo ad inuicem contraria, in eodem subiecto esse non possunt actu, vt probat Arist. in c. 10. lib. post prædicamentorum.

3 Vlterius. Permissio † specialis firmat, ac denotat regulam in contrarium. sed in c. ad Dei timorem. extra de statu Monach. fuit specialiter concessum ab Innocẽtio Tertio cuidam Plebano, quòd post renunciationem curæ, effectus fuerat Religiosus, vt relicta Religione, rursus assumeret curam animarum: ergo prædictus Monachus nisi à Summo Pontif. sibi dispensetur, non potest assumi ad dictam curam.

Maior probatur, per text. in l. prima, in fine. ff. ad municip. & l. vnica. Cod. de thesauris lib. 10. Minor probatur per prædictum tex. ad Dei timorem, ac per Dominũ Aegidium de Bellamere in libro concl. conclusio 225. sub titulo de Iurepatronatus.

Præterea. Perfectior status non potest deseri ab aliquo, vt se transferat ad statum minus perfectum: sed status Monachalis est perfectior statu curatorum, ergo non licet prædicto Monacho de statu Monachali se transferre ad curam animarum secularium. Maior patet. Minor probatur per text. in dicto c. ad Dei timorem. in cuius principio Innocentius Tertius scribens cuidam Plebano, ait, sanè quẽdam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignãs, &c. vbi apertissimè statum Monachalem vocat meliorẽ vitam illa, quam gerebat, exercendo curam animarum.

Insuper illud quod fit iuridicè, non indiget dispensatione, sed Monachus iuridicè non potest, etiam cum consensu sui Abbatis, absque dispensatione Episcopi. assumi ad curam animarum exercendam: ergo non licet Monacho assumere curam animarum saltem absque consensu Abbatis, & Episcopi dispensatione. Maior non indiget probatione. Minor probatur per text. in capit. cum pro vtilitate. 16. q. 1. vbi cauetur, quòd cum pro vtilitate Ecclesiæ aliquos Monachorum in clericatus officio Episcopus probauerit, & ad verbum probauerit Aegidius de Bellamere in suo lib. conclusionum

clusionum, conclusione 215. exponit, dispensauerit.

Rursum concessione facta cum conditione, nemo potest vti absque illa. sed in c. secundo. ext. de statu Monach. conceditur. Monachis assumptio curæ animarum, dummodo secũ habeant socium suæ Religionis: ergo Monachus prædictus non potest ad dictam curam assumi, sine socio, quamuis in hoc ipsius Abbas consenserit.

Vlterius, præscriptio possessionis pacificæ immemorabili tempore obtentæ, cum bona fide, iustum præstat Dominium illud præscribentibus. sed Clerici seculares, per continuas præsentationes de eis factas in dicto benef. ab immemorabili tempore, hoc ius sibi vendicauerunt: ergo prædictus Monachus stante hac præscriptione, non poterit iuridicè præsentari; ac per cõsequens institui in prædicto beneficio.

Maiori legitimè non potest contradici. Minor probatur ferè per omnes Canones eiusdem titu li, & sententia Cęsaris Lambertini in 22. artic. q. 7. primi lib. sub titulo de Iurepatronatus.

Vltimo loco sic arguitur. Remota causa, remouetur effectus: sed causa propter quam olim permis
4 sum fuit Monachis † assumere curam animarum, fuit, propter inopiam Clericorum idoneorum ad hoc onus portandum: ergo existẽtibus Clericis secularibus idoneis, non potest assumi prædictus Monachus ad curam prædictam animarum exercendam. Maior non indiget probatione. Minor probatur per tex. in c. priscis. dist. 55. Vbi Gelasius Papa dicit, posse assumi Monachos, deficientibus alijs Clericis secularibus, & hoc tenet quoque Præpositus in dicto c. priscis, quem sequitur Lambertinus in articulo 19. quæstionis septimæ princ. primæ partis. lib. primi de Iurepatronatus.

Sed contra est text. in c. 2. & in c. ad Dei timorem. extra de statu Monach. in cap. si Religiosus: de elect. in sexto, & in extrauagantibus cõmmunibus in titu. de elect. in extrauag. si Religiosus. in quibus cautum reperitur, Religiosos
5 † posse assumi ad curam animarum cum consensu sui Abbatis.

Ad casus decisionem. Visum fuit nobis respondẽdum fore per nonnullas breues conclusiones, ne pius Lector tædio afficiatur, & vt facilius hæc decisio memoriæ commendari queat. sit ergo prima hæc conclusio huius quęst. notabilis.

Monachus prædictus absque præuia facultate sibi indulta à suo
6 Abbate de consentiendo † electioni de se factę, vel faciendæ, non poterit assumi ad dictam curam, cum careat velle, & nolle: & hanc conclusioné probatur esse veram per tex. in c. si Religiosus. de elect. in sexto, & in extrauag. Benedicti Vndecimi, quæ incipit. Si Religiosus. quæ est reposita inter extrauagantes communes sub tit. de elect. & per text. in c. 2. extra de statu Monach.

Secunda conclusio, Monachus prædictus facultate prædicta sibi indulta.

indulta potest assumi ad curam prędictā, & hoc probatur per tex. in c.2.& in c.quòd Dei timorem. extra de statu Monachorum: & hoc per argumentum sumptum à contrario sensu (q in iure est fortissimum.) ex c.si Religiosus. de elect. in sexto, & in extrauag. supra adducta: & per text. in c.vndecimo, de reformatione, sess.24. Concilij Trident. vbi prohibetur assumi ad dictam curam regularem, qui se transtulit de vno ordine, i. Religione in aliam: Quapropter hoc cōcessum videtur in alijs, de quorū numero est Monachus (de quo quæritur)& per tex. Conc. Triden. in c.quarto sess. 25. vbi expressè prohibetur regularibus derelictio Monasterij absq; facultate sibi indulta à suo Prçlato ob quascunq; honestas & pias causas, etiam vigore cuiuscumque priuilegij indulti cuiuscunq; Prçlato, vel Principi de extrahendo regularem à Monasterio. Ex quo elicitur, q cum voluntate sui Abbatis potest Monachus prędictus extrahi à Monasterio ad vacandum curæ prędictæ. hoc idem probatur per text. in c.Doctos.& c. si Monachus. 16.q.1. & ferè per oēs Canones dictæ quæst. insuper per Io. And. in dicto c. q Dei timorem. & in glos. Clem. primæ de elect. in versic. secularis; & per Panormitanum in dicto c.q Dei timorem: & per Dominum Dominicum de Sancto Geminiano in dicto cap. si Religiosus. & per Imolam super dictę Clem. primæ glosam (quæ est Ioannis And. prędicti) in versic. secularis, & per Decium in c. præterea. extra de præben. qui nolens de hac quæst. verbum facere, putans hoc superfluum: remittit se ad notata per Pan. vbi supra, & Imola, & Federicum Petrucium de Senis, qui in consilio 136. doctissime hanc conclusio. esse veram probat, respondetque ad obiectiones contrarium sentientium, & per Dominum Præpositum in c. prisci. dist. 55. necnon & per Aegidium de Bellamere in lib. conclus. conclusione 751. sub titu. de Iurepatronatus, dicentem hanc esse communem Doctorum opinionē, ac infinitarum glosarū: qui deinde

* ait, q Monachus † est ille in quem

7 cadere potest ius Prælaturæ, saltem Abbate consentiente, & Episcopo ordinante: & roborat suā sententiam prædictis auctoritatibus supra adductis.

Vltimo loco accedit ad hanc conclus. confirmandā, Cęsar Lambertinus in articulo 19. quæst. 7. in princ. primæ partis. primi lib. sui. titu. de Iurepatronatus, asserens hanc esse communem Doctorum opin. non obstante opinione contraria Dñorū de Rota; & quia ad hanc probandam conclusionē credo præallegata sufficere, idcircò circa illam nihil aliud dicemus.

Tertia conclusio, Monachus si assumptus fuerit ad dictam curam, pręcedente consensu sui Abbatis, non tenebitur de necessitate secum retinere socium Monachum, quamuis tutius esset, & de consilio propter honestatem; & hoc probatur primo per præallegatos text. in c. si Religiosus; ac

Conci-

Concilij Trid. in quibus nulla fit mentio de socio assumendo. Secundò confirmatur ratione ad hoc adducta à Domino Io. Andr. in præallegatis locis, quem Imola in Clem. præallegata sequitur, quòd Dominus Io. Andr. ait, idcircò Monachus prædictus non tenetur, quia per assumptionem curæ cum consensu Abbatis sui, absoluitur ab obedientia illius, & à Monasterio, nec habetur aliquã communionem cum illis; quapropter Abbas non tenetur sibi socium tribuere; secus si promotus fuisset, vt obedientialius Monasterij, puta ad Ecclesiam Monasterio subiectam; ad quam consueuit Monachus promoueri, & ad libitum Abbatis reuocari. & in hoc casu habent locum iura, quæ loquuntur de socio: cuius opinionem puto veriorem, tum prædictorum textuum auctoritate motus, tum etiam rationibus adductis à prædictis celeberrimis Doctoribus; quamuis Panormitanus in dicto c. ꝙ Dei timore, ab hac opinione dissentiat, allegans dictum c. 2. ext. de statu Monach. cuius sententiã Cæsar Lambertinus vbi supra sequitur, sed quia hi duo Doctores nõ faciunt mentionem de prædictis nouis iuribus circa hoc, quæ iura sunt maximæ auctoritatis: iccircò nobis nihil obsunt, cùm odia sint restringẽda, fauores verò amplian di, vt in c. odia. de regu. iuris in sexto: imò & hoc nouissimè docuit Pius Quintus in quadam extrauag. dicendo, quòd Vicarius perpetuus possit alicuius parrochiæ seu beneficij curati quilibet regularis licẽtiatus à suo Prelato esse, nec tenetur habere consocium, nisi fuerit Vicarius ammouibilis per suum Prelatũ. Nam tunc teneretur tres alios associare: quòd tamen Greg. Tertiusdecimus restrinxit ad vnum, dicens, quòd sufficiet vnum socium eiusdem Ordinis religiosum habere: & sacra Cõgregatio Illustrissimorum Cardin. supra Sacrum Concil. Trid. in mense Ianuarij 159?. nobis tunc Romę hoc ipsum procurantibus his præcisis verbis illi Illustrissimi vsi fuerunt in talibus decisionibus, videlicet. [Congregatio Concilij censuit deputationem Capellani pro exercenda cura annexa alicui Monasterio regularium spectare ad Superiores illius Monasterij, de consensu tamen Episcopi: ac præuio examine per ipsum, aut eius Vicarium faciendo.] hæc ibi, & ꝙ fuerit restrictus numerus sociorum: ad vnum audiamus. [Congregatio Concilij censuit in Parrochiali Ecclesia vnita alicui Monasterio Monachorum, posse ipsos Monachos in Vicarium nominare vnum ex eis, ad ipsorum nutum amouibilem: cum quo alius duntaxat Monachus habitare debeat, Episcopumq́ue teneri illum deputare, præuio, tamen examine, ac eius approbatione.]

Quarta conclusio. Quamuis ab immemorabili tempore in prædicto beneficio fuisset sẽper Clerici secularis præsentatus: Nihilominus hodie præmisso consensu sui Abbatis poterit prædictus Mona-

† Monachus in illo institui ab Episcopo Diœcesano, stante præsentatione patronorum. Hęc conclusio probatur multis rationibus, & primo quia contrarium non est aliquo iure cautum; imò sumendo argumentum à contrario sensu, conclusio nostra probatur per text. citatos in conclusione secunda per expressam sententiam prædicti Domini Federici in cons.136.vbi hoc idẽ probat multis rationibus alijs, quas breuitati studentes, hic non recitabimus: nec cęteri celeberrimi Doctores de hac limitatione aliquid verbum faciũt, tacitè nobis innuentes illam non esse recipiendam, cũ illa nullo iure sit firmata, ac roborata: & hoc est tenẽdum, quamuis Cæsar Lambertinus sequens quendam alium Doctorem contrarium in prædicto art. 22. sentiat, dicens simpliciter hoc nõ fieri posse, nisi forsan pro vna vice tantum suadente necessitate, vel vtilitate, quę tamẽ & ipse omnes conditiones hodie adsunt in casu nostro.

Tertiò, quoniam non adest causa rationabilis in contrarium, cũ nemo hac præsentatione, & institutione damnificetur in suo particulari, ac per nullum sit acquisitum ius in tali beneficio, & hoc fiat de consensu Abbatis sui, & Episcopi, ac patronorum procurantium bonum Ecclesię illius, & maximè in casu nostro, cum institutio prędicti Monachi vergat in maximam vtilitatem dicti beneficij curati, tum propter competentem doctrinam ipsius, ac vitæ integritatem, tum etiam propter sanguinis ipsius ingenuitatem, ac nobilitatem, qua potest manu, ac brachio potenti suorum consanguineorum Ecclesię prędictę sibi commissę opem ferre, necnon illam restituere in pristinum statũ, tam in viuis, quàm in mortuis lapidibus, a quo decidit insipiẽtia, & auaritia clericorum seculariũ prędecentium in dicta cura, vt ipsimet patroni eiulantes testãtur.

Quinta, & vltima conclusio.

10 Monachus † de quo quęritur prę missa licentia sibi indulta de consentiendo electioni de se factæ, non indiget aliqua dispensatione Episcopi instituturi illum in dicta cura. & hæc conclusio probatur per prædictos Canones, & Doctores inductos in secũda conclusione, quòd omnes vnica voce hoc asserunt, quorum opiniones, & nos sequimur, quamuis cõtrarium teneat Ioannes de Lignano, cuius sententia a nobis non acceptatur, tũ quia est singularis, tum etiam cum non roboretur aliquo iure hanc suam opinionẽ tuente explicitè, nec implicitè, imò implicitè contrariũ probent iura adducta, cùm in illis iurib. nulla fuerit facta mentio de dispensatione, sed simpliciter dicant Monachum posse assumi ad curam animarum secularium, cũ Abbatis sui consensu: & nostræ sententiæ quoque fauet Reuerendus Dominus Aegidius de Bellamere in lib. conclusionum. in q. 751. sub titul. de Iurepatronatus, vtens his verbis (post relationem sententiæ Ioannis prædicti) Monachus

nachus est ille, in quem cadere potest ius Prælaturæ, saltem Abbate consentiente, & Episcopo ordinante: & addit ibi hoc probari præallegatis iuribus, ac infinitis glosis, & quòd appellatione
11 Prælaturę † non tantum veniat dignitas Episcopalis, sed etiam simplex benef. curatum. probatur sententia Domini Federici de Senis vbi supra, dicentis, quòd eadem est ratio, qua Monachus potest præfici ad Episcopatum, & ad dignitates cęteras Ecclesiasticas propter curam animarum, etiam de iure communi. ergo si est eadem ratio de dignitate qualibet, sequitur, quòd electio, vel præsentatio facta de Monacho ad curam animarum, siue sit dignitas, siue rectoria, tenet mero iure. hæc ille. Per cuius opinionem clare probatur, quòd Prælatura non differat a curato beneficio quo ad hoc. Idem tenet Reuerendissimus Cardinalis Sancti Eustachij à supradicto Domino Aegidio ibidem adductus, qui
12 dixit, quòd Episcopus † admittens Monachum præcedente causæ cognitione, aut rei notorietate, secum dispensasse videbitur. idem dicit Præpositus vbi supra, qui Doctores, si benè intelligantur, nihil cõtra nos concluserunt, cùm hoc idem apud nos habeatur indubitatum, videlicet. quòd Episcopus teneatur Monachum prædictum examinare, ac cognoscere de eius idoneitate: vt statuit ius cõe, & vltimo loco Cõcilium Trid. ac post hæc illũ idoneum repertum instituere. & hęc dixisse sufficiat, quo ad probationem conclusionum tenendarum super præsenti quæst. Restat modò, vt argumenta in contrarium adducta destruamus & reprobemus.

Ad primum argumentũ dicendum, ꝙ minor verificatur solùm in eò, quòd non obtinuit facultatẽ præstandi suum consensum electioni de se factæ, vt fuit probatũ in prima conclus. secus de illo, q̃ fuit restitutus pristino statui valẽdi, in quo poterat vti sua voluntate, quòd fit per abolitionem obligationis, q̃ contraxit per abnegationem suæ voluntatis in manu Abbatis sui.

Secundo & tertio argumento in contrarium adducto. vnica responsione satisfiet; cùm illa duo argumenta quodãmodo coincidãt simul: quapp negatur Minor, generaliter intellecta, q̃a non est verum, quòd in oĩbus Monachus
13 † habeatur pro mortuo: cùm illi adsit facultas Missas celebrare, & nonnulla sacramenta Ecclesiastica ministrare, ac prædicare, & se tueri ab iniustè se verberantibus, vel vulnerantibus, vt omnibus Doctoribus est inconfesso; quòd tamen nullo pacto à defunctis perfici potest. Verba verò Summi Pontificis in dicto c. placuit. adducta in contrarium, sunt intelligenda vera, quo ad actus legitimos exercendos, & quo ad secularia & mũdana negotia exercenda, in quibus Monachi reputantur mortui, vt in l. Deo nobis. C. de Episcopis & clericis.

Ad quartum negatur Minor,

quia Monachus assumptus ad curam animarum, non eximitur à perfectione voti obedientię; sed mutat Superiorem, cui teneatur illam exhibere; nec in hoc alicui ipse præiudicat, cum adsit voluntas Abbatis consentientis, ac renunciantis iuri suo (vt prius supponit,) cùm nihil referat si per alterationem status se transferat ad contrarias actiones, quoniam communiter Doctores præallegati, simpliciter asserunt, hoc posse fieri à Monacho, probantes eorum sententias auctoritate iurium adductorum in secunda conclus. asserentesq; hoc tamen non posse fieri, si opus esset Monachũ ad curam assumptum, remanere Monachum claustralem, idest, obligatum Monachali obseruantiæ perficiendæ in claustro, quia tunc sequeretur præallegatum dictum Philosophi in contrarium adductum; quòd in casu nostro, non habet locum, vt patet, cùm nihil prohibeat duo contraria suc-
14 cessiue esse in eodem † subiecto, vt in aqua, quæ potest successiuè contrarias qualitates suscipere, videlicet frigiditatem, & caliditatẽ, vt ipsemet Philosophus in pdicamento qualitatis confitetur.

Ad quintum respondetur, quòd Minor negatur, quia in dicto tex.
15 capit. quod Dei timorem, † non fuit facta mentio de speciali concessione, sed tantum fuit ab ipso Summo Pontifice declaratum illi Plebano dubitanti de licita assumptione curæ, post votum Religionis emissum, hoc illi licere, & probatur per dicta Summi Pontificis verba, quibus ibi vsus fuit, dicendo, & per antiquos Canones etiam Monachi ad Ecclesiarum Parochialium reginẽ ordinati; pro hoc intellectu adduco quòd supra in medium produxi in conclusione quinta & vltima, secundum Doctores in capitulo quod Dei timorem, extra de statu Monachorum.

Ad sextum argumentum similiter negatur Minor, quoniam Monachatus non est perfectior
16 status curatorum statu, † quia si secus esset verius, male fecisset Summus Pontifex in dicto capitulo quòd Dei timorem, concedendo, quòd id, quòd minus bonũ est exequatur, & quòd maius bonum est, deseratur, cum hoc nõ sit proprium veracium Pastorum animarum, at potius contrarium præcipere: quapropter dicta verba videlicet, ad frugem melioris vitę, sunt intelligenda ad frugem tutioris vitę, quoniam patet curã gerere animarum esse periculosius, q̃ vacare vitę Monachali, ob infinita scandala, & tentationes, quę obijciuntur in dies, indè volentibus in Christo piè viuere: sed non ideò cura animarum est fugienda à nobis, cùm non ignoremus, quòd vbi maior labor, ibi maius pręmium: & vt cum Apostolo dicamus, non coronabitur nisi, qui legitimè certauerit; quapropter certare est necessarium desiderantibus coronam, nec ij tales sponte se obijciunt certamini, cùm sit scriptum, Militia est vita hominis super terram; nec se obijciunt periculo,

riculo, cum dicere possint cum Apostolo, omnia possum in eo, qui me confortat; præcipuè cum ad hanc curam assumendam videatur prædictus Monachus suaderi sententia Panor. in dicto capit. quod Dei timorem. Vbi post interpretationis nostræ confirmationem; verbi illi⁹ (melioris &c.) ait. curatum rectè fungendo suo officio posse lucrari suam ipsius animam, & aliorum sub cura sua existētium: sed Monachus in Monasterio tantū suam, & addit; sic argue ex glosa, ꝙ magis meretur Presbiter Parochialis rectè exercendo suum officium, q̃ simplex Religiosus sibimet soli vacando.

Ad septimū negatur Minor auctoritatibus Doctorum, & Canonum in medium productorum, in cōclusione quinta, & Doctoris Aegidij Bellamere, ibi allegati: quapropter text. ille citatus per eum ibi, est intelligendus, vt supra in dicta conclusione fuit dictum. Insuper tamen pro maiori veritatis enucleatione, animaduertendum, quòd multum differat terminus hic appositus, in dicto c. per eundē adductum, videli

17 cet Probauerit † ab alio termino, scilicet dispensauerit, quoniā probare signat experiri, vel exquirere, nec non aliquando pro laudare, quandoque argumentis demonstrare, & aliquando permittere; sed dispensare est facere illud licitum, quòd aliàs de iure non esset licitum, stante in suo robore generali prohibitione illius. Quapropter opinio illius ex vi vocabuli, est pro nobis; quoniam non negamus Episcopum posse probare, idest, experimentum capere de idoneitate instituendi, cum ad id cogatur per ius commune, & Concilio Tridentino locis suis; citatum.

Ad octauum respondetur, quòd negatur id, quod fuit in minori probatum hodie locum habere, cùm sit abrogatum per iura moderniora, citata in conclusione secunda, & ꝙ hoc sit verum, cōfirmauerunt Doct. adducti ibidem.

Ad nonum negatur Minor, cùm omnibus Doctoribus sit inconfesso, neminem posse sibi ali-

18 quod ius præscribere † sine possessione illius: & cum hoc quoque confirmetur per textum in capitulo sine possessione, de regulis iuris, in sexto, vbi dicitur sine possessione præscriptio non procedit; quapropter Canones in contrarium adducti, sunt intelligendi quandoque in particulari, vel alicui familiæ, vel vniuersitati, vel Monasterio per possessionem pacificā fuit aliquod ius præscriptum: sed dato, quod clerici in cōmuni hoc acquisierint, potest dici, quod hoc non obstante poterit Monachus prædictus præsentari, & institui in dicta cura, cū (s̄m Pan. in rubr. de vita, & honest. cleric.) appellatione clericorū veniant etiā Monachi, ac omnes, q̄ non sunt merè laici, cuius opinioni oēs summularij in vers. clericus, astipulati fuerunt.

Ad decimum, & vltimum argumentum respon. quod conclusio illius non est contra nostram sententiam, cum hodie nō repe-

 riantur

riantur Clerici seculares æque idonei, vt prædictus Monachus (de quo quæritur) qui vellet hoc onus curæ, ac residentiæ assumere, quoniam hęc idoneitas debet
19 † considerari non tantum circa doctrinam, ac vitæ integritatem, necnon prudentiam in dirigendo oues sibi commissas, & facultatem tuendi bona temporalia ipsius Ecclesiæ, quæ propter incuriam, ac auaritiam prædecessorũ in dicta Ecclesia curata minatur ineuitabilem ruinam, nisi obijcietur, (prout testantur ipsi patroni) Insuper & alia mala, a me recensita supra in quarta conclusione, quibus omnibꝰ malis (Deo Optimo Maximo opitulãte) Monachus prædictus poterit occurrere propter suimet, & suorũ nobilitatem, cum ipsius consanguinei abbundent diuitijs, ac potentia: Quapropter concludendum erit prędictum Monachum de iure, cum sui Abbatis licentia poterit præsentari, & in dicto benef. curato institui a Diœcesano absque aliqua alia dispensatione. & hæc dixisse sufficiant pro examinatione præsentis quæstionis non tam vtilis, quàm difficilis.

Addendo tamen, Monachum posse abstrahi a Monasterio, vt perpetuo inseruiat Ecclesię seculari curatæ non solum vnitæ Monasterio, verumetiam non vnitæ, interueniente tamen cõsensu Abbatis sui, & Episcopi Diœcesani solum probatur rursus per modũ epilogi, iure Pontificio. Nam habetur in capitulo Doctos. in cap. si Monachus, 16. quæst. 1. cap. 2. & cap. quód Dei timorem. extra de statu Monachorum, cap. si Religiosus. de electión. in sexto, in extrauag. si Religiosus, de elect. & nouissimè in Sacro Concilio Tridentino sess. 14. de reformatione cap. 11. vbi declarantur incapaces beneficij curati secularis solum Religiosi trãslati de vna Religione ad aliam, de quorum numero non est Monachus, de quo quæritur. & rursus in sessione 25. de reformatione cap. 4. vbi solum
20 prohibentur regulares † ab egressu suæ Religionis ad deseruiendum Principibus, vel Communitatibus, aut alijs pijs operibus sine pręuio consensu suorum Prælatorum. Vltimo loco declarauit Pius Quintus in sua extrauagan. Regularem, posse effici Vicarium perpetuum alicuius beneficij curati, etiam sine socijs, accedente consensu sui Superioris; sed si regularis Vicarius esset amouibilis ad nutum sui Prælati, tunc omnino esset associãdus saltem a duobus alijs, & Congregatio Illustrissimorum Cardinalium super Sacrum Concilium Tridentinũ censuit sufficere Monacho habere vnum Monachum.

Secundò idipsum probatur Doctorum auctoritate in citatis iuribus, necnon & auctoritate Ioannis de Imol. in Clement. 1. super Glos. ipsius in versiculo secularis. de elect. Idem latius docuit ipsamet Glos. immo & textus ipse in ipsa Clem. 1. si verba eius ponderentur, & omnes Doctores ibidem, & elegantissimè Cardin. in Clem. 1. quæst. 5. de regul. & Panormi-

normitanus in c.Deus qui.in fin. ext.de vita,& honestate cleric.& iterum in c.sicut tuis. nu.2. vers. Nota primò. extra de simonia. Idem docuit Decius in c.praeterea.extra de praeben.Idem Federicus de Senis in cōsi.suo 156.vbi hanc conclusionem doctissimè veram esse probat, respōditq; obiectionibus,quae possent illi aduersari.Idem Praepositus in c.priscis. dist.55.Idem docuerunt latissimè Aegidius Bellamere in suis decisionibus, conclus.751. sub tit. de iure patro.& Caesar Lambertinus in tract. de iure patro. in princ. primae partis lib.1.art.19.q.7. dicentes hanc esse communem Doctor.sententiam.

* Non negamus tamen nullum ex Abbatibus Cōgregationis Cassinensis nostrae hodie posse huiusmodi cōsensum alicui ex suis Monachis indulgere,cùm hoc Reuerendi Patres regiminis specialiter inhibuerint eis, vt luce meridiana clariùs elucet in declaratione Regulę c. 28. de ijs qui saepius correpti non emendantur, nu.4. §. dare vero.

Attamen quis negare praesumpserit hanc facultatem Monachis suae Congregationis posse de iure impartiri dictum Reuerēdum Regimen Congregationis Cassinensis ? Cum inde videretur peioris conditionis, quàm singuli Abbatis, ac Praelati cuiuscunque Ordinis,quibus hoc a iure communi concessum fuisse iam ex allatis patuit. Idem rursus repetijt ipsemet Panormitanus in Clem. vnica,nu.12.13.14.& 15. de supplenda neglig.Praelat.his praecisis verbis vtens,videlicet. In beneficijs solitis conferri secularibus non possunt Religiosi habentes praesentationem,seu collationem prȩsentare Regularem,seu conferre Regulari, si illud beneficiū nō est curatum,vel illum volunt prȩsentare,vt claustralem.vt Glo.docet in vers.secularibus,ex qua nota,quòd tanquam clericum secularem possunt praesentare Religiosum si beneficium est curatum,& dicuntur praesentare, vt claustralem, quādo volunt posse eum remouere ad libitum,vt tunc remaneat claustralis,sicut prius: secus ergo,quando isti prȩsentant, vel conferunt, vt penitus absoluatur ab obedientia Monasterij, & sit perpetuus rector illius Ecclesiae. Ex quo etiam nota, quòd patro-
21 nus † Ecclesiae curatae potest prȩsentare ita Religiosum,sicut secularem dummodo non praesentet eum vt claustralem.Insuper scien-
22 dum,quòd institutus † in Ecclesia, vt claustralis debet habere socium:secus si habet rectoriā,tanquam quilibet clericus secularis. Vide glo.in vers.reuocari, & meliorem in Clem.Ne in agro. §.ad haec. de statu regul. Haec omnia Panorm.vbi supra.

Et haec est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 Iudex tam secularis, quàm Ecclesiasticus quid faciet si fuerit appellatum à sententia lata à se ad suum Superiorem.

2 Pœna imponenda Iudici non deferenti appellationi, facta ad eius superiorem à sua sententia diffinitiua.

3 Iudicibus, à quibus fuit appellatum à diffinitiua apostolos tradere appellantibus præcipitur.

4 Appellationi friuolæ ab interlocutoria etsi non sit deferendum: tamen a diffinitiua erit omnino deferendum.

5 Appellanti tradenda erit copia processus, & sententiæ latæ dirigenda Iudici ad quem, infra triginta dies computandos a die latæ sententiæ.

6 Iudex non deferens app. factæ a sua diffinitiua ad Papam, summouetur ab officio.

7 Iudici ad quem mittenda sunt acta cum apostolis à Iudice, a quo fuerat appellatum.

8 Appellans, & succumbens qua pœna puniatur.

9 Pœna imponenda Iudici a quo, non deferenti appellationi quæ sit.

10 Appellanti infra spacium triginta dierum a die sententiæ, erit tradenda copia actorum causæ, & apostoli.

11 Executio sententiæ per appellationem suspenditur, vsque ad diffinitiuum iudicium super eam.

12 Clericus Iudex non deferens legitimæ appellationi qua pœna puniatur, & qua laicus.

13 Iudex Ecclesiasticus non deferens appellationi factæ in causa ciuili & criminali, qualiter veniat puniendus. & qualiter Iudex secularis.

14 Iudex non deferens appellationi factæ a sententia interlocutoria, non venit puniendus sicut si non detulisset sententiæ diffinitiuæ.

15 Pœna imponenda de iure Canonico Iudici Ecclesiastico an semper sit depositionis.

16 Iudex vtriusque fori quibus de causis teneatur deferre appellationi a sententia sua diffinitiua etiam iustissima.

17 Tempus hodie indultum ad deliberandum, an quis velit sententiæ latæ in causa sua assentiri, vel ab ea appellare, est decẽ dierũ tam in causa iudicialiter motæ, quàm extraiudicialiter, & quæ causa dicatur mota iudicialiter, et quæ extraiudicialiter, & an huiusmodi dies sint continui currentes de momento ad momentum, & a die latæ sentẽtiæ, aut a die scientiæ, aut ab hora, in qua datur copia adeundi Iudicem a quo, vel ad quem.

18 Regula, in qua dicitur, quòd dies termini non computetur in termino, non habet locum in termino a iure assignato volenti appellare.

19 Appellatio suspendit latam sententiam ita, vt non possit executioni mandari.

20 Iuramenti delatione semper excluditur ius superioris.

21 Sententia, a qua non fuit appellatum infra decem dies transit in rem iudicatam, & ab ea postea appellare non poterit, nec eius executio vetar-

retardari, nisi propter excessum modi executionis.

22 *Quadrimestre tempus ad executioni mandandam sententiam regulariter est statutum, licet a Iudice possit prorogari, & breuiari.*

23 *Terminus decendij concessus appellare volentibus, incipit a die scientiæ promulgationis sententiæ latæ.*

24 *Iudex ad quem non poterit prohibere Iudici a quo nè in causa aliqua, vel nè ad executionem sententiæ procedas: nisi sibi constiterit, ad eum per appellationem causam ipsam delatam fuisse.*

25 *Appellare licebit infra decendium a die latæ sententiæ.*

26 *Terminus decendij non currit appellare volenti, nisi sibi detur copia Iudicis a quo, vel ad quem, et hoc in publico, nec ipse appellare volens tenebitur se conferre ad domũ vel villam eorum.*

27 *Dies in quo appellatur, an computabitur inter illos decem concessos ad appellandum: imò, an & illud horæ momentum, in quo ipsa sententia fuerat promulgata, includatur.*

28 *Terminus decendij currit non a die sententiæ simpliciter promulgationis, sed a die scientiæ promulgationis ipsius, ex qua fuerat quis grauatus, etiam si talis dies esset feriatus. si tamen in ipso Iudex dedisset copiam sui.*

29 *Recurrere per appellationem poterit quis ad Iudicem a quo, & ipso deficiente, ad Iudicem ad quem.*

30 *Attentari a Iudice a quo post appellationem à diffinitiua, & intra decendium concessum ad appellandum nihil poterit, & quare.*

31 *Tempus appellationis interponendæ, & exequendæ quod est.*

32 *Absens non per contumaciam verã dãnatus appellare poterit intra decem dies computandos a die scientiæ, si Iudex reperiatur in publico.*

33 *Causa propria alicuius, quæ dicenda sit.*

34 *Terminus decendij appellare volenti concessus a iure locum habet nõ solum in sententia diffinitiua, verũ etiam in interlocutoria.*

35 *Tempus legale in dubio semper præsumitur continuum.*

36 *Appellare quando alicui licebit poterit appellare etiam die feriata, tam solemni, quàm repentina, sed non exerceri regulariter, et quare.*

37 *Appellanti etsi nõ præiudicet, quando stat per alium Iudicem, quin ipse prosequatur suam appellationẽ quo ad tẽpus sibi præfixum in prosequendo. Tamen cautius aget si se protestetur de hoc coram testibus, & publicè proponat appellationẽ.*

38 *Appellare volens, an teneatur perquirere Iudicem vbique locorum.*

39 *Tempus decendij incipiet currere nõ a die conditionis extantis, sicut in alijs præscriptionibus contingit, sed a die latæ sententiæ, etiamsi ferretur sub conditione (supposita tamen eius scientia,) & quare. & nu. 55.*

40 *Sententia lata contra aliquem quod tempus a iure sit indultum illi ad soluendum id, ad quod fuit condemnatus.*

41 *Sententia poterit ferri etiam disiunctiuè conditionaliter idest sub conditione, quæ habet ipsam iustificare, quæ aliàs vocatur conditio in-trin-*

intrinseca, & tacitè cohærens.

42 Decendij tempus quare currat de momento ad momentum, & dicatur vtile.

43 Decendij tempus a quo tempore computetur, & contra quos nō currat.

44 Lex communis aut statutum vbicūque ponderat actus scientiam respectu certæ qualitatis ille nō dicitur scire, qui scit actum, & ignorat qualitatem ponderatam ibi. Vnde articulans in tali materia debebit esse cautus. & nu. 49.

45 Contumax in non veniendo, seu comparendo propriè dicitur cōtumax, & quare.

46 Sententia interlocutoria infra decendium poterit exequutioni mandari, & quare.

47 Ferens sententiam diffinitiuam ipsam exequi poterit, non autem reuocare, & quare.

48 Sententia iudicialis, etsi in multis differat ab extraiudiciali, tamen quoad tempus appellationis conueniunt, scilicet a die scientiæ.

50 Tempus appellandi a iure indultum curret a tempore latæ sententiæ, et non a tēpore lapsus diei, & elapso decendio sententia transit in rem iudicatam, & quando, & quare.

51 Decendium quare non incipiat currere a tempore termini præfixi ad aliquid faciendum, tam in causa ciuili, quàm criminali.

52 Sententia a qua non fuit appellatum infra decendium, quare transeat in rem iudicatam.

53 Decendio transacto, tam pure, quàm conditionaliter lata sententia transit in rem iudicatam, si contra illam non fuerit appellatum, computando horam latæ, aut scitæ sententiæ factæ appellationis.

54 Appellare quis semper poterit etiā post decendium a die scientiæ illati grauaminis habentis actum successiuum, & hæc regula exemplificatur, & limitatur.

56 Ius commune quare indulserit post latam sententiam volentibus appellare decendium, inhibendo Iudicibus, ne infra ipsum exequutioni mandarent ipsam sententiam.

57 Facultate appellandi, vt quis post decem dies a die latæ sententiæ priuetur quid necessario requiratur.

58 Appellare quis poterit etiam post decendium, si quam primum sciuerit, idest, si infra decendium aliud computandum ab ipsa hora scientiæ latæ sententiæ adierit Iudicem sedentem pro tribunali, & probauerit se non fuisse citatum ad audiendam sententiam tali die, & hoc pacto erunt interpretandi Doctores dicentes citatos ad audiendam sententiam non venientes, sed contumaces fore audiendos appellantes post decendium, cum de iure hic non veniat dicendus contumax verus (cui non licet appellare) sed fictus, qui appellare poterit. & nu. 60.

59 Decendium vt contra appellare volentem currat necessario requiritur scientia latæ sententiæ, & eius intimatio plena, & certa, ac tenoris sententiæ, & quare.

61 Clement. Causam. de elect. verus intellectus.

62 Intimatio alicuius actus iudicialis, vt præiudicet alicui, vel ipsum obli-

obliget ad aliquid faciendum neces sariò in scriptis facienda erit plena, & certa, assignando ipsam, vel eius copiam.

63 *Contumax qui non est verus post decendium a die latæ sententiæ poterit appellare dummodo appellet infra decendium a die scientiæ.*

64 *Intimatio vbicunque requiritur alicuius actus, quando sufficiat scientia eius sine tali intimatione.*

65 *Appellatio absentis per contumaciam, quando recipi possit.*

66 *Contumax fictè siue præsumptiuè poterit appellare, et quare.*

67 *Citatus personaliter ad veniendum audire sententiam in sua causa, in dubio habebitur pro vero contumace, nisi contrarium probaretur, & sic non admittetur ad appellandum.*

68 *Cõtumax multipliciter cõtingit quis dici, & quis dicatur contumax verus apparenter, & existenter, & an eius appellatio admittetur.*

69 *Contumax verus apparenter, sed nõ existenter quis dicatur, & an appellatio eius admittetur.*

70 *Contumax verus apparenter, et existenter appellans infra decendium a die latæ sententiæ audietur.*

71 *Contumax verus existenter, & fictus apparenter, an admittetur ad appellandum.*

72 *Contumax fictus apparenter, & non existenter, an admittetur ad appellandum.*

73 *Appellare a diffinitiua sententia nõ poterit is, qui ab interlocutoria lata in eadem causa appellasset, & dicta eius appellatio fuisset friuola manifestè, & quare.*

74 *Iura dicentia contumacem in non veniendo non fore admittendum ad appellandum, quomodo erunt intelligenda.*

75 *Contumax quis dicatur.*

76 *Contumacia vera in non veniendo, nisi fuerit manifesta non impediet appellantem, vel appellationem.*

77 *Contumax in non parendo non priuabitur facultate appellandi, & quare.*

78 *Appellare regulariter omnibus licebit, licet fallat in aliquo casu.*

79 *Contumax quis appellare non possit, & quis dicatur verus contumax.*

80 *Contumacis in non veniendo pœna quæ sit.*

81 *Contumax verus vt quis dicatur, quæ requirantur. & quomodo punietur.*

82 *Obliuio in aliquo non præsumitur, nisi ex longo tempore.*

83 *Inspiciendum non erit id, quod quis dicit se credidisse, sed id, quod credere debebat, & quare.*

84 *Contumax verus in veniendo, quando admittetur ad appellandum, & quis dicatur verus contumax.*

85 *Citatus semel peremptoriè ad audiẽdam sententiam, non erit amplius citandus, & quare.*

86 *Contumax verus nõ admittetur aliquo pacto ad appellãdum viua voce, nec arreptio itineris vim appellationis obtinebit, & quare.*

87 *Contumax verus admittetur a Curia Romana infra decendium computando a die notitiæ latæ sentẽtię, & quando non.*

88 *Scientia velata ad pœnam vitandam non ita sufficit, sicut directa velata.*

velata scilicet, & non probata in iudicio.

89 Contumax verus, quem citatio facta ab homine, vel a iure apprehendit, non admittetur ad appellandũ, nisi docuerit de legitimo impedimento, & quis dicatur contumax verus, & quid erit dicendum de ficto.

90 Iudex ad quem prius cognoscet de legimitatione appellationis qua reperta cognoscet merita causæ, seu sententiæ, & quare.

91 Contumax verus in non veniendo, etsi non admittatur ad appellandũ, tamen contumax in non restituẽdo, vel aliquid aliud non faciendo, appellare poterit, & quis dicetur verus contumax, & quis non.

92 Contumax verus non admittetur ad alligandam litis pendentiam, neque ad supplicandum, & quis dicatur verus contumax, etsi admittatur ad appellandum a condemnatione expensarum propter ipsius contumaciam incursa, si comparuerit.

93 Contumax verus si fuerit mulier, rusticus, vel minor admittetur ad appellandum, & quare.

94 Contumacia procuratoris, an semper noceat Domino, vel procuratori, et quare.

95 Appellare domino licere Doctores asseuerantes post decem dies a die latæ sententiæ, quomodo sint intelligendi, & quare.

96 Dominus litis verus cõtumax, quando audiretur, si appellauerit a sententia diffinitiua.

97 Procurator constitutus in aliqua lite, etiam in mandato speciali domini litis poterit appellare a sententia lata super ipsam litem motam, & quare.

98 Procurator cum post litis contestationem sit effectus dominus litis, ideo non solum ipse poterit appellare, verumetiam & constituere alium procuratorem ad appellandum, tam de iure ciuili, quàm de iure Canonico. & quare.

99 Filiusfamilias procurator esse poterit.

100 Procurator quare appellare non teneatur in causa criminali.

101 Procurator etsi in causa ciuili appellare teneatur, non tamen appellationem ipsam prosequi, nisi hoc promisisset. & quid seruet Curia Romana. & quare.

102 Procurator rei appellans, quando admittatur ad prosecutionem appellationis.

103 Procuratorium mandatum alicui factum super certa lite, an per sententiam sequutam extinguatur, ita vt non teneatur appellare, vel prosequi appellationem. & quare.

104 Procurator constitutus ad appellandum poterit bis appellare, & quare: et quando noceat domino litis tam in non appellando, quam in non petendo restitutionem in integrum.

105 Asserenti se appellasse infra decendium a die latæ sententiæ, vel eius scientiæ incumbit probatio, aliàs Iudex ad quem ipsum nõ admittet, cum hoc ipsum ante omnia sit corã eo probandum. & quare.

106 Asserenti vel agenti non neganti incumbit probatio. & quare.

107 Exhibere nemo tenetur aduersario quod sibi aduersatur.

108 Pro-

108 Probatum esse, vel constare in iudicio illud solum dicitur, quod citata parte plenè fuit probatum, & quid importet clausula [si tibi constiterit.]

109 Appellator tenebitur prosequi iudicium, & causam vsque in finem, quod si non fecerit sententia executioni mandabitur, nisi probauerit legitimum impedimentum.

110 Probans simpliciter se appellasse, non ideo probauit se appellasse infra decendium, ad hoc vt sententia lata non transeat in rem iudicatã. & quare.

111 Appellatus negare debet fuisse appellatum a sententia lata pro se infra decendium, & quare.

112 Propositio affirmatiua inducit affirmanti onus probandi illud.

113 Appellatorem cautum quid facere oportebit.

114 Probare quid teneatur appellans, & appellatus coram Iudice ad quem, & nu. 116.

115 Appellatum fuisse infra decendiũ non præsumitur, nisi probetur.

117 Probationis factæ in primo iudicio effectus est in pectore Iudicis, qui non semper alligatur ad probationes in iudicio factas.

118 Appellans a sententia diffinitiua, vel interlocutoria, aut a grauamine illato, an teneatur parti appellatæ aliquid ostendere.

119 Iudex appellationis antequam inhibeat Iudici a quo, quæ præcedere debeant.

120 Causæ deuolutio per appellationẽ impeditur multis modis.

121 Legitimatio actoris, & rei debet præcedere cognitionem principalis negotij.

122 Appellatum infra decendium non præsumetur eo ipso, quòd probatur fuisse appellatum, & nihil aliud.

123 Cautus appellator quando adijt Iudicem ad quem, quid secum deferre debeat.

124 Non præsumitur in iudicio pro solemnitate extrinseca actus gesti, nisi constaret per confessionem appellati.

125 Asserenti aliquid contra id, quod præsumitur, incumbit probare.

126 Appellatus si non præsentauerit sententiam, qua pœna punietur.

127 Excipiens tenebitur probare exceptionem, cum gerat in excipiendo personam actoris.

128 Ignorantia præsumitur, vbi scientia non probatur.

129 Ignorantia facti, non iuris excusatur in iudicio.

130 Exceptionem suam reus plenè probare debet, sicut actor suam intentionem, & quare excipiens dicatur actor.

131 Ignorantia circa quæ præsumatur, & circa quæ scientia, & quomodo probetur.

132 Ignorantia licet in facto proprio interdum sit, tamen probabilior est in facto alieno, et vbi hæc ignorantia habet locum.

133 Reus dicetur probare eo ipso, quòd excipiendo aliquid afferat.

134 Beneficium collationi Summi Pontificis reseruatum ignoranter recipiens, si statim hoc cognito illud dimiserit, priuari non poterit alijs prius obtentis.

135 Excipiens quãdo non teneatur probare quod excepit.

136 Igno-

136 *Ignorantia quando dicatur probari & a quo sit probanda.*

137 *Appellatum in dubio an præsumatur fuisse infra decendium a die notitiæ latę sententiæ. & quare.*

138 *Iure appellandi, vt quis priuetur requiritur vera notitia citationis ad audientiam sententiæ.*

139 *Ignorantiam allegans transmittit onus probandi scientiam ad aduersarium.*

140 *Ignorantia quando dicatur probari: & quando ignorantes teneantur suam probare ignorantiam.*

141 *Responsio optima impugnationi factæ, ac legum & Doctorum concordia.*

142 *Absens & appellans an præsumatur appellasse infra decem dies a die scientiæ.*

143 *Appellatio facta, & in scriptis redacta a Notario sub hac forma, videlicet. Titius appellauit a sententia sibi nota a decem diebus citrà: & quid si addatur copula, &, dicendo, & citra.*

144 *Appellans in decimo die decendij in aliqua hora computata infra ipsum decendium, audietur. & quare.*

145 *Appellantis & asserentis iuramento, se appellasse infra decendium quando fides præstetur.*

146 *Decendium quando currat contra Dominum litis, & quando contra procuratorem eius a die scientiæ latæ sententiæ.*

147 *Iudex tam Ecclesiasticus, quàm secularis infra quot dies teneatur appellanti assignare apostolos, & copiam aucteticam actorum, & quid faciet ipse appellans si prædicta obtinere non possit a Iudice a quo, et quare.*

148 *Appellans si non instanter petierit apostolos, præsumetur renunciasse appellationi suæ; etiam si vadat, aut mittat ad prosequendam appellationem.*

149 *Attentata per Iudicem a quo post appellationem, et petitos apostolos instanter per appellantem: vel infra illos triginta dies, sunt nulla ipso iure.*

150 *Iudices teneri exhibere appellantibus apostolos, et copiam actorum, probatur quoque de iure Ciuili.*

151 *Appellans si non curat petere apostolos instanter infra tempus statutum a iure, tenebitur soluere id, ad quod fuerat condemnatus per sententiam, a qua appellauerat, & quare.*

152 *Iudex non deferens appellationi, qua pœna puniatur. et nu. 154.*

153 *Iudex a quo, quid faciet, si fuerit appellatum a sententia lata in causa criminali.*

155 *Apostolos appellanti et petenti instanter Iudex a quo dare tenebitur infra triginta dies.*

156 *Apostoli (de quibus est hic sermo) in quotuplici specie reperiantur.*

157 *Iudex si non traditis apostolis procederet in causa, ipse processus esset nullus, nisi renunciatum esset appellationi.*

158 *Appellans quando apostolos petere non teneatur.*

159 *Acta exemplata, et non originalia sunt tradenda appellantibus.*

160 *Apostoli ab appellante sint petendi, nè videretur ipsum renunciasse appellationi.*

161 *Iudex etiamsi non detulisset appellationi*

De modo procedendi in admittenda appellatione.

THEMA.

Quidam Iudex Ecclesiasticus promulgauit sententiam diffinitiuam contra quendam, qui cum ab ipsa appellasset ad eius Superiorem infra aliquot dies tandem dictus Iudex paruipendens appellationem ipsam: non solum illi non detulit, verum potius mandauit illam executioni mandari contra victum, insuper ipsum condemnauit in expensis factis in litis contestatione, & prosequutione vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè.

Quæruntur modò infrascripta.

Primum. An Iudex tam Secularis, quàm Ecclesiasticus teneatur sub aliqua pœna admittere appellationem a sententia diffinitiua factam eius Superiori, & quomodo procedet in ipsa recipienda.

Secundum. Infra quod tempus appellare quis poterit a sententia diffinitiua, vel interlocutoria, tã ipse principalis, quàm eius procurator.

Tertium. Infra quod tempus Iudex teneatur copiã processus totius, & apostolos assignare parti appellanti a sua sententia.

Quartum. An Iudex possit condemnare in expensis succumbentem, si a victore non fuerit hoc expostulatum.

DECISIO XXXX.

INDIVIDVA Sanctissimaque Trinitas, in cuius ope semper cõfisus fui interuentu, ac prece Beatissimę Dei paræ Virginis Mariæ, atque Beatissimi Patriarchæ nostri Benedicti subnixè obsecro, vt illuminare digneris tenebras meæ mentis, vt litteris cõmendare queam quicquid secundum scita sacrorum Canonum, Imperatoriarumque legum in propositarum quæstionum

num decisionũ legitimè erit sentiendum.

Et vt magis, magisque veritas nostræ sententiæ elucescat, visum nobis fuit hic procedere per nõnullas conclusiones, & earum ampliationes, & limitationes ipsas postmodum verissimas probãdo.

Primam propositã qõnem absoluemus vnica conclusione, quæ
1 sit hæc. Iudex tã † secularis, quàm Ecclesiasticus audita appellatione facta a sua diffinitiua sententia, præcipiet ipsam corã se oretenus forsan solummodo factam a parte statim ab actuario in actis annotari (cũ appellatio facta statim coram Iudice oretenus de iure etiam erit valida,) sed si appellans porrexerit suam appellationem in scriptis Iudici, ipse præcipiet eam inseri in actis, cum annotatione diei ipsi⁹ præsentationis (infra tamen decem dies a die publicationis sententiæ,) cùm huiusmodi appellationi ipse Iudex deferre teneatur, etiamsi pro certo sciret sententiam a se latã fuisse iustissimam, ac ex omni parte irreprehensibilem: & è contra, appellationem ipsam irrationabilem: Cùm ipse Iudex ad hoc exequendum non solùm sit monitus à iure: verumetiam fuerit iussus sub pœna non mediocri ipso fa-
2 cto incurrenda, videlicet. † de iure Ciuili, triginta auri pondo, & alia pœna arbitraria: de iure autem Canonico in causa criminali, pœna depositionis. in causa verò Ciuili, pena arbitraria: & quicquid in executionem sniæ irritum de iure erit declarandũ. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim iure Pontificio per tex. in c. De Priore. extra de appellat. vbi Alex. Papa Tertius hæc protulit verba, videlicet. [De priore. & infra. Cęterum si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad sedem Apostolicam appellauit: & ipse tali appellationi deferre contempsit: eum cum litteris tuis veritatem continentibus de tanto excessũ satisfacturum ad sedem Apostolicam venire compellas.] hæc ibi. Idem probatur per argu. in c. vt super. & in c. ab eo. de appellat. in sexto, vbi præcipitur Iudicibus tradere appellanti à diffinitiua apostolos, & cessare à prosecutione, vel executione sententiæ: & declaratur irritum quicquid attentatum fuerit per ipsos, ex quibus omnibus elicitur, quòd
3 Iudex † teneatur deferre appellationi factę, & in pœnam declaratur irritum quicquid per ipsum postmodũ fieret. Idem probatur per arg. in cap. cum appellationibus. de appellat. in sexto, vbi Clemens Papa Quartus statuit non deferẽdum fore appellationibus friuolis a sententia interlocutoria, saluis tamen his, quæ super appellationibus post sententiam diffinitiuam interpositis sunt statuta, quasi apertè dixisset ipse Clemens, etsi dixerim non fore defe-
4 rendum appellationi friuolę † a sententia interlocutoria: hoc tamen non dicimus de friuola, vel iniusta appellatione a diffinitiua sententia. Idem probatur, & clarius

rius in c.fin. §.Iudicibus. 2.q.6.
vbi hęc habentur, videlicet. [Iu-
dicibus autem non solum susci-
piēdę appellationis necessitas vi-
detur imposita. Verumetiam tri-
ginta dierum spatia ex die sen-
5 tentię diffinita sunt, † intra quę
gesta vna cum relatione litigato-
ribus conuenit præstari.] hęc ibi.
Idem & adhuc clarius probatur
per text. in c. decreto nostro. 2.q.
6. vbi Sāctus Gregorius Papa his
præcisis verbis vsus fuit, videli-
cet. [Decręto nostro vestram ro-
gantes charitatem mandamus, vt
si aliquis (quod nō optamus) suo-
rum emulorum Aldricum Cęno-
manensis Ecclesiæ Episcopū ac-
cusare damnabiliter attētauerit,
vt honoretur Beati Petri Aposto-
lorum Principis memoria, Eccle-
siæque Romanæ (cui præsedit) pri-
uilegium nostri nominis aucto-
ritas: liceat illi post auditionem
primatū diœceseos (si necesse fue-
rit) nos appellare, & nostra aucto-
ritate, aut ante nos, aut ante Le-
gatos nr̃os ex latere missos, iuxt.
patrum decreta suas exercere, at-
que diffinire actiones. Nullusque
illum ante hæc iudicet, aut iudi-
care præsumat: sed si quid (quod
absit) graue, intolerandumque ei
obiectum fuerit, nostra erit ex-
pectanda censura, vt nihil prius
de eo, qui ad sinum Sanctæ Eccle
się Romanę confugit, & eius im-
plorat auxiliū decernatur, quàm
ab eiusdem Ecclesię auctoritate
fuerit pręceptum, quę vices suas
alijs impertiuit Ecclesijs, vt in
partem sint vocatæ solicitudinis,
non in plenitudinem potestatis.

Si autem (quod non arbitramur)
a quoquā secus præsumptum fue-
6 rit † ab officio cleri summotus,
auctoritatis Apostolicæ reus ab
omnibus iudicetur: Nè lupi,
qui sub specie ouium subintra-
uerunt, bestiali sæuitia quosque
audeant lacerare: & quod sibi fie-
ri nolunt alijs inferre pręsumāt.]
hæc ibi. Idem probatur per text.
in l. a Proconsulibus. C. de appel-
lat. vbi hæc habentur, videlicet:
[A Proconsulibus, & Comitibus,
& ijs, qui vice Præfectorum co-
gnoscunt, siue ex appellatione, si-
ue ex delegatione, siue ex ordine
iudicauerit, prouocari permitti-
7 mus: ita, vt appellanti Iudex † pręe-
beat opinionis exēplum; & acta
cum refutatorijs partium, suis-
que literis ad nos dirigat: quòd si
victus oblatam à Iudice appella-
tionem affirmet: Pręfectos adeat,
vt apud eos de integro litiget,
tanquam appellatione suscepta.
8 Superatus enim † si iniustè appel-
lare videbitur, lite perdita, no-
tatus abscedet. At si vicerit, con-
tra eum Iudicem, qui appellatio-
9 nem non receperit, † ad nos re-
ferri necesse est, vt digno suppli-
cio puniatur.] hæc ibi. Idem pro-
batur per tex. in l. quoniam Iudi-
ces. C. de appellat. vbi hæc haben-
tur, videlicet. [Quoniam Iudices
ordinarij prouocationes existi-
mant respuēdas: placet, vt si qui
appellationem suscipere recusa-
uerit, quæ non contra executio-
nem; sed aduersus sententiam,
intentionem, iurgiumque termi-
nantem fuerit interposita: trigin-
ta auri pondo cogatur largitio-
nibus.

nibus nostris inferre: triginta alia officio eius itidem soluturo, nisi ei pertinaciter restiterit, atque actis contradixerit, & quid iure sit constitutum ostenderit.] hæc ibi. Idem habetur in l. lata sententia. C. de appellat. vbi hæc habentur, videlicet. [lata sententia, quæ pertinet ad bona vacantia, & ad ea, quæ, vt indignis (legibus cogentibus) auferuntur: si quis putauerit prouocãdum, vox eius debebit admitti.] hæc ibi. Idem habetur in l. Iudicibus. C. de appellat. vbi hæc habentur, videlicet. [Iudicibus non solùm appellationis suscipiendæ necessitas videtur imposita, verùm etiam triginta dierum spatia ex die sen
10 tentiæ definita sunt, † intra quæ gesta vnà cum relatione litigatoribus conuenit præstari à Iudice & officio eius, si statuta fuerint aliqua parte mutilata, mulctę subiacebũt.] hæc ibi. Idem habetur in Auctén. de Iudicibus. §. Nostros. vbi hæc habentur, videlicet. [Nostros tamen Iudices omnibus modis suscipere appellationes sancimus: & nulli licentiam esse penitùs hoc repellere, pręter solam tuam eminẽtiam.] hęc ibi. Idem habetur in Auctẽn. vt nulli iudicum. §. illas verò. vbi hęc habentur, videlicet. [Illas verò, quę secundum leges offeruntur appellationes; suscipere volumus omnino Iudices, & eos, qui secundum nostram iussionem specialiter (quia & à diuis licet appellare Iudicibus) audiunt, siue maiores, siue minores sint: & ędere gesta sine aliqua dilatione litigantibus, vt quæstio legitima de his procedat. super hoc iubemus appellatione porrecta secundum leges, neque exactionem fieri, neq; possessionẽ rerum transferri vsq;
11 ad definitum † super ea iudiciũ.] hæc ibi. Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate. Nam infrascripti Doctor. libentissimè præsenti conclusioni se subscripserunt. Nam glo. in d. c. de priore. in versic. de tanto excessu dixit, & sic patet, quòd qui nõ defert legitimæ appellationi, debet puniri. Nam si cleric[9] fuit
12 † debet deponi. vt in c. decreto. Si laicus fuit, triginta pondo auri mulctetur. vt in l. quoniam Iudices. C. de appellat. Idem docuit Glo. in d. c. vt super. & in d. c. ab eo. quæ vtrobique dixit, quòd attentata per huiusmodi Iudices, qui non detulerunt appellationi infra dies decem a die sententiæ latæ computãdos, sunt nullius virtutis. Idem docuit glo. in d. §. Iudicibus. in versic. præstari. dicens, quòd ipsi apostoli etiam non petentibus debeant præstari, ac si apertè dixerit, non solum ipsa appellatio a diffinitiua semper erit admittenda (prout apertissimè docuit dictus textus) verum etiam & ipsi apostoli, etiam si petiti nõ fuerint ab appellante. Idem docuit Glo. fin. in d. c. decreto. dicens. Ecce pęna illius, qui, nõ defert appellationi, sed secundum leges punitur in triginta pondo auri, vt in l. quoniam Iudices. C. de appellat. idem docuit Glo. in Clem. vnica. in versic mancipari. de excess. Prælat. idẽ docuit Glo.

fin.

fin. in c. cum appellationibus. de appellat. in sexto, reddens rationem differentiæ inter delationem appellationi factæ a sententia diffinitiua, & a sententia interlocutoria, prout etiam ibidem annotarunt Doctores. idē docuit Glo. in dicta l. a proconsulibus. in versiculo permittimus, & in versiculo digno supplicio, idem docuit Glo. in d. l. quoniam Iudices. in vers. restiterit. idem docuit Glo. in d. l. iudicibus. in versic. multæ. idem docuit Glo. in Authen. de iudicibus. §. nostros. in versic. appellationes. Idē docuit Innocentius in dicto c. de priore. Idem docuit Hostiensis in summa titu. de appellat. §. quādo fieri debeat appellatio. in fine. versic. Iudex autem tenetur. Idem docuit Bal. in d. c. de priore. addens, quòd secundum Canones, si Iudex non
13 deferat † appellationi in causa criminali deponitur. vt in d. c. de cętero, sed in causa ciuili, nō deponetur, sed remittendus erit ad curiam satisfacturus de tanto excessu, vt in dicto c. de priore. & vltra hoc litem suam faciet. Institu. de obligat. quæ ex quasi delicto. in principio. Adde quòd ibi glosa dicit, quòd Iudex aliquid faciendo iniustè (etiam per imperitiam) tenebitur ad interesse litis, & condemnari debet ad interesse. vt in c. sacro. extra de sentent. excommunicationis. Secundū leges verò in causa ciuili Iudex debet remitti ad Principem, vt ab eo puniatur digno supplicio, & ille, qui appellauit, & succubuit lite perdita notatus abscedat. vt in l. a proconsulibus. C. de appellat. & in dicta causa ciuili dictus Iudex puniendus veniet mulcta triginta pondo auri. vt in dicta l. quoniam Iudices. Idem docuit Specul. in lib. 2. titu. de appellat. §. nunc dicamus quid sit officium eius, colum. 1. in principio, & ibidem rursus in §. qualiter autem appellatio fieri debeat. col. 5. nu. 25. versic. Ego credo saluo saniori consilio. Idem docuit Archidiaconus in c. 1. col. 3. versic. exhiberi. ibi, & Iudex, qui petenti. de appellat. in sexto. Idem ipsemet Archidiaconus rursus docuit ad verbum in dicto c. decreto. vtendo ijsdem verbis, quibus vsum fuisse Bal. vbi supra retulimus. quod & ipsemet Archidiaconus docuit in dicto §. Iudicibus. Idem docuit Ioannes And. in dicto c. de priore. & in dicto c. cùm appellationibus col. 1. in versic. idem in appellatione a diffinitiua. de appel lat. in sexto. Idem docuit Anchar. in d. c. cùm appellationibus. col. 2. versic. item post appellationē. Idem docuit Geminianus in d. c. cum appellationibus. §. si verò. colum. 2. in versic. item in appellatione a diffinitiua. & rursus ibidem, idē repetijt in col. fin. vers. Glo. fin. quærit, vbi postquam retulisset sententiam dictæ glosæ, rationem reddētis quare Iudex teneatur deferre appellationi iniustæ a sententia diffinitiua (etiam notoriè iusta,) & non teneatur deferre appellationi friuolæ factæ a sententia interlocutoria, pro eo, quòd in dicto c. cum appellationibus. in fine, hæc habeantur,

videlicet.[Saluis ijs, quę super appellationibus post sententiam. (Addatur diffinitiuam, prout omnes communiter Doctores addiderunt, & taliter intellexerunt ipsum textũ) sunt statuta.] hæc ibi. Post ergo dictæ glo. rationem ipse Geminianus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Tu dic, quòd iste versic. [saluis &c.] potest referri ad primum, & secundum respõsum. Nam ad primum refertur (vt dixit Zenze.) quia Iu-
14 dex † debet deferre appellationi a diffinitiua semper, cùm iste posset nouas ꝓbationes facere, quod secus est in interlocutoria, cui nõ debet deferre, si non est legitima: item potest referri ad secundum responsum, quia licet deferat appellationi a diffinitiua, & reperiatur talis appellatio friuola, quia Iudex ad quem pronunciat malè appellatum, & benè iudicatum, tunc potest Iudex a quo exequi suam sententiam, iuxta notata in c. Romana. §. fin. ext. eod. titu. quod secus est, quando interlocutoriæ detulisset, quia qualitercunque superior pronunciat, Iudex a quo non poterit se intromittere. Cùm a se abdicauerit iurisdictionem: & ideo textus in dicto cap. cum appellationibus. in versic. saluis. loquitur in plurali, videlicet [saluis his.] vt intendat includere ambos casus supra positos. Idem rursus ipsemet Geminianus docuit in dicto capit. decreto, vbi addidit supradictis formalia ferè verba, quibus vsum fuisse Bal. supra retulimus. quod & rursus repetijt ipsemet Geminianus in dicto §. Iudicibus. Idem docuit Philippus Franchus in dicto c. cùm appellationibus. §. si verò. colum. 9. versic. in glo. fin. in principio, & rursus in c. de priore, quod & repetijt in eod. §. si verò. in Glo. fin. repetendo quæ nos supra attulimus ex Bal. & addidit ipsis, quòd hac pœna solùm veniat puniendus Iudex non deferens appellationi a sententia diffinitiua, & a sententia interlocutoria habente vim diffinitiuæ: nõ autem non deferens appellationi a sententia interlocutoria simplici, quia ei Iudex non tenetur deferre, nec supersedere quousque sibi inhibeatur a Iudice ad quē: vt in capit. Romana. §. si verò, & in c. non solùm. §. illa. de appellat. in sexto, quod & docuit quoque Angelus in l. quoniam Iudices. C. de appellat. vnde si Iudex a quo, non defert dictæ sententiæ interlocutoriæ non videtur puniẽdus. Idem docuit Cardinalis a Turre cremata. in d. cap. decreto. vbi vtitur ferè ijsdem verbis, quibus vsum fuisse Bal. supra retulimus. quod ipsemet Cardinalis repetijt in dicto §. iudicibus. Addens ꝙ teneatur Iudex a quo, non tãtum apostolos, verùm etiam & ipsorum actorum actitatorum in ipsa causa copiam authenticam offerre appellanti transmittendam Iudici ad quem. Idem docuit Imo. in Clement. vnica, columna 2. numero 13. versiculo Glo. mancipari. De excessibus Prælat. Idem docuit Cardinalis Zabar. in dicta Clement. vnica. in principio, columna secunda, not. decimo-

quar-

quarto, & in columna quarta, versiculo quintò quæro. Idem docuit Pet. de Ancharan. in dicta Clement. vnica, colum. 2. versic. sextò nota. in versic. & appellationibus. idem docuit Antonius de Butr. in dicto capit. de priore. idem docuit Panormitanus in dicto cap. de priore. in fine. amplectens distinctionem factam a Bal. & a nobis supra relatam. Idem docuit & Henricus Boich in dicto cap. de priore. sequens Archidiaconum, vbi supra, idē docuit Decius in dicto cap. de priore. in fine, concludendo, quod pœna non
15. † deferentis appellationi (absolutè loquendo de iure Canonico) sit arbitraria, eo quòd in dicto c. decreto. pęna dispositionis ipsius ibi imponatur non ex eo simpliciter, quòd Iudex appellationi non detulerit, sed potius, quia cùm causa esset delata per appellationem interpositam ad Summum Pontificem, ei non detulerit. Nam prohibuit ibi Summus Pontifex, quòd nullus in tali casu præter eum iudicare præsumat. Quapropter post supradicta ipse Summus Pontifex subinferens infrascripta pcisa verba declarauit suam mentem dicens [si a quoquam secus pręsumptū fuerit, ille deponatur.] Idē docuit inter Iuristas Azo in sua summa titu. C. de appellat. capit. 1. colum. fin. numero 6. versic. item Iudici imponitur, idem docuit Bartolus in dicta l. quoniam. & in dicta l. iudicibus. Idē docuit Ioannes Ferrarius Montanus in tractat. de appellat. libro secundo, capitulo 6. columna secunda, versic. & Iudicibus non solum. Idem docuit Robertus Marantha in suo speculo aduocatorum in tertia par. princip. in titu. de appellat. num. 388. versi. sextò principaliter sequendo. Probatur & tertio præsens nostra cōclusio his rationibus, quarum prima est. Cùm enim vnusquisque Iudex per diffinitiuam sententiam functus sit officio suo mercenario: ideo meritò deferre
16 † tenebitur ipsi appellationi factæ supremo omniū Iudici: quod si non faciet iure optimo de tanta temeritate luere debebit pœnam. Secunda ratio est, quia Iudex ipse (quantum in se est) tenetur consulere condemnatis, qui forsan producendo nouas probationes apud Iudicem, ad quem, possent liberari a condemnatione ab ipso Iudice a quo, iustè facta ex productis coram se in fauorem victoris in sententia lata. Tertia est, quoniam si verè iusta fuit sententia diffinitiua Iudicis a quo, Iudex appellationis denuò ipsum appellantem (& nihil aliud producentem coram ipso in sui fauorem) remittet ad iudicem a quo pro executione suæ sententiæ in sui decus, & appellantis dedecus, & detrimentum. Quapropter si recta statela intellectus ponderabuntur dicta commoda Iudicis a quo, proculdubio animaduertet tutiorem, ac consultiorem partem elegisse, si appellationi a sua sententia diffinitiua iustissimè lata detulerit:

quàm si non detulisset eidem propter implicitum cõtemptum tot sacrarum, & profanarum sanctionum hoc ipsum præcipientiũ sub supradictis pœnis.

Secundæ propositæ quæstioni satisfaciet vnica conclusio, quæ est. Tempus statutum a iure infra
17 † quod victus tam in causa iudicialiter mota, quàm in causa mota extraiudicialiter. (Intelligendo hic per causam iudicialiter motam, quando appellatio iudicialiter esset facienda, iuxta omnes ritus iudiciales consuetos in litium contestationibus, & prosequutionibus vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, & per causam extraiudicialiter motam, illam ratione cuius alicui competit appellatio extraiudicialis, vt in actu electionis, vel huiusmodi actus legitimi, qui non requirunt ordinem, seu omnino iudiciariam telam, & hoc tam in causa criminali, quàm ciuili) per sententiam tam diffinitiuam, quàm interlocutoriam cõdemnatus poterit deliberare, an velit stare sententiæ contra se fulminatæ, vel ab ipsa appellare, est spatium decem continuorum dierum computandorum a die fulminatæ sententiæ, seu ab ipsa hora fulminatæ sententiæ (prout communiter Doctores affirmarunt maxima cum ratione). seu incipit a momento ipso temporis in quo Iudex promulgauit ipsam interlocutoriam vel diffinitiuam sententiam, vel ad sui notitiam ipsa sententia, cũ qualitate ipsius ponderata quomodolibet venit, cum in vtroque casu habeat locũ hæc nostra conclusio, vt puta, si fuisset promulgata sentẽtia in decima hora diei terminus decem dierum perdurabit vsque ad eãdem horam decimam diei decimi. Attamen dictus terminus dierum non curret appellanti, nisi a die & hora, qua datur copia adeundi ipsum Iudicem a quo, & intelligendum erit verum, si nec daretur ei copia adeundi Iudicem ad quem, nam si talis aditus daretur, non excusaretur, cum ad eum ire teneretur, aliàs curreret terminus dictorum dierum decem a iure indultorum ad appellandum. Quapropter memoriæ erit summopere commendandum, quòd in hoc casu locum non habebit vulgatissima illa iuris regula, in qua dici-
18 tur. † Dies termini non computatur in termino, quoniam tam actor, quàm reus appellans tenebitur appellare infra ipsos decem dies. Nam si aliter eorum, vel vterque appellauerit ipsis trãsactis eius, vel vtriusque, appellatio ipso iure erit nulla, & sententia ipsa iam lata transibit in rem iudicatam, & executioni statim mandabitur, sed si ipsis non transactis executio fieret, ipsa erit rescindenda, & in integrum restituendus, qui virtute talis sententiæ fuerat spoliatus re sua. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per argumentum in capitulo venientes. extra de iureiurando, vbi Innocentius scribens consulibus,

libus, & populo Tudertino his præcisis verbis vsus fuit, videlicet.[Venientes ad sedem Apostolicam Cōsules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referūtur, & commonere curauimus, & aliquantulum asperè conuenire. Cū enim appellationibus interpositis ad Apostolicam sedem teneamini humiliter, & deuotè deferre, cùm & leges etiam seculares post sententiam beneficium appellationis non denegent, ag-
19 grauatis. Vos sententias † appellatione suspensas executioni mandatis. Verùm ijdem Consules nobis exponere curauerunt, quòd cùm aliqui vestrum vocantur ad officium consulatus firmant proprio sacramento, quòd super mutuis, & plagiarijs secundum vestræ Ciuitatis consuetudinem iudicabunt, & infra viginti octo dies, quæ iudicauerunt, exequentur. Vnde saluo huiusmodi iuramento vos non posse super his appellationibns deferre, dicebant. Quia verò non minus Iudices secundum leges, quàm Cōsules vestri secuudum consuetudinem vestræ Ciuitatis iudicare iurarunt, & ideo sicut Iudices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possent subditos aggrauare. Mandamus quatenus appellationibus ad nos interpositis deferatis; cùm prædictum iuramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi ius Su-
20 perioris † exceptum. Cùm ergo postquam S.lator præsentium ad sedem Apostolicam a sententia G.Iudicis appellauit, sententiam ipsam duxerit executioni mādandam in possessionem rerum (de quibus quæstio vertebatur) appellantis aduersarium inducentes. Volumus & mandamus, vt possessionem ipsam restituatis eidem. Alioquin noueritis nos Episcopo Nucerino mandasse, vt vos ad id Ecclesiastica cēsura compellat.] hæc ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per arg. in c. venientes. quoniam etsi ad sonitū verborum ibi nō contineatur veritas præsentis nostræ conclusionis, benè tamen implicitè secundum mentē Legislatoris. cùm ibi dicatur, quòd post sententiam appellatio interposita (infra decem dies scilicet) suspendit effectum illius: ita quòd exequi non poterit, etsi forsan facta executio fuisset, erit ipsa irritanda. Arguendo ergo modo ex verbis ipsius text. a contrario sensu, dicendū erit, quòd si appellatio non fieret infra decem dies a die, & hora latę sententiæ post ipsos sententia ipsa de iure poterit executioni mādari, si ad illius notitiam ipsius fulminatio peruenisset. Idē probatur per apertissimum textum in c. quod ad consultationem. §. taliter. & §. sequenti. ext. de sent. & re iud. vbi Innocentius Tertius infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet.[Taliter duximus respondendum, quòd cum post decem dierum spatium sententia in au-
21 ctoritatem † rei iudicatæ transeat, qui ad prouocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditū denegauit, cū per hoc videatur per

interpositionem iuris latæ senten tiæ pa ruisse præsertim, vbi causa non redditur appellandi, sed nec executionē ipsius sententiæ: ideo conuenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus
22 † regulariter sit statutum, quia id arctari potest non nunquam a sedente in medio, & etiam prorogari, & qui ab initio spontè recepit terminum breuiorem, imputari sibi potest, & debet, cùm ex hoc videatur amplius beneficiū contempsisse. Vnde talis non audietur appellans, nisi fortè aduer sus eum modus executionis Canonicus excedatur.] hæc ibi. Idē habetur in c.Romana.§.si verò vo catis. de appellat. in sexto, vbi Innocētius Papa Quartus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Si verò vocatis partibus, vel nullatenus aut non infra decē dies post interlocutoriam, vel diffinitiuam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile: sicque non esse per appellationem ad eundē
23 Archiepiscopum, † vel eius officialem deuolutum negotiū proponatur: ij (nisi prius ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter delatam fuisse) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem sententiæ procedatur, non præsumant.] hæc ibi. Idem probatur per argum. in c.non solum. de appellat. in sexto, idem probatur quoad particulam illam in nostra præsenti conclusione insertā, [vel ad sui notitiam venerit] per text. apertissimum in c.concertationi. de appellat. in sexto, vbi Bonifacius Octau⁹ his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Concertationi antiquæ finem imponere præsenti cōstitutione volentes, statuimus, vt ab electionib. postulationib. prouisionib. & quibuslibet extraiudicialibus actib⁹ (in quib. pōt appellatio interponi.) Quisquis ex eis grauatum se reputans per appellationis beneficium grauamen illatum desiderauit reuocari, infra decem dies (postquam
24 sciuerit) † si velit appellet: post decendium vero eidē aditus non pateat appellandi.] hæc ibi. Idipsum statutum fuisse de iure ciuili probatur. Nam in l.si is. C.de liberali causa. Infra habentur, videlicet. [si is, quem in seruitutē petebas liber (quāuis absente te) causa cognita pronunciatus est: secunda in seruitute petitio eius dare tibi non debet, sed si postea quàm cognouisti, de sententia Iudicis, appellasti. An iure lata sit in auditorio quæretur.] hæc ibi. Idem habetur in l.ab eo iudicato. C.quomodo, & quādo Iudex, vbi hæc habentur, videlicet. [Ab eo iudicato recedi non potest, quod nobis absentibus, & ignorantibus, atque indefensis dicitis esse prolatum, si vbi primū cognouistis, nō illico de statutis querelam detulistis. Ita enim firmitatem sententia, quæ ita prolata est, non habebit, si ei non sit accommodatus assensus.] hæc ibi. Idem probatur per tex. in c.anteriorum. 2.q.6. vbi hæc habentur, videlicet. [Anteriorum legū acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facientes, & in præsenti

senti ad huiusmodi beneficium peruenire duximus esse necessarium. Antiquitate enim cautum erat, vt si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet: sin autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia inuenimus hoc satis esse damnosum. Plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse prouocationes agendas, in promptum periculum incidisse: & biduo transacto causas perdidisse. Vndè necessarium duximus huiusmodi rei competenter mederi. Et sancimus omnes appella-
25 tiones † siue per se, siue per procuratores, seu defensores, vel curatores & tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium à recitatione sententiæ enumerandum Iudicibus, ab his, quorum interest, offerri, siue magni, siue minores sint, excepta sublimissima Prætoriana præfectura, vt liceat homini intra id spatium plenissimè deliberare, siue appellandum ei sit, siue quiescendum: nè timore instante opus appellatorium frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia, quæ & indiscussos hominum calores potest refrenare.] hæc ibi, inter alia. Idem probatur in Authen. hodie. C. de appellat. vbi hæc habentur, videlicet. [Hodie autem cuilibet tribuitur spatium decem dierum a sententiæ recitatione numerandum.] hæc ibi. Idem habetur in Authen. de appell. & intra quæ tempora: in principio vbi ad verbum habentur eadem, quæ paulò antè recensuimus. ex dicto c. anteriorum. & quòd isti decem dies currant ex die sententiæ latæ, docuit tex. in l. 1. §. biduum, vel triduum. ff. quando appell. sit, & intra &c. & quòd
26 non currat dictus terminus † dierum decem, nisi copia Iudicis à quo, vel ad quem, appellanti detur: probat text. apertissimus in dicta l. 1. §. dies autem illos. Vbi hæc habentur [Dies autem istos, quibus appellandum est, ad aliquid vtiles esse oratio Diui Marci voluit: si fortè eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur: ait enim, is dies seruabitur, quo primò adeundi facultas erit. Quare si forte statim post sententiam dictam copiam sui non fecerit is, qui pronunciauit, vt fieri assolet, dicendum est, nihil nocere appellatori. Nam vbi primùm eius copiam habuerit, prouocare poterit: ergo si statim se subduxit, similiter subueniendum est. Quid igitur est, si conditio horæ effecit, vt se reciperet? si fortè sit dicta sententia iam suprema hora: vtiq; non videbitur se subtraxisse. Adeundi autem facultatem semper accipimus si in publico sui copiam fecit. cęterum si non fecerit, an imputetur alicui, quòd ad domum eius non venerit, quodq; in hortos non accesserit: & vlteriùs, quod ad villam suburbanam? Magisq; est, vt non debeat imputari. Quare si in publico eius adeundi facultas

cultas non fuit, melius dicetur facultatem non fuisse adeundi. Si quis ipsius quidem à quo appellauit, adeundi facultatem non habuerit: eius autem, quem appellauit, copiam habeat: videndum est an ei præscribi possit, quòd eum non adierit: & hoc iure vtimur, vt si alterutrius adeundi fuerit copia, præscriptio locum habeat.] hæc ibi. Probatur & secundò præsens conclusio, Doctorum auctoritate infrascriptorum, videlicet. Glo. enim hoc docuit in dicto c. quod ad consultationem, in primo suo notabili. Idem docuit Glo. in dicto c. anteriorum. Addens & hæc, videlicet. Sed nunquid ille dies, in quo appellatur, computabitur inter illos decem dies? Non videtur: quia dies il-
27 la, † in qua promissio aliqua fit, non computatur cum illo tempore, nisi excipiatur, vt in l. 1. ff. si quis cau. Sed contra, dies, in quo fit diuortium, computatur infra sexaginta dies, qui dantur accusatori à tempore diuortij, vt in l. pater. §. 1. ff. de adulter. Item licèt dicat infra decem dies, tamen decimus dies cōprehenditur intra illud tempus, vt in l. 1. §. quod dicimus. ff. de success. edi. & in l. si quis sic dixerit, ff. de verb. signif. imò idem videretur, si diceret antè decem dies, quòd adhùc in decimo die poterit appellare, vt in l. eum, qui. §. qui ita. ff. de verb. obligat. & facit ad hoc, quod habetur in c. propter. 2. q. 6. (vbi inter alia hęc præcisa verba habentur, videlicet. [Intra quinque dies appellet. & his ipsis quinque diebus ad Iudicem, ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat, & ipse dies, quo accepit litteras, in his quinque diebus specialiter computetur.] hæc ibi. Respondeo (subintulit supradicta glosa ibidem) quòd si tantùm superest de die, quòd condemnatus potest deliberare, tunc illa dies computatur pro vna die. Ioānes ego credo, ꝙ semper cōputetur, & ita seruat de facto. hæc oīa docuit Glo. illa notabilis. idē docuit Glo. in d. c. cōcertationi. in vers. sciuerit. his præcisis vtens verbis, videlicet. Est .n. tempus vtile à principio, licèt continuum in progressu, & de hoc plenè notatur in c. anteriorum. 2. q. 6. & fit de momento ad momentum computatio, vt ibi. & intelligo [sciuerit] non solùm actum illum factum: sed per illum se grauatum: quid enim si sciui te electum, & post
28 decem dies † à die scientiæ prouocabo: quia modò scio me grauatum: & hoc sonat hæc littera. hæc docuit glos. illa singularis. idem breuiter docuit Glo. in l. ab eo. in vers. illico. C. quomodo & quando Iudex, dicens, quòd post cognitionem sententiæ illicò erit appellandum, idest, infra tempus appellationi præfinitum, scilicet infra decendiū hodie. idem & docuit clariùs Glo. in l. si is. C. de liberali causa. in versic. cognouisti. Vbi dixit, à tempore ergo scientiæ currit tem[pus] appellationis. Idem docuit Glo. in dicta l. 1. §. dies autem. etsi expliciit loquatur solum de biduo indulgen-

do appellantibus, iuxta ipsam legem antiquam. Tamen ex ipsa elicere possumus interpretationem terminorum, & legis intellectum quo ad id, quod non est correctum: licèt tempus bidui sit correctum: & indultum hodie decendium ad deliberandum si velit quis post latam sententiam appellare: Nihilominus tempus dicti termini incipiet eodem modo currere. Quapropter sciẽdum, quòd Glo. ibi in versic. copiam. dixit, etiam die feriato Iudex a quo, dederit copiam sui incipiet
29 † currere terminus. & in versic. subtraxisse, dicit, vnde biduũ ex illa hora cõputabitur fauore rei iudicatæ. ergo de momento ad momentum, quod est notatu dignissimum, vt aliàs notatur in l. 3. §. minore. ff. de minoribus: sic ergo & nos dicemus de decẽdio: cum eadem ratio militet in vtroque, & eadem Glo. ibidem in versic. appellauit, dicit, idest appellare debuit, ad neutrum enim appellauit; aliàs ad quid curreret biduum, vel triduum, cùm posset ad
30 vtrũque appellare, † idest recurrere per appellationem, deficiente Iudice a quo debebat exponere Iudici ad quem, suam appellationem, & subtractionem Iudicis a quo, & ita admissa fuisset eius appellatio. Potuit ergo, & neglexit: imputãdum ergo erit ei: hęc omnia docuit Glo. illa notabilis. Idem docuit Glo. in d.c. non solùm. vers. innouata fuissent. dicẽs, & est ratio, quia sicut post appel-
31 lationem † a diffinitiua nil attentari debet, sic nec pendente iure, quod competit condemnato ad appellandum, idest vsque ad decem dies. Indultum enim a iure beneficium nõ est alicui auferendum, vt in c. indultum. de regu. iur. in sexto, & in c. de his. in fin. dist. 28. Vnde sicut alicui non est auferendum, sic nec spes ad ius. Tunc enim propriè dicitur iudicatum, quando infra illud appellari non potest. hæc omnia Glo. illa singularis. Idem docuit Glo. in Clem. sicut. versic. a die. de appellat. dicens, quòd tempus appellationis interponendæ differt a tẽpore appellationis prosequendæ, eo quòd tempus appellatio-
32 nis interponendę † currit a tempore sententiæ promulgatæ, vel scitæ de momento ad momẽtum infra illud decendium ad hoc a iure indultum: tempus verò appellationis prosequendæ a tempore transacti dicti decendij, cũ ipsum detur a iure ad deliberandum, an expediat appellare. idẽ docuit Glo. in d. §. si verò. in vers. interlocutoriam. Idem docuit Glo. in dicta Authen. hodie. in versic. decem dierum. & in versic. sententię. Addens, quòd absens
33 damnatus, nõ per contumaciam veram, a tempore scientiæ intra decem dies appellat, siue in causa criminali, siue ciuili. Idem docuit Glo. in dicta Authen. anteriorum, dicens quòd hoc est secundum ius cõmune, & ipsamet Glo. in vers. a recitatione. dixit, quòd isti decem dies currunt a tempore sententiæ, & scientiæ ipsius, & vt currant necesse est, vt Iudex competens sit in publico.

Idem

Idem docuit Azo in sua summa sub titu. C. de appellat. c.62. incip. De sententijs plenè. nu.7. col. fin. in vers. fiebat olim appellatio. his præcisis verbis vtens, videlicet. Fiebat olim appellatio infra biduum in propria causa, quod computabatur a die latæ sententiæ, siue esset lata purè, siue sub conditione (licet sub conditione non sit ferenda.) In aliena autem causa computabatur triduum, vt biduum, & triduum sit vtile. Nec enim currit, nisi habeat in potestate adeundi eum, quem appel-
34 lat. & est propria causa, † cuius emolumentum, vel damnum ad aliquem suo nomine pertineat, vt in l.1.§. dies autem istos. ff. qñ appell. sit. & intra, &c. Hodie verò decēdium est indultum ad appellationem faciendam a recitatione sententiæ numerandum, vt in Authen. de appell. & infra quę temp. in primo respon. quod tempus ad aliquid puto (inquit) esse vtile, sicut & de biduo dictū est, non ergo currit, nisi a tēpore sententiæ, & scientiæ numerandum, puta, si absens non per contumaciam fuerat damnatus. (Adde tu, quoniam si per contumaciam apparentem, & veram, vt infra fuisset damnatus eius appellatio nō esset recipienda, vt in l.1. ff. quorum appellat. non recip. & latius infra in probationem secundi casus proponēdi, in declarationem pręsentis cōclusionis probabitur: si autem ipse absens per procuratorē fuisset defensus, difficile est, vt audiatur, nisi procurator appellauerit, vt in l. ab eo. C. quomodo & quando Iudex, sed quādo procurator alicuius possit sine illius expresso mandato appellare, videbis in nostra supradicta decisione decima. nu.115. Idem docuit Bart. in dicta Authen. hodie. sequendo Glo. ibi asserens, quòd tempus appellandi incipiat a tēpore sententiæ, & a tēpore scientiæ. Vnde absens condemnatus, qui non est verè contumax potest appellare, & tempus appellandi currit a tempore scientiæ, vt hic: quod & repetens ipse Bart. in l. ab eo. C. quomodo & quando Iudex. nu.1. dixit. Nota quòd qui nō appellat infra decem dies, videtur consentire sententiæ, & in nu.2. dicit. Nota etiam, quòd sententia lata contra eum, qui est citatus ad domū, valet, licet ad eius notitiam non peruenerit, vt colligitur ex hac lege, quia domi non fuerat inuentus. Idem rursus docuit ipse Bart. in dicta Authen. de appellat. & infra quę temp. debet appellari, in principio, nu.2. vers. sed circa hoc quero, dicens, quòd id, quod dicitur de decem
35 diebus, † habet locum nō solum in sententia diffinitiua, verum etiam in sentētia interlocutoria, in casibus tamen in quibus appellari potest ab interlocutoria, vt in l. ante sentētię. C. quor. appell. non recip. & addit, quòd appellanti ab interlocutoria dātur decem dies. probatur per textū in capit. significauerunt. extra de testibus. & in capit. cum dilectus. extra de elect. & addidit, quòd istud decendium computetur de momento ad momentum: & ratio

tio est secundum eundem Bar. vbi supra nu. 1. (sequentem Specul.)
36 quia tempus † legale in dubio semper præsumitur continuum: & quòd in casibus, in quibus poterit appellari, licebit appellare
37 etiam die feriata, † siue feriæ sint solemnes, siue repentinæ: attamen licèt possit tali die appellatio interponi: tamen non poterit tali tempore exerceri, etsi tempus exercendi currat: licèt propter ferias repentinas detur restitutio, vt in c. fina. extra de ferijs: & quòd notatur in l. 1. C. de ferijs: & quòd diebus feriatis possit appellatio interponi, non est mirum, cùm diebus feriatis etiam in causa principali posset libellus offerri, vt in l. miles. §. sexaginta. ff. de adulter. & Doctores tenent locum habere in causa ciuili, vt notat Specul. in titu. de ferijs. §. sequitur. vers. 2. & vers. item quolibet tempore libellus: & habemus glosam ordinariam dantem hunc intellectum in c. fin. extra de iudicijs. licèt glo. in dicto §. sexaginta. dicat, ibi esse speciale. hæc omnia notatu dignissima docuit Bart. vbi supra in principio, qui ibidem in §. ad hec. nu. 2. dixit, quòd si stat per alium Iudi-
38 cem, quin appellator † prosequatur appellationem, tunc tempus sibi præfixum non curret in sui præiudicium. Idem docuit ipsemet Bart. in l. 1. §. dies. nume. 4. & 5. ff. quando appellandum sit, vbi addit, quod licèt quando per Iudicem stat quin ille appellationem porrigat, tempus appellationis ipso iure non currat, vt in dicta l. 1. consulit tamen ipse ibi, quòd appellare intendens protestetur, & appellationem publicè coram honestis personis interponat, vt in l. cùm quidam. ff. de appellat. & in l. 1. C. de his, qui per metum Iudicis non appell. & notandum monuit, diligenter, quòd quis nō
39 tenet requirere Iudicem, † nisi in publico: hoc est in eo loco, vbi ius reddere consueuit: tunc requirendus est ibi. hæc Bart. vbi supra. Idem docuit Innocentius Papa Quartus in dicto c. quod ad consultationem. nu. 4. vers. prolatione. vbi dixit, quòd decendium appellationi præfixum, non à die probationis purgationis præfixo, sed à die interlocutoriæ computandum. & nota, a die latę senten-
40 tiæ computari † decendium appellationis, & non à die termini assignati, vel conditionis extantis, vt in c. biduum. in principio. 2. q. 6. secus tamen est in alijs præscriptionibus; vbi nō currit tempus, nisi à die conditionis instantis, vt in l. 1. §. annus. ff. quando actio de pecu. est ann. & in l. cùm notissimum. §. illud. C. de prescript. 30. ann. & est ratio differentię: quia lata sententia cōtra aliquem etiam sub conditione; statim ex ipsa sententia grauatur. vnde statim potest prosequi appellationem, & antè conditionem extantem; ergo multò fortiùs poterit appellare, cùm & statim prolata sententia, hæc præscriptio decem dierū currere incipiat: secus autem in alijs præscriptionibus, quę non incipiunt currere antè diem extantis conditionis, nec

antè

antè lædunt: nec etiam competit aliqua actio: vnde non sunt in mora antè conditionem extantem. hæc omnia Innocentius Quartus vbi supra. idem docuit Bal. in dicto c. quod ad consultationẽ, dicens, quòd elapsis decem diebus à die sententię: si appellatio fieret ab ipsa sententia, esset nulla
41 ipsa appellatio: † additque ex textu, quòd condemnatus ad soluendum aliquid, habet tempus quadrimestre, vltra illos decem dies post sententiam, ad soluendum illud, vt in l. 2. C. de vsur. rei iudic. nisi primò statutum arctasset ipsum tempus cum causa, vel fine, & secũdò. Nisi Iudex arctasset ipsum tempus cum causa, vt est casus notabilis in dicto capit. quod ad consultationem. & addit ibidem Bald. quòd sententia poterit ferri etiam subiunctiuè
42 conditionaliter, † idest, sub conditione, quæ habet ipsam iustificare, quam vocant Doctores tacitè cohętentem, & intrinsecam conditionem, vt in l. cùm Iudex C. de sent. & hoc tempus decem dierum currrit de momento ad momentum: etsi illud momentum vtile dicatur, quia non cur-
43 rit ignoranti: & ratio est, † quia non appellando videtur ipse condemnatus consentire: sed non consentit qui ignorat, vt in l. ex maleficijs. §. longè. ff. de actio. & obligat. & in l. ab eo. C. quomodo & quando Iudex: & præsumitur scire, si tenor totius sententię est transmissus ad domum: & hoc si erat in ciuitate, vt not. Iacobus de Aretio. ff. de excusat. tut. idem dicetur si tenor sententiæ fuerit affixus in loco publico, & euidenti, vt in l. si pupillus. §. proscribere. ff. de institu. & in Clem. causam. de elect. addit quóque, quòd Iudex Ecclesiasticus poterit ferre sententiam sub conditione pœnæ pecuniariæ. idem rursus docuit ipsemet Bal. & Iason in l. si ab arbitro. ff. qui satis. cog. & Socinus in consil. 45. in fine. in primò vol. idem prorsus docuit Specul. in lib. 2. titu. de appellat. §. restat videre quando, & intra quod tempus. in principio. & subsequenter ibidem docuit hęc notatu dignissima, dicens quòd hoc decẽdium & non vltra indultum appellanti intelligitur tam in appellatione facienda à sententia diffinitiua, quàm interlocutoria, & quòd
44 hoc tempus † sit vtile, & computetur à tempore recitationis sententiæ, & scientiæ condemnati. non enim currit hoc tempus, primò ignoranti, nisi contumax sit, verum tamen si is, qui cõdemnatus est absens, & fuerit per procuratorem defensus, nec procurator procurauit: difficile est, vt audiatur, vt in c. biduum. §. palam. 2. q. 6. secundò, ei, qui non habet in publico potestatem adeundi Iudicem a quo, vult appellare: dummodo id protestetur. vel tertiò, si non habere potest accessum ad eum, ad quem appellare intendit, vt in l. 1. §. biduum. ff. quãdo appella. sit. Est tamẽ hoc tempus decendij vtile: vnde fatuus reputabitur ille aduocatus, qui putat hoc tempus non currere, donec Iudex non fecerit copiam

de

de instrumento sententiæ parti; vt possit deliberare, án sibi expediat appellare: cùm hoc tempus à tempore recitationis, & scientiæ computetur, imò (vt ibidem inquit Specul.) Bar. dixit semper computandam fore diem illam, in qua sententia promulgatur: inter dies decem indultos ad appellandum, & quòd sic de facto seruetur: ipse verò Specul. ibidem subdidit, dicens. Tu dicas, quod hoc tempus computetur de momento ad momentū: Attenditur.n. tempus, siue hora prolationis sententiæ, vt in c. quod ad consultationem. ext. de sent. & re iudic. verbi gratia, sententia fertur die Iouis in nonis, numera ergo decem dies cōtinuè, computata illa die Iouis: & certè in sequenti die vndecima diei vsque ad horam nonam poterit appellare: cùm enim decem dies habeat à iure ad appellandum, vt supra ostensum est, iuris beneficium non est sibi denegandum, seu coarctandum: vt in c. de his, dist. 28. iuxta finem. & in c. pen. & vltimo. ext. de secundis nupt. quòd fieret, si non posset die vndecima appellare vsque ad nonam: quia temporis restat adhuc ad complēdum decendium: cùm hora nona fuerit sententia lata: & sic plerique in curia seruant. hæc omnia singularia docuit nos Specul. vbi supra. Idē docuit Archid. in dicto c. Romana. col. 3. vers. proponatur ab appellato. de appellat. in sexto; & in c. biduum. 2. q. 6. & in dicto c. concertationi. simpliciter se subscribens sententiæ glosæ ibidem in verf. sciuerit. quę hoc ipsum apertissimè docuerat. & rursus in dicto c. anteriorum. col. 2. in versic. eadem glosa. in fine, adde. Idem docuit Hostiensis in sua summa tit. de appellat. §. infra quod tempus; qui ferè ad verbum vtitur iisdem verbis, quibus & Specul. Idem docuit Ioannes Andreas in dicto c. quod ad consultationem, etsi non sic explicitè, prout fecit postea in c. pterea. el secōdo, col. 4. in vers. glo. vltima. per totum. extra de appellat. Idem docuit Geminianus (sequens glo. in dicto c. non solùm. in vers. innouatam: de appellat. in sexto) in c. biduum. 2. quest. 6. vbi sequutus fuit Ioānem And. & Archid. vbi supra, quod & repetijt ipsemet Geminianus in dicto c. Romana. §. si verò. & rursus in dicto c. anteriorum. col. 2. vers. ego credo, & benè. & versic. sequenti. 2. q. 6. idem postea repetijt ipsemet Geminianus in dicto c. concertationi. Nam in column. 1. vers. nota, quòd decem: dixit. Nota, quòd decem dies dati ad appellandum currunt à tempore scientiæ grauaminis, & non à tēpore impositionis ipsius, & ibidem in col. 4. in versic. nota istam glosam, sequens ipsius sentētiam, dixit: Nota istam glosam, quòd 45 vbi lex, † vel statutum ponderat scientiam actus respectu certæ qualitatis, ille non dicitur scire, qui scit actum, & ignorat qualitatem ponderatam: quod notandum erit pro statutis, quæ ponunt quādoq; pœnā scientibus actum, & non reuelantibus: sicut dicunt quandoq; quòd qui sciuerit aliquem

quem receptare bannitum, & non reuelat, incurrat certam pœnam: quia dato, quòd sciret vnum receptantem, nisi sciret illum bannitum esse, non incurreret pœnam. Vnde debet esse cautus articulans in tali materia, vt concludat illum sciuisse bannitum. Idem docuit Philippus Decius in suo consilio 34. incip. Diuino implorato præsidio. col. 2. num. 3. versic. secundo hoc in simili. dicens, quòd glo. & Doctores in l. creditor. §. iussos. ff. de appellat. voluerunt, quòd citato etiã personaliter ad audiendam sententiam, existente contumace, non currit tempus decem dierum ad appellandum, nisi a die notificationis sententiæ. hæc ille. qui ibidem in col. 1. versic. confirmatur. (sequens Bal. in l. diffamari. C. de inge. & ma.) dixit, quod contumax in non agendo non prohibetur appellare: sed quando quis
46 fuit contumax † in non veniendo & comparendo: & quòd ita procedunt iura, quæ prohibent contumaces appellare: quia propriè contumacia dicitur in eo, qui non comparet, vt in l. contumacia. ff. de re iudic. idem docuit Cardin. à Turrecremata in dicto c. anteriorum. 2. quæst. 6. vbi subdidit, quòd infra decendium illud concessum à lege, ipsa sententia diffinitiua nullo pacto poterit executioni mandari per Iudicem: etsi sententia interlocu-
47 toria † infra decendiũ ad instantiam partis possit exequi: & quòd ratio diuersitatis sit, quia sententia interlocutoria non transit quo ad Iudicem, in rem iudicatam: cùm & ipsam poterit, quandò voluerit reuocare; vt in l. quod iussit. ff. de sent. & re iudic. & in cap. cùm cessante. extra de appellat. & in c. qualiter & quando. el primò. extra de accusat. & sic obtinuit: vt not. Specul. in titu. de appellat. §. restat videre. in fine. vbi reuera ipse Specul. dixit insuper, quòd omnes Doctores Bononienses in sua priuata examinatione concordauerint: & notandum, quòd addi supradictis poterit ex dictis eorumdem alibi, quòd hoc non concedatur iudici facere in diffinitiua, & ratio patentissima est:
48 quoniã ipsa diffinitiua lata, † ipse Iudex sit functus officio suo, etsi possit eam exequi, non tamen poterit reuocare; etiam si ipsa fuisset iniusta. Nam aut ab illa non fuit appellatum infra decẽdium, aut fuit appellatum: si primò, ipsa sententia iam transit in rem iudicatam: Si secundò, tunc reuocatio pertinebit ad Iudicem ad quẽ. Idem docuit Petri de Anchar. in dicto cap. Romana. col. 3. versic. octauò nota. de appellat. in sexto, dicens, quòd debeat appellari tam à sententia diffinitiua, quàm interlocutoria infra decem dies, alias sententia transibit in rem iudicatam. quod & repetijt ipsemet Petrus in dicto c. concertationi. col. 1. versic. secundò nota, dicens, quòd in tempore appel-
49 lationis, conueniunt † appellatio iudicialis, & extraiudicialis. Nã infra decem dies à die grauaminis illati est appellandum: etsi in pluribus (ab ipso Pet. ibidem enumeratis)

meratis) differat appellatio iudicialis, ab appellatione extraiudiciali, Idē docuit Philippus Franchus in dicto c. Romana. §. si verò, & in dicto c. concertationi. col. 1. nu. 3. versic. tertiò nota. addens, quòd ab omni grauamine debeat apppellari intra decem dies à die scientiæ: aliàs lapsus decem dierum præcludet viā non solùm appellationi extraiudiciali, verùm etiam iudiciali: imò etiam adhæsio, & ratificatio debet fieri intra decem dies à die scientiæ, & non post. & rursus ibidem col. 3. nu. 7. versic. in glo. in vers. scienter. dixit, quòd tam in appellatione iudiciali, quàm extraiudiciali dies decem qui dantur ad appellandum sunt vtiles à principio, & sic non currunt, nisi a die scientię: & per hoc dixit Rota in decisione 49. quæ incipit. Item si fertur, quòd Citatus ad domum, cùm sit factus cōtumax, poterit quandocunque intra decem dies a die notitię appellare: & idem tenuit Glo. in Clem. causam, de elect. de citato ad Ecclesiam, vel alium locum publicum: & idem tenuit Rota in decisione 364. incip. Item cùm iura de citato per edictum iuxt. formam Clement. 1. de iudicijs, licèt ibi dicatur, quòd citatio auctor, ac si personaliter citatus fuisset, addens, quòd dicens, quòd diebus proximè præteritis citra decē dies sententia lata in sui notitiam deuenerit, tūc in dubio appellatio infra tale tēpus admittetur, nisi probetur contrarium: & hoc tenuit Rota in dicta decisione 364. prout etiam & ipse Franchus docuit,
50 dicens, quòd si lex, † aut statutū ponderat notitiam alterius respectu certæ qualitatis, tunc non dicetur ille scire, qui scit actum, sed ignorat qualitatem ponderatam. de quo hic per Dominicum. hæc ille vbi supra, qui idipsum latiùs docuit in c. bonæ memoriæ, col. 7. versic. octauò debet appellari. ext. de appellat. idem docuit Antonius de Butr. in dicto c. quòd ad consultationem. col. 1. & 2. qui cùm nonnulla notabilia ibi dixerit, quæ summopere deseruiūt veritati præsentis nostræ conclusionis, illa hìc referremus. Dicit enim primò, quòd tempus appellandi à sententia in die lata currit a tempore sententiæ, & non a
51 tempore lapsus diei. † Secundò, quòd currat ipsum decēdium de momento ad momētum. Tertiò, quòd lapsu decēdij sententia transit in rem iudicatam, & excluditur facultas appellandi, vbi vox Iudicis habet vim sententiæ. Quartò, quòd transitus sententiæ in rē iudicatam lapsu decendij surgit ab interpretato, & tacito cōsensu non appellantis: quia indè approbasse, & acquieuisse videtur sententię promulgatæ, & facit, quòd ex sententia iniusta, vera non inducatur obligatio, sed interpretata, quia non est verus cōsensus, sed interpretatus. hæc ille. Idem docuit Panorm. in d. c. quod ad consultationem, nu. 3. vers. Nota. ibi a prolatione dicens, quòd tēpus decem dierum præfixum ad appellandum currit a prolatione sententiæ, & sic non excluditur a nume-

numero dies illa, in qua fuit sententia lata, sed tempus currit de momento ad momentum: à principio tamen hoc tempus est vtile, sed in progressu est cōtinuum, vt probatur per text. in l. 1. §. dies. ff. quando appell. sit, vbi hoc docuit text. cum glosa, sed si Iudex à quo, & ad quem, non faceret sui copiam, tempus non curreret, vt in dicto §. dies. Consuluit tamen ibi Bar. vt pars hic protestetur, & appellet coram publicis personis: & pro hoc videtur text. in c. Pastoralis. § praeterea. ext. de officio ordin. (Adde tu, quòd ibi hæc inter alia habentur (quibus arguendo ab identitate rationis, probatur, quòd hic dicit Panormitanus) videlicet. [Veruntamen nè alius post annum verus efficiatur possessor coram Ordinario, vel si eius copiam habere nequiuerit, coram publicis & honestis personis (vt quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerre, ac præstare (quòd iuri parebit) poterit cautionē, vt sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.] hęc ibi. Quapropter subdidit Panormitanus vbi supra quòd tempus illud decendij currat à tempore

52 latæ sententiæ, † non autē à tempore finiti termini præfixi ad aliquid faciendum: & est ratio. quia in continenti cùm sententia fertur, pars grauata est. Nam videmus idem esse, cùm sententia fertur sub conditione, vt in c. biduū. 2. q. 6. Fortiùs ergo idem dicendum cùm sententia purè fertur, licèt præfigatur terminus ad executionem actus. Et cùm sententia antè elapsum decendium non habeat auctoritatem rei iudicatæ: indè sequitur, ꝙ si illa mandaretur executioni, ipsa erit à Iudice ad quem reuocanda, vt docet tex. in c. non solùm. de appell. in sexto, vnà cum glosa ibidem. in vers. innouata fuissent: & cùm iste tex. loquatur indistinctè (scilicet in dicto c. quod ad consultationem. extra de sent. & re iudic.) dicam (subdidit ibi ipse Panormitanus) hoc procedere tam in ciuili, quàm in criminali. & ad hoc facit quod notat Bart. in l. qui vltimo supplicio. ff. de pœnit. & quòd ipsemet dixit in c. consanguinei. extra de sent. & re iudic. asserens, quòd dicta sententia, à qua nō fuit appellatum

53 † infra decendium, transeat in rem iudicatam: hoc prouenit ex interpretato & præsumpto acquiescere partis. Nam pars non appellando videtur acquiescere sententiæ: & in hoc dicit memoriæ commendandum dictum tex. in c. consanguinei. & alius dicit tex. nempè in l. fin. C. de sent. quæ sine cer. quant. profer. quòd non appellans confirmat sententiam. & in l. ab eo. C. quomodo & quādo iud. dicitur, quòd non appellans præstat assensum sententiæ. hæc omnia Panormitanus vbi supra docuit. Idem docuit peroptimè Henricus Boich in c. cùm sit Romana. nu. 1. & 2. ext. de appellat. dicens, quòd tempus appellationis interponendæ est decendium à tempore sententiæ numerandum: etsi erit infrascripta notab ili

tabili distinctione nobis vtẽdum circa hoc ipsum, quæ talis est, videlicet. Aut quæritur de appellatione iudiciali, aut de appellatione extraiudiciali. Si ergo quærit de appellatione iudiciali: Et tũc aut appellat a snia diffinitiua, vel interlocutoria, aut a grauamine. Si appellat a snia diffinitiua, vel interlocutoria, tunc verũ est quod dictum est, s. ꝙ infra decem dies a tempore diffinitiuę, vel interlocutoriæ, seu postquã sciuerit, quis dẽat appellare. Nã ne dum diffini tiua, sed etiã interlocutoria post
54 decẽ dies † transit in rẽ iudicatã, quo ad partẽ quãtum ad hoc, ꝙ partes post decem dies appellare nõ possint, vt in c. cum dilecti. in fine. ext. de elect. & in c. significauerunt. in fine. ext. de testibus. & hoc verificatur non solum in snia purè prolata, verùm ẽt sub conditione: & hi decem dies, qui dantur ad appellandum, incipiũt currere a tempore cõditionis extantis, quia tunc incipit esse sententia, & non antea: & istud tempus appellationis interponendæ currit de momento ad momentum, in tantum, ꝙ in illo decendio cõputatur hora in qua appellatur, vt in d. c. quod ad consultationem. Idem docuit Felinus in d. c. quod ad consultationem, col. 12. nu. 33. & sequentibus subdens quàmplurima notatu dignissima, quæ nos referemus paulò post in nonnullis declarationib. pro maiori præsentis nostræ conclusionis dilucidatione afferendis. Idem docuit Imo. in Clem. 2. col. 2. vers. Glo. in vers. tempore. de appellat. dicẽs, quod tempus decendij indultum a iure appellanti incipit currere a die scientiæ latæ sententiæ. Idem docuit Laurentius quem citauit, ac sequitur Cardin. Zabar. in Clemen. 1. col. 2. vers. quintò nota, de dolo & contum. Idẽ docuit Ioannes Ferrarius Mõtanus in suo eleganti tract. de appellat. c. 4. incip. Intra quæ tempora appellandum sit. in versic. insuper illud, his pręcisis verbis vtens, videlicet. Insuper illud tempus decem dierum quoad sui initium vtile dicitur, & quoad progressum cõtinuum, supputatur autem a sententiæ die, quem & ipsum adnumeram⁹ modo præsente principali, vel eius procuratore sentẽtia proferatur. Sin autem eo absente id fiat, tunc a die scientiæ tempus illud supputare incipimus, ne fraudi sit cui ignorare sententiam. Ideoq; a iustis inducijs ad deliberandũ concessit interim ignorantem cadere, apud Doct. in citata Authen. Hodie, & Glo. in d. c. anteriorũ. & Guido Papa in tract. de appell. in quæst. 102. Idem docuit Robertus Marãtha in suo speculo, in secundo actu tertiæ partis. nu. 202. & sequenti in vers. tertio principaliter sequendo. dicẽs satis notabiliter, ꝙ appellatio debeat fieri infra decẽ dies a die latæ sniæ tam diffinitiuæ, q̃ interlocutoriæ, si ipsam sniam latam contra se fuisse ad sui cognitionẽ deuenisset. Nã a dicto tempore currunt dies decem: secus est, si ignorasset, quia etiam tunc si stetisset per mensem & annum, & vltra semper posset appellare postquã scire incępit:

quia tunc current decē dies. Pos-
55 set etiam quis appellare † infra dictum decendium a quocunque grauamine, nisi grauamē illatum haberet actum successiuum, quia tunc semper poterit appellari ēt post decem dies, scilicet quandiu grauamen ipsum illatū durat, & hoc commodè poterit exemplificari in eo, qui detinetur in carcere; qui cum semper grauetur, semper poterit appellare, quod & docuerūt infrascripti Doctores a dicto Marātha citati, videlicet Ioānes And. in c. dilectus. el secūdo. ext. de rescriptis. Bal. in l. 2. col. 2. in fi. vers. secundò quæro. C. de Episcopali audien. Specul. in tit. de appellat. § restat. vers. & nota secundum Vincentium. Angelus in dicta Authen. hodie. Paris in tractat. de syndicatu. versic. appellatio. col. 2. Philippus Franchus in c. super eo. el secondo, col. 1. & in c. ex parte. el. primo, col. 2. ext. de appellat. qui notāter hoc limitat de mente Bal. in c. de testib. ext. de testibus, non procedere, quando Iudex expressè fuisset interlocutus aliquem fuisse iustè carceratum, quia tunc debet appellari infra dictos decē dies. Idem docuit Ioānes Ferrarius in tract. de appellat. cap. 4. vers. insuper illud tempus, vbi dixit, quòd illud tempus decem dierum (quoad sui initium) vtile dicitur, & quoad progressum cōtinuum supputatur autem a sententiæ die, quem & ipsum adnumeramus modo præsente principali, vel eius procuratore sententia proferatur. sin autem eo absente id fiat, tunc a scientiæ
56 die tempus † illud supputare incipimus, ne fraudi sit cui ignorare sententiam, ideoq; a iustis induciis ad deliberandum concessis interim ignorantem cadere apud Doctores in dicta Authen. Hodie. & glo. in c. anteriorum. 2. q. 6. & Guid. Pap. in tract. de appellat. c. 102. inconfesso habetur.

Pro declaratione autem clausulæ. [Vel ad sui notitiam venerit sententiæ promulgatio, cum sua qualitate] de qua supra, sciēdum; ꝙ etsi verissima sit nostra conclusio, in qua dicitur, ꝙ citatio ad audiendā sententiā, sit necessaria, & contumaci nō currat tempus decendij a iure indultum ad appellandum ab ipsa sententia, nisi aliter sententia fuerit intimata partibus, ita quòd ad ipsos tenor eiꝰ potuerit peruenire, cum concessum fuerit tale dierum spatium
57 † ipsis a iure ad appellandum: vt possint deliberare circa sententiā ipsam, an velint acceptare, vel ab ipsa appellare, prout oīs Doctorum cœtus in c. quod ad consultationem. ext. de sent. & re iudic. & alibi passim inter quos fuit Angelus in l. 1. C. de tempor. appellat. & in l. 1. §. biduum. ff. quando appell. & in l. a sententia. ff. de appellat. & plenius in l. 1. §. fin. ff. quando appell. sit. Idem docuit Felinus in dicto c. quod ad consultationem. nu. 32. vers. prima conclusio dicimus quòd. Hæc declaratio probatur verissima duplici ratione. Prima quarum est, quoniam ipse citatus ad sententiam, & contumax poterit forsan credere Iudicem prorogasse termi-

num iuxta decisionem c. consuluit. ext. de offic. iudic. deleg. Secunda ratio est, quoniam reuera non sufficit ad incurrendam hāc pœnam (vt quis post decendium
58 non possit appellare) † scire sententiam latam, nisi insuper sciat ipsam sic latam, scilicet eius teñorem, vt docuit textus in c. concertationi. & ibi per glo. in vers. sciuerit. de appellat. in sexto, & per Doct. ibidem citatos in probationem præcedentis cōclusionis, (cuius hæc est prima declaratio.) Sciēdum ergo quòd quamuis fuerit, & sit verissima ipsa conclusio. Tamen quia tacitè amplectitur duos casus hic statim subiungendos: iccircò ipsa indiget hac declaratione, seu limitatione, vel distinctione. Dicendum ergo erit, quòd duo casus includātur in dicta præcedenti conclusione vnica præsentis quęstionis. Primus quorum est, quādo quis est citatus ad domum, vel per ędictū ad audiendam sententiam. Secundus quando quis est citatus personaliter, vel aliter sciuit se citatum ad audiendam sententiam. Si ergo loquamur de primo casu, (cum de secundo casu proposito sint quam plurima digna scitu dicenda infra.) Dicemus locum habere, quę diximus in ipsa conclusione, si
59 quam primum sciuerit † adierit Iudicem sedentem pro tribunali, & probauerit se ignorasse, fuisse ad sententiam audiendam citatū tali die, & tali pacto interpretanda erunt infrascripta iura statim recensenda, & Doctores citandi: vt apertius docuit nos textus in l. Diuus. ff. de restitu. in integ. infra ad verbum recensendus: Intelligendum erit, & hoc ipsum verificari, etiam si fuisset contumax in non obtemperando Iudici præcipienti aliquid exhiberi, restitui, vel iurari. Ad hoc verificandum facit quod docuit Rota in antiquis in decisione 44. sub titu. de appell. vbi dicitur, quòd citato ad domum ad audiendam sententiam currat hoc decendium a die scientiæ latæ sententiæ. Ad quod etiam accedit quod dixit Rota in nouis sub titu. de dolo & contumacia, scilicet quòd citatus edicto, vel ad domum, vel ad locum beneficij dicatur fictus cōtumax. Quæ quidem ficta cōtumacia exhibita in non veniendo ad iudicium non sufficit ad priuandū aliquem (etiam post decēdium transactum a die latæ sententiæ) potestate appellandi. Cum requiratur ad talem priuationem operandā vera contumacia, quam quis non incurrit, nisi postquā sibi innotuerit, vel intimata fuisset sñiæ promulgatio, & eius tenor. Prout infra latius dicem⁹ in declarationē secundi casus: & ꝙ nostrum assertum sit verissimum, probatur per tex. in Clem. causam. de elect. vbi hæc habentur, videlicet. [Causam electionis, postulationis, seu prouisionis per appellationem ab ipsa, vel occasione ipsius ad sedem Apostolicam emissam, tūc demū ad sedem eandem deuolui censemus, cùm in appellati, aut procuratoris eiusdē in ipsa causa specialiter constituti præsentia interposita fuerit, aut eorum alteri intra men-

mensem ab interpositione ipsius, vel saltē post lapsum eiusdē mensis (q̄ cito cōmodè fieri poterit) legitimè intimata, porrecto videlicet sibi sub scriptura autentica, vel perlecto illius tenore, & copia modo cōsimili (si petita fuerit) indè facta. Quod si forsan appellatū ab esse, & procuratorē talem non inueniri contingat. In domo, quā ipse appellat⁹ cōiter habitare cōsueuit, vel (si dom⁹ eadē ī remotis existat) in Ecclesia Cathedrali in cuius ciuitate, vel Dięcesi cōsistit beneficiū, & nihilomin⁹ in vtroq; casu in Ecclesia, vel beneficio (de quo agitur) volumus appellationē hmōi publicari, ac de ipsa qñcunque petitū fuerit, copiā modo p̄misso fieri appellato. Verum si pp appellati, aut suorū metū, vel potentiā intimatio fieri nequeat (vt præfertur) appellationē eādem in loco aliquo publico, sic solēniter volumus publicari, q̄ ad appellati, seu eius procuratoris notitiam verisimiliter possit peruenire. Intimatio vero aliter facta oī careat iuris effectu. Nec causa p appellationē eandem ad sedem cēseatur deuoluta prædictā, nisi ad appellatū eius plena, & certa notitia intra tp̄s prædictum aliter peruenisser. Idē quoq; in alijs casib. obseruari volumus, in quib. reperit̄ intimatio faciēda.] hæc in d. Clem. Quæ cōstitutio etsi loquat̄ explicitè de tēpore, quod currit appellato (cui de iure facienda est intimatio appellationis factę a sentētia lata in sui fauorem, & non de tempore, quod currit appellare volenti. Tamen cum eadem militet ratio æquitatis in vtroque; quoniā de iure appellare volēti a sententia lata non currat decendium a die sniæ, sed a die scientię dictæ latæ sniæ, & sic in vtroq; casu necessario requiritur sententiæ scientia, ac per cōsequens intimatio plena, & certa, quæ solum contingit quando, & sniæ, & appellationis tenor illis innotescit, ac co

60 pia † earum autētica exhibetur ipsam petentib. vt in d. Clem. causam. iuncto c. cōcertationi. de appell. in sexto. Nec obstare nobis poterit, q̄ d. Clem. loquat̄ in casu electionis, postulationis, seu ꝓuisionis. Nos verò in casu appellationis. Qm̄ ipsemet Clemēs Papa constitutionē suā ibi extendit ad quęcunq; casum, in quo requirit̄ necessario ītimatio faciēda. & vt percipiamus de qualitate intimationis faciēdæ, de qua ipse Pōtifex loquitur ibi: iungamus prædictis verbis, quib. ipse vsus fuit in fine dictę Clem. verba, paulò ante præcedētia. Nā his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Nec causa per appellationē eādem ad sedem cēseatur deuoluta prædictā, nisi ad appellatum eius plena, & certa notitia intra tempus prædictum aliter peruenisset.] hæc ibi. Ex quibus omnibus patuit omnino requiri ad cursum decendij contra appellare volentem plena, & certa notitia tenoris sententiæ latę, vt antea apertius docuerat Bonifacius Octauus, & habetur in dicto capit. concertationi, necnon, & Doctores communiter ibidem, quorum verba retulimus in probationem præcedentis

ris nostræ vnicæ conclusionis. Videatur ibi, & aliorum Doctorum sententia infra recensenda. Idem probatur per textum apertissimũ in l. Diuus Antoninus. ff. de in integr. restitu. vbi hæc habentur, videlicet. [Diuus Antoninus Marcio Auito prætori de succurrẽdo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sententiam rescripsit, etsi nihil facilè mutandum sit ex solemnibus, tamen vbi æquitas euidẽs poscit, subueniẽdum est. Itaque si
61 citatus † non respõdit, & ob hoc, more pronunciatum est: cõfestim autem pro tribunali te sedentem adijt existimari potest, non sua culpa, sed parum exaudita voce præconis fuisse, ideoque restitui potest. Nec intra has solũ species consistet huius generis auxilium: etenim & deceptis sine culpa sua (maximè si ab aduersario fraus interuenerit) succurri oportebit, quamuis de dolo malo actio competere soleat, & boni prętoris est, potius restituere litem, vt ea ratio, & æquitas postulabit, quam actionem famosam constituere: ad quam tunc demum descendendum, cum remedio locus esse non potest.] hæc ibi. vbi idem docuerunt Glosa, & Bart. ad saturitatem, quod & repetierunt ambo in l. fin. ff. de in integrum restitu. dicentes, ꝙ verus cõtumax appellans non audietur, sed fictè contumax audietur appellans. & ꝙ nostra interpretatio verborum dictę
62 Clem. causam † fuerit rationi cõsentanea, probatur auctoritate infrascriptorum Doctorũ. Philippus enim Franchus in c. bonæ memoriæ, col. 6. vers. octauò debet appellari infra decem dies a die grauaminis. ext. de appell. inter alia notatu dignissima dixit, quod licet ex citatione ad domũ in dubio præsumatur sententiam deuenisse in notitiam, vt per glo. in l. etsi legibus. C. de Episcopali audien. & facit l. quinquaginta, C. de excusat. tut. & per Bart. in l. quidam decedẽs in fine. ff. de administr. tut. Tamẽ ista est ficta notitia, seu præsumpta, sed ad exclusionem appellationis vera notitia requiritur. Ideo est, quòd citatus per ędictum iuxt. formã Clement. 1. de iudicijs, licet ibi dicatur, quòd talis citatio arctat citatũ, ac si personaliter citatus fuisset. tamen quoad appellandum citato per ædictum currit tempus a die veræ notitię, cùm illa notitia, quæ insurgit ex citatione per edictum sit præsumpta, & in appellatione requiritur vera, vt supra, & facit quod habetur in Clem. causam. de elect. in vers. indubitata, & certa. & per Bal in l. contra maiores. ff. de inofficioso testamento, & ita tenent Doctores de Rota in citatione per edictum. Decisione 364. incip. Item cum iura. Idem docuit quoque glo. & Angel. in l. 1. §. si aduersus. ff. quando appell. sit. Idem docuit Felinus in c. quod ad consultationem. col. 12. nu. 33. versic. considera duos casus. ext. de sent. & re iudic. Idipsum elicitur ex doctrina Cardinalis Zabar. in dicta Clem. causam. §. idem quoque, col. 1. vers. quantũ autem ad hanc Clemẽtinam. Vbi dixit. Quantum autem ad hanc

Clem.huic limitationi inhęrēdo, vt saluetur glo.dico hunc §.procedere in omnibus intimationibus, 63 siue fiant de actibus celebratis in scriptis, vel reductis ad scripturam, siue non reductis, dum tamē subsit identitas rationis, quæ est in casu huius Clem. quòd ex reductione actus ad notitiam alicuius, ille obligetur ad aliquid præiudiciale, tunc procedit hic §. & subest magna æquitas, vt intimatio in scriptis fiat plena, & certa, aliàs posset fieri verbo, & minus perfectè per quod multum præiudicaretur parti, quæ non est plene informata, & per hoc dico, ꝙ intimatio, quā fecit emptor venditori de lite sibi mota in casu c.fin. ext. de empt. & vendit. de rigore iuris, vt arctetur venditor debet fieri sub hac forma, & idē in similibus, quod perpetuo nota, quia hoc verbum communiter ignoratur, & raro bene intelligitur, & hactenus semper dubitaui. Sed si notitia de actu tali fit, per quem non præiudicatur parti, vt quando fit intimatio Papæ, vel in omnibus similibus, in quibus in nihilo arctatur is, cui fit intimatio tunc secus. Nam cùm cesset ratio identitatis huius dispositionis, cessabit & hic §.& sic intellige, & recorderis. hæc omnia ipse Zabar.vbi supra, qui idipsum repetijt in Clem. vnica. col. fin, versic. vbi etiam deciditur de dolo, & contumacia, dicēs, quòd is, qui non est verè contumax po-
64 terit † appellare infra decēdium a die notitiæ. Idē breuius docuit Pet.de Anchar.in dicta Clem.causam.col.pen. versi.nisi quòd certa. Idem docuit ibidem Ioannes de Imo.& ibidē Panormitanus, nu. 3.addens & hanc peroptimam regulam pro maiori intelligentia eorum, quæ hucusque allata fuerunt dicens, quòd vbicunque requiritur alicuius actus intimatio etiā cum solēnitate sufficit scientia, seu notitia certa, & plena illius actus intimādi: non ergo re-
65 quiritur † necessario intimatio data notitia, vide bonum textum iuncta gl.in versi.certa.in d.Clem. causam. quod intellige, quando intimatio esset facienda ad finem simplicis notitiæ habendæ, vt in casu dictæ Clem.causam, secus si requiratur etiam ad alium effectum, puta, ad defendendum denunciantem, de quo notat Dynus in regu.eum, qui.de regu.iur. in sexto, & per Bart.in l.emptor. C.de euictio.& per Canonistas in c. fin. ext. de empt. & vendit. vel dic, quòd aut requiritur non solū intimatio, sed etiam requisitio ad aliquid faciendum, & tunc nō sufficiet notitia, sine intimatione. Idem expresse docuit glo. fin. in dicta Clem.causam.in principio, quæ bene notanda erit secundum Panorm.ibidem, vbi subdit quòd si requireretur sola intimatio, tūc sufficeret notitia sine intimatione. Idem expressè docuit Glo.in c.ei, qui appellat.§.sunt etiā quorum, 2.q.6. in versic.per contumaciam, dicens, quòd veniens ad Iudicem sedentem pro tribunali audietur, vt in d.l.Diuus. quæ glo. intelligit non simpliciter de omni accedente ad Iudicem sedentem

tem pro tribunali, sed in terminis dictæ l. Diuus, scilicet de eo, qui legitimè fuit impeditus ab accedendo ad Iudicem. Idem docuit Glo. in l. 1. vers. nō potest. C. quorum appell. non recip. dicens, ꝙ
66 absentis † per contumaciam appellatio recipi non potest: nisi veniat Iudice sedente pro tribunali, vt in d. l. Diuus, cuius dictum intelligendum, vt paulò ante exposuimus. Idem docuit eadem Glo. in d. l. 1. vers. eius, dicens, ꝙ contumax in restituendo, vel exhibendo, vel iurando non priuabitur facultate appellandi. Idem docuit Glo. in Authen. de Iudicibus. §. audient. in versic. perimendis, dicens, quòd contumax præ-
67 sumptiuè † poterit appellare. Idē docuit Specul. in lib. 2. titu. de appell. §. in quibus autem, nu. 1. in vers. primò igitur prohibita est: dicens, quòd contumax fictus, vel præsumptus non priuatur iure appellandi. Idem docuit Bal. in repertorio Innocentij in versic. contumax comparens Iudice sedente, dicens, quòd cōtumax comparens Iudice sedente pro tribunali non indigebit restitutione in integrum ad appellandum, vt docet cōmunis opinio, cùm ipso iure possit appellare, & ratio rationum est, secundum eum, quia lex admittit comparitionem suam, & fingit eum non contumacem. vt in l. Diuus, ff. de in integr. restitu. & ita notanter (inquit) docuit glo. in l. inter minores. ff. eod. & concludit, quòd fictus contumax admittatur ad appellādum. Idem docuit Marantha in suo speculo in secundo actu, part. 3. princ. nu. 277. versic. ille ergo qui. Dicens quòd qui fuit citatus in domo, & non habuit legitimè notitiam citationis, dicatur fictus cōtumax, & poterit appellare secundū Bal. in l. ea quæ. C. quomodo, & quando iudi. & Bart. in d. l. fin. ff. de in integr. restitu. & Alex. in l. properandum. §. fin autē. C. de iudicijs. in versic. secunda conclusio, & sic notādum (inquit) quòd fictus contumax non punitur, quia in eo nō arguitur dolus, sicut in vero contumace. Idē docuit Ioannes Ferrarius in tract. de appell. c. 5. titu. a quibus sent. appell. non licet, circa finem, dum agit de contumace. & hæc attulisse sufficiat in declarationem primi casus virtualiter contenti in dicta nostra vnica conclusione, & verborum ibi contentorum, videlicet. [Ad sui notitiam venisset sententiæ contra ipsum promulgatio.] quoniā poterat contingere facta per edictum in domo, & huiusmodi, & de hac promulgatione hucusque diximus, & non de secundo modo, quo poterat ad notitiam eius contra quem fuit lata sententia, scilicet si personaliter fuisset sibi intimata dicta sententia, & cum hoc sit scitu necessarium, ideo studebimus casum secūdo loco propositum accuratissimè examinare cum sit quæstio quotidiana: & sciendum, quòd sententia Angeli in l. a sententia, §. 1. ff. de appellat. dicentis, quòd contumax possit appellare, intelligēda erit de contumace non vero, sed apparente, vt latius hic probauimus, non autem

tem de contumace apparenter, & verè, vt in sequenti regula.

De secundo casu proposito, scilicet de vero cõtumace, erit constituenda firmissima regula conformis iuri communi. regula vnica est talis. Citatus † personaliter ad ueniendum audire sententiam tali die promulgandam in causa sua diffinienda, in dubio habebitur pro vero cõtumace, idest in non veniendo: antequam probetur ipsum legitimè fuisse impeditum ab accessu ad Iudicem, cuius intendisset obedire mandato. Nam nisi hoc impedimentum ab ipso personaliter citato fuerit probatum, non admittetur ad appellandũ. Quapropter optima cautela erit ad conuincẽdum ipsum contumacem, & ad priuandum eum facultate appellandi, intimare ipsam sententiam ad domum, vel personaliter. & probabitur præsens regula auctoritate infrascriptorum Doctorũ grauissimorum: post quàm pro intelligentia dicẽdorum & dictorum infrascriptorum notabile recensebimus, diximus [contumacem in non veniendo] ad differẽtiam aliorum contumaciũ in non obediendo mandatis Iudicis, & in aliquo alio mandato eius, quàm in veniendo ad iudicium secundum voluntatem ipsius Iudicis ad hoc ipsum facientis citari eos. Quapropter sciendum, & tenacissimè erit memoriæ commendandum, quòd multipliciter quis di-

69 citur contumax † Nam quidam est verus contumax apparenter, & existenter. Quidam verò est verus contumax apparenter, & non existenter. Quidam autem est fictus contumax apparenter, & verus existenter. & quidam est fictus contumax apparenter, & existenter. Contumax igitur verus apparenter, & existenter dicitur is, qui citatus & inuentus, dixit se nolle venire, vel fuit inuentus, & dixit se venturum, vel nihil dixit, tamen postea non venit absq; aliqua causa. Vnde remanet, quod solùm fuit contumacia, & contemptus Iudicis: & iste talis contumax si appellauerit: appellatio eius non audietur, cùm potuerit venire, & noluerit. Contumax ap-

70 parenter † & non existenter. dicitur is, quem citatio reperit, & dixit se nolle venire, postea tamen mutauit propositum, & voluit venire, sed fuit impeditus dolo aduersarij, vel ex aliquo casu absque sua culpa. & hic si appellare voluerit a fulminata sententia, non audietur a Iudice, a quo vult appellare, nec eius appellatio admittetur: quia est verus cõtumax apparenter, tamen coram Iudice ad quem fuit facta talis appellatio, hoc dictus contumax poterit probare, quod si probauerit, quòd in rei veritate nõ fuerit verus contumax, probando iustum impedimentum, tunc ipse Iudex appellationis procedet super appellatione sua, sicut si esset admissa, vt in l. sciendum. ff. de appell. recip. & in l. a proconsulibus. C. de appell & idem erit dicendum de eo, qui fuit inuentus, & dixit se venturum, vel nihil dixit: Nam si non venit, est verus con-

contumax apparenter, & eius appellatio non recipietur: etsi coram Iudice appellationis probauerit, quòd non fuerit verus contumax existenter, procedetur in appellatione, prout dictum fuit paulò antè. Animaduertendum tamen, quòd vbicunque diximus verum contumacem appellantem non fore audiendum a Iudice a quo: hoc ipsum erit intelligendum, nisi postea ipse contumax postea venerit (infra statutum tẽpus a iure, idest infra decẽdium) ad iudicium Iudice sedente pro tribunali. Nam tunc ex illo actu præsumitur, quòd non fuerit verè
71 contumax † & tunc ipse appellans audiendus erit, vt in l. diuus. ff. de in integr. restitu. Contumax
72 autem fictus † apparenter, & verus existenter dicetur is, qui non fuit inuentus, tamen citatio peruenit ad eius notitiam: & tunc cùm potuisset venire, non venit, & huius appellatio recipietur à Iudice à quo: quia sibi non innotuit ipsum fuisse verum contumacem. Sed si pars, contra quam est interposita appellatio coram Iudice appellationis hoc probabit, scilicet illum sciuisse & contempsisse venire, non procedetur super eius appellatione. & ita poterit intelligi l. properandum. §. sin autem. in fi. C. de iudicijs. coniuncta l. diuus. §. parte actoris minimè inuenta. ff. de in integr. restitu. Et est aduertendum, in eo, quod diximus, quòd quando per contumaciam non venit, quia si esset causa aliqua, propter quam venire nolebat, vt puta, quia timebat Iudicem, nè faceret eum approbare sententiam: quia sic erat consuetus alijs facere, vel quia erat rusticus, & timebat ire sine aduocato: & similia quæcunque essent, quæ possent eum excusare à contemptu Iudicis: putaremus ipsum fore audiendum appellantem à Iudice ad quem, quia cessat vera contumacia, si talia interfuisse probarentur coram ipso Iu-
73 dice. † Contumax autem fictus apparenter, & non existenter dicitur is, qui citatus ad domũ fuit, & tamen reuera nunquam habuit notitiam talis citationis, & hìc talis sine dubio appellans infra decendium a die notitiæ audietur, vt in c. concertationi. de appell. in sexto. & in l. ab eo. C. quomodo & quando Iudex. Et sciendum, quod huic peroptimæ distinctioni se subscripserunt infrascripti Doctores, videlicet Bart. in l. fina. nu. 11. vers. & ideo dico sic. ff. de in integr. restitu. Glo. in dicta Clem. vnica. vers. manifestè. Cardin. Zabar. ibidem. col. 9. vers. Decimò quæritur. sequens Bar. & ibidem Pet. de Anch. col. 5. versic. vt clariùs tibi liqueat. & ibidem Imo. col. 7. a numero 18. vsq; ad nu. 29. Felinus in dicto c. quod ad consultationem. col. 13. nume. 34. vers. secundus casus. Petrus Follerius in sua Praxi criminali, in versic. etsi confitebuntur. nu. 3. versic. sed occurrit dubium.

His ergo necessario præmissis pro intelligentia eorum, quę fuerunt allata in dicta vnica regula, & afferendorum in eiusdem regulæ probationem, ipsamet regula

gula probatur triplici medio. Primò enim per arg. in Clem. vnica. de dolo & contum. vbi hæc habentur, videlicet. [Si antè diffinitiuam sententiam à Iudice quis
74 appellando † recedat, & Iudex suæ appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato, vlteriùs in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sentẽtiam etiam diffinitiuam promulget, poterit idem appellans à dicta sententia intra tempus debitum appellare: Nisi eius prima appellatio fuisset friuola manifestè] hæc ibi. Diximus probari præsentem regulam per arg. in d. Clem. quoniam: etsi explicitè hoc non eliciatur, benè tamen implicitè: cùm ibi dicatur in fine. [Nisi eius prima appellatio esset friuola manifestè] arguendo ergo à contrario sensu, sequitur, quòd qui friuolè appellauerit ab interlocutoria, & se non correxerit (cùm indè elucescat eius cõtumacia non obtemperando simpliciter suo superiori) meritò non admittendus erit postea ad appellandum à diffinitiua, eò quòd apertissimè cõprobetur eius contumacia; cùm iniustè semel recesserit à iudicio, & non redierit ad iudicium antè diffinitiuam, & hoc ausus fuit facere non sine iudicijs contemptu. Vndè palam fit ipsum fuisse verè contumacem: & tali pacto erunt interpretanda subsequentia
75 iura, † quæ dixerunt contumacem in non veniendo non fore admittendũ ad appellandum. sciendum igitur, quòd idipsum docuit & apertiùs tex. in c. ei, qui appellat. §. sunt etiam quorum. 2. quæst. 6. vbi hæc habentur, videlicet. [sunt etiam quorum appellationes non recipiuntur: non enim potest recipi eius appellatio, qui per contumaciam absens: cùm ad agendam causam vocatus esset, negotio priùs perscrutato summatim: condemnandus est.] hęc ibi. Idem habetur in c. de illicita. §. quicunque tribus auctoritatibus. 24. q. 3. vbi hæc habentur, videlicet. [Quicunque tribus auctoritatibus Iudicis conuentus, vel tribus edictis ad Iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio, idest quod causam extinguit fuerit euocatus, & præsentiam suam apud eum Iudicem a quo, ei denunciatum est, exhibere noluerit aduersus eum, quasi in contumacem, iudicari potest. Quinimò nec retractari per appellationem negotia possunt quotiens in contumacem fuerit iudicatũ.] hæc ibi. Idem prorsus, & clarius docuit text. in l. properãdum. §. cum enim terribiles, C. de iudicijs, vbi hæc habentur, videlicet. [Cum enim terribiles in medio proponuntur scripturæ litigatoris absentia Dei præsentia repletur: nec pertimescat Iudex appellationis obstaculum, cũ ei, qui contumaciter abesse noscitur, nulla sit prouocationis licentia, quod & in veteribus legibus esse statutum manifestissimi iuris est.] hæc ibi. Idem probatur in l. 1. C. quorum appell. nõ recip. vbi hæc habentur, videlicet. [eius qui per contumaciam absens, cum ad agendam causam vocatus esset

con-

condemnatus est, negotio prius summatim perscrutato appellatio recipi non potest.] hæc ibi. Idem probatur in Authen.de Iudicibus. §.audient igitur.in fi.vbi hæc habentur, videlicet. [Appellationibus in his nulli penitus perimendis, nisi fortè tertió appellare voluerit, aut per contumaciam defuerit, talibus.n.etiam perimitur ratio.] hæc ibi. Idem probatur per tex.in l. contumacia.ff.de re iudic.vbi hæc habentur, videlicet. [Contumacia eorum, qui ius dicenti non obtemperant, litis damno coercetur. Contumax
76 est, † qui tribus ædictis propositis, vel vno pro tribus (quod vulgò peremptorium appellatur) litteris euocatus præsentiam suam facere contemnit.] hæc ibi.& notanda sunt illa verba, videlicet. [litis damno coercetur] quia, vt ibidem subdit glo. in versic. litis. non póterit appellare, & sic litem ammittet: & statim ipsa sententia lata executioni mandabitur, nullo timore appellationis admittendæ. Idem probatur per tex. in l.& post edictum. §. sciendum. ff. de iudicijs.vbi hæc habentur, videlicet.[sciendum ex peremptorio absentem condemnatum, si appellet non esse audiendum, si modò per contumaciam defuit, sin minùs audietur.] hæc ibi. Idem habetur ex l.ex consensu.§. fin. ff. de appell. & relat. vbi hæc habentur, videlicet. [eum, qui cognouit edictum peremptorium secúdum ordinis causam datum, placuit non rectè prouocasse.cùm in eius potestate fuerit, antè dié præstitutum, pro tribunali respondentem, aut defensum edicti denunciationem rumpere.] hæc ibi. Probatur & secundò præsens nostra regula Doctorum auctoritate. Glo. enim singularis in dicta Clem.causam.in versic.manifestè.dixit.Aduerte, quia probare videtur hæc litera, quòd vera con
77 tumacia † in non veniendo non impedit appellantem, vel appellationem, nisi sit manifesta, vt sic in vera contumacia distinguatur inter manifestam,& dubiam: appellans enim friuolè, & recedens verè contumax est, & tamé si hoc non est manifestum appellat. & secundum hoc intelligenda videntur iura, quæ dicunt cótumacem in non veniendo non appellare. vt in c.ei, qui. §.sunt autem quorum.2.q.6. & in c.de illicita. 24. q.3.& in l.properandum. §.cum autem.C.de iudicijs, & in l.1.C. quor.appellationes non recip. in non veniendo. ideo dixi (inquit
78 dicta glo.) quia contumax † in non parendo non priuatur potestate appellandi. vt in l.creditor. §.iustus.ff.de appell.& pro ratione diuersitatis dicit ibi glo.quòd contumax in non parendo peccat in vno tantum. Contumax verò in non veniendo in duobus: & subdit se hoc intelligere, quia ille venit ad Iudicem, sed non ei paret: alter verò nec venit, nec paret. hæc omnia dicta Glo. Idem docuit Glo. in dicto §.quicunque tribus edictis.in vers.per appellationem, dicens, quòd contumax si appellauerit, non audietur. Idé docuit glo. in dicta l.properandum.

dum. §. cùm enim terribiles. in verſ. quod dicens, quòd qui verè contumax eſt, appellare non poteſt. Idem docuit Glo. in dicta l. 1. C. quor. appellat. non recip. in verſic. eius. dicens, quòd verè cõtumax appellare non poterit, vt quia inuentus non venit, vt hìc, quando fuiſſet contumax in non veniendo: ſecus, ſi in non exhibendo, vel in non reſtituendo, vel in non iurando, quia tunc appellare poterit. Idem docuit glo. in dicto §. audient. in verſ. perimendis; dicens, nota regulam, quòd
79 quilibet poteſt appellare: † ſed fallit in contumace, cui appellare non licèt, vt hic: Niſi veniat Iudice ſedente pro tribunali, vt in l. diuus. ff. de reſtitu. in integr. & hoc ſi eſſet contumax verè, ſecus ſi præſumptiuè, vt in l. & poſt. §. fina. ff. de iudicijs. hæc Glo. illa, cuius ſententia interpretanda erit in terminis d. l. diuus. cuius tenorem ſupra retulimus in declaratione ſeu limitatione vnica ſupradictæ vnicæ concluſionis in primi caſus ibi propoſiti declarationem & probationem, vbi & ſententiam Glo. fuimus interpretati in dicto c. ei, qui appellat. §. ſunt etiam quorum. 2. q. 6. in verſ. per contumaciam: cùm ijſdem verbis & ipſa glo. ibi vſa fuerit: quæ paulò poſt recẽſebimus, cùm referremus alias glo. ijſdem verbis vtentes. idem docuit glo. in dicta l. contumacia. in verſic. litis damno. dicens contumacẽ coerceri litis damno, vt non appellet. vt in dicta l. & poſt. §. fi. idem docuit glo. in dicta l. & poſt. §. fin. in verſ. audiendum. dicens. Contumacem condemnatum non eſſe audiendum, niſi veniat ſedente Iudice pro tribunali, vt in dicta l. diuus. item ſi eſt contumax in non veniendo: ſecus, ſi in non reſtituendo. idem docuit Glo. in dicta l. ex conſenſu. §. fin. in verſic. non rectè. dicens, quòd ſi quis eſſet verus contumax, vt puta, quia dixit ſe nolle accedere ad Iudicem ipſum citantem ad audiendam ſententiam, hìc non poſſet appellare; ſed ſi eſſet contumax fictus, appellare poſſet. Idẽ prorſus docuit Bart. in dicta l. properandum. §. ſin autem. nu. 1. in verſ. oppono ſecundò. dicens, quòd
80 contumax † in non veniẽdo, non poteſt appellare: contumax verò, in non exhibendo appellare poterit. Qui Bart. idem repetijt in dicta l. 1. nu. 2. verſic. & dicitur verus. C. quor. appell. non recip. dicens, quòd verus contumax dicatur is, qui perſonaliter citatus nõ venit: & talis contumax appellare non poterit, ſecus ſi ſit contumax in reſtituendo, vel in non iurando de calumnia, & huiuſmodi, quia poterit appellare. Qui Bar. rurſum idem docuit in dicta Authen. de Iudicibus. §. audient. in fine dicens, quòd contumax verus non poterit appellare. Contumax vero fictus appellare poterit. Idem ipſemet Bart. docuit in d. l. contumacia, num. 1. verſic. dic ergo, dicens, quòd contumax in
81 † non veniendo ad audiendã ſententiam, & ſentẽtia fertur contra contumacem, tunc ipſe litis damno afficietur, quia non audietur

dicetur appellans: si vero sententia fuisset lata in contumacis fauorem, tunc etsi non ammittet indè litem: tamen condemnabitur in expensis, sed si quis fuerit contumax in non veniendo ad respondendum alteri, tunc afficitur damno, quia non audietur in lite, nisi refectis expensis, vt in l. sancimus.C.de iudicijs. Quandoq verò quis esset contumax in non agēdo infra tempus sibi statutum tunc afficietur damno hoc, quia postea volens agere, non audietur, vt in l.diffamari. C. de inge. ma.& in l.si ea. C. qui accus. non poss.idipsum Bart. ipse docuit in dicto §.sciendum. dicens, quod contumax verus appellare non poterit, sed fictus sic. quod & repetijt in dicta l.ex consensu. §. fina. dicens, quòd verus contumax appellare non poterit, & quòd sit sciendum, quòd, vt quis dicatur
82 verus contumax † duo requiruntur, videlicet. Quorum primum, quòd cognouerit se legitimè citatum: & secundò, quòd potuerit venire ad Iudicem, & non venerit, vt in dicto §.sciendum, expressè probatur: quocunque ergo modo (inquit) cognouerit, satis est, vt in l. item veniunt. §. a quo. ff. de petit. hæredit. & ideo citatus ad domum, si ad eius notitiam congruo tempore peruenitur, dicetur verus contumax, & licèt Iudex a quo eius appellationem receperit: quia eum habuisse notitiam citationis ignorabat: tamen si de scientia probaretur apud Iudicem ad quē, super eius appellatione non procedetur, & eodem modo si fuisset citatus personaliter, & cùm vellet venire fuit impeditus aliqua iusta causa: licèt Iudex a quo appellationem eius nō recepisset, quia eum verum contumacem reputabat: tamen hoc probato apud Iudicem ad quem, idest, coram Iudice appellationis, procedetur in sua causa, vt dicitur in dicta l. ex consensu. §. fin. in glo. & colligit ex ipso textu, & addidit Bart. notandum fore benè dictum §. fi. cùm peroptimè declaret, quis sit verus cōtumax, & apertiùs, quàm alter textus, & subdidit ibidem Bart. fore animaduertendum, ꝙ glo. in dicto §. fina. in principio dicit verum contumacē eum, qui inuentus dicit, se nolle venire, & idem notat in multis locis: quam glo. Ioannes And. intelligit, quando hoc in iudicio dixit: secus si dixisset nuncio extra iudicium, quod fortè (subdidit ibi Barto.) posset procedere, quantum ad hoc, si esset citatus non peremptoriè, tunc iterum esset citandus. Nec locum habet glo. in l.fi. ff. de in integr. restitu. quæ dicit eum non esse citandum vlteriùs: sed si poneremus eum peremptoriè citatum, siue in iudicio, siue extra, & dixisset, Nolo venire: satis est, vt sit verus contumax, quia sufficit, quòd sciat se citatū. & quod non obstet, quòd glo. in dicto §.fi. dixerit, quòd iusta causa non veniendi est: si dicit se non venisse propter obliuionem, quia non credebat Iudicem festinare. Nam illud, quod de obliuione dicitur, non est verum. Non enim præsu-

83 præsumitur † obliuio, nisi ex longo tempore, vt in l.si id, quod. in principio & ibi not. ff.de acquir. possessione, & in l.furtum.§. fundi.ff.de vsucap.item id, quod dicitur, quòd non credebat Iudicem festinare, non est iusta causa: Non enim debemus inspicere
84 † id, quod dicit se credidisse, sed id, quod credere debebat, vt in l.quod te.ff.de rebus credit. & in l.qui fundum.§.seruus.ff.pro emptore, & ibi glo.quæ contra dicit in hoc iu eo, quòd dicitur de obliuione. Hæc omnia docuit Bart. vbi supra, quæ omnia sunt memoriæ cõmendanda, & vsu ipso quotidiano opere perficienda a iudicibus Deum timentibus: quoniam aliàs omnibus contumacibus veris daretur aditus fallendi Iudices non sine graui iudicialis potestatis iniuria, & proximorum detrimento. Ad hoc ipsum probandum accedit, quod ipsemet Bar.docuit in l.diuus.in principio. ff. de in integr. restitu. di-
85 cens, quòd verus contumax † veniens Iudice sedente pro tribunali restituitur ad appellandũ.idem si absuerit dolo aduersarij, vel absque sui culpa: quapropter (secundum eundem) erit notãdum, quòd est necesse, quòd in iudicio dicat se nolle venire: sed sufficit, quòd hoc dicat nuncio. extra iudicium. Idem & latiùs ipsemet Bart.docuit in l.fina.nu.11. & sequenti. ff.de in integr.restitu.vbi sequens glo.ibidem dixit, quòd verus contnmax est is, qui inuentus apertè dixit se nolle venire: & ad illum vna citatio sufficit, & quòd in hoc dixerit verum ibi gl. & addidit fore animaduertendum, quòd ipse dixerit, vnam ci-
86 tationem † sufficere, licèt non fuerit dictum peremptoriè: & quòd imò si non esset citatus, si tamen dixisset se nunquam venturum coram Iudice illo, non deberet vlteriùs citari, sicut dicunt Canonistæ de eo, qui recedit appellans ab aliqua interlocutoria, quòd non sit amplius citandus: quia videtur dixisse se amplius non venturum ad Iudicem, vt in Clem.1. de dolo & contum.(Adde tu, quòd Bart. hìc loquatur in terminis dictę Clem.1.solùm, scilicet quando appellatio ab interlocutoria fuisset manifestè friuola, cùm hoc tantummodo ibi dicatur: prout elicitur ex mente eiusdẽ Bart.citantis ipsam Clem. 1. & ideo subdidit ibidem dicẽs. Mihi autem ad declarationẽ veritatis istius videtur fore dicendum, quòd ille contumax non possit appellare, qui per contumaciam non venit, ita dicit tex.in l. & post edictum.ff.de iudicijs, & intelligitnr ibi de contumacia eius, qui potuit venire, & non venit: ita dicit text.in l. ex consensu. in fine. ff. de appell. vnde (inquit) illum appello verum contumacem, qui potuit venire in termino peremptorio, & non venit. vt in dictis legibus. Hæc Bar.vbi supra.Idem docuit Azo in summa in lib.7. Codicis, tit.quorum appel. non recip. col. 2. versic. item non appellat.nu.5. dicens, quòd contumax non appellet, vt in dicta l.properandum.§.cùm autem: nisi

nisi in casu, cùm reddit cōtumax sedente Iudice pro tribunali, vt in l.Diuus. ff.de in integr.restitu. & ideo qui est condemnatus ex peremptorio, quod in eius notitiam peruenit, non appellat, nisi iusta causa eum venire prohibuerit. hæc Azo. pro cuius veræ sententię declaratione sciendum, ꝙ illa verba Azonis. [quòd admittetur contumax ad appellandum cùm redierit sedente pro tribunali.] erunt intelligenda de non vero contumace, sed de contumace apparenter solùm: cùm ad hoc citauerit dictum textum in dicta l.Diuus.quę exprefsè de tali cōtumace solùm loquitur, & non de contumace apparenter & verè: prout ex contextu verborum ipsius l. diuus. elicitur. cuius tenorē nos supra retulimus ad verbum. Idem docuit Specul. in lib. 2.titu.de appell. §. in quibus autem casibus.nu.1.vers. primò igitur dicens,quod verus contumax
87 † non audiatur, si appellauerit. Idem docuit Innocentius in cap. cùm olim.nu.3.versic.citatus. sic referebant. extra de dolo & contum.dicens, quòd si constaret aliquem esse contumacem,talis non posset appellare viua voce, vt in l.diuus.ff.de restitu.in integrum, nec ipsius arreptio itineris vim appellationis obtineret: & quòd hoc iustificet sententiam eo absente latam. Idem docuit Cardinalis Zabar. in dicta Clem.vnica. col.pen.in fine.in versic.& etiam est de se notabilis. dicens, quòd rationi consentaneum sit, vt illi denegetur appellatio, qui per inobedientiam Iudici resistit: non enim debet sibi faueri in præiudicium honoris,qui Iudici debetur, vt in c.vt debitus. extra de appell. Curia Romana audit appellantem etiam si sit verus con-
88 tumax † dum tamen appellet infra decendium.à die pro latę sententiæ, vt patet in decisione Rotæ 365. secundum vnam computationem, secundum aliam est 151. vbi etiam deciditur, quòd citatus per ædictū iuxta formam Clem.1.de iudicijs, & non comparens possit à diffinitiua infra decendium a die notitię appellare,quod vltimum placet, sed intelligo (inquit ibidem Cardinalis) si non fuerit verè contumax, sed si ad eum peruenisset citatio, non deberetur audiri etiam infra decendium à die prolatæ sententiæ: & hoc in effectu. hæc Cardinalis Zabar.Idem docuit Petr. de Anch.in d. Clem. vnica.in versic. certum est: vbi sequens glosam in dicta Clem. dixit, quòd contumax fictus dicatur is, quem citatio nō apprehendit. Quapropter citatio si quem non inuenit,licet ille postea hoc sciat, & non accedat ad Iudicem, dicatur contumax fictus: & ratio est, quia Iudici non apparet de huiusmodi scientia,seu notitia,prout docuit dicta glo.& Cynus in l.properandum.C.de iudicijs in quæstio. 9. versic.& quid si citatus. vbi con-
89 cludit, quòd ad pœnam † vitandam non ita sufficiat scientia velata, sicut directa. Tamen ipse Anch. addidit secundum prædictam glosam, quòd si talis noti-

tia

tia superueniens fuisset probata in iudicio, illum excluderet à iure appellandi. Verissimus tamen contumax erit ille, qui citatus peremptoriè tā in iudicio, quàm extra, diceret, Nolo venire. & concludit ibidem, sequēs dictam gl. quòd verus contumax non poterit appellare, sed fictus sic. Idem docuit Imo. in dicta Clem. vnica. in omnibus sequens dictam glo. supra per me relatam. Idem docuit Panormitanus in d. Clem. vnica. nu. 4. & sequenti. vbi infrascripta notatu dignissima tradidit dicens, quòd verus contumax
90 † quem citatio facta ab homine apprehendit, nisi doceat de legitimo impedimento: & idem dicit de citato à iure: & ratio est, quia fortiùs cadit vera contumacia in citato per ius commune, quod ignorare non licuit, quam in citato à Iudice. Contumax euidens, seu manifestus, secundum ipsum Panormitanum ibidem dicetur is, qui nuncio citāti respondit, se nolle venire: & subdidit, sed an hoc sufficiat dicere extra iudicium? Videndus erit text. in c. venerabilibus. §. secus. de sent. excommunicationis in sexto. Fictus verò contumax is dicitur, quem citatio non apprehendit, vt puta, quia fuit citatus ad domū, nec comparuit in termino præfixo: quod gl. limitat, nisi iudicialiter probari possit, quòd citatio ad eius notitiam peruenit; tunc enim satis dici poterit verus contumax; nisi probet de legitimo impedimento. Contumax igitur in non veniendo verus nō appellat: si verò est fictus modo prædicto appellare poterit, sed Iudex à quo si sciat aliquem appellantem esse verum cōtumacem, tunc eius appellationi deferre non tenebitur, sed in causa, vel executione procedet. Iudex verò ad
91 quem, † appellationem recipiet, & priùs de hac præiudiciali cognoscet: an, scilicet potuerit appellare, etsi causa cognita inuenerit illum manifestum, vel euidentem, vel verum contumacem, siue non inuentum: qui tamen postea citatum se nouit, nec apparet ipsius iustum impedimētum, pronūciabit appellationem non deuoluere. & addidit ibidem ipse Panormitanus, quòd ratio, quare contumax in non veniendo ad iudicium non admittatur ad appellandum, & contumax in non obediendo, vel in non restituendo &c. admittatur, assignetur a dicta Glos. cui re subscripsit: cuius verba non referremus hìc, cùm eadem in relatione sn̄iæ dictæ glosæ superiùs retulerimus. Idē repetijt ipsemet Panormitanus in c. cùm in causa. nu. 17. versic. sicut enim. extra de iuramento calum. asserens, quòd contumax in non veniendo non poterit appellare. Idem docuit Felinus in c. quod ad consultationem. col. 13. nu. 34. vers. secundus casus est. extra de sent. & re iudic. dicens, quòd verus cōtumax non poterit appellare & hoc probat multis medijs. Idem docuit Philippus Francus in c. bonę memoriæ col. 7. versic. octauò debet appellari. extra de appellat. dicens, quòd

quòd citatus personaliter ad audiendam sentétiam in dubio dicetur verus cõtumax, & ideo excludetur ab appellando. vt in l. ex consensu. §. fin. ff. de appellat. & ideo cautela esset (inquit) intimare ipsam sententiam ad domum, vel personaliter, vt excluderetur omnis excusatio. Idem rursus ipse Fráchus repetijt in c. Nicolao, col. fin. in fine. ext. de appell. dicens, ꝙ verus contumax † in non
92 veniendo, nõ appellat: secus in nõ restituendo, vel simile faciendo. Idem docuit Robertus Marantha in suo aduoc. speculo in secũdo actu tertię par. princ. num. 274. & seq. dicens, ꝙ appellatio veri cõtumacis non audietur: & quoad hoc is dicendus erit verus cõtumax, qui fuit citatus personaliter, & potuit venire in termino, & nõ venit, vel si fuit citatus in domo, postea tñ citatio venit ad eius notitiam, & cum potuisset cõparere in termino, non tñ venit, quod tñ intelligendum fore asserit, qñ hoc legitimè venisset ad sui notitiam, puta, per scripturam citationis visá postea per eum, vel per relationẽ nuncij: secus si per relationẽ vxoris, vel aliorum de domo, quia nõ erit verus contumax, cùm possit dicere ego nolui dicto vxoris fidem præstare, vel alterius domestici, quod & docuit ẽt Alex. in l. properandum, §. sin autem. C. de iudicijs, quod est de mente Bart. in l fin. ff. de restitu. in integr. & hoc verificatur etiam si quis fuerit solum contumax ad audiendá sententiam, licet in toto processu non fuerit contumax, prout docuit etiam Alex. in l. sępe. col. 24. ff. de re iudic. & in d. §. sin autem, col. 3. in fine. vers. octaua conclusio. & huic sententiæ fauet textus in l. & post edictum. §. fin. ff. de iudicijs, ibi [Absentem ex peremptorio cõdemnatum.] & hoc intelligendum erit si talis cõtumax fuisset peremptoriè citatus: nam aliàs posset appellare, vt ex dicta l. & post § fin. elicitur. & expressè docuit Alexan. in d. §. sin autem. Quapropter semper erit inspiciẽdus tenor citationis, scilicet an in ea sit positum. versic. peremptoriè. Et notandum, quòd sicut con
93 tumax † verus nõ admittetur ad appellãdum, sic neque ad allegandam litis pendentiam, vt docuit etiam Alex. in l. 2. col. 2. ff. de re iudic. sic neque ad supplicandũ admittetur, vt etiam docuit Decius in consi. 34. col. 1. Addidit ipse Marantha ibidem, nu. 279. versic. quibus etiam adde. dicens, ꝙ is, qui procurauit, ꝙ non perueniret citatio ad eius notitiam, vt quia latitauit, vel aliter se abscondit, habebitur pro vero cõtumace, vt etiam docuit Alex. in d. §. sin autem. vers. quinta cõclusio. per ea, quæ habentur in Clem. 1. vt lite pendẽte. Addidit & hoc ipsemet Marantha ibi, dicens, quòd etsi contumax verus non sit admittendus ad appellãdum in causa principali, tamen admittetur ad appellandum a condemnatione expensarum propter contumaciam incursa, si comparuerit, prout docuerat Bal. in l. sancimus. colum. fin. C. de iudicijs. & in l. terminato. col. penult. C. de fruct. & lit.

expen. & in Auth. Generaliter. C. de Episcopis, & cler. Idem docuit (quod vltimò diximus) Philippus Franchus in c. Sępe. col. 15. in quæst. nona, & duodecima. extra de appellationibus. Idē quoque docuit Ioannes Ferrarius in tract. de appell. cap. 5. circa finē. dum agit de cōtumace. Idem docuit Hyppolitus de Marsil. in suo singul. 377. incip. Contumax in iudicio.

Limita singulariter primò ea, quæ fuerunt allata in dicta vnica regula, dicendo ea non habere locum in muliere, rustico, & mino-
94 re, † quoniā hi tales propter eorum ignorātiam excusantur a dolo, qui præsumitur, & requiritur in vero contumace, citato ad audiendā sniam, prout docuit singulariter Bal. in l. vbi exigitur. ff. de edēdo. & ibi Angelus, quos sequutus fuit Philippus Franchus in c. Nicolao. col. pen. in fi. ext. de appell. & Hyppol. de Marsil. in suo singul. 377. incip. Contumax in iudicio. Decius in consil. 34. col. 2. vers. vltimò considerandum.

Limita singulariter secundo allata in pręcedēti regula vnica, di-
95 cendo, ꝙ contumacia procuratoris non semper noceat Domino. Nam etsi procuratori contumaci denegetur facultas appellandi, hoc tamen aliquādo concedetur domino. Quapropter circa cursū decendij indulti a iure ad appellandum tali pacto, videlicet. Nā si procurator non est soluendo, decendium non curret dño, nisi a die notitiæ ipsius sniæ, quamuis aliàs regulariter currat a die sniæ qn̄ iudicium est agitatum contra procuratorem: & hoc est rationabile, ne contingat aduersarium locupletari cum aliena iactura, & instam ignorantiam domini puniri, cum pęna tenere debeat (iuribus vulgaribus) suos auctores tantum, & contumacia sit culpa, propter quā incurritur pęna priuationis potestatis appellandi, quam culpam dominus non commisit, sed procurator incurrit ex facto suo inscio domino litis. quare meritò diximus ipsum litis dominum non fore iudicādum contumacem, nec crimen contumaciæ incursum a pcuratore sibi imputandum. Procurator post litis contestationem a se factam in tantum efficitur dominus litis, vt de iure post mortem principalis sui ipse teneatur prosequi litem, & hoc cōpelletur, nisi probet impedimenta legitima, & ita fuit iudicatum in Curia Romana die 20. Maij 1549. & refertur in par. 3. decisionum Rotæ vlt. loco editarum, in decisione 225. Quando autem procurator contumax soluendo esset, tunc tēpus decendij curret domino a die latæ sententiæ: & ratio differentiæ est, quoniam tunc saluum sibi erit agere contra procuratorem contumacem, a quo recipiet restaurationē damni indè passi propter illius negligentiam. Animaduertendum erit insuper, quòd vbicunque a Doctoribus repetitur dictum, quòd liceat domino appellare post decē dies, intelligendum erit post decem dies a die sententiæ infra tamē decem dies a die notitiæ domini.

mini. Nullus enim Doctorum au
96 deret † dicere, ꝙ dominus pro-
pter contumaciam procuratoris
posset appellare quandocunque.
Nam ipse dominus tacendo per
decem dies a die sententiæ, vide-
retur acquiescere sententię. Qua-
propter indè sequitur apertissi-
mè, quòd si dominus haberet no
titiam sententiæ infra decē dies
currentes procuratori, ipse etiam
dominus habeat decem dies a
die suæ notitiæ, vtputa, dominus
cognouit sententiam latam post
sex dies a die dictæ latæ senten-
tię, illi sex dies, q cucurrerūt con
tra procuratorem contumacem,
non intelliguntur cucurrisse con
tra dominum, sed decē dies cur-
rent sibi ab illo sexto die, in quo
de sententia lata audiuit, & hæc
omnia erunt tenacissimè mādan
da memoriæ, quia quotidie ca-
sus huiusmodi contingunt, & ita
deciduntur, & in practica curia-
rum seruatur tanquam approba-
tus stylus a communi Doctorum
vtriusque censuræ scola, & confor
mis iuribus allatis in probatio-
nem vnicæ conclusionis deciden-
tis secūdam propositam quæstio-
nem. Hæc igitur limitatio sic de-
clarata probatur vera Doctorum
infrascriptorum auctoritate. Qua
propter sciendum, quòd huic li-
mitationi se subscripsit Felinus in
c. 1. col. 5. vers. bene erit, vt puto.
extra, vt lite non contest. post
longissimam disputationem, & re
lationem nonnullorum Doctorū,
subinferendo, & hoc notatu di-
gnissimum, dicens, vnum etiam
scias incidenter, quòd secundum
obseruantiam Rotæ, etiam si ip-
se dominus esset verè contumax
97 † audiretur appellans a diffiniti-
ua infra decem dies computan-
dos a tempore prolationis sen-
tentiæ, sed non a tempore scien-
tiæ. Rota in nouis 364. incipien.
Item iura clamitent, & est de do-
lo, & contum. 16. Nec per hoc om
nino abrogatur l. ex consensu. §.
finali. ff. de appellat. & Glo. ma-
gistralis in Clementina vnica, de
dolo, & contum. cum non dixe-
rit Rota simpliciter, quòd possit
appellare, sed possit appellare in-
fra decendium a die latæ senten-
tiæ, & non a die notitiæ, prout
non verus contumax. hæc ille. Sed
animaduertendum, quòd iccircò
in præsenti limitatione diximus,
quòd procurator contumaci de-
negetur facultas appellādi, quo-
niam regulariter procurator con
98 stitutus † a domino litis, tam an-
te, quàm post litis contestatio-
nem cum mandato ad agendum,
respondendum, &c. etiam si in
ipso mandato non fuisset expres-
sè indulta facultas appellandi a
sententia in causa indè sequuta,
posset appellare: & ratio potissi-
ma est, quia facultas appellandi
non requirit speciale mandatum,
eo magis, quòd procurator post
litis contestationem efficiatur do
minus litis. Et hæc, quæ diximus
ponderanda a nobis duplici me-
dio probabuntur vera. Primò e-
nim per textum in l. prima, & se-
cunda, ff. quando appellandum
sit. Nam in dicta l. prima, §. dies,
versiculo quare procurator. hæc
habentur, videlicet. [Quare pro-

curator, nisi in rem suam datus est tertium diem habebit (scilicet ad appellandum, de quo ibi agitur, nisi in rem suam datus est tertium diem, in suam autem rem datus, magis est vt alteram diem obseruet.] Idem & apertius habetur in dicta l.secunda, vbi in principio hæc ad verbum habentur, videlicet. [Si procuratorio nomine egeris, & victus appellaueris: deinde iniusta appellatio tua fuerit pronunciata, potest dubitari. Num die secundo appellare debeas, quia cùm de tua iniusta appellatione pronunciatum sit, tua interesse videtur, sed rectius dicetur tertia die appellare te posse, quia nihilominus alienam causam defenderis.] hæc ibi. Ex quibus apertissimè elicitur, quòd procurator poterit appellare, sine alio speciali mandato, cùm inibi nulla fuerit facta mentio de speciali mandato interuento, vel requisito ad appellandum. Idem adhuc probatur apertius in l.ab executore. §. vltimo. ff.de appellationib. & relat. arguendo a fortiori, seu a maiori ad minus affirmatiuè: ibi enim hæc habentur, videlicet.[Si

99 procurator, † qui in iudicio interfuit, victus sit, an ipse quoque per procuratorē appellare possit videamus, quia cōstat procuratorem aliū procuratorem facere nō posse. Sed meminisse oportet, quod procurator lite cōtestata dñs litis efficitur, & ideo & per procuratorem appellare potest. hæc ibi, & in l.nulla dubitatio. C.de procurat. expressè dicitur posse constituere alium procuratorem, & ibi per Doctores, & hæc de iure ciuili, quæ & probantur vera etiam de iure Canonico in c.non iniustè. extra de procurat. Gregorius Papa Nonus hoc ipsum docuit his præcisis verbis vtens, videlicet.[Non iniustè Iudex processit, qui filiumfamilias in procurato-

100 rem † admisit, quamuis ad futuras controuersias constitutū. Qui licet simul cum alijs datus fuerit prius, tñ procurationis officium occupauit, quod fieri nequiuisset in procuratorib.diuersis temporib.constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio reuocata. Potuit quoq; is, & debuit a sententia in eo, quod lata esset contra ipsum nostrā audientiam appellare, vel (si iusta causa excusabat eundē) saltem dño contestari, vt ad appellationis beneficiū conuolaret, licèt appellationē prosequi non teneret inuitus.] hęc ibi. Idem & secundò probatur Doct. sñia. Sciendum igitur, quod glo.in d. l. 2.vers.iudicio dixit, quod qui iudicio interfuit, poterit appellare. Idē docuit Bar.in l. ab executore. §. fi.in vers. alio condēnato. nu.1. dicens, quod procurator condēnatus poterit appellare proprio nōie.& ibidem in vers.si pcurator.dixit, quod procurator, qui litem contestatus est, si vincatur per procuratorem appellare poterit, eo quod per litis contestationem effectus fuerit litis dominus, idest instantiæ. Idem docuit Glo. in dicto capitulo non iniustè. dicens, quòd procurator teneatur appellare a sententia contra se lata, licèt non

non teneatur prosequi postea appellationem, vel saltē tenetur denunciare Domino, aliàs faciet litem suam, nisi iusto metu impediatur. Idem docuit Innocentius in d.c.non iniustè. dicens, quòd procurator teneatur appellare. Idem docuit Bal.in d.c.non iniustè, dicens, quòd procurator ap-
101 pellare † a sententia, quam credit iniustam, nisi rationibili causa excusetur. & hoc in causa ciuili: non autem in causa criminali, cùm agatur ad meram vindictā: & addidit, quòd pro hoc est text. not.in l.propter veneni.§. Nep.ff. ad Syl. Idem docuit Ioānes And. in d.c.non iniustè. col.1. in vers. quærit etiam Innocentius, vbi dicit, quòd ibidem Innocentius do
102 cuit, quòd procurator † etsi possit appellare, & prosequi, tamen posset prosequi, & dimittere prosecutionem appellationis quamuis tutius esset si hoc faceret de Iudicis voluntate, maximè post litis contestationem: cuius sententiā Hostiensis sequitur, ipsam tamen limitando, dicendo ipsam veram, nisi procurator in sua fide suscepisset causam prosequēdam vsque ad sententiam diffinitiuā, etiamsi appellaretur, quia pactū seruabit, vt in c.1. ext.de pactis. & prædictis ipse Hostiensis addidit, dicens, quòd curia hoc specialiter seruet: nam procuratorē appellātem ab interlocutoria in causa, quæ ibi vertitur, non audit dicentem, quòd non vult, vel nō potest causam appellationis prosequi, sed vult denūciare Domino, vel ipsum consulere, sed hoc ipso, quòd procurator non vult, vel nō potest prosequi, procedit contra Dominum, vt contra contumacē: & quòd ad hoc faciat c. auditis. c.constitutis. & c.mandato. ext. de procurat. si vero appellatur a diffinitiua in curia data, si dominus sit propinquus ad arbitrium Papæ datur breuis dilatio, si nimis remotus præfigit procuratori peremptorium ad prosequēdā appellationem, per cuius lapsum confirmatur sententia, & hæc consuetudo (inquit cui standum est) fundatur super æquitate breuiandarum litium, & prouisione contra labores, & expensas, & maximè, cum de prouisione beneficiorum agitur. vt in c.oblatæ. in fin. ext.de appell. vel cum vrget necessitas, vel pietas. vt in c.fin.in fine.ext.de ferijs. Quare sollicitant eos, qui ibi procuratores constituunt, quòd caueant, quòd propter defectum procuratorij mandati, vel procuratoris lędātur. hęc Ioannes And. vbi supra cuius sententia Ioannis And. & Hostiensis fuit ad verbum recensita, & approbata a Dño Archid. in c. Romana. de testibus in sexto: idem docuit Anton. de Butr.in d.cap.non iniustè. in infrascriptis locis. Nā in col.1.in vers.Nota sextò: dixit. Nota sexto, quòd mandatū procuratoris ad causam limitatur, & commensuratur instantię principali: vnde lata sentētia finitur mā datum, licet posset propter periculum appellare, nō tamen tenebitur appellationem prosequi. vt in l.inuitus. C.eodem, & in col.3. versic.quintum erat dictum, dicit

quòd procurator ad causam constitutus teneatur, & debeat appellare quantumcunque eius mandatum in dubio limitetur ad instantiam, & concludit ibidem secundum glo. in d.c. non iniustè, quòd siue domin⁹ causæ sciat, siue ignoret sententiam latam, procurator appellare tenebitur, & denunciare. Ratio est, quia textus hic alternatiuè ipsum indistinctè obligat, vt vel denunciet, vel appellet, nō autem distinguit, an sciat, vel ignoret, aliàs mandati tenetur: nisi iusta causa eum excuset. Ad hoc facit simile de fideiussore, vt in l. si procurator. §. si ignorantes. ff. mandati. Et huius est ratio secundum ipsum Archid. quia dominus potuit credere procuratorem sollicitum in appellando, ex quo appellare tenetur, & debet, nisi iusta causa excusaret ipsum, quę esset si propter inopiam: quando statim viua voce non appellasset, qa oporteret ipsum in scriptis appellare, & sic expendere in aduocatis, etiam & in alijs scriptoribus, quo casu inopia excusaret. & in col. 4. ibidem (ipse Antonius) in versic. sed quæro an procurator retulit, & sequut⁹ fuit supradictam Hostiensis sententiā circa stilum Curiæ Apostolicæ: addens post longum examen in subsequentibus ibi collectis, & præcipuè in col. pen. vers. non obstat ratio, dicēs, quòd si appellare teneatur procurator, non tamē ipsam appellationem prosequi, cùm appellatio, & prosecutio ipsius non sint quædam cōnexa, sed separata, & iccirco fore distinguendum docet secūdum doctrinam Bar. in l. inuitus. C. de procurat. & in l. si actor. C. de appellat.
103 scilicet, quòd procurator † rei, si voluerit, poterit prosequi appellationem data fideiussione de iudicata soluendo. Procurator autē actoris non: nisi sit cōiuncta persona, vt in l. ita demum. ff. de procurat. vnde procurator non tenę- c 1
bitur prosequi, nisi acceprauerit expressè mandatum ad totā causam, licet limitetur exceptio ad instantiam, si tamē vult prosequi potest, & tunc suscepisse tenetur ad totam causam. hęc omnia Antonius de Butr. vbi supra. Idem docuit Panormitanus in d. c. nō iniustè, nu. 5. versic. Nota in vers. potuit, dicens, quòd mandatum fa-
104 ctum procuratori † super certa 1
lite, non extinguitur ex toto per sententiam, sed durat in causa appellationis si procurator vult, & ratio secundum eum est, quia eadem est causa appellationis, etsi non compellatur procurator prosequi appellationem, licet teneatur appellare, & forte ratio huius fuit, quia communiter causa appellationis ventilatur in alio loco, & in alio iudicio: ideo procurator non videtur se obligasse, vt prosequeretur in alio loco, & ad hoc ipse Panormitanus addidit tenendum menti istum textum in fine. Nam legistæ multum dubitauerunt vtrum procurator teneretur prosequi, quia textus iuris ciuilis in hoc non clare loquuntur, sed ille (scilicet in d. c. nō iniustè) satis apertè decidit hunc casum, hæc Panormitan. vbi supra,

ui

qui postea ibidem.nu.13. in vers. extra glo.quæro. dixit,quòd colligendo dicta Doctorum circa hãc quæstionem in qua quęritur. Nunquid indistinctè teneatur procurator appellare. Erit distinguendũ tali pacto,videlicet. Aut procurator fuit datus ad certũ actũ, puta ad recipiẽdum libellum,vel audiendam sententiam, & tunc nõ tenebitur appellare, quia mandatum non se extendit ad hunc casum. Nam vno concesso videntur alia prohibita.vt in l.maritus. C.de procurat.& in c.qualis.dist. 25.Aut fuit datus ad certam litẽ, & tunc habet locum quod hic dicitur, videtur enim tacitè mandatum, vt appellet ne lis pereat per transitum in rem iudicatam, sed non tenetur appellationẽ finire,quia illud est aliud iudiciũ, sed si fuisset datus procurator generalis,puta ad omnes causas, & lites,tunc tenetur appellare,& appellationem prosequi,quia & hęc causa appellationis, & lis est, & sic poterit intelligi text. in l.1.ff. an per aliũ cau. appell. & ad hoc facit c.dilectus. ext. de procurat. & subdidit fore notandam limitationem ad dictum textum in c. nõ iniustè.Idẽ docuerunt Doctores in negotiorum gestorum, qui vniuersaliter procurat negotia. Nam cum talis teneatur de non gestis, vt in l.si pupillus.ff.de negot.gest.fortius tenebitur appellare, & appellationem prosequi, ne appellationis negotium maneat desertum.Idem Panormitanus ibidem subdidit fore intelligendum ipsum text.in c.nõ iniustè.de appellatione a sentẽtia diffinitiua: de appellatione vero ab interlocutoria,tenet Innocẽtius, quòd procurator teneatur eã prosequi,nisi contingeret eum absentare, vel aliter negotia sua vltra solitum impediri, quasi sit idem negotium cum principali, & refert in d.c.nõ iniustè,quòd in curia Romana aliud seruetur de stilo Curię: Nam si procurator appellat ibi ab interlocutoria,tenetur illã prosequi:,si appellat a diffinitiua, & dominus est propinquus Curię,tunc datur sibi breuis terminus ad denunciandum domino,sed si dominus multum distat, tunc datur terminus peremptorius ad prosequendam appellationem, quòd si non fecerit sententia transibit in rem iudicatã: & hoc introductum fuit in curia, vt lites breuiarentur. Hæc omnia docuit Panormitanus vbi supra. Idem per omnia loculẽtissimè docuit quoque Henricus Boich in d. c.non iniustè . col.1. in versic. in fine.c.nostri,vsque in finem. omnia(inquam) quæ hic recẽsuimus ex supradictis Doctoribus procedendo ibi ipse peroptimas distinctiones more suo. Videatur ibi. Romanus verò in suo eleganti singulari 502. docuit, ꝙ procura-
105 tor † etiam si non habeat speciale mandatum poterit substituere ad appellandum.& Bal.in l.inuitus. in fi.C.de procurat. Natta in Clem.sepę,col.62.de verb.signif. & Iason in l.cum seruus .§.si quis alicui,col fin.ff.de legat.1.dicũt, quòd constitutus ad appellandũ poterit primo, & secundo appellare

lare, quia per primam nō satisfit intentioni disponentis: sciendum insuper, quòd sicut in desertione appellationis causata ex negligētia procuratoris nō excusatur dominus, nec ei restitutio in integrum competit, vt per Cassador. decis. 5. in princ. sub titu. de appellat. & generaliter scientia procuratoris nocet domino, vt latè p Aymo. de antiquit. temp. par. 4. sect. absolutis. nu. 23. 24. 25. & 26. quoniam procurator ommittendo præiudicat domino, prout docuit Bal. in c. cum olim Abbas. in fi. de officio deleg. & Iason in l. si procurator, col. 1. in limit. 8. C. de procurat. & Tiraquel. in tract. de lege connubiali. glo. 7. nu. 78. & in specie, quòd scientia, & negligentia procuratoris habentis speciale mandatum ad petēdam restitutionem in integrum, & negligentis eam petere, præiudicet domino. Deducit Corn. in cons. 144. nu. 7. iuncto, num. 13. vers. 6. lib. 4. quod procedit etiam si procurator non sit soluendo. vt per Crescen. decis. 234. & refertur conclusum in parte prima Rotæ Romanæ, decisione 719. incip. Domini dixerunt.

Amplia primò singulariter ablata in præcedenti conclus. vnica, dicendo illa etiam locum habere in eo, qui aliqua de causa probare non posset se appellasse infra decendium a die latæ sententiæ, vel scientiæ dictæ sententiæ latæ, iuxta distinctionem in dicta vnica conclusione factam. Nam ei,

106 qui ab aliqua sententia interlocutoria, vel diffinitiua appellat: opus est probare se appellasse infra decendium coram Iudice ad quem (quando à Iudice, a quo nō fuisset recepta sua appellatio) antequàm de ipsa causa principali ipse Iudex appellationis cognoscere posset. Quoniam aliàs Iudex ad quem, remittet ipsum appellantem ad Iudicem a quo: licet forsan probasset se appellasse, sed non intra ipsum decēdium, & Iudicem à quo, non recepisse suam appellationem tali tempore factam: & ratio est, quoniam appellatio facta post huiusmodi decendium non deuoluet causam principalem ad Iudicē ad quem: cùm non impediat Iudicē à quo, nè possit propriam sententiā executioni mandare, non obstante tali appellatione: eò, quod d. sententia transierit in rem iudicatam: prout latissimè fuit probatum in dicta vnica conclusione. Hęc ampliatio probatur triplici medio. Primò enim per argu. in cap. 1. in principio de appell. in sexto, ibi [Causam appellationis assignare deproperet.] hæc ibi. quasi dixisset ibi Summus Pontifex; ideo hoc dixi, quoniam opus est legitimè appellanti, appellationem fuisse legitimam probare, scilicet factam infra decendium: Nam ad probandum hoc accedit auctoritas Pan. citantis dictum textum etsi (vt infra patebit) nihil addat ad ipsum probandum. Idem probatur per argu. in c. in præsentia. extr. de renunc. vbi Clemens Tertius his præcisis verbis vtitur, videlicet. [In præsentia nostra: & infra: licet igitur Iudex non semper

per ad vnam speciem probatio-
nis applicet mentem suam, sed ex
confessionis, depositionibus, al-
legationibus, & alijs, quæ in eius
præsentia proponuntur, formet
animi sui motum: & tanta sit iu-
dicialis auctoritas, vt semper pro
ipso præsumi debeat, donec con-
tra ipsum legitimè comprobetur.
Quare si tu coram Dulmen. Epi-
scopo, & eius coniudicibus nihil
penitus probauisses, standum ta-
men sententiæ fuerat, nisi aduer-
sarius ostenderet eam irritandã.]
hæc ibi inter alia. Diximus pro-
bari nostram ampliationem per
arg. in dicto c. in præsentia. quo-
niam etsi inibi expressè nulla fiat
mentio de materia præsentis am-
pliationis: tamen idem probatur
tacitè, cùm indè apertissimè eli-
ciatur, quòd standum sit senten-
tiæ, si nihil contra eam, per eum,
contra quem fuit lata, probetur:
ac per consequens, quòd dicens
iniustam esse sententiam, tenea-
tur iniustitiam eius probare: Ar-
guendo ergo modò ab identitate
rationis elicitur, quòd dicens se
appellasse legitime, & intra de-
cendium à die scientiæ latæ sen-
tentiæ teneatur hoc in primis pro
bare corã Iudice appellationis,
aliàs de iure iudicaretur pro sen-
tentia, & quòd ipsa transisset in
rem iudicatam. cùm asserenti ali-
quid illud probare incumbit. hoc
ipsum docuit tex. in l. ei, l. veriùs.
in fine. & in l. eum qui. ff. de pro-
bat. Nam in dicta l. ei, hæc ha-
bentur, videlicet. [Ei incumbit
107 probare, † qui dicit, non qui
negat] hæc ibi. & in dicta l. ve-
rius. dicitur [quòd semper neces-
sitas probandi incumbit illi, qui
agit] & in dicta l. eum, qui. dici-
tur [eum, qui voluntatem muta-
tam dicit, probare hoc debere.]
Idem probatur per argu. in l. qui
accusare volunt. C. de eden. vbi
hæc habentur, videlicet [Qui ac-
cusare volunt, probationes habe-
re debent; cùm neque iuris, ne-
que æquitatis ratio permittat, vt
alienorum instrumentorum in-
spiciendorum potestas fieri de-
beat: actore enim non probante,
qui conuenitur, etsi nihil præstet,
obtinebit.] hæc ibi, quorum si-
millima verba habentur in c. fina.
extra de iureiur. idem habetur in
l. nimis graue. C. de testibus, vbi
hæc habentur, videlicet. [Nimis
graue est, quod petitis vrgeri par
tem aduersam ad exhibitionem
108 † eorum, per quos sibi nego-
tium fiat: vnde intelligitis, quòd
intentionis vestræ proprias affer-
re debetis intentiones, non ad-
uersus se ab aduersarijs adduci.]
hæc ibi. quibus similia ferè verba
reperiuntur in c. 1. ext. de probat.
idem probatur per text. apertissi-
mum in c. Romana. §. si verò. de
appellat. in versic. vbi Innocen-
tius Quartus infrascriptis visus
fuit verbis, videlicet. [si verò vo-
catis partibus, vel nullatenus, vel
infra decem dies post interlocu-
toriam, vel diffinitiuam senten-
tiam appellatum fuisse, seu aliud
aliquid simile, sicque non esse per
appellationem ad eundem Ar-
chiepiscopum, vel eius officia-
lem deuolutum negotium pro-
ponatur: ijdem (Nisi priùs ipsis
con-

constiterit, causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere nè in causa illa, vel nè ad executionem procedatur sententiæ, non præsumant.] hæc ibi. Pro quorum maiori intelligentia erit
109 sciendum, ꝙ illud dicitur † constare, quod citata parte plenè fuit probatum, & per veras probationes: & ideò vbicunque reperiatur hæc clausula, videlicet. [si tibi constiterit.] tunc oportebit, ꝙ illud, de quo agitur probetur per plenam & veram probationem: vt expresè docuit Bal. in l. in bonæ fidei. col. 5. versic. expedita est tertia pars. C. de reb. credit. allegans tex. in l. Lucius. ff. de condic. & demonstr. vbi dixit text. quòd vbicunq; habet probari sub conditione: debet probari plene, & per veras probationes: secus autem si non esset per viam conditionis, sed per viam monitionis; & quòd istud comprehendetur ex mēte rescribentis: & huic Bal. sententiæ se subscripserunt Ioannes de Ana. & Felinus in c. si constiterit. extra de accusat. quod & singulariter docuit quoque Pan. in c. sacro. col. 2. extra de sent. excōmunicationis. Et insuper erit animaduertendum, quòd si is, cui taliter scribetur, procederet ad informationem capiendam: vt ex ipsa sibi posset illud (de quo scribitur) constare, non citata parte, processus esset nullus, vt docuit Abbas in c. conquerente. col. 3. ext. de restitu. spoliat. quem Panormitanum citat, & sequitur vbi supra, tanquam contra formam. iuxta tex. in c. cùm dilecto. extra de rescriptis. vbi Innocentius Tertius Papa statuit processum factum per litteras surreptitias fore irritandum, sed factum contra formam rescripti fore irritum nunciandum. idem probatur per arg. in l. fin. §. illud etiam meritò. C. de tempor. & reparat. appellat. vbi habentur, videlicet: [Iubemus eundem appellatorem
110 † nisi obseruauerit iudicium, & causam vsque ad finem peregerit, sed etsi per eum steterit, quominus omnia litis certamina impleatur appellatione defraudari: vt sententiam contra eum latam in suo robore durare, & ad effectum perduci, tanquam si ab initio minimè fuerit procuratum, nisi ipse appellator euidentissimis possit ostēdere, se quidem summa openixum voluisse litem exercere per Iudicem autem stetisse, vel aliam inexorabilem causam subsequutam, propter quam hoc facere minimè voluit.] hæc ibi. Diximus probari nostram ampliationem per argu. in dicta l. fina. quoniam patet indè argui posse ab identitate rationis. Nam sicut appellanti, & non finienti litem infra annum, vt in principio dicti §. illud expresè habetur, excluditur a prosecutione appellationis, & declaratur sentētiam transire in rem iudicatam, nisi fuerit probatum non culpa sua id contigisse: ita & in casu nostro, cùm sententia transeat in rem iudicatam, si appellatum non fuerit infra decendium. Probatur & secundò præsens ampliatio Doctorum auctoritate. Nam in ſ[illegible] ascripti

pri Doctores se præsenti ampliationi subscripserunt. Specul. enim in titu. de appellat. §. de officio col. fi. versic. item quæritur si constat. Dicens, quòd si constiterit per testes, vel confessionem aduersarij me appellasse a sententia contra me lata: Non inde fit consequens, per quod videar etiam probasse, quòd infra decendium appellauerim. Nam oportet me
111 probare, † quòd infra tempus legitimum appellauerim, vt in c. Romana. §. si verò. ext. de appellat. & in c. significauerunt. ext. de testibus. hæc Specul. quem sequés Ant. de Butr. in c. cùm dilecti. in fine. extra de elect. dixit, quòd per illam decretalem dixerit Cópost. quòd licet cóstet per testem, vel confessionem appellatum fuisse, non sufficiet, nisi constet infra decem dies appellatum, vt in c. significauerunt. ext. de testibus. & addidit se sic obtinuisse, quia qui substantialem solemnitatem allegat, illam probare debet, vt in l. quicunque, ff. de publi. Idem docuit Ioannes de Anan in dicto §. si vero, versic. partibus. dicés, quòd si proponatur, quod non fuerit appellatum, vel appellatum, sed non infra decem dies, tunc appellan-
112 tem † oportebit probare se appellasse infra decem dies: additque & hoc peroptimum documentum, quòd cautius loquetur appellatus, idest is in cuius fauorem lata fuit sententia, si negauerit infra decem dies fuisse appellatum, & hoc propter duo. Primò, quia non sequitur, si post decem dies quis appellauerit, ergo non prius, vt in c. cum tu. ext. de testibus. Secúdò propter affirma-
113 tiuã, † ne inducat sibi onus probãdi. vt in l. ei, qui dicit. ff. de probat. hæc ille ibi, qui ibidem col. sequenti in vers. constiterit. dixit, quòd etsi constet appellatum, nó tamen præsumetur id factum infra decendium, nisi probetur, & de hoc in Specul. titu. de appell. §. de officio. vers. penult. cauti ergo
114 appellantes † portant sententiã diffinitiuam, vel interlocutoriã, & appellationem, vt per ista coniunctim appareat, quòd sit appellatum infra decem dies. Idem docuit Bart. in l. 1. ff. si tutor, vel curat. appell. vbi idipsum docuit vtens hac præcisa optima distinctione, dixit enim: Aut tractatur de probando hoc, scilicet, quòd sit rectè appellatum, scilicet infra decé dies, & petiti apostoli, & similia: & hoc debet probare appellator: cùm hoc sibi incumbat, vt in l. fin. §. antepen. C. de tépor. & repar. appel. & in c. cordi. de appell. in sexto. Aut quæritur quis debeat probare de iustitia,
115 & iniustitia: & tunc † aut vnus prosequitur tantùm: & tunc si voluerit obtinere, debebit ipse probare. Vt in Authen. de his, qui ingred. ad appell. §. illud. & in l. ampliorem. in principio. C. de appell. aut vtraque pars prosequitur: & tunc dico (inquit ibi Bar.) quòd quædam est probatio per modum abnegatiuum: puta, dico, videas acta, in quibus apparet nihil esse probatum, propter quod debuerim condemnari, vel dicit actor victus, seu condem-

natus

natus cùm intẽtio mea sit fundata, nihil est probatum, propter q̃ reus debuerit absolui, inspiciant acta, quibus non continetur id, q̃ supponitur probatum. Ista probatio incumbit appellanti, & petit copiam sententiæ, & actorum omnium, vt in l. nulli. seu quoniam nonnulli. C. de appellat. & per inspectionem probatur ista negatiua, vt in l. fin. C. de rebus credit. quędam est probatio per inductionem testium, & instrumentorum super nouis. & antiquis articulis: & tunc ille habet probare in causa appellationis, qui debebat probare in primo, vt in l. per hanc. C. de tempor. & quòd ita intelligatur Glo. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appellat. & hoc quando appellatur à sententia: sed si appelletur à nominatione ad munera: tunc non est reperire causam primam & secundam; sed ille debet probare, qui appellat. vt hic, & prædicta verificantur quando sententia per appellationem suspenditur: si verò sententia taciturnitate firmatur; tunc non poterit ei opponi, quasi causa non sit iusta. Nec hoc potest quæri, vt in l. si prætor. in principio. ff. de iudicijs. Sed si opponatur de nullitate, dixi (inquit Bart.) in l. si cum nulla. ff. de re iudic. hæc Bart. vbi sup. qui eadem repetijt in dicta l. hi, qui ad ciuilia. Idem docuit Bal. in dicta l. hi, qui ad ciuilia. & ibi Salic. col. 3. versic. si autem quæritur de solemnitate. Cynus in dicta l. per hanc. nu. 5. & in dicta l. hi qui. in quarta oppositione. Prępposit⁹. in c. vt dilectus. col. pen. & fin. ext. de appel. Ioannes Faber in d. l. hi qui. Capella Tolosana decis. 341. & ibi in apostilla Pract. Papien. in tit. de forma appellationis, & dif fin. in glo. in versic. & inquantum. versic. proinde quæritur. Rota in nouis decis. 190. Decius in consi. suo 513. incip. In ciuitate nostra, col. 4. nu. 10. versic. & ista conclusio sequens Bar. in d. l. hi qui. (qui expressè ibi hoc ipsum docuit.) Nam ibi dixit, quòd in causa appellationis licet habeat probare, tamen in causa ipsa, quoad merita causæ ille tenebitur probare, qui. & in causa principali, ac si apertè dixerit, quòd licèt in causa principali non semper appellans teneatur probare, tamen in causa appellationis (scilicet) vt appareat ipsa appellatio legitimo tempore facta (de quo antè omnia iudici ad quem constare debet) appellanti incumbit probatio. Idem docuit Anton. Gabriel in tract. conclu. lib. 2. tit. de appellat. conclusione quinta. nu. 3. vers. prima igitur cõclusio. addens, quòd ad hoc faciat quod dixit Rota in nouis decis. 316. vbi concluditur, quòd non pręsuma-
116 tur appellatio † interposita intra decem dies a die notitiæ, nisi probetur. Idem & peroptimè docuit Panorm. in c. in præsentia. colum. fin. vers. dic si dubitatur. extra de renunc. infrascriptis præcisis verbis vtens, videlicet. Si dubitatur quis habeat probare, an sit appellatum, vel an infra decem dies appellatum, vel sint petiti apostoli, vel solemnia appellationis

117 nis seruata fuisse? Appellāti † incumbit onus probandi, vt in cap. cordi. de appellationibus in sexto, & in c. vt debit⁹. ext. de appel. qđ est verū si appellans & appellatus prosequatur. si autem appellatus tantum, & velit per hoc causam ad curiā esse: oportebit eum quòd probet solemnia, vt not. in c. 1. de elect. in sexto, & in Clem. causam. de elect. aut dubitatur an sic sit sententiatum, vel interlocutum. & tunc appellantem docere hoc oportebit. Aut dubitatur de iustitia, aut iniustitia appellationis, etsi vna tantum pars prosequitur; illa debebit probare, siue stet pro sententia, siue cōtra, vt in Authen. de his, qui ingred. ad appell. §. illud. & in l. ampliorem. C. de appellat. & appellatus prosequens iustitiam, sed si vtraque pars prosequitur, tunc si quæritur de probatione euidēti per acta; quia vnus dicit probatum in actis quod prętendit, & alter dicit illud non fuisse probatum, & sic disputatur de actis: tunc appellans debebit probare: quia debet habere copiam actorum promptam ex quo appellationē prosequitur, & per hoc petat apostolos, & litteras dimissorias, vt in l. quoniam nonnulli. C. de appellat. & sic ex his actis apparebit probatum, vel non probatum quod assertum fuit ab appellante: sicut ostenditur aliquid fuisse legatum, vel non, productione testamēti, vt in l. fin. C. de iureiur. ad hoc etiam facit tex. in c. 1. extra de litis contest. & hoc est verum si disputetur super solo facto, an tale instrumentum fuerit productum, vel non, vel an testes sic dixerint, vel non, sed si disputetur super defectu probationis: probatum vel nō probatum, non poterit (inquit) ex actis constare: & ratio est, quia effectus

118 † probationis est inspectore primi Iudicis & animo, qui non semper allegatur ad probationes in iudicio factas, prout docuit Bar. Adde tu, in dicta l. hi, qui ciuilia) quia hic cessat præsumptio sententiæ propter appellationem in causa appellationis, qui in causa principali probauit, vt in l. hi, qui. C. de appell. nec erit inconueniens, quòd iterum probet qui primò probauit, quia erit facile producendo instrumēta, & acta, quæ priùs probauit: aliàs nouiter habebit probare, vt in c. Fraternitatis. extra de testibus. & in l. per hanc. C. de tempor. appell. & hæc verificantur quando appellaretur à sententia diffinitiua, sed si appellaretur a sententia interlocutoria: tunc ad iustificandam causam appellationis, semper tenebitur probare appellans, quia illa est de solemnitate appellationis, vt in c. vt debitus. ext. de appellat. & in c. cordi. de appell. in sexto. & addidit, quòd non obstet decretalis ista, quia hic arctatur ad probandam appellationem, quia & ipse actor erat, (vt dicit Glos.) & sic vbi vterque est actor, vterque probandi grauatur onere. Nec huic obstat tex. in l. hi qui. C. de appell. quia ibi de iure arctatur appellās ad probandum, quia habebat ius commune

contra

contra se, quo cauetur, vt quilibet ad vniuersa teneatur. hęc omnia vbi supra docuit Panormitanus Ant. autem de Butrio in c. in præsentia. col. penult. versic. nunc restat vltimo. ext. de probat. vtitur in decisione præsentis quæstionis peroptima distinctione, qua vsum fuisse Bart. & Panorm. vbi supra retulimus ad verbum. vide ergo ibi. Idem innuit Ioannes And. in dicto c. in præsentia. etsi procedat breuiùs. Idem docuit Henricus Boich in dicto c. præsentia. col. 3. nu. 12. & 13. vers. aut quæris, cui incumbit onus: vbi etsi multa notatu dignissima doceat, tamen hic referre studebimus solùm ea, quæ veritati pręsentis ampliationis deseruire dignoscentur. Dicit ergo aut quæris cui incumbat onus probandi appellationem, infra tempus iuris, & aliàs ritè fuisse interpositam: & tunc dic, quòd appellanti incumbat. vt in l. ei qui dicit. ff. de probat. & in l. qui accusare. C. de eden. & in c. nimis graue. de testibus. & hoc satis expressè probatur in c. Romana. §. si verò. de appell. in sexto, & est ratio, quia sola appellatio legitima transfert iurisdictionem ad superiorem, ad quem est appellatũ, vt notatur in capitulo cùm contingat. extra de officio deleg. & in c. non solùm, de appellat. in sexto, sed iste appellans agit coram Iudice appellationis, tanquam iurisdictionem habente. quare &c. intellige tamen, quod

119 appellans † a diffinitiua, seu a grauamine, seu ab interlocutoria antè diffinitiuam: non tenebitur antè litem contestatam exhibere instrumentum appellationis, seu de ipsa appellatione fidem facere parti appellatæ: sed sufficit, quod fidem faciat Iudici, sed post litem contestatam, ipsam faciat parti: vt not. Specul. in titu. de instrumen. ædit. §. nunc dicamus. in principio in versic. sed pone, appellans, aut quæris, cui incumbit onus probandi sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam, à qua fuerat appellatum, sic latam fuisse: vel Iudicem sic grauasse: ex quo extitit appellatum: & tũc dic, quòd similiter appellanti, vt in c. cùm Ecclesia. in fine. ext. de appellat. hæc ille, inter alia notatu dignissima, quæ vbi supra, nos docuit: Idem docuit Archidiaconus in c. Romana. §. si vero. in versic. proponatur. de appell. in sexto, dicens, quòd vbi nõ appellatur, vel appellatur, sed non infra decendium: vel vbi appellatur, sed postea renunciatur appellationi, tunc rata manebit interlocutoria, vel diffinitiua, & sic per consequens causa principalis est finita, & appellatio est extincta, prout probatur in cap. exceptionis. de litis contestat. in sexto, in versic. finita. Vnde tales exceptiones, antequam in causa procedatur, admittendæ sunt, vt hic: & cognitio, An sit Iudex, debet præcedere omne exercitium iurisdictionis, vt in c. super litteris. ext. de rescriptis. hæc Archid. ex cuius verbis elicitur etiã veritas pręsentis ampliationis: cùm idem sit dicere: quòd antequam

de

de causa deuoluta per appellationē cognoscatur, opus est examinare, an sit Iudex, idest, an appellatio facta teneat, nec ne. ita, vt conferat iurisdictionem ipsi Iudici ad quem. ac si apertè dixisset, quòd eum, qui appellauit, oporteat probare suam appellationem factam fuisse infra decem illos iuris dies, & non post ipsos: cùm alias appellatio esset nulla: quia non erit eidem credendum simpliciter asserenti se appellasse infrà illos dies: cùm hoc ipsum vergeret in maximum præiudicium appellati, qui indè impediretur ab assequēdo quod sibi adiudicatum fuerat. Idem docuit & clarius Geminianus in dicto c. Romana. §. quod si, col. 3. vers. distinguit ergo Paulus: sequens dicti Pauli sententiam: & dicens,
120 quòd siue † Iudex appellationis sit Iudex vtriusque partis, siue alterius tantùm: debeamus considerare, quòd aut appellatur antè sententiam, aut post. Primò casu, ad hoc vt Iudex possit inhibire, necesse est, quòd multa constent: & primò quòd constet appellatum fuisse ex legitima causa quoad sui formam. Secundò ꝙ tempore debito. Tertiò, quòd legitima causa sit expressa, vel legitima ipsa verificata. Quartò, ꝙ inceperit cognoscere de veritate causę, id est an vera sit appellatio. Nam antequā cęperit cognoscere de veritate causæ non poterit procedere. Secundo casu, quando appellatum est a diffinitiua. Primò oportet, quòd constet bene fuisse appellatum, & infra decem dies, etiam nulla causa expressa: dum tamen appellatio non sit inhibita à iure, vel ab homine: & his concurrentib. statim inhibet. Ratio autem diuersitatis; scilicet quare aliud in appellatione a diffinitiua, & aliud in appellatione ab interlocutoria: est, quia oportet, quòd interlocutoriam pręcesserit grauamen: diffinitiuam verò non. Item attentata post interlocutoriam, vel si sint petiti apostoli: & ante inhibitionem nō reuocantur per modum attentati, sed attentata post diffinitiuā benè reuocabuntur, vt in c. non solum. de appellat. in sexto, hæc omnia retulit vbi supra, ipse Geminianus ex dicto Paulo, quibus ipse addidit & hæc dicens. Hæc intelligo vera, qñ inhibitio fieret per Iudicem aditum per viam appellationis. hæc ille, cuius sententia apertissimè nos docuit ipsum ibi loquutū fuisse in terminis præsentis nostræ ampliationis. Idem docuit ipse Geminianus in dicto c. Romana, col. 2. vers. quinto nota. in §. si verò. Dicens, quòd potestas Iudicis appellationis, in inhibendo: Ante enim, quàm inhibeat, debet partes citare, quę semper citandæ sunt, antequam in iudicio procedatur, vt in cap. inter quattuor. ext. de maior. & obed. & in c. 1. ext. de causa poss. & propr. & in sexto not. ait. Sextò nota, quòd antequam Iudex appellationis inhibeat Iudici a quo, ne in causa procedat, debet sibi liquere causam deuolutam esse ad ipsum. Ista autem deuolutio im-
121 peditur † multis de causis: puta.

Primò

Primò quia non fuit appellatum, vel secundò nō infra decem dies, vel tertiò ei renunciatum tacitè, vel expressè, vt in c. gratum. de officio deleg. & in c. quod ad consultationem. extra de sent. & re iudicat. vel quartò appellatum ex causa minus iusta, vel quintò in casibus non permissis: omnibus enim istis causis, & similibus denegatur deuolutio; & per consequens denegatur iurisdictio. Ista ergo cognitio, an sit Iudex, debet præcedere iurisdictionis exercitium, vt in c. super litteris. ext. de rescriptis. sicut enim legitima
122 tio † personarum actoris, & rei debet præcedere cognitioné principalis negotij, vt in c. exhibitā. extra de iudicijs. ita legitimatio Iudicis cognoscentis, in qua non minus, sed magis substantiatur iudicium. & negotium, vt in cap. forus. ext. de verb. signif. ad quod facit text. in l. si quæramus. ff. de testamentis, & in l. quidam referunt. ff. de iure codicill. & licèt supradictæ exceptiones perimant causam appellationis, tamen elidunt etiam iurisdictionem: & sic cùm tāgant causam & iudicium, priùs de eis est cognoscēdum, septimo loco notandum dicit idem doctor ibidem, quod paria sunt non appellare, & non appellare in
123 fra decem † dies: & licèt constet appellatum, non tamen præsumetur id factum infra ipsos decem dies. & per hoc dixit Ioan. And. quòd cauti appellantes portant sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam, vt per ista coniunctim appareat quòd sit appellatum infra decem dies. hæc omnia notatu dignissima docuit dictus Petrus de Anchar. vbi supra. idem prorsus docuit Philippus Franchus in dicto §. si verò. num. 2. vers. vltimò tene menti. his præcisis verbis vtens, videlicet. Vltimò tene méti ex hoc textu, quòd non refert, siue excipiatur nullo modo fuisse appellatum, vel non fuisse appellatum infra decē dies: cùm omni casu ipse appellans debeat facere fidem ipsi Iudici ad quem, de sua appellatione legitimo tempore interposita: etiam si constaret de appellatione. Cùm non præsumatur, quòd infra decem dies fuerit appellatum, nisi probetur per ipsum appellantem. & idem tenet Imo. in c. significauerunt. in principio. extra de testibus. Et antequam de his fiat fides, Iudex ad quem, non poterit procedere, nec inhibere, prout docuit tex. not. in dicto §. si verò. De modo autem excipiendi non erit curādum, cùm appellans debeat probare intentionem suam, vt hìc in textu, scilicet dicti §. si verò. & in proximo §. supra. & sic debet probari per ipsum appellantem, qui petit, quòd in causa procedatur. & dixit se legitimè appellasse. Imò etiam videretur per hunc textum, quòd appellans teneatur probare & producere sententiam coram ipso Iudice ad quem: cùm aliàs ipse non posset procedere, nisi sibi constet de legitima appellatione legitimo tēpore interposita: & hoc non potest apparere, nisi visa sententia. Vnde dixit hìc Ioānes And. quod

cauti

124 cauti appellantes † portant sententiam diffinitiuam, vel interlocutoriam, & ipsam appellationem, vt per ista simul appareat esse appellatum intra decē dies. Sed certè (subdit ibi Franchus) non est hoc solū cautum, imò necessarium per textum hic, (scilicet in dicto §. si verò,) & maximè, quia in dubio non præsumitur appellatum intra decē dies, nisi probetur, & sic antea non est fundata iurisdictio Iudicis ad quem. Hæc Philippus Franchus, vbi supra. Idem docuit Felinus in capitulo quo ad consultationem. columna decimaquarta, versiculo secunda conclusio, qui ad hoc ipsum probandum citat nonnullos Doctores ex infrascriptis, his præcisis verbis vtens, videlicet. Non sufficit probare appellasse, nisi probetur appellatum infra decendium, prout docuit Philippus in capitulo primo, columna tertia, extra de appellat. nihil allegans. Adde (inquit ipse Felinus) Rotam expresse idem tenentem. de appellation. 30. in nouis. Item quoad reuocationem, & cætera, Paulus de Leaz. in capitulo tertio loco, columna secunda, extra de probat. vbi allegat Compostel. dicentem in capitulo cùm dilecti. de elect. ita se obtinuisse. & ibidem hoc etiam refert Butrius in fine. Idem docuit Rota in antiquis, de concess. præben. decisione nona. Inferens, quòd non sufficiat probare acceptasse beneficium, nisi etiam probetur, quòd infra mensem, iuxta Clementinā primā, de concess. præben. Adde etiam Dominicum in dicto §. si verò, columna secunda. Ad idem allegat Specul. Idem notauit Aretinus in capitulo significauerunt. in notabili quarto, extra de testibus. per illum textum, in versiculo, Si nobis constiterit. vbi pro solemnitate ex-
125 trinseca † actus gesti a parte in iudicio non præsumitur. Idem docuit expresse Bald. in Authen. sed hodie. C. de actio. dicens, quòd probatio huius negatiuæ, videlicet. Tu non appellasti infra decendium, non incumbit appellato. Et est verùm, quòd Cœpolla in sua cautela octuagesimanona, incipien. Quando lata. in fine. aliter sentit malè allegans Bald. in dicta Authent. sed hodie. allegat etiam Ludou. in l. sciendum. ff. de verborum obligatione, etsi voluerit ipsum citare in columna vigesimanona, versiculo item quid si constat appellatum: tamen ibi Ludou. non decidit, sed remisit ad Bald. in dicta Authen. sed hodie. & ad textum in dicto §. si verò. De hoc etiam per Aegidium Bellamere in decisione 684. incipien. Quāquam. titu. de appellationib. in fine. Vbi videtur limitare prędicta. Nisi de appellatione constaret per confessionem appellati: quia tunc pręsumitur solemniter, & tempore debito interposita. Vnde si appellatus impetrasset, & petijsset causam super appellationem expediri, tunc pręsumitur pro solemnitate ap-

 pella-

pellationis secūdum ipsum, quāuis in hoc contrarium velit Rota. in titu. de appellationib. decisione trigesima, in nouis. hæc omnia Felinus, vbi supra. adde ipsa a nobis benè fore notanda, quæ videntur ipsummet confirmasse in capitulo si constiterit. notabili primo. extra de accusation. vbi dixit, quòd in dubio præsumatur Ecclesiam concessam in perpetuum fuisse, non autem ad tempus: & ei, qui diceret in contrarium incumberet o-
126 nus † probandi. Diximus ipsum Felinum ibi tacitè idipsum confirmasse, cùm ex verbis ipsius eliciatur hæc optima maior propositio, scilicet quòd aliquid asserenti contra id, quod præsumitur, incumbat probatio illius. At contra eum, qui citatus ad domum, ad audiendam sententiam, non venit ad iudicium, nisi post decendium a die latæ sententiæ, præsumitur saltem ficta contumacia, quę etsi simpliciter non auferat omnem facultatem appellandi: tamen opus est ei primo probare se fuisse contumacem fictum, & non verum, & quòd ad se non peruenisset notitia dictæ latæ sententiæ, nisi post decendium, prout latissimè ex hucusque allatis fuit probatum: Consequens ergo indè elicitur, quòd Felinus, vbi supra voluerit nos docere ipsum appellantem post decendiū, oportere ante omnia probare se non fuisse verum contumacem, ac indè nec de iure fore priuandum facultate appellandi, etsi ex tali citatione ad domum suam facta, & suo non accessu ad audiendam sententiam die præfixo a Iudice a quo, ortam meritò fuisse dicatur præsumptionem contra ipsum. Quapropter comprobatur veram fuisse eius sententiam, quando dixit, quòd asserenti aliquid contra præsumptionem meritò ortam contra ipsum incumbat probatio. Idipsum luculentius, & breuius docuit Bartolus in l. hi, qui. numero tertio, in versiculo reuoco in dubium, C. de appellationibus, dicens, quòd quando quæritur quis debeat probare se iustè appellasse, hoc est appellationem ritè esse interpositam congruo loco, & tempore, apostolos petitos fuisse, & similia: & tunc sine dubio ille, qui appellat, debet probare. hæc Bartolus ibi. Idem docuit Decius in capitulo in Ecclesia, numero secundo, versiculo secundò nota. extra de appellationibus, vbi se subscribens præsenti ampliationi his præcisis verbis vtitur, videlicet. Appellatio non recipitur, nisi probetur, quòd ritè fuerit interposita, & ita notat Bartolus, & alij per illum textum, in l. hi, qui. C. de appellationibus. Debet enim appellans tria probare ad fundamentum iurisdictionis Iudicis appellationis. Primò se appellasse. Secundò ex causa legitima, & sufficiet, quòd ista causa allegetur ad hoc, vt appellatio admittatur de quo tractat. in capi-

capitulo vt debitus. extra de appellationibus. Tertiò requiritur, quòd probetur, quòd ipsa appellatio fuerit interposita infra decem dies. in dicto capitulo Romana. §.si verò. de appellationibus, in sexto: & vt illud appareat, tenetur appellans sententiam contra se latam producere, vt tradit Cynus in l. per hanc. in quæstione quarta, C. de tempor. appell. & latius prosequitur Perusius hic. (Adde tu, quòd Decius hìc vocat Perusium Philippum Franchum, qui est de Perusio, & subdit, quòd hoc, quod dictum est de sententia verum intelligitur, si apud se habet, vel de facili illam habere posset: aliàs verò poterit ab aduersario, qui sententiam obtinuit petere, vt sententia exhibeatur, prout notanter voluit Innocentius in capitulo G. perpetuus. extra de fide instrumentorum, vbi Abbas hoc modo declarat, quòd Iudex poterit pronunciare, quòd si talis scriptura apparuerit, nulla fides adhibeatur, dicens, immo quod plus esset si appellatus recuset ędere sententiam negando ipsam habere apud se: Iudex appellationis poterit pronunciare, quòd si in futurum vnquam producatur, nullum habeat effectum, & addit Decius, quòd licet dicta sententia Panormitani simpliciter non teneatur, sententia supradicta Innocentij tamen communiter approbatur, de quo ipsemet Decius latius in capitulo primo, in fine. extra de probationib. in columna quadragesimaprima, versiculo illud etiam ad omnia. vbi hanc quæstionem eruditissimè discutit, & decidit: cuius decisionem elegantem per modum epilogi hic referã. Dixit enim, quòd id quod dixit Innocentius possit exemplificari tribus modis. Primò in eo, qui negat aliquod instrumentum esse æditum, vel sententiam pro eo latam verificatur supradicta Innocentij sententia. Secundo in eo, qui confitetur latam fuisse sententiam, & confectum instrumentum, sed dicit illam, vel illud apud se non haberi, & in hoc quoque casu verificatur Innocentij sententia, quia præsumitur contra ipsum, scilicet quòd habeat: nisi probauerit, quòd reuera amiserit. Tertiò in eo, qui cum haberet facultatem edendi, nec ipse hoc negaret, edere noluit: in hoc quoque casu locum habebit Innocentij sententia, secũdum Bartolum, & Ancharanum locis inibi ab ipso latius citatis. Tamen ibi ipse Decius subdidit, quòd non debeat hac rigorosa pœna puniri
127 dictus appellatus, † qui noluit edere sententiam, vt dicta sentẽtia extinguatur in perpetuum, sed solum ad tempus, & sic audientia solùm ad tempus denegabitur: cùm sit solùm contumax in edendo, eo magis, quòd ex alio capite veniat puniendus, quoniam aduersario iuranti in litem obligatur ad interesse, vt in l. creditor. §. iussus. ff. de

appellationibus. Tamen ipse Decius subintulit statim in fine, quòd de hac limitatione cogitandum esset, cùm Doctores dictum Innocentij dicentis in dicto capitulo G. perpetuus, quòd petens sententiam cassari contra se prolatam, & petierit ipsam produci, si is, in cuius fauorem lata fuit, cogendus erit illam præsentare, vt in dicto capitulo G. perpetuus. & in l. is apud quem. C. de edendis, sed si dicet latam non esse, tunc a Iudice cogetur cedere, siue renunciare sententiæ: Vel Iudex pronunciabit, si qua sententia apparuerit pro tali, & cætera. lata, nullas vires habeat. argumento in l. non alienum. ff. de interro. actio. Succurritur tamen illi, qui probabiliter deceptus, falsum respondisset (satisfacto tamen aduersario de interesse suo.) vt in l. de ætate. §. ex causa. ff. de interro. actio. & addit Innocentius, quòd talis denegatio sententiæ latæ perpetuò ipsi deneganti præiudicabit etiam in alio iudicio, & dabitur dicto petenti copia auctentica dictæ denegationis. vt in l. iubemus. C. de liber. cau. & in capitulo multi, secunda quæstione quinta. Veruntamen si poterit probare ipse denegans re integra per ostensionem sententiæ, vel alio modo, talis probatio præiudicabit confessioni. vt in l. error. C. de iuris, & facti ignorantia. hæc omnia Innocentius vbi supra, cuius dicta memoriæ sunt commendanda, cùm sint scitu dignissima, & quotidiana.

Etsi verissima fuerit comprobata supradicta nostra ampliatio tot oraculis, tamen posset quis contra ipsam insurgere munitus, ac vallatus auctoritate legum, & Doctorum, dicendo, quòd immo appellatus, vel Iudex a quo excipiendo contra appellantem, qui denegauerat fuisse appellatum ab illo infra decendium a iure sibi indultum ad appellandum, teneatur probare, quòd appellans non appellauerit infra ipsum decendium, & quòd non teneatur probare hoc ipse appellans, & quòd impugnatio videatur verum continere, apparet ex multis: & primò, quia hæc est exceptio proposita a Iudice, vel ab appellato ipso contra appellantem, quo stante, contra vnumquemque eorum affertur regula illa vulgatissima, in qua habetur, quòd excipiens teneatur probare exceptionem. vt in l. in exceptionibus. ff. de probationibus, vbi hæc habentur, videlicet. [In exceptionibus dicendum est reum partibus actoris fungi oportere: ipsumque exceptionem, velut intentionem implere, vt puta, si pacti conuenti exceptione vtatur: docere debet pactum conuentum factum esse. Cùm quis promisit in iudicio se sisti, & Reipublicæ causa abfuisse se dicat, & ob id non stetit, vel dolo malo aduersarij factum, quominus sisteretur, vel valetudinem sibi

sibi impedimento fuisse, vel tempestatem probare id eum oportet.] hæc ad verbum inter alia in d.l.in exceptionibus, quæ summopere videntur prima facie fauere dictæ impugnationi. Nã per se videtur patere, quòd appellãs, qui conqueritur coram Iudice ad quem, quòd non fuisse recepta eius appellatio a Iudice a quo tenet locum actoris, dictus verò Iudex a quo locum rei, cum accusetur de iniusta denegatione receptionis factæ ab illo coram ipso. Quapropter quando Iudex a quo per se, vel per alium comparuerit coram Iudice ad quem, etsi tanquam reus, tamen eo ipso, ꝙ incipit (se defendens) intendere probare, quòd meritò non admiserit huiusmodi appellationem, eo quòd ille appellasset post decendium a die latæ sententiæ, & sic ipsum arguit de contumacia adhibita in non accedendo ad ipsum infra decendium, quod si is, qui appellauerat negauerit, patet videri inde ipsum Iudicem a quo per dictam exceptionem (in iudicio coram Iudice ad quem) effectum fuisse actorem contra ipsum appellantem cõtra se conquerentem. Quare videtur meritò ad ipsum Iudicem spectare probare illum non appellasse infra decendium statutum a iure communi ad appellãdum a latis sententijs, & tali pacto videntur fore intelligenda infrascripta iura statim a nobis recensenda. Idẽ ergo probari videtur per text. in l.1.ff de exceptio. vbi hæc habentur, videlicet. [Agere etiã is videtur, qui exceptione vtitur, nã reus in exceptione actor est.] hęc ibi. Idem probari videtur per textum in l. quoties operę. §. qui dolo. ff. de probat. vbi hæc habentur, videlicet. [Qui dolo dicit factum aliqd (licet in exceptione) docere dolũ admissum debet.] hæc ibi. Idem probari videtur per regulam illã iuris in c. presumitur. de regu. iur. in sexto, vbi hæc habentur, videlicet.

129 [Presumitur † ignorantia, vbi scientia non probatur.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in c. si beneficia. de præbend. in sexto, vbi Bonifacius Octauus infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Si beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferuntur, aut decreto interposito reseruantur interdum contingat ab his, ad quos aliàs pertinet collatio eorundem aliquibus huiusmodi collationẽ, seu reseruationem ignorãtibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi antea tenebant, & post prædictorum adeptionem dimissa per eos alijs assignari. Ne talis ignorantia eis (cùm sint sine culpa) præiudicialis existat, statuim⁹, vt si ipsi de collatione, seu reseruatione prædicta postea certiores effecti sublata difficultate quacunq; omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata ad beneficia sua priora (collatione quibuscunque personis facta de ipsis nequaquã obstãte) liberè reuertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in alijs dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modũ in dimittendo recepta, & recupe-

rando dimissa, quoad oēs alios, qui forsan occasione prędicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assequuti, per oīa decernimus obseruandum.] hæc ibi. Diximus probari præsentem impugnationem per arg. in dicto c. si beneficia. Nam apertissimè ex ipso colligi videtur veritas ipsius impugnationis arguē do tamen ab identitate rationis tali pacto. Sicut enim ignorantia facti recipientem de manu ordinarij beneficium incompatibile reseruatum collationi Summi Pōtificis a pœna amissionis alterius beneficij incompatibilis per ipsum renunciati excusat. Vnde, tali renunciatione non obstāte, recuperabit ipsum pristinum beneficium si quàm primum sciuerit illud beneficium sibi non potuisse conferri, restituet illud, nisi quis contra ipsum insurgens probauerit, quòd non statim, quòd ad sui notitiam deuenit illud tale beneficium esse taliter reseruatum, illud studuerit renunciare. Eodem ergo modo arguendo a simili erit dicendum in casu nostro, scilicet quòd non poterit de iure is priuari iure appellandi a sententia diffinitiua, vel interlocutoria, qui non appellasset infra decendium propter ignorantiam facti, seu promulgatę sententiæ: nisi Iudex a quo probauerit, q̄ post decendium computandum a die scientiæ dictę latæ sententiæ non appellauerit: cùm talis ignorantia sit facti, & non iuris: & ignorantia ipsa sit probabilis. Idē probatur per argument. in l. super seruis. in princip. C. qui militare poss. vel non poss. lib. 12. vbi hæc habentur, videlicet [super seruis, qui postea ad quandam militiam aspirare tentauerint, vel scientib. vel ignorantibus dominis præcipimus, siquidem ignorātibus his eam meruerint; liceret dominis adire competentem Iudicem, & suam ignorantiam (eo quòd contrarium minimè probatur) ostendere, eoque modo spoliatos eos militia in suum dominium trahere.] hæc ibi. Diximus probari per argum. in d. l. super seruis, quoniā etsi non fiat ibi mentio de appellante propriam ignorantiam nō probante, tamen eadem ratio militare in ipso sicut in dicto domino per se patere videtur. Quapropter sicut dominus dicti serui nō tenebitur probare suam ignorantiam, cùm probata intelligatur, eo ipso, quòd contrarium nō fuerit probatum: ita dicendum erit de appellante ignorante, vt in casu nostro. Ex dicta igitur regula in d. c. præsumitur. de regu. iur. in sexto, idem elicitur, vbi dicitur [præsumi ignorantiam, vbi sciētia non probatur.] elici videtur appellatum, vel Iudicem a quo teneri ad probandum appellare volentem transacto ipso decendio appellasse, vel sciēter fuerit verè, & apparenter cōtumax in veniendo ad appellandum infra decendium ipsum, cum aliàs debeat præsumi de ipsius ignorantia, vt locum habeat dicta verissima iuris regula. Ex quibus videtur omnino de iure fore concludendum ipsum appellatum, vel Iudicem a

quo

quo teneri ad probandam dictã propositam negatiuam volentis appellare, scilicet, quòd non appellauerit infra decendium, & q non ignorauerit latam fuisse sententiam præuia citatione ad ipsam audiendam, cum in dubio præsumatur facti ignorãtia, prout in casu nostro considerandum erit, & ipsa facti ignorantia in iu
130 dicio † excusetur, vt docuit tex. apertissimus in c.ignorantia. de regu.iur.in sexto, vbi hæc habentur, videlicet.[Ignorantia facti, non iuris excusat.] hæc ibi. Vbi communiter per Doctores idem & secundò videtur probari Doctorum auctoritate. Nam glo.in dicta l.in exceptionibus. in vers. velut intentionem dicit, quòd sicut actor debet plene probare in-
131 tentionem, sic reus † exceptionem.Idem docuit Glo.in d.l.1.in versic.videtur dicens, quòd excipiẽs in exceptione dicatur actor duplici ex causa.Primò quia actũ ponit, vt actor, ex quo petit absolui, secundo quia onere probandi grauatur, vt actor, vt in dicta l.in exceptionibus, sed quando reus in excipiendo non ponit aliquid, sed positũ negat, vt in exceptione non numeratæ pecuniæ non probat, idest non tenebitur probare. vt in l.si ex ratione.C.de non numerata pecunia. Idem si fuerit pro eo præsumptio, quæ transfert onus probandi in actorem, vt in l.2. C.de pactis. & eadem glo.in vers.exceptione, dixit, quòd etsi antea dubitatum fuerit; an reus dicendus sit actor in exceptione: modo tamen per textum in d.l.1. declaratum, ac decisum fuit, q sic.Idem elicitur ex doctrina glossæ in d.c.præsumitur, vbi post nõnulla exempla ibi tradita pro intelligentia dictæ regulæ dicit, q
132 † circa ea, quæ publicè fiũt, præsumitur scientia: sed circa ea, quæ occultè fiunt præsumitur ignorantia, nisi probetur scientia, vt in d.c.præsumitur, & quòd dicatur latam sententiam a Iudice fuisse in occulto latam aliquo modo, vt in casu nostro, respectu eius, qui hoc ignorabant, per se videtur patere. Addiditque glo.supradicta, quòd illud, quod dicitur in dicta regula præsumitur. est tantæ auctoritatis, quòd ipsa præsumptio transferat onus probandi in aduersarium, & idem est in alijs casibus, qui notantur in c.actor, 6. q.vlt. & hæc ignorantia trib.modis probaṫ. Vno modo per sacramentũ, & sic probo (inquit glo.) in veritate me ignorasse, vt in c.si verò.el secondo. extra de sent.excõmunicationis. & in c. Pastoralis. ext. de except.& in c. vt circa.de elect.in sexto, & tunc demum admittitur probatio hæc, cũ sit probabilis. Secundò, quando probatur id, ex quo necessariò consequitur me ignorasse, puta, me tunc anniculum.vel furiosum, vt in c.indicas. 3.q.9.& in cap. cùm dilectus. extra de success.ab intestato. Tertio, quando probatur id, ex quo non necessariò, sed verisimiliter sequitur me ignorasse: puta, me tunc absentem fuisse: & hoc dicere voluit Ioannes in c. si qui à simonia eis. 1.q. 1. & licèt
133 in facto † proprio probabilis interdum

terdum sit ignorantia, vt in c. in lectum. 34. quæst. 2. probabilior tamen in alieno, vt in l. vltima. ff. pro suo. & hęc omnia verificantur in ignorantia iuris positiui. Non autem in ignorantia iuris diuini & naturalis, cùm nemo ab eo excusetur, eò quòd signatum sit super nos lumen vultus diuini, quo cognoscimus quid faciendum & quid fugiendum: eo quòd in hoc iure propriè & verè non det igno rãtia, vnde meritò scienti & ignoranti par sit pœna: si indè pręcepta dictæ legis transgrediantur, vt in c. si cupis. 16. q. 1. & in l. 2. C. de in ius vocan. idem docuit glo. in d. l. super seruis. in vers. ostendere. dicens nota probari ignorantiam: eo ipso, quòd non probetur in contrarium. Vnde reus
134 † dicitur probare, eò ipso, quòd excipiendo aliquid asserit, vt in l. in exceptionibus. ff. de probat. idem prorsus docuit glo. in l. si cui. §. 1. in versic. doceatque. ff. de accusat. addens, quòd possint probare suo iuramento, eo quòd quisque ignorare præsumatur: nisi cõtrarium probetur, idẽ docuit in simili Glo. in dicto c. si beneficia. in vers. si beneficia. iuncto versic. ab ijs. dicens, quòd si quis ignorans recipiet beneficium prius re
135 seruatũ, vel alteri collatum † per Papam: si ex quo sicut illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, aliàs non. Hæc decretalis non requirit ignorantiam in conferente, sed solùm in eo, cui confertur: Præsumitur (inquit) autem ignorantia, nisi probetur scientia, vt in dicto c. præsumitur. hæc docuit dicta glo. cui consonat glo. in dicto c. ignorantia. in versic. ignorantia facti excuset: & ponit casum talem, videlicet, in ordinato ignoranter à simoniaco, vt in c. si qui à simoniacis. 1. q. 1. & in eo, qui ignorabat beneficium fuisse reseruatum per Papam, vel alij collatum. Idẽ docuisse videtur Bar. in l. 1. ff. de exceptio. in principio, vbi dixit, ꝙ in exceptione reus est actor, vt in l. in exceptionibus. ff. de probat. & quòd ei, qui dicit incumbit probare, vt in dicta l. 1. & l. 2. ff. de probat. & subdit ibidem nu. 3. in versic. rationem ponit, di-
136 cens, quòd quædam † exceptio est, per quam nihil ponitur, vt non numerasti pecuniam: & tunc asseueranti, & non reo excipienti incumbit probatio, cùm nihil ponat. Quandoque excipiendo aliquid ponit: & tunc reo incumbit probatio, vt in dicta l. 1. ff. de exceptio. vt quia dicit te fecisse pactum de non petendo: & addit ibi Bart. quòd huiusmodi distinctio probetur per text. in l. asseueratio. C. de nõ numer. pecu. quod & ibidem Dynus addidit, & ipse Bar. ibidem. nu. 13. versic. illud ergo. dicens, quod illud, quod docuit supradicta glo. in dicta l. 1. dicens, quòd ille, qui excipiendo negat, non debet probare. verum sit in negatiua, quæ non est probabilis: sed in ea, quæ est probabilis. tunc incumbit probatio ei, contra quem est præsumptio: ꝙ & clariùs idem Bar. rursus docuit in dicta l. super seruis. dicens, Nota ignorantiam probari posse eò

ipso, quòd contrarium non probetur. & ad hoc allegatur ipse text. in dicta l. super seruis. qui Bar. idem rursus docuit in dicta l. si cui. nu. 2. sequens glosam, & dicens, quòd d. gl. sit tenéda menti. quæ dixit, quòd duobus modis probari poterit quem aliquid
137 ignorasse. † Primò quando non probatur contrarium. & secundò quando hoc affirmauerit medio iuramenti, & huic glosę dicto addidit ipse dicens ibidem. num. 3. quod talis tamen probatio admittit probationé in cótrarium, scilicet quando quis probaret, ꝙ hoc sciuerit. & hoc volens probare, tenebitur probare. quòd ille erat proximus & vicinus in loco latæ sententiæ: quia ex vicinitate loci præsumitur scientia, vt in c. quosdam. & in c. quantò. extr. de præsumpt. & secundò, probando publicam formam, videlicet ꝙ de tali sententia sic lata erat publica fama in loco illo, vbi appellare volens versabatur, prout docuit quoque in l. 5. C. de pericu. tut. Idem docuisse videtur Dynũ in dicta regula. Præsumitur. dicens, quòd dicta regula locum obtineat in ignorantia facti, non autem iuris: & addidit, ꝙ quando hæres per allegationem ignorantiæ intendit lucrum captare: tunc de ipsius ignorantia nó pręsumitur, at potius, quòd scientia testatoris defuncti sit continuata in hærede, siue intendit vitare sine iniuria alterius damnum, nam tunc non præsumetur scientia contra ipsum. hæc Dynus. qui hoc ipsum probat tam in dicta regula præsumitur. quàm in regula supra dicta. Ignorátia. ex quibus simul coniunctis videtur fore eliciendum, quòd ipse Dynus voluerit concludere, quòd cum de aliquo intendente vitare damnum per allegationem ignorantiæ (vt in casu nostro) ignorantia præsuméda erit de ipso. Quapropter probationis necessitas transibit ad eũ, qui asserit illum non ignorasse factum. Idem videtur non incongruè elici ex doctrina Ioánis Andr. sequentis Dynum in dicta regula. Ignorantia. Idé docuit Philipphus Fráchus in dicta regula. Præsumitur. in princ. dicens, ꝙ in dubio pręsumatur ignorantia in aliquo loquendo de ignorantia facti. Qui Franchus in dicta regula. Ignorantia. sequitur ibidem dictam Dyni sententiam, & tandem idipsum ipsemet Franchus apertius, docuit loquens de admittenda appellatione eius, qui dixit se appellasse infra decendiũ computandum a die scientiæ latæ sententiæ, etsi post decendium a die latæ scientiæ computádum. Sciendum erit insuper, quòd ipse Philippus Franchus in c. dilecti. col. 3. in versic. extra glo. quærit. ext. de appellat. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. ext. glo. quærit hic Hostiensis appellans tenetur probare de sua appellatione legitimo tempore interposita: in tantum, quòd licet cóstaret de ipsa appellatione, tamen nó pręsumetur interposita infra decem dies, nisi probetur per ipsum appellantem, vt est text. in cap. Romana. §. si vero. de appell. in sexto. & te-

& tenent Doctores alij iam supra citati ab eodem Francho. Nihilominus ipse statim vbi sup. subdidit hæc præcisa verba, videlicet, Sed aduerte, quia contrariũ videtur tenendum: nam sequitur tempus decem dierum, quod est vtile, & nõ currit, nisi a die scientię, & pręsumi debet in dubio, ꝙ a die scientię fuerit facta appellatio, cùm ignorantia pręsumatur, nisi contrarium probetur, & consequenter infra debitum tempus appellasse, & ita domini de Rota decis. 316. quę incip. Item si possessor. Idẽ & latius ipsemet Franchus repetijt in c. bonę memoriæ, col. 7. vers. octauò debet appellari. ext. de appell. vbi addit, quod dicti Domini de Rota ibi determinauerint, quòd in dubio
138 † semper pręsumatur fore appellatum infra decem dies a die notitię: nisi cõtrarium probaretur, quia tempus decem dierum est vtile a principio, & non currit ignoranti, vt per glo. in c. concertationi, vers. sciuerit. & in c. cordi. vers. decendium. de appell. in sexto, vnde in dubio pręsumitur ignorantia, nisi scientia probetur. vt in l. verius. ff. de probat. & in regula Pręsumitur. de regu. iur. in sexto. Et licèt ex citatione ad domum in dubio pręsumatur deuenisse in notitiam appellãtis. vt per glo. in l. etsi legibus. C. de Episcopali audien. & facit l. quinquaginta. C. de excusat. tut. & per Bar. in l. quidam decedens. in fine. ff. de administr. tut. tamen ista est ficta notitia, seu pręsumpta, sed ad exclusionẽ appellationis requiritur vera notitia. Ideo est, quòd citatus per edictum, iuxta formam Clement. prima. de iudic. licet ibi dicatur, quòd talis citatio arctet citatum: ac si personaliter citatus fuisset: tamen quo ad appellandum, citato per edictum currit tempus à die
139 veræ notitiæ. † cùm illa notitia, quę insurgit ex citatione per edictum sit præsumpta, & in appellatione requiritur vera. hæc omnia Franchus, vbi supra. Idem videtur docuisse Archid. in c. proposuisti. col. 3. vers. in eadem Glossa. ibi hoc tenetur probare. dist. 82. dicens, quòd qui iuris apicibus inuigilant, asserunt regulare esse: ignorantiam non debere probari, sed scientiam. Nam (inquit) qualiter poterit probari ignorantia ab ignorante, potissimè per testes. Præterea qui scientiam negat, probationem imponit aduersario. Nam cùm quis allegat
140 ignorantiam † eò ipso intelligitur probata, donec probetur in contrarium, vt in l. super seruis. C. quando milit. non poss. lib. 12. item certum est, illum aliquando ignorasse. & adhùc est præsumendum eum ignorare, donec probetur contrarium. Est ergo regolare & generale, quòd nullus tenetur probare ignorantiam, vt in d. c. proposuisti: si ergo alicubi inueniatur, quòd probatur ignoran-
141 tia, dic, quòd probatur † hoc ipso, quòd non probatur scientia: vel volens quis ignorantiam probare, sed non cogitur, nisi fortè aliqua appareant inditia: vnde ꝑsumeretẽ crassa & supina, sed tunc

etiam

etiam non probatur, nisi per iuramentum, vt in c. in lectum. 33. q. 2. vel etiam per testes non directè, sed per obliquum, vt in c. si qui à simoniacis. 1. quæst. 1. vbi de hoc: Facile erit ergo, inquit ibi, respondere omnibus capitulis illis. Vbi dicitur quis probare ignorantiam: scilicet, quòd probat eo ipso, quòd allegat eam, & non probatur in contrarium, vel probat volés, vel debet probare, cùm esset supina & crassa: & multum præsumitur per aliqua indicia cōtra ipsum de scientia. Isti ergo in hoc Canone ignorantiam allegabant, quia negabant constitutionem ad se peruenisse: ideo probatio, quòd peruenit, incumbebat aduersæ parti secundum Hu. supradictis tamen videtur obstare text. in c. innotuit. in vers. parentes. extra de elect. sed dic cum Vin. quòd ibi tenebantur scire qualis erat is, quem volebant proponere, vt in l. qui ab alio. ff. de re iudica. & in l. in bonorum. ff. de bono. poss. sicut purgatores vitam illius, quem purgare debent, scire debent, vt in c. inter. ext. de purgat. Cano. & ideo etiam illos non excusat ignorātia, quia poterant ab alijs certificari, vt in c. nō omnis. dist. 38. vndè cùm in dicto c. innotuit. esset præsumptio contra eligentes: ideo tenebant probare ignorantiam. Ad quod facit text. in c. quod dicitis. dist. 16. & in c. quanto. extra de præsumpt. & in c. quamuis. extra de reg. iur. hæc omnia docuit Archid. vbi supra, quibus videtur probari impugnationem propositam contra ipsam nostram ampliationem. Idem videtur docuisse Præpositum in dicto c. proposuisti. subscribens se supradictæ sententiæ Archidia. ibidem. Idem videtur docuisse Cardinalem à Turrecremata in dicto c. proposuisti. nu. 4. in versic. respondeo. circa hanc materiam: vtendo ferè ijsdem verbis ipsius Archid. supra recensitis. Quapropter patet ipsum se subscripsisse tacitè præsenti impugnationi (allatæ contra dictam nostram ampliationem) vnà cum prædictis Doctoribus, eò, quòd ex conclusione expressa, quæ elicitur ex supradicta ipsorum Doctrina, sequitur hoc corrolarium: quòd domi citatus ad audiēdam sententiā in die præfixo: ad quem non peruenit notitia dictæ citationis, & sequutæ sententiæ latæ infra decendium à die latę sententiæ computandum possit appellare infra tamen ipsum decendium a die scientiæ computandum: cùm talis ignorantia sit facti, & non iuris: propter quam quisque excusatur à pœna incurrenda, scilicet priuationis facultatis appellandi sibi regulariter a iure vtroque concessę: ac per consequēs appellatus, vel Iudex à quo negantes, quòd ille appellauerit intra decendium à die scientię, & asserentes ipsum sciuisse latā huiusmodi sententiam, oportebit hoc probare, & non illum hoc ipsum negantem: tum quia ignorantia non probetur; tum quia allegans ignorantiam transmittit onus probandi ad eum, qui scientiam allegat, vt ex supra citatis iuri-

iuribus & Doctrinis patentissimè elicitur. Ex his ergo omnibus in medium productis videretur con cludendum dictam ampliatiotionem falsam: & inter alios Philippum Franchum, qui ei se subscripserat, fuisse sibi contrarium.

His tamen & similibus iuribus Doctorumq; votis in contrarium non obstantibus (etsi in se simpliciter considerata verissima sint) adhùc firmissimè asseueramus ipsam ampliationem fuisse & esse verissimã, nec posse illi obstare in contrarium in eius impugnatio-
141 nem † allatæ, cùm simus in diuersis casibus, & a diuersis non possit de iure fieri illatio. Nam iura & Doctores citati in probationem dictæ nostræ ampliationis loquuntur solùm de illo appel lante, contra quem est præsumptio aliqua, vt puta, quia fuerat domi citatus ad audiendam sententiam, & non venisset, de quo latissimè diximus in decisione primi casus propositi (supra in num. 57. & deinceps) ad declarationẽ vnicę conclusionis, cuius ampliatio est hæc quæ fuit impugnata: cùm ipsa intelligenda erit verificari in terminis dictæ conclusionis & ipsius ampliationis. Nam (vt ibi latiùs diximus) citatus ad domum, dicetur cõtumax fictus, qui etiam post decendium a die latæ sententiæ (infra tamen decendium à die scientiæ, admittetur ad appellandum, si purgauerit suam contumaciam fictã: probando se illùc vsque nihil audisse de die ferendæ sententiæ. Et quòd hoc ipse appellans teneatur probare, docet regula illa tradita à l. 2. ff. de exceptio. in qua hæc habentur, videlicet. [ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat.] hæc ibi. Cùm ergo is, qui appellare vult, dicet ad sui notitiam non peruenisse citationem, vel eius notitiam, nisi post decendium a die latę sententiæ: & contra eum sit præsumptio ratiõne dictæ citationis factæ ad domum suã: vel per edictum. Indè sequitur, quòd ipse teneatur probare id, quod dixit, scilicet quòd ad sui notitiam illud non peruenerit, nisi tali die post decendium supradictum, & licèt hæc regula fallat, vt docuit glo. in dicta l. 2. si præsumptio (pro eo, qui dicit) faciat: tamen (vt fuit probatum in decisione prædicti primi casus) nihil releuat, imò aggrauat. cùm sit pręsumptio probata in iudicio contra ipsum appellare volentem propter ipsam sibi factam citatio nem. Sic ergo in proposito de hoc ficto contumace loquitur dicta ampliatio, & iura, & Doctores ibi citati: & sic ipsi Doctores verissimum docuerunt. Iura verò, & Doctores in dicta impugnatione citati loquuntur de eo, contra quem nulla est pręsumptio in iudicio probata, vt ex eorum verbis apertissimè supra patuit. Nec verè sibimet fuit contrarius Philippus Franchus (alioquin vir eruditissimus.) Nam in dicto c. Romana. §. si verò. loquutus fuit de eo, contra quem in iudicio fuerat probata aliqua præsumptio, scilicet ex citatione ad domum. in dictis verò c. dilecti. & c. bonę memoriæ

moriæ. loquitur de eo, contra quem nulla in iudicio fuerat probata præsumptio; & iccircò dixerat ibi, quòd in dubio præsumeretur fuisse appellatum infra decendium à die scientiæ: quasi diceret, quòd non fuisset probata aliqua præsumptio contra appellantem in iudicio. cùm in dubio (quia iura promptiora sunt ad absoluendum, quàm ad ligandum) præsumendum sit pro reo, seu pro eo, qui vult appellare, quòd appellauerit infra decendium à die scientiæ: nisi fuerit probatum contrarium per partem aduersam: & sic (Deo Optimo Maximo dante) præsens quæstio remanet dilucidata, ac decisa: Ad quod facit quod ipsemet Franchus docuit in c. cùm Ecclesia. col. 2. versic. vltimò nota. extra de appellat. dicēs, quòd nunquam præsumatur appellatum legitimè, aut ex iusta causa, nisi hoc per appellantem probetur: & ideo debet appellans producere appellationem, & probare tria. Primò se appellasse, secundò, quòd ex legitima causa. tertiò, quòd appellauerit infra decē dies, pro quo est bonus tex. in c. Romana. §. si verò. de appell. in sexto, vbi Ioannes Andr. dixit, quòd appellans teneatur probare, & producere appellationem, & ipsam sententiam, a qua appellat: cùm aliàs non possit bene probari, quòd appellauerit infra decem dies à die latæ sententiæ, vt in Authen. hodie. C. eodem tit. nisi faciat fidem de sententia, & de die latæ sententię: & tunc constabit, an appellauerit infra decem dies: aliàs enim causa non est deuoluta ad Iudicē, ad quem, vt in dicto §. si verò. & addit ipse Franchus fore in hoc videnda notabilia, quæ circa hoc docuit Bar. & Bal. in l. hi qui. C. eodem. titu. hæc omnia Franchus vbi supra, ex cuius verbis apertissimè patuit verissimam fuisse nostram interpretationem traditam super verbis ipsius Franchi in dicto c. dilecti. & in dicto c. bonę memoriæ. cùm ipse citauerit ad suum dictū confirmandum sententiam Bar. supra recensitam, qui ad verbum se subscripsit veritati præsentis nostræ ampliationis: vt ex contextu verborum ipsius ibi relatorum patuit. Ex his ergo omnibus patuit nullam esse veram contradictionem inter iura & Doctores citatos in probationem dictæ ampliationis & leges, ac Doctores citatos in probationem supradictæ impugnationis, si (vt decet) benè pōderabuntur omnia supradicta. Quorum verissime interpretationi ac concordiæ summoperè deseruit quod docuit Felinus in c. quod ad consultationem. col. 14. nu. 35. vers. secunda conclusio, in fine. extr. de sententia & re iudic. sequens Aegidium Bellamere. in sua decisione 349. incipien. sicut præsumitur: qui (nulla facta mentione de præsumptione orta contra appellantem post decendium à die latæ sententiæ, ex citatione per edictum vel ad domum) di-
143 xit, quòd absens † qui appellat post decem dies à die latæ sententię, pręsumitur appellasse infra decem dies à tempore scientię: quia

quia non præsumitur scientia: hęc ille, cuius sententia verificatur solum quando non probaretur appellantem fuisse citatum ad domum, vel per edictum ad audiendam sententiam ferendam tali die per Iudicem in causa ipsius citati vertente coram ipso Iudice, vt plenissimè fuit probatum.

Amplia & secundò singulariter contenta in dicta vnica conclusione, dicendo ipsam in tãtum esse veram, quòd si in actis scriptum taliter reperiretur, videli-
144 cet, quòd Titius appellauit † à sententia interlocutoria, aut diffinitiua sibi nota à decem diebus citra: non intelligeretur appellasse infra decendium à die latę sententiæ, sed post ipsum: & per consequens, quòd huiusmodi sententia transierit in rem iudicatam: eò, quòd dicta appellatio esset ipso iure nulla, ac si non fuisset facta (vt ex hucusque allatis patuit) & hoc est verissimum de rigore iuris: secus de æquitate, secundum quam iudicaretur fuisse appellatum infra decendium: & idem dicendum erit, si scriptum in actis reperiretur. Titius appellauit à dicta sententia à decem diebus & citra: Nam tunc intelligeretur ipsum appellasse infra decendium à die scientiæ computandum. Et ratio est, quia per illam coniunctionem copulatiuam [&] denotatur continuatio temporum, & dierum. Hæc ampliatio sic declarata probatur Doctorum auctoritate infrascriptorum: etsi reuera ipsi expressè non loquantur in terminis præsentis ampliationis. Bar. enim in l. Celsus. nu. 23. & 24. vers. sed circa huiusmodi. Concludit: quòd si testis deponeret, quòd Franchus possedit à decem annis. citra, non probaret possessionem decendij: quia potuit ille vna solùm die possidere, & verificaretur dicta propositio, sed si diceret, quòd possedit à decem annis, & citra: tunc ista copula [&] multum operaretur: nam tunc sensus esset, quòd initium possessionis fuit iam sunt decem anni: & postea hucusque possedit, vt in c. veniens. & c. licèt causam. ext. de probat. & ibi Hostien. & Ioannes Andr. super vers. citra. Hæc Bar. vbi supra: & sciendum, quòd ipsum docuit Ioannes And. in dicto c. licèt causam. col. 6. versic. & citra. & idem docuit in dicto c. licèt causam. Anton. de Butr. & expressè in casu præsentis nostræ ampliationis loquens Felinus hoc ipsum docuit in c. quod ad consultationem. col. antè pen. nu. 36. versic. tertia conclusio est. extra de sent. & re iudic.

Amplia & tertiò allata in dicta vnica conclusione, dicendo ipsa habere etiam locum in eo, qui in
145 decimo die † (à die scientiæ latæ sententiæ) appellauerit: sed in hora, quæ iam computanda esset hora diei vndecima computando ab hora illa primi diei, in qua currit decendium (vt latiùs dictum fuit in dicta conclusione vnica) cùm dictum tempus decẽdij currat de momento in momentum, & sit continuum: & prima dies, in qua fuit lata sententia, vel cognita non computatur tota, sed

solùm

solùm punctus illius diei (in quo verè fuit lata sententia) qui sic erit referendus ad decimum diem in eodē puncto. Quapropter si quis appellasset in tali hora, appellatio (etiam cum consensu partis appellatæ) esset ipso iure nulla: & sentētia iam lata transiret in rem iudicatam. & ideo meritò concludendum erit, quòd Notarius, seu actuarius causæ debebit inserere in publicatione sententię horam, in qua fuit publicata: vt postea (casu contingente) fieri possit computum: & animaduerti, an ille, qui decimo die in tali hora appellauit, verè dici possit, quòd appellauerit infra decendium à iure appellare volentibus indultum: Hæc memorię commendanda ampliatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum (vltra citatos in probationem dictæ vnicę cōclusionis:) Huic ergo ampliationi se subscripsit ad verbum Felinus in c. quod ad consultationem. col. antè pen. nu. 37. versic. quarta conclusio. extra de sent. & re iudic. qui ibi addidit, ꝙ Bald. docuerit in l. 2. in fine. C. de edi. acti. quòd statutum dans tempus ad appellandum sit intelligēdum de tempore continuo.

Amplia & quartò allata in dicta vnica conclusione, dicendo, quòd intantum ipsa conclusio sit vera, quòd iuramento afferentis
146 † se appellasse infra decendium à die scientiæ latæ sententiæ, non erit fides præstanda: nisi hoc ipsum aliter probauerit: etsi regulariter standum esset iuramento, dicentis se aliquid ignorasse (vti latè probauimus in impugnatione allata contra primam ampliationem dictæ vnicę conclusionis) quando contra ipsum non oriretur aliqua præsumptio: cùm oriatur præsumptio contra ipsum ex citatione etiam ad domum ipsius facta ad audiendam sententiam. & huic ampliationi se subscripsit Rota in antiquis in titu. de appellat. quam citat & sequitur Felinus in c. quod ad cōsultationem. col. pen. vers. sexta conclusio. extr. de sent. & re iudic.

Limita allata in d. ampliatione quarta, dicendo ipsam non habere locum vbi vltra iuramētum concurrerent plures circunstantię iuuantes, & ex hoc modicum prę iudiciū aduersarij oriretur: quia in tali casu benè staretur iuramēto dicentis se prosequutum appellationem infra ipsum decendium a die scientiæ, prout docuit Rota in titu. de preben. decis. 33. in antiquis, quam citat & sequitur Felinus vbi supra.

Amplia singulariter & quintò allata in dicta conclusione vnica, dicendo ipsam in tantùm esse veram, quòd quando iudicium fuit agitatum contra dominum litis, tunc tempus decendij indulti à iu
147 re ad appellandum currit † à tēpore scientiæ ipsius domini: sed quando fuit agitatum contra procuratorem, tunc non requiritur scientia domini, prout docuit Felinus vbi supra vers. vndecima concl. sed si quis voluerit scire quando contumacia procuratoris priuet dominum facultate appellandi: videat & accurate perlegat

que

quæ diximus supra in limitationibus allatis circa regulam, vnicam, decidentem casum secundò loco propositum pro intelligentia conclusionis vnicæ.

In decisionem tertiæ propositę quæstionis, in qua quęrebatur de tempore, in quo Iudex teneatur assignare appellanti copiam processus & apostolos. Vnica sta-

148 tuetur conclusio. Iudex tā † Ecclesiasticus, quàm Secularis requisitus debito loco, tempore, & modo ab appellante tam à diffinitiua, quàm interlocutoria sentētia, tam iudiciali, quàm extrajudiciali tenebitur infra triginta dies computandos à die latę sententiæ tradere apostolos, seu litteras dimissorias ipsi appellanti vnà cum copia omnium actorum coram se actitatorum in causa ipsa: si appellans requisierit illa à Iudice à quo: cùm & ipsi currat tempus triginta dierum ad illa præbenda: quæ si non tradiderit: tunc Iudex ad quem, etiam siue ipsis audiet appellantem ad se accedentem: cùm dictus terminus triginta dierum fuerit inductus in fauorem appellantis, & Iudicis à quo, vt possit deliberare quid sit facturus. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per text. in c. 1. in principio, de appell. in sexto, vbi Innocentius Quartus infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Cordi nobis est lites minuere, & à laboribus releuare subiectos. Sancimus igitur, vt si quis in iudicio vel extra super interlocutoria, vel grauamine aliquo ad nos duxerit appellandum: causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat apostolos, quos ei pręcipimus exhiberi. in quibus appellationis causam exprimat: & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reuerentia sit delatum.] hæc ibi. & quòd idem sit statutum circa appellantem à sententia diffinitiua idem canon docuit ibidem in §. his, quæ. Vbi hæc habentur, videlicet. [His, quæ in appellationibus à diffinitiuis sententijs interpositis antiquitas statuit, non mutatis.] hæc ibi. Idemque probatur latiùs per tex. in c. vt super. de appell. in sexto, vbi Innocentius Quartus infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet. [Vt super appellatione, ac eius causa instructio facilior valeat in processu haberi: districtè præcipimus, quòd ille, à quo appellatur, apostolos appellanti (iuxta tenorem constitutionis nostræ super hoc æditæ, tribuat requisitus. Si verò non exhibuerit ex tunc, si fortè in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) eius inualidus, & irritus sit processus.] hæc ibi. Idē probatur adhuc apertius per tex. in c. ab eo. de appellat. in sexto, vbi Bonifacius Octauus infrascriptis vsus fuit verbis, videlicet [Ab eo, qui appellat infra triginta dies instanter apostoli peti debent: & eidem infra idem tempus à Iudice exhiberi, aliàs pręsumitur appellationi suæ renun-

149 ciare † appellans; si eos infra idem tempus petere prætermittat, etiam si vadat, aut mittat ad

appellationem prosequendam. Il
lud autem, quòd fęlicis recorda
tionis Innocentius Papa Quartus
prædecessor noster statuendũ de-
creuit, vt si is a quo appellauit a-
postolos appellanti nõ tribuat re-
quisitus, ex tunc si fortè in causa
150 procedat. † (Nisi appellatione
renunciatũ fuerit) eius inualidus
fit processus; tunc demũ obtinet:
cum Iudex super hoc cum debita
instantia loco, & tẽpore congruo
requisitus eos expresse denegat,
vel infra pręmissum tẽpus mali-
tiosè, aut negligenter illi tradere
prætermittit.] hæc ibi. Idem ha-
betur in Clem. 2. §. fi. de appellat.
vbi Clemens Quintus Papa infra-
scriptis vsus fuit verbis, videlicet.
[Quòd si Iudex in termino ad dã
dum apostolos præfixo per eum,
ipsos appellanti, & petenti nõ de
derit, aut si dum peterentur apo-
stoli, responderet se daturum eos
dem, nullo termino certo sibi pię
fixo, vel intra iuris terminum se
eos asseuerauerit velle dare, &
postea per appellantem congruo
loco, & tempore sæpius, & instan
ter vno contextu etiam requisi-
tus eos non curauerit intra eun-
dem terminum exhibere: appella
tionem suã ex tunc prosequi pos-
sit appellãs, ac si expresse fuissent
eidem apostoli denegati.] hæc
ibi. Idem probatur per textum in
c. fin. §. iudicibus, 2. q. 6. vbi hæe
habentur, videlicet. [Iudicibus
autem non solum suscipiendæ ap
pellationis necessitas videtur im
posita. Verum etiã triginta dierũ
spatia ex die sententiæ diffinita
sunt intra quæ gesta vnà cum re-
latione litigatoribus cõuenit præ
151 stari.] hæc ibi. Idem † probatur
in l. ne causas. C. de appell. vbi hęc
habentur, videlicet. [Ne causas,
quę in nostram venerint scientiã,
rursus trãsferri ad iudicia neces-
se sit instructiones necessarias ple
nè actis inseri præcipimus. Nam
cogimur a proferenda sententia
temperare, quoniam verendũ est
ne lis incognito negotio dirima-
tur adempta copia cõquærendi.
Quare perennibus inuretur Iu-
dex notis: si cuncta, quæ litigato-
res instructionis, probationisque
causa recitauerint, indita actis,
vel subiecta non potuerint inue-
niri.] hæc ibi. Idem apertius ha-
betur in l. a proconsulibus, C. de
appellat. vbi hæc habentur, vide-
licet. [A Proconsulibus, & Comi
tibus, & ijs, qui vice Præfectorum
cognoscunt, siue ex appellatio-
ne, siue ex ordine iudicauerint
prouocari permittimus, ita vt ap
pellanti Iudex prębeat opinionis
exemplum, & acta cum refutato-
rijs partium, suisq; literis ad nos
dirigat. Quòd si victus oblatam,
nec receptam a Iudice appella-
tionem affirmet Præfectos adeat,
vt apud eos de integro litiget tan
quam appellatione suscepta.] hęc
ibi inter alia. Idem probatur per
text. in l. quoniam nonnulli. C. de
appellat. vbi hæc habentur, vide-
licet. [Qm̃ nonnulli fisci debito-
res, cùm iussi fuerint summã exol
uere, interposito prouocationis
auxilio, vim executionis eludũt,
nec iam opinionis exẽplum: nec
refutatorias preces curant pete-
re, vel offerre. Placuit vt si intra

dies solemnitatibus præstitutos. (Adde tu, ex l. iudicibus, C. eod. titu. infra triginta dies, vt etiam docuit glosa in dicta l. quoniam. in versic. dies) ad facienda hæc
152 † appellatoris defuerit, deserta ab eo prouocatio existimetur, moxque debitum exigatur.] hæc ibi. Idem habetur in l. quoniam Iudices. C. eod. titu. vbi hęc habentur, videlicet. [Quoniam Iudices ordinarij prouocationes existimant respuendas. Placet, vt si
153 quis appellationem † suscipere recusauerit, quæ non contra executionem, sed aduersus sententiã, intentionem, iurgiumque terminantem fuerit interposita, triginta auri pondo cogatur largitionib⁹ nostris inferre, triginta alia officio eius itidem soluturo, nisi ei pertinaciter restiterit, atque actis contradixerit, & quid iure sit constitutum ostenderit.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. eos qui, §. super iis vero, C. de appellat. vbi hæc habentur, videlicet [super iis verò, qui in capitalibus causis constituti appellauerint: quos tamen, & ipsos, vel qui pro his prouocabunt, non nisi audita omni causa, atque discussa post sententiam dictam appellare conueniet id obseruandum
154 esse sancimus, † vt inopia idonea fideiussoris retentis in custodia reis, opiniones suas Iudices, & exempla ab appellatoribus ędita, ac refutatorias eorum ad scrinia, quorum interest transmittant, quibus gestarum rerũ fides manifesta relatione pandantur, vt meritis eorum cõsideratis pro fortuna singulorũ proferat.] hęc ibi. Idem probatur per text. in l. iudicib. C. de appellat. vbi hęc habentur, videlicet [Iudicib. non solum appellationis suscipiendæ ne
155 cessitas † videtur imposita, verùm etiam triginta dierũ spatia ex die sententiæ definita sunt, intra quæ gesta vnà cum relatione litigatorib. conuenit pręstari Iudice, & officio eius, si statuta fuerint aliqua parte mutilata mulctæ subiacentibus.] hęc ibi, idem habetur in l. vnica. ff. de libellis dimissorijs. vbi hęc habentur, videlicet. [Post appellationem interpositam litterę dandę sunt ab eo, a quo appellatum est, siue ad Principem, siue ad quem alium, quas litteras dimissorias, siue apostolos appellant: † sufficit au-
156
tem petijsse intra tempus dimissorias instanter, & sępius, vt etsi non accipiat, idipsum contestetur. Nam instantiam repetentis dimissorias, constitutiones desiderant. Aequum est igitur si per eũ steterit, qui debebat dare litteras quominus det, ne hoc accipiẽti noceat.] hęc ibi. Probatur & secundò Doct. auctoritate pręsens nostra cõclusio. Glo. n. in d. c. 1. in 1. not. ipsi se subscripsit, dicẽs. Nota, ꝙ apostolos dẽt, & tenetur Iudex dare appellanti, nõ tñ incontinenti, sed põt petere terminum ad deliberandum quos apostolos ipse dabit, an reuerẽtiales, dimissorios, vel refutatorios. Vnde sciẽ
157 dum, ꝙ plures † sunt apostoli. Quidam. n. sunt reuerẽtiales, siue dimissorij, alij sunt refutatorij, & alij sunt testimoniales. hęc ibi, de quibus.

quibus tamē apostolis, & eorum specieb.loco suo latius dicemus (Deo Optimo Maximo fauēte.) Idem docuit eadem glo. in vers. petat apostolos, dicens, ꝙ aposto li sunt petendi instanter infra triginta dies, vt in c.ab eo.de appel.in sexto, & in Clem.quamuis. eo.titu.& eadem glo.in vers.exhi beri.dicens, ꝙ si ipsi apostoli nō exhiberentur, & postea Iudex in causa procedat (nisi appellationi renunciatum esset) inualidus esset processus. vt in c.vt super. de appel.in sexto, ꝙ est verum, si debitis loco, modo, & tempore requisitus eos expressè denegat, vel infra debitum tempus negligenter, vel malitiosè tradere prætermit-
158 tit.† vt in c.ab eo.& Iudex tradendo apostolos reuerentiales, siue dimissorios videbitur detulisse appellationi. Hæc omnia docuit glo.illa singularis. Idem docuit Glo.in d.c.vt super. versic.vt super, dicens, ꝙ si Iudex requisitus non tradit apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus, nisi renunciatum fuisset appellationi, & eadem Glo.in vers.requisitus.& in vers.ex tunc. concludit, quòd hoc intelligitur, quādo Iudex fuit requisitus cum debita instantia loco, & tempore congruo, aliàs pœna sequens, scilicet nullitatis processus locū non haberet, & non solum talem pœnam incurret si apostolos nō daret, verum etiam si infra debitum tempus negligenter, vel malitiosè ipsos appellanti non tradidisset. Hæc glo.illa. Idem docuit Glo. in dicto c.ab eo.in not. 1. & 2. vbi dixit, quòd apostoli sunt petendi per appellantem, nō per appellatum, & quòd non sit necesse, quòd apostoli petantur eodem momento temporis, quo appellatio interponitur, sed possunt peti ex interuallo, dūmodo infra triginta dies petantur. & Glo. ibidem in versic.ab eo.& in versic.loco. dicit, quòd si appellans infra triginta dies instanter nō petit apostolos, appellationi renunciat, si Iudex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet eius processus. Attamen appellans ip-
159 sos † petere non debet dum Iudex equitat, vel per viam pergit, vel de nocte, aut cum est in prandio, vel Missa, & illos petere tenebit infra dictos triginta dies, hæc glosa illa. Idem apertius, & in terminis docuit eadem glosa in versic.triginta dies.dicens, ꝙ isti triginta dies currūt a die sententiæ.vt in d.§.iudicibus, & hoc quando fuisset appellatum infra decem dies.Idem docuit Glo.3. in Clem.Quamuis.versic.tempore.de appellat.dicēs, ꝙ isti triginta dies currere incipiāt a die sententiæ, vel ab eo tēpore, a quo incipit currere decēdiū appellationis.Idem ad verbū docuit quoq; Glo.not.in l.vnica. ff.de libel.dimiss.Idem docuit glo.in d.l.Iudicib.in vers.gesta, dicēs, ꝙ omnia gesta corā Iudice a quo, & apostoli dandi sint appellanti. Idem docuit Glo.in d.l.eos.§.super his.in vers.& exempla.dicens, ꝙ Iudex debeat appellanti tradere exēpla solum actorum, non autem au-

ctenticum. Adde autem tu ex mẽte eius, non autẽ acta originalia: prout expressè docuerat Bart. in d. §. super ijs. num. 2. versic. item nota ex hac lege, cum glosa sua, dicens, quòd originalia acta non
160 † debet dare Iudex, sed debet dare exempla, & addit, quòd actis exẽplatis debeat dari fides, dum tamen sint exẽmplata aucto ritate Iudicis corã quo facta sũt, & eis fidem sua auctoritate impo nat. Ad ꝙ facit Authen. ad hæc. C. de fide instrum. hęc ille ibi, qui in d. l. eos. §. si. dixit, ꝙ Iudex debeat dare apostolos etiam nõ petenti. Tamen si pars. s. appellans non pe teret infra tempus debitum, appellatio haberetur pro deserta. hæc Bart. vbi supra, qui idipsum repetens in d. l. vnica. nu. 4. in ver sic. cuius gratia. dixit, ꝙ tempus appellationis interponendæ hodie sit decem dierum. vt in Authen. hodie. C. de appell. tẽpus ve
161 rò petendorum † apostolorum est triginta dierum, & ꝙ licet videatur, ꝙ infra eundem terminũ appellator debeat petere copiam sententiæ, & actorum, aliàs appel latio videret̃ deserta, vt in l. quoniam nonnulli. C. de appellat. forte est speciale ibi in debitore fisci condemnato: nam illa lex generaliter non obseruatur. hæc omnia Bart. docuit vbi sup. Idem do cuit Innocen. in c. de appell. in 6. (colligendo dicta ipsius sparsim ibi allata) dicens, ꝙ appellator tenebitur infra triginta dies petere apostolos, aliàs non petendo eos, præsumeretur ipsum renunciasse appellationi, vt in l. quoniam. C. de appellationibus, nisi per argumenta alia appareat eũ velle prosequi appellationem, vt si ad eam prosequendam mittat, Iudex dẽt
162 † dare apostolos ẽt si non deferat appellationi, vt in l. sciendũ. ff. de appell. recip. & appellantem oportebit portare acta sua ad Curiam, & facere citari aduersariũ, quod & innuit dictũ c. 1. & ꝙ licet appellãs reputetur appellasse etiam qñ non portauit sua munimenta, tamen ei non dabitur terminus ad ea producẽda, sed procedetur eis nõ expectatis: etiam si appellator remitteretur ad primos Iudices. Idem docuit Archidiac. in d. c. 1. col. 3. vers. petat. & sequenti, dicens, ꝙ apostoli sunt petendi infra triginta dies, & Iudex eos assignare tenebitur, ẽt si non detulisset appellationi. Nam tũc tenebitur assignare apostolos refutatorios: quapropter si d. apostoli petantur ab appellante, & Iudex nõ tradiderit ei, nõ ipsi nocebit, qm̃ adhuc tenet appellatio, & Iudex, q eos nõ assignauit, puniet̃ ad arbitriũ Superioris. hæc ibi. q Archid in d. c. ab eo. col. 2. vers. debent. dixit, ꝙ eliciat̃ ex illo textu ꝙ petitio apostolorum non sit de substantia appellationis, quod si esset appellantẽ oporteret petere apostolos infra decem dies, sicut infra illos appellare tenet̃. Quapropter si non petat apostolos in appellatione ipsa, appellatio non vitiet̃ ex hoc, imò bene tenet, nisi in ea sit alius defect⁹, & deuoluit negotiũ ad superiorem, verũ esse tamen asseuerat, ꝙ si appellator non petierit apostolos per se, vel

per

per procuratorem infra triginta dies reputabitur non appellans: vt in d.c.ab eo.quòd si Iudex infra legitimum tempus expetitus non tradiderit appellanti apostolos: † ipse debet coram testibus idoneis protestari contra Iudicem, ne videatur renunciasse appellationi, aliàs sibi præiudicabit.Hæc Archidiaconus, vbi sup. qui eadem repetens in d.c.fin.§. Iudicibus.2.q.6. dixit, quòd Iudex, qui apostolos nõ tradidit appellanti punietur ad arbitriũ Superioris, cùm de iure nihil certũ fuerit statutum:appellans vero,& non petens apostolos infra triginta dies, videbitur renunciasse appellationi . Hæc Archidiaconus, vbi supra . Idem docuit Ioannes And. in d.c.1. col.2. versic. dicit hic Host. asserens, quòd Iudex a
163

164 † quo apostolos petitos exhibere teneatur,vbi appellationẽ non recipit: sed vbi recepit tradere eos teneatur etiam nõ petitos.& tali pacto ipse Ioannes And.intelligit text.in l.eos.in fine. C.de appell.& in Authen.vt nulli iudicũ. §.illas vero.col.9.hæc Ioan. And. vbi supra,qui in d.c.ab eo. col.2. vers.in secunda Glo.post nonnulla Host.verba ibi relata ab eo ipse concludendo se subscripsit pręsenti nostræ conclusioni.His pręcisis verbis vtens, videlicet. Declarando dico,quòd pereunt appellanti decem dies. Si enim appellauerit vltimo momento decẽ dierum,quod potest facere,vt in c.anteriorum.2.q.6.& in c.quo ad consultationem.ext.de sent.& re iudic. ergo non restabunt sibi nisi viginti dies contra litteram istam. Item certum est, quòd isti triginta dies currunt etiam Iudici. Quomodo ergo deliberabit Iudex an deferat, an refutet, nisi prius appellatio porrigatur,& super ea deliberet,cùm eius, quod non est,nulla deliberatio fieri possit. vt in c.quod non.32.q.2.& in c.ad dissoluendum. ext.de spons. impube.cum concord.adhuc maior absurditas,cùm satis sit appellanti petere infra triginta dies, si vltima die petat,quale tempus restabit Iudici ad illos concedendos.Quare,vt dixi (subdit Ioan. And.) æquitatem videtur habere hæc opinio, & adhuc maior esset æquitas, si daretur post appellationem tempus ad petendum, & Iudici daretur post petitum tempus, ad concedendum. His non obstantibus(subdit ibidem Ioannes And.)tene cum glo.quod etiã docuit Accursius in l.vnica. ff.de libellis dimiss. limitanda tamen est glo.vt dixi in princ.(Adde tu, quòd ipse Ioannes And.ibi dixerit, quòd tempora † petendorũ apostolorũ currere incipiant vnà cum tempore appellationis interponẽdæ)vt ea sic limitata,cesset omnis absurditas.& ad id, qđ vltimo, & penultimo loco dicebatur,respõdeo(inquit ipse Ioannes And.) quòd cùm limitatione prædicta semper Iudici, & parti supererũt viginti dies ad minus. Cum ergo Iudex non petenti teneatur tradere apostolos. vt in l. eos.in fine.C.eo.titu.saltem vltima die,fortius tenetur illos dare eà die petẽti. Item satis est,quòd
165

possit habere triginta dies, scilicet cùm statim appellat a sententia, tunc enim habet integros. Quando ergo pauciores habet, id procedet ex facto suo. Item nescirem notare aliquam iniquitatem: dato, quòd iura statuissent infra decē dies appellationis interponendæ deberi peti apostolos per appellantes, sicut in cap. quamuis. de offic. ordin. in sexto. Non sufficit assignare causam in instrumento, & illud tradere ei, cōtra quem cessatur, nisi fiat etiā requisitio de emenda: iustè tamē iura dederūt maius tempus, quia volebant, quòd instanter, & sæpius peterentur. Tamen olim per legem Theodosianā quinq; dies dabantur ad vtrumque, vt patet in c. propter superfluam. & c. sequēti. 2. q. 3. vbi plenè dixit text. quòd in ipsis quinque diebus datis ad appellandum debebat petere, & accipere apostolos. Demū tempus appellationis fuit restrictum in propria causa ad biduū, in aliena ad triduum. vt in l. 1. ff. quando appell. fit & in c. biduū 2. q. 6. quod tempus durauit etiā tempore Codicis Iustiniani. vt in l. eos. in fin. C. eo. titu. tempus tamen petendorum apostolorū fuit prorogatum ad triginta dies. vt in prædicta l. Iudicibus. Et puto in ampliando plus iudicium dare debentium, quàm petentium habitam fuisse considerationem, cùm difficilius fiat primū, quàm secundum, & difficilius est dare, quam petere. Demū iure Authenticorum tempus appellandi fuit prorogatum ad decendium, vt in Authen. de appellat. col. 4. in princip. & in c. anteriorum. 2. q. 6. videtur etiam iure auctenticorum restrictum tempus apostolorum. vt in Authen. vt nulli iudicum. §. illas verò, col. 9. vbi dicitur illos dandos sine aliqua dilatione. sed glo. ibi exponit, sine aliqua dilatione maiore triginta dierū: sed quomodocunq; legatur, facit contra opinionem, quæ vult dari vsq; ad quadraginta. His ergo bene ponderatis, cessabit fucata æquitas opinionis contrariæ, & patebit, quòd nulla subest causa, quare textus in d. l. Iudicibus debeat violentari. hæc omnia docuit Ioānes And. vbi sup. Idem docuit Dominicus a Sancto Geminiano in d. c. ab eo. col. 2. in vers. in fine glosæ vtens ijsdem verbis, quibus vsum fuisse Ioannem And. asseruimus paulo ante, licèt subdiderit ibidem in col. 3. vers. secundo casu ipse Geminianus, quòd opinio Ioannis de Lignano sit æquior, & quòd Ioannes ipse dixerit, quod sententia Ioannis And. vera sit respectu appellantis, non autem respectu Iudicis, cui tempus triginta dierum currere debet a tempore appellationis interpositæ, vel a tempore intimationis sibi factæ, si appellatum fuisset in sui absentia. Qui tamē Geminianus in d. §. Iudicibus. subscribens se sententiæ dictæ Glosæ in d. c. ab eo. & in d. Clem. quamuis. dixit indistinctè, quòd dicti triginta dies currant ex die sententię. idē docuit Philippus Franchus in d. c. ab eo. col. 3. vers. de iure tamen, dicens, quòd indistinctè de iure verior

verior sit supradicta opinio Ioannis And. quam & amplexatus fuit Paulus in Clem. 2. de appell. idē docuit expresse Cardinalis Zabar. in d. Clem. Quamuis. in principio, col. 2. vers. dic quòd verior. dicēs (post multam discussionem ab eo factam) quòd indistinctè verior est supradicta nostra opinio per dictam l. iudicibus, scilicet, quòd isti triginta dies currere incipiant a die latę snię scitę, seu cognitæ, cū ista tempora sint cōpassibilia, & vtrumque simul concurrere possit: cùm fiat coram eodē Iudice. idem docuit Ioannes de Imo. in d. Clem. Quamuis, col. 2. vers. stat ergo conclusio Glosæ in effectu. Idem docuit Henricus Boich in c. cum sit Romana. col. 3. vers. sed propter varietatē. ext. de appel. vbi post allata multa argumenta contra præsentem nostram conclusionem, tandem astipulatur dictæ sententiæ Ioannis And. & sequacium, addens, quòd idem ipse consuluerit, dum casus contingeret. idem docuit Cardinalis a Turrecremata in d. §. iudicibus, dicens, quòd dicti dies 30. incipiant currere a die sententię, iuxt. dictum §. Specul. verò in lib. 4. titu. de Apostolis, §. sequitur videre, nu. 13. vers. debet autem peti. tacitè subscripsit se præsenti conclusioni, asserens simpliciter, quòd apostoli sint dandi a Iudice ipsi appellanti infra dies triginta. vt in d. l. iudicibus. & §. iudicibus, innuens, quòd intelligat dictum tempus triginta dierum tradendi, & recipiēdi apostolos incipere a die latę sententiæ, vt expresse dicta iura ibi per ipsum citata ad verbum docuerunt. Quapropter & meritò dicimus ipsum se subscripsisse pręsēti nostræ conclusioni. idem docuit expresse Guid. Papa in decisione 436. nu. 33. vers. vigesimosextò quæro, an triginta dies. his præcisis verbis vtens, videlicet. Quæro an triginta dies, infra quos Iudex a quo debet apostolos concedere, (de quibus in l. iudicibus, C. de appell.) incipiat currere a die sententiæ, vel a die appellationis tenuerunt indistinctè supradictæ Glosæ, quòd a tempore sententiæ latæ currunt dicti triginta dies, & ista est communis opinio. & addidit ibidem hoc notatu dignissimum, dicens in assignatione tamen ad dandum responsionem Iudicis super concessione apostolorum est aduertendum, ꝙ
165 quandoque Iudex † assignat diē ad dandum eos, simpliciter dicēdo, assigno tibi decem dies, & tūc isti dies computabuntur a tempore. appellationis interiectę. Quādoque Iudex assignat non simpliciter, sed specificè, dicendo assigno decimum diem iuris, & tūc illi decem dies computabuntur a die sententiæ latæ, & hoc importat verbum iuris. assignationi diei positum per dictam l. iudicibus. C. de appellat. & est talis effect⁹, quia si appellatio fuerit interiecta die tertia post sententiā, & dies decimus iuris fuerit assignatus, tunc nisi pars appellans venerit die decima a die sententiæ latę computanda, eius appellatio erit deserta, & ita vidi (in-

quit Guid.) seruari per aliquos Iudices ad decipiendum iuris ignaros, vt eorum appellationes sint desertæ, ignorantes tempus iuris, vt eorum sententiæ ratæ maneant, sed male faciunt, & contra conscientiam, nisi declarēt diem iuris: & addidit, quòd secundum statuta Delphina, & stilum dictæ Curiæ parlamēti tempus datum ad perēdos apostolos currit a die sentētiæ, scilicet scitæ. hæc Guid. Pap. vbi supra.

In decisionem quartæ & vltimæ propositę quæstionis vnica as
167 ferretur cōclusio. Iudex † poterit tam ad instantiam victoris, quàm sine, in causa ciuili condemnare victum in iudicio ad expensas restituendas ipsius victori, & non solū factas in ipsis actis actitatis, vt sunt citationes, testium depositiones, decreta, & alia huiusmodi: verùm etiam in Aduocatis, procuratoribus, & alijs scripturis producendis, & in actis insertis per ipsos descriptis, vel per actuarios, seu notarios, & in sportulis necessariò soluendis de iure Iudicibus, alijsque ministris curiæ, iuxta consuetudinem, & ritum illius tribunalis, in quo causa ipsa ventilata fuit: & hoc verificabitur primò quotiescunque alteræ partis litigantis, & tādem succumbentis, ex actis ipsis actitatis comprehendi poterit temeritas, aut calumnia: in quo etiam casu si non habuerit vnde soluat huiusmodi expensas: huiusmodi Iudex huiusmodi succumbentem puniet ex suo officio mercenario alia pœna arbitria, cōsideratis omnibus conditionis dictę calumniæ, & illius calumniatoris. & secundò postquam victor iurauerit se dictas expressas expensas verè fecisse in dicta causa. Quapropter Iudex secundū illas condemnabit dictum succumbētem, & potiùs minùs, quàm magis. Tamen si a parte non fuerint petitę dictæ expensæ: etsi Iudex possit de iure ex eius officio Nobili condemnare dictum victum victori ad dictas expensas resarciendas: tamen si non cōdemnauerit, non tenebitur illas ex suo restituere victori, sed quando fuissent ipse expensæ petitę à victore: tunc in supradicto casu Iudex de suo eas soluere tenebitur victori. Nec ab huiusmodi iusta condemnatione liberare poterit victum iuramentum ab eo præstitum de calumnia: si ex actis ipsis apertissimè eliceretur calumnia, vel temeritas ipsius victi, seu condemnati. Hęc cōclusio sic limitata, ac declarata probatur triplici medio. Primò enim per argu. in c. calumniam. extra de pœnis. Vbi Alexan. Tertius in Cōcilio Turonensi hęc statuit, videlicet. [Calumniam, & audaciam temerè litigantium, condemnando in expensis & alio multiplici remedio sanctio imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur: præcipimus, vt de cętero in causis pecuniarijs victus victori in expensis condemnetur: nisi pro absente sententia proferatur.] hæc ibi. Diximus probari pręsentem conclusionem per arg. in dicto c. calumniam. quia licet

inibi

inibi explicitè nō ſint omnia verba ipſius concluſionis, ſunt tamen implicitè, cùm eo ipſo, quòd ibi dicatur [Victus victori in expenſis condemnetur.] apertiſſimè indè elicietur, quòd ibi Alexan. Tertius intellexerit de ſupradictis expenſis: de quibus tamen latiùs & apertiùs dicendum erit in relatione Doctorum ſentētiarum afferēdorum in corroborationem pręſentis concluſionis. idem probatur & eodem modo per arg. in c. finem. ext. de dolo, & contum. Vbi Innocentius Tertius infraſcriptis vſus fuit verbis, videlicet. [Finem litibus cupientes imponi, nè partes vltra modum grauentur laboribus, & expenſis: pręſertim cùm de beneficijs Eccleſiaſticis litigatur, quę ſine diſpendio diù vacare non poſſunt, præſenti decreto ſtatuimus, vt poſtquam intentionem ſuam altera pars fundauerit: ſi reliqua, fortè, voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit, aut nequeat incontinenti probare. Quia frequenter ad impediendum, vel differēdum proceſſum exceptiones huiuſmodi per excogitatam malitiam opponuntur: ad ſoluendas alteri parti moderatas expenſas, ex tunc in iudicio faciendas, cum acceptis inducijs: ſi forſan in probationem defecerit, condemnetur. etſi ſoluendo non fuerit, aliàs ſecundum arbitrium diſcreti Iudicis puniatur. Vt hoc ſaltem timore perterritus, non facilè quis in grauamen alterius falſas exceptiones opponat.] hęc ibi. idē habetur in l. eum, quem. ff. de iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet. [Eum, quem temerè aduerſarium ſuum in iudicium vocaſſe conſtiterit, viatica, litiſque ſumptus aduerſario ſuo reddere oportebit.] hæc ibi. Idem probatur per text. in l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet. [ſin autem alterutra parte abſente, ſiue vtraque præſente lis fuerit deciſa: omnes Iudices, qui ſub imperio noſtro cōſtituti ſunt, ſciant victum in expenſarum cauſa victori eſſe condemnandum: quantum, pro ſolitis expenſis litium iurauerit: non ignorantes, quòd ſi hoc prætermiſerint, ipſi de proprio huiuſmodi pœnę ſubiacebūt, & eam parti læſę coarctabuntur: Et hęc de alterutra parte litigantium, ſe contumaciter abſentare, nobis ſtatuere viſum eſt, ad æquitatis rationem omnia corrigentibus.] hæc ibi. Et quòd Iudices teneantur taxare expenſas poſt delatum iuramentum victori, ſeu parti, cui ipſe erunt reficiendæ: ſin aliàs Iudex eas de ſuo proprio reſtituat: docuit tex. in l. Sancimus. C. de iudicijs. & quòd ipſe Iudex non poterit amplius taxare, quam fuerit à victore iuratum: docuit text. in Authen. poſt iuſiurandum. C. de iudicijs. Vbi hæc habentur, videlicet. [Poſt iuſiurādum debitum, & pręſtitum non licet Iudici amplius taxare.] hæc ibi inter alia.

Probatur & ſecundò Doctorum ſententia, vltra gloſas in dictis iuribus. Nam hoc ipſum docuit Bar. (ſequendo Dynum) in l.

3 S.

3.§.hoc autem iudicium. num. 9. versic.quintò quærit Dynus.ff. de damno infecto. & in dicta l. properandum.§. sin autem alterutra. nu.4.versic.quero vtrum Iudex.& in Authen.de Iudicibus.§.ne autem.num. 6.versic.quod quælibet pars debeat. & in §. oportet. nu. 11. versic. quæro an Iudex possit condemnare. Idem docuit Specul.in lib. 2.titu.de expensis. §. fi. incip.postremò dicẽdum est. qui Doctor hoc docuit præmittens
168 formam verborum,† quia vti debebit Iudex in taxatione expensarum facienda, quæ est talis, videlicet. Amice quid expendisti in causa tali in aduocatis, in procuratoribus, quid pro examinatione testium à te productorum; quid in citationibus,& sic de singulis actis actitatis, vt in dicta l. sancimus. & si ille responderit vltra quã sit verisimile eum respondisse: puta, dixerit viginti libras: tunc Iudex si verisimiliter sibi videatur, quòd expenderit solùm quindecim, Iudex dicet, & ego taxo quindecim. Vnde dic per tuum sacramentum quantum expendisti infra quindecim: & si ille dixerit,quòd expendit duodecim, Iudex dicet, & ego eum tibi condemno in duodecim nomine expensarum: & eas potius debebit restringere, quàm ampliare, inspecta tamen qualitate negotij: & hoc secundum ipsum Specul.seruandum erit in diffinitiua sententia. Qui Specul. vbi supra plurima notatu dignissima de hac materia subintulit. & addidit ibidem col.3.in versic.quid si victor habuit gratis patronũ. Vbi sic distinguit dicens. Aut patronus animo donandi hoc fecit: & tunc victus non tenebitur aliquid tribuere victori: sed si præstiterit patrocinium spe assequendę mercedis à clientulo: tunc victus tenebitur victori quantum pro salario competenti meruerit aduocatus, quod & repetijt ipsemet Specul.ibidem in §.antè litis contestationem, col.1. versic.ex his. & col.5. versic. in summa. & de expensis factis post litis contestationem condemnandis. idem ibidem docuit in §. nunc de expẽsis, quæ fiunt post litis contestationẽ. per totum. Idem docuit Bald. in dicto c.finem.nu. 4. versic. modò quærit Bernardus, idipsum docuerunt communiter Doctores in dictis citatis iuribus.

Ex hucusque allatis in decisionem propositę quęstionis elicitur dictum Iudicem excessisse modum & formã iuris. Quapropter meritò fore puniendum sancitis ab vtroque iure pœnis, vt latiùs probauimus in singularum quæstionum indè propositarum decisione.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Nomine quis proprio possit petere sibi solui legatum.*

2 *Legatis quid magis attendatur.*

3 *Fi-*

De valore legati facti filio, filiæve familias, & ad quem vsusfructus illius spectet.

THEMA:

Quidam Nobilis condens vltimum suum testamẽtum, instituit filios suos hæredes vniuersales, inter quos, cum esset vnus nomine Marinus habens duas filias legitimas, & naturales (& per consequens neptas testatoris) inter alia ipsius testamenti capitula in vno ipsorum his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Item prælegauit Marino eius filio ducatos sex centum de carlenis argenteis, in casu, in quem duæ filiæ ipsius Marini legitimæ, & naturales peruenerint ad ætatem perfectam annorum quattuordecim. Si verò dictus Marinus non habuerit, nisi vnam filiam legitimam, & naturalem, & ętatis perfectę, vt supra prçlegauit eidem ducatos tringentos tantum, sin autem nulla ex filiabus legitimis, & naturalibus natis, vel nascituris ad ętatem perfectam peruenerit, prælegauit eidem Marino ducatos centum quinquaginta ante partem, & vltra portionem hęreditariam.] hęc eadem fuerunt verba testatoris. Post autem mortem cuius, ex hac luce subtractus fuit dictus Marinus spatio vnius anni in circa, postquam sibi nata fuisset alia, & sic tertia filia legitima, & naturalis, nec non post mortem Marini mortua fuit vna ex illis duabus supra nominatis, & cum antequam dictæ neptę testatoris, & Marini filiæ peruenissent ad dictam ætatẽ quattuordecim annorum, dictus Marinus mortuus fuisset, per consequens nec Marino ipsi, nec vni ex filiabus eius nomine Catharinę dictum legatum fuit hucusque solutum a cohæredibus Marini, sed nec ab hęredibus dictorum cohæredum.

Quæritur modò, An ipsa Catharina possit de iure conuenire dictos hæredes cohæredum dicti Marini, & hæredum grauatorum dicti testatoris pro dictis tringentis ducatis, sibi legatis a dicto testatore eius auo paterno.

DFCI

DECISIO XXXXI.

O Sanctissima, & Indiuidua Trinitas, precibus, & meritis Beatissimę Virginis Deiparę Mariæ miraculorũ, cuius obsequio addictus sum, ac intercessione Beatissimi nostri Patriarchæ Benedicti, supplex obsecro, vt illumines tenebras meas, vt tua ope validissima adiutus, literis commendare possim veram difficillimæ præsentis quæstionis decisionem.

Et vt veritas ipsius decisionis magis, magisque elucescat procedam afferendo nonnulla in fauorem partis negatiuæ.

Primò ergo infrascriptis rationibus videtur dicendum dictam Catherinam ex huiusmodi legato nullam acquisiuisse actioné contra dictos hæredes cohæredum dicti Marini patris prẹmortui.

Ratio ergo prima est; quia dictum legatum videtur factum non intuitu, & contemplatione dictæ Catherinæ, sed dicti Marini eius patris, in dicto legato proprio nomine nuncupati: cùm dicta Catherina tempore testamenti non fuerit nata: stante iuris regula veritissima, in qua habetur, ꝙ

1 proprio nomine † is solum agere de iure poterit contra hęredes legantis ad sibi soluẽdum legatum, cuius contemplatione legatum ipsum factum reperitur, prout docuit apertissimus tex. in l.fideicõmissa. §. interdum. ff. de legat. 3. etiam si ille, cuius contemplatione fuisset legatum factum, nõ fuisset in specie nominatus hæres, vel legatarius, sed alter. In dicto.n.§. hæc precisa verba habentur, videlicet, [Interdum alterius nomen scribitur in testamento: alteri verò fideicommissi petitio, vel legati competit: vtputa, si fidei hæredis committatur, vt ipse publicano pro Titio præstet fideicommissum: hoc legatum non publicanus petit, (licèt sit ei adscriptum, sed ipse petere poterit, pro quo legatum relictum est. Multum autẽ interesse arbitror, cui voluerit ꝓspectum, cuiusq; contemplatione testator fecerit. Plerunque autem intelligendum est, priuati causa hoc fecisse, licèt emolumẽtum publicano quęratur.] hæc in dicto §. interdum. ex quo Doctores, & glo. ibidem in versic. Non publicanus. eliciunt dictam regulam, quæ etiam videtur probari per l. cùm aliquibus. C. de iure delibe. & fundari in hac ratione, videli-

2 cet: quoniam in legatis † magis attenditur cõtemplatio, quàm factum, iuxta tradita per Bald. in l. pactum quod dotali.quęst.9.C.de eden. Aym. Grauet. in consil.288. Margarita.col.pen. versi.Quartò principaliter. vol.2. incip. Dispo nat enim testator, & secundum eius mentem fiat lex.

Ratio secunda est, quoniam sicut appellatione mancipiorum legatorum non continentur postea nati ex ipsis, vt in l.vxorem.§.sorori. ff. de legat. 3. sic arguendo ab identitate rationis, videtur dicendum, quòd appellatione filiarum Marini, quæ tempore testamenti

menti erant natæ ex dicto Marino, non veniat Catherina ex ipso post mortem testatoris nata, ac per consequens ad ipsam non extendẽdum videtur fore dictum legatum, & indè sequitur, quòd nec actio aliqua ei competere videtur contra dictos hæredes virtute dicti legati.

Ratio tertia est, quoniam cùm dispositio huiusmodi directa fuerit principaliter in Marinum, & non in filias ipsius. Quapropter dato & non concesso, quòd dicta dispositio fuisset facta propter ipsas filias: causa tamen ipsius dispositionis fuit pater earum, & tãquam proxima magis foret attendenda, & sic sequi videtur legatarium fuisse Marinum, & non eius filias: si ergo ipsę dicendæ nõ erunt legatariæ, indè sequi videtur nullam actionem contra dictos hæredes ipsis produxisse dictum legatum.

Ratio quarta, quoniam legatũ semper intelligitur factum contemplatione eius, cui⁹ magis interest iuxt. Bart. in l. si cui. §. fin. ff. de legat. 1. & in l. 3. §. fin. ff. de libera. legat. prout in scriptis asseruit quidam Doctor aduersando præsenti nostræ decisioni, qua stãte regula videtur, quòd magis intersit Marini patris eorum, quàm ipsarum, quòd solutio legati fieret, cùm de iure pater teneatur dotare filias suas. vt in l. qui liberos, ff. de ritu nupt. vbi datur actio filiabus contra patrem ad sibi do-
3 tes assignandas. † Quapropter indè sequitur, quòd in dispositione dicti testatoris legantis non poterit contemplari, nisi persona grauata, scilicet Marin⁹ pater earum. & sic nullam actionem ex legato huiusmodi videtur posse ꝑtendere ipsam Catharinam filiã dicti Marini.

Ratio quinta. Arguẽdo ab identitate rationis, sic videtur posse
4 dici, sicut relictum † creditori intelligitur contemplatione debitoris voluntarij, multò fortius legatum factum patri pro filiabus maritandis, non solùm expresè, sed cõtemplatiuè intelligetur patri directum tanquam debitori necessario in dote, cùm pro debitore necessario præsumi conueniat, vt in l. si cùm dotem. §. si pater. ff. sol. matrim. ergo, &c.

Ratio sexta. Quoniam dicendum de iure nouerit, quòd dictũ legatum acquiratur filiabus dicti Marini tanquam profectitium: quoniam tunc fore dicendum videtur, quòd inanis fuerit ipsatum filiarum contemplatio, cum momento non sit possibile futurum penes eas. vt in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupill. & in l. placet. ff. de acquir. hæred.

Ratio septima est, quoniã cùm in dicto legato facto a dicto testatore fuerit præceptum, quòd dicta pecunia legata ipsi Marino sit sibi soluta non simpliciter, sed quando dictæ duæ eius filiæ peruenerint ad ætatem quattuordecim annorum, inde videtur sequi, quòd ipsum legatum fuerit conditionale. At cùm ipse Marinus legatarius mortuus fuerit ante euẽtam huiusmodi cõditionẽ: inde sequitur, ꝙ dictum legatum tan-

5 tanquam cōditionale,†fuerit effe ctum caducum, & per cōsequens dictum legatum transmitti de iure nō possit ad hæredes dicti Marini legatarij, & sic non ad Catherinam eius filiam, prout apertissimus docuit text. in l. vnica. §. sin autem aliquid. C. de caduc. toll. vbi communiter per glo. & Docto. etsi non negemus hoc non habere locum in contractibus, vt ijdem Doct. & glo. singul. in §. ex conditionali. in vers. contigerit. institu. de verb. oblig. & per Bar. in l. ab omnibus. §. in testamento. ff. de lega. primo, imò hoc ipsum docuit tex. in dicto §. in testamento, vbi hæc habentur, videlicet [In testamento sic erat scriptum: Lucio Titio si is hæredi meo tabulas, quibus ei pecuniam expromiseram, dederit, centum dato: Titius deindè antequam tabulas hæredi redderet, decesserat: Quæsitum est an hęredi eius legatum deberetur, Cassius respondet: si tabulæ fuissent, non deberi, quia non redditis his dies legati non cessit, Iulianus notat: si testamenti faciendi tempore tabulæ nullæ fuerunt, vera ratione dici potest legatum Titio deberi: eò quòd conditio pro non scripta habeatur.] hęc ibi. vbi idem docuit Paulus de Castro & Iason in l. si post mortem. §. si purè, nu. 5. & 7. col. 2. ff. de legat. primo, citans ad hoc dictam l. vnicam. §. sin autem. C. de caduc. toll. vbi ad verbum hæc præcisa verba habentur, videlicet. [sin autem aliquid sub conditione relinquatur, vel casuali, vel potestatiua, vel mixta, quarum euentus ex fortuna, vel ex honoratæ personę voluntate, vel ex vtroque pendeat, vel sub incerto die, expectari oportet conditiones euentum, sub qua fuerit derelictum, vel diem: vt tunc cedat, cùm vel conditio impleatur, vel dies incertus extiterit. Quòd si in medio is, qui ex testamento lucrum sortitus est, decedat, vel eo superstite conditio defecerit, hoc quod ideo non præualuit manere disposuimus, simili modo apud eos, a quibus relictum est, nisi & hic, vel substitutus relictū accipiat, vel coniunctus, siue hæres, siue legatarius hoc sibi acquirat, cùm certi iuris sit, & in institutionibus, & legatis, & fideicōmissis, & mortis causa donationibus posse substitui.] hæc in dicto §. sin autem.

His tamen & similibus nō obstantibus nostrā Dei Optimi Maximi ope adiuti studebimus proferre sententiam, munitam nō fucatis, sed verissimis, realibus, atque firmissimis rationibus vtriq; iuri consonis, & rationi ipsi consentaneis.

Firmissimè asseueramus dictā Dominam Catharinam adhuc de iure posse proprio nomine prosequi in iudicio actionem contra dictos hæredes hæredum dicti testatoris eius paterni aui: ac per consequens, Iudicem teneri de iure condemnare illos ad sibi tāquam legatarię soluendos trigentos ducatos sibi legatos à d. testatore eius auo. cuius sententiæ vnicum fundamentum sit hoc.

Quoniam regula iuris verissima:

ma & vulgatissima apud Doctores vtriusque censuræ, est, quòd
6 in vltimis † voluntatibus & fideicommissis (prout in casu nostro contingit) vbicunque de aliqua re controuerti contingit, semper & antè omnia ipsius testatoris voluntas attendenda erit, & secundum illam erit iudicandum: cùm etiam potius attendēda sit, quàm eiusdem verba: dummodo omnino non repugnent. Et huic verissimo fundamento communiter Doctores se subscripserunt per nos relati in nostra decisione quarta: quos ideo hìc recensere superfluum fore iudicauimus. ex quo verissimo fundamento eliciuntur nonnullę breuissimæ ac verissimæ rationes, quibus supradicta nostra sententia roboratur. Prima quarum est, quòd si de voluntatis testatoris apertè non videatur in suo testamento constare: eo
7 quòd verba † illius essent obscura, tunc recurrendum esset ad id, quod est verisimile: cùm regula iuris sit, quòd dispositio testatoris ad casum, de quo ipse si cogitasset, vel interrogatus fuisset, verisimiliter respondisset: eò quòd legatum obscurum declararetur ex coniecturis, vt docuit textus apertissimus, & ibi communiter Doctores in l. si seruus. §. si numerus. ff. de legat. primo. Dato ergo & non concesso, quòd ex verbis ipsius testatoris ita apertè secundum aliquos, non constaret de voluntate testatoris (etsi secundum nos apertissimè cōstet) cùm postquam ipse testator assignasset dicto Marino eius filio sex centos ducatos, si duæ ipsius filię peruenissent ad ætatem quattuordecim annorum; formidans tamen, vt postea contigit, nè altera earum moriendo non peruenire posset ad talem ętatem; sed solùm vna, statuit sibi assignandos fore tringentos ducatos: & quoniam aduertit quoque posse contingere, quod loco illarum filiarum Domini Marini, & ipsius testatoris neptarum, nascerentur alienæ, videretur solùm intuitu illarum huiusmodi fecisse legatum, prudentissimè suam mentem volens declarare, ibidem statim subintulit, dicens. [Sin autem nulla ex filiabus legitimis, & naturalibus ipsius Marini natis, vel nascituris, ad ętatem perfectam deuenerit.]. &c. ex quibus apertissimè elicitur ipsum testatorem voluisse huiusmodi legatum in principio dicti capituli sortiri effectum, si superuixerint duæ filiæ ipsius Marini: & peruenissent ad ætatem quattuordecim annorum: & sic patet huiusmodi legatum, seu fideicōmissum factum in diem, & non conditionale, illis soluendum, cùm peruenissent illæ in ætatem quattuordecim annorum: qui quidem dies legati iam aduenit: cùm ipsæ filię Domini Marini iā peruenerint ad ætatem triginta annorum, & vltra. At cùm à iure
8 pręcipiatur † voluntatem testatoris fore tenēdam pro lege in his, quæ merè à voluntate eius dependent, vt docuit aureus textus in Authent. de nuptijs. ferè in principio. in §. disponat itaq; (vt contingit in casu nostro) etiam si ip-

sa solum possit elici ex coniecturis. Inde sequitur veritas nostræ decisionis.

Secunda ratio præsentis nostræ decisionis est, quoniã in vltimis voluntatibus, & fideicommissis te
9 statoris voluntas † tacita collecta (vti diximus) ex coniecturis erit attendẽda, & prout verisimile est ipsum respondisse, si fuisset de tali casu omisso interrogatus, qua stante vera ratione approbata a text. in l. cum proponebatur. ff. de legat. 2. & ibi per Doctores, & per Decium in l. 1. post num. 4. C. de collat. quis sine rubore asseuerare poterit ipsum testatorem erga duas illas eius neptas bene affectum stante etiam eiusdem finali voluntate legandi dictos sexcentos ducatos illis voluisse priuare dictam Catherinam neptam eiusdem subrogandam loco præmortuæ ante dictam ætatẽ quattuordecim annorum?

Tertia ratio est, quoniam regula iuris est, quòd clausula posita
10 † in fine, vel medio cuiuscunque dispositionis semper erit intelligenda secũdum capitula, seu clausulas in principio dispositionis positas, quãdo si fieret relatio ad huiusmodi capitula, vel clausulas non induceretur aliquod exorbitans a iure communi, imò & clausula in fine ipsius dispositionis posita refertur ad omnia præcedẽtia disposita, iuxt. tex. in l. talis scriptura. ff. de legat. 1. Aret. teste in d. l. talis scriptura, col. 5. vers. quartò adde. At cum illa finalis clausula in testamento supradicto posita [sin aũt, &c.] vbi fit mẽtio de nascituris fuerit collocata in fine ipsius Capituli, seu dispositionis legati per dictũ testatorem facti in fauorem duarum filiarum Marini. Indè apertissimè sequitur fore intelligendam de filiabus nasciturislo co alicuius dictarũ filiarũ præmortuarum ipsius Marini, iuxta illam pulcherrimam iuris regulam, in qua habetur, quòd ver-
11 ba † præcedentia in aliqua dispositione pòsita limitant, seu declarant sequentia verba obscura, adeo quòd ipsa videntur repetita: quam regulam quamplurimi Doctores vti verissimam libẽtissimè amplexati fuerunt, quos recensuit Guid. Pap. in sua breui, & eleganti decisione 485. incip. Si in aliqua dispositione, nu. 2. vers. & facit pro hoc. in cuius regulæ fauorem facit textus in l. si ita institutus. §. Grisogonus. cum ibi notatis per Bart. ff. de verborum obligatione.

Quarta ratio est, quoniam vna
12 pars testamẽti † (prout supra annuimus) per aliam partem eiusdẽ testamenti declaratur, & ab ipsa recipit verum sensum voluntatis testatoris expressè, etsi non ita clarè in ipsa parte testamenti, ita vt verbum ambiguum in vna parte positũ recipiet interpretationem ab eodem verbo in alia parte explicitè declarato, prout cõmuniter Doctores semper docuerũt, teste Aemilio Ferreto in l. qui filiabus. in principio, numero quartò, ff. de legat. primo, & fundamentum præsentis regulæ est patentissimum, cum regulariter mens testatoris præsumatur ea-

dem fuisse in vna parte testamenti, quæ fuit in alia, prout docuit Bartolus in l. Centurio, colum. 9. versic. vel quid si in præcedentibus. ff. de vulgar. & pupil. quem sequuntur communiter Doctores teste Socino iuniore in suo consilio 101. num. 7. volum. 1. & Iulio Claro in suo §. testamentum, quęstio. 75. in versic. tertia regula: quos recensuit Emanuel Soarez in tract. commun. opinio. titu. de testamentis, num. 73. & quòd hæc conclusio, siue iuris regula sit vera, & de plano procedat docuit quoque Michael Grassus in tract. commu. opinio. titu. de testamentis, quęst. 76. nu. 22. etsi ipse ibi dixisset, quòd circa ipsam varij varia senserint. Ipse tamen ibi subdidit, quòd hæc conclusio procedat quando sumus in eadem clausula, & dispositione, (prout contingit in casu nostro) quoniam tunc qualitas expressa in vna parte testamenti cēsetur repetita in alia, prout docuit etiam Sforz. Odd. in tract. compen. par. 6. articulo quarto, conclusione quarta, & Paris. in consilio 35. numero decimonono, volumine tertio, qui asseruit hanc esse communem in consil. 87. num. 49. volum. 2. & in consil. 38. num. 24. & sequenti, volumine secundo.

Quinta ratio nostræ decisio-
13 nis est, quoniam oratio † imperfecta non tantū perficitur ex præsumpta voluntate defuncti, vt in l. si in testamento, ff. de legat. primo. Verum etiam perficietur ex præcedentibus, & sequentibus verbis ipsius, si congruè fieri poterit, vt in l. cum pater. §. cùm imperfecta. ff. de legatis secundo, & quòd hoc contigerit in casu nostro iam ex allatis apertissimè innotuit. Nam illud verbum generale prolatum in dicto legato, ibi [vel nascituris] referri necessario ad omnes dicti Marini filias debebit, & ad omne tempus in quo nascerentur. vt docuit apertissimus textus in l. si ita fuerit. ff. de legatis tertio, & ibi communiter per Doctores.

Sexta ratio fundamentalis pręsentis decisionis est, quoniam ver
14 ba † ad declarationem in testamento posita non debent diminutionem inducere, vt docuit singul. textus in l. nomen debitoris, §. pater, ff. de legat. tertio, cum ergo illud verbum [nascituris] ibi pateat positum a testatore ad declarationem suæ mentis expressè in dicto legato: Indè sequitur nō debere inducere diminutionem pecuniarum legatarū duabus neptis, eo magis, quòd ibi testator vsus fuerit numero plurali, sicut a principio, dum de illis duabus neptis loquutus fuerat, & hoc consulto: cùm potuisset contingere, quòd ambæ illæ duæ eius neptæ iam natæ tempore testamenti mortuæ fuissent ante dictam ætatem annorum quattuordecim, & loco earum aliæ duæ dicto Marino exortæ, quæ aliàs vtique fuissent priuatæ tali beneficio huiusmodi legati facti per eum, qui solùm habuit respectum ad præstanda, in omni contrario euentu, saltem alimēta ipsis duabus neptis, cùm non possit legitima

ma ratio differentiæ inter dictas
neptes iam natas (ferè nuperri-
mè) & nascituras, cùm vtre-
que fuerint sibi agnatæ in æquali
gradu.

Septima ratio fundamentalis
præsentis nostræ decisionis esse
dignoscitur, quoniam iuris regu-
la optima est, quòd quando ver-
15 ba legati † sunt ambigua, tunc
causa legati est inspicienda, argu
ment. in l. vxorem, & filium. in
principio, ff. de legat. tertio, ar-
guendo indè a contrario sensu.
Dato ergo, & non concesso, quòd
verba supradicti legati essent am
bigua, recurrendum erit ad cau-
sam, qua testator motus fuerat ad
huiusmodi legatum faciendū ne-
ptis iam natis, & nasciturís: quæ
procul dubio eadem est in vtris-
que (vt diximus.) Nempè amor,
& causa agnationis existentis in
eodem gradu. Indè ergo sequi-
tur, quòd dictum verbum [Na-
sciturís.] denotet etiam ipsas ne-
ptas nascituras computandas fo-
re inter illas duas legatarias, si
ambæ, vel altera earum ante æta-
tem annorum quatuordecim fuis
set mortua, & ipsas nascituras sor
tiendas fore idem legatum loco
illarum iam natarum tempore te
stamenti.

Octaua & vltima ratio est (in-
ter multas alias, quæ afferri pos-
sent.) Quoniam appellatione fi-
16 liarum † non tantum veniunt fi-
liæ iam natæ tempore testamen-
ti, seu legati, verum etiam &
posthumæ, prout docuit singula-
ris textus (& ibi communiter per
Doctores) in l. qui filiabus. in
principio, & in §. si quis. ff. de le-
gat. 1. Nam hæc præcisa verba
habentur in principio dictæ l. vi-
delicet. [Qui filiabus legauit, si
mentionem in aliqua parte te-
stamenti Posthumæ fecit, vide-
tur in filiarum legato, & de po-
sthuma sensisse.] hæc ibi. & in
dicto §. si quis. hæc præcisa haben
tur verba, videlicet [si quis ita le-
gauerit. si qua filia mihi genita
erit, ei hæres meus centum da-
to, pluribus natis, videtur sin-
gulis tantundem legasse: quod
ita accipiendum est, nisi euidens
contraria sententia testatoris.]
hæc ibi. Arguendo modo ab
identitate rationis, cùm & ne-
ptæ aliquo pacto dicantur filiæ
aui paterni: cùm illæ ab ipso de-
scenderint mediāte eius filij per-
sona, & quamplurimi aui ma-
gis diligant nepotes, & neptas,
quàm filios proprios earum pa-
tres. Quapropter meritò vulga-
ribus iuribus appellatione filio-
rum veniunt nepotes. At cum
ipse testator, & auus dictæ Ca-
therinæ filiæ dicti Marini in di-
cto legato fecisset mentionem de
neptis nasciturís, nihil ambigui-
tatis reliquisse conspicuum est,
quòd ipse intellexerit de neptis
nasciturís. Quapropter conclu-
dimus dictam Dominam Cathe-
rinam virtute dicti legati de iu-
re posse agere proprio nomine
contra hæredes hæredum dicti
testatoris aui paterni sibi legan-
tis tringentos ducatos, cum ip-
sa non solùm peruenerit ad æta-
tem quattuordecim annorum, ta-
xatam in legato, verum etiam

excesserit ætatem triginta annorum.

Ad hoc ipsum faciunt infrascripta singularia. Nam posthumo sicut iam nato potest libertas relinqui, vt in l.cum inter veteres, C. de fideicōmiss. liber. Ita quòd libertatis fauore si vni posthumo relinquatur libertas, omnes, qui postea nascentur ex illo ventre erunt liberi, vt ibi. Necnon die legati, vel fideicommissi cedente in persona patris, iuxta l.quæ legata.ff.de regulis iuris. Tale legatum nedum transmittitur ad suos hęredes iam natos, sed etiam ad posthumos in vtero vxoris existentes, vt in l.si in persona. C.de fideicommissis. Pariter moriente filio indebitè, vel iniustè exhæredato, quærelam etiam non præparatam contra testamentum patris transmittit, nedum ad suos iam natos, verum etiam ad posthumos. vt in l. si quis filium, C.de inofficioso testamento. Similiter hæreditas suorum parentum non agnita ad eos, sicut ad iam natos transmittitur, secundum Bartolum in l.prima, C. de his, qui ante apertas tabulas. Et si institutis a matre prægnante duobus filijs iam natis, posthumus post testamentum factum natus censetur cum duobus iam natis æqualiter institutus, ita quòd succedet matri in tertia parte, nec rumpet testamentum, si mater testamenti mutandi non habet facultatem, quia morte præuenta. Casus est singularis in l.tertia, C.de inofficioso testamento, & taliter, quòd ille posthumus sic pro tertia parte succedens, cùm habeatur pro hęrede instituto, quamuis in testamento non fuerit nominatus ad suam virilem partem consequendam actionem habebit hæredibus nominatis competentem, si experiri voluerit petitorio, nec non si possessorio habet beneficiũ l.finali. C.de edicto Diui Adrian. tollen. secundum Guliel. de Cuneo singulariter in dicta l.tertia, C.de inofficioso testamẽto, quod dictum reputauit Ang. mirabile in l.si quis ita hæres. ff.de hæred. instit. & in l.antequam. C.communia de success. & licet posthumus non sit in potestate patris donec nascatur, vt in dicta l.finali, de collat.bon. Tamen potest ei pater substituere pupillariter, vt in l.finali, C.de institut. & substitut. quia substitutio pupillaris dicitur testamentum, & prouisio filij. vt in l.Papinianus, §.sed nec impuberis.ff.de inofficioso testamento. Ideo cùm agatur de sua prouisione, & fauore habetur pro iam nato, vt ei pupillariter substituatur secundum Salycetum in l.si testamento, C de impuberis, & alijs substitut. & similiter, vt ei a patre tutor detur. Quinimmo si pater simpliciter tutorem filijs suis dederit, nedum videtur prouidisse filijs iam natis, sed posthumus, cùm in hoc casu agatur de ipsorum commodo. Institu. qui dari tuto. testam. post. ꝙ etsi secus esse dicatur (simpliciter, & regulariter loquendo) in legato, secus in casib. singularibus. vt infra statim. Nã pater legando filia-

filiabus,non videtur legasse, nisi iam natis,quia legatum relinquitur (vt plurimum) propter benemerita legatarij: posthuma autẽ non potuit mereri,ideo non comprehenditur in legato. Præterea legatum relinquitur propter affectionem, quam habet testator erga legatarium, quam saltem tantam affectionem pater habere nõ potest ad nascituram,sicut ad natam filiam: & ideo regulariter loquendo, appellatione filiarũ non veniet nascitura. Attamen singulariter notãdum erit, hoc patitur exceptionem, nempe quando ex aliqua coniectura legitima contrarium eliceretur per quã in dubio testator legando filiabus præsumeretur sensisse de posthuma, (vt apertissimè cõstat in quæstione proposita, cùm de nascituris fiat etiam sermo) veluti si in aliqua parte testamenti mentionem fecit de posthuma. Nam postea legando filiabus, videtur etiam sentire de posthuma. Item si pater habet amplum patrimoniũ, ita quòd ex patrimonij quãtitate habito respectu ad numerum liberorum, testator tantũ reliquisset posthumæ.arg.in l.si filię.ff.de legat.3. Item si testator dixisset, filiabus lego,cùm vnam solam filiam natam haberet,quia tũc dictio numeri pluralis non verificaretur, nisi de posthuma sensisset. argum.in l.fin. ff.ad Trebell.Item si sciebat vxorem prægnantem,vt in l.si cùm in vtero.C.de militari testamẽto, secundum Bar. in d.l. qui filiabus.& idem esset secundũ Pau.ibi si testator filiabus suis legasset id, ad quod de necessitate tenetur, puta, quia cuilibet filiarum dotem legauit, ad quam tenebatur ex forma statuti.Quo casu in tali legato appellatione filiarum posthuma comprehenderetur: & ratio est,quia cùm tunc in omnibus filiabus sit par,necessitas sequitur,quòd in tali legato posthuma contineatur, ad cuius dotationẽ tenebatur pater, sicut videmus in datione tutorum,quę fit ratione filiationis,quæ par est in omnibus, vt videtur etiam sentire Bar.in d.l.qui filiabus.si benè ponderetur: dum dicit, quòd licet legatum filiabus factum non comprehendat posthumam, tamen institutio facta de filiabus, bene comprehendat filias posthumas:cùm testator teneatur ad eas instituendas, sicut iam natas, vt in l.placet. cùm ibi not. ff.de liber. & posthum. vbi vt institutio valeat, ad quam testator de necessitate tenebatur appellatione posthumi, comprehenduntur omnes posthumi nascituri: licèt in alia dispositione non comprehenderẽtur:secus in legatis, quia relinquere legata non est de necessitate, sicut instituere hæredes liberos, quod & tenuit Raphael in d.l.qui filiabus.per l.Neratius,ff. de testam.manumiss.& Guliel.Benedicti in singulari sua repet. c. Raynut.in c.& soboles,quam gestabat in vtero,nu.33.vers.præterea posthum.& deinceps.

His ergo præmissis Deo Opt. Max. auspice quam facillimè respondebimus sigillatim ad obiectiones propositas.

Ad id, quòd primo loco dicebatur nempe, quòd dictæ Catherinæ nulla actio competeret, eo quòd videbatur factum ipsum legatum non contemplatione sui, cùm tunc nata non fuisset, sed cõtemplatione Marini: & ideo Marino & nõ sibi actio competeret, vt docere videbatur text. in l. fideicommissa. §. interdum. ff. de legat. 3. Respondemus duplici modo. Primo enim dicimus, quòd immo saltem post mortem dicti Domini Marini dicendum de iure erit, quòd dictum legatum fuerit factum contemplatione filiarum Marini, & sic dictæ Catherinæ, per argum. in l. fin. in fine. C. de vsufruct. Sciendum ergo, quòd hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Ex libris Sabinianis quæstio nobis relata est, per quam dubitabatur, si vsusfructus per seruũ acquisitus, vel per filiumfamiliàs, capitis diminutione filij magna, vel media, vel morte, vel emancipatione, vel serui quacunque alienatione, vel morte, vel manumissione possit adhuc remanere. Et ideo sancimus in huiusmodi casibus, neque si seruus, vel filiusfamilias in præfatos casus inciderit interrumpi patri, vel domino vsũfructũ, qui per eos acquisitus est; sed manere in tantum. Neque si pater magnã capitis diminutionem, vel mediam passus fuerit, vel morte ab hac luce exemptus fuerit, vsumfructum perire, sed apud filium remanere, etiam si hæres a patre nõ relinquatur: Vsumfructum enim per eum acquisitũ apud eum remanere etiam post patris calamitatem oportet, cum plerumque verisimile sit testatorem contemplatione magis filij, quàm patris vsumfructum ei reliquisse.] hæc ibi. Ex quibus videtur elici apertissimè veritas nostræ decisionis, arguendo ex identitate rationis tali pacto: sicut si

17 vsusfructus † relictus filio, etsi in vita patris videatur fingi, & fuisse relictum contemplatione patris, & non filij: post autem mortem patris fingatur, seu præsumatur a lege fuisse relictum contemplatione filij, & non patris, ita vt omnino debeatur ipsi filio, etiam si non fuisset hæres: eodẽmet modo erit dicendum in casu nostro, quòd licet potuerit dici aliquo pacto relictum dictum legatum Marini contemplatione, tamen post ipsius mortem dicendũ erit fuisse relictum contemplatione filiarum eius, & sic dictæ Catherine: idipsum probatur authoritate infrascriptorum Doctorũ: Bar. enim in l. filiofamilias mortis causa. ff. de donat. causa mor. col. 2. in vers. quid dicemus. Hanc peroptimam tradit regulam, † dicens.

18 Aliquãdo in institutione legati, vel donatione fit mentio patris, & patriæ potestatis, & dispositio confertur in tempus existentię patriæ potestatis, & tunc in dubio contemplatione patris, vt in l. filio. ff. de condict. & demon. Quandoque fit mentio patris, & patrię potestatis, & dispositio confertur in tempore existentiæ sui iuris, & tunc contemplatione filij, vt in l. mulier. in princ. ff. ad Treb. & in l. 3. C. de institu. & substitu. quando

dò fit filij, & patris tantum, & tūc quandoque id, quod relinquitur filio, non potest quæri filio, sed patri tātum, & tunc contemplatione patris videtur relictum, & hoc probatur ex ratione l. cū aliquis, C. de iure delib. si verò potest qri ipsi filio, tunc in dubio contēplatione filij, & persona patris demonstrationis causa videtur adiecta. vt in l. fin. in fine. C. de vsufructu. & in l. his verbis. in fi. ff. de hę redi. institu. & ista sunt vera in proprietate. (Adde tu. & sic in casu nostro in quo dicitur relictos fore tringentos aureos, & nō eorum vsumfructum,) sequitur Bartolus. Quid in vsufructu, si pater superuiuat filio, dicetur relictus vsusfructus filio contemplatione patris, si filius dicetur contemplatione filij. vt in l. fin. in fin. C. de vsufructu. Hæc docuit Bart. vbi supra, qui de eadē materia loquens in d. l. fi. post repetitionem supradictę distinctionis, ac decisionis, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Debes enim scire, ꝙ quando filio relinquitur vsusfructus
19 † ex causa aduentitia, licet ipse sit fructuarius, tamen commoditas fructuum pertinet ad patrem. vt not. in Authen. Idem est. C. de bo. quæ liber. si igitur filius decedit viuo patre, hic euentus declarat, quòd filio nihil potest quęri, & ideo præsumitur isto casu contemplatione patris relictum, & patri dicetur vsusfructus quæsitus. vt in principio legis, sed si pater decedat primò, hic euentus declarat, quòd filio potest quæri: quia est sui iuris effectus, & ideo videtur contemplatione filij relictum. hæc Bart. vbi supra, qui idipsum breuius repetijt in l. cum aliquis. C. de iure delib. Idem docuit Bal. in d. l. cum aliquis breuiter secundum supradictam distinctionē, quod adhuc apertius ipsemet Bal. docuit in d. l. fin. col. 2. in vers. sed quæ est ratio, quare mortuo patre superstite filio, redijt ad filium ipse vsusfructus legatus. Respōdit dicens, ratio est, quia penes filium reperitur vsusfructꝰ formalis etiam viuo patre, & est vnus, & idem vsusfructus numero in filio, & patre: tamen viuo patre iste vsusfructus residet in filio habitu, mortuo autem patre residet habitu, & actu; nec est (inquit) nouum, quòd idem ius reperiatur insolidum in patre, & in filio: aliter tamē in vno, quàm in alio, & hoc reperitur in dote,
20 cuius actio † cōmunis est patri, & filiæ, & ex vno consolidatur in altero. vt in l. in rem præsenti. §. videamus, ff. eo. sed quæ est ratio, quòd non ex toto vsusfructus separetur à filio, & vadit ad patrē. Ratio est (inquit) testatoris contemplatio, qui voluit filium esse vsufructuarium, & subdidit ibi
21 Bal. quòd † hoc dixerit ipsa lex, qui Bald. concludendo afferenda in decisione præsentis quæstionis, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Conclude ergo distinguendo, quòd aut est certum, ꝙ filij aut serui cōtemplatione fuit relictus vsusfructus, & tunc eorū morte finitur, aut est certum, ꝙ contemplatione patris, aut Domini, tantum fuerit relictus: tunc

eorum morte finitur. Aut est dubium, & tunc in dubio capietur quædam media via, vt moriente filio, vel seruo non pereat. Item nec moriente patre, sed morien-
22 te domino sic, quia in seruo † nõ potest fundari vsusfructus: & addidit idem Bal. ibidem colum. 3. versic. respon. his præcisis verbis vtens, videlicet. Quandoq; persona patris & Domini inseritur per modum demonstrationis: quandoque per modum contemplationis: Quandoque dubitatur primò casu præsumptio adaptatur ad seruum, & ad filiũ. Secundo casu ad patrem & Dominum. Tertiò ad vtrumque, scilicet ad filium & seruum per priùs, & ad dominum & patrem per posteriùs, vt hic. vel dic. Aut in dispositione fit mentio potestatis, aut non. Primò casu præsumitur contemplatione eius, qui habet in potestate. Secundò casu. Aut affectio naturalis, aut merita præcedentia concernunt personam filij, vel serui: & tunc videtur eorum contemplatione relictum. Si verò concernunt personam patris aut domini, vt in l. sed si plures. §. in arrogato, ff. de vulg. substitu. si autem hic non apparet, refert. Aut disponens sciebat de patria & dominica potestate, & tunc habet locum lex nostra. Aut ignorabat, & tunc præsumitur, quòd contẽplatione personæ, cui principaliter titulum adscribit: vt in l. si seruus communis ita. ff. de stipul. seruorum. subdidit quoque idem Bal. ibidem. in versic. solue alijs omnissis, & hæc præcisa verba, videlicet. Quandoq; filio legatur nuda proprietas, & tunc patri nihil acquiritur (vt in casu nostro) cùm pecunia ex se non habeat fructum, quandoque plena proprietas, & tunc filio acquiritur proprietas, patri autem vsusfructus formalis ex dispositione legati, vt in l. cùm oportet. & in l. fina. C. de bo. quæ liber. Quandoque relinquatur filio merus vsusfructus formalis, & tunc in isto vsufructu seruatur hæc lex. Nam in eodem vsufructu numero, concurrunt pater & filius, scilicet filius quo ad titulum, & pater quo ad effectum, qui durat in patre, eo viuente in integro statu: postea reuertitur ad suã originem, idest ad filium: nec consolidatur proprietati, quia filius, qui est in medio, & habet titulũ vsufructuarij impedit consolidari: & in hoc consistit subtilitas huius legis. hæc Bald. vbi supra. qui ibidem in fine retulit breuiter sententiam supradictam Bart. Idem docuit & Paul. de Castr. breuissimo sermonis periodo in dicta l. fi. C. de vsufru. dicens, quòd quan-
23 do testator † cognouit patrem & non filium, si legat filio, dicetur contemplatione patris, & non filij legasse: sed si cognouisset filium & non patrem, dicetur contemplatione filij & non patris. Quando verò esset dubium cuius contemplatione testator legauerit filio: tũc locum habebit quòd dicitur in dicta l. fi. scilicet, quòd dicetur fuisse legatum contemplatione superstitis, altero, scilicet patre, vel filio præmortuo. Iason

son idem docuit se subscribens, in dicta l.cùm aliquis, sententiæ Bar.supra recensitæ.His ergo sententijs Doctorum præmissis quàm
24 faciliter respondebimus † ad dictum text.in l.filio familiàs.§. interdum. ff.de legat.tertio,dicendo primò, quòd non solùm ex ipso textu aliquid contra nostram Catheriuam poterit legitime elici: verùm potius, quòd ipse summoperè illi faueat, si non lippis oculis perlegatur, & iusta ingenij statela ponderetur(vt decet Iudices, ac Legis peritos) & insimul mens Legislatoris : cùm simus in diuerso casu: & à diuersis fieri illationem à iure vtroque, vulgaribus iuribus,sit prohibitum. Nam quis non animaduertat casuum propositorum diuersitatem?Cùm primò nos loquamur de legato facto filio in fauorē seu contemplationem neptarum testatoris (quę aliàs de iure filię eius appellari poterunt) & dictus text. loquatur de legato facto extraneo, & non filio testatoris contemplatione eius, quem amabat. Secundò nos loquimur de legato facto dicto Marino in fauorem neptarum, de quarum interesse agebatur, seu commodo principaliter (cùm in beneficium earum erat legatum soluendum) vel saltē earum contemplatione,quarum mi nus principaliter interesse, non est, qui sine rubore negare audeat : etsi non negabimus, quòd dictum legatum per accidens & ipsi Marino prosit : Quod & elicitur ex verbis ipsius legati supra recensiti ad verbum : si enim voluisset testator solum contemplatione Marini legatum facere, & non similiter neptarum: vtiq; non conclusisset, quòd [si nulla ex filiabus ipsius Marini natis,vel nascituris peruenisset ad ætatē quatuordecim annorum, tunc hæredes ipsius testatoris tenerentur solùm tradere dicto Marino supra ratam partem suam hæreditariæ portionis centum quinquaginta ducatos : sed si ambæ filiæ peruenissent ad dictam ætatem, sexcētos,si vna tantū ex natis,aut nascituris tringentos ducatos.] in dicto verò §.interdum.legatarius nullum interesse, aut commodū sentiebat ex solutione, vel non solutione dicti legati,vt peroptimè ipsum interpretatus fuit Bar.ibidem reprehendens Iac.de Arenis; qui docebat, quòd in dubio testator videtur velle prouidere ei, cuius plus interest, innuens, quòd solùm actio competat ei, cuius principaliter intersit solutio legati : Quapropter ipse Bar.ibidem soluendo huiusmodi oppositum, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Hîc, publicani non intererat: quia erat nudus executor ; ideo sibi non videtur velle prospicere : secus si sua interesset aliquo modo : quia tunc haberet actionem; vt in lege contraria, scilicet in l.Titio.§. Titio genero. ff.de condict. & demon. quapropter simpliciter & generaliter loquens subdidit ipse Bar. per d.l.fideicommissa. & similes, quòd in statutis, & legibus his, detur actio, in quorum fauorem sunt facta, & non dixit principaliter

liter facta sunt. Idipsum in plicite docuit Bal. in l. si cui legatur. §. si Titio. in versic. ex quo nota. ff. de legat. primo, his præcisis verbis vtens, videlicet ex quo nota, quòd non est bona exceptio ista: Non potes agere ex testamento: quia non es nominatus in eo, sed debet dici, non potes agere, quia non es nominatus in testamento, nec interest tua, ad hoc, vt exceptio tua inexpugnabiliter concludat. Paul. autem de Castro in eodem §. si Titio. nu. 5. in vers. vnde distingue: intelligens procedere dictum §. interdum. in eo, cuius non interest: cùm text. in l. seruo legato. §. si testator. ff. de legat. primo, dederit regulam generalem dicens, quòd illo detur actio ex testamento, cuius inte-
25 rest executio legati † licèt ad ipsos non fuerint directa verba legati, prout etiam in dicto §. si Titio. docuerat Bal. quod & repetijt ipse Paul. in l. sequenti, videlicet in l. si fideiussor. in principio, dicens fore notãdum, quòd quot sunt personæ, quarum interest, tot admittuntur ad agendum. Quapropter ex his comprobatur optimam fuisse sententiam Iasonis in dicto §. si Titio. col. 2. num. 9. not. sexto, his præcisis verbis vtentis,
26 videlicet. Legatum † in dubio videtur factum non solùm contemplatione eius, cuius principaliter interest, sed etiam contemplatione eius, cuius minus interest: Nam hîc conceditur actio non solùm hæredi, cuius interest (quia si solueret, non haberet repetitionem soluti) sed etiam conceditur actio fideiussori, cuius minus interest: quia si solueret, posset repetere actione mandati. & concludit Iason, dicens. Tu autem pondera textum, qui dicit, non solùm hæredi, sed etiam fideius-
27 sori competit: dictio † etiam debet implicare casum minus dubitabilem, secundum Rapha. Ludo. Rom. & Moder. in l. qui se patris. C. vnde liberi. Domin⁹ Alex. in consil. 23. vol. 5. incip. viso processu causæ vertentis inter magnificũ. in col. 3. ex his omnibus doctrinis claruit verus intellectus dicti §. interdum. & l. cum aliquibus. C. de iure deliber. quæ coincidit cum d. §. quapropter. cùm meritò saltem possimus asseuerare dictum legatum fuisse factum non solùm contemplatione Marini, verùm etiam filiarum ipsius: indè sequitur fore de iure dicendum, actionem habere dictum legatum petendi, non solùm hæredem Marini, verùm etiam dictam Catherinam, in cuius commodum cederet eius solutio: stante verissima supradicta regula, quòd quorum interest legatum ijs competit eius petitio ac actio, iuxta & infrascripta alia apertissima iura in dicta l. fideicommissa. §. item si quis certam. in vers. plerumque venit. ff. de legat. tertio, cui consonant præclara verba l. seruo legato. §. si testator. ff. de legat. primo, vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [si testator quosdam ex hæredibus iusserit æs alienum soluere: non creditores eius habebũt aduersus eos actionem, sed cohæredes, quorum interest

hoc

hoc fieri: Nec solū hoc casu alius habet actionem, quàm cui testator dari iussit, sed alio quoq; veluti, si filiæ nomine genero, aut sponsæ dotem dare iusserit: non enim aut gener, aut sponsus, sed filia habet actionem, cuius maxime interest indotatam non esse, hęc ibi. Ex quibus quoque elicitur veritas nostræ sententiæ, ac insimul responsionis ad obiecta, cùm summopere interfit dictę Catherinæ solutio dicti legati tacitè facti sibi à testatore suo auo, ne remaneret indotata de bonis dicti Marini sui patris, vt hodie reperitur.

Ad secundam obiectionem nobis factam ex text. in l. vxorem. §. sorori. ff. de legat. 3. facillima erit responsio, dicendo, quòd ibi appellatione mancipiorū, ideo non contineantur postea nati filij ex ipsis: quia vt ibi apertissimè dicit textus, & glo. in legato mācipiorum illorum, dicta vxor fuerat solum grauata, quòd in sua morte restituisset ipsa mancipia, nulla facta mentione de fętibus nascituris, postquam sibi illa fuerant legata, cùm tempore, quo fuerant illa sibi legata, erāt ipsa mancipia sine filijs, & nati fuerunt filij eorum postquam ipsa vxor ea possederat ante suam mortem. Vnde meritò ibi appellatione mancipiorum non veniunt filij eorum postea nati. In casu verò nostro expressissima facta fuit mentio de filiabus Marini nascituris, & sic cùm in diuersis casibus, & a diuersis illatio fieri non possit. Indè patentissimè sequitur dictum text. in l. vxorem, non obstare veritati præsentis nostrę decisionis.

Ad tertiam obiectionem, & ad text. in l. socium, qui in eo. §. fi. ff. pro socio. in quo ipsa videtur fundari. Respōdemus dupliciter. Primò dictum textum non solum nostræ decisioni non aduersari, at potius summopere opitulari, cū (prout peroptimè docuit ibi Bar. & Bal.) Aliquid fieri propter societatem † intelligi poterit dupliciter. Vno modo hoc est contemplatione societatis, & tunc damna, & lucra veniunt communicanda. vt in l. cum duob. §. quidam. ff. eo. alio modo potest intelligi propter societatem, hoc est, quòd societas fuit occasio remota, verbi gratia, propter societatē habuit necesse accedere ad curiā Principis, & dum ipse corā Principe tractaret negotia, placuit Principi ex quo ei donauit castrum. Certè hoc non fecit Princeps contemplatione societatis, sed personæ illius tantum: licèt nunquam habuisset castrum, nec accessisse, nisi propter societatē, & ideo hoc non veniet communicandum, vt in dicta l. in fine. & eodem modo dicendum erit de communicando in damnis: vt puta, dum essem absens propter societatem, consanguineus meus fecit testamentum, & instituit extraneum, quod non fecisset, si ego fuissem præsens. hæc illi. inter alia notatu dignissima. His ergo præmissis pro intelligentia dictæ l. socium qui. Dicimus quod dictū legatum dicto Marino non fecisset testator, nisi ille dictas filias

habe-

haberet, & pro certo credidisset ipsum fore fidelem dispẽsatorem dicti legati in commodum dictarum neptarum, vt expresse docuit, dum dixit, quòd si ambæ filiæ non peruenissent ad ætatem quatuordecim annorum ipsi Marino non debeantur, vltra suam portionem, nisi solùm centũ quin quaginta ducatos, sed si illæ peruenissent ad illam ætatem, tunc dati sint sexcentum, sed si vna tantum, tringenti ducati. ex quibus patuit, quòd causa proxima dicti legati sexcẽtum ducatorum fuit, vt consuleret ipsis filiabus d. Marini. Indè sequitur, quòd lucrum dicti legati obuenit ipsi Marino non simpliciter (vt Marinus erat, sed vt pater earum, de cuius amore & fidelitate non dubitauerat testator, ex quibus patuit ipsum tex. non solùm non aduersari nostræ decisioni, sed summopere fauere.

Ad id, quod quarto loco nobis obijciebatur, quòd iuxta doctrinam Bar. in l. si cui, §. fin. ff. de legat. 1. & in l. 3. §. fin. ff. de liber. legat. quòd legatum semper intelligatur factum contemplatione eius, cuius magis interest. & ad consequentiam eius. Respondemus primò, nunquam Bartolum
29 hoc in citatis locis dixisse, † si non lippis oculis ibi eius doctrinam perlegerit. Veruntamen ipse Bart. in l. fideicõmissa, §. interdum. ff. de legat. 1. reprehendit Iacob. de Arenis dicentem, quòd in dubio testator videatur velle prouidere ei, cuius plus interest, vti latius retulimus in responsione ad primam obiectionẽ, sed dato, & non concesso, quòd Bartolus hoc ipsum docuerit, non enim sequetur quod prætenditur, scilicet quòd ideo contemplatione Marini fuerat legatum ipsum factum, quoniam Marini magis intererat legati solutio, cum ipse, vt pater tenebatur eas dotare. vt in l. qui liberos. ff. de ritu nupt. vbi conceditur actio filiabus contra patrem ad sibi dotes assignandas: quibus sic stantibus concludebat obijciens, quòd indè eliciatur, quòd in dispositione dicti testatoris legantis non poterit cõtemplari, nisi persona grauata, scilicet Marinus pater earum. Negãdo ergo huiusmodi illationem (nulli vero fundamento roboratam) quasi necessariã factam: dicimus, quòd cum multæ sint causæ, quibus patres excusari possẽt, non tantum ab obligatione naturali, ac ciuili, quibus astringũtur ad dotandas filias, verum etiam & ipsa paupertas, ac impossibilitas eos excusabit à tradendis alimentis eisdem, cùm necessitas legem non habeat, & ad impossibilia nemo teneatur. Quis enim omnes huiusmodi casus patribus cõtingentes posset enumerare. Hos ergo casus prçuidens testator prudens consulendo dictis neptis, & honori earum, & filij repentinæ forsan calamitati, ac inopiæ: voluit tali legato facto filiabus certum statum earum reddere in omni euentu, ꝙ ipsis esset satis cõsultum in administrandis sibi saltẽ alimentis, ex quibus iam patuit veritas nostræ responsionis.

Ad

Ad quintam obiectionem reſpondendo dicimus, quòd ex dicto tex. in l. ſi cum dote. §. ſi pater. ff. ſol. matrim. nihil contra noſtrã veriſſimam deciſionem poſſit elici. ſtante alia ſingulari conſtitutione in l. 2. §. quod ſi in patris. ff. eodem, vbi concluditur communem eſſe actionem patris & filiæ de dote etiã à patre profectitia,
20 † ita, quòd patri non liceat ſine filia, vel in eius præiudicium petere, vel legare eam. Quantò ergo minùs habebit actionem ſine conſenſu dictarum filiarum de dictis dotibus, ſeu legatis pecunijs, pro earum dotatione profectitijs non ab ipſo Marino, ſed à dicto teſtatore earum auo ſine aliquo intereſſe ipſius Marini: cùm vtique idem legatum potuiſſet ille facere in commodum extranearum: Nec contra noſtram reſponſionem aliquid rationi conſonum: elici poſſet ex dicto §. ſi pater. cùm ibi dicatur filiæ illi fore denegandam actioné (etiam ſi egiſſet de dote ipſa exacta à patre, ipſa abſente) cui pater tantundem reliquiſſet ex ſuis bonis, vel illam inſtituiſſet hæredem vniuerſalem: eo quòd tali pacto fuiſſet ſibi ſatisfactum pro dote recepta à patre, ipſa abſente, ex quibus patuit dictum text. nihil contra nos decreuiſſe.

Ad ſextam obiectionem, in qua dicebatur, quòd dictum legatum dici non poterat acquiri filiabus ipſius Marini tanquam profictitium: quoniam tunc eſſet dicendum, quòd inanis ſit huiuſmodi filiarum contemplatio: cùm momento non ſit poſſibile futurum penes eas, vt in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil. & in l. placet. ff. de acquir. hæredit. Ad quod reſpõdetur, ꝙ ſi diceremus dictum legatum eſſe profectitium à d. Marino, vtique obiectio eſſet rationi conſentanea: At quoniam nos ſemper diximus, & probauimus dictum legatum fuiſſe profectitium ab auo earum, & nõ à Marino: Indè ſequitur inanem non eſſe (vt aſſerebatur) huiuſmodi contemplationem filiarum. Fatemur tamen nos ignorare ad quid illa iura fuiſſe recẽſita: cùm ex ipſis elici non poſſit aliquo pacto quod prętendebatur. Nam tex. in dicta l. placuit non aduerſatur veritati pręſentis noſtrę conſultationis. Cùm verum non ſit, quòd dictum legatum ſit acquiſitum dicto Marino, licet benè dicatur fuiſſe acquiſitum filiabus eius, exiſtentibus in dicti Marini poteſtate, cum non ſit ſermo de vſufructu: ſed de proprietate legata illius pecuniæ, eo quòd huiuſmodi legatum quo ad hoc ſapiat naturam fideicommiſſi, ſtante diſpoſitione ſupra enarrata dicti teſtatoris, præcipientis antè hæreditarias portiones, diuiſioneſque faciẽdas inter eius filios, ſcilicet inter ipſum Marinum, & tres alios filios teſtatoris, accipiendos ſexcentum ducatos ſoluendos dicto Marino ſi dictę duę eius filiæ peruenerint ad ætatem quatuordecim annorum: plurimùm ipſe teſtator confidens de amore paterno dicti Marini erga dictas duas ſuas filias; tacitè innuens,

nuens, quòd ipsorum ducatorum dispositio non sit simpliciter aliquo pacto apud ipsius Marini voluntatem, sed solum in commodum ipsarum neptarum, vt sic fuerit semper benè consultum vnicuique illarum, & concessus recursus ad assequendos ipsos tringentos ducatos sibi legatos à suo Auo. & sic in omni aduerso euentu fas esset eis indè sumere saltem quotidiana alimenta. Quapropter patuit ipsarum neptarum vnicuique meritò competere actionem contra hæredes hæredum dicti testatoris ad sibi soluendos dictos tringentos ducatos, & sic dictæ Dominæ Catharinæ huiusmodi actio de iure cõpetit, non obstantibus in contrarium obiectis. etsi non negemus eandem actionem competere hęredi Marini, cuius etiam interest, vt sit facta solutio dicti legati per iura superius citata.

Ad septimam, & vltimam obiectionem factam, & eius probationem respondentes firmissimè asseueramus, quòd huiusmodi legatum cùm de iure non sit nuncupandum conditionale, iccircò in contrarium allata de iure in casu nostro non possunt habere locum, & quòd huiusmodi legatum (de quo est sermo) de iure dici non possit conditionale, sed factum in diem, & per consequens, quòd non sit effectum caducum per mortem Marini legatarij nominati in testamento, vt fuit obiectum, probatur auctoritate & singulari doctrina infrascriptorum Doctorũ: Bar. enim in l. si cui legetur. §. hoc autem legatum. ff. de legat. primo. de nostra quæstione

31 hęc præcisa verba † protulit, videlicet. Quandoque tempus post legatum perfectum adijcitur prętationi: & tunc aut adijcitur tẽpus certum, aut incertum. si verò tempus certæ ætatis adijcitur substantiæ legati: & dubitatur an testator voluerit facere diem, vel conditionem: & dic. Aut adijcitur tempus certę ętatis honorati, vel grauati, vel tertij. Si primo, facit conditionem, vt hìc. Secundò casu. Aut apponitur dies per eum, & facit diem: vt in l. libertis. §. ab hæredibus. ff. de alim. & ciba. legat. aut per si, vel per post, & facit conditionem: etsi fallat fauore libertatis, vt in l. si seruus liber. ff. de statu liber. & in l fideicommissaria. §. etiam. ff. de fideicommiss. liber. Tertio casu. Facit conditionem, nisi libertatis fauore, vt in l. si ita. ff. de manu. test. Fallit, si apparet expresse, vel tacitè aliquibus coniecturis testatorem voluisse facere diem (vt apparet in casu nostro, per coniecturas supra recensitas, & probatas dum afferremus rationes nõnullas fundamentales præsentis nostræ decisionis) vt in l. Seius Satur. ff. ad Trebell. & quidẽ huiusmodi singularis tex. hoc ipsum apertissimè docuit. Vbi & glo. in verf. diem. concludit, quòd refert, quòd leget purè, & petitio differatur in tempus certum. & sic habetur pro pura: vt hìc cum concord. secus est, vbi dies est incertus, quia tũc est pro conditione. Hæc glo. illa peroptima. cùm in dicta l. decisum

sum fuerit, quòd quando tempus certę ætatis, scilicet 16. annorum, vt ibi. ex pręsumpta voluntate defuncti propter charitatem personę facit diem, non conditionem: & sic transmittitur legatum ad hęredes legatarij: & fideicommissarij, antè restitutionē postquam dies cessit mortuo, fideicommissum ad hęredes transit. Idem rursus docuit Bar. in l. libertis. ff. de alim. & cibar. leg. num. 4. dicens, quòd verba legati continentia fauorem legatarij sunt amplianda, & transmittunt ad hęredem. Cùm ergo verba legati in casu nostro sint talis qualitatis: sequitur indè veritas nostræ sententiæ, vt in casu proposito in dicta l. vbi verba obscura amplientur in fauorem hæredum, cùm possint operari argumentum in fauorem legatarij. Idipsum repetijt Bar. in d. l. Seius Satur. dicens hoc contingere propter charitatem personę, cui debebat fieri restitutio, quia filio. Qui Bar. postea in l. si cui legetur. ff. de leg. primo. in principio postquam docuisset an huiusmodi legatum soluendum sit in anno vltimo cępto, vel completo, vtitur peroptima distinctione: & tandem in §. hoc autē legatum. eiusdem l. si cui, col. 2. in fine. docuit quæ supra retulimus ad verbum. Idipsum adhùc apertiùs (ni fallimur) docuit Bald. † in dicta l. si
32 cui legetur. col. 3. in principio, his præcisis verbis vtens, videlicet. Aut dies incertus commēsuretur tempori, vt dies certæ ætatis, aut non. Primò casu, aut apponitur ad expirationem iuris, vel beneficij: & tunc facit diem & non cōditionem, vt in l. ambiguitatem. C. de vsufru. aut apponitur ad inchoationem iuris, aut beneficij: & refert, Aut certum est, quòd testator voluit facere cōditionem: & tunc est conditio, vt in l. dies incertus. ff. de condict. & demon. & in l. in cōditionibus. ff. eodem. Aut est certum, quòd voluit facere diem, & tunc est dies, & non conditio, vt in l. ex his verbis. C. quādo di. leg. ce. aut est dubium, & tunc, aut dies certæ ætatis apponitur substantię legati, aut pręstationi. Primo casu, facit conditionem, vt hic, etiam in filio. Secundò casu, non facit conditionem, vt in dicta l. ex his verbis, (prout contingit in casu nostro, vt ex verbis legati apertissimè elicitur) hoc autem (inquit Bal. ibidem) sic cognoscitur: quia si apponitur in eadem oratione, tunc apponitur substantiæ legati: si autem in alia oratione post legatum perfectum, tunc apponitur pręstationi, secūdum Bar. & Pet. vt in l. quidam. ff. de legat. primo. Idipsum in casu nostro repetijt Bal. in dicta l. ex his verbis. col. 1. versic. aduerte his præcisis verbis vtens, videlicet. Aduerte, tempus, quod apponitur. Aut est certum tempus omni certitudine, & facit simplicem diem. Aut est certum in se, sed non est certum in proprio subiecto. verbi gratia tempus vigintiquinq; annorum, certum est in suo cursu, tamen illud tempus qualificatum ætate non est certum respectu ætatis, quia ętas perire potest, sed tem-

plus in genere perire non potest. & tunc distinguitur. Aut concernit voluntatem disponendi, aut præceptum soluendi: primo casu facit conditionem, vt in l. si cui legetur.ff.de leg.primo. fallit quã do relinquitur coniunctæ personæ (vt in casu nostro) apertissimè patet, cum dixerit testator, quòd Marino assignarentur legatę pecunię in casu, in quem duæ filiæ Marini legitimæ & naturales, peruenerint ad ætatem quatuordecim annorum, & sic tempus 14. annorum fuit appositus præstationi legati. & sic dicetur legatum in diem: & alia ratione, scilicet quia fuit factum coniunctæ personæ, scilicet neptis. & hoc etiam verificaretur, si opus esset nobis dicere legatum factum Marino, cùm & ipse fuerit persona coniuncta: si ergo in diem, indè sequitur, quòd transmittetur ad eius hæredes, vt statim infra: nam tunc inquit Bald. in dubio facit diem. & hoc dicit illa notabilis lex in l.Seius Satur.ff ad Trebell. Secundo casu, refert, aut ponitur per dictionem, si, vel æquiualentem: vt per dictionẽ, Nisi, & tunc facit conditionem, vt in l.quibus diebus.§.quidam Titio.ff. de cõdict.& demonstra.aut apponitur per dictionem, cum, & tunc facit dilationem, vt hìc, quia natura istius dictionis est principaliter facere tempus. Aut est tempus incertum omnino, & tunc semper facit conditionem. Hæc omnia memoriæ commendanda Bal. ibi docuit. Idem docuit Paul. de Castro sequens glo. in dicta l. Seius Satur. in fine. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota quia in hoc glo. benè dicit, & semper allegatur, quòd quando præcedit dispositio pura, & ad executionem
33 † eius apponitur tempus (vt in casu nostro) Aut illud est omnino incertum, vt tempus mortis, vt lego fundum, quod volo tibi tradi cùm Titius morietur, & tunc redditur legatum conditionale: sicut si ad substantiam esset appositum. Aut non erat omnino incertum, vt tempus certæ ætatis, quia si fideicommissarius viueret, certus esset vsque ad quãtum tempus deberet fieri solutio: & tunc non redditur substantia conditionalis, ideo transmittitur, vt in dicta l.ex his verbis. Vbi ipsemet Paul. dixit, quòd quando in præstatione legati adijcitur tempus certę ætatis grauati, vel alterius: puta si dicatur. quæ volo pręstari cùm erit talis ętatis: quia istud tempus non est omnino incertum: scitur enim quantum restat, vel restaret ad illam ętatem, si mortuus non foret: & hoc casu non redditur legatum conditionale, vt in hac l. notabili. & concludit, quòd quando certum tempus ætatis fuit appositum ad præstationem (vt in casu nostro) tunc habet locum ista lex notabilis, vt legatum non sit conditionale, & decedens transmittat: licèt si fuisset appositum aliud tẽpus omnino incertum, secus esset. Hoc ipsum docuit Glo. in dicta l. Seius Saturninus, in versic. diem. quam omnes Doctores singularem appellant. Idem docuit

Iason

Iason in d.l.si cui legetur. §.hoc autem, nu.2.cōcludens, ꝙ dictus textus cantet, quòd aut tẽpus apponitur substantiæ legati, puta lego tibi cẽtum, cum eris annorum quattuordecim, & tunc facit legatum conditionale, etsi legatarius moriatur antequã perueniat ad annos quattuordecim, non transmittit ad hæredes. Aut verò tempus apponitur solutioni (vt in casu nostro) seu præstationi legati, & tunc illud tempus, quod solum apponit in solutione nõ facit conditionem, sed inducit solum dilationem temporis ad soluendum: vnde si interim moriatur legatarius transmittit ad hæredes. hæc Iason.

Ex quibus omnibus hic allatis patuit veritas nostræ decisionis, & veræ responsionis ad obiecta. Et hæc est mea snĩa decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Odia sunt restringẽda, et fauores ampliandi.*

2 *Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptuatis.*

3 *Suspenso Episcopo, sicut Capitulum non poterit conferre beneficia, sic nec commendare, et quare.*

4 *Expositio c.1.de suppl. neglig. prel. in sexto.*

5 *Episcopus et generalis Vicarius faciunt idem tribunal.*

6 *Suspenso Episcopo, licet implicitè dicatur suspensa iurisdictio Vicarij dependentis solum ab ipso Episcopo: tamen huiusmodi iurisdict.o nõ deuoluetur ad Capitulum, nec ad Archiepiscopũ, sed solum ad Papã.*

7 *Episcopus si per aliã causam, quàm propter eius negligentiam in prouidendo de beneficijs vacantibus inciderit in suspensionem a collatione beneficiorum, tunc eius iurisdictio non ad Capitulum, vel Archiepiscopum, sed ad Papam deuoluetur. & quare.*

8 *Episcopus scienter conferens beneficium Ecclesiasticum indigno priuatur potestate eligendi, vel conferendi, & huius potestas deuoluitur ad Papam, & non ad Capitulum, vel Archiepiscopum, & quare.*

9 *Excommunicato vel suspenso Episcopo eius iurisdictio non deuoluitur ad Capitulum, sed recurrendum est ad Papam, vt ipse prouideat Ecclesiæ illius, cum ad illum solum deuoluatur iurisdictio.*

10 *Episcopalis iurisdictio, etsi vacante Ecclesia deuoluatur ad Capitulum, non autem illa repleta, sed ad Papam, & quare.*

11 *Mors naturalis nunquam comparatur morti ciuili, nisi in casibus a iure expressis.*

12 *Impugnatur veritas primæ conclusionis.*

13 *Iurisdictio conferẽdi beneficia, quando esset communis Episcopo, & Capitulo tunc mortuo, vel suspenso Episcopo illa deuoluetur ad Capitulum, et è contra suspenso Capitulo, ad Episcopum deuoluetur.*

14 *c.Vnici. Ne sede vacante. in sexto, verus intellectus.*

15 *Capitulum quãdo possit beneficia conferre existẽte Episcopo suo suspẽso.*

16 *Intellectus verus sententiæ Host. & Francisci Pauli redditur.*

17 *Suspenso Episcopo non ideo dicetur suspensus Vicarius Diœcesis dicti Episcopi, quando dictum Vicariatum ille obtinuisset non a dicto Episcopo, sed a Superiore illius.*

18 *Cathedrali Ecclesiæ in omnibus nõ inuenitur æquiparata Ecclesia regularis.*

19 *c. 1. de officio Vicarij in sexto, verus intellectus traditur.*

20 *Constitutio concepta in casum negligentiæ non includit casum facti, licet nulliter, quapropter in pœnalibus locum non habebit, & sic loquens de Cathedralibus, non includet inferiores Ecclesias.*

21 *Aequiparata a iure quoad certũ casum non habebunt locum in alijs.*

22 *Regula de æquiparatis a iure antiquo quando locum habeat.*

De potestate Capituli, suspenso Episcopo.

THEMA:

An Episcopo Andriensi suspenso per quinquennium ab officio, iurisdictione, & residentia propter delicta, sedes Episcopalis Andr. dicatur vacare, ita vt iurisdictio plenè in temporalibus, & spiritualibus sit translata ad Capitulum eiusdem Cathedralis Ecclesiæ, priuato præsenti Vicario delegato, seu destinato a Sede Apostolica eiusdem Diœcesis, prout contingit regulariter per mortem Episcopi.

DECISIO XXXXII.

O Sanctissima, ac indiuidua Trinitas, precibus, & meritis Beatissimę Deiparę Virginis Marię, Beatissimique Patriarchæ Benedicti, supplex obsecro, vt illuminare digneris tenebras mentis meæ, vt his scriptis obuiã ire possim cuidam tumultui, & scandalo immi nenti, in tui honorem, Sanctę Matris Ecclesiæ, ac Apostolicæ sedis reuerentiam, & pacem Reuerendi Cleri Diœcesis Andriensis.

Et vt nostra decisio propositæ nobis quæstionis luce meridiana clarius omnibus innotescat, ac eius veritas palam fiat, operępretium duximus primò proponere in fauorẽ partis affirmatiuæ nonnulla producta a quodam Doctore peritissimo, vt facilius percipi possit quid sit tenendum a peritis vtriusque iuris Doctoribus.

Quapropter sciendum, quòd primò videbatur dicendum dictam iurisdictionem deuolutam de iure, fuisse ad ipsum Capitulũ, stante dicta suspensione Episcopi Andriensis, quod nitebatur probare subsequentibus medijs supradictus Doctor. Dicebat enim, quoniam sedes Episcopalis dicatur

tur

tur dupliciter vacare, nempe verè, & ĩterpretatiuè. Verè, scilicet per mortem, depositionẽ, renunciationem, & in alijs casibus (vt ijsdem verbis vtamur, quibus Doctor ille vsus fuit) & secũdò fictè, seu interpretatiuè, puta per captiuitatem, hæresim, suspẽsionem, & excommunicationem, ſm Host. in sua summa in titu. ne sede vacante.§ quot modis, & Frãc. Pau. in tract. de offic. & potestate Capituli sede vacante, Præl ud. 7. & vlt. nu. 13. in cuius decisionis fauorem citatur ab ipso, & text. in c. si Eps. de suppl. negli. pręlat. in sexto, & gl. 2. in c. 1. de maior. & obedientia lib. 6. ex quib. dicto consulẽti videbatur idipsum elicere ex Geminiano in d. c. 1. nu. 2 in vers. in glo. 2. ꝙ Capitulum habeat iurisdictionem ordinariam a iure communi, & per consequens, ꝙ possit creare Vicarium generalẽ: Roborabat ipse cõsulẽs eius sentẽtiam duplici ratione: Prima quarũm (secundum eundem) est, si Episcopus prædictus per sententiã a Summo Pontifice latam ipso facto priuetur sua iurisdictione. Indè sequitur, quòd eius Vicarius nullam apud se retinere iurisdictionem cognoscatur. vt in c. 1. de officio Vicarij in sexto, cũ nemo det, quod nõ hẽat. Secunda ratio fuit: qm̃ si dictum Capitulum nõ crearet alium Vicariũ, vtiq; ei imputaretur hmõi negligẽtia, & meritò indè potestas cõstituendi Vicarium deuolueretur ad Metropolitanum, iuxta decisionẽ sacri Concilij Tridentini in sess. 24. de reformatione, c. 16. eo magis, ꝙ non videatur obstare id, quod dr̃ in dicto Cõcilio. Vbi solum mentio fit de mortuo Episcopo, cũ eadem sit rõ in sup. enarratis casib.

His in mediũ adductis nõ obstãtib. firmissimè, humillimè, & verissimè asserimus d. Capitulũ Cathedralis Andriensis Ecclesiæ nõ posse de iure eligere, creare nouũ Vicariũ constituẽdum in regimine dictę Ecclesię sub titulo, seu p̃textu, ꝙ ex sñia Beatissimi Clemẽtis Octaui Reuerẽdissimus Lucas Antonius Resta Episcop⁹ eiusdẽ Dięcesis suspensus dicatur ab officio, iurisdictione, & residẽtia per quinquenniũ a dicta sua Dięcesi.

Primum fundamentũ istius nr̃ę sñiæ est regula vulgarib. iurib. approbata, ꝙ odia † sunt restringenda, & fauores ampliandi. vt in regula odia. de regul. iur. in sexto: nec non, ꝙ in pęnis benignior in- 1
terpretatio sit facienda. vt in regula in pęnis. de regu. iur. in sexto. At cum aliquem priuare sua iurisdictione legitimè adepta, sit pœnale. Indè sequitur, ꝙ cùm expressè in sñia lata contra ipsum Episcopum Andriensem ipse non fuerit priuatus potestate constituendi nouum Vicarium in ipsa Dięcesi, vel confirmandi Vicariũ iam constitutum, nullatenus a Iurisperito poterit affirmari ipsum Episcopum fuisse priuatum tali potestate, cùm per consequens implicitè videatur præsentem Vicarium fuisse confirmatum a Sede Apostolica, donec de alio prouiderit, quoniam aliàs sequeretur (contra iura vulgaria) pœnas fore extendendas.

Secundum sit: cũ casus suspensionis incursæ ab Episcopo non connumeretur inter casus illos a iure communi recensitos, in quibus a Summis Pontificib. fuit declaratũ sedem Episcopalem vacare, ita vt iurisdictio in temporalib. & spiritualib. ipso iure deuoluatur ad Capitulum Cathedralis ecclesię: indè sequitur militare in hac nostra decisione regulã illam iuris vulgatissimam, s. ꝙ exceptio
2 † firmet regulam in contrariũ in casib. non exceptuatis, & ꝙ casus suspensionis incursæ per dictum episcopum ex snia supradicta nõ sit in iure recensitus, apertissimè colligitur ex verbis textualib. in c. vnico. ne sede vacante. in sexto, & in c. si episcopus. de suppl. neglig. pręlat. in sexto, in quib. nonnulli casus enumerãtur, quib. ibi adductis tres alij casus reperiuntur, s. per renunciationem, translationem, & priuationẽ, & tñ inter ipsos suspensio nõ recensetur. Cũ ergo nullibi in iure cautum reperiatur sedem episcopalem vacare per suspensionem latam ab hoĩe, vel a iure incursam ab Episcopo deuolutam esse omnimodam iurisdictionem ad ipsum Capitulũ dictæ Andriẽsis ecclesiæ in cassando Vicarium constitutum hodie ibi, & in eligẽdo nouum, ac si Ecclesia ipsa vacaret verè: Indè sequtur huiusmodi facultatem ad dictũ Capitulũ non fuisse deuolutã.

Ad hoc accedit, ꝙ (vti diximus) simpliciter loquẽdo Vicarius electus, & deputatus ab episcopo, q pp sua delicta postea incidit in suspensionẽ quinquennalem ab officio, iurisdictione, & residentia, nõ ideo sit priuat⁹ sua iurisdictio ne sibi delegata, cũ verè ẜm iura ideo dici nõ possit sedẽ Cathedralis Ecclesię vacare, q̃a inter casus a iure enumeratos, ipse casus suspẽsionis nõ recẽsetur, eo magis, ꝙ Dñicus Geminianus, quẽ citat & sequit̃ Philip. Franc. in c. vnico. §. cum verò. Ne sede vacante in 6. in vers. vlt. nota, dixit, ꝙ qñ Eps
3 est suspẽsus, † Capitulũ sicut non põt tũc cõferre beneficia, ita nec poterit cõmendare: sed mortuo Epõ licet cõferre nõ possit, tñ poterit ea custodiẽda alteri cõmendare: & rõ differẽtię, ẜm eum est, quia cõmendare est iurisdictionis ẜm notata in c. nemo. de elec. in sexto, sed Capitulũ succedit solum in iurisdictione sede vacãte, vt in c. hisq̃; & c. cũ olim. ext. de maior. & obed. quod secus est, qñ Eps est suspensus. hæc ille, quæ edocuit apertius Panorm. in c. graue nimis, nu. 5. col. 1. ext. de pben. vbi dixit, ꝙ generaliter dici poterit, ꝙ Prælato suspenso a toto officio pp delictum propriũ diu continuatũ non succedit Capitulum iux. textũ notabil. in c. fi. de statu Monach. Ad quod ẽt facit, ꝙ maxima differentia est inter suspensionẽ, & priuationẽ. Nã etsi cõcederemus, ꝙ si Eps fuisset priuatus sua Diœcesi, dici posset ecclesiã vacare, ac per consequens iurisdictio oĩmoda deuolueretur ad Capitulũ, quia etsi posset dici aliquo pacto sedẽ quasi vacare, nullo tñ modo de iure poterit dici ipsã vacare. Quapropter nullo pacto concedendum erit, de iure posse dici

Eccle-

Ecclesiam in casu nostro vacare: cum dicta facultas concessa Capitulo, non comprehendat alios casus non expressos in iure, prout etiam docuit Philippus Frāchus sequens Geminianum in c. si Episcopus. col. 2. vers. in glo. in vers. sed Capitulum, de suppl. neglig. Prælat. in sexto.

Insuper animaduertendum putamus a dominis de Capitulo ne incidant in varias pęnas summa cum ratione sibi infligendas a sede Apostolica, quòd Reuerendissimus Vicarius, qui ad pręsens reperitur in hac Diœcesi fuit delegatus, & destinatus ab ipso Episcopo Andriensi, præuio cōsensu, & delegatione sacræ Congregationis Illustrissimorum Cardinalium, qua destinatione stante, maxima iniuria afficeretur ipsa sacra Cōgregatio si ea irrequisita, sic ex abrupto ipse Vicarius amoueretur a sua delegatione.

Ex his ergo præmissis etsi eluceat verissima responsio ad obiecta supra relata, tamen gradatim (Deo dāte) & breuiter ad illa respondendo dicimus, quòd textus
4 in d. c. si Episcopus. † de suppl. negli. Prælat. in sexto, nisi lippis oculis perlegatur, nihil aliud inueniri poterit, nisi ꝙ nos paulò ante diximus, scilicet quòd vltra casū mortis Episcopi reperiantur alij duo casus in iure expressi, & æquiperati morti naturali ipsius Episcopi. Primus quorū est si captus fuerit a paganis. Secūdus si a scismaticis, in quibus dicitur posse Capitulum eligere Vicarium, idipsum dixit tantummodo glo. 2. per dictum Doctorem citatam in c. 1. de maior. & obed. vbi nulla fit mentio de suspensione. Nec Geminianus citatus contrarium dixit in loco citato, cum in casu nostro docuerit expresse, quòd ex suspensione incursa per Episcopū nullatenus iurisdictio deuoluatur ad Capitulum. Ad textum autem in l. & quia. ff. de iurisdict. omn. iud. citatum per Dominum consulentem, dicimus, ꝙ cùm in ipso textu tantummodo dicatur, quòd morte delegantis iurisdictionem re integra expiret etiam iurisdictio sic delegati. At cùm iurisdictio delegata fuerit ipsi Vicario ab Episcopo, & res non sit integra, cum iam diu exercuerit iurisdictionem sibi delegatam, & Episcopus delegans non sit mortuus: nescitur ad quid dictus tex. fuerit citatus.

Et cùm iam respōsum dederimus ad text. in c. 1. de maior. & obed. in sexto, sufficiet solum respondere ad text. citatum in c. si. de suppl. neglig. Præl. in sexto, ꝙ id, quod prætenditur a parte aduersa nullatenus ibi continetur, nisi quòd si sedes Episcopalis vacauerit, & Capitulum negligenter, aut perperam administrauerit iurisdictionem, tunc Archiepiscopus eo vocato administratorē deputet. Quapropter patet per ipsum non probari eius intentum.

Nescimus insuper quo fundamento ratio primo loco producta de iure habeat locum, cùm fingatur fundari in c. 1. de officio Vicarij in sexto, & tamen ibi sermo habeatur de excōmunicato Epi-

scopo, nos autem loquimur de suspeso: & quòd maximè distet effectus excommunicationis ab effectu suspensionis per se patet, & omnibus est perspicuum.

Ad vltimam rationem allatam a domino contradicēte, fundatā in sacro Concilio Tridentino in Seß. 24. de reformatione, cap. 16. quid responsuri simus, nescimus. Cùm ibi decreuerit Sacrum Concilium quid faciendum sit ipsi Capitulo, sede vacante, tam in constituendo, vel confirmando Vicario, quàm in regimine bonorum Ecclesiasticorum: & vt sæpe diximus, & probauimus, & nunc dicimus nullo pacto ipsam Ecclesiam de iure Andriēsem vacare fore dicendum: quapropter negatis (vti neganda fuerant) primis principijs, & falsis fundamentis. Nos asserimus, atque humillimè, & verissimè affirmamus de iure non posse Capitulum Cathedralis Ecclesiæ dici obtinuisse ex tali sententia suspensionis inflictæ Reuerendissimo Dño Lucæ Antonio Restæ, ex decreto sedis Apostolicæ, dici ipsam sedem Cathedralis Ecclesiæ vacare, nec ad eandem deuolutā fuisse iurisdictionem priuandi Vicarium constitutū a dicto Episcopo suo officio, & alium loco eius subrogandi.

Cùm autem diebus nuperrimè elapsis eo animo solum, vt commotus Clerus Ecclesię Andriēsis propter quandam consultationē sibi factam a quodam Doctore, alioquin peritissimo, quiesceret ab actu priuandi præsentem Reuerendissimum Vicarium, & eligendi alium, sub titulo, quòd ad Capitulum ipsius Ecclesiæ Cathedralis spectaret hoc iure deuoluto asserentes, ꝙ audierant eiusdē Ecclesiæ Episcopum fuisse suspensum per quinquēnium ab officio, iurisdictione, & residentia in ipsa Ecclesia, propter eiusdem nonnulla delicta, & hoc per sententiā diffinitiuam latam a sede Apostolica. Et ne hoc immane crimē fuisset commissum ab ipso Reuerendo Clero, nonnulla in scriptis redacta verissima vtriusque iuris fundamenta, Doctorumque sententias ante oculos Reuerendorū Clericorum offerre operæpretiū duximus, vt sic edocti resilirent a cogitationibus suis, quibus proculdubio summa iniuria, ac irreuerentia afficiebatur ipsa Ecclesia Sancta, cùm indè transgressi fuissent ipsius peroptima, & clarissima decreta. At cùm ad nos peruenisset, quòd quidā Doctor (nescio quo spiritu motus) totis nixibus veritatem studuerit nostræ consultationis obnubilare, eiusdemque verissima, ac validissima fundamenta euertere, non sine maximo periculo ipsius Reuerendi Cleri, qui vtique si acquieuisset, & exequutus eius sententiam fuisset, quot mala sequuta sibi fuissent, non est compos mentis, qui non animaduertat. Vt ergo omnis ambiguitatis fomes radicitus euellatur a cordibus omnium, non nos piguit idipsum iterum probare alijs verborum circuitibus, etsi ijsdem fundamentis realibus, & denique respondere ad singula illa, quæ

Doctor

Doctor ille obiecit, contra naturam consultationem factam, eo breuiori stilo, quo desuper datum fuerit.

Dicimus iterum, & firmissimè asseueramus non solum, quòd ex suspẽsione, quam (prout asseritur) incurrit dictus Reuerendissimus Episcopus, iurisdictio Episcopalis non fuit deuoluta ad Reuerendum Capitulum ipsius Cathedralis Ecclesiæ, ac si verè sedes vacasset, existente in ipsa Diœcesi Vicario a sede Apostolica destinato, sed nec si pręsens Vicarius obtinuisset iurisdictionẽ ab ipso solum Episcopo hodie suspẽso: quapropter, etsi tunc cessaret eiusdẽ Vicarij iurisdictio, cessante iurisdictione sui Episcopi a iurisdictione, &c. suspensi, cum vnum &
5 idem tribunal faciant, † vt docuit apertissimus textus in c. 1. de officio Vicarij in sexto, & in c. Romana, de appellat. & in cap. 2. de consuetu. lib. 6. Nihilominus adhuc dicimus iurisdictionẽ ipsius Episcopi suspensi deuolutam nõ fore de iure dicendam a viris iuris vtriusque peritis ad eiusdem Ecclesię Cathedralis Capitulum: cum hoc nullibi in iure cautum reperiatur, & per huiusmodi suspẽsionem propter delicta (vt dicitur) incursam de iure ipsam Andriensem Ecclesiam vacare, proprie loquẽdo (vt decet Doctores fundatos) sine rubore quis asseuerare non poterit, & vt veritas præsentis nostræ decisionis repetitæ luce meridiana clarius omnibus innotescat contentã illam in duabus conclusionibus probabimus triplici medio, ac deinceps respõdebimus ad obiectiones insulsas factas ab illo Doctore, Deo ipso Maximo duce.

Prima ergo conclusio sit hæc. Suspenso Episcopo Andriẽse pro-
6 pter eius delicta † quæcunq; grauia ab omni iurisdictione, etsi eius iurisdictio non remaneat apud Vicarium dependentem, seu habentem iurisdictionem a tali Episcopo suspenso solum, (vt regulariter sunt Vicarij Episcoporum) tamen non deuoluetur indè ad Capitulum, sed neque ad Archiepiscopum, sed solum ad Summum Pontificem, quem consulere tenentur ij, qui sunt de Capitulo Cathedralis Ecclesiæ, vt sciant per quem tempore suspensionis, iurisdictio in tẽporalibus, & spiritualibus erit exercenda, cũ nullo pacto in tali casu dicatur propriè sedem vacare, quo ad hunc effectum deuolutionis ad Capitulum producendum. Hæc cõclusio probatur triplici modo. Primò enim per text. in c. quia diuersitatem. §. sic tamen. ext. de conceß. præben. Nam in d. §. sic tamẽ. Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Sic tamẽ vt tempus suspẽsionis in sex mensibus nullatenus computetur: cũ illa Lateran Concilij constitutio contra negligentes tñ fuerit pro-
7 mulgata, † & tunc si voluerit, non tñ voluerit Archieps ipse in conferendis præbẽdis, vt propria potestate, a qua, etsi fuerit sua culpa suspensus, nõ tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio deuoluta: sed

ad illum tempore suspensionis illius præbendarum donatio pertinebat, qui præter eius desidiã, & negligentiam poterat præbendas donare.] hæc sunt precisa verba ipsius §. ex quibus apertissimè elicitur veritas præsentis nostræ conclusionis, cùm indè duo habeãtur. Primũ quorum est, quòd constitutio Lateranensis Cõcilij loquitur solum, quando Episcopus propter eius negligentiã non cõferẽdi vacãtia beneficia (quorum collatio ad se pertinebat solum) infra sex menses incurrerat suspensionem a tali collatione, tunc in pœnam peccati negligentiæ, & vt sic saltem consuleretur ipsis beneficijs dicta iurisdictio Episcopi deuoluitur ad ipsum Capitulum, & non aliter, vt expressè habetur in dicta Concilij Lateranensis cõstitutione, ad verbum canonizata in c. 2. ext. de concessione præben. & sic non in casu nostro. Secundum est, quoniã ex d. §. sic tamen. apertissimè elicitur, quòd in alijs casibus, in quibus Episcopi incurrunt suspensionem a collatione beneficiorum, tunc non deuoluetur ad Capitulum iurisdictio etiam post menses sex, (cum in hoc non possit dici negligens Episcopus, qui pro alijs delictis carebat potestate illa beneficia conferendi, sed ad Papam, qui solus est is, qui poterat talia beneficia conferre etiã nulla stante culpa Episcopi, vt ibidem peroptimè exposuit glo. in d. §. sic tamen. in vers. præter eius. expressè his verbis vtẽs, videlicet. Præter eius. Quia Dominus Papa potest concedere præbendas, siue fuerit negligens, siue diligens. arg. in c. per principalẽ. 9. q. 3. & in c. proposuisti. ext. de concess. pręben. & in l. bene a Zenone, C. de quadrien. præscript. Et sciendum, quod id, quod retulimus prouisũ cõtra Episcopum negligentem prouidere vacãtibus Ecclesijs per Concil. Lateranense in dicto capit. 2. idipsum ad verbum: & clariùs refertur in c. cùm in cunctis. §. fina. extra de elect. vbi glo. in vers. Capitulum. dixit, quòd ex hoc habeamus, quòd minor supplet negligentiam maioris, & ẽ conuerso. Cùm ergo non simus in casu suspensionis Episcopi incursę per negligentiam ipsius, sed alia de causa, indè sequitur locum habere solùm decisio Innocentij Tertij in dicto cap. quia diuersitatem. §. sic tamen. Vbi dicitur, quod potestas conferrendi beneficia, quæ erat (antè suspensionem incursam) in Episcopo: in præsentiarum suspenso non fuerit deuoluta ad Capitulum, nec ad Metropolitanum, sed ad Papam. Idipsum probatur apertissimè per argumentum in c. 1. de supplenda neglig. prælat. in sexto. Vbi hæc præcisa verba protulit Innocentius Quartus Papa, videlicet. [Romana Ecclesia, & infra. Edictum verò per Remensem Prouinciam publicatum, vt à subditis Episcoporum ipsius Prouinciæ pro audiendis & terminandis eorum causis liberè ad Remensem Curiam accedatur, penitùs reuocamus: Quia etiam si tenerentur ijdẽ Episcopi pro suis culpis vinculo

culo excõmunicationis astricti, non tamen ex culpis ipsis (cùm id non inueniatur à iure concessum) ad Remensem Archiepiscopum iurisdictio deuolueretur eorum, sed alia fortè pro illis pœna ipsis Canonica posset infligi.]hęc ibi. Diximus probari præsentem conclusionem per arg. in dicto c. 1. quoniam etsi expressè, scilicet ad corticem literæ nõ contineri, posset videri veritas ipsius: benè tamen expressè elicitur ex sententia ipsius Canonis: cùm proculdubio ibi habeatur, quòd non eo ipso, quòd Episcopus legitimè fuit excommunicatus, vel suspensus (quod est minus) iurisdictio (cuius priuationem indè incurrit) deoluatur ad Metropolitanum: & ratio erat, quia nullibi in iure cautum reperiatur huiusmodi deuolutio nisi in casu negligétię illius, & Capituli gradatim in collatione beneficiorum, vel per appellationem, vt in c. pastoralis. extra de officio Ordinarij, vt peroptimè docuit quoque Glo. in dicto c. 1. in versic. subditis: & quòd in tali casu, scilicet excommunicationis vel suspéſionis non deoluatur ad Capitulum iurisdictio, eodem modo ex eodem c. 1. elicitur apertissimè (quamuis inibi nulla fuerit facta métio de Capitulo ipso) cum militet prorsus eadem ratio: eò, quòd in hoc fuerint ipsum Capitulum & Archiepiscopus æquiparati in dictis iuribus antiquis supra recensitis in dictis c. quia diuersitatem. & in c. 2. de concess. præben. & in dicto c. cùm in cunctis. §. fi. de elect. cùm hic verè locum habeat regula de æquiparatis (vt dicemus intra docendo naturam ipsius regulę) cùm etsi in d. c. 1. nulla fuerit facta mẽtio de iurisdictione deuoluta, vel non deuoluta ad ipsum Capitulũ propter excõmunicationem incursam ab Episcopo. Nihilominus ad ipsum in eo prolata extendenda erunt, extensione non extensiua, sed comprehensiua, cùm simus in casu suspensionis à iurisdictione incursa per Episcopum, & in iure nouo nulla fiat mentio de quęstione hac, scilicet an dicta suspensio deuoluerit iurisdictionem ad Capitulum: sed solùm, quòd deuoluta non fuerit ad Archiepiscopum. At quoniam in dictis c. scilicet cùm in cunctis. & c. 2. dum sermo haberetur de casu negligentiæ Episcopi, propter quam ille suspenditur à iurisdictione conferendi beneficia, in quibus peccauerat per negligentiam: & insimul de iurisdictione deuoluta in illa conferendo ęquiparatus reperitur Archiepiscopus ipsi Capitulo: & dum excluditur Archiepiscopus in dicto cap. quia diuersitatem, reperitur exclusum & Capitulum à prætensa deuolutione iurisdictionis conferendi beneficia, à quorum collatione Episcopus suspensus reperiebatur pro alijs delictis, quàm ꝓ crimine negligentiæ conferendi beneficia vacantia, quorum collatio ad se solùm de iure ordinario dignoscebatͬ spectare, vt apertissimus docuit text. in dicto cap. quia diuersitatem. §. sic tamen. inde ergo patentissimè sequitur, ꝙ id,

ad, quod dixit Innocentius Quartus in dicto cap. 1. de suppl. negli. Prælat. in sexto, quòd excommunicato Episcopo, iurisdictio non deuoluatur ad Archiepiscopum, cùm in iure hoc non sit cautum: Idem voluerit intelligere ipse Innocẽtius Quartus in casu nostro, scilicet suspenso, quòd Episcopi iurisdictio deuoluta non fuerit ad Capitulum Ecclesię Cathedralis: cum hoc non fuerit iure cautum, nisi in casu suspensionis incursæ propter Episcopi negligentiam solam cõmissam in non conferendo beneficia vacantia infra semestre. Et sicut in dicto §. sic tamen. Innocentius Tertius expressè declarauit in tali casu deuolutam fuisse ad Papam huiusmodi iurisdictionem conferendi beneficia, à qua fuerat Episcopus suspensus propter alia crimina, quã per negligentiam in prouidendo Ecclesijs vacantibus: huiusmodi ergo decisio facta in dicto antiquo iure comprehensa reperitur in dicto iure nouo dicti c. 1. per regulam æquiparatorum benè intellectam, vt probabitur sensisse infra recensendos Doctores iuris Pontificij veras ardentes ac splendidas lampades. Quapropter & præsens nostra conclusio probatur etiam verissima per argu. in c. quamquàm. de elect. in sexto, vbi Bonifacius Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quamquàm in casu negligentię sit statutum a iure, quòd Ecclesia Cathedrali vacante, si per eos, ad quos spectat non fuerit electio de Prælato infra tẽpus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum deuoluatur: hoc tamen non est ad casum alium extẽdendum. Igitur si electores in huiusmodi Ecclesia, vel
8 ipso iure, cùm eligunt † scienter indignum per sententiam: cùm formam traditam in Generali Concilio non obseruant, eligendi potestate priuentur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem deuoluetur. secus autem in inferioribus Ecclesijs est cẽsendum.] hæc ibi. diximus pręsentem conclusionem probari per arg. in dicto c. quamquàm. cùm ex ipso eliciatur apertissima differentia potestatis Capituli in casu negligentiæ Episcopi, & Archiepiscopi in casu negligentiæ Capituli iurisdictio Episcopi, eò, quòd primo deuoluatur ad Capitulum, & ipso etiam negligente deuoluatur ad Metropolitanum: nihilominus huiusmodi potestas conferendi per deuolutionem acquisita propter neglectum non erit extendenda ad alios casus, & sic ad casum nostrum, cùm supponatur Episcopum Andriensem fuisse suspensum non propter negligentiam, sed alia de causa. quapropter noscitur virtute huiusmodi suspensionis deuolutam fuisse iurisdictionem non ad Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, sed ad ipsũ Pontificem summum: cùm non simus in casu negligentiæ, sed in alio: ad quem si extenderetur, esset contra ipsum textum in dicto c. quamquàm, vt patet ad sensum. Probatur & secundò præsens nostra

stra conclusio Doctorum auctoritate. Vltra supra citatas glosas. Idipsum docuit enim gl. in c. 1. in versic. ipsius. de Officio Vicarij in sexto, his precisis verbis vtens, videlicet. Si verò Episcopus est excommunicatus, nec ipse, nec ipsius officialis (cùm eorum idem sit concistorium) de causis cognoscet. Quid ergo tunc fiet? Adeatur Papa, vt prouideat, vt in c. 1. de supp. neglig. Prælat. in sexto, ex cuius sententia comprobatur veritas nostræ conclusionis, & ipsam probari per dictum text. in dicto c. 1. vt supra diximus. idipsum docuit Panormit. in c. graue nimis. col. 1. nu. 6. & 12. col. 2. extra de præben. & dignit. Nam in dicto nume. 6. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Nota, quòd
9 Prelato † suspenso à collatione beneficiorum non succedat Capitulum pro hoc. c. 1. de suppl. neglig. Præl. in sexto, & c. quia diuersitatem, de concess. preben. & generaliter posset dici: quòd Prælato suspenso à toto officio propter delictum proprium diu continuatum non succedit Capitulum, vt videtur tex. notabilis in c. fina. de statu Monach. & in dicto nu. 12. his præcisis verbis. idipsum docuit, videlicet Glos. super versic. persona. in fine. Non benè respondet iudicio meo ad cap. cùm in cunctis. Dic, vt prædixi, quòd illud c. prouidet in collatione indigno facta: Nam in tali collatione pro illa vice succedit Capitulum, sed hìc loquitur cùm Episcopus suspenditur generaliter à collatione omniū beneficiorum, in quibus non fuit commissum delictum. Vnde hęc potestas non deuoluitur ad Capitulum, nec ad Archiepiscopum, sed solùm ad Papam, nisi aliud fuisset hic prouisum: vt patet in dicto c. quia diuersitaté. vide quod legitur & not. in c. 1. de suppl. neglig. Præl. in sexto, & c. quāquàm, de elect. in sexto, hæc Panorm. ibi. ex quibus tria eliciuntur memorię commendanda. Primum quorum est, quòd id, quod dixerat in dicto c. cùm in cunctis. §. fin. in fi. col. 2. & in principio tertiæ col. asserens, quòd aut Episcopus perdit potestatem in beneficijs spectantibus ad eum iure proprio, & fit deuolutio ad suum Capitulum siue perdat propter negligētiam, siue perdat propter delictum, vt not. hìc, & in c. 2. de concess. preb. Nam dicta verba propter delicta ipsa, intellexit solùm de delictis commissis in collationibus beneficiorum factis indignis, de quo agitur in dicto c. cùm in cunctis. & sic non est sibi contrarius tantus vir. Secundum est, quia indè elicitur veritas nostræ conclusionis: & tertium est, quòd ipse Panorm. in citando dictos Canones in corroborationé suę sententiæ fauenti nostræ conclusioni confirmauit nostram interpretationem, & adductionem ipsorum in probationem dictę nostrę conclusionis. Idem confirmauit ipse Panorm. in dicto c. quia diuersitatem. col. 2. nu. 4. in versic. nota, quòd Prælato. his præcisis verbis vtens, videlicet. Nota, quòd Prelato suspenso, potestas cōferendi bene-

beneficium nō deuoluitur ad Capitulum, nec ad Archiepiſcopum, ſed ad Papam. pro hoc cap. 1. & quod ibi not. de ſuppl. negli. Prę l. in ſexto, ſed tu limita hoc dictum & iſtum tex. prout habes text. in c. vnico. Ne ſede vacante. in ſexto, & ibi etiam per gloſam. Nam ſi donatio, aliàs collatio ſpectaret ſimul ad Epiſcopum & Capitulum: ſuſpenſo, vel excommunicato Epiſcopo poteſt Capitulum conferre: hæc ille. At cùm nos non ſimus in caſu collationis communis, ſed ſolùm ſpectantis ad Epiſcopum: indè duo ſequuntur ſimul, quòd Panor. eſt nobiſcum, & quòd ipſe intelligat in caſu noſtro non habere locum dictum c. vnicum. ratione afferenda a nobis infra in reſponſionem ad impugnationem afferendam contra noſtram veram concluſionem ex dicto cap. vnico. Idipſum docuit Innocentius in dicto c. quia diuerſitatem. col. fina. in verſic. meliùs videtur. Vbi infraſcriptis verbis vſus fuit, videlicet. Melius videtur, quòd nec Capitulum, nec Superior poteſt ſupplere alterius defectum, niſi ius hoc dicat, ꝙ ei liceat alterius defectum ſupplere, vt in c. cùm Eccleſia Vulterana. de elect. Idipſum docuit apertius Felinus in cap. cùm olim. col. 2. verſic. & ita vides. nu. 6. ext. de maior. & obedien. his præciſis verbis vtens, videlicet. Et ita vides, quòd ipſa vacatio ſedis eſt illa, quæ transfert poteſtatem in
10 Capitulum, repreſentans † tunc Epiſcopum in illa deuolutione, quæ fit fauore ipſius beneficij: ſed repleta ſede, nulla poteſtas deſcendit de Epiſcopo in Capitulū, niſi in caſu c. 2. de cōceſſ. præben. qui eſt ſpecialis ſecundum Innocentium ibi dicentem naturam deuolutionis eſſe, vt tranſmittat actum ad maiorem. Ideo quādo agitur de deuolutione ex Epiſcopo negligente in alium, iſta ſecunda deuolutio tranſit ad Superiorem, non ad Capitulum, ſede repleta, quia non eſt iure cautum: ſicut ſi ſedes vacat, quia cautum eſt iuriſdictionem tranſire in Capitulum, quòd nunc non eſt inferior ius Epiſcopo, ſed par. Idē docuit Philippus Franchus in d. c. 1. de ſuppl. neglig. prælat. in ſexto, col. 1. in verſic. in eadem glo. ibi quamquam ſequens glo. quartam in c. 1. de offic. Vicar. in ſexto, ſupra per nos relatam, & Hoſtienſ. dixit, quòd tūc de cauſis ſpectantibus ad Suffraganeos, ipſis exiſtētibus excommunicatis, ex quo tunc Metropolitanus non cognoſcit, concludit Hoſtienſis, quòd adeundus ſit Papa, vel Legatus ſi eſt in Prouincia.

Probatur & tertiò præſens noſtra concluſio hac ratione, videlicet. Cùm nullibi in iure cautum reperiatur, quòd ſuſpenſo Epiſcopo per alia ſua delicta perpetrata non intuitu ſui officij, dicatur ſedem Cathedralis Eccleſiæ vacare, ac per conſequens iuriſdictionem Epiſcopalem deuolutam fore ad Capitulum talis Eccleſiæ, prout fuit probatum. Indè ſequitur, quòd cū Epiſcopus Andrienſis non inciderit in ſuſpenſionem propter electionem factā in perſona

sona indigni, neque propter eius neglectum in conferendo beneficia vacantia, vel propter similia alia delicta concernētia eiusdem dignitatem, sed solùm propter alia nonnulla prętensa ab ipso commissa, non vt Episcopus erat, sed vt homo: & in iure non reperitur, quòd propter huiusmodi incursam suspēsionem iurisdictio eius fuerit deuoluta ad ipsum Capitulū: nec dici possit ipsum mortuum ciuiliter, aut naturaliter ita, vt esset dicendum omnino de iure dictam iurisdictionem fuisse deuolutam ad Capitulum, sed ad ipsam sedem Apostolicam, à qua fuit suspensus. Antecedens fuit per allata hucusq; probatū apertissimè. Consequentiæ veritas per se patet; & probabitur adhuc auctoritate Doctorum (vltra supra citatos) infrascriptorum. Sciendum igitur, quòd singularis Glo. in c. susceptum. in vers. non morte. de rescriptis in sexto, sequens Ioannem in c. placuit. 16. q. 1. his præcisis verbis vtetur, videlicet.
11 Nunquā mors † ciuilis naturali cōparatur, nisi in casib. expressis in iure. Cùm lex doceat, quòd per fictionem iuris veritas non confundatur, nec deleatur, vt in l. in rebus. in principio. C. de iure dotium. cuius glosæ sententiam quamplurimi Doctores sequuti fuerunt, quos ibidem recēsuit illos sequens Philippus Franchus, Qui hoc ipsum apertius docuit in c. 1. §. cùm vero. Ne sede vacante, in sexto, in versic. vltimò nota, his præcisis verbis vtens, videlicet. [Vltimò nota ibi intromittere. quia quando Episcopus est suspēsus, Capitulum sicut non potest tunc conferre, ita nec commendare: sed mortuo Episcopo licèt conferre non possit, tamen poterit ea custodienda alteri cōmendare, vt tenet hìc Io. Andr. & & in c. 2. supra eodem titu. Ratio differentiæ est, quia commendare est iurisdictionis: secundum not. in c. nemo. de elect. in sexto, sed Capitulum succedit in iurisdictione sede vacante, vt in cap. cùm olim. de maior. & obed. quod secus est, quando Episcopus est suspensus secundū Dominicum.] At cùm nullibi in iure reperiatur suspensionem æquiparari morti naturali, aut ciuili, & solùm in iure sit cautum deuolui iurisdictionem Episcopalem ad Capitulum in casu mortis Episcopi naturali vel ciuili, & in alijs casibus ab ipsomet iure æquiparatis morti naturali ipsius. Indè sequitur, quòd in casu nostro de iure (propriè, loquendo) dicendum erit per huiusmodi suspensionem incursam à Reuerendissimo Episcopo Andriensi alia de causa, quā ex enumeratis, & ęquiparatis à iure morti naturali, non fuisse deuolutam iurisdictionem Episcopalem ad ipsum Capitulum, nec fore dicendum Ecclesiam ipsam verè vacare: cùm (vt peroptime dixit Philippus Franchus in dicto c. quamquam. not. 1.) iura pęnalia loquentia in certo casu, nō debent extendi ad casum non expressum, licèt sit similis: & idem dicit in not. secunda. Etsi verissima fuerit præcedens

nostra conclusio tot oraculis cõ-
12 probata. Nihilominus † quis posset insurgere contra ipsam, dupli ci medio. Primò enim per text. in c. vnico. in principio. Ne sede vacante. in sexto, vbi Bonifacius Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet [si ad Episcopum & Capitulum communiter perti-
13 neat collatio prębendarũ, † mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso, poterit Capitulum vacantes conferre præbẽdas, etiã si Episcopus interesse habeat in collatione huiusmodi, vt Prælatus.] hæc ibi. Ex quibus videtur, quòd cùm (in casu nostro) Episcopus sit suspensus, iurisdictio ipsius sit deuoluta ad ipsum Capitulum: & sic quo ad hoc dicatur sedem vacare. Probari videtur idem & secũdò Doctorum sententia: Nam primò communiter Doctores dicunt, quòd in casu proposito in dicto c. vnico. iurisdictio sit deuoluta ad Capitulum: Nec non Host. dum in sua summa in lib. 3. titu. Ne sede vacante. §. quot modis dicatur sedes vacare. docuit, quòd duobus modis, scilicet verè, vt in hoc titulo, & interpretatiuè, vt quia Pręlatus est hęreticus, vel excommunicatus, vel suspensus. & in fine dicti §. his verbis vsus fuit, videlicet. Vbicunq; ergo verè vacat sedes, vel interpretatiuè, scilicet de iure, delicto Prælati exigente, vel de facto, dummodo eiusdem negligentiæ imputari non possit. hìc titulus locum habet. hæc ille. Idipsum docuit Francisc. Paulus in tractatu de officio & potestate Capituli, sede vacãte. qui ferè iisdem verbis vtitur. quibus vsus fuerat Host.

His ergo non obstantibus adhuc asseueramus nostram conclusionem fuisse verissimam, & ad obiectiones gradatim respondebimus.

Ad text. ergo in dicto c. vnico
14 † quamfacillima erit responsio, dicendo, quòd cùm simus in diuersis casibus: nullo pacto statutum in casu dicti c. vnici. aduersatur decisioni nostræ in casu nostro, in quo non agitur de Episcopo suspenso à beneficiorum collatione spectantium ad collationem Episcopi & Capituli simul: quapropter insulsa erit illatio, quam tacitè fecerunt aduersarij dicentes, quòd ex dicto textu eliciatur, quòd Episcopo suspenso, iurisdictio eius deuoluta sit ad Capitulum: tum quia primò falsa comprobatur consequẽtia huiusmodi taliter, dicendo, Episcopus est suspensus à iurisdictione: ergo deuoluta illa fuit ad Capitulum: sicut deuolutam fore dicitur potestatem conferendi beneficia, quorum collatio erat cõmunis ad Capitulum ipso Episcopo suspenso: ad quod dupliciter respondetur. Primò, quoniam dictus Canon non tantum non dixit ex suspensione incursa per Episcopum, sedem vacare, & iurisdictionem deuolutam ad Ca-
15 pitulum, † sed nec dixit simpliciter, quòd suspenso Episcopo à collatione beneficiorũ, potestas illa conferendi fuerit deuoluta ad Capitulum, sed solùm, quòd

hoc

hoc contingat in duobus casibus tantum. Primò scilicet quando collatio beneficiorum communiter spectaret ad Episcopum & Capitulum. Et secundò, quando collatio spectaret ad Episcopum solum, cum tamen consilio vel assensu sui Capituli: nec tunc simpliciter: sed cùm ipse Episcopus suspensus esset in mora petendæ absolutionis à tali suspensione: & per se staret quin absolueretur ab incursa suspensione: Cùm non solùm dictus text. in dicto c. vnico in principio, & in §. cùm vero. hoc ipsum docuit secundum eius sententiam: verùm etiam secundum corticem verborum, ac grãmaticalem sensum: eò quòd tunc verè diceretur Episcopum suspensum negligere collationem beneficiorum, vt peroptimè docuit concludendo Philippus Franchus ibidem col. 2. dicti §. cùm vero. nu. 4. in versic. & circa prædicta, qui his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. & circa prædicta conclude, quòd si collatio spectat simul ad Prælatum & Capitulum, & tũc vnus non supplet negligentiam alterius, vt in c. fin. ext. de suppl. neglig. Præl. (Adde tu, quod ibi agatur de casu solùm quãdo tam Episcopus, quàm Capitulum fuisset negligens gradatim in collatione beneficij: nã cùm ambo fuissẽt priuati tali iurisdictione post semestre, vnicuique eorum à iure indultum: verum est, quòd neuter ipsorum possit supplere negligentiam alterius, & in hoc solùm casu loquitur hic Franchus, & sequitur: si verò collatio spectat ad solum episcopum, vel Prælatum, tunc eius negligentiam supplet Capitulum, sicut è contra, vt in c. 2. ext. de conceß. præben. qñ collatio spectat ad episcopum vel prælatum cum consilio, vel consensu Capituli: tunc ex quo censetur spectare ad ipsum episcopum solùm, vt patet ex hoc textu, poterit eius negligentiam supplere, non autem eius defectum, vt hìc in textu, hæc ille in dicto §. qui. in principio dicti cap. elicit, prout docuit ipse tex. quòd quando collatio beneficiorum esset communis episcopo & Capitulo, tũc mortuo vel suspenso episcopo, collatio deuoluitur ad Capitulum: & sic sumus in speciali & expresso casu prouiso à iure. Ratio verò istius constitutionis duplex reddi poterit. Prima sic dicendo: cùm non rationi cõsentaneum videatur, vt quis odio alterius prægrauetur, & sine propria culpa, vt in regula Non debet: & in regula. sine culpa, de regul. iur. in sexto, etsi ex suspensione incursa ab episcopo pro sua culpa, Capitulum in dicto casu priuaretur potestate conferendi huiusmodi beneficia, duo mala indè sequerentur. Primum, ipsum Capitulum odio episcopi in sua iurisdictione granaretur. & secundum, ecclesia (cuius beneficium vacat) priuaretur ministro & obsequijs oportunis in temporalibus & spiritualibus. Ratio verò secunda est, quoniam episcopus & Capitulum dicitur vnum corpus, cuius caput est ipse episcopus, & Canonici membra, vt in c. nouit. ex-

tra

tra de his, quæ fi. à Prælat. vnde ſpirituale coniugiū eſt inter eos, quapropter ratione talis coniunctionis citius fit deuolutio ad vnum reliquum in caſibus à iure expreſſis: Non autem in alijs non expreſſis: cùm tacitè videatur prohibitum, vt latius per recenſitas Doctorum ſententias ſupra probatum fuit: ex his ergo omnibus patuit ex d. c. vnico, nihil contra noſtram concluſionem elici de iure poſſe ab eruditis in vtroque iure.

16 Ad auctoritatem † Hoſtien. & Franciſci Pauli ſupradicti, quamfacillima erit reſponſio duplex: prima quarum eſt, quoniam id, quod ipſe Hoſt. dixit ibi: tunc vacare ſedem verè, vt in hoc titulo: per illa verba ipſum intellexiſſe iuxta Canones illius tituli in libro decretalium contentos, in quibus de morte tantū fit mentio Epiſcopi, & ſic tunc verè ipſe intellexit Eccleſiam vacare. At quando dixit interpretatiuè, per excommunicationem, ſuſpenſionem, & hæreſim addidit in fine. vel interpretatiuè de iure exigente delicto Prelati: tunc intendebat loqui de caſu negligentiæ ipſius, vel excōmunicationis, aut ſuſpēſionis à Prælato incurſę. cum tunc aliquo pacto dici poſſit vacare, eò, quòd ipſa Sedes ab illo adiuuari non poſſet durantibus huiuſmodi culpis & pœnis, ac ſi mortuus eſſet: vel de facto, ideſt, ſine culpa eorum: vt in caſu captiuitatis, & in alijs caſibus ęquiparatis à iure morti naturali: quapropter tacitè voluit nos docere ipſum appellaſſe verè Eccleſiam vacare per mortem Epiſcopi, & interpretatiuè quo ad deuolutionem iuriſdictionis ad Capitulum per omnes alios caſus à iure expreſſos. etſi addiderit excommunicationem &c. dicens de iure. Nam hoc dixit volens docere, quòd cùm tunc hoc contingeret propter crimen eius, etſi aliquo pacto dici poſſet vacare ſedem (vt diximus) & vt contingit in caſu negligentię ſupra recenſito, quòd tunc non poſſit dici interpretatiuè vacare, niſi largo modo: & ideo conſultè addidit ibidem dicēs, vel de facto, dummodo eiuſdem negligentiæ imputari non poſſit: quaſi diceret Hoſtien. ſicut in iure non eſt cautum, quòd Eccleſia dicatur vacare quo ad omnimodam iuriſdictionē indè deuoluendam ad Capitulum ex negligentia Epiſcopi in collatione beneficiorum, ſed ſolùm quo ad ipſam collationem: cùm etiam ex ſuſpenſione incurſa ab epiſcopo, ſi negligens non fuerit in petendo abſolutionem à tali ſuſpenſione: iuriſdictio conferendi beneficia (præuio conſilio vel aſſenſu Capituli) ipſe epiſcopus ſuſpenſus non priuabitur: vt apertiſſimè habetur in c. vnico. §. cùm verò. Ne ſede vacante in ſexto, vbi hæc præciſa verba habentur, videlicet. [Cùm verò ad ſolùm epiſcopum præbendarum ſpectat collatio, cum conſilio ſui Capituli, vel aſſenſu: defuncto Epiſcopo, vel ſuſpenſo (niſi epiſcopus in petenda relaxatione ſuſpenſionis huiuſmodi ſit in mora) Capitulum

non potest se intromittere de eisdem]hæc ibi. Ex quibus apertissimè elicitur, quòd ipse Host. dicit interpretatiuè Ecclesiam vacare primo in alijs casibus æquiparatis a iure morti Episcopi, cum talis interpretatio fuerit a iure expressè facta, & secundò in casu quo Episcopus hæreticus, excommunicatus, vel suspensus esset negligens in petendo absolutionē, in casu communis collationis, cū donec per se stet, quin absoluatur negligens iudicandus erit in conferendo beneficia, cum stante tali vinculo, illa cōferre non poterit: & quo ad collationem beneficiorum spectantem solum ad Episcopum cum consensu Capituli, poterit dici Ecclesiā ipsam vacare aliquo pacto: & quòd hæc nostra interpretatio sit secundum mētem Host. elicitur ex supra recensita sententia eiusdem, quam refert Philippus Frāchus, vbi supra, dū consuluit, quòd quādo Episcopus est excommunicatus (cùm tūc Archiepiscopus cognoscere nō possit) esset recurrendum ad Summū Pontificem, quod non dixisset, si tunc diceretur vacare Ecclesiam, & deuolutam per consequens iurisdictionem fuisse ad ipsum Capitulum, & per hæc eadem patet responsio ad Frācīscum Paulum, qui ijsdē verbis Hostieu. ibi vsus fuit. ex quibus omnibus patentissimè emicuit veritas nostræ conclusionis, & falsitas impugnationis supra allatæ.

Secunda cōclusio, suspenso Epi
17 scopo † Andriensi nullo pacto de iure dicendū erit fuisse suspēsam iurisdictionē Reuerendissimi Vicarij, qui in præsentiarum reperiē in administratione ipsius Diœcesis ex mandato, & deputatione sedis Apostolicæ, mediante prouisione contenta in litteris facta in sacro tribunali Illustrissimorum Cardinaliū super huiusmodi negotio deputato a sede Apostolica, vt (omnibus perlegere illas volentibus patuit) per duas speciales litteras ipsius sacræ Congregationis originales, & subscriptas manu Illustrissimi Cardinalis Alexādrini, quarū altera directa fuerat ab ipsa sacra Congregatione Reuerendo Capitulo ipsius Ecclesiæ Cathedralis Andriensis, & altera directa fuerat Vicario, qui præsentis Vicarij immediatus pđecessor fuerat. Hæc igitur cōclusio probaē duplici medio. Primo.n. per arg. apertissimū, & præclarissi
18 mum in c. 1. † de offic. Vicarij in sexto, vbi Innocētius Papa Quartus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Romana Ecclesia, & infra. Cùm Remēsis Archieps in officialem alicuius Suffraganei sui excōicationis sniam ex aliqua rationabili causa profert, illos, qui vices ipsius gerunt pp hoc excōicationis vinculo nō astringit, cū non cōicēt ob id officiali eidem in crimine, qui Ecclesiasticæ censuræ districtione pro eo, φ suum exercent officiū non arctātur. Ea tñ, quæ ipsi gerendo hmōi vices agūt, eo taliter excōicato manente (si iurisdictionem tm̄ recipiunt ab eodem) nō possunt obtinere vigorem.]hæc ibi. Diximus probari præsentem conclusionē per arg.

in d.c.1.qm̃,etsi reuera secundum sonitum verborum expresse ibi mentio non fiat de Vicario dependente a Superiore Epo Diœcesano.Tñ bene id elicitur ex sententia, & mente ipsius, arguendo a contrario sensu tali pacto, videlicet,cùm ibi dicatur, ꝙ valida nõ sint gesta ab officialib.Episcoporum,ipsis Epis existentib.excõicatis,quando iurisdictio taliũ officialium depẽderet solum ab ipsis excõicatis, eo ꝙ nemo dare possit,quod ipse non habet: Indè sequitur sumendo argumentum a cõtrario sensu, tali pacto: Si iccircò facta ab officiali Epi excõmunicati:nõ sunt valida, cum cesset eius iurisdictio, cessante iurisdictione eius,cuius vicem gerit:Inde sequit, ꝙ gesta p Vicariũ, qui est hodie in hac Andriẽsi Diœcesi sint valida, eo ꝙ adhuc retineat iurisdictionem, quam nõ ab ipso Epo suspenso obtinuit,sed a sacra Cõgregatione Illustrissimorũ Cardinalium,qui Cardinales non solum non sunt suspensi, verum etiã in suis constitutionibus, & delegationib.represẽtãt sedem ipsã Apostolicam,vt omnibus perspicuum est. Idipsum docuerunt Doctores ibidem, inter quos est Philippus Franchus in col.1.nu.3. in vers.vltimo nota, vbi his præcisis verbis vsus fuit,videlicet. Vltimò nota,ꝙ domino excommunicato gesta in iudicio per gerentẽ eius vices non valent,quod intellige, quando geruntur respectu iurisdictionis ipsius domini: secus si prætextu iurisdictionis alterius, vt quia recipiat iurisdictionẽ ab alio Superiore, vel a Canone, vt in c.quoniam. distin.89. vel quando ad tempus recipit administrationẽ,vt est visitator, vel coadiutor.vt in c.consulti. de procur. in istis enim casibus excommunicatio superueniens in personam domini non impedit vicem gerentẽ iurisdictione:hæc ille.

His ergo omnib.præmissis operæpretium duximus subsequẽter deuenire ad singulare certamen, cum illo Doctore, qui non intelligens forsan vim verborum tituli quęstionis propositæ,& examinatæ a me, non veritus fuit nostræ decisioni aduersari,nitendo euertere omnia verissima fundamenta ipsius nonnullis fucatis rationibus.etsi me non lateat ex supra allatis fuisse illis abundè satisfactum iudicio omniũ eruditorum Doctorum.

Ad primam ergo obiectionem factam per illum Doctorem, in qua fuit negata minor propositio: dicimus huiusmodi negatiuam,& eiusdem longissimam(sed minus necessariò concludentem) probationem,tũc habere locum: quando Vicarius(de quo est sermo) obtinuisset solũ iurisdictionem ab ipso Episcopo suspenso, & non a dicta sacra Congregatione Illustrissimorum Cardinalium representãte ipsam sedẽ Apostolicam in suis prouisionibus: & nullo pacto agi de bono publico consulendo per priuationem dicti Vicarij,per se patet,cum sicut hucusque peroptimè functus fuerit suo munere,æquè sperandũ nobis erit ipsum functurum fore:

quo-

quousque ammoueatur a tali iurisdictione ab eadẽ Illustrissima Congregatione. His ergo de iure sic stantibus, animaduertere non possumus ad quid tot allegationes fuerint allatæ contra nostram decisionem verissimam. Quapropter retorquendo contra obijciẽtem ea, quib. vsus fuit contra nos: dicimus & nos denominationem fore faciendam a nobiliori, & sic dicendum fore præsentem Vicarium Andriensis Diœcesis esse Vicarium sedis Apostolicæ, & non Reuerendissimi Lucæ Episcopi eiusdem Diœcesis, ac per consequens illo suspẽso a iurisdictione Episcopali, non posse de iure dici iurisdictionẽ deuolutam esse ad Capitulum, cùm adhuc perseueret in ipso Vicario, licet vt in prima conclusione probauimus, nec ad ipsum Capitulum fuisset talis iurisdictio deuoluta, si pñsens Vicari⁹ iurisdictionem obtinuisset solum a dicto Episcopo suspenso. Cum ergo eius iurisdictio emanauerit a Superiore ipsius Episcopi suspensi, & nõ ab ipso. Indè sequeretur, ꝙ si dicta pœna suspensionis extẽderetur ad ipsum Vicarium: hoc non contingeret ratione, ac zelo consulẽdi bono publico, sed odio iniusto contra eum: cùm indè puniretur, qui non peccauit in sua ꝑsona, nec peccauit is, a quo iurisdictio sua emanauit. Quapropter per se patet indè nullũ præiudicium fieri bono publico, nec in casu nostro locũ habere quod ipse dixit, ꝙ quando in vno eodẽq; casu concurrat fauor, & odium, tunc lex hmõi dicatur fauorabilis: qm̃ hæc regula solum verificatur in casu certo, non autem in casu dubio, quia fieret restrictio. vt in dicta regula odia. cum indè ius publicum non læderetur.

Ad secundam obiectionem, in qua Doctor ille nitebatur probare, ꝙ casus suspensionis connumeretur inter casus, in quibus dicitur Ecclesiam vacare, & ad Capitulum deuolutã indè iurisdictionem omnimodã, ac si verè Ecclesia vacasset, cum hoc non contingat, nisi Ecclesia vacet. & ad illationes ibi factas cõtra omnes regulas arguendi. Respondendo duplici modo demonstrabimus huiusmodi obiectionem gratis factam. Primò enim dicimus ipsius illationem, seu consequentiã nullo pacto posse procedere ab illo antecedenti, cùm indè patentissimũ sequeretur necessariò, quòd cogeremur affirmare, quòd quotiescunque aliqua speciali de causa quis veniret priuandus iurisdictione aliquod speciale faciendi, intelligeretur priuatus omnimoda sua iurisdictione, & sic è contra videretur, ꝙ concesso vno speciali, viderentur omnia alia concessa etiam difformia expressis, quod patet quãtum sit contra regulam iuris allatam a glosa singulari in c. susceptum. in versic. non morte. de rescriptis in sexto recẽsitam supra in probationem primæ nostræ conclusionis, ex quib. sequitur, ꝙ de iure (cum hoc in iure expressum non reperiatur) per suspensionem Epi nullo pacto Ecclesiam vacare dicendum foret, nec ad Capitulũ per consequens

deuolutam fuisse iurisdictionem Episcopalem, vt apertissimè supra probauimus multis medijs. Respondemus & secundò ad eandem obiectionem, dicēdo fundamētum ipsius inhærens. c. vnico. Ne sede vacante. in sexto, esse de iure nullum, vt supra probauimus respondēdo ad impugnationem factā contra veritatem d. nrę primæ conclus. vltra relatas ad verbū Doctor. sniās idipsum clara voce ac vnisona sententium. Videatur ibi ergo. Quapp obsecramus aduersarium, vt deinceps pōderare studeat singula verba tā ipsius Canonis, q̄ aliorum, p ipsum allatorū: & sic, q̄ facillimè reperiet nos in d. nrā consultatione benè intellexisse vim verborū, tā Canonū, q̄ Doctor. sentētiarum, quas ibi attulimus: eò ꝙ (vt sup. docuimus) sciebamus Vicarium Epi habere ordinariam iurisdictionem, cùm eius concistorium sit idē cum suo Epo. etsi subreptione mētis & calami velocitate dixerimꝰ delegatam eius iurisdictionem. & ex his patuit respōsio ad secundam & tertiam obiectionem.

Ad id, ꝙ quarto loco obijciebat à consulente, ꝙ exceptio firmet regulā. &c. & extēderetur ad similia. Respondemus, ꝙ etsi verè extenderetur ad similia, qñ essemus in casu pio & fauorabili, non aūt in casu & materia nostra, cum simus in materia odiosa, & nō solum contra fauorem, & reuerentiā, quæ debetur tanto tribunali Illustrissimorum Cardinalium, a quo pręsens Vicarius fuerat destinatus in regimine Andriēsis Diœcesis: verū etiā (vt supra latissimè ꝓbauimus) cū hoc vergeret in maximā irreuerentiam, quæ indè ex alio capite exhibebatur sedi Apostolicę, ad quā ipso iure deuoluit iurisdictio Epi suspensi, & nō ad Capitulū, cum in tali casu nō possit de iure dici sedē vacare, eo ꝙ casus suspensionis incursę alia de causa, q̄ p negligentiā, vel in casu collationis beneficiorū spectātis ad Epm, & ad Capitulū, nulla iurisdictio deuoluat ad Capitulū: vt (Deo dante) peroptimè ꝑsup. allata fuit probatū retorquendo argumētum ꝙ nescimus quo spū eliciebat a parte aduersa ex c. vnico. Ne sede vacante in 6. videat ibi: & casus suspēsionis (de qua agitur) non solū nō fuit numeratus inter casus exceptuatos, in qbus a iure fuit decisum dicendā fore sedē vacare, & iurisdictione deuolui ad Capitulū, imò expresse fuit cautum contrariū in d. c. vnico. in casu nro, vt ex verbis ipsius supra relatis apertissimè patuit.

Ad id, ꝙ obijciebat ex Clem. Ne ī agro. §. Abbate. de statu Monach. & de æquiparatione facta p Abbatē, inter Abbatem & Episcopum, & ꝙ indè succedat regula de æquiparatis. Respondemus. Primò ꝙ etsi essemus in casu Vicarij dependentis, tantum ab Episcopo suspenso, non ideo haberēt locum supradicta, cū expresse iure cautum sit, quòd non in omnibus Ecclesia Cathedralis æquiparetur Ecclesiæ regulari, sed solum in casibus a iure expressis, vt docuit textus in c. quamquam. in fi. de elect. in sexto, vbi postquam

ibi

ibi Bonifacius Octauus dixisset, quòd licet in casu negligentię Capitulo priuato iure cōferendi beneficia deuoluatur iurisdictio huiusmodi ad Superiorem, in alijs verò casibus pręcepit deuolui ad Papam, subintulit in fine dicens [secus aūt in inferiorib. Ecclesijs censendum.] hæc ibi. Vbi idipsū expressè docuit gl. in vers. Cathedrali, & glo. pen. & vlt. vbi glo. finalis dixit, ꝙ olim Curia seruabat hoc ipsum interdum in Ecclesijs regularib. & hoc quia text. in c. ne pro defectu. extra de elect. æquiparabat Cathedrales, & regulares, & sic sicut in Cathedralibus supra dictum fuit, ita videbatur dicendum in regularibus, sed non est ita. Hæc glo. illa. Id ipsum docuit Philippus Frãchus ibidem in notabili primo, secundo, & vltimo, vbi hæc præcisa protulit verba, videlicet. Nota primo ibi extendendum, quòd iura pœnalia in certo casu nō debent extendi ad casum nō expressum, licet sit similis, c. facit, c. statutum. infra eodem. Secundò no-
20 ta, quòd constitutio † concepta in casum negligentiæ non includit casum facti, licet nulliter, etiā si tale factum sit delictum, & sic etiam in pœnalibus non sunt paria aliquid non esse factum intra terminum, vel esse factum, tamen nulliter.

Vltimò nota, quòd statutum, & constitutio loquens de Ecclesijs Cathedralibus non includunt inferiores Ecclesias, secundum Dominicum, sic & è contra iura loquentia de inferioribus Ecclesijs non includunt Cathedrales. vt hic in glo. & in glo. finali, in glo. in versiculo Cathedrali, in fine.
21 Nota quòd licet aliqua † æquiparantur quo ad certum casum, tamen statutum in vno, non extenditur ad reliquum in alijs casibus. hæc omnia ille. Ex cuius verbis patet quantum aberret a via doctrinæ veræ impugnatio, seu obiectio supradicta. Nec Abbas citatus ab aduersario vnquā docuit contrarium, prout patuit per supra relata verba eiusdem Panormitani. Ad id vero, quod dicebatur, quòd in casu nostro locum habebat regula iuris de æquiparatis. Respondemus, quòd licet regula in se de æquiparatis sit verissima, tamen applicatio illius fuit non bene ponderata: cum illa locum habere de iure in casu nostro non possit, pro cuius rei intelligentia sciendum, quòd licet sit verissimum, quòd
22 in casibus æquiparatis † a iure antiquo noua constitutio de vno tantum loquens, extendatur ad omnes illos alios casus: non tamen indè sequitur illatio sperata ab aduersario, quia contrarium reperitur de iure cautum in casu nostro, in capitulo primo, de supplenda negligentia Prælatorum, in sexto, iuxta sententiam Doctorum citatam in probationem primæ conclusionis, & in responsionem ad textum, in capitulo vnico. Ne sede vacante, in sexto: videatur ergo ibi, & quòd in casu nostro locum non habeat dicta regula æquiparatorum, patet per se, eo quòd se-

secundum communem Doctorũ sententiam citatam a Mattheo Mattesilano in suo eleganti tractatu de extensione a nu.14. vsq; ad 18.tunc huiusmodi regula habet locũ, quando casus a iure antiquo in omnibus, & per omnia reperiuntur æquiparati casui expresſè prouiso in iure nouo,& sic in materia,de qua agitur, seu ad effectum producendum circa materiam illam,de qua agitur in iure nouo:quoniam tunc solum ius pœnale nouum disponens in vno æquiparatorum, etsi habeat locũ in alio casu non expresso in ipso iure nouo:secus tamen erit dicendum, quando duo casus erunt æquiparati a iure antiquo solùm in aliquibus:non autem in omnibus,& p omnia,vt est casus mortis Episcoporum contentus in iure nouo, scilicet in sacro Cõcilio Tridentino in sess.24. de reformatione c.16.vbi dicitur sedem Episcopalem vacare per mortem Episcopi, ac eiusdem iurisdictionem deuolutam esse ad Capitulum Cathedralis Ecclesię.Qua igitur cõstitutione stante, etsi quis posset forsan dubitare,an sacri Concilij constitutio tacitè comprehẽdisset casus alios a iure antiquo expresſè æquiparatos ipsi morti naturali Episcopi: Nihilominus dicendum erit,quòd cũ dicta constitutio Cõcilij Triden. loquatur in materia prouisa a iure antiquo ipsam fore extendendam ad dictos casus extensione nõ extensiua,sed comprehensiua, & sic illam habere locum in omnibus dictis expressis casibus in iure antiquo. At cum nullo pacto casus suspensionis, aut excommunicationis fuerit a iure antiquo,loquẽte de materia vacationis sedis Episcopalis,æquiparatus morti naturali Episcopi in omnibus, & per omnia reperiatur. Nescimus quomodo hoc sine rubore asseuerare quis possit eo magis, quòd facilis erit recursus ad Summum Pontificem, ad quem deuolutam esse potestatem huiusmodi supra docuimus. Ex quibus omnib.patuit quoque responsio ad ea,quæ videbantur elicita ex sententia Panormitani, vbi supra, vt apertissimè patuit ex hucusque allátis verbis ipsiusmet Panormitani.Nec locum habet quod aduersarius obijciebat, interpretando sententiam Panormitani in d.c. graue nimis, nu.6. quia eo quòd appellatione officij non veniat iurisdictio. ad quod (vltra supra allata) respondemus quod contrarium de directo docuit ipsemet Panormitanus in c.cum dilectus. col.7.nu.18.in versſ.prima. ext.de consuetu.dicens, quòd suspensus ab officio non possit iurisdictionalia exercere, nec eligere, nec beneficia conferre: & quòd hæc opinio sit communiter recepta, & ab Innocẽtio,& Compost.quia appellatione suspensionis in genere intelligitur de maiori suspẽsione.arg.in c.si quem. de sententia excommunicationis.

Ad illud autem quod ipse consulens(nescitur quo spiritu)dixit, quòd aliud nos dixerimus in disputatione, & aliud in consultatione. Respondemus. Hoc nobis mi-

mirum videri: cum non deceat Doctorem vtriusque censuræ (vt aduersarius consulens esse dicitur) ignorare esse regulam verissimam, & conclusionem vniuersaliter ab omnibus Doctoribus approbatam, quòd leges tam Pōtificiæ, quàm Imperatoriæ sint intelligēdę loqui in materia de qua agitur in rubrica earum. Quapropter meritò non cessamus mirari dicta verba prolata fuisse a Doctore, cùm nos in titulo quæstionis disputatæ loquuti fuimus tali pacto, videlicet: An Episcopo Andrien. suspenso per qninquennium ab officio, iurisdictione, & residentia propter delicta, faciet vacare sedem Episcopalem: ità vt iurisdictio plenè in temporalibus, & spiritualibus sit translata ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, priuato pręsenti Vicario Diœcesano, sicut contingit per mortē ipsius Episcopi: cum ergo in hoc titulo ostenderimus nos loquuturos fore de præsenti Vicario, expresse patebit indè nos non loqui nisi de Vicario ipso, q fuit deputatus a sacra Congregatione, etsi in dicta disputatione addiderimus, quòd simpliciter loquendo, suspenso quocunq; Episcopo, nō iccirco eius iurisdictio deuoluatur ad Capitulum eius Cathedralis Ecclesiæ, cùm in tali casu non dicatur Ecclesiam vacare: quapropter pro expediendis negotijs interim occurrentibus esset recurrendum ad sedem Apostolicam. Nunquam tamen in dicta disputatione asseruimus, q Episcopo suspenso, nō sit suspensa iurisdictio Vicarij dependentis solum ab ipso; cùm de hoc casu nō fuerimus interrogati, nec occurrebat talis sermo in Diœcesi Andriensi, sed solum de præsenti Vicario. Quapropter obsecramus aduersarium consulentem, vt antequam in verbo, aut scriptis respondeat quæstioni, acuratissimè ponderet titulum quæstionis sibi propositæ ne videatur loqui extra materiam propositam in graue damnum sui honoris, & interesse clientulorum eius.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Officialis alicuius Prælati excommunicati, etsi non sit excommunicatus, tamen durante illius excommunicatione erit suspensa eius iurisdictio.*

2 *Beneficium Principis debet esse mansurum.*

3 *Partium iura cùm sunt obscura, potius reo fauendū erit, quàm actori.*

4 *Principis voluntas in dubio præsumenda erit talis, qualis de iure esse debet. & nu. 29.*

5 *Episcopo mortuo naturaliter, vel ciuiliter, in quibus solùm casibus in iure expressis iurisdictio deuoluitur ad Capitulū Cathedralis Ecclesiæ.*

6 *Rescriptum Principis erit interprętan-*

tandum, rebus sic stantibus, vt reperiebantur tempore impetrationis rescripti, vel beneficij, et quare.

7 Rescripta contra ius elicita, sunt irrita & nulla.

8 Rescripti Pontificij forma est semper sequenda, si non sit contra ius commune, vel alids constet de voluntate Principis. & quare.

9 Rescriptum Principis contra ius cōmune concessum, nō erit statim exequendum.

10 Rescripti verba conformanda sunt æquitati, etsi ipsa forsan hoc non paterentur, & quare.

11 Papam velle vnico verbo totam iuris obseruantiam tot laboribus, ac vigilijs excogitatā auferre, non est præsumendum, & quare.

12 Rescriptum erit reducendum ad ius commune, etiam si id facere oporteret per improprietatem verborum, vel transpositionem clausularum. & quare.

13 Ius commune interpretatur rescriptum.

14 Rescriptum mandans quem absolui præstita satisfactione (vt conformetur iuri communi) exponitur, vel præstita cautione de satisfaciendo.

15 Clausulæ insertæ in scriptis Apostolicis, quæ sunt secundum ius commune, recipiunt omnes limitationes, & interpretationes, quas recipit ius commune, disponens de materia illa.

16 Verba debere aliquid operari, quomodo sit intelligendum, probatur, nè contra iuris communis dispositionem alicui præiudicium generaretur, & exemplificatur.

17 Papa non intendit per suum rescriptum aliquid disponere contra ius, nisi expressè dixerit, Non obstante tali iure.

18 Papa quando dicatur rescribere contra ius, ex certa scientia, & quare.

19 Rescripta de sui natura & regulariter non sunt contra ius.

20 Rescripta in dubio accomodari debent iuri communi, cùm ad illud sint reducenda.

21 Concessio noua restringitur, vt ad ius commune redigatur, et ipsius generalia verba, et quare.

22 Verbum à Papa prolatum, in dubio, intelligitur secundum ius Canonicum, et non ciuile.

23 Testamentum factum in fauorem spurij quot testes habere debet, et quare.

24 Rescripta Principum quomodo sint intelligenda. et quare.

25 Casum quæstionis præsentis ponit Bal. in terminis.

26 Qualitas habēs tractum successiuū aliquid disponens, quantum durabit eius dispositio.

27 Priuilegio Principis non erit standum, quando ipsum incipit esse iniquum. et quare.

28 Is, cui fuit indultum liberum arbitrium disponendi, nihil poterit in casibus a iure communi decisis. sed solùm in non decisis.

30 Rescriptum Principis non præsumitur concessum in præiudicium tertij, et quare.

31 Appellari poterit ab Episcopo delegato ad Metropolitanum in illo negotio, in quo ille procedit tanquam Episcopus, et non tanquam delegatus.

32 Prin-

32 Princeps in dubio non præsumitur voluisse derogare conuentioni initæ inter partes.

33 Beneficium nouum Ecclesiasticum obtinens non præuia manifestatione dignitatis, vel alterius beneficij iam obtẽti, tenetur ad illius resignationem. et quare.

34 Priuilegium concessum, quod post concessionem incipit esse iniustum, alijsq; nociuũ reuocatur. et quare.

35 Rescriptum fore interpretandum sine alterius prçiudicio fuisse à Principe concessum in dubio. probatur quoque iure ciuili.

36 Iniuriarum occasio non debet oriri vnde iura nascuntur, nec iuri alterius detrahendum erit.

37 Papa per suum rescriptum, aut priuilegium non intendit iuri alicuius præiudicare saltem grauiter, et taliter ipsum erit interpretandum, et quare.

38 Priuilegium vergẽs in præiudicium aliorum restringitur etiam contra propriam significationem verborum, et quare: etiam si hoc contingat ex post facto, si indè enormiter lędat ius tertij: eò, quòd tunc illud statim erit reuocãdum. et quare. Et quòd ad hoc sufficiat sola iusta possessio illius, cui præiudicaret rescriptum, licèt proprietas non concurreret cum possessione.

39 Restitutio in integrum, et quælibet gratia Principis in dubio erit intelligenda sine alterius præiudicio, et quare.

40 Concessio simpliciter, vel generaliter facta cum præiudicio alterius, est nulla.

41 Rescripta lædentia alium in magno, sunt nulla, secus in paruò, vel indè amitteretur lucrum aliquod.

42 Clausula inserta in Principis rescripto (Appellatione remota) quid operetur.

43 Rescriptio forma non erit seruanda, quando ex hoc ius tertij (qui in rescripto non est nominatus) læderetur. & quare. & exemplificatur hæc regula.

44 Priuilegium respiciens solum ius illud concedentis, latè interpretabitur: si verò ius tertij, strictè, nè alteri præiudicet. et quare.

45 Concessio Principis cum clausula. Non obstante &c. quid operetur: cùm non possit sine causa tollere Dominium alicui acquisitum super aliqua re.

46 Principis intentio, in dubio, non præsumitur velle præiudicare iuri tertio acquisito, et exemplificatur in legitimatione filiorum naturalium: etiã si dicatur motu proprio, et ex plenitudine potestatis.

47 Beneficium Principis decet esse mansurum, et quod sibi semel placuit amplius displicere non poterit.

48 Clausula motu proprio, inserta in rescripto etsi operetur ammotionem ambiguitatis subreptionis: non tamen locum habet in casu, quo quis iniustè læderetur in iure sibi legitimè acquisito. & quare.

49 Præiudicialibus tacere quando sit consentire.

50 Inuitus aliquid facere quis sit dicendus.

51 Concessio facta à superiore intelligitur etiam in præiudicium tertij, si est præsens, tacet & non contradicit. & quare.

De

Abbatis D. Alphonsi Villagut.
De iurisdictione Capituli sede vacante exclusis delegatis.

THEMA.

Quidam Episcopus fuit suspensus a sede Apostolica propter nonnulla eius delicta, & fuerũt ab ipsamet destinati Vicarius,& Enconomus, vt curam ipsius Diœcesis gererẽt, acurateq; munus sibi iniunctum quisque eorum exequi deberet, transactis aliquibus diebus mortuo dicto Episcopo Capitulum dictæ Cathedralis Ecclesiæ monuit dictos officiales, vt ad sua remeantes relinquerent regimini eiusdem Capituli ipsam Diœcesim. Illi responderunt se fuisse destinatos a sede Apostolica,& non a dicto Episcopo: Quapropter etsi Episcopus mortuus esset, sedes tamen Apostolica,cum non defecerit indè,& ipsi illam repræsentent, non intendunt huiusmodi eorum inceptam iurisdictionem sibi delegatam a sede Apostolica dicto Capitulo renunciare, donec aliud sibi demandatum fuerit ab ipsa sede Apostolica. è contra Capitulum dixit se nolle suo huic futuro præiudicio pacto aliquo consentire.

Quæritur modò quid foret de iure sentiendum.

DECISIO XXXXIII.

O Sanctissima, & indiuidua Trinitas, pręcor tuã immensam clementiã, vt meritis Beatissimę Marię Virginis (in cuius interuentu plurimum confido) Beatissimique Patriarchæ nostri Benedicti intercessione digneris ingeniolũ meũ tua gratia illustrare, vt veram decisionem præsentis quæstionis in mediũ proferre ad cui decus perenne, & salutem,& pacem dictæ Diœcesis possim.

Et vt luce meridiana clarius præsens nostra sentẽtia appareat verissima afferremus in primis, quæ videri possent deseruire dicentibus ex huiusmodi Episcopi morte non fuisse deuoluram omnimodam iurisdictionem ad ipsum Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, sed adhuc perseuerare in supradictis officialibus a sede Apostolica destinatis.

Cùm primò videtur hoc elici ex text. in c. 1. de officio Vicarij, in sexto, vbi dicitur, quòd illi of-
1 ficiales † dicendi erũt priuati sua iurisdictione, qui ipsam solũ obtinuissent ab eo, qui ipsa fuerat priuatus per incursum excommunicationis, & non ij, qui à Superiore

riore illius obtinuissent ipsam iurisdictionẽ. At cùm dicti officiales suam iurisdictionem nõ obtinuerint ab ipso Episcopo, hodie penitus priuato per mortem, sed a sede Apostolica, quę adhuc perseuerat in sua iurisdictione ordinaria. Indè videtur sequi, quòd dicta eorum iurisdictio dicenda nõ foret deuoluta ad ipsum Capitulum.

Præterea, Regula est iuris verissima, & vulgatissima, quòd concessum Principis beneficiũ oportz
2 teat esse mansurum † vt in regula decet concessum. de regu. iur. in sexto. At cum negari non videatur posse huiusmodi delegatam iurisdictionẽ illis officialibus attulisse beneficium. Indè videtur sequi, quòd in ipsis permanendum sit, & sic dicta iurisdictio nõ sit deuoluta ad dictum Capitulum.

Ad hoc ipsum videtur facere regula illa peroptima, in qua dicitur, quòd cum partium iura sunt
3 obscura, † Reo fauendum est potius, quàm actori, vt in regula. Cùm partium. de regul. iuris, in sexto.

His tamen, & similibus non obstantibus, Firmissimè asseueramus mortuo dicto Episcopo dictos officiales destinatos à Sancta sede Apostolica de iure (ipso facto) remansisse priuatos sua iurisdictione, & ipsam deuoluisse ad Capitulum Cathedralis Ecclesię tam in temporalibus, quàm spiritualibus donec vacauerit sedes Episcopalis. & hęc nostra sententia inniti probabitur infrascriptis verissimis vtriusque iuris fundamentis.

Primum ergo fundamentum sit. Cùm in dubio voluntas Prin-
4 cipis † præsumenda sit conformis iuri, seu talis qualis de iure esse debebit. Indè sequitur, quòd cum etsi essemus in dubio (quod negatur) pro interpretanda intentione siue voluntate Papæ in delegatione huiusmodi iurisdictionum dictis officialibus, recurrendum erit ad ea, quæ de iure demandata fuerint. At cùm expressè, simpliciter, & absque aliqua conditione ius Pontificiũm antiquum & nouissimum decreuerit, quòd per mortem naturalem verè dicatur sedes Episcopalis vacare, & indè omnimodam iurisdictionem deuolutam, exceptis quibusdã paucis, ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, & in dicta delegatione dictorũ officialium non constet sedem Apostolicam voluisse dictis iuribus derogare, indè patentissimè & verissimè sequitur, quòd non obstante dicta Apostolica destinatione, per mortem dicti Episcopi deuoluta fuit omnimoda iurisdictio ad dictum Capitulum, denudatis ea dictis officialibus hoc nostrum fundamentum. Primò innittitur decisioni Põtificiæ. Nam in c. cùm olim. ext. de maior. & obed. Gregorius Nonus rescripsit, quòd vacãte Ecclesia Messanensi, recurrẽdum esset pro electione confirmanda, vel infirmanda de iure ab Archiepiscopo Messañ. ad Capitulũ dictæ Ecclesiæ. De eadẽ iurisdictione deuoluta ad ipsum Capitulum

5 pitulum † ipso iure per mortem Episcopi fit mentio in c. 1. de instit. in sexto, in c. 1. de maiorit. & obed. in sexto, in c. si Episcopus. & in c. sequenti de supplen. neglig. Prælat. in sexto, & in c. 1. ne sede vacante. in sexto, ex quibus patuit, quòd cùm de iure iurisdictio, ipso facto, per mortem Episcopi deuoluta sit ad Capitulum, nullo pacto ambigendum erit Summnm Pontificem non intendisse præiudicare per huiusmodi simplicem delegationem, ac necessariam prouisionem non factam à iure, iuri acquirendo ipsa morte sequuta Episcopi per Capitulum mediáte iuris dispositione ac prouisione. Idem fuit statutum nouissimè per sacrum Concilium Tridentinum in sess. 24. de reformatione c. 16. & quòd hoc nostrum fundamentum innitatur dispositioni quoq; iuris ciuilis apertissimè probatur per singularem textum in l. ex facto. in principio. ff. de vulg. & pupillar. substitu. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Ex facto quęritur. Qui filium habebat mutum impuberem, impetrauit à Principe, vt muto substituere ei liceret, & substituit Titium: Mutus duxit vxorem post morté patris, & nascitur ei filius: quæro an rumpatur testamétum; Respondi be-
6 neficia † quidem principalia ipsi Principes solent interpretari. Verum voluntatem Principis inspicientibus potest dici, eatenus id eum tribuere voluisse, quatenus filius eius in eadé váletudine perseuerasset: vt quemadmodum iure Ciuili pubertate finitur pupillare testamentum, ita Princeps imitatus sit ius in eo, qui propter infirmitatem non potest testari. Nam etsi furioso filio substituisset, diceremus desinere valere testamentum cùm resipuisset, quia iam posset sibi testamentum facere: etenim iniquum incipit fieri beneficium Principis, si adhuc id valere dicamus: auferret enim testamenti factionem homini sanæ mentis. Igitur etiam agnatione sui hęredis dicendum est rumpi substitutionem: quia nihil interest alium hæredem instituere ipse filius postea, an iure habere cęperit suum hęredem. Nec enim aut patrem, aut Principé de hoc casu cogitasse verisimile est: vt eum, qui postea nasceretur, exhæredaret. Nec interest quemadmodum beneficium principale intercedat circa testamenti factionem, vtrum in persona vnius, aut complurium.] hęc ibi. Ex quibus apertissimè elicitur veritas præsentis nostri fundamenti: cùm non sit verisimile Summum Pontificem per huiusmodi delegationem voluisse præiudicare iuri statim (morte Episcopi subsequuta) acquirendo ipsi Capitulo, indultoque ab ipsomet iure Pontificio, sed solùm illis concessisse Papam iurisdictionem durante illius Episcopi suspésione, per quã non deuoluebatur de iure iurisdictio ad Capitulum: non autem, si superuenisset mors illius, per quã ipsum Capitulum disponente sic Pontificio iure, succedebat in iurisdictione, & sic oportuit recedi ab

ab eo, quod diu æquum visum fuit, propter superueniens ius ipsi Capitulo ex morte Episcopi. Idem probatur per text. apertissimum in l. rescripta. C. de precib. Imperat. &c. vbi hęc habentur, videlicet. [Rescripta contra ius elicita, ab omnibus Iudicibus refu-
7 tari † præcipimus, nisi fortè sit aliquid. quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.] hæc ibi. Et ne quis putet idipsum non fuisse decisum à iure Pontificio, sciat, quòd idem nostrum fundamentum probatur per text. in c. causam quæ inter. de rescriptis. ex quo eliciunt Doctores, & meri-
8 tò, quòd semper forma † rescripti Pontificij est sequenda, quando illa forma non esset contra ius commune. & quòd propter formam rescripti non esset recedendum à iure communi, nisi constaret Papam aliter voluisse. quod non est in casu nostro. Idem probatur per text. in c. cùm dilectus filius. §. cęterum. extra de consuetudine. ex quo probatur, quòd vbi aliquid à iure communi discrepare videtur, illud reducendum erit ad ius commune, si poterit fieri nè pereat.] & ratio est quoniam promptum est leges legibus concordare, vt in l. vnica. C. de inofficioso testaméto. Idem probatur per arg in cap. Ecclesia vestra destituta. §. neque enim credendum. de elect. vbi Gregorius Nonus scribens Capitulo Cathalensi de nullitate cuiusdam electionis factæ pro eo, quòd facta fuerat contra statuta Concilij Lateranensis. his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Neque enim credendum est Romanum Pontificem (qui iura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigilijs, & inuentum, vno verbo subuertere voluisse.] hæc ibi. quibus conformia sunt verba, quibus vsus fuit Imperator in l. si quando. in principio. C. de inofficioso testamento, vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Si quando talis concessio imperialis processerit, per quam libera testaméti factio conceditur, nihil aliud videri Principem concedere, nisi, vt habeat legitimam & consuetam testamenti factionem. Neque enim credendum est Romanum Principem, qui iura tuetur, huiusmodi verbo totam obseruationem testamentorum multis vigilijs excogitatam, atque inuentam velle euerti.] hæc ibi. Idem elicitur ex. l. qui peculij. ff. de peculio. & similibus. Idem docuit text. in c. licèt. extra de pręben. secundum Felinum & tex. in c. super eo. ext. de officio deleg. vbi dixit Alexã. Tertius Papa, quòd si quæstionem de iure pręsentãdi Papa delegat, appellatione remota, & sub ea forma, vt delegatus ad psentationem eius, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiã, per hoc non habet instituere, sed pronunnunciare: & is, ad quem pertinet, instituet, etsi iuri suo detrahitur, licitè appellat. & quòd non sit statim exequutioni mandandum re-
9 scriptum † contra ius concessum à Principe expresè docuerunt infrascripta iura, videlicet. text.

in c.cùm teneamur.de præben.in c.si quando.extr.de rescriptis. & in c.cùm apud Thessalonicam.11. q.3. & in l.nulla iuris. ff. de legibus.& in l.si vindicari.C. de pœnis. & ibi per Doctores. & in l. rescripta.C.de precibus Imperator. &c.

Probatur & secundò hoc nostrum fundamentum, Doctorum auctoritate. Nam ipsi se subscripserūt quo ad vnū membrū eius, scilicet quo ad illud, in quo diximus,quòd iurisdictio per mortem naturalem Episcopi deuoluatur ad Capitulum Ecclesię Cathedralis auctoritate omniū glossarum dictarū Canonum, & omnium Doctorum ibidem nemine discrepante.& quo ad membrum aliud in quo diximus,quòd in dubio voluntas Principis pręsumenda sit conformis iuri communi, seu talis qualis de iure communi esse debeat: probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, & primo Canonistarum. Quapropter sciendum, quòd Glo. in dicto c.paratus,23. q. 1. in versic. si verba. his præcisis verbis vsus
20 fuit,videlicet. Verba enim in rescriptis posita,vel in lege conformare debemus æquitati, & licèt verba hoc non patiantur, vt in c. causam, quę inter.ext.de rescrip. & in c.cùm dilectus. ext.de consuetu.idem docuit glo.in dicto c. causam. in versic.fuerat inserenda. dicens,quòd non sit verisimile Dominum Papam vnico verbo
21 tollere velle † totam iuris obseruationem tot laboribus, ac vigilijs multis excogitatā. Quoniam qui tutorem præcipit confirmari, secundum ius intelligitur precipere, vt in l.tutores.ff.de confirmat. tut. & eadem glo. in vers. præcedat.dixit,quòd ex ipso tex. eliciatur, quòd verba rescriptorum secundum ius commune intelligenda sint, vt in l. si quando. C. de inofficioso testamento. Glo.verò in dicto c.cùm dilectus. in vers.iuri communi.dixit,quòd vbi aliquid à iure communi discrepare videtur,reducendum est ad ius commune, si potest fieri nè pereat: quia promptum est leges legibus concordare cui consonat glo.in c.1.vers.noscatur. de constitu.in sexto, dicens, quod si rescriptum concederet aliquid contra ius, iam in eo mutat nomen rescripti, & dicendum est priuilegium, vt in c. priuilegia. dist. 3. & in c. Abbate. extra de verb.signif.& ideo rescripta data contra ius,non valent,nisi in ipsis fiat mentio de lege, & maximè cùm ibi cadit error facti, vt in c. nonnulli. de rescriptis: & ratio est,quia maturius & deliberatius fit legis promulgatio, quàm rescripti concessio. in rescripto(inquit)etiam dicimus,quòd si constaret de certa scientia principis, valeret rescriptum contra ius elicitum, sed prima facie præsumitur per importunitatem obtentum: vnde expectari solet secunda iussio: vt in Authen. vt nulli iudicum.§. & hoc verò iubemus. col.9.& in Authen. de Iudicijs. §. omnes autem.col. 6. hæc glo. illa singularis.Idem docuit Innocentius in c.dudum.col.1.vers.priuilegia

legia enim.ext.de priuilegijs.vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Priuilegia enim alijs præiudicialia strictè interpretanda sunt: & quantum potest ad iuris consonantiam reducenda, vt in l.ex facto. ff.de vulgari, & pupill. idem implicitè docuit glo.in dicta l. ex facto. in versic. auferret. ff.de vulgar.& pupill. dicens fore modò recedendum ab eo, quod diu æquum visum est propter vtilitatem superuenientem. Idipsum colligitur ex glo.in d.l.si quando, in versic.Tuetur. dicens indè notandum fore, quòd in generali concessione ea videri cõcessa, quę verisimile est specialiter cõcessa. & hoc dictum firmatur regula in generali concessione. de regul. iur. in sexto. Idipsum docuit Innocentius in dicto cap. causam, quæ inter. dicens, quòd in rescriptis verba ambigua sint interpretanda secundum ius commune, vt in l.si quando. C. de inofficioso testamento. Idem & apertius docuit Panormitanus in dicto c. causam, quæ.col.2.vers. nota primò. his præcisis verbis vtens, videlicet.Rescriptum principis debet in dubio reduci ad ius commune, etiam si oporteat id facere per impropriettatem verborum, seu trāspositionem clausularum: & ratio huius dicti est (inquit ibi Panormitanus) quia rescriptum
12 conceditur † ad iuris obseruantiam: nec aliquid debet continere contra ius: quia tunc esset priuilegium, vt notanter docuit glo. in c.1. in versic. noscatur. de constitu.in sexto, & per Cynum in l. rescripta.C.de præcib. Imper.offerend. ideo si rescriptum non operetur contra naturam suam, debet ita & taliter intelligi, vt non obuiet iuri communi. Quod intelligo (subdit Panormitanus) quādo verba hoc patiuntur. Nam vbi nulla esset ambiguitas, cessat illa cõmunis interpretatio. hæc omnia Pan.vbi supra. Idem breuiter innuit Host. in summa, titu. de rescriptis.§.de ipsius interpretatione.circa finem. in vers. item interpretatur: dicens, quòd ius interpretetur rescriptũ. Idem latissimè & elegantissimè docuit Felinus in dicto cap.causam quę. col.6.nu.30. versic.interpretatio.
13 dicens, quòd fiat rescripti † interpretatio secundum ius commune, sequens dictam gl. in dicto c.paratus. in versic. prodesse. dicentis, quòd verba rescripti debeant conformari ęquitati, etiam si natura verborum hoc non patiatur.Idem docuit Decius in dicto c. causam quæ. in principio dicens, quòd rescriptum Principis debeat reduci ad ius commune, & sequitur dictę glo. in dicto c.paratus, addens, quòd hoc ipsum docuerit Oldradus in consil. 268. incip. quæstio est vtrum. & Calderinus in consil.2.tit. de rescript.& in consil.1. titu. de sent. excom. dixit, quòd rescriptum
14 † mandans quem absolui præstita satisfactione, exponitur, vel præstita cautione de satisfaciendo, vt sit conforme iuri communi. de quo in c. ex tenore. c. cùm desideres.& cap. sacro. cum concord.de sent.excom.idem docuit Gemi-

Geminianus in c. licèt canon. §. fi. col. 2. de elect. in sexto. colligens ex verbis Io. Mo. & Ioan. And. ibi.
15 quòd clausulæ † insertæ in rescriptis apostolicis, quæ sunt secundum ius, recipiunt omnes limitationes & interpretationes, quas recipit ius cōmune disponens de materia illius clausulæ: Vnde si in rescripto beneficiali est clausula de residentia facienda: tamen poterit Episcopus super ea dispensare, sicut posset si illa non esset in rescripto, & subdidit ipse Geminianus ibidem respondens ad illud Brocardicum, scilicet quòd
16 verba debeant aliquid † operari, dicens hoc esse verum si iuris ratio patiatur: secus si non patiretur, vt quia inest de necessitate & in quolibet contingente illius generis. Nā si Iudex dicit assigno tibi terminum ad petēdum apostolos, iste nō erit terminus iudicis, sed legis: refert enim legē, sed nō statuit diem de nouo, & allegat Clem. 2. de appellat. & sic ista expressio relatiua simpliciter legis nihil operabitur secundum ius: sed expressio dispositiua bene operatur. Hanc eandem singularem regulam latè deducit Ludo. in consil. 334. incip. Circa primum. Volens, quòd rescriptum mandans quem non audiri, nisi priùs pareat iudicatis per certum Cardinalem: debet intelligi dum modo à sententia non fuerit appellatum, & ibi etiam inducit ad hanc regulam glo. in c. super eo. in versic. ordinet. extra. de officio delega. dum exponit [ordinet] idest præsentatum à patrono instituat: quæ expositio nō fit, nisi causa euitandi præiudicium tertij, & absonum iuris intellectum. Quapropter meritò dixit Cardinalis in consil. suo 94. incip. nobiles viri domini de Vinciguerra, quòd licèt in literis Papæ diceretur feudum quoddā esse deuolutum ad Ecclesiam propter non petitā inuestituram. Tamen illa verba debent intelligi, quòd fuerit deuolutum eo modo, quo ius disponit, scilicet quoad potestatem reuocandi: cùm iura punientia nō petentem inuestiturā loquantur per verbum [amittat] quod est futuri temporis, ad quod probandum adduxit tex. in c. 1. in titu. quo tēpore miles inuesti. vers. damnentur ergo requiritur (inquit Card.) sententia vt in c. si diligenti, cum glo. in vers. perdant, extra. de foro compet. Ex cuius sentētię relatione ipse Felinus in c. causam quæ. col. 7. vers. sed ex ista aurea, extra de rescriptis, singulariter dicit, quòd si Papa diceret in suis literis Titium esse priuatum iure beneficiorum propter tale crimen, & ipsum beneficium alteri conferret: si tamen de iure non esset priuatus, sed priuandus, dicta verba deberent reduci ad sensum iuris, idest, quòd esset priuandus, tum per istum textum, videlicet. in dicto c. Causam quæ, & prædicta, tum per hoc consiliū Cardin. optimè seruiens. & subdit ibidē Felinus, quòd licèt Pet. de Anch. in consil. 288. velit, quòd Princeps disponendo scienter cōtra ius tollat iuris obstaculum, vt in l. idem Vulpianus, ff. de execu.

tut.

tut. Nihilominus ipſe non credit iſtud eſſe tenendum per prędicta, & per ea, quæ dixit in c. nonnulli. in 2. regula. circa reſcripta contra ius conceſſa . ex quibus ipſe Felinus ibidem arguit ſic. Habere illũ pro priuato beneficio, qui de iure priuatus nõ eſt, eſt diſpo
17 nere contra ius. At Papa † non intendit diſponere contra ius per ſuum reſcriptum, niſi dicat, non obſtante, vt docuit Glo. in capitulo primo , verſiculo noſcatur. de conſtitutionibus, in ſexto: ergo (inquit Felinus) ſcribendo, quòd quis ſit priuatus, nulliter ſcribitur, & contra mentẽ Papæ. Nõ dicas derogari iuri ex certa ſcientia, eò ipſo, quòd ſcribit cõtra ius: quia ſi ſic eſſet omne reſcriptum contra ius valeret indiſtinctè, quia præſumitur Papam ſcire iura, vt in capitulo primo, de conſtitutionibus, in ſexto, (& ſubdit ibidem Felinus.) Fateor quia poteſt derogare iuri, ſed illud verum, quando conſtat de certa ſcientia, quæ non percipitur ex hoc ſolo, quòd ſcribat contra ius: quia ſequeretur tunc neceſſariò dictum abſurdum, ſed percipitur, vbi dicit hoc verbum,
18 ex certa ſcientia: † vel ſi diceret Titium priuandum, volumus haberi pro priuato: tunc enim apparet, quòd ſciat ſe derogare iuri, & vult derogari, ſed reſcribendo ſimpliciter contra ius pręſumitur circunuentus, vt in argumento iam facto, ſuper quo accuratè ipſe Felinꝰ inſtetit (inquit) in c. nonnulli in quarta fallentia, regulæ ſecundæ. in verſiculo ſecundò contra iſtam quartam fallentiam. Extra de reſcript. col. 18. in verſic. ſoluo. licèt argumentum ſtringat. vbi ſupradictã Theoricam ipſe deducens ad practicã dixit nos oportere conſiderare duos caſus. Aliquando enim narratur factũ, in quo requiritur diſpenſatio ſuper iure illi contrario, & tamẽ iſta narratio facti inducit certam ſcientiam circa neceſſariam diſpẽſationem iuris, & illa ſufficit. Aliquando non narratur aliquod factũ, ſed ſimpliciter ſcribitur contra ius: & tunc non ſufficit certa ſcientia ſubintellecta, quia aliàs ſemper valeret reſcriptum per prædicta, ſed debet exprimi, quòd fiat ex certa ſcientia, ſecundum Baldum in l. finali, in columna prima, verſiculo vel dic, quòd tria. C. de fruct. & lit. expen. pro quo benè facit glo. fin. in c. porrecta. extra de confirmat. vtil. vel inutili. quę vult, quòd non ſufficiat, quòd Papa ſimpliciter ſcribat in materia iuris, illi derogando, niſi conſtet de certa ſcientia: ſic etiam procedit glo. in c. ſtatutum. in principio, in verſic. litterarum. in fine. de reſcript. in ſexto. & intellige dummodo illud ſit contra ius in totum, ſecus ſi in parte. Ratio vero differentiæ inter iſtos duos caſus poteſt eſſe, quia vbi narratur factum, non præſumitur Papa malè informatus, nec per ſurreptionem inclinatus, quia vbi non eſt error, ibi eſt certa ſcientia: vt per Bartolum in l. finali, §. penultimo, ff. de condiction. indebiti. & in l. ſed & ſi quis. §. finali. ff. ſi quis

Ooo cau.

cap. cum simil. & ideo cùm constet non deceptum in facto, meritò sequitur super facto effectus iuris, & dicitur fieri dispositio ex certa scientia: sed vbi simpliciter disponit contra: non sequitur, habet ius inspectore, ergo nō decipitur: quia multitudo rescriptorum, quæ ipse concedit, inducit potius circumuentionē, quàm deliberatum animum, vt expressè dicit Dominicus in c. 1. de constitu. in sexto, attentò, quòd re-
19 scripta † de sui natura non sunt regulariter contra ius, sed secundum ius: & ideo si aliquando cōtinet aliquid contra ius, potius præsumitur inductum ex importunitate, quàm ex certa scientia, vt docuit glo. in dicto c. 1. secus, vt dixi, vbi plena narratio facti infert non defecisse certam scientiam Papæ. & ista procedunt vbi conceditur rescriptum cōtra ius. Hęc omnia Felinus vbi supra, qui in dicto c. causam quæ. col. 13. nu. 42. versic. quinta declaratio, di-
20 xit, quòd licèt rescriptum † in dubio debeat accommodari iuri communi, vt hìc, tamen fallit vbi apertè cōstat de voluntate Papæ. & q rescriptum Principis reducē dum sit ad ius cōe, docuit quoq; Dec. in d. c. causam quæ. in princ.

Et ex Legistis præsenti nostro fundamento, se subscripserunt infrascripti. Glo. in dicta l. rescripta contra ius. dicens, puta, vt liceat peremptoriam opponere post sententiam, non autem potest intelligi in illis priuilegijs, quæ prohibita sunt à iure peti: Nam tunc non valent, etiam si alij non nocerent, & prodessent petenti. loquitur ergo illa lex (subdit glo.) de illis priuilegijs, vel rescriptis, de quibus non dicitur in legibus, quòd non debeant tribui, sed sunt contra id, quod dicit lex, siue quod dictat ius commune. Nam Bar. in dicta l. ex facto. col. 3. nu. 2. versic. dici- 2
tur hìc, quòd beneficium, dixit, quòd Principis beneficium non debeat intelligi, vt contineat iniquitatem, per quam aliquis damnificetur, vt in dicta l. ex facto. At cùm si. rescriptum seu commissio facta (de qua hìc est sermo) à Summo Pontifice dictis officialibus, ad corticem litteræ esset intelligenda, damnificaret Capitulum in iure sibi acquisito per mortem Episcopi, & per consequens contineret iniquitatem: idcircò erit hmōi Principis beneficiū interpretandū, iuxta dispōnem iuris coīs. Idem breuiter repetijt Bar. in d. l. si qn̄. dicens, q priuilegium, q conceditur contra ius commune, strictè interpretatur, vt in ipsa l. si qn̄. Idē repetijt ipse Bar. in l. rescripta. C. si cōtra ius. sequens gl. ibi dicens, q quędā sunt rescripta prohibita impetrare specialiter & expressè, & illa impetrata non 1
valent, ēt si nemini noceant. quædā sunt rescripta non ꝓhibita specialiter impetrari & expressè, & tunc loquit̄ d. l. rescripta: vt si rescriptū cōtinet aliquid cōtra legē scriptā nō valet. fallit in duob⁹ casib⁹ positis in d. l. rescripta. exēpla. aliquis impetrauit, q minori 14. annis liceat facere testm̄, vel q liceat appellare post decē dies, & simil.

simil.certè ista non valent, qa contra ius. Idem docuit Bal. in d.c. super eo.extr. de officio deleg.in principio, dicens, quòd verba rescripti recipiant limitationem à iure cõi. Idem repetijt ipse Bal. in d.l.si quãdo.col.2.vers.pro hoc facit Theorica.dicens, ꝙ (secundum Theoricã Iac.de Are.) quam ponit in l. 1.§. item nunciatio. ff. de noui oper. nunc. qñ est noua
21 concessio, † tunc rescriptum restringitur, vt ad ius commune redigat.& paulò antè. ibidẽ in not. 2.& 3.ipsemet Bal.dixerat, ꝙ generalia verba, in rescripto tñ restringuntur ad ius commune: eo ꝙ Princeps sub verbis generalib⁹ non intelligit velle concedere illud, qđ est iniquũ, vel absurdum. vnde licèt concedat alicui, quòd liberè possit testari, tamen nõ poterit filium præterire, vel exhęredare sine causa. qui Bald. ibidem in fine col. 2. in vers.& ex ista l.habebitis, his verbis vsus fuit, videlicet. si Papa concedat Monacho, quòd possit testari de bonis paternis (sicut plerumque facit) qualiter debeat intelligi ista cõcessio? Puto tamen, quòd verbum
22 prolatum à Papa † intelligat secundum ius Canonicum; & non secundum ius ciuile, vt in c. cùm esses.& in c.relatum.extra de testamentis.item habes similiter, ꝙ si Imperator cõcedit alicui, quòd possit instituere filium suum spuriũ: qualiter hoc intelligatur? qa intelligit seruata testamentorum solẽnitate: vndè requiruntur se-
23 ptem testes, † quia spurius loco prorsus extranei est: cùm sit omnino incognitus, imò ꝓhibitus à iure communi. vndè non habet in eo locum. l.fin.ff.famil.hercis.sed hẽt in eo locũ principũ huius legis: quod & memoriæ est cõmendandũ. hęc Bal. vbi sup. qui idem docuit in d.l.ex hoc.col.1.in vers. itẽ nota, ꝙ rescripta. his præcisis verbis vtens, videlicet. Itẽ nota, ꝙ
24 rescripta Principis † sic debẽt intelligi, ꝙ nemini faciant iniuriã in iure publico, vel priuato. Et ꝑ hoc facit lex ista ad qõnem. Papa interdixit cuidam Epo admini-
25 strationem, † & misit duos administratores, deinde mortuus est Eps: Capitulũ vult, ꝙ isti duo administratores recedant, isti nolũt recedere, nisi Papa mandet eis. Certè per legem istam debẽt recedere, quia est verisimile, quòd Papa noluerit præiudicare Capitulo in casu futuro: & idem docuerunt (inquit ibidem Bal.) Iacob. & Cynus, & sic non obstat text. in l.quęsitum.ff.de tute. quia ibi non est præiudiciũ, sed fauor. hęc Bal. vbi sup. qui de eodem loquens in l.1.col.2.vers. itẽ nota, ꝙ non præsumitur. ff. de constitu. princ. his præcisis verbis vs⁹ fuit, videlicet. Nota ꝙ non p̃sumitur aliquid placere Principi, nisi iustum, & verũ, & ideo clausula de veritate respõsioni Principis semper vř inesse. vt in l.fin. C.si contra ius, vel vtil. publ. & si Princeps excederet iustitiã partis, nunq̃ p̃sumitur velle excedere, nisi in modico. vt in l. quotiens. C.de precib.imper.offer. & Princeps vult oẽs actus suos regulari a iustitia poli, & fori: propter modicum verò excessum

non vult vituperari, vt in dicta l. quotiens. Idipsum docuit elegantissimè Pau. de Castro in dicta l. ex facto. col. 2. a num. 4. & deinceps. in vers. in text. ibi, quatenus filius. dicés, quòd quando aliqua
26 qualitas † habens tractum successiuum, est tamen alicuius dispositionis, eatenus durat dispositio, quatenus durat illa qualitas, quádo ipsa qualitas erat necessaria ad dispositionem, vt erat hìc: & quando dispositio non fuerat adhuc effectum finalem sortita, vt ĕt erat hìc; quia sub stitutio quousq; filius pendebat. Si autē erat merè volútaria nō necessaria, tunc licet deficiat, nō deficit dispō etiā, quæ non fuerat effectum sortita, vt infra eadem l. §. Iulianus. Idem dicetur si erat necessaria, sed dispositio fuit effectum finalem sortita: pone exemplum in negligentia, quæ est causa præscriptionis inducendæ: nā si cessat ante finitā præscriptionem, præscriptio non finitur, sed interrumpitur: si autē post finitam, tunc non tollitur pscriptio. Et nota, qp quando priuilegium, vel beneficium Principis
27 † ex post facto incipit effici iniquum, non est ei standū, quia non censetur esse de voluntate Principis, qp ei stetur cū præiudicio alicuius, facit c. suggestum, de decimis. Item facit (inquit ipse Pau.) iste text. ad vnum, quod habuit ipse in facto, s. si statutum disponit, qp mulier non possit facere testamentum sine consensū viri, quòd illud statutum tāquam iniquum, & auferens testamenti factionem non valeat, sic nec beneficiū Principis, qđ ex interuallo auferret, vt hic. Nā text. in Authé. qui. mo. na. effi. sui. §. illud. & §. generaliter, dicūt, qp per rescriptū Principis non legitimatur filius, nisi qñ deficiūt naturales, & legitimi, qñ intentio Principis nō præsumitur esse, vt illis fiat aliqua iniuria, nisi appareat de ipsius contraria intentione, quia fuit facta expressa métio, qp hēat legitimos, & naturales, & hoc nō obstāte legitimauit. Si aūt nō fieret expressa métio, nō prǽsumit in dubio voluisse illis pjudicare, si hoc est, qñ habebat legitimos tépore legitimationis, qp legitimatio nō valeret tanq̃ obreptitia in pjudiciū legitimorum. Idē debet esse, si ex post facto incipiat habere. arg. huius legis. hæc Pau. inter alia ibi. Idem ipsemet Pau. breuius docuit in d. l. si qñ. in princ. dicés, qp si concederet libera testādi facultas ei, q testari nō pōt. cēsetur cōcessum, vt testetur. seruato ordine iuris, & sic cū solēnitate debita, & qp filiū instituat, vel exhęredet iustè, & sic exhęredatus habebit q̃rela cōtra testm̄, qa non est credendū Principē voluisse alteri præiudicare, & inducit hęc lex ad qōné, qñ datur libe-
28 rum † arbitrium potestati super aliquo, an possit aliquid facere cōtra dispositioné iuris, & vř, qp non per istum textum. Et sic cócessio operetur in casibus a iure, nō decisis, sed in decisis vř, qp debeat obseruare iura. Idé expressissimè docuit Iason in d. l. ex facto, col. 2. nu. 5. vers. quartò nota. dicens dictum textum esse singularē ad probandū, quòd in dubio volun-

tas;

29 tas † Principis, aut Papæ præsumatur esse talis, qualis de iure esse debet, & citat ad hoc multa. Idipsum repetijt ipse Iason in d. l. si quando. in princ. dicens, quòd concessio liberè testandi facta a Principe intelligẽda sit legitimè, & iuris solemnitate seruata, & sequens Bal. dicit, ꝙ concessio facta Monacho a Papa, ꝙ possit testari de bonis paternis, ꝙ ista cõcessio intelligatur, ꝙ possit testari ꝼm ius Canonicum, non autẽ ciuile.

Probatur & tertiò hac ratione præsens fundamentum, videlicet. Cum in generali concessione non veniant ea, quæ quis verisimiliter nõ esset cõcessurus, vt in regula. In generali. de regu. iur. in sexto, & verisimile non sit in dubio Principem, vel Papam concessisse per generale rescriptum aliquid contra iuris formam, & secundum illam iuris formam mortuo Episcopo iurisdictio ipso iure deuoluatur ad Capitulum. Indè sequitur præsumendũ fore Papam per constitutionem officialium tempore suspensionis Episcopi, voluisse illos contra formam iuris communis perseuerare in huiusmodi administratione post mortem Epi illius, ac per consequens ipsos carere iurisdictione, stante iuris regula quòd indultum a iure beneficium non est alicui auferẽdum, vt in c. indultũ. de regu. iur. in 6.

Secundum fundamentum, quia
30 vnumquodq; Principis † rescriptum non præsumitur concessũ in præiudiciũ iuris tertio acquisiti, nisi expressè hoc ibi dicatur, cũ ipsum sit interpretandũ fuisse concessum a Principe sine præiudicio & iniuria tertij. Hoc fundamentũ probatur triplici medio. Primò enim per text. apertissimum in c. super eo. ext. de offic. deleg. Vbi Alex. Tertius Papa his pcisis verbis nr̃um approbauit fundamentum, videlicet. [super eo verò, ꝙ subiungere voluisti, si de pñtatione pbiteri inter aliquos qõne suborta causã contigerit delegari alicui sub hac forma, vt si cõstiterit ius (de quo agitur) ad partẽ alterutrã pertinere ad pñtationem eiusdẽ de psona idonea ordinet Ecclesiã, appellatione remota, an liceat delegato Iudici inscio Diœcesano Epo, vel Archidiacono, vel Archipresbitero reclamante pñtatum sibi clericũ in possessionẽ Ecclesię mittere, & an si Archipresbiter, vel Archidiaconus, vel Eps (ad quẽ institutio ptinet) appellauerit, eorũ sit appellationi deferendũ. Hoc tuã volum⁹ discretionẽ tenere, ꝙ licet qõnẽ, (quæ de pñtatione vertit) appellatione remota cõmittamus alicui terminandã, non tñ est nr̃ę intentionis Diœcesano Epo, Archidiacono, vel Archipresbitero pіudiciũ generare, ideoq; pñtandus est illi, qui instituẽdus fuerit: & tenebit eorũ appellatio, si vidẽtes iuri suo detrahi duxerint, appellandũ, quia nõ illis, sed partib. inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.] hæc ibi. Idem habetur in c. licet. ex. de offic. ordin. vbi Innoc. III. scribẽs Archiepo Seno. his pcisis verbis vs⁹ fuit, videlicet. [licet ĩ corrigẽdis excessib. iuxta Cano

nicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum: & ideo Parisien. Episcopus a nobis receperit in mandatis, vt tam circa viros Religiosos, quàm Clericos seculares suæ iurisdictioni subiectos, qui multa, & grauia crimina committere proponunt, inquirant, & corrigāt appellatione remota, quę viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit, & honestū. Quia tamē intentionis nostrę nec fuit, nec esse debuit iurisdictioni per mandatum huiusmodi dero-
31 gare,† præsentiū auctoritate duximus declarādū, q si in inquisitionibus ab eodem Epo, nō tanq; delegato, sed tanq; ordinario faciēdis aliquis casus emerserit, in quo licitū sit ad sedē Metropolitanam appellare prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quo minus ad te, tanquam ad Metropolitanū appellari valeat, nolumus aliquaten⁹ derogare.] hæc ibi. Idem habetur in c. ex multiplici, §. vnde. ext. de decimis, vbi Hadrianus Papa scribens Vigor. & Herforden. Episcopis his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Vnde quia non fuit nostrę inten-
32 tionis † per priuilegium nostrū conuentioni derogare prædictæ. Mandamus quatenus Abbatem, & Monachos, vt eandem conuentionem (non obstante dicto priuilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inuiolabiliter teneant, & obseruent, vel exindè secum pacificè conueniant appellatione postposita compellatis.] hæc ibi. Idē elicitur ex c. ex tuarū. ext. de auctor. & vsu pallij, vbi Innocentius Tertius indulsit Archiepiscopo Compostellano, vt vti posset pallio ext. suam Prouinciam, in quibusdam casibus, præuio tamē consensu Diœcesani loci. Idem elicitur ex c. ad aures. extr. de rescriptis, vbi Lucius Tertius Papa his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Ad aures nostras peruenit, quòd plerūque Decani, Archidiaconi, præcentores, vel alij Ecclesiastici præditi dignitatibus super minoribus beneficijs litteras impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatū, & infra. Con-
33 sultationi † tuę taliter respondemus, quòd cum nō sit intentionis nostræ, vt personæ pluribus redditibus abundantes per litteras nostras Clericos pauperes super minoribus beneficijs inquietent, litteras in quibus actor suę nomē dignitatis supprimit, vires nolumus obtinere.] hęc ibi. Idem probatur apertissimè per text. in c. de Ecclesiasticis, 25. q. 2. idem habetur in c. quanto. dist. 63. vbi idem docuit Gregorius Papa. idem in c. vnico. in fine, habetur dist. 85. ex Gregorio Papa ibi [vt ei debeat cessionem cōcedere, non tamen ex nostro mandato, vel dicto, ne contra suam voluntatem cum cedere videatur.] hæc ibi. Idem in c. cum olim. in fine. extr. de consuetu. ibi [sine præiudicio alieno poterit obtinere.] Idē colligitur ex c. dilecti filij, & c. sequēti. ext. de decimis, vbi reuocatur
34 priuilegiū, † quod incipit ex post facto

facto esse nociuũ alijs reuocatur, & irritatur illud quod noscitur alios grauare præter intentionem priuilegiantis. Idem expressè habetur in c. quamuis. de rescript. in sexto, vbi Bonifacius Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quamuis is, cuius gratia (per quam mandabatur in certa Ecclesia prouideri sibi de beneficio proximè vacaturo) per nos fuerat reuocata, restituatur a nobis denuo ad eandem, non tamen ei, cui post reuocationẽ, & ante restitutionem prædictas similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc expressè dixerimus) anteferri debebit. Cùm talis restitutio, vbi aliud non exprimitur intelligatur fieri sine iuris præiudicio alieni.] hęc ibi. Idem habetur in c. si propter tua. de rescript. in sexto, vbi idẽ Bonifacius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Si propter tua debita persoluẽda fructus beneficiorũ primi anni, quæ in tua vacabunt Diœcesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus priuilegijs, vel statutis per quæ nostra impediri posset concessio) vsque ad quinquenniũ de speciali gratia cõcedimus, intentionis nostræ nequaquam extitit, si fruct⁹ huiusmodi Ecclesię tuę fabricę, vel alteri vsui, seu cuicunque singulari personæ de speciali consuetudine, priuilegio, vel statuto forsan debeãtur, quòd eis per concessionem ipsam (nisi hoc expressè caueatur in ea) pręiudiciũ aliquod generetur.] hæc ibi. Idem habetur in c. in his, & cap. dudum. extra de priuilegijs.

Idem probatur per argu. in c. fina. extr. de maior. & obed. vbi in fin. Honorius Papa Tertius his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Si verò consensum præstare noluerint, vos supersedentes publicationi prædictæ districtè præcipiatis eisdem, vt personaliter si Prælati fuerint, vel si alij per procuratores idoneos, nostro se conspectui repræsentent, prosecuturi coram nobis ius, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri (si succubuerint) in expensis.] hęc ibi. Idem habetur in c. inter quatuor. §. iuris namque. extra de maior. & obed. vbi Innocẽtius III. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Iuris namque ratio postulat, vt in eorum pręiudicium quibus ęędem Ecclesię sunt subiectæ, nihil ordinemus de ipsis nunc, nec citati sint, nec conuicti, nec per contumaciam se absentent.] hæc ibi.

Idipsum probatur iure Ciuili. Nam in l. nec auus. C. de emancipa. liber. hæc habentur, videlicet. [Nec auus neptem suam liberare potestate cogitur, nec in cuiusquam iniuriam beneficia tribuere moris est nostri.] hæc ibi. Idẽ habet in l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne q̃d in loco publico. vbi hæc habentur [si quis à Principe
35 simpliciter impetrauerit, † vt in publico loco ædificet: nõ est concedendum sic ædificare, vt cum incommodo alicuius id fiat: neque si conceditur ædificare, nisi fortè quis hoc impetrauerit.] hęc ibi, quibus similia verba repetiuntur in eadem lege. paulò ante.

tè in §. merito. Idem probatur per arg. in l. rescripta. C. de precib. Imperat. &c. vbi hæc habentur ad verbum, videlicet. [Rescripta contra ius elicita ab omnibus Iudicibus refutari præcipimus, nisi fortè sit aliquid, quod non lædat aliũ, & prosit petenti, vel crimẽ supplicãti indulgeat.] hęc ibi. Diximus probari pręsens nostrum fundamentum, per argumentum in dicta l. quotiens, etsi expressè ad sonitum verborum non probetur: cùm ibi de materia præsentis fundamenti ad corticem litteræ non fiat sermo: tamen arguendo à contrario sensu ex dicta l. elicitur veritas nostri fundamenti: eò quòd ibi dicatur, quòd sit seruandum rescriptum non lædens alium: ergo non erit seruandum ipsum rescriptum lędens alium, vt patet ad sensum. Idem probatur per tex. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. cujus tenorem supra retulimus in probationem primi fundamenti. Idem elicitur ex l. quotiens. C. de precib. Imper. offer. vbi hæc habentur, videlicet. [Quoties rescripto nostro moratoria præscriptio remittitur, aditus supplicandi pandatur. Quod autem totius negotij cognitionẽ tollit, & vires principalis negotij exhaurit, sine graui partis alterius dispendio conuelli non potest, nec præscriptionis igitur peremptorię relaxatio petatur.] hæc ibi. Idem habetur in l. meminerint. C. vnde vi. vbi in principio Imperator his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Meminerint cuncti siue vulgato rescripto mansuetudinis nostræ, siue sententia cuiuslibet Iudicis vtantur: in causis conueniendos dños locorum esse: aut si fortè defuerint, eorum actores ad insinuandas sententias, procuratoresque esse quærendos: ne indè
36 iniuriarum nascatur occasio, † vnde iura nascuntur.] hæc ibi inter alia. Idem habetur in l. 2. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris. (vbi dicitur ne cuique detrahendum fore ius suum.) Idem probatur per argu. in l. assiduis. §. exceptio. C. qui pot. in pig. hab. vbi dicitur, quòd nõ intelligatur priuilegium datum in præiudicium alterius. Idem probatur per arg. in l. impuberi. ff. de administ. tut. vbi dicitur, quòd priuilegium concessum militibus circa testamentum, non intelligitur concessum nisi ad eorum bona, & non se extendit vltra. Probatur & secundò pręsens nostrum fundamẽtum Doctorum auctoritate. Nam ex Canonistis infrascripti se expressè subscripserunt pręsenti nostro fundamento, videlicet Glo. in dicto c. super eo. in vers. intentionis. dicens indè elici, quòd Papa non intendat iuri alicuius derogare. Idem docuit glo. in c. fin. versic. noluerint. ext. de maior. & obed. his verbis. arg. quòd nõ intendit Papa alicui præiudicare p litteras suas. Idem docuit Glo. fi. in c. 1. dist. 85. Idem docuit glo. in d. c. licet. in versic. nec esse debuit. citans ad hoc supra allata a nobis iura. Idem docuit glo. in d. c. ex multiplici. in vers. intẽtionis. dicens, quòd secundum intentionem

nem Domini Papæ priuilegium erit intelligendum, sic etiam rescriptum, quo conceditur beneficium, quoniã Papa per suum priuilegium, vel rescriptum non intendit alicui facere præiudicium. idem docuit Glo. in c. ex tuarũ. in verf. permittat. dicens, ꝙ licet Pa-
37 pa † alicui det priuilegium, non vult tamen, quòd vtatur eo in præiudiciũ alicuius. Idipsum docuit glo. in d. c. ad aures. in verf. intentionis. dicens. Hic patet dominũ Papam sic vni concedere beneficium, quòd alium non lędat, vel grauet, saltem grauiter. Idem docuit glo. in d. c. vnico. dist. 85. in verf. voluntatem. in fine. dicẽs, ꝙ mandatum Papæ sic est interpretandum, vt nulli faciat præiudicium. Idem repetijt glo. in c. cùm olim. in verf. sine præiudicio alieno. ext. de consuetu. dicens, quòd priuilegij verba generaliter loquantur, non tamen sunt interpretanda in præiudicium aliorũ, & quòd in obscuris semper interpretatio ita debet fieri, vt nulli sit captiosa. vt in l. quotiens. ff. de regu. iur. idem docuit Innoc. in c. cùm dilecti. col. 1. super versic. beneficijs. ext. de rescriptis. dicẽs, quòd priuilegia, quæ tangunt iura concedentium, erunt latè interpretanda, quæ iura aliorum, strictè. vt in c. ex tuarum. ext. de auctor. & vsu pallij, cùm priuilegia nõ se extendunt ad ea, in quibus fieret enorme prędiudicium tertio. Idem repetijt Innoc. in c. suggestum. in fi. de decimis, dicens, quòd vbi priuilegium ex post facto ad iniquum grauamen (etiam non iniquum) deuenit, temperandum est per superiorẽ, vt in l. ex facto, ff. de vulg. & pupill. qui in c. dudum, de priuilegijs, in princip. dixit, ꝙ Papa non intendat per aliquod rescriptum auferre possessionem, quam alius tenet; immò quòd si tale rescriptũ impetretur, ꝙ non valeat, vt in l. meminerint. C. vnde vi. & in l. 1. C. si per vim. & ꝙ priuilegia alijs præiudicialia strictè interpretanda erunt, & quãtum potest ad iuris consonantiam reducẽda. vt in l. ex facto, ff. de vulg. & pup. Idem docuit Pan. in d. c. super eo. col. 1. not. 2. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Secundò nota, ꝙ verba prolata inter aliquos quorum causa committitur per Principem debent strictè intelligi: ita vt euitetur præiudicium tertij, vnde non debent verba capere illũ intellectum, quem possunt capere ex lato verborum significato: & hoc ideo, quia Princeps non pręsumitur velle pręiudicare iuri tertij, de quo non facit mentionem, & ꝙ ad hoc allegatur quotidie iste textus, & satis concordat l. 2. §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publ. qui Panorm. ibidem in nu. 4. col. 2. verf. item nota, dixit, quòd clausula, appellatione remota, operat̃ vires suas respectu partium, non autem respectu tertij comparentis pro suo interesse, & ratio huius esse potest, quia Princeps in dubio non intendit pręiudicare iuri alicuius, ex quo de eo non facit mentionem. hęc Panormitanus, qui idipsum confirmauit in c. dilecti filij. & in c. sequenti. ext. de decimis. Nã in d. c. di-

c.dilecti filij. his precisis verbis vsus fuit, videlicet. Nota primò, quòd priuilegiũ simpliciter concessum non debet ita latè interpretari: vt alij infligat enorme præiudicium. ex quo infero (inquit) quòd quatenus priuilegium
39 † tangit ius tertij, debet strictè intelligi, vt not. Innocentius in cap. cùm dilecti. de donat. & est text. hic apertus: nam fuerat hic simpliciter concessum priuilegium super decimis non soluendis: & tamen restringitur contra propriam significationẽ verborum, vt non comprehendat prędia conducta, & hoc, vt tertio non inferatur graue præiudicium. hęc Panormitanus vbi supra, qui in dicto c. sequenti, scilicet sugestum. de decimis. col. 1. nu. 3. & 4. Nam ibi duo notatu dignissima dixit. Primum quorum est, quòd priuilegium simpliciter à principe cõcessum ita debet interpretari, vt enorme præiudicium tertio non inferatur: & quòd est in hoc iste text. satis notabilis, facit l. quotiens, C. de precib. Imperat. offer. & in l. ex facto. ff. de vulgar. & pupill. & addit notandũ indè vnum casum, in quo priuilegium in principio validum ex post facto reuocatur ipso facto, quando scilicet enormiter ius tertij incipit lædere, & constat de ipsa causa reuocatoria huiusmodi priuilegij enormiter lædentis ius tertij: si tamen dubitaretur de ipsa causa reuocatoria, esset tunc recurrendum ad Principem priuilegiantem; & addit, quòd dictus text. in dicto c. suggestum, docuit, ꝙ quando priuilegium incipit lędere enormiter, non erit reducendum ad debitam moderationem: sed reuocandum in totum: & ratio est, quia non apparet, quare magis debeat consistere in vna parte, quàm in alia. & cõcludit satis excellẽter, quòd priuilegium, quod habuit perfectionem suam, nec continet actum successiuum non reuocatur, licèt postea cesset causa priuilegij, secus erit dicendum in priuilegio habente causam successiuam, vt in dicto cap. suggestum. hæc omnia Panormitanus vbi supra, qui in dicto c. ex tuarum. col. 1. nu. 5. dixit, quòd ex dicto tex. eliciatur, quòd priuilegium strictè intelligi, & interpretari debeat, quatenus tangat alterius præiudicium, & ideo talia priuilegia (de quibus loquitur littera, intelliguntur concessa absque præiudicio alterius. Idem repetijt idem Panorm. in dicto c. dudum. col. 2. versic. sed pro declaratione, & concludens dixit, quòd priuilegium debeat intelligi, vt non præiudicet enormiter iuri alterius. & addidit, quòd ad impediendum vires priuilegij sufficiat sola possessio iusta tantũ, licèt proprietas non concurrat cum possessione, vt communiter hic Doct. volunt, & benè. & glo. in c. 2. de decimis. lib. 6. & circa finem dicti c. dudum. Pan. asserit, quòd Ioannes And. & communiter Doct. disputatiuè teneant, ꝙ priuilegium iuri alterius præiudiciale debet strictè intelligi, & in eo casu, vbi minus afferatur præiudiciũ, vt in c. cũ Capella. & c. quan-

c.qñ intentionis.ext.de priuileg.

Idipsum docuit Felinus in dicto c.causam quę,col.9.vers.interpretatio priuilegij. nu.44. multis allatis Doctorũ sententijs,& exẽplis. Idipsum repetijt in dicto c. super eo.col. 2. ferè in principio. in vers.tertio.est tex.in c.ex multiplici.idem repetijt in dicto c.ad aures,col. 5.nu.25.vers.tertius casus, sed in dicto c. super eo. ferè per totum idipsum docens multipliciter exemplificat, vbi omnino videatur ipse.

Idem docuit Philippus Franchus in dicto c.Quamuis. num.3. vers. vltimo tene menti. dicens, quòd iste text.allegetur ad probandum, quòd restitutio in integrum,& quælibet alia gratia Principis debet in dubio intelligi sine alterius præiudicio, quia Princeps nunquam pręsumitur velle tollere ius alteri quæsitum, etiãsi rescribat in materia,in qua per solam voluntatem possit ius alteri auferre, sicut est hic in materia beneficiali, & concludit ipse in versic. in glo.in vers. expresse, sequens finalem glo. in clem. per literas,in princip. de præben.quòd licèt motus proprius tollat subreptionem,tamen non ampliat gratiam secũdum vim verborum,qui Philippus ibidem col. 2.num.7.in vers.in ea.gl. in fi. dicens,quòd in dubio præsumẽdum sit Papam nõ intendere pręiudicare alteri in iure sibi acquisito. Idem docuit Decius in dicto c. super eo.col.2.nu. 2.vers. secundo nota. Idem repetijt in c.cùm dilecta,not.4. extra. de confirmat. vtil. vel inutil. vbi concludit, quòd renouatio priuilegij petita à Principe,impeditur a contradicente quando non constat de mente Principis, cùm in dubio non videtur velle tertio præiudicare.Idẽ ipsemet repetijt in c.quoniam,col.3.nu.9.vers.pręterea dato,extra de constitu. idẽ repetijt in c.quia diligẽtia, col.3. num.9.vers.secunda conclusio extra de electio.

Et ex Legistis infrascripti se subscripserunt pręsenti nostro fundamento, videlicet glo. in dicta l. 2. in vers. si conceditur, dicit, quòd
40 concessio † simpliciter vel generaliter facta cum præiudicio alterius nulla erit; vt postea apertius innuit eadem glo.in vers.impetrauerit, dicens non posse impetrari aliquid cum incõmodo alterius,si simpliciter fuisset petitũ,& concessum,vel cum magno incõmodo,si expresse fuisset petitum, & concessum,secus cum paruo: & sic concordat iura, quæ videntur aduersari ad inuicem: & hæc docuit gl.in dicto §.si quis a Principe. Idem docuit glo. in dicta l. rescripta.in vers.non lædet alium,
41 dicens rescripta † esse nulla si lædãt aliũ in magno,secus in paruo.

Idem docuit Bart.in dicta l. ex facto,col.3.nu.2. vers. dicitur hic, dicens, quòd beneficium Principis taliter erit intelligendũ,quòd non contineat iniquitatem, per quam aliquis damnificetur; sed si indè amitteretur lucrum aliquod non per hoc rescriptum Principis restringeretur, vt in l. prospexit. ff. qui & a quibus manumitti.qui, Bart.in l.adigere.§.quamuis,ff.de iure.

iure patron. idipsum apertiùs volens nos docere dixit, quòd quando nisi lex per rationem restringeretur, quis puniretur contra mentem legis, & tunc restringitur vt hìc, & in l. 3. C. de noxal. quando quis non puniretur, sed amitteret lucrum: & tunc non restringitur, nisi per aliam legem, quandoque nisi legis restrictio fiat, quis lucraretur indebitè: & tunc restringitur, vt in l. vt gradatim, §. & si lege. ff. de muner. & honor. Idipsum docuit ipsemet Bart. alijs verbis vtens in dicta l. 2. §. si quis a principe: dicens quando Papa concedit quòd fiat aliqua ecclesia, intelligitur, quòd fiat sine alterius ecclesiæ iniuria. nisi aliud in rescripto exprimatur. Idipsum Bart. repetijt in infrascriptis locis. Nam in dicta l. quotiens. dixit, quòd beneficia Principis debent concedi sine graui iniuria alterius, qui idem repetit in l. rescripta in fin. C. si contra ius. &c. Idem Bar. innuit in dicta l. assiduis. §. exceptio dicens, quòd indè fieri nõ debeat vt discooperiatur vnum altare, vt cooperiatur alterũ: idem breuiter & expresse docuit ipse Bart. in dicta l. impuberi. dicens indè secundo notandum, quòd priuilegium debeat intelligi sine alterius iniuria, vt in l. nec auus, C. de eman. libe.

Idem docuit Bal. in dicta l. nec auus dicens, quòd non sit de mente principis tribuere beneficio in alterius iniuriam, vnde vbicunque rescriptum principis traheretur ad iniuriam alterius, præsumitur obreptitium, nisi appareat de certa scientia principis. Idem docuit Bald. in dicta l. ex facto, vtens verbis per nos relatis in probatione præcedentis primi fundaméti. Idem docuit in dicta l. rescripta, per totum ferè, dicens rescriptũ contra ius tertij non valere. idem docuit ipsemet Bal. in dicto c. super eo. infra notatu dignissima: dixit enim primo quòd Papa non velit alicui ius suum detrahi, vt in l. 2. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iuris, & nè iniquum fiat Principis rescriptum, vt in dicta l. ex pacto: & nè iniuriarum occasio a viua lege nascatur, vt in dicta l. meminerint. Secundò, quòd licèt in lite-
42 ris sit remota appellatio, † tamen possunt omnes appellare, quorũ interest.

43 Tertiò dixit, quòd forma † rescripti non erit seruanda, quando ex hoc læderetur ius tertij, qui non est nominatus in rescripto, & quòd hoc sit menti tenendum, & notatu dignum. Addit & quartò secundum Innocentium, quòd si Papa de plenitudine potestatis, concedat aliquibus, quòd ordinent ecclesiam spectantem ad præsentationem patronorum, & ad installationem Archid. vel Archipresbyteri, quia ipse Papa facere videtur qui est solutus legibus, vt in l. Princeps. ff. de legibus, quãdo scilicet cõstat quòd hæc est præcisa eius intentio, aliàs secus, vt in l. digna vox. C. de legibus. Idem Bal. repetijt breuius in dicto. cap. licèt, de officio ordinar. colum. 2. in vers. ibi necessè debuit, & in versicu. in glos. puta dixit, quòd si Papa mandet inquiri in genere,

tamen

tamen hoc debet limitari & intelligi fama præcedente, & non aliter: item requiritur citatio, & testes debent esse idonei, hæc Bald. quasi dixerit, quòd cùm in tali inquisitione agatur de præiudicio inquisiti, omnia debēt insimul intelligi mandata, sine quorū obseruatione iniustum præiudiciū generaretur illi, contra quem facienda esset inquisitio. Idē repetijt ipse Bal. in d. cto c. ex tuarū. His præcisis verbis vtēs. Nota quòd Papa nō intendit concedere priuilegiū in derogatione alterius, simile. C. qui pot. in pig. hab. l. qui assiduis. §. exceptio. vnde dicimus prouerbium: non debemus vnum altare cooperire, & aliud discooperire: & nota hic, quòd priuilegiū Principis reducitur ad iustitiam, non obst. ff. de coustitu. princip. l. beneficia, quia illud intelligitur in
44 his, † quæ respiciunt solùm ius concedentis sine præiudicio tertij: sed vbi transiret ad præiudicium tertij fit stricta interpretatio, vt hic, quod est valde notandum, & in l. impuberi. ff. de administratio. tut. Idem breuius & clariùs repetijt idem Bal. in dicto c. ad aures, colum. 1. num. 2. vers. ibi intentionis nostræ, dicens inde notandum fore, quòd ad Principis intentionem sit recurrendum, quæ talis esse præsumitur, quòd alius non grauetur, nec iniuriam patiatur, sed quid si est clausula, motu proprio. respondeo (inquit ipse) ista gratia similis est testamento, quod semper, vel saltem vt plurimum fit motu proprio, & tamen testator non præsumitur velle iniuriā facere, vt in l. impuberi. ff. de admini. tut. Idē repetijt ipse Bald. in d. c. cùm olim, col. 1. num. 3. & 4. dicens inde notandum, quòd Papa nō concedit literas cùm præiudicio alieno: quia concessio, ex qua sequitur absurdum, dicitur concessio captiosa, vt in l. cùm aquiliana. ff. de transact. & quòd non debeat vnum altare cooperiri, & aliud discooperiri: hæc omnia vbi supra, Bal. ex quibus apertissimè patuit se libentissime subscripsisse præsentis nři secūdi fundamēti veritati.

Idē docuit Paul. de Cast. in infrascriptis locis. Nā in d. l. quoties col. 1. nu. 1. vers. circa primā partē
45 dicens, quòd rescriptū, † in quo cōtinetur clausula illa: Nō obstante, & si Princeps tollat id, quod est de iure ciuili, vt actionē: & valet rescriptū: si verò quod est de iure gentiū, vt dominiū, & tunc non valet: quia nō potest hoc auferre, nisi ex causa, & pro bono reipublicæ: & tūc ēt debet prouidere illi de pretio, vt in l. Itē si verberatū, §. 1. ff. de rei vend. & hoc vult gl. magna in vltima quæstione. qui Paul. idē repetijt in d. l. rescripta. Idē rursus docuit ipse Paul. in d. l. ex facto, in princip. nu. 7. vers. Bar. tenet. asserens quòd tex. in Auct. qui. mod. na. effi. sui. §. illud, & §. generaliter dicunt, quòd per rescriptū Principis nō legitimatur filius, nisi quando deficiunt naturales, & le-
46 gitimi, quoniam intētio † Principis nō præsumitur esse, vt illis fiat aliqua iniuria, nisi appareat de ipsius cōtraria intētione; qa fuit facta expressa mētio, qd habebat legiti-

legitimos & naturales, & hoc nõ obstante legitimauit: si autem nõ fieret expressa mentio, non præsumitur in dubio voluisse illis præiudicare: quando habebat legitimos tẽpore legitimationis, quòd legitimatio non valeret, tamquã obreptitia in prǽiudicium legitimorum. Idem debet esse si ex post facto incipiat habere, arg. huius legis, non sic quando legitimatur per subsequens matrimonium, vel per dationem curiæ, quia tunc legitimatio fit ab ipsa lege, vnde latior est, vt patet in illis tex. quantum verò ad alios effectus legitimationis, vt admittatur ad honores publicos: quia hoc non tendit in præiudium legitimorũ: fateor, quòd legitimatio non rumpitur. hæc Paul. vbi sup. ex quibus patuit ipsum se subscripsisse præsenti nostro fundamento: ad hoc etiã ipse citat Oldr. in consi. 170. inci. Thema tale est, quidam tex.

Idipsum docuit Iason in dicta l. quotiens, colum. 1. num. 3. versi. tertiò nota. quòd dicens, quòd secundum Bart. & Doctor. rescripta & priuilegia Principum debent intelligi absque graui præiudicio alterius partis, & in colum. 2. versic. regulariter dixit, quòd regulariter nunquam prǽsumatur Principem velle præiudicare iuri alicuius, vt in dicta l. nec auus, & refert quoque ibi, quæ nos supra retulimus ex Bald. in dicto cap. super eo. quibus & ipse se subcripsit. Idipsum & apertius ipse Iason docuit in dicta l. ex facto. colum. 2. num. 5. vers. alibi dicit Bald. dicens, quòd etiam si Papa vel Princeps rescribat cum clausula, motu proprio, & de plenitudine potestatis: tñ eius intentio per hoc non præsumitur, quòd alius per hoc grauetur, nec quòd aliàs iniuriam patiatur, hæc ille vbi supra.

Probatur & tertio, præsens fundamentum hac irrefragabili ratione: Cùm enim de vno quoque potius in dubio præsumendum sit ipsum esse iustum, ac nolle facere quod de iure nõ potest, iux. præceptum naturale, a quo iubemur amare proximus nostros, ipsosque non lædere, sicut nollemus nos lædi iniustè. At cùm de iure regula sit vulgatissima approbata magis communiter a Doctoribus recensitis a Gabriele in tract. conclusio. lib. 3. titu. de iure quæsito non tollendo, conclu. prima per totũ, quod ius tertio acquisitum non sit auferendum: & iux. alias iuris regulas in c. decet concessum, & in c. quod semel placuit, de regul. iur. in sexto. Nã ibi hæc habentur, videlicet [decet cõcessum a principe beneficium † esse
47 mansurum] & [quod semel placuit, amplius displicere nõ põt.] Cùm ergo per concessionem priuilegiorum indultorum Capitulo Cathedralis Ecclesiæ fuerit concessum, quòd iurisdictio residens in Episcopo, ipso mortuo deuoluatur ad ipsum Capitulum, iccircò per huiusmodi simplicem delegationem factam per summũ Pontificem stante suspensione Episcopi, nõ poterit de iure præsumi ipsum voluisse præiudicare dicto iuri Capitulo ipsi acquisito de iure, contingente mortis Episcopi casu:

si: cùm dictus delegatus fuerit missus vt fungeretur iurisdictione Episcopi, durante illius suspensione, vt per se patet. Quapropter indè patentissimè sequitur, quòd sicut sublata tali suspensione ipsius delegati iurisdictio expiraret, sic modò ipso Episcopo mortuo.

Amplia singulariter allatam in dicto fundamento rationem, dicendo ipsam quoque verificari si Summus Pontifex in dicto rescripto delegationis dixisset huiusmodi rescriptum concessisse illi delegato motu suo proprio, quo-
48 niam † etsi huiusmodi clausula adiuncta rescripto operetur (prout communiter per Doctores tenetur qui latissimè recensentur per Gabrielem vbi supra libro sexto, titulo de clausulis, conclusione secunda) sit tátæ virtutis quòd tollat subreptionis ambiguitatem: Tamen hoc non habere locum in casu nostro, cum agatur de præiudicio generando tertio iniustè, nulla facta expressione voluntatis Principis se volentis per huiusmodi rescriptum taliter indultum cum dicta clausula præiudicare iuri tertio acquisito. Hæc ampliatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, videlicet Ant. de Butrio in c. causam quæ el secundo. & ibi Abbas col. 1. in secunda quęst. de testibus. Ant. de Butr. iterum in c. per venerabilem. col. 16. versic. & hoc credo. ext. qui filij sint legit. Idem docuit Abbas in c. ad aures. nu. 5. de rescriptis. & in c. 1. col. 8. vers. argumentum optimum. extr. de Iudicijs. Dominicus in c. si propter. col. 6. vers. Ioannes de Ligna no. de rescript. in sexto, & consil. 104. col. 1. & 2. vers. ita est in proposito. Cardin. in Clem. 1. §. cęterum. in 7. quęst. de concess. pręb. & consil. 136. col. fin. versic. item motus proprius. & in consil. 192. col fina. versic. & præcipuè. Rota in Nouis Decisione. 112. & in antiquis decis. 445. Bellame. decis. 392. Bonifacius in Clem. si Romanus. nu. 28. de pręben. prob. in addit. ad Ioannem Monachum in dicto c. si motu proprio col. 1. & sequenti, de præben. in sexto, Aret. in c. causam quæ el secondo. col. 2. & ibi Felinus col. 2. de testibus. Franchus in c. si pluribus. col. 1. & in c. si tibi absenti. in fin. versic. secundò prædicta procedere, de præben. in sexto. Felinus rursus in c. cęterum col. 6. vers. septima restrictio. de rescript. & in cap. in nostra, in quinto corrollario vers. & istis adde. de rescript. Barbat. in c. ad aures. nu. 38. eodem. tit. Glo. in regula Cancellariæ 16. Vitalinus in tract. clausularum. folio 4. col. 3. versic. clausula motu proprio. Alex. in consil. 215. vol. 6. Iason in consil. 119. col. fina. vol. 4. Socinus in consil 215. col. 1, vol. 3. Curt. senior in consil. 35. nu. 36. & sequenti. Iason in Authé. quas actiones. col. 4. C. de sacrosanct. Eccle. & in l. si quis quemque. ff. si quis caution. & in l. 2. col. 1. C. vt lite pendé. Decius in l. si quis iniquum. nu. 9. ff. quod quisque iur. Cassador. decis. 4 de cócess. pręb. Aeneas de Falcon. in tract. de reseruat. folio 26. Gigas in tractat. pensionum. quęst. 9. & nume. 5. & quæst.

quęstio.29.nu.5.Decius in consil. 407.col.fin.& in consil.478. num. 20.& in consil.410.nu.23.& cons. 33.col.fin.& consi.606. col.fin. & consil.689.num.10.& consil.544. num.35.Sarnen. in regula de impetr.benef.per obitum famil.Cardinalium,quæst.1.& in regula de Annali,quæst. 1.num. 5. Ruin. in consil.226.nu.12.vol.1.& in consil.116.col.fin.in consil.228.col.1. & sequenti.vol.1.& consil.98.col. fin.vol.4.& consil.109. vol.4. col. 5.& consil.63.col.pen.vol.5. & in consil.70.col.8.vol.5. Ripa in respon.28.col.10.vol.2. Maria. iunior in consil.77.num.104. vol.1. Gozad.consi.5.n 9.Staphil. de literis gratiæ & iust. fol.89 Rebuf. super concord. in titu. de forma mandati Apostolici.versic. nonò; non tollitur ius tertij. Parisius in consil.73.nu.83.vol.4.& cons.79. nu.22.eodem.vol. & consil. 1.nu. 75.vol.1.& consi.82.nu.67.vol. 1. & in consil.11.nu. 120. vol.1. vbi ampliat.etiam, quòd esset annexa clausula, qnòd non possit allegari de defectu intentionis. & licèt hæc nostra ampliatio amplietur multis alijs modis recensitis à Gabriele in d. tract. conclus. in lib.sexto. tit.de clausulis. in conclusione secunda à nu. 9. & deinceps. Nihilominus suffecit nobis annuere lectori locum,in quo illas perlegere posset (quas quidem legere mirum in modum sibi gratum fore promittimus) nè huic nostræ decisioni videantur apposita non ita necessaria.

His ergo præmissis, quibus apertissimè fuit probata hæc nostra decisio: etsi ex ipsis pateat quoque responsio ad dictas tres oppositiones: Tamen pro maiori veritatis dilucidatione sigillatim ad primam earum respondebimus.Ad primã solùm (inquam) cùm ad reliquas duas per se ex supradicto pateat responsio.

Ad primam ergo respondendo dicimus dictum tex.nihil contra nostram decisionem probare, cùm quæsitum ibi fuerit an iurisdictio officialis excõmunicati prę lati stante tali eius excõmunicatione sui principalis,sit suspensa: & sit responsum,quòd sic,si solùm dependeret ab illo excõmunicato: secus ab alio superiore, sed non fuit quæsitum.

An officialis dependens a superiore, & non ab eo, cuius erat officialis,eo ipso,quòd mortuus fuisset is,cuius erat officialis,priuatus fuisset nec nè iurisdictione taliter delegata, sed solùm ipso excommunicato viuẽte, cuius iurisdictio deuoluta non fuerat ad Capitulum, vel aliam personam: sic ipso iure dicitur deuoluta ad ipsum Capitulum mortuo suo Episcopo; qua priuari non possit Capitulum sine graui eius præiudicio. Et si nõ negemus potuisse Capitulum expressè,vel tacite renunciare iuri suo, permittendo tales officiales destinatos perseuerare in eorum iurisdictione post mortem dicti Episcopi, & in iurisdictione ad se deuoluta ipso iure. Diximus,tacitè scilicet,non contradicendo expressè,quoniã in tali casu ipsa iurisdictio perseueraret in ipsis ex vi tacitę delegationis

illis

illis facta à Capitulo iuxta verissimam iuris regulam, quòd in præiudicialibus tacere quando contrarium non est iure cautum, cùm possit quis contradicere, est
49 consentire: † sicut ergo Capitulum posset expresè consentiendo dictos officiales confirmare in eorum pristino officio, sic & tacitè iuxta aliam iuris regulam, taciti & expressi eadem est virtus, vt in l.cùm quid. ff. si certum pet. & quod in præiudicialibus tacere (quando in aliquo casu non est contrarium iure cautum) sic consentire & tacens præiudicat iuri suo, ac si expresè renunciasset iuri suo. Probatur duplici medio. Primò enim per apertissimũ textum in c. 2. de accusat. in sexto, vbi Bonifacius Octauus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Si is, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus facienda, processerit te præsente, & non reclamante, aut quicquam super hoc excipiente. (infamiæ inquisitione ommissa) ad veritatem eorumdem criminum inquirendum: processum huiusmodi ex eo, quòd non fuit de infamia primitùs inquisitum, vlterius impugnare nequibis.] hæc ibi, & in capitulo nonne. extra de præsumptione, vbi dicitur [Nonne bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & demonium habes. Respondit Iesus, ego demonium non habeo. Duo quippè ei illata fuerunt, vnum negauit, alterum tacendo concessit.] hæc ibi. Idem habetur in regula qui tacet. de regul. iur. in sexto, vbi dicitur [Qui tacet, consentire videtur.] hæc ibi, cum iuribus ibi allatis in glo. idem habetur in cap. super eo. extra de officio delegat. in versic. bis illis inibi contentis. [Quia tenet appellatio si videntes iuri suo detrahi duxerint appellandum.] quasi dicat si non appellauerint, cùm possint, contradicendo præiudicio sibi facto: tamen si non appellauerint videntur consensisse, & renunciasse iuri, quod poterant indè prætendere violari.] Nec huic nostræ veræ responsioni obstat textus in l. filius familias. §. inuitus. ff. de procurator.
50 vbi dicitur [Inuitum † accipere debemus non eum tantum, qui contradicit, verùm eum quoque qui cõsentisse non probatur.] hęc ibi. Nam ad hoc respondetur primò, quia receditur à proprietate verborum, ne tertio præiudicium inferat, & illud piudicium benè consideratur, qñ ille (de cuius prę iudicio tractat) contradicit & reclamat, vt in casu nostro contingit: secus si tacet, quia dispositio superioris impleri debet, vt verba sonant, non obstante taciturnitate. ex quo notanter infertur indè secũdum Decium in d.c. super eo. col. 4. nu. 8. versic. ex quo nota, quod
51 concessio † superioris intelligitur etiam in pręiudicium tertij, si tacet & non contradicit: quia pręsumitur consentire dispositioni superioris si non reclamet, vt est textus hic notabilis. hæc ille ibi. & huic veræ responsioni, vt diximus non obstat d. §. inuitus. cùm iuxta peroptimam doct. Bar.

in l.quæ dotis.col.5.nu.22. ff.solu to matrim. quando est actus, in quo geritur meum præiudicium, circa ius reale, tunc tacendo præsumor consentire: vt in l.si remunerandi.§.si passus, & in l.qui patitur. ff.mandati. Nam in d.§.si passus.hæc habentur, videlicet.[si passus sim pro me aliquem fideiubere, vel alias interuenire, mãdati teneor: & nisi pro inuito q̃s intercesserit, aut donandi animo, aut negotium gerens, erit mandati actio] hæc ibi. & clariùs & breuiùs idem habetur in l.qui patitur.ff.eodem, vbi hæc habentur, videlicet.[Qui patit ab alio mandari, vt sibi credatur, mãdare intelligitur.]hæc ibi.Idem habetur in l.qui fide.in princip.ff.eodem. vbi hæc habentur, videlicet.[Qui fide alterius pro altero fideiussit, præsente, & non recusante, vtrosque obligatos habet iure mandati] hæc ibi. Idem habetur in l.si fideiussor.C.mandati. vbi hæc habentur, videlicet. [si fideiussor pro reo patiente fidem suam adstrinxerit, mandati cum eo post exolutam pecuniam, vel factam condemnationem, potest actionem exercere.] hęc ibi.ex quibus & similibus iuribus alijs elicitur, nos verum dixisse, sequentes Doctrinam Bart. vbi supra, & glosarum, ac reliquorum Doctorum in dictis iuribus: & inde patuit, q̃ sicut si Capitulum non reclamasset & aduersatum fuisset dictis destinatis officialibus volentibus prosequi dictam Apostolicam delegatam iurisdictionem: verè in eis illa perseueraret vigore delegationis tacitè eis factæ à dicto Capitulo.eodẽ modo è contrario dicendum erit, quòd stãte Capituli legitima reclamatione, dicta prætensa ab eis officialibus iurisdictio (ex qua maximũ productum dicto Capitulo præiudicium fuisset in iure sibi acquisito per mortem Episcopi sui) annullata eorum iurisdictio comprobatur, & ad nihilum de iure redacta, ita vt iurisdictio Episcopalis deuoluta sit ad ipsum Capitulum ipso iure, stantibus tot, tantisque sacrorum Canonum oraculis, ac dispositionibus supra citatis loco suo.

Et hæc est mea sñia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1. *Lis contestatur per facti narrationẽ propositam, & contradictionem obiectam.*
2. *Aduocati quid proponere debeãt ante litis contestationẽ, et quid respondere, ne videatur litem per huiusmodi responsionem voluisse contestari.*
3. *Litis contestatio vt facta dicatur, quæ requirantur.*
4. *Protestatio quando dicatur contraria actui protestantis.*
5. *Decretum, vt ad vlteriora procedatur, quando ante litis contestationẽ reus interrogatus a Iudice, an possideat, responderit se non possidere, iustum sit.*
6. *In causis expediẽdis sũmariè, simpliciter,*

citer, & c. vbi non requiritur libellus, nec litis cōtestatio concessio termini ad probandum, qui est primus actus iudicij post litis contestationem in illis causis, in quibus lis contestatur, hēt vim litis cōtestationis.

7 Exceptio peremptoria obiecta libello non producit litis contestationē.

8 Iudex quid facere possit de iure contra negantem se possidere rem, pro qua in ius ille fuerat vocatus.

9 Possidere qui se negat, (cum verè non possideat) non decipit actorem, nec videtur se obtulisse liti, qui discessit.

10 Possidens quocunque nomine, & denegans se possidere, conuictus de mendacio, spoliatur a Iudice illa re denegata, & eius possessio traditur actori hoc probāti, & quare. & nu. 23. & quare priuetur, nu. 24.

11 Litis contestationis, & eius peremptoriæ exceptionis quis sit effectus.

12 Litis contestatio per exceptionem peremptoriam non fit, & quare.

13 Exceptio quando dicatur exclusio intentionis, & quando actionis.

14 Rei vendicatio non habebit locum si ante iudicium, et in processu iudicij constiterit quē non possidere, et erit etiam absoluendus is, qui dixisset, nolo respondere, vel nolo defendere absentem.

15 Conuento ad possessionem restituendā sufficiet ante litis contestationem exhibere rei petitæ possessorem, ipsum nominando, & nu. 27.

16 Litis contestatio nō fit per exceptionem declinatoriam, vel peremptoriam.

17 Excipiens non fatetur, neq; negat, cū ponat factum separatum a libello.

18 Possessionis solus detentor nominādo dominum possessionis, potest vitare iudiciū, nec tenetur aliud probare: sed actor si voluerit, vt ad se trāsferatur possessio rei denegatę.

19 Pœna l. fin. ff. de rei vendic. in quib. locum habeat.

20 Possessio rei denegatæ, & non proprietas aufertur a mendace possessore, & traditur actori probanti illum possidere, & quando, et nu. 34.

21 Suscipiens libellum in rei vendicatione, & litem contestando, an videatur se liti obtulisse.

22 Exceptio dicentis se nō possidere impedit litis contestatio nē, & quare.

25 Possidens nomine alieno quid respondebit se interroganti, an possideat.

26 Negans se possidere erit absoluēdus si non constiterit eum possidere: res verò negata tradetur actori probanti ipsum possidere, & quare.

28 Reus conuentus reali actione, quādo teneatur reficere expensas.

29 Negans se possidere statim officio Iudicis expelletur a corporali possessione, nec illam repetere poterit infra annum, & talis possessio tradetur actori denegata, si probauerit illum possidere.

30 Exceptionem peremptoriam præsumitur proponens litem non contestari, & quare, & quis sit effectus talis propositæ exceptionis.

31 Excipiens quando teneatur se non possidere.

32 Laicus conuentus coram Iudice seculari si nominat clericum possessorem debebit fieri remissio causæ ad Episcopum, etsi nominantem mendaciter pęniteat antequam conuinceretur de mendacio, & fateretur se possidere, nōn priuaretur huiusmodi possessione, & huiusmodi nominatio

minatio erit facienda ante litis contestationem, cum per ipsam conuentus declinet iudicium.

33 Exceptio negationis possessionis quare sit proponenda ante litis contestationem.

35 Excipiens non confitetur intentionem partis aduersæ, nec litis contestatio fit per propositã exceptionem. & quare.

De validitate decreti emanati a Iudice contra negantem se poßidere.

THEMA.

Quidam in ius vocauit quendam, asserens ipsum possidere quoddam prędium, quod sibi competebat: ille respondit se illud non possidere, sed talem: quapropter ad ipsum se conuertat. His non obstãtibus Iudex decreuit fore procedendum in causa huiusmodi agitata ad vlteriora contra illum respondentem se non possidere.

Quæritur modò, an huiusmodi decretum fuerit iustum.

DECISIO XXXXIIII.

O Sanctissima Trinitas, cuius cõsilio & auxilio semper fretus litteris commendare studui decisionem vniuscuiusq; quæstionis mihi propositę subnixè, & modo obsecro meritis Beatissimæ Deiparę Marię miraculorum, atque Sanctissimi nostri Patriarchæ Benedicti: vt illuminare digneris tenebras meas, vt possim iuxta scita sacrorum Canonum, ac Imperatoriarũ legum, & Doctorum sententias præsentem quæstionem decidere.

Et vt maiori dilucidationi tradatur veritas nostræ sẽtẽæ operæpretium duximus aliqua prius afferre in fauoré dicti decreti. Nã primò vr̃ fore dicendum dictum decretum tanquã consonum iuri fuisse iustum, cũ in fauorem eius sint subsequentia media, & quidẽ id elici vr̃ ex l. 1. C. de litis cõtest. vbi in fine. Hęc habẽtur, videlicet. [lis. n. tunc contestari vr̃, cum Iudex per narrationem negotij causam audire cęperit.] hæc ibi. Ex quibus vr̃ elici fuisse factum litis contestationem per ipsos (de quibus est sermo) cum supponitur in quæstione ipsa ꝓposita narrationem negotij propositi auditam a Iudice, & respõsionem factam ab ipso conuento: si ergo contestata fuit lis inter eos, meritò vr̃ Iudicem edidisse decretum de procedendo ad vlteriora in ipsa lite mota contra ipsum taliter respondentem. Idem vr̃ probari per text. in l. rem nõ nouam. §. patroni. C. de iudi-

iudicijs. vbi hæc habentur, videlicet. [Patroni autem causarum, qui vtrique parti suum præstantes auxilium ingrediuntur,
1 cum lis † fuerit contestata post narrationem propositam, & contradictionem obiectam in qualicunque iudicio, maiore, vel minore, vel apud arbitros, siue ex cõpromisso, siue aliter datos, vel electos, Sacrosanctis Euangelijs tactis iuramentum præstent &c.] hæc ibi, inter alia. Ex quibus videtur elici, quòd ipsum decretum fuerit iustum, in quo fuit præceptum, vt ad vlteriora procederetur in ipsa causa: cùm ipsum præcesserit narratio facti propositi, & eiusdem contradictionem obiectam, per quos actus cùm fuisse litem contestatam inter eos appareat: meritò iudex videtur decreuisse, vt ad vlteriora procederetur, ac per consequens si fuisset appellatum per talem responden tem à tali decreto, Iudicem ad quem potuisse proferre sentẽtiam dicendo benè fuisse decretatum à Iudice à quo, & malè ab ipso fuisse appellatũ: & ideo fore per ipsum Iudicem à quo procedẽdum ad vlteriora contra ipsũ appellantem, stante dicta litis contestatione. Idem videtur probari per tex. in c. vnico. extra de litis contest. vbi Gregorius Papa Nonus docuit, quòd non fiat litis contestatio per positiones & responsiones, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem sequutam.

Idipsum videt & secundò probari Doctorũ auctoritate. Nam Glo. in dicta l. 1. in versic. cùm iudex. dixit cõtestatam esse litem quando narratur negotium principale puta, Titi⁹ dixit, Andreas debet mihi decem, & Andr. dixit, Nego, vel non est verum, vel simile, vt si opponat exceptionem pacti, vel iuramenti: secus si dicat, non teneor respondere ratione iudicis, vel actoris. Idem & apertiùs videtur docuisse Specul. in lib. secundo, tit. de litis contestat. §. nunc dicamus. nume. 12. & sequenti. in versic. ex his autem aduocati antiqui. & in versiculo cautus sit ergo nouus aduocatus. Vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Ex his autem aduocati antiqui student supplantare nouos: proponunt enim coram Iudi-
2 ce. † Domine coram vobis comparet P. cõquerens de B. qui cùm deberet sibi solui centum in festo Paschatis, soluere noluit pluries requisitus, sicque & necesse habuit illa centum recipere sub vsuris, quare petit idem P. per vos cogi dictum B. sibi satisfacere de dictis centum: petit etiam damna, & interesse, & moderatas expensas: & si nouus aduocatus, vel ipse B. respondet, quòd ea, quæ sunt coram Iudice proposita, non sunt vera, nec sibi debet aliquid: tunc statim aduocatus antiquus dicit, per narrationem factam & responsionem sequutam litis contestationem esse factam, & ad iurandum, & ad probationes & ad vlteriora debere procedi, vt in l. rem nõ nouam. §. patroni. C. de iudic. cautus ergo sit nouus, vt protestetur

ante omnia sic. Coram vobis domine Iudex protestor ego talis, quòd per ea, quę coram vobis pro P. dicam, & proponam, non intédo litem contestari, etsi qua dicerem per quæ ipsi P. aut iuri suo posset in aliquo præiudicium generari protestor pro eo, & ipse P. protestatur, quòd de eius assensu illa non dicam, & faciat in actis, antè omnia redigi hanc protestationé. & post hoc audacter quod volet, proponat. Nam hęc protestatio tuetur clientulum in tantũ, quòd licet aduocatus neget narrata ex parte actoris, nõ ideo fiet
3 litis † contestatio, tum quia libellus scriptus porrigi debet, tum quia animus in litis cõtestatione requiritur, tum quia fieri debet ad Iudicis requisitionem, vt in d. l. 1. hæc omnia Specul. vbi sup. ex quibus videtur fore concludendũ dictum decretum iustum probari, cum dictus conuentus responderit se non possidere, Iudici ipsum interroganti, non facta protestatione supradicta. Idem videtur docuisse Bartolum in dicta l. 1. col. 3. nu. 12. in vers. nunc ad propositum: dicens induci litis cõtestationem per oppositioné exceptionis peręptorię, qũ statim post narrationem factam ab actore sequitur responsio rei opponentis exceptionem peremptoriam. & quòd tali pacto sit intelligenda glo. in d. l. 1. & text. in d. l. rem nõ nouam. §. patroni. ibi post narrationem propositam, & contradictionem, secus si ex interuallo, quia non videretur exceptionem producere super meritis causæ, & quòd ita loquatur cap. 1. de litis contest. in sexto, & idem subdidit, quòd reus præmissa protestatione, quòd non animo litem contestandi respondeat negotio de quo agitur, prout etiam tennit eadem glo. cuius sententiam veram esse asseuerat, respondés his, qui contradixerunt ei dicentes, quòd ipsa protestatio sit contraria actui protestãtis, qui celebratur, & ideo nullius virtutis. dixit ipse Bart. quòd huiusmodi prote-
4 statio † non sit cõtraria actui, qui celebratur, nam tunc esset cõtraria, quando esset circa idem: verbi gratia, ego reus respondeo negando, & protestor, quòd non respondeo: Ista enim essent contraria, & verè repugnãtia. vt in l. vbi repugnãtia. ff. de regu. iur. Potest n. animus per protestationé separari ab actu. Nam per litis contestationem inducitur quidã quasi contractus, per quem quis obligatur instantiæ. Vnde cum reus respondet negando protestatur, quòd non habet animum contestandi litem, hoc est inducendi illum quasi contractum. hæc Bart. vbi supra, cuius verbis consonat sententia Bal. in dicta l. 1. colum. 3. versic. octauo quæritur, sequentis Innocentium in cap. 1. ext. de litis contest. dicentem, quòd siue quis negat factum, puta, contractum, siue negat ius, idest obligationem, quia dicit se non teneri, quòd fiat litis contestatio.

His ergo præmissis in contrarium non obstantibus. Asseueramus, ac intrepidè dicimus (cum reuerentia Iudicis tamen) dictum de-

decretum esse, & fuisse iniustum, & contra scita sacrorum Canonũ, sacrarumque Imperatoriarum legum: ac per consequens de iure nullum fore declarandum, prout declarantur sententiæ nullæ, quæ iuri, seu constitutioni alicui expresse aduersantur, vt apertissimus docuit textus in cap. 1. ext. de sentent. & re iudic. & ibi per omnes Doctores, inter quos ĩ specie est Panormitanus. Idipsum quoque docuit textus in l. non dubium, C. de legibus. & ibi per Doctores communiter. Quapropter non negligemus asseuerare huiusmodi Iudicem debuisse animaduertere, quòd per illam simplicẽ propositam exceptionem peremptoriam, vel secũdum aliquos dilatoriam a respondente nullo pacto contestatam fuisse litem: prout docuit apertissimus textus in cap. 2. de litis contestat. in sexto, & infrascripti alij Doctores: at cùm ante litis cõtestationem emanare non possit de iure decretum,
5 † vt procedatur ad vlteriora in causa, vt patet ad sensum, eo quòd ante litis contestationem non dicatur causa incępta, sed nec iudicium: si ergo non fuit iudiciũ incęptum, quomodo posset decretari, quòd ad vlteriora procedatur in causa, quæ nondum est in rerum natura, non possumus animaduertere, meo quidem iudicio (iuxta paulò post afferendas auctoritates Doctorũ) Iudex debuisset ab instantia iudicij absoluere huiusmodi reum excipientem, etsi actor in iudicio probasset reum verè possidere, & fuisse mentitum, tunc ipsum actorẽ mittere in possessionem dictæ prætensæ possessionis denegatæ in pœnam mendacij: non autem plenũ dominium sibi tradere dictę possessionis, quam si dictus mendax voluisset recuperare, ei opus fuisset fungi officio actoris contra taliter possidentem ciuiliter quodammodo, sed si ipse mendax verus possessor re integra voluisset corrigere suum mendacium, vtique audiendus esset. Diximus re integra, idest antequam actor in iudicio probasset illum possidere: & quòd hæc, quæ hic protulimus sint verissima ꝓbabitur subsequẽtibus auctoritatibus, etiam si non essemus in Regno Neapolitano, vbi adest statutum, quòd in causis procedatur summariè, simpliciter, & de plano sola facti veritate inspecta: & per consequens Iudex necessariò libellum non exiget, nec litis contestationem postulabit, vt apertissimus docuit textus in Clemen. Sæpe contingit. de verborum significatione, vbi traditur norma Iudicibus procedendi in causis expediendis, in quib. præcipitur procedi simpliciter, summariè, & de plano absque strepitu, & figura iudicij. Quapropter meritò Doctores nostri regnicolę dicunt in huiusmodi causis non requiri litis contestationem, prout ius cõmune docuerat, sed loco eius sit subrogati actus,
6 † scilicet iudiciales, qui fiunt a termino probatorio impartito partibus, vt docuerunt infrascripti, videlicet, Marantha in suo speculo 4. par. 9. distl. num.

30. fol. mihi 135. & 6. par. versic. li tis contestatio, nu. 2. f. mihi 326. in paruis. Carauit. Rit. mag. cur. 288. nu. 43. in fi. Afflictus in constit. Regni lib. 2. titu. de dilationibus, & exceptio. nu. 6. in fin. dicens, quòd hodie moderni Doct. in l. properandum, C. de iudic. tenēt in causis summariè expediendis, in quibus nō requiritur libellus datio termini ad probandum habet vim litis contestationis. Idem ipse Afflictus repetijt ibidem. titu. de exception. 1. not. nu. 5. tertia q. in vers. dic, dixit, q̄ in causis summarijs, vbi nō datur libellus possunt opponi exceptiones dilatoriæ vsq; ad primū actū, q̄ solet fieri post litis contestationem, qui est terminus ad probandū incumbentia. Nam iste actus habetur pro litis cōtestatione, vt dicit Abbas Siculus in cap. exceptionem. extra de exceptio. & in c. 1. in col. 2. ext. de ordin. cogn. Felinus in dicto c. exceptionem. col. 4. nu. 11. versic. tertiò intellige. dicens, quòd in causa, in qua non fit litis contestatio, tunc primus actus, qui solet fieri post litem contestatam excludit dilatorias, quod & docuit Glo. singul. in c. 1. in versic. absentia. de elect. in sexto, quam sequitur Franchus, & alij recensiti ab ipso, & a d. Felino, vbi sup. cōmuniter. in d. c. docet text. apertissimus. in l. nulla. C. de procurat. vbi per Docto. & per Bar. exprefsè in l. ab executore. §. fin. ff. de appell. & Bal. in dicta l. nulla. & latiùs in l. nihil. C. de procurat. & Bar. in dicta l. nulla. qui omnes dicunt, quòd vbi non fit litis contestatio, tunc cùm merita causæ incipiunt tractari, procurator efficitur domin⁹ litis, vt in d. l. nulla. vbi dr. [Nulla dubitatio est post causā in iudicio agitatā, vtpote dñum litis procuratorē effectum.] hæc ibi. quod clariùs docuit Bal. in d. l. nihil. col. 1. vers. 4. ex hoc nota. his verbis vtens, videlicet. Nota, quòd actus, qui cōsueuit sequi litis contesta. habet vim litis contest. & indè sequitur, quòd vbi non contestatur lis, iste actus habet pro litis contestatione. Idē docuit Iason in d. l. nulla. loquendo ergo in casu, si essemus ex regnum, dicimus per dictā responsionē, per q̄ fuit proposita exceptio peréptoria) vel secundum aliquos dilatoria non fuisse litem cōtestatā, q̄ & probam⁹ infrascriptis medijs. sciendū ergo, q̄ iure Pontificio hoc confirmat in d. c. 2. de litis contest. in sexto. vbi Bonifacius Octauus his pcisis verbis vsus fuit, videlicet. [si oblato ab actore libello ex parte rei excep-
7 tio peréptoria† pponat, nequaq̄ p hoc litis cōtestatio intelligit esse facta, imò ea nō obstāte (nisi sit de illis exceptionibus, q̄ litis contestationē impediunt) fieri oportebit eādē.] hæc ibi. & rō fundamētalis huius decisi. est: qm̄ is, q̄ excepit nō respondet, vt docuit singularis text. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condict. indebiti. & exprefsè docuit Philip. Franchus loco stati citādo cuius dicto cōsonat doctr. Bar. in l. nam & postea. col. 2. n. 7. versic. dico etiam vltra. ff. de iureiur. his præcisis verbis cōtēta, videlicet. Dico ēt vltra quòd.

quòd omnis exceptio, per quam concluditur actionem non competere ipso iure, vt exceptio solutionis, acceptilationis & similiũ, impedit litem contestari: cum enim dicat lex sine actione nemo experitur, vt in l. si pupilli. §. videamus. ff. de negotijs gest. apparet, quòd ista exceptio, Tu non habes actionem. habet impedire ne experiaris, & ne agas. vt hac lege & ex præcedentibus apparet, hæc omnia Bar. vbi supr. & quòd non habuerit actionem contra nõ possidentem actor (de quo est sermo) docuit apertissimus tex. in c. quoniam frequenter, §. In alijs verò casibus, vers. quod si super rebus immobilibus, extra vt lite non cõtestata, vbi Innocẽtius Tertius Papa his præcisis verbis vsus fuit, videlicet [quòd si super rebus immobilibus quisquam conueniatur: quis eas possidet nomine alieno debet statim in iudicio dominum nominare certo dierum spatio a iudice statuendo, eoque ad eius notitiam perducendo, vt vel ipse veniens, vel idoneum dirigẽs responsalem, actoris intentionem excipiat: Si verò post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere: tanquã lite (quę ingeritur) ex eo die, quo possessor ad iudicium vocatus est ad interrumpendam præscriptionem longi temporis, contestata: dominũ possessionis iudex tribus edictis legitimis euocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente: negotium summatim examinans in possessionẽ ipsarum rerum actorẽ mittere non tardabit, omni allegatione absenti super principali quæstione reseruata.] hæc ibi. per quæ comprobata verissima nostra decisio arguendo sic, si Iudex non possit procedere contra possidentem nomine alieno, & ipsum compellere ad sistendum iudicio, sed illo absoluto (facto ei præcepto de denunciando hoc domino possessionis) sed solùm ipsum dominum possessionis, quanto minus poterit molestare eum, qui nullo pacto possidet nec nomine suo, nec alieno possessionem, pro qua eũ in ius vocauit actor? Idipsum docuit ad verbum tex. in l. 2. C. vbi in rem act. vtens dicti §. verbis. tex. in l. fi. ff. de rei vedi. vbi his pręcisis verbis iurisconsultus vsus fuit videlicet [In rem actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere se non possidere: ita vt si possit aduersarius conuincere rem ab aduersario possideri, trãsferat ad se possessionem per iudicem, licèt suam esse non approbauerit] hæc ibi. Ex quibus tres pręclarissimę cõclusiones eliciuntur, prima quarũ est, quòd actori nulla erit actio contra respondentẽ se non possidere quod ab ipso petitur, & per consequens iudex nõ poterat decernere, post talem responsiuam exceptionem peremptoria vt ad vlteriora procederetur in causa; cùm sine actione nemini liceat experiri contra aliquem, vt paulò ante dixerat Bartolus. Secunda conclusio quòd si voluerit actor audita tali responsione probare illum possidere, erit admittẽdus ad probandum, & conuincendum ipsum

de

de mendatio. Tertia cõclusio est, quoniam si actor plenè probauerit illum possidere, in pœnã mendacij illius Iudex transfert eius possessionem in ipsum actorem. ex his ergo etiam patuit dictum decretum fuisse latum contra legem expressam, ac per cõsequens fuisse de iure nullum, prout supra probauimus. Idem enim probatur per arg. in l. qui petitorio. in principio. ff. de rei uendicat. vbi hæc habentur, videlicet. [Qui petitorio iudicio vtitur, nè frustra experiatur: requirere debet an is, cum quo instituit actionem, possessor sit, vel dolo desierit possidere.] hęc ibi. Diximus nostram sententiam probari per argu. in dicta l. qui petitorio, quoniam reuera ex ipso eliciatur, quòd nec
8 actor, nec iudex † debeat molestare ipsum denegantem possidere rem, pro qua in ius vocatur, nisi repererint illum mendacium protulisse: & sic ante litis contestationem: nec tunc ipsum poterit compellere ad litis contestandum, sed solùm ipsum priuabit possessione denegata, illã conferẽdo actori si ille interrogatus, an voluerit probare tale mẽdacium, in effectu ipsum probasset. ex his ergo patuit quoque iniustitia decreti, & illud latum contra legem fuisse expressã: ac per consequens fuisse de iure nullum. Idem probatur per tex. in Authen. itẽ possessor, C. qui potiores in pig. hab. vbi hæc habẽtur, videlicet. [Item possessor pignoris negans rem eius, cuius actor eam esse asseuerat: si probata ea intentione, nitatur rem retinere, dicens ex Hypotheca, vel alia causa in eandem personam delata, se propinquiorem esse, quàm qui monet causam, priùs transferat possessionẽ, quàm ius suum proponat.] hæc ibi. Idem probatur, per arg. in l. is qui se obtulit. ff. de rei uendic. vbi hæc habentur, videlicet. [Is, qui se obtulit rei defensioni sine causa, cùm nõ possideret: si actor ignoret, non est absoluendus, vt Marcellus ait: quæ sententia vera est: sed hoc post litem contestatam. Cęterum antè iudicium acceptum, nõ decipit actorem, qui
9 se negat † possidere, cùm verè nõ possideat, nec videtur se liti obtulisse, qui discessit. Hæc ibi. Diximus probari præsentẽ nostram decisionem per argu. in dicta l. is qui se obtulit. quoniam ex ipsa apertissimè eliciunt hæc quatuor notatu dignissima. Primum quorum est (arguendo, ex ipso textu, à contrario sensu) quòd qui non se obtulit defensioni rei, & non possidet (vt in casu nostro supponitur) erit absoluendus nõ solùm antè litem contestatam, verùmetiam post ipsam. Secundum, ꝙ indè elicitur, est, quòd qui se obtulit, & non possidet, & actor scit ipsum non possidere, sit de iure omnino absoluendus. Tertium notatu dignissimum, quod ex ipsa lege elicitur est: quòd antè litem contestatam qui verè non possidet, & negauerit se possidere non decipiat actorem. Quartum memorię commendandum, quod indè elicitur, est, quòd qui discessit, scilicet pœnitẽdo de mendacio

dacio dicto, quando falsò dixisset se non possidere, si postea antè litem contestatam, acceptauerit se possidere, dicendus non erit se liti obtulisse, vt ibi docuit glo. in versic. qui discessit. Idem elicitur ex l. officium. ff. de re iudicat. cùm ibi in principio hæc habeantur, videlicet. [Officium autem Iudicis in hac actione hoc erit, vt Iudex inspiciat, An reus possideat, nec ad rem pertinebit, ex qua causa pertinebit.] hæc ibi: quasi diceret Iurisconsultus: si reus verè non possidet, non erit molestandus, sed recurrat actor ad possidentem. & hæc nostra huius legis interpretatio consonat sententiæ Glosę in eadem lege, in versic. exceptionem. quæ dixit. videtur ergo ex hac littera, quòd primò actor suam fundet intentionem, post reus exceptionem suam opponat. Idem breuiùs & elegantius elicitur ex tex. in Authen. de triente, & semisse. &c. §. pen. incip. illud quoque vbi hæc habentur, videlicet. [si quis enim conuentus fuerit res habere alterius, ille verò dicat res non esse illius,
10 de quo dicit actor, † & cogatur qui actionem infert, aut documentis, aut testibus, aut alijs vti laboribus, vt ostendat res illius esse: postea verò is, qui semper abnegauerat illius hoc non fuisse: vti voluerit illi⁹ iure, & dicere, quæ ex hypotheca, vel alijs causis in illam personā relatis, propinquior est, quàm ille, qui causam mouet. aliæ quidem sentētiæ vacent, quæ prioribus nostris placuerunt: mediocris autem quædā & clemens: & ipsi causæ conueniens pęna ab negantibus inferatur: pro abnegatione nāque circa hoc, & actoris laboribus: dum adhùc causa dicitur, ad actorem transferatur rerum, de quibus facta est quæstio, possessio] hæc ibi: ex quibus apertissimè elicitur non fore molestandum in prosecutione intentatæ actionis non solùm eum, qui verè non possidet nomine suo, sed nec nomine alieno, antequā actor probauerit suam intentionem, & illum mendacium protulisse. His ergo præmissis audiamus obsecro quid de nostra quæstione Doctores senserint tā Canonistę, quàm Iuristæ: Sciendum igitur, quòd ex Canonistis nostræ sententiæ infra scripti se subscripserunt. Nam gl. in dicto c. 2. de litis contest. in sexto, in vers. facta, inter alia notatu dignissima hæc protulit verba, videlicet. Optimè probat lex, dicens, quòd qui vult exceptionem doli mali opponere, quæ competit ex transactione, ante litem cōtestatam facta, antè litem contestatam id facere debet, vt in l. eleganter, §. pen. ff. de condict. indebiti: & addēs rationem subdidit.
11 Item per litis contestationē † ordinatur iudicium, & per peremptoriam destruitur: sed eadem res duos effectus contrarios non potest parere, & addit aliam rationem dicens eadem glo. si enim
12 peremptoriam exceptionem † nō debet impedire, vel retardare litis contestatio: ergo per eam non fit: aliàs non processisset quæstio. & in fine eadem glo. dixit, quòd qui simpliciter excipit de pacto

de

de non petendo, præscriptione, vel alia peremptoria: & tunc non intelligetur facta litis cõtestatio, vt hic. Idem si excipiendo proponeret se non teneri respondere libello, & quòd factum sibi fuerat pactum de non petendo: & quòd in isto casu (inquit) solemus vocare exceptionem intentionis exclusionem, & quando proponitur post litis contestationem vocatur
13 actionis exclusio, † hæc omnia glo. illa. Idipsum apertius & breuius docuit glo. in dicto c. qm̄ frequenter. §. in alijs, in vers. immobilibus, & sequentibus, Innocentius enim in cap. quoniam frequenter, col. 4. vers. item quia multiplex est contumacia, extra vt lite non cõtestata, vbi concludit his præcisis verbis, videlicet. Item multiplex est contumacia, scilicet tam domini, quàm eius, qui eius nomine possidet: comodatarius autem & depositarius, & alij, qui solā detentionem habent, conueniri possunt rei vendicatione, vt procedant secūdum tenorem istius decretalis, & vt simplicem tenutam dent solam sine possessione quando ignoratur an in veritate possideant: quia si antè iudicium, vel in processu iudicij constet, quòd non possideat, non habebit locum
14 rei † vendicatio, & sic (inquit) intelligitur finis l. officium. ff. de rei vend. si enim prædicti nolint respondere, vel simpliciter dicāt, nolumus defendere absentem, etiam secundum tenorē istius decretalis, absoluendi sunt ab instantia iudicij, nisi vellent actores probare, quòd possideant: vt sic transferretur in eis possessio, vt in l. penul. & fi. ff. de rei vendi. hæc Innocen. vbi supra.

Idem breuiter docuit Hostien. in sua summa titu. vt lite non contestata, in §. quid si super rebus immobilibus, dicens, quòd qui cõuenitur nomine alieno: vt quia colonus &c. & si quis haberet ius in re, conueniretur nomine proprio, debet statim, idest antè litis contestationem & poterit nominare dominū, cuius nomine possidet; quo facto sunt dandæ ei induciæ: intelligo (inquit) si ipsas petierit a iudice, intra quas domino repræsentet: quod si non fecerit elapsa die, quæ domino significanda est: ipse dominus legitimis edictis citabitur: quod si adhuc contumaciter se absentet, lis quasi contestari videtur quoad interruptionem ab illa die, qua colonus vocatus fuit ad iudicium: & ideo summatim, idest semiplenè, puta, per sacramentum quod exiget a petente examinabit negotium: & sic petentem in possessionē ponet: ita quòd aduersarius veniēs nō audietur, nisi super proprietate post annum: & infra etiā super possessione. hæc Hostiens. vbi supra, ex quibus elicitur quoque iniustitia dicti decreti.

Idē apertiùs & breuiùs docuit Spec. in lib. 1. tit. de actore. §. expedito tractatu de Iudicibus. n. 65. in vers. item excluditur, & in vers. itē in reali actione. Nā in dicto vers. item excluditur. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Item excluditur agens rei vendicatione, vel noxali actione, si reus neget se pos-

possidere: vt in l. qui petitorio. ff. de rei vendic. nisi primò possessor de mendacio fuerit redargutus, & in dicto vers. Item in reali dixit, quòd in reali actione actoris in-
15 tentio deuiatur,† si reus antè litis contestationem exhibeat in iudicio rei per possessorem, vt in l. is, qui se obtulit, & l. sequen. & l. sin autem in princip. ff. de rei vendic. & in causa criminali si reus ostẽdit criminosum, vt in l. si maiorẽ. C. ad l. Cornel. de falsis.

Idipsum expressiùs docuit Panormitanus, in c. vnico, col. 8. nu. 18. vers. nunc descendo ad materiam. extra de litis contes. vbi post multa hinc indè allata, recitata sententia Bart. dicentis, quòd per declinatoriam exceptionem in iudicio propositam litis contesta-
16 tio† non fieret, sed nec per exceptionem peremptoriam statim factam, sed solùm per factam ex interuallo, quia videretur tunc reus producere exceptiones super meritis causæ: & subdit ipse, quòd huiusmodi opinio sibi nõ placeat, cùm text. in cap. 2. de litis contesta. in sexto supra per nos citato, loquatur indistinctè, & videatur etiam loqui quando in cõtinenti respondit, vt colligitur ex eius principio: dum dicit libello oblato &cet. Nam hoc supplere (ex interuallo) est diuinatio & extorsio: & de facili dixisset ex interuallo si uoluisset, argum: in cap. ad audientiam, de decimis, & si intellexisset de opponente ad merita causæ, benè hoc expressisset, nec fecisset mentionem illam in principio etiam de libelli oblatione. Item quare non inducatur litis contestatio per obiectum exceptionis peremptoriæ, ita procedit si in continẽti, sicut si ex interuallo in principali, vt patet ex not. per gl. in d. c. 2.
17 Nam ille, qui excipit,† neque fatetur, neq; negat: vt in c. cũ venerabilis, de exceptio. adde tu, quòd ibi hæc regula sub his verbis tradatur, videlicet [quia exceptionem obijciens de intentione partis aduersæ non intelligitur fuisse confessus.] vbi glos. dicit ipsam regulam sumptam ex l. non vtique ff. de exceptio. vbi hæc habentur. [Non vtique existimatur confiteri de intẽtione aduersarij, cũ quo agitur, qui exceptione vtitur.] hæc ibi. quæ confirmantur ad verbum in c. exceptionem. de regul. iur. in sexto. sequitur modò Panormitan. vbi sup. sed ponit factum separatum a libello, non ergo inducitur contestatio, quæ inducitur per responsionẽ ad petitionẽ: si tamen responderet ad libellum, & submitteret exceptionẽ peremptoriam: tunc benè esset inducta litis contestatio, hæc Panormitan. vbi sup. qui in c. quoniã frequenter §. in alijs. col. 2. nu. 6. vers. nota in vers. quòd si extr. vt lite nõ contes. dixit, qđ licèt cõtra simplicẽ detẽtorẽ det rei vendicatio, vt in l. offi ciũ. ff. de rei vẽd. & not. in c. examinata, ex. de Iudicijs. tñ detẽtor põt vitare iudiciũ dñm nominãdo, vt hic, & sic intellige Inno. in d. c. examinata, & in col. 20. n. 49. vers. quęro nũc circa. §. qđ si super, ext. vt lite non contesta. concludit idẽ Panormit. post Bart. in l. 2. C. vbi in

rem

rem actio. quòd conuentus in iudicio nominans alium possidere, non teneatur aliud probare: & sic per hoc absoluendus erit ab in-
28 stãtia iudicij, † nisi actor velit in se onus probandi eum suo nomine possidere: vt sic in eum transferatur possessio auctoritate l. fin. ff. de rei vendic. & ad hoc etiam allegat Innocentius hìc & sequitur Anton. Butr. & addidit ibi Panormitanus notandũ bene ex dictis Bar. dictam l. fin. & eius pœnam habere
19 locum † non solùm in eo, qui negat se ex toto possidere, vt si conueniatur, priuetur possessione, sed etiam habet locum in eo, qui dixit se alieno nomine possidere, cùm tamen possideret nomine proprio. Conclude ergo, ipse Panormitanus inquit, quòd stetur dicto suo, quòd aut dicit verum, & habemus intentum: aut falsum, & tunc idem dicendum; cùm possit nuda voluntate se constituere possidere nomine alieno, & desinere nomine suo possidere, vt in l. si quis vi. §. differentia. & l. quod meo. ff. de acquir. poss. si tamen dicit in fraudem, potest conuinci modo prædicto. hæc Panormitanus vbi supra ad verbũ: qui idipsum repetens in cap. cùm causam, col. 5. nu. 18. vers. secundò dicit glo. extra de iuramẽ. calum. addidit & hæc notatu dignissima, dicens, quòd si quis interrogatus an possideat, negat, cùm in veritate possideat: si actor probauerit ipsum possidere, res est auferenda illi, & danda actori, vt in l. fi. ff. de rei vendic. & subdit statim ipse Panormitanus aduerte tu canonista, nè decipiaris: Non enim intelligas, quòd proprietas ipsius rei detur actori: sed tantum in eum trás-
20 fertur possessio: † & reus efficitur petitor. Vnde nõ auditur amplius nisi super proprietate, vt legitur & not. in dicta l. fina. pro hoc in Authen. de trien. & semis. §. illud. & in Authen. Item possessor. C. qui potior. in pigno. habea. & addit, quòd ad hoc vt transferatur possessio in actore, requiruntur multa, vt notatur in dicta l. fi. & quòd conuincatur reus de mendacio: non enim sufficit, quòd possideat, si ignorabat se possidere: puta, acquisierat possessionem per seruum vel filium: in pœnam enim mendacij fit illa translatio, quæ cessat, cessante mendacio. Item requiritur, quòd actor probauerit reum possidere: & sic quòd assumpserit in se onus probandi: secus si antequam probauerit, constet reum possidere, arg. in l. eum qui. ff. de iureiur. Item requiritur, quòd agatur petitorio: & sic quòd circa rẽ petitam fuerit commissum delictum, secus si agebatur personali actione: quia tunc aliter proceditur, quapropter ipse reus etiam si incontinenti probare volens rem esse suam ad effectum impediendi possessionis translationem nõ erit admittendus, in pœnam mendacij prout communiter tenent Doctores. Hæc omnia Panormitanus vbi supra, qui rursum eadem alijs verbis repetijt in cap. examinata, col. 4. nu. 11. vers. vltimo induco, extr. de iudic. his præcisis verbis vtens, videlicet. Vltimo induco hunc textũ singulariter vltra omnes, quòd
21 suscipiens libellum † in rei vendicatione,

catione, & litem cōtestando non videtur se liti offerre, vt teneatur si non reperitur possidere: imò debet absolui, quandocunque cōstat eum non possidere: & illius actoris intentionem esse ineptā: quod singulariter nota pro limitatione illius l. qui se obtulit. ff. de rei vendicatio. vbi dicit tex. quòd is, qui se obtulit defensioni sine causa, cū non possideret, si actor ignorat, non est absoluēdus, &c. Debet (inquit Panormitanus) enim intelligi, quando interrogatus an possideret: respondet, quòd sic: secus si simpliciter recipit libellum, & lis contestata est, vt hic, vbi fuit deuentum ad testium productionē: & concludebatur rem restitui, & nihilominus absoluitur reus, cùm constat eum non possidere: & sic est hic casus expressus.

Idē docuit Philippus Franchus in cap. 1. de litis contesta. in sexto colum. 6. nume. 19. vers. vigesimo limita. Vbi his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. Vigesimo limita in exceptione, quæ opponitur per reum conuentum actione reali, si ipse excipit, quòd non possideat:
22 Nam talis exceptio, † ego nō possideo, impedit litis ingressum, secundum Bar. in § donec. Idē Franchus in cap. 2. col. 1. num. 2. versi. in ea glo. ibi. de litis contesta. in sexto probat, quòd qui excipit cōtra actoris libellum, non contestatur litem: cùm litis contestatio inducatur solùm per narrationem & responsionē ad eam: sed excipiendo non videtur respōdere libello, ex quo non videtur negare vel cōfiteri, vt not. in regula exceptione, de regu. iur. in sexto, ergo (inquit) litis contestationem induci tur, & ita sequitur Bal. in l. exceptionem, C. de probatio. per l. eleganter, §. si quis post. ff. de condictio. indebiti. qui Philippus in dicta regula, exceptione, nu. 2. vers. in eadem glo. in fi. dixit, quòd sicut excipiens non intelligitur cōfiteri: ita non intelligitur se obligare, vel quasi contrahere secundum Bald. in l. 2. C. de no. cog. Idē docuit Felynus in cap. vnico, de litis contest. colum. 2. num. 6. vers. ad primam quæstionem Abbatis, se subscribens supradictæ sententiæ Panormitani: dummodo exceptio stet in meris finibus exceptionis, vt in casu nostro patuit: secus si vltra procedit, puta, nego id fieri debere, quia promisisti non petere, vt docuit Domic. post Pau. in capit. 2. de litis contestat. in sexto. Idem repetijt ipse Felynus in cap. cęterum, col. 5. num. 28. in versicu.
23 negans † rem esse feudalem, quæ erat, perdit feudum, & est tex. in l. fin. ff. de rei vendic. vbi negans se possidere si conuincatur, perdit possessionem, & quòd loquatur Felinus de negatione facta antè litis contestatione, eliciūtur ex subsequentibus verbis suis ibidem, in versic. limita etiam, dicens supradictam conclusionem fore limitandam, scilicet dummodo negatio duret vsque ad litis contestationem, secus si antè litis contestationē cōfitetur, prout docuit Ang. in l. si dubitetur, §. 1. ff. de fideius. per tex. in l. electio, §. nequè. ff. de noxa. & est gl. in l. Neratius. §. nec actio. ff. ad l. Aquil. & docuit Bal.

in l. 1. col. 7. C. de litr. quod & repetijt breuiùs in c. exceptionem. col. 11. nu. 28. versic. datur alia fallentia. dicens, quòd maxima fallentia sit in omni peremptoria, quã excipiens offert se in continenti probaturum, & quòd talis audietur ante litis ingressum, & quod hoc docuerit Abbas post Butr. in cap. super litteris. col. 8. de rescriptis.

Ex Legistis verò infrascripti Doctores se subscripserunt præsenti nostræ decisioni. Nam glo. in dicta l. fina. dixit, quòd in pœ-
24 nam mendacij negans † se possidere interrogatus à Iudice debeat priuari possessione & actor mittetur in illius possessionem. Apertiùs hoc docuit glo. in dicta l. 2 C. vbi in rem act. in vers. quolibet modo. dicens, quòd sufficiet
25 possidenti nomine † alieno (si interrogatur, vel in ius vocatur) nominare dominũ, contra quem lis fiet, vt in littera ipsius legis. Nec contra nostram sententiam est glo. in dicta Authen. de Triente & semisse. §. pen. in versic. & legum. concludens, quòd agenti in rem, & quis respõdeat se nõ possidere, quòd lis contestabitur, & iurabunt de calumnia non super iudicio in rem, sed super iudicio possessionis, vt in l. 1. C. de litis contesta. cùm contra ipsam insurrexerit Iac. de Bel. (quẽ sequitur Bar. ibidem. nu. 6. versic sed quòd debeat) dicens, quòd non debeat ire per tot circunstantias, sed (statim cognita veritate) procedere ad translationem sine litis contestatione. Nam & rursus docuit Bar. ibidem, quòd ipsa gl. reprehendatur in eo, quòd dixit, quòd eo ipso, quòd facta est interrogatio, an possideat, videatur esse facta litis contestatio super iudicio possessorio. Nam dixit Iacob. de Aret. quòd dicendo se non possidere, non est animus contestandi litem, sed excludendi iudicium: quam rationem posuit glo. proxima dum dicit, ne iudicio rei uendicat. non autem super iudicio & nõ interuenit narratio, & responsio, quæ ad litem contesta. est accessoria, vt in l. 1 C. de litis cõtest.

Idipsum Bart. libentissimè docuit in omnibus alijs locis infrascriptis. Nam in l. si à te hæreditatem. §. si quis fundum. nu. 2. ff. de except. rei iudic. dixit, quod elicitur ex lectura dicti §. & l. is, qui se obtulit. ff. de rei vendic. quod reus accipiendo libellum, nisi appareat, quod
26 sit interrogatus, an possideat, † nõ tenebitur. Sed quid fiet in isto iudicio: tex. est hic, quòd pronunciabit rem esse actoris, & reũ absoluet, postquam non cõstat eum possidere: & hoc si actor probat plenè de iure suo. hæc Bar. vbi supra, qui idipsum cõfirmauit in l. fin. ff. de rei uendic. dicens, quòd negans possidere priuatur possessione, quæ officio Iudicis propter eius mendacium transferetur ad actorem probantem illum possidere: & idcirco necessariò non requiritur litis cõtestatio, cum negans possessionem in pœnã mendacij veniat priuandus huiusmodi possessione, quæ erit conferenda actori probanti illum possedisse tempore huiusmodi interrogatio-

rogationis. Qui Bart. in dicta l. qui petitorio. asserit, quòd ante litis contestationem reus erit interrogandus vtrum possideat, vel dolo desierit possidere. qui Bart. in dicta l.is, qui se obtulit. concludit, quòd quando contra aliquẽ lis cõtestatur, etsi fuerit probatum ab actore plenè de suo dominio, & nunquam cõuentus fuisset interrogatus an possideret, nec ipse probasset se possidere: tunc reus absolueretur, & rẽ pertinere ad actorem pronunciabitur. Qui Bar. in dicta l. officium. dicit, quòd conuentus rei vendicatione poterit nominare dominum, vt ibi dicit glo. per tex. in l. 2. C. vbi in rem actio. Vbi idem Bar. col. 3. nu. 15. versic. quæro secundò. dixit, quòd qui nominat
27 † dominum in iudicio, nõ teneatur probare se noĩe alieno possidere, cũ sibi sufficiat, ꝙ nominet dominũ in iudicio, vt ꝑ hoc absoluatur ab instantia iudicij, nisi actor in se velit onus probãdi assumere, & probare eum suo nomine possidere, vt sic in eum transferatur possessio auctoritate l. vltimæ, ff. de rei vendicat. & illud videtur velle Innocentium in c. quoniam frequenter. ext. vt lite non contestata. Qui Bart. in dicta Authent. item possessor. probat idem, quòd scilicet in pœnã mendacij possessor negans se possidere, priuabitur possessione, etsi in alio iudicio audietur post traditam possessionem actori officio Iudicis per text. in §. illud. Auct. de triente, & semisse.

Idem docuit Bal. in rubrica, ext. de eo, qui mittit. in poss. causa rei seruandę, cùm ibi duo notatu dignissima doceat. Primum quorum est, quòd reus conuentus rea
28 li † actione non tenetur reficere expensas, nisi compareat, & velit rem defendere, & possessionem recuperare, vt in c. cum venissent. eod. titu. in prima glo. & est ratio, quia qui tenetur citra obligationis vinculũ ratione possessionis tantum, expulsus desinit teneri. vt in l. prętor. §. cum hoc edictum. ff. de damnis infect. & in l. cùm fructuarius. ff. de vsufr. immo plus, quia si etiam teneretur ex contractu a quo licet discedere desinit teneri derelicta possessione, vt in l. cùm fructuarius. ff. de vsufruct. Cùm ergo dominus aduocauerit possessionem, & reus beneficio iuris vsus nunquam cõparuit ad contradicendum, meritò non debet cogi ad refectionem expensarum, quia in nulla culpa deprehenditur, & dictum Archidiaconum debet intelligi, quando missio fit in actione personali, vbi mora præcedit. Secundum eius dictum notabile est, quòd si possessor dixerit se non
29 possidere, † statim officio Iudicis expellitur de corporali possessione, nec licebit ei intra annum recuperare, vt in Authent. de triente, & semiss. § penultimo, vbi est melior glo. quæ sit in toto corpore iuris: porrò negans intercipere videtur. textum habes (inquit) singul. in l. hæreditatum. §. vltimo. ff. ad l. Falcid. hæc Bald. vbi sup. cuius vltima dicta intelligas secundum mentem ipsius citantis

ad hoc dictum §.pen.vbi dicitur, quòd actor, negante reo possessionē, si probauerit ipsum possidere pp mendacium ex officio iudicis tradetur actori eadē possessio denegata, ꝑut apertiùs ipsemet Bal. dixit in sequentib.locis. Nā in c. vnico.col.3.n.7. vers.sed núquid. ext.de litis contest.his ꝑcisis verbis usus fuit,videlicet.Qui proponit exceptionē peremptoriā,pręsumit litē non contestari, cùm ꝑ-
30 sumat excipere † animo non contestandi litē : cùm reorū sit fugere,vt in l eleganter.§.si quis. ff.de condict.indebiti.Vnde si non apparet alia litis contestatio, & testes essent recepti, processus esset nullus. & hoc verum, nisi in casibus,in quibus sufficit qualis qualis contradictio, vt in extraordinarijs, & summarijs, vt in l. nec quicquam.§. de plano. ff. de officio proconsulis. & ibidem in nu. 10. vers. item nota, quòd in reali dixit, quòd in reali iudicio nulla exceptio potest opponi antè litis contestationē : nisi hæc exceptio. possideat, vt not. in Authenti.de Triente & semisse.§.pen. etsi quidem obijcitur antè litem conte-
31 statam,nō habet excipiens † probare, secus si tempore litis contestatæ possidebat, vt probat illa lex not.in l. si rem meam. ff. de exception. rei iudicat. & paulò antè, scilicet in nume.9. ibidem dixit,quòd ille qui negat non excipit:vnde negare licet antè litis contestationem. qui Bal. in dicto c.qm̄ frequenter.§.in alijs.versic. quod si super.ext. vt lite non contesta.nu.6.vers.sed quid si laicus:
32 dicens,quod si laicus † fuit conuentus corā Iudice seculari nominat Clericum tanq̄ Dñum suum, probato,ꝙ à clerico habeat causā fiat remissio processus ad Epm, etsi nominans mentiret,debet statim ab ipso auferri possessio officio Iudicis ēt sine libello,vt solemniter notat in Authen. de Triente & semisse.§.pen. Illā ergo pęnam patitur propter mendacium, nisi antè litem contestatā pęniteat:& hoc intellige si pęniteat antequā conuincatur de mendacio: sed si postq̄ fuerit conuictus non habebit locum pęnitentia. Idipsum & apertiùs docuit ipse Bal. in d. l.si. ff.de rei vendic.his pręcisis verbis vtens,videlicet. Nota, quòd ille, qui negat se possidere,non cogitur contestari litem in rei vendic.vnde ista exceptio,non possideo, impedit processum : tñ si actor vult probare contrarium officio Iudicis aufertur possessio reo cōuicto de mendacio,sine alia ꝓbatione dominij & implorabitur istud officium incidēter,vt not.in Auth.de Triente & semisse.§.pen. vbi est melior gl. quę reperiatur: per q̄ glosā ponitur Theorica & practica huius legis. hęc ibi Bal. qui in d.l.2.C.vbi in rē.col.3.vers. domum. quæro. dixit, quòd ista nominatio domini à vocato in ius fieri debet statim (scilicet secundum Doctores) ꝙ exponitur antè litis contestatiōnē : quia per hoc ipse nominans declinat iudicium secundum Bar.post litis verò contestationem non habet locum nominatio ista declinatoria. arg. in l.fin.ff.de exceptio.

Idem

Idem docuit Angelus in dicta l.fin. ff. de rei uendic. asseuerans reum non teneri in casu nr̃o ad litem cōtestandum, & sic cogi non poterit ad vlteriora in causa procedendum, & quòd reo negante se possidere præsumitur eius dictum verum: & ratio est, quia inde priuaretur possessione (si verè eam haberet) actore probante illum possidere.

Idem docuit Paul. de Castro in l.2.col.2.nu.6.vers.in tex.ibi[De bet statim]. C. vbi in rem actio.
33 dicens, quòd hæc exceptio, † non possideo scilicet est dilatoria, & ideo opponi debet antè litis con testationem, q̃m postea eam opponere nō posset ad declinādum iudicium: etsi posset illa.n proponens pęnitere ante litem contestatam asserendo se possidere. ꝙ si non faciet, secundum Bart. absoluetur ab instantia iudicij, nisi actor probet, quod possideat ille nomine suo, & tunc iuxta sententiam Innocentij in c.quoniam frequenter, vt lite non contestata: conuictum de mēdacio Iudex priuabit tali possessione illā transferendo ad actorem, iuxta l. fina. ff.de rei vendica. sed si conuentus non nominabit Dominum, sententia procedet contra eum, & actor mittetur in possessionem.

Idipsum docuit Iason in l. 2. col.24.nu.86.& 87.in versic.puto tamen.& in versic. trigesimo tertio quæro.C. de iure emphit. dicens, quòd dicta l.fi.ff.de rei vendic.non loquatur de ammissionis
34 proprietatis † incursu ex mendacio prolato à possidente verè, & denegāte se possidère: sed solùm de ammissione possessionis. quapropter emphiteota non priuabitur re emphiteotica, etsi ipse denegasset esse rem emphiteoticā, de qua tamen re latius agit Anto. Gabr. in suo eleganti tract. conclus.lib.5.titu.de acquir. vel ammitt. poss. conclusione 5. per totum vbi multa notatu dignissima protulit ex ibi recensitis Doctorum sententijs.

Ex quib⁹ omnibus hìc per nos allatis, & alijs similibus, quę afferri poterāt, licèt pateat veritas p̄sentis nostræ decisionis, & illius decreti iniustitia ac nullitas: nec non & responsio ad contraria in principio allata: Tamen pro maiori veritatis dilucidatione, ipsis satisfaciemus veram intelligentiam eorum tradendo Deo Optimo Maximo ducę.

Ad primam obiectionem factā ex l.1. C. de litis contest. respondemus per regulam illam vulgatissimam, & de iure verissimam. in c.exceptionem.de regu. iur. in sexto, in c.cùm venerabilis. extra de excep.& in l.nō vtiq;. ff.de ex-
35 cept. vbi dr̃ quòd obijciens † exceptionē de intentione partis aduersæ non fuisse confessum cū nec fateatur, neq; neget factū de quo agitur, & interrogatur, sed ponit factum separatum a libello: cum ergo lis contestetur per responsionē factā ad petitionem, indè sequitur non fieri litis contestationē per oppositionem exceptionis in iudicio propositæ, iuxta sn̄iam supradictorū Doctorū. & idē respondetur ad l. rē non nouam. §.

patroni.C.de iudicijs. Nã per se patet, ꝙ qui excipit, non intendit litem contestari: & cùm hæc exceptio posfit appellari declinatoria, eo ꝙ ad declinadũ iudicium fuit opposita, & peréptoria, cum perimat intentum actoris, ꝙ quidẽ fuerat cum ipso in iudicio litẽ contestati. eò ipso, ꝙ illum in ius vocauit, dicẽdo sibi cõpetere rẽ talẽ ab ipso possesã, eò magis cõprobatur nostra respõsio, ꝙ vtraque exceptio proponẽda sit antè litis contestationẽ seu ingressum ad excludendum ipsum actorẽ a iudicio, vt per se patet. & per supra allata fuit probatum. Cum ergo huiusmodi exceptionem propositã exclusus fuerat actor. Indè sequit̃, ꝙ si dictũ decretũ, ꝙ ad vlteriora procedat̃, Iudex indulsit (vt fuit suppositum) antè probationẽ factam per actorem, quòd falsò reus negasset se posfidere, illud fuisse iniustum, & nullum de iure patuit, cũ emanauerit cõtra ius constitutionis: sed si illud indulsisset post probationẽ supradictã factã, fuit ex alio capite iniustũ: nã statim debuerat Iudex assignare d. actori possesfionẽ talis rei (de qua agebatur) & illa cõcessa expectare debuerat, an illã aliqs in iudicio cõparẽdo petijsset, & sic petitoriũ intẽtasset, & aliud iudicium incœptum fuisset: & donec aliter probaretur ipse possessor, ex decreto ipsius Iudicis fuerat manutenendus in possesfione illa adepta virtute l. fina. ff. de rei vendicat. ministerio tamen Iudicis, vt latisfimè colligi ex supra allatis poterit.

Ad glosas allatas in contrariũ, & ad Bart. ex allatis patuit responsio, cùm & ipsos nobiscum sentijsse iã innotuit apertisfimis documentis, immo & eorundem verbis a nobis supra relatis idipsum comprobatur.

Ad Specul. respondendo dicimus, ꝙ ne compellamur asserere tantum Doctorẽ esse, & fuisse sibi contrarium: opus est nobis animaduertere, ꝙ ipse Specul. diuersa docuit, & meritò, cũ casus sint & ipsi diuersi, secundum suam intentionem, & subiectam materiã. Nam quãdo monuit nouum Aduocatum dicendo, ꝙ sit cautus, vt protestetur, &c. loquebat̃ de eo, qui respondit in casu principali, & in alio casu, quàm in casu nostro priuilegiato a iure, & in quo expressum est in iure, ꝙ non possit molestari denegãs per litis ingressum, nisi in priuatione possesfionis, quam suam esse quis denegaret: quapropter merito ipsemet Specul. cum de casu nostro specialiter loqueretur tenuit nobiscum, vt asserendo ipsamet præcisa verba ipsius supra patuit. Vnde patuit etiã ex hoc veritas præsentis nostræ decisionis.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Legatarius creditor legantis, quando nõ poterit exigere nisi legatum,*

vel solum creditum ab heredibus legantis.
2 *Creditor quis sit dicendus.*
3 *Ecclesia legataria possit ne petere & quartam, vltra ipsum legatum.*
4 *Legatum factum creditori voluntario vnà cum ipso credito debetur, & quare. non autem creditori iuris, vel consuetudinis.*
5 *Legatarius acceptans legatum sibi factum a legante, & adijciente se indè voluisse satisfac ere debito secum contracto, an p ossit petere & debitum.*
6 *Legatũ speciei, quando cõpensabitur ad æquiualentẽ quantitatẽ debiti.*
7 *Legatum quando in dubio non dicatur factum animo compensandi.*

De legato, quando videatur factum animo compensandi.

T H E M A.

1 Fuit summoperè dubitatum, an acceptans legatum videatur tacitè cedere actionem, quam legatarius habebat aduersus legantem ratione debiti contracti cum dicto legatante, ratione mutui, vel cuiuscunq; alerius tituli legitimi.

DECISIO XXXXV.

SANCTISSIMA, & indiuidua Trinitas, cuius ope fretus quamplurima difficilia supaui, intercedẽtib⁹ pro me innumeris meritis Beatissimæ Virginis Mariæ, atque suffragijs Beatissimi Patriarchæ nostri Benedicti. Præcor subnixè, vt illuminare digneris tenebras meas, vt in tui decus, & solamen exoptantis verã decisionem propositę qõnis litteris eã cõmendare possim.

Et vt facilius & perspicatius cognosci possit veritas nostrę sententię, operępretium duximus vti nonnullis cõclusionibus decidentibus quæstionem ipsam.

Prima ergo conclusio sit hæc. Qñ apertissimè constat de voluntate testatoris legãtis aliquid cre-
1 ditori, ꝙ.s. relinquendo † aliquid in suo testó suo creditori, hoc fecerit aío illud cõpensandi cũ debito, ꝙ habebat cũ suo creditore: tunc hmõi creditor alterũ ex his recipiet tñmodo, s. aut debitum nudum, aut legatum nudũ, seu solum, & nullo pacto exiget vtrũq; etiam si legatum sit minus valoris, q̃ debitum. Hæc conclusio ꝓbat verissima triplici medio. Nã primò per arg. in c. officij, secũdò q̃sisti. ext. de testis. Vbi Innoc. III. inter alia his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Scdò quęsisti cum quis in testamento relinquit Epo ꝓpriã portionẽ, & alia multa Monasterijs, vel Ecclesijs. Vtrum Epo

ex illis legitimam posset petere portionem, & infra. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si portionem illam, cu conditione legauit Episcopo, vt esset ea sola contentus, & Episcopus acceptauit, quia per hoc alijs renunciasse videtur, de cęteris non poterit exigere portionē.] hæc ibi. Diximus probari per arg. in d.c. officij, quoniam etsi ibi directè non agatur de creditore ipsius testatoris, benè tamen indirectè, & ū testator legando Ecclesiæ, vel Monasterio, videtur tacitè id voluisse, quod & lex ipsa, scilicet vt & ipsa Ecclesia, vel Monasteriū det portionem dicti legati de iure cōpetentem ipsi Episcopo. Quapropter etsi ipse testator directè non potuisset ipsum Episcopum priuare dicta Canonica portione, tamen consulens Ecclesiæ, vel Monasterio legatario conuenit tacitè cum Episcopo, eo ipso quòd voluerit dictum legatum compensari cum dicta portione sibi de iure competente.

Idem probatur eodem modo per arg. in l. si compensandi. C. de hæred. institu. vbi hæc habentur, videlicet. [Si compensandi debiti gratia vxor maritum fecit hęredem: desiderio tuo pręter portionem hæreditatis debitum quoq; restitui postulantis, non tantum iuris seueritas, verū etiam defunctæ voluntas refragatur.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. creditorem. ff. de legat. 2. vbi hæc habentur, videlicet. [Creditorem, cui res pignoris iure obligata a debitore legata esset, non prohiberi pecuniam creditam petere, si voluntas testatoris compensare volentis euidenter non ostenderetur.] hæc ibi. Idem habetur in l. mulier. ff. de condict. institu. in princ. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Mulier quæ viro suo ex dote promissam pecuniam debebat, virum hæredem ita instituerat, si eam pecuniam, quam doti promisisset, neque petijsset, neque exegisset. Puto si vir denunciasset cęteris hæredibus per se non stare, quo minus acceptū faceret id, quod ex dote sibi deberetur, statim eum hæredem futurum.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in l. si vxor. C. de bonis auct. iud. ie. poss. vbi hæc habentur, videlicet. [Si vxor tua pro triente patruo suo hæres extitit, nec ab eo quicquam exigere prohibita est debitum a cohæredibus probesse petere non prohibetur, cùm vltra eam portionem, qua succes sit actio non confundatur, sit autem cohæredes soluendo nō sint: separatione postulata nullum ei damnum patiatur.] hæc ibi. Idē probatur per argum. in l. quoties lex. ff. de actio. & obligat. vbi hęc habentur, videlicet. [Quoties lex obligationem introducit, nisi si nominatim cauerit, vt sola ea actione vtamur: etiam veteres eo nomine actiones cōpetere, si ex eodem facto duæ competant actiones: postea Iudicis partes esse, vt quod plus sit in reliqua actione id actor ferat, si tantū, idē, aut minus id consequatur.] hæc ibi. Idem habetur per textum in l. is cui, ff. de actio. & obligat. vbi

hæc

hæc habentur, videlicet. [is, cui sub conditione legatum est, pendente conditione non est creditor, sed tunc cùm extiterit conditio, quamuis eum, qui stipulatus est sub conditione placuerit etiam pendente conditione creditorem esse. Creditores † eos
2 accipere debemus, qui aliquam actionem vel ciuilem habent: sic, tamen ne exceptione submoueantur.] hæc ibi.

Idem probatur per tex. in l. Imperator Ant. §. enim vero. ff. de legat. secundò, vbi hęc habentur, videlicet. Enimuerò si pecunia accepta rogatus sit rem propriam, quamquam maioris pretij est, restituere: non est audiendus legatarius legato percepto, si velit computare. Non enim ęquitas probare patitur, si quod legatorum nomine perceperit, legatarius offerat.] hæc ibi. Idem habetur in l. pen. §. cui fratris. ff. de alim. & cibar. legatis.

Probatur & secundò præsens cōclusio auctoritate Doctorum, & primò Canonistarum. Nam ipsi se subscripsit Glo. in dicto c. officij. in versic. vendicare. Idem docuit Cardin. Zabar. in dicto c. officij. col. 1. vers. tertio oppono, dicens, quòd quando quis legasset animo non compensandi, & hoc constat, & tunc creditor alterum tantum petit. arg. in l. si compensandi. C. de hæred. institu. Idem repetijt ipsemet Cardinalis in c. certificari, quæst. 22. incip. quæro an relictum. extra de sepulturis. & rursus in Clem. dudum. §. verùm. col. 6. in fin. versic. vigesimoseptimò quæro. de sepul. dicens, quòd si testator legauerit certā quantitatē Ecclesiæ † Parochiali, addēs, 3
ꝙ esset contēta legato: & non peteret quartam: in hoc casu, si Ecclesia non acceptasset relictum, posset petere quartam: secus si acceptasset, sciens conditionē adiectam, vt in c. officij. extra de testamentis. & addidit Card. quòd hoc ipsum docuerit Paul. ibidē. Idem docuit Petr. de Anch. in dicta Clemen. dudum. §. huiusmodi col. 5. vers. vndecimò quęro post Oldrad. Idem docuit Ioannes de Imo. in dicto c. officij. col. 1. vers. nota, quòd legatum factum Episcopo. Idem docuit Panormitan. in dicto c. officij col. 2. versic. sed contra hoc. in fine. Idem docuit Baptista Villalob. in suo tractat. commun. opinio. in versic. legatum. nu. 42. dicens, quòd legatum
4 factum † creditori voluntario ei debetur, & etiam creditum: secus tamen in creditore iuris, vel consuetudinis, quia præsumitur factum animo compensandi, pro ut docuit Ioannes Cotta. in lib. Miscell. cap. 1. n. 9. hanc esse communem opinionem asserēs. Idem docuit Michael Grassus in suo tractat. commun. opinio. in versic. legatum quæst. 16. nu. 14. versic. notandum ad supradicta. dicens, quòd si legatum cōpensandi animo expresse relictum sit, & adiectum, vt illud sit pro satisfactione debiti, vel nè quid amplius petere possit: tunc creditorem, si acceptauerit legatum, amplius petere non posse, pateat: etiam si legatum minoris sit valoris, quàm debi

debitum, quod extinguitur. & quòd hanc opinionem communiter receptam docuerit Alexan. in l.si compensandi. C. de hered. instituit.& in conf.132.n.2 lib.2.& Matth.de Afflict.in Decis. Neap. 44.nu.34.& Couarruu.in dicto c. officij.nu.11.vers.ad intellectum. vers.si verò, dicit fore praenotandam rem legatam creditori a debitore: hoc adiecto moderamine: vt ea sit pro satisfactione debitae quantitatis contentus etiam si sit minoris valoris, debitum ipsum extinguere, si per legatarium legatum ipsum acceptum sit, vt in l.creditorem.iuncta glo.ibi.ff.de legat.secundo. Quod si quantitas legetur creditori, cui species debetur à testatore, eadem satisfaciendi voluntate, idem erit. & hos omnes sequutus fuit Emanuel Soarez, in tractat. suo communium opinio. versic. legatum, quod in illum confertur. nume.36.

Et ex Legistis praesenti nostrae conclusioni se subscripserunt infrascripti Doctores, videlicet Gl. in dicta l.in versic.refragatur.Gl. in dicta l. si vxor. in versicu. prohibita est. Bartolus in dicta l. si compensandi. & in l.1. colum. 2. numero 10. C. de rei vxor. actio. & idem Bartolus in l. si cum dotem. §. si pater. nume. 2. versicu. solue. hic pater expressit. & glos. in dicta l. Imperator. in versicu. offerat. & idem rursus Bartol. in dicta l. Imperator Anton. §. cùm quidam.num.4.Tu tamen distingue. & in l.pen.§.cui fratris. ff.de alim. & cibar.legat.Idem docuit Bal. in d. l. si compensandi. Idem docuit Paulus de Castro in dicta l.si compensandi. & in dicta l. si vxor tua. & expressiùs in l. si cùm dotem.§.si pater filias.nume.2.ff. solu.matrimo.Idem docuit Iason in dicta l.si compensandi.dicens, quòd institutio facta de parte haereditatis animo compésandi cum toto debito, totum debitum extinguit, quando testator ita expressit: quando autem essemus in dubio secus esset, per l.si ab eo. C. de negot. gest. sed si debitum esset maius, se remittit ad nota. per Paul.& Alex.

Probatur & tertiò praesens conclusio hac ratione, videlicet. Cùm quisq; possit renunciare iuri suo: & taciti & expressi eadem est virtus, vt in l.cùm quid.ff.si cer.pet. indè sequitur, quòd qui scienter acceptauerit legatum debitoris sui cùm conditione supra recensita conuincatur renunciasse iuri petendi, quòd sibi debebatur.

Amplia allata in prima conclusione, dicendo, illa habere etiam locum quando debitor legasset quantitatem suo creditori, quamuis ei debuisset speciem aliquam: si affuisset eadem satisfaciendi voluntas tali debito. & de illa constat. Haec ampliatio probatur Doctorum auctoritate. Nam hoc docuit Couarruuias vbi supra nume. 11. versiculo quòd si quantitas, Idem docuit Cardinal.Zabarella in dicto capitulo officij. col.1. versic. tertiò oppono.

Limita singulariter allata in dicta

cta prima conclusione, & eiusdem ampliatione dicendo illa locũ non obtinere: quãdo debitor
5 † legasset certã quantitatẽ solũ creditori, & addidisset in suo legato se velle debitæ quãtitati ex hoc satisfactũ censeri: Cõpensatio tantum admittetur cõcurrentis quantitatis, ita vt residuum, quod excesserit, a credirore peti poterit, & ei tenebuntur hæredes soluere. Hæc limitatio probatur triplici medio. Primò enim per textum in l. Imperator Antonius, §. si centum. ff. de legatis secundo. Vbi hæc habentur, videlicet. [si centum legatis duplum restituere rogatus sit: ad summam legati videbitur constituisse] hæc ibi. vbi in immediato §. præcedenti: hæc habentur, videlicet. [sed etsi legatum percepit, non amplius ex causa fideicommissi cogendus erit soluere, quam receperit.] hæc ibi. Idem probatur per textum in l. pen. §. qui fratris. ff. de aliment. & cibar. legatis. Idem probatur Doctorum auctoritate. glos. enim hoc ipsum docuit in dicta l. Imperator. versicu. non amplius. Idem docuit Bartolus in dicta l. Imperator. §. cùm quidam, columna secunda, nume. 4. versicu. Primo casu, aut grauatur. Vbi reducens hanc quæstionis præsentis materiam procedens per modum epilogi his singularibus verbis vsus fuit, videlicet. Aut relinquitur quantitas, aut species certa, aut quota. Primo casu. Aut grauatur in quantitate, & non potest in plus grauari, quam sit illa quantitas, & commodum vsurarum, vt hic. & in §. si centum. Aut grauatur in specie: & tunc aut in specie propria, & potest in plus grauari: & sibi imputetur, si agnouit, vt hic. Aut in specie aliena redimenda, & tunc non tenetur expendere vltra quam sit legatum: & etiam si agnouit, vt in l. sed si non seruus, in principio, ff. ad l falcid. si verò legatur species, & tunc, Aut legatur simpliciter, aut alternatiue. Primo casu, non potest plus grauari, quam sit pretium illius speciei cum fructibus, vt in l. Ciuitatibus, § finali, ff. de legatis primo. Secundo casu quando alternatiuè: tunc potest grauari quantum valet illa res, quæ pluris est, etiam si minorem agnouerit, vt in l. planè, la seconda. §. si cui. ff. de legatis primo, hæc Bartolus, vbi supra. Couarruuias verò vbi supra, nume. 11. in versicu. quod si quantitas, & in versicu. ex quibus. idipsum docuit addens, quòd ex supradicta doctrina poterunt deduci aliquot assertiones, quæ huic capitulo officij. de testamentis necessariæ & vtiles sunt. Prima quarum est, quòd lega-
6 tum, † speciei relictum Episcopo a testatore pio quarta portione Episcopali compensari ad æquiualentem quantitatem cum ipsa quarta portione. Et idem erit si legetur Episcopo quantitas certa pro quarta portione, quæ in specie consistat. Quòd si dictum a testatore fuerit vtroque casu se legatum Episcopo relinquere, vt nihil petat ratione

ratione quartæ Episcopalis, etiam si dispar sit legatum a quarta portione, sit omnino integra compensatio & computatio. Nec potest Episcopus eccessum æstimationis exigere. Secunda conclusio legatum certæ quantitatis pro quarta canonica portione Episcopo relictum, vtcumque conceptis verbis: ad concurrentem vsque quantitatem imputatur: ita vt excedens æstimatio ab Episcopo peti iure possit. hæc vbi supra Couarruuias.

Secunda conclusio si testator legauerit aliquid alicui, cuius est debitor ex sua dispositione, & sic ex dispositione hominis, seu contractu, in dubio non videtur factum legatum † animo compensandi. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim per tex. in l. creditorem, ff. de legat. 2. cuius verborum tenor fuit relatus supra in probationem primæ conclusionis. Idem probatur per argumen. in cap. officij. extra de testamentis, cuius verba supra retulimus. Idem probatur per textum, in l. 1. §. sciendum. C. de rei vxo. actio. vbi hæc habentur, videlicet. [sciẽdum itaque est edictum prętoris, quod de alterutro introductum est, in ex stipulatu actione cessare, ita vt vxor & a marito recipiat, & dotem consequatur: nisi specialiter pro dote ei maritus ea dereliquit: cùm manifestissimum sit testatorem, qui non hoc addidit, voluisse vtrũque consequi.] hæc ibi. Idem habetur in l. si ab eo. C. de nego. gest. vbi hęc habentur, videlicet. [Si ab eo, qui negotia tua gessit hęres ex duabus institutus es: etiam si adeas hæreditatem, in reliquis decem vncijs aduersus cohæredem competit tibi petitio, si quam aduersus defunctum habuisti actionem.] hæc ibi. Idem habetur in l. si vxor. C. de bonis. auctor. iudic. poss. vbi hæc habentur, videlicet. [si vxor sua pro triente patruo suo hæres extitit, nec ab eo quicquam exigere prohibita est: debitum a cohæredibus pro besse petere non prohibetur: cùm vltra eam portionẽ, qua successit, actio non confundatur: sin autem cohæredes soluendo non sint, separatione postulata, nullum ei damnum fieri patiatur]: Hæc ibi. Idem probatur & secundò Doctorum auctoritate. Nam huic conclusioni se subscripserunt ex Canonistis glos. in dicto cap. officij, in versicu. vendicare. Idem docuit Cardinal. Zabarel. in dicto capitu. officij. colum. 1. nume. 2. versicu. tertiò oppono, citans ad hoc dictam l. creditorem, quod & repetijt in capitu. certificari, quæstio. 22. in fine, extra de sepultur. Idem docuit Imola in d. c. officij. colum. 3. versicu. solue quòd interdum constat, dicens. Conclude, aut testator erat debitor voluntarius, & sic ex contractu, non ex dispositione iuris: & tunc non videtur in dubium relinquere animo recompensandi, si animo reliquit suo creditori, vt est casus in l. creditorem. ff. de legatis secundò, & probatur in d. l. 1. §. sciendum. C. de rei vxor. act. vbi patet, quòd si maritus obligatus vxori

ad

ad restitutionem dotis facit legatum aliquod ipsi vxori, poterit post mortem petere dotem, & legatum. Idem docuit Panormitanus in dicto c. officij. col. 2. nu. 4. versic. secundo casu. Idem docuit Couarruuias vbi supra nu. 2. §. est igitur necessarium. in vers. in primo equidem non est admittenda compensatio: quod probatur in dicta l. creditorem. & in dicto §. sciendum. adiuncta professorum omnium vtriusq; iuris interpretatione. Idem docuit Michael Grassus in suo tractat. commun. opin. quæst. 16. nu. 4. vers. sed quęro circa hoc. dicens hanc esse cōmunem Doctorum sententiam. prout docuit Couarruuias vbi supra, & Gomes. cap. 12. nu. 27.

Idipsum docuerunt ex Legistis infrascripti, videlicet Glo. in dicta l. creditorem. in versic. prohiberi. Glo. in dicta l. 1. §. sciendum. in versic. addidit. & Glo. in dicta l. si ab eo. in vers. competit.

Idem Bart. in l. si cum dotem. §. si pater, nu. 3. vers. vel dic, vt ibi. ff. solut. matrim. qui Bart. in l. huiusmodi. §. cùm pater. col. 5. nu. 5. ff. de legat. 1. dixit, quòd si pater non legauit filiæ, sed ipsi genero, cui promiserat filiam, etsi nomine dotis legasset, legatū esset nullum: quia legaret creditori suo, nisi contineret aliquod commodum, vt in l. creditori. & l. sequenti. ff. de legat. 1. si verò non legasset nomine dotis, sed simpliciter, tunc gener & deberet habere vtrumque, cùm non videatur relictum animo compensandi, vt in d. l. creditorem. & in d. §. sciendū. Idem repetijt in dicta l. 1. col. 2. nu. 10. dicens: Nota, quòd si debitor legat creditori in dubiò, nō intelligitur animo compensandi, nisi exprimatur. Idē docuit Bal. in dicta l. si vxor tua. col. 2. versic. conclude ergo, his singularibus præcisisque verbis vtens. Aut ex necessitate contractus, dicens, ꝙ quando debitum est ex necessitate contractus, & non legis: in dubio legatum creditori non dicetur factum animo compensandi cum debito. Idem docuit Pau. de Cast. in l. si compensandi. in fine. C. de hæred. instit. Idem repetijt in dicto §. si pater. col. 1. nu. 2. versic. & ad hoc allegatur. dicens, quòd quando quis est debitor ex causa non necessaria, sed voluntaria, vt ex cōtractu, vel quasi, quæ à principio sunt voluntatis, vt in l. sicut. C. de actio. & obligat. Nā tunc in dubio nō videtur illud testatorem relinquere animo compensandi cum tali debito, nisi dicat expressè: vt in dicta l. creditorem. & in dicto §. sciendum. Idem docuit Iason in dicta l. compensandi.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V. I. P.

SVMMARIVM.

1 *Maleficii non sunt relinquendi vini.*
2 *Homicida quod fecit semper expectet.*
3 *Baro non admittens ad cōpositionem adole-*

adolescentulum homicidam prouocatum & bonæ ac quietæ conuersationis, & pœnitentem, peccat peccato iniustitiæ.

4 *Pœnitentibus est danda venia.*

Episcopus peccat nō dispensando vbi adest ratio dispensandi.

6 *Dispensatio & admissio ad compositionem dicitur gratia cum iustitia admixta, ad quas si quis sine causa non admitteretur, iniuria afficeretur.*

7 *Iudex in iudicando debet magis sequi misericordiam, quàm rigorem.*

8 *Superior poterit compelli ad dispensandum, vbi subest iusta causa: et sic Baro non admittens reū ad compositionem vbi adesset iusta causa.*

9 *Causæ, quibus mouendi sunt Principes ad admittendos reos ad compositionem.*

10 *Iudex non poterit sine offensa iustitiæ denegare reo pœnitenti compositionem.*

11 *Iudex à lege habet potestatem commutandi pœnam ex causa, quæ sumitur ex aliquibus circunstantijs.*

12 *Iustum non esset non admittere reum ad compositionem vbi adest causa, & quare.*

13 *Persona alicuius in iudicijs decernendis non erit accipienda.*

14 *Iniustum aliquid facere ex suo genere est peccatum mortale.*

15 *Scandala actiua uitare præcipiuntur omnes iure Diuino, & quando sit mortale.*

16 *Domini temporales, ac Iudices in decernendis iudicijs debent sequi iudicium Diuinum, seu modum, quo Deus ipse in nos puniendo obseruat, præterquàm in delictis occultis.*

17 *Veritas quæ ommitti poterit pro scandalo vitando.*

18 *Adolescentiores quibus de causis mitiùs sint puniendi regulariter.*

19 *Pœna quo fine erit infligenda criminosis.*

20 *Pœna ordinaria quoties aliqua de causa erit commutanda, tunc nunquam erit imponenda pœna corporis afflictiua, sed pecuniaria.*

21 *Deum dicitur quodammodo pœnitere sententiæ, si pœnitentiam egerimus de peccatis nostris.*

De delinquentibus ad compositionem admittendis, & quando.

THEMA:

Quidam adolescens annorum 18. filiusfamilias, qui semper vixit cū omnib. pacificè in patria sua, die quadam occidit (prouocatus, vt præsumitur stante pessima vita occissi, & nulla probatione in actis hucusq; facta in contrarium) quendam hominem pessimæ vitæ, & quampluri-mos prouocantem ad iurgia: citatus ad informandum a Curia timore iuuenili perterritus non comparuit, nec comparere intendit, nisi admissus primò fuerit ad compositionem oblatam ab eius patre Domino

no Baroni suæ Ciuitatis, stante remissione sibi facta a consanguineis eius, scilicet a sorore ipsius solum superstite, & ab eius vxore, cui a patre homicidæ fuit promissa in casu sequutæ compositionis, dos constãs in sexaginta ducatis. Hic miserrimus pater non minima familia grauatus ferè per annum tam nomine proprio, quàm dicti homicidæ præces importunas cum lachrimis porrigere non cessauit dicto Domino Baroni, qui nolens ponderare merita dicti patris, ac eius filij, antè hoc primum delictum, & eiusdem patientiam exilij, seu fugæ peractæ per annum sine alicuius offensa, & teneram ætatem pronam ad omne malum, & demerita occisi, qui omnibus ciuib. erat infestissimus eos prouocans ad rixas. Nolens cooperari tanto bono, quod ex dicta compositione sequeretur, scilicet dotationi dictæ miserrimæ, ac pauperrimæ adolescentulæ viduæ, quæ nisi tali pacto suæ fuerit consultum necessitati, opus ei esset infęlici comercio lupanaris se tradere, vt vitam agere sic saltem posset. Nec dictus Baro animaduertit scandalo actiuo quamplurimorũ occurrere, qui hoc non zelo iustitiæ, sed auaritiæ, adscribere non cessant scientes paucis transactis mensibus, & post tale homicidiũ, & humiliter petitam dictam compositionem, indultum fuisse ab ipso cuidam vili personæ, quæ latrocinij crimen in strata publica peractum iudicialiter confessus fuerat, & inde per quinquennium ad triremes condemnatus fuerat.

Quæritur modò, Num dictus Baro non acceptando dictum adolescentem ad dictam compositionem, peccet peccato iniustitiæ. Nec nè.

DECISIO XXXXVI.

O Sanctissima, & indiuidua Trinitas, cuius ope fretus, multa ardua superaui, intercedentibus meritis Beatissimę Marię Virginis, ac Sanctissimi Patriarchæ nostri Benedicti: te obsecro, vt tenebras meas illuminare digneris, vt sic ad tui Sãctissimi nominis decus, salutem Baronis supradicti, ac solamen dicti homicidæ pęnitentis litteris commendare veram propositæ qõnis decisionem possim.

Et vt omnis ambiguitatis fomes amoueatur a cordibus præsentem nostram decisionem perlegentium, operæpretium duximus aliqua in medium afferre in fauorem partis negatiuę. Cũ primò videatur dicendum, quòd dictus Baro non admittendo dictum adolescentulum ad compositionem nihil iniustum agat, sed debeat ipsum punire pœna ordinaria, quod & probari videtur duplici medio.

Primo

Primo, cùm videatur hoc ipsum sibi præcipi a iure diuino. Nam in lib. Exodi, c.22. dicitur
1 [Maleficos † non sinas viuere] & in lib. Deuter. capitulo 13. [Non parcat ei occulus tuus, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies eum] & in eodem lib. Deuter. c.19. loquens de homicida dixit Deus [morietur, nec misereberis eius.] & in sacro Euãgelio: apud Mattheum. cap.26. dicitur. [omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.] Hæc omnia ex lege Diuina.

Secundò idipsum probari videtur iure ciuili. Nam in l. 3. C. de Episcopali audien. dicitur, quòd
2 homicida † quod fecit, semper expectet, quapropter communiter a Doctoribus tenetur, quòd merito & ipse occidatur: prout docuit vltimo loco Iulius Clarus in sua praxi crimin. §. homicidium, in versic. sed quæro quæ sit pœna homicidij: fundantes ipsi Doctores se super text. in l. 1. ff. ad l. Cornel. de sicar. vbi Hyppolitus de Marsilijs, hoc ipsum docuit multipliciter.

His tamen, & similibus auctoritatibus non obstantibus. Dicimus & firmissimè asseueramus in casu proposito dictum homicidam de iure fore admittendum ad cõpositionem. Quod si
3 non faciat ipse Baro, † peccabit peccato iniustitiæ. Hæc nostra decisio probatur triplici medio. Primò enim per argumen. in cap. domino Sancto. in versic. ergo ita est determinanda distin. 50. vbi hæc habentur, videlicet. [Ergo ita est determinanda sententia, vt necesse sit illos restaurari in locum honoris, qui per pœnitentiam recepisse merentur reconciliationem diuinæ pietatis. Hi enim nõ immeritò cõsequuntur ademptæ dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur remedium vitæ.] hæc ibi. Idẽ & apertius probatur per argumen. in cap. quanto, in fine. 2. q. 5. vbi Gregor. Papa, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quia sicut persistentibus in contumacia seueros nos esse conuenit: sic iterum humiliatis, & pœnitentibus negare locum veniæ non debemus.] hæc ibi. Diximus probari nostram sententiam per argumẽtum in dictis iuribus, quoniam licèt inibi non decidatur præsens nostra quæstio ad verbũ, benè tamen ex ipsis elicitur veritas ipsius nostræ decisionis, cum inibi dicatur veniam elargiendã, & non negandam fore, necnõ &
4 necesse esse reconciliationem † pœnitentibus dare, & restituendum eis fore pristinum statum: ac per consequens admittendã fore cõpositionem, tanquam signum expressum pœnitentiæ ipsorum pœnitentium: & sic adolescentis (de quo & sermo) idem probatur & secundo Doctorum sententia, præsens nostra decisio. Nam glossa singularis in dicto capit. domino sancto. in versic. necesse, dixit, quòd ex dicto text. pateat, quòd
5 Episcopus † peccet, si non dispenset, vbi patet ratio dispensandi. Vbi idipsum docuerunt & Doctores. Arguendo ergo nunc ex verbis

b's glo. supradictę ab identitate rationis (vt peroptimè fecit Lucas de Penna loco in *fra* citando) Indè sequitur, quòd sic ut dicitur, peccare Episcopum non dispensando, vbi adest ratio dispensandi: sic & Baronem peccare nō admittēdo ad compositionem reū, vbi adest ratio illum admittendi ad ipsam: cùm tam dispensatio,
6 † quàm admissio, huiusmodi sit quædam gratia cùm iustitia mixta, vt patet ad sensum, & docuit ipse Lucas in l.1. colum.14. versi. fieret enim ei. C.de desertoribus lib.12. dicens, quòd licèt gratia dicatur admissio alicuius ad postulationem eorum, ad quos spectat postulare: tamen si non admitteretur, sed repelleretur, fieret exindè iniuria postulantibus & postulato, vt in cap. bonæ memoriæ, el primo. extra de postula. prælat. Addens hoc verificari quā do subesset causa compositionis, vt patet in casu nostro, & quòd gratia sit debita quando subest causa illam faciendi probatur infrascriptis alijs Doctorum auctoritatibus. Nam hoc ipsum docuit glo. in dicto cap. bonæ memorię, el primo in vers. gratia, dicens, quòd si quis iusta causa exigit gratiam: tunc is, a quo petitur, debet compelli per Superiorem ad illam faciendam. Idipsum docuit glo. singularis in c. exigūnt.1.q.7. in vers. causæ. His præcisis verbis vtens, videlicet. Cùm ergo hìc sit rigor, & ibi misericordia, po-
7 tius debet Iudex † sequi misericordiam, quàm rigorem, vt in c. 2. extra de sortileg. & in l.placuit C. de iudicijs. & sic iam videtur, quòd dispensatio sit debita: quia præceptum misericordiæ omnibus est commune, vt in c.nō satis. 86.distinct.& sententia quę misericordiam vetat, fugienda est: vt in cap. ponderet.in fin.distin.50. quod concedo, quòd quandoque sit debita: & iudex peccaret si nō dispensaret: non tamen est proditum ius, per quod petatur dispensatio: sicut ad elęemosinam tenemur pauperi: tamen eam nullo iure petit: tamen ad petendā dispēsationem potest implorari officium Iudicis: & si nollet Episcopus dispensare, petet hoc a Superiore. hæc omnia docuit ad verbum glo. illa. Idem docuit glo. in cap. cupientes.§. pęn. in vers. gratia de elect. in sexto, dicens, quòd si superior admiserit postulationē factam de aliquo a duabus partibus, dicetur gratiam facere: & si non admiserit, facere iniuriam dicetur, vt in l.1. §. pen. ff. de aqua quotid. & ęstiua. Idem repetijt gl. in cap. fin. in versic. atque priuilegia. distinct. 100. Idipsum docuit Panormitanus in dicto cap. bonæ memoriæ, colum. 7. nu.13. & 14. qui sequens supra citatam glo. in versic. gratia, qui hæc singularia verba protulit, videlicet. Nota glo. in eo quòd dicit iniuriam fieri postulato & postulatoribus, si postulatio nō admittitur sine causa. Nam gratia quandoque est debita: vt quando subest causa illam faciendi: & nota istam glosam dicentem quòd debeat tunc cōpelli per superiorem: & tene eam menti: cùm ex ipsa colligatur, quòd

vbi subest iusta causa potest supe-
8 rior † compelli ad dispensandum, & gratiam faciendũ, hæc ille. Et quòd Baro peccet nõ admittendo ipsum adolescenté, stantibus causis supra recensitis, docuit apertissimis verbis ipse Lucas de Penna (cuius sententiam citantes interpretati fuerunt in casu homicidij domini statim referendi) in d.l.1. colum.11. & sequentibus, cuius sententiam nos hic referemus per modum epilogi (vtendo tamen ijsdem pręcisis verbis ipsius Lucę) nam ipse in vers. cùm enim, dixit quòd cum probationes nõ habentur (vt in casu nostro) facilius cõ-
9 positiones † admittentur tã antè, quàm post litis contestationem. Secundò, quòd quando de crimine reus ab aliquo non postulatur, sibi facilius indulgetur: & ideo non erit arguenda compositio, si debito modo fiat iuxta personarum, & criminum qualitates. Nã per ablationes pecuniarũ, atque bonorum criminosi deterrentur, & cohercentur, vt in cap. si vos. 23. quæstio.5. dicitur enim quodammodo vitam auferre, qui bona tollit, vt in capitu. si quis obiecerit. 1. quæstio.3. Tertiò, quod quinimo vbi est causa, & iusta ratio componendi, peccat Iudex si reum ad compositionem admittere denegat, vt in capitu. Fraternitatis, distinctio. 34. & not. in cap. domino sancto, in glo. in versic. necesse. Quartò in col.12. in versic. item cum vel personæ. dixit, quòd causa rationabilis ad faciendam compositionem est, cùm vel personæ conditio, vel temporis, aut locorum qualitas rigorem iuris exigit relaxari, vt in cap. super eo, cum concordatis extra de sentent. excommunicat. Nam propter varietatem temporum & locorum iura varia statuuntur. Quintò in colum. 14. versicu. quis igitur. dixit, quòd qui admitti exoptat ad compositionem, debeat Medico (idest) Iudici se curandum offerre: ipsiusque in hoc debitum suppliciter postulare, non requirere iudicium, sed misericordiam implorare, signaq; doloris ostẽdere. Tunc enim cessare poterit virga rigoris, & succedet spiritus lenitatis. vt in c. Importuna. in fi. de pęnit. dist.1. nec posset tunc Iu-
10 dex † absque offensa iustitię (si eum pęnitentem, humiliatũque videt, ipsiusq; vita probabilis hoc meretur, compositionis gratiã denegare. vt in cap. quantò. in fine, 2.q.5. vbi etiam habetur, quòd Papa dicitur reddere gratiã delinquenti. Fieret enim ei tunc potius iniuria, quàm iustitia: sicut in postulatione prælatorum dicitur: quã licet gratiã sit admittere: tamen si non admittitur, sed repellitur, fit exindè iniuria postulantibus, & postulato, vt in c. bonę memorię, el 1. extra de postula. pręlat. & hoc verum intellige si subest causa cõpositionis, & aliud in contrarium non obsistit. Sextò, admonet ipse Lucas in eadem colum. Iudicem admittentem ad compositionem non debere subtiliter inquirere de crimine. Hęc omnia memorię comendãda tradidit nobis Lucas noster

compa-

Compatriota, vbi sup. cuius singularem doctrinam ipsum noïando fuit sequutus Mattheus de Afflicto in sua preclara decis. 287. incip. Illustrissimus D. Alphōsus referés, ꝙ cùm ipse, & oés officiales tā Magnę Curię, q̄ summariæ, & Consilij (& essent n. 30. Doctores officiales) fuissent vocati a d. Don Alphonso Duce tunc Calabriæ, & primogenito Ferdinandi Primi Regis Neapolis fuit ab ipso Duce propositū, ꝙ nō videretur de iure posse Iudices admittere compositionem in homicidio, & sic cōmutare pęnam mortis in pęnā pecuniariā sine cōsultatione Regia, & ꝙ ideo miratus fuerit admissum fuisse per Magnā Curiā quēdam homicidā, ꝑuia remissione partis offensę, ad cōpositionē pęnę pecuniarie. Rñderunt dicti Doctores,
11 ꝙ Iudex † habet hanc potestatem a iure cōmutandi pęnā ex causa, q̄ sumitur ex persona, ętate, tēpore, loco rei, conditione criminū, vniuersalitate, & ex peccatorum qualitate. vt colligit̄ ex l. si q̄s aliquid. §. instrumenta, & l. absenté. §. fi. & l. aut facta. §. 1. ff. de pœnis. eo magis, ꝙ cōstet notoriè cōsuetū esse in Magna Curia facere cōpositionē ex causa super homicidijs. & post multa alia ibi allata, dixit, ꝙ dict⁹ homicida humiliauerat se petendo admitti ad cōpositionem, stāte concordia cū oib. & alijs de causis ibi enumeratis: fuit visum dictę Magnæ Curiæ, ꝙ
12 nō fuisset iustū † non admittere eum ad d. compositionē per text. in c. quanto. in fi. 2. q. 4. ibi dñ dr̄. [Quia sicut in contumacia persistentibus seueros nos esse conuenit: sic humiliatis, & pęnitentibus locū venię negare non debem⁹.] & subdidit ibi Afflictus, ꝙ fuerit cōclusum, ꝙ d. compositio fuerit licitè facta. & ꝙ remanserit quietus dict⁹ Dux. Ex his ergo omnibus Deo Optimo Maximo dante habuimus, quòd etsi compositio, sicut confirmatio postulati, & dispēsatio possit dici gratia: tamen sicut si causa rationabili existēte postulatum confirmandi, Episcopus non confirmat postulatum, ipsum dicetur iniuriā inferre postulato & postulantibus: etsi non dispensat qñ adest causa dispensandi, dicetur peccare, eò ꝙ iniuriam faciat denegando dispensationē: eodem modo erit dicēdū, ꝙ denegando cōpositionē Iudex, seu Baro peccat peccato iniustitię, cū hoc debitū, ac iustum esse dicatur stante causa legitima, vt supra fuit abūde satis probatum, & patet ad sensum.

Probat̄ & tertiò infrascriptis rōnib. presens nr̄a decisio, quarū prima est. Qm̄ regula Diuina est, ꝙ ī
13 iudicijs † decernendis nō debeam⁹ accipere personas hoīum, sed indiscriminatim eadē statera iudicij ponderare quoscunq; reos: & hoc sub pęna peccati mortalis in re alicuius momenti (vt in casu nr̄o) nisi aliud suaserit specialis meritorū ꝑrogatiua cuiusq; rei, vt apertissimè elicit̄ ex lib. Leuit. c. 19. Dicente ipso Dño Deo [Nō facies ꝙ iniquum est, nec iniustè iudicabis, nō consideres ꝑsonam pauperis, nec honores vultū potētis, sed indica ꝓximo tuo.] Quapropter

propter meritò Diu⁹ Thomas in 2.2.q.63.art.fin. dixit, ꝙ per acceptionem personarum iudiciũ corrumpatur. & in art. 1. eiusdẽ quęstionis dixit, accipere personam in iudicio esse contra legem Diuinam, vt in lib. Deuter. capitulo 1. vbi dicitur [Non accipietis cuiusquam personam] ex quo pręcepto Diuus Thomas concludit esse peccatum. Qui Sanctus rursum in 2.2.q.59. articulo fina. concludit, quòd facere aliquid in-
14 iustum † ex suo genere sit peccatum mortale. indè patentissimum consequens fiet, quòd Baro, qui sine causa absoluit à pœna triremium vilem ac deperditum hominem latronem confessum iudicialiter se tale delictum fecisse in plateis publicis, etiam post sententiam huiusmodi condemnationis per quinquennium. si modò nolit supradictis causis rationabilibus (propter quas probauimus illum teneri ad dictum adolescentem admittendum ad compositionem) moueri (non dicimus ad ei ignoscendum) sed ad admittendum ad dictam compositionem: Quomodo excusari poterit à viro Christiano, & in lege Diuina erudito, à pessimo peccato mortali acceptionis personarum in iudicio perpetrato, & perpetrando donec ipsam ad dictam debitam compositionẽ admittat? Et quidem qui hanc verissimam rationem euertere niteretur, fucatis, & non veris fundamentis. An fuerit dignus vocari Christianus me fugit.

Secunda ratio. Scandalis acti-
15 uis † obuiare sub pęna peccati mortalis præcipimur iure Diuino, iuxta Domini Iesu sententiam apud Mattheum c. 18. quicunque scandalizauerit &c. & iuxta sententiam Diui Thomæ in 2.2.q.43. art. 4. dicentis, quòd scandalum tunc est mortale, quando quis cõmittit actum peccati mortalis, siue quia contemnit salutem proximi, vt pro ea conseruanda non prætermittat ea, quæ sibi libuerit facere. Et quis mentis compos non animaduertit scandalum actiuum proximè futurum ex tali cõpositione non admissa post tot preces per multos menses emissas apud ipsum Baronẽ: cùm & in p̃sentiarum ferè palam cõciues ob loquantur contra ipsum Baronẽ, hmõi denegationẽ non zelo iustitię, sed auaritię eius adscribẽtes, spreta ab ipso Barone sñia Diui August. dicentis (prout habẽt in c. nolo. 12.q.1.) [Propter nos conscientia nr̃a sufficit nobis, ꝓ vos fama nr̃a non pollui: sed pollere dẽt in vobis. Duę res sunt cõscientia, & fama. Cõscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo. Qui ergo fidens cõscientię suæ, negligit famam suã crudelis est.] hic ergo Baro nolens admittere talem reũ ad cõpositionem, in quo statu reperiatur relinquo ponderandum cultoribus ęquitatis.

[Tertia rõ. Quis poterit negare, quin ex tali iusta petitione denegata d. adolescẽti, eidẽ non detur potissima occasio pessimũ consortium latronũ, & homicidarũ recipiendi, tanꝙ desperanti de salute propria, cuius vtiq; peccata non

non minus (forsan) ligabant animam Baronis, quàm illius, cum hoc illi continget ex iniusta denegatione compositionis petitę, iuxta illud. Qui causam dāni dat, damnnm dedisse videtur. vt in c. fin. ext. de iniurijs.

Quarta ratio. Quoniam ex tali iniusta denegatione compositionis meritò omnes viri prudentes animaduertent vxorem dicti occisi tanquam viduam pauperrimam, & adolescentulam futuram meretricem, vt saltem sic infęlici, & turpi comercio vitā ipsius miserrimam agat, cui tāto malo obuiaretur ex dicta cōpositione admissa a d. Barone, qua sequuta a patre dicti adolescentis illa obtinebit pro matrimonio contrahendo in dotem sexaginta ducatos.

Quinta ratio est. Quoniam secundum Diuum Thomam in 2.2. q. 108. articulo 4. in resp. ad secun
16 dum. Domini temporales, † ac Iudices in omnibus iudicijs decernendis debent sequi iudicium Diuinum, seu modum, quo Deus ipse in nos puniendo obseruat, prçterquam in delictis occultis. At cùm ipse Dominus grauiter puniat impęnitētem, & quàm libentissimè ignoscat pęnitenti, nec nō grauius puniat peccantem ex malitia, q̃ ex fragilitate, insuper mediante pęnitentia commutat pęnam æternam debitam nobis pro quolibet peccato mortali in temporalem explēdam hìc, vel in purgatorio. Eodē ergo & modo Dñi temporales, & sic Baro ipse, & officialis eius in infligendis pœnis temporalibus debent & ipsas pęnas minorare, stante pœnitentia reorū prævia satisfactione facta parti læsæ: cùm ad ipsas (accedente rationabili causa) minorandas teneantur de iure, prout fuit sup. latissimè probatum.

Ad quod vltimo loco accedit, q̄m etsi veritas iustitiæ naturalis, quæ in lege Diuina, & Euangelio continetur, non sit omittenda pro scandalo vitando, tñ veritas iusti
17 tiæ † iuris positiui, & veritas disciplinæ poterit ommitti pro scādalo pusillorum vitādo, prout docuit Ioan. de Imo. in Clem. vnica. col. 1. vers. an autem veritas iustitię. De immunit. Eccles.

Animaduertant insuper Dñi consultores dicti Dñi Baronis, q̄ tribus de causis regulariter mitiꝰ pu
18 niendi sint adolescentiores † peccantes. Primo q̄m adolescētia ipsa est prona ad malū: Quapp eorum peccatum magis adscribendum erit ętatis vitio, q̃ pertinaci malitię. Secundò quia tali ætati non est plenū iudicium rationis, atq; consilium, teste Arist. in lib. Politic. c. vlt. vt ēt docuit text. in l. 1. ff. de minor. Tertium q̄m spes est (vt experientia semper docuit) eos futuros emēdatiores, vitiaq; vna cum adolescentia deposituros. Cum ergo pęna ob id inter cę
19 tera † delinquentibus imponenda veniat, vt tam rei emendatiores fiant, quàm cęteri, hoc cōsiderantes, & ex tali istius iam peracta pœna exilij a patria per fugā perpessa ęquo animo per annum sine alicuius personæ offensa, hunc emendatiorem effectum esse patuit. Restat ergo vt cessan-

te causa, cesset effectus, vt in cap. cùm cessante.ext.de.appellat.cessante (inquam) causa procurandæ emendationis illius adolescentis (cùm supponatur verè emẽdatus, cessare debeat effectus, s.punitio, ſm pęnā ordinariā à iure ipso regulariter impositam: ac per consequens sit à Dño Barone admittẽda compositio pęnę pecuniariæ oblata à patre dicti adolescẽtis, concurrentibus tamen omnibus illis circunstantijs recensitis in quęstione proposita.

Vltimo loco animaduertat, ac recolat Dominus Baro & eius officialis regulam illam à Doctoribus communiter amplexatam: in qua habetur, quòd quotiescunq;
20 pœna † ordinaria, quæ venerat de iure imponẽda, erat pęna mortis, vel corporis afflictiua (vt in casu nr̃o) aliqua rationabili causa erit commutanda in aliam mitiorem pœnam. tunc de iure non veniet imponenda minor pœna corporis afflictiua, sed pœna pecuniaria. Quæ quidem regula probatur duplici medio. Primò enim per tex. in l. qui ędes. & in l. si fortuito. ff. de incendio, ruina, naufr. &c. idẽ probat Doct. auctoritate per nos citatorũ in nr̃a decis. 32. q. 7. cõclus. vnica per totũ, & ideo hic nobis sufficiet citare Hypp. de Marsil. in sua pract. crimin. §. qm̃: n. 94. & 95. quapropter memor sit Dñs Baro, quòd si misericordem se ostenderit (vt decet Nobilem Christianum) erga nr̃um pęnitentem (qui absq; dubio minus ipsum offendit ex tali homicidio, quàm ipse Baro si aliquod mortale in vita sua perpetrauit, cõsiderata dignitate offensi: ipse in p̃senti & in futura vita reperiet ipsum Dñum oĩum misericordẽ: sin aliās ipse viderit. Ex tali enim crimine (nõdum in iudicio probato, nisi per quędã inditia, cum præsumi non possit de iure cõsiderata persona occisi) nõ sine causa rõnabili perpetrato. Qui verò dici possint offensi, alios non animaduertimus, nisi Deum Optimũ Maximũ, consanguineos occisi iustitiã, seu forũ iudicialẽ, & ipsum interfectũ. Hic noster adolescens per annum plorauit in luctu, priuatus propria patria, propriaq; domo, neminẽ offendens, imò & ponderantibus eius opera ostendit signa veræ pęnitentiæ. Quapp̃ supponendum erit ipsi fuisse hm̃ôi crimen indultum à Deo. Cõsanguinei occisi remiserunt & ipsi. De mortuo quid dicemus, vtiq; q̃ si posset loq, & ipse remitteret, cũ & ipse tã & hunc adolescentulum, q̃ q̃plurimos cõciues suos ad iram, & vindictã sumendã cõtra se sępius impulerit. Forus quoq; seu iustitia indẽ offensa quare se placabilẽ ostẽdere nolit post tot lachrimas, & oblationẽ factã penitus oẽs prudentes religiosos, ac zelo Dei accensos latet, sicut & me fugit.

Ad auctoritates modò iuris diuini allatas in fauorẽ partis negatiuę, etsi aptissima pateat respõsio ex sup. allatis, eo q̃ ex illis eliciat fore illas intelligẽdas regulariter, & nõ in casu nr̃o: cum apud Deũ (cuiꝰ illas sũt p̃cepta) hic nr̃ adolescens nõ poterit mõ dici maleficꝰ, vel homicida, stãte eiꝰ vera

pœni-

pœnitentia, cuius reſpectu idipſum in caſu noſtro docuit Sanctus Hieronymus ſuper Amos Propheta c.9. & habetur in c.ſi agamus. de pœniten.diſt.1.his precisis verbis vtens loquendo de Deo, videlicet.[ſi agamus penitentiam † ipſum quoque penitebit ſententiæ] & rurſus Diuus Hieronymus in Epiſtola ad Damaſū, & habetur in c.importuna.de penit.diſt.1.in fi.dicens[Vbi verò peccator detegens vulnus ſuum, tradidit medico ſe curandum, ibi non eſt virga neceſſaria, ſed ſpiritus lenitatis] vbi glo.in verſ.lenitatis.dixit indè elici Iudicem potius debere ſequi miſericordiam, quàm rigorem. Idipſum & apertius nos docuit S.Cyprianus in lib.4.Epiſtolarum, Epiſtola ſecunda, Ad Antonianum.his præciſis verbis vtens, & habetur in c.miror. de pœnit. diſt.1.videlicet.[Miror quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam nō putent lapſis penitentiam, aut penitētibus exiſtiment veniam denegandam, cū ſcriptum ſit Apocal.c.2.[Memento vnde cecideris, & fac pœnitentiā, & fac priora opera, quod vtique ei dicitur, quem conſtat cecidiſſe. & quem Dominus hortatur per opera rurſus exurgere.] hæc ibi, per quę patuit Dominum Deum in allatis auctoritatibus loquutū fuiſſe de his, qui obſtinati ſunt in ſuis prauis operibus.

Ad auctoritates verò iuris poſitiui q̄ facillima erit reſponſio, dicēdo illa iura loqui regulariter, ſ. in homicida puniendo, qui ab ipſa ordinaria homicidij pena nulla rationabili cauſa poterit excuſari, non autem in caſu noſtro, put ſupra probauimus abūdè ſatis.

Et hęc pauca de multis dicta ſufficiāt nobis, cum preſto ſimus freti ope Diuina reſpondere omnibus obiectionib.(ſi quæ fient) contra pręſentē n̄ram veram deciſionem, factam ſolum intuitu pietatis aīarum ſalutis, ac zeli iuſtitiæ.

Et hæc eſt mea ſn̄ia deciſiua.

Ego D. Alphonſus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Caſſinenſis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus a Papa eſt maior Diœceſano.*

2 *Excommunicatus propter participationem cum excommunicato in crimine criminoſo a quo ſit abſoluendus. & quare.*

3 *Interrogatus a legitimo Iudice, et nō dicens veritatem, quos offendat.*

4 *Excōmunicatus regulariter erit abſoluēdus a ſuo excōicatore, licet ipſa abſolutio nō fuerit ſibi reſeruata.*

5 *Abſoluere ab excommunicatione generaliter lata ab homine per ſententiam generalem poterit æquè is qui ab excommunicatione lata a iure poterit.*

6 *Abſolutionem ab excōmunicatione lata ab homine per modum ſententiæ, non concedit regulariter, niſi lator eiuſdem.*

7 *Teſtis non poterit iudicialiter compelli ad deponendum de occultis, de quibus non præceſſerant contra aliquem in iudicio aliqua inditia ſufficientia, vel ſemiplena probatio, vel infamia. Quapropter*

si sub pœna excommunicationis latæ sententiæ delegatus præcepisset testi huiusmodi testificationem, non incideret in excommunicationem supradictam non deponendo.

8 *Depositio testium super occultis est nulla, cum super illis non iuretur.*

9 *Testis sciens aliquod occultum crimen, non solum non tenebitur de illo deponere, sed nec legitimè interrogari.*

10 *Testis molestatus a Iudice vt deponat super occultis poterit vti verbis amphibologicis, & non incidet in excommunicationem non respondendo secundum mentem Iudicis. Et poterit omnino ad cautelam absolui a suo ordinario. nu. 11.*

Testis an & in quibus cogi poßit ad testificandum sub pœna excommunicationis.

THEMA.

Quidam Iudex Delegatus Apostolicus præcepit per edictum generale omnibus citandis in testes in quadam causa sibi delegata, vt sub pœna excommunicationis latæ sententiæ (sibi reseruando absolutionem a tali incursa excommunicatione) ipsi testes citandi respondere tenerentur veritatem super interrogatorijs sibi faciendis. At cum primus testis citatus interrogatus de quodam actu, quem ipse viderat, quem tamen factũ fuisse non poterat probare, in casu, in quo forsan fuisset ille negatus iudicialiter a reo.

Quæritur modò. Num inciderit hic talis testis in excommunicationem, & huiusmodi excommunicatus, an possit absolui ab ordinario Diœcesano.

DECISIO XXXXVII.

ET primò videbatur dicendum, ꝙ hic testis inciderit in excommunicationem, a qua nõ possit absolui, nisi ab ipso latore. quod & probari videtur duplici medio. Primò .n. per text. in c. pastoralis. §. præterea in vers. ad quod dicimus. ext. de offic. ordin. vbi hęc ad verbum habentur, videlicet. [Ad quod dici-
1 mus, ꝙ cum Delegatus † (quãtum ad illud) sit maior Ordinario, sine mandato Sũmi Pontificis excõicatus ab hmõi delegato, non põt per alium (præterquam in mortis articulo) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan Delegat⁹ talis extiterit, cui alius succedat in onere, & honore.] hęc ibi. Idem vi det elici arguẽdo ab identitate ratio-

rationis, ex text. in c. nup. §. in primo quidem articulo. ext. de sent. excommunicationis, vbi Innocentius Terti⁹ infrascriptis vsus fuit, videlicet. [In primo quidem articulo, cùm talis communicet criمmini, & participet criminoso: ac per hoc ratione damnati criminis; videatur in eum delinquere, qui damnauit, ab eo, vel eius superiore,

2 riore, † meritò delicti, tunc erit absolutio requirẽda: cùm facientem, & consentientem par pœna constringat.] hæc ibi. Diximus probari per arg. in d. c. nuper. cũ reuera rõ, qua mouit conditorem Canonis huius ad dicendũ, ꝙ absolutio hmõi participantis reseruetur excõmunicatori, fuit apertissima: nẽpè, qm̃ ipsum excõmunicatorẽ offendit: sic ergo vr̃ dicendum & in casu nr̃o, cùm d. testis non deponendo secundum in

3 terrogata à Iudice legitimo, † ipsum offenderit, vt docuit tex. in c. 1. ext. de crimine falsi. Ad ꝙ summopere facere videtur, quod docuit Alex. Tertius in c. cùm ab Ecclesiarũ. ext. de offic. ord. vbi infrascriptis vtit̃ verbis, videlicet. [Quapropter mandamus quatenus si quando Plebanus Sancti P. in clericos vel Parochianos Laicos suos interdicti, vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam falsas inuiolabiliter obseruari, & eã sine congrua satisfactione, & absq; eiusdem Plebani conscientia non relaxes.] hæc ibi. idem habetur per text. in c. 1. §. si quis autem. extra de treuga, & pace. vbi Alex. Tertius in Concilio Lateranensi his præcisis verbis, videlicet. [Si qs autem treugas frangere præsumpserit, post tertiam admonitionem si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptã vicinis Epis annũciet, quorum nullus excõmunicatũ recipiat. imò scriptam sñiam quisq; confirmet. si quis autem hæc violare pręsumpserit, ordinis sui periculo subiaceat.] hæc ibi. Idipsum probari videt̃ Doctorũ auctoritate. Nam Glo. in c. si inimicus, 11. q. 3. dicit, quòd si quis est excommunicatus semper a suo excommunicatore

4 † erit absoluendus. Idem docuit Panormitan. in dicto c. graue. col. 3. versic. & ex hoc infero. extr. de præben. quod rursus repetijt ipse Panorm. in dicto §. pręterea. Not. primò. His præcisis verbis vtens videlicet. Nota primò vnam regulam notabilem, ad quam quotidie soleo allegare istum textum, quòd Ab excommunicatione lata ab homine, ille duntaxat, qui excommunicauit, vel successor, seu superior potest absoluere, licèt absolutio specificè non sit reseruata ipsi excommunicatori. Vides enim hìc, quòd si Delegatus Papæ aliquem excommunicet, non potest Ordinarius illum absoluere, etiam si vult satisfacere, sed debet recurri ad Superiorem, aut successorem. hęc Pan. vbi sup.

Idem docuit Felinus in d. §. pręterea. col. 1. n. 4. vers. Forti⁹ voluit Imola, his præcisis verbis vtens, videlicet. Fortiùs voluit Imo. in d. c. graue. vers. aduerte tñ. Quod ab excommunicatione lata ab homi-

homine per sententiam generalem † ita possit alius absoluere sicut si esset lata per statutum: & ꝙ regula prædicta procedat in excommunicatione speciali,& mouetur per text. in c. ex frequentibus.extra de institu. vbi fuit lata sententia generalis non per viam statuti secundum eum. Non legi hoc alibi. & obstat dictum capit. nuper. disponens specialiter de sententia lata per viam Canonis: & ideo (inquit ipse Felinus) cùm textus hìc & in alijs iuribus dicat secus de excommunicatione lata per sententiam, non videntur ista iura restringenda: ex quo iure non cauetur: Neq; obstat dictum cap.ex frequentibus: quia reuera omnes Docto.ibi,excepto Imo. intelligunt, quòd Archiepiscopus tulerit sententiam per viam statuti, quòd verisimilius est, cùm fuerit generalis pro futuris culpis, quæ regulariter ferenda non est per viam sententię, c.Romana.§.caueant.de sent. excom.in sexto, licèt possit ferri per statutum, vt in cap. 2. de constitutio. in sexto, & vtrobique per glo. & Doctor. est verum, quòd in cap. ex frequentibus. præcessit culpa & mora illorum intrusorum. quo casu potest ferri sententia generalis. dicto §.caueant.sed ex quo fuit lata sententia excommunicationis etiam in eos, qui de cetero occupabunt, procedit verisimilitudo, quam dixi, quòd fuerit per viam statuti: & posito, quòd aliàs ferreretur vna generalis excommunicatio per viã sententię, qñ pręcedit culpa, mora, vel offensa, adhùc crederem (inquit) habere locũ istum text.c.nuper.per prędicta: quia regula ista nõn est limitata per c.nuper. nisi in excõmunicatione lata per constitutionẽ: ergo extra illũ casum stabit firma ista regula: scilicet (vt antea dixerat in principio d.§.ꝑterea.) ꝙ ab excommunicatione lata ab hoĩe, alius homo non absoluit.

6 † Hęc oĩa Felinus vbi sup. Idem breuiter docuit Dec. in d. c.prudẽtiã.§.sexta.n.4.col.2.vers. secundo ex dictis Abbatis, dicẽs, ꝙ regulariter ab excõicatione hominis alius non potest absoluere.

His tñ nõ obstantibus, duabus conclusionib. satisfaciemus propositæ quæstioni, prima conclus. sit. Dicimus & firmissimè asseueramus ꝙ d.testis (de quo est sermo)

7 nõ inciderit † in hmõi excõmunicationem cũ non potuerit aliquo pacto cõpelli ad ipsum deponendũ, stante facti occultatione. Hæc cõclus. probat triplici medio. Primò p tex.in c.qualiter & qñ.el primò.§.formã verò.ext.de accusat. vbi Innoc.Tertius his ꝑcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Formã verò iuramenti q̃ à clericis Nauarien. sup inq̃sitione faciẽda in hoc negotio recepistis, in similib9 volumus obseruari, vt videlicet iurẽt clerici, ꝙ sup his q̃ sciunt, vel credũt esse in Ecclesia sua reformãda tam in capite, quàm in membris, (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicãt inq̃sitoribus veritatẽ.] hæc ibi. cùm iudicandum sit dictum Iudicem noluisse interrogare de occultis, cũ circa illa non se extendere possit

sua

sua iurisdictio: indè sequitur ipsũ intendisse in edicto generali roborato sententia excommunicationis præcipere depositioné manifestorum criminum, & non occultorum, prout sibi specialius præceptum fuit ab eodẽ Innocentio Tertio, in c. cùm oporteat. §. discretioni uestræ mandamus, & in cap. inquisitioni. §. tertiæ dubitationi, vers. ad hęc respondemus. extra de accus. nã in d. §. discretioni. hæc habentur, videlicet. [Discretioni vestrę mandamus, quòd nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noueritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis.] hæc ibi. & in dicto. vers. ad hæc. Hæc habentur, videlicet. [ad hæc respondemus nullum esse pro crimine, super quo aliqua nõ laborat infamia, seu clamosa insinuatio non pręcesserit, propter dicta huiusmodi puniendum, quinimo super hoc depositiones contra eum recipi nõ debere: cùm inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserũt.] hæc ibi. & quòd

8 si deposuerit testes † super occultis, cùm de iure ad id nõ videantur producti refragantibus dictis iuribus, dicatur eorum depositio nulla tanquam facta a testibus nõ iuratis, docuit apertissimus text. in c. de testibus. extra de testibus. vbi Innocẽtius Tertius, his verbis docuit, videlicet. [Consultationi tuę taliter respõdemus, quòd si testes sint inducti ad exceptioné dilatoriã solũmodo probandã: cum super eam tantũ iurauerint dicere veritaté: super principali nec debent audiri, nec cogi testimoniũ perhibere: vt potè super quo deponerent non iurati.] hæc ibi. Idem probatur per argumen. in l. si duo patroni. §. Item Iulianus. ff. de iure iuran.

Idipsum apertius docuerũt infrascripti Doctores. Nã gl. in d. c. qualiter, & quãdo, el 1. in vers. exceptis occultis, his pręcisis verbis vtitur, videlicet. Quia super his inquisitio fieri nõ debet: sed super illis tantũ, de quibus infamia præcessit, infra eo. c. inquisitionis. §. 1. & d. c. qualiter, & quando, el 1. & addidit, quòd si testes de occultis dicant, rei nõ puniantur. vt in d. c. inquisitionis: quia super his nõ iurauerunt. Idem docuit glo. in d. c. cùm oporteat, in vers. famã ipsius. his pręcisis verbis. Hoc ideò dicit quia non est procedendũ ad inquisitionem contra aliqué, nisi cõtra infamatũ, vt in d. c. inquisitionis, vbi de hac materia apertius explicatur. Idé docuit glo. in d. c. inquisitionis. in vers. solummodo super illis. his pręcisis verbis, videlicet: Ex hoc habes, quòd de occultis non est inquirendũ, nec super illis iuratur. Vnde si dicant testes super his, non valeant talia dicta, vt potè non iurati: vt supra de testibus, capitu. de testibus, simile. ff. de iure iurando. l. si duo. §. item Iulianus. Fama ergo alicuius illæsa debet esse, vt in dicto capitulo cùm oporteat. & infra eodem capitulo qualiter, & quando, el secondo. Idipsum docuit glosa in dicto capitulo de testibus, in versiculo non iurati.

Idem

Idem docuit Innocentius in d. cap. qualiter & quãdo, el 1.col.1. verſ.& ita apparet hic intelligendo ipſum textum quando fit inquiſitio de ſtatu Eccleſiæ.vel etiã vbi generalis fit inquiſitio de aliquo clerico,licet de iure fieri non debeat,niſi de ſpeciali crimine: niſi cùm perſona eſt multum aliàs grauiter diffamata:cùm capitula, de quibus inquiritur exprimẽda ſunt vt in cap.qualiter & quando,el 2. eod. titu. quando enim de ſpeciali crimine inquiritur:quare diceret exceptis occultis,cùm ante quã iurent teſtes, vel aliàs procedatur; debet inquiri an ſit occultũ,nec ne:Poteſt (tamẽ) dici hoc etiã habere locũ,vbi de certo crimine fit inquiſitio. Nã & tunc ſi
9 teſtis † aliud occultè nouit de illo crimine,nõ debet de illo dicere, vt in c. inquiſitioni.§.2.eod.titu. vel dic,vt ibi not. [occultis] ſi enim de occultis, & de quibus infamia non pręceſſit,aliquid dixerunt teſtes, nõ valebit dictũ eorum.vt in d.c. inquiſitionis: Nec enim iurati ſunt,vt in c. de teſtibus,extra de teſtibus. & hæc vera ſunt,quando fit generalis inquiſitio. Quando autem fit ſuper certis capitulis: tunc non apponetur in iuramento hæc clauſula: cùm enim infamia præceſſerit: teſtes ſuper omnibus,quæ ſciunt de eo, quod inquiritur, veritatẽ dicent, etiam ſi illud, quod ſciunt,vel credunt, ſit occultum; vt ſi de fornicatione agitur & reuocetur, aliquis teſtis,qui ſecum iuit ad peccatum perpetrandum,de eo teſtificari debet, qui debet dicere ſecretas circunſtantias, & ea, quæ ſecreto nouit, dummodo ſit infamatus de crimine ſuper quo fit inquiſitio. puta, qui cum tali muliere fornicationem cõmiſit: ſed ſi tantum de fornicatione eſſet infamatus, non expreſſa aliqua muliere: tunc non credimus, inquit ibidem Innocen. ipſe,quòd debet teſtis reuelare fornicationem occultam, hæc Innocentius, vbi ſupra.

Idem docuit Panormitanus,in d.c. qualiter & quando,el primo, in fi.ſequens ad verbum Innocen. vbi ſupra,qui & in dicto cap. cùm oporteat, colum.2. not.1. docuit quòd etſi ad denunciationem alicuius probę vitæ poſſit ſuperior cõmittere inquiſitionem, vel ipſe inquirere,tamen non debet inquirere ſuper veritate criminis denunciati: ſed prius inquirere, an ſit infamatus de tali crimine: cũ ex ſola huiuſmodi denunciatione non oriatur infamia ſufficiens ad inquirẽdum de veritate criminis, & in not.2 dixit, quòd ſimpliciter commiſſa inquiſitione, ſuper crimine: tacitè intelligitur commiſſum,vt fiat prius inquiſitio ſuper fama, cùm illud ſit quoddam præambulum ad inquiſitionem de veritate.

Idem docuit Diuus Thom. in 2.2.quæſtio.70.artic.1.His præciſis verbis vtens, videlicet. Si requiritur teſtimoniũ alicuius ſubditi auctoritate Superioris, cui in his, quæ ad iuſtitiam pertinent, obedire tenetur: non eſt dubium quin teneatur teſtimonium ferre in his, de quibus infamia

famia præcessit. si autem exiga-
10 tur † ab eo testimoniu in alijs, puta, in occultis, & de quibus infamia non præcessit, non tenetur ad testificandũ. hęc Sanctus Thomas, quem oẽs Theologi & summularij cateruatim sequuntur. in vers. testis. in tantum hoc illi affirmant, quòd Nauarrus in suo Manuali c. 25. §. 5. tit. de testibus. nu. 41. vers. si detegit aliquod peccatum alicuius secretum. dicat peccare mortaliter. qñ si molestaretur à Iudice, posset asserere se nihil scire, intelligẽdo intra se de tali, vt dicat sibi. Qui Nauarrus in dicto suo Manuali cap. 27. §. 5. nu. 15. versic. nec etiam quando Episcopus dixit, quòd quando Episcopus iubet sub pęna excommunicationis, vt qui scit tale furtũ, vel aliud, teneatur reuelare, non comprehenduntur, nisi qui sciunt taliter, quod id probare possint, si iussit, vt tanquam denunciatores patefacerent, vt in c. placuit, etsi tamen. 6. q. 1. etsi iuberet, vt patefacerent, etsi probare non possint, vtiq; contineret errorem intollerabilem: nisi quando iuberet, vt sibi exponerent veluti patri ad prouidendum secreto: & Prælatus esset is, qui debet: sed quia Prælati communiter inquirunt ad procedendum iudicialiter: non tenẽtur dicere, nisi quod probare possunt.

Ex his ergo omnibus patuit dictum testem non incidisse in periurium (si vsus fuisset verbis amphibologicis, nec in excommunicationem additam periurio.

Secunda conclusio. Dato (sed non concesso, nec cõcedendo de
11 iure) quòd hic talis testis † incidisset in dictam excommunicationem generaliter latam ab ipso Iudice per modum statuti: cùm non pro præterita culpa, sed futura fuerit fulminata. Dicimus, & firmissimè asseueramus à d. excõmunicatione posse huiusmodi testem absolui à suo ordinario, ac si esset excommunicatio iuris, & non hominis. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim in c. ex frequentibus. extra de instit. fuit lata excommunicatio, tam ratione peccatorũ præteritorum, quàm futurorum, probatur & secundo Doctorum infrascriptorũ auctoritate, videlicet Ioannis And. & Card. in c. graue. de præben. & in c. ex frequẽtibus. ext. de institu. per illum tex. Imola d. c. graue. quos retulit & sequutus fuit Nauarrus in suo Manuali. cap. 27. §. 9. nu. 42. idipsum elicitur ex sententia Pan. in dicto c. ex frequentibus. col. 2. numer. 6. in vers. vltimo nota. dicens, quòd ab excommunicatione Archiepiscopi, vel Episcopi lata per statutum potest proprius Episcopus excõmunicatum absoluere priùs satisfactione præmissa: vnde non est necesse pro absolutione ire ad illum, qui statutum edidit. Hoc probat hæc littera sic inducendo. Nam solus Archiepiscopus solus hic excommunicationem protulit, & tamen Papa mandat omnibus Suffraganeis, vt illam non relaxent, nisi satisfactione præmissa: ergo possunt absoluere, licèt ipsi non excommunicauerint.

sed

ſed eorum ſuperior & hoc tenet Io.And.hic,& in dicto c.graue. & Archid.17.diſt.ſupra ſumma. ſecus dic in ſententia lata ab homine, ideſt, non per viam ſtatuti: quia ab illa non abſoluit, niſi qui eam tulit, vel ſuperior.

Idem ferè ad verbum docuit idem Abbas Panorm. in dicto c. graue.col.3.verſic.& ex hoc infero. num.14. Cuius doctrinam ſecundum mẽtem eius conformem verbis ipſius cap.ex frequentibus intelligẽdo patet expreſsè ipſum Panorm. ſe ſubſcripſiſſe præſenti noſtræ concluſioni. idem Felinus in c. prudentiam.§. ſi verò. nu. 1. verſic.fallit primò. extra de officio deleg.his pręciſis verbis vtẽs, videlicet.Fallit primò ab excommunicatione lata ab homine per viam ſtatuti:quia illam poteſt tollere etiam alius. Tex.eſt in c. ex frequentibus. extra de inſtitu. de quo exclamat ibi Dominus Abbas in vlti. not. & probat in verſ. niſi ſatisfactione præmiſſa à contrario ſenſu: ergo ſatisfactione p̃miſſa abſoluere poteſt: & in verſ. de cętero, quod verbum denotat ſententiam illam fuiſſe per viam ſtatuti: quia ſententia ſola non fertur pro futuris culpis,vt in cap. Romana.§.caueant.de ſent.excõ. in ſexto, ſed benè ſtatutum, vt in c.2.de conſtitut. in 6. & ratio eſt, quia non debet eſſe maioris potẽtiæ iſta,quàm lata a lege Papæ, quia ſi Papa per legem vnum excommunicat,alius abſoluere poteſt, vt in c.nuper.de ſent.excom. hæc ille.ex cuius verbis patuit ipſum ſe ſubſcripſiſſe pręſenti noſtræ concluſioni. idipſum docuit ex profeſſo Nauarrus in ſuo Manuali cap.27.§.9.nu.42.verſ.addo etiam, quòd qui poteſt.

Probatur & tertiò hac irrefragabili ratione. Cùm duplex ſit excommunicationis ab homine latæ ſpecies: ſeu cùm dupliciter contingat fulminari ſentẽtia excommunicationis lata ab homine,ſcilicet ſpecialiter, & generaliter. Specialiter quidem quando reſpicit certas perſonas & certum negotium, vt quis præmiſſis monitionis ſpecialiter & nominatim non comparens fuit excommunicatus. Secundò dicetur generaliter excommunicatus à Iudice ignorante quis nam tale quid fecerit, & tunc dicetur, ab homine lata,quia ipſa reſpicit vel certum negotium, vel certum tempus, non tamen certam nominatam perſonã,vt omnes docuerũt. Ratio verò rationis quare ab excommunicatione lata ab homine ſpecialiter contra aliquas nominatas perſonas propter earũ contumacia:Ordinarius non poterit abſoluere ſibi aliàs ſubditum,eſt, quia cùm effectus ſit reus fori dicti excõmunicatoris, & perſiſtat in contumacia non ſine graui iniuria ipſius excõmunicatoris, & cenſuræ Eccleſiaſticæ contemptu abſolueretur: quòd quidem ceſſat in incurſo in excommunicationem huiuſmodi generalẽ:cùm cum non cognoſcat Iudex, & ſic forus eius non contemneretur indè,eò magis, quòd ſi teneretur ad ipſum excõmunicatorem.pro abſolutione accedere, peccaret

contra

contra præceptum charitatis, detegẽdo peccatum suum occultũ. Quapropter patuit, ꝙ verissima fuerit præsens nostra conclusio.

Ad iura modò, & Doctorum auctoritates in contrarium allatas, quàm facillima erit responsio dicẽdo illa iura loqui in absolutione ab excõicatione lata ab homine, specialiter propter eius contumaciam, vt apertissimè ex illis elicitur non in casu nostro, & idem dicitur auctoritatibus Doctorum cum & ipsi idem expresse docuerint vbi supra.

Et hæc est mea sñia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1. *Excommunicatus semel semper habendus erit pro excõmunicato, nisi se absolutum probauerit.*
2. *Testis vnius depositio plenè probat, quando illa non vergit in damnum alicuius, & alteri prodest.*
3. *Testi vnico deponenti de absolutione ab excommunicatione obtenta, plenè probat.*
4. *Virtute cõmunionis communiter præstitæ excommunicato respectu communicantium secum, habebitur ipse excommunicatus pro absoluto, sed respectu ipsiusmet excommunicati relinquitur arbitrio Iudicis, qui aliqua considerabit antequam proferat sententiam suam.*

Excommunicatus obtenta absolutione, sed non in actis redacta, an possit sacra administrare.

THEMA.

Quidam Sacerdos regularis grauiter percussit rixando alium Sacerdotem post cuius percussionem fuit ille inquisitus, & tandem conuictus humiliter accedens ad suum Superiorem precibus absolutionem a tali incursa excommunicatione obtinuit, de qua nihilominus in actis nulla reperitur mentio: ipse tamen Sacerdos obtẽta dicta absolutione per annos vndecim in circa celebrauit, & alia sacramenta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ministrauit, & ab omnibus communiter habitus fuit pro absoluto. Tandem Visitator dictæ Religionis inter alios processus reperiẽs dictum Sacerdotem inquisitum, & conuictum de incursa tali excommunicatione, & non inueniens sequutam absolutionem, ipsum publicare excommunicatum an debeat? ambiguit.

Queritur modò quid dicendum?

DECISIO XXXXVIII.

RESPONSVRI breuiter ꝓpositę quęstioni, dicimus, & firmissime asseueramus, quòd etsi regula verissima sit iuris, quod semel excommunica-
1 tus,† semper sit habendus pro excommunicato, nisi se absolutum probauerit, vt docet textus apertissimus in c. sicut nobis, extra de sententia excommunicationis, & ibi per glosam, & Doctor. & multos alios Doctor. recensitos ab Antonio Gabriele in tractat. conclusionum lib. 1. titu. de testibus conclus. 19. nu. 6. vers. quarto amplia. Nihilominus in casu proposito dicimus ipsum omnino iudicandum fore absolutum a dicta excommunicatione incursa in iudicio & extra, eo quòd ipse Sacerdos probauerit in actis semiplenè de positione, scilicet vnius testis Sacerdotis eiusdem Religionis, deponentis cum iuramen-
2 to† se vidisse illum absolui a dicta excommunicatione incursa, a suo Superiore tūc temporis, cuius virtute dictus absolutus administrauit Sacramenta, & deinceps, & hoc assertum probamus duplici regula iuris. Prima quarum est, quòd quando depositio vnius testis nemini noceret, & alteri prodesset, probat: vt quā plures Doctor. recensiti a dicto Gabriele in dicto tractatu, tit. de testibus, cōclusione prima. nu. 16. vers. primo limita hanc regulam. At cum depositio dicti testis (de quo est sermo) nulli noceat & prosit ipsi Sacerdoti, cum ex ipsa depositione veniat ipse Sacerdos absoluendus ab onere probandi se fuisse absolutum a tali excommunicatione, & nemo veniat inde condemnandus, per se patet dictam regulam in casu nostro locum habere. Secunda regula est, quod in probanda absolutione ab excommunica-
3 tione creditur † vni testi, prout dicit Calderinus in concil. primo, tit. de testibus Felinus in cap. veniens col. pen. num. 23. vers. sed in quantum. extra de testibus. Hipp. in l. 1. §. si ex vltro. col. fina. ff. de quæstionibus, quos Docto. sequitur & refert Gabriel. vbi supra, nume. 17. vers. secūdo limita. ad hoc ipsum probādum accedit probatio facta de fama, seu de auditu per duos testes Sacerdotes eiusdē Religionis, deponentes de auditu, vltra innumeros testes qui possunt hoc ipsum deponere, prout a parte dicitur & offertur. Insuper ad hoc ipsum dicendum mouemur doctrina pręclarissima Panormitani, in cap. proposuit. col. 2. not. 5. in vers. in glo. fina. extra de sentent. excommunicationis, qui dum examinat, an vigore cōmu-
4 nionis † pręstitæ excommunicato communiter ab omnibus, de præterito præsumendum sit, præcessisse

fisse absolutionẽ, & quod habeatur pro absoluto refert vltimo loco suam opinionem dicendo; quod respectu ipsius excommunicati huiusmodi communio an faciat, vt habeatur pro absoluto? relinquitur arbitrio Iudicis, prout etiã docuit Hostien. nam ipse cõsiderabit an factum sit antiquum, & temporis cursu potuerit verisimiliter perire probatio absolutionis, de facili enim moriuntur testes. hæc ille. ex cuius singulari doctrina eli-itur veritas nostræ decisionis, & hac alia ratione. Nã vnicuique prudenti uiro considerãti diuturnitatem tẽporis istius casus, condictionem ipsius Sacerdotis regularis, prudentiam, & zelũ obseruantiæ tum regularis, cum præceptorum Ecclesiasticorum, & diuinorum, qui præsumitur adfuisse in tot prælatis, visitatoribus, & guardianis, ac alijs patribus Deum timentibus, nec nõ & facilitatem adipiscendi huiusmodi absolutionem a tali incursa excommunicatione, perspicuum erit ipsum Sacerdotem excõmunicatum noluisse insordescere in tam pessimo statu excommunicationis, & tam infideliter & temerariè in ipsa perseuerantẽ administrare sacrosancta Sacramẽta Ecclesiæ, eo magis, quòd nisi fuisset omnino insanæ mentis, timere debuerat pęnas tẽporales in dies inflictas perseuerantibus in excommunicationibus.

Ex his ergo omnibus in mediũ allatis denuo asseueramus ipsum regularem Sacerdotem olim excommunicatum, fuisse & esse iudicialiter, & extraiudicialiter habendum pro absoluto, ac nullam incurrisse irregularitatis maculã, ex administratióne cuiuscunque Sacramenti hucusque ab ipso per vndecim ferè annis administrati: ac per consequens nulla ipsum indigere absolutione a tali excommunicatione omnino asseueramus, nec aliquo pacto fore de iure ac de causa solum molestandũ, aut aliqua alia pęna plectendum, stantibus dictis probationibus, & Doctorum authoritatibus.

Nec pius Iudex ac prudens ad dictum Sacerdotem vexandũ poterit de iure moueri vecordia compilatoris processus, qui forsan grauioribus impeditus negotijs, non studuit in actis redigere absolutionem sequutam dicti Sacerdotis, stãte iuris regula, in qua habetur quod nemo debeat alterius odio grauari, vt in c. non debet. de regul. iur. in 6.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Emphyteota ignorans rem esse emphyteoticam, & ideo non soluens canonem an sit priuatus inde iure suo.*

2 *Emphyteota voluntariè cessans a solutione canonis, an sit priuatus iure suo.*

3 *Emphyteota non soluens propter ignorantiam non excusabitur, si dominus*

dominus directus probabit ipsum sciuisse possessionem esse emphyteoticam, & non soluisse.

4 *Legans rem emphyteoticam, an dicatur, alienare ita vt priuetur iure suo.*

5 *Legare rem emphyteoticam. Quæ requirantur vt quis possit.*

6 *Possessio emphyteotica non poterit alienari in potentiorem, nec in æquè potentiorem.*

7 *Ecclesia compelli nō poterit ad alienandum bona acquisita sibi, nec aliæ personæ ecclesiasticæ, nec pro illis retentis soluere collectas, vel gabellas.*

8 *Emphyteota an possit donare vel legare rem emphiteoticam domino directo irrequisito, vel hæredē (etiam Ecclesiam) instituere in re emphyteotica Ecclesiastica.*

9 *Emphyteotis quare fuit prohibitum legare bona ecclesiastica emphyteotica ecclesiis.*

10 *Legatum huiusmodi ad quid valeat in fauorem Ecclesiæ legatariæ.*

11 *Alienatio possessionis emphyteoticæ facta in fauorē Ecclesiæ ab emphyteota, irrequisito domino directo, quando sit prohibita.*

12 *Legans rem empyteoticam Ecclesiæ irrequisito domino directo, dicetur deteriorasse rem emphyteoticam, & ideo illa priuabitur, & quare.*

13 *Cadens scienter in commissum proprio defectu a die talis casus, tenebitur restituere tales fructus indè sumptos mala fide, domino directo.*

14 *Vsufructuarius tenebitur restituere fructus perceptos a die finiti vsusfructus.*

15 *Emphyteosis ecclesiastica de sui natura non transit ad extraneos.*

16 *Emphyteota alienās & inducens emptorem in talem possessionem irrequisito domino directo, cadet a iure suo.*

17 *Alienans rem emphyteoticam irrequisito domino, præuia tamen protestatione, scilicet saluo iure &c. quando cadat a iure suo tam in Regno Siciliæ, quàm alibi.*

De materia emphyteotica.

T H E M A.

Monasterium Ecclesię cathedralis Montis regalis habens dominium directum super quibusdam domibus, seu territorio, super quo ædificatæ fuerant ipsę domus, tradidit ipsum territorium in emphyteosim cuidam ciui Panormitano, sub pactis, & conditionibus emphyteoticis; qui emphyteota post aliquod tempus moriens, ipsam possessionem emphyteoticam, seu ipsas domos emphyteoticas legauit cuidam Hospitali vnà cum cęteris suis bonis; ipsum verò Hospitale nunquam obtinuit assensum a dicto Monasterio, quapropter post viginti quinque annos ad dicti Monasterij notitiam deuenit, dictas domos fuisse

legatas

legatas dicto Hospitali, a quo ipsum Monasterium requisitum fuit, vt assensum præstaret ipsi Hospitali.

Quæruntur modò infrascripta.

Et primò, an dictum Hospitale ceciderit in commmissum, & priuandum sit dictis domibus sibi legatis a dicto testatore olim emphyteota dicti Monasterij ob non solutum Canonem, & alienationē factam sine assensu dicti Monasterij.

Secundò an dictum Monasterium teneatur de iure assensum præstare dictæ alienationi factæ in fauorem dicti Hospitalis dato, quòd forsan dictum Hospitale foret excusandum de iure a dicta caducitate.

DECISIO XXXXIX.

INVOCATO Sanctissimę Trinitatis nomine, ac Beatissimæ Deiparæ, (sub cuius titulo, ac nomine nūcupatum reperitur dictum Monasteriū nostrum) Beatissimique Patriarchę Benedicti potentissimo suffragio, literis commendare studebimus quicquid ex Sacrorū Canonum, & legum Imperialium decretis, Doctorūque votis excerpere pro decidendis propositis quæstionibus desuper indultum fuerit.

Circa primam propositā quæstionē videbatur primò dicendū, quòd dictum Hospitale nullatenus fuerit priuandum dictis bonis emphyteoticis, cū non pręsumendum sit ipsum Hospitale dolo desijsse quærere assensum à dicto Monasterio, tam ante, quàm post possessionem apprehensam dictarum domorum emphyteoticarum, eò qꝫ de quolibet potiùs præsumenda sit bonafides, quàm mala; & ideò ipsum Hospitale nō præsumitur dolo cessasse à solutione Canonis debiti in recognitionem directi Dominij, quapropter dicendum erit, quòd etsi de rigore iuris dicitur, quòd emphyteota † ignorans rem esse emphyteoticam, puta, quia successisset in ius alterius, & non soluens sit priuandus suo iure, non tamen de æquitate, & sic huic Hospitali legatario ex capite probabilis ignorantię indulgēda videtur restitutio in integrum aduersus Canonem non solutā ex clausula generali, scilicet si qua mihi iusta, &cęt. prout docuit Glos. in l. 2. in versic. legem. C. de iure emphyteotico, quam sequuntur communiter Doctores, vt ait Decius cons. 58. in fin. & quòd ita cōmuniter teneatur docuit Imol. in c. potuit, nu. 56. ext. de locato, & cōducto. Salic. in d. l. 2. nu. 25. C. de iure emphyt. Corn. in cōs. 165. 1

in littera Q. & R. lib. 2. Iaſ. in d. l. 2. nu. 184. & in l. cũ filiusfamilias. §. In hac ſtipulatione, numero ſeptimo. ff. de verbor. obliga. Soc. iun. conſil 70. numero 23. lib. 1. Iulius Clarus in §. emphyteoſis, quæſtione octaua, verſiculo proſequendo materiam, dicẽs, quòd ſuper hoc in practica non ſoleat vlla fieri difficultas. Ac per conſequens dicendum fore videtur ipſum Hoſpitale non cecidiſſe in commiſſum ob dictam ſolutionem canonis prætermiſſam, nec per conſequens propter aſſenſum a dicto Monaſterio non petitum, & non obtentum, ſtante dicta ignorantia facti, quæ de ſui natura ea laborantem excuſat.

His tamen de iure non obſtantibus, reſpondendo dicimus, ipſum Hoſpitale omninò priuandum fore de iure dictis domibus emphyteoticis ſibi legatis; Nam aut ipſum Hoſpitale ceſ-
2 ſauit voluntariè a ſolutione † canonis, aut inuoluntariè; ſi voluntariè, vtique ſecundum communem Doctorum opinionem adhærentem veræ doctrinæ expreſſæ in capitu. potuit, extra de locato, & conducto, & in l. 2. C. de iure emphyteo. vbi communiter hoc affirmatur per Doctores, cum a die adepti legati vſque ad præſens tempus multi percurrerint anni; Si vero dicerentur ab aduerſarijs, quod propter ignorantiam rei emphyteoticæ non ſoluerit ipſum Hoſpitale canonem, nec aſſenſum petierit, & idcircò dictum Hoſpitale excuſandum eſſet a dicta caducitate ſtantibus ſupra recenſitis Doctorum ſententijs: quæ vtique (prout peroptimè ſubdidit vbi ſupra ipſe Iulius Clarus.) Doctorum ſententia locum non habet in caſu noſtro, cùm ipſemet ſubdiderit dicens, quòd
3 tunc haberet locum, † quando Dominus directus non poſſet probare ſcientiã: nam ſi hoc ab ipſo probaretur, vtique ceſſaret cauſa reſtitutionis in integrum, & ſic priuandum eſſet in caſu noſtro ipſum Hoſpitale; cùm Monaſterium prædictum hoc probare poterit contra ipſum Hoſpitale verbis, quibus dicitur vſum fuiſſe emphyteotam legantem, cum ille expreſſerit qualitatem dictarum poſſeſſionum emphyteoticarum, de quibus eſt ſermo, prout feciſſe præſumitur ipſum legantem hoc exprimendo: ſed dato, quòd dictus teſtator in legando non expreſſerit conditionem dictarum domorum, alia etiam de cauſa ipſum Hoſpitale de iure priuandum erit dictis bonis; nempè, eo ipſo, quòd legauit ipſe emphyteota ipſi Hoſpitali, ceciderit ipſe legator a iure ſuo, eò quod huiuſmodi alienatio de iure erat prohibita, vt latius in reſponſione ad ſecundam quæſtionem probabitur. Nec ob-
* ſtat, quòd communis opinio ſit, quòd in legando, vel donando rem emphyteoticam ſine pretio aſſenſu Domini directi emphyteota

phyteota non cadat a iure suo
4 † sine traditione dominij, prout latissime docuit Iulius Clarus in dicto §. emphyteosis, quæstione decimaquinta, asserens hanc esse communem Doctorum opinionem. Non obstat (diximus) in casu nostro, tum ipsemet Iulius Clarus ibidem in verbo arbitror, subdiderit dicens,
5 arbitror tamen † quinque requiri ad hoc, vt huiusmodi legatum, vel donatio valeat, ne emphyteota cadat a iure suo, primo quòd non fiat in personam, in quam de iure communi, vel ex pacto sit prohibitum alienari, prout sunt ecclesiæ, loca pia, clerici, curiales, & personæ aliæ potentiores ipsis emphyteotis, cùm vulgaris sit, & notissima regula, quòd non possit
6 emphyteosis † alienari in potentiorem, prout docuerunt communiter Doctores, & ipsi communi opinioni se subscripserunt Iason in l. finali, nume. 90. & 97. C. de iure emphyteotico, & alij Doctores ibidem: & Corbulus in tractatu de emphyteosi. titulo de causa priuationis ob non solutum canonem, limitatione vigesima, vbi multos alios recensuit Doctores, addens modũ probandi emphyteotam sciuisse conditionem rei emphyteoticæ alienatæ: Idipsum docuit latissimè idem Corbolus ibidem titu. de causa priuat. ob alienat. ampliatione duodecima, per totum, cõcludens, quòd non possit alienari personæ æquè potentiori ipso directo domino, nec non docuit ipse Iulius Clarus in dicto §. emphyteosis, quæstione vigesima secunda. Cum ergo legando, & tradendo dominium Hospitali alienauerit potentiori ipso legante, inde sequitur ipsum taliter legantem cecidisse in commissum, & ipso iure fuisse priuatum omni iure suo: prout latissime Amed. docuit, & alij in locis infra citandis (in responsione ad secundam quæstionem) quòd si erat priuatus iure suo, indè sequitur legatum in Hospitale, non transtulisse aliquod ius, cùm ipse legans iam omni suo iure fuerat priuatus, stante iuris regula in capitulo is qui, de regulis iuris in sexto. vbi dicitur [Is, qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille, vti debebit.]

Ex his ergo patuit ad dictum Hospitale nullum ius deuolutum fuisse virtute dicti legati sibi facti, etiam si qualitatem ipsius rei legatæ ignorasset; sed omne ius, quod ipse emphyteota habebat in dictis domibus, deuolutum fuit ad ipsum Monasterium, apud quod reperitur directum dominium dictarum domorum.

Circa secundam propositam quæstionem videbatur primo dicendum, quòd stante tali legato dicto Hospitali facto, & possessione ab ipso pacificè apprehensa, (in qua adhuc perseuerat) quòd etsi teneretur soluere pensiones hucusque non solutas, quæ aliàs soluendæ fuissent ab

 emphy-

emphyteota legante, non tamen de iure posse priuari dicta possessione emphyteotica per ipsum possessa, cùm in eius fauorem videatur protulisse sententiam Alexandri Papæ Quarti (prout habetur in capitulo primo, de immunitate Ecclesiarum, sexto, §. finali) his præcisis verbis vtens, videlicet. [Nec etiam liceat illis
7 ipsas ecclesias, † vel personas ad distrahendum, vel alienandum, aut extra manum suam aliquo modo ponendum, acquisita iam, vel quæ deinceps acquirent aliquatenus coarctare] ex quibus prima fronte videtur elici nullo pacto de iure posse Monasterium supradictum Montis Regalis priuare de dictis domibus emphyteoticis dicto Hospitali legatis, ipsummet Hospitale, ne videatur ipsum priuare possessione iam antea acquisita contra dictum canonem.

His tamen non obstantibus, vera conclusio, & sententia tenenda est, quæ ab infrascriptis Doctoribus expresse docetur in casu nostro: Bartolus enim in l. prima, §. penultimo, ff. de superficiebus, numero primo, dixit, quòd emphyteota non possit donare, vel locare domino irrequisito. qui Bartolus apertius loquens in casu nostro in l. si domus. §. finali, dixit (post aliqualem disputationem) quòd em-
8 phyteota † ecclesiæ non potest alienare aliquo modo, nec donando, nec vendendo, cum emphyteoticus fundus non possit donari, vel legari; & Speculator etiam in libro quarto, titulo de emphyteosi, numero centesimoquadragesimo secundo, verbo 116. quæritur quid si emphyteota donet, vel leget quomodocumque alicui Ecclesiæ, vel eam hæredem instituat, nunquid ecclesia ipsa sibi poterit retinere? Ipse respondet quòd non, quia Ecclesiæ intelliguntur prohibitæ, & omnes aliæ personæ, quæ non sunt idoneæ facilitate conueniendi, vnde hodie prouinciales in instrumentis modernis apponunt, vt emphyteota possit transferre in alium, exceptis ecclesiis, siue Sanctis Clericis, &
9 militibus: si enim res † perueniret ad manum mortuam (prout loquuntur Gallici) dominus fraudaretur iure suo, quia cum Ecclesia non possit alienare, nec conditionem suam deteriorare, non posset amodo habere laudemium, nec res ita de facili incideret in commissum. hæc ibi Speculator, qui in sequenti quæstione centesima decimaseptima
10 dixit, quòd etsi valeat † legatum, vel donatio, vel institutio, si quis donet, vel leget Ecclesiæ, vel instituat hæredem, scilicet quantum ad hoc, quòd Ecclesia rei æstimationem recipiat, & de consuetudine (quæ est optima legum interpres) & communiter ab omnibus seruatur: quòd teneatur Ecclesia vendere infra annum; Idipsum elegantissimè docuit Henricus Boic. in ca-

in capitulo potuit, columna tertia, numero decimoquinto, versiculo & idem Ioannes Andreas, dicens, quòd etiam Ioannes Andreas dixit, quòd si legat, vel donat emphyteota ius suum ecclesiæ, valet quo ad hoc, quòd æstimationem recipiat, & de consuetudine seruatur, quòd ecclesia vendere tenetur infra annum: & quòd idem docuerint Petr. & Hostiens. in dicto cap. potuit. Idē docuit Panormitanus in dicto c. potuit, nume. 10. dicens, quòd si res emphyteoticaria priuati donatur, vel legatur ecclesiæ, solum debet inde recipere pretium, & non tenere cum præiudicio domini. Idem docuit Angelus Aretinus in §. adeo autem, nume. 7. versicu. quæro quando emphyteota. sequens sententiam Bartoli in dicta l. si domus, dicenti, quòd vendere non possit, aut donare, aut legare emphyteota irrequisita Ecclesia, aliàs cadet a iure suo; cum videatur vendere in fraudem vt rem propriam, volendo priuare Ecclesiam iure suo. Idipsum docuit Augustinus Berous in dicto capitu. potuit, numero 125. versicu. quid iuris autem in emphyteota Ecclesiæ, vtrum possit hæredem instituere, & concludit, quòd non possit: alioquin esset aperta via transferendi per vltimas voluntates res emphyteoticas in personas extraneas; & ibidem in numero 127. concludens, dicit, quòd dictus textus in dicto capitulo potuit. dicens, quòd ius emphyteoticum non possit transferri in personas prohibitas, vt est Ecclesia, quia illud verum est, quando fieret translatio titulo particulari, vel hæreditario repræsentatiuo, non autem si titulo vniuersali non repræsentatiuo; qui Berous melius declarans semetipsum in capitulo in præsentia, numero 421. exponens iura illa decentia, quòd non possit

11 transferri emphyteosis † Ecclesiæ in duriorem personam, dixit, quòd habeant locum, quando titulo particulari, vel vniuersali voluntario, & facto hominis: secus si facto legis necessario. Et cum per se pateat, quòd quando quis legat alicui Ecclesiæ, huiusmodi legatum dicendum omnino foret fuisse factum hominis voluntarium; Inde sequitur ipsum Beroum se subscripsisse præsenti nostræ decisioni; Ad hoc etiam accedit, quoniam si dictus testator (vt præsumitur) simpliciter legasset dictas domos emphyteoticas, ipse emphyteota priuaretur iure suo, secundum supradictam sententiam Bartoli in dicta l. si domus. §. finali. cuius opinionem asserit ibidem Alexander esse communem; & Corneus in consilio octuagesimoquarto, incipiente videtur. columna prima, volumine secundo; & Iason consilio 109. incipiente spectabilis. volumine secundo: & ratio istius sententiæ videtur etiam alia hæc: Nam testator

12 † videtur legando male vti re sibi in emphyteosim data, ac inde ipsam deteriorare, cum ex

eo pareretur legatario causa contra
dominum præscribendi: quapropter per consequens ipse effecit
eam deteriorem: meritò igitur
veniet priuandus, vt in authentica Qui rem. C. de sacrosanctis
Ecclesijs, cùm agat contra naturam contractus deteriorando rē,
quam meliorare tenebatur. Insuper firmissimè asseueramus,
quòd ipsum Hospitale condemnandum foret ad restituendum
omnes, & singulos fructus, seu redditus hucusque perceptos, a
die assequuti legati; cùm stante tali alienatione indebita, ipse
emphyteota legans de iure, erat priuatus dicto iure emphyteotico iam deuoluto ad ipsum Monasterium directum dominū, stante verissima conclusione Doctorum dicentium, quòd quando emphyteota cecidit in commissum,
& si adhùc perseueret in possessione, tenebitur restituere possessionem, vnà cum fructibus receptis
13 a die, quo scienter † cecidit in
commissum, nolendo soluere canonem, nec assensum obtinere:
cum ignorare quod omnes sciunt
ac scire possunt, dicatur ignorantia voluntaria; sicut & vsufru-
14 ctuarius † tenetur restituere fructus perceptos a tempore vsusfructus finiti, vt in l. si pater. C. de
vsufruct. prout etiam expressè sentiunt Speculat. in titulo de emphyteot. versicu. decimo quæritur, nume. 19. quem citat, ac sequitur Iason in l. 2. columna 28.
C. de iure emphyteo. & Ripa in repetitio. l. si vnquam. C. de donation. & gra. reuoc. §. quadragesimo, in versic. circa secundum,
nume. 100. & sequen. & hoc propter malam fidem, quæ præsumitur contra ipsum Hospitale,
cùm probari possit scientia qualitatis dictarum domorum, prout
docuit textus apertissimus in l. certum. C. de rei vendicatione,
vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Certum est malæ fidei
possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare: Bonæ fidei verò extantes, post autem
litis contestationem, vniuersos]
hæc ibi. vbi communiter per Doctores, & latissimè per Corbulum in dicto tractatu. vbi supra,
ampliatione quadragesimaquinta, per totum, & ratio rationum
est, quoniam emphyteosis ecclesiastica (prout est de qua fit ser-
15 mo) simpliciter concessa † de sui
natura non transit ad extraneos
& sic ad Hospitale, sed solùm ad
descendentes illorum, qui pro se, & descendentibus ex se obtinuerunt huiusmodi possessiones spectantes ad emphyteosim
ecclesiasticam, prout latissimè
docuit Iul. Clar. in §. emphyteosim quæst. 28. in versic. tertius est
casus, recensendo innumerorum
Doctorum sententias hoc ipsum
expressè sentientium.

Ad hoc ipsum probandum accedit, quòd etsi fuisset indulta
facultas dicto leganti à dicto Monasterio alienādi dicta bona emphyteotica, non inde sequeretur
ipsum potuisse alienare Ecclesiæ, tanquam potentiori: nam etiam
stante tali facultate indulta, alienās Ecclesiæ cadit à iure suo, cùm

alienauerit in potentiorem, sine speciali mandato ipsius Monasterij directi Domini (prout quãplurimis auctoritatibus probauit Corbol. in tract. de emphy. tit. de causa priuat. ob alienationẽ, &c. ampliat. 12. per totum, & Iulius Clar. ante ipsum in §. emphyteosim quæst. 22. etsi ibi non dixerit priuari dictis bonis alienatis ipsum emphyteotam, nec quòd non sit priuandus, cùm de hoc iam dixerat in alijs locis, de quibus supra fecimus mentionem.

Ad hoc ipsum etiam facit communis sententia Doctorum, dicentium, quòd si alienans † inducat nouum emphyteotam irrequisito Domino, ea ratione cadit à iure suo, tùm is, qui alienauit, quàm acquisitor, vt in l. fi. C. de iure emphit. & ibi per Doctores, & per Amed. in tract. de laudem. quæst. 19.

16

Ad hoc accedit, quòd cum legans alienasse dicendus sit, inde dicetur fore ipsum priuãdum dictis bonis, etiam si in alienatione

17 protestatus fuisset, † quòd ipsam alienationem faciat saluo, & reseruato consensu Domini, vel saluo iure directi Domini. cùm talis protestatio contraria sit facto, & ideò ipsum non releuet, prout latius docuit Iul. Clar. in §. emphpyteosis. quæst. 13. versic. item quæro. etsi non negemus, quòd si protestatus fuisset se alienare saluo, & reseruato consensu Domini, & non aliter, nec alio modo, talis protestatio verbis geminatis concepta operata fuisset, quod dictus emphyteota propter alienationem ipsam non cecidisset à iure suo, etiã si sequuta fuisset actualis, & vera traditio, prout ipsemet Iulius Clar. ibidem probat auctoritate etiam aliorum. Quòd tamen non habet locum in regno Siciliæ propter constitutionẽ specialem in contrarium editam à Carolo Imperatore, vt infra dicemus.

His ergo præhabitis, quàm facillima erit responsio ad dictum tex. in dicto c. primo, ex quo prima fronte videbat contrariũ fuisse sentiendum: nam dictus text. nullã penitus mentionem facit de casu nostro, cùm tãtummodò intenderit Alexander Quartus impedire, ac prohibere temeritatẽ nõnullorum laicorum volentium inuictè cogere Ecclesias ad soluendas collectas, & taleas ipsis laicis pro bonis per Ecclesias acquisitis, vel ipsis compellere ad dicta sua bona vendenda (vt ibi iacet in litera) cùm ad talium solutionem nullo pacto ipsæ Ecclesiæ teneantur. Quapropter meritò inibi agitur solùm de iniusto præiudicio Ecclesijs non inferendo, non autem de lucro captando per ipsas, in præiudicium iuris tertio acquisiti, & sic per consequens in casu nostro nihil decreuit ipse Summus Pontifex per dictum textum. Quapropter per se patet nihil eliciendum fore contra supra recensitam nostram sententiam ex dicto textu, stantibus tot Doctorum sententijs, & rationibus ab ipsis allatis: sciendum tamen, quòd dicta protestatio locum non habet in Regno Siciliæ:

ciliæ: cùm in capitulo 116. regni, folio 449. contrarium decreuerit Carolus Imperator, vt obuiaret fraudibus venditorum vtentium dicta clausula, sine assensu subsequuto post sex menses.

Hæc ergo pauca de multis in medium producta sufficiant.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas Congregationis Cassinensis. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Dubitans de aliquo opere, quòd sit peccatum mortale, et illud tale perficiens, quando peccat mortaliter.*

2 *Foro pœnitentiali in dubio asserendum erit esse mortale, & quare.*

3 *Foro fori, vbi agitur de pœna imponenda pro irregularitate incursa, in dubio dicendum erit nullam irregularitatem incursam.*

4 *Irregularitas nõ incurritur, nisi pro casu expresso in iure.*

5 *Foro pœnitentiali, vel quasi, dubius de incursu excommunicationis, vel alterius pœnæ: & aliquando in foro fori, debebit reputari incursus.*

6 *Via in dubijs tutior est eligenda, & quod certius est.*

7 *Interpretatio benignior in iudicijs, sed seuerior in foro animæ capienda est. & quare.*

8 *Excommunicatus quis erit vitandus.*

9 *Excommunicatum cui non constat nisi per famam fuisse abstinere is debebit à celebratione Missarum, & alijs, a quibus cęteri excommunicati abstinere tenentur.*

10 *Excommunicatus post appellationẽ factam, celebrare, & alia facere non prohibetur: sed communicantes ei non erunt tuti, donec docti fuerint de nullitate excommunicationis, & vitabuntur etiam in iudicialibus.*

11 *Actibus ab extraiudicialibus quis non repelletur, & legitimis pendente probationis articulo de nullitate sententiæ.*

12 *Denunciatio publicè facta quandò dicatur probare aliquem excommunicatum.*

13 *Excommunicatio erit probanda argumentis apertissimis ad conuincẽdum quem excommunicatum. & quare.*

Interpretatio actus qualiter facienda sit, tam in foro poli, quàm fori in dubio.

THEMA.

Cum essemus interrogati, an in dubijs esset iudicandum quem incidisse in pœnam, aut culpam eo quòd semper tutior via esset eligenda: & hæc quæstio visa esset quotidiana, & scitu necessaria, operæpretium duxi-

duximus ipsam absoluere nonnullis conclusionibus statim afferendis, cùm ipsa multos amplectatur casus.

DECISIO L.

PRIMA conclusio sit. Quicunq; tam in ommittendo, quàm committendo de aliquo dubitat, † an illud faciendo, vel ommittendo mortaliter peccet, necne, & perdurãs in tali ambiguitate illud tale ommittit, vel facit, vtique hunc mortaliter peccasse dicendũ erit, cum simus in foro pęnitentiali, & agitur de imponẽda pœnitentia, vbi in fauorem animæ tutior (etsi durior) via eligenda erit: Immo & hoc idem erit dicendum etiam si antè huiusmodi actum commissionis, vel omissionis dubitasset, an esset mortale, de quo modò dubitat, an mortale fuerit nec nè. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò per iura afferenda infra in conclusione tertia. Secundò Doctorum auctoritate. Nam Pan. in c. ad audientiã. col. 2. vers.

2 aut agit in foro pęnitẽtiali, † ext. de homic. vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Aut agit in foro pęnitentiali ad imponendã pęnitentiã, & in dubio potius debet reputari peccasse mortaliter: & ratio est, quoniam in foro pœnitentiæ semper tutior via erit eligenda, quia in hac parte nullum subest periculum. Nam bonarum mentium est ibi timere culpam, vbi culpa minimè reperitur: idem repetijt in locis citandis in conclusione tertia infrascripta. Idem docuit Felinus in d. c. ad audientiam. col. 1. versic. tacit quod not. Pet. dicens, quòd Pet. de Anch. in cons. 185. incip. Prima facie. in fine loquens de confirmatione facta per moriẽtem, quia posset importare magnum, & paruum delictum, interpretatur magnum in fauorem animæ. Idem docuit Sylnester in sua summa. in versic. dubium. §. 4. sequens Pan. ad verbũ. Idem docuit Nauarrus in suo Manuali c. 14. §. 6. num. 20. versic. si in periculum. His præcisis verbis vtens, videlicet, si in periculum peccati mortalis se exposuit: veluti si cũ dubius esset, an aliquid sit peccatum mortale, vel non, illud fecit, mortaliter peccauit: qđ & ipsemet Nauarrus repetijt in c. si quis autem, a nu. 57. vsque ad nu. 81. de pęnit. dist. 7. Idem docuit Diuus Bonauent. in 4. sent. dist. 17. quem citauit Nauarrus in Manuali, vbi supra. idem docuit Armilla in vers. periculum. Idem docuit auctoritate multorũ, Marsil. in suo singulari 151. incip. Semper in dubijs.

Probatur & tertiò hac ratione, cum is, qui facit, vel omittit id, de quo dubitat, an sit mortale illud facere, aut ommittere prælegit potius se periculum mortaliter peccandi incurrere, quàm illud tale non facere, vel ommittere. Indè sequitur ipsum tacitè voluisse mortale committere. Quapropter in foro pœnitentiali erit

iudi-

iudicādum ipsum incidisse in peccatum mortale, & hoc idem dicetur in fauorem animæ (attendendo viam tutiorem, etsi sensualitati nostræ videatur sententia ipsa durior) de actu iam facto, de quo dubitatur, an sit mortale peccatum, necnè, & addi poterit, & hęc alia ratio, quoniā bonarum mentium est ibi timere culpam, vbi non est. vt in cap. consilium. extra de ieiunio.

Secunda conclusio in foro fori
3 † vbi agitur purè de pœna imponenda pro irregularitate incursa aliqua de causa, scilicet quando alicui hoc opponatur in iudicio in dubio non debet quis reputari irregularis. Hæc conclusio probatur duplici medio. Primò enim per argum. in c. is, qui. de sentent. excommun. in sexto. vbi hæc habentur, videlicet. [Is qui in Ecclesia sanguinis, vel seminis effusione polluta, vel qui præsentib. maiori excommunicatione notatis scienter celebrare præsumit. licèt in hoc temerariè agat (cùm id nō sit expressum in iure) irregulari-
4 tatis † tamen non incurrit.] hæc ibi. in principio. Diximus probari nostram conclusionem per arg. in dicto c. is. Quoniam indè patentissimè elicitur veritas eius. Nam tunc dicetur casus dubius, quando in iure non reperitur expressus, vt patet ad sensum. idem & apertiùs probatur in c. fin. dist. 33. vbi Gregorius Papa docuit, quòd in rebus dubijs non debeat fieri absolutum iudicium, sed remittendum consciētiæ eius, contra quem actum fuerat. facit etiā ad hoc text. in c. fin. ext. de iureiur. vbi dicitur, quòd actore non probante, reus absoluitur. facit textus in regula in obscuris. de regu. iur. in sexto, vbi dicitur, quod in obscuris minimum est sequendum. Facit etiam ad hoc & alia regula in c. cum sunt partium. de regu. iur. in sexto, vbi dicitur. [Cùm sunt partium iura obscura reo fauendum est potius, quàm actori.] & ratio est in promptu, quoniam iura magis inclinantur ad absoluendum, quàm ad ligandum. Idem habetur in c. in obscuris. de regu. iur. in sexto, & in l. semper in obscuris. ff. de regu. iuris, vbi dicitur. [In obscuris semper quod minimū est sequendū.] Idem habetur in l. Arrianus. ff. de act. & oblig. & similibus latè relatis per Hyppol. de Marsil. in suo singul. 151. incip. Semper in dubijs. & scias, quòd ipse Hyppolitus multos casus decidit in eadē materia notatu dignissimos in repet. C. de probat. a num. 406. & deinceps. Idem probatur per tex. in c. significasti. §. quod si discerni. de homic. Probatur & Doctorum auctoritate pręsens cōclusio. Nam hoc ipsum docuit Innocentius in c. ad audientiam. in fi. ext. de homic. qui in c. cum tu. ext. de testibus dixit, quòd in iudicijs sit benignior interpretatio: securior autem in foro animæ. vt in c. per tuas. de sent. excommun. Idē docuit Panormitanus in dicto c. ad audientiam, col. 2. in princ. vers. vnde sic distinguerem. Idem docuit Felinus in d. c. ad audientiā, in principio. Idem docuit Syluest.

uest. in versic. dubium. §.4. Idem docuit Philippus Franchus in d. c. is, qui. dicens indè elici, ꝙ qui dicit aliquem irregularem ex aliquo facto, habet necesse hoc probare, quia nō præsumitur, nec inducitur irregularitas, nisi solum in casibus a iure expressis. Idem docuit rursus Panormitanus in dicto c. significasti, col. 2. num. 4. cuius præcisa verba referremus in probationem tertiæ cōclusionis.

Tertia conclusio in foro pœni-
5 tentiali, † vel quasi dubius de irregularitate incursa, vel de excōmunicatione, vel de alio impedimento debebit reputari irregularis & excommunicatus & impeditus, imò etiam aliquando in foro iudiciali, vt infra probabitur, quoniam in dubijs tutior (etsi durior) via est semper eligenda. Hæc conclusio probatur duplici medio. Primò per arg. in c. iuuenis. extra de sponsal. & matr. vbi Eugenius Papa his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Iuuenis, qui puellam nondum septēnem duxit, quamuis ętas repugnaret: ex humana tamen fragilitate, forsan, tentauit quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certiùs extimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ: quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur: tum propter prædictam dubitationem. Mandamus quatenus cōsobrinā ipsius puellæ, quam postmodum duxit, diuidas ab eodem.] hæc ibi. Diximus probari presentem conclusionem per argum. in d. c. iuuenis. Nam licet ad verbum ibi nulla fiat mentio de irregularitate, sed solum de matrimonio separando propter dubietatem affinitatis contractæ: sic arguendo modo ab identitate rationis erit dicendum in casu nostro, vt latius fuit dictum in prima conclusione. Idem probatur in cap. significasti nobis. §. quòd si discerni. extr. de homic. vbi ferè ad verbum præsens conclusio fuit confirmata ab Innocētio Tertio, his præcisis verbis, videlicet. [Qđ si discerni non possit ex cuius ictu percussus interijt: in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, etsi fortè homicida nō sit a Sacerdotali officio abstinere debet: cùm in hoc casu cessare sit tutius, quàm temerè celebrare, ꝓ eo quòd in altero nullum in reliquo verò magnum periculum timeatur.] hæc ibi. Idem habetur in c. pen. ext. de homicid. Vbi Honorius Tertius his pręcisis vsus fuit verbis, videlicet. [Petitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici Dominicæ Crucis, ac blasphemi nominis Christiani castrum quoddam, in quo morabaris grauiter inuasissent: exeuntibus inde habitatoribus, tam clericis, quàm laicis contra eos, ac inuicem confligentibus, hinc indè occisi quamplurimi extiterūt: Vnde cùm pro eo, quòd aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse. Mandamus quatenꝰ si de interfectione cuiusquā in illo conflictu tua conscientia te remordet a ministerio Altaris abstineas reuerenter, cùm sit consultius in huiusmodi dubio abstinere,

nere, quàm temere celebrare.] hęc ibi. Idem habetur in c. illud. §. licèt autem. ext. de cleric. excõmun. ministr. vbi hæc habentur, videlicet. [Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse, quia tamẽ in dubijs via
6 † est tutior eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamẽ se potius abstinere, quàm sacramenta Ecclesiastica pertractare.] hæc ibi. Idem probatur per arg. in Clemen. exiui. §. nos itaque. De verb. signific. vbi Clemens Papa Quintus his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [nos itaque qui in sinceris horum conscientijs delectamur, attendentes, quòd in his, quę animæ salutis respiciunt, ad vitandos graues remorsus cõscientię pars seuerior est tenenda.] hæc ibi.

Probatur & secundò presens nostra conclusio Doctorum auctoritate. Nam glo. in dicto c. iuuenis. in vers. dubia. dixit, ꝙ in dubijs semper certius est tenẽdum. & glo. in dicto cap. significasti in versic. in hoc dubio. dixit, quòd in dubijs viam debemus eligere tutiorem. Idem docuit Innocentius in c. cùm tu. ext. de testibus.
7 asserens, quòd benignior † interpretatio fit in iudicijs, securior autem in foro animæ. Idem docuit Panormitanus in c. iuuenis. col. 1. not. 1. vers. nota primò, ext. de sponsal. his pcisis verbis vtens, videlicet. Nota primo, quòd in concernẽtibus periculum animæ debemus in dubijs semper tenere quod certius est, & quod sine periculo animę expiicari potest: vnde in istis illa pars est mitior, quę est tutior: vt in Clemen. exiui. de verb. signific. hæc ibi Panormitanus, qui apertiùs loquens de nostra conclusione, in c. ad audientiam. col. 2. in principio. extra de homic. dixit, quòd quando agitur in foro pœnitentiali ad imponendam pœnitẽtiam, & in dubio debet potius reputari irregularis, quia in foro pęnitentiæ semper tutior pars est eligenda, licèt videatur durior: quia in illa parte nullum subest periculũ. & idem est vbi agitur in foro quasi pœnitentiali, vt puta, quia non agitur ad pœnam propriè, sed, vt ab Altaris ministerio abstineat, vel, vt abstineat à contractu matrimonij, vel ab alio actu exercendo, in quo subesset peccatũ: tunc enim (inquit ibi Panormitanus) debemus interpretari in partem securiorem, licèt illa sit durior. & addit hoc fore notandum, & probari per c. significasti. & c. ad audientiam. extra de homicid. & in c. iuuenis. extra de sponsal. idem docuit ipse Panorm in dicto c. significasti. col. 2. nu. 4. versic. item nota, quòd in dubio. his præcisis verbis vtens. In dubio, vbi non agitur ad pœnam imponendam: sed tantum, vt quis cesset à diuinis, debet quis iudicari irregularis: secus si ageretur ad pœnam imponendam: quia tunc potius non debet iudicari irregularis, vt in dicto c. audientiam. & pro vtroq; (inquit) adduco istam literam. Nam hic dicitur, quòd ideo in dubio debeat censeri irregularis: quia in cessatione nul-

lum

lum subest periculum, sed si ageretur ad pœnam ibi subest periculum, quia innocens non debet puniri, vt alius nocens relinquatur impunitus. vt not. in l. absentem, ff. de pœnis. hæc Panor. vbi supra, qui idem breuius docuit in d. c. pen. Qui Panormitanus in c. cum dilectus, col. 13. in fin. vers. & hoc tenet Ioannes. ext. de ordin. cognit. sequens Fran. & Host. docuit quòd excommunicatus sit vitandus qualitercunque cõstet de excommunicatione propter periculum communionis, per cap. exceptionem. ext. de except. ita tamẽ, quòd occultus occultè, publicus
8 publicè vitetur. † hæc ille. cuius sententia in hoc erit limitãda vera secũdum mentem eius, & Concilium Lateranẽse secundum sub Leone X. Papa sess. 15. de eo, qui notoriè incidit in excõmunicationem, qui Panormitanus ibidẽ col. 14. nu. 59. vers. in spiritualibus tamẽ dicit. quòd in spiritualibus non erit ita ciuiliter procedendum, sed est animarum periculis occurrendum: & ideo cauendum erit, quòd vbi opponitur exceptio talis, qua probata is, qui repellitur, non solum quoad se, sed etiam quoad alios inficitur, debeat ab omnibus, & vbique repelli, siue ipse cõfiteatur, siue neget, & conuincatur per probationes, etiam si nulla detur super hoc sententia, quia talis probatio, siue confessio reddit exceptionem notoriam. vt in c. si. ext. de cohabit. cler. & muli. Qualitercũque enim constat, quòd aliquis sit excommunicatus in vna Ecclesia: est excommunicat⁹ apud omnes. & ab omnibus est vitandus, in c. nullus. & in omnes. 3. q. 4. addens, quòd idem docuerit Pau. de Leaza. in commento c. si celebrat. ext. de cler. excom. ministr. vbi vtitur eadem distinctione, quãdo dubitatur de periurio. Idẽ docuit Glo. fin. in c cõsulti. ext. de regular. dicens, quòd semper in obscuris, sicut cum dubitatur, an aliquis sit excommunicatus, præsumitur ipsum excommunicatum, vt absoluatur saltem ad cautelam, & tunc postea debet abstinere ratione dubij, vt in c. illud. extr. de cler. excom. ministr. & in c. per tuas. de sent. excõmunicationis. Idem docuit Glo. in d. c. illud. in versic. in hoc, dicens, quòd etsi non constitisset ei, qui fuerat excommunicatus, quòd excommunicatus
9 fuisset, † nisi per famam, debuisset abstinere a celebratione Missarũ propter famam, vt in c. cùm desideres. §. 1. de sent. excommunicationis, etsi non fuerit in tantum culpabilis: quãtum si hoc pro certo sciuisset, & quòd ideo dixerit ibi textus. [licèt in hoc nõ videatur omnino culpabilis extitisse.] quia dicta paucorum ad hoc non sufficerent, quia non faciunt famam, nec tenebatur credere, licèt diceretur ei ab aliquibus. vt in c. non solum. 11. q. 3. nisi fama super hoc peruenisset ad eum: put in textu sequitur. Idem docuit Glo. in d. c. cum desideres. in versic. si publica fama. Vbi dixit, q notandum foret, quòd si publica esset fama aliquem esse excõmunicatum vitandus erit. Idipsum elegan-

eleganter docuit gl. in c. licet excommunicationis sententia. de sentent. excom. in sexto. Nam in vers. licet quòd propter negligentiam non prosequētis debito tempore appellationem, excommunicatio post eam lata non conualescit, sed poterit tunc denunciari, & debebit vitari donec de sententię nullitate docuerit. hęc glo. illa. Ex cuius sententia videtur ipsum Doctorem hic voluisse annuere, quod docuerat textus in c. ad præsentiam nostram. extr. de appellat. vbi Alexander Tertius Papa scribens Archiepiscopo Eboracensi, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Ad pręsentiam nostrā Romano Præsbytero veniēte Epo Tusculano, & P. S. Susannæ Cardinali tuā, & ipsius causā commisimus audiendā. Qui ab obiectionem tuam, licet R. non esset excōmunicatus de iure: de facto tamē eum fecerunt absolui. ideoque mandamus quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quòd post excommunicationem con-
10 tra appellationem factam † diuina cantauit, nullatenus inquietes, sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.] hæc ibi. Ex quibus patet excōmunicationem esse nullā ipso iure, si feratur post appellationem, vt etiam habetur expresse in cap. per tuas. extra de sent. excommunicationis: & ibi communiter per Doctores, elicitur quoque ex dicto c. ad pręsentiam. ipsum taliter excommunicatum non teneri alios vitare in diuinis, prout cęteri legitimè excommunicati, vt communiter tenetur à Doctoribus. Diximus dictam glo. in dicto versic. licet. voluisse idipsum annuere, quod docuerat dictus text. c. ad nostram. Quoniam re vera etsi ipse sic excommunicatum publicè sit tutus in conscientia, cùm illa excommunicatio fuerit nulla ipso iure: tamen reliqui nō poterunt secum communicare, donec ille docuerit de nullitate: cùm in dubijs tutior via sit eligēda, & secūdum glo. ibidem in vers. legitima. quoniam: etsi sententia excommunicationis sit nulla, tamen nisi priùs appareat de eius veritate, non poterit denunciari nulla, licèt tunc posset fieri absolutio ad cautelam Gl. verò eadem in versic. excommunicationis extendit quod dicitur in dicto c. licèt. de excommunicatione ad suspensionem, & interdictum, & ad quamlibet sententiam, quæ est nulla ipso iure cùm militet eadem ratio. & rursus eadem glo. in versic. nunc ari. & in versic. docuerit. Nam in dicto vers. nunciari. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Sed nunquid ad repellēdum actorem sufficiat probari denūciationem excommunicationis, videtur enim quòd non: Host. tamen not. contrarium, vt dixi ibi, inquit ipse Ioannes Andr. in c. pia, in versic. nomen. de sent. excommunicationis in sexto, vbi retulit Host. in c. prudentiam. extra de officio deleg. dicentem se credere sufficere ad excommunicationē probandam, denunciationem probari, & quidem hoc est verissimum,

prout

prout docuit tex. apertissimus in c.sicut nobis. ext. de sent. excommunicationis (sequitur modò dicta glo. in dicto vers. nunciari. dicens) Nam hìc per talem denunciationem vitatur in iudicialibus & extraiudicialibus & legitimis actibus, vt sequitur: licèt fortè excommunicatus non sit. sic dicam quòd ex quo de denunciatione non dubitatur, vitatur & repellitur ab agendo, donec ostendat se absolutum, & sententiam nullam: & quidem eadem glo. in vers. docuerit. dicit, quòd pendente probationis articulo de nullitate sententiæ non repelletur quis ab extraiudicialibus & legitimis acti-
11 bus. † hæc omnia notatu dignissima docuit Glosa illa. Idipsum docuit Panormitanus in cap. prudentiam. §. sexta. col. 4. nume. 11. versic. extra glo. quæro. extra de officio deleg. vbi quærit de duabus quæstionibus hìc implicitè factis, scilicet primò. Nunquid per denunciationem publicè factam quis probetur excommunicatus, & secundò. Nunquid sufficiet probare per famam aliquem esse excommunicatum? & de prima quęstione côcludit, quòd vbi agitur de modico pręiudicio, vt in casu dicti c. prudentiam, (scilicet ad repellendum actorem à limine iudicij) sufficeret probatio denunciationis: quia præsumitur pro his, quæ notoriè acta sint, & pro Iudice exercente officium suum, vt in c. in præsentia. de renunciat. & in cap. ad audientiam. de præscript. & optimè facit text. in dicto c. licèt, sed vbi ageretur de graui pręiudicio. fortè hęc de-
12 nunciatio † non sufficeret: quia necessariò non concludit excommunicationem, quia qui denunciat, nihil de nouo agit, vt in l. Hæredes palam. ff. de testamen. & possibile est, quòd nulla excommunicatio præcessit, saltem quæ tenuerit: ergo denunciatio necessariò non probat excommunicationem. Nam & quandoque denunciatur ille excommunicatus, qui in veritate excommunicatus non est. Exemplum in cap. licet. de sentêtia excommunicationis, in sexto. Probatio autem debet concludere necessario, vt in cap. in præsentia, de probationib. Ad idem optimè facit c. Pia. de exception. libro sexto, vbi dicitur,
13 quòd excommunicatio † debet probari apertissimis documentis, seu lucidis probationibus. & regulariter verba enunciatiua non probant, maximè prolata in absentia partis: facit quod notat glo. in l. optimam. ff. de côtrahen. & committ. stipul. & c. si Papa. de priuileg. in sexto, & cap. illud. de præsumption. & huic sententiæ se subscripsit sententię Panormitani supra immediatè relatæ illā veram probans, & alijs infrascriptis medijs post relationem contrariæ sententiæ ipse Felinus in d. c. prudentiam. §. sexta, nu. 3. vers. istis not. dicens, quòd vbi agitur de repellendo excommunicatum a iudicio, sufficit probare excommunicationem per denunciationem, & quòd ita teneat Archidiaconus in c. nemo contemnat, 11. q. 3. & ibi allegat Host. hìc. Praterea

rea dicit Dominicus in dicto c. pia, quòd hoc probat tex. ibi, quia loquitur de excommunicatione, per quam quis repellitur ab agẽdo: & hæc pauca de multis dicta sufficiant.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas in Congregatione Cassinensi. V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio rei Ecclesiasticæ minimi valoris facta à beneficiato cum consensu Episcopi, est legitima & valida, nec melioramenta per consequens facta cedent solo.*

2 *Aedificium quando cedat solo.*

3 *Necessitas appellatione quæ veniãt.*

4 *Possessiones steriles, & ad culturam redactæ an possint alienari sine cõsensu Papæ, vel alterius, & idem quæritur de domo ruinosa.*

5 *Possessio Ecclesiastica quando possit tradi in emphiteosim perpetuam.*

6 *Episcopus non poterit facere Ecclesiam deteriorem. & quare.*

7 *Ecclesia enormiter læsa poterit petere restitutionem in integrum.*

8 *Locator recipiet suas pecunias expensas in melioramentis, et non valorem melioramentorum.*

De rebus Ecclesiasticis, an & quando alienari, & emphyteòticari poßint sine consensu Superioris.

THEMA.

Quidam Presbyter beneficiatus habens quandam domunculam pleno iure spectantem ad Ecclesiam sui beneficij; quæ vndique minabatur ruinam, volens consulere suæ Ecclesiæ, preuio assensu Reuerendissimi Episcopi Diæcesani, ipsam tradidit im emphyteosim cuidam Ciui, cum pacto expresso, vt ipsam reparet, & adderet de suo alia melioramenta, & sibi & suis successoribus in tali beneficio pro Canone teneretur soluere quattuor tarenos in quolibet mense Augusti in perpetuum, & in casu non soluti Canonis per triennium, tam ipse emphyteota, quàm sui heredes eo ipso cecidisse dicantur a iure suo vna cum suis melioramentis factis, & possit ipse beneficiatus propria auctoritate ipsam domum ingredi, & eius vtile dominium acquirere.

Quæritur modò, an fuerit legitima huiusmodi alienatio, vel melioramenta cedant solo in vtilitatem beneficiati præsentis.

DECI-

DECISIO LI.

BReviter respōdebimus dicentes ipsam fuisse legitimā ac per consequens de iure nō fore molestandum dictum emphyteotam, tā de iure Pontificio, q̄ Ciuili non obstante regula
1 generali, ꝙ alienatio † rei mobilis Ecclesię facta sine solénitate, s. sine præuio tractatu in Capitulo, & maiori parte Capituli consentiente, & assensu Summi Pontificis sit nulla, cùm in casu nostro ipsa regula fallat. Nec erunt audiendi, qui gratis, & sine fundamento alicuius iuris dicunt huiusmodi facta hucusque melioramenta cedere solo, nam tunc ædificium cę
2 dit † solo, qn̄ irrequisito, & ignorante Dño soli, quis in alieno solo ędificat, prout cōiter clamitāt constitutiones vtriusq; iuris, & Doctores: quod nō est in casu nostro. Probatur ergo dictā alienationē fuisse de iure legitimā. Primò de iure Canonico. Nam hoc expresse ad verbum habetur in c. terrulas, 12.q.2. vbi hęc ad verbū habētur, videlicet. [Terrulas, aut vineolas exiguas, & Ecclesiæ minus vtiles, aut longè positas paruas, Eps sine consilio fratrum, si necessitas fuerit distrahendi habeat potestatem. hęc ibi. Vbi per Doctores, & quòd verbum illud
3 necessitas † denotet vtilitatē Ecclesiæ, infrascriptis alijs iurib. Doctoribusq; probabitur. Nā in c. ad aures. ext. de reb. Eccl. alienā. vel non. Alex. III. his verbis vsus fuit, videlicet. In casu grauioris considerationis, & minoris vtilitatis Ecclesiæ, quę sit vtilitas, quæ obuenit ipsi Ecclesiæ ex supradicta alienatione facta) videlicet. [Illas terras, quæ de siluis extirpatę sunt arabiles factę, eis hereditario iure poteris cōcedere sub annuo censu tenendas a quibus suo, vel parentū labore constiterit extirpatas: Nisi forte tunc alijs possint ad maiorem Ecclesię vtilitatem cum eodem labore, & onere conferri.] hęc ibi. Idē habetur in c. vt sup. §. possessiones eo. tit. vbi Cęlestinus Tertius his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Possessio-
4 nes verò, † quę Ecclesię tunc minus vtiles pro alijs vtilioribus de fratrum tuorū, & maioris partis consilio alienandi, seu cōmutandi liberam concedimus facultatem.] hęc ibi. vbi glo. in vers. assensu, dixit, ꝙ in d. §. possessiones, fit sermo de minus vtilib. possessionibus, comparatione magis vtilium, sed in d. c. terrulas, sermo habeatur de possessionibus minus vtilibus absolutè, & simpliciter: & ideo in illis non est necessarius assensus Capituli. Idē docuit glo. in 12.q.2. in summa. in vers. nunc quæritur, dicens, quòd alienationis licitę causa sit, qn̄ fieret pro vtilitate, vel necessitate Ecclesię. Idem docuit Pan. in c. nulli. col. 1. nu. 5. vers. quartus casus est. ext. de rebus eccle. alien. &c. Citās ad hoc dictum c. terrulas. ex quo elicitur arguendi locus ab idētitate rationis, cum eadem militet ratio, ergo & idem ius, vt in l. cum quid. ff. si cer. pet. Idipsum probatur

tur de iure Ciuili apertiùs. Nam in Authen. si quas Ruinas. C. de sacrosanct. Ecclesijs hæc præcisa verba habentur, videlicet. si quas ruinas habeant memoratæ diuinæ domus, quas ræedificare non valeant: & hæc in emphiteosim detur perpetuã: emphiteota vsuro materia depositæ domus, vel habitationis: & pensio denominatur in tertiam partẽ ab ea; quæ stantibus adhuc ædificijs colligebatur, aut primitus eo reędificãte, ex adiectis illis per extimationem pensionibus medietas detur religiosę domui: Nam priore casu ab initio Emphiteosis pręstanda est pensio] hæc ibi. Vbi idem docuit glo. in versi. dentur, & in versic. tertiam partem. idem in dicta Authen. si quas. in principio docuit Bal. dicens, quòd regulariter res Ecclesię non possunt concedi in emphiteosim, nisi in tertiam generationem: hoc tamen fallit in domo ruinosa propter vtilitatem, quam ex refectione consequitur Ecclesia: idipsum apertiùs & elegãtiùs docuit Paulus de Castro in dicta Authentica si quas. colum. 1. numero secundo, versic. pro declaratione. his singularibus verbis vtens, videlicet. [Aut expedit: & quando res erat ruinosa, & non poterat refici ab Ecclesia, vel eius redditus erant diminuti ob eadem, vel aliam causam: & tunc potest concedi etiam in perpetuam em-
5 phiteosim, † vt in istis Authen. sed si quæritur: pro quanta pensione: distinguitur. Aut res erat ruinosa, in cuius refectionem magna imminet impensa: & tunc si vult, quòd statim incipiat currere, potest dari pro tertia parte pensionis solitæ, vt si solebat dari antequàm esset ruinosa per duodecim, detur per quatuor, & octo remittantur, secundum intellectum glosæ: vel dentur per octo, & remittant quatuor secundum alium intellectum. Specul. in titu. de locat. §. tunc vero aliqua. versiculo 7. sed si non vult quòd incipiat currere pensio, nisi post reedificationem: tunc debet dari pro pensione, quæ reperitur tempore quo datur, & pro dimidia eius, quod reperitur plus postquam erat reiecta, vt si tempore quo datur, reperiebatur pro sex, & postea augeantur alia, sed detur pro nouem: & addit ipse Paulus, quòd hęc doceat nos ipsa Authentica si quas. Ex hac ergo Theorica poterit colligi, an pensio fuerit iusta necne. & indè ipsum emphiteotam fore molestandum ad reintegrandam ipsam Ecclesiam verbis tantum; nunquam tamen in iudicio, nisi excessus esset maximus: Vnde palam fieret in magno fuisse lęsam Ecclesiam in tali locatione licita ex suo genere: prout communiter docent Doctores in capitulo primo. extra de in integrum restitutio. vbi ad verbum hæc ibi docuit Alexander Papa Tertius, dicens, videlicet. [Requisiuit tua fraternitas, quid agendum sit de possessionibus laicis sub modico censu concessis. Noueris itaque, quòd si Eccle-

Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimẽtum ipsius, cũ Epo
6 † eiusdem Ecclesiæ conditionem facere deteriorem non liceat: & Ecclesia iure minoris debeat semper illęsa seruari, quæ in damnum eius data cõstiterit ad ipsius conuenit ius, proprietatemque redire. Prouidendum est tamen ne si fortè coloni possessiones illas, expẽsis ac labore suo reddiderit meliores sumptibus, quos bona fide fecerunt debeãt defraudari.] hęc ibi. vbi glo. in versic. redire dixit. quòd huiusmodi alienatio fuerit valida. vnde auxilium restitutionis necessarium fuit. idipsum docuit Panorm. in d. c. 1. col. 2. nu. 5. vers. sed dic, tradens hanc generalem regulam, quòd vbicunque
7 Ecclesia enormiter † læderet, posset nihilominus petere restitutionem, quia restitutio est fundata super enormi lęsione, qualitercunque hoc contingat illa læsio ex contractu semper potest peti restitutio, vt optimus docuit textus in c. 1. de restitut. in integr. libro 6. vbi textus generaliter dicit, quòd aduersus quẽlibet contractum potest petere Ecclesia restitutionem, si prætendit enormem læsionem. hæc ibi. Panor. qui ibidem, col. 1. num. 4. versic. sed circa istos sumptus, dixit, quòd si loca-
8 tor † in huiusmodi re expendisset centum, & melioramenta ascenderent ad ducenta, tunc Ecclesia non teneretur, nisi ad centum, vt elicitur ex verbis eiusdem c. 1. in eo, quòd ibi dicatur, quòd debeat restituere sumptus, non autem valorem meliorationis: ad quod optimè facit textus in l. in fundo, ff. de rei vendic. & quod ibi not. vbi idem disponitur in possessore bonæ fidei, & cum hęc allata sint per se aperta, & rationi consentanea, ipsa sufficiant.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut à Neapoli Abbas in Congregatione Cassinensi. V. I. P.

De rebus ecclesiæ alienatis non seruata forma, ac omnimoda iuris solemnitate.

SVMMARIVM.

1 *Auctoritas superueniens, ac consensus superioris alienantis auctorizat, at validam reddit alienationẽ quæ a principio fuerat nulla de iure, ex defectu huiusmodi consensus; dummodo interueniant alia essentialia, si huiusmodi alienatio cessisset in vtilitatem eius, qui non poterat aliàs alienare, sine tali consensu, vt patet in alienatione rerum Ecclesiæ, & pupilli.*

2 *Contractus de iure nullus accedente*

consensu eius, in cuius vtilitatē uergit, poterit ab ipso ratificari.

3 Sententia contra aliquem lata, si esset nulla propter aliquam conditionem deficientem, valida efficietur si vergeret in vtilitatem alicuius, & illam ratā haberet. & hoc multipliciter exemplificatur.

4 Prælatus an possit dare consanguineis suis de bonis Ecclesiæ, si tantundem de proprio patrimonio daret ipsi Ecclesiæ.

5 Titulus vbi est verus quamuis defecerint solemnitates iuris positiui, seu de positiuo iure requisitę, in foro animæ, sufficit contractum tenere secundum limites iuris naturalis, seu gentium, ad quod sufficiet consensus qui requirebatur, et quare. & an hoc sit simpliciter in casu nostro.

6 Electio facta nō seruatur forma tradita a iure, dummodo affuerit consensus eligentium, valida erit. & An hæc propositio sit semper vera, nume. 8.

9 Beneficiarius iusta de causa alienans bona Ecclesiæ inconsulto Papa, an peccet, secundum Nauarrum.

10 Ecclesia an possit ratificare contractum nullum de iure propter solemnitates a iure requisitas, ommissas, si ille cederet in vtilitatem ipsius.

11 Alienationis sub nomine comprehēditur omnis actus translatiuus cuiuscunque dominij.

12 Alienatio rei immmobilis Ecclesiæ ipso iure erit nulla, celebrata non habito assensu Apostolicæ Sedis, etiam si vtilis esset Ecclesiæ.

13 Facta lege prohibente, nullum de iure producunt effectum, cum pro infectis habeantur in fauorem agentis.

14 Alienatio rerum immobilium Ecclesiæ est probibita de iure Diuino, et quomodo. indè cōcluditur, quòd si fiat a Papa sine iusta causa, erit nulla ipso iure. & nu. 84.

15 Alienationem rerum immobilium Ecclesiæ probibitā esse de iure Pontificio multipliciter probatur. & 25. 26. 58.

16 Alienantis indebitè res Ecclesię quæ sit pœna.

17 Res immobiles Ecclesię indebite alienatæ reposcuntur cum fructibus. et quare. nu. 18. 19. 20. 21.

22 Laici probibentur disponere de bonis Ecclesiasticis.

23 Recipientes alienata vel laicis supposita bona Ecclesiastica sine assensu Apostolico, & consentientes huiusmodi alienationi quam pœnam de iure incurrant.

24 Alienatione bonorum immobilium Ecclesiasticorum ad probandum, quod inter alias de iure, requisitas solemnitates requiratur assensus Apostolicus, & maximè in bonis Monasterij exempti, & immediatè subiecti sedi Apostolicæ, citatur textus in capitulo secundo de Rebus Eccle. non alienan. in sexto, & verus intellectus ipsius traditur.

25 Alienatio bonorum immobilium Ecclesiæ sit valida de iure, duo copulatiuè necessariò requiruntur nēpè iusta causa, et solemnitas iuris scilicet tractatus et assensus Ecclesiasticorum, & Summi Pontificis, si illi sunt immediate subiecti Papæ.

Papæ, & hoc de iure communi. sed hoc ipsum habet hodie locum in omnibus generaliter etiam immediatè non subiectis sedi Apostolicæ per extrauag. Ambitiosæ, & nu. 26.

27 Confirmationẽ dictę extrauag. Ambitiosę. fuisse factã per Iulium Tertium, Paulum Quartum, et Pium Quintum probatur.

28 Iuris solemnitatem requiri de essentia alienationis in ipso contractu alienationis, docuit text. in c. constitutus. §. quo circa. extra de in integr. restitu. & nu. 39. 40. 45. 47. 48. 50. 54. 58. & quare. 59. 62. 64. 65. 68.

29 Alienationem bonorum Ecclesiasticorum factam ommissis solemnitatibus à iure requisitis esse prohibitam & declaratam nullam probatur iure ciuili & Doctorum auctoritate. n. 37. & sequent. numeris.

31 Ecclesia recuperans bona immobilia sua malè alienata de iure Ciuili, non tenebitur restituere eorum emptori pretium inde solutum uenditori & quare & nu. 34. 42.

36 Alienatio vtilis Dominij rei Ecclesiasticæ probibita extendetur. ad alienationem directi dominij rei Ecclesiasticæ, & quare.

37 Actionem Ecclesia, quam habet cõtra malè alienantem bona sua immobilia.

41 Consuetudo non posset tollere solemnitates introductas a iure in alienatione bonorum Ecclesiasticorum facienda. & quare.

43 Ex contractu contra ius inito nunquam quis lucratur fructus.

44 Ecclesia an possit ratificare contractum ipso iure nullum secũ factum, & per consequens illum validum reddere & quomodo hæc propositio sit interpretanda. nu. 142. 144. & quare. nu. 145. 150. 167.

46 Alienatio bonorum Monasterij facta contra prohibitionẽ Papæ, quare sit nulla de iure.

49 Alienatio rei immobilis Ecclesię facta sine solemnitate, etiam in eius euidentem vtilitatem, non valet, neque tenet. & quare.

52 Rebus nostris duplex ius habemus.

53 Alienatione rei immobilis Ecclesiasticæ quid transferatur, docetur.

53 Probibitionis alienationis bonorum Ecclesiasticorum in materia alia loca pia æquiparantur Ecclesię: sicut ĩ omni alia materia fauorabili.

56 Locationes factæ de bonis Ecclesiasticis de triennio in triennium cum promissione continuãdi locationem ipsam in fine ipsius triennij quare sit illicita.

57 Contractus alienationis bonorũ Ecclesiasticorum immobilium sicut non valet sine præuia iuris solemnitate, sic nec poterit postea ratus haberi non præuia solemnitate.

60 Dictio (omnino) quid denotet.

63 Alienatione rerũ Ecclesiasticarum immobiliũ cedente in Ecclesię vtilitatem requiritur etiam assensus apostolicus, & solemnitas iuris.

66 Cautela optima traditur obseruanda ab alienantibus bona immobilia Ecclesiarum, et ipsa ementibus, vt sine dispendio temporali & spirituali ipsi celebrent huiusmodi contractus. & quare. nu. 71.

70 Alienandi bona Ecclesiastica hodie facultas requiritur a Sũmo Pontifice, sed nõ in casu c. terrulas. 12. q. 2.

lemnitatibus à iure requisitis facta, etiam in vtilitatem Ecclesiæ erit nulla.

113 Lex aut statutum aliquod quando inducit aliquid de nouo cum certis modificationibus, quicquid ibi exprimitur, reputatur pro forma substantiali.

114 Præscriptio non procedit nec ius transfertur ex alienatione facta nõ seruatis solemnitatibus à iure in dictis. & quare. 121. 124.

115 Forma tradita à lege in dubio debet censeri substantialis, & de essentia actus, vnde eius ommissio ipso iure vitiat ipsum actum.

116 Temporis diuturnitas quare de iure non faciat præsumere, quòd interuenerint solemnitates iuris in aliquo actu.

119 Patientia & scientia alicuius quãdo nõ operatur consensum, nec præsumptionem tituli. & 126.

120 Forma & essentialis solemnitas quando & quare non præsumatur.

123 Alienationis cõcessio facta sine auctoritate superioris dicitur nullum conferre titulum.

125 Præsumptio & ius commune regulariter est contra præscribẽtem.

128 Taciturnitas præsentis in aliquo actu quãdo pro illius consensu non habeatur.

131 Titulus non præsumitur vbi agitur de graui præiudicio.

133 Præsumptio non sumitur ex temporis diuturnitate in præiudicium tertij.

134 Præsumptio non sumitur ex diuturnitate temporis quando agitur contra pupillum, aut Ecclesiam.

135 Temporis ex diuturnitate non præsumitur de actu requirẽte scripturam.

136 Ius quando exigit in aliquo actu legitimo scripturam, tunc illam interfuisse tenetur probare, qui stat pro solemnitate.

137 Solemnitas extrinseca non præsumetur si non appareat in scriptura.

139 Tex. in c. peruenit. extra de empt. & vendit. vera interpretatio traditur.

143 Consensus partium nihil valet vbi agitur de præiudicio faciendo bono publico, cùm ipse illi renunciare non possint.

146 Consensus quandocũque aliquid est nullum ex defectu, validum efficietur ex superueniente huiusmodi consensu taliter requisito.

152 Titulus quando dicatur reduci ad non titulum. & quare.

153 Rei Ecclesiasticæ immobilis alienatæ sine solemnitate iuris facta an conferat aliquem titulum emptori illius, ita, vt possit illas detinendo esse tutus in foro conscientiæ nullo assequuto assensu eius, à quo de iure expetendus fuerat, & quare.

155 Animæ quo ad periculum nihil differt iniustè detinere, aut inuadere alienum.

156 Lex qualibet aliquid fieri prohibens quomodo ponderanda, vt verus eius sensus possit percipi.

157 Excommunicari nemo poterit excõmunicatione maiori nisi pro mortali peccato.

158 Reconciliari hæ duæ opiniones cõtrariæ adinuicem quomodo poterunt Innocentij dicentis mortaliter peccare detinentem bona Ecclesiastica

THEMA:

Thomas Iustinianus Mercatus ciuis Ianuensis in anno 1529. in emphyteusim recepit quandam villam, cum sua domo solitam emphyteoticari a Monasterio Sancti Benigni Congregationis Cassinēsis domino pleno

pleno iure illius pro se, suisque descendentib. filijs legitimis, & naturalib. masculis tantum, & hic Thomas habuit duos filios legitimos, & naturales, s. Ioannem Baptistam, & Augustinum, qui fratres post mortem dicti Thomæ primi emphyteotę diuiserunt inter se bona paterna, & dicta bona emphyteotica fuerunt assignata dicto Ioanni Baptistæ, & alia allodialia dicto Augustino. Hic Augustinus habuit vnicum filium nomine Laurentium, qui adhuc viuit. Ioannes verò Baptista habuit & ipse filium legitimum, & naturalem nuncupatum Franciscũ, & filias, sed mortuo dicto Francisco non superstite eius aliquo filio legitimo, & naturali, extincta remansit linea masculina dicti Ioannis Baptistæ, ac per consequens dicti Thomæ ex parte dicti Ioannis Baptistæ, & superuiuente solum dicto Laurentio dicta linea dicti Thomæ in ipso resedisse patet. At dictus Ioãnes Baptista mortuo patre, & adepta possessione pacifica dictorum bonorum emphyteoticorum in anno 1558. emit dictũ dominium directum, quod dictum Monasterium habebat super dicta domo, & possessione, soluta sibi quadam condecenti pecuniæ quãtitate annuatim recipienda super quibusdam cẽsibus a dicto Monasterio, interueniente non solum consensu Abbatis, & Monachorum dicti Monasterij, verum etiam Reuerendorum Capituli Generalis dictæ Cõgregationis Cassinensis, quæ immediatè est subiecta Sedi Apostolicæ (ac per consequens, & ipsum Monasterium.) Nullo tamen assensu Apostolico interueniente. Rebus sic stantibus, mortuus est dictus Ioãnes Baptista, relicto d. Ioanne Francisco vnico filio, & deniq; ipse mortuus fuit nullo filio legitimo, & naturali relicto, qui ante eius mortem constituit super bona ipsa emphyteotica alienanda fideicommissarios, dans eis facultatem illa alienandi, qui fideicommissarij tandem illa vendiderunt Bartholomeo Garello nullo assensu alio dicti Monasterij, Summi Pontificis, qui per tres annos ipsa pacificè possedit.

Quæruntur modo infrascripta pro decisione præsentis quæstionis.

Primum, An dicta alienatio dictorum bonorum facta a Monasterio supradicto dicto Ioanni Baptistæ nullo interueniente Apostolico assensu, de iure fuerit valida.

Secundum, An dictum directum dominium ex dicta alienatione de iure nulla fuerit translatum ad dictum Ioannem Baptistam emptorẽ, & ad Franciscum eius filium, saltem ratione pacificę possessionis dictorũ bonorum sibi alienatorum spatio quadraginta ann vel aliquod ius pręscribendi contra dictũ Monasterium S. Benigni ad ipsum emptorẽ, atq; ad eius filium legitimũ, & naturalem, ita vt indè de iure potuisset de dictis bonis disponere, sicut de alijs proprijs pleno iure ad se spectantibus, inconsulto ipso Monasterio, non obstante, ꝙ dicta bona fuerant per contractum emphyteoticum concessa dicto Thomæ eius patri.

Tertium,

Tertium, An stante defectu descendentis ex linea masculina legitima, & naturali Ioannis Baptistæ emptoris dicti directi dominij a dicto Monasterio, ipsamet bona dicantur deuoluta ad ipsum Monasterium stante diuisione facta inter dictos Ioannem Baptistam, & Augustinum fratres, & filios, ac hæredes Thomę supradicto primo emphyteotæ de communi cõsensu vtriusque, vel ad dictum Laurentium filium superstitem dicti Augustini, & nepotem dicti Thomæ primi emphyteotæ per lineam rectam.

Quartum, An fideicommissarij a dicto Francisco filio dicti Ioannis Baptistæ (mortuo sine filijs) creati, potuerint dicta bona emphyteotica vendere dicto Bartholomeo Carello, non præuio assensu, tam dicti Monasterij, quàm dicti Laurentij superstitis ex linea masculina dicti Thomæ primi emphyteotæ.

Quintum, An dictus Bartholomeus Carellus tuta conscientia, & sine incursu excommunicationis possit detinere dicta bona emphyteotica, sine assensu Monasterij supradicti, dictique Laurētij veri hodie emphyteotæ ignorantis huiusmodi ius ad se deuolutum, & absque assensu expresso Summi Pontificis.

DECISIO LII.

O Sanctissima Trinitas, in cuius potentissima ope semper superspe-raui subnixè obsecro tuam benignitatem ne me deseras in dilucidatione propositę difficillimę quęstionis: sed pijssimo interuentu, ac innumeris meritis Beatissimę Deiparę Marię Virginis, atq; patrocinio Sāctissimi Michaelis Arcangeli, & gloriosissimi Patriarchæ nostri Benedicti illuminare digneris tenebras mei intellect⁹, vt veram promere possim ipsius quæstionis decisionem in tui honorem, Congregationis meę Cassinensis decus, ac salutem animarum Iudicū, & aduocatorū, personarum alienantium bona Ecclesiastica immobilia inconsulto Summo Pontifice, ac in tutelam ipsorum bonorum emptorum.

Et vt magis, ac magis percipi queat veritas pręsentis decisionis procedemus per nonnullas cõclusiones, ampliationes, & limitationes illis præmittendo nonnulla impugnando ipsius veritatem mox subnectendam, ad maiorem dilucidationem dictæ veritatis.

Circa primum quæstionis dubium pro parte affirmantium dictam alienationem fuisse legitimam faciunt subsequentia.

Videbatur ergo primò dicendum, quòd dicta alienatio sit ipso iure valida, cum ipsam præcesserit tractatus in Capitulo Monachorum in dicto Monasterio existentium, necnon & consensus tā ipsorum, quàm Abbatis eorū: insuper & consensus Reuerendi Capituli

pituli generalis superioris dicti Abbatis, approbantis & auctorizantis dictam alienationem tanquam factam in euidentem vtilitaté dicti Monasterij, præuia inquisitione facta per Commissarios ad idipsum destinatos: prout de solemnitate dictæ alienationis de iure Pontificio & imperiali requirebatur: & quòd hoc ipsum sit verum, probatur infrascriptis auctoritatibus. Sciẽdum igitur, quòd in cap. Abbatibus. 12. quæstio. 2. refertur decretũ Concilij Aurelianensis his verbis cõtenti, videlicet. [Abbatibus presbyteris; cęterisque ministris de rebus ecclesiasticis, vel sacro ministerio alienare vel obligare absque permissu & subscriptione Episcopi sui nihil liceat. Quod qui præsumpserit, degradetur cõmunione concessa: & quod temerè præsumptum, aut alienatũ est, ordinatione Episcopi reuocetur.] hæc ibi. ex quibus sumendo argumentum a contrario sensu indè apertissimè elici videtur dictã alienationem factam cum interuentu & auctoritate Capituli generalis Superioris dicti Abbatis, exempti a iurisdictione Episcopi; fuisse validam. Idipsum videtur probari per argumen. in c. placuit. 12. q. 2. in quo refertur idipsum fuisse statutum: Idem videtur elici ex epistola Leonis Papę scribentis vniuersis Episcopis per Siciliam constitutis, & habetur in cap. sine exceptione, 12. q. 2. his verbis contenta, videlicet. [Sine exceptione decernimus nè quis Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ quicquam donare, vel commutare, aut vendere audeat: Nisi fortè aliquid horum faciat, vt meliora prospiciat, & cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod nõ sit dubium profuturum Ecclesiæ. Episcopus rebus Ecclesiæ tanquam comendatis nõ tanquã proprijs vtatur. Irrita enim Episcoporum venditio, & cõmutatio rei ecclesiasticæ erit absque conniuentia, & subscriptione clericorum.] hæc ibi. ex quibus idẽ elicimus quod supra ex dicto c. Abbatibus. Idem probari videtur per tex. in clem. 1. de rebus Eccle. non alienan. vbi hæc pręcisa verba habentur, videlicet. [Monasteriorum, & aliarum administrationum regulariũ dispendijs occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto: ne quis Religiosus Monasterio, prioratui, Ecclesię, seu administrationi cuiuis pręsidens, iura, redditus, aut possessiones eiusdem, alicui ad vitam eius, seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta quouis modo concedat: nisi necessitas, aut vtilitas Monasterij, prioratus, Ecclesię, aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, consensus sui conuentus, aut si conuentum non habet, prędati proprij assensu ad hoc nihilominus accedente. Si quis autem contra hoc fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur] hęc ibi. ex quibus arguitur idem, quod ex dicto cap. Abbatibus. Idem habetur per argumen. in cap. fin. extra

de

de reb.eccle.non alien.vbi Innocentius Tertius Papa, declarauit fuisse inualidam alienationem rerum ecclesiarum facta sine legitimo personarum ecclesiasticarum assensu. Arguendo ergo a contrario sensu, sequitur, quòd alienatio (de qua est sermo) fuerit valida, cùm ipsam præcesserit supradicta solemnitas. Idem probari videtur ex c.1.de reb.eccle.non alien. in sexto.vbi Innocentius Quartus reuocauit huiusmodi alienationem factam non præcedenti tractatu diligenti, & sine euidenti vtilitate Ecclesiæ: inde sequitur dictam alienationem fuisse validam cum dicta solemnitas de iure requisita præcesserit ipsam. Idem videtur probari per argumen. in cap.quæ in Ecclesiarum, extra de constitu.vbi Innocentius Tertius his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Quę in ecclesiarum, & infra.Sanè peruenit ad audientiam nostram, quòd Ciues Taruisini constituerunt, vt si quis se ad inopiã pergere probabiliter allegauerit, alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel alijs tenet, liberam habeat facultatem. Volentes igitur ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem huiusmodi & venditiones feudorum ecclesiasticorum factas sine legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.] hæc ibi. ex quibus apertissimè elicitur, quòd alienatio (de qua agitur, valida fuerit, stante supradicto assensu: & quoniam hoc ipsum apertissimè in dictis iuribus dicitur a Doctoribus simpliciter & generaliter loquendo, nos transferremus ad recensenda iura ciuilia, quæ idipsum statuisse videntur prima fronte. Idipsum ergo videtur docuisse text. in Auth. Hoc ius porrectum.C.de sacrosan.eccl.vbi hæc habentur, videlicet. [Hoc ius porrectum est ad omnem venerabilem locum, omnemque collegiũ, quod actio pia constituit: vt nec res eorum pignorentur, & hoc perpetuò seruetur in his rebus immobilibus, quæ ab imperiali domo prædictis locis applicantur. In cęteris eatenus excipitur, si debitum vrget: quòd si ex mobilibus solui nõ possit. Primò res immobiles specialiter dentur pignori: quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem, quàm in vsuras vsque ad quartam centesimę: quòd si nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domus apud eum, a quo ordinatur habitis absque dispendio gestis, iure (maiore parte ibidem seruientium, consentiente) & debitum existere, nec ex mobilibus solui posse; quo obsequuto per viginti dies rem Ecclesiæ venalẽ esse publicè notum, fit vt plus offerendi detur: pretio modis omnibus pro debito dando: aliter enim res emptori non conceditur: & hoc inscribatur nihil esse factũ in ea re ad damnum diuinæ domus: emptore verò nõ inuento, res æstimata districtè creditori detur insolutum: addita in pretio vniuersæ extimationis decima parte, & accedente consensu ordinatoris, & maioris partis ibidem seruientium, & is cre-

creditor hic intelligat qui, quod credidit, probat in utilitatem diuinæ domus processisse.] hæc ibi. Idem videtur concessum in Auct. de alienat.& emphyteosi.§. licentiam. Vbi conceditur facultas tradendi bona ecclesiarum in emphyteosim perpetuum, accedente consensu prælati, & clericorum ecclesiarum, quarū bona illa sunt tradenda in emphyteosim, & interueniente iuramēto eorū, quod huiusmodi alienatio fiat in vtilitatem ecclesiæ. Ad hoc ipsum probandū videtur deseruire id, quod docuit Nauarrus in consil. 5. sub titu. de reb.eccl.non alien. incip. Abbas quidam. his precisis verbis vtens, videlicet. [Abbas quidam cum suo conuentu exemptus a iurisdictione ordinaria Episcopi alienauit in casu a iure permisso, quasdam res immobiles existentes extra Episcopatum illum, vbi erat Abbatia sita; sine vllius superioris auctoritate: quæritur an valeat alienatio? Resoluēdo autem dico, multa super hac quæstione posse adduci pro vtraque parte: sed consulendum esse præfato cōsulenti, vt procuret præfatam alienationē ratificari per superiorem immediatū præfati Abbatis, qui facile id faciet, rogante & informante præfato Abbate & conuentu, qui alienationem præfatam fecerunt: & quòd etiam faciat eam ratificari per Episcopū, in cuius Episcopatu sunt sita præfata, ad informationem prædictorum, argumento eorū, quæ determinantur a Panormitano & alijs, & a Card. poterit enim impetrare dominus consulens suo nomine confirmationem a sede apostolica, quę si fuerit in forma communi parum proderit: si autem per cōmissionem cum causę conditione non nihil tedij, & sumptus afferet. Hęc omnia Nauarrus vbi supra. ex quibus apertissimè elicitur ipsum docuisse nos assensum apostolicum in huiusmodi alienatione non esse necessarium, in exemptis cùm sufficeret eis solùm confirmationem superioris dicti Abbatis impetrare, & sic Capituli generalis: at cum hanc confirmationem (suppositum fuerit) pręcessisse dictam alienationem: Indè sequitur dicendum fore ipsam validam de iure. Nec huic decisioni obstare videtur Extrauag. Ambitiosę, sub titu. de reb.eccle.nōn alien. quę est Pauli Secundi, cum ibi irrita declaratur alienatio facta in casu nō concesso a iure communi sine speciali assensu apostolico, cùm per supra allata cōprobetur, quòd ipsa alienatio fuerit facta iuxta formam iuris expressi in dicta Clem. 1. cuius tenor recensitus fuit supra ad verbū. Hoc ipsum videtur probari per eundem Nauarrum in suo manuali, cap. 27. titu. de censur.eccles.nu. 149. vers. quinquagesima sęcūda, in extrauag. Pauli Secundi, vbi supra in declaratione prima, dicēs, quòd ipsa Extrauagans non vetet alienationem in casibus permissis a iure. Idipsum & apertius videtur docuisse Nauarrum eundē iterū in consilio suo secundo (sub eodem titulo) incip. ad priorem quęstionem: vbi volens reconciliare

liare dicta sua, quæ videbantur cõtraria ad inuicem, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Ad priorem quæstionem, qua quæritur concordia inter conclusionem positam in manuali nostro, cap. 27. num. 149. scilicet extrauag. Pauli Secundi excommunicantem rem Ecclesiæ alienantem, non includere alienantem rem ecclesiæ, in casibus a iure permissis, & inter conclusionem positam in cõmentarijs de alienatione rerum Ecclesiæ, vbi dicitur, quòd est necessarius consensus, vel licentia Papæ. Respondetur primo, subdidit ipse Nauarrus, quòd in præfato, cap. 27. de alienante rem ecclesię quam non iurauit non alienare, saltem iussu superioris supremi, scilicet Papæ facto ei in ipsamet collatione, quam ei fecit, vel fieri mandauit, ad hoc vt cautius & consultius illud gubernaret modificando suam collationem, & addendo expresse, vel virtualiter decretum irritationis alienationis contrariæ. In prędicto autem comentario (inquit) loquimur de alienante contra iuramentum dicto modo factum. Secundo, quòd in præfato cap. 27. loquimur de alienante in casibus a iure permissis; in dicto autem comentario de alienante in casu prohibito non solum a canone, sed etiam ab homine: & non solum simpliciter, sed etiam exacto iuramento: & addito decreto irritante alienationem: & illę conclusiones ponuntur de diuersis alienantibus, quorum alter pluribus modis ꝓhibetur alienare, quã alter.

Videtur & secundo probari dictam alienationem validam, cùm propter diuturnitatem temporis præsumantur omnes extrinsecæ solemnitates de iure requisitę interfuisse in dicto cõtractu alienationis, & sic assensum apostolicũ, cùm iam elapsi sint quadraginta duo anni a die celebrationis contractus huiusmodi alienationis, & quòd huiusmodi extrinsecam solemnitatem interuenisse præsumatur propter diuturnitatem tẽporis, probatur infrascriptis medijs; propter diuturnitatem temporis regulariter præsumendum omnem solemnitatem extrinsecam interuenisse, sed in casu (de quo agitur) concurrit cursus quadraginta annorum: quapropter præsumitur assensus summi Pontificis, sicut & quodlibet Iudicis decretum, prout docuerũt infrascripta iura & Doctores. Nã hoc probari videtur per text. in l. si filius familias. C. de petit. hæredit. vbi hæc habentur, videlicet. [Si filius familias delatam sibi hæreditatem per longum tempus detinuit: eo ipso, vtpotè agnita hæreditate patri suo, eius comodum acquisiuisse videtur.] hæc ibi. Idẽ probari videtur, per tex. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquir. hęredit. vbi hæc habentur, videlicet. [sed etsi non adierit filius, diu tamen possedit hæreditatem: credendus est vterque adiuisse hęreditatem, vt Diuus Pius & Imperator noster rescripserunt.] hęc ibi. Idem probari videtur per tex. in l. sciendum. ff. de verbor. obligatio. vbi hæc habentur, videlicet. [sciendum

dum est generaliter quòd si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solemniter acta.] hæc ibi. Idé videtur probari per tex. in c. peruenit. extra de emptio. & vendit. vbi habetur, quòd si vir habeat alia bona, vnde vxor possit sibi cósulere, & consentiente vxore rem propter nuptias donatam vxori vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit non potest vxor inquietare super ea si pretium fuit conuersum in communem vsum vxoris, & viri.

Probatur & Doctorum auctoritate. Nam hoc docuerunt Angel. & Bald. in l. qui in aliena. ff. de acquir. hæredit. Anton. Butr. in cap. peruenit extra de emptio. & venditio. Ioan. Andr. in c. Albericus de testibus, Alex. in cósi. 79. col. 4. volum. 1. quos retulit compatriota noster Mattheus de Afflict. in sua decisio. 145. nu 5. vers. tamen solet dici. Felinus in cap. sicut, nu. 34. vers. fallit tertio, propter temporis diuturnitatem, extra de sent. & re iudic. vbi quam plurimos Doctores recését hoc ipsum docuisse. Idem docuit Gabriel. in suo eleganti tracta. conclus. lib. 1. sub titu. de præsumpt. num. 3. vers. secúdò infertur, asserens præsumi consensum Capituli in alienatione rerum ecclesiasticarum, cum alijs solemnitatibus. & hoc probat afferédo quamplures Doctorum sententias. Idem videtur docuisse Cassiodorú in sua decisione vltima, num. 7. sub titu. de procurat. sequentem Felinum vbi supra dicentem hoc esse substentabilius, scilicet quòd licèt instrumentum nihil dicat de consensu capituli, nihilominus præsumatur si transactio fuit diuturno tépore seruata, prout docuerat Ancharanus in consil. 135. & Alexan. in consil. 79. & addit rationé Cassiadorus vbi supra ex Felino dicens, hoc esse substétabilius, quia si a principio actus fuisset nullus, non esset verisimile quòd esset toleratus, sed impugnatus. Idé docuit glo. in dicta l. si filius familias in versicu. detinuit. dicens, quòd vel verè mandatum patris quòd filius detineret hæreditatem, præcesserit, sed non constabat filium mandato paruisse, vel voluisse. Præsumitur tamen quòd voluit propter temporis interuallú, quo res ipsas detinuit: & idé si pater detinuisset. Idem videtur docuisse glo. in dicta l. qui in aliena. in vers. pater dicens, quòd ex tépore præsumatur solemnitas obseruata. Idem videtur docuisse, Bar. in dicta l. si filiusfamilias, nu. 4. dicens, quòd ex detentione, & cursu longi temporis præsumantur omnia solémniter acta, & quòd hoc sit notandum. Idé docuisse latissimè videntur Alexan. & Iasonem in l. sciendum. ff. de verbor. obligat. ex quibus videbatur concludendum fuisse alienationem validam propter diuturnitatem temporis: eo quòd præsumatur præcessisse illi omnes solemnitates de iure requisitas.

Videtur & tertiò probari dictú Monasterium nullum ius prætendere posse contra dictum emptorem: cùm dicta alienatio fuerit facta in euidentem Ecclesiæ vtilitatem;

tatem; quæ principaliter intenditur per iura prohibentia alienationem rei Ecclesiæ, non seruatis solemnitatibus a summis Pontificibus, & ab Imperatoribus introductis, & quòd huiusmodi alienatio fuerit dictæ Ecclesiæ vtilis per se patet ex redditu um copia indè perceptorum, & percipiendorum, & quòd alienatio facta in vtilitatem Ecclesiæ non seruatis solemnitatibus a iure requisitis, non veniat annullanda, sed de iure declaranda valida in foro iudiciali, probabitur infrascriptis auctoritatibus. Nam huic sententię se subscripserunt infrascripti Doctores: ex Legistis enim glo. in l. cum hi. §. eam transactionem. ff. de transactio. & ibi Iacob. de Sancto Georgio, Alber. de Rosate, in Authen. hoc ius porrectum, in fin. col. C. de sacrosanct. eccles. Bal. in l. quæcunque, C. de bon. quę liber. & ibi Alexan. in apostil. C. de contrahen. & commit. stipul. in l. contra iuris, in fin. pri. ff. de pact. in l. ita constante, ff. de iure dot. Rom. in consil. 453. & in cons. 316. Barbat. in consi. 39. col. 7. vol. 3. & in consil. 35. col. pen. volum. 2. & in consil 61. col. 3. & in consi. 86. col. 3. in fi. volum. 3. & in consi. 91. col. 4. volum. 3. & in consi. 58. in fi. volum. 2. & in consi. 5. colum. penult. volum. 3. Idem docuit Aretinus in §. sui. in fi. institu. de hæred. quæ ab intesta. vbi dixit, quòd nō obstante statuto pupillus sine solemnitate iuris requirente auctoritatem tutorum in adeunda hæreditate extraneorum, poterit ipsam adire in sui vtilitatem. Idem docuisse videtur Antonius Corsetus in suis singularibus, versic. pupillus, qui citat & sequitur Bald. in l. contra iuris, in principio. ff. de pactis, vbi voluit, quòd si alienatio fiat in vtilitatem ecclesiæ; posito quòd non interueniat solenitas, valet & tenet, quod & repetijt idem Bald. in dicta l. cùm hi. §. eam vbi idem docuit Guliel. de Cune. & rursus idem repetijt ipsemet Bald. in dicta l. quæcumque dicens, quòd licèt auctoritas

1 superioris † in alienanda re Ecclesiæ debeat interuenire in ipso actu, vel incontinenti post, vt in cap. 1. de rebus eccles. non alien. lib. 6. tamen potest interuenire ex interuallo, quando illa alienatio emanauit in vtilitatem Ecclesiæ, & addidit vbi supra Corsetus, hoc notandum fore pro limitatione dicti cap. 1. & c. sine exceptione, 12. q. 2. & cap. tua. de his quæ fi. a prælat. Idipsum docuit rursus Bald. in l. cùm inter. C. arbitr. tutel. vbi dixit, quòd contractum

2 † nullum in fauorē alicuius, ille potest approbare. & allegat tex. in l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de actio. emptio. ad hoc ipsum facit Docto. in c. causam quæ. extra de iudicijs, inter quos est Panormitanus in fine. dicentes, quòd si sententia fuisset lata contra monachos litem contestantes sine auctoritate superioris, sine ipsius assensu, posset superior causam suscitare: quòd si sententia emanasset in fauorem eorum, tunc esset valida, & idem habetur in l. non eo minus. C. de procurat. vbi di-

3 citur, quòd sententia † lata in fa-

uorem

uorem minoris tenet: sed si esset lata contra minorem nō teneret, quia constituerat procuratorem, sine curatore. vt in l. si tutor. C. in quib. cau. restit. in integr. idem elicitur ex l. nō eo minus. C. de procurat. vbi hęc ad verbum habent, videlicet. [Non eo minus sententia aduersus te lata iuris ratione subsistit, ꝙ aduersaria tua minor vigintiquinque ann. cōstituta causam suam marito, sine curatore agendam mandauit. Minoribus enim ætas indemnis subuenire, non in reb. prosperè gestis obesse consueuit.] hæc ibi. Ex quibus elicitur ratio arguendi ab identitate rationis, cum Ecclesia fruatur priuilegio minoris iuribus vulgaribus, interque est textus apertissimus in capitulo primo, & capitulo auditis. extra de in integrum restit. & ibi per Doctores. Nam idipsum probatur de sentētia lata contra pupillum, qū tutor comparuisset, sine præuia cautione administrationis tutelæ, cū tunc esset nulla, vt docuit textus, & glo. in l. si tutor. & ibi latissimè Bartolus, & alij Doctores. C. in quibus causis restitut. in integr. non est necess. vbi hęc ad verbum habētur, videlicet. [Si tutor tuus; qui pro tutelari officio non cauerat iudicio expertus est: contra eum lata sententia iuri tuo officere non potuit, nec ea, quæ ab eo gesta sunt vllam firmitatē obtinent. Frustra igitur restitutionis auxilium desideras, quando ea, quę ab eo gesta sunt, qui legitimi administratoris personam sustinere nō potuit ipso iure irrita sunt.] hęc ibi. Idem videtur elici ex text. in cap. si qua de rebus, duodecima quæstione secunda, vbi hæc habentur ex synodo Ancirana, videlicet. [si qua de rebus Ecclesiæ, cū Episcopus non est, Presbyteri vendiderint placuit rescisso contractu ad ius Ecclesiasticū reuocari. In iudicio autem erit Episcopi constitutum, si pretium debeat recipi, nec nè: propterea quòd sępè contingit distractarum rerum redditus ampliorem summam pro accepto pretio reddere.] hęc ibi. Ex quibus elicitur, quòd licet contractus gestus de rebus Ecclesiæ ea vacante sit nullus, tamen si in fauorem Ecclesiæ est receptū: cedatque huiusmodi contractus in vtilitatem Ecclesiæ poterit postea Episcopus creatus talem contractum in veritate nullum ex defectu potestatis alienantium habere ratū: multa alia exēpla similia subintulit Antonius Corsetus in additione, in versiculo pupillus. in suis singularibus, quæ meritò sunt memoriæ commendanda licet, vt dicemus loco suo non concludunt in casu nostro rationibus afferendis. Idipsum videtur elici ex dictis Felini in capitulo dilectus, el secondo, in conclusione octaua, versiculo similiter Ludouicus in consilio 453. incipien. Visa principali constitutione, & in consilio 315. incipien. Circa præpositam. Nam ibi sequens sententiam Ludouici vbi supra, dixit, quòd iura irritantia contractum minoris non solemnem, ita demum procedere si ad eius di-

ſpendium tendat contractus aliàs non: & quòd ad hoc probandum induxerit textus, in dicta l. non eo minus. Idipſum apertius docuit ipſemet Felinus in conſil.42. incip. Dirige domine verba mea. per totum aſſerens alienationem rei Eccleſiæ factam non ſeruata ſolemnitatis c. ſine exceptione, 12. quæſt. 2. validam eſſe ſi fuiſſet factam in ipſius Eccleſiæ vtilitatem, & mouetur tam auctoritate Petri de Anchar. in conſil. 193. incipien. ſubtiliter & ad plenum. & Paul. de Caſtro in conſil. 16. incip. & Chriſti nomine dubitatur numquid Hoſpitale. Nec non ſententiam Abbatis Panormitani in conſi. 41. incip. Saluatoris, eiuſq; qui re vera, num. 3. verſ. quinimo.
4 allego. dicit, quòd prælatus † poteſt alienare & dare ſuis bona Eccleſiæ, ſi tantundem confert Eccleſiæ de ſuo patrimonio: ita quòd non eſt neceſſe quòd Eccleſia melioretur, ſed ſatis eſt quòd non deterioretur, vt valde notabiliter probatur per dictum cap. ſi quis qualibet. 12. q. 2. vbi refertur decretum concilij Agathenſis c. 49. his præciſis verbis contentum, videlicet. [ſi quis qualibet conditione de rebus Eccleſiæ aliquid alienare præſumpſerit, ſi de ſuo proprio tantum Eccleſię contulerit quantum viſus eſt abſtuliſſe, tum demum illud ſtare licebit.] hæc ibi. & idem videtur haberi in præced. §. Item ſi rectores. 12. quæſtio. 2. vbi hæc habentur, videlicet. [Item ſi rectores Eccleſię de rebus proprijs tantundem Eccleſiæ reſtituere voluerit, Eccleſiaſticas facultates liberè dare poſſunt, & conſtabunt his, quibus datæ fuerint, perpetua firmitate.] Idē videtur elici ex. cap. ſi Epiſcopus. 12. queſt. 5. vbi ex conſilio Agathenſi hæc habentur, videlicet. [Si Epiſcopus condito teſtamento aliquid de eccleſiaſtici iuris proprietate legauerit, aliter non valebit, niſi tantundem de iuris proprij facultate ſuppleuerit.] hæc ibi. ergo, alienatio facta tenebit, ſi non deterioretur inde eccleſię ſtatus, ſecundū Pan. in d. conſil. & Fel. in d. conſil. ſuo.

Idipſum videtur docuiſſe Pet. Rebuffum in ſuo eleganti cōpendio alienat. rerum. eccle. §. nonus. caſus eſt, num. 34. his præciſis verbis vtens, videlicet. Quando alienatio eſt facta in vtilitatem Eccleſiæ, tunc etiā ſi non interuenerit ſolemnitas canonica, valebit. argum. pupilli ad eccleſiam, vbi liberatio facta pupillo ſine auctoritate tutoris valet, vt docuit glo. in l. 2. ff. de acceptila. facit. l. nō eo minus. C. de procur. vbi ſententia lata ad vtilitatē minoris valet; ſic & alienatio rei Eccleſiæ ſine ſolemnitate: & ita in proprijs terminis tenet Bald. in l. contra iuris, in princip. ff. de pactis. & in l. cùm hi. §. eā primo. ff. de tranſact. & in l. quicunq; C. de bon. quę lib. vbi dicit, quòd valet auctoritas ſuperioris ēt data ex interuallo, quādo illa alienatio tēderet ad vtilitatē eccleſię. & ſequit Corſetus in ſingul. incip. pupillus, & latè idē conſuluit Barbat. in cōſ. 61. incip. a Ioue. 3. vol. & ratio ſecundū eos. eſt, quoniā vbi in aliquo actu debet

bet interuenire aliqua solemnitas habito respectu ad certũ finẽ: tũc attento fine, & effectu per quem introducitur solẽnitas, licèt nõ interuenerit, tamẽ actus valebit, & sufficit quòd solẽnitas postea interueniat c. si qua. de reb. 12. q. 3. & c. cũ vos. de his quę fi. a prelat. quia iura nolunt nisi effectũ ad finem, vt in l. 1. §. inde. ff. de ope. no. nunc. & Corsetus in additi. in d. vers. pupillus. hæc Rebuf. Idẽ docuit Zerulus Episcopus Minorensis in sua praxi Episcopali, vers. alienatio. §. ad tertiũ. vers. quarta cõclusio. qui idẽ repetijt ibidẽ. in §. ad septimũ conclus. 2. in primo not. dicens, quòd si aliqua locatio sit facta contra canonicas sanctiones, & sit vtilis ecclesiæ, erit valida: & ratio est secundũ eum illi, quia Cõcil. Trid. in Sess. 25. de reformatione c. 11. requirit (vult vt sit nulla) vt sit in damnũ ecclesię, & cõtra canones, & sic copulatiuè.

Videtur & quarto, quòd Prelatus & Monachi dicti Monasterij iniustè agat, molestãtes dictum emptorẽ: cùm dicta alienatio facta a dicto Monasterio nõ premio assensu apostolico valida sit, saltẽ in foro conscientiæ, stante simplicitate contrahentium, & ecclesiæ vtilitate exorta ex tali alienatione facta etiam inconsulto Summo Pontifice: & ratio est, quoniã ipsa alienatio facta fuit in casu licito, scilicet pro vtilitate ecclesię, cui prospicere iura intẽdunt, licèt defuerit solemnitas iuris, cũ supponatur in ipsa alienatione nullam interfuisse fraudem, & consensum eorum, qui habebant consentire de iure gẽtium, vt rector ecclesię si sit solus; vel caput cum membris si sit cum collegio: vt in casu proposito: cũ fuerit suppositũ alie nationi (de qua queritur) assensum præstitisse non solũ Abbatem dicti Monasterij Sancti Benigni, & Monachos in capitulo collectos, verùm etiã Reuerendos diffinitores Capituli generalis Congregationis Cassinensis Superiorum dictorum Abbatis & Monachorum dicti Monasterij, prout expressè, & ad verbum docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Dominus Antonius de Butrio, in c. quia plerique, extra de immun. eccle. vbi vltra supra allatã rationem addidit & hanc dicẽs, quòd huiusmodi emptor sit tutus in foro animę, licèt emerit illa bona ecclesię sine solẽnitate requisita de iure: & ratio secundũ ipsum est, quia quantum ad metas iuris na-
5 turalis, vbi est verus titulus, † quãuis deficiant solemnitates positiuę, quia (inquit) in foro animæ sufficit contractũ tenere secundũ limites iuris naturalis, seu gentium, ad quod sufficit consensus. Idipsum docuit Panormitanus in d. c. quia plerique. nu. 31. postquã retulisset sententiam ipsius Antonij his præcisis verbis vtens, videlicet. Et nota benè hoc dictum, quia sæpe occurrit in practica, & adduco ad huius dicti confirmationem notabile dictum Innocentij in c. quòd sicut. extra de elect.
6 vbi dicit, quòd si † electio tenet de iure naturali, scilicet ratione consensus eligentium: licèt sit nulla propter solẽnitates iuris positiui

tiui non seruatas, nō tenetur electus in foro cōscientiæ renunciare, quia habuit fundamentum naturale: Ius enim positiuum adinuenit solemnitates propter periculum animarum,& deceptiones euitandas:sed cum omnia cessent in causa occurrenti, non est in foro conscientiæ de illarum defectu curandum.& addit ibi ipse Panormitanus hoc fore singulariter notandum,cùm faciat ad multa.hęc Panormitanus vbi supra, qui idipsum docuit in capitulo primo, numero decimonono, versiculo vltimo hic quæro, extra de in integr. restitutio. his præcisis verbis vtens, videlicet. Pone, quòd in alienatione non fuit seruata forma debita;tamen fuit facta in casu licito,& interuenit consensu illorum,qui habent consentire:nūquid in foro animæ sit tutus iste, qui habet rem sine debita solemnitate; de hac quæstione vide per Innocentium in cap. quia plerique de immunita.eccles.vbi concludit, quòd non: quia ex quo contractus est nullus propter defectum formæ, non potest iste tenere rem cum bona conscientia, sine iusto titulo. Dominus Antonius tenet ibi contrarium: dicit enim sufficere quoad forum conscientiæ: vt contractus teneat secundum limites iuris naturalis, seu gentium. Nam de iure naturali,seu gentium sufficit solus con sensus:& hæc opinio mihi placet: & refert ipse Panormitanus dictā sententiam Innocentij in dicto c. quod sicut.ferè per totum,& subdidit ipse Panormitanus vnde ex quo omnia ista cessarunt, & interuenit verus consensus: satis est is tutus quoad Deum, & tenebis semper menti illud dictum: quia valet in omni actu, in quo est prętermissa solemnitas iuris positiui: vt in foro animę non teneatur quis sibi de hoc facere conscientiam: ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio,& affuit consensus habentium actum explicare de iure naturali,ex quo infertur, quòd in foro conscientiæ ęquitas iuris naturalis præfertur rigori iuris positiui, quod nota.] hæc omnia præcisa verba sunt ipsius Panormitani vbi supra.Idipsum docuit Felinus breuiter in capitulo primo, columna 14. vers. & confirmatur hæc ex dictis Calderin. in sua disputatione incip. vsurarius emit. in pœn. & vltima columna. His præcisis verbis vtens Felinus ibi, videlicet. Cùm quo transeo præterquam in eo, quòd dicit emptorem rei ecclesiasticæ non esse tutum in conscientia, quando alienatio fuit facta ommissa forma Canonum in casu tamen licito, quia contrarium tenet Dominus Antonius, in dicto capitulo plerique: & Dominus Abbas in capitulo primo in fine. de in integrum restitutione. Pro quibus facit, quia canon requirens solemnitatem, fundatur in præsumpta fraude: & ideo cessante præsumptione, cessat quoad Deum: & sic intellige (inquit) allegata in principio huius fallentiæ: Vbi his præcisis verbis vsus fuit ipse Felinus in dicta regula, quòd

quòd canon obliget ad sui obseruantiam omnes, vt non procedat in foro conscientiæ, vbi agitur solùm de salute animæ, vt videntur probare verba Innocentij in capitulo quia propter, de electio.
7 vbi dixit, quòd quamuis † in electione non fuerit seruata forma data a canonibus, dummodo interuenerit purus consensus eligentium, tenet in foro conscientię, de quo dicto facit festum Dominus Abbas in dicto capitulo primo, in fine. de restitutio. in integrum dicens, quòd valet in omni casu, in quo est prætermissa solemnitas iuris positiui: vt in foro animæ non teneatur quis sibi de hoc facere conscientiam; ex quo non interuenit aliqua deceptio, & affuit consensus habentium actum explicare, de iure naturali, & idem de electo repetit Innocentius in capitulo si celebrat, extra de clerico. excommu. & sequitur Dominicus, in capitulo primo, in principio, de spons. in sexto. per illum textum probantem, quòd actus potest esse nullus de iure positiuo, sed non de iure naturali: & idem eleganter de electo notat Petrus de Ancharano. in regul. beneficium, quæstione septima, de regulis iuris in sexto. hæc Felinus qui ibidem subdidit in versiculo hanc fallentiam intellige proce-
8 dere non vniuersaliter, sed solùm in quibusdam casibus, licèt inter ipsos casus retulerit dictam sententiam Calderinus, & ipsi aduersetur afferens sententiam Antonij, & Abbatis supra per me relatam. Quapropter patet ipsum se subscripsisse dictæ sententiæ vtriusque. Idipsum docuit Syluester in sua summa, versicu. alienatio. §. 13. & 14. per totum sequens sententiam dictorum Antonij, Panormitani, & Felini vbi supra. Idipsum docuit Nauarrus in suo tractatu seu commentario Extrauag. Pauli Secundi, incipiente Ambitiosæ, vbi postquam retulisset dictam Extrauag. & dictam sententiam Antonij Panormitani, & Felini, ei se subscripsit, ex illis eliciens tria notabilia. Primum quorum est, quòd alienatio rei Ecclesiæ facta ex causa vera necessitatis, vtilitatis, vel pietatis a beneficiario non seruata forma induсta a iure positiuo, valet in foro conscientiæ: modò sine deceptione consentiant beneficiarij alienantes, & alienare poten-
9 tes. Secundum, quòd † beneficiarius, qui alienat iusta de causa rem ecclesiæ, inconsulto Papa, etiã cum consiliũ eius requiritur quoad forum exterius, bona fide faciens conditionem Ecclesiæ meliòrem, non peccat quo ad Deum mortaliter, nec incidit in pœnas præfatæ Extrauag. Tum quia non frangit legem per præsumptionem: Tum quòd alienat in casu permisso a iure. Tum quia non seruet formam alienandi iuris humani: seruat tamen formam iure naturali, & diuino necessaria, quæ est magna consolatio multorum, qui per simplicitatem, vel ignorantiæ alienant res Ecclesiæ inconsul-

consulto Papa: etiam cùm consilium eius requiritur quoad forum exterius. Idem addidit fore dicendum de iurantibus non alienare huiusmodi bona inconsulto Pontifice, licèt inde periurium incurrerint. Tertium, quòd qui alienat domum bona fide, tanta pensione perpetua: quanta colligitur singulo quoque anno, nō seruata solemnitate iuris, non videtur peccare mortiferè quoad Deum: nam facit conditionem Ecclesiæ meliorem, quia exonerat eam ab onere reficiendi rem locatam, & etiam soluendi illius onera, quæ tenebatur soluere locando eam in singulos annos, per not. in l. 1. & 2. C. de petitio. & commod. rei vedicatio. & Iason. in l. 1. nota. vltimo, nume. 13. & sequenti, C. de iure emphyt. & ratio rationis, huius vltimi fundamenti allati in fauorem partis affirmatiuæ, videtur quòd dicta alienatio videtur elici ex vnanimi Doctorum
10 assertione, dicentium, quòd † ecclesia possit contractum (quàmuis nullum) propter eius vtilitatem ratificare: inter quos est Innocentius in capitulo primo, extra de his, quæ fiunt a prælat. cuius sententiæ astipulatur textus in capitulo si quæ de rebus, 12. quæstio 2. glosa in capitulo primo. extra. ne sede vacante. Abbas in capitulo cum causa in fine, de re iudicata, Antonius de Butr. in capitulo si quis præsbyterorum, columna prima, de rebus eccles. non alienand. Fulgos. & Iason. in l. cùm hi. §. eam transactionem, ff. de transactio. Decius in capitulo, quæ in Ecclesiarum, columna secunda, in fine. extra de constitutio. Corsetus in singulari, in versiculo pupillus. Socinus in consilio 8. columna secunda, volumine quarto; Brunus in tractatu de forma, in titulo de potentia, & effectu formæ, in ampliatione nona. Petrus Rebuff. in concordat. in titulo de collatio. §. si quis vendit. in versicu. ipso iure. Ruinus in consilio 40. columna finali, volumine primo, & Antonius Gabriel. in suo eleganti tractatu conclusion. lib. 3. titulo de rerum alienatione addens, quòd ad hoc ipsum probandum faciat quod notauit Baldus in l. cùm interdictæ. C. arbitrio tutellæ, vbi quis potest ratificare contractū etiam nullum, factum in propriam vtilitatem.

His auctoritatibus & oppositionibus hucusque allatis, & quæ in medium proferri possent, non obstantibus, vnica conclusione negatiua absoluemus propositam quæstionem quotidianam, & difficilem, etsi scitu dignissimam, præmittendo ei, quòd sub
11 alienationis † nomine continetur omnis actus translatiuus dominij tam directi, quàm vtilis cuiuscunque iuris, quod quis habet in aliqua re, quam vult alienare: vt inter alios docuit Baldus in l. sancimus. C. de rebus non alienan. & Panormitanus in cap. nulli. in vers. nota quòd verbum. extra de reb. eccl. non alien. quos citat & sequitur Rodoh. in tract.

tract. de reb. Eccle. non alie. quęstio. 2. cap. 44. in principio.

Vnica ergo conclusio sit hæc. Alienatio (de qua est sermo) est
12 ipso iure † nulla. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim infrascriptis iuribus, quibus fuit huiusmodi alienatio prohibita cum decreto irritante: qua prohibitione, stante contractus huiusmodi alienationis corruit ipso iure, & nullum vnquam poterit producere legitimum aliquem effectum, iuxt. decisionem l. non dubium. C. de legibus. vbi hæc habentur, videlicet. [Nō dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, nec pœnas insertas legibus euitabit, qui se contra iuris sententiam sæua prerogatiua verborum fraudulenter excusat. Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum cōtractum inter eos videri volumus subsequutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente. Quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteras, quàm nouellas trahi generaliter imperamus: vt Legislatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuisse sufficiat: cęteraque quasi expressa ex legis liceat voluntate colligere, hoc est, vt ea, quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solùm inutilia, sed pro infectis etiam habeantur. licèt Legislator fieri prohibuerit tantùm: nec specialiter dixerit inutile esse debere quod factum est, sed etsi quid fuerit subsequutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum est: illud quoque cassum, atque inutile esse pręcipimus, secundum prædictam itaque regulam: qua vbicunque enim securari, factum lege prohibente censuimus: certum est, nec stipulationem huiusmodi tenere, nec mandatum vllius esse momenti, nec sacramentum admitti.] hæc ibi. Idem habetur in regula. Quæ contra ius. de regul. iur. in sexto, vbi hęc habentur, videlicet. [Quę cōtra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.] hæc ibi. His ergo iuris generalibus, regulis præmissis scien-
14 dum, quòd alienatio † rerum Ecclesiasticarum est generaliter, ac regulariter à iure prohibita etiā Diuino, in testamento weteri, in lib. Leuit. nu. 23. c. 25. vbi hæc habentur, videlicet. [Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos aduenę & coloni mei estis.] hæc ibi. Nam subsequentia iura hoc docuerunt. in c. non liceat Papæ. 12. q. 2. hęc habentur, statuta à Symmaco Papa,
15 videlicet. [Non liceat † Papę prędiū Ecclesiæ alienare aliquo modò pro aliqua necessitate, nec in vsumfructum rura dare, nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet vrbibus non modica impensa sustentantur. Qua lege omnes adstringantur, vt donator, accensator, venditor honorem perdat: & qui subscripserit, Anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet Ecclesiasticis personis contradicere, &
17 † cū fructibus alienata reposcere.

Quod non modo in Apostolica seruandum est Ecclesia: Verum etiam vniuersis Ecclesijs per Prouincias quidem elicitur conuenire.] hæc ibi. Idem habetur statutum in Concilio Agathensi, & habetur in capitulo Diaconi. duodecima quęstione secunda. Idem habetur in capitulo quidquid, duodecima quęstione secunda, vbi ex eodem Concilio habentur hęc, videlicet. [Quidquid Parochiarum Presbyter de Ecclesiasticis iuris possessione distraxerit inane habeatur, & vacuum vendicatione comparantis, & actione vendentis.] hęc ibi. Idem prohibitum fuit a Leone Quarto in Concilio generali, & habetur in capitulo monemus. duodecima quæstione secunda, in his præcisis verbis vtens, videlicet. [Monemus, & irrefragabiliter affirmamus, vt nullus Episcoporum, vel Sacerdotum rem tituli sui vsurpare præsumat: sed neque salarium a Christianis sanctis locis oblatum causa amicitiæ, vel timoris, aut muneris pertentet auferre: nè Ecclesia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præsumpserit Episcopus, vel Sacerdos Canonicam sine dubio subeat vltionem, & quod Ecclesiæ iniustè ablatum est, reddere compellatur: ita vt deinceps nullas vires pro his ad litigandum, vel possidendum habere possit.] hæc ibi. Idem fuit decretum in capitulo quisquis Episcopus, duodecima quæstione secunda, his præcisis verbis vtens, videlicet. [Quisquis Episcopus, vel Abbas inuentus fuerit de salarijs Episcopij, vel Monasterij transferre quidquam in Principum manus, vel etiam alij personæ conferre irritum sit, quod datum esse constiterit, secundum Canonem Sanctorum Apostolorum, qui dicit [omnium Ecclesiasticarum rerum Episcopus habeat solicitudinem, & dispenset eas tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis proprijs donare, quæ Dei sunt. Quod si excusationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere, nec sic Principibus, qui per loca illa sunt tribuatur ager, vel locus, sed clericis, vel agricultoribus. Quod si calliditate vsus fuerit, & a colono, vel a clerico emerit Princeps agrum, irrita sit venditio, & restituatur Episcopio, vel Monasterio, & Episcopus, vel Abbas hoc faciens abijciatur: Episcopus quidem a Episcopio, Abbas autem a Monasterio, tanquam qui dispergit, quæ non collegit.] hæc ibi. Idem habetur in capitulo nulli, capitulo si quis Præsbyterorum, & capitulo finali, extra de rebus eccles. alienan. vel non. Nam in dicto capitulo nulli. hæc habentur, videlicet. [Nulli liceat alienare rem immobilem ecclesię suę, siue agrum, siue rusticum mancipium, neque specialis hypothecę titulo

lo obligare. Alienationis autem verbum continet conditionem, permutationem, & emphyteosis perpetuum contractum. Vnde omnes Sacerdotes ab huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.] hæc ibi. hæc Leonina constitutio fuit supra relata in relatione dicti capituli monemus, duodecima quęstione secunda. Vide ibi. Idipsum docuit Symmachus Papa, & habetur in dicto capitulo si quis Presbyterorum: his præcisis verbis vtens, videlicet. [si quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum, alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi fortè & alienator, & qui acceperit celeri restitutione sibi prospexerint. Quòd si minore animæ suæ cura remedium oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamuis ab initio nullas habuerit) vacuetur, sed etiam licet quibuscunque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & vt cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiastica auctoritate fulci-
21 ri.] hęc ibi. Idipsum statuit Innocentius Tertius, & habetur in capitulo finali, eodem titulo, his pręcisis verbis, videlicet. [Cùm laicis quamuis Religiosis dispo nendi de rebus Ecclesię nulla sit
22 attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; dolemus in quibusdam ex illis sic refrigescere charitatem, quòd immunitatem Ecclesiasticę libertatis: quam non tantum Sancti patres, sed etiam Principes seculares priuilegijs multis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potius destitutionibus impugnare non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & vsurpatione iurisdictionum, sed etiam de mortuarijs, nec non & alijs, quę iuri spirituali annexa videntur, illicitè pręsumendo. Volentes igitur, super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis grauaminibus prouidere constitutiones, & venditiones huiusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum: sine legitimo personarum Ecclesiasticarum assensu pręsumptas occasione constitutionis laicę potestatis, (cùm non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, nec non vsurpatio iurisdictionum) sacri approbatione Concilij decernimus non tenere, pręsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compellendis.] hæc ibi. & notanda sunt illa verba videlicet. [sine legitimo personarum Ecclesiasticarum assensu pręsumptas.] equidem non solum intelligenda erunt de assensu Abbatis; & Monachorum, verum etiam aliarum personarum Ecclesiasticarum, quarum Caput est ipse Summus Pontifex,

Pontifex, implicitè ergo ibi comprehenditur necessarius assensus Summi Pontificis. Idipsum elicitur ex text. in c. quòd sicut. §. fin. iuncta glo. in vers. præterire. ext. de elect. vbi his præcisis verbis vtitur Innocentius Tertius, videlicet. [Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidisse, dummodo Ecclesiam Armachanam reddet indemnem, æquanimiter poteris præterire, cum id de cleri, & populi processerit voluntate.] hæc ibi. Vbi dicta glo. dixit ibi fuisse quandam dispensationē Papæ, & quòd ideo ibi dixerit æquanimiter poteris tollerare.] & quòd fuerit solummodo quædam tollerantia, tacite innuens ipse Papa, quòd aliàs de iure dicta alienatio fuisset nulla, nisi subsequuta fuisset dicta dispensatio, seu illius confirmatio, quamuis illam præcessisset assensus cleri, & populi. Quapropter ibidem dixit Panormitanus, nu. 5. vers. vltimo nota, quòd consensus cleri, & populi non sufficit, vt bona Ecclesiæ sine iusta, & Canonica causa alienentur, prout in d. c. sine exceptione: sed melius in c. aduersus, versic. propter imprudētiam. de immu. eccle. vbi refertur Innocentium Tertium statuisse, quòd propter imprudentiam tamen quorundā Romanus Pontifex prius consulatur, cuius interest communibus vtilitatib prouidere, scilicet antequam a clero subueniatur necessitatibus, seu vtilitatibus Ciuitatum: si ergo, vbi adest publica vtilitas non licebit clero alienare sine Apostolico assensu, quāto minus, quando huiusmodi alienatio non proderit ei, vt in casu nostro. Idipsum docuit textus in Clem. 1. de reb. eccle. non alien. Vbi Clemens Papa Quintus his præcisis verbis confirmauit nostram conclusionem, videlicet. [Monasteriorum, & aliarum administrationum regularium dispendijs occurrere cupiētes, perpetuo prohibem⁹ edicto, ne quis Religiosus Monasterio prioratui, Ecclesiæ, seu administrationi cuiuis Præsidens iura redditus, aut possessiones eiusdem alicui ad vitam eius, seu aliud certum tempus, pecunia etiam indè recepta, quouis modo cōcedat: nisi necessitas, aut vtilitas Monasterij, Prioratus, Ecclesiæ, aut administrationis huiusmodi hoc exposcat: conuentus sui, aut si conuentum non habeat, Prælati proprij assensu ad hoc nihilominus accedēte: si quis autem contra hoc fecerit, pęnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur. Verum præmissa ad locationes, vel etiam redditũum, aut fructuum venditiones ad tēpus modicum faciendas declaramus vllatenus non extendi.] hęc ibi. vbi glo. & Doctores dicunt, quòd appellatione proprij Prelati ibi in textu quo ad regulares exemptos & immediatè sedi Apostolicæ subiectos veniat ipse Sũmus Pontifex, vt infra latissimè constabit ex relatione sententiarum Doctorum infra recensendarum de cuius assensus necessitate apertius nos docuit Gregorius Papa Decimus

cimus in Cōcilio generali Lugdunensi, & habetur in c. 2. de rebus eccles. non alien. in sexto, his præcisis verbis vtens, videlicet. [Hoc cōsultissimo prohibemus edicto, vniuersos, & singulos Prælatos Ecclesias sibi commissas bona immobilia, seu iura ipsarum laicis submittere, seu supponere absque Capituli sui consensu, & Apostolicæ sedis licentia speciali. Non concedēdo bona ipsa, vel iura in emphyteosim, seu aliàs alienādo in forma, & casib. a iure permissis: sed constituēdo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquā a Superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem aduocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur Auoer. vel ipsos patronos vel aduocatos Ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuò, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes etiā iuramenti pœnę, vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari,) & quidquid ex eis sequutum fuerit decernimus, adeo viribus omnibus carere, vt nec ius aliquod tribuant, nec pręscribendi etiā causam parent. Et nihilominus Pręlatos, qui secus fecerint, ipso facto ab officio, & administratione clericos etiam, qui scientes contra inhibitionem prędictam aliquid esse pręsumptum id Superiori denūciare neglexerint a perceptione beneficiorum, quæ in Ecclesia obtinent, sic grauata triennio statuimus esse suspensos. Qui verò secus egerint (nisi legitimè moni-
23 ti, ab huiusmodi vsurpatione destiterint, restituēdo etiam ea, quę taliter vsurparunt, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & ex tunc ad supponendum terrā ipsorū (si opus fuerit) Ecclesiastico interdicto liberè ꝓcedatur.] hęc ibi. Ex quib. apertissimè elicitur facultas arguendi à minori ad maius affirmatiuè tali pacto, videlicet. si dictus Summus Pontifex annullat omnem suppositionem bonorum Ecclesiasticorum
24 laicis, vt sic ab illis defenderentur, quanto magis eorundem alienationem transferendo aliquod eorum Dominium: ac per consequens si huiusmodi bonorum suppositio prohibita fuit cum decreto irritante, sine speciali licentia Papæ, quantò magis eorum omnimoda alienatio incōsulto Romano Pontifice? & quòd hæc nostra interpretatio, ac argumentatio sit consona menti legislatoris dicti Canonis, apertiꝰ adhuc probabitur auctoritate infrascriptorum Doctorum, qui ad hoc ipsum probandū citauerunt ipsummet Canonum, inter quos fuit Augustinus Berous in c. 1. nu. 161. versic. non obstat. extr. de integr. restitut. qui rursus idipsum apertiùs confirmauit in c. nulli. nu. 4. versic. quod demonstratur. ext. de reb. Eccle. non alien. dicēs, quòd alienans rem Eccle. indebitè & iniustè excommunicatur, vt in c. 2. & sequenti. & expressiùs in eodem c. nulli. nu. 57. vers. tertium. dicens, quòd ex ipso probetur ibi [in forma, & in casibus a iure

per-

permissis] quòd in alienatione rei Ecclesiæ requiritur iusta causa & solemnitas, & quòd nec alterum per se sufficeret: alioquin alienatio esset ipso iure nulla]. idem apertius fatetur Cassaneus in commentarijs super consuetudinibus Burgund. Rubric. nona, titu. *Deins mais mortes: l'homme de main morte.§.19.* folio 1217. in quo proposuit de validitate manumissionis cuiusdam serui cuiusdam Monasterij facta ab Abbate cum consensu Capituli Monachorum, qui post multa notabilia ibidem.nume.26. vers.item etiam non interuenit auctoritas Superioris.fol.1222.volens probare, quòd dicta manumissio sit nulla,cùm fuerit alienatio, quæ fieri non poterat sine assensu Summi Pontificis eo quòd dictum Monasterium (de quo agebatur) erat exemptum. Quapropter d. alienatio fuisset facienda cum auctoritate superioris, & sic Papæ, vt in terminis præsentis quæstionis tenuerat Alexan. in consil.suo 43. vol. 4. incip. viso instrumento & Bald.in consil.suo 378.vol.3. ibidem nu.27.versic.& credo. Nam ipse Cassaneus ibi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. & credo, quòd de hoc in terminis, maximè, quòd de alienatione fienda per Abbatem exemptum, requiratur auctoritas Summi Pontificis, est text.non potest cauillari in c.2.de reb.Eccle.non aliena.in sexto, vbi text. ponit solemnitates, quæ de iure requiruntur in alienatione rei Ecclesiasticæ. & ibidem rursus nu.28.versic.quare cùm prædictæ solemnitates: hoc ipsum probat multis medijs, & specialiter per tex.in dicto cap.2. dictam alienationem nullam. idipsum docuit Compatriota noster Mattheus de Afflictis in decisione 386. nu.6.versic. hodie, vt plurimum. his præcisis verbis vtens, videlicet. Hodie, vt plurimum cum decreto commissariorũ Apostolicę sedis Ecclesię Neapolitanę concedunt, habito respectu ad valorem rei, & subdidit: Nam potest in totum res Ecclesię alienari ob necessitatem, vel ob euidentem vtilitatem cum decreto Summi Pontificis, vt in c. hoc consultissimo. de reb. Eccle. non alie.in sexto,hæc ille.ex cuius Canonis ad hoc probãdum citatsonis apertissimè comprobatur ipsum nos docuisse Sanctam Ecclesiam per ipsum textum præcepisse alienationem bonorum immobilium non faciendam fore sine assensu Apostolico, etsi ibi solùm habeatur sermo de summissione bonorum Ecclesiæ non fore faciendã inconsulto Summo Pontifice. Idem docuit Grammaticus noster in decisione 79.nu.13. ibi citans ad hoc ipsum probandum dictum tex.in c.hoc consultissimo. qui doctor ibidem paulò antè nu. primo versic. & successiuè deficiente. dicit dictam alienationem fore de iure nullam deficiente auctoritate Summi Pontificis,iuxta constitutionem Paulinæ extrauagantis, & ad hoc ipsum probandum multas Doctorum auctoritates subintulit: pręsens insuper nostra cõclusio probatur

batur quoque per extrauag. Ambitiosæ Pauli Secundi sub titul. de reb. Eccle. non aliena. æditam in anno salutis 1463. vbi hæc ad verbum habentur, videlicet. [Ambitiosæ cupiditati illorum præcipuè, qui diuinis & humanis affectat, damnatione postposita immobilia & pretiosa mobilia Deo dicata (ex quibus Ecclesiæ, Monasterij, & pia loca reguntur, illustráturq; & eorum ministri sibi alimoniam vendicant) profanis vsibus applicare, aut cum maximo illorum, ac diuini cultus detrimento exquisitis medijs vsurpare præsumunt, occurrere cupientes; omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem, omneq; pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteoticum, præterquam in casibus à iure permissis, ac de rebus ac bonis in emphyteosim ab antiquo concedi solitis: & tunc pro Ecclesiarum euidenti vtilitate ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari non possint pro instantis temporis exigentia: hac perpetuò valitura contestatione præsenti fieri prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis alijs super hoc æditis: Quæ tenore præsentium innouamus, in suo nihilominus robore permansuris. Si quis autem contra huius nostræ prohibitionis seriem de bonis & rebus eisdem alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, cōcessio, locatio, conductio, & infeudatio huiusmodi nullius sint omnino roboris vel momenti: & tam qui alienat, quàm is, qui alienatas res, & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrant: alienanti verò bona Ecclesiarum, Monasteriorum, locorumq́ue piorum quorumlibet incōsulto Romano Pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus, et si per sex mēses immediatè sequentes sub interdicto huiusmodi animo (quod absit) perseuerauerit indurato, lapsis mensibus eisdem à regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel Monasterij, cui pręsidet in spiritualib. & temporalib. sit eo ipso suspensus. inferiores Pręlati cōmendatarij, & aliarum Ecclesiarum rectores, beneficia, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præpositatibus, dignitatibus personatibus, administrationibus, officijs, Canonicatibus, præbendis, alijsq; Ecclesiasticis beneficijs cum cura & sine cura secularibus, & regularibus, quorum res & bona alienarunt dumtaxat, ipso facto priuati existant: illaque absq; declaratione aliqua censeantur, possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet personis idoneis (illis exceptis) quæ propterea priuatę fuerint, liberè de iure conferri. Nisi aliàs dispositioni apostolicę

sedis

ſedis ſint ſpecialiter, aut generaliter reſeruata. Nihilominus alienata res huiuſmodi ad Eccleſias, Monaſteria, & loca pia, ad quæ antè alienationé huiuſmodi pertinebant, liberè reuertantur.] hęc ibi ad verbum, quæ omnia fuerunt poſtea confirmata per infraſcriptos Summos Pontifices, videlicet, per Iuliũ Papá Tertium, die 21. Maij 1551. per ſpecialem conſtitutionem incip. Cùm ſicut accepimus. qui Iulius deputauit duos officiales ad declarandum contractus aliter factos eſſe nullos, & vt cum effectu reſtituerent bona ſic alienata Eccleſijs pręcepit eiſdem. Idipſum pręcepit Paulus Quartus in anno 1555. pridie idus Iulij confirmans dictam extrauag. Pauli Secundi, incip. ambitioſæ. præcepitq; ipſam obſeruari: & licèt Pius Quartus poſtea in anno 1560. tertio idus Septẽbris, dictam conſtitutionem reuocauerit ad terminos iuris communis, vt in ſua conſtitutione incip. Prouida Romani. nihilominus indè nihil concludi poterit contra præſentem concluſionem duplici ex capite: nempè, tum quia iam per ſupra allata apertiſſimè probatum fuit de iure communi Pontificio ipſam alienationem fuiſſe de iure communi nullam: cùm quia poſt dictam Pij Papæ Quarti conſtitutionem emanauit conſtitutio Pij Papæ Quinti incip. Etſi de ſingulis. & eſt inter ipſiuſmet conſtitutiones in ordine, conſtitutio Nonageſimanona, in qua expreſsè confirmauit ſtatuta per fęl. record. Paulum Secundum in dicta conſtitutione incip. Ambitioſę cupiditati. Ex his ergo omnibus iuribus emicuit veritas præſentis noſtræ cõcluſionis, cum huiuſmodi alienatio directi dominij fuerit facta omiſſa dicta ſolemnitate ea quòd non affuerit aſſenſus Apoſtolicus, & dicta conſtitutio emanauerit, cum decreto irritante ipſam alienationẽ. Quapropter ſine dubio poſt ipſam Pauli Secundi conſtitutionem, de ſolemnitate, & forma alienationis bonorum, & iurium pertinentium ad Eccleſias, Monaſteria, & alia loca pia, neceſſariò requiritur aſſenſųs Apoſtolicæ ſedis, qui defuit in dicta alienatione (de qua agitur) & ꝙ hoc ſit veriſſimum, probatur iuris regula nobis tradita a Gregorio Nono Papa, & habetur in c. conſtitutus. §. quo circa. ext. de in integr. reſtitu. his pręciſis verbis, videlicet. [Quo circa mandamus quatenus ſi præmiſſa inueneritis veritate ſubnixa, vel vẽditionem prædictam, quo ad partem ex ſucceſſione materna ipſos contingen-
28 tem, nullam nunciare curetis, ſi in ea debita iuris ſolemnitas eſt omiſſa.] hæc ibi inter alia.

Et nè quis putet huiuſmodi alienationem factam (de qua eſt ſermo) non fuiſſe expreſsè prohibitam etiam de iure ciuili, & declaratam ipſo iure nullam, ideo operæpretium duximus hìc referre ad verbum ipſamet præciſa verba ipſius Imperatorij iuris. Sciát ergo omnes, quòd idipſum Leo Imperator hoc prohibuit, & habetur in l. iubemus. la ſeconda.

C. de

C. de sacrosan. Eccle. vbi apertissimè non solum prohibuit alienationem rerum immobilium Ecclesiarum, Monasteriorum, ac locorum piorum, declarãdo ipsam nullam: verũ etiam præcepit emptorem illarum ipso iure priuari
30 non solum dominio, & fructibus ipsorum bonorum, sed & pretio pro ipsis emendis soluto, & quod nullo pacto Ecclesia, Monaste-
31 rium, vel loca pia ad ipsum restituendum compelli possit. Nec de iure obstare poterit, quòd text. in dicta l. iubemus, la seconda, loquutus fuerit explicitè solùm de bonis spectantibus ad Ecclesiam maiorem, & alias sitas in ciuitate Constantinopolitana. Cùm huic obiectioni quàm facillima sit responsio, dicendo quòd dicta Leonina constitutio fuit expresè extensa ad omnes alias Ecclesias, Monasteria, & loca pia totius orbis, vt expresè habetur in Authen. de non alien. aut permut. rebus Eccle. §. nos igitur. vers. alienationis autem nomen. Vbi hæc habentur, videlicet. [Alienatio-
32 nis autem nomẽ generaliùs ideo posuimus, vt prohibeamus & venditionem, & donationem, & cõmutationem, & in perpetuum extensam emphyteosim, quæ non procul ab alienatione consistit: sed omnes vbique Sacerdotes ab huiusmodi alienatione prohibemus, subditos pœnis, quibus Leonis piæ memoriæ vsa est constitutio. Illam namq; per omnia valere & ratam esse sancimus.] hęc ibi. quod & repetijt in eadẽ Authẽ. §. quia verò Leonis. his præcisis verbis vtens, videlicet. [Quia verò Leonis piæ memorię cõstitutio pœnas penè solũmodo in venditione decreuit. Nos autem in-
33 terdicimus, & perpetuas emphyteoses, & pignorum dationes in rebus immobilibus, &c. (& subditur) si quis igitur emere prę-sumpserit rem Ecclesiasticã, aut ptochicam cadat quidem mox pretio: exigatur autem res, quam accepit, cum omni medij temporis incremento, & contra sanctis-
34 simam quidem Ecclesiam, aut venerabilem domũ nullam omnino habeat actionem, sed contra enconomos, &c.] & subditur ibidẽ in versic. si quis. [si quis autem per donationem accipere præsumpserit rem Ecclesiasticam, aut ptochicam, & ipso (quod datum est) omnino cadat: & aliud tantumdem de sua substantia repeuset Sanctissimę Ecclesię, aut venerabili domui, ex qua hoc suscepit, vt quã visus est agere contra eam nouitatem: hanc sibimet in proprijs exhibens, suam sentiat malignitatem.] hęc ibi. & in subsequenti §. si verò in ppetuam. hæc habentur, videlicet. [si verò in perpetuam quispiam emphiteosim accipere præsumpserit (quod non licet) aut temporalem quidem, non tamen secundum huius nostræ legis obseruationẽ: etiam si cadat quidem de emphyteosi: & quod datum est, maneat apud venerabilem domum. Debet autem continuò & post casum emphyteumatis, quantum futurus erat, soluere, si secundum legem subijsset emphyteosim. nihil apud

eum

eum remanente ex rebus pauperum, quæ frustra per emphiteosim datę sunt. Hęc igitur omnia custodiantur prędictis subiecta pœnis.] hęc ibi. Ex quibus apertissimè elicitur veritas nostrę cõclusionis, arguendo a minori ad maius negatiuè tali pacto procedendo si a iure non conceditur emptio vtilis dominij rerum Ecclesiasticarum non seruata solemnitate indicta à iure cum decreto irritante illam, multo minus ibi intelligetur concessa cum eodem decreto emptio dominij di
36 recti ipsius rei Ecclesiasticæ non seruata huiusmodi solemnitate iuris: cùm indè maius detrimentum generetur & præiudicium Ecclesijs & pijs locis: eò quòd ex eius venditione ipsa Ecclesia & loca pia priuantur multis bonis & lucris ferè quotidianis nempè, & omni spe rursus tale dominium acquirendi per mortem emptoris, vel per lineam extinctam hæredum: quod non contingit in locatione emphyteotica, quę cõmuniter per Doctores dicit alienatio largo modò, (etsi procul dubio & ipsa per supra allata iura fuerint prohibita.) priuatur etiam ecclesia spe sępius recipiendi non paruum lucrum ex alienatione talium bonorum facta per emphyteotas, cum eius consensu: cùm de iure non possit ei denegari laudemium toties quoties res illa alienaretur: insuper priuaretur iure prælationis, si Ecclesia ipsa vellet talia bona emere & pro se retinere: nec non annali censu, qui sibi debetur pro recognitione directi dominij soluendo ab emphyteota: Nec non priuaretur iure acquirendi ipsamet bona emphiteotica insolutum etiam cum omni illorum melioramento multis alijs medijs, vt puta per alienationem ipsorum factam sine consensu ipsius Ecclesiæ per cessationem à solutione Canonis cõuenta, per biennium, per deteriorationem factam in ipsis bonis per emphiteotam, & alijs de causis, quas enarrare longum esset, quæ tamen perlegi poterũt apud Corbulum, & alios in tractatibus de emphiteotico contractu: si ergo sub tot pœnis prohibetur alienatio locationis emphiteoticæ, quanto magis implicitè fuit prohibita cum eodem decreto irritante alienatio directi dominij: ex quo tot bona in dies Ecclesijs & alijs locis pijs producuntur.

Probatur & secundò præsens nostra conclusio auctoritate Canonistarum. Nam infrascripti Doctores infrascripta ad verbum docuerunt Glos. enim in dicto c. si quis presbyterorum in vers. ab initio nullas. dicens, quòd ex hoc manifestè pateat, quòd alienatio quæ fit contra formam iuris, nulla sit ipso iure, & in vers. alienata. addit dicens, dicatur alienata de facto, quia ipso iure non tenet: licèt Ecclesia habeat actionem personalem contra malum alienatorem si est soluendo: vel in rem actionem contra possessorem, vt in c. apostolicos. 12. quæstio. 2. & est expressum in l. 3. & vltima. C. si tuto. vel curato. idem docuit glo. in

in dicto c nulli vers. aliena-e. dicens neminem posse alienare, nisi pro vtilitate Ecclesiæ, & iuris solemnitate seruata. & sic copulatiuè. idem docuit glo. prima, in dicto c. 2. dicens, quòd Canon ille prohibeat summissionem bonorum immobilium, & iurium Ecclesiarum fieri laicis sine consensu Capituli, & licentia Papæ; & quòd casset omnes contractus initos contra illam prohibitionem, & punit Prælatos, clericos, & laicos contrafacientes. & hęc eadem glo. in versic. non concedendo. ibidem ait, quòd non prohibuerit ibi Papa alienari bona Ecclesiastica forma, & in casib9 aliàs de iure permissis. idem docuit Glo. prima in dicta Clem. prima, dicens, quòd Religiosus concedens alicui ad vitam, vel certum tempus iura, redditus, vel possessiones administrationis (cui præest) suspensus est ab officio, nisi duo concurrant: nec valeat talis concessio. & rursus eadem glo. in vers. non habeat. dixit, quòd tex. innuat, quòd si rector Ecclesię habeat conuentum, non requireretur cõsensus sui Prælati: quod tamen (intelligendum fore subintulit) verum quo ad euadendam illius constitutionis pœnam: sed quòd aliàs ad validandum contractum perpetuum requiratur omnis solemnitas in alienatione rerum Ecclesiasticarum requisita de iure, vt in dicto capitulo dudum. de rebus Eccle. alienan. in sexto. idem docuit glo. in dicto capitulo quæ in Ecclesiarum. in versicu. personarum assensu. dicens, quòd alienatio facta de cõsensu omnium citra formam debitam, nulla est, vt in c. sine exceptione. 12. q. 2. & in c. hoc ius porrectum. 10. quęst. 2. & in l. iubemus. la seconda, in fine. C. de sacrosan. Eccle. & in capitulo dudum. de rebus Eccle. alienan. in sexto, Ioannes Andreas ibidem dicit huius glosæ sententiam veram, quando ageretur de transferẽdo directo dominio (Adde tù, prout in casu nostro.) in emptorem: Non autem si ageretur de feudo Eccle. vendito ab eo, qui ab Ecclesia tenebat: nam tunc teneret venditio facta cùm consensu Ecclesię, nõ seruata forma alia, prout docuit tex. apertissimus in c. 2. extra de feudis. & in cap. per tuas. extra de donat. cuius Ioannis And. sententia erit intelligenda iuxta terminos dictorum Canonum, vbi agitur de alienatione feudi soliti alienari, vt expressè ex litera habetur. Idipsum docuit Gl. in c. 1. vers. redire. extr. de in integr. restit. dicens, quòd alienatio quando facta non fuisset in casu non licito: tunc contractus eius erit nullus ipso iure.

Idem docuit Pan. in c. 1. n. 12. vers. sed alij Doctores communiter. ext. de in integr. restitu. dicẽs. ꝙ alij Doctores tam antiq, ꝗ moderni cõiter sequuntur glos. pen. in fi. d. c. 1. & ꝙ ad hoc ipsum probãdum adduxerit Ioan. Cald. tex. expssũ in Clem. 1. de reb. eccle. nõ alie. vbi apertè deciditur, ꝙ non valeat alienatio, nisi fiat in casu licito & seruetur forma, quòd sit memoriæ cõmendandus ille tex.

cùm hoc benè probet. Ad idem probandum facit text. in d.c.fine exceptione. Vbi dicitur, quod Prælatus debeat eligere id, quod est profuturum ipsi Ecclesiæ: & quòd ad hoc ipsum faciat textus in d. c.quæ in Ecclesiarum. & in c.fin. de reb. s eccles.alien.vbi dicitur, quòd in alienatione rerum Ecclesiasticarum debeat interuenire legitimus consensus Ecclesiasticarum personarum: non enim dicitur legitimus, nisi interponat in casu licito. & addit ibi ipse Pan. quod hæc opinio sit tenenda. Idem docuit Innoc.in c.Raynaldus. in verfic.teneret pactũ.ext.de testamentis, qui in d.vers.nu.5.his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, Vbi autem lex inhibet alienationem, si contra factum sit, non tenet, nec transfertur dominium, vt ff. & C. de fundo dot. per totum. & in c. fine exceptione. 12.q.2. & c.hoc ius, 10.q.2. in Auctẽ. de nõ alien. & emphy. §. sanctissimas, & in Auctẽ. vt li.ma. primo responso. & ibidẽ nu.6.vers.itẽ ẽt dico, dixit ipse Innoc. quod si Prælatus prohiberetur alienare ẽt in casib. cõcessis a iure, quia nõ tenet alienatio, vt in c.fi. de accusat. & in c.veritatis. de ord.cognit.in fi. Idipsũ docuit idẽ Pan. in d.c.nulli, nu.7. addens hanc rationem pro sua confirmanda sñia, dicens. Concludo, quod nisi alienatio fiat seruata illa forma, & in casu a iure cõcesso, est nulla: de defectu formæ est clarum, nam 40 † illa semper inducit nullitatem actus, quia forma dat esse rei, & ad hoc probãdum citauit textum in c.tua.ext.de his, quæ fi.a Prælat. & dictum c. fine exceptione. & addidit, quod defectu casus liciti probetur in d.c.nulli, cùm ibi prohibeatur alienatio rei Ecclesiæ a iure: ergo (subintulit ibidẽ Pan.) alienatio est nulla, si nõ fit in casu concesso. vt in l.non dubium, C. de legib. & in regula. Ea, quæ contra ius. de regu. iur. in sexto, quod & expressè probatur in Clem. 1. eo.titu. & in c.quæ in Ecclesiarũ. ext.de constitu. Idipsum repetijt idem Panor.in d.c.quæ in Ecclesiarum, nu.4. qui rursus idem repetijt in d.c.si quis Præsbyterorum. Idem repetijt ipse Panor. in c.quod sicut. §.fin. nu.14. sequens doctrinam glosę fin. ibidem. ext. de elect. citans ad hoc, & text. in l.non prodest. ff. de vi bonorũ rapt. addens, quòd dictam glosæ sententiam sequuti fuerint Host. Ioan. And. & cõiter Doctores Moderni. Idem repetijt ipse Panor. in cons.suo 41.num.1.vol.1.citans ad hoc ipsum probandum text.in dicta Clem. 1. eo.titu. dicensque, quod ex ipsa Clem. 1. habeatur, quòd alienatio facta de reb. Monasterij in casu nõ concesso est nulla, quãtumcunque forma fuerit seruata, prout senserunt quoq; glo. & Calder.in c.1. de in integr. restit. & Archid. & Ioannes And.in d.c. 2. de reb. Eccles. non alien.lib.6. & Bal. in Auctẽ. Qui res iã dictas. C.de sacrosan.Eccle. quod & rursus confirmauit ipsemet Pan.in c. Abbas.num.10.ext.de his quæ vi, met. &c. in vers.tertius casus, dicens, quod non sufficiat, quod solemnitas seruetur, nisi sit facta in casu licito, & a iure approbato. Duo.n. sunt

sunt necessaria, vt valeat alienatio facta de re Ecclesiastica. Primò, quòd fiat in casu licito: secundò, quòd seruetur forma à iure statuta, siue tradita: vt est textus in dicta Clemen. 1. quod & repetijt ipse Panormitanus in capitulo cùm causa. nu. 15. versic. & nota diligenter dicta Bart. extra de re iudicat. addens, quòd ex dictis Barto. in Authentica de alienat. & emphyt. §. quęcunque verò. nu. 11. & eius ratione inferatur, quòd solemnitates iuridicè introductæ ab habente potestatē in alienatione rerum Ecclesiasticarum non possint consuetudine tolli. Item quòd non sit necessaria consuetudo ad tollendam solemnitatē illius Authen. hoc ius porrectum. sed satis sit, quòd Ecclesia illam non acceptauerit prose: & addidit Pan. ibidem. nu. 17. in vers. ad vnum tñ. dicens non esse veram sententiam glo. in dicto c. cùm causa, quòd valeat venditiò à solo Pręlato facta, si pretiū probatum versum in vtilitatē Ecclesię, saltem si hoc haberet consuetudo: & reddens rõnem suæ snīæ subintulit, primò, quia non sufficiat alienare rē in casu licito, nisi etiam seruetur solemnitas à iure introducta, vt apertè probatur in d. c. fine exceptione, 12. q. 2. & in c. 1. de rebus Eccle. non alien. in sexto. Nec consuetudo potest detrahere solēnitati: & addidit ibidem, ꝙ audeat dicere, ꝙ emptor hoc casu non possit etiam repetere pretium, sed illud amittit, quia cōtra ius emit: & quòd etiam teneat restituere fructus perceptos, vt probatur in l. iubemus. la secōda. C. de sacrosan. Eccclē. quia ex contractu cōtra ius nunquā quis lucratur fructus, vt in l. 1. & quod ibi not. Barto. C. de re. decu, sine decre. non alien. lib. 10. licèt ipsemet Pan. subdiderit se fateri Ecclesiam posse talem. contractum alienationis approbare si caderet in fauorē suū aliquo respectu per tex. singularē in c. si quis. de rebus. 12. q. 2. qui Pan. idipsum repetijt in c. tua nuper. n. 8. vers. sed tu tene. ext. de his quę fi. à maio. par. c. dicens, ꝙ ad hoc, vt teneat alienatio rei Ecclesię necessariò requiruntur duo. primum, vt seruetur solemnitas, de qua hic, & in d. c. fine exceptione. nec est opus seruare solemnitatē introductam à iure ciuili: quæ habetur in Authē. hoc ius porrectū. C. de sacrosanc. Eccle. Canonizata in cap. hoc ius porrectum. 10. q. 2 1. sufficit, ergo solēnitas requisita à Canonibus. etsi hæc solemnitas non obseruatur, corruit ipso facto alienatio, vt est tex. hic, idest, in dicto c. tua nuper. & in c. 1. de rebus Eccle. non alien. in sexto, & in dicto c. fine exceptione. Secundò requiritur, vt fiat in casu licito: alids non teneret. tex. est bonus in dicta Clemen. 1. prout etiam docuit Calderinus in cap. 1. de in integr. restitu. & sequuntur communiter Doctores. & probatur in iuribus præallatis. Qui Panormitanus in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. el primo, num. 14. versic. vltimò. extra glosam, vt lite pendente. sequens Hostien. dixit, quòd alienatio facta per Monasterium contra Pa-

pæ prohibitionem non teneat; & ratio secundum eundem est, quoniam sicut alienatio contra legẽ mortuam non valet, vt in l.nõ du biũ, C.de legib.& in c.vides, dist. 10 ita & contra legem viuam, & animatam, vt est Princeps: prout docuit Innoc. in c.fin.de accusat. etsi secus erit dicendum de alienatione facta contra præceptum Iudicis, vel contra cõuentionem partiũ, de quo plenè per Innocentium in c.Raynaldus.de testamẽtis, & in c.fin.de rebus eccles.non alien.qui Pan.idipsum ferè ad verbum dixit in c.veritatis, nu. 16.in vers.Nota & tene mẽti, ꝙ alienatio.ext.de dolo, & contu. idẽ repetijt ipsemet Pan.in c.ad nostrã. nu.8.& 9.ext.de reb.eccle. non alien. vbi sequens glo.ibidem, in vers.ex quo consensus, dixit, ꝙ ad
47 validitatem alienationis nõ sufficiat, quòd solemnitas fuerit seruata, sed oportet, quòd in casu licito fuerit facta.

Idipsum docuit Dñs Felinus in infrascriptis locis. Nã in d.c.quæ in Ecclesiarum, not.2.dixit, ꝙ ad hoc, vt valeat alienatio rerũ Ecclesiasticarũ, oportet, ꝙ cõsensus personarum sit legitimus, i.ſm leges, & Canones informatus, ex quo infertur, ꝙ nõ valeat aliena-
48 tio, nisi seruata forma tradita a iure, & ĩ casu a iure cõcesso, aliàs aũt consensus nõn posset dici legitimus, prout docuit Cald. in c.1. de in integr.restit.& addidit hoc ipsũ docuisse Pan.Ant. de Butr.& Imo.in d.c.1.col.pen.& vlt.& rursus Imo.in d.c.quę in Ecclesiarũ. col.6. Dñicum post Ioan.And. & oẽs in c.2.in princ.col.2. de reb. eccle.non alien.in sexto, & Host. in summa, eo.titu.§.in quib.danda est.vers.item in contractib.dicẽs, ꝙ restituitur Ecclesia, qñ con tractus alienationis tenuit, eoꝙ fuerat celebratus in casu licito, & seruata solẽnitate: aliàs ipsis non seruatis, cõtractus cũ sit ipso iure nullus, ideo nõ erit necessaria restitutio hmõi ipsi Ecclesiæ; cũ ipso iure seruet illęsa: pro cõcordia vero contrarię sñiæ glo.in sũma, 12.q.2. & in d.c.fine exceptione, quæ voluerant, ꝙ pro validitate alienationis sufficiat formam esse seruatam, licet alienatio non fuisset facta in casu licito. Addit ipse Felinus dictas glosas voluisse loqui de casu concesso apparenter, adhibita etiam iuris solemnitate, vt quia alienantes credebant alienationem ipsam fuisse vtilem Ecclesiæ, licet existenter, & verè fuerit in damnum, quia secundum glo. contractus tenuisset, licet Ecclesiæ læsæ daretur restitutio in integrum, prout docue rat Ant. de Butr. in c.cum Apostolica, col.6.ext.de his, quæ fi.a Prælat.& sequitur ibi Imo. Qui Imo. rursus idem docuit sequens Ioãnem And. in capitulo 1. de in integrum restitut. & subdidit ibidem Felinus, quòd ideo cessabit restitutio in integrum, vbi etiam apparenter esset facta alienatio in casu non licito, quia erit nulla: sed competet dicta restitutio. vbi huiusmodi contractus fuisset licitus apparenter. Idipsum repetijt quoque Felinus in dicto cap. causam, num.11.vers.contra hæc

tamen

tamen. ext. de iudicijs, vbi dixit, quòd alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine solemnitate etiam in euidentem vtilitatē Ecclesię, non
49 valet, neque tenet, cum solemnitas fuerit introducta a iure ꝓ forma actus alienationis, & non merè in fauorem prohibiti, subdens, quòd ideo Bal. in l. fin. §. necessitatem. col. 7. C. de bonisq; liber. dixerit alienationē rei Ecclesiasticæ fore nullā non interueniente solemnitate in casu etiam vtili. Idipsum elegantius, & apertius in casu nostro docuit Felinus in c. sicut, colum. 16. nu. 42. versic. septimò, & vltimo declara prædicta. ext. de sent. & re iudic. inter alia notatu dignissima attinentia ad probationem præsentis nostræ conclusionis est in vers. circa primum, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Circa primum de quo quæritur volens, quòd solemnitas tractatus, & consensus Capituli præsumatur etiam si in inuestitura nihil de hoc dicatur, quando transiuit longum tempus, inducit aliqua Petrus de Anch. in consi. suo 130. & textus in c. ea noscitur. ext. de his quæ fi. a Pręlat. secundum vnū intellectum, & glo. & Imo. in c. peruenit. ext. de empt. & vendit. & idem firmat Alex. in consi. mihi 409. incip. Visa facti narratione. in fin. & hoc puto (inquit Felinus) substentabilius, quia non videtur absurdum, ꝙ hoc operentur diuturna obseruantia, & scientia, & patientia eorum, cum quibus res est gesta faciat pręsumi, ꝙ si a primordio actus fuisset minus solemnis, non fuisset toleratus, sed impugnatus ab habentibus notitiam defectus solemnitatis. Bene fateor, ꝙ si consensus habuisset reqri a principio. (Adde tu, vt in casu nostro) a tali persona, cum qua nō fuit sequuta diuturna obseruantia actus, neq; aliqua continuata eius notitia, non esset inducta pręsumptio, ꝙ illa persona consensisset, quia cessat dicta ratio, & ita elegātissimè decidit Alex. in consi. 372. incip. Viso themate suprascripto. ad finē. Dicens, ꝙ si Eps iurauit non alienare inconsulto Romano Pontifice, & reperiatur facta alienatio, q̄ de licentia Papæ nihil exprimit, certè (inquit) ex diuturnitate temporis non præsumitur dicta solemnitas, cùm non constet verè, vel pręsumptiuè Papā habuisse scientiam dicti contractus secundum ipsum. & hac decisione nunquam obliuiscaris (subdidit ibidem Felinus) prębuit enim mihi opera in consulendo Lucę contra quādam alienationem factam a Capitulo Lucēsi, subiecto immediatè Sedi Apostolicæ. Nam in ipsa nihil dicebatur de cōsensu Superioris: & licèt multi dicerent ipsam præsumi ꝑp temporis diuturnitatem tñ contrariū respondi, quia cum eorū Superior sit Papa, nō pręsumitur de eius licētia, ex quo notitiā nō habuit dicto tēpore per quam pręsumi possit eū a principio requisitum tollerasse alienationem per dictum consil. Alex. cui non reperi contestē, pro cuius confirmatione vide Alex. conf. 6. incip. Viso instrumento locationis, col. 3. vbi ēt ponit ꝙ qñ nō interuenit scien-

ſcientia, vel patientia illius, cuius auctoritas requirebatur, tunc diuturnitas tẽporis non facit præſumi actum ſolemnẽ, allegat Bal. in l. 2. C. de legit. hæredi. & Lud. in l ſciendum. Attamen quod hæc diuturnitas nihil iuris præſtet vltra eum, vide quæ nos in deciſione noſtra de valore locationis emphyteoticæ, ſine ſolemnitate de iure requiſita prætenſa ſolum ex temporis ſolemnitate in reſponſione ad ſecũdam obiectionem factam circa tertiam quæſt. propoſitam ibi. Vbi inter alios citauimus Antonium Gabr. in ſuo elegantiſſimo tract. concluſionum. lib. 1. tit. de præſumptionibus concluſione prima, nu. 53. 57. & 60. qui ad hoc ipſum probandũ quamplures Doctores retulit. Nam inter alia in dicto nu. 60. verſ. octauò limita. probat, quòd quando actus requirerit ſcripturam (vt in caſu noſtro, ſcilicet aſſenſum apoſtolicum in ſcriptis redactum) tunc non præſumitur ſolemnitas ex antiquitate temporis, prout docuerat Caſſaneus in conſuetu. Burgund. fol. 325. col. 3. Felinus in c. ſicut. num. 17. de ſent. & re iudic. Ruin. in conſil. 69. col. 6. verſic. ſecundò reſpondetur. volum. 1. & in conſil. 49 col. 5. vol. 4. Felinum in dicto c. ſicut. ſequutus fuit Vrſillus in addit. Deciſ. Afflicti. deciſ. 305. nu. 13. vbi inter alia his præciſis verbis vſus fuit, videlicet. Felinus in cap. ſicut. dat ſeptem fallentias, & ideo ad eum me remitto: ſimiliter notat Alexan. in conſil. 9. circa finem. in tertio volumine, quatenus vult hanc ſolemnitatem non præſumi quando ille, de cuius aſſenſu tractaretur, tempore aliquo non potuit habere notitiam de contractu venditionis rei Eccleſiaſticæ in longinquis partibus celebrato per aliquod forte Capitulum. Nam tũc illa ſolemnitas nunquam præſumeretur non probata hac ſcientia: vt puta Pontificis, quod dictũ valde exclamat Felinus in d. c. ſicut, & ait dediſſe materiam con ſulẽdi in Ciuitate Lucæ, licet cor ruptè citet dictum conſilium Alex. nu. 284. ego autem dictũ conſiliũ Alex. in pluribus cauſis adduxi. & ipſum Felinum ſequutus fuit Capicius in deciſ. 4. nu. 29. in eo quòd dixit in dicto c. ſicut, colum. 21. vbi dicit, quòd præſumatur ſolemnitatẽ interfuiſſe, quando factus eſſet contractus in eodẽ loco, vbi morabatur Superior, cuius conſenſus erat neceſſarius. ſi præſumi poſſit ipſius celebrationem ſciuiſſe. Idipſum docuit Auguſtinus Berous in dicto c. quæ in Eccleſiarum, num. 29. verſic. in vltimo notabili, & ſequens Panormitanum dicit colligi, quòd ad eſſe alienationis rei Eccleſiæ duo
50 requirantur per hunc textum. ibi legitimo aſſenſu, hoc eſt iuſta cauſa, & ſolemnitas a Canone requiſita, quorum altero deficiente, alienatio ipſo iure non valeret: cum enim hic textus legitimum aſſenſum expoſcat, legitimus autem dici non poſſit in alienatione rei Eccleſiæ, niſi etiam iuſta cauſa concurrat, vt in dicto cap. tua nuper. ext. de his quæ fi. a Prælatis, & hoc Panormitani dictum

in se verum esse, ipse Augustinus putat, quia duo sunt pro forma necessaria, vt optimè probat textus in cap. nullus, cum c. sequenti, decimaseptima quęst. quarta, ibi [Hęc forma seruetur.] Qui Augustinus in cap. 1. num. 161. versic. non obstat. extra de in integr. restitut. dixit, quòd de forma alienationis rei Ecclesiasticę requiratur non solum, quòd auctoritas Episcopi, & consensus clericorum interueniat, sed etiam quòd fiat in casu licito, & ideo si hęc forma seruata non erit, ipso iure nō valebit. Quod autem hęc sit forma probatur eo, quòd si aliter fiat alienatio a Canone irritatur, vt in dicto cap. tua nuper. & in cap. 2. de rebus eccles. non alienan. in sexto, & in Clement. 1. eodem titu. ergo ex hoc arguitur forma, & solemnitas, vt per Alexan. & alios communiter in l. 1. ff. de liberis, & posthumis. Qui Augustinus in cap. 1. num. 41. versic. tamen alia opinio. extra de rebus eccles. non alienan. dixit, quòd quando Episcopus alienando, vel donando etiam ex causa iusta excederet modum a iure taxatum, necessariò requiritur Papę auctoritas, & quòd hoc probetur per textum. in cap. pastoralis. extra de his quę fiunt a Pręlat. & in c. Apostolicę. extra de donat. Qui Berous loquens in materia pręsentis conclusionis in capit. Episcopi. extra de rebus eccles. non alienan. nu. 6. versic. in quarto notabili, sequens ibidem Panormitanum, dicit, quòd licet per alienationem rei Ecclesię indebitè, & absque iniusta causa factam dominium rei non transferatur, quia illud remanet penes Ecclesiam, vt in dicta l. iubemus, la seconda, C. de sacrosan. Eccle. & in §. 1. Authen. de non alienan. aut permuta. tamen possessio & illius qualequale ius transfertur. & hoc elicitur ex dicto c. Episcopi. cùm detur potestas successori reuocandi rem ad Ecclesiam: diciturque huiusmodi res alienata reuocari ad ius Ecclesiæ, quod & repetitur in c. si illi. 12. q. 2. quod intelligi non poterit quo ad ius dominij: quia illud semper Ecclesia habuit, atque detinuit: ergo (inquit) necessario intelligetur quo ad ius possessionis: cùm in rebus nostris duplex ius habeamus, proprietatis vel dominij, vt in c. sępe. de restitu. spoliat. l. supra iter. cum glo. in versic. vnius. ff. de aqua pluuia. arcen. quod & probatur verbis dictæ l. iubemus. la seconda. §. sanè. vbi text. dicit, quòd ad reuocandam rem Ecclesiæ possit agi rei uendicatione contra illum, qui emit, vel aliter rem ipsam Ecclesię alienatam habuit: cùm rei uędicatio supponat possessionem ex parte rei, & conuenti: & dominium ex parte agentis, iuxta notat per glo. in l. ita, vt si fur. ff. commodati, quam sequitur Bar. in l. si alienam. ff. solut. matrim. subdit ipse Augustinus ibidem, tamen, quòd ex huiusmodi simplici traditione facta ob simplicem alienationem rei Ecclesiæ indebitè factam non transferatur possessio rei, prout possessio quid iuris, nisi quid aliud vltra sequatur,

tur, vel violentia, aut inuasio, & occupatio rei clandestina, vel violenta. & ita intelligendus erit tex.in dicto c.monemus. 12. q.2. quod & probatur in c.2.extra de reb.Eccle.non alie.in sexto. Nam qui contra iura & legis, ac Canonis prohibitionem mercatur, nullam inde possessionem acquirere potest, vt probatur in l.quemadmodum.C.de agri. & cēsi. lib. 11. Quapropter dicetur transferri sola detentatio, & occupatio: cuius occasione potest rei uendicationem competere, vt in dicta l. iubemus. la seconda, & in dicta l.quemadmodum.vbi text.denegat possessionem acquiri: & tñ præsupponit posse agi rei uendicatione. hæc dictas Augustinus, vbi supra qui eadem subsequenter probat multipliciter, qui Augustinus in c. nulli.de reb. Eccle. non aliena. de materia præsentis conclusionis loquens infrascripta notabilia protulit. Nam primò in nu.secundo dicit, ꝙ materia alienationis rei Ecclesiæ est prohibitiua, & negatiua: regulariter enim res immobiles, & quæ inter immobiles connumerantur, alienari prohibentur, vt hic. vbi traditur regula negatiua per verba vniuersalia, iuxta not. in cap. 1.de regu. iur.in sexto, & secundò.in nu.4. dixit, quòd alienans rem Ecclesiæ, indebitè & iniustè excommunicatur, vt in c. 2. eodem titu.tertiò.in num.5. versic. & ideo inferri potest.dixit, quòd licèt Papa non ligetur dispositione dicti c. nulli. quæ emanauit à Cōcilio, quod est inferius Papa, vt in c.nemo, & capit. cuncta per mundum. & per totam dist. 17. tamen ligabitur dictamine rationis huius c. nulli. quæ fundata est super anima, ac peccatum respicit. & Papa rem Ecclesię alienando peccare dicitur, vt inquit Archidiaconus in capitulo non liceat Papæ, 12. quęstione secunda, quartò, in numero 57. dixit, quòd in alienatione rei Ecclesię requiritur iusta causa & solemnitas, nec alterum per se sufficeret: alioquin alienatio esset ipso iure nulla, prout est textus in capitulo 2. de reb. Eccle. non alienan. in sexto, & addidit ibidem in versic.sed pro discussione. dicens, quòd solus defectus solemnitatis reddat alienationem rei Ecclesię ipso iure nullam vt in c.sine exceptione. 12. quęstio. 2. & addit, quòd solemnitas dicti capit.sine exceptione est de forma, vt in capitulo 2. de reb. Eccle.non alien.in sexto. quintò, in nu.86. dicit, quòd ex verbis Abbatis post Host.colligatur, quòd quo ad solemnitatem obseruandam in alienatione ęquiparantur Ecclesię, & alia loca pia, veluti hospitalia: & ita scribentes communiter scribuntur: vt hic per Antonium & Imo. & alios, quæ conclusio probatur ex dicto tex. in dicto capitulo nulli. intelligendo, quòd se referat ad constitutionem Leonis Imperatoris. de qua in l.iubemus. la seconda, C. de sacrosanct. Ecclesi. & ad omnem eius extensionem. Nam lex illa extenditur à Iustiniano ad omnia loca pia, vt in Authen. de

de non alienandis, aut permutandis rebus. §. 1. omnia igitur in dictis iuribus dicta censentur posita, & expressa in dicto. cap. nulli. argumen. in l. omnes. C. de praescriptio. triginta annorum. insuper idipsum probatur per eundem Augustinum ibidem dicentem, quod regulariter disposita super ecclesijs & ad earum fauorem, locum habent etiam in hospitalibus, pijsque locis, vt in capitulo requisistis. de testamentis, capitu. de xenodochijs, cum sequenti. extra de religiosis domibus. & faciunt notata per Ioannem Andream, in capitulo primo, de in integrum restitutione, quod & ipse Berous probat subsequenter & alijs medijs. vide ibi. Idipsum innuit ipsemet Berous in capitulo primo, extra de Precarijs, num. 10. versiculo item sciendum. vbi dixit, quòd locatio facta de triennio in triennium, vel de quinquennio in quinquennium si fieret ab eo, qui non esset prohibitus locare, siue concedere ad longum tempus: vel ab eo, qui sic locando non praesumeretur facere in fraudem alterius personae, vel alicuius constitutionis: quod in dubio praesumitur: & ideo praelatus bona ecclesiae ita concedere, & locare non potest, vt pulchrè voluit Baldus in capitulo primo, §. 1. in fine, in primo titulo de feudis: & ita consuluerunt Aretinus & Barbat. sicuti refert, atque consuluit Alexander in consilio 165. volumine secundo, ita etiam tenet Andreas Barbat. in rubrica de rebus ecclesi. nō alienand. columna decima, quod est summè notandum ad locationes, & conductiones, quae a rectoribus & prẹlatis ecclesiarū quotidie fiūt: q. vt euitēt prohibitionē,
56 ac pẹnas Extraua. Pauli Veneti, faciunt locationes pro triēnio, & finito pro alio triēnio: vel promittunt in fi. illius per aliud trienniū locare: Nā tales locationes nō valebunt: quoniā censentur factẹ in fraudē d. constitutionis, & in praeiudiciū ecclesiarū: & pro hoc est bonus tex. in §. neq;. iuncto §. emphyteosim, in Auth. de nō alie. vel permut. secundū ꝙ inducit Alex. in d. cōs. 165. ꝙ & latissimè docuit Didac. Couarru. in loco infra citādo per multa, cum reuera sit vera alienatio & palliata locatio temporalis.

Idē docuit Laur. de Rodulfis in repe. c. sine exceptione. 12. q. 2. qui num. 24. sequens Laurent. de Pi. post multam discussionem de quẹstione, an alienatio rei Ecclesiae nō seruata solemnitate iuris si ratificaret ab Ecclesia, cuius res alienata est, cōsolidetur per ratihabitionē effectualē, idest, ꝑ cōsensum qui praestabitur praemissis debitis tractatibus, & alijs necessarijs solemnitatibus obseruatis, quae eo quòd non fuerant seruatae a principio: ideo talis alienatio nō valuit; vt sic iste sit nouus contractus, non autem antiquus inualidus resarcitus, stante sententia Innocentij, Host. & Ioannis And. in cap. cùm dilectus, extra de emptio. & venditi. dicentium, quòd sicut non valet contractus sine solēnitate: sic nec poterit ratus haberi

57 beri sine solemnitate. Qui Laurentius vbi supra num. 46. versic. sed quiuto quæro, retulit sententiam Ioannis Aud. in additio. ad Spec. lib. 4. tit. de locato. §. sequitur videre de concessione in vers. videtur, dicentis quòd in monachis nigris seruentur constitutiones Benedicti, quæ volunt tractatũ duorum dierum interpollatorum: & certo casu Papæ licentiã, & quòd alienatio facta contra iuris formam ipsemet Laurentius vbi supra repetijt. num. 170. versi. sed vlterius, & 57.

Idipsum docuit Philippus Frãchus in cap. 2. nu. 2. de reb. eccles. non alienan. citans ad hoc ipsum probandum quamplurimos Doctores.

Idipsum docuit Alexander Sticius Bononiensis in repetitione dictæ Extrauag. Pauli Secundi, incip. Ambitiosæ, sub titu. de reb. eccles. non alien. nam in num. 65. vers. tertiodecimo noto, dicens noto litteram tex. ibi. [Si quis autem contra huius nostræ prohibi-
58 tionis seriem.] quòd contra præsumentes de bonis & rebus ecclesiæ quicquam alienare contra ipsam cõstitutionem, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio huiusmodi, nullius omnino sint roboris, vel momenti: ponitur enim hic decretum irritans ipso iure quicquid fuerit factum super rebus, & bonis ecclesiæ per contractus, de quibus hic fit mẽtio, & subdit num. 66. quòd huiusmodi decre-
59 tum irritans est adeo malignę naturæ: vt quicquid in eo inuenit factum, vel attentatum irritat, & destruit: ita vt tali factọ fomentum iuris non assistat: sed illud penitus destruat, vt scribit Gomesius super regulam Cãcellariç. in regula de Triennali possessore, quæst. 49. num. 3. & subdit fore considerandam illam dictionem [omnino] quæ ponitur in dicto decreto irritante: dũ ibi dicitur. [Nullius sint roboris vel momẽti.] Nã videbatur satis esse dicere, nullius sint roboris vel momenti: sed illa dictio apposita fuit ad magis exagerandum rem contra inobedientes, & contrafacientes dispositioni ipsius Pontificis. Nam il-
60 la dictio [omnino] est valde præcisa, & facit quòd dispositio habeat executionem paratã, & quidẽ pręcisam, & sine vlla exceptione, & sine vllo remedio ad vnguẽ indistinctè, & sine conditione, & vt excludat omnem gratiam, & dispensationem, & moræ purgationem non admittat vt egregiè docuit in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. Tiraquel. super versic. reuertatur. pag. 316. nu. 68. versic. & in hanc sententiam. Qui Alexander ibidem consequenter, in nu. 73. versic. & vlterius disponit. nos docendo quid vltra dicta Paulina constitutio disposuerit, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. quòd nihilominus alienatæ res, & bona huiusmodi ad Ecclesias, Monasteria, & loca pia; ad quæ, antè alienationem huiusmodi pertinebant, liberè reseruẽtur.
61 & quòd ex ista declaratione sic facta, patet, quòd benè processit Sũmus Pontifex imponendo alias

pœnas

pœnas diuersas ab excommunicatione alienanti. & adidit ibidem, sed puto diligenter animaduertendum ad verba supradicta maximè propter illa verba in dicta Paulina extrauagante contenta, videlicet. [Inconsulto Romano Pontifice] quia vidi & audiui nonnullos propter verba huiusmodi tenentes: quòd hæc constitutio in illis verbis importet, q in quolibet contractu, siue alienationis veræ, siue concessionis emphiteoticæ cuiuscunq; rei Ecclesiasticæ etiam cuiusuis valoris & importantiæ requiratur licentia Summi Pontificis: aliàs contractus sit nullus, & bona alienata sint auferenda à possessoribus eorundem quantumcunque antiquis. & hanc interpretationem potissimum vidi & audiui fieri à nonnullis Commissarijs deputatis per Illustrissimos & Reuerendissimos Dominos Collegij Fabricæ Principis Apostolorum Vrbis. & licèt ipse Alexander ibidem nu. 75. nitatur probare dictam extrauag. ambitiosæ, habere solùmmodo locum in alienatione bonorum Episcopaliū, cùm rectores Ecclesiarum Parochialium non iurent se abstinere ab alienatione rerū suæ Ecclesiæ, prout Episcopi. Nihilominus (subdidit) Commissarios dictæ fabricæ confugere ad litteras & motus proprios emanatos per plures Summos Pontifices super recuperatione bonorum Ecclesiasticorum malè alienatorum. & præsertim per Iulium Tertium, Paulum Quartum, Pium Quartum & Pium Quintum. asserendo, quòd ferè in omnibus dictis literis apostolicis adsunt illa verba [sine sedis apostolicæ licentia.] quibus verbis (inquit) ipsi adherent tenaciter, & indicant indistinctè & generaliter, quòd omnis contractus alienationum simplicium & factarum, per viam emphiteosis perpetuæ, vel ad certam generationem, vel aliàs vltra triennium sint nullius roboris, vel momenti, vt disponitur in dictis literis, & sub hoc pro textu molestant conductores & possessores dictarum possessionum. hæc ex illo Doctore.

Idipsum docuit ex nostratibus R. P. D. Benedictus Canophilus Sangrinus Monachus Congregationis nostræ Cassinensis in sua elegantissima repetitione dictæ extrauagan. Pauli Secundi incip. ambitiosæ. Nam in nu. 38. versic. noto principaliter. ponderans verba illa dictę extrauag. [preterquàm in casibus à iure permissis] dixit, quòd circa hanc alienationem per prius fiebat maxima prouisio, quia res ecclesię erant tenues, sed hodie quia sunt argumētatę per Vulg. capit. vasa alias. prædia. de consecrat. dist. 3. ideo multi non curant, & malè obseruant hanc Extrauag. caueant tamen, quia inest excommunicatio qui D. Benedictus ibidem nu me. 85. versi. fallit 40. nam postquam docuisset, quòd alienatio rerum ecclesiæ facta & in vtilitatē ecclesię cederet, sit valida per tex. in c. sine exceptione. 12. q. 2. statim subintulit hæc pręcisa verba,

ba, videlicet. Sed aduertendum, quia etiam tunc videtur requiri licentia Summi Pontificis, prout quotidie practicatur Neapoli, vbi
63 solent extimare terram Ecclesiæ, & quòd reddit anno quolibet, puta sex, incensatur: siue concedunt pro septem, cum potestate assumendi in simili, vel meliori loco, & tamen quandoque etiam cum argumento, reseruato assensu Papali impetrando infra duos menses: puta, postea in minuta & supplicatione narratur tota series facti, & committitur, si ita est. &c. vel quandoque stante dicta vtilitate, a principio permutant, reseruato dicto assensu: & multis alijs modis, de quibus etiam sentit Decius in dicto consilio 129. col. 3. & 4. & videtur sentire text. noster in versic. euidenti.

Idipsum docuit Didacus Couarruuias in lib. 2. variar. resolut. cap. 16. num. 4. vers. cęterum ex noua Pauli Secundi. dicens, quòd locatio rerum ecclesiasticarum vltra triennium est prohibita per dictam Extrauag. Pauli Secundi, & si in num. 6. vers. quintò sunt, in fine, dixerit, quòd non desint, qui hanc constitutionem non fuisse receptam asseuerauerint: ipse verò simpliciter refert in Hispaniæ partibus ab aliquibus in iudicio decernendo ipsam fuisse admissam, & aliquibus non: ideo ipse se remittit examinationi iudicis: & hoc dixit, quoniam non perlegerat alias extrauagantes aliorum Summorum Pontificum idipsum confirmantium, licèt vbi supra per totum confirmauerit, quòd a-
64 lienatio rerum ecclesiasticarum immobilium non seruata solemnitate iuris sit nulla.

Idipsum continuè docuit Nauarrus in suo commentario de alienatione rerum ecclesiasticarum. num. 14. versic. secundo respondeo, de nostræ conclusionis veritate loquens, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. quòd licèt alienatio facta contra iuramentũ valeat, ita quòd ob solam iuramẽti transgressionem non desinet esse valida, nisi per legem ipsam inualidetur, secũdum Iasonem in l. ca lege. num. 13. ff. de verb. oblig. at in casu nostro proposito, lex ipsa Papæ in dicta Extrauag. resistit valori præfatæ alienationis: dum ait [Alienationem rei ecclesiæ non valere; quando fit contra illius extrauagãtis dispositionẽ, vel cum fit incõsulto Papa] quod nec Iason, nec Calderinus, quem ipse citat, satis animaduerterunt, neque alij, qui sequuntur eos, qui præfatam extrauagantem non vi-
65 derunt, vel non satis perpenderunt, quod debuerunt perpendere, etiam illa sola consideratione, quòd maiori curæ fuit præfato Paulo Secundo Pontifici; & est omnibus summis Põtificibus cõseruatio bonorum ecclesiarum, ne per alienationes pereant, eis, quàm castigatio periurorum: & ita firmiter credimus resolutionẽ præfatam Iasonis, & eorum qui sequuti sunt illum, vtcumque defendi posse ab argumentis contra eum factis per antiqua iura, sed non ex argumento sumpto ex pręfata extrauagante, & considera-

tione

tione prædicta; & quòd nullius, vel parui momenti esset clausula illa, quæ in omnibus prouisionibus ponitur: per quam omnes prælati prouisi tenentur iurare, & iurant, vel præsumuntur iurare, de non alienando bona ecclesiarum inconsulto Summo Pontifice. Hęc Nauarrus vbi supra. qui in suo consil. 1. sub titu. de rebus eccles. alien. vel non, dixit quòd qui solũ facit contractum venditionis, vel permutationis, reserua to beneplacito Papæ, si non procedat ad executionem contractus, nec ad traditioné rei venditæ, vel permutatę antè beneplacitum Papæ non videtur incurrere censuras: quia videtur conditionalis facta, scilicet sub conditione [Si Papæ placuerit] argumento stili Curię in pactis beneficialibus obseruati, hæc ille. ex cuius verbis arguitur, quòd si tradidissent alienantes, bona ipsa alienata emptoribus incurrerent pęnas & alienatio esset nulla, quapropter nostra tempestate alienantes asserunt se donec assensus apostolicus impetretur infra annum locasse talem possessionem eméti illam sub censu ad rationem quinque pro cen-
66 tenario, vel quid simile: vt euitét pœnas, & sic nullo pacto fiet translatio dominij in emptorem. cùm ipse emptor sit effectus locator verè, etsi sit sibi pollicita venditio dictę possessionis.

Idipsum expressius & luculentiùs docuit Bartholomeus Cassaneus in consue. Burgundię. in rub. 9. folio 1222. numero 26. 27. & 28. qui loquens in materia prę-sentis quęstionis de quodam Abbate exempto, qui manumiserat quendam seruum sui Monasterij cum consensu Capituli sui conuentus sine tamen assensu apostolico, asseuerat huiusmodi alienationem de iure nullam fuisse: & ad hoc ipsum citauit Alexandrũ in consilio suo 43. incipiente viso instrumento, volumine quarto, & Bald. in consilio suo 378. volum. 3. qui Cassaneus ad ipsius
67 sententiæ confirmationem in dicto nume. 27. addidit hæc præcisa verba, videlicet. Et credo, quòd de hoc in terminis maximé, quòd de alienatione fienda per Abbatem exemptum requiritur auctoritas Summi Pontificis: est textus, non potest cauillari, in cap. 2. de rebus ecclesiæ non alienandis, vbi textus ponit solemnitates, quæ de iure requiruntur in alienatione rei ecclesiasticæ. Idipsum docuit Rodohanus in tractat. de rebus ecclesiæ non alienandis, quæstione 76. numero 28. & 29. & quæstione 77. numero 3. versi. nolo. dicens hodie esse vanum laborare in probando nullitatem contractus alienationis factę de
68 rebus immobilibus Ecclesię sine assensu apostolico, quod & latissimè in subsequentibus numeris probat. Idem docuit Petrus Rebuffus in suo compendio de alienatione rerum Ecclesiasticarum, nume. 115. §. duodecima, dicens duodecimam pęnam quę incurritur ob alienationé rei Ecclesię cõtra Pauli Secũdi constitutioné, incipien. Ambitiosę, esse, quoniam ipsa non obstante res alienatæ, reuertun-

reuertuntur ad ecclesiam: nullo dato pretio, argumen. in cap. 1. de scismaticis, & ibi Ancharanus. & Archiepiscopus Flo. in 3. par. summæ titu. 24. cap. 9.

Idipsum docuit Thomas Zerulus Episcopus Minorensis in sua praxi Episcopali sub titulo de alienatione rerum ecclesiasticarū, in principio, concludens his præ-
69 cisis verbis vsus fuit. Tamē quicquid sit de iure communi, de stilo non venduntur, vel alienantur etiam in istis casibus immobilia Ecclesiæ, vel mobilia prætiosa, absque Summi Pontificis concessione: & ad hoc probandum citat Nouell. de iure prothomis. §. quartus, numero 78. Afflictus decisio. 386. num. 6. Gomesius in tracta. de Breuibus, numero 22. & Staphil. in tract. de lit. gra. folio 352. numero primo, vbi dicunt prout ipse Zerulus subdidit ibidē, quòd hoc concedatur per breue etiam in dispositione. cap. terrulas. 12. quæstio. 2. & in Authentica. item
70 prædium. C. de sacrosanct. eccle. & glo. in versicu. onere, in l. si fundus. ff. de red. cor. & sic cessant hodie, quæ dicuntur in dicta glo. in summa 12. quæstio. 2. & in capit. nulli, de reb. eccle. non alien. & in l. iubemus, la seconda. §. Encono mus. C. de sacrosanct. eccles. qui Zerulus ibidem in §. ad quartum inter alia his præcisis vtitur verbis, videlicet. Quinto consensus Episcopi vel Abbatis, vel aliorum prælatorum habentium ecclesias pleno iure, Abbas. in Clem. 1. nume. 7. de reb. eccle. non alienand. & ibi glo. in versicu. proprij, in res est parui momenti, nec vltra triennium. Capicius decisio. 105. vel consensus Papæ, si est de non solitis, & vltra triennium, & de rebus non paruis, vt dicam in §. quinto, vbi ipse Zerulus repetijt tacitè idipsum dicens, quòd in alienatione rerum ecclesiasticarū, in casu capituli Terrulas, omnis solemnitas requiratur præter assensum apostolicum. Qui Zerulus in secunda parte dictæ praxis Episcopalis in versicu. alienatio, in responsione ad primum articulum, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Si alienatio est de permissis, vt dicto capitulo terrulas, & in solitis alienari in vtilitatem ecclesiæ euidentem: non est opus illa clausula, si & quatenus opus est, nisi assensus Ordinarij: si verò alienatio est de rebus, in quibus opus est beneplacito apostolico, non potest mandari execu-
71 tioni, nec fieri traditio rei alienatæ, vel permutatæ, nisi prius veniat assensus apostolicus, aliàs incurreretur pœna, prout in Extrauagans Ambitiosæ, prout docuit Nauarrus in consilio primo, de rebus ecclesiæ non alienandis. & ratio est, quia quousque veniat assensus apostolicus, contractus est conditionalis, ita etiam Nauarrus in consilio nono de emptione & venditione, & hodie in Regno dicta Extra-
72 uagans est vsu recepta; quoad omnia: & ita in practica communiter seruatur. Qui Zerulus ibidem in §. 13. in versiculo secundo si est de rebus non solitis dixit, quòd alienatio fieret de rebus

bus non folitis alienari: impetratur breue a sede Apostolica (quod vocatur, si in euidentem) soletq; cōmitti Ordinario, qui capta informatione, & viso prout supra, interponit decretum, & nomine Sedis Apostolicæ tanquam delegatus ab illa, præstat assensum: illa praxis sumitur ex communi stilo curiarum. Hæc omnia dictus Reuerendissimus Zerulus in dicta eius praxi.

Idipsum docuit noster Compatriota Matthe⁹ de Afflictis in sua decisione 107. incip. In causa Domini Motiæ. §. nec obstat quòd dicatur, & §. sequenti, vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Nec obstat, quòd dicatur, quòd ex antiquitate secundæ cōcessionis præsumuntur omnia solemniter acta, & solemnitates extrinsecæ præsumuntur si earum defectus nunquam fuit allegatus, vt dicit Compostellanus, & Ioannes And. in c. cum dilectus. de consu. per tex. in c. ea noscitur. ext. de his, q̄ fiunt a Pręlat. & notant Moder. in l. sciendum. & in concor. ff. de verbor. obligat. quia respondetur, quòd illud est verum, nisi producatur instrumentum, in quo apparet, quòd non interuenerunt solemnitates: tunc ex cursu longissimi temporis non præsumuntur solemnitates interuenisse, ita dicit Pau. de Castr. in consilio 48. incip. In causa, quæ vertitur inter Reuerendum Patrē, post medium. dicens,
73 quòd si ex facie instrumenti apparet, quòd non interuenit citatio ad sententiam, non statur dictæ præsumptioni propter antiquitatem, quia sublata est per euidentiam facti, cùm nulla sit maior probatio, quàm rei euidētia. vt notat Innoc. in c. proposuisti. de probat. facit l. emptorem. in princ. ff. de act. empt. & istud consilium Pauli allegauit Alexan. in consi. 1. col. 6. vol. 4. sed ista secunda concessio est producta taliter, quòd per eam apparet, quòd non interuenerunt solemnia requisita de iure in perpetuis concessionibus rerum Ecclesiæ, ex quo simpliciter apparet facta: ergo vbi habemus veritatem non cadit pręsumptionis allegatio ex cursu tēporis, quia plus demonstratur per facti præsentiam, quàm per vocis efficaciam, secundum Bal. in l. 1. col. 2. C. de ędi. act. tollitur ergo dicta præsumptio per id, quod in contrarium apparet. vt in l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. Pręterea ista secunda concessio in perpetuū, quę dicitur alienatio, non
74 potuit fieri sine decreto Summi Pontificis, cui est subiectum Monasterium, vt in c. dudum. de rebus eccles. non alien. in sexto, & habetur in Clem. 1. eod. titu. & in c. vt super. eo. titu. in antiquis. per Innocentium, & alios. & Bal. in Authen. Hoc ius porrectum, C. de sacrosan. eccles. & cum non sit probatum, quòd Papa sciuerit, quòd talis concessio secunda facta fuit sine eius voluntate: ideo non potest præsumi decretum prędictum ex antiquitate temporis, vt dicit Bal. in l. 2. C. de legit. hæred. & in l. si aliena, vers. sed si non adierit. ff. de acquir. hæredit. & in l. si filius. C. de petit. hæred. vbi ex antiqui-

tiquitate præsumitur solemnitas, quia interuenit scientia & patientia illius, cuius auctoritas vel cõsensus præsumitur: igitur cùm non sit probata sciẽtia Papæ, qui habebat consentire, non oritur dicta præsumptio. & ita reperio tenuisse Alex. in consil. 17. col. 2. vol. 4. & in consil. 9. col. 3. vol 2. item pro parte Motię fuit negatum, quòd in dicta secunda concessione interuenerunt solemnitates requisitæ. & ideo non possunt præsumi ex antiquitate temporis 30. annorum, vt not. in c. 1. & 2. de his, quæ fi. à pręl. & hoc firmat Abbas Siculus in c. ea noscitur, eodem titul. & voluit Alex. in dicto nono consilio, & sic fuit iudicatum in fauorem Motię prędictę: Hoc ipsum breuius docuit Cacheranus in decis. Pedemon. 173. nu. 5. vers. vel potest responderi. dicens huiusmodi pręsumptionem non vrgere, nisi probata patiẽtia & scientia eius, de cuius præiudicio agitur, prout docuit Rol. à Valle. in consil. 2. num. 127. post Bal. Barbat. Iasonem, & alios per eum allegatos, & Decium in consil. suo 409. nu. 13. incipien. ex aduerso adducto. Vide infra in decisione 386. vbi idem Afflictus ipsum docens in nu. 6. versic. hodie. dixit, quòd hodie, vt plurimum cum decreto Commissariorũ apostolicę sedis Ecclesiæ Neapolitanę concedunt (scilicet perpetuas locationes, de quibus ibi habetur sermo.) habito respectu ad valorem rei. & post nonnulla ipse Afflictus subdidit dicens. Nã si potest in totum res Ecclesiæ alienari ob necessitatem, vel euidentem vtilitatem cum decreto Summi Pontificis, vt in c. hoc cõsultissimo: de reb. Eccle. non alie. lib. 6. ex his ergo omnibus patuit ipsum Mattheum de Afflictis se subscripsisse præsenti nostrę conclusioni, & ꝙ interpretatus fuerit ipsum tex. in dicto c. 2. incip. hoc consultissimo. prout nos supra fecimus, asserendo per dictum tex. probari ipsam conclusionem.

Idipsum docuit Syluester in sua summa, in versi. alienatio. nu. 5. §. 4. versic. similiter nec Abbas, dicens, quòd Abbas non possit alienare res sui Monasterij, sine consensu sui conuentus & etiam Episcopi: quod tamen intelligendum fore (addidit) in non exemptis: quia in exemptis secundum Zabar. post Innocẽtium in Clem. Monasterium, eodem tit. requiritur consensus Papæ, vel Pręlati immediati, cui subsit Ecclesia pleno iure, etiam si pręlatus alie-
76 nare volens † habeat conuẽtum sicut multi Priores habent suos Abbates: quamuis dicta Cleme. videatur loqui de non habente conuentum: de quo dic secũdum gl. ꝙ si alienans alienat cum consensu conuentus, sine consensu tamen superioris Pręlati euadit quidem pœnam illius Clem. scilicet suspensionẽ, sed tamen contractus non valet.

Idem docuit Rebuffus in suo elegantissimo compendio de alienatione rerum Eccle. nume. 102. vers. irrita. dicens alienationem rei Ecclesiasticę facta non seruata iuris solemnitate esse ipso iu-

re

re nullam. ex quo infertur, quòd emptor rei Ecclesiasticæ, vel alius, qui possiderit rem Ecclesię ex hoc contractu nullo, tenebitur etiam fructus restituere. c. si quis Presbyterorum. de reb. Eccle. non alien. & c. grauis. de restitu. spoliat. sed expressius loquens in casu nostro in eodem tractat, loquens de exemptis. nu. 86. §. si tamen his pręcisis verbis vsus fuit, videlicet. si tamen Abbas sit exẽptus, requiritur auctoritas Papę, prout docuit glo. in Clemen. 1. in vers. proprij. & illa auctoritas debet esse specialis & expressa, vt in l. negotium. C. de negotijs gestis. vnde oportet, ꝙ Papa sciat quare & de quibus rebus sit licentia
77 † concedenda, prout docuerunt Io. And. & Perusinus in c. fi. in fin. principij. de reb. Eccle. non alien. in sexto.

Idipsum elicitur ex priuilegio nostrę Congregationi Cassin. indulto à Felici record. Eugenio Quarto sub datum Bononię anno 1436. Nonis Iulij. in quo specialiter fuit concessum posse alienare bona immobilia, & iura Monasteriorum nr̃ę Congregationis immediatè subiectorum Sedi Apostolicę, dummodo illa non excedant iustum valorem ducẽtorum florenorũ aureorum. At qm̃ hmõi dominium directum patet excedere dictam summam, inde sequitur illam alienationẽ de iure nullam per regulam iuris: exceptio firmat regulam in contrarium in non exceptuatis cũ hmõi alienatio regulariter sit prohibita, & ipso iure nulla per supradicta.

Et ne quis putet pręsenti nostrę conclus. non se subscripsisse Legistas: sciẽdũ igitur, ꝙ infrascripti Doct. dixerũt alienationẽ rerum Ecclesiasticarũ nullã esse, si facta fuisset nõ seruatis solẽnitatib⁹ de iure reqsitis, ẽt si non fuisset conditio rei Ecclesię per hmõi alienationẽ facta deterior, videlicet Bar. in l. cùm hi. §. eam transactio
78 nem. n. 3. vers. istud inducit. ff. de transact. sequens gl. in l. si fundus. ff. de re. eo. qui sub tut. idem docuerunt in d. l. cùm hi. Iac. But. Alber. Paul. de Cast. & Iason in d. l. cùm hi. Bal. in l. fina. §. necessitate. col. 5. ff. de bo. quæ libe. & in c. 1. de transact. Alexan. in consi. 187. colmu. 1. versiculo quartò per id, quod habetur. & hanc eandẽ sententiam esse communem Doctorum opinionem docuit Iason in l. contra iuris. in princip. ff. de pactis. rursus Bal. in l. pupillorum. in fi. in principio. ff. de rebus eorum &c. & in consil. 198. vol. 5. Brunus in tractat. de forma, in titu. de potentia, & effectu formę, in ampliat. 9. Socinus in consil. 29. col. 3. & 6. Decis. Neap. 113. in nou.

Idẽ rursus in proprijs terminis pſentis cõclusionis docuit Bal. in l. cùm de in rem verso. col. 1. ff. de vsur. & in l. cùm non solùm. §. non aũt licentia. C. de bo. quę liber. asseuerans ex illo textu [illegible] arg. quòd in alienatione rerum Ecclesiasticarum, & dotalium necessaria sit solemnitas, vt in l. si fundus sit sterilis. ff. de rebus eorum. idipsum docuerunt quamplures Legistæ infra citandi in responsione ad impugnationes

ſupra præmiſſas . Videatur ergo
ibi.& rurſus Bald. in Auꝗten. hoc
ius.col.3.C.de ſacroſan.eccle.di-
79 xit,ꝙ Abbas † exemptus in alie-
natione rerum Eccleſiarum ſibi
ſubiectarum interponet ipſe au-
ctoritatem: quia ipſe habet in eis
quaſi ius ſpirituale,ſed res Mona-
ſterij proprij nō alienat Papa in-
conſulto,per glo.in c.dudum, de
reb.eccle.non alien.in 6.& Clem.
Monaſteriorum.eo.titu.

Idem ad verbum docuit Rodo-
hanus in tract. de reb.eccleſ.non
alien.f.172.c.incip.In rebus autē
Monaſteriorum,num.18.ſequens
Bal. in Auꝗten. Hoc ius. col.3.C.
80 de ſacroſan.eccle.aſſerens,ꝙ Ab-
bas exemptus in alienatione re-
rum Eccleſiæ,ſeu Monaſterij ſui
indiget conſenſu Papæ. Idipſum
repetijt ibidem in rubr.de aucto-
ritate Prælati in alienatione in-
terponenda,nu.71.f.209.citatq;
ad hoc ipſum probādum Pau. de
Ca l.in dicta Auꝗten.hoc ius, vbi
hoc ipſum expreſſè docuit. Qui
Rodohanus vbi ſupra,num.74.ſe-
quens Rebuffum vbi ſupra. his p̄-
ciſis verbis vtitur,videlicet,ſi Ab-
bas ſit exemptus in alienatione,
quā ipſe facit de rebus Abbatię,
requiritur Papę auctoritas per gl.
Clem.1. verſ.proprij. de reb.ec-
cleſ.non alien.& quòd illa aucto-
ritas debeat eſſe ſpecialis,& ex-
81 preſſa,vt in l.negotium. C.de ne-
go.geſt. Vnde oportet quòd Papa
ſciat quare, & de quibus rebus ſit
licentia concedēda, prout docue-
runt Io.And. & Peruſi. in c.fin.de
reb.eccleſ.non alien.in ſexto,qui
Rodohanus rurſus in dicto tract.
ſub rubr. de caſib.in quib.fit alie-
natio rerum Eccleſiæ ſine ſolem-
nitatib.in Capitulo incip. Videt
etiam , ꝙ res Eccleſiæ.f.250. nu.
20. verſic.& ſic reſpectu vtilitatis
Eccleſiæ,his verbis vtens , videli-
cet, & reſpectu vtilitatis Eccleſiæ
dictus cōtractus poteſt claudica-
re de iure communi , & ordina-
rio : ſecus autem ex diſpoſitione
extrauag. Pauli Secundi, Ambi-
tioſæ,quia licet alienatio aliàs ſit
licita , & vtilis Eccleſiæ,contra-
ctus tamen claudicare nō poteſt
per infraſcripta dicenda. Nā per
dictam extrauagantem conſtitu-
tionem prohibetur alienatio , cū
82 clauſula,incōſulto Romano Pon-
tifice, & addidit ibi, quòd huiuſ-
modi verba importare videātur,
quòd hodie contractus alienatio-
nis rerum Eccleſię nullo modo va-
lere poſſunt Romano Pōtifice in-
conſulto,idipſum ad verbum ipſe
protulerat in rub.de his,qui con-
ſentiunt.c. incip. ſed licet de iure
cōmuni,per totum.vbi alios Do-
ctores citauit.idipsū docuit mul-
tis iuribus & Doctorum ſentētijs
relatis ipſemet Rodoh.in d.tract.
ſub rubr.de pęnis malę factę alie-
nationis ferè p omnia capitula,
& p̄cipuè in Capitulo incip. ha-
betur pariter in textu in c.Apoſto-
licos.vbi in nu.28.verſic.vnde di-
cit , quòd alienatio rei Eccleſiæ
non adhibitis requiſitis ſolemni-
tatibus,eſt ipſo iure nulla: & em-
ptor vel alius,qui poſſederit rem
Eccleſiæ ex hoc contractu nullo
tenetur fructus reſtituere, & re-
ctor Eccleſiæ ſubſequens non te-
nebitur ſtare tali alienationi,vel

contra

contractui facto per prædecessorem, & sic prima pęna malæ alienationis est, quòd ipsa alienatio sit nulla, & annullatio actus dicitur pęna, per gl. in c. cognoscentes. Vbi Doct. de constitu. & addit, quòd Felinus in c. ad audientiam. de præscript. dixerit, ꝙ constitutio Canonica irritans alie-
84 nationes nō solemniter factas de rebus Ecclesię, procedit etiam in alienationibus factis per Papam, per Aegid. in consi. 12. incip. Primò quęritur si castra, 3. col. vbi in decima col. vers. dubitatur, firmat, ꝙ successor Papæ possit reuocare alienationes malè factas a prędecessore, non obstante, quòd præcessor voluerit derogare Canoni c. non liceat. 12. q. 2. Idipsum repetijt ipsemet Rodohanus ibidem in quæst. 22. sub rubr. an contractus malè factæ alienationis sit nullus ipso iure. Nam in num. 3. vers. tamē nolo. his pręcisis ver-
85 bis vtens, videlicet. Tamen nolo, quòd in tali disputatione insistamus, quia esset inanis labor: veritas enim immo est in cōtrarium, si rectè inspiciamus iura omnia, tam ciuilia, quàm Pōtificia, quia contractus, seu alienatio facta de rebus Ecclesiæ sine causa legitima, & sine solemnitatibus a iure requisitis est omnino nulla ipso iure, & ipso facto, quia cum in casu isto sit lex, quæ inhibet alienationem, quotiens sit facta alienatio non tenet, nec valet, & est nulla, nec transfertur modo aliquo dñium, vt per omnes leges totius tituli. ff. & C. de fundo dotali, & p text. in c. sine exceptione. 12. q. 2. & in c. hoc ius, 10. q. 2. & in Auten. de alien. & emphyt. §. sāctissimus. & in Auten. vt liceat mat. primo responso, & per Innoc. in c. Raynaldus, in vers. pactum. ext. de testamentis, qui ibi his præcisis verbis vtitur in nu. 5. in versic. vbi autem, videlicet, vbi autē lex inhibet alienationē, si contra factum sit non tenet, nec transfertur dominium, vt in citatis iuribus. Hoc ipsum docuit apertè text. in l. iubemus, la prima, §. prædia. C. de sacrosan. eccle. vbi prædia Ecclesiarum alienata pręter formā, & modum in d. l. traditum vēdi-
87 cantur, & cum fructib. pensionibus, & accessionibus totius medij temporis Ecclesiæ, vti tanquam penitus a nullo empta, vel vendita teneantur: quia ea, quæ contra leges fiunt, haberi debent pro infectis: & ad hæc omnia probanda ipse Rodohanus ibidem citat infrascripta iura, referendo præcisa verba ipsorum per modum epilogi, videlicet c. quis, c. quicquid. 12. q. 2. si quis Presbyterorum. de reb. eccle. non alien. & in c. 2. de reb. eccle. non alien. in sexto, & addit, quòd hodie hoc est specificatis, & formalibus verbis expressum in extrauagan. Ambitiosæ Pauli Secundi, vbi habetur, ꝙ si contra formam ibi traditam, alienare quis de rebus ecclesiæ, quis præsumpserit, alienatio, hypotheca, cōcessio, locatio, conductio, & infeudatio huiusmodi nullius omnino sit roboris, & momenti, & tam alienans, quàm qui alienatum recipit sit excommunicatus. Idem habetur in constitutione

tutione Pauli Quarti, ædita super rescissione alienationis bonorum Ecclesiasticorum, &c. in illis verbis, videlicet [Contractus huius-
88 modi auctoritate Apostolica tenore præsentiũ rescindimus, cassamus, & annullamus, ac viribus omnino euacuam⁹, ac pro rescissis, cassis, irritis, nullis, ac penitus infectis haberi volumus. & addit ibi Rodohanus, ꝙ Alex. in consi. 4. vol. 3. col. 3. vers. quod autẽ dixit, ꝙ contractus huiusmodi celebratus non valuit. & ꝙ huiusmodi alienatio fit ipso iure nulla ipse Rodohanus ibidem, nu. 11. versic. facit vlterius infrascriptis alijs
89 medijs probat, dicens, quòd si bene inspiciatur text. in d. l. iubemus. la prima. C. de sacrosan. eccle. quæ est, & appellatur leonina constitutio, quæ lex primò facta super prohibitione alienationis bonorum immobilium Ecclesiarum, vt per Pau. de Cast. ibidẽ in princ. siue ex dispositione text. in Auten. de non alien. aut ꝑmut. & in Auten. de eccle. rerum immobil. & in Auten. de alien. & emphyt. in quib. hęc materia tractatur, siue ex dispositione Canonũ, vt ex multitudine textuũ, & capitulorũ sup. recensitorum prohibitio (dico inquit) est facta cũ cõmi natione diuersarũ pęnarum, & cũ pęnis diuersis adiectis, & inflictis, tam alienãtib. q̃ alienata recipientib. notarijs, & iudicib. diuersimodè mulctatis: vnde talis pęnę adiectio annullat actũ: quia ex eo, ꝙ pęna imponitur, & vr̃ denegari alienatio, & ne alienetur actus annullari dẽt: hoc ideo, q̃a ipsa pęna est annullatio actus, per ea, quæ dicit Bar. in l. prætor ait, in princ. ff. de noui oper. nunc. vbi reprobando quandam regulã certorum Doctorũ dicentium, ꝙ qñ lex prohibet de iure speciali, & procedit vltra pęnã imponendo, actus remaneat validus, qđ, inqt, non vr̃ verum, quia inquit de iure speciali prohibet̃ alienari res Ecclesiastica, & pęna imponitur, & tñ annullatur actus. vt in d. l. iubemus. & notat Bal. in l. nemo martires. C. de sacrosan. eccles. Item alienare res Ecclesiæ est contra
91 prohibitionẽ iuris tam ciuilis, q̃ Canonici, sup. sæpe citati. & alienare res Ecclesiæ, est celebrare cõtractũ contra prohitionẽ: ergo cõtractus huiusmodi erit nullus, quia semper cõtractus est nullus, qñ est cõtra iuris prohibitionem. vt in l. libertus minorẽ. ff. de iure patronat. & c. 1. de reb. eccle. non alien. in sexto. Itẽ contractus semper erit ipso iure nullus, quando illi lex remouet potentiam, vt in l. a diuo. ff. de ritu nupt. & in l. nõ dubium. C. de legibus. Idipsum repetijt idem Rodohanus in rubric. de his qui consentiunt. in cap. incipien. Sensus dictæ extrauagantis. folio 188. per totum, & specialius in num. secundo, versiculo hoc videtur continere dicta extrauagans. Vbi subdidit, quòd hodie alienatio de rebus Ecclesiæ, vel dispositio habetur fieri, vel ex forma illius, vel de consensu, seu licentia Papæ, aliter contractus est nullus, & incurritur in pœnas: & respondens cuidam Doctori Antonio

in

in numero tertio, addidit, quòd dicta extrauagans Ambitiosę dicat, quòd alienanti bona Ecclesiarum, Monasteriorũ, locorumque piorum quorumlibet inconsulto Romano Pontifice, aut contra dictæ constitutionis tenorem, sit ingressus Ecclesiæ interdictus. Vnde si sit alienatio seruata forma constitutionis, id est si sit alienatum in casibus permissis, & cũ Ecclesiæ vtilitate non est necessaria alia auctoritas, aut solemnitas: sed si non sit facta alienatio seruata forma, est nulla: si non
92 fuerit facta consulto Papa: vnde quando non est ex forma constitutionis Ambitiosæ. semper est nulla, si non sit cõsulto Papa: quia verba extrauagantis sunt prolata clarè, & specificatè sine aliqua dubietate, & cum dictione, aut, quę dictio regulariter sumitur non copulatiuè, sed alternatiuè, & disiunctiuè. vt in l. si ex toto. §. primo, ff. de legat. primo, Clementina prima, versiculo quem etiam,
93 & ibi glo. de concess. præben. vnde cùm clausula [inconsulto Romano Pontifice] sit posita, & prolata alternatiuè, non videtur quòd copulatiuè modo sit intelligendum prolata. Ex his ergo omnibus verbis relatis ipsius Rodohani vbi supra, colligitur ipsum se quamlibentissimè subscripsisse pręsenti nostrę verissimę cõclusioni.

Probatur & tertiò præsens conclusio. hac ratione. Cùm bona cuiusque legata Ecclesiæ, vel donata, aut empta ex pecunijs Ecclesiæ tam noua, quàm antiqua sint reuera ipsius Ecclesiæ, & appellãda non sint bona, & patrimonialia Monachorum, vel clericorum & Pręlati deseruientium dictę Ecclesię, cum ipsi sint solum vsuarij, verum potius de iure, & rei veritate dicenda erunt patrimonialia Domini nostri Iesu Christi. vt sẽper docuit Sancta Ecclesia, & aptissimè habetur in c. cum secundum. ext. de præben. in c. cum ex eo. de elect. lib. 6. & ideo ad ipsum Dominum Iesum dominium pertinet, prout docuit Innoc. in c. cũ super. ext. de causa poss. At quoniã ipsius Domini nostri Iesu Christi legitimꝰ Vicarius in terris est Sũmus Pontifex, ipsius vices gerens vulgaribus iuribus meritò dicendum erit nemini licere disponere de patrimonio ipsius Domini Iesu, & sic de bonis Ecclesiæ, sine assensu ipsius Summi Pontifi-
94 cis, cuius prudentiæ distribuẽda, & disponenda fuerunt commissa ab ipsorum bonorũ legitimo domino Iesu Christo. Quapropter sicut si quis disponeret de bonis alicuius Domini temporalis, sine eius assensu, vel ministri specialiter delegati ad huiusmodi dispositionẽ, omnino dicẽdus esset fur & latro non solum, qui sic dispensat, quàm is, qui dispensata huiusmodi aliena recipit, cũ huiusmodi alienatio processerit a non Domino eorum, vel illius voluntate: eò ꝙ furtum sit contrectatio rei
95 alienæ inuito Dño. Quapropter talis alienatio erit nulla de iure, arguẽdo igitur ab identitate rõnis erit dicẽdum alienatio hmõi dicẽda erit facta de bonis ecclesię

contra prohibitionem Ecclesię S. & ipsorum legitimi dispẽsatoris, scilicet Summi Pontificis, vt per se patuit, cùm non præcesserit ipsius Summi Pontificis consensus, & quòd allata in præsenti ratione sint verissima, ac per consequẽs quòd dominium rerum Ecclesiæ sit apud Deũ, vt in c.cum ex eo. de elect. lib.6. ibi de Christi patrimonio sublimatis, & ibi. glo. in vers.Christi, ad quod facit textus in c.qui Christi.& c.qui abstulerit.12.q.2. prout inter alios docuit Panormit. in c.cum esses. nu. 29.& 30.ext.de testamentis, & ratio istorum est, quoniam homines offerentes Ecclesiæ intuitu Dei offerunt, vt in c.nulli liceat.12.q. 2.& in c.res Ecclesię. 12.q.1. ibi. [Domino oblatis,&c.]& in c.municipia. & c.iniustum. ext. de rerum permut. quod & multipliciter, & eleganter probat Rodohanus in tract. de rebus eccles.non alien. Capitulo incip. His sic paucis præmissis. fol.47. & deinceps per totum Capitulum. sed præcipuè in fol.49. nu.30. & sequentibus. vide ergo ibi latissimè. Ex his ergo concluditur bona Ecclesiæ esse Christi, ac per consequens non posse alienari sine consensu Christi, vel eius Vicario, qui est Papa.

His ergo auctoritatibus in medium allatis patuit veritas præsentis nostræ conclusionis, quæ vt luce meridiana clarius elucescat, visum fuit operæpretium respondere obiectionum singularũ fundamentis pro parte eorũ ablatis, qui asseuerant dictam alienationem validam fuisse, & esse. & vt apertius & facilius veritas responsionum capi possint, sigillatim cuilibet ipsorum respondebimus ipso Domino annuente, qui dixit, Sine me nihil potestis facere.

Ad primam ergo obiectionem, & insimul ad iura, & Doctores inibi citatos sigillatim respondendo.

Ad text.in c.Abbatibus. 12.q. 2. dicimus ipsum nihil probare contra nostram conclusionem, cũ simus in diuerso casu vulgaribus iuribus, cum a diuersis non debeat illatio fieri nostram (vt omnes Doctores asseruerunt, immo vt ex ipsorum cõtextu verborum ipsius c. Abbatibus elicitur) loquitur textus in Abbate non exẽpto a iurisdictione Episcopi, vt olim erant ferè omnes. Nos in exempto, & immediatè subiecto Summo Pontifici, vt ore proprio declarauit ipsemet inter alios Summos Põtifices, Eugenius Papa Quartus in priuilegio nostræ Congregationis Cassinensi concesso in Anno salutis 1436. Nonis Iulij, Pontificatus vero eius anno sexto. sub Datum Bononiæ.

Etsi hodie dictus textus nõ haberet locum propter tot extrauagantes constitutiones, quibus inconsulto Summo Pontifice prohibetur alienatio immobiliũ rerum Ecclesiarum. Vt latius supra, quibus stantibus assensus Monachorum, & Capituli generalis nõ legitimam reddit alienationem factam inconsulto Summo Pontifice.

Ad

Ad tex. in cap. placuit. 12. q. 2. idem prorsus respondetur: cùm eadem sit ratio ad tex. in cap. sine exceptione. 12. q. 2. idipsum respondetur: imò retorquendo argumentum dicimus ex ipso elici apertissimè veritatem nostrę conclusionis stantibus supra recensitis extrauagantibus, in quibus vltra assensum Episcoporum, seu Abbatum (in casu nostro) & Monachorum requiritur assensus apostolicus: sicut ergo ibi declaratur alienatio irrita & nulla facta sine assensu Episcopi & clericorum, qui solum tunc requirebatur, sic nunc erit nulla dicenda alienatio facta sine apostolico assensu, cùm vltra Abbatis & Monachorum assensum, requiratur apostolicus assensus ad validandam alienationem huiusmodi.

Ad tex. in Clemen. 1. de rebus alie. facilior erit responsio in casu nostro. cùm ibi requiratur assensus superioris vltra assensum Monachorum & Abbatis: & huiusmodi Superior non est alius quàm Sūmus Pontifex in exemptis immediatè subiectis Sedi Apostolicæ, vt sunt omnes nostri Abbates & Monasteria omnia nostrę Congregationis, prout constitit per allatam declarationem Eugenij Quarti, & quòd huiusmodi superior sit Papa, docuit ibidem glo. in versiculo proprij. & Panormitanus ibidem numero 9. & quàm plures Doctores per nos citati in corroborationem veri intellectus capituli secundi, de rebus Ecclesi. non alienand. in sexto. Cum vnica voce ipsum text. Doctores citauerint ad probandum alienationem nullam esse, quæ fuit facta ab Abbate & Monachis, seu Monasterijs exemptis & immediatè Summo Pontifici subiectis: quamuis ibi fiat sermo quo ad corticem litterę de submissionibus bonorum immobilium Ecclesiæ non faciendis alicui sine speciale assensu Summi Pontificis, vt latiùs ibi diximus & probauimus. Nam in nostra materia dici non poterit superior Capitulum generale, (loquendo generaliter & regulariter nullo alio supposito priuilegio Summi Pontificis) prout Reuerendi Patres nostrę Congregationis annuerunt in declaratorio regulæ Sāctissimi Patris Benedicti in capitulo 64. de ordinando Abbate. numero 14. his præcisis verbis vsi fuerunt, videlicet. [Hodie ex indulto apostolico tota nostra Congregatio & Monasteria exempta sunt ab ordinariorum iurisdictione: & immediatè apostolicæ Sedi subiecta, & inde declaratio super capitulo tertio de adhibendis ad consilium fratribus. numero tertio, his pręcisis verbis, videlicet. [Firmiter statuentes, quòd nullam ōmnino alienationem facere possint de possessionibus, vel rebus immobilibus, vel mobilibus pretiosis Monasteriorum nostrorum, nisi priùs obtenta licentia à Capitulo generali, etiam si petentes iam obtinuissent à Sede Apostolica Prælatus & conuentus, quòd talia facere possent. Has enim penitus & de cętero prohibemus

bemus, nisi priùs obtenta fuerit licentia ordine quo supra ab ipso Capitulo generali immediatè præcedenti, vel à regimine : quibus fideliter exponi debebit, quo in statu res se se habeant, & postea à sede Apostolica.] hęc ibi. Ex quibus patuit veritas nostræ responsionis, ex quibus emicuit singula Monasteria nostræ Congregationis esse immediatè subiectaSummo Pontifici: quapropter indè comprobatur in hac materia dici non posse Capitulum generale esse huiusmodi Superiorem: cùm statuerit fore petendum assensum apostolicum, vltra assensum ipsius Capituli.

Ad tex. in capitulo fina. extra de rebus Eccle. non alienandis, vbi declararur nulla alienatio facta de rebus Ecclesiæ immobilibus sine legitimo personarum Ecclesiasticarum assensu. retorquendo igitur argumentum, dicemus ex ipso quoque elici veritatem præsentis nostrę conclusionis, cùm inter personas Ecclesiasticas, quarum assensus requiritur de iure est ipse Summus Pontifex: quapropter patuit, quòd in dicta alienatione facta (de qua est sermo) nullo pacto dicendum erit affuisse assensum legitimum personarum Ecclesiasticarum. & ideo dicendo erit omnino, ipsum textum probari nostram conclusionem.

Ad text. in capitulo primo de rebus Eccle. non alienan. in sexto. Respondemus non valere consequentiam, seu illationem illam indè factam: dicendo, Innocentius Quartus ibi declarauit nullam alienationem bonorum Ecclesiasticorum factam sine necessitate & euidenti vtilitate Ecclesiæ. ergo videtur eum statuisse per consequens, quòd esset valida, si adsit necessitas vel euidens vtilitas Ecclesiæ. Nam sufficit sibi in casu proposito respondere,& non vltra progredi ad casum sibi non propositum, vt moris est apud Principes requisitos, vt decernant quid foret sentiendum de casibus propositis. Non ergo negauit inter alia de iure requisita in huiusmodi alienatione esse assensum apostolicum in casu nostræ quæstionis, vt patet ad sensum.

Ad textum in capitulo quæ in Ecclesiarum. extra de constitu. idem prorsus respondemus, quòd diximus in responsionem supra allatam ad textum in capitulo fina. extra de rebus Ecclesię non alien.

Ad textum in Authentica hoc ius porrectum. C. de sacrosanctis Ecclesijs facillima erit responsio, stante communi Doctorum vtriusque iuris censuræ sententiæ dicentium ipsam hodie non habere locum, prout supra latiùs relatione Doctorum sententiarum retulimus.

Ad text. in Authen. de alien. & emphiteosi. §. licentiam. dicimus, quòd in materia Canonica standum erit constitutionibus Summorum Pontificum, quæ prę-

ualent

ualent in foro Pontificio. vulgaribus iuribus, & communiter docetur per Doctores.

Ad sententias Nauarri, quæ videntur aduersari præsenti nostræ verissimæ conclusioni gradatim & sigillatim respondebimus, vt appareat veritas nostræ responsionis. & primo.

Ad id, quod ipse dixit (in suo consilio quinto, incip. Abbas quidam) quòd Abbas exemptus alienationem factam cum consensu sui conuentus procuret confirmari à suo superiori, & sic dicebatur quòd sufficeret, quòd fuisset confirmata à Capitulo generali Congregationis Casinensis quod superioris personam gerit refertur, prout diximus in responsione ad textum in dicta Clementina prima. vide ibi. sed ad ea, quæ subdidit ibidem Nauarrus, quòd confirmatio huiusmodi alienationis facta à Papa in forma communi parum valeret, sed si fieret per commissionem cum causæ cognitione non nihil tedij, & sumptus afferret. acsi apertè dixerit huiusmodi confirmationem fore inutilem, & superfluam. Nescimus quippe quorum huiusmodi verba protulerit, cùm hoc nullo iuris fundamento firmauerit, & contrarium expressè docuerit in commentario extrauagante Ambitiosæ. numero decimoquarto, versiculo secundò respondeo. vbi insurgens contra Iasonem in l. ea lege. numero vigesimotertio, ff. de verborum obligatione, dicentem alienationem rei Ecclesiasticæ factam inconsulto Summo Pontifice, valere, licet Prælatus, qui iurasset ipso inconsulto non alienare sit periurus. ipse (inquam) Nauarrus his præcisis verbis vsus fuit in confutationem sententiæ Iasonis, videlicet. Secundò respondeo, quòd licet hæc opinio posset, vtcunque defendi, qua tenet alienantem fieri periurum: non tamen potest sustentari quo ad illam, qua tenet alienationem valere saltem quo ad forum exterius: quia præfatus §. primus extrauagan. primę de rebus Eccle. non alienan. expressè continet nullam alienationem talem valere; & ad omnia argumenta in contrarium respondetur, concedendo, quòd alienatio facta contra iuramentum valeat quidem: ita, quòd ob solam iuramenti transgressionem non desinet esse valida, nisi per legem ipsam inualidetur: quod etiam Iason in dicto numero vigesimotertio sentit: quatenus argumentum sextum, dicit, quòd regulariter tenet actus factus contra iuramentum, si lex aliter non resistit. At in casu nostro proposito lex ipsa Papæ in dicta extrauagante resistit valori pręfatæ alienationis: dum ait, alienationem rei Ecclesiæ non valere, quando fit contra illius extrauagant. dispositionem: vel cùm fit inconsulto Papa. quòd nec Iason, nec Calderinus (quem ipse citat) satis animaduerterunt, neque alij, qui sequuntur eos, qui præfatam extrauagantem,

non

non viderunt, vel non satis perpenderunt, quod debuerunt perpendere, etiam illa sola consideratione, quòd maiori curę fuit pręfato Papę Paulo, & fuit & est omnibus Summis Pontificibus cõseruatio bonorum ecclesiarum, ne per alienationem pereant eis, quàm castigatio periurorum: & ita firmiter credimus resolutionẽ pręfatam Iasonis, & eorum, qui sequuti sunt illum vtcumque defendi posse ab argumentis contra eum factis per antiqua iura: sed non argumento sumpto ex pręfata Extrauag. prima, scilicet Ambitiosę, & consideratione pręd ícta; & quòd nullius, vel parui momenti esset clausula illa, quę in omnibus prouisionibus ponitur: per quam omnes pręlati prouisi, tenentur iurare & iurant, vel pręsumuntur iurare de non alienando bona ecclesiarum, inconsulto Summo Pontifice. hæc omnia vbi supra Nauarrus. & quòd huiusmodi alienatio facta incõsulto Summo Pontifice, sit nulla, si facta fuerit etiam simplex locatio bonorũ ecclesiasticorum vltra triennium. cõtra dictam Extrauag. Ambitiosæ, ipsemet Nauarrus docuit in suo manuali, cap. 27. tit. de censuris ecclesiasticis, num. 150. versi. quarta, his præcisis verbis vtens, videlicet. Iam pridem nos Salmãticæ tulimus sententiam, qua iudicauimus ex probatis coram nobis irritam & nullam fuisse quandam locationem in plures, quàm in tres annos factam: clericum autem, qui eam fecit non debuisse iudicari excommunicatum: & sic credimus in paucis locis esse receptam ipsam extrauagantẽ quoad pęnas extrinsecas, quanquam in multis est recepta, quoad dispositionem principalem & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis & locationis factę in plures, quam in tres annos. hæc omnia ipse Nauarrus. ex quibus proculdubio patuit ipsum in dictis locis docuisse alienationem nullam esse bonorum ecclesiasticorũ immobilium inconsulto Summo Pontifice virtute dictæ Extrauag. Ambitiosæ, quapropter mirũ est quomodo in dicto consilio quinto aliter senserit. Attamen pro re
103 uerentia tanti doctoris, forsan, eius sententia ibi interpetrari poterit, quòd appellatione superioris ipsius Abbatis exempti ipse intellexerit ipsum superiorẽ, qui est supra ipsum Abbatem, & habet speciale priuilegium præstãdi huiusmodi alienationibus assensum vices gerens Summi Pontificis in hoc: & ideo esset superflua confirmatio ipsius Summi Pontificis, quę non obtinetur sine labore, & expensis. & quòd per illud, quòd addidit [& quòd etiã faciat eam ratificari per Episcopum, in cuius Episcopatu sunt sita præfata bona ad informationem prædictorum.] intenderit posse ipsum Episcopum prodesse quasi testificãdo dictam alienationem fore in vtilitatem ecclesiæ. Si verò ipse Nauarrus aliter voluisset intelligi suam sententiam, debebat apertioribus verbis suam exprimere sententiam. Nam reuera negari ab ipso nec ab alio sine ma

ximo

ximo rubore nunquam poterit, necessario requiri assensum Summi Pontificis, vt valida sit alienatio rerum immobilium alicuius momenti facta a prælatis regularibus exemptis a iurisdictione ordinariorum, & immediate subiectis vnà cum suis Monasterijs Sedi Apostolicę, vt est Monasteriũ Sancti Benigni, de quo est sermo prout docuimus supra, referendo sententias Doctorum citantium ad hoc cap. 2. de rebus eccles. non alien. & Clem. 1. eod. titu. inter quos est glos. in dicta Clem. 1. ver sicu. proprij, & ibi Panormitanus nume. 9. qui dixerunt proprium prælatum regularium exemptorũ esse Papam: & ideo ipsius assensus erit necessarius: idem Cassaneus, Felinus, Alexander, & alij loco suo supra recensiti docuerũt & vltra illos tot Summorum Pontificum constitutiones extrauagãtes, quæ Deo dante sunt in viridi obseruãtia in hac ciuitate Ianuæ, in qua est situatum dictum Monasterium Sancti Benigni.

Ad aliam Nauarri sententiam in suo manuali super Extrauagãs Pauli Secundi dicentis, quòd dicta extrauagans non prohibuerit alienationẽ in casibus a iure concessis. Respondemus, quòd nihil contra nostram conclusionem inde fuerit probatum: cum probauerimus dictam alienationem fuisse prohibitam tam per tex. in dicto cap. 2. de rebus eccles. non alien. in sexto. quàm in dicta Clem. 1. stante eius exemptione vt patuit ad id, quod ipsemet Nauarrus in suo consilio secundo eod. titu. incipien. Ad priorem quæstionem, vbi volens reconciliare sententiã suam, in hac quæstione diuersimode traditam multa congerit, quæ cùm ex se percipiantur non enacuare contradictionem apertissimam suorum dictorum, quæ ex paulò antè allatis claruit nè grauem lectorem sygillatim non alia adderat in responsionẽ ad ipsa, ne videamur eadem frustra repetere.

Ex his ergo omnibus hucusque allatis, credimus fuisse satisfactum obiectionis prædictæ, & eius fundamentis apparentibus, & non veris.

Ad secundam obiectionem factam contra nostram veram conclusionem, fundatam super diuturnitatem tẽporis dicti contractus alienationis ipsius celebrati: cùm effluxerint iam anni quadraginta duo. Quapropter opponebatur, quòd propter temporis diuturnitatem præsumendum fuerit interfuisse omnes solemnitates ex-
104 trinsecas de iure requisitas, ac per consequens Summi Pontificis assensum: & vt veritas responsionis nostræ apertius percipiatur, studebimus Deo optimo maximo annuente ad singula iura, & Doctores citatos contra ipsam nostram conclusionem, & primo ad tex. in l. si filius familias. C. de petitio. hæredit. & in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquir. here. & in l. sciendum. ff. de verb. oblig. & in c. peruenit extra de emptio. & venditi. dicimus illa iura nihil probare, contra nostram conclusionẽ, quoniam ex ipsis elicitur præsumptio

consensus

consensus taciti eius, qui est pręsens actui, qui geritur in suum
105 praeiudicium, nos autē in pręiudicium etiam eius, scilicet Papae qui longe est a dicto Monasterio alienante, & cùm non probetur scientia eius omnino de iure elicitur ipsum ignorasse, ac per consequens non cōsentijsse dictę alienationi: in casu verò proposito in dicta l. si filius familias. contrarium innuitur, cum meritò imputandum sit parti praesenti & non contradicenti cùm posset, (cùm quisque suo iuri possit praeiudicare) de quo est textus apertissimus in cap. 2. de accusat. in sexto. his praecisis verbis contentus, videlicet. [Si is, qui contra te commissa fuerat inquisitio super certis
106 criminibus facienda, processerit te praesente, nec reclamante: aut quicquam super hoc excipiente (infamiae inquisitione ommissa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam, processum huiusmodi ex eo, quòd non fuit de infamia primitus inquisitum, vlterius impugnare nequibis.] haec ibi. vbi communiter per glo. & Doctores, & per regulam iuris, & ibi per Doctores & glosam in regu. qui tacet. & in cap. is qui tacet, de regul. iur. in sexto, vbi dicitur [qui tacet, consentire videtur] & in dicto c. is, qui. haec habentur, videlicet. [Is, qui tacet, non fatetur, sed nec vtique negare videtur, vbi latissimè per glo. & Doctor. quapropter meritò in casu simili, sequens infrascriptos Doctores. idem docuit Octauianus Cacheranus in decis. Pedam. 132. incip. in dubium vertitur. numе. 9. & 10. vers. quarto imputandum est. His pręcisis verbis vtens, videlicet. Quartò imputandū est marito, qui dum viueret tacuit, & alimenta praestita ab vxore cōsequi, & ex quo protestatus non fuit ea alimenta exhibuisse animo repetendi, vt not. Socinus in consil. 114. num. 45. volum. 3. post Bal. in consil. 474. incip. post bienniū volum. 3. Abbas Panormitanus, in consil. 85. incip. Omnipotentis Dei, num. 3. & 4. vbi hoc probat multipliciter, cùm non fuerit protestatus maritus se nolle donare alimenta vxori. Alciatus in allegat. tracta. praesumpt. regula prima, praesumptio. 32. num. 7. & nouissimè Caephalus in consilio 85. nu. 13. concludens, quòd vbi per totum tempus matrimonij, maritus non petijt vsuras dotis, eas remisisse praesumitur: taciturnitas enim etiam inducit in ijs, quae praeiudicium aliquod afferre possunt, vbicunque aliquis extrinsecus actus interuenit corā eo praeiudicium generatur, vt docuerūt Doctores in l. quae dotis. ff. solu. matrim. Grauet. in tract. de antiquit. tempor. par. 1. pagina 41. nunum. 20. & in consil. 111. nume. 5. nam ex quo maritus durante eius vita continuò alimēta praestabat: concurrēte eius taciturnitate, & morte subsequuta videtur consensisse, vt ea alimenta titulo quodā tacitę donationis essent apud vxorem: sic ergo in proposito si coram Summo Pontifice fuisset facta dicta alienatio: tunc diceretur ipsum tacitè consensisse illi.

At quoniam longè distabat Papa a dicto Monasterio, nisi probetur eius scientia, nullo pacto præsumeretur de iure alienationem illam factam cum consensu Papæ: cùm remotissimo in loco moretur; nisi cōtrarium aliquo pacto probaretur, ad l. qui in aliena. §.1. ff. de acquir. hæredit. ad l. sciendum. ff. 107 de verb. oblig. & ad cap. peruenit. extra de emptio. & venditio. cùm eadem videantur elici ex ipsis, sicut diximus elici ex dicta l. si filius familias, & eadem allata in responsionem ibi ad dictam l. hic habeantur pro repetitis: & vltra ea dicimus dictas leges loqui, quando solemnitas, quæ præsumi 108 tur ex diuturnitate respicit cōmodum, seu lucrum eius, qui patitur, vel paruum damnum, secus si magnum damnum, puta, domini ij ammissionem (vt in casu nostro) quia tunc ex tēporis diuturnitate nō præsumitur solemnitas, prout expresse docuit Bart. in l. 1. §. fi. nume. 7. vers. solue. ff. de aqua plu. arcen. & in l. pen. num. 2. versi. quæro quid volo. C. communi diuid. vbi expresse dixit dicta iura non habere locum vbi agitur de magno præiudicio, quia tunc nō præsumetur titulus: quod & rursus cōfirmauit in l. cùm de in rem verso. num. 5. ff. de vsur. sequens glo. in dicta l. penult. dicentem, quòd diuisio præsumatur ex patientia longi temporis, quia est modici præiudicij. sed venditio, seu concessio simplex proprietatis, non præsumitur, quia est magni præiudicij: quod & repetijt in l. seruitutes, colum. 1. ff. de servitu. & rursus in in quæstio. incip. mulier habens amplum patrimonium in principio, col. fina. quem refert & sequitur Alex. consil. 12. num. 7. volum. 4. & in consil. 218. num. 5. & sequen. volum. 6. latè de materia præsumptæ solemnitatis ex diuturnitate tēporis tractans, & in consil. 94. num. 6. & sequen. volum. 7. vbi loquitur de quodam instrumento vēditionis confecto annis quinquaginta duobus tunc elapsis: concludens ex eo tempore non præsumi solemnitatem: quod & repetijt in dicto consilio 218. nu. 10. & sequenti. Iason in l. 1. col. 5. versic. quarto limita. C. qui admitti. post Alex. & Fulgos. per eundem citatos, & rursus Iason in consil. 148. num. 7. & sequ. volum. 1. Socinus iunior in consi. 56. nu. 11. & 12. volum. 1. clarius in consil. 56. nume. 12. volum. 2. Afflictus in decisio. 107. colum. fi. & in decisio. 345. num. 5. & 6. post Alex. Abbatem, & Barbat. dicens, huiusmodi præsumptionem non procedere, vbi pars negat, vel vbi agitur de præiudicio tertij, vt in casu nostro, scilicet Summi Pontificis, apud quem est verum & legitimum dominium directum omnium bonorum ecclesiasticorum tanquam Vicarium Dei, & illorum dispensatorem, quæ fuerunt donata non Monachis, aut clericis, sed Deo Optimo Maximo, pro redemptione peccatorū suorū, vt infra loco suo latissimè probabitur multipliciter. Nam in tali casu procul dubio non sufficiet præsumptio diuturni temporis, sed omnino requiri plenam probationem

bationem dictę necessariæ solemnitatis: vt habeat ipsa diuturnitas locum: prout docuerunt infrascripti Doctores, videlicet, Natta in consilio 162. numero 29. vbi numero 24. post Alexandr. in dicta l. qui in aliena. dicit prædictam præsumptionem militare in solemnitate formali extrinseca: secus in solemnitate substantiali, quæ respicit iustitiā tituli (prout in casu nostro, cū ex tali emptione emptor non possit prætendere titulum emptionis, cum illa de iure fuerit nulla) quoniam tunc non præsumetur ex diuturnitate temporis, prout docuerunt permulta Alex. in consil. 179. nume. 5. & sequen. volum. 6. Thomas Gramaticus noster compatriota, in decisio. 79. num. 14. Crauet. in tracta. de antiquit. tempor. par. 3. in principio, num. 22. & sequen. post Alexan. Decium, & alios, in locis per eum relatis, quibus addimus Brunum in tracta. de forma & solen. artic. de probat. & præsumpt. form. & sol. col. 9. vers. vndecimo, est aduertendū vbi dicit formam seu solemnitatem essentialem (vt
109 est, de qua agitur, cùm in dictis citatis iuribus antiquis & modernis adsit decretum irritans alienationem aliter factam) nunquā præsumi: quia sic esset præsumere ipsum factum, non solemnitatem facti. Nam regula est approbatissima a Doctoribus, quòd quando lex, aut statutum requirit in aliquo actu aliquas solemnitates, & qualitates interuenire, is, qui se fundat in lege, vel statuto, non solùm debet probare actum, sed etiam solemnitates & qualitates, quod pariter firmat Alex. in cons. 77. num. 5. volum. 7. sequitur Curtius in consilio 60. colum. 2. vers.
110 tum quia, vbi dicit, quòd quando aliquid requiritur a lege limitatiuè, vel qualificatiuè, debet prius constare de dicta qualitate, seu limitatione, aliàs non verificatur dispositio, & ad hoc etiam plura cumulat Parisius. consil. 34. num. 8. & 10. & consil. 66. nu. 112. & sequen. volum. 3. & in consi. 53. num. 44. & seq. & in consil. 65. nume. 4. & seq. & in consil. 62. nu. 42. & 43. & in consi. 158. num. 24. volum. 4. Gozad. in consil. 35. num. 16. & 17. Bonus tex. in l. Fulcinius. §. 1. ff. quibus ex cau. in poss. eat. latissimè more suo Tiraquel. in tractat. de retractu lignagier §. 8. in versi. le traant. glo. 7. nu. 1. & 2. vbi innumeris auctoritatibus cumulatis per vnā columnā concludit fundantem se in lege, statuto, & dispositione præsertim exorbitāte debere obseruare & probare omnes qualitates contentas in lege, vel statuto: quod etiam firmat Socinus in consi. 220. nu. 8. & 9. Natta in consi. 254. num. 2. & in consi. 474. nu. 38. Parisius in cons. 17. nu. 28. col. 1. & Socinus iunior in consil. 3. vol. 1. & in consi. 4. nu. 30. vol. 2. Gratus respon. 43. n. 31. & pluribus sequen. lib. 2. pręterea prout docuit Bar. in l. si ita. §. ea lege. col. 2. ff. de verb. oblig. quan do lex vel statutum (prout in casu
111 nostro tam ius Pontificium antiquum, quàm modernum in citatis extrauagantibus requirentibus assensum Apostolicū in alienatio-

nationibus bonorũ immobilium Ecclesiasticorum cum decreto irritante si aliter fieret) pręcipit aliquid fieri tempore contractus: tunc proculdubio si non obseruaretur forma, contractus erit ipso iure nullus: prout voluerunt infrascripti Doctores. Nam hoc expressè docuit Bal. in l. 2. colum. 2. versic. quędam enim solemnitas. C. quando prouocare non est necesse, quē refert & sequitur Cõpatriota noster Afflictus in decis. 378. nu. 4. Abbas in c. 2. num. 5. de testibus, & ibi Aretinus in sexto not. addens hoc etiam procedere si nõ sit hoc verbũ annullatiuum. Iason latè in l. vniuersa. nu. 7. & 8. C. de precib. imp. offeren. dicens post Barto. in rubr. C. de rescind. vendit. solemnitatem requisitam tempore contractus dici substantialem, prout etiam docuit Benedic. in repet. c. Raynutius. vers. in eodem testamento, num. 24 & sequen. extra de testamentis. Brunus latissimè in tract. de forma, & solemnitate. vers. quando aliquid censetur tradi pro forma, col. 1. & 2. Guliel. à Perno in consi. 4. num. 12. & sequen. post Bal. in l. eos. §. apostolos. & in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appellat. vbi ponit differentiam inter formam, quæ statuitur actui faciendo, quod & maximè procedit quando qualitas & solemnitas est data à iure pro forma actus ad cõseruandum iuris rigorem (prout in casu nostro) docuit Felinus in c causam. num. 11. vers. contra hæc. ext. de iudicijs. Nam respondens Dominico in c. 1. post princ. de pactis in sexto, dicenti, quòd licèt clericus non possit facere pactum sine licentia Prælati: tamen si facit, & vtiliter, valet. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Contra tamen hæc fortiter arguitur: Nam alienatio rei Ecclesiasticę sine solemnitate etiam in euidentem vtili-

112 tatem Ecclesię, non valet, neque tenet. Solue. prędicta procedunt vbi solemnitas nõ est introducta pro forma, sed merè in fauorem prohibiti: secus vbi verò pro forma, vt est in alienatione rei Ecclesiasticę: ita colligitur ex his, quę scribit Bal. in l. fin. §. necessitatem. colum. 7. C. de bonis quę liber. vbi dicit alienationem rei Ecclesiasticę fore nullam, non interueniente solemnitate in casu etiam vtili: & Abbas in cap. tua. col. 2. extra de his, quę fi. à pręlat. quicquid dixerit Bald. in l. quicunque. C. de bon. quę. lib. & in l... C. contra iuris. ff. de pactis. Secundò intellige prædicta, nisi solemnitas esset introducta ad cõseruandum rigorem iuris, secundum Bart. in l. ea quidem. C. quo modo & quãdo iud. & quòd quæ introducta fuerant a supra citatis iuribus antiquis & recẽtioribus in fauorẽ dictæ nostræ vnicæ conclusionis sint de substantiali forma requisita in alienationibus bonorum immobilium ecclesiasticorum, elicitur ex verbis ipsis dictorum pontificiorum iurium, stantibus verissimis iuris regulis traditis a Doctoribus pro ipsius formæ substãtialibus legitimo intellectu. Sciendum ergo primo, quòd quando lex, aut statutum aliquod

aliquod de nouo aliquid iuducit cũ certis modificationibus quic-
113 quid ibi exprimitur, reputatur pro forma substantiali, prout con cluserunt subsequẽtes Doctores, videlicet. Decius in consilio suo 434.num.1.& 2. & in consil.455. num.7.& in consi.528.in fin. & in consi.532. num.2. post Anchara. in suo consil.242. in fi. Crauet. in consil.182. num.10. post Anchar. & Socin.in consil.92. volum.4. & præsertim procedunt quæ diximus in casu nostro, cùm in dictis iuribus prohibentibus fieri alienationem, fuerint appositæ quali tates conditionaliter, vt in illo ablatiuo [sine assensu apostolico] vt in l.ab emptione.ff.de pactis & in l.a testatore, ff.de condict.& demonstrat.Decius in con sil.466. num.18. & seq.& in consi. 532.num.4. & in terminis nostris quando lex, vel statutũ prohibeat quod irrita sit & inanis huiusmodi alienatio, vt in dicto cap. sine exceptione, 12.q.2. & in c.2. de rebus eccle.non alien.ibi. [Contractus autem omnes etiam iuramento pœnę, vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia & cõ sensu cõtigerit celebrari)& quicquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeo viribus omnino carere, vt nec ius aliquod tribuant,
114 nec prę̨scribendi etiam causam parent.] & in Clem.1. eod.titu. hęc habentur, videlicet. [Si quis autem contra hoc fecerit, pęnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat: Nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.] & in Extrauag. Ambitiose, eod.titu.& est Pauli Secundi, quę postea fuit cõfirmata a Iulio Tertio, Paulo Quarto, & Pio Quinto, vt supra retulimus, hęc habentur verba conditionaliter posita, videlicet. [Si quis autem contra huius nostrę prohibitionis seriem de bonis & rebus eisdem quicquã alienare pręsumpserit, alienatio, hypotheca, cõcessio, locatio, cõductio, & infeudatio huiusmodi nullius omnino sint roboris, vel momenti sine assensu apostolico] vbi notanda erunt illa verba [Si quis autem contra huius nostrę prohibitionis, &c.] cùm proculdubio cõditionem importent: vt docuit Bart.in l.1. colum.1. ff. de condit.& demon. & formam substantialem, ac pręcisam: vt etiam docuit Bald. in Authent.matri, & auię. C. quando mulier.tutẽ.officio fungi potest. quem refert, & sequitur Felinus in cap. quod ad consultationem, num.21. versicu. & vltra eum adduci.extra de sentent.& re iudicata, vbi sequitur & aliud dictum Bald.in l comparationes, in 3.oppos. C.de fide inst. vbi dicit, ꝙ omnis forma tradi-
115 ta a lege debet in dubio censeri substantialis, & de essentia actus, & eius omissio vitiat ipso iure. cùm ergo ex prædictis eliciatur ipsam alienationem nullam propter defectum assensus apostolici de iure requisiti ad illius firmitatem, inde apertissimè sequitur di-
116 ctam alienationem non firmari e diuturnitate tẽporis, iuxta iuris regulam. Non firmitatur, de

regul. iur. in sexto. vbi dicitur, nõ firmatur tractu temporis quod de iure ab initio non subsistit] nec præsumi de iure poterit quòd interuenerint solemnitates a iure requisitæ in alienatione bonorũ ecclesiasticorum propter diuturnitatem temporis, cùm (vt supra probatum fuit) ex euidentia facti contrarium appareat, scilicet ex inspectione ipsius instrumẽti, nullam mentionem facientis de assensu Apostolico præcedente, eo quòd huiusmodi præsumptio procedens ex diuturnitate longissimi temporis sit præsumptio iuris tantum, & non iuris, & de iure, ac per consequens recipiet probatiõnem in contrarium, & hoc vel per inspectionem instrumenti dictæ alienationis, vt diximus, si modo debito non fuerint expressę (solemnitate de iure requisitę, prout docuit Octauianus Cacheranus per multa in decisio. Pedamontana 133. incipiente. Dubitandi materiam, & Alexander in consilio primo, numero 19. versiculo præterea, volumine quarto, & Felinus in capitulo sicut. numero 41. versiculo septimo, & vltimo. extra de sentent. & re iudicata. vbi dicit, quòd in facto antiquo bene præsumatur solemnitas extrinseca; sed si instrumenta; vel acta producta sunt, & ex eorum inspectione apparet defectus solemnitatis, (vt in casu nostro) non præsumetur pro ipsa etiam in facto antiquo propter euidentiam facti non solemnis, prout egregiè docuit Paul. de Castro in consilio 48. incipiente. in causa quæ vertitur, subdit tamen ibidem Felinus, quod sibi videatur sustentabilius quod dixerunt Petrus de Ancharano, in consilio 130. & Alexander in consilio 79. incipiente, Circa primum de quo quæritur, columna sexta. Volens quòd solemnitas tractatus & consensus Capituli præsumatur, etiam si in inuestitura nihil de hoc dicatur, quando transiuit longum tempus: & subdens rationem ipse Felinus ostendit quando hoc verificetur, dicẽs quia nõ videtur absurdum, quòd diuturna obseruantia & scientia & patientia eorum cum quibus res est gesta, faciat præsumi, quòd si à primordio actus fuisset minus solemnis, nõ fuisset toleratus, sed impugnatus ab habẽtibus notitiam defectus solẽnitatis, & vt ipse Felinus patefaceret se nõ loqui in casu à nobis proposito, in quo assensus apostolicus requirit secundũ iura antiqua & nouissima (vt fuit probatũ) quod & expressius nobis id innotuit se subscribẽs p̃senti nr̃æ cõclusioni, subsequẽter his p̃cisis

117 verbis vtẽs, videlicet. Benè fateor q̀ si cõsensus habuisset requiri a principio a tali p̃sona, cũ qua non fuit sequuta diuturna obseruãtia actus, neq; aliqua cõtinuata eius notitia nõ esset inducta p̃sumptio q̀ illa p̃sona cõsensisset, q̃a cessat d. ratio & ita elegãtissimè decidit Alex. in suo consi. 372. incip. viso themate suprascripto, ad finẽ. dicẽs, quòd si Episcopus iurauit nõ alienare inconsulto Romano Pontifice; & reperiatur facta alienatio, quæ de licentia Papæ nihil

exprimit: certè ex diuturnitate temporis non præsumitur dicta so lemnitas, cùm non constet verè, vel præsumptiuè Papam habuisse scientiam dicti contractus, & de hac decisione nunquam obliuiscaris: præbuit enim mihi (inquit) opem in consulendo Lucæ, contra quandam alienationem factam a capitulo Lucensi subiecto immediatè Sedi Apostolicæ: Nam in ipsa nihil dicebatur de consensu superioris: & licèt multi dicerent ipsam presumi pro pter temporis diuturnitatem; tamen contrarium respondi: quia cum eorum superior sit Papa non presumitur de eius licentia, ex quo notitiam non habuit dicto tempore, per quam præsumi posse eum a principio requisitum tolerasse alienationem per dictum consilium Alexand. cui non reperi (subdit) contestem, & addit ipse Felinus ibidem, quòd Alexander idem sentiens in consilio sibi sexto, incipien. viso instrumento locationis, columna tertia docuerit, quòd quando non interuenit scientia vel patientia illius, cuius auctoritas requirebatur, tunc diuturnitas temporum non facit præsumi actum solemnem: & ad hoc allegat Bal. in l. 2. C. de legitim. hæredib. & Ludouic. in l. sciendum. ff. de ver borum obligatione, & est de mente Raphael. in dicta l. qui in aliena. in principio. hæc omnia ad verbum docuit Felinus, cuius sen tentię ad verbum se subscripsit Vrsillus in addition. Decisionis, 305. Afflicti. cuius precisa verba retulimus in probationem nostrę conclusionis post relationem sentétię Felini. vide ergo ibi. quapropter Cacheranus in d. decisio. 173. incip. dubitandi materiã. in nu. 5. vers. vel potest responderi. his precisis verbis vsus fuit, videlicet, Vel põtrespõderi prçsumptionẽ non vrgere, nisi probata scien-

118 tia & patientia eius, de cuius prejudicio agitur, prout docuit Rol. a Valle in cõsi. 2. nu. 127. post Bald. Alex. Barbat. Iasonẽ & alios per eum allegatos, & Decium in consil. 409. nu. 13. incipien. ex aduerso adducto: ex cuius dictis colligitur alia, & quidem vera responsio, videlicet presumptionem predictam tunc locum habere quando is, in cuius odium inducta est huiusmodi presumptio, potuisset actum impugnare, & postquam sciuit, diu tacuit, & passus est: ergo non habebit locum presumptio in casu præsentis nostræ quęstionis, cũ alienatio facta fuerit, illã ignorãte summo Põtifice cuius præsentia in loco cõtractus defuit, nec probatur fuisse certioratum de illa, ac per consequens nec poterit probari patientia eius, cuius interest: cùm bonorum ecclesiasticorum, quæ Deo Optimo Maximo fuerunt oblata, ipse tanquam Dei legitimus Vicarius solus est administrator, reliqui verò ecclesiarũ singulariũ prelati coadiutores in ministerio huiusmodi: q nihil penitus possũt disponere de ipsis bonis, nisi prio assensu ipsius Sũmi Põtificis (vt latius probabimus in responsionẽ ad vltimã obiectionẽ.) Idipsum docuit

docuit Bal. in l. pen. nu. 3. & 4. C. commu. diuid. amplectendo dictam sententiam Bar. ibidem (relatam à nobis in principio præsentis responsionis ad secundam obiectionem, vide ibi) etsi limitauerit id, quòd dictus Bar. addiderit ibi, de duobus fratribus, qui per decem, vel viginti annos diuisim aliqua bona paterna possederant, si diuisio facta nõ possit probari per aliquem contractum solemnem: tamen solemnitas diuisionis præsumitur secundum Bar. ibi: si quisque eorum diuisim soluisset onera pro sua portione. Hoc ergo Bar. dictum, Bal. limitauit, dicens hoc esse verum, si partes huiusmodi taliter diuisim à dictis fratribus sint æquales, secus si fuerint inęquales. idipsum Paul. de Castro in dicta l. pen. nu. 3. in fortiori termino idem nos docuit asserens, quòd Doctores hoc ipsum docuerint. Vnde ipse concludit, quòd si quis possedit longo tempore rem meam me sciente, & patiente: & ego vellem modò agere rei vendicatione; si ille dixerit illam à me emisse, nec inferat aliã probationem: non ideo talis venditio probaretur: cũ inde mihi oriret̃ maximũ præiudiciũ si taliter perderẽ dominiũ. Vnde patientia, & scientia mea nec o pabit̃ consensũ nec pręsumptionẽ tituli. hęc ibi Paul. qui idipsũ docuit ad verbũ in d. l. si filius familias. C. de pet. heredit. & in d. l. q. in alie. n. 4. ff. de acq. r. hered. idẽ docuit Alex. in d. l. qui in alie. n. 11. vers. vel responde, prout seq̃ns Bar. in d. q. incip. mulier habẽs. & rursus Alex. in infrascriptis locis, videlicet in cons. 11. col. fin. vol. 4. cõs. 1. col. 11. vol. 5. cõs. 179. n. 5. & seq. vol. 6. cons. 12. n. 7. vol. 4. cons. 218. n. 9. & 10. & seq. vol. 6. vbi latè de hac materia p tractat, cons. 94. n. 6. & seq. vol. 7. vbi loq̃t de quodam instrumẽto vẽditionis cõfecto anni q̃nquaginta duobus tũc elapsis, concludens ex eo tẽpore nõ præsumi solẽnitatẽ: q̃ & repetijt in d. cons. 9. vol. 3. quẽ sequutus fuit Afflict. in decis. 345. nu. 5. 6. & 8. dicẽs solemnitatem, q̃n altera pars illã negat. Idẽ docuit Ias. in l. 1. col. 5. C. qui admitti. post Alex. & Fulgos. ibi per eũ citatos, & in d. l. q. in aliena. col. 7. nu. 46. & 47. sequẽs Bar. & Pau. de Cast. vbi sup. etsi re vera tã obscurè ibi ipse Ias. procedat, q̃ vix queat percipi, quę sit ipsius sñia licet subdiderit ibi hãc Bar. sñiam amplexatum fuisse Chrisostomũ de Castello in d. l. qui in aliena. Non negamus tñ ipsum Iasonem ad litterã idipsum docuisse in l. 1. nu. 66. vers. item practicatur. C. de iure emphyt. Idem rursus repetijt in suo cons. 148. & seq. vol. 4. in cons. 176. col. pen. vol. 2. & in consi. 140. col. pen. vol. 4. idem docuit Socin. iun. in cons. 56. nu. 11. & 12. vol. 1. clarius in cons. 16. nu. 11. vol. 2. Natta in consi. 162. nu. 29. vbi num. 24. post Alex. in d. l. qui in aliena. dicit prædictam præsumptionem militare in solemnitate formali extrinseca, secus in solemnitate substantiali. quæ respicit iustitiam tituli, quia tunc præsumitur ex diuturnitate. Idem docuit Grauet. de antiquit.

tiquit.temp.par.tertia, in principio, num.22.& sequenti post Alexan.& Decium vbi supra, & alios per eos allegatos. Idem docuit Brunus in tract. de forma, & solemnitate artis. sub titu.; de probationibus, & praesumptionibus formae, & solemnitatis, columna 9. versic. vndecimo est aduertendum: Vbi dixit formam, seu solemnitatem essentialem nũquam praesumi, quia sic esset praesumere ipsum factum, & non solemni-
120 tatem facti. Quòd autem huiusmodi solemnitates requisitae ante alienationes rerum Ecclesiasticarum sint de substantia actus, seu contractus, latissimè docuimus in nostro tract. extensionis cuiuscunque dispositionis iuris, & hominis. Idem Grammaticus in decisione 79. per totum. Fulgos. in l.prima, colum.penult. C. qui admitt. Socinus in consil. 254. columna secũda, Curtius senior in consilio 77. columna secunda; Bal. in tract. praescript. 3. par. §.decimò quaeritur, numero 7. versic. aut verò, & tertio casu. his praecisis verbis vtens, videlicet. Aut tractatur de magno praeiudicio, vt de praesumendo titulum translatiuum dominij, siue habilem ad translationem dominij, puta emptionis, donationis, & alium similem. Et tunc non praesumitur ex solo cursu longi tẽporis: sed requiritur titulus verus, vel putatiuus iusto errore causatus: aliàs praescriptio non procedit, nec quaeritur dominiũ, vel praescribendi conditio. textus est in l.Celsus. ff. de vsucapionibus, & in l.nullo, C. de rei vendicat. per quae iura ita concludit Bartolus in dicta l.cum de in rem verso, & in l prima, §.finali, columna penultima, versiculo contra hoc tamen dictum, ff. de aqua pluuia arcen. & in sua quaestione incipien. Mulier habens amplũ patrimonium, columna vltima, & in dicta l. seruitutes. dicens, quòd in his, quae sunt magni praeiudicij, non habet locum text. in l.cum de in rem verso. sicut est in acquisitione dominij, vel partis eius. Ex quo infertur, quòd si possiderem rem tuam tanquam meam per longum tẽpus te sciente, & patiente, vel etiam vsumfructum eius, qui est pars dominij, vt in l.quarta. ff. de vsufruct. & postea dicerem te eam mihi vendidisse, vel concessisse: non probaretur per hoc venditio, vel concessio: secus erit in rebus parui praeiudicij. haec omnia Bald. vbi supra. Idem docuit Florianus in l.seruitutes. col.fin. ff. de seruitu. Idem docuit Aretin. in §. aequè si agat. nu.14. vers. cautela. circa finem. institu. de actionib. dicens, quòd ex longa patientia praesumatur titulus allegatus, quando agitur de paruo praeiudicio: secus si de magno, vt est glo. singul. in l.penult. & ibi Bar. & Doct. C. commu. diuid. Nam tunc ex praescriptione non praesumetur titulus. haec ille.

Et quòd ex sacris canonibus & canonistis, vltra supra recensitos Doctores vtriusque censurae, idem eliciatur statim patebit. Nam (vt supra retulimus) inter alia

verba

verba notatu dignissima contenta in dicta Clemen. 1. de rebus ecclesiæ non alienand. hæc habentur, videlicet. [Si quis autem cótra hoc fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat: nec ex cóceſsione ipsius recipienti ius aliquid acquiratur.] & in cap. 2. de rebus eccles. non alien. hæc inter alia habentur, videli-
121 cet. [Contractus autem omnes etiam iuramenti pœnæ, vel alterius cuiuslibet firmitatis adiectione vallatus. (quas de talibus alienationibus sine huiusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis sequutũ decernimus adeo viribus omnino carere, vt nec ius aliquod tribuatur, nec præscribendi etiam causam parent.] in quibus locis glo. in dicta Clem. versic. proprij. dixit consensum Papæ in exem-
122 ptis alienantibus requiri. & ibi communiter Doctores. & glo. in dicta Clem. versic. acquiratur, dicit, quòd contractus erit nullus, & nihilominus contrahentes puniẽtur. Idem docuit glos. in dicto cap. 2. versicu. præscribendi, dicens hoc esse speciale: cũ aliàs ex inutili contractu transferatur dominiũ, & minus iustus titulus det causam pręscribẽdi, ꝓut not. in c. si diligẽti. in gl. fi. de pręscr. Si ergo huiusmodi cõtractus a iure reprobatˀ & declaratur nullus, nulluſq; ius pſcribẽdi pręstare cõtrahentibus. Inde luce meridiana clarius patebit diuturnitatẽ tẽporis, nullo pacto posse de iure conferre aliquod ius, seu validitatẽ, aut firmitatẽ: tũ quia huiusmodi pęna est perpetua, prout docuit gl. in d. Clem. in vers. pęna, eo ꝙ ibi non fuerit adiectũ tẽpus determinatũ. cũ sit & regula iuris in c. nõ firmatur. de regu. iur. in sexto. vbi dicitˀ [nõ firmatur tractu tẽporis, ꝙ de iure ab initio nõ subsistit. quapropter in simili casu merito Cardi. Zabarel. in d. Clem. 1. col. 11. vers. vndecimo quæro. sequens Zenz. & Matth. ibidẽ dixit, ꝙ ex concessione seu locatione rei ecclesiasticę factæ ad vitã alicuius, vel in ꝑpetuũ sine cõsensu expresso capituli, nõ pręstetˀ causa pręscribẽdi ex tali titulo, stãte tali ꝓhibitione: ẽt si cõtrahẽs cũ pręlato credidisset affuisse cõsensum Capituli in tali cõcessione: cũ dictus tex. dicat nõ acquiri ius aliquod. Quapropter
123 huiusmodi cõcessionis titulus habẽdus meritò erit ꝓ nõ titulo, vt aliàs & clariùs probatˀ in l. nec vllã. §. 1. ff. de pet. hęre. & clariùs ad huc. in c. 2. §. cõtractus. de reb. eccle. nõ alie. in sexto, cuius præcisa verba sup. retulimus. vbi gl. ĩ vers. pscribendi, dicit hoc esse speciale in alienatione rerũ ecclesiasticarũ ꝓhibita, cũ alias ex inutili cõtractu trãsferatˀ dominiũ, & minus iustus titulus det causã pscribẽdi. Idẽ in simili tradit gl. fi. in c. si diligẽti, ext. de præscr. tradens hãc poptimã regulã dixit, ꝙ quãdo aliqua de iure cõi nõ possunt possideri ab eo, q̃ obijcit pscriptionẽ: quãtuncũq; habeat bonã fidẽ, nõ pscribit, q̃a pscriptio ius creatũ auocat, nouũ aũt ius nõ creat. vt in c. cõtra morem. dist. 100. sic ius decimarũ nõ cadit in laicũ: & ideo nulla valet ibi præscriptio

vt in cap. vltimo, 16.q.1. & ratio assignata a dicta glo. in princip. est, quia ex solo cursu tẽporis ius non cõstituitur, sicut nõ tollitur, vt in l.obligationum.§. placet. ff. de actio.& oblig. & ibi Bar. & gl. singul. Cùm ergo alienatio rerum immobilium non seruata solemnitate ibi requisita, fuerit prohibita ab vtroq; iure, prout latius per allata in probationem præsentis nostræ vnicæ cõclusionis fuit probatum cum additione decreti irritantis ipsam alienationẽ, inde consequens erit, quòd ipsa alienatio non possit tueri, vel legitimari per diuturnitatem, seu præ-
124 scriptionem cuiuscunque temporis, cum ipsa de iure nulla, nullã possit causam prescribendi tradere ementi talia bona, nec aliquem titulum: cum tex. in c. si diligenti. & cap. fina. extra de præscriptio. statuerint nullum ius tribui possidenti aliquid præscriptio cuiuscunque longissimi tẽporis, nisi in toto præscriptionis tempore in ipso prescribente duo insimul concurrerint, videlicet titulus, & bona fides: ita quòd vno deficiente aliud de per se non sufficiat ad ius nouum acquirendum præscribenti per diuturnitatem temporis: vt communiter ibi docuerunt Doctores. Cùm igitur in emptore dictorũ bonorum desit iustus titulus approbatus a iure: nihil prodesse patet sibi in nouo iure acquirendo solus assensus Prelati & Monachorum dicti Monasterij Sancti Benigni, immediatè subiecti Sedi Apostolicæ, sine assensu sedis ipsius. Et quòd in casu nostro sola diuturnitas temporis alienationis factæ non suffecerit ad concedendum dicto emptori iustum titulum ipsa bona eccclesiastica, sibi taliter alienata possidendi, & legitimum acquirẽdi dominium vltra supra citatos Doctores innumeros. Audiamus (obsecro) quid docuerit Ioannes Andr. in dicto capitulo 2. columna secunda, versiculo causam, de rebus ecclesiæ non alienand. in sexto, cùm & ipse ibi dixerit, quòd in huiusmo-
125 di præscriptionibus requiratur titulus: cùm nedum præsumptio, verùm etiam ius commune, sit contra præscribentem. quoniam ecclesiæ, & earum res debeant esse liberæ. vt in capitulo nouerint. 10. quæstio. 1. qui postea in regu is, qui tacet. quæstio. 3. de reg. iur. in sexto: probat, quòd in alienatione rerũ immobilium ecclesiæ non sufficiat patientia & ta-
126 citurnitas eius, cuius consensus requiritur; cùm lapsu temporis nõ mutet statum ecclesiæ. Idẽ ad verbũ docuit Geminianus ibidẽ in § cõtractus, vers. sed quare isto casu requiritur titulus: quãuis ibidẽ in fi. dicti §. cõtractus. in versic. gl. in vers. prescribendi, ad cõcordiã reuocãdo sententiã. Tãgr. quã ponit Bar. in quest. venerali n. 59. dicẽtis, quòd qui emit a solo prelato, si habuerit bonã fidẽ & sententiã Hugo. & Damas. dicentiũ nõ præscribere: ipse Geminianus vbi supra sequens Io. And. ibidẽ in fi. dixit, quòd volẽs prescribere, si erraret solũ in iure, vt quia putabat solùm prælatũ sine capitulo posse alienare,

alienare, quòd tunc non præscribit, & quòd ita procedat dictum Hugo. aut errat in facto, quia putabat Prælatum habere Capituli consensum, & non habebat, & tunc pręscribit: & ita procedit dictum Bernardi. quam solutionem in simili ponit glo. in c. Apostolicæ. de donat. & in c. 2. ext. de his quæ fi. a Prælat. Idē docuit Pan. in c. Apostolicæ. super glo. in versic. præscriptionem afferens, quòd titulus putatiuus, & coloratus non prosit ad præscriptionem cōplendam, vbi ius resistit, licet præscribens erret in iure, vt latius infra dicemus loco suo in quæst. Idipsum docuit Dinus in dicta regu. is qui tacet. in vers. & ideo solent aliqui dicere, asserens, ꝙ vbi tractatur de aliquo obligando, taciturnitas nō operatur consensum, vt in l. filiusfamilias. §. inuitus. ff. de procurat. & ratio rationū est, prout docuit Cacheranus in d. decis. 173. Pedemon. incip. Dubitandi materiam, nu. 5. vers. vel potest responderi. Nam pręsumptio ex tēporis diuturnitate nulla erit,
127 nisi probata scientia, & patientia eius de cuius præiudicio agitur, prout ante etiā docuerat Rolan. a Valle in cons. 2. nu. 127. post Bal. Alex. Barba. Iasonem, & alios ibi citatos ab eodem, necnon & Decium in consi. 409. nu. 13. vers. ex aduerso, eo magis, ꝙ Iason (citatus a Cacherano, vbi sup. nu. 8. vers. concludens) doceat antiquitatem secūdum communem opinionem esse centum annorum: si ergo centum annorum cursus requiritur, vt factum dicatur antiquū, inde sequitur alienationem (de qua agitur) non fore dicendā antiquam, vt patet ex die celebrationis instrumenti alienationis eiusdē. hoc ipsum perpulchrè docuit Ant. Corsetus in suis singularibus. in vers. taciturnitas. Ad hoc ipsū facit regula iuris elicita ex l. inuitum. ff. de seruit. vrb. præd. & in l. in eo. §. pen. ff. de ritu nupt. vbi habetur secundum Socinū in regul. 391. quòd taciturnitas quo ad alicuius iuris diminutionem, seu actionis sibi cōpetentis sublationem, pro cōsensu nō habetur: si ergo taciturnitas, scilicet præsentis non habebitur pro consen-
128 su, quomodo absentis, vt est p-sona Summi Pontificis, cum dicta solemnitas nō præsumatur solum ex diuturnitate tēporis, nisi alia
129 præsumptio comitet, prout expressè docuit Pan. in c. Albericus. col. pen. vers. item solemnitas. ext. de testibus, & Ant. de Butr. in c. peruenit, col. 22. de censibus, & Imo. in c. si diligenti. col. pen. in fi. & col. seq. ext. de præscript. & in l. 1. §. fi. col. 2. in fi. ff. de aqua pluu. arcen. Idem docuit Felinus in c. sicut. de sentent. & re iudic. cuius præcisa verba supra retulimus, q Felinus idipsum repetijt in c. illud. de præsumpr. & in dicto c. Albericus. dicens præsumi solem-
130 nitatem ex diuturnitate temporis, quando agitur de modico præiudicio, & quòd in alienatione rei modicæ nō requiratur consensus expressus. vt in c. 1. nu. 13. De his qui feud. dare poss. idem docuit Prępositus Alexandrinus, seu Cardinalis Alexandrinus in

 dicto

dicto c.1. ad hoc ipsum facit regula, quam attulit Aret. in consil. suo incip. in præmissa consultatione, quod retulit Decius in c.1. extra de fide instrum. nu.46. vers. non obstat ratio Abbatis. dixit ergo Præpositus, quòd vbi agitur de graui præiudicio ex diuturnitate temporis non præsumitur titulus. idipsum docuit ipsemet Decius vbi supra, citans adhoc ipsum probandum Bar. in dicta disputatione incip. mulier habens amplum patrimonium: id ipsum expresse in casu nostro, docuit Ant Gabr. in suo eleganti tractatu concl.lib. primò nu.4. vers. limita, vt ex diuturnitate, dicens, ꝙ foret limitanda sententia Doctorum, dicētium solemnitatem necessariam præsumi ex diuturnitate temporis. Nam ex diuturnitate temporis non præsumetur consensus Papę requisitus in alienatione rei Ecclesiasticæ, prout docuit Alexander in consi.9. col. fina. volum. tertio. Felinus in cap. sicut. colum. 19. de sent. & re iudic. Ruinus in consil.35. numero 6. versic. & minus. volum. primo. qui Gabriel probat vbi supra nu. 53. versic. primò limita. referens quamplures Doctores dicentes, quòd quando agitur de graui prę iudicio non prę sumetur solemnitatem requisitam de iure interuenisse ex diuturnitate temporis. Hoc ipsum rursus probatur per regulam à Doctoribus acceptatam, in qua habetur, quòd quando ex facie scripturæ constaret solemnitatem requisitam de iure non interuenisse, tunc ex diuturnitate temporis non præsumeretur interuenisse. cùm ergo nec ex instrumento dictæ alienationis factæ à dicto Monasterio Sancti Benigni, nec ex eiusdem confirmatione facta per Reuerendos Patres Reuerendi Capituli generalis nostræ Congregationis Cassinensis elici poterit dictam alienationem factam fuisse præuio assensu Apostolico de iure requisito, cùm dictum Monasterium sit subiectum immediatè Summo Pontifici, prout sępius supra fuit probatū, inde sequitur, ꝙ huiusmodi assensus seu solemnitas de iure requisita non sit præsumēda interuenisse propter diuturnitatē temporis dictorum contractuum celebratorum. & ꝙ d. regula sit verissima, probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum. Nam hoc docuerunt Paul. de Cast. in cons.48. incip. in causa quæ vertitur inter Reuerendum. col.1. ſm antiquam impressionem & secundum modernam impressionem in consil. 81. col. 3. vol. 2. Alex in cons.1. col. pen. vol. 4. Iason in l.1. col.5. C. qui admitti. & in cons.140. col. pen. vol.4. Decius in cons.13. col. 1. & in cons. 627. in fi. & in l.1. col.8. in 3. lect. C. qui admitti. qui nu.6. in fi. & in princ. n.7. dicit, quòd quando lex firmat præsumptionem ex cursu temporis non vr̄ illam facere in prę iudicium tertij, cui ius quęsitum est. & ꝙ hoc confirmetur, quia ab ista ꝓsumptione, quę insurgit ex cursu temporis receditur, qn̄ constat de veritate in contrarium, vt tradit Paul. de Cast. in d. cons.48. So

cinus

cinus in cons. 2. vol. 3. & in consil. 46. col. 8. & 9. vol. 4. Decis. Neap. 107. nu. 5. in antiquis, Cur. iunior in cons. 130. col. 2. Goz. in cōs. 75. col. 1. & 5. in fi. Felinus in d. c. sicut. col. 18. & seq. de re iudic. Brunus in tract. de forma fol. 80. col. 4. Aymo in cons. 134. col. 9 Ruin. in consi. 28. col. fi. vol. 4. & in cons. 49. col. 4. in fine. vol. 4. & in consi. 41. col. 7. vol. 1. & in consil. 63. colum. 5. in fi. & seq. & in consil. 69. col. 9. vol. 1. & in consi. 154. col. fi. vol. 5. Marianus iunior in cons. 56. col. 1. vol. 2. & hos Doctores citat quoq; ac sequitur Gabr. in tracta. conclu. lib. primo. tit. de pręsumptionibus conclu. prima. num. 57. versic. quartò limita. addens ibidem in versic. amplia, vt hoc procedat. quòd hoc procedit etiam in antiquitate tanti temporis, cuius memoria in contrarium non existit: prout docuit Aymo de antiquit. temp. in 3. par. limita. 7. num. 15. & in 4. part. nume. 154. & pluribus seq. qui Gabr. ibidem. n. 58. vers. sextò limita. dixit d. regulam contentā in d. conclus. in qua dixerat, ꝙ ex diuturnitate temporis pręsumatur solēnitatem extrinsecā præcessisse, nō habere locum cōtra pupillum, vt notauit Corn. in cons. 93. col. fi. vol. 1. Alexan. in cons. 94. col. 2. vol. 7. & ꝙ idē sit in pręiudicium minorū, vt notauit Socinus in cons. 258. col. 2. ex cuius doctrina elicitur idem dicendum in casu nostro, cum Ecclesia fruatur priuilegio minorū, vt docuit text. in c. 1. ext. de in integr. restitut.

Ad hoc ipsum probandū accedit, ꝙ cū in alienatione rerū immobilium Ecclesiæ de iure requiratur assensus Summi Pontificis, qui longe distabat à dicto Monasterio Sancti Benigni Ianuēsis Ciuitatis, necessarium fuisset dictū assensum dicto Monasterio, vel dicto emptori pręstari in scriptis, & ipsum pręsentari notario stipulanti hmōi contractum alienationis. aliàs ipsū non interuenisse ex inspectione instrumenti eliceret: at cū regula iuris sit ex diuturnitate temporis non fore præsumendū de aliquo actu requirente scripturam: indè sequit̃ ꝙ etiam ex hoc capite solemnitatē requisitam in d. alienatione non posse præsumi, ac per consequens assensum Apostolicum interuenisse: & quod in hoc casu non pręsumatur elegantissimè docuit Innocentius in c. super his. col. 2. nu. 10. versic. sed quid dices. ext. de accus. citans ad hoc. cap. legum. 2. quæst. prima. & per omnes Canones. cōtentos sub titu. de clerico percus-
136 sore. & dist. 72. Qui Innocentius hanc regulam tradidit apertius in c. innotuit. col. 2. in vers. & hæc vera sunt. extra de eo qui furtiuè ord. suscepit. dicens, quòd vbi ius exigit scripturam, debet solemnitas probari, per eum qui stat pro solemnitate & nō per excipientem. quem citat ac sequitur Panormitanus in capitulo primo. extra de litis contestat. numero tertio, notabile tertio, his præcisis verbis vtens, videlicet, nota & tene menti, quòd per inspectionem actorum probatur solemnitatem iudicialem non inter-

interueniſſe: ex quo ergo debet confici ſcriptura, etſi non appareat ſcriptæ, præſumitur non interueniſſe. Non enim præſumitur pro proceſſu Iudicis, niſi quatenus cõſtet legitimis documentis, vt in c. quoniam contra. de probat. facit quod in ſimili docuit Innocentius in dicto cap. ſuper his. prout ſupra retulimus. idipsũ adhuc apertius ipſemet Panormitanus docuit in c. quoniam contra. nu. 20. verſic. vide in ſimili not. dictum Innocentij in dicto c. innotuit. referens præciſa verba ſupra relata Innocentij, quibus ipſe Panormitanus addidit ibidem dicens, quòd ratio iſtius ſententiæ eſt, quia eſt præſumptio fraudis ſi ſcriptura non exhibetur: & hos Doctores retulit & ſequutus fuit Felinus in c. vnico. extra de litis conteſta. idem docuit Caſſaneus in conſuetud. Burgun. nona. folio 1211. dicens, ꝙ ſolemnitas extrinſeca. non præſumetur, ſi non
137 apparuerit expreſsè de ea in ſcriptura. ſicut in ſimili videmus, quòd ſi reperiatur inſtrumentum tranſactionis, & in eo non contineatur, quod datum eſt, vel retentum ex cauſa tranſactionis, non valet: quia eſt ſolemnitas extrinſeca, quæ non præſumitur. C. de tranſactionibus, & addit Caſſaneus ibidem fore aduertendum ad ſupradicta, quia ex quo aliqua qualitas, vel ſolemnitas requiritur in aliquo actu: ad validitatem illius non ſufficit, quòd pars illam in contractu apponat: nec illi ſtandum ſit, quia videtur eſſe appoſita in modum confeſſionis per verba enunciatiua, quæ non probant qualitatẽ, ſine qua aliàs actus eſſet inualidus: & addit, ꝙ hanc regulam tradiderit Iaſon in l. ſi donatione. in penult. col. C. de collat. & quòd illa debeat apponi per notarium aliàs facientem actum. qui Caſſaneus ibidem fol. 1212. nu. 6. & 7. poſt relationem ſententię Socini in ſuo conſi. 254. col. 2. & in conſi. 370. dicentis, ꝙ profeſſio ſeu licentia tranſeundi de vno Monaſterio ad aliud non præſumitur ex diuturnitate temporis: & addidit ſe vidiſſe in curia parlamenti Burgundiæ, quòd non fuerit adhibita præſumptio pro Religioſo etiam poſt annos quadraginta, quòd fuiſſet profeſſus: imò ſuccubuit, quia non probauit ſe profeſſum fuiſſe, & addidit, quòd ipſe credat, quòd hoc fuerit eo quòd in profeſſione requiratur ſcriptura, vt in c. vidua. 20. q. 1. & in c. omnes. 27. quæſt. 1. & Specul. in titu. de regula. quoniam in his, in quibus requiritur ſcriptura non probatur ſolemnitatem interueniſſe ex diuturnitate temporis: niſi probetur illa per ſcripturam. prout docuit quoque Felinus in c. 1. de litis conteſt. & apoſtilla ibi ad Panormitanum, qui allegat Paul. de Caſt. in conſi. 51. in ſuis conſilijs primò impreſſis, idem docuit in caſu noſtro. Felinus in c. ſicut de re iudic. cuius præciſa verba ſupra retulimus. & ratio ſupra allatorum eſt, quoniam præſumptio orta ex diuturnitate temporis recipit probationem in contrarium, cùm dicatur præſumptio iuris tantùm, ſcili-

scilicet per visioné, seu per lectionem instrumenti dictæ alienationis: cùm ex ipso apparere possit defectus solemnitatis de iure requisitæ, vel ꝙ ibi obseruatę fuissent, vt docuerunt quamplurimi ex citatis supra Doctoribus, inter quos specialiter sunt infrascripti, videlicet Alex. in consil. 1. nu. 19. versic. præterea, vol. 4. Felinus in c. sicut, nu. 42. vers. septimo, & vltimo declara per totum. extra de sent. & re. iudic. Curtius iunior in consi. 130. nu. 4. Afflictus in decis. 107. incip. In causa Domini Motiæ. nu. 5. vers. quia respondetur, dicens, quòd tunc habet locum quod dicitur, quòd ex antiquitate præsumũtur omnia solemniter
138 acta, quando non ostenderetur instrumentum, in quo apparet, ꝙ non interuenerunt solemnitates: nam tunc etiam ex cursu longissimi temporis non præsumerẽtur huiusmodi necessariæ solemnitates interuenisse: prout docuerat Pau. de Cast. in consi. 48. incip. In causa, quæ vertitur inter Reuerendum Patrem, post mediũ: dicens, quòd si ex facie instrumenti apparet, quòd nõ interuenerit citatio ad sententiam, non statur dictæ præsumptioni propter antiquitatem, quia sublata est per euidentiam facti: qua nulla maior fit ꝓbatio. vt docuit Innoc. in c. propo suisti. de probat. pro quo facit textus in l. emptorem. in princ. ff. de act. empti. cuius sententia idẽ docuit Ruin. in consi. 63. nu. 16. & 19. volum. 1. Grauet. de antiquit. tẽp. par. 3. in princ. nu. 17. vbi multos allegat concordantes, quibus addimus Brunum in tractat. de forma, & solem. articulo de probat & præsumpt. formæ, col. 12. vers. est tamen aduertendum, dicens, quòd in factis de antiquo nõ prę sumitur solemnitas, vbi cõstat de scriptura continente actũ, in qua deficiunt solemnitates: quia tunc dicitur per rei euidentiam constare de defectu, prout etiam docuit Natta in consi. 162. nu. 29. & Rol. a Valle in consi. 2. num. 130. & in consi. 90. nu. 44. & seq. Decius in consi. 142. nu. 5. vers. & dato, quòd esset præsumendum. Neui. in consil. 85. nu. 8. & sequen. Pau. de Castro in consi. 82. col. 3. vol. 2. Socinus in consi. 46. nu. 37. & 41. vol. 4. Iason in consi. 148 num. 7. & 8. vol. 4. Octauianus autem Cacheranus postquam in decis. Pedem. 173. dictos recensitos Doctores citasset, subdidit se huic limitationi ex euidentia scripturæ ortæ non hęrere simpliciter, tum quia si de solemnitatibus in instrumento appareret, frustra de præsumptione ageremus: cum ei aduersarentur adducta a Rol. a Valle in consi. 59. nu. 33 & seq. nisi distinguendo diceremus dictam limitationem debere intelligi de solemnitate respiciente iustitiã tituli, & sic essentiali: in cõtrarium verò adducta loqui de solemnitate formali: si ergo ex instrumento alienationis apparet non fuisse seruatas solemnitates essentiales in decretis requisitas, easq; fuisse non debito modo descriptas pręsumptio, quæ ex antiquitate firmi posset dicetur esse sublata: hęc omnia Cacheranus, vbi supra.

Ex

Ex his ergo omnibus credimus fuisse satisfactum allatis per Doctores, ac leges, quibus videbatur dicendum, quòd propter diuturnitatem temporis videbatur prçsumendũ fore in dicta alienatione facta a Monasterio spatio quadraginta duorum annorũ interuenisse omnia solemnia, quæ de iure in alienatione rei immobilis Ecclesiasticæ requirebantur, cum ibi adducta intelligenda essent locum habere, quando defecisset formalis solemnitas, & non quando defuisset solemnitas substantialis, quç in casu nostro requirebatur de iure pro iustitia tituli, cum vt latissimè supra fuit probatũ ad prçsumendũ ex diuturnitate tẽporis in re magni momenti (vt in casu nostro,) cùm agatur de alienationis directi dominij possessionis, & domus maximi pretij: & quoniam ferè omnes Doctores citati in dicta impugnatione fuerunt, & citati in responsionem ipsius, cùm vtrunque docuerint, in diuersis tamẽ casibus, iccircò sigillatim ad singulas eorum opiniones non dabimus responsum: ne pluries eadem frustra repetamus, cùm ex allatis veritas nostræ responsionis eluceat.

Et quamuis ex supra adductis patuerit responsio etiam ad text. in c. peruenit. de empt. & vend.
139 tamen addemus & hoc dicendo, ꝙ dicti textus dispositio nequaquã vrgeat in casu nostro alia de causa, cum multa in dicto cap. peruenit, requirantur ad inducendam dictam præsumptionem, scilicet iustus titul⁹, bona fides emptoris pretium conuersum in vtilitatem cõem existentia aliorum bonorum tempore venditionis, in quibus poterat esse consultum mulieri consentienti per lapsum annorum triginta: quæ omnia necessariò requiruntur, vt probatur ibi per illa verba [si vera sint, quæ præmisimus.] ergo si non sunt vera, non militabit dispositio dicti c. peruenit. At in casu nostro scilicet alienationis dicti dominij directi, quod habebat dictum Monasteriũ Sancti Benigni super domum, & possessionem ita pretiosam, in qua non apparet fuisse seruatas solemnitates iuris. iniustus erit titulus, non seruatis seruandis: ex quibus inducitur mala fides, vt latè per Brunum in tract. de forma articulo de potent. & effect. formæ, col. 11. vers. septim⁹ effectus. inde sequitur, quòd prçtensa præsumptio non habeat locum in casu nostro: quare ergo illa cessante, concludendum omnino erit alienationem huiusmodi veluti factam non seruata dispositione tot iurium irritantium illã, esse ipso iure nullã, & taliter omnino fore de iure declarandam. Idipsum docuit Rodohanus in tract. de reb. eccles. non alien. fol. 228. in cap. incip. sed an in alienatione rei, num. 14. & seq. Nam postquam probauerat, quòd præsumatur contractus solemniter celebratus, & omnia solemnia in eo interuenisse, quãdo in instrumento fiat mentio de solemnitate, cũ interuentu decreti, iuxta Specul. sententiam in titu. de empt. & vendit. §. nunc dicendum. vers. & breui-

breuiter scias. & addidit, quòd ex diuturnitate temporis in alienatione rerum Ecclesiæ præsumi-
140 tur interuenisse authoritas Sedis Apostolicæ ad tradita, per Doct. in l. si certis annis. C. de pactis, & in l. qui in aliena. ff. de acquir. hæreditat. statim subintulit hæc præcisa verba, videlicet, sed id procedit, quando vna cum temporis diuturnitate cócurrit scientia, & patientia eius, cuius requirebatur consensus, prout docuit Alex. in consi. 9. nu. 8. lib. 3. & in consi. 17. num 8. lib 4. Afflictus in decis. 107. nu. 7. versic. præterea. Et Aymon in 3. par. de antiq. tempor. §. 1. nu. 18. vers. secundò, limita. & postquam retulisset aliquos aliter subintulit, sed vide, & distingue, vt distinguo supra in rubr. de consensu propè finem. Vbi in Capitulo fin. dictæ rubricę incip. Et an pręsumatur a nu. 25. vsq; in finem post multas Doctorum sententias citat sententiam Iasonis in cons. 176. col. fin. vol. 2. vbi dixit, ꝙ quando ex inspectione alie-
141 nationis feudalis non apparet consensum Domini interuenisse, tunc non statur pręsumptioni resultanti ex antiquitate temporis, quia tollitur per euidentiam facti, qua nulla est melior probatio per Innocentium in c. proposui- r sti. de probationib. constat enim quòd negatiua scilicet aliquid factum non esse, probatur per inspectionem scripturæ, l. finali, & ibi Bart. C. de rebus. & subintulit alias quamplurimas Doctorú sententias idipsum docentium: etsi videatur postea sequi Crauet. in consi. 134. nu. 44. qui videtur voluisse cócludere dictam regulam verificari, quando ex ipso instrumento, vel actu appareat, quòd partes voluerint ipsas solemnitates adhibere, sed illas minus perfectè, aut ineptè adhibuerunt, nó autem quando penitus apparent, quòd sunt ommissę: & subdit ipse Rodohanus ibidem, nu. 29. in fine. attamen post alias Doctorum sententias recensitas citauit Felinum in dicto c. sicut, versiculo fallit tertio, & in colum. 18. versiculo dicta autem supra, extra de sententia, & re iudic. & Afflict. in decisione 368. columna secunda. At cum dictus Felinus ibi nó loquatur in casu nostro, & pauló ante in eadem columna 18. versic. bene fateor, loquens expressè in casu nostro, in quo requiritur assensus Apostolic⁹ docuit, quòd si non probetur pręsentiam, ac scientiam Papæ affuisse in dicta alienatione, ipsam de iure esse nullam, & subdidit se de dicto Aretini dubitare, qui dixerat in consil. 36. in princ. ꝙ si apparet testamentum antiquum Cardinalis vnius præsumatur testatus de licentia Papæ, & addidit: Nisi dicas, quòd si testamentum fuit confectum in Curia, & sit notorium, pręsumitur scientia Papæ, & per consequens præambula licentia. hæc ille, ex cuius dictis elicitur Rodohanum ipsum citantem non intelligere supra allata contra nostram conclusionem, ꝙ adhuc apertius elicit ex sńia Afflicti sup. ab ipsomet citata: cú ipse Afflictus loquaẗ in pśumptione resul-

resultante ex appretio cuiusdam possessionis possessæ ab aliquo p centum annos, præsente aduersario, & eius hæredibus, & nõ contradicentibus: de qua possessione erat fama, quòd fuerat cuiusdam Thomæ, & eius hæredes omnes sciebant, & tanto tempore tacuerunt. ex quibus verbis elucet apertissimè illum non loquutum fuisse in terminis præsentis nostræ conclusionis: cùm in casu nostro meritò negetur scientia, ac patiẽtia Papæ, cuius persona longè distabat, ac distat a dictis bonis alienatis, ac per consequens, quòd nihil voluerit contra nostram conclusionem indè concludere Rodohan⁹ per allata vbi supra: quoniam aliàs nõ citasset dictos Doctores, qui contrarium expresse docuerunt in dictis locis ab ipsomet citatis, eo magis, quòd ipse Rodohan⁹ expressissimè se subscripserat supra allatæ nostræ conclusioni, vt patuit ex relatione pcisorum verborum eiusdem Rodohani. Vide ergo ibi.

Ad tertiam obiectionẽ respondendo dicimus, quòd licet maxima controuersia olim fuerit apud Doctores fundantes se super Canones antiquos: cùm aliqui eorũ docuerint alienationem rerũ immobilium Ecclesiarum factã non seruatis solemnitatibus seruari præceptis per Summos Põtifices, sit valida, si illa fuisset facta in vtilitatem Ecclesię, & ipsos Doctores nos retulimus in fauorem partis affirmatiuæ, quæ videbatur aduersari prædictæ nostræ verissimę conclusioni supra recensitæ: contra verò ipsam non defuerunt Doctores hoc ipsum negantes: quos statim referemus pro maiori dilucidatione veritatis nostræ conclusionis. Sciendum igitur, ꝙ Doctores, qui docuerunt alienationẽ huiusmodi esse de iure nullam, sunt infrascripti, videlicet Iacob. Butr. Bart. Albericus, Pau. de Cast. & Iason, qui hanc dicit communem in l. cum hi. §. eam transactionem. ff. de transact. Bal. in l. fin. §. necessitate. colum. 5. ff. de bonis, quę lib. & in c. 1. de transactio. Felinus in c. causam, col. 5. de iudicijs. Alex. in cons. 187. col. 1. versic. quartò per id, quod habetur, quam sentẽtiam esse communem repetijt Iason in l. contra iuris. in princ. ff. de pactis, idẽ docuit expresse Panorm. in c. cum causa. in fi. ext. de sentent. & re iudic. his pręcisis verbis vtens, videlicet. Ad vnum tamen aduerte in eo, quòd ista glo. sentit, quòd valet venditio a solo Pręlato facta, si pretiũ probatur versum in vtilitatem Ecclesię saltem, si hoc habet consuetudo: quod ego, inquit Panormitanus non puto verum primo, quia non sufficit rem alienare in casu licito, nisi etiam seruetur solemnitas a iure introducta, vt apertè probatur in c. si
142 ne exceptione, 12. q. 2. & in d. c. 1. de reb. eccl. non alien. in sexto. Nec consuetudo poterit detrahere solemnitati: Fateor tamen, ꝙ Ecclesia posset talem contractum alienationis approbare, si caderet in fauorem suum aliquo respectu, per text. singularem in cap. si qua, de rebus. 12. q. 2. hęc Panormitanus

mitanus, cuius sententia, ne sibimet videatur contrarius ipse) erit interpretanda, vt etiam elicitur ex mente eius: quòd voluerit Ecclesiam posse contractum approbare, prout ex nunc adhibendo solemnitates de iure requisitas: vt patet ad sensum: idem repetijt ipse Panorm. in c. nulli. nu. 7. versic. & concludo. extr. de reb. Eccles. non alien. vbi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, & concludo, quòd nisi alienatio fiat seruata illa forma, & in casu à iure concesso, est nulla. De defectu formę est clarum: nam illa forma dat esse rei. probatur in c. tua. de his quæ fi. à prælat. & in c. sine exceptione. 12. q. 2. de defectu casus liciti probatur hic. Nam prohibet alienatio rei Ecclesię à iure, ergo alienatio est nulla, si non fit in casu concesso. l. non dubium. C. de legibus. & in c. ea quæ contra ius. de regul. iur. in sexto, ex his ergo omnibus patuit implicitè Panorm. se subscripsisse pręsenti nostræ responsioni. & apertiùs idem repetijt in dicto c. tua. nu. 8. vers. sed tu tene. his præcisis verbis vtens, videlicet. sed tu tene, quòd ad hoc, vt teneat alienatio rei Ecclesiæ, necessariò requiruntur duo. Primò, vt seruetur solemnitas. de qua hic, & in dicto c. sine exceptione. Secundò requiritur, vt fiat in casu licito, aliàs nō tenet. tex. est bonus in Clem. 1. de reb. Eccle. non alie. hæc Panor. ex cuius sententia elicitur, quòd sola vtilitas Ecclesiæ, seu casus licitus non facit validam alienationem rei Ecclesię, nisi etiam interueniat solemnitas, prout apertissimè in dicta Clem. 1. statuitur, cuius tenor præcisis fuit relatus supra in probationem præsentis nostræ cōclusionis vide ibi. idem docuit Bal. in l. si pupillorum. in princ. fin. ff. de rebus eorū. & in consi. 198. vol. 5. Brunus in tract. de forma in titu. de potentia, & effectu formæ. in 9. ampliat. Socinus in consi. 29. col. 3. & 6. Decis. Neap. 13. in nouis. Glo. in l. si fundus. ff. de re. eo. idipsum multipliciter docuit August. Berous in c. quæ in Ecclesiarum. a nu. 35. vsq; ad 43. qui sigillatim & elegantissimè respondet ad omnia fundamenta oppositionis elicita ex ibi citatis auctoritatibus iurium, ac Doctorum. videatur ergo omnino ibi apud ipsum. & quidem assignando rationem differentię (in casu nostro) inter pupillum & Ecclesiam dicimus primò, quòd in alienatione rerum pupilli lex vltra processit declarando, quòd deficiente decreto Iudicis, vel tutoris auctoritate, alienatio in casu euidentis vtilitatis sustineri possit de æquitate, sed non de rigore: cui ęquitas, quæ scripta in dictis iuribus reperitur, est præferenda. l. 1. cum gl. C. de legibus. At in alienatione rerum Ecclesiæ Canon vlterius non processit approbando, neque hanc ęquitatem considerauit: igitur cum dicta ęquitas scripta non fuerit, iuris rigori standum fore quis dubitabit? & sic dicendum erit q̄ alienatio sit ipso iure nulla ob defectū solemnitatis, etiam si aliàs fuisset facta in vtilitatem Ecclesiæ: eò

magis,

magis, quòd ibi irrita alienatio declaratur & nulla facta, sine solemnitatibus requisitis de iure, prout latissimè fuit supra probatum, dum tenores ad verbũ multorum iurium fuerunt recensiti supra in probationem dictæ nostræ conclusionis. Secunda ratio diuersitatis est, quoniam in alienatione rerum Ecclesię agitur de maiori præiudicio, nempè de prę iudicio publicæ vtilitatis, quę militat ac resultat ex conseruatione rerum immobilium ipsarum Ecclesiarum: cùm aliàs non reperientur, qui cultui diuino, & administrationi Sacramentorũ deseruirẽt: cùm qui altari seruit, de altari viuere debeat: At cùm agitur de validitate contractus alienationis rerum pupilli, non agitur de præiudicio boni communis, sed priuati: & sic de vtilitate priuata, cui quisque poterit renunciare: non autem quando ageretur de vtilitate publica. Nec obstare poterit p̃senti nostræ legitimę responsioni, quòd solemnitas de iure requisita in alienatione rerum immobilium Ecclesiarum introducta fuerit propter earundem vtilitatẽ, ac fauorem: Quapropter videretur posse concludi, quòd in casu, quo de vtilitate clarè constaret: de obseruatione huiusmodi solemnitatis, seu formę substãtialis curare non deberemus, arguendo à cessante causa, per tex. in c. cessante. de appellat. quoniam hęc consequentia non militat in casu nostro, cùm solemnitas ibi requisita principaliter fuerit introducta ob publicam vtilitatẽ, vt diximus, cui

143 de consensu partium renunciari de iure non poterit, vt apertissimus docuit nos text. in l. fina. §. sed quia. C. de iuram. calum. vbi per Doctores & glo. & Doctores communiter in cap. de causis. de officio deleg. attamen sciendum, quòd in fauorem pręsentis veræ responsionis summopere deseruit sententia Doctorum dicentium, quòd huiusmodi alienationis contractum nullum propter eius vtilitatem posse Ecclesiam ratificare, adhibitis scilicet solemnitatibus, quę debuerant obseruari secundum iura, prout retulit Gabr. in dicto tracta. conclu. lib. 3. titul. de rerum alienatione. conclusione prima. num. 2. vers. amplia primam opinionem. dicens vnanimiter omnes Doctores hoc admittere: etsi reuera nõ addiderit expressè id, quod nos diximus, [Adhibitis tamen, etcętera.] cum id rationi conformum esse videtur pro concordia Doctorum: eò magis, quòd alij hoc expressè docuerunt, vt infra probauimus: Doctores vero relati à d. Gabriele vbi supra, sunt infrascripti, videlicet. Innocentius in c. 1. de his, quę fi. à prę lat. Glo. in c. 1. ne sede vacante. in versic. sede vacante. dicens, quòd contractus nullus per ratificationem factam per Episcopum, erit inualid⁹ per tex. si qua de rebus. 12. q. 2. idem docuit Ant. Butr. in cap. si quis Presbyterorum. col. 1. de reb. Eccle. non alien. Fulgo. in dicta l. cùm hi. §. eam transactionem. Decius in c. quę in Ecclesiarum.

rum.col.2.in fi. de constitu. Corsetus in suis singularibus. in vers. pupillus. Socinus in cons. 80. col. 2. vol. 4. Brun. in tract. de forma, in tit. de poten. & effectu formæ, in ampliat. 9. Præpositus in cap. 1. qui feud. dare poss. Petr. Rebuff in concordat. in titu. de collat. §. si quis vend. versic. ipso iure. Ruin. consi. 40. col. fi. volum. 1. ad quod etiã facit id, quod docuit Bal. in l. cùm interdictæ. C. arbitr. tutel. dicens, quòd quilibet potest ratificare cõtractum etiam nullum factum in propriam vtilitatem. hæc Anton. Gabr. quæ omnia meritò erunt de iure intelligenda si postea fuerint obseruatæ omnes solemnitates requisitæ de iure in alienatione rerum Ecclesiæ, quã uis à principio non fuissent seruatæ propter repentinam alienãdi necessitatem: tunc trãsacta tali repentina necessitate huiusmodi alienationis taliter facta, erit petenda, & obtinenda ratificatio ab eo, à quo de iure requirebatur assensus, & alia solemnia, quę p̃cedere debebant. iuxta Doctrinam infrascriptorum Doctorũ. Nam Rodohanus in tract. de rebus Eccle. non alie. in cap. de alienatione facta causa necessitatis in fine. num. 128. fol. 118. his prę cisis verbis vtitur, videlicet. & nota, quòd in casu alienationis factæ sine solemnitate ob vrgentem necessitatem Bald. in capitulo primo, columna quarta, qui feud. dare poss. putat, quòd ex post de necessitate sit facienda ratificatio solemniter, iuxta nota. in l. Pomponius. ff. de negotijs gestis. refert, & approbat Iason ibidem. columna octaua, versiculo tertiò limita. Hoc ipsum expressiùs & elegantius docuit Corsetus in suis singularibus, in versiculo pupillus. his præcisis singularibus verbis vsus fuit, videlicet. Ex quibus omnibus sume singularem theoricam: quòd vbi in aliquo actu, seu dispositione debet interuenire aliqua solemnitas habito respectu ad certum finem: quòd habito fine & effectu, per quem introducitur solemnitas illa, licèt in actu non interueniat illa solemnitas, nihilominus actus valebit & sufficit, quòd solemnitas ex post facto interueniat per cap. si qua de rebus. 12. quæstio. 2. & c. cùm vos. de his quæ fi. à prælat. & per id, quod docuit Bald. in l. quæcunque. C. de bonis quę liber. scilicet quòd licèt auctoritas Superioris in alienanda re Ecclesiæ debeat interuenire in ipso actu, vel in continenti post, vt in cap. primo. de reb. Eccle. non aliena. in sexto. Tamen potest interuenire ex interuallo, quando illa alienatio emanauit ad vtilitatem Ecclesiæ: quod erit notandum pro limitatione dicti capituli primi, & capitulo fine exceptione. duodecima quæstione secunda. Et ratio secundum Corsetum vbi supra est, quoniam iura ex huiusmodi decretis intendunt effectum ad finem rei. Neç rationi huic obstat, ꝙ forma det esse rei, & perficiat eam. cùm seruetur solemnitas requisita: licèt interuenerit ex post facto, ex quo est

satisfactum menti Legislatoris propter finem, & effectum sequutum eo magis, quòd vbi aliquid est nullum ex defectu consensus:
149 tunc quandocumque ille interuenerit, sufficiet. vt in l.ratum.ff. rem ra.ha. & addit ipse Corsetus ibidem, quòd hoc ipsum voluerit Bart. in l.si mater. §.hoc iure vtimur. ff.de excep. rei iud. & quòd sic sit intelligendus textus in c. cùm vos.ext.de his quæ fi. & in c. si qua de rebus. duodecimâ questione secunda, & dicto cap.sine exceptione, 12.q.2. Sciendum est insuper, quòd hodie omnino dicendum erit alienationē esse nullam ipso iure de bonis immobilibus Ecclesiæ factam inconsulto Summo Pontifice, prout docuit
147 Antonius de Pretis in suo tract. de iurisdictione Episc.cap.5. columna prima, per cōstitutionem extrauagant. Ambitiosæ. de reb. eccles.non alienan.quia licet alienatio sit Ecclesiæ vtilis, & aliàs licita: tamen non poterit contractus valere inconsulto Sūmo Pontifice, cùm sit illa prohibita per dictam extrauagan. Ambitiosæ, cum clausula inconsulto Romano Pontifice: cùm hoc ipsum importet huiusmodi clausula. Idipsum sentijt Gondisl. Villadieg. in tract.de leg.questione vndecima. Idem docuit Rodohanus, qui in dicto tract. de rebus eccles. non alienan. in capit. de causa vtilitatis.fol.134 numero 205. post relationem sententiæ dicti Antonij, & Gondisl. ibidem. numero 198. & nonnulla in fauorem contrariæ opinionis in dicto numero 205.post relationem Felini in repertorio, verficulo alienatio. dicentis,quòd rerum Ecclesiasticarum alienatio non valear, nisi seruata forma tradita a iure, & in casu concesso,subdendo, quòd quamuis in puncto isto variæ fuerint opiniones: tamen talis alienatio non valet, nisi seruata forma in casu licito ipse Rodohanus subdidit dicens. Adduco pro ista opinione, quæ vera est, vnum simile: Pone quòd sit facta alienatio rerum Ecclesiasticarum, sine auctoritate Superioris, quæ tamen sit vtilis ipsi Ecclesiæ, dico quòd talis alienatio est nulla: & postquam citasset authoritates Doctorum hoc affirmantium suā ipsius sententiā,subdens,his precisis verbis vsus fuit ibidem, numero 209. versic.sed ego, videlicet, Sed ego,vt in dictis quæstionibus,indico, quòd sit bonum,& tutius adhibere in huiusmodi cō
148 tractu auctoritatem, & consensum Papæ: & ista facere ab eo obtento rescripto, vel concessionis, vel confirmationis, cùm non sit reperire hodie, nisi cum difficultate manifestam vtilitatem Ecclesiæ, & qui procurant habere rem ab Ecclesia, vt plurimum faciunt pro suo, & non pro Ecclesiæ commodo. Vnde in omnem euentum adhibeant talia cupientes auctoritatem. hæc Rodohanus vbi supra, qui rursus ibidem in capitulo de solemnitatibus, quæ interueniunt alienan. eccles.folio 159. numero 65. sequens Panormitan. in dicto capitulo cum causa. de senten. & re iudic. in fine.

fine. dixit, quòd non valeat venditio rei Ecclesiæ facta a solo Prælato, etiam si probetur pretium versum in vtilitatem Ecclesiæ, etiam si hoc habeat consuetudo, quia non sufficit rem alienari in casu licito, nisi etiam seruetur solemnitas a iure introducta dicto capitulo sine exceptione, duodecima quæstione secunda. Idipsum apertius Rodohanus ibidem repetijt in rubr. de his, qui consentiunt, in cap. incip. Item solum. folio 186. num. 4. & 5. retulit Glo. in l. si fundus sterilis. ff. de reb. eo. Iacob. Butr. Alberic. de Rosa. Barto. Bal. Ang. Fulgos. & Pau. de Cast. in l. cum mihi. §. eam transact. ff. de transact. & Bal. in c. 1. de transact. & in l. fin. §. necessitate. col. 5. in fine, C. de bon. quæ lib. teuere, quòd non valeat alienatio facta sine debitis solemnitatibus,
149 etiam si alienando fieret conditio Ecclesiæ melior, & quòd hoc ipsum limitet Iason ibidem, nisi Ecclesia ratificet contractum ad-
150 hibendo debitas solemnitates: cùm illud facere possit, non aduersarius per singularem doctrinam Innocentij, & omnium in c. 1. de his quæ fiunt a Prælat. & refert alios Doctores idem tenētes quo ad potestatem ratificandi huiusmodi alienationem. Qui Rodohanus ibidem in sequenti Capitulo incip. Sed licet de iure communi, & ordinario f. 186. de eodē his præcisis verbis vsus fuit, videlicet, Sed licet de iure communi, & ordinario contractus factus in fauorem Ecclesiæ potest claudicare: secus tamen est hodie de iure nouissimo ex dispositione extrauagan. Ambitiosæ. de rebus Eccles. non alienan. Quia licet alienatio aliàs sit licita, & vtilis Ecclesiæ. Contractus tamen claudicare non potest: nam per dictam constitutionem extrauagantem prohibetur alienatio, cū clausula incōsulto Romano Pontifice ibi. [alienandi verò inconsulto Romano Pontifice: huiusmodi verba importare videntur, quòd hodie cōtractus alienationis rerum Ecclesiæ nullo modo valere possit, nisi Romano Pontifice consulto, & sic ipsa alienatio modo, de quo in ipsa extrauagante videtur reseruata Romano Pontifici] tam licita, quàm illicita; & hoc ne detur occasio alienandi inconsulto res Ecclesiæ, quod & probatur per textum in capitulo aduersus. de immunitate eccles. ibi propter imprudentiam quorundam, Romanus Pontifex primò consulatur, & quòd hodie alienatio etiam vtilis Ecclesiæ facta inconsulto Summo Pontifice sit ipso iure nulla propter dictam
151 extrauagātem Ambitiosæ. ibidem multipliciter probat ipse Rodohanus, vide ergo ibi latius per eum.

Ad quartam obiectionem responsurus operæpretium duxi monere solertem, ac eruditū lectorem, quòd in casu nostro, scilicet in alienatione bonorum immobilium Monasterij Sancti Benigni a Ianua Ordinis Sancti Benedicti de obseruantia Congregationis Cassinensis immediatè subiecti Sedi Apostolicæ per supra allata

nihil prorsus probatur contra nostram iam propositam conclusionem, multipliciter probatam per hucusque in medium prolata, cũ Doctores citati in probationẽ oppositionis loquantur generaliter, & nõ in casu nostro, imò ex ipsorum dictis elicitur veritas nostrę interpretationis, eorumq; sententiarũ, cùm semper ipsi fundauerint se in vtilitate dictę alienationis, & consensu legitimo eorum, qui habebant consentire de iure gentium : & exemplificant in rectore Ecclesiæ, si sit solus : vel si habeat Collegium, consenserit caput cum membris. ex quorũ verbis apertissimè elicitur eos non loquutos fuisse in casu nostro, in quo vltra assensum Monachorum & Abbatis dicti Monasterij exempti, & immediatè subiecti Sedi Apostolicę, requiritur de essentia contractus, vt verè, ac iuridicè dici possit in huiusmodi alienatione affuisse assensum de iure gentium requisitum: requirebatur enim assensus Apostolicus, iuxta quamplurima allata in probationem supra recensitæ nostræ vnicæ conclusionis : Quapropter merito tali pacto intelligenda erit sententia tot celeberrimorũ Doctorum, qui prima fronte videbantur aduersari præsenti nostræ conclusioni : quod non solum elicitur ex dicta ponderatione, verum etiam ex ipsorum præcisis verbis, quibus vsi fuerunt, quãdo loquuti specialiter fuerunt de materia præsentis nostræ quæstionis. Nam (vt in probationem conclusionis nostrę supra relatæ ad verbum retulimus) ipse Panormitanus loquens de alienatione facienda de rebus Monasterij exẽpti, & immediatè subiecti Sedi Apostolicę in Clementina prima, numero nono, volens declarare quis dicatur proprius Prælatus exemptorum, vt sciremus cuius assensus esset necessarius in alienatione rerum immobilium Monasterij exempti (de qua agitur, in dicta Clementina prima. in ver sic. proprij Prælati) sequens glo. ibidem dicentis in versic. proprij dixit, & ipse, quòd proprius Prælatus exemptorum sit Papa: ipse quoque Panormitanus in dicto numero nono, his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Item nota, quòd proprius Prælatus exemptorum est Papa : & intellige de exemptis immediatè Papę subiectis : ex quibus patuit verus sensus sententię Panormitani in d.c. quia pleriq; nu.31. de immun.eccle. sequentis sententiam Antonij de Butr. ibidem, quod & repetijt Pan. in c. quod sicut. de elect. & in c.1.nu.19. ext. de in integr. restitu. & eodem modo respondemus ad Felinum in c.1.col.14. vers. & confirmatur hęc. ext. de constitu. cum ibi ipse sequatur suiam Antonij, & Panormitani vbi supra, fundãs se super fundamentis ipsorum supra relatis, & loquens postea pręcisè in casu nostro, in c. sicut, n.42. versic. septimò. & vlt. declara. in fi. in vers. bene fateor. de sent. & re iudic. dixit se consuluisse, & obtinuisse Lucę in fauorẽ Capituli Ecclesiæ Lucẽsis exẽptę, & immediatè subiectę Sedi Apostolicę, quod quidam

dam alienatio rei immobilis dictæ Ecclesiæ factę ab ipso Capitulo sine assensu Apostolico, esset declarata illegitimè facta, & nulla tanquam sine consensu personæ, cuius assensus de iure requirebatur. Idem respondemus ad sententiam Syluestri citantis, & sequentis simpliciter dictas sententias, qui vt nos doceret, quòd ibi nõ fuerit loquutus in casu nostro, sed generaliter paulò ante, dum ipse in eodem vers. alienatio. num. 5. vers. similiter. nec Abbas vsus fuit his præcisis verbis, videlicet. Similiter nec Abbas res Monasterij sine consensu sui conuentus, & etiam Episcopi: qđ tamen intelligitur in non exemptis, quia in exemptis secundum Zabar. post Innocentiũ in Clem. Monasteriorum. eo. titu. requiritur cõsensus Papę, vel Pręlati immediati, cui subsit Ecclesia pleno iure. Ex quibus patuit verus intellectus dictæ sententię Syluestri, in verbis illis in quib. sequutus fuerat sententiã Antonij Panormitani, & Felini, cùm debeamus pro virib. interpretari mentes Doctorum, qui prima fronte videntur variasse in sua doctrina, ne grauentur per malam, & insulsam expositionem eorum sententiarum. ex quibus omnibus, Deo ipso Optimo Maximo annuente, patuit veritas nostrę assertionis, & dictam impugnationem nullũ habere locum in casu nostro. Ad Zerulum verò quamfacillima erit responsio, cùm ipsemet postea loquendo de materia quęstionis nostrę in suis terminis, & de modo procedẽdi in huiusmodi alienatione in secunda parte suę praxis fol. 8. vers. alienatio. & pręcipuè in versic. decimo tertio quęritur inter alia in responsionem propositę quęstionis his pręcisis verbis vtitur, videlicet. Secundo si est de rebus non solitis alienari: & impetratur a Sede Apostolica breue, quod vocatur [si in euidentẽ] solet committi Ordinario, qui capta informatione, & viso, prout supra, interponit decretum, & nomine Sedis Apostolicæ, tanquam delegatus ab illa præstat assensũ. & addit, ꝙ hæc praxis sumatur ex communi stilo Curiarum: ex quibus patuit ipsum Doctorem non aduersatũ fuisse nostrę decisioni.

Secundò respondetur, & aliter propositæ obiectioni, & eius fundamentis, dicendo, quòd non sit tutus in foro conscientię detinens rem Ecclesiæ immobilẽ sibi alienatam sine solemnitate iuris: quod & probatur infrascriptis medijs. Primò auctoritate Innocentij in c. quia pleriq; nu. 3. vers. sed quid dices. ext. de immu. eccles. vbi pręcisis verbis vsus fuit, videlicet, sed quid dices in eo, a quo aliquid auocati potest petita restitutione, nũquid si non petatur, restituere tenetur: non credimus, nisi malitia contrahentis lęsus esset: si autẽ ex donatione minoris, vel ex contractu inito, qui non tenet ipso iure, aliquid hẽt, vt si in alienatione minoris absit auctoritas tutoris, vel decreti Pręsidis, restituere tenet. Ad hoc. n. vt rqsi tuere non cogatur oportet, ꝙ adsint bona fides, & iustus titulus, q

hic non fuit, cùm talis titulus pro non titulo habeatur. hæc sunt pręcisa verba Innocentij, ex quibus Panorm. & reliqui paulò ante citati, & August. Berous in c. quę in Ecclesiarum, nu. 45. vers. sed contrariam sententiam. ext. de consti tu. eliciunt ipsum Innocentiũ docuisse, ꝙ non dicatur tutus in conscientia, qui retinet rem ex alienatione rei Ecclesiæ facta sine solemnitate iuris positiui. Primò
152 quia titulus sine solẽnitate reducitur ad non titulum, vt in c. tũa nuper. ext. de his, quæ fi. a Prælat. vbi dicit irrita alienatio facta non seruata iuris solemnitate. & ibidem latius per Doctores. Indé sequitur, quòd huiusmodi detẽntor rei Ecclesiæ ex tali alienatione dicendus sit illam habere sine titulo, ac per consequens mala fi-
153 de, vt in l. quemadmodum. C. de agric. & censit. lib. 11. & in l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. eccles. Quapropter comprobatur huiusmodi titulum nihil quo ad forum conscientiæ detẽtori huiusmodi prodesse posse. arg. in l. 1. cum gl. magna. & ibi Bart. C. de inoffic. testamento, vbi quamuis petitiò hæreditatis hæredi contra titulo possidentem non detur. vt in l. regulariter. cum l. sequen. ff. de petit. hæredit. tamen quãdo titulus per querelã inofficiosi testamenti ad non titulum reducitur: tũnc petitio hęreditatis contra titulo possidentem datur: & vt apertius procedamus, dicimus, ꝙ ex quo pp defectum formæ, & solemnitatis contractus alienationis est ipso iure nullus, vt in c. 1. & 2. de reb. eccles. non. alien. & in Clem. 1. eo. titu. & in l. iubemus, la secõda. §. sanè. C. de sacrosan. eccles. Inde sequitur, quòd qui talẽ rem ex tali contractu alienationis habuit, illam absq; aliquo titulo habere, & detinere dicetur, quia titulus ad nõ titulum redactus est, & consequenter illam detinet cũ mala fide (saltem postquam hoc ad sui cognitionem deuenerit) a qua peccatum causatur. vt in c. fi. de præscript. & ideo salua conscientia in foro animæ eam tenere non poterit: quoniam omne quòd non est ex fide, peccatũ est, d. c. fi. iuncta glo. c. litteras. de restitu. spol. & de pęnit. dist. 3. §. illud. & 18. q. 1. §. ex his. & secundò pro hac Innocentij opinione facit. Nam ex quo quis emit rem ecclesiæ contra prohibitionem Canonis sine solemnitate, non poterit indè ius prescribendi (maximè in casu nostro) consequi, vt latiùs infra, vt in d. l. quemadmodum. quamuis dici posset illum esse aliqualiter in bona fide propter ignorantiam statuti in contrarium, tamen illa sibi non prodesset, cùm contra iura mercatus fuisset, vt in l. vbi lex. in princ. ff. de vsucap. Tertiò principaliter pro dicta Innocẽtij opinione considerari poterit, quòd habẽs rem etiam ex iusta causa sine solemnitate, dicatur illam habere contra Canonis prohibitiones, vt in iuribus supra citatis in probationem nostrę conclusionis: ergo indè sequitur, ꝙ censetur hmòi detentor rerũ Ecclesię cõstitutus in peccato mortali, cũ non obedierit

rit Deo per restitutioné rei alienæ sub pręcepto iussam vulgarib. iuribus, nec Papæ, & Canoni hãc detentionem prohibentibus sub pęna excõmunicationis latæ sententiæ: vt in supra citatis iuribus patuit, cum eis obedire quisque fidelis teneatur, vt in c. 2. de maior. & obed. & c. qui resistit. 11. q. 3. eo quòd qui non pareat Principi legem iustam condenti, sit dignus morte ęterna, cùm scriptum sit 1. Reg. c. 13. & in lib. Deuter. c. 17. [Qui non obedierit Principi morte moriatur.] ergo hic talis non poterit dici tutus in conscientia, & apud Deũ ratione peccati indè perpetrati, nisi pęnitentiam agat, & restituat huiusmodi bona sibi sic alienata, quod apertissimè probatur per text. in c. si quis Pręsbyterorum. ext. de reb. eccles. non alien. vbi hæc habent, videlicet. [si quis Presbyterorũ, Diaconorũ, seu defensorum alienanti prędiũ Ecclesiæ subscripse-
154 rit, quo iratus Deus animas percutit. anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit, celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minus aĩæ suę remedium oblatum neglexerint, pręter pęnam super hoc adscriptam, confectum exindè documentum, viribus (quamuis ab initio nullas habuerit) vacuetur.] hęc ibi, ex quib. probatur hoc esse pręceptũ sub pęna peccati mortalis, cũ nemo possit excõicari, nisi pro peccato mortali contumacię, prout oẽs cõiter Doctores semper docuerũt, & ratio istius snīæ est: qm̃ non multum interest quoad peri-
155 culum aĩę, iniustè detinere, ac inuadere alienũ. vt ad verbum docuit text. in c. sępe contingit. de restitut. spoliat. & ibi cõiter per Doctores. Quod & ad verbum in casu nostro docuit Augus. Berous vbi sup. nu. 47. in vers. tertio principaliter. & Bart. in l. si quis pro eo. nu. 9. vers. aduerte tñ. ff. de fideiuss. & man. qui his pręcisis verbis vtitur, videlicet. Aduerte tñ, ꝙ prędicta sunt vera, qñ lex prohibet contractum, vel alienationẽ tm̃, vt in l. Iul. ff. de fundo dotali,
156 & sic nullum pręceptum dirigitur ad personam. sed si lex pręciperet personę, & diceret, ꝙ mulier non alienet, vel ꝙ aliquis nõ emat: tunc talis contractus non posset iuramento cõfirmari. Probo, inquit, hoc, Qui facit contra pręceptum legis factę ab habẽte auctoritaté, peccat mortaliter, qm̃ scriptum est. Qui non obedierit Principi morte moriatur, vt in c. 2. de maior. & obed. siue igĩ alienando, siue ille recipiẽdo peccauit mortaliter: Quarto pro hac Innocentij opinione poterit induci text. in d. c. si quis Pręsbyterorũ. & melius tex. in c. nõ liceat. §. 1. 12. q. 2. quę iura loquũtur, qñ ex causa necessaria bona Ecclesię essẽt alienata, & tñ volunt excõicandum fore illũ, qui sine solẽnitate Canonis illa bona alienata detineret, & tñ, vt diximus nemo debet excommunicari, nisi rõne
157 peccati mortalis. vt in c. nemo Episcoporũ. 11. q. 3. Quapropter inde sequitur talẽ detinente alienata, sine iuris solemnitate nõ fore dicendum tutum in cõscientię

foro cùm inde huiusmodi detentor rei Ecclesiæ ēt ex iusta causa, sed sine iuris solemnitate contra prohibitionem Canonis dicitur facere contra ius Diuinum. Cùm mortaliter peccet,(prout ex citatis iuribus apertissimè elicitur) & per consequens non esse tutum in foro conscientiæ. & his omnibus rationibus se subscripsit Augustinus Beraus vbi supra,& per subsequentia, quæ postea confirmauit in c.1. extra de in integr. restitu. à nu. 163. vsque in finem. vbi respōdit omnibus fundamentis,quibus sententia Antonij de Butr.& Abbatis videbatur inniti. & inter alia in nu. 567.versic. cogitabam tamen . & sequentibus numeris his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Cogitabam tamen si opinio Innocentij, quæ semper mihi vera,magisq; tuta visa fuit, posse substineri ista ratione,quæ fatis concludens & colorata mihi vr,& primò sic. Nā omnibus clarum est,ꝙ tam lex ciuilis, quàm Canonica dr prohibere alienationem fieri de rebus Ecclesię absque solēnitate ēt à iure positiuo inuenta: de qua in d.c.fine exceptione.12.q.2.& in c.1.& 2. eodē titu.in 6.& in Clem.1.eodem tit. & in d.l. iubemus . Quapp comprobatur alienationem hmōi nō solùm à Canone prohiberi absq; iusta causa,sed ēt absq; formali solemnitate,vt in d.iuribus,quibus addenda est extrauagans Ambitiosę. eodē titu. quæ est Pauli Secūdi, q emanauit post d. iura & alię sup. recensitæ cōfirmantes d. extrauag.imò illis casibus,quibus alienatio fieri pōt, vltra consensum personarū Ecclesiasticarum iura ipsa Ciuilia & Canonica mādant,vt alienationes fiant solēnitate formali ibi cōtenta,ac aliter fieri prohibēt. sed ille qui contra prohibitionē legis & Canonis,& contra eius pręceptū facit,peccat mortaliter in re graui, vt est de qua agit,nec in foro conscientię tutus est,iuxta tot sententias supra relatas. cum leges & iura per ora Principum diuinitùs promulgata dicātur,in c.fi. 16.q.3.c. quo iure, dist. 8. c. duę. 19. q. 2. & faciūt,quæ habentur per Bar.in d.l. si quis pro eo,vt sup.retulimus. p quam rōnem Canonistæ cōiter post Inn.& Io.And in c.1.ext. de constitut. dicunt,ꝙ lex Ciuilis & Canonica, & sic lex positiua in foro animæ seruanda est: & illi contrauenieus peccat mortaliter, & tenens & habens rem contra prohibitionem iuris positiui, illam restituere tenetur: alioquin sibi peccatum remitti non potest: & hoc multipliciter exemplificant, pręsertim quando lex positiua pœnam ipso iure propter delictum imponeret: Nam qui commisit delictum, tenetur in foro conscientiæ ad satisfactionem, & solutionem pœnæ. ergo inde necessario sequitur, quòd qui recipit, & dat rem Ecclesiæ,non seruata solemnitate iuris positiui, & sic contra prohibitionem legis & Canonis mortaliter peccare dicetur: ac per consequens in foro conscientiæ tutus non erit; quamuis alia concurrerent,quæ sunt de iure

gentium

gentium necessaria. hæc August. vbi supra, quibus addimus omnia quæ supra attulimus in probationem rationis, qua fulcitur dicta nostra vnica conclusio, scilicet cùm necessariò solemnitas assensus Pontificis in casu nostro sit p̃necessariùs eo; quòd ad ipsum principaliter & per se (post Deũ, cui bona ipsa Ecclesiastica principaliter fuerunt oblata & acquisita) tanquam Vicarium Dei in terris dispensatio, ac dispositio bonorum Ecclesiasticorum spectet.

Ad hoc accedit & quintò, ꝙ ipsemet Berous vbi supra nu. 169. eleganter docuit, respondens obiectioni, quæ nostræ assertioni fieri posset: his præcisis verbis vtens, videlicet. Nec placet quod dicitur, quòd defectus formę non est tam magnus, quàm casus liciti: quia dico (inquit) siue quis mercetur contra legis prohibitionem respectu casus permissi, siue respectu solemnitatis necessariæ dicitur esse in mala fide iuris naturalis & diuini, vt in dicta l. iubemus. & dicto c. non liceat. 12. q. 2. & hoc non ex alio, nisi quia non obtemperãdo legis seu Canonis præcepto, & contra illius prohibitionem veniẽdo, peccare dicitur, vt in dicto cap. 2. de maior. & obed. iuncto c. qui resistit. & consequenter par est defectus.

Ad hoc ipsum probãdum summoperè & sextò deseruiunt quæ rursus attulit idem Berous vbi supra nu. 169. vers. non obstant adducta. Nam ibi eleganter respondens fundamentis sniæ Ant. & Panorm. & sequacium vbi sup. dum dicebant, ꝙ ad hoc, vt cõtractus alienationis rei Ecclesiæ quo ad forum animę valeat, sufficit, ꝙ teneat ſm limites iuris gentiũ. quia respõdetur ſm ipsum, primò hoc verum non esse pp Canonis prohibitionem, & præceptum, ꝙ facit peccatum incurrere, si contra fiat, sed Canon prohibet res Ecclesiæ absq; solemnitate (cum decreto irritante ipsã si contra fiat) & mandat formam iuris obseruari, vt in citatis iuribus: ergo &c. Pręterea & Secundò dicimus quàmuis solùm considerando limites & terminos iuris gentium, & naturalis alienatio de iure naturali & gentium pp consensum valere deberet. c. 1. de pactis. cùm ibi not. tñ primò respondet ipsũ nõ affuisse (vt sup. ꝓbauimus multipliciter) legitimũ consensũ, qui necessarius erat: cũ supposuissemus nõ fuisse obtẽtũ assensũ Apostolicũ) & secũdo dicimus, quòd q̃uis solũ considerãdo limites, & terminos iuris naturalis, & iuris gẽtium: alienatio de iure ipso naturali & gẽtium pp cõsensũ Monachorũ alienantiũ posset aliquo pacto huiusmodi alienationi affuisse quo ad corticẽ literę, tñ con siderãdo ẽt prohibitionẽ iuris positiui, eiusq; præceptum, quę prohibitio & p̃ceptũ cõtumacẽ & cõtraueniẽtẽ ad peccatum obligat: Cõtractus alienationis in casu p̃missio pp hmõi pecatũ (ꝙ indè incurrit) in foro cõsciẽtię valid⁹ & firm⁹ dici nõ debet, nec eo mediãte posset qs salua cõscientia rẽ sic

sibi

sibi alienatam tenere: vt ex dictis patuit.

Insuper & septimò asseueramus nostræ legitimæ responsioni de iure non posse obstare illud, quod dictum fuit ab Anto. de Butr. Panormitano, & alijs supradictis dicentibus, quòd illa, quæ motu Dei fiunt, & ab eo dependēt absque solemnitate iuris positiui,
163 quo ad forum animæ valent, vt patet in sententia excommunicationis. Ad quod respondendo dicimus, quod verum hoc erit, quando dicentur illa fieri ex potestate Dei; & sic dicentur actus, qui à Deo fiunt, & à Deo dependent: & ideo sicut in actibus Principis secularis ommissio solemnitatis iuris positiui non vitiat, vt in l. penult. cum ibi notatis. C. de donat. inter vir. & vxor. & in c. institutionis. dist. 25. & not. in c. fin. de re iudic. in sexto. Multò minus in actibus Principis Cęlestis, sed quam facillima & verissima erit responsio, quòd huiusmodi ratio in casu nostro non habet locum, cùm expresse Deus docuerit per supra allata fore obediendum statutis Summorũ Pontificum, qui sunt eius Vicarij pro tempore; & vltra iam citatas auctoritates, nō nè docere hoc voluit Deus, cùm dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Farisei, quæ dicũt facite. & alibi, qui vos audit, me audit, q vos spernit, me spernit: & qui spernit me, spernit eũ, qui me misit. Quapp cùm agatur de modo gubernandi patrimonium Dei commissum dispensationi & regimini Summi Pontificis, non poterunt dici agi spiritu Dei, sed diaboli qui sine Papæ consensu, cuius dispositioni huiusmodi bona fuerunt cōmissa: qui ergo illa alienant ipsius patrimonij bona sine assensu & voluntate Summi Pontificis dant peccabunt, cùm huiusmodi alienationes quampluribus statutis ipse Papa prohibuerit addendo decretum alienationes illas irritans. Quapropter apertissimè cōuincent ipsos non spiritu Dei, sed diaboli ad ipsa bona alienanda, & postea ad emptoribus retinenda fuisse actos atque impulsos.

Nec poterit refragari nostræ legitimæ responsioni tactæ sententijs Antonij, Panormitani, & Felini, & reliquis supra citatis, & eius fundamentis, sententia Innocentij qui in c. quia propter. de elect. (prout referunt ipsi Doctores; dixit, quòd electus est tutus in foro animę, si electio sua tenuit de iure gentium, licet non fuerat seruata forma tradita à iure positiuo, quia illa forma est in-
164 troducta propter scandala, & deceptiones euitandas: vnde ex quo omnia ista cessarunt, & interuenit verus consensus: satis est is tutus quo ad Deum, cuius sententiam Panormitanus in c. 1. in fi. de in integr. restit. refert subinferendo; & tenebis menti semper illud dictũ, quia valet in omni actu, in quo est prætermissa solemnitas iuris positiui, vt in foro animę non teneatur quis sibi de hoc facere conscientiam i ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio,

ptio, & affuit consensus habentium actum explicare de iure naturali. ex quo infertur, quòd in foro conscientiæ æquitas iuris naturalis præfertur rigori iuris positiui. Ad hęc omnia tripliciter respondemus: & primò, quòd ex verbis dicti Innocentij in dicto c. quia propter. Nunquam hoc elicere aut perlegere potuimus, mirãtes quomodo Doctores ex verbis eius dicant supradicta elici. Secundò respondemus, quòd dato, quòd ipse Innocentius alibi hoc docuerit: eius sententiæ respõdemus (cum reuerẽtia tamen tanti viri eruditissimi) primò ipsum sine fundamento iuris, aut rationis hoc asseruisse, suppositis tot iuribus supra citatis prohibẽtibus huiusmodi alienationes, & excommunicantibus talia bona sibi taliter alienata retinentes. secundò respondetur quòd dicta sententia de dicta electione facta erit intelligenda sano modo secundum pręsumptam mentem ipsius Innocentij & non secundum corticem literæ, scilicet quando electio fuisset facta absq; solemnitate iuris positiui cũ consensu eligentium per inspirationem Dei, seu Spiritussancti, prout etiã tex. ille probare videtur, & tunc si de hoc essemus certi, nihil mirum si tunc electus huiusmodi in foro conscientiæ tutus dicatur: cùm expresse in dicto c. quia propter hoc ipsum videatur dici in verbis illis, videlicet. [Aliter electio facta non valeat, nisi fortè communiter esset ab omnibus quasi per inspirationem absque vitio celebrata.] Nec obstat tex. in c. licẽt. de regularibus, & c. duæ. 1. q. 2. cùm glo. in dicto c. duæ. dixerit, quòd etsi sit maius personam, quàm bona alienare,
165 † tamen etsi personam suam clericus possit subducere ab Episcopi seruitute ingrediendo Religionem, non tamen bona Ecclesiæ suę alienare. quapropter inde colligitur, quòd huiusmodi prohibitio alienationis rerum Ecclesiæ in vtroque foro locum obtineat. Respondemus & tertiò pro concordia harum opinionum, quæ prima fronte videntur sibi inuicem aduersari, dicendo. Aut ille, qui in rem Ecclesię sine solemnitate, ex iusta tamen causa euidenter vera habuit ex quadã sim-
166 plicitate & ignorantia, † & tunc dicetur tutus in foro conscientię: donec quæsierit quamprimũ poterit adhibere solemnitates de iure requisitas: quibus postmodum superuenientibus reintegrabitur
167 etiã in foro fori contractus † emptionis suæ. & hoc modo poterit, & meritò, sententia dicti Abb. Panormitani, & sequacium intelligi & recipi. cùm error & simplicitas illum excusauerit, donec edoctus fuisset errorẽ suum. Aut verò detinens rem alienatam sibi non præuijs iuris solemnitatibus scienter recepisset. & tunc dicendus erit constitutus in peccato mortali pro eo, ꝙ scienter transgressus fuerit præceptum Ecclesiæ prohibentis alienare & detinere rem immobilem Ecclesiæ non seruatis solemnitatibus à iure statutis in huiusmodi alienationi-

tionibus. & consequenter hic talis detentor dicetur possessor malæ fidei: Nec hæc nostra responsio aduersatur decisioni supradictæ, quæ adscribitur Innocentio in cap. quia propter, extra de electio. quia respõdetur, quòd vltra alias solẽnitates requisitas in electione Episcopi, ibi approbauit textus (vt paulò antè annuimus) electionem, quæ fieri contingeret per se inspiratione Spiritussancti. quoniam quæ spiritu Dei aguntur, nõ sunt sub lege, & Innocentius ibi non dixit dictam electionem dicto modo factam validam non esse in foro fori: imò de eius mente est, illam in vtroque foro validam esse per illum textum. At in casu alienationis bonorum immobilium ecclesiæ, & sic in casu nostro cautum in iure nõ reperitur posse fieri ipsam alienationem non seruatis solemnitatibus a iure indictis: imò expressè totum oppositũ, nempè, quòd ipsa sit ipso iure nulla, vt supra ex relatione præcisorum verborum, quamplurimorum iuriũ patuit. Quapropter cõsequens erit, quòd quoties aliquis contra Canonis prohibitionem aliqua bona ecclesiæ immobilia habere dicetur, nõ erit tutus in foro conscientiæ;
168 † cum incurrerit indè & perseueret in peccato mortali detinendo rem alienam inuito domino, vt latissimè supra fuit probatum: nec non & perseuerando in transgressione præcepti Ecclesiæ de talibus bonis restituendis, vt (vltra alia iura supra citata) in cap. si quis presbyterorum, extra de rebus ecclesiæ. non alien. Ex his ergo omnibus, Deo Optimo Maximo annuẽte, satisfecimus omnibus oppositionibus, quę videbantur prima facie posse obijci contra supra allatam nostram conclusionem tot, tantisque oraculis, & medijs probatam. Nouissimè accedunt ad hoc ipsum probandũ, quæ attulit Rodohanus in tract. de rebus eccle. non alien. f. 223. & sequenti, in capitulo incip. Istæ quidem sunt solemnitates. qui ferè per totum examinat hanc nostram conclusionem, quam approbat multis medijs, docens, quòd huiusmodi detentor bonorum Ecclesiarum, qui illas acquisiuit in casu licitò, non tamen seruatis solemnitatibus iuris nõ sit tutus in conscientia: & respondet ad fundamenta Antonij de Butrio, & Panormitani, dicens, Innocentij sententiam sequutũ fuisse D. Prouincialem omnium Ecclesiarum. fol. 35. & ratio secũdum eum est, quia huiusmodi emptor emendo sine solemnitate non fuerit effectus dominus rerum taliter emptarum: Quapropter sic detinendo cõtra voluntatem Superioris, est continuo in peccato mortali. vt not. in c. 1. de constitu. & glo. in c. fin. eo. titu. in sexto, & addit, quod D. Antonius, & Panormitanus nõ videntur intellexisse dictum Innocentij, quia ipse loquitur, quando non affuit bona fides in eo, qui emit, sed dolus, vel fraus: quoniam vt ipse etiam fatetur, non habetur tunc effectus formæ inductæ, videlicet, vt euitẽtur, deceptiones, quæ hìc non euitantur: & titulus habe-

habetur pro non titulo, quia omne, quod non est ex fide, peccatũ est. vt in c. fin. de præscript. Iccircò illud cum bona cõscientia retineri non potest: quia ad hoc vt cum bona conscientia possit retineri, requiritur iustus titulus, & bona fides, secundum eum. & ita etiam fuit loquutus Innocentius in c. quia propter. de elect. dum dixit, quòd sine culpa non perdit elẽctus ius sibi quęsitum, quando est ommissa solẽnitas: quia si culpa eius esset, ius perderet. & sine dictis solemnitatibus non potest explicari actus licitæ alienationis, nec etiam constitui procurator ad alienandum res Ecclesiæ, quod & multipliciter ipse Rodohanus ibidem successiuè probat. Idẽ expresè docuit Ioannes Calderinus (relatus a Domino Felino in c. 1. col. 4. vers. & confirmatur hęc ex dictis Cald.) in sua disputatione incip. Vsurarius emit. in pen. & vltima col. qui expresè docuit emptorem rei Ecclesiasticæ non esse tutum in foro cõscientiæ, quando alienatio fuit facta ommissa forma Canonum in casu tamen licito, hęc ibi. Idem rursus repetijt Rodohanus in eo. tract. Capitulo incip. Possunt & in alio casu. f. 257. nu. 16. vers. & quando solemnitates non sunt seruatę, an in foro conscientiæ sit tutus, qui emit simpliciter, se subscripsit nostrę sententiæ his præcisis verbis vtens, videlicet & quòd non sit tutus tenet Prouincialis omnium Ecclesiarum fol. 35. cum non sit Dominus rerum emptarum sine solemnitate, & sic detinendo contra voluntatem Superioris est cõtinuo in peccato mortali per not. in c. 1. de constitut. & glo. in cap. fin. de constitutionibus in sexto.

Limita singulariter dicendo, ꝙ illa Extrauagans Ambitiosæ non habeat locum in rebus modicis & parui valoris: quia ista poterũt alienari incõsulto Papa, prout docuit Gondissal. Villadieg. in tractat. de legibus, quæstio. 11. in fin. per text. in cap. Terrulas. 12. q. 2. quem sequitur Rodoh. in tractat. de rebus eccle. non alien. quæst. 9. num. 51. & 52. dicens, quod hoc non sit mirum, si de rebus eccles. modicis modicè, & moderatè clericus prælatus possit donare, vel
169 disponere: quandoquidẽ † quæ modica sunt, vel parua; iura non curãt, vel habent in consideratione: quia de modicis non curatur. l. si oleum. ff. de in integr. restitu. vbi pro modica læsione, non datur restitutio in integrum, & etiã per l. si oleum. ff. de dolo. vbi pro modica re non datur actio de dolo, nec dolus præsumitur in modica summa, prout est text. in c. cum te. de re iudic. vbi glo. in vers. minima: ad quod probandum multa exempla subintulit, vbi supra Rodohanus, & ferè omnes Doctores citati in probationem dictæ conclusionis vnicæ, dũmodo pretium conuertatur in emptionem reddituum annuorum in perpetuam vtilitatem Ecclesię.

Limita & secũdo allata in dicta vnica cõclusione, dicendo illã nõ habere locũ, qñ est tanta, & tã vr-
170 gens necessitas, † ꝙ nõ possit expectari auctoritas Papę: nã tũc d.

alie-

alienatio posset fieri inconsulto Papa, prout docuerunt infrascripti Doctores. Nam hoc ad verbum docuit Gōdissal. Villadieg. vbi supra, dicens, quòd vbi summa esset necessitas, quę tantam celeritatem desideraret: ꝙ commodè non posset Papæ auctoritas expectari:non obstante dicta extrauagan. Ambitiosæ posset fieri alienatio.citans ad hoc glo. not. in c.placuit.12.q.2. quæ dixit,ꝙ in necessitate potest alienari bona Ecclesiastica inconsultis, idest clericis. & ratio ipsius credimus fuisse, quia ibi pro forma fuerat assignatum, vt non fieret venditio bonorum Ecclesiasticorum inconsultis Episcopis, vel clero, aut Concilio Clericorum, sine vlla necessitate. ergo si adfuerit necessitas alienādi, alienatio nō erit illicita,si facta fuisset inconsultis supra nominatis. idipsum videtur elici ex l.Diuus. ff.de pe:it.hęred.& in l. tutor. §. 1.ff.administr.tut.idipsum docuit Hugo & Archidiaconus in c.Abbatibus.12.q.2. & taliter disputando tenuit Paul.de Eleaz.in q. incip. condemnatus. vltimo mēbro. & Cardin.in Clem. 1. de rebus Eccle.non alien.ad quod facit tex.in c.fi.extra de rebus Eccle.ædif.vel repara.& hos omnes Doctores retulit,ac sequutus fuit Rodohanus in dicto tract. quæst. 9.num.50. qui in num.51. dixit ex supradictis inferri limitationem ad iura, quæ exigunt solemnitatem in rebus Ecclesię alienādis: vt intelligantur,nisi tanta,& tam vrgens necessitas esset, quòd non posset obseruantia solemnitatis pręfatæ seruari, vt in dicto cap.placuit, & quòd hoc modo limitāda sit extrauagan. Ambitiosę supradicta.hęc Rodohanus,qui eadem repetijt ibidem in quæst. 19.nu.30.& sequen. qui ibidem. nu.47.sequens Pan. in c. pastoralis.nu.5. versic.& ex hoc collige. extra de his quæ fiunt à pręlat. sine cōsensu Capituli,dixit,quòd vbi immineat alienatio ex necessitate iuris, non est seruanda solemnitas:secus vbi est voluntaria, licet immineat propter necessitatem hominum. idipsum & ipse approbat multipliciter,& in multis locis, cuius verba hìc referre superfluum visum fuit. Attamen sciendum ꝙ illa alienatio dicēda erit fieri ex iuris necessitate &c. Vide Amæd.f.116.nu. 10. dicens illam alienationem ex iuris necessitate fieri dicetur: quando lex in subsidium. &c. vbi dicitur, ꝙ [Nemo possit ad impossibile obligari.]

Limitanda vtique erit dicta limitatio secunda, dicendo, quòd etsi ipsa videatur vera: cùm sit fulta auctoritate tot Doctorum, qui tacitè se fundarūt super illud axioma vulgatissimum: Necessitas non habet legem: quòd sub alijs verbis æquipollentibus continetur in Regula Nemo potest. de regu.iur.in sexto,vbi dixit Dynus inter alia, quòd nec auctori-
171 tas, † nec præceptum potest aliquem obligare ad impossibile,vt in l.vltima,tertio responso.ff.quę senten.sine appella.rescin.

Idipsum docuit ipse Rodoh.in dicto

dicto tract. in c. de causa necessitatis, fol. 114. nu. 29. & sequentibus: Vbi dixit posse fieri huiusmodi alienationem, non seruatis iuris solemnitatibus, prout docuit Host. in c. 1. de his, quę fiunt à Prelat. excipiens casum necessariæ alienationis, quæ tantam requirat celeritatem, quòd expectari non possit superioris auctoritas, vel quæ Superiorem consuli non pateretur: poterit tunc alienatio fieri, etiam nō obstante iuramento de non alienando præstito per ea. idem docuit Ioānes de Fan. in Clem. 1. de reb. Eccle. non alien. dicens, quòd in casu illius text. posset fieri alienationem impunè, illa solemnitate nō seruata, si necessitas non capit tantam dilationem. vbi etiā Cardin. in verf. quintò nota dixit, ꝙ hę duæ causæ, vtilitatis scilicet, & necessitatis frequēter permittunt recedi à iure communi. & in versic. 29. dixit, ꝙ si necessitas summam celeritatem requirit, & licentia vel consensus peti non potest, vel petitus obtineri. & exēplificat in l. Diuus. ibi adducta & in cibaria familiæ: vel finge, inquit, quòd non facilè poterat obseruari solemnitas, quod accidere potest multis ex causis: tunc poterit absque metu pœnæ celebrari cōtractus alienationis: quia quod dicitur, si subest necessitas, fit alienatio seruatis solemnitatibus, intelligitur de necessitate, quæ non exigit tantam celeritatem: cuius sententiam sequutus fuit Gondif. Viladeg. in suo tract. de legib. quæst. 11. in fine, vbi allegat multos; ex quibus (subintulit) infertur limitatio ad iura quæ exigunt solemnitatem in rebus Ecclesiæ alienandis: vt intelligantur, nisi tanta necessitas, & tam vrgens interueniret, quòd non posset obseruantia solemnitatis prædictæ obseruari, vt elicitur ex tex. & glo. c. placuit. 12. q. 9. idipsum repetijt ipse Rodohanus vbi supra nu. 55. qui denique ibidem nu. 128. his præcisis verbis vsus fuit. & nota, ꝙ in casu alienationis factę sine solemnitate ob vrgentem necessitatem. Bal. in cap. 1. col. 4. qui feud. dare poss. putat, quòd ex post de necessitate sit facienda ratificatio solemniter, iuxta not. in l. Pomponius. ff. de negot. gest. quam sententiam retulit, & approbauit Iason ibidem col. 8. versic. tertiò limita. idem Rodohanus ibidem in fol. 172. in cap. incip. etsi sit facta alienatio de rebus Monasterij, nu. 17 refert Lapum cōsuluisse in vacatione Hospitalis de Alto passo potuisse se obligari pro quadam pecuniæ quantitate suscepta sine auctoritate Superioris, propter imminentem eiusdem necessitatem, cuius sententiam limitat Ioannes de Imola solùm verificari posse, subdens quando copia superioris de facili haberi non possit; & magna immineret necessitas, aliàs secus, quòd etiam placuit Dominico: quia illud Hospitale erat subiectum immediatè Papæ: vnde difficile erat habere recursum ad Papam pro licentia, quod & rursus ipsemet Rodohanus in cap. incip. quando

autem

autem vrget necessitas.folio 271. per totum Capitulum, qui idipsum multipliciter probat eadem quæ nos supra retulimus, repetens. idipsum docuit expressè Panorm.in c.fin.nu.8.versic. omnia prædicta. extra de Ecclesijs ædifican.his præcisis verbis vtens, videlicet. Omnia prędicta arbitror vera cessante summa necessitate: si autem immineret summa necessitas alienandi; & tantam celeritatem requireret, quòd Superiori consuli non patiatur: tunc puto alienationem posse fieri cõsensu Papæ vel vlterius Superioris, cui fuit iuramentum taliter præstitum, minimè requisito.arg. optimum in l.tutor, qui repertorium.ff.de adm.tuto. vbi in causa necessitatis potest tutor inuentario non cõfecto administrare bona pupilli:quod aliàs cessante necessitate facere non posset. Ad idem probãdum facit quod not. Ioannes.11.q.2.c.fine exceptione.& c.placuit.12.q.2.& Hugo & Archidiac. in c.Abbatibus. 12.q.2.Ioannes de Fan. in Clem. 1. de reb.Eccle.non alienan.vbi dixit, quòd in casu illius Clemen.posse fieri alienationem impunè illa solemnitate non seruata, si necessitas non capit tãtam dilationem: ad quod citatur bonus text.in c. nullus res Ecclesiæ.17.q.4.& addit ibi ipsemet Panormitanus,& hæc nota, quia faciunt ad multa, maximè pro exemptis habentibus Superiorem in remotissimis locis, & facit ad idem c.nihil.de electione,& c.fin. de sepultur. in sexto. Possumus tamẽ meritò dicere, ꝙ in casu necessitatis etiam poterit & cautiùs procedi in alienandis huiusmodi bonis, vt hodie introductus mos passim nos docet, scilicet vendere huiusmodi bona reseruato assensu Apostolico cum expressa protestatione, quòd non intelligatur venditio facta. nisi assequuto Apostolico assensu, infra triennium, & isto interim emptori locat dicta bona vendenda fructifera ad rationem alicuius rationabilis pensionis, vel census inde percipiendi, donec superueniat dictus assensus, quòd si nec tali pacto poterit obuiari tali necessitati, tunc simpliciter vendat, vt fuit probatum. dummodo transacto talis necessitatis articulo, petatur ratificatio à Papa, aut ab alio, qui virtute alicuius priuilegij poterat assensum præstare dictæ alienationi à principio.

Circa secundum dubium conclusio vnica sit hæc. Præscriptio
172 † nulla legitima cucurrit contra dictum Monasteriũ propter alienationem dictorum bonorũ per ipsum factam dicto Ioanni Baptistę, neque translatum aliquod ius ex temporis quadraginta annorum spatio, quo fuit sibi venditum à Monasterio dictum dominium directum, in cuius pacifica possessione videtur ipsum perseuerasse: quamuis error iuris intercesserit eò, quòd tam ipse emptor, quàm Monasterium ignorassent necessariò requiri pro validitate contractus huiusmodi alienationis. Hæc conclusio probatur triplici medio. Primò enim

per

per textum apertissimum in c. si quis Presbiterorum. ibi [Præter pęnam super hoc ascriptã, confectum exinde documentum viribus (quamuis ab initio nullas habuerit) euacuetur.] si ergo ab initio huiusmodi contractus nullus fuerit, per se patet, quòd virtute ipsius præscribẽdi ius non fuerit translatum ad emptorem, cùm ille nullum titulum acquisierit, vt latissimè supra fuit probatũ, stante peroptima iuris regula in c. nõ firmatur. de regu. iur. in sexto, vbi dicitur [Non firmatur tractu temporis, quod ab initio de iure non subsistit.] Idẽ apertius probatur per text. in c. 2. de reb. eccle. non alien. ibi. [Contractus autem omnes etiam iuramenti pęnę, vel alterius cuiusuis firmitatis adiectione vallatos, sine huiusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari, & quicquid ex eis sequutum fuerit decernimus adeo viribus omnibus carere, vt nec ius aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent.] Idem habetur in Clem. 1. de reb. eccles. non alien. ibi. [si quis autem contra hoc fecerit pęnam suspẽsionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur.] hæc ibi. Si ergo ex tali alienatione facta nullum ius acquiretur emptori, inde consequens erit, quòd non currat præscriptio cõtra Ecclesiam alienantem, non seruatis iuris solemnitatibus, cum in præscribendo requiratur iustus titulus, & bona fides: & iustum titulum adesse in emptore nõ poterit, si nullum ius in tali re empta, & sic sibi alienata non fuerit ad ipsum inde trãslatum. Idipsum docuit Paulus Papa Secundus in sua extrauag. Ambitiosæ, sub eodem tit. in qua inter alia hæc habentur, videlicet. [Si quis autem alienare præsumpserit, alienatio, hipotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio huiusmodi nullius omnino sint roboris, vel momenti.] Idem fuit cõfirmatum per extranagãtem Iulij Tertij, Pauli Quarti, & Pij Quinti, quas supra retulimus in probatione cõclusionis vnicæ supra allatæ in decisionem primæ quęstionis propositę. Probatur & secundò auctoritate iuris ciuilis per text. apertissimum in l. iubemus. la seconda, §. sanè. C. de sacrosan. Eccles. & in Authen. de non alien. aut permut. §. 1. quarũ tenor fuit ad verbum relatus sup. in probationem conclusionis vnicæ primę q̃stionis. Vide ergo ibi. Probatur & secundo auctoritate ferè oĩum, qui fuerunt citati in ꝓbatione dictæ vnicæ conclusionis decidẽtis primã q̃onem, & in responsione secundę obiectioni ꝓpositæ contra p̃dictam vnicã conclusionem allatã supra in decisionem primę propositę q̃onis: cùm indè implicitè idem probetur, vt patet ad sensum: Nam dum probatur, quòd propter diuturnitatem temporis factæ alienationis non probatur interfuisse requisitas solemnitates de iure. Inde sequitur præscriptio, quæ resultat ex possessione empta sine solemnitate, nullum conferat ius præscribendi, ac assequendi legiti-

legitimum dominium ipsius rei alienatæ, eo magis, ꝙ ibi citati Doctores loquant sæpe de possessionib. huiusmodi pacificè possessis sic alienatis: & vltra illa, idē expresse docuerunt Doctores in citatis iuribus, & nouissimus omnium Augustinus Berous in c. Episcopi. col. 3. nu. 6. ext. de reb. eccles. non alien.

Probatur & tertio hac ratione. Cum in casu nostro affuerit error iuris, & non facti: inde sequitur nullum ius huiusmodi alienationem cōtulisse dicto emptori, cum ipse credendo, quòd pro validitate dicti contractus alienationis sufficisset assensus Abbatis, & Monachorum dicti Monasterij, & confirmationis Capituli generalis Congregationis Cassinensis, nec necessariò esset de iure requisitus assensus Sedis Apostolicæ, vt latissimè fuit probatū per allata in probationem dictę vnicę cōclusionis conuincitur errasse in iure, ac per consequens non pscripsit iuxta infrascriptorū Doctorum sententiam, inter quos est glo. in dicta Clem. 1. vers. proprij: & ibi communiter per Doctores, inter quos est ipse Panormitanus qui ibidem nu. 9. his præcisis verbis vtitur; videlicet proprius Prę latus exēptorū immediatè subiectorum est Summus Pontifex. Idipsum docuit Cassaneus in consue tu. Burgun. in rubr. 9. §. 12 22. num. 26. 27. & 28. qui loquēs in casu nostro citat text. in dicto c. 2. supra citato dicens ipsum non posse cauillari: cum apertissimè hoc probet, & citauit alios Doctores, qui per nos fuerunt citati in probationem dictæ vnicę conclusionis, eundem text. in d. c. 2. ad idipsum probandum citauit August. Berous in c. 1. nu. 161. vers. non obstat. ext. de in integr. restitu. qui apertius idem repetijt in c. nulli, nu. 4. vers. quod demonstratur. & rursus ibidem, numero 57. versiculo tertium. extra de rebus eccles. non alienan. ex his ergo omnibus elicitur apertissimè primò, quòd necessarius fuerat assensus Apostolicus etiam de iure communi in casu nostro, vltra extrauag. Ambitiosæ. sub eo. titu. & extrauagan. Iulij Papæ Tertij Pauli Quarti, & Pij Quinti relatas in probationem dictæ conclusionis Vnicæ quæstionis primæ. Secūdò, quòd etsi Doctores in dicto c. 2. de reb. eccles. non alien. in sexto, vbi expresse dicitur (prout supra ad verbum retulimus) nulla præscriptione posse iuuari emptorē talium bonorum sic alienatorū, vt apertius quisque posset deuenire ad cognitionē veritatis contentæ in præsenti nostra conclusione, subdiderūt infrascripti Doctores expresse, & ad verbum, ꝙ aut emptor bonorum Ecclesiasticorum non seruata solemnitate indicta ab Ecclesia laborauerit ignorantia facti, aut iuris, & ꝙ tunc quis dicatur emptor laborans ignorantia facti in casu nostro, quādo ab Episcopo, vel alio Prælato sibi vendenti propria au- ctoritate bona ipsa Ecclesiastica fuisset dictum emptori non seruatis iuris solemnitatibus, quòd iā fuissent ipse solemnitates obser-

uatæ

natæ, licet reuera ille non præcessissent. Nam stante ignorantia huiusmodi facti si emptor cōtra Ecclesiam præscripsisset spatio quadraginta annorum, & huiusmodi sic sibi alienata bona pacificè possedisset: tunc virtute huiusmodi præscriptionis verè fuisset assequutus plenum ius sibi taliter assignatum: sed si emptor talium bonorum non seruata iuris solemnitate laborasset ignorātia iuris, credendo, quòd sufficeret ad validitatem dictæ alienationis consensus Episcopi solius, vel huiusmodi, tunc dicta præscriptio non cucurrisset, cùm de iure solemnitates illæ necessario requirebantur pro validitate dictæ alienationis, & multa alia vt per supra allata patuit, cum ignorantia facti, & non iuris det ius præscribēdi, prout in casu nostro expresse infrascripti Doctores docuerūt, videlicet Philippus Franchus in d.c. §. contractus. num. 2. versicul tertiò nota, dicens indè notandum, quòd cōtractus factus contra legis prohibitionem non tribuat causam præscribendi, licet ipsemet Philippus ibidem, nume. 4. vers. in glo. in vers. præscribendi. his præcisis verbis vsus fuerit, post Ioānem And. videlicet, si præscribens errat in iure, vt quia credit alienationem valere, vbi non valet, non præscribit: secus si errat in facto, vt quia credidit Prælatum vendidisse de consensu Capituli, qui tamen consensus non interuenit: & tūc præscribit: quod & Pan. apertius docuit in c. cum non liceat. nu. 9. vers. quandoque res. ext. de præscript. his præcisis verbis vtens, videlicet Quandoq; res nō prohibetur simpliciter alienari, sed sine certa solemnitate, vt in reb. minorum, & Ecclesiæ, & tunc data bona fide, & excluso iuris errore procedit præscriptio, si habet concomitantiam suā, vt in contrarijs allegata superius, vt puta, emi rem Ecclesiæ a Prælato, sed putabam Capituli consensum intercessisse, qui tñ non intercesserat: secus si errabam in iure: vt quia putabā Prælatum sine consensu Capituli posse vendere. hęc ibi Pan. qui rursus eadē repetens in c. 2. ext. de his, q fi. a maior. par. cap. his pcisis verbis vtitur in fine glosę. Nota, q titulus habitus a solo Prelato non prestat causam pscribendi, & intellige, qñ solus Prelatus vēdidit, seu alienauit: sed glosam contrariam habes in c. de quarta. de pscript. sed intellige illam glo. qñ recipiens errauit in iure, puta credidit solum Prelatū posse alienare. Nā error iuris impedit vsucapionē. vt not. in c. Apostolicę. de donat. & in l. nūquā. ff. de vsucap. illam glo. intellige, qñ errauit in facto, quia credidit Capitulū consensisse, & alias solemnitates debitas interuenisse. & addidit ibi Panor. memorię cōmendandas illas duas gl. Qui Pan. idipsum sentiēs in d. c. de quarta, nu. 12. versic. sed contra hanc solutionem cōcludit his pręcisis verbis vtendo in decisionem eiusdē questionis, videlicet. Aut habens solius Epi cōcessionē, errauit in facto, vt quia credidit consensum Capituli interuenis-

nenisse, & procedit glo. ista.s.dicti c.de quarta, dicens valere prescriptionem: sed si credidisset cõcessionem Episcopi sufficere, errauit in iure, & per consequens nõ potuit prescribere, quia error iuris nocet in vsucapione, & prescriptione. vt in l.nunquam, ff. de vsucap. & in c.dudum, de decimis. & in c.Apostolicæ. de donat. Nam in d.c.dudum fuit nulla declarata donatio facta a Regina de decimis, cùm errasset in iure, eo quod credidisset ad se spectare earũ dispositio, quæ reuera ad Papã spectabat. & in d.c.Apostolicę. dicitur potuisse prescribi illam donationem, cùm facti, & nõ iuris intercessisset error, prout ibidẽ dicitur à Doctoribus communiter: Felinus verò in c.de quarta, col.7. nu.26. & 27. vers.prima doctrina, col.8. vers.secũda doctrina, n.29. ext. de prescript. & post ibidem, col.11. nu.42. vers. limita tertiò, & col.12. nu.43. vers. limita quartò. quamplurima notatu dignissima attulit in fauorẽ præsentis rationis nostrę cõclusionis, cuius dicta per modum epilogi, & specialiũ notabiliũ hic recensere debim⁹. Sciendũ ergo, quod iusta credulitas iuridici tituli, qui reuera non suberat, & sic error facti tm̃ prodest, quantũ verus titulus habitus a Dño, quoad pscribẽdum, vel vsu capiendũ, quod & ipse Felinus ibi nu.26. plurib. Doctorum auctoritatibus, & exemplis probat, subdens in nu.27. versic. & ab ista doctrina, & sequenti excipe casus, in quibus lex expressè diceret, quòd iniustus titulus non det causam præscribendi, prout est in casu c.2. §.contractus, de rebus Ecclesiæ non alien. in sexto, vbi glo. dicit illum esse casum specialem, in quo titulus minus iustus non dat causam præscribendi: hic titulus tamen excusat a restitutione fructuum, tali pacto procedet opinio particularis quorundam, qui dicunt emptorem bonę fidei rei Ecclesiasticæ malè alienatæ non teneri ad restitutionem fructuum. quos sequitur Imo. in capitulo ad nostram. in fine. de rebus Eccles. non alienan. Nam intelligerem (subintulit ibidem Felinus) eorum opinionem, quando esset bona fides causata ex errore facti: & si emens putabat eum esse Prælatum, qui non erat: sed si errabat in iure procedet opinio communis, dicens eum teneri ad fructus, de quo latius ipsemet Felinus loquutus fuerat in capitulo cùm causa. ad fin. versiculo respectu autem fructuum. extra de re iudic. & rursus in dicto capitulo de quarta. numero 32. & sequen. versiculo limita secundò. & denique in dicta columna 8. versiculo secunda doctrina. numero 29. ipse Felinus dixit, quòd credulitas cum errore iuris non facti suadens, quòd titulus nón iuridicus sit iuridicus non profit ad prę scribendum, vt in l. nunquam. ff. de vsucapionibus, quod & confirmauit Imola post Cardinalem in capitulo cùm dilectus. columna sexta, de consuetud. dicens quòd titulus iniustus propter errorẽ facti iuuat pręscriptionem; secus

secus si cum errore iuris: idipsum punctualiter docuerunt Cardin. in Clem. 1. de reb. Eccle. non alie. & ibi Imo. post Io. de Lign. idem docuit Io. And. in c. cura. de iurepatro. idem docuit Butr. in cap. si diligenti. col. 6. versic. quærit glo. de præscript. & in c. dudum. col. 4. de Decimis. per illum text. meliorem de iure. idem Imo. rursus in c. fin. 4. & 5. colum. de præscrip. Roma. in consi. 166. col. 5. Geminianus in c. 2. §. contractus. ante finem, de reb. eccle. non aliena. in sexto, Paul. de Castro in cons. 72. col. pen idem docuit ipse Felinus vbi supra nu. 42. vers. contrarium tenuit. Pau. de Castro sequens Doctores sentientes idem, & hoc dixit postquam recensuisset sententiam Imo. dicentis, quòd error iuris nō noceat præscriptioni longissimi temporis. vbi supra subdidit, quòd contrarium simpliciter docuerit Paul. de Castro in consi. 72. incipien. quia frustra disputaretur. ad fi. vers. secunda ratio: quia error iuris non inducit bonam fidem in præscriptione, & allegat Cyn. in l. si quis, emptionis. §. 1. C. de præscript. 30. ann. ꝙ & notauit vltra eum Bar. in l. sed etsi lege. §. scire. nu. 4. versic. quædam sunt iura interdictoria. ff. de petit. hæredit. his præcisis verbis vtens, videlicet. Quędam sunt iura interdictoria, seu prohibentia aliquos actus, tunc qui facit cōtra illa iura, dicitur habere malam fidem, vt in d. l. quemadmodum. ibi [Qui enim contra interdicta legis. Quędam sunt iura quę non prohibent, sed actui non assistunt: vt puta testamentum non solemne nō valet, quia leges non assistunt sibi. & addit Felinus vbi supra, sed hodie non pręscribitur, nisi cum bona fide, & non sufficit malam fidem abesse, vt idem Bar. in d. §. scire, subintulit. & pro hac opinione ipse Felinus induxit vltra alios tex. in c. dudum. de Decimis. Vbi error iuris non proficit in præscriptione longissima. Nam de alia nō videtur loqui ille tex. dum repellit præscriptionem contra Ecclesiā, quę si fuisset minor, quàm quadragenaria non oportebat respicere defectum tituli, sed solùm allegare imperfectionem temporis: & licèt ibi vltra bonam fidem requireretur titulus, quia illi pręscribebant contra ius commune, vt ibi declarat Abbas super glo. 3. tamen considero (subintulit ibi Felinus) quòd si illa præscriptio fuisset minor q̄ quadraginta annorum, satis fuisset dicere eam non esse sufficientem, absque impugnatione ex defectu tituli. Cùm igitur insistat ille tex. in impugnatione tituli, & pręsupponat præscriptionem quadragenariā, & non prodesse iuris errorem: profectò (subintulit ibidē Felinus) probat aptè iuris errorem non prodesse ēt in p̄scriptione lōgissima, & ad text. in d. c. peruenit. patuit responsio ex verbis Butrij. in c. si diligenti. col. pen. vers. in quātū dixi. de em pt. & vēdit. ꝙ ibi erat iuris iustus. qui non impedit præscriptionem & subintulit adhùc Felinus, quòd hanc partem sentiunt omnes Doctor. per ipsum citati paulò antè.

in verſ. ſecunda doctrina, dum loquuntur in materia, in qua requiritur præſcriptio longiſſima, videlicet. contra Eccleſiam, & tamen faciunt differentiam inter errorem iuris & facti: vt primus noceat ad præſcriptionem, ſecundus non. & illas deciſiones ita ponderat Alex. & ibidem nu. 43. circa finem referendo ſententiam Imo. in c. Apoſtolicæ. col. 3. extra de donat. dicentis, quòd ille, qui habet titulum ex contractu inito cum minore, vel Eccleſia. & ſcit, quòd aduerſus illum titulum poterit peti reſt. in integr. non dicitur habere titulum aptũ ad præſcribendum: nec eſt in bona fide allegat tex. in l. in cauſæ. la prima. §. interdum. cum l. ſequenti ff. de minor. vbi aperte hoc videtur probari. & quòd error facti (prout ſupra in principio fuit exemplificatum) det cauſam præſcriptioni, & non error iuris: habetur deciſio Rotæ in nouis. ſub titu. de præſcriptionibus, deciſione tertia incip. ſi apparet conceſſio Epiſcopi. ex his ergo omnibus patuit nullum ius contuliſſe dicto Ioanni Baptiſtæ dicta præſcriptio præſũpta ſtante deciſione facta ab Eccleſia in dicto cap. 1. de reb. Eccle. non alien. in ſexto, & in Clem. 1. eodem titu. vbi expreſsè decernitur nullum ius transferri ex alienatione rei Eccleſiaſticæ facta non ſeruatis ſolemnitatibus iuris, inter quas in caſu noſtro eſt aſſenſus Apoſtolici interuentio, vt apertiſſimè per hucuſq; allata patuit apertiſſimè: quibus addimus quæ nouisſimè docuit ipſe Rodohanus in tractat. de reb. Eccleſ. non alie. in Capitulo incip. ſed an in alienatione rei Eccleſiæ num. 25. verſ. ſed an emens à ſolo Prælato. fol. 228. ſequens Bernardum Brix. in quæſt. 59. & Io. Andr. in c. 1. de reb. eccle. non alie. in ſexto, & in c. cura. de Iurepatro. dixit, quòd aut ipſe præſcribens errauit in iure, vt quia credebat valere contractum, qui non valebat, & tunc non præſcribit, ſecus ſi errabat in facto, quia credebat Prælatum vendidiſſe de conſenſu Capituli, qui tamen conſenſus non interuenerat: & tunc præſcribit. Quibus omnibus addimus & hoc quòd dato & non conceſſo, quòd eſſemus in ignorantia facti, & non iuris: adhuc dicimus dictam alienationẽ ſic factam ſpatio quadraginta annorũ nullum ius tranſtuliſſe ad dictum Ioannem Baptiſtam emptorem dicti directi Dominij, cùm contradictum Monaſterium taliter alienans dictos. Ioannes Baptiſta nullum ius præſcriptionis acquiſierit ex pacifica poſſesſione dictorum alienatorum bonorum dicto ſpatio quadraginta annorum: ſtante priuilegio Eugenij Quarti indulto Congregationi noſtræ Caſſinenſi ſub datum Florentiæ in anno ſalutis 1434. ſeptimo Kal. Martij Pontificatus verò eius anno quarto. vbi ad verbum hæc præciſa verba habẽtur, videlicet. [Inſuper cùm plerunque contingat in Curia, ac neglectu Prælatorum, qui hactenus bona Monaſteriorum dictæ Congregationis antequam præfatæ Cõgregationi vnirentur, guberna

bernarunt: aut postmodum ex ignorantia, seu alia quauis causa à plerisque Monasteriorum ipsorum bona in præiudicium animarum suarum indebitè detineri & occupari: præsertim sub colore præscriptionis, aut alio quocunque modo; ex quo non modica iactura consueuit præfatis Monasterijs euenire: Nos volentes de remedio oportuno prouidere in fauorem obseruantię regularis, ex certa scientia, & motu proprio, ac de plenitudine potestatis Apostolicæ volumus, statuimus, & decernimus, quòd contra præfatæ Congregationis Monasteria, loca, personas, & bona aliqua non currat præscriptio, nisi post lapsum sexaginta annorum. Quod quidem iudicium tam in casibus, bonis, & rebus præteritis, quàm futuris, potestate & scientia simi libus extendi, & locum habere omnino volumus: non obstantibus, quibuscumque in cõtrarium facientibus. &c.

Circa tertiũ dubium. Responsurus propositæ quæstioni eo breuiori stilo, quo vti desuper datũ fuerit, duab. cõclusionib. vtendũ erit nobis, quarum prima erit.

Prima cõclusio: Regulariter ad Ecclesiam, seu alium dñm directũ ob ipsius emphiteotæ lineam finitam deuoluitur vtile dñium: nam inuestitus de huiusmodi bonis ꝓ se, filijs, & nepotibus, si decedat
173 † absque filijs legitimis, & naturalibus, & nepotibus legitimis, & naturalib. ex filijs eius descendentibus, vel si moriatur relictis filijs huiusmodi, vel nepotibus: & demum defecerint ipsi propter lineam finitam ex conuentione partium, & natura contractus: dictorum bonorum emphyteoticorum vtile dominium, quod erat apud emphyteotam ad dominum directum deuoluitur. Hæc conclusio probatur primò per tex. in Auth. de non alien. vel permutan. &c. §. emphyteosim autem. & per arg. in c. 2. ext. de feudis. vbi etsi text. non loquatur de emphyteosi, sed de feudo Ecclesiæ, tamen idẽ decretum ibi fuisse elicitur, stante communi Doctorum sententia, quòd argui possit de feudo ad emphyteosim: & è contra, vt inter alios permulta docuit Euerardus in sua centuria, & expressius probatur per textum apertissimũ in c. 1. de success. fratrum, vel gradibus succedentium. vbi hæc habentur, videlicet [Per successionem, sicut per inuestituram beneficiũ ad nos pertinet. Mortuo. n. qui beneficiũ tenebat prima causa liberorũ est. filijs. n. existentib. masculis, vel ex filio nepotib. vel deinceps per masculinũ sexum descendentib. cęteri remouẽt agnati. His verò deficientibus vocantur primo fratres, cùm fratrum præmortuorum filijs: deinde agnati vlteriores. Quòd ita intelligendũ est, si feudum sit paternum: hoc est si fuit illius parentis, qui eius fuit cognationis communis: si. n. Titij auus de nouo beneficio fuerit inuestitus Titio sine legitimo hærede masculo defuncto, eius feudi successio non pertinet ad eiusdem Titij patruum magnum, nec ad prolem ex eo descenden-

tem, immo reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet, neque beneficij successio:] hęc ibi inter alia, ex quibus apertissimè emicuit veritas præsentis nostrę conclusionis.

Probatur & secundò Doctorū auctoritate. Nam hoc expresse docuit Pau. de Cast. in consi. 68. incip. In casu pręsenti, puto sub numero 1. volum. 2. Corneus in consil. 76. nu. 9. vol. 2. Ioannes Maria Riminaldus in consi. 124. nu. 18. vol. 1. Bal. & Cynus in Auctën. quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. Berous in consi. 102. nu. 24. vol. 1. Corneus in consi. 219. nu. 11. vol. 2. Cęphal. in consi. 345. nu. 12. vol. 3. Simon de Pretis. in consi. 88. Iul. Clar. in §. emphyteosis. q. 42. dicēs de hoc non esse dubitandum, & ratio est patētissima. Nam nemo dubitare poterit, quòd cōcessum ad tempus post illud intelligatur prohibitum, & quoniam hoc ipsum probat multipliciter Corbulus in tract. de emphyteosi sub titulo. de causa priuat. ob lineā finitam in Capitulo. Duodecima ex causa, folio 61. in principio, & per multas ampliationes, ideo ad ipsum remittimus Lectorem, ne egredi videamur rem aggressam.

Amplia singulariter dicendo, quòd allata in dicta conclusione prima verificantur etiam, & ha-
174 bent locum † in bonis emphyteoticis simpliciter cōcessis duobus fratribus præsentibus. Nam si alter eorum moritur sine legitimis, & naturalibus filijs, portio ipsorum bonorum reuertetur ad dominum directum, & non ad alium fratrem superstitem, nec ad filios ipsius fratris superstitis, cū nec in contractibus, vt in l. si mihi & Titio. ff. de verbor. obligat. cum similibus, non est locus iuri accrescendi, cùm post emolumentum iam alteri quęsitum non habet locum ius accrescendi, & huiusmodi concessio intelligēda sit facta vnicuique ex stipulatoribus pro virili parte ipsius emphyteosis: nisi aliud diceretur in concessione, quoniam illud esset obseruādum. Hæc ampliatio probatur duplici medio. Primo enim per arg. in c. vnico. in principio. de fratribus de nouo beneficio inuestitis. Vbi hęc habentur, videlicet [si duo fratres de nouo beneficio, & non de paterno simul inuestiti fuerint: vno sine hærede defuncto, ad alterum non pertinet eius beneficij portio, nisi facta fuerit eo pacto inuestitura.] hęc ibi. Diximus probari hanc ampliationem per argum. in d. c. 1. quoniam licet ibi non habeatur sermo de emphyteosi, sed de feudo: tamen idē implicitè decisum subauditur, cùm valeat argumentum a feudo ad emphiteosim, & è contra, vulgaribus iuribus, & cōmuni Doct. sententia recensita a Verardo inter alios in sua centuria quodam. Idem probatur per argum. in c. 1. de duobus fratribus a Capitaneo inuestitis, vbi hęc habentur, videlicet [Duo fratres, videlicet Titius, & Seius a Capitaneo de nouo beneficio simul inuestiti sunt, eo videlicet

tenore, vt quãdiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, & masculis deficientibus, fœminæ si superessent, feudum haberent. ex fratribus his vnus vna filia relicta altero adhuc viuente decessit. Quęritur cui portio defuncti deferatur vtrum filiæ, an fratri? Respondetur filiæ. Vnusquisq; quæ enim sibi suisq; hęredibus videtur prospexisse, si tamen is, qui filiam reliquit, sine hęrede decessisset, propter tenorem inuestiturę insertũ, eius pars fratri, & non Domino est quæsita.] hæc ibi. Diximus ꝓbari per argumentum in dicto iure, quoniam ex ipso elicitur veritas nostræ ampliationis, arguẽdo a contrario sensu, tali pacto. Si fratri, & non Domino accrescet pars defuncti propter tenorem expressum inuestituræ: Inde sequitur arguendo a contrario sensu, quòd si simpliciter fuisset feudum, vel emphiteosis duobus fratribus pręsentibus concessa, pars præmorientis sine hærede rediret ipso iure ad Ecclesiam dominam, vel aliũ dominum directum. Idem apertissimè probatur per text. in l. fin. §. filium, & filiam. ff. de legat. 2. & in l. Lucius Titius. §. Caio. ff. ad Senat. Consul. Trebel. & ibi per glo. & Doctores. Idem ad verbum docuit text. in c. 1. §. quod etsi communiter acceperint. De ijs, qui feu. dare poss. cuius præcisa verba in probationem secundæ conclusionis referentur.

Probatur & secundo Doctorũ sententia vltra glo. in dictis iuribus. Idipsum expresse docuit Bartolus in l. si mihi, & Titio, nu. 4. ff. de verb. obligat. in vers. breuiter. his præcisis verbis vtitur, videlicet. Veritas est ista, quando conceditur emphiteosis fratribus duobus præsentibus, & tunc altero decedente nõ est locus iuri accrescendi: quia nec in contractibus, vt hic, & simil. & quia post emolumentum iam alteri quæsitum non habet locum ius accrescendi, vt in l. 1. circa fi. ff. de vsufru. accresc. per text. in cap. 1. de duobus fratribus de nouo beneficio inuest. & in c. 1. de successionum gradib. in feud. & sic reuertetur ad ecclesiam, vel ad dominum, vt in l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebell. & in l. fin. §. filium. ff. de legat. 2. quod intellige, nisi fuerit emphyteosis paterna, vt statim dicam. & hæc Bar. sentẽtia communiter a Doctoribus fuit recepta, vt attestatur Alex. ibidem in apostilla ad Bar. ipsum in vers. ius accrescendi. Idem docuerunt infrascripti alij Doctores, videlicet Socinus in consi. 56. in princ. vol. 1. Rayn. consi. 47. nu. 4. vol. 1. per l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duobus reis. vbi etiam Ronca. hoc tradit nu. 40. & in l. eadem. nu. 128. & nu. 131. in princ. ff. eo. titu. Alciatus in consi. 30. incip. Subtiliter, & copiose. in princ. Idem docuit eleganter, & breuiter Iul. Clarus in §. emphyteosis. quæst. 39. versic. è contrario. his præcisis verbis, videlicet, è contrario pone, ꝙ ecclesia concesserit emphyteosim duobus fratribus, ita vt post mortem eorum, & filiorum, ac nepotum suorum reuertatur ad Ecclesiam. Certè si vnus eorũ decedat nullis

nullis relictis filijs, emphyteosis non accrescet fratri superstiti, sed reuertetur ad Ecclesiam, ita videtur tenere Bar. in d. l. si mihi, & Titio: cuius opinionem dicit esse communem Alex. in consi. 167. nu. 4. lib. 7. vide in hoc proposito, quæ dixi infra hoc eodem libro, §. feudum, quæst. 77. vbi in versic. scias, tñ refert infrascriptos Doct. idem tenere, de feudis, nempè Bal. in l. vnica. nu. 15. C. de caduc. toll. Iason hanc dicit communem opinionem esse in l. si mihi & Titio. nu. 6. ff. de verb. obligat. & in consi. 117. col. 6. vers. & tenendo. lib. 4. & consil. 136. nume. 4. vol. 4. Curti⁹ iunior de feudis in 2. par. principali circa finem, in tertia dubitatione. Gratus in consil. 4. nu. 14. lib. primo. Socinus iunior in consi. 73. nu. 22. & sequenti lib. primò, etsi Cynus in l. vnica. circa finem. C. quando non peten. part. quem multi sequuntur, quos refert Molin in apostilla ad Alex. consil. 30. num. 8. lib. primo. Addēs, ꝙ hęc sit crebrior opinio. idē docuit Iulius Clarus rursus, vbi supra in vers. sed certe. dicens primam opinionem esse veriorem: addiditque cautelam optimam pro remouenda omni difficultate dictæ controuersiæ. Idem rursus docuit Bal. in consi. 116. incip. Columbinus dedit, num. 1. vol. 1. Corneus in consil. 285. nu. 6. vol. 3. & in consi. 185. nu. 2. vol. 2. Imo. in c. potuit. nu. 55. extr. de locato. Decius in consil. 58. nu. 1. vbi loquitur in emphyteosi à marito pro se, & vxore sua, & rursus idē Decius in consil. 329. incip. pro defensione, num. 1. Bar. rursus idipsum: sentire elicitur ex verbis eius in l. fraudati vectigalis, in fi. ff. de publi. & vectig. Nam ibi his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. Si ponerem, quòd duo acciperent rem in emphyteosim, & promitterent vectigal simpliciter quilibet tenetur pro parte, vt in l. reos. §. cum tabulis. ff. de duobus reis: & ideo vno cessante, eius portio reuertetur ad Dominum, vt hic. hæc Bar. idem docuerunt & alij infrascripti, videlicet. Decius rursus in consil. 236. paulò post principium, & Alciatus in consi. 16. incip. suprascripti domini, num. 3. Hier. Gabriel in consi. 87. nu. 1. Petrus de Anch in consi. 245. incip. duo prima dubia, nu. 1. qui attestatur in hoc omnes Doctores esse concordes, vt etiam post ipsum tradidit Dec. in consil. 263. nu. 1. & 2. Bal. rursus in l. 1. C. quando non peten. part. versic. sed restat tertius casus, & iterum, in l. 1. §. in primis. versic. extra glo. C. de caduc. toll. Alex. in consi. 13. lib. 5. & in consi. 203. vol. 2. idem permulta docuit Corbulus in tract. de emphyteosi titu. de causa priuat. ob lineam finitam. nu. 83. vers. quintò extenditur, vbi alias ampliationes & limitationes recensuit: quę cū non videantur deseruire decisioni præsentis quæstionis, suffecit mihi illa hîc tetigisse, idem expresse docuit Panormitanus in c. ex parte. num. 8. versic. iure accrescendi. extra de feudis. sequens Bar. vbi supra.

Limita singulariter allata in dicta ampliatione, dicendo illa non habe-

habere locum si in inuestitura tã feudi, quàm emphyteoticæ possessionis apponerentur hæc verba, videlicet. & cuilibet eorum in solidum. Nam vbicunq; in in-
175 uestitura † concessa duobus, & vnicuique eorum, vel cuilibet eorum, tunc proculdubio vno deficiente, alter habebit totum. hæc limitatio probatur Doctorum au ctoritate. Nam hoc expressè docuit Bal. in c. 1. §. fin. nu. 4. de success. feudi. & est communis conclusio, quæ non habet contradicentem, vt docuit Curtius senior in consi. 49. nume. 54. quem refert Belui. consi. 20. num. 3. & dixit Sigismund. consi. feud. 15. nume. 4. quòd ità præcedens conclusio ab omnibus limitatur: idem docuit Iul. Clarus vbi supra in dicto versic. sed certè credo. & sequenti. dicens idem fore dicendum de feudis non concessis ab Imperatore, sed ab alio Principe non recognoscente Superiorem: & licèt dicti Doctores expressè loquantur in materia feudalis possessionis, tamẽ implicitè idem dicunt in materia emphyteotica: & ratio rationum est, quoniam ferè in omnibus quò ad subiectam materiam loquendo æquiparantur feudum & emphyteosis, & ita communiter Doctores docuerunt, inter quos Iulius Clarus in §. emphyteosis. quæst. 39. vers. scias tamen: quòd postquam tradidisset nobis pro regula, quòd ius accrescendi regulariter in contractibus locum non habeat, statim subdidit, scias tamen quòd hęc conclusio intelligenda est, vt procedat si à principio concedatur emphyteosis pluribus personis simul, tunc enim vno mortuo, alteri non accrescit, & in hòc omnes concordant, vt dicit Ancharanus in cons. 246. nu. 2. quem refert ac sequitur Decius in consilio 263. nu. 1.

¶ Secunda conclusio emphyteo-
176 sis cõcessa † ab Ecclesia, vel alio Domino directo alicui (vt in casu nostro) recipienti illam pro se & filijs masculis, qui postea decessit relictis duobus filijs, quorum demum alter decessit sine filijs; portio dictæ possessionis emphyteoticę, quæ cõpetebat dicto mortuo non reuertitur ad Ecclesiam, aut aliam personam habentem directum dominium super dictis bonis emphyteoticis: sed illa eo ipso intelliguntur iure accrescendi deuoluta ad superstitem fratrem, & filios eius in perpetuum, nisi contrarium fuisset cõuentum inter dominum directum & emphiteotam: quoniam tunc vtique huiusmodi conuentioni stãdum esset. de qua latissimè tradit Combulus in tract. de emphyteosi: tit. de causa priuat. ob lineã finitam in capit. incip. Duodecima causa nu. 99. vers. prædicta tamen limitantur. vbi multos refert Doctores ita sentientes. Vide ibi. Hæc conclusio probatur per argu. in c. vnico, §. & quia vidimus. De his, qui feudum dare poss. vbi hęc ad verbum habentur, videlicet. Antiquissimo enim tempore, sic erat in Dominorum potestate connexum, vt quando vellent, possent auferre rẽ in feudum à se datam; postea

postea verò eò ventum est, vt per annum tantùm firmitatem haberent: deinde statutum est, vt vsque ad vitam fidelis produceretur: sed cùm hoc iure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est, vt ad filios deueniret, in quem scilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, vt ad omnes æqualiter filios pertineat. Cùm verò Conradus Romam proficisceretur, petitum est a fidelibus, qui in eius erant seruitio, vt lege ab eo promulgata, hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur: & vt frater fratri sine legitimo hærede defuncto, vel filius in beneficio, quod eorum patris fuit, succedat. Sin autem vnus ex fratribus a Domino feudum acceperit, eo defuncto sine legitimo hærede, frater eius in feudum nõ succedit, nisi hoc nominatim dictum sit, scilicet vt vno defuncto, sine legitimo hærede, alter succedat: hærede verò relicto alter frater remouebitur. Hoc quoq; sciendum est, quòd beneficium hoc ad veniẽtes ex latere vltra fratres patrueles nõ progreditur successione, secundum vsum ab antiquis sapientibus constitutum, licet moderno tempore vsque ad septimũ gradum sit vsurpatum: quod in masculis descendentibus hodie nouo iure vsque in infinitum extenditur.] hęc ibi. Idem probatur per iura citata supra in probationem ampliationis vnicæ primæ conclusionis.

Probatur & secundo præsens conclusio Doctorum auctoritate vltra glosas in præcitatis iuribus, videlicet Bart. qui in l. si mihi, & Titio, nu. 5. vers. quæro si emphyteosis, & in l. qui Romæ. §. duo fratres, nu. 24. vers. decimò quæro, duo fratres habebãt fundum emphyteoticum communem. ff. de verb. obligat. Nam ibi Bar. ad verbum se subscripsit pręsenti conclusioni

1 verissimæ, & infrascripti Doctores, videlicet Iason in d. l. si mihi & Titio, nu. 12. ibidem Alexan. nu. 15. Pau. de Castro ibidem, nu. 3. & ibidem alij omnes, Imo. in c. potuit, nu. 55. ext. de locato. *Bal.* in consi. 281. vol. 3. Berous in q. 79. nu. 1. asserens hanc esse communem opinionem. Ruin. in consil. 48. nu. 7. vol. 1. Pau. de Cast. in cons. 86. nu. 9. vol. 1. Bar. in consi. 58. incip. ex themate prædicto. in primo dubio, vol. 1. Roncag. in l. eandem. in princ. num. 136. ff. de duobus reis, multos alios Doctores hoc ipsum docentes citauit.

Amplia singulariter allata in dicta conclusione secunda, dicendo illa habere locum ius accre-

177 scendi etiam si post morté primi emphyteotæ stipulãtis pro se, suis filijs, & alijs descendentibus ex sua linea, filij eius comprehẽsi in dicta inuestitura ex natura rei contẽtæ in huiusmodi facto contractu de nouo impetrassent aliã inuestituram in personam ipsorum, licet cùm necessaria esset propter finitam lineam, & locationem in persona patris eorum: & ratio est, quoniam secunda inuestitura intelligitur facta secundum naturã primæ, & primi contractus initi inter dominum dire-

ctum,

ctum, & patrem ipsorum, & dominum directum dictæ possessionis emphiteoticæ, prout infrascripti Doctores expresse asserue runt, videlicet Bar. in l. si mihi & Titio. nu. 7. vers. sed si quid si Abbas. ff. de verb. oblig. dicés, quòd si Abbas de nouo concesserit emphyteosim paternam duobus fratribus, licèt illa in persona patris fuisset finita, & gratia esset filijs concedere: tamen eis non concedere fuisset iniuria, vt in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. vnde tunc crederem (inquit) verba contractus, vt super toto quilibet sibi, suisque filijs videatur stipulatus esse, & recepisse, vt omnia in hoc repetita videâtur. arg. in l. item quæritur. §. qui impleto. ff. de locato. & est casus expressus in c. 1. de succeff. fratrum. vel gradib. succeden. in feudo. cuius tenorem retulimus ad verbum supra in probationem conclusionis primæ, quæstioni præsentis: vide ergo ibi. & addit ipse Bart. ibidem in fine. vers. sed quid si vnus frater. Quòd si vnus frater decedit relictis duob. filijs, erit inter eos locus iuri accrescendi ex vigore stipulationis seu côcessionis sibi factæ si auita fuisset emphyteosis, sed si paterna tantùm: tunc idem dicendum erit in portione patris eorum contingente ratione prędicta. hęc oîa sunt Bar. verba. Idem docuerunt infrascripti alij Doctores, nempè Alex. in dicta l. si mihi & tibi. num. 17. Iason ibidem sub n. 12. vers. tertio quęrit. Paul. de Cast. ibidem. n. 3. Decius in consi. 53. num. 1. & rursus magis latè in consi. 263. nume. 2. Berous in consi. 109. nu. 24. vol. 1. Bal. in l. vnica. nu. 31. versic. sed quid si dominus emphyteosim. C. quando non peten. par. Imo. in c. ex parte. sub nu. 15. ext. de feudis. & ibidem Pan. in nu. 8. vers. iure crescendi. Alciatus in consil. 16. incip. suprascripti domini. nu. 4. Ioannes Baptista Ferrettus in côsil. 356. nume. 1. vol. 2. vbi multos alios in hanc sententiam citat. & testatur hanc esse communê opinionem, vt etiam affirmauit Iason in dicta l. si mihi & Titio. nu. 12. Berous in consi. 69. in fi. vol. 1. Idem docuit Iul. Clar. in §. emphiteosis. q. 39. in versic. scias tamen & sequenti. postquam probasset, ꝙ regulariter in emphyteosi non detur ius accrescendi. dixit, quòd hmôi conclusio erit intelligêda, vt procedat si à principio concędatur pluribus personis simul, sed qñ concessa est vni tm̃ pro se & filijs, vel pro se & descendentibus suis: vtiq; inter ipsos descendentes à primò inuestito habet locû ius accrescêdi: prout docuit Bar. in dicta l. si mihi. & Titio. quam opinionem vocat côem Corn. in consil. 131. in litera A. lib. 2. saltem post ius quęsitum vni ex filijs ipsius stipulationis: & ita tenent côiter oês, vt docet Idê Corn. in côs. 285. litera M. lib. 3. quâ soîam esse côem attestat Alex in consi. 21. n. 5. lib. 5. quê refert quoq; Decius in consi. 273. col. 2. & rursus Corn. in côs. 122. in litera V. lib. 3. etsi nô possit negari ꝙ in hoc casu improprie dicat habere locû ius accrescêdi: cû reuera illi descendentes

-dentes & primò emphiteota, seu primò acquirente ipsam emphiteosim non veniant ex iure accrescendi, sed ex iure primæ inuestituræ. Nam si pater acquisierit emphiteosim pro se, & filijs, deinde decesserit relictis duobus filijs, quorum vnus sine liberis decedat: certè emphiteosis non reuertetur ad concedentem, sed accrescet alteri fratri, prout cōmuniter docuerunt Doctores, teste Beroo in quæst. 70. num. 2. & Iason in dicta l. si mihi & Titio. numero 2.

Tertia conclusio iure suo priuatur conemphiteota si renunciauerit ius suum iure emphiteotica alteri conemphiteotæ: ita
178 quòd si is, cui facta † fuit huiusmodi renunciatio decederet sine filijs, vel nepotibus vocatis implicitè in inuestitura dictæ locationis emphiteoticę: ipsa res emphiteotica non ad ipsum renunciantem, vel ad eius filios, & nepotes transibit, seu deuoluetur, sed ad Ecclesiam, vel alium directum Dominum; quando huiusmodi renunciatio fuisset realis & non personalis, & tunc huiusmodi renunciatio dicetur realis quādo fuisset facta, seu pactum factum fuisset non solum pro se, & hæredibus & descendentibus: sed etiam pro omnibus, & quibuscunque successoribus, & pro omnibus habentibus causam ab ipso recipiente renunciationem & pactum. & hæc realis renunciatio comprehendit omnem casum, & perpetuò durat, & deficientibus alijs in inuestitura comprehensis, aut ex iure accrescendi vocatis non reddet ad ipsum renunciantem, sed ad Ecclesiam siue ad alium habentem dominium directum non ratione pacti, vt ex eo acquiratur actio, vel exceptio, quia non interest sua alteri acquiri, vt in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. sed ratione abdicationis factæ a se: vt exempli gratia, si quis haberet vsumfructū in fundo Titij, & ipsum vsumfructum renunciaret mihi, licèt non intersit sua acquiri domino: tamen quia eundem à se abdicauit, ille reuertetur ad dominum de sui natura, vt consolidetur huiusmodi vsusfructus cum proprietate. & hæc conclusio habebit locum solùm quando renunciatio huiusmodi fuisset facta præsente ipso Domino directo, vel coram notario stipulanti pro omnibus, quorum interest, & iuris habent in emphyteosi: cùm emphyteota non possit Domino inuito emphyteosi renunciare, vt docuerūt Doctores citati à Corbulo loco infra citando. hæc conclusio probatur duplici medio. Primò enim per argu in §. finitur. versic. item finitur vsusfructus. institu. de vsufru. vbi hæc habentur, videlicet. [Item finitur vsusfructus, si domino proprietatis ab vsufructuario cedatur; Nam cedendo. extraneo nihil agitur.] hæc ibi, ex quibus elicitur argumentum ab identitate rationis. taliter dicēdo: sicut cessio vsusfructus facta in fauorem extranei est nulla: ad effectum, vt priuetur Dominus proprietatis, sic & renunciatio

realis

realis facta ab vno ex conemphiteotis, vt priuetur Dominus directus renunciata, & redeat ad renunciantem. idem & apertius probatur per tex. in c. vnico. De eo, qui finem fecit agnato de feudo paterno, vbi hæc habentur, videlicet. [Tres erant agnati, vel plures: vnus eorum habebat feudum, quod erat paternum: sed alter eorum finem, & refutationem ei, suisque hæredibus, & cui ipse dederit, fecit: decessit ille sine filio masculo: Alter, qui non refutauit, vendicat sibi totum. Alter verò, qui refutationem fecit, vult ad successionẽ venire, pacto non obstante. Sapientes quidam Mediolanenses interrogati, responderunt, non obstare illud pactum, nisi feudum omnino refutauerit, vel nisi adhoc refutauerit, vt Dominus eum quasi de nouo beneficio inuestiret: tũc enim secuta inuestitura noua, quasi nouum sit feudum, non succedit.] hæc ibi.

Probatur & secundò præsens conclusio Doctorum auctoritate infrascriptorum, videlicet Glos. in dicto c. vnico. Paul. de Cast. in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 4. ff. de verb. oblig. vbi addidit hoc ipsum probari (si bene inspiciatur) in dicto c. vnico. & hanc sententiam sequutus fuit Ruinus in consil. 166. n. 11. vol. primo. idem expressè docuit Ioannes Grottus in dicto §. qui Romę. nu. 150. vers. secundus casus est. idem multipliciter probauit Corbulus in tract. de emphyteosi. titu. de causa priuat. ob renunciat. in cap. incip. octaua ex causa. à nu. 1. vsque ad nu. 10. & in fi. nu. 30. idem docuit latissimè Hieronym. Gabr. in consi. 89. nu. 8.

Quarta conclusio iure suo non priuatur conemphyteota, quando renunciatio iuris sui fuisset pſonalis, vtputa, quando quis renunciasset huiusmodi iuri suo cõtemplatione alicuius certæ personæ: & exempli gratia. si vnus

179 † ex comprehensis in inuestitura emphyteoticæ locationis factę renunciat ipsi emphyteosi ad fauorem alterius comprehensi recipientis renunciationem pro se & hæredibus suis. Nam tunc ex tali renunciatione acquiritur solùm huiusmodi ius illis, ad quorum fauorem facta est renunciatio, vnde huiusmodi remissio nihil prodest Domino, nec respectu ipsius domini nocebit ipsi renuncianti: quo minus mortuis, comprehensis, quorum contemplatione renunciauit, portio emphyteosis vacans remaneat penes ipsum remittentem. Hæc conclusio probat̃ duplici medio, scilicet Doctorum auctoritate, & ratione fundata in iure: infrascripti enim Doctores ipsi expressè se subscripserũt, videlicet. Bar. in l. qui Romę. §. duo fratres. quęstio. 10. nu. 24. ff. de verb. obligat. & Doct. sequentes, & ibidem Aretinus nu. 29. Alex. sub nu. 60. col. fi. Ripa. nu. 88. & sequen. & communiter ibidem Doctores, vt ibidem testatur Crottus. nume. 145. versic tertia & vltima sit conclusio. & ibidem Iason nu. 80. Federic. de Senis in. consil. 228. incip.

duo

duo fratres. & in consil.77.incip. Factum sic se habet. Bal.in consi. 281. incip. Ad euidentiam præmittenda sunt.vol.3. Alex.in consil.15.in fi.& in consil.21. num.4. vol.5.Ruin.in cons.47. n.2.vol.1. vbi & ipse hanc communem testatur; & post ipsum Hier. Gabr. consi.88.n.11.& hæc quidem sententia ac conclusio probatur & secundò infrascriptis rationibus: quarum prima est. Quia pactum non porrigitur, nisi ad eum, ad quem paciscentis interest, vt porrigatur, vt docuit tex.in l.& hæredi. §.fina.ff.de pactis. Secunda est: quoniam ius, quod non acquiritur illi, cui fit remissio remanet apud ipsum remittentem, vt in l.nec vtilem. ff. quibus ex cau. maior.& in l.cum quis.§.debitorem. ff. de solut. Tertia est, quia exceptio acquisita illi, cui facta fuit remissio, non debet prodesse auctori suo, vt in l.si a te.§.fi.ff de except.rei iudic.Quarta est, quoniam generalis remissio est de iure intelligenda, rebus sic stantibus, non autem noua causa superueniente. argu. in l. Paulo Callimacho.§.1.ff.de legat.tertio Cùm ergo portio deficiens extinctis alijs comprehensis pertineat per ius accrescendi ad ipsum, qui renunciauit, & est superstes. ex hac noua causa & nouo iure debet admitti non obstante renunciatione per eum facta: tum quia res inter alios acta, alteri non acquirit, vt in c.veniens.de iureiuran. & in l.si vnus.§.pactus ne peteret. ff.de pact. Quinta ratio est, quia ipsa renunciatio fuit personalis, & facta contemplatione personæ quæ extinguitur cum ipsa persona, ad cuius fauorem facta fuit, vt not. Afflictus in dicto c.1.nu.6. nota. 3.de eo qui fi. se. agnat. per ipsummet textum, quem dicit ad hoc semper allegari secundù glo. ibidem. & in l.idem in duobus, & in l.si vnus.§.antè omnia.ff. de pactis. & probatur ex eo quòd tradit Salycet. in l. si pactum. C. de pact.vbi vult, quòd filia dotata à patre, quæ renunciauit fratribus possit postea succedere non obstante renunciatione, si fratres ad hùc viuo patre moriantur: quia cessante causa, & fauore illorum propter quos renunciatum est, filia admittitur ad successionem, vt ex communi Doctorum sententia scriptum reliquit Decius in consi.568.nu.5. post Bal.in l. pactum, quod dotali.quæst.4.C. de collat.& ibidem Salycet.col.3. & Dominicus de Sancto Gemin. in c.quamuis. de pactis.in sexto, & Alexan. in l.stipulatio hoc modo concepta. vers. aliàs limitatio in dicta l.qui superstitis.col.3. in limit.3.& in consil. 39. col. 3. vol. 3.ff.de verb.obligat. & in consil. 19.vol.3.quos ipse Decius vbi supra citat,& sequitur.Imo.in l.qui superstitis.col.1.ff. de acquir. heredit.& ibi Rom. col.1. & rursus Rom. in dicta l. pactum. Gregor. Natta in dicto c.quamuis.col.10. limita.8. Paul.de Castr. in dicta l. pactum.col.2.vers.Item queritur. Ioannes Crot.in l. stipulatio hoc modo concepta.col.13.in fallentia 7.ff.de verb. oblig. Socinus in regula 150. in fallentia secunda.

Decius

Decius in d.l. pactum. col.4. in limit.5. & ibi Corn. col.2. in limit. 7. & in consf.291. col.2. vol.4. & hanc sniam esse veram, & cõem dixit Bertr. in consf.60. vol.1.

Amplia primò singulariter allata in d. conclus.4. dicendo illa ēt locū habere, qñ fratres in quorum fauorem facta est hmôi renunciatio fuissent exhęredati, & extra-

180 nei instituti, † prout docuerunt infrascripti Doctores, videlicet Angelus in l.au⁹. in fi. ff. de pactis. Soc. in regula 150. fallētia 29. Rota in antiquis decis.850. Dec. in consf.31. col.1. Alex. in consi.149. col.2. vol.7. Aret. in cōs.17. col.8. Ang. in consf.52. col. fin. Bert. cōsi. 74. col.4. vol.2. Rom. in l. pactum. col.5. in 3. limit. C. de collat. Paris. consf.26. col.3. & sequenti. vol. 3. Ruin. consf.204. col.2. vol.1. vbi ampliat Glo. consuetu. Biturig. s. 74. col.2. Ant. Gabr. in tract. conclu. lib.3. titu. de iure dot. & dotis promissæ. conclusione prima, nume.35. vers. nonò limita.

Amplia secūdò singulariter allata in d. quinta conclusione dicēdo non oēm renunciationē realē excludere renunciantē a iure accrescendi, seu succedēdi ex pacto, qd in emphyteosi habet. Nā si quis ꝓ

181 se, & suis hęredib. † ad fauorē alterius cōprehensi renunciat oī iuri, qd' habet, & habere pōt in emphyteosi, quæ post mortē alterius decedentis sine filijs ad ipsum ꝑuenire debebat ex clausula iuris accrescēdi. Hæc ampliatio probatur infrascriptis medijs. Bar. n. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q.10. ff. de verb. oblig. & in cōs.58. incip. Ex themate predicto. nu.5. vol.1. & ratio est, q̄a illa verba [Remittens oē ius, quod habet, & habere posset] intelliguntur ex causa de ꝑsenti, & non se extendunt, neq; cōprehendunt ius post mortē, & renunciationem acquisitū, vt in l. Paulo Callimaco. §.1. ff. de leg.3. & reb. sic stantib. & iure ex noua causa non superueniente, vt diximus, & hāc Bar. sniam sequuti fuerūt cōiter Doct. ī d. §. duo fratres, prout attestāt ibidem Ias. in nu. 80. Crotus ibidē nu.146. Soc. iun. in consf.119. nu.17. vol.3. Alex. in consf.107. nu.15. vol.4. Rain. in cōs. 47. nu.2. vol.1. Hier. Gabr. in consf. 88. nu.11. Feder. de Sen. in cōs.77. & in consf.228. Alex. in consf.21. n. 4. vol.5. Dec. in cōs.411. n.3. Corn. in consf.42. nu.9. vol.4. & Bar. rursus in l. post emancipationē. ff. de liber. legat. & in l. quod seruius. ff. de cōdict. cau. dat. Pau. de Cast. in consf.300. incip. Viso quodā processu, vol.2. propè finē illius consilij. & Decius rursus in l.1. nu.32. C. de pact. & ibidē Ripa. n.26. vbi hanc cōclusionē ampliat quatuor modis, & inter cętera dicit, ꝙ nō intelligatur renūciatū iuri ex noua causa superuenienti, ēt si renunciatio sit cū iuramento, de iure quod renuncians habet, vel habere sperat, allegatq; c. inter. de renunc. idem docuit Ioseph Ludou. in decis. Lucan. decis.29. num.68. addens, ꝙ hoc ēt verificabitur, si cū iuramento fuisset remissum oē ius, quod habet, & habere sperat qūocunq;, & qualitercunq; quauis ēt causa cogitata, & excogitata, & ratio est, qm̄ regula iuris est,

quòd iuramentum in cõtractu appositum recipit eas qualitates,& conditiones,exceptiones,subauditiones,& limitationes, quas recipit contractus super quo interponitur, & ad plus non extendit iuramentũ,q̃ extendatur actus.vt in c.quemadmodum.ext.de iureiur.& in l.fin. C.de non numer.pecu.vbi cõiter Doct. idipsum senserunt.Idẽ latè Tiraq.de cõstitu. poss.par.3.limit.7.nu.35. & in repet.l.si vnq̃. in pręfat. nu.165. C. de reuoc.donat. Nam sicut ibi iuramentum non operatur, quominus possit opponi exceptio nõ numeratæ pecuniæ,& ꝙ n habeat locum d.l.si vnq̃., ita in casu nostro elidere non poterit,ꝙ non cõpetat ei remedium, & ius succedendi,prout latissimè probauit Corbulus in tract.de emphyteosi, tit. de cau. priuat. ob renunciationẽ ferè per totum, incipiendo a numero 11.& deinceps.

Amplia & tertiò allata in dicta conclusione quarta, dicendo illa habere locũ ẽt in eo,qui per simplicem diuisionem emphyteosis, quam habebat cũ alio cõem,non

182 dicatur renunciasse iuri † accrescendi,seu iuri succedendi ex pacto inuestiturę, etiã si in diuisione dictum sit,ꝙ vnus remittit alteri oẽ ius,quod habet, & habere sperat, vt puta si diuisio sit facta inter fratres (descendentes a primo inuestito de re emphyteotica pro se filijs suis, & descendentib. ex linea sua) ita vt vni ex diuidentibus tota res emphyteotica obuenisset,& alteri res allodialis,quia is,cui solùm res allodialis obuenit, ad emphyteosim ex iure accrescendi sibi superueniente post diuisionem admittitur, etiam ꝙ nullam portionem emphyteosis habeat: quia non dicitur propriè ius accrescendi, sed ius succedendi ex pacto inuestituræ, & ius successorium quo ad alterum deuoluitur, altero deficiẽte, cui superstes succedit defuncto,& hoc non contingit ex tacita, sed expressa dispositione,& pacto, & ideo diximus,ꝙ etiam admittatur is,qui nullam portionẽ habet ad ipsam emphiteosim.

Hęc ampliatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum vltra rationem supra allatam, videlicet Bal.in c.1.de his qui feudare poss.§.& quia vidimus. col. 6.nu.4.& in c.1.feu. March.nu.5. in vlt.not.Alex.in l.si mihi,& Titio.nu.15.ff.de verb.oblig. Ruin. in cons.154.col.1.nu.2.vol.1. Corneus in consi.13. in fine, volum. 3.& rursus Ruin.in consi.169.colum.1.vol.1.Hieron. Gabr.in consil.88.nu.22.& magis latè in consil.89. nu.7. Gratus in consil.22. nu.20.vol.1.Alex.rursus in consil. 21.num.4.vol.5.Ruin.in consi.7. nu.10.vol.1.

Limita singulariter allata in dicta quarta conclusione, & tribus eiusdem ampliationibus nõ habere locum, quando vltra supra citata verba ipse renuncians

183 † constituit procuratorem in rem suam, cum cui fit remissio, ita vt possit pro dictis rebus agere, & se tueri: & omnia facere, quæ ipse dominus constituens facere posset, vel dat ei licentiam ali-

alienandi, & disponendi, prout de re propria facere posset. Nam tunc sequuta alienatione per eũ facta, renuncians dicetur exclusus ab emphyteosi, & illo iure accrescendi, seu succedendi: cum insimul ista duo esse simul non possint, scilicet quòd ius succedẽdi ex pacto duret, & competat facultas alienandi irreuocabiliter. Hęc limitatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, videlicet Alexan. in l. qui Romæ. §. duo fratres. col. vlt. sub num. 60. in fin. vers. intelligo tamen istam conclusionem. ff. de verbor. oblig. & magis latè in consi. 189. sub nu. 9. versic. sed prædictis non obstantibus, cum sequentibus numeris, vol. 2. & per not. per Bart. & Aretin. in dicto §. duo fratres. in octaua quęstione, & ibidem per Ioannem Crottum nu. 133. quem Alexan. in terminis nostris sequitur Ruin. in consi. 166. nu. 11. vol. 1. Capt. consi. 82. num. 10. & seq. Berous. in consi. 97. ante nu. 7. vers. nec obstat. & nu. 8. vol. 1. & in consil. 93. nu. 33. & sequen. vol. eod. & in consi. 130. nu. 77. versic. prætere a & tertiò, vol. 2. & rursus ex not. per Bart. in dicto §. duo fratres. in 4. & 8. quæst. Quæ omnia præsertim obtinent locum si interueniat iuramentum, & adiectę sint etiam aliæ clausulæ prægnantes, de quibus per eum ibidem. nu. 32. & per Port. in consi. 142. & Bursatus in consil. 66. num. vlt. Rolan. a Valle in consi. 34. nu. 86. volum. 4.

Sublimita primò singulariter allata in dicta vnica limitatione conclusionis quartæ, dicendo, quòd licet per clausulas ibi recensitas
184 intelligatur renunciatum † iuri accrescendi post mortem eius, in cuius fauorem renunciatum fuerat sit verum quo ad effectum, vt alijs in inuestitura comprehẽsis, quorum fauore fuit facta remissio huiusmodi, emphiteosis acquiratur, & non possit renuncians ad emphiteosim redire, donec supersunt de comprehensis in prima inuestitura, non autem quo ad effectum, vt post eorum mortem emphiteosis ad dominũ reuertatur, excluso renunciante, vel exclusis eius hæredibus, qui essent in inuestitura comprehensi. Hæc sublimitatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorũ, videlicet Berous in consi. 97. a nume. 5. vsque ad 10. vol. 1. Feder. de Senis in consi. 77. & 228. Bursat. consi. 63. num. 30. volum. 1. Hieron. Gabr. in consi. 89. num. 10. vbi quamplures in hanc sententiam citat.

Sublimita & secundò allata in dicta limitatione vnica conclusionis quartæ, dicendo, quòd li-
185 cet huiusmodi renũciatio † (de qua agitur in dicta limitatione) obsit renuncianti, & eius hæredibus extraneis, non autem proprijs filijs, & nepotibus dicti renunciantibus ex ipsa inuestitura vocatis, qui non tanquam hæredes renunciantis, sed ex propria eorundem persona, & iure proprio propter ius accrescendi sibi contingens ex virtute inuestituræ primi emphiteoti eorum progenitoris peterent ad ipsa bona

emphiteotica renunciata admitti, si huiusmodi emphiteosis (cui fuerat renunciatum) sit non hæreditaria, sed ex pacto primi emphyteotę, cum domino directo fuisse recepta pro se, filijs, & nepotibus: & ratio est patentissima, quoniam nemo potest renunciare iuri tertio acquisito, ac per cõsequens nec præiudicare. Hæc sublimitatio probatur auctoritate infrascriptorum Doctorum, videlicet Dyni, Alber. Angel. Pau. de Cast. nu. 3. Iaf. nu. 17. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de legat. 1. Alexan. in consi. 8. num. 16. volum. 3. & ibidem Moderni Parisienses in addit. Alciat. in tract. de præsumpt. regula prima, præsumpt. 31. nu. 3. Bal. in l. in personam. in fine, C. de fideicommiss. & est communis Doctorum sententia, vt testatur Gratus in cons. 22. num. 21. vers. præterea. vol. 1. Corbulus dictos Doctores sequẽs in dicto tract at. & capitulo numero 31.

Amplia contenta in dicta sublimitatione secunda, dicendo ipsa adeo esse vera, quòd si renunciãs promiserit per se, & suos hæredes emphyteosim, cùm renunciauit nõ petere dictam emphyteosim:

186 † nihilominus poterunt de iure renunciantis filij, & nepotes, & eorum descendentes ex recta linea primi emphyteotæ repetere rem emphyteoticã, cũ ex ipsa prima inuestitura vocati sint iure proprio, & ex eorum propria persona ipsam emphyteosim renunciatam vendicare, etiam si acceptassent hæreditatem ipsius renunciantis: quia de iure nõ dicendi erunt contrauenire renunciationi illius, cuius filij, & nepotes sunt. Nam non ex persona (vt diximus) renunciantis, nec vti eius hęredes petunt: sed vti descendentes ex primo emphiteota, cuius inuestitura ad eos se extendit secundum eius propriam naturam. Hæc ampliatio probatur auctoritate infrascriptorũ Doctorum, videlicet Bal. in l. qui se patris. versic. item quæritur si vasallus. nu. 9. C. vnde liberi. Alex. in consi. 13. nu. 11. & in consi. 18. num. 12. vol. 5. Ruin. in consi. 138. nu. 10. vol. 2. & magis latè in consil. 220. præsertim sub nu. 3. vers. non obstat, quòd Bernardinus. volum. 1. per not. per Bart. in l. iusiurandum. §. si liberi. ff. de oper. libert. dum dixit, quòd filia, quæ fuit hæres instituta in re certa, & prohibita plus petere, & quòd nõ possit contrauenire, potest petere emphiteosim concessam pro se, & filijs, quamuis simpliciter agnouerit iudicium patris: quia illam non petit, vt hæres patris, sed tanquam filia ex iure proprio, idest tanquam descendens ex primo inuestito re ipsa emphiteotica: & ratio est, quia quamuis filij ad quos tanquam filios post mortem patris, qui renũciauit emphiteosis, spectabat: fuerint hæredes patris renunciantis: tamen per hoc non videntur ratificasse, aut consensisse, quòd ipsi tanquam filij non petent, cùm pater nomine ipsorum filiorum nihil promiserit, sed nomine hæredum (vt supponitur) & docuerunt hoc expressè

presse infrascripti Doctores, vide licet Alex. in cons. 18. nu. 12. vol. 5. Ruin. in consi. 220. sub nu. 4. vers. nec obstat. vol. 1. post Bal. in l. rem alienam. vers. extra glo. oppono. ff. de pignorat. act.

Limita singulariter allata in d. ampliatione, dicēdo illa nō habere locū si renuncians emphyteosi
187 † ꝓmisisset per se, & hęredes, & filios ius, qđ remittit, non petere, quia tunc filij, qui essent hæredes patris renunciantis ēt iure proprio, & ex eius propria ꝑsona nō posset emphyteosim petere: nam adeundo hęreditatē patris renunciationem ēt noīe ipsius filij factam ratam habuit, vt declararūt omnes pariter Doctores citati in probationē dictæ ampliationis: & hoc modo dicetur patrē posse preiudicare filijs in renunciatione emphyteosis paternæ. & hæc ampliatio probatur quoq; auctoritate Corbuli, vbi sup. nu. 32.

His præmissis quam facillima erit responsio d. propositæ qōni, dicēdo, ꝙ cum hmōi remissio, seu renunciatio iuris bonorum emphyteoticorum fuerit personalis, & sine clausula expressa in limitatione vnicę conclusionis quartę, & trium ampliationum, & nō realis. inde cōsequens fit, ꝙ dicta bona emphyteotica, quæ pp diuisionem factā inter ipsum Ioannē Baptistā, & Augustinū fratres, & descendētes ex linea legitima, & naturali, & directa d. Thomæ Iustiniani, aliàs Murchij, cōtigerūt ipsi Ioanni Baptistæ post mortem Francisci filij eiusdē Ioannis Baptistę nullo legitimo, & naturali filio superstite deuoluta ipso iure & facto dicenda fore ad Laurentium nepotē d. Ioannis Baptistæ, & filiū legitimū, & naturalem d. Augustini fratris d. Ioannis Baptistæ, & filij legitimi, & naturalis d. Thomæ primo emphyteotę, & nō ad Monasteriū S. Benigni qđ habebat directū dñium d. emphyteoticę possessionis, ꝓut fuit ꝓbatum per allata in probationem quartę conclusionis, & eiusdē ampliationum. Videatur ergo in dictis locis citatis, stantibus oībus allatis in quęstione prima, in qua probauimus de iure nullam fuisse alienationē factam a dicto Monasterio de dicto directo dominio incōsulto Romano Pōtifice.

Ad quartum dubium. Cū ex hucusq; deductis eliciat decisio præsentis qōnis, cū ex illis habeatur alienationē nullā fuisse, ac nullū ius potuisse trāsferri ex d. alienatione ad dictū Bartholomeū: indē sequitur, ꝙ fideicōmissarij, cū non fuerint veri dñi dictoru bonorum, nec aliqđ ius ex hmōi fi-
188 deicommissione ad ipsos peruenerit, sine consensu d. Monasterij dñi directi, & d. Laurentij dñi vtilis nō potuerint vēdere hmōi bona d. Bartholomeo. iuxta iuris regulam vulgatissimā. in c. nemo potest, vbi hæc habentur, videlicet. [Nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.]

Ad quintam quęstionem. An. s. dictus Garellus tuta conscientia, & sine incursu excōicationis possit detinere dicta bona emphyteotica, sine assensu Monasterij su-

supradicti domini directi, & dicti Laurētij veri emphyteotę ignorantis huiusmodi ius ad se deuolutum, & absque assensu Summi Pontificis.

Responsurus breuiter remittendo Lectorem ad quamplurima allata in probationem vnicæ cōclusionis decidentis primā propositam quæstionem, & in responsionem ad obiectionem quartam factam in eadē quæstione. Vbi fuit probatum huiusmodi Garellum detentorē esse in peccato mortali, & incurrisse sententiam excōmunicationis, & non posse absolui, nisi præuia restitutione.

Et hæc est mea snīa decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut a Neapoli Abbas, & Monachus Congregationis Cassinensis V.I.P.

SVMMARIVM.

1 *Cōcessione in generali quæ veniant.*

2 *Personas exemptas simpliciter, in aliquo subijci alicui non est incongruum, in reliquis permanente eorum exemptione illibata.*

3 *Exemptio facta in vno non extendit suos effectus ad alia. cùm inclusio vnius sit exclusio alterius.*

4 *Priuilegium personale generaliter concessum sequitur personam quocunque vadat.*

5 *Priuilegia sunt restringenda, vt minus, quàm possint, noceant iurisdictioni ordinariæ. & quare.*

6 *Priuilegium vergens in præiudiciū alterius erit strictissimè interpretandum.*

7 *Propositio indefinita posita in aliquo rescripto, quō sit intelligenda.*

8 *Verba præcedentia limitant, seu declarant sequētia verba obscura adeo quòd ipsa videantur repetita.*

9 *Verborum clausula posita in medio dispositionis alicuius ad quæ referatur.*

10 *Voluntas Principis erit præsumenda conformis iuri, seu talis qualis de iure esse debeat, & sine præiudicio tertij.*

11 *Beneficium Principis decet esse mansurum.*

12 *Regularis exemptus quando poterit puniri à Diœcesano.*

13 *Rescripti Pontificij forma quando sit seruanda.*

14 *Rescripti verba erunt conformandæ æquitati, etsi ipsa uerba forsan hoc nō paterentur. & quare & quādo.*

15 *Princeps vtens clausula, ex certa sciētia, an p̄sumatur voluisse præiudicare iuri tertio acquisito.*

16 *Verba in rescripto vel lege posita cōformare debemus æquitati, licet hoc non patiantur: & quare.*

17 *Discrepantibus à iure cōmuni, quid sit faciendum.*

18 *Priuilegia alij præiudicialia strictè erunt interpretandæ, & quantum poterit ad iuris consonantiam reducenda: & quare.*

19 *Rescriptorum verba ambigua, erunt interpretanda secundum ius commune, & quare & quando.*

20 *Rescripti verba debent conformari æquitati, etsi natura verborū hoc non patiatur. & exemplificatur.*

21 *Rescripti clausulæ, quæ sunt secūdū cōe ius, recipiūt interpretationes et limitationes, quas recipit ius cōe disponēs de materia illius clausulæ, & exemplificatur.*

22 *Verba q̄ aliquid debeant usurpari, q̄stio*

sit intelligendum exemplificatur.

23 *Papa poterit derogare iuri cōi, sed quando hoc voluisse intelligatur.*

24 *Rescriptum Principis reducendum erit ad ius commune.*

25 *Priuilegio vel beneficio Principis quando non sit standum. & quare.*

26 *Motu proprio, hęc clausula quid operetur.*

27 *Personas Congregationis Cassin. esse exemptas ab omnibus Ordinarijs decreuit Eugenius Papa Quartus. & eorum exemptio adhuc perseuerat illibata.*

28 *Priuilegiorū Congregationis Cassin. derogatio non fiet, nisi ad verbū de ipsa fieret mentio in aliquo rescripto, et de simili est Rotæ decisio.*

29 *Basilij Sancti Monachi prius subiecti cōmēdatarijs suorū Monasteriorū a Papa Gregorio Tertiodecimo fuerunt facti exempti ab omnimoda illorum iurisdictione.*

30 *Actus factus de facto non prgiudicat in iure acquisito.*

31 *Actus plures exerciti à psonis Congregationis Cassinen. contra ipsius Congregationis priuilegia non prgiudicāt ipsi Cōgregationi: et quare.*

32 *Multipliciter probatur Monachos posse constituere cōseruatorē, licet hucusq; tali priuilegio nō vsi fuissent. & traditur optima doctrina ad hoc probandum, & an per non usum priuilegij, perdatur illud, optimaque traditur distinctio.*

De Monachis Montis Regalis Congregationis Cassinensis, an sint subiecti Archiepiscopo, in quo rescriptorum, & priuilegiorum materia exacte tractatur

THEMA.

Illustrissimus Cardinalis Farnesius Archiepiscopus Montis Regalis obtinuit pro se, & successoribus rescriptum a Papa Paulo Tertio fęlicis recordationis, in quo indulta fuit sibi facultas Monachos Montis Regalis compellendi ad quædam specialia ibi expressa obsequia præstāda ab eis in Ecclesia Cathedrali Montis Regalis: & cum ipse Summus Pontifex subintulisset ibi hęc præcisa verba. [Et qđ Archiepiscopus est caput ipsorum Monachorum, illorumq́ue exemptionem a visitatione, & correptione Archiepiscopi quo ad regularia instituta tantum, & non quo ad supradicta, vel excessus perpetratos, vel perpetrādos, in quibus correptioni, & visitationi Archiepiscopi, seu eius Vicarij prædictorū, prout sunt subiecti, sint & esse censeantur] Illustrissimus Ludouicus Torres ad pręsens Archiepiscopus, & eius Vicarius generalis (fortè non animaduertentes generalem exemptionem indultā ab innumeris Summis Pontificib. personis Monachorum Congregationis Cassinensis) credunt virtute supradicti tenoris ipsius simplicis rescripti se obtinuisse, & obtinere plenam, & meram iurisdictionem in foro fori, dictorum Mona-

chorum personas puniendi pro quibuscunque excessibus, & criminib. perpetratis, & perpetrandis tam intra, quàm extra Monasterium Montis Regalis, etiam non spectantibus ad materiam obsequiorum pręstandorum per ipsos, & in dicta Ecclesia Cathedrali, vt puta, si peccarent peccato adulterij, stupri, furti, & his similibus peccatis, vel maioribus, ac si verè esset ipse Archiepiscopus, vel eius Vicarius Prælatus, & persona Congregationis Casinensis, vt sunt reliqui Prælati, & Priores personę merè Monasticę, habentes plenam, & meram iurisdictionem super personas Monachorum sibi indultam, tam a Beatissimo Patriarcha Benedicto, & a iure communi, quàm a quamplurimis Summis Pontificibus per eorum specialia rescripta, & priuilegia.

Quæritur modò an dictus Illustrissimus Archiepiscopus, vel eius Vicarius pro tempore existentes de iure possint punire dictos Monachos virtute dicti rescripti pro excessib. suis, & criminib. perpetratis, & perpetrandis intra, vel extra claustra dicti Monasterij spectantibus solū ad vitā, mores, & honestatē Monachorum, & non ad obsequia præstanda ab eis in dicta Ecclesia. Nec non, an possit inde prohibere Archiepiscopus vsum priuilegij de eligēdo conseruatore indulti a Sede Apostolica.

DECISIO LIII.

INVOCATO Sanctissimæ, ac indiuiduę Trinitatis numine, atque Beatissimæ Deiparę Virginis Mariæ, sub cuius felicissimo nomine reperitur nūcupatū Monasterium, cui (etsi immeriti) præsumus tamen, ac nostri Sanctissimi Patriarchę Benedicti suffragijs humillimè implorratis litteris cōmendare studebimus quicquid ex vtriusque iuris apicibus, necnon ex vtrius iuris professoribus excerpere desuper datum fuerit pro decidenda hac difficili proposita quęstione.

Dicimus ac pro eiusdem quęstionis decisione firmissimè asseueramus dictum Illustrissimū Archiepiscopum, vel eius Vicarium nullam obtinuisse, vel obtinere iurisdictionem in personas dictorū Monachorum pro tempore deseruientium in d. Ecclesia virtute d. rescripti pro excessib. criminib9 ab illis perpetratis, vel ppetrādis tam intra, q̄ extra dictum Monasterium: sed solum obtinere potestatem ipsos visitandi, & puniendi pro excessibus perpetratis, vel perpetrandis in denegatione obsequiorum per ipsos pręstandorū iuxta normam traditam ipsis in dicto rescripto a fęlici recordatione Papæ Pauli Tertii sub supra recensito tenore verborū initio expresso, quod & probamus infrascriptis verissimis rationib. & fundamentis.

1 Primum quorum est. Cū in generali concessione † non veniant

ea,

ea, quę verisimiliter non essent quis concessurus: vt in regu. in generali de regu. iur. in sexto. Inde sequitur, ꝙ cùm hmôi verba contenta in dicta clausula rescripti ꝑ se pateant fuisse generaliter prolàta, & verisimile sit ipsum Papá Paulum Tertiũ non intendisse per illa generalia verba præiudicare tot priuilegijs, & exemptionibus indultis a suis prædecessorib. omnibus ꝑsonis Cōgregationis Cassinensis, nulla ibi adiecta ratione talis derogationis priuilegiorum sibi concessorum, ꝙ inde eliciatur hmôi intellectũ talis rescripti tanquã odiosum, & a mẽte rescribentis lõgè alienũ esse de iure nullũ, & voluntariũ. & sic dicendũ forè ipsum Pontificẽ Summũ vtentem supradictis verbis noluisse subijcere ꝑsonas Monachorũ visitationi, & coërtioni Illustrissimi Archiepi, vel eius Vicarij, nisi ꝑ excessib. ab illis perpetratis, vel perpetrandis circa obsequia ꝑstanda ab eis in Ecclesia Cathedrali eorum, iuxta præscriptã eiusdẽ Summi Pontificis normã traditam in d. rescripto. Nec hoc est incongruũ; cùm ẽt personæ exẽptę simpliciter a iurisdictione Epõrũ ꝑ accidens, & in aliquo casu erunt
a Epis subiectæ, † scilicet quo ad aliquod ministeriũ eis cõmissũ, & ab illis de iure exigendũ. Quapropter, etsi in reddendo tali obsequio, vel ministerio, tales personæ deliquerint, poterunt puniri à tali Archiepiscopo, vel eius Vicario. non autem si in alijs non spectantibus ad obsequiũ vel ministerium sibi delegatũ à talibus Prælatis, eò ꝙ circa talia remaneant adhuc exempti ipsi Monachi ab illorum iurisdictione, pro ut in casu simili apertissimis verbis docuit Innocẽtius Tertius, & habetur in c. cũ in capella. ext. de priuilegijs, vbi hęc ad verbũ habentur, videlicet. [Cùm Capella Ducis Burgundiæ gaudere dicat hmôi priuilegio, ꝙ nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas Canonicorum ijsdẽ Capellæ, suspensionis, vel excõmunicationis, aut interdicti sententias audeat promulgare: quidam Capellę supradictę Canonici, qui Parochiales Ecclesias à te tenent, occasione priuilegij prelibati, in his ẽt, quarum iurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos; vt quantum cuiq; grauiter interdum excedant, tuæ correctioni recusant, & suæ subiacere. Quocirca mãdamus quatenus in quãtum exempti sunt eiusdem rõne Capellę, Apostolicis priuilegijs deferas reueren[ter]: sed in quantum rõne Parochialium Ecclesiarum, vel aliàs iurisdictionẽ tuam respicere dignoscuntur, officij tui debitum in eosdẽ liberè prosequaris] hæc ibi. Idem prorsus elicitur ex text. in c. qm̃. extra de priuilegijs, vbi hęc habentur, videlicet. [Qm̃ per confessionem constat partis aduersę, quòd Nepesinus Eps ius Epale percipit in Ecclesia Sãcti Blasij de Flagen. credimus, ꝙ non obstante illo Capitulo priuilegij, quod Monasterio est indultũ, vt nullus Eps Ecclesias, vtroque iure illi subiectas interdicto supponere, vel Monachum,

thũ, seu Clericũ eiusdẽ Monasterij synodare, vel excõicare præsumat, Præfatus Eps possit interdicere d. Ecclesiã, & excõicare Monachum, seu Clericum vestrum ad eius regimen deputatum cùm alterutrum de iure fuerit faciẽdum: qm̃ illud Capitulum intelligendum esse vr̃ de Monachis, aut Clericis in ipso Monasterio permanentibus, vel ad Ecclesias destinatis, vtroque iure sibi subiectas] hæc ibi. Idem prorsus probatur in c. 1. de priuilegijs in sexto, §. in eos. vbi hęc habentur, videlicet. [In eos aũt quibus ne interdici, suspẽdi, vel excõicari à quoq̃ valeãt à Sede Apostolica est indultũ, sicut sunt Religiosi q̃plures in quorũ priuilegijs continet̃, ne quisq̃ Eps, vel Archieps Monasteriorũ suorum Monachos pro vlla causa, vllovè loco interdicere, suspendere, vel excõicare præsumat ijdẽ Ordinarij iurisdictionẽ suã, quantũ ad illa vbicũq; illi fuerint penitus exercere nõ possunt. Nisi forte ipsi Monachi ad Monasteriorũ suorũ Prioratus Ordinarijs eisdẽ subiectos (vt vel gerant eorũ regimen, vel in eis tanq̃ proprij locorũ ipsorum Monachi resideãt) fuerint destinati: tũc n. etsi liberè possint ad eadẽ Monasteria reuocari, ac tã illorum, q̃ ipsorũ prioratuũ Monachi reputentur (cũ nõ sit inconueniens aliquẽ vtrobique locũ habere Monachũ vnũ alteri subesse Monasterio, vel ab ipso noscitur depẽdere, rõne tñ eorundẽ Prioratuũ dicti Ordinarij sua iurisdictione in ipsis, ẽt quoad p̃missa, quandiu morãtur in illis, licitè vti pñt] hęc ibi. Idẽ prorsus habetur in c. p exemptionẽ. de priuilegijs in sexto. Ex quib. oĩb. luce meridiana clarius patet, ꝙ non est inconueniẽs, imò rõni consentaneũ id, quod supra attulimus dicẽdo, ꝙ dicti Monachi Cõgregationis Cassinẽsis) etsi sint subiecti ipsi Archiepo in eius visitatione, ac punitione, si neglexerint obsequia sibi imposita per dictũ rescriptũ à supradicto Pontifice exhibẽda in d. Ecclesia Cathedrali, nõ iccirco sequit̃, ꝙ eorum personæ in reliq̃s actionib. suis non remãserint exẽptæ a iurisdictione d Archiepi: cũ aliàs inde fuissẽt oĩmoda exẽptione priuati, absq; redditione causę, eo ꝙ non tm̃ loca, & Monasteria eorũ dicant̃, & sint exẽpta ab oĩmoda iurisdictione Eporũ per priuilegia sibi indulta, verum ẽt (quod maius est) & p̃sonæ ipsorum, prout peroptimè docuit in casu simili Marian. Soc. in c. recepimus. nu. 70. vers. secundus casus principalis est. ext. de priuileg dicens, ꝙ qñ persona principaliter esset exẽpta, tunc regulariter non põt cõueniri, iudicari, aut puniri a Diœcesano Epo ẽt ratione delicti cõmissi, vel contractus gesti in Diœcesi, vel loco non exẽpto, quia aliàs eorũ priuilegium esset inutile, ex quo sunt exẽptæ p̃sonaliter. Idipsũ rursum docuit ipsemet Socinus in d. c. cũ Capella. nu. 5. & sequentib. dicens: quartò nota ꝙ eo ipso, ꝙ conceditur priuilegiu p̃sonis, cũ adiectione certi loci, vt Canonicis talis loci, priuilegiũ exẽptionis nõ est merè personale, nec merè reale: sed est personale

nale restrictũ ad locum. Et ideo si isti Canonici, quib. concessũ est priuilegium exẽptionis respectu Capellę, delinquãt in Capella, nõ possint excõicari, vel ĩterdici ab Epo, aut suspẽdi, sed bene possent alia pœna puniri: q̃a nõ sunt simpliciter exẽpti: sed quo ad quid, hoc est, vt non possint excõicari,
3 vel ĩterdici. Vnde exẽptio † facta in vno, non extẽndit effectus suos quo ad alia. Imò cõtrarium, quia inclusio vnius exclusio est alterius. de quo dixi (inquit ipsemet) in c. recepimus. sup. eo. in 8. art. principali. sed si isti delinquerẽt ext. Capellã posset ẽt excõicari, & interdici, vt dixi in d. c. recepimus. in 6. art. principali sec9 si priuilegiũ esset merè psonale; q̃a tunc nõ possent, vt ibi dixi. Idẽ Pan. & reliqui Doctores in citatis iuribus, q̃bus summopere astipulatur Henricus Boich ibidẽ. & Philipp9 Frãchus in d. c. 1. §. in eos. nu. 2. dicens, ꝙ
4 priuilegiũ † psonale generaliter cõcessum seq̃tur psonã quocunq; vadat, vt in c. priuilegiũ. de regu. iur. in 6. q. Philip. Frãchus in c. ne aliq̃bus. nu. 1. de priuileg. in 6. dixit: ꝙ sint priuilegia restringẽda, vt minus, q̃ põt, noceant iurisdi-
5 ctioni ordinariç. † cũ iurisdictio Ordinarij nõ sit cõtẽnenda; imò potius tanq̃ fauorabilis sit extendenda, put docuit ẽt Glo. in Clẽ. 2. in verbo nolumus. de officio Ordinarij, dicens, ꝙ collatio ordinariorũ, vt naturalis in regula in generali. de reg. iur. in 6. col. 2. n. 30. dicens, ꝙ generalis cõcessio constringat, seu arctet nẽ cõphendat potestatẽ priuilegialiter cõcessã. argumento in l. 1. primo respõso. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. At q̃m d. clausula in d. rescripto contenta, in quo agi vr de concessa potestate visitãdi, & puniendi ipsos Monachos: etsi re uera à iure pitis fuerit omniuo restringẽda quo ad Monachos trãsgressores d. priuilegij, seu rescripti, in dictis obseq̃js prę̃stãdis ab eis; vt sup. docuimus, & in seq. fundamento latiùs probabimus: tñ dato, & non concesso; nec de iure concedendo, ꝙ fuerit generalis concessio, nihilominus p se patet ipsam forẽ restringendã, nẽ iurisdictio ordinaria priuilegialiter cõcessa Prę̃latis Monachorũ Congregationis Cassinẽsis deseruientium d. Ecclesiæ Cathedrali Montis Regalis, pacto aliquo veniat restringenda, seu minuenda: sed omnino integraliter conseruãda iuxta pdicta iura, ac Doctorũ vota, inter quos est Pan. & Deci9, q ex c. sanẽ. de priuileg. colligũtur
6 ꝙ priuilegiũ † vergens in alterius detrimentũ strictissime foret interpretandũ: qd & multi alij Doctores docuerunt, quos recensuit Carolus Tappia in suis cõmentarijs in rubr. & l. fin. ff. de const. princip. capitulo 6.

Secundum fundamentum est. Q̃m est regula iuris vulgatissima,
7 ꝙ propositio † indefinita, reposita ĩ aliquo rescripto, seu priuilegio non referatur ad oĩa, vbi non est vniformis rõ, sed tãtummodo ad ea, in q̃bus vniformẽ rõnem militare constat. Cui regulæ se subscripserũt inter alios Bal. in l. tres fratres in princip. ff. de pact. Decius

m.

in consf.309.nn. 13.Socin. iun. in consf.115.& consf.23.n.27.lib.primo.consf.9.n.7.consf.168.nu.29.& 50.& in cõs.186.n.10.lib.2. cùm ergo Sūmus Pontifex in d. rescripto docuisset ea,quæ obseruanda essent à Monachis in Cathedrali Ecclesia,& in funeralibus nè forsan ipsi Monachi cognoscentes se regulariter exéptos à iurisdictione Archiepiscopali, & ideo obedire renuissent in his,quæ ipse Sūmus Pontifex eos subdiderat iurisdictioni Archiepī. statim post alia obsequia ibidē p̄standa enarrata subdidit. [Et ꝙ Archiepsꝰ est caput Monachorū] & nè ipse Archieps p illa generalia verba voluisset vsurpare iurisdictionē Monachorū, statim subdidit,dicēdo [illorumq; exéptionē à visitatione & correctione Archiepī pręfati,quo ad regularia eorū instituta tantum,] s.fore seruandam illibatam.& ne ipsi Prælati Monachi pro tēpore deseruientes d.Ecclesiæ Cathedrali auderent transgre di dictas ordinationes Pōtificias subdidit.[& non quo ad supradicta] .s.quo ad ea obsequia psonalia,quæ exequēda mandauerat p Monachos in dicta Ecclesia: cū cōstet inibi de nulla alia materia loquutum fuisse Summum Pontificē, nisi solùm de d.obseqjs pręstandis,vt ergo ipsi Monachi terrerentur,saltē timore pœnarū ab excessibus hmōi, seu transgressionibus supradictis perpetratis, vel ppetrādis: statim subdidit [In q̄bus correctioni & visitationi eorum &c.] Ac si aptissimè dixerit ipse Sūmus Pontifex,ꝙ licet Prælati & Monachi Congregationis Cassinensis pro tēpore deseruientes d.Ecclesię Cathedrali,regulariter non veniunt priuandi exemptione indulta per Sedē Apostolicā reliquis Prælatis,& Monachis eiusdem Congregationis. Nihilominus si transgressi fuissent ipsum mandatū Apostolicū, quo ad supradicta exequēda in eadem Ecclesia tanq̄ transgressores m̄ādari Apostolici ab eisdē Archiepō,vel Vicario tāq̄ delegatis in hoc à Sede Apostolica, erunt puniēdi pro tali trāsgressione. Et ꝙ hęc nostra interpretatio sit à iure pitis oīno recipiēda,tanq̄ verissima,probatur nōnullis sacrorum Canonum auctoritatibus, Doctorumq; sententijs,& rōnibus,quarum prima est,nā regula generalis est,ꝙ pręcedentia † verba limitant, seu de-
8 clarant sequentia verba obscura, adeo ꝙ ipsa videnē repetita; vt q̄plurimi Doctores docuerunt, videlicet Guid. Pap. in 485. decis. incip. si in aliqua dispositione. n. 2.vers.& facit pro hoc.in cuius regulæ fauorem facit text. in l.si ita institutus. §.Grisogonus.cùm ibi not.per Bar.ff.de verb.obliga. ad hoc ipsum facere vr̄ tex. in l. talis scriptura.§. hāc scripturam. ff.de leg.1.& ibi per Bart. cuius sn̄īam reassumens Aret.ibidē col.2. not. vlt.dixit valde singulariter,quòd
9 clausula † posita in medio, ēt si apposita fuerit per verba præteriti temporis refertur ad sequentia, & ad præcedētia,de quo ibidem p Bart.& alios plenè. At qm̄ vt diximus (volens ipse Summus Pontifex declarare in quibus ipsi Mo-

Monachi essent puniendi ab Archiepo in excessibus suis, distinguēdo processit dicens [Quòd si delinquerit Monachi in regularibus statutis, quo ad ipsa sint exēpti à visitatione & correctione Archiepisi verò ī executione obsequiorum prēstandorū in Ecclesia, subsint visitationi & corectioni Archiepi, seu eius Vicarij.] vt patuit p adducta prēcisa rescripti verba recēsita hucusq;, in cui⁹ vtique veritatis cōfirmationē sūmopere deseruit memoriæ cōmendare, ꝙ id ipsum eliciat ex clarissimis verbis, qbus vsus fuit Sixtus Quartus fęlicis recordationis in anno 1483. in suo rescripto, ī quo vniuit Monasterium Montis Regalis Congregationis nræ Cassinensi, ibi vtentis infrascriptis verbis, videlicet. [Quiq; ex Monasterij Mōtis Regalis vnione, annexione, & īcorporatione predictis nullū dignitati Archiepāli, & pfato Cardinali, eiusq; successoribus Archiepis Mōtis Regalis prorsus prēiudiciū generet: sed illius seruent prēeminentię Archiepales illesæ, ac iura immunitates, priuilegia, cęteraq; oīa, & singula ad dignitatem, & Archiepalem mēsam nunc pertinentia, & q̄ in posterū ptinebunt, integra sēp, & inuiolata pmaneant. ipsius tñ Monasterij Monachi visitationi, & correctioni Pręsidentis, & visitatorū d. nouæ Congregationis, qui pro tēpore fuerint. dumtaxat sint subiecti, mandātes, vt debeāt pro diuinorū decenti celebratione in eadē Ecclesia, q̄ insignis est, & famosa, ad minus sint sexdecim numero in Ecclesiasticis ordinibus constituti] hęc ibi. ex qb. oīb. luce meridiana clarius patuit, ꝙ diximus fuisse, & esse verissimum, s. ꝙ Prēlati pro tēpore existentes in Monasterio Montis Regalis habeāt plenā & merā iurisdictionē in monachos d. Ecclesię deseruiētes, & non Archieps, seu eius Vicarius pro tēpore. & ꝙ visitationis & punitionis munus resideat apud ipsū Prælatū, & visitatores ac Præsidentē d. Congregationis ipsemet Sixtus Quart⁹ in eodem priuilegio, seu rescripto vnionis paulò post pdicta declarauit infrascriptis vtēs verbis, videlicet. [Visitatoribus aūt prædictis suæ visitationis officium exercētibus annuales Abbates, & Priores de grauibus culpis, & defectibus cū cōsilio Præsidētis Cōgregationis & seniorum Monasterij visitati à regimine, & ministratione Monasterij sui suspendendi, & illā Priori claustrali eiusdē Monasterij & Ecclesię, vsq; ad subseq̄ns Capitulū cōmittendi, & alios officiales minores pro defectib. pter correctionē, & pnām ob eorū grauitatem, & depositionē ipsorū demeritis exigentib. cū consilio Præsidētis ex consensu Abbatis, & aliorū officialiū, & patrū Monasterij ab eorū officijs, qbus se indignos reddiderunt amouendi, & alios amotorum loco vsq; ad subsequēs Capitulū, qui pari, qua deputati a Capitulo potestate fungantur, subrogandi, plenā tribuimus motu, scientia, & auctoritate pdictis potestatē.] Et quis non negemus fuisse derogatū in nonnullis, huic

priui-

priuilegio seu rescripto dicti Sixti Quarti per rescriptũ ad instantiam Illustrissimi olim Cardinalis Farnesij: pro eo ꝙ Paulus Tertius fœlicis recordationis in anno 1549. in fauorem Illustrissimi Archiepi nonnulla obsequia prçstanda in Ecclesia Mõtis Regalis per ipsos Monachos inibi pro tẽpore cõmorantes subdiderit per sup. sępe recẽsita verba, videlicet. [& ꝙ Archieps est caput Monacorũ &c.] In quibus verbis tradidit iurisdictionẽ tam ipsi Archiepõ, q̃ eius Vicario visitandi, & puniendi excessus dictorũ Monachorũ ꝑpetratos, vel perpetrãdos in exhibitione nõnullorũ obseqo rum in d. Ecclesia exhibendorum per ipsos Monachos, & nõ alia de causa. iccircò ibidẽ statim, & immediatè subintulit hæc ꝑcisa verba [Deniq; ꝙ Prior, Decanus, & Monachi prędictis non contrauenniantur, ꝙ si secus in aliquo prędictorum per eos factũ fuerit, Vicarius suus ꝑfatus Vice, ac noĩe suo circa ea prouidere, ac eorũ defectui supplere possit &c. [Qui Summus Pontifex volens, vt inuiolabiliter eius rescriptũ seruaret, & ꝙ per eius tenorẽ nullus molestaret, quibusdam Prælatis dedit in mãdatis, eis delegãdo potestatẽ cõpellendi ad obseruantiã cõtentorũ in ipso sub his verbis, videlicet [De nouo ẽt ꝑpetuò statuimus, & ordinamus quo circa venerabilibus fratribus nr̃is Cerenant. Felerin. & Albigañ. Epis, quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorũ per se, vel aliũ, seu alios faciant auctoritate nr̃a ꝑsentes literas, & in eis cõtenta q̃cunq; plenũ effectũ sortiri, & inuiolabiliter seruari, non permittentes quemcunq; circa illorũ tenorem qũolibet molestari, perturbari, aut inquietari vel cõtra eos, vel eadẽ ꝑmissa aliquid intẽtari, cõtradictores quoslibet rebelles cõpescẽdo, &c.] Ex q̄bus ergo oĩbus patuit, ꝙ etsi Paulus Tertius fœl. record. aliquantulũ derogauerit iurisdictioni ordinariæ cõcessæ sup Monachos pro tẽpore existentes in Monasterio Mõtis Regalis Cõgregationi Cassinẽsi, tribuẽdo potestatem ipsi Archiepõ vel eius Vicario visitãdi d. Monachos, ac ipsos puniendi pro excessibus perpetratis vel ꝑpetrandis ꝑ ipsos Monachos, ꝙ per sup. receusitũ rescriptũ ipse Sixtus Quartus denegauerat: Hoc solùm cõcessit ipse Paulus Tertius non simpliciter excessibus ꝑpetratis vel ꝑpetrãdis à Monachis, sed solũ pro excessibus perpetratis vel ꝑpetrandis ꝑ ipsos in exhibitione obseqo rũ ꝑstandorũ ab ipsis Monachis iuxta præscriptam formam inibi expressam, vt ex præcisis sup. d. rescripti verbis aptissimè colligit.

Tertiũ fundamentũ est. q̃m dato, & nõ concesso, nec de iure vnq̃ concedendo, ꝙ essemus in dubio, qũo illa verba sic generaliter ꝑlata à fœl. record. Paulo Tertio forent intelligenda, adhùc firmissimè asseueramus, illa oĩno fore intelligenda, prout paulò antè exposuimus, cũ verissima, & vulgatissima iuris regula sit, ꝙ volũtas
10 † Principis in dubio sit præsumẽda conformis iuri, seu talis, qualis de iure esse debebat, prout aptissi-

tissimus docuit text. & ibi cõiter Doct. in l.2. §.meritò ait prætor. & §.si quis a Principe. ff.ne quid in loco publico. Nam in d.§.meritò.hęc habentur, videlicet [Meritò ait prętor.Qua ex re quid illi damni datur. Nam quoties aliqd in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, vt sine iniuria cuiusque fiat,& ita solet Princeps quoties aliquid noui operis instituendum petitur,permittere,] & in d.§.si quis a Principe. hæc habentur, videlicet [Si quis a Principe simpliciter impetrauerit, vt in publico loco ędificet, non est concedendum sic ædificare, vt cũ incommodo alicuius id fiat,neq; si conceditur ędificare: nisi fortè quis hoc impetrauerit.] hæc ibi. & in l.nec auus.C.de emancip.libero.hęc habẽtur,videlicet [Nec auus neptẽ suam liberare potestate cogitur,nec in cuiusquam iniuriam beneficia tribuere moris est nostri.] hæc ibi. Idipsum docuit sedes Apostolica in infrascriptis iurib.videlicet in c. super eo. de offic.deleg.c.quãuis. de rescr.lib.6.c.licet.de offic.ord.c.ex tuarũ. de auth.& vsu pal.c.cũ dicat Apostolus.de eccle.ędific.c.patentib. & c. cùm Capella. de priuileg. & in nonnullis alijs iurib.quæ referre superfluum potius, q̃ necessariũ fore duximus,cũ id ipsũ paulò post probãdum sit multorũ sentẽtijs Doct. Cũ ergo Principis be-
11 neficiũ deceat † esse mansurũ. vt in c.decet.de regu.iur.in sexto,& Monachorũ personę,quoad ipsorũ excessus,prout latissimè habeãtam in Sixti IIII.q̃ aliorũ Súmorum Pôtificum priuilegijs & demonstrari poterunt, sint exẽptæ à iurisdictione Archiepali,inde sequit̃ verum esse q̃ diximus nec refragat̃ nobis Sacrum Cõcil.Trid. in sess.7.de ref.c.3.etsi ibi indulgeat̃ ordinarijs locorũ correptio psonæ regularis extr. monasteriũ degentis,& in casu nr̃o loqns ipsum Sacrũ Concil.in sess. 25.c.14. de reformatione, hęc statuerit,vi-
12 delicet.[Regularis † non subditus Epo, qui intra claustra monasterij degit,& extr.ea ita notoriè deliquerit,vt populo scãdalo sit, Epo instãte à suo Superiore intra tẽpus ab Epo præfigẽdum seuerè puniat̃. & de punitione Epm certiorẽ faciat.sin minus à suo Superiore officio priuet̃, & delinquẽs ab Epo puniri possit]hæc ibi. In cuius apertam declarationẽ Clemẽs Papa Octauus in sua cõstitutione asseruit,nullã iurisdictionẽ habere locum Ordinarios super personas regularium ẽt scandalosè peccãtium extra Claustra,nisi taliũ Prælati moniti ab Epis neglexerint ipsos punire,& de taliũ punitione certiores reddere ipsos Ordinarios: q̃ vtiq; sine rubore nescio aliquẽ cõtrariũ posse asserere:cùm regula iuris verissima sit,q̃ sẽper forma rescripti Ponti-
13 ficij † est sequẽda, qñ illa forma non esset contra ius cõe,& q̃ pp formã rescripti nõ esset recedendum à iure cõi,nisi constaret expressè Papã aliter voluisse. Arg. in c.cùm dilectus filius. §. ceterum. ext.de consuetudine.arg.in c.Ecclesia vestra destituta.§. neque enim credendum. de electione & in

non patiatur, vt in c. causam, q̃ inter. extra de rescript. & in c. cùm dilectus. extra de consuetu. idem docuit Glo. in d. c. causam. in versic. fuerat inserenda. dicens, quòd non sit verisimile Dominum Papam vnico verbo tollere velle totam iuris obseruationem, tot laboribus, ac vigilijs multis excogitatam: quoniam qui tutorem præcipit cõfirmari, secundum ius intelligitur præcipere, vt in l. tutores. ff. de confirmat. tuto. & eadem Glo. in vers. præcedat. dixit, quòd ex ipso textu eliciat, quòd verba rescriptorum ſm ius commune intelligenda sint, vt in l. si quando. C. de inofficioso testamento. Glo. verò in dicto c. cùm dilectus. in vers. iuri communi. dixit, quòd vbi aliquid à iure com-
17 muni discrepare † vr̃, reducẽdum est ad ius cõe, si pôt fieri, nè pereat. quia promptũ est leges legibus concordare, cui consonat Gl. in c. 1. vers. noscat̃ de const. in sexto, dicens, ꝙ si rescriptũ concederet aliquid contra ius, iã in eo mutat nomen rescripti, & dicendum est priuilegium, vt ĩ c. priuilegia. dist. 3. & in c. Abbate ext. de verb. signif. & ideo rescripta data contra ius non valent, nisi in ipsis fiat mentio de lege, & maximè cùm ibi cadat error facti, vt in c. nonnulli. de rescriptis & rõ. est, quia maturius, & deliberatius fit legis ꝓmulgatio, q̃ rescripti cõcessio. In rescripto, inquit, ẽt diximus, ꝙ si cõstaret de certa s͡cĩa Principis valeret rescriptũ contra ius elicitũ, sed prima facie præsumit̃ per importunitatẽ obtentũ: vnde expectari solet secunda iussio, vt in Authẽ. vt nulli Iudicũ. §. & hoc verò iubemus. col. 9. & in Authen. de iudicijs. §. oẽs aũt. col. 6. hęc Glo. illa singularis. Idem docuit Innocẽtius in c. dudum, col. 1. vers. priuilegia. n. ext. de priuilegijs. vbi his pręcisis verbis vsus fuit, videlĩ
18 cet. Priuilegia †. n. alijs p̃iudicialia strictè interpretanda sunt. & q̃tũ pôt ad iuris cõsonantiã reducenda, vt in l. ex facto. ff. de vulgari, & pupill. Idẽ implicitè docuit Glos. in d. l. ex facto in vers. auferret. ff. de vulgari, & pupill. dicens fore modò recedẽdũ ab eo, quod diu æquũ visum est ꝓp vtilitatem superuenientẽ. Idipsum colligit̃ ex glos. in d. l. si qñ. in vers. tuetur. dicens indè notandum fore, quod in gñali cõcessione ea videri cõcessa, q̃ verisimile est specialiter concessa. & hoc dictum firmat̃ regula ĩ generali cõcessione de reg. iur. in sexto. Idipsũ docuit Innoc. in d. c. causã, quæ inter. dicens, ꝙ
19 in rescriptis verba † ambigua sint interp̃tanda ſm ius cõe, vt in l. si qñ. C. de inoffic. testõ. Idẽ & apertius docuit Pan. ĩ d. c. causã quæ. col. 2. vers. nota primò. his p̃cisis verbis vtẽs, videlicet. Rescriptum Principis debet in dubio reduci ad ius cõe, ẽt si oporteat id facere ꝑ importunitatẽ verborũ, seu trãspositionẽ clausularũ. & rõ huius dicti est, inqt ibi Pan. qa rescriptũ cõcedit̃ ad iuris obseruãtiã, nec aliqd debet cõtinere cõtra i⁹: qa tũc esset priuilegiũ, vt notãter docuit gl. in c. 1. in vers. noscatur. de consti. in sexto, & ꝑ Cynũ in l. rescripta. C. de precibus Imper. offer. Ideo si rescriptum non operetur contra naturam suam debet

ita,& taliter intelligi, vt non obuiet iuri cõi. Quod (intelligo subdit Pan.) qñ verba hoc patiatur. Nã vbi nulla est ambiguitas cessat illa cõis interpretatio: hæc oĩa Pan. vbi supra. Idẽ breuiter innuit Host. in sũma sub titulo de rescriptis. §. de ipsius interpretatione, circa finẽ. in vers. Item interpretatur dicens, q̃ ius interpretatur rescriptũ. Idem latissimè, & elegantissimè docuit Fel. in d.c. causam quę, col. 6. nu. 30. vers. interpretatio, dicẽs q̃ fiat rescripti interpretatio ſm ius cõe, sequens dictam Glo. in d.c. paratus. in vers. p̃desse. dicentis, q̃ verba † rescripti
20
debeant conformari equitati, ẽt si natura verborum hoc nõ patiatur. Idem docuit Dec. in d.c. causam quę. in princ. dicens, q̃ rescriptum Principis debeat reduci ad ius cõe, & sequitur d. glo. in d.c. paratus, addens, q̃ hoc ipsum docuerit Orlandus in consi. 268. incip: Quæstio est vtrum: Et Calder. in consi. 2. tit. de rescript. & in cõs. 1. tit. de sent. excom. dicens, q̃ rescriptum mandans quem absolui, præstita satisfactione exponitur, vel pręstita cautione de satisfaciendo, vt sit conforme iuri cõi. de quo in c. ex tenore, c. cum desideres & c. sacro. cum concord. de sent. excom. idem docuit Gemin. in c. licet Canon. §. fin. col. 2. de elect. in sexto, colligens ex verbis Io. Mo. & Ioan. And. ibi, q̃ clausu-
21
lę insertæ † in rescriptis Apostolicis, quæ sunt ſm ius, recipiunt omnes limitationes, & interpretationes, quas recipit ius cõe disponens, de materia illius clausulæ. Vnde si in rescripto beneficiali est clausula de residentia facienda: tamen poterit Eps super ea dispensare, sicut posset si illa nõ esset in rescripto. Et subdidit ipse Geminianus ibidẽ respondens ad illud Brocardũ, s. q̃ verba debeãt
22
† aliquid operari, dicens hoc esse verũ, si iuris ratio patiatur: secus si non patietur, vt q̃a inest de necessitate, & in quolibet contingẽte illius generis. Nam si Iudex dicit: assigno tibi terminũ ad petendum Apostolos, iste non erit terminus Iudicis, sed Legis: refert. n. legẽ, sed nõ statuit diem de nouo, & allegat Clem. 2. de appell. & sic ista expressio relatiua simpliciter legis nihil operabitur ſm ius, sed expressio dispositiua bene operatur. Hanc eandem singularem regulam latè deducit Ludo. in cõs. 334. incip. Circa primum. Volẽs, q̃ rescriptum mandans quem nõ audiri, nisi prius pareat iudicatis per certum Cardinalẽ. Debet intelligi dummodo a sñia non fuerit appellatũ, & ibi ẽt inducit ad hanc regulam Glo. in c. super eo. in vers. ordinet. ex. de offic. deleg. dum exponit, ordinet, i. pręsentatum a patrono instituat, quę expositio non fit, nisi causa euitãdi præiudicium tertij, & absonũ iuris intellectum. Quapropter meritò dixit Cardinalis in consi. suo 94. incipien. Nobiles viri Dñi de Vinciguerra, q̃ licet in literis Papę diceretur feudũ quoddam esse deuolutum àd Ecclesiam p̃p non petitam inuestituram. Tñ illa verba debent intelligi, q̃ fuerit deuolutum eo modo, quo ius dispo nit. s. quoad potestatẽ reuocandi: cùm iura punientia nõ petentem inue-

inuestituram loquantur ꝑ verbũ, amittet quod est futuri temporis. Ad quod probandũ adducit text. in c. 1. in titu. Quo tempore miles inuest. in vers. damnẽtur, ergo requiritur (inquit Cardinalis) sñia. vt in c. si diligenti. cũ glo. in vers. perdant. ext. de foro compet. Ex cuius snię relatione ipse Felinus in c. causam quę. col. 7. vers. sed ex ista aurea. ext. de rescriptis, singulariter dicit, ꝙ si Papa diceret in suis literis Titium esse priuatum iure beneficiorum ꝑꝑ tale crimẽ, & ipsum beneficium alteri cõferret: si tñ de iure nõ esset priuatus, sed priuandus, d. verba deberent reduci ad sensum iuris, i. quòd esset priuãdus, tum per istum textũ, videlicet in d. c. causam quę, & prędicta, tum per hoc cõs. Cardinalis peroptimè seruiens. & subdidit ibidem Felin. ꝙ licet Petrus de Anchar. in cons. 288. velit, ꝙ Princeps disponendo scienter contra ius tollat iuris obstaculum, vt in l. idem Vlpianus. ff. de execut. tut. Nihilominus ipse nõ credit istud esse tenendũ per prędicta, & per ea, quę dixit in c. nõnulli. in 2. reg. circa rescripta contra ius concessá. Ex quib. ipse Felinus concludit, ꝙ Papa non intendat disponere contra ius per suum rescriptum, nisi dicat non obstante, &c. vt docuit Glo. in c. 1. vers. noscatur de constit. in sexto, vnde subdit ibidem Felinus, ꝙ si quis sit priuatus nulliter scribitur, & contra mentẽ Papæ fate-
23 tur tamen ibidem, ꝙ Papa † possit derogare iuri, sed illud verũ, quando constat de certa scientia, quæ non pręcipitur ex hoc solo, ꝙ scribat contra ius, quia sequeretur tũc necessario d. absurdum. Et ideo ipsemet Felin. in d. c. causam quæ. col. 13. num. 42. verbo. Quidem declaratio dixit, quòd licèt rescriptum in dubio debeat accommodari iuri communi, vt hic, tñ fallit, qñ manifestè constat de voluntate Papæ. Et ꝙ rescriptũ
24 Principis † reducẽdum sit ad ius commune, docet idem Dec. in d. c. causam quæ. cùm ergo dictum rescriptũ (de quo est sermo) si esset interpretandum, prout nõnulli sine fundamento iuris interpretari non erubescũt, procul dubio per ꝑdicta verba generalia ipsius rescripti generare maximũ pręiudicium intẽdisset ipse Paulus III. Papa Monachis Congregationis Cassinẽsis pro tempore cõmorantib. in Monasterio Montis Regalis, eo ꝙ indè sequeretur: ꝙ Monachi haberent indè duos Prelatos, & sic esset vnicũ corpus sub duo capita. Vnde necesseriò foret asserendum (ne tale absurdum sequeretur, ꝙ ipsi Monachi cõmorantes in d. Monasterio nõ possent legitimè puniri per suos speciales Prelatos eiusdẽ Congregationis de criminib. ꝑpetratis ab ipsis tã ĩ Monasterio, q̃ extra, cũ veniret potius ẜm talẽ intellectũ puniendi ab Archiepõ, vel eius Vicario, q̃ ab Abbate suo, in maximã pnicẽm, & dedecus Congregationis Cassinensis, quod q̃ sit absurdũ asserere, ex supra adductis hucusq; non tñ a iure peritis, verum ẽt ab oĩb. hoĩb. cordatis, q̃ facillimè cõprehendit. Sed ne videamur alijs

medijs nos non posse contrarium grauis sentientib. respōdere operæ pretium duximus, hanc aliam rationem prædictis addere. Obsecramus igitur contrarium sentientes, vt responsum dent subsequenti nostrę obiectioni. Enimuerò eorum erit suā fundare intentionem, aut super verba dicti rescripti, aut super constitutione sacri Concilij Tridentini: nam si super verba rescripti se fundauerint, eis satisfactum fuisse per supper allata, & infra nonnulla inferenda patet. Cùm probauerimus multis medijs nunquam Principem, seu Summum Pontificem voluisse per verba illa generalia, tam maximum prȩiudicium inferre personis Monachorum Congregationis Cassinensis, quas semel exemit a iurisdictione Episcoporum, & Archiepiscoporum, quod & omnibus innotescere voluit, dum in dicto rescripto dixerit exemptos esse Monachos a visitatione, & correptione Archiepiscopi, quo ad regularia instituta. Quapropter summoperè miror nonnullos doctoratos, sed non Doctores, dicta verba interpretantes dixisse, quòd indè sublata non fuerit iurisdictio ab Abbate in cohercendis, & puniendis Monachis pro leuibus excessibus, pro quibus venissent solum puniendi pœna leuissima Monastica: Sed Prælatos eorum indè fuisse priuatos potestate illos puniendi pro criminibus enormibus, tam intra claustra, quàm extra perpetratis, vel perpetrandis, vt sunt furta, adulteria, stupra, & his similia, pro quibus de iure venirent puniendi pœna perpetui, vel temporalis carceris, vel triremium, vel simili pœna, quod quàm sit absurdum, & a ratione alienum, cum per se pateat, nihil aliud addemus. Sed tantum mittimus pium Lectorem ad accuratissimè (& non lippis oculis) perlegendas omnes supra allatas auctoritates concludentes, quàm apertissimè per dicta generalia verba rescripti nullo pacto Summum Pontificem voluisse præiudicare iuri acquisito Congregationi Cassinensi super psonas Monachorum deseruientium pro tēpore Ecclesiæ Montis Regalis, & degentium in dicto Monasterio. Sed quàm longè a via iuris aberrare conuincuntur hi, qui ausi fuerunt fundare Illustrissimi Archiepiscopi iurisdictionē super personas dictorum Monachorū pro excessibus eorum perpetratis, vel perpetrandis tam intra, quàm extra Monasterium non versantib. circa obsequium præstandum ab eis in Ecclesia Cathedrali Montis Regalis super constitutione sacri Concilij Tridentini in retro scriptis citatis locis. Cùm ex his constitutionibus sacri Concilij contrarium ad verbū statutum reperiatur. Cùm ibi pręcipiatur locorum ordinarijs non punire regulares extra claustrum scandalosè peccantes: sed tantum illos denunciare proprijs eorū Prælatis, a quibus puniendi sint: & hoc, vt diximus, habetur in sessione 25. de reformatione capitulo 14. licet sibi tributa fuerit potestas,

solum

solùm illos puniendi in casu, quo dicti criminosi regulares non fuerint puniti ab eorum Prælatis. Quapropter à prudentibus, & peritis iuris, sine rubore, ac pallore, nunq. negandū fore, per se patet id, quod ex sup. recensitis autoritatibus collegimus. Et nè q̃s forsan credat solūmodo nrę decisioni astipulatos fuisse. Canonistas, & nō Iuristas, Audiat q̃d docuerint nos infrascripti Doctor. Idē.n.docuit Bar.in l.ex pacto. ff. de vulgari, & pupilla.subst.col. 3. n.2.vers.dr̃ sic.& rursus in l. si q̃n. C.de inoffic. testō, & ī l.rescripta. C.si contra ius. Idē docuit Bal. in c.sup eo. extr.de offic. deleg.& in d.l.si q̃n.Paul.de Cast.in d.l.ex facto, dicens, ꝙ q̃n priuilegiū, † vel beneficiū Principis ex post facto incipit effici iniquū, nō est ei stādū: quia non censet̃ esse de voluntate Principis, ꝙ ei stet̃ cū p̃iudicio alicuius. Idē docet Iason in d. l.ex facto.& in d.l.si q̃n. & rō rōnis est, q̃m vnumquodq; Principis rescriptū nō p̃sumit̃ cōcessum in p̃iudiciū iuris tertio acquisiti, nisi expresse hoc ibi dicat̃, cùm ipsum sit interpretādū fuisse cōcessū à Principe sine p̃iudicio & iniuria tertij. Etiā si Sūmus Pōtifex ī rescripto aliquo vsus fuisset hoc verbo, s.motu proprio, q̃m etsi hu
26 iusmodi † clausula adiuncta rescripto operet̃ (prout cōiter per Doct.tenet̃,) qui latissimè recēsentur p Gabrielē in tractatu conclusionū lib.6.titu.de clausulis, conclus.2.& sit tātæ virtutis, ꝙ tollat subreptionis ambiguitatē, tñ hoc nō haberet locū in casu nr̃o, stante regula cācellariæ ædita ab eodē Paulo III. ī qua declarauit, ꝙ p quodcūq; rescriptū, siue grām, siue iustitiā cōcernēs ipse nunq̃ ītēdisset derogare iuri tertio acq̃sito, nisi de illo expressam mētionē fecisset. At cū in tali Pauli Tertij rescripto talis derogatio non cōtineat̃, & agat̃ de p̃iudicio generādo tertio iniustè, nulla facta expressione voluntatis Principis se volentis p hmōi rescriptū taliter indultū cū d.clausula p̃iudicare iuri ipsi Congregationi Cassi. acquisito sup Monachos suæ Congregationi subiectos, prout latissimè & nos generaliter probauimus in decisione sup.recēsita quadragesima nona, in probatione secūdi fundamēti ibi allati & eiusdē vnicæ ampliationis, asserendo innumeras sacrorū Canonū, Legū, ac Docto. sñias. Inde sequitur veritas præsentis nr̃æ decisionis.

Ad quod probādū summopere quoq; deseruiunt & subsequentes rōnes meo iudicio irefragabiles: prima rō (vltra allatas implicitè in probatione sup.recensitorum, trium fundamentorū, quibus aptissimè probauimus verissimam fuisse nr̃am sñiam) est; q̃m nullam iurisdictionē d. Archiepo cōpetere sup.p̃sonas Monachorū † dicetur
27 p speciale priuilegiū d. Congregationis Cassin. p̃sonis fęl.recor.Eugenij IIII.sub datū Florentię anno salutis 1434.motu ꝓprio ipsius septimo Calē.Martij, ī quo declarant̃ exēpti oēs Monachi d. Congregationis Casinēsis ab oī ditione, auctoritate, potestate, dñio, visitatione, reformatione,

& correctione quorũq; legatorũ, delegatorũ, subdelegatorũ, nec nõ nunciorum Apostolicorũ, Patriarcharum, Archiepõrũ, Epõrũ electorum, administratorum & aliorum quoruncunq; Iudicũ ordinariorum quouis noĩe, & potestate fungẽtium immediatè Sedi Apostolicę subiecti.

Secũda ratio est, qm̃ hmõi exẽptio priuilegiata a iurisdictione supradictorũ fuit, & est in viridi obseruantia, & per diuersos Summos Pontifices successores confirmatũ, cum decretis irritantib. & clausula sublata, & vlterius singulis annis in signũ perpetuæ libertatis, & pro obseruatione dictorũ priuilegiorũ Congregatio nostra Cassinensis in die festiuitatis Petri & Pauli soluit Camerę Apostolicæ ducatos octo auri de Camera, vt apertissimè probabitur (quaten⁹ opus fuerit) p verissimas scripturasq; autentichissimas.

Tertia ratio est, qm̃ non obstãt dicto exẽptionis priuilegio dictę cõuentiones, seu ordinationes Illustrissimi Dñi Cardinalis Farnesij, & confirmatio sequuta dicti fel. recor. Pauli Tertij, cum stante d. priuilẽgio (de quo supra latissimè loquuti sumus) dicta confirmatio dictę Ordinationis nõ derogat ipsi priuilẽgio, p cuius derogatiõe specialis, & indiuidua mentio requirebat ex dispositione eiusdem priuilegij, cũ ille Pontifex Summus expresse ibi decreuerit hoc ipsum his præcisis verbis vtẽs, videlicet. [statuimus, decernimus, & ordinamus, q quæcunq; literę Apostolicę, & motu proprio contectæ, aut in futurum conficiendę, q̃ obuient, & cõtrafacient pñti priuilegio, aut cuiuslibet eius particulę, nisi appareat euidentissimè, & apertissimè q Summus Pontifex, qui pro tempore huic indulto, vel alicui eius parti velit derogare p literas Apostolicas facientes specialẽ mentionẽ de verbo ad verbũ, & ex cer-
28 ta † scientia de hmõi priuilegio, ac ipsa Cõgregatione, &c.] Quibus sic verè stantib. luce meridiana clarius elucet nõn suffecisse generalẽ illam derogatiõnẽ ptensã ab Archiepõ Montis Regalis virtute dicti rescripti Pauli Tertij, cum (vt diximus) requirebatur specialis, & ad verbũ, prout in simili fuit decisum in Rota corã Reuerendissimo Dño Seraphino in causa Astoricensis Archidiaconatus 19. mensis Martij, & 4. Maij 1576. & corã Reuerendissimo Corduba in causa Siracusani abbatissatus 16. Ianuarij 1598. Ad qd̃ accedit, quia dictus Paulus III. Pontifex per verba talis rescripti non derogauit dicto priuilegio, sed solum Ecclesiæ Montis Regalis, quæ derogatio non poterit extendi aliquo pacto ad dictum priuilegiũ Congregationi Cassineñ indultũ ab Eugenio Quarto fęl. recor.

Quarta ratio est, qm̃ hoc ipsum apertissimè elicitur, arguendo a maioritate rõnis, ex rescripto fęl. record. Gregorij Tertijdecimi super reformatione Ordinis S. Basilij, sub datũ Romæ apud S. Petrũ: Anno Incarnationis Dñicæ 1579. Kal. Nouẽb. de qua in scdã parte bullarij f. mihi 1280. in qua ille Sũ-

29 mus Pōtifex † monachos & quascūq; psonas illius Ordinis pri⁹ iurisdictioni, correctioni, & potestati cōmendatariorū in totū subiectas, à d. iurisdictione exemit, vnà cum oĩbus bonis sibi applicatis pro victu & vestitu eorum, statuendo deinceps duntaxat tā dictorum personas q̃ bona subiecta fore Prælatis d. Ordinis, qbus oĩmodā iurisdictionem contulit, vt tali rescripto consuluisset paci & decori personarum talis ordinis, & insimul impedisset tale absurdū indè hucusq; profectum: cùm vtiq; clerici seculares ignorent regere regulares: cū inexpti sint omnium quę meritò ponderanda veniunt in directione seu regimine ipsorum, & professio vtriusq; hominū generis sit summopere differens. Arguimus ergo sic ex d. rescripto. Si Sedes Apostolica subditos regulares à iurisdictione Cōmendatariorū pro supradicto vitando absurdo exemit non obstāte, ꝙ inde, stante tali eorum pacifica possessione d. iurisdictionis, ipsis cōmendatarijs videret generatum præiudiciū in iure sibi acquisito. Quāto magis erit asseuerandum d. fœl. record. Paulū Tertiū virtute d. rescripti sup. citatis verbis generalibus expressi noluisse subdere personas Congregationis Cassin. d. Archiepi iurisdictioni pręiudicando Cōgregationi ipsi Cassinensi in suis sup. recensitis priuilegijs: nè inde idem absurdum procuraretur.

Quinta ratio est, qm̄ supradicta corroborant ex vsu & obseruātia subsecuta, quæ est optima rerum interpres, vt in l. cōsuetudo. ff. de legibus. imò & talis obseruantia declarat mentem concedentis, & rem dubiā. Nā à d. tempore Pauli Tertij vsque in psens tempus Prælati d. Congregationis oēm iurisdictioné priuatiuè ad Archiepos pro tempore in Monachos & regulares psonas d. Ecclesiæ Mōtis Regalis exercuerunt & exercent, prout in promptu est probatio liquidissima. Nec huic rōni obstare de iure poterit id, ꝙ ab aliquibus sine veritate aut rōne asserere non erubescitur dicēdo, ꝙ aliqñ & rarò Abbates seu Priores nō habuerint præcedentiam & per consequens permisisse Clericos seculares pręcedere, & regulares delinquentes fuisse inquisitos ab Archiepo, imò carceri mancipatos ab eodem, & detētos in publicis carceribus ipsius Archiepi. Nam huic impugnationi satisfaciet duplex responsum. Primò. n. dicimus hoc Archiepm fecisse de facto cū fuerit potētissimus tā in diuitijs, q̃ in ministris, & pręcipuè cùm d. Monachi existentes in d. monasterio sint i territorio ipsi Archiepo subiecto in temporalibus & spūalibus, cùm sit monasterium ipsum situatum in ciuitate d. Montis Regalis: vnde de facto poterat, non tm̄ singulos monachos, verùm ēt vniuersos insimul vincire funibus vel catenis, & sic tractos ext. claustra ducere ad d. publicos carceres, & ꝙ hoc de facto aliqñ exequutus fuerit, & non legitimè, elicitur ex hoc, qm̄ in tali casu habito recursu ad Superiores, statim dicti Monachi a tali illegitima

detentione eximebantur, & quis nésciat tali pacto ꝓcedēdo quēquā posse vim pati, & ꝙ indè talia faciēs nullā acquirat iurisdictionem legitimam, immo incurrat meritò pœnam a legib. indictam? Respondemus & secundò, dicendo, sed dato, & non concesso, quòd Archiepiscopus propter ignorantiā, aut pusillanimitatem Prælatorum in d. Monasterio pro tēpore existentium hoc facere ausus fuerit: nō indè sequi poterit, ꝙ ipse Archieps acquisierit iurisdictionē hmōi ab ipso pretensā, stāte amplissimo priuilegio fœl. record. Eugenij IIII. declarantis, ꝙ per vnū, aut plures actus contra-
31 rios † non derogetur priuilegijs, & exemptionib. personarū dictæ Congregationis Cassinensis, & rō quoq; huius responsionis est fundata in iure, eo ꝙ negari nō poterit Monachū non posse p̄iudicare Congregationi quinimò totū Capitulum, si id fecisset: nō indè de iure dici posset fuisse renunciatū tali priuilegio: cū illud fuerit indultum ab Eugenio Quarto fœl. record. non ad priuatam, sed ad publicam vtilitatem totius Congregationis, prout in simili fuit decisum in Rota coram Reuerendissimo Bubalo in causa Cęsenatentium bonorum 15. Feb. 1588.

At quoniam ad nos peruenit ipsum Archiepiscopum obtulisse se probare posse, quòd visitatores a se, & a suis prædecessoribus deputati visitauerint Monasteriū ipsum, & Monachos Montis Regalis, & non Visitatores destinati a Reuerendo regimine Congregationis Cassinēsis ad hoc, vt inde probaret prætensam iurisdictionem super Monachos d. Monasterij, & cū hoc verum non esse oīb. Montis Regalis ciuib. sit notissimū, idcircò solum dicimus, ꝙ hanc prolatā negatiuam erit suū probare: sed ex abundanti q̃ facillimè nr̃a Congregatio Cassinensi poterit contrariū probare, producendo acta visitationis ipsius Monasterij, q̃ a Reuerendis nr̃æ Congregationis visitatorib. destinatis ad visitāda Monasteria nr̃a existētia vltra Farū, quolibet anno fuit facta iuxt. constitutionē sacrorum Canonum, & Concilij Tridētini, cum obseruantia ritus formæ, ac Ordinis, quo ipsi visitatores vtebant̄ in visitādis alijs Monasterijs Siciliæ, & aliarū Prouinciarū, & semper hmōi visitatio tēdebat ad inquirendum de vita, & moribus, & obseruantia regulari, tā Prçlati, q̃ Monachorum d. Monasterij, nec nō & quo ad tēporalia & cōputa ipsius Monasterij & redditꝰ acquisitos ope diuina p ipsos Monachos propria industria, exēplaritate, & labore, & non munificētia Archiepiscoporum pro tempore existentium, cùm ex assignatis redditibus ab Archiepiscopis nempe ex quingentis scutatis argenteis non possent alimentari Monachi triginta in circa, computatis famulis, & reparare fabricam Monasterij, licet ipsi Archiepiscopi recipiant triginta millia scutatorum monetæ Siculæ, & aliquando vltra dictam quantitatem, nec hodie habetur ratio testamenti Regis Guglielmi, qui

tot redditus dicto Monasterio reliquit, vt posset alimenta præstare Monachis centum deseruientibus dictæ Ecclesiæ Mōtis Regalis, addēs se velle, vt ibi ipsi centū Monachi deseruirent ipsi Ecclesiæ, prout latius in d. testō patet.

Ad id vero, quòd Archiepiscopus ipse se iactauit, ꝙ tam ipse, & prædecessores sui pro tempore, ac ipsorum Vicarij generales habuerint ingressum ad d. Monasteriū pro carceri mancipandis Monachis ibi commorantib. Respōdemus eosdem nunquam de iure habuisse talem ingressum, nisi pro puniendis Monachis, qui neglexissent obsequia exhibenda in d. Ecclesia, iuxta tenorē rescripti fęlic. record. Pauli Tertij supra recensiti. Non autem pro alijs eorum excessibus, si qui fuissent. Nā etsi forsan de facto aliquando Archiepiscop⁹, vel eius officiales attentare præsumpsissent illos carceri mancipare pro dictis, excessib. per supremam Archiepiscopi potentiam vsurpatam, statim contra illos fuit habitus recursus ad eius Superiores, & fuerunt compulsi tam Archiepiscopus, quàm eius officiales eosdem Monachos illegitimè detentos libertati donare, illosq́ue restituere eorū Superioribus, prout deposuerūt sex testes cum iuramento coram notario promittendo se iterum eadē repetere in pleno iudicio quotiescumque requisiti fuissent. His ergo sic verè stantibus Illustrissimos Iudices obsecro, vt ponderēt dicta testium de hoc deponentium, & illos compellant ad clarè, & distinctè in suis depositionibus procedendum, ne & ipsi laborent in æquiuoco: ne inquam, dum interrogantur, an sciāt quoquo modo Archiepiscopū, & eius officiales detinuisse in carcere monacos, respondeant simpliciter, ꝙ sic, nulla habito respectu ad causam carcerationis: cùm potuisset id contingere ex altero ex duob. causis, nempe propter neglectum obsequiorum exhibendorum in Ecclesia, & propter perpetrata crimina alia. Quapropter subnixè Iudices exoro, vt interrogent illos de causa propter quam illos Monachos Archiepiscopus, vel eius officiales carceri mancipauerint, vt sciat in cuius iuris possessione ꝑseuerent supradicti contra iurisdictionē ordinariā Prælati d. Monasterij, & quidē ad confundendos aduersarios poterunt ꝑduci aliqui ꝓcessus ibi a Pręlatis cōpilati. qđ & facillimū erit.

His ergo præmissis pro dilucidatione quæstioni propositæ solummodo superesse videtur, an dictus Archiepiscopus possit priuare Prælatum, & Monachos Monasterij Montis Regalis facultate eligendi, & habendi conseruatorem, iuxta priuilegium, indultum Congregationi nostræ Casinensis ab Eugenio Quarto Papa, & Innocentio Octauo.

Multipliciter responsurus huic vltimo propositæ qōnis articulo nō possum non mirari, quorsū illa ꝓtulerint aduersarij nr̄æ Cōgregationis, & quidē poterant aīaduertere, ꝙ non desint ex nostratib. qui vacent obsequio Diuino, & in-

& insimul studio sacrorum Canonũ. Ac ꝑ consequẽs licet sciamus regulã iuris esse, ꝙ priuilegiũ datum ad aliquid faciendũ perdat spacio decem ann. si priuilegiatus ipso nõ vsus fuerit, ꝓut docet tex. singularis, & ibi cõiter Doct. in l. 1. ff. de nundinis. Vbi dr, ꝙ si Princeps cõcessit Ciuitati priuilegiũ nundinarũ, & Ciuitas eo nõ vtat per decenniũ illud perdit. Quapp aduersarij nostræ Cõgregationis probantes, ꝙ Reuerendi nři Monachi inhabitantes in d. Monasterio Montis Regalis hucusq; nunq̃ forsan vsi fuerint priuilegio eligẽdi conseruatorẽ, iuxta priuilegiũ nřæ Congregationi Cassinensi indultũ a fęl. record. Eugenio Papa IIII. sub datũ Bononię anno Incarnationis Dñi nostri Iesu Christi 1436. 8. kal. Decemb. Pontificatus verò sui anno sexto, qđ priuilegium postea cõfirmatũ, & ampliatum fuit ab Innocentio VIII. fęl. record. sub datum Romę apud S. Petrũ anno Incarnationis Dñicę 1486. Idib. Iunij, Pontificatus sui verò anno secundo, vt latius infra dicet. Prætendunt, inq̃, aduersarij nřę Cõgregationis hodie dictos Pręlatũ, & Monachos dicti Monasterij Montis Regalis non posse ipso priuilegio frui, ac si fuisset illud concessum principaliter in fauorẽ ipsorũ Monachorum, & non potius in fauorẽ totius Cõgregationis nřæ Cassinensis, cuius vtiq; fauori ẽt si expressè illi voluissent renũciare d. Monachi, non potuissent: vt in simili est apertissimus textus in c. si diligenti. & ibi cõiter per Doctor. ext. de foro cõpet. vbi habetur, ꝙ clerici non poterunt renunciare priuilegio fori, se subdẽdo Iudici seculari: cũ hmõi priuilegiũ fuerit concessum principaliter, & ꝑ se Ordini clericali, & per accidẽs singulis insignitis decore characteris clericalis, ob reuerẽtiã tantæ dignitatis, prout ipsimet Doctor. indiscriminatim docuerũt, qđ vtiq; q̃ sit absurdũ, & a rõne ipsa alienum, nõ est, qui nõ aĩaduertat id qđ ꝑtendunt ipsi aduersarij nullo iuris innixi fundamẽto.

Respõdeo & secũdo, ꝙ cùm in priuatione priuilegij incurrenda requiratur eius nõ vsus, saltem ꝑ decenniũ regulariter loquẽdo, & Pręlati, & alij officiales d. Monasterij nunq̃ steterint spacio decẽ annor. ibi. Inde sequitur non fore priuandos d. Prælatum, & Monachos dicti Monasterij tali, & tanto priuilegio, sine sua culpa.

Respondeo & tertiò, ꝙ licèt non vsus priuilegij regulariter priuet ipso nõ vtentẽ. Nihilominus & alia ratione hæc regula nõ habebit locũ ĩ dictis Reuerẽdis Monachis, qm̃ & hoc aliud priuilegiũ toti corpori nřę Cõgregationis Cassinensis, cuius illi sunt mẽbra reperit indultũ fuisse a fęl. recordat. Eugenio Papa IIII. sub datũ Florentię anno salutis 1434. septimo Kal. Martij Põtificat⁹ verò sui anno quarto sub his ꝓcisis verbis, videlicet. [Adijciẽtes, ꝙ si qñque cõtigerit ꝑ aliquẽ, aut ꝑ plures actus contra hmõi, aut quęcunque alia decreta, priuilegia, indulta, gřas, & immunitates ꝓfatæ Congregationi cõcessas, aut ipsorm

aliqđ

aliqđ á quocunq; cuiuscũq; conditionis, dignitatis, gradus, seu status existat ex negligétia, vel ignorãtia pñsentiũ & futurorũ, quibus ea cõceduntur. Aut alia quauis causa aliter attentari, vel obseruari ignoráter, vel sciéter. Nullum tñ hoc prçiudicium decretis, priuilegijs, indultis, gratijs, & immunitatibus pfatis volumus generari; sed illa in suo vigore & robore pmanere.] hæc ibi. ad verbum.

Respódeo & quartò, q meritò asseuerare possem⁹ (nisi modestia hoc nobis phibere videret) q d. monachi pro tépore hucusq; in d. monasterio degétes nõ elegerint cõseruatoré: cum nunq̃ ita acerrimè infestos habuerint Archiepos, ipsos, p ut in dies infestioré, & implicatioré aĩaduerterunt sibi fuisse modernum Archiepm & ministros iustitiç d. ciuitatis Mõtis Regalis. Quapp zelo accésus ego dũ esse Prælatus d. monasterij cũ cõpaterer angustijs quotidianis dictorũ monachorũ, decreui vti hoc priuilegio ita ipsis necessario, & sibi tanq̃ mébris d. Congregationis de iure cõpetenti: vt saltẽ tali pacto cõsulerem indénitati & quieti ipsorũ, & defensioni iuriũ sibi cõpetétiũ. Quapp meritò dicendũ erit nihil incongruũ, aut irrationabile me attétasse vtendo pro pace & tutela ac liberatione iniustç vexationis illatç quotidie ipsis monachis, priuilegio indulto a Sede Apostolica nrę Congregationi: & hoc post tot eorũ euidétissima signa patiétię erga illatas iniurias sibi á d. Archiepo moderno, prout luce meridiana clarius tá Romæ, quám in Regno Siciliæ emicuit oĩbus magnatibus.

Respódeo & quintò, eidé obiectioni, q etsi pbauerint nñi aduersarij monachos d. monasterij Mõtis Regalis nõ vsos fuisse d. priuilegio indulto á Sede Apostolica nñæ Cõgregationi Cassi. de eligédo conseruatore, qd inde ipsi sperẽt, nõ possũ aĩaduertere: sperát forsan Illustrissimos Iudices, alioquín eruditissimos vtriusq, cẽsurç Doct. indè inhibituros nñis monachis afflictis vsũ d. priuilegij, ac p cõsequẽs eligere ac detinere cõseruatoré tá necessariũ sibi? æquidé hoc ipsi non timent: cũ eos nõ fugiat ipsorũ pfectissima integritas & doctrina, cuius lumine iá plegerunt qd nos docere voluerint cõiter Doct. dicentes, q regula tradita in sup. recẽsita. l. 1. ff. de nundinis. inter alias pcipuas fallétias nõ haberet ipsa regula locũ qñ hmõi priuilegium, de eligédo conseruatoré, vel aliqd aliud successiuũ faciédi: fuisset concessũ, q libere eo qs posset vti. hoc est, q esset in sua libertate illo vti, & nõ vti: nã ea, q̃ in mera libertate sũt, nunq̃ poterunt de iure prescribi: prout docuerunt cõiter Doct. infra statim citandi, & q talis conditionis fuerit priuilegiũ eligédi & vtendi conseruatore indultum nñæ Cógregationi Cassi. & cuilibet monasterio eiusdé á fœlic. record. Eugenio Quarto & Innocẽtio Octauo, ex tenore præcisorũ verborũ, quibus ipsi Põtifices Sũmi ibi vsi fuerunt per se patebit; sciendũ igitur, q Eugenius Papa Quart⁹ in d. priuilegio inter alia

his

his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. [Nos igitur aduersus violatores, occupatores, detētores, præsumptores, molestatores, & iniuriatores hmōi, illo vtētes eisdem Cōgregationi, Præsidenti, Visitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & personis alijs remedio subuenire, per quod ipsorum cōpescat temeritas, & alijs aditus cōmittēdi similia ꝑcludat. Discretioni vrǣ ex certa sciā per Apostolica scripta mādamus quatenus vos, vel duo, aut singuli vestrū. p vos, vel aliū, seu alios ēt si sint ext. loca, in qb. deputati estis cōseruatores & Iudices, ipsis Præsidenti, Visitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & psonis: nec nō cōuentibus, domibus, ac mēbris eisdē subiectis, eosdem sup his, & quibuscūq; alijs bonis & iuribus ad Cōgregationē, monasteria, prioratus, nec nō subiectas domos, & loca ꝑdicta spectātibus ab eisdē, vel quibusuis alijs indebitè molestari, vel eius grauamina, seu dāna, vel iniurias irrogari, facturi d. Præsidenti, visitatoribus, prioribus, & personis. Cùm ab eis, vel procuratoribus suis, aut eorū aliquo fueritis requisiti de ꝑdictis, ac alijs psonis qbuslibet sup restitutione hmōi Prioratuū &c.] ex his ergo ꝑcisis Pontificijs verbis q̄ aptissimè emicuit verū esse ꝙ hucusq; diximus nēpè ꝙ semper fuerit in libertate Reuerendorum Prælati & monachorū pro tēpore cōmorantium in d. monasterio Montis Regalis eligere cōseruatorem & eo vti in causis & negotijs sibi occurrentibus: ac ꝑ consequens, ꝙ per talis electionis cessationē non indè potuerit ꝑscribere Archieps Mōtis Regalis cōtra dictos Monachos, vel cōtra nr̄am Cōgregationem, (cui⁹ illi Monachi sunt mēbra) vt patuit ex sup. allatis. & ꝙ hæc nr̄a snīa sit iuri Pontificio conformis probabit insup auctoritate infrascriptorū Doctorū. Nā ex Canonistis, gl. aurea in c. vt priuilegia. in vers. semel in anno. ext. de priuileg. quærens, an habens priuilegiū, ꝙ semel in anno posset ingredi Ecclesiā interdictā: & ꝙ pp talis aduentū illùc aperiat *Ecclesia* hmōi, & possint ibi diuina celebrari (de quo agit in tex. eiusdē. c. vt priuilegia) dixit quod si stete rit per centū annos, ꝙ hmōi priuilegiatus nō accessisset ad d. Ecclesiā, q̄ isto interim pluries fuerat interdicta: nūquid ꝑscriptum dicat contra talē priuilegiatū, vt nō possit vti tali priuilegio, respōdendo hmōi obiectioni gl. illa dixit hmōi ꝑscriptionē nō nocuisse hmōi priuilegiato. cuius snīę ibidem se subscripsit Dn̄s Anton. de But. & Calder. in tit. de ꝑscriptionibus, cons. 1. & Dn̄s Felinus more solito elegantissimè hoc ipsum probat in c. cū accessissent. col. 12. vers. limita secundò hanc regulā. ext. de const. vt intelligat qn̄ fuisset data simpliciter facultas aliquid faciendi: q̄a nō vtendo cum possit, ꝑdit: secus vbi facultas faciendi aliquid est posita formaliter in expressa & libera voluntate eius, cui fit cōcessio, q̄a tunc nullo tēpore ꝑscribit contra talē facultatē: & subdit, ꝙ de hoc sit glo sa aurea in d. c. vt priuilegia. in glo.

glo.pen. in fin. de qua fecit ibi festum Dñs Anto. & eã sequit Cald. vbi sup. & addidit ibidẽ Felinus, ꝙ Io. And. & Io. de Lign. in c. fi. de cõsuet. in sexto, & ibidem Dominicus plenè in princ. col. 2. vbi latè cõcludunt, ꝙ Canonici nõ vtẽdo facultate optandi data eis ex cõsuetudine, nõ pdunt facultatẽ ipsam vllo tẽporis spatio: & allegant d. glo. p quam & Cald. consuluit in tit. de preb. cons. 19. incip. in operaria. Quia licèt Canonici multo tẽpore non ꝓposuerint clericũ opariæ, sed laicum: per hoc non est præscriptũ per laicos, quo minus Canonici possint ẽt eligere clericũ, & allegat simile de eligẽtibus, qui multo tẽpore elegerunt per scrutiniũ, vel de gremio Ecclesiæ: & ꝙ p hoc non ammiserint facultatẽ eligendi aliter: & respõdens ipsemet Felinus Abbati Pan. qui non vr̃ sequi doctrinã d. glosæ ibidẽ, subdens in vers. sed tñ. dixit, sed tñ Dñs Abbas nõ respondet ad decisionẽ oĩum Doct. in d. c. fi. de cõsuet. in sexto, & ideo tenendo ipsã (quã non reperio improbatã) vr̃, ꝙ sicut per non vsum non tollit̃ consuetudo optãdi, ita nec priuilegium, quod consistit in mera & expressa facultate: quia si Canonici possunt optare, & sæpe non optent, nõ vident̃ restituere, quia velint consuetudini renũciare: sed quia cũ sit positũ in facultate eorũ, velint optare an nõ: nõ optãdo, satis dicunt̃ vti facultate sibi concessa, q̃ est, vt optent, vel non optent, vt poti⁹ vtant̃ cõsuetudine: vt ibi per Dñicum. Qui Felinus respõdendo ad fundamẽtũ d. Abbatis, quod est l. 1. ff. de nũdinis, his pcisis verbis ibidẽ vtitur in vers. non est sic. in l. 1. ff. de nundinis. Quia (subdidit Felinus vbi sup.) non dr̃ formaliter, vt faciãt, si velint, sed est simplex cõcessio: & in hoc cõsistit ista difficultas, vt ẽt per Dñm Anton. in d. c. vt priuilegia, & subdidit ibidẽ Felinus, & vidi aliàs in ardua quęstione, cũ Imperator daret in suo priuilegio vni nobili facultatem faciendi molendinũ cũ ista clausula, videlicet. [Ad libitũ voluntatis tuæ] & ipse per multos annos nõ esset vsus hac facultate, ꝙ eam non perdit per pdicta: q̃ sunt quotidiana & multũ cõferentia: hæc oĩa Felinus vbi sup. cui cõsona per oĩa fuit sñia acuratissimi Doctor. Antonij Burgos in sua Excellenti repetitione. c. cùm accessissent. à n. 281. & deinceps. in vers. limitatur & tertiò. ext. de const. vbi repetijt eadẽ ferè formalia verba, quibus vsum fuisse Felinũ in decisione præsentis quæstionis sup. immediatè retulimus. Nã d. Ant. his præcisis verbis vsus fuit, videlicet. limitat̃ & tertiò ista cõclusio, qñ priuilegiũ esset concessum, ꝙ liberè eo vti posset: hoc esset. ꝙ esset ĩ sua libertate: ea. n. quę in mera libertate sunt nunq̃ possunt pręscribi: prout docuit Bal. & Cyn. in l. 2. C. quę sit longa consuetudo: & Bar. in l. cùm in rem verso. ff. de vsur. vbi dixit, quòd si quis ex sua sponte soleret offerre alicui quolibet anno vnum par Caponũ: & per mille annos offerret, non posset per hoc ĩtroduci præscriptio, vt ẽt poterit dici de accedentibus

ad

ad molendinum: Quapp ipse Ant. Burgos subdidit vbi sup. nu. 288. post sup. recensitam sniam Abbatis (quæ videbat contraria) dicés. Tu aũt dicas, ꝙ si Princeps in concedendo diceret. Cócedimus priuilegium, & sit in libertate vrã vti eo: ꝙ tunc nõ perderetur nõ vtendo: & licèt priuilegia sint stricti iuris, vt in c. olim. ext. de verb. signif. quare poptimè docuit Bart. in l. fi. in fi. ff. de const. princ. vtens hac singulari distinctione dicendo. si verò quæraĩ, an pactum contrarium tollat priuilegiũ: tũc aut ipsum priuilegiũ habet effectũ momẽtaneum, aut successiuũ. Primo casu priuilegium vnico casu admisso in cõtrariũ perdiĩ, vt in l. 2. C. de iure dot. Imperat. si verò habet effectum successiuum, tũc per vnum actũ non pditur, vt in l. voluntariè. & ibi per Cyn. C. de execut. tut. & de hoc vltimo notãt Canonistæ in c. cùm accessissent. ext. de constitu. & in eo habeĩ optima glosa. At qm̃ per se patet, ꝙ actus, qui procurator per tale priuilegiũ, s. electio conseruatoris habet effectũ successiuũ, & non momentaneũ: cùm hmõi electionis virtute, electus ipse conseruator nanciscaĩ successiuã & verã iurisdictionẽ in oĩbus causis ac litibus mouendis seu intentandis corã ipso cõtra hmõi priuilegiatos electores eorundẽ, & è contra in intentatis litib. à d. priuilegiatis cõtra alios. Quapp apertissimè inde sequitur, ꝙ per non vsum priuilegij de eligendo & detinendo conseruatorem d. Prælatus & Monachi pro tẽpore existentes in ipso Monasterio Montis Regalis de iure non veniant priuandi ipsa facultate illum eligendi, & vt facilius percipiaĩ veritas nrę responsionis ponderanda nobis erunt ipsamet verba, qbus Eugenius Papa IIII. & Innocentius Papa Octauus vsi fuerant in ipsis rescriptis hmõi facultatis nobis indultę. Cùm ipse Eugenius IIII. in recensito supra priuilegio inter alia his pcisis verbis vsus fuit, dum tribuere voluit iurisdictionẽ electis ipsis conseruatorib⁹, videlicet. Facturi d. Prę sidẽti, Visitatoribus, Abbatibus, Prioribus, & psonis, cùm ab eis, vel procuratoribus suis, aut eorũ aliquo fueritis requisiti de prędictis, ac alijs personis quibuslibet sup restitutione hmõi &c.] qđ & aptius idipsum probaĩ per supradictum rescriptũ Innocẽtij VIII. sup. relatum in cõfirmationem & extẽsionem d. priuilegij Eugenij IIII. Nã ibi priuilegiũ literarũ cõseruatorialiũ in fauorẽ oĩum Monasteriorum nrę Congregationis Cassi. directum Archiepo Mediolanẽsi, Castellan. & Armin. Epis, & Abbati Monasterij Cassinensis, qui virtute ipsius priuilegij electi fuerant cõseruatores Monasteriorum d. Congregationis. At cũ Monasteria d. nrę Congregationis in dies ope diuina ita multiplicata fuissent, vt alicui ipsorũ difficillimum & laboriosum fuisset, in occurrentibus litibus & causis recursum semper habere ad d. cõseruatores electos ac deputatos per ipsum Eugenium Quartum. Idcirco ipsi Reuerendi patres nrę Congregationis obtinuerunt extẽsionem

nē d.priuilegij ab Innocentio Papa Octauo p special e eius rescriptum die quo sup. vbi hæc præcisa verba habentur, videlicet. [Quare ex parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, vt vobis, Monasterijs, Prioratibus, mēbris, Abbatibus, Prioribus & cōuentibus præfatis, q hmōi literarum conseruatorialium exequutionē ab oībus, quibus causæ per rescripta Apostolica delegari possunt obtinere liberè, & licitè valeatis: perinde ac si illæ eis oībus à principio directæ fuissent, concedere, aliasq; in præmissis opportunè puidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igit qui regulare vitā professis libenter oēm inquietitudinis materiā subtrahimus: vtrumq; statū prosperum, & trāquillum paterno desideramus affectu, hmōi supplicationibus inclinati, vniuersis & singulis, qbus causæ auctoritate literarum Apostolicarum de iure delegari possunt, mandamus, vt dum, & quotiens fuerint pro parte vestra Abbatum, Priorum & conuentuum prædictorum, aut alicuius eorum legitimè requisiti, sup. talium literarum exequutionē perpetuis futuris temporibus procedere possint, & debeāt p se vel alios: alias iuxta earum continentiam & formā in oībus & per oīa, perinde ac si literæ ipse à principio eis directæ fuissent: vt licèt alias conseruatores esse nequirent, illas exequerent, mandatum nominatim extitisset. &c. Non obstantibus &c. hæc ibi, quæ proculdubio oīa essent describenda characteribus aureis. Cùm ex ipsis patuerit, q etsi multa Monasteria nīæ Congregationis iā elegerint cōseruatores iuxta d.priuilegium extensionis: adhùc poterit modò Monasterium Montis Regalis & Monachi ibi degentes tanq̄ mēbra d. Congregationis vti tali priuilegio, ac p consequens eligere conseruatorē præcipuè virtute dictorū verborum [Vt dum & quotiens fuerit pro parte vīa Abbatū, Priorum & conuentuum prædictorū, aut alicuius eorū legitimè requisiti super taliū literarum exequutionē perpetuis futuris temporibus pcedere possint, & debeant.] Quis ergo vnq̄ deinceps ita vecors & indignus titulo Doctoratus audebit asseuerare, q per non vsum priuilegij de eligendo conseruatorē Monasteriū Montis Regalis, & Reuerēdi Prælatus & Monachi ipsius sint priuandi tam necessario beneficio eorum matri Congregationi, f. Cassinensi concesso in tot molestiis, & grauaminibus sibi iniustè illatis à moderno Archiepō, de quibus (cū in Regno Siciliæ & Romæ fama sit publica, melius erit nobis tacere, q̄ grauare castissimas aures Illustrissimorum Iudicum causæ, quibus illa esse notissima me non fugit.

Ex his ergo oībus (& alijs similibus, quæ omisimus breuitatis causa) luce meridiana clarius emicuit veritas nīę iuridicæ interpretationis d.Pōtificij rescripto Pauli Tertij fęlic. record. & q nullo pacto ipse Archieps Montis Regalis, aut eius Vicarius generalis possit de iure inquirere, vel punire

quas-

quascunque personas eiusdẽ Congregationis Cassinensis pro tempore in dicto Monasterio commorantes, nec in minima pœna pro quibuscunque eorum excessibus, nisi tantum pro excessibus perpetratis in denegatione obsequiorũ prestandorum ab ipsis in Ecclesia Cathedrali, iuxta formam talis supradicti rescripti, ad verbum relati: quo ad verba inserta, quorum intelligentiam aduersarij extorquere nitentes, intendunt probare præsumptam Archiepiscopi iurisdictionem super dictos Reuerendum Prælatum, & Monachos dicti Monasterij Mõtis Regalis. & hæc pauca de multis producta sufficiant.

Et hæc est mea sententia decisiua.

Ego D. Alphonsus Villagut a Neapoli Abbas Monasterij S. Benigni a Ianua Congregationis Cassinensis. V.I.P.

F I N I S.